
NAZIONALE
8
21 — I
6
BIBLIOTECA
VITT. EMANUELE
ROMA

SVMMAE ANGELICAE DE CASIBVS conſcientialibus

R. P. F. ANGELI DE CLAVASIO
ORDINIS MINOR. OBSER. REG.

Secunda Pars.

CVM ADDITIONIBVS QVAM commodis. R. P. F. Iacobi Vngarelli Patauini eiuſdem ordinis.

VENETIIS.
In Ædibus Ægidij Regazolæ.
M D LXXVIII.

TABVLA SECVNDAE PARTIS.

Tor-

Explicit Tabula secundæ partis.

RVBRICAE IVRIS CANONICI.

Hic primo ſciendum quòd decretum non diſtinguitur per rubricas, ſed in tres principales partes, quarum prima continet centum & unam diſtinctiones & ſub qualibet diſtinctione capitula. Secunda pars continet. 96. cauſas & ſub qualibet cauſa quæſtiones & ſub quæſtionibus capitula. Et 32. cauſas, & quæſtio. 3. uſque ad 4 inter ponitur tractatus de pœnitentia, qui diuiditur in 7. diſtinctiones, & ſub qualibet diſtinctio. capitula. Tertia pars eſt de conſecratione quæ diuiditur, in 5. diſtinctiones, & ſub qualibet diſtinctione capitula. Alii uero libri iuris canonici continent rubricas quæ ſequuntur.

RVBRICAE DECRETALIVM

continentium 5. lib partiales qui repreſentantur per numerum infra poſitum a latere ſiniſtro.

5 ACcuſationibus Inquiſitionibus, & denunciationibus.
5 Adulterio & ſtupro.
1 Alienatione iudicii mutandi cã facta.
5 Apoſtatis.
2 Appellationibus & recuſationibus, & relationibus.
1 Autoritate & uſu pallii.
3 BAptiſmo, & eius effectu.
1 Bigamis ordinandis uel non.
3 CAlumniatoribus.
5 Capellis monachorum, & aliorum religioſorum.
2 Cauſa poſſeſſionis & proprietatis.
3 Celebratione miſſarum, & ſacramentorum euchariſtiæ & diuinis officiis.
3 Cenſibus exactionibus & procurationibus.
3 Cohabitatione clericorum & mulierum.
4 Clandeſtina deſponſatione.
3 Clericis coniugatis.
3 Clericis non reſidentibus.
3 Clerico egrotante.
5 Clericis pugnantibus in duello.
1 Clericis peregrinis non admittendis.
2 Clericis peregrinantibus.
5 Clerico uenatore.
5 Clerico percuſſore.
5 Clerico non ordinato miniſtrante.
5 Clerico excommunicato depoſito uel interdicto miniſtrante.
5 Clerico per ſaltum promoto.
5 Clerico qui ordines furtiuæ ſuſcepit.
4 Cognatione ſpirituali.
4 Cognatione legali.
5 Colluſione detegenda.
3 Commodato.
3 Conceſſione præbendę & eccleſiæ non uacantis.
4 Conditionibus appoſitis matrimonio.
2 Confeſſio.
2 Confirmatione utili uel inutili.
1 Conſtitutionibus.
1 Conſuetudine.
1 Corpore uiciatis non ordinandis.
4 Coniugio leproſorum.
4 Coniugio ſeruorum.
4 Conſanguinitate, & affinitate.
3 Conſecratione eccleſiæ uel altaris.
3 Conuerſione coniugatorum.
3 Conuerſione infidelium.
5 Crimine falſi.
3 Cuſtodia euchariſtię chriſmatis, & aliorum ſacramentorum.
3 DEcimis primitiis & oblationibus.
5 Delictis puerorum.
3 Depoſito.
4 Deſponſatione impuberum.
2 Dilationibus.
4 Diuortiis.
2 Dolo & contumacia.
3 Donationibus.
4 Donationibus inter uirum & uxorem & de dote poſt diuortium reſtituenda.
5 EO qui ordines furtiue ſuſcepit.
3 Eccleſiis ędificandis uel reparandis.
1 Electione & electi poteſtate.
3 Emptione, & uenditione.
4 Eo qui cognouit conſanguineam vxoris ſuæ.
4 Eo qui duxit in matrimonium quam polluit per adulterium.
2 Eo qui mittitur in poſſeſſionem cauſa rei ſeruandę.
1 Etate & qualitate, & ordine pręficiendorum.
2 Exceptionibus.
5 Exceſſibus prælatorum.
2 FEriis.
3 Feudis.
2 Fide inſtrumentorum.
3 Fideiuſſoribus.
1 Filiis presbyterorum.
2 Foro competenti.
4 Frigidis, & maleficiatis.
5 Furtis.
5 HAereticis.
5 Homicidio uoluntario uel caſuali.
5 His qui proprios filios occidunt.
1 His quæ ui metus uel cauſa fiunt.
3 His quæ fiunt a prælatis ſine conſenſu capituli.
3 His quæ fiunt a maiori parte capituli.
5 IVdæis & ſarracenis.
3 Immunitate eccleſiarum.
5 Infantibus & languidis expoſitis.

5 Iniuriis

niurijs & damno dato.
ndicijs.
ureiurando.
uramento calumniæ.
ure patronatus.
ulti·ucionibus.
Itis contestatione.
Libelli oblatione.
te pendente nihil innouetur.
rcato & conducto.
M Agistris & ne aliquid exigant pro docēdo.
Maioritate & obedientia.
aledicis clericis.
atrimonij contractio contra interdictū ecclię.
atuis petitionibus.
N Atis ex libero ventre.
Ne clerici vel monachis sœcularibus nego
cijs se immisceant.
e prælati vices suas.
e sede uacante aliquid innouetur.
in ordinato ministrante clerico.
oui operis nunciatione.
O Blatione libelli.
Oblatis ad ratiocinia.
bseruatio ie ieiuniorum.
i io arch. diaconi.
icio archipresbyteri.
icio primicerij.
icio sacristæ.
icio custodis.
icio vicarij.
i io & potestate iudicis delegati.
io legati.
cio iudicis.
cio iudicis ordinarij.
inatis ab episcopo q renūciauit episcopatuī.
line cogitionum.
Actis.
Parochijs & alienis parrochianis.
alio clericorum.
nis.
stentijs & remissionibus.
noribus & alijs cautionibus.
petitionibus.
ulatione prælatorum.
ulando.
bendis & dignitatibus.
carijs.
sbytero non baptizato.
scriptionibus.
ilegijs & excessibus priuilegiatorum.
umptionibus.
ationibus.
urationibus.
gatione canonica.
gatione vulgari.
ficatione post partum.
Vi clerici vel vouentes matrimonium con-
trahere possunt.
filij sint legitimi.
matrimonium accusare possunt.
Aptoribus incendarijs & violatoribus eccle
siarum.
s ecclesiæ alienandis uel non.
nciatione.

3 Regularibus & transeuntibus ad religionem.
5 Regulis iuris.
1 Religiosis domibus vt episcopo sint subiectę.
3 Reliquijs & veneratione sanctorum.
3 Rerum permutatione.
2 Rescriptis & eorum participationibus.
2 Restitutione spoliatorum.
1 S Acra vnctione.
1 Sacramentis iterandis uel non.
5 Sagitarijs.
5 Schismaticis.
1 Scrutinio in ordine faciendo.
4 Secundis nuptijs.
2 Sententia & re iudicata.
5 Sententia excommunicationis.
3 Sepulturis.
2 Sequestratione possessionum.
1 Seruis non ordinandis & eorum manumissione.
5 Symonia & ne aliquid pro spiritualibus exiga-
tur uel promittatur.
1 Sindico & actore.
3 Solutionibus.
5 Sortilegijs.
4 Sponsalibus & matrimonio.
4 Sponsa duorum.
3 Statu monachorum & canonicorū regularium.
3 Successionibus ab intestato.
1 Summa trinitate & fide catholica.
1 Supplenda negligentia prælatorum.
3 T Emporibus ordinationum & qualitate ordi
nandorum.
3 Testamentis & vltimis voluntatibus.
2 Testibus & attestationibus.
2 Testibus cogendis vel non.
5 Torneamentis.
1 Transactionibus.
1 Translatione prælatorum.
1 Treuga & pace.
5 V Erborum significatione.
3 Vita & honestate clericorum.
3 Voto & voti redemptione.
5 Vsuris.
2 Vt lite non contestata.
3 Vt ecclesiastica beneficia sine diminutione con-
ferantur.
2 Vt lite pendente nihil innouetur.

Sequitur diuisio decretalis.
Versus.

Prima creat clericos officia præparat inde.
Altera iudicium cum requisitis appellat.
Tertia vita contractibus testaque mitis.
Nubere quarta docet & qui spect ant ad illud.
Vltima criminibus pœnas iniungere curat.

RVBRICAE LIBRI SEXTI
Decretalium.

A Rbitris.
Appellationibus.
Accusationib. inquisitionib. denunciationib.
Bigamis.
C Onstitutionibus.
Consuetudine.
Confessis.

RVBRICAE CLEMENTINARVM.

FINIS.

ref.Pa.]Dicit ꝙ triplex est positio rerũ ecclesiasticarũ. Quædam est au zabilis, & spectat ad so ẽpm. Quadã ministerialis, & spectat ad nomũ. Quæ solicitudi. & hæc põt etere laicis. t no.doct.] Pan. ibidem l. vers.dicit allegat.ca. quidem, list. on possunt mitti] Ista verba Pan. upra in .7. ed glos.hic dicit hoc. de bonam n ver. ꝓter omum, di. e speciale, cus de licẽ iscopi pos edicare. am mulie Quia præ- ẽ officiũ , meritò icitur mu .mulierẽ.

Aicvs dicitur a laos Græcè, & Latinè populus ẽm Isi.7.Ethi. & sunt illi, qui possunt habere vxorem, possidere ꝓprium, de quibus.12.quæs.1.duo.

1 Vtrum laicus possit esse procurator, vel sindicus, rerum ecclesiasticarũ? Res. Pa.[a] in ca. decernimus, de iud.in.4.col ver.An autem possit esse, Collectarius dicit, ꝙ generalis administrator esse non põt loco prælati absentis vel illius, qui reputatur absens, vt est minor, vt in c.2.de æta.& qualita.or.Sed si prælatus præsit spiritualib⁹, benè potest committi cura tpalium laicis, maximè vbi clericus nõ reperitur idoneus, allegat no.per Inno.in d.c.decernimus, qui dicit, ꝙ laicis generalis administratio committi non potest, vt super oẽs dominẽtur, sed specialis quorundã rerũ administratio committi potest, ita periori administratori respondeat, & t Pa.qui alleg.gl.in c. iudicatum.89. ideo d.c.decernimus, loquitur, ꝙ nõ t esse æconomus.i.habere generalem nistrationẽ omniũ bonorũ ecclesiasti cam temporalium q̃ spiritualium, & efit omnibus, sed benè potest esse æ-nus ecclesiæ in tpalibus.ca. in noua. .Hoc idem tenet Gaspar de Cald.& & Io.An.in ca.vnico, de sindico, hæc legat Pa.vbi supra.

rũ possit esse procurator clerici lai- eligendum? ℞.ꝙ non, vt no. doc.[b] decernimus, quia vbi habet exercem spiritualem iudicio suo, non ponstitui laicus, vt no.Io.An.in regula, alicui suo non licet, de reg.iu.li.6.& ita.c.1.de proc.li.6.vt solùm habeat locũ in iudicialibus, vbi ẽt in causis spũalibus admittiẽ ad agendũ & defendendum.

3 Vtrum possit laicus esse vicarius epi? ℞.ẽm doc.ꝙ non, vt no.in d.c. in noua, & in c.contingit, de arbi.& in c.vno de sindico.Facit gl.in d.c.decernimus, quæ dicit ꝙ causæ spũales non pñt committi[c] laicis et tanquam delegatis per epm. Et hoc intelligo, ꝙ non potest esse vicarius Epi in spũalibus, secus, si eps habet iurisditionem temporalem in loco, quia bene põt laicũ suum vicarium facere, vt in c.fi.ne cleri.vel mo. li.6.sed in spiritualibus tenent doc. ꝙ nec etiam clericus coniugatus.ca. Ioannes, de cle.coniug.& in c.vnico, de cle.coniu.li.6.

4 Vtrum laicus possit prædicare? ℞. Pa. in d.c.decernimus.7.col. ver.an possit laicus prædicate, ꝙ sic, si committatur ei ab episcopo, vide bonam glo.[d] 96.distinctio. c.benè quidem.facit.c.cum ex iniũcto, de hære.vide glo.in capit.adijcimus. 16.quæstio.1.sed non teneas, dum dicit etiam mulierem.[e]

Latria Græcè idem est quod religio Latinè ẽm Aug.10.de ciuita.Dei capi. 4.vnde dicit ibidem, ꝙ cultus deo debitus quatuor nominibus nominatur. duobus apud Græcos, scilicet Latria, & Theosebia, idest cultus diuinus vel bonus, & duobus apud Latinos, scilicet religio, & pietas, q correspondent præfatis duobus. Differt tamen latria propriè a theosebia, quia hæc respicit cultum Dei interiorem, qui ꝓpriè pertinet ad virtutes theologicas, sed latria respicit seruitutem exteriorem, quæ pertinet ad iustitiam, vt elicitur a S. Bona.in.3. dist.9.q.2.art.3. & sic est virtus Cardinalis propriè, & quando aliqui doc. dicunt, qđ est virtus theologica, intelligitur secũdum quod est theosebia.

1 Qui sunt actus latriæ? ℞. ꝙ sunt duæ species actuum latriæ. Primæ species act⁹ sunt illi, quos producit mediantibus virtutiuus, quibus imperat ordinans eos in Dei reuerentiam, & sic religionis actus per modũ imperij poniẽ, Iacob. primo. eẽ visitare infirmos, qui est actus elicitus a misericordia, & immaculatum se custodire, qui elicitur a temperantia. Secũdæ sunt illi, quos ꝓducit p se & immediatè, per quos hõ ordinatur tantũ ad deum, & inter hos habet

aliquos interiores tanquam principales, & per se, vt est deuotio, & oratio. Aliquos verò exteriores quasi secundarios & ordinatos ad interiores, quib. ipsa vtitur quasi signis ad excitandum mentem ad actus spirituales, & in aliquibus hominum exteriorum corpus ad venerandum deo exhibetur, vt in adoratione. In aliquib. verò deo de rebus exteriorib. offertur, & hęc vel promittendo, vt in votis, vel in dando, vt in sacrificij, oblationibus, primitijs, decimis, & huiusmodi.

2 Vtrum sacrificium sit latria? ℞. quod triplex est sacrificium. Primum bonæ operationis, & istud est omnium virtutum. Secundum operationis, & istud virtutum theologicarum est. Tertium est immolationis, & istud est latriæ speciale.

LATRO in quo differt a fure? ℞. quod latro furatur de die, sed fur de nocte. Iura tamen sępius vnum pro altero accipiunt, vt patet in ca. 1. de homici.

1 Quis dicatur publicus latro, vel depopulator agrorum, vide supra, Immunitas. §. 17.

LAVDEMIVM est quædam solutio quinquagesimæ partis, vel ęstimationis rei fienda domino ab eo, qui de nouo acquirit emphiteusim, de quo dic vt ifra, emphiteusis. §. 34.

LECTORIS officium est lectiones pronunciare, & ea quæ prophetæ prę nunciauerunt populis, prædicare. 25. dist. perlectis, & 21. di. cleros.

1 Quomodo debet ordinari, habetur. 24. distin. c. lector, sed melius in pastorali episcoporum.

LEGATVM [a] quid est? Resp. quod est donatio [b] quædam a testatore relicta, sed ab hærede præstanda, quia debetur post mortem testatoris, & post aditam hęreditatem ab hęrede, colligitur Insti. de legatis §. 1, & hodie fideicommissum, & legatum ferè idem sunt, [c] & ferè adequata sunt, & quicquid iuris est in vno, est etiam in alio. ff. de legatis primo l. prima sed fideicommissum dictum est, quia olim fideicommissa pendebant ex fide hæredum, & ideo fideicommissarij dicuntur, quibus legata soluenda fidei committuntur, dicuntur etiam testamentorum executores.

7 Quis potest legare? ℞. quòd solùm illi qui possunt testari. ff. de leg. primo. l. 2. & qui possunt testari, Vide infra Testamentum. §. 1. Legatum enim relinqui non potest nisi in testamento, vel codicillo. Vnde testari, codicillari, & legare ad hoc æquipollent [d] vt qui potest vnum, possit & reliquum. ff. de iure codicil. l. di. § codicillos is demum, fallit hoc in legatis ad pias causas, vt infra Legatum. 2. §. 7.

2 Cui potest legari? Respond. quòd legari liciter illi soli, qui potest hæres institui, & qui potest institui, Vide supra, hæres. §. fi. & quod sit persona certa. [e] aliter non valet. l. vulgo ff. de stat. ho. fallit tamen hoc in aliquibus casibus, de quibus in. §. sequentib., & Legatum. 2. §. 2.

3 Sed nunquid pater possit legare filijs spurijs ratione alimentorum, vel relinquere dotes filiabus spurijs cum dos succedat loco alimentorum, qui tamen spurij non possunt institui hæredes? ℞. quod sic secundùm Barto. in aut. ex complexu, C. de ince. nup. Vide supra. Filius. §. 4.

4 Vtrum fratribus Minoribus possit legari?

Et vide c. mulier cum gl. 13. di. & de materia istius ti. vide plenè in dic decernimus.

a Legatum] Est quædam delibatio, idest liminutio hæreditatis, vt l. legatum. 3. ff. de le. 1. i prin

b Donatio] Et differt hęc a donatione cã mortis in multis, vt no. gl. inst. de donat. circa prin in ver. ferè differt et a donatiõe inter viuos cũ legatum reuocari possit, illa verò nõ, de legato patet in l. 1 in fi. & l. 4. ff. de adi. leg. Item differt a hæreditate, cum hoc singulare, & sine oner sit illa verò vniuersalis & cum onere, Vt ff man. l. si hære diratem. Hæc gl. insti. de legat. in prin. in versicul. quedam.

c Ferè idem sũt] Vide Bar. & dñ. in d. l. 1. & ibi habes, quod aliqua exæquantur ad inuicem, quid debeat fieri, & ibi doc. distinguũt.

d Equipollent] Aduerte, quod testamentum, & codicillus non dicũtur species, sed genus, sicut videtur tenere Rain. de Forliu. in l. 2. ff de lega. 1. Sed sunt æquales dispõnes quoad distribuendam hæreditatem sic. n. põt distribui in codicillis, sicut in testõ saltem per viam fideicõmissi, vt instit. de fideic. hære. p totum. Et in cum veritetur simile

praeiudicium, aut fauor in vtrisq; dispositionib. s. codicillarib., & testamentarijs, meritò dicit hic testari, codicillari &c. cum pro. cedatur de similibus ad similia. Vnde ex his Bar. in l. 2. ff de le. 1. dicebat, si statuto caueatur minoré. 25. annuis non posse testari, quod tunc nõ poterit et codicillari sequũtur ibi Aret. & Alex. confirmando, vt ibi per eos. Et vide ibi. d. Ias. etia fundamenta faciens pro opinione Bar. & teneas, quanquam Raph. Cu. cũ quibusdam in d. l. 2. aliter dixerit.

e Persona certa] Vt sunt spurij, quæ non sunt certæ personæ, vt no gl in d l. vulgo.

gari? Respon. quòd sic, Cle. exiui, de verbor. signific. §. cupientes, dummodo non sit valor hęreditatis, vel tanta eius pars quòd pręsumatur fieri in modo, & forma legati fraudulenter pro successione hæreditatis, de qua non sunt capaces. a

5 Verum cum legatur fratribus mendicantibus anniuersarium perpetuum, liceat eis recipere? Respon. secundùm Petr. de Palu. in epistola ad magistrum or. Prædicatorum quòd sic, recipiendo gratis, & perẽdo extra iudicium, quia hoc non est habere reditus, sed in iudicio petere ea tanquam reditus sibi debitos, est contra professionem eorum. Idem dicit de censib⁹ annuis, ac etiam de reditibus fratrum ad vitam. Fari neries ordinis Minorũ generalis in const. dicit, ꝙ nõ licet fratribus inducere aliquem ad talia legata b facienda, quod si facta fuerint, in iudicio non petant, qua si tacitè innuat quod dicit Petrus, quod extra iudiciũ peti possunt per modum eleemosinæ. Nec obstat qd' dicunt aliqui non licere, nisi quando dans sciret non

teneri se ad talia danda, & tamẽ ex sua liberalitate dat quia licèt in conscientia ille teneatur c sm quod infra dico, & propterea der, nihilominus fratres ea petere possunt extra iudiciũ per modum eleemosinæ, sicut liceret petere eleemosinã ab illo, qui nẽc. vl'a necessitatẽ sui stat⁹, quia quã uis ipse teneatur facere eleemosinam, non tamẽ per hoc sequitur, ꝙ frater Minor non possit ab eo petere. Aduerte tamẽ, ꝙ annuos reditus ad modicum tempus. s. decem annorum legatos possunt petere mendicantes in iudicio (exceptis fratribus Minoribus) q licèt de talib⁹ sint capaces, non tamen possunt in iudicio talia per se petere, d vt in d. cle. exiui. § verum, de verb. signi. Similiter sunt capaces annui reditus etiam in perpetuum, quando est ad certum vsum diuini cultus; puta vinum pro missis, frumentũ pro hostijs fiẽdis & hmõi, sm d. Car. in. §. cũ que annui, & Fed. de senis pro victu, e vel vestitu.

6 Verum quis possit legare ecclesiæ construendæ? Respond. Pan. in capit. nos quidem, de testa. quòd sic,

a Non sunt capaces] Bar. in l. 1. de le 1. dicit. Si relinquatur fratribus Minoribus legatum vniuersale, non valet, quia non sunt capaces, per d. Clem. exiui. § cupientes, secus si legatum, seu fideicommissum particulare, vt dixit in tra. Minoricarum. 1. par. dummodo non sit ad thesaurizandum. Fert. d. Ia. in d. l. 1. de leg. Quid autem in fratribus Prædicatoribus vide Ale. cõ. 9. 1. par. inc. Eximiæ dñæ. vide ẽt Bar. in l. seruus, ff. de ali. & ciba. leg. Vbi vult posse ẽt relinqui particularib⁹ fratribus Minorib. cã alimentorum.

b Ad talia legata] Hoc dictũ declara, vt in c exit § ad hoc, de verb. sig. li 6.

c Ille teneatur] Istud dictũ sic intelligatur, quod hæres teneat solvere in conscientia legatũ annuũ fratribus, est oino falsum, quia illud legatũ non valet, vt p Bart. in trat. Minor. li. 2. dist. 6. c. 1. Bar. tamen in l. alio, ff. de ali. le. i pri. dicit, licèt legatũ habeatur pro non scripto, tñ debetur ab hære de. Idem Petr. de Anc. in Cle. 2 de reli do. licèt fortè possit vẽdi ius percipiẽdi, & dari fratribus, vide Bar vbi supra c. 4. Si autem intelligatur ꝙ teneatur aliter dare, fortè secus, vt patet in fra §. 8 Fratres ergo in tali legato nullum ius acquirũt, quo possint petere in iudicio, vel extra, pa et in c. ex pl: § caeterum, de verb. significatio. lib. 6. Vnde cum non quæritur aliqua obligatio, cum esset de directo contra regulam, vide Bart. in 7. d. stincti. vbi supra per totum. Vide Barba. consil 8. in 8. columnn. & consil 12. 8 columnn. 10. 2. volumnn. Si quæritur autem, an ista legata possint peti ab alijs, quàm a fratribus, vide Bartol. in tract. Minoricarum, libro. 2. distinction 7. ca, titul. 2. Et Bartol. in l ciuitatibus, ff. de legat 1 vbi vult, quòd legatum factum ecclesiæ fratrum Minorum possit peti à quolibet de populo, quia illud relictum pertinet ad ornatum ciuitatis. l. 1. §. ius publicum, ff. de iusti. & iur. Bald tamen in aut. ingressi, C. de sac. san. eccle. in 1. columm. versicu. item ad relicta particularia, tenet contrarium. Tu tamen tene cũ Bar vide Feli. in capi. licet causam, in prin. c. de probat. Nam pro opi. Bart est tex. in c. nos quidem, & in cap si hæredes, de test. Vbi episcop⁹ se intromittit, de huiusmodi legatis. Quare ergo non poterit ciuitas, vel syndicus ciuitatis? Facit quod dixi supra, iudex. §. 7.

d Talia per se petere] Aduerte tñ vbi relictum in testamento non concernit vtilitatem certæ personæ, seu non est q possit petere in iudicio, poterit iudex ex officio cõpellere debẽtem exequi, sicut patet in c. nos quidẽ, de testa. vbi fuit pcessum ex officio. Imo ẽt iudex sæcularis pt officium suũ impendere, vt legata pia mandẽtur executioni. Ad hoc tex. no in §. si quis ędificatio nis, in aut de ec. ti. Et ex hoc et § infertur, ꝙ licèt fratres Minores nõ possint in iudicio petere eis relictã, quia pro nulla re temporali debent esse in iudicio. Tamen iudex ecclesiasticus seu sæcularis poterit ex officio compellere debentem exequi ad soluendũ. Hinc ẽ ꝙ in multis locis constituitur sindic⁹ in ciuitate ad petenda relicta eis facta, de quo plenè habetur per Bar. in tract. Minoricarum. Itẽ. Pan. in d. c. nos quidem. Et vide Bart. in l. nec quicquam. §. obseruare, de off procon. & lega. & in d. l. in ciuitatibus, de leg. 1.

e Secus pro victu] Pan. in c. nimis, el. 2. in no. de exc. præla.

prælat. dicit, si relinquetur fratribus annu⁹ reditus præstandus per aliquod hospitale, non valet, quia esset habere proprietatem, & idem dicit de prędicatoribus ex regula sua, sed per constitutiones secus.

a Locu construendo] Ratio quia illi quod non est, priuilegium dari nō pōt, vt no. gl. in c. quod ve. rō. 32. q. 2. Facit. c. ad audiētiam. 2. de ec. ædi.

b Requirit personā] verā vel fictam, cum qua ɔ̄trahatur q.a. n. donatio est contract⁹, iō reqritur vterque contrahens, quod secus est in leg. Quære dicit Bar. i d. l. seruos. Si quis donaret Titio promittenti dare ecclesiæ construendæ, nil repugnaret, qn valeret. Non ob. ꝙ ei qđ non est, non pōt concedi priuilegium, vt c. sd audientiam 2. de ec. ædi. quia respondetur, vt statim fit beneficium. Sed benè potest cōcedi, vt statim possit habere vires, cū incipit habere capitulum ∫m gl. ibidem.

c Ex euentu] Pone casum in l. q. dam, ff. de re. du. vbi si relegat⁹ testō factū dixit, si aliquis ex hæredibus meis, vel legatariis impetrauerit mihi restitutionem, Volo eū habere tentum. Si antequā sciret restitutionem impetratā, decederet, ille q impetrauit, dēt habere legatum. Et sic valet legatum factū incertæ personæ, quæ certificata ē euētu. s. quia fecit eum restitui.

d Vel pauperio

sed non donare, quia non valet donatio facta loco cōstruendo. a c. abbate sanè, de re iud. li. 6. Ratio diuersitatis ponitur a Barto. in l. seruos ad custodiam, ff. de ali. & cib. le. q̄a donatio reqrit p̄sonā, b & scientiā, iō absentit licèt possit donari, non tñ fit dñs anteq̄ sciat. l. absenti, ff. đ do. c. si tibi absenti, de p̄b. li. 6. sed absenti & ēt incertæ personæ p̄t legari, dummodo ex euētu c possit certificari. l. cū pater §. surdo, ff. de leg. 1. secus si certificari nō posset euētu, quia nō posset ei legari, vt no. gl. in d. c. nos.

7 Vtrum legatū factum ecclesiæ sanctæ Mariæ, cū plures sint, sit nullum? ℞. Pan. in c. indicāte, de test. ꝙ non sed dabitur ecclesię parochiali, si sic nominatur, vel pauperiori, d q̄ tale hēt nomen. Pa. dicit ꝙ si nulla ecclesia sanctæ Mariæ sit ī loco, dabitur ecclesiæ cathedrali, facit. l. q̄ cōditio, ff. de cond. & demon. vbi si testator mandauit aliquid fieri in foro, & non dixit in quo intelligit̄ de foro illius municipii, vbi habitat, & hoc de auctoritate ep̄i, & executoris. Similiter quando legatur ecclesiæ fiedæ, & non dicitur de loco, ep̄s & executor prouidebūt de loco, vbi debeat fieri, & hoc fauore piæ cāæ, nisi aliter cōstet de mēte testatoris, hoc vltimū no Pa. in c. nos q̄dē, de test. super gl. ī ver. loca.

8 Quid si legatarius moritur añ conditionis euentū? ℞. Pa. in d. c. nos q̄dem, ꝙ aut legatū ē factū personæ, intuitu seu contemplatione animæ, puta quia aliæ p̄sonæ fuisset relicturus, tūc deficiēte illa p̄sona dēt cōuerti relictū ad aliū pium vsum, vt volūtas defuncti effectu impleat̄, sicut dicimus in legato facto ad aliquid faciendum in ciuitate, pp̄ p̄petuā memoriā defuncti, qđ alibi fiet, si in loco vbi ordinauerat, fieri nō possit, vt l. legatū, ff. de vsu. le. Si verò relictū fuit contēplatione personæ, vel collegii certi, nō habito respectu ad piā cām, tūc deficiēte legatario expirat legatū, & remanet apud grauatū, vt in l. pater. §. Tusculan⁹, ff. de le. 3. C. de cadu. tol. l. vnica. §. si autem aliqd sub conditione. Si autem dubitatur, e an habuerit respectum ad animam, vel ad p̄sonam, tunc in dubio fauore religionis debemus p̄sumere, ꝙ ad piam cām reliquerit, ar. l. sunt p̄sonæ, ff. de rel. & sump. fune. Et hoc not. & sequitur Bar. in d. §. Tusculanus. Et hęc deputatio ad alium vsum piū dēt fieri de consensu ep̄i, & hæredis simul d. l. legatum, & no. in Cle. quia cōtingit, de reli. do. in princ. & facit ad q̄onem legati facti puellæ pro ea maritāda, quæ moritur, an sit dādum alteri, q̄a si factū ē ītuitu p̄sonæ, puta q̄a sibi seruiuit, & hmōi, nō dabit̄ alteri. Si verò intuitu aīę, sic dabitur al-

ri] Hoc dicit apertè text. in. §. si quis in nomine, in aut. de ecc. ti. col. 9. vbi etiam subditur. Si illud monasterium non est in ciuitate, se l in territorio, illi dabitur. Si autē non reperitur in territorio talē monasteriū, dabitur ecclesiæ cathedrali testōris. Idē gl. in d. c. indicāte, & Pa in c. nos q̄dem, de test. hæc oia limit⁹ nisi aliud appareret ex cōiecturis de mente testōris. No. ēt ꝙ si relinquitur. 10. ecclesię sine expressione aliqua, sicut faciunt rustici, tunc dabunt̄ parochiali ecclesiæ ar. l. quæ cōditio in §. ff. de conditioni. & demonstrationi & ca. s. de sepul. ita Pa. ī d. ca. indicante. Si autē testator hēbat duas parochias, dabit ei, a quo recipiebat. sacramenta secū dùm Pan ad hoc Bart in l. 1. ff ad muni. col. 1. facit c si de parochia. Adde ꝙ si fiat legatum monasterio, in dubio præsumit̄ factū monasterio monialium, quod videtur magis maiori paupta e fulgere ita Bal. post Ci. in l. cū multæ C de donat. ante nup. vide Pet. de Anc. & Jnno. in c. relatū. de test. Et si sūt duo monasteria æqualia, dic ꝙ cōis opi. ē, ꝙ ep̄s dispēsabit & disponet cui monasterio erit dādum, ar c. q̄m, de deci. nisi sint cōiecturæ aliquę vt dixi §. Idē Sp. ī ti. de instr. edi. §. nunc aliqua, ver. qđ si aliqs e Si autem dubā

tatur]Bart.in d §.Tusculanus, dicit, Quando cã non est expressa, videtur ꝙ testator reliquerit cõtemplatione personæ d § Tusculanus. Si autem causa sit expressa cum persona, tunc præponitur causa.

a Alteri]Si dubitatur, iudex arbitrabitur, an alteri debeat dari secũdùm Pa.in d.ca. nos quidem.

alteri, a & similiter de quocunque legato, quod non potest consequi suum effectum, quod no.

9 Vtrum legatum factum duobus re coniunctis, b si vnus repudiat, vel moriat viuo testatore, vel deportetur, & hmõi, accrescat alteri? R. Pet. de Perusio in tractatu de canonica portione Episcopi ꝙ sic.l.re coniuncti, ff.de leg.3.& l. vnica.§. his ita, C.de cadu. tollẽ.nõ autem accrescit c coniunctis coniunctione legali. l. mulieri & Titio, ff.de cõd. & de. & dñr verbis, & re coniuncti, puta quando Stichus legatur Petro & Martino re tantum, cum diuisim, puta lego Petro Sticũ meum. Item lego Martino Stichum meum, vt insti.de leg.§.si eadem res, in tex.& in gl.in ver.defuncti. Item verbis, & non re, quando Titio & Seio lego fundum

b Duob.re coniunctis] Scias ꝙ duplex est cõiũctio.s.legis & hominis, de secũda dic vt in tex. De prima dic ꝙ aliqñ hẽt locũ i acquisitionib.quæ fiunt ex testamẽto, & hoc contingit vno tantum mõ, puta qñ ex persona eius, cui relinquitur, puenitur ad plures, vt si seruus plurium dñorũ instituatur, siue ei legetur ff.de vsuf. accre.l.1.§.1.ff. de acqui. hęre.l. seruus cõmuuis ab estero, & l. sed & Proculo, ff.de leg.1.Eodẽ modo si legetur alicui q postquã dies cesserit, moritur ante, quàm agnoscat relictis pluribus hæredibus, certè illi plures hæredes dñr coniuncti coniunctione legali, cum ex persona vnius ad plures peruenitur, habet etiam locum legatis in acquisitionibus, quæ fiunt ab intestato, quod potest esse duobus modis. Primò ex simultate vocationis ad hæreditatem, vt quando plures vocantur ad eandem hæreditatem. Ad hoc.l.vnica.C.quando nõ pe. par.ff.ad Tertul.l.1.§.si nemo.ff.d.su.& lega. l. si ex pluribus, & ff.de bo.pos.l.3.in fi.Secundò contingit ex identitate rationis. Exemplum. Pater duobus filijs relictis simul cum duobus nepotibus ex filio præmortuo decedit. nam omnes vocantur ex vna ratione, quia nepotes patris personam repręsentãt. Diuersificatur tamen ratio ex hoc, quia aliter vocantur filij, quia ex persona propria ad suam portionẽ, sed nepotes ex persona patris ad vnam tantum portionem. Quare isti nepotes videntur esse magis coniuncti, hoc probatur in l.si duobus, in princip.ff.de bo.pos.contratab.& ff.de coniung.cum eman. libr. 1.§.si quis ex nepotibus. In ista coniunctio legalis æqualiter procedit tam de iure ciuili, quam prętorio.hæc omnia ex Bar.in d.l.re coniuncti. Sciendum etiam secundò ꝙ videtur esse differentia inter ius accrescendi, & ius non decrescendi. Ius namque accrescendi habet locum, quando vna pars, quæ accrescit, iam decreuerat, vtputa lego vsumfructum, Sempronio & Sticho talis fundi, moritur Stichus absq; hęredibus, certè accrescit illa portio Sempronio. Quando verò nullum ius est parti acquisitum, si accrescat, dicit ibi non decrescẽdi, vt si Petro legetur, vel hæres instituatur sub cõditione, & Ioanni purè, tũc si deficiat conditio, vel moriatur Petrus ante quã purificetur cõditio illa pars Petri & si accrescat Ioanni, nihilominus prius dicitur nõ crescere, cũ nunquã decreuerit. Exemplum in l. hæc scriptura, & in l.si separatim, cum gl. exponentibus, accrescit, idest non decrescit.ff.de condit. & demon. Et de primo habes tex. in l.1.§. interdũ, ff.de vsuf.accre. & in l. 1. vnica. § sin autem a deficiẽtis.C. de ca. tol. ita Barto.in d.l.re coniuncti, col.9. de effectu istorum iurium, vide Bal.ibidem 15.colum.

æquis portionibus, & pręfertur non iunctus verbis, & re, alijs coniunctis re, tantum. Sed an cõiunctus verbis tantũ præferatur cõiunctis re tantũ est opi.diuersa.sed dic ẽm gl.in l.1.§.interdum ff.de vsufr. accres. ꝙ æqualiter d veniũt, vt no. in d.l. re coniuncti. Vnde dicit Ang.Aret. inst de pupil.substi.§.singulis, ꝙ quãdo testator reliquit sic, Lego filiabus meis centũ pro qualibet, ꝙ licèt sint coniunctæ coniunctione verbali, tamen quia quęlibet ad sua centum, & sic ad diuersam rem vocantur, non est inter eas ius accrescendi, casus est, & ibi Bartol[9]. in l.huiusmodi.§.quibus e ff.de leg.1.

10 Quid d legato facto ab aliquo alicui ecclesię sub ꝯditione, s.si ibi sepeliatur, qui legatus moritur excõmunicatus, vel se interfi-

c Non autem accrescit]Non intelligas, ꝙ in coniunctis cõiunctione legali sit exclusum ius accrescendi, qa hoc esset ꝯ iura, patet per Bar.vbi s.15.col.versi. §.principaliter, quis hẽt locũ in coniunctione legali, siue sit in acquisitionib.ex testõ, siue ab intestato. Vñ intellige ꝙ hic dr ẽm.l.quã alle.Ibi est casus fin. s.in d.l.mulieri, ꝙ q admittitur ad legatum de iure spãli ꝯ voluntaté defuncti, non hẽt locũ ius accrescẽdi. Exemplũ de iure spãli, vt in minore, qui hẽt in integrum restitutionẽ, vel eo q venit ꝯ tabulas. Sed de hoc latius per Bar.in d.l.re coniuncti. 12. col.versi. certè in hoc semper dubitaui, Vbi distinguit.

d Sed dic ꝙ æqualiter]Pone exemplum. Titio, & Sticho lego fundum æquis portionib. Isti sunt coniuncti verbis tantũ. Itẽ si sic dictũ est, Titio lego fundũ, & Sempronio lego eundẽ fundũ. Sũt cõiuncti illi re tantũ. Morit̃ Titius, quis præfertur ex cõiunctis? & vide Bar.vbi s.11.col exanimanté in ver.Secũdo q̃ro, quo, q tenet ꝙ concurrant æqualiter, & vide in 10.col.ver.a.principaliter.Vbi tractat materiã, quis pferatur de verbis & re coniunctis, & deinceps &c.

e In l.hmõi.§.quib]sequit̃ ibi Pan.de Ca.& Ang.& Bal.& Imo.in l.ꝗ filiab.§.1.ff de le.1. licèt Flo.ꝯ i L.

cit & huiusmodi, pp quæ non dēt sepelici in ecclesia, & non sepelit ibi? R. Bart. post Di.in l.miles.§. reā, ff. de adul. φ nihilominus sol uet legatū ecclesiæ,cum fā cto legantis, & eius culpa acciderit,& sequit Bal.[a] in l. si quis ad declinandā, C. de epi.& cle.l.1.C.de his q̄ pęnæ no.facit text.not.in l. nulli,C. de epi.& cler.Rō, qa in legato ad pias cās attendit duplex fauor.s.legātis,& cui legatur, licèt ergo ī notorio peccatore cesset fauor animæ eius, non tamen cessat fauor ecclesię cui reliquit. Item quia illa conditio est impossibilis,& ideo non vitiat legatum. l. obtinuit,ff. de cōd.& dem.

11 Quid si legatur alicui aliquid sub cōditione si habuerit liberos, vtrum si ingrediatur,religionē, debeat habere? dic φ sic, vt supra dixi, Hæres.§.14. cum seq.

12 Si Titio pecunia legata, fuerit, & eius fideicommissum sit,vt alienum seruum manumitteret, nec dñs eū vēdere velit, nihilominus legatum capiet,[b] quia per eū nō stat, quominus fidei commissum præstet. Nā,& si seruus mortuus esset,a legato non submoueretur.[c] l.si Titio,ff.de leg. 1.ī prin.

13 Si in singulos annos aliquid alicui legatum sit,plura sunt legata,& primi anni erit purum,sequentium conditionale,s. si viuat, & ideo eo mortuo nō trāsmittetur ad hæredē. l.si in singulos,ff. de annuis legatis.

14 Quidā testamentum faciens legauit filiæ suæ nuptę decē ducatos p quolibet anno p vestimentis, vt induat se, q̄ filia steterit p quatuor annos φ nō induit se, nec a fratrib. pecuniā ipsā petijt,quæritur an possit petere pecunia pteritorū annorū?[d] R. φ non,ar.l.quidam prædia,ff.de vsufr. leg.

15 Quid si legatarius moritur ante legantem? R. φ deficit legatum,& remanebit hæredibus legantis, secus, si moreretur post mortē testātis,sed anteq̄ hæres adiuisset hęreditatē,quia tunc debetur hęredibus legatarij.l.vnica.§.sed vt manifestetur,C. de cadu. tollen.

16 Vtrum legatum factum epo p̄sumet factum cōtemplatione ecclesiæ? R. [illegible]a.in c.requisisti,de test. φ in dubio ad coniecturas est recurrendū,vt si est factū e a persona coniuncta,[f] non p̄sumitur,quāuis dixerit,Relinquo hoc epo. Similiter si diceret, Relinquo dño Ioāni expresso epo, & sic erit suū,& succedūt propinqui ab intestato,c. quia nos,de testamen. Si verò ab extraneo legetur,sic pręsumitur factum cōtemplatione ecclesiæ. Idem dic per omnia de quocunque habente administrationem, seu pręlationem in ecclesia. Et nota φ verbum,administratio,[g] hic verificatur in eo, qui habet aliquam dignitatem,seu ministeriū in ecclesia separatum a congregatione propterea canonicus nō dicitur habere administrationem,vt not.Pa. in d.ca. requisisti.Item prælatio hic sumitur largè,vt comprehendat etiam habētes ecclesiam curatam,& secundùm Inn.in d. c.requisisti,qui potest absoluere, dicit habere administrationem.Item not.φ extraneus hic accipitur qui non est ei coniunctus in quarto gradu affinitatis vel consanguinitatis,vt est tex in aut.licentiam,C.de epi.& cleric.& in aut.de ecclesia.tit. §. interdicimus.Idem glo. 1 1.q.3.cap. pontifices,& est communis. opi. quamuis aliqui aliter

dominus.§. p fideicommissum. Et de vsufr. allegat Ber. in versi. ius acccescendi.

a Et sequit Bal.] In vl.col.vbi q̄rit si debet quarta ex illo legato ex quo ille nō sepelitur ibi, vt ibi per eū.Raph. Cu.tñ tenet ɔ̄r ū in l.cū tale.§.falsam, el. 1. ff. de condi.& de.p illū tex. sed tu vide Ale.in postillis ad Bart. in d. §.ream.Tene qđ hic concludit,nisi aliter appareret de mente testatoris.

b Legatū capiet] Idē,si vellet dñs vendere sed immenso precio. l. non dubium. §. fi.ff.de leg.3.

c Non submoueret] Ibi erat modus, sec[9], si fuisset ɔdō mixta, & deficeret,qa & legatū deficeret,vt l. 1.C.de institu & substi.sub ɔd'fa. Et licèt Alex. in apostill. limitet hunc casum, nisi modus cohæreret legato, & sic esset cā finalis, tñ Bart. ibid. dicit, quotiescunq; lega.ū respicit cōmodū alteri[9],dr cā finalis,sed qa non steterat per legatariū,qa modus impleret,valet legatū. Et ad l.Titio centū. §. Titio genero, rñdet,q ibi erat cōditio, vt et dicit Bar.in d.§ Titio genero.

d Præteritorum annorum] Vide, supra. Alimenta in §.1. in addit. vbi habetur,nūquid possint peti alimenta præteriti tpis,& Io.de Ana.in c.salubriter,de vsuris. 9. col. versic. adde etiam prædictis.

e Vt si est factū] De hoc per Bar. in l.ciuib[9]. ff. de reb.dub. Bal. tñ de pace Constā. §.hoc qđ nos,in ver.ecclesijs, dicit id quod concedit epis,debet esse aucum propriū,si pñt ppriū possidere, & probatur p alternatiuā illius tex.

f Persona cōiuncta] Idē,si longā amicitiam simul habuissent,vt dicit gl.in d.c.requisisti, decelictū sic ab extraneo, dic vt hic,& est tex. ī l.annua, fm vnū intellectū. ff. de an. leg. & gl. sing.in d c. requisisti,in ver.nec fm Pa. & si propriū nomen expressisset Vide glo.no. in c.a de testam. libr.6

g Administratio] Scilicet tem

poralis, vt quia est vicarius temporalis alicuius ecclesiæ, seu commendatarius secundum Pa. in c. 2. de iudi. platio dr̃, qñ habet administrationē perpetuā,

a Intuitu personæ] Exēplum in canonicis, quia ipsi non habent administrationem in ecclesia.

parere posset ex cōiecturis, cuius cōtemplatione relinquat, tunc stādum est certo, vt l. si Paul. §. 1. arrogato, de vul. & pu. Quid aūt sit in viufructu, tūc ex euētu futuro depēdet, nam si tē. n filio in vita pr̃is, ipse pr̃ cōmodū habet vsufructus secus, si supuiuit; & iste ē ppriè casus d. l. n. & ita tenet Bar. in d. l. cū aliquis.

b Quod not.] Hoc etiam tenet Bar. in l. ciuib. ff. de reb dub.

c Et de patria potestate] Et Pa in d. c. Rainutius, in 1. no. Vide tamē Bar. in l. filiofamil. la 1 ff. de donatio. cā mor. & in l. fi. C. de vsufr. vbi latè sic distinguēdo determinat Aliquādo enim in donatione, institutione, vel legato fit mētio patriæ potestatis, & cōfertur in tēpus existentiæ patriæ potestatis: Et tunc in dubio p̄sumitur cōtēplatione patris relictum, vt l. filio. ff. de conditio. & demōstra. Quādoque cōfertur in tēpus existentiæ sui iuris, & si fiat mētio patris aut paternæ potestatis, tūc p̄sumit contēplatione filij l. mulier, in prin. ff. ad Trebel. & l. 3. C. de insti. & substi. Quādoque fit mētio filij & patris; Et tunc si illud, quod relinqi filio, non potest ipsi quæri, sed patri, tunc contemplatiōe patris relictum censetur. Ad hoc l. cū aliquis, in rōne sui, C. de iure delibe rā. & l. 1. §. si cōmunis seruus, cū l. sequen. ff de stipul. ser. si verò pōt quæri ipsi filio, censet ipsi filio relictū. d. l. fi. cū alijs allegatis p eum. Si verò ap

aliter teneant vt supra, Clericus, 23. §. 5.

17 Cuius contemplatione præsumitur legatū factum non habenti administrationem in ecclesia, qui tamen est ecclesiasticus? Res. Pan. in d. c. requisisti, q̃ in dubio præsumitur factum intuitu personæ, [a] si talis potest habere proprium. Si verò non potest habere proprium, puta quia religiosus, sic præsumitur factum intuitu mōnasterij, seu ecclesiæ. Facit l. deo nobis, C. de episco. & cleri. c. vnicum. 18. q. 1. Et sic quando factū est intuitu ecclesiæ, non poterit disponere nisi sicut de alijs rebus ecclesiæ, quod no. [b]

18 Vtrum legatum factū filiofamilias in dubio præsumatur factum intuitu patris? Respon. Pan. in c. Rainutius, de test. Barto. in l. cum aliquis, C. de iure delibe. dicit, q̃ si fit per ista verba, Lego filio Martini, non intelligitur contemplatione patris, maximè si exprimatur nomen filij, puta Titio filio Martini, & nominatio patris intelligitur facta causa demonstrationis, nec obst. d. l. cum aliquis, quia loquitur in seruo, quia exprimitur qualitas, quæ si esset vera, de iure acquireret domino legatum, & sic videtur contemplatione domini factū, sed secus in filio, quia filiatio nō facit relictum acquiri patri, quia posset esse emancipatus, & maximè hodie cū in aduentitijs acquiratur filijs proprietas. sed si fieret de patre mentio & de patria potestate, [c] idem esset sicut de seruo. sed de hoc dubitat Pan. q̃a filiationis qualitas non impedit proprietatem acquiri filio; & ideo videtur q̃ solùm vsusfructus acquiratur patri.

9 Vtrum legatum factum canonicis omnib⁹ talis ecclesiæ, et si exprimantur nomina, præsumatur ecclesiæ cōtemplatione factum? R. dominus Petr. vbi supra q̃ sic, [d] per l. ciuibus, ff. de rebus dub. vbi dicit tex. Ciuibus ciuitatis legatum, vel fideicommissum datū, ciuitati relictum videtur, qđ verum est secundùm glos. nisi sit datum vt singulis, [e] quia non acquiritur ciuitati, sed ipsis ciuibus: facit. l. annua. §. a Titia, ff. de annuis lega. secus si vni non habenti administrationem vel prælationē, qui est simplex canonicus, quia sibi acquiretur, non ecclesiæ, vt dixi. & hoc verum, nisi probaretur q̃ intuitu ecclesiæ legatum fuit, vel nisi legatarius fraudem adhibuit, d. c. requisisti, in fin. facit. l. nonnunquam, ff. ad Treb.

20 Vtrum cum legatarius non potest vti legato nisi respectu ecclesiæ, puta legat quis iter per fundum suum clerico, quo vadat ad ecclesiam, intelligatur contemplatione ecclesiæ in dubio? Respond. Petrus, vbi supra quòd sic, & sic acquiritur ecclesiæ; & ita

d Quod sic] Idē Bart. in d. l. ciuibus, & gl. in l. tutius, la 2. §. ciuibus. ff. de leg. 2. licet glo. in l. non plures, C. de sacrosan. ec. aliter dicat. sed declara, vt p Bart. vbi s̃. Pa. i d. c. requisisti, videtur tenere. d. gl in l. non plures: attamen Pe. đ Anc. & Ge. in c. p exemptionē de priuil. lib. 6. tenent ꝯ Pan.

e Vt singulis] Intellige i illis, q non sunt administratores; Ita gl. in d. l. ciuibus, in ver. ciuitati, ff. đ rebus dub. Et secundùm Pa. si expressis nominib, proprijs, non acqritur ecclesiæ. Sed si relictum ē factum simpliciter canonicis ecclesiæ, & tūc respectu acquisitionis fortè est differentia iter hoc relictum, & relictū factum ecclesiæ, qa soli canonici nō representant totam ecclesiam, cū sint ibi habentes dignitatem, capellam & similes, sed solum acquiritur ipsis canonicis,

& ita intelligitur [a] qđ no. gl. in l. nō plures, C. de sac. san. eccl. nè legatū sit inutile; vide quod notant doct. in l. 1. C. de sac. san. ecclesi.

21 Quid si quis leget sic, Lego Petro & filijs eius [b] possessionē, vel aliud? ℞. ꝙ Petrus habebit medietatē, & filius eius aliā medietatē consequenter. ff. de vsuf. accre. l. si quis Titio, & de testa. c. Rainaldus, in gl. vnde nō refert in hoc casu siue leget tibi & Mæuio, vel Titio, cum Mæuio, vt in d. l. si quis Titio; quod not.

22 Quid potest legari? ℞. ꝙ res testatoris, & res hæredis. nec refert, An sciuerit, vel ignorauerit eē suā, vel hæredis, vt institu. de leg. §. si quis rem suam.

23 Sed nūquid res aliena a testatore possit legari? ℞. ꝙ sic, si sciebat testator esse alienam, & hæres teneatur eam emere, & prestare, vel æstimationem soluere, si talis sit, quę æstimari possit, vt instit. de leg. §. non solùm, & §. Quod autem, cū tali distinctione, quòd aut res quæ legatur, erat testatori pignorata, vel in ea habet ius solùm; & tūc non præsumitur nisi legatū illud ius esse; quod in ea habebat, & sic non dabitur æstimatio, vt in l. serui electione. ff. de leg. 1. §. 1. c. 2. Et sic legauit fundū, quem conduxerat per quinquenniū, hęres soluet pensionē, & ille cui legauit, habebit vsum fundi sine aliqua solutione. l. qui cōcubinam. §. qui hortos, ff. de leg. 3. & Bar. in l. his verbis. §. Idem testator, [c] de leg. 3. aut res legati erat res testatori cōmunis simul & alteri; & sic intelligit solū legasse partē suā, [d] nisi dixisset totā rem, quia sic æstimatio debet, vt no. Bar. in l. cū alienā, C. de leg. Aut res omnino est aliena; & tūc si ē hęredis, [e] debetur res oino, tex. est in l. vnum ex familia. §. si rē, ff. de leg. 2. Si verò nō ē hęredis, sed alterius, & si sciēter legauit, debet æstimatio, vel res. d. l. cū alienam, dūmodo sit talis, [f] cuius cōmercium haberi possit; aliàs esset inutile legatū, puta si legat res sacra, vel principis. l. apud Iulianum. § fin. ff. de leg. 1. Si verò legatur ignorāter, aut extraneo; & nō valet; aut cōiunctę psonæ, cui aliàs fuisset relicturus tantundē, si sciuisset es

argu. optimum in c. per exemptionem, de priuil. li. 6. vbi aliud est eximere ecclesiam, aliud eximere canonicos. Sed respectu quartę debitæ episcopo, non puto differētiam. Nec obstat, l. ciuibus, Quia ciuitas respectu acquisitionis solummodo representatur p ciues, non sic ecclesia per canonicos tantū, &c.
c Et ita intelligitur] Ita declarat Bart. eam i l. ciuib. ff. de reb. du. & retuli in spost. ī §. pced.
b Et filijs eius] Cautè loquitur hic, qa dū in illo tex. dicitur hęredib. exponitur a doctorib. i. filijs §. lui, instit. de hære. q̄ & diffinit ita Bart. in d. l. si quis Titio de vsuf. accre. qñ fit mentio de hæredib. an intelligātur semp filij, vide Barto. in l. Gallus. §. etiam e. col. ff. de lib. & posth. Feli. in ca. in præsentia. 17. col. de prob. Ale. con. 13. li. 1.
c §. idem testator] Secundū gl. ibi distinguit Bart. ꝙ quandoque soluitur aliquid pro re habenda, & procedit tex. d. §. quidā testator. Sed pro re habita debetid solui a possessore, vt pura collecta, tributa & similia, & ita loquitur tex. in l. q̄ro, vbi Bart. expreisè idē dicit esse in vsufructuario ff. de vsufru. leg. Et inducit postea Din. limitantem hoc vltimum. l. ꝙ eo habito expensas soluit legatarius, esse verum, nisi impensæ fructib. æquiualerent. d. §. qui hortos, vbi est gl. fin. vt allegat Rom. notabili. 107. limitat Bar. et prędicta esse vera, qō legatur res, puta qō dicitur, Lego fundū, vel vsum fructū, vel reditus fundi, sed si legatur ipsum in certū, vt quia quis conduxit a cōi Perusij certas possessiones, & legauit tibi cōductionē, tunc intelligeretur legatū quicquid lucri esset, & quicquid per conductionē solui debet, ar. l. qui prior, ff. solut. matrimon. vide Imol. consi. 102. column. 6. cum sequen.

d Partem suam] Ad idem. l. si domus. §. si de leg. 1. Hoc etiam procedit, qñ essent apposita confinia totius rei. Ita Ale. & Are. & d. Ias. in d. l. serui electiōe. §. fi. & facit regula, quā ponit Bal. in l. 1. C. qui testa. fa. pos. vbi dicit. Ampla demonstratio nō auget legatum limitatum. Alex vero con. 54. q. 3. par. Pōderatis, dicit, ꝙ testator vr legare oia cōprehensa intra confinia, qñ ea apposuit, si tñ res est testatoris &c.
e Et tunc si est hęredis] Idē, qñ testator legat rē hæredis vt suā, de quo vide Ale. con. 177. 2. part. In. 2. co. & consi. 103. 8. part. Imo vult Bar. in d. §. si rem, Quod si testator legat rē quā hēt cōem cū hærede, tota debeatur. l. cum filius. §. dominus & ibi Bar. de lega. 1. Idē est, qñ testator legat rē quā dēt habere, d. l. vnū ex familia §. sed si vno, & ibi Bar. de le. 1 si aūt leget, rē cuius partē tantū dēt hæredi, & alia partē extraneo, tunc valebit legatū p illa par. d §. sed si vno, & § si duos qui sequitur &c. De ista materia qñ & qūo possit res aliena legari, tractat Bal. in repe l. 1. C. de sa. san. ec. 23. col. ver. sup 2. q. Et Pa. in c filius noster, de test. a quo hic. §. videtur acceptus. Adde tu quē non posse institui hæredē in hæreditate aliena ēt a testatore sciēte. l. si C de hæred. inst. Et ibi no. B l. 18 oppositione, vbi assignat rōnem diuersitatis. Nā legatū respicit principaliter, & secundario rem ipsam, quæ legatur, & q̄ potest redimi, & præstari. Hęredis āt institutio respicit personā, quæ neque redimi pōt, nec obligari no. in l. apud Iulianum. §. fi. ff de leg. 1.
f Dummodo sit talis] Vide Ias. in d. l. serui electione. §. fi. vbi late,

ſe etiam alienam, debetur ęſtimatio.d l.cũ alienã,[a] & Bal.in l.1.23.col.C.de ſacr. ſan.eccle.tenet eccleſiã eſſe coniunctã perſonã,cũ ſit mater omniũ fidelium. 12. q.2.qui abſtulerit.Sed Pan. in c.ſili⁹ noſter,de teſtamẽ. nõ tenet, ꝙ eccleſia hic habeatur ꝓ coniuncta ꝑſona, ſed ſolũ coniunctus ex ſanguine,vt in c.nõnulli, de reſcrip.& ꝙ debeať coniũctæ ꝑſonę,intelligĩ,qñ errat generaliter; ſed quando errat ex cã ſpecifica, puta,qa credebat ſuã ex emptione facta a pupillo, quę nõ valebat, tũc vitiatur legatũ in totum etiam factum coniũctæ perſonæ, vt not. in di. l.cum alienam.

24 Sed nunquid quod ꝑdictũ eſt in quęſtione præcedenti,habebit locũ in foro canonico & animę? ℞. Pa. in c.filius,de teſta.dicit, ꝙ communis opinio tenet ꝙ ſic,ſed ipſe credit,ꝙ nõ habeat locũ in ꝯſciẽ ia, ratio, qa in d. c.filius nr̃,diciť qa lege dei viuimus, nõ legibus, videť annuere hoc eſſe ꝯ legẽ dei;& ideo nullus ſubiect⁹ obediẽtiæ iuris canonici poterit hanc diſpoſitionẽ legis obſeruare, & ẽt in repetitione.c.cũ eſſes,de teſtamen.ita tenet.ratio,qa diſpoſitio qlibet debet attẽdi ſm rationẽ certam, c.intelligẽtia,& cap præterea, de verbo ſignifi. & ideo patet per.d.c.filius, ꝙ eſt differentia in hoc inter ius ciuile & canonicum, & ꝙ diſpoſitio[b] c.filius, aſtringit oẽs,quos aſtringit ius canonicũ. Ego admitterẽ dictũ ſuũ,quãdo hęres nimis grauaretur, qa ſic non videreť fuiſſe de mẽte defuncti ſed eſſe errore deceptum, ſed quando conſtaret de mẽte defuncti,puta quia ſciebat diſpoſitionem iuris ciuilis, ſic credo ẽt in conſcientia habet locũ, quia perinde eſt,ac ſi legaſſet rẽ illam, ſi emi poſſet,vel ſaltem ęſtimationem.

25 Vtrum legata domo debeatur hortus? ℞. Pan. in c.Rainutius,ne teſta. 3.no. ꝙ ſi hort⁹ cohęret domui, ſic debetur.[c] ff.ſi ſer.ven.l. teſtatrix, in princ. & ff. de acquiren.emptio. & vend. l. creditor, in fi. quod limito verum, quando eadẽ ianua claudit domum; & hortum:ſecus ſi ſic non cohęret,quia nõ debetur. Et ſic intellige gloſſ.in c.fi. 12.q.2.& Pan.vbi ſupra.in d.c.Rainutius.

26 Vtrũ legatis aliquibus rebus,& poſtea venditis[d] per taſtatorẽ,teneatur hæres? ℞.ꝙ ſic,niſi vendẽdo teſtator habuerit animũ,adimendi legatũ inſtitu.de leg.§.ſi rem ſuam; & in dubio[e] probabit hæres ſaltẽ ꝑ quatuor teſtes voluntatẽ defuncti mutatã,vt in gl. d. §.ſi rẽ ſuã, idẽ dic,ſi rẽ legatã pignori tradidit, ꝙ niſi habuerit animũ adimendi legatũ, tenetur hęres eã luere,& legatario tradere, vt inſtit.de leg.§.ſed & ſi rem,in tex.& in gl.In conſcientia credo verum, quando teſtator in morte noluit mutare teſtamentum, ſecus,ſi morte præuentus non potuit in vltimo aliqđ diſponere, quia tunc præſumerẽ ꝙ aĩo adimendi legatum alienauerit.

27 Vtrũ legatũ,quo mihi liceat cædere lapides.in ſolo teſtatoris, tranſeat ad meos hæredes?℞.ꝙ non,tex. eſt in l.apud Iulianum.§.ſi quis,ff.de leg. 1. ratio ſecundũm gl.quia eſt ius perſonale.

28 Vtrum poſſit legari quod nondum eſt in rerum naturæ? ℞. ꝙ ſic, dummodo ſit futurum, vt fructus futuri in tali fundo, aut quod naſcetur ex ancilla, & huiuſmodi,Inſt.de leg §.ea quoque res.[f]

Vtrum

a D. l.cum alienam] Dicit glo. ibi, Coniuncta ꝑſona declaratur a iudice. Et ibi ẽt ſequitur Bar.
b Et ꝙ diſpoſitio] Reſpectu ęſtimationis,vñ ille tex. apertè vult in hac materia nõ eſſe ꝓcedẽdũ ſm leges ſęculi, ſed ſm lege Dei, ſed i theologica, vel canonica lege hoc nõ eſt decretũ, vt poſſit peti æſtimatio. ergo &c.idem tenet Bal. in repe. l. primę de ſacr. ſan.eccle a 3.co. ver.ſup.1.q.in fi. vbi dicit ſimplices canõiſtis nõ intelligere.d ca. filius, & ſerſet ſimpliciter Feli. in ca. eccleſia S. Marię.15.col.de conſtit. Iaſ. in d. l.cũ alienã, poſt multa idẽ tenet, & dicit ꝙ d. c. filius, hẽt locũ,qñ legat res extranei,& nõ hęredis ſecũdũm In. ibi.
c Sic debetur] Adde quod not. Bar.in l.ſi mercedẽ.§.ſi fundũ,ff. de actio. empt. Vbi dicit,ꝙ vẽdito fundo,in quo eſt capella,videtur vendita capella, niſi aditũ habeat ex publico;ſequitur Ale. in l. 1.in princi. pe.col. de acqui. poſſ. Bal. in l.fi. pe.co.C.de edict. diui Adria. tollend. Card. in c. cũ ſeculũ,de iure pa. Iaſ. in l. ſi.ff. de cõſti prin. in 4.col. Alex.cõſil. 121. in 2. parte, incipit,viſis verbis.Ro.ſin 38.
d Et poſtea venditis] Bart. in l. rẽ legatam, ff de adi. leg. tractat hãc materiã, & doc. tradũt in l. 3. C. de le.& idẽ dic de parte, qđ de toto, inſtit e. §. ſi verò qs, & in l.ſi ex toto,in prin de leg.1.
e Et in dubio] Hoc intellige in alienatiõe alia a donatione, quia donado indiſtinctẽ videtur adimere,nec diſtinguitur an valeat donatio,vel ñ ẽt ſi reuocetur, vt ff. de adimẽ.leg. l.cũ ſeruus, & l. rẽ legatã,& l. legatũ ſub cõditione. § 1.hoc glo. in d.§ ſi rem.
f § ea quoque res] Et ff de le.1. l.in rẽ in prin. Si autẽ nec fuit nec eſt in rerum na.

29 Verũ iura & actiones[a] & seruitutes ; & hmõi incorporalia possint legari? ℞. quòd sic, nisi viuens testator debitũ exegerit, vel remiserit, & in dubio[b] præsumitur legatum voluisse adimere exigendo, vel remittendo, inst. de leg. §. cũ autem in tex. & in gl.

30 Vtrum debitori possit sua liberatio[c] legari? ℞. ꝙ sic, Inst. de leg. §. si quis debitori, nisi testator viu⁹ exegerit, inst. ibid. §. causam.

31 Sed quæro, an in dubio præsumetur legatum factũ creditori fuisse factum animo recompensandi? Resp. Bar. in l. si cum dotem. §. si pater, ff. sol. matri. & cõmuniter moderni in c. officij, de testamentis, distinguũt, ꝙ aut relictum sit per debitorem necessarium, qui ex necessitate iuris tenetur ad debitum, & sic præsumitur animo recompensandi factum, vt in d. §. si pater, vbi dicitur, ꝙ si pater qui tenebatur dotẽ dare filiæ suæ, legat eidem aliquid in testamento, ꝙ filia non poterit petere legatum, & dotem, quia videtur legasse[d] animo cõpẽsandi cũ dote debita. Aut legatum fit per debitorem volũtarium, puta quia ex sua voluntate obligauit se ad debitum, & sic in dubio nõ præsumitur factum animo recompensandi, nisi sit expressum, vt probatur in l. vnica. §. sciendũ, C. de rei vxo. actio. vbi habetur, ꝙ maritus qui tenetur restituere dotem vxori post mortem, legauit aliqd simpliciter vxori, poterit vxor vtrumque petere. Similiter dic d legato facto cui cunque creditori a debitore, ad hoc. C. de hære. insti. l. compensandi, ff. de legat. 1. l. Lucius, in prin. & ff. de leg. 2. l. vlt. §. pen.

32 Vtrum per suggestionem, sollicitudinẽ, vel importunitatem faciens adimere legatum factum alicui, & faciens sibi relinqui teneatur? ℞. dominus Bar. Cæpola in suis cautelis, ꝙ tenetur actione de dolo, vel in factũ subsidiaria ei, cui ademptum est, vel cui non est relictum ex sollicitudine ei⁹. ff. de doli exce. l. 1. no. Ang. in l. si. C. si quis aliquẽ test. proh. Facit. l. 1.[e] & ibi no. C. d pe. bo. subla. li. 10. Sed melius dic vt. ȷ. Restitutio. 1. in verbo, impediẽs, & s. cleric⁹. 13. §. 7.

33 Quid valet vxori legatũ, quo legatur ei dos sua? ℞. ꝙ valet, qa plenior est actio ex legato, q̃ ex dote, inst. de leg. §. sed si vxori, qa sicut ibi dicit glo. legatum statim debetur, dos verò si consistat in mobilib. debet

rum natura, nec erit, vt chimera, vel fuit, sed nõ est, vt homo mortuus, non potest legari, inst. de inutil. stip. in prin. Si autem dubium sit, an sit vel non sit in rerum natura, cauet hæres de prosequendo, & restituendo. ff. de leg. 1. l. seruo legato. §. fi. Idem in seruo legato, qui est fugitiuus, dic vt ȷ. testamentum. §. 13. et licẽt legatum cẽseatur cõditionale, nõ tñ quò ad transmissionem ad hæredem, vt per Bar. ibi & Ias.

a Iura & actiones] Bald. in l. si nondum, antepenul. co. C. de fur. dicit si nomina debitorum sunt adiacẽtia immobilib⁹ censentur immobilia, si mobilibus censentur mobilia.

b In dubio] Nisi debitor vltro obtulit eo nõ petente, vel pecuniam exactam ꝓ legatario deposuit ff. de lega. 3. l. fideicõmissũ. §. item.

c Sua liberatio] Hoc potest fieri trib⁹ modis, primo modo si dicat, peti nolo, vel qd' debet relinquo, vel actionẽ remitto, & hic liberatus est legatarius ab omni debito ff. d li. leg. l. si qs actiones, & l. Aurelio. Secundo modo, si dicat rationes reddere nolo, & hoc ab omni liberatur, nisi ab eo quod penes eum sit, & ab eo quod dolo fecit d. l. Aurelio. § fi. Tertio modo, si damnauit hæredẽ, nè exerceat actiones, quo casu si bonam causam habet testator, litis euentus, & sumptus ab aduersario facti legati videntur, ff de lib. leg. l. petitor, si malam causam, nihil videtur legare, vt in d. l. hæc glo. in d. §. si quis debitori.

d Quia videtur legasse] Pater est debitor necessarius ipsi filiæ, quia tenetur eam dotare vt in l qui liberos, ff de ri. nup. & in l. fi. C. de dotis promis. vide ad materiam huius. §. Areti. consi. 93 2. col. Adde similiter legatum computari in legitimam, quia de necessitate debetur filio legitima. l. qm̃ nouella, C. de inof. testa. Ita Bar. in d. §. si pater, & in aut. ꝑterea, C. vñ vir, & vxor, vide no. in l in quartam, ff. ad l. Falcid. Adde facit qd dicit Bar. in d. aut. ꝑterea, & ĩ d. § si pr, Qd' legatũ factũ viro ab vxore cõputat ĩ portionẽ, quã dẽt lucrari vir ex forma statuti de dote, & hoc qa est debitũ necessariũ, cũ ex dispositiõe legali debeat. No. in ob. c. officij, de testam. vbi relicta portione ep̃o debita d cæteris poterit ep̃s vẽdicare, & tñ illa portio est debitũ necessariũ, quia debetur ep̃o ex dispositione iuris, qa tñ ideo, ꝙ testator nõ ẽ debitor ep̃i nec voluntarius, nec necessarius, qa talis portio datur ab ecclesijs, quibus factum est relictũ, ca. requisisti. de test. & non a testatore, idõ si aliqd reliquit simpliciter ep̃o, nõ põt dici relictũ aĩo cõpensandi, cum testator nõ sit debitor episcopi, ideo testator apponat modũ in legato dicens, sit episcop⁹ cõtẽtus illa portione, & sic intellige. d. c. officij, licẽt Bart. vbi supra aliter dicat, sed non placet.

e Facit. l. 1.] Ibi inuehitur contra inuerecũdam petitionem multorum, propter quod dicit ibi Bal. qd' donatio facta mulieri a marito propter frequẽtem

eius

eius interpellationem nõ confirmatur morte, quia quodam calore iracundiæ censetur facta, secus tamẽ si blandicijs.

a Post annũ solũ] ff. de rei vxo act. l. 1. §. cum autẽ, & ff. de do. prçleg. l. 1. §. verum est. Et ibi per Bart dẽ qd valeat istud dotis legatum.

post annũ solũ. a Itẽ valet, qa nõ habebit ꝓbare dotẽ talis quantitatis, si exprimatur, aliàs sic. C. đ fal. cã. l. 3.

34 Quæro qd debeat, qñ legatũ sit in genere? R̃. ꝙ si illud genus est b generalissimum, sic nullum est legatũ. Exẽplũ si diceret, Lego substantiã, vel rem. Si verò genus est subalternũ, vt lego animal corpꝰ, & hmõi, sic similiter nullum est, qa dando muscam c liberaretur. Si verò genus est inferius, puta quia est species specialissima, tunc aut res eius generis hẽt certos fines a natura designatos, vt bos, equus, & hmõi, aut habet fines ex sola distinctione d hoĩs, vt fundus, vt ff. de leg. 1. l. qđ i rerũ. §. si qs. aut facto hominis, vt domus, quod p factũ hoĩs de duobus fit vnũ diruẽdo parietem, & hmõi, vt ff. communia prçd. l. si quis duas. §. si quis partem. Et ibi habet, ꝙ de vna possunt fieri duç. Si loquimur đ primo,

b Si illud genus est] Secundũ Porph. non habet aliquid prçdicabile supra se sub alterum est, qđ ꝓ licatur de pluribus differentibus specie. īferiꝰ dicit, spẽs specialissima, q̃ prædicatur de pluribꝰ differentibus numero. hoc ponit Bar. in d. l. leg. & ibi gl. a qua ista sunt sumpta.

c Quia dãdo muscam] Istud exẽplũ est in gl. i d. l. lega. generaliter. sequitur ibi Bart. tñ hoc non procedere, quando electio est legatarij, vt ĩ. dicetur, qa eligeret animal mediocre, & non muscã. sed gl. habuit respectũ, qñ electio est hçredis. Præterea si tale legatũ referatur ad aĩalia existentia in pr̃imonio testatoris, nõ venit musca, qa nõ est in eius patrimonio. Vnde ſm Raph. Cu. ibidem melior est ratio, vt non valeat propter nimiam generalitatem & incertitudinem. Item quia in genere ita lato vt est animal, esset difficilè reperire medium, cum sint infinita animalia.

d Ex sola distinctione] Homo enim distinguere potest fundum vnius digiti, sed domus non potest constitui nisi diuidendo per parietem.

e Et tunc eligit legatarius] Rationes istorum dictorum vide per Bar. in d. l. legato generaliter, quas defendit. d. Ias. & dicit eas esse communiter approbatas. cum enim pro legato competant plures actiones legatario, si auferres ei electionem in legato generis earum rerum quæ sunt in patrimonio, auferres ei actiones, quod tamen ius non patitur.

f Et sic electio erit hæredis] Ratio autem, qa qñ serui non sunt in patrimonio, legatur res aliena, cuius optio non potest esse legatarij, nec ei datur siue conceditur, meritò ergo electio erit hçredis. Ad hoc sũt multæ, ll. quas Bar allegat. Prædicta autem sunt vera, nisi verba executiua legati dirigerẽtur ad aliquẽ puta qa in primo casu dixit testõr. Hr̃s meus dabis Titio vnũ de seruis meis, vel in secundo casu, Titius accipiat sibi vnũ bouẽ, quẽ ego lego ei, tunc. n. esset electio ipsiꝰ. hoc Bar. in d. l. legat. generaliter. idẽ vr̃ esse in ꝯtibꝰ, qñ verba referũt ad vnũ ex ꝯhentib. electio est ꝓ sius, vt dicit Bar. in d l. Lucio.

sic fuit varia opinio. Sed placet mihi opinio. Io. quã sequiẽ Accur. in l. legato generaliter, ff. de le. 1. l. ꝙ aut testator duos reliquit seruos, vel boues incertos, & de incertis sunt in suo patrimonio, & tunc eligit legatarius, e vt inst. de leg. §. si generaliter, dum tñ non eligat optimum. d. l. legato. Aut non sunt in suo patrimonio, & sic electio erit hæredis. f ff. de tritico leg. l. 3. ĩ pri. & l. 4. Similiter vbi testator đ certis seruis sensit incertũ. puta qa legauit vnũ de seruis suis, sic elect. erit legatarij g l. q duos, ff. de leg. 1. si verò loqmur de secundo, sic nõ valet, qa vr̃ derisorium, quia hç es prçstando fundum h vnius digiti, vel vnguis. liberaretur di. l. quod in rerum. §. quis autem. si verò loquimur de. 3. tunc aut legans domum in genere, reliquit domos aliquas aut non, si sic, i electio erit hæredis, k si non, legatum erit deriso

g Sic electio erit legatarij] Hoc ẽ verum, qñ omnino seruꝰ erat incertus, qa nullũ fuit expressũ nomen. Et tunc procedit illa. l. qui duos, vbi hẽ per Bar. post Dn. de testatore, q habebat duos equos & vnum legauit fratrib. & alium hospitalarijs. nã ex quo legatum est incertũ de certis, legatariorũ ẽ electio, sed primò eliget, q primò noiatus ẽ. sequiẽ An. & cõiter cæteri in d. l qui duos. Bal. Albri. & Imo. in l. si ita scriptũ, de leg. 1. vide d. Ias. in d. l. q duos, & in l. si quis a filio. §. si qs plu de le 1.

h Quia hæres ꝓstando fundum] Idẽ Bar. ĩ l. si donius, in prin. de leg. 1. Bar & Ale. 7. col. & Are. 9. col. in l. ista stipulatus. 8. oppositione primæ partis, de ver. ob. Tu aduerte non ita esse in dote incerta, puta qñ a socero stipulatur gener sibi dotẽ dari, nulla re demõstrata, qa arbitrio detracto valet stipulatio, l. cum post. §. gener, ff. de iure dot. Rõ quia dotis constitutio pendet ex facultatũ dignitatisq; mõ s. viri, qđ secus est in fundo legato, & ibi est gl. no. ad ꝓpositũ nostrũ. Sed de æqtate canonica credo illud, qđ statuiẽ in dote p d. §. gener, nõ obstãte incertitudine valeat in quocunque ꝯtu, ſm Arc. in c sunt nonnulli. 1. q. 1. Q̃d est singulariter menti tenendũ, ſm Ale. in d. l. ita stipulatus, circa. 3. col. versi. & similiter, & in l. 1. 1. col ff. sol. ma. ideo tenet Fel. vbi addit plures decisiones, in c. 1. 4. col. extra de pac.

i Aut non. si sic] Vera lr̃a hẽt hæredis, nõ legatarij.

k Electio erit hæredis] Nam ad hæredem electio ꝑtinet, vt patet, in d. l. si domus, cogetur inquit hçres

quam

rium.ff.de leg. 1.l. si dom[9] in princi. Aduerte tamen [a] ꝙ quando electio datur hę redi in rebus legatis in genere, & illud genus est talis qualitatis, ꝙ in ipso sũt quędam quæ nihil valent, & magis expedit nõ habere quàm habere. tunc non potest talia dare. sed dẽt dare mediocrem. vt in d.l.legato, & C.de don. l.si qs argentum. §.2.& C. cõia de leg.l.fi §. 1. Si verò sumus extra talia, tunc poterit hæres dare minimũ [b] in tali gñe. l. si ita scriptum sit in fi.& l.idem Iulian[9]. §. Seio, ff.de leg.1.ff. de reg. iur. l. semp in obscuris.ff.de ver. obl.l.si ita stipulatus. 1. Fallit hoc in legatis ad pias cãs, qa debetur id qđ ẽ melius fauore pię causæ, vel saltem mediocre. puta legatũ est vas, dabitur argenteum inter aurum & auricalcum seu æneum. ita habetur, & no.in l.Titia.§.Seia.[c] ff.de au. & argen. leg. ex qua Bart. ibid. dicit ꝙ si legatur calix intelligiť argenteus. si planeta intelligitur de serico. & similibus.

35 Quid si qs legauit quatuor lagenas olei quæ sunt in vase, quæ non sunt nisi duæ. vel de pecunia quæ ẽ in tali capsa legat vni 30. alij 20. alij 10. & non sunt nisi 30. ℞. ꝙ solùm debetur quod inuenitur. l. si qs testamento.ff.de lega. 1.& vnicuique pro rata defalcabitur. puta ille cui. 30. legauerat non habebit nisi. 15. cui. 20. 10. & cui. 10. 5. debebuntur, vt ibi dicitur. Facit l. cum certus numerus.ff.de tritico. vi. & ole. leg.& de lagenis. est casus in l.si quis seruum.§. si qs. ff.de leg. 2.

36 Quid si testator errat in nomine? [d] ℞. ꝙ nõ officit, dũmõ constet de quo sẽsit. l.si in nomine. C.de test. Facit.ff.de leg.1.l.4. Inst.de lega.§.si quis in nomine. Similiter falsa demonstratio nõ officit, puta cũ dicit Lego seruũ meũ quẽ emi a Titio cũ tñ sit emptus ab alio dummõ constet de seruo. Inst.de leg.§. huic ꝓxima. vide in l.fals.de cond.& demonst Similiter falsa causa non vitiat legatum, vt si dicit lego tale qd Petro quia fecit mihi tale seruitiũ, cũ tamen non fecerit. Insti.de legatis.§.longè, secus si ꝯditionaliter. vt ibidem.

37 Vtrũ legãs ancillã Ber-

quam domum vellet ex his quas testator habebat legatario dare. Sed in rebus quæ habent certos fines a natura, benè electio est legatarij, vt supra dicitur hic. quo casu loquitur d l.legato generaliter, & Bar.in d l.fi in prin. assignat rõem diuersitatis, quia in his quę habẽt certos fines a natura, si legatari[9] eligit non multũ grauatur hæres, quia quantũ ad ęstimationem modicum distat bos a boue, homo ab hominẽ, qñquidẽ de mediocri tractẽtur, sed inter domũ, & domum põt esse maxima differentia vt patet, vñ nè nimis grauetur hæres eius dẽt esse electio. idẽ in cypho facto hominis constituto. vide gl. ĩ l.hæredes § si in certo.ff.fa.hære. vide tñ Ang. Areti.institu. de leg. §. si generaliter.

a Aduerte tñ] Ista est doctrina gl. in d l.generaliter. in glo. magna. Quam approbant communiter doc. & dicit Sali. ꝙ est ipsa veritas, & pro hoc est bon[9] tex. in l.si qs argẽtũ. §. similique mõ. C.de dona.& gl. illa loquitur in rebus animatis, quorum aliquas non plus expedit habere quã nõn habere. & ita in his legatarius habet electionem eligẽdi. mediocrem. sed in alijs rebus inanimatis, tunc hæres minimum dare potest. vt etiam dicitur hic.

b Tunc poterit hæres dare minimum] Non tamẽ dabit corruptum quia non liberaretur. nam tunc vinũ corruptum non dicitur esse in genere vini. sicut dicimus de pecunia falsa in l.eleganter §. qui reprobos.ff de pig act.& Ale.in d.l.legato, d Ant.& Imo. in c.indicante.de test.et quod hoc dicitur dãdo minimum &c. Intellige idem in ademptione legati vt si testator legasset duos fundos tibi, & post dicit se vnum legare in dubio datur ab hærede exiguũ. tex. est in d.l.si ita scriptum de leg.1.ratio est quia ademptio fit in sui fauorem hæredis, quia præsumitur testamento minus grauare hæredem quàm sit possibile l.vnum ex familia. § si rem.ff de leg.2. vnde dicit Bar.in l fi. cui la.1 in princip.ff.de legat.1.quòd quando verba referuntur per testatorem ad hæredem importãtia certam ætatem, tunc hæres potest soluere legatum in fine anni. Fallit hęc cõclusio de hærede fauore dotis, quia in dubio non accipitur quod est minimum tex.& gl.in l.nuptura. l. ambiguus. ff. de iure do. Et vide ad materiam istius.§.tex sing. in l cum certum ff de aur. & arg. lega. Ro.in sing. 308. Adde idem esse in contractibus. s. Vt detur minimum, l.fi.ff. de præbẽ. stip.& l.fideiu.ff.mãd.

c § Seia.] Dicit ibi Pan. si quis reliquerit fieri in ecclesia imaginẽ Christi cum apostolis intelligiť eum 12. vel vt pingatur imago beatissimæ virginis, dicitur esse ad pias causas secundũm Bart.in l.lineam margaritarum.§.fin.ff. ad l Falci. sequitur Ange. in l 1. §.ad municipiũ. e.ti. & vide omnino ad materiã totius.§. Pan. in ca. indicante, de test. & intellige istud dictum de quo hic quando legatum venit applicãdum ecclesiæ secus tamen qñ applicaretur clericis, vt in frumento vino & huiusmodi, quia si legaretur incertitudinaliter de mensura minima intelligeretur tex. est & ibi Pano.in c.ex parte de censib. Qui loquitur in voto, & hoc nè videantur clerici auaritia inhiare. Quando autem incertitudo vitiat legatum vel non ponit optimè Bar. in l.quidam.in prin.ff de rebus dubijs.

d In nomine legatarij] Puta lego Titio cẽtum. Qui tamen vocabatur Lucius. legatum habebit ipse Lucius. Vt dicit d.§.si quis in nomine, & ita etiam declarat gl.in d.l.si in nomine. qui loquitur in institutione.

tam.& postea vendens eam emit aliam cui nomen Bertæ īponit, an debeatur illa secunda? Res. quòd sic. ff. de condit. & demonstrat.l. filiæ suę.§.Titia [a] vxor.

38 Vtrū legans mihi omnia sua mobilia intelligant omnes fructus ētiā? ℞. quòd sic.oēs qui tempore mortis testatoris erant a solo separati.ff.de re. vend.l.fructus la.2.Sed non habebo ex tali legato nomina debitorū suorum nisi aliter constet de mente, quia nomina debitorum nec sunt mobilia, nec immobilia sed in tertia specie.ff.de re iu.l.a diuo pio.§.in venditione,Itē quia non est nostrum quod nobis debetur, sed tantū illud quod possumus vendicare.ff.de aur. & arg leg.l.2.[b] Sed tu de hoc dic vt s. Aliena.§.8. & idem dic de lignis & lapidib.ad ędificiū ꝑparatis,qđ non veniūt. ar. ff.de leg.3.l. ligni appellatio.§.fi.[c] Idē in lecto legato venit ornamentum eius vt in d.l.librorum.[d] §.fi.ff. de leg.3.

39 Vtrū legatis vestib.vxori veniant aurea vel argentea ornamētadictarū vestiū vř ꝙ nō, qa accessoria præciosiora suo principali non accedunt.Lud. de Ro.ī no. tenet qđ veniāt ēt ꝑciosiora & accedant principali, vt l.& si non sunt.§.perueniam[9], ff. de aur.& ar.le & Bar.in l.cum aurū.ff.de au. & ar.le. & dicit gl. falsam. in l.1.& planè ff.de pecu.l. quæ vult quod accessiones præciosiores non extinguātur destructo principali.

40 Quid si legat cētū Titio si voluerit? ℞. ꝙ nō trāsibit ad hæredē Titij, si Titi[9] nō expresserit se velle. l. si ita legatum sit.§. illi si volent. ff.de leg.1.

41 Quid si hūs lancē maximā minorē & minimā legat lancē minorē? ℞. ꝙ debet mediæ magnitudinis si aliud nō appareat. ff.de au. & ar.le.l.qui lancem.[e]

42 Itē si legat cirographū intelligitur legasse actiōes in eo contentas.l. qui cirographū:[f] ff.de leg. 3.

43 Vtrū testator q legauit vni fundū alij vsumfructū fundi dēat intelligi legasse vnicuiq; ipsorū dimidiū vsufruct[9] dicti fundi? ℞. Lu. Ro.in no.ꝙ sic l si alij.ff.de vsufr. leg.secus in iudicijs fnia.vt l.& puto.[g] §.1.ff.fami.ercil.quod verum est si aliud de mente non cōstet.

44 Vtrū si legās sic dicit lego centū Titio & si illos ꝑderet iterū reliquo ei alios centū, eius hęres teneatur plus,q̄ semel restituere.℞. ꝙ non nisi semel.ff. de le.3. l.fideicom.§.si quis decē.[h]

45 Si legatur alicui vsufructus sub certo tempore puta vsq; quo talis peruenerit ad 20.annos,quanuis talis moriatur,nihilominus vsufructus durat vsq;ad tēpus 20.annorū, secus si moriatur vsufructuarius añ 20. annos,qa expirat.si verò legaŕ sub icerta ꝯditione puta donec talis fuerit furiosus vel remāserit & hmōi quorū euent[9] incert[9] est, si ꝯditio euenerit expirat. Si aūt moriaŕ in furore nihilo minus durabit vsque ad vitam vsufructuarij.l. ambiguitatē.C.de vsufr.

46 Quid habebit ille cui relinquitur victus & vestitus

tione,idem si qs erret in cognomine, & dicitur quasi commune cognationis nomen vt asinell[9]. In prænomine, vt si sunt duo Tulij, vni super addatur Marcus.nā Marcus est prænomen. Et in agnomine, quod est illud qđ imponitur ab euentu.vt Affricanus qui vicit Affricā &c. & dic idē in hæredibus. vt in d.§. vide Bar.in l. falsa demōstratio.ff.de cond.& demonstra §. qđ autem.

a §.Titia] vide ibi concord. in gloss.

b L.2. de aur. & arg.leg.]Non video quo illa l.faciat, ideo dicas vt in verbo Alienatio.

c L ligni appellatio.§.fin.]Hoc est in. §.Offilius post. vbi ea quæ hñt nomen spāle non continentur appellatione lignorum.Tu verò dic hoc esse verum,nisi aliud habeat consuetudo regionis. vt §.offilius el.2.ibidem, & vide totam illam. l.

d Vt in d l.librorum] Vt glos ibidem in ver. fulcra. quam dicit Barto.esse notandā quia pluries vidit de facto exponit fulcra.i.ornamenta lecti. Quare infert Bartol. ibidem si qs legat lectum vxori suæ,ꝙ continetur nomine legati cultra de serico facit quod nota.Bar.in l. fin.§. vxori.ff de au.& ar.le. qđ si testor legat vxori lectū veniat ēt lectus festiuus, Et ibē etiam Bar.no ꝙ si legantur vestimenta veniūt festiua. Ad hoc facit text & quod ibi not Bart.in l. cum auru § planè.ff.da aur & argen. le. vbi si testator legat vxori vestimenta,veniunt marpili auri, & ornamenta coniūct. ipsi vestimento. Adde ad propositum. l.i stattum ff de ver.sig.

e L qui lācem] Text.ibi intelligit minorem. i. mediam,aliàs in dubio intelligeretur de minima habes s̄.§. 34

f L. qui cirographum] Idem in l. si seruum filij. §. cum cirographum.de lega 1. & ratio est quia legatum semper debet afferre vtilitatem.l.si creditori cum.l.sequ. deleg. 1.

g Vt l.& puto] Rationem ponit ibi gloss. quia aliàs sententia iudicis non valeret, cū debet vt diuidat non vt communicet.

h §. si quis.10.] Ibi dicitur rursus quia īfinitas est euitanda,sec[9] si diceret quotiēs per l sicut.ff quē ad.vsufru. amit. & gloss. in dicto § si quis.10. Quę facit differentiā inter rursus, & quotiens,qui tamen displicet. Bartol. ibidem Sed dicit quod in d. l. sicut hæ-

ret

res non erat onerarus, sed benè in d §.si quis.10. vide dicit Bar. si illa 10. reuerteretur ad hæredem, ex eo quia non posset dici grauatus teneretur toties quotiens.
a Quod idē est] Vide supra alimenta in prin & expensę.
b F. vsufructuaria] videlatē Bartol.in repe.dictę aut. φ locum, & i d.l.Titia. Limita tamen hoc nisi sit relict⁹ vsusfructus vni⁹ fundi vxori, qa tunc s. tum vsumfructum habebit. dicit etiam Bar in d. l.Titia.φ si sit institutus hæres filius cum extraneo, φ quò ad partem extranei habebit totū vsumfructum, sed quò ad partem filij solùm alimēta. Et no φ si hæres extrane⁹ fuit institutus vulgariter, & hæredi tas ad eum peruenit, φ dēt vxor habere totū vsūfructum, quia a substitutu dictū legatū cepit habere vires. l.qui fundum §.qui filium ff.ad l.Fal. Et in psona substituti qui⁹ est extraneus cessat cōsuetudinis interpretatio, Et videtur casus in l. & si contra.ff de vulg. & pu. Sec⁹ in substituto pupillariter, qa tā pupillus fuit hæres ... tris, & per cō... dictū legatū cepi... re vire ... tenebatur ni si ad alim... Et

siue alimenta qđ idē est? a ℞.dēt hēre cibum, potum, vestimenta, lectū, habitationem & ea sine quibus viuere non posset. ff.de alim.& ciba.le.l.legatus, ff.de ver. sig.l. victus, non tamen ea quæ ad disciplinam pertinent d.l. legatis.

47 Quid si dicit relinquo qđ vxor mea sit dña & vsufructuaria b omnium bonorum meo ū?℞.φ p hoc qđ dicit dñam habebit gubernationē domus & familiæ, & eius curā per hoc qđ dicit vsufructuariā habebit victum & vestitum. Similiter si diceretur relinquo eā dñam & dñatricem bonorū meo ū, itelligitur quod ẜm qualitatē pͥmonij honorificè habeat sua necessaria. & sic gubernatrix domus.& sic sapiētes & cōis vsus interpretatur, vt not. gl.in aut.hoc locū hēt.C.si secūdo nup. Et sic fecit Dauid cū dr de eo. constituit eū dñm domus suę. 1.rectorē.& sic ponit in Greco.qđ est.ff.man.l.creditor.§.Lucius.dns eñ Bart.Cepola in trac.suo de seruitutib.dicit verū sola alimenta fo e relicta p illa verba dñam, & vsufructuariā.si filij sunt instituti.secus si extranei c vt est gl in d. aut.hoc locū.& ibi p oēs.& Bar.in l tria cū testamento §.fin.ff de le.2. Bal.in l.vnica. C.de indi.6. quod intellige supstantib. filijs, secus si moreretur si lij viua matre, qa tunc esficeret p oprietaria.vtno.singulariter Bar. p tex.in l. sicut in annos.in p:in.ff. qb⁹ modis vsufru.amit. Hic aduertē φ quāuis vir liberet a redditione rōnis de administratione, nihilominus tenebitur de dolo, & lata culpa.l.creditor.§.Lucius. ff man.& reddet rationem aliqualem non tamen scrupulosam.l.si quis rationes. & ibi Bar.ff de li leg.

48 Quid si dicit lego vsumfructū oīum bonorū meorū vxori meæ.vel relinquo vxorē meā vsufructuariā? ℞.φ insolidū habebit vsūfructū oīum bonorū, ita qđ poterit facere de illis quicqd placuerit, ēt si essent vltra quantitatē alimētorum. ff.de vsu.le.l. vxori meæ.nisi filios haberet, in quo casu filij haberent saltē legitimam partem in vsufructu secundū dñm Odofr. sicut ipse no. in aut. nouissima. C.de inof.tes.quę limitat d d.l. vxori.quò ad filios, sed non quò ad extraneos.

49 Verū legās vxori tuę habitationes domus tuæ, qđ idem est.l.cum antiquitas. C.de vsuf. & in eodem testamento legando dictā domū alteri ademerit dictum legatū vxoris? ℞ φ nō.tex. est in l.Sempronio.in prin. ff.de vsufru.leg. vbi probat qđ leg. generali vsufruct⁹, vel habitationis non derogat per legatū speciale ipsius rei. Et ibi Bart. & dicit qđ non est alibi tex. p hoc.

50 Quid si dicit relinquo Titio fundū ad vsufructuā dū? ℞.do Bar.Cepo.tra.de serui. vrban.pdi.c.4.& de vsufr.4 col. φ est relicta proprietas. Similiter qñ dicit relinquo fundū ad gaudimentū per.l. proculus.de vsufru. & ibi dominus Flor. qui tamen distinguit verum, si extranei sunt instituti. secus si filij dilecti, & placet in conscieētia, licèt alij indistinctè velint φ proprietas sit relicta non vsufructus.

51 Quo potest fieri legatū? ℞. φ pōt fieri qui-

sic substitut⁹ non tenebitur i plus quam pupillus. d.§ qui filium. & idem videtur tenere Imol. in d.l.& si contra.

Not. duas cautelas. si vult testator vxorem existētibus filijs habere vsumfructū. ẜsi dicat relinquo plenum vsumfructum, vel secundo declaret voluntatem suam.

c secus si extranei] Quia ēt proprietas videtur relicta.gl. tamen adducit opin.i. d Bar.recitat opin. Oldr. tenētis primam partem, qa plenius est vis ... ... iorum.

d Quæ limitat] Imo ipsam corrigit secundùm gl.ind.aut.nouissima & Bar in d. l.vxori.nā filius debet habere legitimam in proprietate, & vsufructu.

e Et ibi Bar.] Dicit ēt φ in legato habitationis cōcurrent ambo ... l.si al...ff.e.ti.qđ tene menti quia quotidie relinquuntur prædia pluribus, & post ea dicit testator vxori lego vsum fructum quia in vsufructu omnes concurrunt.

a Fideicõmissaria] Vbi dicitur si testator reliquerit libertatẽ seruo si filius p. venit ad 25. annũ, q; & si moriatur erit liber. b Oino] Exẽplũ lego tibi 10. cũ hæres moriatur. c Quin veniat] Nota omnia illa intelligi quò ad trãsmissionẽ ad hæredes. d Nisi aliud impediat] idest in dignitas quo casu fiscus admittit hæreditatem vel legatum. e Tñ quia certũ est] habẽt tñ fallentias, vt p gl. i d.l. si cũ hęres f Nec obstat l. si sic] Vbi dicit, q legatũ factum seu fideicõmissum, si putauerit hæres, si pbauerit, si bonum æstimauerit, valet, quia tantũ ad viri boni arbitriũ collatum est.

quibuscũq; verbis aptis tñ & idoneis, vt si dicat lego, do, dare iubeo, volo, rogo, posco, opto vt des. l. 2. C. coia de leg. Itẽ põt fieri purè, vt cum dĩ, lego tali. c. & in diem, vt lego tali vsque ad pascha. & dic vt lego tali a paschate i antea, & sub õditione p ii, vt lego tibi. c. si filia meã acceperis vel p cũ, vt lego tibi. c. cũ fueris 14. annorum, tunc inest cõditio hęc dũ cõpletus fuerit. 14. annus, & non aliter. C. de leg. l. fi. Fallit tamẽ in libertate cũ videatur poti⁹ esse relicta in diẽ, puta si dicit: seruum liberũ iubeo cũ filius meus erit. 25. annorũ. C. de fideicom. lib. l. fideicõmissaria. a Et vt scias differentiã inter legatũ qñ fit purè, & qñ fit sub cõditione, vel in diẽ, no. q qñ legatũ fit purè statim mortuo testatore cedit legatario, vt j. §. 56. Quãdo verò fit sub cõditione, ante cõditionis euentum non cedit legatario, & ideo si morietur ipse legatari⁹ antequam conditio impleatur remanebit apud grauatum, & non transmitet ad suos hæredes. Limita hoc in legatis ad pias causas, vt s. §. 8. Qñ verò legatũ fit in diẽ; tunc dies est incertus omnino, b sic legatum est conditionale. l. dies. ff. de condi. & demonstra. & l. stipulatio ista. §. inter certam. ff. de ver. oblig. & l. si dies. ff. quando dies leg. ce. & gl. no. in l. Seius Saturninus. ff. ad Trebel. Si verò dies est certus omni certitudine, vt puta cũ legatur Titio in pascha futuro vel qñ curret. 1580. & huiusmodi, vel dies est certus ad minus in se licẽt sit incertus in proprio subiecto, puta cum relinquitẽ talis possessio Titio qñ erit. 15. annorũ, qa illud tẽpus est certũ in se, qa suo cursu perire nõ põt qn veniat c illud tẽpus, sed in pprio subiecto & sub tali qualifica tione benè est incertũ, qa talis põt mori antequã fit. 15. annorũ. & tũc legatũ factũ tali tpe vel die cedit legatario statim a die mortis testatoris quò ad transmissionem, quia si legatari⁹ moreretẽ post mortẽ testatoris, & ante illũ diẽ vel tẽpus, nihilominus legatũ debebit eius hæredibus, vt patet in l. vnica. § cũ igit. C. de cadu. tol. Idẽ dic qñ legatur fructus q valeant ex tali fundo, qa licet moriatẽ legata ri⁹ infra tẽ, ii mittit ad hęredes suos, vt no gl. in l. cũ quia. ff. de pac. Intellige nisi aliud impediat d l. si ea quęstio. C. de his q. vt ind. hoc patet i l. si cũ hæres ff. quã do dies l. ce. & l. hæres. in prin. ff de condi. & dem vbi patet q qñ quis legat Titio possessionẽ cũ morietẽ licẽt sit incertũ qñ morietẽ, tamẽ q certũ est e q morietẽ, & ideo legatũ est ad diẽ certũ, & sic debebitẽ eius hæredibus, secus si legaret sic, hæres dato possessionẽ Titio cũ morieris, qa sic est cõditionale, qa est in diẽ incertũ, cõ qa ignoratur qs prius sit moriturus, an hæres vel Titius. Et ideo si Titius pmorietẽ legatũ remanebit apud hęredẽ grauatum. Itẽ aduerte q dictio, si, non semp facit õditionẽ, nã qñ apponitẽ tẽpori pterito vel præsenti, nõ facit conditionẽ propriè. l. institutio talis, in fi. de condi. institut. & l. eas. in princ. ff. de condi. & demonst. & l. si ita stipulatus fuero hanc summã. ff. de verbo oblig. Nec ob. l. si sic. f ff. de leg. 1. qa impropriè loquitor, qñ verò si respicit euentũ futuri tẽporis cuius euentus est certus oi certitudine, sic non facit cõditionẽ sm Bar. in l. 1. 2. col. vbi plenè, ff. de cõdit. & demõ. Idẽ dic qñ cõditio est impossibilis. l. 1. ff. de cõdit. insti. Sed qñ euẽtus est certus an, sed incertus qñ vt mors, sic facit conditionẽ sm Bar. vbi. s. & gl. in l. omnibus obligationibus. ff. de regu. iur similiter facit conditionẽ quãdo euẽtus est oino incert⁹. Itẽ dictio si aliqñ ponitẽ pro quia. l. videamus in prin. ff. de in litem iuran. l. Titiũ & Mæuiũ ff. de a tm. tuto. Aliqñ ponitur pro quãuis. l. fin. C. de liber. & eorũ liber. Aliqñ ponitur simul cũ dictione & tũc & sic stat pro quãuis. l. 1. §. nuntiatio ff. de no. ope. nuntia. & diffusè vide Bar. vbi s Dictio verò cum aliqñ habet vim copulę l. illi cũ illo. ff. de vsufruct. leg. & sic non facit cõditionẽ nisi antea appareat voluntas disponẽtis l. si ita fuerit. la 1. §. 1. ff. de testa. ma & l si ancilla ff. de leg. 1. Aliquando verò cum est cõiunctio, videlicet

a L. si Titio in prin.] Vbi si legetur Titio cũ factus fuerit.14 annorum, si decessẽrit ante, expirat legatum.
b Cũ petiero] Videt enim magis positum hoc verbum, vt celeri⁹ soluatur, i vt semp sit paratus.
c Bar. in d. l. q. bus diebus] §. termilius. 3 col. ver. quid si testator, vbi dicit ꝙ testatores cõmuniter ignorãt q̃d importãt hęc verba, & ideo faciũt modum &c.
d Et alterius etiã] Vt si 9ham cũ illa vel si morer cum illa.

cet qñ apponit̃ verbo pręteriti, vel præsentis tẽporis, & sic nõ facit ꝯditionẽ, sed ponit̃ causatiuè cum ꝓ qa, vel aduersatiuè ꝓ quãuis l. demõstratio. §. 1. ff. de ꝯdi. & demonstr. & ibi Bar. 3. colu. Aliqñ reperit̃ aduerbium. s. cũ ꝓ qñ, quod est qñ apponitur verbo futuri temporis, & sic videt̃ ꝙ tũc nõ sit differentia inter si & cũ, & ꝙ vtrũq; faciat conditionẽ. l q promisit. ff. de cõdi. indebi. cũ multis alijs in gl. d. l. pe. ff. de condi. & demonstra. vbi Bar. 3. col. versi. secundò quæro, sed qa multę leges videñt contrarię Bar. ibidẽ dicit. s. i d. l. 1 ff. de condit. & demon. ver. tñ, quia ꝙ est triplex differentia. Prima qa si principaliter denotat conditionem, secũdariò verò tempus, qa nulla est conditio quę in se non habeat tẽpus futurum. Cum verò denotat principaliter tempus quia est aduerbium tẽporis secũdariò cõditionẽ ꝓbatur in l. si Titio, in prin. [a] ff. qñ dies le. ce. Et ideo qñ ponit̃ circa substantiã obligationis. vel circa voluntatem q̃ exprimit̃ per verbũ futuri subiũctiui; si ponit̃ per si non valet, sed benè p cũ, verbi gr̃a. Stipulatio q̃ fit sic, promitto tibi centũ si volueris nõ valet, sec⁹ si dicat, promitto tibi centũ cum volueris. l. cẽtesimus. §. si ff. de verb. ob. qa in primo conditio est expressa per si, in secũdo est tacita p cũ, & expressa nocẽt. l. non nunq̃ ff. de condit. & demon. Secunda differentia est quia si legas mihi decem cũ petiero, [b] non facit ꝯditionẽ. l. si decedã cũ petiero. ff. de verb. obli. l. Titia. ff. de cond. & demon. sed bñ si lego decẽ si petiero, vt no. in d. l. si decẽ, qa p si cõditio expressa, p cũ tempus principaliter. Et ideo cũ talis tẽporis expssio sapiat exactionem de pręsenti siue executionem. nullã suspensionẽ inducit, & ideo licèt moriatur antequã petat nõ deficit cõditio. l. liber hõ. §. decẽ. 1. ff. de ver. ob. Tertia differentia est, qa siue apponat̃ circa dispositionẽ, siue circa executionẽ facit dispositionẽ ꝯditionalẽ. l. q̃bus diebus. §. quidã Titio. ff. de cõditio. & demõstr. Sed cũ facit dispositionẽ ꝯditionalẽ in vltimis volũtatibus, vt d. §. quidã Titio, & ibi no. secus in ꝯ̈ctibus, sed benè facit dispositionẽ resoluẽdã sub ꝯditione, vt ff. de i di. adiect. l. 2. & ibi bona gl. limita tamẽ ꝙ cũ facit dispositionẽ in vltimis volũtatibus conditionalẽ, verũ qñ addicit̃ dispositioni vltimæ quæ cõcernit voluntatẽ disponendi siue dispositionẽ. l. si cui leget̃. ff. de leg. 1. nisi qñ relinquitur cõiunctæ ꝑsonæ, qa tũc in dubio facit diẽ d. l. Seius saturninus. ff. ad Trebel. sed secus qñ dispositio concernit p̃ceptũ soluendi siue executionẽ & tẽpus certũ saltẽ in se, sicut ẽ tẽpus certæ ætatis, qa tũc nõ facit cõditionẽ sed dilationẽ, qa de natura cũ est facere tẽpus. l. ex his verbis, vbi bonus tex. & gl. in secũda solutione, & ibi Bal. C. qñ di. le. ce. Aduerte ẽt ꝙ licèt dicat̃ lego tibi centũ ea cõditione vt facias tale q̃d ꝙ tale legatũ non est conditionale. sed modale. l. Męuia. ff. de ma. testa. & l. 2. in fi. ff. de dona. & sic verbum ea conditione accipitur impropriè secundùm Bar. in d. l. quibus diebus. [c]

52 Vtrũ relictũ in diẽ debeat̃ cũ fructibus intermedij tẽporis? ℞. ꝙ si gratia legatarij fuit appositus dies, puta qa purè sic debẽtur. Si verò dies fuit appositus gratia hæredis, sic non debentur, & sic cõcorda. l. in fideicõmissaria. ff. ad Treb. & l. in fideicõmissi. §. cũ polidius ff. de vsur. & l. eũ. ff. de annu. le. & est glo. in d. l. ex his verbis, vide Pan. in c. nos quidem. de test.

53 Sed pone ꝙ legatũ cõditionale nõ implet̃ non ex defectu legatarij, sed alio modo? ℞. ꝙ aut ꝯditio respicit factũ ei⁹ cui relinquit̃ solũ, vt puta si manumiserit seruũ suũ, vel ascenderit capitoliũ, & tũc si ꝯditio deficit p casum, qa morit̃ seruus morte naturali, sic ꝯsequeret̃ legatũ. l. q̃ sub cõditione. §. quotics. ff. de cõdi. insti. nisi fuerit in mora. l. pe. in prin. ff. de condi. & demon. Si verò deficit p aliũ, puta qa fuit interfectus, tũc aget ꝯ̈ infectorẽ. l. Aqui. l. inde Nerati⁹. §. idem Iulianus. 1. & 2. ff. ad legẽ Aquiliã. Et si occisor est nõ soluẽdo, de æquitate debet admitti ad legatũ. l. Titio cẽtũ. §. fi. ff. de cõdi. & demõ. & l. fi. §. 1. ff. de eo p quem fa. erit. Si verò ꝯsistat in facto eius cui relictum est, & alterius etiam, [d] tunc si per ca

sum

a Si non ei nu-pserit] Conditio etiam pur. fi abi tur si matrimo. enim solum fuerit contractū per verba de præ. en ti etiam si nō fuerit traducta ad domū.l. cui fuerit & ibi no.glo. & doc. ff. de con di. & demonst. Et no.Bar.i l. Titio centum. § Titio genero. eo.ti.vl. col.& Bar.& Bal dus in l fancim⁹. C.de nup. & Alexan.consil.11.2. partis viso ꝓcess su cāæ vertentis.
b Sed non quæ temporalē] De hoc not.C.de in-dividui tol per totum.
c In cæteris] Permittitur. n. mulieri vt Titio nubat, & prohibeť nė alteri nubat, & econuerso.
d Transit ab eo qui] Ex quo sequitur ꝙ præferuntur chirographarijs, vt dicit gl. in l. bis cui. §. si plures. i ver.nō habetur.ff i pos. leg Hoc est verū in legatis particularibus sed in legato quotæ bonorū non transit dominiū Ita tenent Bar.Bal.Ange.Imo. & Paul. de Ca.i l. si quis bonorum, de le. 1.& cæteri oēs in l. non ampli⁹,in §.cum bonorum cu l. eq uen de legat 1.
e Fructus rei legatę] Adde gl.in l.hæredem.ff de vsu quæ dicit hę redem excusari si ignorat rē legatam & fructus aure moram percipiat.

sum fortuitū euenit nè impleat, qa vn⁹ eorū moritur amittet legatū, nisi fauore alimētorū.l.annua.ff. de annu. leg. Si verò nō ꝑ casum sed per factū alterius,sic nō amittet sed ipsum habet,ratio quia per eum non stetit. Hæc distinctio probatur in l.in testamento.la 2.vbi gl. facit hāc distin.ff. de cond. & demon.& in gl.l.1.C.de inst.& sub.& est ęquissima, nisi aliud dicas in aliquo casu fauore libertatis. l.cū ita legatum.ff. de condi. & dem. Limita etiam illud ꝙ dicitur ꝙ qn̄ conditio non impletur per factū eius verum ꝙ legatum deficit,nisi cōditio esset inhonesta, qa sic habetur pro nō adiecta d.l.cū ita legatum sit.ff. de condi.& demon.

54 Vtrū legatū factum sub cōditione,si nupserit Sempronio, expiret,si nō ei nupserit? a Respo.quòd sic si honestè posit ei nubeŕ,sed si sit indignus ei⁹ nuptijs tenet legatum, licèt ei nō nubat, quia conditio quæ perpetuam viduitatē inducit remittitur sed non quæ temporalem,b & quod vni permittitur alteri prohibetur, & ꝙ in vno prohibetur c in cæteris permittitur hęc habentur ex l.cum tale legatū sit. & in l. cum tale legatū §.meuiæ.ff. de cond. & demonst.si idem legatum sit vt nubat ſm arbitrium Sēpronij, quia ꝓinde est ac si nō sit adiecta.l. filiæ/suæ.ff. de cond.& demon.in prin.

55 Qua actione petūtur legata? ℞. ꝙ nō solùm per actiōes personales, sed etiā per in rem & hypothecariā in res mortui, & idem dic i fideicommissis, vt instit. de leg §.nostra.& C. communia de leg.l.1. post prin.

56 Quando possunt peti legata? ℞. ꝙ non possunt peti nisi adita hæreditate,nisi in legatis ad pias causas de quo ĩ.Legatum.2.§ 9.vide scias ꝙ dominium rei legate postquam adita est hæreditas ipso iure transit ab eo qui d legauit ad legatariū recta via.ff.de fur.l. a Titio no.gl.in c. Raináld.de test. in ver. petendo. Et ideo ex tunc pertinēt ad legatariū fructus rei legatę. e no.gl. in l.in legatis.C.de vsur.l.a Titio.ff.de fur.l. legatum,l. 2.ff.de leg.2 & l.si tibi homo §.cum seruus.ff. de le. 1. Fallit hoc quando legatur res aliena.l.cum alienam. C. de leg.& l.non dubium.ff. de lega. 3.Item in legato relicto in genere.l.apud Aufidiū.ff. de ope. leg.Idem in legato alternatiuè.l. hmōi. §. Stichum.ff.de leg.1.& l.statuliberum.§.Stichum.ff.de lega. 2. Item in legato facto in diem,quia nisi adueniente die non transit. l.Sempronius.ff.de vsuf.leg. Item quando aggrauat l. heredem ad vēdendum rem.l. vxorem.ff.de leg.3.§.agri.

57 Quo ordine capiēt legatarij? ℞. ꝙ nullum ordinem obseruamus, sed simul omnes æqualiter tenemur,dicit tex.in l.is cui §.si plures.ff.vt in poss.le.

58 Quib⁹ modis efficitur caducū legatū? ℞. ꝙ trib.modis. Primò qn̄ quod legaŕ in testamento habetur pro non scripto, & hoc contingit tripliciter. Aut quòd decessit legatarius quem testator viuere credidit. Aut quia quòd legatur non est in rerum natura,nec potest esse,vt equus mortuus quem testator viuere credidit,aut qa rei legatæ nullum est commertium, f vel quæ alienare prohibentur,vt dicit Azo. ꝙ etiam si sit commertium,sed cū grādi difficultate, g vt in prędijs necessarijs Cęsaris, non valet legatū,nec æstimatio eē dabiŕ, vt inst.de leg.§.sed si talis res, nisi voluntas testatoris appe̛ret velle ęstimatiōem dari,qn̄ æstimari

f Nullum est cō mercium] Scilicet nullus cōtractus super ea rehaberi potest vt domus regis, & res eccl. siæ non possunt legari, hoc verum in rebus pertinent.b. ad Papam, secus in rebus inferiorum ecclesiarū, vt probat Iaf. in l.apud Iulian. §. fi.pe. col. de leg. a Ale consil.70. co.7.li.2.incipit visis d rhematæ.
g Grādi difficultate] Scilicet qn̄ maxima difficultas est circa, rēlegatam, vt quia haberi non potest, secus si est difficultas cir-

æstimari

æstimari possunt.ff.de le.1. l.si quis inquilinos, excipiē secundùm eundem, casus qn̄ quis redimit hominem liberū ab hostibus, quia p̄c liberari a pignore quod ta citè habeo in eo, donec sol uitur pretium, vel seruierit per quinquennium.l.senatus.ff.de leg.1. Item aduerte ꝙ si commercium rei legatæ sit in cōi, sed nō hrēdi, sic damnato ad dandum tn̄ valebit legatum & præstabit talis hęres. [a] Si verò cōmercium non sit ei cui præstari debet, aut pp eius delictū, puta quia hæreticus, aut propter sectā, puta qa Iudæus qui non potest habere mancipium Christianum, tunc nec rei æstimatio debetur, aut propter ꝯditionem status, vt quia est seruus cui militia non debetur, aut pp vitium corporis, quia est claudus, & legatur stipēdium cursoris, & sic si sciebat[b] testator dabitur existimatio, aliàs nō, vt no.gl.i l.sed si res, ff.de leg.1. Item ea quæ sunt cōiuncta ædibus nè vrbs deformetur, vt sunt columnę marmoreæ non sunt in cōmercio.ff.de le.1.l.cætera, in prin. Item nec res sacræ. Secūdò dicitur legatum caducum in casu caduco tripliciter, aut quia legatarius præmoritur quàm testator, aut efficitur seruus pęnę,[c] aut quia testamentum improbè inofficiosum dicit. ff.de inof.test.l.Papinianus. §.meminisse.aut.etiam propter graues inimicitias extortas inter legantem & legatarium, si tamen redeāt ad amicitiam reintegratur legatum, sed propter leues inimicitias non efficitur caducum, vt ff.de adim.lega.l.3.in fin.ff. de his qui, vt indig. l. si inimicitiæ. Tertiò dicitur propriè caducum quod post mortem testatoris deficit quacūque ratione, vt si legatarius spernat, vel conditio sub qua legatum est deficiat de cadu.tol.l.vnica.

59 Verū factū legatū sub conditione, puta si fecerit ponte in tali loco reddatur caducum, si ille cui impunitur prius fecerat? Rx. ꝙ sic, per l.conditionem.ff. de condi.& demon. Sed tu dic ꝙ quoad actionem consequēdam non sufficit aliquid fieri facto, quia non videtur obtemperare, qui facto facit, vt in d.l.in fi.sed quoad pœnam euitandam non refert qualitercūque fiat, l. ea quidem.C. si mancipium ita fuerit alienatum. Et sic patet ꝙ non debetur legatū prædictum. Et ꝙ si fieret excōmunicatio contra non implentes legata, talis non ligaret, similiter nec aliam pœnam incurreret si esset apposita. Facit quod no. Ludo. de Ro.& Bar.in l.cum seruus.[d] ff.de ver.ob.& l.forma.§.si cum ego.ff.de censib.

LEGATVM II. ad pias causas [e] est omne quod relinquitur pro anima, vt sentit gl.& clarius Bart. in l.si quis Titio. ff.de leg.2. Item quando relinquitur aliquid miserabilibus personis, vt pupillis, viduis, peregrinis, pauperib9, & huiusmodi, auxilio proprio destitutis, secundùm dom. Pet.de Peru. tractatu de canonica portione episcopi, alleg.87.di.c.1. he enim personæ in iudicio & extra quadam prærogatiua gaudēt.C.quando Imperator.inter pu. & vi.p totum.& in l.si quis ad declinandam.C.de episcop.& cleri. & in auten. de ec.titul.§. fi.de verbo.signific.ca.super quibusdam, in fi. & hoc verum de pupillis & viduis miseris, pauperibus non diuitibus cap. ex tenore, de foro competen.cap.significantibus. de of.delegat. Item quando relinquitur ecclesiæ vel alijs pijs locis, cap.fi. de testam. & pia loca sunt hospitalia, monasteria, & quælibet loca alia in quibus senes, pauperes, & languidę personæ alūtur, & alia caritatis opera exercentur. dicta l. si quis ad declinandum, & l. orphanotrophos ibidē. & dicto §.final.& de religio. do.capitul.de xenodochis. Item secundùm quosdam quādo relinquitur ad custodiam ciuitatis,

vel

---

ex temporis breuitatē tex. & ibi Iason dat limitationes ad hoc in l. si mihi & tibi. §. si quis seruis. ff.de leg.1.

a Et præstabit talis hæres] Vt l. mortuo boue. §. Labeo.2.respon. ff. de leg.1.

b Si sciebat] Idē est si ignorabat testator, & legatarius erat cōiuncta persona, quia debetur æstimatio, vt ar.l.cum alienam.C.de legati.ita tenēt Pe. de Bella Perti. Ni.de Neap.Raph. Cuma. Alex. & Ias. in d.§.fi.

c Seruus pœnę] Intellige prout ibi dicit in d.§. meminisse si cōtra eum prolata fuerit sententia, & tūc tan quā ab indigno aufertur sibi a fisco nisi legatum fuerit ad cōmodum alienum.

d Bart.in l.cum seruus] Ibi enim dicit vidisse de facto ꝙ testator iusserat picturā fieri in certo loco quæ reperiebatur facta & ne sciebatur p quē, & dixit sufficere hæredi quācum ad euitandā pœnam. Authē. hoc amplius. C.de fideicom.& etiam pęnā excōicationis q̄ consueuit apponi per constitut. epi contra nō implentes voluntatem defunctorum.

e Ad pias cās] vide Panormit. in rubr. de testa. infra. Testamentum.§.2.& ibi addidi.

a Secundùm Bar.in l.1.]In 5.col. ver. aliud est priuilegium. Vbi æquiparat causam dotis alimẽtorum & legatorum ad viarum refectionem. Dicit etiam ꝙ contractus vel promissio non viciatur ratione incertitudinis in tribus casibus. C. in dotibus alimentis, & refectiõe viarũ. Adde etiã quartum, quod in dispositione facta ad vtilitatẽ piæ causæ vel ecclesiæ, incertitudo nunquam viciat gl.or.in c. nos quidem de testa. in gl.pe.& doc.Idẽ tenet Bar. in l. si cui. ff. de an. le. vbi dicit dotem esse piã causam. gl.in l. priuileg. C.de sa.san.eccl. Bal.in l.1. 5.col. C.de sa.san.eccl. Et ista est veritas ſm d.Ias.in l.1 ff.solut.mat.9. col.versi.in eadẽ gl.ibi.l. cũ post, licèt secundùm eum cõtrarium teneat Ci.& Baldus in d.l.priuilegia.& adde idẽ esse quando legatur pro causa studij vel cuiuscunque artificij adiscendi, vt incertitudine non vicietur.l stichus. de leg.3.Et glo.magistra in l. cum post. §. gener.ff. de iure do. Vide supra Legatum. 1. §. 8. etiam in postillis.

b Et sic legatum ad piam causã] Ista omnia habẽtur a Spe.titu.de instru.edi.§. nũc verò aliqua ver. Et scias quod inter ẽlicta ad pias causas, & est versicul. 63.

c Io.An.] Dicit quod si relinquitur Titio ꝓ malè ablatis, puta centũ, quod non potest petere illa vt legatum ante mortem testatoris, nec etiam post mortem vt debita nisi probet illa sibi deberi per.l. Aurelius. §.si. ff. de lib. lega. vbi etiam addit quod si relinquatur centum pro malè ablatis secundũ Titij dispositionẽ nec inueniuntur nisi quinquaginta malè ablata, vide supra executor. §.10.de leg.2.

vel aliorum locorum communium seu publicorum. arg.c.2.de immu.ecc.C.de dona.l.pe.§.2.sed clarè.l.illud.C.de sa.san.ec. & quæ ibi no. Item qñ relinquitur ad refectionem pontium, & viarum, vt dicit gl. in l.1.§.ad municipium.ff.ad legem Fal.similiter murorũ, & fossatorum ciuitatũ, vel castrorum, & similium], & hoc si necessitas immineat, aliàs non ar.l.ad instructiones.C.de sa.san.ec.& l.omnes prouinciarũ.& l.ad portus.C.de ope.pub.&l.1.C. de quibus mune.li.10.& l.pe.C.de priu. domus Aug. li.11.& c.2.& c.non min*. c.aduersus.de immu.ec.& C.ad l.Fal.aut.similiter. Itẽ quando legat in ornamẽtis ecclesiæ pro luminarib. ꝓ fabrica eccl. vel libris, aut alijs ad diuinum cultũ pertinentibus, siue sit ad temporalem vel perpetuũ cultum.c.si.de test. Facit glos. in d.aut.similiter. Item qñ relinquitur pro redimendis captiuis. l. nulli. C. de epis.& cler. in auten.de eccle.ti.§.si quis. Item quãdo relinquitur pro puellis maritandis.ſm Bar.in l.1.a ff. solut.matr. & in l.si ego,in prin.ff.de iure do.& in l.2. §.si.in prin.ff.de don.ar.ca. si.de sentẽ.,vbi dicunt doc. ꝙ dos est pia causa, & ideo relictũ pro dote est ad piã causam. Item quãdo relinquitur pro alimentis. Intellige egentium.12 q.2. aurum. Item generaliter qđ deo relinquitur, pro anima relinqui cẽsetur.d.§.ad municipium. Et ideo dic ꝙ ꝓpriè dicitur relictũ ad pias causas quando relinquitur pro honore Dei vel sanctorum, vel pro salute animę, siue id relinquatur ecclesijs siue pauperibus, siue locis publicis, quia pium est ꝙ fit propter cultum diuinum, secus si fieret pro honore mundi, vel pro perpetua fama, quia non dicitur pium, veruntamẽ in dubio ꝓsumetur quicquid relictũ fuerit supradictis fuisse relictũ ꝓ deo & ꝓ aĩæ salute & sic legatũ ad piã cãm. b

1 Sed quæro vtrum quãdo relinquitur pro malè ablatis ĩcertis dicatur ad pias cãs? ℞. Io.An. c in addi.ad Spe.ti.de instru.edi.§.nunc verò aliqua, vers.& scias ꝙ sic, si relinquatur pauperib. vel ecclesijs & similib. aliàs non, vnde dicit ꝙ potius ꝯsideratur cui legat q̃ quare legat.l.illud.C. de sac.san. ec.vbi dicit glo.ꝙ qñ legatũ diuiti pro anima non est d ad pias causas, secus si non diuiti.d.l.si quis Titio, qđ verum est quoad præsumptionem, secus quoad veritatẽ quæ principaliter respicit intẽtionem.

2 Quid si quis legat centum non expressa causa e ꝑ quam legat, nec persona cui legat? ℞. Io.An. vbi supra ꝙ illud est legatũ ad pias causas, vt no. Alb. in l. ad instructionẽ.C.de sac.san.ec. legatum in certum etiam relictũ ad pium vel publicũ vsum, vt viarum & pontium refectio, valet, vt.ff. de le.2.l.quidam in testamento.

3 Vtrum relictum consanguineo paupe

d Diuiti pro anima non est]vide de hoc Pa. in ru. de testa.& in postillis.infra testamẽtum.§.2. Bal. in l.1.C.de sa.sã. ec. dicit qđ relictũ factũ consanguineo diuiti licẽt dicat qđ ad pias causas vel pro aĩa non dicitur ad pias cãs.

e Nõ expssa cã] Adde Spec. ti.de instr.edi.§. nunc verò aliqua ver. 26.vbi decidit. Si testator dicat, relinquo ꝓ aĩa mea, quod iustũ fuerit vel quod videbitur meis, quod epũs poterit agere contra hæredes, qa hoc est in fauorẽ religionis.ff. de annu.leg.l. si cui,ꝙ de le.2. l. quidã. Non obstante ꝙ legatum videat incertum, vt l.salarium. C. mãd. & l. cum post.§. gener,ff.de iure. do. De hac incertitudine vide supra.eo.in 2.add.

f L. quidam in testamento] Regulariter nõ valet legatum in-

certum, vt l. Titia ff. de leg. 2. 1. Resp. Dicit tamē tex. q̄ erit in arbitrio boni viri quanta pecunia expendi dēt &c.
a Quoad Falcidia] vide est de hoc text. apertus in aut. similiter. C. ad l. Falc.
b Sed Io. A-d.] Spec. in ti. de instrum. edi §. cum pendiosq; ver. sed cum deductio dicit se vidisse iudicari q̄ non detrahatur Trebel. lianica, vt examinat latè in d. ca. si pater sup glo. in ver. Trebelliani.

ri fit ad piam causam? ℞. Bal. in l. 1. C. de sa. san. ec. q̄ nō nisi dicat ꝓ aīa, & ꝓ deo hoc facere, & facit pro hoc quod no. Bar. in d. l. 1.

4 Vtrū legata ad pias cās gaudeāt eodem priuilegio cū relicto ecclesiæ? ℞. Pan. in c. relatum el 1. de test. vl ti. col. ver. vl. aduerte. Et ibi allegat hoc dictum ꝓ sing. quod sic quia ecclesia priuilegiatur propter animā contemplatione Dei. Facit quod no. Io. An. in c. 1. de in integrum restit. li. 6. vbi voluit qd̄ sicut ecclesia pt̄ petere restitutionem in integrū, ita & alia pia loca pnt.

5 Vtrū de legatis ad pias cās possit detrahi Falcidia vel Trebellianica? ℞. Pa. in c. Raynal. de ter. cōiter tenet q̄ non, quoad Falcidiam, a sed quoad Trebellianicam. Bar. in l. Marcel. in prin. ff. ad Tre. Bal. in l. id qd̄ pauperibus. C. de epi. & cle. & multi alij tenent q̄ necēt detrahēt. sed Io. An. b in c. si pater de test. li. 6. in ver. Trebellianicæ tenet q̄trū in glo sua & ēt multi alij, vt no. Albr. in l. si q̄s ad declinandā. C. de epi. & cle. & licet prima opinio sit magis pia tñ secunda non est condemnanda.

6 Quot testes requiruntur in legatis vt valeant. Vide infra. Testamentum. §. 5.

7 Vtrū legata facta ad pias causas sine institutione hæredis valeant? ℞. Pa. in c. indicāte de test. q̄ si noluit mori intestatus, nō valent. instit. de leg. §. an hæredis, sed vbi quis eligit mori intestatus, sic valent nedū legata ad pias cās sed quęcunque alia legata, & in dubio vr̄ voluisse mori intestatus qui facit talia legata, quod probat tex. d c. indicante, & facit quod legitur & no. in l. 2 ff. de iure codicil.

8 Vtrum ex defectu testamenti vitietur legata ad pias causas? ℞. Pa. in c. indicante q̄ non fm vnā opinionem, vt no. in l. 1 C. de sa. san. ec. & in l. eam quam. C. de fideic. Facit pro hoc qd̄ no. Bar. in d. l. 1. & Bal. in l. illa institutio. ff. de hr̄di inst. qui tenent q̄ cum quis reliquit sua respectu piæ causæ dispositioni Titij q̄ valeat, licèt non valet testamentum quando hæres ponitur in voluntate alterius. de quo ȷ̄. Testamentum. §. 18. ratio diuersitatis est quia talis cuius arbitrio cōmittitur hēt regulam iuris diuini humani, & gentium limitans eius volūtatē, quæ est vt piæ omnibus deo, & religioni debeātur, & ad redimenda peccata. 13. q. 2 animę de pę. di. 2. medicina. Et iō aliud non pt̄ facere, sed in prophanis nulla est regula limitans, & ideo posset aliud velle q̄ testōr, & ppea cū voluntas testatoris sit in certa iō est captatoria 1. adulatoria seu deceptoria secundū gl. in c cū tibi de test. Aduerte hic fm Bart. in sua minorica, q̄ aut testōr voluit vt testm̄ valeret iure directo testi & non aliter, & sic testm̄ est nullū qa istituit hęredē icapacē, hęres ad quē venūt bona no tenet in ɔ̄sciā, aut voluit q̄ si non iure testi saltē valeret iure codicillorū, & oi alio mō quo posset. Tūc ille ad quē bona puenerūt tenet in cōsciā implere legata de'uncti, & sic est ꝓsumendum, nisi qñ testator prouidit sibi, puta aliū substituendo, vel qñ ordinauit qui dñedum si qd̄ ordinauerat non habebit effectum. Facit l cū proponas. C. de hęr. inst. Idem dic fm Bar. in l. in testō. ff. de fideic. liber. & Pa in ca. 1. de suc. ab inte. qd̄ licèt voluntas defuncti nō fuerit perfecta rōne publicationis, suit tñ perfecta rōne volūtatis, vtputa qa testm̄ manu sua conscripsit volens postea redigi in publicā formam, sed morte vel furore pventus non potuit, q̄ nihilominus hæres tenetur. Idem dic si incepit facere testamētū nec potuit complere, q̄ legata facta valent quia non pt̄ negari quin sit perfect⁹ ɔ̄sensus rōne voluntatis, licèt non rōne operis. Idem Bar. in l cum quis. C. de iu. & facti igno. tenet q̄ si testamentum est nullū, quia deficit volūtas defuncti, vel qñ ē nullū ex præteritione hr̄dis ignorādo, q̄ eum habeat, sic legata non debentur, quod limito nisi sint talia, quod si etiam sciuisset se habere filiū fecisset. 17. q. 4. c. si. sed qñ testamentū est irritū ex præteritione vel exhæredatione nihilominus debētur legata omnia, vt in aut. ex cā. C de lib. præt. Similiter qñ est nullū qa nō sūt testes sufficiētes, vel deficit aliqua solēnitas iuris ciuilis, tūc qñ ɔ̄stat hr̄di de volūtate defuncti, vel p duos testes potest probari, obligāt naturaliter iure

a Autoritate superioris] Vel iuris secundùm gl. in d.l. legatum. Quod enim ius pmittit, & princeps permittere videtur. l. 1. §. 1. C. de ve.iu. enu. & dicit Bar. l. legatum, ff. de vsu fru. leg. si relinquitur centum pro missis cantandis si extat interdictũ ante non possunt cantari, & fiet cõuersio ad alium vsum.

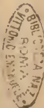
b Et non fiet cõuersio] Hoc tamen videtur cõtra tex. in d. l. legatũ vbi legatũ factum ad opus illicitum cõuertitur ad opus licitum, nisi intelligas quod illud opus erat de se licitum sed iure illicitum, vt videt hic intelligere Aug. & hoc videtur pbabile qa honor testatoris fuit causa principalis talium ludorum.

iure gentiũ ad implẽdã voluntatẽ defuncti quod no.

9 Quid si hęres renunciet hæreditati, vel nõ vult adire. ℞. Pa. in c. relatum, el 1. de test. quod nihilomin' legata ad pias causas valebũt quia non subijciuntur talibus solẽnitatib. iuris ciuil.

10 Vtrũ legatum ecclesiæ ædificandæ seu monasterio debeat solui cum fructib' intermedij tpis? ℞. Pa. ĩ c. nos quidẽ de testa. ꝙ sic vt consuluerunt Bar. & Fran. de Alber. quia tex. præfati. c. nos dicit qđ relicta ecclesiæ construendæ debent solui sine diminutione, facit pulcher tex. in l. si ita relictũ. § pegasi' ff. de le. 2. vbi dr̃ ꝙ si relinquit̃ prędium in certũ diẽ, puta post 10. annos, vel cum legatarius erit pubes debetur prędiũ cũ fructib. intermedij tpis si dies fuerit apposita fauore legatarij, sic in casu nostro dies apponit̃ fauore ecclesiæ vel monasterij, quia si fuisset constructa tempore testamenti legasset simpliciter, & nõ in diem quod benè not.

11 Vtrũ legatũ ad certum vsum possit ad aliũ ꝯuerti? ℞. Pet. de Peru. vbi s̃. Aut ipse vsus p̃t impleri de iure, & de facto, puta qa legauit qs vt monasteriũ fiat in tali diocesi, eps est contentus, & sic licet de iure, de conse. di. 1. nemo, nullũ est impedimentũ in facto, qa est pecunia & cætera necessaria, nec qđ aduersetur, & sic p̃t fieri de facto, & tũc dico qđ non p̃t ꝯuerti in alium vsũ, & iste est casus. d. c. nos quidẽ & ff. de admi. re. ad ciui. p ti l. 1. & de hoc ẽ casus in l. nulli. C. de epi. & cle. imo si per legatariũ non impletur tale legatũ redit ad hæredẽ, & p hoc est casus ĩ c. cũ dilecti filij de don. facit ꝙ no. de cond. appo. c. verum. Et hęc intellige vera, nisi legatis ad pias cãs, vel nisi interueniat dispensatio Papę vel alteri', vt j. dicã. Aut ille vsus põt impleri de iure sed nõ de facto, puta pp guerras, vel qa pecunia est modica, vel non est loc' in ecclesia vbi legatur pro capella fienda, & hmõi, & iste casus ẽ in l. legatũ municipio pecuniã. ff. de admin. re. ad ciui. perti. & in d. c. nos quidẽ ibi impleri non põt, qđ verbũ ẽt intelligit̃ de impotentia facti, de rescriptis. c. sciscitatus, & tũc p̃t fieri cõmutatio autoritate supioris a ẽt si in testamẽto sit clausula qđ non possit ꝯuerti ad alium vsum q̃ deputatũ, rõ qa voluntas testatoris dẽt interpretari secundùm ius cõe vt res magis valeat q̃ pereat. c. Abbate de ver. si. & ideo cũ de iure cõi possit in aliũ vsum conuerti, non obstabit talis clausula, & ex his dicit Gu. in Spe. ti. de ed. ct. instru. in S. nunc aliqua, qđ si mihi legat̃ vt vadã vltra mare, & nullus audet ire, ꝙ consequar legatũ licèt non vadã, dummõ vadã ad similẽ locũ. Similiter si testator legat p labore itineris vel pniæ sibi iniunctæ, vt vadã Romam; & pp impedimentũ nõ possum ire, qđ cõsequor legatũ, dummõ vadã ad locũ similẽ. d. l. legatũ, excipit̃ qđ legatur p suc cursu terræ sanctæ, qa si nunc nõ possum, expectabit̃ tẽpus & seruabitur legatũ. c. magnę. de voto. Lud. de Ro. in no. dicit quod legatum factum pro calice vel reparatione ecclesiæ si ecclesia non habet opus de hoc poterit per epm solũ fieri cõuersio in alium vsum pium. Aut vsus potest impleri de facto sed non de iure, & tũc aut hoc ẽ, qa non est ad aliquẽ finẽ honestũ, puta legat qs centũ vt fiat ludus theatralis in ecclesia, q est illicitus de iure. c. cũ decorem de vi. & ho. cler. & sic legatũ inutile est, & non fiet conuersio. b ar. eorũ q̃ no. in gl. in l. 1. ff. de cond. instit. vel non p̃t fieri de iure, non qa non sit ad finem honestũ, sed qa ius prohibet, & sic fiet conuersio in alium vsum honestũ, vt est casus in l. legatũ ciuitati. ff. de vsuf. leg. & sic intellige c. nos quidem in verbo nõ põt impleri, s. de iure. Exẽplũ, testator legat quod prædicatores, & minores se cõferãt ad habitandũ i suis domibus, & celebrent ibi diuina pro salute animæ suæ, de iure hoc nõ potest fieri. c. vnico de excep. præla. li. 6. cle. cupientes, de pœn. tamen vsus est honestus, quia pro a i ma & laude diuina. Similiter legat vt fiat ecclesia in tali loco, non potest fieri pro-

pter priuilegium quod habent prędicatores,& minores & huiusmodi, & ideo fiet in loco congruo, & honesto, facit ad supradicta quod supra dixi Donatio. 1.§.47.

12 Cuius autoritate fiet talis cōmutatio? R. d.Pe. vbi s. qđ si non iubelt cā, puta, qa pt de iure & de facto ipleri, tunc solus Papa pt.l. legatā ff.de admi.re. ad ciui. perti. & cle.qa cōtingit de reli.do.Si vero iubelt cā legitima pt diœcesanus ēt si potest implere de iure & de facto,nisi testator prouidisset qđ sit fiedū de legato vsu non impleto.qa si puidisset non posset fieri cōmutatio,vt no.Bar.i l. liberto §.Lucius,& ibi tex.ff.de an. l. & quod eps ex causa legitima posit cōmutare i aliū pium vsum. [a] facit qđ no.d.Ant.in c.vera,de cond.app.vbi vult qđ non obstante phibitione testatoris nē alienetur, nihilominus pt in magis piū. Vide s.Donatio.1.§.1.Idem tenet Roge.& Hu.Itē Ang. & Imo. in l.1.ff.de const. princ.vbi volunt quod iusta subsistē te necessitate pōt relicta p testatorē in alium vsum quertī,vt nota per Bar. [b] per illum tex.in l. fin.ff.de ope.pub.& in d.l.legatam. Ex qb' conclude, q voluntas, & legata testatoris circa pias causas possunt sine causa etiam per Papam mutari in alium vsum pium & per episcopum causa subsistente solū,quan uis alij cōiter teneāt contra de episcopo,[c] in Clem.quia contingit,quam limito quādo sine causa vult fieri commutatio, quia tunc pertinet ad solum Papam, aliás non. facit quod infra dico.§.17. facit p hoc qđ dicit Lud.de Ro.vt s.no.in §. præcedenti.

13 Quęritur vtrum in tali commutatione requiratur consensus hæredis grauati? R. Pe.vbi s. q si non potest ipleri de iure vel de facto, reqrit ɔsensus hęredis grauati & ecclesię cui fit legatum, & ita loquit.l.legatum,ff.de vsuf.leg.& similiter dic qñcūque ex cā legitima dēt fieri commutatio.

14 Quid si dubitetur an fit causa legitima, vt fiat cōmutatio,vel ecclesia cui legat aut hæredes non consentiunt in commutatione? R. Pe.vbi s. quod solus eps poterit.C. de nu.l.1.& si ecclesia cui legat consentit, vt fiat cōmutatio & hęredes ɔdicunt,nihilominus eps fauebit ecclesię legatariæ fauore voluntatis defuncti adimplendæ, & non hæredi,& iste est casus in d.l. legatū. Fallit hoc in legato p monasterio fiēdo qđ sine ɔsensu hęredis no pt cōmutari,nisi fuerit negligēs, qa tunc ēt sine eius ɔsensu pt episcopus elapso termino d.ca.nos quide.

15 Qui potest suū officiū impendere, vt legata suū consequant effectū? R. Pa in d. c.nos,quod ēt iudex sæcularis ēt in legatis ad pias causas,elt tex.in aut. de ecc.tit. §.si quis ædificationē:, similiter tā sæcularis q̄ ecclesiasticus potest compellere vt legata soluantur, quæ fiunt non certæ personæ,vel si certæ,tñ talis ęlt qđ non pt in iudicio petere,vt sunt fratres minores.d.§.si quis,secus esset si non ad piam cām fit legatū & certæ psonæ factum, tunc qa oport tet qđ solū ad instantiā partis compellat.

16 Vtrū eps in legatis ad pias causas possit se intromittere? R. Pan.in c.si hęredes, de testam.quod si testator prouidit sibi de executore,non pot est nisi in defectum, vt supra.Executor.§.11.& in c tua nos,de testamen.& in auth.de eccle.ti.§.si quis pro redemptione. Si verò testator non prouidit sibi de executore,tunc in legatis pro redemptione captiuorum, & pro alimonijs pauperū prouidebit episcopus, vt in d.§.si quis autem pro re.& l.nulli. C. de epis.& cle.In alijs autem hæres.vt in d.c. si hæredes,& c.tua.& c.nos de test.nisi in negligē tiam.vt supra.Executor.§.11.

17 Vtrū legatū factū p construendo hospitali pauperum,in quo poneretur rector ad arbitriū certi pręlati possint hæres mutare in ędificationem monasterij religiosorum? R. Lapus Abbas in Cle. quia contingit.de religio.domi.vt refert do.Ant. in d. c.nos quidem,quod Io.And. cum quibusdam

a In alium pium vsum] Vide Pan. in d.c.verum,vbi dicit q si imminet necessitas potest fieri alienatio,& si aliter sensisset testator reputaretur alienus a mēte cum instāte pia necessitate dubitasset ipse hoc facere.c.sicut ij. 47.dist.ca. pascę. 86. dist si verò aliter necessitati piè prouideri poss t tunc pium esset seruare voluntatē testatoris,& sic p cederet opin. eorū qui tenēt contrarium secundū d.Car.Alexādrinum in d.c.verū in 4. col.in h.

b Verso.p Bar.] vult enim ibi qđ episcopus possit conuertere relicta pro co struē da ecclesia vel monasterio in ecclesiam vel monasterium iā factū quando sunt multa monasteria vel ecclesiæ.

c Contra de episcopo] Vide per Pa.& Car.Alexādrinum in d. ca. verum vbi concordat opinion. docto.

a Sed contra videtur] Hoc opi. tenet domi. Car. in d.cle. quia cō. tingit, & in d.ca. nos quidem.
b Gof.] In sum ma. de of. leg. in princ. idem Hos. eo.ti. §. 1.
c Vices Papæ] vide c. cum venerabilis, de consue. & c. mandata de præsump. Spe. ti. de leg. § 1. vers. patet. & §. nunc ostēdendū, vers. legat⁹ igitur, & est maior oibus post principē in sua prouincia. l. & ideo de of. p cō. & leg. l. 3. de of. præf. c. si abbatem, de ele. in 6 Item legati dici possunt super illustres Spec. de inr. om. iud. ver. ſm canones.
d Per literas] Cardinali asserti se fore legatum creditur. c. nobilissimus in d. a gl. 93. di. non tamen creditur ei dicenti se habere concessa ea quæ sunt reseruata nisi p. bet. vt no. in c 1. de of. leg. li. 6. Et hic dicit expressè. Pa. in c. quod translationē, ad finem. eo. ti. vide Spe. ti. de lega §. super est. versic. sed nullus legat.
e De quibus] De materia istius. §. vide latè Ho. de of. le. §. 2. & Spe. ti. de leg. § 3.
f Maximè hodie] Idem Ho. in sum. ti. de of. le. §. 2 ver. sed Romana vbi vult Romanā curiam solùm appellare Cardi. de latere.
g Quod nō] Sed hī legati de la

dam iuristis cōsuluit q sic cum licentia ep. et contra dicente illo prælato, qa q melius facit non aliud sed idē facit. c. peruenit el. 2. de iureiu. sed plus est ecclesiā religiosorū facere quā hospitale. Facit c. scripturę, de voto, & regula pl⁹ semper, de re. iu. li. 6. ergo &c. Sed q videtur. a 13. q. 2. vl. voluntas de cele. mis. cum Marthæ. cū si. vbi patet qd' voluntas defuncti pro lege debet seruari, ergo forma mandati debet diligentissima accuratiōe seruari, nec eo casu plus continet in se qd' est minus, vel cōrio, de præb. cū de beneficio. li. 6. ad hoc? ℞. d. An. quod ista sunt vera in materia odiosa vel ambitiosa, & sic restringibili, de prēb. q̄uis. li. 6. sed opinio Io. An. loquit̄ ī materia fauorabili, & maximè animæ defuncti i qua fit plena interpretatio. c. cū dilecti, de don. vnde verisimiliter præsumit̄ quod defunctus non contradixisset demonstrādo sibi visum vtiliorē, facit ad hoc qd' not. Bar. in l. fi. ff. de ope. publi.
18 De cautela dāda illi q vult legare pro anima, & ti met parentes. Vide infra. Pactum. §. 14.

LEGATVS est cui a Papa certa patria vel prouincia committitur gubernanda secundū Gof. b vnde gerit vices Papæ. c & est ordinarius in prouincia. capitu. legatos. de officio. legat. lib. 6.
1 Quomodo faciet fidem si requisitur? ℞. q per literas d suas. l. vnica. C. de mā da. princip.
2 Quot sunt species legatorum? ℞. duæ, quidam sunt impropriè legati nuncij & non iudices, & sunt illi q sæpe mittūtur a Papa pro ambassiata, vel ad aliquod nudum ministerium exercēdū, de quibus e di. 1. iugentium & 97. c. nobilissim⁹. & quasi per totum, & istos qui impedit debet tradi hostibus vt sit seruus, l. vlt. ff. de legationibus. Et ibi loquitur de legatis quorumcunque etiam hostium, & tn canones sunt excommunicandi. 94. dist. ī qs ita no. gl. in d. c. iugentiū. Quidā sūt legati iudices quos Papa facit ordinarios in certa prouincia, & de istis loquit̄ diffinitio pmissa & titul⁹ de of. leg. & isti sunt in triplici differētia. Primi sūt legati nati qa nati in sua dignitate efficiūt legatus Papę vt Archieps Cantuarien. q eo ipso q Archieps est legat⁹ est Papę, vt in c. 1. de of. leg. & isti dñr legati rōne dignitatis. Secundi sunt legati de latere, vt sunt illi q mittunt̄ de curia Papæ et si nō sunt Card. ſm gl. in c. pe. de of. lega. Sed Pa. in c. 1. e. ti. tenet & benè quod solū Cardi. dicuntur legati de latere, maximè hodie. f Tertij sunt legati qui nec sunt de latere, qa non Cardi. nec sunt nati, qa non in tali dignitate, & sunt illi q. bus Papa committit legationis officium in aliqua prouincia vel sua vel aliena, vt in c. volentes eo. ti. Et tales dicuntur legati rōne personę nō ratione dignitatis vt primi:
3 Vtrum legati nati vel ratione personæ habeant iurisditionem in exemptos? ℞. Pa. in d. c. 1. quod non, g & probatur in ca. 1. de verb. sig. li. 6.
4 Vtrum possint prædicti legati absolue re pro iniectione manuū violenta in ecclesiasticū? ℞. q legati nati non possunt, nec ī prouincia nec extra, nec subditum, nec extraneū. Rō ſm Pa. in c. pe. de officio legati, qa clerici perderent priuilegiū. c. si qs suadente. 17. q. 3. cum nullus haberet ire ad Papā pro absolutione, eo quòd dignitas est perpetua. Intellige ſm Pa. ibidem de iniectione a qua episcopi non possunt absolue re, qa ab illa a qua episcopi absoluūt multo fortius ipsi cū sint ordinarij. Legati verò ratione personæ possunt absoluere subditos existentes in prouincia, similiter extraneos in sua prouincia delinquentes & existentes, subditos verò suos extra puinciam suā non pñt absoluere, ſm gl. & cōiter do.

in d.c.penul. nec ēt de consensu iudicis illius ꝓuincię ſm Pan.ibid. sed Io.Mo.& Io.An. quos sequitur. Ge. in c.1.[a] eod.ti.libr.6.tenet qđ pñt, & magis placet[b] hęc opinio. Subditos etiam suos in sua prouincia q̃ extra prouinciam iniecerunt manum violentã in clericum ſm Ho.non pñt absoluer̃.sed Spe.recitat aliquos tenere quod pñt, & mihi plus placet, sicut pñt ẽt eos punire de delicto extra cõmisso, extraneos verò aliũde venientes ligatos absoluere non pñt. Legati verò a latere pñt absoluere quoscũque tam in prouincia eis decreta q̃ extra, tam subditos q̃ extraneos ſm gl.[c] in ver.mittuntur,& communiter doc.in d.c. pa. Ho.tñ ibidem[d] limitat non habere locum cum iniuria est enormis, quia reseruatur Papę allegat.c.si verò,& c.cum illorũ de sen.excõ. cũ si. Sed tu tene ꝙ pñt etiã in enormi secundũ Io. And.[e] Iura verò excipientia enormẽ iniuriã non loquuntur ĩ legato a latere, sed ĩ alijs inferioribus,& hoc sequtur Arc.in c.1.de of.le.lib.6.& communiter doct. in c.ad eminentiam de sen.ex. Fallit hoc in duobus casibus. Primus quando sunt in p̃sentia Papæ. Secũdus quando sunt reuocati ante regressum ſm Pa.in ca.pe.de offi.legat. quia tunc absoluere non possunt.[f]

5 Quid possunt facere[g] dicti legati, vide in c.legatos de of.lega.lib.6.& quæ nõ possunt[h] facere habes in gl.c. ꝙ translationes.de offi.leg.& in multis.c.li.6. eodem ti.quæ omitto cum hodie illi qui habentur in vsu legati multa possint ex speciali concessione, quæ ex eorum literis potiusquàm ex doctrina cognoscitur.

6 Verum legatus possit ꝓcessum delegati impedire, aut eius sententiam irritare? ℞. ꝙ non.c.studuisti.de officio leg.nec similiter potest absoluere excõicatos, vt a Papa vel eius delegato[i] di.c.studuisti.

7 Legatus an possit absoluere excõicatum a se in sua prouincia extra prouinciã existens? ℞. secundùm Inno[k] ꝙ sic, si non sit reuocatus in foro pœnitentiali, sed in foro contentioso nõ nisi reuertatur in prouinciam.intellige nisi egressus esset cũ aīo non redeundi, quia sic expirat legatio.

8 Qui de impedientib'[l] legatos vel nũcios Apostolicos nè exerceãt eorũ offi-

tere vt probatur in c.si abbatem,de elect.li. 6. & idẽ tenet Pa.in c.quod translationem ad fi. de offi.lega. Idem Spe.ti.de leg.§.superest.vers.quid si delegati.

a Ge.in c.1.]Super gl. 3.ver.in ea.gl.ibi absoluẽdo. Dicit quod licèt regulariter legatus vel proconsul. non habeat, iurisditionem extra prouinciam. l.4.ff.de offi. ꝓc. & lega Fallit in hoc casu fauore animarum vt liberentur. Quia credit verũ in excommunicato ꝓ violentã manuũ iniectione in clericũ. In alio verò distinguendũ esse credit vt per Io.An.ibi.s. si requiratur cãæ cognitio nõ potest secus si causæ cognitio non requiritur.

b Et magis placet] Etiam Pa.in d.c.pen. vlt.col. ver. 19.casus dubius & probat ꝑ gl.no.in ca. placuit primo. 16. qõ. 1.qui voluit quod delicto cõmisso extra parochiam potest sacerdos absoluere parochianum suum, & ꝑ multa alia.

c Secundũ glo.] Dicit Pa. ibi esse menti tenẽdam, ꝙ legati Cardinales post quam egrediuntur vrbem Rumanã donec in vrbem reuertuntur beneficiũ absolutionis quibuscunq; possunt impendere, & ita dicit de facto seruari, & hoc in fauorẽ animarum.

d Ho.tamen ibidem] Et Spec.in ti.de legat §.nunc dicamus.

e Secundùm Ioan And]In cap.ad eminentiam.ibi alij doct.de senten.excom.& Pa allegat.in d.ca.pen. vbi adducit.c.quod translationem.de offic.lega.vbi text. innuit quòd potestas reseruata Papæ circa absolutionis beneficium competit hodie legatis Cardinalibus.

f Quia tunc absoluere non possunt] Pa.addit aliam limitationem, s. ꝙ Cardinalis legatus non absoluit excõicatũ a Papa vel a delegato papę, quia in istis exorbitantib.& prohibitis nõ fit extensio de vno casu ad alium.vt in d.c.ꝙ translationem Absoluet ergo tantũ excõicatos pro iniectione manuum violenta &c.

g Quid pñt facere]Potestas legati de latere ẽ magna, & amplissima potestati prĩcipis seu papæ equiparata text.ẽ iuncta glo.in ca. nobilissim'. 97. di. Quę dicit vbi legatus de latere aliquid facit iure legationis principi equiparandus est. Et sic intellige Spe. ti. deleg.§ superest ver.quid si delegati iurisditio, valet vt ẽt ei' legati oraculo viuæ vocis credat, & in tit. de teste. §.1.versi. quid si aduocatus.

h Et quæ nõ possunt]Spec. tit.de leg.§ nunc ostendendum.Quę nõ possit facere legatus.Enumerat quæ sũt ſpãliter papæ reseruata. Et vide Ho.e.ti in §. quid pertineat per totum. Quid aũt possit facere vide spe.eo.ti.§. superest.

i Vel eius delegato]Vide supra §.4.i fi.post li. & Innoc.in ca.ꝙ translationem. de offi. deleg.

k Rñ.ſm Inno.] Vbi Inn.hoc apertè dicat nõ inueni.potest tamen elici ab eodem in c. nouit.de of.le. Sed hoc in specie ponit spe.ti.de lega. §.nunc dicamus ver.quid si legatus existens.

l Impedientibus] Si legatus in itinere derobatur. Mittens tenetur ad emendam.tex est in l si pecuniã. §.fi.ver.nisi fortè.& ibi Ang. no. de condi.causa data.Et allegat Innoc.in c.sicut de iureiurand.De quo etiam per Spe.tit.de iudi.§.specifica.ad fin. Ponunt canon.

cano. in ca. cum pro causa. de procurato.
a Legitimatio] Potest pater filiũ legitimar' vel legitimum facere, hoc acto, q̃ i certa tantum parte succedat d. Ant. in c. per venerabilem, qui fi. sint legi. 18. col. ver. sed est dubium an pater &c. Et refert ita tenere Bar. in l. quęsitũ. ff de adop in reportatis antiq'. per tex. in c. 1. de fi. na. de matri. i vsibus feu. Paul. de Ca. in l. pactũ. C. de collat. Vbi dicit se ita cõsuluisse. s. q̃ valeat legitimatio vt filius succedat in eo qđ patri placuerit &c. Et ista dicitur dispensatio magis quam legitimatio, cum nõ sit quoad omnia legitimatus. per id quod no. Bar. in l si is qui pro emptore. ff. de vsuca. dũ tractat de fictiõe in ductiua, & ita dicit Pau. de Cast. se inuenisse consultum, per Rai. de Forl. in ciuitate Pisarum, & tenet Ludo. de Ro. in d l. pactum, & in l. qui superstitis. ff. de ac. hær.
b Seruitio curię ciuitatis] Filio legitimatio per traditionem curię non potest pater plus relinquere, quàm relinquit vni filio legitimo & naturali. Vnde stante statuto q̃ filia fęmina dotata non possit plus petere &c non poterit pater filio pl'

cia? R̷. excõmunicati sunt ipso facto. & terrę, regna, vel loca prædictorum sunt interdicta tandiu quandiu in cõntumacia perstiterint eorum domini. c. super gẽtes & regna. de of. legati. li. 6. extrauagans est.

LEGITIMATIO a filiorũ illegitimorum quot modis fit? R̷. 11. modis. Primus qñ pater offert filiũ naturalem tantũ non habens filios legitimos inter viuos seruitio curię ciuitatis b ex qua est oriundus, vel si pater est oriundus de veteri Roma s. Cõstãtinopoli. vel noua offerat eum curiæ cuiuscunque ciuitatis metropolis, vt inst. de nupt §. vl. c Secund' quando pater offert eum imperatori, & fit curialis, in aut. quib' modis natura. effi. sui. §. si quis igitur. 2. Sed iste non succedit agnatis ascẽdentib. vel descẽdentibus ex latere patris vt ibidem. Tertius quãdo pater filiam suam naturalem in matrimonio copulauerit officiali curiæ ciuitatis, de qua est oriund' vel si pater est oriundus de veteri vel noua Roma copulet officiali ciuitatis metropolis. vt. C. de natura lib. 3. § fi. Quartus qñ nullo alio legitimo existẽte vel si existit non ꝯdicit sed cõsentit fili' naturalis patre defuncto confert seipsum curiæ isto mõ, vadit ad regimẽ ciuitatis, & dicit vos egetis tali officiali, ego offero me curiæ & seruire in tali officio, si curia recipit eum legitimus erit vt in d. §. si q̃s igr̃, & intellige tales filios naturales ꝑ talẽ oblationẽ legitimatos, vt succedat patri ab intestato, non tamen alijs cognatis ex parte patris nec ipsi eis, vt in d. au. §. filiũ verò. Quintus qñ pater deficiente prole legitima offert principi ꝓces pro filij naturalibus, vt sint filij legitimi successores ẽt sine matrimonio. dũ tñ priceps ꝓces admittat. d. au. §. illud tñ. Sext' d qñ pr̃ in testõ dicit eum sibi velle succedere si tñ filius post mortẽ patris principi supplicauerit, & testamentũ ostẽderit, tũc .n. dono principis, & legis hæres erit legitimus dũmõ voluntatẽ patris sequatur. vt in d. aut. §. si verò his q. Septimus e qñ pater in extrema voluntate nominat filium & hæredẽ instituit, C. de natura. li. auth. item si quis quod limita secũdùm quod in casu sequẽti. Octauus qñ i publico instrumẽto. s. scripto per notarium, aut ẽt si sit scriptum ꝓpria manu cũ subscriptione testium, filium naturalem nominauit filium, nec adiecit naturalem sed Bal. in ca. in notuit de electio. tenet q̃ oportet addat suum, quasi dicat in sua potestate. & sic legitimum, nec sufficeret sola nominatio ẽm Bal. ibi & si sunt plures filij naturales ex eadem matre nati, licẽt testimoniũ tãtũ dederit vni, tñ oẽs erũt legitimi. Et hoc itellige qñ ꝑles legitima nõ superest ẽm gl. i c. ꝑ tuas q fi. sint le. in ver. filiũ quã sequũt cõiter do. Non' qñ pr̃ filiũ ex ꝯcubina noĩat filiũ legitimũ. ẽm d. Anc. in d. c. per tuas, qđ intellige si mr̃ talis est quod potuit esse vxor sua quando generauit, v' in auth. vt licet ma. & auiæ. §. ad ho. Rõ ibi ponĩt, quia ex tali nominatione vr̃ testimoniũ perhibere, quod cum matre legitimũ habuit vel habet

relinquere. ita Ang. in § & quoniam variè, vbi text sing in a it. quib' modis natu. a. effic. sui. Et idem not. Bal. in c. p tuas de maio. i & obed. sequitur Alex. in l. ex facto § si quis rogatus pe col. ff. ad Treb. & in l. necessarij, ff. de acq hæred. Iaso. in l. 1. C. quãd nõ petent par. Fallit an ea qui legitimatur. vt ibi per eum.
c Vt isti de nup. § vl.] Et Hosti. § vlt. in ti qui fi. sint leg. ponit aliquos ex istis modis, quib. legitimantur filij Appellat nouã Romam Constantinopolim.
d Sextus] Bar. in d. aut. dicit ibi ẽ sa casum q̃ legitimatio põt fieri perprocuratorẽ. Ad hoc ẽt quod no. Bar in l. Gallus. § forsitan. de lib. & posthu.
e Septimus] hoc dicit Bar inquadam disputatione incipient hãs filium. sequitur Car. Alex. i c. per tuas. qui fil sint le. vbi latissimè in hac materia, & benè nec ob. si diceretur. qđ ex quo per hac modum de facili ꝑt q̃s legitimari q̃

habet matrimoniũ, ex quo concludo ꝙ si mater vel ipse alium accepisset in coniugiũ viuentib. ipsis non legitimaret talis nominatio. ꝙ no. benè aliàs sic, & si ex alia vxore haberet filios venirent isti cum illis, & similiter si post. Decim[9] [a] quando pater contrahit matrimonium cum illa, quæ est mater filiorum naturalium ipsius patris, de quo dic vt supra. Filius. §. 11. Vndecimus [b] quando legitimetur per Papam Imperatorem aut principes qui non habent superiorem, aut habẽtes [c] potestatẽ ab eis, & de prædictis vide ĩ c. per tuas. per Do. ibi qui fil. sint le.

1 Verum papa possit taliter legitimare vt succedãt in hæreditate, & admittantur ad alia temporalia? ℞. Pan. in ca. per venerabilem qui fi. sint leg. Varia fuit opinio. Sed in prædicta seruatur opin. Io. & Ber. idem scilicet quod non potest [d] in terris sibi non subiectis, maximè quando tales sunt adulterini vel incestuosi, & pro hoc est bonus text. in capitul. dicat aliquis. 22. q. 4. & in c. vnico. 35. q. 7. sed quò ad spiritualia [e] non est dubium.

2 Vtrum illegitimus sed legitimatus persequẽs matrimonium sit legitim[9] quò ad omnia? Respond. secundùm Panormit. [f] & glo. in c. qui tanta. qui fil sint leg. quòd sic, & licèt dom. Ant. ibidem teneat quòd non in statutis, quia statutum non comprehendit fictum. l. 3. §. hæc verba. ff. de neg. ge. & sic isti fictè sunt legitimi propter verbum habeãtur qđ est verbum fictum, tamẽ magis placet prima opini. quia quando verbum habeantur, profertur ab habente potestatem, paria sũt dicere habeantur pro legitimis, & sunt legitimi. [g] Facit. ca. ex parte, de spon. & quod dicit Bartol. in l. si is qui pro emptore column. 22. versicul. pone ergo statuit ciuitas ff. de vsucap. & in l. si maritus, la. 2. §. legis Iuliç, ff. de adulterijs. vbi vult quod dicere habeantur pro ciuibus ab habente potestatem. Idem est ac quòd sint ciues. & sic tene.

ꝗlis legitimatio non sit vera cum hoc ad solũ principem pertineat, c. per venerabilem, qui fil. sint le. Quia in isto casu & nono, oportet ꝙ mater filij posset esse vxor patris. vt dicit Car. & d. An. de Rosellis in tra legitimationum quæst. 30. vide Pau. de Castr. consi. 31 incipit præsupposito succintè, & dicit Baldus in c. illud de præsumpt. si pr pp aliquod crimen non poterat ꝯhere cũ matre talis filius non põt legitimari ergo in isto casu & nono præsumitur patrẽ ꝯxisse matrimonium cũ matre secundũ Car. vbi supra.

a Decimus] Et hoc verum etiã si in articulo mortis quis contraheret cum cõcubina sm Io. An. in d. c. tãta, & refert Ca Alex. de facto vidisse hoc fieri etiam si nulla subesset spes prolis dummodo hoc non deducatur in pactũ iuxta. c. si. de con di appositis. Valebit matrimonium & de hoc per Ca d Ale. in 3 col. ver. C pro gl. Et quæro. pri [illegible] filij sint leg. dic vt ibi.

b Vndecimus] vide in c. per venerabilem. qui fil. sint legi. in auth. qui. mod. natura. effi. sui. per totũ.

c Aut habentes] Vt comites Palatini quibus Papa vel Imperator cõmiserit. Not. Pau. de Castr. consil. 525. in princip. In hoc in c. cum. P. tabellio de fide instrument. Bald. in l. rescripta. C. de preci. impe. offe 2 colum. & in l. 2. 19 quæstione. C. de ser. & aqua. De alijs autem quibus conceditur hæc potestas, vide no. in d. ca per venerabilem vbi ample de materia. Aduerte tamen ꝙ si filius legitimus propter ingratitudinem venit in [illegible] sicut tenet sing Bald in c. 1. § filij nati in [illegible] cortro. inter do. & agna. vel filius emancipatus veniat in patriam potestatem. l. 1. C. de in gra. l. nõ potest per talem comitem legitimari vel emancipari sine licentia Imperatoris. l. 2. C. de lib. & eod. lib. Quantum attinet ad materiam nostram vide istos. 11. modos legitimandi. Car. Ale. in d. ca. per venerabilem in. §. ꝙ autem. 5 col. versi. Quæro enim principaliter & plures modos ponit Ange. con. 17. Incip. Comes. Paul. de Castr. consi 84 præsupposito. Vide etiam Ang consil. 20. In concubinatu nati &c.

d Quod non potest] Ista est alta subtilis quæstio ĩ qua scribit Cardin. Ale. in d. ca. per venerabilẽ. §. ꝙ autem super glo. 1. per. 14. Vide ibi latissimè. Pa. autem supra d. gl. 5. recitat. 5. opin. & finaliter cõcludit vt hic.

e Sed quò ad spiritualia] Legitimatio maior est quã dispensatio sm Bald. in ca. ꝙ trãslationem de of. lega. vnde infert ꝙ in terris papæ non potest fieri legitimatio idest venia natalium nisi per solum papam. de quo per scribentes in ca. per venerabilẽ, qui fil. sint leg. vide Barba. in d. c. ꝙ trãslationem.

f Rñ. Pa.] In no. 3. no. vbi allegat etiam d. Anto. tenentem contrarium in repet. r. per venerabilẽ in 20 col. qui fil. sint leg. vide Alexandrinum ibidem. 3. §. ꝙ autẽ. 47. col. versi. sub hac qõne. Et an legitimati ꝑ matrimonium comprehendantur sub statuto, allegãt multas remissiones doct. vt ibi per eum, vide Inno. in l. Gallus. §. si eius. ff. de lib. & posthu & alios ibi.

g Et sunt legitimi] Vnum tñ scias ꝙ legitimati per subsequens matrimonium non modo filij sm Ang. in consi. 20. Incipit in concubinatu nati legitimantur, & iura suscipiunt legitimorum, quoad ipsos matrimonium contrahentes, sed etiam quoad ascendẽtes & descendentes transuersale. d c p. tanta. qui filij sint legitimi instit. de nupt. §. fi. l coniun. l. cum qs & l. seq C. de natura. ibi. siue tempore quo contrahit matrimonium alij supersunt naturales, & legitimi, siue nõ. Et hic modus legitimandi vere cæteris potentior est in effectu, & alijs procul dubio laudabilior.

a Succedet in feudo] opi. Bal. sequitur And. de Iser. in d. ca. naturales. Idem Host. & Bal. dicit quod ado ptati non succedunt in feudo in ca. adoptiuus. h de feu. su controuer. Contra tenant communiter doct. de legitimato per matrimonium, vt hic dicitur, ita tenet etiam Oldra. conf. 7. do. Ant. in d. cap. lator. Car. Ale. in d. capit. per venerabilē. 45. colū. ver. quo. 6. & dicit Bal. in ca. quæ in ecclesiarum de consti. & Bal. cō. 5. rubri. de feud. Angel. consi. 27. incipit. Signore. de Homo. & con. 221. Incipit factū sic se habet, quod vbi iue facit mentio nē de legitimē na to comprehēdit legitimatus per subsequēs matrimonium, nā matrimoniū est res fauorabilis c. fi. de re. iu. lib. 6. facit ad hoc quia legitimatus per matrimoniū sub sequens absque alia dispensatio ne est aptus ad episcopatū vt in d. ca. tanta. ergo erit idoneus in feudo. Et hoc ve rū ēt si in articulo mortis fuis set dispensata cō cubina ſm Iaco. de Bel. i d. c. naturales. vid. p hoc Ale. cōs. 61. in 2. parte incipit visa legitimatiōe. b Et tex. in. d. c. naturales] Gl. ibi dicit quādo in la gitimatione prin cipie fit mentio de feudo tunc succedet aliàs non, in tellige quando princeps hoc facit cum causa, vel quando dominus feudi consentiret alias non, quia non videtur principem prędicasse alteri per id quod habetur in l. quoties. C. de praci. impera. offe. & per Innocen. in di. capi. quæ in ecclesiarum. Dicit tamen Bald. in l. eam quam. C. de fideicommis. 12. col. Si princeps scit inuestitum non habere alios fi lios quam naturales, & inuestitura dicit pro se & fi lijs quos habet, quod naturales succedent licèt non sint legitimati. Pet. de Anch. cōs. 300. incip. prima facie. Ro. cons. 43. incipit ad primum quæsitum. Quid vero in emphyteusi. quando dicitur per se & filijs ex veniat legitimatus. vide Bal. in dict. capitu quæ in ecclesiarum. Paul. de Cast consil. 221. incipit super eo quod primo.

3 Verum talis succedet in feudo [a] si dictum est quòd transferatur ad posteros ex se legitimè descendentes? Respon. Bal. in c. naturales. si de feu. cō. fue. dicit quòd non. Sed Ia. de Belui. in d. c. naturales, & communiter doc. in c. lator. qui fil. sint leg. tenēt contrarium. s. quod succedet. & tex. in d. c. naturales [b] Intelligitur de legitimato p rescriptum principis, quia cum illa legitimatio sit stricti iuris, tanquam dispensatio contra ius est restringenda. ca. quod dilectio. de cō san. & affin. sed matrimonium tanquam fauorabile purgat præcedentia, & ideo succedet.

4 Verū legitimatus ab imperatore vel habēte potestatē ab eo sit legitimus quò ad spiritualia? R. Pa. in d. c. p venerabilē in 6. col. ver. ni imperatore dicendū quod non, [c] & ideo nec ad ordines & alia spiritualia admittet. vide gl. 1. 10. d. l. & sequit Bar. in aut. ex complexu. C. de incest. nup. Nec ēt erūt legitimi in dominio illorū qui nō recognoscunt Imperatorē, quātū ad ea p quę fieret alteri pręiudiciū, puta ad successionem bonorum ab intestato. vt no. in d. c. per venerabilem.

5 Verum communitates habentes potestatem legitimandi ab imperatore possint legitimare in præiudicium agnatorum? R. d. Anto. in d. ca. per venerabilem quod non, nisi pater & agnati consentiant, quia hæc potestas tanquam alteri præiudicialis est restringenda. l. 1. §. si quis a principe. ff. nè quid in lo. publi. Sed Bal. in rub. codi. est contra eum quando simpliciter est concessa autoritas legitimandi, [d] sed credo verum dictum Bal. in filijs naturalibus tantum, sed in spurijs & alijs ex damnato coitu, non credo, nisi expressè concedatur. [e] Facit quod not. Ioan. And. [f] in addi. ad Spec. in titu. qui fi. sint leg. qui dicit quòd si spurius duppliciter scilicet ex patre vxorato & matre maritata impetrato a Papa vel ab imperatore rescriptum legitimationis, quòd non valet si non expressit. Facit quod not. Panormitan. in dicto capitulo per venera-

c Rñ. quod nō] Adde gl. fi. in c. peruenit. 101. di. quæ idē tenet quod erit legitimatus quo ad vnū forsitan scilicet nō quò ad aliū. § cū aūt. 15. q. 3 Idē tenet Arc. in c. cōuenia. in ver. vt aūi mā. 2 1. q. 2 & sequit In in d. c. p venerabilem &c. Idē Ho. tit. q. fi. sint legi § qualiter ver. patre cū seq. vbi ēt dicit quod non debet Papa vel iperator vnquā piudicare tertio, & aliquādo peccat impera. si facit.

d Autoritas legitimādi] Refert Pa. hoc in d. c. p venerabilē. 5. co. ver. aliud dictum vbi dicit dictū, d. Anton. esse menti tenendum quia est magnæ autoritatis.

e Nisi expressè concedatur] Sed nunquid p statutū possit spurius legitimari. Bar. in l. non ambigitur. ff de legi. dicit quod non, qa legitimatio ē de reseruatis principi specialiter, qa & ipsa sibi eam vt princeps reser uauit. similiter nec populus, nec statutū decurionum vel consilia riorum, qui representant consiliarios. vt l. secunda. C. de decu. li br. 10. not. gloss. rub. C. quæ sit lon. consue & est tex. in l. prima & secunda & ibi Iacob. Butr. Cyn. & alij doct. C. da iure au. annu Nec etiam posset facere successibilem spurium, vt l. 4. & ibi Bartol. Bald. Angel. & alij ff. de testamen. Et vide Angel. in. § si natus institu. da iure naturali. Vide not. in auten. ex complexu. C de incest. nup. & in aut. quibus mo. natu. ef. sui. in. § si &c.

f Ioan. Au] In rubrica, & est additio magna in ver. Quæro si natus ex patre vxorato. Et ibi plenè hoc determinat per multa similia.

bilem.ſ.colum.in verſi.his prȩmiſsis,vbi dicit ꝙ inceſtuoſus vel adulterinus,niſi id exprimat,ſemper reſcriptū legitimationis erit ſurreptitiū, quia omne tacitū per id quod papa vel princeps non ita de facili cōceſſiſſet ſi illud ſciuiſset, facit reſcriptū ſurreptitiū, & vitiat.c. poſtulaſti.de reſcrip. Facit etiam quod no.Hoſt. in S.qualiter. ver.vult.& allegat Goff. in ſumma, ꝙ licèt Papa legitimet aliquē ad dignitates, nō intelligiť legitimus quò ad epiſcopatum & alias maiores,ſed tā tùm quò ad inferiores. de conceſ.ꝑben. c.dilectus. Vide etiā ſupra. Diſpenſatio. S. 9. Aduerte tamen hic qđ dicit Ang. in aut. qūo natura.effi.ſui.S.ſi quis igitur,ꝙ pater poteſt legitimare filiū in præiudiciū filiorū legitimorū, ſed filius illegitimus non poteſt ſe legitimari facere in legitimorum prȩiudicium. [a]

6 Vtrum legitimatus ſimpliciter intelligatur ēt quò ad dignitates? ℞. Hoſt.[b] ꝙ ſic, ſicut ſimpliciter reſtitutus, ad omnia reſtituiť. C. de ſniam pal. l. 1. quamuis Goff.teneat contrarium.

7 Vtrū Papa diſpenſando in matrimonio cōtracto in gradibus prohibitis de iure canonico legitimet filios ante cōceptos? ℞. ꝙ nō,ſed benè poſtea concepti erunt legitimi quò ad omnia, & ſi expreſsè legitimet ante cōceptos nō erunt quò ad oīa ſed ſolū quò ad ſpiritualia, & temporalia in terris papæ,non in alijs.vt in d.c.ſi. qui ſi.ſint legi.ſm do.Ant. ſed Io.An.& Pa.[c] in d.c.ꝑ venerabilē legitimādo matrimonium,vt ex tūc erunt legitimi ꝑ omnia, ſi modò proles fuit generata ex coitu matrimoniali, ſaltē affectu licèt non tenuerit de iure poſitiuo,& verius.

8 Quæ requiruntur vt valeat legitimatio? ℞. ſecundùm Pan. in dis c.per venerabilem.ſ.colum.verſi. his prȩmiſsis. quòd quatuor, primò quòd exprimat qualitatem legitimationis. vt ſupra S.ſ.Secundò ꝙ exprimat ſi habet fratres legitimos vel naturales, aliter niſi exprimatť non valeret. [d] Tertiò ꝙ pr̄ & filius legitimādus conſentiāt.Quartò ꝙ ſi pater mortuus fuerit vocentur agnati, vt conſentiāt, niſi princeps vellet legitimare ex certa ſciētia,ipſis nō vocatis, poteſt etenim princeps ex certa ſcientia reſtituere in integrum cū præiudicio alterius.vt no.in l.ſi.C.de ſentētiam paſſis,& in l.in cauſæ.ff.de mino.Si tamen cum diſpoſuiſſet vt legitimarenť poſt mortem ipſius tūc nō eſſet neceſsē ꝙ agnati vocarentur,quia tunc & ipſis inuitis poſſent legitimari,adeo ꝙ etiam ſuccederent ipſis agnatis ab inteſtato morientibus.

LEGITIMA portio ē triplex.ſ.legitima,trebellianica,& falcidia. Prima debetur de iure naturȩ tātū filijs & ipſis mortuis debetur nepotibus ex eis legitimæ natis,nec eis poteſt imponi grauamen ſup ipſa per legata aut fideicommiſſa,ſed bñ pñt grauari per debita.Non poteſt etiā eiſdem imponi conditio vel modus.Et ſi apponať pro non adiecto habetur. C. de inof. teſ.l. omni modo,& l ſeq.& hȩc eſt tertia pars [e] hæreditatis ſi ſunt quatuor filij vel paucio res, ſi verò ſunt quinque vel plus, tūc erit medietas [f] totius hæreditatis, quām inter ſe diuident ęqualiter.C.de inoffi.teſta.aut. nouiſſima. Et aduerte ꝙ iſta legitima aliquādo ſic dicitur.vt in d.l. omnimodo. Aliquādo dicitur debita pars. vt in l. ſcimus. C.de inof.teſta. Aliquando dicitur debitū ſimpliciter.vt in aut.de trien. & ſemiſ.S.r. Aliqñ debitū bonorū ſubſidiū.vt C.de inof ſi. dona. l. ſi totas. Aliqñ diciť debita iuræ naturæ.vt in autē.de trien.& ſe.S.hoc nos.

1 Vtrū iſta legitima poſsit ꝑ ſtatutū vel conſuetudinem in totū tolli? ℞ Alberi.dicit

a In legitimorū ꝑiudiciu] Vide pleniſſime pro iſto § Alex. cōſ. 61.2 par.Viſa legitimatiōe. ver. venio ad fin, valet vidita filia. Vbi ponit multa dicta ꝑ ſniā q̄ ponit i iſto §. &c. Et ibi ēt an ſtatutū cōpellēs agnatos ad compromittēdū cōprehendat legitimos &c.

b Rñ Hoſ.] In ſumma ti q filij ſint legi.§.qualiter ver.illud ſolet ſe. circa medium.

c Sed Io. An. & Pa.] Tāgit hoc Pa. in 3. col. & clarius in.4.ver. ego pro concordia.

d Non valeret] Rō quia princeps nō ſolet legitimare vel nō ita de facili eū q habet fratres legitimos hoc ſentit Io.An i addi. Spe ti de ſucceſ. ab inteſta.§ 1. ver.ſed ex facto q̄ritur,de hoc vide latius ibi Pa. & p Ale. i l.Gallus.§ & quid ſi tantum. de li.& poſthu.

e Et hȩc ē tertia pars] D.Iaſ.in l. plane §.ſi duob. de le. 1. q̄rit, an filius ritè & recte exhr̄dat9 vel filius q ē frater minor vel aliter incapax paternȩ ſucceſsionis cōputetur numero filiorū,q̄t.m ad diminuēdam legitimā alijs frīb lcē nūqd cōputetur quo ad augendā legitimam ipſis fratribus. Vide ibi per eum iſtas

duas queſtiones.
f Tunc erit medietas] Sed pone ꝙ ſunt tres maſculi, & tres feminæ & extat ſtatutum excludens fȩminas dotatas.

cit in l.qm̄ in prioribus, C. de inof. test. ꝙ communiter doc. & etiam vltramontani tenent ꝙ nō. Alij magni tenent ꝙ potest in totum tolli. Sed prima verior vr̄, posset tamen statutum vel cōsuetudo diminuere vel distinguere eā, sed non in totum tollere. Ratio quia sicut a natura alimentatio filij a patre depēdet. ff. de iusti. & iur. l. 1. §. hinc descendit, ita post mortem patris alimētatio filij ab hac portione iuris naturæ depēdere videtur vt innuitur ī aut. de trien. & se. §. 1. ad fi. & §. prohibemus autē ibi si vult filiorū &c. pro hoc facit in sti. de iure naturali. §. 1. ff. d̄ pac. l. ius autem agnationis &c. Pa. tamen distinguit, & benè in c. Rainutius de testa. ꝙ aut filius non habet vnde viuat aliūde, & sic vera est opinio vltramōtanorum, aut habet vnde viuat, & sic est vera secunda. Aduerte tn̄ quod in legitima filius non potest grauari ꝑ fideicommissum s̄m cōem opinionem. per l. quoniam in priorib. C. de inof. test. & l. cum patronus. ff. de leg. 2. licèt Bar. & Di. [a] dubitauerint in l. 1. §. substituere in fi. ff. de vul. & pupil. substit. Sed succedentes ab intestato ipsi filio si cōtingat filiū decedere impuberem, pn̄t grauari, [b] & est casus in l. si fundum per fideicommissum cum l. se. ff. de leg. primo. ideo dicit Bal. in l. cum virum in secunda column. C. de fideicomm. quòd substitutus filio impuberi, poterit grauari vt restituat legitimam filio debitam, & sic verba sunt dubia, puta testator dixit post mortem filij mei impuberis hæreditas ītegra restituatur Seio, nec expressit per filiū vel succedentes ab intestato filio meo, vel per substitutum datum filio meo, fideicommissum debebitur in legitima etiam secundùm Bartolum in l. qui duos. ff. de vulgari, & pupillari substitutione. in singu. & communiter sequuntur scribentes [c] ibi, & refert Panormita. fuisse consultum per Ioann. & Imol. & Fulg. in ca. Rainutius, de testa. licèt

Nunquid legitima erit medietas. De hoc per Paul. Imolam & Ale. in l. planè. § si duobus de le. 1. doct. variant, & Pau. variauit in con. 151 super primo puncto, & consi. 154. quoniam fundamentum. Sed communis opi. est ꝙ filiæ exclusę non augent numerum liberorum, & sic erit tertia pars. Hoc tenet Ange. in l. Papinianus. §. vnde si quis. ff. de inof. test. & in aut. nouissima de inof. tes. Imo. & Fulg in d. § si duob. Raph. Cu. con. 48. de pluribus quæritur 2. volumn.

a Licet Barto. & Di.] sed verè Bartol. non dubitat de hoc, licet referat gl. contrariam & Di. vt patet in tuenti.

b Possunt grauari] Hoc sic declara. Nam pater potest filio suo impuberi substituere directò vsque ad pubertatem, rō est quia substitutio pupillaris inuēta est propter filij impuberis prouisionem, cū. n. filius impubes non possit ipse testari ob ętatis defectum lex permisit patri, vt ꝑ tali filio testamētum cōderet qd' intelligitur quādo ei pupillariter substituit. vt l. Papi. §. sed nec impuberis. ff. de inof. test. & l. patris & filij. ff. de vul. & pupill. Sed pater non potest substituere per fideicommissum ipsi filio in legitima vt l. cohęredi. §. cum filiæ. ff. de vulg. & pupil. cū .n. hoc esset grauamen reijcitur de legitima indubitanter. vt l. quoties. & l. qm̄ in priorib. cum alijs. C. de inof. test. Nihilominus benè pōt pater sic insurgere fideicommissum ab ipso substituto pupillariter, vniuersaliter seu particulariter, puta si dicat. Instituo filium meum hęredem, & si decesserit in pupillari ætate, substituo Titiū quem rogo, vt restituat hr̄editatem Sempronio. Certè restituet etiam filij legitimam. d. l. si fundum per fideicommissum. cū l. seq. in fi. Imo ēt vt ibidem pater pōt grauare illum substitutum, vt etiam bona propria filij restituat. Ita tenet Bar. ibi. & l. si Titio § si de leg. 1. Vbi ēt pōt grauare venientes ab intestato ipsi filio suo. Bar. & Ci. in l. ex trib. C. de inof. test. & Bal. in l. cum virum, & Mathes. in no. 164. Rom. diuersitatis scilicet quare a venientibus ab intestato vel a substituto filij possit pater relinquere fideicommissum, sed non ab ipso filio pōt sumi ex regula. l. ab eo. C. de fideicom. quem non honoro grauare non possum. Constat .n. p̄rem in ltima filiū instituendo ipsum non honorare cū ex dispositione iuris obligetur eam relinquere l. si arrogator. ff de ado. meritò nō debet eum posse grauare. Sed benè pē dando subst. tantum filio illū honorare dicitur, vel ēt venientes ab intestato. Ex quo .n. alios potuisset substituere. Tu vide text. mirabilē in l. cū qdā C de le. vbi pater q exhæredato filio hoc fācit legatū in quo substituit ei pupillariter, & a substituto legauit ꝙ legatū nō valet. Sed gl. ibi dicit hoc speciale eē. Idē l. a b exhæredato i prin. ff. de leg. 1. & l. q. fundū. § filios. ff. ad legem Falcid. qd' ēt procedit ī testō militis. vt l. milesita. §. finiles. ff. de testamēto militis, vide Ias. in d. l. cum quidam. vbi latè.

c Sequuntur scribētes] Imo. & Pau. de Ca. in d. l. qui duos Nod. in d. l. cohr̄di. Ale. con. 123. li. incipit attētis verbis testamenti. Areti. con. 55. incipit, periculosum est in 8. & 11. col. & est cōis opi. ꝑ quam Rap. Fulgo. in l. ex tribus. C. de inofficioso testamento, de facto consuluit. Mediolani in tali casu. Quidam testator instituit filiam in mille ducatis, & qñcunque decederet sine liberis voluit illa mille inter pauperes distribui, & si illa mille non essent vltra legitimam, nihilominus legatum illud censetur factum ab hæredibus dictæ filiæ, vnde distribui debebit inter pauperes Christi, & sic ipsa filia nō erat in ltima grauata sed eius hr̄des. Vnde valet. Sequitur Paul. de Cas. in d. l. ex tribus, licèt Bald. consuluerit contrarium.

Barto.in l.cohæredi,[a] ff.de vulga.& pupil.ſubſti.aliter dixerit.

2 Quid ſi filius inſtituatur in minori parte? Reſpond. quòd nihilominus aget vſque ad ſupplementum. dicta.l.omnimodo, quia hæc legitima datur ĩ bonorum ſubſidium de iure naturę, tamen ſi filius inſtitutus renuntiaret hæreditati non poſſet petere legitimam ſecundùm Baldũ in l. vnica. C.quando non pe. partes, de hoc vide infra teſtamentum.S.31. Et Bartolũ. in l. gerit.[b] ff.de acquirenda hęreditate. Nec ſimiliter quando pater deceſsit ab inteſtato.

3 Secunda Trebellianica a Trebellio autore ſic dicta debetur hęc iure inſtitutionis, & eſt quarta pars hæreditatis totius ſicut cum qs inſtitutus hæres vniuerſaliter, vel in certa quota hæreditatis rogatur vt reſtituat alij hæreditatem ſine liberis moriendo, iſte ſic inſtitutus poterit retinere quartam partem totius hæreditatis Inſtitution. de fideicommiſ.hæredit. S. ſed quia C.ad Trebe. per totũ. Inſtitutus tamen hæres in certa[c] parte hanc non habebit.ſecundùm Bal.[d] qui ita conſuluit per. l. 1. ff. ad l.Fal.

4 Tertia Falcidia a Falcidio autore debetur iure inſtitutiõis,& eſt quarta pars totius hęreditatis quã quis retinet quando inſtitut⁹ hęres fuit & ſupra dodrãtem ſcilicet tres partes hæreditatis eſt aliquid legatũ vel fideicommiſſum, de teſta. Rainaldus.

5 In quibus caſibus ceſſat falcidia? Reſp.q in decẽ caſibus.Primus in his quæ legantur ſic,vt non poſſint alienari, vt ad ſucceſſores eius cui relicta ſunt debeant peruenire. C. ad legem Fal. aut.ſed in ea re.[e]

6 Secundus in his quæ ad pias cauſas[f] relinquunt eccleſię aut pio loco.vt ĩ aut. ſimiliter.C.ad l.Fal. Aduerte hic quòd ſi eccleſia vel alius pius locus inſtitueretur hæres tunc dettaheret Falcidiam de legatis factis alteri eccleſiæ vel

vnde & Pau.de Caſ.dicit ſe habuiſſe hunc caſum de facto ex ciuitate Bononiæ,& q fuit ſibi apportatum conſilium Bal. propter quod doctores Bononienſes idem conſuluerunt,ſed ipſe & Ioannes de Imol.perpenderunt de errore,& fecerunt reuocare dicta conſilia. Et idẽ fecit Pau. Paduę, vbi caſus de facto occurrerat quia fecit quendã doct. reuocare conſilium &c.Vide Iaſon in d l.ex tribus. Sed nũquid poterunt detrahere Trebellianicam ex ea legitima quã tenentur reſtituere. Vide Anc.conſ.24.tit. de teſt.poſito inter conſilia Cal. Vide eundẽ con. 15 eod. tit. & in ſuis conſilijs conſi.25. & 44.

a Licèt Bar.in l. cohæredi] in §. cum filiæ.ver. q ſi hæredem. Vbi dixit. In dubio verba vñr referri ad impuberẽ, ſed ſoluit in d. l. qui duos. Vide eundem Bart. in l. codicillis ff.de vſufructu legato & quod conſuluit Pau. de Caſ. conſ. 198 in caſu præſenti,per textum a contrario ſenſu in ca.ſi pater,de teſtamentis, libro ſexto. Tu tamen teneas opinionẽ de qua in præcedenti additione. Sed quæritur nunquid ſi pater aſſignauit in vita legitimam filio quam ipſe conſumpſit culpa ſua teneatur ipſe pater iterum aſſignare. Bartol. & alij in l.cum dotem in §. ſi poſt.in final. ff.ſoluto matrimonio, tenent quòd non, pro quibus facit textus notabilis in autentic. quod locum. C. de collationibus. Vbi ſi filia perdidit dotem culpa ſua aut negligentia pater non tenetur amplius eam redotare, aliàs ſecus ſi filia tranſeat ad aliud matrimonium. Secus ſi primum durat cũ poſſit eſſe ſine dote,de quo Bald. 1.quæſtion. Salicetus, & Paulus de Caſtro in d.auten.quod locum. Et Baldus in l.a.§.1. ff.ſoluto matrimonio, & Angelus in l.pater ff.de euictionibus, & quòd pater non teneatur amplius dare filio legitimam culpa filij perditã

tenet Baldus in Autentic.contra rogatus, in ſecunda columna,ad Trebellianum,& in l.ſimus, in principio.C.de inofficioſo teſtamento. Angel.in dicta l. pater. Et licèt Baldus in dicta autentic. contra rogatus, teneat q pater non tenetur in hoc caſu alimentare filium. Tu aliter dic ſecundùm Rom.in dicta autentica qd locum,& Barto. in l.prima.§ huius ſtudij, ff. de iuſti.& iure,quia alimenta ſunt de iure naturę ſecundũ prælatos.

b Et Bar.in l.gerit] Et in l. quia poterat. ff. ad Treb.& Bal.in l. hæres inſtituta, C.de impu. licèt videatur. Idem Bal. tenere cõtrarium in l. ſcimus §.q.C.de inof.teſtament.

c Inſtitut⁹ tamẽ hæres in certa. Tamẽ Aug.ĩ aut. de hęre. & fal. §. ſi verò expreſsũ. 4.col. verſi.circa ſextum dicit ſi ĩſtitutus in re certa,nõ habet aliũ hæredem vniuerſalem ex quo cẽſetur ipſe hrs. l. 1.§.ſi.ff. de hęre. inſtit.q detrahit quartam,ſecus ſi habet hr̃dem vniuerſalẽ, qa tunc habetur loco legatarij vt l.quoties. de hę.inſtit. & tunc non detrahit.

d Secundũ Bal.] hæc omnia dicit Panormit.in d.c.Rai. in fi.

e Autenti. ſed in ea re] Ibi Bal.dicit hoc eſſe valde no.& quotidianum,& tamen aduocati,& doc.cõiter non aduertũt ſm eum.Idem tenet Ang.in aut. de hære.& Falci.§.ſi verò expreſſim.4.col.ver. item ceſſat Falc.Idem in Trebellianica ſm Bald.vbi ſupra licèt Ro.con.208.vellit limitare,ſed non placet.

f In his q̃ ad pias cãs] Idem iudicium eſt de Trebellianica.vt s̃.legatũ.1 § 5.hoc probat Pa. in l.Marcellus in prin.ff.ad Treb.Et idẽ tenet Ang.in aut.de hę. & Fal.§.ſi verò expreſſim. 3.colum. ver.ſed tũc quæritur,vbi plurib.vtitur arg Idem ẽt tenet Bald.ſ. q non detrahitur in aut. ſimiliter. C. ad l.Falcid. vbi allegat Specul. titul. de inſtru. edi. §.compendiosè.

ver.

pio loco, qa currit priuilegiũ cũ priuilegio & sic ɔcurrẽtibus priuilegijs vtunť iure cõi. Facit.l.alsiduis.C.q. po.in pi. hẽanť no.Pa.in.c. in pñtia de ,pbat. 15. col. ver.p hãc gl.vbi hęc dicit. Idẽ tenet Dy.& sequiť Albri.in l.qs ad declinãdã. C. de epi.& cle.Et hoc idẽ ẽt si indirectè relinquať ſm Bal. i l.auia.S. Titio. b ff.de ɔdi. & dem. puta. cũ relinquitur fundus cum pacto vt restituat ecclesiæ.

7 Tertius intestamẽto militis.C.ad l.Fal.l.in testõ.ad idẽ.l.in testõ.C.de test. mi. Sed hodie corrigitur ,p aut. de hęredita. & Falc.S.pen. & ideo non cessat.c

8 Quart⁹ in malè oblatis certis vel incertis legatis & alijs alienis. l.imponenda. C.ad.l.Falci.

9 Vtrum pr legans tm̃ ,p malè ablatis q legitima iure naturę debita minuiť ob liget filiũ vel illũ cui debeť? R. Mona. q si talia malè ablata nõ pñt ,pbari non teneť hęres soluere vt debitũ.f.vt es alienũ. sed vt legatũ.iõ si legitimã minuit nõ tenetur soluere.secus eẽt in illo cui falcidia competit.quia cum talia legata sint ad pias causas cessat hodie, vt dictum est. & ideo non detrahet.

10 Sed qd faciet talis q ot hẽt restituere incerta q̃ ,pbare nõ põt,quæ exhauriũt quasi totã hęreditatẽ si non põt inducere filiũ vt sit cõtẽtus restituere? R. ſm Monal.quod faciat testamentũ codicillũ in quo ordinet q oĩa bona sua distribuantur pauperibus ,p malè ablatis incertis, afferens quod plura sunt quàm oĩa sua bona.

11 Quint⁹ si testator certus de sua quantitate patrimonij prohibeat expresse deduci falcidiam. d

12 Sext⁹ si hæres nõ fecerit inuẽtariũ ſm modũ & tẽp⁹ statutũ.hi duo habentur in aut.sed cũ testator. C.ad l. falci. Idẽ si j. tẽpus legitimũ nõ paruerit volũtati testatoris.vt in c.Raynald⁹ in fi.de testa. Septimus de legato dotis.vel.l.2 S.idẽ quærit.e ff de dote pleg. 8. in libertate legata.l.Papinian⁹. S.sed ita.ff.de inoffi. testã. Nonus qñ legať instrm̃ rei alterius. Decimus casus legis beneficio. ff. ad l.falci. & l.& si tacitum.C.eodem, quando.s. occultauit vel negauit res hæreditatis.

13 In qbuscasib⁹ cessattrebellianicaś R.qđ in tribus casibus.Prim⁹ in legatis ad pias cãs. vt dixi s. Legatũ. 2.S.5.& s.eo.S.6.Secundus si testator prohibuit. vt in auth.de hęred.& falcid.S. si verò expressim. Ratio quia cum testator possit tollere falcidiã, multò magis trebellianicã quę min⁹ est priuilegiata. vt ff. ad fal.l. in quartam. licèt ɔ̃rium teneat gloss. in authen. sed cũ testator. C. ad.l.fal. Sed cõis opi. f verior ẽ q põt vt in d.S.si verò.Tertius est qñ substitutio euanescit, vt puta quia ingreditur religionem ille q rogatus est si sine liberis

versi.sed cum deductio.hoc tenentem, quia etiam dicit pro hac parte fuisse iudicatum.

e Vtuntur iure cõi] Tu vide Panor.in c.cum causam de præben. vbi idem tenet.vide bonum tex.in l.sed & milites. §.coęquelitas. ff.de excu.tu. Vbi priuilegiatus non vtitur priuilegio cõtra alium priuilegiatum per quẽ tex. dixit. Bal.in c.1.de ,pba.q fiscus nõ tenetur edere sua iura fisco;nec ecclesia fisco & Bald. 10 c. cãm. primo de iudi. dixit per d. § coęqualitas qđ dispositio. l.non eo minus. ff. de procu. non procedit, qñ minor litigat cum alio minore. p illum etiam tex. dixit Pet.de Ancha.cõsi. 32.incip. cõtra Io. An. q si duo hñe immunitatẽ, vt super debitis retro factis non possint conueniri, non poterit vnus contra aliũ dictam immunitate se tueri.Item per illum tex. & gl. in c. in pñtia. de proba consuluit Oldr. consi. 119.Titius cõdidit testm̃ q licèt ad probandum relictum ad pias cãs sufficiat minor solennitas quàm in alijs testamentis. c.cum esses. & c. relatũ de testa. tamen ad probandũ illud testm̃ ed pias causas non staret ita fragili probationi. Adde.Ioã. Andr. in regula. In iudicijs.i.mer cu.Quod si Papę concesit ecclesiæ collegiati priuilegium, quòd ,pscripeo minor centum annis nõ currat cum ea, certè si prælatus agit contra capitulum in bonis discretis super re aliàs perceptibili, non poterit capitulum illo priuilegio se tueri. Tu tamen vide per Panormita. in d.c. in pœnitentia. & per Bart. in autheu. quas actiones. C.de se. san.eccle. vbi tractat quando vnus priuilegietus excludat alium vel præferatur alij.

b § Titio] Dicit Bal. ibi si legatur mihi,& rogo te restituere amore Dei non solum commissum, sed etiam legatum mihi factum,censetur factum ed pias causas.

c Et ideo nõ cessat] Si enim miles instituat hęredem & grauet eu legatis,potest detrahere falcidiã, si tamen fecerit inuentarium. Et idem in fideicõmisso, quia põt detrahere Trebellianicam, vt no. Barto. post Dyn. in l.1.§.filij.ff.ad Trebe d.Iat.in d. l.in testõ.C.de testamen. mil. allegat multos docto.ad hoc.

d Deducit falcidiã] Et est tex.de hoc in authen. sed cum testatõe C. ad l. Falci. & ibi Bar. assignat rationem huius determinationis & in l.nemo potest. ff. de leg. 1.

e §.idemquęrit] Intellige q non detrahitur quoad effectũ finalem. vt l. cum dotẽ ff ad l. Fal. secus a princi. vt in d. §. idẽ quærit.Ibi.n. falcidia detrahitur.sed mulier ɔsequutura ẽ totã dotẽ.ita declarat ibi glo. & Bar.

f Sed cõis opi.]

beris decederet, vel nó maritaret & huiusmodi. vt in auth. nisi rogati. C. ad Treb. Addo quartū quando iudicis officio compulsus solū adijt hęreditatem, qa sic totum rastituet. ᵃ Insti. de fideicom. hære. S. in primis.

14 Verū legatis multis factis tam adpias causas q̄ nó pias excedentibus facultatē hæreditatis, debeat fieri detractio tam de legatis ad pias causas, an solū de alijs? ℞. Albri. in d. l. si quis ad declinandā. quod sic. communiter de omnibus. Nec obstat quod cessat falcidia in pdictis, qa non est Fal. sed declaratio legati inaniter facti ab initio. vt. ff. ad Trebelliani. l. 1. S. si is qui quadraginta.

15 Quid computatur ᵇ in istis legitimis? ℞. Pau. in c. Raynutius. de testamētis ꝙ in legitima quæ dr̄ falcidia quę prouenit iure institutionis non cōputantur nisi ea quæ venerunt iure institutionis hæredi, nō aūt lega ta vel alio modo prouenientia. In quarta verò Trebellianica computantur nō solū quæ venit hæredi iure institutionis, sed omnia q̄ puenuunt ei ex testamēto puta iure legati vel donationis. non alia prouenientia ex̄ testamentum. & de prædictis est casus. & ibi Bart. Ange. & Inn. in l. quartā. ff. ad l. Falci. & ibi ponunt rōnē differentiæ. In legitima verò quæ ꝓuenit iure naturæ cōputantur non solū ea quæ ꝓueniuntex testamēto quocūq; titulo, sed etiā vndecūq; sint profecta, vt patet in iuribus allegatis in gl. d. c. Rainutius. & in l. in quartam. ff. ad l. Falci. Distinguit tamen. Panormita. ibidem circa hoc vltimum sic. ꝙ aut pater donauit filio ob causam puta dotis vel donatiōis propter nuptias. & illud computatur cum legitima. aut donauit simpliciter. & si donatio tenuit puta quia donauit emancipato vel propter merita, sic non computabitur. Si verò non tenuit in vita patris, licet sit cōfirmata morte cō putabitur cum legitima. de quo vide & dic vt in auth. ex testamento. ᶜ C. de colla. & in l. filium quem habentem. C. fami. hærc. ᵈ

16 Vtrū quis possit deducere duas legitimas portiones scilicet legitimā debitā iure naturæ & Trebellianicā olim fuerūt opi. in l. quā q̄. C. ad l. fal. sed hodie dic cū Bar. in d. l. quanq̄. & in l. Papinianus in S. meminisse. ff. de inoffi. testa. & Bal. in d. l. filiū quē habentē. & cano nistas in c. Raynutius. & c. Raynaldus. de test. ꝙ si sub stitutio seu rogatio sit purè facta, aut ad certum diem. quòd perinde est ac si sit purè facta, tunc non poterit detrahere nisi vnam quam voluerit. Si verò rogatio sit facta sub conditione vel ad incertū diē, sic poterit detrahere ambas duas. & sic cōcorda ius ciuile cū canonico. quod videt̄ discordare in hoc. & hæc est cōmunis opi. secundūm Pa. in d. c. Raynutius. & rationem diuersitatis. vide ibi per eum.

Vtrum

Vide Bar. in d. auth. sed cum testator. & in l. Marcellus. in prin ver. 2. q. ff ad Treb. Ro. consi. 75. Ang. in §. si vero expressim. in auth. de hære. & fal.

a Quia sic totum restituet] Secūdūm Bal. in l. post mortem. C. de fideicom. est casus mirabilis in quo hæres grauatus restituere hæreditaté nō detrahit Trebellianicam et si vellet detrahere qñ s. non fuit institutus hæres sua cō templatione, sed fideicōmissarij. eaius sing in l in fidei cōmissum. § cum Pollidiua vbi Cy. & Bar in l. ff. de vsu. Bald. in rub C. de his q in fraud. cred. dicit esse semper fixum cordi. & ibi Imo. & Ro. in d. § cum polli dius. item est ali⁹ casus in quo hę redes non detrahit Trebellianicā qñ hæres est grauatus restituere p viā contractus. casus est singu. in l. quidā cū filium. ff. de hęre. insti. Bald. in d. rub. C. de his q̄ in fraud. cred.

b Quid cōputatur] De hac materia, plēn è per d. Pau. de castro, do⁊ papiensem. in repe l in quartam ff ad l Fal.

c Vt in auth. ex testamento] Bal. ibi dicit filiū teneri sibi in legitimā imputare id quod ludendo ꝑdidit ad azarum, quia ludere est lata culpa. tō tenetur, licet desierit posita re : auth. quod locū de colla. Item in d. authen. ex testō pé. col. ver. 6. dicit idē Bal. idē esse si in meretricādo ꝯsumpsit, quia meretricari est dol⁹. ff mandati. l. si vero § si adolescens. idem de his quæ mortuo vel viuo patre pro suis culpis & excessibus soluit, quia sibi soli imputat. l. cum duobus. §. si. ff. pro so. & vide Bal. in l. 1. C. q bo. cede. pos. dicentem. ꝙ ille qui in ludo consumpsit bona sua non auditur volēs cedere bonis quæ no. vide infra peculium. §. 19. & quæ ibi ponuntur.

d C fami. hær.] Fructus percepti a filijs grauatis de restituenda hęreditate non cōputeātur in legitimam auth. nouissima. C. de inoffi. testa. qa legitima filiorum dēt cōsistere in ꝓprietate & vsufru vt dicit ibi tex. nec etiam in Trebel. &c. singulariter Bar. in l. quod de bonis. § quodau sus. ff. ad l. Falc. Et hoc intellectualiter, si sunt filij primi grad⁹, quibus fit substitutio, secus si fieret nepotib⁹, qa tūc fructus cōputarentur in Trebellianicam. & ibi dicit Bart. se vidisse in hoc errare vnū magnū do. seq. ibi Alex. & Ange. cōsilio. 124. 3. quęsito. Pau de Ca. in l. iubemus. C. ad Treb. idem. Capra de pu. consi. 92. fundatus fuit, quidam carbonus Angel. in d. l. iubem⁹. & Pau. in d §. ꝙ auus li

17 Vtrum legitima portio quæ debetur iure naturæ amittatur pp delictum patris in lęsam maiestatē? Resp. d. Card. in cle. pastoralis, de re iudi. in ver. cæterum dicit ꝙ Laudu. tenet ꝙ non,ᵃ vnde dicit quòd filij audita cōdemnatione patris fur tim, & dolosè si capiūt suā legitimā non tenentur (saltem in foro animę) ad restitutionem faciendam principi, quia pſit tenere de iure naturæ, quæ per positiuū ius non potest tolli. argu. in d. ver. cæterum pro hoc de test. Rainutius. §. quia verò. Et quia pater non pōt priuare filium legitima nisi in casu ingratitudinis vt. C. de inof. test. l. quoniam in prioribus. facit c. ius dictum. de ver. sig. & in aut. de hær. & Fal. §. si quis autem non implens dicitur ꝙ etiam per reatū inobedientię non pt priuari filius legitima. Sed Zen. in d. ver. cæterum tenet contrarium ratio quia per contractum pōt tolli legitima, quia debetur dedu cto ęre alieno. ff. de inof. testamē. l. Papinianus. §. 4. āt. Sed in delictis quasi contrahimus, quia per quasi contractum se obligat ad pęnā. ff. de iu. fi. l. l. iperatores. no. gl. in ver. onerari, ff. de pos. l. 1. § bestias idem tenet Io. de Lig. quia legitima ē quota bonorum quam pater habebat tempore mortis, nihil autem habet qn̄ sunt cō fiscata. ff. de inter. & rele. l. 3. & quod no. ff. de iurepatr.ᵈ l. diui fratres. Et licèt de rigore, & subtilitate iuris istud sit verius.ᵉ tn̄ mihi magis placet opi. Car. tanquā magis benigna, & eā teneo rō quia per titulum lucratiuū, & per donationem non potest pater aliena re in præiudicium filij. C. de inof. don. per totum, & de don. & quod ibi not in c. fina. Sed fiscus hoc capit. ex ti. lucratiuo, & ideo non potest in præiudicium filij. Et ad rōnē Zen. dico veram quando per quasi contractum damnificauit principem in bonis, ex cuius damno pater esset ei obligatus ad restitutionem alias non, quia tunc non est ęs alienum nec propriè potest dici quòd pater teneatur ex quasi contractu sed simpliciter ex delicto ad Io. de Lig. iam patet responsio, quia fraudem filijs titulo lucratiuo facta alienatio non valet.

18 Vtrum falcidia & Trebellianica ammittantur per negationem fideicōmissi in qualitate vel quātitate facta ab hęrede illi cui fideicommissum est factum? R. sm Bart. in l. scimus. §. licentia. C. de iure deli. qd' sic ᶠ si ille probauerit qualitatem vel quantitatem fideicommissi nec aliquam ex ipsis poterit detrahere.

LEGITIMVS quis dicatur. Vide supra Filius.

LENO quis dicatur? R. gl. in. §. quod si ī adulterio. in ver. crimen. 32. q. 1. ꝙ est qui damnatam adulteram ducit, vel q̄ reconciliat sibi eam. vt C. de adu. l. castitati. vel scienter tenet adulteram, vt in d. §. qd' si, vel qui recipit pecuniam pro adulterio. ff. de adult. l. 3. §. lenocinij. Limita pręfata in tribus primis casibus vera, nisi emendatam teneret. Idem lenocinium cōmittit q̄ quęstuaria mancipia habet, quia hoc non est minus q̄ proprio corpore quæstum facere. l. palam §. lenonium. ff. de rit. nup.

LEPROSVS separatur ab habitatione hominum vt in capitu. primo de coniuga lepr. in prin. hoc est de cōsuetudine approbata vt in tex. & gl.

1 Vtrum lepra post veniens dissoluat matrimonium? R. ꝙ nō. vt patet in d. c. 1. & 2. eo. ti. Sed sponsalia benè soluit. vt patet in c. fi. eod. tit.

2 Vtrum vxor teneatur cohabitare cū viro, vel econtrario vir cum muliere leprosa? R. sm gl fi. in d. c. 1. ꝙ non in eadem domo vel lecto. sed benè tenetur ei debitum reddere vt in d. c. 2. Sed Pe. Aureolus in 4. dist. 32. dicit ꝙ vbi non posset sine sua verisimili infectione ᶠ ēt reddere debitū, ꝙ nō tenetur. & ponit regulam ꝙ nullus tenetur

et aliter voluerit in l. mulier. §. cū pponeret ad Treb. vbi dicit ꝙ qn̄ p filiū detrahunt duę quartæ tūc fructus cōputantur in Trebe. Et ita consuluit con. 22. 123. Berth. sed prima est cōior, & ita ꝫsuluit Corneus cō. 180. Multitudo quęsitorum. in 4. vol. 10. q.

a Tenet ꝙ non] Idē tenet Ci. l. fi. C. ad l Iul. maie. & Iac. de Aret. & Bar. in l Imperatores. ff. de iu. fisc. & placet.

b In lege qm̄ in priorib.] Quare supple poterit tenere dictam legitimam, quia illā iure possidet, ergo iustè.

c Et quod no. ff. de iu. pa.] Ibi est bona gl. qn̄ delictum patris vel aui noceat filio vel nepoti.

d Istud sit veriꝰ] Adducebatur & de statuto qd' potest tollere legitimā, de quo. s. e. §. 1. sed non placet Car. Rose. ab solutio. 1. §. 19. tenet opi. Zen. vide infra pœna. §. 1.

e Quod sic] Ad. de Bar. in l. beneficio. ff. ad l. Falc. & in l. hæreditatem. §. fi. e. ti.

f Verisimili infectione] Pan. in d. c. 2. dicit. si cōstatet ecclesię sanū reddere non posse debitū absque

horrore, nō compelleт eum, quia ad impossibile nemo tenetur. l. impossibilium. ff. de reg. iur. benè verum est ꝙ si non constat ecclesiæ de impossibilitate posset tamen excōicare. qui tñ licet esset quò ad ecclesiam militantem excommunicatus non tñ quò ad ecclesiam triumphantem. c. literas. de rstit. spol. & c. inquisitionis. de sen. exc. & infert Pa. sanū posse præcise compelli ad reddendum debitum vxori leprosæ, qđ tñ intelligitur vt hic. Item marit⁹ ethicus vel alia infirmitate detētus non tenetur debitum reddere si non potest absq; periculo ꝑsonę suæ. q̃a ordinata charitas, &c. Ita Abba. ibi dem &c. vide ĵ. Matrimonium. 3. impedimento. § 14.

a Officio remoueri] Et hoc ꝓpter publicū. vide Pa. in d. c. de rectoribus.

b Rectoribus] Si facultates nō sufficiunt vtriusq; preponatur eger & coadiutor. i. epi scopus prouidebit, vel parochiani ita consuluit Card. consi 70. sequitur Pa. in d. c. de rectoribus.

c Ordinatur ad gratiam] Lex ordinatur ad bonū cōe sicut ad finē. Quod sic patet sm Th. 1. 2. q. 90. Lex. n. ptinet ad id qđ est principium humanorū actuum quorum principiū est rō. In ratione autē oporter eē aliqđ qđ sit principiū respectu omniū aliorum & hoc ē finis vltimus ex quo patet ꝙ lex ordinatur ad cō mune sicut ad finem. ex quo etiam sequitur cū finis vltimus sit fęlicitas. legem ad fęlicitatem ordinari, quia necessè est eam respicere ordinē quia est in beatitudine. Et cum qualibet pars ordinetur ad totum sicut imperfectum ad perfectum, & quilibet homo sit pars cōitatis oporter eum ad fœlicitatem cōmunem ordinari. Propter quod dixit philosoph⁹ in 9. Eth. Legalia iusta dicitur conseruatiua, & facti ua fœlicitatis, & particulariter ip sius politica cōicatione, perfecta aūt cōitas ciuitas ē vt dicit primo poli. Quare cum ad fœlicitatē nō possumus perueni re nisi per gratiā optime dī in c. lege capi, sm ꝙ rō nalis creatura ordinatur ad gratiam.

d Honestæ viuēdi] Ad hoc. §. 1. l. 1. ff. de iust. & iur. Alias descriptiones legis vide in l. 2. ff. de legi. vbi pulcherrima dicta. Et gl. ibi col ligit descriptionem legis. dicit ꝙ lex est sanctio sancta precipiēs honesta, ꝓhibens contraria. vide S. Th. 1. 2. q. 92. ar. fi. & tex. 1. dis. ca. lex & ibi Arc. & l. 4. & l. legis virtus. ff. de legi.

e Ligans hominem] Vide & S. Tho. 1. 2. q. 90. articulo. 1. in corpore air, Lex re

reddere debitum vbi ē periculum verisimile de vltimata īfirmitate, & facit ad hoc quod dixi supra. Debitum. §. 3.

3 Vtrum leprosi teneanē ad decimas? ℞. gl. fi. in ca. 2. de ecclesijs edi. ꝙ sic nisi de hortis, & nutrimentis animalium suorum quæ sola excipiuntur in d. ca. 2. & ideo de alijs tenētur sicut alij Christiani. Quia quod de vno prohibetur, de alio concessum intelligitur.

4 Vtrum leprosi possint habere ecclesiam, & ꝑsbiterum qui eis celebret? Res. ꝙ sic, si tot sunt simul quòd eam cū cœmeterio possint construere, dummō veteribus ecclesijs de iure parochiali nō faciāt iniu. d. c. 2.

5 Vtrum leprosi possint ꝓmoueri. Vide supra. Corpore viciatus. §. 9. ꝙ non neq; celebrare, nisi vt ibi dicit.

6 Vtrū sacerdos & leprosus fact⁹ possit in parochia li ecclesia prælationis officio fungi? ℞. ꝙ si sine scandalo & abhominatione populi non potest illud exercere, debet ab officio remoueri. a Ita tñ quod sm facultates ecclesiæ admini strētur ei necessaria quousque vixerit, vt in c. tua nos, de cle. egro. Rectoribus verò ecclesiarum qui sine scā dalo illorum qui sunt sani non pñt seruire altari, dandos est coadiutor qui curā habeat animarum cui adiutori ad sustentationē congrua portio de facultate ecclesiæ eiusdē assignetur. vt in c. de rectoribus, b d. Cle. egrotan. Ex quo patet quod non prohibetur celebrare quando sine scandalo pōt, vt in secreto & huiusmodi arg. d. c. de rectoribus.

LEx sm ꝙ rōnalis creatura ordinaē ad grām c omissis alijs acceptionibus legis sm Fran. de Mairo. in 2. sent. est ars honeste viuē-di. d ligans hominē e ad sui obseruantiam, aliter non esset lex nisi ligaret.

1 Quotuplex est lex? ℞. vt colligo ex Scot. in 4. di. 14. triplex. Prima dr̄ lex naturæ, & isto modo aliquid dicitur dupliciter de lege naturæ, vno mō tanq̃ principia practicè nota ex terminis vel ↄclusiones necessario sequentes ex eis. & hęc strictissimè dicitur de lege naturæ. Secundo mō dr̄ de lege naturæ & largè id qđ est verum practicum consonum principijs, & cōclusionibus legis naturæ. intantū ꝙ statim notum est oībus illud ↄuenire tali legi. Secūda lex dicitur positiua diuina quæ continetur in his q̃ sunt in veteri, & nouo testamento, & licēt Gratian⁹ vocet ipsam legē naturæ, limitat eum ꝙ est verū prout est posita ab autore naturæ, & distinguiē contra ius positum, ab aliquo qui non est autor naturæ. Tertia lex dicitur positiua hoc ē posita ab hominibus. Multa enim ecclesia statuit, & imperatores vltra ius diuinum ꝑꝑ obseruantiam honestiorem in morib. & ꝑꝑ reuerentiam maiorē in suscipiēdis, & admi nistrandis sacramentis, de prima, & secunda ha-

gula quædam est & mensura, ſm quam inducitur ali quis ad agẽdum, vel ab agẽdo retrahitur. Dicitur.n. lex a ligando, quia obligat ad agendum. regula ſic & mensura humanorum actuũ est rõ, q̃ est principiũ primũ actuũ humanorũ. Rõnis.n. est ordinare ad finem, qui est primum p̃cipiũ in agendis, ſm Philosophũ. In vnoquoq; autem gñe id quod est principiũ est mẽsura & regula il lius generis, ſicut vnitas in gñe nu meri est motus primus in genere motuum.

a Condendi legem] Lex gñalis regulariter non fit niſi ab impe. ratore vel ſummo pontifice qui hñt ptãtẽ vniuer ſalem ſm Bar. in l. nõ ambigitur. ff. de legi. & ibi gl. tenet populũ Romanũ nõ poſſe hodie legem condere. Quam tenet. Bal. & Cy. in l.fi.C.de legi. & vide no. in §. ſed quod princi. pi. inst. de iu. nat. De ſtatuto ãt vt mihi tex. in l. omnes populi ff. de iusti. & iur. & in sti de iure nat. in §. ius aũt. & hoc generaliter in q̃ cũq; populo ẽt iurisditionẽ nõ hñte, vt poſsit condere ſtatuta. Et ita tenet Alb. Bal. & do. Iaſ. cõtra Barc. in d. l. oẽs populi. Et cano. in c. q̃ clericis. de foro cõ peten. & in c. fi. de consue. & Bal. in rub. de consti. in § cui. dicit q̃ in ſtatuto popu li vel cõſtuetudine non requirit consenſus princi pis. Quia ſufficit licẽtia p̃ri ma gistratus & licẽ.

habes. j. Papa. §. 1. & præceptum per totum de quibus hic tractare non intendo. ſed de tertia lege poſitiua quæ quidem lex poſitiua tã tũ habet de rectitudine in quãtũ lege naturę deriuat. Si verò diſcordet ab ea, iã non erit lex ſed corruptio legis. vt Augu. in primo li. de liber. ar. Non videtur in quit eſſe lex quę iuſta non fuerit. Vnde inquantum habet de iuſtitia intantum habet de veritate legis. & hoc est quod dicit Iſido. in ca. consuetudo diſt. 1. Lex erit omne quod ratione cõ ſiſtit. Nam ſm Fran. vbi. ſ quia principia legis naturę non pñt eodem modo applicari omnib. propter multam varietatem rerum humanarũ, ideo exinde p̃uenit diuerſitas legis poſitiuę.

v Quis põt facere leges? ℞ ſm Bald. in l. omnes populi ff. de iuſtitia, & iure. 3. col. ver. & in ſuam quantũ &c. q̃ quantũ, qs hẽt de iuriſditione tantã hẽt de au toritate condendi legẽ a vel ſtatutum, nec vlterius extenditur. niſi hi qui quorũ intereſt conſentiant vel ad minus ſint præſentes ſe cundùm Inn. in c. 1. de loc. & in cap. a nobis. el. 1. de ſen. exc. alle. c. fi. de his quæ fiũt a præl. Rõ ſm d Ant. in c. cũ laicis, de reb. ec. nõ alienan. idem no. Pa. ibidem 3. notabili. quia poteſtas ſtatuendi dependet a iuriſditione & imperio in ſtatuẽte, & ſubiectione quò ad

tentia generalis quam habent ex. d. l. omnes populi. De conſuetudine tamen habetur q̃ ſtatuta con firmentur a principe, licẽt fortè de iure non ſit neceſſarium. quanuis Bal. contra in l. humanum. C. de legib. & malè ſecundùm d. Iaſo. aliquas tamen limitationes habes de populo condẽte ſtatuta per Iaſo. vbi ſupra.

b Tex. est cum glo. in capit. rogo] Exemplum moneo vos nẽ blaſphemetis, nẽ furtũ faciatis, ſubiecta n. materia & ſi verbum mo neo nõ ſit verbũ præceptiuum ob ligat. ad hoc. c. fic. n. 24 q. 1.

c Clem. exiui.] Iu §. vt autem in ver. vel ſaltẽ bonem materiæ. Et rogat⁹ aliqñ importat mãdatũ, vt l. ſi ſui mei ro garu. ff. de neg. geſtis. Et aliqñ mandare accipit pro rogare. vt c. guiliſari⁹. 1 prin ci. 13. q. 4.

d Et ibi p Pau.] Glo & Pan. in locis hic allegatis nihil dicunt de hoc. ſed Pan. in c. nã cõcupiſcẽtiã. de conſtitutio in 1. col. hoc dicit. & ſic est intelligẽdũ. c. 2. d̃ maio rita. & obedien. ibi ſi qs nõ obe dierit principi morte moriatur.

e Ca. quod præcipitur] Qui re ſiſtendo ſuperiori Deo reſiſtit. ad Rom 13. & c. qui reſiſtit 11. q. 3.

f Imperatiui modi]. Adducit

eum in quem ſtatuitur. ca. eccleſia. de conſt. c. benè q dem 15. di. gl. in ver. poteſt ſed ſolùm facit in argumẽ tum, quia diffinit iuridi. & Bar. in l. 1. ff. de iuriſd. omnium iudicum.

3 Vtrum lex canonica vel qualibet alia lex ſeu conſtitutio, vel ſtatũ obliget ad mortale peccatum ex tranſ greſſione eius? ℞. Pa. in c. alerici officia. de 6. & hon. clerici. q̃ non ſemper, ſicut nec lex ciuilis inducit ſem per decapitationẽ. Cõſidera ergo q̃ aut lex habet in ſe materiã præceptiuam, & veriſimiliter excogitatam multũ a ſtatuente, & tũc nõ cures de verbis, quia verba ſunt accõmodãda materiæ tex. eſt cũ gl. in c. rogo. b 10. q. 3. & pulcher. text. in cle. exiui. c de ver. ſignifi. & ſic dic quòd inducit mortale. Si verò non conſtat de materia vbi quis eſſet cert⁹ de mente ſtatuentis quod vult inducere ad mortale. ſic in ducit. Facit quod notat gl. in capitu. 3. & capitulo per venerabilem. qui fi. ſint leg. & ibi per Pan. d Aut cum neſcitur de mente latoris. Tunc conſidera quod aut verba ſunt pręceptiua, puta præcipimus. iubemus. ſic obligat ad mortale. Facit c. q̃ præcipitur. e 14. queſt. 1. Aut vtitur verbis imperatiui modi. f & ſi materia non eſt neceſſaria, nec multũ ponderoſa, non obligat ad mortale, vt exemplum ſi quis te percuſſit in vna maxilla p̃be &c. quia eſt conſil. 23. quæſti. 1. paratos. Si verò materia eſt neceſſaria & multũ põ-

derosa sic inducit mortale, tex. est in Clemen. exiui. in §. itē qa p̄terea, de verb. signi. Exēplū in Psal. Vouete quod est consilij, qa votū fit de supererogatione, & reddite, & istud est præcepti, qa quod ē p̄ rēmissum est debitū; de pac. c. 1. & debitum reddere est præceptum iustitiæ. l. iustitia. §. iuris præcepta. ff. de iusti. & iure. Facit qa obligare se ē voluntatis, sed reddere est necessitatis, vt in l. sicut initio. C. de actio. & obligat. Aut vtimur verbis inhibitorijs, vt inihibem⁹, p̄hibemus, interdicim⁹ & huiusmodi, [a] & sic inducūt mortale s̄m Pa. in c. nā concupiscentiam, de consti. aut loqtur p verba cōmunia vt decerno, statuo, & similia, & sic non obligant ad mortale, vt dicit idē Pa. in d. c. nā concupiscentiā, [b] similiter est verbū cōmune innouo, & ordino siue in plurali dicātur, siue in singulari, Aut loquitur p verbū debet, & sic inducit mortale, qa debet ex p̄prio significato importat necessitatem. vt in gl. in Clem. Attēdentes circa principiū, in versiculo debeant de statu regu. Idē dicit gl. in c. p̄posuit in versi. non debet. de appel. & per Bar. in l. 3. C. de pigno. [c] & in l. sæpe. ff. de officio p̄resi. in fi. & alijs allegatis in dicta Clem. Attēdentes p gl. & q̄uis ratione materię aliqñ fit congruitatis, in ca. 1. de despon. impuber. & nota. glo. in dicta. l. sæpe. & l. 2. tamen dicit Panormita. in capit. 1. de dolo & contum. in primo. not. in fine. Improprietates sunt vitandæ non ad sequentiam trahendæ capitu. propterea, & capi. fina. & quod ibi nota. in gloss. de verborum significatione ideo solū habebit locum q̄ fit consilij in casu speciali ratione materiæ q̄ consultiua est. Aut comminatur sub pœna excommunicatiōis & sic inducit mortale, quia nisi pro mortali nullus excommunicatur. 11. quæstione. 3. nullus, & capitulo nemo episcoporum, & de sententia excōmunica. c. 1. lib. 6. Facit ad hoc in ar. c. præpterea. de offi. deleg. & l. oratio. ff. de sponsa. & l. 2. ff. de iur. omn. iud. quia eadem obligatione qua obligat excommu. similiter pe[illegible]enitur. Facit quod not. in Clemen. vbi tenet Stephanus [d] q̄ peccat mortaliter cōtrafaciens sanctioni, & dr̄ sanctio proprie cōstitutio seu lex pęnalis, vt ibi no. gl. in ver. sanctione. Aut loquit̄ per virtutem obedientiæ, vel sub pęna maledictionis æternæ, vel sub indignatione omnipotētis Dei & huiusmodi, sic inducit mortale vt in c. vnico. de sta. monach. §. vlti. li. 6. Aut cōsuetudo habet talia verba obligent ad mortale, vt sic inducent. ar. c. dilectus, de consue. & l. minimè. & l. si de interpretatione. ff. de leg. tex. est ī d. Clem. exiui. §. l' ē qa p̄terea. Sed aduerte hic q̄ vbi ex se inducit ad mortale non semp peccat mortaliter contrafaciens, vt supra. Inobedientia dictum est vt ibi, vide in principi.

4 Vtrū in foro ɔsciētię lex canonica ciuilis vel alia ēt p̄ceptiua semp sit seruāda? R̄. q̄ nō ē in [illegible] casibus, vt colligo ex ltt in c. qa plerique. de immu. ec. & de homi. in c. sicut dignū, & ex cō. 11. l. e. Io. Cal. & l. a in pro-

Panor. in d. c. nā cōcupiscētiā. de constit. si consuetudo hēret q̄ verba imperatiua importent peccatum seu pręceptum, illa seruāda esset, vt c. cū dilectus, de consuetu & l. minimè. de legi. si verò nulla est consuetudo distingue vt hic.

a Et huiusmodi] Ratio quia talia verba ęquipollent p̄ceptis. Inihibitio. n. cōtinet in se pręceptum m. Archi. 37. dist. in summa, si verò sunt verba exortatiua vt obsecramus, ɔsulimus, túc nō inducunt ad mortale d. c. q̄ p̄cipitur.

b In d. c. nā concupiscentia] Allegat. S. Tho. 2. 2. q. 186. arti. 1. ad s̄m. vbi dicit sicut ɔuentio legis inducit mortem tēporalē, ita nec mortē ęternā. Et hęc oīa Pa. in dictis locis, sed q̄ sequitur nō dicit. Pa. ibi.

c Bar. in l. 3. C. de pigno.] Iure petitio. 2. & 3. no. & ibi latè declarat an & qñ verbum debet importat necessitatem.

d R̄n. q̄ non] Tu dic vt p Pa. in c. 1. de consti. q̄ aut lex distinguit inter vtrunque forū & dic vt hic statim in primo casu. Aut non distinguit nec subest causa distinguēdi tunc si non est peccati nutritiua seruanda est ēt in foro animæ, nam ex quo lex est iusta seruanda est ēt in foro animæ, quia autoritate dei est ædita, Prouer. 97 p me reges regnant. 8 dist. quo iure, si aū. lex esset iniusta non esset seruanda Et potest esse iniusta tribus modis vt patet hic. 3. 4. & 6. casu. & habes infra §. ii in postilla Et Th. 1. 2. q. 56. subdit propter scandalum & turbationem debet illa lex seruari. Quia rōne scandali euitādi debet qs concedere de iure suo, vt in c. 2. de noui operi. nuncia. & i c nihil. de p̄sc. p̄ hoc singu di. [illegible] pride, de [illegible]ita. vt allegat Roma. in fi. singu. [illegible] si ex p̄sona episcopi imminet scandalum ciuitati vel ecclesię pot cogi episcopus ad renunciandum, debet tamen ei dari tibi cambium, & Roman. in l. ia cui. de verb. ob. in vltim. col. vbi nititur p̄bare q̄ lex ciuilis non obligat ad pœnā, debet intelligi qñ lex non est iusta &c. Et quādo lex est iniusta ipso iure est

nulla, nec indiget irritatione secundùm Pa. in c. si. de præscrip. in 4. not.

a Capi. tua] Exemplum: ibi matrimonium absque consensu non valet. Et ideo licèt ecclesia cōpellat contrahentem, si tamē in foro pœnitētiali quis dicat nullo modo cōsensisse, absoluendus erit.

h Inuentarium] Idem Pa. in c. tua nos. de vsu.

c Erit autē lex] In verbo nullo priuato commodo puta si princeps propter lucrum bāniret vnā formam monetæ.

d Ex autoritate] Hoc ponit Pa. in d. c. canonum.

e Bar. in l. vectigalia] Sequitur Bald. in l. veluti. ff. de iust. & iu. in l. cum proponas insi. C. de nau. fe. vide Alex. in d. l. vectigalia.

f Vt est gloss. singularis] Allegatur illa gl. à multis. tu tñ adde Pe. de Anc. in c. 1. de cō. li. 6. & in c. fi. pp. de rescr. vbi vult q iura induċta ad vindiċtam cessēt in foro consciæ, Idem Pe. con. 41. incipit clariori. Et d. Anc. in c. 1. 3 col. de do. & cō tu. dicit pœnā legis si quis in tantam. C. vnde vi. cessare in foro cōscientiæ, & cō. sil. 19. inci. Casus vult prelatū non debere priuare emphiteutā quādo statim reuoca ... alienat ... & plenè vide per

prologo decretaliū, & Ioā. Andr. in c. q̄q̄ de vsu. lib. 6. & aliis. Primus quādo lex positiua distinguit inter forū contentiosum, & consciæ, quia non seruabitur in foro pœnitentiali autoritate ipsius legis ca. tua, [a] & quod ibi notatur de sponsa. Secūdus qñ ius fundat se super præsumptione, & nō super veritate, quia in foro conscientiæ attendimus ad veritatem, vt credamus confitenti de omnibus, quia solū agitur de præiudicio ipsius animæ cap. significasti. 1. de hom. Ideo si sit veritas contra præsumptionem nō seruabitur, vnde licèt hæres non fecerit inuentarium, [b] tñ in conscia non tenebitur, nisi inquantum hereditas se extendit, quanuis ius aliter velit, quia præsumit pl'. esse in hæreditate. vt i aut. de heredi. & falci. §. si verò non deceret no. hoc probatur in d. c. tua. & in c. literis in fi. de restit. spo. & in ca. a nobis el. 1. de sent. exc. & vide Bal. in rep. l. 1. in. 10. col. C. de sa. san. ec. Tertius quādo lex non est ad vtilitatem communem, sed princeps propter vtilitatem propriā edidit. Facit. 4. di. c. erit autem lex. [c] & dicitur iniusta tunc lex ex fine s̄m Pan. in c. canonum, de const. Quartus quando lex non distribuit æquè onera subditis, sicut debet facere bonus paterfamilias, quia sic est iniusta de forma s̄m Pa. in d. c. canonum. Quintus quando excedit autoritatem statuētis, vt patet in statuto epi, quod non ligat delinquentes extra diœcesim suam ēt suos subditos vt in c. vt animarum, de const. li. 6. facit. l. fi. supra. de iurisdi. om. iudi. & sic dicitur iniusta ex autoritate. [d] & pro istis trib' casibus facit quod no. Bart. in l. vectigalia [e] in princ. ff. de pub. vbi dicit q gabella licitè fraudatur quæ iustè non est imposita. Sextus qñ est pœnalis quia ante condemnationem non tenetur quis soluere in foro animæ pœnam, vt est gloss. singularis [f] in c. fraternitas. 12. q. 2. q̄ quo dic. vt infra. Pœna. §. 3. Septimus quando ratio legis cessat in foro animæ. Nam licèt lex nō exprimat rationem seu causam, non tamen debemus eam coniecturare, & ad limites illius limitare vel ampliare eam iuxta theoricam doctorum in l. non dubium [g] C. de legi. Exemplū in ciuitate obsessa statuitur quòd portæ ciuitatis maneāt clausæ, & hoc pro vtilitate cōi, vt in pluribus potest quod continget hostes insequi aliquos ciues ita quod in dānum cederet ciuitatis nisi aperirentur portæ, tunc sunt aperiendæ. Quia esset nisi aperirentur contra bonum & vtilitatem communem. verum est quòd non pertinet ad quemlibet hoc interpretari nisi periculum sit subitaneum. Vel sit manifestum legislatorem illud intendisse, sed solùm ad regētem ciuitatem & huiusmodi. Item aliud exemplum, statuto cauetur quod vxore moriente sine liberis vir lucretur dimidiam dotis, quanuis non exprimatur causa, tamen nos debemus coniectura re causam huius statuti, videlicet sumptus mariti quos facit in ducendo vxorem ad domum, nec alia causa potest esse, & sic si non ducit eam non debet lucrari. Secus esset si sic lucraretur mulier sicut vir. Quia tunc causa extimaretur affectus maritalis, & ideo etiam si non dixisset lucraret. hoc no. Pa in c. ex publico. de couer. coniug. [h] facit

Fel. in prœmio decre.

g Doctores in lege nōn dubium. Hoc dicit ... aliter Pa. in c. fi. de resc. ... ergo ... si rō non sit expressa ī lege, tñ ex quo non pōt elici nisi vna rō naturalis & indubitata debet fieri extensio ad limites illius rōnis, quia præsumendū est legislatorē fuisse motum ex rōne naturali, vt no. sētie gl. in l. tale pactū. §. fi. ff. de pact. Adde gl. in cle. 1. in ver. præsidentes. de rescriptis, & gl. in cle. 1. vers. eligatur de elec. & ibi Car. 22. q. Adde Barb. consil. 32.

h In c. ex publico, de conuer. cō iug.] Vide Pa. in c. 3. loco, de præsump. & in consi. 1. 1. par. Et adde Mathe. no. 74 incip. Not. statutū.

facit quod idē Pa.not. in c. quia in insulis.de regu. vbi dicit ꝙ lex debet ampliari, & restringi ad limites rationis expressè, etiam si verba non patiantur, vt in l.adigere.§.quamuis, ff.de iurepat. & in l.cū pr.§.dulcissimis. ff.de lega.2. & in l.pater.§. fundum.ff.de le.3. Facit.c. cū dilecta.de confir.vti.vel inuti.& bon⁹ tex.in regula. fi.đ re.iu.li.6.& qđ no.Bar. in l.Itē quæritur.§.qui impleto.[a] circa fi.ff.de loc. & idē Pa.i c.1.de iura.cal.pe. no. dicit ꝙ etiam in penalibus seu odiosis qñ ratio est expressa extēditur, & ampliatur dispositio legis ad limites rationis expressè.no.gl. in cle.1. in ver.eligatur, de elec.& in cle.2. in versi.pileum de vi.& hon. cleri.& in dic.regula fi.& quod ibi no.Di.& Io.An. in Mercurialibus,[b] & quod no.in d. §.dulcissimis.[c] secus esset in dictis pęnalibus ſm eūdem Pa.in c.1.[d] de sent.& re.iud. vbi allegaretur simile sub terminis faciliorib⁹, vel paribus.vt not.Inn.ī c. cum speciali, de appe.Item iste casus ꝓbatur, qa rō legis plus debet attendi quā lex ipsa.l.1.C.quę sit longa consue.& 1.di.c.consuetudo, vbi dicitur, lex est quicquid ratione consistit.vnde Bal.in c.1.de cons.dicit qđ lex consistit in substantia rationis.& Bar. in l.cum mu[...]ier.ff.sol.ma.in.1.no. dicit q[...]od ratio legis & mēs legis [...]dem est, & propterea dicit[...] gl.fi.in l.1.& 2.C.quę sit lon[...]3.consue. in glo.fi.in prin. q[...]od non minus deb[...]et atte[...]di ratio legis quā lex⁹ ipsa.h[...]c intellige de ratione finali quæ dicitur ipsa lex.secundū Bal. in c.dilectus el 2.de rescr. & in l. si quis seruo C.de fur.dicit quòd ratio finalis est anima legis.[e] Idem vbicunque habet locum ratio legis habet locum etiam lex. C.de interdi.l.1.secundùm Arch. & sequitur Gemi. in capit. vbi periculū.in prin. in 3.not.d.elec.libr.6. imo plus etiam si verba contra dicant.vt l. scire oportet.§. aliud in verbo sed & si maximè verba legis.ff. de exc. tuto.non enim in folijs.sed in sensu cōsistit euangeliū capi.marchion.1.quæs.1.& cap. intelligentia. de verb. signifi.facit tex.in l.3. C.de libe.præte. vbi enim inquit manifestissim⁹ est sensus testatoris interpretatio verborū nusquam tantùm valet vt melior sensu existat Bal.etiam in l.commissoriè.C.de pact. interem.& ven. dicit quod iudici licèt sit imposita necessitas seruandi statutum secundùm formam prout iacet ad literā ar. l.1.§.si is qui nauem.ff.de exercito. tamen non habebit locum hęc necessitas, nisi saluo intellectu, quia litera occidit, spiritus viuificat.& facit pro hoc glo.in c.illo vos. in ver.pignus de pignori. quæ dicit mente contrahentium cōsiderata. Et ad iura quę dicunt legem seruandam etiā in foro animæ dic ꝙ verum quando est eadem ratio in vtroque foro, quia sic non cessat in foro animæ. ita ℞.Pa.in c.tua in fi.de vsuris,& quomodo ratio vel causa finalis potest cognosci, vide supra Causa.§.5. Octauus qñ verba legis non adaptantur ad aliquem casum, nec eius dispositio adaptabitur si de mente aliter non constet. hoc est notabile dictum Bar.in l.4.§.toties.quem legit sub.§.prætor erit.ff.de damno infecto. & in l. ita autem.in prin.ff.de admi.tuto.& ibi dicit statuto cauetur ꝙ soluuntur pro gabella de quolibet contractu sex denarij pro libra[f] istud non habebit locum in re inæstimabili qa cū verba nōadaptent nec dispositio.Facit.c.idemnitatibus[g] §.sed cum eas.

&

a §. Qui impleto] Vbi dicit ad id se porrigere fictionem, ad qđ se porrigit lex naturæ.exemplū mortu⁹, & furiosus non possunt cōsentire, & idē in absente, & ignorante.

b Et Ioa. An. in mercurialibus] Disputat. n. vtrū religiosus q portat habitū velatum sit apostata, & concludit ꝙ sic & facit cōtra laruantes se.

c Et quod no.in d.§.dulcissimis] Ibi Bart.inducit ad qōnē de patre hñte filios ex duabus vxorib⁹ & in morte iussit eos ęqualiter diuidere, qa ista iussio non extenditur ad prædiū proprium vnius filij nisi pater expressisset. Seqtur ibidem Bal.Et facit ad.q. l.magis puto.§.fi.cum l. seq.ff.de reb. eo.

d Pa.in ca.1.]In secunda col.ver. Quid autem.Vbi concludit sñiam latam contra simile legis, si non inuenitur lex expressa, non valere nisi &c.Et Inno.dicit in d. ca. cum speciali. Iudicem posse facere interrogationes ab his q[...]unt in iure expre[...] si æquitas eū mouerit, & intellige vt ibi per Pa. [...] in d.c.1.Et vult dicere quòd si iudex daret sñiam contra simile facilioribus terminis excusaretur, seu sententia valeret.

e Est aīa legis]

Pōt haberi hoc ex dictis eius, sed præcisè hoc non dicit.

f Libra] Idem si res super qua cōtrahitur non ascendit ad librā. Et sequunt Aug. Imo Pau.de Ca. & Ale in d.l. prætor ait.licèt Ro. contra.

g C.idētitatib.] Ille text. est melior de toto corpore iuris secundū Io.de Ana. in c.2.de male Ad. de tu Fel.in c.postulasti.đ Iudęis. in 1.no.qui allegat ad hoc tex.in c.ea quæ.in fi.de sta.mon.

& ibi Ge.de ele.li.6.& Bartol.in l.quod cōstitutum. [a] ff.de testa.milit. Nonus quā do lex ciuilis licèt nō sit improbata de iure canonico fouet lucrum odiosum ꝓximo, vel rigorē quēdam. exemplum in c.fili⁹ noster. de test. vbi licèt lex ciuilis disponat valere legatū rei alienę, tñ non est seruanda in foro animæ, q̃a fouet lucrum odiosum hæredi, nec est fundata super naturali æquitate apertè non constito de voluntate defuncti, & facit in simili c.ex parte. in fi.de censi.& c.dilecti de iud. Ibi proui deatis attentè nè ita subtiliter, & ca.1. de dolo, & contum. Ibi rigor, & dispositio iuris non requirit. de quo dic. vt. s. Legatum primū. S.23. Decimus qñ lex est iniusta siue ex forma vel ex fine vel ex autoritate, vt dictū est in 3. 4.& 5. Casu siue ēt qualiter cunque inducat ad pc̃tm̃ 9 legē Dei aut iuris canonici vt sunt leges quę 9cedunt vsuras, contra c.super eod. de vsuris. Item quæ concedunt incantationes 9 ventos & nubes sicut.l. eorū.[b] C.de male. & mat. contra. 26.q.5.& 6. in multis.c.notata. Item quæ concedunt ꝓscriptionē cū mala fide 9tra regulā possessor. de re. iu.li.6. Item quæ permittūt deceptionē inter contrahētes vsque ad dimidiā [c] contra illud q̃ non egit dolum &c. Itē q̃ nolunt aliquē obligari ex nudo pacto,[d] cōtra c.iuramenti.22. q. 5. Itē q̃ nolunt valere legata ad pias cās, nisi per testes probēt ar. 9.c.relatum.el 1.& c.cum esses. & indicante, de test. Item quæ nolunt teneri hęredē ex delicto defuncti cōtra notata in c. in literis, de rapto. & in c.tuā nos de vsuris. vide supra. Hæres.S.4. Item quæ nolūt spurium alendum ꝙ natura lem pietatē. Vide s̃. Filius. S.4. Item quæ prohibēt vel ꝓmittunt aut disponunt super contrahēdis matrimonijs dissoluēdis, [e] & huius modi ꝙ canones. Item quæ prohibent comprehensam in adulterio teneri in l. crimen. 1. & l. castitati. C.de adult.contr. S.sed obijcitur 32.q.1. intellige si vult corrigere se. Itē quæ concedūt concubinatū. contra illud. Exo.20.non mœcaberis. Vide s̃.Concubinatus. Item q̃ priuatæ personæ 9cedunt homicidiū ꝙ illud. non occides. vide s̃.Homicidium. S.6.& de huiusmodi habes in locis suis diffusius. Aduerte tamen quòd quādo lex vel statutum aliquid denegat propter æquum vel bonū publicū, vt puta, quod nō soluēs gabellam non audiatur, vel instrumētum quod non est registratū in libris communis, reputatur falsum, habebit locū in conscientia etiam ſm Bald.in c.si quis per triginta.si de feud.controuer.fue. Item exemplificat [f] Bart.in extrauag.ad reprimēdum in verbo denunciationem [g] in Macedoniano, & Velleiano, qđ no. Vndecimus quādo lex ciuilis non fuit moribus vtentium recepta, & canon non disponit aliter expressè non obligat de necessitate. vt notat Pan.in c.literas in finalibus verbis, de iura. cal. De lege canonica vel statuto, dic vt s̃.Constitutio. S.1. qñ non fuit moribus recepta.

5 Vtrū clerici & aliæ personæ ecclesiasticæ teneant̄ seruare leges aut statuta laicorū? R̷. Pan.in c.ecclesia S.Mariæ.4.col.ver. Et dico ꝙ hęc q.de cons. Aut disponit specificè sup reb.ecclesiasticis & bonis earū, & sic est nulla tanꝙ ędita ab eo q̃ non hēt ptātem, & sic non est seruanda ēt de honestate, q̃a nec Imperator aut alius secularis habet

& limitat hoc verū, qñ casus eueniens nō adaptat nec pęnę nec delicto, sed secus si delicto, & nō pœnę, exemplum in d.c.postulastl. vbi Iudęus percutiēs clericum, ex eo quia non conuenit sibi pœna excōmunicationis, punitur alia pœna.s.pecuniaria, vel interdicitur ei commercium Christianorum. & vbi pęna ordinaria nō cadit in delinquentem iudex arbitrio suo imponet aliā æquiualentem. Ad hoc gl.pe.in c.reprehensibili., de ap. per.Bar in l.hos accusare.S.omnibus.ff.de accu.in fi. vbi dicit de statuto, quo cauet vt ei qui extraxerit sanguinē vulnerando aliquē in platea incidatur man⁹ dextra. si non habet punietur arbitrio iudicis. idem tenet Bal. in auth. sed nouo iure. 3. col.versi. quid si manum non habet. C. de ser.fu. & in l. vnica, circa medium vlti. col.C.de senten. quæ pro eo qđ inter. profer.

a In l.quod constitutum] Infert ꝙ prior hospitalis non erit exēpt⁹ hospitali exēpto nisi, & ipse sit de corpore. Nam si esset laicus qui po.est esse rector hospitalis, vt in Cle. 2. de reli. do. non haberet locū textus, c. per exemptionem, de pri. se.li 6. quo caueatur, exempta ecclesia, intelligi exēptos presbiteros monachos & perpetuò oblatos.

b Sicut l. eorū] Ibi Sal.

c Vsque ad dimidiam] de quibus vide supra dol⁹. S.9. cum addi.

d Ex nudo pacto] de quo vide infra, Pactum. S. 4. cum addi.

e Dissoluendis] de quo infra. matrimoniū. 3. impedim.17 S.1.

f Item exēplificat] De his duobus dictis vide. j. præscriptio. S. 47. ad fin.

g Denūciationē] Circa medium ver.quid de filio fami. & idem in seq. vers.

hēt potestatem super ecclesias,[a] aūt ecclesiasticas personas, vt in d.ca.ecclesia, & hoc verum nisi in duob[us] casibus. Primus est quādo est priuilegiatiua, quia potest quis priuilegiare, etiā non suum subditum, sic intellige.c.nouit de iudi.vbi alle. lex Theodosij. Secundusq[ue] lex est fundata super naturali ratione, quia tūc debet seruari, non ratione legis, sed ratione iustitiæ naturalis.l.scit e oportet. ff. de excusa. tuto.§.qui non iustæ, Aut lex disponit generaliter.non faciendo mentionē d[e] clericis vel ecclesiasticis. Sed non potest seruari sine peccato, vt in pr[æ]scriptione malæ fidei, & sic non est seruanda a quocunque, [b] c.fi. de præscri.& c. licèt mulieres.de iurei.li.6. Aut est generalis, & rationabilis nec contradicit canonib. & tūc si est fauorabilis seruanda est ēt quò ad clericos, & ecclesiasticas personas, vt ī c. 2. requiris de appel. Vnde statutum quod disponit, vt existentibus masculis mulier non succedat, porrigitur etiam ad clericos, vt no. Panor.in c.constitutus.5.not. de re.in integ. Similiter priuilegium concessum hominibus alicuius loci comprehendit etiam clericos illius loci, licèt non exprimat. Facit c.q[uod] clericis.de fo. com. no.Io.de Lig. in c. q[uod] clericis, [c] de foro competen.& Bal in l.cunctos populos.[d] C.de sum tri. Et no. quādo talis lex generaliter dispo neas potest se habere ad commodum & incommodum non potest dici præiudicialis. Exemplum, statutū disponit quòd primogenit[us] succedat, certè secundogenitus licèt sit clericus non succedet. Similiter in statuto quo masculi excludunt mulieres non succedet mulier quanuis sit effecta religiosa. [e] Et ideo omnes leges disponentes super contractibus empti.vendi.locato, commodato, & huiusmodi, si non contradicunt canonibus sunt seruandæ, etiam quò ad ecclesiasticas personas. Facit capitul. primo de no.ope.nuntia & est de mente Hostiens.& Ioannis Andr.in capitulo ecclesia, vt lit.penul. Secus si simpliciter afferret præiudicium, vt qui non facit inuentarium. [f] vel qui infra tale tempus non adiuit hæreditatem sit priuatus, & huiusmodi, quia nunquam potest esse ad commodum ecclesiasticorum, & ideo non tenetur. Similiter quando statuitur nè possit aliquid vendi. Non subditis. [g] Aut lex ciuilis est generalis & rationalis, sed deuiat a iure canonico, exemplum in capitul.2.de arbi.libro.6. tunc in foro sæculari seruabitur. Sed non in foro ecclesiastico, neque in terris subiectis dominio ecclesiæ, quia tunc debet seruari lex canonica in vtroque for. Facit capitul.si duobus de appellatio.& quod not.in capitulo quod clericis.de foro competente. Aut lex ciuilis disponit super materia ad ecclesiam pertinente, non disponente de ipsa materia. Sed tollendo lucrum quod aliàs dederat, vel imponendo pœnam actum explicanti. Exemplum primi de raptore contrahēte matrimonium cum rapta, in quo casu lex priuat omnibus bonis datis sibi a raptore, & sic non valet, vt vult gloss. notabilis in capi. de puellis. trigesimasesta quæstion.2. & eam sequi videtur Federicus consilio trigesimoquinto & mihi placet [h] quia videtur intimidare matrimonium, & sic non est seruanda etiam quò ad non ecclesiasticos. Exemplum secundi, statutum punit contrahētem sine consensu p[at]ris vel agnatorum, &

a Super ecclesias] Imo Imperator recognoscit Imperiū ab ecclesia, vnde ab ea coronatur, & transfertur Imperium de gente in gentem, vt patet de Græcis ad Alemanos, de quo p[er] Bar.in l.1.§ præfides.ff.de requi. re.adde Francisc. Aret.con. 158.& Pan.con.84.& in c.nouit de iudic. de quo etiam p[er] Pa.consi.3 & 6.& quia si obseruarētur, denotaretur quædam superioritas Imperij ad ecclesiam, quod non videtur honestu, imo esset confundere monarchiam.

b Non est seruāda a quocūque] Adde Pe.de Anc. consi.119.Pau.de Ca.cōl.290.in.1. impressis.& Are. con 148.vbi qualiter debitor possidet debitum, & creditor creditū, imo potest iudex sæcularis cōpelli vt ipsam nō seruet. vt d.ca.licèt hic allegato.

c In c.q[uod] clericis] Vbi idem tenet Pa.in 16.col.ver. & per prædicta.

d Bal. in d.l.cunctos populos] In 7.ver. sed hic vlterius, quem sequitur Pau. de Cast. con.193.& Fulg. ibidem, & idem Bal.cō.13.1.vol.

e Quamuis sit effecta religiosa] De hoc latè p[er] Panor.in d.c q[uod] clericus.15.

f Non facit inuētarium] Vide Pa. in d.c.ecclesia s[anct]æ Mariæ, de cōdit 4.col.vide et Bald.in l.fi. C.de iu.deli.in princi. vbi de ecclesia, & pijs locis.

g Nō subditis] Vt not. Bartol.& Bal.in l.fin. C.de sac.san.ec & Bar. in l. cunctos populos, vbi est longa additio. Alex. qui allegat plura con.C de sum.trini.in 5.q.& idem quò ad clericos. vt tenuit Pa.in c. a nobis.2.de sen. excom.

h Et mihi placet] Hoc tenuit Pa.in d.c.ecclesia S.Mariæ.5.colū. ver, 5.

& nõ valet ſm Pa. vbi ſ. a Item aliud exemplũ b lex punit mulierem cõtrahentem infra annum luctus.vt C.de ſecun.nupt.quaſi per totum, & nõ valet ratione ꝑdicta. Sed hoc limito niſi pœna apponeretur fauore filiorum, & propter culpã matris, ſicut lex quæ imponit pœnã matri, quæ agnouit tutelam filij transeũtis ad ſecunda vota non petito tutore filio. vt in l. omnem matri.C.ad Tertul.qa tunc valet. Aut lex ciuilis diſponit circa accidentia temporalia ad actum ſpiritualem. vt in dote. & tunc ſi non contradicit canoni valet.c.Rainutius,& c.Rainaldus. de teſta.& quod legitur,& not. in c.2. de do. poſt diuor. re. Et hoc verũ niſi intimidet contractionẽ matrimonij. Si verò contra dicit canoni tunc pẽdet ab illa quæſtione cuius fori ſit cauſa dotis.& Inn.in ca.de prudentia. de do. poſt diuor.re. & Pan. tenuit ꝙ eſt mixti fori. c & ſic lex ſeruabitur in foro ſuo, & canon in ſuo foro, & locus erit præuentioni.c. cum ſit generale.de foro compe. Aut lex ciuilis procedit circa actum ſpiritualem præſumendo,& lex canonica inuenitur contraria, puta lex præſumit matrimonium ſi maſculus & fœmina ſimul habitant.l.in liberè.ff. de ritu nup. ſi ſit libera. & non faciat quæſtum de corpore.Vt ibi lex canonica præſumit adulterium ſiue fornicationem, d 30. q. 5. aliter,& ſic ſtandum eſt in vtroque foro iuri canonico. quia lex imitatur canones. c.clerici.de iudi. Et ſecundùm hoc limita iura quæ dicunt leges ſeruandas, quæ non contradicunt canonibus. e

Vtrum in pęnalibus fiat extenſio legis? Rꝫ.Ioan. de Imol. & ſequitur Gemi. in c.ſi poſtquam.§.ſi verò. de elec.lib.6.quòd ſecundùm mentem comprehenſiuam ſic,& fortius in fauorabilibus,ſed ſm mentem extenſiuam non ſit in pœnalib. f c.ſtatutum. de electio.li.6. In alijs autem non pœnalibus ſit extenſio ex identita-

caſus.de conſti.& in c.1. de ſponſa.licèt gl.in c. cum ſm.de hæreti.tenuerit contrarium, & ibi Gem. quã ſequitur do.Ant.in d.c 1.

a Secundũ Pan.vbi ſ.] Notatur in ſpecie in c.1. de ſponſa.& in d.c eccleſia S Mariæ.in 6 col. in fi. dicit ſe conſuluiſſe in ciuitate Senarũ vbi tale ſtatutũ ꝙ non valet. Allegat Ioã. An. in c. ſtatutũ. de hæreti.lib.6.& Pet. de Anch. in c.canonũ.28.co.5.ex prædictis patet.

b Exẽplum] Tenet hoc Bart.& Bal.in l. 1 C. de ſecun.nup. Bart. & Bald.in l.liberorũ ff de his q not.infa.Inno & Pa.in c.fi. de ſec. nup. Pe. de Anc. in c.canonũ ſtatuta de conſtit. 27. col. ver. iuxta ꝑdicta. & cõſi.97. incip. ex ꝑdicto themate.Pa.in c. eccleſia S. Marię. de conſti.Ale. de Imo. conſi. 113. in 4. parte incip. veræ crudelis in dex. in princ.Io. de Anan. conſil. cum gl. in d.l.liberorũ & gl. ſ d. l. 1. C. de ſecun. nupt. Et ſic tenẽt gl. in d.l. decreto.C. de infami. aliter ſenſerit, quam ſequit ibi Paul. de Caſ. nam in matrimonijs non attendimus ius ciuile, ſed canonicũ aut diuinum. Cũ igit Papa in d.ca.pen.& fi.de ſecun. nupt alleget apoſtolum primæ Corinth.7.ꝙ mortuo viro mulier nubat in domino propter quod ſic ſtatuit vt infamia non ſuſtineat ia ſturam, huic iuri ſtandum eſt. Et ideo diſpoſitio.l.primæ & ſecundæ C de ſecundis nuptijs, non habebit locum. Vide Pa in c.fin. de ſecun.nupt. vbi dicit ꝙ in conſulendo & iudicando non eſt recedẽdum ab iſta opi. Fallit hoc quando timeretur perturbatio ſanguinis, vt quia mulier eſt prægnans ex primo marito, certè oritur prolis incertitudo & ſcandalum. Vnde meritò debent illę pœnę militare, ſicut dicit Bal.in d.l.decreto. & in d.l.liberorum. in l.1.C.de ſe.nup.licèt Pan. in d.c.eccleſia S. Mariæ. & in d.c.fi. dicat aliter & Pet.de Anc. in d.c.canonum, affirmat ꝙ pœnę eſſent ſublatæ abſque dubio quando mulier eſſet ſterilis vel vetula, ſecus quando poſſet dubitari de prole concepta Idem videtur tenere Aſten.lib 8 tit. 31.c.2.

c Mixti fori] Dominus Ant.in d.c.de prudentia.tenet cauſam dotis ſpectare ad ſęcularem iudicẽ. Idem tenet Bal. in l.in contractibus.§ ſi C.de nõ nu. pecu. niſi accessorię, puta ſi epiſcopus cognoſcendo de matrimonio, haberet de dote cognoſcere, tamen in l 1 C.de dot.pro miſ. dicit dotem poſſe peti coram epiſcopo. Vide gl.in c.ſi de iud. lib 6. in verſi de pendentib. Quæ dicit dotẽ a matrimonio dependere. Vide etiam Pe.de Anc.conſi. 36 vbi conſuluit ſtatutum prohibens alienationẽ in forenſem non habere locum in alienatione cauſa dotis. Ego credo ꝙ cauſa dotis mota ſeparatim ſine aliqua diſputatione matrimonij ſit potius ſęcularis.

d Siue fornicationem] De hoc etiam per Pa. in c. illud de ꝑſum. in 1.no. vbi latè, non enim præſumitur matrimoniũ propter magnũ præiudiciũ, & Pe.de Anch.in commen.c.canonum ſtatuta,de cõſtitu.col.217.ver. Item ius ciuile.

e Canonibus] Vide pro materia iſtius.§.multa per Alex. conſi.209. incipit ſtatutis accuratè perſpectis cum 2.conſi ſeq.

f Non ſit in pœnalibus] Exemplum in ca.conſtitutionem.de reg lib 6.vbi lex loquens de prædicatoribus & minoribus non habet locum in alijs mendicantib.licèt ſubſit eadem rõ,niſi lex extendat. Fallit qñ verba cõſtitutionis pñt trahi ad alium caſum in quo cõcluditur maioritas aut paritas rõnis quoquomõ & ſm latiſſimam verbi ſignificationem, vt de ſtatuto loquente de bannito poſſe occidi impunè extenditur ad vulnerantem. & vide Ge. in d.c. ſæpe.

te rationis. vide de hoc gl. in versicul. Italiæ. & Ge. in cap. sæpe in prin de tempo. or. lib. 6. & infra pœna. §. 5.

7 Sed quomodo mens cõprehensiua legis monstratur? Respond. secundùm Ioan. de Imol. & Geminia. in di. cap. fina. §. postquam. de elec. li. 6. quòd ex quatuor. Primò ex communi vsu verborum, quia præualet omni rigori & significationi verborum. ff. de legatis. 3. l. librorum. §. quòd tamen calsius, & de consue. capitu. cum dilectus. Secundò si aliter intelligendo sequeretur absurdus sensus, cum debeat esse possibilis & honesta. iiij. distinctio. c. erit autem. & not. Bartolus in l. omnes populi. ff. de insti. & iure. 19. colum. versicul. Et ex prædictis. Exemplum. lex dicit, qui occiderit hominem capite puniatur, si ad literam deberet intelligi sequeretur quod occidens se defendendo, vel furiosus esset occidendus contra clemen. si furiosus de homici. quod est absonum. Tertiò monstratur mens comprehensiua. Quãdo in illa est expressa ratio, quia ex illa (vt dictum est) colligitur mens legis. Facit Clementina prima de electio. Exemplum in capit. ex parte. de postulan. vbi prohibitio de aduocando facta monachis extenditur ad canonicos, quia licèt sint diuersi, tamen quia constitutio fundat se super religione, ideo extenditur etiam ad canonicos, & ideo omnis constitutio quæ habet respectũ ad religionem, licèt loquatur de monachis comprehendit etiam canonicos, & omnes qui promittunt tria vota, secus si loqueretur de religione cum aliqua qualificatione, puta monachus niger, & huiusmodi. Quatò comprehẽditur mens legis quando per eandẽ constitutionem vel per aliã apparet id quod ibi est positum, gratia exempli fuisse positum. sicut in l. 1. ff. vti possi. dicitur quòd licèt verba edicti loquantur de ede. tamen in fundo etiam habet locũ, vt in. §. hoc interdictum omnibus. ibidem.

8 Qualiter deprehenditur mens extensiua legis? Respond. Ioann. de Imol. & Gem. vbi supra quod comprehenditur ex identitate rationis non scriptæ in l. 1. C. de interdic.[a] & re. Facit c. inter cæteras. de rescr. & c. 2. de transl. prel. 2. col. ver. vnde cum non sit. Nam de similibus ad similia idem iudiciũ est. vt in d. c. dicitur.

9 Vtrum lex seu constitutio concernat futura solùm? Respond. Panormit. in capi. cognoscentes. 2. nota. de constitutio. quòd sic, nec afficiat aliquos sine culpa, & hoc nisi caueatur in lege vt extendatur etiam ad præterita.

10 Vtrum cum lex vel statutum loquitur per verba præteriti temporis indulgendo aliquid extendatur ad futura? Respond. Panormitan. in 2. no.[b] in d. capit. cognoscentes quòd non, nè detur materia delinquendi, vt est text. limitans hanc materiam in l. cum lex. ff. de legi. per quam dicit Bart. quod si statuto cauetur quod quilibet bannitus soluẽs 10. eximatur de banno. nõ habet locum respectu eorum qui banniuntur de futuro, quia daretur materia[c] delinquendi, secus si cessaret hæc ratio, quia licèt loquatur per verba præterita vel præsentia extenditur ad futura, quia lex semper loquitur. l. Arriani. C. de hære.

11 Quomodo interprætatur. Vide supra Interpretatio in prin.

12 Qñ lex incipit ligare? Resp. quod ad hoc quod lex sit oportet vt cõstituatur, secũdo vt promulget, & publicatio ẽ vltimus actus perficiẽs legẽ sm gl.[d] ĩ cle. proœmio p l. humanũ C. de leg. & ideo postquã est solẽniter ædita

a Vt in l. 1. C. de interdic.] Ibi est casus. Tuæ arbores extenderunt radices vsque ad fundamenta domus meæ, ita quod minatur ruinã. Non habeo directè interdictum de arboribus cedẽdis, nihilominus ex similitudine extenditur, siue ex mente, & dicit ibi Bal. eã esse no. legem. Nam duo erant emanata interdicta. Vnum qñ arbor sua pendet s. domũ meam, aliud qñ pendet supra agrũ meũ. pro primò amputatur arbor, pro secundò debet plãtari siue elongari a terra mea per quindecim pedes &c. Et ibi tractat Bald. Statutum dicit. Qui percusserit in platea vel in gula amputetur sibi manus. Vnus percussit in palatio vel in mamilla sinistra an debeat manus percutiẽtis amputari.

b Rñ. Pa. 2. no.] Et de hac materia vide Bar. in l. oẽs populi 13. col ver. secundò quæro. ff de iusti. & iur. Et per. Pa. plenè. in ca. fin. de constitu.

c Quia daretur materia] Idẽ tenet Bar. in l. fi. ita. prima col ff. de au. & ar. leg. Bal in l ta 15. circa fi. pcura de leg 1. Idẽ Angel. cõsi. 67. & Bar. in l. oẽs populi ante pe co. ver Quid de tempore.

d Secundũ gl.] In ver. de cætero. versi. ex his Promulgare ãt ẽ de nouo ædere, vt nota. gl. in princ. institu. in versic. promulgatis. Et ibi Ange. nam æditur primò in camera, promulgatur postea idest publicatur.

ta ligat statim scientes sine expectatione alterius tēporis, vt no. Pa. in c. 1.[a] de po stu. prael. & gl. in ver. hactenus in c. 2. de re. ec. n̄ ali. li. 6.

13 Sed qn̄ p̄sumitur sciētia legis? ℞. Pa. ī d. c. cognoscentes. 4. col. versi. Ad tertium, ꝙ in legibus, & constitutionibus inferiorū tem pus est arbitrarium ſm loci qualitatem, & conditionem personarum.[b] In legibus autem Imperatorū p̄sumitur scientia post duos menses a publicatione facta in prouincia, vt in autē. vt factae nouae const. In constitutione verò Papae Ioan. Andr. in data. li. 6. vult vt liget post duos menses a publicatione facta Romae, sed rationes suae non mihi placent, & ideo idem dicā qd' de constitutione imperatoris. Et sic videtur ēt tenere Pa.[c] in d. cognoscentes, & licèt Papa dicatur habere pedes plūbeos, habet tamē ep̄os & archiepiscopos per quos notitiam dare potest.

14 Vtrum volens probare ignorantiā sit admittendus? ℞. Pa. in d. c.[d] cognoscentes, ꝙ sic sine aliquo dubio vt in c. fi. q. ma. accu. pos. & in l. fi. de decre. ab or. Et sic patet ꝙ in conscientia non ligatur ignorans sine culpa sua. Aliter superfluè & frustratoriè admitteretur ad probandum ignorantiam. Et hoc ē sine dubio qn̄ lex requirit dolum, facit gl. in c. ad falsariorum, de cri. fal. aliàs secus esset. vide supra. Ignorantia §. 4. & distingue. vt ibi.

15 Qūo tollitˀ lex seu ꝯstitutio per consuetudinem, vide supra. Consuetudo. §. 9. & 10. & infra Statutū. §. 21.

16 Vtrum tollatur per legem ꝯriā? ℞. Pa. in c. cū accessissent, ꝗ con. 2. col. ver. vlt. induco. & Bar. 10. colū. ver. circa ſm post Ci. in d. l. oēs populi, dicunt ꝙ sic,[e] licèt non fiat mētio de prima, nisi habeat clausulā derogatoriam ad secundam, quia tunc opus esset facere mentionē de prima. ar. l. si quis in princ. ff. de leg. 3. & in c. nonnulli, de rescr. Aliqui tn̄ in d. l. si qs, dicūt qd' si loquamur de priuilegio vel rescripto & testō, q̄ sunt priuata lex, sic oportet fiat mētio qn̄ habent clausulam derogatoriam ad secundum. Si autē loquimur de legib. & statutis non oportet fiat mentio ēt si habent clausulā derogatoriā ad ſm p Cle. dudū de sepul. q̄a cū p̄sumantur oīa scire, vnr scienter velle reuocare statuendo in contrarium, sed secus est in priuata q̄ est in facto, & mihi placet.[f]

17 Vtrum ex non vsu inducatur consuetudo derogatoria legi? ℞. vt colligo ex Pa. in ca. Ioa. de cle. coniu. in fi. ꝙ aut non vsus hēt in se actū tacitū ꝯ dispositionē iuris, & tūc induciť ꝯsuetudo. Exemplū lex defert haereditatem communiter & aequaliter filijs tā masculis q̄ foeminis l. maximū vitiū. C. de lib. p̄te. sed consuetudo defert primo genito, vel solū masculis, licèt secundus genitus, vel foeminę nunquam fint vsę illa lege cōi, tn̄ ꝯsuetudo inducitur pp actū ꝯriū legi. Si verò non vsus non hēt actū ꝯriū nec tacitū, nec expressum legi, sic non induciť ꝯsuetudo ꝯ legē p non vsum sic, verbi gratia, licèt fortè fint plusquā centum anni qd' nullus vēdit hermofroditū, non tn̄ est abrogata, l. q̄ritur, ff. de stat. ho. q̄ vult vt extimetur ſm statū p̄ualentem. Similiter licèt non agam contra eum qui mihi damnum dedit actione legis aquiliae, non tamen per hoc abrogatur illi legi, q̄a illa lex non necessitat ad agendum, sed dat facultatem.

18 Vtrum actus gestus contra legē sit nullus ipso iure? ℞. ꝙ non in quatuor casibus. Primò qnando causa prohibitionis non est perpetua sed temporalis, vt in c. 1. de mat. contrac. contra inter. ecclesię & dicitur tēporalis quando est restricta ad certū tempus

a Vt not. Pan. in c. 1. Adde glo. in versi. Data. 16. in ver. anno. 4. & Panor. dicit ad obseruantiam legis sufficere, qd' habeatur de ea notitia, vnde nō esset necessarium aliud adminiculum ad ipsius obseruantiam. Adde Fel. in ca. 1. de const. Vide Card. cons. 99. & an. & quando, scilicet icipiat ligare noua lex.

b Et conditionē personarum] Nā & viciniores citius praesumuntur scire.

c Etiam tenere Pa.] Vbi vult in publicatione facta Romae tēpus esse arbitrariū.

d Ref. Pa. in d. c.] In 4. col. ver. venio ad quartū. Et ibi vide qūo probatur ista ignorantia.

e Dicunt ꝙ sic] Quia ſm varietatem temporū debent statuta humana mutari. q̄a lex debet conuenire tempori. 4. disti. erit, & aetas nostri tēporis nō patitur rigorem antiquorum iuriuum, cum defecerint mihi ita, & virtutes. c. fraternitatis. 34. di. exemplum olim clericus pro simplici fornicatione deponebatur in c a multis, de aetat. & qualit. de quo in c. at si clerici, de iud. vnde quia iura variabantur quidam dixerūt scientiā iuris nō esse sciētiam, quia sciētia est de impossibilibus se aliter habere vt habetur. i posterio. R sp. Pa. in c. nō debet de consan. & affi. quia lex particularis mutať, sed non finis legis, vide ibi.

f Et mihi placet] Vide de hoc quae not iui. s̄. ex communicatio. 5. casu. 31. §. 1.

pus, puta prohibet matrimoniũ pp venerationẽ certi diei. Similiter de professione facta infra annũ quæ prohibet in c. ad apostolicam. de regula. Secus si prohibitionis cã est perpetua, puta cum prohibetur aliquid pp malũ quod inde sequi potest, vt matrimoniũ pp consanguinitatẽ, & huiusmodi & sic intellige. l. non dubium. a C. de legib. & c. vides. 10. di. & ca. pdicimus. in princi. 35. q. 3. & c. non oportet. 1. & 2. 24. q. 4. & ista est theorica gl. in c. tua fraternitas, de sponsa duorum. in ver. poteris. Secundò qñ prohibitio legis pcernit principaliter fauorẽ alicuius, talis phibitio habet potius vim exhortationis respectu illius p cui⁹ fauore principaliter fit, qa pôt renunciare, pro hoc. 4. d §. hæc & si legib⁹, hoc ponit Pan. in c. ad apostolicã. de regula. 3. co. ver. ideo soluo. & infert, quod posset p hoc intentari, licèt statuto caueatur nè mulier possit pctractũ facere sine psentia duorum agnatorum quòd valeat pctus sine eorũ psentia si statutũ expressè nõ annullet actũ factũ. Facit. l. si quis in cõscribẽdo. C. de pact. facit d. c. ad apostolicã, vbi patet obligationẽ acquiri deo, licèt sit act⁹ phibitus a lege fauore pfiteri volentis. Tertio qñ lex dat certã formam super eo quod alicui cõuenit ex sua potestate. Exemplũ, eps ex sua iurisditione pôt absoluere ab excõicatione, vbi conditor canonis sibi non reseruat. Attamen lex dicit quòd non absoluat nisi faciat sic vel sic, si facit cõtrarium, tenet tamen absolutio, de hoc vide supra. Absolutio. 3. §. 1. secus qñ lex dat potestatem illi qui eã aliàs non habet cum tali forma qa si non seruat formam nihil facit, hoc capitur a do. Card in Clemen. 1. de iurepatrona. in prin. 7. q. & ẽ ibi gl. in verb. inhibentes, & concor. glo. ibidem. & Panormit. Quartò quando lex punit contrafacientem, quia tenet si expressè non annullet factũ contra, secus quando non punit sed solùm prohibet, quia sic non tenet, & sic loquitur lex non dubium. C. de legib. hoc ponit do. Card. in Clemen. 1. de rescri. 3 oppositione. Diuersa tamen circa hoc est doctorum opinio quibusdam dicentibus quòd in omnib. casibus facta contra legem sunt ipso iure nulla, nisi lege speciali actus substineatur secundùm Ioan. Andr. in di. capit. ad apostolicam. & cum eo communiter docto. Sed mihi placent dicti quatuor casus in quibus valent gesta contra. l. qui faciunt ad magnam declarationem dictæ l. non dubium. b & per quos clarius potes intelligere quando factum contra legem alia lege sustinetur, quia tũc quando aliquis de prædictis quatuor casibus concurrit.

19 Vtrum facta in fraudem legis teneantur. Respond quòd non, vt not. Bartol. in l. amplius. c ff. rem ra. hab. allegat. l. si libertus, minorem & ibi tex. ff. de iurepatrona. secus esset si fieret in fraudem hominis, etiã principis, d vide Panormitan. in capitul. dilectus el 2. de præben. & quod not. in dicta l. si libertus. & quomodo sit fraus legi. vide supra. fraus. §. 1.

20 De ista materia legis, vide supra. Consuetudo. Ignorantia, & infra. Statutum. vnde appellatione legis comprehenditur cõsuetudo. Facit capi. primũ, iuncta gloss. 1. & 2. de spõsali vnde consuetudo est quædam lex. l. de quibus. ff. de legibus. & dist. 1. consuetudo.

a Sic intellige. l. non dubium] Vbi si lex vel statutum prohibet aliquid fieri, quã nis vltra annullãdo nõ procedat tñ actus est nullus, & ibi Barto. in ver. quod fieri nõ vult, tantũ prohibuisse sufficiat & idẽ dicit. ĩ. ibi licèt legislator. Idem Bal. & ibi Fulgo. & Paul. de Cast. & Ias. Aduerte tñ quia qñ lex apponit clausulã derogatoriã, vt si dicat si sec⁹ attẽtatũ fuerit sit inane, tũc cõsensus partiũ nihil operaret gl 1. in c. 1 & in c. dispẽdia in ver. pcessus, & ĩ c. statutũ in ver. cõmitantẽ de rescrip. Gem. in c. cũ de beneficio i 2 col. de p ben. in 6 secus si lex simpliciter phiberet, & ratio eẽ pt, qa illa clausula annullatiua dat p forma sm Bal Ang. & Modaei in l 1. ff. de liber. & postha. Anch. in c. canonũ statuta verss. qro si statuto, & datũ pro: formanũ pt tol. la a partibus sm Bal in aut inhe. ... circa fi C. de indi. ergo &c. vide aliquas bo nas limita. i nes p ... d ... in io 4 col. ...
b Declaratio ... d l. non dubiũ] ... vel al. a. iur. §. sed & maior, in 2. notab.
c Bart ... l. amplius] In versic. quidam loq re

prehẽdũt, vbi declarat, quòd qtũ ad nullitatẽ durius. agit cum lege q̃ cum hoie. Sed hoc itelligit Pa. de inferiore a p incipe, qa si mandat aliquid fieri, & fit contrarium benè tenet actus, secus de principe supremo ex quo lex, animata in terris, ita Pa. ibidẽ super glo. in verbo duxerint.
d Etiam principis] Pôt tñ reuocari per actiones reuocatorias, vt no Bar. in l. post cõtractum. in 3. colũ. ff. de don.

a Leges iniquas] vel s. vsuræ soluũtur vt simonia exerceatur côcordat optimè supple in ver. lex. Ex quomodo dicantur leges iniustę, vide supra Th. 1. 2. q. 96. sicut enim dicuntur iustę ex fine quan lo scilicet simpliciter ordinãt ad bonũ cõe, secundò ex causa efficiente, quãdo conditor habet potestatẽ, tertiò ex forma. s. qñ ẽm qualitatẽ proportionis imponuntur subditis onera ad bonũ cõe. ex triplici rõne iustę sũt, & obligant in foro conscientiæ. Sic ergo econuerso leges erunt iniustę ex fine, qñ ppter bonũ particulare, secundò qñ frũtu. ab eo qui piã tem non hẽt, tertiò qñ inæqualiter onera imponuntur, & sic ex forma, vñ ex quo magis dñr violẽtiæ quã leges nõ obligant in foro conscientiæ.

b §. si de vectigalibus] In 2. col. ver. 3. quæro. Vbi tñ dicit ꝙ hodie his abutuntur vocabulis, & p eisdem accipiũtur, sicut dicitur hic.

c Expedit crimina] Barto. in d. l. eũ ꝙ inquit si dixit alicui, tu es spurius, vel fuisti mitriatus, & huiusmodi, ex quo expedit reipublicæ pro ferẽdo testimõio, nẽ. s. infamis admittatur, vel oẽ spurius admittat ad dignitates, quarum est incapax,

21 Aduerte ẽm Inn. in ca. fi. de reb. ec. non alienan. & sequitur Pa. in c. 1. de resti. in integ. 3. col. in fi. versi. Et pro hoc facit quòd vbi ius canonicum in alia materia dat regulam specialẽ quod non debemus illam distinguere per ius ciuile verbi gratia, canon induxit suam solennitatem in alienatione rei ecclesiasticæ. Iõ non debemus seruare illãm iuris ciuilis positam in autẽt. hoc ius. C. de sa. san. ec.

22 Vtrũ condẽtes leges iniquas [a] peccent, & ad qd tenentur? Rꝫ. q° licẽt de iu. tales leges seu statuta nõ valeant. 8. distinct. quæ cõtra. & 32. q. 7. flagitia, tamen facietes, & consentiẽtes peccant mortaliter, de quibus Isa. 10. vę qui condũt leges iniquas, & si sunt contra libertatem ecclesiasticã, sunt excõicati. Vide supra. Excõicatio. 7. Casu. 12. & tenẽtur restituere omne damnum, quod prouenit alicui rõne talis legis. Et omnes voluntariè obseruantes similiter mortaliter peccant, & omnia acquisita occasione talis legis tenentur restituere, sicut in simili dicam de participantibus cum raptoribus, & non solũ dicuntur iniquæ qñ sunt contra legẽ dei, & naturę, sed etiam qñ sunt contra ius positiuum, ad pauperes opprimendos & iustitiam impediendam ẽm Ho. Quod no. bene.

23 Vtrum lex indulgẽs aliquid quod potest tẽdere in alterius præiudicium intelligatur saluo interesse partis? Rꝫ. ꝙ sic, vt tenet Bal. de pa. iura. fir. & Pa. in ca. 1. de iud. 12. col. ver. & hanc op.

24 Lex commissoria quid sit, vide infra Pactũ. §. 17.

Libellarius Contractus. qui dicitur datio ad libellum, idem est quod emphiteusis, & ideo ibi vide, & de laudemio soluẽdo quamuis quidam, vt Barto. in l. si finita. §. si de vectigalibus. ff. de [b] damn. infect. teneant quod differt, quia emphiteusis fit a domino, sed datio ad libellum fit a non domino, scilicet vasallo emphiteuta, & huiusmodi, sed temporibus nostris communiter non differt, nisi quando fit illicitè, & vsurariè. vt patet infra. Vsura. 1. §. 44.

Libellus Famosus est compositio in scriptis facta in infamia alicuius, eius quod probare nõ vult, & in publico iactata.

1 Quæ pœna componẽtis libellum famosum, vel inuentum qui non combusserit vel destruxerit, seu dolosè manifestauerit vim ipsius? Res. secundũ glo in summa. 5. quæstio. 1. Si conuictus est secundùm leges decapitatur, siue deportatur. 5. q. 1. c. hi qui inuenti. §. si quis & l. vnica. C. de fa. libe. & fit intestabilis. 4. quæstion. 3. ob carmen. ff. qui testamen. facer. non poss. vel de testamen. l. is. cui. § si quis ob carmi, secundùm canones verberandus est, vt in c. 1. 5. q. 1. Anathematizandus, vt in dicto capitul. hi qui. & c. 2. eadem. q Sed si sponte confitetur non timore probationum, mitius agitur cum eo. 5. quæ. 1. c. 2. & sic punitur ad arbitrium iudicis, de officio. dele gat. de causis, in fi. Si verò vellet probare ꝙ in eo verum continetur non punitur, vt in d. capitul. 2. quia expedit crimina [c] nocentum nota facere. ff. de iniuri. l. eum qui in princ. [d] & C. de iniur. l. 3. Quod verum intellige secundùm Azo. & Ho. in ti. de iniu. §. sed contra, in iudicio, quia extra nemo [e] debet alium prodere. 6. q. 1. sum. de pœni. di. 1. homicidiorum, esset namque species detractionis.

si verũ est, dicens puniri nõ debet allega. Ct. in l. si non conuicij. C. de iniur. in. 8. q. Tu vide Io. An. in addit. ad Spec. ti. de iniu. in a d. magna referentẽ aliquas opini. & postea distinguẽtem, refert, ꝙ loquitur Pa. in c. cũ te vlt. q. de re iu. & do. lat. in l. 3 ff. ꝙ quisque iuris. vbi si dico, tu mentitis saluo honore tuo, an dicatur iniuria cõmittere. Adde Oldr. con 53 inc. cõlueuit dubitari. Pet. de Anc. con. 2, 6. Et Ro con 96.

d L. eum qui in princ.] Vbi dicit gl. non tñ famoso libello, vt. l. 1. C. de famo. libe.

e Quia extra nemo. Bal. i 1. cõst.

Vtrum

beris decederet, vel nõ maritaret & huiusmodi. vt in auth.nisi rogati.C.ad Treb. Addo quartũ quando iudicis officio compulsus solũ adijt hęreditatem,qa sic totum restituet. [a] Insti. de fideicom.hære.§. in primis.

14 Verũ legatis multis factis tam adpias causas q̃ nõ pias excedentibus facultatẽ hæreditatis, debeat fieri detractio tam de legatis ad pias causas,an solũ de alijs? ℞.Albri.in d.l.si quisad declinandã.quod sic. communiter de omnibus. Nec obstat quod cessat falcidia in pdictis, qa non est Fal. sed declaratio legati inaniter facti ab initio.vt.ff.ad Trebelliani.l.1.§.si is qui quadraginta.

15 Quid computatur [b] in istis legitimis? ℞.Pau.in c. Raynutius.de testamẽtis ꝙ in legitima quæ dr̃ falcidia quę prouenit iure institutionis non cõputantur nisi ea quæ venerunt iure institutionis hæredi,nõ aũt lęgata vel alio modo prouenẽtia.In quarta verò Trebellianica computantur nõ solũ quæ veniũt hæredi iure institutionis,sed omnia q̃ ꝓueniunt ei ex testamẽto puta iure legati vel donationis. non alia prouenientia ex testamentum.& de prædictis est casus & ibi Bart. Ange. & Inn.in l.quartã.ff. ad l.Falci.& ibi ponunt tõnẽ differentiæ. In legitima vero quæ ꝓuenit iure naturæ cõputantur non solũ ea quæ ꝓueniuntex testamẽto quocũq; titulo,sed etiã vndecũq; sint profecta, vt patet in iuribus allegatis in gl.d.c. Rainutius. & in l.in quartam. ff. ad l. Falci. Distinguit tamen. Panormita. ibidem circa hoc vltimum sic.ꝗaut pater donauit filio ob causam puta dotis vel donatiõis propter nuptias. & illud computatur cum legitima.aut donauit simpliciter.& si donatio tenuit puta quia donauit emancipato vel propter merita,sic non computabitur. Si verò non tenuit in vita patris, licet sit cõfirmata morte cõputabitur cum legitima.de quo vide & dic vt in auth. ex testamento. [c] C.de colla. & in l.filium quem habentem.C.fami.hærc. [d]

16 Vtrũ quis possit deducere duas legitimas portiones scilicet legitimã debitã iure naturæ & Trebellianicã olim fuerũt opi.in l. quã q̃.C.ad l.fal. sed hodie dic cũ Bar.in d.l.quanq̃.& in l. Papinianus in §.meminisse. ff.de inoffi.testa.& Bal.in d. l.filiũ quẽ habentẽ. & canonistas in c Raynutius. & c. Raynaldus.de test. ꝙ si sub stitutio seu rogatio sit purè facta, aut ad certum diem. quòd perinde est ac si sit purè facta,tunc non poterit detrahere nisi vnam quam voluerit. Si verò rogatio sit facta sub conditione vel ad incertũ diẽ,sicpoterit detrahere ambas duas. & sic cõcorda ius ciuile cũ canonico.quod videtur discordare in hoc. & hæc est cõmunis opi.secundùm Pa.in d.c. Raynutius. & rationem diuersitatis.vide ibi per eum.

Vtrum

Vide Bar. in d.auth.sed cum testator.& in l.Marcellus.in prin ver.3.q.ff ad Treb.Ro.consi. 75. Ang. in §.si vero expressim.in auth.de hære.& fal.

a Quia sic totum restituet] Secũdum Bal. in l. post mortem. C. de fideicom. est casus mirabilis in quo hæres grauatus restituere hæreditatẽ nõ detrahit Trebellianicam et si vellet detrahere qñ s. non fuit institutus hæres sua cõtemplatione,sed fideicõmissarij. facias sing in l in fidei commissum. § cum Pollidiua vo. Cy.& Bar in l. ff. de vsu.Bald. in rub C. de his q in fraud. cred. dicit esse semper fixum cordi. & ibi Imo.& Ro.in di. § cum polli dius.item est aliꝰ casus in quo hęredes non detrahit Trebellianicã qñ hæres est grauatus restituere p viã contractus.casus est singu. in l. quidã cũ filium.ff.de hęre. insti Bald. in d. sub. C. de his q̃ in fraud. cred.

b Quid cõputatur]De hac materia, plite per.d. Pau. de monte, do'T pap.ensem. in repe l in quartam ff ad.l. Fal.

c Vt in auth. ex testamento] Bal. ibi dicit filiũ teneri sibi in legitimã imputare id quod ludendo ꝑdidit ad azarum, quia ludere est lata culpa. Iõ tenetur, licẽt deficit possidere: auth. quod locũ de colla. Item in d. authen. ex testã pẽ. sol. ver. 6.dicit idẽ Bal.idẽ esse si in meretricãdo ꝑ sua pfit,quia meretricari est dolꝰ.

ff mandati.l.si vero § si adolescens.idem de his qua mortuo vel viuo patre pro suis culpis & excessibus soluit,quia sibi soli imputat.l. cum duobus. §. si. ff. pro so.& vide Bal.in l.1.C.q bo.cede.pos.dicentem. ꝙ ille qui in ludo consumpsit bona sua non auditur volẽs cedere bonis quæ no. vide infra. peculium. §. 19. & quæ ibi ponuntur.

d C fami. hær.] Fructus percepti a filijs grauatis derestituenda hęreditate non cõputãtur in legitimam auth.nouissima.C.de inoffi. testa.qa legitima filiorum dẽt cõsistere inpte priẽtate & vsufru ve dicit ibi tex. nec etiam in Trebel. &c. singulariter Bar.in l.quod de bonis.§ quodau sus. ff. ad l.Falc. Et hoc intellectualiter, si sint filijprimi gradꝰ, quibus sit substitutio, secus si fieret nepotibꝰ, qa tũc fructus cõputarentur in Trebellianicam. & ibi dicit Bart. se vidisse in hoc errare vnũ magnũ do.seq.ibi Alex. & Ange. cõsilio. 124. 3. quęsito. Pau. de Ca. in l. iubemus. C ad Treb. idem. Capra de pu. consi. 92. fructus fuit, quidam carbonus Angel. in d. l.iubemꝰ.& Pau. in d §.ꝙ auus li

et aliter voluerit in l.mulier.§. cũ pponeret ad Treb.vbi dicit ꝙ qñ p filiũ detrahunt duę quartę tũc fructus cõputantur in Trebe. Et ita consuluit con.12.123.Berth. sed prima est cõior, & ita 3ſu fuit Corneus cõ.180. Multitudo quęſitorum.in 4. vol.10.q.
a Tenet ꝙ non] Idē tenet Ci. l.fi. C.ad l.Iul.maie. & Iac.de Aret.& Bar.in l Imperatores.ff.de iu.fiſ. & placet.
b In lege qm in priorib.] Quare ſupple poterit tenere dictam legitimam, quia illã iure poſſidet,ergo iuſtè.
c Et quod no.ff. de iu.pa.] Ibi eſt bona gl.qñ delictum patris vel aui noceat filio vel nepoti.
d Iſtud ſit veri*] Adducebatur ēt de ſtatuto qđ poteſt tollere legitimã,de quo.ſ.e. §.1. ſed non placet Car. Roſe.ab ſolutio.1.§.19.tenet opi.Zen.vide infra pœna.§.1.
e Quod ſic] Ad. de Bar.in l. beneficio.ff.ad l.Falc. & in l. hæreditatem.§.fi.e.ti.
f Veriſimili infectione]Pan.in d. c.2.dicit.ſi cõſtatet eccleſię ſanũ reddere non poſſe debitũ abſque

17 Verum legitima portio quæ debetur iure naturæ amittatur pp delictum patris in lęſam maieſtatē?Reſ. d.Card.in cle.paſtoralis,de re iudi.in ver. cæterum dicit ꝙ Laudu.tenet ꝙ non,a vnde dicit quòd filij audita cõdemnatione patris furtim, & doloſè ſi capiũt ſuã legitimã non tenentur(ſaltem in foro animę)ad reſtitutionem faciendam principi, quia pñt tenere de iure naturæ,quæ per poſitiuũ ius non poteſt tolli.argu.in d.ver.cæterum pro hoc de teſt.Rainutius.§.quia verò. Et quia pater non põt priuare filium legitima niſi in caſu ingratitudinis vt.C.de inof.teſt.l.quoniam in prioribus.facit c.ius dictum.de ver.ſig.& in aut. de hær.& Fal.§.ſi quis autem non implens dicitur ꝙ etiam per reatũ inobedientię non pt priuari filius legitima. Sed Zen.in d. ver. cæterum tenet contrarium ratio quia per contractum põt tolli legitima, quia debetur dedu cto ęre alieno.ff. de inof. teſtamē.l.Papinianus.§.4.ãt. Sed delictis quaſi contrahimus,quia per quaſi contractum ſe obligat ad pęnã. ff.de iu.fiſ.l. ĩperatores.no. gl.in ver.onerari,ff.de poſ. l.1.§ beſtias idem tenet Io. de Lig. quia legitima ē quota bonorum quam pater habebat tempore mortis, nihil autem habet qñ ſunt cõ fiſcata.ff.de inter. & rele.l. 3.& quod no.ff. de iure patr.d l.diui fratres.Et licèt de rigore, & ſubtilitate iuris iſtud ſit verius. e tñ mihi magis placet opi.Car.tanquã magis benigna, & eã teneo tũ quia per titulum lucratiuũ, & per donationem non poteſt pater aliena re in præiudicium filij.C.de inof. don.per totum,& de don.& quod ibi not in c.fina. Sed fiſcus hoc capit.ex ti.lucratiuo,& ideo non poteſt in præiudicium filij. Et ad rõnē Zen.dico veram quando per quaſi contractum damnificauit principem in bonis, ex cuius damno pater eſſet ei obligatus ad reſtitutionem alias non,quia tunc non eſt ęs alienum nec propriè poteſt dici quòd pater teneatur ex quaſi contractu ſed ſimpliciter ex delicto ad Io.de Lig.iam patet reſponſio, quia fraudem filijs titulo lucratiuo facta alienatio non valet.

18 Verum falcidia & Trebellianica ammittantur per negationem fideicõmiſſi in qualitate vel quãtitate facta ab hęrede illi cui fideicommiſſum eſt factum?℞.ſm Bart.in l.ſcimus.§.licentia.C.de iure deli. qđ ſic f ſi ille probauerit qualitatem vel quantitatem fideicommiſſi nec aliquam ex ipſis poterit detrahere.

LEGITIMVS quis dicatur. Vide ſupra Filius.

LENO quis dicatur?℞.gl.in.§. quod ſi ĩ adulterio.in ver.crimen.32.q.1.ꝙ eſt qui damnatam adulteram ducit, vel q reconciliat ſibi eam.vt C.de adu. l. caſtitati. vel ſcienter tenet adulteram, vt in d.§.qđ ſi,.vel qui recipit pecuniam pro adulterio. ff.de adult. l.3.§. lenocinij. Limita pręfata in tribus primis caſibus vera, niſi emenda tam teneret. Idem lenocinium cõmittit q quęſtuaria mancipia habet, quia hoc non eſt minus q̃ proprio corpore quæſtum facere.l.palam §.lenonium. ff. de rit.nup.

LEPROSVS ſeparatur ab habitatione hominum vt in capitu. primo de coniuga lepr.in prin.hoc eſt de cõſuetudine approbata vt in tex.& gl.

1 Verum lepra poſt veniens diſſoluat matrimonium?℞.ꝙ nõ.vt patet in d.c.1.& 2. eo ti.Sed ſponſalia benè ſoluit. vt patet in c.fi.eod.tit.

2 Verum vxor teneatur cohabitare cũ viro, vel econtrario vir cum muliere leproſa?℞.ſm gl fi.in d.c.1.ꝙ non in eadem domo vel lecto.ſed benè tenetur ei debitum reddere vt in d.c.2.Sed Pe. Aureolus in 4. diſt.32.dicit ꝙ vbi non poſſet ſine ſua veriſimili infectione g ēt reddere debitũ,ꝙ nõ tenetur.& ponit regulam ꝙ nullus tenetur

reddere debitum vbi ē periculum verisimile de vltimata īfirmitate, & facit ad hoc quod dixi supra. Debitum. §. 3.

3 Vtrum leprosi teneanť ad decimas? Rx. gl. fi. in ca. 2. de ecclesijs edi. q sic nisi de hortis, & nutrimentis animalium suorum quæ sola excipiuntur in d. ca. 2. & ideo de alijs tenētur sicut alij Christiani. Quia quod de vno prohibetur, de alio concessum intelligitur.

4 Vtrum leprosi possint habere ecclesiam, & psbiterum qui eis celebret? Res. q sic, si tot sunt simul quòd eam cū cœmeterio possint construere, dummō veteribus ecclesijs de iure parochiali nō faciāt iniu. d. c. 2.

5 Vtrum leprosi possint promoueri. Vide supra. Corpore viciatus. §. 9. q non neq; celebrare, nisi vt ibi dicif.

6 Verū sacerdos & leprosus fact⁹ possit in parochiali ecclesia prælationis officio fungi? Rx. q si sine scandalo & abhominatione populi non potest illud exercere, debet ab officio remoueri. [a] Ita tñ quod sm facultates ecclesiæ administrētur ei necessaria quousque vixerit, vt in c. tua nos, de cle. egro. Rectoribus vero ecclesiarum qui sine scādalo illorum qui sunt sani non pñt seruire altari, dandos est coadiutor qui curā habeat animarum cui adiutori ad sustentationē congrua portio de facultate ecclesiæ eiusdē assignetur. vt in c. de rectoribus, [a] d. Cle. egrotan. Ex quo patet quod non prohibetur celebrare quando sine scandalo pōt, vt in secreto & huiusmodi arg. d. c. de rectoribus.

LEX sm q rōnalis creatura ordinat̃ ad grām [c] omissis alijs acceptionibus legis sm Fran. de Mairo. in 2. sent. est ars honestè viuēdi. [d] ligans hominē [e] ad sui obseruantiam, aliter non esset lex nisi ligaret.

1 Quotuplex est lex? Rx. vt colligo ex Scot. in 4. di. 14. triplex. Prima dr̃ lex naturæ, & isto modo aliquid dicitur dupliciter de lege naturæ, vno mō tanq̃ principia practicè nota ex terminis vel ꝯclusiones necessariò sequentes ex eis. & hęc strictissimè dicitur de lege naturæ. Secundo mō dr̃ de lege naturæ & largè id qđ est verum practicum consonum principijs, & cōclusionibus legis naturæ. intantū q statim notum est oībus illud ꝯuenire tali legi. Secūda lex dicitur positiua diuina quæ continetur in his q̃ sunt in veteri, & nouo testamento, & licèt Gratian⁹ vocet ipsam legē naturæ, limitat eum q est verū prout est posita ab autore naturæ, & distinguit contra ius positum, ab aliquo qui non est autor naturæ. Tertia lex dicitur positiua hoc ē posita ab hominibus. Multa enim ecclesia statuit, & imperatores vltra ius diuinum pp obseruantiam honestiorem in morib. & pp reuerentiam maiorē in suscipiēdis, & administrandis sacramentis, de prima, & secunda ha-

horrore, nō compellet eum, quia ad impossibile nemo tenetur. l. impossibilium. ff. de reg. iur. benè verum est q si non constat ecclesiæ de impossibilitate posset tamen excōicare. qui tñ licet esset quò ad ecclesiam militantem excommunicatus non tñ quò ad ecclesiam triumphantem. c. literas. de resti spol. & c. inqsitionis. de sen. exc. & infert Pa sanū posse præcise compelli ad reddendum debitum vxori leprosæ, qđ tñ intelligitur vt hic. Item marit⁹ ethicus vel alia infirmitate decētus non tenetur debitum reddere si non potest absq; periculo ꝑsonę suæ. q2 ordinata charitas, &c. Ita Abba. ibidem &c. vide ĩ. Matrimonium. 3. impedimento. §. 14.

a Officio remoueri] Et hoc pp publicū. vide Pa. in d. c. de rectoribus.

b Rectoribus] Si facultates nō sufficiunt vtriusq; prępponatur eger & coadiutor, i episcopus prouidebit, vel parochiani ita consuluit Card. consi 70. sequitur Pa. in d. c. de rectoribus.

c Ordinatur ad gratiam] Lex ordinatur ad bonū cōe sicut ad finē. Quod sic patet sm Th. 1. 2. q. 90. Lex. n. ptinet ad id qđ est principium humanorū actuum quorum principiū est rō. In ratione autē oportet eē aliqđ qđ sic principiū respectu omniū aliorum & hoc ē finis vltimus ex quo patet q lex ordinatur ad cōmune sicut ad finem. ex quo etiam sequitur cū finis vltimus sit fęlicitas. legem ad fęlicitatem ordinari, quia necessè est eam respicere ordinē quia est in beatitudine. Et cum qualibet pars ordinetur ad totum sicut imperfectum ad perfectum, & quilibet homo sit pars cōitatis oportet eum ad fœlicitatem cōmunem ordinari. Propter quod dixit philosoph⁹ in 9. eth. Legalia iusta dicitur conseruatiua, & factiua fœlicitatis, & particularitier ipsius politica cōicatione, perfecta aūt cōitas ciuitas ē vt dicit primo poli. Quare cum ad fœlicitatē nō possumus ꝑuenire nisi per gratiā optime dr̃ hic lege capi, sm q rōnalis creatura ordinatur ad gratiam.

d Honestæ viuēdi] Ad hoc. §. 1. insti. de iust. & iur. Alias descriptiones legis vide in l. 2. ff. de legi. vbi pulcherrima dicta. Et gl. ibi colligit descriptionem legis. dicit q lex est sanctio sancta pręcipiēs honesta, ꝓhibens contraria. vide S. Th. 1. 2. q. 92. ar. fi. & tex. 1. dis. ca. lex & ibi Arc. & l. 1. & l. legis virtus. ff. de legi.

e Ligans hominem] Vide & S. Tho. 1. 2. q. 90. articulo. 1. in corpore ait, Lex re-

gula quædam est & mensura, ſm quam inducitur aliquis ad agẽdum, vel ab agẽdo retrahitur. Dicitur.n. lex a ligando, quia obligat ad agendum. regula aũt & mensura humanorum actuũ est rõ, q̃ est principiũ primũ actuũ humanorũ. Rõnis. n. est ordinare ad finem, qui est primum principiũ in agendis, ſm Philosophũ. In vnoquoq; autem gñe id quod est principiũ est mẽsura & regula illius generis, sicut vnitas in gñe numeri est motus primus in genere motuum.

a Condendi legem] Lex gñalis regulariter non fit nisi ab imperatore vel summo pontifice qui hñt ptãtẽ vniuersalem ſm Bar. in l. nõ ambigitur. ff. de legi. & ibi gl. tenet populũ Romanũ nõ posse hodie legem condere. Quam tenet. Bal. & Cy. in l. fi. C. de legi. & vide no. in §. sed quod princi. pi. inst. de iu nat. De statuto ãt vr mihi tex. in l. omnes populi ff. de iusti. & iur. & in sti de iure nat. in §. ius aũt. & hoc generaliter in q̃cũq; populo et iurisditionẽ nõ hñte, vt possit condere statuta. Et ita tenet Alb. Bal. & do. Ias. cõtra Bart. in d. l. oẽs populi. Et cano. in c. ꝙ clericis. de foro cõpeten. & in c. fi. de consue. & Bal. in rub. de consti. in 5 col. dicit ꝙ in statuto populi vel cõstitutio ne non requirit consensus principis. Quia sufficit licẽtia ꝓprij magistratus & licẽtentia generalis quam habent ex. d. l. omnes populi. De consuetudine tamen habetur ꝙ statuta confirmentur a principe, licèt fortè de iure non sit necessarium. quamuis Bal. contra in l. humanum. C. de legib. & malè secundùm d. Iaso. aliquas tamen limitationes habes de populo condẽta statuta per Iaso. vbi supra.

habes. j. Papa. S. 1. & præceptum per totum de quibus hic tractare non intendo. sed de tertia lege positiua quæ quidem lex positiua tãtũ habet de rectitudine in quãtũ a lege naturę deriuat. Si verò discordet ab ea, iã non erit lex sed corruptio legis. vt Augu. in primo li. de liber. ar. Non videtur inquit esse lex quę iusta non fuerit. Vnde inquantum habet de iustitia intantum habet de veritate legis. & hoc est quod dicit Isido. in ca. consuetudo dist. 1. Lex erit omne quod ratione cõsistit. Nam ſm Fran. vbi. s quia principia legis naturę non põt eodem modo applicari omnib. propter multam varietatem rerum humanarũ, ideo exinde pueni t diuersitas legis positiuę.

v Quis põt facere leges? ℞ ſm Bald. in l. omnes populi ff. de iustitia, & iure. 3. col. ver. & in suam quantũ &c. ꝙ quantũ, qs hẽt de iurisditione tantã hẽt de au toritate condendi legẽ [a] vel statutum, nec vlterius extenditur. nisi hi qui quorũ interest consentiant vel ad minus sint præsentes secundum Inn. in c. 1. de loc. & in cap. a nobis. el. 1. de sen. exc. alle. c. fi. de his quæ fiũt a præl. Rõ ſm d Ant. in c. cũ laicis, de reb. ec. nõ alienan. idem no. Pa. ibidem 3 notabili. quia potestas statuendi dependet a iurisditione & imperio in statuẽte, & subiectione quò ad eum in quem statuitur. ca. ecclesia. de const. c. benè quidem 15. di. gl. in ver. potest sed solùm facit in argumẽtum, quia diffinit iurisdi. & Bar. in l. 1. ff. de iurisd. omnium iudicum.

3 Vtrum lex canonica vel quælibet alia lex seu constitutio, vel statũm obliget ad mortale peccatum ex transgressione eius? ℞. Pa. in c. alerici officia. de 6. & hon. clerici. ꝙ non semper, sicut nec lex ciuilis inducit semper decapitationẽ. Cõsidera ergo ꝙ aut lex habet in se materiã præceptiuam, & verisimiliter excogitatam multũ a statuente, & tũc nõ cures de verbis, qa verba sunt accõmodãda materiæ tex. est cũ gl. in c. rogo. [b] 10. q. 3. & pulcher. text. in cle. exiui. [c] de ver. signifi. & sic dic quod inducit mortale. Si verò non constat de materia vbi quis esset cert[us] de mente statuentis quod vult inducere ad mortale. sic inducit. Facit quod notat gl. in capitu. 3. & capitulo per venerabilem. qui fi. sint leg. & ibi per Pan. [d] Aut cum nescitur de mente latoris. Tunc considera quod aut verba sunt pręceptiua, puta præcipimus. iubemus. sic obligat ad mortale. Facit c. ꝙ præcipitur. [e] 14. quęst. 1. Aut vtitur verbis imperatiui modi. [f] & si materia non est necessaria, nec multũ ponderosa, non obligat ad mortale, vt exemplum si quis te percusit in vna maxilla pbe &c. quia est consil. 23. quæsti. 1. paratos. Si verò materia est necessaria & multũ pon-

b Tex. est cum glo. in capit. rogo] Exemplum moneo vos nè blasphemetis, nè furtũ faciatis, subiecta n materia & si verbum moneo nõ sit verbũ præceptiuum obligat. ad hoc. c. sic. n. 24 q. 1.

c Clem. exiui.] In §. vt autem in ver. vel ſaltẽ rõnem materiæ. Et rogat[us] aliqñ importat mãdatũ, vt l. si fui mei rogatu. ff. de neg. gestis. Et aliqñ mandare accipit pro rogare. vt c. guilisart[us]. 1 prin ci. 23. q. 4.

d Et ibi p Pau.] Glo & Pan. in locis hic allegatis nihil dicunt de hoc. sed Pan. in c. nã cõcupiscẽtiã. de const tutio in 1. col. hoc dicit. & sic est intelligẽdũ. c. a. d̃ maiorita. & obedien. ibi si qs nõ obedierit principi morte moriatur.

e Ca. quod præcipitur] Qui a resistendo superiori Deo resistit. ad Rom 13. & c. qui resistit 11. q. 3.

f Imperatiui modi]. Adducit

derosa sic inducit mortale, tex.est in Clemen.exiui. in §.itē qa ꝑterea, de verb.signi.Exēplū in Psal.Vouete quod est consilij, qa votū fit de supererogatione, & reddite, & istud est præcepti, qa quod ē premissum est debitū;de pac.c.1.& debitum reddere est pręceptum iustitiæ.l. iustitia. §. iuris præcepta.ff.de iusti.& iure. Facit qa obligare se ē voluntatis,sed reddere est necessitatis,vt in l.sicut initio. C. de actio. & obligat. Aut vtimur verbis inhibitorijs,vt inihibem*, ꝓhibemus, interdicim* & huiusmodi, a & sic inducūt mortale ſm Pa. in c.nā concupiscentiam,de consti.aut loqtur ꝑ verba cōmunia vt decerno, statuo,& similia, & sic non obligant ad mortale,vt dicit idē Pa.in d. c. nā concupiscentiā, b similiter est verbū cōmune innouo, & ordino siue in plurali dicātur, siue in singulari,Aut loquitur ꝑ verbū debet, & sic inducit mortale, qa debet ex ꝓprio significato importat necessitatem. vt in gl.in Clem.Attēdentes circa principiū,in versiculo debeant de statu.regu. Idē dicit gl.in c.ꝓposuit in versi. non debet. de appel. & per Bar.in l.3. C.de pigno. c & in l.sæpe. ff. de officio pręsi. in fi. & alijs allegatis in dicta Clem. Attēdentes ꝑ gl. & q̄uis ratione materię aliqñ sit congruitatis, in ca.1. de despon.impuber.&nota. glo.in dicta.l.sæpe.& l.2.tamen dicit Panormita. in capit.1.de dolo & contum.in primo.not. in fine. Improprietates sunt vitandæ non ad sequentiam trahendæ capitu.propterea, & capi. fina. & quod ibi nota. in gloss. de verborum significatione ideo solū habebit locum ꝙ sit consilij in casu speciali ratione materiæ q̄ consultiua est.Aut comminatur sub pœna excommunicatiōis & sic inducit mortale, quia nisi pro mortali nullus excommunicatur. 11.quæstione.3. nullus, & capitulo nemo episcoporum, & de sententia excōmunica.c.1.lib. 6. Facit ad hoc in ar. c. præpterea. de offi.deleg & l.oratio. ff.de sponsa.& l.2 ff.de iur.omn. iud.quia eadem obligatione qua obligat excom.mu. similiter pe:uenitur. Facit quod not. in Clement. vbi tenet Stephanus d ꝙ peccat mortaliter cōtrafaciens sanctioni,& dr̄ sanctio propriè cōstitutio seu lex pęnalis,vt ibi no. gl. in ver.sanctione. Aut loquit̄ per virtutem obedietiæ,vel sub pęna maledictionis æternæ, vel sub indignatione omnipotētis Dei & huiusmodi, sic inducit mortale vt in c. vnico.de sta.monach.§.vlti. li. 6. Aut cōsuetudo habet talia verba obligent ad mortale,vt sic inducent.ar. c.dilectus de consue. & l. minimè.& l.si de interpretatione.ff.de leg.tex.est ī d. Clem. exiui. §.itē qa præterea. Sed aduerte hic ꝙ vbi ex se inducit ad mortale non semꝑ peccat mortaliter contrafaciens, vt supra. Inobedientia dictum est vt ibi, vide in principi.

4 Verū in foro ꝯsciētię lex canonica ciuilis vel alia ēī ꝓceptiua semꝑ sit seruāda ī lę. ꝙ nō e in 1 casibus, vt coll:go ex In in c. qa plerique. de immu.ec. & de homi.in c. sicut dignū, & ex cō. 11.se.lo.Cal.& sa in pro-

Panor.in d.c.nā cōcupiscētiā. de constit.si consuetudo hēretꝙ verba imperatiua importent peccatum seu pręceptum,illa seruāda esset, vt c.cū dilectus,de consuetu & l. minimè.de legi. si verò nulla est consuetudo distingue vt hic.

a Et huiusmodi] Ratio quia talia verba ęquipollent ꝓceptis. Inhibitio. n. cōtinet in se præceptum. Archi.37. dist.in summa,si verò sunt verba exortatiua vt obsecramus, ꝯsulimus,tūc nō inducunt ad mortale d.c.ꝙ ꝓcipitur.

b In d.c.nā concupiscentia] Allegat. S. Tho. 2. 2.q. 186. arti.9. ad sm. vbi dicit sicut ꝯuentio legis inducit mortem tēporalē,ita nec mortē ęternā.Et hęc vidit Pa. in dictis locis, sed ꝙ sequitur nō dicit.Pa. ibi.

c Bar.in l. 3. C. de pigno.] In repetitio. 1. & 3. no.& ibi latè declarat an & qñ verbum debet importat necessitatem.

d Rñ. ꝙ non] Tu dic vt ꝑ Pa. in c.1.de consti. ꝙ aut lex distinguit inter vtrunque forū & dic vt hic statim in primo casu.Aut non distinguit nec subest causa distinguēdi tunc si non est peccati nutritiua seruanda est ēt in foro animæ, nam ex quo lex est iusta seruanda est ēt in foro animæ, quia autoritate dei est ædita, Prouer.9? ꝑ me reges regnant. 8 dist quo iure, si aū. lex esset iniusta non esset seruanda Et potest esse iniusta tribus modis vt patet hic. 3 4 & 6. catu. & habes infra §.ti in postilla Et Th 1.2. q.96. subdit propter scandalum & turbationem debet illa lex seruari. Quia rōne scandali euitādi debet qs concedere de iure suo, vt in c.2 de nouī operi.nunciā. & 1 c nihil. de ptc. ꝑ hoc singu.dicit In.in c.nisi cū pridē,de renunciā. vt allegat Roma. in si. singu.luorum,si ex psona episcopi imminet scandalum ciuitati vel ecclesię pōt rogi episcopus ad renunciandum, debet tamen dari sibi cambium, & Roman. in l.1a cui.de verb. ob. in vltim.col. vbi nititur ꝓbare ꝙ lex ciuilis non obligat ad penā, debet intelligi qñ lex non est iusta &c. Et quādo lex est iniusta ipso iure est

prologo decretaliũ,& Ioã. An in c.q̃q̃ de vsu. lib.6.& alijs. Primus quãdo lex positiua distinguit inter forũ contentiosum, & consciæ, quia non seruabitur in foro pœnitentiali autoritate ipsius legis ca.tua, [a] & quod ibi notatur de sponsa. Secũdus qñ ius fundat se super præsumptione, & nõ super veritate, quia in foro conscientiæ attendimus ad veritatem, vt credamus confitenti de omnibus, quia solũ agitur de præiudicio ipsius animæ cap. significasti. 2. de hom. Ideo si sit veritas contra præsumptionem nõ seruabitur, vnde licèt hæres non fecerit inuentarium, [b] tñ in conscia non tenebit, nisi inquantum hereditas se extendit, quanuis ius aliter velit, quia præsumit pl[us] esse in hæreditate. vt ĩ aut. de heredi.& falci.§.si verò non deceret no. hoc probatur in d.c. tua.& in c. literis in fi. de restit. spo. & in ca.a nobis el.1. de sent.exc.& vide Bal. in rep.l.1.in.10.col. C. de sa.san.ec. Tertius quã do lex non est ad vtilitatem communem, sed princeps propter vtilitatem propriã edidit. Facit.4.di.c.erit autem lex. [c] & dicitur iniusta tunc lex ex fine ſm Pan. in c.canonum, de const. Quartus quando lex non distribuit æquè onera subditis, sicut debet facere bonus pater familias, quia sic est iniusta de forma ſm Pa. in d.c. canonum. Quintus quando excedit autoritatem statuẽtis, vt patet in statuto epi, quod non ligat delinquentes extra diœcesim suam ẽt suos subditos vt in c.vt ani marum, de const. li.6. facit.l. fi. supra. de iurisdi.om. iudi. & sic dicitur iniusta ex autoritate. [d] & pro istis trib[us] casibus facit quod no Bart. in l. vectigalia [e] in princ.ff. de pub. vbi dicit q̃ gabella licitè fraudatur quæ iustè non est imposita. Sextus qñ est pœnalis quia ante condemnationem non tenetur quis soluere in foro animæ pœnam, vt est gloss. singularis [f] in c. fraternitas. 12.q. 2.& quo dic. vt infra. Pœna. §.3. Septimus quando ratio legis cessar in foro animæ. Nam licèt lex nõ exprimat rationem seu causam, non tamen debemus eam coniecturare, & ad limites illius limitare vel ampliare eam iuxta theoricam doctorum in l. non dubium [g] C. de legi. Exemplũ in ciuitate obsessa statuitur quòd portæ ciuitatis maneãt clausæ, & hoc pro vtilitate cõi, vt in pluribus potest quod continget hostes insequi aliquos ciues ita quod in dãnum cederet ciuitatis nisi aperirentur portæ, tunc sunt aperiendæ. Quia esset nisi aperirentur contra bonum & vtilitatem communem. verum est quòd non pertinet ad quemlibet hoc interpretari nisi periculum sit subitaneum. Vel sit manifestum legislatorem illud intendisse, sed solùm ad regẽtem ciuitatem & huiusmodi. Item aliud exemplum, statuto cauetur quod vxore moriente sine liberis vir lucretur dimidiam dotis, quanuis non exprimatur causa, tamen nos debemus coniecturare causam huius statuti, videlicet sumptus mariti quos facit in ducendo vxorem ad domum, nec alia causa potest esse, & sic si non ducit eam non debet lucrari. Secus esset si sic lucraretur mulier sicut vir. Quia tunc causa extimaretur affectus maritalis, & ideo etiam si non dixisset lucraret. hec no. Pa in c.ex publico. de couer.coniug. [h] facit

nulla, nec indiget irritatione secundùm Pa. in c. fi. de præscrip in 4. not.

a Capi. tua] Exẽplum. ibi matrimonium absque consensu non valet. Et ideo licèt ecclesia cõpellat contrahentem, si tamẽ in foro pœnitẽtiali quis dicat nullo modo cõsentisse, absoluendus erit.

h Inuentarium] Idem Pa. in c. tua nos. de vsu.

c Erit autẽ lex] In verbo nullo priuato commodo puta si princeps propter lucrum bãniret vnã formam monetæ.

d Ex autoritate] Hoc ponit Pa. in d.c. canonum.

e Bar. in l. vecti. galia] Sequitur Bald. in l. veluti. ff. de iust.& iu. in l. cum proponas infi C. de nau. fe. vide Alex. in d.l. vectigalia.

f Vt est glos. singularis] Allegat illa gl. a multis. tu tñ adde Pe. de Anc in c.1. de ꝯst. li.6.& in c. fi. pp. de rescr. vbi vult q̃ iura iducta ad vindictam cessẽt in foro consciæ, Idem Pe. con.42. incipit clariori. Et d. Ant. in c.1. 3 col. de do & cõtu. dicit pœnã legis si quis in tantam. C. vnde vi. cessare in foro cõscientiæ, & cõsil.19. inci. Casus vult prelatũ non debere priuare emphiteutã quãdo statim reuocauit alienat onẽ, & plenè vide per Fel. in proœmio decre.

g Doctores in l. ge nõn dubium. Hoc dicit forq aliter Pa in c fi. de resc. Inquit n. ego puto ẽt si rõ non sit expressa ĩ lege, tñ ex quo non põt elici nisi vna rõ naturalis & indubitata debet fieri extensio ad limites illius rõnis, quia præsumendũ est legislatorẽ fuisse motum ex rõne naturali, vt no. sẽtit gl. in l. tale pactũ. §. fi. ff. de pact. Ad de gl. in cle. 1. in ver. præsidentes. de rescriptis, & gl. in cle. ni vero eligatur de elec. & ibi Car. 22. q. Adde Barb. consil. 32.

h In c. ex publico, de conuer. cõiug.] Vide Pa. in c.3. loco, de præsump.& in consi. 1.1. part. Et adde Mathe. no.74 incip. Not. statutũ.

a §. Qui impleto] Vbi dicit ad id se porrigere fictionem, ad quod se porrigit lex naturæ. exemplũ mortu[us], & furiosus non possunt cõsentire, & idẽ in absente, & ignorante.

b Et Ioa. An. in mercurialibus] Disputat. n. vtrũ religiosus q portat habitũ velatum sit apostata, & concludit q sic & facit cõtra laruantes se.

c Et quod no. in d. §. dulcissimis] Ibi Batt. inducit ad q̃nẽ de patre hñte filios ex duabus vxorib[us] & in morte iussit eos equaliter diuidere, q̃a ista iussio non extenditur ad prædiũ proprium vnius filij nisi pater expressisset. Sequitur ibidem Bal. Et facit ad q. l. magis puto. §. fi. cum l. seq. ff. de reb. eo.

d Pa. in ca. 1.] In secunda col. ver. Quid autem. Vbi concludit sniam latam contra simile legis, si non inuenitur lex expressa, non valere nisi &c. Et Inno. dicit in d. ca. cum speciali. Iudicem posse facere interrogationes ab his q̃ sunt in iure expressę si ęquitas eũ mouerit, & intellige vt ibi per Pa. s. in d. c. 1. Et vult dicere quòd si iudex daret sniam contra simile facilioribus terminis excusaretur, seu sententia valeret.

e Est aĩa legis]

facit quod idẽ Pa. not. in c. quia in insulis. de regu. vbi dicit q lex debet ampliari, & restringi ad limites rationis expressè, etiam si verba non patiantur, vt in l. adigere. §. quamuis, ff. de iurepat. & in l. cũ pr. §. dulcissimis. ff. de lega. 2. & in l. pater. §. fundum. ff. de le. 3. Facit. c. cũ dilecta. de confir. vti. vel inuti. & bon[us] tex. in regula. fi. de re. iu. li. 6. & q̃d no. Bar. in l. Itẽ quæritur. §. qui impleto. a circa fi. ff. loc. & idẽ Pa. i c. 1. de iura. cal. pe. no. dicit q etiam in penalibus seu odiosis q̃n ratio est expressa extẽditur, & ampliatur dispositio legis ad limites rationis expresè. no. gl. in cle. 1. in ver. eligatur, de elec. & in cle. 2. in versi. pileum de vi. & hon. cleri. & in dic. regula fi. & quod ibi no. Di. & Io. An. in Mercurialibus, b & quod no. in d. §. dulcissimis. c secus esset in dictis pęnalibus s̃m eũdem Pa. in c. 1. d de sent. & re. iud. vbi allegaretur simile sub terminis faciliorib[us], vel paribus. vt not. Inn. ĩ c. cum speciali, de appe. Item iste casus ꝓbatur, q̃a rõ legis plus debet attendi quã lex ipsa. l. 1. C. quę sit longa consue. & 1. di. c. consuetudo, vbi dicitur, lex est quicquid ratione consistit. vnde Bal. in c. 1. de cons. dicit q̃d lex consistit in substantia rationis. & Bar. in l. cum mulier. ff. sol. ma. in. 1. no. dicit quod ratio legis & mẽs legis idem est, & propterea dicit gl. fi. in l. 1. & 2. C. quę sit long. consue. in glo. fi. in prin. quod non minus debet attendi ratio legis quã lex ipsa. hoc intellige de ratione finali quæ dicitur ipsa lex secundũ Bal. in c. dilectus el 2. de rescr. & in l. si quis seruo C. de fur. dicit quòd ratio finalis est anima legis. e Idem vbicunque habet locum ratio legis habet locum etiam lex. C. de interdi. l. 1. secundùm Arch. & sequitur Gemi. in capit. vbi periculũ. in prin. in 3. not. d. elec. libr. 6. imo plus etiam si verba contra dicant. vt l. scire oportet. §. aliud in verbo sed & si maximè verba legis. ff. de exc. tuto. non enim in folijs. sed in sensu cõsistit euangeliũ capi. marchion. 1. quæ. 1. & cap. intelligentia. de verb. signifi. facit tex. in l. 3. C. de libe. præte. vbi enim inquit manifestissim[us] est sensus testatoris interpretatio verborũ nusquam tantùm valet vt melior sensu existat Bal. etiam in l. commissoriè. C. de pact. interem. & ven. dicit quod iudici licèt sit imposita necessitas seruandi statutum secundùm formam prout iacet ad literã ar. l. 1. §. si is qui nauem. ff. de exercito. tamen non habebit locum hęc necessitas, nisi saluo intellectu, quia litera occidit, spiritus viuificat. & facit pro hoc glo. in c. illo vos. in ver. pignus de pignori. quæ dicit mente contrahentium cõsiderata. Et ad iura quę dicunt legem seruandam etiã in foro animæ dic q verum quando est eadem ratio in vtroque foro, quia sic non cessat in foro animæ. ita R. Pa. in c. tua in fi. de vsuris, & quomodo ratio vel causa finalis potest cognosci, vide supra Causa. §. 5. Octauus q̃n verba legis non adaptantur ad aliquem casum, nec eius dispositio adaptabitur si de mente aliter non constet. hoc est notabile dictum Bar. in l. 4. § toties. quem legit sub. §. prætor erit. ff. de damno infecto. & in l. ita autem. in prin. ff. de admi. tuto. & ibi dicit statuto cauetur q soluuntur pro gabella de quolibet contractu sex denarij pro libra f istud non habebit locum in re inæstimabili q̃a cũ verba nõ adaptenť nec dispositio. Facit. c. idemptitatibus g §. sed cum eas. &

Põt haberi hoc ex dictis eius, sed præcisè hoc non dicit.

f Libra] Idem si res super qua cõtrahitur non ascendit ad librã. Et sequunť Ang. Imo Pau. de Ca. & Ale in d. l. prætor ait. licèt Ro. contra.

g C. idẽtitatib.] Illa text. est melior de toto corpore iuris secundũ Io. de Ana. in c. 2. de male Ad. de tu Fel. in c. postulasti. d Iudęis. in 1. no. qui allegat ad hoc tex. in c. ea quæ. in fi. de sta. mon.

& ibi Ge.de ele.li.6.& Bartol.in l.quod cõſtitutum. [a] ff.de teſta.milit. Nonus quãdo lex ciuilis licèt nõ ſit improbata de iure canonico fouet lucrum odioſum ꝓximo, vel rigorẽ quẽdam. exemplum in c.fili⁹ noſter. de teſt. vbi licèt lex ciuilis diſponat valere legatũ rei alienę, tñ non eſt ſeruanda in foro animæ, qꝛ fouet lucrum odioſum hæredi, nec eſt fundata ſuper naturali æquitate apertè non conſtito de voluntate defuncti, & facit in ſimili c.ex parte. in fi.de cenſi.& c.dilecti de iud. Ibi prouideatis attentè nè ita ſubtiliter, & ca.1. de dolo, & contum. Ibi rigor, & diſpoſitio iuris non requirit. de quo dic. vt. s̃. Legatum primũ.§.23. Decimus qñ lex eſt iniuſta ſiue ex forma vel ex fine vel ex autoritate, vt dictũ eſt in 3.4.& 5. Caſu ſiue ẽt qualitercunque inducat ad pctm̃ ꝯ legẽ Dei aut iuris canonici vt ſunt leges quę ꝯcedunt vſuras, contra c.ſuper eod. de vſuris. Item quæ concedunt incantationes ꝯ ventos & nubes ſicut.l. eorũ.[b] C.de male. & mat. contra. 26.q.5.& 6. in multis.c.notata. Item quæ concedunt pſcriptionẽ cũ mala fide ꝯtra regulá poſſeſſor. de re. iu.li.6. Item quæ permittũt deceptionẽ inter contrahẽtes vſque ad dimidiá [c] contra illud q non egit dolum &c. Itẽ q̃ nolunt aliquẽ obligari ex nudo pacto, [d] cõtra c.iuramenti. 22. q. 5. Itẽ q̃ nolunt valere legata ad pias cãs, niſi per teſtes probẽt ar. ꝯ c.relatum.el 1.& c.cum eſſes. & indicante, de teſt. Item quæ nolunt teneri hęredẽ ex delicto defuncti cõtra notata in c. in literis, de rapto. & in c.tuã nos de vſuris. vide ſupra. Hæres.§.4. Item quæ nolũt ſpurium alendum ꝯ naturalem pietatẽ. Vide s̃. Filius. §.4. Item quæ prohibẽt vel ꝑmittunt aut diſponunt ſuper contrahẽdis matrimonijs diſſoluẽdis, [e] & huiuſmodi ꝯ canones. Item quæ prohibent comprehenſam in adulterio teneri in l.crimen. 1. & l. caſtitati. C.de adult.contr.§.ſed obijcitur 32.q.1. intellige ſi vult corrigere ſe. Itẽ quæ concedũt concubinatũ. contra illud. Exo.20.non męcaberis. Vide s̃.Concubinatus. Item q̃ priuatæ perſonæ ꝯcedunt homicidiũ ꝯ illud. non occides. vide s̃.Homicidium. §.6.& de huiuſmodi habes in locis ſuis diffuſius. Aduerte tamen quòd quãdo lex vel ſtatutum aliquid denegat propter æquum vel bonũ publicũ, vt puta, quod nõ ſoluẽs gabellam non audiatur, vel inſtrumẽtum quod non eſt regiſtratũ in libris communis reputatur falſum, habebit locũ in conſcientia etiam ſm Bald.in c.ſi quis per triginta.ſi de feud.controuer.fue. Item exemplificat [f] Bart.in extrauag.ad reprimẽdum in verbo denunciationem [g] in Macedoniano, & Velleiano, qđ no. Vndecimus quãdo lex ciuilis non fuit moribus vtentium recepta, & canon non diſponit aliter expreſsè non obligat de neceſsitate. vt notat Pan.in c.literas in finalibus verbis, de iura. cal. De lege canonica vel ſtatuto, dic vt s̃.Conſtitutio.§.1.qñ non fuit moribus recepta.

5 Verũ clerici & aliæ perſonæ eccleſiaſticæ teneant ſeruare leges aut ſtatuta laicorũ? ℞. Pan.in c.eccleſia S.Mariæ.4.col.ver. Et dico ꝙ hęc q. de conſ. Aut diſponit ſpecificè ſup reb.eccleſiaſticis & bonis earũ, & ſic eſt nulla tanq̃ ꝯdita ab eo q non hẽt ptãtem, & ſic non eſt ſeruanda ẽt de honeſtate, qꝛ nec Imperator aut alius ſęcularis

& limitat hoc verũ, qñ caſus eueniens nõ adaptat nec pęnę nec delicto, ſed ſecus ſi delicto, & nõ pœnę, exemplum in d.c.poſtulaſti. vbi Iudęus percutiẽs clericum, ex eo quia non conuenit ſibi pœna excõmunicationis, punitur alia pœna.ſ.pecuniaria, vel interdicitur ei commercium Chriſtianorum. & vbi pęna ordinaria nõ cadit in delinquentem iudex arbitrio ſuo imponet aliã æquiualentem. Ad hoc gl.pe.in c.reprehenſibili., de ap. per.Bar in l.hos accuſare.§.omnibus.ff.de accu.in fi. vbi dicit de ſtatuto, quo cauet vt ei qui extraxerit ſanguinẽ vulnerando aliquẽ in platea incidatur man⁹ dextra. ſi non habet punietur arbitrio iudicis. idem tenet Bal. in auth. ſed nouo iure. 3. col.verſi. quid ſi manum non habet. C. de ſer.fu. & in l. vnica, circa medium vlti. col.C.de ſenten. quæ pro eo qđ inter. profer.

[a] In l.quod conſtitutum] Infert ꝙ prior hoſpitalis non erit exẽpt⁹ hoſpitali exẽpto niſi, & ipſe ſit de corpore. Nam ſi eſſet laicus qui po.eſt eſſe rector hoſpitalis, vt in Cle. 2. de reli. do. non haberet locũ textus, c. per exemptionem. de priuile.li 6. quo caueur, exempta eccleſia, intelligi exẽptos preſbyteros monachos & perpetuò oblatos.

[b] Sicut l. eorũ] Ibi Sal.

[c] Vſque ad dimidiam] de quibus vide ſupra dol⁹. §.9.cum addi.

[d] Ex nudo pacto] de quo vide infra, Pactum.§. 4. cum addi.

[e] Diſſoluendis] de quo infra. matrimoniũ. 3. impedim.17 §.1.

[f] Item exẽplificat] De his duobus dictis vide. ĩ. præſcriptio. §. 47. ad fin.

[g] Denũtiationẽ] Circa medium vet.quid de filio fami. & idem in ſeq. verſ.

hēt poteſtatem ſuper eccleſias,[a] aūt eccleſiaſticas perſonas, vt in d. ca. eccleſia, & hoc verum niſi in duob[9] caſibus. Primus eſt quādo eſt priuilegiatiua, quia poteſt quis priuilegiare, etiā non ſuum ſubditum, ſic intellige. c. nouit de iudi. vbi alle. lex Theodoſij. Secundusq̄ñ lex eſt fundata ſuper naturali ratione, quia tūc debet ſeruari, non ratione legis, ſed ratione iuſtitiæ naturalis. l. ſcii e oportet. ff. de excuſa. tuto. §. qui non iuſtæ, Aut lex diſponit generaliter non faciendo mentionē ꝗ clericis vel eccleſiaſticis. Sed non poteſt ſeruari ſine peccato, vt in pręſcriptione malæ fidei, & ſic non eſt ſeruanda a quocunque, [b] c. fi. de præſcri. & c. licèt mulieres. de iurei. li. 6. Aut eſt generalis, & rationabilis nec contradicit canonib. & tūc ſi eſt fauorabilis ſeruanda eſt ēt quò ad clericos, & eccleſiaſticas perſonas, vt ī c. 2. requiris de appel. Vnde ſtatutum quod diſponit, vt exiſtentibus maſculis mulier non ſuccedat, porrigit etiam ad clericos, vt no. Panor. in c. conſtitutus. 5. not. de re. in integ. Similiter priuilegium conceſſum hominibus alicuius loci comprehendit etiam clericos illius loci, licèt non exprimat. Facit c. ꝙ clericis. de fo. com. no. Io. de Lig. in c. ꝙ clericis, [c] de foro competen. & Bal in l. cunctos populos. [d] C. de ſum tri. Et no. quādo talis lex generaliter diſponens poteſt ſe habere ad commodum & incommodum non poteſt dici præiudicialis. Exemplum, ſtatutū diſponit quòd primogenit[9] ſuccedat, certè ſecundogenitus licèt ſit clericus non ſuccedet. Similiter in ſtatuto quo maſculi excludunt mulieres non ſuccedet mulier quanuis ſit effecta religioſa. [e] Et ideo omnes leges diſponentes ſuper contractibus empti. vendi. locato, commodato, & huiuſmodi, ſi non contradicunt canonibus ſunt ſeruandæ, etiam quò ad eccleſiaſticas perſonas. Facit capitul. primo de no. ope. nuntia & eſt de mente Hoſtienſ. & Ioannis Andr. in capitulo eccleſia, vt lit. penul. Secus ſi ſimpliciter afferret præiudicium, vt qui non facit inuentarium. [f] vel qui infra tale tempus non adiuit hæreditatem ſit priuatus, & huiuſmodi, quia nunquam poteſt eſſe ad commodum eccleſiaſticorum, & ideo non tenetur. Similiter quando ſtatuitur nè poſſit aliquid vendi. Non ſubditis. [g] Aut lex ciuilis eſt generalis & rationalis, ſed deuiat a iure canonico, exemplum in capitul. 2. de arbi. libro. 6. tunc in foro ſæculari ſeruabitur. Sed non in foro eccleſiaſtico, neque in terris ſubiectis dominio eccleſiæ, quia tunc debet ſeruari lex canonica in vtroque for. Facit capitul. ſi duobus de appellatio. & quod not. in capitulo quod clericis. de foro competente. Aut lex ciuilis diſponit ſuper materia ad eccleſiam pertinente, non diſponente de ipſa materia. Sed tollendo lucrum quod aliàs dederat, vel imponendo pœnam actum explicanti. Exemplum primi de raptore contrahēte matrimonium cum rapta, in quo caſu lex priuat omnibus bonis datis ſibi a raptore, & ſic non valet, vt vult gloſſ. notabilis in capi. de puellis. trigeſimaſeſta quæſtion. 2. & eam ſequi videtur Federicus conſilio trigeſimoquinto & mihi placet [h] quia videtur intimidare matrimonium, & ſic non eſt ſeruanda etiam quò ad non eccleſiaſticos. Exemplum ſecundi, ſtatutum punit contrahētem ſine conſenſu p̄ris vel agnatorum, &

a Super eccleſias] Imo Imperator recognoſcit Imperiū ab eccleſia, vnde ab ea coronatur, & transfertur Imperium de gente in gentem, vt patet de Græcis ad Alemanos, de quo p Bar. in l. 1. § præfides. ff. de requi. re. adde Franciſc. Aret. con. 158. & Pau. con. 84. & in c. nouit de iudic. de quo etiam p Pa. conſ. 3 & 6. & quia ſi obſeruarētur, denotaretur quædam ſuperioritas Imperij ad eccleſiam, quod non videtur honeſtū, imo eſſet confundere monarchiam.

b Non eſt ſeruāda a quocūque] Adde Pe. de Anc. conſ. 119. Pau. de Ca. cōſ. 290. in. 1. impreſſis. & Are. con 148. vbi qualiter debitor poſſidet debitum, & creditor creditū, imo poteſt iudex ſæcularis cōpel. li vt ipſam nō ſeruet. vt d. ca. licèt hic allegato.

c In c. ꝙ clericis] Vbi idem tenet Pa. in 16. col. ver. & per prædicta.

d Bal. in d. l. cunctos populos] In 7. ver. ſed hic vlterius, quem ſequitur Pau. de Caſt. con. 193. & Fulg. ibidem, & idem Bal. cō. 33. 1. vol.

e Quanuis ſit effecta religioſa] De hoc latè p Panor. in d. c. ꝙ clericos. 15.

f Non facit inuētarium] Vide Pa. in d. c. eccleſia ſāctæ Mariæ, de cōſtit. 4. col. vide ēt Bald. in l. fi. C. de iu. deli. in princi. vbi de eccleſia, & pijs locis.

g Nō ſubditis] Vt not. Bartol. & Bal. in l. fin. C. de ſac. ſan. ec. & Bar. in l. cunctos populos, vbi eſt longa additio. Alex. qui allegat plura con. C de ſum. tri ni. in 5. q. & idem quò ad clericos. vt tenuit Pa. in c. a nobis. 2. de ſen. excom.

h Et mihi placet] Hoc tenuit Pa. in d. c. eccleſia S. Mariæ. 5. colū. ver. 5.

casus.de consti.& in c.1. de sponsa.licèt gl.in c. cum sm.de hæreti.tenuerit contrarium, & ibi Gem. quā sequitur do.Ant.in d.c.1.

a Secundū Pan.vbi s.] Notatur in specie in c.1. de sponsa.& in d.c ecclesia S Mariæ.in 6 col. in fi. dicit se consuluisse in ciuitate Senarū vbi tale statutū φ non valet. Allegat Ioā. An. in c.statutū. de hæreti.lib.6.& Pet. de Anch. in c.canonū.18.co.5.ex prædictis patet.

b Exēplum] Tenet hoc Batto.& Bal.in l.1 C. de secun.nup. Bart. & Bald.in l.liberorū ff de his q. not.infa.Inno & Pa.in c.fi. de sec. nup. Pe. de Anc. in c.canonū statuta.de consti. 27. col. ver. iuxta prædicta. & cōsi.97. incip. ex prædicto themate.Pa.in c. ecclesia S. Mariæ. de consti.Ale. de Imo. consi. 133. in 4. parte incip. veræ crudelis in dex. in princ.Io. de Anan.consil. cum gl. ān d.l.liberorū & gl. ī d. l. 1. C. de secun. nupt. Et sic tenet gl. in d.l. decreto.C. de infami. aliter sentit, quam sequit ibi Paul. de Cas. nam in matrimonijs non attendi mus lus ciuile, sed canonicū aut diuinum.Cū igitē

& nō valet sm Pa. vbi s. a Item aliud exemplū b lex punit mulierem cōtrahentem infra annum luctus.vt C.de secun.nupt.quasi per totum, & nō valet ratione pdicta. Sed hoc limito nisi pœna apponeretur fauore filiorum, & propter culpā matris, sicut lex quæ imponit pœnā matri, quæ agnouit tutelam filij transeūtis ad secunda vota non petito tutore filio. vt in l. omnem matri.C.ad Tertul.qa tunc valet. Aut lex ciuilis disponit circa accidentia temporalia ad actum spiritualem. vt in dote. & tunc si non contradicit canoni valet.c.Rainutius,& c.Rainaldus. de testa.& quod legitur,& not. in c.2. de do. post diuor. re. Et hoc verū nisi intimidet contractionē matrimonij. Si verò contra dicit canoni tunc pēdet ab illa quæstione cuius fori sit causa dotis.& Inn.in ca.de prudentia . de dō. post diuor.re. & Pan. tenuit φ est mixti fori. c & sic lex seruabitur in foro suo, & canon in suo foro, & locus erit

Papa in d.ca.pen.& fi.de secun. nupt.alleget apostolum primæ Corinth.7.φ mortuo viro mulier nubat in domino propter quod sic statuit vt infamia non sustineat ia Suram, huic iuri standum est . Et ideo dispositio.l.primæ & secundæ C de secundis nuptijs, non habebit locum. Vide Pa in c.fin. de secun.nupt. vbi dicit φ in consulendo & iudicando non est recedē dum ab ista opi. Fallit hoc quando timeretur perturbatio sanguinis, vt quia mulier est prægnans ex primo marito, tettè oriretur prolis incertitudo & scandalum. Vnde meritò debent illę pœnę militare, sicut dicit Bal.in d.l.decreto. & in d.l.liberorum. in 1.2. C.de se.nup.licèt Pan. in d.c.ecclesia S.Mariæ. & in 1.c.fi. dicat aliter. & Pet.de An. in d.c.canonum ,

affirmat φ pœnę essent sublatæ absque dubio quando mulier esset sterilis vel vetula, secus quando posset dubitari de prole concepta Idem videtur tenere Asten.lib 8 tit.31.c.2.

c Mixti fori] Dominus Ant.in d.c.de pruden.ia tenet causam dotis spectare ad sęcularem iudicē. Idem tenet Bal. in l.in contractibus.§ si C.de nō nu. pecu. nisi accessoriç, puta si episcopus cognoscendo de matrimonio, haberet de dote cognoscere, tamen in l 1.C.de dot.pro mis. dicit dotem posse peti coram episcopo . Vide gl.in c.fi de iud. lib 6. in versi de pendentib. Quæ dicit dotē a matrimonio dependere. Vide etiam Pe.de Anc.consi. 36 vbi consuluit statutum prohibens alienationē in forensem non habere locum in alienatione causa dotis. Ego credō φ causa dotis mota separatim fine aliqua dispu tatiōe matrimonij fit potius merè sęcularis.

præuentioni.c. cum sit generale.de foro compe. Aut lex ciuilis procedit circa actum spiritualem præsumendo,& lex canonica inuenitur contraria, puta lex præsumit matrimonium si masculus & fœmina simul habitant.l.in liberè.ff de ritu nup. Si fit libera. & non faciat quæstum de corpore.Vt ibi lex canonica prę sumit adulterium siue fornicationem, d 30. q. 5. aliter,& sic standum est in vtroque foro iuri canonico. quia lex imitatur canones. c.clerici.de iudi. Et secundùm hoc limita iura quæ dicunt leges seruandas, quæ non contradicunt canonibus . e

7 Vtrum in pęnalibus fiat extensio legis? R. Ioan. de Imol. & sequitur Gemi. in c.si postquam.§.si verò. de elec.lib.6.quòd secundùm mentem comprehensiuam sic,& fortius in fauorabilibus,sed sm mentem extensiuam non fit in pœnalib. f c.statutum. de electio.li.6. In alijs autem non pœnalibus fit extensio ex identita-

d Siue fornicationem] De hoc etiam per Pa. in c. illud de psum. in 1.no. vbi latè, non enim præiu mitur matrimonium propter magnū præiudiciū,

& Pe.de Anch.in commen.c. canonum statuta,de cōstitu.col.217.ver. Item ius ciuile.

e Canonicus] Vide pro materia istius.§.multa per Alex. consi.109. incipit statutis accuratè perspectis cum 2.consi seq.

f Non fit in pœnalibus] Exemplum in ca.constitutionem.de reg lib 6.vbi lex loquens de prædicatoribus & minoribus non habet locum in alijs mendicantib.licèt subsit eadem rō,nisi lex extendat. Fallit qñ verba cōstitutionis psit trahi ad alium casum in quo cōcluditur maioritas aut paritas rōnis quoquo mō & sm latissimam verbi significationem, vt de statuto loquente de bannito posse occidi impunè extenditur ad vulnerantem. & vide Ge. in d c. sæpe.

Vt

te rationis. vide de hoc gl. in versicul. Italiæ.& Ge. in cap. sæpe in prin de tempo. or. lib.6.& infra pæna. S.5.

7 Sed quomodo mens cõprehensiua legis monstratur? Respond. secundùm Ioan. de Imol.& Geminia. in di.cap.fina.S. postquam. de elec. li.6. quòd ex quatuor. Primò ex communi vsu verborum, quia præualet omni rigori & significationi verborum. ff. de legatis.3.l. librorum.S. quòd tamen calsius,& de consue. capitu. cum dilectus. Secundò si aliter intelligendo sequeretur absurdus sensus, cum debeat esse posibilis & honesta. iiij. distinctio. c. erit autem.& not. Bartolus in l. omnes populi. ff. de insti.& iure.19. colum. versicul. Et ex prędictis. Exemplum. lex dicit, qui occiderit hominem capite puniatur, si ad literam deberet intelligi sequeretur quod occidens se defendendo, vel furiosus esset occidendus contra clemen. si furiosus de homici. quod est absonum. Tertiò monstratur mens comprehensiua. Quãdo in illa est expressa ratio, quia ex illa (vt dictum est) colligitur mens legis. Facit Clementina prima de electio. Exemplum in capit. ex parte. de postulan. vbi prohibitio de aduocando facta monachis extenditur ad canonicos, qa licèt sint diuersi, tamen quia constitutio fundat se super religione, ideo extenditur etiam ad canonicos,& ideo omnis constitutio quæ habet respectũ ad religionem, licèt loquatur de monachis comprehendit etiam canonicos,& omnes qui promittunt tria vota, secus si loqueretur de religione cum aliqua qualificatione, puta monachus niger, & huiusmodi. Quartò comprehẽditur mens legis quando per eandẽ constitutionem vel per aliã apparet id quod ibi est positum, gratia exempli fuisse positum. sicut in l.1.ff. vti possi. dicitur quòd licèt verba edicti loquantur de ede. tamen in fundo etiam habet locũ, vt in. S. hoc interdictum omnibus. ibidem.

8 Qualiter deprehenditur mens extensiua legis? Respond. Ioann. de Imol.& Gem. vbi supra ꝙ comprehenditur ex identitate rationis non scriptę in l.1.C. de interdic.[a] & re. Facit c. inter cæteras. de rescr. & c.2. de transl. prę l.2. col. ver. vnde cum non sit. Nam de similibus ad similia idem iudiciũ est. vt in d.c. dicitur.

9 Vtrum lex seu constitutio concernat futura solùm? Respond. Panormit. in capi. cognoscentes.2. nota. de constitutio. quòd sic, nec afficiat aliquos sine culpa, & hoc nisi caueatur in lege vt extendatur etiam ad pręterita.

10 Vtrum cum lex vel statutum loquitur per verba præteriti temporis indulgendo aliquid extendatur ad futura? Respond. Panormitan. in 2. no.[b] in d. capit. cognoscentes quòd non, nè detur materia delinquendi, vt est text. limitans hanc materiam in l. cum lex. ff. de legi. per quam dicit Bart. ꝙ si statuto cauetur ꝙ quilibet bannitus soluẽs 10. eximatur de banno. nõ habet locum respectu eorum qui banniuntur de futuro, quia daretur materia [c] delinquendi, secus si cessaret hęc ratio, quia licèt loquatur per verba præterita vel præsentia extenditur ad futura, quia lex semper loquitur. l. Arriani. C. de hære.

11 Quomodo interprætatur. Vide supra. Interpretatio in prin.

12 Qñ lex incipit ligare? Resp. ꝙ ad hoc ꝙ lex sit oportet vt ꝯstituatur, secũdo vt promulgetur,& publicatio ẽ vltimus actus persiciẽs legẽ ſm gl.[d] i cle. ꝓlogo p l. humanũ C. de leg.& ideo postquã est solẽniter ædita

a Vt in l.1.C. de interdic.] Ibi est casus. Tuæ arbores extenderunt radices vsque ad fundamenta domus meæ, ita ꝙ minatur ruinã. Non habeo directè interdictum de arboribus cedẽdis, nihilominus ex similitudine extenditur, siue ex mente,& dicit ibi Bal. eã esse no. legem. Nam duo erant emanata interdicta. Vnum qñ arbor sua pendet s. domũ meam, aliud qñ pendet supra agrũ meũ. ꝓ primò amputatur arbor, ꝓ secundò debet plãtari siue elongari a terra mea p quindecim pedes &c. Et ibi tractat Bald. Statutum dicit. Qui pcusserit in platea vel in gula amputetur sibi manus. Vnus pcussit in palatio vel in manilla sinistra an debeat manus pcutiẽtis amputari.

b Rñ. Pa.2 no.] Et de hac materia vide Bar. in l. oẽs populi 13. col ver. secundò quęro. ff. de iusti. & iur. Et per. Pa. plenè. in ca. fin. de constitu.

c Quia daretur materia] Idẽ tenet Bart. in l. fi. ita. prima col ff. de au. & ar. leg. Bal in l ta 15. cri pcura de leg 1. Idẽ Angel. cõsi. 67. & Bar. in l. oẽs populi ante pe co. ver Quid de tempore.

d Secundũ gl.] In ver. de cætero. versi. ex his Promulgare ẽt ẽ de nouo ædere, vt nota. gl. in princ. institu. in versic. promulgatis. Et ibi Ange. nam æditur primò in camera, ꝓmulgatur postea idest publicatur.

a Vt not. Pan.in c.1. Adde glo.in versi. Data.16.in vet.anno.4.& Panor.dicit ad obseruantiam legis sufficere, qd' habeatur de ea notitia, vnde nō est necessarium aliud adminiculum ad ipsius obseruantiam. Adde Fel.in ca.1.de const. Vide Card. cons.99. & an. & quando, scilicet incipiat ligare noua lex.

b Et conditionē personarum] Nā & viciniores citius præsumuntur scire.

c Etiam tenere Pa.] Vbi vult in publicatione facta Romæ tēpus esse arbitrariū.

d Ref.Pa.in d.c.] In 4.col.ver. venio ad quartū. Et ibi vide quō probatur ista ignorantia.

e Dicunt q̄ sic] Quia fm varietatem temporū debent statuta humana mutari. qa lex debet conuenire tempori. 4. disti. erit,& ætas nostri tēporis nō patitur rigorem antiquorum iurium, cum defecerint mihi ita, & virtutes. c. fraternitatis. 34. di. exemplum olim clericus pro simplici fornicatione ne deponebatur in c a multis, de ætat.& qualit.de quo in c.at si clerici,de iud. vnde quia iura variabantur quidam dixerūt scientiā iuris nō esse sciētiam,quia sciētia est de impossibilibus se aliter habere vt habetur. i posterio. R sp. Pa.in c.nō debet de consan.& affi. quia lex particularis mutat, sed non finis legis, vide ibi.

f Et mihi placet] Vide de hoc quæ not in i.§.ex communicatio. §.casu. 31.§.r.

ta ligat statim scientes sine expectatione alterius tēporis,vt no. Pa.in c.1.[a] de po stu.præl.& gl.in ver. hactenus in c.2.de re.ec.ñ ali.li.6.

13 Sed qñ præsumitur sciētia legis? ℞. Pa.i d.c.cognoscentes.4.col.versi. Ad tertium, q̄ in legibus, & constitutionibus inferiorū tempus est arbitrarium fm loci qualitatem, & conditionem personarum.[b] In legibus autem Imperatorū præsumitur scientia post duos menses a publicatione facta in prouincia,vt in auté. vt factæ nouæ const. In constitutione verò Papæ Ioan. Andr.in data.li.6.vult vt liget post duos menses a publicatione facta Romæ,sed rationes suæ non mihi placent, & ideo idem dicā qd' de constitutione imperatoris. Et sic videtur ēt tenere Pa.[c] in d.cognoscentes, & licèt Papa dicatur habere pedes plūbeos, habet tamē epos & archiepiscopos per quos notitiam dare potest.

14 Vtrum volens probare ignorantiā sit admittend? ℞.Pa.in d.c.[d] cognoscentes, q̄ sic sine aliquo dubio vt in c.fi.q ma. accu.pos.& in l.fi.de decre.ab or. Et sic patet q̄ in conscientia non ligatur ignorans sine culpa sua. Aliter superfluè & frustratoriè admitteretur ad probandum ignorantiam. Et hoc ē sine dubio qñ lex requirit dolum, facit gl.in c.ad falsariorum,de cri.fal. aliàs secus esset. vide supra. Ignorantia §. 4. & distingue. vt ibi.

15 Qūo tollit lex seu ꝯstitutio per consuetudinem, vide supra. Consuetudo.§.9. & 10.& infra.Statutū.§.21.

16 Vtrum tollatur per legem ꝑriā? ℞. Pa.in c.cū accessissent, d' con.2.col.ver. vlt.induco.& Bar.10.colū. ver.circa fm post Ci. in d. l.oēs populi,dicunt q̄ sic,[e] licèt non fiat mētio de prima, nisi habeat clausulā derogatoriam ad secundam, quia tunc opus esset facere mentionē de prima.ar.l.si quis in princ. ff.de leg.3.& in c.nonnulli,de rescr. Aliqui tñ in d.l.si qs, dicūt qd' si loquamur de priuilegio vel rescripto & testō, q̄ sunt priuata lex,sic oportet fiat mētio qñ habent clausulam derogatoriam ad secundum. Si autē loquimur de legib. & statutis non oportet fiat mentio ēt si habent clausulā derogatoriā ad fm p Cle.dudū de sepul. q2 cū ꝑsumantur oīa scire, vñr scienter velle reuocare statuendo in contrarium,sed secus est in priuata q̄ est in facto,& mihi placet.[f]

17 Vtrum ex non vsu inducatur consuetudo derogatoria legi? ℞. vt colligo ex Pa. in ca.Ioa.de cle.coniu.in fi. q̄ aut non vsus hēt in se actū tacitū ꝯ dispositionē iuris,& tūc inducit̄ ꝯsuetudo. Exemplū lex defert hæreditatem communiter & æqualiter filijs tā masculis q̄ fœminis l.maximū vitiū. C.de lib.ꝑte.sed consuetudo defert primo genito,vel solū masculis,licèt secund' genitus,vel fœminę nunquam sint vsę illa lege cōi,tñ ꝯsuetudo inducitur pp actū ꝯriū legi. Si verò non vsus non hēt actū ꝯriū nec tacitū,nec expressum legi, sic non inducit̄ ꝯsuetudo ꝯ legē p non vsum sic,verbi gratia,licèt fortè sint plusquā centum anni qd' nullus vēdit hermofroditū, non tñ est abrogata,l.q̄ritur,ff.de stat. ho. q̄ vult vt exti metur fm statū ꝑualentem. Similiter licèt non agam contra eum qui mihi damnum dedit actione legis aquiliæ,non tamen per hoc abrogatur illi legi, q2 illa lex non necessitat ad agendum,sed dat facultatem.

18 Vtrum actus gestus contra legē sit nullus ipso iure? ℞. q̄ non in quatuor casibus. Primò quando causa prohibitionis non est perpetua sed temporalis,vt in c.1.de mat. contrac.contra inter.ecclesię & dicitur tēporalis quando est restricta ad certū tempus

pus, puta prohibet matrimoniū pp venerationē certi diei. Similiter de professione facta infra annū quæ prohibet in c. ad apostolicam. de regula. Secus si ꝓhibitionis cā est perpetua, puta cum prohibetur aliquid pp malū quod inde sequi potest, vt matrimoniū pp consanguinitatē, & huiusmodi & sic intellige. l. non dubium. [a] C. de legib. & c. vides. 10. di. & ca. ꝯdicimus. in princi. 35. q. 3. & c. non oportet. 1. & 2. 24. q. 4. & ista est theorica gl. in c. tua fraternitas, de sponsa duorum. in ver. poteris. Secundò qñ prohibitio legis ꝯcernit principaliter fauorē alicuius, talis ꝓhibitio habet potius vim exhortationis respectu illius ꝓ cuius fauore principaliter fit, qa pōt renunciare, pro hoc. 4. d. §. hæc & si legibus, hoc ponit Pan. in c. ad apostolicā. de regula. 3. co. ver. ideo soluo. & infert, quod posset p hoc intentari, licèt statuto caueatur nè mulier possit ꝯtractū facere sine pñsentia duorum agnatorum quòd valeat ꝯtus sine eorū pñsentia si statutū expressè nō annullet actū factū. Facit. l. si quis in cōscribēdo. C. de pact. facit d. c. ad apostolicā, vbi patet obligationē acquiri deo, licèt sit actus ꝓhibitus a lege fauore ꝓfiteri volentis. Tertio qñ lex dat certā formam super eo quod alicui cōpetit ex sua potestate. Exemplū, epūs ex sua iurisditione pōt absoluere ab excōicatione, vbi conditor canonis sibi non reseruat. Attamen lex dicit quòd non absoluat nisi faciat sic vel sic, si facit cōtrarium, tenet tamen absolutio, de hoc vide supra. Absolutio. 3. §. 1. secus qñ lex dat potestatem illi qui eā aliàs non habet cum tali forma qa si non seruat formam nihil facit, hoc capitur a do. Card in Clemen. 1. de iurepatrona. in prin. 7. q. & ē ibi gl. in verb. inhibentes, & concor. glo. ibidem. & Panormit. Quartò quando lex punit contrafacientem, quia tenet si expressè non annullet factū contra, secus quando non punit sed solùm prohibet, quia sic non tenet, & sic loquitur lex non dubium. C. de legib. hoc ponit do. Card. in Clemen. 1. de rescri. 3. oppositione. Diuersa tamen circa hoc est doctorum opinio quibusdam dicentibus quòd in omnib. casibus facta contra legem sunt ipso iure nulla, nisi lege speciali actus substineatur secundùm Ioan. Andr. in di. capit. ad apostolicam. & cum eo communiter docti. Sed mihi placent dicti quatuor casus in quibus valent gesta contra. l. qui faciunt ad magnam declarationem dictæ l. non dubium. [b] & per quos clarius potes intelligere quando factum contra legem alia lege sustinetur, quia tūc quando aliquis de prædictis quatuor casibus concurrit.

19 Vtrum facta in fraudem legis teneant? Respond quòd non, vt not. Bartol. in l. amplius. [c] ff. rem ra. hab. allegat. l. si libertus minorem & ibi tex. ff. de iurepatrona. secus esset si fieret in fraudem hominis, etiā principis, [d] vide Panormitan. in capitul. d lectus. el 2. de præben. & quod not. in dicta l. si libertus. & quomodo sit fraus legi. vide supra. fraus. §. 2.

20 De ista materia legis, vide supra. Consuetudo. Ignorantia, & infra. Statutum. vide de appellatione legis comprehenditur cō suetudo. Facit capi. primū, iuncta gloss. 1. & 2. de spōsali vnde consuetudo est quædam lex. l. de quibus. ff. de legibus. & dist. 1. consuetudo.

a Sic intellige. l. non dubium] Vbi si lex vel statutum prohibet aliquid fieri, quāuis vltera annullādo nō procedat tñ actus est nullus, & ibi Barto. in ver. quod fieri nō vult, tantū prohibuisse sufficiat & idē dicit. ꝟ. ibi licèt legislator. Idem Bal. & ibi Fulgo. & Paul. de Cast. & Ias. Aduerte tñ quia qñ lex apponit clausulā derogatoriā, vt si dicat si secus attentatū fuerit sit inane, tūc cōsensus partiū nihil operaret gl. 1. in c. 1 & in c. dispēdia in ver. ꝓcessus, & ī c. statutū in ver. cōmitantē de rescrip. Gem. in c. cū de beneficio i 2 col. de ꝑben. in 6. secus si lex simpliciter ꝓhiberet, & ratio eē pt, qa illa clausula annullatiua dat ꝓ forma fm Bal Ang. & Modaer. in l. 1. ff. de liber. & posthu. Anch. in c. canonū statuta verfi. quod si statuto, & datū pro forma nō pt tolli a partibus fm Bal in aut. iubemus. circa fi. C. de iudi. ergo &c. vide aliquas bonas limitati ones per ... d. ... in 4 col.

b Declaratio ... l. non dubiū]. De qua ... vel al. ... §. sed. & maior, in 2. notab.

c Bart in l. amplius] In versic. quidam doct re

prehendūt, vbi declarat, quòd quātū ad nullitatē durius agit cum lege q̄ cum hoie. Sed hoc itelligit Pa. de inferiore a p incipe, qa si mandat aliquid fieri, & fit contrarium benè tenet actus, secus de principe supremo ex quo lex animata in terris, ita Pa. ibidē super glo. in verbo duxerint.

d Etiam principis] Pōt tñ reuocari per actiones reuocatorias, vt no Bar. in l. post cōtractum. in 3. colū. ff. de don.

21 Aduerte ẽm Inn. in ca. fi.de reb.ec.non alienan.& sequitur Pa. in c.1.de resti. in integ.3. col.in fi.versi.Et pro hoc facit quòd vbi ius canonicum in alia materia dat regulam specialẽ quod non debemus illam distinguere per ius ciuile verbi gratia, canon induxit suam solennitatem in alienatione rei ecclesiasticæ. Iõ non debemus seruare illãm iuris ciuilis positam in autẽt. hoc ius.C.de sa.san.ec.

22 Vtrũ condẽtes leges iniquas a peccent,& ad qd tenentur? R. q; licet de iu.tales leges seu statuta nõ valeant.8.distinct.quæ cõtra. & 32.q.7.flagitia, tamen facientes,& consentientes peccant mortaliter,de quibus Isa.10.væ qui condũt leges iniquas, & si sunt contra libertatem ecclesiasticã,sunt excõicati. Vide supra.Excõicatio.7.Casu.12.& tenẽtur restituere omne damnum, quod prouenit alicui rõne talis legis.Et omnes voluntariè obseruantes similiter mortaliter peccant,& omnia acquisita occasione talis legis tenentur restituere, sicut in simili dicam de participantibus cum raptoribus,& non solũ dicuntur iniquæ qñ sunt contra legẽ dei,& naturę,sed etiam qñ sunt contra ius positiuum, ad pauperes opprimendos & iustitiam impediendam ẽm Ho. Quod no.bene.

23 Vtrum lex indulgẽs aliquid quod potest tẽdere in alterius præiudicium intelligatur saluo interesse partis? R. q; sic, vt tenet Bal.de pa.iura.fir.& Pa.in ca.1.de iud.12.col.ver.& hanc op.

24 Lex commissoria quid sit,vide infra Pactũ.S.17.

LIBELLARIVS Contractus. qui dicitur datio ad libellum, idem est quod emphiteusis,& ideo ibi vide,& de laudemio soluẽdo quamuis quidam, vt Barto. in l.si finita.§.si de vectigalibus.ff. de b damn. infect. teneant quod differt, quia emphiteusis fit a domino, sed datio ad libellum fit a non domino,scilicet vasallo emphiteuta,& huiusmodi, sed temporibus nostris communiter non differt, nisi quando fit illicitè,& vsurariè. vt patet infra.Vsura.1.S.44.

LIBELLVS Famosus est compositio in scriptis facta in infamia alicuius, eius quod probare nõ vult, & in publico iactata.

1 Quæ pœna componẽtis libellum famosum, vel inuentum qui non combusserit vel destruxerit,seu dolose manifestauerit vim ipsius? Res.secundũ glo in summa.5.quæstio.1.Si conuictus est secundùm leges decapitatur,siue deportatur. 5.q.1.c.hi qui inuenti.S. si quis & l.vnica.C. de fa. libe. & fit intestabilis.4. quæstion.3. ob carmen.ff.qui testamen.facer. non poss. vel de testamen.l.is.cui.S si quis ob carmẽ, secundùm canones verberandus est, vt in c.1.5.q.1. Anathematizandus, vt in dicto capitul.hi qui.& c.2.eadem.q Sed si sponte confitetur non timore probationum,mitius agitur cum eo.5.quæ. 1.c.2. & sic punitur ad arbitrium iudicis,de officio. delegat.de causis,in fi.Si verò vellet probare q; in eo verum continetur non punitur,vt in d.capitul.2.quia expedit crimina c nocentum nota facere. ff. de iniuri. l.eum qui in princ.d & C.de iniur.l.3.Quod verum intellige secundùm Azo.& Ho.in ti.de iniu. S.sed contra,in iudicio,quia extra nemo e debet alium prodere.6.q.1.sum. de pœni. di.1.homicidiorum, esset namque species detractionis.

Vtrum

a Leges iniquas] vt.s. vsuræ soluãtur vt simonia exerceatur cõcordat: optimè supple in ver.lex.Ex quomodo dicantur leges iniustę, vide supra Th 1.2.q.96.sicut enim dicuntur iustę ex fine quando scilicet simpliciter ordinãt ad bonũ cõe, secundò ex causa efficiente, quãdo conditor habet potestatẽ, tertiò ex forma. s.qñ ẽm qualitatẽ proportionis imponuntur subditis onera ad bonũ cõe. Et triplici rõne iustę sũt, & obligant in foro conscientiæ. Sic ergo econuerso leges erunt iniustę ex fine, qñ propter bonũ particulare, secundò qñ frũstra. ab eo qui ptãtem non hẽt, tertiò qñ inæqualiter onera imponuntur, & sic ex forma, vñ ex quo magis dñr violẽtiæ quã leges nõ obligant in foro conscientiæ.

b §.si de vectigalibus] In 2.colũ. ver.3.quæro. Vbi tñ dicit q; hodie his abutimur vocabulis,& p eisdem accipiũtur, sicut dicitur hic.

c Expedit crimina] Barto.in d.l. eũ q inquit si dixit alicui, tu es spurius, vel fuisti mitriatus, & huiusmodi, ex quo expedit reipublicæ pro ferẽdo testimõio,ne. s.infamis admittatur, vel nẽ spurius admittat ad dignitates, quarum est incapax, si verũ est, dicens puniri nõ debet allega. Ci. in l.si non conuicij. C. de iniur. in. 8.q. Tu vide Io. An. in addit.ad Spec. ti.de iniu.in ad. magna referentẽ aliquas opini. & postea distinguentem, refert, q; sequitur Pa. in c.cũ te vlt. q. de re iu. & do.Iai.in l.3 ff.q; quisque iuris. vbi si dico,tu mentiris saluo honore tuo, an dicatur iniuria cõmittere. Adde Oldr. con 53 inc.cõluit dubitari.Pet. de Anc.con.2,6. Et Ro con 96.

d L. eum qui in princ..]Vbi dicit gl. Non tñ famoso libello,vt.l.1. C.de famo. libe.

e Quia extra nemo.Bal.i 1.cõst.

C.3. oppositione dicit detrahere moribus, & famæ arguit vitæ non licet extra iudicium, sed in iudicio fit, si causa hoc de fide: at. d. l. eum qui nocentem, & in auten. de non alie §. penul. aliàs non. l quisquis. C. de postulā Sed qñ non detrahit ad infamiam, sed

2 Vtrum teneaē talis restituere famā? ℞. φ sic, alium libellum in contrarium faciēdo, & vltra hoc tenetur ipso satisfacere de alio dāno, vt supra. Detractio. §. 3.

LIBER Dicitur ille qui nullius subest potestati. ff. de capti. & postli. reuer. l. nō dubito. §. liber autem populus.

1 Liberam hēt ptātē qñ sine alterius consensu a qs pōt disponere & nō aliter, in c. fi. postula. prala.

2 Quid excludit verbum libere? ℞. φ omnem morā & conditionem. c. extirpandæ. §. pen. de præben. & c. si beneficia, de prę. li. 6. & de officio ordin. c. ordinarij. §. quod si forte, li. 6. & ibi per Io. And. & Archidiacon. de homicid. pro humani. li. 6. imo secundùm alios denotat quādam prærogatiuam absolutam seu dominiū super actum cui adijcitur. vt. l. procurator cui libera. ff. de procura. & l. iusiurandū quod ex conuentione. §. fi. ff. de iureiurando. de elect. capitul. cum nobis olim. in fi. b vide per Bart. in l. alio, ff. de alimen. & ciba. leg. & Pa. in c. cum liberum, de sepul. & in c. vestra. de locat. vnde liberum dominiū non habet quis super actū quē quando vult illum exercere impeditur aliqualiter. Omnis enim prohibitio siue temporalis, siue perpetua contradicit libertati. l. libertas, in princip. ff. de statu homi. quod nota. quia

vt virtus detegatur, hoc licet per tex. ibi fm eum.
a Sine alteri° cōsensu] Quādo aliquid est in volūtate alicuius, talis non debet proferre iniquum ę quo patet in l. 2. §. voluntate ff. so lut. ma. exemplū in filia, in cuius volūtate ē an peter agat de dote, & tamen non potest contra licere &c. si non hēt iustam causam &c. & facit l. dotem. ff. so. ma. faciunt q̄ vult gl. not in l. pe. ff. de arbi. q̄ dicit φ si offendens committat se in volūtate offensi, tamē offensus non potest libere facere qđ vult, sed solū arbitrio boni viri. vide Ale. & Are. in d. § volūtate, & in l. si sic, de le. 1. & c. vbi Bar. in fi. dicit φ ēt in iu stē potest arbitrari dummodo ab sit dolus. Tu tñ vide pro conclusione Inno. in ca. veniens, de renū. & gl in c. sanè. e. ti. vide supra iudicare. § 3. & § 5.
b Cum nobis olim in fi.] Ibi gl. dicit φ per illud verbum, liberā, nō datur ptāsma lē admuisst: andi & idem Bar. in d. l. alio 3 col. ver. procedo vlteri°, vbi vult verbū, liberā licentiam, referri ad arbitrium boni viri. De verbo liberè vide Bal. i c. quæ

in ecclesiarum, in. 2. col. per istum tex. & ibi d Antō de consili. Pa. in d. c. multa. de præben. in l. 1 C de sacro. san. eccle

c An præiudicet] Loquitur de literis de credentia.
d Non præiudicaret scribent.] Ita, ſ vt posset agere cum scribente a. cti. ne mandati.

facit ad multa.

LIBERTVS est seru° manumissus. de quo infra Manumissio.

LITERA an præiudicet c scribenti? ℞. Panormi. in cap. fraternitati, de cleri. non residen. concludendo post Bar. in l. Lucius. ff. de fideiusso. Aut sunt literę generales sicut cum dicit p̄sentium latori adhibeas fidem, & huiusmodi, & isto casu cum iste lator nō possit contrahere, vel aliqd in tentare in præiudiciū scribentis, si cui scribitur sibi mutuaret pecuniā, & hmōi non piudicaret scribenti. d vt in l. fin. C. quod cum eo qui in ali. potesta. quia potius sunt literæ recommendatitiæ, e nisi aliud addaē, puta sub f periculo meo illi credas, & huiusmodi, vel nisi dolosę dedit illi literas, quia tunc teneretur, argumentum. l. quod vēdi. ff. de dolo. Si verò sunt literę magis speciales, puta quia dicitur in eis tali de mea intentione plenè informato adhibeas plenam fidem, g qa tunc tenetur, & ag-t acti. mandati ꝯ scribentem, ille cui scribuntur, sed non debet ei credere in aliquo qđ ei approprietur. facit. l. si verò non remunerandi. §. si quis mandauerit in fine. ff. mandati. h

1 Quid de eo qui literas alterius aperit. vide supra. Falsarius. §. 2.

2 Vtrum damnificās proximū ex literis teneatur ad restitutionem

e Recōmendatitiæ] Sen°us. ii est Quod ille nūcius est bonæ cōditionis. Ad hoc d. l. vtro nō remunerandi. ff. cum quidam cum glo. ff. mandati.
f Puta sub periculo meo] Vel aliud præsumeretur ex qualitate deferētis literas, puta quia est factor seu procurator scribentes, vt l. quicunque. ff. de insti. §. sed, & cum fullo. versi. planè, quia tunc vř dicere, quod ei adhibeat fidē in negotio illius mercantiæ.
g Adhibeas plenā fidem] Si mandaē tantū vt tali credatur id qđ ei refert, & nō vt se cum cōtrahat. Et tunc si contract° celebraretur non obligaretur scribens, ex quo ille excessit fines mādati. vt. ff. mandati. l. diligenter, Fallit si ego ex credulitate passus sum damnū, vt hic exemplū, quia lator literarū dixit mittentē velle dare mihi librum pro tanta quātitate nisi, sed noluit ille dare, tunc repetere possum expēsas, quas in mittēdo feci. l. si tibi mandauero. §. fi. § mādati.
h ff. mandati] §.

Vide

Vide infra. Restitutio. 1. in ver. scriptura.

LITIGIOSA res dicitur de cuius domino cau sa inter petitorem & possi dentem mouetur in iudicio. vide supra Cessio actio num §. 1.

1 Vtrum res litigiosa pos sit alienari, vide ibidem in principio.

2 Vtrum litigãs teneatur ad restitutionem expensarum & damnorũ parti aduersę? ℞. ꝙ sic, si sciebat in iustam causam fouere, aut si a principio non sciuit, tamen in processu causę cognouit iniustitiam, & non deijcit tenetur. arg. in c. dominus. de secun. nupt. & in l. si qs inficiatus, & ibi Bar. ff. depositi. a

LITIGIOSVS Idem est quod contentiosus, de quo vide supra. Contentio. & Discordia, & grauius pec cat per se quàm adulator, quia litigiosus frangit amicitiam, & sunt illi propriè qui ad omnia contrariantur causa contristandi de nullo curantis. Vt dicit Philoso. 3. ethicor.

1 Vtrum litigiosus debeat ordinari? Respond. ꝙ non. 46. di §. 1.

LOCA An liceat mendicantibus dimittere? ℞. ꝙ capta ante concilium de quo in capitulo cum ex eo. de excess. prælato. lib. 6. non possunt, aliter sunt excommunicati ipso facto. cle. cupientes. de pœnis. sed capta post illud cõcilium benè possunt dimittere, secũdũ Lap. quem sequitur dominus Pet. de Ancha. & Gemi. in d. c. cum ex eo. 2. col. & facit in dicta Clementi. in verbo hactenus idest vsque nunc, quia secundùm Papiam hactenus per h. aspiratum facit duas partes scilicet hac, & tenus idest vsque nunc. Ex quo infert Geminian. quod fratres ordinis mei Bononiæ in monte potuerunt dimittere, b primum locum quem cęperant, & alium capere cum habeant licentiam capiendi vnum locum in dicta ciuitate.

2 Vtrum dicti mendicantes possunt loca de nouo capere? Respon. ꝙ non ad habitandum quæ sint propinqua habitationibus hominum sine licentia sedis apostolicæ, quæ de constitutione Bonifacij expressam faciat mentionem. Secus esset de locis in hæremis c vbi non est propinqua hominũ habitatio, quia illa de licentia suorum prælatorum capere & mutare possunt. d. c. cum ex eo. in fine. & nota. quod illud c. non prohibet transitum singulorum fratrum de loco ad locum qui est permissus ex causa. c. licet. de regula. cum simi. sed prohibet nouum capitulum siue nouum conuentũ capitul. vel locum ad locum mutari. secundùm dom. Petr. de Anchar. vbi supra & sic patet quòd captio cæterarum vel mutatio quas mendicantes capiunt ad habitãdum ex transitu vel pro infirmaria & huiusmodi, non cadit sub ista prohibitione, sed solùm quando pro nouo conuentu seu capitulo capiunt.

1 Vtrum loca exempta sint in diœcesi taliter ꝙ in ea delinquentes incidant in excommunicationem per statutum diœcesani impositam contra taliter delinquentes. infra statutum. §. 2.

3 Vtrum pręfati mendicantes possint augmentare loca sua sine licentia papæ? d ℞. secundùm Lapum vt recitat Ge. in d. c. cũ ex eo ꝙ sic, q2 ista acquisitio, & post acquisitionem ædificatio est de actib. iam permissis. l. ab ea parte. ff. de proba. ergo isti iure antiquo stabitur, nisi quatenus ei derogatum est per d. c. cum ex eo, ꝙ tantũ in duobus immutat. s. in acquisitione habitatiõis in loco de nouo, & secũdo in mutatione & transla-

a si quis mandauerit. Exemplũ lator dixit. Mittẽs me fecit procuratorem ad contrahendum tecum, quia tunc si contraxit cũ eo, non pręiudicat mittẽti. nẽ. s. detur via malignandi. d. l. si. C. quod cũ eo. Et vide simile in c. quoniam contra falsam de ꝓbatio. vbi no. do. de notario scribente ad dictũ iudicis, quia ei nõ adhibetur fides attribuendo sibi officiũ &c. Quid autem de literis banchi quãdo cãpsor scribit, vt soluatur tantùm tali, an faciant, fidem contra scribentem, vide Baldus con 63. 2. li. a Et ibi Bart. ff. de posi.] Idem dicit in l. dellitisse. ff. de iudi. & in l. qui in alterius. ff. de reg. iu. & in l. 1. ff. ad Turpilianum.. & l. properandum. § sin autem alterutra. Vbi do. Ias. C. de iudi. Et de materia expen sarũ. Vide Baldum in autent. generaliter. C. de episcopis, & clericis, dominum. Iaso. latè in d. §. sin autem in alterutra. Et per Pa. post dominũ Ant. in c. finem litibus, de dolo, & contuma.

b Potuerunt dimittere] Dicit Gem. quia locus erat nimis vento sus mutauerunt eum, vt scilicet cooperirent se a vento australi.

c De locis i hæremis] Loquitur de celis, & mansionibus eorum qui de licentia suorum pręlatorum vitam solitariam ducere capiunt.

d Sine licẽtia papæ] Old cõ. 188. format quæstionem de fratrib⁹ Eremitanis, quę cęperũt aliquas domos vltra flumen, & recitat Gem. in d. c cum ex eo. vlt. col.

translatione quibus in nullo casus noster concludit. Item prohibitus acquirere nouum ius in re non prohibetur augmentare ius iam quæsitum ante prohibitionem, vt in c.fi.2.Respon.de conces.præbend.libr. 6. sic in proposito. vide de hoc supra. Excommunicatio.7. Casu. 44.

LOCATIO a est personæ b vel rei ad vsum facta concesslio mercede in pecunia numeranda cõuenta. Aliàs si res vel species c daretur non esset locatio, sed contractus innominatus, scilicet do vt facias, & ageretur præscript.verb.ff. depositi.l.1.§.si quis seruũ. & ideo locator dicitur qui sub mercede pecuniaria locat domum suam, & huiusmodi, conductor qui ipsam accipit soluendo pensionẽ. vt in d.§.si quis. Aduerte tamen quod contractus innominatus inducitur secundũ naturam contractus nominati cui assimilatur, nisi aliud actum fuerit vt in d.§.si quis sequitur Bar.

1 Quid potest locari? R. ꝙ omnes illæ res quę vẽdi possunt, nisi sint seruitutes prædiales, vt iter, act⁹ via d &c. quę locari non possũt. vt est text. & gloss.in l.locare. ff. locati. seruitutes autem personales quæ sunt vsufructus e benè possunt locari. ff. de vsufruct.lege arboribus. §. secundo, sed non seruitus vsus. vt instit. de vsu.& habi.§.min⁹, sed si fit ab vsufructuario extinguitur locatiò per mortem ipsius vsufructuarij. vt C. de iure dot. l. si socius, & per maximam, & mediam capitis diminutionem. inst. de vsufructuar.§.finitur. A proprietario autẽ fieri non potest locatio seruitutis personalis.

2 Locare non põt aliquis Pręlatus religiosus f ad vitã nec ad certum tẽpus, scilicet longum g reddit⁹, h vel partem eorũ aut iura i aut possessiones monasteriorũ,

a Locatio] Ista diffinitio est Host.
b Personæ] Intellige de his personis quę locant operas suas in exercitio vili, sed in his quæ sunt in exercitio excellenti, non propriè dicitur locatio nec conductio, sed præberi opera beneficij causa. Vnde inter aduocatũ, & cliẽtulum, inter medicũ, & infirmũ, Inter doctorem, & scholares non cõpetit actio ex locato, siue cõducto, sed in factũ, ita sing. Bar.in l. 1.ff.si mensor. falso dix. & ibi ẽt glo. in ver.honorariũ idẽ Bald.in l.1.C.de suffrag. licẽt gl.in l. Marcus ff loc. voluerit contrariũ, & male.
c Aliàs si res vel spẽs] species pro intelligẽtia id quod dicit Bar. in l. si merces §. vis maior.ff loca.quem sequuntur Henricus Boich. & Pa in c. propter sterilitatem eod.tit. Aut fundus locat pecunia, & propriè est locatio. vt hic in tex. aut ad partem fructuum datur fund⁹, & tũc est contractus societatis, & dicitur colonus partiarius, & talis contractus non transit ad hæredẽ sicut nec societas. l.4. §.fin.cũ se.ff pro soci. Aut locatur fundus pro certa mercede quæ non consistit in pecunia vt in vino frumento, & huiusmodi, & est contractus innominatus. l.si olei.C.loca.& ibi Bar.dicit ꝙ est locatio impropriè. vnde dicit defendisse quẽdã libellum pro ductum vbi dicebatur locatio Salic.tamen in d. l. si olei distinguit, scilicet si species certa datur non est locatio, si fit aliud consistens in pondere numero vel mensura, quod in tali fundo percipiatur & tunc est locatio, aliàs secus quia erit contract⁹ innominatus tamen gl.in l.licet.C.eo.dicit si soluitur frumentũ pro fundo ꝙ est similis talis contract⁹ locationi & eadẽ æquitas seruabitur, conclusio ergo est quod tũc dr̃ locatio impropriè, vnde inducta in fundo conducto erunt tacitè obligata locatori in prædictis casibus l.certi iuris.C. loca. ita Floren.in l.s.ff. eod.ad hoc glo.in §.item serui ana inst.de act. i ver. pignus, licẽt spec.in titul.de § loca. postquam versi. porrò, aliter dicat, & malè, & sic tene ad hoc textus singu. in lege si gratuitam. ff. qui mod. pignor. vel contra.
d Iter actus via] Iter est ius quo per tuum fundum possum ire. Actus est seruitus qua per tuum fundum iumentum vel vehiculum ducere. Via verò cõtinet omnia supradicta, & de ijs loquitur. d. l. locare, & ibi gl. dicit seruitus prædialis vel rustica non potest locari.
e Vsufruct⁹] Fallit i casu spãli. l. sed, & si qd.§. & si vestimentorũ. ff. de vsufru. Vbi si vastis vsufructus legatur ille locari non põt, quia, & vir bon⁹ ita non vteretur nisi fortè pro funere vt ibi in fi. quia talibus vestibus sic vir bonus vtatur &c.
f Religiosus.] Licèt hæc pœna nõ habeat locum in pręlatis sęcularibus secundũ glo. ibi & Car. tamen & ipsi a talib. debent abstinere c. nulli de re ec.nõ alie.& in autẽ de nõ alie.§.nos igitur co.2. sed quare fuit facta hæc prohibitio magis religiosis quã sęcularib Reip. Car. ibidẽ secundum Lau. quia religiosi magis ab vtebantur quàm sœculares, sed magis occurrendũ fuit. l.nam ad ea ff de legi.& c.in venditionibus.17.qõ 4. Item quia religiosi non habent ita plenam administrationem sicut sœculares, vnde & facilius remouẽtur.c.qualiter.el.2.in fi.de accusa.& capi.licet de simonia, hodie non potest fieri locatio vltra trienniũ sub pœna excommunicationis, vide supra excommunicatio.7.casu vlt.
g Tempus longum] Scilicet decennium, quia tunc videbatur ius quodammõ transferri in recipiẽtes.ff. si ager vecti.li.2.vnde hoc est prohibitum eis.
h Redditus] Plus est redditus quàm fructus, quia in redditu continetur fructus sed non econuerso. Nam partus ancillę est in redditu, & non in fructu. sicut pecudum.§.partus.ff.de vsufr.& §.in pecudum.insti de re.di.ita dixit gl in c generali, in ver redditus.de electio.in 6.& c pastoralis de ele.
i Iura] Puta colligendi pallagium vel petendi collecta

vel aliarum administrationum [a] sibi commissarum, nisi necessitas [b] vel vtilitas expostulet conuentus, & cum consensu conuentus, vel si non habet tunc cũ cõsensu fiat superioris [c] aliter suspensus est [d] ipso facto, nè conductori acquiratur aliquod ius, [e] secus ad modicum tempus, hoc no. in clem. monasteriorum. de re. ec. non alie.

3 Vtrum fructus decimarum possint locari ad annuum censum laicis? [f] Respond. Panormitan. in capitulo vestra. de location. quòd sic.

4 Vtrum beneficiatus possit locare redditus [g] suę ecclesiæ sine alia licentia? Respond. Pan. in d. ca. vestra ꝙ sic. Intellige non magnum tempus. puta pro. 9. annis potest. [h] Facit glo. in cle. 1. de re. ec. non alie. nec valet statutum seu prohibitio superioris [i] in contrarium hoc impedire propter verbum liberè [k] quod ponitur in litera d. c. vestra.

6 Sed quid si ante tempus locationis finitum moriatur? Resp. ꝙ extinguitur locatio, [l] quia comparatur clericus vsufructuario [m] vel vsuario. c. vltim. de pecu cle. & ideo extinguit, sicut ius vsufructuarij, de do. ca. consultationibus de pigno. ca. vltim. secundùm Io. Mo. qui sic no. in c hac consultissima de re. eccle. non alie. li. 6. & si soluit pensionem non rehabebit a successore in eodem beneficio nisi sit conuersum in vtilitatẽ ecclesię, vt no. Ho. in ca. si. nè prælati vices suas.

6 Vtrum sacerdos possit locare operas suas? [n] Res. quòd pro diuinis officijs dicendis nunquam licet. de simo. c. cum ecclesiæ, & multis. c. aliter esset simoniac⁹, sed pro tpalibus bñ pōt locare, licet tñ ei pacisci cum aliquo ꝙ moret i aliqua ecclesia, vt celebret ibi diuina, ita tñ quod non habeat intentionem ad diuina, sed ad mansionem quam ibi facit, vel ad laborẽ quem sustinet, vel ad dãnũ qđ rõne more patit̃, vt i c ad qõnes de re. permu. per ar. & not. Inn in c. pe. nè pre. vi. su.

7 Vtrũ scholaris recedẽs possit ponere alium loco sui in domo vel camera ꝯducta? ℞. Pa. in c. inter dilectos. vlt. col. ver. vl. scias, de fide instr. ꝙ sic, [o] quia conductor potest locare alteri rem cõductam. l. nemo. C. locati. nisi aliud conuenissent. vt in d. l.

8 Sed an possit hoc facere inuitis socijs, glo. instit. loca. in fin. dicit quod licèt possit iure locationis alteri locare, ratio tamen societatis prohibet quæ praua-

lectas pro canalcatis, de hoc per Spec. tit. de restit. vtio. spoliatu. § nunc dicemus.

a Administrationum] Administrator est qui temporalia gerit.

b Necessitas] Vide in l. dinus. ff. de petitio. hęr.

c Consensu superioris] Scilicet immediatus prælatus Pa in c. secundo de iudi. vide glo. in dicta Clementi. in versic. proprij.

d Suspensus est] Ab officio scilicet administrationis, & hæc expositio est benignior quãquam alij voluere hãc suspensionem intelligi ab officio scilicet diuino, vt cle. vt hi. de eta. & qualit. de quo tamẽ dic vt per Card in dic. clem. 2. de rebus alie. & c. versicu. si quis. q6. 9. vbi quærit, nunquid intelligatur etiã suspensus a beneficio. de quo etiã per doct. in c. ranta. de ex. præla. & gl. & doc. in cap. cum dilectus, de consuetu.

e Nec aliquod ius] Adde capit. consultissima. de re. alie. non alie. l. b. 6. Vbi contractus non valet, & punitur faciens, ratio est quia fecit contra legem & debita forma omissa, ideo pro infectu habendũ est 10 distinct. c. vides, & ca. cum dilecta de rescripris Potuit enim papa nouam formam concedere contractib. a qua non liceret recedere, Ad hoc qđ nn. in c ad dissoluendum, de depositio. impu.

f Laicis] Aut modicum tamen tempus, puta vsque ad nonem annos non in perpetuum, ratio est quia primo casu conductor habet solùm ius temporale respectu perceptionis fructuum. In secundo casu aitulus in perpetuum dat ius vtile vt l. 1 & 2 ff si ager vecti. quod censetur spirituale ius cuius laicus nõ est capax. c. causas de præscrip. & ideo secundum Card. in d. c. vestra. si ecclesia locat decimam intellige fructus vel redditus & sic verba improprientur, vide ad materiam Pau. de Ca consi. 36. & 156

g Redditus] Et obuentionis, & oblatiões põt locari laico dũmodo ponatur clericus ad colligendas eas. Pa in ca. si nè pre. vi. suam & vide nota, per Pa. in c. secundũ. ne cle. vel mo.

h Vide Con. Tri. ses. 25. c. xi. incipit. Magnã. E. R.

i Superioris.] s. epi, quia non potest cõtra ius statuere gl. no. in c. 2 de cõst. li. 6 & in cle. ne Romani. de ele. de quo tñ casu videatur Bar post Moder. in d. c. vestra.

k Propter verbũ liberè] vide supra in versicul. libere. § 2.

l Extinguitur locatio] vide infra § 20. in tex. & postillis.

m Vsufructuario] Est gl. in d. vlt in ver. obit⁹, non tamen clericus p oia cõparatur vsufructuario, vt ibi dicit gl. & Pa. q̃a clericus non põt de illis bonis testari neque malè vti. Vide supra Clericus. 3. § 4. & Clericus. 5 § 2.

n Operas suas] De hoc vt infra. simo. 2. § 6. & 7.

o Quia sic] vide Pau. de Ca. in l & hæc dist. § cum fundum. ff loca & si non posuit dato ꝙ aliter socius vtatur tota domo partem tamen pensionis persoluet. Bal. Imo in l. duo fratres. ff. de acqu. hær.

let iuri locationis, [a] cum videatur electa industria personæ. insti.pro socio. S. soluitur. Idem tenet Specu. de iudi. S. 2. ver. circa hoc quæritur. Et Clarius Azo. per l perceptione. ff. de his qui deie.vel effu. & addit quod si scholaris nõ degit in domo vt debet versari, potest contra eum agi actione pro socio, sed vtili quia directa datur quando contrahitur societas cõ modiorem vsum,& verbio rem quęstum de qua leges loquuntur.vt not. Spe. vbi supra in ver.hoc etiam no. Ex quo vide [b] quod in materia odiosa non veniet socius in domo. Et ideo si statutum dicit quod socius teneatur pro socio non veniet socius in domo, quia non est propriè ista societas, & in odiosis verba strictè capiunt. l.3.S.hæc verba.2.ff.de neg.ge.& i ca.in nostra.de iniur. Insuper dicit Pan. in d. ca. inter dilectos quod si malè versat [c] & non posit compesci aliter a sua insolentia, quod poterit expelli per l.si conuenerit. in fi.ff. pro socio, & 5 q.4.in loco.

9 Verũ locari posit domus ꝓpinqua alteri magistro quòd voces adinuicem coufundantur?Respõ. quòd non, & si fecerit primus poterit expellere vltimum. C. de stu. li. vr. ro. l.vnica.in fi.li.11.& hęc cã tractari potest in ferijs tẽpore messis secundùm Hostien.& Panor.de iud. cap. significauerũt,& idem posset dici [d] quocunque alio q impediret lectionem pręfati magistri. argumen.dic. l.vnica.

10 Cui põt locari aliqua res? Respond. quòd omnibus qui possunt emere,nisi sit miles [e] vel curialis, quibus non possunt locari prędia ad colendum, nè amisso vsu armorum ad opus rurale se transferant.vt C. locat.l.milites l.curialis,& l.vltima subuenitur tamen ignoranter facienti.ff.loca. l.;si quis ignorans quis vbi dicitur quod potest exigere mercedem. Non enim contemnit disciplinam qui ignorauit militem. Idem videtur [f] in clericis & monachis,nisi ex causa necessitatis,extra nè cleri.vel mo. c.1. & c. secũdùm vbi hoc no.Ber.& Ho.

11 Vsque ad quod tempus potest fieri locatio?Respond. quòd & ad tempus, & in perpetuum, vt ff. si ager vect.l.1.& dicuntur vectigales agri qui in perpetuum locantur,scilicet quã diu vectigal soluatur, vt d. lege prima & succedit hæres in locatione, & conductione si moritur conductor infra tempus locationis in iure conductionis, se

a Pręualet iuri locationis] Bal. in d.l. nemo periculum.text.contra & Cyn in l. viam. C. loca intellige hoc nisi personę inhonestę locare intellexit. Quid autem si duo sunt socij in vna domo & vnus vult habere alter locare quis erit præferendus? dic qui vult habitare,ita glo. in l. sabinus ff. cõi diui.Vide Rose.hic §.6.vbi ponit de statuto dicẽte de vulnerãte in domo propria &c.vt per eam.

b Ex quo vide] Pa.in d.c.inter dilectos dicit se habuisse d facto hoc

c Si malè versatur] Scholaris inuito socio nõ pt retinere meretricẽ i domo,ſm gl.in l.nõ aliter, vbi pulcher tex. ff.de vsu.& habi. vbi Bal. dicit ꝓpr ũ text. ꝙ mulier habens habitationẽ si sup in ducit scholarem põt repelli ab habitatione, vide Are.in. loca.§.fi.

d Et idẽ posset dici] Puta si est vnus scholaris in eade domo vel camera & turbat aliũ qa alta voce legit &c. qa põt cõpelli p vtilem actionẽ desistere cũ.n. actio ꝓ socio bonę fidei sit in ea veniũ. illa de quibus nec actum nec cogitatum est de causa pos. & ꝓprie. c. cum causa, & l.solem⁹. ff.de iudi. ita dicit Spec. tit. de iudi. §. 2. ver.hoc etiã no. Idem in fabro qui potest expelli si moratur iuxta scholas vel domos scholariũ,& hoc arbitrio iudicis secũdùm Bartol.in l.1.ff.so.ma. licèt Iac.de Are.distinguat vt refert Bart. an doctor prius ibi venerit habes in Rose hic §.7.vide Pan & Barb.in c.fi.de iud. Et quid si apud meũ studiũ sint malleatores vñ per turbatur diuinus cult⁹.Dic ꝙ possunt expelli tex.est singu.& not.in c.pridem.18 quæstio 2. Et a tali sententia lata super ista expulsione non potest appellari secundùm Bal.in l.1.C.si de mo.po.fu ap.quia est causa quæ celeritatem desiderat, ergo non appellatur. l fi. ff de ap. reci. Non tamen debet doctor dimittere lectiões dato quòd scholares vociferẽt, glo.est singul.in c.scismus.43.dist. neque prædicator similiter cessabit a prædicatione.11 q 3. ca. nolite, quia ipse faciet quod suũ est 47.di.cap.quod ad nos 23 q.4.capitul. sicut.

e Nisi sit miles] Quia est in famis ipso facto et si quid accepit nomine stipẽdij tenetur seu compellitur restituere, locãs ãt scienter perdit mercedẽ, & redditibus suis priuatur. Intellige tamen ſm glo.in d. l. milites, ꝙ põt cõducere stabula, & ea quæ ad militiam faciunt, & sic posset inferri rõnabiliter ꝙ si istæ conductiones nõ impedirent militiam,nullam pœnam incurrerẽt. Põt etiam dici ꝙ iste leges hodie vacãt.Et vide Bal.in d.l.fi. vbi exclamat contra imperium in Italia &c.

f Idem vr] indistinctè clerici nõ prohibentur conducere bona sæcularia sed solũ qñ faciũt cã lucri. Et ita intelligatur tex. in d c. 1.nè cle.vel mo.Et vide in c.1.de vi & ho. cle.lib 6. Et quod pulchrè no Inn.in c.1.de obl.ad rõ.Secus si propter necessitatem vel aliam honestam causam, de quo vide bonum tex.cum glo.in capi. peruenit. 86.di.

86.distin & capit. dilecti.de deci. Vide supra Claricus.9.Item vide glo.un.in vers.conductionis. in d. cap.1. quæ dicit. si clericus succedit conductori pōt licitè stare in illa conductione vsque ad præfinitum tempus locationis. ar. l. decurio.ff.de decurio. vbi text. not. dicit q decurio qui prohibetnr, si iure successit in conductiōe remanet in ea, quod & in omnib. similib. ē obseruādum. Ad idem videat bo.a⁹ tex in l.1 ver. sed si iure. ff. de fal.per quē text. dicit ibi Bart. Si statutum dispo-nit q nobilis nō possit recipeř cessionem cōtra popularam, si nobilis successit in aliqua actione iura hæreditario, non per hoc incidit in statutū. Idem dicit Bal. in l.hæreditatis. C. de here.insti. Et facit tex.i l. ex hoc edicto.§. aliena-re.ff.de alia.iuria mu. causa fa. Et ideo dicit Anch. in c. in lateranē.si,de præbend.q prohibitio illins tex.nè religiosi recipiant decimas de manu laicorum habet locum si recipiant inter viuos, secus si vigore testamenti. ar. l.si ita quis.§ ea lege.de verborum. obligatio.& ar. d § alienara.

cus in vsufructu qui personalis est, & extinguitur cū persona.ff.loca. l.si quis domum. §. hic subiungi potest si fructuarius.

12 Quando est merces soluenda? Respon. secundùm Azo. & Gof. quòd si actum est quando sit soluenda, id seruabitur, aliàs consuetudo regionis, & si non appareat de consuetudine id qnod minimum est, scilicet in fine anni, ita dicit. l. semper in stipulationibus, ff.de reg.iur. & not. Hosti. & Bernar. de censi. ex parte facit de reg.iu.in obscuris libro.6. ff.de verborum obligatione. l. qui hoc anno.& l.eum qui certarum, & ff. quando dies vsufruct leg.ced.l.1.in principio, & hæc vera in stipulationib⁹, nisi causa [a] quare daī merces aliud requirat, vtputa, quia datur pro sumptib⁹, [b] In alijs [c] vide in l. 1. [d] C. quando dies leg. ce. & d.l. qui hoc anno. & Innoc. in capit.propter sterilitatem. de loca.

13 Sed nunquid potest locator inquilinum expellere ante tempus finitum cōductionis? Respond.q sic, in quatuor casibus. Primus si non soluit [e] pensionem per biennium, sed si paratus sit soluere audiendus est.ff.locati.l.quæro. §. inter locatorem. Intellige si alius de sequentibus non inest. Secūdus si domus locata sit necessaria suæ habitationi, intellige ex neces-

a Nisi causa] Hanc dist. facit gl.fi.in l.edem.C.loca. & ibi Bart. qui allegat rationem scilicat quare non tenetur nisi in fine soluere pensionem, quia nec locator dicitur impleuisse contractum ax parte sua nisi in fine.l. Iul.§.offerri.ff.de act.emp.

b Pro sumptib.] Tunc dari debet in principio anni quia videtur hoc esse tacitè actum, vt inquit Pan.in d.c.propter sterilitatem de loca.

c In alijs contractibus] Quo tempore debet solui pensio? Respond.secundùm Panormita in d.cap.proprer sterilitatem. Si tu promisisti mihi ædificare palarium, tunc si habetur ratio sumptum debentur in principio anni. si verò habetur respectus ad personam vel pro labore vel remuneratione, tunc successiuè deberur pensio, quia aliter se non posset sustentare. Cessantibus verò istis causis, debetur pensio in fine anni. Dicit tamen Panormita. in c.peruenit. de arbit. si dicatur in instrumento quòd conductor teneatur soluere pensionem quolibet anno tunc in fine anni debetur. si verò annuatim tunc in princip. Vnde versi. anno si debes in fine teneberis anni. Annua si debas tunc in principio debes anni.idem Rose §.4. Quia autem de architectore qui conduxit domum faciendam pro certo pretio, & facto ędificio multum perdit. Nunquid teneatur dominus in conscientia. Dicit Archiepi.Flo.q non, quia debebat aduertere, deberet tamen supplere vsque ad iustum pretium ex honestate, & hoc verum si vitio ope[...]s hoc accidit, se.⁹ si casu fortuito, quia tunc dominus tenetur.l.maritus, & l.fi. ff.e. Rose.hic.§.2.

d Vide in l 1.] Dicitur ibi quòd in fideicommissis, & legatis annuis debet fieri solutio in principio anni. Et sic est fallentia ad prædicta. Baldus tamen in l.edem C eod putat pensionem soluendā per colonum tēpore quo colligit fructus vel parum post, quia vsque ad illud tempus videtur habita fides de pensione cum rustici raro pecuniam habeant nisi fruct⁹ pendeāt domini. C. de agri. & censibus. lib.11.

e Primus si non soluit] Multa dicit Barb in d.c.propter sterilitatem, mihi placet distinctio Pan. ibidem di. Aut locatio fuit facta ad longum tempus aut ad modicum. Primo casu, aut fuit constituta vna pensio pro toto rampore & potest expelli si non soluit tempora conuento, quia si non seruat legem contractos, neque ei seruanda est fides.ar.in l.Iul.§.offerri, ff.da act.empt.Et procedit hoc casu.l.edem.C. locati. Aut pensio est constituta singulis annis, & habet locum tex.d.c.propter sterilitatem, qui text.procedit ēt si fuit actum inter contrahentes, vt non possit axpelli durante tempore, quia debet intelligi eo scilicet soluente pēsionem d.§.inter locatorem. & hoc casu nulla est differentia inter ius canonicum, & ciuile, inter colonum priuati & ecclesiæ, quia requiritur par biennium cessatio solutionis. Secus tamē in contractu emphiteutico, quia est differentia.vt in c. potuit de locato. secundo casu non est necessaria biannij expectatio, sed si non soluit tempore debito, potest expelli etiam propria autoritate. argumē. dicta.l. edem. licèt fortè post anni lapsum sit per discretionem expectandus per quatuor menses argu. l.fin.C.de vsu.re.ind.Vel saltem per menses duos. argumen.capit.fin.de loca Vel saltem per quad. agi[n]ta dies.l.quod si nolit.§ sine ff de edil.edi & hoc est fortè q voluit dicere tex. hic dum a[i]t, sed si paratus sit soluere &c. rationem diuersitatis a[...]gra. b. Pe. quia primo casu colonus habet ius p[i]g[n]oris q[ui]a

D a [po]ssidet,

sitate superueniente [a] cui aliter d.c. prouidere nô pt. vel l. edem. C. locati aliter non diceretur necessitas si posset prouidere alio modo. secus esset si tempore locationis aliam domum non habebat. quia sibi imputabit nec expellere poterit [b] ff. loc. l. si quis domû. §. hic subiûgi [c] potest. Tertius cum domus eget refectione, quia minatur ruinã quę tamẽ tempore locationis nõ minabatur. & in isto casu & prœcedẽti debet fieri remissio pẽsionis pro rata temporis. c. propter steri litatem. de loca. & d. l. edem. in glo. in versi. corrigere. & d. l. quaero. §. inter locatorem not. vel prouidebit d' alia domo idonea. ff. eo. l. cum in plures. in princ. Sed an ea refecta poterit conductor petere in ea reponi? R℞. q sic gl. iuncto text. l. si duo. § cum inquilinus. [e] ff. vti possidet. & ibi per Bar. Quartus quando côductor in domo peruersè côuersatur [f] fine le-

possidet. ad hoc l. 2 ff. si ager vecti. nimirum si non potest expelli nisi post bieniuni. quod non est in casu secundo scilicet quãdo locatio est ad modicum tempus. Idem tenuit Rose. hic. §. 3. Addo tamen q Ang. in §. scire in authen. de non alie. col. 2. tenet q in primo casu nostro oportet q cessatio sit triẽnio facta sicut in emphiteuta, & & hoc i priuato. & idem videtur sentire. d. Ant. & Imo. in d c. pp. vt refert Corte. in addi. in d. c. p pter sterilitatẽ. licet aliter referat ibi Barb. Idẽ Fulgo. in auth. q rẽ. C. de sac. san. eccle. Et idem vr sentire Bar. i l. vectigalia. § r. ff. de publi. Sed tu vide ibi Imo di. q non est par ratio inter conductorem ad longum tempus & emphiteutam, cum in emphiteuta tractatur de grauiori damno, vt puta de perditione meliorementorum & ideo expectatur triennium. Quod non est sic in conductore ad longum tempus, &c. Ideo tenenda est distinctio Pa. & vide Alex. consi. 85. libro. 1. & consil. 105. 3. libr.

a Ex necessitate superueniẽte] Puta quia indiget domo ad habitandum pro se, vt dicit tex. in d. ca. propter sterilitatem, & in d. l. edem. ibi pro vsibus pro prijs, propter quod dicit ibi Bald q si filius locatoris esset ducturus vxorem, vel quia vult ibi facere artem lanę, vel etiam pro reponendo frumento, &c. secundùm Bal. in d. l. edem. q posset expelli, & similiter si pater vel mater locatoris &c. l. nam & si parẽtibus. ff. de inof. tes. Fallit nisi domus esset ita ampla q ambos capere posset. arg. inst. loca §. fi. & ff de cõditio. indebi. l. si non foetem. secundùm Barba. in d. c propter sterilitatem. Et adde q si falso modo dominus amouit inquilinum dicendo egere pro se, & postea locauit alteri q tenetur ad interesse ipsi conductori, & poterit peti vt reinuestiatur. l. 1 §. hoc edictum. ff. si mul. vene. ont. Et dominus poterit puniri crimine stellionatus. Nam superuacuum est credere quòd voluit pro sua habitatione qui postea non habitauit sed alteri locauit. vt in l. sicut §. superuacuû. ff quib. mo. pig. vel hipo. sol.

b Nec expellere pote.] Pau. in d. c propter sterilitatem. dicit quòd ex quo contraxi cum dissipãte bona sua tempore contractus, non possum post eum habere de fuga. secus si tempore contractus non erat suspectus. ita Bartolus & Angelus in lege si creditores. ff de priuilegia creditor. Angel. in l. si arbitrio. vbi text. melior de iure in versicu. quòd si in medio tempore calamitas. ff. qui satisda. cogant. Baldus in l mãd. vbi texe. C. mandati. Barbat. in dicto capitulo propter sterilitatem dicit se consuluisse in casu in quo creditor fecerat pactum debitore de non compellendo eum ad dandum fideiussores quòd si efficiatur non soluendo non obstãte pacto poterit compelli ad dandum fideiussores. Vide Paulum de Castro. consil. 208. Fallit hoc in vxore dante dotem marito suspecto, quia constante matrimonio pôe compelli ad dandum fideiussores. secũdùm Anchar. in. d. capit propter sterilitatem. & Bal. in l si cõstante. ff. so. ma.

c §. hic subiûgi] Ille tex. nihil p.bat. sed tex. in l. si is a quo. §. fin. ff vt possess. leg. bene facit. l. 2. §. quod dicimus. ff. si quis cau. Adde etiam prædicta non habere locû in domo data in emphiteusim ita fin. tenet Ioann. Andr in additio. Spe §. nûc aliqua vel sicul 4. refert. & sequitur dominus Iason. in lege prima 11. column. versic. vltra scribentes. C. de iure emphit.

d Non minabatur] Fallit quando instrumento locationis vel aliter apparet quod omnia bona sunt hinc inde obligata pro obseruantia pactorum, quia tunc possit dicere inquilinus, non me inquietes ego volo detinere istam domum loco pignoris donec satisfacias de pœna vel interesse meo. Ita notanter Barto. in l. emptorem. & ibi Sali. C locatio. Et dicit Bartol. se ita consuluisse in facti contingentia & obtinuisse. Ideo consilium est secundùm eum quòd apponatur in instrumento quod ex nunc colonus vel inquilin⁹ detinebat dictam rem iure pignoris vel hipothecæ pro obligatione prædicta Et idem voluit i l. si filio. § si vet. ff. sol. ma. & in l. 1. § quod ait ff. de superficie. Sequitur Bal. in d. l. empt. licèt Imol. mordeat in d §. si vir.

e §. cum inquilinus] Vult prohibere dominum nè dumum reficiat contra eum i ipse dominus habet interdictum vti possidetis, & debet protestari q facta refectione permittet ipsum inquilinum de nouo habitare. Ita exponit glossa vltima quam nota. ibi Bartol.

f Peruersè conuersator] Idem dicendum in vasallo vt expellatur de feudo. capitu. 1. §. quicunque, de pace tenen. idem in emphiteuta malè tractante rem. vt in Authentic. qui rem. C de sacrosanctis ecclesijs. Idem in domino malè tractante seruum. vt l. secunda. ff. de his qui sunt sui. vel alieni iuris Idem in potestate malè tractaote populum. vt ibi per Bartolû. Idem in episcopo male tractante gregem suum. cap. nisi cum pridem. de renunciatione. idem in viro male tractante vxorem. cap. litteras. de restitutione spoliatorum. Idem in procuratore male tractante facta domini Caius est singularis in l. 3. C. de procuratoribus, & idem in tutore l fi. C. de administratione tuto. Qualiter autem intelligatur ista mala conuersatio d

arbitrio iudicis cognoscetur secundũ Nic.de Matra.in d l ædem.

a Meretrices] Idem si conductor est sacerdos verisimile est quod si locator id cogitasset ei non locasset domum, quia sacerdos honestè viuere debet, vt eodem titul. de vita, & hone.cleric.cum seque arg. l. & si amici. & l. 9 domum ff.de adulterijs, & licèt Barb.in d.c.propter, dicat si esset scholaris secus, &c. mihi autem iudicio meo cogitat, quia quilibet debet presumi bonus &c. Vnde si locator honestus est, non patietur quemcũque inhonestum inhabitare domũ suam, dato, quòd a principio potuisset habere aliquam suspicionem Idem si domus est inter personas honestas non videtur permissum, secus si domus sit propè lupanaria posita l. cum supra. C. de remi. libr. 12. In his duob. casibus quoad forũ contentiosum arbitrabit iudex.

b Et tunc remittitur] Barb. in d. ca. propter, dicit de tenente meretricem fit remissio, & in hoc casu non fit remissio, & dicit hoc esse de mente Cardinal. & Ancha.tu vide Flo.in l.æquissimum.C.de vsufruct.

sione rei, vtputa tenet publicas meretrices, a & sic non remittitur pensio secũdùm Hostiens. vel versatur peruersæ cum læsione rei, tenendo porcos in solatio, incidit arbores, non colit suo tempore. Et tunc remittitur b pensio, sed aget ad interesse dominus de damno dato secundùm Hostiē. in dicto.capitul. propter sterilitatem. Et secundùm hanc distinctionem concor.doc.in dicta l.æden. & in d.cap. propter qui videntur contrarij.

14 Vtrum inquilinus possit similiter propter necessitatem dimittere domũ ante finitum tempus contra voluntatem domini? Resp. Panorm.in d.capit.propter sterilitatem quod sic secũdùm Vincen.& Ioann. And. hoc tenet etiam gloss. in l. si in lege.§.si domus.ff locat.Ex quo potest inferri quòd propter pestem c potest dimitti, quia est probabilis necessitas, & facit tex.in l. habitatores.§.finali ff.eodem titulo. Et sic in conscientia esset seruandum, quamuis in foro contentioso fortè aliter teneretur.

15 Vtrum sit minuenda pensio rei locatæ, quando conductor nõ potuit vti re cõducta? R. quod aut quis locat res, & sic stat per locatoris d voluntatem quo minus re conducta non vtatur cõductor sic tenetur ei ad interesse l. si de fundo. e C.locati Si verò nõ ex voluntate, sed per casum fortuitũ ex eius parte vel ex parte rei locatę contingentem, sic pensio remittitur pro rata. Exemplum ex parte locatoris, puta. Quia propter delictum eius fundus locatus publicatus ē. Exemplũ ex parte rei, veluti si ędes locatæ exustæ fuerint, vel ager terremotu corruit vt l. si quis domum in fine. & l. ex conducto.§. 1.& l.sed addes.§ si quis. 2. ff. locati. Idem dicendum quando ex necessitate locatoris adueniente oportuit conductorē expellere, vel propter refectionē domus.

c Propter pestem] Et facit quia magna necessitas videtur timor mortis.l.de ætate.ff. ad Trebelliañ.Vbi voluit Bart. esse licitam causam non comparendi in iudicio, & per consequens se absentandi. Panormit. tamen in capit propter sterilitatem, dicit in practica vix posse obtineri. Sed pro opinione ista quę est rationabilis, & tenenda, allego quia tempore pestis locus non dicitur tutus secundùm Bar.in d l.de ętate. Et tex. iuncta gloss.in capi. communis filius. 23.d.st. Et gloss.in cap. ad supplicationem. de renunciatione. Et ibi dominus Ant. Et hanc opinionem tenet Bald. in c.ex parte el primo in fine. de appellationibus.& ibi Pertus Philippus Perusinus dicit ita esse tenendum indistinctè, licèt Panormitan.in capitul. cum dilecti, de dolo & contumacia. 9.colum. dixit esse in

considerațione qualitatem complexionis personarum. Sed certè nullus debet se exponere tanto periculo, vt dicit Baldus in d. cto capi. ex parte, Et hanc quæstionem apertè decidit text. in l habitatores. §. primo.ff.locati. Nam ibi dicitur. Si quis timoris causa recesserit de loco si iusta fuerit causa tur cur periculum timuerit, quamuis verè periculum non fuisset, nõ debet soluere mercedem. Et ex hoc patet Barbat non benè dixisse in dict. capitul. propter sterilitatem, scilicet inquilinum non posse dimittere domum hoc casu cum reperiatur priuilegiat[s], sicut locator. Quod est falsum vt d.l. habitatores. Item propter materiam correlatiuorum. Et facit pro ista opinione quod not. Bart. in l.prima. ff. de bonorum possess. ex testam. mi Bal in l si C. de test mentis. Ange.in l.si vacãte.C de bonis vacan. libro. decimo. & in autentic.de non alien. §. quia verò. Et Salicetus in lege cum a matribus. C.qui petan.tut. gloss.in capitulo si verò, de iureiurand. & ita tenet Curse.in repe.in ver. locatio.

d Et si stat per locatoris] Quandoque factum locatoris quo conductor non vtitur re locata est iustum quandoque iniustum. primo casu, tunc si ista iustitia ex facto conductoris consistit, vtputa quia non vult soluere mercedem, tunc si locator est ecclesia petit mercedem totius temporis. Autentica quicunque. C.de sacrosanctis eccle sijs. Si vero est priuatus consequitur mercedem pro rata totius temporis. l. ædem. C. locati. & lege colonus in principio, & ibi nota. ff. eodem. Si vero factum conductoris est iustum sed non ex culpa conductoris, vt in casibus dictę.l. ædem, tunc merces debetur pro rata temporis. l. qui insulam. ff. eodem & d l. ędem. Si vero factum locatoris est iniustum &c. & valet quod hic dicitur.

e L.si de fundo] Vide gl.ibi.

a Similiter tenetur] Hoc tenet Bar. in d. §. cum quidã &c. Ratio autem diuersitatis quare conductor si non potest vti re ex casu contingente ex parte sua tenet soluere totam mercedem, non sic autẽ quando casus contingit ex locatoris parte, & est quia conductor tenetur ad pecuniam, & sic in genere, sed debitor generis pp casum non liberatur. l. quod te. ff. si certũ petatur. Locator verò tenetur rõne speciei, quia sufficit quòd patiatur vti frui &c. meritò eius interitu liberatur, similiter dicendum ꝙ si conductor tenetur præstare mercedẽ respectu certę speciei liberatur ex eius interitu. vt l. si nauẽ. in fine. Et quod ipse Bar. no. ff. loca. Ex his resultat dubium qd si tertius pstet impedimentum nè possit esse vsus rei conductæ, dicendum quòd si factum est iustũ, & tunc aut locator potuit puiuere & non fecit, & tunc tenetur ad totũ interesse, quia conductorẽ decepit. ff. eod. l. si quis domum. §. pe. & l. si merces, aut non potuit præuidere, tunc fit remissio p rata. vt l. si qs domũ. & l. si fundus. eod. Si factũ tertij est iniustũ, tunc aut conductor potest resistere & tenetur. vt l. item. quia si exercitus. ff. eod. Aut non potest, & fit remissio pro rata. vt l. ex conducto. §. 1. ff. eod. ibi incursus hostium. Nisi hoc stat propter inimicitias locatoris, vel conductoris, quia tũc illius culpa factum videtur, vt l. si merces. §. culpæ. ff. eod.

b De eo qui parauerat] Sentit hic text. quòd præparamenta faciant desinere rem esse integram ꝙ tñ videtur contra textum d. l. si pecuniam. Sed tu dicas quòd dicitur hic procedere qñ pparamẽta excederẽt pecuniam datam, vel qñ necessitatem inducunt vt ibi i verbo necesse, & vide ibi Dom. Ias. latius vel dicendum quod nos loquimur in cõsciẽtia, secus autem in foro cõtentioso.

c §. Diuus] Ille tex. nõ loquitur in ꝯctu locationis, sed in quodã salario debito ex dispositione legali, vel ꝯbentiũ, quæ in eius locũ succedit. vt l. sicut. C. de aduoca. diuer. iudi. &c.

d Fauore libertatis] Exemplũ quis legat seruo suo libertatem si seruierit Titio p annũ, si seruus stet infirmus per duos menses in illo anno an erit liber in fine anni, dicit quòd sic. & Barto. in d. §. item cum quidã, dicit quòd hoc est propter vltimam voluntatem, licèt gloss. ibi aliter dicat, vide Barba. in d. capitul. propter sterilitatem.

e Sine culpa] Ergo si culpa conductoris euenerit illa sterilitas non fiet aliqua remissio, Quæ

l. qui insulam. in prin. & l. si fundus. ff. eod. titul. Si verò stat per conductorem, vel per eius culpam quominus re locata vtatur, nihilominus totam pensionem soluere tenetur. l. colonus. §. nauem. ff. loc. Si verò ex casu fortuito ex quo re locata vti non potuit similiter tenetur. [a] quãdo locator alteri locando verisimiliter mercedẽ habuisset. aliàs non, vt patet ex l. fi. §. 1. ff. ad legẽ rho. de actu. facit. l. sed addes. §. cum quidam. ff. locati. Sed in casu qñ quis locauit operas nec per eum stat quominus eas soluat, sed per conductorẽ, sic talis conductor etiã si impediatur casu fortuito nihilominus pensionem præstabit, vt est casus in di. §. cum quidam. Quod verum credo in conscientia quando talis locator non habuit cui locando operas acquireret mercedem propter talem locationem, quam mercedem habuisset si tali non locasset. Si verò stat per locatorem quominus operas præstaret tunc si non impeditur casu fortuito tenetur ad interesse omne, nec mercedem habebit. Si verò impeditur casu fortuito, sic remittitur pensio pro rata temporis vt est casus in l. vno. §. item cum cuidam. ff. loca. Item in l. si hi. C. loca. & l. aduocationis. C. de condi. ob causam non autẽ tenetur ad interesse. Et si iam inchoasset operas, vel fecisset aliquas expensas ad se præparandũ, & tali casu fortuito impeditur, repetet eas expensas factas propter hoc. vt in l. si pecuniam. in principi. ff. de conditio. ob causam. habetur de eo qui parauerat [b] se ire ad locum, & impeditus fuit per tempestatem. Fallit hoc vt non remittatur pensio, quãdo ex casu fortuito stat per locatorem in aduocato, quia non repetitur salariũ ab eius hęredibus ipso moriente l. prima. §. diuus. [c] & ibi per Bartol. cum multis additio. ff. de var. & extraordina. cogni. Idem de quocunque habente officium publicum & sic loquitur. l. arboribus. §. de illo. ff. de vsufruct. & l. diem functo. ff. loca. & l. diem functo. ff. de officio asse. Item fauore libertatis, [d] vt in l. cum æres. §. stichus. secundo. ff. de sta. liber. hæc eliciuntur ex Azon. & Bartol. & alijs in dicto. §. item cum quidam. Et hoc tene nisi consuetudo aliter haberet. vt supra Familia. §. 2.

16 Sed quid si locata re conductor vsus fuit, sed sterilitas in eius fructibus contingit? Respond. Panormita. in dicto capitulo propter sterilitatem, quòd si sterilitas prouenit ex casu fortuito vel ex vitio rei sine culpa [e] coloni, vt puta quia timet magnam siccitatem vel aquarum abundantiam, vel frigus, vel grandinem, & huiusmodi, & non potest recompensari cum

ricum fertilitate anni præcedentis vel sequentis immediati, dummodo duret eadem locatio secundùm Host.in summa, eodem tit. sic fiet remissio, & pro rata puta erit solitus colligere. 15.modios & soluebat tres aureos, non recollegit nisi 10. sic non soluet nisi duos aureos, nisi sequenti anno vel præcedenti recollegit. 20.modios, & idem dicas etiam si soluatur certa species, quia licèt non sit propriè contractus locationis (vt dixi) tamen quò ad hoc idem erit iudicium. Prædicta tamẽ non intelliges de partiario [b] qui cum domino lucrum & damnum partitur, quia non fit remissio. vt no.glo.in d.cap.propter sterilitatem. Et quãuis doc. fuerint varij in d c.propter & in l.ex conducto. §. 1. & seq.qui est fin ff.eodem tit. quando dicatur sterillitas [c] mihi placet maximè quòad conscientiam quod Ioann. And.& Pau.in d.c. propter sterilitatem sequuntur, vt scilicet dicatur sterilitas quando non colligunt nisi duæ partes de tribus solitis, secus esset in alio modico. Sed aduerte quòd si fructus affuissent sed postquã recollecti fuerunt marcuerũt vel exercitus prætereũtes ipsos destruxit & huiusmodi, nõ dicetur sterilitas nec fiet remissio pensionis. Sec⁹ si erat recolligẽn. vt in l.ex conducto.§.si vis.ff. loca.& l.damnum.C.eo.ti.

17 Sed quid si sit fertilitas nunquid augmentabit pensio? R. ſm Pau. vbi supra. q aut hoc contingit qa fruct⁹ plus valent solito, & sic nõ fit augmẽtatio, sicut nec fieret minutio si minus valerent. Aut ꝓuenit per industriã coloni, & sic non augmentabitur pensio nã sua industria si sit dãnosa. ar.l. fi.C de alluui.§.1.aut contingit ꝑ bonitatẽ rei, [d] & similiter non fit. Aut contingit melioratio casu fortuito, [e] puta locaui molendinũ, ex quo conductor solũ ꝑcipiebat 50.ꝑ alia molẽdina q̃ nunc sunt destructa ꝑcipit centũ, & sic fiet augmentatio pẽsionis pro rata, sicut fieret remissio ꝑ sterilitatẽ, casu fortuito cõtingẽte qa ꝯriorũ eadẽ est disciplina.32.di.hospitiolum & l.1.§. 1. ff. de his q sunt sui vel ali. hoc idẽ tenet gl. in l.si merces.ff.eo.tit. Propterea aduerte ꝯtractus locationis & cõductionis est contractus bonæ fidei. vt in sti.de act §.actionum, & iõ merces debet cõuenire arbitrio boni viri. l si in l.locationis.in prin.ff.lo. aliter restituere obligatur.f.si pl⁹ acciperet debito.

18 Quid si quis conducit molendinum pro se & suis hæredibus pro certa merce dein perpetuũ, & dimissis filijs, & multiplicatio in infinitũ, nunqd tenebit molẽdinũ molere, illis oib. illo ꝑtio quo ꝯuenit? R. ſm Pile.in suis qęstion.48. quæstio.& Hug.quod non, qa nõ v̄r de hoc cogitasse.

culpa posset esse propter iniquitatem non soluentiũ decimas, vt c.reuertimini, 16.q.7.tu vide Hostiẽ.in sum.de decl §.æqualiter vbi dicit q quis debet imputare sibi si domus eius fuit combusta, vel ruinata quia illud videtur accidisse propter peccata sua. Et propter hoc non liberatur a decima, secundùm eũ ibi.& Barb in d. c.propter sterilitatem, refert se ĩ contingẽtia facti dixisse cũ qdam canonicus ꝑpter proteruiã suã nõ solueret decimas ecclesiæ de fructibus fundi in quo erat canonicus, contigit q tempestas destruxit omnes fructus segetes, & vuas illius fundi, q nõ debet fieri remissio, quia ipse fuit causa ipsius tempestatis non soluendo decimas deo & ecclesiæ, & ẽt in alia contingencia facti vidit dubitari, quidã nauta portabat ĩ naui certas mercancias, & nulla necessitate coact⁹ nauigauit de dñica, venit tempestas in mari ꝑ quod fuit necesse proijcere merces in mari metu tẽpestatis, & sic fuerunt deperditæ. Dicebat periculum fuisse nautę, quia die dñico.i. prohibito nauigauit, sed qa probatum fuit q dominus mercium ipse fecerat nauigari, ideo periculum fuit suum simul cum dãno.

[a] Sic fiet remissio] Secus est in contractu venditionis. vt supra. emptio.§. 11. limita hoc non ꝓcedere in emptore fructuum futurorum, quia æquiparatur conductori.l.1.§ si quis seruum. ff.depo.na. sola nominis dẽia nõ mutat substantiam vt l.insulã. ff.de pręscri.ver.fuit dictum Bal.in l.item.C locati, vide Bar.in con.incipit commune.

[b] De partiario] vide tex.clarum in hoc in l. si merces.§. vis maior. ff loca vide Ro. con.49.

[c] Quando dicat sterilitas] Vide Barto in d.§ vis maior, qui post multa concludit quando deductis expensis nihil superest d §.vis maior & d l ex conducto § si & d l. licet & dr̃ damnũ intollerabile, & remittit tota pẽsio. tunc fallit nisi hoc accidisset culpa conductoris, vt quia culturam de seruit. d.l. ex conducto.§ si. & l.si in lega.§.si domus.ff. eo.vel fundus casmate perisset vt d.l.ex conducto. & not. Bal.in l. licet supra alle. Et si colonus allegaret vtilitatem fructuum, vt qa frumentum est malègranatum, & similia, & tunc nõ fit remissio. d l. ex conducto §.1. ver.si qua vitia. hoc Barto.de his vide Bal. consil. 179.in 3.par Areti.consi.12.& 52. Ale. con.92.102. de Ana.consi.74. Ru.con 379.opi. tñ hic posita est multum ęqua, & placet in cõscia.

[d] Propter bonitatem rei] Ratio qa dñs locauit bonitatẽ rei meliori prætio quo potuit.

[e] Casu fortuito

Illu l exemi plum ponit Bart. in d §. vis maior. & ibi Flo. qui addit aliud pp magnas indulgētias quas concessit Bonifacius, nā propter eas augmentantur redditus, q̄ ē no. pp conducto res gabellarum, & vide Ro. in l. si quis cum aliter ff. de ver. sig.

a Speciale tamē priuilegiū] vult dicere quod emptor fundi fisca. lis qui erat locatus non potest expellere colonū, sed debet accipere pensionem ne. s. hicus teneatur colono, l. quod colonus non possit hoc casu conuenire si cum, qa hoc est priuilegium ipsius fisci tex. est de hoc in l. fin §. Pap. ff. de iure fisci.

b Et sic facta ab habente] Dic si ē facta in casu licito de quo no. i a. qō. 2 in summa dic vt hic. Et si clericus habēs administrationē vt plebanus vel rector curatus locauit nomine pprio successor nō tenetur stare, & quicquid perceptum fuerit post mortem ipsius locantis ante beneficium collatum potest successor petere ab hærede clerici defun. cti vel a cōducto re quia tales fructus prouenientes post mortem & ante collationem reseruantur successori.c. relatum, de testam & c. præsenti, de of. ord. lib. 6. si verò

l. si quis vina. in fi. ff. de periculo, & commod. rei vend. Sed Albr. in auten. hoc ius. C. de sacro. san. eccle. d. c. quod imo tenetur de stricto iure, ad quod facit. l. si seruitus. §. 1 ff. de seruitut. vrbanorū prædiorum. Sed de ęqualitate conscientiæ tene primam.

19 Vtrum locans fundum alicui ad mediū nulla facta mentione de arborib. nunquid colonus habebit partem fructuum arborum? ℞. q̄ non, sed locator habebit omnes. l. fructus. ff. de vsu. Et sic colonus destruat arbores tenebitur. Similiter eius culpę imputatur, si aliquis eius odio arbores excidat. l. si merces. §. culpæ. ff. loc. Quod limita secūdùm gl. in d. §. culpæ. verum quādo propter culpam suā seu dolum tale odium est causatum, aliàs non.

20 Nunquid postquam colonus seminauit agrū si dominus eum vēdat alicui poterit expelli per emptorē? ℞. q̄ non, sed medietatem fructuum habebit, vel ꝓut conuenerant, si tamen vēditor omnes fructus accepisset aget colonus contra vēditorem. ff de leg. 1. l. nihil. §. fi. speciale tamen priuilegium [a] habet colonus fisci s̄m Rod Hic aduerte q̄ succedens in re locata si est de bn̄ficijs ecclesiasticis, & sit facta ab habente [b] administrationem, & cum debitis solennitatibus & causis de quibus supra alienatio, & ad debitum tempus, tenetur stare locationi, & si ecclesia foret lęsa posset petere restitutionem in inte. ca. 1. de res. in inte. & c. 1. de rebus eccl. non alie. [c] Si verò non hēbat administrationē vt sunt canonici simplices, sic non tenet̄ stare. æquiparatur vsufructuario q non p̄t locare vltra tēpus vitæ suę. l. si q̄s domū. §. hic subiungi potest. ff loca. nisi cū cā rationabili & autoritate epi fecisset, de hoc habes s̄. §. 5. Cū verò res locata nō est ecclesiastica, tūc successor vniuersalis tenetur stare. l. viā veritatis. C. locati. Successor verò particularis in dicta re non tenet̄ stare, nisi locator habuisset administratonē plenā, vt maritus in p̄dio dotali, qa sic tenet̄, vt in l. si filio. la. 1 §. fi. ff. loma. Idē ī tutor̄ respectu populi. l tutelę ff. de adm. tut.

21 Quid si conductor aliq̄d expendit in re cōducta? ℞. secundùm Ho. si expendit necessariō, vel vtiliter auxit, ædificauit vel īstituit, aget contra locatorem vt restituat expensas. ff loca. l. dominus horreorū §. 1. & in d l. sed ad les. § si inquilinus. 1. & 2. & ibi gl. sed clarior tex est in l. colonus, in prin. ff. eo. ti. Si tamē posset tollere [d] impensas sine læsione rei non tenetur locator, sed ipse eas tollere posset. vt in d. §. si inquilinus. Pręd. icta non intelligas de expensis factis pro pascēdo animali locato vel colenda possessione, & huiusmodi, sed de alijs, puta curatione morbi, reparatione ruinæ, vel plantatione vinearum, & huiusmodi, vide etiam q̄ dico supra. Aedificans. in prin.

22 Verū ī locatiōe possit īteruenire vsura? ℞. q̄ si est vsura [e] ex par. ꝯduct pris, valet q̄n rōne mutui interpretati, puta q̄a q̄ n̄ p̄s soluit pensionē, solū habito respectu ad p̄-

c Si verò locauit nomine ecclesię tūc si est factum in vtilitatem ecclesiæ successor tenetur stare. Aut facta ē inutiliter si seruata est solennitas q̄ in alienatione, solet interuenire, & similiter successor tenetur stare, aliàs secus arca. 2. de præca. & c. 2. de rerum per mu. & sic cōiter tenent doc. v de Pan. in d. §. vide etiam supra. §. 5. c Et c. 1. de reb. ecclesiæ non al.] Nescio ad q̄d allegetur, cum nihil ad propositū faciat quando q̄dem dicatur ibidem, quod nō licet epo neq; Abbati terram vnius ecclesię ad aliā vertere quamuis ambæ sint in potestate sua, nisi de consensu ambarum partium voluerit commutare.

d st tamen posset tollere] et vi deas Bart. in d. l. dominus §. 1. & in d. l. colonus do cto. in l. emptor. ff. de rei vendic. Bald. in l. 1. C. de iu emph. Paul de Ca i l. seruitutes. ff. de serui. & co. 136. viso puncto supradict. Et do. Ias. in l. 2. C. de iure emph colū. 33. versi. quid autem &c.

e Est vsura] Vide infra de vsu. is. §. 73. & §. 45.

uẽtionem temporis vel mu tui veri minuit de pẽsione debita, & sic restituere tenetur. Faciũt no. in c. ad nostram. de em. & vend. & in c. illo vos, de pigno.

23 Ex qua culpa teneẽ cõductor de re conducta locatori? Resp ꝙ de dolo lata culpa, & leui q̃a gr̃a vtriusque contrahitur. [a] inst qb[o] mod. re. contrahi. obli. §. vl. licèt al j tencant, ꝙ etiã teneaẽ de leuissima, sed primũ cõiter tenent gl. & do. in l si qu s fundũ. §. cę'us.[b] & in l. si merces. §. qui col. ff. locati, & quod dico de conductore, idẽ dico de locatore. Et licèt Mart. in § q columnam, velit teneri locatorem operarum ad trãs uehendas columnas, & similia, quę faciliter tangunẽ ẽt de leuissima propter textum qui ibi dicit culpa abest si omnia facta sunt quæ diligẽtissimus quisque obseruaturus fuisset, & dicat fore speciale in hoc casu. gl. tamen ibidem tenet contrarium. Tu tamen sic concorda[c] quod aut aliquis locat operas in re quę reqrit diligentissimam curam, vt puta polire adamantem, in cidere brocatum pro vestienda & huiusmodi, & tenebitur de leuissima. d. §. q columnam, aut non locat operas in re talis importãtiæ. Et sic vera est glos. quia tenetur solũ de leui, nec obstat glo. in l. qui mercedem accepit pro custodia, & in l. dominus, in princ. ff. eod. tit. vbi dicit quod si specialiter mercedem accepit ꝑ custodia, quod tenetur de leuissima. Pro cuius intelligentia aduerte quod quando quis mercedem accepit pro custodia, si sumus in contractu in quo solùm tenebatur de lata culpa, vt in deposito, sic acceptio mercedis pro custodia faciet vt teneatur de leui, & sic intellige, capitul. bona fides, de deposito, & l. 1. §. si vesti menta. ff. depositi. Si verò sumus in cõtractu in quo tenetur de leui culpa sicut in locato, sic acceptio mercedis pro custodia rei locatę faciet vt teneantur de leuissima, & sic loquitur, & intellige. l. qui mercedem. & l. dominus, prædictas. Quod benè nota pro sol ẽ dis multis contrarietatib. Nec solùm tenetur de culpa sua sed etiam illorũ quorum opere vtitur. [d] si ipse diligentiam non adhibuit. l. si merces. §. qui columnã. ff. locati. & l. itẽ q̃ritur ꝑ totum. 23. q. 4. tres personas.

24 Verũ locans vasa vitiosa ignoranter & propterea vinum effusum est, vel marcuit teneatur ad restitutionem interesse vini, nec ignorãtia cum excusat. l. sed addes. § 1. ff. locat. secus esset in pascuis locatis vbi herba pestifera erat, quam ignorabat, quia licèt animalia conductoris sint mortua non tenebitur locator, vt in d. l. Sed addes. § 1. vbi dicit glo. hoc esse speciale in locato vt interesse extra rem hic veniat. In conscientia tamen non haberet locum, d. l. nisi quando locasset talia vasa pro bonis, secus si simpliciter exhibuisset videnda per conductorẽ, ignorans ipse an sint bona vel ne, q̃a tunc cum non sit in aliqua culpa nõ teneretur. A fortiori tenetur ad restitutionem interesse q̃ scienter locat rem vitiosam, ar. d. l. sed addes. §. 1. Et quod dico in vasis, intellige in omni re vitiosa, ex qua damnum proximo euenire potest. Quod nota pro illis qui locant ęquos qui voluunt se in aquis, si destruantur vestes tenentur, & similis secus in commodato,[e] vt s. commodatum. §. 7.

Quid

[a] Gratia vtriusque cõtrahitur] Quia ex vtraque parte nascit obligatio. § fi. d obl. ex consensu finit liter re integra ex cõsensu vtriusque dissoluit vt. §. fin. insti. q mo. tol. ob. nec facit hic. §. fi. allegat[o] illa tamen regula traditur a Pa. in c. vnico. de cõmod. in cõtractu qui gratia vtriusque celebratur, teneri contrahentes etiam de leui & facit. l. contractus ff. de re iu.

[b] § Celsus] Qui. n. secũdum Paul. de Cast. ibi locauit operas suas tanquã artifex, videtur asserere se peritum in arte, ideo de dãno contingente ꝑ imperitiam tenetur, idẽ Bar. ibi q se remittit ad nota per Di. in reg. imperitia. li. 6.

[c] Tu tamẽ sic cõcorda] Pau. d Castro. in d. §. qui colũnam intelligit illum text. de eo, qui tanquam artifex locauit operas, quia tũc diligẽtissimus debet esse, & sic intelligenda est illa. bic omnis cõtrarietas.

[d] Quorũ opere vtitur] No. cõtra eos qui ponũt in opere parum expertos, q̃m tenentur, maximè i spiritualib. facit, l. fi. ff. de cust reor. vbi dicitur. Non est facilè tironi custodia credẽda nam ea proditæ culpæ reus est qui eam ei commiserit.

[e] Re p ꝙ sic] r̃n speciale est in vasis locato vt hic, & in vasis vendito, vt l. tenetur si vas. ff. de actio. empt. nam nulla fit distinctio, an fuerit ignorans vel sciens & hoc quia potuit faciliter vitium scire. In alijs vero rebus vẽditis vitiosis, bñ fit dist. vel sciuerit s. cũ ꝑ venditorem, & l. Iul in princ. ff. de actio. empt. In vasis namque interesse venit etiã extra rem qd' secus ẽ in alijs cũ ignoranter vendunt vitiosa, q̃a solum venit interesse circa rẽ [illegible] a declarat Bart. in d l. i prin & Pau. de Ca. in d §. 1.

[f] Secus in commodato] Quia si fit dis. an sciuerit vel ignorauerit, vt l. in rebus. §. item qui sciẽs ff. commodati.

25 Quid si nauta ponat res meas in alia naui q̃ ybi po sueram,& perierunt? Resp. quod tenetur.d.l.item quę ritur.§.1.& hoc verũ,si inuito domino. Si verò bona fide & sine culpa non tenet, similiter non tenetur [a] etiã si dolosè posuisset, quando vtraque nauis perijt in eadem nauigatiõe.ff.ad l.Ro. de iac.l.fi.§.1.quia licèt sit in culpa infideliter rem tuã contractando,non tamẽ ex tali culpa est amissa,ex quo omnino peritura erat, q̃d benè not.

26 Quis probabit affuisse dolum vel latam culpam? ℞.secundũ Host.ꝙ conductor,puta pastor sicut argẽtarius debet probare [b] amisisse rationes cum ruina vel incendio.l.si quis ex argentarijs.§ vl.ff.de eden.Idem de custode carceris.l.vlt.ff. de cust.& exhibi.re. tamen aliàs qui dolum allegat ꝓbare debet.l.quoties.§.qui dolo.ff de proba.Ego tamẽ hoc non teneo, sed dico ꝙ quãdo quis tenetur, solùm de dolo & lata culpa,quòd incumbit probatio dicenti eum fuisse in dolo vel lata culpa, sed qñ tenet de leui vel leuissima,tũc tenet ꝓbare casu amisisse & sic loquũtur.d.§.vltim.& d.l. vlti.

LVCRVM Nõ dicitur nisi deductus expensis.l. illud in glo. [c] in ver.vt lucrum.C.de collat. & ff.pro socio.l.mutius.

LVDVS Et iocus aliꝰ spiritualis, & diuinus, & iste est ille qui prouenit ex magna mentis deuotione, de quo in Psal.Omnes gentes plaudite, quẽ exercuit Dauid quando ante Archã domini saltabat.2.Regum.6.& iste sanctus & virtuosus est. [d]

1 Est & alius ludus qui dicitur humanus qui fit ad recreationẽ suam vel aliorum, causa virtutis experiẽdę,& iste aliquando dicitur theatralis a loco apto ad theatrandum, scilicet speculandum. Aliquando laruialis,quæ laruæ sunt deformitates hominũ per appositionem colorum vel rerũ quæ vulgariter dicũtur mascheræ. Aliquando histrionalis in quo quis de persona sua facit ludum qui vocatur vulgariter stragiator. Alius illorum qui ludũt alle bagatelle,quæ sunt rerũ honestarum demonstrationes. Alius hastiludiale in quo luditur cum astis,idest lanceis qui dicitur vulgariter giostra. Alius torneamẽtorum qui hodie non est in vsu, in quo quidam includebant se in quodam circuitu ad pugnandum. Quidam pilealis,balistalis, taltalis,scacalis, cortealis, & huiusmodi,qui habent nomina ab eo in quo exercentur quæ plura sunt quã vocabula,vt l.natura.ff. de p̃scri.verbo.

2 Vtrum talis ludus humanus sit prohibitus? Respond.quòd de se non est malus, sed aliquando ratione alicuius circunstantiæ est prohibitus etiam de præcepto. Pri-

a Similiter non tenetur] Vide supra.§.15.circa medium.

b Debet probare] Tu dic latius.Probata amissione rei vt Bar.de.larat in d.l si quis ex argentarijs.§.an verò.Quidam sunt casus fortuiti qui non possunt faciliter euenire absque culpa, vt furtum, vt l.cũ duob §.damna. ff pro so.incendium.l.si vendi.tę ff de peri.& cõmo.rei vendi.& in fugi seruorũ, vel aliorum, cui debuerunt custodiri. Et in istis p̃sumitur culpa nisi probetur casus vt d.ll.& d.l fin. ff de cus.reo & l.si a bonæfidei.§.1 ff.de rei vendi.l,si quis fundum § Imperator.ff.locati,in alijs verò casibus fortuitis, qui regulariter possunt venire sine culpa vt vis hostium, impetus aquarum, & similia,præsumitur casus, nisi probetur culpa.l.si merces §.culpa.ff.loc.l.pe.ff.sol.ma.ff.de reg.iur.l.contractus, & ita intelligat.l.si creditor.C de pig act.hanc doctrinam sequitur Pa.in c 2 de depo.si.Ang & Fulgo.& do.la.in d.§ an verò.

c In glo] Quæ ẽt dicit illud dici damnum q̃d est sine lucro.Ad de l.prímam C.de fructibus& li.expen vbi Bart.l.vlt.si quis locauit fundum colono, qui promisit reddere medietatem fructuũ,non propter hoc deducit expensas, quia videtur nominatim,quod illam medietatem habeat pro opere, & labore suo.vt l. cum duobus.§.si in coeunda.ff.pro socio.Et tangitur ibi per Iacob.de Aretin Et dic eum satis lucrari, qui concordat se in lite.l.Lucius.ff.ad Trebellianic.no.Panormit.in ca.Quintauallis.de iureiuran.

d Et virtuosus est] Et vocat Ludus charitatis,& innocentiæ,quia amor & innocentia quandoq; hominẽ mouet ad ludendum libenter,namque ludimus cum re quã diligimus,& quã reputamus innocentem, vt patet quia ludit homo faciliter cũ puero,cum catulo iuuenculo. Solent n.hæc animalia libẽtius ludere, & propter puritatẽ sanguinis qui in eis viget frequẽtius exultare, sic etiam iusti pp vitæ puritatem qñque exultant ludunt & lætantur Ludus ẽt est actꝰ lętitię per gestus & motus mẽbrorum exterius declaratus,& ad cõplacentiã tã vidẽtium quã facientium ordinatus. Ab isto bono Ludo peruenitur ad Ludum fęlicitatis & complacentiæ,& hoc est solarium,& lætitia beatorum qui coram domino dicuntur ludere, hoc est perpetuò gaudere & cõsolari vnde quilibet beatorũ põt dicere illud Prouer.8 Ludens coram eo omni tẽpore,ludes in orbe terrarum. Et Ieron.30. Aegrè

mò rõne loci. [a] Nã tales ludi nullo mõ pñt fieri in ecclesia, aut loco sacro. ca. cũ decorem, de. 6. & ho. cle. & c. decet de ĩmu. ec. li. 6. Vnde nõ excusarẽ a mortali q talem faceret in ecclesia, nisi forei qd modicũ cũ videatur iure diuino ꝓhibit⁹ ibi. domus mea domus orationis vocabit̃. Isa. 56. & Matt. 21. Demonstrationes verò q̃ fiũt ad honorẽ Dei, puta passiõis Chr̃i & vitæ alicui⁹ sancti nõ sunt prohibitę ibi fieri, q̃ non ꝓpriè vocant̃ ludi. vt no. in d. c. cũ decorem p gl. & Pa. Secundò ꝓhibẽt̃ tales ludi rõe ꝑiculi [b] lęsionis corporalis, sicut torneamẽta, & hmõi. de torneamẽtis totũ. Vñ oĩs lud⁹ in quo ꝓbabiliter imminet ꝑiculũ mortis corporalis prohibet̃ sub pęna peccati mortalis, qa ꝯ ꝑceptũ Dei. Mat. 20. diliges ꝓximũ tuũ. Facit lex cruenta iuncta gl. C. de gla. li. 2. & l. nã ludus [c] ff. ad l. Aquil. secus qñ non immineret ꝓbabiliter, licèt aliqñ accidisset & rarò. Tertiò ꝓhibetur rõne ꝑsonæ. Nã clericis, & multò magis religiosis prohibetur oĩs ludus cũ armis vt in c. continebat̃ de homi. qa & arma portare (nisi cã defensionis) sunt prohibiti de præcepto, vt ĩ c. clerici arma. de 6. & hon. cle. Similiter ꝓhibet̃ eis ludus histrionalis, vt no. in c. donare. 86. di. de quo dic vt s̃. Histrio. Quartò ꝓhibet̃ rõne scandali, vt puta clericis, & religiosis aliquẽ ludũ exercere in publico, ex quo sœculares scandalizarentur esset peccatũ mortale, secundũ ꝙ j. dico. Scandalũ. S. 2. Idẽ dico qñ qs ex tali ꝓuocaret aliũ ad scãdalũ mortalis pc̃ti, sicut in coreis, & multò magis si sibi immineret ꝓbabiliter tale scandalũ & hoc aduerteret peccaret mortaliter, sec⁹ si de scãdalo non aduerteret, qa nisi foret in lata culpa. s. nisi negligeret ꝙ oẽs sciũt, non credo peccaret mortaliter. Aduerte tñ ꝙ clericis & religiosis est prohibitus rõe honestatis clericalis oĩs ludus in quo ex ꝓpria ꝑsona faceret ludum in publico, sicut esset saltatio, corrizatio, & huiusmodi. Vnde nõ excusarẽ eos a mortali. ar. c. ꝓ dilectione. in fin. de conse. di. 2. & quod no. do. in d. c. cũ decorem. [d] secus in secreto cũ aliquib. domesticis. Itẽ ludus laruali est eis interdictus qa non pñt mutare habitũ, nisi ex causa rõnabili, vt s̃. Excommũ. 7. Casu. 27. Et licèt Iaco. de Are. in l. si quis cum sciret. ff. pro empt. & Ci. & Pet. in aur. de sanct. epi. & cle. in S. interdicim⁹. el. 2. [e] teneãt quòd ludus schacorũ prohibeatur clericis. Ratio secundũ Mar. in d. S. interdicimus, quia non minus facit eos deuiare a diuinis officijs in quibus debent insistere, vt. l. generaliter. C. de epis. & cle. sicut ludus alearum qui est eis prohibitus ibid. ego tamen dico veram esse prædictam opinionem, & in

dicetur de eis laus voxq̃ne ludentium.

a Primò ratione loci] Quidam volunt impugnare dictum autoris dicentis ꝙ iura hic allegata non probant, & dicunt quod ludere ad scacos in ecclesia sine contemptu non est peccatum &c. Sed tu aduerte ꝙ tales impugnãtes non aduertũt quantã reuerentiã dñe hr̃e ecclesijs ideo videãt. c. si. 42. di. vbi Angel. dicit in oratorio præter orãdi & psallẽdi cultum pœnitus nihil agatur. vnde dicit pœnit⁹, qa ibi non debẽt fieri, ẽt aliàs licita. patet hoc nã contrahere, & negotiari non est illicitum & tamẽ in ecclesia est prohibitum, & in d. ca decorus vnde benè ecclesia canit O quàm metuendus est loc⁹ iste. Non ob. rñsio istorum quia. c. cum decorẽ nõ excludit ꝙ alij ludi non sint ꝓhibiti in ecclesia vnde glcss. dicit ibi de representationib. vt de præsepe &c. & nõ de ludo scacorum. Non ob. rñsio facta ad c. decet. nã isti non perpẽderunt ꝙ ista materia est multũ põderosa. s. vt ecclesia sit aliena ab illis quæ enumerãtur ibi, vnde dicitur ꝙ cõtra faciẽtes compescãtur ecclesiastica censura, vt dicit ibi gl. ergo materia est multum ponderosa vñ contra faciẽtes peccant mortaliter. Non ob. illud ꝙ dicit de parlamentis. nam videant gl. ibi in versi. parlamẽta. Tene ergo q̃ hic dr̃ qa benè loqtur autor.

b Rõne periculi] Etiã cã exercẽdę virtutis, & ad virtutis, & ad virium ostentationẽ si imminet ex eo periculũ mortis, & maximè animarũ, vt dicit tex. in c. 1. de torne. quod videtur contra. l. 1. §. bestias. ff. de postu. Sed tu dic secundũ Hos ꝙ ll. non corrigunt in alijs ludis, vbi non est periculũ mortis, vt refert Pa. in d. c. 1. & sic non procedit. de iure canon. text. in l. qua actione. §. si quis in colluctatione. ff. ad l. A. qui vbi si qs alium occiderit in colluctatione gratia virtutis ostendendæ, non tenetur l. Acqui. Et gl. in ver. i publico ponit exẽplũ de torneamẽtis. &c. Pñt ergo ecclesia prohibere laicis ludũ periculosum, & apponere pœnã, vt patet in d. c. 1. vbi moriẽs in torneamento priuatur ecclesiastica sepultura cruenta. i. vbi cruor effunditur, vt i torneamentis. Et idẽ dicẽdũ in pugna bestiarum. Et sic corrigetur. l. fin. C. de fere. & sic ẽ arg. Duella prohiberi de quo dicendũ, vt in d. §. si quis in collectatione &c.

c L. nam ludus] Imo non est lud⁹ ex quo crimẽ oritur, vt i ꝓœmio digestorum, ver. Quis. n. ludos.

d In d. c. cum decorem] Vbi Pan. dicit tales qui ĩ publico exercuerũt ludũ, de quo ibi sunt infames argu. l. palam. ff. de ritu nup.

e In §. interdicim⁹ el. 2.] Ibi B. c.

in omnibus ludis, quādo ꝓpter eos dimitterent debita diuina ad q̄ tenent. aliàs non. vñ licet ludere ad scacos, vt tenet Ric. in 4. dist. 15 sicut alijs sęcularibus,[a] nisi ratione scandali. vel in honestatis clericalis, [b] vt puta publicè ludēdo. Quinto ratione cupiditatis. vt tenet Marhe. vt not. Cardinalis in Clemen 2 [c] de vit. & honeſ. cleric. § Sed & tales. vlti. q. quod ludens ad scacos [d] causa cupiditatis pec cat mortaliter. Quod intelligo verū quādo talis cupiditas esset mortalis ď se. de quo quādo sit mortalis. Vide. supra auaritia. §. primo & idē dic quando fieret ex quacunque alia mala intentione foret mortale si intētio est de eo quod ē peccatum mortale. Attende tamen quòd quando talis ludus humanus fit causa lucri principaliter est illicitus. Vnde peccant venialiter, quia debēt ludere principaliter causa recreationis & solatij. & exercendi ingeniū vel virtutem corporis. verum est, quia faciliter inducit ad mortale, qn̄ fit principaliter cā lucri, vt patet experiētia & vituperandus licèt lucratum non sit[e] nisi de bono cōsilio pauperibus errogandū. Sextò ratione temporis, puta quia dies festus præceptus. Nā cū tali die ꝓhibeat omne opus seruile. exo. 20. nō video quomodo hastiludia talibus diebus, & hmōi in quibus requirit multa seruitus possint fieri sine peccato mortali. In alijs ludis in q̄bus modica seruit⁹ in ē nō eēt mortale. licèt fiat in festo nisi ꝑ totū diē [f] se in hmōi occuparent dimissis diuinis: Hoc quod dixi de hastiludijs qđ sit mortale peccatū tenet Ri. in 3. dist. 37. Sed si ex nulla istarū circūstantiarū fiat illicitus nō erit peccatū, si fiat cā honestę recreationis, vel virtutis aut ingenij exercendi. Aut si erit peccatū erit veniale de chorea tñ vide s̄. Chorea. Aduerte qđ in ludis q̄ fiūt cā virtutis exercēdę vel ingenij nō licet ludere nisi vnū soldū [g] in vno ludo vt in di. aut. Alearū. & dicit vnus ludus ꝓ toto illo tpe ꝯtinuato quo aliq̄ ludūt inuicē. ſm Bar. i l. iściādo. [h] ifans. ff. de furti. & sol

ad gloss. ibi in versicu. scemātis.

a Sicut alijs sęcularibus] Hoc tenet Pa. in c. clerici offi. ia de vi. & cle. & Inn. in c. lator de homi.

b V l honestatis clericalis] Hæc sunt verba Ric. di. pr. vlt. & q. vlt. Ludus aūt scacorum sine taxillis prohibitus esse non videtur, eo q ibi exercet humanū, igeniū, nisi forte in casu cū hoīes agūt pęnitentiā.

c Vt no. Card. in Cle. 1.] Et licèt dicat ludum taxillorum non esse mortale nisi fiat in contēptū iuris statuentis. per no per gl. in versi. inhibemus in c. generali de ele. li 6 Nihilominus satis videtur contemnere, qui causis ibi notatis in penul. q. audet ludere vel præsumit. vel aliter. Quia verū est transgressionem iuris positiui non inducet mortale. nisi contemptus assit vel interpretatus. vt s. inobedientia, nisi apponatur pęna excōicationis, vel depositionis. vt in c. eps. 35. di. Nam qn̄ canon imponit pęnā excōicationis, vel depositionis præsupponit transgressorem peccare mortaliter. argu in c. nullus. & c. nemo episcoporum. 11. qō 3. Quod not. quia est noua consideratio, & facit pro his quæ dicā infra eo § 4 in vrnici.

d Ad scacos] Ludus est maximè ꝓbibitus scholaribus ſm Bar. in ꝓę. digellorum. §. illud vero. & ibi Bal. Et dicit Albri in aut. interdicimus. C. de episco. & cleri. q Ludus scacorum est pestilens scholaribus quia inebriantur & tempus perdunt, quo nihil est charius. ca in ciuitate. de viur. & dicit And. Iser. in constitutione regni. q doctores ludentes ad dados sunt infames, vnde turpis vita agitur propter ludū secundum Host. tit. de exces. prælat. & de doctis efficiuntur indocti, secundùm eum.

e Licèt lucratum nō sit] Istud verū in his ludis in quibus non præcipitur restitutio. vt not. Ricard. in 4. dist. 15. q. vlt. & ar. vlt. Vbi dicit. Qui lucratur in torneamento, licèt peccet lucrando, quia facit actum ab ecclesia prohibitum, non tamen tenetur restituere, ex eo quia restitutio non est præcepta. Et ratio quare nō ita ꝓhibetur torneamētum est, quia in eo sunt labores, q carnē macerāt. & sic retrahunt a turpitudine carnalis luxurię addiscuntque militię artē in lucrādo, & dirigunt se humano ingenio, adiuuant se fortitudine, nec lucrū suum fortunæ totaliter committūt. Imo subdit, si talis ludus exerceretur moderatè, nec illū ecclesia prohiberet, quando qdē per illum nō modicam respublica cōsequeretur vtilitatem.

f Nisi per totum diem] Quia lud⁹ reuocat a cultu diuino plusquā labore, & tñ labor ꝓhibet die festo. & tex. in l. fi C. de fer. dicit dies festos nullis voluptatibus volumus occupaci. ergo &c.

g Per vnum soldum] Soldus est aureus legalis, vt in d. aut. alienatū. Et dicit gl. in l. fin. in principio. ff quarum re actio. non da. quod vsque ad vnum caponem licèt ludere in ludis dimissis, & sic in parua quantitate Quod tenet Marianus Socinus in capitul. inter dilectos de exces. prælator. vbi dicit qui luderet vltra dictam summam diceretur facere causa auaritię, & spoliationis proximi. Sequitur Angel. Aretin. in tractatu maleficiorum in versicul. mettiore de dadi falsi. di. idem tenuisse quendam doctorem antiquum tractatu de sindicatu etiam si ludens sit miles & diues, & videtur fuisse de mente Din. in l. fi. ff. de alea. vbi dicit. Non licere ludere nisi pro conuiuio.

h Secundùm Bar. in l inficiando] Sequitur Bal. in l. 2 C. de ope. li. vbi dicit Factum eodem die, & loco præ-

di.72.faciunt vnã librã auri.C.de ſu.ppo.& Archi.l.quotienſcunq;l.10.Sed tu hoc limita ſm perſonã ad iſtã rõnem ſic,ſi non conceditur niſi vnus ſoldus in ludo magnis.ergo groſſus ſolũm paruis.

3 Eſt & terti⁹ ludus q dicit diabolicus,quia operatione diabolica eſt inuent⁹ ad inducẽdos hoies ad peccatum.& iſte eſt in triplici differentia. Prius cõſiſtit in ludibris quę ludibria aliqñ ſunt, deriſio ꝓximi: de qua dic vt ſupra Deriſio. Aliqñ verò ſunt ea per q meritò quis venit in deriſũ,vt ſunt rerũ inhoneſtarũ demõſtrationes & talis ludus omnibus ꝓhibitus eſt tam exercere q videre. Vnde qñ tales demonſtrationes habẽt ꝓuocare ad laſciuiã, videntes peccant mortaliter tam exercetes q volũtariè videtes. Facit quod.ſ. dixi.Curioſitas. Vnde dicit tex. in ꝓemio.ff.qs.n. ludos appellat eos es qb⁹ crimina oriũtur.hæc.n. fieri nullo patimur modo. hęc ibi.Secũd⁹ ludus dicit ludus aleę.a Et quis dicat aleator. vide ſupra Alea.& ſub iſto cõprehenditur oĩs ludus qui innititur ſolũ fortunę.vt lud⁹ cartarũ taxillorũ. & hmõi. Tertius ludus dicit mixt⁹, qa ꝑtim innitit fortunæ, & partim induſtrię. vt ludus tabellarũ cũ taxillis, qa reſpectu taxillorũ verſat fortuna reſpectu tabularũ ducẽdarũ verſet induſtria . b

4 Vtrum iſti duo ludi vltimo dicti ſint prohibiti? ℞. q ſic. vt patet in aut. alearũ vſus.C.de relig.& ſumpſu. & in c.eps.35.d.& licet Hug. in d. c. eps teneat q ſemp peccat mortaliter c ludens ad ꝑdicta.tñ nõ credo verũ.nec d. c. eps facit ꝓ opi.qa dicit deſeruiẽs.& dictio d auget. vt.ff depoſi ti.l.1.i prin.Ideo ſm gl.ibi dẽ.& Ro.peccat mortaliter ille q valdè ſeruit ludo. i. ducit in ꝯſuetudinẽ. alias aliqñ & raro ñ credo foret mortale.Nec obſt. d auth. alearũ ludus. qa ipſos ꝓhibet ꝑ verbũ decernimus , quod inducit ad mortale. vt dixi ſ. Lex.S.3.clericis tñ & religioſis videt eſſe mortale ludere aut luderes ad ipſos videre. vt in aut. de ſanc. epiſcopis.S.interdicimus.& ibi ſequitur gl.Sed ego hoc nõ credo.qa imperator non põt præcipere clericis & ideo idẽ dico de clericis quòd de laycis q peccant mortaliter, qñ tales ludos ducunt in ꝯſuetudinẽ.niſi rõne ſcadali. vt ſ.dictũ ẽ deludo humano. Rõ qa iſti ludi nõ ſunt ꝓhibiti,qa mali ſint de ſe, ſed iõ sũt mali qa ꝓhibiti,& cã ꝓhibitionis sũt mala q cõiter ex ipſis ſequũt,quæ nõ ſic eueniũt i raro ludẽtib. ſicut incõſuetè, & qa ꝓhibitio nõ ſe extẽdit niſi ad deſeruiẽtes talibus ludis . Iõ tene quod dixi. Verũ ẽ q ẽpericuloſum talibus ludere propter multa pctã q communiter in ipſis fiunt.

5 Sed qd ſi qs ludit ad præfactos ludos gratis cã recreationis , vel cã conuiuij ex cõſuetudine. nũquid peccat mortaliter? ℞.gl.in d. S interdicimus. videtur tenere q ſic clericus.Sed ego attẽdẽdo ad narratione.d. aut.alearũ vſus.& conſiderãdo q debeamus euitare correctionẽ iuxtã.c. cũ expediat.de elect.lib.6.dico q nõ ꝓhibet.imo licitè põt i eis ludi gratis, d vel in aliquo

præſumitur factũ vno contextu. Ad hoc etiã q no.Bal.in l.pętens ciria penul. col.C.de pact.

a Dicitur ludus aleæ] Facit di. authen. alearũ. vbi alea includit & azardum & ludum tabularum, & hoc placet Marian. Socin in c. inter dilectos de exceſ. prælã. ꝑꝑ mixturam fortunę , & qa etiã in ludo tabularum blaſfemię & peccata cõmittũtur, qui & idem putat de ludo cartarũ eadem rõe,quia cã nocens ꝓualet , nõ quę ꝓdeſt facit.l.quæritur ff. de ſtat. ho licèt maior rõ ꝓhibitionis videatur i ludo fortunæ . qa plures inducunt ad ludum tentando fortunã ſed ad ludũ mixtum cõiter non ludunt indocti.

b Verſatur induſtria] Tho.2. 2.parificat ludũ mixtum & ludũ fortunę. Et hoc expreſsè dicit glo. in l.ſi rem. §. ſi quis ſponſionis de præſcrip. ver. idem tenent Pan. in c. clerici ſecundo de vi. & ho. mi.cle.

c Semper peccat mortaliter] Opinio Hugo. facit Bartol. in proęmi. digeſtorũ. §. illud. vbi dicit qu d lud⁹ eſt crimẽ.& Bal. in d authẽ.alearum.dicit quod ludus eſt prohibit⁹ ꝓpter blaſphemias quæ ibi cõmittuntur. Et non eſt dubium quòd multa mala oriuntur ex ludo. Et Archi. in d. c. eps. dicit q tĩ. mala oriuntur. vide ibi q tenet opi Hugo. Et Card. in C.e. 2. ver. pe. q. 10.de vi. & ho.cle.ponit multa mala procedere ex ludo. Supplemẽtũ in ver. lud⁹ alee. in§ 1.& 2 Ricar. in 4 diſt. 18.arti. 8.q. ſi.tenet ſi ex auaritia ludit ſit mortale, qa tũc deſeruit ludo. Si aũt quis luderet ex recreatiõe vt hic dic.i,& raro tene opi. autoris.

d Ludi gratis] Io. An.in c.clerici. de vi. & ho. cler.in c.inter dilectos. de exceſ. præla.tenet q ludẽs in ludo mixto non tenet reſtituere. ſi extat conſuetudo q ludi poſsit , quia conſuetudo põt derogare iuri poſitiuo.Idem ſeqtur Imola in l. ſi quis cũ ſciret.ff. ꝓ empto. & idẽ videtur ſentire Sal.in d.aut.alearum.& S.Tho.2. 2. q. 32.ar. 7. in reſpõ.ad ſm.ſed do. Anto. in dicto capi. clerici tenet cauti⁹ eſſe

q fiat restitutio. & Pa. ibi tenet talem consuetudinē non valere, quia est nutritiua peccati. c. ex parte. de consue. sequitur Maria. Socin. in d.c. inter dilectos. vbi tex. dicit talem consuetudinem esse corruptelā. Idem Bal. in rubri. de cond. ob turpem causam.

stitori quæ non erat sua, committit furtum, & furti tenetur per l. seruus. vbi d. Iaf. ff. de cond. inde.

d Vel illi qui dedit] An autem filij amissa in ludo per patrem possint recuperare vsque ad eorū legitimam. Dicit Bal. in l. 1. in fi. C. si in fun. pat. & Imol. in l. si quis cum sciret. ff. de vsuc. pro empt. filium posse reuocare dictam legitimam, quia qui lucrat' est, habet ex maleficio, quādo. s. ex ludo prohibito lucratur, ita 6 refert & tenet d. Iaf. in l. si rē. circa fi. ff. de præscr. ver. & idem Bal. in d. aut. ex testō loquitur de filio qui lusit ad axarum, q imputat sibi ad legitimā.

e Et sic de similibus] Exemplifica de mancis. cō tractis. pupil. furdis. mutis. morbo perpetuò languidis vxoribus quæ non habent paraphrenalia. mente captis, furiosis, & hmōi. Ita S. Bon. in 4. dis. 15. par. 2. ar. 1. q. 1. versi. si verò quæritur de aleatore. & Astē. li. 5. ti. 30. § circa quartum. versic. ad hęc.

f Et a quo habuit] Et dicit sin. Sal. in l. ea quidē in q. 5. C. de acc. quam qō. ponit in materia famæ si aliquis præten dit se deceptum in ludo, vel abbaratum per falsos taxillos, & simi lia, ad istud probandum admittuntur viles personæ, quia similia per tales ve-

a Sic & inspectores] D. Baptista de Sancto Seuerino in tract. ludi quē facit super auth. aleatorum. vbi s. in 7. q. dicit q non licet aspicere tales ludos etiā mixtos per text. apertum in d authen. & tex. in authen. inter dicimus. C. de epi. & cleri. & statutum Senense prohibet inspectionem taliū ludorum, quod statutum secundùm eam est secū iūm ius commune vi de Pa. in d. c. clerici. qui hoc tenet. Et S. Bernar. inquit. Qui. n. aspiceret fornicātes & mortaliter non inquinaret. Quis dubitat genitora iquinamēta incurrere qui tales nepharios inspiciunt ludos quàm qui respicit carnaliter cō miscentes cū omnia ibi scelera p. petrata transformentur in circunstantes, sicut ait propheta. Cū peruerso peruerteris.

b Vt no. Theod. Quid not. Theo. ibi ad hoc propositum nescio. Vnum tātūm est q d. auth. alearū prohibet etiam inspectionem taliū ludorum &c.

c Est restituendum] Bal. in rub. C. de condit. ob tur. causā ... Scie ... pe ... vel ...

aliquo modico, siue cā conuiuij, siue cā recreationis. Et sic intelligo. l. quod in cōuiuio. ff. de aleato & intelli ge modicum respectu personę quæ ludit, & tale modicum, quod et faciliter donaret, quia in hmōi ludis sic factis cessat ratio prohibitionis nisi rōne alicuius circunstantiæ de quibus s. §. 2. esset mortale. Nec obs. d. ca. eps. q non distinguit sed absolute loquit de omni aleatore. ergo nec nos debemus distinguere, qa hoc verū esset, nisi rō nos induceret ad distinguēdū sicut hic facit. c. marchion. 1. q. 1. vbi dicitur non putemus in verbis scripturarū esse euāgeliū, sed in sensu nō in superficie, sed in medulla, nō in sermonū folijs sed i radice rōnis. hæc ibi.

6 Vtrū inspectores prædictorū ludorū prohibitorū. peccēt mortaliter? R. gl. in d. §. interdicimus. vr tenere q sic si sunt clerici. Sed tu dic quod siue sint clerici siue laici inspectores, q aut ex aspectu eorū inducuntur efficaciter aliq ad ludendum, & sic si ludētes peccant mortaliter sic inspectores [a] si verò eos non inducunt ad ludum ex eorum aspectu, nec ad continuandū ipsum, sic si aliud mali non admiscetur non peccant mortaliter eos videntes & aspicientes, nisi essent tales qui corrigēdo poss nt eos facere desistere ... q est pc̄m mor

tale in ludente, quia tūc talis peccaret mortaliter. nō solū nō corrigēdo, sed aspiciēdo, qa vr consentire erranti. 83. di. error. cum simili. periculosum tn̄ est tales aspicere ludentes in ludo prohibito, quia faciliter posset eis placere talis lud' deliberatè, qđ esset mortale, vt not. Theologi [b] in. 2. sententiarum. dist. 24.

7 Verū acquisitum in pfatis ludis diabolicis sit necessariò restituendum? R. q si ille qui dedit seu amisit nō poterat alienare, nec donare sicut filiusfam. ser. & alij de qbus supra. Donatio. 1. & tūc sine dubio lucratū est restituendum [c] patri vel dn̄o. vel illi q dedit [d] sicut cū qs lusit vel vltra sum. 500. solidorū quia sicut donare nō potuit, nec ludere. vt s. Donatio. 1. §. 20. & iō sibi est restituēdū, & sic de similib., [e] & i hoc concordant oēs doc. Si verò poterat alienare, tūc distinguo q si interuenit f. a' puta qa lucratus fuit cum falsis taxillis, aut alia deceptione, & sic similiter concordant doc. q tenetur necessariò restituere ei a quo habuit. [f] imo dicit Bald. in rub. C. de cōdi. ob tur. cām quòd tenentur furti tales, & etiam ludentes scienter cū illis q non pn̄t alienare. ar. l. seruus cuiusdam. ff. de con. indebiti. nec facit suū qđ lucrat. l falsus. C. de furtis. Aut non interuenit aliqua fraus, & ille qui perdidit potuit alienare, & in hoc est diuersitas inter doct. Nā cōis opinio

risimilius sciri debent. Quod dictum etiam multum confert ad similia multa, vbi aliquid verisimiliter non potest sciri nisi per viles personas.

a Secundùm Asten.] Qui recitat opi. Ric. in 4. di. 5 argumen. vl. q. vl. dicentis hanc esse cõem opi. & q tenea tur restituere, & securiorem quia ex quo ludus est prohibitus ipso iure tenetur quis restituere quod lucratus est, vnde non solum est prohibitus lud', sed etiam acquisitio ex eo prohibetur.

b Tamen nullo iure probatur] Richard. vbi supra quem sequitur Astens. vbi s. dicit. Licèt aliq. dixerint hanc restitutionem non esse præceptā nisi de iure ciuili, quare non competeret repetitio, nisi ludentibus, qui subsunt legibus imperialibus tamen dicit impli citè præcipi in iure canonico, qm oēs leges illę, q non sunt contrariæ iuri canonico, vel per ius canonicū non sunt abrogatę sūt seruandę in consciē tia, vt in c. 1. & 2. de oper. no. nūci. Non constat etiā hanc legē qua repetitio conceditur esse cõsuetudine rõnabili sublatā igit. &c. Ad hoc c. de capitul. 10. di. Quanuis autē S. Tho. 2. 2. q. 32. dicat consuetudinem dare autoritatem vt ludere non sit peccatū, vt dixi supra. §. 5. Tamē Pa. in d. c. clerici officia, de vita & honest. clericor. in hoc casu distinguitur. Si ne uter attra-

opi. fm Aste. a li. 5. ti. 30. S. circa quartum, est q teneatur dare pauperibus & hoc sequuntur communiter canonistę in c. clerici officia. de vi. & ho. cle. Alij distinguunt de subditis imperatori vel nō, sed tu breuiter dic q licèt opi. prędicta sit multum rõnabilis, vtpote q retrahit homines ab huiusmodi ludis, tñ nullo iure probatur b q necessariò sit facienda, sicut nec alia turpiter acquisita. Nec obstat q eps auxilio præsidis pōt talia lucra si non repetuntur ab his qui amiserūt exigere, & pauperibus distribuere, vt dicit tex. in d. aut. alearum vsus, & sic videtur q sint pauperū, q̃a licèt possit auferre in pęnā, non tñ sequit̃ q ipsi teneātur dare, sicut nec in alijs casib. in quib. fiscus turpiter acq̃sita pt tollere, vt i l. 1. C. ad l. Iul. repe. & in l. ff. de iure fis. Et faciunt quæ j. dicā Restitu. 1. in verbo turpiter acquisitū, & sic tene quo ad necessitatem restitutionis. c Benè faceret eps si talia acciperet, & daret pauperib. Similiter confessores debēt ea erogari facere paupe: ib. vt i quo deliquit in eo puniatur. Si tamen nollet, non est ei denegāda absolutio. Aduerte tamen q vbi leges imperiales ligant, & illi qui amiserunt si vellent repetere possent vsq; ad 30. annos, & sic repetendo tenerentur eis de necessitate restituere, d vt

xit alterum perdenti datur repetitio iuxta dispositionem autent. Alea uni, licet secus sit de iure naturali, aut consuetudinario, quibus ludus non videtur prohibitus, nisi propter mala, quæ inde sequuntur. Vide per eundem Panormitan. multa in dicto

in d. aut. alearū. Nec ob. qd dicunt quidā esse abrogatā per non vsum, q̃a non ē verū, vt patet ex dictis s. Lex. S. 17. Sed vbi lex imperialis non ligat, sicut in terris Papæ & similiū, nō posset repetere, vbi lex iperialis viget si epi nō accipiūt lucra ta pñt officiales facere vt dēt pauperib. vel in publicos vsus, vt in d. aut. alearū. 8 Sed pone q ludens i casib. in quib. tenet̃ restituere lucret̃, & postea cū eadē psona in alio ludo pdat, nun qd poterit cõpensationē facere? Rñ. q si in eodē ludo, clarū ē q sic, e & voco hic eundē ludū qñ se nō diuertūt ad alia. ar. l. cōtinuus. in prin. ff. de verb. obli. & facit qd no. Bar. in l. inficiēdo S. infans. ff. de fur. Si verò i diuerso ludo, puta q̃a hodie lucratus fuit & cras cū eodē amisit, fi de subtilitate iuris non poterit cõpensationē facere, si ille cū quo lusit sit de illis q non tenēt de necessitate restituere, sed de equitate consciētiæ credo q possit. Facit quod no. Pa. in c. filius. de testam. & c. ex part. in fi. de censib. 9 Quę pęna ꝯ tenentes ludū aleaiū, phibitū? Resp. q primò domus in qua ludit̃ dēt publicari, vt in d. auth. alearū vsus, in verbo domibus eorū publicatis. Secundò si tenens ludū verberat̃, q̃a vbiq; pōt verberari, non oritur actio ex tali iniuria, nec punitur verberans, vel dānū ei dās q̃nque, & vbi-

cap. clerici officia.

c Quo ad necessitatem restitutionis] Si perdens pecuniam donat vincenti, non potest eam retinere qui vicit, sed debet restituere. Ita nor. Salic. ponderans illum text. in dicta autentic. alearum.

d De necessitate restituere] Ratio est quia iura prohibent non solum ludum, sed etiam acquisitio ne per ipsum, & malefidei possessor dicitur qui contra legum iura mercatur. C. de agric. & censi. lege quemadmodum, hæc est etiā opinio. Richard. in 4. distinct. 15. ar. vltim. Et videtur esse communis opini. secundùm doc.

e Quod sic] Refert tamen dom. Iasi. in l. iurisgentium. in §. prętor ait. ff. de pa. Theologos tenere, q si quis in ludo perderet totā pecuniam excepto vno nummo, & statim cum illo recuperauerit pecuniam perditā, non potest eam retinere, sed debet eam erogare in pauperes. Et pro hoc est glo. in lege si minor. 25. annis fil. ofamil. in principi. in gloss. 1. circa medium. ff. de minor.

In

ƒm Bart. in l. 1. pro quo est tex. ibidem in. S. item notã dum. ff. de alea. [a] Tertiò ꝙ si fuerit ei aliquid subtractum tempore quo in eius domo luditur siue a lusoribus siue ab alio, non poterit repetere, nec habet rei persecutionẽ, nec ẽt pœnã furti, vt ẽ tex. in d. l. 1. [b] S. 1. ff. de alea, tamen in conscientia pauperib. est dandũ, ar. c. cum tu. de vsu. Quartò qui aliũ compulit ad ludendũ ẽt ex metu qui nõ cadit in cõstantem, potest puniri iudicis arbitrio, & põt poni in carcerib. vt ĩ d. tex. S. 1. ibi qui compulit. Vnde generaliter intelligo illum cõpellere eo ipso ꝙ stat cũ altari parato, hoc ẽ præstat domũ taxillos, scamnũ, lumina, & huiusmodi nã istis suasionibus & illecebris dicit cõpellere iuuens q non possũt refrenare iuueniles calores. l. fi. S. filij autem. C. de bo. quæ liber. sicut dicimus in materia Macedoniani. in l. 1. & 3. ff. ad Mace. & per totum. Aliter nisi ita acriter intelligeretur dicta lex effectum non haberet, quod non est dicendum. l. si præter. in prin. ff. de iudi. quæ lex prędicta põt etiam intelligi in omnib. alijs qui blanditijs, & suasionibus inducunt homines ad ludũ, ꝙ dicantur compellere sicut dicimus de raptoribus virginum, ꝙ nisi esset q sollicitaret qui dolosis artib' circunueniret, non faceret eam puellam in tantum de decus sese prodere, tex. est in l. vnica. S. 2. de rap. virginũ. Quintò ꝙ omnis cõtractus celebratus inter ludẽtes adinuicem non tenet, vt no. Bar. in l. si quis cũ sciret. in fi ff. de emp. nec vendens in ludo teneretur de euictione. [c] vt in l. si filiofa. S. 1. ff. quarum re. ac. nõ datur. Sextò ꝙ mutuans pecuniam lusoribus, vt ludãt se cum nõ põt eam repetere, vt est gl ordinaria. in l. 1. in princ. [d] & in l. fi. ff. de alea & ibi do. Flo. Ego credo ẽt hoc verũ generaliter in quocunque qui scienter mutuat ludere volenti, ꝙ non repetet, & videtur casus in l. verũ. S. pen ff. de min. nec dicas ꝙ loquitur de minore, vt ẽt loqtur, l. si verò non remunerandi. S. si adolescens. ff. mãdati, quia idem est de maiore, vt dicit gl. in d. S. si adolescens. Item quia d. l. verum loquitur qñ minor etiam priuilegiatus mutuat minori etiam priuilegiato, & tamen ibi licẽt sint in pari priuilegio potior est conditio illius qui perdit pecuniam. Facit quod not. Bart. in d. l. si quis [e] cum sciret.

LVXVRIA est solutio in voluptates ƒm Isid. in li. Aethimologiarum. Voluptates autem maximè venereę soluunt animũ hominis, & ideo luxuria est principaliter in eis. Secũdariò autem dicitur esse in quibusdam alijs pertinentibus ad excessum. secundùm glo. ad Gal. 5. vbi dicit, ꝙ luxuria est quædam superfluitas.

1 Quot sunt species luxuriæ principaliter? ℞. ꝙ sunt sex, de quib' habetur. 23. q. 1. S. cũ ergo. f. Fornicatio simplex. Adulteriũ. Incestus, Stuprũ Raptus, & Vitiũ contra naturã. Adde excessum in actu coniugali, de quibus habes. ȷ. Præceptum. S. 10.

2 Verum sit peccatum mortale? ℞. ꝙ sic, sed no. ꝙ luxuria habet initiũ in corde cogitãdo causa delectationis, & istud est peccatũ mortale ƒm distinctionẽ positam. s. Cogitatio morosa, multò magis si vltra cogitationem peccati mortalis addatur sensus, puta quia vult delectari vidẽdo. tangẽdo, loquendo, & huiusmodi, licẽt nolit cõsummare opus. Itẽ est peccatũ mortale deliberatus consensus in opus si facultas adesset. Matthæ. 5. Qui viderit mulierem, scilicet desiderando corde deliberato ad mæcandum iam mæchatus est. f. propter peccatum mortale & illius speciei, cuius est ma

a In S. item notandum. ff. de alea.] Vult tamen gl. ibi hoc habere locum, si illa verberatio sic facta causa ludi. Vt puta quia dicebat tu apposuisti malos denarios vel prauum vinum lusoribus & huiusmodi.

b Vt est text. in d. l. 1.] ibi Barto. dicit ꝙ fur debet probare se furatum fuisse tẽpore quo ludebãt, & ꝙ ipse ludum retinebat.

c Teneretur de euictione] Rõ est quia vterque delinquunt.

d In l. 1. in princi.] in vers quòd aut. & gl. in d. l. fi. in ver. itẽ acceperit, dicit ꝙ ibi seruus mutuã pecuniam accepit ab alio.

e Barto. in d. l. si quis] in fin. dicit mutuãs pecuniã ludenti si ipse nõ ludit recuperat, quia mutuat nõ statim cõsumpturo ex quo vicere posset. Et no:. ꝙ officiales q possunt obuiare ne fiant ludi prohibiti ĩ ciuitate tenentur ad restitutionem a tempore quo obuiare potuerunt, & fuerunt negligẽtes ar. c. facientis. di 83. cum simi. & ƒm Maria. So. in c. iter dilectos de exc prælat & S. Ber. & Sco tenentur officiales obuiare pp bonum publicũ qñ hoc potest sine periculo suæ personę aliàs secus, pro quo facit. l. culpa caret de reg iur. & ca. quam te. de sent. ex. Et S. Bernar. dicit officialẽ qui non punit lusores teneri rei publicæ ad illam pœnam, pro quo vide. l. 1. ff. de magistra. cõuẽ.

a Sed ego nō cre do.] Mihi videtur tutius confiteri, quia non potest negari quin sit diversa commutatio ad bonū incōmutabile, quo modo concupiscit deliberatæ solutam, modo coniugatam, modo venialem, & hmōi, & Deus interrogat con. 14. q. 5. c. si quid.

teria quam appetit, puta si solutam fornicario, si côiugatam adulteriū, & huiusmodi, quæ circūstantia est confitenda de necessitate, cum mutet speciem ſm aliquos. Sed ego non credo, a. quia solū est contra vnam prohibitionem. s. non côcupisces proximi tui vxorem, vel contra aliud. non rem, nec est ibi aliqua materia læsa licèt sit bonum confiteri eam, sed multò magis est peccatū mortale cum consentit in operatione. Vnde si est pollutio solū sine alterius commixtione, sic dicitur mollities vel immunditia. si verò coitus sit ad rem alterius speciei, sic dicitur bestialitas. si aūt ad rē eiusdem speciei sed indebiti sexus, sic dicitur sodomia. Si quartò sit ad rem eiusdem speciei & debiti sexus, sed non seruatur naturalis modus coeundi, vel quantùm ad instrumentū nō debitū, vel quantū ad monstruosos cōcumbendi modos, sic hi quatuor modi dicuntur peccatum ɔtra naturā. Si cum alio eiusdem speciei, & in debito vase, & debito modo fit talis polutio, aut est cū soluta, & sic fornicatio, aut cū ɔiugata & sic adulteriū, & hmōi, & sic semp peccatum mortale, si est voluntaria præter matrimoniū.

3 Quod est grauius horū? R. peccatum contra naturā est maximū, & isto infimum est mollities, grauissimum bestialitas, medium sodomia, post pc̄m contra naturam maius est incestus, post incestum est adulteriū. Verū intellige accipiēdo in suo summo, quia maius peccatum est coire cū matre q̄ cum alterius vxore. Adulteriū est maius stupro, vtrūq; āt aggrauatur per violentiam, vnde raptus virginum est grauiꝰ stupro, & raptus vxoris grauiꝰ adulterio, hæc omnia aggrauanť ſm rationem sacrilegij. Infimum oīum pdictorum est fornicatio, q̄ committitur sine iniuria alterius psonæ.

4 Quot sunt eiꝰ filię? R. Isi. ponit quatuor ex parte sermonis. Nam sermo debet eē decens quod est turpiloquium. Secundò licitus contra quod est scurilitas. Tertiò expediens contra quod est lubrica. Quartò sale conditus scilicet sapientiæ contra quod est stultiloquium. Est & quintò cæcitas mētis. Sextò præcipitatio. Septimò incōsideratio. Octauò amor sui. Nonò est odiū Dei. Decimò amor mundi. Vndecimò horror futuri sœculi. Et duodecimò inconstantia, de quibus supra. Interrogationes.

5 Vtrū i tactib. & osculis & hmōi sit pc̄m mortale? R. q sic, qñ deliberatè fiunt causa delectationis luxuriosè ſm q ṡ. dixi. Cogitatio, secus quan do fiunt causa amicitiæ.

MAGISTER Secundū Ho. tit. de magistris in sum. dr̄ is q alicuius rei siue negotij p̄ cæteris curā gerit. l. 1. S. magistrū, el. 1. de exerci. Et hoc nomen magister dr̄ a monēdo siue monstrando, ff. de ver. sig. l. q bus pcipua, & de magistris c. qa. Sed pprie magister vocať q docet grāmaticā, vel als artes liberales, & theologiā, & sic accipiť de magistris. c. qa nōnullis, & in cle. 2. e. ti.

2 Qualis debet esse magister? R. q debet esse idoneus, prouidus & discretus in sciētia quā vult docere. c. 1. 2. & 3. e. ti. & idoneus est q primo morib. & post facundia alios antecellit. l. vnic. C. de profes. q in vrbe li. 12 iuncta l. magistros. C. de profes. & medicis li. 10. Nam qui alios docent non debent habere necesse ab alijs doceri, arg. 36. di. S ecce. in fi. dicitur etiam habere bonam conuersationem restem dctrinæ. 8. q. 1. oportet. & no. Pa. in c. 1. eo. tit.

2 Vtrū religiosus debeat ad magisterium assumi? R. q si inge it se vt fit côiter hodie non dēt. 16. q. 1. mōnachus cū multis. c. & q. 7. c. in noua Si vero nō ingerit se, sed mittitur a plato suo ad quem pertinet, sic pñt & debent assumi. 19. q. 1. sic viue. & c. si clericatus, & c. doctos. & extra e. ti. c. 1. & pe.

3 Quæ sciæ legi pñt? R. q oēs q̄ faciūt ad instructionē animę corporū vel rerum, nisi sint reprobatæ, & sunt illæ quæ legi pñt singulariter. Grammatica de qua. Quicquid agant artes ego semper prædico partes.
Dialectica de qua. Me sine doctores frustra coluere sorores.
Rethorica de qua. Est mihi dicendi ratio, cum flore loquendi.
Musica de qua. Inuenire locū per me modulamina vocum.

a Et est reprobata] Et potissimè ars magica, qua cōfederatur gs cū dæmonibus perhibetur.
b Cle.1.eo.ti.] Et hoc pp fidem propagandam sicut dñs misit discipulos cū omni genere linguarum.
c C.dilectus.el.2.]Sed ibi hoc interim debet de prouentib. ecclesiæ assignari nisi fortè habe-ret vñ viueret.
d Secūdū Ber.] Et hoc erit de honestate, sed vigore textus. d.c. quia nōnullis,non tenetur. Sed si vacet prębenda debet ei conferri, & sic loquitur gloss.

Geometria de qua. Rerum mēsuras & earū signo figuras. Arithmetica de qua. Explico per numerum quę sit proportio rerum. Astrologia de qua. Astra vi asque poli varias mihi vendico soli.

4 Vtrū Mathematica possit legi? ℞. mathęsis cū aspiratione mediæ ad exercitiū nō licet docere qa significat artē diuinādi,& est reprobata a vt C.de male.& mathæm.l.nemo. & l. culpa. Sed ad instructionē doceri posset. 37.di.legimus. Sed ego credo ꝙ ēt ad instructionē non liceat, quia cuius vsus malus est, ipsum quoq; malū est, vt dr̄ in 1. sen.dist.1. Sed alia mathæsis q̄ hēt penultimā breuem bñ licita est,q̄ ē de quatuor vlt.dictis scientijs,vnde versus.Scire facit mathæsis,dat diuinare mathęsis.

5 Theologia præ omnibus doceri potest e.ti.c.quia nōnullus.Ius canonicū,& ciuile,de priui.cum de diuersis li. 6.

6 Sed qd de poetis qui vt in plurib⁹ sunt ad animos iuuenum corrumpendos? ℞. ꝙ distinguendū est de libris gentiliū.Nā quidā libri sunt de lasciuijs vt Ouidius de arte,& similes, & tales legere vel audire oīno ꝓhibitū est.Et sic intellige.c.sacerdotes & c. legant &c.ideo 37.di.Sūt alij libri gētiliū seu poetarū qui vt plurimū multum vtilitas afferūt,licèt in eis aliqñ sint aliqua turpia immixta, & tales libros legere vel audire causa eruditionis vocabulo? ℞.vt per eos sciat loqui rectè atq; ornatè nō est prohibitū, & sic loquitur.c. turbat eadem di.cum duobus.c.seq.dūmodo sit talis magister qui fabulas lasciuas abbreuiet & obscurè legat. Et sic limita gl.in sum. dist. 37. Vide etiam ꝙ dicam infra. Scientia.

7 Vbi debent magistri institui ad legēdū? ℞.ꝙ in omnib. locis vbi facultates ecclesiæ suppetunt, siue sit cathedralis siue alia ecclesia collegiata quæ habeat facultates sufficientes ad hoc,dēt poni magister q legat in grāmatica. cui cōpetēs bñficiū assignet seu ꝑcipiat fruct⁹ vnius ꝑbēdæ, & rādiu solū q̄diu ꝑseuerat i docēdo clericos gratis illi⁹ ecclesię,& alios paupes. In metropolitana verò ecclesia dēt eē magister, q doceat in sacra pagina & de his q̄ ꝑtinēt ad curā aīarū.37.di.de qbusdā,& c.ti.c.1. & c.qa nōnullis, hodie verò statutū est ꝙ Rom.Parisien.Oximē.Bono. Salmantinen. ecclesia hēat duos viros ꝑitos ad instruē. in lingua Hębraica, Caldaica, & Arabica, Cle.1.e.ti.& ibi ponitur cuius sumptibus b

8 Quid si ñ vacet aliqua ꝑbēda? ℞. qlibet de prębendatis dēt dare tñ ꝙ faciant vnā ꝑbendā (si superest) ad eorū necessitatē ar. c.fi.da his q̄ fiunt a maio. par.ca. & de ecc. edic.c.de his, vel si non superest, expectēt donec vacet prima.ar.c.dilectus.el.2.c de præb ſm Ber.d & Ho. in c.quia nonnullis in ver.pręb.de magi.& ibi Pan.

9 Sed pone,ꝙ sit ꝑbenda vna assignata magistro, nunqd teneñ canonici eligere aliū canonicū,cū magister non sit canonicus,& statuto cū iuramēto firmato caueat quod sint tot in numero? ℞.qd non autoritate illius ꝯcilij,c.qa nōnullis,e.ti.nec faciunt ꝯ iuramentū,nec currit eis tps, quia non dr̄ vacare talis ꝑbenda, nisi qñ magister desistet a legēdo, hæc gl.in d.c.qa in ver.pręb.

10 Vtrū magister possit eligi in canonicū sub illa conditione,vt doceat? ℞. ꝙ nō qa dēt cessare oīs ꝯditio,& pactio, alias eēt simoniacū.Sed si vacaret aliqua ꝑbenda,tūc ea vacāte posset statuere, vt illud onus sit ei annexū,ita no.Ho.& Ber.in d. c. qa non nullis,q̄uis Ho.videatur tenere ꝙ ēt in primo casu non est simonia, sed permutatio de spirituali ad spirituale.c.ad quæstiones. de re.ꝑmu.Placet ēt hoc Pa.in d.c.qa in fi.

11 Vtrū talis magister cui assignata est ꝑbēda vel ꝓuisio de ecclesia possit aliqd exigere scholarib. ℞.ꝙ nō,ēt ꝑtextu cuiuscunq; ꝯsuetudinis.in c. .e.ti.& si exigit a clericis illius ecclesiæ vel a pauperib.alienis committit simoniā ſm Ho.in c.quia.e.ti. & Io. Bar.Brix.& Arc.in c.de quibusdā.37.di.Et hoc intellige si redditus sunt sufficientes, secus si sit paup,nec hēt ꝓuentus sufficienter assignatos q̄ magistri necessitas subleuāda ē.d.c.qa nōnullis,qa sic non eēt simonia ſm Alc.nec est vēdere sciētiā sed laborem

a Et c.conquerẽte] Pa. aũt in d. c. quia nõnullis dicit si est con suetudo ẽt salariatus potest facere collectam, mihi magis placet q̃ determinatur hic cũ quo concordat.d.An. in d. c. quia non nullis, vt refert ibi Pa nor.
b Est q nesciat] Vbi dicit doctorem posse per substitutum legere,si ita se habet consuetudo.
c Ca. licẽt] Et Pa.tractat ibi satis opportunè de doctoribus,quia hodie conducunt ad legẽdũ cũ salario de publico q̃ collectas facere non debent.
d Priscis]Nihil facit nec in text. nec in gloss. prohibetur.n.ibi episcopo ille nè tertiam a parochianis accipiat nisi onus fabricæ sustinere vellet.

rẽ suum. facit.l.i.ff.de ori. iur.sicut & eps licẽt nõ possit facere exactiones, tñ ex necessitate exigit subsidiũ charitatiuũ.c.cũ apostolus. S.phibemus, de cẽsi. & cũ sit. de simo. & c. conquerẽte.a in fi.de officio ordi.
12 Quid d' alijs magistris? Rx.quòd similiter nõ debẽt exigere aliqd qñ sunt salariati debitè de publico in studijs gñalib. a quocunq; ẽm Pa in d.c. qa nõnullis. In alijs ex.studia generalia similiter nõ pñt a scholari. illius loci ẽm. d.Ant.nec a pauperib. sed bñ a diuitib. alienis,& ẽt ẽm ꝯsuetudinẽ.l.q̃ si nolit.S.q assidua. ff.de ędi.edic.Facit.l.si fundus.ff.de euic.& quod no. Bar. in l.nemo est qui nesciat. b ff. de duobus reis. Si verò non sunt salariati pñt exigere,sed nõ a pauperib.de cẽsi. c. licet. c Et hęc intellige vera q̃ pñt exibere qñ nõ ẽt sibi ꝓuisum sufficiẽter, & loquor hic nõ de his q legũt vt addiscãt, vel pp honorẽ qa tales non gerunt vtiliter negotium alienum sed suũ. ff.de neg.ge.l.si pupilli.S.3.sed de illis qui ad vtilitatem scholarium legunt vt sunt dicti.
13 Nunquid omnes magistri possint oblata ad a scholarib. spontè recipere? Rx.q̃ sic.c.dilect9 filius.el 2.in fi.de sim.10.q.3. priscis, d qa quędã sunt q̃ licẽt inhonestè petantur, tñ honestè recipiuntur.l.1.S.est quidem. ref. ff. de var. & extraordi. cog.
14 Vtrũ magr̃ pp lucrũ datũ sibi a scholarib ꝯcedẽs eis vacationẽ vel celebrationẽ festi peccet? Rx. Ro. q̃ si hoc facit ꝓ recreatione eorũ nõ est symonia, sed tñ turpe lucrũ,secus si faceret pp festũ colẽdũ, vel non colendũ,quia esset symo.ẽm Ray.
15 Vtrũ possit sine symonia aliqd exigi ꝓ licentia docendi dãda? Rx Ho.& Gof.q̃ symonia nõ ẽ sed turpe lucrũ de necessitate restituẽdi ei q dedit si erat idoneus;qa nõ turpiter dedit sed potuit redimere vexationẽ suã.c.dilectus. el 1.de symo. secus si nõ erat idoneus qa cũ turpiter dederit nõ ei restituit sed pauperib. de bono ꝯsilio esset dãdũ vide quod no.Ber.in c. ꝓhibeas, sup.1.gl.eo.ti.Idẽ dic de epo q nõ vult dare licẽtiã suo clerico eũdi ad scholas, nisi aliquo sibi dato. Ro. tñ credit symoniacũ episcopũ, si pp lucrũ dat licentiã ꝓ quinquẽnio a iure cõcesso.c.sup Specu.e.ti.Similiter si ad maius tẽpus qñ. habet respectũ principaliorẽ ad soluẽdũ eũ a spirituali officio,quod debet ecclesię.Si verò propter moram in studio faciendam sic turpe lucrũ est nõ sym.sed mortale peccatũ.
16 Vtrũ qs possit petere licentiã docẽdi in theologia? Rx.ẽm S.Tho. in quol.quòd sic,cũ cõicare sciẽtiã sit opus charitatis,& Nic.de Ly. sup Mat.23.c. Quod intellige verũ qñ hoc quærit ꝓpter bonũ finẽ, sed pp superbiã & extollentiam non liceret.
17 Vtrũ ille q obtẽta licẽtia fecit expẽsas in cõuiuijs ẽm consuetudinẽ possit aliũ substituere cũ pacto quòd reddat sibi. expen. Rx. Rodo.q̃ sic, dũmodo substitutus legat vice sua,& ꝯsuetudo sit substituẽdi. Si verò totũ ius suũ in eũ trasfert, sic non põt aliquid ẽt pro interesse suo pacisci,& multò minus de certa portione ęmolumẽti pcipiẽda,nec est ꝯ̃ q̃ ecclesia tradit tali mõ q bñficia sunt assignata pro substentandis clericis,sed istud ꝓ labore docẽdi.
18 Vtrũ peccẽt mortaliter admittẽtes ad doctoratũ, nisi exigãt iuramentum quòd non expendent vltra tres mille turonẽses argẽteos in talis doctoratu vel magisterij solennitate? Rx.q̃ sic & sunt suspensi p sex menses ab huiusmodi promotione,etiam si sunt episcopi.vt in Cle.vl.de magistris.

MAIORITAS Nõ quęrit a seruo dei,sed inferioritas. 40. dist.multi. 94.dist.diaconi sunt.

MALEDICTIO Propriã ẽ imprecatio seu optatio mali alicui facta sub ratione mali,hoc est inquantũ est malũ,intendens ipsum malũ vt colligitur ex c.deus.24.q.3.Largè autem accipitur etiã pro blasphemia Dei vel sanctorum vt in c. statuimus, de male. omnis talis maledictio prohibetur.24.q.3.si igitur.46. disti. clericus.& c. 1.de male.

1 Vtrum sic peccatũ mortale maledictio? ℞. φ aliqñ quis imprecatur malũ alteri sub ratione boni, vł qñ qs anathematizaẽ, vt. s. conuertatur vel non habeat causã faciendi mala, vel ei q meretur maledici, sic non est peccatũ ẽm Ale. 2. 2. tractatu de maledictione, qñ fit cum alijs debitis circũstantijs, imo maledictio isto modo erit bonum, licèt pęnale sit malũ ei cui maledicitur, sed qñ quis malędicit propriè tunc semper est peccatum mortale, si fit cũ deliberatione rõnis, & de malo notabili, secus si ex impetu vel de re minima dicit tñ Ale. φ si talia ducanẽ in cõsuetudinẽ posset eẽ mortale propter contemptum.

2 Vtrũ liceat maledicere creaturæ irrationabili? ℞. ẽm Ale. vbi s̄. quod maledicere creaturæ irrationabili ẽm se ꝯsiderasse est ociosũ & vanum, & per consequẽs illicitũ. Maledicere eis ꝑut ordinanẽ ad hoiem sic est idem pc̃tm̃ ac si fieret hoĩ, & ita mortale, [a] sicut dictũ est, & de talibus intelligitur illud, meledici regnum dei possidebunt. 24. q. 3. §. illicita. & de pœna maledicentium deum vel sanctos. vide supra. Blasphemia.

MALEFICIVM dicitur sortilegium, vel incãtatio. vt 27. q. 5. nec mirũ, & de hoc j̃. Sortilegium, & quõ põt destrui. Vide j̃. Superstitio §. 13. Aliqñ dicitur quodcunq; crimen, vt furtum, rapina, & huiusmodi vt insti. de obli. quę ex deli. na. Est ẽt quasi maleficium nocumentum quod fit proximo præter propositum vt insti. de obli. q̃ ex quasi delic. nas. per totũ, vt qñ per imperitiã iudex lnsam profert, vł aliqs ꝓijciẽdo aquã ab alto aliũ infundit &c.

MALICIA dr̃ tripliciter. Primò pro habitu vitioso ex quo ꝓcedit hõ est valde inclinatus & promptus ad agendum opera illius vicij habituati, & sic est peccare ex malitia. i. ex electione mali ꝑp illã inclinationem habitus vitiosi, sed non est pc̃tm̃ in spiritũ sanctum. Secundò dr̃ malitia contẽptus & abhominatio rerũ spũalium procedẽs aliqñ ex inordinata tristitia mẽtis, & isto mõ est filia accid. ę. Tertiò malitia dr̃ pc̃tm̃ in spũm sanctum de quo dic. vt j̃. pc̃tm̃. §. 3. Et istis duobus modis semper est pc̃tm̃ mortale malitia, ex qua in cõtemptum bona spiritualia, vel diuina habentur, si est in deliberatione voluntatis ẽm S. Tho. 2. 2. q. 55. ar. 3. in corpore.

MANDATVM [b] dr̃ qñ qs ad satisfactionẽ suæ volũtatis ꝯponit aliqd alicui nulla data pecunia, seu quocunq; alio iter ueniãt q̃cunq; verba, ita tñ qđ sint q̃ mandanẽ ad vtilitatẽ seu satisfactionẽ mãdantis. Si verò sunt ad vtilitatẽ illius cui ꝯmittiẽ, sic diceẽ ꝑsuasio, & ꝑsuasor nõ mandator. vt no. Bar. i l. nõ solũ. § si mãdato. 1. col. ver. venio ad materiã. [c] ff. de iniur. Si aũt ẽ data pecunia si ẽ circa delictũ, sic dr̃ mãdatum accipiẽs assassinus, de quo in c. ꝓ humani. đ ho. li. 6. & d. l. nõ solũ. Vbi verò nõ ẽ circa delictũ mãdatarius dr̃ locator, & mãdans conductor, nec est mandatũ ꝓpriè.

1 Vtrum mãdans delictũ [d] includaẽ sub dispositione iuris vel statuti puniẽtis eũ q fecerit tale delictum? ℞. Pa. in c. mulieres. de sen. exc. sic distinguit, aut verba scripta sunt in rem, puta dicit ius siue statutũ pro homicidio imponatur talis pœna, & sic includiẽ ex ꝓpria significatione verbor. [e] qa de homicidio qđ mandauit tenetur. l. hęc verba. ff. de adul. & l. aut quã aliter. §. hæc verba. ff. qđ vi. aut clã. & vtrobiq; per Bart. & ꝑ Ci. in l. nõ iõ minus. C. de accu. Aut verba sũt scripta ĩ ꝑsonã, vt qa dr̃ si qs cõmiserit homicidiũ punieẽ tali pœna, & si sic cõmittit ꝑ instrũm quod necessariò operaẽ, necessitate facti, [f] sicut mittens sagittam & huiusmodi, [g] vel operatur per instrumentum

[a] Et ita mortale.] De hoc plenius vide S. Tho. 2. 2. q. 76 ꝑ quatuor articulos. Et vide supplementum in versi. maledictio.

[b] Mãdatum] De mãdato vide aliqui per d. Ias. in l. ij. ff. de consti. princi. &c.

[c] Materiam] Pone etiam de eo qui accipit pecuniã vt faciat, qa vocaẽ cõductor.

[d] Delictum] Adde ad materiam quæ nota. plenè & subtiliter Bal. in l. non ideo minus. C. de accu. & in l. 1. vbi Ias. C. de seruis fugi.

[e] Si generaliter verborũ] Et hoc quãdo nõ distinguitur inter dispositionem iuris cõmunis & dispositionem iuris municipalis.

[f] Necessitate facti] Bart. hoc dicit in l. sed si vnius. §. ait de iniurijs, & facit dictum S. Th. quod allegat Bald. in d. l. non minus. s. quod quoddã est agẽs quod agit ꝑ motum a se tantum, non autem causatum a superiori agente. Et in isto seruatur virtus actiua, quod iam est agẽs quod agit per motũ superioris agentis in quo nulla est virtus propriè actiuant baculus qui ꝑcutit & non agit, quia actus baculo, sed ei q vtitur baculo.

[g] Et hmõi] Sed ait Pa. Mandans includitur quãdo sic dispositio iuris communis, siue municipalis, qa ipse verè facit, qm̃ act⁹ attribuitur principio, licèt nõ gerit proprijs manibus.

a Necessitate iuris] Quia filius vel subditus tenabatur parere, secundùm Pano. vbi supra

b Facti vel iuris] Puta quia factũ erat illicitum de se. & sic nulla est legalis necessitas eũ teneris rei nullum sit mandatũ dum ergo dicit facti expone. i. quia habebat liberum arbitriũ. vnde ad faciendum illud nõ poterat cogi, & leges ad hoc nõ obligabant.

c §. deiecisse] Facit etiam c. eum ad sedem, & c. sœpe. de resti spoli. tex in l. si quis id quod ff. de iurif. omn. iu & in l. si per alium ff. ne quis eum qui in ius voca in ca. 1. de of deleg. in regula qui per aliũ libro 6.

d §. hæc verba] Et facit c. in no. stra de iniu eum ibi no. & per Io. An. in regula prę sumitur de regu. iur. sed in 3rium facit qu a statu cum debet interpretari secundũ ius cõe vt no. in c. dilectus. de cõsue. Ion in c câm quæ. de rescript. Barr in l. omnes populi ff. de iust. & iur. sed de iure cõi, mandans in tel ligitur sub dispositione, sicũt te facientem, vt hic ergo idem in dispositione statuti, maximè qa statuta sunt pars iuris ciuilis. d. l. omnes populi & a. di. ius c uile, & per ha c ratione vltimam tenuit

tum neces sitate iuris. a si cut quãdo procuratori vel subdito aliquid mandatur licitum. sic includitui man dans, quia ipse verè facitur quoniam actus attribuitur princip. facit. l. item mella. in prin. ff. ad l. Aquil. & pro hoc tex. in l. si pater. in fi. ff. de manu. vin & l. 3. §. si pro curator. ff qđ quisque iu. & ideo statutum puniens pro ponentem exceptionẽ contra instrumentum. mandãs procuratori proponere tenetur pœna statuti. Si verò instrumẽtum per quod explicatur operatur voluntate propria non necessitate facti vel iuris. b vt puta qa mãdauit delictum committit, mandatarius non teneẽ obedire., nihilominus voluit mandatum exequi, tũc in dispositione iuris communis mandatoi comprehendi ur, non ex propria significatione sed interpretatione iuris, quod vult parũ interesse vel per se. vel per alium facere. vt dicit tex. in l. 1. § deiecisse c ff. de vi & vi ar. se d non habebit locũ in statuto in quo fictio non habet locum l. 3. §. hæc verba. d ff. de nego. gest. Et hoc tene, licèt Bal. in d. l. non iõ minus, aliter distinxe. it. Distinguo tñ secundũ Bald. in l omnes populi. ff. de iust & iur sic quod aut statuũ indulget puta homicidæ remittatur certa pars pœnæ. & sic comprehenditur qa cessat odium, & fauor est amplĩãdus, regula odia. li. 6. Aut punit, & tunc aut de pœna regulari q̃ non multum exorbitat a iuris communis dispositione, & sic includitur quia tunc statutũ

debet interpretari secundũ ius commune. vt in c. cum dilectus. de consuetud. no. Inn in c. causam quæ de rescript. & Bart. in d. l. omnes populi, quam quidem pœnam ius commune vult vt comprehendatur. vt sup a dictum est exemplum in iure communi non est exp essa pęna. statutum exprimit pœnã, & loquitur de facẽte, & includitur. Aut punit pœna irregulari, & quæ ex orbitat a communi iure. & sic non includitur, sed habebit locum in casu suo, e & hoc senserunt doc. antiq in simili. in l. quicunque. C. de ser. fug. in illa quæstione nunquid masculinum concipiat fęmininũ, qđ in odio regulari comprehẽditur, f sed in irregulari non. Nec ob. prędictis. c. mulieres, g de sen. exc. in verbo verè ꝙ vĩ innuere, ꝙ non interpretatiuè, quia illud verum est secundũ Bar. i l. sed vnius, ff. de iniuri. in peccato, sed non in pęna & ꝙ non verè comprehendat. Facit. ca. vt famę de sen. exc. vbi tex. in quit facere videantur. Ergo interpretatiuè ad idem. de cle. pu. in duel. c. 2. vbi pugil verè homicida dr̃, & mãdans non licet teneatur de homicidio. Itẽ qa tex. ponit vt diuersa facere & mandare. l. dic. c. si quis viduã, & de hom. c. sicut dignum. Ergo in pœnis irregularib. a iure communi p statuta non hẽbit locũ, vbi fictio non hẽt locũ, vt dixi. Idem dic ꝙ quo ad effectus naturales q ex ipso facto proueniunt vel requiruntui nunquã sũt paria facere per se vel per aliũ. Facit quod no Bar. in d. §. deiecisse. vbi vult ꝙ non est idẽ h adulteriũ facere per aliũ, sicut per se, sed quo ad effectus ciuiles q consistunt in reprimendis iniurijs, sic tene qđ supra dixi, nisi qñ ius punit aliquem qui personali

e In l non ideo minus C de acc. ꝙ includitur mãdator, vide le hoc plenius Pan. post Ioan. An. in c. sicut dignum, de hom. & eundẽ Pa. post d Ant. in c. significauit, de iudic. & Bal in l. peremptorias 6. col vers. quære quid, si statutum loquens de bãnito & c Bal & do. Iason. in l. 1. C. de ser. fugi.

e In casu suo] Pro his optimè facit tex. in simili in c statutũ, de elec. in 6. & in c. si compromissarius iuncto c cũ in cũcti, de elec. in 6.

f Comprehenditur] Ex interpretatione, & nõ ex propria significatiõe verborũ, de quo plenè p Bar. in l. ff. de ver. si. per Are. in c. fiqs suadẽte. 17. q 4.

g C. mulieres] Quòd non loquitur de peccato, sed de pęna peccati, s excõica ione qua nulla est maior. 24 q. 3 c. corripiantur, i. de per distinctionem supra datã.

h Quod non est

idem Adde Bal.in d.l.non ideo minus 7. col. versic. 10 quæritur, vbi allegat pro ista opi.Bar. glo. in d. § deiecisse, & aliam in l. hoc iure. §. deiecit.ff. de vi & vi ar. Sed Iacob. & Richar. in l. fi. C. ad mace.tenent contra, & malè, & respondent Bald. ad l. hæc verba.ff. de adul. ſa mandans fieri adulterium tenetur vt fautor, & vt consiliator & non vt adulter, secus de mandante fieri homicidiũ, ratio diuersitatis est quia adulteriũ absque carnali copula non committit, vñ si quis mãdaret alicui vt cognosceret sponsam suã nomine suo nõ ꝑꝑ hoc esset consumatũ matrimonium, vnde si a aliqua virgo mandaret alteri mulieri vt cõmiteret fornicationẽ, illa virgo ꝑꝑ hoc non amitteret virginitatem, vnde Pan dicit, nemo potest nisi i proprio corpore fornicari, quia est actus cohærens personæ, & per aliũ expleri non potest, quia mutatio ꝑsonæ mutat formam & esse.l.1.§. hæc aũt. C. de ca. tallen. & ideo doc. qui reprobant gl. in d.§. deiecisse nõ intellexerũt, qa fateor quòd punitur talis ea pęna, & l. sed non eodem crimine.

a Pan. in c. fi.] In.3.not. limitat hoc procedere quando fama respicit publicam vtilitatem si autem fundata esset forma super priuata, omissio formæ non vitiaret allegat. c. fi. de offic. deleg. & regulam immutari lib 6.

b Vel parentelam] Hæc sunt verba Bar. in l. non solum.§ si mandato.2.col.versic.quæro mandaui tibi &c.& allegat Innocen. idem tenet Bal in l.si literas.C.manda.in fin. vbi dicit. Si præcedente mandato delinquo, videor sequutus mãdatum, & iõ tenetur mãdans, allegat Bart. in l. qui in aliena. § si is qui, ff. de acqui. hære. idẽ tenet Bal. in l. 2. C de ser. fu. gi. 3. col. ver. sed Inn. d. Ias. in l. sancimus. 1 col. C. de testa.

c § non oĩa] Et facit tex. alle cũ hic mo. ad qõ de ambasiatore, qui fuit derobatus an dñs teneat ad dãna, de quo per Bart. in d § non oĩa & in l. si seruus. la.1.§. quod vero. ff. de fur. vbi plenè

d Cogitatus] Vt quia fuit a latronibus spoliatus, vel naufragio ꝑdidit res.

e In regula damnũ] Vbi tractat de fideiussore q soluit vsuras creditori nunquid possit eas repetere a debitore de quo supra, fideiussor.§.15.

f Vt dictũ est] Et dicit saltem de damnis qui contingunt sine culpa saltẽ læui ipsius mãdatarij.

g Vide ꝙ no. in d. l. Nesennius] Vbi Bart tractat

ter fecerit, qa tũc non includitur in pęna faciens p aliũ.gl.in Clem.1.in ver.publicè, de vi.& ho.cle. Et sic intellige, & limita gl. in c. sciãt cũcti.i ver.alios, ď ele. lib.6.& iura in ea allegata.

2 Vtrũ mandatarius non seruans formã mandati faciat aliquid validũ? R. ꝙ nõ qa gesta ꝯ formam mãdati sunt nulla & nõ solũ qñ fit expressè ꝯ formã, qa qñ ad actũ dať certa forma, paria sunt agere ꝯ citra; & ꝑter formã. Vide tex.cũ gl.i ver. præter.in c.si cui. de elect. lib.6.& c.prudentiã, de officio delega. facit.l diligenter in prin.ff.mandati.nota. Pa.in c.fi. a de restitu. spo. quod limita. vt supra. Absolutio.3.§.2.

3 Quid de mãdato qualificato? R. sm Pa.in d.ca.fi. quòd distribuit in duo mãdata, & si non pôt impleri in facto seu substãtia debet impleri in modo seu qualitate. Ex quo infert ꝙ si duo mãdantur ẽt data certa forma licèt non possint simul impleri, debet tñ fieri ꝙ potest, & valebit act⁹. Facit quod no.p gl.primã. & docto.in c.ꝯstitutus.de rescr.

4 Quid eo qui mandauit delictum quod post multũ tẽpus ille exequit, ꝯcludit Inn in c. ad audientiã, ver. itẽ non intelligit, de homi. quòd teneť si reuocauit expressè vel tacitè, vt puta, qa fecit pacẽ cũ inimico, vl parẽtelã,b vel.l.3 §.fi.& ibi gl. & Bar.ff.de adimẽ. legatis, Et hoc sequitur Bal. in d.l. non ideo minus.q.fi.vbi se remittit ad Bar.& In.vbi s.

5 Vtrum mandans teneatur mandatario de casu fortuito? Respon. Panor. in c. sicut de iureiu. 10. col. quòd agens actione mandati petit damna quę verisimiliter contingere potuissent quasi mandans ea debuerit cogitare a pricipio, sm In.in d.c.sicut.& sic petit expen.& damna.ar.ff.de neg ge.l Nesennic, & sic dicit intelligẽdã.l. inter causas. §. non omnia. c & l. si qs alicui §.impendia.ff.mãda. nisi damna cõtingissent ex casu fortuito q verisimiliter non fuisset cogitat⁹. d d.§ non oĩa.& hoc tenet ẽt Ioã.An.in regula damnũ e in mercuriali.li.6. Et intellige prædicta in eo qui gratis suscipit mandatum, nã mandatam debet esse gratuitum.l.1.§. 1. ff.mand.& ideo isti stipendiarij qui veniunt pro precio nõ possũt agere ad damna, quia non sunt mandatarij, vt dictum est. f Item illi qui causa pietatis vel parentelę & huius modi hoc faciunt.23. q. 3. non inferẽda. Similiter nec illi qui ex debito tenentur. 11.q.3.si dominus. & c.Iulianus, vide quod no.in d.l. Nesennius. g

6 Vtrum mandatum expiret morte mandatoris? Respo.d.in c.gratum & c.relatum, de of.deleg.ꝙ re integra expirat.l.mandatum. C. mandati. vbi Bald. optimè tractat hanc materiam, aliàs non. Quomodo res dicatur integra & quomodo non, vide ibidem per doct.

Ma-

MANIFESTVM nos scribimus intelligere qđ vel per confessionem, vel probationem legitimæ notum fuerit, aut euidentia rei q̃ nulla possit tergiuersatione celari, dicit text in c.cum olim.in fi. de ver. si. & ibi dicit gl. q̃ ꝓpriè manifestũ dr̃ quod nõ eget ꝓbatione, & sic est notoriũ, sed manifestũ propriè ꝑut est species distincta a notorio dicitur quod approbari potest, de hoc per Pan.in c.vestra.de coh.cle. & mu.

1 Vtrũ in dispositione vbi fit simpliciter mẽtio de manifesto debeamus accipere manifestũ propriè, & prout est species distincta a notorio? ℞. secundũ Pa.in d.ca. cum olim.1.no. q̃ debem⁹ considerare materiã subiectã, vt no.in c. rogo. 11. q. 3. & ẽt vsum loquendi. ar. c.quanuis. de ver.sig.in dubio verò debemus capere propriè Ad hoc.l. non aliter.ff.de leg.3.& in c. fi.de ver.si. & maximè ĩ pęnali.

MANVMISSIO est, libertatis datio, nam dum quis in seruitute est manui & potestati suppositus est, sed si manumissus est liberatur a manu, & potestate domini, vt inst.de liber.§.1. & 12.q.2.cum redemptor.

1 Quis põt manumittere? ℞. q̃ is qui habet administrationẽ rerum suarum, & 18. annũ incæperit inter viuos libertatem dare pt̃, inst. quibus ex cau.ma.non pos. § pe.In vltima verò voluntate q̃ testari pt̃.s.in.14.anno. pt̃ & manumittere, vt in d.§.pe.& C.q manu non po.auth. sed hodie.Itẽ Eps pt̃ manumittere seruos ecclesiæ bñ meritos.12.q.2.si q̃s, de seruis pt̃ etiã, & non benè meritos, dũmodo det ecclesię pro vno duos eiusdem meriti, & pecul.j.12. q.2.eps qui.2. Intellige de bonis proprijs.Itẽ cã miseratiõis pt̃ d. c.cũ redẽptor. Abb. potest ẽt cũ consensu epi & monachorum. 12.q. 2.abbatib. vel si consuetudo sit qđ possit vel nõ possit illã serua.& de his q̃ fiũt a præl.sine consen. capl.c. ea noscitur, & c.cum nos.

2 Quid si quis sit seru⁹ pluriũ, nunquid pt̃ manumitti ab vno illorũ alijs contradicentibus? Res. q̃ sic, sed manumissor tenetur alios seruare indemnes.C.de communi.seruo ma.l. 1.

3 Vtrũ valeat manumissio in fraudẽ creditorũ facta? ℞. q̃ non.C.qui man. non poss.l 1.& institu.ex quibus cau.ma. §.1.

4 Vtrũ possit manumitti ille qui pp delictum incidit in seruitutem? ℞.Pa. [a] in ca. ita quorũdam, de iude. q̃ non fm Io. An. Facit.l.2. [b] C.quibus ad li.procla.nõ licet.

5 Qũo fit manumissio? ℞. multis modis in sti.de li.multis modis, vbi inter alios dr̃ q̃ pt̃ fieri in secreto, vt si dicat dominus esto liber, vel per epistolã vel per testamentũ, vel per quamlibet vltimam voluntatem.

6 Qũo reuocatur manumissio? ℞. pp oẽs causas ingratitudinis ex quibus reuocatur donatio, de quib s̃.donatio.1.§.12.in autẽ. vt liberi de cætero. [c] §.illud.col.6.

7 In quo differt manumissus ab ecclesia a manumisso a priuato? ℞. q̃ primò, qa pp operas non præstitas reuocatur in seruitutem, vt 12.q.2.diaconi. in fi.secus in alijs, vt C.de lib.causa.l.solo. Secundò quia filij eorum remanent obnoxij ecclesiæ suæ patronę.12.q.2.de liberis, sed alij non. C. de lib.& eo.li.l.1.& 2. [d] Tertiò quia serui ecclesiæ possunt manumitti cum hoc quod non possint alienari quàm ecclesiæ sua bona relinquere.12.q.3.c.1.& 3.

8 Vtrũ in manumissiõe possit dñs aliquod

qñ mr̃ pt̃ repeterẽ expensas factas. circa pupillum. a Rñ.Pan.]Si libertus pp ingratitudinẽ reuocetur in seruitutẽ non põt amplius manumitti a dño nisi cum autoritate principis.tex.nota.in l.2.C.de li. & e.li p quẽ tex. ibi Bal.circa fin. dicit doctorẽ degradatũ pp delictũ, & sic priuatũ doctoratu nõ posse ampli⁹ intrãdo examẽ doctorũ, doctorari, bñ facit q̃ in simili tenet Bal.in l.2.per illũ text. cum gl.C de manu.vindi.Tabellionem priuatũ officio tabellionatus pp delictũ nõ posse ampli⁹ per comitem palatinũ creari tabellio ad hoc gl. sing in §.1. in auten. de armis, & idem tenet Bal. in ca.at si clerici. 4.col.de iud.vbi limitat, & in ca. gratum per illũ tex.de postula.p̃la & ĩ c.post trãslationẽ 2. col.de ren.Ro in repe.l. si verò §.đ viro, ff.so.ma.38. fall. f. si comm.sit crimen magnũ puta falsitatis, sec⁹ si vulnerauerit hominẽ. Et per hæc cogita vnũ nouũ in quantũ tenet sing. Bald. in ca.filij naci.in fi. si de feu. fue. contro.inter do. & agna.Quòd filius legitimatus pt̃ pp ingratitudinem reuocari a patre in pristinũ statũ, nã puto postq̃ fuerit reuocatus nõ posse amplius de voluntate pt̃is legitimari p comitẽ palatinũ ptex.solennẽ.d l.1. iunctis supi⁹ dictis.

b Facit lex secũda] Bal in d.l.2. C de libe. & eo. Bet alleg in additione præcedẽti dicit text. illũ facere cõtra exẽptos ingratos & Barba. in additi. ibidem dicit Cardi.degradatũ nõ debere amplius restitui.

c In aut. vt liberi de ætero]Vide de hoc bonã glo. in d l.2. C. de li. & eo.li.in glo.fi. quã not. ibi Bal.

d L. 1.& 2.] Sed illi qui nati sũt postquam libertus reuocat⁹ est in seruitutẽ benè serui efficiuntur.

seruitiū spūale sibi impone re puta qđ sibi dicat horas & hmōi.? ℞. ꝙ sic.itē quod si seruare voluerit ēt si ordinatus fuerit degradeť & pristinę seruituti subijciatur ca. nullus. de ser. non or. & ibi hoc tenet gloss. 1.

9 In qbus ꝯsistit ius patronat.? ℞. vt no.i l.fi.C.de bo. li.i gl. Scilicet primò vt nō ꝓponat turpē actionē, aut exceptionē aduersus patronū. Secūdò reuerētiā ei tā infaciēdo q̄ nō faciēdo. Tertiò pſtare debet ei alimēta. si aliàs nō hēt. Quartò patronus hēt ius reuocādi eū in seruitutem rōne offensę cōmissę ꝯ ipsum. Quintò patronus hēt ius succedēdi liberto. Vñ teneť libertus ei relinquere legitimā, q̄ est tertia pars suorū bonorū si in bonis hēt plusq̄ centum aureos, & nullos liberos hēt eū decedit si verò min⁹ q̄ centum aureos habet in substātia nō teneť ei aliqd relinquere, ꝙ si mortu⁹ fuerit ab intestato, nullo libero rū relicto sic succedet in totū. Vide ibidem & insti.de success.l:bertorū. §. sed nostra cōstō.[a] vide.gl. in l.venia.ver.liberis.C. de in ius voc.& ad quid tenetur patronus liberto.est gl. in §.li bertorum.insti.de lib.

MATHEMATICI sine aspiratione dicuntur diuini sed cum aspiratione significat sciētiā quadriuialem.vide.§.magister§.3.vñ versus.Scire facit mathesis, sed diuinare mathesis, de quo vide j. sortilegiū,& superstitio.& s. Diuinatio.vñ tales nō debēt ad limē alterius dom⁹ accedere, aliàs ꝯcremari debent. nec aliqs eos suscipere seu cōsulere, aliàs dñt deportari, & bona eorūm cōfiscari. & diuinator gladio vltore feriri. vt.C.de male.& l.culpa.

MATRIMONIVM I. qđ est ꝯiunctio maris [b] & fęminę inter ꝑsonas legitimas [c] īdiuiduā [d] vitę ꝯsuetudinē retinēs. 2 a.q.§.1. insti.de pa.po.in prin.& in 4.sen.di. 27. de præsum. illud quodque nobis.

1 Vtrū matrimoniū sit sacramētū nouæ legis? ℞.ꝙ matrimoniū pōt dupliciter accipi. aut q̄tū ad ei⁹ īstitutionē. & sic non est sacrm̄ nouę legis, [e] qa fuit ante nouā legē institutū alio mō quoad ei⁹ effectū. & sic licēt fuerit añ nouā legē institutū non habuit vim ꝯferēdi grām, sicut mō ī noua lege, in qua non ē euacuatū, sed cōfirmatū & sc̄dm̄ gr̄ę cātiuū.& sīa ē scr̄m nouę legis.hęc Ri.i di.26.ar.4 q.2.

2 Quid ē in isto sacro materia & forma? ℞ ₰m Ric. vbi.s.eadē.q. verbū primò ꝓlatū est materia,& verbū scdō est forma.qa sicut verbū accedēs ad elemētū facit sacrm̄,sic verbū accedēs ad verbū ꝯcedēs q dicit accipio te in meā vxorē ē forma huius. s. dicēdo & ego accipio te in meū virū, vel cōtrio. Ber.in c. tua nos.de spōs.vult ꝙ verba sint forma. [f] & consensus sit materia. [g]

Quid

[a] §.sed nostra constitutio] Ibi glo. in ver.repleatur ponit hos modos qui hic ponuntur.

[b] Meris] Non dicit marium.vel fœminarum in plurali.Item dicit coniunctio.s. animorū & hæc descriptio habetur a magistro di.27. quar.ti. & concordat cum illa quæ est in l.1. ff. de ritu. nup. Cardinal.in rubri. desponsa. Et dicitur Matrimoniū quasi matris munium. i. officiū. quia dat mulieribus esse matres, & ideo magis denominatur a matre quā a patre, quoniā ī eo plus apparet matris officium quàm patris.hæc Thom. Hostiens. & alij.

[c] Inter personas legitimas] Scilicet quæ non hñt aliquod impedimentum, vt infra matrimoniū, 3.per totum.

[d] Indiuiduā] Et hoc qā matrimonium est consummatum.quia posset aliquo casu separari quando non est consummatum vt infra. Matrimonium. §.18.

[e] Sacramentum nouę legis] Scot. in 4.dist.26. dicit ꝙ Christ⁹ approbauit Matthæ. 1. fuisse institutum Genes. 2. & idem Paul. 1.Corinth. 7. & illud quod dicit Paulus. ad Eph. 5.Sacramentum hoc magnū in Christo, & in ecclesia intellige de sacramēto ex tensè accepto. s. pro signo sacræ rei cuius tamen non est causa nec signum aliquod efficax coniunctionis Christi & ecclesiæ,& si aliquo modo esset signū efficax posset esse signum virginitatis coniunctionis virginis ecclesiæ ad Christum virginem.

[f] Quod verba sint forma] Non credo esse formam præcisam huius sacramenti verba patet quia & mutus ꝯhere pōt.Itē qa aut verba sunt indeterminata, aut determinata. Si determinata, Puta accipio te ī meam vxorē&c. tūc sequitur multotiens contrahi matrimoniū sine sacramēto ēt in l. euangelica qa contrahitur multotiens sine prædictis verbis. Si aūt sunt indeterminata verba. s. indifferēter. Idē qa poterit ꝯhi sine sacramēto, vt patet in mutis hoc modo fiebat añ legem gratiæ &c. Potest dici ꝙ dñs nō determinauit esse sacrm̄ grę, magis q̄ ex impositione humana determinetur signum sufficiēs ad ꝯtū.& sic in l.euāgelica in quocūq; ꝯctu cō comitatur sacramētū qa illud signū qđ requiriť ad cōtractū ē ex institutione diuina sacramētū vna forma ē ergo, qa vna vnitate integritatis, nō vnitate indiuisibilitatis. Verba.n.expressiua hincinde cōsensus sunt vnū signū integrū & respectu ꝯctus & respectu gratię nec est inconueniens plures formas particulares esse vnius sacramēti. Sicut dictū est de eucharistia de forma sup panem & vinum.

[g] Et consensus

ſit materia] Accipitur hic materia pro ſubſtantia, & tunc credo verum quod dicit Ber.

a Si dignè contrahant] Congruum eſt cõtractui matrimonij annecti collatio gratiæ, quia cõtractus prędictus eſt difficilis, cum ex eo naſcatur obligatio valde difficilis, cuiꝰ difficultas coniuncta eſt honeſtati, vt patet ex prædictis. Ad honeſtum autem, & difficilè congruũ eſt gratiam conferri. hęc Sco. in. 4. di. 26. Sed quis eſt effectus iſtius ſacramenti dicit ſecundũ Sco. vbi ſ. qd datur gr̃a i anima ꝯbẽtium, & hoc niſi ſit obex peccati mortalis hinc & ide, qa oportet ꝙ prius pęnituerit nã iſtud ſacramẽtũ non dat primam gratiam. effectus ergo totalis eſt gratioſa coniunctio animorũ. datur ergo gr̃a qa Deꝰ aſſiſtit. huic facto pp difficultatem illiꝰ honeſti ꝯtra vide Sco. de actu matrimoniali quo eſt meritorius habes. ſupra debitum.

b Per mutuum cõſenſum] Idem in c. tuæ de ſpõ. Conſenſus dicit a cõ. & ſenſus i. ſimul concurrãt in volũtate accipiendi ſe, & hoc ſciãt. Vnde ſi qs videt vnã puellã, & conſentiat in animo eam habere in vxorem, ſimiliter, & illa puella conſentit in aĩo talẽ hẽre in virũ, non erit matrimonium, quia non innoteſcit alteri de cõſenſu alterius ſecundùm Car. Flor. & Ale. i. d. c. tuæ. Et ſequuntur communiter doc.

c Licèt eccleſia aliud iudicet] Quia de manifeſtis iudicat & ſecundũ ꝙ probatũ eſt. c. cum æternum. de re iud. li. 6. & licèt eccleſia decipiatur, tñ talis deceptio non eſt ꝯ iuſtitiã iuris ſed facti. Sed quo ad Deũ

non eſt matrimoniũ ſine conſenſu, & rõ eſt qa in omnib. ſacr̃is requiritur intentio volũtaria faciẽdi, ꝙ facit eccleſia. cu ergo talis ſecundũ veritatẽ non intendebat contrahere matrimonium. non fuit ſacramentum ſecundùm S. Bon. & Ri. in d. 27. di. 4.

3 Quid eſt res, & quid eſt ſacr̃m in matrimonio? ℞. Rica. vbi. ſ. ar. 4. q. 2. expreſſio conſenſus per verba de pñti eſt ſacr̃m tm̃. Res & ſacr̃m eſt vnio cõſenſuum. mutua obligatio cãta per conſenſum mutuũ per verba de pñti expreſſum. hæc enim eſt reſpectu ſignificationis exterioris, quæ eſt per ſenſibilia ſigna. Et eſt ſacr̃m duplicis rei. ſ. charitatis quam ſignificat & diſpoſitiuè efficit, & vnionis Chriſti & eccleſiæ quam ſignificat, ſed non efficit. Ipſa aũt charitas eſt res tm̃, & non ſacr̃m obligatio verò interior permutuum cõſenſũ expreſſa ſiue cõiunctio exterior ẽ res & ſacr̃m.

4 Vtrũ gr̃a gratũ faciens conferatur in hoc ſacramẽto? ℞. Ricar. vbi. ſ. ar. 2. q. 3. ꝙ ſic. ſi dignè contrahant [a] ex diuina inſtitutione.

MATRIMONIVM II. quõ contrahitur. dic ꝙ ad legitimè cõtrahendũ debent fieri banna. & quomodo publicè contrahendum eſt. de quo vide ſupra. Clandeſtinum.

1 Per qd ꝯhitur? ℞. ꝙ per mutuũ cõſenſum [b] verbis expſſũ c. tua nos de ſpõſa.

2 Vtrũ ſine mutuo cõſenſu aĩorũ poſsit ꝯhi m̃rimoniũ? ℞. ſm cõiter Theologos, ꝙ quoad Deũ & veritatẽ nõ põt eſſe m̃rimoniũ ſi nõ ambo conſentiãt, ſimul dicant, aut faciãt quicquid voluerint ab ex. 27. q. 2. ſufficiat. licèt eccleſia aliud iudicet. [c] vt in c. is q. de ſpõ.

3 Vtrũ reqrat̃ ꝙ cõſenſus pſtet̃ ſimul eodẽ tpe? ℞. Pa. i c. dilectꝰ. d̃ ſpo. tenet ꝙ de ſubtilitate iuris neceſſariò requiritur. vt ſimul eodẽ tpe pręſtetur. quia dicit gl. in l. conſenſu. ff. de act. & ob. & in l. 1. ff. de contrahen. emp. ꝙ in contractibus qui perficiuntur iure gentium debet conſenſum ſimul pręſtare. Et Spe. in tit. de ſpon. dicit ꝙ rñſio alterius debet ſequi immediatè. per l. continuus actus. in prin. & l. 1. §. 1. ff. de ver. obli. Hoſt. verò in c. ex literis. de ſpon. quem ſequitur Io. An. dicit ꝙ ſufficit conſentiat per prius. & duret in propoſito ſuo. & poſtea alterius conſenſus accedat ex poſt facto. & ẽ verior opi. Hoſt. [d] vt ẽ tex. in d. l. §. ſi verò pſens interrogauit. vbi dr̃ interuallũ medij tpis non vitiauit obligationem, ſecus ſi nõ pſeuerarer i. 1. pposito, qa ſic eſſet vera prima opinio ꝙ ñ eẽt m̃rimoniũ quãtũcũq; alter ꝯſentiret poſtea.

4 Vtrũ verba exprimẽtia [e] ꝯſenſum de pñti ſint neceſſaria ad m̃rimoniũ ꝯh. ℞.

d Et eſt verior opi. Hoſt.] Pan in d. ca. dilectus dicit opi. Hoſt eſſe equiorẽ. Sed tu dic ſecundùm d. Alex. in d. c. dilectus. ꝙ eſt de iure verior, nec obſtant iura in ꝯtrũ adducta quia loquuntur in actu momentaneo, in quo per nullũ actum ſucceſſiuũ apparet de volũtate perſeuerantis. Sed nos loquimur in actu ſucceſſiuo, ſ. m̃rimonij, in quo quotidie appaꝛt de mẽte ꝯtrahẽtium cum vt coniuges ſe pertractant. Vnde quando alter conſentit perinde ẽ ac ſi ſimul cõſenſus pſtaretur. Et maximè verũ eſt, qñ præceſſerunt tractatus matrimonij. Item quia ſi verba de neceſſitate non requirantur, ſed ſigna ſufficiunt. vt tenet Io. An. & cõiter doct multo magis vbi p verba pceſſit. conſenſus mulieris & apparet eã in volũtate pſeuerare. Idẽ tenet Arc. i c. ſufficiat. 27. q. 2. & alle. l. ſi ſtipuler. §. vl. de ver. obl. vbi in his quæ conſenſu contrahuntur rẽſpõſio ex interuallo facta nõ nocet &c.

e Verba exprimentia] Pro intelligentia not. duplex eſſe matrimonium, præſumptum, ſ. & verũ primum duplex, præſumptum iure tm̃, & pſumptũ iuris & de iure. Præſumptũ iure tm̃ eſt qñ ſubſtantialia matrimonij non ſunt apparentia. ſ. legitimus conſenſus, tamen ex aliquo actu lex præſumit eõ vlterius procedendo

cōiter Theologi ī 4.di. 27. & moderniores Canonistę. vt no.Pa.in c.tuæ fraternitati.de spon. tenent ꝙ non sunt necessaria etiam in loqui valentibus, dummodo per alia signa exteriora ꝯsensus exprimatur, vt ꝑ nutum,& hmōi.Et istud tene, licèt alij dicant aliter.Facit pro hoc qa legata & fideicommissa solo nutu relinq pñt ēt a loqui valēte. vt.C. de fideicommis.l.& in epistola.& ff.de le.3.l.nutu.c. cum apud. de spon. vbi dr̃ ꝙ sufficit consensus . ergo non requiruntur verba prę cisè, cum per alia posit exprimi,qa illud dicitur sufficere,quo posito nihil aliud requiritur ad substantiam actus vt no.gl in c. statutū. de rescript.lib.6.Item non refert quid de equipollentibus fiat.cap. licèt ex quadam. de testi.Item patet ꝙ mutus potest contrahere . vt in capitul. cum apud.de sponsa. ergo verba non sūt necessaria,vt patet in d ca. tuæ fraternitati, & in glos. in d.cap.sufficiat.Et ideo si quis diceret accipio te in meam vxorem, & si consentis vt sit matrimonium, da mihi osculum , & illa dat , erit verū matrimoniū contra inter.eccle. contract.capitu.1.

5 Vtrum sine aliquo sensibili signo exprimente consensu de p̄senti contrahat matrimonium?Resp.secundùm communiter Theologos. vbi supra . & Canonistas in d. c.tuæ fraternitati, ꝙ non, quia est sacramentum,& de ratione sacramē ti ē ꝙ sit in eo aliquod sensibile signum, & ideo dicit gl.in d.c.tuæ. ꝙ ad esse matrimonij duo concurrūt necessariò,vnum materia, scilicet consensus , aliud forma,scilicet verba vel signa consensum exprimētia. Aduerte tamen ꝙ si pater cōtrahit, & dicit verba pro filia præsente , & tacente ꝙ erit matrimoniū, qa verba parentū , & taciturnitas filiorū pręsentium, & verba intelligentium equipollēt sensibili signo exprimētic ō sensum interiorem . Quod

sedeado, vt super præsumpto ita disponat esse puta in matrimonio contracto per parentes præsentibus filio vel filia & non contradicentibus Nam non apparet expresè de consensu filij vel filiæ . tamen lex ita præsumit ex taciturnitate ꝙ ita consenserit.c. vnico § fi.de despō. impub.lib.6. vel etiam pone contractum esse matrimonium inter infantes.iste consensus apparētis non est legitim⁹ cum infantes cōsentire non possit.c.tuæ.de spōs. si postea cohabitauerint post pubertatem, vel alia fecerint q̃ nō solent fieri nisi inter coniuges , lex pręsumit matrimonium.d ca. vnic.in prin vel etiam pone mut⁹ contraxit matrimonium per signa , non est verū dicere expressum apparere cōsensum,quia propter verba sunt inuenta ad verū consensum exprimendum, non āt nutus vel signa. §.his aut.32.q.2. Et tūc lex hoc casu p̄sumat matrimonium ex signis mutis potius ex pręsumpto ꝯsensu q̃ àm apparente vocabitur præsumptū matrimonium.c. cū apud de sponsa.& ita d. Ant.in d.c. tuæ . Vel ēt contracto matrimonio per extraneos ꝓ Titio & Berta hic non apparet de vero consensu Titij & Bertę. tamen interueniēte subarratione lex p̄sumit matrimonium gl.in d.c.tuę. & ibi doct.Matrimonium verò pręsumptum iuris,& de iure est quādo non solū lex p̄sumit,sed ēt procedit statuendo sit quæ al ero de duobus modis.vel quia in veritate nō erat apparens cum non adesset forma ecclesiæ . Nec etiam apparet adesse consensum in matrimonium,& tamen ex aliquo extrinseco lex præsumit matrimonium,& super eo præsumpto disponit.c. is qui.de spō. nam ibi ille fidē deberet, & carnalis copula fuit subsecuta, & sic verba sonabant in sponsalia de futuro. Et sic nun in forma matrimonij nec consensus apparebat in matrimonium, & tamen lex ex actu copula præsumit matrimonium, & ita esse disponit. Secundo modo est quando matrimonium peccat in qualitate substantiali , & sic apparenter non videtur matrimonium.Puta quia est contractum per metum,nā consensus qui non est liber, non est legitimus ad matrimonium,c.cum locum,& c. veniens. de spon. Sed interueniēte postea actu quo videatur met⁹ purgatus vt negari non possit,lex p̄sumit esse matrimonium , & super p̄sumpto dispo- nit.c.ad id.d̄ spō. Matrimoniū ergo verū erit quādo substantialia matrimonij sunt apparentia. Puta quia cōsensus est ab vtroque exp̄ssus per verba de præsenti.Quo ad qōnē hic in text. dic aut loqmur ī matrimonio præsumpto iuris , & de iure . Et tunc verba non requiruntur d.c.is qui fidem Aut in matrimonio p̄sumpto præsumptione iuris tantū,& similiter verba ñ requiritur. qa satis est legem pręsumere ex aliquo actu ita esse d.ca. vnico §.fi.& d.c. cum apud aut loquimur in matrimonio verò , & tūc loquimur in foro consciæ , & sic verba non requiruntur.Casus est in d.c.tuę. ibi matrimonium ī veritate contrahitur. Idem c.tua nos e.ti.vbi probatur ꝙ in matrimonio Deus attendit mentem, & non verba dummodo sint alia signa æquipollentia. vt in d.c.tuæ.Aut loquimur in foro fori,& sic est inter doctores varietas,vide d.Alexandrinum in d.c.tuæ.

a Licèt nullum verbum]Si quis inclinat caput versus pectus & humeros dicitur affirmare,quia innuit. glo est quam ibi Ang.reputat singu.in l. 1.§.si quis ita de ver obl.Et ideo in contractibus iuris gentium qui solo consensu fiunt annuendo capite , vel stringendo humeros diceretur affirmare . Et sic obligari per l.stipulo.c.de verb.oblig. Idem dicit gl.in l.item quia.in principio.ff.de pac. Sed in hoc ꝙ stringendo humeros dicatur cōsentire,est malè di. secūdū Imo. & dominum Ias.in d.§.si quis ita.Quia vt docet experientia stringendo quis humeros videtur potius

facere

verum intelligo si ipsi pro quibus contrahuntur aliquo signo annuunt, aliàs non credo ꝙ sola taciturnitas sufficiat. Et sic intellige & limita gl. [a] in c.non omnis.§.cum dicitur. 32. q. 2. & in d. c. tuæ fraternitati. & S.Tho.& Richar.in 4.distinctio.27.

6 Vtrum consensus de futuro cũ carnali copula faciat matrimonium? ℞. ſm Richar.in 4.dist.28.ar.1.q.3. ꝙ quo ad deum & rei veritatem sine consensu reali de præsenti non potest esse matrimoniũ.c. tua nos. de spõ. Et ideo distinguit [b] sanctus Bon.eadem dist. ꝙ aut copulatur sibi affectu cõiugali ita ꝙ vir credit copulari cum sua vxore,& econtrario, & sic copula facit matrimonium propter consensum tacitum de præsenti, quo videtur implere velle, quod promisit.s.eam accipere nunc de præsenti sicut antea promiserat de futuro. Aut cognoscit eam affectu fornicario, & sic non est matrimonium, quo ad deum, sed præsumptum quo ad ecclesiam, contra quam pręsumptionem non admittitur probatio. vt in ca. is qui. despon. si tamen contraheret de facto cum alia teneret secũdùm [c] matrimonium, quo ad Deum secundùm Richar. vbi s.q. 4. qđ not. benè, per aliud autem a carnali copula vel consensu de pręsenti nunquam sponsalia de futuro mente, & verbis efficiũtur matrimonium etiam præsumptum, quanuis interueniat traductio ad domum [d] oscula & etiam mixus [e] ad copulam, vt patet p c.fi.de spon.& i c.1.de matrj. ꝯ interdictũ ecclesiæ ꝯtracto.

7 Quomodo cognoscenẽ signa quæ exprimunt cõsensum de præsenti? ℞. ꝙ recurrendum est in foro aiæ ad intentionem, ꝙ si de intentione nescitur, sic dicendum est ꝙ si aliqua verba præcesserunt ab vno eorũ, vel ab aliquo alio in eorũ pręsentia,& sic postea signa sic secundũ verba determinabitur de signis, vtputa si alter dicit. Ego te accipio ĩ vxorem, & si tu similiter consentis accipere me in virum bibe,vel annue capite & hmõi, sic erit mr̃imoniũ. Si verò præcedentia [f] denotant consensum de futuro, sic, & signa. Quod si nulla verba præcesserunt, sic non iudicabo pro matrimonio, ex quo de intentione non constat. Tutius tamẽ est pro matrimonio ꝓsumere, quia nullum periculum imminet, aliàs sic.

8 Quomodo verba cognoscentur in dubio quando de intentione non constat? Resp. quòd verba quędã sunt clata quæ demon-

facere actum dubitatiuũ, q̃ affirmatiuum. Cum glo. tñ concordat Bar. in l.nutu. de leg 3 Vbi dicit ꝙ notarius debet scribere ꝙ cõsensit stringẽdo humeros.
a Et limita gl.] Et idem crederur si per alios contrahatur. dummodo sequatur annuli subarratio.no.gl. in d c.tuę & inc. fi.ꝺ despo.impu.
b Et ideo distinguit] hanc eandem distin. facit Pa.in d.c. is qui.
c Teneret ſm] Idem tenet Pan. in d. c. is qui. & d. Ant. dicit esse æquius quãquã videatur opi. ꝯ tiam tenere. Et concor. d.Alexãdrinus in d. c. is qui ñdẽ. Sed pone ꝙ statutum dicit, Contrahens tali die puniatur in centũ. Quidam eam cum qua cõtraxerat sponsalia, cognoscit eo die carnaliter. Quæritur nunqđ incidat in pœnã. Car. in d. c. is q. dicit ꝙ licèt ista copula sic sufficiens ꝓsumptio matrimoniũ esse cõtractũ, non tñ ad probandũ crimen dẽt extendi. Quia probationes debẽt esse luce meridiana clariores.c.sciant cũcti.de proba.5.q. 6. Epiphanium. Item ꝓsumptio ista, ꝙ intelligatur consentire in matrimoniũ est quędam fictio q̃ in statutis minimè locum habet l. 3.§. hæc verba. de neg. gest. & ibi Bart.
d Ad domũ] Cõmuniter tenetur hoc a doct. Et fallit n si matrimonium fuisset meticulosè ꝯctũ, & traducta postea sponte cohabitasset, quia tunc inducetetur matrimonium præsumptum per c. ad id. de sponsa Item per subarrationem præsumitur matrimoniũ ꝓsumptum.ſm Ho. in d.c.fi. Et videtur velle glo.in c. pe.de spon. de quo tñ per d.Alexandrinum in c.fina. despon impube. & in c.1. de matri contra. inter e.contra Itẽ per cohabitationẽ.inducitur matrimonium præsumptum cap. consulationi de sponsa.de quibus & alijs modis. vide per d.Alexandrinũ. in d c fin.
e Mixus] Si inter impuberes esset contractũ matrimonium post ætatem completam benè mixus faceret matrimonium Ratio est, quia de præsenti videntur habuisse animum cõtrahendi. Et ita loquitur capit.attestationes. de despon impu.secus autem si essent puberes,& ita loqr tur d.c fin.Et vide Gemini.in ca. si infan.es, de desponſ. impube libro 6. Adde dominus Fran. Aretin.consil 140.inci. Ex facto proponitur vbi per istam rationẽ dicit.Nec per cohabitationem nec per traductionẽ ad domum præsertim in virgine nec per oscula sponsalia de futuro verbis & mente etiam pura, & iurata trãseũt in matrimoniũ.Sec9 si spõsalia essent de præsenti sed iuris interpretatione sunt de futuro, debita superueniẽte ętate per signa prędicta inducitur matrimonium, sequitur Imo.in d.capitul. attestationes, & doctores magis communiter.
f Si verò præcedentia] Facit qđ voluit d. Anto in c.fi.de spou. vbi dicit. Actum superuenientẽ declarãtem consensum, intelligi debere secundu natura verborum præcedentium, vt si sit de præsenti intelligatur de pñti, si sit de futuro intelligatur de futuro.

Verbum

ſtrant cõſenſum de pręſenti ſicut cum quis dicit, accipio te in meam vxorem, & illa replicat, & ego accipio te in meum virũ, & ſimilia quędã ſunt dubia. vnde no. ꝙ verbum placet & verbũ volo [a] denotant tẽpus præſens ſm do. An. in c. ex literis. el 1. de ſpon. verbũ aũt infinitiuum nihil perfectè ſignificat ſed determinabitur ſm verba ꝑcedentia vel ad præſens vel futurum. Vnde ſi verbo volo vel placet addatur verbum infinitiuum denotans actum non depẽdentem ſolùm a libera voluntate proferentis non inducitur diſpoſitio de præſenti, ſed de futuro puta cùm dicit placet, vel volo aſcendere arborem. [b] Si verò verbum infinitiuum denotat actum qui procedit ſolùm a voluntate proferentis liberè Et tunc ſi denotat principiũ actus [c] nõ inducitur diſpoſitio de præſenti. Exemplum, volo tecum contrahere vel volo te deſponſare, & ſic non erit matrimonium. Si verò denotat executionem act9, ſic inducitur diſpoſitio de præſenti. Exemplum volo te habere in vxorem [d] vel dicatur placet mihi te retinere [e] pro vxore, & ſic erit matrimonium, quia qui vult conſequens vult & antecedens. vt in capi. præterea, & in c. prudentiam. de offic. de legat. in hoc tamen multum inſtant doct. ſed ꝑtranſeo & vide ſi vis Bar. in l. cunctos populos. C. de ſum. tri. & Canoniſtas in d. ca ex literis.

9 Quid ſi dicat prouidebo tibi tanquam vxori meę, & illa ſimiliter idem reſpondeat? Reſpon. ſecundũ Hoſt. in c. ex parte. de ſpon. ꝙ pro matrimonio [f] eſt iudicandum.

10 Verum ſi dicatur viro, vis talem pro vxore, & reſpondet, & ſimiliter idẽ dicit mulier ſit matrimoniũ? Reſpond. vt patet ex dictis matrimonium eſt not. etiã Hoſtien in capit. ſponſam. de ſpon.

11 Quid ſi dicat promitto tibi ꝙ non dimittam te pro meliori, vel peiori vxore? ℞. ſm Hoſt. in d. c. ex parte ꝙ matrimonium erit [g] Nã in talibus & ſimilibus dubijs iudicandũ eſt ꝑ matrimonio. arg. de ſenten. & re iudic cap. fina & facit. cap. licèt ex quadam. de teſti.

12 Verum vir dicens promitto tibi ꝙ habebo te ꝑ legitima vxore, & ſimiliter rñdet mulier, contrahat de præſenti? Reſpon. quòd ſic. [h] vt in d. c. ex parte in tex. & in gl. & tex. in cap. ſi quis diuinis. 30. q. 5. quia verbum habebo poteſt referri ad tempus præſens de mat. contra inter ec contra. c. ex literis, & ideo ſm

a Verbũ volo] De natura ſui ſemper importat voluntatem, ſed qñque volũtatẽ de futuro ſuſpenſam, qñque voluntatẽ de pñti diſponentem, & ideo. d. A r dicit Iſta ſuſcipiunt determinationem a uo adiuncto Et ideo ſi dico volo talem rem ſeu talem maritum inducitur diſponſatio de pñti, quia hic nõ eſt aliqua ſuſpenſio l ſerui electi. & ibi Bar. de leg. 1. vbi in vltimis voluntatib. facta electione reuocare non licet. vide ibi Bart. per pulchrè. & adde. l. 1. de op. leg. Quãdoque adiũgitur alteri actui, & nõ rei, puta verbo infinitiui modi, quod de natura ſui poteſt ſignificare actum perfectum præſentem & futurũ, & tũc dic vt hic &c.

b Aſcendere arborem] Adde gl. in l in vendetis. C de contrahen. em. Intellige qa iſta executio depẽdet de futuro, & ſic non importat diſpoſitionẽ de præſenti, vnde ſi dico volo ducere te in vxorẽ executio hui9 verbi pendet de futuro Ideo eſſent ſpõſalia ſolum c. de illis. de ſponſa.

c Principium actus] Quia actus eſt in fieri, & ſi nondũ perfectus & ſic eſſent ſponſalia Ita lo An. Card. & d Anto. & d. Alexandrinus in d. c ex literis Et facit ed9 not. Cin & vltramontani in d. l. in vendentis licet lo ibi videatur velle contrarium dum dicit per verbum volo vendere inducatur vẽditio. Idem ſentit Bart. in d. l ſerui elec. & in l. cunctos populos. C. de ſum tri. Sed tenendum eſt cũ canoniſtis in materia iſta. Adde Ale. in con. 153. li. 5. ſi dicatur placet mihi te deſponſare non eſt matrimonium.

d Habere in vxori] Hoc intellige ſi deliberatè profertur, ſicut quando profertur volo adire deliberatè, quia ſignificat aditionem cõſummatã, quia voluntas ſola di profitenda adeunti perficitur l. ſed ſi ali9 ff ad Trebell. l. ſi quis ſuus. ff. de iur. delibe. no in l filij mater ff. ad Tertul. in l. q ſepatris C vnde libe. & in l. gerere de acq her. ſec9 ſi non deliberatè, quia non induceretur diſpoſitio di l. qui ſe patris. Et dicetur deliberatè qñ ad interrogationem patris ẽ reſponſum.

e Te retinere] Idẽ ſi dicat tractare, qa iſta ſignificant actum iam perfectũ, & ſupponit neceſſariò matrimonij præambulũ, quia non poteſt tractari vt vxor niſi matrimoniũ præceſſerit c ex parte de reſt ſpo. videbis omnino Bar i d l ſerui electione.

f Pro matrimonio] Facit c quẽadmodũ. de iureiur. vbi dicit textus ſi qs iurauerit dicẽs iuro tibi ꝙ prouidebo tibi tanquã vxori meæ eſt matrimoniũ hoc verũ niſi aliud proteſtetur.

g Matrimonium erit] Cõiter do. in d. c. ex parte. hoc tenẽt Quia poſito ꝙ iſta verba ſint ambigua interpretatio fienda eſt ꝑ matrimonio & id. d ſimilib.

h Rñ ꝙ ſic] Idem tenet Arch in d. c. ſi quis diuinis. Inn. in d c. ex parte ſed magiſter ſen. in 4 di 28 tenat cõtra. Et allegabãtur aliqua iura pro iſta opin.

Idao

Hostien. in sum. de matri. §.qualiter. Et Goff. de clan. despon. §.sed quæritur, sub audiendum est de cætero vel hoc tempore, secus esset si diceret promitto tibi ꝙ ducã te in vxorem. secũdùm Ioan. in dicto capitu. si quis diuinis, quia sic essent sponsalia, & similiter dicit Panormita. in dict. capit. ex parte quod erit matrimonium si dicat promitto tibi quod non habeo aliam vxorem nisi te, & illa similiter respondet, qa verbum nisi cum sequitur negationem facit positionem. vt no. glo. in regula peccatum. de regul. iur. libr. 6. quod credo verum si verba sint prolata de præsenti, scilicet nolo habere aliam vxorem nisi te. Secus si verba essent prolata de futuro. sic scilicet quod non habebo aliam nisi te, quia tũc nisi non facit positionẽ de præsenti, secundùm actum, sed solùm secundum habitum, [a] similiter si diceret non accipiam aliam in vxorem, quia non erit matrimonium.

13 Quid si dicat promitto tibi quod retinebo te perpetuo mecum, & illa respondet similiter? Respon. quòd non est matrimoniũ, nisi dicat quod vult eam tenere in vxorem. in autent. quibus modis natura. effi. le. §. penultim. Ioan. tamen in capitul. primo. 30. quæst. 5. & in glo. in capitul. tolet. 31. quæsti. 2. tenet quod de iure canonico est matrimonium, & ita tenet in dubio. Sed quando constat de mẽte non est curã.[b] de verbis quo ad deũ & conscientiã, quia qñ ambo intendebãt cõtrahere de præsenti, semper erit matrimonium etiã

Ideo tu distinguas secundùm. d Ant. in d. c. ex parte. Quod aut verba matrimonij sonant totaliter de præsenti. Puta accipio te in vxorem, & tũc est matrimonium. c. pe. de sponsa Aut sonant in futurum quo ad dispositionem & executionem Puta promitto ꝙ accipiam te, tunc sunt sponsalia. c. nostrates. 30. q. 5. Ita Io. Andr. & cõiter doc. in d. ca. ex parte. Aut verba proferuntur tantũ executiua de futuro sit spensa, sed eius executionis purificatio indiget facto extrinsec⁹, & nunc sunt spõsalia, Puta ꝓmitto ꝙ ducam te i vxorem, & ita lo quitur text. in d. c. iurauit, & in d. capi. de illis Aut proferuntur verba quę t. [illegible] tur actus executionem successiuum. Puta tractabo te pro vxore & tunc cũ de natura promissiõis sit vt statim incipiat sidies nõ apponitur, & executio matrimonij nõ potest fieri nisi sic matrimonium. Isto casu inducitur mrĩmonium. d. c. ex par. maximè si ꝓcesserunt verba ab vna par. & ab alia rñdeatur de futuro per verbũ executiuũ quod hẽt tractũ successiuum, t pis. Ita Io. An. & d. An. in d. c. ex parte. Vel ẽt maximè si præcesserit tractatus matrimonij de præsenti. d. c. si quis diuinis aut proferuntur verba dubia. Puta promitto te habere in vxorem, vel etiam habebo te in vxorem. Ista verba pñt intelligi habere. i. contrahere tecum, & sic respiciunt actum de futuro dispositiuum. Possunt ẽt intelligi habere. i. tractare. Vel habebo. i. tractabo & tunc cum sint verba dubia fit interpositio pro matrimonio. c. videtur, & ibi no. qui ma. atc. pos. & fatiũt no. in cap. fin. de re iudi. Ita volunt Io. Andr. & Car. in d. c ex parte. Et Pan. in d. capitu. iurauit. Item pro matrimonio iudicabitur, si dicat accipio te in meã mulierem. per tex. d. c. pe. de spon. ibi vel alia verba &c. Et ibi verba similia &c.

a Sed solùm secundum habitum] Ista fuit opi. d. An. qui interpretatur non esse matrimonium qua si velit dicere Ego sum huius dispositionis, vt si vnquam accipiam vxorem, non accipiam aliam nisi te, & tũc accipiam te. Et sic dato quod dictio nisi implicet affirmatiuam sequens negatiuam l. actione. C. de transaction. & ibi Bar. non tñ implicat affirmatiuã actus dispositiui, sed habitum & voluntatem casualem. Et sic hæc verba matrimonium non inducent. Et pro ista opin domin. Anton. facit tex. in l. Titia ff. de manu. testa. secundùm intellectum quem illi legi dat Bartol. in dicta. l. actione. Panormitan. autem tenet cum Ioan Andr. & contra opini. d. An facit. Nam non negatur qn ista verba nõ habebo aliam nisi te sint dubia vt possint importare habitum, sed dicitur ꝙ pñt habitum importare. i. habebo te. Sed vbi verba sunt dubia vt interpretatio fiat ꝓ matrimonio vt dixi supra in vlti. mẽbro list. & hic i tex. princi. §. Et sic nõ videtur obstare. l. si sterilis. §. pe ff. de act. emp. vbi si promitto non vendere alij qñ tibi, pro hoc tu non potes cogere me vt tibi vẽdam. Sic si ꝓmitto ꝙ non habeo aliam nisi te & ca. non per hoc cogor te habere quia patet respõsio prædicta. Rosa. matrimoniũ, 3. §. 4. dicit post multa ꝙ opin. d. Anto. videtur satis rõnabilis, hic ibi vnde non dẽt de facili condemnari. Quæro quid si dicatur promitto ꝙ te desponsabo. Respond. si sumus in locis in quibus desponsatio habetur pro matrimonio de præsenti, talis promissio inducit sponsalia de futuro. Et perinde est ac si dicat promitto, quòd tecum contraham. pro hoc facit quia clarum est ꝙ desponsatio iuncta consuetudine, operatur matrimonium. Vide plenius Pa in c. illud de præsum. No. Inno. in c. si. de sponsa. duo. No. in rubrica. & in c. t. de sponsa. & quod subarratio fit tẽpore matrimonij vt in c. si. de spõ. impu. vnde debet attendi consuetudo. c ex literis. eod. ti. Hæc Car. in c. penulti. Secus si cessaret consuetudo, quia tunc non contraherentur etiam sponsalia de futuro, sed promissio de sponsalibus secundùm dominum Anto. in dicto capitulo penultim. Sequitur dom. Alexan. ibidem &c.

b Non est curandum] Hoc tamen verum si illud contingat sine aliorum præiudicio, vel scandalo aliàs etiam in foro conscientiæ standum est communi significationi verborum seu iuris interpretationi. textus est in capitul. ex literis. 1. extra de sponsal.

si verba sonabant cõsensum de futuro.ar.c. intelligẽtia. de ver.sig. cum simi.

14 Sed quid dicendum est cum aliquis dixit verba ex primentia consensum de p̃senti vel de futuro & secuta copula, postea dicit ꝙ nũquam talia verba protulit aĩo ꝯhendi, sed solũ animo extorquendi copulam? ℞. ꝙ alter non debet credere, quia nec tenetur. Vnde in c. per tuas, de probationibꝰ dicitur. Nimis indignũ est iuxta legitimas sanctiones, vt quod sua quisque voce dilucidè protestatus est in eo casu proprio valeat testimonio infirmare.[a] Si pur temerariè credit quod dicat verum sic nõ debet nec ad petitionem alterius etiã in carnalem copulam consentire, nisi de nouo dicat se velle contrahere. Si autẽ dicat postea se esse mentitum, & petat debitum tunc credat, & reddat. Si verò credit non esse verum & p̃manet in prima temeraria credulitate, sic non dẽt reddere, qa faceret ꝯtra ꝯscientiam [b] & si non reddit peccat ẽt qa vir reuocando qđ prius dixerat expirat illud prius dictum, qa reuocatio concordat verbis quib. consensit de præsenti. hęc Ric. vbi supra di.27.ar.1.q.4.

15 Sed pone quod p̃fatꝰ non eam duxit nec vult ducere, sed potius aliam accepit? ℞. ꝙ in foro ecclesię si põt probare mulier ꝙ ꝯtraxit per verba de pręsenti vel de futuro secuta copula carnali, quod cogetur eã ducere nec admittetur ꝓbatio in cõtrarium vt no.i c.is q. de spõ. sed in foro animæ si aliam non accipit cogendus est, vt eã accipiat si euidenter non appa ret quod potius se decipi finxit [c] puta qa magna est disproportionabilitas. Si verò aliã duxit aĩo contrahẽdi & in primam non ꝯsensit, non dẽt ẽt ad p̃ceptũ ecclesiæ secundã dimittere sed potius pati humiliter ẽt excõicationem, & tali mõ cũ secũda habitare ꝙ non generet scãdalũ alijs quia primũ mr̃imoniũ non fuit, ex quo consensus ex parte alterius defuit sed ꝯm. Et hoc tene, qa cõiter teneť, vt no. Pan. in d.c.is. licèt quidã dicat qđ licèt primũ non fuerit matrimonium, tñ ẽt ꝯm non põt esse quia ecclesia talẽ inhabilitat ad contrahẽ. cum quacunque alia a prima. in d.c.is qui fidẽ.

16 Quid faciet p̃fata mulier q̃ non põt ꝓbare ꝯtũ mr̃imonij quia fuit clandestinũ? ℞. si statim vir reuocauit, & patefecit qđ nõ ꝯsentit aut si sit multa disproportionabilitas ex quibus verisimiliter põt credere ꝙ nunquã in eã consenserit, & similia sic credo ꝙ si ille transiuit ad secũda vota, aut oĩno renuit eã accipere, ꝙ poterit ei credere & cũ alio contrahere, maximè si sic iurat, & ex qualitate vitæ suæ p̃t p̃sumere, ꝙ non mentireť in hoc, aliàs nullo mõ dẽt ꝯtrahere cũ alio sed viuere in castitate, & sibi imputet ꝙ fatuè egit clandestinè contrahendo. Sed si pur de facto contraxit & probabiliter credat ꝙ talis p̃fatus non habuerit animũ in eã cõsentiendi, sic poterit exigere & reddere. Si verò non hẽt aliquã ꝓbabilitatẽ ad hoc credẽdũ, credo ꝙ teneatur reddere, sed exigere nõ possit. Si verò crederet qđ p̃fatus tunc consenserit licèt postea neget, nec poterit exigere nec reddere.[d] ar. eorũ q̃ no. in c. inquisitioni, de sen. exc. Quod no quia sępe in practica euenit.

17 Quid si quis post contractũ mr̃imonij nõ aĩo consentiendi, sed decipiẽdi credẽs ex consilio peritorũ tale mr̃imoniũ tenere cognoscit p̃fatam mulierem tanquam coniugem credens sic firmiter esse? ℞. ꝙ talis copula non facit mr̃imoniũ ex quoad deũ quia ex quo nullum vinculũ [e] præcesserat quoad deum copula non facit matrimoniũ vt no. in c.is qui. de spon. vbi dicũt do. ꝙ si sponsalibus solutis sequitur copula nõ inducitur matrimonium ex quo vinculũ sponsalium est solutum. Idẽ dicunt vbi interuenerit promissio de contrahendis spõsalibus in futurum Facit l. fi. ff. de cond. ob causam. Itẽ errore iuris non inducit cõsensum matrimonialem quia nihil tam cõtrarium

a Infirmare] Ista verba fuerũt sũpta ex l. gñaliter in fi. C. de nõ nu. pec. Ex hoc nota Bal. ibi quem nõ posse infringere dictum suum, & testimoniũ suũ, vnde licèt testis in mortis articulo dicat se falsũ testimoniũ protulisse, non creditur sibi. ca sicut. de testib. & idem in tabellione, & no. Bar. in l. si librarius. ff. de re iud. Et vide pulchra not. per Pa. d c. per tuas. An stetur primo vel secũdo dicto &c. & vide eundem in capi. literas, in prin. de pręsum.

b Contra conscientiam] Quid autem debeat facere mihi videť ꝙ quia peccat vtroque modo cõscientiam deponat, & credat ei, & sic reddat.

c Decipi finxit] Quia mulier erat inferioris cõditionis quã vir, & tunc vir nõ tenetur ei satisfacere, aliàs sic.

d Nec reddere] Debet.n. potius ẽt excõicationẽ sustinere.

e Nullum vinculũ] Pro hoc qđ no. in c. 1. de re. iu. in 6. vbi si qs

ante annos pubertatis fecit votũ religionis nõ obligatur ad tale votũ maior factus nisi illud ratificauerit. Sed pone ꝙ illud ratificauit credens se obligatũ quia aliàs nõ ratificasset ipse dicit ibi ꝙ iste non tenetur ad tale votũ sic in casu nostro idem Ros.matrimonium.4 §.5.
a Et in ca. significasti] ibi gl. dicit ꝙ qñ apertè constat de casu super circunstātijs alia probatione deficiēte stat iuramēto ꝑpetrātis actũ.
b Ref.ꝙ sic] Mri moni. ꝯhi potest per interꝑtem inter personas diuersarum lingua rũ ſm Pa.& alios canonistas. in ca. ex literis, de spõ sa. vbi ad hoc extendunt text.fin. in l.1.§ si de ver. obli.vbi dr̃ inter homines diuersarum linguarũ se inuicem non intelligentiũ põt ꝯhi stipulatio mediante interpre. similiter & iudex põt ferre sententiã iter personas diuersarũ linguarum adhibito interprete per linguam iudicis partib⁹ exponat ita Bal.per d § fi. in l.Iudices.C.d sé. Adde tex. not.in l. qui testi r. §.fi. ff.de test. Vbi testtõr pt testari coram teste non intelligente ei⁹ sermonem dummodo talis testis sẽsu pcipiat qd agat. Pau. d Ca.& Areti.ibi intelligẽs, in mediante interprete adhibito per testatorẽ. Hoc idem tenent Bal.& Salic.in l. hac cõsultissima. § fi C.de test. &c. Fallit in confess. vt s̃ cõf 1.§. 32.
c Qđ specificet] Rõ est ſm Ge.qa amor vel odium nõ ẽ incognitis. ergo seqtur nec cõsensum eẽ posse.ꝗ requiritur. Qualiter ꝯhet ꝑ ste ꝓcurator,rñ. Hæc erũt verba i sponsalib. ꝓmitto tibi de mandato talis mei dñi, & noĩe eiusdẽ ꝙ ipse ducat te i vxorem Et hoc in aiã ipsi⁹ iuro. Et versa vice puella rñdebit ꝓmitto tibi in noie dñi cui recipiẽti,& si bi per te qđ ego ducã ipsũ in virũ.In mrĩmonio de pñti dicet,talis dñs meus cõsentit in te tanq̃ in vxorẽ.Et puella rñdebit. Et ego te mediãte recipio dñm tuũ, i virũ,& in ipsum cõsentio tanq̃ in maritũ vide Ge. hic referentẽ in d c fi.de ꝓc.li.6. Itẽ in c.honorantur ponitur exẽplũ de Rebeca de qua Ge. 24.&c.
d In tex.& glo.] facit.l sufficit.& l vl.ff de spon.& l.mulierem.ff.de ri nup.
e Tamen quoad Deum] Etiam si

rium consensui quam erroror. l. si per errorem ff. de iur.om.iu.Facit qđ no.Bar. in l.multũ.ff.de con.& demõ. vbi dicit si iudex errat in fundamento iurisditionis non valere processum, licèt in veritate hẽret iurisditionẽ, & probatur in ca. scisscitat⁹.de rescriptis iũct. c.prudentiam, de of.dele. vbi iudices delegati cum clausula. Si non oẽs &c. Si procedunt sine alio ignorãtes impedimentũ,& credẽtes posse sine eo ꝓcedere, nõ valet processus licèt habeãt iurisditionẽ, qa errãt in fundamento iurisditionis,ita iste errauit in fundamento matrimonij cũ consensus sit eius fundamẽtũ, & de substãtia eius,vt in c. tuæ.de spon. & similib. Vñ si talis accepit aliam, nõ pt eam dimittere in foro animæ aut religionẽ exire si q̃ professus est, & statur eius cõfessioni in hoc vlt.vt no. gl.in d c.is qui.& ibi p do. & in c.significasti,[a] de ho. idem consuluit domi. Alex. de Neuo in facto.

18 Verum matrimoniũ possit contrahi inter absentes p procuratorem? R. ꝙ sic [b] 32.q.2.honorantur.de con uer.coniug c.ex par.el.2.in tex.& gl.si tria concurrant. Primò ꝙ specialiter mãdetur eidem de matrimonio contrahẽdo.Secũdò ꝙ specificetur [c] eidẽ de certa,& speciali seu determinata ꝑsona cum qua cõtrahit nomine constituentis. Tertiò ꝙ constituẽs perseueret in eadem volũtate vsquequo procurator contraxerit.Nã procurator quantũcunque generaliter sit constitutus non poterit cõtrahere matrimoniũ pro constituẽte, nisi expresè id habeat in mandatis, nec hoc sufficit nisi determinetur certa ꝑsona cũ qua contrahere dẽat in mandato hęc probantur in tex.& gl.[d] de ꝓcu.c.procurator.libr.6.nec præfata sufficerent,si mutat animũ vt patet ex dictis hic s̃.licèt ecclesia nisi expresè reuocaret iudicaret ꝓ mrĩmonio, tñ quò ad Deũ [e] & cõ sciam non esset mrĩmoniũ ex quo cõsensus deficit tpe quo procurator contrahit.

19 Sed pone quod ꝓcurator in mandato hẽt spãlem potestatem de contrahẽdo matrimonio.sed non determinationem personæ cum qua debeat contrahere, tñ habet oretenus vel per literas aut alio mõ? R. ꝙ si contrahit cũ illa erit matrimoniũ,nec obstat gl.in d.c. procurator. in ver.spãle in fi.q̃ tenet contrarium quia intelligenda est quãdo alio modo non specificauit spãlem personam per rationẽ suam. Veruntamẽ stulta est quæ cum tali ꝓcuratore ꝯtrahit nisi faciat fidẽ quò ad contrah. se cum sit specialiter ꝓcurator deputatus, qa sic ille posset negare, ꝙ nõ misit eum vt cõtraheret cũ illa sed cũ alia,& in foro cõtentioso excluderetur.

20 Verũ ꝑ solas literas possit ꝯhi matrimonium inter absentes? R. vt patet ex dictis ꝙ sic si duo cõcurrunt, vnum ꝙ mittens literas quibus exprimit ꝙ talẽ accipit i vxorẽ de pñti si ipsa ꝯsenserit ꝙ pseueret in eadẽ volũtate vsquequo illa cui literæ mittunt expsè consentiat. ſm ꝙ illa persona exprimat consensum receptis literis ali cui alteri. vel ꝑ literas scribat ipsũ consen

in matrimonio iste tria bona. de bono prolis patet in sterilibus. De bono fidei patet in his qui fidē frangunt De bono sacramenti patet in his qui religionē ingrediuntur. Et quod dicitur per apostolum 1 Corin 7. si mortuus est vir soluta est mulier a lege viri. intelligitur secūdū Ale de morte & ciuili quia vir ingrediens monasterium ciuiliter moritur. Et si mulier nubit hoc est per dispēsationem. Quia & si domin⁹ mādauit indissolubilitatem dispēsauit & ad mai⁹ bonū, qa melior est religio quam matrimoniū. Et d. spēsatio patet Io. 2. vide Vori. in 4 di. 11 ar. 1.

a Licèt non intēderet] De hoc p Sco. & alios in 4. dist. 30. vide ibi Vorilō nam ibi fuerunt tria bona proles. s. Christus, fides qa semper virgo. sacramentū quia nullum diuortium. vide c. beata Maria. 27. q. 2.

b A tali obligatione] Vide quæ not. supra. Iuramētum 4. § 3. & de hoc no. in ca. ex publico. & in c. verum de con uer. coniu. & in ca. commissum. sponsa. & sic valet matrimoniū contractū eo animo vt statim dissoluatur. secūdū d An in d. c. commissum. pro hoc facit dictū Hug. de ca. no in 4 di. 31. q. 2 dicētis q tenet matrimonium si quis diceret. Ego accipio te in vxorem sic q ego propono & voueo virginitatē vxoris vide ibi. vbi sūt rōnes hui⁹ decisio.

hendo intendat illud quod inter contrahentes requiritur ad mřimoniū. Maria āt verū mřimoniū cōtraxit cū Ioseph, licèt nō intēderet a consentire in carnalē copulam, qa erat certificata qđ Ioseph nunquā eā requireret. & si eam requisisset q Deus absoluebat a tali obligatiōe. similiter ille qui ꝯhit, quāuis non hēat aium consummādi sed religionē intrādi, quia cū intrat absoluit̄ a deo a tali obligatiōe. b

25 Vtrum intētio libidinis vel pulchritudinis aut diuitiarū excludat matrimoniū? ℞. ſm S. Bo. in 4. di. 30. q multæ cāæ pñt esse inductiuę, & sine peccato, dummō non sistatur in eis. vnde si moueret sicut cā principalis, est minus honesta, & esset contra sacři vtilitatem, c non tñ contra sacři veritatē, nisi ita eēt finis qđ non quæreret nisi libidinē vel diuitias non vxorē ducere, quia sic esset contra veritatem sacramenti.

26 Sed nunqd ꝯhēs ex alio fine quā ꝓlis habēdæ, peccet? ℞. Pe. de Pal. ī 4. di. 31. q sic venialiter, qñ contrahit principaliter pp vitandā fornicationē, si mō sit talis q ſm cōem spē posset habere filios. d aliàs nō. vnde licèt finis mřimonij prim⁹, & p se sit intētio gñandi, tñ qñ principale factum est īpossibile, sicut in sene vel sterili. e licèt de secūdario qui est intentio vitandi fornicationem facere princi-

c Contra sacři vtilitatem] Vt puta. Si ducat vxorem non pp seruandā castitatem, sed explendam libidinem contra veritatem autem qñ intendit libidinem p modum finis & obiecti, valet quia talis consensus nihil quærit nisi contra' ere. Quod aūt possit contrahi p p pulchritudinem hr̄ Gene. 29. de Ia. cū Rachel Et deutero. 22. Si videris mulierē pulchram duceam in matrimonium.

d Posset habere filios] Car. Alex. in rub. de spons. dicit maritus, & vxor si in copula non attēdunt, vt faciāt prolem peccant mortaliter. c. solent cum seq. 32. q. 2. Qđ intelligendum si sola libidine mouerentur. Nā vt ipse d cit. Si hoc casu exercerēt copulam non causa voluptatis, licet animo non cogitarēt de prole esset peccatum veniale. §. criminis 25 di. & vide gl. in c. vir cum propria. 33. q. 3. quæ dicit rōnem hui⁹ esse, quia nullus est coit⁹ sine pruritu, & sine hac voluptate. ideo peccant venialiter. Et ideo infert d. Anto. in d. rubric. inmoderatum vsū copulę cum vxore, ex quo non facit ad prolem, nec ē necessarius ad fornicationem vitādam, esse illicitū & peccatum mortale. c. vsu . cum prece. 32. q. 7.

e Sterili] Vide

pale. Aliæ āt intentiones sicut reformatio pacis, & aliæ honestæ. si principaliter & per se intēdat̄ sic est peccatum veniale, sicut cū vir cognoscit vxorem p p sanitatē. vel baptizatur vt sanetur. Alij verò volunt q sit mortale, quia cum mřimonium sit sacřum non pt̄ sine pctō mortali principaliter intēdi finis extraneus, sicut si qs baptizaret̄ principaliter pp quæstū non curans de gratia baptismali, sed istud dicit idem Pe. qđ est nimis durum, sed tñ nō est sine rōne, & ideo securius est. tenet tñ idem q cōtrahēs principaliter pp voluptatē, peccat mortaliter. Si verò qs contrahit secūdariò p p diuitias, pulchritudinē, & hmōi non est peccatū, nisi sit ĩhonesta ĩtētio.

27 Vtrū cōtrahēs in peccato mortali peccet mortaliter? ℞. ſm Pet. prædictū q sic. quia dicit Aug. 1. q. 1. c. 1. per Isaiam quod sacřa talia sunt vnicuiq; quali conscientia qs accedit Sed nunquid teneat̄ confiteri videt̄ tenere q sic, sed ego non credo de necessitate, nisi in ꝓposito intellige q peccat ꝯhendo per verba de pñti.

MATRIMONIVM 3. q̄ impediūt vt nō contrahat̄? ℞. q sunt 18. Quorū duo prima impediūt de necessitate pręcepti, ita qđ peccat mortaliter contrahens, tñ cōtractū de facto nō dirimūt. Tertiū verò impedit solū ad tps, & aliqñ in perpetuum. Alia verò sequētia tali modo impediunt, q etiam si de facto

insti.de nup.in prin.in gl.in ver.potentes in fi.

a Peritiam canonum] Et si deficit non valet quod agitur secundum doc.in d.c.1.Tamen episcop' peccat si canones ignorans non consulit peritiores, de leges ergo vel scienti val exercitato in iure, aut peritiores cōsulat.de concess.præb.c.1. de his quæ fi.a p la.c. nouit.& ca. quinto aliàs pec cat.22.q.2 c.fin. &c Nō dēt ergo iudex ignorare canones, q̄ ī iis matrimoniales sunt ferūdūm ca nones terminan dę.d.c.1. & c.fraternitatis. Item quia canões dñi ab oib. sciri.c 1. & fi.de consti. & spāliter ab epis. 38.dis. omnes,& c.cū sit ars. de ætate & qualitate. Et vide.c.cum in cunctis. de elect. Item dēt habere autoritaté. aliàs sententia non valeret. Quis autē debeat præferri in electiōe ad ecclesiam, an Theologus, an verò canonista. Vide Alex in d.c.1.de consan.& af.

b Perpetua] Puta quia sunt consanguinei in gradu prohibito. Et intellige qđ non propter interdictū, sed propter ipsum impedimētum dirimēt matrimonium vtd. c.fi. & ibi do. Alexandrinus. Nā tantū sacramentum non debet dirimi propter solum interdictū & debent excōicari tales sic ɔ̄nētes.d.c. vlti.

c Feriarum] Rō aūt quare prohibeantur nuptiæ tali tempore, est quia tēpore nuptiarum animus nimis resoluitur

contrahat non tenet, nec ē mr̄imoniū postea cōtractū, & contrahēdo peccat mortaliter, non in oib. sed solū contrahit contra impedimētū 5.6.7.8.9.10. 12. 13. 14.15.16.& aliqñ incurrit excōicationem si contrahit in impedimēto consan. vel af.vel voti solennis, aut ordinis vt s.excōicatio.7.Casu.41. & quis p̄t dispēsare vt quis contrahat in ipsis impedimentis.vide infra. Impedimentum.18. §.2.& 3.

IMPEDIMENTVM 1. dicit interdictum ecclesiæ. & istud interd.ctū est duplex. quoddam gñale quo prohibetur clandestinè contrahere matrimonium omnibus de quo dic vt s̄.clādestinū Aliud est interdictum spāle q̄ p̄hibeē p̄p aliq̄ cām legitimā nè ɔ̄hat, & istud interdictū non p̄t fieri, nisi ab eo qui p̄t de cā matrimoniali cognoscere, sicut est epus,vel alius ordinarius, & qui habeat peritiam canonum.[a] de consan. & af. c.1.vnde contrahens cōtra istud iterdictū peccat mortaliter,& si cā p̄p quā factū est interdictū ē perpetua,[b] sic omnino separabunē data sententia diuortij, probato impedimento de matri. contra in.er.ec.contra c.vl. Si verò erat temporalis. sic tenebit matrimonium. sed in pœnā debent ad tempus separari.de matr.contra in tei ec.contia.c. 1.& 2.

IMPEDIMENTVM s̄m dr̄ feriarum.[c] Nam vt not.

in lętitiam, cum tamē sit tempus tristitiæ. Hæc Tho. in 4.dist 32.

d Nihil dicit de octaua] Idem Pa.in d.c.capellanus. ad hoc facit.c.1.de treu. & pace.

e Per verba de præsenti] Hos. in sua summa tenebat q̄ si licebat sed malè.

f Pōt omni tempore] Videnē in fin.iii,q̄ licēt secundū leges non liceat infra tēp' luct' mulieri nubere, pōt tamen sine aliqua pen. infra; hoc tēpus effici spōsa quia cessat prohibitionis ratio, cum q̄ hoc non fiat sanguinis perturbatio seu cōmistio. l.solet.ff de insa mi. & ita loquitur tex d.c.capellanus matrimonium quocūque tempore contrahi &c.hoc etiam dicit gl.1 §.hinc et am.34.q.4.

g Sed solùm prohibetur] Secundū.S Bo. duplex ē ratio quare his tribus temporibus interdictum est nuptias celebrare. Vna.ē moralis, alia figuralis. Moralis est, quia in his trib' temporib' anni p̄pter precipuarum solennitaté expectationem, in quib. cōsueuerūt fideles cōica re. s. natali dñi, Pasca,& Penthecoste. & debēt se fideles preparare, vt dominum susi possint dignè, & reuerenter recipere, & per hoc debent sensum a terrenis aliqua-

Pa.in c.capellan'.de ferijs, prohibētur nuptię celebrari ab aduentu vsque ad Epiphaniā inclusiuè, licèt Ho. dicat etiam includi octauā, sed tu tene nō includi, quia c.non oportet 33.q.4.nihil dicit de octaua.[d] nisi cōsuetudo esset, quia illa seruanda.l. si de interpretatione. ff.de leg.Item a septuagesima vsque in octauā paschæ inclusiuè, quia in d.c.capellanus.dicitur post octauā. ergo non in octaua.Item a primo die rogationū q̄ est. 2.feria ante ascensionē dñi vsque ad octauam Penthecostes inclusiuè.quia litera dicit ī d c. capellanus post 7.dies post festum penthecostes.non.n.essent.7. dies nisi dñica includeretur. Facit qđ ibi dr̄ tres septimanas q̄ non essēt, nisi includeret,& expone literā cum dicit post.7.dies festi pēth. quod caret octauis nuptiæ suspēdanē in dñica quæ sequitur, & deinceps &c.vt intelligas de dñica secūda post Penthecostes. non q̄a oportet expectare vsq; tūc sed q̄a si vult celebrare eas in die solēni (vt cōiter fit) oportet expectet vsq; tūc.

1 Verū in præfatis tpib. p̄hibeaē totaliter ɔtract' matrimonij.e℞.Pa.i d.c.capellanus q̄ non.q̄a mr̄imoniū sine alia celebritate sed solū per verba de præsenti[e] corā facie ecclesiæ p̄t oī pe[f] ɔ̄hi cū nō inueniatur aliqua cā p̄hibitionis, quia in tali consensu nullū est peccatū, imo est sacrm̄ vt in c.debitum de biga. sed solùm prohibetur[g] solēnitas nu-

animus eleuare, & qm̃ in spõsę traductione & nuptiarum celebratione pp̃ nouitatem vehemẽter animus conuertitur ad illud quod deorsum est, & ad gaudia vana. ideo illa tria tpa rõnabili cã sunt interdicta. In quibus etiam multæ abusiones fiunt quę non cõueniunt. Et concor. Ric & Tho. Alia est cõ singularis. s. q̃a in his temporibus sunt dies ieiuniorũ. & sic dr̃ Mathe. 9. Non debent filij spõsi lugere quã diu cum illis est sponsus. Cũ aũt auferetur &c. Iõ quodammõ his diebus signatur absentia sponsi, & ideo in talib⁹ diebus nõ debet fieri coniunctio spõsi & spõsę nec nuptiarũ celebratio &c. Quid aũt de sabbato aduẽtus, nunqd pñt nuptię celebrari? Rñ. attendi debet consuetudo. Aliàs a vespere feriæ incipiant, excepto sabbato septuagesimæ, quia excludunt in vespere. ex quo in ipsis non abdicatur canticum lætitiæ, s. Allelnia. Hæc secũdùm Archiep. Florẽ. Et cecitat Rosę. in hoc impedimento.

a Credo etiam] Ri. in 4 di. 32. ar. 3. q. 1. tenet idem in viduis, φ in virginibus & idẽ Io An. & Pan. in d. ca. capellanus, & dicunt φ omnis noua cõmixtio carnis his diebus prohibetur, imo si cõiungerentur dicunt pfati φ dẽt dirimi thor⁹ donec ducẽt ſtrię. d. c. ñ oportet. & placet.

nuptialis vt sunt cõuiuia, & aliæ similes solẽnitates, & solẽnis traductio, & carnis noua commixtio, vt tenet gl. in c. capellanus. Qui autem facit contrariũ. peccat mortaliter. quia contra interdictũ ecclesiæ contrahit. de matri ɔtra inter ec. contra per totum. Tenet tñ Pe. de Pa. quòd solùm erit peccatũ mortale, qñ prima vice cõsummat nõ postea, nisi faceret in cõtemptum ecclesiæ. Credo etiam a φ si mulier quæ aliũ habuit virum & vir qui aliam habuit vxorẽ ɔtraherẽt simul & consummarent sine alia solennitate coniugium, φ non peccarent mortaliter. quia in eis cessat ratio prohibitionis prædicta.

IMPEDIMENTVM tertiũ dicitur conditio, & hic accipio hanc conditionem ppriè. s. prout est suspẽsiua actus, de qua hẽs. s. cõditio. §. 1. q̃ fit per hãc dictionem si. Vnde si qs ɔtrahat cũ aliqua sub ista conditione, si pater suus erit contẽtus, & hmõi. nõ erit mr̃imonium donec cõditio impleatur, b & si nũquam impleretur, nunquã esset matrimoniũ. a Ad cuius declarationẽ est sciendũ, quia conditiones sunt in quadruplici genere. s. honestę turpes. idifferẽtes, & impossibiles, ho

b Donec conditio impleatur] Matrimoniũ ẽhi põt sub conditione c. super eo. & c. per tuas. de condi. appo. sed contra actus legitimi non recipiunt diem neque conditionẽ. c. actus de re. iu. lib. 6. sed matrimonium est actus legitimus ergo &c. R es. gl. in d. c. sup eo. φ illi sunt quasi con. actus sed matrimoniũ est actus legitimus ergo &c. Item gl. in d. c. actus, & d An. in d. c. super eo. & illa regula actus procedit in casib ibi enarratis, & non in alijs ideo dicit actus legitimi qui, & illud relatiuũ qui stat restrictiuè secundùm Cardi. ibi idem Io. An. in d. c. su. per eo. Item contra, quia bonum est arg. de matrimonio spiritua. li ad carnale. ca. quoniam vt lit. non con. li 6 sed spũale nõ potest fieri sub cõditione. c. 3. de ele. in. 6 ergo nec carnale. Io. An. & alij. i d. c super eo dicit quod spiritua le non põt fieri pp maturitatem cõsilij quę in electiõe requiritur, secus in carnali in quo sufficit ɔsensus. c. dilect⁹. de sponf. & ętas. c. 1. & 2. de cõtu. lepco. i spũali requiritur idoneitas. de qua in ca. cum in cunctis. de ele ideo non potest fieri sub conditione.

nestæ sunt oẽs illæ q̃ faciũt ad ɔdecẽtiã mr̃imonij vt φ parẽtes fiãt ɔtenti, vel q̃ nõ derogãt honestati vt si dederis mihi dotem. si pr̃ tu⁹ remiserit mihi iniuriã. & hmõi. Et istę si apponãt in mr̃imonio ipsum ipediunt, vt non sit donec condi io veniat in eẽ. vñ si ille q sub tali ɔditione contraxit mutet aium, & dissẽtiat, vel aliã sine ɔditiõe accipiat antequã conditio impleatur iam non erit mr̃imonium c primũ, licèt postea cõditio eueniat. Verũ est qd̃ si non transiuit ad secunda vota ecclesia compellet eum vt eã accipiat ex quo conditio aduenit. de con. appo. super eo in tex. & gl. Fallit hoc i duob. casib. Primus si pendente conditione cõmisceãtur carnaliter. d Et intelligẽ secundũ φ s. dixi mr̃imoniũ. 2. §. 6. vel consensus de pñti absolutus adueniat. de con. appo. c. de illis. & c. super eo. & ca. per tuas quia tunc erit mr̃imoniũ de pñti absolutum. Secundus casus est si conditio est necessaria, vt cum dr̃ accipio te in meã vxorẽ si sol fuerit i cancro i ęstate & huiusmodi, qa ex quo oino talis conditio ẽ exitura necessariò, statim est mr̃imonium, qa talia futura sunt iam præsentia in causis suis tex. est

c Iã nõ erit mr̃imonium] Rñ est quia mr̃imoniũ conditionale habet vim spõsaliorũ de futuro secundùm Pa. in d. c. sup eo. vñ sicut sponsalia tollun tur p sub. equẽte mr̃imoniũ. c. 1 de sponf. ita & mr̃imoniũ conditionale pec subsequens purum. c. veric de sponf. li. 6. vide Pa. omnino vbi s̃ & Ale.

d Cõmisceantur carnaliter] Et sic copula carnalia opatur duo s effectus, primũ quia conditionẽ purificat secundũ qa sponsalia de futuro mr̃imoniũ resoluit Et sic vr̃r duo ipalia cõcurrere ẽ l. 1. C. de do. promiss. Sed illud fallit qñ vnũ venit in consequentiã alterius, & patet si. . . ut. n. dicimus copulã facere sponsalia esse matrimonium, vt euitetur peccatum. s. nè præsumatur fornicatio, eouẽ

 modo

apert[9] in l. si pupillus. §. 1. [a] ff de noua. Vñ nec propriè dēt dici condi io. l. hæres meus. ff. de cond. & de. hoc tenet Ho. Car. & Pa. in d. c. p tuas đ cōd. appo. & s. Bo. i 4 di. 28. & S. Th. in 4. dist. 27. Sed contrariū tenet gl. Io. Gof. & Io. And. in d. c. p tuas, & dicunt, q si trāseāt ad secūda vota tenebit s̄m mr̄imoniū contractū añ cō dōnis euentū. Ego verò credo in fo. conten. veriorē secundā opi. in foro ār aīæ iudicandū est s̄m eorū intentionē. Si n. non intendebāt tūc contrahere, sed in tp̄s conditionis, sic nō erit mr̄imoniū, & sic e. ít vera secūda opinio, qa licèt stipulatio sub ɔditione q̄ oino est extinctura non sit conditionalis, est tñ in diē ita qđ nō debeē aliqd anteq̄ veniat, vt no. i d. §. 1. facit. l. hr̄s me[9] in prin. ff. de cond. & dem. vbi licet legatū factū Titio cū morieē non sit conditionale tñ non teneē hęres soluere antequā moriatur, eēt benè cōditionale si legarentur centū Titio cū morieē hæres. Ratio qa si moreretē legatarius primò q̄ hæres, legatū expiraret morte legatarij, sed non in primo casu, quia trāsiret ad hæredes vt in d. l. hæres. Et sic patet q condō q̄ oino ē extinctura aliqñ facit ɔctū ɔdōnatū aliqñ non, & qñ nō ē conditionatū est tñ in diē, & sic non erit mr̄imoniū de præsenti, nisi aliud intendat. [b]

1 Sed nunqd condō quę necessario subintelligit in contractu si exprimatur faciat conditionalē? R. q nō, vt in l. hęc verba testatoris. ff. de leg. 1. & in l. conditiones, & l. aliqñ. ff de cond. & dem. Nā legatum factū sub ista conditione, si hęres hæreditatē adierit non est cōditionale, quia necessariò subintelligitur, vt in dictis iurib. patet. Sed si contract[9] posset fieri ēt non existente illa conditione, sic si apponatur facit contractū cōditionalē, & secundū hāc distinctionē cōcor. Arc. & Io. An. in c. vni. de spons. li. 6. q videtur contrarij. Sic ergo patet q̄uo mr̄imonium vel sponsalia non sunt cōditionalia, qñ dr̄ contraho cū tali si ipsa in me consenserit, & hmōi, secus si diceret si deo placuerit, & huiusmodi, quia non necessariò insunt, quia pt̄ esse matrimonium contra volūtatē Dei.

2 Sed pone q quis contraxit sub conditione, si patri suo placuerit, pr̄ primò dissentit, sed postea mutata voluntate consentit? R. q non erit mr̄imoniū, p l. boues. §. hoc sermone ff. de ver. sign. & l. hęc conditio la picola ff. de cond. & dem. quia ista conditio, si pr̄ meus consenserit debet verificari de primo consensu, ex quo quia non fuit ideo expirauit. Vnde sicut copula carnalis q̄ de sua natura hēt purificare cōditionē, non purificat qñ inuenit extinctū vinculum, vt puta quia superuenit affinitas post mr̄imoniū conditionaliter contractum ante conditionis euentum. Aut qa ɔditio expirauit & nō fuit impleta; sic & in proposito, & hoc tene postquā aliam accepit, licèt d. Car. in d. c. super eo dicat tenere matrimonium, si taliter contrahentes perseuerabant in primo proposito [c]

3 Sed quid si præfatus pater nec consensit nec dissēsit expresse? R. credo q non erit mr̄imoniū p l q hęred. §. 1 & per l. Mæui[9]. ff. de cond. & dem vbi patet quod conditio debet impleri in forma specifica. ergo requiritur vt expsè consentiat. Ho. tamen [d] & sequit Car. in d. c. sup eo dicūt qđ tenet matri-

modo dicendum conditionem purificare ꝗ̄ præsumatur fornicatio. Fallit nisi ɔ̄heret affinitatem cognoscendo cōsanguineam ipsō sę, quia tunc nō posset habere ipsā sam in vxorem. c. veniens, & ca. ex literis & cap. transmissę, de eo qui co. consang. vxo. suę secundū Ioan Andr. in d. c. de illis.

a L. si pupillus. §. 3.] Dicit ibi Ba. q stipulatio pura, licèt sit certū quod moriar & tñ incertū qñ ad ideo expectari dēt dies Bar. i l. si constituere. §. 2. ff. sol. ma. dicit Conditio q̄ omnino est extitura ita demum impedit natiuitatem actionis si est incerta an, & quando secus si est certa an, & incerta qñ. Et đ hoc tex. ibi & bonus tex. in l. Iuli. verum. ff. de cond. ideb. & ibi no. glos. in ver. solutionis, bñ facit tex. in l. nisi finita. ff. de tu. & cōdistr. vbi licet certū sit tutelam morte finiri, tñ non oritur actio, nisi tutela finita, vt ibi & plenè per Bar. in lata stipulat[9]. 2. quæst. de verbo. obligation. & in l. centesimis. de verb. obl. & in d. l. hr̄s meus de cōdit. & demon.

b Nisi aliud intendat] Adde cō filiū mon. Q̄d recitat Ro. nā dicit in talib. casibq̄ i iure non sunt ita clari suam nō es-

set pcipitandā, al terutro assentiēte parti nascitur ɔtrā vñ si post talē ɔctū condōnalē incōtinenter cum alia ɔ̄xisset, bonū eet Papā consulere, vel dissimulare anteq̄ mr̄imoniū s̄m dissolueretur, similiter si transisset ad religionē, videretur ee dissimulandū.

c In primo ppo sito] secūdū Ale. dīc iura allegata p C a r. non loqui in terminis cōditionalib. vñ non vr̄ verū, q dicit, qa quāprimum deficit cōdō ɔct[9] dr̄ expirasse, ergò consensus patris matrimoniū non operabitur.

d Host. tñ] Facit qa in fauorabilibus hr̄ p consensu taciturnitas regula q tacet. đ re. iu. li. 6. Sed intelligitur quādo respicit fauorem

facetis.l.si remunerandi.§.pastus & l. q patit ff.mandati. Hic autē pr̄ fauorē ex mr̄imonio nō consequetur &c.nisi.in ampla dote, item quia matrimonium est quid fauorabile.c.fi. in corappo.

a Et est verior] Ista quæstio est multū difficilis qa d.Ant.& Cal tenēt partē affirmatiuā. Inn. & Pa. Car Za.a. tenēt §. Idem Frā. de Areti. in consil. 141. incipit ex facto Alexādri. in d. c. superaīl. hinc inde argumenta & nullā partē tenet Ros. mri. 4. § 15. cū sequen. tenet tenet opi. Inn. & Pan. & qdā alij summistę idē dicūt. Mihi videt̄ q̄ cōcordia hic in fin. posita sit multū sufficiens quā dēs tenere. quāquā qdā impugnent & malè. Nōne. d. Car. Alexādrinus videat rōnes omniū cū sit moder nus & tū religā cogitandū, qa ab vtraq; parte vidit rōnes efficaces. vū non est cōdemnanda cōcordia autoris imo cōmēdāda.

b Facit simi iter.l.3.] Illa lex parū facit. & similiter.l.pen.pa tet ibi in tex.

c Non casu do tis] De hoc est tex.in c de illis. de condi appo. vbi dicit̄ Si verò animis sub huiusmodi verbis iuremētum alicui muheri p̄stiti ego te i vxo rem accipiam, si tantū mihi do naueris reus piu rij non habebit, si eam nolentē sibi soluere qd sibi dari petit nō acceperit in vxorem nisi consen

matrimonium & q̄ fit spōle in matrimonio. Et hæc opinio tenenda, vbi ad secūda vota non est deuentum. aliàs primum verius est de iure iudicio meo.

4 Vtrū matrimoniū ɔ̄ctum sub ɔditione cū sint affines si dn̄s Papa voluerit dispēsare, teneat adueniēte conditione sine alio ɔsensu? R̄. Pa.& Inn.in d.c. super eo. videntur tenere q̄ non, qa primus consensus est oino a iure reprobat⁹ ꝑ quib. facit.l.inter stipulantem.§.sacram ff de ver.ob. & l.continuus.§.cum quis e.tit.facit.l.apud Iulianū.ff. de le. 1. Sed i contrariū q̄ teneat est d.An. & quidā alij in d. c.super eo.& est verior ᵃ ꝑ l.si rē meam.ff.de verb. ob. Vbi possum stipulari rem meā in tp̄s conditionis, qn̄ mea non erit, licèt nūc cū sit mea non possim.facit similiter l.3.ᵇ iuncta l. pe.ff. de oper.pub. Vbi valet mādatū priuati de opere publico faciēdo principe annuente, q̄ tamen aliàs non valeret. Nec ob.d.§.sacram & §. cū quis sub conditione, qa ibi vitiū erat in re q̄ non e.at in commertio, nec potest esse. sed non sic est in casu nostro, qa sublato impedimento ꝓhibitionis per dispēsātionem nihil obstat. Faciunt no.in c.in causis.in fi.de ele.& in c.nisi cū pridem.in fi.de renunti. Item nec l.apud Iulia. prædicta, qa dēt intelligi verum esse conditionē fore impossibi-

lē quæ pendet ex voluntate principis in his q̄ princeps non solet concedere. vt ibi patet, quia ibi loquit̄ de prædijs in patrimonio Cæsaris redactis, q Cæsar non solet alienare non in solitis ɔcedi dispēsatiuè. vt est tex.in l. intercidit. ff. de cond.& dem. Et ideo hanc partē tene antequā trāseat ad secūda vota ꝑ qua facit q̄ no.Bar.in d.l.si rem meā sed postquā trāsiuit posses tenere primam.

5 Vtrū teneat conditio si donaueris mihi centum ac cipio te in vxorē? R̄. q̄ non text. est in l.si ita stipulatus fuero te tibi §.si tibi nupsero.ff.de ver.ob. Quod limita quando talis stipulatio fit non causa dotis. ᶜ vel quando non subest iusta cā petendi illud. aliàs sic. Vnde dicit ibi Bar.ᵈ q̄ si nobis contraheret cū plebea non esset inhonestū si in re compensationem nobilitas aliquid exigeretur.

6 Sed pone q̄ B. contraxit cum A sub præfata conditione, & ante conditionis euentū contraxit cū C. sub eadē conditione. demū A. & C. eodē tp̄e dat centum q̄ istorū erit matrimoniū? R̄. q̄ neutrū ratione incertitudinis. facit. l. si fuerit. in prin. ff. de reb⁹ dub.& l.duo sunt Titij.ff.de testa.tut Item quia contractus conditionalis suscipit robur ab implemento. l cedere diē.ff.de ver. signi.& ideo perinde est ac si cum duobus contraheret simul eo.tp̄e. Nec ob.l.potior. §.videamus.ff.qui po. in pig. habeantur.l. nec empto.in prin.ff.de contrahen. empti.

sus de præsenti. aut carnalis sit inter eos copula subsequuta.

d Ibi Bart.] Nec ob.tex.in d. §. si tibi nupsero, vbi dr̄. si mulier stipulatur a viro centum sibi dari si sibi nupserit, non valet stipulatio, tanquā inhonesta & idè dicit persona viri, ne videatur ꝑ libidinem de disse cētum, vel matrimoniu ɔ. 7 ilic, quia i ndicetur q̄ nō subest iusta cā petendi donu, tunc valet cōditio seu stipulatio. nam tex. ibi non annullat indistinctè stipulationem, sed dicit q̄ cā cognita ē annulāda. Causa aute honesta posset esse dos. vt dicit Pa. in d. c. da illis exemplum vt in tex. hic ꝑ Bart. Et ad de no. in l. si volumtatem C. de dot. ꝓmis. & in l. si diuortio.ff.& verbo.olig. Alio cā pōt eē, ꝓmittebātur illa cētū pro bono pacis, vel mr̄imonium conciliandū. Et vult Bar. in d.§. tibi nupsero. & Bald. in c. accedens de procur. Vbi allegat. tex. quē ad hoc dicit sing. in l. creditor. §. Titius.circa. fi. ff. mādati. ad idē.l. ex ea.§. 1.ff. de verbo.ob li.& ibi Bar.dicit de promittente amico suo quòd nō luderet amplᵉ sub certa pœna,

Vbi implementū conditionis trahiť ad diē ꝯtract⁹ celebrati. vt perinde habeať ac si a principio fuisset contract⁹ purus vt sic primum videať valere, qa p̄dicta iura intelliguntť qn̄ nō est in potestate gerentis[a] fm tollere, qa si eēt in ptāte eius tollere (vt in casu nr̄o) bn̄ tollereť. vt in d.l. potior. in prin. nec secundū p̄t primò p̄iudicare, qa nō est maius vinculū q̄ primū. Et hoc teneas, qa cōis opinio est, nisi conditio impleta fuisset citius ab aliquo eorum, quia illud esset matrimonium.[b]

7 Verū contrahens cū aliqua cū conditione, si te inuenero virginē teneat? R̷. secundū Car. in d. c. p tuas ꝙ si ista conditio intelligať si te inuenero per aspectū matronarum & hm̄ōi, sic tenet ꝯditio. Si verò referať si te inuenero virginē, s. per copulam. & sic reijciť tanq̄ turpis, & tenet mr̄imoniū, licèt nō sit virgo[c] & sic intellige gl. in d.c. p tuas, & cōiter doc. q eā sequūtur.[d]

8 Quid si dicat si permiseris me coire tecum accipiā te in coniugem, vel dabo tibi centū? R̷. ꝙ nō erit mr̄imoniū p copulā, qa potest se liberare dando centum.

9 Quid si dicat ꝯhā tecū, si permiseris coitū. Aut promitto tibi ꝙ si vxorē accipiā te accipiam, si permiseris me coire tecū? R̷. ꝙ pro mr̄imonio est iudicandum in prima copula, sed nō añ copulam, qa secundū Inn. licèt ista cōditio sit inhonesta, tñ suspēdit ꝯtctū, sed purificatur in prima copula. Alij dicunt ꝙ si intelligať d̄ copula matrimoniali, sic est honesta & suspendit. si de alia fornicaria, sic dēt hēri pro non adiecta. vt no. in d.c. duob. de spō. duo. & sic erit mr̄imonium ēt ante copulam, & videtur verius.[e]

10 Cōditio quæ est de ptō vel de p̄ñti[f] aliquo nō propriè cōditio est. vt in l. institutio talis. §. 1. ff. de ꝯd. inst. vitiat tñ si nō fuit, vt ibi gl.

11 Aliæ cōditiones sunt turpes, & inhonestæ, & si sunt ꝯtra substātialia mr̄imonij, vt ꝯtra inseparabilitatē, aut contra bonū fidei vel ꝯtra bonū prolis eo mō quo de substantia sunt de qbus qn̄ sunt substātiales dixi. s. mr̄imoniū 2. §. 23. sic vitiant, & non vitiantur. vt patet in c. fi. de cō. ap. facit. c. detrahe. 1. q. 1. & l. cū ij. §. si ptor. ff. de transac. qa remota parte substantiali non potest ꝯsistere aliqd, si verò nō sunt ꝯ̈ substantialia mr̄imonij. sic vitiantur, & non vitiať, & sic perinde ē ac si fuisset contractū sine conditione, vt no. in d.c. fi. ex hoc patet solutio multarum qōnum. Vnde contrahens donec aliam meliorē iueniat nihil facit. Item si venena sterilitatis pcurabis. Itē si nō seruabis mihi fidem aliam volo posse accipere & hm̄ōi. quia nihil fit. & istud dicit Pa. in d.c. fi. fuisse in facto.

quia valet hęc promissio. Et si dicatur ꝙ matrimonium est quid spirituale, quia est sacramētum, ergo pro eo non pōt dari aliquid sine simonia. c. quā pio cum si. 1. q. 1. & pactiones in spiritualibus prohibentur. c. fi. de pac. quia. Res. ꝙ datum tale est causa dotis vel propter onera matrimonij, quod licèt l. pro onerib. C. de iur. do. c. salubriter. de vsu.

a In potestate gerētis] Tūc retrotrahitur quando nō est in ptāte gerentis. i. debitoris tollere secundùm. Et sic quando cōditio est casualis. q. d. Secus si conditio esset potestatiua, quia non retrotrahiť. In casu verò nostro in fa ultate. B. erat tollere secūdùm matrimonium contrahendo cum vna alia vel cum prima, & econuerso.

b Quia illud esset mr̄imoniū] Hāc q examinat plenissimè Alex. in c. 1. de cōdi ap po. & concludit rōne incertitudinis nullam valere. adde capit. ad hæc. de rescri. & c. tibi, ꝗ̃ sicta gl. e. ti. li. 6. in ver. certo. Et faciūt not. in c. ex literis. el. 2. de sponsa. Vbi īcertitudo vitiat mr̄imoniū. Ideo dicendū non esse alligatum. Itē facit quia tempora non pōt quis hr̄e duas vxores qd̄ esset in casu nr̄o per purificationē cōditionis simul factam.

c Licèt nō sit virgo] Hoc autem intellige in foro iudicij secūdùm Hosti. licèt secus in foro animæ, qa ista conditio videtur honesta cum fortasse talis intendat vitare bigamiam, quæ incurritur si quis contraxit cum corrupta. 33. di. Maritum. & c. a nobis. de bigamis. Imo si credebat virginem & inuenit eam corruptam, vt c. si cuius. cum ca. seq. 34. di. & etiam in foro iudicij si posset probari p suam cōfessionē, & sibi imputetur quę cōtraxit sub tali cōditione volens decipere.

d Sequūtur] Cardi. Ale. Idem Areti. in cons. incipit in Christi nomine. & hoc verum si verba sunt in futurum concepta vt hic dicitur. Si verò sunt de p̄ñti cōcepta hoc mō. Accipio te si es virgo ista conditio hunc effectum operatur, qa statim est matrimonium, si est virgo si verò non erat non valet ipso iure, quia conditio de p̄ñti vel de p̄terito hanc naturam hēt, quia si sit vera incontinēti valēt act⁹, si falsa non valet. l. cū ad præsens. ff. si certum petat. & vide in §. 10.

e Et videtur verius] idem tenet Arc. in c. duobus 27. q. 2. Et Ale. in c. 1. de spons. duorum. Vbi plenè, & dicit hanc esse communem opi. &c. licèt faciat in contrarium. l. ꝙ si ab initio. ff. si cer. pe. Vbi si posui pœnes te centum pacto apposito, vt si voles vti sit mutuum, nō erit mutuum nisi tu vsus fueris, nec sufficit ꝙ cœpis velle vti. Et exponitur si p̄miseris cognosci. cātiuè. s. volo vt permittas.

f De p̄ñti] Vide Aliàs sec⁹, vtputa si te adulterandam prostitues.

Supra. §. 8. in postil. in fi.
a Negare posss] imo dicit ibi Pa. cõditio resolutiua impedit mři. moniũ. vt si dicat accipio te i vxorẽ, & si adulteriũ cõmittes volo ac cipere aliã, istud mřimoniũ nõ tenet secũdũ eũ, & sic nõ vř hic benè rñderi. Quia ponit exemplum illud, si ꝑ quæstu adulterãdã tetra des, ꝙ nõ fit contra substantialia matrimonij. Et sic valeat, sed pro declaratione dic. Quędã sũt conditiones necessariç q̃dã accidentales. Necessariæ iõ dicũtur qa fine eis actus stare nõ ꝑt. Puta Christian⁹ ꝯhit cũ Iudea matrimoniũ sub cõditione si baptizet, valet matrimoniũ isto casu. gl. in d. c. si & suspendet vsq; ad aduentũ cõditionis accidentales distiguũt, vt hic.
b Mřimoniũ erit purũ] Vñ cum de scẽditur ad copulã vř recessum a cõditiõe ex quo vtraq. ps nõ con sentit turpitudini, & iõ d. Ant. & Pa. in c cũ. M. de cons. dicũt cautè sint mulieres vt qñ viri apponũt cõditiones tales taceãt qa eri: purũ mřimonium.
c Iõ & cõsensũ] Hæc habentur a Sco. S. Bo & Ric. distin. 30. quarti.

stitues licet cano. teneant cõiter ꝙ non fit mřimoniũ. Tu tñ dic ꝙ ẽ matrimoniũ & conditio reijcit qa non est contra essentialia matrimonij. vt s. dixi. & tex. c. si. ꝑ dicti. vbi se fundãt cano. intelligit qñ ponit sub conditione resolutiua. vel qñ ponit si te adulterandam prostitues taliter ꝙ mihi debitum negare possis.ᵃ

12 Aliæ conditiones sũt impossibiles, vt si cęlum digito tetigeris & hmõi. & tales reijciũt fauore mřimonij, & habentur pro nõ positis, vt in d. c. si. licèt i alijs ꝯtib. a mřimonio viriẽt ꝯtractũ, vt in d. c. si. & §. ipossibilis inst. de hær. inst.

13 In sum. no. ꝙ ad hoc vt conditio quælibet suspendat mřimoniũ. vt non fit añ eius euentum, oportet ꝙ. 7. concurrant. Primũ ꝙ fit apposita in prin. contract⁹ mřimonij. Nã si mřimoniũ eẽt ꝯtractũ purè primò, & postea poneret conditio, non posset eũ suspẽdere nec rescindere. c. dixit 32. q. 1. facit ꝙ no. d. Ant. & Pa. in ca. 1. de ꝯd. app. Secundũ requiritur ꝙ in conditione vterque consentiat expressè. vñ licèt vnus ponat conditionẽ si alter expressè in eam non cõsentit ẽt si taceat matrimoniũ erit purũ.ᵇ vt no. in c. fi. de cond. app. Et quã uis conditio eẽt contra substantialia matrimonij. nihilominus matrimoniũ teneret secuta copula. vt ibi no. Inn. & Pa. facit. c. aliqñ. 32. q. 2. saltẽ quo ad ecclesiam. Tertiũ ꝙ ꝯditio nõ fit necessariò futura de quo tñ dic vt s. 10 prin. aut ꝙ nõ fit turpis, aut ipossibilis, qa sic hř ꝑ non adiecta, excepta illa q̃ est contra substãtialia mřimonij. Quartũ ꝙ non interueniat cõsensus de præsenti absolutus post conditionẽ & ante eius euentũ. Quintũ ꝙ non iteruenіat car nalis copula añ euentũ conditionis, quia statim erit mřimoniũ si fuerat ꝯtractũ per verba de ꝑsenti sub illa conditione ẽt si ꝑcesserat ꝯditionis defect⁹ dũmõ alter erat ignorans. puta quia contraxit si při placeret, & př ꝯtradicit. tñ alter ignorat hoc, & consentit in copulã & matrimoniũ erit, vt no. d. An. in c. ꝑ tuas. de condi. app. adducit in simili no. in c. ex parte decani. de rescri. & similiter Ho. ibid qđ tñ credo verũ quo ad forũ contentiosum, & ẽt in foro cõsciæ si ambo matrimonialiter intendebãt copulari, aliàs non. vt s. Matrimo. 2. §. 6 Sextũ ꝙ fit ꝓpẽ conditio non mod⁹ tenet tñ Pet. de Pal. in 4 ꝙ idẽ fit dicendũ de mõ sicut de conditione & ẽm eandẽ distinctionẽ excepto, ꝙ qñ modus est possibilis, & honestus non suspendit oblationẽ sicut facit conditio, tñ tenẽt implere, nisi eius fauore fit appositus qa tunc non tenet si solũ eius fauorẽ respicit. Conditio verò apposita ꝑ modũ cãæ, siue cã sit vera siue falsa ẽm Pe. ꝑdictũ hř pro non adiecta in matrimonio, nisi esset necessaria, put contraho tecum qa es libera, qa si esset serua non valeret. Idẽ qñ dicit contraho tecũ, qa es Ioannes fili⁹ Titij, & hmõi, quia si esset error conditionis vel personæ, & sic vitiaret matrimonium. Septimũ ꝙ conditio non fit de præterito, vel præsenti, sed de futuro, vt supra. §. 10.

IMPEDIMENTVM 4. dř error. nã qcqd ipedit cãm de sui natura ipedit & effectũ consensus aũt (vt s. dictũ est) est cã matrimonij. & iõ qđ euacuat cõsensum euacuat matrimoniũ. consensus verò est actus volũ tatis q præsupponit actũ intellectus qa (vt dicit Aug. 5. de tri.) inuisa diligeř possum⁹ incognita nequaq̃. & qa error impedit cognitionẽ. & iõ consensum ᶜ q sequtur ex cognitione ꝑpea dř ꝙ erret non consentit l. si p errorẽ. ff. de iu. om iu. vñ i l. cũ testm. C. de iu. & fac. igno. dř cũ errãtis volũtas nul la sit & in l. non idcirco. ibid. cũ errãtis cõsensus nullus sit, facit. 29. q. 2. §. his ita R.

1 Vtrum matrimonium dolo contractum teneat? R. gl. in c. cũ dilectus, qđ me. caus. ꝙ sic, licèt dolus dederit cãm ꝯtractui, & idẽ in gl. l. a diuo pio. ff. de ritu. nup. & i c.

constituit. 20.q. 3. Limitat Pa.in d.c.cũ dilectus.& bñ verum,nisi sit talis dolus q excludat consensum, a qa sic nõ teneret. Facit qđ no. Io.An.in c. vnico,de cõm. & facit.ca.cũ locũ de spon. ꝙ bñ no.qa facit ad multa. vt in votis iuramentis, & hmõi spũalib. qa cõiter tenetur ꝙ tenent vt in d. gl.

2 Vtrum oĩs error b impediat matrimoniũ? Rñ.ꝙ non sed solũ ille error q est cõtra substãtialia matrimonij. Duo aũt includit matrimoniũ essentialiter.s. duas psonas q̃ coniunguntur |& mutuã corporis ptãtẽ inuicẽ. Primũ tollit p errorẽ psonæ.Secundũ per errorẽ cõdõnis seruilis,qa seruus nõ ẽt liber ẽ libertatem sui corporis alteri tradere sine cõsensu dñi sui. Et ideo hi duo errores c solùm impediunt matrimonium. Alij autem errores ẽt si sint ad bñ esse matrimonij non impediũt, vtputa credebat ꝙ pater esset contentus, vel ꝙ eẽt diues, vel nobilis, vel pulchra,& huiusmodi, cũ ista sint accidentalia matrimonium non impediunt d. §. his ita respondetur.

3 Circa primum errorem. s. personæ est notandum ꝙ ad hoc ꝙ aliquis errat in psona,oportet ꝙ per visum, vel famam, vel auditũ habeat notitiam aliquã personæ cum qua cõtrahere intendit,qa(vt dixi)in pœnitus incognitum nec cõsensum nec amorem possum⁹ dirigere.ar.l.cũ ab eo.§.mẽsam ff. de contrahẽ.em. vñ credens absentẽ sibi aliqua liter notũ psentẽ & consentit nõ in psentẽ q est ali⁹, sed in absentẽ consentit errat in persona,qa errare est aliũ p alio accipere. 22. q. 2. in quib.38 di.quanuis. Sed si nullã de absente hẽt cognitionẽ non errat, sed decipitur in præsente,de quo ponitur exẽplũ de eo q dicit se filiũ magni regis i genere, d vel primogenitum magni comitis,& huiusmodi, & sic est error fortunæ non psonæ q non impedit. vt dictum est.29.q.1. § er-ror. Idem cũ aliqua scit aliquẽ hr̃e filios multos, nullũ tamen eorũ cognoscit si aliqs eorũ dicat se primogenitũ, & illa consentiat in eũ p p spẽ successionis bonorũ paternorũ erit error fortunę,& non ipedit.sicut no.Ho 29.q.1.in prin. Cal. tamẽ in c.2.d̃ cõiu.ser.& Io. 29.q.1.in sum.& Ho.in sũ. tenẽt ꝙ in isto vlt. casu ẽ error psonæ & non est matrimoniũ,& credo sit veri⁹ nisi fortè intẽdisset cõsentir ab solutè in psentẽ quẽ tñ putabat aliũ,sed si cõsensus ferebãt in eũ nõ vt i psentẽ e sed in primogenitũ, erit verũ ꝙ non erit matrimoniũ.

4 Circa secũdum errorẽ.s. cõditionis seruilis est sciẽdũ ꝙ triplex est conditio stat⁹ f s. melior cum quis contrahit cũ libera quã credit seruam & econuerso. Secundus æqualis cũ.s.seru⁹ cõhit

a Qui excludat consensum] Quia erat talis dolus q etiam prudentissimum fefellisset.

b Oĩs error] Dr̃ia est inter errorẽ, & deceptionem. Nã error est in apprehensione non in consensu secũdũ Tho di. 30. quarti, & ipse error dr̃ puersũ rõnis iudiciũ,sm eum vel dic vt s̃. errare. Deceptio aũt v. nũ põit,& ñ solũ priuat, vt ignorãtia.Nã quideci pit vnũ cõsiderat, & aliud omittit.

c Hi duo errores] sm Sco. dist. 30.quarti. Actus mr̃imonij ẽ cõtract⁹ donationis liberè & voluntariè ignorãtia autẽ & maximè illi⁹ cõdõnis,q̃ requirit actum volũtatis causat inuoluntariũ ex 3 ethi. vñ error siue apphẽsio erronea q̃ũ ad oẽm cõditõnẽ reqsitã p se cõtũ, facit cõtũ nullũ. Sũt ãt in gñe tres tales condõnes. duæ ex parte psonarũ, vna ꝙ hæc psona putetur esse illa,alia ꝙ psona serua credatur libera. Tertia condõ error sibi corrñdẽs ex pte cõtus, puta si credatur aliã psonã simili cõtu cõhere, cũ tñ in rei veritate nõ cõhat,quia nõ intẽdit dare sicut alia accipere. De primo errore patet,qa impedit oẽm vẽdõnẽ, & tradõnẽ rerum pu.si emat aurũ, & venditor vendat auricalcũ.ita intelligitur ꝙ B. det ptãtẽ sui corporis,si alia det. Aliàs nihil fit, d secũdo dicetur i § seq. Tertia condõ gñalis oĩ contractui ẽ. Quia si vnus cõhit animo simplici, & alter dolosè vtens signis cõtus sine aĩo cõhendi non est cõtus. Quia deficit ibi principalis causa.s.actus mutuus voluntatis sine quo causa minus principalis.i.signum externũ non sufficit. Hæc Sco Non obstat de matrimonio Iacob & Lye, quia post cognitionem confirmauit propter allegatam consuetudinem a Labam. Item non obstat de benedictione, Isaac per Iacob &c. Quia videt adeo esse confirmandam. Non ob.de baptizante vnum credẽs alium baptizare,quia ibi nõ requiritur mutu⁹ consensus,vt in matrimonio sed sufficit quòd sacerdos intendat baptizare eum quem ante se habet &c.

d In genere] Secus esset si diceret se esse filiũ regis Neapolis &c. qa esset error sic in ipsum consentire intẽderet dĩrectè.

e Non vt in psẽtẽ] Idẽ tenet Ale. in d.c 2. Idẽ Th. i.4 di.30. vbi dicit. Error nobilitas inquantũ huiusmodi nõ euacuat matrimoniũ sicut nec error qualitatis, sed si error nobilitatis vel dignitatis redũdat in errorẽ psonæ tũc impedit mr̃imoniũ vñ si consens⁹ mulieris feratur i istã psonã directè erit error de nobilitate, & nõ impediret mr̃imoniũ. Si aũt intẽdit cõsentire in filiũ regis quicũque sit ille tũc est error personę idem de dicẽte se primogenitũ, & huiusmodi.

f Triplex est cõditio status] Vide Pan. in c.2.
de

de coniug seruo. Hoc etiam dicit S. Bo. in 4. di. 32.
a Primus error non impedit hoc tenet Sco. i 3. di. 3. di. 30.
b Sed potissima rō] Alexand. post multa hoc idem tenet in cap. 2 de coniu. ser. q. 3. & alleg. idem teneť Aegidium Romanum in 4. dis. 36. secundū aūt San. Bo. in d. di. 36 dicit duplex est rō quare error conditionis impedit matrimonium. Fauor libertatis, quæ perditur qñ cum ancilla contrahitur, Cūm ãc libertas sit bonū inæstimabile, & quam nullus perdit, nisi nolens & quam recuperare non potest ét volens, ideo ius seruatur erranti, vt possit eam deserere, & quia iura fauent matrimonio ideo præsumunt errātem non consentire, ideo matrimonium non tenet.
c Et Gof.] Idem tenent Io. An. & Ale in d. c. fin. de coniug. seruo. Et rō est quia cū cō trahere incipiūt dñs videtur dominium amitteř, vnde cōtrahitur cum libera & sic tenet matrimonium, facit. 1. q. 2. Detrahe in 1. gl. Et de app. c. ꝑterea secundo. Et hi duo casus ponuntur in glo. in c. si quis ingenu⁹ 29. q. 2.
d Præiudicat sibi] Ad hoc l. 1. ff. q cum fal. tut. in ꝑ. ibi scienti non subuenit, quia ipse se decepit, nā prætor dat in integrum restitu. ei qui cum falso tutore contraxit ignoranter.

cū ancilla quam credit liberā. Terti⁹ deterior, vt cū liber contrahit cum ancilla q̄ credit liberā vel econuerso. Prim⁹ error non impedit ª matrimonium quia non lediť in aliquo sic ɔtrahens. Nec secundus similiter, qa æquè læditur vterq; vnde in neutro errore decipitur, nec habet quod obijciat alteri. ar. 29. q. 2. per totum, & de diuor c. sigdificasti. Tertius verò error impedit matrimonium. 29. q. 2. si quis ingenuus. Ratio ē quia alter tm̄ lędiť sine culpa, & grauiter, quia in bono prolis q̄ non habebit in sua ptāte, & in bono fidei, quia non poterit ei reddere debitum liberè, & in bono sacri. s. inseparabilitate cohabitationis. Sed potissima rō ᵇ quare iste terti⁹ error impedit matrimonium est ecclesiæ constitutio. alij aūt duo errores non impediūt ẜm cōem opi. tā doct. Theo. in 4. di. 36. q̄ cano. licèt quidā ɔtrariū teneāt vt Gof. & Ho. in sum. sed non cures de eis. Sed cōem opi. teneas, quā sequitur In. de coniug. ser. in c. proposuit.

5 Vtrū scienter contrahēs liber cū ancilla, vel ecōtrario teneat matrimonium? ℞. q sic tex. est 29. q. 2. si qs liber, & sic liber tenetur se qui ancillam, secūdùm Pa. in c. 1. de coniug. seruo.

6 Vtrū liber contrahens ignorāter cum serua cui in tps data est libertas teneat matrimonium? ℞. q nō qa vt d l. statuliberi in prin. ff. da stat. li. ea quæ interim facit vt seru⁹ facit ñ vt liber.

7 Quid si dominus tradit alicui libero suam ancillā vt liberā in mrīmonio quā tñ contrahēs ignorat ancillā an teneat matrimoniū? ℞. q sic, qa statim efficiť libera vt in aut. de nupti. § si verò ab initio, & hoc tenet gl. in c. ad nostram & Pan. de coniug. seruo & Gof. ᶜ Ri. in 4. di. 36.

8 Vtrum contrahens liber cum ancilla ignorāter, & postea hoc cognoscens commisceť eidem per copulam, teneat matrimoniū? ℞ ẜm gl. in d. proposuit, q hñs conscientiam ex probabili causa, & discreta, quód alter est seru⁹ si cognoscat eam ꝑiudicat sibi, ᵈ & erit matrimonium, & sic intellige. 22. q. 4. Inn. ff. de pe. hær. l. item veniunt §. cū anteq̄ partes. Si aūt ex leui, & temeraria cā cui non dēt credi, tunc non præiudicat sibi, titubans pro ignorante habendus est. C. de condi. inde. l. vlti ff. de li. ho. exhi. l. 3. §. si quis nolētem. Non. n. cuilibet referēti credere teneť tex. est ff q cū fal. tu. l. 2. vbi & si dictum sit ei bona fide non ᵉ crediderit aduerte hic q si seruus cōtrahit cum libera quæ eum seruū ignorat peccat mortaliter commiscēdo ei ex quo scit matrimoniū nullū esse, secus si ignoraret matrimoniū non tenere, & idē dic de quocunq; q scit certitudinaliter q matrimoniū non tenet ex quocunq; impedimento. Qñ verò hēt sciam vel conscientia. i. firmā credulitatē ď impedimēto q̄uis clarè non sciat, similiter peccat mortaliter cognoscēdo, siue talis conscientia ꝓcedat ex probabili cā vel temeraria nisi eā deponat, qñ verò hēt scrupulū conscientiæ. i. qa dubi⁹ est, tunc si ex leui vel temeraria causa dēt deponere, & sic petere & reddere pt sine pc̄tō. Si verò dubiū est ex probabili cā pōt reddere, sed non petere dēt, aliter exponeret se periculo, & peccaret mortaliter sed reddendo non, qa in dubio obediēdum est, & excusatur. 23. q. 1. quid culpat.

e Et bona fide] Supple sit. & si dictum sit ei & bona fide non crediderit restitutionem in integrum dabo. & Adde q titubans præscribit, quia in bona fide ꝓsumit not. Ba. in l. naturaliter ff. de vsuc. Cano in c si de præscri. d. Ant & Pa. in c. grauis, de rest. spol. gl. no. in c. qm̄ § si super, vt in li. nō cont. in ver. reseruata. Imo. in c. illi d. & ibi d. Anto de præscr. & vide in ver. pręscriptio. § 4. cum ibi not.

9 Vtrum talis habens probabilē cā n credendi ꝑiudicet sibi si ad mandatū ecclesiæ

reddat

reddat debitū? ℞. ſm Tancre. Inn. & Ioā. And. & Pa. in d. c. propoſuit quòd ſic, quia niſi velit cum ea eſſe tanquam cum vxore ꝓpria non debet in hoc obedire, & eſt verior opini. licèt Ho. & gloſſ. in d. c. propoſuit teneat ꝙ debet obedire, niſi certus, ſed iſtud non teneas [a] quia non debet contra conſciam formatam venire. ar. de reſti. ſpo. c. literas ſed in prębēdo alimēta & huiuſmodi benè debet obedire niſi ſit certus.

10 Verū liber ꝯhens cū ancilla ignorāter quam poſtmodum dn̄s eius facit liberam teneatur ſtare cū ea? ℞. ꝙ non, [b] quia mr̄imoniū nullū fuit, & ſemper ei ꝯmiſcuit ex primo cōſenſu qui nullus fuit ar. C. ad velle. l. quāuis ſm Goff. & Ioā. 29. q. 2. ſi qs īgenu'. & Ber. in ca. vlt. de coniu. ſer. quidā tn̄ tenent ꝙ ſit mr̄imoniū ſi poſt manumiſsionē illa cognouit eū contrahere intendens quia impedimēto ſublato per hoc nihil impedit, & verius [c] credo ꝑ ea quę no. glo. in d. ca. ad noſtram, nam videtur antiquus perſeuerare niſi contrarius exprimatur. de bap. c. maiorem. in fi.

a Sed iſtud nō teneas] Si. n. eam cognoſceret affectu vxorio eſſet matrimoniū, ſi aūt affectu fornicario peccaret mortaliter, vn̄ non debet obedire debet tn̄ ſibi p̄ſtare alimēta, exemplū potes ponere in ea cui mota eſt quæſtio ſeruitutis ab ipſo viro &c. hanc opin. tenet Rica. in 4. di. 36. Car. & Alex. in d. c. a. & Aſtē. li. 6. dicit Hoſ. in d. ca. propoſuit corrigere ſuū primū dictū, & ſic ſeqi opi cōem. Et ad dicit Car. quia ſi cognoſcit eam dumodo conſentiat tanq̄ in cōiugem ex quo credidit eā ſeruam ſtatim vī matrimonio acquieſcere, nec māda tū eccleſiæ alteratnaturam conſenſus.

b Rn̄. ꝙ nō] Ricar. ſic dicit, aut liber illā manumiſsionē ignorat credens tn̄ eam eſſe liberā ſicut tp̄e ꝯtracti mr̄imonij credebat, aut ſcit eam manumiſsā poſt ꝯtctū mr̄imoniū & eā fuiſſe ſeruā tp̄e ꝯtcti marrimonij. Si primo mō copula carnalis ſequēs manumiſsionē matrimonium non ratificat, q̄a adhuc liber cōmiſcetur ei ex priori conſenſu qui nullus fuit gl. in c. fi. de coniug. ſer. Si ſecundo mō, aut commiſcetur affectu matrimoniali, aut fornicario, ſi primo modo efficitur matrimonium ratum, quia nullus fuit. Sed propter nouum cōſenſum qui cum verbis de præſenti quæ præceſſerant efficit matrimonium. Si ſecundo modo, tunc licèt illud non ſit matrimonium in cōſpectu dei, eſſe tamen ſecundum iudicium eccleſiæ.

c Et verius] Eſt. n. caſus in d c ad noſtram. vbi dicit tex nec facto nec verbo conſenſerit.

d Quod ſic] Eſt communis ſententia quam recitat Cardi. Ale. in cap ſecundo de coniug. ſer. nec obſtat. l. nè diutius. C. de agri. & cenſi. lib. 11. quæ videtur æquiparare ſeruum & aſcriptitium, quia illud eſt verum quo ad hoc tm̄, quia ſicut venditur ſeruus cum peculio, ita aſcriptitius cum gleba, aliàs ſecus. Et ſecundùm Io. And. ibidem poteſt ſtare in poſſeſſione inuito domino. ſ. aſcriptitius. l. iubemus. C. de epiſ. & cle. Et autē aſcriptitios faciunt no. in c. multorum de iudeis &c.

11 Verū liber ꝯtrahens cū aſcriptitia, aut originaria ignorāter teneat matrimonium. ℞. ſm Hug. 29. q. 2. in princi. ꝙ ſic, [d] q̄a edictū de mr̄imonio eſt ꝓhibitorium, & contrahere tales pn̄t. C. de agri. & cenſi. & col. l. vlt. li. 11. ideo tenet.

12 Quid de libro ꝯtrahente cū filia ſeruę vbi de conſuetudine patriæ [e] ē ꝙ partus ſequatur p̄rem. vt in c. licèt de coniug. ſeruo. ℞. ꝙ ſi conſuetudo ſit præſcripta [f] licèt mr̄ eius ſit ſerua quod verum erit matrimonium, vt in d. ca. licèt. dummodo pater ſit liber.

13 Sed pone quòd liber qui contraxit cum ſerua ignoranter poſtmodū ſciēs ſeruam nihilominus vult matrimonium eſſe, ſed illa non vult nunquid erit? Reſpō. quòd non. [g] ſed verum eſt ꝙ compelleretur ab eccleſia niſi tranſiſſet ad ſecunda vota.

14 Verum liber poſsit propria autoritate ancillā quā ignorāter acceperat vxorē dimittere comperto ꝙ ſit ſerua? Reſp. quod quò ad thorum certum eſt ꝙ ſic, quo verò ad cohabitationē tenet Ric. in 4. di. 36. ꝙ non ſi ꝯtraxit in faciem ec

e De conſuetudine patrię] Secus eſt de iure cōmuni, q̄a partus ſeqnr ventrem, vt. C. de rei vēdi. l. partū. ff. de ſta. ho. l. & ſeruorū de ſer. nō ordi. c. vlt. De hoc plura per. S. Bo. in 4. di. 36. vbi ponit rationem quare partus ſequatur ventrem.

f Sic p̄ſcripta] Ad hanc præſcriptionem ſuffeciſſet quinquennium pertranſiſſe. l. 1. & l. ſi pater. C. nè de ſta. defun. & non obſtat d. c. licet vbi fit mentio de decēnio, quia illud fuit de facto. Et hoc tenent. do. Anto. Car. & Pa. puta quia pater ſe geſsit pro libero tp̄e mortis, nec erat in fuga, nec latitās, & filius ſuus habitus eſt ſic per quinquennium, tunc enim liber cenſetur. Et ſic eſt caſus notabilis, vt contra ſeruitutem ſpacio quinque annorum præſcribatur. fortè. n. ſi pater viueret probationes haberet libertatis. Sed ſi quis ex propria perſona vendicaret ſibi libertatem tunc tempus viginti annorum requireretur & bona fides licèt non requiratur titulus fauore libertatis. l. s. C. de long. tempo. præſcrip. vide infra præſcriptio. §. 42. poſt medium.

g Rn̄. ꝙ non] Adde glo. in c. ſi de coniu. ſeruo. allegat. c. primum de eo qui duxit in ma. quam pol per adul. Idem tene. Alexan. ibidem poſt aliquos antiquos,

clesiæ aut coram testib.[a] secus si clandestinè, sed Ho. & multi alij sunt contrariæ opinionis, qñ seruitus ē notoria sicut, & in adulterio de quo habes infra Matrimonium.4.in princi.& §.1. Sed ego dico ꝙ opi.Ri.ē vera[b] quoad cohabitationē, vt patet in c.porrò. de diu. sed quoad redditionem vel petitionem debiti est vera secunda opinio, & ſm hāc distinctionem intellige, & limita d.c.porrò.

15 Quid si seruus contrahit matrimonium cum ancilla, vel cum libera q̃ scit eum se um? ℞. ꝙ licet de iure ciuili matrimoniū nō teneat, vt in l cum ancillis. C.de incest. & inut.nup.tñ de iure canonico tenet, cui standum est in hac materia spirituali, vt in c pen.& vlt. de 2.nup.& no.Bar. in l.priuilegia.C.de sac.san.ecc.& est gl.in c.2.de reg. iu.li.6. Vnde no.quòd aut talis seruus vel ancilla cōtraxit cū volūtate domini sui, & tūc magis tenetur ad redendū debitum vxori quàm ad seruitium domini quia ex quo consensit ad matrimonium videtur cōsensisse ad accessoria.[c] c.prudētiam, de of. deleg.& l.ad legatum.ff.de procu. nec potest eū dñs taliter distrahere quod impediatur reddere debitum loco & tpe debito, aliter ſm Sco.in 4.di.36.q.1. peccaret mortaliter[d] dñs.& idē dic si sunt diuersorū dominorum si ambo consenserunt. Et sic intellige & limita Tancre. & alios qui vidētur velle ꝙ non potest eos vendere.s.taliter, ꝙ redditio debiti impediatur, aut contraxerunt dño contradicente aut ignorante, & sic licèt teneat matrimonium tñ magis tenentur dño quā petenti debitū vt no.d.An. Car.& Pa & cōiter doc.in c.1.e de coniug.seru.& poterit eos vendere ad libitū verūtñ, vt dicit Scot. vbi.s. de bono. & æquo debet in eorū venditione attendere ꝙ sibi possint reddere debitum, immo dico quod de necessitate tenetur si cum æquali conditione vtili sibi hoc potest facere aliàs nō, & sic intelligit Scot.

16 Verū liber q contraxit matrimoniū se vendens in seruum aut qualitercūque si efficiatur seruus dissoluatur matrimoniū? ℞. ꝙ nec valet venditio qua se vēdidit q̄a non hēt ptātem sui corporis.33.q.5.ꝙ deo nisi vxor ad hoc cōsentiat.Hoc limitat.S.Bo.in 4.di.36.verum quantū ad eā seruitutem qua impedieẽ, quoad redditionem debiti, sec⁹ in alia seruitute quæ non impedit.Aduerte tamen ꝙ licèt error impediat mrīmoniū non tñ obligat ad culpā contrahentes qui errant; nec ēt scienter ꝯtrahentes cum seruis, solummodo peccat, & credo mortaliter seruus vel ancilla q sciēter contrahit cum libera ignorante eū seruum vel ancillam, q̄a vr̄ eis quantùm in ipso est dolum, & in re notabili inferre, & multò magis peccāt mortaliter si commiscentur cum eis licèt non peccent ipsi liberi existens in bona fide.

IMPEDIMENTVM v.dr̄ votum.s.castitatis vnde no.ꝙ cē votum castitatis emissum obligat ad id quod est contra vnum quod est de essentia matrimonij vt s. patuit, de quo vide Ge.in c.1.de vo.li. 6. Et ideo ipsū mr̄moniū ipedit & si sit tale votū solenne, taliter impedit qđ non tenet mr̄imonium post contractum, sed est nullū. Si verò non

fit

quos, & ratio est quia illa non cō tradicēte potest matrimoniū, cōfirmari vnde q̄a ex parte fœminę nō est error, sed ex parte viri vñ pōtifauoti luote nunciare c. ad apostolicā, de regula, & do&.ponunt casum ecō uerso quod idem est. Et Ri. hoc tenet in 4.di.36.

a Aut coram testibus] Ratio est quia causæ matrimoniales q̃ probari possunt in iudicio ecclesiastico ad ecclesias referendæ sunt, aliàs multi possent fraudes cōmittere in dimittēdo vxores suas falso eis obijcientes notam seruilis conditionis, & etiam si clandestinè contraxerunt, & est fama suborta de illo contractu, tunc ꝑt probabiliter teneri iudicium ecclesiasticum esse necessarium. si verò nulla est fama non videtur quare ipsam dimittere non possit hoc Ric.

b Opi.Ri.est vera] Ratio quia diuortium est pœna, sed pœna nō est inferenda nisi per iudicem. 24. 4.§ In hoc.C. de iudi. in l.nullus. Et C. nemo ius si d. per totū.

c Ad accessoria] De his vide etiā Ho. Inn.& Alex. post alios in c.1. de ſuer. coniug.

d Peccaret mortaliter] Et ex hoc pet ecclesiā esset corrigendus.

e Doc i c.1.] Seruus cōtrahere pe inuito dño, licēt teneatur dño reddere seruitia debita, & ex hic Ho.in d c.1.dicit illam literam esse ꝯ multos principes, qui ēt liberos non permittunt si e sua licētia matrimonio copulari. Q alī⁹ initium dedit Cirus rex Persarū. Qui vt dicit i patria sua per līcēs in nuptijs cōtrahendis volebat consuli cōtra :d quod habetur C. si nuptiæ ex resc. prin.impe. l. 1.& 2.& inc.gratiam de spon. & in c. insinuante, q cle. vel vo.& l. 2. C. si rector prouin. Est etiā ꝯ cōsuetudinem eorum, qui non permittunt viduas contrahere, nisi pri⁹ se redimat hæc Alexandrinus in d.c.1. & de materia istius impedimenti, vide do. Ant.con. 64 incipit.A. duas filias & Ale.c.1.de condi.seruo.

sit solẽne, sed solũ simplex impedit qdẽ, sed tñ post ꝯ ctũ tenet vt no. in c. rursus. c. consuluit, & c. insinuante q cle. vel vouen 27. cã per totũ, nec cures de opinione Hu. quã dicit Ber. i d. c. rur sus tutiorẽ, qa nõ est verũ, qa licèt vtrũque [a] votũ æqualiter obliget quoad deũ tñ ecclesia noluit statuere, vt mr̃imoniũ post ꝯtũ non teneat nisi solũ de contracto post votũ solẽne vt patet per ca. vnicum de voto li. 6. & est cõis opi. tã canonistarũ. 27. q. 1. & qui cleri. vel vo. q̃ Theo. in 4. dis. 38. qd ãt sit votũ simplex vel solẽnẽ vide ꝗ. Votũ. 1. §. 8.

1 Vtrum contrahẽs post votũ simplex peccet mortaliter? ℞. s̃m Gal. Cal. in d. c. rursus quod aut qñ contrahit habet aĩum consumãdi matrimonium & sic peccat mortaliter, quia facit cõtra votũ. 27. q. 1. in multis. c. [b] aut non habuit animũ con summandi, sed religionem intrandi ante cõsummationẽ, & sic non peccauit mortaliter contrahendo, qa in nullo facit cõtra votum, & sic concorda opi. ꝯtrarias.

2 Sed pone q hñs votum simplex castitatis cõtrahat nunquid poterit consummare sine peccato mortali? ℞. q si contraxit animo non consummandi sed intrandi religionem. sed post quã contraxit mutat proposituũ & alter exigit debitum quod reddẽdo non peccat mortaliter quia ad hoc tenetur, nec mutando propositum peccat mortaliter, qa nõ erat illud ꝓpositũ firmatũ sub voto, & sic poterit esse qđ post votũ simplex castitatis quod contrahat matrimonium & consummat sine peccato mortali, sec⁹ si fecisset votũ religionis, quia licèt possit contrahere sine mortali cũ ꝓposito non consummandi, non tñ poterit ꝯsummare sine mortali pc̃ õ, qa añ ꝯsummationẽ ꝑt illud implere, sed nõ sic in ꝑfato casu qa in religione talis non tenet̃ reddere exactus, nec obs. c. virgines. 27. di. qa intelligitur de coniungente se carnali aĩo post votũ. Aduerte hic & in §. præcedenti, q si talis contrahendo cum intentione intrãdi religionẽ si videret q illa cum qua ꝯtrahit notabiliter lædetur puta qa cũ maiori difficultate inueniet aliũ virũ non credo euadere mortale nisi intẽderet ei satisfacere, & omnino teneretur ei satisfacere de damno.

3 Vtrũ talis qui contraxit post votũ simplex castitatis possit sĩr exigere sine mortali pc̃ õ? ℞ gl. in c. agatho sa. 27 q. 2. & in c. qdã & in c. placet de ꝯuer. coniug. tenet q non, sed gl. in c. si qs votũ. 27. q. 1. recitat quosdã tenere q solũ prima vice peccat mortaliter, sed non postea, qa p matrimoniũ sequẽs votũ extinguit̃, vt no. in d. q. 1. i c de viduis el. 2. & sequit̃ Ho. i d. c. rursus & cõiter doc. & hãc opi. dicit Car. i d. c. rursus veriorẽ de iure. [c] Sed Io. An. & cõiter sequẽtes in d. c. rursus, dicunt primam opi. tutiorẽ, q̃ Theo. in 4. [d] di. 38. cõiter sequunt̃, posset tamẽ pdicta diuersitas reduci ad ꝯcordiã, videlicet vt secunda opinio hẽat locũ añ qs si ñ peteret redderet se nimis onerosũ [e] alteri parti, maximẽ si ille q fecit votũ sit vir, qa sic petẽdo pp illũ respectũ nõ peccaret, & prima opinio loquat̃ & intelligit̃ qñ qs solũ petit ad satisfaciendũ suo appetitui, vt sic nõ possit peter̃ sine pc̃ õ mortali. Si qs tñ vellet simpliciter tene

a Licet vtrũque] D. Ant. dicit i d. c. rursus si cõsideramus vinculum obligationis, ita dirigitur in deũ simplex votũ, sicut solẽne. 1. magis, de voto si efficaciam obligationis, ita obligat vnũ sicut aliud, si tẽpus perpetua est obligatio vtriusque, si peccatum æquè vterque pecca: ꝯueniẽs voto suo. Tamen qui cõtra facit voto solenni, ꝯfacit etiã ecclesiæ solennitati. Iõ magis punitur ꝯfaciẽs voto solẽni quã simplici c. Si vir. 27. di c. de virginib. 27. q. 1. Et dicit tex in c. 1. de voto infi. li 6 quòd frangẽti votum magis in publicũ durior est pœnitentia imponẽda, si consideremus extrinseca accidentia, tunc ẽ differẽtia, quiã simplex impedit matrimoniũ, sed non dirimit, sed solenne dirimit. Et primum qđ siue añ, siue post matrimoniũ aduenia nõ dissol[uit] matrimoniũ. c. veniens, & c. cõsuluit, qui cleri. vel vo. Solenne vero añ, & post ꝯtum dissoluit, licet si adueniat post contractum matrimonium si copula sit ꝯsummata, non dissol[u]it [...] ex parte & c. ex publico, & c. quidam de ꝯuer. coniug vide Alex. in d. c. rursus [...] rõ dnuc. si ta[...] est secũdum S. o. in 4 di 38. &

ibi Vor. quia ec clesiæ statutũ illegitimat nè vouens solenniter possit cõtrahere, si non sic in voto simplici, ad hoc est tex. in ca. 1. de vo. li. 6. vid Sco. vbi supra q dicit q ecclesia de voto simplici relinquit dei iudicio.

b In multis. ca.] Idest vt in c. vouitib. & c. nuptiarum vbi ꝯhens ꝯ votum æquiparatur adultero.

c Veriorẽ de iure] Imo iudicio meo veriorẽ, & certiorẽ, vt patet per Ros. hoc impedimento in ad di. ad §. 6.

d Theo. in 4.] & Ri. ibi ar. 7. q. 1.

e Nimis onerosum] Iste potius dr̃ reddere q̃ exigere hoc tenet. gl. expresse. in c. si qs votum. 27. q. 1. & Alex. in d. c. rursus vbi plenè concludit q tutius est petere dispẽsationẽ sm Io. An. & cõmuniter doc.

affectare] Argu. de Ancho. super epistolas Pauli dicit tripliciter vxor post petere deb tum.s. verbi e... restione. Secu dò signi demon stratione. Tertiò ex naturale conditio e, & in ijs modis vir tenet red lere debitum vxori ne sit ei onerosus.
b suspicio est] Alias non, & si vir nus e... ru la sus esset in a sul... tum nè reportare vi de... peccans cômodu de suo de. licto & ne phic vià veller reuocare coniugem.
c Reintegrabit] Puta qa est iu e nis & suspectus, & nô qa tale vo cû videtur fuisse ilicitû, nec debe. bit a pricipio e nutti vel ab ec. clesia recipi. Si. cut. n. vnus non pôt intrare religionê, altero suspecto remanêre in sęculo pp ti. moré incôtinê. tiæ, ita nô ê pmit têdû, vt voueant & pmaneât in sę culo. Et si de facto vouerût epi scopus ex officio suo puidebit nè maius peccatum inde côtingat. Se cus tû esset si nô esset de i conti. nêtia suspitio, ve d.c. qd deo. Vbi Papa nô restituit lapsû &c. Et idê tenet a. in d. c. charissim. Nec ob.c ex literis de diuor. quia logê qñ sine voto ma trimoniû fuisse paratû p alteri adulteriu. Et di. cit q alter o adul tera... e pariter de

re q post consummatû ma trimoniû non peccet exigê do ét ad satisfaciendû sibi, noli eû côdênare de morta li, qa de iure non videt mi nus vera q̃ secunda, licêt sit tutius non exigere si po test, q si non potest abstine re ab exigêdo, petat dispê sationem ab Epo, vt possit vxigere, & quod eps ex cã possit dispẽsare, in hoc ca. su tenent côiter modernio res in d.c. rursus, & causa legitima dispensandi est ta le periculû, qa difficilê est vt in medijs vndis quis siti laboret Nam & eps dispen sat propter periculû forni cationis, vt post votû sim plex castitatis quis contra. hat, vt in c. veniês, qui cle. vel vo. Item cum incestuo so, vt no. gl. in summa. 33. q. 2. §. de pęnitentibus, er. go & in isto casu.

4 Vtrû supradictus mor tua vxore possit aliâ acci pere? R. sm Hug. & Archi. 30. q. 1. de eo. & 34. q. 2. anti qui, quòd non, quia votû nô erat ablatum, sed execu tio voti. de conuer. coniu. ga. ca. quidam, & idê dicit Archi. de vxore quæ ad prę ceptum viri fregit vota ab stinentię & huiusmodi, sed tu dic vt j. votum. 2. §. 13.

5 Sed pone q ambo qui fe cerant votum castitatis sim plex contrahant simul, nun quid tenet matrimonium? Respon. Ian. 27. q. 1. in c. si quis votum q imo tenet, sed neuter poterit exigere, sed si viderit alterum affe. ctare. a poterit commisceri & vterq; reddet dr, & hoc est verius. Pan. verò dicit in ca. tua nos de iureiur. q si suspitio est b de inconti-

nentia, quod eps ex officio reintegrabit c vterq; pos sit exigere, vt no. gl. in ca. nolece. 30. q. 1. & in c q deo pari. 33. q 5. sed si sine dispẽ satione coniûgentur tenet Inn. in ca. dudû de conuer. coniug. q proles nô erit le girima, d quia non est am plius matrimoniû quò ad exercitationê carnis. Idem tenet gl. 81 dist. c. ministri. Idê dic si post côtractû am bo fecerunt votum casti. tatis, vt no. Pa. in c. charissi mus. de conuer. coniug.

6 Quid de illo q post votû simplex iurauit alicui de eã accipieñ. R. agat pęnitêtiã de iuramento, quia non va let. c. rursus qui cle. vel vo. similiter nô tenet votû sim plex post iuramentû præsti tû de contrahendo secun. dû Ho. & Gof. nisi sit de reli gione intrâda, qa pr intrar̃ religionê c. pmisśû de spõ.

7 Vtrum habens votum castitatis quærês an teneat matrimonium si contrahat sit ei respondendum? Re. spon. quòd quidam dicunt quòd non, quia si dicat q sic dabit ei causam peccan di si dixerit q non mentie tur. Alij autem dicunt q po test respondere q tenebit, e quia & Papa hoc facit. ego verò credo quòd potest re spondere quod tenebit dû. modo taliter grauet factum, q non sit im putandum respondenti sed ei qui ex bono malum accipit si postea côtrahat, maxime qñ videt q votû non seruat quia nô video quomodo non possim dicere facere volen ti oino maius malû, quod potius illo di. misso faciat minus. 13. di. nerui cum simili.

IMPEDIMENTVM VI dr consangui nitas f q̃ ê vinculû psonarû ab eode stir pire ascêdêtiû vel descendêtiû carnali pa gatione pĉtû sm Host. in sum. e. ti. H... ò sang...

bet matrimoniû reintegrari, qa adulteriû cum a. dulterio est com pensandum.
d Quod proles nô erit legitima] Idem dic si vxor vouit côi... entia marito intrante re igione vel ad lact... sordi... es p... nito, nam si ste nouo coniugant soboles nô e legi tima sm Pa ind. c. carissim. de c... uer. coniug. imo vult glo i. in d. c. ministri quod tatis sit... se se... uus. ... quasi. fi... na cû ... & quod plus pec cet iste ... quâ cû ... & ad ... Hos. in sum. de fili. psbi. q pos sit, ver. qui i ... sa cerdos, & in c. du dû de côuer. cô iu & Archi in d. c. ministri & alle gat no. in c. lras de fil. psbi. Et ibi. d. A... to. no. quod possibile ê quê de legitimo mrimonio nasci, & tû sit illegiti mus vt hoc casû.
e Qd tenebit] simpliciter tû pe têti an possit nu bere post votum respôdendû est, quod non.
f Consanguinitas] Est forma.

ſãguinitas hēt tres lineas a ſm cõiter doc. vna a'cēdentiū, altera deſcendentiū, tertia collateralium. A prima, ſ. aſcendērium quiſque trahit originē ſicut pater, & auus proauus attauus &c. & idē dic de matre auia &c. In ſecunda .l. deſcendentiū perpetuatur memoria, & genus vt eſt filius, nepos, ꝓnepos abnepos, & ſic similiter filia neptis &c. Tertia reſpicit illos qui nec ipſi a nobis nec nos ab ipſis traximus originē, tamen ab eodē ſanguine ſunt propagati vt duo fratres, & eorum filij qui patrueſes dicuntur & filij prçfatorum, & idem in fœminis hçc probantur. 35.q.4.c.1. ꝑ totū.ff.de gra. l.1. & l.iur.cōſultus. Habet ēt hçc conſanguinitatis gradū qui deſcribitur ſic. gradus eſt habitudo b diſtantiū perſonarū qua cognoſcitur quota generationis diſtātia duæ perſonæ diſtant inter ſe colligitur in c. ex literis, & eſt capitulū primū &c.c. ꝙ dilectio de conſan. & af. pro cuius intelligentia no. 4. regulas. Primò ꝙ aliter cõputaē gradus collateraliū in linea de iure canonico. Aliter de iure ciuili. Nā duo fratres ſiue frater & ſoror faciunt vnum gradum cum patre & matre de iure canonico, ſed de iure ciuili faciunt duos, quia aſcendis de filio ad patrē, & ſic primum gradum, poſtea deſcendit de patre ad filium alium vel ſororem, & ſic ē ſecundus grad⁹, & ideo in matrimonio attēdimus ad ius canonicū. Ratio huius diuerſitatis redditur. 35.q.5.1.c.ad ſedem & ibi vide.

Secūda regula ꝙ perſona addita perſonæ per carnis propagationem in linea aſcendentiū vel deſcendentium addit gradū dempto ſtipite qui ideo demitur qa filius ē de ſanguine patris, & matris, vnde non fit deſcenſus ꝑ duos gradus ſed tm̄ ꝑ vnū de patre ad filiū, vel econuerſo. Rō qa ſicut vnus non ē numerus ſed principiū numeri ſic hic. Itē ſi quis vult facere vnā feneſtrā requiruntur neceſſariò duæ colūnæ, ſed ſi aliā vult addere, ſufficit vna ſola ſic in propoſito. Tertia regula eſt ꝙ in linea trāſuerſali toto gradu pſonæ deſcēdentes a ſtipite diſtāt inter ſe quoto diſtant a ſtipite vnde nepos ex vno filio, & pronepos ex altero filio diſtāt a ſe in ſecūdo gradu ex vna parte, & in tertio gradu ex altera parte. Quarta regula ē ꝙ qñ pſonæ diſtant inęqualiter a ſtipite dēt computari ſm gradū magis remotū a ſtipite, vt quantū ille remotior diſtat c a ſtipite tm̄ intelligaē inter ſe diſtare, vt.c.vl.de ꝯſ. & af. Et ſi conſuetudo eēt in patria ꝙ computatio inciperet a ꝓpinquiori, illa eſſet ſeruanda pp ſcandalū. vt in c.qđ dilectio. de conſ. & af. Qđ credo verum in ꝓhēdo, ſed in contractō tene (vt dixi) quòd a remotiori dēt fieri, niſi ſm.j.dicā. Impedim.17.

1 Sed quęro vſque ad quē gradum conſanguinitatis impeditur matrimonium? ℞. ꝙ de dictamine legis naturæ impeditur matrimonium filij cum matre & filia cum patre Ge. d relinquet homo patrem & matrē & adhęrbit vxori, ſed magis eſt contra ius naturale qđ filius hēat matrem in tali turpitudine, & ſubiecta, & ppea Phil.8. de animalib. narrat de camelo qui cum cooperuiſſet matrem poſt cognoſcens interfecit ingeniatorē. Similiter de æquo qui cū concubuiſſet cum matre cooperta, diſcoopertam cognoſcens proiecit ſe de alto, & interfecit ſe. Ex dictamine legis diuinę prohibētur matrimonialiter copulari conſanguinei in primo gradu & ſecundo in linea inæquali conſanguinit. & af. vt patet Leui. 18. quod Ni. de Li. ſuper Ioſuæ.15. limitat verū. ſ. nē nepos accipiat amitam pp reuerentiā, ſed ꝙ patruus accipiat neptē conceditur,

liter reſpectus ſecundùm S Bonaſco & Rica. in 4. diſti. 40. & eſt in ſe infecus aduenies quia non oritur ex natura extremorū in ſe poſitorū, & conſanguinitas eſt cauſa vinculi. vide Ri. ibi.

a Tres lineas] Linea eſt collectio ordinata ꝑſonarum ab eodē ſtipite deſcendentium ſm Io. An. in arbore cōſanguinitatis, & dr̄ ordinata quia in linea prædicamentali eſt ordo ſm prius, & poſterius ſic ꝙ ordo attenditur ad id qđ eſt. ſupra. vel ad id quod ē infra vel ad id ꝙ ē iuxta, & ſic sūt tres lineæ vt hic ī tex. Sco. tamen dicit quòd linea tranſuerſaliū eſt minus propriè linea, pater, qa regulatur ſecūdùm iudicium lineæ aſcendētium, vel deſcendentium.

b Habitudo] i. ꝯuenientia vel ſecundū Sco. eſt determinata propinquitas perſonæ ad perſonam ſecundū conſanguinitatem. Aduerte ſecundū Ricar. ꝙ ius ciuile dicit duas habitudines duorum extremorum dū ad tertium comparantur vt in ꝓpoſito ad ſuum principium nam alia eſt habitudo ſecundùm ius ciuili fratris ad patrem alia ſororis ad patrem, ideo ſunt duo gradus ſed ius canonicū dicit vnicam habitudinem, vt.c. vl. de conſ. & af.

c Remotior diſtat] Rō eſt quia tota cā proximitatis ortū habet a ſtipite, ergo nullus proximior alij collaterali ꝙ ſtipiti.

d Gen. 1.] Secundò Sc. potentior

est gradus in linea descendente, quã trãsuersali plus n. coniungitur ples parenti q̃ ples pli. Et de lege naturæ fuit solũ prohibitio fm lineam rectã explicitè in Addam ad filios, & filias, implicitè ad ões cõtentos in linea recta cõperando suis superioribus, fuisset tñ forte prohibitio in linea transuers. si fi status innocẽtiæ stetisset. Sed in principio nõ potuit, tũc.n. erãt so lũ frater et sorõ, soror & frater. In lege verò Mosay ca in multis fuit facta phibitio, vt patet leui. 18. In l euangelica, aliqñ vsq; ad septimũ gradũ sed hodie a l qua tũ gradu restricta è prohibitio, vt patet. in di. cap. Non debet.

a Sed ego credo] Hæc opinio non mihi placet qa tex. iuris ciuilis indistinctè phibet mrimoniu inter ascẽdẽtes, & descẽdẽtes, vt l. nuptię. ff. de ri. nu Et gl ibi colligit, q̃ si A 'am viueret nõ reperiret vxorẽ, hoc idẽ. Scot. in quar to dicit vnde cũ ius ciuile nõ reperiatur, expsè correctũ cũ iure datum si; super maxima honesta te nõ dr p gñalẽ cõllitu ionem dicere 5̃ium ar. bonũ 1 c. a. de de sponsa impu. hec Pa tud c nõ de be. Et 5̃ Bo. te net Ho. in sum de cõsan. & affi §. q cõsueuerũt. & §. qualiter Io. Andr. in arbore cõsanguinitatis. A: . ta.d.c non de et. tamen propter bre eu nostrarum vitam hæc qõ raro practicatur.

dit, vt patet ibi. qa fr Cale. accepit eius filiam capta ciuitate Ex statutc legis ecclesiasticę prohibetur mrimonium vsque ad quartũ gradũ inclusiuè. c. non debet. de consan. & affi. Hæc ex Ricar. in 4. dist. 40. vnde 9trahentes infra tales gradus nulla longinquitate an norum defendunt, quin sicut incestuosi. d. c. non debet. Quidam hanc prohibitionem vsque ad quartum gradũ dnt veram in collateralibus, sed in descendentibus & ascendentibus tenent q̃ est perpetua phibitio. Rõ quia maior reuerentia debetur parentibus remotis quàm ppinquis, & huius opinionis est Ric. vbi s. Pet. Hug. Ho. & Azo. in l. memini. C. de nuptijs. Sed ego credo a cum Gof. q̃ non sit prohibitio ẽt in talibus vsque ad quartum gradum qa cum d. c. non debet loquatur indistinctè de cõsanguinitate nec nos distinguere debemus.

2 Quid si duo contrahãt simul quorũ vn⁹ distat a stipite quinto gradu vel sexto alter primo vel secũdo? ℞. quòd mrimoniũ tenet, & quãuis H. dicat verũ si alter sit in secundo vel tertio, sed non si sit in primo, qa, vna caro cẽset cum stipite, tñ hoc non teneo, nec ali⁹ Docto hoc tenet, & iõ tene q̃ tenet mrimoniũ, vt ẽ: tenet Dir. ex quo cõcludo quòd impetrans dispẽsatione a Papa vt possit 9here i tertio vel quarto gradu cõsanguinitatis, quãuis ex alio latere persona cum qua vult 9here sit in scdo, nihilominus valet dispẽsatio fm Pan. in c. quòd dilectio de consan. & affi. quia quãuis dispensatio contra ius sit st strictè interpretanda, tñ interpretari potest fm dispõnem iuris communis, qd vult vt cõputatio fiat a gradu remotiori. & sic non erit surreptitia talis impetratio, quamuis non sit expressum quòd ex alia parte erant in secundo gradu coniuncti. A fortiori b poterit cum talibus dispensare il. e cui gñaliter cõcessa est autoritas dispensandi in tertio vel quarto gradu. vt patet s. Dispensatio. §. 9. Et sic consuluit Ioan. An. Cal. c vt recitat. d. Ioa. An. Ant. de sancto Geor. in d. c. quod dilectio.

Impedimentum secundum dr cognatio spiritualis, quæ quidẽ d ẽ qdã pximitas personarũ prouenniens ex sacramenti donatione vel ad illud tẽtione. Nam sicut hõ per carnalẽ cognationẽ accipit esse naturæ, ita in regñatione accipit esse gr̃ę, & de hoc hr. 30. q. 1. omnes de cognatione spirituali. ca. vlt. Vnde si talis cognatio præcedit mrimoniũ non solũ impedit, sed dirimit post contractum. 30 quę. 1. ca. 1. & de cogna. spiri. c. veniens. Si vero sequitur e non dirimit sed impedit quo ad exactionẽ debiti carnalis

b A fortiori] Do. Alexandri. dicit quòd ratio est propter naturã indiuidui q̃ est simplicissimum. l. viam. ff. de serui. c. tuis & c vacante de præben. facit in simili. licèt quis clericum forcipe vel cultro percutiat tamen vnica est actio, & vnum delictũ, & vna excõicatione ligatus est percutiens licèt plura vulnera vnico fiut actu illata de quo p lo. An. in regula delictũ in mercu. De materia vide per Bar. in l. nunquã plura sunt de priuat. deli. vñ in pposito consanguinei vnico tm impedimento impediti sũt 9her ergo poterit dispensiare.

c Consuluit Io. Cal.] Cõsi. 1. de cõsan. & an. & videt. Fel. in c. postulasti. de rel. ti. ver. consider. a. 2. col 16.

d Quæ qdẽ] est secũdũ Sco. dist. 42. quarti. Est quoddam vinculũ 9tum ex dispensatione sacramẽtorũ, spãliter baptismi & confirmationis.

e Si verò sequitur] Scdm S. Bo. ind. dist. 42 quarti. Si vir vel mulier post 9tum mrimonium leuent simul puerũ de baptismo, vel vir baptizet puerũ suũ, hoc põt fieri tripliciter, primò necessitate vt qñ paruul⁹ ẽ in articulo mortis & nõ est ali⁹, qui baptizet. Secundò ex ignorantia, qa puerũ suum esse ignorat, puta vt cum multi baptizantur simul vt sole bat fieri antiquitus in sabbato sancto, vel pro-

contrahat non tenet, nec ē mrīmoniū postea cōtractū, & contrahēdo peccat mortaliter, non in oib. sed solū contrahit contra impedimētū 5.6.7.8.9.10.12.13.14.15.16. & aliqn̄ incurrit excōicationem si contrahit in impedimēto consan. vel af. vel voti solennis, aut ordinis vt s̄. excōicatio. 7. Casu. 41. & quis p̄t dispēsare vt quis contrahat in ipsis īpedimentis. vide infra. Impedimentum. 18. §. 2. & 3.

IMPEDIMENTVM 1. dicit interdictum ecclesiæ. & istud interdctū est duplex. quoddam gñale quo prohibetur clandestinè contrahere matrimonium omnibus de quo dic vt s̄. clādestinū. Aliud est interdictum spāle q̄ ꝓhibet̄ pp aliq̄ cām legitimā nè ꝯhat, & istud interdictū non p̄t fieri, nisi ab eo qui p̄t de cā matrimoniali cognoscere, sicut est epūs, vel alius ordinarius, & qui habeat peritiam canonum. [a] de consan. & af. c. 1. vnde contrahens cōtra istud īterdctū peccat mortaliter, & si cā pp quā factū est interdictū ē perpetua, [b] sic omnino separabunt̄ data sententia diuortij, probato impedimento de matri. contra inter. ec. contra c. vl. Si verò erat temporalis. sic tenebit matrimonium. sed in pęnā debent ad tempus separari. de matr. contra inter. ec. contra. c. 1. & 2.

IMPEDIMENTVM 2m dr̄ feriarum. [c] Nam vt not. Pa. in c. capellan⁹. de ferijs, prohibētur nuptię celebrari ab aduentu vsque ad Epiphaniā inclusiuè, licèt Ho. dicat etiam includi octauā, sed tu tene nō includi, quia c. non oportet 33. q. 4. nihil dicit de octaua. [d] nisi cōsuetudo esset, quia illa seruanda. l. si de interpretatione. ff. de leg. Item a septuagesima vsque in octauā paschæ inclusiuè, quia in d. c. capellanus. dicitur post octauā. ergo non in octaua. Item a primo die rogationū q̄ est. 2. feria ante ascensionē dñi vsque ad octauam Penthecostes inclusiuè, quia litera dicit i d. c. capellanus post 7. dies post festum penthecostes non. n. essent. 7. dies nisi dñica includeretur. Facit qd̄ ibi dr̄ tres septimanas q̄ non essēt, nisi includeret. & expone literā cum dicit post. 7. dies festi pēth. quod caret octauis nuptiæ suspēdant̄ in dñica quæ sequitur, & deinceps &c. vt intelligas de dñica secūda post Penthecostes. non q̄a oportet expectare vsq; tūc sed q̄a si vult celebrare eas in die solēni (vt cōiter fit) oportet expectet vsq; tūc.

1 Verū in præfatis tpib. ꝓhibeat̄ totaliter ꝯtract⁹ matrimonij. R. Pa. i d. c. capellanus ꝙ non, q̄a mrīmoniū sine alia celebritate sed solū per verba de præsenti [e] corā facie ecclesiæ p̄t oi tpe [f] ꝯhi cū nō inueniatur aliqua cā ꝓhibitionis, quia in tali consensu nullū est peccatū, imo est sacrm̄ vt in c. debitum de biga. sed solūm prohibetur [g] solēnitas nu-

Insti. de nup. in prin. in gl. in ver. potentes in fi.

[a] Peritiam canonum] Et si deficit non valet quod agitur secundum doc. in d. c. 1. Tamen episcop⁹ peccat si canones ignorans non consulit peritiores, de leget ergo vel scienti vel exercitato in iure, aut peritiores cōsulat. de concess. præb. c. 2. de his quæ fi. a p̄la. c. nouit. & ca. quinto aliàs peccat. 23. q. 2 c. fin. &c Nō dēt ergo iudex ignorare canones, q̄ tā mrimoniales sunt secūdūm canones terminandę. d. c. 1. & c fraternitatis. Item quia canōes dñe ab oib. sciri. c. 1. & fi. de consti. & spāliter ab epis. 38. dis. omnes, & c. cū sit ars. de ætate & qualitate. Et vide. c. cum in cunctis. de elect. Item dēt habere autoritatē. aliàs sententia non valeret. Quis autē debeat præferri in electiōe ad ecclesiam, an Theologus, an verò canonista. Vide Alex in d. c. 1. de consan. & af.

[b] Perpetua] Puta quia sunt consanguinei in gradu prohibito. Et intellige qd̄ non propter interdictū, sed propter ipsum impedimētum dirimit̄ matrimonium. ve d. c. fi. & ibi do. Alexandrinus. Nā tantū sacramentum non debet dirimi propter solum interdictū & debent excōicari tales sic ꝯhētes. d. c vlti.

[c] Feriarum] Rō aūt quare prohibeantur nuptiæ tali tempore. est quia tēpore nuptiarum animus mmis resoluitur in lętitiam, cum tamē sit tempus tristitiæ. Hæc Tho. in 4. dist. 32.

[d] Nihil dicit de octaua] Idem Pa. in d. c. capellanus. ad hoc facit. c. 1. de treu. & pace.

[e] Per verba de præsenti] Hos. in sua summa tenebat ꝙ si licebat sed malè.

[f] Pōt omni tempore] Videm⁹ in simili, ꝙ licèt secundū leges non liceat infra tēp⁹ luct⁹ mulieri nubere, pōt tamen sine aliqua pen. infra hoc tēpus effici spōsa quia cessat prohibitionis ratio, cum ꝑ hoc non fiat sanguinis perturbatio seu cōmistio. l. solet. ff de infami. & ita loquitur tex d. c. capellanus matrimonium quocūque tempore contrahi &c. hoc etiam dicit gl. 1 §. hinc etiam. 34. q. 4.

[g] Sed solum prohibetur] Secundū S Bo. duplex ē ratio quare his tribus temporibus interdictum est nuptias celebrare. Vna. s. moralis, alia figuralis. Moralis est, quia in his trib⁹ temporib⁹ anni ꝓpter pręcipuarum solennitatē expectationem, in quib. cōsueuerūt fideles cōicare. s. natali dñi, Pasca, & Penthecoste. & debēt se fideles pręparare, vt dominum suū possint dignè, & reuerenter recipere, & per hoc debent sensum a terrenis aliqua-

nuptialis vt sunt cõuiuia, & aliæ similes solẽnitates, & solẽnis traductio, & carnis noua commixtio, vt tenet gl. in c. capellanus. Qui autem facit contrariũ, peccat mortaliter. quia contra interdictũ ecclesiæ contrahit. de matri ꝯtra inter ec. contra per totum. Tenet tñ Pe. de Pa. quòd solùm erit peccatũ mortale, qñ prima vice cõsummat nõ postea, nisi faceret in cõtemptum ecclesiæ. Credo etiam [a] ꝙ si mulier quæ aliũ habuit virum & vir qui aliam habuit vxorẽ ꝯtraherẽt simul & consummarent sine alia solennitate coniugium, ꝙ non peccarent mortaliter. quia in eis cessat ratio prohibitionis prædicta.

IMPEDIMENTVM tertiũ dicitur conditio, & hic accipio hanc conditionem ꝓpriè. s. prout est suspẽsiua actus. de qua hẽs. s̄. cõditio. §. 2. q̃ fit per hãc dictionem si. Vnde si qs ꝯtrahat cũ aliqua sub ista condictione, si pater suus erit contẽtus, & hmõi. nõ erit mr̃imonium donec cõditio impleatur, [b] & si nũquam impleretur, nunquã esset matrimoniũ. 2 Ad cuius declarationẽ est sciendũ, quia conditiones sunt in quadruplici genere. s. honestę turpes. ĩdifferẽtes, & impossibiles, honestæ sunt oẽs illæ q̃ faciũt ad ꝯdecẽtiã mr̃imonij vt ꝙ parẽtes sint ꝯtenti, vel q̃ nõ derogãt honestati vt si dederis mihi dotem. si pr̃ tuꝰ remiserit mihi iniuriã, & hmõi. Et istę si apponãt̃ in mr̃imonio ipsum ĩpediunt, vt non sit donec conditio veniat in eẽ. vñ si ille q sub tali ꝯditione contraxit mutet aĩum, & dissẽtiat, vel aliã sine ꝯditiõe accipiat anteq̃ conditio impleatur iam non erit mr̃imonium [c] primũ, licẽt postea cõditio eueniat. Verũ est qđ si non transiuit ad secunda vota ecclesia compellet eum vt eã accipiat ex quo conditio aduenit. de con. appo. sup eo in tex. & gl. Fallit hoc ĩ duob. casib. Primus si pendente conditione cõmisceãtur carnaliter. [d] Et intellige secundũ ꝙ s̄. dixi mr̃imoniũ. 2. §. 6. vel consensus de pñti absolutus adueniat. de con. appo. c. de illis. & c. super eo. & ca. per tuas quia tunc erit mr̃imoniũ de pñti absolutum. Secundus casus est si conditio est necessaria, vt cum dr̃ accipio te in meã vxorẽ si sol fuerit ĩ cancro ĩ ęstate & huiusmodi, qa ex quo oĩno talis conditio ẽ exitura necessariò, statim est mr̃imonium, qa talia futura sunt iam præsentia in causis suis tex. est

mus eleuare, & qñ in spõsę traductione & nuptiarum celebratione pp̄ nouitatem vehemẽter animus conuertitur ad illud quod deorsum est, & ad gaudia vana. ideo illa tria tp̃a rõnabili cã sunt interdicta. In quibus etiam multæ abusiones fiunt quę non cõueniunt. Et concor. Ric & Tho. Alia est rõ singularis. s. qa in his temporibus sunt dies ieiuniorũ. & sic dr̃ Mathe. 9. Non debent filij spõsi lugere quã diu cum illis est sponsus. Cũ aũt auferetur &c. Iõ quodammõ his diebus signatur absentia sponsi, & ideo in talibꝰ diebus nõ debet fieri coniunctio spõsi & spõsę nec nuptiarũ celebratio &c. Quid aũt de sabbato aduẽtus, nunqd pñt nuptię celebrari? Rñ. attendi debet consuetudo. Aliàs a vespere feriæ incipiant, excepto sabbato septuagesimæ, quia excluduntur vespere. ex quo in ipsis non abdicatur canticum lætitiæ, s. Allelnia. Hæc secũdùm Archiep. Florẽ. Et recitat Rose. in hoc impedimento.

a Credo etiam] Ri. in 4 di. 32. ar. 5. q. 1. tenet idem in viduis, ꝙ in virginibus & idẽ Io. An. & Pan. in d. ca. capellanus, & dicunt ꝙ omnis noua cõmixtio carnis his diebus prohibetur, imo si cõiungerentur dicunt ꝓfati ꝙ dẽt dirimi thorꝰ donec durẽt ferię. d. c. ñ oportet. & placet.

b Donec conditio impleatur] Matrimoniũ ꝯhi põt sub conditione c. super eo. & c. per tuas. de condi. appo. sed contra actus legitimi non recipiunt diem neque conditionẽ. c. actus de re. iu. lib. 6. sed matrimonium est actus legitimus ergo &c. Resp. gl. in d. c. sup eo. ꝙ illi sunt quasi contractus sed matrimoniũ est ꝯctus. Idem gl. in d. c. actus, & d An. in d. c. super eo. & illa regula actus procedit in casib ibi enarratis, & non in alijs ideo dicit actus legitimi qui, & illud relatiuũ qui stat restrictiuè secundùm Cardi. ibi idem Io. An. in d. c. super eo. Item contra, quia bonum est arg. de matrimonio spirituali ad carnale. ca. quoniam vt lit. non con. li. 6 sed spũale nõ potest fieri sub cõditione. c. 2 de ele. in. 6 ergo nec carnale. Io. An. & alij. ĩ d. c. super eo dicit quod spiritualis non põt fieri pp̄ maturitatem cõsilij quę in electiõe requiritur. secus in carnali in quo sufficit ꝯsensus. c. dilectꝰ. de spons. & ętas. c. 1. & 2. de cõiu. lepro. ĩ spũali requiritur idoneitas. de qua in ca. cum in cunctis. de ele ideo non potest fieri sub conditione.

c Iã nõ erit mr̃imonium] Rñ est quia mr̃imoniũ conditionale habet vim spõsaliorũ de futuro secundùm Pa. in d. c. sup eo. vñ sicut sponsalia tolluntur p̄ sub. equẽs mr̃ moniũ. c. 1 de spons ita & mr̃imoniũ conditionale per subsequens purum. c. vnic. de spons. li. 6. vide Pa. omnino vbi s̄ & Ale.

d Cõmisceantur carnaliter] Et sic copula carnalis opatur duos effectos, primũ quia conditionẽ purificat secundũ qa sponsalia de futuro mr̃imoniũ resoluit Et sic vñr duo ꝯpãlia cõcurrere ꝯ. l. 2. C. de do. promiss. Sed illud fallit cũ vnũ venit in consequentiã alterius, & paret h. s ut. n. dicimus copulã facere sponsalia esse matrimonium, vt euitetur peccatum. s. nè præsumatur fornicatio, eoq̃

modo dicendum conditionem purificare et prælumatur fornicatio. Falli nisi contraherer affinitatem cognoscendo consanguineam ipsius, quia tunc non posset habere ipsam in vxorem. c. veniens, & ca. ex literis, & cap. transmissæ, de eo qui co. consang. vxo. suæ secundum Ioan Andr. in d. c. de illis.

a l. si pupillus. §. 3.] Dicit ibi Bar. quod stipulatio pura, licet sit certum quòd moriatur & tamen incertum quando ideo expectari debet dies Bar. in l. si consti tute. §. 2. ff. sol. ma. dicit Conditio quæ omnino est extitura ita demum impedit nattiuitatem actionis si est incerta an, & quando secus si est certa an, & incerta quando. Et d. hoc tex. ibi & bonus tex. in l. Iuli. verum. ff. de cond. ideb. & ibi no. glos. in ver. solutionis, bene facit tex. in l. nisi finita. ff. de cu. & condit. vbi licet certum sit tutelam in morte finiri, tamen non oritur actio, nisi tutore finita, vt ibi & plenè per Bar. in l. ita stipulatus. 2. quæst. de verbo. obliga. ioa. & in l. centesimis. de verb. obl. & in d. l. hæres meus de cōdit. & demon.

b Nisi aliud intendat] Adde cōsilium mon. Q.ª recitat Ro. & dicit in talib. casibus in iure non sunt ita clari suiam nō est

aper.ª in l. si pupillus. §. 1. a ff de noua. Vnde nec propriè debet dici condi io. l. hæres meus. ff. de cond & de. hoc tenet Ho. Car. & Pa. in d. c. per tuas de cōd. appo. & s. Bo. i 4 di. 28. & S. Th. in 4. dist. 27. Sed contrariū tenet gl. Io. Gof. & Io. And. in d. c. per tuas, & dicunt, quod si transeat ad secūda vota tenebit secundum matrimoniū contractū ante cōditionis euentū. Ego verò credo in fo. conten. veriorē secundā opi. in foro āt animæ iudicandū est secundum eorū intentionē. Si n. non intendebāt tūc contrahere, sed in tempus conditionis, sic nō erit matrimoniū, & sic e. it vera secūda opinio, quia licèt stipulatio sub conditione quæ omnino est extinctura non sit conditionalis, est tamen in diē. ita quod nō debet aliquid anteq̄ veniat, vt no. i d. §. 1. facit. l. hæres meª in prin. ff. de cond. & dem. vbi licet legatū factū Titio cū morietur non sit conditionale tamen non tenet hęres soluere antequā moriatur, cēt benè cōditionale si legaretur centū Titio cū morietur hæres. Ratio quia si moreretur legatarius primò quàm hæres, legatū expiraret morte legatarij, sed non in primo casu, quia transiret ad hæredes vt in d. l. hæres. Et sic patet quod condō quæ omnino ē extinctura aliquando facit contractū cōdonatū aliquando non, & quando nō ē conditionatū est tamen in diē, & sic non erit matrimonium de præsenti. nisi aliud intendat. b

1 Sed nunquid condo quæ necessario subintelligitur in contractu si exprimatur faciat conditionalē? Respondeo quod nō, vt in l. hęc verba testatoris. ff. de leg. 1. & in l. conditiones, & l. aliquando ff de cond. & dem. Nā legatum factū sub ista conditione, si hęres hæreditatē adierit non est cōditionale, quia necessariò subintelligitur, vt in dictis iurib. patet. Sed si contractª posset fieri etiam non existente illa conditione, sic si apponatur facit contractū cōditionalē, & secundū hanc distinctionē cōcor. Arc. & Io. An. in c. vni. de spons. li. 6. quamuis videtur contrarij. Sic ergo patet quando matrimonium vel sponsalia non sunt cōditionalia, quando dicitur contraho cū ista si ipsa in me consenserit, & huiusmodi, secus si diceret si deo placuerit, & huiusmodi, quia non necessariò insunt, quia potest esse matrimonium contra volūtatē Dei.

2 Sed pone quod quis contraxit sub conditione, si patri suo placuerit, pater primò dissentit, sed postea mutata voluntate consentit? Respondeo quod non erit matrimoniū, per l. boues. §. hoc sermone ff. de ver. sign. & l. hęc conditio la picola ff. de cond. & dem. quia ista conditio, si pater meus consenserit debet verificari de primo consensu, ex quo quia non fuit ideo expirauit Vnde sicut copula carnalis quæ de sua natura habet purificare cōditionē, non purificat quando inuenit extinctū vinculum, vt puta quia superuenit affinitas post matrimoniū conditionaliter contractum ante conditionis euentum. Aut quia conditio expirauit & nō fuit impleta; sic & in proposito, & hoc tene postquā aliam accepit, licet d. Car. in d. c. super eo dicat tenere matrimonium, si taliter contrahentes perseuerabant in primo proposito c

3 Sed quid si præfatus pater nec consensit nec dissēsit expressè? Respondeo credo quod non erit matrimoniū per l quod hęred. §. 1 & per l. Mæuiª. ff. de cond. & dem vbi patet quod conditio debet impleri in forma specifica. ergo requiritur vt expressè consentiat. Ho. tamen d & sequitur Car. in d. c. sup eo dicūt quod tenet matri-

set percipitandū, alter utro assentiente parti nascitur ius vnde si post talē iusiurandū condōnatus se solenniter cum alia coniūxisset, bonū est Papā consulere, vel dissimulare anteq̄ matrimonium secundum dissoluetur, similiter si transisset ad religionē, videretur dissimulandū.

c In primo proposito] secūdū Ale. dicitura allegata per Car. non loquitur in terminis cōditionalib. vnde non verū, quod dicit, quia quàm primum deficit cōdō cōsensª dicitur expirasse, ergò consensus patris matrimonium non operabitur.

d Holt. tamen] Facit quia in fauorabilibus habetur pro consensu taciturnitas regula g tacer. de re. iu. li. 6. Sed intelligitur quādo recipit fauorem

facetis l. si remunerandi. §. pastus & l. q patii ff. mandati. Hic autē p̄r fauorē ex m̄rimonio nō consequitur &c. nisi. in ampla dote, item quia matrimonium est quid fauorabile. c. si. in conappo.

a Et est verior] Ista quæstio est multū difficilis qa d. Ant. & Cal tenēt partē affirmatiuā. Inn. & Pa. Car Zaba. tenēt §. Idem Frā. de Areti. in consil. 143. incipit ex facto Alexādri. in d. c. superail. hinc inde argumenta & nullā partē tenet Rose. m̄ri. 4. § 13. cū sequen. tenet tenet opi. Inn. & Pan. & q̄dā alij summistę idē dicūt. Mihi videt q̄ cōcordia hic in fin. posita sit multū sufficiens quā dēs tenere. quāquā q̄dā impugnent & malè. Nōne. d. Car. Alexādrinus videat rōnes omniū cū sit modernus & iā reliq̄t cogitandū, qa ab vtraq; parte vidit rōnes efficaces. vñ non est cōdemnanda cōcordia autoris imo cōmēdāda.

b Facit similiter. l. 3.] Illa lex parū facit. & similiter. l. pen. patet ibi in tex.

c Non casu dotis] De hoc est tex. in c de illis. de condi. appo. vbi dicit Si verò animis sub huiusmodi verbis iuramētum alicui mulieri p̄stiti ego te i vxorem accipiam, si tantū mihi donaueris teus piñ rij non habebit, si eam noleuit sibi soluere q̄d sibi dari petit nō acceperit in vxorem nisi consen

matrimonium & q̄ sit spōle in matrimonio. Et hæc opinio tenenda, vbi ad secūda vota non est deuentum. aliàs primum verius est de iure iudicio meo.

4 Vtrū matrimoniū p̄ctum sub p̄ditione cū sint affines si dn̄s Papa voluerit dispēsare, teneat aduenīēte conditione sine alio p̄sensu? R̄. Pa. & Inn. in d. c. super eo. videntur tenere q̄ non, qa primus consensus est oīno a iure reprobat᷑ p̄ quib. facit. l. inter stipulantem. §. sacram ff. de ver. ob. & l. continuus. §. cum quis e. tit. facit. l. apud Iulianū. ff. de le. 1. Sed i contrariū q̄ teneat est d. An. & quidā alij in d. c. super eo. & est verior [a] p̄ l. si rē meam. ff. de verb. ob. Vbi possum stipulari rem meā in t̄ps conditionis, q̄ñ mea non erit, licèt nūc cū sit mea non possim. facit similiter l. 3. [b] iuncta l. pe. ff. de oper. pub. Vbi valet mādatū priuati de opere publico faciēdo principe annuente, q̄ tamen aliàs non valeret. Nec ob d. §. sacram & §. cū quis sub conditione, qa ibi vitiū erat in re q̄ non e. at in commertio, nec potest esse. sed non sic est in casu nostro, qa sublato impedimento p̄hibitionis per dispēsationem nihil obstat. Faciunt no. in c. in causis. in fi. de ele. & in c. nisi cū pridem. in fi. de renunti. Item nec l. apud Iulia. prædicta, qa dēt intelligi verum esse conditionē fore impossibilē quæ pendet ex voluntate principis in his q̄ princeps non solet concedere. vt ibi patet, quia ibi loquit̄ de prædijs in patrimonio Cæsaris redactis, q̄ Cæsar non solet alienare non in solitis p̄cedi dispēsatiuē. vt est tex. in l. intercidit. ff. de cond. & dem. Et ideo hanc partē tene antequā trāseat ad secūda vota, p̄ qua facit q̄ no. Bar. in d. l. si rem meā sed postquā trāsiuit posses tenere p̄imam.

5 Vtrū teneat conditio si donaueris mihi centum accipio te in vxorē? R̄. q̄ non text. est in l. si ita stipulatus fuero te tibi §. si tibi nupsero. ff. de ver. ob. Quod limita quando talis stipulatio fit non causa dotis. [c] vel quando non subest iusta cā petendi illud. aliàs sic. Vnde dicit ibi Bar. [d] q̄ si nobis contraheret cū plebea non esset inhonestū si in re compensationem nobilitas aliquid exigeretur.

6 Sed pone q̄ B. contraxit cum A sub præfata conditione, & ante conditionis euentū contraxit cū C. sub eadē conditione. demū A. & C. eodē t̄pe dat centum q̄ istorū erit matrimoniū? R̄. q̄ neutrū ratione incertitudinis. facit. l. si fuerit. in prin. ff. de reb᷒ dub. & l. duo sunt Titij. ff. de testa. tut. Item, quia contractus conditionalis suscipit robur ab implemento. l. cedere diē. ff. de verb. signi. & ideo perinde est ac si cum duobus contraheret simul eo. t̄pe. Nec ob. l. potior. §. videamus. ff. qui po. in pig. habeantur. l. nec empto. in prin. ff. de contrahen. empti.

sus de præsenti aut carnalis sit inter eos copula subsequuta.

d Ibi Bart.] Nec ob. tex. in d. §. si tibi nupsero, vbi dr̄. Si mulier stipulatur a viro centum sibi dari si sibi nupserit, non valet stipulatio, tanquā inhonesta & idē dicit persona viri, nè videatur p̄p libidinem dedisse cētum, vel matrimoniu p̄ptilie, quia tādetur q̄ q̄ñ subest iusta cā petendi donu, tunc valet cōditio seu stipulatio. nam tex. ibi non annullat indistinctè stipulationem, sed dicit q̄ cā cognita ē annulāda. Causa autē honesta posset esse dos. vt dicit I a. in d. c. de illis exemplum vt in tex. hic p̄ Bart. Et ad de no. in l. si voluntatem C. de dot. p̄mis. & in l. si diuortio. ff. de verbu. oblig. Alia cā pôt eē, p̄mittebatur ista cētū pro bono pacis, vel m̄rimonium conciliandū. Et vult Bar. in d. §. tibi nupsero. & Bald. in c. accedens de procur. Vbi allegat. tex. quē ad hoc dicit sing. in l. creditor. §. Titius. circa fi. ff. mādati. ad idē. l. ex ea. §. 1. ff. de verbo. obli. & ibi Bar. dicit de promittente amico suo. quòd nō ludet amplius, sub certa pœna,

Vbi

Vbi implementū conditionis trahiť ad diē ɔtract⁹ celebrati. vt perinde habeať ac si a principio fuisset contract⁹ purus vt sic primum videať valere, qa p̄dicta iura intelliguntǐ qñ nō est in potestate gerentis[a] ſm tollere, qa si eēt in ptāte eius tollere (vt in casu nr̃o) bñ tollereť. vt in d.l. potior. in prin. nec secundū p̄t primò p̄iudicare, qa nō est maius vinculū q̃ primū. Et hoc teneas, qa cōis opinio est, nisi conditio impleta fuisset citius ab aliquo eorum, quia illud esset matrimonium.[b]

7 Vtrū contrahens cū aliqua cū conditione, si te inuenero virginē teneaț? ℞. secundū Car. in d. c. p tuas ꝙ si ista conditio intelligať si te inuenero per aspectū matronarum & hmōi, sic tenet ɔditio. Si verò referať si te inuenero virginē, s. per copulam. & sic reijciť tanq̃ turpis, & tenet mr̃imoniū, licèt nō sit virgo[c] & sic intellige gl. in d.c. p tuas, & cōiter doc. q eā sequūtur.[d]

8 Quid si dicat si permiseris me coire tecum accipiā te in coniugem, vel dabo tibi centū? ℞. ꝙ nō erit mr̃imoniū p copulā, qa potest se liberare dando centum.

9 Quid si dicat ɔ̈hā tecū, si permiseris coitū. Aut promitto tibi ꝙ si vxorē accipiā te accipiam, si permiseris me coire tecū? ℞. ꝙ pro mr̃imonio est iudicandum in prima copula, sed nō añ copulam, qa secundū Inn. licèt ista cōditio sit inhonesta, tñ suspēdit ɔ̈ctū, sed purificatur in prima copula. Alij dicunt ꝙ si intelligať ď copula matrimoniali, sic est honesta & suspendit. si de alia fornicaria, sic dēt hēri pro non adiecta. vt no. in d.c. duob. de spō. duo. & sic erit mr̃imonium ēt ante copulam, & videtur verius.[e]

10 Cōditio quæ est de ptō vel de pñti[f] aliquo nō propriè cōditio est. vt in l. institutio talis. §. 1. ff. de ɔd. inst. vitiat tñ si nō fuit, vt ibi gl.

11 Aliæ cōditiones sunt turpes, & inhonestæ, & si sunt ɔtra substātialia mr̃imonij, vt ɔtra inseparabilitatē, aut contra bonū fidei vel ɔtra bonū prolis eo mō quo de substantia sunt de qbus qñ sunt substātiales dixi. s. mr̃imoniū 2. §. 23. sic vitiant, & non vitiantur. vt patet in c. si. de cō. ap. facit. c. detrahe. 1. q. 1. & l. cū ij. §. si ptor. ff. de transac. qa remota parte substantiali non potest ɔ̈sistere aliqd, si verò nō sunt ɔ̈ substantialia mr̃imonij. sic vitiantur, & non vitiaț, & sic perinde ē ac si fuisset contractū sine conditione, vt no. in d.c. si. ex hoc patet solutio multarum qōnum. Vnde contrahens donec aliam meliorē īueniat nihil facit. Item si venena sterilitatis p̄curabis. Itē si nō seruabis mihi fidem aliam volo posse accipere & hmōi. quia nihil fit. & istud dicit Pa. in d.c. si. fuisse in facto.

quia valet hęc promissio. Et si dicatur ꝙ matrimonium est quid spirituale, quia est sacramētum, ergo pro eo non pōt dari aliquid sine simonia. c. quā pio cum si. 1. q. 1. & pactiones in spiritualibus prohibentur. c. si. de pac. quia. Res. ꝙ datum tale est causa dotis vel propter onera matrimonij, quod licèt l. pro onerib. C. de iur. do. c. salubriter. de vsu.

a In potestate gerētis] Tūc retro trahitur quando nō est in ptāte gerentis. s. debitoris tollere secundùm. Et sic quando cōditio est casualis. q. d. Secus si conditio esset potestatiua, quia non retrotrahiť. In casu verò nostro in fa ultare. B. erat tollere secūdùm matrimonium contrahendo cum vna alia vel cum prima, & econuerso.

b Quia illud esset mr̃imoniū] Hāc q examinat plenissimè Alex. in c. 1. de cōdi. ap po & concludit rōne incertitudinis nullam valere. adde capit. ad hæc. de rescri. & c. tibi, ista gl. e. ti. li. 6. in ver. certo. Et faciūt not. in c. ex literis. el. 2. de sponsa. Vbi īcertitudo vitiat mr̃imoniū. Ideo dicendū non esse alligatum. Itē facit quia tempore non pōt quis hr̄e duas vxores qď esset in casu nr̄o per purificationē cōditionis simul factam.

c Licèt nō sit virgo] Hoc autem intellige in foro iudicij secūdùm Host. licet secus in foro animæ, qa ista conditio videtur honesta cum fortasse talis intendat vitare bigamiam, quæ incurritur si quis contraxit cum corrupta. 33. di. Maritum. & c. a nobis. de bigamis. Imo si credebat virginem & inuenit eam corruptam, vt c. si cuius. cum ca. seq. 34. di. & etiam in foro iudicij si posset probari p suam cōfessionē, & sibi imputetur quę cōtraxit sub tali cōditione volens decipere.

d Sequūtur] Cardi. Ale. Idem Areti. in cons incipit in Christi nomine. & hoc verum si verba sunt i futurum concepta vt hic dicitur. Si verò sunt de pñti cōcepta hoc mō. Accipio te si es virgo ista conditio hunc effectum operatur, qa statim est matrimonium, si est virgo si verò non erat non valet ipso iure, quia conditio de pñti vel de p̄terito hanc naturam hēt, quia si ē vera incontinēti valēt act⁹, si falsa non valet. l. cū ad præsens. ff. si certum petat. & vide in §. 10.

e Et videtur verius] idem tenet Arc. in c. duobus 27. q. 2. Et Ale. in c. 1. de spons. duorum. Vbi plenè, & dicit hanc esse communem opi. &c. licèt faciat in contrarium. l. ꝙ si ab initio. ff. si cer. pe. Vbi si posui pœnes te centum pacto apposito, vt si voles vti sit mutuum, nō erit mutuum nisi tu vsus fueris, nec sufficit ꝙ cœpis velle vti. Et exponitur si permiseris cognosci. cāciuè. l. volo vt permittas.

f De pñti] Vide Aliàs sec⁹, vtputa si te adulterandam prostitues.

stitues licet cano. teneant cõiter ꝙ non sit mrimoniũ. Tu tñ dic ꝙ ẽ matrimoniũ & conditio reijcit qa non est contra essentialia matrimonij.vt s̃.dixi.& tex.c.si ꝑ dicti.vbi se fundãt cano.intelligit qñ ponit sub conditione resolutiua. vel qñ ponit si te adulterandam prostitues taliter ꝙ mihi debitum negare possis.[a]

12 Aliæ conditiones sũt impossibiles, vt si cęlum digito tetigeris & hmõi. & tales reijciũt fauore mrimonij,& habentur pro nõ positis, vt in d.c.si.licèt ĩ alijs ꝯctib. a mrimonio vitiẽt ꝯtractũ,vt in d.c.si.& §.ipossibilis inst.de hæ. inst.

13 In sum.no. ꝙ ad hoc vt conditio quælibet suspendat mrimoniũ.vt non sit añ eius euentum,oportet ꝙ.7. concurrant.Primũ ꝙ sit apposita in prin.contract⁹ mrimonij. Nã si mrimoniũ eẽt ꝯtractũ purè primò, & postea poneret conditio, non posset eũ suspẽdere nec rescindere.c.dixit 32.q.1. facit ꝙ no.d.Ant.& Pa.in ca. 1.de ꝯd.app. Secundũ requiritur ꝙ in conditione vterque consentiat expresse.vñ licèt vnus ponat conditionẽ si alter expresse in eam non cõsentit ẽt si taceat matrimoniũ erit purũ.[b] vt no. in c.fi.de cond.app. Et quãuis conditio eẽt contra substantialia matrimonij.nihilominus matrimoniũ teneret secuta copula.vt ibi no. Inn.& Pa.facit.c.aliqñ 32. q 2.saltẽ quo ad ecclesiam. Tertiũ ꝙ ꝯditio nõ sit necessariò futura de quo tñ dic vt s̃.in prin.aut ꝙ nõ sit turpis, aut ĩpossibilis,qa sic hr ꝓ non adiecta , excepta illa q̃ est contra substãtialia mrimonij. Quartũ ꝙ non interueniat cõsensus de præsenti absolutus post conditionẽ & ante eius euentũ. Quintũ ꝙ non interueniat carnalis copula añ euentũ conditionis , quia statim erit mrimoniũ si fuerat ꝯtractũ per verba de ꝑsenti sub illa conditione ẽt si ꝓcesserat ꝯditionis defect⁹ dũmõ alter erat ignorans . puta quia contraxit si pri placeret,& pr ꝯtradicit.tñ alter ignorat hoc , & consentit in copulã & matrimoniũ erit, vt no.d.An.in c.ꝑ tuas.de condi.app.adducit in simili no.in c.ex parte decani. de rescri. & similiter Ho.ibid qđ tñ credo verũ quo ad forũ contentiosum, & ẽt in foro cõsciæ si ambo matrimonialiter intendebãt copulari,aliàs non.vt s̃. Matrimo. 2.§.6 Sextũ ꝙ sit ꝓpẽ conditio non mod⁹ tenet tñ Pet.de Pal.in 4. ꝙ idẽ sit dicendũ de mõ sicut de conditione & ẽm eandẽ distinctionẽ excepto,ꝙ qñ modus est possibilis,& honestus non suspendit oblationẽ sicut facit conditio,tñ tenẽt implere, nisi eius fauore sit appositus qa tunc non tenet si solũ eius fauorẽ respicit.Conditio verò apposita ꝑ modũ cãæ,siue cã sit vera siue falsa ẽm Pe.ꝑdictũ hr pro non adiecta in matrimonio,nisi esset necessaria, puta contraho tecum qa es libera,qa si esset serua non valeret.Idẽ qñ dicit contraho tecũ,qa es Ioannes fili⁹ Titij,& hmõi, quia si esset error conditionis vel personæ, & sic vitiaret matrimonium. Septimũ ꝙ conditio non sit de præterito, vel præsenti,sed de futuro , vt supra.§.10.

IMPEDIMENTVM 4.dr error. nã qcqd impedit cãm de sui natura ĩpedit & effectũ consensus aũt(vt s̃.dictũ est) est cã matrimonij.& iõ qđ euacuat cõsensum euacuat matrimoniũ.consensus verò est actus voluntatis q præsupponit actũ intellectus qa(vt dicit Aug.5.de tri.)inuisa diligẽ possum⁹ incognita nequaq̃.& qa error impedit cognitionẽ.& iõ consensum [c] q sequr ex cognitione ꝓpea dr q erret non consentit l.si ꝑ errorẽ.ff.de iu.om iu. vñ i l.cũ testm̃.C. de iu.& fac.igno. dr cũ erratis volũtas nulla fit & in l.non idcirco.ibid.cũ erratis cõsensus nullus fit,facit.29.q.2.§. his ita ℞.

1 Vtrum matrimonium dolo contractum teneat?℞.gl.in c.cũ dilectus, qđ me.caus. ꝙ sic, licèt dolus dederit cãm ꝯtractui , & idẽ in gl.l.a diuo pio.ff. de ritu.nup.& ĩ c.

supra.§.8. in postil.in fi.
a Negare possis] imo dicit ibi Pa. cõditio resolutiua impedit mrimoniũ.vt si dicat accipio te ĩ vxorẽ,& si adulteriũ cõmittes volo accipere aliã, istud mrimoniũ nõ tenet secũdũ eũ, & sic nõ vr hic benè rñderi. Quia ponit exemplum illud,si ꝓ quæstu adulterãdã tetrades,ꝙ nõ sit contra substantialia matrimonij . Et sic valeat,sed pro declaratione dic. Quædã sũt conditiones necessariæ qdã accidẽtales. Necessariæ iõ dicũtur qa sine eis actus stare nõ ꝑt. Puta Christian⁹ ꝯhit cũ Iudea matrimoniũ sub cõditione si baptizat, valet matrimoniũ isto casu. gl.in d.c.si & suspendet vsq; ad aduentũ cõditionis accidentales distiguũt, vt hic.
b Mrimoniũ erit purũ] Vñ cum deceditur ad copulã vr recessum a cõditiõe ex quo vtraq.ps nõ consentit turpitudini,& iõ d.Ant.& Pa.in c cũ. M. de cons. dicũt cautè sint mulieres vt qñ viri apponũt cõditiones tales taceãt qa erit purũ mrimonium.
c Iõ & cõsensũ] Hæc habentur a Sco.S.Bo & Ric. distin.30.quarti.

constituit. 20.q. 3. Limitat Pa.in d.c.cũ dilectus.& bñ verum,nisi sit talis dolus q excludat consensum, a qa sic nõ teneret. Facit qđ no. Io.An.in c. vnico,de cõm. & facit.ca.cũ locũ de spon. ꝙ bñ no.qa facit ad multa. vt in votis iuramentis, & hmõi spũalib. qa cõiter tenetur ꝙ tenent vt in d. gl.

2 Vtrum oĩs error b impediat matrimoniũ? R. ꝙ non sed solũ ille error q est cõtra substãtialia matrimonij. Duo ãt includit matrimoniũ essentialiter. s. duas psonas q coniunguntur, & mutuã corporis ptãtẽ inuicẽ. Primũ tollit p errorẽ psonæ. Secundũ per errorẽ cõdõnis seruilis,qa seruus nõ pt libere libertatem sui corporis alteri tradere sine cõsensu dñi sui. Et ideo hi duo errores c solùm impediunt matrimonium. Alij autem errores ẽt si sint ad bñ esse matrimonij non impediũt, vtputa credebat ꝙ pater esset contentus, vel ꝙ eẽt diues, vel nobilis, vel pulchra,& huiusmodi, cũ ista sint accidentalia matrimonium non impediunt d. S. his ita respondetur.

3 Circa primum errorem. s. personæ est notandum ꝙ ad hoc ꝙ aliquis errat in psona, oportet ꝙ per visum, vel famam, vel auditũ habeat notitiam aliquã personæ cum qua cõtrahere intendit, qa(vt dixi)in pœnitus incognitum nec cõsensum nec amorem possum9 dirigere. ar.l.cũ ab eo.S.mẽsam ff. de contrahẽ.em. vñ credens absentẽ sibi aliqualiter notũ psentẽ & consentit nõ in psentẽ q est ali9, sed in absentẽ consentit errat in persona, qa errare est aliũ p alio accipere. 22. q. 2. in quib.38 di.quanuis. Sed si nullã de absente hẽt cognitionẽ non errat, sed decipitur in præsente, de quo ponitur exẽplũ de eo q dicit se filiũ magni regis i genere, d vel primogenitum magni comitis,& huiusmodi, & sic est error fortunæ non psonæ q non impedit. vt dictum est.29.q.1. S error. Idem cũ aliqua scit aliquẽ hẽre filios multos, nullũ tamen eorũ cognoscit si aliqs eorũ dicat se primogenitũ, & illa consentiat in eũ p p spẽ successionis bonorũ paternorũ erit error fortunę,& non ipedit. sicut no. Ho 29.q.1.in prin. Cal. tamẽ in c.1.đ ꝯiu.ser.& Io. 29.q.1.in sum.& Ho.in sũ. tenẽt ꝙ in isto vlt. casu ẽ error psonæ & non est matrimoniũ, & credo sit veri9 nisi fortè intẽdisset ꝯsentire absolutè in psẽtẽ quẽ tñ putabat aliũ, sed si ꝯsensus ferebat in eũ nõ vt i psẽtẽ e sed in primogenitũ, erit verũ ꝙ non erit matrimoniũ.

4 Circa secũdum errorẽ. s. ꝯditionis seruilis est sciẽdũ ꝙ triplex est conditio stat9 f s. melior cum quis contrahit cũ libera quã credit seruam & econuerso. Secundus æqualis cũ. s. seru9 ꝯhit

a Qui excludit consensum] Quia erat talis dolus q etiam prudentissimum fefellisset.

b Ois error] Dria est inter errorẽ, & deceptionem. Nã error est in apprehensione non in consensu secũdũ Tho di. 30. quarti, & ipse error dr ꝯuersũ rõnis iudiciũ, sm eum vel dic vt s. errare. Deceptio ãt v. nũ põit, & ñ solũ priuat, vt ignorãtia. Nã quideci pit vnũ ꝯsiderat, & aliud omittit.

c Hi duo errores] sm Sco. dist. 30. quarti. Actus mrĩmonij ẽ ꝯct9 donationis liberè & voluntariè ignorãtia aũt & maximè illi9 cõdõnis, q requirit actum volũtatis causat inuoluntariũ ex 3 ethi. vñ error siue apphẽsio erronea qũ ad oẽm con tõnẽ reqsitã p se ꝯtũ, facit ꝯctũ nullũ. Sũt ãt in gñe tres tales condõnes. duæ ex parte psonarũ, vna ꝙ hæc psona pntetur esse illa, alia ꝙ psona serua credatur libera. Tertia condõ error sibi currũdẽs ex pte ꝯctus, puta si credatur aliã psonã simili ꝯctu ꝯhere, cũ tñ in rei veritate nõ ꝯhat, quia nõ intẽdit dare sicut alia accipere. De primo errore patet, qa impedit oẽm vẽdõnẽ, & tradõnẽ rerum pa. si emat aurũ, & venditor vendat auricalcũ. ita intelligitur ꝙ B. det ptãtẽ sui corporis, si alia det. Aliàs nihil fit, & secũdo dicetur i § seq. Tertia condõ gñalis oĩ contractui ẽ. Quia si vnus ꝯhit animo simplici, & alter dolosè vtens si-

gnis ꝯctus sine aio ꝯhendi non est ꝯctus. Quie deficit ibi principalis causa. s. actus mutuus voluntatis sine quo causa minus principalis. s. signum exterius non sufficit. Hæc Sco Non obstat de matrimonio Iacob, & Lye, quia post cognitionem confirmauit propter allegatam consuetudinem a Laban. Item non obstat de benedictione, Isaac per Iacob &c. Quia videt adeo esse confirmandam. Non ob. de baptizante vnum credẽs alium baptizare, quia ibi nõ requiritur mutu9 consensus, vt in matrimonio sed sufficit quòd sacerdos intendat baptizare eum quem ante se habet &c.

d In genere] Secus esset si diceret se esse filiũ regis Neapolis &c. qa esset error & in ipsum consentire intẽderet directè.

e Non vt in psẽtẽ] Idẽ tenet Ale. in d.c 2. Idẽ Th. i.4 di.30. vbi dicit. Error nobilitas inquantũ huiusmodi nõ euacuat matrimoniũ sicut nec error qualitatis, sed si error nobilitatis vel dignitatis redũdat in errorẽ psonæ tũc impedit mrĩmoniũ vñ si consens9 mulieris fertur i istã psonã directè erit error de nobilitate, & nõ impediret mrĩmoniũ. Si aũt intẽdit cõsentire in filiũ regis quicũque sit ille tũc est error personę idem de dicẽte se primogenitũ, & huiusmodi.

f Triplex est cõditio status] Vide Pan. in c. 4. de

cũ ancilla quam credit liberã. Terti⁹ deterior, vt cũ liber contrahit cum ancilla ꝗ credit liberã vel econuerso. Prim⁹ error non impedit ᵃ matrimonium quia non lędit in aliquo sic ɔtrahens. Nec secundus similiter, qa æquè læditur vterq; vnde in neutro errore decipitur, nec habet quod obijciat alteri. ar. 29. q. 2. per totum, & de diuor c sigdifi- casti. Tertius verò error impedit matrimonium. 29. q. 2. si quis ingenuus. Ratio ē quia alter tm̃ lędit sine culpa, & grauiter, quia in bono prolis ꝗ non habebit in sua ptãte, & in bono fidei, quia non poterit ei reddere debitum liberè, & in bono sacri. s. inseparabilitate cohabitationis. Sed potissima rō ᵇ quare iste terti⁹ error impedit matrimonium est ecclesiæ constitutio. alij aũt duo errores non impediũt ẜm cōem opi. cã doct. Theo. in 4. di. 36. ꝗ cano. licèt quidã ɔtrariũ teneãt vt Gof. & Ho. in sum. sed non cures de eis. Sed cōem opi. teneas, quã sequitur In. de coniug. ser. in c. proposuit.

5 Vtrũ scienter contrahēs liber cũ ancilla, vel ecōtrario teneat matrimonium? ꝶ. ꝙ sic tex. est 29. q. 2. si qs liber, & sic liber tenetur se qui ancillam, secũdùm Pa. in c. 1. de coniug. seruo.

6 Vtrũ liber contrahens ignorãter cum serua cui in tps data est libertas teneat matrimonium? ꝶ. ꝙ nō qa vt d. l. statuliberi in prin. ff. da stat. li. ea quæ interim facit vt seru⁹ facit ñ vt liber.

7 Quid si dominus tradit alicui libero suam ancillã vt liberã in mr̃imonio quã tũ contrahēs ignorat ancillã an teneat matrimoniũ? ꝶ. ꝙ sic, qa statim efficit̃ libera vt in aut. de nupti. §. si verò ab initio, & hoc tenet gl. in c. ad nostram & Pan. de coniug. seruo & Gof. ᶜ Ri. in 4. di. 36.

8 Vtrum contrahens liber cum ancilla ignorãter, & postea hoc cognoscens commiscet̃ eidem per copulam, teneat matrimoniũ? ꝶ ẜm gl. in d. proposuit, ꝙ hñs conscientiam ex probabili causa, & discreta, quòd alter est seru⁹ si cognoscat eam ꝑiudicat sibi, ᵈ & erit matrimonium, & sic intelli ge. 22. q. 4. Inn. ff. de pe. hæ. l. item veniunt §. cũ anteꝗ partes. Si aũt ex leui, & temeraria cã cui non dēt credi, tunc non præiudicat sibi, titubans pro ignorante habendus est. C. de condi. inde. l. vlti ff. de li. ho. exhi. l. 3. §. si quis nolẽtem. Non. n. cuilibet referẽti credere tenet̃ rex. est ff ꝙ cũ fal. tu. l. 2. vbi & si dictum sit ei bona fide non ᵉ crediderit aduerte hic ꝙ si seruus cōtrahit cum libera quæ eum seruũ ignorat peccat mortaliter commiscēdo ei ex quo scit matrimoniũ nullũ esse. secus si ignoraret matrimoniũ non tenere, & idē dic de quocunq; ꝗ scit certitudinaliter ꝙ matrimoniũ non tenet ex quocunq; impedimento. Qñ verò hēt sciam vel conscientia. i. firmã credulitatē đ impedimēto ꝗuis clarè non sciat, similiter peccat mortaliter cognoscēdo, siue talis conscientia ꝓcedat ex probabili cã vel temeraria nisi eã deponat, qñ verò hēt scrupulũ conscientiæ. i. qa dubi⁹ est, tunc si ex leui vel temeraria causa dēt deponere, & sic petere & reddere ꝑt sine pctō. Si verò dubiũ est ex probabili cã pōt reddere, sed non petere dēt, aliter exponeret se periculo, & peccaret mortaliter sed reddendo non, qa in dubio obediē dum est, & excusatur. 23. q. 1. quid culpat.

9 Vtrum talis habens probabile cã n credendi ꝑiudicet sibi si ad mandatũ ecclesiæ reddat

de coniug seruo. Hoc etiam dicit S. Bo. in 4. di. 32.

ᵃ Primus error non impedit hoc tenet Sco. i 3. di. 3. di. 30.

ᵇ Sed potissima rō] Alexand. post multa hoc idem tenet in cap. a de coniu. ser. q. 3. & alleg. idem tenet Aegidium Romanum in 4. dis. 36. secundũ aũt San. Bo. in d. di. 36 dicit duplex est rō quare error con ditionis impedit matrimonium. Fauor libertatis, quæ perditur qñ cum ancilla contrahitur, Cum ãt libertas sit bonũ inæstimabile, & quam nullus perdit, nisi nolens & quam recuperare non potest ēt volens, ideo ius seruatur erranti, vt possit eam deserere, & quia iura fauent matrimonio ideo præsumunt errãtem non consentire, ideo matrimonium non tenet.

ᶜ Et Gof.] Idem tenent Io. An. & Ale in d. c. fin. de coniug. seruo. Et rō est quia cũ cōtrahere incipiũt dñs videtur dominium amittere, vnde cōtrahitur cum libera & sic tenet matrimonium, facit. 1. q. 1. Detrahe in 1. gl. Et de app. c. ꝑterea secundo. Et hi duo casus ponuntur in glo. in c. si quis ingenu⁹ 29. q. 2.

ᵈ Præiudicat sibi] Ad hoc l. 1. ff. ꝙ cum fal. tut. in d. ibi scienti non subuenit, quia ip se se decepit, nã prætor dat in integrum restitu. ei qui cum falso tu tore contraxit ignoranter.

ᵉ Ei bona fide Supple sit. & si dictum sit ei & bona fide non crediderit restitutionem in integrũ dabo. & Adde ꝙ titubans p̃ teriti bit, quia in bona fide ꝑsumit̃ not. Bar. in l. statuta i ter ff. de v. in. Cano in c. fi de prę scri. d. Ant & Pa. in c. grauis. de re sti. spol. gl. no. in c. qm̃ § si super, vt in li. nō cont. in ver. reseruata. Imo. in ca. ill. d. & ibi d. A to de præscr. & vide in ver. præscriptio. § 4. cum ibi not.

reddat debitũ? ℞. ſm Tancre. Inn. & Ioã. Aud. & Pa. in d. c. propoſuit quòd ſic, quia niſi velit cum ea eſſe tanquam cum vxore ꝓpria non debet in hoc obedire, & eſt verior opini licèt Ho. & gloſſ. in d. c. propoſuit teneat ꝙ debet obedire, niſi certus, ſed iſtud non teneas [a] quia non debet contra conſciam formatam venire. ar. de reſti. ſpo. c. literas ſed in prębẽdo alimẽta & huiuſmodi benè debet obedire niſi ſit certus.

10 Verũ liber ꝯhens cũ ancilla ignorãter quam poſtmodum dñs eius facit liberam teneatur ſtare cũ ea? ℞. ꝙ non, [b] quia mr̃imoniũ nullũ fuit, & ſemper ei ꝯmiſcuit ex primo cõſenſu qui nullus fuit ar. C. ad vel le. l. quãuis ſm Goff. & Ioã. 29. q. 2. ſi qs ĩgenu⁹. & Ber. in ca. vlt. de coniu. ſer. quidã tñ tenent ꝙ ſit mr̃imoniũ ſi poſt manumiſsionẽ illa cognouit eũ contrahere intendens quia impedimẽto ſublato per hoc nihil impedit, & verius [c] credo ꝑ ea quę no. glo. in d. ca. ad noſtram, nam videtur antiquus perſeuerare niſi contrarius exprimatur. de bap. c. maiorem. in fi.

11 Verũ liber ꝯtrahens cũ aſcriptitia, aut originaria ignorãter teneat matrimonium. ℞. ſm Hug. 29. q. 2. in princi. ꝙ ſic, [d] q̃a edictũ de mr̃imonio eſt ꝓhibitorium, & contrahere tales pñt. C. de agri. & cenſi. & col. l. vlt. li. 11. ideo tenet.

12 Quid de libro ꝯtrahente cũ filia ſeruę vbi de conſuetudine patriæ [e] ẽ ꝙ partus ſequatur p̃rem. vt in c. licèt de coniug. ſeruo. ℞. ꝙ ſi conſuetudo ſit præſcripta [f] licèt mr̃ eius ſit ſerua quod verum erit matrimonium, vt in d. ca. licèt. dummodo pater ſit liber.

13 Sed pone quòd liber qui contraxit cum ſerua ignoranter poſtmodũ ſciẽs ſeruam nihilominus vult matrimonium eſſe, ſed illa non vult nunquid erit? Reſpõ. quòd non. [g] ſed verum eſt ꝙ compelleretur ab eccleſia niſi tranſiſſet ad ſecunda vota.

14 Verum liber poſsit propria autoritate ancillã quã ignorãter acceperat vxorẽ dimittere comperto ꝙ ſit ſerua? Reſp. quod quò ad thorum certum eſt ꝙ ſic, quo verò ad cohabitationẽ tenet Ric. in 4. di. 36. ꝙ non ſi ꝯtraxit in faciem ec

a Sed iſtud nõ teneas] Si. n. eam cognoſceret affectu vxorio eſſet matrimoniũ, ſi aũt affectu fornicario peccaret mortaliter, vñ non debet obedire debet tñ ſibi ꝓſtare alimẽta, exemplũ potes ponere in ea cui mota eſt quæſtio ſeruitutis ab ipſo viro &c. hanc opin. tenet Rica. in 4. di. 36. Car. & Alex. in d. c. 2. & Aſtẽ. li. 6. dicit Hoſ. in d. ca. propoſuit corrigere ſuũ primũ dictũ, & ſic ſeqt̃ opi cõem. Et addicit Car. quia ſi cognoſcit eam dũmodo conſentiat tanq̃ in cõiugem ex quo credidit eã ſeruam ſtatim vr̃ matrimonio acquieſcere, nec mãdatũ eccleſiæ alteratnatni am conſenſus.

b Rñ. ꝙ nõ] Ricar. ſic dicit, aut liber illã manumiſsionẽ ignorat credens tñ eam eſſe liberã ſicut tp̃e ꝯtracti mr̃imonij credebat, aut ſcit eam manumiſſã poſt ꝯtctũ mr̃imoniũ & eã fuiſſe ſeruã tp̃e ꝯtcti matrimonij. Si primo mõ copula carnalis ſequẽs manumiſsionẽ matrimonium non ratificat, q̃a adhuc liber cõmiſcetur ei ex priori conſenſu qui nullus fuit gl. in c. fi. de coniug. ſer. Si ſecundo mõ, aut commiſcetur affectu matrimoniali, aut fornicario, ſi primo modo efficitur matrimonium ratum, quia nullus fuit. Sed propter nouum cõſenſum qui eum verbis de præſenti quæ præceſſerant efficit matrimonium. Si ſecundo modo, tunc licèt illud non ſit matrimonium in cõſpectu dei, eſſe tamen ſecundum iudicium eccleſiæ.

c Et verius] Eſt. n. caſus in d c ad noſtram. vbi dicit tex nec facto nec verbo conſenſerit.

d Quod ſic] Eſt communis ſententia quam recitat Cardi. Ale. in cap ſecundo de coniug. ſer. nec obſtat. l. nè diutius. C. de agri. & cenſi. lib. 11. quæ videtur æquiparare ſeruum & aſcriptitium, quia illud eſt verum quo ad hoc tñ, quia ſicut venditur ſeruus cum peculio, ita aſcriptitius cum gleba, aliàs ſecus. Et ſecundùm Io. And. ibidem poteſt ſtare in poſſeſſione inuito domino. ſ. aſcriptitius. l. iubemus. C. de epiſ. & cle. Et autẽ aſcriptitios faciunt no. in c. multorum de iudeis &c.

e De conſuetudine patrię] Secus eſt de iure cõmuni, q̃a partus ſeqnĩ ventrem, vt. C. de rei vẽdi. l. partũ. ff. de ſta. ho. l. & ſeruorũ de ſer. nõ ordi. c. vlt. De hoc plura per. S. Bo. in 4. di. 36. vbi ponit rationem quare partus ſequatur ventrem.

f Sit ꝓſcripta] Ad hanc præſcriptionem ſuffeciſſet quinquennium pertranſiſſe. l. 1. & l. ſi pater. C. nè de ſta. defun. & non obſtat. d. c. licet vbi fit mentio de decẽnio, quia illud fuit de facto. Be hoc tenent. do. Anto. Car. & Pa. puta quia pater ſe geſsit pro libero tp̃e mortis, nec erat in fuga, nec latitãs, & filius ſuus habitus eſt ſic per quinquennium, tunc enim liber cenſetur. Et ſic eſt caſus notabilis, vt contra ſeruitutem ſpacio quinque annorum præſcribatur. ſorte. n. ſi pater viueret probationes haberet libertatis. Sed ſi quis ex propria perſona vendicaret ſibi libertatem tunc tempus viginti annorum requireretur & bona fides licèt non requiratur titulos fauore libertatis. l. 1. C. de long. tempo. præſcrip. vide infra præſcriptio. §. 42. poſt medium.

g Rñ. ꝙ non] Adde glo. in c. ſi de coniu. ſeruo. allegat. c. primum de eo qui duxit in ma. quam pol. per adul. Idem tene. Alexan. ibidem poſt aliquos anti-

quos,

quos, & ratio est quia illa non cõtradicere potest matrimoniũ, cõfirmari vnde qa ex parte fœminę nõ est error, sed ex parte viri vñ pôt fauori suo renuntiare c. ad apostolicã, de regula, & doct. ponunt casum ecõ uerso quod idem est. Et Ri. hoc tenet in 4. di. 36.

a Aut coram testibus] Ratio est quia causæ matrimoniales q̃ probari possunt in iudicio ecclesiastico ad ecclesias referendæ sunt, alias multi possent fraudes cõmittere in dimittẽdo vxores suas falso eis obijciẽtes notam seruilis conditionis, & etiam si clandestinè contraxerunt, & est fama suborta de illo contractu, tunc p̃t probabiliter teneri iudicium ecclesiasticum esse necessarium. si verò nulla est fama non videtur quare ipsam dimittere non possit hoc Ric.

b Opi. Ri. est vera] Ratio quia diuortium est pœna, sed pœna nõ est inferenda nisi per iudicem. 21. q. 4. § In hoc. C. de iudi. in l. nullus. Et C. nemo ius si d. per totũ.

c Ad accessoria] De his vide etiã Ho. Ion. & Alex. post alios in c. 1. de cuer. coniug.

d Peccaret mortaliter] Et ex hoc per ecclesiã esset corrigendus.

e Doci c. 1.] Ser

clesiæ aut coram testib. a secus si clandestinè, sed Ho. & multi alij sunt contrariæ opinionis, qñ seruitus ẽ notoria sicut, & in adulterio de quo habes infra Matrimonium. 4. in princi. & S. 1. Sed ego dico q̃ opi. Ri. ẽ vera b quoad cohabitationẽ, vt patet in c. porrò. de diu. sed quoad redditionem vel petitionem debiti est vera secunda opinio, & s̃m hãc distinctionem intellige, & limita d. c. porrò.

15 Quid si seruus contrahit matrimonium cum ancilla, vel cum libera q̃ scit eum se esse? R̃. q̃ licet de iure ciuili matrimoniũ nõ teneat, vt in l. cum ancillis. C. de incest. & inut. nup. tñ de iure canonico tenet, cui standum est in hac materia spirituali, vt in c. pen. & vlt. de 2. nup. & no. Bar. in l. priuilegia. C. de sac. san. ecc & est gl. in c. 2. de reg. iu. li. 6. Vnde no. quòd aut talis seruus vel ancilla cõtraxit cũ volũtate domini sui, & tũc magis tenetur ad redendũ debitum vxori quàm ad seruitium domini quia ex quo consensit ad matrimonium videtur cõsensisse ad accessoria. c c. prudẽtiam, de of. deleg. & l. ad legatum. ff. de procu. nec potest eũ dñs taliter distrahere quod impediatur reddere debitum loco & tpe debito, aliter s̃m Sco. in 4. di. 36. q. 1. peccaret mortaliter d dñs. & idẽ dic si sunt diuersorũ dominorum si ambo consenserunt. Et sic intellige & limita Tancre. & alios qui vidẽtur velle q̃ non potest eos vendere. s. taliter, q̃ redditio debiti impediatur, aut

contraxerunt dño contradicente aut ignorante, & sic licèt teneat matrimonium tñ magis tenentur dño quã petenti debitũ vt no. d. An. Car. & Pa. & cõiter doc. in c. 1. e de coniug. seru. & poterit eos vendere ad libitũ verũtñ, vt dicit Scot. vbi. s̃. de bono. & æquo debet in eorũ venditione attendere q̃ sibi possint reddere debitum, immo dico quod de necessitate tenetur si cum æquali conditione vult sibi hoc potest facere aliàs nõ, & sic intelligit Scot.

16 Verũ liber q̃ contraxit matrimoniũ se vendens in seruum aut qualitercũque si efficiatur seruus dissolua tur matrimoniũ? R̃. q̃ nec valet venditio qua se vẽdidit qa non hẽt ptãtem sui corporis. 33. q. 5. q̃ deo nisi vxor ad hoc cõsentiat. Hoc limitat. S. Bo. in 4. di. 36. verum quantũ ad eã seruitutem qua impedieẽ, quoad redditionem debiti, sec9 in alia seruitute quæ non impedit. Aduerte tamen q̃ licèt error impediat mrĩmoniũ non tñ obligat ad culpã contrahentes qui errant; nec ẽt scienter ɔ̃hentes cum seruis, solummodo peccat, & credo mortaliter seruus vel ancilla q̃ sciẽter contrahit cum libera ignorante eũ seruum vel ancillam, qa vr̃ eis quantùm in ipso est dolum, & in re notabili inferre, & multò magis peccãt mortaliter si committentur cum eis licèt non peccent ipsi liberi existens in bona fide.

uns cõtrahere p̃t inuito dño, licèt teneatur dño reddere seruitia debita, & ex hic Ho. in d. c. 1. dicit illam literam esse ɔ̃ multos principes, qui ẽt liberos non permittunt si se sua licẽtia matrimonio copulari. Q. ib' initium dedit Cirus ex Persarũ. Qui vt dicit i patria sua per sue s in nuptijs cõtrahendis volebat consuli cõtra ad quodlibet eius C. si nuptiæ ex resc. prin. impe. l. 1. & 2. & inc. gratiam de spon. & in ca. insinuante, q. cle. vel vo. & l. 2. C. si rector pro uin. Est etiã ɔ̃ cõsuetudinem eorum, qui non permittunt viduas con trahere, nisi pri' se rediũat hæc Alexandrinus in d. c. 1. & de materia istius impedimenti, vide do. Ant con. 64 incipit. A. duas filias & Ale. c. 1. de con di. seruo.

IMPEDIMENTVM v. dr̃ votum. s. castitatis vnde no. q̃ cẽ votum castitatis emissum obligat ad id quod est contra vnum quod est de essentia matrimonij vt s̃. patuit, de quo vide Ge. in c. 1. de vo. li. 6. Et ideo ipsũ mrĩmoniũ ipedit & si sit tale votũ solenne, taliter impedit qđ non tenet mrĩmonium post contractum, sed est nullũ. Si verò non

sit

sit solēne, sed solū simplex impedit qdē, sed tñ post ꝯ̄ctū tenet vt no. in c. rursus. c. consuluit, & c. insinuante q cle. vel vouen 27. cā per totū, nec cures de opinione Hu. quā dicit Ber. ī d. c. rursus tutiorē, qa nō est verū, qa licèt vtrūque [a] votū æqualiter obliget quoad deū tñ ecclesia noluit statuere, vt mr̄imoniū post ꝯ̄ctū non teneat nisi solū de contracto post votū solēne vt patet per ca. vnicum de voto li. 6. & est cōis opi. tā canonistarū. 27. q. 1. & qui cleri. vel vo. q̄ Theo. in 4. dis. 38. qd āt sit votū simplex vel solēne vide ī. Votū. 1. §. 8.

1 Vtrum contrahēs post votū simplex peccet mortaliter? ℞. s̄m Gal. Cal. in d. c. rursus quod aut q̄n contrahit habet aīum consumādi matrimonium & sic peccat mortaliter, quia facit cōtra votū. 27. q. 1. in multis. c. [b] aut non habuit animū consummandi, sed religionem intrandi ante cōsummationē, & sic non peccauit mortaliter contrahendo, qa in nullo facit cōtra votum, & sic concorda opi. ꝯtrarias.

2 Sed pone ꝙ h̄ns votum simplex castitatis cōtrahat nunquid poterit consummare sine peccato mortali? ℞. ꝙ si contraxit animo non consummandi sed intrandi religionem. sed post quā contraxit mutat propositū & alter exigit debitum quod reddēdo non peccat mortaliter quia ad hoc tenetur, nec mutando propositum peccat mortaliter, qa nō erat illud ꝓpositū firmatū sub voto, & sic poterit esse qd post votū simplex castitatis quod contrahat matrimonium & consummat sine peccato mortali, sec⁹ si fecisset votū religionis, quia licèt possit contrahere sine mortali cū ꝓposito non consummandi, non tñ poterit ꝯsummare sine mortali p̄ctō, qa añ ꝯsummationē ꝑ illud implere, sed nō sic in ꝑfato casu qa in religione talis non tenet̄ reddere exactus, nec obs. c. virgines. 27. di. qa intelligitur de coniugente se carnali aīo post votū. Aduerte hic & in §. præcedenti, ꝙ si talis contrahendo cum intentione intrādi religionē si videret ꝙ illa cum qua ꝯtrahit notabiliter lædetur puta qa cū maiori difficultate inueniet aliū virū non credo euadere mortale nisi intēderet ei satisfacere, & omnino teneretur ei satisfacere de damno.

3 Verū talis qui contraxit post votū simplex castitatis possit sine exigere sine mortali p̄ctō? ℞ gl. in c. agatho sa. 27. q. 2. & in c. qdā & in c. placet de ꝯuer. coniug. tenet ꝙ non, sed gl. in c. si qs votū. 27. q. 1. recitat quosdā tenere ꝙ solū prima vice peccat mortaliter, sed non postea, qa p matrimoniū sequēs votū extinguit̄, vt no. in d. q. 1. ī c. de viduis el. 2. & sequit̄ Ho. i d. c. rursus & cōiter doc. & hāc opi. dicit Car. ī d. c. rursus veriorē de iure. [c] Sed Io. An. & cōiter sequētes in d. c. rursus, dicunt primam opi. tutiorē, q̄ Theo. in 4. [d] di. 38. cōiter sequunt̄, possēt tamē p̄dicta diuersitas reduci ad ꝯcordiā, videlicet vt secunda opinio hēat locū q̄n qs si n̄ peteret redderet se nimis onerosū [e] alteri parti, maximè si ille q fecit votū sit vir, qa sic petēdo ꝓp illū respectū nō peccaret, & prima opinio loquat̄ & intelligat̄ q̄n qs solū petit ad satisfaciendū suo appetitui, vt sic nō possit peter̄ sine pcō mortali. Si qs tñ vellet simpliciter tepe

a Licet vtrūque] D. Ant. dicit i d. c. rursus si cōsideramus vinculum obligationis, ita dirigitur in deū simplex votū, sicut solēne. c. magnæ, de voto si efficaciam obligationis, ita obligat vnū sicut aliud, si tēpus perpetuus est obligatio vtriusque, si peccatum æquè vterque peccat ꝯ̄ueniens voto suo. Tamen qui cōtra facit voto solenni, ꝯfaci etiā ecclesie solennitati. sō magis punitur ꝯ̄faciēs voto solenni quā simplici c. Si vir. 27. di. c. de virginib. 27. qō. 1. Et dicit tex in c. 1. de voto in fi. li 6 quòd frangēti votum magis in publicū durior est pœnitentia imponēda, si consideremus extrinseca accidentia, tunc ē differētia, quiā simplex impedit matrimoniū, sed non dirimit, sed solenne dirimit. Et primum qd̄ siue añ, siue post matrimoniū adueniat nō dissoluit matrimoniū. c. veniens, & c. cōsuluit, qui cleri. vel vo. Solenne verò añ, & post ꝯ̄ctum dissoluit, licet si aduenit post contractum matrimonium si copula sit cōsummata, non dissoluit ... ex parte & ... ex publico, & c. quidam de ꝯuer. coniug. vide Alex. in d. c. rursus. Et rō diuc. si ... est ... Theo. in 4 di. 38. &

ibi Vor. quia ecclesiæ statutū illegitimat nè vouens solenniter possit cōtrahere, si non sit in voto simplici, ad hoc est tex. in ca. 1. de vo. li. 6. vid Sco. vbi supra q dicit ꝙ ecclesia de voto simplici reliquit dei iudicio.
b In multis. ca.] Idest vt in c. vouētib. & c. nuptiarum vbi ꝯ̄hens ꝯ̄ votum æquiparatur adultero.
c Veriorē de iure] Imo iudicio meo veriorē, & certiorē, vt patet per Rol. hoc impedimento in addi. ad §. 6.
d Theo. in 4.] & Ri. ibi ar. 7. q. 1.
e Nimis onerosum] Iste potius dr̄ reddere q̄ exigere hoc tenet gl. expressè. in c. si qs votum. 27. q. 1. & Alex. in d. c. rursus vbi plenè concludit ꝙ tutius est petere dispēsationē s̄m Io. An. & cōmuniter doc.

affectare] Augu. de Ancho. super epistolas Pauli dicit tripliciter vxor posse petere deb tum. s. verbi et testione. Secu do signi demon stratione. Tertio ex naturale conditione, & in ijs modis vir tenet reddere debitum vxori ne sit ei onerosus.

b suspitio est] Alias non, et liv nus euru lapsus esset in a sui criu nè reportare vi. de. i peccans cō. mo. sū de suo de. licto & nè p hac vi vellet redo. care coniugem.

c Reintegrabit] Puta qa est iu e nis & suspectus, & nō qa tale vo tū videtur fuisse ilicitū, nec debebit a pricipio e mitti vel ab ecclesia recipi. Si. cut. n. vnus non pōt intrare religionē, altero suspecto remanēte in seculo pp timorē incōtinētiæ, ita nō e pmit tēdū, vt voueant & pmaneāt in seculo. Et si de facto vouerūt epi scopus ex officio suo ꝑuidebit nè maius peccatum inde cōtingat. Se cus tñ esset si nō esset de i contin. ētia suspitio, vt d.c. q. deo. Vbi Papa nō tenet tuit lapsū &c. Et idē tenet i a. in d. c. charissim. Nec ob. c ex literis de diuor. quia ibi qn sine voto ma trimoniū fuisse paratū p alteri adulteriu. Et dicit q altero a Iul tera: e pariter de

re q̄ post consummatū matrimoniū non peccet exigē do ēt ad satisfaciendū sibi, noli eū cōdēnare de morta li, qa de iure non videt mi nus vera q̄ secunda, licēt sit tutius non exigere si po test, q̄ si non potest abstinere ab exigēdo, petat dispē sationem ab Epo, vt possit exigere, & quod eps ex cā possit dispēsare, in hoc casu tenent cōiter modernio res in d.c. rursus, & causa legitima dispensandi est tale periculū, qa difficilè est vt in medijs vndis quis siti laboret Nam & eps dispensat propter periculū fornicationis, vt post votū simplex castitatis quis contrahat, vt in c. veniēs, qui cle. vel vo. Item cum incestuoso, vt no. gl. in summa. 33. q. 2. §. de pœnitentibus, ergo & in isto casu.

4 Vtrū supradictus mortua vxore possit aliā accipere? R. ſm Hug. & Archi. 30. q. 1. de eo. & 34. q. 2. anti qui, quòd non, quia votū nō erat ablatum, sed executio voti. de conuer. coniuga. ca. quidam, & idē dicit Archi. de vxore quæ ad præceptum viri fregit vota abstinentiæ & huiusmodi, sed tu dic vt j. votum. 2. §. 13.

5 Sed pone q̄ ambo qui fecerant votum castitatis simplex contrahant simul, nunquid tenet matrimonium? Respon. Ian. 27. q. 1. in c. si quis votum q̄ imo tenet, sed neuter poterit exigere, sed si viderit alterum affectare.[a] poterit commisceri & vterq; reddet dr, & hoc est verius. Pan. verò dicit in ca. tua nos de iureiur. q̄ si suspitio est[b] de incontinentia, quod eps ex officio reintegrabit[c] vtverq; post exigere, vt no. glo in ca. nolce. 30. q. 1. & in c q̄ deo pati. 33. q. 5. sed si sine dispē satione coniūgentur tenet Inn. in ca. dudū de conuer. coniug. q̄ proles nō erit legitima,[d] quia non est amplius matrimoniū quò ad exercitationē carnis. Idem tenet gl. 81 dist. c. ministri. Idē dic si post cōtractū ambo fecerunt votum castitatis, vt no. Pa. in c. charissimus. de conuer. coniug.

6 Quid de illo q̄ post votū simplex iurauit alicui de eā accipieñ. R. agat pœnitētiā de iuramento, quia non valet. c. rursus qui cle. vel vo. similiter nō tenet votū simplex post iuramentū præstitū de contrahendo secundū Ho. & Gof. nisi sit de religione intrāda, qa pt intrare religionē c. ꝑmisſū de spō.

7 Vtrum habens votum castitatis quærēs an teneat matrimonium si contrahat sit ei respondendum? Respon. quòd quidam dicunt quòd non, quia si dicat q̄ sic dabit ei causam peccandi si dixerit q̄ non mentietur. Alij autem dicunt q̄ potest respondere q̄ tenebit,[e] quia & Papa hoc facit. ego verò credo quòd potest respondere quod tenebit dūmodo taliter grauet factum, q̄ non sit imputandum respondenti sed ei qui ex bono malum accipit si postea cōtrahat, maxime qn videt q̄ votū non seruat quia nō video quomodo non possim dicere facere volenti oīno maius malū, quod potius illo dimisso faciat minus. 13. di. nerui cum simili.

IMPEDIMENTVM VI dr consanguinitas[f] q̄ ē vinculū psonarū ab eodē stipite ascēdētiū vel descendētiū carnali ꝑpagatione ꝯctū ſm Host. in sum e. ti. Hæc ò sangui-

bet matrimoniū reintegrari, qa adulteriū cum adulterio est compensandum.

d Quod proles nō erit legitima] Idem dic si vxor vouit cōi• entia marito intrante religione vel ad sacros ordines p moto, nam si ste nouo coniungāt soboles nō e legitima ſm Pa ind. c. carissi[?] & vuer. coniug. imo vult glo s. in d. c. ministri quod talis filius sit seruus. et. qual. si. na cū ... & quod plus pecet ... quā cū illa ... ta, & ad ... Hos in sum. de fili psbi qs possit, vet. quid si sacerdos, & in c. dudū de cōuer. cōiu & Archi in d. c. ministri & alle gat ne. in c. lras de fil. psbi. Et ibi. d. A. ... no. quod possibile ē quē de legitimo mrimonio nasci, & tñ sit illegitimus vt hoc casu.

e Q. tenebit] simpliciter sit pe teri an possit nubere post votum respōdendū est, quod non.

f Consanguinitas] Est so. ma.

est gradus in linea descendente, quã trãsuersali plua n. coniungitur ,ples parenti q̃ ,ples ,pli. Et de lege naturæ fuit solu prohibitio ĩnt lineam rectã explicitè in Addam a l filios, & filias, implicitè ad ões cõtentos in linea recta cõperando suis superioribus, fuisset tñ forte prohibitio in linea transuersa li si status innocẽtiæ stetisset. Sed in principio nõ potuit, tũc.n erãt solũ pter stipitẽ, soror & frater. In lege vero Mosay ca in multis fuit facta ,phibitio, vt patet leui. 18. In l euangelica, aliqñ vsq; ad septimũ gradũ sed hodie a l qua iũ gradu restricta è prohibitio. vt patet. in di. cap. Non debet.

a Sed ego cre do] Hæc opinio non mihi placet qa tex. iuris ciuilis indistinctè ,phibet mrimoniu inter ascẽdẽtes, & descẽdẽtes, vt l. nuptię. ff. de ri. nu Et gl ibi col ligit, q̧ si A 'am viueret nõ reperiret vxorẽ, nõ sic idẽ. Scot. inquantũ dicit vnde cũ ius ciuile nõ reperiatur, expsè correctũ cũ sit datum sit super maxima honesta te nõ dr q gñalẽ cõllicu ionem dicere ꝯrium ar. bonũ i c. 1. de de sponsa impu. hec pa iu d c nõ debe:. Et ꝯ Bo. tenet Ho. in sum de co:a.. & affi §. q cõsueuerũt. & §. qualiter Io. Andr. in arbore cõsanguinitatis. A :a. 10 d. c non de ·et. tamen propter bre eu hominum vitam hæc qõ raro practicatur.

dit, vt patet ibi. qa fr Cale. accepit eius filiam capta ciuitate Ex statutc legis ecclesiasticę prohibetur mrimonium vsque ad quartũ gradũ inclusiuè. c. non debet. de consan. & affi. Hæc ex Ricar. in 4. dist. 40. vnde ꝯtrahentes infra tales gradus nulla longinquitate an no. um defendunt, quin sicut incestuosi. d. c. non debet. Quidam hanc prohibitionem vsque ad quartum gradũ dñt veram in collateralibus, sed in descendentibus & ascendentibus tenent q̧ est perpetua ,phibitio. Rõ quia maior reuerentia debetur parentibus remotis quàm ,ppinquis, & huius opinionis est Ric. vbi s̃. Pet. Hug. Ho. & Azo. in l. memini. C. de nuptijs. Sed ego credo a cum Gof. q̧ non sit prohibitio ẽt in talibus vsque ad quartum gradum q cum d. c. non debet loquatur indistinctè de cõsanguinitate nec nos distinguere debemus.

2 Quid si duo contrahãt simul quorũ vnˀ distat a stipite quinto gradu vel sexto alter primo vel secũdo? ℞. quòd mrimoniũ tenet, & quãuis H. dicat veiũ si alter sit in secundo vel tertio, sed non si sit in primo, qa, vna cãio celẽt cum stipite, tñ hoc non teneo, nec alˀ docto hoc tenet, & iõ tene q̧ tenet mrimoniũ, vt ẽt tenet Dir. ex quo cõcludo quòd impetrans dispẽsatione a Papa vt possit ꝯhere ĩ tertio vel quarto gradu cõsanguinitatis, quãuis ex alio latere persona cum qua vult ꝯhere sit in scdo, nihilominus valet dispẽsatio sm Pan. in c. quòd dilectio de consan. & affi. quia quãuis dispensatio contra ius sit st ictẽ interpretanda, tñ interpretari potest sm dispõnem iuris communis, qd vult vt cõputatio fiat a gradu remotiori. & sic non erit surreptitia talis impetratio, quamuis non sit expressum quòd ex alia parte erant in secundo gradu coniuncti. A fortiori b poterit cum talibus dispensare il. e cui gñaliter cõcessa est autoritas dispensandi in tertio vel quarto gradu. vt patet s̃. Dispensatio. §. 9. Et sic consuluit Ioan. An. Cal. c vt recitat. d. Ioa. An. Ant. de sancto Geor. in d. c. quod dilectio.

IMPEDIMENTVM secũdũ dr cognatio spiritualis, quæ quidẽ d ẽ qdã ,pximitas personarũ prouenienx ex sacramenti donatione vel ad illud iẽtione. Nam sicut hõ per carnalẽ cognationẽ accipit esse naturæ, ita in regñatione accipit esse grę, & de hoc hr. 30. q. 1. omnes de cognatione spirituali. ca. vlt. Vnde si talis cognatio præcedit mrimoniũ non solũ impedit, sed dirimit post contractum. 30. quę. 1. ca. 1. & de cogna. spiri. c. veniens. Si vero sequitur e non dirimit, sed impedit quo ad exactionẽ debiti carnalis

b A fortiori] Do. Alexandri. dicit quòd ratio est propter naturã indiuidui q̧ est simplicissimum. l. viam. ff. de serui. c. tuis & c vacante de præben. facit in simili. licèt quis clericum forcipe vel cultro percutiat tamen vnica est actio, & vnum delictũ, & vna excõicatione ligatus est percutiens licèt plura vulnera vnico sint actuillata de quo p lo. An. in regula delictũ in mercu. De materia vide per Bar. in l. nunquã plura sunt de priuat. deli. vñ in ,pposito consanguinei vnico tm impedimento impediti sũt ꝯheř ergo poterit dispensare.

c Consuluit Io. Cal.] Cõsi. 1. de cõsan. & an. & vide. Fel. in c. postulasti. de sel. ri. ver. considera. 2. col 16.

d Quæ qdẽ] est secũdũ Sco. dist. 42. quarti. Est quoddam vinculũ ꝯtum ex dispensatione sacramentorũ, spãliter baptismi & confirmationis.

e Si verò sequitur] Scdm S. Bo. in d. dist. 42 quarti. Si vir vel mulier post ꝯtum mrimonium leuent simul puerũ de baptismo, vel vir baptizet puerũ suũ, hoc põt fieri tripliciter, primò necessitate vt qñ paruulˀ ẽ in articulo mortis & nõ est aliˀ, qui baptizet. Secundò ex ignorantia, qa puerũ suum esse ignorat, puta vt cum multi baptizantur simul vt sole bat fieri antiquitus in sabbato sancto, vel pen-

rechoste qñ multi crismant. vt patet in c. 1 30. q. 1. & in d c. si vir de cogna. spi. Mulier credit alium le uare, & leuat filiū suum. Tertio ex industria, primo casu, nec amittit ius petendi nec soluendi, similiter & in secundo nisi fuerit ex ignorātia crassa aut supina non amittit.

In tertio ius petēdi amittit nō soluēdi quia alteri pctm̄ suū non p̄iudicat. Et istud tenet etiā Ricar. ibidem. Idē Alexan. in d. si vir. alle. c. de eo. 30. q. 1. vbi habetur ꝙ talis mortua cōiuge debet remanere sine spe coniugij sed quid si ambo fuerunt in culpa & dolo, videtur dicendum vtrunq; exigere posse arc significasti de diuor. ff de cōpensa. l. si ambo ſm Goff. q alle. c. constitutus. de pen. Sed Ho. dicit neutrū debere exigere, & neutrū subtrahere. Et quod sonat. d c. si vir. & d ca. contracto, sed melius faceret cōsuetudo, & cū eo transit Io. And & d Ant. & nota ex idustria, puta qa vir nolebat reddere debitū. Et iuenit hāc cautelam.

a Ex tribus solum] Et licèt in c. omnes. 30. q 1. dicat confessorē audientē in pnia &c. effici p̄rem pœnitentis, tñ illa cognatio non est ad m̄rimoniū impediendum, vt dicit Gemi. ind c. q̄uis. vnde Sco in 4. dist in. 42 dicit hanc p̄hibitionem esse solum ex institutione ecclesiæ. Et a Ide ſm Ric. & bona. quod ista cognatio reperit

carnalis si sine necessitate cōhitur vt 30. q 1. ad limina, & scienter non per errorē ca. si vir. de cogna. spi. aliàs non ſm Theo. in 4 dist. 42. Ber. verò & Rodo. in d. c si vir videnť innuere ꝙ scienter sine necessitate contrahens ipsam cognationē spiritualē potest etiā exigere, quia nullo iure inuenitur prohibitum. Hoc idē tenet Car. ibidē, sed tutius est petere dispensationē ſm Pa. in d. c. si vir. & Ho. quia gl. 30 q. 1. in c. nosce. Io. An. & d. An. in d c. si vir. tenent ꝙ non pōt exigere, & cū ipsis tenet. S. Tho. in 4. dist. 42. & pōt Eps̄ dispensare, vt exigat ſm Pe. de Pa. exactus tñ reddere tenetur.

1 Ex quibus sacramētis ɔtrahiť cognatio spiritualis? ℞. quòd ex tribus solū. [a] s. ex baptismo, cōfirmatione, & cathecismo, vt no. in 4. sen. di. 42. & habetur in c. quamuis de cogna. spi. lib. 6. Attamen cognatiò quæ cōtrahitur in cathecismo, licèt impediat contrahendum, [b] non tñ dirimit contractum de cogna. spi. c. cōtracto. & 30. q. 1. si quis filiastram, & est clarum per ca. cath. cismū. de cogna. spi. lib. 6. Et quid sit cathecismus. vide. s̄. cathecismus.

2 Qualiter computanť gradus in cognatione spirituali? Respon. Panor. in rub. eo. tit. quòd non habet gradus, sed habet tres species. Prima dicitur paternitas, [c] quæ est inter regenerantē, siue regenerans ministret sacramentum, siue teneat ad sacramētum, ét si tenentes sint plures. vt in ca. quāuis eo. tit. lib. 6. Secunda est compaternitas quæ est inter regenerantē ministrantē vel tenentem, seu tenentes ad sacramentum & genitores regenerati & ministrantes, vel tenētes si sunt coniugati & consummauerunt matrimoniū transmittunt hāc compaternitatem ét ad vxorem siue virū, ita quod vxor cognita vel vir efficiť compater genitorū leuati ab altero eorum eo. ti. Martinus & lib. 6. eo. tit. nec dū & 30. q 4. si qs, sec[9] si vxor nō esset cognita. 30. quę. 4. post vxoris. Ideo succesiuè [d] quis potest habere duas cōmatres [e] vxores. Tertia species dicitur fraternitas quę conttahiť inter regeneratū & filios regenerantis ministrantis vel tenentis ad sacramentum. 30. q. 3. pictariū & eod. tit. ex literis, siue sint nati ante hanc cōpaternitatem, siue post. eo. ti. c. tua nos filij verò quorum neutro ad compaternitatē est deuentū pñt inter se liberè contrahere, nisi consuetudo contrariū haberet, quæ scandalum generaret, ɔtractum tñ teneret, vt cōtus teneať in c. vtrū, & c. ti. nisi esset talis cōsuetudo de qua infra dicā, quæ dirimit. Impedimento. 17.

3 Verum filius vxoris ex altero viro sit frater spiritualis filij spiritualis mariti dicitur

q̄ maximè In cōparatione regenerationis ad generationem carnalē, in qua sunt tria scilicet dispositio ad regenerationē in catechismo secunda ipsa regeneratio in baptismo, tertio regenerationis consumatio in confirmatio.

b Licèt impediat ɔhendum] Cathechism[9] vix impedir, vt ibi & d. c. p catechismum. Idem S. Bo. in 4. dist 42.

c Prima dr̄ p̄rnitas] Text. in cap. significasti eo. ti. & Ric. in 4. dist. 42 ar 1.

d Iō succesiuè] Glo. hoc infert in d. cap Martinus. vbi ista quatuor carmina Quę mihi vel cui[9] mea natū fonte leuauit. Hęc mea commater, fieri mea nō valet vxor. Si qua meæ natum, non ex me fonte leuauit. Hāc post fata meæ, non inde uetabor hr̄e. Et ē snia vir pōt ducere cōmatrē vxoris al. qñ, aliqñ nō. Si facta ē cōmater añ m̄rimoniū cōsumatū pōt eā ducere in vxorē si comp̄r. Si post m̄rimoniū fiat commr̄, tunc aut hoc est, quia vxor leuauit filiū mulieri, & tūc non p̄t eā ducere, qa ē cōmr̄ eius aut qa illa mulier filiū vxoris non [illegible] nè isto marito & tūc potest eam ducere, qa non ē cōmr̄ eius. Si aut fili[9] sit de isto marito non p̄t eam ducere, quia ratione filij fit cōmater eius.

e Duas cōmatres] Puta qa vxor mea ē cōm. f

bertæ antequã ego cognouissem mortua mea vxore possum ducere Bertam, quia vxor mea & Berta sunt duæ commatres,dicit glo in d c Martinus.
a Rñ Ge.in c 1 & dicit hoc probari. in c.tua eo.ti. & hoc fuit de facto Bononiæ secundùm eum.

e Quod sic]Hæc dicit Inn.in d c.Martinus quem sequitur ibi Host.& Io.An.& Pa adducit, qa si pr carnalis põt ɔ̃here cũ concubina compatris sui.vt dictũ est.Et no.in c. tanta qui si sint legi.Io.& isti compatres non adinuicem,sed respectu leuati. gl.& Archi. in d.c.30.q.4. I & Io.Mon & Gemi. in c. fi e.ti li 6 licèt Host. in sum. eo.ri.§. eius species.ver.& ẽtõ, tenuerit ɔ̃rium, & malè rñ vnus tm deberet infantẽ leuare vt in d. c.fi e ti li.6 & c. nõ plures de cõse. di.4. vide etiã Asten. li.7.ti.8.

& vxoris prius cognitæ antequã teneret vir eius dictum filiũ? ℞.Ge.in c.1. a de cogna.spi.lib.6. Dicit ꝙ d Anto.tenet ꝙ non, quia non reperitur expressum. Ipse verò Ge. videtur tenere contrarium,quod tenendum est ante factũ,sed post tene opinionem primã rationem de qua in sequen. §.idem tenet Alexander in c.Martinus de cogna.spiri.

4 Vtrum pater spiritualis licitè possit contrahere cũ sorore carnali filij spiritualis? ℞. ꝙ sic, & etiam cum filia spirituali sui filij carnalis, qa licèt cognatio spiritualis a patre in filiũ transeat, nõ tamẽ econuerso. b Vnde non habet ramos, & cum ædictum de matrimonio sit prohibitorium, de spon. c.cum apud 30. q.3. §.si quis.& c.seq.Ideo non egredietur personas expressas quæ in summa sunt 10. in baptismo.Et similiter dicat 10.in confirmatione,vt patet in c.1.eo.ti. lib.6. & per totum titulum decretalium eod.tit.& sunt combinatæ. Primæ sunt inter baptizatum & leuantem. Secundæ inter leuantem & parentes leuati. Tertiæ inter baptizatum & filios leuantis. Quartæ inter leuatum & vxorem prius cognitam leuantis. Quintæ inter vxorem prius cognitam leuantis & parentes leuati. c

5 Sed nunquid extenditur ad filios illegitimos d leuãtis ad filium leuatum? ℞. Pa.in c.Martinus.eod tit ꝙ sic secundùm communiter do.tex est in c.fi.e.ti.& 30. q.3.i summa ẽt ad spurios.

6 Nũquid ẽt ad filios adoptiuos? ℞. ꝙ non, vt tenet gl.in §. quod autem. 30.q. 3. est prin.quæstionis.

7 An extendatur ad fornicariè cognitã sicut ad vxorem cognitam? ℞.secundũ Arch.& Io.An.in c 1.eodẽ lib.6. ꝙ non, & dicit Pa.in d.c.Martinus. ꝙ est cõmunis opi. & ideo eam tene, quam etiam tenent Rich. e i 4 di.42. nec cures de opinione contraria.

8 Quæritur an vir & vxor in matrimonio consummato communicent sibi passiones f spũales,sicut actiões? ℞. Pan.in d.c. Martinus ꝙ non, vnde filius ex altero cõceptus si teneatur ad baptismũ non efficitur leuãs ipsum nisi solum compater illius cuius est filius,non alterius, quãuis in matrimonio sit ei coniunctus. 30. q. 4. qui spiritualem in gl.& in c.1.eo.ti. lib.6.

9 Vtrum vir & mulier qui simul leuauerunt vnũ filiũ possint simul ɔ̃here? ℞. ſm Inn.ꝙ sic g & facit tex.cum gl.30.q.4.c.fi. Et sic patet ꝙ vir & vxor simul vnum leuare possunt,licèt non sit honestum.

10 Vtrũ non baptizatus leuans, vel baptizans aliquẽ contrahat hanc cognationem? ℞.ſm Ric.vbi s.& Tho.& Pe.ꝙ non, h qa omnium cognationum spũalium q̃ sacrm contrahunt & oium sacrorum baptismus est fundm vt in c.1. de præ. non bap.gl.tñ in c.in baptismate.de conse di.4.tenet ꝙ licèt suscipiens non efficiatur compater sit tamen baptizans quamuis non sit baptizatus. Et placet mihi, quia cum non possit dici quin sit pater i illius quẽ baptizauit,

b Econuerso]Idẽ dicit Pa in c.1.de cogna spi. & gl. in c.1.eo.ti. in 6. & Ale.in rub e ri.
c Et parentes leuati] Hæc ponit Pa in d c.Martinus & Gem.in c. 1.eo.ti. & Alex. in rub. eo tit.
d Illegitimos] exemplum habes cõcubina leuauit puerum de sacro fonte,ex qua hẽt filios. Nũqd isti filij efficiũtur fratres illius leuati. Et adde Alexãdrinũ.in c fi.e.ti. ꝙ Quã ẽt tenet Ri.]Rõ est,nè extendatur ipsa copula spũalis ad tã turpe factum, & hoc etiã tenet Ale.in d.c. maritus ꝙq Inno. ibi nihil firmat, sed Archi.in c si qs. 30.q.4. & in c.1. eo.ti.in 6.hoc tenet & ibi Gemi. super glo.a.
f Cõicet passiones]agere hoc dr qui leuat puerũ in baptismo. Pa. ei dr ille cui leuatur, vxor ergo mea q̃ est vna cũ ro effectu mecũ cõicat actiões. f. si leuat filiũ tuũ, qa ille filꝰ tuus erit mihi cõiunctus cognatione spirituali.Sed nõ cõicat passiones vxor mea, puta qa hẽt filiũ ex altero viro antequã ipsã acciperẽ si tu tenes filiũ suũ nõ ɔ̃ho cognationẽ spũalẽ tecum, qa vxor mea nõ cõmunicat passiones suas mihi.

h Quod non]idẽ Io A1.in mercu. sequit Ge in c.1. eo.ti.li.6.& Ale. in rubr.eo tit. & gl.in c.peruenit. 30.q.1.dũt tñ de hæretico, secus vt ibi per eos.
i Quin sit pater] Sic est intelligenda ꝙ non baptizatus baptizare non prohibetur, ergo pt effici pr spiritualis si baptizat. Secus tamen de leuante, qa ãmpliciter ☞

ergo erit compater, secus in suscipiente, quia ex quo non potest esse pater suscepti a per dictum.cap.in baptismate, ergo non erit cõpater. Secus in cognatione spirituali passiua, secũdùm glo.in c.primo 30.quæstio. 1.quia si quis baptizatus tenet filium nõ baptizati, vel non baptizatus tenet filiũ alicuius baptizati efficitur compater patris filij leuati & alterius coniugis illius christiani, licèt non sit baptizata.concor Albe. Item dic quod baptizatus licèt non confirmatus b tenens in confirmatione non cõtrahit compaternitatem, vt supra confirmatio.§.11.

11 Vtrum non tangẽs sed simulans se tangere, & respondens cum alijs patrinis efficiatur compater? ℞. ꝙ non, nisi tangat, vel tenẽdo dum baptizatur, vel leuãdo de sacro fonte, vel tenendo ad cõfirmationem, hoc sequitur Ioan.Andr in regula qui per alium de regu.iu li 6.facit ca.de his & c.ad limina.30.q.1.& Arc. in c.1.eo.titu.lib.6. allegat c.primum, & capit.omnes 30.q.1.

12 Quid si teneat, & nõ respondet per hoc intendens non effici compater? Resp. secundùm Rodol. quòd nihilominus efficitur, c quia responsio non est de substantia, sed tactus seu tẽtio vel leuatio. Et quanuis aliqui d teneant quòd necessario requiruntur verba, alij quòd saltẽ signa pro verbis vt recitat Ge.in c.nedũ eodem ti.li.6. tu tamen tene quòd tactus, & leuatio sunt satis signa æquipollentia pro verbis.

13 Quid si non tangit puerum sed linteum solum in quo puer est inuolutus? ℞. Arch.in c.quanuis, de cog. spi.li.6. ꝙ nihilominus contrahitur compaternitas, e secundùm Hu. idem tenet. Io.An.& not.Arc.30.q.4.c. fi.& satis videtur facerẽ tex. in d.c. quanuis in verbo accesserit.Pe. de Pal. videtur tenere ꝙ requiratur tact9.

14 Vtrum ista compaternitas possit contrahi per procuratorem. Marsilius & Cardi. vt recitat Pa.in cap. veniens eod.titul.tenent ꝙ sic.Io.Andr. & Archidi. vbi supra tenent ꝙ non. sed mihi placet opinio Panormi. vt ante contractum matrimonium teneatur ꝙ ibi est cognatio spiritualis post contractum f tenenda est

hibetur in d.c.in baptismate. sed Rose dicit secundũ Guil.de Lau le.in 1.di.esse totum econuerso quia leuans contrahit, sed baptizans non, ratio diuersitatis quia baptizans nihil de suo ponit, sed spiritus sanctus, secus de leuante qui multum de suo ponit & dicit Rote. hãc partem tenere. gl.in d.c.1.30.q.4.Sed errat tamen q1 gl. hoc non dicit. Item quia pl9 tenetur imprimerẽ leuans baptizatum ꝙ baptizãs. &c. Nec valet ꝙ est spirit9 sanct9 in baptizante operans, quia non minus, imo plus facit baptizans, quàm leuãs quãdoquidẽ medio in suo icorporetur baptizatus in ecclesia Dei, quod non est in leuãte quia ẽ: sine eo pt quis baptizari.

a Pater su cepti] Rõ est quia prohibitũ est, nõ ãt prohibitum est baptizare. Imo quilibet etiam infidelis in casu necessitatis põt baptizare, rõ antẽ quare non baptizatus non potest tenere est qa nõ potest eum in fide instruere vt tenetur capitu.nos ante omnia.

b Licèt non confirmatus] Refert Arc.in d.c.3. 30. q.1. Hug. ꝙ non contrahatur, & sic tenens in circũcisione põt postea contrahere, cum leuatis vel eũ patre siue matre eorum. Ratio quia ad illa nõ se extendit prohibitio ecclesiæ, vt refert Gem in c.1.e. ti.li 6.& idem dicit si iudeus aliquam tenuisset in catechismo ꝙ baptizatus posset cũ illa contrahere, qa non astringitur a constitutionibus ecclesiæ &c. Sed gl. illa circa finem dicit Cum iudea cuius filium tenuit in baptismo, si conuertatur contrahere non possum. Et idem dicit Ale.in d.rub.eo.ti.

c Nihilominus efficitur] Hoc tenet Arc.in d. cap.1. per illum tex.in ver.suscipiens.

d Et quanuis aliqui] Vt Host.in sum.de matrim.§. qualiter.versi.& nunquid, & Io.And. dicunt ꝙ sicut requiritur verbum in baptizante.c.si quis.de conse. distinct.4. sic in leuante de conse. distinctio.4 capit. paruuli, sed non placet ista opin. vide Gemi.in d.ca. 1. de cognat.spiri.in 6.vbi latè, & respondet rationibus Ho.

e Contrahitur cõpaternitas] Idẽ tenet Ge.c fi. eo.ti.li.6.& Ale. in c.veniens.circa fi.eodem titu. Sed quæritur nũquid requiratur animus, & intentio. Pa.in d.ca.3. dicit ꝙ sic, vnde infert si quis credens tenere filiũ vnius, & tenet filium alteri9 non, efficitur pater spiritualis baptizati saltem ad dirimendum matrimonium post cõtractum dicit in hoc esse dubium. Posset dici, ꝙ nõ requiritur animus in baptizante, qui si ex debito officij facit nõ cogitans de compaternitate, tamen eam cõtrahit velit nolit, secũdũ Pa.in c.fi. eo. ti.Hoc credo eẽ ex dispõne legis, vnde & idẽ posset dici ꝑ omnia in leuãte sententente, sec9 quò ad collationem sacramentorum, quia non efficiãtur nisi hẽatur intentio &c. Vide 3.§.15. in postil.

f Post cõtractũ] Opinionem Arc. tenet Bald. in l. Gallus.§.forsi an ff.de lib. & posthu. & in l.1 § nõ autem.C.de cadu. tol. sed benè fieri põt per nũtium secundũ eũ, facit quod no.gl.& Cin. & doc.in l.mulier C.si quis alte.vel sibi Rote. in isto impedimento. §. 18.nihil firmat, sed in §.20. dicit non posse fieri per procuratorẽ An in d.§. forsitam, tenet idem ꝙ Bal. f ꝙ põt fieri per nunciũ non per procuratorẽ, & rõ diuersitatis ẽ inter eũ qa nũtius agit in ꝑsona dñi, sed procurator in personam ꝓpriam Car.Alexan. et pro

alia opinio. s. q non contrahatur. Et idē dic in vniuersitate [a] an posit contrahere similiter hanc cognationē per procuratorē q ante factū sic vt singuli d' vniuersitate sint compatres, q dispositio cōcepta in vniuersitate resoluitur vt concernat singulos de ipsa, si act' nō cadit in vniuersitate vt res non pereat. facit tex. in cap. si sententia. de senten. excom. li. 6. & gl. in ca. Romana. in §. in vniuersitatem de senten. excom. lib. 6. sed post factum tene cū Fede. consil. 15. q non potest ꝯhi, quia non habet animam & non est baptizata.

15 Sed nunquid procurator erit ipse compater in casu in quo non posit cōtrahi per procuratorē? ℞. Io. An. vbi supra tenet q sic, q licèt non intenderet obligari, tamen quia re interuenit, [b] & ideo ēt extra quod agitur nascitur obligatio, vel si is qui. in fiu. ff. commo. Sed ꝯrium tenet Fede. consil. 15. & eam veriorē [c] credit Pa. in d.c. veniēs. Facit quod no. Pe. de Ancha. qui dicit tenens filium alterius quem credebat filium vnius cum quo intendebat compaternitatem contrahere, non cōtrahit compaternitatem cū non sit filius illius. Et ideo dic ante ꝯtū verum quod dicit Io. An. & post contractum veram opinionem Fede.

16 Vtrum baptizans vel ꝯfirmans efficiat compater. ℞. olim fuit dubiū, hodie clarum. in c. 1. eo. ti. lib. 6. Vnde quicunque baptizat, siue in necessitate, [d] siue habeat voluntatē cōtrahēdi compaternitatē siue nō, dummodo baptizet efficit compater, siue sit mascul' vel fœmina. Nec ob. l. con sensu, & l. in omnibus negotijs. ff. de ac. & obli. quia habent veritatem quando nihil voluntariè fit, sed hic licèt nolit esse compater, [e] tamen vult baptizare vel tenere, & ideo contrahitur. facit. d. l. si is qui. in fi. quia qui vult principale necessariò vult & accessoriū, nec obst. quod dictū est de procuratore, secundū opi. Fed. quia procurator non tenet nomine suo, ideo non vult nec principale accessoriū.

17 Vtrum spirituales filij possint inter se cōtrahere? Res. quòd sic, [f] & etiam cū adoptiuis vt no. in c. vnico. de co. le.

18 Vtrū pater posit tenere filium illius qui tenuit suum? ℞. Pan. in cap. super e. ti q sic, quia non est prohibitum. [g]

19 Vtrū eps posit dispensare vt sint plures q teneāt ad baptismū vel confirmationem? Res. q sic [h] secundùm Dominicum de S. Ge. in d. c. quanuis.

20 Sed nunquid peccent plures tenentes, puta duo vel tres sine episcopi dispēsatione. Resp. si secundùm morem patriæ communiter tenent vniuersaliter excusari a peccato secundū Io. An. & Arc. in d. c. quanuis.

21 Quid de baptizato in domo per necessitatem vel alio respectu, & postea in ecclesia solenniter? Resp. Tancre. tenet vt recitat glo. 68. d. ca præsbiteri. §. qd' ergo q si quis millies baptizaretur, millies suscipit sacramentum aliter fieret iniuria [i] sacramēto. de conse. di. 4. cōditur. Hoc idē vr̄ tenere glo. in c. 1. de post. Sed tu tene cum gloss. in d. capitu. præsbiteri, & ibi Archid. q non est

bat hoc dicēs nō esse differentiā in spirituali an fiat p nunciū vel p procuratorem, & tandē concludit q inter absētes pōt fieri per procuratorē nō aūt inter psētes. Vide Areti. in d. l. gallus.

a In vniuersitate] Pe. tenuit in d. c. veniens cōpaternitatem posse ꝯhi per vniuersitatē & intelligātur ōes d' vniuersitate ꝯxisse, & adducit etiam. c. nouerit. & capit. graue. de sent. excom. vbi excōicantur singuli statuentes contra libertatem ecclesiasticam, licèt statuāt noīe vniuersitatis & hoc tenuit Ioan. An. in regula pōt qs p alium &c. Et pone exēplū in cōmunitate quæ sindicum constituit &c. Rose. dicit veriorem esse opi. Fede quā oēs legistę tenet, sed q consuetudo est in contrariū in vtroque casu Alex. id ēt recitat opi. & nihil addit &c. mihi magis placet opi. Angelicę quæ magis veritati est consona.

b Quia re interuenit] Istas tres q. ponit Pe. in d. ca. veniens.

c Eā veriorem] Ale. in d. c. veniēs tenet hoc & dicit esse cōmunē opi.

d In necessitate] Pone ergo q partus nō sit totaliter nat' & timeatur de morte & baptizet. Nunqd erit cognatio cōtracta. Rū. Si appareat caput sic, qa caput pt baptizari, dic vt s. baptismus 6 §. 3. & vide Ale. in c. tua nos.

e Licèt nolit eē cōpr̄] vide Rose. impedimento 5. § 21. q̄ finaliter concludit. Idē in leuāte, & hoc qa fortè vult posse ducere in vxorē matrem. l. nati.

f Quod sic] Vide infra impedimēto se. §. fi.

g Nō est phibitum] Pan. no ad hoc tex. ibi alterum vel vtrunq. Idē tenet Ale.

h Quod sic] Et cōsuetudo seruat hāc opi. & dispēsatio dēt fieri cū cā. c. n̄ ē de voto, & q̄q̄ eps nō dispēset nisi in casibus sibi cōcessis. c. dilect' de tēp. ord. tamen ex ñte causa consuetudo habet, vt possit dispēsare.

i Nō fieret iniuria] Tu dic, vt hic concluditur. Et fit iniuria qa offuscatur prima imago, vt dicit gloss. in d. ca. 2. vel fit iniuria sacrō quò ad animū facientis qa quātum est in se iniuriat sacramē to, vn̄ semel cōse

verum, quia non imprimit nouus character. Et sic tenendo concludo quod solum compaternitas contrahetur per illos qui tenuerunt in domo & non per alios qui tenuerunt in ecclesia, nisi forte illa quae contrahitur per catechismum si in domo non fuit catechizat', sed hęc (vt dixi) non dirimit matrimonium post contractum.

IMPEDIMENTVM 8. dicitur cognatio legalis quae est propinquitas personarum ex adoptione proueniens.[a]

1 Quot sunt eius species? R. tres. Vna est quasi descendentium quae est inter adoptantem, & filiam adoptatam, vt in c. vnico de cog. leg. secunda species est quasi collateralium, quae est inter liberos naturales adoptantis qui sunt in eius potestate, & adoptatum. l. qui in adoptione. ff. de adop.

3 Itē inter duos filios.[b] filiorum adoptiuorum secundum gl. i d. c. vni. inst. de nup. §. inter eas quoque, quod limito verum[c] si eorum patres sunt arrogati, aliter non. Tertia species est quasi affinitas quae est inter adoptatum & vxorem adoptantis & econuerso inter vxorem adoptati, & adoptantem, sed non inter patrem adoptantem, & matrem adoptati, secundum Th. & Pe.

2 Vtrum hæc cognatio legalis impediat matrimonium contrahendum & dirimat contractum? R. secundum Hu. & Ric. in 4. di. 13. Io. de Lig. & gl. & Pa. in c. vnico de cog. quod sic quia dicit adoptione durante nuptiæ non possunt inter eos consistere, ad idem in c. 1. & in c. per adoptionem, quod palea est. 30 q. 3. Io. An. & Spe. tenent quod non dirimat, licet impediat. Aduerte tamen quod prima[d] species & tertia[e] semper impediunt & dirimunt, sed secunda non, nisi ad tempus. i. quandiu sunt in eiusdem patris potestate, sed ea soluta vel morte vel emancipatione filij adoptiui vel naturalis, vel alio modo quo adoptio habet solui non præstat impedimentum, hoc patet in. Insti. de nup. § 1. 2. & 3. & eo. ti. c. vnico, & 30. q. 3. ita diligere debet homo.

3 Vtrum cognatio legalis transeat ad nepotem. s. filium filij adoptiui? R. quod sic, nec tamen hæc cognatio habet gradus, quia in eodem gradu attinet pater filio, & nepoti.

4 Vtrum filius qui non transit in potestatem patris adoptantis possit contrahere cum filia naturali, adoptantis quæ est in eius potestate vel econuerso? R. Hu. 30. q. 3. in p. in. Ho. & Inno. tenent quod sic sed secundum Pa. in c. vnico & gl. in d. q. 3. S. quod autem est principium quęstionis, & communiter doc. tenent quod licet non transeant in potestatem adoptantis, tamen impeditur[f] ne contrahere possit cum naturali, quia per adoptionem acquiruntur quædam iura quae per emancipationem dissoluuntur. l. pe. C. de adop. & ius canonicum indistincte tenet & loquitur de adoptato non de arrogato. ideo idem ius, & sic patet quod etiam filius illegitimus qui non est in potestate patris non potest contrahere cum filia adoptiua patris.

5 Vtrum filius naturalis arrogantis possit contrahere cum filia filiæ adoptiuæ? R. quod sic, quia cum mulier neminem habeat in sua potestate eius filia non potest transire in potestatem arrogatoris matris, & ideo nulla cognatio inest inter

eratus non consecrant amplius. Idem Ana. in d. c. 2. post Pa.

a Prouenies] Primò genus. cum dicitur proximitas, in quo cum reliquis cognationib. conuenit. Secundò processum cum dicitur proueniēs. Tertio ortum, cum dicitur, ex adoptione, & S. Bo. in 4 di. 42. dicit secundum legem naturalē est cognatio carnalis secundum diuinam hr spūalis, secundum verò politiuam legalis deducitur. Secundò potest sumi penes id quod aspiciunt. Tertia .n. in nobis sunt bona. s. naturæ, gratiæ, & fortunæ & primum respicit naturam, secundum gratiam, tertium fortunam, tertio modo potest dici vt cognatio carnalis respiciat carnē, spūalis aiā legalis totū hominē.

b Inter duos filios] Nescio hic videre in illa gl. in d. §. inter eas, nec doc. ibi hic dicunt, theologi tamen hęc omnia ponunt vt S. Bon. & Ri. in. 4. di. 43. & Voti. ibidem.

c Quod limito verum] S. Bo. Et Ri. i 4. dis. 42. idē dicunt.

d Quod prima] Intellige patrem cum filia adoptiua nunquam contrahere posse. 30. q. 3. ita diligere. Et post emancipationem. institut. de nup. ꝯ ergo.

e Et tertia] Et hoc est propter reuerentiam &c.

Nam pater non pōt vnquā ꝯhere cū illa quæ fuit vxor filij adoptiui et post emācipationem, nec filius adoptiuus cū ea quæ fuit vxor patris sui adoptiui. l. adoptiuus. ff. de rit. nup. Et tene opi. Pan. quæ est magis cōis. & facit dm Car. in d. ca. vnico, quia sufficit impedimentum posse esse perpetuum vt in l. sufficit ff de cō. indebi. Nam posset eē quod adoptio nūquā solueret. Dicit tamen Alex. in d c. vni. q est combiam. & communis opi. esse cum Io. An. iu. add ad Spe. de cog le cū quo tenet But. & Car. i d. c vnico. sed pro Pa tenet Ri. in 4 di 41.

f Tn impeditur] De directo huic opinioni ꝯtriatur §. duorum. Insti. de nuptiis tamen Alc. in d c. vnic. dicit hanc eē cōmunem opi. quam ēt tenet Car. Florē. Qui tamē subdit quod esset seruāda consuetudo si qua ēēt in patria pp opiniōes. Nā si haberetur consuetudo vt inter filium adoptiuū & filiam emācipatam posset fieri matrimoniū illa seruari debe-

rea, quia nullum esset scandalum &c Et facit c. super eo cum ibi no. de cog. spi Ri. tñ in 4 di. 42. hanc eandem tenet opi.

a Sed in adoptiuis sic] Quid de filijs duorum adoptiuorum Ale. in d c. vnico. alle. Host. titu. de cogna. leg. § fi. ver col. latum, & dicit videri, q sic q a nec naturali iure nec ciuili videantur coniuncti. Et facit inst. de nup. § duorum & l. celebrādis. C de nup. Et sic computatio graduum in adoptione fiet secundùm ius ciuile quod ē perpetuò menti tenendum secūdū Ale. Et hoc obuiat ei quod dictum est supra § 1. ibi intar duos filios. Pro resolutione tñ not. tres binarios propositionū ī hac materia cognationis legalis secundū Vori. Prima cognatio legalis tādiu impedit quādiu durat sed ea remota nō impedit. secūda in linea descēdente cognationis legalis q̄ est inter adoptātem patrē & filiā adoptatā semper impedit matrimoniū. Tertia linea quæ respicit lateales vt filiū naturalem & filiam adoptiuam impedit matrimonium quādiu durat adoptio. Intellige tamen quandiu manet in potestate patris, vnde si pater moriatur pñt ꝯhere vel si filius naturalis vel filia adoptiua emancipetur pñt ꝯhere, similiter est de filijs arrogatis de cog. leg. cap. vnico. & est argum. C. de adop. l. pe. §. pe Quarta filius illegitimus potest contrahere cum filia adoptiua, & similiter filia illegitima cum filio adoptiuo, quia illegitimus non est in ptāte patris. Inn. & Ho. in d. c. vnico. de cog. le. Quinta filij adoptiui pñt inter se contrahere fm Ber. Sexta adoptatus non pōt ducere filiam adoptantis, nec adoptans vxorem adoptantis. hac Vori.

b Dirimunt contractum] De his vide in c. 1. de diuor. &c.

inter eos ff. de adop. l. si pr. Sec⁹ eēt in filia filij arrogati quæ in ei⁹ potestate erat quādo fuit arrogatus, quia cōtrahere non posset cum ea secundùm Ho.

6 Vtrum filij adoptiui possint contrahere inter se? ℞. q sic, sicut no Hug. 30. q. 3. ita diligēte, sed Ho. non admittit in arrogatis, quādiu sunt in potestate adoptantis, sed in adoptiuis sic. a

IMPEDIMENTVM 9. dicitur criminis, nam q̄dam sunt crimina quæ impediunt matrimonium cōtrahendū de rigore iuris, b sed non dirimunt contractum. Et sex no. in gl. c. qui presbiterum de poe. & re. & in gl. 33. q. 2. in c. hoc ipsum in. §. de pœnitentibus. Primū est incestus de quo dic vt supra Incestus. §. 3. Secundum vxoricidium. Tertium raptus sponsæ alterius. Quartum leuatio ꝓprij filij malitiosè facta de sacro fonte. Quintum presbitericidium. Sextum acceptio monialis in vxorem. Septimum de solēniter poenitentibus, c sed tamen episcopus posset dispensare ratione iuuentutis, 33. quæstion. 2. antiqui. Sed tu dic quod sufficit licentia proprij sacerdotis, imo de consuetudine nō seruatur iste rigor, vt petatur dispensatio secundùm Rai. & Rod.

Vnde Ioan. in ca. in adolescentia. 33. qō. 2. tenet q iuuenis incestuos⁹ sine dispēsatione potest contrahere, sed non senex, & tutius tamen est petere dispensationem, quanuis etiam non esset condemnādus si nō peteret. d de quo dic vt supra Incestus. §. 3. & 4.

1 Quæ sunt crimina quæ impediunt contrahē. & dirimunt contractum? ℞. q sunt duo. e Primum cū q̄s viuente vxore propria contraxit per verba de præsenti cum alia vel econuerso vxor cum alio, vel fidem de contrahendo dedit, & ad quodlibet istorum secutum sit adulteriū vt in capitul final. de eo qui duxit, quam pol. per adulterium. 31. quæstio. prima relatum. Aduerte quòd ad hoc qd' quodlibet isto um sit impedimentum requiritur. Primò quòd vterque sciat quòd alter eorum hēt coniugem quia si cum ignorante f aliquis cōtraheret posset esse matrimonium inter eos post mortem vxoris primæ vt est casus in capitulo primo eodem titulo. Quod limitat Panormitanus ibidem si super inducta fuit ignorans g toto tēpore vitæ vxoris. Et dicitur ignorans quando non habuit certitudinem, vel probabilem opinio. h

c De solenniter pœnitentib.] secundùm gl. in d. §. de pœnitentibus illud septimum refertur ad sex prædicta &c.

d Si non peteret] Ad hoc Ros. alle. Arc. Flo. cū Petr. de Pal. in 4 Qui vñr inclinare aliquo prædictorū criminum inuolutū cōtrahentē sine dispensatione peccati mortalis, nec valere consuetudinē in ꝯrium nisi ipsi scientes dissimularent, vñ vers⁹. Præsbiter vxorē necās, natiq; prin⁹ incest⁹ raptor solēnis ñ sociāt. Itē Ri. 34. di. 4. dicit. Incestuosū ꝯ hēre sine dispēsatione non posse petere debitum licēt teneat matrimonium &c. Et de vxoricidio vid q̄dñt. 1. Bo. & in 4 di. 37. vl. q.

e Quod sūt duo] vide Sco in 4 di. 15 & ibi Vori.

f Quis si cum ignorante] Quia illis atrocioribus segritdol⁹. l. 3. & l. lex Cor. ff. d fi. l. nec exēplū & ibi Bar. C. de fal.

g Fuit ignorās] & filij q nascunt durāte tali ignorantia sūt legitimi fm gl. in d. c. 1. & hoc si publicè ꝯ xerūt. als sec⁹ vt s c. cū inhibitio. §. 1. & ibi gloss. de clan. despon.

h Vel ꝓbabilē opi.] Dicit g' ꝓbabiliter & discreta credulitas ē qñ vidit virū cū ꝯsanguinea sua ī casu illo ī locis suspectis hora suspecta, solū cū sola, ante mřimoniū vel q a publicè dr ab oib. hoc i d. c. ingli,

a Non possET esse inter eos] Si post mortem vxoris eam de facto duxerit separandi sunt. 30.q.1.relatū, & c.fi.e ti.Rō est secundùm Ri.in 4. di 35.nè adulter vel adultera proni essent ad interficiēdū maritū vel vxorem vt possent postea mīmonialiter copulari.

b Sed magis ego credo] Ri. vbi s. ponit hic pro vl. opin.vnde videt approbare hanc opin. per ea quæ dicit Ho. & Ioa. An.in c. 1.de pœnicē.libr.6.quòd quādo doctor ponit plures opi.& nullam tenet vltimam vř approbare sic Ri.i hoc casu nam vltimo loco ponit opin. de fide data, & cōfirmatur quia eadem potest eē rō in datione fidei sicut in nuda promissione. s.nè detur materia machinandi in coniugis mortem.Item de° nō facit differētiam inter iuramentū & simplicem loquellam.Ros im pedimento. 8. §. 2. vř hoc tenere.

c Adulteriū] Solū hoc procedit de iure canonico secundū Car. in d c. significasti,secus est de iure ciuili de text. fin.in l.claudius ff de his quib.vt indi. sed in hoc statur iuri canonico secundū Card.in c.fi.de secū. nup.

d Facit.c in scripturis, & iuri] Ale.in c.fi.e ti.dicit quod ista iura hic allega. nihil faciunt p Io. And. quia habēt locū quando plura concurrunt in eadem persona.

e Non habet impedire] nam hoc impedimētū fuit inductum nè spe cōiugij alter cō iugum machinetur in mortem alteri⁹ quę videtur cessare in isto casu.

f Et hæc tenenda post factum] Quidam parat⁹ semper mordere summam angelicam & cum gladio vibrato vt fetiat dicit, quòd talis concordia non est facienda. Itē Car. Ale. recitat opi. & nullā affirmat. Si ergo autor noster hic more angeli, quærit ponere cōcordiam inter tot & tātos doc quare est redarguendus Ad id quod dicit qd nouum impedimētum somniat sum. nostra &c. ego miror de tāta inaduertētia. Nonne Io.Andr. & do Ant.& alij ponunt hoc impedimētum,quo modo ergo p̄t dicere iste q̄ sumā nr̄a somniat.

g R.secundùm glos.]idem dicit Alexandar.ibid.

h Si ignorabat] Aliās secus.c pi. h.eodem tit.& c. dominus, de secun.nu & hoc si permisisset se cognosci Dicit etiā Ho in d.c 1.vt recitat Ale.ibidem Si mulier certiorata d morte primi contraxit denuo cum illo viro,vel cohabitat vel ad copulam deuenit firmatur matrimoniū nisi protestetur,quòd intendit confirmare matrimonium, quia tunc non cōfirmaret sed ecclesia dic

vt in c.inquisitioni. de sen. exco. aliàs si certiorata de vita primæ vxoris permitteret se cognosci non posset inter eos esse a matrimonium.d.c.fin. & sequuntur communiter doctor. & ideo dic per omnia quādo data fide sequitur adulterium,quia parificantur d c. fi. Secundò requiritur q̄ sit fides data de ea accipiēda, vel eam de facto acceperit in vxorem, quia si fides data non fuisset de ea accipiēda in vxorem non esset impedimentum.Et aduerte q̄ aliqui volunt vt ponit Ric. in 4.di.35.ar.3.q.pe. quòd si solùm nudè promisit,qd non erit impedimentū sed oportet sit fides data vel iuramentum interpositū,sed magis credo b q̄ et ex nuda promissione oriatur istud impedimētum, maximè ante factū. Tertiò requiritur q̄ post matrimonium contractum vel fidem datam vel ante interueniat adulterium,quia solū adulteriū c sine contractu vel datione fidei non inducit istud impedimentum nec cōtractio seu datio fidei sine adulterio,vt c.significasti.eod.tit. 31.q.1.c.1.

1 Quartò requiritur q̄ matrimonium primum esset validū, quia si prima vxor non erat legitima non erit impedimentum, vt in c.significauit,eo.ti.Licèt dederit fidem cum adulterio, & sufficit q̄ primū matrimonium sit cōtractum per verba de præsenti, licèt nō sit consummatum,& etiam si esset separatum quò ad thorum,vt in cap. significauit, & cap.ex literarum eodem tit.

2 Sed quid si quis dedit fidem vni mulieri viuente propria sine copula tamē, & postea mortua vxore accipit tertiam. Et ista tertia viuēte cognouit illam cui dederat fidem 1. R.secundùm Io.And.in c si quis.e.titu. q̄ non poterit mortua tertia eam habere in vxorē, qa constante legitimo mři monio dedi fidem, & cognouit, nec matrimonium intermedium habet remouere impedimentum. Facit c. in scripturis d 8.q. 1. & l.singularia.ff.si cer.pe.Sed Gal.Cal tenet cōtrarium, & sequitur Pa.in d.c.si qs, quia per ipsum videtur recessisse a fide illi data & p consequens nūc reperitur solum adulterium, q̄ non habet impedire. e d.c.significasti,& hæc tenenda post factū, f sed ante illa Io.An.

3 Verum contrahens vna de facto viuente eius vxore qua mortua contrahit cum tertia,licitè possit stare cum ea? R.secundū gl. g quæ cōiter placet doctoribus in c. 1.eo.tit. q̄ sic si cū ista tertia mortua prima vxore contraxit antequā consentiret tacitè vel expressè cum illa quam de facto tenebat,quia matrimonium nullū erat, licèt etiam illa esset ignorans viuēte prima, tamen antequam cum alia contrahat compellendus est cum ea contrahere si ignorabat h cum habere vxorem,

sed

sed ipsa [a] non, & si cũ pluribus ĩscijs ꝯtraxerat locus erit gratificationi [b] secundùm Hostien.

4 Pone ꝙ quidã promittit fidẽ Bertæ ꝙ si sibi consentiet post mortẽ suæ vxoris accipiet in vxorẽ illam quã sibi consanguinea Bertę consulet, q̃ consanguinea consuluit quod accipiat Bertã? ℞. ẽm Asteñ. quòd si talis Berta vel ille q̃ ꝓmisit ꝓbabiliter credebat quòd ꝯsuleret de Berta sic nõ poterit esse matrimoniũ inter eos, qa esset in fraudẽ. Si tñ q̃ fidẽ dedit aut Berta hoc non extimabãt, sed de illa quę ipsi Bertæ eẽt grata & huiusmodi, sic poterit eam Bertam habere post mortẽ suę vxoris ẽm ꝯsiliũ [c] ei⁹ ꝯsanguineę.

5 Secundum crimen est cum quis machinatus [d] ẽ ad mortẽ alicuius, vt possit in virum vel vxorem alterum habere. Procuius intelligentia aduerte. Primò quod si adulterium non interueniat oportet ꝙ ambo. s. vxoratus & illa quã vult habere in vxorem sint machinati ĩ mortẽ alterius, & quod mors sequatur cum effectu. Aliter si vnus solũ machinatus fuisset mortem cum effectu alterius; non esset impedimentum quin illũ habere posset, pp quẽ habendũ mortem alterius procurauit, vt no. Ioa. An. & sequitur Pa. in ca. super hoc co. ti. [e] licèt do. variè loquantur in c. 1. de cõuersi. in fide. Si verò adulteriũ interuenit sufficit machinatio vnius tantùm cũ effectu, vt sit illud impedimentũ. Facit. c. si quis viuẽte 31. q. 1. Et sic intellige. d. c. super hoc. Sed si effectus homicidij non interuenit, machinatio etiam cũ adulterio non inducit istud impedimentum, vt no. Io. An. in d. c. super hoc.

6 Sed pone quòd interfecit alterum, sed non ea intẽtione vt alterum haberet in cõiugem, sed ob causam aliam? ℞. quod impedimẽtum istud non erit secundùm Ber. & Hostien. in d. c. super hoc idem dic vt supra per omnia si homicidiũ mandauit vel consuluit & sequutum est [f]

7 Quid si ratum habuit? Respon. quòd si nõ sit operatus aliquid, vt occideretur ratihabitio non inducit istud impedimentum, siue sit factum homicidiũ nomine suo siue non, & secundùm glo. in cap. si quis viuente. 22 q. 1. & gl. in c. 1. de conuer. in fin. Vincẽ. & Io. An. & Pa. in d. c. qa edictum de matrimonio ẽ ꝓhibitoriũ. c. cũ apud. ð spõ. vide etiã quod dico. supra consentire. §. 4. quasi in fi.

uos separare & non permittere eos cohabitare in copulam fornicariam. c. nemo & c. meretrices. 32. q. 4. Et si vir pendente compulsione, qa ecclesia vult eum cogere ad ꝯhendum mr̃imoniu cum secunda ad instantiam eius ꝯhit cum tertia, tenet illud tertiũ matrimonium licèt debeat ei indici pœnitentia

a Sed ipsa] Scilicet non compellitur. c. a deadul.

b Gratificationi] Quia q̃cunq; certificatã ð morte prioris, primo cognouerit post mortẽ lcĩmè illã tenebit. capi. veniens. extra. eo.

c Secundùm cõsilium] Istam q. ad literã mouet Rica. in 4. di. 35. vlt. Ar. Et vbi dicit ꝙ fraus nemini debet patrocinari. allegat. c. aduersus. § cæterũ. de immu. eccles. Et facit. ca. ex tenore de rescri.

d Cum quis machinatus] No. ꝓ intelligentia Machinatio tripliciter dicitur. Primò a mache qđ gaude, aut gaudium signat. Et sic machina est molitio, & qui quęrunt vt proximus in malum ruat ꝯ eũ machinari dñr, & gaudent de ruina. Dicitur secũdo Machina a machera & est gladius acutus machera, & sic ẽ cogitatio, & machinari est cogitare in quacunq; re, vñ venit mentis acuties. Tertio dr̃ a Machus, quod ẽ bellum, vnde descẽdit gallimachiũ, & tũc instrũa guerræ machinæ dicuntur, & hoc tertio modo pt accipi hic. De secunda acceptione. Iuue. saty. 7. Ostendatur ames nomen vtrumq; macherę. i. gladij &c.

e Licèt do.] Secundùm Scotum. in d. di. 35. quarti. Si hæc conclusio seu adulter in mortem viri adulterę machinetur hac cõscia, seu solum machinetur & fidem det non stante coniugium. Probatur hæc conclusio in c. 1. de conuer. in fi. imo sola in mortẽ machinatio, si sit vxore conscia & sequatur effectus, & impedit ꝯhendũ & dirimit ꝯtũm, hanc sñiam tenent cõiter doc. in d. c. 1. & in d. c. sup hoc post glo. Et Ri. in 4 d st. 35. vbi alleg tres cõpnes, qua re machinãs in mortẽ viri vel econtra, nõ possit adulterũ in maritũ hr̃e vna est criminia enormitas: alia, qa adulter peccauit in mr̃imoniũ ĩterficiẽs lcĩmũ vxoris virũ. Tertia nè adulteri ꝓp adulterarũ amorẽ essent ꝓni ad interficiẽdos maritos earũ, vt eas haberẽt vxores, & pro opi. cõi adducit Ale. tex. in c. si quis viuẽte 31. q. 1. dũ dicit aut mulier virũ q̃ mortuus fuerit occidisse notet, dr̃. n. ibi. Quisquis poterit in vxorẽ ducere quã p adulteriũ polluit post pactam pniam nisi &c. Et sic lex notat actum.

f Et sequutũ ẽ] De hoc est tex. in d. c. 1. de cõuer. in fi. & vtrobiq; p gl. Idẽ Scot. in 4. di. 35. Hoc tamẽ intellige ẽt si ille q̃ interfect⁹ ẽ in bello, hoc aio interficitur dũmõ vxor de hoc non sit conscia, vt patet i d. c. 1. tenẽt hoc Pan. post Io. An. in d. c. 1. & Car. in dicto cap. super hoc, licèt Hostien. & Inno. videantur aliter velle.

g Siue non] Idem tenet Sco. in d. dist. 35. quanquam & in delictis ratihabitio retrotrahatur, & mandato comparetur. l. 1. § sed & si, cum quis. ff. de vi ar. vide, supra consentire. § 4.

8 Quid si alter eorum q machinati sunt fit infidelis? R quòd nihilominus conuersus non poterit eam habere, pro qua habēda virū eius occidit. ar.d.c. primi, de conuer.infide.

9 Quid si habens vxorē committit adulterium cū Berta & sibi dicit, si non haberem vxorem acciperem te in vxorem postea interficit vxorem, non tamen eo proposito vt Bertam accipiat? Respon. Gaspar Calder. Et recitat. d. Anto. de Sancto Georgio in d. cap. super hoc, quod poterit Bertam accipere in vxorē, quia nec hic est fidei datio per verba præmissa, nec homicidium fecit eo proposito, nec adulterium cū dicta machinatione. Sed Car. ipsum reprobat dicendo quod non teneret matrimonium cum dicta Berta, quia non attēditur quā do adulterium interuenit an machinatio interuenerit ex proposito habendi eam an nō. Et istud tene ante factum, sed post factū tenerem opinionem Calde. quę est verior de iure.[a]

IMPEDIMENTVM X.

Dr cultus [b] disparitas. Nā null[9] fidelis siue baptizat[9] pōt ɔhere [c] cū nō baptizata, ēt si sit cathecumina, [d] nec simpliciter, nec sub ɔditione ɔuertēdi ad fidē, & si ɔhit mr̃imonium nullū est, [e] 28.q.1.c.caue. & c.cū non oportet, & ibi no. Hug. sponsalia verò sub conditione si conuertatur bene valēt. Vnde quamuis nō baptizatus crederet oēs atticulos fidei, tñ matrimonium contractū cū tali à baptizato n̄tenet, vt d.c.caue.

i Verum matrimonium possit esse inter infideles? [f] R. ꝙ sic, vt patet in c.gaudemus de diuor. vnde si in fideles conuertant̄ possunt stare ī matrimonio contracto ſm ritus eorū, nisi fuerit contractum in gradibus diuina lege ꝓhibitis, de q bus habes supra impedimē tum. 6. dicit tamen Pet. in 4.di.39. ꝙ posse esse, quòd eorū matrimoniū nō esset cōtra legē naturę nec diuinam, & tñ nō teneret, puta quia esset contractū contra eorū statuta ipsum annullātia, quia si nihil possunt, talia statuta cōtra matrimonium inquantum sacramentum est, possunt tā men iniqtum est fędus humanū sicut solū est indeli bus, & ideo si conuerterentur tales oporteret ꝙ denuo contraherent, ꝙ no. ꝑ limitatiōē d.c. gaudemus.

2 Verū matrimonium in fidelium excusēt actū cōiugalem? R. ſm sanctum Bona. in 4.dist.39. ꝙ sic, quò ad culpam & consequenter pœnā, si affectio libidinosa nō interueniat. non tamen acqnirunt palmam, quia nullla dat̄ eis gratia

a Verior de iure] Prohibitio ista quæ nascitur ex machinatione est de iure positiuo, facit. c. cū olim secundo in 4. glo. de offi. deleg. Vbi de Dauid & Bersabeæ, idem tenet glo. in d. c. si quis viuente. Alter n. Dauid Bersabeę non potuisset habere in vxorē, de quo ēt per Sco. in 4 dist. 35. Sed quare non est lapidata Bersabeę qū quidem Leui. 20. mādat̄ lapidari dicit Sco. ꝙ iustius fuisset si eam lapidari fecisset, & si dicas non qa seipsum lapidare debebat, ex quo fuit in crimine soci[9], ɔ, quia vel nó excusas eū per hoc vel oportet dicere ꝙ socius in crimine non teneatur ad eandē pęnam: publicā inferēdā ad quā teneretur si non esset socius Si āc excusas eū denū ponendo illā p hoc quod remisit sibi illā pęnā legis, hoc nō habem[9] ex scriptura, sed nec poterat ipse ɔ legē diuinā, sed dicēdū qa hoc fuit peccatū priuatum, ideo pęna publica non erat inferenda, & hoc est rōnabilius &c.

b Cultus] No. triplicem cultum esse dispositionē primus in mēte, vñ super illud. Exo. 20. Nō adorabis ea, neq; coles. Dicit gl. adoratio sit exteri[9] sed cultus interius. Et hoc modo habens fidem spem, & charitatem qui ē verus cultus dei, alio modo colit deū, quá nullum eorum habens. Secundum dicitur exterior exhibitio, aut reuerentia aut deo vero aut deo ficto, secundum quod loquitur Paulus ad Rom.c.1. de Philip. perfidis & coluerunt & seruierunt creaturæ &c. Tertiò dicitur cult[9] ornatus exterior secundum quod dicimus hic habitat in cultu regio, primo & secundo modo capitur hic. Vide Vorilig in 4. distinct. 38.

c Potest contrahere] Ratio habetur. Exo. 34. & Deuther. 7. vbi dr̃ non accipies vxorē filijs tuis de filiabus alienigenarū nē traducant eos post deos suos, & prīma Corinth. 6. Nolite iugū ducere cum infidelibus.

d Cathecumina] Cathecuminus est infidelis, vt dicit gl. in d. caue, & est mēbrū diaboli, qa si moreretur ante baptism. dānaret̄, vt dicit gl. mag. circa n. c. i c. 1. 30. q. 1.

e Matrimoniū nullū ē] Ante legē scriptā licebat fideli ɔtrahere cū infideli qa nulla lege ꝓhibebatur vt patet d Ioseph. Gene. 41 & de Moyse cū æthiopissa Numeri. 12. tēpore legis scriptæ ꝓhibitū fuit filijs Israel ɔhere cū cananeis pp eorū puersitate, sed cū alijs n̄ fuit ꝓhibitū, vt patet Hester. 2. Modò aūt nō licet, & potissima ratio est qa ibi nō est pfectè bonum secramenti neque perfectè bonū prolis neq; fidei, ideo ecclesia illegitimauit & ꝓhibuit, & tpe. l. scriptę patet ꝓhibitio. 1. Esd. 9. & 14 nec obstat d Salomone, tertij Reg. 11 qa peccauit ɔ legem patet Deu. 17.

f Fidelis inter infideles] Matrimoniū dicitur aliquā legitimum

legitimũ & non ratũ, & hoc est apud infideles, quia possunt contrahere ſm ritus & eorũ leges pp quod est legitimum, non tamē ratum quia potest dissolui. Aliquando ratum & non legitimum est, & hoc est quod ſnitur inter fideles sine solēnitatib. Aliqñ legitimum & ratũ est, qñ interueniunt debitę solēnitates hæc Rich in 4. di. 39. & etiam S. Bon. & ponitur hæc in c. fi. 28. q. 1. Nec obstat quod dicit Apost. 1 Corinth 7. Si quis frater habeat vxorē infidelē & hæc consentiat habitare si eū dimittat qa intelligitur, si est spes cõuersionis eiꝰ, secundũ Scot. & poterat esse matrimoniũ inter infideles; vt pater de Ioseph, de Moise, de Hester. Quia ꝓhibitio fuit facta solum de Cananeis nè Iudęi verterent, sed quia extat ꝓhibitio ecclesiæ ideo non extat mřimoniũ. Alij dicunt rationem prohibitionis esse, qa baptismus est ianua sacramentorum &c. propter defectũ fidei [a] con cor. Ri. ibidem.

3 Verum infidelis conuertens se ad fidem possit vxore dimissa aliam fidelē accipere? ℞. Pa. in c. quanto de diuor. quod eo ipso qđ alter coniugum non vult cohabitare fideli cõuerso, vel si vult cohabitare non sine iniuria creatoris vel sine peccato dissoluitur matrimonium in infidelitate contractum, & potest contrahere cum alia fideli, nec oportet iudex statuat tēpꝰ, sed sufficit clarè perpēdat, ꝙ nō vult ei cohabitare secundũ Pa. in ca. gaudemus de diuor. Si verò vult cohabitare sine eius inductione ad malum, vel sine peccato, sic non potest cum alia contrahe e infideli viuēte sed non tenetur cohabitare cum ea si non vult conuerti. 28. q 2. si infidelis no. Ric. in 4. dist. 39. Si tamē antequam aliam accipiat per verba de præsenti conuertatur illa quæ priꝰ erat obstinata, tenetur eam accipere, nec aliam poterit ducere, [b] vt notāt communiter Theol. in 4. di. 39.

4 Quid si infideles habeat plures vxores? ℞. ꝙ illa cũ qua primò contraxit erit eius, [c] & si simul duas accepisset sic nulla eius erit vxor, nisi vna illarum habuisset impedimentum quo eā accipere non potuisset, qa tunc alia esset eius vxor. d. c. gaudemus.

5 Quid de vxore quę repudiata alteri nupsit? Respond. quòd vir non poterit ei obijcere fornicationem, sed tenetur [d] si vult ei cohabitare sine peccato eam accipere, si vult vxorem habere, aut saltem cõtinere. d. ca. gaudemꝰ. in gl. habitationem tria sunt tempora cõsideranda. s. prouinciæ ecclesiæ, tempus modernum, & tempus inter medium. Quia enim primo tempore passim conuertebantur iudæi, & infideles, ideo poterat cõiunx cohabitare alteri propter spem &c. Mediō tempore iudæi reddiri sunt obstinatiores, iō non est habitatio cũ eis suadēda, ga cessat spes &c. secus de gentilibus. Moderno verò tpe qa iudæi, & gētiles sunt pro maiori parte obstinati prohibetur illa habitatio a conuerso, si diligenter infidelis admonitus noluerit conuerti. Sed pone tu dicis statim esse solutum matrimonium si conuertatur pofitea infidelis, & alter ad vota alia non transiuit, nunquid tenetur illam accipere, dr ꝙ nō, sed nec aliam pt accipere, non qa vinculũ sit restitutum sed qa cautũ est impedimentum a iure positiuo, secundũ gl. in d. ca. si infideli. Et Ri. vbi supra, & ita exponit ibi

Ponit Sc. in 4. di. 39. esse matrimoniũ de iure diuino.

a Propter defectum fidei] Non ob. illud si opponatur. Ro. 14 Omne qđ non est ex fide peccatum est, qa respondetur secundum S. Bon. ad intelligi quod non est ex fide, id est contra conscientiam quia quicquid fit contra conscientiam, ędificat ad gehennam. Vel secundũ gl. in c. 1. 28. q. 1. exponitur, idest quod fit ex certa scientia contra fidem est peccatum, de pœn. di. 7. his auctoritatibus, Idem quod S. Bo tenet. Nico. de Li. ibidem, vide in d. c. 1. in. §. ex his & Ric. in di. 39. & 11. di 41.

d Poterit ducere] Ale. in d. c. quanto, facit hanc dist. cum Ric. & S. Bonauen Et quod statim fit solutũ matrimonium triplex ad hoc valet ratio, prima est matrimonij imbecillitas, quæ resultat ratione significationis imperfectę quā habet apud infideles ratio defectus baptismi, vnde dicitur matrimonium legitimum, & non ratum &c. Secunda est cultus disparitas, quia tunc aduenit alteri personæ fortius vinculum &c. Tertia est iniuria Dei, & matrimonij, quæ repugnat vinculo quo fidelis Deo alligat. Prima ergo ratio ad solutionem vinculi facit possibilitatem, secunda disponit. Tertia verò dissoluit. Circa etiam co-

quę volebat matrimonij vinculum esse restitutum iure postliminij, vt in aut. de Nestorianis. C. de hæreticis. De hic vide per gl. in d. c. gaudemus, per Arch. 28. q. 1. Si infidelis & q. 2. si infidelis &c.

c Erit eius] De hoc habetur in d. ca. gaudemus. Sed quid si moritur illa prima qua viuente contraxit cũ alijs pluribus, & consummauit, videtur nullam esse vxorem. Arg. de eo, qui duxit in matri. quam pollu. p adul. c. fi. In contrariũ facit d c gaudemus. i. Resp. vbi non arctantur canonicis constitutionib. quia nihil ad nos de his qui foris sunt, secundæ Cor. 5. vnde prima cum qua consummauit debet dici vxor eius & eum sequi debet si vult. Imo ille esset cogendꝰ ſm iura canonica illam ducere. Vnde fauore fidei videt ꝙ prima secundũ Ho. Io. An. & Bur. ibi sit vxor eiꝰ, quamquam de iure nulla deberet esse vxor, quia iure diuino, & humano quis non debet plures vxores ducere. d. c. gaudemus. §. 1. & hoc tenet Car. ibi. si tamen sequitur conuersum ad fidem videtur ex nouo consensu matrimonium conualidari. d. c. gaudemus. in. §. fin adeo ꝙ conuersus fauore fidei compellitur in eam consentire.

d Sed tenetur] Et rō est quia dominus in euāgelio Matthæ.

Matthæ.19. reprobauit illum libellum repudij, at tamen maritus qui eam repudiauit, si ipsa cum alio contraxit non poterit ei fornicationem obijcere, quia autoritate legis mulier hoc fecit. Facit.24.q.4. qui peccat, & l gracchus.C.de adul. Facit quod no. i c fraternitatis, d frig. & male. Et in l.iustè. ff de acqui.pos. Et ad de secundũ Tho. in 4.di.39. Si iste vnã repudiauit, & aliam accepit, & postea conuertatur. Si prima conuertitur tenetur eã accipere & non secundã.

a Secundùm Hugo] Non inueni in vi[illegible] c. non infidelis Hugo. hoc dicere. Distinctio tñ op.i. ma est f̃m Tho.

b Coniugij sacramentum] vinculum coniugij nõquã amittitur viuentibus coniugibus 27. q. 1 c. 2 Sicut nec baptismus, vel ordo. 1.q.1 Qđ q dam, & licèt videatur maior iniuria sequi creatoris propter apostasiam vnius fidelis, vt dicit tex. in d.c.quantò magis .n. delinquunt fideles [illegible] in fideles in infidelitate remanẽdo. 33. q.4 In ea forum [illegible] de vo o.c. mag [illegible] matrimo[illegible] quoad vin[illegible] quoad thorum, [illegible] ad [illegible]tur [illegible] re, [illegible] si velit religionem intrare, [illegible] quanto ia [illegible] per illum text.

c [illegible] Card. Alexand. i. in c. gaudemus, de [illegible] hanc [illegible] esse piam & sequendam [illegible] ex hoc retrahantur infideles a conuersione. [illegible] contraria opinio de iure videtur verior, v[illegible] eam.

d Sequi fidelem] [illegible] mortuo patre pupillus [illegible] apud illas personas, quæ ipsius pudicitiæ possunt insidiari. l. vltim.ff. vbi pu. edu. de. Et licèt adultus infidelis relinquatur propriæ libertati, intellige quò ad baptismum, quo tamen ad alia non perdit pater patriam potestatem si conuertatur ad fidem, vt ibi no. dicit Pa.

6 Vtrũ vir conuersus possit intrare religionẽ, vxore volente ei cohabitare? Res. q̃ sic, f̃m Hug. a in d.ca. si infidelis vero cõuersionis eius sit aliqua spes non debet intrare f̃m Th. in 4 di. 39. qđ si non est spes conuersionis, potest intrare prius vxore requisita de conuersione.

7 Vtrũ vno coniugum ad infidelitatẽ reuerso dissoluatur matrimonium contractũ inter infideles? Res. q̃ non c.q̃siuit, đ diuor. vn de tex. ĩ c. quãto de diuor. dicit q̃ sacramentũ fidei, idest baptismus ratũ efficit coniugij sacramentum. b

8 Quid si fidelis ɔtrahat cum hæretico, vel scismatico? Res. q̃ tenet matrimoniũ f̃m communiter Theo. in 4.dist.30.

9 Vtrum mulier conuersa ad fidẽ gaudeat priuilegio dotium in l. assiduis. C. qui pot. in pigno. habeantur? Resp. Pa. in c. placet de diuor. q̃ sic, c allegat multa.

10 Quẽ debet sequi ꝓles infidelis? Res. q̃ si est adultus sequatur quẽ voluerit, si aũt minor cum salus eius dependet a parentibus, dẽt sequi fidelẽ. d vt probat in c. ex literis, de ɔuer. infide.

IMPEDIMENTVM XI. Dicitur metus e seu coactio, quod impedit & dirimit matrimonium ex ipso contractum c. cum locum de sponsa. Sciendum tamẽ quod duplex est coactio, de qua in l.1.ff. quod met⁹ causa. l. absoluta per vim, vt puta cum quis capitur ligatur, & hæc non potest cadere in consensum, sed benè in copulam carnalem vnde in casu quo copula fa ceret matrimoniũ sic coacta copula non facit, argu. l.dist. presbiteros de spon. veniẽs el 2.31.q.2.c.1. & 2. Quædam est coactio conditionalis, scilicet coactio per metum, vnde si metus sit iustus vt ille qui potest cadere in constantem, scilicet mulierem quoad mulieres quas minor met⁹ excusat, vt not. gl in d c. cum locum, vel virum quoad viros. Ideo text. in c. consultationi de spon. ꝓpter hoc dicit metus quis possit cadere in constantem, f sic matrimoniũ tali metu contractum ipso iure est nullum g vt tenet glossa in capit. veniens. el primo. de spon. & communiter doctores, secus si contrahatur ex maiori metu, q̃a sic

e Metus] Differt a vi vide infra Met⁹ in prin. & in §. fi. & quo tuplex vis vide. supra vis §.1. vide S. Bo Ric. Sco. in 4.di.29. & Pa. & Ale. in ca. cum locum de spons. Vel secundũ Io. An. ibidem Met⁹ est qui infertur minis vel verbis vnde dixit Inno. in ca. cum nobis de ele. quod probabilis probatio sufficit ad metũ probãdum, q̃a si verisimiliter aliquis dubitauerit de aliqua molestia, & no. Bal. in rub. extra quod me. causa. Et Angel. in l. metum. ff eo. coactio vero dicitur quæ actu ipsi infertur, & ideo dicimus causam esse duplicem, aliam præcisam aliam causatiuã, vt no. in c. sacris p glo. extra e Secundo sciendum q̃ vir constãs medius est inter pertinacem & inconstantem, vide Ric. in 4 dist. 29. & ibid. per Sco. in 1. art. versi. ad quæstionem & S. Bonau. ibidem.

f In constãtem] Scilicet virtuosum, & talis ẽ metus ænormis læsionis corporis, vel seruitutis, vel stupri vel mortis &c. Et intellige quando talia mala intentantur ab illo, de quo præsumit probabiliter vir constãs illum talia velle & posse sibi inferre Nam si rusticus & impotens hæc minaret non esset timendus &c. secundùm Ri. & S. Bo. in d. di. 29. de quo in c. causam matrimonij, de of. deleg.

g Ipso iure nullum] idem concludunt. S. Bon Scot. & Ri. vbi supra & Canonistæ præcipuè Pa. & Alexã.

in d.cap.cum locum.vbi late.Et sic non est necesse ꝙ rescindatur per actionem ꝙ me causa,gl.in l.1.in fi. ff de aucto.tu.gl in l.cum mulier.§. si dus metu.ff.ꝙ me.causa.Old.con. 263. Bal in con. scismatis.5.col. positus post rub.C.si quis ali.te. prin. Secus si matrimonium contra ha u dolo, quia nedū valet meto iure.Imo & in effectu quia nō pt rescindi actione de dolo glo. est in c.penulti.quæ est gl ū.quam Pa no.bis exclamat pro sing & limitat,quod me.cā. & per illam glo. dicit ibi. Imo ꝙ si mulier de lo p suasit se habere multas facultates,& am plas,& ita dolo circūue nit iuuenem vt eam acciperet in vxorē, & postea repeŕit ·hil habere, ille dol° nihil officit matrimonio.& similiter io quotidiana quæstione,de terminat Bal.de socero qui promisit instituere generum hæredem,si caperet filiam suam in vxorem, & postea eum decepit qa nil sibi reliquit i testamento. In l. cum Archimedo rana.C. vt i pos. legat & similem glo. habes in ca. cōstituit. vbi gl. fin.11.q.3.&in l. a diuo pio. ff. de ri.nup. & ideo licèt æquiparētur dolus, & metus l. dolo, & metu, C.de inut.stip.tñ hic ē magna differen ia , prout etiam not.gloss. in d.capitul.constituit.

contractum tenet [a] & hoc vide dic, vt infra Metus. §. 7.& 8.

1 Quid si ratificetur per sequentem consensum tacitum matrimonium metu cōtractum? ℞.ꝙ matrimonium erit verum,si aliter [b] perseuerat in pristino consensu libero,quia licè: consensus tacitus per se nō sufficit ad matrimonium contrahendum sufficit tñ cum expressione exteriori quæ præcessit secundū Ri. in 3. di.29 quod notabis.

2 Quid si mrimoniū metu contractum confirmeē iuramēto? ℞.magis probabiliter ſm Ri.in 4.di.29. ꝙ non tenet,qa quòd non ē [c] non pt ratificari, & de hoc dic vt s̄.Iuramētum.5.§.9.

3 Vtrū per copulam sequētem ratificetur? ℞.ꝙ non , nisi cōsentiat iu mrimoniū licèt præsumatur consensus se si non reclamat.[d] si pt se cundùm Pet.in 4.di.24.

4 Quid si met° mortis carceris,& huiusmodi , q pñt cadere inconstantem virū nō inferat personæ quæ hēt contrahere , sed eius filijs vel filiabus? ℞ ꝙ nihilominus reddit mrimoniū nullū ſm Ri.vbi supra. Nā idē iudiciū fit de metu qui infertur personæ propriæ cū eo q infertur psonæ filij,& vxoris & huiusmodi .

IMPEDIMENTVM XII. dr ordinis. vnde aduerte ꝙ si quis post successionē ordinis sacri i.s. sacerdotij Diaconi aut subdiaconi cōtrahit matrimoninm dirimit, vt in ca.vnico de vo.li.6.& est excommunicatus [e] ipso facto,vt in cle.eos,de consan.& af. Si verò contrahit post susceptionem minorū ordinum nō dirimitur, sed in officijs non ministrant si sunt clerici occidentales,& bñficia non assequunt,& iō ordo sacer impedit & dirimit,non sacer solū ipedit.s. si volūt remaneri i miniſte.

1 Sed quid si sacer ordo superueniat matrimonio iā contracto, nūquid dirimit? Respond.dic vt. infra. Matrimonium.4.§.8.cum seq.

IMPEDIMENTVM XIII. dicitur ligaminis , scilicet cum quis alteri coniugi est ligatus.

1 Vtrum alligatus alteri p sponsalia possit cum altera contrahere. Vide sponsalia §.20. cum seq.

2 Vtrū obliga'us mrimonialiter alteri possit cū alia contrahere? ℞.ꝙ nō,& his qui nomine suo non iussu eius in cu° ē potestate vel nomine eius quam hēt in potestate bina sponsalia ꝯtraxerit,vel binas nuptias [f]

cauerit ꝯhen do,si congruo tpe non expectauit liberū consensum alterius tacitum vel expressum . Aut non ꝯxit,& tunc ſm iudiciū ecclesiæ præsumetur in eodè consensu permanere , quia qui in aliquem semel consensit amplius non potest d[...] ...
[...] negaret [...] p[...] [...] sensum [...] de [...] d[...] [...]pub.fin tamen [...] Deum non est matrimonium verum, quia tale non potest esse sine consensu con[...] interioris, seu qui uter° fuit in vtroque, tūc ad hoc vt sit verum matrimonium requiritur nouus consensus liber ex vtraque parte sed nō noua exterior expssio. Ita not.S.bo. & Rica.in d.di. 29. quæst.

c Quia qd' non est]Opi Ri tamē gl.in c Abbas ꝙ met. causa. & ibi Pa. qui et subdit ꝙ non debet venire contra iuramentum nisi petat absolutionē, vt c.si verò, & c. verum.de iu.iur & idem dicit Pe. in foro conscientiæ esse consulendum, vide Rica. vbi supra vbi ponit pulchriandi. de iurante . i. an iuramentum ratificet promissionē de pñti, de futuro & de preterito.

d Si ñ reclamat] Idē est si paru° vel leuis metus incussus & pmitteret se cognosci fictñ interius nō cōsentit quoad Deum non est matrimonium secundùm Ric vbi supra.

a Contractum tenet] Idem Ri.c.& cæteri vbi supra. & c. veniens secundo,& quod ibi no.de sponsa.& in telligentiam in iudicio ecclesiæ quam Dei.

b Si alter] Si aūt psona ligata resiliuit a cōsensu añ consensū sequentē alterius, tunc aut cōtraxit matrimoniū a liud, & tūc dico secundū tenere,quāuis pec

e Et ē excōicat°] Si cuact° ꝯhit coactiōe lata,sic non est excōicat° c.sacris ꝙ me.cā. si vero metu q cadit i ꝯstantē virū vł l gari de rigore , sed de æquitate vł ꝙ nō,facit de sen ex.significauit,huc gl. in d.cle.eos in ver matrimunialiter & dic. vt ibi per doc

f Binas nuptias.] sc.licèt de spō.duorum & hoc ēt est verum

verum si primum matrimonium non sit consumma tum secundum at sic. in patriarchis verò hoc erat ex spiritu sancto ꝙ haberent duas vxores, vt in c. gaudemus § 1. de diuor. vide Ri. in 4 di 33.

a Infamis l. eum qui. C. de adul.] Et plus voluit d.

Cui ille affirmauit esse gl. de hoc in d. c. ex publico; & Papa respōdit, maledictus q te docuit illam glo. innuens ex hoc non debere fieri nisi ex magna cā.

e Si verisimiliter psumitur] Ista questio apud doc. est dubia quia d. Ant. in d c. in præsentia dicit quòd

sit infamis a ipso iure. l. in fi. ff. de his qui no. infam. & efficitur bigam' sm ꝙ dixi supra bigamia, & debet ieiunare per 9. dies in pane & aqua, quod vocant carenam. s. quadrigesimā sic dictā, qa caret cibis. & 7. seq. annis pœnitere. c. accepisti de spon. du. & no ꝙ sponsalia propriè sunt per verba de futuro & nuptię per verba de præsenti, vt nota. gl. in l. 1. ff. de spon.

3 Vtrū ex dispēsatione Papę post matrimonium contractū possit quis alteri nubere? R. ꝙ si matrimoniū nō est consummatum b Papa pt dispensare vt no. in c. ex publico. de conuer. coniug. Vnde dicit Ho. vnū mirabile qd recitat Pa. in d. c. ex publico, Papa ex consensu vtriusque spōsi potest ex potestate absoluta dissoluere matrimonium non consummatum, nulla alia causa subsistente, sed de potestate ordinata non potest sine causa & cum hoc d. Hostien. transeun cōiter doc. Si verò matrimoniū est cōsummatum inter fideles, si Papa non pt dispensare qa cum matrimoniū consummatū consistat in facto non potest haberi pro infecto,

32. q. 2. si paulus. l. in bello. §. factæ. ff. de cap.

4 Vtrum mulier credēs virum mortuum possit contrahere cum alio? R. si verisimiliter præsumitur de ei' morte, sic ꝯhere potest sm aliquos vt no. in ca. qm frequēter vt li. nō cont sed tu dic ꝙ debet habere certum nuntium de morte viri. de spon. in præsentia. de secun. nup. c. dominus, nisi velis dicere ꝙ satis est certificata quando hēt violentas suspitiones d post expectationē aliqualē. Et aduerte ꝙ vnus testis sufficit, vt in d. c. in pñtia. Excusat etiā ab adulterio qñ probabiliter credidit mortuū virū, & cū alio ꝯxit. 34 q. 1. cū p bellicā. an āt possit exigere debitum vel reddere e dic vt supra 4 Impedimē § 8.

5 Quid si qs credens vxorē viuere suā (q̄ ñ mortua est) ꝯtrahit cū alia? R. ꝙ matrimoniū est ex quo non viuit f sm Ro. Hu. tñ in d. c. cum per bellicā, dicit ꝙ si credebat hoc sibi licere ēt viuente sua erit m̄rimonium si modò prima mortua est. Si verò non credebat licere, sic matrimoniū non erit quia non maritali affectu sed adulterino ei ꝯ

An. in con Tiu', vxoratus. Quod non solùm l. eū qui duas extēditur ad pęnā infamiæ, sed etiā de reliquo sit arbitraria. Et vbi pœna est arbitraria iudex potest arbitrari vsq; ad mortem, vt vult gl. in §. in summ. Inst. de iniu. Qd secundū qualitatē psonarū poterit iudex punire eum q duas vxores accepit i pœnam mortis. Puta quia ignobilis accepit nobilem cum aliā haberet iponetur pœna mortis. Puta quia nobilis accepit ignobilem cum aliam haberet imponetur pœna mortis & si non sit tāta disparitas mitigabitur pœna, hæc Alex. in d. c. accepisti. vide ibi etiam Pan.

b Non est consummatū] vide Pe. de An in c. canonū statuta. de constitu. col. 14 ver. circa matrimoniū & Io An. in regula act' in mercurialib. lib. 6 Ale in ca fi de spons. duorū vbi plenè, & cōcludit vt hic. Rō qa matrimoniū ꝯtū & non consummatū representat vnionē quæ est inter Deū, & aiam q̄ vnio diuid i per peccatu mortale ꝙ animā gratia priuat. 9 cri... & §. alias 2 s. d. ideo pōt diuidi. Sed cōsummatū equiparatur vnioni q̄ est inter Christū & ecclesiā siue inter Christū i. diuinitate & humanā carnē quam in vtero virginis suscepit qua quidē vnio indiuidua ex quo semel fuerunt vnita ... nō pōt diuidi. Sed ... tamen Pa. vbi supra Papam respondisse cuidā petenti dispensationē. in matrimonio non consummato se non posse facere,

mulier excusatur ab adulterio licèt nō hēat certū nuntiū de morte viri, olim secūdū leges erat expectandū qnquēniū. l. vxores. ff. de diuor. & d. c. in præsentia facit mentionē de septennio, sed ista tēpora sūt sublata in aut. hodie. C de repud. cū opi. d. Ant. est cōis opi. Excepto Pa i d. c. i psentia, vide ibi Ale. q latè disputat post Cardi. ibi. Ego credo cōclusionem hic positā esse tutissimā i foro cōscientię, & id cōr dicit d. Ant habere locū in foro fori; sec' in foro poli, qa mulier dēt aduertere, & inqrere antequā trāseat ad secūda vota, qa talis res requirit magnā diligētiam neq; de facili se dēt exponere periculo peccati mortalis.

d Violētas suspitiones] Puta qa diu stetit, vel senex recessit, vel egrotus, vel qa ē fama publica.

e Vel reddere] Sed qd si prim' reuertitur vel aliter de vita eius constituerit? R. ñ statim dēt recedere a secūdo & redire ad primū, qd si non fecerit adultera iudicabitur 34 q. 1. cū per bellicā. c. cū in captiuitate, & 1 si vir ... primus quoque eam recipere tenetur vt in d. c pater. Nisi fortè illa postq̄ ... de vita primi pmisit se cognosci a scdo. Et sic adultera fuit. hac supplementū hic. §. 1 in fi.

f Ex quo non viuit] gl 34 q 1. in princ. dicit ipsam teneri adulterij pœna, sed adulteriū non commiserit, sicut qs actione furti tenetur. licèt non commiserit, vt l. si quis. C. de fur. Mitius tamen punietur

Publicè

a Publicè honestatis iustitia] Istud impedimentum habuit hoc tamen propter defectum nominum secũdùm Hug 27.q.1.si quis, & Ge prius Archi.in c.1.de sponsa.in 6.Nam nulli ex cognationibus spiritualibus legali vel carnali attribui poterat. Vnde non videtur nomen decentius occurrere potuisse Nam inspicim⁹ in materijs non solum quid liceat, sed quid honestũ sit. l.semp. ff. de rit. nu. secundũ Ho & no.in c.nõ debet, de consan.& af in si vl gl. publicè, & honestũ est vt qui consanguinei spõsa fuit mecũ cõtrahere, non possit, & vt dicit Io.An l. Meminit se legisse i cronica Ezelini de Romano q̃ pestilientes guerræ q̃ suo tpe fecerũt in Marchia Taruisina ob hoc habuerũt principia quia despõsatas p consanguineos a consanguineis in vxores accipiebantur.

b Quia dirimitur] Scilicet omni tpe.d.c. sponsam,& sic ẽt mortua sponsa sicut & mortua vxore durat affinitas, quoad hunc effectum,licẽt non quoad alios effectus. text.est nor. quẽ ad hæc ponderat Bar.& Ant. in l.cuieorũ.§.si. ff.de postul.

c Non põt perueniri] Bal. in c.cũ Romanũ.de offi. dele. vbi vult q̃ vbicũque lex requirit certam tẽpus quod intelligatur completũ, & de momento ad momentũ,gl in l.3.§. minorẽ. ff. de minor. nisi aliud lex declaret, vel nisi sim⁹

iungitur, nisi post q̃ scit q̃ est mortua ei coniungatur maritali affectu perseuerãte alia parte in affectu maritali,alias non & ẽ verius.

IMPEDIMENTVM XIIII. dicitur publicè honestatis iustitia a q̃ est ꝓpinquitas ex sponsalib. prouemẽs robur ex institutione ecclesiæ trahens propter eiusdẽ ecclesię honestatem,vñ impedit & dirimit tam matrimonia quàm etiam sponsalia sequentia non præcedẽtia.vt in ca. ex spon alib.de spon.li.6. Et ista publica honestas iustitiæ cũ sit quoddam simile affinitati, ideo impedit ẽm illos gradus secundùm quos affinitas impedit vsque ad quartũ gradum inclusiuè, de quibus dicet̃ j. 15. Impedimento.

1 Quot sunt spẽs publicę honestatis iustitiæ? R̶. q̃ olim duæ, quarum prima q̃ contrahebatur ex secũdis nup.puta Petrus vxorẽ habebat,quo mortuo eius vxor accepit alium vnum de quo habuit filium vel filiã, talis proles cum nullo consanguineo Petri poterat ꝯtrahere, sed hodie sublata est per c.non debet,de con san.& affi. Alia quæ hodie habet locũ est quæ contrahitur ex sponsalib.de futuro vel ex matrimonio de p̃senti nondũ consummato ẽm Pa.i c.sponsam de sponsa.Vnde nullus consanguineus sponsi p̃t accipere talem sponsam vsq; ad quartum gradum inclusiuè nec

in fauorabilib.faciunt no in Cle si. de ætat.& quali.

d Ref.q̃ non] Contrarium tenet Io. An. & Inn.in d. c.iuuenis.de spon. & videntur sequi cõiter scribentes vt refert Ale.ibidem per c. attestationes. de despon.impub.qñ contrahebat in anno. 6 cum dimidio.Sed q̃ requiratur tp̃s perfectũ tenet S Bo in 4.di. 36.in corpore q. 5. Th.tenet si multũ propinquant septennio q̃ ꝯtrahere p̃nt, quia q̃ parũ deest nihil est 2.Phi.Quidam ãt more solito mordet Angelicã in hoc, & nõ aduertit q̃ s. Bo hoc tenet, & Pa. vñ nõ video quin talis cõclusio nõ possit teneri cũ sit securior.

e Tentauit] Hic est propriè casus d c iuuenis. & ita tenet d. An ibi.& cõiter scribẽtes, & facit c extraordinaria 25.qñ 3. Extraordinaria ãt pollutio ẽ circa illa loca pudibũda quædã palpatio. Et vide Alex.in d c.iuuenis facientem regulam in hoc cum aliqb. fallẽtijs.

f Sub condõne] Rõ autem quare sponsalia contracta sub condi.nõ inducũt impedimentum,est quia habẽt solã spem non autem vinculum, vt instit

econuerso.c.iuuenis & ca. ad audientiam de spons. & si accipit non erit ei⁹ vxor quia dirimitur. b

1 Quid reqrit̃ vt sponsalia inducant præfatum impedimentum? R̶. q̃ quinque primò q̃ sint contracta a maioribus septennio. text. est in d. c.ex sponsalibus,& dicit Pa.in c.iuuenis vbi requiritur ętas certa respectu discretionis non potest pręueniri,c vt patet in ętate ad ꝯfectionem testamenti,vt in l.qua æta.ff.de test.& idem no.in c.puberes, d̃ despon. impu. Ideo oportet compleuerint contrahentes siue ꝓ quibus contrahunt. 7. ann.

3 Sed nunqd si maior ꝯtrahit cũ minor septennio, ꝓximo tñ septennio oriatur publicè honestatis iustitia? R̶. q̃ non d ẽm Pa in c iuuenis,de spon.& in c.fraternitati,de eo qui cogn.consangu.vxo.suæ,& hoc ex defectu ꝯsensus,vt i d. c.ex spõsalib. meli⁹ probat̃ in c.vnico.de despon. impu.li.6.

4 Pone q̃ talis maior cohabitauit cum minori septennio desponsata ꝑ verba de futuro & interueniat extraordinaria pollutio vel sit dubium,an eam tentauit? e Respõ. ẽm Pa.vbi supra q̃ ex quadam æquitate oritur publicè honestatis iustitia,sed tamen nullo iure probatur.

5 Secundũ q̃ requiritur,vt iducatur istud impedimentum est q̃ non sint ꝯtracta sub conditione. f Nam ante conditionis euentum non oritur istud impedimentum, vnde posset contrahere cum aliquo consanguineo sponsi ante conditionis euentum.

6 Quid si qs ꝯtrahit cũ aliqua ista ꝯditio-

ne

de verb.oblig.§. ex conditionali. Vnde vinculũ,& impedimentũ superueniẽs tollit effectũ illi⁹ spei. & ideo sic conditione deficiente perinde esset ac si non esset cōtractum.C. commu nia vtriusq. iudi.l. si cũ patrono.Ita et secundùm Io. qñ iure prohibẽte cōditio, & ei⁹ effectus stare nō põt. Et vide qđ no.de spon.in c. si pro te. sup. 4. glo. Et quod ibi no.Io.And.& est apertus text. de hoc in d. ca.1.de sponsa.li 6.in fi.
a Sint certa] Et quando quis iurat tradere vnã de filiabus suis quo teneatur. vi de Ale in cap.ad audientiã. in fin. & vide et ꝓ isto. § quod no.idem Alexandrin⁹ ibi dem in versi.pro complemento.
b Cum religioso]videbatur qa monachus nõ habet velle neque nolle c.non dicatis.12 q.1.c.si religiosus,de elec. lib.6. non debere oriri hoc impedimentum, qa matrimoniũ dependet a libera voluntate c cum locum de sponf. Idem de sponsalibus cum sint ꝓ paratoria ad matrimoniũ c. gemma.de spõs.ergo tale matrimoniũ vel sponsalia carent fundamẽto. i libero cõsensu, ergo non induci tur hoc impedimẽtum per d. c. vnicum,de spon. lib.6. hoc tenuit

ne si Deo placuerit, & postea inuenitur eius affinis, vel aliud impedimentũ habens quod cum ea contrahere non põt de iure? Res. ꝙ nõ orit publicè honestatis iustitia, qa fuerunt cõditionalia, & ideo poterit cõtrahere cum eius consanguinea.Nec ob.ꝙconditio subintelligebatur,etiam si non fuisset apposita.quia si non apponeretur expressè nihilominus essent pura,sed expressè apposita faciũt ꝯditionalia sẽm Ho.in c. ad audientiã.de spon.& Io.And. in c. ex sponsalib. Vide qđ di.11.s.3.impedimẽto. §.1.
7 Quid si apponat aliqua conditio quæ habetur pro non adiecta vt s. patuit tertio impedimento? Res.nihilominus spõsalia pura erũt & orit istud impedimentũ, dt in c.vlt.de cond.apposi.
8 Tertium quod requirit vt sit istud impedimentũ, oportet ꝙ sponsalia sint certa, a qa in certã personam non infertur consens⁹ nec oritur istud impedimentũ, vide gl.ĩ d.c.vni.de spõ.ĩ 6.
9 Quartum oportet ꝙ non defecerit consensus, d.c.ex sponsalibus, vnde consanguine⁹ furiosi continuè põt ei⁹ sponsam ducere quam in amentia desponsauit cũ consensus defecerit c. dilectus,spon.32.q.7.neque.limitat hoc Pet. de Pal.in 4. di.41.de ista materia doct. tractant.& benè verum,qñ defectus consensus ẽ apparens,vt in pueris & amẽtibus, secus esset quando esset latens, sicut in illo q ꝯtraxit non aio ꝯtrahẽdi sed decipiendi, qa tunc oritur istud impedimentum,quia

ecclesia instituit istud impedimẽtũ ꝓ appa:ẽtiã honestatis,& ideo impedit,quia de intentione non põt constare,confirmatur per Vin. in c. ad audientiam de spõ. Arch.Io.An.& Imo.& Ge. in c.vnico de spon.li.6.qui tenent ꝙ ioco contrahens si de ioco apertè ꝯstat non inducitur publica honestas, ergo si non constaret induceretur.
10 Quintum ꝙ non sint ꝯtracta post matrimoniũ vel sponsalia prius facta, qa si quis contraxisset matrimonium vel sponsalia, & post viuente prima sponsa cõtraheret cũ aliqua ei⁹ consanguinea, non dirimentur sponsalia præcedentia.d.c. ex sponsalibus.
11 Quid si sponsalia cõtrahentes habuerunt tẽpus debitum & fuerunt purè contracta & cũ certa persona, & cum consensu, sed tamẽ fuerunt nulla de iure,puta cum affine vel cum religioso.b vel in sacris, aut cum maleficiato,& hmõi? R.ꝙ nihilominus oritur publicę honestatis iustitia,vt in d c.ex sponsalibus,qa in matrimonio attenditur potius honestas.l.semp. ff.de rit.nup. Nec obst.ꝙ nulla oriatur obligatio, sed benè publica honestas quę impedit matrimonium contrahendum & dirimit contractum.
12 Sed quid si minores septennio contractis sponsalib. pseuerant vocãtes se sponsum & sponsam, vel simul iacent vel se inuicẽ osculantur vsq; post septenniũ, & ex hoc manifestè apparet eos pseuerare in eadem voluntate? R. ꝙ si ex talib signis manifeste apparet ꝙ perseuerant in eadẽ volũtatẽ post septẽniũ completũ, orit publicę honestatis iustitia.vt no.ĩ d.c.ex sponsalibus. Aliàs si non manifestè apparet, licèt perdurent in eodẽ proposito non orit istud impedimentum. c vt colligitur ex.d.c.sponsalib.

Henric. Boic. & Gaspar Cal.in c. ad audientiam. de spon. Sed hoc est falsum, quia est ꝯ tex.d. c vni ci.in ver.religionis,& Car in d.c. ad audientiam, tenet contra, & respondet ad id de monacho. qa monachus habet consensum de iure naturali, licèt non de iure positiuo, & sufficit I sponsalib. quod habeant iuris naturalis cõsensum ad hoc ipedimẽtum inducendũ, d. c. vnic. Simile est in seruo,quia voluntas eius dependet a domino.l.3.C.de hęr. inst. tamẽ quò ad effectum iuris naturalis põt matrimonium ꝯtrahere.c. 2. de coniu. ser.vide Cardin. vbi supra.
c Non orit istud impedimentum] vide Pan.in c.iuuenis. de sponsa. vide in 4. dist 41. maximè Ric.

IMPEDIMENTVM XV. Est affinitatis quæ quidẽ affinitas [a] est proximitas per sonarum ex copula carnali proueniens omni parẽte la carẽs, vnde affinitas mediante consanguinitate, & carnali commixtione ꝓpagatur, ideo consanguinitatẽ imitatur, sed in hoc differt, quia persona coniũcta siue addita alicui personæ per propagationem fit par ticeps eiusdem naturæ, licèt indifferenti gradu, vnde non mutat genus attinentiæ, sed tm̃ gradũ, sed ꝑ sona addita siue coniuncta per copulam carnalẽ alicui personę non fit particeps eiusdẽ naturæ sed quasi cõiungitur ab extrinseco, vñ coniungĩ alio genere cõiunctionis sed in eodẽ gradu. Et iõ ꝑsona ꝯiũcta per carnis copulã sanguini alterius inducit primũ gen[us] affinitatis, persona verò addita ꝑ copulã personæ quæ primũ inducit gen[us] facit ẽm gen[us], & persona addita secundæ inducit tertiũ gen[us], verbi grã, vxor fratris mei ẽ mihi affinis in primo gñe & i eodẽ gradu quo frater me[us] & reliqs cõsanguineis meis in eo gradu quo sunt mihi & in primo gñe. Alia persona q̃ non est mihi cõsanguinea nec affinis aliunde si coniugaẽ cũ ꝑfata vxore fratris mei erit mihi affinis in secundo genere, & consanguineis meis, & in eodẽ gradu quo sumus fratri meo. Tertia verò persona aliunde nec consanguinea, nec affinis si coniugatur secundæ personæ conjunctæ vxori fratris mei erit mihi in tertio genere affinitatis, & consanguineis meis, ita no. in c. non debet de consangui. & af. in glos. & in arbore.

1 Qũo ĩpedit affinitas mrĩmoniũ? R. ꝙ si ꝑueniat impedit ꝯhendũ & dirimit cõtractũ in primo gñe tãtum hodie, & vsq; ad quartum gradũ inclusiuè, vt in d. ca. non dẽt, licèt olim impediret ẽt in secundo, & tertio gñe, vt 35. q. 3. per totũ, vñ persona cognita carnaliter ab aliquo cõsanguineo nõ poterit contrahere cũ aliquo de illa consanguinitate qui non distat vltra quartũ gradũ ab eo consanguineo, qui eã cognouit & ẽ ꝯ rio. Et si contrahit non tenet matrimonium, & intelligitur prohibitum in infinitũ in linea recta ẽm vnã opi. quam non teneo vt. §. dixi impedimentum. 6. & 1.

2 Quid si affinitas superueniat in matrimonio iã contracto per verba de præsenti, licèt non consummato? R. ꝙ non dirimit [b] eum, vt in c. 2. de consang. & affi. & ille per quẽ contracta est affinitas non põt petere debitum sine peccato mortali, sed benè teneẽ reddere verè vel ĩterpretatiuè petẽti. Pet. de Pal. tenet ꝙ si matrimonium est consummatũ, quia nec ẽt reddere ꝑt sine mortali peccato, qa ꝑt religionẽ intrare. Sed hoc nõ credo qa licèt possit non tñ teneẽ [c] intrare.

3 Sed nunquid episcopus poterit dispensare cũ tali vt etiam exigere possit sine peccato? R. vt supra incestus. §. 5.

4 Vtrum remaneat affinitas post mortem personæ cognitæ? R. quòd sic, quia est vinculum perpetuum. [d]

5 Vtrũ coit[us] fornicarius causet affinitatẽ? R. ꝙ si per omnem coitum ordinatum ad carnis propagationem per quam consangui-

[a] Affinitas] Hoc ponit Hostien. & dicitur tenere ꝓpriè cõmuniter & cõmunissimè vt dicunt S. Bo. & Rich. in 4. di. 41. cõissimè dicitur illa de qua supra impedimẽto proximo cõiter dẽ qñ matrimoniũ ratũ ꝯhitur, sed nõ consumatur ad hoc, c. de propinqs. 35. q. 1 ꝓpriè dicitur vt hic & dicit affinitas quasi adunitas mutata, d. in l. vt dulcius sonet quia in affinitate venit vna cognatio carnalis ad ∥ altera. Vnde. Sc. in d. dist. 41. sic describit affinitas ẽ vinculũ quoddã ꝑsonæ ad personam ex copula carnali cũ persona alteri consanguinea contractum. Vinculum. s. ꝑ accidens in consanguinitate est vinculũ per se, hinc ẽ ꝙ affinitas necessario pręsupponit cõsanguinitatem quia id quod est per accidens reducitur ad id qđ est per se, ideo non ꝓcedit affinitas ex affinitate, sed solũ ex cõsanguinitate ideo rationabiliter ecclesia remouit secundũ genus, & tertium affinitatis, vt in d. c. non debet hæc S. Bo. vbi supra.

[b] Quod non dirimit] quiam vinculum est contra ãnm, ꝙ solui non pt test, vt dicit. S. Bo. in 4. dis. 41.

[c] Non tamen tenetur] debent moneri vt religionẽ ingrediantur, ꝙ si nolunt, vir cogẽdus reddere debitum, qñ ∥ alterũ sè cognouit eoh sanguinea q illa priuari nõ debet iure proprio ex alterius delicto hoc t net S. Bon. vbi supra de hoc est ex in c. discretionem, de eo q cognouit cõsan. vxo. suę.

[d] Vinculũ perpetuum] Vide Ale. ibi vbi declarãt illud prouerbiũ traditor ẽ la carne salada &c. Et subdit quod si statuto cauetur, vt quicunque adulterauit in vitã decapitetur, q verò volentem bãniatur, aliquis adulterauit ictam, decipiendo eã cum auri datione vt ĩ casu de la carne salada, an diceret inuitam adulterasse, dicit Ange. ꝙ sic in aut dele. not. in § 1. Et sic decapitabitur ꝑ illum tex. Ex his apparet ꝙ Pet. secutus est ꝯ casum legis, & iõ nõ ꝑt præscribi ꝯ eam qa nõ valet præscriptio ꝯ ius diuinum vel ꝯ ius naturale. ca. fi. de ꝑsc matrimoniũ autem est de iure naturali, vt. §. pa

culum quia est verũ matrimoniũ vt in c.consultationi, de fri. & male. & hæc quatuor dic etiam requiri in impedimento accidentali vt dirimatur.

3 Sed quid de eo qui hẽt virgam erectã sed non põt emittere semẽ pp impedimentum naturale vel accidẽtale? ℞. Pa. in c. 2. de fri. & male. gl. 32. q. 7. i c. hi q. q̃ tenet quod põt cõtrahere & tenet mr̃imoniũ, quia põt mulierem prouocare, sed cõiter tenetur cõtrariũ qa ex quo non põt habere actum generãdi põt mulier dicere, ego volo effici mater vt in d c. 1. in fi. & sic tene si ante precessit cõtractũ matrimoniũ tale ipedimẽtũ & non sit remediabile. a

4 Vtrũ mulier pp arctitudinem separata a primo viro & coniuncta secundo q̃ efficit habilis primo ꝑpter vsum secundi sit restituenda primo? ℞. Pa. in c. fraternitatis eodẽ ꝙ si non poterat cõiungi primo viro antea sine periculo mortis ꝑ aliquod remedium ꝙ non restituitur, sed stabit cũ secundo. quia in primo non fuit mr̃imonium, vt tenet Abb. & Pe. sequitur Io. An. in d. c. fraternitatis, in fi. qđ verũ limita quando apertè apparet de dissimilitudine membrorũ amborũ, aliàs esset restituenda, quia videtur ecclesia decepta. Et sic concorda docto. b

5 Circa ætatẽ verò vt not. dixi, ætas ad contrahẽdum sponsalia est septem annorũ cõpletorũ, vt in c. vni. de despon. impub. li. 6. Sed in matrimonio requiritur ꝙ vir hẽat completũ. c 14. an. & mulier. 11. vt in c. puberes, & c. cõtinebatur de de spon. imp. Vñ si añ illud tp̃s contrahatur non erit mr̃imoniũ sed sponsalia, c. vnico de despon. impu. li. 6. Et hoc verum nisi malitia suppleret ętatẽ, & tunc est ẽm Tancre. & Ho. i c. de illis el 2. de desp. imp. qñ se inuicem cognouerunt, aliter nõ. Sed tu dic cũ Io. And. ꝙ sufficit ꝙ sint experti copulã carnis si non inuicem, saltem cum alijs. Vnde exponitur illud malitia, i. vigor naturalis seu potentia coeundi supplet ętatem, ꝙ patet in d. c. de illis ibi potuerũt cõiungi. Et iura quæ dicunt ꝙ matrimonium tenet si sunt proximi pubertati, licẽt doct. in hoc sit diuersa interpretatio. Tamen tu hæc intellige cum Ho. in sum. ꝙ est proxima ętati, quãdo est viripotens qđ per experientiam potest sciri. d. c. puberes, & c. a nobis, de despon. impub. Vnde gl. in sum. 20. q. 1. refert Gre. dicentẽ ꝙ puer. 9. an. reddidit nutricẽ ꝑgnãtẽ. Et Alb. i 4. dicit se vidiss puellã. 9 an. cõcepisse, & i 10. peperisse.

6 Sed quid si puer pubes, & habilis ætate ad contrahendũ contrahit & est impotens ad coeundũ? ℞. gl. tenet ꝙ matrimonium non est validũ in ca. puberes, & sequit ibi Pa. de despon. impu. qa q hẽe actũ generandi non p̃t dr̃ pubes ergo assimilatur ipuberi, & facit istud. c puberes, in fi. Doc. tñ cõiter tenẽt ꝙ nõ separabit sed expectabit tẽpus plenę pubertatis. s. 18. an l. mella. ff. de ali. & ci. le. & hæc ẽ humanior, & verior qa ex quo impedimentũ non est perpetuũ nõ restat q si matrimonium, d aliter infirm* impotens nunc ad cocundũ nõ posset contrahere quod falsum est, & ideo erit matrimoniũ, sed si in 18. non poterit iudicabit impedimentum perpetuũ, & sic dissoluet.

7 Sed nunqd peccant qui contrahũt mr̃imoniũ ante debitã ętatẽ? ℞ ẽm Pe. de Pal. in 4. quòd sic mortaliter, e si sine iusta cã f & sententia episcopi contrahant, qa cõtra prohibitionem. c. 2. de desp. impub.

8 Sed pone quod minor septennio fuit cognita a sponso maiore. 14. ℞. Io. de Deo ꝙ erit matrimonium, sed Pa. i d. c cõtinebat, tenet ꝙ non erit q̃rũcũq; fuerit cognita, qa non hẽt concursũ aptũ ad mr̃imoniũ con-

Marginal notes (left):

eum Dauid sciẽs illum esse impotentem, dicit ra. tmen Pa. in d ca. consultationi, ꝙ si potens sciẽ er contrahit cũ impotẽte, & postea contrahit cũ alia tenet matrimonium cũ secunda non obstãte ꝙ est fet oblig tus ad morandum cum prima tanquam cũ sorore c. fraternitatis, de fri. & male Inno. addit ꝙ hoc iterim tenet impotentẽ alere. Idem Car. Potuit ergo esse matrimoniũ cũ Dauid quia Abisac ita volebat.

a Et nõ sit remediabile] Idem tenet Ale. in d. c. 2. vori. in 4. dis. 34. in secunda difficultate aliter tenet vide tu. infra §. 11.

b Et sic contra doc. Vide Alexã. in d. c. fraternitatis, super glos. in ver. fornicario.

c Habeat cõpletum] hoc dicit expressẽ Pa. in ca. 2. de despon. impu. super gl. 2.

d Quia sit matrimonium] ad hoc est tex. in ca laudabilem de frig. & malefic. Vide Ale. d. c. puberes.

e Quod sic mortaliter] Per text. d. c. 2. ibi. districtè inhibemus, & hoc tenet Pa. ibi. licẽt Io. And. velit ꝙ ille text. loquatur de honestate, & malè. gl. ibi dicit ꝙ nõ est qa tales non habẽt cõsensũ. Ho. tñ dicit ꝙ nõ est, qa conant cõmisceri carnaliter, vt in c. iuuenis,

Marginal notes (right):

de spon. & sic intelligit. ca 2. ing de coniunctione actuali etc, & sequitur ibi Pa & Alexandrinus.

f Iusta causa] Vt puta pro bono pacis.

trahendum, nisi esset [a] multum discreta & doli capax.
6 Pone ꝙ dicti impuberes qui post septennium cōtraxerūt mr̃imoniū ꝙ iuris interpretatione [b] sunt sponsalia, vt in c. vnico de desp. impu. li. 6. pseuerant vsque ad plenā pubertatē, & ī pubertatē interuenerunt oscula, & amplexus & dona, nū quid erit mr̃imoniū? ℞. ꝙ si interuenit copula. tex. est clarus in d. c. vni. ꝙ sic efficiť mr̃imoniū. Si verò copula non interuenit neque cōsensus expressus post pubertatē, sic opi. est diuersa. Inn. tenet ꝙ non efficiť per quoscunq; alios act⁹ extra copulā, vel nixū ad eā. Ho. verò fuit varius in c. attestationes de desp. impu. & in c. ad id. de spon. Arc. in d. c. vnico post multas opin. vr̃ concludere ꝙ non sit matrimoniū, nisi interueniat vel nou⁹ consensus expressus vel copula vel traductio ad domū, & hoc vr̃ seq. Alanus Vin. & Gof. in c. literas de despon. impu. Pa. in c. fi. spon. tenet ꝙ p oscula iocalia, & amplexus, & huiusmodi signa efficiť matrimonium, alle. gl. & Ioa. An. in d. c. vnico. Rai. tenet ꝙ si qñ contraxerunt intendebant contrahere matrimoniū sic nō erit nec mr̃imonium nec sponsalia. Matrimonium qa ætas impediebat, sponsalia, quia hoc non intendebant [c] nec verba ad hoc possunt referri, & sic adueniente pubertate ēt si sequať copula nō erit mr̃imonium nec verū nec p̄sumptū. Si verò qñ contraxerūt intendebāt ꝯtrahere si nō vt agebant saltē q̄tū valere poterat, sic erūt spōsalia & nō inducēt mr̃imoniū nisi aut p copulam aut p ꝯsensum euidēťur exp̄ssum, & sic intelligiť tex. d. c. vnici. Ego verò (saluo meliori iudicio) iuxta illud l. claudius fœlix. ī fi. ff. q po. in pi. ha. dico ꝙ ad hoc vt mr̃imoniū ꝯ̈ctū inter impuberes, ꝙ iuris interpretatiōe dr̃ spōsalia, efficiať mr̃imoniū verū, oportet interueniat nouus ꝯsensus in mr̃imoniū expressus cū aliqb. signis vn. uocis, hoc est talia signa fieri non possint fieri legitimè nec soleant fieri nisi cū vxore in legitimo mr̃imonio coniuncta. Istud cōiter sequunť Theol. [d] in 4. di. 28. patet in ar. p l. minorē. ff. de rit. nup. & p d. c. attestationes, & quod ibi no. & ideo si post pubertatē amborū nouū consensum habuerūt ostēsum per aliquod signū, ꝙ solū mō coniugibus exhiberi solet, sic indubitanter mr̃imoniū efficiť. Si verò nouū talē consensum in pubertate non habuerunt, sed simpliciter perseuerauerunt in tali opi. prima. nihil de nouo determinantes tunc reduco doct. ad concordiam. Et dico ꝙ si intercesserunt actus qui non solent fieri nisi cum vxore vt traductio ad domum, habitatio mutua seorsum & huiusmodi, sic talia signa faciunt matrimonium præsumptum Et sic intelligo & limito dictum Glo. Host. & Pa. ac cæterorum. Si autem signa exhibita post pubertatē sunt signa quæ ēt sponsis de futuro exhibentur, vt in aliquibus locis oscula & amplexus & huiusmodi, sic non faciunt matrimoniū, nec verū nec præsumptū, qa hoc non probat esse quod ab hoc cōtingit abesse. l. neque natales. C. de proba. c. 2. de transla. p̄la. & sic intelligo. Inn. cū cæteris. Istā ꝯcordiā vr̃ tenere d. Ant. in d. c. attestatiōes. & de istis vltimis non loquiť. d. c. vnicū. ꝙ patet in verbo ꝯstiterit euidēter, nec gl. ibi. si bñ pondereť, qa dicit se amplexabanť nō simpliciter, sed addit vt coniuges.
10 Circa verò impedimentū naturale vel accidētale est sciendū s̃m Pa. in c. 1. de fri. & male. quod qñ nō p̄t p aspectū ꝓbari sēper dēt ad min⁹ habitare p triēniū anteq̄ matrimoniū dissoluať. [e] vt in c. fi. eo. Secus in impedimento qđ potest per aspectū probari, vt in d. c. fraternitatis, vel per iuramētū proprium cū septima manu [f] ꝓpinquorū, vt ī c. laudabilē, e. ti. qa statī p̄t dirimi.
11 Quid de spadone vtroq; testiculo? ℞. quidā tenent ꝙ non dirimit qa s̃m Auicenam

potest

[a] Nisi esset] Qñ est maior septennio vel proxima pubertati, si cognoscitura viro, an sit matrimonium. Vide Pan. in d. c. cōtinebar.
[b] Iuris interpretatione] Ius. n. interpretatur illa esse spōsalia, quę non p̄nt esse mr̃imoniū propter defectū ætatis. Si verba, & intētio contrahentiū referebātur ad matrimonium.
[c] Quia hoc non intendebāt] Hoc ē apertè falsum, quia contra text. d. c. 1. Et ibi not. glo. allegans illā regulam. Si non valet vt ago, valeat vt valere p̄t de despon. impube. ca. a nobis.
[d] Cōiter sequuntur Theo.] Dicūt ibi ꝙ copula carnalis sequēs spōsalia de futuro matrimoniū efficit. Item dicunt necessarium esse consensum cū signis illam exprimentibus ad efficiendum matrimonium.
[e] Antequam dissoluatur] Scot. in 4 dis. 34. assignat 3. rōnes quare impedimēto tali existēte matrimonium est nullum vide ibi.
[f] Septima manu] Hoc requiritur propter maximum pręiudicium, qa fortè in fraudē mr̃imonij

poteſt erigere virgam, & ſemen emittere, licèt non poſſit generare, ſed ſm Pa. in c. ꝙ ſedem, de frigidi. & malefic. Doctores communiter tenent ꝙ non poteſt cōtrahere, & ſic non tenet matrimonium & dirimet, ſecus ſi eſſet caſtratus tantùm vno teſticulo, & ſic poteſt intelligi, tex. & gloſſ. in l. ſi ſerua. §. ſi ſpadoni. ff. de iure dot. vide glo in ca hi qui. 32. q. 7. Sed ego teneo [a] quod ex quo habet actū generandi ꝙ tenet matrimonium, licèt non habeat effectum, vt ſupra dictū eſt, aliter ſteriles non poſſent cōhere, quod falſum eſt, & ſm hoc limita gloſſ. prędictas, nec obſtat, c. primum eodē ibi. volo eſſe mater & filios procreare, quia ille vir nō habebat actum nec effectū.

12 Circa verò maleficiatos aduerte ꝙ aliquando quis eſt maleficiatus [b] reſpectu omnium [c] & ſic contrahere non poteſt, & ſi cōtrahit poſt primum matrimoniū cōtractum & coniungitur cum ſecunda redire tenet ad primum, quod patet qa impedimētum non erat ppetuum, & ideo primū matrimonium fuit firmum. Si autem ſit maleficiatus reſpectu vnius [d] perſonę, ſic non reſtituitur quanuis cognoſcat ſecūdam, quia primum matrimoniū fuit nullum, & ſecundum fuit validum.

13 Sed nunquid iudicabit impedimētum perpetuum quod remoueri poſſet per aliquod maleficiū? ℞. ſecūdū S. Bo. in 4. di. 34. ar. 2. q. 2. in reſponſione ad ſecūdū & S. Th. eadem di. ꝙ ſic, qa non poteſt [e] homo per maleficium inuocare dæmones pro aliquo caſu.

14 Si quæratur de abhominatione vtrū impedit matrimonium? ℞. S. Th. vbi ſupra ꝙ eſt idem iudiciū qđ de maleficio cum ſit cauſa extrinſeca & accidentalis, & hoc intellige qñ ex tali abhominatione in imaginatiua fantaſia aut examinatiua concipitur talis horror, ꝙ nullo modo poteſt habere actū generādi cum tali.

15 Sed quid ſi inueniatur aliquis q vellet deſtruere [f] maleficio vide infra. Superſtitio. §. 13.

16 Quęro qd ſi dubiū ſit an tale ipedimētū ipotētię co

ſic peterent diuortium, vt dicit glo in c. ſi. de frig & male. Et iſti talis debent eſſe bonæ famę, de purga. ca. c. conſtitutis. Et hoc procedit quando ambo coniuges hoc confitentur. Septimā autem manū requiri intellige quod ſeptē propinquiores iurent ſacroſanctis tactis ſcripturis, de quo dic vt per S. Bona in 4. diſt. 34 in quarto dubio circa literam, & per Alexan. in d. c. laudabilem in §. nota. Sed ſi nonpoſsūt haberi propinq numero ſeptem, pauciores ſufficient maximè cū fama cap. ſi duo. 35 qō. 6 In defectum autem propinquorū debēt vicini adhiberi. vel ſi non poſsūt haberi propter diſcordiam. Vel quia iſti ſunt forenſes tunc ſufficiunt pauciores. Hæc Pa in d. c. ſi.

a Sed ego teneo] Pro hac opin. vr̄ eſſe glo. in d § ſi ſpadoni, quæ dicit quidam tamē dicunt in ſpadone matrimonium eſſe, ēt ſi generare non poſſit, qa vitiū eſt accidētale non naturale, vt i caſtrato &c. facit ēt quia ſufficie ꝙ ſatisfaciat mulieri ēt ſi ſperma non reſoluat quia, & mulier ſatisfacit viro ēt ſi nō reſoluat ſe, nec reperitur ꝙ in matrimonio debeat eſſe ſpes filiorū, quia ſufficit quod prolem non euitentur. 33. quæſtio. 2. ſolet, videtur quod opinio doctor. ſit tutior, eo quia in tali deficit vnum bonum ſacramenti, ſcilz et procreatio filiorum licèt debitum reddere poſſit, nec obſtat illud de ſterili, quia intelligitur de ea quæ poſt contractum inuenitur ſterilis, ſecus ſi ante vt in caſu noſtro, in ea etiam ſterili poteſt eſſe aliqua ſpes, ſicut etiam in ſene vt aliquando inuenitur. ſed in ſpadone tali nulla poteſt eſſe ſpes. benè tamen teneret matrimonium quando mulier hoc ſciens cum ipſo contraheret quia hoc introductum eſt etiam ad fornicationem ſuitandam. Et ſic concorda opiniones. i. ꝙ doctores intelligantur quando ignorans mulier cū tali contrahit, hic autem quando ſcienter.

b Maleficiatus] Maleficiū fit per malignos ſpiritus qui habentes pactiones cum hominibus ſeruant promiſſa, non qa veraces, ſed vt alij eis adhereant, quia ſi nulla pacta ſeruarent nullꝰ eis ſeruiret, & vt illi quib. vt promiſſa eos colant. Nā ex ſuperbia ſua pcipuè appetunt honores diuinos Deus ēt permittit eos exercere potentiam ſuam ad impediēdum aliquos ab aliqbus actib. i quos poſſent ſi non eſſent impediti, & hoc vel propter peccata eorū vel propter aliquam aliam cauſam occultā, & hoc mō magis bn̄s pactū cū dæmone procurat ab eo vt iſtum impediat a tali actu cum tali muliere quandiu tale maleficium perſeuerat puta acus curuata vel aliqua huiuſmodi, hoc Sc. in 4. di. 34.

c Reſpectu omniū] Vide diuerſas opiniōes circa iſta maleficia in S. Bo in 4. diſ. 34. & Inn vt recitat Alex. in c. ſin. eod. ti. tenebat ꝙ nullum erat maleficium perpetuum, & ꝙ erat ſubrogatum. c. ſi per ſortiarias 33. q. 1. Sed hæc opinio ē falſa vt patet p S. Per vbi ſ̄ & Ri. ibid. a quibus iſte § ē ſumptꝰ.

d Reſpectu vnius] Q̄ pt eē qa vt dicit Sco. in d. di. 34. quarti Aliqua magis vellet impediri aliquem reſpectu vniꝰ tm̄, qa forte vellet ab eo duci, vel ꝙ alia ab eo ducatur. Illi autem q maleficiatus eſt perpetuo, ex quo debet ſine ſpe coniugij remanere, tutum eſſet ingredi religionem.

e Quia non poteſt] Adde ſecundùm Alexandrum in d. c. ſi. ꝙ maleficium dicitur perpetuum quod infra terminum per exorciſmos & orationes non ceſſat: d. c. ſi per ſortiarias.

f D. ſtruere] Sco. vbi ſ. hoc dicit vide ĩ di. 13. in fin.

vbi refert Sco & pro opin. Sco. est tex. in c. episcopi 26. q. 5. & ca. qui sine ea. cā q. 2. vide de Aug. 4. de tri. nō est tñ licitum maleficium alio maleficio destruere vt dicebat Aureo dictā 1 d §. 4.
a Tenet d. An.] Idē tenet Card. Alex. in c. si. e. ti.
b Ad tēpus] Et consequenter ad tēpus matrimonium dissoluet. Exemplum. supra impedimento. 2. §. 1. in fi.
c C. fi. de cōsue] Facit, qa sicut cōsuetudo q̄ gñat scandalū inhabilitat quē ad mrimoniū spūale d. c. cū olim, de cle. coniu. ergo pari rōne dēt posse inhabilitare ad mrimoniū carnale.
d Non valet matrimoniū] Licet. c. non dēt, de consan. & af. non extendat nisi vsq; ad quartū gradū qa tñ cōsuetudo concurrit cū iure antiquo posset esse prohibitio p cōsuetudinem vsq; ad quintum gradum, & tenet consuetudo, vel pone exemplum in secūdo gñe affinitatis. Idē Card. Alex. in d. c. super eodem.
e Si e diuersa] Pone casū Florenti nº ꝯtrahit matrimoniū cū Senensi in ipsa ciuitate Senensi Et diuersa est cōsuetudo Senensis a Florentina, quasi consuetudo attendi debet &c.
f Debet obseruari] Idē tenet d. Au. & Io. de Lig.

eundē præcessisse matrimoniū contractū per verba de pñti an non? ℞. Pa. in d. ca. fraternitatis præsumetur, ꝙ præcessisset ex quo nūquā potuit cognoscere. facit in ar. l. 3 C. de ædi. edi. & hoc idem sequitur Ri. in 4 dist. 34 ꝙ debemus præsumere ꝙ sicut præcessit cōsummationem, ita & cōtractionē, nam ex futuro præsumitē esse præteritum, vt no. c. scribā eisdē, de præsump. & sic doc. magis vñr in hāc opi. inclinari, & placet mihi. licet gl. in sum. 33. q. 2. dicat ꝙ præsumendū est subsecutum. Nec ob. c. licet ex quadam. in fin de test. vbi dicitē ꝙ in dubio pro matrimonio est p̄sumendū, qa dicit Pa. vbi supra quod est verū qñ matrimonium pōt habere suum effectū. s. euitationem fornicationis. vel bonum prolis. Et hanc mirabilē limitationem tenet etiā. do. An[a] in c literæ vestræ. de frig. quod benè notabis.

IMPEDIMENTVM 17 ſm aliquos dicitur consuetudinis, vel statuti, pro cuiꝰ intelligentia quærit.

1 Verū consuetudo possit contra mrimoniū? ℞. secūdū Pa. in c. super eo. de cognatione spūali, quia aut ꝯsuetudo habilitat aliàs inhabiles per ius can. vtputa ꝙ contrahatur in. 2. vel. 3. gradu consanguinitatis, & huiusmodi, & sic nō valet, vt probatur in d. c. sup eo. ſm verā significationē. iuncto. c. ꝙ super his, de consan. & affi & hoc tenet Ho. quasi sit irrōnabilis. Ex quo infero ꝙ consuetudo nō approbata a Papa non potest tollere impedimentum publicæ honestatis, cū consuetudo nō valeat cōtra honestatem ecclesiæ. c. cū decorē. de vi. & ho. cle. Aut consuetudo solū inhabilitat aliàs habiles, vt in filijs duorū cōpatrū per quorū neutrū ventū ē ad cognationē spūalē, & tūc valet, vt non contrahaē facit ver. cęterum, d. c. super e & d. c. olim de cle. coniu. Aut consuetudo non solū inhabilitat vt non cōtrahat, sed ēt hēt vt dissoluaē ad tps,[b] & sic valet. vt voluit. Inno. qa peccauerūt contēnendo consuetudinē priæ. 30. q. 5. aliter. Aut aliter ihabilitat ꝙ si fuerit ꝯtū hēt, vt dissoluaē in perpetuū, & tūc si est approbata p Papā saltē tacitē. sic valet vt probaē in d ca. sup eo secūdūm lecturam Ho. Sed si non apparet de approbationē Papæ, tunc non valet ſm Ho. in d. c. super eo. & ppea dicit casum præfati. c. non extendendū. Sed Pa. tenet contrarium vbi cū consuetudine concurrit scādalum, qa sicut Papa pt ius diuinū interpřtari & addere & diminuere. vt no Inn. in ca q̄ in ecclesiarū, de const. Ita & consuetudo, vt tenet idē Inn. in c. fi. de consue.[c] & hoc etiā sentit gl. magna in d. c. sup eo q̄ vult qđ vbi eēt consuetudo qđ non ꝯtraheret in 5. gradu si ex ꝯtu gñeret scandalū, non valet mrimoniū.[d] qa (vt dictum est) consuetudo continēs in se scādalū ex pteritione potest inhabilitare aliàs habiles; secus si a principio nullū fuisset impedimentū qa tūc scādalū supueniēs nō pōt dissolueř, qa pp scādalū nō est recedendū a veritate iuris diuini c. 2. de no. ope. nū. & in regula q̄ scandalizauerit, de re. iu. Sed d. Ant. de Bu. in d. c. sup c. limitat sic. Qđ aut ꝯsuetudo hēt concursū iuris antiq, & tūc dirimet in ppetuū interueniēte scādalo, nisi ita dirimaē. Si verò non hēt concursū iuris & tūc si a nouo iur. approbeē, vel a Papa, similiter dirimet, qa si nō hēt concursū iuris antiq vel noui vel approbationē papæ, tūc nō pt creare nouū impedimentū ad dirimendū in ppetuū & hoc verissimū. Et dictū Pan. intellige de consuetudine gñali quā papa scit & approbat, non de particulari, nisi ſm di. d. Ant.

2 Quid si cōsuetudo mariti & vxoris sit diuersa?[e] ℞. Pa. i c. de spon. aut ꝯsuetudo disponit sup solēnitate ꝯhēdi, & dēt obseruari,[f] consuetudo patrię, vbi matrimonium

vt refert Alexandrinus. in d. ca. 1. de sponsa.

a Ipsius mariti] Vnde animi destinatione matrimonium videtur contractum in domicilio mariti, arg. in c. Romana § contrahentes, de foro compe. li.6.& in l.contraxisse ff. de ac.& obli.

b Quod maritus lucretur] Ratio est quia ex quo mulier consensit se transferre in locum viri d. § idem rescripse runt. l. cum qui dam ff de iurisd. omni.iu. videtur etiam in consequentia se obligasse legibus illius loci. Et hac ratione vtitur iure consultus in dic.l.exigere. Et hoc videtur esse speciale in dote. Quando execu tio facienda venit contra mulie rem &c.

c Fiducia iuris] Hoc fuit dictum Bal.in c.1.de inuesti. fa.de re ali men. Et vide Alexandrinum ĩ hac materia facientẽ regulam aliquibus fallentis, in d. cap. 1.

d Quia debet attendi locus] Idẽ tenet Alexandri. in d c. 1.

e De foro sœculari] Nam matrimonium fuit de iure diuini inuẽtum c 1. de vot. li.6. Ideo nõ debet subiacere legibus laicorum cum nõ sit de foro suo.c. tuã qui non sint legi.t. Et ita etiã tenet Archi.in c beně qui dem.96.dis.& in ca. Euphemiũ. 2. quæs. 7. vbi dicit vbicunque leges prohibent ex aliqua lege specia li contrahi matrimonium. Aut infra tempus lu ctus propter san guinis turbatio nem l. libertorũ. § 1. ff.de infami.

contrahitur, etiam si ambo essent peregrini vel forenses, quia non esset violãda consuetudo patriæ cũ scandalo aliorum, vt in c.q̃ contra.8.di.& l si fundus.ff.de euic.& l.2. C. quemadmo. testam.ape. Aut consuetudo disponit super executione vel alijs seruandis post contractum, & debet attendi consuetudo domicilij ipsius mariti.[a] l.fi.§ idem rescripserunt ff.ad muni. Vnde si consuetudo est domicilij mariti quod marit⁹ lucretur [b] certam partem dotis, licèt in loco sit talis consuetudo, tamen seruabitũ cõsuetudo domicilij mariti, & lucrabitur, vt est de mẽte Bar.in l.exigere. ff.de iudi. vbi tex.cum glo. & in l. cũctos populos.C.de sum. tri.& sequitur Bal.in rubr. de inuesti.de re.ali. facta.c. vlt. sed limitat veram, nisi error ĩteruenerit quia mulier ignorabat, & contraxit simpliciter fiducia iuris [c] cõis.ar.ff.de iur & fa.igno. l.regula.ver.quod & fœminis & ff.de proba.l.cum de indebito §.si autem. Alij tenent quod si cõtraxit in loco mulieris, ille locus inspiciatur. Si in loco viri ille attendatũ. Si in loco tertij consuetudo viri obseruetur, q̃a est caput mulieris de spõs. c.1. sed opi. Bar. sequitur.d. Ant. qui addit quòd si maritus mutaret domicilium post contractum matrimonium, quod dẽt attẽdi consuetudo domicilij ipse contractus, & nõ domicilij vbi dissoluitur matrimoniũ, [d] q̃a dẽt attendi locus vbi orta fuit obligatio. & non vbi recepit purificationem, & facit tex. iuncta gloss. secũdùm intellectum quem sequitũ in l.si vxor.ff de iud.

3 Verũ statutũ patrię valeat circa matrimoniũ? ℞. Pan. in c.1.de spon. d Ant. sic distinguit, quòd aut statutum patriæ disponit circa substantialia matrimonij, puta in validãdo matrimonium vel personas, & sic non valet. Ex quo patet q̃ leges ꝓhibentes matrimoniũ inter tutorem & pupillum rectorẽ prouinciæ, & prouincialem & huiusmodi non tenẽt. Idẽ dicas si habilitaret inhabiles, de quo vide per Fed.con.35. vbi tenet q̃ generaliter statuta laicorum circa matrimoniũ sunt nulla, q̃a hæc materia non est de foro sœculari. [e] sed ecclesiastico, vt in c.tuam de ord.cog. facit q̃ no. Bart. in l.Titia ff.so.ma & per doc. in c fi de secũ.nup. Aut statutũ disponit inferẽdo pœnã [f] circa substãtialia ipsius & inferẽdo dãnũ, & sic non valet, vt disputat Io. An in c.statutum, de hęre.li.6. Ex quo patet q̃ non valet statutum inferens pęnã contrahẽti cum minore.25.anno. nisi præsentibus agnatis, quia intimidatur matrimonium, quia liberum debet esse.c. cum locũ de spõsa Gaspar tamen de Cal. in c.2.de clan.de spõ. dicit cõ

vel nè mala suspicio præstetur ex festinatione nubẽdi, in aut.de resti.tut & ea quæ pa § vnum siquidem vel nè dubitetur de prole vtrum sit primi vel secundi mariti. C.de diuor l.consensu.§ si verò. Itẽ in matrimonio non contrahendo inter tutorem, & pupillam propter subuersionem administrationis C.de in interd & ma. t im per totum. Item in matrimonio interdicto inter rectorẽ prouinciæ, & prouincialem ꝓpter timorem impressionis C si rector prouin l.1. in omnibus his leges recipiunt correctiones secũdum canones, hæc illa allegat Goffr. de se. un. nup. in c.fin hanc etiam sententiam tenet Bal. in c.pe.de cõsue. Auct.a in cõmento, c.canonũ de consti 44.col. & Pa. in c eccle. sia sanctæ Mariæ de constitut. imo etiam quoad successiones in foro suo non põt lex ciuilis inquinare substantiã matrimonij nec excludere filios tã quam non legitimos ex quo lex canonica approbar matrimonium. Ita d. Ant in c.1. de spon. per not. in ca. tanta, & in ca. per venerabilem qui si sint legi. sequitur Anc. vbi supra, & Baldus in l. cui contra. C. de incest. nup. vide Ale. in c.fi de secun. nupt. vbi latissimè.

f Inferendo pœnam] Pœna hic accipitur pro eo quod aufertur ab inuito quando incurritur damnum dicitur diminutio patrimonij, & nulla

Sed Pa. magis placet opin. Io. An. & est magis cõis, de quo vide in d. c. 1. per docto. Io. And. de S. Georg. a Quandoque statutum imponit pęnam auferendo lucrum b quod lex sęcularis attulerat, sic valet ſm dom. Ant. Sed Fed. c vbi supra & Pa. tenent contrariũ. Quandoque statutum non disponit circa substantialia matrimonij, sed circa depẽdentia, puta circa dotem d sic valet, secundùm Innocen argumen. capit. Rainutius, de testa. Quandoque circa solennitates e disponit & sic valet, & peccant non seruantes f Panormit. tenet contrarium, g quia non pertinet ad laicos, sed tu dic verum, quod non valet statutum in solennitatibus alijs h adhibitis in tali cõtractu, & maximè quæ non faciunt ad certitudinẽ matrimonij. Et sic intelligo dictum Panormi. & limito Barto. i in l. edicimus. C. de munde li. 11. & Bald. in l. 1. ff. de iusti. & iur. qui tenent quod suadente publica vtilitate lex ciuilis potest pœnã apponere subditis suis, & sic per accidens erit licitum, s. statuere circa solennitates matrimonij quod alias non esset licitũ. l. Gracchus, C. ad l. Iul. de adulte. quanuis ipsi teneant generaliter k valere pœnam appositam circa matrimoniũ contrahendum, & similiter dictum prædicti. d. Anto. & dictum Pa. erit verum (vt dixi) in alijs solẽnitatibus, quæ non faciunt ad honestatem matrimonij, vel eiꝰ certitudinem, l quia sic non ligaret.

4 Sed nũquid prędicta habebunt locum in spõsa? Rñ. ſm d. Io. An. prædictum in d. c. 1. ꝙ sic per l. oratio. m ff. de spon. Facit tex. in c. cũ haberet de eo qui du. i ma. quam pol per adulte. vbi æquiparatur matrimonium, & sponsalia, & hoc verum quoad dispositionẽ, sed nõ quoad pœnam, quia pęna apposita circa matrimonia non habet locum in sponsalibus ſm gl. communiter approbatam in clem. eos in ver. contrahere. de consan. & affi. quod no. bene.

IMPEDIMENTVM 18. Dicitur priuationis, quando scilicet aliquis ẽ surdus, mutus, & cæcus, nã talis nõ

---

applicatur vide extra pro hoc. §. supra lex. §. 5. in vltim colum.

ç Per do Ioa. Anto. de S. Geo.] Vide eunden. in c. si de secun. nup.

b Auferendo lucrum] Exemplum in muliere rapta quæ nubit raptori, nã auertit omnia quæ habuit a raptore vt in au th. de raptis mulie quę rap. nup. glo in c de puel. 15. 36. q. 2.

c Sed Federicꝰ] Idem tenet Pan. in c. ecclesia San. Mariæ, de consti.

d Puta circa dotem] D. Anto dicit sic seruari in practica.

e Circa solennitates] Puta quia statutum dicit ꝙ mulier debet petti a parentibꝰ, & ab ipsis doteturꝰ, & benedicatur, iuxta c. non aliter, & ca. nostrates. 30. q. 5.

f Et peccat non seruantes] Arch. in cap. nostrates. 30. q. 5. & communiter scribentes in c. 1. de spõ. concludũt ꝙ statutum est contra bonos mores, & tunc non peccãt qui nõ obseruãt, quia non valet ad hoc 4. dist. ca. erit. Aut non est cõtra bonos mores, & tunc in dependẽribus a matrimonio puta dote cũ talis statuta valeãt, peccat tunc cõtra ueniens sicut si contraueniret legi de quo in c. 2. de ma. & obedi. & in ca. nam & concupiscentiam, de constitu. cap. nulli. 19. distin Aut loquimur circa matrimonium, & tunc de honestate seruari debẽt vt casu valeant secundum g. o. in d. c. 1. sed non de necessitare, & tunc contrafacientes non peccant. fallit primò nisi propter contemptum contrauenirent. d. ca. nulli, & c. generali de elec li. 6. fallit secundò nisi ꝓpter illam solennitatem statuti omissam redderẽtur matrimonia incerta, ita Inno. in d. c. 1. & alij doc. se quuntur ibi vt puta, quia non possent postea probari. Fallit tertio nisi ger erat scandalum omissio talis solennitatis ita Car. in d. c. 1. faciunt no in c. 2. de oper. no. nunc. ita Alex in d. c. 2. in fi.

g Pa tenet contrarium] Pro eo faciunt ea quę not. in c. 2. de const. in. 6. & in l. fi. ff. de iurisdi. omnium iudi. Nam non potest statutum disponere circa matrimoniũ et formam dando &c. Quia non pertinet ad laicos quod tñ secus esse posset in consuetudine quia laici & clerici mixtim ad eam concurrunt, ꝓ quo facit qđ no. in c cũ venisset, de eo q mi int poss in c cunque tlos, de in integ. restitu. & in c. cũ causa, de re iudi. vbi qr ꝙ consuetudo tota clericorum nec ligare clericos, & tamẽ clerici habent priuilegi de iurẽ diuino, iu cta no. i c. si imperator. 96. di. Et faciunt no. in ca. vno, de de cle. coniugat. li. 6. &c.

h Solẽnitatibus alijs] Puta fiat conuiuium festũ &c. ꝙ habeãt tantam dotem determinatẽ, puta de mille, quamq & statutũ ꝙ dotes nõ sint tam magnæ posset valeri &c. dumõ circa matrimonia nihil disponat vt dictũ ẽ &c. Vel ꝙ ducatur ad domum cum iuuenibus, & puellis &c. Latq n ꝙ sunt solennitates quæ ad matrimonij certitudinem non pertinent.

i Et limito Ber.] Bar. loquitur quando apponit pœna circa contractum matrimonium, vt patet supra.

k Gñali] Bar. nõ tenet hoc gñali, sed vt hic scripsi.

l Certitudine] Posset dici, ꝙ solẽnitas circa certitudinẽ ẽ ten gẽt, ꝙ adhibeãtur decẽ ꝑsonæ bonæ famæ. Si ãt nõ eẽt circa hoc, puta q statutũ vellet, vt in matrimonio fieret talis expensa, & ꝙ nẽret tot vestes &c. tũc nõ valeret nisi for te respiceret bonũ publicum.

m Per l. oratio] Quod disponitur in matrimonio

& insponsalibus cêletur rê dispo situm cum fiat præambulû matrimonij.
a Sed si posset] Su:daster, & mu taster possunt ɔ̃. here matrimonium, quia aliqualiter possunt cõsensum suum ostêdere & his loquitur tex. in §. item surdus, in fi. c. qui testa. fa. pos. & non intelligitur text. in d. c. apud, quia iura debent esse de inquitabili, c. cũ in iure, de offici. deleg. igitur &c.
b Difficillimum tñ] Adeo q̃ hoc casu tutom esset Papam consulere, vt dicit Ho. & videtur sequi Panor. & facit quia videtur impossibile q̃ si fuit mutus, & surdus a natura, licêt istinctu naturę sentiat quid sit copula, q̃ sentiat qd sit matrimonium prout sonat in ius, ergo in illud consentire non potest. Et adduco glo. sing. in L. qui id quod. §. mutus. ff. de don. vbi licer mutus possit donare vt vult textus ibi tamen mutus, & surdus a natura donare non potest & tñ minoris præiudicij est donare q̃ matrimonium &c.
& Hoc loquitur de muto, & surdo, & non de cæco simul.
c Sed limitat] idem tenent Car di. Alex. ibidem.

potest contrahere, & si cõ trahit nõ tenet sed dirim:t ẽm aliquos. Ratio, qa q nũquã vidit, nec audiuit nec potest scire quid sit matrimonium nõ põt contrahere nec consentire in matrimonium. Sed istud ego limito ẽm Ho. & Pa. in c. cũ apud de spon. verum, si nullo modo potest exprimere consensum suum, sed si posset a exprimere consensum suũ in contrahendo, qa licêt ignoret quid sit matrimonĩũ put sacrm est, nõ tñ put est vinculũ, q̃ a iure naturali elicit, quo rõ dictat vt alicui inseparabiliter adhęreat ad generationẽ procurandã, difficilimũ tñ b ẽ hoc tales posse ostendere per aliqua signa. Similiter furiosus priuat[9] iudicio rõnis non põt contrahere, vt no. in c. dilectus filius, de sponsa. nisi haberet lucida interualla & tunc consentire posset, idẽ dic de ebrio.
1 No. pro intelligẽtia omnium prædictorum singulare dictum Ho. in ca. si vir de co. spi. q̃ vbi doc. & magistri per suas gl. matrimoniũ soluunt, nec ius expsſum adducũt, si reperitur vnus doctor vel magister scribẽs contrariũ matrimonium sustinens, ipse est sequẽdus. ar. c. licêt ex quadã de test. Quia secundum eũ tollerabilius est aliquos ɔ̃ statuta hominũ copulatos dimittere simul, q̃ sic coniunctos contra statuta Dei separare, d. c. licêt. Istud dictũ sequitur & recitat Pan. in d. c. si vir. Sed limitat c dicens, nisi communis opinio

sdũ in hoc qd humanius dicit. i. rõnabilius equius. Idẽ ferè dicit in c. fi. de sen. & re iudi & dicit confirmari dictũ ɔ̃fatũ Ho. p dictũ. c. fi. sed limitat nisi opin. illius doctoris euidẽter esset falsa, vel nisi probabilib[9] rõnib. posset conuinci. Addo & aliã limitationem & dico verũ ɔ̃fatũ dictũ qñ matrimoniũ sustentatũ pt habere suũ effectũ, ẽm q̃ s̃. dixi. Mrimoniũ tertio. impedimento. 16. in fi. aliàs qñ non pt habere suum effectũ matrimonium non esset iudicandum pro eo ad dictum vnius contra cõem opin.
2 Vtrũ papa possit dispensare in oĩb. impedimentis? R. q̃ quædã sunt impedimẽta quæ remouent ɔ̃sensum sicut est Impedimentũ tertiũ. s. ɔdõnis. Et quartũ. s. erroris psonæ. Et vndecimũ. s. metus, seu coactionis. Et decimũoctauum. s. priuationis sensus, Vnde sicut Papa non põt supplere cõsensum, sine quo non est matrimoniũ, sic nec in ip sis pt dispensare vel ipsa tollere. Alia sũt impedimẽta ex statuto ecclesię cu iusmodi est impedimentũ primũ s. interdictũ ecclesiæ. Et ẽm. s. feriarũ. Et quartũ. s. ɔdõnis seruilis, qa vt mrimoniũ ɔ̃ctũ cũ ancilla a libero uon teneat, hoc est ex statuto ecclesiæ, ẽm Ri. in 4 di 36. & Pe. de Pal. Et quintum. s. voti castitatis. Et septimũ. s. cognationis spiritualis. Et octauũ. s. cognationis legalis Et nouum. s. criminis. Et decimũ. s disparitatis cultus. Et 12. s. ordinis. Et 14. s. publicę honestatis. Et 16. s. impotẽtiæ coeundi. Nam posse generare, non ẽ de substãtia matrimonij Aliter senes ñ possẽt contrahere quod falsum est, & ideo est ex statuto ecclesiæ. Et impedimentũ. 17. s. consuetudinis & in illis potest papa dispensare. Similiter dico de impedimento 6. s. cõsanguinitatis Et 13. scilicet ligaminis. Et 25. s. affinitatis quoad aliqua quæ in ipsis solũm sunt ex statuto ecclesię, sicut est in ɔ̃sanguinitate & affinitate, vt quis possit ɔ̃trahere in 2. gradu linea inæquali. 3. & 4. & similiter in impedimẽto ligaminis, quo ad hoc nè quis possit contrahere cum aliqua post matrimonium contractum cũ aliqua p verba de pręsenti solũ. Et in hoc cõcordant cõiter doct. licêt quoad votum solenne aliqui renuerunt q̃ Papa non põt di spensare sicut Tho. 2. 2. quæstion. 88. & quidam alij, sed tu tene q̃ potest vt etiam

haberet quasi tex. p se, & propterea exponit id quod dr in d. c. si vir, s. q̃ est sequen-

a Adpauciffimos viros] proifto vltimo dicto adde Sco.in 4.dift.33. vbi dicit,fi contigeret c. fus p bellum cladem vel peftē mul itudinem virorum cadere,& multitudinem mulierū remanere poffet tunc fieri difpēfatio, nec bigamia vt illicita induceretur vt ibi p eū Et ponit modum et hoc cafu quomodo faluatur iuftitia.

b Ad aliam patriam] Diftingue fic,aut marit⁹ vagatur inhonefta vagatione,& reprobata,puta qa tranfiuit ad infideles, & non tenetur fequi cap. gaudeamus,& c. quanto, de diu. Aut cū ē honefta pp quā peregrinatur vir vel neceffaria, & tunc aut vagatio ē breuis & tenetur fe. q. Et fic pōt feruari gl. in d.c.de illis, & in c.1.de coniu.feruo & in c.1.de coniug.le pro. & in ca vnaquaque.13 q.2. & cōiter fcribentes in d.ca.de illis, aut vagatio eft longa & tunc fi a principio fciuit hāc naturam mariti teneturfe qui,qa vī maiores approbaffe.Si vero ignorauit a principio non tenetur.Et ita videtur fentire gl. in d. capi. vnaque que fecundū vnā

ipfe Th.in 4.di.38.& Ri.eadem dif. & Henri.de Gan. in quolibe.q.29.& eft cōis opi.tam Theologorū quam Canoniftarum , vide infra votum.4.§.9. Alia funt impedimēta iuris diuini,& legis naturæ,de quib. habes fupra.Impedimento 6.§.1. f.de confan. & affi. vfq; ad ſm gradū in linea inæquali, & in iftis vtrū Papa poffit difpenfare,fic fuit diuerfa opi.canoniftarum in c.literas,de reft.fpo.& in ca p venerabilem qui fil.fint le. & in c.propofuit,de cōcef. præb.quibufdam dicentib. ꝙ nō pt per d.c.literas,fed tu dic & tene ꝙ licèt papa non poffet tollere dicta impedimenta gnāliter,tñ ī aliquo cafu fpāli legitima caufa fubfiftente pōt in dictis impedimentis confanguinitatis affi difpenfare, vt etiā tenet Io.An.& recitat & fequit Pa.in d cap.literas,de quo vide infra Papa . §. 1. An āt posfit fimiliter difpēfare in impedimento ligaminis, inquantū de iure diuino.f. vt poft matrimonū confummatū q̄s contrahat cū altero, tenet̄ cōiter ꝙ n̄, & fic ferua īdubitā er,quò ad hoc vt quis posfit dimittere vxorem vel vxor virū quoad vinculū poft mr̄imoniū confummatū.Similiter ēt quoad hoc vt vxor posfit hr̄e duos viros, fed quo ad hoc vt vn⁹ vir posfit habeř duas vxores credo Papā poffe difpen'are,quādo genus fidelium effet reductum ad paucisfimos viros, a de quo dic,vt infra.papa §. 1.

3 Sed nunqd Eps fimiliter poterit difpēfare in aliquo prædictorū impedimentorū? ℞.ꝙ in iterdicto ecclefiæ fpāli facto a fuo inferiori pt.& in impedim ēto criminis,qā crimina folū impediūt mr̄imoniū contrahendū de quib.s̄ Impedim 9. in princ.Sed in interdicto facto a fupiori fuo, vel ī criminib.q̄ impediunt & dirimunt poft cōtractū.de qb.s̄ indt.9.Impedimento.§.1.& 5. Aut in aliis qbufcūq; ipedimētis mr̄imonij nē contrahat,non pōt eps difpēfare, nifi in cafib.de quib.s̄.Difpēfatio.§ 5. Epm poffe difpenfare contra canonē vel concilium.

4 Quid de illo qui audiuit perpetuū impedimentū fore inter fe & vxorē fuam? ℞. ſm Rodol ꝙ fi audiuit a fide dignis tenet̄ inquirere,alias effet affectata ignorātia,& fic concipiat ,pbabilē opi.ex dicto tali,non dēt exigere debitum , fed folùm reddere donec intelligat veritatē diligenter inquirendo nihil inuenit, vel aud.uit hoc nō a fidedignis, fic debet deponere confciētiam nec peccaret mortaliter fi non crederet,q̄uis audierit a fide digno,vt pura a facerdote,vel compatre, & hmōi, qa non obligat̄ cuicunque credere. nifi probet , fed fufficit inquirat,& fi aliud non iuenit nō credat.

5 Nūquid facerdos teneatur reuelare impedimentum,vide.s̄ Confesfio. 4. §.10.

6 Vtrum vxor teneatur fequi virum tranffetentē fe ad aliā patriam? b ℞ ꝙ non,fi pbabiliter dubitat de morte fua , vel ꝙ vellet eam exponere ad fcortū, vel fi vir vellet ire vagabundus , cum tamen non effet quando contraxit.Nam in iftis cafibus non tenetur eum fequi,alias fic,ita not. doc.in c.de illis,de fpon.& in c.1.de coniu lepro. de quo dic.vt infra vxor.§. 9.

MATRIMONIVM 4. quoad feparabilitatem Vtrum fit feparabile mr̄imonium poftquā femel legitimè eft ꝯtractū p verba de pn̄ti & ꝯfummatū? ℞.ꝙ hoc pt intelligi dupliciter. Aut quoad hoc vt alter posfit alteri matrimonialiter copulari alio dimiffo,& fic nunq̄ eft feparabile matrimoniū inter fideles contractū, & confummatū,vt patet in c.gaudem⁹,de diuor. nec Papa poffet in hoc difpēfare, vt patet in c. ex publico,de conuer.coniug fecus in matrimonio confummato inter infideles , de quo fupra.Matrimoniū.3.impedimēto 10. aut quoad thorū & cohabitatiōnē ım & fic feparari pt pp 5.Primò pp adulteriū,vt puta qa alter fornicatus eft.32.q.1,dixit dn̄s, de

opinionem. Et vide Car. & Pa. & Ale. in d.c. de illis. Bar. in l. mæuia. §. 1. ff. de an. leg. Et idem dicendum quando sumus in dubio. sponsa verò non tenetur sequi, vt est tex. in d.c. de illis.

Adde quod in spectantibus ad sacramentum matrimonij seruāda est decisio Cōci. Tri. sess. 24 p totum. Egi. Rega.

a Propter vitiū sodomiticū] hoc casu mulier pt retinere dotem, & donationē ppnuptias, ēt si ppria autoritate ei ab illuisset, qa tale vitiū lędit pudorē matrimonij. Ita dixit Bal. in c. 1. vt li. non cō test. licet loquat de viro, q cōcubinam tenet. Et facit l. consensu. C. de repud. & vi de Baroa. in d. c. 2. Qui dicit se cō suluisse apud vene. mulierem nō teneri reuerti ad maritum a quo recessit pp vitiū sodomiticum.

b Quanuis In.] est in cap. 1. de adul. idem Car. in d.c. maritis, & di cit q opi. Inn est carior. Tu tñ teneas conclusio nem hic factā, q tenet Arc in ca. omnes 32. q. 7. Io. de Ana. in d. c. maritis. Pa. i c. quæsiuit, de diu. & in c. 1. de adul. & hæc opi. est verior de iure, & de facto.

de quo dic vt supra. Debitū. §. 7. Secundò pp vitium sodomiticū [a] sm Hu. Lau. Io. Cal. d. An. & Pa. in c. maritis, de adul. quia nomine fornicationis, intelligit omnis illicitus coitus. 32. q. 3. non solū & q. 4. meretrices quis Inn. [b] in d.c. maritis, & gl. in c. oēs. 32. q. 7. teneāt priū, sed primum vr verius, qa maior in hoc fit iniuria matrimonio, q in alia pollutione, & idē posset dici de quacūq; alia pollutione habita cum alia psona qualitercunq; q pt separari, secus in pollutione quam qs hēt p seipsum [c] solū, sm Rod. & glo. in c. de oēs. Tertiò si alter quærit alterum trahere ad aliquod aliud peccatum mortale, sm gl. in d.c. oēs [d] sanè factiones, & In. in d.c. maritis, & in c. quæsiuit, de diuor. & Pa. in d. ca. quęsiuit. Quod verum intellige, si aliter cōpesci nō potest. Quarto pp hæresim & si anteq conuertatur intrauerit religione, ētsine autoritate ecclesiæ [e] non redidit ad eū. si conuertatur postea siue hęresis fuerit notoria siue non secūdùm

plum qn extra vas mari us quærit delectatiōes, vel quærit trahere ad peccatum adulterij, furti, & sic de singulis, hoc ēt videtur tenere gl & Arc. in ca vxor. 28. q. 1. Vel pone exemplum si alter coniugum vult alium pertrahere ad inidolatriam, vt in c idolatria 28 q. 1 Et sic no. q licet per fornicationem carnalem pot fieri diuortiu iuxta verbū dni Matt. 19. & c. de n fidelib. de co iu. & af. cum In 1 loctia per fornicationē spūalem, vt patet ex suprādictis. Et not. Pa. in c. fin. de conuer. coniuga. Et vide quod no. Ale. de isto casu in ca de illa, de diuort. q. 1. & q. 4. vbi latia plene.

Pa. in c. de illa, de diuort Si verò religionem non intrauit, compelletur redire ad eum si conuertatur ab hęresi sine autoritate ecclesię se ab eo separauit, quanuis alij aliter sentiāt; vt no. Pa. [f] in d.c. de illa.

1 Sed nūquid similiter in prædictis casibus separatio poterit fieri sine iudicio ecclesiæ? Rel. si delictū est notorium potest propria autoritate dimittere eam, nō tamen lucrabitur [g] donationē propter nuptias, vel dotem sm Io. An. in c. plerunque, de do. post diuort. re. si non hēt penes se, quia petere nō poterit, sed si habet penes se per exceptionē adulterij. lucrabit q petentē sm Pa. in d.c. plerunque. Si verò delictū non est notoriū sic solū dēt fieri autoritate ecclesię quoad separationem cohabitatiōis, aliter instante altero; cōpelletur cohabitare, sed quoad redditionem [h] debiti potest propria autoritate denegare, ex quo sibi constat de delicto alterius. Faciunt no. in d c. plerunque, & in d.c. gaudemus.

c Sine autoritate ecclesiæ] tex tus est in d. ca de illa. & Alexādrinus ibi.

f Vt not Pa.] Et est gl ibi sequit Alexandrinus post d. Anto.

g Lucrabitur] Io tñ de Ana. in c. fi de adul. dicit q vir ppria autoritate nō pt do tem retinere, qa hæc est pœna iuri contentiosi. Et sic non est nisi p iudicem compe tentem imponenda, & sic intelligitur d.c. plerunque, & hoc etiā videtur tenere Car. ibi. Et si hæc sma diuortij esset

c Quam quis habet per seipsum] Idem tenet Archi. in d.c. omnes 32. q 7. Tamen ratio qua mouētur doctores ad dicendum maritum posse dimitti pp fornicationem intelligitur de quocunque coitu, quia appellatione fornicationis venit omnis illicitus coitus. 32. q 4. c. nemo, & c meretrices, militat & in peccato mollicies, quod grauius videtur fornicatione, quando quidem pertineat ad peccatum contra naturam, vt dicit Ni. de Li. super epistolam ad Ro. in c. 1. tex in d.c adulterij, & flagitia, & c vsus 32. q. 7. contra tñ facit qa de occultis non iudicat ecclesia, sed solum Deus. Erubescant 32. di cum si.

d Secundū glo. in d.c. omnes] Dicas esse sententiam Hug & Lau d. licèt ipsa vix hoc credat. Et pone exē-

lata a iudice sæculari vis nō lucratur dotem, vt dicit Pa. in d.c plerunque. Mihi satis placet sententia hic posita. & vide pulchras. q. per Alexandrinum in d.c. plerunque. f. an hæredes mariti possint obijcere excep. adulterij. & an mulier vidua fornicādo pdat dotem &c. item quid si vxor adulteratur postea inuenitur matrimonium esse nullum quia consanguinei sunt. Vide etiam per Io. de Ana. in d.c. fi. de adul te. Alias quæstiones circa hoc vide ibi.

h Sed quoad redditionem] Quando est notoriū ppria autoritate vir denegat debitum coniugale, & peccam expellere, secus si esset occultum secundum Host. & Io. Cal. in c. fi. de adul. nam maritus facit hoc autoritate diuina, c. apostolus. 32. q. 7. sed d. Ana d.c 1. dicit

dicit q expellere non potest c.porrò.de diuor. quia hoc requirit factum, quod sine iudice fieri non pôt hoc dicit gl in c.1.32 q 1 Pa in d.c. fi. sequitur opi. Ho. Car dicit post Io An. q sup his dubijs iuris periti variant. Et côcludit q aut mulierẽ pœnitet aut non. Primo casu vir sine peccato exigit, & reddit debitum 32.q.1. de bened ctio, & ca. quod ât, cum se; & c fi vi, de edul.in fi sed nô tenetur nisi d ho nestate. Secundo casu non pôt red dere nec exigere sine peccato, qa tunc esset pron turpitudinis, d. c.fi vir. Et ad mâ datũ ecclesiæ nô possit hoc casu sine peccato. Iô excôicationẽ su stinebit patiẽter quia quoad Deũ non erit ligatus. c.literas, de rest. spolia & in c in. qui fitioni, de sẽ. ex. Et ita residet Io.de Ana quam q iam dicat sub dubio fortè ve. riorem i pi.Pa p c pe.deadul.& p c.significasti, de d.uor.In quibus habetur q ꝫ mulierem agentem ad restitutionem datur exceptio manifesti adulte rij.Sed in contra rium fortiter ob stat ca porro de diuort. Sed vide Alex.in d ca.por ro, & in d.c.signi ficasti.

a Spũalem forni cationẽ] Est aũt spũalis fornica tio de qua domi nus ait Qui vide rit mulierẽ.Mat. 3. Hæc Isidor in c.non solum.32. q.7. et septima. Idem idolatria Item omnis immunda pollutio. vide ibi.

b Re f. q sic] Nã dominus indistinctè dicit de fornicatione. Matt.5 ergo nec nos distinguere debemus.l de pretio ff.de publi.Item apostoli sic interpretati sunt, vt in c. vxor, & c.seq.28.q.1.& c de illa, de diuor. & c.fin de conuer. coniuga. & eorum interpretationi oportet stare.c.per venerabilem, q.fi.sint leg.c.cũ Marth. de re mi. Item in fauorem fidei c. gaudemus, de di.

c Non dêt retorqueri in dãnum meum] An. sed hodie. C. de ad. & ideo est quia vir ioiũ fuit liberatus a seruitute qua debebat coniugi & non econ uerso vnde remansit viro integra iurisdictio quã hêt in muliere ar.c. quidã, de conuer. coniug. Item si non tenetur inuita mulier reconciliari daretur occasio mulieribus delinquendi vt a viris separarentur, sic in ca.ex parte, de conuer.& i oc cõmuniter tenendo ctor. Ad côtraria inde vt in regula factum legitimè de re.iu.li.6.

d Nisi intrasset] Intellige post professionem, secus ante professionẽ d.c.ex literis.

e Non voluit] Quia hoc ambo possent, & matrimonialia essent sancta ora qa deo pollent meri va caf.c.quod Deo. 33.q.5.

f Quamuis altera] Intellige

2 Qũo dicetur notorium, vide supra adulterium.S.8.

3 Vtrũ separati pp spũalẽ fornicationem [a] sint absoluti a debito reddendo, sicut separati pp fornicationem carnalem? ℞. q sic [b] ẽm Ho.& Pa. in c. quæsiuit de diuort. Quod intellige quoad eum qui est innocẽs sed quoad eum qui culpabilis est q̃tuncunque sentẽtia diuortij sit lata siue pp fornicationem spũalem siue carnalem, si innocẽs pe ti eum sibi reconciliari debet, & ipse tenẽ sibi reddere debitũ. qa quòd fauore meo introductũ est nõ dêt retorqueri i damnũ meũ. [c] l.quod fauore. C.de leg.ni si intrasset [d] religionẽ, vel suscepisset sacros ordines, qa non potest repetere nec aliter teneretur reddere, hoc sequitur Ber. in c.ex literis tuis, de diuor. in glos. & Ho. ibidem.

4 Quintò separaẽ pp sanctimoniã , pro cuius declaratione plura sunt quærẽda.

5 Vtrũ ambo coniuges possint vouere côtinentiã? ℞. q sic de communi consensu de quo dic vt s. mrimoniũ. 3. Impedimẽto 5. S. 5.

6 Vtrũ alter solũ possit vouere castitatem sine côsensu alterius? ℞. q sic in suũ præiudiciũ sed non alteri, vnde post votum exigere non poterit sine peccato mortali, sed benè reddere tenetur, & etiam exigere quando redderet se nimis onerosum alteri non petẽdo facit. ca. qdã intrauit, & q ibi no. de conuer. coniu.

7 Quid si alter côsensit vt alter voueret statu non mutato? ℞. q consentiens nihilominus poterit exigere secundũ Inn. & sequitur Pa. in c.1. de conuer. coniug. si ipse consentiẽs nõ vouit, [e] & ille qui vouit teneẽ reddere, sed nullo modo exigere ẽt si non exigendo esset onerosus alteri, qa concedendo licentiam in hoc sibi præiudicauit.

8 Sed nũquid poterũt mutare statum, puta effici religiosi, vel aliter ordinari? ℞. vt colligo ex Pa. i d.c.1. aut hoc pcedit ex cõi consensu. Et tunc si alter vult effici eps , requiritur q vxor prius sit professa in aliquo monasterio ẽt si nõ sit suspecta de incontinẽtia vt in c. sanè. de conue.coniu. est. n. spãle hoc. Si verò non vult effici episcopus sed subdiaconus diaconus, vel p̃sbiter aut religionẽ intrare, tunc pôt de consensu alteri us partis, quãuis altera [f] pars nõ voueat continẽtiam. Facit c.significauit, & quod ibi no.de conuer.coniug licẽt nõ debeat quis ordinari ad sacros ordines vel recipi ad religionem, nisi vxor faciat votum similiter castitatis, vt in c.cũ sis, de côuer piu.

9 Sed pone q cũ consensu alterius vir sit fact religiosus vel sacerdos, nunq̃d ille q̃ consensum dedit poterit alium repetere? ℞. q in hoc sũt opi. Ab in d.c.1. In. in d.c. qdã tenẽt q si est iuueris poterit, & ad ei petitionẽ dẽt igress vel ordinat reuocari

Cal.

hoc nisi esset suspitio de inconti nentia, qa tūc debeſt primo vxor religionem intra re secundùm Panor. vbi supra.

a Cal.tenet]Hęc opi.placet Pa. in d c.1. tñ vr̄ senci te istā concordiā q̄ hic ponitur, & ideo tene eam.

b Idem dic]Nisi postratificet c.in sinuāte qui. cle. vel vo.

c Et ſeq r] Pa. ī tex secūdū ver tiū & verinē in tellectū in c.con suluit de conuer. coniu. & ibi Pa. quia intrans reli gionē vr̄ intrare eā seruiendi deo, v̄ cessante cau sa validam eius ꝓfessio. & nemo p̄sumitur imme mor propriē salutis.

d Sed solū castè viuere] qa conti nētia includitur sub ingressu reli gionis c. cum ad monasterium,de sta mo.

e Rō quia vt]Et hācopi tene: Pa. ind c qdā Nō debet vt dicit ibi gl.debitor exige re quia ꝯ conscię tiā faceret de sē. exc in c. in inqui. tioni derest.spo. c.literas.

Cal. tenet a ꝙ non poterit ipsum repetere,sed bñ implorare officium iudicis,& iudex ex officio nè adulteriū committatur per remanētē in sęculo educet adulterū de monasterio, vel ordine & coget redere debitum. Alij volūt(& hoc magismihi placet)ꝙ si ille quī dedit licentiam est iuris cōscius ꝙ nō poterit repetere nec ex officio ei restituet, quia dando licētiam taliter mutandi statum,videtur vouisse castitatem, saltem durante vita alterius,quia qui vult vnum videtur velle & omneillud per quod perueniē ad illud c prudentiā.de offi.deleg.facit c viduā de regula. Sed īgressus alteri non debet fieri nisi alter voueat continentiam.vt in ca. cum sis.de conuer.coniu.ergo dando licentiam videē vouere. Si verò istud ius ignorauit,sic restituetur ei, saltem ex officio,hoc tenet gl in cap. qui vxorem suam 33.q.5.& in c.feriatim. 32. di. & secundùm eam concorda opinio.

10 Quæro nunquid iste restitutus post mortem vxoris vel alterius partis teneaē redire ad monasterium? ℞ ꝙ sic. hoc dicit Pan.in d. c. 1. quia est verè religiosus ex quo vxor consensit,facit.ea.ex parte el 1. de conue. coniuga.& quod ibi no. Bal.idē dic de ordinato ad sacros ordines, ꝙ tenetur viuere castè & clericaliter.

11 Quid si quis intrat religionem vel accipit ordines sacros vxore contradicente vel ignorante? ℞. ꝙ vxor poterit eum reuocare d.cap. quidam & ipse teneē sibi debitum reddere, sed non poterit exigere, nisi quando nō exigendo efficeretur nimis onerosus alteri parti.vt dictum est supra.

13 Pone ꝙ vxor sciuit, & non cōtradixit nec licentiam dedit sed dissimulauit, nunquid reuocare poterit? ℞. ꝙ sic.vt no.in c. cōsuluit de conuer.cōiug. idem dic si consensit ex timo e iusto.vt in c.accedens.eo. ti.Idem dic b si per dolum consensit.c. veniens.eo ti.

13 Pone ꝙ vir vxore contradicente vel dissimulante intrauit. vel ordinatus est in sacris & eum vxor non repetijt in vita sua, licèt potuisset, poterit nè talis post mortem vxoris exire, & aliam accipere vxorē? Respon.secundùm Cald. & sequitur Pa. c in d.c.1.non,quia causa cessante quę inualidabat eius ingressum, cessat & sequella, & sic tene quanquam Inn. in d. c.quidam multum variauerit.

14 Sed nūquid si talis reuocetur ab vxore ipsa mortua tenebitur redire ad monasteriū vel viuere clericaliter in castitate? ℞. ꝙ quò ad alium qui sacros ordines recepit non est dubiū quod teneē viuere in castitate,& si contraheret de facto cum alia non teneret matrimonium,vt in c.vnico de voto lib.6.sed de illo qui solùm religionē ꝓfessus fuit est opin.diuersa inter doctores. Sed ego credo quòd non tenetur redire, quia obligatio semel extincta non reuiuiscit. l. qui res.§.aream.ff. de sol. Sed solùm castè viuere, d quia eam quantùm in se fuit potuit validè promittere,& secundū hāc distinctionem potes concordare doc.in d.ca. quidā.Et ita limita & intellige.d.c. quidā.

15 Quid si talis non solū non vult redire ad religionem,sed de facto mortua prima vxore ꝯtraxit cū alia? ℞. quòd licèt d Anc. in d. c. quidam teneat tutius esse dicendū quòd non teneat matrimonium,tamen mihi videtur ꝙ sit tutius tenere ꝙ teneat, si fuit reuocatus ab alia vxore. Rō quia vt e matrimonium nō teneat oportet votum fit solēnizatum per ꝓfessionem tacitam & expressam vni de religionibus approbatis vt in d.c.vnico.sed iste non fuit ꝓfessus,quia votū fuit nullum quò ad ius positiuum,quia paria sunt non profiteri & inualidè profiteri ar.c.2.de transla.prælat. Idē videtur tex. pro hoc no in d. c. quidam vbi non compellitur redire ad monasterium.Sicut facit in c.ex parte.el.1.eo.ti.

16 Sed pone ꝙ nō reuocaē ille q intrau t ꝯdicente vel ignorante, vel dissimulante alter a

a Quod nõ] Aliã rationẽ assignat nẽ scilicet videatur melioris conditionis delinquens, quàm sapiens arg. c. eum qui. de pœnit. lib. 6.

b Nimis tardando] Nam post cõtractum matrimonium de præsenti debet statui terminus duorum mẽsium vel ad arbitrium ordinarij in quo volens intrare deliberet vel stare in matrimonio vel religionem ingredi. vt in c. ex publico. & ibi gl. & Pa. de conu. coniug. & post tale tẽpus dr̃ esse in mora. idẽ S. Bo. in 4. dist. 32. ar. 1. q. 2.

c Iudicarẽ matrimoniũ] S. Bo. 4. di. 32. q. 2. dicit q consensus violentus nõ ratificat matrimoniũ quia ẽ fundamẽtum matrimonij, sed in ista copula est secus qa quã vis sit violẽta est tñ fundata super consensum volũtariũ qa est maritalis, ideo volun tarie iudicatur, præterea consensus desui ratione importat libertatem non sic cõiunctio corporalis. hæc ibi. vide in spõsalibus cũ non fuerit plenꝰ cõsensus qa erat de futuro nimirũ si copula violenta non efficit mr̃imoniũ vt hic in fin. concluditur & benè.

d Hæc habet Abbas] Si autem de præsenti, tenet Ho. q non põt, qa matrimoniũ est consumatum.

e Et idem d. c.] Adde bonum cõsilium Hostiẽ. in d. cap. de illis. Nam dicit quod ciuiter debent esse impuberes qui cõtraxerunt sponsalia, quod si volunt post pubertatem contradicere demonstrent de contrario consensu protestando vel simili modo intra tempora pubertatis. Nã si postea cum eis vnus fiat pubes & non alter reclamet corã iudice quia non potest cum alia sit impubes, adhuc isto casu nõ videbitur ratificasse spõsalia & p supervenientiam perfectę ętatis efficaciter obligatus quia illa contradictio demonstrat q nõ habuit animũ cõsentiendi. Et iõ dicit optimũ vt sępe fiãt hmõi protestationes. Et sequuntur communiter doct.

f Ad sacros ordines] Glos. in c. 1. de vo. in. 6. dispẽsat sed hodie est extrauagans Io. 23. incipit antiqua quędeclarat quod solũ ingressũ religionis dissoluit matrimoniũ nõ cõsumatũ & nõ per ordinis susceptionẽ. Ita Pa. i d. c. verũ. & si esset electus in Papam. gl. est in c. si quis 79. dist.

g Per professionẽ] glo. & Pa. in d. c. verũ. videntur dicere q per ingressum statim dissolutum sit vinculum, & dicit Panorm. hoc sequi communiter doctores. Et hoc ipsi Panor. placet per rationẽ d. c. verum. in fin. dũ dicit quia cũ non fuissent vna caro simul esse. ãt satis potest vnus ad Deũ trãsire, & alter in sæculo remanere. Item dicit S. Bonauen. q per ingressum religionis homo censetur mortuus mũdo, ideo non est mirum si dissoluitur. hęc Bo. 4. dist. 33. quæ. 3. ar. 1. Item quia matrimoniũ nõ consumatum designat vnitatem quæ consistit in spiritu, inter deum & fidelem animam. Vnde sicut dissoluitur per peccatum hominis hac vnio, ita matrimonium facilius dissoluitur q quando est consumatũ. Vnde ex quo alter intrat religionem

altera parte nunquid post mortẽ poterit exire? ℞. Cal. vt no. Pa in d. c. 1. q nõ quã si per mortẽ validetur monachatus In. variat. Sed tu dic q nisi vxor consenserit expressè si statim egredit & contrahit tenebit matrimonium licèt peccet mortaliter, secus si vxor postea in vita sua consenserit, quia sic tenet professio.

17 Vtrum sponsa violenter cognita a viro possit intrare religionem. ipso inuito? ℞ Pan. in ca. vérum de conuer. coniu. sequit opi. Bar Brix. qui tenet quod potest [a] quia non videtur cõicasse corpus suum ex quo inuitè fuit cognita facit. c. ille autem. 32. quæstio. 5. Posset dici esse verum hoc vbi illa non fuit in culpa tardationis ingressus vbi autem fuit in culpa nimis tardando [b] ingressum, sic non posset intrare, quia ille exegit q sibi debebatur, & sic est extra culpam. Et secundùm hanc dist. concordari possunt opi. quas recitat Ioã. And. in regula quę contra. de reg. iur. li. 6. in mercur. Et secundũ hoc etiam oportet dare vnam limitationem ad c. ex publico. de conuer. coniug. Vt videlicet intelligatur quos deus coniunxit. s. per carnalem copulam voluntariè hab tam vel ex debito extortam & est singularis. Attamen ego hoc nulli consulerem sed potius iudicarem matrimonium [c] consumatum ita q alter alteri matrimonialiter coniungi nõ possit altero viuẽte cui nec carnaliter fuit copulatus. No. & Rodo. tenent q si sponsa erat de futuro quod poterit & placet quia est verum nec habet dubium.[d]

18 Vtrum matrimonium non consumatum inter fideles legitimè contractum sit dissolubile? ℞. quòd aut fuit contractum ætate indebita. s. ĩ. annos pubertatis. & sic cum peruenerint ad ætatem debitam si alter eorum vult dissoluitur. vt in c de illis. el. 1 de spon. impu. & idem dic [e] si solũ alter erat in ætate debita, q cum peruenerit ad ætatem poterit dissoluere, verum est q hoc dẽt fieri autoritate ecclesiæ. vt no glo. in d. c. de illis. imo tex. hoc dicit. Aut fuit contractum in debita ætate & tũc si alter vult solũ promoueri ad sacros ordines [f] non potest nec dissoluitur mr̃imoniũ, vt communiter tenetur in d. c. 1. & in c. verum de conuer. coniu. Aut vult intrare religionẽ, & sic potest & dissoluitur matrimonium statim per professionem [g] sactam; ita quòd alter qui remanlit in sęculo liberè põt contrahere cũ altero, sed an- [illegible]

te profesſionem non vide gl.in c.deſponſatam.27.q. 2.vt in c.verum,& in ca.ex parte. el 2.de conuer.coniu. & intellige per profeſſionē tacitam vel expreſſam a factam, & vni de religionib9 approbatis, aliter non diſſoluitur, vt in c. vnic.de voto.li.6. Ex quo infert Pa.in d.c.ex par.el.2 ꝙ licèt ſponſus efficiaẗ mantellatus vel de tertio ordine nō ſoluiẗ matrimoniū, qa licèt ſit modus approbatus, non tñ religio: b Similiter non diſſoluiẗ per ingreſſum ſolū religionis approbatę niſi (vt dixi) tacitè vel expreſsè profiteatur. vñ ſi qs intrare vellet & non profiteri nō poſſet altero inuito. Aduerte tñ ꝙ ſunt quædam mulieres de tertio ordine ſancti Franciſci q̄ viuūt collegialiter, & profitentur tria vota religionis ex conceſſione apoſtolica. & ideo talis profeſsio benè diſſolueret matrimoniū non conſumatum, ſicut declarauit Sixtus Papa quartus ſiue ante ſit contractum, ſiue poſt dictā profeſsionē contraheret.

19 Et quia ſæpe c a doc.& in ſacra ſcriptura fit mētio de coniunctis per ꝓpria nomina, vt ipſa quiſque intelligat ſub breui compendio inferi9 clarè demonſtrabo. Nurus dr̄ vxor filij patri & matri viri ſui. Gener diciẗ vir filię patri & mr̄i vxoris ſuæ. Socer dr̄ prędictus pater, & ſocr9 prędicta mr̄ dictis nurui & genero. Nouerca dr̄ ſecūda vxor filijs ex alio mr̄imonio viri. Vitricus dr̄ ſecūdus vir filijs ex alio matrimonio vxoris. Priuigni & priuignę dn̄r prædicti filij & filię alteri copulato. Patruus, & amita ſunt frater & ſoror pr̄is, auunculus & matertera ſunt fr̄, & ſoror mr̄is & iſtis ſi addi tur magn9 ſunt fr̄ vel ſoror aui vel auiæ. Patrueles ſūt filij duorū fr̄m q̄ hn̄t ēt patruū, & amitā. Conſobrini ſunt filij duarū ſororū inter quas hn̄t ēt auuūculū & mr̄terā. Amitini & amitinę ſūt filij fratris & ſororis īter ſe.

MEDICVS tripliciter ꝑt eē in culpa q̄ mortē infirmi. Primò añ factū. ſ. qñ itromittit ſe de eo qđ ignorat, vel ad ipſum non ſpectat, vel non ſufficit ad agēdū ſolus. Secundò in facto, qa licèt peritus non tamē ſequiẗ traditiones artis, ſed fantaſiam ſui capitis, vel experimenta noua ītellige niſi experimenta noua, vel ſua fantaſia ſit rōnabilis, quia liceret. Tertiò poſt factum quando eſt negligens circa cuſtodiam infirmi ita no Bar.Inn. & Ho.i c.tua de homi. & ibi etiam Pa.

1 Vtrum euentus mortalitatis debeat medico imputari? ℞. ꝙ non, ſi diligentiā quā debuit & potuit exhibuit. ff. de of. præſi.l. illicitas.§.ſicuti.nam non eſt in medico vt ſemp curet ægrotū dicit ibi gl. vide ſupra homicidiū.2.§.18. Et aduerte ꝙ medic9 tenetur in foro aiæ non ſolū quando volūtariè lædit puta prorogando infirmitatē, & huiuſmodi, ſed ēt quando ex ignorantia, vel imperitia, vel non ſequens traditiones artis aliquē læſit, vt no. Pe.in aut. hodie.c. de iudi.& Pa.in d c.tua de homi.nam imperitia medici culpæ annumeratur.l. ſi qs fundū.§.Celſus.ff.loc.l.imperitia.ff. de re. iu.& in gl.1.q.1. non eſt putanda. Limitat hoc Pa.in c.ad aures. de æta.& qual. verū qñ aſſumpſit offm̄ voluntariè. Secus ſi ē ex neceſsitate, qñ ex ignorantia, & imperitia lædit. Vtputa vtitur aliquib9 expertis aliás, & bona fide, qa ſibi imputet qui talem elegit, ex quo dicebat ſe imperitum.

2 Quid ſi dicat medicinā nociuā? Reſp. ꝙ nullo mō dēt dare, ſed tutiorē parte eligēr̄ de ꝓſum.c.illud de ho.petitio. quia ſecurius ē hoiem relinquer̄ i manu dei q̄ medi

cuas

ſigionem neque intendit cōſumare, ſatis vr̄ hoc vinculum diſſolutum. Et ad materiam vide gl.in d.c.de ſponſatam 27 q 2.& in c.paſtoralis.7.q.1 & in ca.2.32.q 7.

a Tacitam vel expreſſam] vid Ge. in c.bñucium de reg.lib.6.& ī. canonica port.§.4.

b Nō tñ religio] quia non vouet tria ſubſtantialia regulæ nec dōr hr̄e regulam, ſed quēdam viuendi modum ſicut in ſimili dicit gloſ. no.in cle.1 de relig. do.& in cle. cū ex eo. de ſent. excomm Imo & coniugati poſſūt eē de tertio ordine ſancti Franciſci, vñ mirū ſi efficiatur qs de eodē ordine ante mr̄imoniū cōſumatum ſi non diſſoluitur &c. vide extrauagā. Io.22.vbi de hoc clarius.

c Et quia ſæpe] ſecūdū Sco. in 4. di.41.in fin.Non eſt admirandum ſi ſolicitudine tātam ponit eccleſia in ordinando mr̄imonia. Quia cōitas chriſtianorū vtitur matrimonio per cuius vſum multiplicaẗ popul9 chriſtian9, & iō ſic ordinari dēt vt in eius ꝯctū, & vſu vitentur ea quæ obuiant charitati ſiue in deum ſiue in proximū. Et ſeruanda ſunt ea quæ congruūt honeſtati. Vt ſic ſ. nellū chriſtianū matrimoniū cōgruē ſignificet illam benedictā coniūctionē Chriſti, & eccleſiæ de qua dicit Apoſtolus. Sacramētum hoc magnum ē, dico aūt in Chriſto & eccleſia. Eph. 5. Quæ coniūctio nunc eſt p fidē & aliqualē dilectionē. Sed in patria erit per viſionē & perfectā fruitione ſponſæ nō habentis maculā neq; rugā ad ſponſum ſpecioſum præ filijs hominum.

a Secunda Inn.] & Ho.& Pa.in d. c.tua vbi inuenit contra aromatarios tenêtes spês antiquas quæ potius nocêt. Vnde & medicus deberet species videre,nê præferât similitudinem bonarum, aliàs fortè esset in negligentia, vt co lligitur ex Inno.
b Ref. q sic]ne promissiõné ab infirmis recipere debet.l.medicis. ff.de va. & extra or cog. similiter nec aduocati a clientulo l. quisquis C.de postu. Quod tamen offertur licitè accipitur Bar. ibidê.
c Repetere poterit] Quia in inuitũ beneficiũ conf. tur.§. l. in inuitum,de reg iu. & ca.in 6 Dic vt per Bar. in l.soluendo,de negot. gest.& eũdem in simili in l.sticus, vbi tex. no.& gl. ff.de pecul.l.g.
d Sed solũ] Ioã. An. in nouella.i d.c.cũ infirmitas tenet cõtrarium dicẽs, ex quo sciret infirm' i om.

ciuas dare de quibus dubitat,fm Inn.in c. tua nos de homi. & ibi Pa.& intelligeum in dubio qñ non hẽat aliquid ex quo probabilius extimet profecturam quã nociuam. Secus si haberet aliquam probabilitatẽ potius de vtilitate quã de nocumento quia sic posset dare adhibita debita diligentia & studio quia sic nõ ꝓpriè est in dubio sed in opinione,vel turbatione.

3 Vtrũ sit in culpa medic' qñ medicinã fm artẽ dedit,sed ex defectu specierũ vel admistiõe alia fit nociua? ℞. q nõ si debitã diligẽtiã adhibuit. c.apost. ď cle. exc. mi. fm Inn.& Host. a

4 Vtrũ cirugicus incidens aliquem qui pp inconsuetã dispõnẽ venarum,vel qa pp insolitũ timorẽ vel tremorẽ qui venit sup eũ mortuus est,sit in culpa? ℞. q non si debitam diligẽtiam adhibuit & erat perit',a g. c.ex literis.de frig.& male. Et hoc verum si non dubitabat de hoc,quia si dubitabat debuit omittere,vt no. Inn.& Hos. nẽ cle.vel mo. ca.sñiam & d.c.tua nos.

5 Vtrũ medicus teneatur gratis curare? ℞ q sic. b si est pauper infirmus fm gl.33.di.in prin. Si verò diues est nõ teneẽ cũ nemo cogatur de suo facere beneficium. 10.q.2.pcarie,& licitè recipit mercedẽ suã.14.q.5.c.non sanè. Si tñ esset salariatus de publico teneẽ gratis seruire, ita paruis sicut magnis infirmis sed a sanis bñ posset petere salarium vt d.l.Archiatri. C.de profes.& med.li.10

6 Sed quid si infirmus sit diues, tñ ex auaritia non vult soluere medico, dẽt nẽ medicus eum mori permittere? ℞. q nõ sed debet ei medicinas & alia necessaria facere suis expensis quas postea repetere poterit c cum sanus effectus fuerit, quia vtiliter gessit negotium eius ff.de neg. gesto.l. Pomponius, & si moriatur repetet ab hæredib. quia sufficit si vtiliter cæpit gerere, licèt euentus non sit secutus.l. sed an vltr. ff.de neg.gest nec potest ei obijci quòd cã pietatis hoc fecerit, nisi sit ei propinquus vt l.alimenta.C.de neg.gest.quia tũc oportet pro estetur q gratis non intendit hoc facere.aliàs non repeteret. d. l.alimẽta.no. hæc gl.in d.prin.83.di.

7 Vtrũ peccet mortaliter medicus consulendo aliquid contra animã pro salute corporali? ℞. q sic,& nẽ hoc faciat prohibeẽ, & sub pęna excommunicationis in c. cum infirmitas.de pœn. & remis. in fi.

8 Vtrum similiter peccet mortaliter,si nõ admonet infirmum vt confiteatur? ℞. q sic,quia facit contra præceptum,vt in d.c. cum infirmitas,nec potest dici abrogatum per contrariam consuetudinem.quia non consuetudo,sed corruptela est & cõtra bonos mores, & ideo non valet secundum Hostiens.in d.capitu.cum infirmitas. Excusaretur tamen medicus in casu repentino q indiget celeri remedio qui non ante ipsum infirmum inducerent ad confessiõnẽ & aduerte quia nõ sufficit admonere, sed debet inducere cum effectu vt in d.c.not. Nihilominus si infirmus nollet confiteri, non credo pp hoc quòd medicus debeat desistere a medicamine,quia intelligendũ est moueas & inducas effectualiter quantùm est ex parte medici.sicut & in c fin de eo qui co.con.vxo.suæ. non ex parte infirmi,qa si dimitteret eũ fortè moreretẽ desperatus,qui sanatus poterit postea conuerti, & sic præceptum ecclesiæ videretur cõtra pręceptũ Dei de charitate proximi, q nullo modo credendum est. Facit tex.cũ glo. pro hoc 83.di.i prin.vt patet supra.e. §.6.

9 Sed nũquid ad hoc tenetur medic' in omni infirmitate? ℞. q non saluo meliori iudicio,sed solùm d in infirmitate periculosa fm se.Rõ qa sicut infirmus non tenetur ratione de necessitate pręcepti in omni infirmitate,sed solùm qñ est periculosa,sic nec medic' teneẽ eũ inducere licèt sit optimum q medici inducant in oi infirmitate, & dico periculosam i. quæ posset probabiliter inducere periculum mortis,secus qñ est clarum quòd non est periculosa.

Vtrum

10 Vtrum infirmus teneat obedire medico? ℞. Inn. [a] & Host in d.c.tua quòd nõ de præcepto, si tñ infirmus accipit aliquid vel facit ex certa scia, vel ex affectata, vel improbabili ignorantia pp quod notabile malũ incurrit, peccat mortaliter, argu.c. si non licet 22. q.5. idẽ dic de seruientibus qui ei aliquid administrant tale, secus si non esset notabiliter læsiuũ quãuis aliqualiter, modicũ tñ, qa aliqñ sitis magis cruciat quã febris & inter duo mala min⁹ eligendũ est 13. di. duo. Et si ex tali administratiõe mors sequeretur vel mutilatio membri essent seruitutes irregulares secus si ex leui ignorantia vel culpa hoc fecerunt.

11 Vtrũ ars medicinę sit ꝓhibita clericis & religiosis? ℞. clericis in sacris religiosis & clericis in minoribus bñficiatis non licet vii nisi gratis, & vbi periculũ nõ imminet, nẽc le.vel mo. c.multa. cytugiã verò q̃ indiget incisione vel adustione cũ sanguinis effusione fm Ber.in c.ad audiẽtiã de sal.oĩa exercere non pñt, qa simpliciter ẽ eis interdicta c.sententiã.c.super specula, nẽc le.vel mõ.de homi.tua nos, de postu.c.1.

12 Vtrũ medic⁹ teneaẽ nũciare mortẽ infi.mo quã pro cui cito venturã? ℞. Io. de Neapoli in quolib. 11. distinguit q̃ aut probabiliter credit quod talis prenũciatio erit multũ vtilis aię ifirmi, vt puta qa ꝯfitebitũ cũ sit in peccato mortali, & ordinabit testm ex quo euitabũt multę lites, & sic teneẽ ꝑ se vel ꝑ aliũ ei manifestare, aliter peccaret mortaliter qa dãnificat ꝓximũ directe cũ nõ ĩpedit dãnũ ei⁹ cũ põt. Idẽ dic si ẽ i dubio vtilis vĩ an sit vtilis vel nõ. Quod si ꝓbabiliter credit q̃ talis annunciatio nõ erit vtilis infirmo, puta qa iã ordinauit facta sua, sed fortè erit potius damnosa corpori, tunc nõ teneẽ ei dicere de necessitate ꝑcepti, licèt sit meli⁹ dicere, qa melius se dispo net & bonũ aiæ semper est prępo nẽdũ bono corporis.

13 Vtrũ medicus possit ꝓmoueri? ℞. si perit⁹ erat & nihil omisit de cõtingẽtib⁹ fm ꝓbabilitatem suæ conscientiæ, põt ꝓmoueri, aliás non, de æta.& qualit.c.ad aures.ff.de vari. & extor.cogni.l.& si medicus, concor.Inn. in d.c.ad aures, & Host.

14 Vtrum medicus qui cõuenit pro 10. ducatis cũ Titio liberare eũ de aliqua infirmitate, puta quartana & hmõi, & liberat eum, sed ꝟ. modicum tps Titius reincidit in eandẽ infirmitatẽ, teneaẽ iterum ꝑ illis 10. eũ liberare? ℞. vĩ q̃ sic, qa non extinxit ifirmitatẽ, sed cessare fecit angustiã ipsi⁹. Itẽ qa nõ vĩ curasse cũ vitiosẽ curauit. Itẽ qa verba cũ effectu sũt accipiẽda q̃ iõ dẽt intelligi cũ curaret perfectẽ. In ꝯtrariũ videẽ quòd nõ teneaẽ, qa de pñti infirmitate tm̃ videtur cogitatũ & iõ soluto eo quod debeẽ sublata est obligatio imperpetuum, qa in infinitũ non dẽt obligari nã infinitas euitaẽ. ff. loc.l.maritus [b] in glo. sed tu dic quòd aut rediit ex culpa infirmi, & sic nõ teneẽ.l.qđ q̃s ex culpa ff. de reg. iur. Si nõ ex culpa infirmi, tũc aut statim redit, & sic teneẽ qa nõ vĩ eum liberasse, aut ex iterual lo, & sic nõ teneẽ, vt.ff.de reg.iur.l. qcqd.

MEMBRVM ꝓprie quod sit. Vide s. Homicidiũ 5.§.6. Et ideo in statutis ita accipitur, nisi aliud appareat de mente statuentis, vt not.Bar.in l.2.ff.de pub.iudi.

MENDACIVM [c] fm Aug. est falsa vocis [d] significatio cum intentione fallendi 22.q.2.§.ille ergo.

Quæ

---

a Infirmitatem mortali & nõ mortali medicũ hoc dicere ex præcepto cessabit timor. Idem tenet dñs Card ibidem, & A ch. flo.i 3.par. tit 7.c.2.§.6.& magis placet per rõem. d.c.cũ.infirmitas aliás illa decertalis vĩ seruire de vento.

a ℞. Inn.] Inn. dicit q̃ infirmus tenet corpus suũ diligere, vt in eo seruiat dño. Itẽ qa si medic⁹ peccat tali dãdo peccat vtrqne & ipse ea accipiẽdo q̃ notabiliter nocẽat. Itẽ sicut peccaret sumẽdo venenũ ita si sumat ea quæ faciũt ad notabile nocumẽtu corporis. Seqẽ Pa. ibidẽ Qđ talesdeberet priua ri ecclesiasticã sepultura. Quod intelligo si non pęniteane.

b L.marit⁹] Bar. ibi sic distinguit. Aut certũ est infirmitatẽ superuenisse ex noua cã, aut ex eadem. Aut sumus in dubio. primo casu dẽt hre nouũ salariũ. sẽcũdo nõ. tertio distingue. vt hic in fi. ibi si nõ ex culpa, vide Io.An.in mercu. regula ꝯtus, vbi arguit. ad ptes, & gl i d.l.mari. t⁹. Quę similiter arguit ad ptes, vi de Pa. in c ꝓbi terorum in si. de homic. Et Bal. in l. pecuni. C. de cõdi.ob turp. can. & Imo.in l. si ita stipulatus essem abs te, de verb oblig.

c Mendacium] Dictum exterius hẽt duplicẽ cõparationẽ, vnã ad rẽ significatã, vt qa res se habet dĩ. Aliã ad intentionem dicẽtis vt quod dicit oẽ sit in corde, iõ dĩ mendaciũ ẽ falsitas & hic tãgitur prima cõparatio cũ intentione fallendi, tangitur secũda cõparatio. prima se habet ꝑ modũ materiæ, secunda ꝑ modũ formæ, vide Altẽ. lib.1.ti.30 & verbũ fallẽdi hic nõ importat decipe sed falsum dicere, ideo ẽ de omni mendacio.

d Falsa vocis]

Nomine vocis tanquam principale intelligi debet omne signum, vt scripturę siue etiam nutus.
a Vñ ille] voces sunt notæ eorũ quæ sunt in animo passionũ. vt dicitur. 1. Perier.& in c. ex studijs de p̃. sump. Quare sunt instituicę nõ vt p eas se homines inui cẽ fallãt. Sed vt eis quisq; in alterius notitiam cogitatiões suas p̃ferat. verbis ergo vti ad fallẽdũ non ad quod instituta sunt pecca tũ est ẽm Augu. in Enchiri. in d. c. is autem.
b Mentitur] Sed nõ dicit mendaciũ, qa semp est cũ animo fallendi, quia aliter loquit q̃ sentit. sed mẽtiri est dicere quod sentit. licẽt res se aliter habeat. hic tñ ẽm Alex. mẽtiri. capitur largè. f p̃ falsum dicere.
c Octo] Breuior est distinctio q̃ mẽdaciorũ aliud iocosum officiosum. Et aliud perniciosum. 22. q. 2. c. nè quis.
d Religionis Christianæ] Sicut Iesum non esse passum & ca. 1. q 4. §. notãdũ. Quoad bonos mores, vt quod fornicatio vel vsura non est peccatum.
e Sicut falsus testis] Nam non est fere ius qui vult obesse & non p̃desse dicit l. sin do. ff. de rei vẽdi. exemplum in detractore.
f Fallendi libidine] Libido pôt dici dupliciter. vno modo stricte & p̃priè put dicit Aug. Quod libido est appetitus animi quo aliquid temporale præponitur bono æterno. & sic non est radix nisi mortalium peccatorum & sic non sumitur hic. secundo modo dicitur communiter. s. prout est radix non tantum mortalium, sed etiam venialium. vnde cum dicatur a libendo, sicut liberè quod est liberi arbitrij potest inordinatè moueri ad mortale. & veniale. Ita & hic libido potest esse radix vtriusq;. Et sic cadit libido in rõne huius mẽdacij, hęc Alex vbi s. q 3. & in 3. par. tractato de 7. p̃cepto. arg. 6. & S. Bona. in 3. distin. 38. argum. en. 5. sic libido dr̃ fal. sum dicendi.
g Nè pecunia] Puta si qs interrogatur vbi è talis vel pecunia, & dicit se nescire, secus tñ si auferetur iuste. vt puta iudicis autoritate. In hoc tñ differt istud a sequẽti, qa istud p̃dest, ad euitandũ periculum dñi, sequens verò ad euitandũ periculũ personæ. Et octauum p̃odest ad pudicitiã conseruandã. vt si dicã aliquã esse cõiugatam quæ sit soluta.
h Etiam mortale] Vnde philosophus in 3. Ethi. dicit mendacium est p se prauũ, & fugiendum. verũ aũt bonũ & laudabile vnde omne mendaciũ est peccatum. sicut et Aug asserit in

1 Quæ differẽtia est inter mẽdaciũ & falsũ? R. q mẽtiri est ↄtra mẽtem ire. Vñ ille a q dicit qđ putat aliud siue illud sit verũ siue falsũ mentitur b c. is autẽ. 22 q. 2. falsum verò pôt qs dicere sine mendacio, cũ. s. credit verum quod tñ non est & si debitã adhibuit diligẽtiam non peccat, q si non peccat venialiter, vt in c. homines. 22. q. 2. nisi in casu in quo teneret debitam diligẽtiam adhibere, puta in actu testificãdi, vbi imminet notabile damnũ p̃ximo, vel in iudicio, qa sic esset mortale, vel cum vult iurare 22. q 2. c. animaduertendum.

2 Quod sunt genera mẽdaciorũ? R. ẽm Aug. in c. 1. 22. q. 2. q̃ sunt octo. c Primũ in doctrina religionis Christianę, & ẽm Alex. in 2. 2. tractatu. de mẽdacio. ar. 7. q. 5. religio hic accipitur nẽ dũ p eo quod nos religat ad ea quæ sunt fidei, sed ẽt prout religat ad bonos mores, quia in his duobus cõsistit religionis Christianæ d summa. Secũdũ est vt aliquẽ ledat iniustè in corporalib' cũ nullius vtilitate, sicut falsus testis e in cã criminali. Tertiũ est quod alicui nocet, sed tñ alteri p̃dest, vt testimoniũ i cã pecuniaria. Quartũ est si fit sola mẽtiendi vel fallẽdi libidine. f vt cũ delectaref in astutia mẽdaciorũ ↄpositione nõ hñs respectũ nec ad nocẽdum, nec ad iuuandũ alicui, sed solũ, qa placet sibi. Quintũ est quod fit placendi cupiditate, vt mendaciũ adulationis. Sextum est quod nulli nocet & alicui prodest. s. nè pecunia g sibi auferatur indebitè vel iniustè lædat. Septimũ est quod similiter alicui ẽ vtile ad corp' s. vt mortẽ euadat. Octauũ est quod similiter p̃dest alteri. vt virginitatem seruet. Sed ẽm Alexã. vbi. s. & S. Bon. 3. dist. 38. & Ric. ibidem, mẽdacium habet suo formali completiuo intentionẽ fallẽdi. & ideo ẽm intentionẽ mentientis diuersum erit mẽdaciũ in spẽ. Si enim intẽdit solum p̃desse sic erit mendacium officiosum. Si delectare sic est ociosum. Si lędere sic ẽ perniciosum. Perniciosum continet tres primas differẽtias quia aut in spũalibus & sic ẽ primũ, aut i corpalib', & sic ẽ ẽm, aut i tpalibus & sic est tertiũ. Officiosum ↄtinet tres vltimas spẽs. scilicet si in tẽporalibus, sic est sextũ. Si in corporalibus sic septimũ. si in spũalibus sic est octauũ. Ociosum continet quartã, & quintam spẽm, quia aut vult delectare seipsũ, & sic est quartum, aut alterũ sic est quintum. Primum istorum est grauius. & vltimum leuius.

3 Vtrum omne mendacium sit peccatum? Resp. quòd sic. c. super eo. de vsur. cũ simi. & etiam mortale h peccatum est secundùm S. Bona. Alexan. & Ricar. vbi supra. Primò ratione speciei, sibi per se & sic tantùm tres primæ spẽs sunt peccatum mortale, vnde quicunque mentitur contra veritatem diuinam eam mendacio occultando

tando vel corrumpendo a peccat mortaliter. Similiter circa ea quorum cognitio pertinet ad homines bonũ puta ad perfectionem sciæ & informationem morum erit mortale, quia cõtra charitatem Dei, & proximi. Sec⁹ si esset circa aliqd quod non refert ad salutem verũ sic vel sic cognoscatur, qa esset veniale. b Idem dic ꝙ est mortale quãdo est in nocumentum corporis proximi vel rerum de aliquo alicuius importantiæ etiam si alteri prodesset, secus si in dãnum alicui⁹ rei minimę, quia non esset contra charitatem, & ideo veniale. Secundò est peccatum mortale per accidens. Et hoc dupliciter. Primò rõne intentionis, puta quia ita afficitur ꝙ nõ curaret offendere deũ vel proximum notabiliter, qa præponit mendaciũ charitati Dei & proximi, multomagis si intendit dicẽdo mẽdacium iniuriare deum vel ledere notabiliter c ꝓximum c ẽt si non lędat peccat mortaliter. Secundò ratione scandali, vt cum quis dicens mendacium probabiliter scandalum sequi aduertit, tamẽ non curat, sed dicit mẽdacium, & peccat mortaliter. Et in hoc cõcordant communiter Theo. in 3. di. 38. Additur & tertiũ, ex quo fit mortale. s. cũ dicitur in iudicio. Vnde ẽm Durandũ oẽ mendacium (ꝑter iocosum) quod in iudicio dr̃ de his q̃ ad iudiciũ pertinent est mortale, quia subuertit veritatem iudicij, ꝙ cædit in ꝑniciẽ vniuersitatis, & placet qñ dr̃ d̃ eo de quo tenetur dicere veritatem, aliàs non & qñ sit habes supra. Cõfessio delicti. Et supra Furtũ §. 27. infra. testis. §. 26. Additur & quartum ex quo efficitur mortale ẽm Ho. rõne contemptus. s. cũ qs ꝓ nihilo hẽt dicere mendacia iocosa sicut vera, sicut faciunt ioculatores, & similes. ar. 25. di. §. aliàs ea demum. Qd̃ limito verũ qñ ẽt si esset mortale nollet abstinere, aliter ñ & sic incidit cũ primo. additur & quintũ secundùm alios. s. rõne perfectionis, sed istis nõ assentio, nisi vel quãdo perfectio est talis ꝙ obligauit se voto vel iuramento in nullo casu mẽtiri vel rõne scãdali vt dictũ ẽ, & ita cõiter tenẽt doc. facit ꝙ s. dixi. Circũstãtia. §. 4. In alijs ãt casib. cõiter ẽ veniale pcm̃, nisi ꝯsciẽtia eis dictaret ꝙ eẽt mortale, qa si eẽt eis ꝯ tale dictamẽ dicerẽt mẽdaciũ pc̃m̃ mortale.

4 Verũ prædicator vel doctor semper peccet mortaliter mẽtiẽdo? R. Pe. i 3. di. 38. ꝙ non, nisi scãdalũ vel cõtẽptus doctrinæ sit annex⁹, qa si hoc sciẽs mẽtit̃, peccat mortaliter. Sr̃ si diceret contra id quod est faciendum ex necessitate, secus si ex consilio, nisi ratione scandali, vt dixi.

5 Vtrum liceat pro alterius vita conseruanda mentiri? Respond. quòd non dict. capitulo super eo. Et qualitercũque dicatur mendacium semper est peccatũ saltem veniale.

libro contra mendacium, & no. S. Th 2. 2. q. 110. ar. 3. Ex hoc enim sequitur quod si mendaciũ est ẽm se malum, ꝙ nullo pacto nullo fine nulla dispensatione humana vel diuina põt fieri benè, sicut expressè dicit Aug. li. de mendacio, & nititur probare multis rõnibus. Et in hoc conueniunt cõiter doc. ẽm S. Bon. in 3. di. 38. refert Astens. vbi s. ar. 4 R. aut[illegible] u ius est. Quia dupliciter dicitur aliqd esse malũ. s. aut ex gener̃ actus, vt cũ act⁹ super materiã indebitã transit. Aut ex malitia intentionis. Põt aũt actus transire sup malitiam dupliciter. s. respectu Dei, & respectu proximi, si respectu Dei sic est malũ in se & secundum se, nec vllo mõ põt fieri bñ, vt est Deũ odire. si respectu proximi vt est nocere ꝓximo, sic ẽ malum in se, non tñ secundũ se, vnde potest aliquo fine fieri benè, qa põt ibi recta intẽtio superuenire. Si aũt aliquid est malũ ex malitia intentionis, tunc siue sit respectu dei siue respectu proximi simpliciter ẽ malũ, & nullo fine ꝑe fieri bene, qa dicit priuationẽ debiti finis. Tale aũt est mendaciũ. Quia non tm̃ dicit malũ ex eo qa trãsit sup indebitam materiã, sed ẽt qa hẽt intẽtionis maliciã Hoc dicit qñ mendacium charitati repugnabit, vnde mendaciũ ꝑt charitati esse ꝯtrium aut secundũ se, aut respectu finis, aut per accidens. Et sic declara vt hic &c. Et sic militabit illud psal. Perdes omnes qui loquuntur mendacium. Et illud sapien. primo. Os quod mẽtitur occidit aĩam. a Peccat mortaliter] Sicut si quis in persequutione negaret se esse Christianum, quod est etiam in opprobrium fidei, quasi non eẽt vera, sicut negauit Petrus. Similiter si doceret falsa scienter in iure vel medicina, & hmõi, sicut etiã q doceret falsum circa bonos mores, vt falsi ꝓphetæ, q promittebant populo liberationẽ permanenti in peccatis, iuxta illud, prophetæ tui viderunt tibi falsa. Tre. 2 & 7. c. Ier. ait. Nolite confidere in verbis mendacij, d'centes templũ dñi &c. Ad idem vr̃ ptinere ẽm aliquos ꝓnunciatio falsarũ indulgẽtiarũ missarũ & hmõi. b Quia esset veniale] Quia non dãnificat proximus, sicut si quis fallatur in aliq. bus particularibus ad se non ꝑtinentib. puta qa dicerẽ talẽ scientiã esse digniorẽ. c Vel lædere notabiliter proximum] Datur exemplũ de verbis mendacij in mercatorib. quãdo dicunt rẽ vilem charã, quando. s. intendunt notabiliter dãnificar̃ ex sola nãq;

iste est ille q potest cadere in constantem [a] virum vel mulierem vt cum qs potēs inferre minatur mortē aut grauem cruciatum corporis,vt in c.cū dilectus,extra eo.ti.Aut seruitutē,seu statum subuersionē, puta quia scindet instrumenta vel priuilegia libertatis, vel detinebit in carcerē,aut stupratione vt.ff.e.ti.l.isti qdē.In.eo.ti.§.1.2.& 3.Et intellige qn̄ prędicta vel aliquod p̄dictorū minatur nedū in p̄sona propria sed ēt in persona liberorū, aut vxoris,aut similium personarum,vt d.l.isti in fi.

2 Vtrū mętus iustus causetur ex imperio vel supplicatione regis vel dn̄i?[b] ℞. Pa.in c.vl.qui cle.vel vo.q̄ non,nisi sit cousuetus tirannicè tractare non obtēperantes .uis p̄cib.qa tunc benè causat,vt tenet Io.An.in d.c.vl. Bar.in tractatu de tirāno.Facit q̄ idē Bar.no.in l.ad inuidia. C. quod met. cau.vbi dicit quod sola reuerentia mariti non cāt iustū mętū in vxore nisi p̄cesserint minę vel verbera.[c]& idem voluit Inno.in c.cām matrimonij,de of. dele.

3 Vtrū mætus perdēdi bona temporalia vel grauē iacturā ī eis puta maiorē partēd sit iustus?℞.Pa.in c.Abbas extra e.ti.q̄ sic si nō potest sustentari sine illis bonis q̄ qs timet p̄derē,qa alibi dicitur q̄ spūalia nō p̄nt diu esse fine temporalib. 1. q.3.si quis obiecerit, & gl. in l.aduocati.C. de aduoc. di.in di.no.pecuniā vitā hominis,facit pro ista opi. ca. præsbiteros.l.di.& l.pe. C. eo.ti.& di.c.Abbas.

4 Vtrum mætus excōicationis sit iustus?℞. gl.in c. olim iter,de re.spo. q̄ sic, sed Io.An.in c. cū dilectus ď his quæ vi.me.distinguit q̄ aut iustē comminatur & non excusat,quia culpa sua incidit in mætū. l.si mulier ff.eo.ti. Aut iniustē commi natus,& sic est iustus,cū grauis sit pœna inter homines esse & carcere hominum cōmercio l.hi qui sanctam.C. de apost. c. sacro.de sen.exc.Et hanc dist.approbant domini de Ro.decisio.40.[e]

5 Vtrū timor infamiæ sit iustus?℞.gl.in l. nec timore.ff.le.ti.q̄ timor īfamiæ facti nō cāt,vtputa qa aliqs dicit q̄ malū dicet ď eo sed mętus infamiæ iuris talis q hēt iuris effectū,iustus est,vt in l.isti, in prin.§.fi. ff.e. vbi patet q̄ deprehensus in aliquo delicto qcqd facit nē probatur ex iusto mætu facit, qa p̄ditus p̄t pati mortē vel cruciatū, & hmōi.Et hæc oīa intellige q̄ causant iustū timorē,qn̄ quis non hēt facilē remediū prouidendi,qa si posset prouidere sibi,puta adeundo superiorem, vel alio modo nō prouideret non esset iustus mætus,sed sibi imputaretur.ar.c.fi.de elec.& l.quib.dieb. in prin.ff.de cond.& dem.& l.qui potest facere.ff.de reg.iu.& c.pastoralis.§.pręterea de of.ord.quod limita.vt infra.§.con.

6 Vtrū mętus iust⁹ excusat a pcō?℞.q̄ nō a toto,sed solū a tāto,non tn̄ ēt a toto q̄ illud est de gn̄e peccati mortalis q̄ fiat veniale.c.sacris,extra e.ti.c.2.de hom.2.q.1. in primis, qa debet potius q̄libet mala tolerare q̄ malo cōsentire decernat.3 2.q.5. ita nē.Limita tn̄ p̄dicta ad ea q̄ sunt iuris diuini. Secus in his q̄ sunt peccata mortalia ex dispositione iuris positiui . [f] qa sic excusaret a mortali,vt patet §.Inobediētia,ī prin.

7 Vtrū ɔtract⁹ factus ex mætu iusto sit nullus?℞.vt colligo ex Pa.ī c.cū locū,de spō. in 2.no. & exemplū in matrimonio,& d.c. olim inter, [g] q̄ aut ɔtractus requirit liberū consensum aut nō.Si sic,tūc ɔtractus est ipso iur̄ nullus.Rō qa licēt coacta volūtas sit volūtas.1 5.q.1.merito,tn̄ nō est volūtas libera & sic deficit qualitas libertatis , q̄ ē de substantia cōtractus,|& ideo nullus. In alijs autem vbi non requiritur liber cōsensus,

a Qui potest cadere inconstātē] De hoc mætu vide supra matrimonium.3.impedimento.11. & quæ ibi scripsi.
b Regis vel domini] Exemplū in illa quę matrimonium contrahit p̄cib.pricipis.
c Minæ vel verbera]Dicit tamē Bar.in l. interpositas.C.de transactio. q̄ si mulier vendit pp mætū mariti ē iusta cā rescindendi contractum. Et ille mætus causatur per minas,vt hic De hoc etiam p̄ Pa.ī d.c.causam matrimonij, vbi no.Et Bar. idem dicit in l. mætū. C.quod mæ.cau. & in l. 1. §. quæ onerandæ ff.quare ac.non da.Mætus ergo vxoris erga maritum,& clerici erga episcopum faciunt rescindere cōtractum si præcesserunt minæ ab eo qui solet inferre aliàs sola reuerētia non rescindit contractum.
d Puta maiorem partem] Exemplū si non vēdis mihi equum faciam tibi inferre dānū &c. Timet ille facit contractum tunc rescinditur contractus neque precium restituit d.l.pen.
e Deci 40] Pa. in d. cum dilect⁹ dicit ea quæ hic habentur , & idē in d.c.olim in 4. col.limitando vt habetur in.§ seq.
f Et dispositione iuris positiui] Vt non ieiunare, audire missam, & huiusmodi &c.
g C. olim inter. 4.co.ver.2.]principalis vbi dat exemplum i matrimonio, in iurisdictione & in electione. Tu vide Pa.i c. Abb.q̄ mę.ca & 1.§.seq.

a D.c.cũ locum] Ibi Pa. latè examinat, & dicit hanc esse cõmunẽ opi licèt Car. 3,& malè,& in d. c.Abbas, & in d. c olim inter.
b Itẽ electio prælati] Puta pp metũ tiranni est nulla, facit gl. in d. c.Abb & tex.iun cta gl.in ca.quisquis,i ver.libertatẽ,de elect.vbi per trienniũ sunt suspensi, vide ibi omnino.
c Et d.l.mulier] non valet cõuentio pœnalis p q̃ aufertur libera testamenti facultas.l. stipulatio hoc modo conce pta,de ver. obli. Conc.ibi in gl.liberũ.n.esse debet quod non liberũ iterũ reddit arbitrium,dicit text. in l.1.C. de sacr. san.ec.vide Pan. in d.c.Abbas.
d Velle accusarẽ] Bart.in l.accusationis C.q̃ met. ca. distinguit circa hoc post glos. Qñ aũt accusatio erat calomniosa & potest repeti q̃ datum ẽ ne accusatio sequatur l.in summa.ff.de condit.& demõ. si verò erat vera tunc aut sumus i casib.in quib.licèt transigere,& non pôt repeti,si aduersarius obseruat promissa, aliàs sec⁹, vt no. in l. siue apud acta,& in l. si transigere. C.de trãs. Si ñ licèt trãsigere nõ licebat,tũc q dedit turpiter dat & sic r̃peteř si potetit.l.si qdẽ⁹ vbi Bal.C.de ẽheud. & cõmit.stipula.

sus, non est nullus ipso iure,quia (vt dixi)coacta voluntas sẽp volũtas ẽ, vt plenè leg.& no.in l. si mulier. §.si.ff.e.tit.sed veniunt acta rescindenda actione q̃ metus cã,vel officio iudicis.
8 Quæ sunt in quibus req̃ritur liber consensus? ℞ q̃ primò omnia quæ sũt meritoria,vt pœnitẽtia, confessio,eleemosina, & hmõi, q̃ si fiant ex tali mẽtu excludũt meritũ, & perinde erit ac si non forent facta. Excipiuntur illa in quibus imprimiť character, vt baptismus,& huiusmodi,qa virtute characteris adueniẽte libera voluntate conualescunt,sed non alia, vt in c. de iud.45.di.ppea.Chriso. super Matt.22.Qui solo timore seruit deo pœnam q̃dã euadet,sed prẽmiũ non acquiret, qa non vult deus vt timeatur vt dñs , sed vt ameť vt pius pr̃, facit text. Aug.de pę.di.7.nullus, ĩ fi. quẽ sero pœnitet inquit nõ solũ oportet deũ timere iudicẽ, sed iustum diligere , non tñ pęnã timeat sed anxieť pro gloria,hæc ille.Secundò matrimoniũ facit.c. notificasti.33.q.5.& ca.veniens,el 2. de spon. & d.c. cũ locũ. [a] Tertiò dotis promissio vel solutio ĩ l.si mulier.§.si dos, vbi est optima glo.ad propositum istud.ff. e.tit.quia si principale non tenet,)nec accessorium, de reg iur.li.6.Quartò iurisdictio, vnde prorogatio eius ex iusto mætu est nulla.l.2. ff.de iud in prin.& gl.in d. l.si mulier. Item electio p̃lati [b] per mætum facta est nulla.c. vbi periculũ §. cęterum,de elec.li.6. Quintò autoritas tutorum extorta per mætum est nulla.l.1.§.vlt.ff.de aut.tuto.Sextò absolutio ab excõicatione de quo su pra.Excõica. 7.Casu 18.Septimò testes testõrum , vnde si in vinculis teneñ aut ab hostib. non valet.l.qui testõ § fi.in vltimis verbis , & ibi ẽt est gl.ff.de tes.Octauò votum, limito verum quoad metum mundanũ q̃ incutiť ab hoie ad hoc vt voueat, nõ ãt quoad mętũ aliũ pp quẽ euadendũ aliquis vouet, quia sic tenet votum. Ratio diuersitatis , quare votum teneat ex aliquo mætu factum , qñ mætus non infertur vt voueat, sed ex alio respectu & non pœnitentia, & confessio . &c.est quia tale votum fit pietati diuinæ , & misericordiæ, quam interpellat vt eum liberet a malo instanti , & ideo non potest non misereri acceptat promissionẽ, & subsidiũ impendit, in pnia, & confessione,& huiusmodi non concurrit solũ misericordia sed & iustitia . Vnde misericordia Dei acceptat in quantũ non derogat diuinæ iustitiæ.s. vt non sint merito & recompensatione,sed vt sint digna vita æterna, hoc nõ p̃t,qa derogaret diuinę iustitiæ,q̃ non vult nisi volũtariũ libera volũtate ad conuersũ in c.sicut nobis,de regula & ĩ multis alijs, no,gl.in d.c.Abb.& d.l.mulier.[c]
9 Quid de iuramento mętu extorto? ℞ vt supra.Iuramentum.5.§. 9.
10 Quid si q̃s veniat in talẽ mætũ ex culpa sua? ℞. q̃ ñ subueniť ei nec hẽt seu competit ei aliquod remediũ.d.l si mulier,in pri. vbi liberta commisso crĩe ingratitudinis , & timens nè reuoceť in seruitutẽ, p̃mittit aliqd dño cõminãti seruituẽ, nõ audiař, sed quoad consciam distingue,quod aut talis timor p̃t inferre incuti iali, puta qa commisit crimẽ capitale cõminat q̃s eũ velle accusare [d] pp quẽ timorẽ ille dat cẽtũ , talis licèt turpiter accipiat pecuniã vt desistat ab accusando,tñ restituere nõ teneť de necessitate si modo ille donare potuit.Si verò timor incutiť iniustẽ quoad deũ,puta pr̃ ẽminať interficere adulterũ cũ filia, quod licet de iure ciuili,vt in l.nec ĩ eo.§.ius occidendi,ff.de adult. tñ qa non licet quoad deũ.Ideo ex tali timore extortũ non poterit tenere ĩ conscia nisi inq̃uũ ẽ in recõpensationẽ sui ĩteresse,puta sãmęlęę & hmõi, aliàs ñ facit tex.cũ gl.in c.iter hęc.33 q.2.

Vtrum

11 Vtrum ĩgẽs certũ quid ex metu p̃sumat̃ consentire ex taciturnitate sequẽtis tẽporis? ℞. gl. iuncto tex. in c. accedens, de cõuer. cõiu. ꝙ non, nisi interueniat aliquis actus positiuus approbatiuus primi actus, vt in l. 2 C. eo. & per In. in c. sup eo. de renũ. a & facit. c. ad id quod, de spon. vbi spõsa q̃ metu ꝯxit non cohabitat viro spontè præsum' ẽ matrimoniũ, maximè si interuenit copula. facit. c. vnicum, despon. impu. lib. 6.

12 Verũ probanti metũ ex quo emisit bona sua stetur eius iuramento circa q̃tita tẽ bonorũ, ℞. Pa. in c. fi. b extra eo. quòd sic si iniustè metũ incussit & contra eũ q incussit. Secus si ageret ĩ cõtra villã ĩ cui' territorio ẽ factũ, nã oportet ꝓbet p alios', & põt adducere socios & familiares pp difficultatem probandi, bonus tex. est in l. consensu. C. de repu. & in c. veniens, el 2. de testi. in fi.

13 Vtrum metus ꝓbabilis vel leuis similiter annullet? ℞. ꝙ nec excusat nec rescindit nec annullat, & dicitur ille qui cadit in virũ leuẽ aut vecordem qui timet vbi timẽdũ nõ est, & dicitur meticulosus. ff. eo. l. metũ. 1. & 2. quia non tollit actũ requirentẽ liberũ ꝯsensum, vt no. Pa. in c. veniens, el 2. de spõs. sed quò ad ꝯsciam dic vt ĩfra. §. 15.

14 Vtrum ille qui p metũ extorsit aliquid teneat? ℞. Dir. eo. ti. ꝙ sic & s̃m leges põt agi ꝯtra eũ ẽt quò ad pę. ãtagatur ĩ. annum. Sed post annũ nõ, sed solũ quò ad rei persecutionem, quia prætorię actiones sunt ppetuę quò ad rei persecutionẽ, sed quò ad pęnam sunt temporales, insti de perpe. & tẽporali, ac in prin. ff. de vi & vi ar. l. 1. in prin. ff. qđ me. cã. l. si cũ exceptione. §. 1. 2. & 3. s̃m tñ Canones etiam ad pęnã post annũ, qa nulla cõditio temporis põt opponi 3. quæs. 1. c. redintegranda, & ibi per docto. Et nõ solũ tenetur de his quę habuit p talẽ metũ sed de oĩbus q̃ amisit ille cui talẽ ĩtulit metũ d. l. si cũ §. pedi' qa metus fuit cã seu actio amissionis d. l. si cũ. § ĩ hac actione, concor. In. circa principiũ 2. col. ver. ꝙ dominus, & Ho. in c. fi. eo. ti.

15 Quid si metus sit solũ ob timorẽ reuerentię? ℞. ꝙ datum ex tali timore est omnino restituendum, si datum contra voluntatem dantis. Facit l. quæ honorandę ad fi. ff. qua. re. ac. non da. Vnde qñcunque non adest voluntas dñi rerum in dando, nisi ex metu acceptum est restituendum, nisi fuerint in culpa metus s̃m quod s̃. dixi §. 10. Nec ob. l. vani. ff. de reg. iur. & l. metũ. ff. quod met. cau. qa loquuntur quoad forum contentiosum, secus in conscientia.

16 In quo differt metus a vi? ℞. Pa. in d. c. sacris, c ꝙ metus est vis conditionata. s. cũ dicit interficiã te si nõ feceris sic & huiusmodi. c ad audientiam. extra eo. Et fit sine violentia corporali. Vis autem est quædã coactio quia qs ligatus cogitur facere aliquid corporaliter, & dicitur vis absoluta, & hæc excusat a toto si intrinsecus non cõsenit, quia nõ dicitur quis agere sed poti' pati. d. c. sacris. Lex autẽ magis largè accipit dicens. Vis est impetus maioris rei cui resisti nõ potest. s. commodè. ff. quod met' causa l. 1. & 2. de pact. quamuis. li. 6.

MILITES nr̃i temporis d licèt non habeant insignia obseruantiæ veteris habẽt tñ insignia obseruãtię nouę s̃m Bal. ĩ l. 1 C. q̃ bo ce. pos. e allegat ĩ ar. c. tuã sslato đ ꝯsti. tñ nõ gaudẽt priuilegijs militaribus qa eorũ militia nõ ẽ priuilegiata, & in eorũ actib' dñt vti iur̃ cõi, vt cõiter tenet̃ p doc. Cy. ĩ l. 1. C. đ iur. & facti igno. f Bal.

a In c. super eo. de renu.] Circa secundã col. ver. sed soluẽdo, vbi dicit. Quod qui soluit spõtè vr̃ approbare, qđ per dolum vel turpem causam promisit.

b ℞. Pa. ĩ c fi.] Ibi ponit̃ vtilis materia, de qua habes in l si quã do C. vnde vi.

c ℞. Pa. in d c. sacris] Secundò no. exẽplum vt si qs ꝓpter cruciatum corporis fugiendũ cõicat excõica. o. Et sic vis cõtinet metũ, sed nõ è conuerso, vt patet ĩ l 2. in fi. eod. tit.

d Milites nr̃i tẽporis] Verũ militia sic dignitas dic vt supra dignitas ĩ Apost. L.

e C. qui bo. ce. pos.] Vlt. qõe. Ex quo dicit ꝙ nõ pñt carcerari. excluduntamẽ ab hoc bñficio milites piratas qui se habent tã quã Catuli in filuis s̃m Bal. ibi.

f C. de iu. & fac. igno.] vbi dicit Ias. in 2. colum. Quod cõis conclusio est, ꝙ milites nr̃i tẽporis aurati non gaudent priuilegio illi' legis. Quia armis nõ vacãt, sed ĩ plateis spaciantur s̃m Cy. ibi. 6. q. Et gñaliter in oĩ materia an ea quæ dicuntur in militib. armatę militiæ habeãt locũ in militib. nr̃i tẽporis, vide Ale. in l. centurio 7. col. vbi accumulatè refert alios de vulg. & pu. Tñ sicut miles armatæ militiæ nõ põt torqri, sic nec miles nr̃i tẽporis auratus, ita Bart. Qui se de facto sic dixisse in l milites C. q̃ni. Seqtur Alexander, vbi s̃. imo nec valet consuetudo vel statutum, ꝙ milites possint torqueri. Bar. in l. omnes iudices. C. de decurio li. 10. per tex. illũ.

& Bar.[a] in l.filius familias. §.veterani.ff. de ꝓcura.Bal. in l.in testaméto.C.de testa. quia non habent illa reqsita in militibus, sed magis sunt promoti ad pompã, vt dicit Bal. vbi supra.[b]

1 Quis non potest esse miles? ℞. ꝙ impugnãtes securitates nãuigantium, & hostes publici, & infames milites esse nõ possunt, vt in l. 1.in versi.optimos fidelissimosq; commilitones ff. de testa. mili.

2 Verũ miles possit incarcerari pro debito contract⁹ vel vltimæ voluntatis? ℞. Bal.vbi.s.[c] ꝙ non. Sed Bar. ĩ l.miles,ĩ prin.post gl.ff.de re iudi. limitat ad debitum cõtractum in castris solum.

3 Quomodo instituunt, & de eorũ priuilegijs habes ĩ l. pe.ff.ex qui.cau.ma. in gl.vnica.

4 Verũ ars militiæ sit licita? ℞. ꝙ sic si debito modo fiat.23.q.1.militare.de quo dic vt s̄ Bellum. Licet ẽt militibus se exercere in his q̃ nulli sunt nociua cã exercitij. puta in cursitationibus equorum, in proijciendo tela, & huiusmodi, in quibus non imminet probabile periculum proximi, sicut in torneamentis imminet, & ideo ꝓhibẽtur, facit ad hoc secũdi regũ 1.[d] vbi Dauid ꝑcepit vt docerent filios Iuda arcũ i. artem sagitandi.

MINOR qs dicat? ℞. ꝙ ille q nõ hẽt. 25. annũ ꝯpletũ.ff. de mino.l.1.

1 Verum minor possit petere restitutionẽ in integrũ non solũ in læsione quæ demit de patrimonio, sed etiã ĩ lesione lucri cessantis? ℞. ꝙ sic vsq; ad quadrienniũ postquã impleuit 25.annũ, de his tñ solùm in quibus lesus est. j.25.annum, vide gl.ĩ c.2.de resti.in integrũ, in ver. restituimus.

2 Verũ teneant gesta cum minor sine autoritate curatoris? Res. Pa.in c.ĩ pñtia, de ꝓba. ꝙ si intrat religionem põt alienare oĩa bona sua, quia fingitur mori. l. Deo nobis. C.de epis.& cle. sed non inuitãdo nõ p̃t alienare etiam in pias causas.[e]

3 Minor si renũtiauit[f] beneficio ecclesiastico nõ restituitur, quia in spũalibus, vt maior admittiẽ & agit, & ꝯueniẽ. ff. de mino. l. ait prætor. in gl. in prin. in ver. quid aliud, quæ dicit ꝙ potius se exonerat.

MISERABILES personæ quæ dicantur? ℞. ẽm Io.in c.significantib.de offi.dele.& Pa.in c.licet.de cẽsi. ꝙ sũt cęci & alij morbo laborãtes, qui pñt auxiliũ ab ecclesia implorare, qñ nimis aggrauanẽ in collectis, facit d.c. significantibus, & quod ibi no.p Pan. vbi ponit latè materiã miserabilium personarum.

1 Verũ cæci & alij morbo laborãtes ꝑpetuò excusenẽ a muneribus? Res. Pa.in d. c.licèt ꝙ sic a personalib⁹, quæ imponũtur ꝑsonis, vt l.3. C.quib.mo.se.excus.li.10. Arealibus aũt munerib. ordinarijs nõ excusanẽ, nisi princeps velit ea remittere. C. de vac. mune.lib.10.& e.li.10.de mune.patri. quasi ꝑ totũ. secus si sunt extraordinaria, qa nõ tenenẽ ad illa l.vnica.C.de superindic.li.10. facit.c.iudicatũ.89.di.& qñ dicãẽ realia ordinaria, vel extraordinaria. vide j.Munus.

MISSA secundùm Hug.de S.Vincẽ. de sacramentis.lib.11. dicitur quasi transmissa,[g] eo quod populus per ministerium

a Et Bar.] Vbi dicit. ꝙ pñe eẽ ꝓcuratores, secus tñ de militibus, qui in castris militãt & de militib. spiritualibus.

b Vt dicit Bar. vbi s.] 15. q. & loqiur de militib⁹ chusciæ. Et ꝑcipuè d Florẽtinis, qui cũ vacent potiꝰ mercaturę quã reipublicæ nõ debent priuilegijs militũ gaudere.

c Bald. vbi s.] s. in l.1.in fi.C.qui bo.ce.pos. Qui dicit. Qđ alias tali vocabulo vterentur nisi essent veri milites.

d Secũ li regũ.1.] vide ibi.Nico. de Lira.

e In pias causas] Põt tñ testari ipsi.qui.nõ est persa. te. §.præterea Pa vbi supra.

f Si renũtiauit] Bar. in d.l.ait p̃tor. ĩ prin. refert Can.in c ex parte. de restit. spolia. vide ibi opi. recitatas p Pa. & post multa cõcludit, aut post renũtiationem minoris beneficiũ fuit alteri collatum, aut nõ. primo casu nõ restituitur minor, ita glo. 2. circa medium in d.c. ex parte, sequtur Io.de Lign. secundo casu restitui potest sed iudex debet aduertere an minor esset grauiter lesus qa de illo viuebat & leuitate ductus renunciauit, tũc restitutio dareẽ fauore minoris, quicquid dixerit Hosti.& d.Anto.in d.c. ex parte, & tunc fiet noua collatio secundùm Ioan. de Lign.& Pa.vbi s. si autẽ exonerat⁹ ẽ minor qa plura habeb.e bñficia vel vnicũ quod erat onerosum, tunc nõ restituetur, & ita loquitur gl. in d. l. ait prætor, quod hic cõcluditur. Quid autẽ si minor abstinuit ab hęreditate pña an post possit hãc abstẽtionem reuocaẽ, vide tex. sin.in l. fi.C. de repu. hæredi. qui dicit ꝙ sic vide ibi doctọ. distinguẽtes, maximè Alexan. & Ias.

g Quasi transmissa] Quare in fine missę dicitur aliqñ. Ite missa est, & qñq; bñdicam⁹ dño, & qñq; requiescant in pace. Rñdet S Bo.in 4.di. 13.in 3.dubio literali, ꝙ qđã missę celebrantur in honorẽ sanctorũ, & quia ipsi sunt in tuto, & sũt corã Deo, iõ ĩ talib. licẽtiatur populus, & dicitur. Ite missa est q.d. festinate ingredi in illã requiẽ, secũdò qđã celebrantur ad salutẽ viuorũ specialiter, & qa nõ sum⁹ certi de salute nostra, iõ debemus esse cõtinui, & soliciti

sterium sacerdotis qui me diatoris vice fungitur inter deum & homines. preces, vota, & oblationes trasmittat Deo.

1 Missa a quo dēt celebrari? R. ꝙ a solo sacerdote ritè ordinato, & ſm claues ecclesiæ, vt ibi dicitur cū gl. de sum. tri. c. 1. §. vana. de consec. di. 1. c. in fi.

2 Vtrum existens in mortali vel pollutus nocturna pollutione licitè celebret. Vide supra Eucharistia 3. §. 18. & §. 29.

3 Vtrum sacerdos qui nō est ieiunus possit celebrare. ſm Sco. in 4. di. 8. q. 1. nihil. de conse. di. 2. liquido, & taliter debet esse ieiun' ꝙ circa mediā noctem nihil sumpserit quātūcunq; minimū, etiā si sit species, vel electuariū, vel medicina,[a] qa canon dicit nullus post cibum potūq; quēlibet minimū sumptum missas facere præsumat 7. q. 1. nihil. imo plus ibi dicit gl. in ver. missas. ꝙ etiā si ante mediam noctē sumpsisset cibum, & adhuc sentiret ęructuationes [b] & cibū nō debet celebrare, de conse. di. 2. tribus & Host. de accusa. in c. si. constiterit.

4 Quid de reliquijs cibi remanentibus in ore? R. ꝙ si casualiter deglutiant non impediūt qa non traijciuntur per modū cibi vel pot' sed per modū saliuæ. ſm S. Tho. in 3. parte. q. 80. art. 8. ad quartum.

5 Quid si sacerdos in mane lauādo os deglutiat stillam aquæ? R. ꝙ potest celebrare. nisi fecerit ex proposito, ar. 23. q. 5. de occidēdis, 15. q. 6. c. 1. in fi. con cor. Ric. in 4. di. 8. ar. 2. q. 3. Th. verò dicit verū, nisi tra ijciat in magna quātitate.[c]

6 Quid si cib' sit digest', sed tñ non dormiuit ꝑ totā noctem? R. ꝙ pōt celebrare, quia solū quies tempus, & digestio requirūtur ſm Io. Bar. Bri. & Archi. in d. c. nihil. & Host. & Pa. in d. c. si constiterit. licèt ibi gl. videat sentire ꝯtrariū sed malè.

7 Quomodo debet celebrare? R. ꝙ debet seruari ordinariū missę tam in dicendis quàm etiam in actibus.

8 Vtrū debeat celebrare capite discooperto? R. ꝙ sic. de consen. d. 1. c. nullus Eps. Vnde qui sine rationabili causa celebraret capite cooperto, peccaret mortaliter, sec' si ex aliqua rationabili causa propter verbum temerè positum, in d. c. nullus. [d]

9 Quid si post inceptā missam desistat? R. ꝙ si sine rationabili causa dimittit, peccat mortaliter. aliàs non, vt in d. c. nullus. [d]

10 Qn̄ euangelium legitur oēs debēt stare non sedere nec genuflexi manere. vt in c. apostolica autoritate. de conse. di. 1.

11 Vtrū debeat aliqd aliud dici a sacerdote q̄ qd' continet in missali? Resp. ꝙ nō, ar. c. visum, & c. de noībus, de conse. di. 1. Cogitari tamē possunt quæcunque deuota ſm S. Bon. sed non exprimi.

12 Vtrum requiratur attētio? R. ſm Ric. angelicum in quolı. ꝙ sic. vnde Dio. de ecclesiastica yerarchia ad sanctissimū euntes sacrificium mundari conuenit ab ipsis vltimis animę fantasmatibus, vnde desperās se posse habere probabiliter cordis stabilitatem, peccat grauiter accedendo, si tamen sperat, & ex infirmitate distrahitur minus peccat. hęc ille.

13 Quid si omittatur aliquid? Resp. ꝙ peccat mortaliter si scienter facit, tñ cōsecrat si ibi sit materia debita & formata cum intentione conficiendi de quo dictum est, s. Eucharistia 1. Et hoc intellige ꝙ peccat mortaliter scienter dimittendo aliqđ notabile, puta euangeliū vel epistolam secretas, & hmōi, secus esset de aliquo verbo solo alio a forma consecrationis. Idē dic si omittatur tp̄s debitū, paramenta, & reliqua necessaria ꝙ ē mortale qñ fit scienter.

a per nostram ignauiam missæ efficacia euanescat, ideo in fine missę dr̄ bn̄dicamus dn̄o, iuxta dictū Prophetę. Bn̄dicam dn̄m i oī tp̄e. Quædam celebrant ad requiē defunctorū spāliter, & in illa dr̄ Requiescāt ī pace. hæc S. Bo.

a Medicina] quo ad ieiuniū nō dr̄ cibus, ita loq̄t. l. nō oē. ff. de pec. leg. secus in celebratione missæ.

b Eructuatiões] In hoc sunt duæ opi. Cano. tenēt ꝙ cibus debet esse digestus aliàs quis nō dēt celebrare, de consec. di. 2. c. trib. Vide Pa. in c. si ex pte, de cel. miss. super glo. fi. Idē Lan. dul. in 4. S. Th. in 3. par. q. 80. ar. 8. in sol. 5. ar. tenet ꝯ. dūmodo post mediam noctem nihil sumpserit hoc etiam tenet Rose. Eucha. 3. §. 21. tu dic ꝓ concordia si pp eructuationes vel ꝓpter indigestionē cibi mēstalis esset multū perturbata tunc haberet locū opin. Cano. & Angelicæ. Si autē parū esset perturbata mens tūc posset sumere corpus Christi vel celebrare & hoc est de mēte S. Th. vbi s. Si āt periculū est vomit' tunc omnino debet abstinere.

c Quātitate] Imo dicit vbi s. vel in quocunq; parua quantitate, ꝙ nō impedit.

d Vt in d. c. nullus] dicit ibi. l. ꝙ pōt recedere s casu. s. cū videret puerū sine baptismo moriente dū est ēt ad altare consulo vt baptizet. arg. 86. di. pasce. & vide. in c. nihil. 7. q. 1. vbi de hoc.

a Quod nō erat triticea] Et vide pulcram doctrinā Sco. in 4. dist. 8 q. 3.

b Sine scādalo] vel si erit scandalum dicit Sc. erit phariseorum passiuum. s. non actiuum.

c Et lauet cū vino] Et comburatur, & ablutio in sacrariū mittat simul cū cinerib.

d Nihil abhominabile] si autem deprehēderet sacerdos venenum in calice post cōsecrationem non dēt sumere nec alij dare nē sacramētum vertatur in mortem, sed dēt illud in v se apto reseruari cū reliquijs, secūdū s. Th. 3 par. q 83. aliàs. 84. ar. vlti. ad tertium vbi tractat materiam. huius. §.

14 Quid faciet sacerdos si missam dicendo perpēdat non fuisse debitam materiā administrandum? ℞. fm communiter Theo. in 4. di. 8. ꝙ sine defectus sit in hostia siue in vino, & aduertit antequam consecrationis canonem inceperit, sic accipiet aliam hostiā, si defectus est in hostia vel vinū si est in vino. Et reincipiet si est in hostia defectus ab illa oratione. Suscipe Sancte pater, qua dicta omissis alijs, dicet veni sanctificator &c. Et sic omnib. alijs omissis prosequatur vbi erat qn̄ aduertit. Si verò defectus fuit in vino, incipiet ab illa oratione Deus q hu manæ cum oratione Offerimus. &c. Et alia Veni sanctificator &c. Et alijs dimissis prosequatur, vbi dimiserat, Si iam cōsecrauerat, & post consecrationem deprehendit, quia defectus erat in vino debito sic accepto cum aqua solum incipiet ab illa oratione. Simili modò vsque ad orationem, vnde & memores, & alijs omissis prosequatur vbi dimisit. Si verò defectus erat in hostia & iam consecrauerat vinum, sic accepta alia hostia incipiet ab illa oratiōe. Qui ordine & loco illi⁹ relatiui, qui dicet Dominus noster Iesus Christus pridie quā pateretur &c. vsque ad orationem. Simili modo, & omnibus alijs omissis prosequaẽ vbi dimisit. Et notanter sic dixi, quia si solū diceret, hoc est corpus meum, nō consecraret secundùm Sco. & Landul. in 4. di. 7. q. 3. quia oratio illud significat quod exprimitur verbo, non quod est in intentione proferentis. Et ideo si nulla fieret mentio de Christo intelligerent illa verba de corpore sacerdotis, vel sanguine non de Christo. Et sic non consecraret.

15 Pone quòd non aduertit de defectu, nisi post sumptionem hostiæ quæ nō erat triticea [a] aut debita? ℞. fm cōiter. doc. vbi s. ꝙ non obstante quod non sit ieiunus nihilominus accipiet aliam hostiam debitam, & incipiet, vt dictum est. Dominus noster Iesus Christus pridie quàm vsque ad simi limō &c. & postea alijs omissis sumet eam, & prosequetur vbi omiserat.

16 Sed quid si sumpto corpore inuenit aquam loco vini in calice quam bibit? Res. Tho. in 3. parte. q. 84. aliàs est. 83. arg. vlti. ad quartum. tenet quòd est alia hostia, & aliud vinum sumendum & consecrandū. Quidam alij dicunt ꝙ propter scandalum nihil est reiterandum & maximè cum non sit ieiunus. Sed tu tene opinionem Sco. vbi supra quòd solùm est accipiendum vinum cum aqua & dicendum. Simili modo post quam dns noster Iesus Christ⁹ cęnauit accepit calicē &c. vsque vnde & memores, & sic al js omissis dicat. Sāguis domini nostri Iesu Christi custodiat animam &c. & sumat, quia istud potest fieri sine scādalo [b] nec obstat quod non sit ieiunus, quia est maius præceptum quòd sumatur integrè quam ieiunio stomacho vt patet in c. comperimus, & c. relatum, de con. di. 2.

17 Quid faciet sacerdos si quando habet aquam in ore antequam deglutiat aduertit? Res Directoriū. li. 1. ti. 17 quòd si potest sine scandalo sputet in calice, & extrahet particulam hostię. & aquam reponet in alio vase, & sic accipiat vinum, & cōsecret vt dictum est, & in eo ponat particulā hostiæ & sumat postea illam aquam scilicet post sumptionem sanguinis, si potest facere sine periculo vomitus vel si timet de vomitu, reponat aquam in sacrario. Et idē dicerem de particula quod idem esset comburenda, & cineres in sacrario reponēdi, qn̄ sine p̄culo vomitus recipere nō poisē.

18 Quæro quid faciet sacerdos quando musca vel aranea cadit in calice? Responde. quod si cadit ante consecrationem proijciet illud vinum, & accipiat aliud cum aqua, & faciat secundùm quod supra dictum est. §. 14. Si verò cadit post consecrationem extrahet eam & lauet cū vino [c] nisi esset res venenosa, vel quæ prouocaret vomitum, quia tunc oīa simul essent reponenda in vase alio, & aliud vinum cū aq̄ sumēdū & ꝯsecrādū vt dictū ē i. §. 14. & 16. fm Ar Hu. to. d Panto i c. si p̄ negligentiā. de ꝯs. di. 2. q̄ nihil abhominabile [d] su-

mi

mi debet occasione hui⁹ sacramenti, vt no. gl. in d. c. si per negligentiam, & finita missa accipiat sanguinem illũ & igne comburat cum aliqua stuppa vel panno lineo in ipso madefacto, & cineres ponat in sacrario.

19 Quid si gutta sanguinis ceciderit? ℞. q̃ si ceciderit super tabulam, & similia lambatur: si potest fieri sine horrore, & postea locus radatur, & rasura comburatur & cinis iuxta altare recondatur & sacerdos quadraginta diebus pœniteat.ᵃ Si verò cecidit super linteum abluatur tribus vicib⁹ calice supposito, & aqua ablutionis iuxta altare condatur,ᵇ & sacerdos pœniteat quatuor diebus nisi peruenerit ad tertiũ linteũ q̃a tũc nouẽ si vsq; ad quartũ viginti dieb. ᶜpœniteat. d̃ cõs. di. 2. c. si p̃ negligẽtiam.

20 Quid si sumendo sãguinem remaneret particula i calice? ℞. dẽt digito ad labium cal cis adducere, & sumere, & nullo modo apponat vinum ante ei⁹ sumptionẽ, q̃a vinũ citi⁹ descẽderet & sic sumeret ñ ieiunus ẽm Sco. ᵈ in 4. dist. 8. Quãuis ego arbitrer quod etiam si apponeret vinum, & sic simul sumeret nõ peccaret, licèt vinum citius descendat, quia quod fit tali modo dicitur fieri simul, p̃ c. p̃pter. de ele. in gl. in ver. mox. & in l. continuus. ff. de ver. ob.

21 Verum hostia non consecrata quæ ẽ in altari, vel gutta vini quæ est in pede calicis, vel aliter a vino q̃d est in calice separata consecretur? Respon. q̃ non, nisi hoc intendat ᵉ sacerdos. 1. q. 1. detrahe.

22 Quid si omisit aquam ponere in vino? Respond. quod si aduertit ante consecrationem hostia, debet eam apponere reiterando vt supra d xi. §. 14. quando defectus est in vino, q̃ si aduertit post cõsecrationem hostiæ, sed ante consecrationem vini, apponat nihil reiterando secundùm Monal. Si post consecrationem vini aduertit, tunc secundùm S. Thom. in 3. parte. q. 83. ar. vlt. ad quartum, nullo modo apponat, quia appositio aquæ non est de necessitate sacramenti ᶠ vt supra dixi, Eucharistia. 1. § 17.

23 Quid si vinum in calice congeletur? Resp. quòd sacerdos debet ipsum ante consecrationem resoluere vt habeat rationem actualem potus, si tamen non resoluit adhuc cõficit, quia vinum congelatum non differt a non congelato, nisi qualitate accidentali.

24 Quid si ex frigore hostia dilabitur in calicem? ℞ quod debet vlterius procedere, nec est necesse aliquid reiterare secundũ Th. in 3. par. ᵍ ar. vlti. ad sextum. sed secundùm Inn. vt recitat Land. in 4. di. 10. si aliquã pars remansit in manu frangat illã, & partem mittat in calicem, quia prima casualiter cecidit.

25 Quid si sacerdos non recolit se aliqua dixisse? ℞ q̃ sacerdos non debet propter hoc turbari, quia quæ multa dicit nõ recolit omnia. si tamen probabiliter constet aliqua omissa si quidẽ sunt de necessitate sacri, puta forma consecrationis debet reiterare ab illa forma & cuncta per ordinem prosequi. Si verò non sunt de forma cõsecrationis sic non debet resumere ʰ immutando ordinem officij, sed debet vlterius procedere. Th. 3. par. q. 83. ar. vl. ad 5.

26 Verũ super sacerdos celebrans dẽat sumere

a Quadraginta dieb⁹ pœniteat] Ista pœnitentia ẽ in glo. in d. c. si per negligentiã. de conse. di. 2 est vt co: dieb. ieiunet & :o: ibiti neat a sacramẽtorũ perceptione. Et vide ibi. c. se. quod inc pit. Si q̃s per ebrietate. Vbi imponitur pœnitentia vomentibus.

b Iuxta altare recondat] Posset etiam sumi a sacerdote nisi p̃pter abhominationẽ dimittere tur secũdũ Tho. in 3. parte. q. 83. Ar[illegible] 84. a. vlt. ad sep: im: m.

c Viginti diebus] Contra tñ est secũdũ Tho. in 3. par e. & in 4. vt pars illa linteĩ seu palæ post ablutionem ab scindatur & comburatur. Et cinis in altari cõdatur.

d Secũdũ Sco.] infra. 4. Vbi dicit q̃ probabiliter in die veneris sũ ẽta vinum cuius descendit quam particula.

e Nisi hoc intẽdat] Quia si intẽderet consecrare, sed hæc esset fatua intẽtio sal tẽ de consecranda gutta in pede calicis.

f Non est de necessitate sacramenti] Apponitur nãq; aqua tã quã de bñ esse ad significationẽ vnionis populi ad Chr̃m Apoc. 17. Aquæ multæ populi multi, vnde fine ea consecraret. de conse. di. 2. scriptura.

g Secundũ Tho. in 3 par.] Nam q̃ solum minim a pars hostiæ mittatur in calicem hoc respicit corpus xp̃i misticũ, & iõ binõi p̃termissio non facit imperfectionẽ sacramenti, vt p̃pter hoc sit necesse aliquid iterari, & siue dilabatur añ fractionem siue post, q̃a similiter nec omissio fractionis facit imperfectionẽ sacramẽti vt in sum cõsec. ti. de eucharistia. q. 61.

h Sic non dẽt resumere] Similiter etiã, si quis ex lapsu linguæ vel impitia omitteret vel mutaret vel non bñ p̃ferret aliquã sillabã a p̃te post. nihil est iterãdũ ar. de conse. di. 4. ca. retulerunt.

mere corpus, & ſanguinē? ℟.ꝙ ſic de conſ.di.1.relatum. Si ſacerdos deficit in miſſa alius qui ſit ieiunus debet ſupplere vt ſupra.Eu chariſtia.in prin.

27 Quid ſi aliqs caſus neceſſitatis alicui euenerit, puta infirmitas, & hmōi poterit nè ſacerdos illi hoſtiam dare cum aliam non habeat conſecratam? ℟.ꝙ non totam,ſed benè partē, & aliam partem ipſe ſacerdos ſumere. ſecundùm S. Tho.in 3.di.12. Et idē credo etiam ſi non ſit infirmitas ſed alia rationabilis cā.

28 Quid ſi hoſtia inueniatur fracta ante conſecrationem?Reſp.nihilominus poteſt conſecrari, niſi ſit ſcandalum in populo quia tūc aliam accipiet,quia fractio & quadratura, & huiuſmodi non vitiāt ſacrametum.

29 Vtrum in memento viuorum vel mortuorum debeat fieri aliquorum nominatio? ℟.quòd non eſt neceſſè niſi ſolùm vt ſupplicantis deuotior reddatur effectus,ar.13.q.2. cū grauia.& capitulo.non extimemus. no.glo.de conſecrati.diſtinctione prima.capitulo viſum,& ſequen.ex quo patet,ꝙ tantùm ſingulorum nomina ſunt expedienda, quando ex eorum nominatione augmētatur deuotio celebrantis,quia non minus quilibet habet ſub generali quàm ſi ſpecialiter fierent,de conſecratio.diſtinct.5.non mediocriter,& not glo.in d.c. viſum,in verſicul. ſub generali.

30 Vtrū prçfatio propria debet dici in miſſa commemorationis ſeu votiua?Reſ.Pan. in 2.notin c.conſilium de celeb.miſ. ꝙ ſic, propria ſi habet,& ſolùm ſiunt. 10. ab eccleſia approbatę.9.habentur in ca. inuenimus de conſec.diſt.prima.ſ.Natiuitatis domini. Epiphaniæ. Quadrageſimæ. Paſchæ. Aſcenſionis domini. Penthecoſtes. Sanctæ crucis.Sanctorum Apoſtolorum,& Sanctę Trinitatis,& in capitul.ſanctorum.S. in eodem. 70. diſtinction. ponitur decima de domina aliæ ſunt delendæ de miſſali,ratio eſt quia ab eccleſia non ſunt approbatæ niſi ex ſpeciali priuilegio ſit conceſſum, vt fratribus minoribus de beato Franciſco per Sixtum.4.

31 Vtrum gloria in excelſis deo debeat dici in miſſis votiuis?Reſpond. quòd non,vt in capitul.conſilium de celebrat. miſſ.nec etiam.Credo in vnum deum dicitur, licèt conſuetudo derogauerit illi iuri, quoad gloria in excelſis, quæ dicitur in miſſis votiuis beatæ virginis, [a] & quoad alios,etiā in miſſis Spiritu ſancti.Minores tamen habent ex priuilegio, vt poſſint dicere gloria in excelſis in miſſis Spiritu ſancti, quas pro eccleſia Dei celebrant. Dicit tamen Hoſt.in d.c.conſilium, deuotam conſuetudinem non reprobamus.

32 Vtrum perfuſio poſt ſumptionem ſanguinis debeat fieri cum vino? [b] ℟.ꝙ ſic,vt de cel.miſ.c.ex parte.

33 De quo debet miſſa celebrari? Reſpo. Panormitan.in capit.quidam laicorum,de celebratio.m ſſar. quod debet celebrari de eo quo ſit officium, vnde miſſam peculiarem [c] audiens,vel dicēs non ſatiſfacit præcepto de audienda miſſa,quia illa quæ pcipitur eſt miſſa, de feſto,vel quæ ſecūdùm officium debet dici.vt in dicto capitu.quidam laicorum. Credo tamen quòd ſœculares propter ignorantiam excuſentur,ſed non celebrantes, & propterea in dicto capitul.quidam.& capitul. & hoc de conſecration.diſtinction. prima.dicitur quòd tales miſſæ peculiares ſeu votiuæ debent celebrari in occulto,& hoc intelligo in diebus in quibus quis tenetur de prçcepto audire miſſam, vel in eccleſia collegiata ſeu conuentuali,in qua quotidie eſt celebranda vna miſſa de officio.vt in clement. prima de celeb.miſ. & ſic intelligo textum in dicto capitulo. quidam laicorum, quia ſi ſit alius qui celebrauit miſſam de officio, & non ſit de præcepto quòd miſſa audiatur,poteſt quis miſſam votiuam dicere ſine omni ſcrupulo,& in publico & in ſecreto.Nec ſufficit ſecundùm Mona. quòd audiat introitum,& huiuſmodi in diebus in quibus

a Beatæ virginis] Licèt Pa.dicat & quòd male faciunt dicendo himnum,ſed cōſuetudo præualet qua laudabilis ē ad laudem beatæ virginis. Roſ.h.§ 12 dicit ꝙ de hoc eſt priuilegium.Ale.4. ſ.in miſſis. 6.verſi.& ſpiritu ſācto

b Fieri cum vino] Et hoc infertur ꝙ qui vinū non bibit nō pt promouari ad ſacerdotiū, ratio quia ipſum miniſtrātem oportet communicare, de conſ.di.2.epiſcopus deo.de cōſ. di 2.peracta.hęc gl. in c.ipſi apoſtoli.2.q.7. Imo ſi iurarēt ſe ſum pturum vinū nō debet ordinari, quia ex quo vinū abhorret periculum eſſet vomitus,ar.c.ſi per negligentia cum c ſe.de conſ.diſt. 2.hic Paul. in d. c. ex parte.

c Peculiarem]

Missa peculiaris dicitur quæ spãliter appropriatur sicut. n. appropriatur pecu lium alicul. Ita etiam missa secũdũ Pa.in d.c.quidã laicorum &c.
a Pro defunctis] Pro hoc tex.in fi. dum dicit de eadem die missas audiant pro salu te viuorum,& & defunctorum.
b Secundũ Pe.] Et ratio quia ordinauit sic sancta ecclesia. Idẽ S. Tho. ibi.
c Sine igne] Et hoc fit,quia scriptum e: ignis, in altari meo semp ardebit. Leuit.6. Et ignis vixit sub aqua tempore captiuitatis, vt in lib.2. Mac. 1. ca.Sicut eunuchus.1. q. 1. Qui tamen extinctus est Antiocho vẽ dente Iasoni sacerdotium &c.& corp⁹ Christi debet cum igne de ferri ad designãdum, q̃a est candor lucis æternæ c.sanè, & ibi Pa. de cel. mis.& Ri. vbi supra dicit ꝙ ignis significat dilectiõis feruorem p q̃ Christus voluit pati ac sacramentum cõstituere, ac ẽt illuminatiõis di lectionisq́ue aug mentũ quod conditionatur dignè suscipientib. sacramentum.
d Secundũ Ri.] Dicit.Ric.ꝙ grauissimè peccat ẽt si ex ignorantia crassa.
e Expedite]Fiat tamen secũdũ ꝙ maior deuotio concipitur.

quibus tenetur de officio audire, quia missa dicitur cum canone, vt patet in dicto c quidam.

34 Vtrum missa de sanctis tantùm valeat anim ab. defunctorum, sicut si dicatur pro defunctis? Respon. Hostien.in c.2.de celeb. mi.ꝙ sic,& quod d.Hug.Car.dicebat ꝙ celebrãdo pro domina sciebat celebrare pro defunctis,[a] & econtrario. d.c.2.& de cons.di.2.quotiescunque. Caue tamẽ q̃a si promisisses specialiter ꝑ defunctis propriam missam dicere,nõ satisfaceres missam dicendo de domina,rõne promissionis.Itẽ aduerre quod hoc est verum, q̃n maior deuotio qua q̃s dicit missã de dña,& hmõi,supplet,vel Sancti intercessio, aliàs non, nisi quoad veritatem sacramenti, sed non quoad veritatem orationũ, quia plus valer pro defunctis dicta, secundùm Pe.[b] in 4.di.45.

35 Cum quib. dẽt missa celebrari? ℞.Quòd primò cũ indumentis debitis,qui secundũ In.3. vt recitat Dir. li.1.ti.7.sunt calciamenta, amictus,alba,cingulũ,manipulus,stola,planeta.arg. 23.di.ecclesiastiea. 25.dist vinum.11.quæst.3. episcopus, de pœnis degradatio. li.6. Et quali adebẽt esse ꝑdicta, dicendum ꝙ secundùm consuetudinem ratio nalem religionis seu cõgregationis,ar.l.de quibus. ff. de leg.Et an debent esse benedicta,communiter teneẽ ꝙ sic,exceptis calciamẽtis, & etiam cingulo quod de consuetudine non benedicitur,ẽm Ri.in 4.di.& Sco.

ea.di.Secundò cum igne,de cel.mis.c.vlt.[c] Et celebrãs sine igne debet officio.& beneficio priuari ibidem.Tertiò cum calice, corporalib.altari lapideo, & tribus tobalijs super eo,& missali,hostia azima,vino, & aqua quæ in minori qualitate debet poni quàm de vino,vt in c.perniciosus de celeb.missa.

36 Vtrũ peccet mortaliter qui sine aliquo prædictorũ celebrat? ℞. ꝙ sic.q̃ sine igne & aqua,vel in pane fermentaio,si est sacer dos latinus vel in vase ligneo, vt patet in c.literas,& c.si.de cel. mis.vbi dicit ꝙ dẽt talis sacerdos deponi ab officio & beneficio.Et idem in vase vitreo,vel de auricalco,aut ære.de cons.di.1.vt calix,& c.vasa, quod præcedit. Idem si sine altari lapideo & consecrato,corporalibus, casula, stola, manipulo,cingulo,alba,amictu, vt in c.1. de cons.di.1.non tamen efficitur irregularis, cum non inueniatur iure cautum, & hoc siue faciat scienter siue ignoranter,ẽm Ri.[d] ar.4.q.3.& Sco.in 4.di.13.licèt mortaliter peccet,de cons.di.1.ecclesiæ, & ca. concernimus cum duobus.c.seq.& hoc intellige si scienter facit,secus si ex obliuione manipulum vel stolã omisisset, decalciamentis autem habendis non credo sit ꝑceptũ,cũ non inueniatur in iure.vñ si quis ipsa omitteret,nõ ex ꝯtẽptu,sed q̃a nõ hẽt non peccaret.ar.d.c.1.Patet hoc ꝙ calciamenta non sunt de necessitate,q̃a sic oporteret hẽre spãlia,q̃bus non vtetur, nisi celebrando cuius contrarium seruaẽ cõirer.

38 Sed vtrũ sine missali possit dici.quidam dicũt q̃d peccat mortaliter celebrans sine missali,in quo adminus non sit canõ, tñ q̃a exponit se periculo errãdi, tum q̃a consuetudo ita hẽt, vt sine libro in quo sit canon non dicatur.Et placet,q̃a sæpe optimæ memoriæ viri in hoc errant.Canon ẽm cõiorẽ opi.dr̃ a Te igitur.vsque ad cõionẽ, & ẽm Duran.dẽt dici expeditè[e] nè muscæ nenientes.i. vanæ cogitationes perdant suauitatẽ vnguenti,i.orationis, & nè populus fastidium concipiat, non tñ nimis festinanter, nè sacrificiũ fiat sine sale discretiõis, & deuotionis,& debet legi in libro, nè error ꝯtingat.Idẽ dicerẽ de trib.tobalijs, si nõ haberent ꝙ sufficeret vna. Et no.ꝙ pceptũ ẽ clericis vasa & vestimenta in q̃b.celebrari

a Relinqui nolumus] Ibi est namque verbū præcipimus q̄d importat mortale in 3 facientes, s̄m Panor. in ca clerici officia, de vit. & ho. cle. Nimis est enim absurdū in sacris sordes negligere, quæ decent etiam in prophanis, hęc ibi
b Per se solus] Ratio est q̄a scriptum est. Væ soli q̄a si ceciderit &c. vnde pp pericula ingruētia debet semper habere coadiutorē vnde ecclesiæ debet assignari tantum de intrata, quod duob. suffiiat, et 16. q. 1. illud. Fœmina aūt præsbitero ī missa ministrare nō pōt. Imo nec pallas nec vestes cōtingere, nec incēsum circa altare deferre 23 di. Sacratas, & de con. di. 1. Vestimenta, hęc Direct. li tit. 8. Sufficit tamen vt vnus sit p̄sens s̄m Host. in ti de con. ec. vel al. ar. capi. qua fuit de verbo. sign.
c Ex necessitate] Puta q̄a ecclesiæ consecratæ sunt cōbustæ vel non reperiuntur vel nō ita commodē in eis p̄t celebrari.
d Ar. d. ca. fin] Illud adducit Pa. pro sua opinione, & ē alia, de quibus ibi. Et vide Ri. in 4 di. 13. ar. 3 qō. 1. vbi in fi dicit q̄ episcopus non dēt dare licentiam nisi ex causa rōnabili.
e Vt in mari] Ne nutante naui fiat sanguinis effusio vel sacramenti cōmotio.
f Ab aurora] Aurora āt intelligit nō q̄n sol est orizonte, & ita stricte. Sed q̄n potest perpendi q̄ illi radij solares incipiunt illuminare terram, & concordat Ric. dic. 13. ar. 1 q 3.

debet sint munda & nitida in cap. relinqui volumus a de custo. euch. & ideo peccat mortaliter faciens contrarium. 14. q. prima, quod percipitur.

38 Quartò debent esse salté duo præsentes celebrationi missarum, de cons. di. 1. hoc quoque. Et hoc verū in missa publica, sed in missa priuata potest dici vno præsente seruitore solū, q̄ respondeat in persona totius populi, vnde nemo sacerdos per se solus b potest celebrare. c. 7. q. 1. illud de filijs p̄sbi. ca. proposuit, in fi. Episcopus vero sine diacono celebrare non potest nisi necessitas cogat. 83. di. diaconi sunt, ī gl. ī ver. hēt.

39 Vbi debet missa celebrari? R̄. q̄ in omni loco ɔsecrato ab episcopo, potest liberè celebrari de cons. distin. 1. c. 1. & c. sicut, & c. se. & ca. nullus. Vide Ric. in 4. di. 13. ar. 4. q. 2. Et hoc verū nisi sit interdictus & pollutus, de quo supra Consecratio & c. 1. §. 8. Fallit hoc ī c. autoritate. de priui. li 6. vbi prohibetur celebrari in ecclesijs constructis ab exemptis, in locis non exemptis sine licentia episcopi. Item licet minoribus & prędicatorib. celebrare in omni loco honesto, cum altari portatili ab episcopo ɔsecrato (saluo iure parochiali) q̄d quidē ītis s̄m Gre. nonū in extraua quæ incipit. Nos at tendētes, consistit circa oblationes decimas, & primitias solùm, & hoc siue sit ɔsecratus locus vel non dūmodo non sit interdictus vel pollutus. Et sic intellige c. in his de pri. vbi hoc priuilegium ponitur. Similiter episcopis licet in d. c. fi. de priu. li. 6. de quo supra. Interdictum. 6. §. 39. aduerte quòd sacerdos debet tenere hostiam, & calicem, quando consecrat super lapidem consecratum, secundū Pe. de Pa. & debet lapis ita esse magnus quod saltē possit sup eo capi. tot⁹ pes calicis cum hostia, de quo vide Altare, in prin. No. etiam quòd quicunque celebrās vel faciens celebrari diuina in ciuitatib⁹, castris, vel villis, nisi quatenus a iure concluditur, est ei interdictus ingressus ecclesiæ ipso facto cuiuscunque ordinis vel priuilegij sit munitus, c. episcoporum de priuile. lib. 6. Idem si in locis a iure vel a iudice prohibitis, vt ibidem.

40 Vtrum de licentia episcopi possit celebrari in loco non consecrato? Respon. Inn. in c. 1. de conse. ec. vel alta. tenet q̄ sic, etiā sine licentia, si modo hēt altare viaticū. Archidia. post alios in c. missarum de consec. di. 1. & Pa. in rubrica, de conse. ecc. vel al. vbi refert hæc omnia, tenent quod non, etiā cum licentia episcopi, sed dico pro cōcordia, quòd in sua diœcesi pōt eps dare licētiā, vt in ecclesia non consecrata vel oratorio possit q̄s celebrare cū altari portatili ɔsecrato ex necessitate, c vt no. gl. de conse. di. 1. vnicuique, & tex. 18. q. 2. quidam. In alijs āt locis non potest dare, nisi q̄n ecclesia deest, vt in c. concedimus de cons. di. 1. ar. d. c. fi. d quia frust a concederet episcopis illud priuilegium, si hērent de iu. cōi. Aduerte tā q̄ in loco fluctuanti, vt in mari e & fluminib. celebrare non licet alicui. Sed extra suam diœcesim non potest dare licentiā celebrādi in loco non cōsecrato.

41 Qua hora potest missa particularis celebrari? Res. quòd ab aurora f vsque ad nonam, etiam in conuentualibus ecclesijs potest quotidie celebrari. de conse. dist. 1. §. ī ieiunijs, & cap. necesse est Et hoc sequitur Sco. in 4. di. 13. Nec obst. c. nocte, & c. solet de cons. di. 1. & c non liceat 44 di. & ca. q̄ a patribus, & c. si 75. dis & c vl 76. di. quia intelligitur de solennibus missis s̄m Host. in sum. de cel. mis. Solēnis verò debet dici

in conuentualibus ecclesijs hora sua. s. in vigilijs & x. & 4.temporalibus hora nona. In festis hora tertia.In profestis hora sexta qđ tamen communiter non seruatur, quia tardius dr̃ in festis q̃ alijs diebus non festiuis,& excusantur [a] vt patet i iur. ꝑalleg. Et sic intellige gl.é c. 1.ĩ ver.succurre re.de cel.mis. & alios doct.

42 Vtrũ possit dici missa de nocte? ℞.ſm Host.vbi s. quod non, [b] nisi in natiuitate domini, vel nisi ſm Ro. de licentia episcopi, vel superioris imminẽte necessitate, puta qa infirmus moriẽ, nec habeẽ eucharistia. Aliàs eã ante aurorã celebrãs peccat mortaliter, idẽ dicẽdũ de celebrãtibus ante dictũ matutinũ, ar.11.di. c.in his, & c.ecclesiasticarũ,& extra de celeb.miss.c. 1.& vlti.Secundũ Hostien. Similiter de prima dicẽdũ est vbi est consuetudo ſm Host. quã qdem consuetudinẽ attendo ad primã quę dicitur in choro, non ad eã quæ dicitur a priuato.vnde de religiõe minorũ cũ multæ missæ dicantur de consuetudine ante primã, non credo quod volens missam dicere teneatur primo dicere primã,quia sic oporteret bis eam aliquando dicere.s.per se,& postea in choro quod nõ est necesse, ar. c.primi,de cel.mis.&sic patet ꝙ possunt dicere missã licitè antequam dicant primam.

43 Quoties debet missa celebrari? ℞.in ecclesijs conuentualibus & collegiatis debẽt quotidie duæ missæ celebrari.s.vna ſm officiũ & alia ꝓ mortuis, vt in c.cũ creatura, de celeb miss.in tex. & in gl. & collegialiter debent dici.Et dicit Pa.2.no. quod peccant non seruantes tamen, communiter non seruatur,& sic non peccant.

44 Vtrũ qlibet sacerdos. teneaẽ quotidie celebrare? ℞.quod nõ,ẽt in diebus festiuis, vt patet in c quotidie,de cõse. dist. 2. Excep tis habentib. curã animarũ, q ad min⁹ in diebus festiuis teneñ celebrare,nisi p al ũ satisfaciãt populo.ar.c. 1.de cele.miss. Aduerte tñ quod si sacerdos ob sui indignitatẽ & sacramẽti reuerẽtiã abstineat. nõ peccat ſm S.Bo.ĩ 4.di.12.puta qa pollut⁹, & huiusmodi.Si verò stat ꝓ quadã incuria & negligẽtia sua,ita quod ad minus non celebret in ꝑcipuis festis,& maximè ĩ illis ĩ qbus p̃culares deuoti solẽt cõicare,peccat qdẽ & si non mortaliter saltẽ grauiter, vt patet p c.dolẽtes,de cele. miss. vbi valde tales reprehendũtur. Ric.verò in 4.dist.13.ar.2.q. 2.tenet ꝙ teneẽ in talibus diebus celebrare.Idẽ tenet S.Tho.in 3.parte.q.82 ar.fi.& sic videẽ quod nõ excusanẽ a mortali, qñ sine rõnabili causa in talib.dieb.non celebrant.Vnde dicit idẽ San. Tho. quod licet quoad actus ordinis qui ꝑtinent ad corp⁹ Chr̃i misticũ non teneaẽ, nisi q hẽt ex ꝑlatione,vt ꝑdicare,absoluere,& hmõi, in celebrare teneẽ, vt deo sacrificiũ reddat, ẽt si nulli hominũ teneaẽ. Idẽ ẽt ponit in 4.[c] di.13.& ꝑt timere nè tanq̃ seru⁹ neq̃ q abscõdit pecuniã dñi ꝯdẽnet. Quotidie aũ celebrare laudabile ẽ, si mõ ex hmõi celebratione non minuaẽ reuerentia debita ad sacr̃m & deuotio. Si aũt minuereẽ tunc aliqñ cessandũ est, de quo vide Euchari.3.§.30.

45 Vtrũ institutio bñficij ꝙ quis celebret oĩ die obliget institutũ ad sic celebrandũ? ℞. Pa in c.consuluisti.1.no.de cele.mis. & in c.significatũ.3.no.de ꝑben.ꝙ non,qa talis instõ est illicita, & daret materiã peccãdi, & ideo taliter institut⁹ dẽt accipe interpretationẽ ab isto tex.c.significatũ,vt.s. intelligat ꝙ dẽt celebrar̃ & teneaẽ quãto frequẽti⁹ ꝑt,salua honestate sua & debita reuerẽtia & deuotione ad sacr̃m, & sic itellige de quocũq; bñficiato. Similiter dic qñ illi tenereẽ ad dicẽdũ mis.peculiarẽ quotidie, qa hoc ñ obstãte ꝑt & dẽt dici đ feria. c. qdã,đ cele.mis.& sic patet ꝙ qs aliqñ teneẽ frequẽti⁹ celeb. 1.ĩ hoc casu,qñ ẽ institut⁹.

46 Vtrũ quis possit pluries dicere missam in die? ℞.Pa.in d.c.ꝯsuluisti,ꝙ non. Facit

d.c.

a Et excusanẽ] Consuetudo igiẽ ꝑualet, habet tamen aliq̃ significationẽ, vt missæ talibus horis celebrentur. Nam ĩ missa recolitur mors Chr̃i.Qui⁹q, dẽ hora.3.crucifixus est linguis iudæorum,hora 6. manibus militũ, hora 9.expirauit Sed qñ fiunt ordines potest etiã missa post nonã celebrari,c.solẽt. §.in ieiuni , de ꝯse.dist 1.Ita dicit Ric.4. dist.13.ar. 2.q.3.

b Quod nõ] Rõ quia hoc sacramẽtum ad tẽpus grẽ ꝑtinet ꝙ per diẽ significatur, secũdũ illud Ro 13. Nox ꝑcessit &c.

c Idẽ ẽt ponit in 4.] Vbi dicit cũ sacerdoci sic data potestas nobilissima Reus negligẽtię nisi illa vtatur ad honorẽ dei & ad salutẽ suam & aliorũ viuorũ & mortuorũ, ſm illud primę Pe. 4. vnusquisque ꝑut accepit grãm &c. nisi forte ex familiari instictu spiritus sancti abstineret, vñ & sacerdotib ꝑceptũ est. Hoc facite ĩ meã commemorationem & Ric.dicit. Omnis accipiens potestatem ordinatam ad bonũ vsum tenetur ea

d.c.cōſuluiſti.& c.referēte, eo.& c.ſufficit, de cōſe. di. 1. Primus in die natiuitatis in quo tres poſſunt [a] celebrari, ſiue dicatur vna ī media nocte, alia in aurora, & tertia in hora debita, ſiue dicant ſimul in die vel vna & poſt interuallū duas vel cōtrio, quia ſic habet conſuetudo, ſed ante auroram non debet dici niſi vna. ſ. illa ĩ media nocte. Secund⁹ reſpectu alicuius neceſsitatis, vt puta qa aliqua magna pſona venit, puta Eps & ſimiles, & quos nō decet tranſire diē q non audiāt miſſam. c. ſi. de priui. li. 6. & idem dic de quolibet alio magno viro. ar. c. 1. de cel. miſ. Similiter credo qñ eſſet dies feſtus pceptus ab eccleſia, & aliq non audierunt miſſam, licèt non ſint ita magni domini p eandē rationē. Itē ſi aliquis īfirma ret ad mortē & non haberet corp⁹ Chriſti p eo communicando. Addit gl. 2. tertium caſum ibidem. i. ſi eſſet conſuetum in aliqua eccleſia, quod dicant duæ miſſæ, vna p viuis, alia p mortuis, & nemo eſt q ſit aptus niſi vnus ſolū, tunc poterit ambas dicere. Quartus pp paupertatem eccleſiarū, vel raritatē Sacerdotū 21. q. 1. ī c. 1. ſi. & đ ele. c. dudū. 2. q. 3. vnio. Quintus quando duæ miſſæ propriæ occurrunt dicendæ, puta de vigilia & de feſto & non eſt niſi vnus Sacerdos q poſſit extra de celeb. miſſ. c. 1. & c. referēte ſecundū Ber. & Ho. in d. c. cōſuluiſti. Intellige quādo in omnibus prædictis caſibus quod poteſt plures dicere, dum tamen purificationem non receperit & ſit ieiun⁹, aliàs nullo modo liceret, de cel. miſ. c. ex parte. Item quòd non dicat, niſi duas, qa plures non licet, niſi in natiuitate ſecundùm communiter docto. [b]

47 Quid ſi poſtquā ſumpſi cōmunionē habet hoſtiā cōſecratā, quæ ſuperfuit? ℞. ſm Pet. quòd ſi commodè non habet vnde honeſtè cōſeruet ei licet ſumere dum modo ſit ieiunus. ar. de cō ſe. diſt. 1. c. tribus gradibus. Secus eſſet dicendum de reliquijs quæ etiam licèt accepit purificationem antequā de ipſis aduerteret, tamen poſtea ſunt ſumendæ, tum quia non poſſunt ſic ſeruari imo leuiter amitteretur propter eorum par uitatē. Et ī iſto caſu ex quo eſt in actu purificationis & recollectionis reliquiarum quicquid dicitur fieri incontinenti. i. quaſi ſimul ſumere omnia antequam ceſſeatur non ieiun⁹, per ea quæ notantur in c. olim el 1. [c] de reſtitu. ſpolia. in gloſſ. & per Bar. in l. 1. [d] ff. de verbor. obliga. Quod benè not. pro ſcrupuloſis.

48 Quid de illis qui propter adulationes ſæcularium plures miſſas celebrant in die? Reſpon. quòd peccant mortaliter, [e] vt in c. ſufficit. de conſ. diſtin. 1. Multomagis ſi propter pecuniam, quia ſimoniacus eſt ſaltem mentalis, ſi peccatum non interuenit expreſſum. Si verò interuenit eſſet mentalis & realis, & teneretur [f] reſtituere quicquid accepit pauperibus & de neceſsitate, vt infra Simonia, ſeptimo in princi.

49 Pro quibus debet dici miſſa? Reſpon. quòd generaliter pro omnib. viuis & defunctis mortuis ī ſtatu purgatorij, de con ſe. di. 1. c. viſum. & c. ſe.

50 Vtrum ſic dicenda pro paruulis mortuis? Reſpond. S. Tho. in 4. quod ſic pro pueris baptizatis, non quia eis proſit ad remiſsionem pœnæ quam non tolerant, nec ad augumentum gloriæ ſed potius celebrant

vti loco & tēpore & cōueniēti habita oportunitate, maximè cū illius poteſtatis vſ⁹ in vtē te actum meliorē nō impedit, poteſtas aūt ſacerdotalis eſt ordinata ad optimum vſum. ſ. ad tranſubſtātiandū panē in corp⁹ Chri & vinū in ſāguinem & ad rememorandū paſsionē Chri, & ad intercedendū familiarius & efficacius apud eum p ſe & pro populo neq; actu meliorē impedit, imo ad oēs alios act⁹ bonus coadiuuat. Auget. n. illuminationē intellectu, feruorē charitatis in affectu, & ideo ſacerdos q hac poteſtate loco & tēpore debito, & conueniēti habita oportunitate & diſpoſitione non vult vti ſed notabiliter negligit peccat, & multū debet timere nè ſicut ſeruus nequā qui abſcōdit pecuniam &c.

a Tres poſſunt] Iſtæ tres miſſæ triaſignificant tēpora (a) ante legē, vnde incipit populus, ſecūda ſub lege, vñ Lux fulgebit, tertia tempus grē, vide gl. d.c. conſuluiſti, & in c nocte, de conſe. diſt. 1. & Richar. in 4. diſt. 13. ar. 2. q. 4.

b Doc.] Item q nō dicat pp præmium, quia eſſet ſimonia mentalis ſi pricipaliter hoc intendit ſm Pau. in d. ca. conſuluiſti.

c In c. olim. el 1.] Vbi quis pōt recipere ua vi ab eo ablata ēt vi dūmodo incontinenti faciat, & regulariter dīr fieri incontinenti antequā ad extraneos diuertat actus, vt ibi per Pa. & no. Batt. in l. C. vnde vi.

d Et per Bar. in l. 1.] §. vbi paruū interuallū nō ſolet viciare ſtipulationem, vide ibi.

e Peccāt mortaliter] c. referēte, & c. conſuluiſti, de celeb. miſſ. q ā valde felix, eſt q vnā dignè celeb. vt dicit. d. capit. ſufficit.

f Et teneretur] De hoc per Pa. in d. c. conſuluiſti. & ſupra. §. 46.

a Redemptionis misterium] Qd' in hoc sacramento commemoratur, per qd' paruuli sine ꝑprio merito salutem æternam consequuntur. Itẽ propter solatium viuorum ad ostendendum paruulos ad vnitatem corporis mistici pertinere, dũ idẽ modus exequiarum obseruetur in ipsis vt i alijs.

b Inquãtum vr̃ diuinę bonitati] Pro hoc dictum Sco.in 3.dis.19. & 30. Vbi tãtùm valet opus quantùm a Deo acceptatur, & nõ pl⁹.

c Respectu operis operati.] Sã. Bo.in 1.di.43.dicit ꝙ opus operãs est de⁹ creãs, & tunc est infinitum, opus operatum est creatura & tunc est finitũ, in casu nostro opus operans est actus ipsius sacerdotis. Op⁹ operatum est applicatio passionis Christi vel meritum Christi in missa facta.

brant ad commendandum redẽptionis misteriũ.

51 Vtrum liceat orare pro excõicato? ℞.Host.in summa in memẽto etiam spãliter, & ẽt in alijs orationibus quæ fortiter dñr, gñaliter tñ non specialiter, quia non licet de sen.ex.nuper. ver.in oratione.

52 Quid dicendum si præsbiter qui promisit alicui dicere vnam missam de dña, & alteri separatim aliã pro aĩa mr̃is & pr̃is eius, & tertio ꝑ salute sua, & similib. dicat solũ vnam missam de dña cũ collecta. Deus q nos patrem, & matrem, & aliã collectam. Omnipotẽs sempiterne de⁹ miserere famulo tuo &c. intendens prędictis omnibus satisfacere? ℞. ꝙ super hoc fuit diuersa opinio. Vñ pro intelligẽtia est sciendũ qđ missa qlibet quæ dicit̃ respectu operis operati. i. passionis dñi nostri Iesu Christi gñaliter valet omnibus viuis, & defunctis exñtib. in charitate qui non sunt in patria. Secundò valet singulariter illi qui eam dicit si dignè celebrat. Tertiò valet spãliter si sunt in statu gratię illis qui faciunt eam dicere pro se vel quibus prædicti vel sacerdos per intentionem applicant. Quantùm igitur ad generalem participationè. Sacerdos nihil potest disponere nec debet, quã tum ad singularẽ similiter non debet ordine charitatis eam alteri tribuere, quia nemo debet præsumere se habere vltra necessitatem demerito. Imo peccat qui sic facit ẽm Scot. quantũm verò ad tertiã spãle, quæ est alteri applicabilis per intentionem, dicendum est quod non min⁹ habebit quilibet horum trium quam si prò singulo eorum singulariter eam dixisset. Rõ quia deus non æqualiter neque vno modo acceptat meritum missæ applicatũ isto tertio modo, sed ẽm quod suæ bonitati videtur, cõsiderata deuotione & cæteris quę concurrunt in eo, qui eam dicere facit. Vnde aliquando vna missa posset liberare vnã animam de purgatorio cum tanta charitate mouere posset se quis ad faciẽdum eã dicere, quam non faceret liberare alius faciendo dicere viginti vel triginta. Et sic quantùm ad hoc talis sacerdos satisfacit, quia quilibet prædictorum trium non minus habebit de merito quam si pro quolibet eorum singulariter vnã dixisset. Et sic intelligo opi. illorũ qui ducunt non min⁹ valere vnã missam ꝑ oib. quã si singulariter pro quolibet diceretur. de cons. di. 5. in c. non mediocriter, & ibi gl. in ver. cũ igitur. Nec ob. quod dicũt quidam, qđ meritum tali mõ acceptum est finitum, & ideo quanto plurib. diuiditur minus qlibet hẽbit, qa verũ si quilibet totũ haberet nisi alteri cõicaretur sed non est sic, sed tñ quilibet habet de illa finitate quantũ vr̃ diuinę bonitati, & est tñ ꝙ sufficeret pro oib. aiabus liberandis, si mõ sic merita nr̃a merentur, quia missa respectu operis operati nihil aliud est q̃ applicatio meriti passionis Christi, ꝙ ꝑ tale sacrificiũ immediatè applicat̃ illi ꝑ quo dr, & iõ licèt multis dictũ meritũ passiõis Christi applicet̃, nihilominus qlibet nõ min⁹ hẽbit q̃ si solũ sibi fuisset applicatũ, qa nullus ex toto p̃t eũ habere, sed in tm̃ inquantũ vr̃ diuinę bonitati [b] ipsum ꝑ tali acceptare ẽm eius q dicere facit deuotionẽ, & ꝑpea ꝑꝑ meritũ passiõis Christi ꝙ per sacra applicatur, non minus efficaciæ habent si simul multis conferant̃ q̃ ꝑ vno solo, sed qlibet tñ habebit quantùm vr̃ diuinæ bonitati pro quolibet acceptare. Hoc patet in baptismo, quia si multi baptizant in necessitate non minus hẽbũt de remissione, & sic de alijs sacramentis. Secus de alijs bonis a sacramentis, eo quia cum non sint applicatiua meriti passionis Christi. Ideo si pluribus cõicabuntur quilibet minus habebit respectu operis operati, [c] & ex hoc patet quare missa magis valet ad remissionem peccatorum, & sacramenta quam alia opera, quia est ꝑpter meritum passiõis Christi, quod deo patri offert̃ pro remissione illorum quibus applicatur quod non fit in alijs bonis. Quo

vero

verò ad meritum gñalem, sic non satisfacit, q̃a quanto plures missæ dñr, tanto magis animæ viuentiū existentium in gratia & animę in purgatorio releuātur, vnde magis fuissent releuatæ si dixisset tres missas quam si solū vnam. Vnde quantū ad hoc non satisfacit pſertim quādo plures missę dictę fuissent si ipse non acceptasset, & ideo tenetur satisfacere vel in missis vel in alijs bonis per speciale applicationem. Quæ credo si fiant non solū in vna missa, sed etiam in plurib. & in alijs orationibus, & bonis sufficienter satisfaciet, sicut faciunt boni religiosi q intendunt satis facere, nedū in missis, sed ēt in reliquis orationib. Vnde credo attēta consuetudine, & ēt quia non pauciores missæ ꝑpter hoc dicuntur ꝙ religiosi q sic pro duobus aut trib. vel alijs celebrant simul (vt dictum est) qui ēt intendunt specialiter in omnib. missis & alijs bonis quæ faciūt p̄dictis satisfacere, ꝙ optimè satisfaciunt, nec illi qui talib faciunt dicere minᵘ habebunt de subsidio missæ, sed etiam superabundāter quam si aliter dicere facerent. Aduerte tñ ꝙ si spāliter promisisset dicere missam de dña. vel de spiritu sancto, vel in tali altari, aut tali die tenetur seruare ꝓmissum aliter non satisfaceret p̄ omissioni dicendo missam de alio, vel in alio loco, & sic concorda opin. quæ no. in d c. non mediocriter, & in 4. di. 45 [a]

53 Vtrum idem erit si sacerdos ex motu suo diceret vnā missam pro tribus quo ad meritū spāle? Rꝫ. ꝙ non, quia sic meritum tale non cōcurrit nisi sola motio sua quæ vna non tantum valet sicut duæ vel tres respectu operis operātis, & ideo minus habebunt de isto merito speciali. Idem dic quando vnᵘ facit vnam pro pluribus dicere per eādem rationem. Et istud est quod dicunt The. [b] vbi supra quomodo vna missa specialiter pro aliquo dicta plus valet quam quando dicitur gñaliter pro multis, secus esset si ipse sacerdos pro aliquo diceret vnam missam & in eandem intenderet satisfacere pro aliquo alio, qui eū rogauit, vt eam dicat ꝓ anima sui patris, quia sic respectu operis operātis non minus valeret, quia sic ibi sunt duę motiones, qđ non esset in primo casu.

54 Quid de illo qui celebrat vt deus perdat aliquē vel in aliquos? Rꝫ. ꝙ peccat mortaliter. ar. 26. q. 5. quicunque, nec nocet ei ad cuius perditionem fit, cum natura sacramenti sit vt prosit. ar. 1. quæst. 1. c. si autem deus not. Io. & Archid. 1. q. 1. dictum el primo. Posset tamen excusari a mortali, quando tales sunt inimici reipublicæ & impeditores bonorum, vt dictum est supra Inuidia in fi.

55 Vtrum statim post Celebrationem missæ sit comedendum? Responde. quod non de iure vt in capitul. tribus. de consecrati. distinct. 2. sed de consuetudine non seruatur illud ius. Debet ergo secundùm Pano. in. capitul ex parte. de celebrat. missa. tam diu stare donec ille reliquiæ sint verisimiliter in corpore corruptę. Addo etiam ꝙ donec aliquas gratias post missam deo retulerit.

56 Vtrum tantum valeat missa mali sacerdotis sicut boni? Respond. secundùm quod colligo ex Sancto Bonauē. Ric. ar. 1. q. 1. & Scot. & S. Tho. in 4. di. 13. quod quo ad

a Et in 4. distin. 45.] De hoc c. latius habetur per Sco. in quolibet. q. 11. Michi tamē videtur, ꝙ volēs facere missas celebrare, ꝙ dicat sic, pater oretis pro meis tot missis, & pro illis porrigat eleemosinas, nunc videt æquum, ꝙ bonū qđ pōt pro multis sufficere pro se tm̄ velit habere, q solus ignē velit occupare ad quem multi possunt calefieri & credo ꝙ hoc casu charitas suppleret & plus de merito reportaret quàm si d ceret pro me tm̄ dicatis &c.

b Quod dicunt Theo.] in 4. s dis. 45. vbi Ricar. in specie ar. 2 q. 3. vbi querit verū suffragia ꝓ pluribus facta tantum prosint cuilibet quanti si fierent ꝓ illo solo & dicit secundū prepositum, & suos sequaces, ꝙ sic, & ꝙ solū illi fieret maior respōdentia exemplū de candela ꝓ pluribus accensa, & lectione lecta, q̄ valent ad vtilitatē plurium, & si exhibeantur pro vno tm̄, exemplū ē: de speculo q existens in qualibet parte sui loci vbique præsens est totus, sic spūale bonū pluribᵘ cōmunicatum a quolibet totum habetur, alias non. se ipsi ei plures ad participationē sacrorū bonorū, sua bona opera minᵘ valent vtilia. Quod falsū est cum talis receptio opus sit charitatis: Alij econtra. Quia sequeretur ꝙ obligatus dicere vnā missam pro vno, & aliā ꝓ alio defunctis dicendo vnā satisfaceret. Itē q̄a bonū finitum quod sufficeret ad liberationem vnius aiæ a purgatorio, sufficeret pro multis ad easdem pęnas obligatis. Item cōsuetudo ecclesiæ, quę suffragiū facit pro aliquo in spāli esset inutilis, quæ omnia falsa sunt, tenendo hanc opinionem dicendū est ꝙ suffragia ꝑ viā satisfactiōis prosunt spāliter illis ꝓ quib. fiūt omnib. verò per viā consolatiōis &c. vid infra suffragium. §. 6.

ad ſacramentum, ſic eſt æqualis. 1.q.1 c intra Eſt tex. Augu ſ. de corpore domini. Quo verò ad orõnes quæ i ipſa dicuntur. inquantũ proferuntur ex perſona totius eccleſiæ, ſic ſimiliter tantũ valet. Inquantum verò habent efficaciam ex deuotione orantis ſacerdotis, ſic plus valet miſſa boni ſacerdoris quàm mali c. ipſi ſacerdotes. Et ideo benè facit qui libenti[9] a audit miſſam boni ſacerdotis. dumodo in ſubſtantialibus non credat excedere, quia periculosè erraret ſecundùm prædictos doctores.

57 Quis tenet̃ audire miſſam? Reſ. ꝙ de præcepto quilibet quis non eſt excommunicat[9], nec interdictus, aut legitimè impeditus diebus feſtis ab eccleſia præceptis de quo ſupra Feriæ. §. 42. de bona honeſtate quilibet omni die. maximè Epiſcopus vel religioſus, aut eccleſiaſticus, ar. c. ſi de priuile. li. 6. & quando ſit mortale peccatum non audire in feſto. Vide in d §. 42.

58 Vtrum a quolibet ſacerdote eam dicẽte ſit audienda? ℞. & dic vt ſ. Cleric. 8. §. 2.

59 Vtrum ſit audienda in propria parochiali eccleſia in dieb. feſtiuis? ℞ ſm Pan. in c vt dominicis, de parochia. ꝙ ſic, niſi ex aliqua cauſa legitima alibi audire velit puta qa parochianus eſt concubinari[9] publicus, b vel vt deuotius audiat, quia meli[9] officiatur, vel propter prędicationẽ & huiuſmodi. Si verò alibi audit ex contemptu ꝓprij ſacerdotis dicit ꝙ facit ꝯ præceptũ ſuperioris, & q eũ admittit dicit ꝙ quodã mõ cõmittit furtũ. e Sed tu dic ꝙ de iure ĩ maximis feſtiuitatib ſicut ſunt feſta dñi nr̃i & B. Mariæ & Ioannis Bap. & ſimilia, quilibet tenet̃ audire miſſam aut in eccleſia parochiali ꝑr in publico oratorio facto a populo. ſm gl in c. ſi qs ẽt extra. de con. di. 1. Et a fortiori, aut audire in eccleſijs mẽdicãtiũ & religioſorũ autoritate ſedis apoſtolicæ ædificatis. in oratorijs ãt priuatis audiẽtes nõ ſatisfaciũt, ſicut ẽ in domib diſciplinatorũ, ſed an peccẽt mortaliter taliter audiẽtes, ſi poſtea non audiũt in parochiali, vel publico oratorio, aut eccleſia religioſorũ dico ꝙ non, qa nullo cauet̃ iur̃ ꝙ hoc ſit pręceptũ, nec ob capit, ſi qs ẽt extra qa ibi nullũ verbũ ẽ poſitũ laicis, ꝙ ſit præceptũ. ſed ſolũ clericis nè celebrent prædictis feſtiuitatib. in talib. oratorijs, ſine iuſſu vel permiſſione epi, ſimiliter non ob ꝙ ibi dr̃. ꝙ ad parochias ẽ legitimus ordinariuſque conuentus. ergo ad alias nõ erit legitimus, qa non ſequit̃ cum contineat abſurdum ſenſum, qa ibi dr̃ ꝙ in ciuitatibus aut parochijs in prædictis feſtis audiatur; ergo ẽt alibi eſt legitimus conuentus. Non ob. ẽt ꝓdictũ c. vt dñicis, qa ſi quis bñ attẽdit nihil præcipitur laicis, neć ẽt omnibus ſacerdotib. ſed ſolũ ſacerdotib parochialibus imponitur, quòd eijciant illum qui cõtempto proprio ſacerdote, ergo ſi audiat in aliqua eccleſia quæ non ſit parochia a ſacerdote nõ parochiali non debet expelli, ergo licitè poteſt audire. Et quod ſolùm parochialibus præcipiat patet in verbo alterius quod eſt relatiuum ex duobus tantum, & alius alia aliud ex pluribus, licèt promiſcuè vtamur, & ideo niſi haberet parochiam non dicitur alterius. quia prædicta relatiua faciunt poſitionem regulariter eiuſdem qualitatis. Item poſito quòd eſſet aliquod ius præceptum, eſſet abrogatum per contrariam conſuetudinem, vt ſupra Conſuetudo §. 6. patet.

MISERICORDIA d ſecundùm Auguſ. nono de ciui. Dei eſt alienæ miſeriæ in corde noſtro compaſſio, qua ſi poſſumus ſubuenire cogimur. Eſt etiam miſericordia diminutiua pœnarum quam impedire non poteſt exceſſus iræ. Et nota. quòd miſericordia, pietas, & clementia, & manſuetudo conueniunt inquantũ in eundem effectum concurrunt quæ ſcilicet eſt prohibere mala proximorum, ſed differũt quantùm ad motiuum, quia miſericordia hoc facit ex amicitia quam habet cũ proximis. Pietas verò ex reuerentia quam habet ad aliquem ſuperiorem, ſcilicet.

a Qui libentius] Poſſet tamen contingi aliquis ex obedientia, vt miſſam mali ſacerdotis audiret, & ſic pl[9] valet. Ratio qa valet pl[9] obediẽtia, quam victimę &c.

b Publicus] His enim caſibus nõ dicetur contemni proprius ſacerdos, ſed hoc fit iuris autoritate. ar. c preter. & c. null[9]. 72 di. & cap. noſtra. de cohabi. cle. & mu. qđ ibi no. Pa.

e Cõmittit furtum] Hoc dicit propter obligationes q̃s recipit a parochianis alienis ar. ca. dudum. el 2. & de elect. vnde & teneretur reſtituere. ar. c. cum liberũ. & c. cum noſtra de ſepul.

d Miſericordia] vide de miſericordia. S. Th 2. 2. q. 30. Archiep. Flo. 4. par. ti. 5. c. 18. per totum.

sterio habitu tñ non muta to. Et vt dicit glo. [a] in ver. conuersi. 27. q. c. vt lex. Isti conuersi, & oblati magis astringuntur monasterio q̃ monachi. vñ nec ẽt causa arctioris religionis põt trãsire ad alia monasteria, q̃quã petant a superiore licentiam, quia efficiuntur quasi serui monasterij. Monachi verò hodie propriè sunt qui & habitũ mutant & profitẽtur, & ꝓmouent̃ ad ordines. 16. q. 1. i multis c. ꝓsertim in c. monachus.

2 Verũ monachus possit ꝓfici in aliqua ecclesia? Res. Pan. in c. monachi. 2. no. de sta. mo. ꝙ solus non. vt ibidem. & in cle. nè in agro. §. ad hæc & ibi gl. eo. ti. Cũ socio verò monacho põt de licẽtia sui Abbatis aliter non 58. di. c. 1. & 2. qa non hẽt nec velle nec nolle in hoc c. si religios⁹, & c. quorundam. de elec. lib. 6. limitat hoc Pa. vbi s̃. verum qñ ecclesia est subiecta monasterio. Secus si non est subiecta monasterio, quia cũ desinat esse monachus monasterij non tenetur Abbas sibi dare socium. Idem gl. in d. §. ad hæc.

3 Verũ monachus possit habere curã animarũ? ℞. Pa. in c. 1. de cap. mo. ꝙ nõ ĩ ecclesia vbi monachi collegialiter habitant, sed dẽt ab ep̃o [c] capellan⁹ institui qui populũ regat de ꝯsilio monachorum. In alijs aũt locis põt deputari. vt patet in d. §. ad hæc, dummodo non solus. vt dictũ est.

4 Verũ possit monachus fieri canonic⁹ ecclesiæ sęcularis? ℞. ꝙ nõ [d] c. in noua. 16. q. 7. de elec. cũ cãm q̃ in ter s̃m Io. 84 di. quorũdã.

5 Verũ monachus possit præfici ecclesiæ quorũcũq; regulariũ? ℞. ꝙ nõ vñ si eligit qs alterius religionis in pręlatũ non valet elec. Clemen. cum rationi. de elect.

6 Vtrum possit eligi in episcopum? ℞. ꝙ sic. vt in d. Cle. cum rationi in fi.

7 Verũ monach⁹ deputatus alicui ecclesiæ ẽt episcopatus teneatur ad obseruantiã regulę suæ? ℞. ꝙ sic quantũ ad tria substantialia regulæ, & vt habitum deferat, ẽt si sit episcopus. de vi. & ho. cle. c. clerici officia. in fi. vbi Pa. nec ex eo ꝙ hẽt administrationem dr̃ hr̃e proprium, qa eã tm̃ hẽt rõne officij sibi impositi de sta. mo. c. monachi. §. 1. Idem tenet gl. in c. vnico 18. q. 1. In obedientia verò distinguit̃ quia si trãsit ad episcopatũ ex toto absoluit̃ a iurisdictione abbatis. 18. q. 1. c. vnico, si verò transferiur ad ecclesiã sęcularem quæ non est subiecta abbati suo nec in spũalibus nec ĩ tp̃alib. ex toto eximit̃ ab obediẽtia abbatis. 16. q. c. in parochia. si verò sit solũ subiecta abbati in tp̃alib. sic eximi ab obĩa abbatis quoad spũalia 16. q. 2. visis, & c. sanè, si verò sic subiecta quoad spiritualia solùm, sic eximit̃ quo ad tp̃alia. Si verò sit in omnibus subiecta, sic ex toto obediet abbati. quo verò ad alia a tribus votis & ab habitu non eximitur absolutè. Nam ab esu carnium tenetur abstinere, sicut ante, nisi dispensaretur cum aliquo monacho a papa, vt sol⁹ pręficeretur alicui ecclesiæ, & sine scandalo illorum cũ quibus viuit non posset abstinere, quia tunc comedere posset s̃m Gof. allegat. c. quisqs. 41. di. factus episcopus s̃m Host. & videtur sequi gl. in c. carnem de conse. di. 5. etiam potest comedere. Ieiunia verò & silentium & vigilias seruare non tenetur: vt dicitur 16. q. 1. ca. nemo, & breuiter si attendantur verba d. c. nemo. dico quod ab illis solũmodo absoluitur præceptis regulæ quæ commodè nõ potest seruare cum exercitio prælationis sibi imposito, sed illa quæ nedum non impediunt officium prælationis, imo potius adiuuant, credo ꝙ teneatur seruare, quod benè not. Et sic intellige. [e] 20. q. 2. monachum.

de qb in d. l. c. ff. ad muni. vbi Bart. plenè & in ciues. C. de inco lis. lib. 10.

a Vt dicit glo.] Illa glo. allegat pro sing a Pa. in d. c. non est Nõ dicit tñ ꝙ magis astringantur monasterio, sed põt ex ea argumentari, ex eo quia nõ possunt transire &c. loquitur tñ de conuersis ecclesię regulari.

c Sed dẽt ab episcopo] Pan. ibi multũ instat q̃ vr̃ contra c. 2. de regula. vñ dicit ꝙ ille tex. loquitur s̃m iura antiqua, quibus monachi non ꝓmouebantur, sed ẽt loquitur qñ habetur cleric⁹ sæcularis in defectum aũt clerici instituitur monachus per episcopum, vt hic.

d Rñ. ꝙ non] Rñ. vr̃ eẽ. Quia ad propriã vtilitatem promoueretur, cum præbenda sit benefiũ priuatũ. Itẽ quia est disparis professionis gl. tñ in d. c. in noua tenet ꝙ possit. Item gl. hoc tenet in c. 2. 58. di. Idem sequit̃ Pan. in c. dñs de vi. & ho. cle. Allegat glo. in d. c. in noua. q̃ dicit ꝙ põt se conformare in habitu monachus ipse cum canonicis, si alias scandalum gñaretur ꝓp diuersitatem. Sed idem Pa. in c. ꝙ dei. de stat. mo. tenet ꝙ non possit dispensare, ꝓ rõne glo. in d. c. quorundam, nisi nisi ecclesia cathedralis ẽẽt regularis, &c. Et sic possent glo. concordari.

e Et sic intell.

g] Iste. §. extra ct. is est de gl in d c de monach s. 86. q 1 Et ut Archi. dicit quod si monachus pot ser uare regulam in his que de substantia nō sunt, vt de non comedendo carnes, & hmōi si ne scādalo debet facere, alias non tenetur.

a Camisijs]Hæc duo ponuntur in d.c. cum ad monasteriū. Et ibi ēt añ B. ponit q̄ plalatus debet ee pn tens in opere, & sermone, vt exēplo vitæ verbo que doctrinæ fratres suos instituere possit in bono & a malo ēt reuocare zelū religionis habēs secundum conscientiā & delinquentes corripiat & castiget obedientes foueat & cōfortet.

b C. in singulis] Ibi optimè ponunt omnia q̄ in capitulis tractari debent.

c Nisi in necessitate]Quid de debilibus & delicatis, qunmodo debet abbas facere. Vide oino in d c. cum ad monasterium.

d Assignari rō] vide s lex.§ 7 in 3.casu & Fede cō si 25 vide s.inquisitio§ 8 vbi in odiosis est aliter dicendum.

e Abbates] vbi glo.in versi.quæ requisierit Et no. In. vbi s. in ver. iusta āt possessio. Quod autē p monacū fugitiuum acquiratur monasterio suo tenet Bar. & Ias. allegat ad hoc mul.

8 Sed quid de officio? ℞. vide supra Ho.§.15.

9 Sed pone q̄ p̄dictus monach' ind get aliqua dispēsatione ad quem recurret? ℞. q̄ si talis ecclesia subest abbati in s, ir tualibus ad ipsum abbatē recurret, si verò subest epō, tunc epm habebit loco abbatis. c. si qs monach'. 16.q.1. Si verò sit exempta illa ecclesia & immediatè sub Papa, sic oportebit ad ipsum Papā recurrere. ar. eorum quæ dixi supra Exemptus.§.6.

10 Quæ sunt q̄ p̄cipiuntur vel prohibentur monachis spāliter in iure? ℞. q̄ sunt. 10. quę not. in d. cle. nè in agro. Primū q̄ p̄cipit̄ ē de latio habit' debiti fm formā in d. cle. positā. Secūdū q̄ omni mense confiteātur & suscipiant eucharistiæ sacramentū. Tertiū q̄ ille qui præest exponat regulā vulgariter capitulo, vel ab alio exponi faciat, sed prædicta solū astringunt monachos nigros in d. cle. no. Quartū nè vtant camisijs,[a] vt in c. cum ad monasteriū. de sta. mo. Quintò q̄ seruet silentiū cōmuniū in dormitorio, refectorio, & oratorio. In choro verò certis horis ibidē. Sextū q̄ faciāt capitula de triennio in trienniū. c. in singulis [b] eo. ti. Septimū aucupationes, & venationes interdicunt̄ eis d. c. nè in agro Octauū nè ad curias principium vadant vt suis monasterijs damnum inferant aliter sunt excommunicati illi q admini stratonem non habent. Nonū nè arma infra septa monasterij teneant, & de isto, & superiori. vide supra excōmunicatio. 7. Casu 38. Decimum nè carnes comedāt nisi in necessitate. [c] vt in d. capitul. cum ad monasterium, multa sunt alia quæ nedum eis, sed etiam omnibus religiosis sunt p̄hibita, quæ vide.] Religiosus § 65.

tās concor. in d l. 1. per seruū ff. de acq. pol. Bart. in l quicquid. ff. eo. ti

11 Quid de monachis q in suis monasterijs comedunt carnes in quibus memoriæ non extat quòd non comedunturi? Respondet. d. Car. consuluit (vt recitat Panormita. in d. capi. cum ad monasterium) quod impunè possunt comedere donec monasterium aliter reformetur, vt ex quo ipsi non fuerunt autores. nec apparet ex qua causa fuit introductum potest præsumi ex aliqua causa legitima introductum. ar. c. 1. de præscri. li. 6. Secus qn̄ ex corruptela, quia non excusantur. de consuet. c. cum tanto, sed de hoc dic, vt intra. Religiosus. §. 3.

12 Vtrum appellatione monachorum veniant alij religiosi? Responde. Panormita. in capit. ex parte. de postulan. quòd quando constitutio emanat respectu religionis, licèt loquatur de monachis tñ extenditur ad omnes religiosos cuiuscunque religionis. Et hoc mihi possit assignari ratio [d] diuersitatis inter eos. & monachos. quod no.

13 Vtrū monachus possit cōfiteri epō vel pęnitentiario? ℞. secundùm Rodo. q̄ sic, nisi sit exemptus vel priuilegiatus a Papa.

MONASTERIVM an obliget ex facto monachi? ℞. quod nō, neque ex delicto neq; ex cōtū, nisi duobus casibus. Primus si hoc sit versum in vtilitatē monasterij. qa intm̄ tenetur & non plus. ar. 10. q. 2. hoc ius. Secūdus si a cōuentu sit admissa administratio, quia intm̄ in quantū se extendit administratio, intm̄ obligatur & nō plus secundùm In. in c cum ol m. el 2. ver. Itē no. quod ex oib. de priui. Et hoc intelligo tā de monacho q̄ abbate. Facit in ar. quod non obligetur. insti. de aut. tu. in pri. vide glo. 11. q. 1. de persona. in ver. si quis.

1 Vtrum possit acquiri p monachum obligatio monasterio? ℞. sic ēt per monachum fugitiuum. vt. ff. de acq. pol. l. 1. § per seruum. 1. 8. q. 2 abbates. [e]

2 Vtrū relictū monacho cū tali conditione, q̄ nihil. acquiratur monasterio valeat? ℞. quod non, nisi talis conditio intelligat

q

a Limito verũ] Hoc dicit Pa. in c.monachi d sta. mo vide de materia isti⁹ § §.fi.
b Iure successionis] De hoc latè p Pa in c.in psen tia. de probat. in antep. col. versi. nũc qro quo iur.
c Ab intestato] Istam tenet Pan. in c.in præsentia de proba. quoad fratres minores in 37.col. versic. Conclude secundũ cõem opi. vide etiam ibi. Quid de alijs &c.
d Placet mihi opi.Car.] Pan. examinat hoc ibidem. 3 col. versi. aut inde egrediecur licitè.

ꝙ nihil acquiratur monasterio respectu vtilitatis nõ respectu iuris sicut no.Bal. in aut.excipitur.C.de bo.q li. quia tunc valet ꝙ est dicere ꝙ conuẽtus permittat illam administrationem habere relicti, sicut, & seruus dr habere proprium vt l.is qui suis ff. de manu. & facit quod legitur & nota. in gl.fi.l.Lucius. § tres heredes ff. ad Treb.quod quidẽ dictum Bart. limito verũ a qñ talis administrat o refertur ad casum licitum. f. vt dispenset in ipsos vsus, qd religiosis licet etiam, de testa.c.2.li.6. vel vt cõuertat ad vsum vestimentorũ vel librorũ & hmõi. Nõ ãt licet vt posset administrare ad libitũ illa bona tanq̃ propria ẽt de snia Papę.d.c.cum ad monasterium de stat.mo.

3 Quid si abbas non vellet consentire vt prædictam liciram administrationem susciperet? ℞. relictum non valebit, & remanebit apud grauatum l.vnica.C. de ca.tol. §.pro 2.gl.in d.§.tres hæredes.

4 Vtrũ bona ingredientis pertineant ad monasterium iure successionis, b an iure traditionis inter viuos? ℞. ꝙ magna est cõtrouersia inter doc.& glo. iuris ciuilis, de quo vide Albri.in aut.ingressi. C. de sacro san.ec. Sed tu tene verius esse ꝙ iure successionis. Attamen si lęsus fuerit poterit restitui ad minoris similitudinem vt C. si vt ab hære.se.ab. per to.

5 Quid de bonis ingredientium ordinem minorum aut aliorum, qui nihil possunt habere? ℞. Albri.in d.auten.ingressi recitat opi quatuor. Prima quòd habeantur pro derelictis. Secunda quod pertineant ad venientes ab intestato. c Tertia quod ad episcopum in cuius diœcesi subsunt. Quarta ꝙ acquirantur ecclesię Ro cui sub sunt, & inde alantur. Et hæc est verior de quo non me extendo quia habent omnes tales priuilegia in huiusmodi quibus oportet stare, & vide supra legatum. 1.§ 5.

6 Vtrum acquisitum per monachum ex pulsum vel fugitiuum efficiantur monasterij sui? ℞. vt colligo ex not Ab. Inn. in c.cũ olim, el 2.in ver sed si expulsus.de priuile. & Ho.in ti.de infan expo.& alios, ꝙ si monasterium noluit eum recipere vel maior pars capituli, si erunt epi scc pi vel alterius monasterij si ipsum est ingressus. Si verò solus abbas vel minor pars fuit in culpa, sic acquiret monasterio suo, si autem non curauit redire talis monachus & totũ monasterium videns eum v. gabũdum neglexit, sic similiter acquiret episcopo vel alij monasterio (si quod ingreditur) sicut de seruo dicitur in l.quod seruus.ff.de sti. ser. ꝙ fit apprehendentis, ꝙ si monasterium repetit, sed non potuit obtinere aliquo impedimento, sic acquirit monasterio suo in aut. de san epi.§.si monachus. Prelatus non potest monachum fugitiuum vendicare cũ omnibus bonis per eum acquisitis c.abbates. 18.q.2. aut si fortè ad aliud monasteriũ fit translatus pp peccatũ suũ. puta quia ponitur in alio monasterio ad pnãm faciendã, & hmõi. 16.q 1.si qua monacharũ, sic bona illa quæ proprio monasterio attulerat quoad vsumfructum erunt secundi monasterij. 16.q.6.de lapsis & post eius mortem redibũt ad primũ Si verò trãsit ad ẽm monasterium licitè, quia strictus vel qa pmouet ad prælatũ alterius, sic tenent aliq in c quod a te de cle.coniu ꝙ qcquid acqret postea erit secũdi, sed alia primis, & videt tex.pro hoc.18.q.1.in c. vni. Alij dicunt ꝙ omnia sibi vndecunque prouẽta erunt secundi vel dignitatis, quia vñr accedere ad personã licet expressè fuerunt collata tpe ingressus rõne prædicta & illud ca vnicũ loquitur de acquisitis ex industria monachi, quia erunt penes primum monasterium in quo ea acquisiuit non de patrimonialib.da:is primo monasterio, & hoc vltimum sentit.d Car.in d.c.ꝙ a te. Pan.verò ibidem tenet vt bona patrimonialia sequãtur personam at.huius c.ꝙ a te, & cap ex transmissa.de renun.& l.1.in fi.ff de collegiis & hoc sequi videtur Hu.& Io.And in d.c.ꝙ a te, & magis placet mihi opi.Car. d

7 Vtrum monasterium possit grauari noua consuetudine, seruitio vel onere? ℞. ꝙ nõ nisi a principio de cõsensu epi a patrono sit ei iposita. vt i c.scientes.de cẽsi.non tñ in

ligas ꝙ in dote necessaria possit etiam a principio imponi aliquod onus, sed intellige i alijs adote ꝑdicta.

8 Vtrum quis possit frequẽtare monasteria monialium? ℞. ꝙ non, nisi ex causa manifesta & rõnabili, aliàs post admonitionem frequentantes, si sunt clerici deponuntur.[a] si laici excõicentur. c. monasteria. de vi. & hon. clericorum.

9 Vtrum monasteria dupla fœminarum & religiosorum sint licita? ℞. ꝙ non vt in c. diffinimus & c. monasteria. 2. ibidem, & ca. in decima. 18. q. 2.

10 Vtrum quis possit pręfici duob⁹ monasterijs? ℞. ꝙ non, sicut nec plurib. ecclesijs curam habentibus animarum, nisi vnũ dependeat ex alio. de præbẽ. c. cũ singu. li. 6. imo plus, si monachi vni⁹ monasterij, prioratus vel ecclesias aut administrationes seu officia vnius monasterij consueta per eiuldẽ monachos gubernari sine licentia Papæ committerẽt monacho alterius monasterij sũt priuati autoritate prouidẽdi ea vice, & recipientes fiũt inelligibiles ipso iure. d. ca. cum singula. §. fi.

11 Vtrum abbas possit vsumfructũ alicuius rei relictum monacho ei auferre? ℞. ꝙ sic per no. in aut. ingressi. C. de sac. san. ec. & in c. 2. de statu mon. Sed quid si addat si molestet monachũ cadit a leg glo. in l. Lucius. §. tres hæredes. ff. ad Treb. hanc qõnem format, & ibi Bar. & per Ci. in l. quoties. in b. C. de donati. quæ sub modo & per Bar. & Bal. & Io. de Imo. in l. si alienum. in prin. ff. de hęr. inst. Et cõclude ꝙ si legans disponat per viam pœnæ non valet quia impositio pœnæ sup facto ĩpossibili de iure vel de facto non valet. vt l. cerdonem. ff. de ope. liber. l. 1. C. de his quæ pe. no. sed si vult vt non possit molestari, dicat lego vel relinquo vsuf. tali monacho donec, & quousque Abbas faciat ei qõnẽ[b] & ex tũc non relinquo. ita dicit Bal. in d. l. 1. in 7. q & Pau. de Cast. in d. §. tres hęredes, sed in eo qd' habuit monachus ante controuersiã poterit Abb. ꝯtrouersiã facer, & illa auferr, ſm ꝑdictos.[c]

MONIALIS non debet habere singularem habitationem sed communiter tã in ecclesia quàm in refectorio & dormitorio esse debet. 18. q. 2. pernitiosam, vt sibi sint testes castitatis & honestatis, vt in aut. de mona. §. cogitandum.

1 Non debet loqui monialis cum aliquo monacho, nisi cũ socia vel ꝑsente abbatissa & breuiter. c. diffinim⁹, & c. ĩ 10. 18. q. 2.

2 Vtrũ possit cantare in choro cũ monachis? ℞ ꝙ non, vt in d. c. pernitiosum.

3 Vtrũ moniales teneantur seruare clausuram? ℞. ꝙ sic oẽs, vt in ca. periculoso. de sta. re. li. 6. nec ob. ꝙ quidam dicunt ꝙ non ꝑt eis indici vita arctior ipsis inuitis, quia hoc non pertinet ad arctiorem vitam, sed ad conseruationẽ honestatis debitæ, & iõ non excusanẽ[d] a peccato mortali, quæ nõ obseruant clausuram cũ possint, ꝑt Abbatissa exire pro homagio faciendo cum honesta societate, ita tñ ꝙ ad alia non diuertat, Similiter si esset aliqua quæ notabili morbo laborans sine aliarũ infectione ibi esse nõ posset, vt in d c. periculoso vbi pręlatis ipsarũ præcipiẽ ꝙ prouideãt, & ꝙ nõ permittant patere accessus quarũcunq; ꝑsonarũ ad eas, nisi ex rationabili cã, & manifesta, & ꝙ singulis annis eas visitent, & illæ quæ sunt ita exemptę ꝙ immediate subsunt papę debet episcopus autoritate apostolica visitare, vt no. in cle. attendẽtes de sta. mo. & in d. c. periculoso

4 Vtrum teneat receptio monialium nõ mendicantium facta vltra numerum earũ quę possint sustentari sine penuria de pro

uentibus

---

a Deponuntur] Et detrudi i monasterio ad agendam perpetuam pœnitentiã. 37. q. 1. c. si qua mo nachorum, & c. si quis episcopus. Laicus vero secũdũ leges decapitatur, & omnia bona applicantur monasterio cui intulit iniuriam vt ell. l. canonizata. ea causa 2. q. Si quis rapuerit. Ad idem l. si quis non dicam rapere, de epis. & cle. & iste talis tria cõmittit peccata. s. sacrilegium qa læ dit sacrum, incestum quia cũ cõsanguinea spũali. Et adulteriũ quia cum sponsa Christi gl. ĩ not. in c. virginib. 27. q. 1. & ibi gl. illa inuestigata iste talis poslit accusari accumulatiuè de quolibet istorum, an verò debeat eligeř alterum, & non vsquequaque solvit. Sed reducas ad no. per Bar. in c senatus, ff. de accu. & per Io An. in ad. Spec. tit de hom. in prin.

b Faciat ei qõnẽ] & ita saluatur gl. in d. §. tres hæredes, sed i fratrib. minoribus legatum nulli q̃ritur ſm Bald. in d. l. 2. q. vt hic, qa repugnat eorũ status habere legatũ in particulari vel vniuersali &c.

c Secundùm post dictos] Pa in 1 a. 2. de statu mon. versicu. sed vltra doc. vide etiam. §§. 2. cum seq.

d Et ideo nõ excusantur] imo dicit Gem. ibidem in princ. in 3. no. ꝙ non valet consuetudo, ꝙ moniales põt exire monasteriũ, qa est ꝯ honestatẽ.

a Mora] Nō ꝙ mō capitur tripliciter in iure. Aliqñ capitur mora pro habitatione, l. 2. C de incolis, li. 10. Secundò pro tractu temporis, vt a ta li tpe ad tale tēpus est lōga mora. Ita capitur in aut. sed his. C. de tēpo. app. Tertiò capitur pro culpa dilatiōe tā ex parte debitoris, quàm creditoris, & sic capitur hic. Et qualiter diffiniatur habes gl. mag in l. mora ff de vsur.
b Facit, l. in fidei commissi] Vide ibi gl. 1.
c In expēsis] Pa. in d. c. licèt Heli. fin d. gl. in versi. inscriptio dicit ꝙ tenetur ei ad oē interesse, & secundū Io. An. dicit monitionē esse necessariam.
d Hoc sequitur Fulg.] Vide quę late scripsi infra Restitutio. 1. in ver. mora.
e Di. 21.] Qō. 1. ad 4 ar. principale. Et si dica urꝙ mors ē pœna necessaria. Rñ. quia necessarium pōt voluntariè acceptari, vt dicit Sc. ibi d. Et Pa in ca. super eo de rap. dicit ꝙ si qs acci pit condignā pœnitentiā a iudice terreno pro aliquo delicto, ꝙ ñ punietur a deo prorsus, facit qd no. in c. q. d ergo. 2 3. q. 5. quia deus nō iudicat bis in

uentibus monasterij? ℞. ꝙ non, imo ipso iure est nulla d. c. periculosa §. sanè.

MONETA Quot modis falsarius. vide s. Falsarius. §. 4. & 5. & de qua debet fieri solutio. Vide infra. Solutio. §. 2.

MORA a incurrit cum qs non facit id quod facere tenetur, & eo tpe, vt notatur in c. vlti. de loc.

2 An requiratur monitio, vt qs cōstituat in mora? ℞. ꝙ si dies est apposita obligationi non requiritur, qa dies interpellat ꝓ hoīe, d. c. vlt. & C. de contrahend. & co. stip. l. magna, de quo vide Obligatio. §. 8. Si verò dies non est apposita obligationi, nec alia conditio, sic requiritur monitio ſm Bal. in l non ignorat, ver. si āt, in 1. col. C. de fruc & li. expen. & Ang. in l. si manu missori. C. de obse. pa. præ. & Pa ī c. licèt Heli. sup gl. in ver. inscriptio, de sim. & in c. 1. de accusatio. 4. not. Facit lex in fideicōmissi, b & ibi ē casus aureus. ff. de vsu. & in l. qdam iberus, in prin. in verbo qua de re vo lo vt cū ibero loquaris. ff. de ser. vrb. pręd. & id quod legitur & no. in l. debitores præsentes prius denuntiationib. conueniendi sunt. C. de pig. & in l. si ex legati causa ff. de ver. obl. & in c. accusatio. 1. q. 7. licet gl. dicat in d. c. licet Heli. quod in pecuniarijs admonitio est de honestate, non de necessitate. Tamen Ludo. de Ro. in suis notandis tenet quòd si debitor citatur sine monitione, & confitetur debitum, qd' dēt actor condēnari in expensis c si poterit probare, qd non fuit monitus, quia debitori incumbit probatio ꝙ sit negatiua. Ratio qa ius p̄sumit ꝙ creditor monuerit eum, qa cōiter sic solet fieri, vt dr̄ in d. l. in fidei cōmissi. Et istud est verissimū de iure fori. Sed de iure poli, teneo ꝙ si creditor ex timore ēt reuerentiali non audet petere debitū, vel ignorat, ꝙ tūc ēt sine monitione constituatur debitor in mora aliàs non qa ex quo scit, ꝙ ei dētur, & sine oī respectu p̄t petere, & non petit, videtur consentire, quod teneat. Et sic intellige in l. omnib. obligationibus. ff. de re iud. & Theologos in

4 Attende quòd morosus tenetur etiam ad restitutionem damni dati ei cui nō soluit & lucri cessantis. ſm ea quæ dico infra Vsura. 1. §. 6. cum sequenti. & 10.

3 Qūo purgaē mora? ℞. ꝙ ex celeri solutione añ requisitionem factam, vt no. in d. c. vl. facit. c. cū Bertoldus. de re iud & c. ex tuæ. de cle. non resi. Aduerte hic ꝙ mora, & culpa ęquiparantur, nisi in hoc qd' mora est purgabilis. l. si seruum § sequitur. ff. de ver. obl Et sic pōt intelligi l. si is in fi. ff. de iure do. Et iō si res quæ est restituenda vel danda eodē mō esset peritura apud dominum, vel eū cui est dāda non tenēē morosus. l. si. §. 1. ff ad l. ro. de iac. nè creditor lucrēē cū aliena iactura Hoc sequiē Ful d in l. quod te. ff. cer. per. Similiter si obtulit post morā tempore debito vt i d § seqūr. ꝑ Sed quid si dubitatur an peritura fuisset? ℞. ꝙ debitor morosus non liberāē, qa interp̄ratio fit ꝯ eū l cū res § si ff. de le. 1.

MORS est triplex. corporalis. spiritualis, & gehennalis, de pe. di. v l. c. vlti.

1 Vtrum quis possit sibi infligere mortem corporalem. Vide s. Homicidium. 1. §. 2.

2 Vtrum mors tēporalis sit satisfactoria ꝓ peccatis? ℞. Scot in 4. di. 21. d quòd mors naturalis quantumcunq; sit necessaria, tamen si voluntariè acceptetur est sufficiēs pœna pro omnibus peccatis venialibus & fortè pro magna parte pœnæ debitæ pro mortalibus. Ex quo infertur ēt quod multomagis est satisfactoria mors quæ infligitur alicui etiam pro peccato suo, si voluntariè & patienter sustineatur.

3 Vtrum mortuus resuscitatus restituatur in integrum? ℞. vt elicitur per gl. & Arc. in c. 2. 3 2. q. 7. & per Ioan. Andr. & Pa in c. fraternitatis, de frig. & male. post Vinc. &

Ber. Bri. q quoad ea q̃ imprimuntur in anima nõ perdidit,& ideo non restituit. Vnde sacerdos resuscitat' non reordinatur nec baptizatur, & huiusmodi. Ioan. An. idem sentit etiam in ꝓfessione, licèt caracter non imprimatur quia obligatio acquiritur deo qui nõ moritur.c.si de codi.appo. Sed Pa. tenet cõtrarium in hoc quia talis obligatio ẽ restricta ad tempus propterea ꝓfitentes dicunt toto tempore vitæ meæ ꝓmitto &c. Et hoc credo verius, & op n. Io And. militaret quando quis simpliciter promitteret seruare talem regulã. a In alijs autem in quib. nec caracter imprimitur, sed adhæret corpori. Io. An. dicit quod nõ restituitur nec recuperat, b quia actio semel extincta non reuiuiscit. ca. ex transmissa, de renun. sed gl. in l. nam ad ea, alias. l. ex his. ff. de legi. & in l. seruus effectus. ff de ac. & obli. tenet quod recuperet ĩdistincte. Vnde dicit q rumpet testamentum, quod ante fecerat & recuperat bona. Archi. vbi supra. tenet qđ restituitur quasi iure postliminij. & idẽ tenet Io de S. Geor. & bene. Ratio quia si restitutio principis in integrum refertur ad omnia. l. 1. C. de sen. pas. 2. q. 2. c. si. in fi ergo forti' restitutio dei. Sed tu dic quod sicut nõ extinguitur obligatio illius q promisit nauem alienam, sed solũ cessat quamuis dñs nauẽ destruat animo reparandi eam ex eisdẽ lignis, quia eadem nauis cẽsetur, vt in l. qui res suas. §. aream promisit in ver. nec simili. ff. de sol. Sic in ꝓposito quia dominus dissoluit talẽ animo, vt postea ex eisdẽ pulueribus resuscitaret. Et opinio contraria posset saluari quando fuisset morte resolutus non animo restaurandi, quia tunc nauis licèt restauretur non est eadem, sed in isto casu non põt esse in matrimonio, tñ certũ est q nõ restituitur nisi de nouo contrahatur iterum q̃a semel dissolutum ex morte, & ideo non recuperat iure postliminij, vt in l. non vt a patre ff. de capti. & postli. reuer. secus in alijs vt dictum est. Bar. etiam in l. 1. in repe. 11. col. ver. formo. q. talem. C. de sacros. ec. tenet quod resuscitans iterum moriturus, vt Lazarus, recuperat & reuocat testamentũ, sicut per natiuitatem filiorum, sed resuscitatus non amplius moriturus non rũpet.

4 Vtrum spolians mortuos peccet? R. q sic & grauissimè punitur secundùm leges, vt de sepul. viola. l. prætor. §. aduersus eos, & Philo quarto Ethicorum latronibus tales annumerat.

5 Vtrum mors ciuilis æquipararetur morti naturali in dubio? Respond. Gemi. in ca. p tul. suspectum de rescri. li. 6. Archid. ibidem, & domin. Anton. in cap. licèt de offi. deleg. plenè prosequitur. Sed tu conclude quod aut verbum mors profertur a iure in materia stricta, & exorbitanti a iure communi. c Et in dubio intelligitur de morte naturali, vt in d c. susceptum, & l. 3. §. hæc verba. ff. de nego. gesto. & ibi gl. & Bartol. Aut ius non est strictum in quo scribitur mors, sed est extendibile ex identitate rationis. Tunc si mors ciuilis habet eundem effectum d quæ ad id de quo agitur quem habet mors naturalis, & sic æquipararur, & ita procedit. c. placuit. 16 q. 1. Si ãt mors ciuilis non habet per omnia eundem effectum quoad id de quo agitur, quem hẽt mors naturalis, non extendetur nec æqparabitur morti naturali, vt dicit glo. in d c. susceptũ, in ver. humanis, e & in d. c. licèt in glo. magna in fi. Aliàs sic. Si verò verbũ mors profertur ab homine, tunc in dubio non æquiparatur, quia verbum hominis debet

idipsum Ric. in 4 di. 21. ar. 1. qõ. 1. dicit, q mors violenta põt tollere totam pœnã secundum quantitatem cõtritionis. Idem Altensi. libr 5. tit. 24

a Talem regulã] Aduerte quia cũ omnes religiosi semper promittant seruare quãdam regulã, sẽpẽ semper esset vera opi. Io. An. quod tñ negatur ideo dicas q opinio Io A. debet de æquitate procedere. Nam si in sæculo remaneret velle satis, ingratus esset.

b Nec recupit] Vt puta substãtia temporalem.

c A iure cõmuni] Puta sta uto cauetur q mortuo patri filij eximantur a patria potestate intelligitur d morte naturali, vel pone exemplum si dicat lex. vxor per mortem viri lucretur donatio nem propter nu pt. quia intelligitur de morte naturali &c Gem. latius extendit, & pro primo mẽbro, si ius exprimit de qua morte velit intelligi stabitur illi, vt ĩ c. pe de sup. neg prælati. 6 ad secũdum mẽbrum principale si sumus in materia stricta, & odiosa intelligitur d mor te naturali d. ca. susceptum. Si in materia larga, ñ sumus certi de mente proferentis illa ẽ seruã illud sunt' i dubio ut dicas vt hic.

d Habet eũdem effectum] Exemplum de ingrediente religionẽ & testamentum cond nte q̃ per professionẽ confirmatur.

e In d c. susceptũ in ver. humanis] Exemplũ si quis abest vel officio deponit, & põt poni ẽt exemplũ v. si quis sit excommunicatus.

debet referri ad mortẽ naturalẽ. vt l.ex ea parte. §. in insulam, & ibi gl. ff de ver. oblig. Ioan. autem.16.q.1. placuit, dicit quo regulariter mortis appellatione intelligitur naturalis mors.

6 Quis dicatur esse in mortis piculo? ℞. Infirm⁹ quotidiana febrę, obsessus in loco vbi machinæ iaciuntur, vel a talibus hostibus q eũ volunt occidere. Nauigaturus per loca insidiosa. Aut ætate confessus, & huiusmodi vt pater. ff. de donatio.c.mortis.l.mortis causa cũ tribus sequentibus. Vel dic ꝙ arbitrium boni viri ẽ sequẽdũ, vt pensatis conditionibus iudicet si ꝓbabiliter imminet periculũ mortis, & tunc dicatur in periculo [a] mortis.

7 Verũ liceat requirere a moriente quòd sibi reuelet statum post mortem? ℞. ẜm Tho. in quolibet quod sic, dũmodo hoc subintelligat si deo placuerit, & hoc nõ fiat ex infidelitate, vel dubitatione fidei.

MVLIER Vide supra fœmina.

MVLTILOQVIVM secundùm Alex. 2. de multiloqo dr̃ ꝙ est multitudo loquutionis cũ supe fluitate, vel pter vtilitatẽ, vel necessitatẽ. Et sic intelligit illud Prouer. 10. In multiloqo nõ deerit peccatũ. Aliud tñ est ꝓpriè loquendo multiloquiũ, aliud verbositas, siue linguositas. Quia linguositas onat in contemptum prouenientem ex consuetudine supefluæ & inordinatę locutionis. Multiloquiũ verò non determinat tantũ quã ùm linguositas, sed stat in genere, & licèt sit veniale, tamen linguositas potest esse mortale. Vnde Iob. 11. Nunquid qui multa loquit̃ nõ audiet vir verbosus iustificabitur, quasi dicat nõ.

MVNVS tribus modis dicitur. aliqñ capitur pro dono, quod quidẽ est propriè id quod spontè prę stamus, & ex nulla necessitate vel iuris officio. quod quidem si non prętaretur nulla esset reprehensio, vt ff de verbo. significa l.munus proprie. Differt tamen qa munus est donum cum causa. Donum verò se habet in plus, quia etiam aliquando sine causa, vt patet in l.inter donum & munus. ff.de verborum signific. Aliquando capitur pro officio [b] cum honore. Aliqñ pro honore sine onere, vt habetur de his omnibus in l. munus tribus modis dicitur. ff. de verb. significa. Vnde in d.l.munus propriè est quod necessariò subimus legis impositione eius qui potestatem habet iubẽdi. Et de isto hic tracto.

1 Quotuplex est munus? ℞. quod triplex. Quoddam sordidum quod consistit in vilibus officis, vt in arena fodiẽda, calce coquenda, & alia exempla in l. maximarum. C.de excu.mune lib.10. Et potest dari ista regula in ipsis agnoscendis ẜm Ba. in l.vnica. C de muneribus & in quo loco, libr. 10. quia sicut illud est honor quia in loco reputatur honor, vt no. Inn. in c de multa de præb. ante fi. ita illud est vile quod reputatur vile, & hẽt officia vilia, & hæc tñ dant̃ vilib. ꝑsonis non maiorib. vel humiliorib. C.de susce. præp & Arch li 10.

2 Quoddam munus dicitur honestum cum honore annexo, & ista mune a appellãtur honores [c] in l.cui muneris ff de mune. & hono. & ista sunt officia seu dignitates publicæ vt di l. vnica.

3 Quoddam dicitur munus simplex solũ quia non habet nec honorem, nec vtilitatem annexum vt est tutela, cura, & huiusmodi [d] ff. de excusat. tu. quomodo dicuntur præfata munera personalia merè? Respo. quod tunc quando explicantur labore corporali solũ sine sumptu vel detrimento rerũ ꝓpriarũ l. fi. in prin. ff. ď mu. & no,

Quando

a Tunc dicat in periculo] Vide pulchram doctrinã Pa. in c. pastoral s in § præterea, ď offi. or. Esse & aurẽ est. Verũ qs possit absolui ab excõicatione vel casibus reseruatis in articulis talibus de quib⁹ hic constituit. Et qd de muliere in partu, & certè melius est vt absoluat &c. Quia si euadet se representabit &c. possunt etiam absolui q sunt in bello iusto, secus si iniusto, ex quo sunt in peccato. Ad iun effectum ponit Bart. in l. mortis q̃ 1, scilicet propter ta ia pericula possunt examinari testes.

b Pro officio cũ honore] Vt cũ dico est officiũ militare. i. mun⁹ militare, & munus doctoris, i. officiũ doctoris. Munus est tripliciter, vnũ merè personale, aliud merè reale, & aliud mixtum declarat iurisconsu. in fi. per totam. ff. de mu. & ho. & multũ no Bar. quem vi nõ videas in l. 1. C. de muneribus, & in quo loco. li. 10. Cu⁹ dicta accepit Pa & pu lute in c. nõ nisi⁹, de im. ecc.

c Honores] Nã honor ad ministra tio reipub. cum dignitatis gradu. l. hono, in prin. ff de mune. & hono. Vñ si qs creatur centario ciuitatis ẽ munus ꝑsonale, & appellatur honor Similiter si eligeretur qs legatus siue ambassiator ad magnũ principẽ appellaretur honor, vt dicit rub. ď mune. & hono.

d Cura & huiusmodi] Aliud exẽplũ, vt si qs eligatur ad exigendum pecuniam ꝑ ciuitatem.

4 Quando dicunt patrimonialia, seu realia? R. qd tunc propriè quãdo cũ sum ptu proprio fiunt ab alijs.

5 Quando dicunt mixta scilicet psonalia & patrimonialia seu realia? R. quod qñ cũ labore corporali a nobis explicantur & cũ sumptu nostro, vt colligitur in d. l. fi. § patrimoniorum.

6 Quomododicunt ordinaria [a] pfata munera, siue psonalia, siue realia? R. qp ordinaria sunt qñ habẽt certam & ordinatam p ęstationẽ p aliquam legẽ, vel statutum seu consuetudinem longam, vt de vaca. & excusa. mu. l in honorib. qui muneris publici.

7 Quomodo dicant extra ordinaria? Respõ. quod quando non per legem vel statutum vel consuetudinẽ imponuntur, sed secũdùm voluntatem dominorũ secundùm Bart. & patet in l. vnica. C. de vaca pu. mu. Vnde per accidens ista imponuntur.

8 Aliqñ ista munera dicũtur indicta, vt qñ princeps imponit p l. aliquando vel per statutum quod a princ. erat extraordinarium. Sed nũc efficitur ordinarium. [b]

9 Aliquãdo dicit superindicta vt qñ supra ordinariũ aliquid iponit pp necessitatẽ occurrẽtẽ. Facit l. vnica. C. de superindicto. li. 10 ẽ & alia di. Gre. sup illud Esa. 33. q excutit manũ suã ab oĩ munere, q triplex ẽ mun' a manu, ab obsequio, & lingua de quo. j. Simo. 5. in prin.

MVRMVRATIO secundùm quandã Apost. sup illud sapientiæ primo. Custodite vos a murmuratione, ẽ quædã querela cũ impatientia in his q̃ homo deberet patienter ferre, & cõmittit Aliqñ contra Deũ per displicentiã, eo quod nõ tribuat prosperitatẽ vel aduersitatẽ ſm merita hominũ, qa immittit tribulationes, vel ñ regit mundũ mõ nr̃o, & tñ iustè, qa Ier. 11. Iustus qdẽ tu es dñe, si disputẽ tecum, licèt nobis sint occulta talia iudicia. Aliquando est ꝯ platos de quib. dr̃ 90. di. Alienus sit a fratrũ vnitate qui murmurauerat, & iõ Apostol'. Neq; murmurauerítis &c. primæ. Cor. 10. Et qñ sit pc̃m mortale, dic qp tũc qñ expressa fit cõtra aliquod pceptũ Dei, puta quia dicit vel credit Deum iniustum iudicat temerariè & hmõi.

MVTILATIO qd sit. Vide supra. Homicidium. 5 S. sexto.

Secundò est munus merè reale seu patrimoniale siue bursale. Et dicit Bal. in l. de pa consti. in ver. libellorum, qp ecclesię non curant de munerib. personalib. sed tantum de patrimonialib. siue bursalibus. Et istud munus est triplex. s. quod imponitur personis [...]atum non habens respectum ad rem seu ad patrimoniũ, vt ẽ qñ expensæ imponitur p capite, vel per fumantes, & ita appellatur ꝓpriè capitatio. l. prætem. ff. de cẽsi & ab illo munere capitatiõis imperator exẽit quoscunque ciues ꝓ fertim vrbis Romę, & statuit qp solùm rustici tenẽãtur istud tex. & post Rubricam in l. vnica. C. de capit ci lib. 11. Quoddam ẽ munus reale, quod imponitur personæ p reb. habito respectu ad res, qñ imponitur p æs & libram, vt est quantum habet quis in patrimonio, puta mille libras, tunc soluit fortè vnũ denarii pro libra. Collectæ tñ propriè & strictè dñs istę quæ nõ hñt certã & determinatã formam, puta si est opus facere aliquã impẽsam, imponũtur collectæ p es & libram. Glo. est & ibi vide Bart. in l. rescriptæ. §. fi. ff. de mune & ho. Bar. in l. 1. ff. quo. l cuiuscũque v. [...]uer no. & in l. 4. §. actor. vbi alij [...] ff. de [...] 2. & in d. l. 1. C. de mulierib. in quo loco. lib. 10. Et istę collectæ non possunt imponi forensib. neque clericis regulariter. vt dicunt Bartol. & Bald. & alij in l. placet rationib. C. de sac. san. eccle. Ratio quia imponuntur personis pro reb & personæ non sunt subiectæ, igitur &c. vide ad hoc Alexen. consi. 68 secundo vol. inci. viso, & benè discusso processu. Fallit in forensi qui [...]et vsurarius. secundum Bart.

in l. fi. §. pe. ff. de mu & ho. Quoddam & tertio est munus merè reale, & istud propriè appellatur tributũ. Et licèt tributũ large dici possit quicquid tribuitur, propriè tñ & strictè dicitur illud quod tribuitur principi propriè & ordinariè Exemplũ in regno Franciæ, vna ciuitas pstat ordinariè principi cẽtũ milliaducatorũ. Et non solũ appellatur tributum sed ẽt cẽs', seu annua pstatio. habetis ẽt annonam militarẽ. Et erat etiam trĩbutũ ordinariũ, qp mittebat principib. In annona. Exemplũ ista ciuitas est obligata dare omni anno imperatori mille saccos frumenti. Sed de annona in specie gñs. est optima, quæ ista declarat in l. 1. ff. de publica. in ver. pendant. Hæc Iason. l. placet. C. de sa. san. ecc.

a Ordinaria] Dicuntur quæ sunt imposita ab imperatore vel a supremo principe. Et si non sunt imposita a supremo principe etiam si haberent certam & determinatam formam dicuntur extraordinaria secundùm d. Ias. in d. l. placet. C. de sacro. sanct. eccles.

b Efficitur ordinarium] Indicta propriè est illud quòd olim imperatores vltra tributum, & censum quod soluebatur omni anno. Quia non omni anno tributum, sed per singula lustra, idest singulis quisque annis quælibet ciuitas soluebat tantùm de ferro, postea tantùm de argento, postea tantùm de auro. Et ista indictio quæ soluebatur per singula lustra, postea reuersa est in ordinarium munus, & ab ista singulis. 15. annis incipiebant ad præstationem munerum. Et ab ista indictione notarij inceperunt stilum suum, vt declarat

clarat gl. In ver. sept. max C. de iu stini. C confirm. & in autent. vt p po. not. imperat. in prin. in ver. si indictionis. Et la te magister aliter Spe. ti. de instru. edic. in princ. in 2. colu. &c.

a Aliter nō erit mortuū] Adde, aliqua quę requiritur de substantia ad hoc vt contrahatur mutuū. Primum est q tẽpore contractus agatur vt nō reddatur idẽ in specie. Secundum q reddatur idẽ in genere. Tertium q transferatur dominiū rei mutuatæ, & ratio in pecunia aliena non cōsistit mutuum nisi reconciliatur, quartū q mutuum constat in reb. consistentibus pondere &c. vt hic. Et nisi ista quatuor concurrant non potest esse mutuum. Non tamẽ intelligas, quod vbi ista concurrunt semper sit mutuum, quia partes possunt agere, q sit depositum, vt multotiens fit l. Lucius. la. 1. §. 1. & l. dies sponsaliorum, & l. publia. §. 1. ff. depositi & magna vtilitas erit q sit depositum & non mutuum, primò qa instrumentū depositi habet executionem paratā l. pe. & ibi Bart. ff. depositi, i mutuo verò secus, probatur in l. mi nor. 25. a. nis cui fideicommissum in ver. Ad initiū

MVTVS per signa pt petere sacramēta & ei sunt danda. 16. q. 6. qui recedunt. & c. seq.

1 Vtrum possit contrahere matrimonium, vide supra Matrimonium. 2. §. 4. Et matrimonium. 3. impedimento. 18.

MVTVVM est quod de meo fit tuū ff. si cer. pet. l. 2 § Appellata.

1 In qbus reb. consistit propriè mutuum? R. q in reb. quæ consistunt in numero, vt pecunia & huiusmodi, pondere, vt massa auri, vel argenti. & huiusmodi, vel mensura, vt vinum, oleum, triticum & quę vsu consumuntur, vt in d. l. 2. §. mutui datio. & inst. qui mo. re. contrahitur oblig. in prin. vnde Rod. mensura restringitur ad mensurā qua grana vel aliqua mensurātur, non ad illam qua panni vel terræ. Et aduerte quia dēt dari mutuum, vt reddatur non eadem res in numero sed similis in genere siue tantundem, & eiusdem vtilitatis, & precij eodē mō. Vnde si dedit pecuniā non illam restituet. sed similē, & huiusmodi, aliter transiret, vel in commodatū, aut depositum, vel alium contractū. l. 2. ff. de contrahen. emp. & l. 2. §. mutui datio. ff. si cer. pe. Et no. q hic nō accipitur genus secundùm Porphirium, sed ponit specialiter pro quibusdā reb. quæ consistunt in numero pondere, & mensura. vnde tenet Azo. quod si quis mutuo dedisset pondus argenti, & reciperet pecuniā ad numerū, quòd ē mutuum si pecunia est argentea, qa idē genus redditur, & tantundem facit. l. 1 §. vlti. ff. de au. & arg leg & propterea si res mutuata perit periculum est mutuum accipiētis, etiam si casu fortuito lege incendiū. C. si cert. pet. insti. quibus modis re contrahitur obligatio. §. itē secus, si data esset pecunia in bursa consignata, quia nō est mutuum lege. quod si ab initio ff. si cer. peta oportet ergo quòd tradatur vt sit accipientis mutuum non consignatū aliter non erit mutuum. a

2 Vtrum dare mutuū petēti sit de præcepto? R. sm Sco. in 4. distincti 15. quod habēs pecuniam sibi p aliquo tempore inutilē, mortaliter peccat, si eā non mutuat indigenti, & petenti, quia facit contra pręceptū naturæ & Christi Lucæ sexto mutuum date, & Matthæi quinto. Sed si ei esset vtilis, puta negociādo, vel aliud de ea faciēdo, tūc distingue secundū quod supra dixi de Eleem. §. 1. quo modo est de præcepto, & secundùm illam distinctionem a fortiori dic de mutuo, quod no.

3 Quomodo in mutuo sit vsura. Vide infra Vsura. Primò per totum.

NAVFRAGIVM est naue fracta submersio rerum, & corporum quod plerunque casu fortuito contingit propter vim tempestatis vel fluminis. l. deprecatio, & per totum. ff. ad l. Rho. de iactu.

1 Vtrum rapientes aliquid de naufragio teneantur? R. q sic ad restitutionē nec excusat aliqua ɔsuetudo. d. l. depcatio, &. ff. de incen. ru. nauf. l. si quis ex naufragio nec

nouæ petitionis tedegerat. ff. de mi. Item contractus depositi est bonæ fidei. §. actionum, insti. de actio & ideo veniunt fructus, & interesse a tẽpore morę. Sed mutuum est contra ctus stricti iuris. Ideo non veniūt fructus nisi a tẽpore litis contestatæ. traduntur illa in l. mora, in prin. & in l. videamus. §. 1. ff. de vsur. Item in contractibus stricti iuris non veniūt vsuræ nisi pmissę per stipulationem l. qua nis. C. de vsuris. Secus in contractibus bonæ fidei. Item in mutuo habet locum exceptio nō numeratæ pecuniæ, in sti. de li. ob. per totū, & C de non nume. pecu. sec° i deposito etiam i casu. d. l. Luci°. Ita Bald. no. in l. in contractib°. §. 1 C. de nō num. pecu. Est verum q ll. præalleg. l. Lucius, & l. dies sponsaliorum, dicūt quòd tunc depositum suam naturā trāsgreditur, quia in depositarium transfertur dominium, adeo

a ista re deposit ea vti potes. Qd' alias facere non posses, imo com mitteres furtum & c. Nec Ias. in l. 1. §. mutuum da mus. ff. si cer. pe.
a In simplum] Vide tex. & glo. in c. excommu nica ioni, de rapto. vbi et Pa. di cit quod pœna e au cta, i. d. auth. nau fragia, quoad confiscationem bonorum.
b Est excõicat'] Pro hoc facit qd no. idem Pa. i re pe. c. extirpandæ §. qui verò, d. p ben. 7. col. versi. quoad primum. Idem tenet glo. pen. in d. c. excõ municat omi p. pter verbũ sub iaceant. Sed ibi dicit gl. fin. non firmare pedẽ, sed quoad deũ erit ipso facto excõi catus, licèt fortè quoad ecclesiam militantem ad monitio requi ratur.
c Excusat a fur to] Ad eadẽ dictum Bar. in d. l. fals'. §. quod alienũ. ff. de furt. vbi di cit quod si quis in uenit rẽ alterius & non reperiat dominum, si pu tauit eam esse p derelicta licèt n esset, pôt eã vsu capere ff. pro de relicto per totũ. Si autẽ hoc non putauerit, si tũc non reperit do minum facta p. clamatione, dẽt eam dare paupe rib. ar. c. qa fru stra. extra de v. sur. & c. si quid inuenisti. 14 q. 5. vide infra re stitutio. a §. 11.

nec excusantur a peccato mortali si rapiunt intẽtio ne retinendi nec excusatur ex aliquo præcepto, quia contra præceptum dei. Le uit. 19. d. diliges proximum tuum sicut te ipsum. Episcopus aut alius prælatus debet deponi Laicus anathematizari. 23. q. 2. illi q, & de treu. & pace. c. innouamus, fm Il. J. annũ i qua druplum. Post annũ in sim plũ a puniuntur. l. 1. i prin. ff. de incend. rui. naufra. Et hoc verũ, nisi sint nauigia quæ exercent piraticã prauitatẽ, vel nisi Christiano nomini inimica, vt in constitu. Fede. ad dec'. §. nauigia. C. de fur. aut. nauigia.
2 Quid de dñis qui conueniunt cum nautis de certa quantitate dãda nè deprehendentur in naufragio? ℞. quod non tenenẽ restituere quicquid hac de causa accipiũt nisi spontanea liberalitate eis daretur, fm Rodol. bñ liceret statutum quo quis lucratur tãtùm pro rebus recuperatis in mari naufragis, intellige si fit pp vtilitatem naufragorum, q aliter non recuperarent res suas si perirent in mari.
3 Verum inueniens res iactatas in mari, vel ex naufragio teneaẽ eas restituere? ℞. Pa. in c. cũ dilecti, de accusa. quod aut erant pro derelictis, & sic fiunt capientis, quia quod i nullius bonis est efficitur naturali rõne capientis, insti. de re. di. §. ferẽ Si verò non erãt pro derelictis, sed fuerunt proiectæ, vt euaderent periculũ maris, tunc cũ proijciẽs te maneat dñs eas occupans aio retinendi cõmittit furtum, vt in gl. d. c. cum dilecti, in ver. dilapidationẽ, & l. qua rõne. §. vlt. in fin. ff. de acq. re. do. & e excõicatus, b vt in c. excõicationi, de rap. si non restituit q̃ primũ potest. Et q̃uis Io. An. ibidẽ dicat requiri monitionẽ anteq̃ incurrat excõicationem. Tñ Pa. ibidem dicit quod quoad deum & consciẽtiam est excõicatus si quã primum potest restituere non faciat, & multo fortius hoc hẽt locum in his qui rapiunt violenter res naufragorum. Si autẽ simpliciter accepit non considerando an essent derelictæ vel nè excusatur a furto, c vt est tex. no. in l. falsus. §. si iactum. ff. de fur. Et etiam ego credo ab excommunicatione. ar. d. l. falsus, & his quæ no. Io. And. in c. quam te, de sent. excom. in nouel. de quo vide supra Inuenta. in prin. & limita. vt ibi.
4 Sed q̃ritur an sit p̃sumẽdũ quod tales res sint pro derelictis? ℞. idem Pan. vbi s. quod ex coniecturis põt præsumi. Nam si librum obtusum pannis, & benè sigillatũ proijcit præsumitẽ non habuisse pro derelicto, sec' si apertũ, & sic in similib. Similiter qñ non statim q̃siuit, de quo s. Inuenta. in princi.

d Spãle in istis] Rõ est quia nautæ caupones stabularij semper improbũ genus. l. 1. & l. ff. nauf. caupo.

NAVTA caupo. & stabularius tenentur de leuissima culpa, nõ ẽ casu. l. & ita. §. at hoc edicto. ff. nau. cau. sta. & dr nauta qui nauẽ exercet, nõ remiger, vt l. 1. e. ti §. nauiã, similiter caupo, & stabulari' q hoc exercẽt & institores eorũ, vt in d. l. 1. §. caupones. Nec obstat. l. 1. §. si vestimẽta. ff. depos. vbi depositarius nõ tenetur, nisi de leui culpa, qa est spãle in istis, d vt teneaẽ de leuissima culpa. Sed ego in conscia non credo quod teneaẽ nisi de leui, vt ff. nau cau. sta. l. nauta, & d. l. & ita loquitur in odium talium qui solent fraudẽ facere, vt ibi patet. § at hoc edicto. Et rõ cũ fundet se sup præsumptione nõ habebit locũ in conscia nisi specialiter accepisset mercedem pro custodia. vt s. Locatio §. 21. vel nisi quãdo res requirebat diligentissimam custodiã, quam scienter accepit custodiẽdam, quia sic tenetur de leuissima.
1 Sed qũo pbaẽ datũ tali i pecunia? ℞. quod si conuenit portare talẽ q̃titatem pecuniæ, tunc credeẽ suo iuramẽto, de hoc vide s. metus. §. 12. alias nõ, nisi quatenus probet,

a Aliàs non] ia si nihil dixit vt quod claues d. derit vt ille qui vellet posset res suas accipere, alias si nō requireretur posset vis fraud. b aperiri. Hoc cū casu dicit gl mi tius agendu cū eo qui a forte de leuissima culpa non teneretur ar. x d. §. item si prædixerit dic t quod aut hospitator protestatus est post quā hospitem recepit, & ille non consentit, tunc protestatio non releuat, secus si antequam acceptarie. eos, qu a aliis est imputan dum Et hoc est qd dī hic in fi.

b Vel si ff si mensor] Videtur q̄ il la l. probet totū contra iā inver. necnō Illud quo que Pōponius di cit in eum q me sor non fuit, tel. lit tamen danda hāc actionē. glo. non fuit ad hoc officium deputa tus. Et Bar. ibi ar guit ex illa lege quod sicut iudex qui iudicauit, vel arbiter facit litem suam, idē intelligitur in ar bitratore, & idē depro oneta, sed hic vult dicere q nō tenetur de le ui vel leuissima qui a gratis facit ideo tenetur ve his dicitur solū. c Si medicis fu ferur] Et in d. §. cum it: eadem di xit Barto. q si tu habes de pane & ego nō habeo, in necessitate licitū est mihi a te au ferre, & hoc de ... & hu

arg. ff. de reb. mili. l. nō oēs. §. a barbaris. nam talis debet numerare pecuniam in conspectu hospitis. ff. depo. l. 1. §. si cista.

2 Vtrum nautæ, & præfati dantes claues camere q̄ dño deponēti excutient si pdat? R. fm gl i l. det. ff. nau. cau. sta. §. item si prædixerit, q si a principio dedit claues, & prædixit q nolebat teneri excusatur, alias non. a simi liter tenetur quando a principio non decet claues sed postea. licet prędixerit per l. sicut. C. de ac. & ob. nisi il lud expresse consensisset, nolle illum teneri.

3 Vtrum præfati habeant locum i eo qui hospitatur aliquem, non tanquam caput, sed sicut ciuis mercede, sicut sit quando rex venit in ciuitate aliqua & distribuit suos p domos? Res. q non vt l. si. ff si mensor b fa. mo dix. & ar. ff. de aleat. l. 1. §. item notandum, & iō si gratis fit, tenetur solùm de dolo & lata culpa.

4 Vtrū nautæ possint præponere res suas depositis quando vtrasque non possunt salua. e. vide supra. Cō modatum. §. 16.

NECESSITAS triplex. Pria sine qua vita corporalis sustentari non pōt. & de hac dicitur primę. Io. 3. qui habuerit substātiam huius mundi, & viderit fratrem suum necessitatē habere &c. Secūda necessitas dr̄ opportuna sine qua vita commodè sustētari nō pōt. & ad hanc remouēdum in proximo quilibet ex pietate inducitur ad Ro. 12. necessitatib. sanctorū cōicantes. de quo dic vt s. Auarit.

§. 3. tertia ē pficua sine qua vtiliter vita non sustentāt. vt puta habendi lib os p o studendo & hmōi, ad q̄ rā succurrēda pertin... mo tis inflāmat, p p ima necessitate, secunda & tertia licēt mendicare penitētis cir cūstātijs. Et ecclesiastici pos sunt redditus hre ecclesiasticos, alias non nisi cū dānatione fm Henri. de Gandauo. in 4. quodlibet. q. 36 & sic itellige gl i c. eps. x. q. 2.

5 Vtrum illud quod dr̄ necessitas facit licitū, & non subijcitur legi. in c. licet, de ferijs intelligatur de prima solū? R. Quod de prima solū, & hoc intellige, qn̄ tale q̄d quod est contra. l. non ē malū, de se puta quia ex aliqua circūstātia pt̄ licite fieri, q̄a tali necessitate occurrente nō requi... alia dispēsatio, sed ppria autoritate q̄s pt̄ ꝯuenire. Similiter dic p secunda necessitate. dū mō recōpēsatio aliqua fiat, sicut dicit d. Ant. i c. 1. de ferijs, q licet do ctorib. consulere p forensib in festo dūmō aliq̄ eleemosina in recōpensationem faciant. Facit glo. in c. præsbiter, in verbo de nariū. 82. di. & meli. d. c. licet, sed ego credo sit tutius hre dispensationē a prælato in ista secunda. In tertia vero necessitate om nino reqrit dispēsatio, aliter non fecerit li citum. Et fm hoc intellige. gl. in ver. præter, i l. 1 §. cū in eadē. ff ad l rho. de iac. q dicit q tpe necessitatis oia sūt cōicāda, & q ibi dixit Ang. s q tpe charistiæ si mēdic. fu rēt panē non incidere in pœnā. facit c 3. de fur. & similia, q̄ loquunt de necessitate, quia aliq̄n de prima, aliquando de alijs.

d ... mano, fm qn̄ no ... gl ... tur, q possūt ... uare si pend... q ... te. ... si ... vita. ... hoc ... ru si dabatur ... rā rei ... pro defe... e pa ... e, & hoc ca su ... qui ille tex tus. ... si dabant operā rei illicitæ nā tūc non subue nitur ei q posuit se in necessitate. l si fideiussor. § si necessaria si q ta cit. co. & iō stipēdarijs societatū hoc non licet, qa ponunt se in necessitate Facit et ille text q ciues possunt cogi tem pore necessitatis vendere granum & alia ... de quo dic vt no ... uī supra empt. §. 7. vide Io. de Anan in ca si quis propter necessita tem. ff de ...

NEGLIGENTIA est omissio alicuius quod fieri debet & potest vnde non potest esse negligentia vbi quis non est in mora. de ele. c. vl. & de conc. præb. quia diuersitatē no. in c. si cōpromissari. in princ. de ele. li. 6. Et io aliq̄n negligentia dr̄ lata culpa. vū. ff. ma. l si. fidei. i priu. dr̄ dissoluta negli-

a Pro mercantia]Dicit n. Qñ emitur aliqd vt vendatur carius, vel ēt dicit quando quis conducit possessiones.

negligentia propè dolū est i. lata culpa no. in l. nomin. C. ar. tute. in gl. fi. cum suis concord. & supra culpa in princi. Noīe ē, negligentiæ simpliciter venit leuis culpa ēt leuissima, vt patet in c. prælle. facit. 28. di. c. de Siraculanę, & c. cū ex eo in fi. & c. commissa § porro, de ele. li. 6. & hoc est qñ quis tenetur de leui vel leuissima culpa, alias non. Noīe vero negligētiæ magnę venit lata culpa, vt ff de actu. & ob. l 1 §. is quoque apud. in fin. vbi tex. quasi apertus. Aliquando vero includit dolū. s. cū lex imponit pęnā negligēti diuersam a delinquēte: q tunc sub negligentie includit dolosā negligentiā, vt no. Ge. in d. c. si cōpromissarius, in prin. ver. & no ex glo.

1 Verū negligentia sit peccatum mortale? R. ꝙ si qs omittit ex negligentia facere illa ad q̄ tenetur de præcepto, vel ex officio, in his vbi versaṫ notabile damnum sibi commissorū, sic est mortale peccatū de sui natura. Et hoc nulli dubium in his q̄ sunt de iure diuino ꝑcepta, vel ex officio cōmissa. In his āt quæ sunt de iure positiuo solū, non credo semp sit mortale, nisi includat in se dolū vel contemptum, vt supra patet in ti. Inobedientia, & sic intellige, & limita gl. in c. eo q̄ de of. Arc. & 81. d. c. dictum, & 11. q 3 placuit. 12. q. 2. indignē. In alijs aūt q̄ non sunt de ꝑcepto, negligentia cōiter ē veniale peccatū, vt patet 25. dist §. aliās ea demum, ver. quæ aūt sunt minuta, & hoc verū nisi faciat totaliter excedere a charitate Dei, quia ēt si esset mortale peccatum secundūm Th. 2. 2. q. 54 ar. 2.

2 Vtrum teneatur ad restitutionē de dāno ꝓximo ex negligētia in officio suo vel alio opere, vide supra.

NEGOTIVM sœculare qd est? R. ꝙ cū sit multiplex, non potest diffiniri, sed ex aliquorum enumeratione possum' alia similia iudicare, sicut fit 25. di. §. criminis appellātio. & 23. q. 5. de ligurib & extra nē cle. vel mo. c. 1 dr̄ ego negotium sœculare primo cū quid plus iusto appetitur ꝙ turpe lucrum est. Item & munera iniusta accipere vel dare, & vniuersaliter omnia per q̄ homo sœculariter viuit in aliquo peccato, dr̄ sœculare negotiū, hoc patet in d. ca. 1. Item dicitur sœculare negotium mercantia seu negotiatio. Item oē quod fit pro lucrando, sicut artes, procurationes causarū & negotiorū factiones & huiusmodi. vnde dicitur negotiū quasi negans otiū, de ver. sig. c. forus. §. constat, & sœculare quia sœcularib. reb. habendis impenditur. Vel ſm gl in 21. q. 3. dr̄. Primò pro mercantia. a Secūdò pro causis, sœcularib. tractandis. Tertiò pro administratione rerum sœculariū, de hoc habes supra Clericus 9. §. 1.

1 Quæ negotia sęcularia prohibētur? R. ꝙ sœcularibus prohibentur illa quæ sine mortali fieri non possunt sed clericis, & religiosis sunt interdicta multa, vt patet in d. c. 1 & habes supra Clericus. 9.

2 Verū negotiatio q̄ consistit in vendēdo & emendo, quæ alio modo vsitato dr̄ mercantia sit licita? R. Ale. in 3. par. sum. tract. de iudicialib. cū quo concor. Inn. in c. 1. nē cle. vel mo. & Io. An. in d. rub & Pa in d. c. 1. ꝙ de se non est mala nec illicita. Sed pōt fieri illicita rōne circunstantiæ, cāæ, personæ, modi, tpis, loci. Ex circunstantia causę. s. qñ ꝓp cupiditatē, vel aliquod aliud malū fit, & sic tale peccatum est qualis finis per quē fit. vnde ille qui negotiando intendit lucrum tanq̄ vltimum finem, & cupit sine labore & solicitudine ex auaritia diuitias congregare, eijcietur de tēplo paradisi ſm Ale & sic patet ꝙ efficitur mortale peccatū ei. Negotiari autem ꝓp propriam necessitatē, vel pietatē, s. ad dispensandū in pios vsus lucrum, vel propter reipublicæ vtilitatē, vel proximi est cā legitima quæ facit vt fiat sine peccato, aliter non. Circunstantia personæ facit illicitam, scilicet si est clericus, vel religiosus de quo supra cleric'. 9. oportet ergo sit sœcularis qui negotiator debet esse. Ex circunstantia modi fit illicita. s. qñ exercetur, & cū dolo, vel cū mēdacijs, vel alijs pactis seu piurijs. Et si sunt peccata mortalia. sicut mendaciū quod dicitur intentione decipiendi proximū, etiā in magna re si posset vel periurium, sic negotiatio est mortale peccatū. Item ex circūstantia temporis. s. festiui ab ecclesia præcepti, de quo dic vt s̄ feriæ. §. 21. Item ex circūstātia loci. s. diuino cultui deputati, sicut est ecclesia vel cœmeteriū. In ecclesia enim non pt̄ fieri sine peccato mortali, nisi

magna

a Quæ sint ver. bis &c.] vide s. immunitas. §.9.
b Et Pa.in c. 1.] Secunda colum. Ver. 2. principali ter quæro, vbi la tè. Et vide infra. vsura. 1. § 7.
c Et limita gl.] quæ dicit nominatim. i. nominibus proprijs expressis quasi nō sufficeret generalis monitio, vt ī casu suo &c.
d Et gl. in c. constitutionem. In vers. nominatim quæ quasi omnia dicit quę hic notantur.
e Et ad gl. in ca. a nobis.] Ibi. n. habetur, quod si qs excōicat oēs qui furtum fecerunt intelliguntur subditis excōicatis, & excōinati. Quisquis ergo furtum fecerit &c. dicit glo. 1 sub hac forma excōicati nominatim excōicati intelliguntur.

magna necessitas excuset vt patet per c. decet domū Dei, de immu. ec. li. 6. iuncto c. relinqui nolumus, de cust. eucharistiæ. Et hoc intellige de actuali contractatione rerum, q̄ sine strepitu fieri non pōt. Secus esset in venditione candelarū, quæ sine verbis fit [a] Aut in conuentione alicuius rei emendę vel vendendę postea, qa non esset mortale peccatū. Item ex circunstantia commercij, quod quidē est dānosum reipublicæ, sicut cū quis emit vilius, vt carius vendat, & cum damno reipublicæ, sicut sunt illi qui totum granū emūt vel oēs merces & hmōi, vt postea vendant mō suo. Si verò cōmertiū est vtile reipu. sicut illud quo merces portātur de terra vbi abundant ad aliā vbi deficiunt, vel illud quo de vna re fit alia, sicut faciunt artifices de lana pānū, de cera candelas, & huiusmodi, vel illud quo quis conseruat res quas emit, vt vendat tpe debito eo quia quilibet non pt statim emere, & sic istis licet negotiari si aliæ circunstantiæ adsunt. Alijs autem est damnationis, & de eis loquitur Chris. 87. di. eijciens, & no. Sc. in 4. 15. di. q. 2. ar. 1. & Tho. 2. 2. q 77.

3 Verū ille qui carius vēdit q̄ emit eodē loco, licitè hoc facere possit R. Ale. vbi s. ti. de legi. q̄ si id pro se emit, & postea pro cessu temporis non indiget licitè vendere pt pro p. etio occurrenti, quāuis sit carius q̄ qn̄ emit, qu a non ad hoc emit, & lucrū aduenit rōne temporis. Si verò emit vt venderet tempore quo carius erit, sic si fecit p vtilitate terræ iuç. ne homines postea indigerent, & non inuenirent, & ipse aliquid lucraretur pro sua sustentatione, & suæ familiæ. Vel si a casu aliquid emit p bono foro, & postea īuenit qui illud vult emere pro cariori, & concurrant ea quę dico supra Emptio. §. 7. cū alijs circunstātijs pdictis hic, sic licet laicis, sed non clericis. Si āt fecit solū, vt lucraretur sine aliqua vtilitate reipublicæ, imo potius cū dāno, sic peccat mortaliter, vt patet p d. c. eijciens, & de istis intellige illud. c. quicunque tpe. 14 q. 4. vbi turpe lucrū dr̄ tpe vindemię vilius emere, vt carius vēdat, illis cōcordat Hug. & Lau. 14. q. 4. si quis, & Th. 2. 2. q. 77. & Pa. in c. 1. [b] ne cle. vel mo. Non tñ tenet ad restitutionē talis turpis lucri de necessitate, sed de consilio s̄m Rodo. Nisi fortè fuisset causa talis excrescentiæ, puta qa totum emit vt carius postea posset vendere, quia sic tenetur ad restitutionem damnificatis, si tale damnum alias non occurrisset. Quid de artificibus qui faciunt artem quę non est nisi ad malum vide supra Ars.

NEOPHITUS dicitur nouus in fide, vel in religione, vt 48 distinct. quoniam, & cap. sicut.

1 Vtrū neophitus in fide possit ordinari? R. q̄ non ēt ad minores ordines, vt patet in §. 1. & d. c. quoniam eadem di.

NIGROMANTIA, vide infra sortilegium.

NOMINATIM quis dr̄ interdictus vel excōicatus? R. Pa in c. in Lateranensi, de Pre. q̄ vbi agit de pœna incurrēda ipso iure, si non dr̄ qs nominatim, nisi exprimatur ppriū nomē, qa hoc importat ethimologia vocabuli, & in istis odiosis non est recedendū a ppria significatione verborum nisi de mente constet, vt in c. statutum, de ele. li. 6. Nisi circunstantiæ sint ita expressę & strictę, q̄ ex toto important, vices ppij nominis facit pro hoc l. 2. de lib. & posth. & inst. de exhęre. lib §. nominatim, & in l. quoties. § si qs nomen. ff. de hære. inst. facit l. certū ff. si cer. pe. vtputa dr̄ filius patri q nō hēt nisi vnicū filiū & hmōi. Et sic intellige & limita Inn. in d. c. latera, hoc ēt sequitur gl. & In. in cle. 1. de vi. & hon. cle. in verbo noiatim. Si verò agit de pœna incurrēda ipso facto, tūc ēt dr̄ noiatim expssus q p circūstantias nō sic strictas expmit, & sic intellige & limita gl. [c] & Pa. in cle. 1. de vi. & ho. cle. in ver. nominatim, & gl. in c. ostitutionē, [d] de sen. ex. li. 6. Puta si diceret magr̄ carpētari⁹ talis loci, iunior, & hmōi, q̄ no. bene. Et ad gl. in c. a nobis. [e] el 1. de sē. ex.

ouam

a Vt in filiatione] De hoc in l. quia super. ff. de in ius voc. & in c. conquerente, de fi.presbi.consanguinitas n.dicitur notoria presumpta c.porro, de diuor.& q aliquis sit filius alterius nō posse vere probari. l.Lucius.ff. de condi. & demon.
b In iudicio]De hoc ff. de statu ho.l filij,& ff. de re iudicata, & c. si de coha.cleri. & mu.Et aliqn probatio requiritur probatio si neg-tur. ff. de re iudic. l. sicut.
c Et sola citatio] Vide no. in c.ad nostram, el. a.de iureiu.

quam videntur sequi com muniter doc. dic quod in telligitur q ita sunt excom municati quasi nominatim fuissent expressi,sed non q dicantur nominatim excōicati,quia quis potest excōicari, licèt non nominetur.

NOTARIVS, Vide Tabellio.

NOTORIVM dicitur triplex s̄m gl.in cap. vestra de cohabitatione clericorum & mulier.& ibi Pa. sequitur. Scilicet notoriū praesumptionis,& istud est qñ ius vehemēter aliquid praesumit,vt in filiatione [a] quae ex coniecturis a iure inductis dr̄ notoria, & idē est istud notoriū p̄sumptio iuris, Secundū est notoriū iuris, quia in iure siue ī iudicio, oritur sicut cū qs conuincitur in iudicio vel spontè confitetur, vel per sententiā condēnat̄ in iudicio.[b] Tertium est notoriū facti,& istud est cū populus est testis alicuius facti,& non est locus inficiationi, vt no. Arc. 2.q 1.de manifesta, & bon⁹ tex. in c.cum dilectis filijs,de pur.ca. & dr̄ notoriū facti clarè & famosa locutio ex euidentia rei surgens, quae nulla tergiuersatione aliqua celari non potest vt probat̄ in c.tua,de coha.cleri.& mu.& c euidentia,de accus. Et istud notoriū facti est triplex.Primū facti permanētis, vt q palatium dñorum est in platea,& sic dicitur notorium quasi res nota omnib volentib.videre eā, facit aut. qui semel.C.qūo & qñ iud.& d c.euidentia.Secundū est facti transeuntis & non redeuntis,vt si in conspectu populi sit aliqs interfectus.similiter vxor praeconis q notorium est pro tunc & non pro nūc, & sic intellige q no gl.in d aut. qui semel. Tertiū est facti interpellati,exemplū in eo qui paratus est mutuare sub vsuris,& de mercatore qui nō semp mutuat vel peccat.sed Bar.post Iac But.in l.ciues.C.de app.dicit q notoriū est qđ hēt actū permanentē, vt scripta in albo praetorio, & quod in platea est palatiū dominorū. Illa āt quae nunquā habuerunt actum permanentem, vt vox praeconis & huiusmodi non possunt trāsire in notorium,sed benè in manifestum.

1 Sed quot hominū scientia requirit̄ ad faciendū notoriū facti? R. fuerunt variae opi. gl in d.c.de manifesta, quae dicit sufficere scientiā. 10 hominū adminus.Quā sic intelligo vt colligo ex Pan.in d.c. vēa qđ si vicinia non hēt decē hoies seu personas, non pt oriri notorium.Si verò hēt decem personas solū oportet oēs sciant, si āt hēt pl⁹ oportet quod oēs sciant vel maior pars, & illa pars nō sit minor 10 psonis. Et q talis vicinia faciat notorium.habes bonū tex.in c.cū dilectis.Et sic patet quod non requiritur scīa totius populi,vt volunt aliqui.

2 Vtrum in notorijs sit ordo seruandus iuris? R. Pa.in d.c.vestra, q in notorio p̄sumpto vbi agitur de consanguinitate probanda requiritur,sed ibi ē speciale. Sed ī alio notorio facti non requiritur nisi scientia, & sola citatio. [c] Et hoc intellige verū nisi constet q nulla defensio competit vel pôt competere,quia sic non requiritur citatio, & sic intellige.c.cum olim,de re iud.& venerabilē de ele. Sed vbi potest competere defensio sic est necessaria citatio, aliter nō valebit sententia & sic intellige cle.pastoralis,de re iud. Similiter requiritur probatio notorij per duos testes ad min⁹ no.glo. d l.3.ff.de testi. nisi sit notorium facti pmanentis,vt in d.c.euidentia.

NOVALE priuilegijs pijs locis concessis intelligitur omnis ager de nouo ad cultum redactus, de quo extat memoria q aliquando fuisset cultus, de ver. si.c. quid per nouale.

NOVICIVS propriè dicitur qui habitu religionis accepto nondum per aliquam professionem astrictus,experitur religionis austeritatem.

1 Quis possit esse Nouitius ppriè? R. q qlibet qui est rationis capax,& pubes 20.q. 1.p totum,& de re.c.cum simus, & qlibet qui potest esse religiosus, & quis sit vide j.Religiosus § 4.vnde licèt ante annos pubertatis,vel oblatus a parentibus aut alias quis possit suscipere habitum,tamen propriè non est nouicius, quia experiri nō pt quid sit castitas,nec malicia potest supplere aetatē,vt in c.ad nostrā,& c.significatū,

de

de regula, & ideo oportet quod cōpleuerit.14.annum masculus, fœmina vero.12.
2 Per quantū tps dēt quis esse nouiti⁹?℞. ꝙ regulariter ꝑ annū vt in c.ꝯ[illegible]aldus. 17. q.1.& in c.ad apostolicam, de regu. Tñ qa istud tempus dat in fauorē nouitij, vt experiat, & similiter monasterij vt probēt an eis conuenit. Ideo prælato cū cōuentu cōsentiente, & interueniente voluntate nouitij potest ante annū profiteri, & tenet ꝓfessio, licèt malè faciant prælati si sine magna discretione hoc faciant, vt in d.ca.ad apostolicam. Fallit hoc in monachis q habent monasteria in insulis multis rigidis, quib⁹ prohibet nè añ.18. annū aliquē recipiant ad ꝓfessionē, vt in c.quia in insulis, de re. Quā qdē prohibitionē Io.An. & post eum Pa.in d.c.qa in insulis, extendūt ad fratres minores, & ꝑdicatores, vt nō recipiant ad ꝓfessionē aliquē añ.18.annū, & placet mihi per idētitatē rōnis expressè, vbi dēt fieri extensio legis, vt s̄ dixi. Lex.§.6. Etiā fallit in omnibus mendicantibus qui nō possunt recipere ante annum completū ꝓbationis ad professionem, vt in c.non solùm & c.constitutionem, de reg.li.6.
3 Sed quid si quis non obstāte prohibitione recipiebatur ad professionē ante annū ꝓbationis vel ante tempus debitū?℞. ꝙ si qs recipiat ad ꝓfessionē añ annos pubertatis, professio nulla est ipso iure vt in dictis capitulis ad nostrā & ca.significatū. Et hoc in quacunque religione. Si verò quis recipiatur ante.18.annum vbi non est recipiēdus Host. tenet quod ēt nulla sit professio pp dictū.c.quia in insulis, & cōiter ipsum recitādo transeunt docto. & facit pro sua opin.l.non dubium.C.de legi. & regula q̄ contra ius, de reg.iu.li.6.Pa.videtur dubiè loqui an sit obligatus illi religioni, quam professus est tantū. Sed tamen quod saltem in genere sit obligat⁹ affirmat. Sed ego credo quòd non religioni in genere, sed i spe cie illi quam professus est obligatur, qa talis prohibitio principaliter respicit fauorē profitētis cui ipse potest renūciare. Et hoc iudicio meo apertè probatur per dictū.c. ad apostolicam. vbi patet quòd abbatibus prohibetur receptio ante annum, aliter nō punirent facientes contrarium, & facta tenent. Et sic ad l.non dubiū, & regulā q̄ contra ius, pōt dici quòd non est nulla, qa alio iure sustentatur.s.d.c. ad apostolicam. Si āt loquamur de professione quæ fit ante annū probationis sic tenet, vt dictū est. Nisi in religione mendicantiū in qua professio facta ante annum probationis completum non obligat, nisi religioni in genere, nō autē illi quam quis professus est, ſm quod j. dicam, & illi tales qui receperūt aliquem scienter peccarunt mortaliter. & non pñt amplius ad professionē recipere, & vlterius dēt puniri pœna quæ pro grauioribus culpis solet infligi vt in d.c. non solùm.
4 Sed nunquid si durante suspensione ꝑdicta recipiet alium ad professionem efficiet irregularis?℞.Gem in d c.non solū ꝙ non, quia oportet quòd act⁹ qui fit post suspensionem sit actus de attributis certo ordini cuiusmodi non est receptio ad ꝓfessionem. Igitur non erit irregularis, quamuis alij dicant ꝙ sic, & non bene.
5 Sed quis poterit absoluere a d. suspensione?℞.Ge.in d.c.non solùm, tenet ꝙ sol⁹ Papa, quia cum c.nuper, de sen.ex. non habeat locum in inferioribus episcopo, & isti sunt exempti. Ergo cū ab epo non possint absolui necesse habent ire ad Papam. Sed ego cum teneam ꝙ d.c.nuper, habeat locū ēt in curatis vt apertè loquitur ideo poterunt absolui a prælatis suis. Et sic concorda, opin. quæ sunt in d.c.non solū, & recitat Ge.sic distinguendo, q; aut suspēsio est ad tempus, & solus Papa absoluit nec habet locū d.c nuper, aut non est ad tēpus, & sic habet locum, & hoc tene, quod sequtur gl.ibi.de quo vide s̄.Absolutio.1.§.4.
6 Vtrum prædicta pœna, c.non solùm habeat locum in monialibus sanctæ Claræ, & prædicatorum?℞.Ge.ꝙ sic, cū dño Lappo, & licèt ex priuilegio habeant propriū, & non mendicent, per hoc non tollitur quin sint de ordine mendicantiū, nec priuilegiū iu vno valet ad omnia. Quod limito de illis primæ regulæ sanctæ Claræ. Sed de minoristis non credo, cum ex regula habeāt proprium. Et attende ad eorum regulam, an habeant proprium, & sic non extendit ad eas, an non possint habere, & sic extenditur, quanuis ex priuilegio habeāt possessiones, vel de facto non mendicent.
7 Quæro quādo incipit annus ꝓbationis?

Resp.

a Allegit c. si q. tex. nihil videtur facere secundum Bal. in aut. si qua mulier. C. de sac. san. ec. & Pa. in c. in præsentia, de proba. in antepe. col. Nisi diceres q Bar. pöderauit q ibi non constabat de professione. Et tñ bona acquiruntur monasterio. Sed dic q ille tex. loquitur in eo qui expresse obtulit bona sua monasterio. Et quando intrãs monasterium expresse cöferr bona tunc acquiruntur monasterio, sm dic. Pa. Sed tñ dic bene facere, quia summa rõ est quæ facit pro religione. l. sunt p sonæ. ff de reli. & sumpti. fune.

b Cum effectu] Quia si dr monachus dr reuocabiliter secundũ Io. An. i c. beneficiũ, de re. iu. 6. Sed verior est q non sit monachus, tenet Bal. in aut. ingressi. C. de sa. san. ec. & no. Bar. in l. 3. p illum text. C. de san. bap. rei. & sic intelligendus est Pe. de Ancha. in d. c. beneficiũ. Qui dicit se tenuisse in publica disputatione Paduæ, quod monasterium non succedat. Intelligo tñ esse monachũ infra annum pro fessionis, quoad hoc nè puniatur p iudicẽ sæcularem, sm Ange. in l. 1. ff. de pœnis, p tex opt. in fin. illi 20 l. statu liberi. ff de quæst.

Re. q a die & hora impositionis habitus, dummodo sit pubes, quoad minores, & prędicatores & monasteria in saluatoris iiulis oportet habeant annũ. r 7. cöplectum, vt patet p prædicta. c. ad nostrã. c. significatum, & c. qa in insulis, non tñ pœnã pdictæ suspensionis incurrunt recipiendo, dummodo post pubertatem annum probationis compleuerint in eorum religione.

8 Nunquid furiosus pt esse nouiti? Re. q nõ accipiẽdo quitatũ p anno pbationis, vt de regula. c. sicut. vñ si stetisset in religione p cẽtũ annos, nunq̃ poterit psiteri, & si p ohteatur, pfessio nulla ẽ, sicut nec matrimoniũ öhe e, vt ff. de spõ. l. furor. Nec ratificatur per ratihabitionem postq̃ fuerit sanę mentis Sicut nec professio facta ante annos pubertatis p delationem habitus inducentis professionẽ tacitã, postq̃ est sanę mẽtis & cöpleuit annos pubertatis, aut p professionẽ expresſã se obligauerit vt patet per capitu. primũ. de voto. lib. 6 facit. c. sicut tenor, de regu. Et placet mihi, q̃uis Ho. & cöner cũ sequentes videant tenere q ratifici ẽ si non ödicit, sed perseuerauerit postquã est sanę mẽtis & pubes fact', & ide dicũt de ipubere, sed tu tene illud pseuerare (vt dixi) cũ delatione habitus inducẽtis pfessionem tacitam.

9 Verũ nouitius possit exire? Re. q sic libere sine oi licentia, vt patet in c. statuim'. d reg. pp verbũ liberẽ, nec incurrit in aliquã inhabilitationẽ quoad ordines vel beneficia ecclesiastica, vel sæcularia ex tali egressu, patet hoc ex. c. postulasti, d reg. Fallit hoc i il lo q pfess' ẽ ta. nẽ vt patet i d. c. statuim'.

10 Quid de bonis q̃ donauit religioni añ ingressũ vel in ipso ingressu? Re. Pa. in c. q ad te, de cle. iu. q si donauit oĩa, tũc i dubio vr donasse mortis cã. vñ cã cessante p pfessionẽ tacitã vel expresſã reuocat inde recedẽdo, ar. l. Seia, in h. primi. Re ff. de do. cã mot. & l. nõ ois, in prin ff. si cer. pe. facit q no. Bar. in aut. ingressi. C. de sac. san. ecc. Et idẽ dicit Bar. ibid. de illo cuius pfessio non tenet, q̃uis pfitẽs cred rei tenere qd' recuperabit, qd p. obat p l. si p r. & l nec apud. C. de hær. insti. vbi qs credẽs aliquem fratrẽ vel filiũ, & hac contemplatione reliquit bona sua (reperto contrario) auferũt ab eo & veniunt succedentes ab intestato v. l. si pater. Si vero nõ donauit omnia sed aliqua solũ, & sic dico non vr donasse causa ingressus, & iõ non recuperabit, ar. c. orũ quæ habentur in c. beneficiũ, & c. pstitutionẽ, de re. iu. 6. & sic limita & intellige Hos. & Pa. in d. c. statuimus, qui vñ. contrarij. Similiter non recuperat si donauit non cã ingressus, sed ex interuallo, vt in cap. fi. de do. & l. si secta donati C. d do. q̃ sub modo. Idem dicit Ba. vbi s de illo q icrebat pfessionẽ non tenere q donatã non recupabit qa vr donasse. l cuius p errorẽ. ff. de re. iu. & l. campanus. ff. de opc. li. & intellige quo ad iuris præsumptionẽ & in dubio. Sed in conscia vel alio mõ vbi pt scire q solũ donauit cã ingressus, & non alio modo, sic recuperabit qa semper vr datum cã mortis.

11 Quid de bonis nouitij morientis añ p ofessionẽ tacitã vel expresſã? Re. C. i. & multi a ij do. in d. aut. ingressi tenuerũt q debet spectare ad monasteriũ, qa ibi moriẽdo vr moti vt monachus, idẽ tenet d. An. in c. in psentia, de pb. Bar. in aut si qua mulier, in fi. C. de sa. san. ec. p præfata opi. alle. c. fi. a de success. ab intest. iñ non firmat sed dicit relinquẽdum canonistis. Pa. in d c. præsentia, distinguit & Ber e. quod aut intrans expresse contulit bona sua monasterio, & sic est vera opi. prædicta & q sunt monasterij, si non expresse reuocauit. Si verò expsse nõ ptulit, sed simpliciter intrauit cã pbatiõis, sic succedet pximiores & nõ mõasteriũ, nã cũ iste ñ fuerit religio.' cũ effectu b

e.religioso,de sen exc li. 6. Bona eius nec tacitè nec expressè transferunt in monasteriũ ꝑsertim cũ adhuc hêret facultati faciẽdi testamentũ. Iõ proximiores succedent.

11 Qñ nouitius effic ẽ tacitè professus? R. ꝙ trib. modis efficitur tacitè professus. Primò ẽm Io.An & d.Ant.& Pa.in c.vidua de reg.qñ se ingerit actib. qui solũ conueniunt professis de iure vel consuetudine, & hoc facit ex certa scientia.i.sciens. Item ꝙ hoc facit sponte, & non ex metu. Item ꝙ per triduum in eodem proposito perseueret, aut loco perseuerantiæ tridui ꝙ se ge rit cum habitu professorum distincto in forma,scissura,vel colore. Aliter (vno istorum deficiente) non inducitur professio tacita, puta si facit nesciens competere solũ professis vel ex metu,vel sine perseuerantia tridui, dummodo loco perseuerantiæ tridui non ponatur habitus professorum, quia idem facit quòd triduum. Secundo inducitur tacita professio ex delatione habitus professorum, dummodo facit primò scienter sciens solũm conuenire professis & sciens quod ex tali hac assumptione de iure,vel consuetudine inducitur professio ẽm Inn.& d Ant. Item secundo quod habitus professorũ sit distinctus in colore, vel forma,aut scissura. Tertiò ꝙ sponte. Quartò quod detur ei ab eo q potest incorporare religioni. Aut eo consentiẽte accipiatur ẽm Pa.in d.c vidua & facit,c. porrectum, de reg Quintò ꝙ detur perseuerantia tridui in ei⁹ delatione,& sic intellige.c.institutionẽ in fi.de re.li. 6 Quidã tñ excipiunt duos casus in qbus nõ requiritur istud quintũ, s.pseuerãtia tridui. Primus si infirmitate suscipit,facit,c.sicut,el 2. de reg. Et secũdus qñ qs prius vouerat intrare,& intrãdo suscipit habitum ꝓfessorũ. Pan. verò in c.ad nostrã.de regula dubitat de hoc Sed ego audacter credo quod etiã in istis duobus casibus requiratur perseuerãtia tridui per d.c.constitutionem, in quo nihil excipitur,nec ego credo. Sextò ꝙ deferatur habitus in monasterio. quia quantumcũque deferatur extra monasterium, nõ censetur professus,vt c.vt clerici,de regula not.Pa. in c.ex rescripto,de iureiu. Sed hic no. dictum Abbatis in c.cum illorum, de sentẽ. excom.quod vbicunqne fuerit monachus dummò sit sub obedientia Abbatis semper fingitur in claustro.& ideo istud textum intelligitur quãdo extra monasterium, idest extra obedientiam alicuius prælati deferẽ quod non inducitur tacita p ofessio, quia cessat præsumptio. eo quod si vellet profiteri intraret monasteriũ seu poneret se sub obediẽtia abbatis vel prælati. Tertiò inducitur ꝓfessio tacita p delationẽ habitus nouitio ũ non distinct: in forma, colore, vel scissura vltra annum.c.le.eos.de reg. Intellige in monasterio ẽm quod s̃ dictũ est, ꝙ uis sit distinctus alia distinctione occulta, puta ꝙ benedicitur & hmõi Si verò distinctio in scissura,colore, vel forma se patenter exhibeat, sic nũquam inducitur professio,ẽt si feratur per viginti annos, vt no.in cle.eos in gl.& Pa in c.ex parte,de regula. Addit ẽ ab aliquibus(sed ego nõ teneo) quartum inducens tacitam professionem,quãdo quis habuit absolutè propositũ mutãdi vitã.& paret p c consulti, & c.statuim⁹,de reg.beneficium,& ca. non solũ,de regula, li.6. Sed quomodo hoc intelligatur fuit diuersa opinio. sed verior est opin.ꝙ tũc propositum dicitur absolutum mutandi vitã, quando quis facit votum perseuerandi in religione,& non aliter. Vnde quãuis quis ingrediatur religionem cum proposito ꝑseuerandi,non propter hoc efficitur tacitè professus,imo plus dico, quod etiam si fecisset votum de intrãdo non ꝓpter hoc efficitur tacitè professus,imo potest redire ad sœculum sicut alij nouitij. Et quod pl⁹ est satisfecit voto vt j̃ Votum.3.§.18. Et quod non inducat tacitam professionẽ factum de intrando, vel voluntas perseuerã d, probatur apertè,per c.ex transmissa, de renun vbi iudicio meo est tex clarus(si nõ cauilletur)imo plus dicit d.Car.in consulti quod etiam ille qui fecit votum de perseuerando non efficitur tacitè professus ꝑ delationem habitus nouitiorum distincti. vnde si postea egrederetur & contraheret matrimonium dicit matrimonium tenere, & ad ca.non solùm,& alia,cap.quæ videntur contraria.Responde. quòd loquuntur quod talis non potest redire ad sœculum sine peccato mortali, ex quo absolutè habuit propositum mutandi vitam, idest fecit votum perseuerandi, sed non dicunt

a Secundū Bar.] Qui format.q. in fratre minore. Adde si quis est cōfinetus p duos annos in vna insula in qua stetit per annum tm̄,ꝙ per tempus duorū annorum dēt iterum stare, & sic tempus duplicatur text.º & ibi Bar.in l.aut dam num.§.quisquis, ff.de pœnis.Idem Bar.in l.relegati e.ti.Bal.in l.posſidonium. C. de infa. & in l. oēs. C.de pœnis Imo. in l.ita stipulat.º de ver.ob. Adde ēt ꝙ petens debitum ante tēpus inducit duplicantur secundū Bar. in d.§. quisquis, & in l.pecuniam ff.si cer.pe.Et est tex.in d.c.vnico. de plus peti.& facit tex.in §.temporales illi. de excepe.

b Pone ꝙ statuto] Eandē.q. format Bar.in l.si testamēto,quæ est. l. 1. §. 1. qui est ēt si.ſi.de condit. inst.& Bar.in l.si ꝙ separatam.§.1. ff.de appel. & facit ad propositū materia cōtributionis, quam tangit Bart. in l.qui fundum.§. cohæres.ff.ad l. Falci. in q.si.&c qd̄ no. idem Bar.i l.Lucius.§.quę hēbat ff.ad Treb. Ang. & Imo.in l.quoties in stipulationibus. ff. de

ꝙ fit tacitè professus, & iō istud tene quia verius.

13 Hic aduerte ꝙ sicut ꝓfessio expressa quæ dirimit matrimonium postea contractum, nunquā inducitur quantuncunq; quis voueat nisi fiat in manibus illius q habet potestatem recipiēdi & incorporandi religioni quam profitetur, ſm Ge.in d.c.constitutionem,& c.vnico de voto.li.6.& Lap.& Inn.Io.Mo. & Io.An. in d. c.porrectū, vel nisi qñ fuit facta in manu alterius recipientis nomine dicti prælati, & ip ſe ratificauit anteq̄ contraheret, sic pari ratione in tacita. Et ideò ingressio in actib. professorū, vel delatio habitus,& hmōi supradicta, si debent inducere tacitā professionē,oportet fiant scientibus illis qui pōt incorporare & consentientibus,aliter non induci tur quantumcunque quis talia facit,quod no.quia ſę pe in practica.

14 No.etiam ꝙ professio q̄ fit infra annum nō obligat tacitè ꝓfessum illi religioni præcisè sicut expressa,vt ostendit tex.in d.c.constitutionē. Sed benè obligat illā religionem in qua tacitam professionē fecit sibi, quia cum expellere nō poterit, aliter non esset ista religiosus verè, & sic si contraheret matrimoniū cuius cōtrarium dicit text. in d. c. vnico de voto lib.6. Ratio quia si illa non tenetur sibi in qua ꝓfessus est tacitè nihilominus alia, sic si nulla vellet eū recipere remaneret religiosus nullius religionis (quod est impossibile)& ideo non poterit eū inuitū expellere,ex quo cōsensit, vt tacitè profiteret. Illa aūt ꝓfessio q̄ fit p delationē habit' vl tra annū obligat illi religioni in ſpē. cle. eos de reg.in foro tñ aīæ non tenet nisi religioni in genere,si mō p talē delationem nō habuit animū obligādi se.Et ex hoc potes colligere & ꝯcordare doc. quoad conſciam sic ꝓfessus tacitè in vna de religionibus approbatis non tenet illi pcisè, ſed solū vni gñe,& si ꝯhit nō tenet mr̄moniū, professus expresè in religione mēdicātiū. j.annū,si non intendebat se obligare, nisi illi q̄ professus est nōn tenet,nec illi q̄ ꝓfessus ē,nec alij,sed liberè pt redire ad ſęculū.Si verò se intēdebat obligare saltē religioni in gñe,sic nō pt redire ad ſęculū,si tñ ꝯhit tñ mr̄moniū. Si tacitè ꝯfiteat in religione mēdicantiū obligat religioni, & si ꝯtrahit nō tenet mr̄monium.Rō quia tacita ꝓfessio non prohibet in religionibus ēt mendicantiū,vt in d.c.non solū,sed solùm expressa,ergo qñ habentes potestatem incorporandi, sunt passi vt tacitè profiteretur,se obligauerunt illi, licèt ipse ex bñficio iuris non sit præcisè obligatus eis.

15 Vtrū requiratur ꝙ annus ꝓbationis sit cōtinuus,vel sufficiat interpellatus. 1. ℞. ſm Bar. a in l.interdū.§.quoties. ff. de publi.requiritur annus continuus,& facit ꝓfatus text. vbi seruus dr̄ nouitius qui non stetit in vrbe per annū ꝯtinuū. Facit l. vnica.C de profe.qui in vrbe constan.Nā intermissione tpis diuersificāt mores & opera hominū, vt in l.si non sortē.§.libertus. ff.de ꝯdi. inde. Facit ēt qa qñ iura faciunt mētionē de certo tpe dēt intellige de tpe ꝯtinuo,vt no.gl.i rub.ff.de diuēr. & tēpo. pscri.& in l.genero.ff.de his q no.insa. & Io.An.i c.1.de ele.li.6.Et vr̄ tex.i c.cupiēres.§.cæterū.Ibidē seqt istā opi.Io.de Ligna.i cle.eos,d̄ regula,& post eū Pa.i c.apostolicā,d̄ regula,& adducit Pa.illud qd̄ legit & not.i l.vbi fideiussor.ff. de sol.vbi format qō nobilis a Bar. Pone ꝙ statuto b cauet bānitū p cētū ducatis ipunè posse offendi,bānit qs respectu vni' debiti p quinquaginta, & respectu alteri' debiti p alijs qnquaginta, & ꝯcludit ꝙ nō pōt talis offendi ipune, qa ex quo debita sūt diuersa nō debent ꝯiungi ad faciendū vnū totū,& sic est ibi casus ꝙ qnquaginta nō faciūt cētum.& sic in casu nr̄o,qa intermissio tpis minuit austeritatē regulæ. Quia durius ē

continuatæ

Verbo.obli.vide Ale.in d.l vbi fideiusso Vbi sunt multæ concordātiæ. Nec ob.l. si. § qui sæpius. ff. de abigeis, vbi abigeus iudicatur qui duo animalia abegit, qa hoc est propter verbū eoius positum ibi in tex. quod verificatur per binum actū. l mariti § quæstum ff.de adult. Fuit quod nota. Bart. in l.ille,ne fa.b apti.re: Vbi nouit., infra annum non dicitur religiosus,ar. ll literes quanuis dicat veritatē huius inquirendam a canonistis Al. de etiam Inno.in l quoties in stipulationibus de ver.oblig. Et ibi Ang & Ang.in l. si idem. ff de iurisd.om. iudi. Et ibi Pau.de Ca & Rom.Bal in l.nō solum,in princi. & §.annus,per illum tex.ff de excusatur. Vide Barto.in l senatus,in fi.ff ad turp. vbi dicit pul.herrimam quæstionē ad propositum.

continuare per annū continuū quam per annum interpellatum,& istud tene a q̄. quis Bar.Bri.& Spe.in tit.de sta.reg.S.1.ver.38.& gl. de reg.iur. in regula.eum qui certus est.li.6. teneant contrarium vel secundū alios dic ꝙ loquitur quando qs per totum vnum annū probauit religionem,& postea egreditur, q postea rediēs nō oportet probet iterum per alium annum.sed licitè statim recipi poterit, qa est verum, & sic serua.

16 Vtrum sit necessariū ꝙ nouitius deferat habitū illius religionis q̄ vult profiteri, an sufficiat delatio alterius habitus? R. ꝙ licèt gl.in c super eo de regula, arguat,tamen tenet cū Tācre ꝙ requiritur delatio habitus illius religionis quā vult profiteri, & ita hēt cō suetudo quæ est optima legum interpres.l.si de interpretatione ff de legi. & qđ deferat in monasterio, qa extra monasterium delatio habitus cuiuscunque nunquam induceret tacitā professionē d.cle.eos,licèt possit talis compelli vel ad dimittēdum habitum talem vel ad intrandum monasterium,vt no. Panormitan.in c. vt clerici,de re.& hmi.vt supra S. 2.

17 Vtrum valeat protestatio impedire tacitam professionem? R. ꝙ sic, ẽm Hosti.& Io.An.& Pa.in d c.vt clerici,& gl. ī d.cle. eos, & ideo qui non vult tacitè profiteri, protestetur, ꝙ per delationem talis habitus non intendit tacitè profiteri.

18 Vtrum nouitij obligentur ad præcepta regulæ? Resp ꝙ non,nisi eo modo quo alij Christiani, debent tamē induci vt eam seruent, quatenus probent eius austeritates, licèt aliquid sit indulgendum eis nè retrocedant,vt in c.ꝙ ícrip si. ; 5.q.3.

19 Vtrum nouitius possit eligi in prælatū alicuius religionis.Respondeo, ꝙ non ad prælationes alicuius religionis,vt patet in c.culus,de elec.li.6.

20 Vtrum nouitij possint ordinari? R. ꝙ non,etiam ad primam tonsuram, vt in ca. monasterijs. 19.q.3

21 Vtrum sit excommunicatus qui nouitium percutit violenter? R. ꝙ sic,de sentētia excommunica.li.6.ca.religioso.Sed aduerte hic quod accipitur largè etiam pro eo qui est intra annos pubertatis indutus habitum religionis in monasterio possent tamen pater ac tutores impuberem reuocare,si sine eorum consensu intrauit.28.q. 2 c.2.

22 Vtrum beneficium ingrediētis religionem vacet? R ꝙ non.Nec infra annum ꝓbationis eius potest alteri conferri, nisi de eius consensu,verùm nisi cōstet quod habet animum absolutè mutandi vitam.Sed per alium deseruiet assignata sibi eiusdem beneficij portione congrua,vt no in c.beneficium,de regula,li 6 Et secundū Ioan. An.ibidem reliqui fructus beneficij cōseruabuntur, vel in vtilitatem ecclesiæ expendentur.c.quia sæpe,de elec.li.6. Nec interim ipse nouitius eos habebit, quāuis Barto.Brix tenuerit ꝙ imo sui erunt,& prædicta prouisio mandabitur executioni ꝑ episcopum.c cum ex eo.de ele.li.6.

23 Sed nunquid poterit beneficium nouitio conferri? R. ꝙ non.Ad episcopatum tamen eligi potest,de ele.c.nullus.li.6.

24 Vtrum canonicus in nouitiatu debeat vocari in electionem episcopi? Resp. Ioan. An.in d.c.beneficium ꝙ non.Sed secus esset de patrono, vel eo ad quē non iure collegij sed iure singulari electio pertinet,qa debet vocari.

NVPTIAE quid sint,habes supra Matrimonium 1.quia idem sunt.

1 Quo tempore sunt celebrandę,habes s. Matrimonium.3.Impedimento.1.

2 Vtrum sint benedicendæ? R ꝙ sic si nullus ipsorum alijs nuptijs cōtractis fuit benedictus.Si verò alter eorum in alio matrimonio fuit benedictus, non debet iterari, alter sine altero nō debet benedici sed benedictio dimitti,Tho verè,in 4.dist. 42.tenet ꝙ virgo licèt contrahat cū bigamo dēt

benedici, quia saluatur aliquo modo signi ficatio. Hoc credo verũ, vbi consuetudo hoc hẽt ſm Ber.in c.vit.ãt,de sec.nup. Aliter præsbiter benedicens bigamos dẽt ad sedẽ apostolicã mitti suspensus ab officio, & beneficio vt in d.c.vit aũt. Sed veri⁹ dic ſm Io.An. ꝙ ista pœna intelligitur contra sacerdotes qui benedicunt secundas nuptias viuente altero. Item communiter tenent doc.cum Ho.ibidem, ꝙ non est suspẽsus ipso iure, sed suspendendus.

NVNCIATIO noui operis est prohibitio facta illi, q aut ædificat, aut ædificij formam mutat in alterius præiudiciũ, qđ est ędificiũ nouũ facere. vt ff. de nou. oper. nun.l.pe §.opus nouum. Sed qui antiquũ reficit opus nouum non facit.d.l.1.§.si qs ædificiũ, intellige, nisi ex toto esset destructũ, vt no.in c.consulut.e de iude. Vnde nihil aliud est nũciatio, nisi prohibitio noui operis d.l.1.§ nuncia nus & co.ti.c.signif.

1 Quib. de causis fit denũciatio noui operis? ℞. ꝙ trib. Primo gratia iuris proprij cõseruandi. Secundò damni depellendi. Tertiò publici iuris tuendi d.l.1.§. nunc videmus, & §. nunciatio.

2 Pro quibus operibus potest fieri nũciatio hæc? ℞. ꝙ tantum pro illis operib. quæ solo coniunctæ sunt, vel in solo fiunt quorum ędificatio vel demolitio videtur opus nouum, vt d.l.1.§ hoc autem ædictum, & ad futura non ad præterita fit vt ibidem.

3 Verũ hæc denunciatio siue prohibitio se extẽdat ad ecclesiam aut locum religiosum? ℞. ꝙ sic, cum non sint in præiudiciũ alterius construenda, vt in c.1.eo.ti. Fallit in casu quando episcopus propter necessitatem populi aliam ecclesiam vult ædificare, licet fit in præiudicium aliarum ecclesiarum, de ec.ædi.c ad audientiam.

4 Vtrũ hæc nunciatio se extendat ad purgationẽ cloacarũ & riuorũ? ℞. ꝙ non, quia publicæ vtilitatis & securitatis est riuos & cloacas curari.ff.e.l.đ pupillo §.si qs riuos.

5 Qualiter fit hæc nũciatio? ℞. tripliciter. Primo per prætoris inhibitionem. Secũdò cum simplici verbo inhibendo. Tertiò per iactum lapilli, sic dicendo, nũcio tibi opus nouũ p iactũ lapilli & statim proijciat lapidẽ in opere ipso. Et istud tertiũ & primũ est melius, quia secunda nũciatio constituit in possessione & certificat possessorem eo qui vult ædificare, sed per inhibitionẽ prætoris vel per iactũ lapilli non, vt d.l.de pupillo.§.meminisse, & d.l.1.§.i 1 ope. is. Dicunt iñ aliq qđ dẽt fieri ter iactio lapilli, ar.ff.de re iud.l.contumacia. 1 2.q.2. Indignẽ, de const.ex literis in gl. vbi dicitur ꝙ trina monitio est legitima & canonica.

6 Cui debet fieri hæc nunciatio? ℞. ꝙ domino vel procuratori, seruo, puero vel fabro seu illi q fabricat.d.l.de pupillo.§. nunciare. Et debet fieri in re præsenti, & ipso opere & non tm̃ dño, sed illis qui ibi sunt.

7 Quot modis remittitur hæc nũciatio. Res. ꝙ quatuor modis primo verbis expsse, ff.e.ti.l.non solũ § sciendũ. Secũdo per transactionẽ.ff.eo ti l.1 §. inde quæritur. Tertio morte. Quarto satisdatione. Verum est ꝙ denuncians habet tres menses ad deliberandum an velit docere de iure suo, aut recipere cautionem de demoliendo in quib⁹ denunciatus non poterit ædificare. Sed si infra tres menses non ostendit de iure suo post ipsos tres menses caueat denũciatus de opere demoliendo & ædificet. C. eo.tit. l.vnica, & in c vlt.eo.ti.

8 Quis effectus nunciationis? Res. ꝙ qcqd ędificatũ est post eam demoliri debet expensis ipsius ædificantis.d.l.1.Resp.1. & l. prætor.§.1.eodem, & extra eodẽ per totũ, vide đ hoc quæ scripsi supra ædificãs. §.2.

OBEDIENTIA Quæ est hominis ad deum, sic diffinitur ab Anselmo, obedientia est affectio volũtatis coniũctę Deo, sicut econtrario Inobedientia est affectio voluntatis diabolo instrumentaliter copulatę, quia sicut homo per instrumentũ operatur, sic diabolus per inobedientiam separat hominem a Deo. Ge.3 & 11.q.3 §.euidenter veritatem illud, in fi. Obediẽtia quæ est hominis ad hominem est debita reuerentia minoris ad maiorem.

1 Vtrũ quis teneatur obedire in omnib⁹ suis maiorib. Res. ꝙ triplex ẽ superioritas. Prima est in spiritualibus. Secunda in temporalibus quo ad regimen reipublicæ. Tertia est in temporalibus quo ad regimẽ propriæ familiæ. Et ideo ſm Alexa. in 4. parte summæ in 3. præcepto, obedientia limitatᵣ secundũ n gradum superioritatis. Illi enim qui præest spiritualibus obediendum est

est in spiritualibus necessarijs [a] ad salutē, vel ad hoc pertinētibus sicut Papę epi scopo & cęteris prēlatis ecclesiasticis ab his qui subijciuntur iurisditioni eorū. Dominis & principibus, qa prēsunt temporalibus ad rē publicā pertinētibus [b] sic eis in hoc est obediēdū ab eorū subditis. Si modò potestas eorū nō sit vsurpata ſm Ric. in 2. dist. vlt. Quia si est vsurpata nō teneiur ni si propter scandalum. [c] Et aduerte quod ecclesiastici nō sūt subditi dominorū tēporaliū, & ideo non possūt eis aliquid præcipere de cōstitutio. & c. ecclesia. Patri aūt carnali cū præest curę rei familiaris, debe[illegible] ei obedientia a filijs in his quæ pertinēt ad dispositionē rei familiaris. [d] Vñ talibus in præfactis nō obediētes sciēter, & sine rationabili causa & in re alicui' impotentiæ, aut ex cōtēptu peccat mortaliter. Nisi foret illud qđ præcipitur contra pceptū Dei vel in salutis dispēdiū, aut contra pceptū superioris ad ipsum præcipientē. In alijs autem quæ ad eorū superioritatem nō ptinent non est necessariū obedire. Eliciuntur ista a c. si qs. de maio. & obed. in gl. & 8. q. 1. sciendum. 11. q. 3. si domin', & similibus. Dicit tñ Tho. 2. 2. q. 114. quod in his quę ptinent ad interiorē motū volūtatis non tenet homo homini obedire, quod limita verū nisi opus extrinsecū nō posset pfectè pfici sine applicatione animi, qa túc nō haberet veritatē sed tenet obedire applicādo animū ad pficiēdū qđ pcipit.

2 Vtrū Papę sit obediendum in omnibus? Respon. Panor. in c. inquisitioni, de sent excom quod si præceptū sapit peccatum, [e] tunc non est ei obediendū quod intellige etiam de veniali. 11. q. 3. quid ergo. Si verò præceptum non sapit peccatum tunc ab ecclesiasticis psonis est sibi obediendū, licèt videatur durum. 19. distin. in memoria. Nisi quando ex obedientia præsumeretur status ecclesiæ pturbari vehementer, vel aliud malū futurū seu scandalum. [f] Nam tunc etiam si præciperetur sub pœna excōicationis latæ sententiæ non est ei obediendum, vt not. Panor. in c. si quando, & in c. cum a deo, vlt. not. de rescrip. ex quo infert Panor. in d. c. si quando, quòd quando mandat aliquid ex cuius executione prēsumitur scandalum futurum [g] in ciuitate, non est ei obediendū, quia hoc fit autoritate legis, vt in d. c. si quando, & in auten. vt nulli iudicum. Sed debet rescribere Papę. Limita secundò quòd non non tenetur obedire secundùm Panor. in c. tua olim, de cle. coniuga quando Papa, cū maiori parte consilij indiceret continentiam certo generi personarū post promotionem eis resistentib', quia continentia psuaderi potest, imperari non potest. 32. q. 1. integritas. Et sic potest dici q nec Papa potest indicere eis vitā strictiorem q eorū velle. 74. di. gesta, & quod ibi no. & in regula qđ omnes tāgit de regu iu. lib. 6. Item si Papa credat mandatum iustum & iustè facere, sed tamen subdito constet mandatum in se continere peccatum. [h] non est exequēdum

a In spiritualib' necessarijs] Vt in ieiunijs, missis audiendis, festis celebrandis, & huiusmodi.

b Ad rempub. ptinentibus] Vt soluere pedagia iusta, defendere rempu. & huiusmodi.

c Propter scandalū] Quia fortè resultarēt homicidia & alia mala.

d Rei familiaris] Vt debita exigat, curet possessiones & hmōi.

e Sapit peccatū] Nec est obed. endū si timetur infamia vel mors. Old con. 39. vbi late.

f Seu scandalū] Ponit exēplū Pa. in Cardinalibus a Gregor. & Benedicto, q reuocabantur sub pœna excōicationis, & ipsi dicebant, q nō tenebantur obedire, qa fuisset impeditū concilium, & vnitas ecclesiæ Et sic èx tali pcepto, mala psumebantur futura, vel statutis ecclesię pturbari. Adde Ro. consil 45.

g Scandalum futurum] Vt qa pceptum continet heresim, vñ nullo modo debet parere subditus, sed talis dēt principi rescribere & sic expectare secundam iussionē qa quādoq; princeps per nimiam importūitatē vel nimiā occupatione nē concedit non concedendа. Et adde gloss. in §. deinde in versic. nunciums, in aut. de manda. priū. cip. quam alleg. Bal & Imo. in c. si qñ, & gl. in l. puniri C. [illegible] vel vei pub. & ibi Bal. & facit gl 2. in l. qm, la 2. C. de appel. & tex. in c. si. de cle. non resi & glo in c. sacerdotes. 2. q. 7. Quā tēperat Pa. in c. cum non liceat, de pcri [illegible] Bar. in trac. represa q. 6. & Bal. in l. si [illegible] co C. sē te. nō po Pe. Ancha. con. 3[illegible]8. incip. Nisi legib. & canonib. & cōs. 301. incip. pmissо, & cōsi. 235 incip. p pdicta sub tiliter. Car. cōsi. 147. inci. dñs nr Papa, & consi. 305 incip Quæsitum sæpe fuit, & cō. 141. inci sanctissimus dñs nr. Io. An. de Lig. in c. ad apostolicā, de regula in c. ad honorē de suc. & vinpal, & in c. a[illegible] sniam, nè cle. vel mo Host. & Pan. in proposuit, de cōfes. pb. & Adde Bald. con. 39. vbi dicit, vt exequutor cui rescriptū fuit vt sniam exequatur pōt non exequi, si cognoscat illā naturalem, & rescribere principi. si tñ dubitet dēt exeq c. qd culpat 23. q. 1. idē Ro. cc. 56.

h Cōtinet pctm]

dum

Quando præceptum est iniustũ nõ debet nõ obediens multari, immo si est euidenter iniustum potest impunè spterni. l.2. & 3. ff. nè qs eum qui ius vocat. glo. in l non videtur. § quiius su. ff de re. iu Ias. post Bar. in l.1. §. is videtur. ff. si qs ius di. non ob. Et quando in præcepto est apposita pœna insueta, si non pôt mulctari, nec tenetur cõparere, puta cum in causis ciuilib. solũ si dicit in precepto, compareat sub pena decẽ flo. Certè si diceretur sub pœna ecis & personæ excusaretur non cõparens, ita sin. Angel. in l. final. C. de canon. largi. lib. 10. & facit quia cle. insolitè reddunt actũ suspectũ, glo. ctita in l. quæ sub conditione ff. de condi. insti. in tantũ ꝙ dixit singula. Bal. in l. fidei cõ. §. si quis, 10. de lega. 3. ꝙ inconsueta apposita in literis papalibus inualidant rescriptum, & si dicat ꝙ motu proprio sint apposita.

a Inquirere] Si inquisiuit & peritiore se cõsuluit excusatur, si remãsit post dubius aliàs affectator ignorantiæ & nõ expers scientiæ punietur, ad hoc tex in c. 3 §. si qs vero, de clan. despon & tex. in c. 2. 84. dist. & ibi gl. in c. 1 in ver. suggestione, de sum. tri. & fi. ca.

dũ, vt in c. literas, de resti. spolia A sęcularibus aũt est obediendũ Papæ in spiritualibus & ecclesiasticis quę ptinent ad salutẽ, & bonorũ morũ & necessariorũ cõseruationem, in temporalibus verò non tenentur ei obedire, nisi sint ei subiecti, vel ratione causæ, vel ratione personę, vnde si præciperet sęculari nulla ratione sibi subdito quod det sibi bona sua non tenetur obedire. Idẽ dic đ episcopis & alijs platis spiritualibus quò ad tẽporalia, & similiter de platis sęcularibus quò ad spiritualia, & hoc sequitur In no. in d. c. inquisitioni, vt refert Pan.

3 Vtrũ subditi sęculares teneantur obedire dominis suis volentib⁹ eos subijcere alterius dñio? ℞. quòd nõ, quia nõ pôt hoc facere sine eorũ voluntate c. dilecti, de maio. & obe. & c. fi. eo. Vide in repertorio in ver. Rex.

4 Vtrũ in omni obediẽtia sint intelligendæ aliquę cõditiones? ℞. gl. in c. 2. de voto, quod sic, scilicet si possibilitas adest, facit, c. quærelam, & ibi gl. in ver. non necessitate & c. breui, de iure iu. & l. Paul⁹, & ff. quæ sen. sine ap. re. Itẽ admittit omnẽ rationabilẽ causam, vt no. Pa. in c. magnę, de voto, facit, c. si quãdo de rescrip. & c. ex parte, de offi. deleg. & quod no. Archi. in. c. vti nam. 76. dist.

5 Vtrũ ꝯ obediẽtiã currat pscriptio? ℞. ꝙ non qa semper est in mala fide. l. 1. C. de ser. fugi. & c. fi. de regula, & in gl fi. c. sicut nobis. de regula.

6 Vtrũ subditus dubitãs nè id quod pcipitur si contra deum vel non, teneatur obedire? Responde. ꝙ sic, immo excusatur, vt in cap. quis culpatur, 22. q. 1. Nisi sit de his in quibus ignorantia non excusat c. ad aures, de temp ord. immo bonum sine quo potest esse salus debet dimittit pp obedientiam. 11. q. 3. quid ergo, debet tamen subditus quantùm potest in tali dubio inquirere.[a]

b Est intelligendum] Scilicet si obediẽtia hẽt aliqd de suo vt puta cũ locus superiori impetai intelligitur si appetat per ambitionem, secus si appetat tamen acceptat simpliciter per obediẽtiam.

7 Vtrũ sacerdos teneatur denuntiare excõicatum quem, scit innocentem ad pceptũ epi? ℞. ẽm Thom. in quolibet ꝙ si solum mãdet denũtiationẽ obediat. Si verò mandet excõmunicationẽ, dicit ꝙ si pbare nõ pôt eius innocentiã, ꝙ debet obedire. Sed ego dico ꝙ nullo modo debet obedire, qa hẽt excusationẽ paratã dicendo, ꝙ aut cõmittat causæ cognitionem, aut ipse excõmunicet, si nõ vult cõmittere? & ipse denuntiabit, aliter non debet contra conscientiam obedire, vide s. Iudicare. S. 7.

8 Vtrũ obediẽtia in his q̃ qs per se vult fit meritoria? ℞. ꝙ sic, si fiunt principaliter pp obediẽtiã. Secus si fiunt principaliter quia placent, ita no. 8. q. 1. sciendum, & illud Grego. ẽm hanc dist. est intelligendum.[b]

9 Vtrũ clericus teneaẽ obedire epo pcipiẽti sibi ꝙ det libros suos alteri, vel ꝙ resignet beneficiũ? ℞. ẽm Ray. ꝙ non, qa nõ ptinet ad epm hoc pcipere. 7. q. 1. qa fr, qđ itelligo qñ sine cã hoc pcipit. Sed cũ cã pcipiẽdo, sic teneẽ, puta qa clericus est ineptus, & vult dare idoneo pp bonũ ecclesię, ar. c. cũ Apostolus. §. phibemus, de cẽsi. 6. q. 1. pdicator, & de magistris, c. super specula, dũmodo libri & tales res sint de bonis ecclesiasticis nõ pprijs. qa sic nõ teneẽ, c. reqsisti, de testa. de iure patro. cũ dilect⁹.

10 Vtrũ monach⁹ religiosus nõ exẽpt⁹ magis teneaẽ obedire epo q̃ suo plato? ℞. ꝙ nõ. 56. d. si. & 2. 12. q 1. non dicatr. De obedientia religiosorum, vide Religiosus. De hac materia, vide supra Inobedientia.

OBLATIO vt dicatur & sit, tria requiruntur. Primum ex parte offerẽtis scilicet vt sit Christian⁹, ab infidelib. enim ecclesia non recipit oblationem, sed

extimationem oblationum pro interesse, vt in c. quãto, in fin. de vsu. Secundum ex parte eius cui offertur vt sit ecclesia, quia quod fit priuatæ personæ non oblatio sed donatio est. Tertium ex parte rei donatę, vt scilicet sit licitè acquisita, quia illi citè acquisita non recipiũtur pro oblatione. c. quia ĩ omnibus. de vsu. ca. ex trãsmissa. de decisio. & gloss. in summ. 14. q. 5. hæc Pa. in c. causa. de verborum significationibus.

1 Vtrum oblationes sint de ꝓcepto? ℞. ꝙ oblatio accipitur largo modo [a] pro omni quod offertur ecclesiæ siue in vita siue in morte. Facit capitulũ. in nostra. de sepult. siue sint mobilia siue immobilia. 12. q. 1. videntes, & hæc non sunt de præcepto, nisi quando a defunctis sunt legatæ. 13. qõ. 2. qui oblationes. Nam iũc peccant mortaliter non soluentes. Aut qñ quis se obligauit, quomodo vel quãdo aliquis populus haberet ex cõsuetudine facere aliquã oblationem ecclesiæ, puta semel in anno in tali die, quia sic tenerentur, quia vt dicit Bar. in l. priuilegia. C. de sa. san. ec. & recitat Pa. in c. abolendæ. in fi. de sepult. ea q̃ ab antiquo solita sunt ecclesijs & ministris tribui non valet aliquo modo immutari. [b] Accipitur secũdo oblatio propriè & st. ictè secũdũm communem vsum loquẽdi, & est oblatio quæ fit sacerdoti ĩ missa, & hęc est de ꝓcepto in pręcipuis festis secundũ Ho. allegar. c. omnis Christianus, de cõse. di. 1. Pa. verò in d. c. causa d cit hoc verũ, si sacerdos indigeret, aliàs autem dicit relinquendum cõsuetudini, quia non reperitur iure cautum ꝙ talibus diebus ex necessitate fiant tales oblationes. Arc. verò in d. c. omnis Christianus. & glos. [c] & Lau. & Hug. & Rain. tenent ꝙ non sunt de præcepto, & secundũm Hug. illud quod dr̃ non apparebis in conspectu meo vacuus, fuit cœremoniale, & iura quæ vidẽtur innuere ꝙ sint de præcepto, intelligi debẽt de alijs oblationibus legatis ecclesijs, vel ex voto debitis. Ego autem istud credo verius ꝙ non sint de præcepto etiam ratione cõsuetudinis, quia nemo offert nisi cui placet, & sic consuetudo non potest introduci. [d] vt supra. Consuetudo. §. 20. Solummodo ergo erunt de præcepto ratione paupertatis sacerdotis quando parochiani sui sunt diuites, & abundant, quia tunc possunt cogi ab Episcopo per subtractionem diuinorũ. arg. 1. Cor. 19 [e] sed si sunt æquè pauperes sicut sacerdos, sic non tenentur secundũm Inno. & gl. & Rai. sed dicam illud 91. dist. clericus inquit victum & vestitum suo artificio vel agricultura sine officij sui detrimento præparet. Laudabile tamen consilium est, vt semper offerant in præcipuis festis aliquid in missa, & sic intellige. d. capitu. omnis, & similia, & hæc est communis opi. doct.

2 Cuius erunt oblationes quæ fiunt vel in ecclesia, capella, vel imagini, vel celebrãti. vide supra Ecclesia. §. 9.

3 Quorum oblationes prohibentur recipi. Res. gloss. in c. oblationes. 90. distinctio. quòd primo personarum dissidentium. [f] secundo opprimentium pauperum, tertio sacrilegiorum, quarto eius qui extrahit seruum violenter de ecclesia confugientem ad ipsam, quinto raptorum, 6 vsurariorum 7. meretricum, aliorum verò non sunt respuendæ, quia est pœnale. vt ibi dicit gloss.

4 Vtrum Sacerdos possit recipere oblationes quæ ei offerunt ꝓ missis dicẽdis quas pœnitẽti iniunxit in pœnitẽtia, vt faceret dici? ℞. ꝙ põt, sed species mali est, & ideo si potest præsumere quod pœnitens aliqd scandalum

a Largo modo] secundũ Host. vt refert Pa. in d. c. causa. de ver. sig.

b Aliquo modo immutari] ista sunt verba. d. l. priuilegia. vbi Bar. dicit ꝙ si ciuitas dabat religiosis quolibet anno certam q̃titatem frumẽti, & fiat statutũ quo reuocetur dicta eleemosina, non valet per illũ textum illud. statutum allegat. c. ad apostolicam, de simon. & subdit. Bar. dic vt ibi, & infert. Pa. in d. c. abolendæ ꝙ Senẽses non põt tollere quin fiat oblatio in die assumptionis b Mariæ virginis. Alex. in apostil. dicit Cin. in d. l. priuilegia tenere contrariũ & Sa. in aut. cassa. C. de sa. san. ecc. dicit tñ moderni transeunt cũ Barto. in c. fi. de reb. ec. non alie. vide A e in l. non amplius. §. 1. de leg. 3. vide Bart in l. omnes populi. 3. q. prin. de iust. & iure.

c Et gloss.] Imo gl. dicit si sacerdos est paup põt eis cessantib. ab oblatione officia subtrahere.

d Nõ põt introduci] Canonistæ in ru. de pero & Lap. allegat 58. Ro. ast. in consil. 344. tenuit cõtrarium & inaduertentis secundum d la . in l de quibus ff de legi.

e Ad. 1 Co. 9. Si nos vobis spõalia seminauimus magnũ est si quo sarnalia ve- stra metamus.

f Dissidentium] Idest discordantium, & vide aliã gl. id sum. 14. q. 5. & aliam in ca. ex transmiss. de deci.

a Quam accidentale] Ale. in apost. allegat Bal. post Ci. in l. 3. §. quòd autem. ff. de tutel. tenentem q tale fructum debeat diuidi, vide Ci. & Imo. in l. qui solidum § cum post. de leg. 2. vide Ale. latissimè in l. si ita scriptum de li. & posthu.

b Iuris vinculū] Id est ius vinciēs & sic est res incorporalis. vt insti. de rebus corpo. & incorpo. in fi.

c Qui animum] De quo infra pa. a.m. §. 4.

d Res q triplex] Obligatio naturalis est duplex. Quædam est introducta solo instinctu naturæ, & è incognita iuri ciuili, vt bene facienti benefaciamus & conuenit etiam brutis vt peteret ad sensum, Quædam in meris & puris naturalibus est, cuius est effect⁹ quia primò operatur præsumptā donationem. vt l. si non remunerandi. § idem Papi. ff. mandati Secundus effectus quia obligat donatarium ad alimentandum donatorem egenté gl. est in l. fin. C. de reuo. dona. ter ius quæ facit valere donatio. nem ... alias non valeret glo. ... dinaria in l. Aristo ... ff. de do. Quędam est non relicta in meris naturalibus sed reducta ad necessitatem ... facit pat. non qui sibi ... fecit prælā ... liberatem & huius est duplex effectus, primò quia cogitur per iudicem præstare operas & similie l. 1. §. si patronus. ff. de of præ. vrb. secundus quia solutum per errorē tanquam indebitum non repetitur. l. si non sortem. § liberti. ff. de condi. inde. Secunda species principalis naturalis est illa quæ inducta est non instinctu naturali, sed rōne naturali. s. q. est vt pacta seruentur. Et ista est duplex, quia quędā est fomentata a lege, ita vt pariat actionem iuxta. d. legem C. de pac. Quædam est sine fomento relicta, & est illa quæ oritur ex pacto nudo, & hēt effect⁹ quia solutū inde bitū naturaliter, nō pt repeti, & è illa cognita a iure ciuili, & recopta. l. naturaliter ff. de ect. & ob. l. & leius sor. §. si fi. deiuss. ff. de fideiu. Secundus qa pacū debito efficaci compensari. l. & c. ff. de compensat. Tertius quia pōt deduci tale debitum naturale mihi constitutum, & fieri exigibile l. 1. §. ante debitum. de constitu. pec. Quartus qa pōt accedere fideiussor & efficaciter obligabitur d. l. fideiussor & l. si. ff. de iureiur. Itē pōt qs cō stitui in mora vt committet stipulatio pęnalis gl. ord. in l. nuda. C. de contrah. & cō mit. stip. Item p denuntiationem euangelicā pt qs cōpelli ad solutū dū, cū deus nō faciat diffā inter simplicē loquelā, & iuramentū. Item qa obligat ex pacto ne petat vt l. si vn⁹. §. pact⁹. ff. de pac. ex quo dixit no. Bar. in l. mulier phibetur ex forma statuti se nō posse obligare sine con ensu parentū, nō potest facere pactum de nō petēdo Quia hoc pactum sibi gat pacīscentem naturaliter non petere amplius dixit Bal. q si statutū prohibeat mulierē ... non potest facere pactū nudū de non petendo. qa tale pactū est ... glo. est aurea in l. 1. in prin. ff. de a ... & ob. li.

e Secundùm Inno.] De hac materia ponit Pa. ibidē ...

scandalū ex hoc concipiat, vel aliqs ali⁹ debet respuere, & ad alium mittere. ca. cum ab oī. de vi. & ho. cle.

5 Pone q fit consuetudo ī aliqua ecclesia q præpositus habeat oblationes quæ fiunt in dominica, & sacrificia illa quæ fiunt in festo sā cti Laurentij, venit. d. festū in dñica. quis habebit? Res. Bar. in l. 1. ff. de offi. procon. q erunt pręposi ti per dictam legē, quia inspicitur potius q est naturale, quam accidentale. a

OBLIGATIO est iuris vinculum b quo necessario astringimur ad aliquid dañ. vel faciēdum vt insti. de ob. in prin.

1 Obligatio sine consensu nulla est l. 1. ff. de pac. & nemo obligatur, nisi q animum c obligandi se habeat. ff. de act. & obligatio. l. obligationum. la. 1. §. 1. facit gloss penultim. in capit. 3. de voto.

2 Quotuplex est obligatio. R. q triplex d Prima dicitur naturalis tantū quę in se continet naturalē æqtatē, hæc contrahitur p vinculum naturale, scilicet cō sensum & potest fieri inter omnes homines ratiōis capaces, sed in foro contētioso hæc inefficax est ad agē dum, licet in foro conscienciæ liget vt intra pactum.

§ 4. Secunda dicitur ciuilis tātùm quę est cum quis ciuili iure tantùm est astrict⁹ sed naturalis æquitas dissuadet eum teneri, sicut cū quis spe futuræ numerationis. facit instrumentum in quo confitetur se recepisse centum, quę tamen nō recepit, hęc nō obligat ī foro conscientiæ, nisi inquātum a prælato cogeretur ẽm Inno. e in c. quia plerique de immu. ec. Tertia dr naturalis, & ciuilis simul quæ est cum quis cum solennitate iuris potens se obligare obligat se ad aliquid quod naturalis æquitas vult eū obseruare, & de istis habetur inf. de ob. per totum, & hęc obligat in vtroque foro secundùm omnes doct.

3 Quot modis cōtrahitur tertia obligatio? R. q 4 modis. Primò ex contractu vt emptione, venditione, locatione, & huiusmodi. Secundò ex quasi contractu. scilicet cum quis gerit negotium alterius sine māda to eius: Tertiò ex maleficio vt ex furto, rapina, & hmōi Quartò ex quasi maleficio. s. cum quis nō directè seu dolosè deliquit, sed quasi quia fuit culpa, vt cum ex eius domo aliquid est effusum, quod alteri nocuit. In stituta sub diuersis rubricis. Item contrahitur. 4. mo

dis. Primò re vt in mutuo, commodato, deposito, & huiusmodi. Secundò verbis in stipulando. Tertiò literis, vt quando in literis cõfitetur se recepisse aliquid quod tamen non recepit. Quarto solo consensu, vt in societate, mandato, emptione, venditione, vel locatione. In his non requiritur scriptura nec præsẽtia, sed sufficit eos qui contrahũt consentire per se, vel per nũtiũ, vel per epistolã. Sec' in alijs quia vltra consensum requiritur vel litera, res, vel verba, hæc habent̃ diffusè inst. qui. mo. re cõtrahi. ob. & sub alijs rubricis.

4 Verum i gñali obligatione veniant quæ specialiter quis non fuisset promissurus? R. sm Bart. in l. 1. C. q res pig. ob. po. φ non, vnde dicit φ si qs obligauit oĩa bona sua non intelligit obligare ea q̃ nullo modo spãliter esset obligaturus, puta pãnos, lectos & alia supellectilia, sine qbus viuere non possumus.[a]

5 Verum papa possit absoluere ab obligatione qua quis alteri tenetur, vide supra Iuramentũ. 6. in prin.

6 Vtrũ obligatio semel extincta possit instaurari? R. φ non tex. in l. cum ex causa. C. de remi. pig. sed oportet alia fiat si debet inesse.

7 Vtrũ obligatio dissoluatur adueniẽte termino? R. Pan. in c. sicut ex literis. de sponf. capiẽdo mẽtẽ Gof. q placet d. An. & ẽ amica veritati, φ aut termin' apponitur ad solicitandũ [b] ipedimentũ oblationis, & tũc lapsus termini nõ liberat ab oblĩone, ar. l. obligationũ. la. 1. §. placet. ff. de ac. & ob. & ar. c. cũ dilecti. de dolo & cont. & l. Celsus ff de arb. & tũc ponit ad solic. ... impedimentũ. qñ apponit̃ ... minus pfectiõ per fecto, puta ... qs ... & postea p o mittit φ ... certũ tps duret eã, non dissolui tur elapso termino, & sic d cit Pa se pfu luisse. Aut termin' apponit̃ ad finiendã seu limitandã obligationẽ & tũc lapsus termini liberat ab obligatione si p promissorem non stetit qn impleret in termino, & isto mõ dr̃ appositus qñ appon. t ad solicitãdũ principiũ pctus, puta promisimus ad inuicẽ tali tpe conuenire ad ostendum sponsalia, elapso die liber est per quẽ non stetit.

8 Verum obligatus statim teneat? Re. p. Pa. in c. licet Heli. de simo. φ aut dies est apposita obligationi, & sic sunt eiusdẽ fori reus & actor, tenet̃ reus sine interpellatione offerre & ire ad domum eius, quia dies iter pellat pro hoĩe. ca. potuit. de loca & l. magna. C. de contrahen. & commi. stip. vide. s. dies. §. 1. Si non sunt eiusdem fori, non tenetur reus sponte ire ad forum alteri' vel ad domum, sed dicat in domo sua paratus sum soluere, si sit qui recipiat & sufficit, [c] iuxta no. in l. Item illa. in prin. ff. de consti. pe. & ibi Bar. & Alb. in l. iubemus. C. de epi. & cle. Quod no. pro limitatione. ca. potuit. de loca. Intellige nisi aliud sit speciali ter in pacto. Aut dies nõ est apposita, & sic requiritur monitio. vt in l. si ex legati causa ff de ver. obl. & vide supra. Mora. §. 1. & infra. Solutio §. 19.

9 Verum obligatus legere duob. annis, & impeditus ex aliqua causa non fecit, teneatur legere alijs duob. post illos sequentib. Res. Pa. in c. significauerũt. de iudi. φ non, qa ẽt sine culpa sua currit tps, nec poterit petere salarium pro tpe sequenti, nõ quia aliæ sunt operæ [d] illorũ duorum sequentium, & aliæ præcedentium, quia operę psonales mutãtur ex cursu tps, vt in l. si nõ sortẽ §. libertus. ff. de cond. indebiti. ad idẽ facit l. si vsufructus, in biennium. de vsu. lega. vbi finito tempore finitur ius, & hoc voluit Bar. in dictis terminis in l. & ideo hæsi tatur. ff. de ver. ob. Secus dicit vbi factum ad quod quis tenetur, non diuersificat̃ ex tempore, qa tũc elapso tempore ad quod tenetur, integratur tempus vt in d. l. & iõ.

10 Verum pactum seu promissio obliget quando

... & in c. Gen... tio de ... a Non p... & dict Bar. ... creditor ad ... ageret non au... retur quia ... ageret. Item filij & aliũi Item in gñali concessione non veniunt ea quæ quis verisimiliter non eẽt in spem concessurus. de re. iu. in 6. exemplum. 16. q. 1. frater noster vbi gñalis com. in illo facta lega to per Papã non extẽditur ad cau sam fidei. & Ad. de tex in c. si epi scop. is, de pœ. & remis. li. 6.

b Ad solicitan dum] Pone exemplum, ego ex cõ tractu debeo tibi soluere decem in die resurrectiõis elapso termino iterũ teneor, similiter si iudex vel arbiter præcipit, & dicit no. ju d. c. cum dilecti, φ quando iudex citat aliquẽ vt intermino cõpareat ibi sunt duo. s. vt compareat, secundo vt statuto die. vnde si in primo die si compareret, pur te netur parere pce pto vide Ia. in l. lecta ff si certum pe. 7. col.

c Et sufficit] Sed debet facere hoc scribere. fallit si aliter se habeat con suetudo secũdũm Barto. in d. Item illa.

d Quia aliæ sũt operæ] Sed deter minatio illa videtur esse contra

casum. l. seruus vi testã. §. 1 ff de sta. li. vbi si seru⁹ dare dēt per 7. annos opas, si vno anno in fuga remanet non est liber nisi per annũ operas faciat. Solu ibi debebant operę 7. annorũ. in genere, vnde id quod deest pt & debet suppleri, quia superuacuum erit. 7 annorum operas pstitisse sed quæstio ista proposita est quando tēp⁹ erat limitatũ. s. intra duos annos quib transactis impossibile fuit eos reintegrari. De ista q. vide latissimè per d. Ia. in l. si ita stipulatus esse abs te de ver. obli in ver. in q. Bar.

a Est nulla] vnde dicit q tũc illud intelligitur. Deus non facit differentiam &c. quãdo tractatur de validitate actus &c. grauius tamen punit frãgens iuramẽtum q promissionẽ vt in c. non asse. a. nus, 24 q. i. ficut ille qui frangit votum solenne vt in c. rursus, & ca. consulenti. qui cle. vel vouen.

b Quia est ius] Puta incõtractu minoris sine solennitate &c.

b Pœna apposita] Exemplum in. §. alteri. insti. de inuti. sti. vbi licet stipulatio facta alteri non valeat, valet tamen pœna apposita si non obseruetur secundũm communiter doctor in l. non du

qñ turpitudo tantum versatur ex parte recipiẽtis ob ligationem℞. Pa. in c. debitores. 1. no. de iureiurando q non patet ibi quia pmissio de soluẽdis vsuris non obligat, quia si obligaret ẽt natural ter solũm cogeretur soluere rõne pacti vt in c. 1. de pactis, sicut cogit qñ interuenit iuramẽtum. Ratio quia cũ lex resistit ẽt alteri contrahenti nõ nascitur obligatio etiam naturalis. vt in l cum lex ff. de fideiuss. & ibi plenè per Bar. & infra vsura. 1. § 18.

11 Sed quare obligat magis ex iuramento quàm ex promissione cum deus nõ faciat differẽtiam inter iuramentum & simplicem loquelam, vt in c. iuramenti. 22 q. 5. ℞. Pa. in ca. debitores. 2. colũ. ver. ex qua solutione. q ideo ẽ qa simplex promissio est nulla, a & iõ hr pro nõ facta propter turpitudinem recipientis, secus in iuramento quia cui fit, scilicet deo nõ turpiter accipit nec iurãs peccauit. Promissio n. dirigitur ĩ hominẽ. Iurm autem in deũ.

12 Verũ administrator non habens expressum mandatũ ad pœnam apponẽdam, vel ambasiator possint obligare constituentes ad pęnã quam apponunt pro obseruatione eius quod pomittunt℞ Pa. in c. 2. de præc. q sic, facit l benè a zenone. C. de qua præscrip. & l. si pcurator Cæsaris. ff de iure fi. & d. c. 2. vbi prælatus pt apponere pęnam & obligare se, & successores dũmõ contractus sit rationalis, & facit. c. d. lecti. in fi. de arbi. & q scribitur in c. nulli de reb. ec. non alie. vbi rector ecclesiæ potest obligare sine consensu epi oĩa bona ecclesiæ generaliter pro obseruatione contractus alicuius quia solum ibi prohibetur pecialis hypotheca, quod limita verum nisi o ractus non teneat aut esset nullus quia contra ius b quia pœna tollitur. Secus si esset nullus, quia pręter ius, q a reneret pœnæ appositio. c d. ca. dilecti. vide gl. in ca. accessorium. li. 6. & tex. cum gl. in ver. per formam in c. significantibus, de offi. deleg. Limita secundò nisi pœna esset pter naturam contractus, vt in d l. si procurator vbi non tenetur fiscus ad duplũ vel triplum, licèt procurator obligauerit se si euinceretur res quam vendit. Secus quando pro obseruantia contractus apponitur vt in d. l. benè a Zenone.

biun. C. deleg. & tẽ ibi Barr. & d. l. Ial. contra.

13 Verum pater obligetur ex contractu filij℞. Io. de Pla. inst. quod cũ eo §. in rem. alias § præterea, quòd si versum est in vtilitatem patris, puta qa mutuo accepit pecuniam vt se vestiret secundũm conueniẽtiam suã, & hmõi, & sic tenetur l 4. §. idẽ labeo. ff. de in rem verso & d. § in rẽ Si vero non est versum in vtilitatem patris, sed potius mutuo accepit vt faceret pompas vel luderet & huiusmodi, sic non tenetur nec pater pro filio, nec dominus pro seruo l. 4. §. sed si sic accepit. ff. de in rem verso. nisi eius iussu fecisset. l. 1. ff. quod iussu. in princi. Si tamen haberet pompas tenetur restituere creditori. l. 3. §. sed si rem ff. de in rem verso. Similiter tenetur pater si habet peculium filij, deducto tamen prius q ipse pater in d peculio debet habere. l. sed in damnũ. ff. de peculio. Idem dic de mercatoribus qui præponunt institores quod tenent de contractibus factis nomine ipsorum. ff. de instito. per totum, quia vidẽtur contrahere cum præponente qui contrahunt cum pręposito. l si institorem ff. si certũ peta. Idẽ in exercitore nauis. li. in prin. ff. de exer.

14 Verum ille pro quo qs agit eius negoria vtiliter obliget eidẽ℞. q sic ar. l. cum pecuniam ff de ne. ge. & q no. gl. cũ tex in l q vtiliter ff. e. & l. sed & si ideo. ff. to. ma.

OBses potest dari liber homo p pace seruãda, con p pecunia de iure c. ex rescri-

a Occasionem] Dic esse differentiam inter causam, & occasionem, nam causa infert suum causatum. occasio verò non. Item causa consistit in iure, & est rōnabilis, occasio vero consistit in facto & est irratio nabilis vnde occasionem quærit qui vult discedere ab amico. Prouerb. 17. Hæc Pa. post gl. in c. soli. te. de maio. & obed. in 1. no.

b Occasio passi. ua] Vel dic q̃ est illa quę hēt rōnē passiui tanquam illud ex quo aliquis assumit rōnē, vt si quis ex malo exēplo alterius aliquid boni operetur opposito modo. Exemplum de illo qui se corrigit ꝓpter iustitiam factam alicui publicè. Hęc ex S. Bon. in 2. di. 46. melius.

c Quod limita] Aliquid dicitur ducere in finem tripliciter. s. per modum causæ causs, & occasionis & differenter, cā. n. ducit nos in finem, inquantum producens, & inquantum intendens, casus inquā tum producens. Occasio vero nec inquantum producens nec inquā tum intendēs e xemplum causæ. Dum artifex facit causam intendit, facit domū, & eandem operatur. Exemplū casus vt in fodiente terram qui ꝑter intentum aurum reperit, Exēplum occasiōis. cum aliquis dicit aliquod verbum alicui dupli cans illud verbū nec est causa nec casus illi⁹ displicentię, sed occasio. Et sic malum dicitur occasio boni sed non causa, de his potest intelligi illud secundo Phisico. vbi dicitur q̃ quatuor sunt causæ. s. duę per se, & duæ g accñs. s. cā naturalis vel agens naturale q̃ correspondet cāæ naturali propriè loquendo cā libera, & huic correspondet agens fortuitu vel a fortuna, sed casus accipitur non sic propriè in q. Sā. Bo i 2. di. 45. vbi hæc ponit.

d Celari por est] Tu dic melius, & latius ſm Pan. in c. vestra. de coha. cle. & mulie.

e Odiū] Est quidā mot⁹ appetitiuæ potentiæ quæ nō mouet nisi ab quo apprehenso.

f Odium Dei] secundùm Th. 2. 2. q. 34. ar. 1. de⁹ nō pōt odiri qa de ratione boni est vt ab oībus ame tur vñ Dio. 4. de di. no. Oib. amabile & delectabile est summū bonū. Et deus est sū ma bonitas ergo non potest odiri verum ē quoad aliquos effectus Dei oditur a volūtate inordinata vt est inflictio pœnæ cohibitio pctōrum, & hoc est q̃ dicit ps. s. eorum qui te oderunt ascendit semper vide ibi. S. Th. vbi latius.

g Quia vnumquodque] Hæc quę sequūtur ponit Sanctus Thomas. 2. 2. quęstio. 34. ar. 1.

h Propter se] Pone exemplum in igne qui est per se calidus, & in ferro ignito quod est propter aliud. Sic odium & peccatum per se &c. quia homo auertitur a deo non ex aliio respectu sī quia sic vult ex peruersa volūtate sua. &c.

rescripto. ar. ad idem. ff. de test. l. obsides. ff. de iure fisc. l. diuus. Et illud q̃ dr̄ q̃ liber homo non potest obligari. extra de pig. ca. 2. & C. quæ res pig. obli. pos. l. qui filios, & ibi gl. & Bal. intelligitur, q̃ non pōt obligari vt i eo sit ius pignoris, sed tantùm ius retentionis, ita tenet glo. in c. vt pridem. §. itē eisdē. 23. q. vlt. & in c. ex posita. de arbi. ibi est glo. in ver. obsiden. Item homo redemptus ex captiuitate tenetur seruire per quinquēnium nisi soluat precium. C. de postliminio reue. l. vl. Item sicut parer potest vendere filium propter famē, sic & obligare. C. de patri. qui fi. distr. l. 2.

OBSTINATIO est quædam pertinacia & iō dic vt infra pertinax.

OCCASIONEM [a] præbens alteri peccandi vtrū peccet? ℞. Land in 4. di. 5. q. vl. in fi. quod duplex est occasio. Quædam actiua scilicet cum quis est quasi coadiutor in peccato vel aliquid tale facit quod facere non debet, vnde alius accipit exemplum & occasionem malè operādi sicut qui in quadragesima sine necessitate comedit carnes & alijs dat occasionem malè operandi. & istud est peccatum, & tale quale illud vnius occasio, quædam est occasio passiua, [b] quando scilicet quis facit quod facere dabet, & ex hoc accipit alter occasionem peccandi, & talis non peccat quia facit quod facere debet quod limita [c] vt infra scandalum. §. 3. & 4. Vide de hoc etiam supra cau sa. §. 5.

OCCVLTVM dicitur dupliciter secundùm Panormittanum in capitulo ex literarum de tempore ordina. Primò prout distinguitur contra probabile. Alio modo distinguitur contra notorium. Et tunc licèt aliqui sciant, tamen notorium nō est quan do aliqua tergiuersatione celari [d] potest.

ODIVM [e] Dei est filia luxuriæ, sed odiū proximi est filia inuidiæ, vel iræ.

1 Vtrum sit peccatū mortale? Respond. Odium Dei [f] maximum peccatorum est, quia vnumquodque [g] quod est propter se [h] est potius eo quod est propter aliud, in odiō Dei voluntas auertitur a deo secundùm se. In alijs verò peccatis non auertitur a deo secundùm se, sed secūdùm aliud, inquantū appetit aliquid inordinatè q̃ habet auersionem annexam a deo. Et est odium proximi, quod cum opponatur caritati est peccatum mortale de se. Et tunc apponit qñ vel nō facit proximo quod tenetur de necessitate, vel appetit facere, vel facit proximo aliquod notabile malū vñ primę Io. 2. Qui odit fratrem suum homicida ē.

Per accidens tamen & per imperfectione actus potest esse veniale, puta cum non est in deliberationẽ voluntatis sed in primo solum. Item quando malum quod proximo desiderat est modicum, nec notabile malũ vellet haberet. Item quando odit peccatum proximi non naturam, secundùm Tho. secunda secũdæ. q. 34. ar. 3. qui ponit hæc. Item quãdo malum non vt malũ vellet proximo sed sub ratione boni.[a] puta zelo iustitiæ vel bonum seu correctionem illius cui vellet, & huiusmodi, quia tunc ꝓprie non habet rationem odij, & quamuis illa quæ committuntur exterius quãtùm ad lesionem proximi sint grauiora, tamen quantùm ad voluntatis deordinationem, odium proximi est peccatũ grauissimum, eorum peccato. ũ quæ sunt contra proximum. S. Tho. vbi s. ar. 4 Et oritur ex inuidia directè sm Grego. 21. mor. Dispositiuè verò ex ira. Ric. tñ [b] in 2. sententiarum refert quosdã tenere quòd potius oritur ex ira licèt aliquod odium ex inuidia oriatur.

OFFICIVM diuinum. Vide supra Horæ.

1 Officiũ ad quod tenet exequens non meret præmiũ necessariò promissum gñaliter facienti, vnde cũ promittit aliquid gñaliter capienti bannitũ nõ debet famulo potestatis capiẽtis, quia ad hoc tenebat ex officio suo, facit. l. cõgrui ff. de offi. pñ. & c. 1 d officio or. nota. Pa. in ca. ecclesijs. de censi.

2 Vtrum pro habendo officio tpali possit aliquid dari? ℞ Ge. in c. ꝓ humani. S. cum igitur in ver. quæro &c. de homi. lib. 6. tenet q sic, si duo concurrãt. Primum quod publicè det non occultè, quia clãdestinè dare reprobatur. ff. de pol l. 1. S. & ibi gl ff de admi. tut l. nõ existimo Nec obst. l. vnica. C. ad l. Iul. de amb. quæ prohibet aliquẽ ad officiũ promouen. precio, vel ambitione sed ꝓbarę vitæ, qa secundùm glo. in l. barbarius in ver. designatus ff. de offic. prętor. loquitur qñ secretè datur. Secũdò si cupit prodesse & non pręesse. Ad de tertiũ si est idoneus, aliàs non. Facit. 8 q. 1. q episcopatum [c] secus in officio ecclesiastico. Vide de hoc supra. Dignitas. S. 2.

3 Vtrum officialis possit aliquid recipere [d] quando gratis tenetur impendere officium? ℞. q non. vt in l. fin. C. ad l. Iul. repe. vbi prohibetur aliquid recipere cum quis est in administratione et post depositum officium pro aliquo præstito beneficio tempore administrationis, de quo vide supra. Iudex. S 8. cum seq.

4 Vtrum liceat mutuare super officia dominis? ℞ secundùm S. Tho. in epistola ad Ducissam Brabantię, quòd si ex pacto mutuum detur vt officium recipiatur sic vsura ẽ qa pro mutuo accipiunt officij ptãtem, hoc ego limitatẽ in officijs sęcularibus quæ non dant gratis sed vendunt. Secus esset in officijs quæ debẽt gratis dari, quia sic nõ esset vsura ex parte dantis mutuum, cũ nihil accipiat quod pecunia æstimandum sit, licet ex officio cõsequẽter adueniet lucrum qa illud lucrũ aduenit rõne laboris. sed potius est iniustitia ex parte volentis aliter dare talia officia in spiritualibus

a Sub rõne boni] Vide Scot. in 4. dist. 30. q. dicit quod mala pęnę quæ rõnabiliter possũ ꝓ me vel te possum ẽt pro proximo.

b Ric. tñ] Credo quod sit 36 dist. Et adde. S. Tho. vbi. s. arti. 6. ad tertiũ dicẽtẽ q nihil ꝓhibet te cũdũ diuersas rõnes aliqd oriri ex diuersis causis Et sm hoc. Odiũ pt oriri, & ex ira. & ex inuidia. Directius tñ orit ex inuidia p quã ipsũ bonũ ꝓximi redditur contristabile & pcõsequens odibile, sed ex ira oritur odiũ sm quodda augmẽtũ, nã primo p irã appetimus malũ ꝓximi sm quãdã mensurã sm q habet rõnẽ vindictę. Postea āt p cõtinuitatẽ irę puenitur ad hoc quod homo malũ ꝓximi absolutè desideret, quod ptinet ad rõnẽ odij vñ patet q odiũ causaliter &c. sm rõni ob dicta ex ira euẽ dispositiuè.

c Qui episcopatum] Prima Thi. 3. vbi dicit Tho q misti ex hoc tex. male intelligentes sũpserũt sibi occasionẽ ambitionis. Non valet ergo ducit Apostolus q q desiderat episcopatũ desiderat bonũ opus ed de fide sic hoc opus q e intendere laluti, q p' inortat nomen epi, Interpretatur. n. superintendens,

Saluti aliorum, iste desiderat bonũ opus quia est opus charitatis quod põt fieri & dignitate ephali.

d Possit aliqd recipere] Faciẽ aliqd ex necessitate nõ mererur ꝓmiũ. gl. est quã ponderat Ioan. de. Ana. in c de hoc in ver. in iure. de simo. & sic premium ordinatum a statuto capientibus bãnitos nõ debetur potestati, seu eius familię, siue officialibus, quia hoc faciũt ex debito officij, de quo p Bar. in l. 3 S vtrũ ff. ad sil le Quod verum ẽ nisi statutũ nominatim loquetur d officiali capiente per id qd no. Bal. in l. 3 C. de ope. liber. vbi & colligit q d nõ priuatur nisi spontè factum & gratis non per pecuniam de honestate. Adde Pano. in c. ecclesijs de censibus. Et in c. qui cum fure. de fur pen. rolum. ve sicul. Adde etiam præ dicta s.

a Sanctum] De isto oleo, & de significatione eius & de duplici vnctione, vide pulcherrimum tex. in c. vnico de sacra vnctione, & ibi de illis tribus tractatur plenissimè.
b Grauiter punit sacerdos] Quia deponeretur sacerdos vide quę scripsi. supra In terdictū.6 § 39.
c Omni tēpore] Idest per singulos annos qa fit omni anno, fai gladi.sin die cęnę. Vetus autem in eccl.lij. cōsmatur. c. literis de conse.dilti. 3. vbi illa clarius habentur. Et gl. in c.c. quoniam.
d Opin.]Opinio vtcelius ſm Specu. est dubia particularis arbitratio quæ a doctorib.alicuius sciētiæ autoritatem habet, vel est ꝑbabilis arbitratio doctorum nō nisi ad instructionem studentium in scriptis redigenda.
e Nota Bartolum]Ibi enim dicit ꝙ iudex qui ꝯ opinionē iudicauit cōmuniter approbatam,eligēdo aliā punitur.

libus autem officijs induceret simoniam.

OLEVM sanctum a dr̄ triplex, qd̄ p epos in die cęnę cōsecratur Primū principale dr̄ chrisma ſcm qd̄ d̄ oleo & balsamo fit, & cū isto bn̄dicunt̄ fontes baptismales, & calix,& patena,ecclesia,& altar̄,& puer baptizatus in vertice & frōte & epi qn̄ consecrārur in manibus & in capite,& oēs fideles cum chrismantur, & illud est annuatim cōsecrandum & innouandum, c.si quis de alio.de consec. di.4 & grauiter punitur sacerdos b qui i baptismo vtitur de alio quam de nouo,vt in d.c.si quis.Secundum oleum sanctum est cathecuminorum, & dr̄ oleū benedictū siue sanctum, & isto inunguntur baptizādi, inter scapulas, & in pectore,& manus Sacerdotis cū ordinatur.Item principes, & reges in brachio,& humero.Item ecclesia,& altare ante crismationem.Tertium oleum sanctū est quo inungunt̄ infirmi in atticulo mortis.de quo ĵ.vnctio.
1 Vtrum alio tempore possit confici pręfatum oleum quā in die cœnæ?℞ ꝙ primum non.de con.di.4.omni tpe c de sen.exc.quoniā li.6.& de alijs duobus non inuenitur prohibitum.
2 Vtrum oleum non sacrū additum sacro efficiatur sacrum?℞.vt supra. Aqua benedicta.§.1. ꝙ sic.

OPINIO d est assensus intellectus ad aliquid non quia sufficienter moueatur ab obiecto ꝓprio sed p quandam rōnabilem electionem voluntatis declinans in vnam partem magis q̄ in aliam,cum dubitatione tamen in formidine alteri⁹ partis, ita tn̄ ꝙ ad illā partē q̄ formidat hr̄ rō expsa ꝯcludēs, formidat̄ tn̄ p p debilitatē rōnis alteri⁹ partis.Fides vero est cum certitudine absque tali formidine. Scientia aūt est ascensus intellect⁹ moti ab obiecto per seipsum cogniti sicut in principijs primis, vel p aliud sicut in conclusionib.q. saū est scia.Hæc S.Th.2.2.q.1.ar 4. Dubiū vero ē motus indifferēs in vtrāq; partē cōtradictionis de quo ŝ.Dubiū.Scrupulus est cum intellectus ex leuib coiecturis seu med js & multū debilib.mouet̄ ad vnā partem,& hoc ēt dicitur suspicio, & pusillanimitas spiritus,quę repellenda est,vt dr̄.6.q.1.Oues in fi.Ois.n. suspitio pot⁹ abjciēda ē q̄ acceptāda.Et de his habes p Cal.in cle.ne Romani.de elec.& in c.literas,de p̄lumpt.
1 Cui opinioni est adhęrendū in varietate?℞.distinguendo.Aut vna opinionū habet ꝓ se lege, vel antiquā consuetudinē approbatā,& alia nō,& sic illa p̄ferēda, quia minimè mutanda sunt quæ certā intiam sp habuerūt.l.minimè.ff.de leg.Aut nō est lex nec consuetudo ꝓ aliqua ipsarū, vel ē pro vtraq; & tūc debet concordari vt dicat in vno casu vnā obtinere,& aliā in alio si fieri pt,vt in c.literas.de ref.spo.15.q.2.§.his ita rn̄detur de cogi.spi.c.1.Conuenien s.n. est iura iurib.concordare dicit tex. in c.cū expediat de ele.li.6.& l.vnica.C. de inosn. dot.& l.pręcipimus.in fi.C.de ap. & solu.ē aliquando contrarietas per aliud,& simpliciter.vt 11.q.2.sine exceptione de his quæ fi.a præ.c.cum apostolica. Aliquando p aliter de ele.sicut & c.publicato. Aliquando per ſm,de cle.cumana.& c.cum in iure.Si verò non possunt concordari,tunc cōis opi.sequenda est,quia in causa dubij ꝓ multitudine est præsumendum.ita tenet gl. in c.fi.de pœ.di.1.Bar.in l.prec.b.ver.sed qd si ex præcedentibus.C.de impu.& alijs sub & gl.in l.omnis diffinitio.ff.de re iud & in cle.1.in fi.de sum.tri.dicunt doc. ꝙ in dubijs & decisiuis adhærendum est cōi ꝯcio doctorum,qa cōis opinio doctorum inducit probabilem errorem vide text. iuncta glossa in capitulo vnico in versiculo de cętero,de postul.prælator.libr.6.facit textus in l.secunda ff de iur.& fac. igno.nota Bartolus e in l.de eo. C. de penultim. inuict. qui man.iudic. quod limita secundùm Gemin.in cap.1.de summ.trini.lib.6.verum.

nisi vera & certa ratio ꝯtraria assignetur, vt puta ſm Io.An.in c.1. de consti. qa notoriæ dicit malè, vel qa rationabiliter pōt conuinci,nam vt dicit Pa.in c.tua nos de vsuris, licitè iudicatur contra communē opi. doctorum,& etiam gl. quādo iure nō probatur, vel ꝑ rationem cui non possit responderi,ita etiam not.do. Ant.in d.c.tua nos.& facit tex.in l.1.§. cūque hæc materia.C.de vete.iure enuc. ibi non omnes in oīa, sed certi per certa vel meliores vel deteriores inueniuntur, sed neque ex multitudine autorum quod melius, & æquius est iudicato,cū possit vnius & fortè deterioris sententia multos in aliqua parte superare, hæc ibi. Si aūt nō apparet quæ sit communis,tūc præponenda est illa quæ validioribus rationib.firmať.ar.insti.đ empt. & vendi.§.item preciū. in ver.validoribus rationib9. C.de edi.diui Adria.tollē. l.ædicta in §.fint,in ver.qui potiora ex legitimis modis iura ostenderit. Facit.c.domino sancto.§.ecce inquātū.1.dist. & maximè si talis opinio sit subtilior vt dicit tex.in c.capellan9 de ferijs. Aut vna opinio nititř rigori scripto, & alia æquitati scriptæ, & sic ista præponitur.c.vnico. de re.permu. lib.6.& l.placuit. C.de iudi & per Cy. in l.1.C.de legi.& ibi plenè Bar.Fallit in odium Iudeorum, contra quos rigor præfertur æqtati.c.2.de iude: Et ibi gl.in ver.seueritate. In alijs autē opinio benignior debet obseruari.l.benignus.ff.de leg Facit.c.fi.de transa.c.tenet hoc Pa in d.Cle.nè Romani in prin. Et benignior dř illa quæ fauet iuramēto, testamento, libertati, matrimonio, religioni, & sacramento facit.c.2.de cogn.spi.l. sunt personæ in fi. ff. de reli. & ſum funer. Similiter illa [a] q̄ soluit quā quæ ligat, regula odia lib. 6.l.Arrian9.ff.de act.& obl. Aut sunt antiqui doct.& sic Moderni non ei præponunť nisi nouis rationib9 & causis ad illud sentiendum inducanť.Nā aliquando intellect9 iunioris perspicacior est quam senis.dicit tex. in l.gallus.ff.de libe.& posth. 63.dis. §. verum. Aut sunt Theologi & Canonistæ vel Legistæ, & tunc in materia iuris diuini veteris vel noui testamenti præfert Theologus.In materia verò iuris positiui,Canonista in materia canonistali, legista in materia legali præponitur. Aut sunt quatuor doctores ecclesiæ qui sibi contradicunt,& tunc in subtilitatibus & quæstionibus præfert Augustin. In translationibus verò Ieronimus.In sermonibus Ambros9. In moralibus Gregorius. 20.dist.§.1. facit quod nota.gloss. in capitul. sicut [b] 25. dist. Aut diuersitas est inter Papam, & concilium, & tunc in concernentibus fidem concilium præponitur, quia orbis maior est vrbe. In alijs autem Papa est præponendus. vt in capitul. sunt quidam. 25. quæstio. 1. & distinctio. 18. Anastasius & intellige Papā præferendum omnibus quando tanquam Papa sic determinat aut statuit.capit. de libellis. 20. di. Secus si arbitraretur sicut doctor, quia non præiudicaret opinionibus aliorum.vt nota. Innocent.in capit. literas de restitutio.spoliat. dicit tamen Pan.in cap.tua, & infra in tertio nota.de decimis,quòd quando dictum alicuius sancti iuuatur autoritate iuris diuini,potius est standum ei quàm interpretationi Papæ, vt dicit gloss. in versic. illo-

ium

a Similiter illa] Quando plures opi. referuntur a legislatore, vel a glo. vltima in dubio cēsetur approbata alijs, reiectis.Ita Bar.in l. bona fides per illum tex.cum gl. ff.depositi. gl.in l.qui filiū.§.sabinus, ff. ad Treb. Not.Bald.in l.si sī mř per illum tex. C.nè da sta. defun. facit tex. in §. Item preciū, & ibi Areti. Insti. de contrahen.emp.& in simili tex.no.in l. nulla. §. 1. ff. de ali. legat. Bal.in aut. ex testamento. 2. col. C.de col.vbi idem dicit de dictis Innocētij,& refert Io.An.in c.2. de pe.in 6.i nouę ꝙ Ho. asserebat se viua voce audiuisse Innocen.dicentem, ꝙ vult opin. videtur ꝑ eum approbari. Limitat hic verū Are. consi. 263. inci. diligēter & maturę,quando prima opinio sequitur equitatē, secunda morum rigoré, tunc prima censetur approbata, & non secūda.alleg. ad hoc glo.pro ao. in l si cum. §.licét, & si quis. ff. quod me.cā.Alibi tamen habemus quòd clausula precedens ē maioris effi aciç ad determinationem quā ecōtra. Ita no gl.& Bal. in l.quisquis.de lega 4.Bart.in l. aura. in prin. de condi.& demon. & in l. si quis ex argentarijs. §. si initium.1.col. & de eden Math.in not.di. Rose cōsil. 164 inci.Pater reuerédę. Et consil. 503.inci. diligenter inspectis.Pau.de Cast. Ful.& Alex.in l. 1. C. de libe.preter.Aie.cōsi 416. incip. viso themate, benè facit quod egregiè dicit Ia de Are.i l. 4 §.si ab ignoto. ff. de manu.ꝙ ꝑ contractū pręcedentē melius ꝓbatur simulatio ꝯtus sequētis ꝙ econtra. Et eum refert & sequiť Bal. in rub.extra de pac.

b Facit qđ not. gl.in c. sicut]Gl. ista non facit ad ꝓpositū hic sed ad hoc quod statim sequitur.

a De spon. duo.] Ibi gl. 1. in fin. dicit pro consuetudo potest illegitimare ad matrimonium.
b Cum venerabilis.] Ibi glo. 1. propter inquit cōsuetudinem fuit toleratus.
c In ca. per tuas el. 2.] Vbi dicit quod male intelligere legem vel canonem non est peccatum. Quod intelligit Panor. nisi ex hoc sequatur aliquod delictum. vt ibi per eum.

rum. 20. dist. ca. 1. cum hoc potius spectet ad ecclesiā vniuersalem, quàm ad priuatam personam. Quod quidem dictum est mirabile, & valde dubito cum ad Papā pertineat ius diuinū interpretari, vt supra dictum est. Sed pt dici quod verum dicit gl. pręfata quando Papa diceret cōtra autoritatem iuris diuini explsè, sed quando interpretando vel declarādo dicit, sic pponit oib9. Et sic intellige gl. in c. hæc ē fides. 24 q. in ver. cōprobat.

2 Vtrū sequēs opinionem doctorum nō subtiliter inuestigaram, quæ postmodum apparet falsa excusetur a peccato? Res. Pa. in c. capellanus. de fer. in ver. & no. ex hac gl. quòd sic, quandiu non apparuerit falsa, facit gl. iuncto tex. in c. vnic. de post. præl. li. 6. & in ca. 1. de spon duo.a & in ca. cum venerabilis b de consu. fac l. reg. & quod ibi no ff. de iur. & fac. igno. & quod no. Inn. in c. per tuas el 2.c de sim & gl. Gof. & Tancre. in d. c capellanus. no. Oldra. in d. l. quæsitum. §. 1 ff. de fun. instr. quæ le. quod sequens opi. sui. doc. excusatur ab impensione expensarum, quia probabiliter quis sequitur opi. sui doct. l. dicere. §. vnde videndum. ff. de arbi. Istud tamē limita verum in his quæ sunt contra Dei præcepta & l. naturalem insertam mentibus hominum, quorum ignorantia neminem excusat, de quo dic vt supra. Ignorantia. Nec obst. prædictis illud c. iuuenis de spon. vbi dr quod in dubijs tutior pars est eligenda, & Ecclesiastici. 3. qui amat periculum peribit in illo. Ergo videtur se exponere periculo, qui in vniuersitate opinionem nō elegit tutiorem, quia hoc verum esset quādo propriè dubium est, sed quando est opinio secus est, quia nec tūc sumus in dubio, nec consequenter exponit se quis periculo, quod benè nota. Item nec obstat illud Augu. de pœ. di. 7. si quis. vbi dicit, dimitte incertū & tene certū: quia alia est certitudo in moralib. alia in naturalib. Propterea dicit Phi. primo eth:corum, quod disciplinati est in vnaquaque re certitudinem quærere iuxta exigentiam materiæ, æquè enim vitiosū est persuadentem quærere mathematicū, & moralem demonstrantē. Non. n. consurgit certitudo moralis ex euidentia demonstrationis, sed ex probabilibus coniecturis grossis & figuratibus magis ad vnam partem quam ad aliam se habentibus. Dr aūt probabile qd plurib. maximè in sapientib9 apparet verū, nam si Ioachim non fuit hæreticus licèt tenuerit falsum contra fidem vt patet in c. damnamus, de sum. tri. & fi. ca. qa ab ecclesia talis articulus nōdum erat damnatus, multomagis excusatur quis sequendo opi. doct. quando talis opinio ab ecclesia non est reprobata, cum tali volun tate quod si non crederet veram non ei adhæret. certè in isto non potest esse conteptus, & sic nec peccatum inobediētiæ, & ergo tenet certū sibi certitudine morali, & dimittit dubiū sibi. s. opinionem contrariam.

ORATIO sm S Bo in 4. di. 15. parte. 2. ar. 1. q. 4. accipitur cōmunissimè sm quod comprehendit omnem actū bonū, sicut accipit gl. 1. ad Thes. 5. Non cessat orare qui non cessat benefacere accipit secūdo cōiter sm quod comprehendit omnem actum contemplare relatum ad deum. Accipitur etiā propriè oro secundū quod est ascēsus mentis in deum ad aliqd degustandū vel impetrañ. vel exsoluendū. Et isto modo accepta diuersimodè diffinitur, vt patet p Ho. in sum. ti. de pœnis ver. carnis aūt maceratio, & Io. And. in cle. vni. de reli. & ve. san. Vnde sm Aug. i li. 6. de verbis dñi. Oratio est quædam petitio. & alibi dicit. Oro est pius mentis affectus directus in deum, & plerunque nè pigritetur in vocem prorumpens. Facit ad hoc de conse. di. prima. in cap. quando autem, vel secundùm Dama. 54. capi. 24. oratio est ascensus mentis in deum. Vel petitio decentium facit. capitul fina. 20. distinctio. Vel oratio secundùm Rai est congeries vocum ad aliquid impetrandum in deum tendentium, vel secundùm Hug. de sācto Victore lo de virtute orandi, oratio est deuotio quædā ex cōpūctione procedens, hæ enim descriptiōes orationi conueniunt, secundùm diuersos eius effectus & ppterea oratio aliqñ dicit oratio nomine proprio, & hoc fit quando mēs nostra ascendit in deum vel per quā aliquid

a Prime ad Thim. 2.] Hæc sunt verba apostoli in prin. obsecro igitur primo omnium fieri obsecrationes orationes postulationes gratiarum actiones pro omnibus hominibus, pro regibus, & omnibus qui in sublimitate constituti sunt, vt quietam & tranquillam vitã agamus in omni pietate, & castitate hęc ibi. Quę et verba ponuntur per apostolum ad phi. 4. c. di. Nihil solliciti sitis, sed in omni oratione & obsecratiõe cum gratiarũ actione petitiones vrę innotescãt apud deũ &c. Quæ verba exponens s. Th. 2. 2. q 83. ar. vlti. dicit esse partes orõnis quod attendens ait Aug. orõne tria requiruntur quorum primo est vt oris actus ascendat in deu quem oratio significatur nomine orõnis, quia orõ est ascensus intellectus mentis in deũ, secundò requiritur petitio quę signatur nomine postulationis siue petitionis vt aliquid proponatur determinatè quam quidem nominant quidam proprie postulationem, siue determinatè, vt cũ quis petit iuuari a deo, quod nominãt supplicationem, siue solum factũ narretur sm illud Ioa. 11. Ecce quẽ amas infirmatur, qđ vocant insinuationẽ. Tertiò requiritur ratio impetrãdi quod petitur, & hoc vel ex parte Dei vel ex parte petentis. Rõ quidẽ impetrãdi ex parte Dei est eius sanctitas ppter quam petimus exaudiri secũdũ illud Da. 9. ppter temetipsum. Inclina deus meus aurem tuã. Et ad hoc pertinet obsecratio; quę est per sacra contestatio, sicut cũ dicimus, per natiuitatem tuam libera nos dñe. Rõ verò impetrandi ex parte petentis est gratiarũ actio, quia de acceptis beneficijs grãs agẽtes meremur accipere potiora, vt in collecta dr. ideo gl. prime Thim. 2. dicit quod in missa obsecrationes sũt quæ præcedunt consecrationem in quib. quædam, sacra commemorantur. Orationes sunt in ipsa consecratione in qua mens maxime debet eleuari i deum

aliquid deo vouetur vel offertur, & sic ei cõpetit diffinitio. 2 Augusti. & prima Damasc. Aliquando dicitur obsecratio qua quis pro cõmissis veniam deprecatur, & alia expedientia ad salutem petit, & sic ei conuenit prima diffinitio Aug. & 2. Damasc. & alia Rame. dicitur. 3. postulatio, & hoc est quando quis constitutus in feruore spiritus & charitatis fraternæ etiam pro salute aliorũ orat & petit, quarto dicitur gratiarum actio per quam quis recolendo beneficia Dei tam præterita quàm præsentia & futura, i. ictus in deum attactus quo iam spiritu compunctionis regratiando deo totus fit illi deuotus, & sic ei competit diffinitio Hugo. Et de illis vide primæ ad Thimot. 2. [a]

1 Vtrum oratio sit virtus latriæ? [b] Respond. secundum Ricard. in 4. disti. 15. ar. 4. quæstio. 1. in corpore, & in responsione ad primũ quòd sic inquantum quis orat deum, vt sibi exhibeat honorẽ in recognitionem

Postulationes autem sunt in sequentibus petitionibus gratiarũ actiones in fi. In pluribus et ecclesię collectis hæc quatuor pñt attendi, sicut in collecta trinitatis qua dicitur omnipotens sempiterne deus pertinent ad orationis ascensum in deum. sequitur. Qui dedit nobis famulis tuis &c. pertinet hoc ad gratiarũ actionem. Quod sequitur. Præsta quæsumus &c. pertinet ad postulationẽ in fin. per dominum nostrũ Iesum Christũ &c. pertinet ad obsecrationem, hæc Tho. Vide etiam Ale. in 4. p. tract. de oratione, ac Rich. in 4. di. 15. & 4. per totum.

b Virtus latrię] Idem Tho. vbi supra ar. 3 quia homo per orationẽ deo se subijcit, & protestatur orando se indigere deo, bonorum auctore.

c Gloriæ & gratiæ] vnde in ps dicitur gratia, & gloriã dabit dns & concor. Th. 2. 2 q. 83. ar. 4.

d Secundo mõ. S. Bo. in. 4. di. 45. primo de sanctis. dicit quod orõnes sanctorum multa nobis impetrãt bona merito, & affectu. Nam merentur nobis merito quod præcessit, quia sibi amplius non merentur, sed ex preteritis meritis præcedentia nobis merentur, qa multa merita fecerint sine quibus fuissent saluare. Affectu etiam impetrãt nobis multa bona, quia nos diligunt, & io cu affectu orant Dũ pro nobis & quia secundum Eth. 9. amicorum est idẽ velle, iõ cũ aliquẽ diligũt p modũ dicendi cõpellunt illũ diligere, vñ beatissima virgo multos peccatores recepit ait dr. Hæc ille ar. 3 q 2. Secũdo dicit in quæstca liras de sanctis angelis Qđ sic videmus in causis terrenis, quod nescit loqui coram potestate conducit aduocatũ qui loquitur, & alle. pro ipso, sic intelligendum in spiritualibus, cum per nos nec orare nec quam balbutire sciamus corã deo angelus tanquam aduocatus, & allegator magnus. in illa superna curia aliquando verbis & profunde aram ppetam Nam loqui nñm, & orõ nra

summi dominij. Cũ latria non sit aliud nisi exhibitio honoris testificantis in eo cui exhibetur summum dominium. Inquantum verò quis orat deum, vt per hoc satisfaciat de peccatis suis vel aliorum sic est actus pœnitentiæ, nec mirum quia in genere actuum moralium idẽ actus ex fine sortitur diuersas species, vt patet in 5. Ethicorum. ca 4. vbi mechãs propter lucrum est auarus, & propter concupiscẽtiam est luxuriosus.

2 Quis est orandus verum solus deus? [?] sm Ric. Vbi supra. q. 3. quod dupliciter quis potest porrigere alteri preces, aut vt tanquam per eius impetrationem adimpleantur. Primo modo solus Deus est orandus, quia illa bona quæ principaliter sunt petenda. s. gratia & salus vel quæ nobis deseruiũt ad eorum acquisitionem a solo deo dãtur, nec ab alio dari possunt tali modo scilicet ad acquisitionem gloriæ, & gratiæ [c] Secundo modo [d] orãdi sunt sancti qui a Deo impetrant exauditionẽ ora

si desiderium alicuius rei vel petitio formata secundum desiderium, & quando etiam desiderium ex mera & vera & ardenti dilectione est, tunc fortiter clamamus in Dei auribus & tunc optimè petitamus. Et quando orationes siue affectiones nostræ sunt tepidæ & affectiones angelorum feruentes sunt, & magis eleuatę ad ipsum desiderando pro nobis quod nos desideramus cum accedant ad esse familiarius, & proximius, dicuntur offerre sibi, & quod Deus videt nos primo petere, & approbare per os nostrum, secundo magis approbat per os & desiderium angelorum & quoniam illud dicitur notescere, quod approbat, hinc est quod petitiones nostræ dicuntur apud deum innotescere non solum per nos, verum & per angelos. Angeli enim dicuntur loqui per affectiones voluntatis, & per admirationes rationis, sicut ex ponit Gre. super Iob. hęc ille.

tionis nostræ, vnde Apo. 8. dicitur. Ascendit fum' aromatum de orationibus sanctorum de manu angeli coram deo. Maximè gloriosa virgo Maria super cæteros est oranda isto secúdo modo, quia plus valet quá certi omnes cæteris patribus. & propterea cum oram' deú vel Christum dicimus miserere, vel da nobis, sed cú oramus sanctos dicimus orate pro nobis.

3 Sed quæro nunquid sancti vidēt orationes nostras? Respon. secundùm Ric. vbi supra. [f] quod licet animæ sanctorum naturali cognitione [b] non cognoscát omnia quæ fiūt in hac vita, & maximè interiores motus cordis, qa solus deus scrutatur corda de simo. c. sua in fi. tamen in verbo vidēt ea quæ decet eos de nostris actibus cognoscere, de quorum qualitate sunt illi act' quibus eos oramus orādo, quia ad eorum gloriam ptinet quoad eos habeamus, necesse recurrere, & quod ipsi præbeant nobis auxilium ad salutem.

a Ric. vbi supra] In responsione ad 3. ar. 3. & Th. vbi supra in responsione ad 3m.

b Naturali cognitione] Scot. in 4. di. 45. q. vl. sic formaliter dicit: Si quæras notitia naturali an cognoscát sancti orones nostras, dico quod possunt cognoscere & non cognoscere naturaliter, quia talis anima pōt cognoscere intuitiuè existentiam cuiusque rei proportionatam, et tamen præsentis quia sic potest cognitione abstractiua multo magis cognitione intuitiua, sicut. n. sensus potest cognoscere albedinem, ita & talis intellectus separatus orationem vel cogitationem mentis pñtis, ideo quia magis proportionatum obiectum est mentis intellectui quàm albedo ipsa, si autem mēs ipsa orans sit distans non cognosceret. Addit tamē J. quod quia substātia beatitudinis est primo in cognitione de deo. Secundò autem in cognitione aliquorum & partium huiusmodi, ideo non oportet quod aliquid cognoscat; aīa separata operationes nostras quod

beatitudinē suā, quia talis cognitio est mere accidentalis beatitudini animæ separatæ, sed quod per hoc cognouerit quia quælibet natura perfecta habet illud quod sibi conuenit. Et quia conuenit cuilibet beato quoad sic & conditur Dei quod sic orando deum pro aliis ut salui fiant, ideo

4 Quomodo dēt fieri orō? Rx. vt colligo ex Ric. vbi supra. q. 7. [c] & Tho. 2. 2 q. 83. Ho. & Ioan. And. vbi supra quod debet fieri cum. 7. conditionibus seu locijs, & primo cum humilitate. Iud. 9. humilium, & mansuetorū semper tibi placuit deprecatio. Ecclesia. 35. oratio humiliantis se &c. Psalm. 101. Exaudisti orationem humilium respexit in orationem &c. hæc humilitas duo dēt habere. Primo diffidentiam propriæ virtutis hoc est reputes te indignum exauditione. Secundò confidentiam de. Dei misericordia, nē desperes, sicut ecclesia facit quæ semper in fine orationis dicit per dominū nostrum Iesum &c. Quasi d. O domine non ad me aspicies sed ad misericordiam Saluatoris, ad aduocatam Mariam, sic vide quod in letanijs dicitur per passionem per crucem &c.

5 Secundo cū bona dispositione seu contritione suorum peccatorum, quia cū is qui displicet ad intercedendū mittitur irati anim'

cognitio per quā sit ei notus. Itaque alicuius est tali animæ necessaria. hęc tamen cognitio beneficij ex reuelatione, vel per prouisionem beatitudinis, & hic magis congruū est. aliqua aliquibus reuelari magis quā alijs, ita, & tunc quod si dicas quod vel videt deum velle sic fieri talibus, & sic frustra videtur orare, quod si videt Deum hoc velle facere contra deum. Aut si nesciunt deum velle vel nolle sequitur quod nō sūt beati. Respondeo actu aliter volitio beatitudinis non est de aliquo facto nisi prius cōstet beatis de beneplacito diuino, quod tale quid fiat vel non fiat, vnde sicut reuelatur eis quod orent pro talibus, ita reuelatur eis diuinū beneplacitum de illo quod tunc habens habet actualem volitionem per quam vult conformiter diuino beneplacito, nec sequitur, quod dicitur si videret Deum sic velle ergo frustra oratur deus quia oratio sic erat, quia deus vult talem saluari per orationem talis sancti, sic vult nos saluari per merita nostra, licet sum' prædestinati. Et hęc dicta sunt de actuali cognitione animæ separatæ. Sed de habitudinaria orationum sanctorum dico quod vt sic semper orant. hæc Scotus.

c Quæstione 7.] vbi ponit solùm tres conditiones quas etiam tetigit Thomas secunda secundæ quæstione 83. articulo septimo. Sed Ioannes Andreæ in clemen. vnica, de religione, & veneratione sanctorum ponit. 13. conditiones. Quæ hic reducuntur ad septem vt patet.

lud Mat. 6. orantes nolite multū loqui. Intelligēdū ē ſm Augu. ad proban. ꝙ nō eſt loquen. multum ſcilicet vt multa locutio ſit efficax ad exauditionem quæ eloquentiores erimus qa de principi ad intētionē aſpicit. ꝑpterea ſubiūxit Augu. ibi. nō deeſſe multa ꝑcatio ſi feruēs ꝑſeueiat intētio.[a]

10 Quartò requiritur oratio ꝙ fiat cum bona intētione & ferventer. Sed hic quęritur. Vtrum oratio vocalis ſine mentali attētione ſit efficax? Rꝫ. ſm Ric. vbi ſupra q. 6. ꝙ triplex ē efficacia orationis. Prima eſt in merendo ſeu ſatisfaciendo. Secūda eſt impetrando. Tertia ē orantē ſpiritualiter & ſenſibiliter reficiendo. Vñ nullā iſtarū habet vocalis oratio, niſi eam cum cōmitetur cōcors meditatio. Moralis enim non eſt act⁹ exterior, niſi per comparationem ad act⁹ orationis interiorem. Aduerte tñ ꝙ intentio debita, & actualis ſi ad ſit in principio vocalis orōnis, licèt poſtea mēs euagetur, niſi talis euagatio intercipiat primā intētionē per cōtrariam intentionem ſic ē meritoria, & impetratiua orō vocalis ſiue attētione ꝑ virtutē primę intētionis, ſicut cum quis per bonam intētionem incipit peregrinati vel eleemoſinam dare totū ſequēs eſt meritoriū virtute intētionis primæ quamuis ceſſet ſua itētio actualis. Sed talis oratio ſine attētione non habet tertiam efficaciam ſcilicet ſpiritualiter reficiendi orantem, niſi quandiu eam concomitatur attentio actualis, & ſic intelligitur illud primæ Cor. 14. Si orem lingua[b] & ſpiritus meus non orat, mens mea ſine fructu eſt. ſ. ſpiritualis refectionis.[c]

11 Sed qñ dicetur per euagationē interueniīe ꝯriam intētionē? Rꝫ. licèt Ric. non declaret.[d] Dic quodcūquā do homo voluntariè alia cogitat nō pertinētia ad orationē, & de hoc. vide ſ. Horę. S. 17. Et quomodo ē peccatum. Vnde dicit Cipria. de oratione dominica. Quomodo audiri te a deo poſtulas, cum ipſe te nō audias & Ber. cauſamur nobis deeſſe gratiam, ſed iuſtius ipſa gatia conqueritur nōnullos deeſſe ſibi, & Caſſianus nunquam orat quiſquis etiā flexis genibus ſi vagatione diſtrahitur. Propterea dicit Cipria. nihil aliud cogitet animus quā id ſolū quod præcatur, Facit de conſe. diſ. 1. cap. quando autem. & diſtinctio. 5. nunquam. Et eſt etiam aduertendum quod triplex poteſt applicari intentio orationi vocali ſcilicet. Aut applicando eam ad verba quæ dicuntur. Aut ad illud quod petitur. Aut ad illū cui oratio porrigitur, & quocunqꝫ illorū modorū adſit intētio nō eſt in efficax oratio ad ſatisfaciendum.[e] Et egó dico nec ad impetrandum vel reficiendum. Sed ſecunda intentio melior eſt quā prima. Et tertia quam ſecunda. Vnde Hug. de virtute orandi. Pura (inquit) oratio eſt quando abundantia deuotionis, ita mens accenditur, vt cum ſe ad deum poſtulandum conuertit, p̄ amoris etiā magnitudine etiam petitionis ſuæ obliuiſcatur. Nam aliquando nimia attentio ad verba poſſet eſſe impeditiua orationis ſcilicet quando homo vult nimis in particulari cogitare de verbis, quia ſecundùm Philoſo. 2. Topicorum. Non poſſumus multa cogitare ſimul, vnde ſufficit, quod prima intentio ſit talis quòd ſufficit ad integram formationē verborum, & iō Hug. vbi ſupra dicit. Oratio perfecta eſſe omnino nequit, ſi eā meditatio nō comi

a Per euerat in venero] S. Tho. 2. 2. q. 83. ar. 13. triplicē rationē reddit. Quare vocaliter ſit orandum quæ hic breuiter recenſetur.

b Si orem lingua] Apoſtolus loquitur de oratione ſecreta, & oſtendit emanentiam orōnis reſpectu doni linguarum, & facit ea é fōnem. Oratio q̄ reficit intellectū & affectū vel ratio eſt reficere mentem illa quæ reficit tūc affectū, ſi eſt in propoſito, quia g donū linguarū præciſe poſſibi ꝑferri vt oratio in quolibet idioma, te, ſed non intelligūtur, ſicut cū laicus d orōnē dominicā vel aliquid huiuſmodi deuotę. & tūc affect⁹ eius eleuatur, ī deū, & ſic reficit affectus non tamē intellectus quia intelligit q̄ dicit, ſed quando intelligit reficitur intellectus & actus. Intellect⁹ igitur qui pertinet ad ꝑphetiā melior eſt dono linguarum. Hui⁹ autē rationis ꝑponit minorem diſt. Nā ſi orem lingua ſpiritus meus orat. i. affect⁹ me⁹ in deū eleuatur, ſpirit⁹ enim hic importat quādam virtutem motiuam & ideo voluntas, quæ ē quidā affectus intellectiuus vocatur hic ſpiritus, quia mouet alia ad ſuū actū & potētias ad agēdū. Mēs aūt mea, i.

Intellect⁹ meus ſine fructum eſt, quia nō intelligit quæ tionis ſeruum, iō concludit, quid ergo eſt mihi faciendum. Orabo ſpiritu i. affectu. Orabo & mente. i. intellectu, hæc ille.

c Refectionis] S. Tho. vbi ſ. arti. 13. idem in eſſectu dicit.

d Nō declaret] S. Tho. vbi ſ. in reſponſione ad tertium bene declarat.

e Ad ſatisfaciendum Hoc dicit Rica. in d. q. 4. in corpore. in fin. & S. Tho vbi ſupra.

tetur, aut præcedat. His om nib. cōcor. Th. vbi supra de hoc vide Hora. §. 27.

12 Quintò requiritur orõ ꝙ vtilia ad saluté petat, & sic est petere iustè.

13 Vtrum sit aliquod deter minatè petẽdū in oratione? ℞. secundū Ric. vbi supra. q. 4. Quædam sunt quibus non possumus malè vti, sicut virtutes gratia, & gloria, & talia determinatè pe tẽda sunt in oratione. Quæ dam sunt quibus possum⁹ vti benè, & malè, sicut habere diuitias, a filios, & vxorem, & hmõi, & talia nō sunt determinatè petenda in oratione, sed sub conditione, s. si deus præuidet il la ad salutem nostram vtilia. Quædam sunt quib. vti benè non possumus, sicut peccatis, & huiusmodi ma lis, & talia non sunt a Deo petenda in oratione.

14 Sed cur aliquid petim⁹ cum deus sciat quo indige mus? ℞. secundū quod dicit Aug. in epist. ad Probā. Ille qui nouit quid nobis necessarium sit prius quā petimus, ideo voluntatē no stram vult sibi per petitionem nostram innotescere, quia eam non potest igno rare, sed vult exercere in oĩ bus desiderium nostrū quo possimus capere quod ipse præparat dare, hinc, & Greg. 23. q. 4. Obtineri (inquit) nequaquam pñt quæ prædestinata non fuerunt, sed ea quę sancti viri oran do efficiunt ita prædestinata sunt, vt precibus obtineā tur, ergo non oramus vt deus aliquid sciat, vel vt eum immutemus, sed vt ob tineamus quod voluit pre cibus obtineamus. b

15 Sextò ꝙ constanter sun datus in fide petat, vnde Iaco. 1. postulet autem in fide nihil hæsitans. c

16 Septimò ꝙ petat perse ueranter.

17 Vtrum orõ sit semꝑ me ritoria? ℞. secundū Ri. vbi. supra ꝙ non, quia merito debetur merces secundùm iustitiam. d Et ideo orõ facta in peccato mortali non ē meritoria propriè loquēdo de merito. e Addo etiā quòd non est meritoria, q̃. uis non fiat in peccato mor tali, si non adsit debita attē tio saltem actualis in principio secundū communem opi. f Theo. in 4. di. 41. Si tñ talis attentio adesset meritoria, nisi interrumpatur, vel nisi in orõne necessaria puta in officio respectu cle ricorū sit notabilis negligē tia in reprimendo vagatio nes, quia sic esset peccatū, de quo supra. Horę. §. 27.

18 Ad quid valet orõ siue de eius affectu? ℞. ꝙ valet ad vincẽdas tētationes. Vñ Ier. super Matt. 14. in tentationem intrat qui orare negligit. Secundò ad augmentāda merita. Tertiò va let ad impetrandum postu lata, vt patet ex supradictis Quartò valet ad vincẽdos Hostes. 36. di. cap. vltim. de Moise qui orans vincebat hostes. Exod. 17. Quintò ad secretorum diuinorum reuela tionem. 8. quæstion. 1. si ergo. Sextò ad cœ lestium degustationem. vnde sine ipsa non gustantur diuina.

19 Vtrum semꝑ exaudiatur? ℞. s̄m Ri. vbi s̄. q. 7. ꝙ si fit pro se & debito mō semꝑ exaudiat, sed non semꝑ statim sed pro illo tpe quo diuina misericordia ꝓspicit exaudictionē vtiliorē eē oĩb. pēsatis. aut fit ꝑ alijs & sic nō sēp exaudiē. vñ Aug. hom. 103. sup lo.

a Sicut habere diuitias] S. Tho. vbi supra. ar. 6. dicit ꝙ temporalia pñt desiderari & peti, nō vt fratrē in eis cōstituim⁹, sed vt adminicula quibus adiuua mur ad tenēdum in beatitudinem inquantū per ea vita corporalis sustentatur, & inquantū organica nobis deseruiūt ad virtutes, idō secundū Aug. super illud Mat. 6. primū quærite regnū Dei &c. bonū tpale posteri⁹ quęrendū est nō tpe sed dignitate.

b Precibus obtineamus] Cōside. randū est ꝙ ex diuina prouidentia non solū disponi tur ꝙ effect⁹ fiat, sed ēt ex quibus causis, & quo ordine proueniat. Inter illas autem cās sunt ēt quorū dā cāe act⁹ humani, vnde oportet hoies agere aliqua nō vt ꝑ suos actus diuinam dispositionē immutēt, sed vt per act⁹ suos impleāt quosdā effectus secūdùm ordinē a deo dispositum & idē est ēt in naturalib. causis, & simile ēt ē de oratione. Non n. ꝑꝑ hoc oram⁹ vt diuinā dispositionem immutem⁹, sed vt id impetremus qđ deus disposuit ꝑ orōnes sanctorū esse implendum. d. c. obtineri. Non ergo deo porrigimus orōnes vt ei manifestem⁹ necessitates & desideria nostra, qñquidē ea ipse cognoscit, sed vt nos ipsi consideremus ad diuinum auxiliū esse recurrandū. Si dicatur liberalius est dare aliquid non petenti quā dare petenti, quia sicut Seneca dicit. nulla res carius emitur quàm quæ ꝑcib. empta ē, sed deus est liberalissimus, ergo nō videtur esse conueniens ꝙ deū exoremus. R̄ñ. ꝙ de⁹ multa nobis præstat ex sua liberalitate ēt non petita, sed ꝙ aliqua vult præstare nobis petentib hoc est ꝑꝑ nostrā vtilitatem vt. s. fiduciam quandā accipiamus recurrendi ad deū, & vt recognoscam⁹ eum esse bonorū nostrorū autorē, hic S. Tho. 2. 2. q. 8. art. 2.

c Hæsitans] Has duas cōditiones cum alijs ponit Ri. vbi. s. q. 7.

d Secundū iustitiam] Sed petitio orātis exauditur per gratiam.

e Loquendo de merito] exauditur tamen si adsint alię cōditiones secundū eū.

f Secundū cōem opi.] & maximè

a Bon. ar. 1. q. 3. ad vltimum.
a Quæ requirũt] pro hoc facit il lud Io. 16. si qd petieritis patrem in nomine meo dabit vobis, no. vobis sed non sic alijs.
b Necessitatẽ di xit] & hoc est pro pter subiectã ma teriem. Io. 3. Oportet nasci denuo, gl. in c. 3. in versi. oportebat. de li. cons. lib. 6. cũ multis alijs.
c Eius breuita] quæ s. multũ c 9 mendat orõnem vocalem. Vnde Augu. ad Probã, parum vltra me diũ ait. dicuntur fratres in Aegi pto crebras habe re orõnes eas tñ breuissimas, & di citur quòd bre uitate gaudẽt mo derni s̃m glos. in L. 1. ff. q me. cau.

Io. dicit exaudiũtur omnes sancti pro ipsis non ãt ꝓ oĩbus exaudiuntur, subdit tñ quantò digniores fuerint orantes pro populo, tantò facilius in necessitatib. pro quib. clamãt exaudiuntur. hoc. n. non prouenit ex defectu orationis, vt nõ exaudiatur pro alio orans debito modo, sed propter in dispositionem illius pro quo oratur, quia obstinatus fortè est, vnde Rabanus super Mat. 21. Quotiescunque orantes nõ exaudimur, ideo fit quia contra auxiliũ nostræ salutis petimus, vel qa eorum pro quibus perim⁹ peruersitas ne impetremus obsistit, vel in furtum petitionis differtur effectus, vt desideria crescant & perfectus gaudia capiantur quæ requirunt,[a] hæc ille.

10 Vtrum oratio sit in præcepto ita q quilibet teneatur? ℞. s̃m Vldericum q sic ad orõnẽ mentalẽ. Et ego dico q ẽt ad vocalẽ tenentur imperfecti & oẽs hoĩes, q̃a mentalẽ orõnem non possent habere sine vocali. Et q oratio sit de præcepto omnib. probo ratione, sic homo tenetur de iure naturali ad oĩa quæ recta rõ dictat non posse sine ipsis salutem consequi, patet ea necessitate qua quis vult aliquid ea necessitate vult illud sine quo tale quid non pt̃ habere. secundo phi. Finis imponit necessitatem his quæ sunt ad fi l. oratio. ff. de spõ. sed homo non põt salutem consequi sine oratione, ergo ad eam tenetur de necessitate, & q hõ non possit saluari sine oratione patet. Nã s̃m Apostolũ. 2 ad Col. 3. Non sumus sufficientes a nobis ẽt bonũ cogitare, ergo multo min⁹ operari, nisi ex gratia Dei nobis donetur posse, q quidem nõ donat regulariter adultis nisi petãt ꝓ augmẽtum a contrario. Io. 16. petite & accipietis. Facit. 13. q. 4, c. obtineri. ergo cum sine bona operatione null⁹ possit saluari quia habitabit in tabernaculo Dei qui operatiu-

stitiam s̃m psalm. & bona operatio nõ possit esse sine oratione. Ergo propositum cõfirmatur. Exo. 20. Memento, vt diẽ sabbati sanctifices, quod sine oratione fieri nõ pt̃. Itẽ Luc. 18. oportet semper orare, sup quo Chris. dicit, oportet necessitatem dicit.[b] Corroboratur exẽplo in practica qua communiter hoĩes non timent deum, quia non habent orõnem. Econtrario si est aliquis timor Dei inuenies in habente g̃ram orationis. Merito ergo dicit Ier. vbi supra. In tẽtatione intrat qui orare negligit. Et super illud Mat. 17. Hoc genus dæmoniorum nõ eijcitur nisi in oratione & ieiunio. Non sanat oculũ quod non sanat calcaneum. ieiunio sanantur pestes corporis, oratiõe verò pestes mentis. Sed aduerte q istud præceptum de oratione est affirmatiuum, q̃ſ solũ obligat pro semp nõ ad semper aliquos plus aliquos minus. Quanto. n. quisque est debilior, tanto magis indiget auxilio orõnis. Et ideo certa meta vel hora non est determinata, sed tñ quilibet præcepto tenetur quantùm iudicium suæ rõnis dictat sibi fore necessarium orare vt a peccatis desistat, & in bono ꝑseueret. Clerici tñ & religiosi si hñt determinatũ modũ & tp̃s orõnis de quo s̃. Horæ. Similiter illi qb. ĩ pnĩa per confesso ẽ est iniunctũ, vel qui ex voto haberent. Alij aũt non videntur habere determinatũ tp̃s. Nisi q secundùm S. Tho. in 4 di 15. Sæculares tenentur diebus festiuis diuinis officijs interesse, vt ministris ꝓ populo orantibus suam intentionem conforment. Adde supra Feriæ. §. 43.

11 Quæ oratio est efficacior? Res. s̃m Ric. vbi supra. q. 8. dñica. Quod ostendit. primò autoritatis dignitas, quia Christus eum fecit & discipulos docuit. Mat. 6. Secũdò sententiosa eius breuitas,[c] & Tertiò petitorũ vtilitas. Nam omnia quæ desiderare debe⁹mus & petere in hac continẽtur. Vnde Augu. ad Probã. Licèt alia verba dicamus orando, nihil aliud tñ dicimus quàm qd̃ in ista oratione positum est, si rectè & cõgruẽter oremus. Vnde aduerte q eo ordine posita sunt quo desiderare & petere debem⁹. Exhibetur primo reuerentia illi cui porrigenda est orõ. Cum dr̃ Pater noster qui es cœlis, quo captat beniuolẽtiam Dei orãs. Secundò quia finis magis desideratur quã

q̄ ſũt ad fi iõ primo petunt q̃ reſpiciũt finẽ quam q ſũt ad fi. Reſpiciens finem ſũt duæ petitiones. Prima eſt ſanctificetur nomen tuũ. [a] Hoc eſt ſecundũ Aug. li. 2. de ſermone dñi in monte cum dicimus nos admonemus deſiderare, vt nomen eius quod ſuper eſt ſanctũ etiam apud hoĩes ſanctum habeatur, hoc eſt non contemnatur quod nõ deo ſed hominibus prodeſt. Secunda eſt, adueniat regnũ tuũ. vnde ſm Aug. vbi ſupra in hoc excitamus deſiderium noſtrum, vt illud regnum vt nobis veniat, & in eo regnare mereamur, vnde per primam petimus, vt deus ab hominibus glorificetur, per ſecũdam vt ad Dei gloriam veniamus. Petitiones reſpicientes ea quæ ſũt ad finem. Quædam ſunt reſpectu boni quæ ſunt duæ. Prima eſt. Fiat voluntas tua ſicut in cœlo & in terra. In qua ſecũdũ Aug. vbi ſupra petitur meritum quo beatitudinẽ mereamur quod ↄſiſtit in obediendo mãdatis Dei, & ideo ſicut ab angelis in cęlis fit Dei voluntas ſic & a nobis in terris p verã obedientiã. Secũda ẽ. Panẽ noſtrũ quot. da. nob. hod. In qua petitur victus quotidianus ad ſuſtentationẽ neceſſarius, vel vict⁹ animæ. i. eucharistiæ ſacrm tãquam intẽm quo poſſum⁹ nos iuuare. Quædam petitio eſt reſpectu mali culpæ & hæc eſt dimittere n. d n. ſ. & n. d. d. noſtris. Vñ Aug. vbi ſupra debita peccata dici manifeſtum eſt, & in hoc admonemus nos, quid facere debeamus vt remiſſionẽ peccatorũ habeamus ſm Aug ad proban. vt ibi. Si & nos. d. de noſtris. Quædam eſt quæ reſpicit mala inclinantia nos ad peccatũ quæ eſt. Et ne nos inducas in tẽ. ꝙ non ita intelligitur vt non permittat nos tentari, quia q̃nque homo in tẽtatione probatur ad bona, & humiliatur ad deũ, [b] ſed ſic intelligitur, vt nõ deſerti diuino adiutorio alicui tẽtationi vel cõſentiamus decepti vel cedamus afflicti. ſecundũ Aug. ad proban. & ideo aliud eſt tẽtari, aliud eſt in tentationem induci. Quædam reſpiciunt malum pœnæ, quæ eſt. Sed libera nos a malo. In qua admonem⁹ nos ſecundũ Aug. vbi ſupra, nondum nos eſſe in illo bono vbi nullum patiamur malũ. Vnde de hac oratione dicit Iſido. 1. lib. de ſum. bono. ca. 22. Fidei ſimbolum & dominica oratio pro tota lege paruulis eccleſię ad cęlorum regna ſufficit. Et Aug. in enc. c. 5. De quotidianus & breuib. leuibuſq; peccatis ſine quibus vita nõ ducitur quotidiana oratio fidelium ſatisfacit. Eorum enim eſt dicere Pater noſter &c. [c]

ORATORIVM priuatum [d] quilibet in domo propria habere poteſt [e] ſed nõ debet haberet formam eccleſiæ, nec ibi aliquis debet celebrare, niſi ſit priuilegiatus, vel de licentia epiſcopi, aliter debet deponi celebrans. de conſ. di. 1. vnicuique. & c. clericos, & c. ſi quis.

1 Qua immunitate gaudet. Vide Immunitas. §. 26. & in quo differt ab eccleſia. Vide ſupra Eccleſia § 3.

ORDO [f] primo ſm Hug. de S. Vict. eſt ſignaculum quoddam in quo ſpiritualis poteſtas & officium traditur, ordinato, & ſm S Bo. in 4. di. 24. 2 par ar. 1. q. 1. ſignaculum hic ſtat pro ſignaculo [g] in animam diuinis impreſſam.

1 Quot ſunt ordines, & Reſp. ꝙ ſunt. 7. vt habetur per magiſtrum in quarto diſt. 24. capitul. primo ſcilicet hoſtiariatus, lectoratus, exorciſtatus, acolitatus, ſubdiaconatus, diaconatus præsbiteratus, prima tõſura enim non eſt propriè ordo ſed diſpoſitio ad ordines ſecundum Ric. ea diſtinc

a Sanctificetur] Petit hic vt nomen Dei ab omnibus habeatur vt ſanctum.

b Et humiliatur ad deum] Vide Ia. vbi 1. omne gaudium exiſtimate fratres &c. ſi. dominus nõ reatonit cito tentationem ab apoſtolo. 2. Cor. 12.

c Dicere pater noſter &c. S. Tho. 2. 2. q. 83. art. 6. ponit hæc oia.

d Priuatum] Intellige non ſacrũ vt dicit gl. in ca. vnicuique. Quia illud ſine autoritate propria non poſſet facere, ſed eſt neceſſaria autoritas epiſcopi de conſ. di. 1. Nemo. 18. q. 2. Quia n.

e Habere põt] Intellige niſi pro ſumma neceſſitate, & cum autoritate epiſcopi. d. c. ſi quis.

f Ordo] Hic loquitur de ordine ſequitum eſt ordinata poteſtas, ſe vnde quã ipſum ſit ſecũ poteſtatẽ hẽt ordinari dupliciter ſ. ad ſuos, vel ad miniſterium, & hẽt etiam ad alterum ordinari. Et hanc poteſtatem dicimus ſacramentum ſecũdũ S Bona. in 4. diſt. 24. ar. 2. q. 2. Et ſecundum Sco. ibi q. vnic. ar. 1. Ordo propriè loquendo, non eſt ſacramẽtum. Quia omne ſacramentum eſt ſignum inuiſibile, non ſic ordo qui eſt gradus ſpiritualis niſi dicatur ſacramentũ inuiſibile gratię conuenientis tali ordinato, non ſic loquitur hic de ordine qui eſt parium diſparium que ſua cuilibet tribuens loca diſpoſitio, de quo per S Aug. 19. de ciuitate, Dei.

g Pro ſignaculo] Id eſt pro caractere, de quo loquitur Scot. diffusè in 4. di. 6.

f De psalmistatu] Et licèt dicatur ibi psalmista. i. Cantor, tamen accipitur, vt hic, vt patet in dicta dist. quia inter alios ordines, vltimo connumeratur psalmista. Et hoc tenet etiam Sanct. Bonauent. vbi supra par. 2 ar. 2. q. 2.

Et q sufficit ad ordinem vt habeat aspectum ad actum sacramentalem. Sic habet episcopatus vt confirmare, & ordines conferre, ergo &c. Conclude tamen q aut ordo strictè accipitur. Et sic episcopatus non videtur ordo quandoquidem non habeat potestatem supra sacerdotem, quo ad consecrationem eucharistię. Si verò sumatur largè in quâcum est officium quoddam respectu quarundam actionum sacrarum, & sic eps habeat potestatẽ in actionib. hierarchicis respectu corporis mistici supra sacerdotem episcopatus erit ordo, & sic addetur trib. ordinib. sacris. Eodem etiam modo dicatur de prima tonsura q largè sumendo est ordo, & addẽt quatuor ordinib. nõ sacris, & sic concorda opinio hoc tex. & Rol. licèt q dam velint mordere anoelicam, & indebite quia omnia quę videtur contra gista concordiam soluuntur.

b Cõiter Theologi] S. Bonau. Tho. & Ric.

c Et q prima tõsura] Idem tenet Car. in cle. dudũ, in princ. in 8. notabili de sepult. Ros. hic §. 1. tenet cum S. Tho. s. qd est dispositio ad ordines, vt in tex. hic, & est verum quia non est ordo inquãtum est sacramentum ad hoc cã. feciatum. 32. di. & c. sollicitud. 77. di. c. a subdiacono, vbi prima tonsura non ponitur inter ordines, sed est deputatio ad diuinum cultum, & sic dicitur ordo, & sic loquitur d. c. cum contingat & tenentes q sit ordo.

d Quod episcopatus] D. o. in li. eccle. hierarchi. dicit q episcopatus est d. & Guil. antisiodor. quarta par sum. ca. 1. huius sacramenti. Et Gnf Pictauien. 4. par. sum. ca. 1. huiusmodi materiæ Sco. verò in d. di. 24 dicit q secundum opi. Theologo. s. Ric. S. Bona. & S. Tho debet sic ordo diffiniri. Ordo est gradus eminẽs in ecclesia disponens de congruo ad aliquem actum ad consecrationem vel dispositionem eucharistiæ pertinẽtem alia verò opi canonistarum dicunt episcopatum esse ordinẽ.

ar. 3. q. 3. ad primum. Facit. 23. di. psalmista, [a] qui psalmistatus idem est q prima tonsura & in hoc concordant cõiter Theolog. [b] Sed canonistę tenent q sunt nouem ordines ẽm nouẽ hierarchias. s. prima tonsura seu psalmistatus & ordo episcopalis. Et q prima tonsura [c] sit ordo est tex. in c. cum contingat, & ibi dom. Ant. & Can. de æta. & qual. or. Similiter q episcopat[9] [d] sit ordo, & q imprimatur caracter (iudicio meo) Facit inconuincibiliter tex. in c. 1. de ordinatis ab episcopo qui episcopatu re. vbi patet quod licèt resignauerit nihilominus confert ordines, licèt non executionem q nõ posset sit caracterem indelebilẽ nõ impressisset ordo epalis. quia nemo dat q non habet, & sic ẽm canonistas erunt nouem ordines & de eorum officijs, vide in suis titulis.

2 Verum in omni ordine imprimatur caracter? Rx. secundùm Ricard vbi supra. ar. 4. q. 1. q sic, [e] & quid sit, vide supra caracter.

3 Sed nũquid præexigitur caracter baptismi? Rx. q sic de necessitate. e. veniẽs, de præsb. non bap. Secus de sacramento confirmationis, quia non confirmatẽ si ordinetur recipit caracterẽ ordinis, c. 1. de sacra. non ite. exigitur tamen de cõgruo.

4 In quo actu imprimitur caracter ĩ quolibet ordine? Rx. ẽm Ri. vbi supra dis. 24. ar. 4. q. 3. pro generali regula tenẽdum est, quod in susceptione illius exterioris signi imprimitur caracter ĩ quolibet ordine, in quo signo principalis potestas q̃ respicit ille ordo significatẽ expressius, s. ad quã cõcurrũt alicuius instrumenti traditio, & verbi expressio, quo verbo expressi[9] determinatur instrumenti significatio & ideo quia principalis potestas quam respicit ordo hostiarij expressius significatur in clauium ecclesiæ datione q̃ in aliquo alio q circa ipsum fiat. Et potestas lectoris in hoc q ab epo sibi traditur codex lectionũ diuinarũ. Et potestas exorcisto p hoc q de manu episcopi recipit librum exorcismorũ, io in eorũ datione imprimitur. Et potestas acoliti ẽm S. Bo Ri. & Pe. & alios respicit principaliter portare cæreos & io imprimitur per hoc q accipit cãdelabrũ de manu epi. Alij dicũt vt Th. q imprimitur p hoc q traditẽ vrceolus q̃a principalius p id significatẽ eius potestas. Sed verius est primum, vt patet. 23. di cleros, vel dic q vtrũq; debet accipere, vt ĩ c. accolit[9]. [f] 23. di. & in c. perlectis 25. dis.

5 Sed quæritur an requiratur q talia instrumenta accipiã de manu epi? Rx. q non de necessitate, ẽm Ri. in istis ordinib. minorib. sed sufficit postq̃ sunt ab epo instructi qualiter in officio suo debẽt agere instrumentũ accipiant ab archidiacono de mandato episcopi, & volũtate, in cui[9] acceptione imprimit caracter, q̃a instrumenti tradi-

e Quod sic] Rsta tionem assignat quia cum sacramentum non iterabile aliquem effectum indelebilem imprimit non gratiam gratum facientem, quia potest amitti ergo ille effect[9] erit caracter.

f Vt in ca. acoli

tus. Principale tamen q accipit est cereus quia vrceolum accipit ab Archidiacono vt patet tibi.

a Ab Archidiacono] Dicit enim Ric. in d. dist. 24. quarti. ar. 4 q 3. respondens ad secundũ, q in minoribus ordinibus hoc est singulare, vt postquam eps docuit ordinandos qualiter i officio suo agere debeãt ab Archidiacono d volũtate, & mãdato epi accipiãt istrumẽtum, in cuius receptiõe caracter imprimitur, qa illius instrumenti traditio principalius est ab episcopo quã ab Archidiaco. hæc Ricard

b Potestas subdiaconi] scias q oẽs ordines largo modo dicuntur sacri vt not. gl. sũma 32. dist. tamen subdiaconatus & diaconatus & præsbiterat⁹ & epatus dicuntur per excellentiã sacri c. vnico de voto. lib. 6. & c. nullũ cum c. se. 28. dist. & rõnẽ assignat Pan. in c. 1. de cleri. cõiug. in prin. qa isti ordines magis participant de sacramento corporis Chri, & transferũt ordinatos in sortẽ dñi vt eis non liceat amplius retrocedere. c. cum ex eo. d ele. li. 6. vnde gl vbi ĩ dicit quòd sacri dicuntur a sanctimonia. i. castitate & cõtinentia quam inducunt. 32. dist c. nullũ. Idẽ dicit S. Bon. in 4. distinct 24. artt. 2. quæ. 1 dicens sanctitas vel sanctitaſ autẽ potentialiter consistit in continentia, ideo quidam ordines requirunt ipsam, quidam non: primi dicuntur sacri, secundi non & hoc non ratione sui, sed ministerij, hæc S. Bona.

c Patenam] Adde Ri. vbi supra. & Ro. vbi supra. Et ad hoc est. c. subdiaconus. 23. di. vbi patenam & calicem vacuum accipit de manu episcopi, de manu verò Archidiaconi accipit vrceolum cum aqua, manile & manutergium &c.

ditio principalius ẽ ab epo q̃ ab Archidiacono.[a] Et pro ista opi. est tex. in c. accolitus, circa finem vbi est tex. apertus. 23. dis. in maiorib[a], bñ oportet q de manu episcopi. 23. dist. diaconus, in ver. ad accolitum.

6 Potestas subdiaconi [b] patet per hoc q accipit de manu epi patenã [c] & calicẽ vacuũ, & iõ in hoc imprimiẽ caracter, quia principalis act⁹ eius ẽ vasa dominici corporis & oblationes offerre diacono. Et legere epistolam est secundarius actus non principalis, propterea legitur etiam a non subdiacono. Potestas diaconi non potest exprimi quantùm ad eius principalem actum, qui est potestas portandi corp⁹ Christi in patena & dispensandi corpus Christi & ideo exprimitur [d] quantùm ad eius actum secundarium in traditione libri euangeliorum, in qua imprimitur caracter, secundùm Ricar. & Tho. Alij dicũt quod imprimitur caracter in man⁹ episcopi impositione [e] vt S. Bo. & Pet. & pro hac opi. facit. 23. dist. c. diaconus iũcto d. c. cleros. Potestas sacerdotis confertur, qñ ab epo dicitur, accipite spiritum sanctum &c. & huius opin. est Sanctus Bona. & Pet. Alij dicunt (vt Scot.[f] in 4. distinct. 24) quòd ibi sunt duę formæ partiales. In quarum altera confertur potestas conficiendi eucharistiam, in reliqua potestas absoluendi in præsentia, & istis coniunguñt duę materiæ, hoc est duo signa visibilia. Propria formę primę ẽ traditio calicis & patene cum hostia, & vino, & verbis, accipe potestatem celebrandi & c. Secũdę formæ est impositio man⁹ episcopi super caput cum verbis, accipe spiritum sanctum, vt sic episcopus concorditer agat summo episcopo Christo, qui prius contulit potestatem apostolis conficiendi quam absoluendi, hæc ille. Et hoc credo verius quò ad primam materiam correspondentem primę formę. Sed quo ad secundam materiam correspondentem secundę formę quæ est manus impositio episcopi cũ illis verbis accipite, non credo, quia text. in capitul. vltimo, de sacra. non iteran. innuit, quòd manus impositio non est de substantia formę, quia si omissa fuerit non debet reiterari sed suppleri. Nec similiter præ dicta verba, accipite quia sunt quædam pastoralia quæ ipsa non habent, sed habent alia verba quando imponitur manus.

d Et ideo exprimitur] Rica. vbi supra dicit potestatẽ diaconi mediã esse inter potestatem subdiaconi & sacerdotis. Subdiaconus hẽt ptãtem tangẽdi vasa ministerij. Sacerdos consecrandi corpus & sanguinem Iesu Christi. Diaconus & si non habeat potestatem tangendi corpus Christi, habet tñ ptãtem portãdi, illud in patena, & dispensandi in calice sanguinẽ, & in hoc est principalis eius potestas, quia ergo ĩ cõsecratione ei⁹ hęc potest exprimi non põt per traditionẽ vasorũ tñ, nec p traditionẽ materiæ, nec decẽs esset q traderẽtur ei vasa cum sanguine & corpore, cũ sacerdoti non traditur corpus, & sanguis sed vinũ & hostia, ideo potestas diaconi cõfertur ĩ traditione euãgeliorum hęc ille. Datur. n. tunc ei ptãs legẽdi euãgeliũ in ecclesia qđ est eius actus secũdari⁹ ĩ quo icludiẽ pricipalis. s. dispensatio sacri sui Th.

e In manus epi impositiõe] Pro hoc facit illud, Actu, 7. vbi apostoli ordinauerunt septẽ diaconos per manuum impositionem, facit qa manus est organum organorum in qua principalis residet potestas operandi. Ri. tamen hoc non tenet, & placet.

f Alij dicunt vt Scotus] Cum Scotus concordat Ric.

Episcopatˀ verò ordo quo ad caracterē ſuſcipitur in vnctióe capitis ex chriſmate, ſed hoc non eſt verum per c. vnicum, [a] in principio de ſacra vnctione vbi dicit ſupplēdum quod eſt omiſſum. Imprimitur ergo ex impoſitione manuū epiſcoporū ſuper caput eius, vt poteſt elici ex c. epiſcopus, iuncta gl. 24. diſt. Nec ob. c. vlt. de ſacra. non iteram, quia loquit̄ de impoſitione quæ fit diacono, & ſacerdoti quæ non eſt de eſſentia. Pſalmiſtatˀ ſeu prima tonſura q̄ confertur cū ei capilli abſcindantur. [b]

7 Quæ ſunt neceſſaria in quolibet ordine? ℞. ꝙ vt colligo in diuerſitate doc. dicen. eſt q̄d omnia ſtatuta in paſtorali debent intelligi ita neceſſaria, quod ſi aliquid omittatur nihil fiat, & neceſſario totum ſit iterā. niſi omiſſa ſint de illis de quibus in iure eſt expſſum, ꝙ non ſunt de neceſſitate, vt vnctio, vt in d. c. vnico, de ſacra. Et manus impoſitio in ordinatione diaconi vel presbiteri. d. c. vlti. de ſacra non iteran. Et q̄dam orationes aliæ ab illis quæ dñr q̄ñ aliqua inſtrumenta traduntur. Et quędā alia fortè minima quæ ex ſe patent non eſſe de ſubſtantia ordinis, ſicut ꝙ ſit genuflexus, & ſimilia, quæ magis ſunt ad deuotioné excitandā. Item tempus, de tempo. or. c. ſanè. Itē ętas, di. 77. ſubdiaconus. Itē q̄d ab epo proprio recipiat & nō ſimul plures [c] accipiat c. dilectus, de tempo. or. & eo. tit. lib. 6. c. cum nullus. Item ꝙ a latino vel græco epo recipiat, de tē. or. c. q̄d translationi. Itē miſſa i minoribus ordinib. & huiuſmodi, ieiunium autem nō eſt de ſubſtantia.

8 Sed nunquid tactus corporalis inſtrumenti, ſit de ſubſtantia ordinis. Tho. in 4. diſt. 24. tenere videtur ꝙ ſic, & verius credo, quanuis alij dicant ꝙ ſolū porrectio inſtrumenti manus extenſio ſit de ſubſtantia. arg. l. q̄d meo. §. ſi per venditorem. ff. de acq. poſ. q̄a in ſacramentis requiritur tactus corporalis, vt patet in baptiſmo vnctióe & huiuſmodi, & hoc patet in paſtorali vbi dr̄. Accipe hoc vel illud. Secˀ dicūt q̄dam de impoſitione manuū, q̄a non req̄rit̄ tactus Sed Gof. & Ho. tenent ꝙ ſimiliter ē neceſſarius, per c. fi. [d] de ſacra. nō iterā. Ego teneo [e] ꝙ licèt in impoſitióe manuū non tangat, ꝙ non ſit aliquid ſupplēdum. Et ſimiliter i inſtrumētis in quib. caracter ex eorum traditione non imprimitur, ſed ſufficit porrectio licèt ſit melius tangere, ſecus in traditione inſtrumentorū ex qua caracter imprimitur.

9 Sed nunquid oportet tangat ambabus manibus. Item oīa puta patenam ſimul cū calice & huiuſmodi? ℞. ꝙ non credo, ſed ſufficit ſolùm tangat modicum q̄d alicuiˀ rei quæ nullum intermediū diſcontinuās habeat ad totum. ar. c. vnic. de cóſ. ec. li. 6.

10 Vtrum ſufficiat traditio euangelioru pro libro exorciſmorum, vel ſuperpellicium pro dalmatica, & huiuſmodi? Reſp. quod non, niſi in eodem libro contineren tur omnia ſimul, ſi tunc haberet intentionem tradendi illum librum, qui pertinet ad illum ordinem.

11 Quid ſi epſ fecit actˀ & aliˀ dicit verba vel econtrario? ℞. nihil valet, q̄a ſacramēta ſunt vnitatis quæ diuidi nō poſſunt, de conſe. diſt. 2. quia paſſus, & 34. q. 1. loquit̄. Fallit hoc in minorib. ordinib. vt dictū eſt.

Vtrum

Ric. vbi ſ. & dicit q̄a principalis actus vel poteſtas ſacerdotis reſpicit corpus Chriſti verū iō datur ab epiſcopo calix cū vino & patena, quia habet tranſubſtā tiare panem in corpus Chriſti, & vinum in ſanguinē eius. Actus ſecundarius eſt ligare & ſoluere fideles vt diſponantur ad dignā ſuſceptionē corporis Chri. Idē tenet J An. in c. fin. de ſacra non ite. quidā autem arguit ꝯ Scot. dicens ꝙ non ſunt duæ formæ partiales, q̄a eſſent duo caracteres &c. Ego miror ꝙ iſte nō viderit S. Th. 4. di. 24 ar. ſi. in rub. ad quartum. vbi dicit ꝙ dn̄s in cęna dedit poteſtatē quātùm ad principalem actum. ſ. q̄ñ dixit. Accipite & comedite hoc eſt corpus meū, hæc quotieſcūq; feceritis in meā com. fa. &c. Sed poſt reſurrectionem quantū ad actum ſecūdariū dixit. Accipite ſpm̄ ſanctū quæcunque &c. Non ob. id q̄d dr̄ ꝙ eſſent duo caracteres nec duo ordines, q̄a eſt vnus cum maiori poteſtate. Idem ſentit Roſe. ordo. 3. §. 3. licèt non via tur his verbis.

a Per c. vnicū] De vnctione epiſcopali, & quid ſignificet. Vide in d. c. vnico.

b Abſcindātur] De tonſura cleri corum. Vide Ricar. 4 diſt. 24. ar. 1. q. 5. per totum & ar. 2. q. 1.

c Et non ſimul plures] Vide ī. Ordo 2. & q̄ ibi dicam. Et ꝙ ſimul plures ordines non debeāt conferre. Vide in cap. dilectus, de tempo. ordi.

d Per ca. fi.] Ibi non probatur de tactu corporali, ſed ſolùm ꝙ manuum impoſitio ſi eſt omiſſa debet cautè ſuppleri &c.

e Ego teneo] quidam tenet cōtrarium & allegat Roſe. Sed fortè non vidit eam. Ordo 2. §. 1. q̄ recitat opiniones, & nihil dicit. Et verè non meret hoc dictum reprehenſionem, vt patet.

12 Vtrũ requiratur necessa rio expressio verborũ cum traditione instrumenti? ℞. ẽm In. in c. præsbiter de sa. non ite. ꝙ sic ita ꝙ si pars il lius ordinis sit dimissa a ca pite est inchoanda & bene qa materia cuiuslibet sacri est instri traditio, forma ve rò est expssio verborum. a

13 Quid si aliquid sit omis sum? ℞. ꝙ si omissum sit de necessitate seu substãtia or dinis sic totũ est iteradum. Si verò non sit nisi de bene esse, ~~vt esse~~, vt ea quæ non sũt de necessitate, sic i alia ordinatione est supplen. Et ab eodem qui prius ordi nauerat si potest & non ab alio, secundũ Ino. vbi s. nisi qñ primus non pt perfice re, nec añ suppletionẽ pot exequi ea quæ sunt illi⁹ or dinis, ar. 92. dis. solicitudo, hæc ex Inn. & Ho. & Gof. in d. c. præsbiter, nec pote rit talis suppletio fieri, nisi tempore debito ad ordina tiones tenendas, ar. præfa ti. c. solicitudo.

14 Sed quõ supplebitur qñ aliquid est omissum? ℞. si erat de substãtia vel dubiũ an sit de substantia secun dũ Ino. vbi supra totum re plicabitur. Si verò certum est ꝙ non erat de substan tia, tunc indut⁹ qñ ordines ~~dãtur veniet~~, & accipiet ꝙ est omissum solum. Propte rea qui non habuit imposi tionem manuũ secundùm Host. solummò eã accipiet qa secundũ eũ non est de substantia, vt dictũ est. Et si qs pbiter in sua ordinatio ne habuisset impositionem manuum, sed non fuissent dicta prædicta verba, acci pe spiritũ sanctum &c. sed alia ẽm aliqua pastoralia e piscorum, tunc nihil iterã. est vel supplen. b

15 Vtrũ i collatiõe ordinũ ꝯferaĩ gratia gratũ faciẽs? ℞ Ri. in 4. di. 24. ar. 4. q. 1. ꝙ sic, si suscipiatur dignẽ.

16 Vtrũ caracter vnius or dinis de necessitate presup ponat caracterẽ alterius or dinis? ℞. ꝙ non ẽm cõiter doc. c 3. di. 24. Sed quo ad executionẽ, sic de quo dic vt s. Irregularitas. 1. §. 36.

17 Vtrũ ordo liberet a for tuna seruili? ℞. ꝙ sic, d epa tus & sacerdotium, siue sit seruilis vel ascriptitia, vel curialis 54. di. seruus si sciẽ te, & ibi gl. fi.

ORDO II. a quo pt da ri. e ℞. ẽm Ho. in c. cũ ꝯtingat, de æta. & qua. & sequitur Pa. in c. quãto de consue. ꝙ prima tonsura q̃ clericatus dr̃ vel psalmista tus (quod idẽ sunt) pot da ri a quocunque sacerdote parrochiali suis subiectis. Et istud tenet Hug. Rai. Io. Inn. & ẽt Arch. nec nullus eps, de tẽp. or. li 6. Goff. te net ꝙ non potest. Et sic vi det habere vsus ecclesiæ Roma. Ego cũ Ioa. An. in d. c. cũ cõtingat, dico quod si habet supra laicũ quasi epi scopalẽ iurisdictionẽ pot. c. abbates de priui. li. 6. si non habet, sic non potest, & hoc sequitur d Anto. in d. c. cũ contingat Abbás verò si est præsbiter, & ab epo bñdi ct⁹ vel recusatus bñ dici, pt dare tres ordi nes minores. s. Clericatũ siue primã tõsurã Hostiariatũ & Lectoratũ i suo monasterio & suis monachis, seu illis q vt efficiãtur mo nachi illi⁹ accesserũt. Et ẽt secularib. orb. su p quibus hẽt quasi epalem iurisdictionẽ. Et ẽt in alio monasterio potest eos confer re, si est inuitatus ab eorũ Abbáte, & illius

mona-

a Expressio ver borũ] Et in d. c. fi. in fi. dr̃. Suspẽ sio autẽ manuũ dẽt fieri cũ ora tio super caput effunditur ordi nandi, hæc ibi.

b Est vel sup plen.] Et dum di citur in c. 1. de secra. non iterã. Quod omissum est caute supple ri debet, vult di cere ita fiat, vt a lijs defectus ille non innotescat, vnde potest di cere manum im ponẽdo vade & porte mihi talẽ librum, vt creda tur ꝙ ille manus impositio sit fa cta per illud prę ceptũ. Vel faciet in capella paucis vocatis ite Io. An. in d. c fi. in fi.

c Secundùm cõi ter doc.] Et pa tet hoc in c. soli citudo 32 di. & vide supra eo. § 24 & c. v. de cler. per sal. promo.

d Respõ. ꝙ sic] Idem Rose ór do 1. §. fina.

e A quo potest dari] Ricar. in 4. dist. 25. art. 1. q. 1. dicit ꝙ pote stas cõferendi or dines potest con uenire dupliciter, s. vel ex ordi natione vel ex generali seu spe ciali commissio nẽ hoc secundo modo conferre potest minores ordines vt epi scopus qui renũ ciauit episcopa tui vel Abbas &c. de quib⁹ hic in principi. & in §. fi. Sed primo modo potestas conferẽdi quen cunque ordinẽ solus eps obti nit, cuius causa est institutio diui na, & ratio est ad hoc congrue, si cut ad solum pri cipẽ pertinet nõ tantum ordinare viros bellatores exercitu sed etiã duces exercitus sic ad episcopos qui sunt in eccle sie pricipes ñ tñ ꝑtinet homines ordinare ad exer cendum se ꝯ infi deles persequu tores audacter ꝯ fitendo ẽpi fi de, quod sit per sacrementum cõ firmationis, sed ~~ẽt ad ipsos solos~~ ꝑtinet duces ec clesiastici exerci tus constituere ꝑ quod faciunt sa cramentum sor dinis conferẽdo &c. Nam vt dicit Ric. di. 5. quarti. Ordinati admini strandum sacra mẽta ad hoc sũt deputati, vt sunt duces aliorum hęc ille. Et scoti S. Bo ibi. in 4 di. 25 ar. 1. & q. Ad dens illam et in stitutionem diui nã, quia duo fue runt genera apo stolorum, s. duo decim, Et 72. il lis. 12. maiores sunt, qui repre sentantur ab epi scopis. c in nouo 21. di. Et illis so lis fuit ptãs ordi nandi collata, vt patet de Stepha-

monasteriũ sit exemptum. Al às non arg.69. d.. vt in glo. in sum. & in c. 1. hoc sequitur Host. & d. Anc. in d.c. cum contingat, de hoc nota. c. abbates, in gloss. in versi. tonsuram, de priuil. lib. 6. Episcopus verò potest dare omnes ordines omnibus de sua diœcesi oriundis, aut qui insua diœcesi habent domicilium, vel beneficium. Aut de licentia episcopi cuius est subditus ordinandus, vel capituli sede vacante, Vel vicarij generalis episcopo in remotis agente. Vel sui prælati si sunt religiosi exẽpti, hæc nota. in c. cum nullus, de tempo. ordi. lib. 6.

1 Sed quid si sacerdos vel episcopus aut abbas ordinat aliquem non sibi subditum, vt supra dictum est? Respon. secundùm Innoc. in ca. 1. de supplen. negli. prælat. ꝙ nihilominus caracter confertur. arg. 9. q. 2. Lugdunensis. De pœna verò tam ordinantis quàm ordinati vide supra Irregularitas. 1. §. 32.

2 Verum Papa posit dare licentiam non episcopo conferẽdi ordines sacros? Respon. Innoc. in c. quanto, [a] de consue. quòd sic, dummodo ille cui datur talis licentia habeat ipsos ordines, quos alteri vult date, aliàs non.

3 Verum episcopus qui resignauit episcopatum, vel degradatus, hæreticus, aut excommunicatus est conferre possit ordines? ℞. secundùm Richard. in 4. distin. 25. ar. 1. quæstio. 2. & 3. Et S. Bonauẽ. ibidem, arg 1. quod si fuit legitimè episcopus ordinatus, & confert ordines, & caracter imprimitur, sed non executio, [b] & de hoc vide supra Irregularitas. 1. §. 30. & 31. mortaliter tamẽ peccant scienter in talibus ordinem suscipientes s̃m eundem Ric. vbi supra. Et similiter supradicti ordinãtes, nisi in casu de quo s. Irregularitas. 1. §. 31.

ORDO III. quibus potest dari? ℞. quòd omnibus masculis qui a iure non prohibentur ordinari. Mulieribus autẽ nullo modo potest dari, & si de facto [c] detur, nihil fit, quia caracterem non suscipiunt, vt nota. Richard. in 4. distinctio. 25. argu. 4. quæstio. 1. Nec obstat cap. presbiter, & c. mulieres. 32. distin. in quibus voca-

a C. quanto] Adde gl. ibidem in c. reseruata quæ dicit Papam non posse domandare laico vt ch ismet, sed benè sacerdoti habenti ordinem &c.

b Sed non executio] Dicit Pa in c. 1. de scisma. Aut gesta per scismaticum præcisum &c. sunt spiritualia aut tempora lia, primo casu aut sunt spũalia quę vltra gratiã habent executionem sacramenti vt est ordo, aut sunt spiritualia in quibus tñ cõfertur gratia, vt i sacramẽto corporis Chri, primo casu, aut sũt scismatici largiſmè, & tunc talia gesta tenent etiã quoad caracterẽ & quoad executionem, quia licet in peccato mortali existẽs sit suspẽsus quo ad se, non tamen quoad alios, vt in c. in de coha. cle. & mul. vnde gratia diuina, p quam confertur sacramentũ transit per illum tanquã per canale lapideũ, vñ peccatum sacerdotis nõ potest ista inficere, vt in c. vestra, de coha. cler. & muli. & idem de excommunicatis minori excõicatione, quia polluũt offerre, ex quo non sunt suspensi a collatiõe, c. si. celeb. de cler. excom. mini Si verò sunt scismatici largè, vt quia suspẽsi vel depositi, vel ẽt suut scismatici strictissimè, & tunc aut scienter quis recipit sacramenta ab eis, & citra formam ecclesiæ, & nihil recipit vnde etiam character non imprimitur. 1. quæstio. 1. Detrahe. & in c. 1. cum ibi no. de baptis. Si vero fuit seruata forma ecclesiæ, tunc imprimitur caracter, sed executio non confertur, quia ipsi non habent &c. Si verò ignoranter & probabilis erat ignorantia, tunc quamdiu est factum occultum confertur ordo & executio. Et sic cedit opinio veritati. Sed postquam hoc fuit patefactũ requiritur dispẽsatio ẽt si totus orbis esset inuolutus &c. Secundo casu, & tunc si ignoranter receperunt nõ est necessaria aliqua dispensatio, de quo vide supra Baptismus 5. § 12. & clericus. 8 per totum, vide per Pa.

c Et si de facto] Nõ est, quia sacramenta vim hẽt ex sua institutione. Christus aut hoc sacramentum instituit conferri tantũ masculis ñ mulierib[9] cuius fuit duplex ratio congrua Vna qꝛ ordini compet it offi iũ doctrinæ inquantũ omnis ordo ordinat ad præsbiteratum, cui hoc officium competit. 16. qõ. 1. Adijcimus Quod ẽt conueniat ordini diaconatus habetur in c perlectis. 25. di. & 93 di. in sancta, §. sacerdotis, sit principaliter officium Diaconi verò per delegationem Docere autẽ publicè mulieri non conuenit propter debilitatem intellectus, mutabilitatẽ affectus, quos defectus de communi lege notabilius patiuntur quàm viri Decet etiam doctorem habere viuacẽ intellectũ in veritatis cognitiõe, & stabilem affectũ in persistendo iñ eius concessione. Alia ratio est qꝛ ordo ordinatum constituit in aliquo gradu eminentiæ q aliquo mõ significari debet ex eminentia natura illius qui ordinat. Mulier verè respectu viri subiectionẽ hẽt, quia mulierũ sexus naturaliter imꝑfectus est in respectu sexus virilis. Has duas rationes extrahere possumus ex dictis primæ Thimot. 2. distinct Mulier in silentio dicat cum omni subiectione, docere autem mulierẽ nõ permitto, neque dominari in virum. Hic Rich. in 4 dist. 25 argu 4 quæst. 1. Et S. Bonauen. ibidem, articulo secundo quæst. 1. Nec valet illud de Delbora, quæ iudicauit populum Iudic. quarto. Quia illa potestas fuit tempo-

ralis

ralis non spiritualis. Et vide de his mulieribus præcellentibus in ca. dilecti, de arbi.

a Diaconissam] Idest Abbatissam, dicit glo. Et glo. in ver. ordinari, declarat quod illa erat quædam benedictio quæ fundebatur super eam, ex qua consequebatur aliquod officium spirituale forte legendi homelias vel euangelium ad matutinas. Et sic non ordinabatur. Quod autem mulier non possit dicere habetur in ca. mulier. 23. distin.

b Ab ordine] Scot in 4. di. 25. quæsti. 1 solutione secundi argumenti principalis, dicit quod in Græcia potest esse vxor presbyteri, vel etiam diaconus per dicit vna bona matrona viduaalia perfecta inter alias mulieres, vel tertio per dici abbatissa, de his autem quæ fœminis prohibentur vide in Fœmina.

c Tenere quod sic] Idem tenet S. Bona in 4. di. 25. art. 1. q. 2. Sed bene dicit ipse cum Ric. ibidem quod vsus rationis in suscipiente ordinem aliquando requiritur de necessitate, vt similiter in eo, sacerdote, & recipiente sacramentum ordinis, qa sicut in matrimonio nisi nihil fit præter consensum suscipientis, sic in sacris ordinibus suscipienti bus maximè in eis, qui contrahunt matrimonium spirituale cum ecclesia sua. Aliquando requiritur de honestate, vt in suscipientibus ordines minores. Nam & si aliquando ordinentur ii,

li qui vsu carent rationis, propter aliquam euidentem vtilitatem, non tamen passim fieri debet. Quandoquidem ex tali ordinatione infantium ad beneficia icclesiastica resultet contemptus canonum, scandalum hominum, & periculum animarum quæ noc.

tur presbitera, & c. diaconissam a 27. q. 1. & c. sacratas 23. dist. quia non est ab ordine b sed a prælatione. dicuntur abbatissa, diaconissa, & a viro presbitero dicitur presbitera, vel a viduitate, & sacratæ dicuntur a voto ex quo se Deo consecrarunt. Quidam tamen dicunt quod nec etiam illi qui non habent vsum rationis sunt capaces, vt no. Ricar. vbi s. q. 2. Sed de hoc valde dubitatur. si daretur an susciperet characterem, & potius tenere quod sic, c ar. c. christianam, & c. si vester. 1. q. 1. & quod notatur in c. nullus, in ver. infanti, de te. or. li. 6.

1 Sed qui sunt qui prohibentur ordinari? Rx. primò illi qui non habent debitam ætatem, & quæ sit respectu cuiusli bet ordinis. Vide s. Aetas.

2 Secundò illiterati, vt in c. nullus eps, de temp. ordi. lib. 6. Verum autem susciperet characterem si ordinetur, dic quod sic, ar. c. veniens de pres. bit. non bap. Et de hoc vide Clericus, 2. S. 1. & 2. scilicet de literatura.

3 Tertiò criminosi vel existentes in mortali non debent promoueri de tép. ordi. c. ex tenore cum multis, & ibi gl. d. c. ad aures, & si notoria sunt crimina mortalia, pec caret mortaliter eos ordinans, alias non, vt no. in c. quæsitum, de temp. ordi. Ipse tamen qui suscipit peccet mortaliter, siue sit publicum siue secretum. Et quotiescumque exhibet se vt ministrum eccle siæ, peccat mortaliter, & toties quoties huiusmodi actum facit. Vbi quod tangit res sacras quasi ex officio suo peccat mortaliter, secus si ex necessitate, & sic quilibet laicus facere pot secundum Tho. d in 4. dist. 24 facit ad hoc cap. multi 40. dist.

4 Sed nunquid sufficit contritio? Rx. licet sit diuersa opinio, nihilominus ego credo verius fore quod sufficit (excepto quando vult dicere missam) de quo dic vt supra. Eucharistia. 2. S. 5.

5 Quartò bigami, vt in c. acutius. 26. dist. & de bigamis per totum, de quo vide supra. Bigamia.

6 Quintò solenniter pœnitentes 50. dist. c. ex pœnitentibus, de quo vide pnia. S. 5.

7 Sexto neophiti 48. di. S. prohibentur, & c. quoniam, & rō ponitur ibidem c. sicut.

8 Septimò curiales, e qui propter aliquod officium curiæ sunt obligati. 51. dist. c. 1. 2. & 3. 54 dist. legem. absoluti verò a curia non prohibentur 61. dist. ouus, nisi alias sint infames vel irregulares, vt in dictis iuribus.

9 Octauo, ratiociniis obligati, de quibus dic vt infra. Ratiocinia S. 1.

10 Nonò serui, de illis dic infra seruitus S. & 4.

d Secundum Th.] Qui ait quod est de iure naturali. vt vt hō mundus sit de pertractet, intellige nisi esset contritus Idem Ros. Ordinat. 1. in prin. & S. 1. vide q. 5. notanti. Cōfessio. 4 S. 1.

e Curiales] Qui dicantur curiales, vide Ros. Ordinandus. S. 1. vbi latè cum seq. Et vide s. Curialis.

f Sed ad prælationem] Intellige extra religionem, vt innuere vñr iura, & Ric. in 4. dist. 25. ar. 4. q. 3. vbi in fi. sic ait. Non tamen possent talis curatus. poni parochianus, vbi et dicit quod defectus natalium non impedit alicuius ordinis susceptionem de facto. Alias. ne per dispensationem non permittetentur ministrare, nisi iterum ordinarentur. Impedit tamen ordinis susceptionem de iure. Iura. n. tales prohibent ordinari, tum propter sacramenti reuerentiam, tum quia ille qui ordinatur constituitur in aliquo eminenti gradu,

11 Decimo, corpore viciati. Habes de hoc supra. Corpore viciatus S. 1.

12 Vndecimò, illegitimè nati, & quis dicatur illegitimus, vide filius

13 Verum illegitimus intrans religionem possit promoueri? Rx. quod sic, de iure cōi secundum Ho. in c. 1. & Ber. in c. fi. de fil. presbi. Sed ad plationem. f

non

nō pōt sine dispēsatione papę. de fi. ꝑsbi. c. is qui, lib. 6.

14 Quid si nō itrat religionē Vide supra. Irregulari. 1. §. 52.

15 Vtrum dispensatio cū illegitimo vt ad clericatū vel ad ordines promoueatur, debeat intel igi de omnib. ordinib. Vide supra. Clericus. 1. § 3.

16 Duodecimò. Peregrini & ignoti ordinari non debent. Peregrini sunt qui nō sunt oriundi de episcopatu, vel non habent ibi domicilium aut beneficiū, vt in c. cū nullus, de ęta. & qa ordi. lib. 6. Ignoti sunt quorū origo & vita & regularitas non est nota epō. 24 di. c. qñ, & 2. q. 7. quę ten. non peregrini ordinari non debent, nisi habeant literas autēticas, vt infra. Peregrin⁹. §. 3. similiter ignoti nisi pri⁹ examinatione ꝓuia cognoscunt, vt dictis iuribus.

17 Tertiodecimo. Infames & de hoc vide supra. Infamia. §. 3.

18 Quartodecimò, omnes irregulares, & qui sint. Vide supra. Irregularitas. 1.

19 Quintodecimo. Oēs suspensi aut interdicti, vel excōicati, & de istis habes. supra. Interdictum. 5. §. 1. facit enim in arg. Et interdictum. 1. § 11. & j. Suspēsio. 1.

20 Sextodecimo Oēs ordinati in diaconos vel subdiaconos a Papa non possunt sine eius licentia ab alio ordinari ad supiores ordines c. cū in distribuendis, de tē. or. & in c. filium. 1. q. 1.

21 Decimoseptimò, Hermofroditus. 36. di. ca. illiteratos, in ver. aliqua parte corporis viciatos, & 49. di. c. fi. facit in arg. vide s̄. Hermofroditus. §. pe. & si ordinetur non suscipit caractērē, nisi pręualeat sexus virilis, ſm gl. in §. item Hermofroditus 4. q. 3. si ęqualis esset nō susciperet ſm Rod.

22 Decimooctauò cōiugati, nisi velit religionē intrare, vel ad sacros ordines ꝓmoueri, c. fi. de tē. or. li. 6. d̄ quo dic vt Mſmōrū. 4. §. 8.

23 Sed quid si eṗs ordinat aliquē ꝑſatorū? ℞. ꝙ mortaliter peccat a ſm Tho. in 4. di. 24. nisi cum eis dispensaret in casib⁹ in qbus pōt. Et vltra hoc si ordinat infantē nisi religionē itraret, aut coniugatum nisi velit ad sacros ordines ꝓmoueri, vel religionē intrare. vel illiteratum, suspensus est ꝑ annum a collatione clericalis tonsurę, 5. nota. in c. eos; & c. nullus, de tē. ordi. li. 6.

24 Vtrū prælat⁹ possit cogere clericū ad ordines suscipiendos? Respon. ſm cōiter doct in cap. q̄ris, de ęta. & quali. ꝙ si habet beneficium potest cogere, nisi legitimè excusetur, de quo vide ib. dē. Si verò nō habet beneficiū ecclesiasticū, non potest cogere, & ordinās inuitū b qui non est beneficiatus est suspēsus a celebratione missę per annum & debet deponi. 74. d. c. 1. & 2. c

25 Vtrū coactè ordinat⁹ suscipiat caractērē? ℞. qđ si coactio sit cōditionalis puta vt euadat mortē sic suscipi', arti. c. vbi ista didicisti. 93. dist. & c. de iudæis. 45. di. & c. qđ quidā. 1. q. 1. qa voluntas est 15. q. 1. merito, sed si coactio sit absoluta, puta qa ꝑ vi ordinatur, sic non suscipit caracterem, facit c. maiores, in fi. de baptis.

26 Sed nunqđ talis ordinat⁹ metu ɔditionali teneaẽ cōtinere? ℞. qđ nō, si met⁹ talis fuit qui potuit cadere i cōstantē virū, ꝑ c. ꝑlatū de his q̄ vi me & i c. ad aures, q. i... tas ē res voti nō ꝑcepti. c. ileyn... 32. q. 1.

ORDO IIII. quo tpē debet dari? ℞. ꝙ prima tonsura pō. dari omni tpo

ꝓeminētia nō conuenit illegitimis natis, eo ꝙ eorum claritatis fatione turpitudinis siue originis in conspectu hi minū offuscatur, tū ꝑ detestationem criminis parentū, tum qa tales plusquam alij vt in plurib⁹ solent esse malè morigerati, eo quod a parentibus nō ita sollicitè sicut legitimè nati instruūtur, ꝑ dispensationē tamen nisi pater nę incontinētię imitatores fuerint possunt promoueri licitè. Et tāto difficilior ē dispensatio, quāto turpior est eorum origo. Et cū talib⁹ vt possint habere & obtinere dignitates, & personat⁹ & alia beneficia curam animarum habētia, dispensatio ab apostolica sede requiritur, de fil presbi. c. 1. & fi. Et si religionē intrauerit, quamuis postquam in religione profes si sint possint sine speciali dispēsatione ad ordines oēs ꝓmoueri secundū glo. in d. c. fi. Et tu vide tex. cum his quę ibi leguntur. & no. in c. cū in cūctis de elect. & c. consuluit, de ser. non ordin. 35. q. 3. de incestis.

a Mortaliter peccat] Adde Rolettus Ordinator. §. 4. secundū Thomam alleg. rationem, quia s. infidelis est domino suo cū hoc vergat in detrimentum ecclesię & honoris diuini. Et sic non possunt tot boni inuenire ministri, melius est habere paucos bonos q̄ multos malos c. tales. 23. dist.

b Et ordinans inuitum] Inuitus dicitur ille qui aliquo indicio ñ tamen voce volūtatem ostendit. Sed reclamans dicitur voce vel signo. 1. dist. Si qs Diaconus, vt ff. de ser. vrba. præ. d. l. inuitum. Nō solū ergo qui ordinat inuitū, sed & reclamantem incurrit pęnam, vide j. Suspēsio. § 4.

c C. 1. & 2] vide glo. in sum ibidē & gl. in d. c. q̄ris, & dicit. Qđ deus potest facere de nolente volentē ſm gl. in d. sum.

re ẽm Host & sequiẽ d.An. in c.consultationi, de tempo.ordin. Minores ordines potest Episcopus quilibet in diebus dominicis, & alijs festiuis dieb' dare vni vel duobus & non plurib' ẽm Host.in c. de eo. de tẽ. ordi.vbi tex.est, sed Inn. & Gost. [a] ibidem tenet quòd etiam in pluribus quã duobus potest dare, dummodo nõ videatur ordinationem generalem facere, Sed opi. Host. cũ inhæreat literæ ẽ tutior, quia in re dubia tutius est seruire verbis ædicti.l.1.§. si is. [b] ff.de exer. ac. Papa communiter subdiaconatum in omnibus dominicis dieb.& alijs festis præcipuis, dist.75.ca. vlti. [c] & Host.dicit in d. c. de eo.quod oẽs ordines & omni tempore potest conferre Papa, arg.c.ad honorem, [d] de aut.& vsu pal.

1 Sed nũqd potest episcopus dare quatuor ordines minores in alijs festis quã de quibus in c.si.đ ferijs? ℞ d.Ant.in d.c. de eo recitat quosdam tenere quòd sic, & quosdam quòd non; sed solum in illis festis in quib. virgines consecrari possunt, & Host.dicit hoc esse tutius, tex.tamen dicit in d.c.đ eo dñicis & alijs dieb festiuis.

2 Vtrum Abbates similiter posint dare quatuor ordines prædictis diebus, dominicis, vel festiuis sicut episcopi d.An.in d.c. de eo, & in c.cũ contingat, de ęta.& qualit.tenet quòd sic, immo ẽm Host.videtur quòd potius his diebus debeant dare q̃ in quatuor temporib. nè videantur generalem ordinationem facere, & placer. Alij ordines debent dari ab episcopis tantùm in sex temporibus anni.s.in sabbatis quatuor temporum anni. Et in sabbato mediæ hebdomadæ quadragesimæ, in quo cantatur omnes sitientes. Et in sabbato sãcto.75.di.per totum, & de temp ordi.per totum, maximè, d.c.de eo.

a Sed Innoc. & Gost.] Gloss. in d. c. de eo. Idem tenet. Et sic videtur transire Rose.ordo.2.§.4 i fi.
b L.1 §.si is] Bal. in l. 1. de contti. 6. column. dicit q̃ vbi habemus verborũ sonum nõ egemus interprete, & l. ea. quæ circa principiũ. C. quemodo & q̃n iudex dicit q̃ nox ementis euidentissimum argumentũ. Tñ ad huc nõ est reprobanda opi. In cũ sequacibus maximè post factum.
c Ca vlti.] Nihil pro facto facit illud.capitu. sed capit.pe ibi dẽ melius facit.
d Arg.c.adhonorẽ] Quia pallio semp seu quolibet tpe vti põt.
e Ca.si Romanorum] & c. qa circa, de priuil. nisi consuetudo repugnaret quæ scandalũ gñaret.

3 Sed nũquid tẽpus est de substãtia ordinũ? ℞.q̃ nõ, c.sanè, đ tẽ.or.gl.in c.1.75.di.

4 Quæ pœna conferentis & suscipientis ordines ex.præfata tempora. & qs poterit dispẽsare, vide supra. Irregularitas.1.§.3 c.

5 Vtrum posint conferri post prandiũ? ℞. q̃ non, tñ si conferuntur, tenent ẽm Hug.75.dist.ordinationes, el 1. & Ber. & Lan.lo & Host.in d.c.de eo.Ray.verò ponit ieiunium ordinantis & ordinanti inter illa quæ sunt in dubio, an sint de substãtia, vel ne, & ꝓpterea tenet q̃ totum sit reiterãdum, quia non dr̃ reiteratum quod nescit factum, c.veniens, de presbi. nõ bapt. & de conse.dist.1.solennitates, contrarium tamen credo verius in minorib. ordinib.ꝓ no.in c.literas, de tẽpo ordi.& 75. dist. q̃ a partibus in quibus missa non est de necessitate, sed in maioribus dicerem cum Ray. cum missa sit de substantia, vt no.d. An. in d.c.literas, vide infra. Ordo vlti. in prin.

ORDO V. vbi debet conferri? ℞. q̃ in ecclesia episcopali, arg.78. dist.c. 1.in ver.accedam in ecclesia, sed de consuetudine dant vbi volunt. 75. dist. in palea incip.quando, & est c.pe.

ORDO VI. quo ordine debet accipi? ℞ quod gradatim incipiendo ab infimo ascendendo vsque ad supremum, s. prima tonsura seu psalmistatus, hostiariatus, lectoratus, exorcistatus, accolitat', subdiaconatus, diaconatus, præsbiteratus, & episcopatus, 5 ç.di.si officia.77.di.c.1. scilicet si meretur, vt ibi.

1 Quid si qs vno vel pluribus ꝑtermissis ad supiorẽ ordines, vide s̄ Irreg §. 36.

2 Quot ordines possunt simul cõferri? ℞. Inn Ho.in c.de eo, de temp.ord. tenent q̃ prima tonsura & quatuor minores nõ possunt dari vna die per c.literas, & per c.dilectus, e.ti.& i isto c.de eo nihil dicitur de psalmistatu, & hoc sequitur domi. Anto.in d.c.de eo, glo.tamen in d. c.de eo tenet q̃ omnes minores simul vna die possunt cõferri, & Gof. facit pro ea.tex.in d.c.de eo, vbi dicit minores ordines, & sic omnes minores.19.distin.Si Romanorum. [e] Ego seruarem consuetudinem in hoc, sed vbi non apparet de consuetudine, tunc tenerẽ opinionem Hostien.& Innoc. quę videtur verior quia, d.c.de eo, superi' expresserat so-

lùm

a Pro eodem die] Fictione canonica dicit tex. & gloss. ait etiã sine fictione loquendo de die naturali. Gene. 1. factum est vespe & mane dies vnus. Et si episcopus non potuit pfice re ordinationem sabbato die dñi co perficiet côti nuato ieiunio secundũ glo. in d. c. literas. Et sic loquitur. c. q a par rib. 75. dist.
b Fallit hoc secũdũ glo.] Quę etiá plus dicit q in die dñico in mane potest ordinari sacerdos & hora tertiarum consecrari in episcopum &c.
c De substãtia] ego credo verã opinionẽ istã ante factũ, sed post factũ tenerẽ glo. in d. §. super eo, quia diuersa sunt cõsecratio, & missa tñ non debet omitti qa ecclesia sic ordinauit pp reuerentiam sanctorũ, & vide ibi Pan. docto.
d Quod limito verũ] Bernar. in d. c. sup eo, dicit semel se fuisse interrogatũ vtrum vnus posset dicere missam, & alter cõsecrare. Et se respõdisse hoc fieri nõ debere, qa ẽ ꝯ ordinationem ecclesię.
e Volunt susci pere] Vt subdiacon^9 manipulũ. Diaconus stolã, sacerdos casulã cũ cæteris indumẽtis, s. sindonẽ, amictum, tunicellas.

lum de quatuor minorib^9, & postea addidit minores, & ideo ista indiffinita restringenda est ad supra expressa, facit. l. pomponius, princi. ff. de procuta. vnus ãt sacer ordo cũ prędictis minorib. vel duo sacri ordines eadem die vni personæ conferri non possunt, nec in hoc dispẽsari potest, nisi per Papam, vt nota. Innocen. & Hostien. in c. dilectus, de tẽpo. ord. sed conferri debent singuli per se & per certa interstitia tẽporum. 77. dist. in singulis, & c. quicunq;, vñ licet aliqs ordinator continuaret ieiuniũ vsque ad dominicã de mane, & ordinãdus, non tamen posset qui in sabbato vnum susceperat aliũ die dominico recipere, qa censetur pro eodẽ die, ^a c. literas, de tẽp. ordi. Fallit hoc ẽm Glo. ^b in c. q a patrib^9, 75. di. in episcopo q in sabbato potest in sacerdotẽ ordinari, & in dominico in episcopum consecrari.

3 Quæ pœna cõferẽtis ordines contra præfactã formã. s. duos sacros vno die vel minores cũ vno sacro? ℞. ẽm Ber. in c. dilectus, de tẽpo. ordi. q suspensus ẽ a potestate ordinãdi, donec p Papam cum eo dispensetur. Sed d. Ant. in c. literas eodẽ tit. dicit q non est suspẽsus sed suspendend^9 ab ordinibus dandis sic collatis, sed ordinatus bene est suspẽsus ipso facto, & a solo Papa põt absolui, in d. c. literas. in fin. de quo vide supra. Irregularitas. 1. §. 13.

ORDO VII. quomodo debet ꝯferri? Res. Quod primo debet præcedere scrutinium siue examinatio p Archidiaconum de iure cõmuni, de officio Archi. ad hoc, & c. ve nostrũ, & de ele. c. nihil est §. episcopi. l. de vita, moribus, & qualitatibus, & cęteris q̃ requiruntur inordinato. s. q nullum impedimentum de suprascriptis habeat. Itẽ q sit sobrius, non ebriosus 15. disti. ca. vnũ orarium, loquitur tñ de episcopo, & 44 p totum. Item prudens. 36. dist. vsque ad 40. dist. Item ornatus virtutibus. 40. distinct. vsq; ad 42. Item castus. 43. dist. est principium pudicus. 26. distin. vsq; ad 35. Item hospitalis. 42. distin. per totum. 86. dist. c. non satis, & c. paschæ, non litigosus. 46. dist. 99. dist. 86. dist. peruenit non cupidus. 47. & d. c. peruenit, & dist. 88. per totum. Item domui suę bene præsidens. 47. dist. c. sicut hi. §. necesse. 89. distinct. Item ieiunus. 75. dist. q a patribus. Secundo debet missa celebrari ab eo qui vult ordinare. Vnde aliqui, vt Ray. tenet q si missa omittatur nihil fit totum iteran. est. Hugo tamen & Ioan. 75. disti. in c. ordinationes, el 1. & Ber. in c. q sicut. §. super eo, in gl. 1. de elect. tenẽt. q nõ est de necessitate qđ credo verũ in minoribus, secus in sacris, qa est de substantia ^c vt s. ordo 4. §. 5. Fallit in prima tonsura quæ cõmuniter hodie sine missa daẽ, & si vnus dicit missam alius consecret, nihilomin^9 tenet ordo, vt dicit Bernar. & Hug. vbi s. licet fieri nõ debeat. Qđ limito verũ ^d in minoribus sed non in sacris. Tertiò debent habere ordinandi indumenta pertinentia ad ordinẽ quẽ volũt ^e suscipere. Quarto qđ ordinãs in quocũq; ordine seruet ritũ pastoralis, maximè circa porrectionẽ instrumentorũ in quibus character confertur, dicendo verba conuenientia & faciendo, vt ordinandi tangant corporali tactu p maiori cautela, & nihil omittat de ordinatis in pastorali, qa (vt dixi) excepto loco, & tẽpore, ætate, vnctione, impositione manuũ, tactu, corporali, ieiuniu, missa in minorib^9, & q sit ꝓprius episcopus vel non, & orationibus aliqbus quę non dicunẽ cum aliquorum corporaliũ traditione, omnia alia ab istis creduntur ita de necessitate, q si aliquid omittaẽ, cõiter teneẽ q nihil fit, & totum est iterandũ ẽm aliquos, licet (vt dixi) teneãt Theo. q in aliquib. ꝯferẽ character, & sic ẽm cos

si

a Damnabile est ſm Augu.] Hoc probatur Matth. 5. Qui uiderit mulierem ad concupiſcendã eam, &c. & facie.c.nec ſolo,&c. Qui uiderit. 32.q 5.

b Similiter ſi fit] Si conſtituatur ibi finis, etiam ſi non fieret ornatus ad prouocandos alios ad libidinem, eſſet indubitanter peccatum mortale. Et concord. Roſ. ubi ſ. §. 2. Adde Alexan. 2. parte.q. 37. arg. 52. Qui concordat per omnia cum his quæ hic dicuntur.

c Quæ ſit mortalis] Non mihi uidetur hoc procedere. Et ex intentione bona quòd poſſint ſe ornare cum nulla ſubeſt cauſa, vnde ſi quis ornat ſe ex ſola, cõplacentia voluntatis ſine rationabili cauſa, in hoc ipſo videtur naturæ contrariari, & iniuriari creatori, vnde Boe. lib. 2. proſa. 5. de conſo. dicit. Sic rerum verſa condicio eſt, vt diuinum merito rationis animal, non aliter ſibi ſplẽdere, niſi inanimate ſuppellectilis poſſeſſione videat.

prima intẽtio ornatus, & ſi fit ad prouocandũ alios ad libidinẽ, ſic eſt mortale peccatum, quia non ſolum concupiſcere, ſed velle cõcupiſci extra ſtatũ matrimonij damnabile eſt ſm Auguſt.[a] ſimiliter ſi fit [b] propter elationem, vanagloriam, & ſuperbiã quę ſit mortalis,[c] & quando ſit, vide Superbia & Vanagloria.

2 Sed nunquid mulier inupta poſſit ſe ornare, ut placeat alicui uiro. ℞. ꝙ licèt qdã indiſtinctè teneãt ꝙ nõ per dictum Apoſto. 1. Cor. 7. cum dicit mulier quę nupta eſt &c. Tu tamen tene illud nupta accipi quãtũ, uel ad rem uel intentionem. Et ideo illa mulier quę intẽdit nubere, ut placeat alicui ꝓ uxore, ſi ſe ornat nõ habet prauã intẽtionẽ, ſed bene illa quę cũ non intendat nubere, uel nõ poteſt cum aliquo quęrit ei placere & in hoc cõcor. doct. cõiter. Alexan.[d] & S.Th.[e] 2.2.q. 169. ar. 2. facit. nõ ſatis. 86. diſtin. & do. Lu. 11. & Mat. 6. Si oculus tuus ſimplex fuerit &c. i. ſi intẽtio tua recta uel nequã fuerit op⁹ indifferens, erit rectũ uel neq̃.

3 Secundũ ꝙ requirit ĩ ornatu eſt honeſtas, nihil enĩ inhoneſtũ poteſt eſſe licitũ.[f] Vnde ſicut ſine iuſtitia nemo ingredit regnũ dei, ita ſine honeſtate quæ eſt una de partibus eius eſſẽtia lib. I. iuſtitia. S. iuris præcepta ff. de iuſt. & iu. & propterea Pau. ad Gal. 5. ponit impudicitiã unũ de excludẽtibus a regno Dei. Directè autem habet inhoneſtatẽ ille ornat⁹ ex quo mulieres[g] vel uiri oſtẽdunt loca impudica, & licet uiri nõ oſtendãt nudę, ſufficit ad impudicitiã taliter eorũ formã oſtendere ꝙ ſm rationẽ rectam impudicitiã oſtendunt. Sicut faciũt qui ueſtimẽta ita breuia portãt ꝙ oĩa ſigna virilis mẽbri [h] apparẽt. Similiter cõtinet ĩpudicitiã ꝙ mulier inferiora & ſi veſtimenta, ſine inhoneſta, & vana quomodo lingua pudicitiam proſtitre poteſt.

d Alexan.] Sic dicit vbi ſupra. Alius debet eſſe ornatus virginum, alius coniugatorum. In virginib. n. debet eſſe ornatus ſimplex, & non pretio ſui, ſicut dicit Hiero. Quæ neſciat eſſe pulchra, q̃ negligat formæ bonum, & procedẽs ad publicum non pedes aut colla denudet, nec pallio reuelato ceruicem aperiat, ſed quæ celet faciendum virgo enim dum virgo eſt, cogitet quæ ſunt Dei, cum autem coniugata eſt, cogitet quomodo placeat viro per Deum. Si verò ſit virgo nubilis aliquatenus plus habere debet ornatus, qui tamẽ nõ prouocet ad libidinem, ſed in ſe habeat decenciam muliebrem, hæc ille, vide Roſ. vbi. ſ. §. 12. in princ.

Et alia quidem ſuis rebus contenta ſunt, vos autem Deo mente conſimiles, ab rebus infimis excellentis naturæ ornamenta capitis, nec intelligitis quantam conditori veſtro faciatis iniuriam. Item hoc ipſum videtur contrariari uirtuti & ſequi vitia, vnde Grego. Omel. 24 ait. Sunt nonnulli q cultum precioſum veſtrum putant non eſſe peccatum. Sed ſi culpa non eſſet, nequaquam ſermo Dei tam vigilanter exprimeret. Quod diues qui torquebaẽ apud inferos biſſo & purpura indutus fuiſſet. Nemo quippe veſtimenta præcipua niſi ob inanẽ gloriam quærit, valet vt cæteris honorabilior eſſe videatur. Res ipſa teſtatur. quia nemo vult ibĩ pretioſis veſtibus indui, vbi ab alijs non poſſit videri. Quam culpam poſſumus melius ex diuerſo colligere, quia ſi adiectio vilis veſtimenti virtus non eſſet, Euangeliſta de Ioanne non dicret⁹ Marci. c. Indutus pilis camelorum. Et nota ꝙ licet intentio ſit in differens tamen adhuc talia ornamenta ſunt illicita Dicit S. Thoma. ſuper epiſtolas Paul. ad Thimo. Ornatus enim prouocat, non intentio. Et Lactan 3. diſtin. inſtit. c. 5. inquit, nihil intereſt quo animo facias, quod feciſſe vitioſum eſt quia facta cernuntur animus non videtur, hæc igitur, unde aſpicitur ornamentum non intentio & per exteriora cog noſcitur.

e Et S.Thom.] Dicit. Quod muliebris cultus de ſe viros ad laſciuiam prouocat. Prouerb. 8. Mulier occurrit illi ornatu meretricio præparata ad capiendas animas.

f Poteſt eſſe licitum] L. filius. ff. de condi inſtit. vbi ſic dicitur. Quæ facta lædunt pietatem verecundiam noſtram, & vt generaliter dixerim quæ contra bonos mores fiunt nec facere nos poſſe credendum eſt.

g Ex quo mulieres] Videtur enim ordi natiue moralari, argum. tex. in c. adulterii. 3. q 7 Roſe. ubi ſ § 13. idem & concludit di. Tales dico peccare mortaliter. Quia ſunt occaſio efficax ad ruinam uirorum, & ſic loquitur &c.

h Virilis mẽbri] Roſe. §. 14 limitat hoc ꝙ peccant mortaliter ſi habent deprauatam intentionem, aliter non credit eos peccare mortaliter, qm alias totus mundus eſſet in ſtatu damnationis, cum portentur

lieres taliter vestiméta aperiãt ꝙ pectus, & mãmilas ostẽdant. Vñ tales non audeo excusare a mortali qñ notabiliter ĩ hoc excedũt. Excusatẽ bene viros qñ tali habitu vterenẽ ex aliqua necessitate, puta ęquitãdo & corã talibus qui non habẽt prouocari ad lasciuiã, sicut cum iuuenes ludunt in diploide simul & huiusmodi, & idẽ dico de mulierib. in domo corã viris suis aut alijs mulierib aliter nõ. Nec valet quod sic ẽ ꝯsuetum, qa corruptela est. l. ꝙ nõ ratione. ff. de le. q̃ poti⁹ auget peccatũ c. fi. de ꝯsue. Similiter ſm aliquos videẽ impudicum, quod mulier habeat caput discoopertũ. Sed Aug. in epistola ad Possidoniũ videẽ tenere, ꝙ hoc sit verũ quò ad decẽtiã nõ necessitatẽ. Inqt eñ capillos nudare fęminas quas, & caput velare Apostolus iubet nec maritatas decet, hæc ille. Et gl. sup illud. 1. Corint. 11. Mulier velatũ hr̃e debet caput, dicit ꝙ aliq excusant a peccato qñ hoc non faciunt ex vanitate, sed pp ꝓriam consuetudinẽ, & sic tene [a] quod cum hoc de se non sit impudicum, [b] excusat consuetudo, & hoc sequitur S.Thom. vbi supra. [c] scilicet in corpore, in fin.

4 Sed nunqd fucãtes se, seu colorantes se, aut alia figmẽta adhibẽtes, vt puta adulterinos crines, & huiusmodi faciant ꝯ honestatẽ, taliter quod peccent mortaliter. ℞. circa hoc ẽ diuersa opin. inter docto. S. Tho. vbi s̄. tenet quod huiusmodi fictiones non possunt eẽ sine peccato, nõ tamen semp est mortale. Sed solum quando sit propter lasciuiam vel in dei ꝯtemptũ. Alexan. in 4. parte sũmæ recitat quosdã tenere quòd si talia fiãt ad occultãdum defectum puta morpheã in facie vel nuditatem capitis, qa non videtur peccatũ mortale. Si verò fiant ad fingendã pulchritudinẽ maiorem, sic fore mortale peccatũ, ipse verò Alexan. dicit quod licèt hęc opin. sit humanior tamen tutius sibi videẽ dicere quod omnino sit peccatũ mortale, ad quod fa-

iste bragettæ saltem vestimentis apertis, nec etiam ſm eũ ostendit in eis forma virilis mẽbri, ex quo ibi ponuntur sublacla bursæ, & huiusmodi, sed hoc dictum quantũ sit irrationabile ostendi põt ex multis, primo. Quia negari non potest quin talis forma contineat impudicitiam, cũ ibi appareat membri virilis forma nõ magnitudinis aut paruitatis verè, sed ꝙ ibi sint genitalia membra, quasi in illa magnitudine exteriori, & dato ꝙ homines ibi ponant ea q̃ diximus, nihilominus non tollitur quin appareat illa deformitas immo eandẽ augẽt. Secundo qa habitus talis ẽ ꝓuocatiuus ad libidinem de se & non min⁹ q̃ apertura in pectore mulieres sint hominibus fragiliores. Tertio qa dicũt docto. habitum mulierum impudicitiã in se habẽtem esse reprobatõ ergo & iste. Quarto autorita te Hiero. hęc opi. refragatur aptè epistola. 65. Ad fabiolã circa fin. Bis inqt in Exo. legimus, ꝑcipiẽte domino, & Moise iussa faciẽte, octo vestiũ genera põtificis, in leuitico, de septẽ tantũ scriptum est. Et referẽ. Quomodo Moyses fratrem suum Aaron illis induerit, de solis femoralibus, hac arbitror causa quòd ad genitalia nostra, & verecunda lex non mittit manum, sed ipsi secretiora nostra & confusione digna tegere & velare debemus. Et conscientia puritatis ac feminũ Deo seruare, & infra. O quante virgines & quantorum sperata pudicitia in die iudicij dehonestabitur. Et quantorum infamata pudicitia a Deo iudice coronabitur. Ipsi igitur assumamus fęminalia, ipsi nostra verecunda operiamus non quæramus alienos oculos. Ita tegantur genitalia, vt nullorum oculis pateant ne quando intramus sancta sanctorum si qua apparuerit turpitudo morte moriamur, hęc ille. Quintò quia non refert. Quid ex æquiualentibus fiat. i. de quibus. ff de legi. c. existimant. 11. q. 3. Quid enim interest virilia ostendere nuda, & ita cooperta, sed tamen inhonestissima & deformia. Pro facto nihil, nec vltimo valet ꝯsuetudo qa corruptela vt hic dicitur, nec sequiẽ quia totus mundus esset damnatus quoniam ſm Hierony. Multitudo peccãtium non præstat errori patrocinium. Ex his omnibus indubitanter tenenda est sententia hic posita, qa verissima est, vt pote rectè rationi conformis.

[a] Et sic tene] Idem Rose. vbi supra. §. 13. in fin.

[b] Non sit impudicum.] Est tñ impudicum, ꝙ faciant sibi mitras, seu alia elationẽ designãtia, & no. de illis qui sibi pilant caput & faciunt fungũ, qa prohibentur sub anathemate sibi incidere comã q̃ denotat subiectionem, & etiã prætextu religionis, vt patet. 30. dist. quæcunque quãto magis ratione inhonestatis, & lasciuię, cum igitur nihil inhonestum possit esse licitum. l. fi. de condi. insti. patet quòd talibus vti non possunt.

[c] San. Thom. vbi supra] Et subdit. Quamuis hæc consuetudo non sit laudabilis. Sed tu considera verbum illud Sancti Thom. Quoniam ratio potest trahi ex eo quòd dicitur, primæ Corint. 11. mulier debet habere caput velatum propter angelos. Nam angeli psallentibus assistunt. Psalm. 137. in conspectu angelorum psalam tibi &c. & Psalm. 61. Coniuncti psallentibus &c. vnde decenter se debent habere viri & mulieres propter angelos in ecclesijs assistentes vel potest exponi de sacerdotibus qui dicuntur angeli enim domini exercituum est Malach. secund. propter quod mulieres debent orare velate, ne ex aspectu non velatarum ad concupiscentiã prouocentur

cit dictum Cipriani de habitu virginū qui ait. Manus deo inferunt quando illud qđ ille formauit, reformare cōtendunt impugnatio est ista diuini operis, prçuaricatio veritatis, deū videre nō poteris quando oculi tibi nō sunt, quos deus fecit, sed quos diabol⁹ īfecit de inimico tuo tincta cum illo pariter arsura, hçc ille. Et dictum Hiero. ad Maurițij filiā. crimē est post Christianitatis sanctificationem cuiuslibet pigmenti succo vel puluere sordidari, & dictū Aug. de ꝯsecra. dist. 5. c. fuccare, vbi ostēdit qđ est adulterinç fallaciç & īhonestatis.[a] ego verò in occultātibus defectū tenerē opinionē S. Thomæ. In alijs autē quæ talibus vtuntur ad fingēdam maiorē pulchritudinem recitarem eis opinionē prædictas, & inducerem pro posse ad dimittendum ostendens periculum tamen vellent tenere opinio. S. Tho. nō negarem eis absolutionē, sed me exonerarē,[b] & super ipsos vel ipsas relinquerem.

5 Tertium quod requirit̃ i ornatu est cōuenientia personç, nam religiosū[c] debet habere habitum religiosū, aliter esset excommunicatus, vt supra excommunicatio. 7. Casu 27. Clericis aliquibus[d] non licet vti. vt supra. Clericus. 4. Vnde tenet ꝙ si religiosi vel religiosæ

sentur sacerdotes, secundùm Nico. de Ly ibi.

a Et inhonestatis] Idem tenet Host. Ioan. An. & Panormi. in ca. 1. ne cler. vel mo. contra Inno. Et ratio est, quia mutant faciem datam a Deo, vnde fit sibi iniuria. Et dicit Cipria. Quod nascitur opus Dei est quod mutatur op⁹ diaboli est. Et dicit maius peccatū est adulterare propriam faciem q̄ crimen adulterij. Et ratio est quia in primo natura adulteratur, in secūdo pudicitie, & ideo bene dicit scriptura ecclesiastici 4. Noli accipere faciē aduersus faciē s. naturalem. Aliter vultus in inferno torquebitur vt dicit Ioel. 2. c. Idem quia dicunt mendacium quod opere committitur. Idem quia contemnunt Dei verbū, quod habēt non potēs facere capillum album vel nigram &c. Dici Tho. fucatio tunc est peccatum quando fit propter lasciuiam uel in Dei contemptus. aliàs non. Aduerte quod nisi aliud expressè appareat ipso facto præsumitur intentio lasciuia & Dei contemptus. Cum enim actus in se adulterinæ fallacie, & inhonestus secundum Aug. in capitulo. fuccare, de conse. distin. 5. non potest in se prætendere nisi lasciuiā, & mētis inhonestatē, adeo quod mulieri contrarium asserenti non crederetur capitulo nec solo. 32. q. 5. Item cum actus in se contineat quandam impugnationem diuini operis, secundum Cyprian. Et cum mulieris cultus maximè talis prouocet alios ad libidinem vt dictum est, & non. Thoma. vbi supra ar. 2 Quomodo esse potest sine diuino contemptu, cum non curet animas perdere ques sanguine Christus redemit pretioso. Et ideo hic non solùm simplex contemptus comprehenditur, sed ēt talis vt videatur persona in Deum manus inferre cum sui perditione, Vnde Cyprian. dicit, Non virgines tantum aut viduas sed & nuptas, præter etiam omnes omnino fœminas admonendas. Quòd opus Dei & facturam eius & plasma adulterare nullo modo debeant adhibito. s. albo colore, vel nigro puluere, vel rubore aut quolibet lineamenta natiua corrumpere medicamine, hæc ille.

b Sed me exonerarem] Istud non puto bene dictū neque verum, & ideo hoc non teneas. Et ratio est quia confessor est electus iudex in hac causa, & iō eius iudicio est standum & non mulieris, ad hoc, c. qui vult in princi. de pœn. distinctio. 6. Affectio enim mulieris decipitur, tum quia iudicium eius est fallibile naturaliter, & ideo mulier non potest esse iudex. 3. quæstio. 7. cap. infamis §. tria, tum quia affectio & amor carnalis humanum sensum hebetant & opinionem peruertunt, dicit c. accusatores, lib. ultim. 3. quæst. 5. vnde mulieres ita afficiuntur istis vanitatibus, quòd nihil aliud quærunt nisi talia ornamenta, vnde iudiciū suū est peruersum, ad hoc. c quatuor modis. 11. quæst. 3. ꝑterea supposito ꝙ fœmina posset esse iudex, non liceret ei iudicare i causa ꝓpria maxi. bus vulgarib. vnde cōfessor qui est liber ab affectione & ē uir debet ipse iudicare & nō iudicari. Et ꝓpterea cōfessor nō se cōmittat discrimini ꝑ iudiciū mulieris, & stult⁹ ut̃ cōfessor ponere se iudicio mulieris. Saltē nō pōt negari casus sit dubius, & in dubiis tutior pars est eligēda. Pan. pulchrè in c. in ciuitate, in 3. no. de vsuris. Et Pa. ī c. iuuenis, de spō. idē dicit subdēs ꝙ illa ē mitior opin q̄ ē securior.

c Nam religiosus] Alex. 2. 2 quæ. 17 ar. pen sic dicit. Religiosi tenẽtur ad vilitatem & asperitatem vestium, quatenus in regula vel in constitutionib. generalib. ad hoc eos obligātibus. continentur, maximè aūt ſm ꝙ in regula continetur. Secundū aūt differentiā religionū cōtingit diuersam circa hoc fieri ordinationē. In omnib. tñ hoc generale esse videtur vt sicut voto separauerunt se a mūdo, ita in exteriori gestu & indumento & alijs quæ sunt ad indicia affectū separent. Sed de multis verificat̃ dictū Ber. Pudet dicere, vincunt̃ in suo studio mulierculę qñ e monachis ꝑtiū affectatū i vestib. necessitas nec saltē forma religionis retēte. In habitu. n. ornari, nō armari appetunt milites Chri. Qui dū se ꝑparare ad ꝑliū, & ꝯ aereas potestates prætendere paupertatis insignia debuerant, ꝙ aduersari multū formidant in mollicie vestimentorum pacis præferentes inditium vltrò se hostibus tradūt. Hæc ille.

d Clericis aliquib.] dicēdū ſm Ale. vbi statim s. ꝙ illi q viuūt de patrimonio Chri moderatius se debēt habere indumētis, vestib. Christianæ religioni cōpetētib. indui, ſm consuetudinē tñ religionis & mores eorum inter quos viuunt possunt vti vestibus ornatioribus. Illis tamen exceptis quæ expressè prohibentur vel ab ecclesia, vel ex institutione

ferrent habitum non conuenientem suæ professioni quòd peccant mortaliter, si non in modico excedant. Idem tenet Alex. in 2. parte quæst. 151. Idem dic de muliere ᵃ quæ vtitur habitu virilis vel ecõtrario. s. quod peccat mortaliter, q̄a facit contra p̄ceptum Deut. 22. & vr̄ te qui S. Tho. vbi. s̄. q̄a dicit quòd specialiter est prohibitum. Addit tamē quod posset quis tali habitu vti sine peccato propter aliquam necessitatem, ᵇ vel causam, vt occultaret se ab hostibᵘˢ, vel quia aliud nō habet vestimentum & huiusmodi. Facit ad hoc c. clerici officia de. vi. & hone. cle. & qđ ibi notaē.

6 Quartum quod requiritur in ornatu est per simonia & moderatio. s. nē sit supfluus, ᶜ vel quò ad multitudinem & diuersitatem, vt in multis vestibus iocalibus & huiusmodi, vel quò ad pretiositatē vel quò ad curiositatem. Nam vsus superfluus est omnino vitiosus, vnde ad Gal. 5. Inter alia q̄ excludunt a regno Dei cū fuisset dictum de fornicatione ponitur Luxuria, vbi dicit glo. quælibet superfluitas intellige notabiliter excedēs vt sit mortalis. Vnde Tho. vbi s̄. dicit q̄ facientes ornaméta superflua, & curiosa peccant qn̄ superfluitas est notabiliter excessiua non est dubium inter docto. quin sit mortalis, sed difficultas est in cognoscendo qn̄ dicatur notabiliter excessiua. Vnde pro hoc intelligēdo mihi videē dicēdo q̄ ornatus dr̄ superfluᵘˢ qn̄ excedit cōditionē status p̄sonæ ad q̄ cognitionē cognoscēdā tria sunt tēpora considerāda tāq̄ tria specula ex q̄bus intelligeē qñ dicaē superfluus. Primū tēpus p̄teritū. s. qualiter p̄uenisti ad talē p̄ditionē puta dominiū, nobilitatē, & diuitias. Si q̄p pe p rapinas, vsuras, falsos p̄ctus ex q̄bus restitutioni teneris obnoxius ad talē cōditionē p̄uenisti, vti nō poteris multitudine, diuersitate, p̄tiositate, vel curiositate, qua alij vtunē cōiter existētes in tali p̄dōne & statu sine peccato mortali. Nā re bᵘˢ obnoxijs restitutioni ñ licet vti sine peccato mortali ad statū vel pōpā, đ resti. spol. c, sæpē p̄tingit, & hoc ē qđ dicit Esa. 9. c. Vestimētū mixtū sanguine erit in p̄bustionē & cibus ignis, & Iere. 2. c. In alijs tuis inuētᵘˢ ē sanguis aīarū pauperum. Et q̄uis sup incertis restituēdis possit platᵘˢ ecclesiasticᵘˢ dispēsare, vt q̄s de eis viuat s̄m qualitatē p̄ditiōis naturalis alicuiᵘˢ. Si tñ hoc facit ad supfluitatē & statū solū, est in statu damnationis tā dispensans q̄ dispensatus, facit quod not. in c. dudū el 2. de elec. & in c. & si illi. 12. q. 2. Solum modo eis dispēsare licet de īcertis, viuere possint s̄m eorū conditionē, q̄a ille qui est consuetus vti cibis delicatis, vel vestibᵘˢ ñ posset sic grossis vti sicut q̄ ad hoc est assuetus, & ideo oportet multum temperatē hoc faciant. Si verò ad talem conditionē peruenisti non per alia quæ necessario sit restituenda, sic credo (& si non sis naturaliter nobilis) poteris te ornare secundum statum, ita quod ex hoc

ꝰ ᵗ one ecclesię reprobantur. Ẽgeti. le.

a Idem sic de muliere] vide vltra ea quę dicūtur. supra habitus. §. 7. S. Tho. dicentē q̄ de se vitiosum est mulierē uti veste virili aut ecōuerso, pręcipuè quia hoc pōt esse causa lasciuię, vñ sp̄aliter p̄hibetur. Deute. 22. Similiter Alex. vbi supra. ar. 2. dicit quod non pertinet ad honestatē viri veste muliebri indui, & ecōuerso. Vtrique. n. diuersam tunē ta natura dedit. Vnde si hō uteretē ex cōsuetudine veste muliebri nisi in aliquo casu necessitatis peccaret hoc ille. Et q̄ sit mortale maximè i mascharis contra Rose. vbi supra. §. 17. quæ tenet q̄ in laruis non est pc̄m̄ mortale vti veste monachali vel muliebri patet. Cū sit cōtra §. fi. in auth. de san. episco. & reprobaui eā i specie ī d. uer. habitus.

b Propter aliquā necessitatē] Idē tenet Ale. in 2. 2. q. 17 ar. pe.

c Ne sit superfluus] Supfluᵘˢ ornatus quo ad multitudinē intelligitur cū q̄s utiē seu in utili ter retinet vestimenta, seu alia ornaméta. Vltra numerum quo rōnabiliē indi-

get. Cōtra quos dr̄ 47. di. i c. sicut hi. Nudorū indumentū est qđ tu recludis &c. Itē respectu formæ, vt si forma est excessiuè lōga seu lata, qđ in multis pōt apparerē, & pręsertim in vestibus mulierū caudatis, i quibus est ē uitiū īhonestatis, nā ad inhonestatē & mollitiē p̄tinet, quòd q̄s trahat vestimētum p̄ terram s̄m Philip. Et no. Tho 2. 2. q. 169. ar. 1. Item ar. 2. in Resp q̄ primum dicit declarādo verba Pau. ad Thi. 2. Quod mulieribᵘˢ p̄hibitus est ornatus superfluus, inuerecūdus & impudicus 1. Pet. 3. dr̄. Quarum nō sit extrinsēcᵘˢ capillaturæ aut circūdatio auri, & loquitē præceptiuē S. Petrus sicut dicit Hiero. lib. 1 cōtra Ioui. cap. 4. licet Archid dicat esse de cōsilio illa verba Sāc̄ti Petri, & malè, q̄a loquitur cōtra Sanctū Hiero. & ideo facientes & portantes & consentiētes offēdūt deū q̄ maximè

hoc nō erit iudicād⁹ tuus
ornatus notabiliter super
fluus. Secundū dicit tēp⁹
prǫsens.i.si ornatus tali ꝯ-
uenit tuæ cōditioni. Maio
ri enim dignitati cōuenit
maior ornat⁹ d.c.clerici of
ficia. Et ideo vt scias qd ti
bi cōueniat, attende ꝙ cū
nulla sit maior dignitas q̄
diuina, & tn̄ in ipso cultu
diuino debet ornat⁹ esse
tēperatus, vt patet in ca.
gloria episcopi.12.q.2. a
fortiori ornatus plator ū
ecclesiasticorum. Idē dic
quod ornat⁹ imperatoris
qui omnes munda nos su
pereminet in l cū multa,
in fi.C.de bo.q̄ lib. debet
esse tēperatus. Cæterorū
verò tāto magis tēperatus
debet esse quātò inferio-
res sint ab ipsa imperato-
ris dignitate. Et q̄uis ita sit
de iure, nihilominus ꝯsue
tudo hodie attēdēda est,
qa vt dicit August 41. di.
c.1. Quisquis reb⁹ ptereū
tibus strictius vtitur q̄ se
habeāt mores eorū cū q-
bus viuit aut interpretatus
aut superstitiosus est, qs-
qs verò sic eis vtit vt me-
tas ꝯsuetudinis bonorū in
ter quos ꝯseruat excedat,
aut aliqd significat, dicit
gl. pura infirmitatē & legi
timā causam, aut flagitios⁹
est in omnibus aute talib.
nō vsus rerū, sed libido in
culpāda ē. Quid igit locis
tpibus & psonis ꝯueniat,
diligenter attēdendū est,
nec temerè flagitia reprehendamus; hæc il
le. Vnde si vis agnoscere si excedis cōside-
ra cōitatem bonorum inter quos viuis, q
sunt ǫqualis dignitatis, nobilitatis, diuitia
rū, abundantiæ (& notanter dixi commu
nitatē bonorum) nō aliquorum. Et si ſm
eorum cōsuetudinem vteris preciosis, vel
multitudine, aut curiositate non iudicabo
excessum. Nisi occurret tibi casus in quo
aliqui proximi essent ī extremā necessita
te, quia tunc dicas secundum Ambr. in c.
sicut hi.47. dist. Plusquam sufficiat sum-
ptui, scilicet necessitatis & familiæ vio-
lenter obtentum est. [a]

7 Sed nunqd ille q est ǫqualis in diuitijs
nobilibus, possit ornare se ſm ꝙ cōiter no
biles faciunt, licèt ipse sit ex infimo genere.
℞. quod sic. Nisi quò ad deaurata, q̄ de iu
re conueniunt doctoribus & militibus, ra
tio quia nobilitas hodie [b] non attribuitur
ſm virtutem, sed ſm pompā & opinionē.
fallit, ēt quando hoc ad comparationem
prælatorū dn̄orum & officialiū, quibus li
cèt aliquis esset ipsis ditior non liceret se
ornare secundùm ꝙ tales prælati, vel dn̄i,
vel officiales communiter faciunt. Con-
clude ergo ꝙ si quis vtitur ornatu precio-
so, vel multiplici, aut curioso secundùm
conditionem status præsentis tēporis boni
diuites vel nobiles sibi ǫquales nō peccāt.

8 Tertiū tēpus ꝯsiderandū est tēpus futu
rū, hoc est ꝙ cōsideret si in tali ornatu po
terit se tenere taliter, ꝙ in futurū nō ha-
beat cōmittere aliqua pcā mortalia. Nā si ē
necesse aliqua mortalia cōmittere, vt ī ta
li ornatu se teneat, sicut illi q pp talia ha
bēt necesse in partib. remotis ad negotian
dū morari dimissis vxorib. sibi pp eorū im
becillitates multa mortalia cōmittunt, &
huiusmodi. Nā tūc talis ornat⁹ ē supfluus
& illicit⁹, ſm ergo pdicta tria tēpora potes
cognoscere qn̄ hēt supfluitatem, & q̄uis
sit difficillimū cognoscere qn̄ habeat nota
bilē supfluitatē q̄ sit pcm̄ mortale, nisi ſm
primū tēpus & tertiū. Tn̄ detestādi sunt, qa
vt plurib hn̄t de supfluo, & sic de pcō, vt-
pote q sunt occasio multorū pcōrū. Nā pri
mò inducūt ad lasciuiā. secundò impediūt
multa mr̄imonia, & tertiò præbēt materiā
inordinatǫ cupiditatis. Ideo psal. 30. Odi-
sti obseruantes vanitates superuacuè. [c]

9 Quintum quod requirit ornatus vt sit
licitus, est, vt non apponatur circa eum
nimia solicitudo, secūdùm. n. S. Tho. vbi s.
arg. 1. Nimia solicitudo circa ornatum n. ēē
si non sit de ordinatio ex parte finis, [d] red
dit eū illicitū. Et q̄q̄ ista solicitudo nimia
non sit mortalis, nisi qsi propter ipsam di-

a Violenter obtentū est] Rose. §. 18. 19. & 20. idem dicit.

b Quia nobilitas hodie] Hoc est falsum si attribuatur ſm pompam, nō bn̄ sentiūt illi q sic intelligunt, ideo non video quomodo possit stare illud dictū, nisi ironicè intelligatur. Et, licet Rose. §. 21. idē dicat, tn̄ nō placet.

c Superuacuè] Rose. idē verbis vtit §. 11. In illis etiā ornamentis nunq̄ solet deēe superbia, q̄ ē appetitus honoris seu ppriǫ excellētiæ, vt patet in 2. di. 42. Itē qa includit in tali ornatu iniustitia, inq̄tū sit retractio ab eleemosinis, & etiā auaritia q̄ est radix omniū malorum. Iniustitia autē dicit de genere suo peccatū mortale, vt no. 2. 2. q. 59. arti. 4. Vā tatis ornatus valde d.ū ad iram ꝓuo. at. Sopho. 1 Visitabo sup principes & super filios regis, & sup oēs qui induti sunt veste peregrina

d Ex parte finis] Vbi dicit Tho. ꝙ inordinatio esse ctus circa ornatū contingit qn̄ nimiā solicitudinē qs apponit ad exteriorē vestiū cultum, etiam si non sit aliqua Inordi-

mitteret necessaria ad salutem, nihilominus saltem est veniále peccatum. a

10 Sextū quod requiritur vt ornatus sit licitus, & vt non sit scandalosus proximo, dicit Ale. de Ale. in 2. 2. q. 152. quod licèt se ornare p̄ciosis vestib. ẽm nobilitatē personæ, & consuetudinē terræ, & dignitatē officij, ita tamen ꝙ absit libido in voluntate & scandalum b in exteriori operæ nec mirū, quia Matth. 18. Vę homini illi per quē scādalū venit. Aduerte tamen quód licèt aliquis prouocetur ad concupiscentiam propter ornatū alterius, si ille qui ornat se hoc non intendit, nec est excessus in ornatu, erit potius scandalum passiuū, & occasio accepta. Sed quādo est in ornatu excessus (p̄sertim incitatiuus ad libidinem) vt in mulieribus inueniētib⁹ nouas inuentiones seu vanitates, & credunt probabiliter quód aliqui prouocantur ad libidinē, non excusant a mortali, si de hoc nō curant, sed potius volūt portare. Si verò nō credūt probabiliter, ꝙ prębeant occasionē ruinę alteri, sic difficillimum est determinare de mortali, licèt aliter excedant. Verum est ꝙ periculosus est excessus in ornatu prouocatiuo ad libidinē, vt in mulieribus facientibus fozas nouas, quas singulariter diabolus prouocat ad orandū se magis q̄ viros, qa magis sunt efficaces ad illaqueandum animas. Et ideo licèt nō possit sententia dari de mortali ꝓ quāto excessu, nihilominus semper inducendę sunt ad dimissionem pp periculū, pp quod comminatur eis dominus p Isa. 3. c. In illa (inquit) die. s. iudicij auferet dominus ornamentū calciamentorum & torques, scilicet colaria & monilia & armilas, scilicet ornamenta barachiorū, vt manichę rechamatę vel lōgę mitras macagnones vel lunetas, discriminalia, i. pectines ad pectinādū caput, vel cerruceos, perisselidas, i. ornatus talorū in fine vestis, vt sunt caude vel fimbrię, murenulas, i. catenas paruas circa collū, olfatoriola in aures, gemmas in fronte pendētes, & mutatoria, i. diuersa vestes & lintheamina vt faciūt romanę supra vestes, actus & specula. sindones & camisias, vittas, i. bindelos pro capillis colligendis, & theristra, i. vestes ęstiuas, vt sūt iornee aeria quod est æstas, & erit ꝓ suaui odore fætor, ꝓ zona funiculus, pro crispanti crine caluiciū, & ꝓ fascia pectorali cilicium, hæc ibi. Sic ergo prudens, ò, cōfessor, vt nō pręcipites sententiam vbi non est præcipitanda, & cautus vt non relaxes quod semper est restringendum, quia cum communiter in ornatu nō sint conditiones supra positæ, sitq; consequenter in ipso peccatum. ergo taliter ornantes se dant operam rei illicitę, & propterea iuridicè imputatur eis malum, quod probabiliter ex eis euenit lasciuia, facit. c. cū q & c. quantū. I. dist. & qđ not. in c. sicut dignū, de homic. ideo detestandū, propter quod meritò saluator Lu. 16 expressit, ꝙ diues damnat⁹ induebat purpura & bisso.

OCIOSITAS est cum quis quietē necessaria saluti corporis accepta vacat ab aliquo opere spirituali vel corporali, & est filia accidiæ, & quando sit peccatum

natio respectu finis, facit, c. p symoniā. 41. di. ibi pater corporis diligētia, & potest ista curiositas deprehendi, primò respectu formæ. Vñ quando in ipsa forma ostendit curiositas, puta qa in forma sunt multa reprehēsibilia, vt corrugatio, & incisio, vt patet in d. c. per symoniā, ibi cōfractos & dissolutos vestibus & in cessu nō recipim⁹ maximè qñ in talib. adest qñque vitiosa prodigalitas quā & leges detestant. Et ꝗ parant furori. li. de cura. fu. l. 1. Ponitur ēt exēplū de sotularib⁹ rostratis, vel per foratis & huiusmodi. Secundò reprehēdit curiositas solicitudinis respectu artificis, vt qñ circa vestē seu ornatū multū laborāt cū nulla vel parua vtilitate rei. vnde Ray. li. 2. de nego. serui. dicit ꝙ ad nullum vsum sunt vtiles, nisi ad peccandum futuræ superfluè ac sumptuosè. Et idē pōt dici de recamaturis sumptuosis.

a Veniale peccatū] Matth. 6. primum q̄rite regnū Dei &c. Rosel. §. 23. vtitur ijsdem verbis addens in fi. quód posset eē mortale, qñ ita inordinate iciter ad ei, ꝙ nō curaret offendere deū vel proximum.

b Et scādalum] Hoc aūt scandalū dupliciter p̄ingere pōt, si ex ornatu aliquis inducit ad peccandū, puta ad vtendū simili ornamento quod sibi noncompetit siue ad aliū, p̄sertim ad carnalem concupiscētiam, siue ornatus viri inducat mulierē, siue ecōuerso, qđ freqnenter cōtingit ex quadā fragilitate. ecclesiastici. 19. Vinū mulieres apostatare faciunt ēt sapientes. Et ideo cū p̄sona aduertit ex suo ornatu aliquē induci ad scandalū peccati, debet ab illo oīno abstinere. Constat autē ꝙ ornat⁹ & pulchritudo mulieris facilitér allicit ad cōcupiscentiā, vt patet de Dauid. 2. Respon. 11. Qui licèt esset p̄fectus, tñ ex iussu Betsabeę &c. propter ꝙ oīno deberent abstinere, vel cū multo moderamīne vti & honestate. Secundo accedit ad scandalū, qñ p ornatum secundùm verisimilē cōiecturā extremis necessitatibus pauperum dero-

catum mor. vide supra. Accidia §.1.2.& præcepū.§.5.

PACTVM dicitur a pactione, inde est pacis nomen appellatum, & ē pactio duorum [a] pluriumve in idem placitum seu cōsensus, vt dicit tex. in l.1.ff. de pact. Et ideo omnis contractus gnaliter dr̄ pactū, sed cū habeat nomē specificū ab ipso contractu denominat̄, vt venditio, locatio, cū verò non habet nomen dicitur pactum a genere.

1 Quæ differentia ē inter pactum, pollicitationē, cōuentionem, stipulationem, & promissionem? ℞. ꝙ pactum est consensus duorū vel pluriū [b] ad aliquid faciendum, vel dandum verbis expressum, ita ꝙ verba præmittantur a promittente, & consequēter a recipiēte. Si verò verba præmittantur a recipiente sic erit stipulatio. exemplum, dabis mihi 10? ℞. dabo. promittis facere, sic, & tu rñdens ꝓmitto. insti. de ver. oblig. in prin. Pollicitatio verò ē solius offerentis promissio, nec requirit̄ pręsentia personæ cui fit pollicitatio. l.1. & l. pactū. ff. de pol. Et no. gl. in versi. polliceor. in cle. romani. de iureiu. gloss. in l.1. C. de iu. do. Dicens ꝙ pollicitatio fit sine interrogatione præcedente. ff. de polli. l.4. ꝓmissio cōiter fit rogatione, de quo dic. vt infra. Pollicitatio. in princ. potest promissio profiteri, vel ad pollicitationem, vel ad stipulationem, vel ad nudum pactum. ff. de edic. l. scień. §. dictum a pręmisso. [c] Conuentio verò est nomen magis gnale quam pactū, quia scholares in scholis, & fratres in capitulo cōuenire dr̄. ff. eo. l.1. per cōuentionis verbum.

2 Quotuplex est pactum? ℞. duplex, aliud vestitum, aliud nudū. [d]

3 Quomodo dicitur pactum vestitum? ℞. ꝙ 6. modis. Primo re. Secundo verbis. s. stipulando. Tertio literis. Quarto consensu, & de his habes exempla, supra. Obligatio. §.3. Quinto cohærentia contractus, puta vendidi tibi domum cum tali pacto, quod ego debeā morari in ipsa domo ꝑ annū, quod quidem valet, qa vestitur cohærentia cōtract9 scilicet vēditionis, alias esset nudum. Sexto interuētu rei, [e] puta ꝓmisi tibi aliquid dare vt faceres mihi, vel dares aliud. Vñ statim cū dedero tibi quod ꝓmisi vestit̄ pactū ex parte mea, & iō interuentu eius rei es mihi obligatus a faciēdum quod ꝓmisit, probant̄ ista. Insti. de verb. ob. Nudū verò dr̄ qñ nō est vestitū aliquo ꝓdictorū, sed est in meris & puris finibus cōuentionis, verbi gratia, ꝓmisi tibi dare centū sine aliqua iterrogatione ꝓcedēti, vel cirographo & hmōi, & cōsentis, aliter si nō cōsentias ñ erit pactū, sed policitatio, de quo vide in l. iuritgētiū. §. igitur.

gatur. Hoc enim casu detrahitur ornatui ecclesiastico. Ita vt etiam sacra vasa comminuantur. vt 12. q. 2. c. aurum. Fortius ergo detrahi debet ornatui prophano, etiam si non habent aliam illicitatem, ex hac teneretur. Quia oēs debent proximis subuenire, & tenet Ricar. in 4. di. 15. Et no. hic vnum, quòd & bona opera de se, seu indifferentia sunt omittenda, ꝑꝑ scandalū, vt non manducare carnes &c. Roma. 12. 2. Si ꝑꝑ cibum frater tuus scandalizat̄, & tenet Ric. in 4. di. 38. Alexā. in secū do tra. de scan. Thom. 2. 2. q. 43. vbi dicit ꝙ diuina sunt dimittenda ad tempus ꝓpter scandalum, quāto magis hic ornatus qui difficiliter ē sine peccato veniali.

a Est pactio duorum] Significat actum idest cōsensum duorum vel plurium, & sic dr̄ qñ est in fieri, pactum aūt significat pactionis effectum. Vide in d. l. 1. gl. & mo der.

b Duorū vel pluriū] Ista descriptio solum cōuenit pacto expresso, secus in tacito, quod a lege inducitur vt l. si creditores. & ibi Bar. C eo. et propterea in isto pacto non requiritur pœnitētia partiū. l. 2. & ibi bar. C eo. Nam si qs vendit hr̄ditate, & creditores agant cū emptore, & ipsi volūtariē acceptent vīr tacite pacti esset secum de non molestando te, vt d. l. 2.

c §. dictū a promisso.] Vnde si proferatur a seipso ste vel ī scriptura priuata, intelligitur pacto nudo, secus si in scriptura publica, de quo tamen per Mod. in l. lecta. ff. si cert. peta.

d Aliud nudū] Quia ē sine forma & solennitate verborum, secundum gl. & doc. in l. iuregentiū. §. igitur ff. eo. Vñ in pactis dr̄ merum factum versari secūdum iurisc. in l. si vn9. §. pact9. ff. in nudi consensus ministerium.

e Interuētu rei] Est dr̄ia ꝙ pactū vestiatur interuētu rei & cohærētia tradōnis, sed oportet ꝙ pactū sit appositum incōtinēti iuxta tradōnē, & ꝙ traditio sit voluntaria si dēt vestiri coherētia tradōnis, & in hoc differt a vestimēto rei interuētu in trib. Quia illud hēt locū solū in ꝯtib. innoīatis, siue traditio fiat tūc, siue ex interuallo, siue voluntariè, siue ex necessitate. secūdū An. i l. iuregētiū. §. qnimo. ff. eod. Pau. de Ca. in l. tradōnib C eod. Et ꝑ hoc malè dicit gl. in l. legē. C. de pa. in ver. conuenit, ꝙ ibi pactū fuit vestitū rei interuētu, qa ꝑ cohærētia tradōnis. Limita ꝓdictam regulā. s. quòd pactum nudū appositū iuxta tradōnē vestitur cohęrētia tradōnis procedere qñ traditio ē voluntaria, vt dictū est quia tunc bñ vestit pactum in

§. igit. ff. de pact. Similiter dicitur nudum quãdo non côtinet causam, quia traditio rei si nec causa nullius est efficaciæ l. nunquã nuda traditio. ff. de acqui. re. do. habes tamẽ aliquas fallentias, quas vide in Pa. in c. si cautio. de fide instru.

4 Verũ ex nudo pacto siue ex sola promissione homo obligetur? R. ꝙ de iure canonico & in cõscientia [a] sic sub pęna mortalis peccati, vt no. in c. 1. de pac. & in c. iuramenti. 22. q. 5. Quod limito verum secũdùm. Col lectarium, & sequitur. Pa. in c. si cautio. de fi. instru. quando exprimitur causa, vt promitto tibi decem, qa vendidisti mihi talẽ rẽ, vel mutuo concessisti, hmôi, quia si sit nudum, sic quod nulla causa est adiecta non obligat etiam in conscientia. Rõ quia presumitur per errorem promisisse. Et sic nõ põt allegari obligatio naturalis, cum nihil sit tã cõtrarium consensui, quàm error. 29. q. 1. §. 1. & l. si per errorem ff. de iur. om. iud. Ad uerte tamen ꝙ si quis dicit promitto tibi centum donare. quòd tunc libe alitas promissionis presumitur cã donandi, & sic non est sine causa. [b] Similiter si ꝓmittit aliquid loco pio, quia p̃sumitur obligasse se fauore pię causæ, nec præsumitur ibi error. c. si d' suc ab itest. Limito etiam & verũ quod ex nudo pacto obligatur. s. quando quidẽ paciscens habuit animum obligandi se, [c] quia sm cõiter Theologos in 4 dist. 38. nemo ex quacũque promissione obligat, nisi qui habet animũ obligandi se, facit c. literarum. de voto. & l. obligationũ. la prima. ff. de. act. & ob. Aliàs si non habuit animũ obligãdi non tenet sub pęna mortalis peccati ad pactum nudũ seruãdum, nisi subesset causa quæ ad hoc obligaret de necessitate præcepti puta ꝓmisi patri meo vestẽ q moritur frigore, quia tenet quamuis non habuerit animum obligandi se. Dat tertia limitatio. l. si conditio vel rationalis causa non aduenit postea quæ si a principio affuisset non promisisset, quia si talis causa ad ueniret, & propterea non impleat nudum pactum, nõ peccaret mortaliter secundum Io. de notho. in 4 dist. 38. & secũdùm sanctũ Tho. 2. 2. quæ. 110. artic. 3. ad. 5. quod bene not. Adde & quartum scilicet ꝙ sit hone stum, licitum, possibile. &c. de quib' infra dico de pacto vestito.

5 Vtrum oriatur actio ex nudo pacto? R. Inno. in c. nouit. d' iudicijs, & multi alij quòd nõ, sed solùm cõpetit officiũ iudicis implorare. Sed ego credo ꝙ oriat de iure canonico. vt tenet. Hostien. [d] Ioan. An. dom. Anto. & Panormita. cum gloss. in. d. c. 1. de pact. & Archidia. in c. quicunque suffragio. 12. distinctio. ad minus conditione ex canone prædicti capitu. iuramenti, quod intellige in casu quando obligat ad mortale peccatum aliàs non. [e]

6 Vtrum omne pactum vestiũ obliget? Respon. quòd non. vt no. Pa. in c. pactiones de pactis, & quando hoc sit quod nõ obligat. dic vt dixi supra iuramentũ. 5. qa vbi iuramentum nõ obligat nec pactum. Item pactum dolo initium non valet. c. cum vniuersorum. de reiũ permuta. Intellige quò ad dolosum. Item si sit alteri capitulum, ff. de

cõtinenti appositũ, secus si traditio fuerit ex necessitate oblationis vel cõtract'. glo. est mag stra in d. l traditionibus, q̃ reputat singul. Ang. & Imo in l. si cũ dotẽ. in prin. ff. sol. ma. & simili. vt p Ale. ibi duob' modis i 5. colũ. Sũt ergo tres differentiæ s. ꝙ circa voluntate, circa celeritatẽ, & contractus nõia. tos ec. Item Bal. in d. l. legem. C. eod. formit no. q. etiam dicebat pẽde e de facto. Maritus fuit confessus se recepisse dotẽ, q̃ ꝓmisit restituere patri stipulãti ꝓ filia ꝓpria. Immediatẽ fit quoddam aliud instrumentum in quo cõtinetur ꝓm ssio dotis dãdę viro nõ obstãte cõfessione. An ex primo instrũo aduenire casu restitutionis dotis, filia possit repetere dotẽ. Et dicit q nõ, qa se cũ sũ instrũm fuit factũ incontinẽti, ꝑut p̃supponit in themate, qa cõtract' posterior connexus primo ei derogat ar l. 1. §. fi. ff. de stip. ser. Secus si in secund' cõtractus fuisset factus ex interuallo. Tu dic totum cõtrium. secundũ Alexan in l. pe. § 1 ff sol. ma. Et per Pa cõsi. 1 o. incip. In q. q̃ ad pręsens. 3 col.

a Etiam in conscientia] Hoc idẽ tenet Bal in l. cũ quis. C de iur. & fac. igno. i 9. col.

& in l. si diuisione in fi C. famil. hercis. & l. petẽs. C. eo ad fi. & Ange. in §. in persona Insti. de actionibus.

b Non est sine cã] Vide q̃ not. gl. in c. quanto. de censi q̃ dicit ꝙ liberalitas hr̃ ꝓ causæ. in ver. teneatis, & facit c. primo de dona.

c Obligandi se] Exemplum in d. c. literarum. Io. adde tex. in l si ergo. ff si cer. pet. vbi si ego donaui tibi pecuniã & tu credebas eã tibi mutuo dari, non est donatio neq. mutuum.

d Vt tenet Hostien.] Vide Ias. in l. iurisgentiũ. §. sed cum nulla. ff. de pactis.

e Alias non] Dicit Bar in l. qui' p illum tex. & in l. si. fideiussor. §. qdam ff. ma. ꝙ vbicunque ꝓceditur de bono & ęquo, pactum nudũ ꝓducit actionẽ, & maxime in curia mercatorũ. & Bal. & Saly. in l. si per ea. C. eo. &c. & licèt de iure, ciuili pactum

pactū metū non producat act. tñ verecundia est denegare promissum pacto nudo. tex. est not. secundū q no. 101 Barto. in l. quin. us. ff mandati. tñ potest peti executio per viam denunciationis euangelicæ secundùm d. Ant. & Inno. in c. quæ ecclesiarū. de cō sti. per no. in c. nouit de iudi. Et ponit. Bar. in extrauagan. ad repri. in ver. pet de nunciationē. Itē pōragi attēto iu re gentium, quo pactū nudu erat efficiat, vt manu regia pactū man daretur executio ni. iuxta. l. 2. in princ. de ori. iuris. Vnde si alire tur Imperator, vel non recogno scēs superiorem, peccaret morta. liter, nisi faceret obseruare deductum in pacto nudo. secundū do. Ant. in c. quæ in ecclesiarū. de con sti. & Are. in l iu. re gentium iu §. sed cum nulla. ff. eo. qui reprobat ibi Imo. & tenē tem. Item vbicūque ex in obseruantia pacti aliqs pateretur dā num, tunc sibi cō petit act o de do lo. tex est not. in l elegāter. § ferruus pactionis. Et ibi Bar. & Bal. dicunt limitari totam materiā pactorū. ff. de dolo. a Nō implet ex parte sua] Et de iure cānonico. Ita tenet Bal. in l. cū. quis. in 9 col C. de iure. & fac. igno. Sequit Are. in §. in personā. Insti. de actio. Et dixit no. Bal. in l. siue apud acta. C. de transact. q omnia iura simi liter loquentia de contractibus innominatis habēt locum etiam de iure canonico. Vide contractus innominatus non parit actionem etiam de iure canonico, nisi post implementum, no. in c. cum inter R. de elect. b An obliget] Nota, pactum dicitur aliquando turpe, licèt interponatur super re non turpi. vt promitto tibi 10. si cōfe ras mihi, ecclesiam. Et non valet sup re turpi, puta promitto ti bi 10. si hoiem occidas, & simili ter nō valet. Idē si ē impossibile, de iure. Vt promitto tibi rē sacram. l. inter stipulamē §. sacra. de ver. ob. Et oē pactū dr esse turpe qū est contra ius, c. faciat hō. 22. q. 2. cum filius. ff. de condi. insti & ei ā dicitur impossibile cum nō obligat quia sicut nemo se potest morti obligare, quia nemo est dominus mēbrorū suorū, multomagis nō pōt se obligare ad mortē aie, & cū iurē, quia iuramentū nō dēt eē ioiquitatis vi culum c. quanto & c. si verò de iu reiur. similiter dicitur de peccato veniali vt in ca. 2. de par. in 6. Idē si ēt pactum impossibile ppetuò vt promitto tibi 10. si cęlum digito tetigeris. c Quod non]

ff. de rescin. ven. l. si id qđ purè, in fi. Itē ea quę ꝓmittuntur ob nimiā reuerētiā alicuius, nō obligant. l. 1. §. quę oneràdi. ff. qua re act. non da. Item qn pactū continet turpitudinē. l. si vnus. §. pacta q turpē cām vt ne furti agā. ff. de pac. & omne pactum contra ius dr turpe. c. faciat homo. 22. q. 2. ſm tamen distinctionē de qua in §. 8. Item pactum in conuentionibus innominatis nō obligat, si ille cū quo cōtraxit nō implet ex parte sua a pctum, vt l. naturalis. §. 1. ff. de p. ver. & l. ex placito. C. de re. permu. Ideo cū quis conuenit cū aliquo da re sibi centū, vt nunquā peiat tale quid, talis nunquā poterit petere centū, qa nū quā pōt implere, qa semp poterit petere, secus quen tio fiat, promitto tibi cētū si remittas mihi fideicommissum, quia talis poterit petere, eò quia potest remissionem facere, hoc vltimum dicit Bar. C. de pact. l. conditionis.

7 Vtrum pactum initū p fratres minores vel pdicatores, aut alios mendicātes cum rectoribus parrochialiū ecclesiarū sup iuribus parrochialib9, puta exhibitione sacramentorum, iure funerandi, & similibus, vel super aliquis qbuscunque valeat? ℞. q si factum est p guardianos vel priores cū consensu suorum conuentuum vel locorū valet, licèt non interuenerit licentia sui generalis, aut principalis, aut capituli, aut sedis apostolicę, quò ad fratres minores. Dummodo aliàs sit honestum, & licitum, de pac. capitu. quia ex eod. lib. 6.

8 Vtrum pactum iuramēto firmatum, quod in se cō tinet turpitudinem. s. peccati, vel ē contra ius valeat? ℞. Pa. in cap. pactiones, de pac. q si continet turpitudinem ex parte vtriusque, scilicet iurantis & recipiētis, non valet. 22. q. 4. per totū. Similiter si continet turpitudinem solùm ex parte iurantis, & vt in regula, ñ est obligatorium, lib. 6. Si verò solùm continet turpitudinem ex parte recipientis, sic tenet, & obligat. c. debitores, de iure iuran. Rō qa iuramentum principaliter dirigitur in deum, in quo nulla potest versari turpido. Si verò non est firmatum iuramento an obliget. b Vide supra Obligatio. §. 10.

9 Vtrū pactū de non cedēdo bonis suis valeat? ℞. Pa. in d c. pactiones, q sic, allegat Fede. consi. 58. Nisi sit notoria paupertas, qa tunc illicitū ē, qa in effectu tunc videt se obligare ad carceres, quod nō potest, cū nemo sit dñs mēbrorum suorum. Et vide supra carcer. §. 2.

10 Vtrum pactū factū patri a filia dū nuptui traderet, quòd dote contēta nullū ad bona patrimonalia habebit recursum teneat? ℞. q non. c nisi sit iuramento firmatum, de pac. c. quamuis lib. 6.

11 Vtrū pactum q đ est contra substantiā ɔtractus, nec continet turpitudinem, valeat,

vt est tex. in l. pactum dotale. C. de collatio. Adde Bar. in l. fi. C. de pac. ver. 2. quo. & vide de istelle in d. cap. quamuis pulcherrimè Pe. de Anc. cōsil. 38. Pau. de Ca. cōsi. 177. Ro. consi. 360. Bal. cō. 369. 3 parte. Idē tenet Bar. in l. stipulatio. hoc modo cōcepta. de verb. obl. an autē filia p̄iudicet nepoti b⁹ renunciādo, & sic filijs suis. vide Pa. Ca. in d. l. pactū C. de collati. & i l. qui superstitis. ff. de acquir. pos. & Old. consi. 40. incip. videtur Fau. de Ca. cōs. 311. An autē si filia renūtiauit pr̄i & fratribus, si fratres absque liberis moriātur illa renunciatio noceat, vide Bal. 7. allegato cōsilio.

a Valeat] Exēplum vendo tibi hāc rem cum pacto vt nō transeat in te dominium.

b Et Ang. in l. 2.] Alleg. glo. in uer. reuocat⁹. de procura. li. 6. i c. fi. quæ dicit q̄ si iuro non reuocare, potero tñ licèt sim periurus.

c Et si ꝓmisit] vide Imol. & Barba in r. fi. de præca. Adde Pan. in cap. ad nostram, de confir. vti. vel inuti. ver. sed qa visum. Vbi dicit q̄ Abbas cōcedendo regulari administrationē in perpetuū pōt tamen illā ad libitum reuocare.

leat.[a] Respon. q̄ si ponatur per uiam modi uitiatur & non uitiat. secundum Fran. de rampo. in repe. l. fin. C. de condi. ob causam. Vnde pactum quod præcarium duret inuito domino non valet. ut in capitu. præcario de præca. & l. cū præcario. ff. de præca. Similiter si constituo procuratorē & promitto non reuocare, nō valet ita dicit Barr. in d. l. cum præcatio. & Ang. in l. 2.[b] ff. de procura. Et Bald. in l. per petuum. ff. de procura. & si promisit[c] sub pœna nō tenetur ad pœnā reuocandā. facit glo. in ca. 2. de cōlue. lib. 6. & Ange. in consil. 222. Sed si apponātur per uiā cōditionis non uitiatur sed uitiat.[d] facit. cap. fi. de condi. appo. & quod not. Bartol. in Aut. ingressi. C. de sac. san. ec. ver. quæro. Sed contra videtur. l. vbi mortis causa, ita donatur ff. de dona. causa mor. soluent ibi per Bar.[e]

12 Promitto tibi certe hospitari in domo mea, stas per multos annos q̄ nō uenis nunquid petere poteris extimationem, R℞. Io. And. i addi. ad Spe. de censi. refert suos magistros disputasse q̄ non, & sic tene, licèt uideat q̄ teneatur per tit. ff. de alimen. & cib. lega.

13 Pactum de hæreditate uiuentis regulariter nō ualet, quia inducit uotum captandæ mortis. ut l. fin. C. de pac. & ibi per doc. & p Bal. i lib. de usi. feu. de feudo dato inuicem. l. commissoriæ. §. si quis, & p canonistas in cap. uenerabilē de elect. & Pa. i c. nulla. de concel. præben. Et ibi sic distinguendo. Dicit q̄ aut pactum de futura successione fit ad quā seruādā legitimam successionem, & sic valet. vt insti. de legi. agna. succes. §. fi. quia pactū est legi consentaneum. Aut fit ad legitimā successionem minnendam & tunc non valet. l. pactum. C. de colla. Sed si iuramēto firmetur valebit. in cap. 2. de pac. li. 6. aut fit ad legitimā successionem perdendam, seu ad tollendā liberā testamenti factionem, & sic non valet, quia contra bonos mores. vt l. stipulatio hoc modo. ff. de verb. obli. Adeo q̄ secundum Bar. & iuramēto non firmatur, per regulā non est obligatorium. de reg. iur. li. 6. vt in d. l. stipulatio, no. & in l. fi. C. de pac. Sed ego non credo, q̄ licèt si contra bonos mores, non tamen naturales; sed solùm ciuiles[f] & ideo firmatur. d. c. 2. de pact.

14 Verum habens parentes magnos quos timet, & volens prouidere animæ suę, relinquit medietatem omnium bonorum suorum pauperibus, & dicit, si contingeret me facere aliud testamentū qui consanguineos meos instituerē, per quod reuocaretur præsens judicium ex nunc ibi præsenti notario publico, tanquam personæ publicę stipulanti & recipienti pro dictis pauperibus dono irreuocabiliter & inter viuos dictā medietatem bonorū meorū, constituens me ex nunc eam posſidere præcario nomine, facit tandem aliud testamentum. Modò quæritur vtrum pauperes valeant aliquid habere ex tali donatione? Respon. Bal. vbi supra quod fuerunt opin. Vna quòd sic, quæ est domini Dy. ff. de testam. hæredes palam. §. fina. & in reg. quod semel placuit de reg. iur. li. 6. Alia q̄ nō, qa istæ

De pœna tñ videtur quòd exigi possit, quia non est ꝯ bonos mores, ergo licèt nō valeat principale ualebit accessoriū. i. pœna. cogitādum est dicēdum ut i l. pœnæ quæ, contra. C. de pact.

d Vitiat] vt contraho tecum si ꝓlem euites.

e Vt ibi p Bar.] Et Pa. in c. fi. de p̄ca. dicit esse uerum nisi trāseat in naturā alterius ꝯtus. Nā natura donationis causa mortis ē vt possit reuocari, si igitur apponatur pactū vt non reuocetur trāsit i donationē inter uiuos. Quæ non pōt reuocari. c. fi. de dona.

f Sed solū ciuiles] intellige q̄ est ꝯ bonos mores ciuiles qñ tollitur libera testamenti factio, secus si cū hoc induceretur uotum captandę mortis, quia hoc ē ꝯ mores canonicos. Intelligitur namque esse contra mores canonicos illud solum qđ inducit pc̄m, de iure ciuili autē illud, qđ est im ꝓbum & inhonestū

ſm Bald. in l. pacta quæ contra C.eod.& ibi no.do. Iaſ. Et aliquando fit pactum de diuidendo certo mo do hæreditatem acquirendam, & tunc aut fit in ge. nere & ualet ar.l. 3.ff.pro ſo.aut de hæreditata parti culari perſonæ,& non ualet, niſi ipſe cōſentiat. Et ita loquatur. l.ſi. C.de pac.Hæc ta men ſunt regula ria,quæ no.

a Aduerte] pro opi. affirmatiua faciūt multa, pri mo illud qd' di. ci Bal. in l. auia per illū tex.C.de iure delī.ubi adi tio hēditatis quę eſt actus inter vi uos pōt fieri in teſtō, vñ ſi reuo. caretur teſtm per teſtōrem illa adi tio nō reuocatur ſm eū uide Ro. conſ.100.& 171. ſecundo facie qđ no.Bar.in l.ſi qs. in princ. teſti in princi. ff.da leg. 3. ubi ſi teſtōr di cit, ſi cōtigat me aliu d teſtm cōda re nolo ꝙ ualeat niſi ſit talis ofo, ſi ſecundū teſtm facit nō poſita il la oratione dicit Bar.ꝙ non valet ita in ſimili. Et placet fauore ſal tem piæ cauſæ. b L.Papinian⁹] Ibi eſt caſus, qđ donatio inter ui rū & vxo. facta ſimplici promiſ. ſione morte non confirmatur, & ibi dicit Bar.hoc uerū eſſe qñ non interuenit tradō vera vel ficta,vñ ſi confeſſus fuit ſe recepiſſe, & ha buiſſe,tunc hr lo co tradōnis & cō firmaretur mor. te vt l. quod de ſuo.C.de do.cau. nō nu ad hoc qđ no. Bal. in l.1.§. credicū.ff.ſi cert. pet.Cy.in l.1.ad l.C.de ſa.ſan.ec. & Raff. in l.ſi di

iſtæ contractus donationis uidetur impedire liberam teſtamenti factionem.ff.de uerb.obli. l. ſtipulatio hoc modo.Sed aduerte a ꝙ nos ſummus extra caſū docto rum. Nam hic interuenit traditio, vnde & ſi donatio eſſet infirma & ſine cauſa, tamē dominus uolens trāſ. ferre dominium trānsfert. ff.de cōdi. ob cau.l.3.§.ſub tilius, vel quia cauſa eſt ip ſa liberalitas. ut ff.de do.l. hoc iure §. 1. Itē ipſa pie. tas.ut ff.de cōdi.inde. l. cū is. §.ſi ī ea opinione ſit mu lier & not. inſtit. de obli. quæ ex quaſi cōtractu.§.ex quibuſdā.ad hęc.C.de ſac. ſan.eccle.l. ſi. uolens ergo ſuſtinere opi. Di. faciat qđ ꝓcedaẗ ad traditionis actū q etiā ſub conditione fieri poteſt.ut ff.de acqu.poſſeſ. l.qui abſēti.§.1. & cautius ſi interueniat traditio cor. poralis, quam ſi præcaria, quia præcariū fortè nō ua. let.Tu cogita. ego dimitto te ſine deciſione. hæc Bal. Sed tu tene, ꝙ ſi vult ua. leat donec alcui publicè ꝑſonę inter uiuos ſub tali cō ditione & tradat, quia ſic ualebit indubitanter.

15 Vtrum cū uir faciat te ſtamentū & legat uxori cer tum quid,hoc acto ꝙ ſi mu taret teſtamētum ſiue non iſta uxor iure donationis in ter uiuos debeat haberē cer tam domum quā ſibi lega uerat,& demū mutauit te. ſtamentum nulla facta mē tione de dicta donatione.

An mulier debeat habere dictā domū, videtur ꝙ nō d. l. ſtipulatio hoc modo. Contrarium dico, quia iſta donatio ē præſens & pura, qa dixit,ſiue mutauero ſiue non, & ideo non eſt appo. ſita in pœnam teſtamenti mutati.Caue tamen qa niſi interuenerit traditio non confirmatur morte,& ſuffi cit traditio interueniat tem pore donationis uel poſtea uiuo donante. ff.de don.in ter vi.& vxo.l.papinian⁹,b alias incipit ſi quis pro v. xore.& arg.in l.2.C.ſi qs al teri uel ſibi. hæc Bal. ubi ſ.

16 Quomodo interpretan tur pacta obſcura? ℞.quòd in dubio cōtra eum qui ea appoſuit, & potuit aperti⁹ declarare. c ff. de pac.l.ue. teribus & ibi Bar.

17 Pactum legis commiſ. ſoriæ quid eſt?d Reſpon.in contractu uēditionis eſt pa ctio qua redditur in em. ptum quod uenditum eſt ſi nō ſeruatur quod eſt pro miſſum. ut in l.1. e & 2.ff. de leg. commiſſoria, & fit ita. Vendo tibi fundum & ſi infra talem diem nō ſol. ueris pretiū inemptum ſit. In pignore autem fit ſic,ni ſi lueris pignus infra certū tempus ſit perditum,uel ſit mihi pro ſoluto.

18 Vtrū generaliter ſit re. probatum? Reſp.quòd non ut ff.de le.com miſ. per totum ubi patet quòd ualet in cō tractu uenditionis,ſed in pignore genera. liter eſt reprobatum. ut in l. fina. C. de pac.pigno.& in cap. ſignificante. de pign. & ideo ipſo non obſtante pignus eſt re. ſtituen-

nortio. de verb.obl. Adde Pet.de Anc. conſ.109. & omnino Lud.de Ro.conſi.44 & Pau de C1.cōſ 166.

c Declarare] Exemplum pone feci pactum tibi dare caſtrum, & tu conſentis ſimpliciter,nunquid trāſeat pactum ad tuum nepotem te mortuo? dic ꝙ ſi. Et ſic ſin.decidit Bar.ī l. liberorū. in 6. col.ff de ver.ſig. vbi dicit ꝙ in cō tractibus nō ve. niunt nepotes ap pellatione libe. rorum.

d Quid eſt] No. ꝙ ſicut in cōtra. ctu emptionis & vendōnis dr pa. ctū legis cōmiſ. ſoriæ, qñ fit per verba directa, ut puta. Res ſit in empta ea vero pacta q̄ fiunt per verba obliqua, vel i ſic ea,vt res reuertatur,vel ra ſtituatur &c. nō dūr pacta legis cōmiſſoriæ,ſed ſi milia pacto le. gis cōmiſ. ut l 1. & l.cōmiſſoriæ. C de pac i emp. & ven.& ibi Bar. Et no.in l.1.ff.de don.Sic eodē mō in pignore.Illud dr pactū legis cō miſ.Qđ eſt factū per uerba dire. cta, ut puta ſi de bitor ad diē non ſoluerit, pignus ſit creditoris,ſed ſi fieret ꝑ verba obliqua, utpuia ꝙ pignus detur ī ſolutū creditori, vel debitor ꝓmi ſit ſe dare i ſolu tū,tūc non eſt pa ctū legis cōmiſ. ſed ſibi ſimile, & de iſto loquitur. l.1. C de pac. pi.

e Vt in l.1.] Eſt

stituendum, nisi iurasset [a] in tali pacto. vt in d.c. significante.

19 Verum istud sit pactũ. l. commissoriæ, pignoro tibi hanc rem, & si nõ lucro infra mensem nunquã possim luere? ℞. Bal. vbi supra de vsi. feu. de feudo da. inuicem. l. con. ꝙ sic, [b] licèt nõ dicat ꝙ dñium sit apud creditorem. ista est glo. no. in l. vlt. C. de pac. pig.

20 Verũ possit fieri istud pactum cum fideiussore, videlicet si non extraxero te de obligatione, ꝙ pignus quod pro indemnitate tibi dedi loco indemnitatis, sit tuum? ℞. Bal. vbi supra gl. dicit hic ꝙ valet, [c] qa speciale est in his qui pro alio sunt obligati quia hoc mõ possunt indemnes seruari. vt ff. de contrahen. empt. l. si in prin. [d]

21 Verum in dote valeat hoc pactum, si tibi pecuniã non restituero talem fundũ loco permutationis assigno? ℞. Bal. vbi supra videtur ꝙ sic, quia ista est quædam permutatio. vt. ff. de iu. do. l. ita constante. & l. fi. Item spãle videtur in dote vt ff. de solu. l. Calipodius. aliàs inci. quanuis.

22 Verum valeat istud pactum, obligo tibi talẽ fundum pro. 10. & si non soluero tibi. j. mẽsem habeas eũ emptũ iusto pretio? ℞. Bal. vbi s. ꝙ sic, & est mirabile ꝙ licèt non sit collatũ in alicuius arbitriũ declarandi pretium valet, [e] quia istud pactum est pars alterius contractus validi. Iste est casus mirabilis. ff. de pig. l. si fundus. §. fi. Ibi etiã dicit Bart. illum casum esse singu.

23 Verum cũ mutuasti mihi. 10. nullo pignore constituto, hoc acto ꝙ si non soluero infra mẽsem talis domus mea sit tua pro illis 10. valeat tale pactum? ℞. qui supra ibidem ꝙ sic, qa non est pactum pignoris. vt d. l. fi. ff. de contrahen. empti. vbi tex. est no.

24 Verũ cum pactum. l. cõmissoriè est appositum nõ ipsi cõtractui pignoris, sed diu postea valeat? ℞. qui s. ibidẽ ꝙ sic. [f] vt ff. de pig. ac. l. Titius. vel vbi interuenit pactum rogatu debitoris & eius gratia non voragine creditoris, & dñt ꝙ ex interuallo valet ad excipiendũ, non ad agendũ, vt refert Bar. in d. l. calipodi[o].

PALA dr̃ lineus pannus consecratus, qui extenditur [g] super altare super quo extenditur corporale, & a quo debet benedici. vide supra Benedictio. §. 1.

PALLIVM vt hic sumit̃ ẽ speciale ornamẽtum [h] Archiepiscoporum in quo plenitudo officij cõfertur,

ibi. quæ iam conditior esset lutina, Et intelligitur, si venditor voluerit, quia fauore eius hoc pactum apponitur.

a Nisi iurasset] Et nulla valet consuetudo contra d. l. si secundùm Bal. in l. s. C. quæ long. consuet. & in c. 1. de feu. da. in ui. le. commissoriè &c. Et de iuramento. vide Bar. in l. si qs pro eo. ff de fideiusso.

b Quod sic] Vide etiam Bal. in l. fi. C. de contrahen emp. & in l. 1. ff. de lege commiss. Et adde Bar. in l. quãuis alias Calepodius. ff. de sol.

c Quod valet] Et est glo. 1. in d. c. 1. de feuda. inui. le. con in fi. & loquitur ibi, ꝙ si fideiussor habeat dictam rem in feudum.

d L. fi. in prin.] Et ibi Bar. qui dicit valere pactũ cum tertio, licèt non valeat cum principali. s. legis cõmissoriæ. Idem tenet Bar. in l. quanuis. ff. de solu. in versi. contra hoc.

e Declarãdi pretium valet] dicit etiàm Bar. in d. l. fin. ꝙ non est pactum legis commiss. & æstimatio debet fieri arbitrio iudicis, & tenet Bal. in l. fi. C. si pignoris cõuentione numeratio sequuta nõ sit. & in l. 2. C. de rescin. ven. dicit ẽt ibi Bart. ꝙ quidam cauti teneratores bono. ex consilio suorum doctorum antiquorum & aduocatorum faciebant fieri instrumentum hoc modo, si pecuniam ad tempus non solues sit fundus mihi emptus iusto pretio declarando arbitrio talis, & talis quos, & ex nunc eligimus in arbitratores, & bonos viros. Et tene menti quia est pulchrum consilium. Hæc ille, intellige. s. secundum mundum, non tamen fortè secundùm Deum Bar. in l. fi. C. de pac. pig.

f Quod sic] Ratio est secundùm Barto. in l. 2. C. de pac. pig. Quia tempore quo contrahitur debitum faceret debitor quicquid crediror vellet in mundo, vt haberet pecuniam, ideo lex voluit, ꝙ nõ valeret tale pactũ, vt pignus haberetur in solutum pro debito, sed quando ex post facto debitor facit creditori tale pactum tunc cessat ratio ideo valet. Idem dicit Bart. in d. l. quanuis, de solutio, & in l. Titius hic allegata.

g Qui extenditur] De pala dicitur in ca. altaris, de consecra. di. 1. Et vestes cõsecratę debẽt cõburi, si vetustate consumptæ sũt, & cineres reponi in baptisterio vel in loco vbi non est transitus &c. Et non debent ad vsus sæcularium redere capi. Quæ semel 19. q. 3. Et sumitur aliquando, pro cortina vel panno serico, vnde letitiæ cancibus est non serica pala.

h Speciale ornamentum] Pa. in ca. antiqua de priuile in 3. not. dicit Pallium est quoddam ornamentum habens multas cruces, ꝙ ponitur super humeros prælati, quãdo celebrat. & est sumptum de corpore beati Petri in signũ plenitudinis põtificalis officij, capitulo significasti, de electione. Et pactum potest competere etiam episcopis si habet priuilegio, In Papa autem designat plenitudinem potestatis secundùm vocabularium iuris.

Aliter

a Aliter pôt remoueri] Scilicet si accusetur, & debet peti cum iustitia. ca. prisca. distin. 100.
b Nec ante debet] Ante receptionem palij dicitur ecclesia viduata di. ea. qm.
c Tam in sua q in aliena] vide in ca. ex tuarũ. eo. ti. vbi hoc habetur.
d Aliter vt dicit. Ric.] Et ista sunt verba formalia. Rô. n. recta dictare videt aliquẽ esse loco dei. In ecclesia. Qui piculis cõitatis, & psonarũ pfatis infirmitatib. & vtilitati b & dãnis posset rationabiliter obuiare hęc ille.

de autoritate & vsu. pa. ca. nisi specialis.

1 Quando debet peti. ℞. infra tres menses a tẽpore consecrationis vel cõfirmationis, si ante non fuit ↄsecratus, aliter pôt remoueri a c. qm̃. 100. dis. nec añ debet b se Archiepiscopũ noiare. d. c. nisi. Nec ẽt pôt antequã habeat ipsum palliũ concilium conuocare, conficere Chrisma, dedicare basilicas, ordinare clericos, nec epos consecrare. c. quòd sicut. de elec. §. pe. in ci. præterea, & ibi hæc omnia ponuntur.

2 Vtrum archieps possit suũ palliũ alteri accommodare. ℞. ꝙ non, immo debet cum eo sepeliri, quia personam eius non transit ad hoc. de auto. & vsu. pa.

3 Vtrũ semper debeat celebrare cũ pallio archieps. ℞. ꝙ tã in sua quàm in aliena c dyocesi pôt absque pallio celebrare vel sandalijs. In sua verò dyocesi nõ semꝑ debet celebrare cũ pallio sed tm̃ in dieb9 illis qui in ecclesię suę priuilegijs sunt expressi extra ecclesiam non licet eo vti. vt processionibus. ca. si. de autori. & vsu. pa. ibi hæc omnia ponuntur.

4 A quo debet peti. ℞. ꝙ a Papa. d. c. quoniam, & etiam a Patriarcha. c. antiqua, de priuileg. Nam patriarchæ sunt ordinarij episcoporum. vt ibidem.

PAPA summus est inter omnes, quia ipse solus habet plenitudinem potestatis, vt patet. 2. q. 6. qui se fecit.

1 Vtrũ Papa possit dispẽsare in oĩbus ꝑceptis moralibus legis naturę vel diuinæ? ℞. Canonistę in c. lras de resti. spo. & in c. ꝓposuit. de cõces. pb. & in c. cum ad monasteriũ de sta. mo. & in c. p venerabilẽ q filij sint legi. variè, & confusè loquunt, nec ex eo. ũ doctrina pôt hęc qò declarari. Sed vt clarè intelligat sic distinguo, vt colligo ex doctr. Sco. in 3. di. 37. & Ale. in 3. parte, & Hẽri. in 5 quol. q. 29. & Fran. in 2. scñarũ ꝙ sunt aliqua de lege naturę seu diuina tanq̃ principia practicæ not. ex terminis, q̃ sunt hęc. Finale bonũ est appetendũ, malũ (intellige moris) est fugẽdũ, qa aut auertit a finali bono, vt est cupiditas mortalis. Aut retrahit ab ipso vt ẽ cupiditas venialis, & ista sunt omnino in dispẽsabilia. Aliqua sunt de lege naturæ vt ↄclusiones necessario sequẽtes ex principijs pdictis, vt ista deus ẽ diligẽdus & ꝓximus. Et in istis nulla pôt cadere dispẽsatio, vñ isto mõ ius naturale dr̃ immutabile, vt dr̃ in ca. ius naturale. §. 1. di. 5. & §. his itaque dist. 6. Rõ ẽ, quia rõ legis q̃ est id quod debet prædicta duo principia ab eis nõ pt separari in aliquo casu. Vñ qa primũ pceptũ decalogi. & 2m sunt de hmõi. Ideo simpliciter sunt in dispẽsabilia. Tertiũ verò pceptũ quantũ ad cultũ deo exhibẽdũ aliqñ similiter ẽ de hmõi. Ideo q̃tum ad hoc ẽ dispẽsabile, licẽt quò ad determinationẽ tpis sit dispẽsabile. vt patet in c. licet. & c. ↄquestus, de ferijs. Sũt & alia de lege naturę nõ tanq̃ principia aut ↄclusiones necessario a primis pricipijs deductæ, sed qa sunt multũ cõsona pdictis principijs & ↄclusionibus, cuiusmodi sunt precepta secũdę tabulę, & oĩa moralia data in l. Moysi, & euãgelica ex primo em̃ principio & ↄclusionibus necessarijs sequẽtibus ex eo nõ ẽ quò ad ꝓximũ, nisi vnũ pceptũ. s. diliges eũ, sed qa ꝓxim9 fuit mutatus p peccatũ, & factus ꝓnus ad malũ, iõ addita fuerũt plura pcepta tanq̃ multũ cõsona primis principijs & ↄclusionibus pdictis. Et in istis quantũ ad rõnẽ ipsorũ nõ pôt cadere dispẽsatio sed bñ quãtũ ad obseruãtiã sanctionũ, sicut & Aug. in li. cõfessi. ponit exẽplũ dicẽ, ꝙ sicut medicina est ars immutabilis, tñ medicus aliqñ mutat pcepta languentibus, & tñ ratio pcepti artis, in se est immutabilis, vñ licet Papa non possit dispẽsare vniuersaliter in præceptis secundę tabulę, quia vt cõmuniter & in pluribus in eis inest rõ legis. Vñ si occurreret casus particularis in quo deficeret ratio legis propter causas spãles impedientes obseruationem pręceptorũ legis ex applicatione ipsorũ ad diuersas materias, tunc papa posset dispẽsare, aliter vt dicit Ricar. d in 4. di. 38. ar. 9. q. 1. non videret deus fuisse bonus paterfamilias nisi dimisisset pastorẽ super gregem suum ꝙ pos

ſet conſulere omnibus occurrẽtibus & neceſſario expediẽdis. a Nec ẽt poſſet dici quod Papa ſit generalis cõmiſſarius Dei aſſumptus in plenitudine poteſtatis cuius ꝯrium determinatᷣ. 2. q. 6. c. qui ſe ſcit. & 24. q. 1. quodcunque. Et quod dico de præceptis ſecundæ tabulę, idem dic de oĩbus præceptis veteris & noui teſtĩ. vñ. d. Archidia. flo. in ſumma dicit ſe audiuiſſe a fide dignis, quod Papa Martinꝰ. 5. (habita cõſultatione cũ multis doctiſſimis viris in ſacra theologia & iure canonico) diſpenſauit cum quodam qui acceperat germanam ſuam in vxorẽ, ꝓpter multa mala & ſcandala quę eueniſſent ſi eam dimiſiſſet, & quę euitari non poterant, niſi ſic diſpenſaretur, & idem ego dico de ſimilibus. ar. 2. q. 1. c. multi. in fi. & in d. c. qui ſe ſcit. cũ ſi. Et ſic ſm hanc diſtinctionem intellige & limita. d. c. literas, & ſimilia quę videnᷣ dicere ꝙ contra legẽ diuinã & euangelicã, aut apoſtolũ non poteſt papa diſpenſare vt in c. ſunt quędam. 25. q. 1. Quia verum ẽ vbi ratio legis nõ ceſſat. Et in prædicta opi. concurrũt omnes Canoniſtę (ſi bñ intelligantᷣ) qñ dicunt ꝙ Papa põt declarare, interpretari, & limitare ac diſtinguere ius diuinũ, ꝙ nihil aliud eſt dicere niſi videre vbi ratio ceſſat vel non, vt ſic non diſpenſet, vel diſpenſet, & ſic tene firmiter. b

2 Sed quis poterit cognoſcere quando ratio legis deficit in aliquo caſu? ℞. ꝙ iſtud aliquando habemus exẽplo ipſius dei qui multoties diſpenſauit in ſua lege. c Vñ in ſimili caſu poſſumus & nos cognoſcere. Sed quando talis diſpenſationis vel ſimilis non habemus exemplũ in ſacra ſcriptura, tunc ad ſolum Papam pertinet ipſius declaratio, cui dictum eſt. Quodcũque ligaueris ſuper terram. in d. c. quodcunque, qui quidem multa declarauit, vt in materia voti. Iuramenti, & huiuſmodi, & aliquando etiam ex ipſa noſtra ratione colligimus vt facimus in gladio depoſito, quem dicimus non fore reddeñ. deponenti effecto furioſo, vt in capi. ne quis 22. quæſt. 2. & ſimilibꝰ. Vnde firmiter credo ꝙ ſi aliqs petens diſpẽſationẽ in aliquo caſu ꝯ legẽ dei non interponat importunitatẽ munerum vel precum, ſed ſimpliciter ponet ſe in manibus ipſius Papæ exprimendo caſum ſuũ ꝙ deus nõ ꝑmittet errare vicariũ ſuũ in diſpẽſando.

3 Vtrum Papa poſſit diſpẽſare in omnibus q̃ ſunt iuris poſitiui? ℞. quòd quãuis aliqui Canoniſtę teneant quòd non poteſt diſpenſare contra ſtatum vniuerſalem eccleſiæ. vt in d. c. ſunt quidam. Item in his in quibus decoloraretur ſtatus eccleſiæ per cap. & ſi illa. 1. q. 7. ego tamen dico ꝙ vniuerſaliter poteſt diſpẽſare, d ſed tamẽ non eſſet tolerandus ſi diſpenſaret contra

præ-

ſu particulari legem illam ferre. Qui caſus non fuit præuiſus a legiſlatore, vide ad hoc quæ no. glo. in proœ. cle.

a Et neceſſario expediendis] Pa. in c. ꝓpoſuit. de conceſ. ꝓben. dicit ꝙ papa põt ex cauſa ex toto liberare quem a voto quẽadmodũ poſſet ipſe deus &c. Quia veriſimile eſt quæ deus ex cã dedit poteſtatẽ ſuã inter hoies vicario ſuo alias non fuiſſet bonus paterf. ſi dimiſiſſet gregẽ ſuũ ſine paſtore qui ex cã ne poſſet omnibus conſulere vt in ſimili dicit Inn. in c. quod ſuper his de voto. vt dicit no. Ho. in c. quanto. de trãſla. præla. cũ idem ſit dei & vicarij ſui papa poteſt ferè oia facere quæ Deus põt claue nõ errãte. Et idẽ dicit Inn. in c. quãto de iureiur. & c. facit ratio ad hoc. Nã Deus benedictus voluit eſſe tantã poteſtatẽ apud ſu. põtificẽ. Quia regulæ inſtitutæ ad humanos actꝰ regulandos non ꝑtuerũt dari oĩno impermutabiles, & hoc ꝑꝑ varietatẽ ipſorũ humanorum actuũ, q cum ſint ſingulares, & cõtingentes & per conſequens incerti non potuit dari regula certa de eis. Et ſic nec lex nec ſtatutum, & propterea fuit neceſſe ponere vnam quãdam virtutẽ in principe vel rectore, q̃ pho. 5. etychorum dᷣ epicheya quę dᷣ apud nos æquitas ſiue moderamẽ, cuius officiũ eſt qñq; ꝓtermiſſis verbis legis ſequi. Quod rõ vel maior vtilitas reipu. poſsit & hoc qñ occaſio datur vel vtilitas. Quia expedit in aliquo ca-

b Et ſic tene firmiter] Circa materiam diſpenſandi dicit Vincẽ. vt refert Pa. in d. c. ꝓpoſuit. de cõceſ. ꝓb. Papã poſſe diſpẽſare ꝓterq̃ in articulis fidei. Quod ſatis placet, & eſt dictũ valde notabile, intellige de diſpẽſatione propriæ ſumpta. ſ. q̃ facit ex cã rõnabili. Et Inn. in c. cũ ad monaſteriũ. de ſta. regu. dicit ꝙ ſine cã ñ diſpenſat in his q̃ ſunt iuris poſitiui puri. Et vide Pano. in c. de multa. de pręb. dicit tñ Hoſ. dictũ Vin. verũ, niſi immineat, peccatũ mortale q a in illo diſpẽſat intelligẽdo ꝙ ſit peccatum mortale ex lege diuina & nõ ex lege poſitiua, q illi ñ ſubijcit, & ci e do idẽ ſẽſiſſe Vĩ. Et vide gl. in d. c. lĩas, q̃ voluit ꝙ in his q̃ de ſui natura ſunt mala papa diſpẽſare non põt, de iureiu. & ſi Xꝑs tu vide bonum tex. 40. di. c. 1.

c In ſua lege] ſicut diſpẽſauit in circunciſione dũ fuerũt ĩ deſerto.

d Vniuerſaliter poteſt diſpenſare] Verum autẽ

pdicta sine rationabili causa tamen dispensatio teneret, & sic tenetur communiter.

4 Vtrum papa possit dispēsare in gradibus consanguinitatis, non solū prout nūc, sed etiā prout ex tunc? ℞. sm Ioā. An. in c. per venerabilē, qui filij sint legi. ꝙ si ꝯtractum est in gradu prohibito diuina lege, potest dispensare prout ex nunc, sed nō ꝑut ex tunc vt. s. filij sint legitimi, q ante dispensatio nē nati fuerāt, sed in matrimonio humana lege prohibito, pōt dispensare nedum prout ex nunc, sed etiā ꝑut ex tunc. Quod limito verū quò ad istud vltimum, nisi ius esset quæsitum alteri, puta quia patre mortuo successerunt etiā agnati, vñ licet postea legitimaret filium non excluderet agnatos, sed iure quęrendo valeret, vide legitimatio. §. 1. & 2.

5 Vtrum possit dispensare in bigamia? Vide supra. Bigamia.

6 Sed quid de obligatione q̄sita laico [a] q ei nō subest, quò ad temporalē iurisditionē? ℞. Pa. in. c. 2. de voto. ꝙ si talis obligatio solū cōtrahit ex fidei pstatione. sic papa potest ex causa absoluere, & dispensare. vt in c. quāto, de iureiuran. Secus autem si aliunde [b] esset quæsita, qa cū talis obligatio sit de iuregentiū, non poterit per papam tolli. cle. pastoralis. de re iud. & no. Inno. in c. quæ in ecclesiarum. de consti. & legistæ in l. fi. C. si cōtra ius vel vti. pu.

7 Quæ sunt quę reseruantur papę? ℞. ꝙ absolutio [c] ab excōmunicatione, in 39. casibus de quibus supra excōmunicatio. 5. Item dispēsatio in multis, de quib⁹ supra Dispensatio, & Irregularitas. Item causę grauiores [d] facit c. 1. de iur. cal. & c. multis. 17. dis. c. quoties. 24. q. 1. & cap. vt debitus. de app. & quæ sint [e] vide in c. quod translationem de offi. leg. in gl. quæ hic ommitto, quia parum pertinet ad cōfessores.

8 De eo qui gerit se ꝑ papa non electus a duabus partibus cardinalium, & de obseruandis in eius electione, habes. s. excōicatio. 7. Casu. 2. & Casu. 12.

9 Vtrum papa possit decidere cōtra aliud statutum in casu fidei sine concilio? ℞. ꝙ non [f] vt in c. Anastasius. 19. di. quia papa pōt errare in fide. 40. dist. si papa, sed nō tota ecclesia. c. a recta, & ibi bona gl. 24. q. 1.

PARAFERNA dicit ā para quod est iuxta, & ferna, quod est dos quasi iuxta dotem, qñ bona parafernalia [g] dñr omnia bona vxoris vltra dotem. vt dicit gl. in rub. [h] C. de pac. conuen. Azo. in summa. C. de iur. do. §. est autem dos. versi. quædam alię res. Bal. in l. 2. C. de senten. q̄ sine cer. quātita. & in l. C. q po in pig. hab. & in l. fi. ob maritorum. C. nē vxo. ꝑ mar. & in l. si mulier. C. de pac. conuen. Et de istis habetex. in l. fi. ego. §. dotis. ff. de iu. do. & gl. in c. plerunque. de dona. inter vi. & vxo.

1 Vtrū statutum loquēs de dote extendatur ad parafernalia bona? ℞. quod sic, sm Albri. in l. de quibus in 24. col. ff. de legi.

2 Vtrū bona parafernalia sint priuilegiata sicut dotalia, quò ad hoc, vt bona viri sint hipothecata, sicut ꝑ dote? ℞ gl. in c. d lrīs. in ver. obligata. de pigno. & gl. in l fi. C. de pact. conuē. ꝙ sic. licet sm l a. in d. c. ex lrīs, aliqui libri habent prædictam gl. dicentem ꝙ non, sed vtrunq; saluat ꝑ distinctionē, videlicet, si spālē sibi ꝑ his hypothecā a viro exegit illa erit cōtenta. Si aūt nullā exegit habebit hypothecata oia bona viri ꝑ omnib⁹ pfactis bonis, vt in d. l. fi. Et de qb. hēt vir administrationem. De alijs autem quę vxor penes se retinet, nō habet hypothecata

a Quæsita laico] Verum. s. papa absoluere, & pone casum vt ibi per Pa. q. s. dno sibi d derant fidem ad inuicem vt essent socij in itinere, & rō est secundū Innocē. quia hæc obligatio venit accessoriè ad actū spiritualē nec laicus pōt prętendere cōmodū bursale. Et in isto casu nō ē ꝑpriè societas ex quo societas cōtrahitur ad lucrum. l. coiri. cū seq. ff. pro so. vñ potius dicebātur comites q̄ socij, ad hoc qd no. gloss. in cle. 1. de pe.

b Sec⁹ aūt si aliūde] Puta qa laico q̄sita erat obligatio ex ꝯtu emptionis vel alio contractu.

c Rñ. quod absolutio] Spec. numerat 99. casus papæ reseruatos. de offi. leg. §. nūc ostendendum, de hoc ēt per Barba. in repe. c. ꝙ transla. de offi. le. 16. colum.

d Itē cāæ grauiores] Glo. in c. qd transla. vř ponere regulam quod oēs cāæ maiores sine grauiores ꝑter eas, quas ipsa ꝯnumerat spectāt ad papam. Et dicentur illę maiores ad arbitrium Iudicātis, secūdū Barb. ibi in repe. Et facit glo. in c. sede. de rescript.

e Et quæ sint] Vt est cā fidei, & cōcilium celebrādū & huiusmodi.

f Rñ. ꝙ non vide plenissimè ꝑ Barb. in repe. in c. ꝙ transla. de offi. le. 16. col. ver. & primus casus.

g Qñ bona parafernalia] Quę dicantur ꝑpriè parafernalia bona ita, vt comprehēdant in statutis facientibus d ēis mentionē. vide Raph. cu. in cō si. suo paruo. 104. cui multi do. subscripserunt.

h Vt dicit gl. in rub.] idem Pau. in c. ex literis de pigno.

a Bar. consuluisse.] Aut loquimur in vita viri, aut post mortem eius. Si in vita, tunc regula est q fructus rerum parafernalium cedunt vxori, tex.est in l. pe.ff.ad l.fal. Fallit primò quando maritus haberet laborem in exigendo, quia tunc cedunt viro & ita loquitur gl. in l. fi.C. de pac.conuen. & in l. vbi adhuc.C de iure. dot. Et vtrobique p Bal. Secundò fallit qñ sunt parui fructus, vt no.i dictis locis, & est text in l si idqđ § 1.ff.đ do. inter vi. & vxo. Tertio intellige in naturalib. q vir potest expensas extrahere p l. fruct⁹. ff. soluto mat.& in l. 1.cũ ibi no.C.de fruc. & lit. expen. nec aliter facit differentiā in fructus industriales & naturales, si vero sumus post mortē viri, tūc succēdit distictio.Bal. in d l.vbi adhuc, qui dicit, q aut istę res parafernales traditæ sūt viro ad vtēdum, aut non, sed vir ꝓpria auctoritate percepit fructus, primo casu quatenus vir consumplit non tenetur, & dicitur consumptum quando nihil restat. Bal. in l.2. 1. colum. C. de fru.& li.expē. Si vero aliqd restat, vt puta quia inuenitur aliqd emptum vel permutatū, tunc tenetur maritus. vt ff.de le.2.l.idem seruum. Ita Bal. secundo casu quā docontra volūtatē viri percipit, tunc tenetur ad restitutionē vir, seu hæredes. Ita dicit Bal. se consuluisse, & ita intellige Paulum de Cast.qui recitat quinque opiu.in consi.184 anci.super primo reperio.

tam in bonis viri, secundū Pa.in d.c.ex literis, ista tamē hypothecata nō ē priuilegiata, sed communis secundum Ino.& Io.An.in d. c.ex literis.

3 Vtrum maritus debeat habere fructus dictorū bonorū parafernaliū? ℞.q nō naturales qñ dominū eorū non est traslatum in virum quod nunquā pręsumitur translatum nisi probetur. vt not.glo.in d. l. fi.sed solùm potest habere commodum bonorū aliorū ꝓpter labores i exigēdo. Aduerte hic q qñ maritus debet habere fructus, nihilominus si aliquid superest quod nō sit consumptum dicit perti nere ad ipsam vxorem per ea quæ not.in l.vbi adhuc. C.de iur.dot.& in l.fi.C.đ pact.conuen.& ibi Bal. dicit Bar. consuluisse. a vide Bar.in l.pe.ff.ad l.fal.

4 Sed nunquid in deferēdo in domum mariti dicta bona & ea eidē assignādo, transeant in dominum mariti? ℞. quòd non.vt in l. si ego §.dotis.ff.de iure do.

5 Ex qua culpa tenetˀ vir si malè dicta bona administrat? Resp.q de dolo, lata culpa & leui culpa vt no.in d.l.fi.in gl.fi.

6 Sed qua actione repetūtur? ℞. quod si dominū eorum transtulit in maritum concidet conditione certi, vel sine causa, vel ob cām si

b Ex descendētium] D.l.1.in prin. vide Rose.hic & procedetur l Cornelia de sacris, vt dicitur in d.l 1.
c Gallo] Gallinacco & ibi disputat quid sit gallus gallinaceus, & habetur de his in §.alia deinde.Insti. de pub iudi.

aūt non transtulit dñiū ad exiben.si non nixus sit maritus amouere vel reiū amotarū, si sit nixus amouere. vt in d.§. dotis. Vel ẽm gl. pe. ibidē agiˀ depositi, qñ eas custodiēdas maritus accepit vel mandati quando vxor mandauit custodiam earum marito.

PARENTIS appellatione nō tm̃ pr̃, sed & auus, & proauus, & deinde oēs superiores continentˀ. Sed & mater, & auia & ꝓauia.ff.de ver.sig.l. appellatione, la prima.

1 Parentes qūo tenēˀ alere filios & filij parētes habes.s̄.Alimēta.& s̄.filius §. 21.& qūo tenēˀ ex ꝯctu filiorū s̄.Obligatio.§.pen.ex delicto supra.Dñs.§.pe.vbi loquitur de domino.

PARICIDIA est q parētem occidit vsque in infinitum in linea ascendētiū & descēdētiū, b & non solù qui occidit, sed & oēs qui sunt cōscij ad hoc, vel operam in aliquo dederunt vt l.1.& 3.& 4.& l.vtrum. ff.de parici.

1 Quę pœna paricidarū? ℞. primo virgis debet cedi, deinde in sacco corij cō sui cū cane gallo, c vipera & simia, & sic actari in mari, vel flumine. Et flumē vel mare non est ꝓpe, bestijs, subijciatur. e l.pe. ff.de parici.& C.eod.ti.s. de his q pa.vell. occi.l.vnica.

d Bestijs subijciatur] Illa pœna imponitur acerrima, vt sic viu⁹ careat vsu omniū alimentorū, vt superstiti desit cœlū, & mortuo terra, & sit ista mixtura illorum aialiū ad maiorem pœnam, quia canis naturaliter refugit simiā & gallū, & gall⁹ viperā, & cum vipera non inueniat refugium intrat corpus illius. Et licèt ista pœna iponatur de iure ciuili, secus cñ de iure canonico. vt in c.1. & ibi Pa. de his q fi. occi. Et gl.ibi vult q debeat occidens induci ad intrandū religionē. vt ibi. & in c.fi eo. ti. & procedit in foro aiæ, qa pęnitentia imponitur vt satisfat Deo quē lęsit De iure aūt canonico in foro cōtentioso imponitur grauis pœna, qa ꝓ hōicidio simplici, & ñ qualificato cleric⁹ deponitur.c.cū nō ab homine, & ibi Panormi.de iudi. In homicidio vero qualificato, vt in eo qui interfeci per assassinum, ecclesia ipo.it grauissimam pœnam, vt in cap. 1. de homici.li.6.Vnde dicendum. Si laicus commisit hoc crimē, & supositus est temporali iurisdictioni ecclesiæ, tunc ecclesiasticus mādabit iustitiam facere. c. 1. ne cle. vel mo.li 6. Et credit Pa.in d.c.1.de his qui h. occi.

quod

gralis debeat puniri pœna legali ex quo ꝺ iure canonico nõ inuenitur aliqua pœna opposita. Vñ ad ius ciuile recurrendum est c. i. ꝺ no. op. nun. Antẽ clericus & deponi debet, & fine alia incorrigibilitate tradi curiæ seculari. Quia tñ ꝑ simplici homicidio deponitur & detruditur in monasterium. c. tuæ. de pœnis. debet ꝑ facto isto qualificato grauior imponi pœna. Sed grauior ꝓ dicta non inuenitur, cum eccl'ia nõ habeat qd vltra faciat relinqt eũ iudici seculari. arg. d. c. cũ nõ ab homine. Hoc tñ verũ si dolosè interfecisset quis patrẽ, vel pater filiũ, secus si nõ esset tanta culpa ꝺ quo dicẽdũ vt ꝑ Pa. in c. at si clerici, & in d. c. cum non ab hoie. Et no. hæc cõtra matres q̃ filios ex adulterio vel fornicatione conceptos occidũt, Et adde ista. s. homicidiũ. vl. §. 7.

a Quid sit vnde dicatur.] Vid Pa. in rubrica de parochijs, & quo diuisæ sunt post aduentum Christi, & qd ꝑ patib⁹.

b In decimis] Vide in c. reuertimini. & in c. decimæ. 16. q. 1.

c Secundũ Pa.] Et dicit ꝙ ille dicitur parochian⁹ al. cuius in cuius parochia habitat de præsenti, nec põt cõmode adire ꝓpriũ sacerdo

PAROCHIA[a] dr̃ locus in quo dedit populus alicuius ecclesiæ baptismali deputatus certis finibus limitatus. Vñ plures ecclesiæ baptismus non debent esse in eisdem limitibus. 6. q. 1. plures baptismales. facit. c. 1. 13. q. 1. de his quæ fiũt a prela. c. pastoralis. Aliquando parochia dr̃ tot⁹ epatus. c. 1. de rapto. de paro. c. sup eod. nota. Host. & Gof. in summa. eo. tit. §. 1.

1 In quo cõsistit ius parochiale? R. qđ in 7. Primò vt in dieb⁹ dominicis & festiuis populus audiat missam in sua parochiali ecclesia de quo dic vt s. missa. §. 59. Præcipitur tñ in virtute obedientię, & sub interminatione maledictionis ęternæ religiosis omnib⁹, nẽ dicant aliqua verba (intellige infamatoria vel falsa,) vt retrahant laicos ab ecclesiarũ suarũ frequẽtia, vel accessu, in cle. religiosi. de priuile. Secundò ꝯsistit ius parochiale, i decimis.[b] 16. q. 1. in multis capitulis. de deci. c. ad apostolicę. de quo supra Decimæ. Tertiò in obligationibus. 10. q. 1. qa sacerdotes. & c. sanctorũ. & cap. seq. Quomodo autẽ obligant ad oblationes. Vide s. Oblatio. §. 1. Quartò in pœnitentijs accipiẽdis in c. omnis de pe. & re. Vide s. Cõfessio. 3. Quintò i exhibitione sacramẽtorum. Sextò in sepulturis. Septimò in benedictione nubẽtium, de quib⁹ de sepul. ꝑ totum. 13. q. 2. placuit. de fimo c. suã, & vide i suis locis. Gre. tñ 9. in priuilegio quod incipit attendente, declarat quòd in priuilegijs minoribus concessis vbi dicitur saluo iure parochiali intelligi debere circa oblationes, decimas, & primitias solùm, & non in alijs.

2 Quomodo efficitur qs de parochia aliqua? Resp. quod acquisitione domicilij ibidem. vt supra Domicilium. Item quo ad sacramentum confessionis & eucharistiæ. Efficitur etiam cum quis per maiorem anni, puta per plus quàm per sex menses in ea moram fa cit, licèt ibidẽ non trãstulerit domicilium, scđm Pan.[c] in c. oĩs vtriusque antep. q. & c. & de hoc vide supra Confessio. 3. §. 10. & 11.

PARTIS appellatione quid continetur. Vide supra. Fama. §. 4. versi. pro quo not.

PATIENTIA cũ suas & suorum iniurias ac cætera mala ęquanimiter ferre. 23. q. 1. §. item cum Petro, vbi elicitur hæc descriptio.

1 Vtrum semper sit habenda? Respond. ꝙ sic intus, sed ab extra non quando non expedit saluti proximi 23. q. 1. paratus, qa vbi hostis non personam sed fidem quærit si ibi non restituitur, non patientia, sed negligentia est. 23. quæ. 3. Maximianus. Et patientia prælatorum quia vita nutriuntur pestifera est. 23. q. 3. iustum, licèt aliquando toleretur aliquod malum laudabiliter propter maius malum euitandum. 23. q. 4. quid ergo, & c. ecce. & c. seq. Sed quando expedit[d] saluti proximi, sic etiam est habenda ab extra, & sic intellige illud Luc. 6. si quis percusserit te in vnam maxillam ꝓbe ei &c. Idem Matth. 5. & 23. q. 1. in prin. secundum Augu. quantum ad pręparationem animi, & alteram si eius saluti expedit d. q. 1. in prin. & d. c. paratus, aliàs non, sicut nec Xp̃s eam præbuit in conspectu põtificis percussus. d. c. paratus.

PATRIA potestas de iure ciuili introducta[e] & soluitur. Primo cũ pater transit in potestatẽ alterius puta efficitur religiosus. Et ideo cum sit in potestate abbatis non poterit habere filiũ[f] in potestate. vt

tem. c. fi. de parochi. glo in cle. 1. de priui. in ver. parochialis.

d Vel qñ expedit] Loqt̃ ꝺ quadam tolerãtia. ꝺ qua ĩ Tolerãtia, sed non de patiẽtia quæ virtus. ꝺ qua Thom. 2. 2. q. 136.

e Introducta] Vt patet Insti. de pa. po. in tex. etiã in gloss.

f Nõ poterit habere filium] Vide Insti qb⁹ mo. ius pa po. sol.

a Gratia concomitans] Hoc dicit pp displicentiam pcti quæ semper requiritur ad deletioné pcti venialis. Sco. iñ in 4. di. 21. dicit, quod possum velle decedere cum peccato veniali, & tamen propter hoc non ero damnatus.

& concupiscentia.

f Hæc ex 2. sen.] Maximè. S. Bo. par. 2. ar. 2. q. 2 Fe [illegible] es supra. C. g. textu.

g In quo differt] [illegible] statutu, q fecerit homicidiu sit inimicus regis, siue rebellis, & detinetur

do est voluntariũ voluntate ꝓpria & simpliciter, sicut dr̃ qñ ex deliberatione qs dicit mẽdaciũ iocosum. 22. q. 2. c. 1. Aliqñ vero partim est pœna, sicut motus inordinati q oriunt nobis ex corruptela præuaricationis Adæ. Partim verò est culpa, quia licet nõ sit a volu[illegible]ate proprie antecedente, oritur tñ a voluntate concomitate & non prohibente, vel non præcauẽte, cum possis prohibere, vel p[illegible]auere tales motus inordinatos, & de [illegible] dicitur. 25. di. §. alias ver. q̃ aũt sunt minuta. & ad remissionẽ eius concurrũt tria. s. pœna pñs, gratia concomitans, a & meritum antecedens. b Quoddam dicitur mortale c quod qui dẽ est voluntariũ & in uñi & in particulari, & iõ non põt sine nostra actione dimitti. vt in d. §. hic vero diximus Et de isto intelligit illud Augu. lib. 1. retracta. c. 12. & li. de vera religione. pctm̃ ẽ adeo volũtariũ, vt si non sit voluntariũ nullo modo sit pctm̃ & 15. q. 1. §. sed hoc non gñaliter.

1 Quomõ põt discerni pctm̃ mortale a veniali? ℞. q̃ p̃cepta diuinæ legis naturalis ac humanæ idicãt, qd sit mortale vel veniale, nam quicquid est ꝯ̃ ipsa p̃cepta de se hẽt ratioẽ mortalis peccati, nisi vel rõne surreptionis d vel modicitatis vel rõnabilis cãæ quò ad p̃cepta humana vel dispẽsationis superioris excusetur. Pctm̃ verò veniale e non est contra legem aliquam, sed est præter legem, quia non obseruat modum rationis, quem lex sancta intendit. Hæc ex 2. sententiarum. f distin. 24.

2 In quo differt g culpa peccati a pœna? ℞. q̃ culpa seu macula est quędam relatio h ad actum pręsentem i vel præteritu, quæ diuina voluntas facit illũ qui fecit reputans indecẽtem in esse morali, k ex qua indecentia relata ad actum præteritum vel pręsentem nascitur obligatio ad pœnam l ex determinatione voluntatis diuinæ, & ideo aliud est re[illegible]ittere culpam, aliud pœ[illegible]am. Quando e[illegible]m Deus non concipit hominem sub illa ind[illegible]centia, tũc remittitur c[illegible]lpa qua[illegible] vero non ꝯcipi[illegible]r sub obl[illegible]atione ad pœ[illegible]am, tunc rem[illegible]ttitur pœna. Ex quo patet quod esse mo[illegible]ale non ꝯsistit in re eũ, sed in extimatione, ꝓpterea dicit Philo. primo ethico. qd aliqñ filij m vi-

b Meritũ antecedens] Inquantum dẽ [illegible] q̃ meritũ antecedens requiritur ad remissione venialium in [illegible], q[illegible] 8. [illegible] remittuntur q̃ opera sunt meritoria Vnde versus. Confiteor, fundo, aspergor, cõter[illegible], oro, signo[illegible] dono, per hęc veniale po[illegible]o, & nõ solũ per ista sed etiã p alia bona opera remitti[illegible] venialia. c. medi[illegible] nalia de pe.

c Quoddam dr̃ mortale] Vide Theo[illegible] 1. dis. 15.

d Surreptionis] Quando est consensus cõuis ꝯ̃ legem diuinã, ẽ ibi peccatũ mortale, qñ vero nõ ẽ ibi consensus, est peccatum veniale.

e Peccatũ vero veniale] Differẽtia ẽ inter mortale veniale & originale. Nam primũ nominat auersionẽ actualem a Deo, & cõuersionem indebitã ad creaturas, secundum q̃ dicit Augu. 2. de ciui. dei. c. vlt. Amore sui, ecce conuersio, vsque ad cõtẽptũ Dei, ecce auersio &c. Veniale vero est in sola inordinata conuersione ad creaturã, absq; auersione a Deo

[illegible] p[illegible]uni in carcere [illegible] Nisi [illegible] ꝯmiserit homicidium, certe ꝯ[illegible]ciliat a rege venia [illegible], vi q[illegible] scilicet e [illegible] ad regis amicitia, & cõcip[illegible] vt obligatus ad carceres perpetuos &c. & ista nõ ẽ nisi relatio rõnis. Quare cũ remittit culpa reu [illegible] indecẽtia [illegible]micitiæ, cũ vero remittit illa [illegible] ad carceres pœ[illegible]ra intelligitur remissa. sic q[illegible] statutũ ẽ a Deo peccantẽ quẽlibet mortaliter e[illegible] culpabilẽ. i. regis supni inimicũ & obligatũad carcerẽ æterni perpetuũ, iõ nisi illa remittantur illa peccãs nunq̃ videbit Dei faciẽ. dicit igitur Sco. in 4. d. 1. ar. 1 q8 in[illegible] actione post actũ trãseuntẽ nihil remanet, n[illegible] re[illegible]tus macula & offensa.

h Est quędã relatio] Scilicet [illegible] nis nam reputat D[illegible] peccatũ mortale facientẽ indig[illegible] gratia & g[illegible]

i P[illegible]] Quia [illegible] pecc[illegible]ur, vel q[illegible] [illegible] ẽ peccatũ, [illegible] nõ ẽ pœ[illegible] deleta.

k In esse morali] Nã ille peccator reputatur e Deo ac si nõ esset lo quẽdo de [illegible] morali n[illegible] de [illegible] ali, qa peccator naturaliter ẽ, [illegible] virtuose vt gratifice.

l Obligatio ad pœnam] Quia. s. Deus obligat eundem peccatorem ad pœnam æternam.

m Quia aliqñ filij] Quia ex quo filij nascuntur filij irę Ephe. 2. reputantur ac si non essent, dato q̃

Originale autem quasi in medio est, quandoquidem dicat cum mortali auersionem, sed differenter tamen, quia auersio mortalis est actu, originalis proprie habitu Rursus conuenit cum veniali, quia vtrum quæ ad creaturæ inordinatum motum inclinat. Sed differenter quia conuersio in veniali est magis formale in originali est magis naturale, sicut

patr a parētib. nascētes vel originē trahētes sint &c. a Honorantis] Exemplū, quia.n. Titius honorat Sēpronīū, reputat Sempronīū honore dignū, & sic in reputationem Titij Sempronius est aliquid moraliter, licèt in Sempronio nihil sit saltem ad extra.

b Moral]Nō q pctm sit aliqua substantia, cū sit pura priuatio. Sed hoc relatiuè seu reputatiuè ē aliq l inquātum De⁹ reputat peccatorem dignū morte æterna.

c Dicitur i spiritum sanctū] Peccatū in spiritum sanctum pt intelligi tripliciter. Primo vt fit ꝯ ꝑsonā spiritualiter & ꝓpriè sicut si qs hæreticus crederet q ꝑsona spiritualis nō esset creatura sicut fecit Macedonius, vel aliqd tale. & hoc modo locutus est Fran.may.i 2.di. 44.q 1.de peccato contra spiritū sanctum. F habet diuidi cōtra peccatū q essec i patrē, vel si nō crederet om nipotens, vel in filium, vel si nō crederet sapiens. Secundo quia ex tat cōtra bonitatem appropriatā sacto sp ui eius caritati. Et hoc modo oē peccatum mortale est pctm i spiritu sanctū. Qui gratiæ & charitatis meretur amissionem. Tertiò accipitur, non quia simpliciter est ꝯ omnipotentem,

dentur trahere infelicitatē a parentibus. & ibidē dicit q honor est honorantis, a quia honorās agit virtuosè & bonū i se morale honoratus autem nihil facit. Similiter iniuria q fit imagini dicit fieri imaginato. de hoc vide Pet.aure.in 4. dis. 14.q.4. & sic licèt pctm nō sit in eē naturali post actū ipsius, ē tn in eē morali, b & iō dānat si nō delet.

3 Peccatū qn dicit in spiritū sanctū? c ℞. quod est qn quis contendit abiicere vel remouere illud quod eiectionem peccati posset impedire, verbi grā. Insti gat qs ad peccatū & occurrit ei diuina seueritas puniens illud peccatū, & talis istud abiicit studiosè ꝑmittens sibi impunitatē vt peccet liberius, & istud est propriè peccatum in spiritū sanctū: & dr ēt malitia, & blasphemia i spm sanctū & ē speciale peccatū & gratuitū sunt aūt 6. quæ impediunt peccati eiectionē quæ ponunt i 2.sed d.43. duo ex parte diuini iudicij duo alia ex parte donorum Dei, & duo vltima ex parte peccati, & ꝓpterea sunt sex species peccat in spiritum sanctū. Primæ duæ sunt ꝑsumptio quę sine meritis d

misericordia dei presumūt, & desperatio qua desperāt de indulgentia peccatorū, contra duo prima.s. ꝯ timorem Dei & spem. Secundę duæ sunt.s.impugnatio veritatis agnitę & inuidētia fraternę grę ꝯtra secunda duo. s.agnitionem veritatis fidei & auxilium interioris grę, quam ēt in alijs nolet crescere. & dolet si videt in fratres. Tertię duę sunt.s. obstinatio & impœnitentia, contra alia duo.s. consideratonem turpitudinis peccati, & breuitatem ipsius delectationis.

4 Vtrum actus qui ex sua specie est veniale peccatū possit esse mortale? d ℞. q sic, tripliciter. Primò rōne finis, cum cōstituitur in eo, vel inqrū refert ad mortale pctm, sicut ad finē, puta cum qs dicit verbum ociosum cum tali intentione, q ēt si esset prohibitū de pcepto, nihilomin⁹ diceret, vel dicit vt prouocet aliquā mulierem ad fornicandum & sic intellige illud Augu. 25.di.S.criminis.vers. hinc etiam Augu. nullum peccatum adeo veniale quin fiat criminale, dum placet. glo. in ver. criminale, sic dū placet pplacētia fruitionis seu finis. Scdō rōne erroneitatis credit mortale, & illud cō-

primæ duæ species sunt de directo ꝯ Deum, qui est medicus noster spūalis, & habet vinum, & oleum ad curandum infirmum, s. iustitiam & misericordiā ꝯ quas est desperatio ꝯ misericordiam, & præsumptio contra iustitiā. Secundæ species ex parte ægroti sumuntur, q debet detestari peccata præterita, & hoc ē p pœnitētiā & positū vltra nō peccare di, contra q duo est impœnitentia & obstinatio. Tertiæ species sumūtur ex parte medicinæ spiritualis, in qua ē primò cognitio, cōtra quam ē impugnatio veritatis agnitæ. Secundo dulcedo spiritualis, ꝯ quam est inuidētia fraternę gratię, hęc San. Bona. in 2. dist. 43.

d Possit esse mortale] San. Bo. in d.st.16. in 2. par. ar. 3. q. 1. dicit triplex ē genus peccati venialis, quoddam est ex surreptione, & iō veniale, quia vitari non pōt tūc; quoddam ex cognitione siue volūtate siue cō sensu, & ideo veniale & non plenè cōsentit hō in delectatione, vt in cogitatione d muliere, & delectatione citra cō sensum i delectationem. Quoddam est veniale cum delectatione & cōsēsu, sed tñ iō veniale, qa nō ē deordinatio ꝯ preceptum, vt ebrietas & mendacium iocosum.

sed quia fit ex malicia, quæ opponitur bonitati, quæ est appropriata spiritui sancto, Sicut dicitur pctm ex infirmitate quæ patri & ex ignorantia quæ filio attribuitur scientia. Et hoc modo sumitur hic. Scdō hæc sex species hic posite sumuntur ex conformitate ægroti qui sanatur per gratiam pœnitentiæ & in isto intelliguntur tria Medicus Ægrotus & Ministerium,

Cum ergo quæritur vtrum veniale possit fieri mortale sic intelligatur quod hæc culpa per eidentiam sit illa, nulla est quæstio, quia hoc ē impossibile. Si intelligatur quod illud quod aliàs erat veniale possit esse mortale, vt mendacium iocosum, & ebrietas, dico q quodammodo non, quodam vero mō sic, sed p complacentiam. Primum igitur veniale quod committitur præter rōnem seu & ve ial.

mittit. 28.q.1. oẽs §. ex his itaq;. Tertiò rõne ɔsensus ĩ electionẽ de quo s̄ Cogitatio hæc ex S.Bo.in 4 di.16.

§ Vtrum omne peccatum sit remissibile ℞. secũdum Alexan de al. in 3 parte summe. tractatu de incarnatione Dei, qđ aliqua pc̃tã dñr irremissibilia negatiue q̃ nullo mõ remitti poterũt sicut sunt pc̃tã solũ angelorũ malorũ, & hmõi damnatorũ. aliud peccatũ ab istis nõ est irremissibile negatiue. Aliqua peccata sunt irremissibilia, qa vt dicit Ieronimus. Pro minimo peccato nõ habent vnde [a] satisfaciãt simul homines vniuersi, qa nemo aliqd ex se habet quo remittãt Tertiò dñr peccata irremissibilia contrariè eo ꝙ contrariè disponunt ad grãm ꝑ quam remitti possunt sic peccata ĩ spũm sanctũ propriè sunt irremissibilia vt patet intuẽti nõ qa nõ possint remitti, sed qa ɔ̃riè disponũt hoĩem vt remissionem consequatur.[b]

§ Vtrũ voluntas & opus exterius sit vnum peccatũ. Vide Pręceptum §. 34.

PECVLIVM dñr quasi pusilla pecunia [c] siue pr̃imoniũ pusillũ. ff. de pecu. l. deposi 1. §. fi. Aliqñ dñr omne patrimoniũ cuiuslibet hoĩs ẽt liberi. vt ff. ad Treb. l. cogi ĩ princ. & multis alijs modis dñr peculiũ. vt no. gl. in rub. ff. de pecu. sed hic intẽdo tractare de peculio qđ filius acquirit viuẽte patre, & sub ipsius potestate existens.

1 Quot sunt eius species? ℞. quatuor, prima dicitr̃ peculium ꝓfectitiũ. s. qđ ꝓficiscitur ex rebus patris. Vñ

Veniale, sed scd̃o mõ veniale per delectationẽ citra consensum fit mortale per consensum, & ita per cõplacentiã secundum ꝙ cõplacitu dñr consensus plenus. Tertiũ veniale quod est per cõsensum citra deũ potest fieri mortale per libidinẽ magnã, sicut mendaciũ iocosum, & hoc fit mortale ꝑ placitũ, dũ placitũ dñr quieta voluntas. Re quia iterũ actus disponit ad libidinẽ, & cõplacentiam, hinc est quod aliqñ dñr in pluribus locis, qđ plura venialia obiiciunt non per se, sed quia disponunt ad libidinem, nõ dispositione necessitatis sed proximitatis Quando ẽt peccatũ veniale ducitur in consuetudinem põt fieri mortale. s. qñ ex actu illo protelato super venerit aliquod qđ variat speciẽ, puta inobediẽtia vel cõtemptus. Et ita intellige illud singu. 15 distin. §. aliàs. Multa ex deliberatione ꝓcedunt, quæ nisi sæpius iterata, vel ĩ cõsuetudine ducta licet grauent post mortẽ nõ tñ ęternaliter ꝑdunt. Peccatũ etiã veniale multa mala facit, primũ ẽ macula aĩæ id ẽ impeditio exteriorie fulgoris seu nitoris actualis bonorum operum. Scd̃o minuit feruorem charitatis, sicut aqua ignẽ. Tertio qa potestas aĩæ in operibus bonis lassat, sicut equus cũ supponitur homini non ẽ ita potens ad ambulandum. Quarto qa retardat aĩmam a gloria, oportet.n. in purgatorio vsque ad minimum quadrantem soluere, & esse mundum sicut tpe baptismi. Quinto quia obligant ad pœnam tpalem Sexto quia sunt sæpe occasio mortalium. Septimo qa minuunt gloriã, q̃ scilicet debaret bono operi, qđ fieret dnm venialia committuntur.

Vide Con. Trid. sess. 6. c. 11. & can. 25. & sess. 14 de conf. c. 5. Egid. Rega.

a Non habet vnde] Potest tamen deus infundere gratiam per quam peccatum remittitur.

b Vt remissionẽ cõsequatur] Adde. S.Tho. in 2. di. 44 Quod pc̃tm̃ in spiritum sctm̃ dñr irremissibile nõ simpl̃r, quia ẽt põt remitti, quia quandiu hõ est viator põt conteri, quia tps merendi extat vsque ad mortem ergo licèt homo sit ĩ peccato ɔ̃ spũm sctm̃ adhuc est ei remissibile, sed nõ de facili remittitur & paucis hoc pc̃tm̃ remisit deus vñ magister dicit illud irremissibile. Et huius irremissibilitatis tres sunt cãæ, secundũ s. Tho. quia non habet causam remissibilitatis quia sit pura electione carente excusatione Secunda quia non habet inclinans ad hoc, & ita se figit in eo firmiter sicut in fine. Exemplũ gratius peccat intemperatus ꝙ peccat ex sua passione quã incontinens qui peccat media ta passione Tertia causa reuellit a se de directo id võ fit sanare sicut despiratur de egroto, cui ita fugit remedia medici &c hæc ille.

c Pusilla pecunia] Quã filius vel seruus per parsimoniã acquisiuit. l. peculium ex eo ff de peculio. Vel dñs vt merẽti seruo dedit. l. qđ sit quęstũ in peculio hr̃e pmi sit filio vel seruo. vt l. peculium est. ff. de peculio. & & c. simoniacæ de symo. Exemplum. Cõtingit namq; aliqñ habẽtes seruos gastaldos dare eis pro victu certũ quid, puta quinque florenos pro singulo mense. Seruus uerò transit pro victu cum tribus florenis, & duo lucratur. Tunc dicitur ista parsimonia, parsimoniatio & peculium. Et hoc exemplum, procedit in seruo & in filio. Vnde illud residuum peculium, efficitur cum dñs hoc agit vt peculiũ efficiatur, vel serui vel non filij. Secundum exemplum. Cum bene merent dñs vel pater peculium concedit Tunc sine dubio in seruo procedit sed in filio non ꝓcedit sm iura. C. aut autenticorũ. secus de iure digestorũ, quia idem ius erat in filio & in seruo. Quoniam illud est peculium, quod habet filius a patre vt a patre, cuius tamen administrationem non proprietatem habet. Sed si pater filio merito donat quatenus merita filij ascendunt eatenus filius capit vt extraneus, vt statim fiat dominus, & illud transit in peculium aduentitium cuius proprietas est hodie filij ipsius filij. Primum probatur in lege si donatione, & quod ibi not. C de colla. & in autent. vnde si parens. C. de inoffi. testa. & ff de castren pecu. lege si forte. Secundum probatur in lege non solum. & in l. cum oportet. C. de bo. quę libe. licèt olim esset secus, qã aduẽtitia erãt patris pleno iure Hæc Bar in rubrica. ff. de pecu. quanquam Azo. in sum. aliter peculium describat.

a Recipiunt publica] Vt ut ver ba.d.l. cũ ãtiqs, in § de alijs,& i d.l.h bet ꝙ i pe culio quasi ca. stre. si ẽ duplex priuilegium, et licet ꝑ filiũ fam. i ipso testari põt & non habet locum querela in off. testimẽ ti nisi faceret testamẽtum ꝑ quẽ sui iuris effectus esset.

b Venientes] Hoc dicit ĩt gl. Insti.ꝑ quas pso. nobis ius acqui. in §. igitur, in versi castrensib.

c Non soluitur ex publico] Maximè si ad uocati pauperũ, forti videtur velle tex. in d.l. cũ antiqs, ꝙ omnes q habent aliq̃ administrationẽ & dignitatem ex ea, vel occasione il lius aliquid lucrantur, vel ex salarijs publicis vel a priuatis ꝑsonis, illud lucrũ dicatur quasi castrẽse. Quod nõ perpetuo, ꝑ hi q deputãtur super rẽpu. vel sunt de ancianis & ex officio aliquid percipiut, hi id dr̃ esse quasi castrense.

d Secũdum gl. ibidẽ] Quæ dicit de assessoribus Bononiẽsibus, attamẽ idẽ est de omnibus, & facit l. velut. C. de assesso. & l. sacrosanctæ. C. de episc.& cle. vide etiam Bal. in d.l. fori, q dicit secus fore de procuratorib. & alijs negotiãtib.

nec non magistris studio ũ liberaliũ artiũ. Archiatrisque, i.medicis, & omnib. oino qui salaria vel stipendia recipiunt publica.ª C. de inof.te.l. cũ antiqs, ex ꝑ dictis patet ꝙ notarij cões nõ acqrunt quasi castrẽse, sed solũ notarij cõis vel do minorũ aut officialiũ q de berẽt hr̃e salariũ de publico. Idẽ dic de remigib. nau tis, patronis, aut al js officia lib. nauiũ, q ex cã publica hoc faciũt.l.1. §. itẽ nauarchos. ff. de bon. pos. ex te. mi. Secus ex causa priuata.

5 Sed qd de acquisitis ꝑ clericos filiosfa. R. ꝙ res oẽs quolibet modo ad eorũ d[illegible] venientes ᵇ habebunt suas ad similitudinẽ castrensis peculij, ita ꝙ de ipsis ad libitũ disponere poterũt & testari, legitima legata filijs vel parẽtibus, vt in auten. de san. epis. §. presbyteros. ponitur. C. de epis.& cle. auten. presbyteros. Quod limita verũ, nisi acquirantur ex bonis ecclesię, vel eius intuitu, qa tunc nõ poterũt disponere, dequo dic vt s. cl[illegible]ri. 13.

6 Verũ acquisitũ ꝑmutatores, aut carpentarios, & alios laboratores in reb.cõ munib. q ẽt habent salariũ ex publico, sit quasi castrẽses? R. ꝙ non qa nõ solũm requirit, ꝙ id quod acquirũt, si ex publico, sed oportet ꝙ sit ex publica cã, vt puta publico officio aduocationis, notarij cõis, vel officialiũ, & huiusmodi, aliter non erit quasi castrẽse. Sali. tñ in l.fi.C. d̃ inof.test. tenet ꝙ ingenierij dñorũ vel cõis, id quod acquirũt habebunt ꝑ quasi castrẽse.

7 Sed nunqd aduocati q ex aduocatione aliquid ac qrunt, non ex publico, sed a clientulis habebunt pro castrensi? R. ẽm Bal. in d.l. fin. ꝙ sic, quia cedit loco publici salarij, ex quo eis hodie nõ soluitẽ ex publico.ᶜ l. fori tui. C. de aduo. diuer. iu di.& ibi d. Bart. ꝙ similiter erit quasi castrẽ se id quod acquirunt assessores, ẽm gl. ibidem.ᵈ Idem dic ẽm Bar. in l. si mulier ff. de de ca.pec. de relictis aduocato ꝑ emẽdis li bris, vel equo cã eundi ad officia & hmõi.

e Notus est V xori.n. quæ do nat viro [illegible] tacitex q[illegible] sesu, sicut [illegible] eo qui [illegible] solum malitiã.

8 Verũ donatũ filiofamilias, militi, aduo cato aut aliud officiũ publicũ habẽti, sine alia expsione sit castrẽse, vel quasi? R. ẽm Bar. in tract. de duob. fratrib. ꝙ aut donanẽ res necessariæ militiæ suę aptę, vt equus & arma militi, libri aduocato, tũc in dubio di cet eẽ castrẽse, vel quasi a quocunq; donẽ tur eisdẽ.l. miles ꝑcipua, & l. castrẽse ff. de castrẽ.pe. si aũt donanẽ ea q nõ sunt apta ad militiã, nõ erit castrẽse, et si expsẽ dixerit, vt l. si forte. ff. d̃ cast.pe.& qd̃ ibi tenet Dyn. & C.eo.ti.lib. 12.l.& hoc verũ nisi in duob. casibus. Primus qñ ille q donat solũm ex militia vel aduocatione & huiusmodi notus ẽ. ᵉ Secundus casus ẽ qñ talia donata, licẽt nõ sint apta ad militiã vel aduocationẽ, tñ danẽ expsẽ vt vendanẽ ꝑ emẽdis ar mis, libris, & huiusmodi necessarijs, ad dicta publica officia. Alia verò q possunt eẽ apta ad militiã & ad alia, vt seruꝰ, tũc si specialiter & nominatim ad ipsa sint data, sic erũt quasi castrẽse, secus si simpliciter sine expsione, qa nõ erũt castrensia, nisi (vt dictum est) sint data a noto solũm ex militia. l. si militi. ff. de cast.pec. & quod no. Bar. in d.l. si forte, ibi.n. hanc dis ponit.

9 Quid d̃ donato. filiosfa. q ñ ẽ miles, nec in aliquo publico officio, cũ ista expsione ꝙ sit ei castrẽse, vel quasi? R. secũdũ Bar. in ꝑdicto tractatu, ꝙ licẽt appositio taliũ verborũ ñ valeat nisi vt sit aduẽtitiũ, vt d.l. si forte, opabiẽ tñ vt pr̃ nõ acqraẽ vsusfructꝰ, qd̃ põt facere donans, vt C. de bo. q lib. autẽ. excipiẽ, & sic licẽt vitieẽ expssum, nõ vitiaẽ tñ tacitum, l. 1. ff. qui. ino. pig. vel hypo. sol.

10 Verum libri empti a patre filio suo sint quasi castrense? R. ẽm Bar. in d. tractat. & in l. 1. §. nec castrẽse. ff. de colla. bono. quòd

a Si filius erat aduocatus] Et hoc casu sic donatū in collatione non uenit, & donatio effecta est ualida, & sic reuocari non potest.
b Compleuisset studium] hoc locum non habet in casu no. quē ponit Bar. in l. Cayo, in prin. de ali. leg. vbi dicit in qō. facti, pater hēr filiū quē primo studere fecit, & sibi libros emit & in testamento voluit ꝗ filius libros cōferret: superuixit pater & filius decessit ꝗ postea dedit, eosdē libros alij filio, ꝗ fecit studium suum, de inde pater decessit cū eodem testamēto. Quęrebatur, an dicti libri deberet conferri, dicit Bar. ꝙ sic. Quia illi libri videntur trāslati cū suo onere, per illū tex. & tex. in l. legatum secūda in princi. de adi. lega. ꝙ dicit esse not. Et vide Bal. in l. si donatione C. de colla. Adde aliā limitationem, quā fin. tradit Bal. in apostillis in l. cū duobus, quanta aliter est l. fratres ff. pro so. vbi dicit cōclusionē istam quæ est cōmunis non habere locū qn magna inæqualitas resultaret īter fratres, quia tunc tales libri conferēdi essent. Ita allegat Barba. in apostillis d. §. neccasse. c §. pater. ff eo] Si verò pater ē mortuus ante. quam cōpleret studium vel adipisceretur nisi tiam, tunc non potest sibi dici quasi castrense. Quia qualitas p̄sonæ hoc nō pa-

aut pater tradidit & se donare expressit, & tunc si filius erat aduocatus [a] acquirit sibi in quasi castrense. l. 1. C. de ca. pe. lib. 12. & l. castrense. ff. eo. Nec pater poterit sic datum reuocare. l. si filius. C. fami. erc. Si verò non erat doctor tēpore donationis, sed scholaris non potest dici quasi castrense, quia conditio p̄sonę hoc non patitur. Nā scholares non gaudēt priuilegijs quo magistri & docto. l. 1. in fi. C. de sta. lib. lib. 12. Et facit ꝙ not. in l. fi. C. de iurisdic. om. iud. ꝙ verū intellige, nisi añ mortem patris compleuisset studiū [b] suum, quia sic cępit quasi militare, & tunc erunt quasi castrēle. l. siue emācipatis filijs. C. de do. & l. donatiōes in cōcubinas. §. pr̄. ff. eo. [c] Not. tamē ꝙ licet nō fuerit doctor nec effect' ante mortē patris, si pr̄ ei non emācipato libros dedit, s̄d eos nō est adeptus nisi post emācipationē, ꝙ erunt sui, quia ꝯfirmat donatio. d. l. siue, & d. §. pater. Idē dic de quocūque donato a patre filio emācipato, vel ēt nō emācipato, si mō emancipatus, s. postea volūtate patris possedit ꝙ erit filij, nec pr̄ postea poterit reuocare. d. l. siue. Secus si post emācipationē tenuisset donata ante eā siue cōtra volūtatē patris. Similiter idē dic ꝙ confirmat dicta donatio morte, ēt si non erit ipse emācipat' [d], & sic post mortē pr̄is talia erūt sua, nec communicabit cū fratribus alijs, l filię, [d] C. fa. ercis. s̄m opinionem approbatam in gl. d. l. siue. Aut pater non tradidit nec expressit se donare, & sic licēt emerit nomine filij sui, nihilominus erunt patris & cōmunicab t eos cū alijs fratribus post mortem patris. l. 1. in princ. C. de ca. pecu. lib. 12. requiritur enim traditio vt videatur donare. l. 2. C. si qs alteri, vel sibi, [e] quod nescitur, an donauerit vel ne, tunc secundùm Bal. in additionibus ad prę fatum tractatum Bartol. ad coniecturas est recurrendum s̄m ea quæ infra dicā in §. 32. Aduerte hic secundū Bar. in aut. ex testamento. C. de col. quod donatū a patre filio emācipato est conferendū [f] post mortem & cōputabitur in eius parte. Sed donatum filio existēti in sua potestate, licèt non valeat in vita ipsi' patris, tñ assumit sibi vim post mortē, & habet vim legati, vt in l. in donationib. C. ad l. falci. & l. donationes, la 1. C. de don. inter vir. & vxo. & sic legata, & fideicommissa nō conferuntur l. penul. C. de colla. sic nec talis donatio. Fallit hoc in tribus casibus. Primus qn emergit inæqualitas. l. penult. C. coll. Secundus quando pater hoc expressit, arg. l. si quando. § pen. C. de inof. testa. Tertius quando dedit ut haberet in peculio. l. si donatione. C. de colla.

11 Vtrum omne acquisitum ex pecunia tris a filiofamilias sit profectitium? Respon.

citur, quia non habet aliquam ex illis dignitatibus quæ ponuntur in l. fi. C. de inof. test. & ī. § 4 Quod scholares tñ possint habere peculiū uester inclinare Ange. & ibi Imo. in l. 1. ff. sol. ma. & uř tex in l. legatis, in §. ornatricibus, de lega. 3. vbi appellatione artificij continētur ad liscētes, putat Bar. ibi, hæc dīe intelligi in casu suo fauore legati, ubi sic latior interp̄tatio eadē rōne, sec' in priuilegijs, qa tunc artificij appellatione non cōtinentur addiscentes, ut l 1. & ibi not. & l. fi. C. de excu artif. l. 10. & hoc est valde vtile ad statuta q̄ loquuntur de artificibus, quia recurrēdum est ad diffinitionem.
d L. filię] Ibi gl. mouet istam qōnem de qua i §. isto, & Bar. consi. inci. viso isto, loqtur de hoc.
e Vel sibi] Et C. de don. inter vi. & vx. l. si filij, vbi text. probat, si benè inspiciatur. Et isto casu non esset necessaria collatio, sicut de alijs reb. q̄ sunt ī cōicatis, sed fieret diuisio.
f Est cōferendū] Cum Bar. transeū t Bal. Pau d Ca. & cōiter alij, Adde Oldr. consi. 135. Thema tale ē dandus, & consi. 151. Si qs donat.

a Rñ secundũ Bart.] Idem Barto. in l.1.§ nec ca. ſtr. ff. ... a. bo. ... Are in § 1. in l. per quas ... alle. Bal. ... & sal. ... l. ... oportet. ... Bar. in d. § nec a. ... de facto ... D. ... Car. ... Por. in d. § ... Bart. & ... C ... tenere § ... nec ... in l. ... Quia illud intel ... tũ ... pris, & ... nec cõ ... vera ... gl. in d. l. ... oportet. ... illud dr ... q ... patris obuenit. Et idẽ tenet Spe.

b Spec.] in tit. de iud. § ... ver. ... & in ... de ... in § 1. ver. ... Et du vul. Bar. & tex. hic ꝙ ... tas lucri diuida tur in societate &c. dicit Ang. Areti. vbi s. ꝙ non tenetur a do ... imo pſo. na & industria & labor, & quãti. tas data cõside. rari debet, & sic est in pectore iu dicis & plus & minus dare & aſ ſignare ꝑſonę ſi liꝗ &c. Cogita tamen quia pro opi. Barto. facit tex. in d. l. cũ o portet, in verſi. laboribus.

c Nec aduẽtitiũ] Niſi dicas Bar. in d. l. cum oportet filios feciſſe v. ſuras iuſſu pa. tris, quia cum vterque tene. tur ad restitutio nẽ, quæritur pa tri, de ... q ... prius ... debetur ... cum ...

ſpon. ſm Bart. d in pdicto tracta. & in l. cũ oportet C. de bonis quæ lib. ꝙ id qđ acquirit filiusfam. lia. ex bonis patris, ſiue ſit pecunia, ſiue ſint poſſeſſiones ſibi ab eodem date, ſine labo. e & induſtria ſua, puta dando poſſeſſionẽ alteri colono vel pecuniã mercatori, ex qua habuit de lucro, tale lucrũ erit profectitiũ. Sed id quod acqrit pdictis bonis, ex labore ſuo ſub induſtria puta laborãdo agrũ prędictũ, vel negotiãdo de pecunia prædicta ſicut lucrũ quod fit ex pecunia ꝓ parte attribuitur perſonæ lucranti, & ꝓ parte pecuniæ. l. 1. C. ꝓ ſoc. & l. ſi non fuerint. §. 1. ff. eod. ſic tale lucrũ erit ꝓ parte q̃ debet poſſeſſioni vel pecunię ꝓfectitiũ, & ꝓ parte q̃ debet operi perſonę lucrãtis erit aduẽtitiũ d. l. cũ oportet, poſt princi. vbi patet ꝙ omne lucrũ ꝓueniens ex perſona filij ẽ aduẽtitiũ, nec ob. l. ſi ita. §. fi. ff. de vſu & habi. & l. per ſeruum. §. fi. ff. de acquiren. re. do. quas allegat Spec. b q tenet contrariũ, quia loquuntur in ſeruo qui acquirit domino ex opere perſonę ſuæ, & hoc tene, niſi ex pecunia patris feciſſet vſurã, qa licet gl. in d. l. cum oportet. tenet contrariũ, tamen tu tene cum Bar. ibidem, ꝙ tale lucrũ non erit nec ꝓfectitiũ nec aduẽtitium c ſed totum reſtituendũ per ipſum filium, & glo intellexit qñ vſuræ licitę erant de iure ciuili, quod hodie nõ ẽ. c. ſuper eo. de vſuris.

12 Verũ filius familias qui lucratur vigore ſtatuti ex morte vxoris ſuæ dotem, vel partẽ debeat habere ꝓ aduentitio? Rñ. ſecundum Bar. d in d. trac. 1. par. pri. q. ſi ꝙ aut filius ſuſtinet onera matrimonij de lucro ſuæ perſonę, & tunc filio erit aduentitiũ, ſi vero nõ ipſe ſed pater, ſic erit ꝓfectitiũ. & ſic intellige opi. Dy. in l. ſi cum dotẽ. §. trãſgrediamur. ff. ſolu. ma. qui tenet ꝙ nõ ẽ aduẽtitiũ, ſed cõmunicabit poſt mortem patris cũ alijs fratrib' per l. 2. C. fa. ni. erc. Si vero partim pater & partim filius ſuſtinet, tunc pro rata oneris partim erit profectitiũ & partim aduentitiũ. l. ſed & ſi qs. §. 1. cũ l. ſeq. ff. de vſufr. & l. ſi ſeruus communis, la 3. e ff. de ſti. ſer.

13 Verũ donatũ vel relictũ ab extraneo filiofamilias ſit aduentitiũ? Rñ. ſecundum Bar. in prædicto trac. ꝙ aut datum eſt cõtẽplatione patris, & ſic erit profectitiũ. Si verò datum eſt cõtẽplatione filij, ſic erit aduẽtitiũ in l. ſed ſi plures. §. in arrogato. ff. de vul. & pu. ſub ſti. & l. additio. ff. de acqui. hære. & l. ſed & ſi quod do-

quiſitũ per vſuras dicatur aduẽtitium, & ... quærentem ... l. ... C. de coll. ... ꝓ ... tunc ... Quia dicere acquiſitũ ex vſura ... ſua, & ... audire ... Bart. ... Ita eleganter dicit Raph. in d. l. ꝙ ... & hoc ... poſſet gl. ſalus in d. l. cũ oportet, vide Bar. ... & Alex. in d. l. ꝙ ſeruus ... 107. in ... cum Barto. ... Io. An. in addi. ad ... de act. § ... § 1. & vide ... d Rñ ſecundum Bar.] Paul. de Ca ſtr. in d. l. ſi cum dotẽ, diſtinguit aliter ꝙ hic dicatur. Alex. ... d. ... refert plures opi. & videtur reſidere in hoc ſi ... dicit q̃d ... dotem lucretur dimidiam, & qa verba tunc ... verificari ĩ patre, ideo erit ꝓfectitium, aut ... dicit vir lucretur, tunc erit ... quod dicit Bart. Ro. in conſi. 306. ... q ... op. & app ... opi. Bar. hic poſitam quam ſequitur etiam Bal. in d. l. 2. C fa. er ... & pro hac diſtin. ctione eſt tex. ... in l. ꝙ ſi eo ... nomine, ... gloſſ. ff. pro ſoc. vbi lucrum dotis proueniens vni ex ſocijs ... nium bonoru n cõmunicari debet cum alijs, ſi

... ſi ſimpliciter filius ex delicto patri non quærit, vt ... in l. ꝙ ſeruus, & ibi Bar. ff. de acq. poſ. & l. ꝙ ſi ex ... ff. pro ſocio, vult tamen Arec. in d. §. 1. ꝙ ac- onera matrimonij ſuſtinuerunt.

e Et l. ſi ſeruus communis] la 3 Barto. ibi dicit ... ſiliũ tex. ſi gu. ad quaſdam ... de ... cõmunicari

l.pen.C.de col. Peculiũ vero profectitiũ ad nihil valet filio, nisi ad hoc nè publicetũ ĩ casu quo alia bona patris publicanť, vt in l.si finita.§. si de vectigalibus, ff. de dam. ĩfec. & ꝙ ibi nota. Bar.[a] in ver. sed quæro post mortē tamē patris erit cõmune cũ aliis fratribus.

17 Vtrũ de peculio castrensi vel quasi, filius familias possit testari & ad libitum disponere; ℞. ꝙ sic, secundũ oẽs doct. quia illud acquirit sibi & quo ad dominium & vsumfructũ nec illud communicabit cũ fratribus post mortē patris, d. l. cum antiqs.C.de inoff.testamen.& multis aliis.

18 Vtrũ pecunia data filio familias a patre ꝑ studio sit ei imputãda post mortē patris ĩ parte sua ab alijs fratribus tēpore diuisionis? ℞. Bar.[b] ĩ d. tractatu quòd si apud patrem nihil erat qđ esset, filij non imputabiť ei in partem l. quę pater filio. ff. famil. ercis. Si verò apud patrē erat pecunia filij ex castrensi vel quasi peculio, tunc in dubio præsumetur quod pr̃ administratorio nomine egerit id de pecunia ipsius filij, & sic imputabiť ei ĩ partē. facit qđ nota. ĩ l. fi. C.[c] de don. promis. Sed iudicio meo mihi videtur distinguendum, valet si pater dedit ꝑ causa necessaria, aut voluntaria vt supra legatum.§. 31.

19 Quid si pr̃ dedit pecuniam filio pro emendis libris, & ipse lusit[d] vel ĩ meretricibus expendit? Respõ. secundũ Bartol. in Autent. quod locũ. C. de collat. ꝙ post mortē patris computabitur ei in suam partem argu. dicta Auten. sicut mulieri quæ passa est consumi dotem, computabitur ei in partē suam, in dicta auten. quod locũ. Idem dic de donatio, pro emãcipatione a patre filio, qđ erit computandũ ei tēpore diuisionis

Bar. in l. si donatione. C. de colla. & ibi per Mod. Et etiam si in instrumento nihil dicatur de meritis, tamen si merita præcesserunt videtur donatio valere, & præsumitur ob merita facta. Ita tenet glo. in d. l. si donatione, cum qua communiter transeunt doct. pro qua facit. l. vero non numerandi. §. pa. ff. mandati. Bal. tamē dicit quod indubio debet intelligi, quia pater potius donat filio ꝑpter affectum naturalem quàm ꝑꝑ merita, sequiť Ro. in d. l. si donatione Alex. ibidem dicit quod necesse est intelligere dictum Bal. quando non apparebunt merita præcessisse. Pro Bal. tamen facit qđ consuluit Paul. de Cast. consili. 105. quod si pater donat filio & in testamento dicat ꝑpter merita, & etiã affectione sãguinis. Ista ratio præponderat & ista attenditur. allegat tex. in l. tutor. § qui tutoribus. ff. de excu. tur. & sic donatio non valebit. Et quod necesse vt merita apparere tenuit Bal. cõsi. 407. 3. li. An autem donatio inter patrem & filium firmetur iuramento. Bal. videtur tenere quod sic, consi. 360. 3. lib. de quo etiam per Pau. de Cast. in d. consi.

a Et quod ibi not. Bar.] Loquitur tamen ibi Bar. Quando filius deliquit, quod peculium non publicatur.

b Respon. Bar.] Et quod dici intelligitur de filio emancipato, idem videtur esse de filio in potestate, ar. l. fi. filia. § idem scribit. ff. fa. ercis. Idem videtur dicendum in expensis subministratis pro vita præsertim si viuit & tradidir.

c Quod nota. in l. fi.] Facit l. fi. ff. de peti. hæredit. Vbi quæ pater expendit in honorem filij seruatoris, videtur expendisse de bonis ipsius filij &c. Confirma per id quod voluit in l. filiæ licet. C. de colla. vbi dicit quòd libri empti per patrem nomine filij studentis & sibi traditi censentur donatio. Et donatio confirmatur morte, & filius debet habere illos libros præcipuos. Idem Bar. in l. 1. §. nec castrense. ff. de colla. bo. & Bar. & Mod. in l. si donatione. C. de col. Bar. in l. si donatione in §. pater. ff. de dona. Bald. in l. 1. ff solu. matri. & in l. Macedoniani. ff. ad Macedo. limita tamen istud secundum Angel. vbi supra esse verum quando filius ad perfectionem studij & doctorat⁹ apicem peruenit secus si miser & ignorans permãserit, quasi cēsetur donatio ob causam, quæ cessauerit, & tunc non debet habere libros præcipuos sequitur Cuman. consili. 26. & Alexand. in d. leg. si donatione.

d Et ipse lusit] Pro opi. Barto. multum stringit dictam Auten. quod locũ. vbi filiæ, quia fuit negligens in exigendo dotem in partem suã computabitur, quanto fortius hic in filio qui lusit vel malè expendit, & hoc tenent Bal. Albri. in dicta Autent. quod locũ. Alex. Bal. in auten. ex testamento. 16. colũ. C. de colla. & ibi Ias. qui defendit Bar. ꝯ Ful. & Pau. de Cast. in d. aut. tenẽtes ꝯ Bar. & Alex. volens respondere motiuis Paul. de Castro restringebat dicta Bartol. dic ergo secundũ Ias. vbi supra quod ratio est quare filio computatur in partem suam, quia causa propter quam erat data non fuit secuta, vnde intelligitur tacite reuocata, sicut dicimus in legato in l. 2. & 3. ff. de his qui. vt indig. Vide vbi supra. do. Ias. latè. scias tamen quod expensa factã in doctoratu filij a patre multo minus in eius partem computabitur, immo censetur quasi castrensis, secundùm Bar. in dicto. §. nec castrense, & in l. finali. in fi C. de silentia, lib. 12. Bal. in aut. ex testamento, in 15. colum. de collatio. & in l. ex parte. §. filius, ff famil ercis. & in l. omnino. §. imputari, in 3. col. de inof. test. Ang. in repe. l. si emancipati. C. de col. Alex. in d. l. si donationem. 5. col. versi. Aut pater donat filio emãcipato & in d l. vt liberis, in fin. Et ratio est donatio valet in vita patris, ideo venit conferenda, & ita etiam Bald. in l. quoniam nouella. C. de inoffic. testam. Nec credas talem donationem quæ fit in præmium

eman-

emancipationis esse ob cām Quia pater quando emā cipat filium ipse est qui amittit, quia perdit ius patriæ potestatis, vñ si donat filio ꝓpter emācipationē nō donat ob aliquā cām, sed solum ex sua liberalitate. l.cū oportet. § cū aūt.ff de bonis quę li. Et sic illa donatio est magis sine cā cū fil.⁹ magis donare debebat pri, qui eum a patria liberauit pāte. Oldr cñ consilio 538 uŕ tenere ꝙ ista donatio sit ob cām. Dicit eñ quod attendi debet circa hoc, ꝙ tota l. liberis. loquitur de datis ob causam inter qui enumerat, data emācipatis tpe emancipationis, i c. Themata de Durandis.

a Quod non.] Idem tenet Bar. in d. §. nec castrense. Idē tenet Bal. i l. omnino §. imputari. C. de inof. test. & in l. si lite 5. col C. fa. her. vbi dicit quod poterunt cogi fratres emere libros pro fratre, si de suo proprio non potest. Sed proprietas librorum erit fratrum, vt dixi in tractatu, de duobus fratribus. Fatetur etiam Bart. in d. §. nec castrense, quod si aliquod debitum occasione studij esset contractum dum tamen esset honestè & licite factum, fratres tenentur soluere de communi tanquam æs alienum, per iura. s. allegata, & l. sed & in l. § pe ff ad mace.

b Si nolunt] Fallit nisi essent socij, qa cogerentur emere libros, licèt empti essent cōes secundū Bal. & Pe. de Peru. in trac. de duobus frac. Et facit. l. si vnus §. si vnus ff. pro soc. & l. si per societatem eo. ti.

c Sed sunt preciosa] Bar. in l. in his rebus. §. seruus vxoris ff. sol mat. mouet istam quæstionem in specie, & recitat tres opi. & tenet istam vt hic. Et dicit se pluries consuluisse. Idem Roma. consil. 251. Vbi loquitur de vestibus quas uxor apportat ad domū uiri ad vsum quotidianum. Et communiter doc. in lege ido & consulendo sequuntur hanc consuetudinem Barto. Et cosuluit Barto. consilio incipien. de vestimentis Auge. consil 151. Pau. de Cast. consilio 184. Pet. de Anchara. consilio. 181. Vbi refert ita cōsuluisse quendam domi. Joannem de Canamonte solennem virum domi Cardi. consil. 41. Ro. consilio. 146. In quo consilio tenet quòd licèt donatio facta sponsę per verba de præsenti non valeat, vt ꝑ Bald in auth. ex testō. C. de colla. tamen si illa spō

secundū Bar. i l. 1. §. nec castrēse i. l. vt liberis. C ꝗ col.
20 Verū filius q incepit studere uiuēte patre de eius mādato possit post mortē patris de communibus bonis ꝑficere studiū? Respo. Bar. i dicto tractatu qđ nō [a] nam factū patris ergo filiū iniciatū eaten⁹ obligat hęredem quatenus pater erat obligat⁹. l & si filium. ff. de mune. & hono. iuncta. l. honores §. is q̄ ff. de decu. & l. si filia. §. ide scribit. ff. fami. hercilcun. pp quod cōcludit Bal. i addi. ad d. trac. ꝙ vult ꝑficere studiū faciat de suo vel si vult doctorari, similiter faciet de suo, qa est nouus actus. l. seruus legatū. §. sed si cū mihi ex testō. ff. de leg 1. nec fratres ei teneṫ si uolunt. [b]
21 Verū tpe diuisionis fratrū veniant expensę factæ a patre uxori filijfamilias, & alia ornamēta. Rñ. Bald. vbi s. & i l. in his. §. seruus vxoris. ff. sol. matri. qđ de cōsumptis filius non teneṫ, nec alius frater posset dicere ego ducam meā & tātundē expendam de communi nisi pŕ aliter cauerit in testō. l. 3. §. filius. ff. de mu. & ho. & ibi ꝑ glos. & l. ex parte. §. filius. ff. fa. herc. De extantibus autē, vt sunt vestes & alia ornamēta (si sunt necessaria ad quotidianū usum) non confertur, sed sunt uxoris & a principio tenuit donatio inter socrū & nurū. l. ex annuo. ff. de do. inter vir. vxo. & l. si dos, alias vsusfruct⁹ cū sua glo. ff. ad l. falci. Si uerò nō sunt necessaria ad quotidianū vsū sed sūt ꝑciosa, [c]

sa non erat viri potens, quòd donatio teneat, per eū sum singu. in l. antepe. ff. de dona. inter vir. & vxo. Tenet etiam quòd annuli qui dantur vel mittūtur per sponsum sponsæ dicantur donati. & valeat donatio, quia donatio facta ꝑ sponsum sponsæ eorum q̄ necessaria sunt ad contrahēdum matrimoniū valida est. ff. de dona. inter vir. & vxo. l. si qs pro vxore, ver. de ꝯhen. matri. & in ver. nr̄is oneribus, sed annuli de consuetudine hodierna licèt nō de iure cōi vt patet in c. illud. de presump. sunt necessarij pro mřimonio contrahēdo igitur &c. quāquam domīnus Car. d. suo. cōs. aliter loquatur. Dicit ēt Ro. in ꝓallegato cōsilio apud eum fore dubium id quod Bar. dicit in l. 1. §. nec castrense. ff. de castren. pecu. Vbi in vers. Quæro vlterius tenet hanc eandem opi. de qua sermo noster, & postea subdit licèt quando maritus mittet zonam cum bursa, & dicitur vir vester donat &c. quod non propriè donat, sed magis vt honestius vadat ad domū &c. Et sic impropriatur illud verbum donat propter subiectam materiam. l. si uno in proemio. ff loca. Quia dicit Ro. hoc non videtur verum, ex quo verbum donat est ibi singulariter prolatum & generaliter, meritò contra sponsum interpretandum potius q̄ contra sponsam. l. veteribus. ff. de pac. Sibi enim imputari debet si ita generaliter locutus est. lege finali. C. de do. promis. Item ex quo simpliciter fuit donatum, non subintelligitur si matrimonium sequutum fuerit, & per sponsam non steterit, ergo non debet intelligi hoc quo ad usum. Si enim imperator illa voluisset intelligi expressisset, quemadmodum & aliàs C. de cadu tollen §. sin autem, & capitu ad audientiam, de deci. quare dicit ipse. Aut præcedit aliqua donatio per sponsam facta sponso, & tunc transmissio facta per maritum ornamentorum intelligatur facta causa remunerandi, & sic donatio inducitur. l. si vero non remunerandi. §. papæ. ff. mandati. Quæ donatio ualida est, quia reciproca. l. quod autem. §. si vir. ff. de dona. inter virum & vxorem. Aut non præcessit donatio per sponsam, & tunc aut ornamenta sunt paruæ æstimationis: aut magnæ

primo

primo casu donata præsumuntur, secundo non. Tenet etiam d. consi. quod vestium donatio facta per maritum vxori valeat in vita, quem admodum valeat donatio per vxorem facta viro causa honoris, l. nuper, & l. quod adipiscendæ. ff. de don. inter vir. & vxo. a paritate rationis. An autem in casu earum vestium vel ornamentorum, quæ præsumuntur donata, si vxor moriatur, & cum illis sæpe liatur maritus teneatur hæredibus mulieris restituere existimationem, & cui incumbat onus probandi illas extare. Vide Ro. consilio. 254. Et an res donatæ per consanguineos vxoris fiant viri vel vxoris. Vide Baldus cō si. 215 lib 4.

a Sed ad usum concessa] Facit l si vt certo §. in terdum. ff. cōmo. & hoc nisi magna dignitas, & diuitiarū cumulatio faceret præsumi cōtrarium. ff de leg 3. l. si filiæ. Et de don. l. filius, secundū Bal. in addi. ad Bar.

b Et quod dicit Bar.] Dicit ibi. Tene menti hunc casum q̧ flagilia & bursæ & coronæ quas vir mittit vxori qn̄ ducit eam nō videtur in dubio donatę sed magis commodatæ, ...ue vt magis ornata ad virum accedat, & ꝓpter hoc non confirmantur morte nec apud vxorē remanere debent nisi consuetudo aliter se haberet. Hæc ille.

c Vel ad perpe- tuam vtilitatem] Vt si fiat domus in qua habitabit colonus, & sic quia nemo coleret terram, expensæ vtiles sunt, vt inducantur pecora ad stercorizandum voluptuariæ, vt construere balneum &c. illa, l fina. §. fi na. & illa. l. iubemus. parum faciunt.

d Modicę] Quæ sint statuitur ar bitrio iudicis, secundo glo. in d. l omnino.

e Nec ob. l. unica] Vbi dicitur q̧ vir repetet impēsas necessaria factas, intelligitur in re princi pali. Et illa impensa dotem minuit. Vt puta si haberet centū & fundum in dote. Si de illis cēntum faceret agerea & fossata, minuitur dotis quantitas. Bar. i l. papi. alias incip. si fratres, mouet qōnum. Qn̄ vnus ex fratrib' committit maleficiū, & solvit, nunq̄d dēbet intelligi de suo ꝓprio? Respondet ibi glo. q̧ sic. Qđ debet intelligi secundum Bar. ibi quādo maleficiū fuit cōmissū post mortē patris. Sed si patre viuēte cō mittitur maleficium, & pater.

f Pro delicto filij] An. sit computandum in par tem filij solutū a patre. Bar in l. si cli'. ff. de pecu. le. distinguit. Aut filius cōmisit maleficiū viuo patre ꝓ

tunc illa qualia sunt debēt conferri. l. vestimentū. ff. de pecu. nec potest dici q̧ mortē sit confirmata donatio, quia non præsumuntur donata, licèt dicatur maritus vester donat vobis istā coronam vel brocatū, sed ad vsum cōcessa.[a] l. mortis in fi. ff. đ dona. inter vir. & vx. Similiter dic in factis pro filia. l. cū hic status. §. oratio. 2. ff. eo. & ꝓ prædictis facit, l. penult. iu argu. §. su'. ff. solu. mat. & quod dicit Bar.[b] in l. si vt certo, in §. interdū. ff. cōmo. Angel. tamē in l. si ea re domini. §. fi. ff. de stip. ser. p glo. ibi positā determinat, q̧ vestes lugubres datę mulieribus efficiunt ipsarū, de dote verò data si ligę filij ab auo ipsius qūo n̄ sit cōicāda vide s. dos. §. 2 r.

22 Verū expēsæ factę a patre in peculio filij aduentitio sint cōicandę inter fratres post mortē patris? ℞. ſm Bar. in d. tract. q̧ aut fuerūt necessarię, vel ad ꝑpetuā vtilitatē,[c] & tunc filio imputabunt l. fi. §. fi. C. de bo. quæ libe. & l. iubemus ad Trebel. nisi pater fecisset animo nō rep. tendi, argu. l. si in area. ff. de condi. inde. q̧ si de animo nescit, tūc si sunt parui sumptus ꝓsumētur donati. l. si seruus. ff. de dona. inter vitū, & vxorē. Si sunt magni sumptus ita q̧ excedant fructuū quantitatē, tūc videtur habuisse animū repetendi, sicut si in cā alimētorū vel simili expendisset l. Hesennius. §. præterea. ff. de nego. gest. Secus si non excederent fructuū quantitatē qa tūc videtur donasse, ar. d. l. fi. §. fi au tem res. C. de bo. quæ libe. in expensas tamen quas facit vir in rebus vxoris gratia fructuū q̄rēdorū ꝯseruā doiū & colligēdorū sine vlla distinctiōe sibi facit. l. fi. ff. de impen. & non repetet ab vxore vel eius hæredibus. In alijs autem si sunt modicæ[d] non repetuntur. l. omnino. ff. de impen. Si sunt magnę repetet. d. l. om nino, vbi aliquę etiam ponunt exceptiōes quas omitto, quia parum ad nos. Sed in consciētia sequere quod dixi, si verò dicti sumptus non fuerunt necessarij, nec ad perpetuam vtilitatē, sed solùm ad fructuum vtilitatē, tunc non sunt cōmunicandi, qa onera pertinet ad eundē patrē & expensæ, & etiam idē dicen. de eo q̧ ex pendit in datijs & collectis cū habeat vsumfructum. l. si pendētes §. sed & si qd. ff. de vsufruc. & l. neque stipendiū. ff. de impensa. Nec obst. l. vnica.[e] §. sed nec ob. impensas. C. de rei uxo. act. quia vir habet dotem propter onera matrimonij ideo non debet grauari onere impensarum. Nec hoc erit in alio vsufructuario, quia simpliciter habet ex alia causa, vt ex contractu vel quasi, his concordat Bal. vbi supra. s. tractatu de duobus fratrib'.

23 Vtrum patre obligante se pro delicto filij[f] sit totum computandum in parte dicti filij post mortem patris, an de tota hæreditate cum alijs fratribus? ℞. Bal. vbi supra,

pra, quòd si pater hoc fecit ductus naturali pietate, sic omnes fratres debēt ꝑ parte sua sustinere. l. liber capus. a C. de capti. Sed si facit ex necessitate, puta dictāte hoc statuto, no. glo. sup rubrica C. de decre. decur. libro 10. tunc nascitur naturalis obligatio inter patrē & filiū ex tali gestione negotiorū eius qui transit ad hæredes, & ideo soluet de parte sua & non de cōmuni. l. igit. §. fin. ff. de lib. cau. & quod notant doc. de eo q cogit soluere condem nationem alterius in l. 2. §. fin. ff. de verb. oblig.

24 Vtrum patre dante damnū in bonis aduentitijs filij teneātur fratres emendare de communi? ℞. secundùm Bal. vbi supra, quòd aut dilapidatio ē solùm fructuū, & sic non tenetur d. l. cum oportet. Quod limita verū qñ pater habet vsumfructū in dictis bonis sec⁹, qñ ille q legauerat prohibuit vsum fru. quęri patri, quod potest fieri, vt tenet gloss. in versi. participium. in Autent. vt liceat matri & auiæ, & in Aut. in princi. excipitur. C. de bo. quæ lib. quia tūc tenerētur. Si verò dilapidatio ꝯcernit rei perpetuam deteriorationē intollerabilē læsionem, sic etiam tenetur d. l. cum oportet. §. sed cum tacitas.

25 Vtrum debitum cōtractum post mortē patris ab vno fratrum sit soluēdum de communi? Respon. Spec. titu de iudi. ꝙ non nisi contractum sit ratione communis vtilitatis vel societatis, b similiter, nec dos debet solui de communi, nisi sit vera in communem vtilitatem. Idem dic de condemnatione soluta per vnū ꝙ nō soluetur de communi, nisi maleficium fecisset ꝑ communi vtilitate scientibus socijs & acceptantib⁹ in communi eius vtilitatē, quia sic esset communis, quia ex quo spontè susceperunt lucrum habebunt & damnum condemnationis. Si verò ignorāter acceptauerunt lucrū factū mi⁹ stē, tūc socius auferet illud & satisfaci & l. si igitur. ff. pro soc. & sic etiam ipsæ solus soluet condemnationē, etiam si essent socij omniū bonorum, secundùm Spe. vbi supra, & licèt de iure, est quo communicauit lucrum illicitum, non posset illud auferre nisi post condemnationē, l. quod enim. ff. pro socij, nihilominus quando sacerdos iniunxit ei vt satisfaciat illis quos lęsit intelligitur non solum lis contesta. sed etiam sententia lata, & sic prę ceptum sacerdotis est sententia secundum Hostien. in capit. fina. de sepul. similiter militans militet de suo vel maritās filiam, vel tenens filium in studio feciant de suo, nisi aliter sit conuentum inter eos. l. si socius pro filia. ff. pro so. & recitat Bal. in l. si patruus. C. communia vtri. iudicij.

26 Vtrum lucrum quod facit vnus fratrum cum pecunia hæriditaria mercando sit comunicandum cum alijs fratribus? Respon. secundum Bald. vbi supra in d. l. si patruus qui aut fecit nomine cōmuni, & sic

quo non est condemnatus nec aliquid solutū. Aut fuit condemnatus sed non soluta condemnatio per patrem. In primo casu nec pater nec filius tenetur, & sic non imputatur in partem filij. In secundo casu filius tenetur pro parte sua, quia talis obligatio ex delicto descēdēs nō debet illo mo do patrē vel eius patrimonium inspicere, cui⁹ cōditionē deteriorē ñ pōt facere fili⁹ l. si fili⁹. C. de pac. & l. cōtra, cū seq. ff. eo. qa actio ex maleficio non datur de peculio. l. 3. §. si ex causa. ff. de pecul. ideo non fit executio contra patrem nisi filius habeat peculium, quia tunc fieret executio, qa actiones quæ descēdūt ex maleficio datur ꝯtra patrem de peculio, d. l. 3. §. Idē scribit. Tertio casu si filius habebat peculiū profectitiū, tūc videtur solutum de illis, d. l. Stichus. Si habebat aduētitiū idem dic. l. Hesennius. ff. de neg. gest. quia cū pr̄ sit legitimus administrator. l. 1. C. ꝺ bo. mater. & l. 1. C. de bo. q libe. in dubio ad ministratorio nomine videtur soluere. l. post mortē. ff. qñ ex fa. tu. Si nullū habebat peculium, & tunc vt pater soluet ex necessitate, puta qa fideiussit ꝑ filio tūc cōputabitur in partē filij, ar l. hęredes. §. filius. ff. famil. ercisc. quia in necessitatib⁹ nemo liberalis existit. l. rem legatam. ff. ꝺ adi leg. Aut volūtariè soluit, & tunc causa pietatis videtur soluisse, & tunc a filio non poterit repeti. ar. l. 1 C. de neg. gest. Sequitur Bal. in l. certum in 2 col C. fami. er. De soluentib. ꝑ alijs, vt puta de soluente ꝑ carcerato ēt si sit coniunctus Bar. in l. sed si ideo. ff. solu. mat. & ibi Imol tenet ꝙ poterit repeti. Idem si soluit vt redimat ab hostib⁹ vel alat egētes cōiunctos. Idem si soluitur mulieri, vt impleat votū, sic vel vadat i alīq peregrination ꝑ anima sua, vel sui coniuncti, qa computabitur in dotem. De fratre aūt soluente pro delicto fratri uide Bal. in tract. ꝺ duo. frat. & d. l. si patruus, & consi. 234 lib. 2. Pet. de Anch. consi. 101.

a L. liber capt⁹] Illa. l. loquitur quando fuit captus a latrūculis qa videtur fecisse pietatis amore, nec fili⁹ tenetur, vt dicit Bar. in d. l. stich⁹. ff. de pec. le. & l. frater a fratre, in fin. ff. de cōdi. inde. Et ibi Bal. videtur dicere, ꝙ in dubio ꝓsumitur cā pietatis solutum.

b Societatis] Sed debet hoc ꝓbare. l. papinian⁹ la 1. & l. sequē. §. 1. ff. de nego. gesto aliàs soluet ꝺ

sic communicabit, [a] aut fecit nomine ꝓprio, & sic non communicabit. l. Titium & Meuium. §. alteru ff. de admi tu. quod verum est, nisi sit tutor vel curator aliorum fratrum, quia sic lucrum quod fecit ex prima mercantia empta d pecunia cõmuni debet esse cõe, licet nomine suo fecerit. Aliud auté lucrum quod fecit de pecunia emptionum iterata & nomine suo erit suum, & non communicabit. Idem dic de illo qui negotiatur de pecunia minoris aut ecclesiæ, vt in l. sit vt proponis. C. de rei ven. Si verò nescitur cuius nomine fecerit, tũc si continuauit negotium solitum cum alio fratre mortuo superstitibus filijs fratris, indiuisam substantiam possidentibus, sic videtur communi nomine fecisse [b] ar. l. nã & seru ff. de neg. gest. §. si viuo, si verò fecit negotiationẽ insolitã, sic p̃sumet̃ ꝙ noie proprio, nisi ex libro rationum aliud appareret, cõcor. Bar. in d. l. si patruus.

27 Quomodo in dubio cognoscet̃ contractam societatem tacitã inter fratres, vel quoscunq; alios qui simul stant, ita quòd omnia lucra sint communicanda? R. ẽm Bal. i d. l. si patru, ꝙ quãuis nullus ipsorũ [c] negocietur potest tamẽ ex actib apparere socialis esse ct sicut est inter nobiles q nõ faciũt quęstuariãs mercantias, tamẽ quęcũq; salaria, quascunq; dotes acquirunt in cõi conferũt, vnde nemo põt negare eos esse sociales actus ex quib pręsumitur intẽtio & volũtas vt dicũt Ia. de Ar. Rizar. & Oldr. et discipuli. Ad qualitatẽ ergo actuũ est recurrẽdũ. nã in talib p̃sumit̃ mens qualis ex actib. colligi potest, ar. l. duo fratres d ff. d acq. hęre. & l. reprehẽdenda tu magis es. C. de insti. & substitu. Similiter dicõ ẽm eũdẽ. Bal. vbi s̃ ꝙ p̃sumit̃ õ, si vnus negociat̃ & alter quęcũq; sibi eueniunt, puta ex reditu pben dę, vel ex dotibus, & huiusmodi ponit in cõi, & ita faciũt hincinde. Item p̃sumitur societas etiã ex actibus in vna mercantia vel arte, & aliter i alia, vt ĩ aduocatis, & tabellionib. nã lucrorũ cõicatio societatis est ptractio seu inchoatio. Similiter dicit idẽ Bal. vbi s̃ ꝙ si vnus hẽt curam domus & ali esset aduocat, vel aliter lucraret̃ & poneretur in domũ, videt̃ cõtracta societas. Idẽ dicit si vn ex ijs est maior & alter minor, & pupillus hẽt tutorẽ q cõmunicat & ei cõmuni cat. Idẽ dicit quod si actus sunt vniformes societas restrigit̃ tm ad q̃lus q veniũt ex ipsis, sed in actib. difformib, & i se varietatẽ hñtib p̃sumit̃ societas generaliter õcta, nec ɔsidero an vn pl lucret̃ & alter min in hac gñali societate, sed ęquabiliter oĩa sunt partiẽda, l. si socius ꝓ filia. ff. ꝓ so. vnde ꝓ clariori intelligentia nota, quod societas tacita vel expressa, aliqñ est omnium bonorũ, & tunc est qñ expresse agit̃ ꝙ sint socii oĩum bonorũ, vt ẽ tex. in l. 1. §. 1 ff. pro soc. & in l. coiri eodẽ, & isti tales cõicant oĩa quæ acquirunt ex quacunq; causa laborando uel negociando, siue ex donatis siue ex legatis, siue ex hæreditate, & huiusmodi. Item stipendia quæ

Sum. Ang. Pars II. P

a Et sic cõicabit] Quia est res cõis altero .s. ratõ habere. vt l. si ego, de nego gest.

b Cõi non fecisse] Licèt dicat Bar. in d. l. si patru, ꝙ in dubio præsumit emisse ꝓprio nomine. l. & magis C. de solu. nec alia ꝑsona subintelligitur extrinsec vel. l. si ita stipulatus, §. Grisugonus, de verbo. obli. tamen subdit cũ orat illũt sibi hoc de facto fecit sibi ostendi librũ rationũ in quo continebatur. Hic est liber mercantiæ mei talis, & mei fratris, ꝑ quã cõiecturã ꝓbabat ꝙ cõmuni noie faciebat, & sic lucrũ erat cõicãdũ. Cõcord. Bal. ibidẽ, qui dicit recurrendũ esse ad cõiecturas, licèt aliter loquat̃ i l. pen. C. si quis al. vel sib. Prędicta tũ vidẽtur esse vera in his q nõ sũt socij omnium bonorum.

c Si nullus ipsorum] Bar. in d. l. si patruus, dicit ꝙ licet fratres indiuisã teneãt hæreditatẽ propter hoc nõ intelligitur cõtracta societas, vt l. ex parte § filius ff. fam. erc. intelli ge hoc dictum. Bartu. nisi aliud ex actibus appareat, vt hic dr ẽm cũdũ Bal. & bñ. d Argu. l. duo fratres] Vide ibi Bar. Bal. & Ang. & Paul de Cast. e Si vnus negociatur] Bar. in d. l. si pat uus, dicit si vnus negociat alter nõ, tunc non est contracta societas, q ex hoc ille q negociaret̃ n ãgis videret̃ donare q̃ societatẽ contrahere. l. s. ff ꝓ so c. o. si verò vterque negociat. Si quidẽ alter eorũ est pupillus, nõ potest intelligi cõ eo contracta societas, q hoc non p̃sset exp̃ssẽ, vt l. in cõductionib ff ꝓ socio. Si verò vterque est maior, tunc puto, ꝙ si qdem lucra posuerũt i cõmuni ex hoc inter eos p̃sumatur contracta societas, nõ dico omniũ bonorũ. secũdũ ꝙ quã videntur velle, sed societas quæ sit illius mercantiæ tãtũ, ꝙ p̃sumatur primò societas, facit tex. in l. in libere. ff. d ri nup. & in l in cõcubinatu ff. d cõcub. Itiqa talis cõtra

tio quæſtus non pōt intelligi aliter fieri citra ius & nomē ſocietatis, ergo preſumēda ē ſocietas, ar. l. ꝓ hærede. §.pap. ff de acq. hæ. & ꝙ ſit tm̄ q̄ſtus, ꝓbatur, q̄a actus noſtri voluntarij, non extenduntur vltra quàm gerantur, vt l fi. ne vx. ꝓ ma. & l. 1. §. 7. ff. de itin. actuque priua. &c. Vid ꝑ Bar. in l. Titiū & Mæuium §. alte ro ff. de adm tu. a Reſpon. Bar. in l. ſi vxorem] Vbi Bar. incipit hæc lex, vt hic. Sed in originali incipit, ſi vxor, & ſic vult dicer̄.

quæ dantur militibus l. q ſtipendia. C. de pro. & ſalaria quæcunq; habent̄ ex caſtrenſi vel quaſi. l. cū duob. §. idem Papinianus, aliàs eſt. l. ſi fratres. ff. pro ſoc. & in iſto caſu frater tenetur maritare filias alterius fratris; niſi aliud expreſsè actū ſit. l ſi ſocius pro filia. ff. ꝓ ſoc. non tn̄ tenetur cōicare q̄ acquiſiuit illicitè, neq; tenet̄ ad cōdēmnationē quā pro ſua culpa alter ꝓ meruit. Aliqn̄ ↄtrahitur ſocietas generaliter oīs quæſt⁹, vel q̄ſtus, & lucri (quod tm̄ eſt dicere) ſicut oīs q̄ſtus l. ſed & ſi additiat̄. ff. eo. de qua loquitur. d. l. coiri, cū qnq; leg. ſe. & iſti cōicāt q̄ proueniūt ex opera, i. ſolertia alterius, ſed non donationē ſimplicē ſiue cauſa mortis vel legata vel hæreditatē, nec debita, alterius, niſi q̄ fiūt cauſa quæſtus vel ſocietatis. Aliqn̄ ſunt ſocij certæ rei. ſ. conuiuendi quia viuūt ad vnū panē & vinum, vel certè negotiationis, vel lucrorum qui conſequuntur, licèt in diuerſis negotiationibus vel operibus ex quib. lucrantur, q̄uis aliqn̄ alter ponat operā, alter pecuniā, aliqn̄ vtrū que de q̄bus. ī. Societas. 1. Et ex prędictis potes intelligere optimè iſtam materiam.

28 Pone ꝙ duo fratres ruſtici colētes terras, vn⁹ hēt filios ſcindētes terras alter nō quō diuidet̄ fruct⁹ ꝓueniētes ex cultura? ℞. ſm Bal. in d. l. ſi patru⁹, ꝙ diuident̄ in capita, quia ſocietas reſpicit capita eorū q operas ponūt in ſocietate. Illud limita verū quo ad lucrū qđ debet̄ perſonæ ſed quo ad lucrū ꝙ debetur bobus vel terræ (quæ ſunt cōmunia) nō diuidet̄ ꝑ capita, ſed in ſtirpes ſecundū eūdē Bal. ī quoddā conſi. & Bar. in d. l. ſi patruus.

29 Quid ſi ſint duo fratres quorū unus poſuit operā alter pecuniā i ſocietatē, & caſu oīa ↄbuſta ſū? ℞. ſm Bal. vbi s. ꝙ ille q poſuit operā tenet̄ alteri ad medietatē capitalis, ꝑ l. cū duob §. ſi i coeunda. ff. ꝓ ſoc. & etiam ita tenet Iacob. de Are. in l. 1. C. pro ſo. glo. in d. l. ſi patruus tenet contrarium. Sed tu tene quod dixi ſocietas. 1. §. 10.

30 Verū lucrū vxoris alterius fr̄is ſit ei cōicandū. ℞. Bal. in l. ſi vxorē. C. de condi. in ſer. & d. Vbal. de Peru. in l. cū duobus. ff. ꝓ ſo. ꝙ aut mulier eadē opera facit ſicut homines in laborādo, & ſic de ipſa debetur hr̄e lucri, & diuidet̄ i capita, ut s. dictū de filijs, aut exercet aliquam artem, vel mercantiam, vel eſt obſtetrix, vel cirugica, & tunc ſi ponebāt oīa lucra in cōi ſimiliter vir contracta eſt ſocietas: quia mulier cū viro pōt ↄhere ſocietatē ſecundū eundē Bal. i d. l. ſi uxorē, & ſic lucra erunt cōia. aut vxor tenebāt ſeparatū lucrū, vel ex alijs cōiecturis pater ꝙ nolebat ↄtrahere ſocietatē, tunc de operibus cōibus & obſequialibus q̄ fiūt a mulieribus in domo ſm qualitatē perſonæ, vt facere lectū, coquinā, & hmōi, non poteſt lucrū conſequi, q̄a tenetur operari in domo i qua recipit alimēta, vt i gl. in ver. eſſe debet. l. ſicut. ff. de ope. lib. & Bal. in l Gaio Seio i fi. ff đ ali. le. & An. in l. 1. C. de legi. hæ. & in l. ſi cū dotem. ff. ſo. ma. imo ſi deſiſteret a talibus obſequialibus operibus, & paruę extimationis pp. faciendā artē pars lucri talis artis dēret cōicari viro & alijs frib⁹ ſm iudiciū boni viri, qđ limita verū, niſi haberet alimenta iure legati, quia tunc non tenetur operari in domo dantiū talia alimēta ſm Bal. & Ang. vbi s. ſi aūt vltra talia obſequialia exerceret aliquā artem & in ipſis lucratur, poteſt ſibi retinere tanquā propriū, & non cogit̄ cōicare, quod no. ꝓ intelligētia eorū quæ dico. ī. Vxor. §. 2. & quod dixi de vxore, idē dic de filiab⁹ alterius fratris, ex ꝓcepto ꝙ acquirent patri, & ſolum illud lucrum erit eis aduenticium.

31 Verū fratres qui ſunt ſocij omniū bonorū, ſi unus eorū habet filias, poſſit eas dotare de cōi? ℞. Spe. ti. de iudi. §. ſequit̄, verſi. quid ſi unus; tenet quòd non, niſi ſit pactū inter eos ꝑ l. ſi ſocius pro filia. ff. ꝓ ſoc. Idem tenet Pet. de Peru. in tracta. ſocieta. par. 6. q. 9. contrarium tenet Bald. in conſil. quod incipit factum tale. d. Vbal. in d. l. cum duobus. arguens ꝓ & contra fināliter dicit ꝙ quilibet poteſt adhærere cui parti voluerit, ſed iudicio meo opi. uidet̄ uerior qn̄ nō ſunt ſocij omnium bonorū,

ſed

sed qñ sunt socij omnium bonorũ vera ẽ secunda opinio.[a] & secundùm hoc cõ cor. pdictos, vt supra 27. §.

32 Quid si vnus fratrũ dotauit filias alterius fratris sciẽtis & patientis? R. q̃ poterit repetere dotes, qa vtiliter gessit negociũ.[b] Nec ob quod extraneus dotãdo filiam alterius, videtur donare dando dotẽ l. ex morte. C. de pac. con. quia hoc verum[c] qñ solus hoc facit. Secus si cũ patre simul faceret, & ita cõsuluit Bal. in d. consi. vbi s. incip. in Christi nomine amẽ, factũ tale &c. hoc intellige quãdo nõ ẽ contracta societas oĩum bonorũ, vt s. patet.

33 Verũ cũ fratres stant simul post mortẽ pr̃is, & vnus de fructib. laborũ suorum vel de alijs bonis posuit in domo p cõi victu, possit repetere illud plus i diuisione? R. do. Vbal. vbi s. q̃ illi q extãt sunt sui, nisi pacta, sit societas in illis. Si autẽ sunt cõsumpti, tũc si inter eos erat ↄtracta societas ↄueniẽdi, qa viuebãt ad vnũ panẽ & vinũ, tunc nõ habetur ↄsideratio ad illud plus, qa societatis iure consumpti intelliguntur, vt ẽ casus i c. si duo fratres, de fratri. de no. bene. inue. in vsib. feud. & hoc non ratione fraternitatis vel cohabitationis, sed cõmunis mensę, fm Bal. in d. c. si duo, quod not. qa quotidiana in fratribus quorũ vnus hẽt maiorẽ familiã altero,[d] si verò societas cõuiuendi nõ erat inter eos, puta quia vnus minor, inter quos non ↄhitur. l. & in conditionibus in fin. ff. pro soc. vel alter furiosus, uel prodigus cui erat interdicta administratio, vel monachus, & similes,[e] & tunc expensæ non imputantur inter fratres q̃ sunt factę pro alimentis nisi sit administrator, vel nisi protestetur q̃ non intẽdit donare. l. Helẽnius. ff. de neg. gest. vel nisi qa redditus cõmunes erãt sufficiẽtes ad alimẽta, sed ↄseruabat frumentũ vt melius venderet, & interim faciebat expensas de bursa sua, vel quia naturali charitate nõ tenebatur alimentare, ar. l. fi. ff. de pet. hæ. secũdum Bal. in l. filiæ cuius. C. fa. erci. Itẽ qñ ille qui fecit impensas erat pauperior,[f] vt not. in l. alimẽta. C. de neg. gest. p Iac. But. & Bal. qa prima charitas incipit a seipso. l. præses C. de ser. & aqua, & sic Bal. in l. pr̃ no. C. de neg. ge. tenet ð rusticis, quorũ vnus multa posuit i domo p alimẽtis,

a Vera est secunda opinio] Licèt multi teneant q̃ etiam si sunt socij omniũ bonorũ non teneat alter frater dotare filiã, nisi sit aliter conuentu &c. Mihi tñ placet q̃ si sunt socij omniũ bonorũ, alter fratrũ teneatur ẽt filiã dotare alterius fratris, nec ob. fundamentum ↄtrie op. s. q̃ impensa intelligitur facta da cõu. Ita de mũ si ẽ vtilis societati &c. Quia verè illi tex. nõ pbant, qa loquũtur in delicto cõmisso p alterum ex socijs, q̃ merità alteri imputari non debet, sec9 tñ hoc casu, qa omnia dãna & lucra & expẽsę veniunt communicãda. Et satis est cũ dos possit reuerti ad societatẽ, vt patet i d. l. si socius, p filia, q̃ verè non obstat, cũ loquatur in societate cõuentionali, & nos loqmur in societate incidẽtali, & ↄtda de illis bonis de qb. erat dotanda filia si auus viueret &c. Item qa ibi tex. dicit. Si hoc cõuẽtũ fuerit supple. s. maximè, & facit gl. in verbo vtique &c. Pe. de peru. i trac. societatis, 6 par. qõ. 9. Qui tenet opi. Spec. p multas rões. Vr tamen loqui de societate extraneorũ nõ fratrũ. Opĩ. Spe tenet etiã Fulg. & Alber. in l. cum duob9. §. fratres ff. p so. & Bal. q sibi fuit cõtrari9 in hoc in l. fi C. de do. pro. in 5. col. & in aut. ex testamento. C. de colla. ibi dicitur q̃ requiritur hoc capitulatum inter fratres q̃ dotes filiarum soluantur in cõmuni. Rom. cõsi. 145 Alex. consi 133. in 2. lib. Ias in auten. quod locum de colla. vbi late, & ibi alle. doct. tenentes partem contrariam.

b Gessit negocium] Nã qñ ille ad quem negociũ pertinet patitur mandare vr̃. ff. manda. l. qui patitur. Et ille habetur tanquã principalis ad quem negociũ pertinet te ipsa, vt. not ff ad Velleia. l. vlt. vxori. § fi. nec ob quod no. doct. in l. fi. C. de dot. promiss q̃ extraneus &c. dotando, scilicet per traditionem vel obligationem, quia illud verũ, nisi sit adhibitum a patre mulieris, sed ille videt adhibitus, vt dic. l. qui patitur.

c Quia hoc verum] Nõ quia duo rei ðbẽt ad paria iudicari. l. eadem § i ff. de duo. reis. lõ nõ potest videri extrane9 donasse, & pater non donasse. Item vbi ẽ alia ↄiectura cessat præsumptio donationis. ð solu. l. si cũ aurũ. Et not. glo. in d. l. fina. Sed hic est alia coniectura. s. quòd contemplatione patris mulieris, vt dicit expsse gl. in d. l fi. & l. si negocium sororis. C. de neg. gest. & ẽ expresũ. ff. de in rem uer. l. nihil interest.

d Maiorẽ familiam altero] Qð uerum intellige fm Bald. vsq; ad necessitatẽ iustã qñ. s. aliquid superesset ultra necessitatẽ esset domini, & adducit de fructibus ex reb9 paraphernalib vxoris, in qbus si aliquid sup sit quod nõ sit ↄsumptũ. dẽt ptinere ad ipsã vxorẽ. p ea quæ nõ. in l. vbi C. de iure dot. & in l. fi. C. de pac. conuen. Ita cunsuluit Barto. vt refert Bal. & Ia. Alu. Padua. in d. c. si duo.

e Et similes] Cum istis enim non præsumitur societas, cum tacitus consensus inter eos non adsit. l. item quæritur. § qui impleto. ff. loc. & l pupillo. ff. de pigno. actio.

f Pauperior] pauper non præsumitur donare, vt

no. in d. l. alimẽta. Et nemo in necessitatib[9] liberalis existat.
a Ali[9] spurius] De hoc vide supra in ius patronatus. § fi.
b sed iure societatis] Allegat tex. in l. si is qui duos ff. de lib. leg. Bar. tamen in d. l. si is qui duos, dicit Si apparet hoc fuisse factũ in fraudẽ posset auferri ab eo tãquã ab indigno. Ana. in c. multorũ, & iudẽ in prin. videtur sequi dictũ Bal.
c Pecunia] Alibi dicitur res mobilis quæ seruã do seruari non põt. l. iul. ff. de pet. here. l. 1. §. fuit quæsitũ. ff. ad Trebel. vide Bar. in l. si qs p eo. §. 1. ff. de fidiu. ver. Et primo videamus.
d l. talis scriptura] ibi not. Bar. q verbum pecunia testatore p latũ refertur ad ea tantũ quę cõsistunt in pondere numero vel mensura. Item q pecunia cõsignata i sacculo vel i archa nõ cõtinetur appellatione pecuniæ, sed debetur vt ibi, & l. plane, la 1 §. sed hoc, & l. sed si certos. ff. d leg. 1. Et facit ad qstionẽ. Testator legauit mihi centum, quæ erant apud cãpsorem, quæ si non darentur voluit q ne res mihi præstaret vnam vineã, hęres expederat illa cẽtũ & volebat dare alia cen

tis non erãt operæ aliqualis correspondentes alimẽtis, quia cõmuniter rustici sunt pauperes, quorũ ocul tus ẽ porcellus, vt dicit gl. in l. illicitas. §. neque licita, in versi. lumine, de offi. præsi. & rarò habent pecunias, vt dicit Bald. in l. eidem. C. loca. Ideo non prę sumitur donare cum ipse nõ hẽat superflua, quod no.
34 Vtrum cum vnus fratrum ponit lucra sua pro reparatione communis patrimonij, vel emit boues pro colendis possessionib[9] communibus possit illud repetere? ℞. do. Vbal. vbi supra q sic, expreſsè p tex. in l. ex duob. ff. de ne. gest. & Bal. in l. filiæ. C. fa. er.
35 Sunt duo fratres, vnus legitimus ali[9] spuri[9] a q societatem ɔtrahunt omniũ bonorũ in vita patris ipsorum, quæritur an moriẽte patre ei[9] hęreditas trãseat etiã ad spurium? ℞. Bal. in l. 1. C. p soc. q sic, nõ vi sue cessionis vel relicti, sed iure societatis, b quod no. p cautela tu q vis spuriũ succedere in hæreditate cũ legitimo, vt facias eos cõtrahere societatem insimul omnium bonorum.

PECVNIA c aliqñ capitur largisimẽ p omni re mundi. 1. q. 3. to: ũ, & in l. pecuniæ. ff. de ver. sig. dicit pecunię appellatione rem significare Proculus ait, vbi gl. rem. s. omnẽ q̃ sit vel eẽ possit i patrimonio, & sic rei appellatio latior est q̃ pecunię, vt l. rei. ff. e qa res sacrę, & liber homo, qui non possunt eẽ in patrimonio sunt res, & non pecunia. Sed strictè & ppriè pecunia recipitur p pecunia numerata. 14. q. 3. c. 1. 2. & 3. & ff. de leg. 1. l. talis scriptura d in prin. Secundũ ẽr quatuor magistros expositores regulæ beati Francisci, pecunia accipit̃ p omni re qua qs vtitur ad aliqd p pcio dandũ, vñ dicunt q non licet fratribus minorib. aliqua recipere quibus vtantur pro pretio ad aliqua emenda.
1 Sed pone q aliqs vult dare fratri minori aliquã rẽ qua frater non indiget, nunquid poterit eam recipere vt vendat, & pretio aliam necessariã emat? ℞. q non, qa sic esset recipere pecuniam, sed bene põt eã recipere animo nunq̃ eam distrahẽdi ipse, sed procuratori ordinis assignandi, vt ipse eam vendat vel in necessariam cõmutet, qa sic nunquam est pecunia, quæ prohibetur in regula recipi, q̃diu est in manu eius, sed postq̃ ẽ assignata pcuratori. Car verò i cle. exiui. §. porrò primo, dẽ ver. sig. dicit q hodie denarius & pecunia p eodẽ accipiũtur, & sic exponit ver bũ vel p. 1. in pdicta regula minorũ, vt sit sensus non recipiant denarios vel. i. pecuniã phibendo cuiuscunq; generis monetam, sed magis placet opi. quatuor magistrorum.
2 Verũ mutuãs 10. in auro teneat̃ recipe in argẽto vel in moneta minuta tm̃ ipso inuito, vel in diuersa forma, puta Floren. p Senẽlib. mutuatis? ℞ Pa. in c. q̃to, de iureiu. colligẽdo mẽtẽ Bar. i l. Paulus, la 1. cir. fin. ver. sed q̃ro q̃d ego. ff d sol. aut mutuauit 10. lib. in 4. florenis, & tñc sufficit restituer̃ 10. libras ẽt i alia mõeta, qa vr extimatos illos flo. ẽos p 10. lib. e vẽdid. sse, sicut dicim[9] i dote cũ tradit̃ extimata. l. cũ dote. f C. d iur. do. & idẽ dic i dposito g aut

tum verũ possit, Dy. ibi dicit q nõ per illũ tex. in versi. itẽ si legetur, fuit enim legata species, & species p specie solui non põt, d. l. planẽ, la 1. §. sed hoc, & d. l. sed si certos, de leg. 1. Adde Bal. Raphae. & Imo. in d. l. talis, dicit hãc conclusionẽ esse verã, qñ pecunia fuisset in sacculo designata tãq̃ species, vñ legatarius habebit vineã, secus si ad numerũ tãquam quãtitas.
e Pro decem libris] Hoc est enim dicere, do tibi in solutum istas 10. libras p quatuor florẽis.
f L. cũ dotem] Per istam legem determinatur casus, de illo qui pmisit centũ aureos & 70. solidos p aureo, de mũ non dedit & augmẽtat aure[9], credo q pecunia lũ sit deb toris, de facto fuit qñ.
g Et idem dic i dposito] Vide enim tibi illos florenos vẽdere p illis dcẽ libris

aut fuit dictū mutuo vel pono decē lib. as in florenis,& volo restitutionē fie ri in florenis,tunc & periculū & cōmodum pertinet ad debitorē seu depositariū,vnde tenetur restituere in florenis secūdū extimationē existētem tempore solutionis fiēdę,arg.d.l. cum dotē. Aut fuit simpliciter factum mutuū, puta mutuo tibi centū florenos, & tunc si esset passurus aliquod dānū recipiendo in alia forma,nō tenet recipere.d.l.paulus.Si vero nullum damnū est passurus.Si vult restituere in eadē materia sed i alia forma. puta Florentinos prò Senēsibus sic recipere tenet.vt in d.l. paul[9]. Sed in alia materia, puta argentū ꝓ auro non tenet recipere, qa mutuū debet restitui i eodē genere & eadē bonitate, vt ī l. cū qd.ff. si cer. pe.& aliud ꝓ alio inuito creditore sol ui non pōt.l.2.in si.principij ff.si cer.pet.Cōsuetudo tamē [a] est soluatur vt in alia materia & seruanda ē, qa videtur actū quod con suetū.l. ꝙ si nolit.§.quę assidua.ff.de edi.edic. & ɔsuluit Oldr.facit.l.labeo ff.ď suppel.le. In deposito aūt considera si fuit actū vt pecuniam confuderet cū sua & idē dic ꝙ de mutuo,aut teneret separatam,& sic eā reddet & non aliam in forma aut materia, vide in l. in nauem.ff.locati.

PEDAGIVM dicit a pedibus, [b] dat enim a transeuntibus in locis con stitutis a prīcipe,vel ab eo q habet super hoc autoritatem.Guidagium verò datur producatu per terram alicuius,vt securus vadat. Salinarium autem datur ꝓ sale,[c] vt scilicet possint emere vel vendere. Hęc habentur in c. super quibusdam,de verb. signifi.in gl. in ver.pedagia Vnde pedagiū idem significat qđ vectigal, vt no.d.Pet.de Anc. in c.q̄q̄,de censi.li.6.& soluitur quandoq; solùm pro transitu personę. vt Feriarię. Aliquando pro rebus quas quis defert non vsus sui causa. Tributum est ꝙ pręstat fisco,& idē qđ census vel Pensio.

1 Quis potest imponere Pedagia, Guidagia,& Salinaria R.ꝙ princeps, vel Rex Romanorum, [d] aut ille cui a Lateranen si concilio [e] fuit concessum,vel qui ex longa consuetudine, de qua non extat memoria in contrarium hoc habet.vt no.in d.c. super quibusdam. Alias non habentes autoritatem ab aliquo pręfatorum exigentes sunt excommunicandi,de censi. innouamus,& de iure ciuili sunt perpetuo exilio damnandi.C.no.vectiga. insti. non po. l. vlti. Sed hodie ex quo ciuitates Italiæ habēt merum & mixtum imperium,[f] obtinuerunt de facto, vt imponere possint ista pedagia,vt not.Ioan.Andre.& Panor. in d.c.super quibusdā. Alij autem qui de facto imponunt seu imposita exigunt,nisi habent autoritatem ab aliquo prędictorū rapinam committunt.Similiter non sufficit quod maior pars ciuitatis consentiat sed oportet ꝙ maior pars præ sertim eorum quibus tangit,secundum do. Gaspar. Calde.in cap.fin.de tra.& obe. facit.le.in concedendo. ff. de aqua plu. ar. Regula. Quod omnes tangit li. 6. & sic patet quæ est causa efficiens.

2 Vtrum pręfata Pedagia possint imponi ab habētibus potestatem sine iusta causa, quæ potest dici causa finalis seu formalis? Respond.secundum. Ray. ꝙ non, & exigens committit rapinam,si sine legitima causa imponit, & causa legitima & iusta sunt publicę necessitates,quas Bar. [g] in

& pretiū apud te deponere. l. certi cōditio. §. si.cū l.seq.ff si ꝑ tio.C si cer pet.
a Cōsuetudo tamē] Old. hoc cō suluit.cō 13.3[b]. & 168.& Ro ɔs. 113. cōsuluit cōtrariū, ď quo vi ď ēt Pa.cō.56.2. li.omnino Pe. ď Anc.in cle. si beneficiorū, ad si de dect
b A pedib[9]] vide Pa.in c. innouamus, ď censi.
c Pro sale] Vel salinariū ſm Inno.ē loc[9] in quo vēdit Sal. & nō licet alteri vēdere,ꝙ tñ nō děret licere,qa est ꝯ l. 1.C. de monop. & vide no i c.innouamus, de cē si. & in l. 1. C. de vectig. vulgariter ēt appellātur thelonea, vt patet Mat 9. & Lu 5.& Marc. 2. de Matthæo, qd aūt sit Tributū,Census,Collecta, Gabella, Pręstantia, & hmōi ꝑ Bal i rubri.ff.de re.di.& Host.ti. ď cēsib. in sum. §.ex qb[9].
d Vel rex Romanorum] ſm Hos. intelligit, q est electus imperator anteq̄ coronet ꝑꝑ ꝙ dicebāt qdā ꝙ ex sola electione acq ritur electo ptās administrādi,de quo vide gl. in cle. Romani, de iureiur & ꝑ dicta Host. in d.c. sup qbusdam facit,l. vectigalia. ff de Pub Pa. tñ in d. c. innouam[9], intelligit & regib[9] q pręscripserunt.
e A Lateranēsi cōcilio] Nō excluditur Papa. Nā & si cōciliū hēt hāc ptātē ergo a Papa,qa cōciliū recipit ptātē & robur a Papa, ď quo dicūt in c significasti, ď electiōe,& gl. est in c.anastasi[9] 19. dist.
f Et mistū imperiū] Quod habuerunt post factā pacē Constātię.
g Quas Bart.] Ibi Barto.l.non scribit, fortè est Bal.

in l.vniuersi C. de vecti.ap pellat.stipendia,potens,pu blicè domus defensio , stra te & huiusmodi, facit.c. si qs Romipetas.24.q.3.iun cto.c.innouam⁹, de treu.& pa.& in c. puenit, & c. cũ Apostolus,de cẽ.& l.vecti-galia.ff.đ Pub.& ibi p doc.

3 De quibus debent sol-ui pedagia? R. q solũmo do de his quæ causa nego tiationis. vel mercimonij deferuntur.C. de vectig.l. omniũ,vnde de his quę qs facit portare p necessitate ad vsum suæ vitæ & fami-liæ,non potest exigi peda-gium,& nec valet consue-tudo in cõtrarium ẽm Ho stien. & Ber. in d. c.super quibusdam , imo vult lex vniuersi.C.đ vecti.q deca piretur q de rebus ad pro-prium vsum,vel gratia ru tis colẽdi, vel ad se defen dendũ emptis vel delatis exigit pedagiũ , vnde in his fraudantes nõ peccat. Sed attende q aliquando pedagium dicitur etiã col lecta quæ posset imponi super huiusmodi in suos subditos,& sic non liceret fraudare,quãdo ex legiti-ma causa imponitur , sed forenses non tenerentur , & hæc dicit cã materialis.

4 A qb⁹ possunt exigi pe-dagia? R. quod ab omni-bus exceptis clericis,eccle sijs , & alijs ecclesiaticis , personis,& si quis a talibus exigit per se vel per inter-positam personam,si est p̃-sona singularis excommu-nicatus , est ipso facto . Si collegium vel vniuersi-tas ciuitatis castri vel villę subijcitur interdicto , do-nec restituerint extorta.In tellige dummodo præfati nõ causa negotiationis de-ferant , ᵃ hæc habentur in c.quamq̃,de censi.lib.6.Et quomodo indirectè pos-sint exigi, vide supra. Im-munitas. §. 38.cũ.4.§.seq.

5 Sed quid de imponẽti bus noua pedagia sine au-toritate legitima, vel aug-mentantes antiqua,vel exi gentes iniusta, siue ex cau sa efficienti siue ex causa fi.vel materiali? Respon.q raptores sunt & tenẽtur ᵇ ad restitutionem eis a qui bus extorserunt vel eorũ hæredibus si sciũt eos, vel saltem pauperibus si eos ignorant,& hoc de necessi tate pręcepti.c.si res 14.q. 6.& hodie per processum curiæ sunt excommunica ti excommunicatione pa-pali, vt supra excommuni catio.5.Casu.19.

6 Vtrũ fraudãtes pedagia

a Deferant] Facit cle.præsenti,de censi.a contrario sensu,& ibi glo. & Imol. declarat quo intelligatur negotiator , & debet stari iuramento clerici vtrum portentur cã negotiandi secũdũ Gemiñ. in d.c.quã-quã, & est de mente glo. in d. clemen. præsenti. Et poc. in tit.de im mu.eccl.circa fi. Secundò limita nisi clerici vł ec clesiasticę perso nę vellẽt gaude re cõmoditate , & emolumento statuti disponen tis super solutio ne. pedagiorũ , qa tunc tenereu tur ad eorũ solu tionẽ,puta.Si sta tutũ disponeret đ sũmaria cogni tiõe vł alio mõ pcedendi. Nam hoc bñficiũ non cõpetet clericis nõ soluẽtib⁹ ve ctigal., nec, hoc statutũ erit ꝯ li-bertatẽ ecclesię. Qua aliud ẽ cõ pellere clericos cos ad solutionẽ vectigalium ,qa eẽt ꝯ libertatem ecclesię , aliud ẽ sub certa lege ꝑ stationis eos ad solutione inuita re,& ad cõmodũ statuti, vt ẽ tex. no.in l. Titio cẽ tũ.§.1.ff.de cõdi tio.& demõ.Ista ẽ sñia Bal.in l.1. C.de ꝯhen.emp. & ibi dat caute-lã quã vide. Ter tiò limito in his q emunt res pro prias clericorũ ab ipsis clericis, quia immunitas ipsorũ nõ trãsi-bit ad ẽptores . Ita glo.in d cle. præsenti. Et idẽ voluit expresè Bar in l.licitatio, in §.fi. ff de publica di. q licet si fiscus non teneatur solue.e vectigalia,tamen emẽtes a fisco soluere debent. Et per hoc potest decidi oc currens qõ , q licet clerici de fructibus pręhenda-rum suarũ non soluant gabellam , tamen ementes huiusmodi fructus soluere tenẽtur.Quod intellige secundũm dict Bar in d.l.licitatio, vbi tangit vtrũ priuilegium trãseat ad emptorem, de quo et Spec. Bal.in addi.in tit de immu.eccle.in fi.Imo. in l.ma-ritum.ff.sol.ma Quarto limito, q licet ecclesiasticę personæ non teneantur ad gabellã , tamen coloni partiarij ipsorũ bene tenentur soluere vectigal seu gabellas p fructibus seu portione fructuum eis cõ-tingẽte. Ita de-terminat Fed. de Senis in consil. inci. qũ est , nu-me.106 Adde tñ q si clerici per suos operarios colerent fundos eorum non tene rentur indistin-ctè soluere vecti gal etiam ꝓpor-tione quę tange ret colonũ par-tiarium , secun-dũ Pet.de Anch. in dicto c.q̃quã. Ego plus dico , quod ẽt si cleri-ci cõducerẽt fũ dos laicorum , quos ꝓprijs ęę cunijs excolerẽt quod de fructi-bus talium præ diorum non te-neantur soluere vectigal.per do-ctrinam Bart. in l.legatis, 2 q.de le.3. vbi dicit q ille q locat sua prędia areert & ab alio condu-cit,non per hoc potest dici ne-gotiator , sed clerici indistin-ctè pro rebus suis habent im-munitatem dum modo non ani-mo negotiandi ergo &c.

b Tenẽtur] Et dicit glo. in d. c. si quis Romipe-tas 14 q.3.Quod incidunt in pœ-nam.l.de vi pu-blica. Quæ est deportatio, vel capitis truncatio . l. fina. ff. ad l. Iulia. de vi publi ca. Item qui noua vectigalia extorserit damna-tur pœna perpetui exilij , vt l. fina. C. vecti. no. insti.non posse. Item tenentur. l.Iulia. de ambitu, vt l. vnica. ff. eo. & est pœna centum aureorum cum infamia &c.& in c.Innouamus.de cẽsi.dic.tur noua pedagia sine consensu principis imponens cõ munione priuatur.

vel guidagia peccent & teneátur ad restitutionem? ℞. secundum cõmuniter docto. in d.c.innouamus, & maximè Pa. ꝙ sic, si sunt legitima [a] autoritate imposita, vel ita ãtiqua ꝙ de eius initio nõ extat memoria etiã secũdũ Hos. si causa non est expressa principe cũ ea concesşit imponi posse. Et etiã si ille qui recipit non facit id pro quo præsumiẽ, ꝙ sint concessa, dũmodo non constet ꝙ ꝓpter illud fuerit imposita, & sic transeunt cõmuniter docto. Sed ego dico ꝙ vbi imponẽtes talia pedagia ñ laborant loco & tẽpore ꝓ vniuersali vtilitate, s. viarũ pontiũ, saluatione personarũ, & rerum, iuxta suũ posse ad quod tenẽtur, ẽm Archi. in c. si quis romipetas. 23.q.3. non peccant qui ea defraudant, sine mendacio tamen & periurio, nec teneñ ad restitutionẽ. Nec etiã credo peccent mortaliter fraudẽtes, q̃uis prædicti laborent in prædictis ꝓ loco tempore. Ratio quia cõmuniter sic instituunẽ, s. statuimus ꝙ q̃libet soluat &c. sub pęna cadendi in ꝯmissum si aliter inuẽt⁹ fuerit Et ideo istud statutum non obligat ad mortale, vt supra dixi Inobedientia. §. 1. nec etiam ad pęnã, vt tenet glo. in c. fraternitas. 12.q.2. nisi post condẽnationem. Si obijcias [b] ꝙ damnificantur gabellas ementes ad hoc? ℞. ꝙ suũ damnum, quia ita, sub ista conditione emunt, vt vigilent, aliàs sibi imputetur. Si verò statutum ex quo imponuntur esset præceptiuum, sic haberet locum ꝙ communiter tenent doc. Si autem non sunt legitima autoritate imposita, tunc extranei, s. qui non sunt subditi talibus imponentibus, non peccãt, nec in aliquo obligantur. Aduerte tamen quia pedagia nostri temporis sunt communiter illicita. Vnde nisi ꝓbent legitimè ĩposita debem⁹ p̃sumere iniustè. c. q̃q̃, de cẽsi. li. 6. [c] ergo anteq̃ probẽt esse legitima stabo in p̃sumptiõe iuris. s. ꝙ sint iniusta, & sic nõ tenear soluer. Et sic no. ꝙ noua pedagia siue augumẽtatiões factas null⁹ potest exigere nisi sit certus quòd sint ĩposita, & ab habẽte autoritatẽ imponendi, & ex legitima

a Si sunt legitima] Non tributum seu census quod dominis præstatur, nõ est statuto suo eis debetur, sed de iure diuino, vt patet Matt. 22. Reddite quæ sũt Cæsaris Cæsari. Ibi Nic. de Ly. Iustũ est, ita ꝙ dominis soluatur &c. & apo. Ro. 13. Cui tributũ tributũ, Cui vectigal vectigal &c. vbi Nic. de Ly. ex ordinatiõe diuina est, ꝙ superiores regant inferiores, & inferiores eis obediant, vt patet in elementis quæ reguñ ex influẽtia corporis cęlestis & c. istis autẽ superioribus subuẽtio debeẽ. Quia nemo militat stipendijs suis, vnde Apostol⁹ subdit. tõque necessitati, s. soluẽdę, vel superiorem procurandę. subditi estote, soluẽdo ratam vestrã debitã, non solũ propter ira scilicet, vitandã punitionẽ, sed etiã pp conscientiã, q2 q̃libet tenetur reddere debitum. Ideo enim & tributa pręstatis. Ad hoc enim principaliter sũt instituta ministri enim Dei sunt. Quia executores sũt diuinæ iustitię. In hoc ipsum seruiẽtes. s. Deo & etiam hominibus, rempublicam cõseruantes. Ideo concludit. Reddite ergo oib⁹ debita. Cui tributum & s. principis. Qui ergo auferet quod est alteri debitũ teneẽ & peccat.

b Si obijcias] Exemplum vt per Bar. in l. licitatio. §. fi. ff. de publ. vbi allegat Dy. inducentem illum. §. ad q̃nẽ talẽ. Ecclesia Romana habet salinas in romandiola, quã quidam emens ab ecclesia Romana, portabat, & dũ trãsiret p Fauentiã cõpellebaẽ pedagium soluere, nunquid teneret. Dicit fuisse determinatũ, p illum. §. ꝙ sic. Et sic patet illam immunitatẽ nõ trãsire ad emptorẽ Nõ ob. l. Rutilia. ff. de cõtrah. emp. q2 iura transeunt ad emptorem si rei cohærent secus si personę. Bart. tamen ibi distinguit. Aut est pedagium ordinarium, tunc verum est q Bar. dicit Dy. secus si extraordinarium. Et illa dicuntur extraordinaria q̃ lege vel senatusconsulto, vel principis constitutione non imponuntur, vt l. in honorib. §. qui muneris. ff. de vaca. mu. & l. 1. C. de vaca. pub. mu lib. 10. & in istis extraordinarijs immunitas transit ad emptorem, vt l. 1. C. de priui. d. Augu. Et vide de his Bald. con. 103. lib. 4 & Io. An. in addi. specu. de immu. eccle. in fi. & vide Anch. consi. 105. vbi consuluit ꝙ statutum puniens officiales communis i datijs cõmunis fraudem committentes nõ vẽdicare sibi locũ in eo qui fraudat emptorem datij empti a cõmuni, & vide Bal. in l. 1. §. editiones. ff. de edẽ. vbi dicit ꝙ priuilegium concessum fisco trãsit ad successorẽ.

c Cap. quanquã, de censib. li. 6.] Vbi dicit text. pedagiorum exactione tam iure canonico quã ciuili regulariter meritò sint damnatæ &c. ꝓ hoc etiam facit l. vectigalia ff. de Pub. vbi sic dicitur vectigalia sine imperatorũ præcepto, neq; curatori neque curiæ constituere, nec præcedentia reformare & his vel addere vel diminuere licet. Hęc ibi p q̃ l. dicit Bar. ꝙ si qs fraudat gabellã non tenetur Deo neque mũdo, quia ille gabellę sine permissu principis sunt extorsiones. Adde Bal. in l. fi. C. de iur. aur. an. & in l. veluti, de iust. & iur. & in c. 1. quæ sint regalia, vbi ponit an sit dolus malus fraudare pedagia, adeo ꝙ in foro conscientiæ teneatur, & Bal. in l. 2. C. de vectl. & com. & in l. cũ proponas in fi. C. de nau feno. & in l. 1 in prin. C. de cad. toll. sub tit. th. Bar. hoc credo in forensib. sec⁹ in ciuib. q possunt sibi ipsis grauamẽ imponere, & bar

sam cōem dicere.l.2. in fi.ff q cuiusq. vniuersi. no. & q ibi not.
a Aliquod scādalū] Nā dñs ad euitādū scandalū soluit tributū vt patet Matth. 17.& i c.magnū. 11.q.1.& i c.tri butum.23.q 8.
b Exibere] Nisi ille iuisset per viam inusitatā, vide Bar. in l.1. §.1.ff. de his q deie. vel effu. p illum text. dicit fuisse decisā qō nē Florētinorū. Nā inter Florētinos & Vbaldinos cōuētū erat q vbaldini tenerēt vias securas intelligitur per quas solitū est itinerari.
c Iniustē ablatū] Quia absentia rei passus est interesse.

cā ex quo ius præsumit oīa fore iniusta. Verū est q subdit⁹, qui cogeretur ad ipsa exigēda, excusaretur in dubio pp bonū obedientiæ, sed non illi qui voluntariē ea exigunt. Nec excusarem eos a mortali peccato, quādo de hoc aduerterēt, si ea voluntariē exigerent. Alijs hoc nō aduertēdo. s. q ius præsumat iniusta, nisi quaten⁹ probenē legitima, non peccat mortaliter, sed ad min⁹ tenebūt ad restitutionē exactorum, si postea inuenientur non fuisse legitima. Subditi verò obligātur sm formā statuti, qa in eorum præiudiciū bene possunt pedagia imponere vt no. Pan. in d.c. innouamus, quia potius tūc dicit collecta q̄ pedagiū. Quod limita verum quādo pp bonū reipublicę fuerūt imposita aliter nō obligantur, nisi q consenserunt, vt in regula, qd omnes tangit, li.6. Itē nec extranei nec subditi obligant q̄n sūt imposita ex certa causa, & ɔstat ēt ab habente potestatē imponendi & ille qui exigit seu exigere facit nō implet causam pp quā sunt imposita, imo peccat mortaliter & restituere tenet, quia cā cessante cessat effectus. de ap.c. cū cessante, sanè intelligēdo. s. loco & tpe debito qa si semper, sed pro semper illud tenet facere, pro quo est pedagiū impositū, & hęc omnia intellige nisi non soluendo talia pedagia immineret aliquod scandalū,[a] qa tūc indistinctè tenerēt quilibet ad ea soluēda, consulo ergo confessorib. quòd videāt decreta, dictorum pedagiorū, vt possint bonum iudicium dare, vtrū sint obligatoria ad culpam vel ne. Itē dic. q nimis grauati alijs impositiōib. vel q̄n gabellę sūt nimis grauęs, & sine necessitate, nec ad vtilitate cōis, possūt fraudare sine peccato, similiter q̄n imponēs non habet iustum titulū dnij.

7 Verum Christiani teneātur soluere pedagia Sarracenis & alijs infid. Rx. sm Host.i. de cēsi.§.ex quib. ver. si. q non tenēt nisi solū ad hoc vt sustineantur in trāsitu p eos, & placet mihi opi. licet alij ɔ̄triū teneant, & malè, tum quia Christiani non tenētur ad eorum statuta. Limito tamē nisi expressè ex pacto volūtariè conuenissent cum eis ad soluendum. Nam tunc ipsi seruant fidem Christianis, Christiani tenētur eis seruare, 22.q.4. innocēs.& 23.q.1. noli. his concor. Arch. in d.c. si qs Romipetas.

8 Vtrū exigētes pedagia seu exigere facientes teneāt itinera tenere secura. Rx. Bal. in l.1. de vsi.feu.tit.d his q feu.da. pot.i §. abbatissa, & in ti.de pace iuramē.fir § conuenticulis, quod sic vide s. dñs.S.pe. Vñ addit, quòd sic fiūt aliquę robarię in eorū curia vbi exigunt pedagia a transeūtib. tenēt aut robariam restituere, aut malefactorē exhibere,[b] l.ne q.ff.de incē.rui.& nau.& quod teneantur ad restitutionē in integrū de spoliatiōe intelligo verū, q̄n ex defectu eorū venit nō faciendo q facere tenētur. 23.q.2.dñs, & q.5. administratores & C.d app.l. si appellationē, & sequitur Hug. & Arc. in d.c. si quis Romipetas, nō tñ tenet exactum in pedagio restituere, sm Host.

POENA stricte & propriè ē dūtaxat illa q̄ est corporis afflictiua, & ideo appellatione pęnę non venit pęna pecuniaria vel extra corp⁹, sm Pan. in c. inter alia de imu. eccle. 4. not.& ibi est tex. vbi dicit confugiens ad ecclesiam non debet cōdemnari ad pęnam vel ad mortem, & tamē postea dicit, quòd legitime puniēdus est, ibi gl. puniendus, s. pecuniariter duntaxat, vel alia pęna p̄ter corporalē. 17.q. 4. reū & c. id constitui, sed largè accipitur pro oī eo quod minuit de patrimonio vel priuat ab aliquo legitimo. tñ in c. si. super glo. 2 de ele.li.6. dicit cōstitutio propriè est pœnalis quę priuat iure quęsito, vt i c. si religiosus, de elect. li.6.& ita pęnā est quæ punit & vidicat q quisque cōmisit, vt in c. pęnitentia, & de pæ.dist.3. vide glo. si. in c. dispendia, de rescri.eo. li.& illa lex est pęna lis propriè quæ pro vindicta læsit vel in p sona vel i alio quæsito, vt in d.c. dispēdia.

1 Verū cū qs petit iteresse qd pass⁹ ē vel q restituat iniustè ablatū[c] pęna petat. Rx. q si ille a quo petit eā habuit rē q̄ petit, tūc n̄ ē pęna, nec ex pte actoris, nec ex pte rei.

a Quia patitur interesse] pone exemplũ i c. finẽ libus de do. & cõt. vbi opponens exceptionẽ & nõ volens vel nõ potens pbare debet cõdenari actori in expẽsis, & si nõ est soluendo aliter est cõdemnãd^a.
b Ex parte vtriusque] Pone exẽplum si non das mihi 10. in Kalendis, pmittis duo nomine pœnę, certẽ illa duo actori non absuerunt, & reo nõ adueniũt ex aliquo lucro.
c Ex parte actoris] Pôt dari exemplũ, si non restitues rẽ Martini quã abstulisti, pmittis dare x nomine vel loco ei^9 rei ex parte actoris ẽ pœna, qa non abest aliquid ex parte verò rei non est pœna, ex quo alienũ cessituit.
d Vel a legib^9] Vt si qs fecerit furtũ soluat 10.
e Et sequitur Arc.] Vide Ge. in c. p humani. §. sacri, in 4 col. de hom. q. ista optimè tangit allegando aliqua exempla.
f Facit gl. in d. auth.] Vult ibi illa glo. q fructus medio tpe pcepti pdãt & quia est malęfidei possessor.
g Et Bar. in l. Diuus] dicit nãq; ibi Bar. secundũ D. & nunq̃ alibi inuenities, q exbanniti non debẽt statim puniri cum capiuntur, & non habẽt ...

Sed si eã non habuit, puta, qa patiẽ interẽ, ^a tunc ex parte rei ẽ pœna sed nõ ex parte actoris. Si vero patereẽ qd actori nõ abest nec reo aduenit sic ẽ pœna ex pte vtriusq; ^b & iõ solũ qñ ẽ pœnã ex pte vtriusq; vel saltẽ ex pte actoris ^c hẽt locũ illud qd dr q pœna nõ est soluẽda in foro aiç, nisi post cõdẽnationẽ, ĩ gl. 12. q. 2. fi aternitas, qd no. qa facit ad multa eliciẽ à Pan. ĩ c. finẽ, de dolo & cõtuma. vlt. no. & ĩ c. Odoardus de solu. & Host. in ca. fin. de rescript.

2 Quotuplex ẽ pœna? ℞. 6. prima dr canonica vel legalis, q̃ iponiẽ a iure canonico vel a. ll. ^d de qua ĩ c. statuimus 16. q. 1. & hæc pôt exigitam a clericis q̃ a laicis fm Pa. in c. dilecti 4. col. versi. 2. casu pricipali, da arbi. facit c. si qs cõtumax & c. sequẽ. 17. q. 4. nã qd fit l. pmittẽte nõ ẽ peccatũ. 23. q. 3. q peccat. l. Gracchus. C. de adulter.

3 Sed qd si non peccat tenetur ne ĩ foro aiæ illa soluere? Respon qd aut impoñiẽ ipso facto, & sic secundũ Bald. in li. de vs. feu. in tit. de feudo sine culpa nõ. amittẽ dic quod licẽt non sit necessaria sentẽtia ad esse, est tamen necessaria ad executionẽ esse, & sequitur Arch. ^e in c. felicis, de pe. lib. 6. vbi dicit q licet ẽt talia bona trãseant ĩ dñi fisci, & desinant esse crimi nosi sicut ĩ bonis hæretici & illius q cõmisit crimẽ læ læ maiestatis, ẽt sine sñia. Tñ necessaria ẽ post modũ q̃ declarer eũ criminosum anteq̃ excussio fiat bonorũ vel alia executio, facit gl. ĩ auẽ ^f de icestis nup. §. 1 in ver. iminere, & ĩ c. cũ fm. ll. in ñ. de hæreti. li. 6. facit qd no. Bal. ĩ l. iubemus. §. economus. C. de sacrosanctis eccl. & Bar. ĩ l. diuus ^g la 2. ff. de custo. & exhibẽ. reo. & But. ĩ l. raptores. C. de episcop. & cleri. vbi volunt quod requiraẽ pcessus declaratorius personę bannitę antequã deueniaẽ ad excussionem bonorum licẽt ipso iure sint confiscata. Itẽ gloss. in Authen. de tabu. §. penultimo ĩ versiculo ipsis tamẽ quæ vult, q licẽt tabellio a iure sit priuatus officio tamẽ sine sẽtẽtia hominis valẽt instrumẽta. Et hoc sequiẽ Pan. ^h in ca. cũ nõ ab homine, de iudi. 8. colũ. Sed limitat verũ nisi factũ esset notoriũ, qa in certis nõ est opus cõiectu- ris. Intelligo ita notoriũ qd nulla possit tergiuersatio necelari. Et ex hoc patet qd in foro animæ nõ teneẽ eã soluere añ sñiam nec ẽt licet sit notoriũ anteq̃ fiat excussio dictorũ bonorum qa teneẽ illa exhibere nisi sibi pcipiaẽ vel ab eo petaẽ cui cõpetunt. Nec qs possit ea auferre, nisi pcedat sñia declaratoria. vt patet p ea quę dixi. § assalinus §. vlt. Sed hic aduerte qd qñ tali pœna applicat bona alicui^9 alicui pura fisco vel alteri ipso iure q licet talis ante sententiam non teneatur (vt dixi) dare, tamen non poterit ea titulo oneroso in alium trãsferre, neque fructus etiam talis rei. Ratio quia si condemnaretur per sententiam fiscos vel ille cui fuerant applicata vendicaret ea a quocunque cum fructibus medij temporis, nec teneretur restituere pretiũ, nisi aliquid loco pretij inueniaẽ apud alienantem vel ipsum pretiũ. vt in dicto §. 1. in Au-

tur p cõfessis ni si cõtineant in l. municipali. sed debet queri de crimine quasi de re itegra, licẽt cõtra eos multi faciat fuga. Idẽ spec. ti. de accu. §. sequitur vers. sed pone lecus tñ est secundum statuta Italię qa practicatur q faciunt reũ cõfi eri sine alio p. ef su, & sic procedunt ad executionem.
h Et hoc sequitur Pan.] Scilicet q in pœnis ipso iure impositis requiritur sñia declaratoria criminis, ad hoc Ge. in c. cũ secundum de hær. lib. 6. l. § cõfiscationis i prin. vbi tenet sñiã declaratoriã requiri, nisi factũ eẽt notoriũ & Ge. referendo Arch. ĩ d. c. felicis, etiã sino ibi dicit q in his quæ trahunt secũ executionem ab sq; facto exteriori nõ requiritur alia sñia declaratoria, vt qñ ipso facto irrogatur infamia vel q sic intestabilis & huiusmodi, vt ibi per eũ.

Auten.de inc.nup.per glo. & c.cum ſecundùm leges. facit.l.ſi cum dotem. §. vltimo.cum l.ſequen. ff. ſol. matri. Et ideo nè ſint cauſa damni illius cui alienat non poteſt ſecundum conſciẽtiam & etiam ſine peccato mortali, niſi alienaſſet ꝓ comedẽdo & huiuſmodi, quia argumento eorum quę not. [a] Barto.in l. poſt ff.de donatio. talis administratio bonorum neceſſaria (vt ẽ ſupradicta) non eſt pręfatis interdicta, ſed ſolum voluntaria, allegat l.reo.ff de ſolutio.l. peto §. prædium. ff. de legatis ſecundo.& l. alienatio.ff. familiæ erciſcun.niſi alias eſſet ſoluendo, pro damno dato, vel niſi ei reuelaret conditionem rei ita eſſet ſi modo tale delictum, propter quod ſua bona ſunt fiſco applicata, poteſt aliquo modo probari.Sed ſi eſſet totaliter improbabile, poſſet alienare etiam titulo oneroſo. Titulo autem lucratiuo alienare benè poſſet.Et ſic intellige & limita [b] Bal. vbi ſupra & in d. ca. ęconomus. & Panormitan.in dict.cap. cũ non ab homine,& Ioa. Andr. in c.pro humani.de homi. libro.6. in nouella. Si vero pœna [c] non imponitur ipſo facto, ſed venit imponenda, ſic ſimiliter non tenetur ante condemnationem. l. eius qui delatorem.in princip.ff.de iure fiſci,& ante condemnationem poteſt diſponere quomodocunq; vult, quia eius eſt res ſua licèt poſſet ea priuari. Et nota ſecundùm Barto. [d] in l. fina. ff. de pœnit. & in l. in onerarijs.ff de actio. & obligati. quòd hæc pœna in iudicio nõ poteſt exigi poſt annũ, ſed ſolùm infra annũ poſtquam quis eam incurrit. Et hoc intellige qñ eſt merè pœna tã ex parte rei, licèt fallat in aliquibus caſibus, de quibus vide gl. in l.in onerarijs prædicta, & ſecundũ hoc tene gl. in d. c.fraternitas,& iſtud ſerua & licèt aliqui aliter ſentiant,& male.

4 Verum ad incurrendã pœnã quæ ipſo facto imponitur negatiuè requiratur monitio? [e] Reſpon. Innocen.in c.extirpandę, de pręben.quòd non incurritur ante monitionem. Panor.ibidem tenet quòd nõ requiritur, ſed ipſo facto incurritur.eſt gloſſ.in l.prima in ver. reddere. C. de his qui. vt indi. ꝓ qua Bartol. in. l. in cognitione. ff. ad Silleia.ↄcludit ꝙ pœna appoſita ante vindicanti mortem defuncti ipſo fa-

a Arg eorum quæ no.Bar.] Eſt in 4. col. ver. ſecundum. tempus eſt poſt delictum commiſſum &c. vbi determinat, ꝙ non valet donatio poſt delictum cõmiſſum, propter quòd ipſo facto ſunt bona publicata vt in caſu Auten.inceſtus, & in corpore vnde ſumitur. C. de ince. nup. & in c. cum ſm de hęr. li. 6. Et ante accuſationem Rõ ẽ q̃ nõ hẽt alienanꝫ dñium cũ ſtatim amiſerit. Sunt tñ q̃dã delicta pp quæ & ſi non ſtatim bonorum dominiũ perdatur interdicitur tñ ĩ ipſo iure adminiſtratio vt in caſu l. q̃ſi. tum.ff qui, & a quibus, vbi qui cõmiſit crimen læſæ maieſtatis, non põt manumittere Idem in l.ex iudiciorum ff. de accuſatio. ni.tunc alienare non poteſt.Fallit dicit Bar. in alienatione neceſſaria ll.hic allegatis. Intellige inquit Bart. pro ſuis alimentis, aduocatis,& ſcripturis ad eũ pertinẽtibus.tñ gl.in d.l. reo. & in d.l.ex iudiciorum. vĩ tenere ꝯ riũ, Sed Barba.in additio.ad Bar. in d.l. poſt ꝯtũ dicit gl.ꝓcedere, qñ alienatio eẽt facta ꝓ minori precio &c.Et ſic itelligatur. l ſi. C.ad l iu.maie. Vel fortè fallit in caſu illius legis. Vide etiam Pe de Ancha.cõ ſil.152.&c.

b Limita] Etiã gl.& do in l.1.ff. de infami. quæ dicit, quòd quoties lex notat factum, quare aliquis notetur, ipſo iure tunc notatur ipſo iure vel ipſo facto,& ſic non requiritur ſententia condemnatoria. Quod eſt verũ, bñ tñ requirit ſnĩa declaratoria, vt hic, not.ẽt ꝙ vbicunque lex pœnã imponit ipſo facto, non eſt locus pniæ.Ita dicit glo.in clemen.1.in ver. ipſo facto in ſi. le ſtat.mo. quam allegauit pro ſingula. Bal.in auten habita.ne filius pro patre, & idem Bal.in l. 3.in ꝓ:colum.C.ne ex delic. def. quod vbicunque bona publicãtur ipſo facto non requiritur ꝓceſſus Facit tex.& qđ ibi not Bal.in Autẽ. inceſtus. C de in ceſt.nup.

c Pœna] Bar.in d.l. poſt ꝯtũ. & vbi s. in 3 membro dicit. Delicta qb' nõ interdicit adminiſtratio, vt ẽ regulariter. vt l aufere. § in reatu. ff.de iure fiſ. & tũc ſi alienatio eſt irrenocabilis, vt manumiſſio. interdicitur. vt l. q pœnę princi. ff.d manumiſſio. Sed ſi ẽ reuocabilis non interdicitur.vt d. l. poſt ꝯtũ. Sed ſi ẽ facta in fraudem reuocatur. allegat Bar plura iura vt ibi p eum.

d Finor.ſecũdũ Bar.] Aduerte ꝙ Bar.dicit ſi ſtatutũ ẽ factũ a populo, ex quo illud ſtatutũ eſt ꝯ ius ciuile actio erit perpetua, q̃ ex ſtatuto ſtatuto deſcẽdit, qa illud ſtatutũ ẽ ꝑpetuum. Si aũt ſtatutum eſſet factũ ab aliquo Præſide, Epiſcopo, Duce, vel marchione, actione pœnales ex eis deſcendẽtes ſunt annales, & anno tantum durant.Bar. vero in d.l.honorarijs, latius loquitur, Et dicit ꝓſequutorias ex parte rei & actoris eſſe annuales: vide ibi.

e Monitio] Exemplum.Si quis non fecerit reſidentiam &c. vide Pa. in c.. excõmunicationi. de rap. Et quod ſcripſi.Excommunicatiõ.7.Caſu.10.

Sed

cto incurritur, quo facultatem habuit uindicandi, & non uindicauit. Est etiã glo.in Cle.1.de hęre.& bonus text. in c.cupiẽtes post principium, de electio.li.6. Sed tu concorda ꝙ opinio. [a] Innocent.quam etiã tenet Ioan.And. in c.licèt. de electio. libr.6. & multi alij, est. vera quando ius non præfigit terminum. opin.verò Panormi. & Bar. intelligitur ubi ius præfigit terminum, quia tunc terminus interpellat ꝓ homine c. potuit. de locato. & sic concordat Geminia. in d.c.licet. Sed ubi ius imponit pœnam affirmatiuè ipso facto, sic non requiritur monitio. Et not. quòd tunc dicitur imponi pœna negatiuæ, quando ponitur contra omittentẽ siue non facientem quod facere tenetur. Affirmatiuè uerò ponitur quando infligitur cõmittenti seu facienti aliqd quod non est faciendum, quod bene nota.

5. Vtrum pœna imposita a iure in uno, uideatur imposita in alio, quando illa duo in iure æquiparantur? Respo.quòd sic. [b] per textcum gl.in uer.mente.in c. si postquam. in fin. de electio.libr.6. facit gloss.in c. primo de postula.prælato. qui dicit, quòd dispositio etiam pœnalis concepta in electione [c] procedit etiam in postulatione, quia per postulatione peruenitur ad electionem. l. oratio. ff. de spons. sequitur hoc Pan.in c. de multa.de præbend. & in c. fina. de mutu.pet.Sed ego in fauorabilibus habeo pro indubitato, quòd dispositio concepta in vno extẽditur ad aliud quando ęquiparatur, per auten. item si quis liberos.C. de natu.lib. vbi pater habens plures filios naturales ex ea quæ poterat esse vxor, si vnum filium naturalem in aliquo legitimo documento appellans simpliciter filium naturalẽ legitimasse videtur omnes alios filios naturales, qui confratres sunt, quia habent eandem conditionem. Sed quò ad pœnam est glo.sing. in contrarium in clemen. prima de consangui. & affi.& gloss. in clemen. quoniam.de vi.& hone.cleric.in versic. sanctioni.quæ dicit, quòd pœna apposita contrahentibus matrimonium non extenditur ad contrahentem sponsalia, vnde dic, quod quando aliqua duo in iure sunt parificata communiter, & est eadem ratio expressa, tunc statutum in vno extenditur ad aliud etiam in pœnalibus; [d] sed quando non sunt communiter parificata, sed solum in aliquibus casibus tunc non extenditur. Similiter licèt sit ratio eadem tamẽ non extenditur pœna sed solùm in prohibitio. [e] nisi rõ sit expressa, quia tunc extẽdetur ẽt quò ad pœnam. vt supra dixi. Lex. §.6. Et sic intellige gloss. supradicta, & limita etiam glo.in cle.vnica in vers.sacerdotium. de offi. vnica. Et gloss. in c. constitutionem in vers. prorogamus de reg.li.6. Et gl.in regula.quæ a iure de regulis iur.lib. & sic concorda.

6. Vtrum pœna quę imponitur ipso iure habeat locum in eo qui peruenit ad actum propinquam delicto? [f] ℞. secundũ Pan.

a Sed tu cõcorde] Dic tu secũdum Pan. ubi §. Quęri mẽu pœnę inducitur qs a lege ad aliqd faciẽdũ, & tunc eo ipso quòd habuit facultatem faciendi & nõ fecit pœna est cõmissa. vt in casu huius.§. Et cũ ecclesia militans, possit punire & pœna afficere oĩno ocultũ, & licet pœna non habeat locum quo ad nos, habet tñ locũ re ipsa, & quo ad Deũ. vt ẽ glo.in cle. 2.de hæreti.eò ipso ꝙ talis non relidet siue cã, vel non ponit uicarium. & habuit facultatẽ faciendi. lex priuat & inijcit vinculum suũ. Sed quia hõ põt dubitare, vt ex cã nõ fecit residentiã, iõ ꝑmittitur monitio, & sic quoad cõnũcationẽ ecclesiæ militãtis. Et hoc mõ saluaẽ opin. Inno. vt ꝓcedat quoad ignorantes. Sed si possit ꝓbari ex cõiectu ris ꝙ habuit facultatẽ residendi eiit priuat⁹ sine alia monitione, qa qđ est certum naturæ est certũ legi. l. si pr.ff.de sol. & plus hoc placet ꝗ distinctio hic posita, quia in casu isto semper sit terminus ꝓfixus, & a principio icipiat currere tps. Et tenetur cũ possit facere, ut patet per ꝓdicta De his vide Bal.in l.ita stipulat⁹ ꝗ ver.ob. 6. ꝙ principali.

b Rñ.ꝙ sic] Pone exẽplũ, Nũqd dispõ, qđ electionis confirmatio non valeat si qs redit de curia sine lĩia, sicut si qs nõ iret ad curiã, qa paria sũt nõ venire, & venire & sine lĩia recedeř, & si hoc casu pœna nõ restringitur, & idẽ est de ꝓuisione.
c In electione] Quæ erat ꝙ eligeres sciẽter indignũ ea uice potestate eligendi sũt priuati. ut in c. cum in cũctis.
d In pœnali] Exemplú si monacus aduocauerit faciat disciplinã extẽditur ad canonicos regulares, & oẽs religiosos, qa rõ nulla est expĺsa ꝑ religionem.
e Prohibitio] Pone exemplũ ĩ cle.dudum de sepul. ubi oĩs religiosi ꝓhibẽi ꝑdicare ꝑdicãte plato, seu faciẽte corã se solenniter ꝑdicare. Sed solú minores, & ꝑdicatores tenẽt sol ueř illã quartã.
f Propinquũ delicto] Exemplú, Aliquis uult facere furtum, & non facit, nunquid puniatur? Hanc qõnẽ mouet Bal.in l.si qs non dicam rapere.de epi.& cle.

Pa. in c. 1. 3. col. ver. & ex prædictis de eo qui mit. in pos. quod non, nisi perficerit actum,[a] licet aliter sit puniendus arbitrio iudicis, quod probatur in c. cum in cūctis. de elect. iuncto c. perpetuo. eo. tit. lib. 6. & ibi gl. si. Secus de pœna quæ veni imponenda per decretum iudicis, quia sic punitur ac perfecisse ex qui peruenit ad actum propinquū. & in l. si quis non dicam rapere. C. de episco. & cleri. l. si qui cum telo. C. de sicca. Hoc tamen non haberet locum in pœnis per statutum impositis, quia verba statuti exigunt actū perfectū. Ita not. Bar. in d. l. is q cū telo, & idō non sufficeret inchoasse.[b] Aduerte tñ secundū Pan. in cap. Raynaldus, de testa. quod incurrit pœna apposita contra venientibus licut facto ex sola contrauentione de facto. quā quam non habuerit iuris effectū. vt patet in d. c. Raynaldus, & etiam si contradicit de tut. e. l. nuda. C. de contrahē. & cōmit. stipu. Item not. Bar. in l. qcūque C. de ser. fugi. quod vbicūque de pœna capitali vel corporali loqmur subintelligitur dolus. ff. de in litē iur. l. 1. & in l. in actionibus. & insti. tu. de suspec. tut. §. suspect⁹. Sec⁹ in pecuniarijs pœnis. vt. C. de noxa. act. l. si serui. Idem tenet Salyce. in l. penultima. C. ad l. Corne. de sicca. Idem Bal. in l. data opera. C. q accusa. nō poss. Idē. Paul. de Cast. in l. prima. C. vbi sena. vel cla. facit gl. in ver. sint eloquuta. in l. quid ergo. §. ex cōpromisso. ff. de his qui not. infami. & gloss in uersic. verum. in l. & si seuerior C. ex quibus cau. infa. irroga. Et ibi Bal. dicit quod committens per lasciuiam, puta currendo equum homicidiū nō debet occidi, licet statutum[c] dicat quod homicida decapitetur.

7 Verū sufficiat ad obseruantiā legis soluere pœnā solum quādo prohibet sub pœna. Rx. vt supra. Inobedientia. §. primo & illud serua in conscientia, in foro autem contentioso sufficit. facit gl. fin. circa fin. in ca. dilecti de arbi & in aut. de iudi. §. quia vero. colū. 6. vbi patet qd pœna soluta quæ erat in cōpromisso non potest peti alias agiui stetur sententiæ, nisi addatur vt soluta pœna stetur arbitrio. ff. de transactio. l. pe. C. eodem. & l. cum & proponas.[d]

8 Secunda pœna dr consuetudinaria[e] de qua in c. dilectus de offi. ordi. sed hodie nō ē in vsu, sed si esset

a Nisi perfecerit actum] Vide glo. sing. in clemen. 1. e. ti. e. mo. & quæ notaui supra. Excommunicatio 1. §. 38. in prin.

b Non sufficere inchoasse] Ratio est quia verba statuti debent intelligi in casu vero, & non ficto l. 1. §. hæc verba. de nego. gest. & in c. in nostra. de iniun. igitur. &c.

c Statutū] nun. qd statutum puniens maleficiū habeat locum in eo qui non perfecit illud delictum Bart. in l. 1. ff. de sicca quod nō. Idē tenet Pa. in ca. inter, de purga. c. referens in illud dictū pro eo quod ibi deciditur, s. quod si statuto cauetur quod cōuictus de crimine puniatur tali pœna deficiēs in purgatione licet habetur pro cōuicto tñ debet puniri illa pœna statutaria qa non est vera conuictio, sed p̄sumptiua & interpretatiua. Et statuta nō habent locū nisi in casu vero. l. 3. §. hæc verba. ff. de neg. gest. & sic n̄ vr sufficere actū propinquum facere, de quo vid latius Pa. in c. insinuatum. de simo. Et qd not. idem Pa. in cap. vnico. circa fi. de plus peti. vbi dicit quod statutū loquens de conuicto, nō habet locum in eo q cōfessus fuit. Dictū et Bar. in d. l. 1. cesse & sequitur Pan. in c. mulieres. de sen. excōi. Idem tenet Bal. in §. item lex Cornelia. instit. de pub. iudi. Et vide Petr de Anchar. in repeti. c. canonum statuta. in 6. principali qō. in 3. colom. illius quæsiti. versi & si statutum. Vbi dicit quod si statutum exigit factum consummatum, non sufficit si sit inchoatum. Idē tenet Bal. in l. si quis nō dicā rapere 3. col C. de episc. & cle. Et Ang. in l. 1. §. hæc verba. ff. quod quisque iur. Et adde quod tñ in statutis requiritur quod actus sit perfectus, quod et si statutum diceret, si quis voluerit facere tale qd puniatur, requiritur ad pœnam imponēdā quod actus sit perfectus nec sufficit sola volūtas, & exponitur illud verbū voluerit. i. volūtarie fecerit. Ita elegāter determinat Bar. post gl in l. fin ff. de re iudi. Idē quod Bart. dicit in d. l. 1. tenuit d. An. in c. 1. pe. col. de eo q' mit. in pos. Et vide omnino qd not. Bal. in c. fi. 2. col. de cōsue. Et dicit Bald in d. l. si qs non dicam rapere & in l. fugitiui. C. de seruis fugi. Si statutū dicat. Quicunque portauerit bladū ex ciuitatem, puniatur tanta pœna, nō habebit locum in eu q captus ē in itinere dū portare ex quo statutū vtitur verbo futuri tēporis. Idem Io. An. in addi. Specu. ti. de consti. i prici.

d Proponas] Illæ leges loquūtur in trāsac. sed gl. ē sing. ibi pro hoc. Adde tñ gl. no. in c. potuit. de loca. i ver. biēniū, .q vult quod si conductor facit pactū, si nō soluat pēsionem possit expelli. postea pmittit pœnam, si non soluit pēsionem, rato manente pacto. Nū quid poterit expelli exacta pœna. dicit gl. quod sic. Idē no. in l. 2. C. de iu. emphy.

e Consuetudinariæ] Exemplū in c. 2. de delic. pue. Vbi ille eps volebat exigere centum solidos ab. H.

ea

so quia filius decentis in ludo sagittãdo extinxerat quendam.
a Etiam a religiosis] Sit rationabilis per no. in ca. de consue.
b Poterit exigere] Et in l. vnica. C. si quis iudi. nõ obten. nota. in c. pen. de homici. lib. 6. & in ca. li. cet. le peu. De delegato dic vt legitur & no. in c. de causis. de officio delega. De arbitro not. in c. cum dilectus. de arbi. Caueat tñ iudex ne cũ aua ritię pœnas exigat. Vñ consulit iudicibus ecclesiasticis pœnam exactam in pias causas conuertere, si volunt euitare suspitionẽ auaritię. vt no ta. in d. c. 1. d no. mici. lib. 6. & in d. c. licet. de pœ. nis.
c Ad extimatio nẽ iniurię] Cur aũt debebat applicari ista pœna, si iniuriatus est clericus vel religiosus, dic ꝙ religioso ipso, pœna applicatur monasterio, & rõ qr quicquid datur mo nacho acquiritur monasterio. ca. cũ ad monasteriũ. de statu mo. Clerico aũt sęculari læso, et dabitur, intellige tamẽ emẽda psonam clerici tagente, secus in alia quę tangit ecclesiã, quia ecclesię dabitur secundum doc. post glo. in c. parochi. nos. de sen. excõ. Et no. ꝙ in casu in quo monachus

in aliquo loco posset exigi ẽt a religiosis,[a] ut ibidem.

9 Tertia pœna dicit̃ con tumacię punitiua. Hęc de iure ciuili petabat̃. vt in §. a. §. emancipatus. ff. de col- la. bo. & C. de modo mul. l. illustris, sed de iure cano nico nõ potest peti apertè secundùm Host. titul. de pęn. §. quę. & quibus. ver. item imponere. cum seq. nisi quantum est interesse sum. c. 1. de dolo & contuma. vel nisi petatur ad satisfactionem iniurię. vt in c. olim de iniurijs, iudex tamen si habet potestatem mulctandi sicut habet ordinarius. vt in l. 1. in fin. ff. de iudicijs, benè poterit exigere. [b]

10 Quarta pœna dicit̃ iu dicialis, & hęc põt peti à quocunque, facit ad hoc c. fin. de dolo & contu. Vñ licitè clericus agit ad exti mationẽ iiurię [c] sibi illatę.

11 Quinta pœna est arbi tralis, & hęc petit̃ ab eo q non seruat arbitriũ c. dile- cti. de arbit. & hæc põt pe ti a quocũque.[d] vt in d. c. dilecti. & ibi gl. ẽm tñ Ho stiẽ. de ęquitate nõ dẽt peti, nisi q̃tũ e interesse partis.

12 Sexta pœna dr̃ conuẽ tionalis quã partes ex iu- iudiciũ inter se imponũt, & peti põt quãtũ interest. l. prędia. ff. de ac. emp. &

vendi. ẽm Host. & do. An. in d. c. dilecti. Sed secun- dũ Inn. in c. suam, de pe. & Pan. in c. dilecti. potest ẽt peti si excedat interesse, e nisi sit in fraudẽ posita, sed non credo a clericis vel re ligiosis, secus a laycis, & p̃sumit̃ in fraudẽ vsurarũ posita, quando simpliciter est posita super ꝓmissione quãtitatis,[f] vt in l. cum al legas. C. de vsu. & ibi per doct. & in l. Iulianus. §. idẽ Papinianus. ff. de act. emp. & ven. & Bar. in l. rogasti. §. 1. ff. si cer. pe. & Canoniste in di. c. dilecti. Secus esset si apponeretur super facto. vt in d. iuribus. Similiter non prę sumeretur in fraudem, quando pro- mittitur quantitas, & po- stea factũ, & vltimo pœna secundum d. Ant. in d. c. di lecti, & allegat Butri. in d. l. cũ allegas. Bar. in d. §. 1. & eã sequor, nisi cõtrahẽs esset vsurarius, q̃uis Ioan. And. i 1. ad ditio. ad Spe. ti. de solu. & obl. §. 1. col te- neat, ꝙ p̃sumit̃ i fraudẽ. & allegat Dyn. in d. l. cũ ter- tius. ff. de cõdi. & demon. & ut intelligas pono exẽplũ, Promitto tibi soluere cen tũ, & nisi dedero dabo tibi decẽ ꝓ pœna p̃sumit̃ i frau dẽ qa sup quãtitate. Aliud exemplũ, Promitto tibi fa cere domũ, portare ligna,

volenti, pater agere posset. l. 1. §. vsque. ff. de iniu.
d A quocunque] Pars et in c. per tuas. eo. tit. & cũ quia imponitur vt puniatur contumacia nolẽtis obseruare ꝓmissa, & vt alteri parti satisfaciat de labo ribus & expẽsis. Itẽ hęc pœna cedit loco rei pro mis sæ, si tamẽ pars nõ posset ex toto implere laudum, puta qr in ops, licèt de rigo re iuris cõmitta tur in totum, tñ non habet peti, vt hic dicitur, & ita loquitur. c. suam de pœnis.
e Si excedat in teresse] Vñ lex considerãs difficultatẽ, quę versatur in ꝓbando interesse, ꝓstitui t vt loco eius ap- ponat̃ certa pœ- na, & sic releue- tur ab onere ꝓ- bandi interesse. vt Institu. d verb. ob. in fi. Et hoc qd dicitur hic, ꝙ nõ debet exigi, intellige de honestate, exẽplũ põt poni in pœna ap posita in cõpro- misso facto cum pœna.
f Sup ꝓmissio- ne q̃titatis] Præ sumitur et vsura si obligatiói mu tui adijciatur fa ctũ, vt ẽ qñ mu- tuo tibi decẽ cũ hoc, vt vltra illa decem facias ali quid pro me. gl. est in rogasti. §. si tibi dedero. ff. si cer. pe. Intelli ge tamen prędi- ctam glo. procedere secũdu Bar. & Ang. ibi qñ ta le fctũ est aug- mentatiuũ obligationis, sec⁹ si nõ est augmẽtatiuum, sed ꝓ illud magis esset cautum

velles te vitrare iniuria facti, sibi nõ tñ posset im- pedire quin ageret monasteriũ secũdũ gl. in d. c. pa rochianos, & allegat simile de filiofami. si remit- tat, pater tamen agere põt ꝓ iniuria irrogata filio vt ff. de pac. l. in persona. Imo etiam si liceret filio

creditori. Vt mutuo tibi 10. cum pacto, vt teneatis mihi dare tot pignora, illud dare pignora non auget obl̃onem, sed per illã magis cauet creditori. Ita intelligit gl. in l. sed & si qs. §. si ff. si qs can. Hinc di cunt docto. ꝙ Bononienses vsurarij exercebant ta-

lem

& nisi fecero soluam pœnam sic non præsumitur in fraudē quia ē super facto. Aliud exemplum, promitto tibi centum in tali termino, & pmitto venire ad iudicē, & recipere præceptum de soluēdo vel dando pignora & si non fecero, pmitto tibi soluere pœnā, sic non psumit, qa licet sit primo quātitas, tñ post est factū. Et vltimò pœna.[a]
13 Vtrū ille qui ex impotētia nō facit ad qđ obligat sub pœna euadat? Rx. q si loqmur de pœna iuris vel statutorū sic est clarum q non incurrit. Idem dic de sententia iudicis generaliter imponentis pœnam, puta excommunicationis secundum Fede. consi. 93. & sequitur Pan. in ca. P. & B. de offi deleg. quia verba gñalia debent intelligi ciuili modo. argu. l. si cui. ff. de serui. & in l. ratum & in l. qđ dicimus. ff. de solu. Si autem specialiter imponit pœnā puta nisi compareas tali de excō: co te, tūc sm Pan. in ca. cū super causa. de testi. cog. i versic. ego i hac. q. si ex snia apertè constat q iudex voluerit eū ligare siue posset vel nō, sic cum snia sit nulla cū contineat intollerabilem errorē nō ligat.[c] c. per tuas de sētent. similiter non ligat si apparet quòd nō voluit ligare impotentem, puta qa dicit si contempseris vel si distuleris cōparere &c. qa non potēs, nec contemnit nec differt. vt dicit glo. i c. quā sit. i vers. distulerit. de elect. li. 6. Si verò non pōt perpendi mens iudicis, sic quo ad Deū non ligat, sed quo ad ecclesiā & nos sic & sic intellige gloss. i d. c. vnico in ver. occurrerit. 4. quæsti. 5. & in d. cap. cum super causa in ver. depositionis, sed tamē pbato impedimēto nulla indiget absolutione[d] secundùm Hostien. & Spec. placet etiā sm Pa. in d. ca. cum super causa, si esset snia papæ,[e] quia debemus præsumere qđ noluerit eum ligare. arg. c. vt nostrum. ut ecclesiastica bñficia, & sic non esset irregularis licet celebrasset, qđ bñ not. Si autē loquamur de alijs pęnis, sic certū est q in foro animę peti non possunt sm Sco. i 4. dist. 15. q. 2. nisi quantū interesse[f] importat. facit. c. significante. de pigno. & c. 2. de consti. & c. ex literis. de in integ. resti. & ad l. incendiū. C. si cer. peta. quæ vult vt incendium non liberet, qñ quātitas est i obligatione, quia cum obligatio sit in gñe. vt ff. ad l. fal. l. in ratione. 2. §. diligēter totum genus perire non potest? Rx. q qñ consistit i gñe obligatio verū est q obligatio ex impotētia non extinguit, licet liberet a pęna ppea dicit Ang. in l. rescriptum. in prin. ff. de pac. q ēt si teneamus q fiscus hēat[g] tacitā hypothecā in maleficijs contra delinquētē, non tñ psertur creditorib. imo creditores præferuntur ei. allegat tex. cū sua gl in l. unica. C. de pe. fisc. li. 10. Ratio quia talis tractat de lucro captādo, & creditores de dāno uitando, facit. l. fi. §. licentia. C. de iu. deli. & l. unica. C. de ipo. luc. descrip. li. 10. & l. fi. C. đ codi. qđ no. bñ p exigentib. pœnā ultra iteresse suū ab illis q sūt nō soluēdo, qa tenent restituere eam creditorib[9].
4 Quid si obligat[9] sub certa pęna ad aliqd faciēdū uel dan. p pte ipleuit & p pte nō, ex culpa sua? Rx. Pa. in c. suā de pę. qđ si obligatio est diuidua non amittit pęnam nisi p parte nō soluta. Si verò ē indiuidua, sic soluet totam pœnā ēt de iure canonico.[h]

lem cautelā. Mutuo tibi 10. cū pacto ve teneatis venire ad standū super hospicio, do nec solueris. & si non feceris teneatis dare qoatuor noīe pęnę. Illi dicebāt non esse vsurā, qa illa pœna adijciebatur facto, secus si adijceretur quantitati, an ista sit vsura. vide Albri. & Alex. i d. § si tibi dedero Et ordinariè p Bart. & oēs in l. stipulatio ista. §. alteri. de ver. obli. Et Bart. in l. cum seruus. de con. di. & demon.

a Et vltimo pęna] Rōne quia hoc fecisti, vt esses magis caut[9] nō pp solutionē tardatā, sed qa non do pignora.

b Euadat] Vide ī Iuramētū 5 §. 30 ī nō soluētes puta cēsum &c.

c Nō ligat] Ex quo nō deliquit c. 1. de re iudi. lib 6.

d Absolutione] Vñ ēt quo ad alios effect[9] puta, vt ille puniatur snia non ligabit.

e Snia papæ] qa snia hoc casu nō infringit ex defectu ptātis, sed pot[9] volūtatis. Quę volūtas dēt potius p uni in papa tal. q̄ inslio ri q̄ i alio. ar. 4c. di. c. 1. & facit. c. in causis. de re iudicata.

f Nisi quantum iteresse] De hoc est. glo. ad literā in c. conquestus de usu. in gl. magna io fi ad hoc c. suam de pe.

g Habeat] Vide de hoc Bart. in l. post ptū. ff. de dona. uer. circa prædicta.

h Canonico] Cōmuniter hoc do. Canonistæ tenent io d. c. suā. Rō qa vide iuris est partis ad partem qđ est totius ad totū. c pastoralis. ver. Itē cum totū. de offi. dele. Sic ergo de iure canonico potest peti pœna in totum si non implet factus pœnalis. vt c. dilecti. de arbi. nec ob. d. c. sua, quia non negat quin pœna potuerit p rata exigi, sed quia erat maior pars soluta, p impotentiā ibi dicti clerici psumuntur non soluisse iō eqtas suadet vt exigatur pœna pro parte.

Et quando dicatur obligatio diuidua, est qn̄ solutio partis per se valet quò ad partē tm̄, quātū totū ad se totū. Indiuidua verò dicit̄ quādo nō valet illa pars p se. Exemplum promisi tibi scribere bibliā & decretū sic, si scripsi solū bibliā non soluam pœnam in totum, quia obligatio est diuidua, quia biblia per se valet secundum totum suū, secus si promisissem scribere bibliā & scripsi quatuor quaternos, certè non valet pro biblia, & ideo obligatio erit indiuidua, q̄a ad nihil per se valere pn̄t fine alijs, de hoc plenè not. in l. stipulationes non diuiduntur. de ver. obl. & in d. c. suam. vbi addit gl. hæc vera quò ad pœnam quæ committitur in nō dando vel non faciendo, secus q̄n quis debet recipere, puta legatum vel hæreditatē si sic fecerit vel soluerit, quia nisi totū faciet non habebit. [a] vt l. Meuius. & l. cū fundus. ff. de cond. & demon. de quo vide plenè in gl. in §. si plurium. in l. si seruus. ff. si quis cautionibus.

15 Vtrum statuta fint licita quæ solū imponūt pecuniariam pœnā pro homicidio, adulterio & hm̄oi? ℞. Host. & sequitur Pan. in c. 2. de deli. pue. ꝙ no. [b] quia homines exponunt venales ad delinquen. q̄a multi bn̄ timent cruciatus non tn̄ timent pęnam pecuniariam, vt habeant suū intentum. arg. l. in seruorum. & in l. aut facta ff. de pęn. & i aut. de manda. prin. §. oportet.

16 Vtrum promittens sub certa pęna habere ratum committat pœnam contra ueniens de facto? [c] ℞. secundum Bar. in l. id quod pauperibus. C. de epis. & cle. quæ no. Secus si promisisset habere ratum firmū, quia ratum refertur ad ius & firmum ad factum. vt in gloss. d. l. Sequitur Pan. in c. Raynaldus. de testa. ver. vltimò induco.

17 Vtrum tempus pręfixū in odium negligentis currat ignoranti vel legitimè impedito? [d] ℞. secundum Panor. in c. quia diuersitatem, de concess. pręben ꝙ non. Secus quando negligentis sed in alterius fauorem vt patet in l. genero ff. de his qui not. infa. vbi tēpus anni currit mulieri ignorāti mortem mariti. [e] & vide glo. in ver. numerandum. in c. statutum. de pręben li. 6. & not. Spe. de edit. instru. in §. nunc verò aliqua. ver. ꝙ si executor vbi dicit ꝙ licèt executor testamēti non potuerit exequi infra annum, nihilominus executio deuoluitur ad episcopū. ar. l. nulli. C. de episcop. & cleri. & c. nos quidem. de testa. ratio q̄a est i fauore defuncti nè diu eius differatur voluntas nō in odiū executoris.

18 Vtrum iudex possit augere vel minuere pœnam legis vel statutorum? ℞. secundum Host. in c. in archiepiscopatu. d̄ raptor, ꝙ si procedit extraordinariè [f] sic potest. l. quid ergo. §. pœna grauior. ff. de his q̄ not. infa. Si verò procedit ordinariè, sic non potest iudex delegatus. vt not. in c. de causis. de officio delegatis. Iudex vero ordinarius potest ex causa mitigare. [g] vt not. Bart. in dicta l. quid ergo. & sequitur Panormi. in c. 2. de emptione & vendi.

[a] Non habebit] Hæc est sola Pa. in d. c. suā, vide plenè ēt p Bart. in d. §. si plurium, & in d. l. Meui⁹. & d. l. cui fūdus.
[b] Quod hm̄oi] In cōtrariū tenēt Ange. Salyc. & Pau. de Cas. in l. 2. ff. q̄ς quisq; iur. Sed Bal. in c. ad nr̄m circa mediū, d̄ pb. tenuit vt hic dr̄. Et omnino ē verū. Quia q̄d homicida puniat pęna mortis ē d iuř diuino Matt. 26. Qui gladio ferit gladio perit. Et hoc tenēt Host. Io. An in c. p uenerabilē. d̄ ele. & in c. fi. de consu. & ibi Arch. in c. duo ista. 23. q. 4. & i c. fi. ne cle. vł mo. li. 6 Bar. in l. 1. in 3. col. ff. de pn̄ iudi. & rō est s̄m Host. & Ioa. An in d. c. per venerabilē, q̄a tale statutū est irrōnabile, & icitat hoīes ad delinquēdū. Ide Bal. in c. 1. § iniuria. d̄ pa. iur. fir. Angel. de Arena. in tra. maleficiorū ver. ex interuallo. Idē Iasō. p illū tex. in l. 3. in 4. no. ff. d iurtiu. Barr. & Bal. in l. tā lex. ff. d̄ legib. Idem i furto s̄m Ioa. And. & Hos. vbi s̄. & sic tene.
[c] De facto] Poneclarius. Venit Titius ad me dicens, si frater tu⁹ vendiderit mihi equū habebis ratū, dico sic. Et si nō habebis pmittis 10. noīe pœnæ promisso, postea phibeo de facto, quia equū fratri meo subtraho vt, nē vēdāt. Seq. tur hoc Bar. in l. meū §. volēt. ff. ꝙ metus causa.
[d] Impedito] Exemplum. Post sex menses a die vacantis pbendæ si ep̄s nō cōfert potestas deuoluit ad capitulū. Hoc ep̄s non currit ipsi ep̄o ignorāti vacationem pbendæ, vel impedito p̄p suspēsionem, licet isto tp̄e deuoluat potestas ad papam.
[e] Mariti] s. q̄a a die mortis cōputatur ann⁹ luct⁹, vt possit nubere in capite anni ēt si fuisset medietas anni transacta cū sciuit. Idē in depositiōe testium lugubriū.
[f] Si procedit extraordinariè] Intelligo ꝙ pęna sit exordinaria, & tunc si vult mutare pęnā corporalē in pecuniariam. dic vt no. Pa. i c. licèt d̄ pe. Sed q̄n agi̇t ad pœnā legalē non pn̄t fieri cōmutatio pęnę. facit l. 3 C. ne sā. ba. rei ttē vbi subest fr̄ dalū in cōmutatione, vel non subest lrima cā cōmutādi. Sic n̄ dēt fieri cōmutatio. hęc Pā. post Hos. in d. c. in archiepiscopatu.
[g] Mitigare] Nō tamen dispensare nisi in casibus a iure sibi cōcessis.

& venditione, facit. c. at si clerici. de iudi. Ber. verò in dict. c. de causis. in versi. certa. & de accusa. in c. super his. in ver. arbitrio. dicit hoc verum quando potest dispensare super crimine non potest minuere etiam ex causa. Nota tamē ꝙ quando quis pluribus legibus pro eodem delicto diuersis pęnis [a] pōt puniri si ab aliquo iudice imponitur ei minor, non poterit aliquo modo puniri alia pęna. vt i l. qui đ crimine. C. de accus. & ibi Ang. & Sali. in d l. qui de crimine. vnde tenet Tho. 2. 2. q. 67. ar. fi. ad tertium. ꝙ si dimittit pœnam in casu quo non potest, tenetur ad restitutionē cōmunicati, vel accusatori si intererat ei, vt puniret. Si verò auxit, tenetur reo, cū quo concor. Hostien. & Ray. [b]

19 Verum exigentes pœnam maiorem quā sit damnum illatum excusētur? ℞. secundum Rodo. ꝙ si secūdum consuetudinem legitimam & iudiciū regis exigunt, excusantur, etiam personę ecclesiasticę quando subest cā, & ordo iuris seruatur, nec est corrupta intentio. vt. s. hoc faciāt ꝓpter auaritiā, sed propter iustitiā tutius tñ esset [c] pauperibus erogare illud plus.

20 Verū pęna apposita super contractu nullo, vel q nō tenuit, vel ipso iure, vel ꝑ sñiam iudicis reuocatus est, sit soluēda? Respon. Inno. i c. 2. de pāca. ꝙ non, qa vbi pricipale nō tenet nec accessoriū [d] c. iter dilectos §. cęterū. đ fid. istr. c. si diligēti. de fo. compe. c. qrelā. ne pręla. vices suas.

21 Cui dēt applicari pœna? ℞. ꝙ pęna iuris & sta-

a Diuersis pęnis] Nota secūdū Bar. in d. §. pęna grauior. Quòd si duplex pęna imponitur delicto in diuersis legibus, vna tantum debet puniri, vt hic. & l. senatus ff de accu. Si verò in eadē lege Aut copulatiue, & potest imponi vtraque. vt l nemo. la. 2. C. de episcop audien. Aut alternatiuè & vnam tātū. vt C. de ser. fugi. l. si fugitiui. & l. Pedius. ff de incen. rui. naufra. & l. 1. § expilatores. de extra. & expilat. Aut apponitur absolutè, quia non est ibi copulatiua neque disiunctiua, tunc assumēda est benignior interpretatio, vt vna tantum imponatur. vt d. l. de interpretatione, de pœnis, licèt forte secus aliàs. vt no in l. alienatum in fi. de verb. signifi. Et Dy. in c in alternatiuis. de reg. iur. in 6. Et ad istum § vide quæ sing. dicit Bartol in l. 1. in prin. ff. ad tue. pil. Vbi dixit ꝙ quędam est pœna, que infligitur a lege ipso iure, vt pœna infamiæ & similium. Et in ista nil valet dispositio iudicis nisi causa cognita. vt ff. de fuc. l. non potest. & ff de iniur. l. Diuus. Quædam est pœna quæ imponitur facto hominis, & in illa iudex ante sententiam potest augere vel minuere, post sententiam verò functus est officio suo, & amplius non potest se intromittere exigendo maiorem vt l. iudex. ff. dē re iudica. Si tamē minueret causa cognita non faceret litem suam, nec puniretur. per no. in d §. pęna grauior. Ex his dixit Inn. in c. 1. de cōsti. ꝙ iudex ratione emergentium causarum potest pęnam transgredi. Et ideo licèt iure teneatur seruare statuta, potest tamen lex transgredi secundum eum. Quod videtur sequi Bal. in l. & si seruior. C. de infami. Bene facit quod no. Barto. in l. 1 ff. vi bo. rap. Et adde Bal. in d §. pęna grauior. & in auc. hodie. C. de iudi. qui hoc limitat Et in l 1 C. de præci. impe. offer. Vbi propter enormē crimen licet legem transgredi. Hoc habet locum in magistratibus maioribus, secundū limitationē Bal. in d Aut. hodie, non autem in minoribus, vt in potestatibus, quia habent seruare statuta ad vnguem, vnde licet quid committatur arbitrio libero iudicis per statutum, iudex nō dēt illud ςacedere nisi causa cognita, imo debet expectare vsque ad finem causæ. d. § expilatores Et dixit Bald. in c. 1. § iudices. de pac. iur fir. ꝙ arbitria ideo dantur iudicibus, quia quandoque nouam, quandoque veterem actus desiderant prouidentiam. secundum Inno. in c. 1. de constitu. Et ibi Ioa. And. dicit. Non debet habens arbitrium fulminare, & arbitria quæ dantur intelliguntur concedi secundum mentē legis & arbitriū intellectus seu rationis secundū Bald & per hoc sequitur ꝙ facit licem suam. secū dum Ale. in l. a. in fi. prin. ff. de appel Quæ autē sit causa augmentationis pœnę. dicit Barto. post glo. in d. §. pęna grauior, ꝙ erit quando multa crassantibus opus erit exemplo. vt in l aut facta § fin ff de pęnis, & ibi ponitur pro consideranda causa, locus, tempus, qualitas, quantitas, euentus Diminutionis autē causa erit iuuentus, senectus, qa fuit homicidū sine dolo, vel qa dolore nimio cōmotus, qa īuenit adulteriū cū vxore &c. Hæc Bar. addetu ꝙ iudex in arbitrādo pęnā dēt illā regulare ſm qualitatē del cti & cāæ Quinimo dēt habere respectum ad personā. Pone est aliquis maximè disciplinatus, & vtilis reipublicę. vel aliquis solennis pictor qui incidit in delictum, poterit ne iudex arbitrari pœnam manus, vel ꝙ homo vtilis reipublice decapitetur, videtur ꝙ non per text. sing. in l. ad vestras ff. de pœnis, per id quod habetur in l. sed & si reprobari §. fi. de excu. tut. Vbi est tex. sing. Quod propter excellentiam hominis non solum est licitū a iure communi recedere, sed etiam a statuto populi. secundum Bal.

b Concor. Hos. & Ray.] Iudex minuens vel augēs pœnam sine causa est infamis. secundum Host. in c. de causis de off deleg. Allegat text in l. seruos. C de vi publica vel priua. Sequitur Ro. in singu fo. 13

c Tutius tamen esset] Exemplum. Quidam fuit vulneratus, condemnatur sibi vulnerans ad 10. pro expensis & expensæ sunt in quinque.

d Nec accessorium] Pone exemplum super contractu nullo ipso iure, vt si cum minore contrahat, sed est contra. §. alteri instit. de inuti. stipu. vbi licet c. non

valeat principalis cōtractus, valet tñ pœnæ appositio; Dic q̃ ibi cōtractus est præter ius, hic aūt cōtra ius. Nam q̃ prelatus uelit ecclesiā damnificare per inutiles præcarias est cōtra ius ideo nō valet pœnæ appositio, vt obseruetur per successorē, & vide s. obligatio. §. 12.

re & similia] hoc tñ dicit Bar. ibi non habere locum in bannitis, de quo vide etiam Bal. in l. si C. si a non compe. iudi. intellige etiam de damnatis ad mortē, qui fuerunt erepti de manibus familiæ, si sunt damnati ab habente iurisdictionem. vt l. 2 §. fin. ff. de pe. Item intellige vera si non fuit appellatum vel si sententia non fuit nulla, secundum Bald. in l. 1 C. ne ex delic. defun.

tutū regulariter applicatur fisco, quando introducit accusationem.[a] l. mulctarum. C. de modo mulc. sed qñ introducit actionē applicatur parti. l. 3. ff. de sepul. vio. Similiter qñ legitur simpliciter, videtur introducere actionem. argu. d. l. 3 in princ & S. 1. De alijs autē pœnis, tenet Gof. q̃ si contingit damnū vel iniuria alicuius, illi applicabitur. de pe. ca. 2. Si vero non respiciat damnū alterius sic applicabit̃, vel partis si est conuentionalis, vel iudici, vel fisco, s̃m q̃ de ea est statutum.

22 Vtrum pœna imposita pp crimē simpliciter sine præfinitione tpis sit perpetua? ℞. Pa. in c. ex lr̃is. de const. q̃ pœna imposita pp crimē sine causæ cognitione puta pp interlocutoriā iudicis, intelligitur temporalis, & durat solū durāte eius officio, vt puta interdicit officium vel exercitiū alicui. tex. no. s̃m cōem intellectum in l. fin. ff. de pe. Idē no. Inn. in c. q̃ translationē. de offi. deleg. quod limita in pœna successiua, qa momentanea pœna est perpetua, puta mulctauit ī pecunia aut ī corpore & huiusmodi. facit l. illicitas. in fi. ff. de of. pręsi. si vero fuit imposita cum causæ cognitione & delictum merebat̃ vt esset perpetua. sic erit perpetua. Secus si delictū non merebatur pœnā perpetuā arg. optimum in l. si pręses ff. de pe. & fuit dictum Odof. qđ sequūtur communiter docto. in d. c. ex literis. In dubio verò intelligitur temporalis.[b]

23 Vtrum pœna extendat̃ extra territorium ipsā imponētis? ℞. Pa. in c. postulasti. de fo. cōpe. q̃ aut respicit personā, & sic tripliciter aut primo diminuēdo eius statum sicut infamia, excōmunicatio, interdictum & huiusmodi. & sic cū sint affectiuę psonę porrigūt effectū suū extra territoriū etiā, qa sequūtur eū[c] sicut lepra leprosū. l. ex ea ff. de postu. pp qđ dicit Bar. in l. q vltimo. ff. de pe. q̃ semel condemnatus ad mortē, q̃uis effugiat, nihilominus remanet seruus pœnæ[d] vbicūque fuerit, & ideo non poterit facere testamentum nec cōtrahere & similia.[e] facit d. l. qui vlti mo. & in Auten. sed hodie. C. de dona. inter vir. & vxor. Aut secundo interdicendo certum locum, puta nè vadat ad talem locū, vel vt moretur in tali loco, & sic non porrigitur extra territorium, nisi per quandam consequentiam, puta quia detertus in loco[f] habitationis videtur interdictus etiam ei locus originis, quamuis sit extra territorium, de quo dic vt in l. relegatorum. S. 1. & S. interdicere. ff. de interdi. Per quam. l. dicit Barto.[g] quod non potest ciuitas imponere suo ciui, vt moretur in tali loco non subdito, nec etiam potest interdicere nè vadat ad talem locum non subditum statuenti, & hoc quando sit in pœnam illius contra quem fert̃ snīa.

a Accusationē] Tunc introduxit accusationē, cū sunt crimina publica, vt de adulterijs, crimine lęsæ maiestatis &c. dat actionem, qñ ex illo crīe pt agere priuatus vt est decermino a. moto, de popularibus actiōibus, crīe expilatæ hęreditatis.

b Tpalis] Arg. in l. hæ causæ. ff. de suspec. tut. si aūt pœna sit pp cōtumaciā. vide Pa. latè in d. c. ex lr̃is. sup gl. 3. & dic q̃ aut in appositiōe pœnę exprimit̃ tps, & stādū est tpi statuto ar. a cōtrio in l. pfinito. ff. de pe. aut tps nō est determinatum, & aut fuit dictū, q̃ pœna esset temporalis, sed aūt nō fuit determinatū, & tunc intelligitur q̃ duret decēnio tex. no. in d. l. sine præfinito. Aut simpliciter pœna fuit apposita & dicatur vt hic.

c Sequūtur eū] Inno. idem sentit in c. qualiter & qñ. de accu. el 2. propè fi. & Fs de. cons. 23. facit c. testimonijū. de testi. c. curæ 11. q. 3. c. 4. de treu. & pacę.

d Seruus pœnę] An autem hodie dānati ad mortē dicātur serui pœnæ. vide in l. si quis in bona. ff. de acquir. hære.

e Nec contrahe

f Quia detētus in loco] Pa. vtitur hoc vocabulo. quia interdicto loco habitationis &c. Et hoc est cōgruentius pp qđ 1. o. Bart. in d. §. interdicere, q̃ interdicto minori videtur interdictum maius, sed non contra. Et ideo qui interdicit locū incolatus videtur interdicere locum originis, non ecōtra, qua si locus originis sit nobilior, & delectabilior p̃sumptione d. §. quod est 1. o. secundum eum.

g Per quam. l. dicit Bart.] in §. est quodā. q̃ Pisani relegabant ciues in Sardinia & Rodū qđ non poterant de iure facere, sequitur Pan. in d. c. postulasti.

Secus si sit statutum [a] nè subditi vadant ad talem locum non subditum propter commoditatē ciuitatis, vel i odiū eorū ad quos iret, qa valet. facit l. fina. ff. d decre. ab or. fa. Aut. tertiò interdicēdo certā artē, puta ꝙ nō exerceat talē artē. & sic non porrigitur ex̃ territorium. vt est bo. tex. in d l. ex ea per quā dicit Bar. in l. cunctos, populos. 12. col. ver. eadē ratione. C. de sum. tri. ꝙ statutum cōtinens ꝓhibitionē odiosā, nō porrigit̄ in dubio [b] ex̃territoriū statuētis. Et iō dicit ꝙ filia [c] q̄ ex statuto nō succedit, cū tale statutū sit odiosū. l. maximū vitiū. C. de li. ꝑte. ꝙ nihilominus pōt succedere in bonis alibi sitis, qa non porrigit̄ dictū statutū ex̃ territorium statuētis. Et similiter puto ꝙ sententia priuās aliquē bn̄ficijs suis, in dubio intelligeī de bn̄ficijs, quę hēt in territorio disponētis. [d] Aut respicit bona, puta qa publicat ea tunc si sit de iure cōi sic porrigitur ad bōa sita extra territoriū, & remanet ibi tanq̄ vacantia; sed occupant̄ p iudicē territorij. ar. l. a diuo pio. §. 1. ff. d re iud. & l. cū vnus, in §. is q [e] ff. de bo. autor. iu. posses. Si verò sit d iur̄ spāli seu municipali, tūc dic. vt no. Bar. [f] i d. l. cūctos populos in pe. col. ver. vult. q̄ro, & quod not. Io. An. in c. cū secundum. de hære. li. 6. vbi ꝯcludit̄ ꝙ pęna nō extēditur vltra territoriū.

24 Verū qs possit puniri in loco domicilij de delicto alibi cōmisso? ℞. Pa. in c. licèt. de fo. cōpe. ꝙ sic, nisi reqrat̄ remissio p iudicē delicti, quam debet facere, si delictum est atrox [g] alias non, si non vult.

25 Verum mandās delictum fieri in alio loco debeat puniri vbi mandauit vel vbi cōmissum est? ℞. Pa. in d. c. licèt. 11. col. ver. item dubitatur, ꝙ communis cōclusio Bar. & aliorū est in l. si vt proponitur. ff. de fideius. ꝙ vbi delictū factum est, [h] quia ibi destinatus est effectus delicti,

a Secus si sit statutum] Hoc dicit Bar. in d. §. interdicere, & subdit. Quod si iudex interdicat locū alicui exeo, quia est prodigus ne bona eius pereāt, istud statutū ad oēm locum porrigitur. C. de emanci. li. l. 1. l. is cui bonis, de verb. obl. & l. is cui. ff. de testa. & l. Iul. ff. de cur. furi. Hoc aūt intelligit verū Pet. de Anc. i c. canonū statuta d ꝯsti. qn̄ ꝯhe ret cū viro eiusdē territorij nō seruata solēnitate statuti, secus si cū forēsis existenti ex̃. territoriū, qui nō obligatur statuto, & ita dicit determinasse D. Zachariā de Taruisio eius compatrem. Et sic limitat doctrina Bar. in l. cunctos populos. C. de sū. tri. 12. col. ver. aut statutū ē distributiuum. Tu vide Ang. consi. 200. sup statuto Lucano quo disponitur, vt instra non ꝓducātur in curia nisi seruata certa solēnitate. An illa cōfecta in alio loco habeāt robur in dicta curia. Bal. consil. 412. 3. li. super statuto Parmæ, quo disponitur. Quod instrā cōfecta ēt per certum spatium ex̃ Parmam non valeant, nisi sint duo notarij, vide etiam Bal. consi. 140. 2. li. vbi consuluit super statuto Eugubij quo cauetur, ꝙ nullus possit testari nisi saluo iure communitatis. Et quidam Eugubinus dum esset sani testatus est. Dixit eum dicto legari statuto, quia prohibitio erat in rem, an autem statutum quo prohibetur vxor testari sit fauorabile. vide Ro. cons. 39. super statuto Regino, quod dispo nit maritum non posse legare vxori, ꝙ daro quod maritus testet alibi, nō valet tn̄ legatū. Bal. tn̄ cōsuluit ꝯtrū cons. 420. li. 2 Dato ꝙ probo: sit autoritas Bar. in d. l. cūctos populos, vbi et Bald. tenet ꝯ Bar.

b Non porrigitur in dubio] Et vide ad hoc Anch. in d. c. canonum statuta. 21. charta. ver. venio ad alud membrum, iuncto ver. sed circa personas.

c Et ideo dicit ꝙ filia] Vide Bal. in l. h. C. de in ius vocan. & in l. certum C. vnde cog. & dicit. Bal. in l. inter filios. C. fam. hercis. Quòd illud statutum dicitur esse contra ius, & ꝯ naturalem ęquitatem. per illum tex. & vide eundem in l. a. C. de his qui ad li. perue. non po. & in l. sancimus. c. de appella. vide Bal. in consi. 215. 3. li. Pau. de Ca. in consi. 224. Ale. de Imol. consi. 316. 320. lib. 3.

d Disponētis] Hęc est sententia Panor. in d. c. postulasti.

e L. cum vnus. §. is qui] Iūcta doctrina Barto. ibi. Nam & simplex. iudicis iussus non extendatur extra territoriū suum, tn̄ si debitor bōa alibi possedit extēdetur ille iussus ad ipsa, si iudex pronunciet expressè creditorem esse mittendum in possessione illorū bonorum. vt ibi p eum. & in d. §. 1.

f Tūc dic vt no. Bartol.] Vbi latius ponit q̄ sūt in hoc. §. & ꝯfert Panor. in d. cap. postulasti, idem Bald. & Imol. in l. sed si plures. §. a substituto. ff. de vulg. & pu. & Bald. in l. mercatores, p illum text C. de commer. & mercan. vbi per illum tex. dicit ꝙ Imperator poterat publicare bona immobilia sita extra territorium, quia dicuntur respicere territorium, vide Pau. de Ca. consl. 86. Ale. in consil. 31. li. 1.

g Et atrox] Pa. ibi in 8. col. & intellige si agitur criminaliter, secus si ciuiliter, scd̄m Cal. in c. 1. de bap. ratio quia ista remissio fit ad locū delicti vt cęteri timeant & tollatur scādalū. & glo. in cle. pastoralis. in ver. de more. de re iudi. dicit ꝙ in tali crimine de necessitate debet fieri remissio & nō ex vrbanitate idē Bar. in l. si cui. §. sacrilegium. ff. de accusa. vide Pa. latè vbi supra, vbi quęrit an consuetudo in contrarium valeret, dic vt ibi.

h Vbi delictum factum est] Nō qua motus ē Bar. est. Quia iste talis mandans tenetur ex delicto, & non mandato, quia mandatum fuit nullum. vnde gloss. in l. 1. §. persuadere. ff. de ser. corrup. dicit ꝙ alias præter quàm in actione serui corrupti mādās

X punitur

facit cle.pastoralis. [a] de re iudic. Idem dicas in teste falso [b] qui debet puniri p iudicem ad quem eius attestatio, trāsmittiẽ, si sciebat illuc debere trāsmitti. Potest tamen puniri in loco vbi deliquit & locus erit peruentioni, si ambo iudices concurrãt, sicut de illo qui de loco exẽpto mittens sagittam, vulnerauit alium in loco non exẽpto. vt in c. 1. de præsump. & qđ ibi no. Sic similiter ille q deliqt in confinibus, qa verũ est dicere in cuiuslibet territorio deliquisse. ar.l.arbor.ff. cõmuni diui. Secus si ignorabat illuc attestatione trāsmitti, qa tũc debet puniri vbi deliquit, vbi agit de pœna falsi. facit l.exigere dotẽ. ff.de iure do.vbi attenditur locus ad quem destinatur effect⁹ matrimonij. [c] Idem dic de notatio qui facit falsum instrumentum.

26 Quid de officialib⁹ deputatis qui non accusant quos inueniũt de nocte, & hmõi? Respon. q peccant mortaliter si se obligauerunt ad accusan. vel pacto vel iuramento, si verò se non obligauerunt non peccant nõ accusando, nisi faciant in fauẽdo malis cõmittendis. Et si quid acceperunt ꝓ non accusando, tenentur illud restituere vel fisco vel illi cui pęna erat applicanda, & vltra ẽt vsque ad complementum pęnę exactę si accusent ſm doctrinam S.Tho. 2.2.qõ. 67. patet s.S.16. in fi. Fallit hoc in criminalibus vbi esset infligẽda pœna corporalis, qa si desisterẽt ex cõpassione, etiã si aliquid acciperent pro non accusando, licẽt turpiter acciperent, nõ tñ tenerent illud restituere de necessitate.

POENITENTIA ẽ virtus [d] qua cõmissa mala cũ emendationis ꝓposito plãgimus & odim⁹, & plãgẽdo vlteri⁹ cõmittere nolumus. Magr̃ ĩ 4. sen. dist. 12. & ẽ vnũ de sacris [e] nouę legis, quo bene di-

poniẽ p mãdatũ, sed in actione serui corrupti punitur nõ ex mandato sed persuasione, idem no. Insti. de obl. quæ ex delic. na. §. ope. & hoc est quod dicit lex, q ille qui pstat opẽ furto teneẽ furti, in l. is q opẽ. ff. de furtis. quasi di. tenetur ex furto p opẽ. & iõ incipit teneri cũ delictũ cõmissum ẽ vt l. si quis vxor. §. neque verbo & l. si onis serno. §. s ff. de furt. vnde ex delicto teneẽ nõ mandato. Et cõcor. Pet. đ Anch. in cle. 1. vt lite pen. vbi inducit illam glo.

a Cle pastoralis] Quia enim regulariter ex mẽdato solo quis nõ punitur, & inter mãdãtẽ & mãdatarium nulla ẽe oblĩo. Quia rei turpis nulla est obligatio. vt l. si remunerendi. §. rei turpis. ff. mẽdati, ideo puniẽ in loco vbi fuit effect⁹ subsequutus. vide Bald. cõsi. 139. 3. li. & cõsil. 52. 1. lib.

b Teste falso] secundum Pe. in d. c. licẽt. in 11. col. & spe. ti. de teste. §. 1. ver. qđ si eliquis. idem Ioan. An. ibi. d. An. tñ in d. c. licẽt distinguit & placet. Pa. vt ibi per eum

c Effectus matrimonij] Nam si statutum dicet q moriente vxorem sine liberis. vir lucretur dimidiam partem dotis, certẽ si istud statutum non sit in loco domicilij mulieris attendit domicilium viri. Ita tenẽt do. Bar. Bal. Ang. in d. l. exigere. Archi. in c. illud. 12 di. Bu. & Pa. in c. 1. de spon. & Pan in c fi. 17. col. de so comp. & est cõis sñia, & intelligitur in dubio dẽ domicilio habitationis & non originis. glo in c statutum. §. cum vero. in ver. vnem dictum de rescri in 6. & vide d. Iaso. in l. cunctos populos. C. de sum. tri. qui ponit aliquas limitationes.

d Est virtus] Noẽ. bonam diffinitionem inquantũ est virtus. Pnia est tristitia quędam voluntaris de peccato cõmisso, quia deforme & displicibile Deo cum proposito confitendi & satisfaciendi, & in posterum abstinendi. Tristitia ponitur loco gñis, quia omnis pnia tristitia qđã est & non ecõuerso, voluntas ponitur ad differentiam tristitię, quæ est in appetitu sensitiua, quæ est brutis, sicut paruulus qñ de matre absente dolet. Secundò dr̃ de peccato commisso. Ad drñam tristitiæ vitiosè vel vanè, sicut tristitia mechi, qa mecheri non potuit. Tertiò ponit qa displicibile Deo, ad drñã tristitiæ q̃ ẽ de peccato cõmisso non qa displicibile Deo. sed qa nociuum sibi vel emico si cui tristitia fueris. Quia suspendit &c. quartò additur cũ ꝓposito satisfaciendi. Ad drñam tristitiæ q̃ omnia pcedentia habet. Et sibi solã cõtritionẽ sufficere credit, qđ non est verum, vt alias diceror.

Adde q̃ in Catech. de sacramẽto hoc diffusè tractatur, & Cõ. Trid. sess. 14 c. 1. Fgi. Reg.

e De sacris] hoc vero est de pęnitentię quę est sacrm̃, q̃ consistit in absolutione vt patet p Sco. In 4 di. 14. dis 4. Sed illa q̃ ẽ descripta e magistro ẽ virt⁹. Qđ sic patet. Nã virtus secũdũ philosophũ 2. Ethic. cor. est habitus immediatẽ existens, prout vtique sapiẽs determinabit. Quis ergo sapiẽs. i. prũdẽs melius determinaret q patiẽter sufferre q Deus intulit, q̃ gratãter sustinere qđ Deus vult, q peccatũ detestari, q̃dã velle in se vindicare qđ se malẽ egisse cognoscit, vñ rectẽ dicit gl. sup illud Matth. 3. pniam agite &c. prima virtus ẽ p pęnitẽtiã perimere veterẽ hominẽ. Et ẽt virtus moralis, qđ patet qa nõ põt dici Theologica, qñquidem non habeat Deũ ꝓ obiecto, tũ ẽt qa est iustitię, vñ sup illud sacrificate sacrificium iustitia. dicit gl. Quid. n. iusti⁹ q̃ vt suis quisque peccatis potius q̃ alienis irascãẽ, seque puniẽs p pęnitẽtiã & satisfactionẽ Deo offerat? tũ ẽt qa dicit Isido. tũc iudic. ũ hõ de se sumit, qñ p dignã pniam sua parua facta demnat. Ex his patet q si pnia accipiat ꝓ actuali pnia, ſm quãcunque fiharũ significationẽ de qb. J §. 6 vel ẽt ꝓ habituali tenentia quę est virtus quędam spãlis, cuius actus

spositis sup peccata remittuntur de sum.trin.c.1.§. sacramentum.[a]

1 Penitentia 5. modis dicitur solennis quæ imponitur secundum illum modum.de quo in c. capite.l. di.quam omitto, cum hodie non sit in vsu.

2 Secunda dicitur publica [b] quæ fit in faciem ecclesiæ & publicè,& differt a soleñi, tantū in modo qa in ista nō seruatur ille modus de quo in d.c. in capite. Tum etiam quia ista potest imponi a simplici confessore, secundum Guil. duran. Gof. & Hosti.ar.c. penitent.[c] l di. & 30. di. si quis psbitet de pe.& re.q̄si tum. Nec ob.c.accedētib[9] de exce. prela.vbi reprehēdunt Abbates qui publicā pœnitētiam imponebāt qa ibi accipitur publica p solenni [d] quę solū imponit ab epo,& hoc verū, nisi aliud hēat ɔ̄suetudo. Itē & 3.d.fert qa ista publica iterat, solennis verò non pōt.

3 Sed quæro qn̄ dēt imponi pnīa solēnis vel publica R. Pa.i c.quęsitū. ¶ pe. & re. q̄ p delicto graui & scādalizāti [e] totā vrbē dēret iponi laico solēnis.d.c. in capite.& c. fi. 26.q.6. Si verò est graue & publicū, sed nō scādalosū, [f] iponet pnīa publica sed non solēnis.vt no.i c.fi. 26.q.6.iuncto.c.1.de pe. & re. Si aūt sit graue,sed occultū, & ēt aliqbus notū, tūc nec solēnis nec publica [g] debet iponi.Et iō Pa.in c. fi.de his q p. fi occi. reprobat consuetudine illorū q mulierib.p extinctione puerorū quos pœnæ, se habebāt in lecto imponunt publicam pniā,& uid eū i d.c.1.& i c. statuimus, de male. & in c.fi.de his q.pro.fi.oc.

4 Quib[9] pōt iponi solēnis pnia. R. q nec clericis [h] nec religiosis nec etiam laicis isignibus [i] debet imponi ar. d.c.in capite. Et hoc verū, nisi clericus sit depositus.l.di.cōfirmandum.

5 Quis est effectus pnīæ solennis. R. qd laicus post eā nō pōt ad ordines promoueri.l.di.illud, nec clericis ad superiores, vt dr̄ ibidē pōt tn̄ eps dispēsare i ordinib. minorib[9], nō aūt ad sacros.l.d.placuit.[k] Itē nō debet mr̄imoniū ɔ̄here, si ɔ̄hit tenet.Iuuenis tn̄ non phibet ɔ̄here.Itē nec militiā assumer. 33. q.2.§. de pęnitētib.& c. antiq̄ cū alijs.c. Itē nec laicale habitū deferre.l.di.c.vlt. Itē debet viuere s̄m regulam ecclesiasticā.de pęn. dist.5. contrarium. & c. seq. Itē conueniendus est sub ecclesiastico iudice. 2.q.7.st. 1.aliud.de pęnitē. distin.1. aliud. Item fit infamis nō ratione pęnitētię sed rōne criminis publicati,qd uerū intellige qn̄ p iniam iudicis iponit.Secus si ex deuotione qs publicā pniam facit,[l] s̄m Host.de officio archipresby.c.2.

6 Tertia pęnitētia dr̄ priuata,& dicit Scot. in 4.di. 14.q.1. circa fi.q. q de ui vocabuli pœnitere idē q pęnā tenere,hæc nō āt tm iportat passionē pœnæ vt i hæret.sed ēt actionē volētis r̄ipectu pęnę vn̄ pnīa actualis ē punitio volūtaria vel volūtas punitiōis,& in hac ē ɔ̄siderare. *Primò* vel

est tentātis actus lis s̄m primā significationē nō est pœnitentia sacramētū quia nō est signū sensibile, sed istis modis p. fit dici sacr̄m pnię in telligēdo construćtionē transitiuā nō aūt intrāsitiuā, et hæc creatura salis nisi hic æquocetur nomē pœnitētię &c.hoc Sco. vbi supra.

a §. sacramētū] Sic patet qd loquitur ibi dē pœnitētia i gñali, licèt ii cōsiderēmus pcedētia intelligi habeat, de pnia put est sacramētū alibi et Sco.vocat pœnitētiā quę ē sacrm̄ pniam exteriore,pœnitētiam verò q est virtus,pœnitētiā interiorē in 4.di.10.

b Publica] vt est peregrinatio p mūdū cū baculo, vt declarat San.Thom.in 4. distin. 14. art. 5.uncorpore.

c C.pœnitētes] facit i ver. sacerdote,sed melius facit. d.c.si quis præsbyter, qd est si. nā d.c.pœnitentes loquit de soléni s̄m gl. i quo tex. pcipitur deponi coma. secus in mulieribus secūdū Tho. vbi supra vt etiā dicit gl. in d.c. pœnitētes.Et hoc qa habet eam in signum subiectionis. 30.dist.c.2. &c.

d Pro solēni] Hoc dicit in gl. in ver.publicas.

e Scandalizanti] puta qa combussit ecclesiam.

f Scandalosū] Publicū ē in illū esse vsurariam, sed nō scandalizātur personæ.

g Nec solennis nec publica] Intellige siue sit clericus siue laicus. Et si pctm̄ est publicū publica debet esse pœnitentia vt cæteri metum habeant & arceantur a similibus. cap. plurimos. 82. dist. & alibi dr̄ publicè peccātem publicè. argue c. Sed illud.45.dist.

h Nec clericis] adde nec iuuenibus vt in c. pœnitentes 50.dist.

i Nec laicis insignibus] Pa.i c. statuimus.de maledicis. Nullam debere haberi misericordiam blasfemo.Fallit ex cā magna vt si persona est nobilis vel honorabilis quā nō deceat sic publice pœnitere. Et vult hanc pniā elemosinis redimere, p hoc c.1.de voto.cap. mulieres.de sc. excō.& c.medici ina.de pe.di.1.

k Placuit] Dicit text.ibi si fuissent ordinati diaconi quod habeātur vt subdiaconi.i. nō debeant ministrare in officio diaconat[9] vt declarat glo.ibi.

l Pœnitentiā facit] Omnia ista sunt de bene esse quia vt dicit gl. in d.c. ɔ̄rsū intelligitur si ei fuerit iniuncta, & ibi loquitur de malitia. Napa

ex quo egerūt solennē pniam vñr vt clerici, sed si sunt in minorib⁹ licitum est eis ꝯhere.

a Rōne dubij] Exēplū. Dubitat si mēdacium officiosum sit pctm̄ mortale vel fecit ꝯtū, putaemitcū pacto ꝗ retrouē. uel est in cogitationib. morosis.

b Nē eum] Exēplum de eo q habet familiaritatē cū muliere vel iuuene, & hēt aliquā affectionem carnalē, idē tenet Rose in ver. pœnitentia. § 9.

c Quia tenet dare operā] Tenet hoc Rose. vbi supra §. 10. & facit ꝯ eos qui nil cogitant de peccatis suis.

d Tamen] Hæc ē distinctio. Sco. in 4. dist. 15. & vide Rose. vbi supra. §. 11. quæ eadem verba formaliter recitat.

e XXIII. qō. 2.] hocipsum alia rō ē de ista septēni pnia, qa pdit septiformis pniæ grā secundū glo. ibi quia allegat theologos.

f Deus qui] Idē dr̄ in d. c. tēpora pęnitudinis, & in d. c. alligant. 26. q 7. & subdit Pa. in d. c. deus qui, ꝙ dēt quęri sacerdos sanctior, qa ex quo pñt remittere aliquid pœnitenti mediātibus suis orōnib⁹, quāto erit sanctior citius exaudiet. ar. c. ipsi sacerdotes 1. qō 1. & S. Aug in d. c. quē pœnitet. ait, qui ergo cū ꝯetur, sacerdoti meliori ꝗ pōt ꝯfiteat.

g Qd̄ sic] Quibus. n remittūt sacerdotes, remittit & dñs; qa dixit eis, Quęcūque ligaueritis sup terra. 25 Math. 16 & c. quodcunq; 24 q. 1.

le peccatū punire seu vindicare. Secundo se peccasse nole siue peccatū detestari. Tertio punitionē iā inflictam patiēter ferre. In quolibet horū actuū saluaē ꝓprietas vocabuli huius, pęnitere, & in ipsis ꝓpriē consistit eius significatum.

7 De qb⁹ peccatis debet homo pęnitere? ℞. ſm cōiter Theologos. ꝙ de oībus peccatis mortalib⁹ actualiter cōmissis, sine ante baptismū siue post. De venialibus verò licèt sit expediēs, nō tñ ē necessaria ad saluēm in hoc mūdo, nisi in duob⁹ casib. Primo ratione dubij. ᵃ vtrū. s. mortale vel veniale nè periculo se exponat. Secūdo ratione periculi quando habet aliquā affectionē venialē, quā nisi reprimat dubitat nè trahat eū ᵇ ad mortale. ſm S. Bo. in 4. di. 16. qō. 2. art. 2.

8 Vtrū requiraē singulariter ꝗ quolibet? ℞. ꝙ sic, de cognitis. s. cum de illis spāliter cogitat, & tenetur spāliter ꝗ quolibet cogitare vt pœniteat si adsit opportunitas ꝓportiōata fragilitati humanę, alitet nō remittunē de lege cōi. De icognitis verò si ignorātia est inuincibilis, vel excusabilis nō teneē nisi in gñali pęnitere, si uerò est crassa vel inexcusabilis, sic teneē in speciali pęnitere, qa teneē dare operā ᶜ vt ea cognoscat & pœniteat, hæc ex Ri. in 4. di. 16. ar. 4. q. 2.

9 Vtrum possit agi pęnitētia de vno peccato mortali sine alio? ℞. ꝙ nō, qa aut Deus totū remittit, aūt nihil, & iō oportet ꝙ pœniteat de oībus tex. est i c. 1. in S. itē. de pœ. di. 2. concor. Ric. i 4. dist. 15. ar. 1. q. 6. distinguo tamen ᵈ sic, qa aut loquimur de pœnitētia prout per eam remittiē culpa & reconciliatur homo Deo, & sic cum radix satisfactionis sit vna, scilicet charitas ꝗ secum non compatitur peccatum mortale. Ideo est uerum ꝙ non potest fieri, nisi de omnibus fiat. Aut loquimur de pęnitentia prout directè respicit satisfactionem temporalis pœnæ debitæ pro peccatis iā dimissis quo ad culpā & sic bene potest fieri de vno peccato sine alio.

10 Quæ sunt partes pniæ. ℞. ꝙ tres cōtritio, confessio, & satisfactio.

11 Quarta dr̄ pnia. s. illa quæ sacerdote ꝓ peccatis confessis imponitur, de ista vide s̄. confessio. 6. & ĩ. Satisfactio.

12 Quinta pnia dr̄ illa de qua dr̄ ꝙ regulariter ꝓ quolibet peccato mortali debet ĩponi septennis. 33. q. 2. hoc ipsum, ᵉ & qūo debeat intelligi Pa. declarat in c. accepisti. de spon. duorum, ꝙ debet in isto tempore semel bis vel ter ieiunare ĩ hebdomada ſm discretionē & iudicium sacerdotis, & facit ꝙ no. in d. c. hoc ipsū. Et sic intelligi oīa iura quæ pniam imponūt per numerū dierū seu annorū non specificando modū ĩ c. accusasti. de accu. vr̄ velle idē Pa. ꝙ cū ferię solēnes sint. 2. 4. & 6. vt in c. pr̄r. 1 1. q. 3. ꝙ sacerdos debet imponere, vt his dieb. singulis hebdomadis ieiunet, & sic satisfactum est, & hoc verum nisi ex causa aliud disposuerit Sacerdos. vt in c De⁹ q. de pę. & re. & ĩ c. quem pęnitet. de pe. 2. Vñ cum hodie sint arbitrarię dicit Host. qđ debet sacerdos in pnia imponenda attendere qd expediat ad salutē peccatori, ēt solū impo nēdo unū pater nr̄. facit c. alligant. 26. q 7. sequitur Pan. in d. c. Deus qui. vbi bonus text. & de hoc vide confessio. 6.

13 Vtrū sacer. possit dispēsare ĩ pęna debita eā dimittēdo. ℞. Pa. in c. sicut dignū de homi. qđ sic, ᵍ vt est pulcher text. de pœ. di. 1. quē pœnitet. Et iō bonum est vt sacerdos in impositione pniæ dispenset cum cōfitente circa residuū pœnę, si maior esset ĩponenda. vide ad hoc. s̄. Indulgentia. S. 5.

14 Vtrum pnia facta in peccato mortali sit valida? ℞. quod fuit diuersa opi. Ric. i quoli. t. q. 10. tenet ꝙ satisfacit pcepto cōfessoris nec tenetur reiterare. sed non satisfacit pœnę debitę in purgatorio, alij distinguunt ꝙ pnię ex qb. manet aliquis effectus post satisfactionis actū nō sunt iterandę, sicut est ieiuniū, eleemosyna. & hmōi. alię aūt q̄ nō relinquūt aliquē effectū oportet iterarī. vt sunt orationes. & hmōi. Sco. verò. [a] in 4. di. 13. q. 1. circa fi. qō. dicit ꝙ q̄ verè semel pęnitet, & recipit pœnitētiā ꝯdigna impositā sibi ab ecclesia (claue nō errante) quantūcunque; postea recidiuet nōn tenebitur ꝓ illis peccatis pro quībus illam pniam recipit. nisi ad illam pniam sibi impositā; & si illā iplet in charitate non tm̄ soluit pœnā, sed meret grām. Si aūt impleat ex̄ charitatē volūtariè soluit pęnā, sed nō meret gratiā. Si verò illa pœna ab eo exigat, extra charitatē pœna quidē soluit, licet ipse nō soluat. Prima quidem est satisfactio simpliciter, quia placans & reconcilians. Secunda est satisfactio. quia voluntaria redditio. sed non simpliciter, quia nec placans, nec reconcilīās. Tertia est satisfactio vltra quam non exigit vlterior pœna. Ex quo concludit ꝙ non est necessè talē pniam iterare. sed solùm de pctō postea commisso. ponit exēplū de eo q̄ commisit crimē ꝓ quo præcise meret manus abscisionem. vñ si illi inuito abscidat manus satis patit, & satisfit regi sufficienter, nec secundùm iustitiā cogeт ad vlteriorē pœnam, quamuis non recipiat in gratiā & amicitiā. sic multomagis vbi quis sibi eam infligit. Vnde si talis propter nouum mortale postea commissum damnaretur, antequam totam pœnitentiam impleuisset nō puniret ęternaliter. sed solùm pœna correspondēte illi pœnitentiæ quæ non fuit hic expleta & temporaliter, quia ex quo per iustitiam punitiuam imposita est semel pœna temporalis hic pro peccato de quo nunquam ei debetur nisi pœna temporalis. & illa soluta nulla debet alia pro illis pctīs. sed tātū pro alijs. Pan. verò [b] in c. quod quidā. de pe. & re. & Archi. de pę. disti. 3. §. vl. tenet quòd non valet, sed ē iteranda simpliciter. Sed ego teneo cū Sco. cuius opin. videtur apertè tenere glo. singu. in d. c. ꝙ quidam. vbi dicit, quod licèt non valeat talis pœnitentia quò ad vitam ęternam, tamen valet ei quia sentiet fructū eius de alio crimine pniam egerit. de pe. dist. 3. §. vlti. vbi ēt gl. tenet ꝙ non tenetur talem pniam reiterare & has gl. cōiter sequuntur doc. & cum eis transeunt. licèt Arch. [c] dicat cōiter teneri ꝯtrariū & male.

15 Vtrum pnia in articulo mortis dilata valeat? ℞. secūdùm omnes, quòd sic ꝑ dicta Ezech. 33. In quacunque hora cōuersus fuerit peccator. &c. Sed hora mortis cadit sub illo signo quacunque, ergo &c. Sed aduerte, ꝙ est valde periculosum vsque ad illud tēpus expectare. Et ꝓpt rea dicit Aug. de pęniten. distinctio. 7. in c. nullus, quē sero pœnitet oportet non solùm Deum timere iudicem, sed iustum diligere, non tantùm pœnam timeat sed anxietur pro gloria, debet enim de crimine dolere & de omni eius prædicta varietate, hæc ille. Sed cum hæc communiter non adsint pœnitenti in extremis, tunc quia principaliter, ut plurimum conuertuntur tales timore mortis, & inferni, patet, quia nisi mors imminēret non conuerterentur, & ideo deficit primum necessarium, scilicet quòd non conuertitur, quia diligit Deum iustum.

Item

a Sco. vero] Tene hanc sentētiā Sco. quia verissima est.

b Pa. vero] Dicit se putare qd' illa pnia & si nō valebit in totū, valebit tñ vt minor postea pnia sibi imponatur, vide Pa. in c. su ꝑ eo. d rap in fin. qui dicit si quis condignā pniam recipit ꝓ aliquo delicto a iudice terreno, ꝙ non punietur a Deo amplius, ꝓ illo, & sic videtur tenere opinio. Sco. Pet. Ioan. in 4. di. 15. q. 1. cōcordat cū Sco. nam dicit pœnitentia iniuncta a sacerdote expleta ex̄ charitatē nō est reiteranda, quia principalis satisfactio d culpa ꝑ quam qs Deo reconciliatur facta est ꝑ meritū Xpi i absolutiōe applicatū Reliqua āt pœnitēti dat ex pcepto sacerdotis ad quandā recōpensationē, siue ꝑ oppositū ad culpā postq̄ culpa pricipalr ē satisfactū i cōfessione & absolutione; hęc ille.

c Arch.] Malè reprehenditur Arch. hic. Quia vtiq; bñ dicit. Si pōderetur &c. Ex ista doctrina patet d festus. S. Tho. in 4. di. 15. q. 1. arg. 2. vbi voluit dicta satisfactiōnē actam in pctō mortali ꝓ pctīs de qb. vere pęnituit non valere. Et idē dixit Ric. ibi ar. q. 1. & Henri. quolibet 8. q. 18. patet opposi tū q̄ talia opera valere ꝓ satisfactiōe, licèt nō sint meritoria vitæ ęternæ, iuxta illud Dan. 4. peccata tua eleemosynis redime.

Item nec conuertit principaliter ꝓpter gloriam, sed pp pœnam euitandā, patet si đ pœna nō timeret pseueraret in malis, vt prius. Itē cōmuniter deficit tertia, qa cū sit quasi ex̄ se ex infirmate non potest dolere de singulis peccatis sicut tenetur nec cōfiteri. Et ideo credo verissimū dictum Hiero. in transitu, vix (inquit) de centū millia hominum, quorū mala fuit vita, in morte diuinā indulgentiā obtinebit vnꝰ. hæc ille. de materia pniæ, vide supra confessio. 6.

PERCVSSIO duplex [a] ē scilicet temporalis q̄ fit malo & inutili sermone [b] cū. s. indiscretus prælatus inutili sermone percutit corda infirmorum, & hæc semper de se est mala & peccatum mortale, nisi aliqua circunstantia excusetur. vt 45. dist. c. vlti. Alia est percussio corporalis q̄ fit corporali manu, vel flagello, vel simili verberando, & hæc si fit ex malitia vel odio est peccatum mortale, nisi esset in modico & leui, patet hoc in ca. 1. 45. distinct. iuncto. c. episcopum. ibidem. & in c. 1. đ clerico percussore, qa si ē clericus debet deponi, qđ nō fieret, nisi esset mortale peccatū. Si verò fiat ex charitate [c] tā correctionis & moderatè, sic licita ē & meritoria in omnibus potestatē hn̄tibus i. subditos suos. 45. dist. cū beatus, ita tamē quod matrē pietas, patrē verò disciplina, subditis p̄latum exhibeat. vt 45. disciplina. & c. pe. in fin.

1 Vtrum clerici possint verberari? Re. ꝙ episcopus neminem debet verberare ꝓprijs [d] manibus. 86. dist. non liceat. Alij verò prælati possunt clericos in minoribus ordinibus pro leuibus etiā culpis verberare. 45. dist. §. Salomō, dūmodo fiat per eum ad quem pertinet. [e] de sent. exc. c. cū voluntate. §. vlt. In sacris verò existētes verberari nō debent, nisi in maioribus criminibus. 35. dist. c. ante omnia. & c. cū beatus, alioquin essent excōicati. argu. a ɔ̄rio sensu in d. c. cum voluntate. in § si qui verò est. §. vl. de quo statim. s̄. & de hoc s̄ Excommunicatio. 5. Casu. 1. & quomodo possunt hoc ꝑ alios clericos facere non per laycos. & ibi ponūtur multi casus in quibus potest percuti sine excommunicatione.

2 Vtrū religiosi similiter possunt verberari. Respon. ꝙ sic a suis prælatis etiam ꝓ leuiorib. culpis. c. reprehēsibilis. i. ſi. đ app. & đ accu.

a Duplex] Hæc gl. magra in sūma. 45. di. vid. ibi.

b Sermone] Vt quia taliter prædicat ꝙ fauere vitijs vr̄, vt si vitā carnalē exaltat, vel vitia non redarguit, vt debet, vel ɔ̄ fidē & bonos mores docet & hmōi. Ex quo sermone subditus infirmus labitur in peccatum.

c Si vero fiat ex charitate] Vide Th. 2. 2. q. 65. ar. 2. & dn̄s Iesꝰ Io. 2. Mat. 21. flagellis percussit vēdētes i tēplo &c. 1. q. 3. saluator.

d Proprijs] Potest tn̄ ꝑ alios. q. 5. illi q. 14. q. 6. c. 1. Ita tū ꝙ sit clericꝰ ille per quem verberat, alrās incideret i canonē secundū gl. in d. c. non liceat.

e Per eum ad quem pertinet] Quæritur ēr qđ de patribus nū. qđ possint percutere filios, aut domini seruos? Respōdet. s. Th. 2. 2. quæ. 65. sic. Per verberationēnocumētū qđ dā infertur corpori eius q verberat. Aliter tn̄ q̄ mutilatione. Nam mutilatio tollit corporis integritatē, verberatio verò tātūmodo afficit sensum dolore. Vn̄ multominꝰ nocumētū ē quā mutilatio membri. Nocumetū aūt iferre alicui non licet, nisi ꝑ modū pœnę ꝓp iustitiā. Nullus autē iustè punit aliquem, nisi sit eius iurisdictioni subiectus. Et ideo verberare aliquem nulli licet, nisi habenti potestatē aliquam super illū qui verberatur. Et qa filius subdit potestaei patris, & seruus potestati, licitè verberat pater filium, & dominus seruum causa correctionis & disciplinæ. Non obstat illud Ephesio. 6. Vos patres nolite ad iracundiam prouocare filios vestros, & infra, & vos domini eadem facite seruis remittētes minas. Sed propter verbera aliqui ad iracūdiam prouocantur, ergo neque patres filios neque domini seruos debent verberare Quia respondetur. cū ira sit appetitus vindictæ, præcipuè cōcitatur ira cū aliqs se reputat læsum iniustè, vt patet p philosophū 2. Reth. Et iō p hoc, qđ patribꝰ interdicitur ne filios ad iracundiā ꝓuocēt, nō prohibetur qn filios verberent cā disciplinę, sed non immoderatè eos affligāt verberib. De minis autē remittēdis seruis potest intelligi dupliciter. Vno mō vt remisse nimis vtantur. quod ptinet ad moderationem disciplinę. Alio mō nē aliquis non semper impleat qđ cōminatꝰ est. Qđ ptinet ad hoc ꝙ iudiciū quo qs comminatus est pœnam, quādoque p remissionis misericordiā temperet. Si dicantur ꝙ sermo paternus hēt solū monitionem non coactionem vt patet. 10. Ethicorum., ergo pater non debet verberare. Respōdet ꝙ minor ptās mali ēt debet habere coactione. Sicut aūt ciuitas est perfecta ciuitas, ita princeps ciuitatis habet pfectā ptātē coercendi, & iō pōt infligere pœnas irreparabiles scilicet occisionis, vel mutilationis. Pater autē & dominus, qui præsunt familiæ domesticæ, quæ est imperfecta communitas habet imperfectā ptātē coercendi secundūm leuiores pœnas, q̄ non inferūt irre-

irrecuperabile nocumentum, huiusmodi est verberatio. Et vide Insti. de his q sūt sui vel alie. iur. in §. sed & maior. super gl in ver. non cogantur. in fin. quæ facit ad propositum.

a Peregrinus] Dicitur qui est extra patriam. Tex. & ibi Iac. de bel ui. in Aut. vt dif fe. iudi in prin. tex & ibi Bar. in l. ciues. C de inco lis. li. 10. Item ille q est in loco ubi hitat vt ibid. & Bar. in l. 1. § habitare. ff. de his q deie. vel effu. Et nō pōt eis denegari hospitiū ab eo q publicè tenet Bal. in auten. oēs peregrini. C. cōia de suc. Itē peregrino nō dicunt fieri repsalia z. i. capi nō pñt. Bar. & Bal. in d. aut. oēs, Barto. & Ale. in l 2. §. legatis. ff. de iudi.

b C. innouam⁹] Personę ibi enumerata plena gaudēt securitate tēpore guerræ, vt sunt presbyteri, monachi, peregrini, mercatores, rustici. Intellige quo ad res quas secū portāt, & quo ad cōtus, & quo ad iniurias eis illatas. secundū Inn. & Pa. in c. significātib⁹, de offi. deleg.

c Per processū] Habetur. supra. Excōmunicatio. 3. Ca. 29.

d Vt in d. c. vnico] Vide tñ no. ibidem per Pa. & per Inn. Et Pa. in c. vt debitores, de appel.

e Vel pauperib. erogandę] Intellige per epm, qui talib. succedit ad hunc finem. Aut omnes peregrini C. cōia. de suc.

f Proprij episcopi] Adde 71. dist.

c. qualiter & qñ el. 2. in fi. Simpliciter possūt p alios regulares vel clericos secu lares non per laycos, nisi quādo sunt incorrigibiles vt supra in d. Calu. primo.

PEREGRINVS a dr̄ propriè q cā deuotionis alienas visitare vadit ecclesias, vel Sanctorū reliquias. vt nota. in c. si qs romipetas. 24. q. 3. Et tales sunt sub protectione ecclesię. de treu. & pa. c. innouamus. Et q tales rebus suis spoliat debet excommunicari vt in d. c. si quis Romipetas, & duobus. c. se. hodie verò per processum c curiæ sunt excōicati ipso facto & a Papa solùm absoluunt q Romipetas spoliant. Item not. quòd accedentes sedem apostolicam interim cum rebus suis sub apostolica protectione consistunt, extra de clericis peregrinantibus. c. vnico. Vnde istud est vltimum refugium illorum qui grauantur ab aliquo delegato, vt erripiant iter ad sedē apostolicā, quia suspendunt eius iurisdictionem. vt in d. c. vnico. d

1 Quid fien. de rebus eorū si moriuntur in via? Respond. Hostien. quod quicunque animo retinendi accipit eas, vel aliquid eorum mortaliter peccat, quia sunt restituendę hęredibus eorum, si pñt sciri, vel pauperibus erogādę, e si ignorant, vel si fortè nō inuenit q eas deferat ad hęrdes, nec speraŕ in breui inueniri. Nec valet ſm Hosti. ɔsuetudo vel statutum in contrarium.

2 Peregrinus clericus qs dicat. Vide. s. Ordo. 3. § 16.

3 Quō debet admitti clericus pegrinus? R. q oportet habeat literas cōmēdatitias, seu testimōiales vel Papæ vel sui epi, & sic pōt admitti, si mō sigillū pprij epi f sit notum. ar. de pbē. cū ſm. §. inde est. cū gl. in ver. dicat, & de cēsi. sopitę. Si verò nō sit notū, oportet sit sigillū qnq; epōrū, de cleri. pere. c. 1. Et si nullū pfactorū eēt notū, tūc vbi pt piudiciū magnū gñari nō credit et si centū haberet. ſm Inn. i c. tua. e. ti. aliàs tuę. Sed vbi nullum piudiciū g pt euenire, puta vult celebrare in secreto ex deuotione, sic admittitur etiam si nullam faciat fidē ſm Ho. in c. tuę. e. ri.

4 Quid si dicat se lrās amisisse? R. q si pbat pduos testes amissionē & tenorē earū, & qd sine vitio fuerūt, admittit. de priuile. c. cū oli in fi. no. Bert. in c. 2. eo. ti. i ver. p argumēta i fi.

5 Vtrū recipiēs ad ordines peregrinum sine lōia sui prælati incurrat aliquam pœnam. dic vt supra. Irregularitas. S. 32.

extraneo. & C. de epi. & cle. si qua per calumniam.

g Sed vbi nullum piudicium] Hoc intellige, quia non postulat in illa ecclesia recipi tanq̃ clericus, sed tāquam maior, quia si postularet recipi vt clericus, requiruntur hæc de quibus hic.

h Ibi & lucrū] Per tex. in l. quia poterat. ff ad Trebel. in verf. periculo, fuit determinata quęstio. secundùm Dyn. ibi, quod si duo ɔtraxerunt societatē, & vnus eorū nolebat alteri cōsentire volēti certā mercantiā facere, & ille respōdeat, faciam illā periculo meo, & mercantiā fecit cum magno lucro, q socius qui contradixit non debet habeŕ partem lucri, sequitur Bar. Ang. & moder. ibi. Et Pao. de Cast. in lectura Padua. p quo Ro. allegat bonum tex. in l. si vnus ex socijs §. si vuus. ff. pro socio. Idem tenēt Angel. & Imol. l. si postulāte. §. sed & si in huiusmodi, per illum tex. ff. ad Trebel. de loquitur de fenerante suo periculo & Paul. de Castr. in l. penul. §. mācipia. ff. solut. matri. per illum text. Et Alexandri. in dicta l. quia poterat.

i Primo modo] Magister. in 3. di. 39. dicit. Periurium est mendacium iuramento firmatum.

PERICVLVM vbi ē ibi lucrū h collocari dēt. l. fi. §. sed cū secūdam. C. de furti, & C. de cadu. tol. l. vnica. §. de secundo. ff. de regulis iur. l. secundum naturam.

PERIVRIVM ſm Ho. & Gof. dr̄ quadruplex. Primo mō i falsa iuratio, & sic

sic potest esse tripliciter.
Primò quia est falsitas ex
parte iurari, sicut cũ quis
iurat falsum quod credit
esse verum, & si debita dili
gentia est adhibita, nullum
est peccatum 22.q.2. homi
nes. Si verò nõ est adhibita
omnis, sed tamen aliqua
sic est peccatũ veniale. Si
verò proueniat ex ignorã-
tia crassa vel supina iuris
vel facti est peccatũ morta
le ſm Ray. alleg. 22.q.5.q
periurat.concor. Ioan.An.
post Tanc. in c.tua nos, el
1.de iureiur.& card. in cl.
1.S.porro.11.q.iureiu. Itẽ
excusat a peccato mortali
in periurio ꝓbabilis error
ſm Pa.in c.tua nos,[a] el. 2.
de iureiur.puta cũ qs credẽs habere rõna
bilẽ cãm appellãdi appellat, licèt prius iu
rauerit nõ appellare, argu.c.sacro, de sen.
excõ.& c.quintauallis, de iureiur. Secũdò
falsa iuratio est ex parte iurãtis tm̃, vt cũ
qs iurat verũ credens esse falsũ qđ iurat.
Tertiò ex parte vtriusq; s. cũ qs iurat falsũ
sciens esse falsũ. Et istis duobus modis si
fiat iocosè est pcm̃ veniale, ſm Gof. 22. q.
2.quod ait, & c.vlti.in S.eps verò, ſm ve-
rò Theologos est pcm̃ mortale, pp irreue
rẽtiã Dei posset tñ dici ꝙ mẽdacium ioco
sum non sit propriè mendaciũ, vt in đ. c. ꝙ
ait ideo posset teneri opi. Goff. ꝙ non pec
cat mortaliter, quia non propriè periura.
Sed opi.Theologorum est tutior,[b] multo
magis peccat si fiat seriosè. 22.q. 2. hoies.
Quod tamen sic limitat. S.Bona. & Ricar.
in 3.dist.39.ar.1.qõ.3.[c] si deliberat de di-
cto confirmãdo & iuramẽto per quod est
confirmandum. Secus si deliberaret de di
cto sed non de iuramento, quia sic nõ pec
cat mortaliter, licèt sit veniale graue. Simi
liter est peccatum veniale quando de neu
tro deliberat, sed totum profert ex surre-
ptione, nisi quis deliberate posset; & tamẽ
cõtemneret, quia sic mortaliter peccaret
etiam ex surreptione propter contẽptum.
Datur etiam alia limitatio, ſm Pet. aureo.
ea.dist. Si iuramẽtum fit per ea per quę ho
mines consenserunt iurare quando volũt
veritatẽ infallibilem assumere in testimo-
nium dicti sui vltimatũ. Secus esset si assũ
meret signũ, quòd non est ad tale testimo
nium institutũ, & sine animo iurãdi, intelli
ge qñ periurat per Deũ, sicut cõiter iura-
tur, qa sic nõ esset peccatũ mortale ſm eũ
quod no. qa facit ꝓ istis mulierib⁹ quę iu-
rant per meã fidẽ, in veritate, per istũ ignẽ
& huiusmodi, vt nõ peccãt mortaliter cũ
periurãt, quia nec iurare intendunt, nec q
bus iuratur accipiunt pro iuramento.

1 Secundo modo dicit periuriũ iuramẽ
ti trãsgressio, & si iuratio fuit super re ma
la, vt non ire ad ecclesiã & similia, sic pec
cauit mortaliter iurãdo & tenetur de prę
cepto facere oppositũ. 22.q.4.c.1.2.3.& 4.
Quod limito de re mala de peccato mor-
tali, secus de veniali, de quo dic vt s̃. Iura
mentũ 5.S.2. Si verò fuit super re super ar
rogationis, sic similiter peccãt mortaliter
iurando, sed non tenetur facere oppositũ,
vt s̃. Iuramentum. 5.S.3. quia non tenet in
trare religionem qui iurauit non intrare,
non tñ tenet iuramentum seruare, hęc Au
reo. si autẽ iuramentũ promissoriũ erat li-
citum & obligatorium, sic peccat mortali
ter per iurando. s. non seruando quod iura
mento ꝓmisit, fallit hoc in 27. casib in qb.
non obligat, de quib. vide s̃ Iuramẽtũ. 5.

2 Tertio modo dr̃ ꝑiuriũ idiscreta iura
tio, s. cũ qs iurat sine iudicio discretionis
ꝯsiderãdo qđ iuret, & vtrũ sit verũ vel ser
uabile, & sic ſm Gof. ẽ pcm̃ veniale. 25.di.
S.criminis, in fi. Ber. verò in c.tua, de iure-
iu. dicit qđ si fiat cũ deliberatiõe sic ẽ pcm̃
mortale, de iureiu. sicut ex literis. Si verò
iocosè & icautè, sic ẽ pcm̃ veniale. 25.d.S.
aliàs ea demũ, & cũ Ber. ꝯcor. S. Bo. arg. 1.
q.3. ad 3. Rich. & Theologi in 4. dist. 29.

3 Quarto modo dicitur partium affirma
tio dubitationis, vt cum quis illud de quo
dubitat asserit cum certitudine efficaci iu
ramento confirmata, & sic peccat mortali
ter secũdum Areo. Secus si assereret illud
humano modo sicut potest sciri in talib⁹,
sicut respondet ordinandus? quantum per
mittit humana fragilitas, vt in c.1. de scru-
ti. in ordina. fa. quia non esset mortale se-
cundùm eundem Areolum.

4 Quid de illo q̃ iurat per verbũ credo

cum

a Pan. in ca. tua nos] Ante fi. ꝓbat nõ esse piu rũ eũ q ex cã su-
peruenietẽ facit cõtra iuramẽtũ. Exẽplũ in l. quæro §. inter loca-
torem. ff. locati. Sed ꝙ dicit hic expressè non ponit Pan.

b Est tutior] Et et verior, qa negari nõ põt quin assumat nomen
Dei in vanum.

c Di. 39. ar. 1. q. 3.] Dicit ibi Sã. Bon. Multũ appropinquat ad mor
tale. Tho. 2. 2. q. 98. ar. 3. tenet qđ peccat mortaliter si aduer-
tit falsum iurare.

Pa.in c.1. 3.col. ver.& ex prædictis de eo qui mit.in poi. ꝙ non. nisi perficerit actum,[a] licet aliter hic puniendus arbitrio iudicis, quod ꝓbatur in c. cum in cũctis.de elect.iuncto.c. ꝑpetuo.eo.tit.lib.6.& ibi gl. fi.Secus de pœna quæ veniti imponenda per decretum iudicis,quia sic punitur ac perfecisse ex qui per uenit ad actum propinquũ. & in l. si quis non dicam rapere.C.de episco. & cleri.l. si qui cum telo. C. de sicca. Hoc tamen non haberet locum in pœnis per statutum impositis, quia verba statuti exigunt actũ perfectũ.Ita not. Bar.in d. l.is q cũ telo,& iõ non sufficeret inchoasse.[b] Aduerte tñ secundũ Pan. in cap. Raynaldus, de testa. quod incurrit pœna apposita ꝯ venientib[us] sicut facto ex sola ꝯtrauentione de facto.quã quam non habuerit iuris effectũ.vt patet in d.c.Raynaldus,& etiam si contradicit ꝺ iu e.l.nuda.C.ꝺ ꝯtrahẽ.& cõmit.stipu. Item not.Bar.in l. qcũque C.de ser.fugi.ꝙ vbicũque ꝺ pœna capitali vel corporali loqmur subintelligit dolus.ff.de in litẽ iur. l. 1. & in l.in actionibus. & instit.ꝺ suspec.tut.§.suspect[us]. Sec[us] in pecuniarijs pœnis. vt.C.de noxa.act.l.si serui. Idem tenet Salyce.in l. penultima. C.ad l. Corne. de sicca.Idem Bal.in l.data opera. C. q accusa. nõ poss. Idẽ.Paul.de Cast. in l. prima.C.vbi sena. vel cla. facit gl.in ver.sint eloquuta. in l.quid ergo.§.ex cõpromisso.ff.de his qui not. infami. & gloss in uersic. verum. in l. & si seuerior C. ex quibus cau.infa.irroga. Et ibi Bal.dicit quod committens per lasciuiam,puta currendo equum homicidiũ nõ debet occidi, licet statutum [c] dicat ꝙ homicida decapitetur.

7 Verũ sufficiat ad obseruantiã legis soluere pœnã solũ quãdo prohibet sub pœna. Rx. vt supra.Inobedientia. §. primo & illud serua in conscientia,in foro autem contentioso sufficit.facit gl.fin.circa fin.in ca.dilecti de arbi & in auc. de iudi.§. quia vero. colũ. 6.vbi patet qđ pœna soluta quæ erat in cõpromisso non potest peti alias agiui stetur sententiæ,nisi addatur vt soluta pœna stetur arbitrio.ff. de transactio. l. pe. C. eodem.& l. cum & proponas.[d]

8 Secunda pœna dr̃ consuetudinaria [e] ꝺ qua in c. dilectus ꝺ offi.ordi.sed hodie nõ ẽ in vsu,sed si esset

a Nisi perfecerit actum] Vide glo.sing. in clemen. 1 ꝺ sta mo. & quæ notaui supra. Excommunicatio 1 3.38.in prin.

b Non suffi ere inchoasse] Ratio est quia verba statuti debent intellige in casu vero, & non ficto l. 4. §. hæc verba. de nego. gest.& in c.in nostri 1.de immun.igitur.&c.

c Statutũ] nun. q statutum puniens maleficiũ habeat locum in eo qui non perfecit illud delictum Bart. in l. 1.ff ꝺ sicca ꝙ nõ. Idẽ tenet Pa. in ca.inter,de purga.c.referens illud dictũ ꝓ eo quod ibi decidi tur,s.ꝙ si statuto cauetur ꝙ cõuictus de crimine puniatur tali pœna dicẽtes in purgatione licet habetur ꝓ cõuicto tñ debet puniri illa pœna statutaria q̃a non est vera conuictio, sed ꝑsumptiua & iterpretatiua. Et statuta nõ habent locũ nisi in casu vero.l.3.§. hæc verba. ff.de neg.gest.& sic ñ vĩ sufficere actũ propinquum facere,de quo vid latius Pa. in c. insinuatum. de simo.Et qđ not. idem Pa.in cap. vnico.circa fi. ꝺ plus peti.vbi dicit ꝙ statutũ loquens de conuicto, nõ habet locum in eo q cõfessus fuit.Dictũ Bar.in d.l.1.refer & sequitur Pan. in c.mulieres.ꝺ sen. excõ. Idem tenet Bal. in §.item lex cornelia.instit.de pub iudi.Et vide Petr de Anchar. in repeti.c.canonum statuta.in 6.principali qõ. in 3. colum.illius quæsisti.versi & si statutum. Vbi dicit ꝙ si statutum exigit factum consummatum, non sufficit si sit inchoatum. Idẽ tenet Bal.in l.si quis nõ dicã rapere 3.col C.de episc.& cle.Et Ang.in l. 1.§. hæc verba.ff. ꝙ quisque iur. Et adde ꝙ qñ in statutis requiritur ꝙ actus sit perfectus,ꝙ et si statutum diceret,si quis voluerit facere tale qđ puniatur, requiritur ad pœnam imponẽdã ꝙ actus sit perfectus nec sufficit sola volũtas, & exponitur illud verbũ voluerit. i. volũtariæ fecerit. Ita elegãter determinat Bar.post gl in l. fin ff.de re iudi. Idẽ quod Bart. dicit in d. l.1.tenuit.d. An. in c. 1.pe.col.de eo ꝙ mit.in pol.Et vide de omnino qđ not.Bal. in c. fi. a. col. de cõsue. Et dicit Bald in d.l. si qs non dicam rapere & in l. fugitiui. C.de serui fugi. Si statutũ dicat. Quicunque portauerit bladũ ex̃ ciuitatem,puniatur tanta pœna, nõ habebit locum in eo q captus ẽ in itinere dũ portare ex quo statutũ vtitur verbo futuri tẽporis.Idem Io.An. in addi. Specu. ti.ꝺ ꝯsti. i prici.

d Proponas] Ille leges loquũtur in cõtrario.sed gl. ẽ sing. ibi ꝓ hoc. Adde tñ gl. no. in c. potuit. ꝺ loca. i ver.biẽniũ, q vult ꝙ si ꝯductor facit pactũ, si nõ soluat pẽsionem possit expelli. postea ꝓmittit pœnam si non soluit pẽsionem,rato manente pacto. Nũquid poterit expelli exacta pœna.dicit gl.ꝙ sic.Idẽ no.in l.a. C.de iu.emphy.

e Consuetudinaria] Exemplũ in c 2.de delic.pue. Vbi ille eps volebat exigere centum solidos ab. H.

in aliquo loco posset exigiēt a religiosis,[a] ut ibidem.

9 Tertia pœna dicit̃ contumaciç punitiua. Hęc de iure ciuili petabat̃. vt in l. 2. §. emancipatus. ff. de collabo. & C. de modo mul. l. illustris, sed de iure canonico nō potest peti apertè secundùm Host. titul. de pęn. §. quę. & quibus. ver. item imponere. cum seq. nisi quantum est interesse sum. c. 1. de dolo & contuma. vel nisi petatur ad satisfactionem iniurię. vt in c. olim de iniurijs, iudex tamen si habet potestatem mulctandi sicut habet ordinarius. vt in l. 1. in fin. ff. de iudicijs, benè poterit exigere.[b]

10 Quarta pœna dicit̃ iudicialis, & hęc pōt peti à quocunque, facit ad hoc c. fin. de dolo & contu. Vñ licitè clericus agit ad extimationē iiurię[c] sibi illatę.

11 Quinta pœna est arbitralis, & hęc petit̃ ab eo q non seruat arbitriū c. dilecti. de arbit. & hæc pōt peti a quocūque.[d] vt in d. c. dilecti. & ibi gl. s̃m tñ Hostiē. de ęquitate nō dēt peti, nisi q̃tū e interesse partis.

12 Sexta pœna dr̃ conuētionalis quā partes ex iudiciū inter se imponūt, & peti pōt quātū interest. l. prędia. ff. de ac. emp. & vendi. s̃m Host. & do. An. in d. c. dilecti. Sed secundū Inn. in c. suam, de pe. & Pan. in c. dilecti. potest ēt peti si excedat interesse,[e] nisi sit in fraudē posita, sed non credo a clericis vel religiosis, secus a laycis, & p̄sumit̃ in fraudē vsurarū posita, quando simpliciter est posita super ꝓmissione quātitatis,[f] vt in l. cum allegas. C. de vsu. & ibi per doct. & in l. Iulianus. §. idē Papinianus. ff. de act. emp. & ven. & Bar. in l. rogasti. §. 1. ff. si cer. pe. & Canonistę in di. c. dilecti. Secus esset si apponeretur super facto. vt in d. iuribus. Similiter non pręsumeretur in fraudem, quando promittitur quantitas, & postea factū, & vltimo pœna secundum d. Ant. in d. c. dilecti, & allegat Butri. in d. l. cū allegas. Bar. in d. §. 1. & eā sequor, nisi cōtrahēs esset vsurarius, q̃uis Ioan. And. i 3. additio. ad Spe. ti. de solu. & obl. §. 1. 1. col teneat, ꝙ p̄sumit̃ i fraudē. & allegat Dyn. in d. l. cūsueru. ff. de cōdi. & demon. & ut intelligas pono exēplū, Promitto tibi soluere centū, & nisi d̃dero dabo tibi decē ꝓ pœna p̄sumit̃ i fraudē qa sup quātitate. Aliud exemplū, Promitto tibi facere domū, portare ligna,

eo quia filius decentis in ludo sagittādo extinxerat quendam.

a Etiam a religiosis] Sit rationabilis per no. in ca. de consue.

b Poterit exigere] Et in l. vnica. C. si quis insdi. nō obten. nota. in c. pen. de homici. lib. 6. & in ca. licèt. le pen. De delegato dic vt legitur & no. in c. de causis. de officio delega. De arbitro not. in c. cum dilectus. de arbi. Caueat tñ iudex necā auaritię pœnas exigat. Vñ consulit iudicibus ecclesiasticis pœnam exactam in pias causas conuertere, si volunt euitare suspitionē auaritiæ. vt nota. in d. c. 1. d̃ homici. lib. 6. & in d. c. licèt. de pœnis.

c Ad extimationē iniuriæ] Cur aūt debebat applicari ista pœna, si iniuriatus est clericus vel religiosus, dic ꝙ religioso læsu, pœna applicabitur monasterio, & rō qa q̃cquid datur monacho acq̃ritur monasterio. ca. cū ad monasteriū. de statu mo. Clerico aūt sęculari læso, ei dabitur, intellige tamē emēda p̄sonam clerici tāgente, secus in illa quę tangit ecclesiā, quia ecclesiæ dabitur secundum doc. post glo. in c. parochia. nos. de sen. excō. Et no. ꝙ in casu in quo monachus vellet remittere iniuria factā, sibi nō tñ posset impedire quin ageret monasteriū. secūdū gl. in d. c. parochianos, q̃ allegat simile de filiofami. q si remittat, pater tamen agere pōt ꝓ iniuria irrogata filio vt ff. de pac. l. in persona. Imo etiam si fieret filio volenti, pater agere posset. l. 1. §. vsque. ff. de iniu.

d A quocunque] Patet it in c. per tuas. eo. tit. & rō quia impunitur vt puniatur contumacia nolētis obseruare ꝓmissa, & vt alteri parti satisfaciat de laboribus & expēsis. itē hęc pœna cedit locum rei promissæ, si tamē pars nō posset ex toto implere laudum, puta q: in ops, licet d̃ rigore iuris cōmittatur in totum, tñ non habet peti, vt hic dicitur, & ita loquitur. c. suam de pœnis.

e Si excedat interesse] Vñ lex considerās difficultatē, quę versatur in ꝓbando interesse, cōsuluit vt loco eius apponat̃ certa pœna, & sic releuetur ab onere ꝓbandi interesse. vt Instit. d̃ verb. ob. in fi. Et hoc qđ dicitur hic, ꝙ nō debet exigi, intellige de honestate, exēplū pōt poni in pœna apposita in cōpromisso facto cum pœna.

f Sup ꝓmissione q̃titatis] Præsumitur ēt vsura si obligatiōi minori adijciatur factū, vt ē qñ mutuo tibi decē cū hoc, vt vltra illa decem facias aliquid pro me. gl. est in rogasti. §. si tibi dedero. ff. si cer. pe. Intellige tamen prędictam glo. procedere secūdū Bar. & Ang. ibi qñ tale f̃tm est augmentatiuū obligatiōis, sec⁹ si nō est augmēta iuum, sed p illud magis esset cautum creditori. Vt mutuo tibi 10. cum pacto, vt tenearis mihi dare tot pignora, illud dare pignora non auget obl̃onem, sed per illā magis cauet creditori. Ita intelligit gl. in l. sed & si qs. §. ñ ff. si qs cau. Hinc dicunt doctō. ꝙ Bononienses vsurarij exercebant calem

& niſi fecero ſoluam pœnam ſic non præſumitur in fraudē quia ē ſuper facto. Aliud exemplum, promitto tibi centum in tali termino, & ꝓmitto venire ad iudicē, & recipere præceptum de ſoluēdo vel dando pignora & ſi non fecero, ꝓmitto tibi ſoluere pœnā, ſic non ꝓſumit, qa licet ſit primo quātitas, tñ poſt eſt factū. Et vltimò pœna.[a]

13 Verū ille qui ex impotētia nō facit ad qđ obligat ſub pœna euadat? ℞. ꝙ ſi loqmur de pœna iuris vel ſtatutorū ſic eſt clarum ꝙ non incurrit. Idem dic de ſententia iudicis generaliter imponentis pœnam, puta excommunicationis ſecundum Fede. conſi. 93. & ſequitur Pan. in ca. P. & B. de offi deleg. quia verba gñalia debent intelligi ciuili modo. argu. l. ſi cui. ff. de ſerui. & in l. ratum & in l. qđ dicimus. ff. de ſolu. Si autem ſpecialiter imponit pœnā puta niſi compareas tali de excōico te, túc ſm Pan. in ca. cú ſuper cauſa. de teſti cog. i verſic. ego ī hac. q. ſi ex ſnia apertè conſtat ꝙ iudex voluerit eū ligare ſiue poſſet vel nō, ſic cum ſnia ſit nulla cū contineat intollerabilem errorē nō ligat.[c] c. per tuas de ſētent. ſimiliter non ligat ſi apparet quòd nō voluit ligare impotentem, puta qa dicit ſi contempſeris vel ſi diſtuleris cōparere &c. qa non potēs, nec contemnit nec differt. vt dicit glo. i c. quā ſit. i verſ. diſtulerit. de elect. li. 6. Si verò non pōt perpendi mens iudicis, ſic quo ad Deū non ligat, ſed quo ad eccleſiā & nos ſic & ſic intellige gloſſ. i d. c. vnico in ver. occurrerit. 4 quæſti. 5. & in d. cap. cum ſuper cauſa in ver. depoſitionis, ſed tamē ꝓbato impedimēto nulla indiget abſolutione[d] ſecundùm Hoſtien. & Spec. placet etiā ſm Pa. in d. ca. cum ſuper cauſa, ſi eſſet ſnia papæ,[e] quia debemus præſumere qđ noluerit eum ligare. arg. c. vt noſtrum. ut eccleſiaſtica bñficia, & ſic non eſſet irregularis licet celebraſſet, qđ bñ not. Si autē loquamur de alijs pœnis, ſic certū eſt ꝙ in foro animę peti non poſſunt ſm Sco. i 4. diſt. 15. q. 2. niſi quantū intereſſe[f] importat. facit. c. ſignificante. de pigno. & c. 2. de conſti. & c. ex literis. de in inteſt. teſti. & ad l. incendiū. C. ſi cer. peta. quæ vult vt incendium non liberet, qñ quātitas eſt ī obligatione, quia cum obligatio ſit in gñe. vt ff. ad l. fal. l. in ratione. 2. §. diligēter totum genus perire non poteſt? ℞. ꝙ qñ conſiſtit ī gñe obligatio verū eſt ꝙ obligatio ex impotētia non extinguit, licet liberet a pęna ꝓpterea dicit Ang. in l. reſcriptum. in prin. ff. de pac. ꝙ ēt ſi teneamus ꝙ fiſcus hēat Ⅎ tacitā hypothecā in maleficijs ꝯtra delinquētē, non tñ ꝓfertur creditorib. imo creditores præferuntur ei. allegat tex. cū ſua gl in l. unica. C. de pe. fiſc. li. 10. Ratio quia talis tractat de lucro captādo, & creditores de dāno uitando, facit. l. fi. §. licentia. C. de iudeli. & l. unica. C. de ipo. luc. deſcrip. li. 10. & l. fi. C. đ codi. qđ no. bñ ꝓ exigentib. pœnā ultra itereſſe ſuū ab illis q ſūt nō ſoluēdo, qa tenent reſtituere eam creditorib⁹.

4 Quid ſi obligat⁹ ſub certa pęna ad aliqd faciēdū uel dan. ꝓ pte ipleuit & ꝓ pte nō, ex culpa ſua? ℞. Pa. in c. ſuā de pę. qđ ſi obligatio eſt diuidua non ꝯmittit pęnam niſi ꝓ parte nō ſoluta. Si verò ē indiuidua, ſic ſoluet totam pœnā ēt de iure canonico,[h]

lem cautelā. Mutuo tibi 10. cū pacto vt teneāris venire ad ſtandū ſuper hoſpicio, donec ſolueris. & ſi non feceris teneaaris dare quatuor noīe pęnę. Illi dicebāt non eſſe viurā, qa illa pœna adijciebatur facto, ſecus ſi adijcere-tur quantitati, tunc iſta ſit vſura. vide Albe. & Alex. i d. § ſi tibi dedero Et ordinariè ꝑ Bart. & oēs in l. ſtipulatio iſta. §. alteri. de ver. obli. Et Bart. in l. cum ſeruus. de condi. & demon.

a Et vltimo pęna] Rōne quia hoc feciſti, vt eſſes magis caut⁹ nō ꝓpter ſolutionē tardatā, ſed qa non do pignora.

b Eiuſdē] Vide ī. Iuramētū 5 §. 30 ꝯ nō ſoluētes puta cēſum &c.

c Nō ligat] Ex quo nō delinquit c. 1. de re iudi. lib 6.

d Abſolutione] Vñ ēt quo ad alios effect⁹ puta, vt ille puniatur ſnia non ligabit.

e Snia papæ] qa ſnia hoc caſu nō infringit ex defectu ptātis, ſed pott⁹ volūtatis. Quę volūtas dēt potius ꝓ una in papa eē q̄ in alio. ar. 40. di. c. 1. & facit. c. in cauſis. de re iudicata.

f Niſi quantum intereſſe] De hoc eſt. glo. ad literā in c. conqueſtus de uſu in gl. magna iu fi ad hoc c. ſuam de pe.

g Habeat] Vide de hoc Bart. in l. poſt ꝯtū. ff. de dona. uer. circa prædicta.

h Canonico] Cōmuniter hoc do. Canoniſtæ tenent in d. c. ſuā. Rō qa vide iuris eſt partis ad partem qđ eſt totius ad totū. c. paſtoralis. ver. Itē cum totū. de offi. dele. Sic ergo de iure canonico poteſt peti pœna in totum ſi non implet̄ factus pœnalis. vt c. dilecti. de arbi. nec ob. d. c. ſua, quia non negat quin pœna poteſt ꝓ rata exigi, ſed quia erat maior pars ſoluta, ꝑ impotentiā ibi dicti clerici ꝓſumuntur non ſoluiſſe iō eqtas ſuadet vt exigatur pœna pro parte.

Et quando dicatur obligatio diuidua, est qñ solutio partis per se valet quò ad partē tm̄, quātū totū ad se totū. Indiuidua verò dicit̄ quādo nō valet illa pars ꝑ se. Exemplum promisi tibi scribere bibliā & decretū sic, si scripsi solū bibliā non soluam pœnam in totum, quia obligatio est diuidua, quia biblia per se valet secundum totum suū, secus si promisissem scribere bibliā & scripsi quatuor qnternos, certè non valet pro biblia, & ideo obligatio erit indiuidua, qa ad nihil per se valere pōt sine alijs, de hoc plenè not. in l. stipulationes non diuiduntur. de ver. obl. & in d.c. suam. vbi addit gl. hæc vera quò ad pœnam quæ committitur in nō dando vel non faciendo, secus qñ quis debet recipere, puta legatum vel hæreditatē si sic fecerit vel soluerit, quia nisi totū faciet non habebit. [a] vt l. Meuius. & l. cū fundus. ff. de cond. & demon. de quo vide plenè in gl. in §. si plurium. in l. si seruus. ff. si quis cautionibus.

15 Vtrum statuta sint licita quæ solū imponūt pecuniariam pœnā pro homicidio, adulterio & hm̄oi? ℞. Host. & sequitur Pan. in c. 2. de deli. pue. ꝙ no. [b] quia homines exponunt̄ venales ad delinquen. qa multi bñ timent cruciatus non tñ timent pœnam pecuniariam, vt habeant suū intentum. arg. l. in seruorum. & in l. aut facta ff. de pœn. & i aut. de manda. prin. §. oportet.

16 Vtrum promittens sub certa pœna habere ratum committat pœnam contra ueniens de facto? [c] ℞. secundum Bar. in l. id quod pauperibus. C. de epis. & cle. quæ no. Secus si promisisset habere ratum firmū, quia ratum refertur ad ius & firmum ad factum. vt in gloss. d. l. Sequitur Pan. in c. Raynaldus. de testa. ver. vltimò induco.

17 Vtrum tempus præfixū in odium negligentis currat ignoranti vel legitimè impedito? [d] ℞. secundum Panor. in c. quia diuersitatem, de concess. præben ꝙ non. Secus quando negligentis sed in alterius fauorem vt patet in l. genero ff. de his qui not. infa. vbi tēpus anni currit mulieri ignorāti mortem mariti. [e] & vide glo. in ver. numerandum. in c. statutum. de præben li. 6. & not. Spe. de ēdit. instru. in §. nunc verò aliqua. ver. ꝙ si executor vbi dicit ꝙ licèt executor testamēti non potuerit exequi infra annum, nihilominus executio deuoluitur ad episcopū. ar. l. nulli. C. de episcop. & cleri. & c. nos quidem. de testa. ratio qa est i fauore defuncti nè diu eius differatur voluntas nō in odiū executoris.

18 Vtrum iudex possit augere vel minuere pœnam legis vel statutorum? ℞. secundum Host. in c. in archiepiscopatu. de raptor, ꝙ si procedit extraordinariè [f] sic potest. l. quid ergo. §. pœna grauior. ff. de his q not. infa. Si verò procedit ordinariè, sic non potest iudex delegatus. vt not. in c. de causis. de officio delegatis. Iudex vero ordinarius potest ex causa mitigare. [g] vt not. Bart. in dicta l. quid ergo. & sequitur Panormi. in c. 2. de emptione & vendi.

a Non habebit] Hæc est snia Pa. in d.c. suā, vide plenè ēt ꝑ Bart. in d. §. si pluriū, & in d. l. Meui⁹. & d. l. cui fūdus. b Quod nō] In ɔtriū tenēt Ange. Salyc. & Pau. de Cas. in l. 1. ff. q² q̄sq; iur. Sed Bal. in c. ad nr̄m circa mediū, ď ꝓb. tenuit vt hic dr̄. Et oino ē veri⁹. Quia qd' homicida puniat pœna mortis ē d iur̄ diuino Matt. 26. Qui gladio ferit gladio perit. Et hoc tenēt Host. Io. An in c. ꝑ venerabilē. ď ele. & in c. fi. de consu. & ibi Arch. in c. duo ista. 23. q. 4. & i c. fi. ne cle. vł mo. li. 6 Bar. in l. 1. in 3. col. ff. de pu. iudi. & rō est ſm Host. & Ioa. An in d.c. per venerabilē, qa tale statutū est irrōnabile, & icitat hoīes ad delinquēdū. Idē Bal. in c. 1. § iniuria. ď pa. iur. fir. Angel. de Arena. in tra. male. i ver. ex interuallo. Itē faciō. ꝑ illū tex. in l. 3. in 4. no. ff. ď iureiu. Barc. & Bal. in l. cū lex. ff. ď legib. Idem i furto ſm Ioa. And. & Hos. vbi ſ. & sic tene. c De facto] Pone clarius. Venit Titius ad me dicens, si frater tu⁹ vendiderit mihi equū habebis ratū, dico sic. Et si nō habebis ꝓmittis 10. noie pœnæ promitto, postea ꝓhibeo de facto, quia equū fratri meo subtraho ei, nè vēdāt. Sequitur hoc Bar. in l. metū §. volēt. ff. ꝙ metus causa. d Impedito] Exemplum. Post sex menses a die vacantis ꝓbendę si eps nō cōfert potestas deuoluit ad capitulū. Hoc eps non tur rit ipsi epo ignorāti vacationem ꝓbendæ, vel impedito ꝓp suspēsionem, licet isto tpe deuoluat̄ potestas ad papam. e Mariti]. s. qa a die mortis cōputatur ann⁹ luct⁹, vt possit nubere in capite anni ēt si fuisset medietas anni transacta cū sciuit. Idē in depositiōe testium lugubriū. f Si procedit extraordinariè] Intelligo ꝙ pœna sit extraordinaria, & tunc si vult mutare pœnā corporalē in pecuniariam. dic vt no. Pa i c. licèt ď pe. Sed qñ agit ad pœnā legalē non pōt fieri cōmutatio pœnę. facit l. 3 C. ne sā. ba. rei itē vbi subest scādalū in cōmutatione, vel non subest l̄tima cā cōmutādi. Sic ñ dēt fieri cōmutatio. hęc Pā. post Hos. in d.c. in archiepiscopatu. g Mitigare] Nō tamen dispensare nisi in casibus a iure sibi cōcessis.

& venditione, facit. c. at si clerici. de iudi. Ber. verò in dict. c. de causis. in versi. certa. & de accusa. in c. super his. in ver. arbitrio. dicit hoc verum quando potest dispensare super crimine non potest minuere etiam ex causa. Nota tamē ꝙ quando quis pluribus legibus pro eodem delicto diuersis pęnis[a] pōt puniri si ab aliquo iudice imponitur ei minor, non poterit aliquo modo puniri alia pęna. vt i l. qui d̄ crimine. C. de accus. & ibi Ang. & Sali. in d l. qui de crimine. vnde tenet Tho. 2. 2. q. 67. ar. fi. ad tertium. ꝙ si dimittit pœnam in casu quo non potest, tenetur ad restitutionē cōmunicati, vel accusatori si interesat eiꝰ, vt puniret. Si verò auxit, tenet̃ reo, cū quo concor. Hostien. & Ray.[b]

19 Vtrum exigentes pœnam maiorem quā sit damnum illatum excusētur? ℞. secundum Rodo. ꝙ si secūdum consuetudinem legitimam & iudiciū regis exigunt, excusantur, etiam personę ecclesiasticę quando subest cā, & ordo iuris seruatur, nec est corrupta intentio. vt. s. hoc faciāt ꝓpter auaritiā, sed propter iustitiā tutius tn̄ esset[c] pauperibus erogare illud plꝰ.

20 Verū pęna apposita super contractu nullo, vel q nō tenuit, vel ipso iure, vel ꝑ sniam iudicis reuocatꝰ est, sit soluēda? Respon. Inno. i c. 2. de pca. ꝙ non, qa vbi pricipale nō tenet nec accessoriū[d] c. iter dilectos S. cęreii. d̄ fid. istr. c. si diligēti. de fo. compe. c. q̄relā. ne pręla. vices suas.

21 Cui dēt applicari pœna? ℞. ꝙ pęna iuris & sta-

a Diuersis penis] Nota secūdū Bar. in d. §. pęna grauior. Quod si duplex pęna imponitur delicto in diuersis legibus, vna tantum debet puniri, vt hic. & l. senatus ff. de accu. Si verò in eadē lege Aut copulatiue, & potest imponi vtraque. vt l. nemo la. a. C. de episcop audien. Aut alternatiuè & vnam tātū. vt C. de ser. fugi. l. ff. fugitiui. & l. Pedius. ff. de incen. rui. naufra. & l. 1. § expilatores. de effra. & expilat. Aut apponitur absolutè, quia non est ibi copulatiua neque disiunctiua, tunc assumēda est benignior interpretatio, vt vna tantum imponatur. vt d. l. de interpretatione, de pœnis, licèt forte secus aliàs. vt no. in l. alienatum in fi. de verb. signifi. Et Dy. in c. in alternatiuis. de regu. iur. in 6. Et ad istum. § vide quæ sing. dicit Bartol. in l. 1. in prin. ff. ad tur. pil. Vbi dixit ꝙ quędam est pœna, quę infligitur a lege ipso iure, vt pœna infamię & similium. Et in ista nil valet dispositio iudicis nisi causa cognita. vt ff. de fur. l. non potest. & ff de iniur. l. Diuus. Quædam est pœna quæ imponitur facto hominis, & in ista iudex ante sententiam potest augere vel minuere, post sententiam verò functus est officio suo, & amplius non potest se intromittere exigendo maiorem. vt l. iudex. ff. de re iudica. Si tamē non mueret causa cognita non faceret litem suam, nec puniretur. per no. in d. §. pęna grauior. Ex his dixit Inn. in c. 1. de cōsti. ꝙ iudex ratione emergentium causarum potest pęnam transgredi. Et ideo licèt iuret seruare statuta, potest tamen lex transgredi secundum eum. Quod videtur sequi Bal. in l. & si seruitor. C. de infami. Bene facit quod no. Barto. in l. 1 ff. vt bo. rap. Et adde Bal. in d §. pęna grauior. & in aut. hodie. C. de iudi. qui lit. c. limitat. Et in l. 1. C. de præci. imp. offer. Vbi propter enormē crimen licet legem transgredi. Hoc habet locum in magistratibus maioribus, secundū limitationē Bal. in d. Aut. hodie, non autem in minoribus, vt in potestatibus, quia habent seruare statuta ad vnguem, vnde licet quid committatur arbitrio libero iudicis per statutum, iudex nō dēt illud excedere nisi causa cognita, tum debet expectare vsque ad finem causæ. d. § expilatores. Et dixit Bald. in c. 1. § iudices. de pac. iur. fir. ꝙ arbitria ideo dantur iudicibus, quia quandoque nouam, quandoque veterem actus desiderant prouidentiam. secundum Inno. in c. 1. de constitu. Et ibi Ioa. And. dicit. Non debet habens arbitrium fulminare, & arbitria quæ dantur intelliguntur concedi secundum mentē legis & arbitriū intellectꝰ seu rationis secundū Bald. & per hoc sequitur ꝙ facit litem suam. secūdum Ale. in l. 1. in fi. prin. ff. de appel. Quæ autē sit causa augmentationis pœnę. dicit Barto. post glo. in d. §. pęna grauior, ꝙ erit quando multis crassantibus opus erit exemplo. vt in l. aut facta § fin ff de pęnis, & ibi ponitur pro consideranda causa, locus, tempus, qualitas, quantitas, euentus. Diminutionis autē causa erit iuuentus, senectus, qa fuit homicidū sine dolo, vel qa dolore nimio cōmotus, qa iuenit adulteriū cū vxore &c. Hæc Bar. adde tu ꝙ iudex in arbitrādo pęnā dēt illā regulare sm qualitatē del. cti & cāæ Quinimo dēt habere respectum ad personā. Pone est aliquis maximè disciplinatus, & vtilis reipublicę. vel aliquis solennis pictor qui incidit in delictum, poterit ne iudex arbitrari pœnam manus, vel ꝙ homo vtilis reipublicæ decapitetur, videtur ꝙ non per text sing. in l. ad vestras ff. de pœnis, per id quod habetur in l. sed & si reprobari §. fi. de excu. tut. Vbi est tex. sing. Quod propter excellentiam hominis non solum est licitū a iure communi recedere, sed etiam a statuto populi. secundum Bal.

b Concor. Hos. & Ray.] Iudex minuens vel augēs pœnam sine causa est infamis. secundum Host. in c. de causis de off. deleg. Allegat text. in l. seruos. C de vi publica vel priua. Sequitur Ro. in singu fo. 13

c Tutius tamen esset] Exemplum. Quidam fuit vulneratus, condemnatur sibi vulnerans ad 10. pro expensis & expensæ sunt in quinque.

d Nec accessorium] Pone exemplum super contractu nullo ipso iure, vt si cum minore contrahat, sed est contra. §. alteri insti. de inuti. stipu. vbi licet non

valeat

valeat principalis cõtractus, valet tñ pene appositio: Dic q ibi cõtractus est præter ius, hic aũt cõ ius. Nam q prælatus uelit ecclesiã damnificare. per inutiles præcarias est cõ ius ideo nõ valet pene appositio, vt obseruetur per successorẽ, & vide ã, obligatio. §. 22.

re & familia] hoc tñ dicit Bar. ibi non habere locum in bannitis, de quo vide etiam Bal. in l. si C. si a non compe. iudi. intellige etiam de damnatis ad mortẽ, qui fuerunt erepti de manibus familiæ, si sunt damnati ab habente iurisdictionem. vt l. 2 §. fin. ff. de pe.

cuti regulariter applicatur fisco, quando introducit accusationem.[a] l. mulctarum. C. de modo mulc. sed qñ introducit actionẽ applicatur parti. l. 3. ff. de sepul. vio. Similiter qñ loquitur simpliciter, videtur introducere actionem. argu. d. l. 3 in princ & §. 1. De alijs autẽ penis, tenet Gof. q si contingit damnũ vel iniuria alicuius, illi applicabitur. de pe. ca. 2. Si vero non respiciat damnũ alterius sic applicabit, vel parti si est conuentionalis, vel iudici, vel fisco, sm q de ea est statutum.

22 Vtrum pœna imposita pp crimẽ simpliciter sine præfinitione tpis sit perpetua? R. Pa. in c. ex lris. de consti. q pena imposita pp crimẽ sine causæ cognitione puta pp interlocutoriã iudicis, intelligitur temporalis, & durat solũ durãte eius officio, vt puta interdicit officium vel exercitiũ alicui. tex. no. sm cõem intellectum in l. fin. ff. de pe. Idẽ no. Inn. in c. q translationẽ. de offi. deleg. quod limita in pena successiua, q̃a momentanea pena est perpetua, puta mulctauit i pecunia aut i corpore & huiusmodi. facit l. illicitas. in fi. ff. de of. præsi. si vero fuit imposita cum causæ cognitione & delictum merebatur vt esset perpetua. sic erit perpetua. Secus si delictũ non merebatur penã perpetuã arg. optimum in l. si præses ff. de pe. & fuit dictum Odof. qđ sequũtur communiter docto. in d. c. ex literis. In dubio verò intelligitur temporalis.[b]

23 Vtrum pena extendatur extra territorium ipsã imponẽtis? R. Pa. in c. postulasti. de fo. cõpe. q aut respicit persõã, & sic simpliciter aut primo diminuẽdo eius statum sicut infamia, excõmunicatio, interdictum & huiusmodi. & sic cũ sint affectiuę persone porrigũt effectũ suũ extra territoriũ etiã, q̃a sequũtur eũ[c] sicut lepra leprosũ. l. ex ea ff. de postu. pp qđ dicit Bar. in l. q vltimo. ff de pe. q semel condemnatus ad mortẽ, q̃uis effugiat, nihilominus remanet seruus penæ[d] vbicũque fuerit, & ideo non poterit facere testamentum nec cõtrahere & similia.[e] facit d. l. qui vlti mo. & in Auten. sed hodie. C. de do na. inter vir. & vxor. Aut secundo interdicendo certum locum, puta ne vadat ad talem locũ, vel vt moretur in tali loco, & sic non porrigitur extra territorium, nisi per quandam consequentiam, puta quia detertus in loco[f] habitationis videtur interdictus etiam ei locus originis, quamuis sit extra territorium, de quo dic vt in l. relegatorum. §. 1. & §. interdicere. ff. de interdi. Per quam. l. dicit Barto.[g] quod non potest ciuitas imponere suo ciui, vt moretur in tali loco non subdito, nec etiam potest interdicere nè vadat ad talem locum non subditum statuenti, & hoc quando fit in penam illius contra quem fert snĩa.

a Accusationẽ] Tunc introduxit accusationẽ, cũ sunt crimina publica, vt de adulterijs, crimine lęsæ maiestatis &c. dat actionem, qñ ex illo crie pt agere priuatus vt est determino a moto, de popularibus actiõibus, crie expilatæ hęreditatis.

b Tpalis] Arg. in l. hæ causæ. ff. de suspec. tut. si aũt pœna sit pp cõtumaciã. vide Pa. late in d. c. ex lris. sup gl. 1. & dic q aut i appositiõe penę exprimit tps, & stãdũ est tpi statutor ar. a cõrio in l. pfinito. ff. de pe. aut tps nõ est determinatum, & aut fuit dictũ, q pena esset temporalis, sed aũr nõ fuit determinatũ, & tunc intelligitur q duret decẽnio tex. no. in d. l. sine præfinito. Aut simpliciter pœna fuit apposita & dicatur vt hic.

c Sequũtur eũ] Inno. idem sentit in c. qualiter & qñ. de accu. el 2. propè fi. & Fe de. cons. a 3. facit c. testimoniũ. de testi. c. curæ 11. q. 3. c. 1. de treu. & pacę.

d Seruus penę] An autem hodie dãnati ad mortẽ dicãtur serui penæ. vide in l. si quis iu bona. ff. de acquir. hære.

e Nec contrahe

pe. Item intellige vera si non fuit appellatum vel si sententia non fuit nulla, secundum Bald. in l. 1 C. ne ex de lic. defun.

f Quia detẽtus in loco] Pa. vtitur hoc vocabulo quia interdicto loco habitationis &c. Et hoc est cõgruentius pp qđ 1o. Bart. in d. §. interdicere, q interdicto minori videtur interdictum maius, sed non contra. Et ideo qui interdicit locũ incolatus videtur interdicere locum originis, non ecõtra, quia si locus originis sit nobilior, & delectabilior secundum ptione d. §. quod est 1 o. secundum eum.

g Per quam. l. dicit Bart.] in §. est quodã. q Pisani relegabant ciues in Sardinia & Rodũ qđ non poterant de iure facere, ut q. tur Pan. in d. c. postulasti.

Secus si sit statutum [a] nè subditi vadant ad talem locum non subditum propter commoditaté ciuitatis, vel i odiũ eorũ ad quos iret, q̃a valet. facit l. fina. ff. d̃ decre. ab or. fa. Aut. tertiò interdicẽdo certã arté, puta q̃ nõ exerceat talẽ artẽ. & sic non porrigitur ex̃ territorium. vt est bo. tex. in d. l. ex ea per quã dicit Bar. in l. cunctos, populos. 12. col. ver. eadẽ ratione. C. de sum. tri. q̃ statutum cõtinens ꝓhibitionẽ odiosã, nõ porrigit̃ in dubio [b] ex̃territoriũ statuẽtis. Et idõ dicit q̃ filia [c] q̃ ex statuto nõ succedit, cũ tale statutũ sit odiosũ. l. maximũ vitiũ. C. de li. p̃te. q̃ nihilominus põt succedere in bonis alibi sitis, q̃a non porrigit̃ dictũ statutũ ex̃ territorium statuẽtis. Et similiter puto q̃ sententia priuãs aliquẽ bñficijs suis, in dubio intelliget̃ de bñficijs, quę hẽt in territorio disponẽtis. [d] Aut respicit bona, puta q̃a publicat ea tunc si sit de iure cõi sic porrigitur ad bõa sita extra territoriũ, & remanet ibi tanq̃ vacantia; sed occupant̃ p̃ iudicẽ territorij. ar. l. 2. d̃ iuo pio. §. 1. ff. d̃ re iud. & l. cũ vnus, in §. is q̃ [e] ff. de bo. autor. iu. possess. Si verò sit d̃ iur̃ spãli seu municipali, tũc dic. vt no. Bar. [f] i d. l. cũctos populos in pe. col. ver. vult. q̃ro, & quod not. Io. An. in c. cũ secundum. de hære. li. 6. vbi ꝯcludit̃ q̃ pęna nõ extẽditur vltra territoriũ.

24 Verũ q̃s possit puniri in loco domicilij de delicto alibi cõmisso? ℞. Pa. in c. licèt. de fo. cõpe. q̃ sic, nisi req̃rat̃ remissio p̃ iudicẽ delicti, quam debet facere, si delictum est atrox [g] aliàs non, si non vult.

25 Verum mandãs delictum fieri in alio loco debeat puniri vbi mandauit vel vbi cõmissum est? ℞. Pa. in d. c. licèt. 11. col. ver. item dubitatur, q̃ communis cõclusio Bar. & aliorũ est in l. si vt proponitur. ff. de fideiuss. q̃ vbi delictũ factum est, [h] quia ibi destinatus est effectus delicti,

a Secus si sit statutum] Hoc dicit Bar. in d. §. interdicere, & subdit. Quod si iudex interdicat locũ alicui ex eo, quia est prodigus ne bona eius pereãt, istud statutũ ad oẽm locum porrigitur. C. de emanci. li. l. 1. l. is cui bonis, de verb. obl. & l. is cui. ff. de testa. & l. Iul. ff. de cur. furi. Hoc aũt intelligit verũ Pet. de Anc. i c. canonũ statuta d̃ ꝯsti. q̃n ꝯhe ret cũ viro eiusdẽ territorij nõ seruata solẽnitate statuti, secus si cũ forẽsis existenti ex̃ territoriũ, qui uñ obligatur statuto, & ita dicit determinasse D. Zachariã de Taruisio eius compatrem. Et sic limitat doctrina Bar. in l. cunctos populos. C. de sũ. tri. 12. col. ver. aut statutũ ẽ di stributiuum. Tu vide Ang. consi. 200. sup statuto Lucano quo disponitur, vt instr̃ã non ꝓducãtur in curia nisi seruata certa solẽnitate. An illa confecta in alio loco habeãt robur in dicta curia. Bal. consil. 412. 3. li. super statuto Parmæ, quo disponitur. Quod instr̃a cõfecta ẽt per certum spatium ex̃ Parmam non valeant, nisi sint duo notarij, vide etiam Bal. consi. 140. 1. li. vbi consuluit super statuto Eugubij quo cauetur, q̃ nullus possit testari nisi saluo iure communitatis. Et quidam Eugubinus dum esset sani testatus est. Dixit eum dicto legari statuto, quia prohibitio erat in rem, an autem statutum quo prohibetur vxor testari sit fauorabile. vide Ro. cons. 39. super statuto Regino, quod disponit maritum non posse legare vxori, q̃ dato quod maritus testet alibi, nõ valet tñ legatũ. Bal. tñ cõsuluit ꝯtrũ cons. 320. li. 1. Dato q̃ probo: sit autoritas Bar. in d. l. cũctos populos, vbi tr Bald. tenet ꝯ Bar.

b Non porrigitur in dubio] Et vide ad hoc Anch. in d. c. canonum statuta. 21. charta. ver. venio ad aliud membrum, iuncto ver. sed circa personas.

c Et ideo dicit q̃ filia] Vide Bal. in l. h. C. de in ius vocan. & in l. certum C. vnde cog. & dicit. Bal. in l. inter filios. C. fam. hercis. Quòd illud statutum dicitur esse contra ius, & ꝯ naturalem ęquitatem. per illum tex. & vide eundem in l. 2. C. de his qui ad li. perue. non po. & in l. sancimus. c. de appella. vide Bal. in consi. 225. 3. li. Pau. de Ca. in consi. 224. Ale. de Imol. consi. 316. 320. lib. 3.

d Disponẽtis] Hęc est sententia Panor. in d. c. postulasti.

e L. cum vnus. §. is qui] Iũcta doctrina Barto. ibi. Nam & simplex iudicis iussus non extendatur extra territoriũ suum, tñ si debitor bõa alibi possedit extẽderur ille iussus ad ipsa, si iudex pronunciet expressè creditorem esse mittendum in possessione illorũ bonorum vt ibi p̃ eum. & in d. §. 1.

f Tũc dic vt no. Bartol.] Vbi latius ponit q̃ sũt in hoc. §. & ꝯfert Panor. in d. cap. postulasti, idem Bald. & Imol. in l. sed si plures. §. a substituto. ff. de vulg. & pu. & Bald. in l. mercatores, p̃ illum text C. de commer. & mercan. vbi per illum tex. dicit q̃ Imperator poterat publicare bona immobilia sita extra territorium, quia dicuntur respicere territorium, vide Pau. de Ca. consi. 86. Ale. in consil. 31. li. 6.

g Et atrox] Pa. ibi in 8. col. & intellige si agitur criminaliter, secus si ciuiliter, scd̃m Cal. in c. 6. de bap. ratio quia illa remissio fit ad locũ delicti vt cęteri timeant & tollatur scãdalũ. & glo. in cle. pastoralis. in ver. de more. de re iudi. dicit q̃ in tali crimine de necessitate debet fieri remissio & nõ ex vrbanitate idẽ Bar. in l. si cui. §. sacrilegium. ff. de accusa. vide Pa. latè vbi supra, vbi quęrit an consuetudo in contrarium valeret, dic vt ibi.

h Vbi delictum factum est] Rõ qua motus ẽ Bar. est. Quia iste talis mandans tenetur ex delicto, & non mandato, quia mandatum fuit nullum. vnde gloss. in l. 1. §. persuadere. ff. de ser. corrup. dicit q̃ alias præter quàm in actione serui corrupti mãdãs

facit cle.pastoralis. a de re iudic. Idem dicas in teste falso b qui debet puniri p iudicem ad quem eius attestatio, trāsmittiť, si sciebat illuc debere trāsmitti. Potest tamen puniri in loco vbi deliquit & locus erit peruentioni, si ambo iudices concurrāt, sicut de illo qui de loco exēpto mittens sagittam, vulnerauit alium in loco non exēpto. vt in c. 1. de præsump. & qđ ibi no. Sic similiter ille q deliqt in confinibus, qa verū est dicere in cuiuslibet territorio deliquisse. ar.l.arbor.ff. cōmuni diui. Secus si ignorabat illuc attestatione trāsmitti, qa tūc debet puniri vbi deliquit, vbi agit de pœna falsi. facit l.exigere dotē. ff.de iure do.vbi attenditur locus ad quem destinatur effect' matrimonij.c Idem dic de notatio qui facit falsum instrumentum.

26 Quid de officialib' deputatis qui non accusant quos inueniūt de nocte,& hmōi? Respon. ꝙ peccant mortaliter si se obligauerunt ad accusan. vel pacto vel iuramento, si verò se non obligauerunt non peccant nō accusando, nisi faciant in fauēdo malis cōmittendis. Et si quid acceperunt ꝓ non accusando, tenentur illud restituere vel fisco vel illi cui pęna erat applicanda, & vltra ēt vsque ad complementum pęnę exactę si accusent ſm doctrinam S.Tho. 2.2.qō. 67. patet s̄.S.16.in fi. Fallit hoc in criminalibus vbi esset infligēda pœna corporalis, qa si desisterēt ex cōpassione, etiā si aliquid acciperent pro non accusando, licèt turpiter acciperent, nō tñ tenerenť illud restituere de necessitate.

POENITENTIA ē virtus d qua cōmissa mala cū emendationis ꝓposito plāgimus & odim', & plāgēdo vlteri' cōmittere nolumus. Magr̄ ī 4.sen. dist. 12. & ē vnū de sacris e nouę legis, quo bene di-

punitur p mādatū, sed in actione serui corrupti punitur nō ex mandato sed persuasione, idem no. Insti. de obl. quæ ex dr lic.na. §.ope. & hoc est quod dicit lex, ꝙ ille qui pstat opē furto teneť furti, in l.is q opē. ff. de furtis. quasi di. tenetur ex furto p opē. & iō incipit teneri cū delictū cōmissum ē vt l. si quis vxor.§.neque verbo & l. si quis seruo. §. s ff.de furt. vnde ex delicto tenrť nō mandato. Et côcor. Pet. d̄ Anch. in cle. t. vt lite pen. vbi inducit illam glo.

a Cle pastoralis] Quia enim regulariter ex mādato solo quis nō punitur, & inter mādātē & mādatarium nulla tūc oblig. Quia rei turpis nulla est obligatio. vt l. si remunerandi. §. rei turpis. ff. mādati, ideo punit in loco vbi fuit effect' subsequutus. vide Bald. cōsi.139. 3. li. & cōsil.52.6. lib.

b Teste falso] secundum Pa. in d. c. licèt. in 21. col. & spe. ti. de teste.§.1. ver qd si aliquis. idem Ioan. An. ibi. d. An. tñ in d.c. licèt distinguit & placet Pa. vt ibi per eum

c Effectus matrimonij] Nam si statutum dicat ꝙ moriente vxorem sine liberis. vir lucretur dimidiam partem dotis, certè si istud statutum non sit in loco domicilij mulieris attendit domicilium viri. Ita tenēt do. Bar. Bal. Ang. in d.l.exigere. Archi. in c.illud. 11 di. Eu. & Pa. in c.1.de spon. & Pan in c fi.17.col.2a fo.comp. & est cōis snia, & intelligitur in dubio dē domicilio habitationis & non originis.glo. in c statutum. §.cum vero. in ver. vnam dictam de rescri in 6. & vide d.Iaso.in l. cunctos populos. C.de sum.tri. qui ponit aliquas limitationes.

d Est virtus] Not. bonam diffinitionem inquantū est virtus. Pnia est tristitia quędam voluntatis de peccato cōmisso, quia deforme & displicibile Deo cum proposito confitendi & satisfaciendi, & in posterum abstinendi. Tristitia ponitur loco gñis, quia omnis pnia tristitia qdā est & non econuerso, voluntas ponitur ad differentiam tristitię, quæ est in appetitu sensitiua, quæ est brutis, sicut paruulus qñ de matre absente dolet. Secundò dr de peccato commisso. Ad drīam tristitiæ vitiosè vel vanè, sicut tristitia mechi, qa mechari non potuit. Tertiò ponit qa displicibile Deo, ad drīā tristitiæ q̄ ē de peccato cōmisso non qa displicibile Deo. sed qa nociuum sibi vel amico sicut tristitia furis. Quia suspendit &c. quartò additur cū ꝓposito satisfaciendi Ad drīam tristitiæ q̄ omnia pcedentia habet. Et tñ solā cōtritionē sufficere credit, qđ non est verum, vt alibi dicetur.

Adde q̄ in Catech de sacramēto hoc diffusè tractatur, & Cō. Trid. sess. 14 c.1. Egi. Reg.

e De sacris] hoc vero est de pęnitentia quę est sacrm, q̄ consistit in absolutione vt patet p Sco. in 4 di.14. dis 4. Sed illa q̄ ē descripta a magistro ē virt'. Qđ sic patet. Nā virtus secūdū philosophū 2. Ethicor. est habitus immediatè existens, prout vir qui sapiēs determinabit. Quis ergo sapiēs. i. prudēs melius determinaret q patienter sufferre ꝙ Deus infulit, q̄ gratāter sustinere qđ Deus vult, q̄ peccatū detestari, q̄dā velle in se vindicare qđ se malè egisse cognoscit, vñ rectè dicit gl. sup illud Matth. 3. pniam agite &c. prima virtus ē p pęnitētiā perimere veterē hominē. Et ēt virtus moralis, qđ patet qa nō pōt dici Theologica, quãquidem non habeat Deū ꝓ obiecto, tū ēt qa est iustitia, vñ sup illud sacrificate sacrificium iustitiæ. dicit gl. Quid.n. iusti' q̄ vt suis qsque peccatis potius q̄ alienis irascāť, seque puniens p pęnitētiā & satisfactionē Deo offerat? tū ēt qa dicit Isido. tūc iudiciū hō de se sumit, qñ p dignā pniam sua parua facta damnat. Ex his patet ꝙ si pnia accipiat ꝓ actuali pnia, ſm quācunque siliarū significationē de qb. ī §.6 vel ēt ꝓ habituali tenentia quę est virtus quędam spālis, cuius actus

ſpoſitis ſup peccata remit tuntur de ſum.trin.c.1.§. ſacramentum.[a]

1 Penitentia 5. modis di citur ſolennis quæ imponi tur ſecundum illum mo dum.de quo in c. capite.I. di.quam omitto, cum ho die non fit in vſu.

2 Secunda dicitur publi ca [b] quæ fit in faciem ec cleſiæ & publicè,& differt a ſolēni, tantū in modo qa in iſta nō ſeruatur ille mo dus de quo in d.c. in capi te. Tum etiam quia iſta po teſt imponi a ſimplici con feſſore, ſecundum Guil. duran. Goſ. & Hoſti.ar.c. pęnitent.[c] I di. & 30. dj. ſi quis pſbiter de pę.& re.q̃ſi tum. Nec ob.c.accedētib[9] de excē.prēla.vbi reprehē duntur Abbates qui publicā pęnitētiam imponebāt qa ibi accipitur publica p ſo lenni [d] quę ſolū imponit ab epo,& hoc verū, niſi a liud hēat ↄ̄ſuetudo, Itē & 3.differt qa iſta publica ite rat,ſolennis verò non pōt.

3 Sed quæro qñ dēt impo ni pnia ſolēnis vel publi ca. ℞. Pa.i c.queſitū.ſ pe. & re. ꝙ p delicto graui & ſcādalizāti [e] totā vrbē dē ret iponi laico ſolēnis.d.c. in capite.& c. fi. 26.q.6. Si verò eſt graue & publicū, ſed nō ſcādaloſū, [f] iponet pnia publica ſed non ſolē nis.vt no.i c.fi. 26.q.6.iun cto.c.1.de pe. & re. Si aūt ſit graue,ſed occultū, & ēt aliqbus notū, tūc nec ſolē nis nec publica [g] debet i poni.Et iō Pa.in c.fi.de.his q.p. ſi occi. reprobat con ſuetudine illorū q mulie rib.p extinctione puerorū quos pœnæ, ſe habebāt in lecto imponunt publicam pniā,& uid' eū ī d.c.1.& ī c. ſtatuimus, de male. & in c.fi.de his q.pro.ſi.oc.

4 Quib' pōt iponi ſolēnis pnia. ℞. ꝙ nec clericis [h] nec religioſis nec etiam lai cis īſignibus [i] debet impo ni ar. d.c.in capite. Et hoc verū, niſi clericus ſit de poſitus.I.di.cōfirmandum.

5 Quis eſt effectus pniæ ſolennis. ℞. qd' laicus poſt eā nō pōt ad ordines pro moueri.I.di.illud, nec cle ricis ad ſuperiores, vt dr̄ ibidē pōtn̄ eps diſpēſare ī ordinib. minorib', nō aūt ad ſacros.I.d.placuit.[k] Itē nō debet mr̄imoniū ↄ̄he re,ſi ↄ̄hit tenet.Iuuenis tn̄ non phibet ↄ̄here.Itē nec militiā aſſumer̄. 33.q.2.§. de pęnitētib.& c. antiq cū alijs.c. Itē nec laicalē ha bitū deferre.I.di.c.vlt. Itē debet viuere ſm̄ regulam eccleſiaſticā.de pęn. diſt.5. contrarium. & c. ſeq. Itē conueniendus eſt ſub ec cleſiaſtico iudice. 2.q.7.ſt. 1.aliud.de pęnitē. diſtin.1. aliud. Item fit infamis nō ratione pęnitētiæ ſed rōne criminis publicati,qd' ue rū intellige qñ p iniam iu dicis īponit̄.Secus ſi ex de uotione qs publicā pniam facit,[l] ſm̄ Hoſt.de officio archipresby.c.2.

6 Tertia pęnitētia dr̄ pri uata,& dicit Scot. in 4.di. 14.q.1. circa fi.q. ꝙ de hi vocabuli pœnitere idē ꝙ pęnā tenere, hæc nō āt tm̄ iportat paſſionē pœnæ vt i hæret,ſed ēt actionē volē tis ī ſpectu pęnę vñ pnia a s tualis ē pūncto voluntaria vel volūtas puniēdi,& in hac ē ↄ̄ſiderare. Primò vel

eſt reactia & qua lis ſm̄ primā ſi gnificatioē ē nō eſt pœnitentia ſacramētū quia nō eſt ſignū ſen ſibile, ſed iſtis modis p. ſſit di ci ſacr̄m pniæ in telligendo con ſtructionē tran ſitiuā nō aūt in trāſitiuā, vt hæc creatura ſalis ni ſi hic æquocetur nomē pœnitētię &c.hoc Sco. vbi ſupra.

a §. ſacramētū] Sic patet qd' loq tur ibi dē pœni tētia i gñali, li cet ſi cōſidere mus pcedētia in telligi habeat, de pnia put eſt ſacramētū alibi ēt Sco.vocat pœ nitētiā quę ē ſa cr̄m pniam ex teriorē,pœnitē tiam verò q eſt virtus,pœnitēti ā interiorē in 4.di.20.

b Publica] vt eſt peregrinatio p mūdū cū bacu lo. vt declarat San.Thom.in 4. diſtin. 14. arti. 5.in corpore.

c C.pœnitētes] facit i ver. ſacer dote,ſed melius facit. d.c.ſi quis præsbyter, qd eſt ſi. nā d.c.pœ nitentes loquit̄ de ſolēni ſm̄ gl. i quo tex. pcipi tur deponi co ma. ſecus in mu lieribus ſecūdū Tho. vbi ſupra vt etiā dicit gl. in d.c. pœni tētes.Et hoc qa habet eam in ſi gnum ſubiectio nis. 30.diſt.c.a. &c,

d Pro ſolēni] Hoc dicit in gl. in ver.publicā.

e Scandalizanti] puta qa con buſſit eccleſiam.

f Scandaloſū] Publicū ē in illū eſſe vſurarium, ſed nō ſcandali zātur perſonæ.

g Nec ſolennis nec publica] In tellige ſiue ſit cle ricus ſiue laicus. Et ſi pctm̄ eſt pu blicū publica de bet eſſe pœniten tia vt cæteri me tum habeant & arceantur a ſimi libus. cap. pluri mos. 82.diſt. & alibi dr̄ publicē peccātem publi cē. argue c. Sed illud.45.diſt.

h Nec clericis] adde nec iuueni bus vt in c. pœni tentes 50.diſt.

i Nec laicis in ſignibus] Pa.i c. ſtatuimus.de ma ledicis. Nullam debere haberi mi ſericordiam blaſ ſemo.Fallit ex cā magna vt ſi per ſona eſt nobilis vel honorabilis quā nō deceat ſſic publice pœnitere. Et vult hanc pniā elemoſinis redimere, p tpc c.2.de vdeo.cap. mulieres de ſe. excō.& c.medici na.de pe.di.1.

K Placuit] Di cit text.ibi ſi fuiſ ſent ordinati dia coni quod habeā tur vt ſubdiaco ni.i. nō debeant miniſtrare in of ficio diaconat' vt declarat glo.ibi.

l Pœnitentiā fa cit] Omnia iſta ſunt da bene eſſe quia vt dicit gl. in d.c. ↄ̄rſū intel ligitur ſi ei ſue rit iniuncta, & ibi loquitur de militia. Nam

ex quo egerūt solennē pniam vñr vt clerici, sed si sunt in minorib⁹ licitum est eis ɔ̄here.

a Rōne dubij] Exēplū. Dubitat si mēdacium officiosum sit pc̄tm mortale vel fecit ɔ̄tū, putaemitcū pacto d̄ tertouē. uel est in cogitationib. morosis.

b Nè eum] Exēplum de eo q̄ habet familiaritatē cū muliere vel iuuene, & hēt aliquā affectionem carnalē, idētenet Rose in vet. pœnitentia. §. 9.

c Quia tenet̄ dare operā] Tenet hoc Rose. vbi supra §. 10. & facit ɔ̄ eos qui nil cogitant de peccatis suis.

d Tamen] Hæc ē distinctio. Sco. in 4. dist. 15. & vide Rose. vbi supra. §. 11. quæ eadem verba formaliter recitat.

e XX [11. qō. 2.] hocipsum alia rō ē de ista septēni pnia, q̄a pdit̄ septiformis pniæ gr̄a secundū glo. ibi quia allegat theologos.

f Deus qui] Idē dr̄ in d.c. tēpora pœnitudinis, & in d.c. alligant. 26. q 7. & subdit Pa. in.d.c. deus qui, ꝙ dēt queri sacerdos sanctior, q̄a ex quo pn̄t remittere aliquid pœnitenti mediātibus suis ōrōnib⁹, quāto erit sanctior citius exaudiet. ar. c. ipsi sacerdotes 1. qō 1. & S. Aug in d.c. quē pœnitet. ait, qui ergo cū fitetur, sacerdoti meliori q̄ pōt ɔfiteaẗ.

g Q̄d sic] Quibus. n. remittūt sacerdotes, remittit & dn̄s; q̄a dixit eis, Quęcūque ligaueritis super terra. 25 Matth. 16 & c. quodcunq; 24 q. 1.

le peccatū punire seu vindicare. Secundo se peccasse nole siue peccatū detestari. Tertio punitionē iā inflictam patiēter ferre. In quolibet horū actuū saluat̄ ꝓprietas vocabuli huius, pęnitere, & in ipsis ꝓpriè consistit eius significatum.

7 De q̄b⁹ peccatis debet homo pęnitere? R̄. s̄m cōiter Theologos. ꝙ de oībus peccatis mortalib⁹ actualiter cōmissis, sine ante baptismū siue post. De venialibus verò licèt sit expediēs, nō tn̄ ē necessaria ad salutē in hoc mūdo, nisi in duob⁹ casib. Primo ratione dubij. ᵃ vtrū. s. mortale vel veniale nè periculo se exponat. Secūdo ratione periculi quando habet aliquā affectionē venialē, quā nisi reprimat dubitat nè trahat eū ᵇ ad mortale. s̄m S. Bo. in 4. di. 16. qō. 2. art. 2.

8 Vtrū requirat̄ singulariter d̄ quolibet? R̄. ꝙ sic, de cognitis. s. cum de illis spāliter cogitat, & tenetur spāliter d̄ quolibet cogitare vt pœniteat si adsit opportunitas ꝓportiōata fragilitati humanę, aliter nō remittunt̄ de lege cōi. De icognitis verò si ignorātia est inuincibilis, vel excusabilis nō tenet̄ nisi in gn̄ali pęnitere, si uerò est crassa vel inexcusabilis, sic tenet̄ in speciali pęnitere, q̄a tenet̄ dare operā ᶜ vt ea cognoscat & pœniteat, hæc ex Ri. in 4. di. 16. ar. 4. q. 2.

9 Vtrum possit agi pęnitētia de vno peccato mortali sine alio? R̄. ꝙ nō, q̄a aut Deus totū remittit, aūt nihil, & iō oportet ꝙ pœniteat de oībus tex. est ī c. 1. in S. itē. de pœ. di. 2. concor. Ric. ī 4. dist. 15. ar. 1. q. 6. distinguo tamen ᵈ sic, q̄a aut loquimur de pœnitētia prout per eam remittit̄ culpa & reconciliatur homo Deo, & sic cum radix satisfactionis sit vna, scilicet charitas q̄ secum non compatitur peccatum mortale. Ideo est uerum ꝙ non potest fieri, nisi de omnibus fiat. Aut loquimur de pęnitentia prout directè respicit satisfactionem temporalis pœnæ debitæ pro peccatis iā dimissis quo ad culpā & sic bene potest fieri de vno peccato sine alio.

10 Quæ sunt partes pniæ R̄. ꝙ tres cōtritio, confessio, & satisfactio.

11 Quarta dr̄ pnia. s. illa quæ sacerdote ꝓ peccatis confessis imponitur, de ista vide s̄. confessio. 6. & j̄. Satisfactio.

12 Quinta pnia dr̄ illa de qua dr̄ ꝙ regulariter ꝓ quolibet peccato mortali debet īponi septennis. 33. q. 2. hoc ipsum, ᵉ & qūo debeat intelligi Pa. declarat in c. accepisti. de spon. duorum, ꝙ debet in isto tempore semel bis vel ter ieiunare ī hebdomada s̄m discretionē & iudicium sacerdotis, & facit ꝙ no. in d. c. hoc ipsū. Et sic intelligi oīa iura quæ pniam imponūt per numerū dieiū seu annorū non specificando modū ī c. accusasti. de accu. vr̄ velle idē Pa. ꝙ cū ferię solēnes sint. 2. 4. & 6. vt in c. pr̄. 11. q. 3. ꝙ sacerdos debet imponere, vt his dieb. singulis hebdomadis ieiunet, & sic satisfactum est, & hoc verum nisi ex causa aliud disposuerit Sacerdos. vt in c. De⁹ q. de pę. & re. & ī c. quem pęnitet. de pe. 2. Vñ cum hodie sint arbitrarię dicit Host. q̄d debet sacerdos in pnia imponenda attendere q̄d expediat ad salutē peccatori, ēt solū impo nēdo unū pater nr̄. facit c. alligant. 26. q 7. sequitur Pan. in d. c. Deus qui. vbi bonus text. & de hoc vide confessio. 6.

13 Vtrū sacer. possit dispēsare ī pęna debita eā dimittēdo. R̄. Pa. in c. sicut dignū de homi. q̄d sic, ᵍ vt est pulcher text. de pœ. di. 1. quē pœnitet. Et iō bonum est vt sacerdos in impositione pniæ dispenset cum cōfitente circa residuū pœnę, si maior esset īponenda. vide ad hoc. s̄. Indulgentia. S. 5.

a Sco. vero] Tene hanc sententiã Sco. quia verissima est.
b Pa. vero] Dicit se putare qđ illa pnia & si nõ valebit in totũ, valebit tñ vt minor postea pnia sibi imponatur, vide Pa. in c. su p eo. &rap in fin. qui dicit si quis condignã pniam recipit p aliquo delicto a iudice terreno, q non punietur a Deo amplius, p illo, & sic videtur tenere opinio. Sco. Pet. Ioan. in 4. di. 15. q. 1. cõcordat cũ Sco. nam dicit pœnitentia iniuncta a sacerdote expleta ex charitate nõ est reiteranda, quia principalis satisfactio đ culpa p quam qs Deo reconciliatur facta est p meritũ Xpi l absolutiõe applicatũ Reliqua āt pœnitẽti dat ex pcepto sacerdotis ad quandã recõpensationẽ, siue p oppositũ ad culpã postq̃ ẽ culpa pricipalr ẽ satisfactũ i cõfessione & absolutione; hęc ille.
c Arch.] Malè reprehenditur Arch. hic. Quia vtiq; bñ dicit. Si põderetur &c. Ex ista doctrina patet đ fectus. S. Tho. in 4. di. 15. q. 1. arg. 2 vbi voluit dicta satisfacti... nẽ actam in pctõ mortali p pctis de qb. vere pęnituit non valere. Et idẽ dixit Ric. ibi ar. q. 1. & Hẽri. quolibet 8. q. 18. patet opposi

14 Vtrum pnia facta in peccato mortali sit valida? ℞. quod fuit diuersa opi. Ric. i quoli. t. q. to. tenet q satisfacit pcepto cõfessoris nec tenetur reiterare. sed non satisfacit pœnę debitę in purgatorio, alij distinguunt q pnię ex qb. manet aliquis effectus post satisfactionis actũ nõ sunt iterandę, sicut est ieiuniũ, eleemosyna. & hmõi. alię aũt q̃ nõ relinquũt aliquẽ effectũ oportet iterarẽ. vt sunt orationes. & hmõi. Sco. verò.[a] in 4. di. 13. q. 1. circa fi. qõ. dicit q q̃ verè semel pęnitet, & recipit pœnitẽtiã ᵭdigna impositã sibi ab ecclesia (claue nõ errante) quantũcunque; postea recidiuet nõn renebitur p illis peccatis pro quibus illam pniam recipit. nisi ad illam pniam sibi impositã; & si illã iplet in charitate non rñ soluit pœnã, sed meref grãm. Si aũt impleat ex charitatẽ volũtariẽ soluit pęnã, sed nõ meref gratiã. Si verò illa pœna ab eo exigaẽ, extra charitatẽ pœna quidẽ soluif, licèt ipse nõ soluat. Prima quidem est satisfactio simpliciter, quia placans & reconcilians. Secunda est satisfactio. quia voluntaria redditio. sed non simpliciter, quia nec placans, nec reconciliãs. Tertia est satisfactio vltra quam non exigẽ vlterior pœna. Ex quo concludit q non est necessè talẽ pniam iterare. sed solũm de pctõ postea commisso. ponit exẽplũ de eo q̃ commisit crimẽ p quo præcise merẽ manus abscisionem. vñ si isti inuito abscidaẽ manus satis patiẽ, & satisfit regi sufficienter, nec secundùm iustitiã cogẽ ad vlteriorẽ pœnam, quamuis non recipiat in gratiã & amicitiã. sic multomagis vbi quis sibi eam infligit. Vnde si talis propter nouum mortale postea commissum damnaretur, ante quam totam pœnitentiam impleuisset nõ punireẽ ęternaliter. sed solùm pœna correspondẽte illi pœnitentiæ quæ non fuit hic expleta & temporaliter, quia ex quo per iustitiam punitiuam imposita est semel pœna temporalis hic pro peccato de quo nunquam ei debetur nisi pœna temporalis. & illa soluta nulla debeẽ alia pro illis pctis. sed tãtũ pro alijs. Pan. verò [b] in c. quod quidã. de pe. & re. & Archi. de pę. dist. 3. §. vl. tenet quòd non valet, sed ẽ iteranda simpliciter. Sed ego teneo cũ Sco. cuius opin. videtur apertẽ tenere glo. singu. in d. c. q quidam. vbi dicit, quod licèt non valeat talis pœnitentia quò ad vitam ęternam, tamen valet ei quia sentiet fructũ eius de alio crimine pniam egerit. de pe. dist. 3. §. vlti. vbi ẽt gl. tenet q non tenetur talem pniam reiterare & has gl. cõiter sequuntur doc. & cum eis transeunt. licèt Arch.[c] dicat cõiter teneri ᵭrariũ & male.

15 Vtrum pnia in articulo mortis dilata valeat? ℞. secũdùm omnes, quòd sic p dicta Ezech. 13. In quacunque hora cõuersus fuerit peccator. &c. Sed hora mortis cadit sub illo signo quacunque, ergo &c. Sed aduerte, q est valde periculosum vsque ad illud tẽpus expectare. Et ppt rea dicit Aug. de pęniten. distinctio. 7. in c. nullus, quẽ sero pœnitet oportet non solùm Deum timere iudicem, sed iustum diligere, non tantùm pœnam timeat sed angeatur pro gloria, debet enim de crimine dolere & de omni eius prædicta varietate, hæc ille. Sed cum hæc communiter non adsint pœnitenti in extremis, tunc quia principaliter, ut plurimum conuertuntur tales timore mortis, & inferni, patet, quia nisi mors immineret non conuerterentur, & ideo deficit primum necessarium, scilicet quòd non conuertitur, quia diligit Deum iustum,

tũ qa talia opera valent p satisf. factiõe, licèt nõ sint meritoria vitæ ęternæ, iuxta illud Dan. 4. peccata tua eleemosynis redime.

Item

Item nec conuertit principaliter ꝓpter gloriam, sed pp pœnam euitandã, patet si đ pœna nõ timeret pseueraret in malis, vt prius. Itẽ cõmuniter deficit tertia, qa cũ sit quasi ex se ex infirmate non potest dolere de singulis peccatis sicut tenetur nec cõfiteri. Et ideo credo verissimũ dictum Hiero. in transitu, vix (inquit) de centũ millia hominum, quorũ mala fuit vita, in morte diuinã indulgentiã obtinebit vn⁹. hæc ille. de materia pniæ, vide supra confessio. 6.

PERCVSSIO duplex a ẽ scilicet temporalis q̃ fit malo & inutili sermone b cũ. s. indiscretus prælatus inutili sermone percutit corda infirmorum, & hæc semper de se est mala & peccatum mortale, nisi aliqua circunstantia excusetur. vt 45. dist. c. vlti. Alia est percussio corporalis q̃ fit corporali manu, vel flagello, vel simili verberando, & hæc si fit ex malitia vel odio est peccatum mortale, nisi esset in modico & & leui, patet hoc in ca. 1. 45. distinct. iuncto. c. episcopum. ibidem. & in c. 1. đ clerico percussore, qa si ẽ clericus debet deponi, qđ nõ fieret, nisi esset mortale peccatũ. Si verò fiat ex charitate c cã correctionis & moderatè, sic licita ẽ & meritoria in omnibus potestatẽ hñtibus i subditos suos. 45. dist. cũ beatus, ita tamẽ quod matrẽ pietas, patrẽ verò disciplina, subditis ꝑlatum exhibeat. vt 45. disciplina. & c. pe. in fin.

1 Verum clerici possint verberari? Re. ꝙ episcopus neminem debet verberare ꝓprijs d manibus. 86. dist. non liceat. Alij verò prælati possunt clericos in minoribus ordinibus pro leuibus etiã culpis verberare. 45. dist. §. Salomõ, dũmodo fiat per eum ad quem pertinet. e de sent. exc. c. cũ voluntate. §. vlt. In sacris verò existẽtes verberari nõ debent, nisi in maioribus criminibus. 35. dist. c. ante omnia. & c. cũ beatus, alioquin essent excõicati. argu. a ꝯtrario sensu in d. c. cum voluntate. in § si qui verò est. §. vl. de quo statim. s̃. & de hoc s̃ Excommunicatio. 5. Casu. 1. & quomodo possunt hoc ꝑ alios clericos facere non per laycos. & ibi ponũtur multi casus in quibus potest percuti sine excommunicatione.

2 Verũ religiosi similiter possunt verberari. Respon. ꝙ sic a suis prælatis etiam ꝓ leuiorib. culpis. c. reprehẽsibilis. i h. đ app. & đ accu.

a Duplex] Hæc gl. magistra in sũma. 45. di. vid. ibi.
b Sermone] Vt quia taliter prædicat ꝙ fauere vitijs vr, vt si vitã carnalẽ exaltat, vel vitia non redarguit, vt debet, vel ꝯ fidẽ & bonos mores docet & hmõi. Ex quo sermone subditus infirmus labitur in peccatum.
c Si vero fiat ex charitate] Vide Th. 2. 2. q. 65. ar. 2. & dñs Ies⁹ Io. 2. Mat. 21. flagellis percussit vẽdẽtes i tẽplo &c. 1. q. 3. saluator.
d Proprijs] Potest rñ p alios. q. 5. Illi q. 14. q. 6. c. 1. Ita tũ ꝙ sit clericus ille per quem verberat. alias incideret i canonẽ secundũ gl. in d. c. non liceat.
e Per eum ad quem pertinet] Quæritur ist qđ de patribus nũ. qd possint percutere filios, aut domini seruos? Respõdet. s. Th. 2. 2 quæ. 65. sic. Per verberationẽ nocumẽtũ qđdã infertur corpori eius q verberatẽ. Aliter tñ q̃ mutilatione. Nam mutilatio tollit corporis integritatẽ, verberatio verò tãtũmodo afficit sensum dolore. Vñ multomin⁹ nocumẽtũ ẽ quã mutilatio membri. Nocumẽtũ aũt iferre alicui non licet, nisi p modũ pœnę pp iustitiã. Nullus autẽ iustè punit aliquem, nisi sit eius iurisdictioni subiectus. Et ideo verberare aliquem non licet, nisi habenti potestatẽ aliquam super illũ qui verberatur. Et qa filius subdit potestati patris, & seruus potestati, licitè verberat pater filium, & dominus seruum causa correctionis & disciplinæ. Non obstat illud Ephesio. 6. Vos patres nolite ad iracundiam prouocare filios vestros, & infra, & vos domini eadem facite seruis remittẽtes minas. Sed propter verbera aliqui ad iracũdiam prouocantur, ergo neque patres filios neque domini seruos debent verberare. Quia respondetur. cũ ira sit appetitus vindictæ, præcipuè cõcitatur ira cũ aliquis se reputat læsum iniustè, vt patet p Philosophũ 2. Reth. Et iõ p hoc, qđ patrib⁹ interdicitẽ filios ad iracundiã ꝓuocẽt, nõ prohibet qn filios verberent cã disciplinę, sed non immoderatè eos affligãt verberib. De minis autẽ remittẽdis seruis potest intelligi dupliciter. Vno mõ vt remissè nimis vtantur. quod ptinet ad moderationem disciplinę. Alio mõ nè aliquis non semper impleat qđ cõminat⁹ est. Qđ ptinet ad hoc ꝙ iudiciũ quo qs comminatus est pœnam, quãdoque p remissionis misericordiã temperet. Si dicantur ꝙ sermo paternus hẽt solũ monitionem non coactionem vt patet. 10. Ethicorum., ergo pater non debet verberare. Respõdeo ꝙ minor prãs manifestẽ debet lubere correctione. sicut aũt ciuitas est perfecta communitas, ita prĩceps ciuitatis habet pfectã ptãtẽ coercendi, & iõ põt intelligere pœnas irreparabiles scilicet occisionis, vel mutilationis Pater autẽ & dominus, qui præsunt familiæ domesticæ, quæ est imperfecta communitas habet imperfectã ptãtẽ coercendi secundùm leuiores pœnas, q̃ non inferũt irre-

a Pan. in ca. tua nos] Ante fi. ꝓbat nõ esse piu rũ eũ q ex cã su. perueniẽte facit cõtra iuramẽtũ. Exẽplũ in l. quæro §. inter locatorem. ff. locati. Sed ꝙ dicit hic expressè non ponit Pan.
b Est tutior] Et & verior, q̃ nemo garinõ põt quin assumat nomen Dei in vanum.
c Di. 39. ar. 1. q. 3.] Dicit ibi Sã. Bon. Multũ appꝛopinquat ad mortale. Tho. 2. 2. q. 98. ar. 3. tenet q̃d peccat mortaliter si aduertit falsum iuraſ.

sic potest esse tripliciter. Primò quia est falsitas ex parte iurati, sicut cũ quis iurat falsum quod credit esse verum, & si debita diligentia est adhibita, nullum est peccatum 22. q. 2. homines. Si verò nõ est adhibita omnis, sed tamen aliqua sic est peccatũ veniale. Si verò proueniat ex ignorãtia crassa vel supina iuris vel facti est peccatũ mortale ſm Ray. alleg. 22. q. 5. q periurat. concor. Ioan. An. post Tanc. in c. tua nos, el 1. de iureiur. & card. in cl. 1. §. porro. 11. q. iureiu. Itẽ excusat a peccato mortali in periurio ꝓbabilis error ſm Pa. in c. tua nos,[a] el. 2. de iureiur. puta cũ qs credẽs habere rõnabilẽ cãm appellãdi appellat, licèt prius iurauerit nõ appellare, argu. c. facio, de sen. excõ. & c. quintauallis, de iureiur. Secũdò falsa iuratio est ex parte iurãtis tm̃, vt cũ qs iurat verũ credens esse falsũ q̃d iurat. Tertiò ex parte vtriusq; s. cũ qs iurat falsũ sciens esse falsũ. Et istis duobus modis si fiat iocosè est pcm̃ veniale, ſm Gof. 22. q. 2. quod ait, & c. vlti. in §. eps verò, ſm verò Theologos est pcm̃ mortale, pp irreuerẽtiã Dei posset tñ dici ꝙ mẽdacium iocosum non sit propriè mendaciũ, vt in d. c. ꝙ ait ideo posset teneri opi. Goff. ꝙ non peccat mortaliter, quia non propriè periura. Sed opi. Theologorum est tutior,[b] multo magis peccat si fiat seriosè. 22. q. 2. hoĩes. Quod tamen sic limitat. S. Bona. & Ricar. in 3. dist. 39. ar. 1. qõ. 3.[c] si deliberat de dicto confirmãdo & iuramẽto per quod est confirmandum. Secus si deliberaret de dicto sed non de iuramento, quia sic nõ peccat mortaliter, licèt sit veniale graue. Similiter est peccatum veniale quando de neutro deliberat, sed totum profert ex surreptione, nisi quis deliberare posset, & tamẽ cõtemneret, quia sic mortaliter peccaret etiam ex surreptione propter contẽptum. Datur etiam alia limitatio, ſm Pet. aureo. ea dist. Si iuramẽtum fit per ea per quę homines consenserunt iurare quando volũt veritatẽ infallibilem assumere in testimonium dicti sui vltimatũ. Secus esset si assũmeret signũ, quòd non est ad tale testimonium institutũ, & sine animo iurãdi, intelligẽ qñ periurat per Deũ, sicut cõiter iuratur, q̃ sic nõ esset peccatũ mortale ſm eũ quod no. q̃ facit ꝓ istis mulierib᷑ quę iurant per meã fidẽ, in veritate, per istũ ignẽ & huiusmodi, vt nõ peccãt mortaliter cũ periurãt, quia nec iurare intendunt, nec q̃bus iuratur accipiunt pro iuramento.

1 Secundo modo dicitur periuriũ iuramẽti trãsgressio, & si iuratio fuit super re mala, vt non ire ad ecclesiã & similia, sic peccauit mortaliter iurãdo & tenetur de prçcepto facere oppositũ. 22. q. 4. c. 1. 2. 3. & 4. Quod limito de re mala de peccato mortali, secus de veniali, de quo dic vt s̃. Iuramentũ 5. §. 2. Si verò fuit super re super arrogationis, sic similiter peccãt mortaliter iurando, sed non tenetur facere oppositũ, vt s̃. Iuramentum. 5. §. 3. quia non tenetur intrare religionem qui iurauit non intrare, non tñ tenetur iuramentum seruare, hęc Aureo. si autẽ iuramentũ promissoriũ erat licitum & obligatorium, sic peccat mortaliter per iurando. s. non seruando quod iuramento ꝓmisit, fallit hoc in 27. casib in q̃b. non obligat, de quib. vide s̃. Iuramẽtũ. 5.

2 Tertio modo dr̃ ꝑiuriũ idiscreta iuratio, s. cũ qs iurat sine iudicio discretionis ꝯsiderãdo q̃d iuret, & vtrũ sit verũ vel seruabile, & sic ſm Gof. ẽ pcm̃ veniale. 25. di. §. criminis, in fi. Ber. verò in c. tua, de iureiu. dicit q̃d si fiat cũ deliberatiõe sic ẽ pcm̃ mortale, de iureiu. sicut ex literis. Si verò iocosè & icautè, sic ẽ pcm̃ veniale. 25. d. §. aliàs ea demũ, & cũ Ber. ꝯcor. S. Bo. arg. 1. q. 3. ad 3. Rich. & Theologi in 4. dist. 29.

3 Quarto modo dicitur partium affirmatio dubitationis, vt cum quis illud de quo dubitat asserit cum certitudine efficaci iuramento confirmata, & sic peccat mortaliter secũdum Areo. Secus si assereret illud humano modo sicut potest sciri in talib᷑, sicut respondet ordinandus? quantum permittit humana fragilitas, vt in c. 1. de scrutin ordina. fa. quia non esset mortale secundùm eundem Areolum.

4 Quid de illo q̃ iurat per ve. bũ credo cum

tionis ordinē directè & immediatè respicientem deū & homicidium contra ordinem respicientem proximum. Alij contra ut Rica. ubi §. q. 4. art. 1. ꝙ non sit grauius, rō quia homicidium directè contrariatur actui, & virtuti digniori. s. charitati respectu actus secundarii. s. diliges pximū, periuriū autē directè est cō tra actum virtutis latriæ. Sed charitas actus est nobilior q̄ latria, quia nobilius est proximū diligere q̄ verū ex causa legitima iurare, ergo est grauius homicidium q̄ periurium, & magis placet, & primam rōnē dico negandā simpliciter, quia sic sequeretur ꝙ laborans in festo grauius peccaret q̄ homicida, quod non est verum. Verū est ꝙ periuriū est grauisimū post homicidiū. Ideo imponit pœnitentia ꝙ ieiunet 40. dies in pane & aqua & 7. sequētes annos pœniteat, & nunq̄ sit sine pnia 6. q. 1. quicūq;, & 22. q. 5. si qs piurauerit.

9 Vtrum sit grauius periurium adulterio? ℟. Ric. ubi s. a. t. 2. ꝙ sic, rō quia peccatū dr̄ grauius quod corrūpit ordinē digniorē, certū est autē ꝙ illa ordo est dignior qui dēt esse hois ad Deum immediatē, & directè, qui ille qui dēt esse ad Deū, & proximū mediante proximo. Primus autē ordo corrūpitur per periurium. Secūdus per adulteriū nec perfectus corrūpitur secūdus per adulteriū q̄ prim⁹ per periurium, adulterium nō est propinqui⁹, maximè iniuriæ q̄ posset esse cōtra Deū, imo ęconuerso piuriū est ,ppinqui⁹ blasphemię q̄ est cōtra Deū ex odio ei⁹, q̄ adulterium homicidio.

10 Vtrum peccet etiā persona priuata quę exigit iuramentum de eo quod nescit, sed dubitat de ueritate? ℟. secundū Augu. quia hoc ex humana infirmitate [a] procedit ꝙ nō pecc., sed si scit ueritatem & cogit iurare quem scit falsū iuraturum, peccat mortaliter. 22. q. 5. qui exigit, quod intellige, ut supra Iuramentum 3. §. 11.

11 Vtrū clericus nulla necessitate coactus ueniens contra propriam promissionem uallatam fidei interpositione, sit priuādus suo beneficio? ℟. tenent Ioan. Ber. & Host. in c. querelā, nè prælati ui. su. Pa. in c. q̄relam, de iureiu. ꝙ dēr priuari, quia sic est periurus. qui fide interposita promis sum frangit, sicut qui periurat, & cū periurus sit priuādus beneficio [b] & deponēdus ab ordine, ut probatur iu c. cum non ab homine, de iudic. sic frangens promissum fidei interpositione vallatum. Arch. in c. iuramenti. 22. q. 5. tenet ꝙ non quia non est ita graue peccatum conuenire promissioni tali, sicut iuramento, & cum Archi. est d. Anto. & magis placet Car. in c. 2. de spon. & in c. ad aures, qd̄ met. cau. cum non inueniatur talis pœna expressa sicut contra periuros. Sed prima opin. [c] uī uerior. Et quę differentia sit inter fidei interpositionem & iuramentum. Vide Iuramentum. 2. §. 6.

2 Vtrum collatio factum de beneficio ecclesiastico periurio sit nulla ipso iure? [d] ℟. Panor. in d. c. querelam, de iureiur. ꝙ sic, de rega. iur. infamibus, lib. 6. & hoc tenet Fede. consi. 48.

3 An autem periurus cū sit infamis, perdat ipso iure bñficiū? Vide s. Infamia. §. 9

& plus placet opi. Ric. licèt qui dā uellēt mordere Angelicū, sed nō rōnabiliter.
a Infirmitate,] Hoc dicit glo. In in d. c. qui exigit quæ expon. t uer bū humana tentatio est, id est de humana infirmitate &c.
b Beneficio] Ad hoc c. 1. & ibi p doct. de rescript. & ibi dicit Bal. ꝙ clarius ,pbatur ibi hoc q̄ alibi, sed est tex. i c. cū q uidā, & in c. q̄relā, de iu eiuran. ubi dicit idē esse in epō qui debet priuari epatu, nota. gl. in c. fi. de iu ratu. lib. 6. Bal. io l. 2 C. de iureiur. Et dicit Bal. in d. c. querelā, ꝙ doctor periurus debet priuari doctoratu, & ab eo depont Ias. io l. si duo patroni, ff. de iureiuran.
c Vel prima opi.] Nec est uerū fundamentum te nentium contrariū. s. ꝙ min⁹ peccat uiolator fidei; qa dico posse contingere, ꝙ magis peccaret, q̄ si periurū tan tō grauius ē, quātō taoctius est id super quo iurarur, ut i c. mouet 22. q. 1. & Inno. in d. c. & si Chris. sed posset cōtingere ꝙ iuramentum eet pstitum per aliquā creaturā, quocasu nō est dubium fidē interpositam eē magis sanctam. Item iura nō pōderant quantitatē delicti, cū q̄nque minus, q̄nq; plus deliquitur.
Sed simpliciter attenditur pe riurium, qd̄ est grauissimū peccatum, maximè in clerico. Videtur. n. nō obseruans Deum cōtēnere. Et ideo glo. no. in c. 2. de sponsa. dixit. Præstatione fidei, & iuramenti æquipollere. Idē gl. in c. fi. oē præla ui. su. & in c. constitutus, de transa.
d Ipso iure] Idē tenet Fede. & Se. consil. 50. Pan. in c. cū in nostris, & cooce. pbē. & in c. cuoi in cūctis, §. fi. in pen col. & ele. & in c. 1. in fi. col. de re iudi. & in c. fi. in fi de p sump. Dñi de Rota decisio 151. in nouissimis, inci. pit de iure patronatus, licèt Inn. in cauditis, 2. de electio. & Car. in d. c. querelā, aliter dñt & male, & intellige illū. §. 12. in periuro proprie vt est in priuc. secus ut in periuro, ut s. in § 2 fin Pa. in c si cut, el 2. de iuret.

a Facit c.1. Vbi Pa. in 1. not. Et vide q scripsi 7. emptio. in prin. b Hostien.] in summa eo. ti. §. sed qd pmutaui. ver. sed nunqd, & vide Pa. in c. cũ olim. 1. not de re. pmu. vbi omnino &c. c Quæstiones.] Vbi examinat il lam. q. Qñ per mutat vna res cũ alia, & addit pecunia ex vna parte, an sit ven ditio vel permu tatio, vide quæ scripsi supraem ptio. in prin. Et adde Bar. in l. 1. ff. de rer. pmu.

pmutatione? R. q in statu tis iuris cõmunis appellatione venditionis venit pmutatio, sm Nico. de Nea. in l. 1. §. si quis in fraudẽ. ff. si qd in frau. patto. & Guil. de Cug. in l. de quib. ff. de leg. dicit q omnia quæ de iure communi loquuntur in venditione habent locũ in pmutatione, facit. c. 1. a de his q fi. a pla. in verbo vẽdere vel permutare. In statutis vero municipalibus tunc si ẽ odiosum, nõ habet locũ. Si verò ẽ fauorabile sic habebit locũ, & si concor. & iura quæ videntur diuersa, & Docto.

3 Vtrũ permutatio bñficiorum possit fieri sine autoritate superioris? R. q non. c. quæsitum, eo. tit. & de excess. prælа. c. sicut venire, de censi. prohibemus, de præben. maioribus, qui ppria temeritate hanc permutationẽ fecerint priuandi sunt, eo. ti. cum olim. Fallit hoc quando agitur solùm de proprietate, puta cũ duo Episcopi litigant super aliqua ecclesia quã vnus dicit debere esse sibi subiectã, alter posfidẽs negat, sic poterit fieri permutatio, q vnus habeat vnã ecclesiam sibi subiectã, alter alteram. Secus si ageretur vt talis in tali beneficio reciperetur vel intitularetur, quia non potest sine autoritate superioris.

4 Vtrũ clerici possint inire tractatũ de permutatione pbendarũ vel dignitatũ & aliorũ ecclesiasticorũ bñficiorũ? R. q põnẽ inter se facere non pñt, vt in d. c. quæsitũ, tractatũ autẽ inire possunt, dum modo pmissionẽ vel pactionẽ nõ faciãt, & de hoc habes tex. cũ gl. in cle. vnica, in verbo volentibus, eo. tit. & tenet Io. An. in addi. ad Spe. 1. R. eo. qa, & in c. 1. eo. ti. lib. 6. & Pa. in d. c. quæsitũ, in ver. sed nunqd & c. vbi allegat p & ç. Ratio qa tractatus non includit deliberatũ consensum. c. fi. de his q fi. a ma parte. c. & ideo pñt tractare, sed non ccludere, sed suppone re se dispositioni superioris, ad quẽ ptinet talis collatio Inn. tñ in d. c. qsitũ tenet q pbẽdæ eiusdẽ ecclesiæ & eiusdẽ qualitatis pñt ẽt pmutare sine autoritate superioris, licẽt ctrariũ teneat Host. & Ioã. de Ligna. in c. fi. eo. tit. qd ẽ tutius. Ita allegat Pan. vbi s. licẽt Inno. opinio possit teneri post factũ, sm Ioã. de Imol. Multi tñ doc. tenẽt q nec ẽt tractatũ in pmutatione bñficiorũ pñt hre, vt Hos. & Io. An. in d. c. qsitũ, vt allegat ibi Pa. sed mihi nõ placet, tũ qa Episcopus aut alius plãtus ad quẽ spectat, non potest dictã pmutationẽ facere sine eis quorũ sunt, sm d. An. in c. 1. eo. nisi ex necessitate, vel ex cã sm gl. in c. 1. de reb. ecc. nõ alie. q iñ necessitas vel cã non sm assertionẽ Episcopi crederet sm Guil. in cle. 1. de electio. Sed oportet pbet, & sic patet q oportet eos prius tractare, aliter essent bestiæ, tũ ẽt quia nisi prius tractarent, nunquam conuenirent ante prælatum pro permutatione fienda.

5 Vtrũ autoritas pertineat ad episcopũ de pmutatione suorũ inferiorũ? R. q non nisi ad ipsum ptineat collatio vel institutio illorũ beneficiorũ, sed pertinet ad eũ ad quẽ collatio vel institutio pertinet, ar. c. ad hoc. §. fi. de offi. Archi. & in c. sup eo. in fi. in ver. psentãdus, de offi. dele. si verò ad vnũ ptinet electio, puta ad canonicos & ad aliũ cfirmatio, necessario reqrit csensus eorũ, q habẽt eligere sm Io. An. ar. d. c. ad hoc. Si aũt eps permutet cũ capitulo reqrit autoritas Archiepi. c. 1. d reb. ec. nõ alie. cũ vero pmutare vult cũ alijs sufficit csensus capituli sui sm Ho. b Qñ verò ptinet ad superiorẽ & capitulũ collatio, sic reqrit cõsensus vtriusq; nec pt capitulũ p se, nisi qñ sedes vacat, d maio. & obe. c. his q, & c. cũ olim, & c. vnico, d ma. & obe. li. 6.

6 Vtrũ possit dari pecunia p recõpẽsatione maioris bñficij cmutati sine symonia? R. Pa. in ad. qões. c in ver. secũd itellectũ, e. ti. q sic, si pecunia det i recõpẽsatione pcẽtuũ tpaliũ ñ spũaliũ, qa si occasiõe spũaliũ iuriũ d qbus pl hẽt vna ecclia q alia pecunia tribuat. symonia erit, puta qa hẽt maiores autoritates i administratione spũaliũ & hmõi. Et iõ ccluder q tria reqrũt, vt licita sit pmutatio bñficiorũ ecclasticorũ. Primo q nõ paciscant, sed solũ habeãt tractatũ partes. Secũdo q no fiat sine autoritate superioris pmutatio. Tertio q

aliquid

aliquid temporale non det pro recompensatione spiritualis, puta maioris autoritatis vel administrationis spiritualis & huiusmodi existentis in alio beneficio in quo fit permutatio.

7 Vtrum habentes expectatiuas Papæ possint permutare? ℞. Pan. in c. cum olim. eo. ti. ver. item dubitatur, ꝙ sunt gratiæ personales, & non excedunt personam cui conceduntur capit. si cui, de præben. li. 6.

8 Vtrum tales habentes expectatiuas ad prima vacantia possint impedire permutationem? ℞. ꝙ nō. c. licet eo. lib. 6 immo sic talia beneficia conferant alijs q̃ ipsis permutare volentib⁹, non valet ipso iure. cle. vni ca. eo. tit.

9 Vtrum mācipia ecclesiæ possint permutari, cū mācipijs priuatorū? ℞. ꝙ si nisi ad hoc vt libera fiant. c. mancipia. eo. qđ est verū s̄m Host. in sum. eo. §. quid permutari, ver. mancipia, cū seq. nisi vbi expediret ecclesiæ cū donari possint (ꝙ est forti⁹) 12. q. 2. si qs qua libet, & qñ fit permutatio oportet dētur duo alij ea. q. c. eps qui mancipium.

10 Vtrū serui fugitiui permutari possint? ℞. secūdū Inno. in dicto c. mancipia ꝙ sic, & distrahi c. iniustū. eo. ti. quod verū est pacta ēto vitio emptori, s̄m Ber. in gl. 1. in d. c. iniustū, & postq̃ redierūt. Sed i fugādū sūt vēdi vel permutari n̄ possūt. C. ad. l. Fau. đ pla. l. i fuga.

11 Verū permutationes q̃ fiunt mercatorib⁹ de lana ad pannū & huiusmodi liceant? ℞. ꝙ sic dummodo fraus & dolus non interueniat, & ea quę dicta sunt in c. emptio. § 7. Item ꝙ non fiat ad damnū. tertij, sicut fit quando dat pānos textoribus pro mercede laboris si inde grauetur laboratur illicitum est, & restituere teneret, nisi a principio si cōuenissent, vel sic esset consuetudo dādi tantū de damno.

PERPLESITAS Est dubium de quo dic, vt supra. Dubium.

PERTINAX Secundū Isido. lib. Ethimologiarum dicitur qui est imprudēter tenēs quasi omnino tenax, quia in suo proposito [a] quasi ad victoriā perseuerat plusquam oportet ne videatur minus sapiens q̃ alij, & opponitur perseuerātiæ s̄m Tullium in Rethorica sua, quia perseuerans quantum oportet stat pertinax plusquam oportet, mollis vero minus quam oportet, vnde si quis firmat se in sua sententia, qđ etiam si ecclesia determinaret contrarium, vel in eo quod pertinet ad fidem vel bonos mores, tenet oppositū eius quod dicitur a doctoribus, mortaliter peccat & sapit hæresim. dist. 8. qui contenta, alias nisi per accidens ratione scandali pertinacia non est peccatum mortale.

PERSEVERANTIA Secundū Tullium in Rethorica sua est in ratione bene considerata stabilis & perpetua mansio, sine ipsa nihil valet velociter currere, de pœn. dist. 3. incassum, & propterea laudatur. 7. q. 1. suggestū, in ver. beatam perseuerantia. Et de ista virtute habes per S. Tho. 2. 2. q. 137.

PERSONA Miserabilis quæ dicatur. vide supra. Miserabiles personæ.

PERSONATVS Vide supra dignitas in princ.

PIETAS [b] accipitur aliquādo pro cultu diuino, vnde pietas idem est ꝙ religio Latinè, Grecè autē latria seu Theosebia, vnde propriè pietas est Theosebia, idest cultus Dei interior, qui propriè pertinet ad seruitutes theologicas, religio verò est latria q̃ pertinet ad seruitutē diuinam exteriore. istud elicitur ab Augu. 10. de ciuitate dei, c. 4. Aliquādo vero accipit pro

[a] In suo proposito] Philosoph⁹ vocat hos 7. Aethicorū Ikipoueomenes, i. fortis sentētiæ, vel Ideo nomenes, i. proprię sniæ, q̃ in ppria snia perseuerabāt. Et de hac per S. Th. 2. 2. q. 138. ar. 2.

[b] Pietas] Ad intelligentiā scias huiē diuersimode effici alijs debitorē, secundū eorū diuersā excellētiā ad diuersa beneficia ab eis suscepta, in vtroque aūt De⁹ summū obtinet locū, q excellentissim⁹ ē Vt ē nobis essēdi & gubernationis primū principiū, secūdario vero nostri esse & gubernatiōis pīcipia sūt parētes, & patria, a quibus & in qua nati & nutriti sumus & ideo post Deum ē hō maxime debitor parētibus & patriæ, vnde sicut ad religionē pertinet cultū Deo exhibere ita & secūdariò gradu ad pietatē ptinet exhibere cultū parētibus & patriæ. In cultu aūt parentū includit cultus oiū cōsāguineorū, qa ēt cōsāguinei ex hoc dicūt ꝙ ex eisdē parētibus pcesserūt, vt 8. Aethicorū. In cultu aūt patriæ intelligitur cultus oiū ciuiū & oiū patriæ amicorū Et iō ad hos pietas principaliter se extēdit. Vnde Tulli⁹ in Reth. ait. Pietas est q̃ sanguine iūctis patrię q̃ beniuolis officiū & diligēs tribuit cultus, hæc S. Th. 2. 2. q. 101. arti. 1. De dono pietatis, de quo Isa. 11. vide Th. 2. 2. q. 1. 121. ar. 1. & Arch. sto. 4. parte.

¶ Pignus] Quadruplex est, quoddam est prætoriũ, quod est illud quãdo prætor vel alius iudex habẽs iurisdictionem ordinariam mittit aliquẽ in possessionem, propterea quia non cauetur sibi vt in cã dãni infecti aut legatorũ seruãdorũ, & ex hac missione causatur pignus prætoriũ de quo nullã mẽtionẽ facit hoc text. Sed titulus de dãno infecto & tit. ff. eo. C. vt in poss. l.& l.1. & 2. C. de prętо. pig. Et q̃d sit pignus hẽs in l. si is q. §. 1. ff. d pi. act. & in §. sed notãdũ. 1. q. 1. pignus aũt iudicia le dr̃ esse illud, q̃ do iudex tulit s. lig̃ sniã & in executione illius sniæ mittit in possessiõe bonorũ condẽnati, ex ista missione causatur pignus iudiciale. Et d isto ĩt nõ dicitur hic sed ti. ff & C. de bo. au. iudi. pos. & tex. in l. a di. no Pio p̃ discursum. ff. de re iud. Duplex sũt assignatur differentia inter ista duo pignora, vna ponitur a gl. in ru. C. de prętо. pig. s. q̃ id dicitur pignus prętorium q̃n datur a quocũque iudice or dinario. Si autẽ datur a delegato dr̃ iudiciale, quod no. secũdũ Bartol. in l. 2. C. q̃ po. in pig. ha. Secũda differentia est, q̃a illud dicit prętorium quãdo iudex nul la præcedẽte sententia mittit in poss. vt in causa damni infecti, quia vicinus non vult cauere vel cã seruandorum legatorum, puta si sit legatum in diem vel sub conditione & non purificatum hæres nolit cauere de præstando lega o. Si autem præcederet sententia & causa exe quuta fieret missio, diceretur iudiciale glos. tamen prædicta dicit, q̃ vnum p̃ alio capitur, pignus legale dicitur illud tacitum de quo infra in §. 3. pignus conuentionale dicitur esse illud quod ex partium

pro misericordia, mansuetudine & clemẽtia, de quo vide supra Misericordia, & sic dicit quandã reuelationem indigẽtiæ proximi & compassionem in eius calamitate, & sic accipit prima ad Thi. 4. pietas ad oĩa vtilis est promissio nõ hñs vitæ quæ nunc est & futuræ, super quo Ambr. pietatẽ sequens (inquit) si lubricum carnis patiatur vapulabit, sed non peribit, quia per hoc quod aliquis pietatis operibus vacãs in pec cato mortali se dispõat ad grãm, vt non facilè permittatur in perditionẽ ire, & de ista dicitur 22. quæ. 2. si qualibet 40. dist. §. 1.

PIGNVS[a] dicit a pugno, vnde propriè dicitur pignus res mobilis tradita de pugno[b] seu manu ad pugnũ, seu manũ. ff. de ver. signi. l. plebs. §. pignus, & differet ab hypotheca in noĩe & re q̃a hypotheca ẽ obligatio rei immobilis, Inst. de actio. §. iter pign⁹. Vnde pignus dicit cũ transit in creditorem, hypotheca verò cũ non transit. Sed quantũm ad actionem nõ differunt inter se, quia pro vtraque pignoratitia, datur debitori, hypothecaria creditori d. §. inter pignus. Vnde dicitur hypotheca ab hypos quod est sub & tesis q̃d ẽ positio, quasi res sup posita obligationi, differt etiã secũdum grãmaticos pignus pignoris, & pignus pignoris, vnde grecismus pignora natorum dicunt piguera retum, licet hoc non seruetur.

1 Quę res possunt pignori obligari? R. q̃ q̃cũque vẽdi possũt, & q̃ vendi non possunt nõ possũt pignori dari[c] ff. q̃ res pig. da. poss. l. 1. §. eã rem. Quędam tamen vendi possunt quę nõ possunt pignori dari, vtsũt aliena quæ vendi possũt ff. de cõtrahẽ. emp. l. rẽ alienã, sed pignori non possũt dari nisi nra. C. q̃ res pign. da. pos. l q filios. Intellige q̃ res aliena potest vẽdi si est immobilis, q̃a si mobilis ẽ si cõtractat inuito domino eam furium cõmittit vendens, nec valet vẽditio, si vẽditor & ẽptor sciũt nec emptio contrahit. l. si in emptione. §. itẽ. ff. de cõ trahẽ. emp. Ratio diuersitatis ponitur in gl.[d] d. l. rem alienã & ibi vide. Item generalis obligatio bonorũ ecclesię põt fieri p̃ obseruatione contract⁹ a clericis, sed nõ specialis sine solennitate, de qua. s. alienagno.

conuentione procedit. Et de isto habemus in isto titulo. Quæ autem sit differentia inter prętorium & iudiciale ex vna & cõuentionale ex alia habes glo. meliorem de iure. in l. 2. in princ. in ver. traditi & ibi amplè Bartol. ff. de pig. ac. glos. in l. cum not. si mi, in versic. constitutam. C. de p̃scri. 30. vel 40. an. per Bart. in l. si finitam. §. quis damni ff. d dam. infect. per Panor. in c. cum aliquibus, de re iud. Adde vnam differentiam q̃a in pignore conuentionali non potest agi hypothecaria contra tertios bonorũ possessores, nisi prius facta excussione principalis debitoris Auth. si debitor. C. de pig. Quod secus est in pignore prętorio, quia etiam si ceciderit a possessione quis culpa sua, agit contra tertios etiã non facta excussione &c. tex est no. in l. 2. C. de prætо. pig. & dixit sing Bald. in l. 1. C. de reuo. his quæ in fraudem credi.

b De pugno] Et hæc duo requiruntur secundum gloss. in §. inter pignus, in versic. maximè, sed largo modo pignus dicitur de re immobili. Dummodo tendatur vt patet expressè in l. si dominium, & in l. cum C. de pi.

c Non possunt pignori dari] Vt puta si esset sacra vel religiosa, & nomine venditionis omnis contractus intelligitur vt l. si. C. de re. alie. non alie. & l. statu liberi §. quintus mutius. ff. de sta. lib.

d Ponitur in gl.] Et est quia in pignore oportet q̃d constituat ei in re. i. obligatio quædam. Quod facere non possum si res est aliena, sed in venditiõe non teneor nisi quandam assimilinam possessionem

tradere

tio. Ita no. Panor. in c. nullus presbyter. de pign. Itē possunt pignori dari res p̄sentes futurę, vt fructus pęndentes, partus ancillarum, fœtus pecorū, & ea quę nascuntur. ff. de pig. l. & quę nōdum, & qui res suas obligat de præsentibus & futuris, intelligitur quamuis non exprimatur. l. vltim. C. quę res pi. da. pol. sed tamen videtur exceptum omne illud quod obligaturus specialiter nō erat, vt vestes supellectilia & mancipia quę in vsu habebat filia l. 1. C. quæ res pign. obliga. pos. & l. obligatione, & l. deniq;. ff. de pign. Si vero quis dicat mobilia & immobilia & se mouentia non veniunt actiones nec nomina debitorum. ff. de re iu. l. a diuo Pio. §. venditione. Item pignorari possunt res corporales [a] & in corporales & nomina debitorum. ff. de pig. l. cum conuenit. Item seruitutes personales, vt vsus & vsusfructus.

ff. eo. l. si is. §. vsumfructum. Item seruitutes prædiales & rusticę, vt quamdiu pecunia non soluetur liceat creditori ipsis vti. & si infra certum tempus nō fuerit soluta liceat vendere l. sed an viç. ff. eo. Item commoditas [b] seruitutū prædiorum vrbanorum, sicut in rusticis hoc contingει, vt. s. liceat creditori ire & agere. d. l. sed an viæ. iura autē non, vt d. l. si is. §. vult. Quæ res prohibentur pignori obligari? R. q̄ homines liberi, etiā pro debito. c. 2. eo. de quo dic vt supra. Obses. Item nec ecclesiæ, in Aut. de alie. & emphy. §. nos igitur. Item monumenta. l. 3. C. quæ res pigno. obl. poss. Itē sacra vasa, vestimenta, libri, vel alia ornamenta ecclesiastica. l. sancimus. C. de sacro san. eccle. l. 1. ff. quæ res pign. obli. poss. & c. 1. eod. Nisi necessitate, vt est redemptio captiuorum, & pro pauperibus alēdis & huiusmodi,

tradere & me p euictione obligare. Et ita est ius in persona, quod possum etiem in re alieua vt l. exempto. §. 1. ff. de ect. emp.

a Corporales] Quæ tengi possunt, incorporale q̄ tangi non possunt vt ius hereditatis, vsusfructus.

b Itē commoditas] Benè dicit. Quia ius obligeri nō pōt cū nō sit in bonis, vñ seruitutis eē nō pōt, nā vsusfructus & seruitus videntur eē quasi pignus epud vtentem & fruētē, igitur elteri illud ius nō pōt obligari. Ad hoc tex. in l. ff. de vsufru. lege. & not. Bar. in d. § vsufruct. dum autē dicit q̄ cōmoditas seruitutū villanorū &c. non videtur verū. Ita ē tex. in l. si is. §. fin. vb. sic dicitur. Iura prędiorū vrbanorū pignori dari nō possūt. Qui tex. intelligitur etiā iudicio meo de cōmoditate. Et probo sic. Nam ratio quere iura vrbana non possint obligari pignori est, nè vrbis ruinis deformetur secundum gloss. in §. vsusfructus, in versi. vetatur. Et ibi Berto. Nam seruitutes vrbanæ debēt constitui cum quadam perpetuitate nè ciuitas ruīnis deformetur, vñ si tu constitueres mihi seruitutem tigni committendi in perietē domus tuæ donec pecuniam debitam soluere, ego immisi, soluto debito oporteret tollere tignum, & sic ædificiū destruere & cōsequenter vrbes ruinis &c. Quod noluerūt iura, quod secus ē in seruitutibus rusticanis. Quia si tu concederes mihi ire de tuo fundo ad meū, si soluto pretio liberer &c. nulla sequeretur vrbis deformatio. Et subdit Bar. q̄ si cessaret prædictam rem, bn̄ cōsisteret pignoris obligatio, vt hoc exemplo. Obligo tibi seruitutem altius nō tollēdi ędes meas, donec pecuniam creditā soluam. Certè cessat retio deformationis, ergo valeret obligatio, & est magna restrictio ed d. § si. indistinctè loquētem. Sed contre hanc rationem fortè stringit text.

in l. 1. ff. de præca. seruitus vrbana tigni immittēdi pōt p̄cario constitui. Et tn̄ pręcariū pōt qn̄que ad voluntetē concedentis reuocari. l. cū precario. ff. de præcerio, ergo pōt seq deformatio &c. Secundò fecit, quia licet ipso iure tales seruitutes nō possint ad tēpus constitui pn̄t tn̄ in effectu, l. 4. in pri. ff. de serui. igit. &c. Cogita qa non video bonam solutionē. Sed quæritur nū quid iurisdictionis, iure patronatus ecclesiarū, dcimę feudepossint piguori obligeri. Assumo p his declarandis theoricā Bar. in l. si is. §. fin. ff. d pig. vbi dicit. Si tu q̄ras an iurisdictiones p̄eminētiæ honores, ius r̄cipiēdi pedagiū, iuspatronatus q̄ habetur in ecclesijs vel hominibus, & similia possint pignori obligari, distinguo. Quædā sūt iure quæ consistunt in personis, vt sunt in iura q̄ habet dñs in vasallos, vel patronus in libertos & ista nō pn̄t obligari, sicut nō pn̄t alienari. Rō q̄a nemo cogit inuitus eē libertus alterius aut vasallus, tex. est no. in l. is q. & in l. inuitus, in prin. ff de fideic. lib. tengit Bar. in l. si nō fortē §. libertus. ff. de cōdi. indeb. & hoc multū no. Ang. in § itē seruiana, Insti. d act. contra princeps vēdētes vel aliter alienantes terras sine voluntate hominū Ad hoc facit allegans decisio Bald., in c. generali, si de feu. fue. contro. inter do. & agna. vbi determinauit in spē, q̄ Rex Franciæ nō posset elienare vnā de ciuitatibus regni sui, inuitis ciuibus, allegat Host. in c. dilecti, de maio. & obe. & ibi Io. An. in nouella, doc. in c. auditis de pręscri. & in c. in nostra, de iniurijs, vñ subdit Bal. ibidem. Quòd qn̄ Constentinus donauit vrbem Papæ Siluestro fecit populū cōsentire. Fallit tn̄ hæc cōclusio, q̄ iura cousistentia in p̄sonis nō pn̄t pignori obligari s̄m Bar. vbi s. nisi ex cā meximè necessitatis p l. s. C. de oper. lib. vbi est tex.

vt no. in d. c. 1. [a] & 12. quęstio. 2. aurum.

3 Quot modis contrahitur pignus? R℞. quòd duobus modis, scilicet tacitè, & expresè. Tacitè contrahitur & sunt obligata oĩa bona vndecim personarũ. Primò administratoris bonorum ipsi ecclesię. ar. 13. q. 2. illud tenet glo. in ver. obligata, & Pan. in c. ex literis, de pigno. Secũdò viri respectu doctis vxori suæ, vide s. dos. §. 11. & ẽt pro parafernalibus & dona. ꝓpter nuptias, vt supra dos. §. 12. & paraferna. §. 2. Tertiò illius q doté ꝓmisit, de istis duob⁹ habeť. C. de rei vxo. acti. l. vnica, & d. c. ex literis. Quartò contrahẽtis cũ fisco, ipsi fisco. C. in quibus causis pign. ta. cõtra. l. 1. & 2. Quintò tutorib⁹ pupillo, & curatoris minori. C. in qbus causis pig. ta. ꝯ. l. si mater, & l. fi. C. de legitima tute. Sextò cõductoris omnia bona inuecta seu illata in rustico prædio dño solente pro pẽsione debita. In vrbano verò non distinguitur, an sciat vel ignoret quia tacitè obligãtur. ff. in quibus causis pign. vel hypotheca, contrahi. l. si horreũ, & l. eo iure, & C. in qbus causis pigno. ta ꝯ l. sãcimus. Septimò patres tacitè obligantur filijs pro bonis aduẽtitijs & pretijs eorũ. C. de bonis quæ liberis, l. cũ oportet, sed tamẽ non habeť ratio malæ administrationis, vel ꝙ malè versatus sit in dictis bonis cõtra patrẽ. l. penultima. & vltimo. §. sed pater, ibidem. Octauò matris conuolãtis ad secũdas nuptias filijs prioris matrimonij pro restitutione eorũ, quæ a primo viro lucrata fuit. C. de secundis nuptijs. l. hac ædictali. §. pulchrè, & C. in quibus causis pigno. ta. cõtrahi. l. si mater. Nonò desũcti pro legatis & fideicommissis. C. cõmunia de leg. l. 1. Decimò primipilari fisco. C. quibus modis pign. ta. contrah. l. satis. Vndecimò bona cõductoris vectigalium fisco. l. semper §. ꝯductores. ff. de iur. immu. Duodecimò cõtrahitur hypotheca in naui ei q dedit ad eam reficiendã vel armandã. l. interdum. ff. q potiores in pig. hab. sec⁹ si dedisset ad emẽdũ eũ, qa nõ haberet hypothecã in ea. vt in gl. fi. in fi. d. l. interdũ. Itẽ dic de eo q mutuauit ad militiã emendã, ꝙ habet in ea tacitã hypothecã ſm Host. in sum. [b] titu. de pig. §. qualiter ꝯhatur vbi ponit hæc oĩa. Aduerte tñ qđ ex tacita hypotheca nõ põt cõueniri possessor principali discusso, vt in Aut. hoc si debitor. C. de pig.

tex. ſm ꝙ ibi no. Bart. ꝙ licet libertus non cogať ad pstationem precij operarũ fallit I casu maximè necessitatis, allegat gl. magnã nota. in l. pro hærede. §. si quid tamen, in ver. non gessisse ad fi. ff. de acqui. hęre. vbi etiam Bar. vult ꝙ ex causa maximæ necessitatis opera incertæ transeunt ab extraneos, q̃ aliàs nõ trãsirẽt. Pro hac limitatiõe adduco qđ voluit Bal. in l. s. C. cõia. de leg. Quod licèt feudum non possit pro aliquo debito pignori dari. c. 1. de prohi. fe. alien. per Fed. tñ pro necessitatib⁹ ex cã feudi domino incũbenti b⁹ possit pignorari. Et ex ista. l. s. C. de ope li. sumit ar. Bal. ꝙ tẽpore necessitatis pro seruitijs personalib⁹ põt dominus subditis suis ĩponeř subsidium charitatiuũ vsque ad valorẽ operarum vel mãdare subditis ꝙ seruiant alijs in eisdẽ operib⁹ &c. Et dicit Bald. in l. iubemus nullã, de sacrosanc. ec. ꝙ priuilegiũ exemptionis non prodest in casu magnæ necessitatis reip. vel principis, argu. illius tex. Dixit tñ alibi signãter Bal. in l. cum multũ. C. de bon. quæ lib. ꝙ tpe necessitatis nõ potest dominus vendere rẽ sub diti sui nec possit vasallus cõpelli collectas, intellige ñ de simplici &c. Quædam & secũdò sunt iura quæ non consistunt in personis sed in rebus. Et tunc si quidem sunt talia iura ex qbus nõ percipiatur commodum pecuniarum, vt est ius patronatus ecclesiæ. Et ista non possunt pignori obligari vel alienari vt in c. cum Bertoldus, & ibi not. de re iudi. & glo. in c. piæ mentis. 16. quęstio. 7. gl. in l. in modicis. ff. de contrahen. emptio. Si verò ex eis percipiatur commodum pecuniarium, vt est ius percipiendi pedagium vel decimarum, & talia possunt pignori obligari, vt in l. grege. §. & in suꝑficiarijs, & in dicta. l. is qui. §. vsufruc. & §. fina. cum l. sequen. ff. de pigno. Intellige tamen sanè, id ꝙ dixi de decima idem fructus & commoditas decimæ. Quia ipsæ decima cum sit ius speciale non potest in laicum alienari, secundum Petrum de Anchar. & Butr. in c. fi. de deci. ita declarat Specu. titu. de pign. §. fina. circa fin. Et ista fuit mens Bar. vbi supra si benè inspiciatur & in simili voluit Bart. in d. l. is qui, qui dicit quod vsufruct⁹ non potest pignori obligari, sed bñ ipsa commoditas. An autem regaliæ aut marchia ducat⁹ vel comitatus possint pignori obligari vel alienari, vide Bart. in aut. ei qui. 16. colum C. de bo. autenti. iu. poss. vide etiam quid de iurisditione, quid ne castro pignorato, creditor possit vti iurisdictionibus, & alijs iuribus incorporalibus. & quid de feudo, vide Ioann. Fabri, & Io. Ias in § item seruiana, Institu. de act. vbi plenè &c.

a Vt no. in. di. capitu. 1.] adde tex. ponentem rationem in §. his pœnis, in Auten. de alie. qa animæ hominũ liberãt.

b Hypotecham secundum Host. in sum.] Tit. de pig. §. qualiter cõtrahatur, vbi ponit omnia ea quæ hic dicuntur.

4 Quæ pacta prohibẽtur in pignore? ℞ ꝙ omne pactũ turpe impossibile, illicitum. Item pactũ legis cõmissoriæ quod ẽ pactũ quo debitor se obligat in solutum dare pignus. ff. de solu. l. Calopodius. Itẽ qñ cõuentione pignus redimat in perpetuum vel ante diẽ sibi præfixam, [a] argu. c. precarium ff de preca. Itẽ quãdo fit pactũ [b] nẽ liceat creditori pignus vendere post interpellationẽ debitoris. l. si creditor. §. vlti. [c] ff. de distrac. pig. & de istis dicitur in c. significante. eo. tit. vide infra. § 7.

5 Quid si fiat pactum vt die præfixa non soluẽte debitore, creditor ex tunc rẽ habeat in feudũ? ℞. ꝙ non valeat, [d] quia fieret fraus legi, vt in ꝙsti. Fede defeu. da. inuicẽ. l. commisso. c. 1. & de his pactis vide. s. Pactum § 17. cum sequen.

6 Vtrũ pactũ quòd amissio pignoris quocunque casu liberet debitorẽ valeat? ℞. ꝙ sic. C. de pign. actio. l. quę fortuitis. [e] in fine.

7 Quid potest facere creditor de pignore an possit vendere? ℞. quod aut conuenit expresse vt posset vẽdere, & sic debet primò denunciare [f] debitori, & postea secundùm formã conuentam poterit vendere, aliter non. Aut conuenit ꝙ non venderet, & tũc debet ter debitori denũtiare, vt soluat inter vnã denunciationẽ, aliam debet esse triduum. ff. de pigno act. l. si conuenit, de distra. in glo. quòd si non soluerit, poterit vendere, aliàs vẽdendo sine trina monitione tenerẽ furti. Si verò nulla fuit facta mentio de vendẽdo, nel non vendendo, tũc debet semel nunciare, vt soluat, & postea elapso biennio vendere poterit, hęc probantur in d. l. si conuenit de distrahen.

8 Sed qd si creditor vẽdito pignore bona fide minꝰ accepit q̃ sit debitũ suum? ℞. ꝙ residuũ repetet a dꝫbitore. Si vero plꝰ debito vendidit, tenetur illud plus restituere debitori. C. de iu. do. l. vlt. [g]

9 Vtrum pignus possit ꝑ creditorem alteri pignorari. ℞. quod sic, vt est text. in l. 1. C. si pignus pigno. da. sit. Et licẽt Spe. in tit. de pig. [h] § 1. ver. sed cũ pignꝰ dicat non licere vltra tres vices. Tenet tamẽ & verꝰ Ang. ĩ d. l. 1. ꝙ ẽt ꝑ mille vices, qa ius quęsitũ a creditore in pignore est reale & est transitoriũ de ꝑsona ad ꝑsonam [i] in mille manus, & sic cõcludit tex d. l. 1. in verbo tandiu esse &c.

a Sibi præfixam] Nam hoc videtur contra naturã contractus, sicut nec precarium potest fieri, vt non reuocetur.

b Item quando fit pactum] Text. est in l. si conuenerit, la prima in prin. ff. de pigno act. vbi est casus singu. secundum Bart. ibi. Quod vbi conuentum est de non vendendo pignore põt tamẽ vendi trina denunciatione præmissa. Et ratio est, qa hoc est secundũ publicam vtilitatẽ vt inueniatur qui mutuet secundùm gloss. ibi, & Bar. Nam licèt vnicuique licitum sit iuri suo renunciare. l. si quis i cõscribẽdo C. de pac. & sic creditor pacisci cendo renunciat iuri suo, tamen ex quo ad publicam vtilitatem respectus habetur põt vendi non obstante pacto post denũciationẽ A. l hoc c si diligenti, de foro competen. Et sic infertur, quòd mutuum respicit publicã vtilitatẽ, quod facit pro monte pietatis in quo est licitum vendere pignora. Et dicit Bart. quod in hoc casu renunciari nõ posset etiã si fieret specialis mẽtio.

c L. si creditor. §. vlt.] Ille tex. non facit ad ꝓpositũ, nã dicit ꝙ dꝫbitor nõ põt vẽdere rẽ pignoratam, si fecit de hoc pactũ cũ creditore & dicit nullam esset venditionem, & sic habet vera litera secũdùm Bar. ibi. Fallit tamen hoc quando creditor nullù vt pateretur interesse, quia tunc pactum non valeret vt l. nemo. ff. de pac. in casu tamen d. § vltimi creditor patiebatur interesse, ne res. s. transferet ad potentiorem, vide ibi Bar. & Paul. de Castr. in l. filiusfaml. §. diui. ff. de lega. 1.

d Respond. ꝙ non valet] Ratio est, quia feudum amore vel honore domini acquiritur non præter eu pecuniæ, vñ potest debitor quandocunque pecuniam soluendo non obstante pacto, pignus recuperare. Et hoc nisi creditor alio iure velit se tueri puta allegando pręscriptionem 30. annorum, quod potest secũdum glo. in dicto c. 1. alleg. not. in l. nec creditores. C. de pigno. act.

e Fortuitis] Alias casus fortuiti non erunt in contractibꝰ bonæ fidei vt ibi.

f Denunciare] Adde tamẽ ꝙ bene valeat pactũ de vendẽdo pignore nulla monitione ꝑmissa secundum Bar. ꝑ illũ tex. in l. Titio. §. Titius. ff. ad munici. Hoc ẽt tennit glo. in ver. testato, in l. creditor, la 2. & ibi Bal. C. de distrac. pig. Quę dicit ꝙ valet pactũ, vt possit vẽdi pignꝰ absque denunciatione. Si aũt sit pactũ vt vẽdi nõ possit trina dẽt cõmoneri denunciatione. Ad idẽ tex. in l. ii. § si autẽ cũ glo. in ver. ex denunciatione. Et ibi ẽt Bal. C. de iure do. i pe. vbi dicit ꝙ valet pactum vt pignꝰ vedat sine subhastatiõe & ẽti vnã hebdomadã, & sine certi orone dꝫbitoris, & transfert dñium legis autorita. Et vide Bar. in d. l. si quo uerit, vbi declara q̃tũ tꝑs dẽt currerẽ inter illas denũciatiões. Et ibi Pau. de Ca. oĩno. Et vide oĩno pulchrũ tex. & ibi Ang. & Imo in l. dꝫbitorib. ff. d re iu.

g L. vlt.] Melius ꝓbat l. debitoribus. ff. de re iudi.

h Spe. in ti. de pig.] Id. d. Ant. & Pa in c. cum cõtra. eo. ti. & Ro. in l. si vias. §. si. ff. de dã infe. dicit singl̃e.

i De ꝑsona ad personam] Intellige quò pignoret pro

pro tantā quātitate quam debet habere, vt in d. glo. Itē si prim⁹ debitor dedit i⁹ distra. & secun. dus poterit dare vt eadē gl. dicit.
a Priuilegio] Istud priuilegiū non valet, qa ē ꝯ iura. p no. in l. fi. C. si ꝯ i⁹ vel vti. pu. & inc. q in ecclesiarū. de cō sti. Itē quia hoc esset fauere vsurarijs.
b Respō. ꝙ sic] Et pone casū vt ī. vsura. §. 20. & sic intellige hūc. §. prout ibi dī.
c Et sic te] Ad de ꝙ si mandaui tibi vt emeres, & d̄ pecunia tua emisti & tacui, & percepisti fructus, teneris cōputare in sortē, & sic sine solutione possum habere fundū, ita Bal. in rub. C. de Thē. emp. Rō est quia in mutua sti mihi illā pecuniā & ex mutuo nihil potes ꝑcipere, alia esset vsura. Intellige ēt ꝙ periculū casus fortuiti isto rū fructuū perti neat ad mandan tem.
d Et cōcor. l. 1. & 2] Bar. in d. l. 2. no. tex. ibi in ver. debuit, qa ꝓbare qđ percepit ē difficilē, ꝓbare qđ percipere d̄buit ē facile, quia pōt dicere qđ communi esti matione potuisset tantum loca ri seu lucrari in anno.
e Inc. dudum] Not. hoc ī p gl. in ver. furtum.
f Magnas] Bar. in l. si finita §. si qs damni. ff. de dā. infec. vult ꝙ habēs pign⁹ cōuētiōale tenet̄ illud reficere, ꝓ rata ēt nō, nisi quando emissio cederet in dolū vel latā culpā, & adde si creditor hēt rōnem & illi prestat expen

10 Quid si ali⁹ cui res pignorata fuit alteri vendidit, qui sortem absentauit se quod remediū dabitur primo debitori ad consequendū rem suam? ℞. Spe. in tit. de pig § 1. dicit ꝙ ager contra primū creditorē, sed primus creditor liberabit̄ credēdo sibi actis ꝯ eū cui legitimè pignorauit & sic ali⁹ r̄ respectu tertij &c.

11 Vtrū possit pignorari vsurarijs nostri temporis q̄ habent ex priuilegio ᵃ ꝙ post annū lucrant̄ pignus? ℞. ꝙ sic, ᵇ & si perdit̄ dānū erit debitoris, qa quod fit lege permittente, nō meret̄ pœnā. l. Gracch⁹. C. de adul. & ideo cū lex permittat pignus pignori obligari, sibi imputet debitor. Quod tn̄ limito verum si modo non pignorauit nisi ꝓ quantitate sibi debita, quia pro plus non licet in aliquo casu. Item si hoc fecit pro necessitate vel vtilitate sua, quia pro alio respectu nō licet, sub vsuris accipere. Itē tertiò si hoc notificauit d̄bitori, istis nō cōcurrentibus non liceret.

12 Vtrum creditor teneat̄ fructus pignoris cōputare in sortē? ℞. ꝙ tam fructus quos percepit, quam quos ꝑcipere potuisset, & ex sua negligentia nō percepit tenet computare in sortē, & quod pl⁹ superest restituere debitori, ita tenet gl. in c. cū contra eo. ii. & sequit̄ Pa. ibidē, & Ioan. An. in c. 1. & 2. de vsuris. Hostiē. in summa §. quando efficaciter, ver. sed nunquid, tenet oppositum quò ad ꝑcipiendos. s. ꝙ nō teneat̄, n. si fuerit i dolo vel lata culpa, vt puta qa erat solita locari, vel erat q̄ q̄rebat ꝑducere, hoc idē sequit̄ d. Anto. Sed mihi magis placet opi. Cal. q tenet ꝙ si sorti est satisfactū tenet̄ ēt d̄ ꝑcipiēdis, qa ē malæfidei possessor in nō restituendo rem. Si verò sorti nondū ē satisfactū, sic non tenet̄ de ꝑcipiēdis, qđ intelligo verū nisi sit in dolo vel lata culpa, & sic tene ᶜ & limita & concor. l. 1. & 2. ᵈ C. de pig. act. & doc.

13 Sed quero quam pensionē soluet ꝓ domo pignorata creditori? ℞. Spec. ti. de pigno. §. 2. ver. ꝙ si. dicit ꝙ solū ad illā q̄ntitatē quā idē creditor præstitisset. l. i summa. § in frumento. ff. de condi. indebi. Sed Pa. in d. c. cū ꝯ, distinguit, quòd si fuit simpliciter pignorata, tunc tenetur ad eā pensionē q̄ cōmuniter inuenit̄ a quocūq; alio. Si vero fuit actū vt solū illa soluat̄ q̄ sibi placēt, si eēt verū dictū Spe. q̄tūs durū sed ego limito verū isto. 2. casu i modico, sed in aliquo notabili nō credo verū, aliter esset via aperiēdi aditū vsurarijs & iniq̄tati. Nec ob. §. in frumēto. qa loqtur qñ p̄ ratio rē limitatio fuit tradita, ita do. Pa. vbi. §. fuit facta, quia tunc non obligatur creditor nisi in quantum fuit factus locupletior, quod bene not. quia pauci aduertunt.

14 Vtrū liceat pignore vti? ℞. Pa. in c. 1. de d̄posito. ꝙ si pacto interueniēte eo vtit̄, vsurā cōmittit, si cōmoditas q̄ p̄leqtur ex vsu ē extimabilis ꝑcio. c. s. de vsur & d. c. cū ꝯ, & tenet̄ restituere. Si verò nō interuenit voluntas dñi & ꝯ eius volūta. c. vtit̄ eo furtū cōmittit. l. si pignore. in prin. ff de fur. nisi verisimiliter crederet dñm ꝑmissurū, vt no. gl. in ver. furtū, i c. dudū, ᵉ el. 2. de elect. & Insti. d̄ obli. q̄ ex delic. nascū. §. placuit. Attamen semp fructus seu extimatio vsus ē computando in sortem, nisi sit talis res cui⁹ vsus inter amicos gratis soler ꝑcedi.

15 Vtrū creditor repetet expēsas quas fecit i pignore? ℞ ꝙ si bona fide eas fecit poterit repetere, nisi sint imoderatæ l. si seruos. ff. d̄ pig. act. & ar. l. i fundo. ff. d̄ rei vēd. Ber. tñ i c. 1. de vsur. intelligit ꝙ repetet expēsas necessarias non voluntarias. Sed iudic ꝙ ēt vtiles, dūmō nō nimis magnas, ᶠ

R 2 vt

sas darque illū ad vecturam, ꝙ cōputare debet sumptus in sortem Ita no.Bart. p illū tex. in l.2. C.de partu. pig. & casus est in d. l.si seruos.

[a] Et leui] Sed nō đ casu fortuito, vt l.q̄ fortuitis, C. pign. acti.

[b] Vel bidellus] Quid qñ scholaris dimisit librū in scholis & subtractus fuit dicit Pa.in d.c.fi. ꝙ si ē bidellus specialis tenetur qa pp hoc habet collectas &c. Sec' si esset generalis, qa nisi se offerret nō teneretur &c.

[c] Tali signo] Vide tex.& no.in c. significauit, de appella. & vide supra cōmodatū.§ 15.& infra. Solutio .§.20.

[d] Iuramēto] Vbi ponit quia si oia, q̄ i hoc pricipio dicūtur.Et secundū doc. tunc dicit pollicitatio fieri si fiat absenti citra nunciū vel epistolā, sec' si fieret p̄senti & tacenti qa p̄sens & tacens vr̄ ad sui commodum cōsentire. l.q patitur,& l.si non remunerā.di. §.passus mandati. Vnde nō diceretur tūc pollicitatio, sed pactū pp cōsēsum duorum, vnius expressiuū & alterius tacitū. Ita est de mēte. Bar. in l. 1.in colū. C. de pac. Et ita declarat Imol. in cum cōtingat, de iure

vt notat gl. in l. creditor la 2.C. de pigno. act. tex. est in d.l.si seruos.

16 Quid si res pignorata perijt aut deteriorat? ℞.ꝙ tenet, de dolo, lata culpa, & leui, [a] ita no. gl. in l. si creditor.C. đ pigno.actio. tex.est Iustitu.qbus modis re contra obli.§.fi.ff.đ pig. ac.l.si cum venderet, in fi.

17 Vtrū remittens pign', vel bidellus [b] restituēs librū sibi assignatū socio cōsueto, vel famulo illi' cui' ē, teneat si talis cui dedit infideliter egit? ℞.Pa.in c. fi.de fur. ꝙ non, arg.in l.cū q,& in l.argentū.ff.cōmo. facit. c significante, e.tit.& sequitur Bar.in l.si qs vxori.§.apud labeonē.ff.đ fur. Itē dicit si eū assignauit alicui deferēti aliquod signū illius cuius erat,& facit d. c.significante, cū ibi notatis nō est tñ credēdū de facili tali signo, [c] si res est p̄ciosa. ar. c. 1. & 2.de fide instrum.

18 Quātum durat pign'? ℞.donec facta fuerit tota solutio debiti vsque ad minimum quadrantem.l.quādiu.C.de distra.pig.

19 Vtrū possit creditor p̄scribere pignus? ℞.ꝙ non, nullo tempore . l. pignori rem acceptam.ff. de vsucapio, in prin.

PIGRITIA Et quædā traditas ad exequendū bonū. Torpor verò ē remissio in executione boni, q̄ quādo sit mortale peccatum patet. s̄.Accidia. §. 1.

PIRRATA Dicitur q-libet qui ī mari aut in fluminib. dep̄datur, vt no. in Aut.nauigia.C.de fur.Et tales si depredantur in mari sunt excommunicati excōmunicatione Papali per processum curiæ cū omnibus receptatoribus eorum & dantibus eis auxilium, consilium, vel fauorē. ita ēt notat Io.An.& d.Ant.in c.excommunicationi, de raptoribus, quod ter in anno ab ore summi Pontificis excōmunicantur.

PLACERE velle hominibus vtrum sit peccatum. ℞.ſm Tho. 2.2.q. 115. ar. 1.vbi loquitur de adulatione, ꝙ aut qs quærit placere ,ppter charitatē nutriendā vel vt in eis spiritualiter proficiat, vel vt prouocentur ad bonū, & in his quæ sunt bona, vt cantare in ecclesia hora, vel laudes diuinas & hmōi, & sic laudabile est. Aut quærit placere pp inanē gloriā, vel ,ppter lucrū, vel in malis, & sic tale peccatum est quale est illud pp qđ placere cupit, de qbus psalmus. Deus dissipabit ossa eorum qui hominibus placent, & ad Galatas.1.Si hominibus placerem Christi seruus nō essem. Intellige qñ est mortale illud propter qđ vel in quo cupit placere, puta si propter vanamgloriam, sic est mortale peccatum talis complacentia qñ talis vanagloria est mortalis, vel si quæritur talis complacentia per opera peccati mortalis sic erit mortale peccatū, aliàs veniale.

POLLICITATIO Est soli' ,pmittētis sp̄ōsio, vt qñ ,pmissio fit đ aliquo alicui, & illi' ɔsensus cui fit ,pmissio nō extat acceptās vel, qa erat absens, vñ pollicitatio differt a pacto, quia pollicitatio est vnius tm̄. Pactum vero duorum ad minus. Pollicitatio verò tūc trāsit in pactū, quādo p nunciū vel lr̄as mittit & acceptat, qa ibi ē duorū cōsensus.l.pactū.ff. de pollici. Vñ polliceri dicimur qñ nullo p̄cedēte rogamine aliqua promittimus.Promittere vero propriè est p̄cedente rogatione. Vnde & pollicitatio differt a nudo pacto, no. glo. in Cle.Romani đ iur.iu. & Pa.in c.cū iurō. [d] de homi.in ver.polliceor.

1 Vtrum ex pollicitatione quis obligetur? ℞. ꝙ nō, nisi qñ pollicet ciuitati vniuersitati, clero, eccl̄iæ, vel pauperib.alicui' loci & cū cā puta ad honorē Dei vel similē. Si vero fit alijs a p̄dictis siue cā siue nō, vel p̄dictis sine cā, nō obligat, nisi ceperit aliqd p̄textu ,pmissionis.ff. de pollicita.l.1.§. 1.facit gl.pe.in c.scimus.12.q.1.q̄ dicit ꝙ ex pollicitatiōe facta deo pōt qs ɔueniri,

facit,

facit.c.ex parte. a de cēsib.

POLLVTIO Nocturna aliqñ contingit ex præcedente cogitatione carnalium, quãdoq; ex superflui tate cibi & potius, qñque ex dęmonũ illusione,& fm quod causa est peccatum, ita extimanda est.

1 Vtrũ necessario impediat celebrationem, vel eu charistiæ sumptionem, dic vt supra Eucharistia. 3. §. 28.&.29.

2 Vtrũ nocturna pollutio quæ incipit in somno, & p ficiatur in vigilia sit peccatum? ℞. secundum Sanctũ Tho.in 4.di.9.ꝙ nõ, qa nõ reputat̃ euigilasse, quousq; recuperauerit verbum aut vsum. Posset tñ contingere in ipsa vigilatione plenaria peccatum, scilicet si pollutio placeat propter delectationem, quæ quidem com placentia si sit ex surreptione, est peccatum veniale, si vero sit cum consensu deliberatiuo, & præcipuè cum appetitu futuri, sic erit peccatũ mortale. Si aũt placeat vt est exoneratio naturæ, nõ creditur peccatum. Et eodẽ modo dico per prædicta ꝙ appetere polutionẽ in som nis sine omni delectatione pp alleuiationẽ naturæ nõ est peccatum, sed dare operam vtendo calidis vel alio modo esset mortale peccatum, si propter hoc facit. Secus si faceret propter gulositatem dubitando nihilominus de ea, quia sic esset veniale peccatum.

3 Vtrũ omnis pollutio in vigilia sit peccatum mortale? ℞. ꝙ non, aliquando.n.ẽ sine peccato sicut in patiẽtibus fluxum seminis, aliquando cum peccato venia li, quando præter voluntatem & propositum prouenit, ex aliquo tamen peccato veniali puta cogitatione non morosa, aut aditione. peccatũ verò mortale semper est quando voluntariè procuratur ex quacunque causa, aut quando prouenit ex cogitatione, locutione, vel tactu moroso, de quo habes supra Cogitatio. §. 2.

PORTIO Canonica, vi de §. Canonica portio.

POSSESSOR Bonę fidei & malæ quis dicatur habes Restitutio primò, in litera Possessor.

POSTVLATIO Est quædam gratię petitio superiori facta de ꝓmouẽdo aliquem ad pręlationẽ, ad quam de iure communi propter defectum aliquem vel aliud impedimẽtum eligi non potest seu promoueri. Aliter si postuletur ille qui potest eligi, nihil fit, b & econtrariò secundùm Panormita. in rubri. de postu. præla. & intel lige de defectu vel impedimento qui non est peccatũ in eo, puta, quia non habet ætatem, vel est illegitimus, vel alteri episcopatui seu prælationi obligatus, & huiusmodi. Fallit in mutilato, de corpore vicia. c. exposuisti, & in bigamo & irregulari, quia tales inhabiles non possunt postulari, similiter criminosus non potest postulari vt in c. 1. & 2. de postula. prælato.

1 A quo debet postulari? Respond. ab eo qui potest dispensare in tali defectu, vel impedimento.

2 Quis potest postulare? Respon. Hostiẽ. in sum. eo. tit. §. & quis, & se remittit in sum. de elec. §. & quis, quod qui potest eligere. c. bonę, el 2. & p totũ. e. ti. & de ele. innotuit, & dñt sit ꝯcludere, vt Papa digne-

a Iur. Alex. in l. 1. ff. de pac. Et est conclusio cõis ꝗ refert & firmat. d. Ias. in rub. de verb. obl. Tu tñ dic ꝙ non requiritur, ꝙ pollicitatio de necessitate fiat absenti, qa pt fieri et ꝓsẽti, pnta. Si pars psẽs dicat, ꝙ nõ acceptat neq; re cusat. Et sic soli9 erit offerentis ꝓ missio. Itẽ qñ fieret pñti ꝓmissio ti. oneroso, quo casu pñs & tacẽs nõ ꝓsumit cõsentire, iuxta no. in l. quæ dotis. ff. so lu. ma. & in regu la, qui tacet, de reg. iu. in 6. Item qñ promissio cõ tinet aliquid qđ non est vtile pacti. Text. habes & exẽplum in l. pe. in ver. conditionum pollicitatio nẽ. C. de instit. & substitu. Vbi Imperator r̃fert verba Iurisconsulti in l. cũ pater. §. fi. de leg. 2. licẽt ibi Iuriscõsultus appellet ꝓmissionẽ a Facit. c. ex par te] Ibi d. Ant. in vlt. col. tenet ꝙ ecit actio ex simplici pollicitatio ne. Et idem tenet Pa. in c. 3. đ pac. Contrariũ tñ tenet idẽ Pan. in c. cũ inter vniuersitas, circa fi. đ el. Et idẽ d. Ias. in l. iurisgentium, in §. sed cũ nulla ff. de pac. & in rub. de verb. ob. Mouentur quia spe ciale ẽ in pollicitatiõe facta Deo & reipublicæ, vt agi possit. Itẽ in pijs causis secun dũ Bar. & Bal. in l. illud. C. de sac. san. eccl. & Inn. in c. 2. de consue. ergo in contrarium est ius cõe. Itẽ quia d. c. primũ de pac. ẽ cor rectoriũ iuris ciuilis, ergo nõ de bet extendi &c. Itẽ quia in polli tatione nõ adest obligatio, vt igr &c. Nec obstat fũ damentũ d. Ant. qnia intelligit ã uoto habente dispẽsationẽ ad actum deductum, vt ipse ait in c. 2. de voto.

b Nihil fit] Quia postulat o inniti tur g̃ræ in c. pe. de postu pla. Ele ctio verò iuri, vñ & q postulat nõ cõsentit in postu latum, ut in spon sum, nec innititur aliquod uinculum matrimo niale, sed dirigit votum suũ in superiorem, vt superior de gr̃a da beat admittere postulatũ, vt no. gl. in ver. eligo, in c. vnico, de po stu. præla. lib. 6. Et Pa. in d. rubr. Et de ista diffinitione uide Host. in sum. eod. § 1.

tur prębere assensum quod talis translatio fiat.

3 Quot voces requiruntur? ℞. ꝙ ad minus duę partes omnium, ſm Ho. a in sum. eo. ti. §. qualẽ fiat, de elec. c. scriptũ. §. fi. aliter nõ facit iniuriã superior si nõ admittit d. c. bonę aliãs fic. ff. de aqua quotti. & ęsti. l. 1. §. pe. Pa. tñ in d. c. bonę el 1. tenet cum Gof. ꝙ sufficit maior pars vocũ. super gl. in ver. in tanta, & ibi examinat hanc quęstionem.

4 Quis effectus postulationis? ℞. Pa. in c. 1. de postu. pręla. ante fi. ver. 2. quærit, ꝙ postulatus, admissa postulatione cõsequit ius, ac si fuisset electus, & cõfirmatus. Vñ nõ indiget alia confirmatione, vt in c. 2. de postu. Intellige qñ postulatur ab eo qui põt sup omni impedimento postulati dispensare, & hęc dicitur solennis postulatio, sed postulatio, nõ solennis b hęc non operatur. Vnde licet canonici postulent ab abbate monachum in epm, & abbas cõcedat, nihilominus oportet denuo eligat, & confirmetur, & in ista nõ oportet seruare formã. c. quia propter, de elec. sed seruabitur quando eligetur, sed bene in prima solẽni, vt no. Pa. ĩ d. c qa pp. in 3. col. versi. q̃ro 2. & de hac pertrãseo, qa hodie parum vel nihil valet, & pessimè propter ambitionem.

5 Est & postulatio idem quod aduocatio, de qua supra Aduocatus.

POSTHVMVS quinque modis dr̃. Primò natus post mortẽ patris. Secundò post testamentũ ante mortẽ, vt ff. d̃ iniusto ruptoque testa. l. 3. §. 1. Tertiò arrogatus filius. Quartò post mortẽ aui q incipit nepos ĩ sui pr̃is potestate eẽ, vt posthum⁹. Quintò nepos alio moriente filio patre, hæc not. gl C. de posthu. in rubri. c

PRAEBENDA d propriè cõsistit in fructuũ pceptione. Canonica verò in iure alicuius q in canonicũ ẽ receptus, ad qd ius postea ptinent prębẽda, & stallus in choro, & locus in capitulo, & similiter dare vocẽ, de hoc habes de cõsti. cũ M. de insti. c. 1. & p Inn. in c. relatum & c. dilectus, de præbẽn. & in c. olim, de verb. signi.

1 Qui pñt hr̃e pbendas. Vide s. Beneficiũ. §. 14. & de magistris. Vid Magister.

2 Vtrũ valeat pmissio de pbẽda vacatura? ℞. Inn. ꝙ non de pręb. c. relatũ, dicit tamen gl. ibidem, ꝙ potest committi canonico iam recepto.

3 Vtrum præbenda sit quid spirituale. ℞. ꝙ partim sic, & partim non.

PRAECARIVM dicitur quòd precibus petenti vteñ. conceditur tãdiu q̃ diu is q concessit patit, vt in c. vult. eo. l. 1. ff. eod. & est cõtractus gratuitus similis alijs gratuitis. Sed in multis differt a donatione quæ non reuocaẽ regulariter, differt a cõmodato, quia in cõmodato debet esse vsus cert⁹ & tẽpus saltẽ tacitè determinatũ, vnde si vnũ istorum deficit, erit pręcarium non commodatum. Si enim con-

cessi

a Secundum Host.] Et dicit etiam quòd posset superior admittere postulationem factam a maiori, & sanctiori parte.

b Non solennis] Et est quando is a quo postulatur non habet autoritatem dispensandi super impedimento, vt in abbate quando ab eo postulaẽ monachus ĩ episcopum. Idẽ in patre fa. quo postulatur filius.

c In rubr.] Adde sextum speciem posthumi qñ post testamẽtũ cõditũ a patre filius legitimetur ab eo. Adde septimã speciẽ qñ testator post conditum testamẽtũ ingreditur monasteriũ qa habet loco posthumi & rũpit testamẽtũ ꝓbat tex. in Authẽ. si qua mulier. C. de sa. sã. eccles. vbi not. Cy. & Bald. Et istud appellat posthumũ Bal. ĩ l. filius a patre. §. 1. & ibi Imo. ff. de hære. insti. Et Imo. in l. 1. ff. de testa. Et Canonistæ in c. in pñtia, de proba. Sñ verũ est ꝙ ꝓpriè dicit posthumus ille, q nat⁹ est post mortem patris vel ascendẽtis, de cuius successione agitur quasi posthumatione natus, gl. in l. Gallus in princ. in versicu posthumos, & in l si qs posthumos. ĩ ver. sed si ea, in §. fin. de lib. & posthu. & gl. in §. posthumorũ, in ver. agnoscẽdę. Insti. de exe. libe. ꝓ quib⁹ allego text. in l. 3. in prin. in versic. posthumos, ff. de iniu. test. vbi glo. & Bart. Et tex. in l. nomen filiarum in prin ff. de ver. sign. Ideo si statutum faceret mentionem de posthumo intelligeretur de propriè dicto secundum Barto. in dicta l. Gallus. in principio secus si testator simpliciter faceret mentionem de posthumo, qa itelligeretur de oĩbus speciebus dummodo materia cõgrueret. lege si quis ita in § si quem, vbi Bal. ff. de testa. tu l. final. C. de posthu. hære. insti. In odiosis autem intelligitur de posthumo propriè dicto, vt in exhęredatione, imo & de alijs. tex. mirabilis in l. tertia. §. nominatim. ff. d̃ intu. te. nisi dicas ꝙ ibi cẽsetur materia odiosa. Quia principaliter attẽdit testamenti validitas, hic ẽ quod in exhęredatiõe, vt testamentum sustineatur sub simplicibus cõtinetur casus est ĩ l. si ita ff. de inoffic. iniu. testa. An autẽ posthumus rũpat testamẽtum, vide in l. si mater. C. de inoffi. test. & ĩ. Testamẽtũ. §. octauo, & §. trigesimo secundo.

d Prębẽda] Est

lus pcipiēdi proventus in ecclesia cōpetēs tanq̃ vni ď collegio & nascit ex canonica sicut filia, qa ex quo hēt canonia dēt hre pbēdā. c. relatum, de præben.
a Si finita] Et ibi Bal. & vide bonā glo. in l. malè agit, in ver. possi dētib. Et ibi Bal. C. de præscri. 30. anno.
b A ɔsuetudine] Vt ē iste ſm Bal. in d. § fi. de vect. & not. in c. 1. de præca.

cessi tibi librum vt illū trāscriberes erit commodatū, quia ad certum vsum & tēpus tacitè determinatur. s. quantum commodè transcribi potest. l. interdum, in prin. & l. continuus. §. cum ita ff. de verbo. oblig. & non potest reuocari ante vsum completū, vt in c. 1. de commoda. Precarium autē potest reuocari ad placitum, etiam si interuenisset pactū de non reuocando, vt in c. fin. eo. nisi fuisset appositū p viā ɔditionis, qa sic vitiat ɔctū, facit. c. fi. de condi. ap. & ꝙ no. Bar. in Aut. ingressi. C. de sac. san. ec. Rō ſm Bar. in l. incōmodato. §. sicut. ff. cōmo. qa nō est cōcessū ad certū vsū hoc limito verū, nisi vellet reuocare sine cā, & cū magno dāno alterius, qa obstaret sibi exceptio doli. cū nō possit negari qn p̄cariū sit beneficiū, ergo beniuola actio, & iō nō dēt qs aduersari in beneficio concesso, sicut diximus in eo qui inuitauit viatorē q ipsū detinuit sed post modū eū pœnituit, vt no. Io. An. in ꝓœmio decretaliū. Item differt quia in precario venit solū dolus & lata culpa, sed non incōmodato venit leuissima, vt in l. quæsitū. §. illud. 2. ff. de preca. & l. ɔctus. ff. de reg. iur. & ibi redditur ratio diuersitatis. Hęc elicio a Cy. in l. 2. C. commu. & Bar. in d. l. in cōmodato, & Io. And. in c. vnico, de com. & Pa. in c. fi. de prec. & idem in d. c. vnico, dicit ꝙ etiā precarium potest concedi ad certum vsum & distinguetur a commodato per nomē precarium, puta cum dicit, concedo librū ad transcribendum precario nomine.

1 Quot modis soluit precariū? Rx. ꝙ primo voluntate eius qui concessit. l. 1. ff. eo. secūdò morte eius cui concessum fuerat. c. fi. eo. quia est concessio personalis qua extinguitur cū persona, vt in regula, priuilegium de re. iu. lib. 6. tertio alienatione rei precario concessę, si is cui est alienata a primo domino velit reuocare, d. c. fi. quartò finito tempore ad quod res fuerat concessa. l. cum præcario. ff. eodem.

2 Sed nunquid reuocat morte concedētis? Rx. Pa. ī c. precario, eo. ꝙ non, & ibi tex. ex quo infert vnū notabile quòd vbi actus validitatis pendet ex voluntate alterius no reuocat per illius mortē, ideo qa p̄sumitur quis in ea volūtate perseuerare in qua quis decedit. c. maiores, de baptis. & iō licet prior claustralis possit reuocari ad libitum abbatis, vt in c. cū ad monasteriū, de sta. mo. non reuocatur tamen per mortem ipsius abbatis, intellige si ab abbate cū capitulo fuit præpositus. vt s. eps. §. 9. ꝓ hoc facit. c. 1. ne sede vac. Secus si esset concessū vsque ad beneplacitum suum, quia p mortem reuocatur c. si gratiosę, de resc. li. 6. vi d Bar. in l. centesimis. ff de verb. obli. § fi.

3 In quibus reb⁹ cōsistit p̄cariū? Rx. ꝙ i rebus mobilibus & immobilib. & in corporali. nā seruitus p̄cario potest concedi. ff eo. l. 2. §. vlt. & l. 3. & 4. 1. Rx. in re propria ɔstitui non pōt. d. l. 4. §. itē si rem, ꝙ verū est q̃tū ad dñiū & ꝓprietatē. Sed bñ q̃tū ad vsū possessionis seu detētiōis. l. certè. §. pe. ff. eo.

PRAECARIA Feminini generis pen. producta & precarię in plurali numero, licet inueniantur ſm Pa in c. 1. eo. tñ nō differūt inter se. Sed bene differunt a precario, quia præcaria dr̄ ɔtract⁹ ad p̄ces alicui⁹ vel aliquorū initus vsq; ad certū tēpus ſm ꝙ partes cōuenerūt, nec añ illud tēpus pōt reuocari, vel dr̄ p̄caria ad p̄ces aliquorū facta donatio vsq; ad mōrtē accipiētis 10. q. 2. p̄cariæ, & in gl. d. c. 1. & dicit Bar. glo. in aut. ingressi. C. de sac. san. eccle. & Bar. in l. si finita. a §. si de vectigalib⁹. ff. de dam. infec. ꝙ in omnib. & p oia p̄caria est eiusdē naturæ cū ɔctu empnyteotico, & idē voluit in l. 1. C. de iure emphy. ē gl. 10. q. 2. p̄cariæ, ergo sequit naturā emphyteosis. ꝓ hoc bonus tex. in Aut. de non alienā. §. lex itaq;, vbi patet ꝙ contractus nouus inuentus a consuetudine b ex quo resultat idē effectus qui resultat ex aliquo cōtractu inuento a lege, censeatur eiusdē naturę, & hoc intelligo verum, vbi non fit gratis, sed aliquid soluitur differt nihilominus qa reuocatur de quinquennio in quinquennium non emphy. Vnde not. ꝙ præcaria fit aliq̃do etiā non gratis, sicut quando super solo ecclesiæ fit aliquod, ędificium & soluit annuatim aliquid fit etiam quando aliquis dat alieni ecclesię possessionem vnā, & re-

a Vxorẽ eius] Vide tu Nico. de Ly. & Burg. sup. Exo. 1. Et ibi q̃d sentiant hæbrei.
b Pharaõis] De hoc habet Exod. 3. per Nic. de Ly.
c Obseruãtiarũ] Vt cũ addiscũt incãtationes in die natalis vel in suspẽsione breuiũ, & huiusmodi.
d Apꝓciationes] Peruersè appreciare creaturã nihil aliud ẽ q̃ ipsum plus debito existimare, vt faciunt auari. lasciui. & ãbitiosi.

nata. vt Exod. 21. & 22 & sunt determinationes iustitiæ inter homines seruãdę. Et hodie figuralia tam sacramentalia quàm ceremonialia non tantum non sunt seruanda, sed etiã sunt peccatum mortale post Christum ipsa seruãtibus. vt talia. Pręcepta vero iudicialia sunt mortua, quia non obligant, nisi ille qui habet potestatẽ statueret obseruãda, q̃a tunc non obligarent vt iudicialia legis antiquæ, sed vt ius canonicum vel ciuile, aut municipale, in quo præcipiunt ẽm Sco. in 4. dist. 15. q. 3. ar. 1. & Pa. in c. 1. de homici. facit tex. in l. 1. C. de ve. iu. enu. vbi dr̃ omnia meritò faciamus nostra, quia ex nobis omnis impartitur autoritas & c. si apostoli cę. de præben. lib. 6. Moralia aũt præcepta comprehenduntur in 10. præceptis decalogi quę ponuntur Exo. 20.

2 Quomodo ordinantur pręcepta decalogi moralia? ℞. ẽm communiorem modũ qui habetur ab Aug. super Exo. Scilicet vt primum sit præceptum. Non habebis Deos alienos coram me, & non facies sculptile, nec omnem similitudinem. Secũdum. Non assumes nomen Dei tui in vanum. Tertiũ. Memẽto vt diem sabbati sanctifices, & hęc ad primam tabulam dicuntur ꝑtinere. Primum præceptum secundę tabulę est. Honora patrem tuum & matrẽ tuam. Secundum. Non occides. Tertium. Non mœchaberis. Quartum. Non furtum facies. Quintũ. Non loqueris cõtra proximũ tuum falsum testimoniũ. Sextum. Non cõcupisces domũ proximi tui, non seruum, nõ ancillã, non bouẽ, non asinũ, nec oĩa quę illius sunt. Septimum. Non desiderabis vxorem eius. a Magr̃ tamẽ in 3. dist. 37. ponit. 7. prouer. 6.

3 Circa primum ꝓceptũ notañ. q̃ tria ꝓhibentur nobis. Primo omnes ꝓphanæ pactiones demonũ, siue fiant per incantationes verborum, siue per inscriptiones characterum, vel imaginum, siue per immolationes sacrificiorum. Et hoc vel ad ludificationem sensuum, vt faciũt hystriones, Vel ad transmutationem naturam vt fecerunt magi Pharaonis. b Vel ad inuestigationẽ futurorum contingentium seu occultorum, sicut faciunt diuini omnia prohibentur sub pœna mortalis peccati, quia in his attribuitur creaturę quod debetur creatori, & ideo peccatur mortaliter contra istud, non habebis Deos alienos coram me. Exod. 20. Secundò prohibentur omnes falsæ & superstitiosę inuentiones errorum, vel obseruantiarum c contra fidem & bonos mores, cum dicit. Non facies tibi sculptile, huiusmodi autem errores & superstitiones procedunt. Aut ex improbo ausu inuestigationis prohibitę. Aut peruerso intellectu sacrę scripturæ. Aut ex inordinato affectu carnalitatis humanæ, de quibus Iere. secundo. Stultus factus est omnis homo a scientia sua, confusus est artifex sculptili suo. Et infra vana sunt opera eorum & risu digna, & in tempore visitationis suæ peribunt. Vnde semper est mortale peccatum, nisi in casu, vt habes sup. a Hæreticus in princip. & in casu vt habes infra Superstitio. §. primo. Tertiò prohibentur omnes peruersæ appreciationes d creaturarum cum dicitur nec omnes similitudinem &c. Omnis autem peruersa appreciatio creaturarum ꝓcedit, aut ex sublimitate, aut ex cupiditate, aut ex delectatione. Primo modo est idolatria superborum. Secundo modo auarorum. Tertio mõ luxuriosum. Vnde Iero. quod quis plus veneratur & amat, hoc illi Deus, & ideo superbus colit similitudinem cęlestium, quia diligit super omnes pręferri. Cupidus verò colit similitudinẽ terrestriũ, quia super oĩa cupit ditari. Lasciuius aũt similitudinẽ aquatiliũ, quia super oĩa cupit delectari & flectitur in delicijs sicut aqua. ad Philip. 3. Quorum Deus venter est. Qũo autem superbia, auaritia, & luxuria sunt peccata mortalia, habes in titu. suis.

4 Circa ẽm præceptũ not. q̃ nomẽ Dei tripliciter assumitur. Primò ad efficiendũ, vt in sacramentis, sicut in baptismo cũ dr̃ Ego te baptizo. &c. Secundò ad promittendum, vt cum quis iurat, vouet, vel promittit aliquid Deo vel Sanctis. Tertiò ad exprimendum, vt cum quis loquitur cum iuramento. Similiter multipliciter assumitur

in

in vanum. Primò p sacraměti frustrationē, sicut cū qs non credit, vt hæretic⁹, vel gratiā sacraměti deserit & hmōi. qđ semp mortale pctm̄ est. Secundò p voti fractionem, & hoc fit tripliciter. Primò p traditionē implendi. Secūdò p ɔ̄riā voluntatē seu fractionē voti. Tertiò p apostasiā, & quo sit mortale habes. j. Votū 4. & Apostasia. in prin. eū duobus. S. se. Tertiò assumitur nomen Dei in vanum per hominis blasphemi locutionem. vide s. Blasphemia. Quartò assumit̄ vanū in prędicatione quæ fit vana intentione. de quo vide s. honor. S. 7. & 1. Vanagloria S. 1. Quintò ī ɔ̄rōne q̄ est sine vlla cordis affectione. de quo dic vt. s. oratio. S. 10. Sextò conuersatione seu operatione, in qua forma sanctitatis assumitur tm̄ in exteriori opere nō ꝓ Deo, sed solùm pro humano fauore đ quo vide Simulatio. & Vanagloria. S. 1. p iuramenti peruersionem. & hoc dupliciter. Aut iurādo peruersè. Aut non seruando. de quo vide iuramentum per totum, & periuriū p totum. Octauò. per vsurpationē adiurādo q̄ non debet, de quo vide Adiuratio. S. 4.

5 Circa. 4 præceptum no. f̄m Orig. Sabbatū dicit̄ separatim ab vsu cōi ad cultū Dei. præceptum de sanctificādo sabbato ē vt cor a curis supfluis separetur, & diuino cultui manciperetur, & hoc est vacare Deo. Hoc aūt fit tripliciter. Primo gñaliter, scilicet dum nos a vitijs separamus.[a] & intentionem nostram ad sabbatum. i. requiem æternitatis habemus. Secundò specialiter, dum. s. tpibus statutis, & ad hoc deputatis nos etiam a licitis separantes operibus dum orando, & meditando vacamus, & hoc est sanctificatio sabbati. Tertiò, specialissimè, sicut est in viris perfectis cōtemplatiuis qui ab omnibus mundanis se separant; vt Deo familiariter intēdat. Prima sanctificatione est necessaria. Secunda debita. Tertia perfecta. Aduertendū est etiam ꝙ vocatio ad Deū est duplex. Alia in habitu, & hęc non recipit taxationē tēporis, quantum ad eos q̄ sunt in charitate, quæ offert Deo in habitu totum tēpus vitę suæ quantum ad seruientes Deo ex timore pœna habet taxationē tpis. Alia ē vocatio in actu quę etiam recepit taxationem tpis, quia non semper homo mortalis potest Deo vacare actualiter, & ex hoc patet quid vult prima clausula huius pręcepti. Memento vt diē sabbati sanctifices. Additur 2. clausula in qua præcipitur opari determinato tpe contra ociositatē cum subditur sex diebus opaberis, & facies omnia opa tua, pro quo sciendum ꝙ triplex est labor. Primus est debitus. Et iste est duplex. s. vnus excludēs ocium animæ inimicū, & ad hūc tenetur oēs, quia quilibet tenetur se exercere in aliquo vtili, ratione cui⁹ excludat a se tētationis ingressum, f̄m illud Ecc. 34. Mitte illum in operationem nè vacat &c. Alius introducēs fructum, & iste est triplex, vnus prelatorū de cura subditorū, de quo primę Thim. v. Alius actiuorum circa spūalia, vt est labor prędicatorū & presbyterorū ministrātiū spūalia se u sacra. Alius est cōtēplatiuorū in quibus, & si quiescat corpus a strepitu mūdi, tñ mēs inuigilat solicitādo Deo placere, & in gratiā impetrare. Vñ prædictis laboribus laborantes pñt viuere de eleemosina, quia pro illis a quibus accipiunt vtiliter laborant. Secundo labor est concessus. s. hominū mundi circa occupationes tēporaliū, vt habeāt vñ viuant f̄m statū eorū & alijs subueniāt de quo ad Ephesi. 4. Laboret autē operando manibus &c. ad hunc tenent̄ fortes corpore, nè cogantur viuere ociosè de bonis quę debentur alijs.[b] Tertio est labor ꝓhibitus. s. curiositatis, & cupiditatis q̄ extinguit spiritualē quietē Deo. Sequit̄ in clausula in hoc præcepto in qua interdicit opationem in sabbato, cū dicitur septima aūt die sabbatum domini Dei tui est. Nō facies in eo omne opus, tu & filij tui, & serui tui, & ancillę tuę & aduena q̄ est intra portas tua. Vñ ad literā pręcipit̄ vt hō vacet a corporalibus operibus, quę vacationē ad Deum impediunt in solēnitatibus, vt est negotiatio & huiusmodi opa seruilia. Scias igitur ꝙ opus seruile dicit̄ a seruitute. Vñ vt melius intelligas, aduerte ꝙ est triplex seruitus. Prima est seruitus Dei, & hęc non ꝓhibet̄ vnde no. glo. Numeri. 28. dicit ꝙ fabri & hmōi artifices sociant̄. Aliàs spaciant̄, vel melius

a Separamus] Il[illegible] ē summa [illegible]⁹ p epti & intētio pricipalis. s. vt q̄ vitijs pctis que doleamus & facit qđ hr̄. supra. Feriæ §. 41.
b Debent alijs] Facit l. vnica. C. đ valimēdi. li. 11.

meli⁹ desistūt in die sabbati, lector aūt diuinę scripturę non desistit ab ope suo, nec tñ cōtaminat sabbatū. Secūda seruitus ē peccati⁹. Ioā.8. Qui facit pctm̄ seruus &c. & hæc ꝓhibetur itelligēdo de mortali, nō de ueniali, vnde peccans mortaliter facit ꝯ istud p̄ceptū non tñ sortit spēm & hoc, nisi moueretur ad pctm̄ vt p̄uaricaret istud præceptū quia ut dicit philosophus. 5. Ethicorum. c. 4. Si qs luxuriet vt lucret auarus est si autē, vt delectet luxuriosus est tñ circūstātia q̄ speciali ꝓhibitione ꝓhibet. Et ideo duplex est peccatū ratione reatus, scd̄m Ale. de Al.ª & Nic de ly. super Exo. 20. Tertia seruitus est qua homo seruit homini, vñ opera corporalia intantū dñr seruilia inquātū ꝓpriè pertinēt ad seruiētes. Inquantū autem sunt communia seruis & liberis nō dicuntur seruilia, & ideo opus corporale pertinens ad salutem propriam siue proximi si fit ad euitañ. dānum imminens exterioris rei non est contra obseruātiam sabbati. vt patet Ioan. 7. & Mat. 12. & i c. licet, & c. conq̄stus, de ferijs 23. q. 8. si nulla de cōse. dis. 1. sicut nō alij, qa hæc p̄cipiuntur omnib⁹ ꝓuer. 24. Erue eos q ducuntur ad mortē. Deuter. 22. non videbis bouē, aut ouem fratris tui errantē &c. Et ideo non ꝑtinet solū seruis sed ēt liberis. Et de hoc vide vel dic vt s̄. feriæ. S. 9. & seq.

6 Sed quare magis pręcipitur obseruatio sabbati quam aliarum solennitatum. Resp. qa cū omnes solennitates ueteris legis sint institutæ in cōmemorationē alicu⁹ bñficij diuini, vel p̄teriti cōmemorati, vel futuri p̄figurati. Ideo magis sabbatū p̄cipitur, qa bñficiū creationis in hoc cōmemorat, qđ est pręcipuū inter p̄cepta, cū dicit Exo. 20. Sex diebus fecit cęlum &c. Similiter beneficium præfigurale pręcipuū & finale. s. quies mentis in Deo, vel in pręsenti per gratiam, vel in futuro per gloriā quę beneficia omnia complectuntur. Non sic autem alię quę solùm pp particularia beneficia commemoratur, vt Pascha pp liberationem de Egypto & figuram Christi.

7 Vtrū conuenienter sit mutatū [b] in dominicam? Rx. ꝙ sic, quia sabbatū figurabat quietem dñi in sepulchro die. 7. & requiē sanctorum futurā in cęlo per Xp̄i meritū in 7. ętate, & ideo adueniente veritate debuit cessare figura. Item debuit cessare ꝓpter exclusionem erroris, nè forsitan quis crederet qđ oblo ad cerimonias veteris legis maneret, sicut patet de conse. di. 1. peruenit, vnde conuenienter debuit in alium diem mutari, nec alius fuit qui magis conueniret quā primus, tñ propter beneficiū creationis cęli & terrę, & resurrectionis Xp̄i tangit etiā Nico. de Ly. super Exo. 20. & multis alijs quibus dr̄ dis. 75. ꝙ die dñico. de consue. di. 3. sabbato. & c. ieiunia.

8 Circa 4. scień. est ꝙ ꝓpriè & per se honorari pręcipitur in hoc pręcepto homo qui est principium in esse naturę autē pater & mater carnalis & homo qui est principium in esse gratię propter ministeriū, sicut est pręlatus spiritualis, & cōsistit iste honor in reuerētia & sustentatione vt dicit gl. ad Eph. 6. Reuerentia verò consistit in tribus, scilicet in affectu, scilicet timēdo patris offensam ex amore Leuiti. 19. vnusquisque patrem & matrem timeat. In effectu. s. obediēdo ad Ephe. 6. filij obedire parentibus. In signo. s. assurgēdo, & hmōi. Sustentatio verò consistit in solatio verborū, in seruitio operū, & in exhibitione necessariorum. In isto ēt pręcepto, s̄m Theologos intelligit mādari quicquid pertinet ad reddeñ. debitum quicunque personę, sicut secundarium includitur in principali, & de hoc pręcepto vide supra filius. S. 30.

9 Circa. 5. pręceptum aduerte, quod hoc pręcepto explicitè prohibet homicidium,

lm

a Secundū Alexan. de Ale.] in 3. par. sū. q. 319. circa tertium p̄ceptum dicit qđ sūt duo peccata rōne reatus, sicut si vno ictu quis stuprans virginē iterficeret illa nā dupli ci pęna puniret.

b Conuenienter sit mutatū] Ale. de Ales. in 3. part. sum. q. 32. membro. 2. & S. Bo. in 3. di. 37. in 3. dubio circa literam dicunt ꝙ hoc præceptum de sanctificatione sabbati parti.n est morale, & partim erat figurale & cerimoniale. morale est quo ad vocationē erga deū quo vero a cessatione opis & quo ad t̄pis determinationē erat figurale & cerimoniale. ꝓ hoc adducitur illud Exo. 31. vbi dr̄ videte vt sabbatum custodiatis qa signū est iter me & vos, & Eze. 20. dr̄ dedi eis sabbata vt essent signū inter me & eos, ergo sabbatum erat figurale qa aliud signabat. Idem Ni. de ly. in ꝓlogo ad hebreos inquantū ergo erat figurale & cerimoniale debuit mutari, quia figuralia vel ceremonialia post xp̄m nō sunt seruāda vt patet s̄. §. 1.

implicitè verò omnis motus irę ficut mõ ſtrat.d.Matt.5. i hoc ergo pcepto ꝓhibeẽ oĩs læſio,quæ fit in pſona ꝓximi,& iõ pec cat mortal'r quiſquis eum occidit truncat mutilat,verberat,lædit notabiliter vel ani mũ delibeiatũ lędendi habet ,niſi ĩ caſib⁹ a l.cõceſsis.de quib⁹.s̃ .homicidiũ.1.& 3. & s̃.pcuſsio & s̃. defenſio.Itẽ dic de incar ceratiõe de quo s̃. carcer.§.3.ꝓhibeẽ duel lum.de quo s̃. duellum.Item torneamẽtũ de quo infra torneamentum.Item bellum de quo s̃.Bellum. Itẽ Ale.de Ales in 3.par. ſum. in expoſitione huius præcepti dicit no.ꝙ interpretatiuè in hoc pręcepto pro hibeẽ occiſio ſpiritualis qua quis ẽ alteri occaſio ruinę in peccato mortali & ſpiri-tualis mortis, ſicut pſuaſio mali & factũ minus rectũ pbens occaſionẽ alteri ruinæ vel ꝙ moriaẽ i cõſcia ꝓpria vt p odiũ,vel in aliena,vt p detractionẽ,de quo dic vi s̃. Detractio.Scãdalũ.odiũ,& aliis locis ſuis.

10 Circa.6.præceptũ not.quòd licet me-chari idẽ ſit quod adulterari,& ſic videa-tur ſolũ adulterium ꝓhiberi, tñ ſecundũ Aug.in hoc pcepto ꝓhibeẽ omnis illicit⁹ coitus , & illorũ membrorũ omnis illici-tus vſus.32.q.4.meretrices.Omnis autẽ il licitus vſus determinaẽ per 8.differẽtias.ſ. p fornicationẽ.de quo s̃.fornicatio. p me retriciũ qđ fit duobus modis.ſ.per uagam inſectationem libidinis & mulierũ ſoluta rum, & ſic differt a fornicatione quæ etiã cum certa & vna ſola pſona. Item mere-tricium eſt ſolutarum mulierũ pęnalis & publicus concubitus.d.c. meretrices. Per adulterium de quo s̃ Adulterium,Per ſtu prum.vide j̃.Stuprum.Per ſacrilegiũ con cubitum qui eſt inordinatus concubit⁹ in quo continentia Deo ſacrata leditur ſiue violatur ſacrata, dico per ordinem ſacrũ, aut religionem,ſeu votũ continentię. Per inceſtũ qui eſt inordinatus coitus quo vin culũ cõſanguinitatis vel affinitatis vel pr̃ nitatis violatur.Per pctm̃ ſodomiticũ ꝙ ẽ inodinatus coitus quo naturalis vſus i il lũ peruertiẽ, qui eſt ꝯ naturã.& 8.per libi dinoſum coitũ cõiugalẽ de quo s̃. debitũ. Pręfatarum dña ũ.7.primæ ſp ſunt pctm̃ mortale. 8. verò aliqñ ſic aliqñ non,vt s̃, Debitum patet & ſupra luxuria.

11 Circa.7.pceptũ no.ꝙ furtũ dr̃ triplici ter.ſ.ꝓpriè.de quo s̃.Furtũ.i pri. & cõiter & ſic ẽ oĩs illicita vſurpatio rei alienę ſecũ dũ Aug.li.q. Exo.& d.c.meretrices. 32.q. 4.& ſic cõprehendit Rapinã.Vſurã.Simo-niã,& omnẽ illicitã vſurpationẽ rerũ alie narũ.vt d.c.meretrices.Interptatiuè verò dr̃ omnis illicita poſſeſsio rerũ ,& totum hoc ꝓhibetur in pfato pcepto,& ideo ha-bentes ſuperflua reſpectu ſtatus ſui & fa-milię, ſi nõ ſubueniunt indigentibus ꝓ lo co,& tpe , mortaliter peccant, multoma-gis ſi indigentes ſunt i extrema neceſsita te,& de hoc hẽt. s̃. Elemoſyna.§.1.Itẽ cõ-mittũt furtũ plati q res eccleſię dãt mere tricibus,cõſanguineis, potẽtibus nõ idigẽ tib⁹ & hmõi. Similiter idebitẽ ſeruando. Itẽ cõmittũt furtũ q res accipiunt ab eis q alienare nõ poſſunt & hmõi,de hoc ha-bes.s̃.Furtũ. Rapina.Vſura,reſtitutio &c.

12 Circa.8.no.ſecundũ Alexan.in 3.par. ſum. de iſte pcepto qđ ꝓhibeẽ in hoc pce pto omne genus mendaci quod eſt pecca tũ mortale,non aũt illud quod eſt ueniale & hoc largè,ſed ſtrictè ſolũ mendacium in iudicio, ꝓhibeẽ etiam falſitas apertè dicẽ tis,& taciturnitas q̃ſi mẽtiendo.vide s̃.mẽ dacium,vel tacẽdo veritatem habes. s̃. cõ feſsio delicti.& j̃.teſtis.§.26.

13 Circa.9.& 10.pręceptum,vbi not.ſm Alexan.in expoſitione horum pceptum , ꝙ tripliciter põt cõcupiſcentia ſumi. Vno modo ꝓ appetitu vegetabili,& talis cõcu piſcentia , ꝓut eſt inordinata,eſt a fomite mouẽte ideſt a corruptione originalis cul pę de hoc Gal.5.caro cõcupiſcit &c.Alio modo põt dici appetitus ſenſibilis,& hoc prout eſt inordinata eſt a mouente ſenſua litate cum fomite.Tertio modo cõcupiſcẽ tia eſt appetitus rõnabilis,& ſic eſt a liberi arbitrij voluntate concupiſcentia. Primo modo eſt in ſuggeſtione.Secundo in dele ctatione.Tertio in conſenſu.Per hęc ergo pręcepta non ꝓhibetur motus primus & ſcdus cõcupiſcentiæ quo cõſiſtit j̃.limites ſenſualitatis,ſed ex ꝓhibitione huius præ cepti prohibeẽ cõſenſus volũtatis ĩ opus vel delectationẽ,& hoc ſub pœna morta-lis peccati.

4 Vtrũ mala voluntas & opus ſint duo peccata. ℞.ſm Alex.vbi s̃.ꝙ qñ volũtas & opus exterius conſideraẽ i radice.i. libidi

ne

a Euāgelicorū] De his euāgelicis præceptis habes latissimè per Ale. de Ales. 3. par.trac.de præceptis euangelicis.

ne & intentione, sunt idē peccatum formaliter.intellige si sunt coniūcta, vt cā & effectus.Si verò ɔsiderāt volūtas i se & op⁹ in se, sic sunt diuersa peccata,quia aliæ sunt circunstantiæ boni debitæ actui exteriori quam voluntati, ꝗa diuersificāt modus locus,& tēpus, & quædā aliæ, licèt circūstātia finis sit eadē. Si ergo (vt dicit Aug.) pctm̄ est actus incidēs ex defectu boni. Alius aūt defectus ē hinc, ali⁹ inde,ergo ſm hoc aliud pctm̄,intellige naturaliter.Sicut esset aliud qn̄ sunt ſm aliud & aliud tps, ita ꝙ intermedio cadat aliquid aliud, quia diuersæ auersiones & sic formaliter, diuersa peccata. S. Bon. latius loquitur in 2. distinctio.42.ar. 1.questio.1.

15 Quare magis prohibeē seorsum volūtas,& op⁹ i mechia & furto,ꝗ in alijs? ℞. ſm Alex. vbi s̄. quia delectatio mechię & vtilitas diuitiarū sunt ꝑpter se appetibilia inquātum hn̄t rationem delectabilis vel vtilis,& iō dn̄t in eis prohiberi opus & cōcupiscentia. Sed homicidium & falsitas hn̄t in se horribilia,& ſm se ita sunt, ergo sufficit eorum prohibitio.

16 Quare magis prohibeē in speciali auaritia & luxuria, ꝗ alia pctā mortalia? ℞. quia ꝑꝑ improbilitatem libidinis citius progrediunē in opus exterius,nihilomin⁹ alia capitalia prohibenē implicitè. Superbia prohibeē in adoratione Dei,& honorificatione proximi. Inuidia & ira in ꝓhibitionē homicidj. Accidia in sanctione sabbati. Auaritia in ꝓhibitiōe furti. Luxuria & delectatio inordinata carnalis sibi inuicem coniuncta prohibentur in prohibitione mechiæ,& adulterij.

17 Quot sunt genera præceptorum euangelicorū.a ℞.ſm Asten.li.1.ti.43. ꝙ quædam sunt specialia respectu personarum præsidentiū, vt illa quę specialiter dātur Apostolis.Matt.x.quæ omitto.Quędā sunt gn̄alia respectu omniū de quibus Matt. 6. & 7.Lucæ.6.quæ sic ordinanē ab euāgelista,primum prohibet irā cū dicit audistis quia dictū est antiquis non occides,& de hoc.habes.s̄. Homicidiū. & Ira.Secundū præcipit reconciliationem respectu eius quē legimus, cū dicit si offers munus &c. vade corporaliter si sit pn̄s,vel spūaliter si sit abn̄s. i. motu cordis recōciliari frī tuo, veniā petēdo & satisfaciēdo ei si lęsit, ꝑꝑ qđ eū odis vade odiū cordis signi & opis dimittēdo, & hæc duo ordināt irascibilē. Tertium prohibet voluntatē mechādi ibi q̄ viderit mulierē &c. de quo s̄.cogitatio. Quartū ꝓcepit declinationē occasiōis mechiæ ibi, Si oculus tuus scandalizat idem Matt.18.vbi no.ꝙ in oculo vel manu consideratur vitium siue actus vitiosus,& iste est abscindēdus, cōsiderat etiā membrorū & istud cū sit bonū est diligen.Idē dicēdū de quocūque proximo. Quintū prohibet separationē cōiugij (excepta cā fornicationis)ibi,qui dimiserit vxorē,hęc autem tria ordinant cōcupiscibilem. Sextū cum sequentibus quatuor ordinant rōnalē, & est illud quod dicit, dico vobis nō iurare oīno de quo iuramentū. Septimo pręcipit pniam respectu læsionis corporis,ibi si qs te percusserit in maxillā &c. Item respectu ablationis rerū ibi,si voluerit tunicā &c. da ei &c.hęc omnia vsque huc sunt.Mat. 5.clari⁹. Item respectu angariæ operū, ibi & quicunque angariauerit te.Hæc autem intelligunē ſm Aug.quò ad animi pręparationē,vt.s. nolit propter telia illata pacem cordis per odium amittere, aliter consiliū est.Octauū est præceptum erogationis,ibi oī petēti te tribue.Lu.6.de quo eleemosina.S.1.Nonū est ꝓceptū dilectionis inimicorū,vide diligere.S.1.Decimum regulat intentionē cū sequentibus.Et est prohibitiuū obliquæ intētiōis, ibi attēdite nè iustitiam &c.Matth.6.vide Intētio.Vndecimū remouet inordiuatā affectionē tpalium ibi nolite solliciti. vide. s̄. auaritia.Duodecimū prohibet temerariū iudiciū,ibi nolite iudicare.Mat.7.vide iudicare. Tertium decimum præcipit debitā cautelam,ibi attēdite a falsis prophetis. Quartumdecimū adducit in auxiliū gratiæ peteñ.ibi petite. vide oratio.S.10. Quintū decimum ꝓcipit æquitatem legis naturę, ibi q̄cūque vultis vt faciāt vobis &c.i.necessario,aliter consilium est. Sextumdecimum tanquam impletiuum imponit conatū ad Dei amorē, cū,dicitur, intrare per angustam portā. s. charitatem.ſm gl.ibidem,vide s̄.charitas.

a Prędicare qs potest] Quales debeant esse pdicatores & a qb' dñt cauere, vide larē Archiep. in 3 par. sum.11.19. c.1 & de defectib' pdicatorū v bi s. c.4.& d forma pdicationis & de modis procedendi ea.vide ibi. 15.
Add.Conc.Triden sess.5.c. qa verò. & sess. 24. c. prędicationis Fgid. Reg.
b Quod nō possunt] Cessāt ēt a pdicādo in casu c.v: officiū.§. compescēdi de hæreti. li.6
c Quod nō] Et hoc qa veniūt ꝯ pceptū eccl'ę, vñ pcipit ꝙ debeāt excōicari. vt c.ex cōicam'. 1.§.qa vero, de hæreti.& in c 2. eo.tit.li. 6. Hoc idē tenet Card. vbi s q 6.vbi limitat nisi hoc fa cerēt togātibus clericis aliqui prudētes, dicit ēt Card. vbi s. q.6. Quod cuili bet cōpetit pdicare.f.dādo bonū exēplum. vt no.de cōse dist. c.nouissime. & 6.q.3.c.1.& vide in ca adijcimus.16 q.1.
d Prędicare] Quę dicit ēt tpe īterdicti.c.rāio. de sen. excom.
e Quā cōscia] No.ꝙ prędicare populo reqrit magnā īdustriā & nō minus mi noib' quā verbis prædicatur, sanctitas ēt vitę auget pdicatio nis effectum, & ideo officiū pdi

18 Sunt & alia præcepta ab ecclesia indita generaliter omnes ligātia q̄ sunt. Primū de celebratione festorum. Scdm de auditione missę. Tertiū de ieiunio in quadragesima, & alijs vigilijs. Quartum de confessione. Quintum de cōione. Sextū de decimis. Septimū de vitandis excōmunicatis. Multa sunt alia q̄ tāgūt sp̄ales psonas, de qb' dr in diuc̄sis capitulis hui' sum mę, vt facilius inueniant.

PRAEDICARE qs pōt? a R. vt colligo ex Car.in cle.dudū. de sepul. ver.ab olim. 6. q. vbi larē p modū doctrinæ. & ꝓtmo papa pōt 19.dist.in memoriā, & qlibet cui ipse cōmittit. de offi dele.c.fi. Cōmissarij verò eius alteri subdelegare nō possunt. d. c. fi. Et epi ēt in alienis dyocesib' nisi ꝓhibeātur ab eps dyocesis. 21.dist.in nouo, & qlibet diaconus cui ipsi cōmittūt pñt in eorum dyocesi, sed nō extra. 16. q. 7. nullus omnino. Tertio omnes plati ecclesiastici, si sūt diaconus pñt suis subditis pdicare sed nō alijs, nisi ab epo approbatis aut priuilegiatis, vt de hęre. excōicamus. el 1.§. sanè clerici. 4. fm aliquos qlibet cleric'. Quod limito verum, vt sit dyaconus, & non prohibitus sp̄aliter. 19. dist. fm. & ibi no. gl. in ver. vel qualis. & Inno. & Ho. de hr. in d.c. excōicamus. el. 1 §. minores & pdicatores ab eorū platis licentiati. d. cle. dudū. Vñ si prædicare volūt. ꝯ. septa monasterij ipsorū vel in locis alijs eorū, licēt sint longè a domibus eorum, dummodo sunt ad eorū vsum, pñt sine aliqua lnia scdm Lau. & Zenze. in d. cle. dudū. in ꝟ. ab olim. & ibi Car. q. 1. & 2. similiter qñ volūt pdicare in plateis cōibus, nec pñt ꝓhiberi in pfacti locis nisi hora qua plati. i. habētes iurisdictionē quasi epalē. vt no. Car. & gl. ī d cle. dudū. in d. ver. ab olim. 8. q. & gl. in ꝟ. prælati prędicant solenniter. i. publicè populo generaliter, vel faciunt coram se solenniter prædicari.

candi non præstest alij delegari ca. quoniam apostolica de

1 Sed nunqd vicarius Epi sitr hoc poterit? Car. ibidē, qd sic, si ipse vult pdicare, vt epi vicariū. Secus si vt alius platus, vel vellet corā se pdicari facere, qa in hoc nō representat personā epi, & sic non tenentur cessare pfati fratres. hoc dicit. 11. q. 2.

2 Quid si talis habēs quasi iurisdictionē epalē vellet occupare totā horā matutinalē? R. Car. vbi s 10. q. ꝙ nō pōt, & Laudu. ibidē dicit ꝙ dbet partiri illa hora matutinalis, maxime si dicti fratres non habent aliam horam competentem. ar. cap. mandata. de præsum. & ibi glo.

3 Quid si volūt pdicare in plateis priuatis aut ecclesijs aliorū? R. Cardi. ibidē. q. 4. & 12. ꝙ nō pñt b sine lnia eorū quorū sunt, sed de eorū lnia pñt ēt hora illa qua prelati prędicant, excipiuntur solum eorum loca, & publicè plateę in quibus illa hora prædicare non possunt.

4 Vtrum laici possint prædicare? R. Pa. in c. sicut in vna vlti. nota. de hęre. quod non, c aliàs peccant mortaliter.

5 Vtrū tpe iterdicti possit pdicari? R. gl. ī ꝟ. pdicare. d. i d. cle. dudū, ꝙ sic, q. libet admittat d cōse. dist. 1. c. episcop' nullū. Sed q̄ sciam debet hre pdicator? R. Alex. in 3. q. 68. ar. vlti. q. 1. parte sum. ꝙ triplex ē actus docēdi, prim' simpliciter exhortādo, & ista ē omniū, & istis sufficit scire mādata & credēda. scds est pdicandi, & iste est eorū q hñt ex officio, & istis ē necesse scire exponere credēda & mādata, fm illud primę Pe. 3. parati oī poscēti reddere rōnē. tertius cathedrā tenēdi, & istis ē necesse scire oīa q̄ ptinēt ad eorū doctrinā.

7 Quā cōscia e dēt hre pdicator? R. Alex. vbi s ar. 3. ꝙ simpliciter exñs in pctō siue occulto siue manifesto docēs & pdicās, si

non

non studeat dolere ꝺ peccato simpliciter dicit contemnere, & ideo peccaret, & credo mortaliter si est in mortali iuxta illud ps. propterea deus destruet &c.l. dist. qdẽ hoc, & c.cum exaudiero.& 35.dist.c.sexta die.i fin.& 40.dist. multi. Th.in 4.tenet qꝺ si docet sacrã scripturã ex officio p̃lationis, qꝺ peccat mortaliter si est i mortali siue occulto siue mãifesto, sed si docet sicut magister, sic si ẽ i peccato occulto non peccat mortalr, facit ꝓ hoc s. Correctio primo.§.4.

8 Vtrũ teneatur p̃dicator facere quæ p̃dicat. ℞. Ale. vbi s̃.art.2. qꝺ sic quicqd asserit faciẽdũ de necessitate salutis, nõ autẽ quod p̃dicat faciendũ de perfectione religionis.

9 Quid si p̃dicet pp honorem: vide s̃. Honor.§.7.

10 Prædicatores sacris literis semp debẽt insistere, nec tũc quęrãt discere cũ ex officio alios debeãt docere.31.di.§.ecce ꝓpterea nomine doct. veniũt prędicatores & p̃lati.gloss. prima.c.vnico.de sũma trinita.li. 6. in ver.doctorum.

11 Circa quæ docenda debeant insistere? [a] ℞. q circa prĩo credẽda sicut articulos fidei, secundò faciẽda & seruanda, sicut pręcepta. 3.fugiẽda.sicut peccata. [b] 4.timenda, sicut mors æterna. 5. appetenda, sicut gloria, & ut prædicatio eorum fructificet etiam prius debent orare. ut dicit glo Gen̄.24.& Nicol.de Ly. in multis locis.

PRECES an inducant symoniam. vide symonia.5.§.4.

PRECEDENTIA determinant [d] sequẽtia. 32. q.7.apostolus.

PRECIOSVM ẽ omne rarum.93.dist. legimus. uersi.sed dices.

PRAECIPITATIO est uitanda.1. dist.ponderet. Est aũt pręcipitatio quãdo quis pertransitis gradib [e] & regulæ diuinę, uel humanæ rõnis p impetũ uolũtatis uel passionis ferẽ in p̃cipitiũ, & si hoc facit contẽnens & repudiãs diuina documẽta erit pcm̃ morta

offi.delega.Ita.Iuno in c.veritatis.de iureiu.refere & sequitur Bal.in l.1.§.ne autem in prin.C.de cad. tollen.

a Debeant insistere] Dicit.s.Tho.2.2.q.185.arg 6. in respon.ad secundum, quod illud Matt.10.nolite possidere aurũ, neque argẽtum Iero.exponit vt p̃dicatores non innitãt sapiẽtiæ & eloquentiæ temporali, & Greg.i c.cũ multa.86.dist.ꝓhibet, nè fabulationes poetarũ & Iouis exponãtur i p̃dicatione, qa i vno ore se cũ laudibus Iouis Christi laudes nõ capiunt.

b Sicut peccata] Verum autẽ p̃dicatores possint prædicando detrahere. p̃latis eorũ vitia reprhẽdẽdo. Resp. tex. in cle religiosi.de priuile. ꝓhibet sub ĩterminatione maledictionis æternæ nè detrahãt &c. Ex quo dicit Iero. ad rustic.nõ est humilitatis meæ atque mẽsuræ de ministris ecclesiarũ aliquid qp piã dicere. Habeant illi ordinẽ suũ & gradũ. 16.q.1. si clericatus, & Tullius in inuectiua ꝫ Sallustiũ.in fi. Sepius vidi grauius offẽdere aios auditorũ eos q aliena vitia aperte dixerũt q̃ eos q cõmiserunt Intellige tñ cũ noĩa eorum detrahunt, vel per circũloquutionẽ q̃ vicẽ hẽat ꝓprij noĩs. alias in gñe bñ liceret p̃dicatoribus tangere vitia p̃latorũ vñ dñs super Cathedram Moysi &c. Matt.103.1.q.f.omnia.licet ergo in genere qꝺ non in specie de offi.ordi.si sacerdos, caueãt tñ ẽt i gñali, vt linguã refrenẽt. Quia qui incõsideratè loqtur sentiet mala 11.q.11.§.sed aliud.43.d.sit rector. Nec debemus lędere vitã absentũ.44.di.cõuiuia. Et maximè contra papam.

c Determinant] Idem esse in cõtractibus. in quibus dictũ in p̃cedẽtibus intelligit repetitũ.i sequẽtibus vt.l.sitia.ff.de verb.obli. & l.anua.ff.de códi.& demõ.&.l.fi.ff.de tri.tri.& oleo lega. Aliqñ ecõuerso. p sequẽtia determinatur p̃cedẽtia, vt 27.q.2.egressus: vbi Iero. dicit q ex eo qꝺ Geñ.18. dicit quod filię Loth erãt virgines, q loquutus fuerat Loth ad generos. inferius verò dicit, eos qui accepturi erãt intelligere, q per generos in scriptura sponsi explicantur, siue intelligunt. Et sic per illud qꝺ sequitur explicatur præcedens. Itẽ p medium quandoque explicatur sequens & præcedens, de appell. Secundo repris vbi impedita appellatione su p vno articulo intelligit impedita sup oibus, quia ea quæ in pricipio ad medium & ad finẽ, illa vero quę in medio ad principium & ad finẽ, sępe referri contingat. Et intelligitur quando omnes articuli sunt connexi & pendent ex negotio principali, secus si essent diuersa capitula Et sic intellige. c. inqsitioni de appella.

d Pertransitis gradibus] Vt p memoriam præteritorum intelligentiam pręsẽtium & solertiã in considerãdis futuris euentibus, vnde sicut ille qui de sũmo ad imum descendit impulsu suo vel alieno sine gradibus dr̃ p̃cipitari, sic ille q operatur ea q̃ sibi menti occurrunt sine consideratione qd poterit euenire, vel qꝺ velit Deus, aut rõ humana dicitur se pręcipitare, sũmũ nãque in nobis est rõ, & imũ est operatio. exemplũ, occurrit menti alicui de faciendo actum luxuriosum vel contractum in quo lucrari potest, neque considerat an Deus præcipiat contrarium, vel an ille contractus, sit licitus & huiusmodi, dicitur se præcipitare & hoc est peccatũ, quia deficit ratiocinatio quæ confert vnum alteri, & docilitas per quam aliquis non acquiescit sententijs malorum.&c.

e Diuina documenta] Sunt leges suæ, vel inspirationes internæ vel bonæ persuationes, cum quando quis dicit, vide nè facias hoc &c.

Tamen

le. Similiter qñ, licèt non cõtemnat diuina documẽta,[a] tñ est cum detrimẽto eorũ quæ sunt de necessitate salutis, sic ẽt erit pctm̃ mortale,[b] vel circunstantia quæ reperit̃ in oĩ peccato mortali. Vñ dicit iniquitas oĩa præcipitat, aliàs erit veniale peccatum, & qa luxuria maximè absorbet rationem, ideo pręcipitatio, ponitur eius filia.

PREDIA vrbana vel rustica q̃ dñr, vide seruitus. in prin.

PREDO dicit̃ quadrupliciter. Primò q iniustè alios predatur, sicut q spoliat viatores, & iste est excõmunicatus. 24. q. 3. si qs Romipetas, cũ duo. c. seq. secundò dr̃ qui tollit a psonis vltra stipendia sibi taxata. 13. q. 1. militare. militare non est peccatũ, sed propter prædã militare est peccatũ &c. & tales sunt raptores, & sic predo ɔtinetur sub raptore, sicut species sub genere. 14. q. 5. nó sanè, in fi. & sic debet puniri pœna raptorum. 3. ſm Gof. & Hostiens. dicitur prælatus qui vt seruitium impendat legato vel alijs plus exigit a subditis quã soluat, de immuni. ecclesia. quia plerique. 4. dicitur prædo secundum Hostien. ti. de rapto. §. quis p̃do. vbi hoc omnia ponit. Iudex q iurgium alienum deputat p̃dam suã, aut officialis indebitè pecuniam accipiẽs. l. omnes. C. ad l. Iul. repetun.

1 Quo præcepto prohibetur preda? ℞. furti nomine. 32. q. 3. meretrices.

2 Cui debet dari præda iubello acq̃sita? ℞. de iure pri. 33. q. 5. dicat, sed tu dic latius. vt s̃. Bellum in prin.

PREFATIO nulla debet dici in missa, nisi illa de qua in c. inuenim⁹. de consecra. dist. 1. & in c. sanctorũ. 70. dist. vide supra. Missa. §. 30. ibi ponitur quòd sunt 10.

PRELATVS largè dr̃ omnis habẽs curã animarum ſm Inno. in c. firmiter. de sum. tri. & in c. qui. vt li. non conte. strictè verò dñr solùm habentes iurisdictionem. vt probat̃ in c. decernimus. de iudi. iuncta gloss. in cle. dudum pręlati. de sepul. vbi ponit̃ p̃latus & rector separatim. do. Cardi. in clemen. 1. de elect. 10. q. cum glo. ibidẽ prælatũ. & Lau. dicit ꝙ nomine p̃lati cõprehenditur quilibet administrator hñs ppetuũ offm̃, ẽt si sit talis q ad nutũ superioris possit amoueri, allegat d̃ sup. negli. p̃la. c. 1. ad fi. 16. q. 1. de p̃sentiũ. Addit Pau. ibidem quocũque noĩe censeatur. de verb. sig. q̃uis. cle. 1. de rescri. & qđ ibi not. Et ex gl. p̃fata dicit Cardi. obtinuisse ꝙ minister & custos[c] minorũ & ꝓuincialis prædicatorũ sũt p̃lati, & ꝙ pñt eẽ ꝓcuratores, qa cle. 1. d̃ ꝓcu. loq̃t d̃ religioso ñ p̃lato, & ꝙ ẽt pñt eẽ delegati papæ. vt s̃. Delegat⁹. §. 3.

1 Vtrũ oĩs p̃latus sit iudex ordinarius? ℞. gl. in c. 2. in ver. ecclesiarũ. d̃ iudi. ꝙ sic.

2 Vtrũ negligẽtia p̃lati[d] sit pctm̃? ℞. gl. ĩ c. ea q̃. d̃ offi. archi. qđ sic & mortale, qñ est ĩ omissione necessariorũ ad suũ offm̃, vt visitationis, correctionis,[e] & hmõi. & ſm Host. & Ber. ĩ d. c. ea q̃ ĩ vir. negligẽtia, tenetur non solum de dolo, & lata, sed etiam leui culpa, de damno ecclesiasticarum rerum, ergo fortius animarum.[f]

a Tñ est cum detrimẽto] Puta si nõ occurrit pro tunc uolenti facere homicidiũ vel furtũ lex diuina, ex impetu tñ volũtatis fertur ad illud malũ. Nã tũc est cũ detrimẽto eorũ scilicet consilij meditationis & hmõi, q̃ sunt de necessitate salutis, inquantũ qs si talia postponat non excusatur vel detrimẽto eorũ &c. qa scilicet de necessitate salutis est abstinere a uitiis, a fornicatione & huiusmodi, certè inconsideratio illa detrimẽtũ facit virtutib. q̃ sunt de necessitate salutis, vt sunt castitas, humilitas, charitas, spes & hmõi.

b Pctm̃ mortale] De hac p̃cipitatione ponit S. Th. 2. 2. q. 53.

c Minister & custos] Vide meli⁹. s̃. dignitas in prin. ĩ. rescriptũ §. fin.

d Negligentia prælati] Taciturnitas prælati est peccatũ mortale & magnum damnũ in ecclesia operatur. dicit glo. in ca. in sctã. 2. q. 7. Item dissimulatio p̃lati ẽ pctm̃ mortale. vt dicit gl. singu. in c. clericis de imm. eccl. li. 6. Idẽ Pa. in c. 2. de treu. & pa. & ibi dicit quòd prælatus negligẽs debet deponi. tex. est in c. licet hely de symo. in princi. & repellitur a prælatione. 1. q. 1. §. ecce. sicut iudex repellitur ab officio. l. 3. C. de offic. præfec. oriẽ. gl. in c. fi. de renun.

e Correctionis] Dicit Pa. in c. vt clericorũ. in 6. nota. per tex. in uersicu. prælati. de uit. & hone. cleri. quod prælati grauiter peccant sustinendo subditos concubinarios, maximè obtentu pecunię, vel alterius cõmodi temporalis, vñ ĩ tex. ibi dicitur. pari subiaceãt vitioni. s. vt deponãtur, & qñ p̃lat⁹ nimis rigidè incarceraret cleri cum vñ clericus deficeret dic ꝙ est irregularis. Vide. s̃. Irregularitas. §. 21. & Pa. in c. nouim⁹ de ver. sign.

f Animarum] Not. ꝙ prælatus functus est officio admonendo increpando corripiendo. Et si delinquẽs nõ emendatur non debet ei imputari c. quò ad nos. 47. dist. Hæc gl. in c. de uiduis. 27. quæstio. 1.

Vtrum

a Agere cum consilio.] Not. ꝙ prælatus non debet esse facilis ad credendum in præiudicium alterius, quia talis credulitas reprobatur, secus si non est in præiudicium alterius, quia tũc est laudanda cap. in nocens. 22. q. 4. hoc Pan in d. c. licet hely.

b Rñ. quod si.] Vide. supra. honor. §. 3. & supra Dignitas. §. 2.

a Indignus.] Qui est in peccato mortali electio. §. 23. dicit. S. Tho. in 3. dist. 9. q. 3 ar. 2. ꝙ prælatus dum actu peccat nulla sibi debetur veneratio. verum est ꝙ actu trãseunte pcõ est honorãdus quia nescit an odio vel amore dignus sit, quia subito Deus cor immutat. dicit tñ tex. in c. plerũque in si. 2. q. 7. ꝙ prælatus non est ꝓlatus quando ẽ malus

d Est quoddam ius.] Quæro nũquid ꝓsumptio sit contra ius naturale? Et vr̃ ꝙ sic, quia est contra illam regulã naturalem, neminem debere locupletari cum aliena iactura, vt in regula locupletari li. 6. & l. nam hoc natura. ff. de cõd. inde. Sed contrarium cõcluditur ꝑ Io. An. in regu. possessor. i mercur.

3 Verum prælatus teneatur omnia agere, cũ consilio [a] capituli sui? ℞. Pano. in c. nouit. vlt. no. versi. sed quæro. de his q̃ fi. a p̃lat. qđ negotia minora pt̃ sine cõsilio vt not. doct. in d. c. nouit. & Innoc. in c. fin de ma. & obe. & in l. 2. C. de iura. calũ. Nã rectores ex officio iniuncto explicant hæc minora. ut in d l. 2. facit. c. edoceri. de rescri. Negotia verò ardua cã rõnabili ex stente, quã bon⁹ vir arbitrabitur potest sine cõsilio capituli, aliàs non.

4 Verum teneatur dicere suam culpam subdito, quãdo excessit in corrigendo? ℞. c. quando 86 dil. quod non. Intellige nisi a proposito hoc faceret. ut supra. Correctio. 1. §. 2.

5 Verum prælatio sit appetenda? ℞ ꝙ non, [b] nec desidia fugienda. 16. q. 1. nos autem. 8. qõ. 1. olim. & tribus. ca seq. 40. distinct. multi. unde apperens eam efficitur indignus. [c] 1. q. 1. principatus, & peccat mortaliter si deliberatè appetit. ut presit. Vide supra

Nam infert pœnam negligentibus, & finem litibus ponit ut dicitur hic in tex. quod est rationi naturali cõgruũ, Vnde nõ simplr̃ recedit ab illa rr̃a naturali, quia rõ sine ca locupletat̃ qs qa hr̃ ut obseruentur duæ ista ꝑmisse, vnde nec ex toto recedit a iure naturali, nec et in totum deserit. Vide plenè no in d. regula possessor. & Pan in repe c. cum esses. de testa.

c Comprahendit reliquũ.] Probatur. ff. de vsuca. iuncto rub. o cum nigro & ff. de diuer. & tempora. præscrip. per totum.

f Præscriptio uero] Dicit Bar. in l. seruitutes. la 2. ff de seru. ꝙ olim nomẽ usucapionis comprehendebat usucapione & ꝑscriptionem. J. 2. & l cum qui ædes. ff de vsuca. sed postea mlti. attribuit &c ut in l. una. C de vsuca transfert, & u de latius per glo.

16. q. 3. in summa Et de tp̃e requisito præscriptione. Vide bonum tex. 16. q. 3. in § potest.

g Acquisitio dominij.] Not. ꝙ per vsucapionem acquiritur dominium, & idem dicit tex. in l. vsu inter omnibus. C. de pac. qđ intellige secũdũ Dyn in regula possessor, etiã de directo, quia appellatione dominij intelligi uẽ de directo. ff. si ager vectiga. vel emphy peta. l 1. & 2 Secus tñ in præscriptione, quia in ꝑscriptione 10 & 20 annorũ, q̃ procedit in rebus priuatorum cũ titulo acquiritur dñiũ vtile, sñi vt ille directũ non remanet apud dñm. Rõne cui⁹ posset dñs in rẽ agere, nõ ꝯ ꝑ vtilẽ beire, sed ꝯ tertiũ, præscriptione vero longissimi tpis. putã 30. vel 40 annorum non acquiritur nec utile nec directũ dñium, sed ꝑscribens est tutus exceptione ꝯ dominum. l. si qs emptionis. C. de præscri. 30. an no. & d. § potest. Ratio secundum Cy. est quia usucapio est inducta in merum fauorem possidentis, ideo facit ut acquiratur etiã dominium directum, præscriptio uerò 10. uel 20. est inducta

ambitio. & supra Episcopus. §. 2.

6 Verum prælatus possit fugere? Vide supra Episcopus. 23.

7 De quibus specialiter sunt interrogandi prælati? Respon. supra. Interrogationes circa prælatos.

PRAESCRIPTIO ẽ quoddã ius [d] ex tempore cõgruens autoritate legum vim capiẽs. pœnã negligẽtibus inferens, & litibus finem imponens. Et similiter diffinit̃ vsucapio, & aliquãdo unũ comphendit reliquum, [e] sed propriè differunt, quia vsucapio est in rebus mobilibus & se mouẽtibus, præscriptio uerò [f] in immobilibus & iuribus incorporalibus. ut institut. de usuca. & long. temp. præscri. 1. Respon. Iure tamen consultus ita diffinit. Vsucapio est acquisitio dominij [g] per continuationem possessionis tẽporis spatio lege diffiniti in l. 3. ff. de vsuca. hoc Panormi. not. in rub. extra eodem titulo.

1 Quæ requirũtur in ꝑscri

partim in fauorem. s. possidentis, & partim in odiũ. scilicet negligentis, & ideo acquiritur utile ꝓp tauitem; Odiũ uerò ex parte domini inducit ut non trãsferatur directũ. Præscriptio uerò est introducta in merũ odium negligentis, cum procedat cũ mala fide. Iura noluerunt fauere malæ fidei possessoribus. Et tamen uerũ ꝙ in præscriptione 30. uel 40 annorũ, cum bona fide quando præscribitur contra ecclesiam ut c de quarta. eod. tit transferetur dominium utile, qđ vr̃ uelle tex. d §. pot & Bar in l. si quis emptionis Vult etiam Ioã And. in d. cta regula possessor, ꝙ in præscriptione cum bona fide, quo ad modum utendi, acquirit præscribens omne dominium, quia põt illa re uti, ut vult ut dominus &c. Et sic iudicio meo posset intelligi Innocen. in cap. cæte-

ptione secundũ ius canonicum & conſciam. ꝶ. ꝙ 4. primum bona fides. ſ. quod is q̃ poſsidet [a] rem quam poſsidet credat eſſe ſuam vel credat tradentē eſſe dominum uel habere ius diſtrahendi, licet in facto erret. ff. de verb. ſig. l. ſi bonęfidei, hoc limito verum in præſcriptione vbi requiritᵉ aliquis actus poſitiuus, ſecus vbi nullũ factũ requiritᵉ vt in pſcrptione libertatis cõt a ſeruitutē ruſticam, q̃ licet ſciam me tibi debere ſeruitutē eundi, tamen ego poſſum præſcribere libertatem, ex quo ego nihil facio quod ſit peccatũ. hoc tenet Barto. in l. ſequitur. §. & ſi viã. ff. de vſucap. & Pan. in cap. fin. de præſc. Idem dic de præſcriptione actionis ploonalis mere pœnalis, vt i rapina reſpectu quadrupli q̃ eſt vſum ad annũ poſt annũ, ſimpli. inſti. de vi bono. rapto. in principio vt j. §. 42. & idē dic de ſimilibus.

2 Sed q̃d ſi erret i iure [b] Reſp. quod non præſcribet l. 1. §. ſi a pupillo. ff. pro empto. & l. nunquã. la. 2. i pri. ff. de vſuca. Secus ſi errabat i facto. [c] ar l. q̃d vulgo ff. pro empto. & ꝑpterea. dicit Innocen. in c. ſi diligenti, eo quod poſsidēs cõtra ius non præſumitᵉ bonę fidei, niſi ſi poſſeſsio longi tpis, vel ꝓbabilibus rationibus fuerit acquiſita. facit c. cum eccleſia ſutrina de cauſa poſ. & proprię. Ex quo patet ꝙ ſi ius in quo errauit erat dubium, quod error excuſaret in pręſcribendo, & facit text. in capitul. cum dilectus, & ibi Pa. [d] de conſue. quod no. Item tenet Hoſtien. in capit. cura de iurepa. quòd error mixtus ſcilicet iuris & facti non tollit bonam fidem, dat exemplum in donatione rei alienæ facta uxori qua vir non eſt effectus pauperior, ut quia ex ipſa re non tenetur commodanti uel deponenti, uel quia dominus conſenſit quam mulier credit valere, quia vſucapiet. l. ſi vir vxori. ff. de dona. inter uir. & uxo Barto. tamen in l. ſi fur. §. ſi qui ſ id. ff. de vſuca. & in l. ſed & ſi. §. ſcire. ff. de pet. hęred. & refert Pan. in c. grauis. in 8. colum. uerſi. Item dubitatur an errans. de reſtitu. ſpol. diſtinguit & bene, quòd quędam ſunt iura quę prohibent aliquos actus, & faciens contra (etiam ex errore) non præſumitur in bonafide & ſic intellige gloſſ. in d. l. ſi fur. quæ dicit quòd error iuris impedit vſucapionem. [e] Quod etiam limito, niſi eſſet tale ius obſcurum & dubium. Quędam ſunt iura non prohibentia, ſed actui non aſsiſtentia, vtputa teſtamentum non ſolenne non approbatur a iure, vt valeat & circa talia errans non pręſumitur in mala fide. [f] d. §. ſcire.

3 Quid de illo qui tempore præſcriptionis habuit conſcientiam læſam, poſtea incipit habere non læſam. Reſpond. Panormita in capit. ſi. eod. 11. colum. uer. ſecundo principaliter cum domi. Anto. quòd ſi ex

rum. de iudi. Vbi dicit ꝙ p pſcriptionem acquirit q̃s omne dñium vtile & directũ, & vide glo. & Cyn in A ut. niſi. C. de bo. mater. Bar. in l. t. in fin. ff. de aqua plu. ar. & in l. minor. §. 1. ff de euic. & diſtingue. vt hic. Sed capiēdo dñiũ directũ ꝓut deſcēdit a iure naturali q̃d inhæret oſsibus hoīs. vt l. 3. ff. ꝓ ſo Illud nō pſcribitur, q̃ non pōt lege humana, & ciuili tolli, q̃d eſt rōne naturali acquiſitũ. Reſiſtit. n. in hoc æqtas naturalis. Et vid̃ tex. in c. ad aures. eo. ti. & ibi Pan vbi dr̄, q̃d pſcriptio cũ bona fide cãm actiōis excludit hęc Pan. in rub. Et vide Bar. in l. fi. ff. rē ra. ha.

[a] Scilicet ꝙ is q̃ poſsidet.] Vide Ho. in sũ. titu. de uſũca. §. quæ nō ver. 2. vt ille &c.

[b] Si erret in iure.] Putat. n. poſſe emere ſ minore vel ab eccleſia ſine ſolennitate.

[c] In facto.] Quia minorem credit maiorem.

[d] Et ibi Pan.] ſuper gl. in ver. cōſtitutũ. verſ modo tertio. Et dicit hoc eſſe multũ notabile. Etiã fert q̃d tũc ſnia lata ꝯ ius eſt nullã, qñ ius eſt clarũ & indubitabile, ſecus ſi eēt dubiũ & multipliciter intelligibile, & ē mēti tenēdũ ad hoc facit text in l. regula. ff. de iuris & facti ignorã Et q̃d no. Inno. in c. cũ ſpāli. de appellationi. & in c. p. & g de of. i deleg.

[e] Impedit vſucapione.] Vnde emens re eccleſiæ ſine ſolēnitate, pſumitᵉ in mala fide. Ad hoc q̃d legitur & notatur in c. 2. ad rebus eccleſia non alie. libro ſexto. Vide tamen Pan. dubitantem de iſta reſtrictione. in c. ſi diligenti. eo. tit.

[f] Non pſumitur in mala fide.] Etiã ſm Pan. vbi ſupra, ex hoc nō pſumitur in bona fide. vt in c. qui cōtra de regulis iuris libr. 6. Sed tenet mediũ inter bonã & malã fidē. ut not. in l. 1. C de acq. poſ. & in l. 1. §. fin ff. de acqui. poſ. Adde tamē ꝙ error iuris licet impediat vſucapionē nō tamē acquiſitionē fructuũ. vt not. Bart. in d. §. ſcire. & gl. in d. l. ſi fur. §. 1. & Dy. in regula poſſeſſor, quia pro bone fidei poſſeſſore habetur. Vide glo not in l. 2. in verſ. ſi non bona fide. C ſi quis rē min igno. Et ibi Bal. Fallit hoc niſi q̃s poſsideret iure reſiſtente ut hic in fi. & ē ſnia Bar. in d. §. ſcire. Ratio aũt differētia eſt, q̃a ad vſucapionē requiritᵉ iuſtus error, ſeu verus titulus. l. Celſus. ff. de vſuca. Sed error iuris nō eſt iuſtus, vnde nō ſufficit ad vſucapionē.

Ad acquisitionem autem fructuum non requiritur titulus, sed sufficit quod absit mala fides, quæ abesse comprobatur vbi iuris error adest di. §. scire. Et vide Ro. consil. 129. Et ita dicit Bar. in d. §. scire, & refert & sequitur Pa. in d. c. grauis.

Allegat Innoc. in c. fin. de præscrip. & Arge. hoc sequitur. Imo. in c. si tenet ꝯ Bar. vbi dicit necessarium esse quod perduret in bona fide Vide Bal. in l. super longi. C. de long. temp. prę'cri. Et in consil. 245. cũ duobus sequen. li. 3. Et Pa. in d. c. si. examina, & inclinat in opinione de qua hic.

ex legitima causa a habuit læsam, interrupta est præscrip. & sic incipiet præscriptio postquam conscientiã læsam reformauit per legitima indicia ar. eorum quę not. in capi. de quarta eod. & d. cap. cura. Si vero fuit læsa ex leui indicio, quam tamen reformauit ex alijs legitimis indicijs, tunc non fuit interrupta. b Panor. tamen inclinat quod omnino interrumpatur, & incipiat præscriptio de nouo tēpore reformationis, sed verior est prima opi. nisi cōscientia se firmasset, quamuis ex leui indicio quòd res erat aliena.

4 Verum dubitans an res sit sua vel ne, & habens iustam causam dubitandi pręscribat. ℞. ſm d. Anto. c in d. ca. fin. quod non, quia iura requirunt nedum quòd non sit in mala fide, sed quod sit in bona fide, & ideo licet non sit in mala fide non est tamen in bona. Quod tamē limita nisi dubitatio esset momentanea d & vacilans, sicut nō est hæreticus qui dubitat, sed non fixe & deliberate. c. 1. de hęre. q̃a sic nō impediret. Et hęc opinio i foro animę est verior quo ad vsucapionem rei, sed respectu fructuum lucrandorum sufficit malam fidem abesse, e & quãuis Pa. & cōmunis opin. & glo. in d. c. fi. teneant ꝙ dubitatio f ēt firma non impedit pręscriptionem, etiam quo ad rem facit pro ipsis. 34. quęstio. 2. si virgo, sed hoc verum quo ad forum contentiosū tene, non quo ad conscientiam.

5 Secundum quod requiritur in præscriptione est iustus titulus g capit. si diligenti. extra eo. & dicitur hic titulus causa posidendi, vt donatio. venditio, & huiusmodi. Ex igitur ergo causa vera non legitima. secundum Goffr. vnde titulus erroneus, vt q̃a credebat ꝓcuratorē suū emisse pręstat cã præscribēdi. ff. pro soci. l. si Et ꝓpterea, dicit gl in d c. si diligenti, q̃d pro tanto dr̃ titulus iustus, q̃a dat cãm ꝑscribēdi, licet in veritate nō sit iustus, q̃a tūc nō est ꝑscriptio necessaria. Et iō minus iustus titulus.

a Legitima causa] Adde ex legitima informatione concurrēte veritate, & postea eã aliter erroneę informauit quod nō pręscribat.

b Interrupta] Idē gl. in d. c. fin. In dubio vero quãdo nō apparet qualiter conscientia informauerit, sed prima cōscientia cōcurrit cū veritate ꝑsumetur ꝙ eam primo bene informauerit, secūdo male nisi aliud appareat. Et idē dic si principio habuit bonã fidem in medio malam & in fine bonam ſm Inno. in d. c. fi & Bar. in l. naturaliter. ff. de vsuca. nisi mala fides superueniat irreuocabilr. Sed Pa. in d. c. fi. tenet ꝯ vide eum & pro hoc est tex. in d. c. fi. ibi pręscribentem in nulla tēporis parte cōsciam habere rei alienæ Rose. hic. §. 13. hoc tenet.

c Secundum dominū Ant.] Ad. de glo. in ca. quã frequenter. §. ꝙ si super. in versi. reseruato. vt li. nō conte. quæ sentit quod dubitans non præscribi. Et pro hoc videtur tex. in c. 1. 16 q. 4. in ver. dubitatio. licet posset responderi quod ibi intelligitur de dubitatione iudiciali, quæ tñ per aliquod principium controuersiæ in iudicio mo:e, sicut exponit gl. ibi. Et vide bonam glo. in simili. in c. pastoralis. de offic. deleg. in versi. tenetur. Quæ dicit secundum aliquos quod iudex non debet iudicare secundum allegata si habet conscientiam læsam, tamen dicit quod debet deponere Bariol. in l. naturaliter. ff. de vsuca. dicit quod si a principio dubitat non præscribit, vt no. in l. prima. C. de acqui. po. si tamen superuenit talis dubitatio præscriptio non interrumpitur.

d Nisi dubitatio esset momentanea] Bal. in c. fi. de consuetu. dicit ꝙ dubitãs in cōscia non dr̃ facere ɔtra cōsciam nisi postquã mōstrata fuerit sibi veritas. Et ita dicit intelligēdū, q̃d no. Inn. in c. nouit de iudi.

e Fidē abesse] Rōnē ponit Bar. in l. sed si. §. scire. ff. de peti. hęre. Quia in acquisitione fructuum non requirit titul⁹ sicut in vsucapione Et ideo error iuris nō impedit fructuū acquisitionē, q̃d secus est in vsucapione rei, & ēt fructuum vt per Pa. in c. si diligēti. eod. tit. dixi supra in §. 2.

f Dubitatio] Quod verum ē quando dubitãs ignorat rem esse alienam, nec ratione dubij tenetur rem dimittere. Imo præscribit ar. in c. cū dilectus. de cōsue. & in c. auditis. eod. titu. Nec ob. not. in l. prima. C. de acquirend. possessio. Quia procedunt in ignorante se possidere, qui ignorans non est in bona nec in mala fide Mihi tamen magis placet opinio. dom. Anton. in conscientia vide glo. in capi. cn. si diligenti. in ver. bona fides. eodem titulo. supra Metus. §. 11.

g Iustus titulus] Non tamen requiritur titulus per quem transferatur dominium, sed titulus putatiuus qui scilicet putatur legitimus licet ex aliqua causa occulta dominium transferatur vt puta. Emi ab eo quem putabam, dominum, & exigitur titulus ad purgandum vicium malæfidei præsumptum ex iuris resistentia contra possessorem. Hoc habetur ex gl. in ver. iustus. & ibi Pa. in d. c. diligēti.

a Vt laycus decimas] C. dudū de deci. vbi illi ho. spitalar. j. q de iure cõmuni decimas possidere non pñt cõpellebãtur titulū ostẽdere, ex quo habuisset cãm p̃scribẽdi. Idẽ eẽ in monasterio, si monachi nollent subesse epo, qa allegarent præscriptionem, ex quo de iure cõi subiectionẽ vitare nõ possunt oportet ꝙ titulū ostendãt vide in gloss. ibi alia exempla.

b Seruitutes] Cõiter docto. in c. de quarta eod. ti. tenent ꝙ in iurib⁹ præscribendis nõ requirat titulus. Idem gl. in ca. cū ecclesia sutrina. de cau. p. s. & ꝓprie. gl. & Bar. in l. seruitutes. ff. de serui Sed q̃est dñia, ꝙ in bonis corporalibus requirit titulus, & nõ in ĩcorporalib⁹, dic q̃ in præscribendo rei dñio agit de magno p̃iudicio, cū dominus ꝓ sibi ipsam rẽ amittit, ĩõ cautius fuit agendū, vt sine titulo nõ p̃scribatur longo tpe, sed longissimo. vt l. si qs emptor C. de præscrip. 30. ann. Sed qñ agit de seruitute acquirenda, nõ agit de tãto præiudicio, cū dñs non pdit ipsã rem, sed patitur duntaxat seruitutem.

c Cõmune] Et q̃q̃ hoc nõ requirat specificè cautū de iure ciuili, tñ idẽ credo esse illo iure, qa ius canonicū exigit titulū isto casu, qa est p̃scriptio malefidei ꝯ præscribẽtem pp̃ie. fill. tiã iuris cõis l. quẽadmodū, & qđ ibi not. Bar. Itãdū ẽ in hoc dispositiõi iuris canonici pp̃ pec catū. vt in d. ĩ̃a possessor, & per Bar. in l. priuilegia.

lus dat cãm præscribendi, si mõ ad sit bona fides, vt credat titulū sufficere & esse iustū, & hoc verū quod requiritur titulus, qñ aliqs iure cõmuni possidere non potest, vt laycus decimas.[a] Ideo requiritur titulus alias est semper in mala fide. Sed vbi res possunt de iure cõi possideri, sic non requiritur titulus in iuribus præscribendis, vt sunt seruitutes.[b] Et quod nõ requiratur titulus, tenẽt cõiter doc. Sed an. in d. c. de quarta. eo limitat verum. Primo quãdo p̃scriptio nõ est contra ius cõe.[c] per c. 1. eo tit. li. 6. facit l. quẽadmodum. C. de agri. & cen. & co. Secũdo quando nõ est in vsufructu præscribẽdo quia licẽt sit ius corporale. l. 1. in fi. ff. ad l. fal.[d] & quędã seruitus in rebus alienis l. 1. ff. de vsufruc. accre. tamen requiritur titulus in eo præscribendo, alias non p̃scriberet spacio 10 vel. 20 anno.[e] vt probat in l. fi. C. de præscri lõ. temp. vnde dicit gloss in versic. excludere. in l. corruptionem. C. de vsufru. quod si etiam vsufructus cõsistit in re mobili, in actio p̃sonalis ad ipsū cõpetẽs nõ tollit triẽnio, vñ idẽ vr̃ dicen. in acquisitione ipsius[f] & ẽt in acqsitiõe cuiuscũq; rei immobilis nõ p̃cedit p̃scriptio sine titulo nisi sit lõgissimi tpis. C. de p̃sc. 30. an. l. si qs emptor. Dico tñ ꝙ fructus qui capiunt ex agro alieno ex bonafide vsucapiuntur triennio. tex. est no. in l. sequitur. §. fructus ff. de vsuca. & ibi per Bar.[g] qa ibi non agitur de præscribendo iure, sed de vsucapiendis rebus mobilibus. Et ideo cum dicitur tenetur restituere fructus extantes in c. grauis. de restit. spol. Intellige nisi possessor per triennium & bona fide possideret. Tertio limitat quando non agitur de seruitute per quam persona obligatur vel ast ingitur ad aliquod seruitium, quia tunc cum sit quid graue necessario requiritur in tali iure præscribendo titulus vel lapsus[h] longissimi tẽporis, & sic potest intelligi. l. cum de in rem verso. ff. de vsuris & no. Dyn. in regula possessor. de reg. iur. lib. 6.

6 Tertio quod requiritur est continuatio possessionis, ꝙ res sit possessa continuè vsque in finẽ præscriptionis sine interruptione.[i] c. illud[k] in ver. incõcusse ex. eo. de re. iur. regula sine possessione. li. 6. Et ꝙ possideat vt ꝓprium, qa quo alieno noie possidet vt coloni, & qui p̃cario, & hmõi, non ꝓpriè possidẽt, sed hi quorum noie possidẽt. c. cū venisset. de restitu. spo. & in gl. c. clerici. 16. q. 3. Si tñ interrupta possessione qñ poss. ssor recuperat est bonefidei, sic p̃scri-

C. de sa. san. eccl. & qđ no. in c. fi. eo. Pone exemplū in decima. Nam ius cõe non vult ꝙ præscribatur dum præscribens habeat allegare titulum.

d Ad l. fal.] Illa lex nihil facit, tu allega. §. primo. insti. de reb. cor. & incor. & l. fi. vbi tex. aptus. C. de lõgi tẽp. pre. tđ dico de. d. l. 1. de vsu accre. ꝙ nihil probat. vide tex. ꝓ hoc insti. de vsufructu in princ.

e Annorū] Rõ qa vsusfructus ẽ pars dñij. l. 4. ff. de vsufr. Vñ titul⁹ requirit sicut in præscribendo dominio, secundū. Dy. in d. regula possessor.

f In acqsitione ipsius] Vñ vsus fruct⁹ rei immobili cõparatur.

g Et ibi p Bar] Totũ tñ malefidei possessor percipiẽdo fructus facit furtum sm̃ Bar. ibidẽ, sm̃ vnã lecturã q̃ vera ẽ in secus tñ si p aliũ bonefidei perciperet, puta qa locauit sũdu ad pecuniã &c. vide Bal. in l. 1. 2. col. de fruc. & lit. expen.

h Vel lapl⁹] Vt scilicet probet p̃ sũperuẽ p lapsũ &c. quarto limita vt nõ p̃cedat qñ p̃scribitur ꝯ ecclesiã Nã tũc licet nõ reqrat titulus, reqrit tamẽ tẽpus. 40 annor. vt hic & in auc. q̃s actiones. C. de sa. san. ecclesiæ.

i Interruptiõe] Interrumpit aut possessio p inundationem maris vel fluminis, vel si eiiciat, vt l. naturaliter ff. de vsucap. Vide in §. 30. vbi declarat quando interrumpitur vel dormit.

k Ex eo.] Et gl. dicit. i. quiete & sine aliq̃ interruptiõe.

C. causam

a C. cām in ver. detinere.] qa e ni laycı decimas posidere nō pſſc ió & ſi naturali ter poſſıdēr ideſt de facto, non tñ ciuiliter, ideſt de iure.
b Poſſeſsio] Quia vſufructuarius folū naturaliter poſsidet. vt d. l. naturaliter.
c Cōtingat] Ibi Pa. ſuper. c. gl. in fi. no. q fama inducit iuſtam credulitatē. Ex quo patet q q habet aliquam cōſciam ex fama dē habere ex pbabili cā, idē dicit glo. in d. c. inquiſitioni adde etiam Bar. i l. at qui natura. §. cū me abſente. ff. de negotio. ge. vbi dicit ſe putare q publica fama pſit in hoc ad pbationē dñi qa iuſtus error, pſtat cām vſucapioni ſicut titulus verus l. Cel. ſus. ff de vſuca. vide Bald. cōſ 73. 3. li. & Ro. conſ. 140. vbi dicit, Bar q ex publica fama inducit iuſtiſsim° error. Ad qd' ēt Ancha. cōſ vlt. & Pa. cō ſi. 48. 1 li. & Bal. col. 3. ſecūdi lib.
d Poſſeſſa] Licet glo. in d. c. q aūt, dicat q ſecus in vi cōpulſiua. l ſi cauſa. C. qd' me. cau. Et tō ē quia vis cōpulſiua habet inſe volūtatē coactā. vt l. ſi mulier. ff. quōd me.

berat ea interruptione non obſtante. l. fi. C. de pręſcrip. 30. anno.

7 Verū poſſeſſio ciuilis. i. q ſit talis p'ona quę poſſit legitimé de iure coi poſſidere. ſm glo in c. cām in ver. detinere. a de pręſcrip. neceſſario requirat ad pręſcriptionem? R. q ad vſum fructum pręſcribendū non, ſed ſufficit naturalis ſeu corporalis poſſeſsio b l. fi. C. de pręſcri. lō. tem. Pa. in c. ad audiētiam. 5. col. ver. ſed iſta conſideratio. eo. ti. & vide bar. in l. 1. ff. de acquir. poſ. In alijs aūt vbi pręſcriptio inducit ad acquiſitionē rei vel iuris, tūc requirit in ciuilis poſſeſsio. & ſic intellige tex. & glo. 1. c. cām. eo. tit. & iō naturalis non ſufficit. de quo plenè p Dy. in regula ſine poſſeſsione lib. 6. Vbi vero præſcriptio inducit ad extinguēdū ſolummodo ius alterius, & ad defenſionem contra ius alteri congruens, tūc tali defendenti nō ē neceſſaria vera poſſeſſio, vel quaſi, alias ſequeret q nō præſcriberentur actiones perſonales cōtra id qd' habet in l. 2. C. de cōtti pe. & i l. ſicut. C. de præſcri. 30. ann quia nemo verè eā poſſidet, niſi is cui verè competit. vt no. Inn. in. c. in literis. de reſti. ſpol. hæc ē notabilis. diſtinctio. Cal. in. ca. cū nō liceat eo. Aduerte hic q poſſidēs bona fide & vēdes ſub cōditione nō interrūpit poſſeſsionē, vnde ſi deficiēte cōditione, vēditio reſoluat, priora tpa cū poſterioribus cōtinuare potent ſm l a. i c. illud aūt. ver. quo ad 3. eo titu.

8 Vtrum poſſeſsio longiſſimi tēporis de cuius initio non eſt memoria habeat vim tituli. R. ſecundum Io. And. in c. 1. de præſcr. li. 6. q ſic de hoc eſt tex. in c. 1. eo titu. lib. 6. qñ capacitas dat in exercente, alias nō vñ laycus quātūcunq; exercuerit actū, ſpiritualem vel alicuius ordinis, nūquā tñ poteſt illum præſcribere. Et not. quod fama præbet iuſtam cauſam credendi. vt nota in c. inquiſitioni. de ſen. excom. & cap. cum conti gat. c de reſcri. & Barto. in l. 2. C. ſi ſer. vel libertas li. 10. & in l. Cel ſus. ff. de uſuca. Et ſi fama erat q res fuit legata, vel q tale fiebat per priuilegium papę qd' fuit perditum tempore guerrę & huiuſmodi, ſic curret præſcriptio. vt not. in. l. q vulgo ff p emptore. quia ſic facit titulum, ſicut in illo cuius procurator dixerat ſe emiſse & ſic credebat.

9 Quartum quod requiritur eſt q res non ſit uicioſa & poſsit præſcribi, & dicitur viciosa ſi ſit furtiua aut vi poſſeſſa. d vt inſtitu. de vſuca. §. furtiuę, ad quem ſequitur. § q autem. & ſubdit text. quod nec ullus alius quamuis ab eis bona fide emerit vel ex alia cauſa accederit vſucapiendi ius habet. Et aduerte q in re mobili oportet quod iuſtus titulus interueniat a principio, aliter nunquam pręſcribitur quia ſine titulo contra uolūtatē domini contractans furtum committit, & ſic furtiua eſt. Secus eſt in re immobili, quia quamuis mala fides fuerit in primo, poteſt tamē per alios præſcribi ex eorum bona fide. Et ideo nunquam res mobilis in conſcientia poteſt teneri quantumcunque per longum tempus ſit poſſeſſa & bona fide niſi qui habuit eam a principio habuerit cum titulo propterea dicit text. in. d. §. quod autem. ver. Vnde in rebus mobilibus non facile procedit, vt bonę fidei poſſeſſori vſucapio, competat. Quod no. quia ſępe venit in praćtica. Limita tamen ſecundum q infra dico ſupra. 44.

10 Quęro vtrum omnes alia res quæ non ſunt uitioſē, poſſint pręſcribi. Reſpond. qd' regulariter omnis res, omne ius, actio præſcribi poteſt capitulo ad aures eodem ti. Sed habet multas exceptiones, quia ſunt multa quę pręſcribi non poſſunt. vt infra. §. 12. cum ſequentibus.

11 Sed quæ requiruntur ad præſcribendū iura ſeu ſeruitutes, quæ habent cauſam con-

cau.l.si vel metu.C.de his qui me. causa vbi dicitur ꝙ vendens fundum metu potest recuperare ipse & successor eius a quocūque actione in rē si offerat pretiū, vel si possidēs non sit tutus lōgi tpis præscriptione. Hodie tamen nullus malefidei possessor præscribit etiam de iure ciuili, vt dicit ibi glos. in d. l. si vi allegat §.rursus. in aut. vt spōsa.larg.& ē tex in c. si e. tit. Sed ego solū noto ꝙ res affecta vi cōpulsiua sit præscriptibilis, secundum Bar. in d.l.si vi secus si ablatiua vel expulsiua, vel furtiua quia nū q̄ est vsucapibilis nisi purgetur vitio puta q̄a reuertatur in ptā. tē prioris domini.vt in §.aliquā ūsti.de vsucapio. Idem si reuertatur in ptātē quē si d[illegible], puta tutoris, vel curatoris, vel alteri⁹ legitimi administratoris, vel i. §. q̄d autē ff de v. suca & glo.i d. §.aliquādo.vide Rose.hic.§. 6.

a Quæ habent causā cōtinuam] Cōtinuā habēt cām. vt aqueductus q̄ continuē fluit, quasi vt vis eligendi, ius decimandi. Et tales seruitutes acquirunt spacio. 10. annorum inter pñtes, & 20. inter absentes, ad si militudinē rerū immobilium. C.de serui.l.2.C.de p̄. scr. lon. tēp. l. fi. Dr̄ia tñ hæc ē, q̄a in istis nō req[illegible] [illegible]s. vt l. §. f. & incipit hoc tps currere vt hic dicitur in fin.ibi.& no. Et hoc ipsum ꝓbare debet s̄m quosdā, & sic intelligūt. l. fi.ff.quē ad serui.anni.& ff.de itine. actuq. priua.l. § Iulianus. Si aūt non habeant cām ꝑpetuā vt seruitus vie & seruitiorū extraordinariorū ꝑstatio, Hæc & similia nō p̄scribuntur, nisi tāto tp̄e p̄cipiantur, cui⁹ initij memoria nō exiſtat. 16.q.3. cognouimus.c. di.ꝯ morē. no.in c.sup q̄bus dā.de verb. sign.

b Quis nequeat accusari] Ad idē.l.si diutino ff. de pe. Vbi dr̄ ꝙ alienat pœna. Ad idē.l. querelā.C. d̄ fal. Dic s̄m Pa. in d. c. cū hēret, ꝙ quo ad Deum & forū aiæ diuturnitas auget peccatū, ēt si nō sit reiteratum, vt tenet et Pe. d̄ Anc. cōs 4. Quia nō pœnitendo vsq; tēm. psisse diuinū iudiciū, & p̄ceptū ecclesiæ. vt ca. ōis. d̄ pœnitē. & remiss. & c. fin. de pęnis & rōne peccati pōt ꝓcedere tex. d.c cū hēret, aut q̄rit respectu pęne imponendæ, & sic p̄c̄m fuit reiteratū seu successiuum diuturnitas aggrauat, & sic alio mō pōt intelligi. d. c. cū haberet. & d. l. si diutino, & q̄nque ex toto tollit. vt d.l.querelam & l. adulter. sed de iure canonico, non currit præscriptio in pecca

continuam [a] vel quasi? ℞. ꝙ requiruntur. v. Primū bona fides. S. ꝙ vsus fuerit eo animo ꝙ vsus fuerit in re suo, & ꝙ potuerit etiā aduersario cōdicente, secus si cā amicitię, quia nūquam præscribet.l.fi. & ibi no. ff. quemad. serui. amit. & l. qui iure familiaritatis.ff.de acqui. pos. Secundum tps debitum vt infra patebit. Tertium ꝙ vsus fuerit sciēte aduersario.l. 2.C.de serui. & ibi glo. & doc. & ēt patiente. l quoties. la 2. ff. de serui. quia scientia & patientia in iuribus incorporalibus aduersarij constituit quasi possessionem, & ideo sine ipsa non posset præscribi, nisi sit tempus longissimum. l. 31. an. vel. 40 annorū. secundūm Pau. de Cast.in.l. 2. C. de serui. Item nisi habuisset præscribens titulū ab aliquo tertio, qui eam vt dominus illius fundi concessit, quia sic ignorante domino. pōt præscribi. vt no. Cy. Pe. tenere in l. 2. prædicta. quod no. pro limitatione illius ꝙ in incorporalibus non ē dare quasi possessionem sine scientia & patientia aduersarij, quia pauci aduertunt, vt in pascuis, aqueductu, iurisdictionibus piscandi. Et no. s̄m Inno. ꝙ istud tps incipit currere. ex quo q; cępit illo vti, non vi, nec clā. nec pręcario, sciēte illo cui sit præiudicium & nō ꝯtradicēte. Quartum in negatiuis, puta altius nō tollendi requirit̄ prohibitio. not. gl. in l. qui luminibus. ff de serui. vrb. prę. & ꝓhibitio debet esse ex parte pręten-dentis seruiturē. Quintum ꝙ sit dominus fundi, & cuius seruitus est acquirenda, quod no.

12 Quæ sunt quæ p̄scribi non possunt? ℞. 16. primo contra peccata de iure canonico & in foro animæ, immo diuturnitas auget. c. cū haberet, de eo qui du. q̄ pol. per adul. c. non satis, & c. cum in ecclesiæ. de symo. de iu. ciuili vero peccatum est momentaneum tunc lapsus temporis aleuiat pœnā in l. si diutino tempore. ff. de pe. & quandoque ex toto tollit. Vñ cōiter doc. & sequitur Pa in c. cum haberet, dicunt ꝙ aduersus quodlibet crimen regulariter procedit p̄scrip. 20. an. vt post lapsum quis nequeat accusari, [b] & in l. adulter. C. de adul. dicitur ꝙ post quinquenniū nō potest quis accusare adulteriū nisi in duobus casibus, vide gl. d. l. adulter.

13 Secundo cōtra obediētiā, visitationē & ꝓcurationē, q̄ debet̄ rōne & visitationis cū nō liceat eo. cū similib⁹.

14 Tertio ecclesia loca religiosa nec nō i⁹ decimę primitię vel oblationis & omnia alia iura spiritualia non possunt pręscribi laycis, quia illa possidere nō possunt, vt in cap. causam eo. etiam si mille anni transierunt, vt supra dixi secundum Ioan. And. in c. 2. de pręben. lib. 6. Ab eis autem a quibus possideri possunt bene pręscribūtur, vt in c. ad aures, eo.

15 Quarto annexa spūalib⁹, vt iuspatronatus

tis, quo minus saltem in foro animæ imponat pnīa ꝑ delicto. vt no. gl. in c admonere. 33. q. 2. & hoc in c licet de probationibus, & vide quod no. Bar. in extrauag quoniam nuper &c.

a Vide tex. iuncta glo.] Quæ vult laycos posse admitti ad electionē cū clericis, qñ præscripserūt. In ꝑscriptione obedientiæ duo sunt cōsideranda vnū est inquantū dicit relationē duorū terminorū. s. obsequētis & ꝑcipiētis. Et tūc ꝓcedit quod dicit Cal. in d. c. cū nō liceat, ꝙ nemo pōt sibipsi imparare, i. ec in se ius iurisdictionis exercere. l. pe. ff. de arbi. & c. si de pe & remis. & ꝑ ꝯñs nec seipsum possidere, & sine possessione ꝑscriptio nō currit, regula sine possessiōe. li. 6. natura. n. relatiuorū ē, vt vnū ñ sit aliud c. denitum. de big. cū si. & sic ipse ñ dr̄ ꝑscribere obedientiā, siue subiectionē vl̄ exēptionē, sed alius. vt c. cū ex officij. eo. aliud inquantū habet. affectum ab negatiuū cū ius vigore dicitur se liberum ab obia huius epi vel plaei & cōsequēs dicit se ꝑscribere nō obedientiā proprie sed libertatem. C. de ꝑscrip. quæ ꝓ li. in ru. bro & nigro. ff. de acqui. pos. l. 3. § si seruus. facit. l. si parité ff. quem ad. ser. amit. & sic possunt intelligi c. cum olim. & pr. uil. vbi ecclesia præscribit libertatem contra epm̄ & c. cū persone. de priui. l. lib. 6. vbi valet præscriptio contra epm̄ in priuilegio superioritatis &c. & de procuratione et tex. in c accedentes. eo. ti.

b Nec fundus quē incolit] Si tñ colonus alteri venderet fundū bene emptor ꝑscriberet si esset in bona fide vt dicit gl. in l cū nemo. C de acqui. pos. & Spec. eo. tit § 1. ver pone colonus. Datur bene domino ignoranti restitutio integrum. Idem Pa. in c. cum non liceat in 5. col. eo. ti.

tus similiter præscribi non pn̄t a laycis. Dicit tamē Pa. in di. ca. cūm ꝙ Papa posset cōcedere priuilegiū laycis vt possiderēt spiritualia aliqua, qa pōt dare potestatē eis excommunicandi & sic tunc præscribere possent q̄ possidere possūt. Limita istud a laycos seculares, qa layci conuersi (licet non debeant) tamen possunt tractare spiritualia cum clericis & ꝑscribere vide tex. iuncta glo. [a] fin. in capitu. ex eo. de elect. lib. 6.

16 Quinto non potest præscribi limes vel quod adhęret limitibus episcopatum. prouinciarum, vel parochiarum 16. q. 3. licet & capi. in regulis, de paroch. c. super eo. ne termini confundanrur prouinciarum vel parochiarum.

17 Sexto liber homo per possessum nō potest præscribi. 14. q. 3. §. potest ver. vnde si liber homo.

18 Septimo publicè functiones agrorum. i. pensiones non possunt a colono præscribi, nec fundus quē colit [b] d. §. potest. versi. vniuersas. C. de pręscrip 30. vel 40. an. l. male agitur.

19 Octauo via publica nō potest præscribi ex non vsu populi. l. viam. ff. de via publica.

20 Nono aqueduct⁹ ad publicum vsum ciuitatis & alia iura ciuitatis ad publicū vsum destinata ꝑscribi non possunt. C. De aqueductu. lib. 11. l. diligenter.

21 Decimo reseruata principi in signum subiectionis vt tributum, & similia præscribi non possunt [c] vt l. cū periit serenitas nostra. C. de præscrip. 30. annorum, facit quod not. in c. cum non liceat eo.

22 Vndecimo res quā lex vel canon alienari prohibet non præscribitur sic tū distingue secundū Pa. in d. c. cum non liceat. ꝙ aut lex prohibet alienationē quia eius rei non est commercium, nec potest possessio haberi. vt in rebus sacris nō spiritualibus & religiosis respectu laicorum, & sic non valet præscriptio. Aut prohibet alienationē simpliciter fauore ipsius rei exemplum in fundo dotali, & sic præscript. non potest inchoari. l si fundū. ff. de fun. doι. gloss. & Barto. in l. a. C. de usuca. pro emp. Sed si erat inchoata antequam talis esset dotalis fundus uel superuenerit aliqua qualitas, & huiusmodi [d] sup quas se fundat ius non impeditur [e] usucapio. tex. est in dicta l. si fundum. Idem dicendum qñ res peruenit ad personam.

c Præscribi non possunt] Voluit tñ Bar in l infamē ff de publi. iudi in fi. & in l. hostes ff. de capti ꝙ ꝯ Romanū imperium possit aliquis princeps vel cōitas ꝑscribere vt sit ab illa iurisdictione vniuersali exemptus. Quod tamē Pa in d c cū non liceat, dixit non videri possibile, vt ibi bene tamē pōt q̄s præscribere iura imperij vt in c. super quibusdā. de ver. sig. Et legitur & no. in l. si publican⁹. § in vectigalib⁹. ff. de publi. Sed ꝙ q̄s possit præscribere vt nemini subsit ñ ē possibile. ca nulla 93. di & c. quo iure. 8. di. no. ꝑ Ho. in c. per venerabilem qui fi. sint legiti Nec etiā imperator posset ꝯcedere priuilegiū omnimode exemptionis, qa esset lacerare imperiū & abdicare a se iurisdictionē ꝙ est impossibile ar. l legatus. ff de offi præsi & hoc et immo tenet Bald. in prohem in inj et vsibus feudorum.

d Et huiusmodi] Et idem in homine libero vt supra §. 17 Et hoc verum ē etiam si possideātur centum annis ut l fina C. de præscrip. long tempo. & ibi gl. ē.

e N. impeditur] Et no. ꝙ aliud est expssè ꝓhibere vsucapionē aliud tacite ut l vbi lex, aliā. cum ff de usuc. & tex. d. c. cū no liceat. Nā hic legitur qñ tacitè

bet, vsucapio, ibi sed si erat inchoata, sic sequitur Pa. & post modū superuenit qualitas sup qua se ius fun. dit in ꝓhib tione, vt anteq̄ post modū res effici-tur dotalis tūc nō impeditur. et ibi intellige si igno rat, tu intell ge sp ꝙ post sidis fit bonefidei, vt quia ignorat ꝓhibitioné iuris ꝓbabiliter. Alīs aūt error iuris non iuuaret in vsucapione vt l.nunq̄. ff. de vsucapio. a Gl. & Bar.] Vbi serui alienati ꝓhibiti alienari ꝓ pitiā artis, nō valet alienatio si ē facta a tutorio, vult et Bar. in d. §. diui. ꝙ si potest a si. facta ab ipsis filijs certioribus ꝙ valeat ꝑ tex. ibi. qa hoc ē inductū fauore illorum cui pñt remūnerare. Itē vult ibi Bar. ꝙ pp dotes pollū it aliena ri. Et nōullū § ꝓ illis q ꝓhib. tur quotidie a testatorib⁹ alienari. vt. silia bona remaneāt i familia qa res vēdite nō possunt vsucapi. b Intellige] In casibus in quib⁹ pp ꝓhibitionem alienationis res alienata ꝑscribi non pōt valet tñ quo ad acquisitioné fructuū vt tenet Bar. in d.l. vbi lex. ff de vsuc. Et vid Alex. cons. 1. 4. par. 6. col. Ro. cōs. 280. & cōs 394 dis. si stante statuto, ꝙ mulier nō possit alienare sine cōsēlu duorū ꝓpinquorum poterit petere maritū de fructibus bonorū parafernaliū. & Bal. cōs 340. 5 & l. 2. C d vsuca. ꝓ emp. dicit præceptum factū filijs minorib. ne diuidant non esset nudam. Ideo non vale: diuisio si contra fiat.

c Impeditur dominij translatio] Vide plenius per Pa in d.c. cum non liceat Bar. in d.l. vbi lex, alias cū ff. de vsuc. & in l. ea lege. C de condi. ob cām. & in l. nemo. ff. de pact. in effectu dicit ꝙ in 3o impediē vsucapio qn ꝑ alienantē impeditur dñij trāslatio & tunc erit cū paciscens reseruat sibi aliquod ius in re, exemplum in creditore cuius res ē obligata & posuit pactū vt illa res interi nō alienet, tūc impe dit dñij trāslatio. tex. fin. hic allegat⁹, alīs nō ipedit dñij trāslatio, sed si paciscens intereét agit ad intereē vt l. fi C. d pac. inter emp. & vē sed ego dubito an ho c casu d. dū Bar sit verū, vt hēat impedire viucapioné. Moneor quia pactu priuatorū nō pōt impedire ꝑscriptioné Bar. in l. nemo pōt. ff. de leg. 1. & in l. 1. ff. de vsuc. qa hoc ē i ductū i fauoré publicū & in negligētis odiū, eo tt.c. vigilāti. & in d.l. 1. & ista nō pñt remitti ꝑ pactū priuatorū. c si diligēti d. fo. cōpe. Nō ob. qd ē. dixi de defunctō qa ē spāle, cū ei⁹ volūtas ꝓ lege seruet. c. vlt. 13. q. 2. & §. dispōat in aut. de nup. idē dic vbi ꝓhibitio fit per statutū. vt not. Bar. in d. l. cū lex. Quia statutū est lex in lo. o. s. di. ius ciuile. Igitur & c. hæc Pa. in d. c. cū non liceat. d Clausula generali] Scilicet ex iusta causa, quia prætor pollicetur in integrum restituere omnes qui ex iusta causa lesi fuerant.

nam priuilegiatam contra quam non posset præscribi. vt no. Ioā An. in c. vnico d iure patro. li. 6. intellige si ignorat prohibitionem iuris probabiliter, aliter non. Aut lex prohibet alienatio nē non simpliciter, sed sine certa solennitate vt in rebus minorum & ecclesiæ, tūc data bona fide & exclu so errore iuris ꝓcedit pro scriptio, si habet ꝯcomitātia alia, puta emi a minore quē credebā maiorē vel rē a prælato, sed putabā capitulum consensisse & huius modi. Secus si errabam in iure credens quod prælatus sine capitulo posset vel minor sine decreto, & sic intellige gloss. in c. 2. de his quæ fi. a præla. & tex. iuncta glo. in c. 1. de re. ec. non alie. lib. 6.

23 Quid si est prohibita alienatio per defunctū? R. idem dicen. sicut de ꝓhibita a lege scilicet quod vsu capi non potest. tex. ē in d. l. 2. & ibi gl. & Bar.[a] Et hęc intellige [b] qn prædicta ꝓhibitio fit ex cā per testorē, sine causa enim non valet. vt legitur & not. in l. filius. §. diu. ff de leg. 1. & ibi per Barto. plene. & ratio est qa dispositio testatoris habet vim legis. Idem not. Barto. in l. vbi lex, alias cum. ff. de vsuca.

24 Vtrum similiter sit dicendum quando res per pa ctum prohibita est alienari puta cum res obligat & obligans apposuit pactū vt illa res interim non alienetur & impeditur dñij translatio.[c] vt in l. si creditor. §. vlt. ff. d distra p g. R. ꝙ sic, qa non currit ꝑscriptio. vt no Bar. i l. vbi lex ff. d vsuc. Pa. tñ i d. c. cū non liceat tenet ꝙ currat præscriptio & credo verī⁹, si alī⁹ a ꝑdictis ꝯhentibus ꝑscribat, qa emptor vēdit emēti bona fide.

25 Duodecimo res quę tenetur præcario nomine, qa non ipse, sed dominus possidet. l. cette. §. is q rogauit. ff. de præca. Idem de colono. ea rōne. l. male agit. C. de ꝑscrip. 30. annorū idē d eo q possidet nomine alieno ea ratiōe. c. cū venisset. de restitut. spo. Idem de pignore ꝙ non pōt ꝑscribi a creditor & vsufructuario, qa cēset in mala fide. Dicit tamē Pa. in d. c. cum non liceat versi. circa istā partē, licet colonus & tenens ꝑcario nomine & qui possidet alieno noīe non possint ꝑscribere tales res, tñ si colonus vendit alteri, & q emit bona fide ꝑscribit, sed dominus petit restitutioné in integrum si ignorauit ex cla generali.[d] l. 1. ff. ex quib. cau. maio. fin Spe. e. ti. §. 1. ver. pone colon⁹. & gl. in c. cū nemo. in ver. dñij q̄ examinat & tenet ꝙ ꝑ scribit. C. d acq. pos. & placet ꝑ ea q̄ j. dicā licēt Bar. in l. cū solus. ff. de vsuc. aliter sentiat.[e]

e Alter sentiat] Imo Bar. tenet in casu isto ꝙ præscriptio currat ver. sit ergo cautus.

Igno-

16 Tertiodecimo res empta a prodigo vel luxurioso aut lusore alienante, distinguit tñ Pa. in c. si diligenti, eo. tit. quod aut talibus est interdicta administratio, & sic non valet cõtus, nec infertur usucapiẽdi cõditio vt l. qui fundum. §. qsciẽs ff. de emp. Aut ñ ẽ interdicta administratio bonorũ, & tũc aut ignorabat [a] qđ in malum vsum volebat consumere, & sic põt vsucapere, quia est bonefidei, vt in l. si quis cum sciret. ff. de emp. si vero sciebat quod in malum vsum volebat expendere pretiũ, sic non valet vsucapere, vt in d. l. si quis cum sciret, & est tex. no. in l. si vero non remunerãdi causa §. si adolescens luxuriosus mãdat tibi vt pro meretrice fidem iubeas idemque tu sciens mandatum susciperis non habebis mandati actionẽ, qu a simile est quasi perditur pecuniam sciens credideris. Sed & si vlterius dicẽtẽ mandauerit tibi, vt meretrici pœcuniã credas nõ obligabitur mandati, quasi aduersus bonefidei mandatum fit hoc tex. ff. manda. Nec obstat. l. affectionis. ff. de dona. quia ergo itelligo ante factum non valere in ista lege, valere et post factũ fornicationis soluẽdo, hãc decisionẽ posuit Bar. [b] in d. l. si qs cum sciret, & fm hãc limitarẽ ego. l. si ff. de alea, vbi valeat ꝯtractus vẽditionis factus alteri a col lusore scilicet verũ qñ non putabat pretiũ in ludo vel le con umere, [c] alias talis emp o nõ poterit pscribere. Multo minus valet ꝯtractus factus in ludo cũ collusore, vñ nec tenet venditio nec tenetur emptor de euictione cum simul delinquãt. l. fin. §. 1. ff qua re. ac. non da. & p consequẽs cũ sit in mala fide & ꝯtractus sit prohibitus a iure nõ poterit pscribere qđ no. bene.

17 Quartodecimo res ignorantis non põt pscribi, ita tenet do. Pe. de Perusio ĩ tractatu de canonica portione episcopi. c. 2. allegat. l. cũ sex. ff. de edic. cũ concor. in gl. ibidem. Vñ cõcludit qđ qñ qs ignorat habitu & actu ius sibi factũ ex quo resultat sibi ius agẽdi, & sic non currit pscriptio. Idem qñ qs ignorat actu sed non habitu, sic ẽt non currit puta collator scit se habere ius ꝯferendi bñficium, sed ignorat factũ ex quo resultat sibi ius agendi valet actum vacationis, & sic non currit pscriptio, c. qa non currit pscriptio. c. qa diuersitatẽ de cõcess. pben. c. literas de supplen. neg. pla. Pa. verò in d. c. vigilanti dicit qđ ꝯtra ignorantẽ vel absentẽ currit pscriptio, nisi ignorans vel absens possideat ciuiliter qa tũc non currit præscriptio. vt in l. male igiẽ. C. de præsc. 30. vel 40. an. ex quo infert. qđ si me absente aut ignorãte ingrediẽ qs possessionem meam, non incipit tunc præscriptio, licet fuerit ingressus bona fide, qu a per hunc ingressum non pdo possessionẽ, vt in l. si id quod ff. de acq. poss. sed antequam incipiat præscribere oportet prius perdam possessionem, puta qu a sciens alium ingressum suspicet me posse repelli vel tradidi obliuioni, & eam neglexi per decenniũ, vt in d. l. si id quod, & ab eo tẽpore incipit currere præscri. & non prius vt no. Dy. in regula sine possessione lib. 6. & sentit gl. & aptius Bar. in l. 1. C. de seruitu tib. Addit tamen ꝙ licet contra ignorantẽ currat pscri. tñ si ignorãtia fuit ex iusta cã vel pbabilis ꝙ tũc subueniẽ ar. c. cũ illorũ đ sen. ex. & hęc subuẽtio erit qđ restituet. ĩ integrũ, vt voluit Bar. i l. 1. [d] §. si qs aũt ff. de

a Ignorabat] Aut erat minor & non valet qđ agitur eodẽ mõ. l. quo l si minor. §. ñ ff de mino. & §. si adolescẽs, hic allegato, aut erat maior & tũc p. edet qđ seq tur. Et facit ad prædicta. l. 11 cui bonis. ff. de verbo. oblig.

b Posuit Bar.] Sed iudicio meo ibi nõ colligitur hic solutio, deo tu dic quod nos loquimur de alio pmittẽte p statim consumpturo q sunt in culpa seu dilicto emeudo a mino re vel soluendo p eo l. aũt affectionis loqu i eo q põt donare vñ licẽt illi q arbiter suę rei eẽ possit donare meretrici, ꝗ licẽt turpiter faciat, non tñ turpiter accipit, vt noe. in d. l. affectionis, & ff. de condi. ob tur. cãm. l. idẽ. §. sed ꝙ meretrici, ibi tamẽ ponitur distinctio ista.

c Consumere] Immo nõ soluit statim consumpturo. Quia fortẽ vincet se-ũdũ Bar. in d. l. si qs cũ sciret vbi ponitur distinctio.

d Bart. in l. 1.] Idem tenet Ro. in l. q vniuersas. §. fi. ff. de acqui. poss. & in l si ve 10. §. de viro, in 5 fallẽ ff. so. ma tri. p tex. in l. attilianus. ff. đ ser ui. rusti. prędi. & p hoc est gl. in l. si partẽ, in §. si p fundum, in ver. nõ viedũ. ff. quę sĩ. amit. & gl. in

1. sicut in ver. militia. C. de præscrip. 30. anno. Idẽ tenet Spe. ti. de præscr. §. 1. ver. pone colonus. Imo. in c. si. đ prescrip. Ang. in l. si qs te. lib. esse iuś. fue. idẽ Pau. de Cas. cõs. 315. Ang. cõ sil. 196. in cõtra. consuluit Pe. de Anch. consilio. 145. alleg. Bald. hoc tenẽ in l. 1. in ac. opposi. C. q admi. Idẽtenet Raphae. in l. cũ filius. §. in hoc, đ ver obl. & dicit ignorantiam non esse iustam causã succurrẽdi nisi causarẽ ex aliqua iusta causa.

de

ri idem videntur tenere canonistę in c.auditis, de in teg.restitu. Tu dicas opinio Bar. equiorē, & eā tenet Alex.ibi. in apostillis An autem requiratur scia eius q̄ quē præsbyter, vide Bar.in l.si publicanus.§. in ve. et galiōns circa med. ff. de public.

gl.in regula imputari,lib. 6. non ergo impeditur ex ipsa pęna excommunicationis, sed ab ipsa lege, nec ob.q̄ reportat commodum de militia sua.c.intelleximus,de iudi. Quia hic cessat ratio præscriptionis, l.cū non sit negligens, ergo nec & pœna.

a Vel supina] mihi in plus placet opi.Pa.quæ pba tor p tex.tū aper-tū in d̄tis duabus gl. si ex eo. l.c.vi gilāti, cū mala fi de in tricenali,& quadragenali p̄ scriptiōe tā in re bus cognitis q̄ la tētibus gl. pe. q̄ verus dns rē illā nescit ad se ptinere vñ si ēit in bōa fide currit p̄scri-pt o,ad ide ē tex. apertus in l. si.C.d l. tē q sic sūmat tūc dī p̄fecta pręscrip tō t̄pis qñ p̄ scribens & is q̄ quē p̄scrib t̄ sunt eiusdē puinciæ, nec requiritur p̄sētia rerū aut scia q̄ quē præscribitur. Et facit tex i ver. nulla scia vel i gnorātia expectēr da gl. sup ver. i gnorātia sic expo nit i. nō curāt de ea q̄ ēit in dño q̄ quē p̄scribitur, vt hic,& j. de p̄. scri. §c.au.l.sicut in si.sed p̄scribē te in ex igr̄ igno rātia, & sic bonā fidē hēat.Necob. tex d l cu sex. qa ibi loqtur de p̄. scriptiōe q̄ ad o ne,ne dolus vidē tis remaneat im-punitus, nos aūt loqimur de pręscriptione p acq sitiōe dñ j iō mo rito currit q̄ igno rantē, sed hec e med ū de q̄ ohic nō ti p̄g ,or.ret & nbquam qs p̄ scribē s, semper do t t cur remaneret Quod ē q̄ rōnē legis, iō &c.

de actu itinereque priua. facit gl.1.in l.1. C. de patr. pote. & tex. optimus in l. ante penul.ff.de acquiren. hæredita. sed magis mihi placet opi.Pet. vbi tamē ignorātia nō est crassa vel supina. [a] Incorporalia vero non possunt quasi possideri nisi sciente eo, qui possidebat prius. Et data eius ignorantia non possunt pręscribi.l.secunda.C.de serui. & aqua. ibi gloss. 1. not. Innocent. in capi. bone, el 2. depo. pręla. Et ibi.Panormitan. versic. sed circa materiam.

28 Quintodecimo res excommunicati, vt dicit Pan. in c.1. eo. quia cum sit impeditus a lege [b] non debet contra eum currere pręscriptio.l.fin.in fi.C.de anna ex cep.& gl.hoc tenet 16 quęstio.3.prima actione.Quod limito verum in eo qui nō est in mora petendæ absolutionis, secus si esset in mora, quia tunc impedimentum oritur ex culpa sua & & ideo curreret.

29 Sextodecimo res furtiuè vel vi possessæ, nec etiā ea quæ ex ipsis nascuntur, vt instit. de vsuca.§ furtiuè de quo dic vt infra. §. 44.

30 Quæ sunt tempora in quibus pręscriptio non currit sed dormit. [c] ꝶ.Panor. in c.ex transmissa eo, quod nouem tempora. Primum

tempus hostilitatis, & vbi ius nunc redditur, sed hoc limitat Innocen. [d] in d.capi. quando propter guerram & huiusmodi actor agere voluit, sed non potuit quia non erat qui ius redderet.l.sed si per prętorem § si feriæ.ff. ex qui.cau.ma. & propter hoc dicit Bar. in l.de ętate. [e] ff ad Tre.quod citatus tempore pestis habet iustam causam non cō parendi, alle c.ad supplicationem, de renun. facit gl. in versicu.salutis,in cap tu. si vero, de iureiur. Et ideo dicit idem Bartol.in l.naturaliter penulti. colum.versic. quęro an ista vsucapio. vbi late .ff. de vsucapi. q̄d tempore pestilentiæ non currit præscriptio, vbi quis fugit ex tali timore, aut certē erit iusta causa petendi restitutionem in integr. ex clausula generali, idem dic de omni alia [f] iusta causa, quę impedit ne quis etiam suam petat. l. quod quidem.ff.ex quib. caus. maio. Secundum tempus est quā do ecclesia nullum habet prælatum, seu habet inutilem ad agendum, vt puta quia est excommunicatus, suspensus, vel captiuus ca pitu.diue sitatem, de concess.p ræbend 16.quæstio 3. capitul.1.de electi.quia de ligentia. Aut est dilapidator, aut malè alienans pręla

c Sed dormit] Præscriptio dormit vt hoc §. & seq. nō currit qñ res nō pręscriptibilis vt ī §. 24. cū sequē. interrūpitur vt in § 46.

d Limitat Inn.] Facit qd voluit Bart. in l. 2. §. q̄ dicimus ff. si qs cau vbi dicit nō suffi.cere probare tempestatē fuisse tūc t̄pis in mari, vt nauigare non potuisset nisi probet se fuisse i mare, vt nauigei e, sed pp t̄pis qualitatē nō potuisse nauigare, & hāc limitatiōē tenet & Arch 1ui.1.8. & ione 16.& no. q̄d hij. duo casus s. t̄ps hostilitatis & vbi ius nō redditur pp defectū iudicis, hāt locū et īns leges & in laicis,& siue vna die siue pluribus annis hęc hostilitas interuenerit sp hoc t̄pe p̄ criptio dormit aut. Et hoc t̄ps quātū cūque magis, sine modicū sit de medio subducēt probatur in d c.ex transmissa &c.

e De ætate] Qu§ legit sub l. sciu. sar,i §.si qs alio. Et dicit q̄ si alqs citat vbi e aer corrupt° rōe ex.i pet vt hr̄ in d. l. sed & scidū eo. 11.ver.sed & salutis &c.& gl. 1. in d. c.ad su. plicationem.

b Impeditus a lege] Fac it tex.i c.q̄ diuersitatem de cō cess. præben quod proprie loquitur de iurib° & præeminentijs ipsius ex communicati per rōnem,

f Omni alia] Vt est tēpore tyrannidis, vt videtur velle Bar. in tra. de tirāi o q̄ q̄ p tp n ū, de cas ma.h.e.& ta 1 c.cū nob s, de p̄sc .& vide gl.in d c. 2.actiōe.Et vid Bal.i l.cū not.simi .C.de p̄.cr §c.anno.

tus, vt in c. si sacerdotes. 16. q. 3. & quod not. in c. de in integ. restitu. lib. 6. Nam to to tempore prælati malè alienantis non currit. Tertium tempus quando quis de iure impeditur agere, si cut filius familias, vt l. 1. in fi. C. de anna excep. & in vxore viuente marito respectu rerum dotalium. l. in rebus. §. omnis. C. de iure do. Item in pupillo durante ætate pupillari. l. sicut vl tra medium. C. de præscrip. 30. anno. Quartum tempus est scismatis quo ad ecclesiam Romanam, ut in cap. cum nobis, eo. ti. Quintum tempus conditionis, [a] quia res sub conditione non pręscribitur. l. cum notissimi. §. illud. C. de præscrip. 30. anno. quib. nulla currit mora. Sextum tempus feriarum repentinarum, [b] quia pręcaueri non possunt, vt dicitur in d. §. si feriæ. Quidā tamen dicunt quod currit, sed indulgetur restitutio. Septimum tempus absentiæ reipublicæ causa, tamen Inno. isto casu cū præcedenti tenet quod currit pręscriptio, sed datur restitutio, quando pręscriptio fuit completa tempore feriarum, aut absentiæ vel parum post. Secus si post magnum tēpus, quia tunc non datur restitutio, facit. l. ab hostibus. §. sed ꝙ simpliciter. ff ex q̄b. cau. ma. & satis placet, [c] licet alij teneāt in distinctè non currere. Octauum tēpus est furiæ vel ꝓdigalitatis s͂m Io. An. in addi. ad Specu. eo. ti. Nonū est iacentis hæreditatis, & nō stat per hæredē quin eam capiat, sed aliquo modo est impeditus secundum Pa. in c. de quarta, de col. ver. quęro, de pręscrip. sed d. Anto. ibidem tenet ꝙ currit sed restituetur ex generali clausula.

diſcōti..uā vt decimæ q̄ nō dātur cōtinue & seruitutes vt decla at gl 13. q̄ 1. in ... ni & c. v... infra § 42. ... colum.

31 Sed quæro an in prætatis casibus, ... dormiat & impediatur pręscriptio, quod non sit opus petere restitutionem. ℞. diuersa fuit opi. legistarum in l. senatus. ff de offic. pręsi. & canonistarum in c. ex trāsmissa eo, sed mihi placet opinio. Innoc. quod impeditur ipso iure, nec est necessaria petere restitutionem, nisi solum in tempore absentiæ & feriarum, potest dici cum si mili ratione tempus prodigalitatis etiam, & sic illa tempora subducuntur de medio pręscriptionis ratio sua quare non currit est quia præscriptio est odiosa, vt patet ex eo quod legitur & no. in ca. vigilanti, eod. Ergo non est laxanda. [d]

32 Quantum tempus requiritur in pręscriptione. ℞. quod diuersimode secundum quod a diuersis, & contra diuersa fit præscriptio.

33 Contra ecclesiam Romanam non currit minor quam centenaria (intellige in his quæ spectant principaliter) non secundatio ad ipsam, secundum glo. in ver. prīcipali, in c. ad audientiam, eo, vnde dic ꝙ generaliter omnia quæ immedietate pertinent ad dispositionem Papę gaudent priuilegio, vt est ecclesia lateranensis, & res ipsius & exemptio, [e] contra quam non currit minor pręscriptio quam centena. io. Ita tenet Io. An. in regula scienti lib. 6 in mercu. & quod not. Pau. in clem frequens, in ver. pręsentes, per Card. 7. q. de concess. pręla. & Pan. in d. c. ad audientiam. Fallit hoc in casu c. 2. §. 1. eo. li 6. vbi catholici pręscribunt contra ecclesiam romanam bona hæreticorum, qui ignorabantur in vita quod essent hæretici, si per 40. annos bona fide ea possiderunt, nec in isto casu poterit romana ecclesia petere restitutionem, vt in d. c. 2. patet, vbi prohibet omnem molestiam post præscriptionem.

34 Contra ecclesiā inferiorē a romana siue fiat pēscriptio a priuato vel ab alia ecclesia, si est in immobilib. corporalib. siue incorporalib. iurib. hēntibus continuā cām [f] vel

lib. Pau. de Ca. cō si. 290. vbi plenè, & p Pa. consi. 94. 2. lib.

a Tēp' cōditionis] Puta e. tius dēt mihi fūdū si nauis ex Alexandria venerit, quē tu pręscribis.

b Repētinarū] secus dē si eēnt solēnes & vsitatæ, sed ꝓ caueri nō pōt, d. c. ex trāsmissa ꝑ rōnē, secus si eēnt vsitatæ & ꝓcaueri possent q̄a tūc curreret præscriptio, d. c. ex transmissa.

c Satis placet] Et rō est q̄s cū habuerit tp̄ ꝓlixū ad conueniēdū aduersariū & interrumpēdum pscriptione imputabit negligētiæ suæ, q̄ fuit pscriptionis cā, & nō tp̄s feriarū vel absentiæ. Nā bñficiū restitutionis in integrū, cū sit exordinariū, nō est laxādū sed potius restringēdū, vt patet l. 1 cāç. 2 ff. de mi. ex quo ergo potuit sibi ꝓuidere iure ordinario, nō dēt sibi subueniri iure exordinario.

d Laxāda] Pa. in d. c. ex transmissa recitat multas opi. & tādē ↄcludit vt hic.

e Et exēptio] Pa. in d. c. ad audientiā latè disputat eccl'ia exēpta q̄ ē si Papa immediatè hēat hoc priuilegiū, & inclinatur in parte affirmatiuā, vide ibi.

f Cōtinuā cām] Illa q̄ præscribuntur dñr hñe cām cōtinuā vt, q̄a dēs mihi cērū, sed q̄a nō peto tu pscribis &c. Cām hent

vel non, sic requiritur quadragenaria annorum praescriptio, vt i c. de quarta eo. & in c. 1. eo. lib. 6. nec requiritur titulus in hac quadragenaria praescriptione, sed sufficit bona fides, nisi sit cōtra ius cōmune, quia sic requirit titulus verus vel putatiuè verus, c. si diligēti eo. titu. vel tēpus de cuius initio memoria non est, d. c. 1. nisi in casu quando ius ciuile exigit cōtra priuatū tempus, de cuius initio memoria non est, quia tūc multo fortius requireretur cū pręscribitur cōtra ecclesiā. a Si vero est immobilibus, sic sm l a. in c. cū dilecta, de cō fir. vti. vel inutil. non habet locum vsucapio triennalis contra ecclesiam Romanā sed contra alias ecclesias credo quod habeat locum nisi in rebus quae alienari possunt fine debita solennitate, de quibus. s. Alienatio §. j. & quarto & §. seq. Et quod praescribat b habes i auten. quas actiones posita. 19 q 3. §. fi.

35 Quid si laicus habet rē communem cū ecclesia & indiuisibilē. ℞. Pan. in d. c. de quarta quod requiritur quadragenaria praescriptio propter ecclesiam, argu l. si communē. c ff. quemadmo. serui. amit. Ioan. And. i ca. vnico d de iurepatro. in nouel. dicit quod vbi ius ecclesiae potest remanere illęsum praescriptio communis contra laycum sufficeret, facit quod not. in c. ad audientiā eo. & 16. q. 4. nolumus.

36 Sed nūquid requiritur quadragenaria i re quae deuenit ad ecclesiam, quę cū esset layci icepit ab aliquo praescribi. ℞. Pan. in d. c. de quarta cōmunior & verior opi. est q non, sed pro pterito vtetur priuilegio priuati, & pro futuro tēpore priuilegio suo, arg. i l. fiscus, la 1. ff. de iure fisci, & ideo si cōtra priuatum praesentem currerunt quinque anni antequam veniret ad ecclesiam, sufficient postea. 20. postquam venit ad ecclesiam. Et idem dic in similibus e priuilegiatis, facit aut q si quibusdam. C. de praescrip. long. temp. & sic in isto casu mutat praescriptionem.

37 Vtrum praescriptiones judiciales currant contra ecclesiam. ℞. Panormi. in ca. fina. 3. not. de in integ. restitut. quod sic vt sunt quod post decennium non appelletur & huiusmodi, sed restituitur sicut & minor iure speciali, vt in d. c. fi. & l. 1. C. si sepius in integ. restit. sue. poss. & ibi sequitur Bartol.

38 Vtrum res patrimoniales clericorum gaudeant isto priuilegio quadragenario. ℞. qd non, sed praescribuntur cōi spacio sicut aliae laicorū, tenet gl. 1. i c. possessiones. 16. q. 4. & in c. quanquā, de cen. li. 6. & Spe. in titu. de resti. in integ. tenet q non potest restitutionem petere si fuit lęsus in talibus bonis, sicut facit in lęsione in rebus ecclesię, & iura quae dicunt q bona clericorum gaudent eodem priuilegio sicut bona ecclesię, dicit q intelliguntur quo ad defensionem, allegat, c. ecclesiarum seruos. 12. q. 2. facit quod dicit Petrus, & Abb. in c. cum sit, de fo. comp. f q scilicet raptores pręfatorum non conueniūtur coram iudice ecclesiastico, quia priuilegium non debet extendi, nisi in casibus iure expressis, & & itē concludit do. Anto. nisi sit eadē omnino ratio cum expressis a iure, quod not.

39 Quid de legatis ad pias causas ℞. q solūmō habebit locum praescriptio 40 anno. secūdum gl. g in auten. de eccle. tit. §. pro temporalibus, & in c. pen. 16. q. 3.

40 Cōtra hospitalia & alia pia loca requirit. 40. annorū, sicut ↄ ecclesiam, vt est tex. no. in l. omnia priuilegia. C. de epis. & cler. no. Io. Ant. in c. 2 de resti. in integ. lib. 6.

41 Contra principē distinguit Pa. in c. cū nobis eo. ti. sic aut sunt bona reseruata principi

cipi

a Cum praescribitur contra ecclesiā] Pone exēplum in iustitiae regalia principis. vt imponere pedagium g 1. q̄a si ecclesiae spectaret impositio pedagiorum requireretur idē spacium.

b Et q praescribat.] Latius per Pa. i c. de quarta. § colum. ver. his pręsuppositis eo. tit. & in c. 1. de in integ. resti.

c Ar. l. si communem] In indiuiduis consequitur cui p̄ aliam qd p se consequi nō valeret, ibi enim maior non pōt viam fundi quē cōmunem habet cum pupillo, licet vterq. nō vtatur, ppter pupillum.

d Ioan. And. in cap. vnico] Vide ibi glo. in ver. ecclesiasticus q dicit q priuilegiū ecclesiae] trāsit in laycū pp cōionē vt puta qd layc habeat sex mēses ad praesentandū.

e In similibus] Et Pano. facit trimēbrē distinctionē Quā & facit Bar. in aut. quas actiones. C de sa. san. ec. & vide. d. An. in c. quia, de iudi. versi. venio ad vltimum, & vide gl. i ver. semestre in ca. 1. de iure. patr. libro. 6. & vide Bar i l. cū filius §. in ha, de ver. obli. & vide supra. Emphyteosis. § 30. & qd ibi adndi.

f In c. cū sit, de fo. cōp.] Prima col. ver. & hoc facit qd quaestionē vbi examinat an sit de hoc iure vel cōsuetudine.

g Secūdā gl.] ibi glo. non dicit sed rex. Similiter gl. in d. c pe. nihil dicit Vide latè Pa. disputantē i c. nihil de pscripti.

a Tempore currit] Idedico & fortius in ipsa subiectione, vt actioně præscribi nō possit, ne sic acephalus, c. cū nō liceat, eo ti.
b Incorporata] Quia. f. sunt propria & de patrimonio.
c C. de aposta.] Vbi Bar. dicit φ post quinquēniū nō pōt cognosci de hæresi post mortem, & dicit hāc q. disputasse. Rich. Mala. Sed q.d de determi na it pro tūc ne scire Pa. tñ dicit idē in bonis delatis fisco pp hæresim, qa f. quin quennio præscri bat, p d.l. 2. & p gl. i l. manicheos C. de hære. Tu vi de c. 2. de præscri. in 6.
d Quatuor annorū] Et pone exēplū, bona sūt vacantia & denū ciantur fisco.
e L. in omnib.] Bar. tñ vř aliter loq. Sed dictum Pa est iustius.
f Mentio] Ibi enim ꝓcule de beatur fidei cōmissum a frē, q̄ fecit rōnē cū frē pluries, nec tamē vllā fecit de fideicōmisso mētionē, præsumit n. remissum.
g Seruitiorum] Nā non ſp itur p eā, nec ſp ſeruitia quæ ſtatur.

cipi in signū subiectionis, & i tributo vel cēsu. & sic nullo tpe currit. a l. cōpetit. C. de p̄scrip. 30. vel 40. an. Quædā sunt reseruata ī signū singularis priuilegij, vel dominij, vt legitimare spurios, creare notarios, exigere vectigalia, & pedagia, & hmōi, & sic currat p̄scrip. sed reqrit sciētia principis, & tm̄ ps de cuius initio memoria hominū non existat, vt ē tex. in c. super qbusdam, de ver. signi. & p Bar. in l. cunctos, populos, in prin §. ī vectigalibus. C. de sum. trini. & in l. si publicanus. ff. de publi: & in l. 1. §. denique. ff. de aqua plu. arcē. Aut sunt bona pariter possedibilia alias possessibilia, & ista sunt principi incorporata, b reqrit spaciū 40. annorū, vt in d. l. cōpetit serenitas nostra, & sic p cedit gl. in §. res fisci, institu. de vsuc. Si vero nō sunt incorporata sed dūtaxat de lata tanquā vacantia seu ex causa publicata, tūc in bonis delatis ꝓpter vectigal nō solutū, sufficit tēpus qnque annorū, vt l. 2. C. d' apostata. c In alijs vero si pcessit denūciatio sufficit tēp' quatuor annorū, d vt l. itra quatuor. ff. de diuer. & tēpo. p̄. scri. Si vero denūciatio nō īteruenit, & sic, & si habuit bonā fidē, tm̄ requirit tēpus. 20. anno. l. in omnib. ff. de diuer. & tēpo p̄scrip. Si aūt vltra bonā fidē habuit titulū, sic sufficit ps 10. annorū, sic loqt. l. quāuis ff. de vsuc. & no. Bar. in d. l. oibus. e
42 Cōtra quoscunque alios a prędictis distinguo, aut sumus in actionib. personalib. & sic requiritur spacium 30. an. Quod limitat Pan. in c. in causa, vlti. col. versi. ad uertendum, de causa poss. & ꝓrie. verum qñ concurrit sola pacientia. Secus si cum pacientia interueniſſet aliud, vt est tex. in l. procula. ff de probā. vbi ex taciturnitate longi tēporis præsumitur dimissum fideicommissum debitum, si sæpius de alijs habita ratione non sit habita de fideicōmisso mentio f Aut sumus in rebus corporalib. immobilibus, & sic si possidet cum titulo requiritur spaciū 10 annorū inter p̄sentes continuæ, & per 20. inter absentes, & l. fi. C. de præscrip. long. tēp. Si vero partim fuit præsens partim abſens duplicabitur tēpus absentiæ solum, aut. quod si quibusdam. C. de præscri. long. temp. Siue titulo p 30. anno. cum bona fide & reliquis p̄scribitur, vt in c. sanctorum, eodem ti. 16. q. 3. c. placuit. 1. & l. si qs emptionis. C. de p̄scrip. 30. anno. Aut sumus in corporalib' vt sunt iura & seruitutes, & sic non requiritur titulus sed solum vsus sufficit, sic distinguē do, qa aut sumus in seruitutib. & tūc si hēt causam continuā vel quasi regulariter p̄scribitur lō. tēp. s. 10. ann. inter p̄sentes, & 20. inter absentes sicut immobilia, tex. & in l. fi. C. de p̄scri. lōg. tē. & in l. 2. de serui. & ibi glo in ver. tēp. & doc. hoc no. Si vero seruitus hēt causam discontinuam, vt seruitus viç & seruitiorū g extraordinariorū p̄stațio, tūc regulariter nō præscribitur, vt est tex. in l. seruitutes la 4. in prin ff. de seruitu. & ibi per doct. Fallit primo quando qs vsus est tāto tpe, cuius ꝯrariū memoria nō existit. l. hoc iure. §. ductus aquæ. ff de aqua quot. & est i. not. glo. in ver. certam, & doct. in d. l. seruitutes. la 4. in prin. & tēpus centum an. est tempus de cuius initio nō extat memoria, vt tenet d. Ant. in c. venie, de testi & Card. in c. si diligenti, de p̄scri. Itē 2. quando habuit titulum concessionis a domino, qa p̄scribet i 10. an inter p̄ñtes, & 20. inter absentes, ita no. glo. in ver cértā, in d. l. seruitutes. Simil'r & 3. p̄scribit qñ. habuit verū tit. a tertio qa p 10. inter præsentes, & 20. inter abñtes, p tex ī fi. l. fi. C. de præsc. lon. tē. secundū Pau. de Ca. in d. l. seruitutes. Aduerte quod est differentia inter p̄scribendo rusticanā & vrbanā seruitutē, qa rusticana perdit p nō vsum, sed vrbana nō, nisi alius simul viucapiat libertatē, puta habeo fenestras quas licet obstruā non p̄do ius, sed si alius p idē tēpus alt' eleuauerit

vic

a Et l.foramen.] Ibi Bar. breuiter not. & ponit hæc quę hic ponũtur.
b Desidiam] Ad de Bald.& Ange. in l. cũ notissimi. § in his,de pſcri. 30.anno. q dicũt hoc tẽpus nullo mõ posse annos trāscēdere,refert Apolli.ad Bar.in d.l.fi.C.de seruí.
c Propria.]Scilicet si qs vendica rec libertatē ex persona ppria.

uit murum suum,sic amitto,hæc probamur in l. hæc aũt iura.ff.dẽ ser. vrba.præ. quid autem si seruitus vrbana & rusticana. Vide Seruirus in princi. Et no.ꝙ tunc seruitus dicit hr̃e causam continuam vel perpetuam, quando est in vsu actualiter & potẽtialiter, vt seruitus aquęductus & seruitus altius non tollendi & similes, rõ qa licet a principio requiratur factũ hominis, non tamen semper, qa post quam aqua est deriuata in canale facto naturæ continuatur, & per seipsam semper fluit & in seruitute tigni iniuncti, vel oneris ferendi, ꝙ postquam semel est immissum continuatur, aliquando vero dicitur habere causam quasi cõtinuã, vel quasi pꝑpetuam qñ perpetuo seu continuo potentialiter, sed non actualiter est in vsu,vt est seruitus stilicidij vel ductꝰ aquę ex cęlo cadentis ratio quia licet non semper exerceatur actu tñ apta nata semper exerceri sine facto hominis, quia compluit,stilicidium est semꝑ aptũ recipere aquã sine facto hominis postq̃ stilicidiũ est,idem est in eligẽdi iure & percipiendi decimas ex agro ali qñ seruitus dicitur habere causam discõtinuã, qñ non est semper in vsu actualiter, nec potentialiter, sed necessario requirit factum hominis,quod non potest esse cõtinuũ vt est seruitus itineris viæ & similiũ, hoc no.p gl.& doc. in l.seruitutes la 2. ff. de ser.& l.foramen. a ff.de ser.vrb.præ.Ad uerte hic, quia in seruitute quæ amittit ꝑ non vsum, si habet solum interualla dierũ vel noctiũ tm̃,vel breuioris spacij pręscribitur per 10.an. inter pſentes, & 20.inter absentes. Si autem habeat interualla anno rũ vel mẽsiũ, requirit tẽpus duplicatũ quo ad pſentes videlicet 20. anno. sed quo ad absentes aliqui tenent ꝙ non duplicatur. Sed credo ꝙ duplicatur ſm Ioã. gl.in ver. desidiam. b in l fi. C.de ser.quem sequunt cõ muniter glos. Acursij.Bar.& Bal.& doc. idem & Innoc. in d.c. de quarta, qa ꝑ vltima opin. hanc ponit q̃ est sua iuxta glo.in ver.nobis,no. in l.q filium. §. sabinus.ff.ad treb. vbi dr̃ ꝙ vltima opi. in dubio est tenẽda.Itẽ no.ꝙ d. duplicatio non hẽt locũ in pſcri.30.vel 40.an.nec in pstatione annuã, vt vult gl.in l.cũ notissimi.§.fin.C.de pſcr. 30.an.& dr̃ habere interualla dierũ vel noctiũ, qñ alterius diebus vel die seu nocte mihi licet & tibi altero die &c.Tẽpus vero annorũ vel mẽsiũ qñ de qnquennio i qnqẽniũ, vel de anno quolibet vna die vel pluribus licet ducere aquã. Aut sumus in seruitute q̃ debet a re psonæ, vt vsusfructus, vsus,iurisdictio,& huiusmodi q̃ licet reqrant factũ hominis tñ non dicunt hr̃e cãm discontinuã, qa aĩo possideri pñt q continuus ẽ licet actus hominis sit discontinuus non sic in seruitute q̃ a rei debet cum res animum nõ habeat.Iste seruitutes ergo q̃ debentur a psonæ longo tpe pſcribẽtur,cũ titulo tñ vero,quia ad similitudinẽ cũ dño qđ lõgo tpe non præscribit sine titulo, vt est casus in l.vlti.in fi.C.de præscrip.long. temp. & intellige de titulo habito a non dño, qa si a dño non oportet præscribere, aut sumus i seruitute psonali quæ psonę a psona debetur,& sic præscribitur aliqñ qnquennio qñ. s.pater tempore mortis gessit se pro libero nõ in iuga nec latitans sed in bona fide, sic post quinquenniũ elapsum in quo non est passus filius cõtrouersiã status efficitur liber not. Pa. in c. licet super glo.2.de coniug.seruo. In psona vero propria c requiritur tempus 20.anno.cum bona fide,nec requiritur titu.fauore libertatis,vt in l.2.C. de præscri. lon.tempo. quæ ꝑ libertate. Alias seruitus omnis personalis cum sit continua pp animum qui non potest esse i seruitute reali sine titulo,reqrit tẽpus longissimũ scilicet 20. an. vt no. Cyn.in l.2.C de ser.& aqua,cũ tit. vero ꝑ 10.inter pſentes &c. Aut sumus in debitis legatis aut stipulationib.& sic ſm Bar.in l. cũ notissimi in §.in his.C.de pſcri.30. an. si obligatio sit de pręsenti licet exactio sit dilata in diem sicut cũ testator legat centũ alicui ita ꝙ tradantur sibi. 10. omni anno solum sic vnica præscriptione tolletur, & ꝑ spacium illud quo alię res at.l.senatus §. fi.ff.de dona.causa mor.& c. de quarta.eo. ti.vbi vnica præscrip.quadragenaria tollit quarta debita episcopo, quæ cõiter soluit omni anno, quia obligatio est de præsenti orta

orta licet exactio sit dilata, si vero obligatio sit in diẽ, vt in legato simpliciter facto, vt annuatim detur aliquid, quia tot sunt legata quot annue præstationes: d. l. senatus, in fi. & sic nõ currit præscri nisi a die ex tãtis obligatiõis, & sic oportet tot sint præscriptiones quot legata. Sed aduerte ꝙ si hæres testatoris scit teneri (vt cõiter p̃sumit̃) vt no. in l. q Romę. §. duo fratres ff. de verb. obli. nullo tẽpore põt p̃scribere s̃m Pe. de Perusio tractatu de canonica portione ep̃i qa habet malã fidẽ. Idẽ dic de quocũq; debitore, vt no. Ange. in l. q seq̃t [a] §. si viam. ff. de vsuca. & dicit ꝙ hic cõiter tenetur contra Bartol. etiã si statuto caueatur, vt p̃scribere t, & hoc sequit̃ Ioan. And. in c. 2. de excep. libr. 6. Hosti. in ca. per tuas, de dona. & Card. in c. vigilanti eo. ti. & est glo. not. i ver si improba. in auth. vt ecclesia Romana centũ an. habe. colla. 2. quę dicit qđ tale statutum esset iniquum præsidiũ & sequitur Bald. in c. si qs per. 30. si de. feu. controuers. vbi dicit quod præscribens scienter debitum semper poterit denũciari. Secus esset si ignorabat probabiliter ac præscriberet etiã quo ad conscientiam, vt voluit Inno. in ca. cura. de iurepa. & in ca. qa plerique, de immu. eccle. Pa. tñ. in c. fi. [b] de præscrip. distinguit, ꝙ aut debitor sciẽs debitũ nõ tenebat̃ offeret ita ꝙ cessãdo absolutione non fuit in culpa, & sic p̃scribet qa non est i mala fide eo ꝙ potuit cogitare, ꝙ voluit donare vel relaxare, [c] & qñ tenet̃ offerre, vide bonum text. cum gl. in ver. non venit in l. item mella, in princi. & ibi Bart. ff. de constit. pecu. & plenius per Bart. & me. s̃. Obligatio. §. 8. Addit tamen quod poterit denunciari iudici ecclesiastico. Si autem tenebatur offerre, sic non pręscribet, quia est in mala fide. Aut sumus in actionibus & exceptionibus, & cum uariæ sint vario modo pręscribuntur, puta exceptio de non numerata pecunia post biennium non potest opponi l. in contractibus. C. de non numera. pecu. repetitio debitorum in alea [d] non pręscribitur, nisi per quinquaginta annos, vt in authen. alearum usus, de reli. & sumpti. fu. & huiusmodi quę multę sunt, quæ secundum Pa. in ca. cum causa. ver. & no. bene referendo, de empt. & ven. etiam currunt contra ecclesiam secundum spacium decretũ a iure ciuili a quo sunt inuente, nec expectatur spatium 40. annorum, vnum tamen not. quod omnis obligatio vel exceptio spacio decem vel viginti annorum pręscribitur lege obligationum fere. §. placet. ff. de acc. & ob. Aduerte etiam secundum Barto. [e] in l. fi. ab hostibus. C. qui. non obiici, long. tempo. pręscrip. actiones pretoriæ rei persecutorię sunt perpetuę, nisi dentur contra ius ciuile, puta redhibitoria, quia datur contra contractum validum de iure ciuili, ideo finitur anno. Secus si contra cõtractũ inualidũ de iure ciuili, quia sic est ppetua, quod not. Item distingue quia si actio est data in pœnam solum, sic pręscribitur ẽt sciente debitore in conscientia, quia in pœnalibus [f] non tenetur in conscientia 12. q. 2 fraternitatis, in gloss. Si vero data non est in pœnam,

a No. Ang. in l. q sequitur.] Idẽ tenet Ancha. cõsil. 259 Ro. cõs. 201. ubi multa allegat cõtra Bar. d. Anto. in c. fin de pręscrip. Et Bar. hoc tenet i l. omnes populi, in 3. q princ. ver. ecce altas dicit statutũ & sic Bar. sibi ipsi contra dicit Andre. Barba. in addi. Ad Bart. in l ait pror §. planè. ff. ex qui. cau. ma. vbi reprobat Bart. ibi Pau. de Ca. consi. 145. Et plus placet opi. Ange & do Ant. licet distinctio Pa. nõ sit reprobãda, de qua hic.

b Pa. tamẽ c. fi.] Et vide eundem in c. clericis, de fo. cõp. pen. col.

c Vel relaxare.] Hoc tamen casu subdit Panorm. ꝙ si debitor factus esset locupletior ẽ eũ posset agi p denũciationis viã vide ibi late q examinat doctrinã Host. in sum. de præscri. re. imo. § quę res versi. sed nũquid.

d In alea.] Vide supra Ludus. §. 7. in fi.

e Aduerte etiam s̃m Bartol si.] Ibi Bart. non scribit forte est Bald.

f Quia in pœnalibus] vide Bal. in l. si pœnæ, in prin. ff. de cond. inde. Qui vult tenere ꝯtrium. Et ibi Alex tãgit de statuto excludente d̃bitorẽ q petit debitum p quinquẽniũ &c. Et ad cõfirmationẽ eorũ q̃ hic habẽt q̃ sunt d. Ant. in c. si. de præsc. uide optimã glo. In c. cũ fin. d̃ hæreti. li 6. in ver. certo q̃ casu, sed q̃d si nõ in merã pęnã lex introduxit a principio actionẽ tpalẽ, sed qa sic fuit ita iustũ pp bonũ publicũ, ut in actione de dolo, ut l. fin. C. de do. & redhibitoria, & quãto minoris, vt l. 2. C. de edili. ac. & multis aliis s̃. Host. in sum. eo. ti. de præscri. re. immo. §. quę res uersi. Itẽ quid de actionibus tẽporalibus tenet, ꝙ iura ciuilia non sunt correcta per ius canonicũ. Sed Panor. in c. si eo. tit. ꝙ in foro animæ, si ex parte al terius ꝯhẽcis intercessit dol[9] vel peccatũ, ꝙ ten̄ẽ satisfacere, quia lex nõ tollit peccatũ, sed solũ dedit actionẽ ad tẽpus, unde & si nũquã dedisset actionẽ teneretur ille satisfacere

de peccato suo, vt patet in materia vsuraria. Et facit c. qui habetis, & c non sanè 14. q. 5 & quod no. Ioan. in c quia plerique, de immu. eccle. per glo. in c. ex transmissa, de deci. & 4. q. 5. in sum. peccatum non dimittitur & c. Hinc dixit glo. sing. in ca. admonere. 33. q. 2 in ver. pœnitentia, licet quo ad actionem criminalem pdi ta sunt tempora certa vltra q nō pcedit accusatio vt §. 1 quo tamen ad agendu pœnitentiam nullū tempus est præfixum. Vide Pan. in d. ca. n. latius loquentem. a Propter vitiū reale.] Ad eundē etiā nec secundū Bar. in d. pompo nius §. cum qui dominicellu ff. de acq. poss. Quædam esse vitia personalia, vt mala fides, quæda realia, vt quia res ē furtiua, & huiusmodi. Et no. et Pa. in c. si diligē ti 7. colu eo Realia ergo sunt q rē comitātur vt vi possessa, & hæc trāseunt in successorē. Et de his loquitur hic tex. Et adde omnino Rom. in d. §. cum quis ad municulo. Et vide plures limitationis p Ang. in authētica malæ. fidei. C de pscr. long. tempo. & Imo. in reper. c. si. de prescrip. & Pe de Ancha. in regula prima. vide apost. ad Pa. normi. in d. c si diligenti, eo. ti. Vide etiam Pau. de Cast. cōs. 190. & 192. Verū mala fides defuncti noceat hæredi. Et vide Bar. i l. cum hæres. ff. de diuer. & tem

nam, sed in satisfactionē lesi, vt actio quād minoris, & huiusmodi, sic data sciētia debitoris nō præscribitur in conscientia, quin teneatur satisfacere lesio. 13. q. 6. si res. Aut sumus in rebus mobilibus & sic currit vsucapio, & quid requirit. Vide Vsucapio. §. 2. Aduerte tamen q cōtra minores non currit vsucapio, vt no. in l sicut. C. in quibus cau. restit. in inte. non est neces.

43 Sed qd dicem⁹ de fundo dotali cui iam incepe rat præscribi antequā dare tur in dote. R. q pscriptio nihilomin⁹ curret, licet nō potuerit inchoari postquā est factus dotalis. Sec⁹ erit de pupillo alteri succedēti ꝯ quem non currit præscriptio, durāte pupillari ætate, licet antea fuisset incepta sed differt vsq; post pupillarē etatē. l. sicut in rē. §. fi. C. de præscrip. 30. vel 40. annorū. Et Hosti. ubi s. ver. sed nec fragilitas.

44 Verum successor singularis inuasoris præscribat per 10. inter præsentes, & 20. inter absentes R. Pan. in c. nihil, eo. ti. q nō quantūcūq; hēat bonā fidē pp vitiū reale a qd sequtur quēlibet possessorē, l. vitia. C. de acq. posse. sed oportet curratspaciū. 30. vel 40. an. & sic bn̄ pscrib. t. et i rebus in uasis, vt not. insti. de vsuca. §. furtiuè, dummodo sit bonæ fidei, & a se vult icipere pscriptionē, vt not. gl. in d. §. furtiuè. Successor vero vniuersalis nō pscribit de iure ciuili, si defunctus habuit malā fidem, etiam sine violentia, quia censetur eadem persona cū defuncto, in aut. de iureiu. mo. præsti. col. 5. §. 2. Dy. tamē in regula possessor. lib. 6. & glo. in l. qui i ius. ff. de reg. iu. & gl. in c. de quarta, in ver. se posse. eo. tit. & in gl. magna. in c. cura, de iure patro. tenet q de æquitate canonica si ē bonæfidei possessor, & in personā suam inchoat pscriptionem præscribet. Sed Pa. post d. Ant. in c. si diligēti. 7. col. 3. principali tenent q nō præscribit. & melius, quia cū non habeamus ius canonicum contra ius ciuile expssum in hoc non debemus ab eo recedere, & iura quę allegant loquuntur de singulari successore b non de vniuersali. Aduerte tamē hic q licet mala fides defuncti noceat hæredi, non tamen nocet emptori ab hærede, fm Barto. c in l. potest pluribus, in princ. ff. de vsucap. & dominum Frāc. de Are. i d. c. si diligēti

45 Verū diu soluens idebitū teneat postea cognoscens. d indebitū R. q nō quantumcunque tēpus defluxerit, sed potest desistere a solutione de cętero. l. litibus. C. de ag. cē. & co. lib. 11. & cap. peruenit, de censi. 16. quęst. 3. clerici, est glo. 10. q. 3. quia.

46 Quomodo interrumpitur præscriptio R. qd duobus modis, scilicet naturaliter, sicut quando deficit unum de substantialibus præscriptionis, vt si pdit possessionē, &

po. præscri. Quæ sequitur opin Dyn. de quā hic. Ad de etiā Bal. in authen. ad hæc C. de vsu & apostil. ad Bar. in d. l. cum hæres

b De singulari successore] Melius dicit Pan. in d. c. nihil eo. tit. 3. co. q iura allegata per Dy. loquuntur in successore q nō causat ius ab uno a defuncto, sed superiore, q inuestiuit eū de beneficio, q a hoc casu non censetur eadem p ona cū defuncto ideo mala fides pdecessoris non nocet successori, secus in hærede. Et maxime cum hæres teneatur euo nerare cōsciētiā defuncti, q fuit in mala fide. c. fi. de sepultu. & capit. in literis, de rapto. & c. a nobis. 2. de sen. ex. com.

c secūdū. Bar.] Bar. idē tenet in l. pompo. §. cum quis, ver. op. in aut. ff de acqui. poss.

d Postea cognoscēs.] Pone exēplum in le. cum de in rem. ver. so. ff de vsu. Si enim tibi solui vsuras per decē nisi licet psumatur stipulatio vsurarum simili tec & tortus, ga fine forte non sunt vsuræ, cui⁹ respectu tunc solutè, vt ibi. Tamen quia solutio vsurarum de iure canonico ē improbata, vt in c. quia in omnibus, de vsur.

possunt bona conscientia abstinere. Et hanc q. examinat ... in d. c. quia 16. q. 3. Et hoc tñ infertur ad q̃ ... Pone, ... solens ded... Titio quolibet anno per decem ... unũ par caponũ, modo cessat, nunquid potest ... pellere illũ ad dādu illud par caponũ, gl. in l. solent, in fi. ff. de off. procõ. & leg. vĩ dicere q̃ nõ, q2 q̃ fi gratis non debet ad necessitatem dedu ci, & sic facit, inquit pro rustico &c. Allegat. l. li cibus. C de agri. & censi. lib. 11. & l. seio. §. 1. ff. de ann. leg. Concludit Bar. in d. l. cũ de in rem uerso. Qđ si rusticus soluit omni anno nõ ad ecta aliqua cã faciẽdum est q̃ titulus p̃sumit donationis eorũ caponũ qui soluti sunt. Sed non infert ex aliquo præcedenti actu q̃ teneatur in futurũ. Si aũt soluisset adiecta cã, puta pro laborerio qđ tenet a Titio p̃sumitur titulus etiã pro futuro, & donec laborerium tenebit coget ad soluendũ. Ex quo infert q̃ nõ p̃sumit quis esse uasallus ex p̃statione nisi aliqua cõtemplatione soluisset. Et sic intelligitur. d. l. solet. Et uide qđ not. Bart. i l. fi. ff. quorũ bonorũ. Et adde q̃ d. l. cũ de in rẽ verso, q̃ vult q̃ ex temporis cursu, & ad præstationem præsumatur obligatio subesse, hoc est uerum nisi appareat, saltem per ... uam p̃sum... ...em, q̃ fit facta non animo obligandi, sed gra... Vide li q... is prætendit titulum donationis, non probat p... m ex uirtute d. l. cum de in rem uerso, quia præsumptio est in contrarium. l. cum de iude

biro fi. de proba. Ita dicit Bal. in l. fin. C. ne de sta. de funct. & in d. l. solent. Ubi etiam Bart. videtur idem sentire, & adde Bal. in d. l. si certis annis. C. de pact. & Panormita. in c. fi. de causa possessio, & proprieta. & consil. 7.

& huiusmodi. Ciuiliter vero perditur diuersimodæ quo ad forum contentiosum de quo vide Pan. i c. illud authẽ. e. tit. sed quo ad conscientiam qualitercunque quis cõstituatur i mala fide ante cõpletam præscriptionẽ vel vsucapionẽ qũocunque hoc fiat semp̃ interrũpit̃ & hoc tene.

47 Vtrũ tutus p̃scriptione teneatur in foro animæ restituere rẽ præscriptã cũ cognoscit rẽ fuisse alienã. Rn. Pa. i c. vigilanti. eo. ti. q̃ nõ ex multis rationib. Sed melior est quã ponit in ca. fi. eo. tit. 11. colu. ver. venio ad glo. vlt. latius tamen loquit in d. ca. vigilanti, quia quod iuste possidetur iuste possidetur. & si iuste bene, ergo non alienum sed suũ ergo non peccat non restituendo. 14. q. 4. quid dicã, & hanc opi. tenet gl. i ver si. nouerit, in d. c. vigilanti. Io. Vinc. Tacr. Goff. Host. Ioan. Andr. in regula possessor. lib. 6. in mercuria, & Iun. in c. fi. eodẽ tit. Hug. in c. si virgo. 34. q. 1. Io. Sco. in 4. dis. 15. d. Ant. i d. c. vigilãti [a] dicit se disputasse, q̃ quo ad forum animæ tenetur. Ratio quia causa p̃scribendi non est omnino sufficiens quo ad æquitatem quo vero ad forũ contentiosum dicit nõ teneri. Alij aũt indistinctè tenent quod tenetur. Sed ego teneo opinio. Panor. quãnõ teneatur, nisi forte ita esset scrupulosus, quod non posset disponere cõtra cõscientiam quin teneatur, quia sic teneret̃, [b] 11. q. 3. cui est illata. Nec obstat ratio domini Ant. de præscriptione contra eum qui nõ potest imputari de negligẽtia, quia haberet remediũ petendo restõnẽ ex clausulæ generali, quam si peteret in conscientia erit restituendus, si vero non petet non tenebitur restituere, per not. per Innoc. in cap. quia plerique, de immu. eccle. Item quia præscriptio de iure canonico, nõ solum est in odium negligentis, sed etiam propter bonum & æquum. 16. q. 3. § potest. Vnde sicut dicit Bald. in c. si quis per 30. si de feu. contro. fue. quod statutum laycorum denegans audientiam i foro seculari, p̃pter æquum seu bonũ publicũ valet in conscientia, nec habet locũ denunciatio i iudicio ecclesia ... sucos puta si statuto caueẽ q̃ non soluens gabellã iustam nõ audiatur vel istrumẽtũ qđ nõ reperit̃ registratũ i li. cõis p̃sumit̃ falsũ. [c] Idem dicit Ba. to in extrauaganti ad reprimendã in versicu. denunciatiorẽ de velleiano & macedõniano, [d] uolu. uersic. Idem decid... Bal. Idem tenet Bald. in l. cum quis 4. colum. uersi. ex hoc infe... tur. C. de iuris & fac. igno.

a Domi. Antonius in d. capit. vigilanti] Idem tenet Imol. in c. cura pastoralis de iure patrona. & in capit. quia plerique, de immuni. eccle. Barto. in l. sequitur, in §. si uiam & ibi docto. ff. de usucap. Bald. in l. secunda C. de seruitu. & aqua. in authen. i. ad hæc. C. de vsuca. in le. cum quis. C. de iur. & fac. igno. Ioan. de Praro, in l. quibus diebus. §. deminua. ff. de con di. & demonstr. & dicit Bal in l. prima. C. de seruis fugit. quòd præscriptio sapit naturam pacti initi contra eum, cõtra quem, est decursa, glo. uero in l. prima. ff. famil. ercis. dicit q̃ plus operatur quam pactũ, & Bald. in l. prima 10. col. C. de manci. lib. quòd præscriptio æquiparatur priuilegio &c.

b Quia sic teneretur] Quia omne quod fit contra conscientiã. c. literas, de rest. spo. c. per tuas. 2. de sy... 28. q. 1. §. ex ... 15.

c Præsumit̃ falsum.] Hoc dictũ refert & sequit̃ Alex. c... lib. 219. Statueis accurate perspectis. 1.

d Et macedoniano.] Hæc allegat Panor. in d. ... fin. ... 8. col.

ꝙ non valet denunciatio in foro ecclesiastico, quia datur eis maxima æquitate naturali, sic a fortiori non habebit locum in præscriptione, quæ tam a iure ciuili quã canonico propter bonum publicum est inuẽta, & cum maxima æquitate, & ideo verissimam credo etiã in conscientia opi. Pano. & sequentium eum.

48 Sed quæro quod remedium poterit habere ille contra quem est completa præscriptio, & cui nulla potest imputari negligentia. R. quod si aliquo legitimo impedimẽto fuit detẽtus, communiter tenent doc. quod petere poterit restitutionẽ in inte. vsque ad 4. annos sequentes qui incipiunt a die scientiæ post cessationem impedimenti legitimi. Rõ quia istud, quadriennium non currit ignoranti, vt in c. 1. de restit. in integ. lib. 6. in verbo. Et negligenter om[illegible]. Ignorans enim non [illegible] negligi, vt probatur in c. 2. in [illegible] [illegible] de con[illegible] præben. [illegible] hãc opini. tenet Ioan. de Lig. post [illegible] in cle. vna,[a] de [illegible] g. est. & [illegible] in c. cũ ex litteris 3. col. ver. secunda [illegible] ẽ de rest. i integ & placet mihi vt [illegible] natura [illegible] in cuius loco subrogatur, ar. c. ecclesia, vt l. c. pen. & illud quadriennium succedit loco [illegible] vti lis, qui olim competebat, vt in l. fin. C. de [illegible] in integ resti. & ideo a principio erit vtilis, licet postea sit continuus.[b]

49 Verũ ecclesia petat restitutionẽ i integrum post completã præscriptionem R. communiter tenẽt qđ sic, in c. 1. eo. & gl. in versi. iure minoris,[c] i c. 1. de resti. i integ. vsque ad 4. ann. vt supra dixi de impedimẽto legitimo, & ad c. sanctorum, eod. tit. dico ꝙ est uerum ꝙ non datur, quando ecclesia præscribit contra ecclesiam, ut ibi. Si uelles tenere secundum aliquorum opin. ꝙ currit semper pscriptio in casibus in quib⁹ dixi dormire, dic quod dabitur illis similiter restõ vsque ad quadrienniũ.

50 Sed posset dicere aliquis ad quid valet præscriptio si talis contra quam præscripsit potest petere restitutionem R. quod valeret ad hoc, duo ad forum conscientiæ secundum Innocen. in capitulo quia plerique, de immu. eccl. ꝑ nõ tenetur eam restituere, nisi petatur, & si non petit infra tempus debitũ iam amplius non tenebitur, etiã si petatur, nisi fuerit impeditus ex facto iudicis vel aduersarii, vt vult glo. fin. in cle. vnica, de resti i integrũ quod no.

51 Verũ negligens possit agere ꝯ illũ q rẽ suã alienauit, postquã ille cui fuit alienata vsucepit rẽ sibi alienatã. Respõ. ꝙ si[illegible], q a talis alienator tenet sibi ex delicto & sua negligentia nõ fecit cessare delictum illius, de quo uide quod no. Bar. in l. 3.[d] ff. de alieni iudi. mu. causa fac. in fine principij.

PRAESVMPTIO 1. erga aliquid aliud a se est triplex. Prima est iuris tantum, quæ est quando ius super dubio & uerisimili[e] præsumit aliquid. Secunda est iuris & de iure, quæ est quando ius super aliquo præsumit, & ultra disponit ita esse nec posse contrarium pbari, & de illis habes in glo.[f] in capitu. is qui, de spon.

&

[illegible] col. Subdit ẽt Inn. tenere in c. q[illegible] plerique, de immu. eccle. ꝙ filiusfa. non tenet m[illegible] tuũ restituere in cõscientia, allegat ad rõnẽ, ut ibi per eum.

[a] In cle. una] vide Cardi. ibidẽ. q. 9 12. 21. & 22.

[b] Licet postea sit continuus.] Vide gl. not. in uer. cõstitutũ, in cle 1. de resti. i itẽ. Quæ declarat quid sit tẽps continuũ, & quid utile.

[c] Et gl. i uer. iure minoris] Et ibi. Pa. uer. quoad ultimũ, se remittit ad d cap. 1. eod. titul.

[d] Q[illegible] no. Bar in l. 3] Vbi dicit ꝙ facit ad q. q[illegible] dt spoliauit, [illegible] iudex tulit sniam ini quã, pars ꝯ quã fuit nec [illegible] ad appel[illegible] [illegible] post ea ꝯ iud[illegible] [illegible] si iudicatu [illegible] Bar. ꝙ pt, q a [illegible] negli[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] si maleficiũ q[illegible] iudex cõm[illegible] [illegible] alle gl. m[illegible] in l. [illegible] § [illegible] ff [illegible] q[illegible] [illegible] l. si minori, ff. d adm. [illegible] vr te nere [illegible] ꝙ si pars appellasset, non potest co[illegible] iudex in [illegible] tu nisi ad interesse, v d Ang. i l. sancimus. C. de iu[illegible] & Bald. in l. obseruare. § pro si [illegible] 20. q. ff d offi. proco. & l. Adde Bar. & alios in l. 1. in fin. ff. de appe. adde. Ange. in l. si ff. de var. & extraor. cogni

[e] Et verisimili.]

Vt si vir diu cohabitauit mulieri p[illegible] sumitur eam cognouisse, vt in c. nec ali[illegible] ua 23. qõ. 1. Et ista admittit pbationẽ in contrariũ, vt no glo in d. c. is qui, de sponsa, & facit c. p[illegible] posuisti, extra de pbatio, & ff. de pb. leg si chirographum.

[f] In glo.] Quæ ibi ponit exẽplũ de dote & de arrogato, vt infra. Sed melius exẽplũ ẽ in tex. d. c. is qui. Vbi qui dat fidẽ alicui de accipiẽdo eã in vxorem, si carnalis copula su[illegible] quitur, & si ducat aliam in facie ecclesiæ compellit[illegible] redd[illegible] ad primam, q a [illegible] cet psumitur qđ primam cognouerit affectu maritali, & vitra sic [illegible] & c. Et vide etiam cle. literis, de prob. Vocatur autem ista psumptio [illegible] [illegible], quia a iure habuit originẽ, de iure au[illegible] q a ius [illegible] causã [illegible] pedes, quod ita [illegible] sup ea. Exẽ-

pia vero glo. ma ... a laptat ... sicienie, vt ... vide glo in c. ferû. l. d. ... q reprobat ... glo. in d. c. is qui.

a Accedit] Ver. ... ponit, idest ... gatur nã sup eo ... est certo ... tur ... sumitur aut super incerto.

b Necesse] Ponitur ibi ... sumptionê iuris & de iure admittitur ... in ... ne par ... vnde & Inn. in c. quia plerique de immu. eccle. singulariter dicit ... si sententia transierit in rem iudicatã tamen si pars ... lata est fatetur eã iniustam, debet retractari.

c Maximé graui] sed vt quis heatur suspectus, & ... procedi posse, ... C. de hæreti. l. 2.

d In c. absit] Ista glo. sequitur Bal. in l. qd ergo §. si hæres. ff. de ... Alex. in l. ... ff. de va. & ex. cog. Are. in tra. male fic. torû in glo. in ver. sit adultera, ide dicit. Tu vero dic ... bene dicit auctor ... Nã oscula & amplexus sunt signa præcedentia venerê, ita dicit glo. in ver. pp volûtatê ... ff. de var. & ex. cog. ... illu rex. ... ff de adul. item facit ... mulier ... honesta ... aliq ... Paul. de Cast. consil. 303. ... clericus osculetur mulie

& differt ista præsumptio secunda assi ... iuris. qa præsumptio est super facto dubio in quo ius vadit per coniecturas ꝑ umendo ita esse, & disponêdo qđ vult ita esse & non posse probari contrarium Fictio vero est super certo vno modo consistête quod tamen aliter a iure ess ... fingitur, puta certa é lex ꝙ mulier nõ est stipulata doté sibi reddi, tñ fingit stipulationê in teruenisse. l. vnica, in prin. C. de re. vxo acto. Itê in arrogato qui semper fingitur stipulatus quartã partê de bonis arrogatoris si emancipetur. l. si arrogator. ff. de adop. & hanc differentiam no glo in d l. vnica, in §. accedit [a] & sic contra fictionem iuris non potest probari qa lex omnino intendit contra veritatem finge re. glo. est in ver. cõtêtus in l. a diuo pio §. pignora ff de re iu. sed ꝑsumptio iuris, de iure aliquando admittit probationem, vt no. in d.c. is qui fidem, de spon. & in aut. sed iam necesse.[b] C. de dona. ante nup. Tertiã est hominis, & hæc triplex, prima violenta vt cum inueni tur solus cũ sola in loco suspecto, puta lecto, & hmõi, de qua in c. literis, & c. seq. de pſum. 32. q. 1. dixit dñs, & hęc valet ad ꝓbandũ oĩa (excepto crimine) maxime graui, [c] facit c. literas, de pſum. vbi ex vehementi ꝑsumptione nõ punit qs de crimine qa in c imine debent esse p obationes lumine clariores. C. de prob. l. fi. 5. q. 6 epiphanium, vñ ex ista iudicãs p ox mum suũ in animo solũ aliquod delictum commisisse non peccat quia licet ex tali iudicare, vt patet in d. c literis, & tenet Nicol. de Ly. super Matt 7. c. in prin. & Alex. de Ale. 2. 2. q 134. arti. 7. Secũda est probabilisq̃ insurgit ex aliquibus suspicionibus & probabilibus & hæc facit semiplenam probationem, & si quis infamatus sit inducit purgationem, de pur. ca. c. si quis de gradu, & aliquando cũ vno teste. vel iu amento facit plenam probationê de præsump. illud, & in hac debemus aspicere actum ẽm suã existentiam & naturam, vt in c. literas, & c. tertio loco, eo tn. non ẽm accidentalia, & ideo maledicit glo. in c. absit.[d] 11. q 3. dum dicit quod videns clericum osculantem mul erem debet præsumere, quod benedicat eam. Nam factũ contra. l. non dêt præsumi nisi malum, ar c. 1. eo. & l. nam Ludo. noxius. ff. ad l. aquil. sicut est talis actus etiam clericus prohibeatur solus cũ muliere fabulari. 81. distin. clericus. Et ex ista possumus iudicare sine peccato malum quod uidemus, sed iudicare aliud non uidemus cuius ista est præsumptio, est mortale peccatum si perueniat ad firmam assertionem cũ pertinacia ẽm Alex. vbi s. f. q. 134. q. 7. venialê uerò si stat in sola suspicione, & hæc est tutior opinio, quã quã gloss. 1. in d c. literis, & d. c. si quis de gradu, in uersi. verisimilib. uideatur tenere fore licitum etiam iudicare ex hac suspicione, non tamê d. gl. clare loquûtur. Alia est temeraria quæ surgit ex malis hominibus vel ex causis læuibus, vel ubi actus ꝑt æque referri ad bonũ sicut ad malũ, & de hac loquitur. c. estote, de reg. iur. ꝙ debemus iterpretari in meliorê partê vnde no. ẽm Nico. & Alexã. vbi s. ꝙ ex talibus lęuibus signis dubitare de bonitate fratris est peccatum ueniale, quia procedit ex humana fragilitate, nec dicitur iudicium ꝓprie sed suspicio sed ex talibus firmiter tenere in animo quod frater sit malus malo pc̃ti mortalis, sic est pc̃m mortale, & hoc ꝓp. ie dicit iudic ũ qđ est ꝯ charitatê fraternam, secus si iudicaret de peccato ueniali, quia esset ueniale. Si uero ex tali-

vt præsumet in malã partem. Et li. tenet. N in ob. glo. in d. c. absit, & Bal. & alij qa dicunt intelligi qñ ẽm cõsuetudinê patriæ hoc faceret, alias secus facit q dicit Tho. 2. 2. q. 154. arti. 4.

a Vna q̃ orit.] S. Tho. 2.2. q. 130. ar. 1. dicit. Cũ ea quæ sunt secũdũ naturã sint ordinata rõne diuina humana rõ dẽt imitari. Quicqd secundũ rõnẽ humanã fit qd est ꝯ ordinẽ cõiter in rebus naturalib. inuentum est vitiosum & pctm. Hoc aũt cõiter in oĩbus rebus naturalib⁹ inueni tur ꝙ quęlibet actio commẽsura tur virtuti agentis nec aliquod a gẽs naturale vi titur ad agendũ id qđ excedit suã facultate. Et ideo vitiosum est, & pctm quasi ꝯ ordinem naturalem existens ꝙ aliqd assumat ad agen dum ea quæ pfe runtur suæ virtuti. Quod ptinet ad rõnem psumptio nis, sicut & ipsũ nomen manife stat vnde manifestũ est ꝙ psum ptio est peccatũ, & ex hic poruni. Similiter dicẽdũ de his q nimium psumunt de sua iusti tia, vnde se exponũt periculo corruẽdi, pu ta in nimia fami liaritate colloquio & fix aspectu videtur enim non posse excusari ta lis a mortali pp illud ecclesiasti. ci. 3. Qui amat periculum peribit in illo &c.

b Nõ ordinat⁹] Puta nõ est dyaconus vel sacerdos & tñ cantat euangeliũ vel dicit missam.

c Magnanimitati] Scilicet per sanctiũ. Et Philosop. vocati. 2. Ethicorum, & in 4. psumptuosos vitiosos vt capitosos. i. furiosos. Et de hoc p Th. vbi s. ar. 1.

d Primitia] Potest accipi tripliciter, vno mõ dicit primitia dignitate, sicut in nobis portio animę superior vel charitatis Dei in aia infusio, sm ꝙ vocat Apl'ol⁹ primitias spũs⁹ habentes Ro. 8. scđo tpis prio ritate, seu cãlitate. Et hoc mõ di cimus primitias nřæ carnis in Adã fuisse & Deũ ei sicut cãm nostrã p mitiã ter tio appriat cui dã officiendo in culto diuino see uitti, sicut e sicut⁹ principiũ aut aiati aut inaniati vnde Exo. 22. Decimas tuas & primitias tuas non tardabis offerre, defert tñ in significatione decima a primitia, deus enim Christus est. Alpha & o. i. ꝗrũ principium eius signum exiat primitia, inqi aũt finis, decima qa

bus procedit ad punitionẽ multofortius est mortale, & de talibus intelligitur illud. Nolite iudicare. Matt. 7. s. ex leuib. signis. Vñ hęc præsumptio hominis dicitur firmatio conceptus mentis ab homine facta ex aliqb. coniecturis collectis, & dif fert ab opinione vel suspi cione, qa opinio vel suspicio non firmat conceptũ vt no. Barto. in l. admonendi. ff de iureiu. vt no. Pa. in c. fi. §. sane, de iureiu.

PRAESVMPTIO secũ do erga seipsum sm qđ accipitur a Theologis in 3. dist. 26. maximè a Rich. est duplex. Vna quæ orit a ex ppria virtute p quam qs audet in opera excedentia pprιã virtutem sicut cũ qs ponit se ad audiendũ confessiones cũ ignorans sit ad meden. cum nesciat ad cõsul. & huiusmodi, vn si ei hec potest seq. aliquod periculũ animę vel corporis vel notabile damnum, est mortale peccatũ. Secus si qđ paruũ malũ qa esset veniale. Itẽ cũ qs ponit se ad iudicãdã quos non potest, vt laicus clericũ. vel ad fa ciendum officiũ ad qđ non ordinatus b & huiusmodi communiter ẽ mortalis psumptio, & hæc est species superbiæ, & opponitur magnanimitati, c vt dicit Phi. 4. Ethic. & oritur ex vanagloria. Vnde Greg. 31. mora, ponit præsumptione roui tatum vanæ gloriæ. Alia ẽ pręsumptio q̃ ẽ peccatũ in spiritum sanctũ, q̃ opponit virtuti spei, & hæc directè oritur ex supbia sm Rich. in 4. dist. 16. q. 6. art. 1. qua qs talẽ se existimet qđ deus eũ etiam peccantem non excludet a sua gratia vel nõ puniet, & sic paruipẽdit diuinam iustitiam, & hæc est huius pctm quam prima. Sed grauius ista est desperatio, & de istis, vide s. peccatum. § 3.

PRIMAS quis sit. 98. d. §. 1. vide patriarcha.

PRIMITIA d sm Alex. in 4. parte summę est pars prima frugum do mino offerenda.

1 Vtrũ sit de pręcepto. ℞. secundum Alex. quod sic in duobus casibus. Primus quando est consuetudo. Secundus quando ecclesiæ ministri indigent, & ipsas petunt. Intelligo de ministris illi⁹ ecclesiæ cui debẽtur, alias sunt de cõn silio sunt enim de iure naturali & diuino. & de pręcepto iudiciali sicut & decimæ, & secundum dist. vt supra Decima. §. 2.

2 Cui debetur. ℞. quod ecclesiæ parochiali, art. c. doctos, & c. moderamine. 16. q. 1.

3 Quota pars pro primitia debet dari ℞. quod qdam dicunt quę ad minus de 60. vnum. Alij dicunt quod in fętibus semper primogenitum, in alijs aridis & liquidis de 40. unũ ad plus, vel ad min⁹ de 60. Sed placet mihi magis opin. Inn. in c. 1. de decimis qđ ex quo non inuenitur expressum in iure canonico, relinquitur in optione dantis ut det quantũ vult. nisi con suetudo regiõis aliud iducat & hoc tene.

PRINCEPS In spiritualibus dicitur Papa. In temporalib⁹ vero Imperator regens etiam ciuitatem habetur loco principis vt nota. gl. in ver. idem sunt & Cyn. l. fi. C. de pręscri. long. temp. & Bar. in l. hostes. ff. de capti. & ideo sicut scienti a principis supplet defectum cuiuslibet si lenitatis,

denarius numerus est perfectius q̃ fieri maximè congruit. Item primitiæ sunt prin.... fructuũ deo offerendæ, vnde & sacerdo... ... sanctis dic... ... deo offerre ... Vort.in 3. ... 3.in 2. parte.

a Ex contractu] Princeps vel imperator tenetur seruare pacta, si ue fuerit c... ...tate siue cũ priuato vel alio & hoc tenẽt oẽs in l. digna vox. C. de legi. & in l. donationes quas p illã tex. C. de do.inter vi.& vx. Bal. in l. ex imp facto.C.de testa. & in l.fi.ad fi.C. de transa. Spec. tit. de fala.§. 3. versi.qd ergo fili ti,& in ti.de fru &i.& in...esse§. 3.& dicit Pau.p illũ tex. i c.1. de prob.I dẽ esse in Papa. Pro hoc ẽ tex. in l. iuregen tiũ. § prætor. ff. de pactis. Et iõ est ẽm Bar. in d. l. digna. vox,qa pacta sunt de iure gentium. l. ex hoc iure.ff. de iu sti.& iu ergo sũt immutabilia .§. sed naturalis,in sti.eu. de iure natu. Item alia rõ. Nã ẽm naturale rõnem q̃libet te netur pacta ser uare.l.1.in prin. ff. de pac.& l. 1. ff. de cõsti.pecu. vnde ... q̃ eleganter dixit Bal. in l. 2. in 9. col.C.de seru.& aqua. Quia licet princeps sit solu tus legib.c.iustũ 9.di.Card.Alex. in ca. si romano rũ.19. di.potesta tiue, nõ tñ est so lut⁹ a dictamine legis naturalis seu rõnis & est a nima rõne poli ticũ. Alibi dixit

nitatis,vt dicit Bal. in l.nullus. C. ad iul. maiest.& qđ no.Inno. in c.cũ oporteat, de accusat. sic fiat aliquid de licentia aut conscientia regentis ciuitatem, qđ verũ credo in tpalib. non autem in omnib.spũalib⁹.

1 Vtrum princeps possit alicui auferre rem suam, & dare alteri?Respon.communiter tenetur quod nõ sine causa. vide.9.quęst. 3. p principalem, & C.si contra ius vel publ. vti. in l.fi. & ca. quę in ecclesiarum, de consti.

2 Vtrum princeps obligetur ex contractu a suo? Respon. secundum opi. in l.digna vox. C.đ legib.Bal. tamẽ de vsibus feudorum in Rubrica de natura feudi, tenet quod sic,vnde dicit quod si princeps inuestiuit aliquem de Baronia vel castro,quod non potest eũ priuare sine culpa, nec successores in imperio vel regno, vt extra de iudi. nouit.Nõ obst.q̃ habet plenitudinem potestatis, quia deus subiecit ei leges sed non contractus ex quibus obligatus est.

PRIVILEGIVM b propriè est qñ aliquid conceditur contra iura, & sic dicit̃ quasi priuata lex, vt patet 3.dis.priuilegia. Si vero aliqd concedatur qđ sit pter ius commune sine præiudicio alicuius sic ,ppriè dicit̃ beneficiũ,& non priuilegium, hoc no. Pan. in c.olim,de verb.sig.

Bar. in c. 1. §.fi.q feu. da. pos. q̃ naturales constitu tiones ligãt etiã principẽ, q̃a potentius est ius natu rale q̃ principatus. Alibi Bal. in l. 1. circa principiũ dicit q̃ quauis princeps nõ liget lege legis bñ tñ ligatur lege conuentionis & contractus. Nã ve dictũ

1 Quot sunt species priuilegiorũ? R̷ quinque, c qđdam reale vt illud q̃ ecclesię dignitati ciuitati, vel alicui loco vel aliqbus psonis ratione loci, vel alicui⁹ rei conceditur,extra e.cum olim,1.& c.sequen.& tale est perpetuum, d quia adhæret rei nisi fortè res periatur. 25. q. 2.c.1. & per totũ vel nisi reuocetur ex causa.c. recolẽtes. §. 1. de sta.mona. Quoddam singulariter personale vt illud quod alicui vel aliquibus personis conceditur certis & proprijs nominibus expressis de offi.leg. volentes, & tale non egreditur personam cui conceditur, nisi hoc exprimatur,de cõcess.pręben.c.constitutus, & si cõceditur obtentu dignitatis non vtitur eo si aliam dignitatem adipiscatur. bo... §.fin.de postula. prę lato.Quoddam est communiter personale, quod conceditur personis non expressis proprijs nõbis, sicut de priuilegio minorũ. 15.annorum. ff.de mino l. 1. per totum. Quoddam singulariter personale est, & communiter corporale vt illud qđ alicui collegio vel vniuersitati conceditũ, sic quod quilibet singulariter de illa vniuersitate se possit iuuare, de senten.ex commu.ca.cõtingit huiusmodi sunt priuilegia pcessa fratribus minorib.& pręd icatoribus.Quoddam tamen communiter corpora

docto. in dictis locis. Licet De⁹ subiecerit le. ea principi, non tñ eum subiecit ꝯ. ctus vel cõuẽtio nes. Baldus,etiã in l. princeps.ff. đ legi.sir. Quod si princeps nõ si garetur pacto vł ꝯctu nemo secũ contraheret. Ad de Bal.in autẽti. oẽs peregrini.C. cõmunia, de suc cess. & facit epi stola inter claras. C. de sũma trinita. vbi dicit tex. Nihil esse q̃ lumine clariore præfulgeat q̃ recta fides & obseruantia in principe, & Cynus, in dicta l. dignã vox, dicit etiam deũ obligari ex sua promissione. Ad q̃ vide Bart. in l prima §. nõ sunt in fi.ff.đ do. le Et refert Bal. Arist. admonuisse Alexand.vt ,pmissa seruaret a. lias malus finis sequeretur.

b Priuilegium] Vide de p... g o,dũs Iasõ.in l. un. ff. de consti. princip.

c Respondit qn que] Vide Host. in summa eod. ti. §.quot sũt. vbi distinguit priuilegiorũ aliud generale aliud speciale & ,pse quere vt hic generale reale &c. sed latius ibi.

c Est perpetuũ] Vt scilicet monasteriũ sub sit immediatè ecclesia Rom.

a Manumittit] Est sub.ca.eps,& latissimè vide o. mnia ibi p Host. s.in 3.eo. titu.§. quot sunt species.
b C. quòd dilectio] Vbi hr q consuetudo multū valet in interpretatione indulgẽtiarū q sicut consuetudo interpretatur legē.l.si de interpretatione. ff.de leg.& c. cū dilectus de consuetudine sic interpretatur privilegium.
c Surreptioem] Hæc Pan. vbi s. versi.& adverte, in fi.
d Faciendum] Puta vt no [illegible]
e N[illegible] Nundi[illegible] [illegible] fi no fiunt per duntur.

le,vt illud quo solū cōitas nō singularis pt se iuuare, sicut dr 12.q.2.q manumittitur a & ideo priuilegia talia dñr corporalia, quia cum collegio, pereunt sicut corp' cui incorporari.

2 Quis potest concedere priuilegiū. R̃.q Papa in spiritualib.& Imperator in tẽporalibus regulariter ɔcedit ẽt Imperator priuilegia ecclesijs & clericis, de immu.eccl.per totū.Similiter Papa ẽt in tpalibus,vt no.in c.per venerabilẽ qui fil.si[illegible] legi. Item episcop' & superiores cū voluntate suorum capitulo[illegible], eodẽ cum olim,el 2.ẽm G[illegible].& breuiter dicas q potest facere [illegible] pūt pri[illegible] concede[illegible] [illegible] cō[illegible], vel [illegible] ẽm Host. [illegible]

3 Quomodo [illegible] interpreta[illegible] priuilegiū. R̃ quod priuilegiū propter q est ꝯ ius debet [illegible]è interpretari vt minus deroget iuri cō q possit,vt c.cum dilectus, de consue.Vnde priuilegium quo dispensatur aliquis illegitimus vt possit ad ordines promoueri intelligetur de minoribus tm vt s ordo.3.§.15.immo si non exprimit causa quare concedit aut non fit ex certa scientia vel metu non presumitur de voluntate principis.l.1.C.de pe.bo.sua la.li. 10. immo per importunitatẽ obtẽtū, vt l. 1.C.de fundis limitrophis.l.10 Bal. in c.licet causam, de proba. vult quod ponitur simul ex certa scientia & motu proprio.Idem dic in re[illegible] p tollit ius tertij. Idem in priuilegio ad beneficia, vt in c. quauis de p[illegible].lib.6.Et hic limita nisi consuetudo aliter interpretetur, vt not. in c. quod dilectio, b de consan. & affi. Item nisi verba illud exprimant, quia non recedimus ab ipsorū propria significatione nisi de mente aliter constet,ita no.in c olim, & in.c.in his,de uer. sig. Aduerte hic ẽm Pa. in c. cum ad hæc,de cleri.non resi. c.

not.qd si priuilegium enormiter lædit ecclesiã vel alium non valet nisi fiat mentio de hac enormi læsione,quia in dubio non presumitur princeps concedere aliquid cū graui dispendio alteri'.l quoties.C.de precibus impe.offe.& in c.super gestū,de deci.& in l.2.§. si quis a principe. ff. ne qd in loio, pu.ergo taciturnitas inducit surreptionẽ. c c.postulasti,de rescri. Vñ priuilegiū immunitatis ab onerib.personalibus concessum alicui a principe nō liberat eū ab alijs oneribus quo' pōt breuiter & leuiter expedire,casus in l.decurio fortunam C.de decurio,lib. 10. Si vero accipiamus priuilegium largo modo. s. pro omni concessione que est præter ius, sic dico q latissimè priuilegiū principis est interpretandū in [illegible] cōcedentis, sed in præiudiciū aliorū debet [illegible]è interpretari.c. qa circa,de pri[illegible] in [illegible] gl. & p Innocentium c.olim,de ver[illegible] [illegible] si [illegible] concessum ca[illegible] pietatis, [illegible]o.Pan. in c.cum dicat.3.no.de ec [illegible] dubio [illegible] potius interpretari,vt aliquid valeat.c.Abb.ver.l[illegible]c aut.de ver.si. [illegible].ff.de ver.ob. nisi præiudicio[illegible] vel [illegible] spiritus,vt no.Pa [illegible] no.

4 Sed [illegible] dice[illegible] de priuilegio seu gratia [illegible] cū simpliciter loquit? R̃.q[illegible] ẽm conditio[illegible] si quis ollo.§.[illegible] de inuist[illegible] placuit.el 1. & 2.vbi [illegible] mo[illegible]us de bet vi[illegible] sic viue[illegible] 6. q.[illegible] l.ple[illegible] §.2.ff. de v[illegible] in l.ex mil[illegible] ff. d[illegible] conces[illegible] cō[illegible] pontificalib. secund[illegible].

5 Qu[illegible] priuil[illegible] circa negotia. R̃. 5.[illegible] primo v[illegible] directè si fit [illegible] pot[illegible] renūciādi priuil[illegible] c.cū accessissent. Limita istud ver[illegible] ad [illegible] , d & cō[illegible] Sec' si eēt cōcessū c[illegible] vel ecclesiæ,qa no pōt vnico actū,sed req[illegible] tẽpus 40. an.in ecclesiasticis,vt no. gl.i ver.c[illegible]enerint,& doc. i d.c.cū accessissent 2.p[illegible] spatio ann.10. qñ datū ẽ ad al[illegible] priuilegiatus eo nō utitur e [illegible] ff. de n[illegible], qd limitat Pa. in d.c.cū accessissent verū qñ nō confert ecclesiæ

ecclesiæ, alias secus, & maximè hoc locũ habet quãdo nõ facies pmittitur facere actũ contrarium [a] l. hæc autem iura. ff. de serui. vrb. pdi. 3. perditur per secundũ priuilegiũ faciens mentionẽ de priori, vel si non faciat mentionem si primum erat generale & secundum specia le 25. q. 2. per totum, de pscrip. veniens, & ibi vide, quia longam habet caudã. 4. per renunciationem propriam, de quo dic vt infra renunciatio 5. per reuocationẽ concedentis, vide alios modos amittendi, in c. suggestum, de deci. per doc. & ibi bona glo. [b]

6 Qualiter priuilegiũ sit exhibẽdum? R. q a locorũ ordinarijs requisitis in loco cõgruo & securo, aut aliquibus uiris prudẽtibus & oi suspitione carẽtibus deputatis p ordinarios, ad hoc tenet priuilegiatus exhibere integraliter & clausulã de qua controuersia est trãscriptam. c. cum personę, eo. tit. lib. 6.

7 Vtrum priuilegiati socius gaudeat eodẽ priuilegio? R. Pa. in c. quam sit 1. no. de iud. q sic qñ priuilegiũ eẽt inutile priuilegiato si socij non gauderẽt alias, facit c. licet, de priui. lib. 6.

8 Vtrum impetrantes literas familiaritatis a cardinalib' gaudeant priuilegio familiari? R. Pa. in c. cum dilectus, de cle. non resi. q non debent in aliquo gaudere, facit c. fi. de verb. sig. lib. 6.

9 Vtrum priuilegiat' ex aliquo & non vtens eo gaudeat priuilegio, vide supra. Argumentatio. §. 3.

a Actum contrarium] Seruitutes p non vsum amittuntur 3. p. scriptio. § 4. b Bonag. [Vide p Hosti. in sum. eo § qualiter. c Natales] Iam non probat sui eẽ ingenuam, ex eo quia tu habes instrumenta tuę ingenuitatis, quia possetẽ, quia ancilla nata eẽt &c. Et sic tuæ natiuitatis instrumenta ab sunt. d Facit qd not. Pa.] Et vide de his in capit. præsentia, de proba. tionibus. Dicta mẽ Pa. in d. c. 1. Iud. 6. not. q signũ ad certũ qd restrictum pbat vel saltẽ facit magnam psumptionem designato. Ad hoc c. dilecto, de præben. e Fortuito] In tel lige d rigore, sed de æquitate bñ teneretur, sm gl. & ibi Bar. in d. §. nõ oia, vñ in fere ad qõnem d ambasiator, missus, q fuit derobatus, sicut fuit de facto. Idẽ Bar. in l. si seru' cõ s. §. qd vero. ff. d fur. vbi dicit. aut illa ambasiata fuit p curata, & tunc non debet sibi emendari d §. non omnia. Ad [illegible] tria. Ibi [illegible] feriata, & qd ibi [illegible] exc u tu. [illegible] aut [illegible] cessa [illegible] bassiata [illegible] &c. [illegible] m potest d § qd vero, si vero solũ

PROBATIO alia euidẽtissima, q̃ fit p priuilegia vel instrumenta indubitata, sicut in simili loquit tex in c. pia de excep. lib. 6. Alia enim euidens & clara q̃ fit p testes, vel facti euidẽtiã, de coha. cler. & mul. tua, & 2. q. 1. scelus, & in c. 1. & ibi gl. Alia minus euidens, q̃ fit p coniecturas, c. afferte, de presump. Sunt ẽt versus ponentes 9. modos pbationum. s. aspectus sculptũ testis notoria scriptũ. Iurans confessus præsumptio fama probabunt.

cessarias dẽt sibi fieri emendã. §. quidam, qui tex. pbat ista distinctionẽ, tñ hoc verũ ẽ sm Barto. si res ille pierunt a fs ñ piture, qd no Add Bal. i c. 1. an agnatus vel filius, in fi. vbi ponit de vasallo q dum vadit ad servitia domini de robat in via, qa dominus non tenetur, & vide in l. quoniam multa de vi publi. vbi per Dy.

1 Vtrũ in criminibus possit pcedi p verisimiles psumptiones? R. qd nõ, sed debẽt esse luce clariores. l. sciant cũcti. C. de pba. posita. 2. q. 8. c. 1. alias ẽ c. 2. 5. q. 6. epiphaniũ. Fallit in crimine simoniæ c. sicut de simo. & hæresis, c. cũ contumacia, de hære. lib. 6. & ibi gl. in ver. vehementem, & in l. 1. C. de hæreticis.

2 Vtrum ęquiuoca inducãt pbationem? R. qd non, qa hoc non pbat esse quod ab hoc contingit ab esse c. 2. de translatio. pla to & in l. neq; natales. [d] C. de proba. Facit qd no. Pa. in c. illud quoq;, de psum. vbi datio annuli qñq; sig at inuestiturã, vt in c. ex ore, de his q̃ fi. a maio. par. c. qñque dationẽ libertatis l. 1. C. de iure aur. annulo, qñq; cõtractũ n [illegible] moniũ i c. fœminę 30. q. 5. Qñque ẽ signũ dignitatis, vt in c. cleri ci officia, de vi. & hon cle. vel ẽt leuiatis, vt dicit Pa. i d. c. illud, & iõ arguere ad vnã solũ nõ valet. Facit qd no idẽ Pa. i c. fi. 2. no. & 4. vet. an traditio, de cau. pos. & p priẽ, vbi dicit qd cẽsus solutio nõ facit pbationẽ subiectionis, vt in c recipimus, de priui. aliquando sicut, vt in c. omnis anima, de cen. & hoc sm subiectã materiam.

PROCVRATOR quis dicatur, vide supra yconomus.

1 Vtrũ pcurator q vadẽs p facto dñi incidit i latrones, & fuit vulnerat', spoliat' & hmõi, sit a dño i aliquo releuãd'? R. Pa. i c. cũ p cã d pcu. qd ñ d necessitate, vñ tex. i l. iter cãs. §. nõ oia ff. mãda. qa hęc sũt ex trinseca a mãdato & ipu ãda ca. ui fortuito. [e]

a Proditio.]Proditor é q secreta sibi cōmissa reuelat, de pœn & rē.omnis,in ver. caueat ne ꝓdat peccatoré &c. & facit.c.sacerdos, de peni.dist.6.& de multiplici acceptione ꝓditionis dicitur 46.di stin. clericus,primo qui adulatio nib. & ꝓditionibus vacare deprehendit degradetur ab officio gloss. ibi Proditor dicit qui pp timoré nō defendit veritatem, & qui tacet eã, 11. q.3.nolite. Item qui crimé alterius sibi soli notum manifestat. 2.q.1. si peccauerit. Et qui malitiosé circũuenit alium & calide seducit, vel periculũ salutis trahat. 16 qō. 1.si cupis, Item qui rem sibi cōmissam exponit ho stib 22.qō. 2.de forma. Item qui iusta veritatis, cōtēnit. 11.q. 3. abilt. Itē q sibi cōmissum reuelat.13. di.nerui. b Corr=pat.]Vt patet p Sã. Tho. 2.2.q. 16.arti.2. c In quo excedit auarus]Secundum eundé Sa.Tho.ibidé ar. 3.vbi addit duas alias rationes.s. ꝓd gus est multis vtili.auar^9 ve

Secus i sociis, qa unus im putat alteri dãna quæ occa sione societatis contingũt l.cũ duobus.§. quidã lagariã.ff.pro soc.sed solum ex pensas,quas fecit eundo & redeundo & stãdo pro cã. ēt si a princ. nihil dictũ sit de expensis,& ēt quantum cunq, voluntaté assumpserit mãdatũ. Si aũt principaliter iret aut staret pro negotiis suis nō potest petere nisi quod expenditur pro causa, sed de hoc uide supra.Mandatum.§.5.

2 Verũ administrator ecclesiæ posit instituere pro curatoré. ℞. q sic,c.petitio de procur. licet non sit dominus ut in c 2.de don. quãuis regulariter a solo domino posit institui.

PRODITIO a est filia auaritię,de qua habes. Interrogationes circa auaritiam filia prima.

PRODIGALITAS Verũ sit pctm̄. ℞ q sic cũ mediũ liberalitas corrumpat,b est tamen minus peccatum q̃ auaritia ẽm Phylosophũ 4. Ethic. quia magis elongatur a liberalitate cui magis ptinet dare, in quo excedit prodigus q̃ recipere uel retinere , in quo excedit auarus. c

PROFESSIO tacita, quomodo fit , vide supra. Nouitius. §.12.

1 Quæ requiruntur ad professioné expresã. ℞. sex. Primo quod profitens cōpleuerit.14.annũ si masculus,uel 12.si mulier,vt in ca. 1.de reg.li.6. Fallit in casu de quo supra.Nouitius.§. 2. Secũdo qđ professio fiat ei qui potest religioni incorporare,vel de licētia eius ẽm Inn.& Pa.5.no. & in ver.nũc q̃ro in c.porrectũ,de regula. Et sic ꝓfessio facta p se solũ, aut in manu epi nō solénizat uotũ ẽm d.Anto.d in d.c. porrectũ,ita q si mrimoniũ ɔ̄heret tene ret. nisi reciperet noie alicui^9 icorporare ualẽtis , qa ualeret p^9 ratificationẽ,nō aũt añ,& sic nō teneret mrimoniũ. Sec^9 si nō reciperet noie ci^9,qa ratificare nō posset. Gem.in d.c. ɔstitutionẽ,in §. in aliis. 1.q. de regu. lib.6.tenet cum Lappo q si professio sit in manibus alicuius habentis administrationem religiosam , obligat religioni in genere saltem non in specie , nisi recipiat ab eo qui potest incorporare illi, qđ credo uerũ si talis habens administratione pt illã religionẽ in qua hēt administrationē obligare tali quē recipit,al'r non, vt patet p ea quæ dixi.Nouitius.§.14 Tertio qđ fiat alicui religioni approbatæ. c.unico,de voto li.6.ēt si fieret in domo propria in manu plati tenet , d c. porrectum. Quarto q platus requirat consiliũ capituli sui,aliter non ualet ẽm Io. An.in quadam apostilla in ca.ad apostolicã,de regula,& sequi Pa.ibidē,vers.sed vltra gl.Sed verũ ē q non tenet seq ẽm Io.An.& cōiter doc. & nisi requirat consiliũ q actus sit actus sit nullus.patet in c nouit,iuncta gl.de his q̃ fiũt a pla vñ vacãte monasterio non pt ali qs recipi,vt in simili dicim^9 de collatione spectãte ad epum, vt i c ex unico,ne sede vac.li.6.iũcto.c.fi.de reg.li.6.qđ verũ credo, nisi hēret Abbas vel platus ex ɔsuetudine uel priuilegio, q ipse solũ recipet ēt cũ consilio.Sec^9 ē de iure,qa creatio monachorũ de iure ptinet ad Abb. & ɔuētũ, ẽm Io.an.in d.c.fi.in gl.ver.pertineat,al'e gat.c.ea noscit, de his q̃ fil. a plat.& ideo vacãte monasterio non poterit ɔuētus recipere . Sed plato uiuente nec platus sine ɔuentus sine plato poterit aliquē recipere, vt no in d c.fi.Quinto q fiat simpliciter đ trib.votis.s.obediētia castitate & paupate, qđ si nollet ꝓfiteri , nisi obediētia solũ & quo ad alia ñ teneri, ñ eēt ꝓfessus ꝓprie, si expsse hō đducit i pactũ, qa remota par te substãtiali act^9 remouet totũ, vt in c cum đ spon.sed pdicta tria sunt substãtialia ꝓfessiōi religiōis.c.cũ ad monasteriũ. đ sta. mo.Si vero expsse ñ đducit i pactũ, valet ꝓfessio đ vno voto obediētiæ solũ dũmō ad dat ꝓmitto obediētiam ẽm talē regulã, & si intellige.Inn.in d.c. cũ ad monasteriũ.i

reliquis

eo nulli, nec sibi vt 4. Ethic. Item qa prodigalitas faciliter sanari, pt, tu qa deueni tut p eã pauper tatẽ, tũ pp sene ctutẽ q̃ pria est pdigali ati, vt ibi p eum. Vide Archie. flo. 2. pte summæ vbi hr, pulcher sermo de pdigalitate.
d Secundum d. Ant Refert. Pa. ibidẽ. ver. sed du bitatur, n etia vult secũ ũ In no. qd eps pos sit acceptare ad pfessione & q ille pfess is pos sit st rei domo propria.
e Allegat. c ea noscitur.] Ille eex. not. vr mul eũ facere, qa lo. quitur i psenta. tione q̃ spectat ad collegium,
f Ergo nõ diri met.] V. d Pa. in d. c. rursus. q̃ d. Ant tenet in eo qd si quis faciat votũ de castita te tm, vni de re ligionib appro batis, q votũ dr solenne Pa. & c.
g Et Cal.] Con sil. 26. de regu. vide tñ diffusius per Ge. vbi s. tã git In ca. vnico. de voto li. 6.
h Promissio.] Et repromissio sic differũt, quia pmittendo ne. gociũ icboamus sed i pmittendo adimpletũ cõso lidamus & est re pmissio q̃si ite rata pmissio, vt res magis sit in securo sicut fi i facto vbi fideius sio ireruenit. Nã debitor pmittit & fidiussor re p mittit. vl potius

reliquis vero licet non ser uetur forma tradita, puta i regula monachorũ, in pro fitendo tamẽ tenet profes- sio per quecunque verba fiat, quia defectus formę non substantialis non dẽt uitiate actũ sicut dicimus in excõicatione. c. sacro. de sen. excõ. Ita no. Pa. in d. c. porrectũ. in fin. secundum primũ gl. intellectum. Sex- to requiritur, quod uotum fiat uni religioni, qz ut re- fert. domi. Ant. in c. rursus. qui cle. vel uo. doc. Bon. cõ suluerunt quod si quis fe- cit professionẽ certẽ regu- lę, puta in ordine minorũ (quæ tamen professio non ualet) puta quia annũ probationis, licet non pos- sit redire ad sęculum, ta- men si contrahit matrimo- niũ tenebit, ratio quia non est facta vni de religionib approbatis. vt requiritur i c. unico. de voto li. 6. quia cũ non valeat quo ad fra- tres minores non est factũ vni, sed in genere reman- sit votum de profitendo unã. d. c. non solũ de regu. li. 6. ergo non dirimet. f

3 Sed nunquid sine pec- cato mortali poterit cõtra here talis. Respond. secun dũ Lap. Abb. & recitat Ge- mi. in c. constitutionem. in §. in aliis. vers. quero an p- fessio expressa, & ibi exa- minat vsq. in fi. q si profi- tens intendit illam solum, & non aliam sic nõ peccat mortaliter, ratio quia iste non profitetur regulã mi- norum, quia nõ valet, nec aliam quia non intendit, er go uotum nullum. Si vero profitens indifferenter in- tẽderet, si nõ isti saltem illi

tunc peccat mortaliter, & licet Gemi. in d. c. constitu tionem. §. in aliis velit q ẽt diminuat matrimonium post cõtractũ, ex quo pfes- sionẽ fecit intẽdens se ob- ligare saltem alteri, tamen ego nõ teneo sed dico cũ Lap. & Cald. g ut ipse eos recitat quod expresse pro- fessus in ordine mendican tiũ. j. ann. non obligaẽ tali- ter quin teneat matrimo- nium si ??hat, licet peccet mortaliter, qñ intendebat si non illi saltẽ alteri se ob ligare, vt dictum est, quod not. & vide ad hoc supra. Nouitius. §. 14.

3 Vtrum fęmina profitẽs religionẽ masculorum in manibus ipsorũ efficiaẽ re ligiosa licet non ingrediaẽ monasteriũ, sed remaneat in domo sua R. Pa. in c. in sinuante. q. cle. uel vouen. super gl. 2. p illam gl. quod sic ẽt si uo suscepit habitũ, dũmodo expresse sit pfes- sa vt in d. c. porrectũ, & idẽ dic masculo, q ex causa potest profiteri cum pacto qd stet extra monasterium secundum Inno. in d. c. insi nuãte. & Bar. in aut. ingres- si. C. de sac. san. eccle. sequi tur Pau. in c. ex publico de conuer. coniug. uer. sed cõ tra hoc, & cap. monachũ. 20. q. 4. respõdetur, q verũ sine cã fieri nõ posse. Ex quo patet quod habitus non est de substãtia regula, sed de accidentibus. vt no. idem Pan. in d. c. porrectum.

& meli fideius- sor, pmittit, sed dbitor vice ver sa q̃ pluries re- promittit. Et di cimus cõmitti p missionem qñ p uenit i eũ casum vt ea aliqd peti possit vt si pmi si tibi æquũ, q si nõ darem eu eo die pmisi meda turũ tibi centũ, vñ sieo die qũ tibi nõ dari con mittit pmissio siue stipulatio, de cẽtũ & c. Qu æ ritur de illo q aliqd pmi sit & postea nõ facit, puta ire Romã & c. Rñ. ãm san. Tho. 2. 2. q. 11c. ar. 3. ad 3. Ille q aliquid pmittit hẽt aium faciẽ di qd pmittit nõ mẽtitur, qa ñ loqẽ ẽ id qd ge rit i mẽte. Si ve ro ñ faciat q p mitti: tũc vr ...deliter agere p hoc qd animũ mutat, põt tñ ex duob excusari. Primo si pmissũ erat de illicitis qa pmittendo peccauit, muta do animũ bñ fa cit. Scdo q i sit mutate cõditiões, psonarũ & nego tiorũ. vt Sen. d cit li. de bñficiis. Ad hoc q hõ teneat

PROMISSIO h vide §. po licitatio. in princ. ℣. promittere & § pactũ i prin.

PROPRIETAS propriẽ capitur pro dominio, & ideo idẽ est dicere causa proprietatis sicut causa dñij & ideo in ita tutis sola possessio non uerificatur proprie no. Pano. in c. 1. de cã pos. & propri. 2. no. Vnde proprietarius idẽ est qd dominus. l.

qui

facere qđ ꝓmisit regri omnia immutata ꝑmaneāt. Aliogn nec fuit mēdax in ꝓmittendo ꝙ ꝓmisit, quod hēbat in mente, subintellectis de... cōditio bus. nec etiā infidelis non implendo promissa, quia eād: cōditiones nō extāt. n̄ apostol⁹ no est mentit⁹ qui non ivit corinthum quo se iturum esse promiserat. vt dicitur 2. corinth. 1. propter impedimenta q̄ supervenerunt. Et ad de de promissione regulā in alteri atiuis. de reg. iur. li. 6.

a Michael.] gl. ibi quærit iuxta text. Nunqd illi q nomine alieno usuras exegit, possit ei repetenti viutas a se extortas opponi ꝯ actione vsurarū quā fecit nomine alieno. Et arguit primo ꝙ sic qa sicut nō suo, ita nec alieno se nus exercere debuit. ca. sicut 46. dist. & ibi glo. ex preē hoc tenet dicens ꝙ si tutor ex... usuras nomine pupilli, si nito officio post sum ab eo eadē petere, qa ꝑ pupillo peccare nō debuit. Tunc cōcludit gl. in d.c. Michael ꝯtrium, quia nihil in ei⁹ uersum est utilitatem. Sed Pa. in d. ca Michael. refert & sequitur Io An di entem, quod si principalis est soluēdo, non tenetur tutor administratur siue prosoneta. Secus si non ast soluendo, qa ex quo dedit cā delicto tenetur principali solvere... Proſoneta, est paranymphus... media per... qs ꝯtꝰ celebrandus procuratur, & talis ꝓcurator in ipsō ab⁹ dicitur paranymphus q ex plorat voluntate hominum, qui cū qbus velint ꝯtrere, & quæ sic facultas ꝯtrēiū, cuius remuneratio vel merces dicitur pro-soneticum.

b Protestatio.] Materiam ꝓtestationis ponit Bar. in l. pacta nouissima. C. de pac. Et ibi diligenter not. practicam suam, ad probandam simulationem contractus per ea q̄ ante contractū dicta sunt inter partes. Quam declara ad actum practicæ vt per Pau. de Ca. in d. l. pacta nouissima, & cū ea trāseūt alii do cto. Et adde Bal. in multū interest in 1. & 2. col. C. si qs alter uel sibi Bar. in l. item qa. § si & ibi expssius Ang. ff. de pac. Bal. Ang. & Imo. in l. si qs cum aľr. de uerb. ob. Ang. & Imo. in l. quotiens. §. sed si cum prēmō. ff de hæ. Inst. Et ibi declarat Imo. in qbus terminis sit intellīgēda ista doctrina Bar. Ang. in cōsil. 272. incip. Quoniam dictū priuilegiū. Et vide de protestatione Bar. in le. non solū. §. morte. ꝯ oper. no. nū.

c Et unum regem.] Vlterius requiritur quod habeat totidem minores ptātes sub se & vinum metropolitanū, & alios suffraganeos. 10 uel 11. episcopos iudices &c. Item prouincia diuersimodè considerratur, nam in materia, ꝑscriptionum diuersę ciuitates in quib⁹ habentur & exercentur diuersę iurisdictiones separatè dicuntur ꝑuincię. Quandoque diuersitas episcoporum facit aliam prouinciā & sic prouincię quandoque modicum distat ut pisana & florētina Quādoque d... guntur pro uincię medio ... to, ut Hispania, gallia, Sicilia, & sic sumit distinctio prouinciarum. 3. q. 3. induciæ versi. spaciū, vbi habetur quod ad producendum testes de eadem prouincia dantur tres menses, de contigua, sex de ... ultima rinis ... De hoc, ... ca. vltra tertia. de testi. secundum ...

d Recta ratio.] In illa descriptione ... Primo genus dū dicitur prudentia est ... communis est habitibus practicis & speculatiuis. Secundo tangitur obiectum in commune ... dū dř, rō rerum. Tertio modus obiecti, dum dicitur A bonis agibilium. In hoc n differt a parte, quæ licet est ratio rerum a nobis factibilium. Ex. 6. eo. vi de etiam Theologo in. 3. dist. 33.

e Tale peccatum erit.] Exemplum pone ille fixtānimus

qui cuiusque rei proprietatem habet.

1 Quare fuit inuenta ꝓpietas. not. 12. quæsti. 1. dilectissimis. vbi dicitur propter iniquitatem. s. negligentia ſm gl. ibidem. Vide Sco. in 4 di. 15.

PROSONETA q cōtractus faciunt vsurarios: vide Innocen. & Ioā And. in capi. michael. [a] de vsu. gl. & Archi. 46. distinctio. cap. sicut non suo. tu dic. ut infra Restitutio. 1. in verbo Vsurarius. §. 5.

PROTESTATIO [b] vide infra Recusatio. §. 2.

PROVINCIA propriè dicitur quæ habet decē vel vndecim ciuitates & vnum regem. [c] 6. quęstio. 3. Scitote.

PRVDENTIA secundum phil. ethi. 6. ē recta ratio [d] agibilium.

1 Qui sunt actus eius. ℞. consiliari. de consiliatis & inuentis iudicare. consiliata & iudicata ad opus applicari pręcipere. Et istę. 3. actus est principalis. quia alij duo ordinant ad istum secundum phil. 6. Ethico.

2 Quod sunt partes eius. ℞ qđ 6. Prima dicit monastica per quam quis regit seipsum. Secunda yconomica per quam quis regit vnam domum vel vnam familiam. Tertia militaris par quam quis regit exercitum. Quarta politica architectonica siue regnatiua vel regis positiua, per quam quis regis ciuitatē vel regnum. Quinta politica scilicet simpliciter dicta subditorum per quam bene se hñt ad conseruationē policię bene ordinatę. de quibus. 6. Ethicorum. & 3. Politicorum.

3 Quæ opponunt prudētię? ℞. imprudentia. quæ q̄ dē pōt dici peccatū gñale per participationē inquātum. s. in quolibet peccato est defect⁹ i aliquo actu rō nis dirigētis. & iō ſm pctā circa q̄ est tale pctm̄ erit. [e] habet etiam imprudentia sub se species. s. pcipitatio. qua aliquis per impetu in passionis, vel volūtatis fertur ad aliquid agēndū per trāsitis medijs p q̄ oportet ordinatē defendere recta

consiliando. Quę media sunt memoria pteritorũ. Intelligẽtia pñtium. Solertia in cõsiderãdo futuros euẽtus. Rõ cõferens vnum cũ alio. Et docilitas per quam qs acqescit aliorũ sẽtẽtijs. Habet etiam temeritatẽ q̃ est contempus regulæ dirigentis, vnde temere dicũt illa fieri quæ ratione nõ regunt ex contemptu regulę dirigentis. Habent' & incõsiderationem quæ in rectè iudicando deficit. Est incõstantia quę deficit in præcipiendo. Est & neglıgẽtia q̃ est per defectũ voluntatis, & [illegible] propriè in actu interio[illegible] defectus ad quẽ pertine[illegible]. Est & pigritia & [illegible] de qb⁹. s. & quãdo pdicta sint peccatũ mortale dicas ꝙ solũ quando sunt ꝯ aliqđ necessariũ ad salutem[a] quod percipitur, vel ꝙ est prohibitum, alias cõiter sũt peccatã venialia.

4 Quę sunt vicia quę similitudinem hñt[b] cũ prudẽtia. Re. qđ sunt quatuor. Primum est prudentia carnis i quãtũ studium rationis ordinat ad finem qui non ẽ, verè bonus, & quidẽ si sumatur ẽm absolutam rõnẽ ita ꝙ i cura carnis aut mũdanorũ finis totius vitæ sit, sic est peccatũ mortale, qa per hoc auertĩt homo totaliter a deo, cũ ipossibile, sit esse plures vltimo fines, & de hac dicitur ad Ro. 8. Prudẽtia ne carnis inimica est deo. Si autem sumatĩ ẽm rõnem particularis prudẽtię, sic est peccatũ veniale, qa sicut affectio ad aliquod delectabile[c] carnis, vel mundi inordinata sine auersione a deo est peccatum veniale sic est studiũ ad illam. Similiter dic de prudentia seculi. Si vero quis curã carnis in finẽ ordinat honestũ puta comestionẽ ad carnis sustẽtationẽ ut deo seruiat, sic non erit prudẽtia carnis. Similiter nec prudentia seculi, qñ utit rebus mundi ad finem honestum. uide de hoc Tho. secunda secundæ. q. 55. Secundũ est astutia. Tertium dolus. Quartũ fraus, & licet hęc tria, conueniunt inquãtum quis per uias non veras & simulatas vult consequi aliquem finem. Tamen differunt inter se, quia ad astutiam pertinet excogitatio hmõi uiarum. Ad dolum & fraudem uero pertinet propriè excusatio operis, sed dolus consistit in verbis & factis, fraus vero propriè in factis.[d]

PVBES quis dicatur habes supra. 20. q. 2. §. cum ergo. & q. 2. ca. si in qualibet & de despon. impu. c. puberes, ibi dicitur puberes sunt vocati a puber. id est a prudentia corporis, quia hæc loca primo lanuginem ducunt, & hodie dic quod est masculus. 14. ann. & foemina. 12. vt supra Impubes, & ibi uide.

PVBLICVM dicit dupliciter, ẽm Pa. in c. literarum. de tempo. or. Vide Notorium, & s. Occultum. Item publicum differet a cõmuni, quia commune dicitur quod est omnibus animantibus, etiam brutis commune,[e] sed publicum dicitur qđ est in vsu hominum tantum, vnde publicũ quasi populicum.

PVDICVS debet esse sacerdos, vt verbis, moribus pudorem indesinenter exhibeat. 43. dist. §. 1. in princ. & vide supra. Clericus. 4 & 5.

PVDICITIA est animi virtus qua qs verecũdatur de [illegible] de quibus homines magis verecundantur, vt sunt actus venerei secundum Augustinum. 14. de ciuitate dei, comiẽq; hẽt fortudinem, vt potius quęlibet mala toleret quam malo consentire decernat. 32. q. 5. ita ne.

PVNITIO non debet esse sine causa licet aliquando sine culpa de reg. iur. sine culpa.[f] li. 6. de quo vide s. Correctio, & pœna & vbi debet puniri. Vide s. Pœna §. 14. cum sequenti.

PVRGATIO quadruplex. Alia spiritualis, scilicet a peccatis, & hæc fit per baptismum & pęnitentiam. de consecr. distinct. 4. non potest. Et per sacramentorum receptionem. de consecr. distinct. 2. cũ oẽs.

[illegible]nis oculos i mu[illegible] ornat[illegible]. Vnde in c[illegible] concupiscentiã fu[illegible] pec[illegible].

a Nec[illegible] ad salu[illegible].

b Si[illegible] habe[illegible] Prudentia est aliquãdo carnalis cõcupiscentia. 32. q. 1. nõ. n. alibi appellatur malitia. c. đ illis. de despon. impu. Sic etiã in d[illegible] c. pueris. de delict. pue. de despon. impube. c. tuæ ẽ tertia gl.

c Ad al[illegible] delectabi[illegible] P[illegible] dormi[illegible] ne pp [illegible] co[illegible] mede[illegible] de bito. u[illegible] §. alias. 25. dist.

d Fraus uero, ppriè in factis.] De his oibus [illegible] locis suis. Et uide de his oibus. S. Tho. 2. 2. q. 47. vsq; 56. iclusiuè.

e Etiã bruti[illegible] mune.] Vt a[illegible] aqua, pfluẽs mare & ei⁹ littora. F[illegible]mina aũt & portus publica sunt, & de his uide in §. 1. inst. de re[illegible].

f Sine culpa.] Nemo ẽm Ioan. And. debet priuari sine culpa officio suo. ut in ca. facis peruersum. 56. dist. & ca. cognoscentes. de consti.

Et ꝑ fidei seruorũ. 15. q. vlti. c. vlt. de coha. cle. & mu. cap. vestra, & per quęlibet opera pietatis. 22. q. 2. si q̃libet. Alia dicitur ignis purgatorum. Alia dicitur vulgaris quæ a vulgo est inuenta. & hæc fit cum ferro candente. aqua feruenti. Aut cum duello. & si euaserit illęsus fit immunis. & hoc prohibetur sub pœna mortalis peccati. 2. q. 4 nisi nam. & c. consuluisti & de purga. vul. ꝑ totũ quia est contra id Deuteronomij. 6. Non tentabis dominũ [a] Alia dicitur canonica a iure canonico inuẽta, & hęc fit per iuramentũ ꝑ̃stationẽ coram iudice & illis apud quos infamatus est, sic iurando super euangelia ꝙ tale crimẽ non cõmisit super quo est infamatus, nec ad id operã dedit & huiusmodi, & dẽt habere tot compurgatores quot indicenti purgationem canon causa videbitur attẽta enormitate criminis qui sint bonæ opinionis, & non sit ueri simile eos periurare, & q eius conuersationẽ sciant, & sint eiusdem ordinis, si ẽ possibile qui simul iurent ꝙ credeũt cũ verũ iurasse. vel ꝙ bonum exhibuit iuramentum, hęc probantur de purgatione canonica per totum.

1 Quãdo dẽt indici canonica purgatio. Respond. ꝙ quando apud iudicẽ suum qs est infamat⁹ & infamia publica laborat, & apud graues & bonos viros, & non sit orta ab inimicis, tunc iudex debet præfigere terminũ, vt si quis vult accusare compareat, & si accusator apparet audiat canonicè. Si vero non apparet, & infamia mala crebrescit. tunc procedat iudex ad inquisitionem, & si nullus apparet etiam denũtiator, nec conuincitur, tunc compellat eũ ad purgationem canonicam hęc not. Io. 2. q. 4. præsbyter. 2. & est gl. in uers. suspendat & per totũ, & de pur. ca. per totum per doc.

2 Sed nunqd iudex ex sola suspitione poterit purgationem canonicam indicere. Rx. ꝙ si infamia non laborat. vt dixi non poterit, nisi forte fuerit accusatus. 2. q. 5. §. ecce qualiter. Vnde no. ꝙ verisimilis suspitio sufficit ad indicẽdã purgationẽ ꝑdictam, licet non sit isamatus, sed temeraria suspitio repellit. ex. eo. c. si qs de gradu gl. vltim. 2. q. 6. 1. c. Violentia autem sufficit. ad sententiam. 32. q. 1. dicit [b] no. Arc. 2. q. 4. omnibus. Inn. Host. i d. c. si qs de gradu. Limita hoc vt s. Pręsũptio primo verũ i sequ[illegible]

3 Verũ ad dictum vnius mulieris sit indicẽda. Rx. ꝙ sic, si infamia ex hoc apud graues resultat. c. significasti. c de adul.

4 Quæ pœna deficiẽtis in purgatione. Rx. ꝙ si accuset & idicatur sibi purgatio si deficit punitur, ac si fuisset conuictus de symo. cap. de hoc, si vero ꝑ modũ inqsitionis agat, aut denũtiationis, pęna erit arbitraria. Vt not. Goffr. Hostien. & Panor. in c accedens de accu. Similiter dic, ꝙ si non præcessit aliquis modus agẽdi neque per accusationẽ inquisitionem, aut denuntiationẽ, sed solum propter infamiam iudex inducit purgationem, tunc similiter si deficit punitur extraordinariè, & est casus d. cap. significasti.

cũ ibi no. sed cũ ea bene fit poni r, ut i mariro bigamo. q repellitur a ꝓmotione sine culpa, sed nõ sine causa, ꝓpter defectũ. 24. di. si cui⁹ Simile in clerico læso, qui sine culpa priuatur ecclesia ꝓpter scandalũ. [illegible] le egro c tua de q[illegible] dicẽdum vt [illegible] Io. And. ibi [illegible] ideo ser[illegible] qui [illegible] noxã de[illegible] cõpellitur [illegible]dare noxã [illegible] seruum [illegible] insti de no[illegible] Dy. [illegible] lũ, cũ [illegible] publice [illegible] res au[illegible] potestati & [illegible], qui [illegible] habuit ff. de euic. l. Lucius. ff. de rei uẽ [illegible] si verbe ratũ. § pręterea. Et vide in d. regula Io An.

a Non tentabis dñm] & Mat. 4. & Luc 4. & ro est qa sępe damnatur a[illegible]soluendus qa cessante diuina dispositione in duellis præualet fortior, & i[illegible]genio sior, si semper nõ aperitur veritas. c. 1. & 2. de pur. vul. & ibi expresse prohibentur duella &c

b XXVII. q 1. dixit.] Ibi ẽ gl. in ver. suspitio circa fi. & gloss. in d. c. si quis de gr. du.

c C significasti.] [illegible] ta vt recte in te[illegible] ꝙ ad indicẽdã purgationẽ de qua ibi nõ sufficiebat sola cõfessio mulieris, Nã quidam sacerdos dẽ dom[illegible] misse in ecclesiã cũ muliere coniugata, quæ confessa pꝛim [illegible], & sacerdos [illegible] co[illegible]cessit vt cõfessor posset hoc dicere, nã ꝓpter dictũ istius mulieris fuit indicta purgatio illi sacerdoti, & q̃ ibi. Primo qa mulier. cap. sotus de ver. sig. Secũdo quia sola. Nam vni soli quantũcunque idoneus sit non creditur. c. licet. de testi. Tertio quia erat particeps, criminis, & ꝯbiebatur delictũ suum vt in. c. 1. de cõfes. c. veniens. de testi. Sed ratione peccati audiebatur nõ obstante, ꝙ turpitudinẽ suã cõfiteretur, cõtra. c. cũ super de con ces. præben. & l. de tutella. C de de in integ. rest. mi. Sed d[illegible]to ꝙ sola [illegible] fe[illegible]to, partic[illegible]pi c[illegible]minis nõ sit s[illegible]ficiens a[illegible] causandã infamia & ad indicendã pu[illegible]gatio[illegible] et quẽ dic[illegible] esse particepe vt [illegible] c. 1. de re[illegible] & in. l. fi. C. de accus. Fallit tñ rõne peccati. Et secundo qn infamia transiuit apud,

bonos & graues. Et tertio, si immittebat scandalum quoniam si e aliis infamia indicitur purgatio. vt cap. ... de purga. ... a. Panor. in cap. qualiter & quã de accu. & no. d. c. significasti. Ex quo habetur, quod mala ex peccato publico sacerdotis oriuntur,

qui primo ror- da maxime lay- cos scãdalizat. Secũdo uitupera tur officiũ & or- do clericalis. Ter tio pstatur aliis materia & licen tia peccandi, fa- cit ad hoc. c. ma- gnæ de uoto. Vi de Panor. ad hęc omnia in d. cap. sig... sti.

a Et sic eũ intel lige.] Quia icilicet suspenditur ab officio. Nam ibi nõ agebatur ad certã pœnã. Et ibi de... ueret uel ... edens. de accu. ... Panor. idẽ.

b Vt not. in c. af ferte. Et hoc alle gat Panor. in d. c. accedes. de ex- cusa. i 3. nota. Et ibi plene habes materia istius. §.

c Minor tñ.] In tellige extensiue sed nõ forte intẽ siue. Vñ Aug. hic & ignis & si æter nus nõ sit, miro tamẽ modo gra- uis est. Excellit enim omnem pę nam quã unquã aliquis in hac ui ta passus est, nun quã in carne tan ta inuenta est pę na, licet Marty- res mirabilia pas si sint tormenta & iuiti nequiter sępe sustinuerũt supplicia. Hęc il le, & habetur in capitulo qui in aliud 25. distin.

d Suę potentię.]

castí. de adul. Et sic cum intellige.[a] & aduerte. quia dicit Innoc. quod cũ iudex hoc casu procedat ex pręsumptione quod debet multũ tẽperare sentẽtiam. vt not in c. afferte.[b] de pręsump.

PVRGATORIVM est pœna grauissima minor tamẽ[c] quã infernalis. vt patet. 25. distinct. c. qualis. de pę. di. 7. c. fi.

1 Qui sunt qui purgãtur. R. quod illi qui moriunt in charitate qui tamen non satisfecerunt pro eorũ peccatis in hac vita. 25. dist. c. qualis & c. sequen. quod ẽ palea.

2 Quomodo iuuãt animę defunctorũ. Vide j. Suffragia per totum.

PVRIFICATIO post partum mulierum nõ est necessaria, vnde si voluerint intrare ecclesiam vt gratias agant non peccant. Si tamen, ex veneratione aliquam diu voluerint abstinere. deuotio earum nõ est prohibenda. de purifi. post par. c. vnico. ar. etiam in. c. ad eius. 5. di.

PVSILLANIMITAS opponitur magnanimitati per defectum, quia deficit pusillanimis a proportione suę potentię,[d] recusat in illud tendere quod est commensuratum suæ potentiæ, & sic est peccatum,[e] & tale qualis est obligatio ad illud in quod tendere recusat, siue sit præceptum siue sit prohibitio. Secus si sit circa cõsilia, vt intrandi regionem, audiendi confessiones, vel prædicandi, quibus ex officio, non incumbit de necessitate, quia nec est peccatum veniale. hæc ex Th. 2. 2. quę. 133. & est filia accidię.

Vt ieiunare ieiunia de pręcepto, audire missas & huiusmodi.

e Et sic est peccatum.] Quia illud quod contrariatur inclinationi naturali est peccatum, quia contrariatur legi naturæ, & unicuique inest naturalis inclinatio ad exequendam actionem suæ potentiæ commensuratã, patet hoc in rebus aĩatis, ergo hoc non faciendo peccat, & reprehenditur sicut seruus de talento abscondito.

f Quæstuarii.] Dĩa est inter quęstores & qstuarios. Nã qstuarij sunt de quibus hic, qstores uero alij sunt illustres, sic dicti, eo quia pecunię publicæ quærẽdæ per mundũ & per secuãdę siue congregãdæ curã & solicitudinẽ habeant, & ad hoc creati erãt, & dicebãtur qstores erarij, ab ere. s. pecunia. ff. de orig. iur. l. 2. §. eracti deinde regibus. Alij dñe quęstores sacri palatij qui libris principalibus legendis uacabant, nõ dico sententiis, quia illustres tñ illas legebãt uel dicebant, quia idẽ offm gerebãt in domo imperatoris, relis et candidat[?] principis dicebatur, & sic capit. in pœm o institutionum. Insti. & ff. de of. q. qsto. l. 1. in fi. & ff. de orig. iur. l. 2. §. deinde et de hoc est gl. in pręallegato pręmio. in § cunq. alij dicebantur quæstores parti cidij, & hi erant qui causis capitalibus præerãt. vel ppositi erãt. d. §. deinde. Et in de dr ex qstor. i. ad quæsturã pti tus.

g Nisi ueras literas.] Et sic no. quod oportet ipsas literas esse ueras iuxta id quod legitur. & not. in ca. post cessio. e.

QVADRAGESIMA quãdo & quomodo fuit instituta. not. in ca. quadragesima. de consecra. distinctio. quinta vbi dicitur quod a Christo fuit instituta, & vt decimam annorum deo reddamus. Quando est incipienda & a quibus abstinendum. Et qua hora comedendum. vide supra. Ieiunium. S. 7. & deinceps. Et pondera verbum nullatenus, quia sapit indispẽsatio nem &c.

QVARTA falcidiã vel trebellianica, vide Legitima. Quarta funeralis. Vide Canonica portio.

QVAESTVARII[f] dñr qui discurrũt pro eleemosinis, qui nullo mõ recipi debẽt, nisi veras literas[g] aut apostolicas, aut dioceani osidãt & ponit forma literę de pba. Et nota bñ illum tex. c. cum ea. contra quæstuarios facientes magnas expensas in tabernis & c. exemplum in quæstuariis sancti Anto. & sancti spiritus, &c. Fuit enim hoc statutum propter eorum intemperantiam nimiam, de qua in dicta clemen. ... sionibus. Non habent tamẽ locum hæc in eis qui ... scipus.

eiusis eleemosinas quaerunt, vt in c. quiescamus 42. dist. & in c. non satis. dist. 86.

a Quod no.] Non permittuntur praedicare ꝑpter abusione quas faciebant, de quibus in d. cle. abusio nibus.

b Mendaciosa] Dicitur & in d. cle. abusionib. Alias tres vel plures parētū vel amicorū illorū q eleemosinas cōferunt de purgatorio, vt asserunt mēdaciter extrahere, & ad gaudia paradisi pducere. No. mendaces ēe nō tales aiq; del iu licio refer uantur. c. qualis. 24. dist.

c Sint exempti] Vt illi qui sunt missi ab hospitalarijs, & sunt cruce falso signati, si vō layci excōicantur, si clerici ab officio & bñficio suspendūtur, de punitione istorū clarius habetur in d. cle. in § fi. a.

d Filia irę] Vt quādo ex ira quaesi con...pit odiū. e secūdę. q. 35.] ibi n. tractatur de accidia.

f Vt ī odium] De rancore. habes §. iniuria. §. 6 Et rancor e vitiū carnis, sicut rancor panis, & acor vini, Vñ dr caro rāceffit vel rancida est.

g Ratio] Secundū Vocn. in 1. di. 1. Rō vno mō dr visitellectiua. Et sic dicit Porphirius. Sumus n. rōnales nos & dij, sed mortales dij nos separat nos a dijs. Scdo dr forma con stituēs hoiem seu modus cognoscēdi in quantum discurgitur ab Angelicis speciebus, quia cū discursu intelligit, & sic de rōne. dicit Aug. li de diña spūs, & aiæ In prima sed sus mutabiē imaginationē, imaginatio in rō in intellectū, intellectus in intelligentiā, intelligētia in deū. Tertio mō accipitur ꝑ diffinitione alicuius entis. Sicut in multis locis hic vocabulo vtitur sci. Itē a Iuristis capitur rō, ꝑ scriptura editacā negotiationis mutuæ de datis & acceptis, s̄m Azo i sū de eden. secus si ibi cōtinerur de pignore cāa vel de mandato cāa vel constituta pecunia cāa. Capitur & rō dū dicimus rōnē eē reddēdā de oib. arg. c. fi. qñ de recr. qa testis dictum nō valeret, nisi cāam sine rōne sui dicti redderet si q̄ratur ab eo. 1 q. 1. in primis. Nā rō pro causa sumitur Et similiter illud qd rōne caret extirpare necesse est. 78 dist. corripiatur. Prælat⁹ etiā debet esse paratus reddere rōnem oi pos. &c. 1. Pe. 4. §. ecce in si 36. dist. l fi qa § se l interdū. ff. de relig. & sum. fu. Accipitur & ꝑ rōne reddēda de gestis Accipitur tamen hic ꝑ visu intellectus, siue lūme arbitrij quando, s. ilā cet hō, ex vi intellectiua sibi indita pōt discrete cognoscere.

h Nā inclina] Vt si promitteret subuenire paupe ri. Nā ad hoc natura icl nat. Iob. 31 ab isfāta &c.

c. cum ex eo de pęni. & re. & si habet literas apostolicas non debent acceptari, nisi prius sint per episcopū examinati. cle. abusionib⁹. de pę. & re.

1 Verum tales quęstores sint permittendi praedicare? Respon. ꝙ no.[a] nisi solūmodo quod in literis cōtinetur populo proponere. vt in d. c. cum ex eo. & de hære. vt officium lib. 6. §. compescendi. & d. cle. abusionibus.

2 Quid si continetur in eorum literis, quòd in locis religiosis honestè & caritatiuè recipiātur. & ꝙ fideles ad eorum exhortationem conuocenti? Respō. ꝙ nihilominus clerici, & rectores ecclesiarum non tenentur inuiti prædicta facere, qa tales literę quātum ad huiusmodi conuocationes sunt reuocatæ ipso iure. vt habetur in extrauaganti. cle. 4.

3 Quomodo nō debēt in tabernis aut alijs locis incongruis manere. aut inutiles expensa facere. aut habitum falsè religionis portare, aut indulgentias vel alia mendatiosa[b] proponere habentur in dict. cle. abusionibus. & d. ca. cum ex eo.

4 Sed nunquid si publicè delinquant tales potuerūt ab ordinarijs puniri? Be. ꝙ sic. licet sint exempti[c] de priui. c. tuarum.

QVAESTVS dr omne quod ex opera cuiuscunque descendit. ff. pro so. l. quęstus. gloss. prima lucrum.

RANCOR est displicētia ꝙ aliquem ꝑpter quā desiderat, vel quęrit quis malum alteri, & est filia accidiæ quando procedit cōtra aliquem eo ꝙ inducit eū ad bene operando Aliquando filia irę,[d] & ē peccatum mortale, si malum quod alteri quærit, vel optat est qd alicuius importantiæ, & cum deliberatione voluntatis, vt elicio a Th. 2. 2. q. 35.[e] limita tamē vt supra. Odium[f]

RATIO[g] habet triplicem gradum in homine s̄m Phil. 1. Be. Primus est ante completum septenniū, vbi non intelligit nec per se nec ab alijs capere pōt, & iō illo tpe nulli contractui est opus. Secundus gradus est cum ab alijs capere potest licet imperfectè, sed ipse per se non sufficit ad intelligendum, & istud est in fine primi septennij regulariter, & tunc potest promittere aliqua ad quæ natura inclinat,[h] non tamen cum obligatione ꝑpetua. Tertius est quando ab alio capere potest & per se ipsum considerare, & istud est in anno pubertatis, & tunc potest se obligare quo ad personam scilicet ad votum religionis, matrimonium & huiusmo-

reddere debita obseruare ḡctus & huiusmodi.

a Ro finalis] Ro legis debet cu lege coiecturari, & si ea non sit expressum. Pa. in c. translatio. de consti. in fi. in c. ad aud entiam. de deci. in c. propoluit. in c suggestum. & in c. vt debitus. de appella.

b Actores] Actor est q agit, & pulsat alia re a iquā ab ipso petēs in iudicio. ff de iudi. l. iii ctio ff. si pium iteg. l. iudi. cāū. Quia in oib⁹ iudiciis qrit, qs actor sit. Et sic ē ille qui suo noie agit, vel cōstitui tur ad agēdū, vel defendendū cās uniuersitatis vl alterius. ff. qđ cu iusq; uniuer. no. l. item uerborū, §. decuriones, vl actor dī q constituit a tutore uel curatore aute litē cōtestatā C. de procura l. neque tutores C de actori. & tutor. & cura. dam. in rubro & nigro. Et actor debet cōstitui cum decreto uel ad lites præsentes non futuras gl. in d. c. vnico de obli. ad ratioci.

c Procuratores.] procuratores diuersi. Nā alius datur ad negotia, de quo est spālis titulus. ff. & C. & ex̄ de pcu. Alius ad lites. ut l. 1. ff. de procu. Et iste pōt ēt dici actor sm gl. in c. unico hic allegato.

d Alia cā.] Quia enim facer ordo nō impedit quin teneat creditori satisfacere merito ab ordine suscipiendo repellendus.

e Vel curā legitimā.] Quia. i. tenetur ex eo quia forte est agnat⁹, necessaria q susci

di sed quo ad exteriora nō nisi in fi 25. ann. Ratio finalis [a] est anima legis. Vide Lex. §. 4. ver. septimus, & facit. cap. erit lex 4. dist. & quomodo cognoscatur qñ rō ē finalis, vel impulsiua. Vide supra. Causa. §. 1.

RATIOCINIA sūt redditiones rationū ad quas quis obligatur ex administratione reipublicę vel priuatæ. Nam sunt quædam ratiocinia publica quib. obligantur officiales curiæ ex administratione aliquarum ad rēpublicam pertinētium. vt C. de episco. & cleri. l. officiales. Quædam dicunt priuata quibus obligātur homines ex administratione rerū priuatarū, vt tutores curatores, actores, [b] pcuratores [c] executores, ex̄ de obli. ad ratio. c. vnico.

1 Vtrū obligatus ad ratiocinia possit ordinari. Re. qp post dimissionem administrationis, si ē obligatus reipublicæ ex administratione, pmoueri nō pōt añ reddita ratiocinia. ca. pterea l. dist. Secus si esset obligat⁹ ex mutuo vel alia causa [d] l. rescripto. §. debitores. ff. de mu. & ho. C. de episco. & cler. l. quisquis emēsis, si vero ē obligat⁹ personæ priuatæ, tūc si tenet de dolo & fraude & cōstat, repellitur. Si vero cōstare nō potest, vel tenetur ex alia culpa, sic potest promoueri, in officio autē administrationis existens an possit promoueri. Mihi placet opi. Innoc. in d. capitulo. vnico. vbi dicit quod si quis agerat tutellam vel curam legitimā, [e] vel necessariā a legibus sibi impositam, vel etiā suscipiat, aut miserabilium personarum, aut ecclesiæ pcurationes, seu administrationes, & maximè cū licētia episcopi, qp non impedit ordinari [f] cū possit talis suscipere ēt ordinat⁹, alias aut phibetur. [g] 51. di. per totū. & d. l. officiales.

2 Sed nunquid magister scholarium, vel alius famulus qui iurauit per annum seruire, poterit religionem intrare. Respo. qđ sic, secundum Hug. 53. distin c. legem [h] licet dicat uod nemini consuleret Ho. tien. titu. de obliga. ad ratio. §. quis obligatur. ver sic. nunquid autem, dicit qđ tutius ē implere qđ iurauit, nisi obtineat licētiā, quam si non vult dare poterit intrare autoritate. c. puenit el. 2. de iureiur. Addo qđ etiam liceret, qñ immineret sibi periculū mortalis peccati.

3 Vtrum obligatus cā pignoris [i] possit pro noueri Respon. secundum Host. quod non ante redditam rationē. ar. c. significante. & capitulo. cum contra de agno.

4 Vtrū filius vsurarij possit pmoueri. Re. sm Host. qđ non si succedat, nisi clam nores patris emendet vel hereditatē repudiet. ar. c. tua nos. de vsu.

RAPTOR pprie dicitur qui rapit res in mobiles. Proprio vero res mobiles, vnde rapina dicitur in rebus im mobilibus

licet compellitur a iudice, & sic uocatur tutor datiuus uel potest dici quod utraque est necessaria.

f Ordinari] Nisi a iud obsistat. vt dicit glo. in d. c. vnico in ver. ratiocinia.

g Alias autē prohibet, hæc est sñia gl. in d. c. unico. I uersic ratiocinia quę dicit omniaque hic ponuntur, & quod dicitur hic de executoribus intellige de illis q scelua præcepta executi fuerunt qp pmoueri nō possunt. ca aliquantos. 51. dist.

h C. legē] Non videtur multum facere ad propositū, sed tu uide gloss. in c. præterea. 52. dist. quæ examinat hanc qōnem & tandē concludit cum Hug Addens q monasteriū non tenetur ad satisfaciendum nisi tantum inquātū peruenerit ad illud uel si pp hereditatē ad monachum pertinentem pinguius effiteretur Loquitur in casu quo ingrediēs ad aliq teneretur. Addēs i fi q monach⁹ ille pro illis satisfacere posset i monasterio existens. Du tñ officiū diuinū nō dimitteret: hoc gl.

i Pignoris.] Exēplū habeat quis uestē uel domū

in : : gnus, p̄ lit veſtẽ vel collegit fructus ex domo ... tex. inc allegat. loquũt d̃ re mobili piguorate a Largo mo do.] Scilicet ut comprehendi rapinã & p̄ædam, oĩa raptor rerum dr̃ qui bona aliene ui rap... aperte. ff. ... quis eu qui in ius. l. ſed eximendi, & fi. et ĩ raptor hominum maxime mulierum.

pen. & fi. de ſecundis nuptiis, unde hodie multum dubitari poteſt nunquid procedat lus ciuile quod aufert bona delata rapte quia contraxit matrimonium cum raptore gloſſ. no. in capitul. cum ſecundum de hæc. libr. ſexto. tenet quòd ſic ſed poteſt dubitari an illa gl. ſit uera quam uis ius ciuile tollat lucrum quod alte con tolerat mulieri, tamen quia interdicitur matrimonium & tollitur libera facultas contrahẽdi cum raptore videtur hodie de iure canonico non procedere illa diſpoſitio. de quo per Fede. de Sen. con ſi. 35. circa quod tamen conſiderãdum eſſet hoc Panor.

bus Depredatio vero im mobilibus & ſe mouentib⁹ vt animalibus & hmõi ſecundum Ioan. And. quem ſequit̃ Pa. in c. 1. de rap. 1. not. q̃uis vt plurimum eq uoce ſumãtur & ſit rapina cum quis publicæ & violẽter rapit. vt ĩ c. pœnale. 14. q. 5. de hoc vide inſtitu. de vi. bo. rap. poſt prin. & grauius pc̃tm̃ q̃ furtũ vt d. ca. pœnale.

1 Vtrum raptores largo modo a p̄ quibuſcunque publicè & violẽter res alienas dep̄dantibus tam mobiles quã immobilis poſsit recipi ad confeſsionẽ niſi reſtituant rapta vel quę cõ buſſerunt, deſtruxerunt depopulauerunt, aut alio modo damnificauerunt p̄ximũ ſicut tenẽtur. l. duobus. §. ſi q̃s iurauerit. ff. de iure iur. & l. cũ te, nõ ſolum. C. quod me. cauſa. ℞. tex. ĩ c. ſuper eo. de rapt. ſic, q̄ qui cunque ſurrexerit. in rapinam ſiue eccleſiarum violationem, & manifeſte fuerit depręhenſus, niſi prius ablata reſtituat (ſi poterit b) vel emendandi plenam ſecuritatẽ fecerit pœnitentia beneficium ei pœnitus denegeẽ. Si vero vſque ad obitũ in cõtumacia ſua durauerit & in extremis poſitus remediũ pęnitentiæ poſtulauerit humiliter, ſi emendationẽ, vel emandandi ſecuritatẽ præſtiterit ei pnĩa & eccleſiaſtica ſepultura cõcedatur.

2 Qui autẽ in ſanitate obſtinata mẽte non emẽdauerit, & ĩ morte ſecuritatem præſtare nõ poterit, ſi de peccato contritus fuerit, viaticum non denegetur, & ſic nec confeſsio & abſolutio, ſed tamen nullus clericorũ ſepulturę ei⁹ interſit, nec eius eleemoſynã pręſumat accipere, licet ſit ſepeliendus in cimiterio. Et quicunque clericus vel prgsbyter cõtrafecerit, de bet deponi ab ordine irrecuperabiliter. ſ. ſine diſpenſatione & beneficio care re eccleſiaſtico. hæc in d. ca. ſuper eo. d Si vero non ſunt manifeſti, poterunt recipi ad conceſsionem, ſicut alii peccatores ſm̃ Abbatẽ in d. c. ſuper eo. & etiam licet eſſent manifeſti ſi tamen moniti nunquam fuerunt ſecundum Hoſt. in d. cap. ſuper eo. dũmodo ſint diſpoſiti reſtituere, vt tenentur.

3 Quid de raptoribus depredãtibus romipetas vide S. excõicatio. 5. Caſu. 29.

4 Vtrũ raptor virginis ſit puniend⁹ pœna l. unicę. C. de rap. virg. ℞. Pan. in c. cũ cauſa. de rapto. quod ſi prę ceſsit tractatus determinatus de matrimonio, & ob hanc cauſam adducit non committitur pœna de iure canonico e cui ſtam⁹ ĩ hoc. Si vero p̄dictus tractat⁹ nõ precelsit, etiã ſi puella fuit voluntaria f cõmitiiẽ pœna. 27 quæſtio. vltima. cap. lex illa. g argum. 36. q. 1. §. lex hac in fi. & obligat ad

b Si poterit.] Quia alias ... eſt actio quæ excludit in opia debitoris. ff. de dolo l. nam his ca. oduardus de ſolu.

c Licet ſit ſepeliendus.] Scd̃m pa. ibi ... gl. in uerſ. ſepulture licet qdã ꝫ, ſi pñtẽ ... iſti raptores manifeſti & non ſatisfaciunt penitus denegatẽ ſepultura quia i peccato mortali decedunt, ſi ſaltẽ p̄ſtãt ſecuritatẽ ſepelientur in cimiterio cum clericis, ſi uero diſtulerit uſque ad mortem nec potuerunt dare ſecuritatem habet locum iſte tertius caſus

d In d. c. ſup eo.] Et ita loqtur. ca. ii his. de rapto.

e De iure canonico.] Ratio eſt q̃a matrimoniũ debet eſſe liberũ & puella nõ putatur lebere ꝫhere in domo parẽtum eis renitentib. vñ ius canonicũ conſiderat libertatẽ matrimonij, lex uero ciuilis cõſiderauit delictũ raptoris & deceptionẽ mulierum vnde habuerũt diuerſos reſpectus & ſic p... ius iura ſunt d... quam cõtraria ſed in matrimonio & in ac eſſoriis ſtam⁹ iuri canonico e.

f Etiam ſi puella fuit uoluntaria.] Et ratio quia uiolentia infertur parenti b⁹ & dato quòd parentes ignorarent uel forte non erant ſuperſtites, tamen cõmittitur pœna ex eo quia mulier non poteſt ſe raptui committere, ſicut nec committere crimina qa ſuorum membrorũ non ſit domina. l. liber homo. ff. ad l. aquil. & ca. ſignificauit, de corpore uitia. Item quia puella ſemper p̄ſumitur extorta & decepta, quare ille conſenſus ui detur extortus hæc Panormi. & habentur ille in iuribus hic allegatis.

g Lex illa.] Habetur etiam illa lex. 36. quæſtione. ſecunda lex illa.

restitutionẽ, non solú subtracti, sed etiam lucri quod habuisset illæ sub cui⁹ ptã te erat ẽm dñm. Io. de platea Insti. de obligatio, q̃ ex delict. nascuntur. §. Interdum.

RAPINA fit. Primo ĩ naufragijs. Secundo ĩ pedagijs. Tertio ĩ quæsitis alijs & similibus. Quarto ĩ bello. Quinto in extorsionibus officialiũ plus debito.

1 Verũ dominus agri [a] vel territorij teneat̃ de rapina in eo facto. Respo. Pa. in c. licet. [b] de testi. spo. qđ si fuit sciens & potuit ꝓhibere & non prohibuit, sic tenet̃. [c] l. 1. C. de fal. mo. §. domus. Secus si nõ potuit prohibere. l §. is auté. ff si fa. fur. fe. dica. Et idẽ dic de villa & castro, & hæc ẽ cõis opi. secundum Bar. [d] in le. ne quid. ff. de ĩcend. rui. & naufra. Ciuiliter tamẽ tenet̃, nõ criminaliter ẽm p̃dictos. [e]

2 Sed nunquid stabit̃ iuramento super quantitate rerum amissarum robato. ℞. cõmuniter tenẽt omnes legistæ in l. si quãdo. C. un de vi. & Pa. 1 c. super eo. de his quæ vi. quod vbi quis conuenitur ex dolo alterius, non admittitur probatio per iuramentum in litem, sed quando conuenitur de dolo suo, sic credetur iuramento allegantis damnum, propterea dicit, vt recitat ibi Panor. dicit Innocen. in dicto ca. super eo quod dictum. c. habebit locum in qualibet vi cõpulsiua, ablatiua expulsiua, turbatiua, & inquietatiua. Ex quo infertur quod si probo furtum vel rapinam cõtra raptorẽ, stabitur iuramẽto meo de quãtitate rapta. Et no. quod furtũ vel rapina probatur socios familiares & huiusmodi.

RATIHABITIO Vide supra. Consensus. §. 4.

RECONCILIATIO ecclesiæ vide cõsecratio ecclesiæ §. 4.

RECOMPENSATIO vide compensatio.

RECVSARI p̃t iudex delegat⁹ ex multis causis vt no. Pa. ĩ c. accedens. [f] 2. vt lite non contc. ĩ 1. no. Primo quia cõsanguineus aduersarij. Secũdo quia cõmensalis ipsius. Tertio quia oriundus de eius terra & eodem districtu. Quarto quãdo non potest haberi accessus ad iudicem nisi per terram inimicorum. Quinto quãdo loquitur in aure, & familiariter cum aduersario. Sexto quãdo ĩ alia cã litigabat cũ eo. Istud no. Pa. in c. 1. de iudi. in 1. no. vbi p pulchra. Septimo qñ est imperit⁹ & habet assessorem suspectum ibidẽ Pan. [g]

1 Vtrum protestatio de non acceptando eum tollatur per contrarium factum. Respon. Panor. in capitulo. vnico de litis cõtest. quod non nisi factum contrarium tollat protestationem propter intellectum alium intermediatum, verbi gratia. Interrogatur an vero sunt quæ continentur in libello. Respondit reus. Respondebo cum protestatione, quod non intendo contestari litem per hanc responsionem, & sic respondet non contestatur per istud factum contrarium, secus si his dictis diceret iudex, non admitto hanc protestationem, & postea ipse reus responderet sine protestatione repetita ad libellum, tale factum contrarium tolleret protestationem lis esset contestata. Secus si iterum repeteret, & ego protestor nolle contestari litem quia nihil medium interuenit, & pro hoc facit clementina vnica. de dolo. & quod dicitur de constitu. c. o. capitul. cum M. & l. vbi repugnantia. ff. de regu. iur. & in capitulo. solicitudinem.

a A[illegible]] No[illegible] [illegible] solum [illegible] vniuer[illegible] sed etiã dñs agri vel p[illegible]ssess. [illegible] quo ma[illegible] est c[illegible]mis[illegible] tenet si potuit ꝓhibere [illegible] nota Bart. in d. l. ne qd de[illegible] cen. l. [illegible] nau. & dicit [illegible] glo. ib. ꝙ tanet in simplum, & est mirabile, ẽm eum, [illegible] alias so[illegible] etiã nõ facit quem teneri de maleficio nisi interueniat iussus vt l. 1 ff. si fa. fur. fe. dis & ibi Bar. & ĩ l. si scienter. ff. de parici. & dñs castri intelligitur scire qñ maior pars vniuersitatis palã factum sciuit l. ꝙ maior ff. ad municipales. & l. aliud. §. refertur. de reg. iur.

b Pan. in c. licet In. 2. col. ver. ad secũdũ vbi ponit hoc § ad literã.

c Sic tenetur.] Quia nõ debuit [illegible] vt mal[illegible] [illegible] tur super suo.

d Scđm Barto] Glo. tamẽ ĩ ver. vit[illegible] per illum text in §. qm ve[illegible] ec[illegible] s. titu. [illegible] 9. [illegible] no. 3 [illegible] quorum [illegible] puniri, sed [illegible] ꝙ intelligit qñ villa est ignorans.

e Scđm prædi[illegible]] Vbi et d. A[illegible] d c. licet, & c primã. c. il[illegible] & Io. de [illegible] & Bar. vbi [illegible] te[illegible] nisi in ca[illegible] quibus [illegible] Bar. 1 l. sciens

[illegible] ff. pe p[illegible] Qualiter autẽ teneatur illi de vniuersitate & qualiter debeat imponi collecta vl de Bar. in d. l. ne quid.

f Pan. in c. accedens] Vbi extimat istas cãs & loquitur de iudice simpliciter, & sic posset procederẽ etiam in ordinario.

g Ibidẽ Pan.] scilicet in d. ca. 3. in 7. colu. ver. & ẽm hoc, & vide et eundẽ Pa. in ca. cum R de offi. deleg.

nem.

nem. [a] de app. vel dic secũ dum Bart. in l. unica. C. de lit. contest quod quando ꝓtestatio respicit unum & factum aliud. [b] Nam in litis contest. oritur quasi contractus [c] Protestatio uero ordinatur ad tollendum istũ quasi contractum, non autem responsionem. & sic sunt diuersa, & tunc per factum contrarium tollitur. Sed quando concernunt unum protestatio, & factum. ut puta quia respondet, & protestatur quo animo non eũdi. tunc tollitur talis protestatio per contrarium factum, quia concernit idem factum Vel dic secundum Pa. in dicto c. cũ. M. ꝙ quãdo protestatio fit in dependentibus a mera uoluntate protestantis. valet protestatio ut si dicat nolle. [illegible] dicere contra fidem & post modum dicit protestatio defendit eũ [d] 24. q. 1. illo. i. hæc est fides. si uero dependet a uoluntate protestantis & alterius si aliter consentit [e] a let. ca. cumana. & quod ibi no. [f] de elec. & c. fi. de consti. appo [g] Si uero non consentit nec est iusta causa ꝓtestandi non ualet. Secus si subesset iusta cã, puta metus uel uis, puta uis contra ham alias interficies me, protestor quod quicquid dicam facio animo non cõtrahendi, & ualet. [h] 31. q. 2. lotharius. Similiter quãdo iudex delegatus non consentit recusationi, & si non compareo excommunicabit, de facto compareo cum protestatione de non consentiendo in ipsum ualet, nec comparitio præiudicat, aduerte tamen quòd protestatio debet præcedere actum super quo fit: ut ff. de concub. l. in concubinatu.

REGVLARIS dicitur qui ad uiuendum regulariter est astrictus, siue sit monachus siue canonicus regularis. de sta. monachor. capitul. quod dei timore m, siue sit clericus siue sit laycus, licet laycus non posset recipi in canonicum. Et sic oportet cum esse clericum. ut in cap. 2. de institu. tamen potest recipi in conuersum. de ele. c. cum ex eo. li. 6.

RELIGIOSVS dicitur [illegible]pliciter. Primo largissimè, & sic est quilibet Christianus. unde in capitu. l. pro humani. in princip. de homi. li. sexto. dicitur Christiana religio. Secundo largè, & sic comprehendit omnes clericos seculares, & omnem Christianum honestè uiuentẽ, nam in eo ꝙ deo impendit debitã religionem põt dici religiosus, sic sequitur prima. quæst. 1. cap. nullus. el. 2. & 33. q. 5. quod deo. hij salua religionis causa. arg. d. uo[illegible] m[illegible] ibi de hoc. Tertio accipitur p[illegible] & sic religiosus est qui professionem fecit alicui de religionibus approbatis per sed. apostolicam de uoto cap. quod uotũ. in uersi. præsenti.

[a] Solicitudine.] s. protestatione tolli ꝯtriũ, factũ respondetur, ꝙ ꝓ [illegible] intelligibile & secũdum unũ intellectũ [illegible] nõ est ꝯtra protestationi secundum alium. Ita Pa. [illegible] supra.

[b] Factũ aliud.] Tunc nõ sunt contraria & sic nõ tollit unũ ꝙ aliud qa animus ꝑ actu separari secundum eum.

[c] Quasi ꝯtrã.] Per quem qs obligat instantiæ quire si reus rñdit negãdo & ꝓtestãdo ꝙ nõ habet animũ contestandi dr habere animũ non qñs. si ꝯtẽdit hęc Bar. [d] D. te.utit eũ.] aliud exemplũ. ut si dico. Cui bis legauero semel legatũ esse volo iuuat hoc [illegible]. si quis i princ. ff. de lega. 3.

[e] Et alterius.] Cõclusit Bar. in l. pacta nouissima. C. de pactis ꝙ in actib[9], depẽdẽtibus a uolũtate duorũ ꝓtestatio si [illegible] facta, ꝗ nõ respicit futurũ, nõ impedit actũ factũ ex interuallo. Idẽ tenent cõiter alij ibidem. sed Bal. ibi. & in l. irẽ qa. §. fi. ff. de pactis tenet contrarium per text. I l fi [illegible] script[illegible] m. de le 2. Sed rñde ꝙ loquitur i testã ꝙ debet fieri uno cõtextu leg. cum antiquitas. C. de testa. le hæredes palã §. fi. ff. de te sta ergo [illegible] põt ibi dici actũ ex interuallo fieri, ꝯm Saly [illegible] d. le. pacta nouissimi.

[f] Et quod not.] Pan ibi. 6. no. Cũ dubitatur an aliqui interesse debeant electio ni, & tempus in stat sic protesta tio, ut eorum voces si & in quantum.

[g] E[illegible] si ꝯd. a[illegible].] V[illegible] ualet [illegible] ꝓ [illegible] ꝯsentire ſm ꝓtestationẽ alter[9] S[illegible] m[illegible] o.

[h] Animo nõ ꝯtrahẽdi, & valet.] Ex hoc infertur, si [illegible] ꝑ sente muliere & consentiẽte, aut saltem non ꝯtradicẽte ꝓtestatur nullo modo se velle eam habere in uxorem & si in futurum ye lecit ad verba mrĩmonij talis protestatio releuat nisi sequtur copula secũ dũ D. 2 in ca. tua nos. & d. Ant. i c. veniens. 2. de spõsa. & P. in c. ꝑ tuas. ad fi. de ꝯd. appõ. si intelligẽ qd dixi & eo copula, qñ sol[illegible] est sequuta, sec[9] si & ante [illegible] sec. ꝑ n. d. A. & Pa. in d. c. tua nos, & q [illegible] gl. ꝙ [illegible] cep[illegible] in fu[illegible] nõ im[illegible] m[illegible] ꝙ talis ꝓte[illegible] tio [illegible] absẽn[illegible] Q[illegible] mtro. Q[illegible] let & ꝓ[illegible] sen[illegible] a & m[illegible] mrĩmoniũ q[illegible] le n[illegible] a[illegible] c[illegible] ce[illegible] ꝓ[illegible] gg [illegible] r s uel a[illegible] rij, ſm D[illegible] Im[illegible] & Pa. C[illegible] i[illegible] l gl[illegible] a[illegible] § [illegible] de a[illegible] Ar. A[illegible] ri[illegible] d[illegible] n[illegible] a. net A[illegible] d. c[illegible] q[illegible] c[illegible] la. c[illegible] Alex. i d. §. fi. & i[illegible] l. pacta no ui[illegible] & [illegible] le.

[i] Proprie.] Vide Pa[illegible]

a [illegible] quatuor [illegible]
b [illegible]] [illegible] comprehenduntur sub illis penis de [illegible] non clerici seculares.
c [illegible] s.] Ibi dr qd cõprehēdunt hospitalarij, pp verbum quicunque.
d De decimis] Ibi decidit. qõ.f. p Pa. & eo q portabat certu habitum cu cruce in pectore. en possit exercere officiu priorat.ftãte sta tuto, q religiosi ed tale no admit tatur officiu. Qui dicit qd sic, nisi adderet verbum qcũque, licet g. da ?, vt statutum aliqd operaret.
e Aetas immatura] Quidā reprehē dit angelicu di. q d.c. qa in insulis est abrogatum p proemium. li. 6. circa fi. dũ dicit nullas alias pter illa &c. & q Pet. de palu. & archie pi. [illegible] hoc dixerũt, & Ioã An.in d.c. qa insulis in vestigauit & nun quam inuenit q [illegible] uaret. al.bi. d. c. Sed tñ deo q in proemio. lib. 6. [illegible] oẽs decre tales editas an. [illegible] pter ea q sũt in volumine Gregorij. 9. patet ibi [illegible] gl. i ver vo [illegible] ius, ergo nõ [illegible] .& Pa. in d [illegible] qa [illegible] [illegible] q sic [illegible] gat imo le [illegible] ipsũ & nul [illegible] E [illegible] Pe. de Palu. & Archie. flore. [illegible] esse [illegible] [illegible] m d. [illegible] [illegible] q [illegible] quia

sentis. li. 6. & tal's, pprie dr religiosus, & religiones ap probatę sunt quatuor. a Prima Basilij. Scda Benedicti. Tertia Augus. Quarta beati Fran. no. Laudu. in cle. qa regulares, de supplē. neg. præl. Sub istis militant oẽs propriè religiosi. Exceptis Cartusiensibus qui habent sua statuta.

1 Vtrũ dispositio odiosa cõcepta erga regulares seu religiosos extendat ad fratres de tertio ordine Beati Frãcisci & huiusmodi? ℞. Pa. in ru. de regu. q non, qa tales propriè non dñr religiosi, vñ potius eorũ regula est qdam modus bene viuē di, licet si approbatus per Papam & ideo solum ɔpre hēdet illos q tria vota sub stantialia ꝓmiserunt. in religione approbata ẽm Ioan. An. in gl. 1. b & 2. c cle. 1. de decimis, d & hoc verum nisi addat aliud, puta quicũque religiosi. Nam tunc ẽt comprehenderentur hospitalarij Ierosolimitani q non põt ɔhere mřimoniũ, & promittunt obedientiã superiori, & non põt retro cedere ab illo statu, non tñ cõprehenderent alij hospitalarij q vtunt mřimonio, licet portent certũ habitũ, qa non sunt religiosi, nec stricto nec largo modo. in fauorabilibus vero bñ comprehendunt pfati fratres, qa largo mõ videntur sub regula ratione promissionis factæ superiori eorum.

2 Quid de inuenientibus nouũ ordinē? ℞. quod non sunt religiosi, nisi a Papa ex presse approbentur, qa cũ sit prohibitum nouum ordinem vel religionē inueni re. vt in ca. religionum. de re ab. domi. lib. 6. lõ non religiosi, sed poti' irreligiosi sunt censendi tales, & hodie excõicati ipso facto p extrauagantem Io. 22. quæ incipit. Sancta Romana. Recitat Pa. in c. ti. de relig. domi. in 1. no. Et vide etiam eundē in c. 2. de fo. compe.

3 Religio beghinarũ reprobatur & omnes eam se ctantes sunt excommunicati ipso facto, ac religiosi dantes eis auxilium, consilium, vel fauorem in pręfato beghinatu. cle. 1. de religio. do. & no. qd sorores tertij ordinis sancti Francisci non sunt illę beghinę. vt no glo. in ver. obediētiam, ibidem, cum habeant regulam approbatam a sede apostolica, & multominus Sorores Sanctę Clarę.

erubescim' cũ fine. l. loquimur, ergo litrationabiliter reprehendit angelicam.
f Nõ repetit] Sẽ putatur añ trienniũ, debet ẽ impunitate essecu rati.
g Nec ob. c. quidã] Ibi est. n. casus de eo q inuita vxore intrauit monasterium & fuit repetitus, ip sa mortua nõ pt eũ accipere, licet non teneatur religioni.

4 Quis potest effici religiosus? ℞. q quilibet qui non habet aliquã de infrascriptis. 8. conditionibus, quarum prima est ætas immatura. e d quo dic vt supra. Nouitius.

5 Secunda seruilis conditio. Seruus qppe sine consensu domini non potest intrare religionē. ar. 43. d. c. nullus episcoporũ. Pręscribitur tamen triennio a religione quæ hoc ignorat, si dominus scit, & non repetit. f 16. quæst. 2. si quis incognitus. Iste tamen si repetatur a domino, religiosus erit secundum Hug. ibidem. ar. 27. qõ. 1. de viduis, & religioni tenebitur quantum in ipso est, & si manumitteretur non posset contrahere. Nec obst. cap. quidam. g de conuer. con'u. quia ille qui habet vxorem non potest obseruare castitatem ea inuita, & sic religiosus esse non potest, sed seruus sic, quia non requiritur corpus liberum, vt sit monachus, cum in domo propria quis possit esse religiosus di. de viduis.

6 Tertia debitorum obligatio qui enim debet aliquid alteri non potest illud licitē prætermittere, vt religionem ingrediatur, 53. d. c. generalis. Si tamen sit debitum pecuniæ, vel t [illegible] debitor non habet vnde satisfaciat tunc faciat qd [illegible] cedat bonis suis creditori, & sufficit, ppter pecuniam

a C. licet de regu.] Vbi no. per Pa. in 1. no. q pri uilegiū p q pos. sic iuri diuino, vel inspirationi diuinæ præiudicari est strictissimè intelligendū etiā si nihil operaretur vt ibi.
b In alijs aūt] Vide Host. de obli. ad rō. §. qs obligatur ver. nō quid autem.
c Voto hēret] Vide S. Tho. 2. 2. q. vlt. ar. 6.

enim non obligat per sona liberi hōis sed tm ad recō pēsa. Vnde licet ei reb' suis exhibitis religionem ingre di, nec tenet i sęculo rema nere vt procuret vnde sol uat debitū, si modo ex zelo dei & feruore charitatis hoc facit q2 spūsancti auto ritate hoc facit, cui nemo pt resistere. 19. q. 2. duę. de regu. licet. Si tn monaste rium q ingreditur aliquid acqreret p successionē hę reditariam, vel p donatio nem, aut legatū rōne ipsius solum, sic tenetur satisfacere quantum se illud extendit qd' habuit eius occasione solummodo. ar. c. si qua mulie. 19. q. 3.
7 Vtrum talis tenetur in religionē laborare vt creditorib. soluat. R. quidā tenent q sic. Sed contrariū credo cum ex toto sit religioni subiect', ita q nō est momētū in quo a prelato nō possit occupari, & nō habet velle nec nolle c. si relig osus. de elec. l. 6. Itē si stetisset in sæculo & cessisset bonis nō teneret laborare, vt satisfaceret. fm Pe. de palu. in 4. d. 38. Ergo cū ex professio ne cedat bonis, patet quod non tenetur laborare, vt satisfaciat. posset tamen prælatus cum consensu monaster j hoc ei concedere, alias, non.
8 Quid si talis & cum iuramento ad tale debitum erat astrictus. R. idem per omnia dicendum. ar. c. licet. de regu. a
9 Quid si promisisset talis operari manibus. vt satisfaceret. R. fm Pet. de palu. vbi s. q hoc non obstante potest religionem intrare, sed si bona sua sufficiunt, satisfaciat ei ad interesse, & sic dic, de eo qui accipit vxorē quæ patitur aliquod interesse ex hoc quod debet ei satisfacere, si habet aliqua secundum eundem Pe.
10 Quarta ratiocinorum detentio. Vn obligatus ad rōcinia religionē intrare non potest. 53. di. c. legem. Et hoc verum in obligatis perpetuo. In alijs aūt b secus licet honestum sit q prius se expediant. Ex quo patet fm Gof. quod potestas q iurauit regimen ciuitatis per annum, magister scholarium q sic iurauit legere per annum & hmōi. possunt intrare religionem. auctoritate. c. peruenit. el 2. de iureiu. vide supra. Ratiocinia. de hoc. §. 1. & 2.
11 Quinta ē paterna subuētio. Et vt scias si potest filius intrare religionem dimisso patre cui tenet subuenire. Exo. 20. no. fm Alex in 3. parte sum. de quarto p ce o. qō. 4. §. 2. q si parentibus nostris obsequia nostra necessaria sunt ita qd' sine ipsis sub stentari non possunt. tūc non licet religionem intrare, si modo talia obsequia non inducunt nos ad aliquid agēdum quod sit contra Deum. & sic contrarium consulentes Pharisæi increpant a domino Mat. 15. & sic secundum doct. intellige illud. c. si. q 30. di. Si vero eis non potest seruire vel debi a obsequia exhibere sine ppriē salutis dispendio, tunc necessitudini generis diui næ religiōis pietas antefertur. vt dicit Ambro. super Lu. & sic poterit intrare ipsis dimissis & sic loquit Hie. in epistola Eli do rum q solū genus pietat s est in hac parte esse crudelem & saluator Luc. 14. si qs venit ad me & non odit. Si autē non sunt in tali necessitate. sic filius (ipsis etiam inuitis) pōt intrare. etiā si cum eis possit sine dispendio propriē salutis permanere. probatur in c. 1. & 2. 20. q. 2. Addit tamē Th. in 3 quoli. quæstio. 5. quod non solum pro indigentia maxima, sed etiam pro mediocri parentum, puta quia posset viuere, sed tamen cum notabili iactura & detrimēto sui status & conditionis suæ, puta quia oportebit eum mendicare, vel alijs seruire cum maxima indecentia sui status dimittendus est ingressus religionis, etiam si ex voto haberet c & placet quando potest si ne periculo salutis hoc facere.
12 Sexta est dignitatis astrictio, vt sunt Episcopi & alij superiores, qui sine licentia Papæ non possunt intrare. capitu. licet. de regu. Inferiores vero Episcopis possunt etiam inuitis suis Episcopis. vt 19. quæstio. secunda dūæ, sicut sunt Decani. Præpositi. Archydiaconi. Archipresbyteri. Curati, & omnes alij inferiores Episcopis beneficium tamen eorum alteri debet conferri, nisi expresse vel tacite professi fuerint vel appareat quod absolute voluerint vitam mutare. capitu. beneficium. de regu. li. 6. dicunt tamen petere li

centiam,

a Reliquū vero erit ipsius.] Gl. in d.c.beneficiū. in ver.portione. alle. Tancre.dic. ꝙ licet illud reliquū fructuum debeat dari illi nouitio.tñ consuetudo sehēt in ꝯtriū sed Ioā.An. in d.glo.tenet ꝙ tales fructus ser uabunt in utilitatem ecclesię, & hoc dixit angelica ꝟ. nouitius.§.22.Tu dic pro concordia fm Go.in d.c.beneficium,ꝙ post multa adducta hinc inde. Dicit si monasterium pōt alere nouitiū sine alio auxilio ꝙ uera est opi Io. An.& ita loquitur angeli ca ꝟ. nouitius.§. 22. Si vero monasteriū est pauper,tūc seruabitur opi. Tancre. q̄ sequtur Archi. in d.c. beneficiū & ita intellige, quod hic dicit augelica, & patet ꝙ hoc uoluit dicere, dum dicit ut nō fit onerosus &c. Et sic non obstabit id quod quidā mo re solito mor dens angelicam adducebat dist. ꝙ angelica erat ībi ꝯria, & non aduertebat ad verba ipsius.

b Antecedit.] Vide pulchrum casum matrimonium 4 §.17.: c Vt ꝟ. § 9.] Vide ꝟ. iuramentū 4.§.3. & quæ ibi notaui.

cētiā, quāuis nō obtineāt. vt in d.c.licet.

13 Sed cuius erunt fruct' bñficij ante professionem. Rx. ꝙ dēt assignari debita portio ipsorū fructuum alicui qui seruiat pro ipso.vt i.d.c.bñficiū,reliquū vero erit ipsius.[a] vt nō fit onerosus monasterio.qd' ītrauit tēpore ꝓbationis.11.q. 6.de lapsis,quia nec ꝓpriē est religiosus de sen. excō. li.6. ver. quāuis ergo iure suo non debet defraudari. vt 15.qō. 2.consaldus. not. Tanc.Bar.brix.& iterim remanet canonicus curatus vel decan' sicut prius erat, nec beneficium vacat.

14 Septima matrimonij obligatio. s.post cōsumationem, nam tunc nō pōt religionem intrare,nisi fm qd' dico Matrimoniū 4. intellige etiā si copula est.habita post.contractū matrimonium,vel sponsalia.Sed nō si ante, qa sic nō impediret nec matrimoniū diceretur consumatum argu. ca. veniens.de spon. vbi patet ꝙ copula pręcedens spōsalia nō facit matrimoniū. facit ca.verū.& cap ex publico. & c.ex parte.de cōuer.coniuga. q̄ requirūt consumationē. & illud qd' sequitur non quod antecedit. b

15 Sed quid de illo q iurauit aliquā ducere i vxorē,nunquid poterit intrare.Bñ.ꝙ sic autoritate.c.p venit.el. 2.de iureiur.&.c. commissum.de spō.in quo dicit tutius ē &c.Intellige quo ad opinio. ne de facto dicitur contra iuramentū dicitur contra iuramentum fecisse , non quo ad veritatē fm Ricard.i 4.dist.38.ar. 11.7.q.2.ad tertium dic etiā vt supra.§.6.c

16 Octaua coactionis īpositio, nā oportet vt sit voluntarius, alr non tñt ing eīlus de reg.c.1.20.q.3. plens.In religione āūt minorū vltra pdicta.8.requirūt alia scilicet ꝙ sit corpore sanus,legitimē natus,nulli vulgari infamia notatus animo prōptus, competenter literatus,vel ad honestos labores aptus attamen si qs reciperetur deficiens in aliquo istorū teneret receptio, nisi sit.1. 2.4.5.6.7.vel 8.quę aliquando reddunt receptionem nullam vt patet per prædicta.

17 Quomodo debet quis īrare,aut qua ītentione,Rx.vt moriatur mūdo, & seruiat christo.12.q.1.c.2.

18 Vtrum quilibet debeat reputare uotū religionis ꝓportionatum suæ infirmitati. Respon.secundum Ricard.in 4.distinctio 39.ar.6.q.1.in corpore.in fin.qd' sic , nisi per certam coniecturam seu experiētiam sibi constaret de contrario , propter enim custodiam quæ magis adhibetur religiosis quam sęcularibus.Et propter bona exempla quæ vidēt ibi frequentius.Et pp' bona verba quæ sequentius audiunt.Et propter maiores consolationes quas,diuina benignitas ob fauorē religionis,& ex S. societate infundit eis,efficitur eius obseruātia ꝓportionata in ipsa existenti,quæ proportionata esset remanenti in sęculo.

19 Vtrum quis possit ꝓfiteri in aliqua religione ita ꝙ liceat sibi retinere sua.Rx. Pa. in c.insinuante.qui cle.vel uo.ꝙ si qs simpliciter vouit cū tali conditione,vt in dubio ꝙ sibi reseruauerit illa bōa , vt obediētiarius monasterij, quia verba apposita in contractu debēt intelligi fm naturā contractu.vt in l.si vno.ff. loca. etiam impropriatis verbis.vt ibidem in princ. & ī d.c. insinuante, secundum vnum intellectū,vt res potius valeat quā pereat. l. quotiens. ff. de verb.oblig. & c.abbate.de verb. sign. & sic erit religiosus,& præfata bona habegit ad vsum pro necessitate sua.Idem dic si profitetur vt in domo sua cum omnibus bonis suis moretur, vt not Ber. Innocen.& Hostien.in d.capi. insinuante, quia hoc non est contra substantiam monachatus,vt quis in certo loco moretur, aut de certis redditibus viuat,cū hoc possit superior cōcedere.c.cū inter.R.de ele.& si postea supior velit eū amouere poterit licet

non debeat, nisi ex iusta cã. Si vero voluit sibi reserua re, vt ꝓprium ita ꝙ non sit locus iterpretationi, & tũc si fiat reseruatio ꝑ viã con ditionis resolutiuè vel suspẽsiuè, sic viciat̃ actus & nõ ꝯditio. vt c. fi. de condi. apposi. & sic non erit religiosus. Similiter si fiat ꝑ pactũ, puta q̃a dicit a l'r nõ itẽdo ꝓfiteri, nec alio modo, q̃a hæc verba hñt vim cõditiõis. [a] vt dicit Bar. ĩ aut. ingressi. C. de sac. san. ec. in 2. col. vetũ q̃ro ulterius. Si autẽ simpl'r ꝑ viã pacti vel modi reseruat sibi ꝓprietatem, vel facultatẽ contrahendi matrimonium, si facit trãsire professionem in aliam spẽm, quia vbi est pactum ꝯ naturã ꝯctus & im proprietatis aliquaten' verbis põt trãsire in alium cõtractũ, fit interpretatio ꝑ alterius ꝯctus. vt ẽ tex. no. in l. vbi ita donat̃. ff. de dona. causa mor. & in l. cũ manu fata. ff. de contrahẽ. emp. & sic erit istę nõ religiosus ꝓpriè, sed oblatus monasterio, licet non in totũ, & sic obligabit̃ ad oĩa p̃terq̃ ad reseruata, q̃d si verba non uitiant̃, vt fiat transitus ad alium ꝯctum, tunc pactũ ĩficit [b] ꝯctum in totũ. in l. ꝑ seruum ĩ fi. ff. de vsu. & ha. iũcta gl. ĩ d. l. cũ manu fato.

20 Vtrum intrans religionẽ ex causa inhonesta, puta vt eẽt abbas, vel meli' gauderet & hmõi teneat̃, licet non consequat̃ suam intentionẽ. ℞. Pa. in c. vt clerici de reg. ꝙ sic, quia effectus est religiosus hoc non obstãte. vt tenet gl. 1. ĩ d. c. vt clerici, & facit bonus tex. cũ gl. ĩ c. q̃d' iterrogasti. 27. di. ad materiam. vbi est similis gl.

21 Quid de illo q̃ dolo inductus est ad religionem. ℞. ꝙ Nihilominus erit religiosus. de conuer. coniug. ca. ex parte. el. 2. & c. veniẽs. & c. dudũ. quod met. causa, cum dilectus. & ibi no. Ber. ĩ gl. fi. & Host. & Io. 20. q. 4. c. vlt.

22 Quid de illo qui timore mortis efficit religiosus. Respon. quòd si timor inferatur ab homine, sic non est religiosus, q̃d metus causa prælatum, nec obligatur per tale votum nisi postea ratificetur. vt in ca. porrectum & in ca. si nobis. de reg. Et hoc intelligo quando talis timor infertur ab homine vt profiteatur, vel facit tale votũ, & sic loquitur & debet intelligi. d. capit. prælatum. quod me. cã. Si vero metus sit casualis seu naturalis, puta infirmus vel ĩ mari tempore tempestatis, vel in periculo latronum, aut inimicorum, sic talis metus non impedit, quin sit obligatus religioni & voto. [c] Si modo deliberatè hoc fecit. vt in dictis. capitu. porrectum, & sicut nobis quia deus q̃nque tales timores immittit, vt conuertamur. 16. q. 1. reuertimini. de consecra. distin. 4. sanctum. in aut. vt non luxu. ꝯ na. §. 1. & hoc sequit̃ Ber. Hostien. & Pan. in d. c. sicut. Alij dicũt ꝙ si quã cito conualescentiam, vel euasionem periculi sentit contradicat, non tenetur etiam in metu casuali si votum fecit, alleg. c. ex transmissa. & c. vlt. de renun. Sed meliorẽ opi. Host. & Pa.

23 Verũ allectus blandicijs sit religiosus ℞. quod sic, & stare tenet̃, licet bona sua parentibus vel hæredib' remanere debeãt non monasterio allicienti. vt 20. quæst. 2. constituit.

24 Quomodo autẽ debeat profiteri, vide supra Professio. in princip. & quomodo tacitè inducit̃ supra. Nouiti'. §. 12. Et aduerte, quod tunc dicitur propriè quis intrare religionem, & effici religiosi cum profitet̃ tacitè vel expressè, quia verba sunt cũ effectu accipienda est. c. fi.

25 Ad quæ obligatur religiosus. ℞. q̃d ad obseruantiam illius regulæ quam professus est, nisi in casu. cap. non solũ. de reg. li. 6. vel quando solũ tacitè est professus, q̃a tunc solũ obligatur religionem in genere. vt. s. nouicius. §. 14.

26 Sed quæro vbi remanebit istę talis obligatus religioni ĩ genere ꝑ professionem taci-

a Cõditionis.] Vt puta si nauis ex Alexãdria uenerit hæc est cõditio suspẽsiua. Resolutiua autẽ si dico. si nauis venerit nolo ꝙ matrimoniũ sit licet ꝓpriè hoc non possit dici resoluens. ut no. Pa. in c. fi. de cõdit. appo. Sic in proposito dicit ille. si non concedit mea nolo esse monachus.

b Tunc pactũ inficit. Hanc materiam tractat etiã Pa. c. fi. de condi. apposi. Et uide Imol. in d. l. ubi ita donatur. Et ꝙ retentio uicietur, & nõ uiciet. vide Bald in l. quanquam C de ep. & cle. Et An. ch. in c. fin. de reg. in. fi. vbi tenet ꝙ vicietur ĩgressus sicut matrimoniũ. idem pal. In. leg. 1. §. il le. C. de la tol. Et ꝑ eundẽ in. l. 1. §. pe. ff. de ver. ob. & Bar. consi. incip in primis considerandum. vbi plenè &c.

c Religioni & voto.] Rõ est, quia tales timor immittitur a deo, vt quis cõuertatur. & hęc not. Pa. in d. c. sicut nobis super. 1. glo. Vide ĩ. Votum 1. §. 6.

d Est opi.] Ho. Examinat Hosti. ti. ꝺ reg §. & qualiter. ver. q̃d si. e.

qulor, & tenet vehic.

a Se eē pfectos] S.Th. secunda secundæ q.111.ar.2. ad secundum. Archiepis. flo.2. parte tit.4.§.7. versic.sciendum etiam.

tacitam. ℞. ꝙ debet aliquā religionē intrare, quā vult & potest. Si vero nullā inueniat, quę eum velit recipere, debet stare ī illa ī qua tacitam professionē fecit, ordo illa teneē eū recipere, ex quo passa ē tacitē eū ꝓfiteri, vel si noluerit poterit ī ꝓprio domo remanere, & eē religiosus ꝓfessus. 27.q.1.de viduis. qđ limita. vt s. ꝓ fessio. §.1.

27 Vtrū religiosi teneanē eē pfecti. ℞. qđ nō nisi ea pfectione ad quam se obligauerūt, sed tenenē ad pfectionē tēdere ſm Th. 2.2.q.86.ar.1.ad tertium, cū ɔ̄riaē pfectionis contemptus. Vnde nō sunt mendaces quāuis gerant ab extra statū perfectionis, quia illud non assumunt quasi profitentes se esse perfectos,ª sed quasi profitentes se ad perfectionem tēdere, vnde bene essent mendaces, si ab intentione pfectionis animū reuocarent. ſm Asten. lib.6.ti.47.

28 Vtrū religiosus teneatur de pcepto ad omnia quæ continentur in regula quam ꝓfitetur. ℞. Henr. de gandauo in 6. quol. q. 17. tenet ꝙ cū quis simpliciter promittit aliquam regulā seruare, ꝙ teneē ad contēta in ea oīa, ēt sub monitione sicut ad præcepta. Sed istud nō credo verum, quia sic sequereē ꝙ monaci beati Benedicti obligarenē ad oīa, cū dicat rīa. c. cū de disciplina fratrum, ꝙ si nouicius habita deliberatione ꝓmiserit se oīa in regula custodire contenta, ꝙ tunc recipiatur. Et hoc ē expressⁿ ɔ̄ cle. exiui. §. cum igit. de verb. sig. Et iō dᵉ co ꝙ simplr ꝓmittēs regulam, vel promiⁱ tens sic (ꝙ ē tutius vt faciūt minores) scᵗ licet promitto seruare regulā fratrū miⁱ norum scilicet viuendo in obedientia sine proprio, & in castitate, quod talis nō tenet nisi ad tria vota ſm ꝙ modificata sūt in illa regula præceptoriè vel inhibitoriè, seu sub verbis æquipollentibꝰ, alias nō de præcepto sed de anno cōsilio. Et pro hoc est bonus tex. in cap. exijt qui seminat &c. de ver. sig. li. 6. Nam idem est dicere ꝓmitto seruare regulam talem, ac si diceret ꝓmitto conseruationē ſm illam regulam ℞. sic intelligunē illa verba tam ex cōsuetudine uouentium quā recipientiū tamē magis cautū ē dicere, vt dixi, quod fratres minores seruāt. Addit S.Tho. 2.2. q. 186. ar. 1. quod transgressio aliorū a præceptis positis a regula, vel oretenus factis a prælato, obligat solum ad mortale ꝓpter contemptum regulæ, quia hoc directè contrariatur professioni, per quā quis vouit regularem vitam, vel dic secundū eundem Tho. vbi supra, ꝙ religiosus teneē ad perfectionem tendere, cui contrariatur pfectionis contemptus, & ideo ē mortale. Et vt scire possit priusquam ad quid tenetur quilibet religiosus incipien. censui a regula beati Franci. quæ quamuis fuerit vltima ī executione, tamen est prima nobilitate & perfectione, de qua dicitur in d. cle. Exiui. hæc est illa cœlestis vitæ forma & regula & in c. exijt q seminat, de ver. si. li 6. Hęc ē illa apud deū & patrem munda & immaculata religio, quæ descēdens a patre luminum per eius filium exēplariter & verbaliter apostolis tradita, & demū per spiritū sanctum beato Francisco & eum sequentibus inspirata totius in se quasi cōtinet testimoniū trinitatis. Hæc est cui, attestante Paulo, nemo debet de cętero eē molestus, quam Christus passionis suæ stigmatibus confirmauit volens institutionē ipsius passionis suæ signis notabiliter insigniri, hæc ille. Cuius declaratio cum sit firma & certa, vtpote a spiritu sācto emanata a quo regula datur sacrū consiliū Viennense in quo fuit declarata plenissimè, quod errare nō potuit circa pdicta, cū pertineant ad fidē & bonos mores, 24. q. 1. a recta ideo tutissimū in d. religione viuere, vbi non opinionibus hominū viuitur aut doctorum, sed sācti spiritus declaratione, & quilibet alius religiosus timoratus ex eius declaratione poterit scire, quomodo suā debeat intelligere professionem, & ad quę teneatur de præcepto, vel ne, dicit ergo tex. cle. exiui, de ver. sig editè in d. cōsilio Declaramus & dicimus, quod fratres minores nō solum ad tria vota nudæ & absolutè accepta ex ꝓfessione suę regulę obliganē sed etiam tenentur ad omnia implenda quæ sunt pertinentia ad hæc tria, q̄ regula ipsa ponit. Nam si ad hæc tria pręcisè & nudè tantū promittentes se seruare regulā, viuendo in obedientia castitate & sine ꝓ-

ptio, & non ẽt ad omnia contenta in regu la q̃ hæc tria modificãt arctarenẽ, ꝓ nihilo & vanæ ꝓfererẽt hæc verba, ꝓmitto femp hanc regulã obferuare, ex quo ex his verbis nulla oblatio nafcerẽt. Nec tñ putandũ eft ꝙ beatus Fráciſcus ꝓfeſſores huius re gulæ quantũ ad oĩa cõtẽta in regula modi ficãtia tria vota, ſeu ad alia i ipſa expreſſa, intẽderit ęqua'r eſſe obligatos, qn potius apertè diſcernit ꝙ quo ad quędã ipſorum ex verbi tranſgreſsio eſt mortalis, & quo ad q̃dam alia non, cũ q̃dam ipſorũ verbũ apponat pcepti vel æquipolentis eidem, & quo ad q̃dam alia nõ. Item qa pter ea quæ expreſſe verbo præcepti ac exhortationis, ſeu monitionis ponunt in regula, nõnulla verbo imperatiui modi negatiuè vel affirmatiuè appoſito inferũtur: actenus extitit dubitatum an tenerenẽ, ad iſta vt ad hãbẽtia vim pcepti, dicimus ꝙ licet fratres non ad oium, quæ ſub verbis imperatiui modi ponunẽ in regula, ſicut ad pceptorũ, ſeu præceptis æquipollentiũ obſeruantiam teneantur. Expedit tñ ipſius fratribus ad ob ſeruandum puritatem regulę & rigorem, quo ad ea ſicut ad æquipolentia præceptis ſe nouerint obligatos, quę hic inferius an notantur. Vt aũt hæc quę videri pñt æquipollentia præceptis ex vi verbi, vel ſaltem rõne materiæ, de qua agit, ſeu ex vtroque ſub compendio habeantur. Declaramus ꝙ illud quod ponit in regula de non habẽdo plures tunicas quã vnã cũ caputio, & aliã ſine capútio. Itẽ de nõ portãdis calciamentis, & nõ de equitando extra caſum neceſſitatis. Itẽ ꝙ fratres vilibus induanẽ. Itẽ ꝙ ieiunare a feſto oium ſanctorũ vſque ad natiuitatẽ dñi, & in ſextis ferijs teneanẽ. Itẽ ꝙ clerici faciant diuinũ officiũ ſm ordinẽ Romanę eccleſiæ. Itẽ ꝙ miniſtri & cuſtodes pro neceſsitatibus infirmorũ & fratribus induendis ſolicitã curã gerant. Item ꝙ ſi qs in infirmitatẽ ciciderit alij fratres debent ei ſeruire. Itẽ ꝙ fratres non pdicẽt in epiſcopatu alicuius epiſcopi, cum ab eo illis fuerit contradictum. Item ꝙ nullus audeat populo pęnitus prædicare, niſi generali miniſtro, vel alijs quibus id competit fuerit examinat' & approbatus, & ad hoc inſtitutus. Item ꝙ fratres q cognoſcerẽt ſe non poſſe regulam ſpiritualiter obſeruare, debeant & poſsint ad ſuos miniſtros recurrere. Itẽ ꝙ omnia q̃ ponuntur in regula ad formam habitus tam nouiciorũ quã ꝓfeſſum, nec non ad receptionis, modũ ac ad ꝓfeſsionem ſpectantia niſi recipiẽtib' quo ad habitum nouitiorum ſicut dicit regula ſm deũ aliter videat, hæc inquam omnia ſunt a fratribus tãquam obligatoria obſeruanda. Item ordo communiter ſenſit tenet & tenuit ab antiquo, ꝙ vbicunque ponit in regula hoc verbum (teneatur) obtinet vim præcepti & obſeruari deber a fratribus ſicut tale. hoc in d. Cle. Exi. qbus omnibus patet nihil fore ſpeciale in hac expoſitione magis quam in alijs, niſi hoc vltimũ quod dicit de verbo teneanẽ, ſed verba ipſa ex ſua natura ſic importãt vel rõne materiæ, vel rõne vtriuſque. Regulam beati Baſilij ſm ꝙ inueni habet ſolũ iſta vltra tria vota, ſcilicet Abſtinentiam a carnibus. Ieiunium ab exaltatione Sanctæ Crucis vſque ad paſcha, exceptis dominicis, ſilentium de noctẽ, modũ officij, ꝙ comedant in cõmuni refectorio legant in mẽſa, vacent lectioni & labori manuũ, ne ſint ocioſi, q̃ verum ſint præcepta vel ne, non inueni ab aliquo declaratum, ſed p præcedentia poſſent declarari. Regula Beati Auguſtini (iudicio meo) idigeret Papali declaratione. Nam Henri. de gan. in 6. quol. quæſt. 17. & quidã alij tenent, quòd omnia quæ in ipſa ſunt, cadunt de præcepto pp verbum quod ponit Auguſti. in principio dicens. Hæc ſunt quæ vt obſeruaueris pręcipimus. Alij dicunt contrariũ, quorũ opinio videtur mihi verior & benignior, quia ſicut in ſacra ſcriptura quædam ſunt quæ habent modum & intentionẽ præcepti, vt. illud, hoc eſt pceptũ meũ vt diligatis inuicem. Io. 15. Quędam quę habent præceptum in intentione, ſed non tñ modo. vt illud Exo. 20. Nõ furtum facies. Ita ſunt q̃dam q̃ habent modum præcepti, ſed non intentionem. vt illud Mar. 7. præcepit eis ne cui dicerẽt, quia ex hoc non obligabat ad mortale eos ſi pdicaſſent miraculũ. Sic ſatendũ eſt regula beati Auguſtini. Ideo exponere eã ſecundum quod ſacrum concilium expoſuit regulam beati Franciſci impropriando verbũ præcipimus ratione materiæ, ſicut impropriantur verba modi impera-

imperatiui propter materiam in dicta regula minorũ. Regula beati Benedicti similiter indigeret declaratione Papali alijs plura pcepta, alijs pauciora ponentibus, tamen ego ſm declarationẽ regulę minorũ, ita exponerẽ eius verba. De fratribus prædicatorib. tenet Io. de Nea. i 14. quol. q. 16. ꝙ tenentur ſeruare omnia cõtenta in regula beati Augu. & in conſtitutionibus eorum, put ſunt in ea & in eis contenta, hoc eſt pcepta vt pręcepta & conſilia vt cõſilia, dato ꝙ platus non præcipiat nec mandet eis ſeruare. Nec obſt. qđ dicunt quidã ꝙ nõ pmittunt ſeruare regulã, ſed obedire prælato ſm regulã conſtitutionis, quia ſicut electus prælatus licet nõ promiſerit tenetur ſeruare ea quæ pertinent ad ſtatũ prælatorũ, & chriſtianus ea quæ pertinent ad ſtatum chriſtianorum ſit frater prædicator (eo ipſo quo profiteť ordinem prædicatorum, & vult eſſe frater prædicator) promittit conſequenter ſeruare ſpectantia ad talem ordinem, ſaltẽ tacitè & ſi non expreſſè.

a Quod no. Pa.] Super gl. in ver. iuramento verſ. ex pdictis. Vbi dicit ꝙ quo ad deũ iuramentũ intelligitur ſſtictũ ſecundum intentionem iurantis.

b Et in c. ex literis] In s. nota. vbi licet pr̃ non poſſit obligare filiã ad ꝯtũ matrimonij ea remitente. c. vnico, de deſpon. impub. lib. 6. tñ licitè pmittit & iurat q a vr̃ pmitteť ſe curaturum quantũ in eo erit.

c Iono. in c. veniens] Vbi dicit ꝙ iuramẽtũ non extendiť niſi ad ea de qbus cogitatũ eſt vel debuit merito cogitari.

29. Vtrũ autem obligenť ad mortale trãſgrediendo, quidã tenent ꝙ non, nec etiam ad veniale, ſed ſolũ ad pœnã, niſi faciãt ex cõtẽptu allegantes. Tho. 2.2. q. 186. art. 9. hoc dicentẽ. Sed hoc eſt falſum, quia contrarium tenet Ioã. Neapo. vbi ſ. Vbi dixit ꝙ tranſgreſſio aliorũ a tribus votis eſt peccatũ mortale, vel propter pręceptũ factũ a p̃lato oretenus, ſiue in regula expreſſũ. Itẽ in prologo conſtitutionũ ipſorum dicitur. Conſtitutiones noſtrę non obligant nos ad culpa, niſi propter præ ceptũ vel contẽptũ, ergo vbicunq; interuenit pręceptum obligantur. Vnde quicquid eſt contra votũ caſtitatis vel paupertatis aut pręceptum regulę, vel conſtitutionum certè eſt mortale, & Tho. vbi ſ. loquitur de præuaricatione aliorum quæ non ſunt pręcepto in eorum regula conſtitutionibus, ꝙ ſolũ obligant ad pœnam, & ſic eſt verum. Et melius & ſecurius eſt in conſtitutionibus fratrum minorũ ſub regulari vita degentiũ, quæ non obligant eos ad aliquam culpam, nec etiam pœnã, niſi per prælatos eis imponať, & ſic liberaliſſima ꝯſcientia viuũt, licet habeant multas conſtitututiones pro eorum regulari vita conſeruanda factas. Regula Beatę Clarę hodie per declarationem Eugenij. 4. habet. 5. quæ obligant ad mortale. Primum obedientia. Secundũ paupertas. Tertium caſtitas. Quartum electio abbatiſſę. Quintũ clauſura, & ea quę pertinent neceſſario ad prædicta. Ad alia vero non obligatur de præcepto, niſi eo modo quo obligantur, vel a deo, vel ab eccleſijs generaliter, ſicut alij talis ſtatus. Aliarũ monacharum non vidi regulas, ideo ptranſeo, quia per prædicta poſſunt intelligi, quando obligant ad mortale, vel non.

30 Vtrum religioſi teneanť de præcepto obedire prælato in omnibus? R. ꝙ aut prælatus præcipit aliquid quod eſt ſm regulã, aut ĵ. aut ꝑ, aut ſ. regulam. Si prælatus p̃cipit quod eſt ſm regulam ſic teneнť obedire, nedũ ſi ſunt ſm regulã explicitè ſed etiam implicitè, vt ſunt obſequia communitatis, & negotia ordinis promouẽda, ſine quibus conſeruari non poſſet ordo regularis obſeruantiæ. Itẽ ea q̃ faciunt ad regulæ pleniorẽ obſeruantiam. hæc implicitè ſunt ſm regulã, & in hoc concordant cõmuniter doc. Si aũt præcipiat præter regulã vt quæ in ipſa non continẽtur, nec ad contenta in ea expediunt vel ordinantur, vt leuare feſtucam vel aliquid huiuſmodi, ſic duplex eſt opinio, vt dicit Pet. in q. quadam de quolibet, quidam dicunt ꝙ in grauioribus non teneť ſed verius eſt cõmunius teneť, ꝙ nec in grauioribus nec in læuibus q̃ ſunt pter regulã teneť obedire, qa ad hoc non habuit animum obligandi ſe, & facit p hoc quod no. Panormi.[a] in c. literas de reſtitu. ſpolia. & in c. ex literis[b] de ſpon. quod nota. Innocen. in c. veniens,[c] de iureiur. Si autem infra regulam ſic tenetur, vt reficere corpus & huiuſmodi. Si vero contra regulam, tũc diſtinguo aut prælatus poteſt in tali præcepto regulæ vel prohibitione diſpenſare contra quod pcepit, & ſic ſi ex rationabili cauſa mouetur ad id

præci

a Et loco hæredis.] De hoc per Pan. in d.ca. in præsentia 14. col. ver. natura, secūdo principali ex principio gloss.
b Factum legitimè.] Retractari nō dēt, licet postea casus euenit a quo non potuit ichoari.
c Licet Pan. i c. sup eo.] Vbi dicit ꝙ i foro dēt & pœnitētię animaduerti det ad intētionē ꝓfitētis. Cū. n. votū debeat eē volūtatiū c. licet, de voto, nō est putandū ꝙ talis sit obliga.ᵉ, nisi ad ea q̄ ibi seruabātur, ad q̄ sua intētio fuit Cum. n. reliq̄ sint accidētialia vt in c. Ioannes, de regu. & p lōgissimū tps nō fuerunt seruata potuit cogitare ingrediēs ꝙ ex aliqua cā fuit cū illis dispensatū &c. Et ita dicit Cardi. si cōsuetuisse. Et credo, verū in his accidentalibus, sed in his quę sunt pcepti, vt in regula S. Frācisci de ꝯtrāḋo pecuniā nō credo fore verum.
d Et Hosti.] In ti. de voto. §. ue sū. Et p quē §. ver. q̄d si facit. n. ibi hāc distin. de qua hic. Sed tū dicit melius fore dicēdū ēt i iudicio dei teneri. Quia aut itra uit bōa itētione & spū. dei & sic.

de capitis diminutione restituitur. l. tutelas. §. iniuriarū. ff. de capi. dimi. vñ dicunt doct. ꝙ post ingresū, poterit ex actionē seu obligatione qua prius tenebať ꝯueniri, sed p abbatē vł sindicū rñdebit, vt C. đ epi. & cle. auth. cā q̄ cū mōacho, & uo. i auť. đ mon. ī pri. & i auť. đ san. epi. §. ꝓuidere, ergo multo fortius ex obligatiōe pceptidiuini, imo ēt de iure positiuo tm̄ teneť filius pr̄i ꝙ pr̄ pôt eū vendere ꝑ necessitate famis. l. 2. C. de pa. quę fi. di. teneť ēt ad alimenta. l. filia. C. de patri. potestate ēt si pater sit relegatus propter incestuosas nuptias, vt i authē. de ice. & neph. nu. i §. si uero 1. ergo nō debet priuari iure suo sine causa, vt no. i c. satis puersū ē 56. dis. & in c. vlt. 18. q. vlt. facit optimè tex. 30. dist. c. si q̄ filij, imo vř ꝙ si ex igressu sit i habilis ad patri subuenien dū, ꝙ monasteriū teneať, q̄a monasteriū ē loco hæredis ᵃ & filij igrediētis vt in auth. de sanc. epis. §. sed & hęc pñti, de ꝓba. in pñtia, ī fi. & lex dicit ꝙ hæredes licet extranei teneñ p̄stare alimēta, ar. l. si quis a lib. §. itē rescriptū. ff. de lib. agnos. ergo &c. Aut pr̄, & mr̄ nō erat i tali necessitate, ꝙ filius teneret ei subuenire, sed post ingresū in talē necessitatē deuenit, & sic dico ꝙ ñ poterit ei subuenire (ꝯdicente imperio prælati) q̄a iam est ei obligatus p votū & sic deo, & sic maiori vinculo ligať p̄lato, q̄ patri, vel pceptū de obseruatione voti est de prima tabula, de honore parētū ē de secūda. Itē primū ē negatiuū ₰m affirmatiuū, ergo magis strīgit, pterea semel deo dicata nō possunt ꝯ volūtatē ipsius vsurpari, facit regula semel, de reg. iu. li. 6. nā religiosus abdicauit a se nedū tēporalia sed & ꝓpriū uelle. 18 q. vlt. statuimus 12. q. 1. nō dicatis. ff. de reg. iu. l. uelle nō creditur, ergo nō astringitur nisi ei cuius manu suum velle posuit, q̄a inanis est actio q̄ excludit inopia debitoris. l. nā is. ff. đ dol. & impossibiliū nulla ē obligatio. ff. de re. iur. Nec ob. ꝙ pceptu diuinū erat ante ingressum, quia licet eēt non tamē obligatio q̄a cū sit affirmatiuum nō obligat nisi pro loco & tēpore & ideo cū non esset tunc obligatus non poterit tenere postea regula factū legitimè, ᵇ de re iu. li. 6. sicut si dispensasset bona sua pauperibus pr̄e non indigente, nō posset repetere licet veniret postea ad necessitatem. Ad ea tamē quæ pôt exhibere, scilicet q̄ permittuntur a prælatis bñ teneť (inquantū pôt sine regularis obseruantiæ detrimēto) sicut orare, cōsolari & hmôi, vt dicit Alex.

33 Quid de ingrediente religionē alicui⁹ monasterij in quo non seruať regula, puta comeduntur carnes in monasterio sancti Benedicti, vel tanguntur & recipiuntur pecuniæ in monasterio Sancti Francisci & hmôi, licet sciret regulā aliter præcipere, & sic profitetur secundū consuetudinem quam inuenit. ℞. Alex. ꝙ non excusať, q̄a qui profitetur, regulam profitetur nō consuetudinē. Et ideo non excusatur si regulam non obseruat 22. q. 3. cōstituit, q̄d metus cā, cō dilectus, & c. fin. Et si dicas ꝙ nemo obligatur nisi ad id ad q̄d se obligare intēdit. ℞. ꝙ hoc verū est explicitè, sed implicitè non, q̄a qui vult principale, puta esse frater minor uult, & accessoriū, scilicet obligationē ad pcepta regulæ minorū, licet hoc non intendat, & de hoc ē casus rotundus in c. ex parte, de regu. Nā ex quo habitum religionis detulerūt qui ꝓfessis datur, & alia fecerunt q̄ ꝓfessis conueniūt, ꝓfessionē tacitā ad minus fecerūt, & sic si non illi religioni saltē alteri in genere sunt obligati & obseruationi contētorū in ea. Et hoc tene licet Pa. in c. super eo. ᶜ de regu. ver. secūdo quærit, aliter teneat. Sed pro prima opi. est Inn. & Hosti. ᵈ in d. c. super eo. Pa. posset intelligi quādo talis

tenetur. Aut ma lã & nõ esset au d iendus, sed for te hæc uera sunt in iudicio eccle siæ. Adde ꝙ format Pan. quẽ de eo qui professus ẽ regulã, ſm con ſuetudinẽ, postea reformatã, an teneatur dictã seruare.

a Vt s. dixi Monachus. §. 11.] Adde Rote. Religio. 2. §. 12. q. ad ducit ad literam opi. Pan in d.c. sup eo postea in fir. allega: D. re. lib. 6. di. ꝙ itrãs talẽ religionem nonseruat r'la & q̃tũ ad habitũ, ꝙ non est religiosus, sed si reformaretur necesse hêret aut ꝓfiteri aut exire, qđ dicit facere pro cõuentualibus.

b Vt not. Tho.] Vbi dicit ꝙ religiosus est in statu tendendi ad perfectionẽ sed cum episcopus ẽ i statu perfecto, vnde pfectio nõ tollit obseruantias regulares. Quare tenet ad habitum & ad ꝓfessionẽ suã. Sed ad vigilias autẽ & silentium, & ad alia q̃bus officium pontificale impediret nõ tenetur adde S. Bo. in expositione regulę fratrũ minorũ. Qui ait ꝙ frater minor pro mot⁹ ad episcopatũ tenet su per habere animum uiuendi in religiõe al as in statu damnationis existit.

c Secundũ Inn. & Pa.] hoc tenet & s. Tho. 2. 2. q.

talis erat simplex, nec sciuit nec potuit scire obligatiõẽ regulæ, solum credidit quod ad illa obligaret secundũ quæ viuebat, quia credo quod talis posset, aliam religionem (licet laxiorẽ) itrare, sed si ibi vult remanere, teneẽ ſm regulã viuere, nisi ex aliqua rationabili causa posset presumi ꝙ aliqđ ꝓceptorũ nõ seruaẽ quia sic eẽ excusareẽ, vt s. dixi Monachus. §. 11 a

34 Vtrũ religiosus assumptus ad aliquã dignitatem puta episcopatũ vel etiam inferiorem teneaẽ ad regulæ obseruantiã. Rꝫ ꝙ sic ad omnia facere potest sine ꝑiudicio ꝑlationis vel officij sibi impositi, vt no. Th. b 2. 2. q. 185. ar. vl. & vide supra monachus. §. 7.

35 Vtrũ religiosus possit trãsire ad aliã religionem. Rꝫ. colligẽdo dicta doct. ꝙ aut ẽ latior ad quam transire vult & si i sua religione non seruaẽ regula, tunc poterit ad latiorẽ transire ſm Inno. & Pa. c c. sanè, de regula. Quod ego limito ſm Ioa. An. & bñ uerũ quã do non ẽ i prouincia aliud monasteriũ eiusdem religionis ad qđ possit transire, vel i quo possit intrare nec est spes reformationis monasterij sui. Si vero i suo monasterio seruaẽ regula tunc non potest ad latiorẽ transire sine licẽtia Papæ sine causa legitima, sed cũ eius licẽtia si etiam nõ subest causa legitima ſm gl. in c. cũ singula, in ver. canonicæ, de ꝑbeñ. lib. 6. quã glo. credo verã quo ad ecclesiã militantẽ, sed non quo ad deũ, ar. eorum quæ no. i c.

nõ est vot, de voto ꝙ si cau sa subest, sic tenet Inno. i c. dilect⁹, de tẽp. ord. & in c. significatũ, de regula, & se quiẽ Panor. in c. non est dubium, de regula, ꝙ eps ꝑt dispensare, ar. c. non mediocriter, de cõse. dist. 5. domi. Anto. in d. c. non ẽ dubium tenet ꝙ si causa est vrgens potest episcopus, sed si causa nõ idiget tali celeritate recurrẽdum est ad Papã. Sed ego dico quod considerandum est an religiosus talis sit exẽptus (vt cõmuniter sunt) & sic episcopus non poterit dispẽsare, cum nullã autoritatem habeat super ipsum, sed dispensabit prælatus suus qui loco episcopi præest illi religioni ſm gl. in d. c. non dubium, aut si talem non habet, recurret ad Papã. Si vero non sit exemptus, sic credo veram opi. Inno. Et do. Ant. loquitur de consilio, facit pro hoc. c. non cogantur. 41. distinct. Et causa legitima erit debilitas corporis, aut delicata complexio & huiusmodi, aut religio ad quam vult transire est æqualis suæ, & sic sine causa potest de licentia Papæ solummodo etiam quo ad deum. Si autem causa subest sic poterit episcopus, aut proprius prælatus cum consensu capituli dispensare, secundum gl. in uer. pro mittatis in d. c. non est dubium. Facit d. c. statuim⁹. 19. q. vlt. & 12. q. 2. sine exceptione. Aut religio ad quam transire vult, est strictior, tunc requiritur. Primo ꝙ non trãseat ex temeritate aut leuitate uel odio prioris prælati, sed ex zelo melioris uitæ, & si est contrarietas inter prælatum & subditum in hoc sic iudicium superioris amborum requirendum est, & ad eum potest subditus appellare. Secundo requiritur ꝙ non solum religio sit strictior sed ꝙ actualiter arctius ibi uiuatur quia licet esset strictior, si tamen ibi latius uiueretur non liceret etiam si ex dispensatione latius uiuunt. Facit c. sanè, de reg. iur. Nam transitus est permissus ut quis ducat arctiorem uitã quia præsumitur motus spiritus sancti, ut in c. licet de reg. & 20. q. 4. c. 1. quæ ratio cessat quãdo in suo monasterio uiuitur [illegible] spectu regulæ & cõstitutio [illegible]am in eo ad quod vult trãsire, un [illegible] uilie. naso i dicto c. sanè dicit ꝙ licet regula

vbi. sũt. s. Vbi dicit & ꝙ non est laudabile de uno ad aliam trãsire religionem per ea quæ allegat ibi.

regula beati Benedicti sit arctior quam regula beati Augustini, tamē fratres ꝑdicatores qui regulā beati Augustini profitentur tantū se arctauerunt per constitutiones suas, ꝙ eorū religio est arctior q̄ illa mōachorū, & ꝓpterea dicit ꝙ nō effugiūt apostasiam transeuntes ad d. regulā monachorū, recitat hæc Pan. in d.c. sanè. Ideo dicit Ioan. An. in d.c. sanè, quod iura non p[illegible]ittu[illegible] transitum respectu melioris religionis, seu maioris vel respectu finis, vt puta quia fructuosior aut alio modo, sed solū respectu arctioris uitę, & [illegible] viuitur strictius, vt in d.c. licet. Tertio requiritur ꝙ petat licētiā ut in d.c. licet, & istis concurrentibus poterit trāsire quāuis licētia nō obtineatur, et si primū monasteriū esset priuilegiatū quo ad hoc, ut q̄s non posset trāsire ad arctiorē. Addit Inn.[a] in c. licet, de regu. Quarto si prior religio non incurrit grauem iacturā, vel infamiā ex tali trāsitu quia si incurrit non licet, ar. c. licet, de regula, & r. q. 3. si quis vero. Aduerte hic qđ si frater minor transferatur ad alium statum per Papā, puta ad episcopatū vel ad aliam religionem, ꝙ tunc bona alteri iam quæsita non recuperatur C. de sen. pas. l. 2. & l. tutor. Si vero non sunt alteri quæsita, puta, quia nondum sunt mortui eius parentes quibus debet succedere, sic succedet, si illi qui sunt in statu, ad quem translatus est possunt succedere, quia restituitur ad omnia per talem translationem, vt in 1. l. C. de sen. pass. & l. 1. §. filio qui mortis ff. ad tert. Secus si transferretur per alium modum, puta propter demerita sua & hmōi, vt in d. l. 1. & d. §. filio q̄ mortis.

36 Sed a quo debet peti licentia. R. quod quo ad religiosos debet peti a suo prælato ordinario, puta in ordine minorum a custode vel ministro. In ordine prædicatorum a prouinciali. In monachis ab abbate & huiusmodi. Qui prælati sine consensu capituli dare non possunt secundum glos. in d.c. cum singulari. Quo ad episcopos requiritur licentia obtenta a Papa, ut supra dixi. Quo ad prælatos inferiores episcopis (si non sunt immediatè sub Papa) sufficit petita ab episcopo suo, licet non obtineatur sm Io. An. in mercurialibus in r'la cū non stat lib. 6. Qui uero subsunt immediatè Papæ non possunt ipso denegāte, sed eo non respondente possunt, similiter clericus tenetur petere licentiam ab episcopo si ecclesia grauiter læditur, aliter etiam sine licentia poterit sm Inno. Sed aduerte ꝙ si p̄latus dicit velle habere consiliū, sic tenetur expectare debito tēpore alias nō. Item ista licētia debet peti ante factum[b] sm Pa in d.c. licet, ver. not. ꝙ ubi. Ad ep̄itū vero si est electus potest licentiare p̄latus non requisito capitu. c. si religiosus de elect. lib. 6. sed non ante electionem.

37 Verum aliter transiens ad aliā religionem quā vt dictum est licere sit apostata. R. Pano. in d.c. sanè, ꝙ non, apostasia maiori de qua in c. si. de aposta. Sed bene efficitur apostata apostasia maiori quia certū est quod retrocedit. Ex quo no. intellectū singularem ad c. 2. ne cle. vel mo. lib. 6. qđ dimittens habitum purè incurrit excōmunicationem cum sit propriæ apostata. Sed assumens habitum alterius religionis etiā laxioris nō incurrit excommunicationem, Hoc sentit Ioan. An. ibidem in nouella, q̄a tex. ibi sentit in eo qui facit causa euagationis quę cessat in eo qui intrat aliam religionem & per hoc vide bonum tex iuncta glos. in c. ex parte,[c] de tempo. ordi. & hoc et sequitur Pano. in d.c. sanè, versic. & prædicta faciunt. Aduerte tamē hic ꝙ recedens a religione lege permittente recuperat omnia bona sua indistinctè. c. ꝙ a te de cle. coniu. & c. ex transmissa de renuncia. alias non, de quo dic vt j. §. 40.

38 Verū religiosus possit assumi ad bñficia simplicia. R. Pano. in c. super eo. de regula, ver. oppo. contra ꝙ nō, & cū dispēsatione, & facit iste tex. d. cap. super eo, & vide glo. in capitu. quorundam. 74. distin. quæ dicit, monachum non posse habere

cano-

[a] Addit Inno.] loqtur de clerico uolente transire ad religionē, q̄a ꝑt etiā inuito p̄lato dūmodo ecclesia non patiatur graué iacturam, sed Pa. ibi dubitat de hoc dicto, tamen dicit non tandum esse dictum doc.

[b] Ante factum.] Idem Pan. in ca. sanè, de regula, dicit ꝙ religiosus trāsiēs ad arctiori regulā & si petere licētiā debet, tamen si non petit nō reuocatur ingressus p illū text. quem dicit se alibi nescire, in ꝗ[illegible] remit[illegible] tamē se ad [illegible] ota. ca in d. c. licet.

[c] Iuncta glo. in c. ex parte] ubi habetur de illo monacho, qui transiuit ad nigros, & sacerdotium suscepit & i eo ministrare ꝑmittitur, & sic non erat apostata.

a. Quacunq; offi cia. Illi glo. nec et i dicare qa est officiũ ut ibi per eam,& ꝙ fit offi. cium tenet etiã Pan. in c. ꝙ dei, de sta monac.
b Respon. ꝙ sic] Nõ quia p uotũ solẽne derogatũ ẽ voto simplici.
c Debet tñ pœni tere.]Et tãto du riꝰ quãto maní festiꝰ fuit uotũ ꝑm glo.ibidem.

canonicatum in ecclesia sę culari, licet possit ibi esse episcopus, vt in capi. vno. 18.q.1. & hoc est ꝓpter bo nũ curæ, quę causa cessat in beneficijs simplicibꝰ, vt not. in capitulo quod dei timorem, de sta. monacho rum ibi Panor. vlti.not.vi de supra dispensatio, & dic vt ibi.§.3.

39 Vtrũ religiosus de ordi ne mendicantium trãsiens ad ordinem non mendicã tium, etiam autoritate apo stolica possit assumi ad dignitates i illo or dine ad quem transiuit. ℞.quod non, nec ad prioratus administrationes, nec ad q̃ cunque officia a etiam tanquam vicarius seu minister, siue tanquam locum aliorũ tenens, nec animarum curam aut regimẽ potest per se aut ꝑ alios exercere, & quic quid contrarium fuerit attentatum, irri tum est ipso iure, cle. vt professores de re gula.

40 De voto religionis habes infra uotũ. 4 §.14. cum seq.

41 Quid teneantur facere monachi q ex redditibus quos percipiunt tenent ad cu ram animarum quando vident abbatem negligere dictam curam. ℞. secundũ san ctum Tho. i quol ꝙ debent supplicare Ab bati vt prouideat, & si nõ vult debent ap pellare contra eum sicut contra aduersa rium veritatis & nulli consulendũ est, vt in tali monasterio ingrediatur.

42 Vtrũ religiosus qui prius emiserat vo tũ de arctiori religione, & tamẽ intrauit latiorẽ sit absolutus a voto. ℞.ꝙ sic b vt i c.qui post.de reg.iu.li.6. Debet tamen pœ nitere c de voto adimpleto, vt ibidẽ, de alijs vero votis quomodo commutãt i uo tum religionis, vide Votũ 4.princip.cum sequen §.

43 Vtrũ religiosus eiectus vel fugitiuus qui non potest impetrare reconciliationẽ secundum formã c.fi.de re. possit trãsire ad aliam religionem latiorẽ. ℞.ꝙ non si potest inuenire i ꝓuincia monasteriũ suę religionis qđ eum velit recipere quod si non potest poterit intrare latiorẽ cum li centia sui prælati, si potest habere, alias po terit viuere alio modo regulariter, & de bet secundum Ray.

44 Sed quis dicitẽ fugitiuus. ℞. Pa. i c.fi.de regu.ver. sed quia hic, secundũ Io. An. Il lę qui moratur extra monasteriũ & celat se abbati facit l.si quis fugitiuus.ff.de ędi. edi. vñ eo ipso ꝙ recedit a monasterio & non subest obedientiæ prælati apostata est vt no.Inn.in c.fi.de renun.de hoc s̃.apost.

45 Quid erit de bonis quæ religiosus cõ tulit monasterio quando vadit ad aliã re ligionem. ℞.ꝙ si ex ijs cũ licentia, sic vsu fructus illarum rerũ erit monasterij ad ꝙ transit, donec ibi uixerit solũ modo text. est cum gl. 16.q.6.de lapsis. 17.q.1.si qs ra puerit ibi bona gl. in uer. cautiori, secũdũ Host. si vero vadit in casu non cõcesso sic non recuperat, imo abbas potest eum ven dicare cũ omnibus bonis c.abbates.18. q. 2.de hoc vide supra monasterium.§.16.

46 Quid si efficit religio. ℞. qđ hominẽ ad deũ propriè conducit, si modo religio sus sequatur regularem obseruantiam, ita ꝙ meliores inueniri non possunt eis ait Aug. in c.quantumlibet.47.di.

47 Vtrũ tollat ꝑ ipsius ingressum omniũ peccatorum pœnam. ℞.ꝙ sic patet quia si milia millium ducatorũ in eleemosynas darentur ab aliquo censeretur merito ab omni peccatorum pœnali iuxta illud Dã. 5. peccata tua eleemosynis redime, multo magis in ingressu religionis, vbi homo ex toto se offert deo qui valet plus quã mil lia millium ducatorum. Item si per pœni tentiam potest & meretur omniũ peccato rũ remissionẽ, de pœ.di. 7.i fin. ergo mul to magis cũ excedat omne genus satisfa ctionis & publicæ pœnitentiæ, vt patet. 33. q.2.admonere, hoc satis patet ꝑ glo. in c. scripturæ, de voto & pœ.di.1.§ his autori tatib. vbi concluditur quod nulla pœnitẽ tia tali ingredienti est danda, imo si papa iposuisset ei ꝙ ieiunaret, aut ꝙ iret Romã in peregrinatione, aut in Ierusalẽ, & com mutat eam in igressum religionis est abso lutus.c.q bona agunt.17.q.1.facit ad hoc authen.de mo. in ꝑin c. vbi dicit omnem qui dẽ eius humanam maculam deterget, idem legitur in vitis patrũ ꝙ consequitur eam gratiã quam baptizati illud sequens

Tho.

Tho n.1.2.q.vlti.& gloriosus Bernardinus de Senis in suo quadragesimali, & S.Ber.i lib de pcepto & dispen.c.40 dicit ꝙ religio amictores suos angelis similes facit dissimiles hominibus, imo diuinis homine reformat imaginé pfigurans nos Christo ad instar baptismi, hæc ille.

48 Verú eripiat a patria potestate. ℞.ꝙ sic, vt not. i authen.ingressi, & i authen.si qua mulier.C.d sac.sã.ec. & c.cũ scimus, [a] de regu. tex.est cũ gl.20.q.2.c 1.sequitur Bart.& glo.in l.si ex causa.§.papinian⁹.ff.de mino.Fede.cons.34.& Albri. in d auth.si modo pudes é.

49 Verú tollat irregularitatem [v] vide s.irregularitas.2.§.1.

50 Verú patre intráte monasteriũ filius possit petere legitimã ℞.s̃m Bart.in d.auth.si mulier, [b] posita 16.q.vlti.ꝙ nõ de subtilitate iuris, quia legitima nõ debetur nisi post morté naturalé patris.l.2.§.impuberi.ff de colla.bo.Sed de æquitate canonica [c] dico cum Bal.i d.auth.si qua mulier ꝙ poterit petere ne héat postulare alimenta monasterio,& placet.

51 Quid de peculio aduentitio filij cuius vsufructus est patris quando pater ingreditur religionem. ℞.s̃m Bart.in authen. idé est. C.de bo. quæ liber. ꝙ ex quo pria ptás soluitur ex facto pr̃is, remanebit solũ medietas d.vsufruct⁹ apud patré. l.cũ.oportet. §.cũ aũt.C.de bo.q̃, & sic ad monasteriũ, i ꝙ pr̃ é igressus glo.in d.auth.idé é, tenet ꝙ non finitur, Mattı.vero tenet ꝙ ex toto finit, & dicit ita fuisse decisũ Bononi.i facto.& ad glo. ℞.ꝓ loquit de vsufructu quem hét pr̃ in alijs bonis q̃ non sunt filiorũ, sed opi.Bar.[d] videtur magis æqua.

52 Verú bona igrediétis fiũt monasterij. ℞.ꝙ sic ipso iure, auth.igressi. C.de sac. sa.ec. qa igrediétib⁹ 19.q.3.Pa.in c.in pñtia 23.col.de ꝓba.nec abusus aliquarum partium q̃ sibi vsurpãt alia ꝑt valere nec inducere [e] præscriptionem cum in rebus inuasis aut furtiuis non currat vt supra.Præscriptio.§.19.Item transeunt feuda, de quo dic vt supra.Feudum.§.10.Reseruabitur tamen legitima descendentib⁹ 19.q.3.c.fin.& idem vr̃ in ascendentibus, quia æquè succedunt illis nõ extãtibus.

53 Verum vsufructus amittatur ex ingressu ℞.s̃m Inno.in d.c.in præsentia, ꝙ nõ, sed durat non nec viuat, hoc idem sequit glo.& Albri.[f] in authé.ingressi. C.de sac. san.eccle.hoc limitant aliqui verum quãdo monasterium potest habere proprium in communi, aliter non secundum gl.

54 Verú emphyteusis sile tráseat ad monasteriũ. ℞.s̃m Albr.[g] i d.authé.igressi, ꝙ sic arg.l.pato.§.1.ff.de leg.2. Odo.tñ ibidé limitat verũ, nisi emphyteosim haberet ab alia ecclesia, qa tũc esset i positione ecclesiæ, an vellet ré vel canoné. Aduerte bñ qđ auth.igressi nõ hét locũ nisi i monasterijs q̃ nõ habet nisi i cõi, non i his q̃ hñt i ꝓprio sicut ordo militiæ sãctæ Mariæ, & tercij ordinis sancti Francisci, & ecclesiæ sæcularis s̃m Albr.in d.authen.ingressi.

55 Quid si igrediens fecerat testamẽtũ añ ingressum nihil relinquẽdo [h] monasterio sed extraneũ hæredẽ instituẽdo ℞ s̃m d. Ant.i c.in pñsentia, de proba. qđ aut expresse pculit bona sua tpe igressus, nulla facta mentione de testõ, & tunc si hoc fecit i cõtinenti post cõditũ testamẽtũ sic nõ reuocat testñ, nec erunt monasterij illa bona, sed solũ illa collatio bonorũ præsumitur facta ad tps vitæ suæ qa non vr̃ ius s icontinẽti mutare aiũ, arg.l. nõ ad ea.ff de condi.& demon.si vero hoc fecit ex interuallo post testamẽtũ cõditũ, tũc pñu mñ

mutasse

---

[a] Et [illegible] cõ [illegible] [illegible] in [illegible] c. [illegible] um. de [illegible] & quali.Bal. ta [illegible] hoc tenet e[illegible] Spe in d.a[illegible]h.si qui mulier, in antep. colũ [illegible] ers.§.q̃ item. E[illegible] idẽ tenet Bar. [illegible]. idem est. C.d. bon q̃ lib. Id tenet Pan.in c.in pñtia, de ꝓba. [illegible].22.

[b] Si qua mulier.q̃ [illegible] qñ fil[illegible]] Nã posset euenire, ꝙ filius ante moreretur.

[c] A[illegible]quitate canonica.] cõt hoc Pa in c. in pñtia 22.col vers.quæ que [illegible], ubi e[illegible] [illegible].

[d] Sed opi. Bart. Bal.] ratio in d. authen.idé est tenet, ꝙ in totũ hebit, q est magis meritorium.

[e] Nec inducere.] [illegible] aũt si mona. [illegible] iũ sit fratrũ minorũ dic ut p Pan.in d.c.in pñtia 23 [illegible] de ꝓ[illegible] op .vr̃ esse qđ uenia[illegible] cedentes ab intestato, vide ibidẽ etiam Inn.

[f] Gl. & Albri.] Idem sequtur Pa. in d.c.in pñsentia 23.colũ.ubi allegat [illegible] & vid gl.magi[illegible] in c si qua mulier. 19. q 1.

[g] R[illegible] secũdũ Albri.] [illegible] hoc per [illegible] in auth[illegible] [illegible] pen.q̃ô.de [illegible].ecc.Pa.in [illegible] pñsentia 23. [illegible] vult ꝙ [illegible] nisi [illegible] [illegible] cet, q ꝑ.ga [illegible] e res in po[illegible] reim[illegible] de [illegible] aliqua

tit.120. Et ui de tex.in authe 1.de alie.& emph.§.1.

[h] Nihil relinquẽdo.] Vide istam q̃onẽ ample disputatã p glo.& Mod.i d.au.hẽ. si qua mulier.C. de sac. san.eccle.

a Ego tamē cre do opi. Sco.]videtur tutior, q̄ simpliciter sequitur Rose. restitutio. 2. §. 1. & Archi. Flo. & intellige angelicam loqui in casu quo esset magna difficultas et intrandi religionē uel ꝓpter ætatē uel aliquā rōnabile causā puta quia magis esset damnosus religioni uel sibi ipsi ingrediendo religionem, q̄ non intrando.
b Minuat pc̄m] Intelligitur de peccato eiusdē speciei uel etiā generis.
c Contra quod facit] Vt puta, si fornicet uel furetur.
d Vel ratione cōtemptus.] Quia ex hoc videtur magis ingratus diuinus beneficiis, quibus est sublimatus ad statū pfectionis. Hæbre. 10. vnde & dñs Hiere 40. conquæritur di. Quid est q̄ dilectus meus in domo mea fecit scelera multa.
e Vel rōne scandali] Quia ad uitā eius plures respiciunt. Hie. 23. in ꝓphetis Hiersm vid simili tudinē adulterā tiū, inter mendacij, & cōfortaue runt manus pessimorū, ut nō cō uertet unusq̄sq; a malitia sua.
f Possunt procurare] De hoc J. Restitutio. 1. uers. impediens.

ꝓmittit post ingressum iter liberos disponere.

62 Vtrū religio tollat crimē ingratitudinis. ℞. q̄ tenet cōmuniter q̄ sic, i c. 2. de aposta. & i c. vlt. de eo q̄ fur. or. suscepr. & i c. quātū libet. 47. distinctio. & in c. nō liceat. 19. quæst. vlti.

63 Quid si ɔdemnatus ad mortē & liberatus tali ɔditione, qđ si ęgredieť punietur pęna priori, si igredieť petit' ab vxore ęgreditur, vt tenetur. ℞. nō poteſt puniri illa pœna ſm Bar. Bri. in quęſtionibus suis, quęſt. prima, & sequitur Albri. i dic. authen. ingressi. Ratio quia coactus exijt.

64 Vtrū retrahens aliquē ab igressu religionis teneatur restituere. ℞. ſm Ricar. in quol. 3. q. 19. Quod aut retrahit q̄a non credit aptū religioni siue vtilē, & si hoc credit ꝓbabiliter, sic nō teneť religioni, q̄a potius damnū ipsius impediuit. Aut secūdo retraxit ꝓp vtilitatem suam, & si ē spiritualis, puta quia eius consilio bene viuit, sic non peccat, quia ex charitate possum potius bonum meum spirituale ꝑeligere quam alterius. Idē diceremus quādo retrahit quia videt q̄ vult intrare religionem in qua non viuitur regulariter ſm quod teneť, quia sic procurat bonū eius. Si vero est tēporalis, puta q̄a spectat ad promotionē, honorē & huiusmodi si steterit in seculo, sic peccat, q̄a tēporale pręposuit spirituali, non tamē tenetur religioni, sed subtracto orādo, bonū persuadendo, & salutē ꝓcurando plusq̄ prius. Aut. 3. retraxit ex amicitia, & si est naturalis aut ɔsanguinitatis sic licet peccet, non teneť religioni tñ. Si vero ē amicitia lasciua, sic magis peccat, & teneť in istis duobus subtractor, & magis secūdo q̄ i primo (vt dixi) ꝓcurādo bonū eius, non tñ religioni. Aut. 4. retraxit animo impediēdi vtilitatē religionis, & sic teneť ſm posse suū facere qđ illa ꝑsona itret, & si non poteſt satis faciat religioni ad arbitriū boni uiri, vel meliorē ab eam inducat. Et etiam subtracto si non poteſt eū inducere vt intret religionē (secundum quod dixi) procurādo salutē eius sollicitus quam pri', obligatum vero religioni retrahens secundum Sco. i 4. dist. 15. 3. q. i respon. ad secundū, vbi ɔcor. cū Ricar. tenetur laborare vt redeat, & si non poteſt teneť ipse (si est persona idonea & habilis religioni) religionē intrare, vt sic satisfaciat religiōi, & orare ꝓ auerso vt diciť quod fecit Ray. Ego tamē credo a q̄ si nollet intrare, non propterea esset i statu damnationis sed sufficeret ei quod ꝓ posse alio modo satisfaceret religioni, & etiam ei quem peruertit.

65 Vtrū religio minuat peccatū.b ℞. q̄ licet pc̄m religiosi sit grauius peccatum sęculariū vel ratione voti contra quod facit,c vel ratione contēpus d (si maior adest) vel ratione scādali,e tamē cæteris paribꝰ dico peccatū religiosi esse leuius pc̄tō sęculariū Primo propter intētionem quā habet erectā ad deum, licet ad horam intercipiatur ex qua de facili reuertitur, Tū quia habet plura quę eū reducunt ad detestationē ipsius peccati, hic ex San. Thom. 2. 2. q 186. ar. 10.

66 Quæ præcipiūtur religiosus vniuersaliter ℞. multa. Et primo i cle. religio. de priuile. sūt nouē j. scripta. Primo ne i sermonibus ecclesiarū prælatis detrahanr. Intellige ad specialia descendendo. Secūdo ne retrahant aliquos ab ecclesiarū suarum frequentia, scilicet detrahendo eis & huiusmodi illicitis. Tertio ne pronūcient indulgentias idiscretas, scilicet falsas, vel ſm q̄ dico. Indulgentia S. vlti. Quarto cū confectionibus testamentorum inter erūt ne retrahāt testatores a restōnibus debitis aut legatis mřicib. eccl'ijs faciendis. Pet. de Palu. i 4. dixit q̄ ꝓcurare f vt magis eis le

a Quod peccāt mortaliter.] Hoc per illud verbum in text. positū, sub in ter minatione male dictionis æternæ, & in virtute sanctæ obedientiæ, tenet hoc Cardi. ibidem.
b Fieri uel erogari.] D. it gl. s. quibus debentur, vel quibus ligari uolebant.

gef quā alteri, dummodo non faciant cum verbis illicitis, aut aio maligno ꝯtra ecclesias matrices, qa nulli aufert suū cū nullū ius iterū acquisissent. Sed frater Aluarus tenet qđ peccāt mortaliter,[a] & vř verius in religiosis. Secus in alio casu ab isto, quia tūc haberet locū opi. Pet. Quinto ne legata vel debita aut mala ablata incerta sibi vel sui ordinis fratribus uel conuentionibus in alterius præiudiciū fieri vel erogari[b] procurent. Sexto ne absoluant a casibus reseruatis sedi papæ vel episcopis. Hæc omnia in virtutem sanctæ obedientiæ & sub interminatione maledictionis æternę inhibentur. Septimo sub eadē prohibitione prohibetur eis ne p sonas ecclesiasticas (præsertim coram iudicibus delegatis a sede apostolica sua cō tra eos iustitia prosequentes) vexare indebitè aut ad loca pluuia (& præsertim multum remota) conuenire præsumant. Octauo pcipitur platis, religiosis ad quos aliquid prouenit occasione pmissorum, ꝙ nisi j̄ mensem plenè satisfecerint ecclesiasticis damnificatis de eo quod ad eos peruenit post quam fuerint requisiti ipso iure sint suspensi ab officio. s̄m glo. ibi. & quousq; debitā fecerint satisfactionē. Nono ne ministrent extremam vnctionem, euchariſtiæ sacramentum, solennizent matrimonium, non absoluant excōicatos, nec absoluāt a pęna & culpa, de qua dic ut s̄. excōicatio 5. casu 12. Decimo nullus religiosus pōt uigore literarū apostolicarum uel legatorum alibi cōuenire aliquem nisi sub dictorum ratione aliquorum locorū, nisi coram eo coram quo de iure conuenit, cle. 1. de rescrip. Vndecimo nullus religiosus potest eligi in prælatū alterius religionis vel habitus, nisi solum in Episcopū, cle. 1. de elect. Duodecimo prohibentur alienare plati religiosi res ecclesię, vt in cle. 1. de reb. eccle. non alie. uide j̄. suspensio. 1. §. 31. Tertiodecimo pcipit eis ne ad iurandū vouendū &c. inducant aliquos ut sepulturā eligāt apud eos, de quo j̄. sepultura. §. 3. Quartodecimo ne decimas ecclesiis debitas vsurpent, cle. 1. de deci. de quo s̄. Excōicatio. 7. casu. 37. Quintodecimo precipitur mendicantibus ne aliquē ad professionē recipiant an̄ cōpletū annū quintū decimū. c. nō solū, & c. ꝯstitutionē, de reg. li. 6. Sextodecimo ne statū beghinarū faueāt, cle. 1. de relig. do. vide. Excōicatio. 7. casu. 40. Decimoseptimo quod horis debitis in ecclesiis eorū officiū ꝓloluant, cle. 1. de celebra. miss. Decimooctauo quod nō dimittant habitū suæ religiōis, nec vadāt ad studia, vel physicā, aut leges audiāt, c. ut periculosa, ne cle. uel mona. li. 6. uide Excōicatio. 7. Casu. 7. & 16. Decimonono qđ non dicant aliqua uel retrahāt audientes a solutione decimarū, & ꝙ reqsiti p̄dicent de eis populo, & ꝙ confessores non omittant facere conscientiam confitentibus, clemē. cupientes, de pęnis. Vide Excōicatio. 7. Casu. 14. Vigesimo quod mēdicantes non capiāt loca de nouo. c. cum ex eo, de excessio. prælato li. 6. & cle. cupientes, de pœnis. Vide loca. per totū, & s̄. Excōicatio. 6. casu. 44. Vigesimoprimo quod non celebrent in castris vel villis, nisi quatenus eis a iure conceditur. c. episcoporum, de priuile. lib. 6. Vigesimosecundo ꝙ seruent interdictū quodcunq; quod viderint seruare matricē ecclesiam, cle. 1. de sen. excommu. vide Interdictum. 7. §. 8. & idē de cessationib⁹ a diuinis. d. clemē. 1. Quædā alia pcipiunt monachis de quibus vide supra Monachus. §. 10.

RELIGIOSVS locus dicit̄ omnis domus, monasterium templum hospitale, & quæcunque alia autoritate Papæ vel Episcopi ad pios vsus ędificata, de religio. dom. c. de sinodochis, & c. ad hæc. Secus si sine autoritate episcopi vel Papæ sūt ædificata a principio, vel ex postfacto, de consecra. dist. nemo, quod est ꝯtra leges quæ volunt quod vbicunque sepellitur aliquis locus ille fit religiosus, qđ non est verum per tex cap pe. de sepul. & ibi sequitur Pa. super 1. glo. versi. saluant etiam glo. ibidem tenet Pan. in c. ad hæc, hic allegato.

1 Verū loca religiosa possint ad humanos vsus transferri. R̄. quod non d. cap. ad hæc 12. quæstio. 2. nulli.

2 Per quos debent regi p̄fata loca. R̄. ꝙ p religiosos eiusdē monasterij vel alterius eiusdem

a Vt patet in c. ueniens.] Et facit. ff. de condi. causa data. l. si mulier,& l.2. ff. de calum. & vide quę scribo. ꝟ. Symõia. 3. §.40.
b L.2.ff.rē pub. sal.so.] Vbi habetur per Bart. ꝙ non solum in prætoriis, & iudicialibus, sed etiam in conuentionalibus quæritur utilis actio per notarium,& etiam per iudicem, quare ista lex non est referenda ad principale quæsitum sed ad id tantū, ꝙ dicit de notario & iudice.

eiusdē religionis, & si non viuunt regulariter debēt expelli, & poni alij districtioris vitę, aut saltē clerici sęculares. si alias nō possūt remanere ordinati, & hoc pōt Episcopus sine Papa ſm gl.& Ioa.An.& Pa.i c.īter quatuor, đ rel.dom. Fallit i hospitali, de quo vide supra Hospitale.§. 2.

RELIQVIAE Sāctorū esse venales nō possunt.l.nemo ſā.2.C.de sac. san. ec. nec ex capsā ostēdi debēt, nec de nouo iuētę in publico venerari, nisi prius autoritate Romani Pōtificis fuerit approbatę, de reli.& ve.san c. 2. pcipiē plātis ne permittant varijs figmentis, & falsis documentis decipi homines, qui uadunt ad eorū ecclesias causa venerationis propter miracula quæ ibi fiunt sicut in plerisque locis causa quęstus fieri consueuit, in d.c.2. & dicit Pa.in d.c. 2. 1.no.ꝙ ē̄ dūr vendi, qñ ꝓ qstu oñdunt.

3 Qua autoritate possūt corpora sāctorū eorū reliquiæ trāsferri. ℞. ꝙ solum autoritate Papę vel Episcopi aut sanctæ sinodi, de conse.dist.1.c.corpora, vbi dicit Io. hoc verum quando corpus est traditum perpetuæ sepulturæ. C.de rel.& sum.fu.l. vlti. nisi necessitas immineat, qa tūc sufficit autoritas pręsidis ꝓuincię.le.1.C.de re li.& sum.fu. quia quādo non sunt traditę perpetuæ sepulturę, tunc bñ possunt trāsferri sine alicuius autoritate ad aliū locū religiosum. C. eo.l.si necdum.

2 Quid si furtiue subtrahāt. ℞. ſm Ro. sacrilegium est 17. q. 4. quisquis etiā si ex deuotione hoc faciat ſm eundē,& Hugo.

3 Vtrū sit symonia reliquias vēdere. ℞. ſm Ray.& Goff. quod sic.1.q.1.qui studet.

4 Vtrū reliquiæ sanctorū debeant portari ad col. ℞. ꝙ nō, ar.d.ll.si necdū, & l.vltimę, d.c.corpora, licet possent poni sup aliquo pro aliquo tēpore ex magna causa, ar.d.l.1.& hoc tene, quamuis Tho.2.2. q.96. ar.vlt.ad teneat ꝙ liceat ex deuotione sine aliqua supstitione sup se portare,

REMISSIO Peccati per autoritatē fit a solo deo.1.q.1.c.ita, & c. vt euidenter, de pœ.dist.1.verbū, per officium autem seu ministerium fit a prælato etiā malo.1 13.q.5.remittuntur, per meritū vero solum a bono fit.1.q.1.remissionē, de conse.dist 4.quomodo.

1 Quæ requirūt i peccatore vt fiat ei remissio peccati. ℞. Pe.Aure.i 4.dis.17.q.1. qđ nisi meritū Christi applicetē actualiter isti vel illi, nulla culpa peccati delet, cū solū in virtute passionis Christi deleat, de lege ordinata itelligit ſm Sco.i 4.dist.15. q.1.Et ideo cū sacramēta sint immediatū applicatiuū passionis Christi ad nos, oportet si culpa debet dimitti qđ ꝑ aliquod sacramētū, vel de facto exhibitus, vel in voto fiat. ꝑpterea adultus quātūcunque contritus (nisi simul ꝯcurrat oris ꝯfessio in facto, vel ad minus in voto) non ꝯsequit remissionē peccati de remissionib' vide ꝟ. Indulgentia. Nam remissio aliquādo idē est quod indulgentia.

REMITTERE Idē est quod dare vt patet in ca.veniens [a] el 1.de testi.in glos.in ver.remittere,& 1.q.3.c.ea quæ in glos.in ver promissa.

RENVNCIATIO Est rei vel iuris ꝓprij facta sciēter legitima refutatio, 7.q.1.quam periculosum.

1 Quando renūciatio dicitur illegitima. ℞. qđ ex tribus, primo ratione ꝑsonæ renūciantis, ut puta qa ē minor, de iudi.c.si annū, l b.6.aut alius q nō pōt renūciare.

2 Secūdo ratione ꝑsonæ i cu' manu fit renū ciatio est illegitima.ca.dilecti, ca.admonet,& c. ꝙ i dubijs, de renū. vbi nulli ecclesiastico licet renūciare alicui bñficio ecclesiastico nisi i manu sui plati ad quē ꝑtinet collatio.d.c.admonet. 18.q.2.abbas. Quod limita in bñficio acquisito, per ca. ueniens de renū.& in epatu q̃ non pñt renūciari nisi in manib' Papæ c.nisi de renūcia.Qūo autem possit tractat' haberi sup renunciatione.Vide symonia.2.§.22.

3 Vtrū renunciatio aliorum iuriū sit fiē da aduersario. ℞. ꝙ sic, vel notario publico vel iudici nomine aduersarij recipiēti.l.2.ff.rem pub.sal.so. [b]

4 Tertio rōne rei q̃ renūciari nō pōt dr renūciatio illegitima. Nā iure nāli & agna

X 2 tionis

tionis & sãguinis nemo potest renunciare, vt l. iure sanguinis. ff. de re.iu. & l. i' aũt agnatiõis.ff.de pac.iuri vero positiuo qđ cõcernit certam formã vel solẽnitatẽ non põt quis renunciare, vt puta qđ testamẽtũ cũ tot testibus vel stipulationes fiãt certo modo.le. nemo põt.ff.de leg. 1.facit c.qa ꝓpter, de elec.& c.cũ esses,& qđ ibi no.de test.Si vero non ꝯcernit certam formam vel solẽnitatẽ sed publicam vtilitatẽ, similiter non potest.l.ius publicũ ff de pac.& ĩ c.si diligẽti,de fo.ꝯpe.Si aũt ꝯcernit publicã & priuatã,& publica pt separari a priuata,sic potest quãtũ ad priuatã. a l. iurisgentium. §. sed & si quis paciscat.ff.de pa.puta ius dat actionẽ pro anima li morboso, tamen partes possũt pacisci vt nõ possint agere, facit tex.cũ ibi not. in glo.in ver.abiurasse, ĩ c. cũ venissent,de isti Si vero non potest separari sic renũciari non potest d. c.cũ uenissent.Si vero sit solum in fauorẽ priuatũ b tunc ille in cuius fauore est põt dũmodo non sit, cõtra bonos mores, vel non inducat ad pc̃m talis renũciatio, quia nõ ualeret,vt in l.alia.§.eleganter.ff.so.ma. & l.conuenire.ff.de pac.do. Si autem sit solũ in odiũ alterius,tũc si cessat ratio illius odij potest renũciari,vt in l.fi. c C. ad maced.alias non, vt l.tã & fi.ff.ad mace.uiđ Panor. in dicto c. si diligẽti 3.col. ver.Sed ad verificationem.

5 Quid si aliqd sit introductũ ĩ fauorẽ amboruũ. ℞. ꝙ alter sine altero renunciare non pt vt dicit gl. in c.ad apostolicã,in ver. monasterij, de regu.facit.l.qđ fauore.C.de legi. vnde dicitur, ꝙ in communi iure potior est conditio ꝓhibẽtis.ar.ff. de serui.ru. præ.l. ꝑ fundũ.ff. communi di.l. Sabinus.ff.de libe.causa l. 2. 3.& 4 Sitamẽ aliqd conceditur pluribus siue uniuersitati sed in fauorẽ principaliter particulariũ, sic bene posset quilibet renũciare iuri suo & sic loqtur c.ad apostolicã prædictum,& c.dilecti,de so.compe.Fallit hoc in priuilegio qa licet concernat fauorẽ tertij pt impetrans reuũciare antequã sit pſentatũ, nisi appareat,quod concedens statim noluit concedere ius illi tertio, qa communiter non acqritur nisi in pſentatione seu notitia c. 1.de concef.præb.lib.& quod ibi no. Ge. d Idẽ dico qđ non pt renunciare quando per procuratorẽ impetrauit, e quia statim acquiritur ius illi tertio, vt in d. c. similiter si fuit concessum motu proprio. f

6 Verum exemptus possit renunciare exemptioni. Vide s. Exemptus.§. 5.

7 Qualiter fienda est renunciatio.℞.ꝙ. Primo uoluntariè 7.quæstio.prima.quamuis.Item scienter, & ideo quando quis aliquid ins ignorat debet ei notificari, ut in authen.quomodo opor.episcopos. §.sancimus igitur,col.prima. quia ei quod ignorat renunciari non potest. l. mater. ff. de inoffi.testa.& hæc est ꝯtra notarios qui ponunt clausulas renunciationis quas ignorant,qui ꝯtrahunt, & propterea tenentur eis de damno, qđ aliter non incurrissent, puta quia renũciassent si sciuissent.Tertio sine coactione,qđ me.causa,ad audientiã. Quarto quo ad beneficia,ecclesiastica debet fieri purè & absolutè,de offi. deleg. c. ex parte, el 1. de symo. ex insinuatione. Vnde dans uel remittens uel renuncians aliquid spirituale pacto, uel conditione temporali interueniente symoniacus est. 1.q. 2.c. quam pio.

8 Sed nunquid si renunciat absolutè, tñ in mente gerit ut sibi aliquod temporale detur. ℞. quod symoniacus mentalis est, de symo.c.tua,in fin.verum est quod sola pœnitentia aboletur cap.vlt.de symo.

9 Verum

a Sic põt quantũ ad priuatã.] Facit. §. si paciscar ibidẽ, uide bonã gl.i ver.generaliter i dict. §. sed & si quis.

b In fauorẽ priuatũ] L. si qs in cõscribendo, & ibi C. de pac. & rõ est, qa qlibet in re propria est moderator &c. l.in re mandata. C.mã.Et in abutẽdo tex. ẽ sing. in l.sed & si.§ cõsuluit in uers.dũ se abuti putat. ff.de pe. hæredi. Iniquũ. n. est ingenuis hominibus liberã rerũ suarum administrationẽ auferri dixit iurisc̃õ. in l.non vsque adeo,in fin. ff si quis a pa. fue. maio. Et istũ est unicuiq; sua cõmittere l nemo exterus. C.de iude. hoc uerũ iure fori sed nõ iure poli. nã Matthæi 25. dicitur Esuriui, &c.

c Potest renunciari vt in l. fi. Puta in macedoniano quia si pater consentit,ressat ratio illius odij

d Et qđ not.ibi Ge.] Quæstione secunda,& est in §.ex parte,& ibi gl.in versic. vim suam, quæ dat exẽplũ, ut si scripsi seruo meo, vt liber sit, non erit liber,nisi cũ literæ ad ipsum ꝑuenerint. ff.de acquiren. pos.q absenti.

e Impetrauit.] Quia statim habet vires suas, ut not. Ge. in d. c. 1.in §. ex par. te q. 2.de præbẽ. li.6.& hoc est ꝙ vult hic dicere.

f Motu ꝓprio.] Tamen Gemi.uidetur dicere ꝙ non acquiritur ius, nisi ad eum notitia peruenerit.

a De re spiritua li. | . . . ipsum ut ha dicitur de beneficio.
b Si aūt non apparet] Etiā p cōsensum,tā renunciantis q̄ aduersarij, gl.ē in l. 4. C. de pact. Facit. l. 1. §. si quis an. a qui.ap.non licet,& l. si.in fin. C. de temp.app. Et ita loquitur text. in d.l. 1. C. de pact. Secus tamē per templenā pbationē facta in abs . . . p tis,quia tunc non p̄ ius, de futuro remitti,vt tanec gl. p multa iura p eā allegata in d.l.1.Idem tenet glo. in l. si vnus. §. sed si generaliter. ff. de pact. Bar.in l.sed & si qs. §. q̄situ. ff. si qs cau. Hoc ulterius limita,primo nisi simplex renūciatio fieret ī iudicio, qatunc p sententiā iudicis pjudicaret, gl.in l. 1.ff.de tu . . . bo.dan.Bart. & oēs in d. l. 1. Quod intellige, qn̄ iudex tanq̄ publica persona reciperet expssē talē renūciatio. nē noīe absētis; alias secus. Ita sin.Bar.in l.post quā . . . u. Quarto utrū ista renunciatio. Et ibi Alex. . . . nota.C de pact. Idē tenet Cy in auth. sa . . . pi bene rū. 1. q. C. si aduer.uēdi.Secūdo limita, nisi renūciatio fieret ppe pñte . . . Qua cū tractet de . . . mo do eius q. ē pręsens, & tacet habetur pro psen.

9 Verū quis possit renunciare lite . . . sup bñficio ecclesiastico vel spirituali aliquo tēporali sibi dato. ℞. Pa.in c.cū pridē. de pac.2. not.q̄ nō, etiam si recipiat illud nomine expensarū,qa si renūcians habet ius renūciat spirituali tēporali dato qđ est symonia, d. ca ex parte,& qđ ibi not.p Pa.in ver.Item in glo. 1. d cit tamen Inno.& Host.in c. nō sine,de arbi. quod valet cō positio autoritate superioris, vt pro pacis bono deē aliquid tēporale ei de quo non est certum de iure sibi cōpetenti, vt cedat liti vel renūciet si q. ius habet, c. nisi de pbē. Secus si fiat autoritate partiū, qa sic esset symonia, nisi qn̄ hēt ortū a iudice,puta qa cōpromissum ē in eo, vel ipse sic diffinit,& licet gl.i d.c.cū pridē,dicat nō sufficere nisi interueniat Papæ pfirmatio, tñ cōiter doc. ibidē tenent cū opi.d.Ant. q̄ non requiratur, & ibi Pan. sequitur.
10 Verū qs possit dare pecuniam alteri vt desistat a lite,quæ est de re spirituali,a ℞.Pa.in d.c.cū pridē, qđ si sit certus habere ius ī illo bñficio, bene pōt dare aduersario sine symonia vt desistat, vel ne litē moneat. Si vero non sit certus sed dubitat,tūc non potest, nec excusat autoritas Papæ in bñficio qđ annexā habet potestatem clauiū, qa videtur data pecunia p illa potestate spirituali, tecit d.c.ex parte in simili,& qđ no.1.q.3.saluator,& ca.ex multis.In alijs autem bñficijs bñ excusaret autoritas Papæ,cū talis symonia sit de iure positiuo, fm gl.in d. c.cū pridē. Quod non qa pacui aduertūt hodie. Posset tñ iudex p bono pacis ex officio suo oponere partes,vt habens ius ī bñficio det aliqd nō habēti ius fm formā c.nisi de pb. fm Pa. in c. super eo.de transac.
11 Quid de illo q expectās proximè vacaturā primā ī aliqua ecclesia renuntiat proptè tenui ut præcludatur via alteri expectāti ℞. q per hoc nō impedit primū expectantem,si hoc potest pbari,si vero pinguius resignāti conferatur, eo ipso detegitur fraus & carebit habita, quam resignauit,& ambita, de renun.c. si te.lib.sexto.
12 Vtrum renūciatio iuris futuri valeat. ℞. q si ius futurū appareat, sic valet, si autē non apparet b adhuc, nō valet,quia pacta nō referuntur ad ea quæ apparere non possunt,vt in l.in lege,& aliis concor.ibi positis in gl.ff de contrahend. emp. & quod non est renūtiari non potest l. tres fratres.ff. de pac. Sed de hoc vide Bart. in l.conditionis. C. de pac. quia parum ad nos. hic tamen aduerte quia filia renuntiando hæreditati paternę, & promittēdo amplius non petere, nihilominus legitimam vel . . . sup plementum petere poterit,nisi expressè de ipsa dixerit,ut l. si quando.S. generaliter, & ibi doct.C. de inoff testamen.
13 Quid faciet prælatus qui beneficium habet per symoniam uel alias intrusus est. ℞. quòd tenetur renunciare, & si est episcopus, & est in articulo mortis nec potest adire Papam, non tamen debet dimittere possessionem quam de facto habet sine licentia Papæ. Sed abstineat a perceptione fructuum (excepta stricta necessitate uitæ) & quærat quam cito pote-

sciente l.q patit. ff. mādati. Et sic renūciatio facta pte psente hr̄ p pacto.Tertio limit.,nisi talis renunciatio fieret cū iurō. Ita sing. Cum.in l.si q hę res,in prin. ff de arg. heredi.Quē seqt Ale.in l.fid & si qs. § q̄sitū. ff. si qs cau. Allegans quod vult Bald.in l.pact. C. de colla. 9.q. & c.quis, đ pac. li.6.sed loqtur ī pacto,& nō ī simplici renūciatione. Et facit qđ vult Bal. in rub. C.res inter alios acta. vlt.col.ubi plus tenet, q liberatio facta in absentis debitoris, cū verbo in veritate. Qđ ē in ramētū.1.q.7.c. quoties cordis oculus,pdest absenti. Quarto limita,nisi renunciatio talis esse geminata,p gl.ī c. si cautio,de fi. instit. p quā Ps. ibi nota. q ubi simplex act non pjudicat,tā si est geminatus bene pjudicat. Adde

rat quam cito poterit resignare, & de hoc uide Ber. in gl. in vers. dūtaxat. Inno. circa prin. Host. de renun. c. si cum pridem, & Arch. 7. q. 1. cum qui. a

Represalia dicūtur rerū aliarū generalis reterio autoritate principis vel ciuitatis pro recōpensatione damni dati indulta elicitur, ex c. dūs, b 3 2. qō. 2. & est qñ vnus de vno dominio nō ualēs con sequi ius cōtra aliquem de alio dominio, retinet res omniū, qui sunt sub tali dominio pro satisfactione.

1 Vtrū sint licitę. R. q sic qñ ista interueniūt. Primū q dñs vel ciuitas requiratur vt emendet quod a suis improbè factū est. Secūdū q cōstet de negligentia iustitię administrante. Aduerte hic sm Bar. in trac. de represalis. 2. q. prin. 2. dubio, q aliquādo supiorē hēt ille q dēt dare de iure, sed non de facto, vt puta qa nō obeditur ei, sicut imperatori, & tūc nō ē necesse adire superiorem. Aliquādo habet superiorē de facto sed non de iure, vt puta quia tyrannus est dñs, & sit ... ex timore uel p uim. & habet cōiter pro dño, sic ualet q facit sm Inn. in c. nihil, de elec. & sic debet adiri. Si vero nō fuit electus, sed p vim occupa... dominium, & habet cōiter pro tyranno. Sic c... nō ualet qd facit, nō ē necesse ut eū adeat aliquando hēt superiorē de iure & de facto, quia est verus dñs & ei obeditur, sed tū nō expedit creditori eū adire, puta qa expenderet plusquā sit principale debitū, vel ē paup, tunc secūdū Bar. ubi s. potest procedere sicut si non haberet superiorē eius deb tor, ar. l. si seruos. ff. de pig. ac. & l. mediterraneæ. C. de anno. & tribu. li. 10. & sic patet quando prędicta duo non requiruntur. Tertium q iudex prius det sententiam super negligentia, & iustitiæ defectu, & concedat autoritatem represaliarum. Limita hoc uerū qñ null' inuenitur superior qui ď ciuitate vel dño negligente faciat iustitiā sm Gui. epm cōcordiensem, quia si inueniretur superior non valeret autoritas iudicis proprij quo ad illos qui non sunt suę iurisdictionis, & ita intelligitur, c. dñs. 23. q. 2. q ciuitas plectenda est per suum. s. iudicem, concor. Io. de Fanto. & Fran. Vercellensis in c. vnico, de iniur. libr. 6. Quartum q non excedant damnum. Quintum q non extendatur ad clericos, uel ecclesiasticas personas. Hęc elicio ex Archi. in d. c. vnico c Sextum secundum Directoriam titu. de pign. q non fiant in personis, quia istud est iniquum, q in persona alius pro alio grauetur, & secundum ipsum nulla consuetudo ualeret cum sit contraria legibus C. de act. & obl. l. ob ęs alienum, & authen. ... idem Imo. & C. quæ res pig obli. pos. l. qui filios, & in authen. vt nulli iud § quia vero, el 1. colla. o. & C. ne vxo. pro ma. l. vlt. & in auth. ibide, sed omnino alias ... nō concurrentibus, quia ipsis represaliis vtitur quadrupli restituere cogitur, & ab actione pro qua hoc facit cadit, ut in auth. vt non fiant pignorationes, collat. 5 quæ est prędicta auth. sed omnino.

2 Sed nunquid tenetur ad restitutionē q aliquid per represalias illicitas exigit ab alio q ... debitore R. Arch. in d. c. unico, quod incipit & si pignorationes, q sic, nec aliter saluari poterit, nisi restituat. 14. q. 6. si res de vsu. cum tu. de reg. iur. peccatum non remittitur, lib 6.

3 Quid de illis qui represalias concedunt contra ecclesiasticas personas, aut eorum bona vel concessis viuntur contra ipsas, vide Excōicatio. 7. Casu. 33. & Interdictum ... in fi.

4 Vtrū represalia cōcessa ꝯ, puta Florētinos debeant

a ... ad illud qd dicitū est d psentia partis, q inducit pactū &c. q pol. licitatio est quā do pmittitur absenti. vi autē sit promissio psenti inducitur pactū, uide quę scripsi. s. Pollicitatio. Adde etiam secūdū Bar. in d. l. j. C. de pac. q iuri de futuro p pactū sit renūtiari ēt qñ nullum ius ē qsitū neq; re neq; spe, dummodo verba pacti cōcipiātur in futurū, vt si dicatur. Si qua res ad me puneret ex cā ēt de futuro, & ibi p eū, & vide q ibi not. d. Ias.

a Et Arc... in c. cū qui.] Vbi dicit. Habeas p ꝯ. stati, q si al. gs minus canoni e ad ... benefi cium s. symonia ce, p fraude, vel subreptio ... aliquā in ppetuum nō pe... tle. ... postulasti. Et si de hoc cōstat in iudicio ꝯdemna... fo ... de his q fi. a ... & de iore pa tio c. cū dilect', In iudicio vero animę ... cōscientia ei dictat q nō dimittitur peccatū nisi restituatur abla... Alleg. Hosti hoc dic. in c. dilecto, de præben.

b Ex cā. d...] ... ... gl. in uers. ci tieras. Et est ... pignora... con ... & dāmis,

c.unico, de iniu. libr.6.

c Ex Archid. in d. c. vnico.] De hoc habes Ge. ibidem sup glo. in uers. concedi.

a Facit qđ not. Bar. Mouet ga repsaliç concedutur,ꝓ populū ciuitaris,q aūt hēt domicilium sems nō dicit de populo Florētino,allegat,l. 1. cū gl. ff. de magi.cōue. Et de hoc vide & Spe.tit.đ insta. in §.1 2.col.
b Quod vxor possit.c.pi.]Hoc verū,vt in casu illius legis tm.s. ꝓ primipilli administratione,alias secus, vt eo. ti.C ne uxo.pro ma.ſm Barr.ibi.
c Et qđ no.Dy.] ibi format q̄stionē, & hoc modo decidit & alleg. d l prouidendū, vt refert ibi Bar.
d Rescriptū.]Vide de rescripto.d.Iaſ.in l.fi.ff.de conſt.prin.oino.
e Et q̄ ibi no.] per gl.fi. & Pan. ibi.
f Cap. ex tenore.] Illud c ex tenore nō videtur facere.

debeāt catēdi ad Florentinos hītes domiciliū.Senis.R̄.ſm l a.i 1.no.c.qm, de oli.ord. ꝙ nō, qa odio ſa,facit quod a B. a i l. prouinciales. ff. de ver.ſig.
5 Virū statutum posſit fieri ꝙ quilibet posſit capi ꝓ delictis alieni. R̄.Bar.i tracta.de represa. vbi.s̄ & latius Barba.in c. 1 de cſtit. ꝙ non terras vel villas ſibi non ſubditas nō poteſt,ſed bene cōtra ſibi ſubditas, vt C.de omni agro de ſer.l.1. lib.10 alias eſt l fi.quæ incipit.Iubem,& valet ſtatutū ꝙ vxor posſit capi b ꝓ viro fallente,vt l. ſatis.C.in qb. ca.pi.vel hypo.ta.cōtrahi. Et ſimiliter filius pro patre.l.fi.C.de primipillo. li. 12.aliam ſi non ſit hæres,& aduerte hic ꝙ terrę cū certis pactis ſubmiſſę ꝓtectioni dñorū non debentur ſibi ſubditę,đ ſęderatę,& iō cōtra eas non valet tale ſtatutū.Quod not. pro limitatione ſextæ conditionis in §.1.dictæ.

6 Sed quæritur an tale ſtatutum posſit exerceri extra territoriū ſtatuerit. R̄. Bar. vbi ſupra ꝙ ſic, poteſt enim agere contra tales cōditione ex ſtatuto, quia actio vbiquę ſequitur eos quibus competit, l. fi.C. de præſcri.lō. tem.Quod limita,niſi filius ſortiretur domicilium alibi antequā pater rumperet ar.l. ciues.C.de incol.lib.10. Similiter ſi filius eſſet natus poſtquā rupit pater eius,quia iura intelliguntur de filio exiſtēte tempore quo rupit. l. i delictis.§. ſi extraneus.ff.de nox. & l.titius.ff.de teſt. mili. Et idē dic qn̄ ſtatutum dicit ꝙ homines vnius terræ vnus teneat pro alio. Nā ille qui de nouo eſt affect illius terræ nō tenetur pro debitis antiquis,l.prouidēdū. C.de decu.lib.10.& quod no.Dyn. c i l.in colam,la 2.ff.ad muni. Similiter tale ſtatutum intelligitur de debitis contractis intra territoriū, niſi aliud ad iat,vt l.cū vir, C.is qui ff.de bo au. iudi.poſſ.

7 Quid ſi talis qui habuit recurſum ad iudicem debitoris, & reportauit iniquā ſententiam Reſpond. Bar.vbi ſupra quod debet appellare & adire iudicem appellationis, aliter repreſaliç nō erunt licitę, vel ſi prohibetur appellare vel non eſt iudex appellationis, tunc poteſt recurrere ad ſuum iudicem.

RESIDARE Debēt clerici in ſuis beneficijs.& de hoc vide s̄.Clericus.

RESCRIPTVM d propriè eſt id qđ princeps ſcribit ad iuris conſeruantiam,ut quando committit cauſam decidēdam inter aliquos,& differt priuilegio qđ ē cōtra ius quaſi priuata lex.3.diſ.priuilegia.Et etiam differt a beneficio quod ſtrictè ſumptum eſt gratia cōceſſa pręter ius a principe,& hoc eſt quæ latiſsimè interꝑtanda eſt,vt in c.olim,& quod ibi no. e de verbo.ſigni.Latiſsime tamen reſcriptū accipitur pro omnibus iſtis,hæc Panorm.in rub.de reſcrip.

1 Reſcriptū & proceſſus per ipsū reſcriptum habitus impetratum ab excommunicato ſuper alio q̄ ſuper excōicationis, vel appellationis articulo ipſo iure eſt nullū, c.1.de reſcr.lib.6.fallit hoc ī multis caſib. qui not.per Gemi.in d.c.1.

2 Reſcriptum perpetuatur per ſolā citationē,de reſcrip.c.ex tenore, f & c.ſignificauit,in glo. viueret.

3 Reſcriptū impetratū tacita veritate aut ſuggeſta falſitate,vel etiam quocunq; alio tacito vel expreſſo,quod ſi tacitū nō fuiſſet falſę expreſſum Papa nō ita faciliter cōceſſiſſet non valet,eo.ti.ſuper literis.

4 Reſcripta non extenduntur ad res vel ꝑſonas in eis non compręhēſas,quoniam ꝑſonalia ſunt,et ſtrictè ītelligenda. c.ſignificante eo.ti.cum glo.

5 Reſcriptū non viciatur propter defectū literæ vel ſyllabæ. Secus ſi eſſet ibi falsū latinum,de fi.inſtru.c.ex parte.in tex.& in glo.in ver.O.

6 Reſcriptum primū tollitur ꝑ ſecūdū poſterius faciens mentionem de primo,ſi vero non facit mentionē,non valet ſm ꝯ primū ope exceptionis,vt in c ex literis,& c.paſtoralis,de off de le.ſm Goff.in sū eo. titu.niſi impetrans primū fuiſſet in mora

præsentãdi ꝑ damnũ, vt i c. si autẽ [a] eo. tit. de rescrip.
7 Rescriptũ fieri debet i literis citationis ſm eũdẽ Goffr. propter duo. Primo vt citat' sciat iurisdictionẽ citantis, aliter non tenetur comparere. Secũdo vt possit deliberare.
8 Rescriptũ perdit̃ ꝑ negligentiam impetrantis an no elapso quo vti potuit & noluit. Si secundũ impetre tur contra primũ c. si autẽ, de rescrip. & c. pleruq̃ alias semp valet de iure canonico duräte mandatore ẽm. glo. in d. c. si autem, quamuis de iure ciuile du ret ꝑ decẽniũ. [b] [illegible] ferre [illegible] falso.
9 Rescriptũ, dicitur falsũ impetratũ sine mãdato, [c] vt i c. nonnulli eo. i glo. i uersi. specialiter impetret ab his personis a quibus de iure non exigit mãdatũ, [d] vt in d. c. nonnulli, in fine, & c. ex parte, in fin. eo. tit. de procura. l. sed hę ꝑsonę, in principio.
10 Per rescriptũ sedis apostolicæ aut legatorũ aliquis non potest impertari ꝑ iudice, nisi ille q̃ est i dignitate ꝯstitutus vel canonicus ecclesię cathedralis, habet personarum, & talis non potest audire causam, nisi in locis insignib', vt ciuitatib' vbi possit copia haberi peritorum, nec aliquis potest conueniri virtute talis rescripti, vltra vnã dietam a fine suæ diœcesis, de qbus omnib' vide in c. statutũ, de rescript. lib. 6. & qđ ibi no.

RES inter alios acta nõ ꝑiudicat alijs, nec ꝑdest. ff. qui pot. in pig. ha. l. Claudius, i fi. & de re iudi. c. quamuis, fallit i quibusdã casibus, vide in d. c. quã uis gl. in ver. res, [e] & doc. quia puram ad nos.
5 Quilibet i traditione suę rei potest pctm apponere, dummodo non legibus im probatum. l. in traditionibus, & ibi gl. ff. de pac. de ꝯdi. c. verum in gl. in versi. debent reuocari. Rem habere videtur qui fruitur precio eius. ff. de usufruc. l. quia qui precio quæ de tota re uendicanda dicta sunt eadem, & de parte in tell[illegible]genda sunt. ff. de rei vendica. l. quæ de tota Res vna, & eadem diue so iure censeri potest debet, de de ci. c. cum in tua 12. q. 2. co gnouimus.

RESTITVTIO quid est, & quis restituere tenetur. Sciendum q̃ restitutio est in pristinum statum repositio. l. restituere 1. & 2. [f] ff. de uerb. signi. Vnde dicit tex in l. plus [g] est ff. de verbo. significa. Restituere est non solum præsentiam rei præbere, sed etiam possessiorẽ facere fructusq; reddere. Sed quia ius diuinum, & canonicum utitur aliquando uerbo reddant pro uerbo restituere, vt in capitul. cum tu. de vsu. quod est uerbum latius quam restituere, ut l. uerbum reddendi. ff. de uerbor. significatio. & aliquando uerbo emendent, ut in capitul. 2. de rapt. aliquando uerbo satisfaciant, ut in capitul. in literis, de rapto. & satisfactum intelligitur qualitercunque uolunta ti satisfaciat. l. si rem alienam. §. omnis. ff. de pig. act. & l. pima. ff. qui satisd. cogan. ideo ego hic restitutionem accipio pro quacunque satisfactione [h] facienda proximo.
1 Quis tenetur satisfacere Respond. quòd quilibet, qui habet de alieno, uel quo

---

a Vt in c. si autẽ.] Dicit ibi text. si dolo uel negligẽtia vti post po suerit. Et gl. uer. dolo, inq: si ſte terit ꝑ annũ ꝑsumitur dolus, vel negligẽtia. Et uide in §. 8.
b Per decenniũ] imo ei ꝑpetuũ nisi ſm sp. tret, & sic limitat ius canonicũ ꝑ ius ciuile & ecõ er. so, ſm Pan in d. c. si autẽ, & facit tex. in d. l. filio, i ver. perẽnia, iun cta gl. q̃ dicit. i. fine hinc Priuilegia bñ col' ũtur decennio, si non vtant eis, & ẽm glo. in d. l. falso. Priuilegia nõ di cũ decennio durat, q̃a in dispendium cõita tis, vt in l. 1. ff. [illegible] nũdi. & sic priui legiũ tollit per nõ vsum, qñ dũ tũ est ad al. quid faciendũ. de quo ꝑ Pa. in c. cũ accessissẽt, d. ꝯsti.
c Sine mãdato.] Et impetrãs est falsarius, & lræ nõ ualent, vt dĩ ibi d. c. nõnulli.
d Nõ exigit mã datũ.] Vt [illegible] li beri, fratres parẽtes, q̃b. de fine. so cõpetit absq; mãdato.
e Gl. in ver. res] De hoc vide C. res inter alios acta, in rubro, & nigro.
f L. restituere 1. & 2.] Ex [illegible] habemus in l. ꝑ terea. ff. de rei uen l. in l. cũ fun dus. ff. [illegible] cer. pet. In quib [illegible] bus [illegible] [illegible] [illegible] sed qđ acq[illegible] est post acceptũ iudiciũ qđ. s. acqui uisset, uerus dominus, ei reddita fuisset S. Tho. in 4. dist. 15 dicit. Restituere ẽ iterũ statuere vt in pristinum sed eum reponatur.
g L. plus.] Ibi ẽm ꝯstituit dita inter exhibere, & restituere, ille ẽm exhibet qui corporis ꝑ[illegible] ꝑbet. i. ui dedit & rãgend[illegible] ff ad ex hib. l. 2. cũ fi. l. e uero rest tu[illegible] q postea ore facit fruct' q redd[illegible]. Imo plura alia cõtinet restitutio verbo. s. q̃a cõti net cũ usu [illegible] nis. l. fi. § h ff de verb sig [illegible] imperator restituit aliquẽ [illegible] ũ. ut ordine & dignitati restituat ut l. fi. C. de senten. pa & [illegible] lus, & ff de postula l. [illegible] aqua. l. e liberta. te. ff. de natal re stitu. l. quæris, in fin.
h Pro quacunque satisfactione, uide R. stitutio ultim. §. 2.

quo ad alium spectat, seu debetur ex contractu [a] vel quasi, ex maleficio [b] vel quasi, vel ex quacunq; alia causa. [c] arg. c. si res. 14. q. 6. & l. iustitia. §. iuris pcepta. [d] ff. de iusti. & iure. Quod (vt melius itelligatur) p casus iscriptos s̄m ordine alphabeti annotabo

Accidiens aliquid vt non accuset, [e] an teneatur restituere. Vide supra Accusatio §. 6.

Accipiẽs aliquid in fraudẽ cred torũ, quomodo teneatur, dic ut hic infra in ver. raptor. §. 1. & in ver. Vsurarius, §. 17. & supra alienatio §. 17.

Accipiẽs aliquid ab ecclesiasticis vel ab illis qui non possunt donare, quomodo teneatur. vide. Donatio. §. 38. & supra Cleric⁹. 3. §. 4. & clericus 13. §. 2. & 11.

Acquirens ex peccato aliquid, puta adulterio, sodomia, & huiusmodi, quomodo tenetur. Vide ifra i verbo Mulier.

Administrator bonorũ aliorum quomodo teneat̃. vide supra. administratio. §. 1. & 2.

Adulator obtinens beneficium an teneatur restituere vide Adulatio. §. 2.

Adultera concipiens filiũ ex adulterio qũo teneat̃. Vide Adulterium. §. 4.

Adulterę filius qũo teneat̃ restituere. vide adulterium. §. 5. & 6.

Aduocatus quando tenetur restituere vide Aduocatus, §. 12. & 13.

Alchimista quomodo teneat̃. Vid̃ alchimia.

Alienationem rei recipiens ab eo qui nõ põt alienare vide Alienatio. §. 14. & §. 20. & Donatio primo. §. 38.

Alimẽta denegãs ei cui teneat̃ exhibere an teneat̃. ℞. ꝙ sic, & qs teneat̃. vid̃ Alimẽta.

Ambasiatores qũo tenentur. vide absens.

Animam lædens [f] rationabilem vtrum teneatur ad restitutionem. ℞. quòd sic, pro cuius intelligentia est sciẽn. secundũ Sco. in 4. dist. 15. q. 2. quod est duplex bonum animæ. s. naturale & accidẽtale. In bonis igitur naturalibus animæ (cum sint incorruptibilia sicut & ipsa animæ) non potest eam lædere directè, & talia sunt bona illa sine quibus non contingit aĩam esse. vt est intellectus liberum arbitrium voluntas & huiusmodi. Indirectè tamen potest quis in talibus bonis alium lædere s̄m Bo. in. 2. di. 34. ar. 1. q. 4. 1. partis s. vsu talium priuando sicut si quis populum daret vel aliud faceret quo amentem aliquem redderet, vnde talis aliquem taliter lędens (qm̃ dignam lęso recompensationem facere non potest. maximè se in perpetuam amentiã deducit.) Iõ arbitrio boni viri satisfacere tenetur. arg. c. deteriores. 9. q. 1. vñ pro regula traditur cõmuniter a doc. vt no. Ric. in. 4. di. 25. arg. 5. q. 3. quòd qñ restõ non põt fieri s̄m danum datũ tũc arbitrio boni viri relinquat̃. Item dat aliã regulã supra dictus Ri. vbi s̄. ꝙ qñ res malè ablata non põt restitui, restõ debet fieri in æquiualẽti (si possibile est) extra ne lit. pen. ali. Inno. c. ecclesi. s. Mariæ el. 2. & s̄m Sco. vbi supra licet quis dignè non possit satisfacere pximo de damno sibi illato, nihilominus ex hoc nõ liberatur quin non teneatur satisfacere, saltem quantũ põt vnde in casu prędicto bonus vir iudicabit, vt perat veniam per se vel si non põt per interpositam psonã, deinde vt satisfaciat s̄m posse damna quæ lęso & alijs suis eueniunt ex tali læsione vt infra dicet̃ de vulnerante & occidẽte in verbo homicidium. In bonis autem accidẽtalibus. animæ cuiusmodi sunt bona gratiæ morũ, & virtutũ acquisita quã acquirenda põt quis s̄m Sco. vbi supra indirectè aliquem lædere & dispositiuè. s. iducendo ad actus vitiosus seu peccata qbus talia corrumpuntur, puta contaminãdo suo malo exemplo suadendo, blandiẽdo rogando, [g] præcipiendo, vt talia faciẽt, & huiusmodi, & talis multo magis tenetur ad restitutionem quam damnificantes in bonis tẽporalibus. 6. quæst. 1. sunt plurimi. circa fin. propterea tenetur doctrina

[a] Ex contractu] vide s̄. Contractus in princ. & §. 2.

[b] Maleficio.] Vide s̄. Maleficiũ.

[c] Ex quacunq; alia cã] Archid. flo. 2. pa[rt]e tit. 2. capit. 1. §. Ponit duas manus quę tenẽtur restituere.

[d] Iuris pcepta] adde. c. cũ tu. de vsu. & regulam, pctm̃. in 6. Et Matth. 18. redde quod debes. & Rom. 13 reddite omnibus debita.

[e] Vt non accuset.] Accipiens aliquid pro non acc[usan]d[o] de cri[mi]ne p[er]petra[to] turpiter accipit & de c[on]silio tenetur restituere, sec⁹ si de peccato pretẽrãdo, vel calumniet aliũ accusando, quia teneret̃ fortius, &c.

[f] Animam lædens] Archi. flo. 2. parte titu. 2. §. s[ecun]dem per oĩa tenet.

[g] Blandiendo rogando] Et talis sine dubio peccat mortaliter, quia per hoc auferũtur ei gratia, & virtutes ab anima, vide Augu. Si fratri tuo male psuades occidis. de pe. d. 1. s. noli.

na, auxilio, consilio oratione, & hu modiquantū potest & in se est per seipsum & per alios [a] (dummodo peccatum occultum non pdat talem læsum) ad bonū reducere. Directe autem in talibus accidētalibus nemo potest aliū lædere, quoniā talia non corrumpuntur nisi per peccatum & peccatū esse non potest nisi sit voluntarium. 15. q. 1. non est.

Appellans iniustā quomodo tenetur. Vide Appellatio. §. 15.

Arbiter vel arbitrator quomodo tenetur. vide arbiter §. 1. & 6.

Archidiaconus quomodo tenetur si aliquid perijt de rebus ecclesiæ, vide archidiaconus.

Arras recipiens quomodo teneatur restituere. vide Arra.

Artifices facientes ea quæ proximi damnificantur. Vide de Ars. §. 2.

Assessor quomodo tenetur. Vide Iudex. §. 9. & §. 22.

Banniensiniuste aliquē quomodo tenetur. vide bannitum. §. 1.

Bellantes quomodo tenetur, vide bellum. in prin. & §. 5. 6. 7. 8. 9. 10. vsque. 17. & 22.

Beneficia ecclesiastica plura habens quomodo tenetur restituere. vide Beneficium. §. 34.

Beneficium vacantis fructus vsurpantes quomodo tenentur. ibidem §. 40.

Beneficium iniustè posfidens quomodo tenetur. ibidem. §. 44.

Beneficiatus nō dispensando fructus quomodo tenetur vide clericus. 3. §. 1. & quando malè dispensat. vide ibidem. §. 4.

Beneficiatus non residens quando tenetur non restituere. vide clericus. 7. §. 4.

Beneficium recipiens non intendens promoueri quomodo tenetur. Vide Clericus. 7 §. 5. & 6.

Beneficiatus existēs in mortali, quomodo tenetur restituere fructus. vide clericus. 8. §. 5.

Beneficiatus inducens ad relinquendum sibi exear relicturus ecclesiæ quomodo tenetur. vide Clericus. 13. §. 7.

Beneficiatus non dicens horas, quomodo tenetur restituere fructus. vide hora. §. 11.

2 Verum conferens beneficium indigno [b] teneatur ad aliquid? Respon. secundum Car. in cle. 1. de æta. & qua. q. 10. ꝙ vltra peccatum mortale [c] ꝙ commisit tenetur ad restitutionē totius interesse ecclesiæ quā læsit. sm Pet. de Anch. ad instar magistratus [d] qui minus idoneus tutelam pupilli commisit. ff. de magi. conue. per totum. [e]

Bonæfidei possessor. vide Possessor.

Canonica portio cui est restituenda vide eo. ti.

Carcerans aliquem quomodo tenetur. vide carcer. §. 2. 3. & 5.

Causam dans damno proximi quomodo tenetur, habes causa. §. 6.

Cessationem a diuinis inducens qūo tenetur. vide cessatio. §. 1. & 2.

Clericus non existens personaliter horis canonicis & recipiens distributiones quomodo tenetur. vide Clericus 7. §. 8.

Clericus negotiando quomodo tenetur. Vide Clericus §. 6.

a Per alios] Et bñ per alios qa cum facilius sit peruertere, quā ... tere, deinde per se non sufficit faciliter.

b Indigno] Indignus est qui appetit dignitatem. 1. q. 1. principatus. vide supra prælatus. §. 5. Et q indignis ecclia dei cōtulerūt ex fauore tanquam sacrilegi reputantur. 1. qō. 1. sunt quidam.

c Peccatū mortale] Et quare peccet mortaliter rōnē assignat quia est infidelis dño suo. Deo. quia hoc vergit in detrimentum ecclesiæ & honoris diuini qui pmouetur per bonos. Et melius ē hīre paucos bonos. ca penul de æta. & qual. Et facit ꝙ no. idē Car. v.. supra. 8. qō. vbi vult ꝙ si epi nō seruant. d cle. qui omnino videas & alios similes canones peccent mortaliter per c. denique. 4. distinctio. & per id quod not. gl. in ca. ea quæ de off. archi. & arch. in ca. vlt. 76. dist. & p multa alia q̄ ibi adducit &c.

d Ad instar magistratus] Sicut enim magistratus tenetur pupillo qui minus idoneum sibi dedit tutorem, quādo non potest haberi reg essus cōtra tutorem malè admini... antem. Ita &c. Et ad de l. primam. §. nunc tractemus. ff. de tu. & ra. dist. vbi dicit quòd si plures gesserunt tutelam omnes tenetur proportionibus ad instar fideiussorū si sunt soluendo. Si vero aliqui non sunt soluendo diuiditur actio inter eos qui sunt soluendo, ceditur tamē actio ei qui soluit pro alio, vel si non ceditur datur ei vtilis ... er sus cū tutorē cui noīe fuit condemnatus. & not. ꝙ non solum iudex si negligat iustitiam facere tenetur parti ad interesse & fac... litem suam ... habes supra iudex. §. 21 ... eum princeps vel ciuitas, qui eum posuit in magistratu tenetur p... ad interesse ... Rom. con... 18. incipit ... ca... posi o c... ationis in ... do dubio. la on in l. si quis ... scribendo. ... 3. colum. C de pactis.

e Per totum ... amen. l. 2. & 3. per optimè facit ad ppositum. Nā dicitur ... quod si duo tutores dati sunt a magistratu vnus pauper & alter diues & cōpulsus sit diues ad soluendum ...

Comedens de alieno quo modo tenetur. vide furtū §.25. & hic.in ver. raptor. §.1.
Commodans & reuocans ante tempus cōmodatum quomodo tenetur. vide cō modatum.§.4.
Cōmodatarius vtens re cō modata ad aliū vsum quo modo tenetur.ibidem.§.6.
Cōmodans rem vitiosam quomodo tenetur.ibidem. §.7.
Cōmodatari⁹ si res cōmo data perit quando tenetur. ibidem.§.10.vel si deterio ratur Ibidem.§.12.
Concussionē faciens quomodo tenetur. vide Concussio. §.2.
Confessor absoluēs quem non potest quomodo tenetur.Vide Cōfessio.5.§.14.
Consentiēdo quomodo qs tenetur.Vide consentire.§. 2.& furtum.§. 19.
Conseruatorem faciens in tromittere in his quæ dēt quomodo tenetur. Vide Conseruato.§.1.
Consulens damnū alteri⁹ quomodo tenetur vide cō silium §.1.
Consiliarij locorum quisa ciūt statuta iniqua quomo do tenentur.lex.§ 22.
Contractum illicitū faciēs quomodo tenetur. Respō. ꝙ si contractus est nullus vel vsurarius, [a] tenetur ēt fruct⁹ restituere, [b] nisi bona fides excuset eum. vt in fra possessor. Si vero cōtra ctus tenuit de iure [c] licet possit rescindi. puta qa mi nus iusto pretio emptū & huiu⁹modi, tūc si nec dol⁹ nec fraus [illegible] non te netur fruct⁹ restituere sed supplere iustū pretiū, hoc elicitur ex l.2.C.de rescin.ven.& gl.in ca. cum dilecti. de emp. & vend c.in cap.per tuas.de dona.& c.illo vos.de pig.& l.1.C. de distra.pigno.quod no. quia sæpe in pra ctica venit.
Contumeliator quomodo tenetur. vide contumelia.
Cooperans in damno proximo quomodo tenetur.vide furtum.§.13.
Culpabilis ex qua culpa teneatur.vide Cul pa.§.6.
Custos quando tenetur restituere. vide Custos.in princ.
Damnatorum restitutorum bona haben tes quomodo tenentur vide supra Damna tus.§.2.
Decimam fraudans quomodo tenetur. vi de decima. §. 13.
Defendens se quomodo teneatur.Vide de fensio. §.5.
Delegatus aliquid accipiens quomodo te netur,vide iudex.§. 8.
Denarios falsans,radens vel falsos expen dens quomodo tenetur.vide falsarius §.4. cum sequen.
Depositarius quomodo teneatur.vide de positum §.3.4.6.7.8. 12. & 15.
Derisor dic quod tenetur sicut & Contu meliator.
Detractor quomodo tenetur. vide detra ctio.§.3.&4.
Dominos qui non habet iustū titulum aut cuius officiales delinquunt quomodo te netur.vide domi[illegible],in prin & §.4.
Donationem recipiens ab eo qui non po test donare quomodo tenetur. Vide dona tio. 38.
Dotem quando tenetur quis restituere,vi de dos.§.23.
Emens vel vendens iniusto pretio vel rem vitiosam quomodo tenetur. vide emptio. §. 7. 8. & 24 & 29.
1 Verum sciente emens rem raptam vel furatā teneatur. ℞. ꝙ tenetur ad quinq; siue sit primus vel secūdus vel quocū[illegible] alius vsque in infinitum qui emit.n.ide iu ris est ac si prim⁹ esset.ff. de [illegible].l.sed vbi d ff.de peti.hære.l.sed si lege §.si ante,vel si ue ante.[illegible] teneē restituere rem raptā, nec ex[illegible] licet [illegible] ꝙ qñ emitur publicē in mercato vel huiu[illegible] emeutis

a [illegible] datur ei actio cō tra ma[illegible] mi[illegible] culpa, quia forte non [illegible] pa[illegible] peccatem [illegible] [illegible] dari a[illegible] ad. [illegible] mag[illegible] ra. tum, hæc [illegible] &c. a Vel [illegible]] vel simulatus q [illegible] iure est nul lius. [illegible] c. [illegible] vos de pi gno.
b [illegible] etiam fructus restituere] h. e. plū [illegible] cen [illegible] & ipse [illegible] fundum, sed [illegible] strument[illegible] ne [illegible] &c. [illegible] rem, [illegible] tenuata restituit fru[illegible] &c. vt [illegible] in c.pri[illegible] de v. [illegible] &c.
c Tenuit de iure] V. si contra h[illegible] cum m[illegible]e, vel po[illegible] exem plum [illegible] dol[illegible]9.
d L[illegible]] Qi c[illegible] e mens bona fide habet regressum contra vendito. r[illegible] si conatur eā r[illegible] stituere.& sub. d[illegible] plures [illegible] q[illegible] si ē. p[illegible] aue. r[illegible] Idem iuris e. rit glo. vt quili bet ad auctorem suum redeat. l. si pro te.§. si.ff de euic.cum.l.se.Et m[illegible] hoc casu re[illegible] id i q[illegible] fa[illegible] est locuple tior vel emptori l. [illegible] si minor. § pe.ff. de mino. vel etiā [illegible] a quo re[illegible] ad[illegible] [illegible] de [illegible]ga[illegible].

a C.grauis] intellige tamen d[illegible] interfuerit ré sibi redditam fuisse, qa forte vé[illegible]didisset vel vsus fuisset ex cuius carentia oportuit eũ al[illegible]á emere. Nã nunc tenet ad interesse domini vt hic dicitur &c. hæc supplementum & est casus in d.c.grauis.

nobis.ff de acqui.poss. vide gl.& Bald.in d.l.in ciuilem.& facit.l.mat.co.ti.C.de rei ven. Et sic not. q̃ talis emens non potest agere ad precium, quia obstat ei turpitudo sua.

ementis ſm directo titu.de iur.nec sine mortali peccato potest eam tenere, quando sit eius dominum secũdum Ho. ar. c. vulteranæ. 12.q.2 & l.1. in fi.iũcta gl. ff. de fur. Secundo tenetur (si rẽ non habet, siue quia vendidit vel aliter quocunque alienauit, siue quia amisit aut periit, qualitercunque) etiã violenter (siue quocunque casu ab vsu cecidit) pretium restituere ſm optimum statum rei. i. secundum q̃ valuit pl⁹ post quam fuit ab ipso empta. c.grauis [a] de rest.spo. & l. in re furtiua.[b] ff.de condi. fur.§.1. & l.si nauis.§.gñaliter.ff.de rei ven.rõ est quia furtum commisit rem alienã inuito domino contractando.l.1.ff.de fur. Et fur semper est in mora.d. l. in re furtiua [c] in fi.ff.de condi.furt. Excipitur casus quã do rem domino loco & tẽpore obtulit, & ipse eã recipere recusauit, tunc.n. purgauit morã.d.l. in re furtiua. in prin. Et ideo si periret vel deterioraretur sine culpa sua non teneretur. Tertio non poterit petere precium a domino rei.l. in ciuile.[d] C.de fur.etiã si ita tutum esset q̃ posset petere, quia tale statutũ est contra bonos mores, nec etiã a venditore in foro contentioso nisi expresse cauerit. l.si mancipiũ.C.de rei ven. Secus in conscientia, quia bene posset a vẽditore pretium recidere & rem eidẽ restituere, quia potest poti⁹ sibi consulere quam alteri secundum Alexan. de ale. in 4. Quarto tenẽtur restituere fructus perceptos & qui percipi potuerunt intermedio tempore.d.c.grauis (exceptis expensis) de quibus dic vt s.Expensæ.§. 3. Vltimo perdit expensas voluntarias [e] & de quo dic. vt supra. Expensæ. §. eodem.

2 Quid si talis ignorabat fore prohibitum [f] a iure talia emere. R. secundum communiter doct. q̃ nihilominus tenetur sicut ille de quo in præcedenti.§.dictum est, quia hæc prohibitio a iure naturali traxit originem cuius ignorantia non excusat.

3 Vtrum ignorantia facti crassa vel supina excuset talia ementes, vt puta Episcopus excõmunicabat tales raptores, vel quia emit a stipendiario calicem vel missale, aut quia cõ[illegible]niter tenebãt rapta fu[illegible] v[illegible]l bellũ iniustum vnde habita sunt. R. Ho. quod non, quia debuit cogitare, & ideo similiter tenetur sicut ille de quo in ante præcedenti.q. dictum est. arg. l. latè culpæ.ff. de verb. signi fi.& c.apostolicæ.de cle.ex cõ.mi.c.quæ in humanis [g] 12.q.2.c.si cupis. 16. q. 1. Similiter tenet idem Hostien. de illis qui dubitauit, nec t[illegible] pro poss[illegible] quæ fierunt quod pa[illegible] teneotur [h]

4 Vtrum eme[illegible]s rem rap[illegible] vel [illegible]rto habitam bo[illegible] [illegible]licet non credens raptam

b L. in re furtiua] Glo. ibi. in ver. plurimi intelligit a die cõmissi furti nõ ante. q̃ fur. teneat ad illud q̃ valebit ante cõmissum furtum.

c D.l in re furtiua] Idem erit si simile fecerit puta si nouauit vt l.parui.ff.de condi.furti.

d L. ciuile] De sceleratis vt agnitas res furtiuas non prius reddatis q̃ preciũ fuerit [illegible]solutũ a dñis. Curate igit caute negotiari nec nõ tñ in damna hm̃oi sed etiã in criminis suspicionem incidatis pp i.frequẽtẽ negociationẽ taliũ rerũ vel pp crimina talia sæpe cõmissa &c. ſm gl. & posset esse talis frequẽtatio q̃ iudex posset talem ponere ad torturã. l. de minore §.tormẽta. ff. de qo. nisi forte eẽt psona grauis ſm Bald. ibi bñ verũ est, q̃ eo ipso quod res fur[illegible]ua [illegible]nuenit apud aliquẽ non præsumitur esse furt.p l. merito. ff. pro so. Et amplia istũ tex q̃ si eẽt posse[illegible]or [illegible] & fur rem ab eo subtractã venderet alicui, qui bona fide em[illegible] adhuc possessor habet actiõnem ad uers⁹ ementem. Q[illegible]a ne[illegible] [illegible]st ei [illegible]rius restitu[illegible]n da.iusta l.tẽn q̃

e Expensas volũtaria] Fur. expensas quas circa æquũ furatũ fecit quantumcũq; meliorarum perdit quia talem equũ restituere te[illegible]e tur ex quo semp est in mora, q̃q̃ & Rose. in ver. restitutio. 7. §. 18. quæ p oia cõcordat, dicat hoc casu ex quadam æquitate naturali restituẽdas fore expensas fori q̃ten⁹ reddidit æquum meliorẽ tũ, nisi quatenus hæc si[illegible] pœna inter esset tuta &c.

f Fore prohibitum] Rose. vbi supra concor.

g C. quæ humanis] de ista ignorantia gl.alle[illegible] ibi cõcordã. [illegible]ub dicit q̃ si voluerit pr[illegible]bare se ignorasse, q̃ [illegible] d[illegible]etur.cap.[illegible]no tuit.de ele. in 6. vt puta pbabit, qa erat absens.

h Pari[illegible]miter tenetur] Se[illegible] nũ q[illegible] emens bo na f[illegible] credens. f rem non n[illegible] esse f[illegible] si postea i[illegible] r[illegible]m e[illegible]e al[illegible]am, poterit petere a domino pre[illegible]m. Resp[illegible]deo q̃ õ l. in ciuilem C. de furtis. sed aget [illegible] venditorẽ de euictione. Et si p plures ẽptores res trãsierit,

ptā similiter teneaē. R̄t. qd̄ nō, sed hæc bona fides. s. sibi cōfert. Primum quia bona fide durante nunquā tenet eam restituere, ēt si perijt. l. 2. C. de fur. a Secundū quia fructus consumptos bona fide durate nunquā tenetur restituere l. bonę fidei. in pri ff. de acquir. rer. do. & l. fructus la 1. & l. ex si diuerso §. 1. ff. d̄ rei vendi. sed solū tenetur restituere fructus extantes vel inquantum factus ē locupletior. de quo dic vt s̄. Fruct°. §. 1. & 2. Tertium qa si dictā rem alienauit uendēdo vel alio modo, durāte bona fide nō teneē reddere b ꝓtium nec aliud nisi solū lucrum si extat aliquod ex quo factus ē locupletior. l. nā & hoc natura. ff. de condi. indebi. Quartū quia potest expēsas quas fecit in bona fide circa rē cōseruandā vel meliorandā retinere. vt s̄. Expensæ. §. 2. Quintū quia si iudice sententiante restituerit eā habebit actionē etiam in foro contentioso cōtra vēditorem. d. c. vulnerante, nō autē si ad sacerdotis imperium restituet. l. si rē la. 1. ff. de euic. Vnde ꝯsulen̄. est ei vt faciat se citari i iudicio a domino rei, & citat° annunciet uenditori. vt ipsum defendat & seruet. In consc̄ia qualitercūq; restituerit eā dño venditor teneē ei ad precium. c. fin. de emp. & ven.

5 Vtrū ementes prædicta furata non vt ea retineant sed vt restituāt domino q alias ipsa habere nō posset aut non ꝓ tam paruo precio, possint preciū quo erant a nō domino repetere. Respon. secundū Hostien. & Monal. quod sic, qa vtiliter c gesserunt negotium cuius res erant, & ēt expensas moderatas nisi de re empta habuissent vtilitatem, quia tunc tenentur compensare fructus rei cū expensis & precio. ar. l. sed ad vltra. §. 2. ff. de nego. gest. & capitulo. cum dilecti. §. fin. d de accu. & si perirent sine sua culpa aut eas emitterent, non tenerentur. Aduerte tamen quod in foro contentioso nō creditur talibus emptoribus, nisi publicè protestati fuissent quod ea intentione emerūt ar. l. nesennius. e ff. de nego. gest. & l. 2. C. de fur. & in capitulo. vnico. vt ecclesiastica benefi. licet secus sit in conscientia.

6 Quid faciet ille qui emit rem quā scit fuisse raptam nec inuenit dominum eius. Respondit secundum Hostien. & Moder. quod post quam fecit dilengentem inquisitionem tunc tenetur precium ipsius rei vel ipsam rem dare pauperibus cum fructibus ipsius, si emit mala fide. Si autem emit bona fide, reddat eam rem venditori recuperato precio suo (si potest) vel si non potest restituat res precium puaperibus f cum fructibus non consumptis bona fide, & publicè secundum consilium Ray. vt oīs suspitio uitieē, & sic erit libera tus. arg. ca. quatuor. 12. q. 2.

7 De emente rem ecclesiæ sine solennitate quomodo teneatur, vide Alienatio. §. 14.

8 Vtrū emens de pecunia alterius aliqd noie suo teneaē. R̄t. qd̄ nō, quia res empta est sua sec° si emisset noie illius cui° erat pecunia, quia tūc res empta est illius cui° erat pecunia. l. si patruus C. cō. vtr. iud. & l. si ex. C. de rei vēd. & l. ad ꝓbationem. C. de ꝓba. fallit hoc in re empta de pecunia eccle. vt s̄. Immunitas g. §. 31. Itē de pecunia militis. l. sicut ut ꝓponis. C. de rei uē. Itē de pecunia pupilli. l. 3. C. ar. tut. Itē de pecunia data coniugi. quādo res emitur a marito lege. vxori. ff. de dona. inter virum & vxor. nam in istis casibus emptum etiā nomine suo efficitur illius cuius erat pecunia. In conscientia tamen teneretur ad satisfactionem si res empta nō esset p̄ædi ctis

ctis

---

onus agere contra aliū. de euic. ff. de mino l. sed ubi. Ille autem cui subtracta ē, si dñs non erat, sed bonę fidei possessor aget actione in factum ꝯ possessorē. de quo vide bo. gl. & ibi Bart. C. de fur. l. si. §. 2.

a 2. C. de fur.] Illa lex nihil facit nisi fortè in argumentū a cōtrario sensu.

b Non tenetur reddere.] Quia s̄m Rayn. & Hosti. si erat in mora nec dolo desiit possidere.

c Quia vtiliter.] Intelligitur negotium gestum vtiliter, quando domin° nō erat eam rehabitur° uel non pro tanto paruo precio.

d Et. c. dilecti. §. fin.] Iudicio meo sunt verba. in fin. principij. vbi vult text. ꝙ verba quæ pñt ad bonū uel malum retorqueri, ad bonum applicari dēnt. sic & in casu nostro. Iste tex. pōt adduci. vt credatur i dubio isti ementi qd̄ bona fide emerit ad restituendum &c. & dēt referri ad fi. vbi dicit. Licet secus sit in consc̄ia.

e Ar. l. nesenni°] Vide ibi Bart. q extendit ad aliquos alios casus illam. l.

f Vel precium pauperibus] cū si talis emptor esset paup qn̄ nō ineniitur dñs posset ei relinqui ꝓ lato. sicut alij paupi s̄m Host.

refert supplem° tum.

g Vt s̄. immunitas.] idē habes. s̄. empt. §. 13 & ibi addidi multe.

ctis tantum vtilis sicut pre
cium, & de hoc. §. 8. vide
supra emptio. §. 12.
9 Vtrũ emẽs a furioso, ꝓ-
digo, vel minore & huiuſ-
modi, q̃bus vel ꝑ ius [a] vel
iudicẽ ẽ interdicta potestas
vẽdẽdi teneat̃ eã restitue-
re? ℞. ꝙ sic, quia malefidei
possessor ẽ ꝯtra interdicta
legũ. emit. l. queãdmodũ. [b]
C. de ag. & cen. col. lib. 11.
Executor vltimę volunta-
tis quomodo tenetur vide
Executor per totum.
Expensę q̃n sint restituẽdę.
vide supra. Expensæ. §. 1. &
3. & supra. Expositus. §. 2.
Falsarius q̃uo teneat̃. vide
Falsarius. §. 3. 4. 7. 8. 9. & 11.
Famulus alicuius dñi acci
piens pecuniã ꝓ dño mu-
tuo inicio dño & de ea lu-
crũ faciẽs teneẽ lucrũ resti
tuere dño, si taliter pauꝑ
erat ꝙ pecunia mutuo ac
cepta erat ad periculũ do-
mini. secundum Sco. quo-
dam tractalias non.
Famulo infirmãti an tenea
tur dare salarium. vide Fa-
milia. §. 2.
Fideiussori suo q̃n q̃s tene
tur. vide Fideiussor. §. 15.
& 16.
Fraudẽ faciẽs legi quomo
do tenetur habes. §. Fraus.
Fugere faciens detentũ in
carcere ꝓ debito an teneat̃
ad restitutionem? ℞. ſm d.
Io. de platea. i l. quoties. C.
de exact. tribu. li. 10. ꝙ sic. [c]
q̃d verum credo de illis q̃
se liberare possent soluẽdo
debitum, nõ de illis q̃ ita
sunt pauperes ꝙ nullo mõ
potest soluere, nec habent
parẽtes q̃ pro ipsis soluere
vellent q̃m tales iniustẽ de-
tinenẽ, & contra charitatẽ,
si parati sunt cedere bonis.
C. qui bo. ce. pos. l. 1. & no.
gl. in c. odoardus. de solu.
quoniã q̃ bonis cedit non
dẽt pati cruciatũ, nec car-
ceres, nec vituperiũ pro de
bito facto ex contractu vel
quasi. l. fi. C. q̃ bo. ce. pos. &
iõ improbantur ꝯsuetudi-
nes in cõtrariũ, quas Aug.
quandã appellat frustrato-
riã & inhumanã & irratio
nabilẽ seruitiã. 14. q. 6. si res,
& iõ q̃ãtũcũque lõga & sta
tuto firmata sit, non valet.
Vtrũ faciens fugere vel oc-
cultãs officiales tpe sindi-
catus teneatur ad restitu-
tionẽ? ℞. ſm Bal. [d] in l. fi.
C. de ope. libe. q̃d sic, & in
quadruplum q̃d credo ve-
rũ in cõscię post condem-
nationem, sed ante solũ te-
netur damnum quod resti
tuere debeant ipsi officia-
les, si sindicati fuissent.
Fugere faciẽs icarceratũ ꝓ
delicto an teneatur. vide
Fugere. §. 1. Fur quomodo
teneẽ vide furtũ. §. 10. & §.
13. cũ sequen. vbi inuenies
q̃uo iussione, cõsilio, cõsen
su, & cętera participatione
in furto q̃s tenetur.
Edificans in solo alieno. vel
de alieno. vel in damnũ ꝓ-
ximi quomodo teneatur, vi
de ędificans per totum.
Hæres quando tenetur ex delicto defun-
cti. vide Hæres. §. 4. Hæres q̃uo tenetur sol
uere legata in testamẽto minus solenni fa
cta. Ibidem. §. 5.
Hæres quomodo tenetur ex contractu vel
quasi defuncti. §. 6. Ibidem.
Hæredes quãdo sunt plures quomodo te
neneẽ ad debita legata. Ibidem. §. 8.
Homicida q̃uo teneẽ ad restõnem. ℞. ſm
Sco. in 4. di. 5. ꝙ teneẽ totã vitã suã expẽde
re [e] ꝯ̃ ifideles vel hæreticos satisfactionẽ
occisi, vel in orationib' ieiunijs & hmõi,
q̃d si non potest vel non vult hoc facere,
teneẽ saltẽ ad aliquã restitutionẽ arbitrio
boni

a Vel ꝑ ius] Dicit Bal. in l. si q̃s mihi bona. §. si corã. ff. de acqui. hære. ꝑ gl. ibi ꝙ stante statuto vt mulier non possit ꝯhere nisi cũ cõsensu duorum cõiunctorũ ꝙ licet statutũ nõ ꝓcedat vltra annul' ã lo ꝯctũ, tñ est ipso iure nullus q̃a nõ est seruata forma, vide de hoc Inno. in repe. c. cum contingat. de iureiu. in 40. carta vbi distinguit & pulchrè.

b Quemadmodum] Et eã allegat gl in c. vulneranæ. 12. q. 2. ad hoc proposi[illegible]ũ.

c R̃n. q̃d] Tenetur ergo eximẽs a carcere debito eẽ ad totũ debitũ d. l. quoties. & ibi Bart. idẽ tenet Io. Fa. & Iã. in §. pęnales. 23. col. instit. de act. hoc verũ q̃tũ ad debitorẽ, sed q̃tũ ad fiscũ Bal. vr̃ tenerẽ ꝯteneret crie læsæ maiestatis in l. additos. C. de epis. audi. sed nõ vr̃ verũ, q̃a intelligitur de eo qui eximit aliquẽ ꝯ. demnatum & cõfessũ pro maleficio. l. 4. ver. pen. ff. ad l. iul. maie. de [illegible] vide d. [illegible] plenius in d. § pœnales.

d Secundũ Bal.] Bal. [illegible] d. l. fi. [illegible] impediẽs teneatur ipse soluere. vide Ias in d. § pœnales vbi bn̄ & [illegible] q̃s eũ.

e Suã expẽdere] Quidam [illegible] videt angelicã, & Sco. dicens ꝙ hoc dictũ est irrationabile, & rõ ſm eũ q̃a ꝓ hoc non satisfit læso. R̃ndeo ꝙ iste loquitur irrõnabiliter. sed nõ Sco. neque angelica sequẽs Sco. nã ipse nõ põderauit verba Sco. & suas rõnes iõ irrõnabiliter ipsũ impugnat patet cuilibet cõsiderãti' verba Sco. vt ibi ꝑ eũ Opi. Sco. sequitur S. Bern. in quadragesimali de reli. xp̃ia. ser. 36. arti. 2. c. 3. idẽ sanctissimus. d. d. Adrianus. in 4. di. 15. nec ob. ro illius. s. ꝙ per hoc non satisfit læso, q̃a nulla satisfactio cõdigna põt occidẽs facere læso licet et soluere expẽsas ꝓut hic dr̃ in eo q̃a abstulit vitã hois quę nullo precio ꝑt extimari. Itẽ q̃a iste offẽdit publicã vtilitatẽ iõ debet esse obligat' ad pœnã taliõis. Præterea multæ pniæ iniungũtur ab ecclesia quæ non sunt in satisfactionem læso, patet in vxoricida. vt in c. admo

nere. 33.q 2. Quare &c.

a Q... ...ta... at... fine lucrum] Pan. in c. 2 de iniur. vult percussorē teneri ad operas, quas amisit percussus toto tpe vitę suę. allegat. l. si qua l. ff. si q...a.pau.fe.di.& l. fi. ff. de his qui deie. vel effu. Quinimo dicit Spec. ti. de iureiu. §. 3 post princip ū. ver. sed nunquid pro libero, ꝙ mortuo pe cul... lo potest agere pat r siue hęres eius ꝓ operibus quas ... exerce re potuisset toto tēp... e vitæ suæ & habebi ur re spectus quantū verisimiliter po tuisse viue e. l. dem Rom. consi. 417.

b Qualitas per so...] Quia pl9 est ponde. an. la mutilatio paupe ris quā diuitis, quia magis ... di gebat pa... e sb scilla ad victum nece... ar um acq rendum &c. ex alia parte consi deratur dignitas personæ.

c Vt fiat digna restit... Q... id si obt... flat m i... ta quod nu... ę fa ctæ sont expen.

boni viri,& vltra eam tenetur placare lęsos quantum potest,& si occisus aliquos sustentabat tenetur illis ad tantam satisfactionem quā tam utilitatem siue luciū a occisus dedisset,& ęstimabitur secūdum tēpus, quo uerisimiliter uicturus & operaturus sicut ... mat. l. hęred. ... tatum computationem. ff. ad l. Falci.& l. cum hi. § modus quoque. ff. de transactio. Considerabitur ergo ars quā faciebat, qualitas personæ, b & ętas, & lucrum quod acquirebat, & huiusmodi ut fiat digna restitutio, c quod limito verum nisi qs aliquem d occidisset q eū aggres9 ē,& occidisset causa suæ defensionis, e licet aliqualiter modum excessisset, quia talis non sic strictē. f teneretur, quia di... cillimu... est iustum temperare dolorem.

ſę Ro. Restitu. 3 §. 1. refert Spe. in ti. de iureiur. dicere, ꝙ considerabitur opera cariturus est hæres, puta quia pupillus erat, & oc... ...mer... tur &c. Sed hoc ad ... dem redit, quod dict... m est h...

d Nisi quis aliquem] Rixa præcedens non excusat aliquem a percussione tex. est in c. 1. de iureiu vnde percussor te... etur ex percussione sua licet rixæ calor præcesserint concor. l. si. ff. de sicca. quod not. Pa. in d. c. 1. de iureiu.

e Causa ... defensionis] Si necessitas fuit inæuitabilis, occidens vel mutilans nullum pœnam meretur. cle. c. cum ibi not. de homi. &c & ibi gl. dicit idē si causa defensiones charorum. vide supra defensio. §. 4. & §. 5.

f Quia talis non sic strictæ] Puta fugere potarat si ne periculo v... æ suæ,& tamen occidit aggreliorem, ... non tenetur ad ... , sicut malitiose occidens, ... arbitrium boni viri p... o mod... culpę, & si ip... dederit causam isti insultui, puta quia de nocte vad... ꝓ amorem carnalē, & inuentus est a parentibus &c. Quia hoc casu & si erat necessitas inæuitabilis teneretur resti... uere hęredibus, quia ipse dedit ca... am arg. c. fi. de iureiur. & hoc tenet Rose. vbi su pra. c. Restitutio. 3. § 4.

g Ad omne lucrum] Adde. l. ex hac. ff. si quadru. paupe. fe. dica. & l. fi. ff. de his qui deie. vel effu. tenetur. u. ad omnes operas quas esset facturus toto tpe vitæ suæ. fm Pa. in d. c. 1. de iureiu. ꝓ quo ēt est tex. insti. de obliga. quæ ex quasi deli. §. De eo vero. Sed quid si nō habebat artem, respō. det Specu. vbi. s. ꝙ ęstimabitur interesse vt refert Rose. vbi s. §. 3. Quid autē si ex percussione homo contraxit aliquam deformitatem nunquid habebitur ratio. gl. in d. c. 1. dicit qđ non, quia p. cussum est corp9 liberū. Secus tamen est in seruo quia si est factus minoris precij propter percussionē habebitur rō. l. si seruus ser uum. §. rupisse. ff. ad l. Aquil. &c. Item si quis ca su deijceret de fenestra aliquod quo aliquis op primeretur, vltra condemnatio nē quinquaginta aureorum qui b9 teneretur quādo agitur titul. de his qui deie. vel eff... ... loq...

Item nisi quis ordine iustitiæ interfecisset. Idem dic de vulnerante aliquem irremediabiliter, puta abscindendo membrum uel mutilando, ꝙ tenetur non solum ad placationem læsi & expensas in medicos, sed etiam ad omne lucrum g quod potuisset acquirere. Si autem vulnerauit remediabiliter non tenetur ultra prædicta de placatione & expensis, nisi ad lucrum quod perdidit tempore infirmitatis, si fuisset lucraturus. His concordat Rica. h & Land. in 4. eadem distinctione.

Horas canonicas clericus non dicens quomodo tenetur uide Hora. §. 10. & vndecimo.

Hospitari quando tenentur restituere, Vide Hospitale. §. 3.

Ie...ū frangens an tenea-

tur gl. in d c. 1. de iureiu. sed etiā si habuisset animū occidendi, quia tunc puniretur pœna legis co... e ... de sicca. secundum ius c... e ... & quæ erit capi ... ff. & C. de sicca. quasi per t... ... la ... pœna requi... ... lum, vñ interficiens sine d... l... , q... non habuit animū occidendi non tenetur illa pœnā. vt l. s. C. de sicca. & in l. 1. §. Diu9 Adrianus. ff. eo. & probatur animus ex coniecturis. vt dicit gl. in d. l. 1. C de sicca. ... c. 2. de renuncia. lib. 6. & l. dol... C. de do. Ad... e quod ... hoc dicta Archie. floren. 3. parte ... c. 2. v... i ... casum nostrum ad eū qui iniustē alium incarcera... r. vel confirmauit cum dantibus consilium, auxi... um, vel fauorem. Ad hoc. c. sicut dignum. de homicid. & 11. q. 3. qui consentit.

h His concor. Rica] Dicit tamē q dsm, qđ Sco. hoc non intellexit de necessi... te, sed iudi ... mee si b... e ponderentur ver... a Sco vult illa esse de necessit ate, patet quia dicit ... od lex ra... ...nis iuste est posita pro hoc. Sed vbique ea repert... ur. qū &c. Sed v... hæc lex non est stri... a, tunc dicit quod expedit ei quod ista faciat, & tunc si non vult facere ... non est immunis. qa si non dimittit pctā &c. quā ... a gis tenetur q... ad la... ... tioné ꝓ homicidio ... t... s cōfessores, q nullā imponūt pęnā ꝓ ... ac

tur ad restitutionem. vide ieiunium.§.20.

Immunitatem frangēs ecclesiæ quomodo tenetur. vide Immunitas.§.20.30. 31.32.35.36.

Impediens aliquem a consecutione alicuius beneficij, vtrum teneatur ad restitutionem, puta volebam emere [a] possessionem, & tu impediuisti, vel aliquis volebat legare mihi aut donare, & tu obuiasti & huiusmodi. ℞. secundum Ricard. in 4. distinc. 15. quod aut talis impediuit animo damnificandi proximum, & sic tenetur arbitrio boni viri damnificato, non tamen tantum quantum erat illud beneficium quod nondum habuerat, maximè quando alias ne haberet potuit impediri. Facit ad hoc institu. de rerum diui. §. illud quæsitum, vbi habetur quod si quis bestiam vulnerauerit, & fugiens alius eam acceperit, quod sit accipientis, ratio ibi ponitur. quia multa accidere potuissent ne vulnerās eam haberet. Dicit tamen Tho. secunda secundæ. [b] q. 62. ar. 2. in respon. ad vlt. quod si iam erat determinatum quod talis teneretur ad æquiualens. de quo habes supra legatum. 1. §. 31. aut fecit animo consulendi propriè vtilitati, & sic non tenetur si hoc procurauit per viam licitā [c] & mō licito. [d] arg. ad hoc in l. 1. ff. de no. ope. nū. & in l. si i meo ff. de aqua plu. arc. vñ dicit tex. ī l. nemo. ff. de reg. iu. nemo damnum facit nisi qui id facit quod facere ius non habet, fallit hoc in casu de quo supra. Clericus. 13. §. 7. [e]

1 Vtrum impediens rusticum iniustè ne operas suas exequatur, aut piscatores, vel aucupes captione piscium, vel auium teneatur ad restitutionem. Respon. quod sic ratio quia quando res est ad aliquid destinata naturaliter qui ipsam iniustè impedit tenetur secundum quod notat in l. 1. [f] ff. de in litem iur. & in l. si idem. §. fin. ff. de iuris. omnium iudic. & per Bartol. in l. inter stipulantem §. sacram. [g] ff. de verb. obliga. Et ideo quia rustico & venatori aufertur suus proprius vsus qui erat sui proprij iuris, & fructus in eorum vsu causaliter & quasi scientialiter contentus, ideo tenetur ad restitutionē damni arbitrio boni viri qui bonus vir attendet si verisimiliter talem vtilitatem habuisset, & sic restitui faciet. Si vero verisimiliter non fuisset secuta, sic nihil faciet restituere quod placet Bartol. in d. §.

ac si esset canicidium &c. Nec dicis quod induceret homicidas in desperatione, quia si non pōt dimitti peccatum nisi tēporale restituatur cum possit quāto magis isti si possunt aliquo modo satisfacere.

a Puta volebam emere] Vide de hoc etiam p Sco. in 4 di. 15. q. 2. ad vltimū. & Rose. in ver. restō. 10. in prin. Si præcido venat aquarū in fundo meo ne deueniant ad putrū tuum aio dānificandi &c. Alias secus.

b Tho. 2. 1.] Loquitur de illo q impeditur ne detur pbēda dignior, q si iam erat firmata habetur ac si ei auferret.

c Per viam licitam] Puta per præces per bonas rationes, sec9 si per minas vel verbera.

d Modo licito] Idem dic si fecit iustè. s. intendens honorē Dei, vel vtilitatem ecclesiæ, pcurat q det digniori, qa tūc in nullo tenetur, exemplum ponit gl. in magistratu q cōdemnat contumacē, & in eo qui asr se teneri nō pt. vt l. sciam. §. q eum aliter. ff. ad l. aquil.

e Supra cleric9] 13 § 7. Di. vt ibi ser psi. Addo vnum dictū sing. qd ponit Rose. Restō. 10. §. 2. q sicut possum cōsulere vtilitati mea sine iniuria alterius, sic vtilitati amici. Allegat ad hoc Arch. no. secundū Pe. d palu. in 4. ex quo infert, si aliquis volebat ecclesiæ legare, & ego feci, vt legaret mihi vel animo non teneor, qd not. intelligo temē de amicis strictā amicitia. vt no. la. in l. exigendi C. de procura. & Barba. in repe. l. cum aru tissimi. C. de fidēiu. Ex quo infertur q maledixit Alus. de plan. ec. qui volebat q religiosus suadens testatori, q dimittat ecclesiæ suæ, q peccat mortaliter, p cle. religiosi. de priuil. Quod posset eē verum si ex odio faceret. Sec9 si vt ɔsuleret ppriè vtilitati, patet p pdicta. Et forte ēt faceret vt ɔsuleret aiç testatoris puta qa i illa ecclesia erant clerici dissoluti vel non indigebant &c. Licet melius esset abstinere &c. Adde ēt q si qs moueatur ad remouendū bñficiū ab aliquo partim ex odio parti vt ppriè cōsulat vtilitati. Si odiū est principale peccat mortaliter, & tenet ad restitutionē, si vero secundariū peccat mortaliter, sed non tenet ad restitutionē, qa odiū non fuit cā sine qua. sm Rose. vbi supra.

f No. i l. 1.] Facit sm primā lecturā q habet, qd nō inspicim9 qd euenire pōt, si res ad hoc si erat naturaliter destinata, vt si ago ɔ ciciū, aliqua actione, qa iurati l iē, puta rei vēditione, petā fideiussoret iudicio sisti idoneos vel iudi. sol sm qd pt crescere lis tēɔ nō datur nisi quatenus lis est inspecto principio.

g § sacram] vide Alex q se remittit ad not. in d. l si edē. §. si per Cy & Bal. in l. si. C. communia de leg. Et p Bald. in l. ædē. C. locati. Adde sm qd hēc casum admittit Gerar. obdo. per rationes hēc ositas. Sed in casu quo quis impediuit ne aliut præbendam haberet, vel habitam fecit auferre sine fraude per eum qui super hoc habebat potestatem, & in casibus similibus dicit nullam restitutionem esse faciendam.

sacram. Et de hoc vide infra Vsura prima. §. 77. in fin.

2 Sed quid de fodientibus semina agri. ℞. secũdũ Ro. ꝙ non teneñ ad omne qđ poterat prouenire, sed ad tantũ solum quantum fructus agri [a] in dubio illo vẽ di potuissent concor. Tho. 2.2.q.61.ar.4.

Incẽdiarius quomodo tenetur. Vide Incẽdiarius. §. 2.

Incendium patiẽtibus rapiens res quomodo teneñ, vel destruẽs domum. Vide ibidem. §. 3. & 4.

Infidelitas spolians qũo, teneatur Vide Infidelitas. §. 7.

Iniuriator quomodo tenetur. Vide iniuria. §. 6.

Inquisitor quando tenetur restituere. Vide Inquisitor §. 5.

Insignia aliena assumẽtes qũo decipiunñ populi an teneañ ad restitutionẽ ℞. ꝙ sic, & illi & cuius signa acceperũt si aliquod damnũ ẽ passus & populo decepto & de hoc vide s̃. Insignia per totum.

Inuẽta quomodo sint restituenda & quãdo. Vide. s̃. Inuenta per totum & furtum. §. 19.

Iudeus quomodo teneñ restituere luciatũ ex officio publico. Vide Iude⁹. §. 42. & vlti.

Iudicans secundũ allegata quomodo tenetur. Vide Iudicare. §. 7.

Iudex petens salariũ vel aliud qũo tenetur. Vide Iudex. §. 8. cum seq.

Iudex si ex negligẽtia dãnificauit, quomodo tenetur Ibidẽ §. 21. & 23.

Iudex ex malicia dans iniustam sentẽtiã. vel grauans partes in non dando sentẽtiã & huiusmodi. Vide ibidem.

Vtrum iudices qui deputantur a populis vt iudicẽt in aliquibus causis, quia credũtur boni viri, licet sint iudices ignari teneatur ad restitutionem si ex ignorãtia dederunt iniustam sententiã. ℞. ꝙ sic, si fuerunt in culpa ad inquirẽ. peritos, aut alio modo. Si vero de consilio peritorũ ipsam dederunt & bona fide, non teneñ eo quia tales non profitenñ se peritos nec locant se pro iudicibus.

Vtrum iudex qui ꝑ metũ iniustẽ iudicauit teneañ ad restõnẽ. ℞. ꝙ si met⁹ fuit qđ potuit cadere in constantem virum, & cũ accepit offm̃ nõ credebat verisiꝉr ad istud venire, licet mortaꝉr peccauerit tñ non teneñ ad restitutionem. Si vero nõ ẽ metus [b] qui potuit cadere inconstantem virũ, vel cum accepit offm̃ dubitabat de eo. vel verisimiꝉr poterat credere tũc ſm Bal i l. fi. C. de pœ. iudi. qui malẽ iudi. teneñ ad omne damnum. 2. q. 1. in primis. §. si autem.

Quid de iudicibus vel officialibus qui occidunt malefactores sine scrorũ perceptione. ℞. quod si petebãt [c] ea mortaliter peccauerunt, & aiæ ipsorũ erunt. ꝓ ipsis. cle. 1. de pœ. & remis.

Ledens ꝓximum in persona aut in bonis nõ a proposito sed ex aliqua culpa, qũo & qñ teneatur, siue per se lęserit, aut ꝑ suos vel suę animalia ẽ scieñ. ſm doc. i c. fi. de iniur. ꝙ triplex est actio.

Vna quæ dicitur legis acquiliæ, & hac actione directa tenetur quicunque lib. homo damnum dedit sua culpa puta aperiẽdo cisternam in via publica, vel proijciẽdo lapides vbi homines transeunt & huiusmodi. Indirecta autem vel vtili tenetur quando aliquod animal suum, vel seruus suus culpa aut negligentia damnum dedit, puta si ęquus te instigante recalcitrauit, & aliquem lęsit, vel animal quod erat ferũ, vt sũt lupi leones, canes, mordaces, & hmõi, quæ cõmuniter nocere tẽtãt tenebras in publico non taliter ligata, quod non possent nocere, vel quia tenebas i domo aliquis missus a te læsus fuit & talis tenetur ad omne damnum qđ ex culpa sua [d] dedit proximo, si potest recõpensari, si non potest satisfaciat arbitrio boni viri. Secunda diciñ actione de pau-

faciendã, qa pro futuro tpore ꝓ quo sibi auferr nondum si erat sua nel sui iures, q saltẽ diuino iure posset sibi auferri. Pręterea illud ius est poti⁹ spũale atque cõmune & a superioris potestate dependens, quã sit corporale, & restituibile atque propriũ possidẽtis hæc ille. Plus tñ placet opinio Sco. Ricard. & S. Th. Quia in casu quo iam erat adepta res teneñ faciẽs auferri aliquam compensationem &c.

a Quantum fructus agri.] Vide vsura. 1. § 77. in fin. & Rose. idem tenet Restit. 10. §. quinto. Et idẽ est de non soluẽte in termino creditori.

b Non est metus.] De his etiã vide Archid. flo. par. 2. tit. 2. c. 1. §. 10.

c Si petebant.] Hoc dicit ꝓpter tex ibi. Si petãt. in c. significasti. de eo qui dux. i ma. quam pol. ꝑ adul. Si uero nõ petant dare non dẽt 23. q. 5. placuit in fin. & §. sequen.

d Ad omne dãnum, ꝙ ex culpa sua.] Vult Pa. in c fi. de iureiur. ex quo ille tex loqtur indefinitẽ de culpa, qđ intelligatur de quali-bet culpa etiam lęuissima qa indefinita ęquipollet.

vniuersali.c. ne circa de elect.li.6. Quod dictu facit Io. Ian. in c. si dignū de homici. vbi vult q̄ in cōsciē tia non teneat̄ qs ad dānū resarciēdū, nisi sit in dolo vel lata culpa q̄ quē vī esse text in d.c. si. intellectus hoc modo. Quia cū sit lex principis, & ualde rōnabī lis, & nō sit mera pœna ex parte damnū passi deberet obseruari ēt in foro aiæ, iuxta no. p Io. An. i ca. quāquā. de vsur. lib. 6. & Cald. i prohę de cre. non obstat. c. inebriauerūt, sup quo se fundat. Inno. q̄a ibi est mera pœna, sed hec ē interesse ex parte patientis dānum. Hæc Pano. Et ex his ifert Rosel. Restitutio. 13. §. 8. dis. Caueant ergo sibi qui te net canes mordaces visos, & similia in locis publicis, q̄a si lædunt hominē liberū debēt cō dēnari in expēsis & īteresse dānū paso &c. Similiter illi q te nent canones q̄ comedunt vel capiūt gallinas & auferes aliorū vltra pœnā mortale tenēt ad restōnē Rose. Re stō 13 §. antepe. &c. Ite ī ni Spec. ti d' iniu. § leqē. Aliquādo datur dānū a nō corpore in corp, vt si

periē & hac actione tenetur eius quando sine sua culpa animal suum alicui damnum dedit, puta bos non cornupetit nec equus recalcitrat secundum con suetudinem, tamen præter consuetudinem, & sine culpa sua calcitrando læsit aliquem, & tunc non tenetur ad aliud, nisi solum ad dandum animal prædictum, uel si non vult dare satisfaciat læso. a Tertia actio dicitur noxalis, & hęc actione tenetur quis quando eius seruus sine culpa damnum dedit, & iste similiter tenetur (vt dictum est, de actione de pauperie) & de his omnibus vide gloss. & docto. in leg prima. ff. si qua. pau. fe. di, & instit. eod l. si qua. pau. fe. di.

1 Vtrum proijciens aliquid de domo sua i via publico quo læsit aliquem vel in vestimentis, vel in persona teneatur. Responde. secundum Spec. tit. de iniuri. §. sequitur, quòd sic, b similiter tene ur si tenebat appēium extra do mum super viam publicā & effusum est. Idem dic de laborante, nisi ponat signa vel faciat proclamata.

2 Vtrum pręcidens arborem vicini sui quæ pendens super domum eius dabat ei damnum teneatur. R. secundum Specu. ubi supra. c quod non si fecit autoritate iudicis. l. si plures. S. 1. ff. ar. fur. cesa. vel etiam autoritate propria, si tamen denuntiauerit illi cuius erat vt inciderer secundum gloss. ibi verum est quòd hæc denūtiatio propter forū contentiosū debet fieri per publicū instrumentū, aduerte etiā quod si incideret ita malè quod nihil d' ea posset fieri, cum alias posset incidi vtiliter, quòd teneretur in conscientia ad tale damnum.

3 Quid de illis qui impediunt ne frumētū vel alia merces veniat i aliqua terra vt ipsi carius vendāt. R. q̄ tenentur restituere illud quo pl vēdiderūt, & ēt satisfacere illis quos impedierūt, si aliquid damnum

pannorubeu fugas armenta, uel iumenta mea ut fugi int, & sic præcipitata sunt, quia tu teneris mihi actione vtili l. acquilię, & actione in factum, vt in l. furti. § si. ff de fur. vbi dicit textus ad literam. Cum eo qui pannum rubeum ostendit fugauitque pecus vt in fures incideret, si quidem dolo malo fecit fur ti actio est, sed & si non furti faciendi causa hoc fecit, non debet impunitus esse ludus tam perniciosus. Idcirco in factum dandam actionem. Et facit leg. si boues. ff. ad legem aquiliam ubi si quis boues ita coangustauerit ut se præcipitent, in factum danda est actio. ad leg. item si obstetrix. §. si seruum. ff. ad legem aquiliam. Vbi si conuito æquo uper quo sedet seruus tuus, & æquus princeps uadat, & seruus moritur teneor actione in factum. Similiter dicendum de illo qui fumo facto apes fugauerit uel necauerit, quia causam mortis præbuit tenetur actione in factum lege si qs fumo. ff. ad legē aqliā. Et vide. l. nā & si q̄ seq tur statim ad dictū. § cū eo. Præcipitata sunt pecora vtilis actio dāni iniuriæ quasi ex lege aqliæ dabitur. Et cōcor. § interdū. insti. de fur. Et inst. ad l. aq. § cęterū. Vbi si inclusisti pecora & mortua sūt famę teneris &c. Qnq; daē a corpore in nō corp, & hēc locū in factum subsidiaria. l. aqliæ, q̄ pp̄ toriaē, vt l. quis actionū. ff. de p̄scr. verb. vt si anulum aureū de manibus tuis excussi & cecidit in flumen. &c. Sed si cā, pietatis sol ui seruū tuū cōpeditū, q̄ postea aufugit teneor, &c. Vt §. fi. insti. ad l. aqlia De ista. l. aquilia videas plenè per Ang. in § ex maleficiis instit. de actio. ie. colū. & ibidē do. las. antepenul. colum. de ridentē eos q̄ ponūt i scriptis de corpore i corpus &c. ut facit pecu. ti. de iniu. Quia dicit d' hoc esse glo no. in ru bri. insti. Si quadru. pau. fe. di. & alia in l. quia ser uandarum. §. fin. ff de præscriptio. uerfic. Et gloss. in §. fi. . . ad l. aqui. Et de multis casibus qui occurrunt circa damna data per animalia habeas semper recursum ad Specu. vbi supra. De quibus Rose. vbi supra. ponit.

a Satisfaciat læso] istum casum habuī in practica Fulginei, puero paruulo qui dimisit det: do lapidem, & percussit infantulam, quòd pater pueri tenebatur ad expensas factas in medicis, & medicinis.

b Quod sic.] Ad hæc text. in leg. prima in principio. ff. de his qui deie. vel effu. & leg. penultim. ff. de actione. & obligatione. & datur actio in factum.

c Secundum Spec. vbi s.] Vbi vult q̄ competat interdictum

perditũ ꝓ hoc, de arboribus cedẽdis, & subdit. Si fructus arboris meç cadat in agrũ, & nõ pmittis me colligere cõpetit interdictũ de glãde legẽda, & hęc ille. a Ignorãtes] Dicit Pa. in ca. fi. de iureiu. vbi põderat illũ tex. i ver. imperitia tua, ꝙ medicos & alios artifices vt ꝑ eorũ imperitiã alicui dãnũ illatũ est, ꝙ tenent ad ęstimationẽ dãni. facit. l. illicitas. § fi. ff de off. prę̃fi. & ca. ad aures. de ęta. & qual. & not. in c. tua de homi. & idẽ dicẽdum de doctore cuius imperitia alicui illatum ẽ, ut quia perdidit cãm, ut teneat ad emẽdã dãni. qđ ẽt vult Host. in c. calumniã. de pœnis. & idẽ sentit ibi Pa. propè finem. in uer. quo ad quartum. b Perierit.] Ad ꝛstituendum aliquẽ in mora regritur quòd ha-

sũt passi. Similiter dic de illis qui cõcordant oẽs mercẽs emere, vt postea ad libitum vendat, quòd tenenẽ ad omne damnum l. 2. ff. ad. l. Iulia. de anno. & in gl. annona. de extraor. cri. & priuãẽ negotiatione, & solent relegari vt ibi dicitur.

4 Vtrum ciues deputati ad diuidendum collectas omnibus ẜm existimationem quam habent in registro communitatis qui aliquos magis grauant debito & alios exonerat teneãtur. ℞. secundũ Mo. titu. 4. resti. si plus debito grauãt aliquem tenentur ei ad illud plus. Si aũt alleuiãt vel amicos suos & collecta est determinata, puta de centum tũc teneẽ similiter restituere illud alleuiamẽtũ illis quibus damnum dederunt. vt puta quia sępius est iterata illa collecta super ciues, & tũc tenetur ciuibus vel qꝛ dominus qui debebat habere min⁹ debito habuit secundũ iustitiã, & tunc domino tenentur. Si vero collecta erat in determinata, puta qꝛ debẽt exigere quantum poterãt honesto modo, tunc licet mortaliter peccent se & alios alleuiando, quia mentiunẽ saltem facto perniciosè. 22. q. 5. Primum tamen non tenentur restituere.

5 Vtrum illi qui cum sint ignorantes a assumũt aliqua officia ex qbus proximi dãnificatur vt sunt notarij, iudices, & huiusmodi teneantur vide Culpa. S. 6.

6 Quid de tenentibus columbas in columbarijs. Respon. secundum Pet. de pal. in 4. quod tenentur ad restitutionẽ de dãnis datis dominis agrorum, quod limito verum quando eas nõ debitę pascunt, vel non tantũ, de possessionibus circuncirca habent quod uerisimiliter in ipsis vt plurimum pascantur, quod iudicio boni viri credo sit remittendum. Asten. vero libro quinto titul. 29. refert quosdam tenere quod tantum vtilitatis pręstant in comedendo vermes & steicorizando, quantum damni, & ideo dicit non pręcipitandam sententiam, & ẜm prędicta habes quid dicendum est de tenentibus quęcunque animalia.

Legata defunctorum non implentes qũo tenentur. vide Executor.

Legata impedientes. Vide Legatum. 1. S. 33. & supra. Impediens.

Legem iniquam concedentes quomodo tenentur. vide Lex S. 2.

Libellos famosos facientes quomodo tenea ur. vide libellus famosus. S. 2.

Literis damnificans quomodo tenetur. vide ꝫ. Scripturas.

Litigantes temere quomodo tenentur. Vide Litigiosa res. S. secundo & supra Argumentum.

Locator & conductor quomodo tenentur Vide Locatio. S. 23. 24. 25. Et familia. S. 2.

Ludens quomodo teneatur, & quando. Vide Ludus S. 2. 7. & 8.

Magister vtrum teneatur restituere exacta a scholaribus. Vide Magister. S. decimoprimo.

Mandans qñ teneatur. Vide Mãdatum. S. 5. & Furtum. S. 17.

Medicus quando tenetur. Vide Medicus. S. primo.

Meretrix qñ teneẽ restituere. vide ꝫ. Meretrix S ult.

Metus causa aliquid acquirens an teneatur ad restitutionem. vide Metus. S. 14. & 15.

Missam promittentes diuersis personis quomodo teneatur. S. 2. in c. Missa.

Monasterium quando tenetur ex facto monachi Vide Monasterium. in prin.

Morosus in soluendo quod tenetur quomodo obligatur ad interesse. vide Mora. S. 2.

Morosus in reddẽda alteri re, vtrũ teneatur si perijt ℞. ꝙ sic qualitercũque & qũocunque perierit b ẜm Accur. ĩ l. qꝛ te. ff. ne reb. cre. & probatur per. l. cũ res S. vl. ff. de lega 1. Quod limito in cõscia verũ, nisi eodem modo fuisset peritura apud aliu n.

beat facultatē soluendi. Itē q sciat, vel scire debeat se debere, vt dicitur i d. l. q te. & ibi Bar.

a Quæ non est publica meretrix.] Pa. in d c. qa plerique. i 14. q. dicit q talis mulier nullā pmissionē recipere pōt, qa turpiter facit, secus in meretrice, qa pōt agere ex pmissione sibi facta secūdū Cy. & Bar. licet Bal. & d. Ant. aliter dicāt. Et iō meretrix licitè facit eleemosynā de suo qsitu secūdū Tho. 2. 2. q. 32. Cy. Bal. in l. 1. C. de cōdi. ob. tur. cau. Bal. Ange. & Pa. de Cas. in l. 4. § sed qd meret rici. ff. de cōd. ob tur. cām ad hoc. c. helsā. 14. q 5. glo. summæ, 14 q. 1. & q. 5. & gl. ordin d. c. ex transmissa. & Bal. dicit q hēditas meretricis nō aufert p fiscū ab hæredibus meretricis tāquam turpe lucrū, neque p ecclesiam Idē Cy. in Autē calce. C. de condi, ob tur. caus. Et meretrix succedit ex testō, & ab intestato si sit proximior. Ita not. Ang. in §. 1. p illū rex. i vers. a quodā cognato. in aut q. mōna. effic. legi. In alia aūt muliere q nō esset meretrix pdicta non habere? Io. ū, nā licet dans pōt repetat, repetit tū & aufert fiscus. l. Lucius. ff. de iu. fis. Lin hēdem in prin. ff de calū. gl. in l. 1. C. de cō dic. ob tur. cau. Panor. Cas ita dicit in d §. sed qd meretrici. Ange. in l. 2. C de condic. ob turp. cau. exclamat cō mulieres habentes amasios a quib' extorquent iocalia in auro & argento. Nam de his nō possunt te lari. quia si scus aufert. Gl. in. l. ea q. & ibi Cy. C. de dona. ante nup. Sequitur do. Iat. in d. §. sed quod meretrici, & sic dans non repetit.

b Rn. secūdū Pa in d c. grauis. 5. col. ver. 3. qro, dicit, q qdā est mala sidei possessor iuris psumptione, ut per litis contestationem sub dñio illius rei, & est psumptio iuris & de iure. Vu de quantumcun que habuerit in litē cām litigādi non per hoc excusatur a fructibus p lit litis contestationem per ceptis. ut l. certū. C. de rei uen. & l. nemo ambigit. C de acquir. possess. Vide q legitur & not. in l. id & si lege. §. scire oportet. ff. de peti. hære. & per dominos de Rota dec. 170. alias. 175. Vtrum autem quando denunciatur alicui, q res est aliena possit indicari malæ fidei possessor Ioan. And. in d. c. grauis tenet, q non sufficit sola denuntiatio. C. de fu & li. expen. L 2. ff. q cum fal. tut. per totum. Sed in sola petitione hæreditatis efficitur quis malæfidei possessor per denuntiationem ita, q postea nil aliena re potest. l. item veniant. § quod autem. ff de peti. hære. & l. cum fundum. C. de rei vendit. Idem sentit Archidia. in §. potest. 6. q. tertia. d Anton.

Mulier quæ nō est publica meretrix, ᵃ verum teneat restituere acquisitū ex opere luxuriæ. R. Cyn. videtur tenere quòd sic. in l. cum te C. de condi. ob tur. cau. alij vt Monal. titul. restitutio. 2. tenent quòd non tenetur in foro animæ de necessitate, licet fiscus iniustè acquisita possit auferre p l. Lucius ff. de iur. fisc. Sed ego distinguo pro concordia eorum quæ no. in c. qa plerique. de immu. ecc. & in c. ex transmissa. de deci. & in c. non sanè 14. q. 5. q aut ista mulier facit damnum alteri, puta quia sciētibus vicinis suis committit adulteriū propter pecuniam, vel aliud quod sibi datur ex quo reddit in uilipendium apud alios vir eius, & sic tenet de necessitate satisfacere iniuriæ facte alteri, & iō ei restituere i satisfactionem. Aut facit, sine alterius infamia, puta qa occultè & ignorat & sic non tenet restituere de necessitate i foro animæ, qa cū nullū lædat nisi seipsam, ideo non habebit satisfacere nisi deo per pænitentiam. Idē dic de masculo q ppter scelus aliud recipit, & idē de quocunque recipiente aliquid pp aliquam turpitudinem secundum prædictam distinctionem præsupposito, q ille qui dat potest dare cui vult.

Naufragiū patientes prædantes quomodo teneantur. vide Naufragium. S. 1. 2. & 3.

Nauta qn̄ teneē. vide Nauta in prin.

Negligens in suo officio quomodo tenetur. Vide Negligentia. S. 2.

Omittens facere quod tenetur, ne damnum detur proximo quomodo teneatur. vide Furtum. S. 26.

Officiales accipiendo aliquid a litigantibus quomodo teneāt vide Iudex. S. 9.

Pacto nudo quomodo tenetur. vide Pactum. S. 4.

Palpās quomodo tenetur. vide Furtum. S 21.

Participantes in damno proximi, & quot modis, vide Furtum. S. 15. cum sequentibus.

Pedagia exigens vel fraudās qn̄ tenetur. vide Pedagium per totum.

Pœnam quando quis tenetur soluere vide Pœna per totum.

Permutatio facta i damnū quando est restituenda nu de Permutatio. S. 11.

Pignus accipiens quomodo teneatur. vide Pignus. S. 1. 2. vsque S. 19.

Possessor bonæfidei quomodo teneatur. vide Fructus per totum.

Quis dicitur malæfidei possessor. Respond. secundum Panor. ᵇ in capitulo. grauis. de resti. spo. quod ē is qui possidet rē & scit ad alium pertinere. Et econtra bonæfidei possessor ē q cū ignoret se possidere alienum possidet cogitatione domini. tex. in capitulo si viros. 34. q. 1.

Possessor

In d c.grauis, dicit q ant quis posſid et ſine titulo, & tunc denunciatio conſtituit quem malæfidei poſſeſſorem. d. §. quod autem, ſi cum titulo. Et tunc ſi denunciatio ſit a principio conſtituit in malafide. d. l. ſi cū fundū C. de rei ven. Si vero eſt poſtfacto poſtquā incepit poſſidere, & tunc ſē eus, vt l. alienā. ff. pro empto. & hæc eſt opi. Bar. in d. l. ſi fundū, quam ſentie glo. in d. l. alienam. Sequitur Pan. In d. c. grauis. Et uide eundē in c. ſi diligenti. de pſcri. & in conſil. 71. & 76. prima parte.

a Poſſeſſor malæfidei.] Vide S. fructus in princ. Et ſm Pan. in d. ca. grauis. 2. col. ver. his pmiſſis. Quidam ſunt bonæfidei poſſeſſores ſemp, qdam malæfidei ſemp, qdam a principio bonęfidei, ex poſtfacto malæfidei, quidam ecō uerſo. Item quidā poſſident cum titulo putatiuo, qdā ſine titulo, quidam cum uiolentia, quidam ſine uiolentia, &c. Et quod dicitur hic intelligitur ī poſſeſſore malæfidei ſemper.

Poſſeſſor malæfidei [a] verū teneatur reſtituere non ſolum rem quam mala fide poſſidet, ſed etiam & fructus ipſius rei. R. quòd quilibet malęfidei poſſeſſor tenetur reſtituere rem ſi extat. cap. ſi res. 14. qō. 6. & c. cùm tu. de vſu, vel ſi perijt aut eſt deteriorata, tenetur eam reſtituere ſm extimationem illam & diſtinctione de qua dixi ſupra. hic [b] teneri ementem rem raptā ſcienter. tenetur etiam nō ſolum ad fructus præceptos ſed etiā ad illos quos ipſe dominus percepiſſet [c] ſi eam poſſediſſet. capitul. grauis. de reſti. ſpol. & in l. re furtiua. ff. de conditio fur. & l. ſi nauis. S. vltimo ff. de rei uen. intellige ſi res erat fructuoſa, & de fructibus qui honeſtè [d] pcipi potuerūt. le. fructus. ff. de rei uend. Ex quo ad conſciam limito verum ſi dominus eos percepiſſet ſi talis non occupaſſet, probabiliter, qa ſi nihilominus nullos fructus habuiſſet, vt puta quia omnino non locaſſet domum ſic in conſcientia nō tenetur. [e] Limito etiā prædicta vera quo ad poſſeſſorem malæfidei qui rem habuit ſine aliquo titulo. [f] vt. lege. generaliter. ff. de reg. iur. Sed quo ad poſſeſſorem prędictum qui rem habuit cum titulo, tene quòd non tenetur niſi de fructibus pceptis & non percipiendis. [g] lege. ſi fundum. C. de rei. ven. niſi talis titulus habitus fuerit per metum quia tunc teneretur etiam de percipiendis. le. ſed & partus. in princi. ff. quod met. cauſa vbi gloſſ addit tres alios caſus in quibus poſſidens mala fide etiam cum titulo tenetur percipiēdis. Primus eſt quando titulus eſt habitus contra interdicta legū. [h] gl. quemadmodū C. de agri. con. & colo. Secūdus eſt qn̄ titulus habet

vbi raſus ſingu. ff. de ſol. neq; tale ſolutū pōt reperi, vt indebitè ſolutum ut ibi hr̄. & in l. cōmodare & l. ſe. ff. commo. & l. ſi pignore. § ſi pdo. ff. de pig. act. Intellige tn̄ hoc, qn̄ ſoluens bonafide ſoluit ignorās illū eſſe pdonē uel credebat eſſe hr̄dē ueri dn̄i, alis nō liberaret ſoluēdo ei tex. ē no. in d. l. filiæ. in fi. facit. l ſi p parte §. verſum. & in no. Pa. de Ca. ff. de in rē ver. vide Ang. in l. ſi filia. §. ſi vir in quinquennium ff. ſol. matr. & Imo. in c. in lris. de reſt. ſpo. Pa. conſ. 16. incipit ad clarā deciſionē. Si aūt contractus ē initus cū vero dn̄o, puta dn̄s locauit domum ſed alis occupauit illam non iure, tunc debitor penſionis non liberat ſoluendo pdoni, ſed tenetur ſoluere uero dn̄o, ita not. in d. l. ſi urbana ubi text. ſing. ſm Bart. & Paul. de Caſt. ibi & ita concludit Pa. vbi ſ Et vid. de prælato intruſo pulchrā quæſtionem per Bar. in d l. ſi vrbana. & ibi do. Iaſ. & Pa. ubi ſupra.

e ſic in cōſcientia nō tenet.] Idē tenet Pau. de Caſt. in d. l. ſi urbana ut refert ibi. do. Iaſ. & allegat glo. ſing. in capit. dudum. 2. de elect. in verſic. deceptę, quam Pau. in 7. col. multum no. pro ſing. & dicit quod doc. communiter ſequuntur. Quę vult quod ad forum pœnitentiale ualeant geſta per prælatum intruſum, & vide ibi Inno. de quo etiam habetur in c. de multa. de præb per Inn. in c. ſicut. de iureiu. Et facit quod no. tradit Bal. in l 2 C. de ſerui. & aqua. vlt. col. ubi dicit, q ſpirituales pœnitentiæ debent inniti ueritati quam opinioni, & idem Bal. in l. barbarius. ff. de offi. præto.

b De qua dixi. S. hic] Scilicet tenetur reſtituere ſecundum q plus ualuit medio tempore.

c Dn̄s percepiſſet.] Hæc concluſio pcedit tā in fructibus naturalibus quam in induſtrialibus, ſicut ait Pa. in d. c. grauis. 4. col. uer. nunc uenio.

d Qui honeſtè] No. quòd penſio domus vel nauis dicuntur fructus ciuiles, quia percipiuntur non ſimpliciter ex ipſa re ſed circa rē ex induſtria hominis. & gl. in l. ſi vrbana. ff de cond. inde. appellat dictos fructus obuentiones, & ibi Bar. & Alb de Roſ. & Iaſ. & Bal. dicit per illam gloſſ. in lege. ſi traditio. in vlt. q. C. de actio. emp. quòd penſiones domus non poſſunt peti tanquam fructus cum non ſint neque naturales neque induſtriales, & ſic ſtricto modo non dicuntur fructus. vide Ale. conſilio. 181. Are. conſi. 160. licet ſint reſtituendæ a malæfidei. poſſeſſore tales penſiones. Panormit. tamen in d. capitul. grauis. dicit q qn̄ ꝯctus eſt initus cum malęfidei poſſeſſore puta quia ipſe locauit, q ſoluens dictam penſionem liberatur, quia tali prędoni tenebat ſoluere. l. ſi. filia

f ſine aliquo titulo.] Poſſeſſor malæfidei ſine titulo tenetur de perceptis, & de percipiendis. ut patet in d. l. ſi nauis. & facit. l cetrum, C. eod. titul. Et facit. de Areti. conſi. 17. & Ro. deciſ. 5. in nouis, & Rom. in ſing. fol 9.

g Et non percipiendis.] Fallit in eo qui conuenitur a pupillo, ut licet habeat, titulum tenetur etiā de percipiendis ſecundum Ro. conſil. 454.

h Contra interdicta legum] vide ſupra emens. §. 6.

a In fraudem.] Gloss. in d. l. generaliter, hoc dicit expresse. Vide supra. alienatio. §. 25.
b Ex emptione rei fiscalis text.] est in leg. prima. C. de fi. instrum. & iur. hast. fis. lib. 10.
c Sine debita solennitate] quae habetur in le. 1. C. de praedi. decu. li. 10. & est talis quia antequam fiat vel alienatio adeatur praeses, q. iudeat an sit necessitas uendendi talia praedia vel ne, & data facultate uendendi ab ipso possint alienari, alias talis alienatio sit nulla glos. tamen. 1. ibi dicit, quod hoc non seruatur in ciuitatibus lombardiae, sed male cum imperator hoc praecipiat obseruari.
d In dominium eius] puta quia habuit per emptionem uel donationem uel testamentum, & huiusmodi a nō domino, qui tamen putabatur dominus.
e Leg. indebiti.] Nam ueniunt naturales, accessiones, ut partus ancillarum, & alluuiones, ut ibi hi. vide Bar. in l. domū ff. de rei vē. vbi vr ex. Sitius, sed ibi soluit. vide Aug. cōs. 101. Arc. cōs. 17. q. dicit, qd op. Bart. continet magnā equitatē. idē Pa. in d... grauis.
f Sco. & Ric.] Et dicit Sco. q nihil ē tā efficax ad in

in fraudem a creditorū. le. ait praetor § per hanc. ff. de his quę in fraud. credi. Tertius est quādo titulus habetur ex emptione rei fisca. b vel ecclesiasticę sine debita solennitate, c nec distiguo in istis possessoribus malefidei, verum res restituenda fuerit aliena, puta quia nō transiuit in dominiū eius, d aut fuerit alteri debita, puta qa de iure ciuili trāsiuit in dominiū eius, sed tamē cum obligatione restitutionis quia qualitercūque tenetur fruct⁹ restituere ſm distinctionem praedictā, vt patet. l. cū fundus. ff. si certum peta. & l. indebiti. e in principio. ff. de conditio. indebi. Et clarius in le. videamus. §. in fauiana quocūq;. ff. de vsur. vbi dicit tex. Nā verbū restituas qd in hac re praetor dixit, plenā habet significationem (ut fructus quoque restituantur, & ideo cum restitui. praetor iusserit veluti interdicto vnde, vi etiam fructus sunt restituendi, haec ibi. Ergo a fortiori cum dei vel sacri canōes hoc dicūt. Et de hoc vide Pa. in c. grauis. de restitu. spol. & gloss. in capit. nō liceat papae. 12. q. 2.

Quid si res non sit lucrosa nisi ex industria tantū ut sūt pecunię & huiusmodi ℞. secūdū communē opi. Theologorum, vt patet p Sco & Ricar. f i 4. dist 15. q non tenetur restituere lucrū sed sufficit restituas principale acceptū, & hoc tene in cōscientia quo ad necessitatē quāuis aliqui uelint quòd etiam teneat restituere lucrum vt. no. Archid. g 14. q. 4 Si qs vsura. Nota tamen secundū Sco. & Ric. vbi supra qd si dictē dedit damnū, puta quia fuit necesse propter carentiam talis rei creditorē emere frumētū tēpore quo magis valebat vt recipere ab alio sub vsuris. vel possessiones distrahere p minori ptio & huiusmodi, q tenetur satisfacere damnū passo. Vnde pro regula. no. istam distinct. quòd aliud ē esse causatiuū alicui⁹ esse & ⁹sufficiēter & efficaciter ita qd sine, eo nō sequeretur, & talis tenet ad restitutionē damni causati. Aliud est esse causatiuē alicui⁹ dāni sed nō sufficiēter, & efficaciter, & talis (licet peccet) non tamen tenetur ad restitutionem.

ducēdum ad dāndum ad vsuram. Rō aūt, quare nō tenent restituere est qa illud acquirunt ex propria industria.
g Vt no. Arch.] pro ista opiu. facit. ca. ad nostrā. 1. & 2. extra de iureiur. & capit. quanquā. de vsuris. libr. 6. & l. 1. C. de cond. inde. in quibus iurib⁹ non mandatur nisi, q restituat vsura, &c. bene autem papa sciuisset, mandare quod omnia ex vsura prouenientia, restituere deberent, &c.

Quid de expēsis factis in re q̄ quis possidet mala. vide s̄ expensę. §. 3. Praescriptio an excuset a restitutione uide eodē. §. 47. & s̄. vsucapio. Raptor quomodo teneatur. vide s̄. Raptor. §. 1. & 2.

Quid de vxore filijs aut alijs q̄ viuunt de rebus raptorū. ℞. qd aut talis rapto p talū cōsumptionē aut receptionē nō efficitur nō soluēdo & tunc dico ſm Ale. lo. qd licitē de hmōi bonis raptorū pnt viuere & recipere, dūmō nō viuant de impie acqsitis i specie, vel numero, puta de oue, capone, & hmōi raptis, qd si ita sūt mixta, qd nesciunt discernere, tunc habeant i mēte semp viuere de iustē acquisitis, & sic licet ſm pdictum Alex cū quo concor. Vldaric⁹ & gl. Ray. de talibus autē impie acquisitis quae non transeunt in dñiū raptoris, nullo modo licet alicui uiuere nisi i casib⁹ de q̄bus j. dicā qn non est soluendo. Si vero ex tali consumptione efficitur non soluēdo puta quia tanta sunt quae debet restituere quanta oia quae habet, tūc nō licet alicui de talibus viuere nisi in quatuor casibus. Primus quando quis agit negotiū spoliatorum, s. inducendo raptores ad restitutionē. arg. c. qm multos. 11. q. 3. & c. iter alia de sen. exc. qd limitat Rodo. uerū qn continuē

a Vt prędicatores.] Hoc refertur ad primum casum non ad limitationem limitationis.
b Pretium rerū raptarum.] De re empta ex pecunia funebri licitè comeditur, vt de oue.&c. dū modo alias fit soluendo de illis tamen nummis redactis ex re furtiua non potest fieri, eleemosyna dicit gl. 14.q.5. in sum. in fin.
c Non solum. subtractos.] l fi. & l.1.& l.lege fa bia.ff. de plagia. & l.pe.cod.ti.sta tuunt quod eme tes donantes vel dantes in dotem liberum hominem, vel si celauerint uel uinctū habuerint, & hoc dolo malo, ꝙ in metallum dānentur glo. dicit si est nobilis, gladio puniatur. & in l.fi. C. eod. dicit, quo filios alterius abduxerit, vnde parentes orbati filiis remanent, si est seruus bestiis subiiciatur, ingenuus gladio consumatur.
d L.1.ff. de magi.] non uideo il lam legem in ali quo facere sed l. qui tabulas, bene facit ubi ille q tabulas, ratiōnum surripit tenetur furti & ad id quòd interest, & si debitum sic solutum, & tabula surripiantur, idem erit, ex eo ꝙ interest ei ne debitores dicāt sudebitum solu- … .

tinue cōstant oportunis horis non de illis qui solū semel in anno vel bis istant vt hoc siue faciant ī gñali pdicatione vt pdicatores, a siue speciali psuasione, siue sequatur vtilitas siue nō. l. sed an ultro. §. 1. ff. de neg. gest. ꝙ limito etiā fm Directo. ti. de restitutionb. uerū si spes correctionis habeatur, & si fiat cū tali moderamine qđ propter hoc non efficiatur, nō soluēdo in totum vel in magna parte, alias nō liceret. arg. 2. q. 6. ca. anteriorum, circa medium. Secūdus quādo nec p eleemosynā nec alio mō honesto pōt necessaria uitę inuenire, nā necessitas nō habet legē. de cōsecr. dis. 1. Sicut & di. 5. discipulos. de reg. iur. qđ non est, cum magna tamen parcitate debet sumere, & dolere ī mēte atq; pponer satisfacere, si possibilitas adueniret. Tertius est cū vtiliter laborat bona raptoris augmētā do siue conseruādo, aut curādo & hmoi, quia hoc cedit in vtilitatē creditorū. Intellige si vtilitas est tāta quātus sūptus, aliter, non, & ꝙ non viuat vel accipiat de impie acquisitis in specie. Quartus casus ē qñ qs habet multa icerta restituere, & eps cū ipso dispēsauerit vt de ipsis iccitis tāquā pauper viuat. No. etiā ꝙ ptium rerum raptarū b uen ditarū non est furtiuum. l. qui uas. §. fi. ff. de furtis.

Ratum habens damnum proximi quomodo tenetur. vide: supra. furtum. §. 20.

Receptator damnificantiū proximum vel rerū ablata rū qūo tenetur. Vide Furtū §. 22. 23. & 25. Religiosū retrahens vel a religione remouens aliquē qūo teneat Vide religio. §. 63.

Repsalias faciens vel concedens qñ tenet, vide represalia. §. 2.

Reuelare nolēs rem furatam proximo qñ tenetur. Vide Furtum. §. 27.

Rixā faciens qūo tenet. Vide Rixa, p totū.

Seditionem concitans quando tenetur. Vide Seditio per totum.

Seducēs mulieres vel pueros subtrahēdo eos qualitercunque siue blanditijs siue minis ab his sub quorum potestate sunt quia legibus vocantur plagiarij, vtrum teneat ℞. quod sic, non solū subtractos c restituere sed etiam omne lucrū quod habuissent ab eis hi sub quorum potestate erant toto tempore quo subtracti steterunt fm d. Io. de platea insti. de ob. q ex deli. nas. interdum vide s. raptor § fi. Quid de seducēte virgine. vide stuprum. §. 1. & 2.

Sententiam iniustam dans quomodo tenetur. vide iudex hic supra.

Quomodo tenet illo p quo data est iniusta sententia. vide sententia. § 7.

Sepulturam recipientes indebitè quomodo tenentur. vide Sepultura. §. 3. & 33.

Symoniacè acquisitum qñ est restituēdum vide Symonia. 7. per totum.

Socius qñ tenet ex societate. vide Societas per totum.

Solutionē an teneat qs facere obligatus ex nullo pacto. vide pactum. §. 4.

Solutio quomodo & quando est fienda, vide solutio per totum.

Scripturas falsans vel destruēs an teneat. ℞. ꝙ sic insolidū de omni damno dato proximo per hoc, siue fiat in libris mercatorū aut quarumcunque aliarum scripturarum l. 1. ff. de magi. d que & l. qui tabulas. ff. de furtis. Idem dic de vētentibus falsis sciēter vide falsarius. §. 3.

Sed quid de occultātibus. e ℞. fm s. Ber. in tractat restitutionū ꝙ peccant mortaliter, nec ꝑ sit absolui, nisi publicent, non tñ tenent ad restonē nisi qñ requisiti malitio se pandere noluerunt, ex tali occultatione postea deuenit eis ad tale ꝑdōrē q credi-

rum, &c. Qui autem, debuerit e netur lege aquili. &c. vide ibi cum. ll. seq.
e Sed quid de occultantibus.] Rose. idem tenet. in vers. restitutio 6. § 8

tores sua habere non poterunt quia sic tenentur de omni damno ea quia causam dant efficacem damno proximi.

Quid de illo qui ex literis suis dat damnũ proximo, sicut si aliqs mercator scriberet, q aliqua merces valẽt multum ĩ tali patria, cũ nõ sit verũ ℞. q aut literę dirigebant ei cui dedit dãnũ,& sic tenetur ad restitutionẽ ei, aut non dirigebãtur ei seu ipse eas aperuit. Et sic licet mortaliter peccet scribẽs, tñ nõ tenet ad restitutionẽ sed sibi ĩputet qui eas aperuit. Si autẽ misit.3.vt fraudulenter decipiat aliquẽ, sic scribẽs tenetur ĩsolidũ,& ẽt exequẽs si sciẽter hoc fecit vtra peccatũ mortale q cõmittunt.

Spõsalia ɔ̃hens qñ teneat vide sponsalia.§ 6.

Stuprans virginẽ qñ tenetur vide Stuprũ.§. 1. & 2.

Tabellio qñ tenet,& qũo, vide tabellio.§.6.

Talis exigentis quomodo tenetur,& quando vide talia per totum.

Testis quando tenetur, vide testis §.26.& 30.

Torturam faciens alicui indebitè.vide tortura.

Transigens pp ĩdebitã causam quomodo tenetur uide transactio.§.5.

Turpe lucrum. Vtrum turpiter acquisitum de necessitate restituendum. Resp. quod aut acquisitum turpiter cum peccato fuit acquisitum interueniente dolo fraude vel extorsione seu metu aut deceptione & huiusmodi casibus in qb° datur repetitio p actiones de dolo vel metus causa & sites vel p offiñ iudicis. Et sic tenet de necessitate restituere illi a quo sic extorsit vel ei° heredib° (si quos habet & scit) vel saltẽ pauperibus si ignorantur & in hoc cõcordant. doc.sequẽtes, Inn.in cap.quia plerique de Immu. ec. Aut acquisitum cum peccato & turpiter fuit acquisitum sine dolo fraude & cęteris prędictis iam quòd ei qui dedit nulla cõpetit repetitio per actiones vel p officiũ iudicis,& isto casu fuerunt varij doc. Ho. in c.cũ sit, de iudęis tenet ĩdistin. q est restituẽdũ pauperib°. alij in d. c.qa plerique allegãtes Inn. sĩr in cõclone tenẽt & sic videt quasi cõis opin.[a] Sed cũ nullo iure[b] probetur, dico qđ licet sit bonũ consilium vt in pauperes erogeẽ vt sic satisfaciat in quo deliquit, tamẽ nõ est de necessitate salutis & hoc tenet Cardi.in d ca qa plerique.& gloss.& Ray. in ti.de rapto.§.sed quid de focarijs. Et iudicio meo etiam hoc tenet Innocen. in d. capitulo.quia plerique, licet communiter doct.qui tenent contrarium pro se adducant,& male, quia si intelligeretur illud quod dicit ipse Innocen.fore necessarium quod sacerdos debeat ei iniungere vt in pios vsus expendat quod acquisiuit faciendo illicitas negotiationes, vel quod alias iniustè acquisiuit sine calumnia alicui facta, certè sibi contradiceret, quia superius ibidem premisit, q vbicũque aliquid malè quęrit, vt ex negotiatione, vel extorsione, ex qua tñ restituere nõ tenet, nõ dãnat eũ si hrdib. relinquat. Itẽ ibidẽ dixit q mathematicus nõ tenet restituere in casu prædicto. Itẽ dicit de eo q ĩ ludo aliqd lucrat qđ nõ tenet nisi fuerit ĩ dolo aliũ trahendo, & tamẽ isti cum peccato acquirũt. Et ideo oportet intelligatur q sacerdos debet ei iniungere, vt restituat pauperibus de bono & ęquo, non tamen de necessitate

[a] Et sic videtur quasi cõis opi.] Nota hic duas rlas quas ponit Pa.in d.c. qa plerique, prima q vbicũque ius positiuũ habens cõcursum legis seu æquitatis legis naturalis disposuit super restitutione vel retentione seruanda est talis lex, facit q no. idẽ Pan.in c. 1. de constit.ubi post.B. Thom & Cal. dicit q lex positiua peccati non nutriua ẽ seruanda etiam in foro cõscientiæ, ex quo nulla alia lex distinguit in illo casu inter forum iudiciale & pniale, nec subest causa distinguẽdi, sũt enim superiorũ leges seruandæ, ex quo nõ occurrit alia ęquitas naturalis in ɔ̃riũ secunda regula vbicunque inter legem positiuã, & legẽ positiuã, & legẽ naturalẽ datur discrepantia seruanda est lex naturalis in foro animæ, nisi lex positiua ex aliqua iusta, & rationabili cã disponat ɔ̃ illã legẽ naturalẽ argument. eorũ quæ no. Inn.in c.quę in ecclesiarũ, de const.& per Ioãnem And in d.c. quia plerique,& in ca.si de immunitate ecclesia, in sexta, & in capitulo secundo, de vsuris.in 6.& per Bartolum in extrauagã ad reprimen. in versiculo denuntian. ex prima regula, arguo p opinione, hic, quia cũ ius positiuũ, sit pro talibus, quia dicit lex quarta digestis de condi.ob turpem cau. q meretrix, q nõ turpiter accipit, quia tanq̃ meretrix, ergo cum eu cõcurrit ius naturale, & sic ad restitutionem non tenetur, & hanc partem apertè, fouet Cyn. in l. cum te.C.de condi.ob tur.ca vbi dicit, in qõne de facto, quod meretrix põt facere testñ de acqsitis de meretricio.& Bal. in l. 1.C. eo, quod eps nõ põt se impedire dixi s.in vers Mulier quare,&c.

[b] Sed cum nullo iure] Pa.in d.c. cum sit, tenet qđ est de consilio.

non de necessitate restituendũ, ut lego.c. q habetis. 4. q. 5.& Arch id. ibidē tenet qđ hic dr̄ formaliter. Dicas q̃ vbicunque aliqd malè q̃rit vel de negociatione vel extorsione, ex qua inde tñ restituere non tenet prudenter facit si oia in eleemosynas det, vt c.pœnale,& c. nō sane.14. q.5. Nō tñ sunt damnādi si hæredibus relinquant, sm Inno.in d.c. qe plerique, de immu. ecclesiarum, vide d. non sanè.

a Et gl. in sum.] Dicunt enim gl. ille & gl. in c.ex transmissa, q̃ pt eleemosynas fieri de illicitè acqsito ubi nō datur restitutio.

b C.cũ sit.] No, q̃ assumptus ad aliqđ officium ꝯ iuris dispositio. nē tenet officiũ cũ pudore deponere, & acq̃sita restituere, ita ꝓbat d. c. cũ sit,& ibi Pan.& Ro.in singu.f.11. & 13.

c Nec ēt.c si qs.] Illud c. nihil facit ad propositũ. Loquit enim de eo q̃ ex cōtumacia uel superbia uiolauerit immunitatē ecclesię, extrahendo seruũ suũ eb ea. tenet soluere Epõ x gē tos solidos,&c.

d C.magnæ.] Ista duo capitula ad nihil seruiunt ꝯ conclusionē hic, qa loquuntur de illis q uouēt qđ si adimplere nequeunt commutantur uota,&c.

tate,& sic tene, quia tali fauet ius naturale in retentione propter consensum domini trandentis, nam nihil tam naturale. vt acquisitio fiat secundũ voluntatē dñi tradētis, vt in l.nihil tā naturale. ff.de regu. iu.& insti.de re.diui.§.per traditionem. Et facit optimè quod habetur in c.fi.de symo.& glo.in sum.a 14.qō.5.& in cap ex transmissa, de deci. Et ad ca.cũ sit,b de iudæis quòd adducit Hostien.dicoquòd in pœnam illud ē statutum, quia assumpsit officium contra dispositionem iuris, & non excedet casum suum.Similiter non ob.c.nō sanè 14.q.5.qa loquitur consultiuè secundũ Pañ.i d.c.qa plerique.Nec etiam c.si quis c cōtumax, 17.q.4.& cap.magnæ,d & c.quod super his, de uoto quæ allegat Inno.qa nō ꝓbant dictũ suum si sic intelligatur vt teneaẽ de necessitate.Quod no.bñ qa facit ad multa.e

1 Vtrum recipiens aliqd pro cessando a uexatione i debita proximi, teneat illud restituere. Respōd. secundum Pa.f in c.dilect⁹, de symo.qđ sic, facit. l.prima in pricipio.& §. 1.& l. generaliter, ff.de cal. & le. 4.§.quoties.ff. de condi.ob tur. causam. Ratio diuersitatis est quia est cum calũnia acquisitum, & sic contra voluntatem domini, sed in casu præcedenti non ex hoc patet quod quando quis dedit aliquid vel ex timore etiam reuerentiali, vel vt consequeretur suũ debitum, vel euitaret aliquod malum, ille qui extorsit ex prædictis causis, sic tenetur ad restitutionem.nisi ille liberaliter velit dare.

2 Sed qd de hypocrita q sub forma boni christiani vel religiosi (cum non sit) eleemosynas acquirit. R. secũdũ Inno.in c.qa plerique,de immu ecc.q̃ teneẽ ad restōnē (nō forte ille q dedit qa mercedē suã iam est consequutus.) g Sed tu dic clarius secundũ Ioan. de Ripol.in cōtractib⁹ suis q̃ aut talis dās eleemosynā vel quid aliud erat in persona.Puta quia credit dare Titio & dat Dyno, sic Dynus tenetur ei restituere, vt illi cui intendat dare. Aut erat i fortuna h puta qa dat diuiti credens dare

scilicet in numerãdo pecuniam ad vsuram scribendo & hmõi faciendo diuinationes, incantationes,& hmõi,scribēdo instra in fraudem vsurarũ. Itē lucrãdo tpe ꝓhibito, ut diebus festiuis emēdo,& uendendo sine necessitate, scribēdo uel alia opera ad lucrũ faciendo. Itē negotiari in locis prohibitis, ut in ecclesiis emendo & uendendo,vel ēt mittendo ad terras sarracenorũ portando arme,uel ligna mina,&c.& q̃cunq; mercimonie sine licentia Papæ. Quia tenetur illud quod lucratus est,& tantun dē mittere d suo in subsidiũ terræ sanctæ. Idē quando q̃s negotiatur intentione merè cupiditatis, & qñ intendit inducere caristiã, hij omnes tenentur pauperibus erogare,magis đ honestate,sm eum. Tu vero dis.in gue, vt hic,& vide ēt quod pōit Arch. Flo.par.e. ti.1.c.3.per totum.

f Resp.secũdum Pa.] Imo.si non seruat quod pro misit pōt puniri pœna quadrupli tex. ad hoc in d. ca.dilectus. uide etiam infra symonie.e.§.10.& supra Iudex. §. 19.Vide Pan.ubi supra.

g Iam est consecutus.] Et hoc quie dedit contemplatiōe Dei,

ut ibidem. Ad primum membrum. Adde S.Tho.2.2. q.62.Et Rose. Restitutio.14.§ 14.

e Quia facit ad multa.] Adde ad istum.§. quæ not. Archie.Florent.secundi.par.titu.e.& c.1.§ 19.q̃ de isto turpi lucri potest intelligi illud Isa. post Manus vestre plenè sunt sanguine.id est turpibus lucris. Turpe lucrum potest esse ex opere carnali, ut meretricio lenocinio concubinatu adulterio,& huiusmodi. Item ex arte uel actu prohibito, ut ex arte mutuandi faciendi taxillos cartas fucas tormenta, ist.ionatu, turpi seruiendo usurario,

argumen. eorum quæ not. in capitul. ex transmissa, de decimis,& dicit Pan. quod etiam in foro iudicia li puta, quod possunt hæc bona ab eo extorqueri, quia non sunt sue, sed ecclesię uniuersalis sicut cętera bona ecclesiastica, articul. duodecime quęstio. prima. videnter, & c. requisisti, de testament. Ad duco optimum, simile sicut in dato, filio famil. contemplatione patris, &c. habes supra peculium. §. 13.

h In forma] Rose. Restitu.14.§ 12 allegat Alexen. lomb. tenentem q̃ non debet restitui domino, quia

tam

pauperi,& sic talis recipiēs tenetur ei qui dedit vel pauperibus restituere,nisi ipse recipiēs effectus fuisset postea pauper. Aut errat in cōditione altera, puta credit dare Sancto,vel celebraturo & huiusmodi, & tunc si conditio non inest recipiēs tenetur restituere vel satis facere per se vel per alium secundum intentionem dātis. Alij dicunt verum hoc si datum est præcisè tanquā ex causa finali propter illud, sicut si daret si exprimendo, secus quando dat, quia sic credit, quia tūc nō tenetur sicut si darem tibi, q̄a credo sis amicus meus, cum tamen non sis, quia nō teneris restituere,& magis placet, [a] quia vt dicit. l. si repetenti. C. de condi. ob cau. da. Conditio in corde retenta non inducit repetitionē maximè in casu isto, quia vt supra dictum est talis dans illi qui credit sanctum (licèt non sit) iā habet mercedem suam ꝓ qua dedit, scilicet pro deo qui iudicabitur causa finalis, ex quo aliud non ē expressum. Et ex prædictis patet quod isti quæstores qui faciunt se talis religionis (cū non sint) & qui promittūt dicere multas missas (cū non dicant) & q̄d nutriunt multos infirmos vel redimunt captiuos (cum tamē non faciant) ꝙ tenetur [b] ad restitutionem, vel illis qui dederunt, vel pro quo dederunt, quia ex quo petunt pro tali causa dantes intelliguntur dare pro eadem si aliud nō exprimūt. Nec ob. d. l. si repetenti q̄a satis cā est expressa ex quo petunt pro ea. Secus de illo qui petit pro deo, licet fingat se sanctum, & ille non daret si sciret eum non fore sanctum, quia causa ꝓ qua accipit est solus deus, licet secundaria. Sanctitas ficta non attenditur,sed cā principalis. Tutor quomodo tenetur, vide Administratio. §. 1. Vendentes rem plus iusto precio, quomodo tenetur. vide Emptio. §. 6. Venatores dantes damnū in agris quando tenenē. vide Venatio. § 2. & 3. Visitator a visitatis recipiens aliquid q̄n tenetur. vide Visitator. §. 3. Vsufructuarius. q̄n tenetur. vide Vsufruct⁹. §. 5. 7. & 12. Vsurarius mentalis. Vtrum teneatur restituere id quod est sibi datū a mutuo recipiente vltra sortem? Rx. ꝙ licet doctores sunt contrarij, in hoc tñ eos concordando sic distinguo. valet ꝙ aut mutuū accipiens dat liberaliter credens mutuantem hoc non exigere aut velle, & sic nō tenē restituere de necessitate, & isto modo intelligēda ē opi. Ricar. in 4. dist. 15. q. 5. arg. 5. & Sco. ea. dist. [c] Alex. Lombar. & Car. in c. cōsuluit, & in cle. ex graui, de vsu. in prin. q. 24 q tenēt ꝙ non tenetur restituere. Et facit pro hoc tex. in l. inter oēs. §. rectè. ff. de fur. Vbi dicitur contractans rem credens inuitum dominum committit furtum, sed furto non est obligatus si dominus erat volens. ad idem facit institu. de obliga quæ ex quasi deli. nascun. §. placet, in fin. nec ob. l. si ego, la 1. ff. si cer. pet. Vbi dicitur quod si voluit tibi rem donare, & tu credebas eam tibi mutuo dari non efficitur tua ante consumptionem, quia in hoc casu intentio recipientis, & concedentis discordat, [d] sed in casu prædicto

iam meritū suū recepit sed pauperibus.

a Magis placet] Quia omnes qui dant eleemosinā [illegible] cūt ipsos bonos & Dei seruitores, vñ [illegible] Dei [illegible]. Si ij non sunt non da [illegible] repetitio, ex quo principaliter ad honorē [illegible] ei dederunt. Et ita respondetur [illegible] videatur vel [illegible] Pa. in d. ca. quia plerique Ro. Restitutio. 14. §. 19. in fi. [illegible] intelligo de causa impulsiua secus de cā finali. Exēplū in [illegible] cā [illegible] §. [illegible] tibi &c. [illegible] repetitio.

b Quod tenetur] Idem tenet Arch. in c. non sane. 14. q. 5. & Alex. Lombardus, & Pa in d. c. q̄a plerique & Rose. quæ refert Alexan. Restitutio 14. & 20. &c. Adde Sco. in 4. dist. 15. q. 2. argu. 3. vbi tenet quod donantes talibus ex quo decipiuntur in cōditione non donant voluntariè, & dicit videant [illegible] qui diuites existentes se [illegible] tamē tan[illegible] eleemosinā [illegible] quia non ē in dante voluntariū pp cōditionis ignorantiam,

quam respicit in donando.

c Et Sco. e. di.] Cuius hæc sunt verba, sine pacto etiam licet, solus enim anim⁹ sine oī pacto verbali, vel aliquo signo equiualenti ostēdēti debitori, q̄d mutuans nō mutuaret sine spe lucri non facit illū recipientē vltra sortē sine pacto habere alienum, & ideo nec teneri ad restitutionē S. Tho. 2. 2. q. 78. arg. 2. ait, si donū non possum post mutuū recipere sequeretur ꝙ essē peioris cōdōnis quam añ mutuū, quod non est dicendum.

d Discordat] Hoc casu etiā posset dominiū trāsferri, q̄n s. solutio siuè datio tēdit ad liberatione vnde cū dicit. Error in cā impedit translationē dñij, est verū nisi traditio tēdat ad liberationē, tunc enim fauore liberationis error causæ nō impedit trāslationē dñij, vt si ego debeo tibi 10. & nō recolēs duno tibi &c. & tu accipis ex causa debiti certa est

translatum dominium. Tex. est in l. cum in corpus. ff. de acqui. re. dom & sic in casu nostro. Cum ille mutuarius teneatur ad antidota, & tradit pecuniam liberaliter cer. è etiã si esset dissensus videtur esse translatum dominium, & sic non obligatur accipiens ad restituendum. Et licèt sic teneat Bar. & glo. mihi tñ non satisfacit, sed potest dici q in d. l. cũ in corpus, error causæ non impedit trãslationem dominij. s. ineffectu, vt d. l. si ego, sed ipso iure sic, vt patet, qa ët si extët, nummi obstaret exceptio aduersus repetentem, vt dictum est.

a Quod tenet] Cs: d. in d. cle. ex graui, i prin. 24. q. dicit sm Pan. q vsura mentalis debet restitui, qñ prauã intẽtio mutuãtis innotescit debitori quocunq; puta qa sic facere cõsueuit, p. d. c. consuluit. ff. quod met. causa. l. si. §. fenerator. ff. de pign. act. l. vel vniuersorũ. ff. de vsur. l. q semisses, extra de re iud. c. in causis, extra, de confir. vti. vel. inu. c. ad nostra, extra d pig. c. illo vos. Tunc enim censetur vsura pactionalis pacto tacitè intellecto, secus si debitori nõ innotescit intẽtio, qa tunc sola mẽs non obligat ad restitutionẽ, cum non sit ibi pactũ vel actio explicitè vel implicitè, & sic dans gratis. Et adde quod quando constat de intentione, & in indicio potest cogi restituere, est locus d. cle. ex graui, sm Car. ibidẽ. Quia tũc ẽ vera vsura, maximè qa idẽ operatur tacitum, quod expressum no' in c. si diligenti, de fo. compe & in l. cum quid. ff si cer. pe. pro hoc. c. significasti, de elect. Si autem de intentione non constat adhuc bonum est, q restituat, sed non erit locus d. cle. Quis loquitur in foro iudiciali. Et practica erit quando nihil cõstat quod in foro animæ peretur p viã supplicationis gratiosè ab hæredibus defuncti: si ipsi quid percepis ab eis sciti ẽ de mente corrupta pœnitentiam agere.

b Obligatio antidotorum] Scilicet naturalis obligatio quæ est vt bñ facienti bñ faciam⁹ vide d hoc infra Solutio. §. 21. & vsura. 1. §. 51.

c Quia sic teneret] De his vide Rose. vsura. 1. §. 3. & 4. vbi in fi. addit, q si debitor creditorẽ volentẽ recipere pecuniã suis præuenit muneribus gratis, rogatus dilationẽ pp Deũ, si gratis dat & ipse gratis accipit, ilatẽque dilatiõnẽ amore Dei, licèt, ad hoc inducatur muneribus, nõ ẽ vsurarius, nec tenetur ad restitutionẽ allegat Monal. in sum. Qđ facit p limitatione. c. consuluit, in secũda quæst.

d Talis qui dedit] Sed non liberaliter. Not. tamen quòd talis peccat, quando non accipit per viam iustitiæ. nõ tamen tenetur restituere etiam in foro pœnitentiali. . . . . . . 'peccatum.' non est in recipiendo, quia

cto concordant, quia ille liberaliter dat & iste scit se liberaliter datum recipere. Item non obst. ratio Ioan. And. in mercurialibus, in regula peccatum, quia contractus a principio fuit vitiosus, & iõ effectus similiter, quia verum esset si effectus procederet a dicto cõtractu, sed non est verum, sed procedit ab alio; s. libera donatione qua ille donat, & iste donatum liberaliter recipit, aut mutuum recipiens non dat liberaliter. Sed ideo dat quia per signa videt mutuantem sic velle, aut ne mutuum auferat, & ideo sic dat, tunc dic quod talis tenetur acceptum restituere de necessitate, & sic limita & intellige. c. consuluit, de vsu. Inno. & Hostien. ac Panormi. ibidem cum Ioan. And. in d. regula peccatum, qui tenent q tenetur.[a]

1 Sed quomodo scire poterit si dedit liberaliter vel ne? Respon. quod si signis vel circumlocutionibus significauit quod vellet vltra sortem, & tunc tenetur restituere quod non liberaliter dedit, quia vt dicit. l. si vero non remunerandi. §. idem papinianus. ff. mã. qđ quando aliquis simpliciter rem concedit, præsumitur donare illi q prius donauerat sibi, sic in pposito, quia ex signis ostendit se nõ mutuare gratis, ideo credendum est etiam illum eo animo dare. s. non gratis. Si vero nullum signum ostendit quo vellet aliquid vltra sortem, sed potius quod mutuabat, fatendum est etiam eum gratis dedisse, & hoc verum, nisi aliud de mente eius constet.

2 Verũ ille qui mutuauit gratis teneatur restituere id quod sibi datum est a mutuum accipiente? Resp. q si credit eum gratis dare non tenetur quamuis ille non gratis dederit, quia vt dicitur in c sicut episcopum. 1. q. 2. nulla obligatio suscipienti culpę maculam ingerit, quæ non ex ambiẽtis petitione procedat, & obligatio antidotorum[b] iustã petit receptionem per errorem soluti. l. si testamento. §. 1. ff. de fideiuss. nisi esset error facti alieni, vt puta putabit per suum procuratorem esse promissum cum tamen non esset, quia sic teneretur.[c] Rodo. & Asten. dicunt quod non tenetur quamdiu bona fide dutat, nec de consumptis, sed postquã scit quod non liberaliter dedit, tenetur de extantibus, nisi per vsucapionem vel præscriptionẽ sua facta essent, quę opi. est tutior in conscientia quam illa Lau. de Rod. in suis contractibus, qui dicit q etiam non tenet. post quam scit non liberaliter dedisse, & addit idem Rod. quod talis qui dedit[d] si habet de bonis ipsius mutuũ dantis, q potest sibi per retentionem consulere de eo

quod sic soluit in cõsciẽtia. quod verum est ante prę- scriptionem, sed non post.

3 Vtrum vsurarius teneatur non solum restituere rem sed fructus, dic vt supra. Possessor malęfidei. Et similiter delucrato ex pecunia vsuraria, vt ibidem. S. 1.

4 Vtrũ inducens aliquẽ ad fenerandum, consulendo, vel pecuniam mutuando, vel societatem contrahendo, & huiusmodi, teneatur ad restitutionem totius vsurę? [a] Respon. secundum Alex Lombar. & Mona. ti. vsura. v ac. Rod. quod non, nisi inquantum peruenit ad eũ, quia in dãdo mutuum sub vsuris non damnificatur proximus, sed in exigẽdo vsuras. Alij tamen dicunt quod tenetur, quod non credo. [b]

5 Vtrũ prosonetę seu cẽsales vsurariorũ cõtractuũ teneatur restituere omnes vsuras ipsorũ? ℞. sm Bal. [c] in ti. de contiouer. feudi terminanda. S. similiter ꝙ non. Sed gl. in l. si sciẽter [d] ff. ad l. pomp. ff. de pericu. indistinctè vult ꝙ teneanẽ, cũ qua conuenit & Bar. & Ang. ibidem [e] q dicunt ꝙ pari poena sunt puniẽdi tales ꝓsonetę. sicut illi q faciunt ꝯtractus, hoc idem tenet Girar. obd. & ad idẽ facit l. is cuius ope. in prin. ff. đ adulte. multo fortius minister alius. 46. dist. sicut nõ suo, qđ credo verũ [f] de ꝓ-

quia alias non posset pœnitere & retinere. 14. q. 5. si res. Retinere antem non liceret quando sine alterius iniusto damno vel proximi malo exẽplo agere non posset. Ro. 14. ibi si propter cibum, & secundæ Corint. 6. Nemini dantes vllam offensionem &c. Posset etiã in accipiendo nõ peccare, vt qñ non posset iustitiã inuenire, sm Inno. facit. l. si nõ sortẽ. §. si centũ. ff. đ cõdi. inde De hoc vide supra Furtum §. 40.

a Totius vsurę] Rose. mouet hãc qõnem. Restõ. 9. § 1. vbi recitat vnã op. sm S. Bernard. Quod si illa inductus non esset alias fęnerarurus, ꝙ tenetur insolidum. Quod tamen dictũ non approbat, sed tenet idem qđ hic ibi, nisi inquantũ ꝑuenit ad eũ &c. Quod fallit in duobus casibus. primo qñ qs contrahit societatem cum alio ad exercendũ fenus. secundo quando quis dat vsurario pecuniam pro lucro participando. si autem opponatur da cooperatoribus ad rapinam & furtum ꝙ tenentur insolidum &c. Respondetur quia rapina & furtum exercentur contra voluntatem domini, sed vsura soluitur voluntariè, saltem voluntate mixta, igitur secus in vsura, & maximè quia contra raptores & fures iura subueniunt dando spoliatis actiones &c. contra quæ dantes causam efficacem rapinæ, licèt ad eos nihil peruenerit, sed contra inducentes ad fęnetandum nulla actio datur, vnde melior conditio videtur istorum quam fauorum & furto.

b Quod non credo] Mihi videtur tutius dicere, ꝙ si tales alias non essent fęneraturi, & damnum datum non fuisset ꝙ teneantur. Non reprobo propterea istam primam opinionem.

c Rñ. sm Bal.] Mouebatur per tex. in l. si. qnsm. C. de oper. libe. sed respondet Ioan. de Ana. in ca. Michael. de vsur. ꝙ patronus qui dat operas rogatu liberti vel amici, dat operam rei licitè, & a iure permissę, & in casu nostro dat operam rei illicitè, quare &c. Et nota tex. in l. 1 C. vt nemo ad suum patri. Qui miro modo facit contra conducentes hæbreos ad fenerandum &c.

d Glo. in l. si scienter] Ait arg. contra prosonetas, vt teneantur reddere vsuras, secundum ecclesiam ac si ipsi accepissent, & facit. ff. ad legem corneliam. de fal. l. lege cornelia cauetur eum qui in aurum vitij quid addiderit, qui argenteos nummos adulterinos cõflauerit falsi crimine teneri. eadam pęna afficitur etiam is qui cum prohibere tale quid posset, non prohibuit. Eadem lege exprimitur, ne quis nummos stagneos plumbeos emere vendere dolo malo volet. Et adde l. frater. ff. de pari, vbi frater qui non indicauit pñi cũ sciret venenũ emptũ ad propinandum. similiter & medicus, q scilicet dedit venenũ filio vt patri daret supplicio afficiendi sunt.

e Ange. ibidẽ] Adde Ioã. An. & Inn. in c. Micha. de vsur. Lap. al. leg. 14. & 44. Ro. in singula. 275. & vidẽ qđ scripsi supra ꝓsoneta, & adde ad prędicta Bar. in l. 1. §. incidit ff ad turp. Adde l. si. ff de pros. in si. vbi debent prosonetæ interuenire in contractibus licitis, facit texe. in l. oratione. §. 1 fraude. ff. ad muni. vbi probatur, ꝙ minister rei illicitè punitur. glo. in ver. minister, inquit idest prosoneta & per illam glo. dicit ibi Fran. tig. ꝙ prosoneta tenetur de crimine vsurarum in contractibus vsurarijs. Facit quod habetur in l. aut qui aliter. §. si. ff. quod vi aut clã. text. & gloss. in l. debet. ff. de edili. ædict. vbi probatur secundum vnum intellectum ꝙ quando contractus rescinditur culpa venditoris potest repetere illud quod solutum est pro prosoneta, vide tex. singu. in l. 1. C. vt ne. ad suum patro. lib. 11. vbi probatur secundum Ang. ibi ꝙ prosoneta, quo mediante fit contractus illicitus, punitur eadem pœna, qua punitur contrahentes ex quo infert Ioan. da Ana. in c. Michael. de vsur. ꝙ prosoneta quo mediante fit contractus vsurarius tenetur ad omnes pœnas de quibus infra vsura. 2.

f Quod credo verum] Glo. in c. sicut 46. distinct. Host. & Gof. in sum. sicut refert Ioan. And. & Pa. in d. c. Michael. tenent ꝙ si principalis est soluendo, & non tenetur ille qui extorsit ad restitutionẽ. Quia ex quo dedit causam delicto, teneatur ipse alio non valente satisfarere, & sic limita quod hic dicitur in text. Quod verum credo de prosonetis &c. quia intelligitur si principalis non est soluendo vel non vult soluere, alias secus. Et hanc opi. sequitur Rose. Restitutio. 9. §. 2. vbi in. §. 3. mouet quæstionem. An isti prosonetæ se exercentes in talibus contractibus vsurarijs pecrent vel ne? Et rñdet sm S. Bernardinũ ꝙ de prædictis potest haberi duplex consideratio, prima per respectum ad mutuo indigentes, & tunc

duplicites

soneris cooperantibus [a] in exactionibus vsurarum vel inuenientibus cautiones quibus vsurę soluantur, quia dãni dant causam efficacem. Non autem credo verum de prosoneris solũ cooperantibus vt mutuum detur potius pro necessitate debitoris. ar. not. in lege si quam. C. de oper. lib. imo nec peccant si ad hoc nullum inducunt vt ne fęneretur sed solum ad paratos dare sub usuris accedunt.

6 Quid de notariis qui conficiunt instrumenta de debito vsurarum. ℞. secundum Girar. obdo. quod aut palliant vsuras in instrumẽtis, puta quia faciunt cartas de duplo, vel sub nomine emptionis, & huiusmodi, & sic tenetur totã usuram restituere, si vsurarius ipse non restituet, nisi secundũ quosdam notarius hoc fecisset ĩ fauorẽ poti⁹ receptoris [b] mutui quã vsurarij, ꝙ p̃t teneri licet mortaliter peccet instrumentũ falsum faciẽ. Si aũt non paliant vsuras, sed apertè patet per instrumenta tũc nõ tenentur, qa non dant cãm efficacem, [c] & secundum Bald. in rubr. de prohi feu. alie. per Fe. capi. secundo. §. calidis, in fin. tales conficientes scienter [d] instrumẽta in fraudem vsurarũ debent omnimodo ab officio ammoueri ob infamiam, ar. in verbo scriba ibi posito, & ibi tex. Addit manum ammittant.

7 Verum testes talium instrumentorum similiter teneantur sicut notarij. ℞. ꝙ sic, secundum prædictam dist. quia instrumenta non valent [e] sine testib⁹. Idẽ dic de p̃latis [f] q se subscribũt, vel si sigillant cedulas vsurariorum, & cũ his concordat Gof. Hostien. & Directo. titu. de vsur. & Archid. in c. si quis oblitus 14. quęstione 4.

8 Verũ aduocati, ꝓcuratores, iudices, statutarij, & alij quorũ patrocinio & fauore scienter vsurę ĩ iudicio vel extraiudiciũ exigũtur, vel nõ restituũtur cum repetuntur, teneanẽ ad restitutionem. ℞. ꝙ sic ĩ solidum, nec excusantur ex eo fortè ꝙ scripturę eis porrectè apparebant iustè si conscientia eis dictabat ꝙ erãt de contractibus vsurarum

dupliciter peccare pñt. Primo si mutuũ q̃runt ꝓ his q nõ indigent sicut fit quotidie, & tunc peccant, qa si peccat q accipit cũ nõ indigeat necesse est vt q et cooperatur peccet. Secundo qñ inducit mutuantem sub vsuris mutuare cũ alias nõ esset mutuarius maximè qñ ꝓxim⁹ necessitate nõ cogitur, vel si necessitas cogit nõ tñ extrema. Alia cõsideratio est ꝑ respectũ ad mutuũ dãtes. Et tũc secundũ Girard. o Jo. dupliciter mediatores ĩ hoc esse pñt. Primo cũ stat cũ illis vi mutuo indiget, & ꝓcurat ab illis q parati sunt dare, tũc nõ peccãt nec tenẽt ad aliquã restõnẽ, qñ quidẽ malo alterius bñ utantur. Secũdo uero cũ stat ꝓ pte, & lucro usurarij, qa tunc nõ solũ peccãt, sed ẽt in solidũ restituere tenẽtur. Si tamẽ sunt ad hoc coop̃ati, ꝙ absque cooperatione eorum illa ꝓstatio usurario minimè facta esset. Et idẽ dic de mediatoribus ĩ cãbiis illicitis, & similibus, &c.

a De prosoneris cooperãtibus.] Et sic p̃t saluari opi. Bald in hoc casu, alias non.

b Potius receptoris.] Puta qa vocãrũt solũ ab eo, q recipit mutuũ & faciunt instrumentum solum de eo, ꝙ dicit sibi ne usurarius plus exigat q̃ sit in instrumento expressum. Nam si non esset instrumentum plus fortè uellet exigere, & sic instrumentum confectum est in fauorem eius, qui mutuum recipit. Ad hoc allegat Rose. Rest. 6. §. 4. Ale. de ale.

c Quia non dant causam efficacem.] Rosa. vbi sup. intelligit nisi ubi esset consuetudo, per talia instrumenta cogere, debitores in iudicio ad soluendas vsuras, quia tunc etiam obligarentur, & placet, quia satis est, quòd vigore instrumenti extorqueatur vsura, &c.

d Cõficientes scienter.] Bal. in d. c. 2. dicit ꝙ nõ solũ scribẽs sed ẽt dictãs illicitũ instrũm scienter dẽt puniri. Ad hoc est textus & gl. in. §. qa vero verisimile, ĩ auth de nõ alie in verbo dictauerit. Ad hoc facit. l. cornelia. §. si qs liberũ ff. de iniur. & insti eo. §. 1 & idẽ tñt Bal. in l. 2 C. de eunu. Ar. ge. in l. si scienter. ff. ad l. J. mpei i de parici. dicit ꝙ tales notarij debẽt puniri, ea pęna qua ꝯficiẽtes & aliqñ ficãmus eta dedi, ut in l. 1. C. de immu. nem. ꝯced. & secũdum Hos. in ti. de vsu. §. penu. versi. q. d. de notariis, & Arch. & Gem. in c. sicut non suo, 46. dist. & Ant. in ca. sicut te, & ibi Pano. ne cle. vel mona. Tales notarij sunt piurt qa qñ creant iurãt talia nõ facere vnde sunt infames, nec de cętero pñt testificari nec instrũ ꝯficere cap. licet ex quadã, de test. & si fecerint pniam iuxta nn. in c. testimoniũ, & c. ex pte §. 1. de test. Idẽ supple. usura. 5 §. 6. & di. is Bar post gl. in l. gñali. C. de tabu. li x. & do. l. o. de Ana. in c. q̃ pniciosum, de vsur. ꝙ tales notarij tenentur pti ad interesse.

e Quia instrũ nõ valẽt.] Et sic dãt cãm efficacẽ impio lucro. Et cõcor. Rose. Restitutio. §. 6. & 7.

f Idem de prælatis.] Rose. vbi supra. §. 9. debet secundum Hostiẽ. ꝙ aut pręlatus non legit tenorem vel si legit non potuit percipere contractu usu. & ex eo quia dicebat talem mutuasse. Sempt. centum, cũ non esset nisi. 80. &c. & sic non considerat diligenter, ꝙ fatuę facit, ex hoc tamen in veritate consentire non videtur. si vero legendo percipit veritatem particeps est iniquitatis, & si non commodi vsurarum. Quia subscriptio, in multis probationem facit, capitul. cum inter nos, de re iudicat. Vnde cum debuissent prohibere videntur cooperatores,

rores, & sic merito debent ad restitutionem teneri, iuxta not in c. 1. de offic. deleg. quod not. idem tenet Archi in c. si quis oblitus. 14. q. 4. allegat Goff. in sum de vsu. §. sed quid præla. Et Host in sum. de vsu. §. sed an aliquo. Et concor. cum Panor. Io. An d. Host. & Goff. in summis. Sed dicit gl. in d. c. 46. dist. q tutor potest conueniri pro vsuris finito officio, quod non est sic in alijs contractibus. Dic vt hic quia causam efficacē dederunt. Pan. autem intelligi potest, quando principales restituūt. Et ista videt magis cōis opinio. vt recitat Archi. in d. c. sicut non suo. 46. dist. s. q fiat distinctio, an ille q habuit sit soluendo vel ne. Allegat Goff. & Hostié. sic tenere q̄q̄ gl. ibidem velit q tutor extorsit vsuras ab aliquo nomine pupilli, finito officio vsuræ peti possint ab ipso tutore, quod secus est in alijs cōtractib. Archi. tamē ibidē subdit. Alij contra in d. c. Michael. &c. & Ros. Restitutio. 9. §. 4 Idem tenet, Addēs q Monal. singu. dicit. Si quis mādato genera i domini dat pecuniam ad vsurā & exigit tenetur ipse restituere domino nō restituēte, quia erat in facultate sua etiam non dare ad vsurā, secus si specialiter mandaretur ei vt daret tali ad vsuram, quia licet pecet non tamen tenetur ad restitutionē. Ec

secundum Hosti. & Inno.[a] in c. Michael, de vsu.

9 Quid de dominis terrarum qui in terris suis vsurarios morantes non cogunt vt vsuras restituant? Resp. secundum Rodul. quia tenentur insolidū si possunt, & non faciunt, etiā si nihil peruenit ad eos. Alex. autē Lōbar.[b] dicit q licet mortaliter peccent, tamen restituere non tenentur, nisi inquantū peruenit ad eos de ipsis vsuris. Quod autē mortaliter peccent non credo verum nisi de iudæis vsurarijs de quibus præcipitur eis in c. post miserabilem de vsu. vt cogant eos ad restituendum vsuras extortas, similiter posset dici quo ad ipsos esse veram opi. Rodo. quo vero ad Christianos vsurarios non credo q peccēt mortaliter vel teneantur ad restitutionē, nisi quando requisiti nollent iustitiam ministrare.

10 Vtrum socij, tutores, factores, & huiusmodi, qui ad vsuram dant vel vsuras exigunt pro alijs teneantur ad restitutionem? Respon. secundum Rod. q si apud eos residet quasi principalis autoritas mutuandi, tenentur insolidum si illi pro quibus dederunt non restituunt.[c] Si verò non fuerūt autores, sic illi qui ad solā manualem traditionem vsurarum mancipati sunt, ita q non taxant precium contractuū impiorum, nec cum eis contrahitur peccatum de vsura, sed solum pecuniam trādunt & pignus recipiunt, sic licèt mortaliter peccēt non tenentur ad restitutionem, nisi coactiuè exigant[d] vsuras. His concordat Girard. obdu. Raynu. & Bartolomeus Brixiē. in dicto cap. sic non suo, & addit Hostien. quòd ille in cuius vtilitatem versum ē tenetur principaliter alteri in subsidium.[e] l. ex hoc edicto. §. 1. ff. de eo per quē fac. erit, & l. eleganter. §. penulti. ff. de dol. Panormita. in dicto cap. Michael, vult etiam vt in primo casu non teneantur si vsurarius est soluendo, secundum q dixi tene.[f]

11 Vtrum pupillus pro quo tutor multus contractus vsurarios fecit teneatur restituere? Respō. quòd si pupillus dicat tutori tanto tempore habuisti pecuniam meam. & propterea ista retineo pro lucro quod debeo ex ipsa habere, & si sic ista intentione retineat, non tenetur restituere, licet sit versum in suam vtilitatem, sed solum tutor, nisi vsura excederet moderatum lucrum quod pcessisset si in possessiones vel aliam iustam negotiationem, vt debebat ipsam constituisset, vt patet infra Tutela. §. 2.

12 Sed nunquid cum vniuersitas, ciuitas, vel collegium recepit vsurarū emolumētum, singuli teneantur insolidum restituere? Respon. secundum Hostien. in sum. tit. de pœni. § fin. quod sic licet causa vniuersitatis non sit causa singulorum. 11. quæst. 2. c. episcopus. §. q manumittitur, nec obligant tanquam vniuersitas quę animam nō

habet

a Secundū Host. & Inno.] Adde Rose. Restitutio. 9. §. 5.

b Alexā. autem Lombar.] Hanc opi. videtur tenere Asten. li. 3 tit. 11. & s. Ber. quia isti tales nō sunt cā mali per se, si cut autores, sed p accidēs in quātu nō prohibēt. Sed contra istam opi. est gl approbata, in c. 1. de offic. delega. & 83. dist. per totum, li. et Rose. videat tenere eam Restitutio. 9. & 12.

c Non restituūt] Vel restituere nolūt. quia nō sunt soluendo. Et rō est, quia sicut nō suo ita etiam nomine alieno non licet peccatū cōmittere & agētes & consentientes &c. 2. q. 1. no. um, in fin.

d Coactiuè exigant] Et ratio ē, quia darent causam esti artē. Illi etiam sunt famuli vsurariorū.

e Alteri in subsidium] Vult dicere quod in casu quo quis principalis est non soluēdo vel nō vult soluere tenet ipse. Vñ ille §. primus dicit. Si is q dolo malo fecit ne reus si sit: in iudicio tenetur. Et si non ē soluēdū cōpetit actio restitutoria actori contra reum, ne reus ex; dolo alieno lucrum sētiat.

f Q̄ dixi tene]

addit q isti facto res subijciuntur pœnis.c. qa l omnib⁹, de vsur.nō alias,puta q non aud ātur eorum ↄfessiones &c. Et tales factores pñt ſm S. Ber.inuitis dñis restituere ne ipsi cogan.ur de suo restituere,dū modo concurrāt debitę circunstantię, q.s.fiat secrete vt non fit scādalū. &c. Sicut dicit Alex.Lōbard. de vxore vsurarij,q̄ pōt restituere ipso inuito dū modo non fit scādalū. Quia data ē in adiutorium viro &c. quod no.

a Tanq̄ singuli] Vide Pa.in c. dilectus.el. 2 de symoni.

b Et Ioan.An.] Adde Rose. Restitutio. 9. §. 10.& 11.&c.

c Restitutio]Adde Rose.Restitutio.9.§.6.

d Fideiussorib⁹] Pro intelligētia istius.§.vide quę habētur infra vsura.1.§ 8.

e Simpliciter] Pro vsuris ē ſm formā. c. q̄q̄,de vsu.lib.6.& tunc non tenetur vltra facultates vsurarij.Sec⁹ si nō fideiuberet secūdū formam, d.c. q̄q̄. Sed simpliciter se obligaret qa teneretur vltra vires facultatis, vide Rosel. vsura.4.§ 9.

f Communiter doc.] Vide Rose. Vsura. 4 §. 4 cū trib. § sequētib. & do. Andr. siculum in c. Rayn. de resta.

g Locū diuisio.] L.12.tabularū, q̄

habet sed tanquam singuli.[a] c.conquestus de vsu.c. sicut vir.7.q. 1.c.si habes. 23.q.3 l.meum §.animaduertēdū.ff.quod me.causa. Concordat Ioan. And.post Alla.in d.c.conquestus,sed Monal. ti. Vsura. 5.& Rodo.limitant hoc verum de regētibus & prohibere valentibus, vel compellentibus aut pręcipientibus taliter fœnerari, non autē,de alijs nisi participauerint cōmodū bursalę vel ex huiusmodi releuati fuerint ab expensis quas fecisset de suo, quia tunc intantum restituere tenentur & non pl⁹, & hoc tenet in conscientia, cum quo Mod. concord. Pe. de Pal. in 4. distinc. 15. & Asten.& Ioan.Andre.[b] in d.c.conquestus, de vsu.

13 Verum impediens volentem mutuare gratis & faciens vt mutuet sub vsuris, teneatur ad restitutionem? Resp. secundū Rod. q sic,quia impediunt inde bitē proximi vtilitatem.Idē dic de impediente contractum licitum & reducente ad contractum vsurarium, concor. Monal. tit. Vsurarium.3.Idem dic de confessoribus qui absoluunt vsurarios aut recipiunt ad sacramenta vel sepulturam q tenentur restituere si ex talium denegatione fuisset facta restitutio.[c]

14 Quid de fideiussorib⁹[d] vsurariorum?Resp. Lau.de Rod. in suis contractibus secundum Lap. & Pau. de Lazarijs, & multos alios q etiam si principalem se cōstituit pro vsuris restituendis,q non tenēt nisi in tantum inquantum vires hęreditatis vsurarij tempore fideiussionis valebant & nō plus nec minus, distinguit tamen idem Paul. inter fideiubere simpliciter[e] pro vsuris restituēdis, & sic nō teneatur (nisi vt dictū est) & inter obligare se simpliciter ad restitutionem vsurarum,quia talis tenet quā tum suę facultates pottant licet vsurarius sit non soluendo.

15 Verum hæres teneatur restituere omnes vsuras illius cuius est hæres? Resp. q sic inquātum hæreditas sufficit ſm communiter do.[f] in c.cum tu.& d.c. tua nos, de vsu.& vide supra.Hæres.§ 4.& 6.

16 Vtrum quando duo sunt hæredes vsurarij debentis restituere.c.& diuisa hæreditate de mille inter eos vnus efficitur non soluendo de.l. an alter teneatur in totum de ipsis.c.℞. Pet.de Anch.in regula pecca cati veni.de reg.iu.lib.6.q.18.q licet diuisa hæreditaria diuidatur ipso iure l. 1. C. si cer.pe.& l.pro hæreditarijs.C. de hæredi. vel ac.ven. Et sic si vnus efficiat non soluēdo in foro ciuili alter non teneāt. l. legatorū,in prin.ff.de leg.2.tamē in foro canonico quo dicit tex.in d.c.tua nos, q hæredes ea sunt districtione cogendi qua defunct⁹ si viueret quo ad ęs alienum ex delicto & peccato pueniens tenetur insolidū, nec in tali ære habet locū diuisio.[g] l. 12. tabularū, ar.d.c.cum tu.de vsu.& vt dicit etiam [a]. in c.tua nos,communiter doc. in fauorem animę hoc sequūtur. Sed ego p clariori intelligentia distinguo, q aut loquimur in rebus formaliter datis pro vsuris, & sic dum talis semper sint obligata illis q ea dederunt, tenetur de necessitate illa restituere quisquis illa habuerit vt in q. sequen.parebit.Aut sunt res specialiter emptę de pecunia vsuraria speciali alicuius, & sic similiter tenetur illis de quorum pecunia sunt emptę.d. c.cum tu. Aut loquimur de alijs rebus q̄ non sunt formaliter datæ pro vsuris,nec specialiter emptę de pecunia vsuraria, sic tene quod cum bona vsurariorum secundū communem opin. Moder.& doc.

scilicet ipso iure diuidit actiones hęreditarias pro portionib⁹ hære ditarijs.l.1.& 2. C.de hære. a.c.l. pacto. C.de pact. & sic similiter tenet, hoc est speciale in re empta ex pecunia, fune bri q semper sit eius cuius ē pecunia licet emés nomine suo emat,secundum q l. in d. c cū tu.Adde hęc ad § 8. supra eo. in ver. cauens.

in d.c.tua nos, non sit tacitè hypotecata [a] pro vsuris restituen. ꝙ non tenetur de necessitate [b] nisi ꝓ medietate, quamuis alter hæres sit factus non soluendo, licet dicãt doct. ꝙ opi. gl in d. c. tua nos, & antiquorũ doc. qui tenent ꝙ oĩa bona vsurariorũ sunt tacitè hypotecata sit in foro animæ practicanda, quod intellige de bono consilio cum nullo iure probetur, & ẽm hanc dist. intellige & limita Pe.d' Anch.& doc. i hoc.

17 Quid de accipientibus de bonis vsurariorum? ℞. distinguẽdo, ꝙ aut accipiũt rem in spẽ data pro vsuris quæ non transit in dñium vsurarij, & sic tene indistinctè ꝙ tenetur eam restituere, si extat, vt notabiliter tenet Bal. in l. rem quam, in fin. [c] C. de iu. do. nec potest extimationẽ de contra voluntatẽ domini. l. 1. in prin ci. ff. si cc .pc. & tex. est clarus. 14. q. 6. si res, & in c. cũ tu. de vsu. Et quãdo trãsfer ratur dominiũ. Vide infra vsura. 2. §. 18. Aut accipiũt non rem in spẽ datã de qua supra sed alias quascũque, & tunc distinguo ꝙ aut vsurarius cum talia accipiũt est nõ soluẽdo, & sic si hoc sciunt restituere etiam obligantur, qa dant damni causam efficacem, & si dubitãt an sit non soluendo, dico ꝙ si res adhuc extat ꝙ tenẽt, ne pro re temporali in discrimine animam ponant, secundum Alex. in 4. parte.

Si verò ignorant & credebant probabiliter ꝙ de bonis suis eis daret, sic non tenentur de consumptis bona fide durante, sed solum de extãtib⁹, nisi inquãtũ facti sunt locupletiores. Aut cum talia acceperunt erat soluendo, & sic non tenenẽ etiam si postea factus ẽ ex alia causa non soluendo, nisi esset res habita seu empta ex pecunia vsuraria, quam si habuit titulo lucratiuo potest ille ex cuius pecunijs est empta de æquitate [d] canonica eam ab eo aduocare officio iudicis, vt patet per gloss. & doc. in d. c. cum tu. in fi. Addit tamẽ Host. [e] ti. de vsu. § quæ pœna, ver. quid si possessio. & Goffre. ꝙ si talis res etiam ex causa lucratiua puenit ad illum qui soluerat vsuras, quòd ille cui prius donata fuerat liberatur. l. omnes debitores ff. de act. & obe. Sed non vsurarius nec eius hæres. Si vero habuit ex tit. oneroso sic non tenetur restituere, quamuis postea efficiatur non soluendo, & ex prædictis patet qui dicendum de multis quæstionibus.

18 Quid de ementibus pignora perdita ab vsurarijs? Respon. ꝙ tenetur sicut ementes rapta, & secundum illam distin. de qua supra. Ementes verum est quòd poterunt repetere vel retinere, id quod verisimiliter vsurarius super illo pignore mutuauit posset etiam teneri ꝙ si res non extat, vel ignorat dñs eius si extat nõ teneri talẽ emptorẽ dare paupib. nisi solũ illud pl⁹ qđ valebat res vltra id quo eã ab vsurario emit, licet tuti⁹ eẽt dare totũ excepto mutuo accepto (ab vsurario ab illo q eã pignorauit.) [f]

Quid

a Non sint tacitè hypotecata] Ita tenet Panorm. & Host. in d. c. tua nos. Ioan. An. in cap. q̃q̃ de vsu. lib. 6 Fed cons. 22. di. ꝙ ex quo ista hypoteca non est iure expressè non debet per doct. interpretatiuè induci. Et vide Lap. alle. 78. & si bona vsurariorũ essent tacitè obligata, et à quãdo vnus hæres soluendo posset ꝯ aliũ agi insolidum si ageretur hypotecarie.

b Non tenẽ de necessitate] Host. vt refert Pa. alter distinguit ꝙ ille ad quem bona vsurariorũ peruenit iure titulo singulari siue ex cã lucratiua, puta quia fuerũt donata vł legata siue ex causa onerosa, puta qa empta vel pmutata vel in dotem accepta non põt super illis molestari et ꝓ vsuris restituẽdis, ar. in l. etis alieni. C. de dona. alias multi illaquearẽtur, sed in bonis emptis ex pecunia vsuraria ꝓcedit distinctio. An ex cã lucratiua &c. qa tũc illa sunt restituenda, sec⁹ si ex causa onerosa, & ita dicit d. Ant. alias fuisse iudicatũ. Rose. in ver. hẽditas §. 11. & §. 14. dicit, verũ est ꝙ hẽdes tenentur ꝓ hẽditaria portione vt dictũ ẽ. Sed fallit qñ res quæ debet restitui insolidũ possidetur ab vno. ff. cõmo. l. sed mihi. § hæres, & l. 2. C. de hæredi. actio. Fallit etiã in expensa funeris vxo. quæ debet fieri etiam a viro, si ad eũ peruenit pars dotis vt puta si peruenerũt cẽtum ad enim & centum ad duos heredes, ꝙ vir tenetur pro tertia parte, vt l. veluti. ff. de religio. & sumptu. fune. &c.

c In l. rẽ quã, in fi.] Bal. dicit solum ibi, ꝙ si fund⁹ extortus per vsurariam prauitatem nõ potuisset in dotẽ dari nisi cũ sua causa, & ideo posset conueniri maritus tanquã qlibet possessor. Et vide l. fi. § pri. ff. q̃ i frau. credi.

d De æquitate] Intellige non respectu quo possessiones emptæ ex pecunia fuñebris sint obligatæ, sed ex quadã æquitate, ex quo res mea vel mihi debita peruenit ad te, ex causa lucratiua, iõ teneris restituere. l. si me & titium. ff si certum pet. Et pro pdictis facit qđ no. gl. in c. si quis vsurã. 14. q. 4. dicit ꝙ dominium pecuniæ vsurariæ transit in vsurariũ, ergo fortius res empta de illa pecunia nomine suo, iõ de æquitate videntur &c.

e Tamen Host.] Idem Asten. lib. 3. titu 11.

f Pignorauit] Spe. titu. de vsur. in ver. paue vsu

rarius dicit. Si qs emit librū a iudæo etiā iusto ꝑcio nō posset retinere, & istud dictū refert, do. Ias. in l. si eum seruum. ff si cer. pet in fi. penul. colum.

a Et hoc sciebat gener] Adde. Et certus est creditor illius rei, & ratio est, qa de bonis aliorū nō debebat dotari, &c unde hoc casu debent induci ad restitutionem

ria trāsiuit in dominium mariti, & ista quam habet nunc mulier est alia de bonis ipsius mariti. Loquitur ergo in casu, vel diuortij uel soluti matrimonij, quando scilicet dos restituitur.

g Illa tamen succedit] Vult dicere quia ex quō dos est quid vniuersale ſm Bartol. & alios in l. i. ff so. ma & in vniuersali vna res succedit, loco alterius l. impator, in fin. de le. ·. qd in casu, isto filia non erat hæres, posset, dicit circa hoc opi. Federi. posse procedere de rigore, de æquitate autem secunda.

19 Quid de filia vsurarij dotatę. ℞. ꝙ si rem habuit datam in specie pro vsuris, tenetur indistinctè, sicut dictum est de emente pignora secundum illam modificationem, si vero habuit alia, sic non tenetur, nisi per hoc sit factus non soluendo, & hoc sciebat gener, [a] quia si hoc ignorabat nihilominus secūdū Rod. poterit dotē recipere & retinere, etiam si postea sciat quia est nō soluendo, quod est dictū mirabile, & mihi non placet quia nullo iure probatur. [b] Si vero ꝑ hoc non est factus non soluendo, sed postea ex alias causa nō tenetur gener, qa habet dotē ex titulo oneroso. [c] Nec etiā filia secūdū Federi. [d] consil. 41. quia licet habeat dotē post solutum matrimoniū ex causa lucratiua, [e] quia tamen illa nō est pecunia [f] vsuraria quæ transiuit in bonis mariti, sed est alia quæ ꝑficiscitur ex bonis mariti. Ideo non tenentur. Nec obstat, text. cap. cum tu de usur. secundum eundem Federi quia (vt dicit) loquitur de possessionibus emptis ex pecunia vsuraria, & licet do. Anto. & Pe. de Ancha. videantur tenere quòd immo tenetur, quia licet non sit illa tamē succedit [g] loco illius pecuniæ datæ.

Item quia mulier non habet quartam suā nisi deducto ęre alieno. [h] l. papinianus. §. quarta. ff. de inoff. testamen. cum qua videtur concordare. Sco. in quarta dist. 15. tamen ego. credo verissimum dictum Fede. vt patet per prædicta, nisi esset possessio empta ex pecunia vsuraria & data pro dote, quia tunc soluto matrimonio teneretur filia eā restituere, si pater eius foret postea factus non soluendo, per d. c. cum tu. qa factum legitimæ nō debet retractari. [i]

20 Quid faciet gener aut filia qui dotem habuerunt, aut de rebus in specie datis pro vsuris, aut cum socer esset non soluendo secundum Girard. obdonē. quod ille per quem non stat quin restituatur excusatur in conscientia, quia vnus sine altero restituere non potest durante matrimonio. Remedium tamen eēt, vt si pater habet multa incerta ad restituendū, & est soluēdo ꝑ certis, adeat episcopum qui ei dictā dotem tanquā pauperi concedat, si nō sunt habita ī specie pro vsuris, aut cōponat cum creditoribus.

21 Quid de famulis vsurariorū. Respon. qd aut seruiunt vtiliter, puta laborando ag. ū, ædificādo domum, habendo curā verū, & huiusmodi. Et si vtilitas potest cōpensari cū eo qd

b Quia nullo iure probat.] Non tenetur tñ de cōsumptis, bona fides, vt. s. §. 17.

c Ex titulo onerofo] Alia ratio est, quia ex hoc non fuit ipse gener recipiens cā efficax, vt illecē. ficeretur non soluendo.

d Secundum Fede.] Pan. in d. c. cum tu, allegat eum in consilio 60. alias est. 61.

e Ex cā lucratiua.] Text. est in l. si §. si a socero, vbi Bar. ff. de his quæ in frau. cre. & in l. vnica. §. lucratiuas, d im po. luc. de li. 10. & ibi Bar. & in l. pro oneribus, & ibi Ba. t C. d iur. & in l fi. ubi Bar. & Bal eo. ei. in l. ex perm. ssiōe. ff. de act. & obl Gl. in l meuia §. 1. in uersi. nocere. Et ibi Bar. & doctō. ꝭ. soluto matrimonio, glo. in leg. ignoti. C de his quæ in frau. cre. & ibi Bar. & latè Bar. in l mæuius. § duobus, in repetitio. 14. col. de legatis 2. Bald in l. 2. C de reuoc. his quę in frau. credi. Et in his locis, concluditur, quòd dos ex parte dotantis, & mariti dicatur titulus onerosus. Sed ex parte dotatæ dicitur titulus lucratiuus.

f Quia tamen illa non est pecunia] Quia illa usura

h L. Papinianus. §. quarta] Alias ē sub c. ꝭ. Adde. l. fi. §. ī ꝯputatione C. d iur. deli.

i Non dēt retractari.] Laur. de Ro. in c. consuluit. q. 62. in fi. de vsu, tenet hanc sententiā, & Bal. in l. rē quam. C. de iure dot Et ꝑ ista decisione facit. Dos filię succedit loco eius, Itemq. Bar in l cl tio ceīū. §. titio gño ff de cr. d. & demon. & in l. fi. ff de his quib. vt indi. vbi dicit ꝙ succedit loco alimentorum. Punctus est ergo quia dato quòd filius nō debeat habere legitimā ex vsuris, tamen videtur saltem filium posse petere alimēta, & sic filia pro alimentis possit retinere dotem ꝑ nor. per Bartol. in l. fi. al. § si socero. ff. de his quæ in frau. cred. Sed cogita, quia passus est. dubius. Item Panormit. in d. c. cum tu. dixit quòd de rigore posset procedere opi. Fede. secus de æquitate. Et Rose. post multa uerba.

ba. Restitutio. 8. §. 5. recitat uerba Pa. ad literam. Et in addi. recitat uerba Fede. qui facit tria præsupposita primo quod filia non sit hæres patris. Secunda quod pater eius dedit dotẽ genero, non in fraudem creditorum. Tertia, quod ista filia non recipit pecuniã ab hæredib^9 mariti, &c.

Ex quibus concludit, opi. Fede. rõnabilẽ, vt ibi per eum. Sed mihi plus, placet opin. Pa. distinguentis, de æquitate, & rigore, ut dictũ est. Et opi. do Ant. & Pa. in d. c. cum tu, tenet Ioan. de Ant. ibidem, & uidetur tutior, & uerior, in conscientia. Vide do. Ioã. de Campeg. in suo, trac. de dotibus. part. 1. q. 47.

a Sic licitẽ eam accipiunt.] Hoc limitat Rose. Restitutio. 8 § 7. non habere, locum, in seruitoribus, qui recipiẽtes salarium, faciunt impotentem, nã licet eis seruiant, utiliter non tamen opera, potest compẽsari, cum eo, quod accipiunt ut sunt barbitonsores, medici, nutrices, & huiusmodi.

accipiunt pro mercede sic licitẽ eam accipiunt, [a] siue sint vsurarij soluendo vel non, dummodo non accipiant rem, habitam in specie pro vsuris, quia talem nunquam licet accipere, vt supra potuit, si vero non seruiunt vtiliter, sed potius inutiliter, sicut qui canes [b] aut accipit res custodiunt & huiusmodi, sic si est non soluendo nullã mercedem possunt accipere, & si accipiunt tenentur restituere. Idem dic de uẽdentibus, res ad gulositatem vel pompam [c] pertinentes, quia non est restituendi dant causam efficacẽ. [d] facit l. aut prætor. [e] §. si qs particeps. ff. de his q̃ in fraud. credito. & l. fi. in princi. ff de eo p quem fa. erit.

b Sicut qui canes] Idem dicendum de his famulis qui eum alloriant parant mensam, &c. Sed hoc est verum nisi antequam vsurarius esset non soluendo iam erat constitutum salarium secundũ sanctum Bernardinum, vt allegatio. Rose. vbi supra. Licet dicat non esse hanc limitationem vsquequaque certam.

c Ad gulositatem vel pompam] idest nõ debet talibus vendere si sunt non soluendo, vel propter hoc efficerentur non soluendo quod cum iudæi communiter propter vsuras sint non soluendo accipens aliquid ab eis etiam titulo oneroso ex quo manifestè efficiuntur impotentes ad soluendum tenetur restituere illis a quibus acceptæ sunt vsuræ. Sicut contingit in uendente eis gallinas vel alia ad gulositatem pertinentia vel pulchra vestimenta & alia similia ad pompositatem, vel qui ad talia locant sibi operas, vel ad radendum vel ad poliendum, & generaliter quocunque modo ab eis aliquid accipiatur ex quo manifestè fiunt impotentiores ad restituendum, licet etiam titulo oneroso hoc fiat etiam in fraudem creditorum & per consequens accipiens tenetur ad restituendum hæc supp. Rose. vbi supra. §. 7.

d Dant causam efficacem.] Pro declaratione & complemẽto illius §. & p̃cedentiũ. Scias secũdũ d. Ias. in §. si qs in fraudẽ, insti. de actio. quod ille dicitur aliquid hrẽ titulo lucratiuo, qd habet pro p̃cio illicitè soluto, cũ illud precium non de bono modo sed malo, secundũ Bart post. gloss. ibi. in leg. 1. § fina. ff. si quis omis. cã testamẽ. Vbi per hoc, no. quod ille qui dat pecuniam ut consequatur beneficiũ uel præbendam cũ det malo modo dicitur habere titulo, lucratiuo. Vide, Bal. in l. 1. C. si quis omis. cã testamẽ. dicit, quod quicqd per symoniã ab est non, debet cõsiderari, ut onus vt damnum, qd turpiter abest. Idem Bald. in l. prima, C. si quis in fraud. pa. dicit quod quicqd quæritur, ex ludo dicitur habere titulo lucratiuo, quia quicqd quæritur, ex maleficio, dicitur esse lucrũ. Ex quo sequitur, qd qcquid quæritur ex arte dãnata dicit̃ eẽ lucrũ, qd bñ no. Et de his titulis uide Bartol. in repetitio. dicta leg. mæuius. §. duobus. de legat. secundo, & text. not. in l. penultima, §. lucratiuus. C. de impo. lucra. descrip. & do. Iaso. in dicto §. item si quis in fraudem. Ex his sequitur quod isti tales seruitores vsurariorum in his inutilibus videntur habere salarium dum ex titulo lucratiuo. Sed quando fit alienatio in fraudem creditorum, si debet reuocari, requiritur, quod fraus, uersetur ex vtraque parte, quando habetur ex alienatione ex titulo oneroso. Si autem ex titulo lucratiuo, sufficit, quod fraus fit, tantum ex parte alienantia, vt dicunt doctoribus, in §. item si quis in fraudem. Sed clarum, est quod in casu nostro habetur titulus lucratiuus, & uersatur fraus ex vtraque parte ex quo est damnum creditorum illud seruitium nimirum si tales seruitores tenentur, ad restitutionem vel saltem potest ab eis quòd datum est per vsurarium reuocari Quod. no.

22 Verum ille qui mutuat pecuniam vsurario possit repetere eius restitutionẽ. Respond. quod aut mutuat scienter ad ludum vel alio modo ad consuman. inutiliter, & sic si est non soluẽdo nullo modo potest recidere eius restitutionem & si recipit tenetur restituere. Si vero ignorabat, probabiliter, quod vellet eam inutiliter consumeret sic, & secũdum Petrum de Palu. in quarta distinct. decimaquinta. & Asten. & Rodo. peterit recipere eius restitutionem, multo magis si dedit, vt vtiliter eam expenderet. Item dic quod debentes habere ab vsurarijs ex contractu, vel quasi vel ex delicto vel quasi qd possunt recipere, qd sibi debẽt, licet vsurarius

e L. ait prætor.] Vbi nota. quod si quis scit debitorem impotentem ad soluendum dicitur in fraudem facere si contrahit secum. Satis enim dicitur scire quam hoc euidenter constat vt in casu nostro. Et facit ad idem l. si fundum C. de rei ven. vbi si quis dicat noli emere illum fundum ab eo quia meus est

quod

quod si emat constituitur in mala fide.

a Quid de seruientibus.]Posset dici de medici. Et'facit gl. hic alle. qa clerici ministrãt sacra & sic necessaria & tñ nõ pñt recipere, oblationes sic in isto casu. Mihi tñ plus placet, ꝙ dixi supra. §. 21. qa uerius ex quo enim, tenentur seruire gratis pauperibus, & iste sit pauper cum omnia sint obnoxia, restitutioni. igitur, &c.

b Rñ. ꝙ sic regulariter.]Pro fundamento notandum secũdũ Th. 2. 2. qõ. 32. art. 7. quod tripliciter potest esse aliqd illicitè, acquisitum. Vno modo, quia quod acquiritur, illicitè debetur, ei a quo est acquisitum sine non transferatur dominium illius, rei in accipiẽtem, ut in furto rapina, siue transferatur, ut in usura, in reb⁹ quæ consistunt, numero pondere, uel mensura sed competit repetitio, &c. Secundo modo est aliquid illicitè, acquisitum ita, ꝙ ille, qui acquisiuit non potest, licitè retinere, nec tamen debetur ei a quo acquisiuit quia ille contra, iustitiam dedit uel ille cõtra iustitiã, accepit, ut in symonia, & similibus in quib. ipsa datio, & acceptio, est contra legem dei. Tertio dr̃ illicitè acquisitũ, nõ qđ ipsa acqsitio sit, illicita, sed illud ex quo acquirit, est illicitum ex quo transfertur dominium, nec competit repetitio ut in meretricio, & huiusmodi, puta ex duello ex torneamento, ex sertis factis de floribus, & similibus, quorum usus est, ut plurimum ad lasciuiam, & de isto tertio modo dictum est. supra.

sit non soluendo.

23 Quid de seruientib⁹ [a] vel ministrantib. necessaria ad vitam vsurarii. ℞. quòd licet quo ad forum contentiosum si nõ est soluendo non possint recipere mercedem vt colligitur ex gl. in c. quia in omnib. de vsu. tamen in consciẽtia credo possint recipere, nisi sint tales qui ex præcepto charitatis teneantur ei facere eleemosynam & subuenire quod quando fit, habes. s̃. elemosynam §. 1.

24 Qũo recipientes elemosinas vel viuentes de bonis vsurariorum licitè possint hoc facere habes s̃. raptor. §. 1 & secundum illam distinctionẽ dic, quia quo ad deum vsurarius, raptori comparatur circa bona habita ex vsuris.

25 Vxor quando non potest dare elemosynas & accipere de rebus viri. Vide elemosynas. §. 7. & j̃. Vxor. §. 5. cum seq.

RESTITVTIO secũdo. s. cui faciẽda sit & quo ordine. Pro cuius declaratione quæruntur plura.

1 Vtrũ res rapta vel quasi tercũque accepta iniustè a vero domino sit semper ei restituẽda. ℞. ꝙ sic regulariter. [b] 3. q. 1 reitegrãda, de resti. quasi per totũ, de homi. sicut dignum. §. eos. Fallit tamẽ, hoc ĩ quinque casibus. Prim⁹ si iusto bello [c] postea sit priuatus ea. Secũdus [d] si ędicto imperiali siue ecclesiastico sit ei interdicta ad tempus, vel simpliciter, de hæreti. cap. excommun camus, el 1. de homi. cap. pro humani. li. 6. Et tunc restitutio differetur si interdictum est ad tẽpus, vel dabitur illi cui est applicanda per tale ędictum. Tertius si domini est pupillus, vel furiosus aut minor quia tunc nõ illi sed tutori uel curatori eius restituetur. Quartus quando dominus, [e] mortuus est quia tunc debet restituere hæredibus propriè dictis, & qui sint habes supra hæres, in princi. & §. 2. Et si dominus in morte omnia sua reliquisset, pauperibus distribueda tũc pauperib. debet dari secundũ Inn. in c. quod sicut, đ ele. Quint⁹ quãdo lenones, & huiusmodi aliqd acceperunt a plãtis ecclesiasticis, qa restitui, non ei debet q dedit sed ei⁹ superiori vel successori, vel in vtilitatẽ ecclesię expendant. ar. c. si. quis ĩ atrio. 17. q. 4. & c. cũ uos. [f] de of. or. & c. de hoc de simo. [g] & hoc autoritate iudicis pœnitẽtiarij ẛm Ri. vel ẛm Hosti. & glossa. Rai. si ecclesia satis abũdat. dabit pauperibus. argum. dicto capitu. si quis ĩ atrio

Restitutio. in uersicul turpe lucrum, &c. de secundo modo dr̃ in §. 4 in § aũt nr̃o tractatur de primo mõ. Et pro ulteriori intelligentia sciendum quod in re q̃ dẽt restitui tripliciter, aliqs se ꝑt hr̃e qa aut est solum dispensator circa ipsam rem. In primo casu semper est ei res restituenda intrib⁹, hic allegatis, &c. Sed fallit ut infra.

c Si iusto bello.] Quia dñs illius rei fuit, factus captiuus, in iusto bello, ut supra. Bellum in prin.

d Scđus casus.] Puta qa cõdẽnatus, est dñs tanq̃ hæreticus, uel đ crimine læsę maie. cõuictus in q̃bus casib. oia cõfiscanẽ, post sniã sup hoc non sibi sed fisco dẽnt oia sua, applicari. d. c. excõicam⁹, primo in prin. & d. c. ꝑ humani, ubi faciẽtes uel mãdantes occidere, christianos ꝑ assassinos sunt diffidati cũ oib. bonis suis, & facit. l. quisqs. C. ad l. iu. ma.

e Quartus quãdo dominus.] Si hæredes sunt plures unicuiq;, secundum portionem suæ hęreditarię partis restituẽdum est. Si autem hæres, in aliqua determinata parte, constitutus, sit puta in centum, uel etiam, in domo, & non plus, tunc restitutio, non fiat hæredi, sed illi, uel illis quibus testator, commisit dispẽsationem suorũ, bonorum.

f Capit. cum uos.] Istud cap. parum facit, pate: intuenti istud.

g C. de hoc, de symon.]Quem text. no. tibi. Pa. in ultimo. no. contra principes, & eorum confessores qui applaudantes eis non imponunt illis restitu... m

7 a r c :x

& hoc idem tenet mon.ti. resti.1.

Vtrum res ablata ab eo, qui non erat dominus, sed iusto titulo possidebat sit ei restituenda ℞. quod sic, nec vero domino dēt resti-tui sine eius voluntate. l. is cuius. ff. de fur. & l. si quis conditionis. C. loca. etiam si sit fur [a] qui eam tali titu alteri dedit. dict. l. si quis. Fallit hoc quando eam re-cepisset sub tali titulo in fraudem veri domini: quia tūc teneretur facere quod domin[us] ea haberet. ei denū ciando rē cautē tū sine scā dalo alicui[us] v. ar. q. 5. hoc vi.

3 Vtrū habētes de bonis i fideliū ex usura, & hmōi to neantur eis restituere. ℞. s[ecundu]m Mona. ti. Restō 3. qđ sic, ni si ecclesia habeat bellū cō tra ipsos, quia tunc non eis sed pauperib. Christianis restitui debent.

4 Vtrū acceptū ex turpi cā respū dātis [b] i casu in quo restituere tenet possit re-stitui illi q dedit. ℞. qđ nō sed debet paupib. erogari, si ille qui dedit potuit alie nare; qa in pari cā turpidi nis potior est cōditio possi dentis. l. si ob turpē. §. por-ro. ff. de con. ob tur. cau. & l. 2. C. eod. titul. iuncto. c. cum tu de vsu. Fallit hoc ī duobus casibus. Prim[us] quā do in iniuriam alterius est datū, quia tunc illi in cu-ius iniuriam ē datum dēt restitui, vt patet ī symonia cē dato, q a restituitur illi ecclesiæ in cuius, iniuriā est datum. dicto capitu. de hoc. Secūdus casus ē quan do turpiter datum, & ac-ceptum ipso iure applica-tur fisco [c] vel priuato, quia tunc non debet dari paupe ribus: Sed illi cui applica tur, quia de alieno non est facienda eleemosyna. 1. q. 1. non. est putanda. Si tamē excepto isto casu: a. resti-tuisset ei qui dedit esse li-beratur ab obligatione re stitutionis quia nullo iure hoc prohibetur & pœna sunt restringendæ capitu. odia. de regul. iuris libro sexto.

5 Vtrū acceptū ex turpi causa respectu solum ipsis recipientis, sit dantis resti-tuen. ī casu quo restituere obligatur puta dedit qs ali cui ne faceret tale malum vł vt faceret ad id qđ tene batr. ℞ qđ sic, vnde iudex q non vult dare snīā [d] nisi data sibi pecunia & huius-

pecuniæ habitæ pro electione alicui[us] in beneficio ec clesiastico, licet non sit restituenda ei qui fecit deli-ctū sed ecclesiæ ut ibi dicitur. Ad. le gp Archiep. Flor. 2. par. ti. 1. c. 5 §. 1. vbi ponit ea quæ hic dicuntur. Et quantum ad istum casum dicit quod talia recipien-tes ex cā, inhone sta tenētur resti-tuere uel succes-sori vel ecclesiæ si ipse prælatus, non satisfacit qa si ī suo patrimo niali satisfacit, ipsi sunt libera-ti, & idē dicendū de illis q dāt de bonis, ecclesiasti cis fauore paren telæ cum nō in-digeant vel prin cipib[us], & tyran-nis cā fauoris hu mani, nisi face-rent cā redimen di uexationem suā, &c. Quia de-beret fieri resti-tutio ut hic. Fal lit primo in casu quo darent de suo patrimonio uel d acqsitis, ex industria, qa & si dādo illis turpi-bus psonis, pec-carēt iuxta c. do nare. 86. dis. Non tñ tenerentur ad restōnē nec ēt il li q recipiunt sē cundum Guil. & Ray. Secūdo fal-lit, qñ darent de fructibus, benefi ciorū, uel de his quæ spectant, ad mensam suā, qa licet maleface-rent tamen non tenerentur ad re stōnem, nec isti, nec illi, sed hæc limitatio nō vi-deretur uera per ea quæ notantur supra in vers. Clericus. 1. § ult. Ter-tio fallit, quando datur de bonis ecclesiæ pro elemo synis uel soluunt, illis qui laborant utile pro eccle-sia, quia hoc casu nihil, nec a nemine est restituen-dum. Quia ecclesiasticis utilitatibus deseruientem ecclesiastica oportet remuneratione gaudere. 12. q. 2. quicunque.

a Etiā si sit fur.] Ad hoc l. qui re. §. 1. ff. de furtis, & l. qui uas. § si ego, ff. de furtis, ubi fur habet actio-nem contra alium furem de re sibi furata quia ful-lo commodando rem, non suam, commiserat fur-tum, & tamen agit contra furem, ut ibi. De hac ma-teria uide Pa. in c. literis, de resti. spo. & Bar. in l. 1. §. qui a me. ff. de vi, & vi ar.

b Respōdū dantis.] Pone exemplum si pecunia da-ta fuit iudici ad eum corrumpēdum, uel testi. ad fal sum, testimoniū dicen. uel alicui[us] ad falso, accusan dum, uel aduocato ad iniustē ad-uocandum, & sic ambo essent in culpa.

c Fisco.] Exem plū in l. lucius. ff. de iure fi. vel pone exēplū in priuato ut si qs esset iustē. carce-ratus, & daret pē cuniam custodi, vt fugeret, ille custos turpiter, facit vñ nō tenet restituere illi, q dedit, sed paupe rib. ar. 14. q. 5. Qui habetis, se-cus, si esset inno-cēs. Et uide mul tas bonas practi cas p Archiepi. Flor. 2. par. tit. 2. c. 5. §. 1. &c.

d Nō vult dare sniam.] In hoc eñ vł uexationē suam redimere, &c. secus tñ si da ret, ut pro se iu-dicaret, & si hē-ret iustitiā, quia vł corrūpere iu-dicē, vñ nō est ei restō facienda, di-xit text. in d. l. 2. ff. de cōd. ob tur. cau. sed pdit litē vt ibi, &c. & ibi Bar. & sic hodie pdit utrunque, per l. primam, C. de pœni. iudi. qui ma. iudi. & cætera. Iudex ei, siue ordinarius siue ecclesiasticus nihil potest recipere. Ordinarius iuris ciuilis petit sportulas, deleg. tus a principe duos aureos, in prin cipio, & duos in fine habebit si causa excedit cen-tum aureos, alias non potest tamen recipere oscu-lenta, & poculenta, omne aliud receptum tenea-tur restituere, & uide supra iudex. § octauo, ubi plenè. Ratio autem quare, iudex nihil potest ac-cipere, nec etiam testis, est qr a sunt pro uraque parte, sed aduocatus solum pro una parte, dict. capi tul. non sane.

To

a Tu tamen dic.] Hanc dist. sequitur Pa. in d.c. quia in omnibus, de vsuris.
b §.1.] Idem habetur in l. sed hę. §. non solum. ff. de procu. & l. Mæuia. §. vxori. ff. de annu. leg.
c Sed cuius sumptibus.] Quid si fur est ita pauper, q non pt facere, sumpt⁹, vel sunt nimia magni. Respōdeo quod p hoc nō vt excusari, q difficultas dissolutionis non liberat debitorē. l. cōtinuus. §. illud ff. de ver. obli. & dānū qd qs sua culpa sentit, dēt sibi non aliis imputari, q reg. iu. c. dānū, in 6. & de reg. iu. l. Quod qs, & in. stius patit culpo sus qua innocēs, nisi fortè debitor eēt ita paup. & creditor ita diues, qd merito cū eleemosynæ, deberet ei remittere, alias tenet, quia res minimi valoris dēt restitui. ff. de dam. in fec. §. si pomponius.
d Ei mitteret.] Et concord. Sco. in 4. distin. 15. & Rof. Ref. 14 §. 1. Hanc materiam tractat Arch. Fl. 3. par. tit. 2. c. 3. vbi inter alia dicit q qn creditor est multū remotus poterit ei p lras significare, vel occulte vel manifeste, secundū qd expedit, & fm qd creditor ordinat, vel demittenda illa re vel seruāda, vel alicui dāda, sic aget debitor, & liber erit. Adde et, si debitor p prio motu mitteret rē, &c. & periret in via sibi periret, & non creditori. poterit & cōsiderari, si cre-

modi ei qui dedit debet restituere. l. 1. & 2. ff. de con. ob causam & expressè in cap. non sanè. 14. quæst. 5. Fallit hoc in casu. cap. cum sic de iudęis, vbi ea quæ in fidelis luciatus fuit a christianis occasione officij publici inter ipsos restituere tenetur pauperibus, secundum prouidentiam Episcopi.

6 Quid de oblatione recepta a manifestis vsurarijs. ℞. quod licet sint opi. diuersę in c. quia in omnibus, de vsu. tu tamen dic a secundum Ioan. An. quod aut vsurarius inchoauit restituere vel est paratus, & sic restituetur ei vt ipse restituat quibus extorsit, & sic intelligenda est secunda opi. quæ est in glossa. d. c. quia in omnibus. Si vero non est paratus restituere, tunc habebit locū prima epi. in prædicta gl. quā sequitur Goff. Innocē. & Hostiē. valet quod fiat episcopo, vt restituat dānificatis, quod uerum credo quādo episcopus est talis qualitatis, qd hoc faciet, aliter ipse qui eā recipit dānificatis restituet.

7 Sed qd si ille cui restitutio est faciēda lōge distat, & non potest ei mitti sine sumptibus. ℞. q restituēda est ei, nisi sit modicū quod respectu illius cui debetur quia abundans est, quia tūc secundum Rod. posset pauperibus dari pro anima eius.

8 Quid si nescit vbi habitet. ℞. qd non tenet euagari ut eum quærat, argu. leg. qd nisi fiat. § b ff. de ope. libe. & ideo pauperibus dabitur, nisi expectetur uerisimiliter rediturus.

9 Sed cuius sumptib⁹ c mittetur ei quando scitur ubi est. Respond. Panormita. in dicto capit. cum tu to. de vsu. quod si est malæ fidei possessor puta fur, aut vsurarius, aut huiusmodi, & ipse recessit de loco vbi ea accepit vel extorsit. Tenetur suis sumptibus eidem mittere. Si vero ille cuius erant fuit ille qui se transtulit alibi, tunc suis sumptibus ei mitteretur, d & sic intelligenda est glos. in dicto capitulo. & sic distinguit lex in re legata. l. cum res. §. primo. ff. de le. primo. Quod limito verū nisi inueniretur aliquis fidus q gratis vellet deferre, argu. capit. significante, de pigno. Mora. tamen secū dum Berna. qd si sumptus excedunt summā rei restituendæ, qd tunc pauperibus est dispēsanda, e argumen. dicto cap. cum tu. & ca. anteriorum, secunda. quæst. quinta. Si autem est malæfidei possessor sed aliquo iusto titulo habet, tunc credo arbitrio boni viri sit sequendum cuius sumptibus mittatur, pensata causa & qualitate absentiæ, & non fuerit in mora.

10 Vtrum cum plures sunt obligati alteri insolidum, & vno soluente totū, alij teneātur eidem soluenti quilibet pro parte sua. Respond. Monalle. titulo. Restitutiones. sexto. quod sic in foro conscientiæ dilecti

ditur sperat ur cito uenturus ad locū poterit relictu ri vel deponi in ęde sacra, vel alio tuto loco vt possit fieri restitutio.
e Tunc pauperibus est dispēsanda.] Dicunt Theologi circa hoc deberi considerari circunstantias rei, vt, si res, est ita parua, & debet ex pendi magnum iciū. Ite n condi tionē psonæ, q si sit paup, & cuius est res tam diues, &c. Pro hac tūā materia dic q aut est con uenium ubi restituatur, & ibi debet fieri, quia nihil tā cōgruū humanæ fidei, vt l. 1. ff. de pac. aut nihil est conuentū, & tūc si res est in mora ex defectu debitoris, & ipse tenet sumptib⁹, suis eā p̄sent. ite text est clarus in l. sed si hæredi. tas. §. q aut loco ff. ad exhibi. Ibi eū dicitur, q qs petit, rē quā hēt alius exhiberi in iudicio, ut videatur an sit sua, aut pp aliā cām, q dēt ipsam exhibere in loco in quo petitur sumptibus petitis, nisi data opera re transtulerit a loco, hęc ibi, si autē esset periculū in mittēdo, ceterē exemplarē durā periculo. de dona. & contra. ca. cum

quia vtiliter egit [a] negotium eorum. le.cum pecuniam, & l. soluendo. ff.de nego.gesto. Fallit hoc in raptoribus & furib9 & huiusmodi, quia si ille q habuit rem satisfecit, non tenentur alii eidem satisfacere, nisi inquantum de talib. bonis peruenit ad eos.

11 Sed quid fiet quãdo qs nescit cui restitutio quã tenetur fienda sit, nec ei9 hæredes cognoscit ℞.qđ nihilominus pauperib9, vel ĩ pias causas est restitutio facienda.arg.d.c cũ tut.& c. diuinę.87.di.& c eps el 4. 88.dist.& c.cõcesso 12.qõ. 2.& c.fi.ẽ pale. 6. q.3.& c. 1.de rape. Vnde dicit Th.2. 2.q 62.a gu. 5.in re pò ad 4.quod si ille cui restitutio dẽt fieri fieri fit oĩno ignotus, facta diligenti inquisitione de persona. eius vel eius hæredibus, debet homo restituere dando eleemosynas pro salute ipsius, siue sit, mortuus siue viuus. Et adeo quod inter paupes eligẽdi sunt pauperiores, & inter æqualiter pauperes iustiores, qa & si omnibus debẽt misericordia, iusto tamẽ amplius, vt dicit Ambro. i lib. de officiis, & not in c.nõ satis.86. & di.& ut dicit Hic & no. in c.fi.16. q. 1 ĩ pauperib9 nõ tã paup as, q̃ religio [b] attendenda est.

12 Quid si facta restitutio ne in p̃dictos paupes appareat dominus rei, vel eius hæres. ℞.quod si talis qui restituit fecit debitam diligentiã ad ipsum inuenien. hic non tenetur amplius, quia bona fides non patitur, vt semel exactum exigatur.capi.bona fides, [c] de re iudi.lib 6. Secus si nõ adhibuit debitam diligẽtiã, quia sic iterũ teneretur, [d] quia vt dicitur ĩ c.sicut dignũ.§.eos de homici. Non em̃, aliena cũ ipsa potuissent eis quorum fuerũt restituere debuerũt pauperibus erogari.

13 Verũ restitutio p̃dictorum incertorũ si sit necessario facienda pauperibus illius loci in quo p̃dicta restituẽda sunt habita vel dãnum est datũ. ℞. Hostiẽ. [e] & aliqui alij docto.in d. c. cum tu, tenent quòd sic, quia citius potest peruenire fortè ad hæredes, vel ad eos quibus est fienda, sed Fede.consil.23.do.Anto.& Panor. tenent q̃ est de bono consilio, non de necessitate, & hoc tene, quia iura simpliciter dicũt quod erogatio fiat in pauperes, vt in d.cap.cum tut. & in d.ca. sicut dignũ. Nec ob c.1.de rap.qa ibi sciebatur psona cui faciẽda erat restitu io, alias Episcopus nõ fuisset motus excõmunicare ex officio suo nisi ad petitionem partis.c. innotuit, in a de ele. & l. 4. §. hoc autẽ.ff.de dam.infect.

dilecti, iussus, enim veoire ad Papam excusatur dum Impeditur, alias non &c.

a Quia vtiliter egit.] Ad hoc.l.quæ utiliter.§.fin.ff. de neg.gest.& sic beneficiũ confertur in inuitũ ꝫ. l.inuito.ff.de reg.iur.soluit gl. in d.l. soluendo, q̃ illud est uerum, qñ directo prohibet, ut ibi, hic autem p obliquũ, &c. Adde tamẽ, qđ non reperit, tqñ interfuit ipsorũ debitorũ ne fieret solutio. Qđ contingere põt, duobus modis, secundum gl. in d. loco pecuniã, quam Bar. ibi dicit, esse not. Primus, quando debitor poterat vti retentione, ut ff. de cond l.ex quibus, & l. si in area, in fin. Secũd9 qñ creditor erat naturaliter obligatus, i. si debitori, quo casu cõpensation? obiicere potuisset ff. de compẽ.sat l. et. Ratio aũt quia re nõ repetit est, quia non inchoauit utiliter negotium, eius. l. sed an ultro. §. 1. ff. de neg. gest.& l. si mã dauero, in prin. ff.mandati. Item est. Tertius casus, ut si alius erat ei donatur9. l. 12. C.de don De tertio, ca u quẽ ponit ibi glo. in princ. non dico, quia repetit, pro illa solutione ad uenientẽ tpe, vc.

b Non tã paupertas, quàm religio.] Pauperiores autem dicuntur, qui stant in hospitali, ut dicit text.in leg. si quis ad declinandam § fin C. de episcop.& clerici. & si sunt mul ta hospitalia, pauperiori dabitur.

c Cap.bona fides] Concordat in l.bona fides.ff.de re.iu. Et sine culpa regulariter quis non est puniendus, de reg. iur in 6. line.

d Iterum teneretur.] Adde c.ea te.in prin.de iureiu. ubi dicit text. onus non remittitur sed augetur cum cuique improuide soluitur, quod alij ex debito est p̃standum, & ibi no. Pa. q̃ soluẽs vni, quod alteri est debitũ non liberatur. Quod intelligit quando, sponte soluit. secus autẽ si cõpulsus iniuria ipsius creditoris, uel aliter sine iniuria debitoris, tũc satis tem habet exceptionẽ ꝫ veterẽ debitorẽ, argu. optimũ. in l. nouissimẽ. ff. q̃ cũ fal. tu. de quo vid plene p Bar. tractatu de tyranno, & aliqd p' Inno. in ca. nihil de electio. Qđ est no. Et facit pro istis q soluũt creditã tyrannis, vel intrusis platis de quo p Barto. vbi supra ex hoc infert gl. 1. in d. c. ea te. qđ peius seu grauius ẽ latroni q partitur spolia cum socio quã si non parti tur. 22. q. 4. si ad peccatũ, qñ. s. si dẽ frangit ad cõmodum, &c. Et recipiens debitũ alterius sciens, puta quia simulauit se procuratorem committit furtũ, vt l.filius.§.1 ff. de fur. vel aliter accipit nomine suo, sec9 si bona fide ita nota. Panor.in d c. ea te, post glosl & vide tex.in l.iu sũma in fina. ff de conditionẽ ob.in de.

e Respon.Host.] Hoc uidet tenere Archiepiscopi Flo. 2.par.titulo.2.capitulo.4.vbi addit aliam rationem, quia. s. melius ẽ, quòd uicini

sententiam

sentiant commodum idem, quam extranei, subdit tamen hoc tamen esse necessarium.

a Hosti.] Alle. primo quia si inferiores clerici possent dispensare sæpe sibi imbursarent, & appropriarent. secundo quia in maioribus adhibenda est providentia epi. ca. ad hæc le offic. Archidia. tertia quia episcopus, habet, curã omniũ ecclesiarũ, si ue dyocesum, & cuncta spiritualia regit. 10. q. 1. regenda, & sic eius parrochia est tota diocesis, ca. 1. de rapto. & Io an. de Ligna. dicit ueram, hanc opi. de æquitate, ut refert Gem in c. religiosus. § ia nẽ de testa. lib. 6. & Fede. de Sen. consilio 18. dicit Getar. de Sen. tenuit disputando hanc opi. per rationes, inexpugnabiles fore uerã, &c. Et sic sequtur eam, alias est cõ silium. 37. nihil tamen boni, allegat, secundũ Pa. in c. cum sit.

b Cũ Sco.] Qui subdit. Posset imdare tali mediatori, ut restituere, de cuius fidelitate præsumeret, & tamen iste sibi ipsi applicaret, uel alijs usibus, quam debe ret, unde ubi lex diuina vel ecclesiastica non ligat sequenda est rõ, naturalis. Illa au tẽ dictat magis, quod persona qui tenetur restituat, hęc ille. Idem tenet. S. Tho. 2. 2. q. 62.

c §. eos in glos. Pa. ibidem not. illum text. pro opi. ista & c. Et facit hic ratio. Qui indebitum extor sit obligatus, est

14 Sed quęro an requiratur autoritas superioris pro tali restitutione incertorum. Respon. Innocen. de immu. eccle. in cap. quia plerique, dicit quòd debet fieri autoritate confessoris Ray. vero tenet quod fiat autoritate episcopi, vel pœnitentiarijs vel capellani in cuius dyocesi habita sunt. cap. diuinæ. 87. distin. cap. episcopus lo vltim. 88. distinct. conces̃so. 12. q. 2. Host. [a] in cap. cum sit de iudæis, & in d cap. cum iu tenet quòd necessario requiritur autoritas episcopi. Sed tu tene cum Sco. [b] in 4. distin. 15. q. 2. licet sit bonum habere consilium confessoris aut alterius bonæ personæ, tamen magis securum est quod ille qui debet restituere ipse restituat. Et quod non requiratur alia autoritas, tenet Archi. in cap. 2. de testa. & in cap. non sanè. 14. q. 5 & Ioan. Mo. in capitu. quanquam, de vsu libr. 6. Io. de Li. Pau. & Ge. & Io. Cal. super cle. 1. de priui. Pa. in dicto. cap. cum sit. Et facit ad hoc d. ca. cũ tu. & d. c. sicut dignum. §. eos in gloss. [c] & in cap. tua, de testa. & alia iura quæ communiter, dicunt quod obligatus ad restitutionem debet restituere. Nec ob. dicto ca. cũ sit, quia loquitur de iudęo quo præsumitur quod nõ rectè dispensaret, propterea ibi dicit quod fiat autoritate episcopi, & ideo non extendetur ad casum dissimilis rationis. Tamen verum est secundum prędictum Archidia. quod in quarto casibus episcopus, potest se, intromittere de restitutione incertorum. Primus quando mortuo il lo qui debebat restituere, nullus est relictus hæres vel executor ad restituen. Si vero hęres esset relictus vel executor tunc solum requireretur de consilio episcopi autoritas, facit capi. de laycis. 12. quæ. secun. & l nulli. C. de episcopi. & cleri. & in hoc concordat Ioan. & Vinc. & Bernardi. in dicto. c. cum sit. in gl. im mo etiam episcopo prohibente debent & possunt restituere, vt in capi. religiosus, in fi. de testamen. lib. 6. Secundus casus in quo potest episcopus, se intromittere est quando ille cui debet restituere non vult, & in iudicio agitur contra eum. Tertius est quando restituens malè dispensaret puta amicis qui non indigent & huiusmodi, quia episcopus potest, se intromittere, vt legitimè iterum dispensaret, quia non dicitur factum, quod aliter est factum quam debuit, de regul. iur. qui ex timore, nec etiam, excusaretur si interueniente autoritate, episcopi male distribueret, quia episcopus, non habet se intromittere, nisi quod bene fiat, propterea ambo cœlestem, incurrerent iracundiam, leg. si quis ad declinandam, in fin. C. de episco. & cler. Quartus casus est quando talia, incerta sunt manifestorum vsurariorum, quia tunc episcopo dispen-

ex maleficio uel quasi illis quibus extorsit, si extant alias pauperibus, & regula habet, quod debitor potest per solutionem se liberare, institu. qui. mo. tol. obli. per totum, ergo oportet dare casum in quo dicatur contrarium, scilicet quod per episcopum, debeat fieri, sed nõ inueni ur nisi quod est procurator, pauperum igitur, &c. Et Archiepiscopi Floren. secunda par. titul. secundo §. quarto, opinionem istam, quæstion. decidit, & respõdet, ad omnia, quæ in contrarium p̃ fiebant adduci, & subdit se secundu Cal. in quodam consilio Episcopus non posset per statutum suum, sinodale, reseruare sibi hunc casum, & cæt. Idẽ tenuit Calde. in dicto ca. cum sit, licet, dicat posse fieri distin. &, quod in illis, in certis in quibus, competit repetitio, ut in furto, & rapina procedere, posset opinio. Hostien. seu Geminian. in dicto ca. religiosus, dicit quod distruit hanc distin. quæ fuit Lapi. text. in dicto. capit. sicut dignũ, de homi. in §. eos, qui loquitur in rapina &c.

a Ar. bñ posset sacerdotes excõicare.] Ad 3ria addu cta p Hof. dicit qp in illis iuribus nõ dicit qđ regrit au: oritas epi, sed q epi dent, pcurare, q fiant hmõi restitutiones in pias cãs nõ tñ qp nõ possint sine eius autoritate fieri, &c. Sed vbi eēt ɔsuetudo q epus solus se intromitteret, in dispēsatione incertorũ ser uari dēnt secũdũ Fed. in dicto con si & refert Gem. vbi supra. l. in di cto c. religiosus §. sanè, & secũdũ Pa. in dicto c. cũ sit, q ex quo nul lus rect. facit mē tionē de epo, ri. si, dicto c. tũ sit, nec simplr fieri dēat restō secun dũ pudentiā epi, qp non, esi ille ca sus epaīs, sed bo nũ eēt, q illa re stō fieret p eũ, q dēt restituere, cũ consilio epi. Idē vũ sētire Io. An. qp añ factū frequē da esset opinio Host. sed post fa ctū opi: Archi ut refert. Pa. in d. c. cũ sit. Etsi si lo quitur đ honēsta te, epus dēret se intromittere si ē psona discreta, alias de necessita te epus nõ hēt se intromittere, sed ille q tenēt ad re stõnē, & sufficit.

b Quod nouit melius.] Et tñ de ɔsilio, ut dictū ē.

c Et non ualens oibus.] Pone casum sic. Quidam mercator ex diuersis causis plu ribus obligatus erat sed cũ talis fuge it, & aufugerit ueniunt de ponentes, q apud eum aliqd depo suerant ueniunt uēdentes, qui ei merces suas tradiderant, hypothecarij vxor nurus pro suis dotibus & simplices chyrographarij, & alij simplices priuilegiatarij, quã oēs petunt sibi restitui hæreditas, omnibus non suffi cit, qritur quo ordine dēat fieri restõ. Hūc casum po nit in terminis San Ber. ut refert Rose Rest. ulc. §. j.

d Debeat restituere certa] Cõcordā. Arch. epi Flo. secunda par. tit. secundo, ca. septimo, & hoc tripli ci ratione, videlicet propter successionem, ppobligationē, & pp assimilationem, primo quia non succedit in pauperib9, ipse Christus, nisi quando non reperiuntur personę certę, q bus restituiē di cũt certa, ut quã si p substitutionē succedere videatur, ac si dice ret, testator dimitto meos hæredes tales quibus debeo, vel etiam si non debeo sed si eos reperiri contingat substituo, mihi Christum cũ pau peribus, secũdo probatur. Nam pauperibus non tenentur hæredes dare pro restitutione incertorum nisi unica ratione, scilicet in foro dei, sed creditoribus cer tis tenentur duplici ratione, scilicet, & in foro Dei, & in foro mundi. Quia hæredes possunt a creditorib9 conueniri. reliqua dic ut per Arch. episcopi.

po dispensare pertinet, vel ei9 autoritate, & addit Io. and. de Lig. in d capit. cum sii secundum Ioan. Cal. in quodam consilio suo, & fratrem clarum, & Hug. quod episcopus excommu nicare non potest de iure sacerdotes qui se intromittunt de dispēsatione incer torum. Ex quo patet quod multominus religiosos exē ptos, & quod non est casus suus nec sibi potest de iure retinere, nisi in quatuor casibus prædictis, aliter bene posset sacerdotes excommunicare. a

15 Verum usurarius sit tu tus quando pręmisso ędicto generali, quod qui fe lluit vsuras veniat infra tot dies pro restitutione habē da, quibus diebus elapsis episcopus fert sententiam, quod cum nullus appareat bona sunt incerta, & ipse tanquam incerta, assignat episcopo, si post term num prædictum, appareat aliquis Respond. Federic. in suis consil. tenet, quod sic. Sed ego distinguo, quod aut sunt dispensata pię, & sic verum dicit, & securus est, aut non sunt dispensata pię, puta quia partem dedit episcopo, pro mensa sua, & partem sibi retinuit, non tamen ut pauper, sed ut statum teneat, & sic non est tutus, nisi talibus satisfaciat, & ex prędictis collige quod si habe tur episcopus talis conditionis qui redditus suos di

spenset in pauperes (reseruata sibi solum necessitate) quod tunc tales habentes dispensare, incerta non debent id facere sine eius consilio, & autoritate, quia præsumend. est quod nouit melius, b pauperes, quam aliquis alius. Si uero talis est episcopus qui de pauperibus, nihil curat, sed potius de pompis, & statu, aut sublimatione parentum, tunc tali non sunt danda talia incerta, quia qui tali ea daret, non esset tutus in conscientia, sed ipse ea dispenset, vel videat quomodo dispē sentur.

16 Quo ordine tenetur, quis satisfacere, qui pluribus habet restituere, & ex diuersis causis, & non ualens omnibus, c satisfacere. Respond. quod primo, & necessario, debet restituere certa. d Quia si restitueret incerta ex qua restitutione efficeretur nõ soluendo pro certis, non satisfecisset, immo potius damnationem sibi acquireret, vt patet ex prędictis. Quod facit contra hæredes vsurariorum qui conueniunt cum episcopo de incertis vt sepeliatur cadauer vsurarij, cum tamen non sit soluendo creditoribus super certis. Secundo restituendum est habentibus actiones ad rem, puta quia res restituendæ est aliena, id, est quæ habita est in specie, quę semper domino restituenda est secundum quod supra patuit.

Idem etiam si habeat rem, quæ fuit alterius,

terius, [a] & ab eo sine iusta causa abdicata. puta per metum, vel aliter. ff. quod met. causa. leg. metum. §. cum autem. idem dic de rebus depositis si extant, & gñaliter semper domini rerũ (si extant ipse res) sunt pręponendi omnibus. l. si ventri. §. in bonis [b] ff. de priuil. cre. quod si res extant & fuerát venditę non habita fide de precio (cum non sint translatę in dominium ementis) ipsi uendenti cuius erat est satisfacien. de precio prius quã aliis. l. iulianus. §. offerri. ff. de ac. emp. & ven. Si veró habita fide de precio sunt traditę, sic nõ pponẽt aliis, multo minus si nõ extarẽt sed alię subrogatę fuerũt ex pcio illarũ nõ præponẽtur nisi vt infra dicam de habentibus actiones personales, quia tales res subrogatę sunt pro precio obligatę. l. quidam ff. de in rẽ verso. vbi est not. tex. & ratio est, quia preciũ ex illa re redactum non erat obligatum, ergo nec res q̃ emitur ex ipso.

Idem quoque dic in pmutatione, quia vbi species in obligatione est non succedit altera loco alterius. vt. ff. de verborũ sign. l. labeo & ff. de rei venditio. l. marcellus.

Fallit hoc in empto ex speciali pecunia alterius de quo dic, vt infra. Solutio. decimoprimo sed tamen in hoc casu nõ præponetur habentibus actiones reales. Post prędictos hñtes actiones ad rem veniunt vxores (cęteris ptibus) pro dotibus suis. quę pręferuntur nõ solũ prętendentibus personalem obligationem sed etiam hñti bus tacitam hypothecam, etiam anteriorem. l. assiduis. C. qui po. in pig. ha. facit l. vbi. C. de iur. do. & l. secũda C. de ser. pig. da. Fiscus quoque simile priuilegium habet cum vxoribus & ideo prior tempore pręferetur l. quãuis C. de priu. fisc. Ipsis tamen vxoribus & fisco præferuntur anteriores creditores expressas hypothecas habentes, sed non posteriores. vt in glossa. d. l. assiduis. Sed ego teneo contrarium quoad vxores, de habentibus expressas hypothecas. vt supra Dos. §. 11. Nota tamen quod creditores ex quorum pecunia domus vel nauis est ędificata vel reparata, & ipsis specialiter obligata præponuntur in illa re [c] mulieribus in dotibus earum §. his consequens. & ibi Arge. in authen. de col. do. Ratio quia secundum Baldum in d. l. assiduis, lex non tollit id quod per pactum sibi creditores quæsierunt vnde creditor habens specialem hypothecam in aliqua re speciali præfertur in illa priori creditori habenti anteriorem hypothecã generalem & specialem in alia re ab illa quæ creditori est spãliter obligata vt est text. not. in l. secunda. C. de pignor. Post prædictos veniunt omnes habentes expressas hypothecas & posteriores, & post ipsos habentes tacitas hypothecas, & in istis habentibus expressas qui prior est tẽpore potior est in iure. Aduerte tamen hic quod expensæ factæ in funerando prius sunt restituendæ quam satisfaciẽdum habentibus tacitas vel expressas hypothecas in bonis ipsius defuncti. vt est text. in l. penultim. ff. de religio. & sump. fu. & in l. at si quis. §. primo eodem titulo. Post istos veniunt deponentes. [d] si depositum non extat. l. si hominem. ff. depo. § fina. Et idem dic de habentibus pecuniam in illam negotiationem, vt infra Solutio. §. decimoprimo. non tamen tali priuilegio gaudent qui sub nomine depositi mutuãt ad vsuram, vt patet in dicta l si hominem §. quoties. Tertio restituendum est habentibus actiones personales. Et inter istos primo veniunt simplices priuilegiarii [e] scilicet habentes priuilegia personalia non realia, quia priuilegium hypothecæ cum sit ad rem est potior priuilegio psonali. l. repertum ff. de pactis. Post hus ueniunt oẽs chyrographarii p rata (nõ attẽta prioritate ↄ̃ctuũ) quia licitum est de-

bitori

a Quæ fuit alterius.] Quidã tertius habuit rem q̃ p metum fuit ab alio ablata. licet esset alteri[9], Iste tertius ad cuius manus ipsa peruenit tenetur vero domino vel illi a quo est ablata restituere, q̃a p metũ illatũ ↄmodũ habuit. uid. Bar. in. §. cum autem.

b § in bonis.] Vbi pro. admittuntur hi, q̃ impensam funeris fecerunt iuxta. l. pe. ff. reli. & sũp. fu. secũdo depositarij extet, dũ modo agat actione psonali de posti, &c. Mutuatarij autem cum aliis creditorib[9], simul cõcurrũt, nisi nũmi extent q̃s primo admittent vendicandũ ab ipsis depositarius, hęc ibi. Ad idem text. in l. si hominem. §. quotiens. ff. depo.

c Præponũt i illa re.] Habet melius in l. q̃ i nauẽ & l. qđ q̃s. ff. de priuil. cred & in l. interdũ, & l. huius. ff. qui pe. in pign. habe.

d Deponẽtes] Et hoc pp frequentiã illius ↄ̃ctus.

e Priuilegiarii.] Vt sunt ru-

bitori propter cumulũ creditorum facere deteriorẽ causam priorum creditorum, non tamen dominiũ vel hypothecam, seu priuilegium habentium. l. 1. §. ex contrario ff. de sepa. bo. & ista est rõ quare in chyrographarijs creditoribus non attenditur tẽpus. Cũ prædictis omnibus concordat Bal. in l. pro debito. C. de bo. auto. iudi. possess. quę credo vera, [a] nisi per statutũ municipale aliud caueatur, [b] vt Ianuæ in mercatoribus fallentibus, quia tunc illi stabitur, nisi contineat iniquitatem expressè.

17 Quid de hærede qui habet multos, cui debet ex legatis, & alios creditores ex alijs causis? Respon. ꝙ si debita sunt contracta per eum cuius est hæres, & fecit legata, tunc debet præponere creditores ex contractu vel quasi, seu maleficio, vel quasi ipsis legatarijs si omnibus non potest satisfacere. Si vero legata sunt facta per eum cuius est hæres, & debita per eũ, qui est hæres, & qui debet soluere sic prius soluet legata, quia bona defuncti sunt tacitæ hypothecata ꝓ legatis & fideicommissis. l. 1. C. communi. deleg.

18 Quis est proponendus, an ille cui debetur ex contractu vel quasi, vel ille cui debetur ex maleficio vel quasi? Respond. quidam dicunt [c] quod ille cui debetur ex cõtractu vel quasi, sed ego hoc nõ credo cum nullo iure probetur, & ideo restituet secundum ordinem prædictum.

19 Quid de simpliciter soluente, non seruato ordine supradicto, nunquid in conscientia liberatur. Respond. Rodo. tenet quòd non, nisi credidisset fore soluendo omnibus, vel nisi ignorasset vnum creditorem fore potiorem alio, cum quo concordat [d] Hostien. & monal. tit. Restitutio. 9. Quod verum credo, nisi laborasset tali ignorantia [e] quæ eum non excusaretur. c. apostolicæ. de cle. excom. mi.

20 Verum restitutio incertorum quæ pauperibus debet dari, [f] vt supra patuit possit autoritate episcopi conuerti in reparationem ecclesiæ vel monasterij seu ædificationem? Respon. Io. And. in cap. religiosus de testamen. tenet sic, dicẽs fuisset disputatum per excellẽtissimos doc. quod si ecclesia indiget necessaria augmentatione, puta quia populus non potest in ea stare ad officium, [g] nec facultates ecclesiæ sufficiunt ad eius reparationem, quòd potest episcopus ꝓpria autoritate (sine pauperũ graui damno) talia incerta cõuertere in eius reparationem. Si vero facultates ecclesiæ sufficiunt vel reparatio non est necessaria, sed voluntaria vel nimia, fames imminet, sic non po-

lici fœminę minores milites, quo. n. ad personam suam sunt priuilegiati. gl. tamen in l rescriptũ hic allegata, licèt dicit repertum & est in princip. dicit priuilegiatarios quia. s. fu. erauit testatorem, vel deposuit pecuniam apud nũmularios, & isti sunt priuilegiati in actione personali, de primis noĩatit forte nõ est verũ &c.

a Quæ credo vera] Vide Archia. flo. 2. part. 2. c. 4. §. 1. de quo dicetur j. Restitutio. vlt. §. 2. Et quasi ad litera dicit, hæc idem Archi. flo. 2. par. ti. 2. ca. 7. §. 3. Et de statuto Ianuæ. & c dicit idem statutũ esse Florẽtiæ. Cõtingit autẽ debitorem hr̃e substãtiã creditoris ex triplici voluntate ipsius creditoris, scilicet conformitia, violentas, & conditionata. Et prima q. dem reperitur in contractibus licitis, vbi voluntates contrahentiũ in simul conformantur. Et in his vr̃ procedare. §. noster maximè. Et ad principiũ; ꝙ debent pri⁹ certa debita, illud ast verum etiam respectu eorum, quæ relinquũtur ad pias cãs siue donantur, cuius ratio est, quia donatio ad pias cãs & largitio sunt d superogationis cõsilio vel sunt forte bona incerta. Restitutio aũt male ablatorũ, seu aliorum debitorum certorũ sunt ex obligatiõe & præcepto, prius enim tenetur dabere quę sunt secundũ necessitate ꝓcepti quam quæ sunt supero. gationis, & cõsi-

lij. Reliqua vide in Arch. vbi supra. Et concor. Arch. in c. non sana. 14. quæst. 5.

b Aliud caueatur] Istum ordinem positum hic serua in conscientia licet secundum leges ciuiles in alijs quibus aliter dicaretur. Et ratio est quia in conscientia non attenditur affectio vel amicitia carnalis seu temporalis in ꝑiudicium aliorũ soluere. ff. quæ in frau. credi. l. pupill⁹. Sed inquãtum in ipse coguoscit; primo debat dare quibus magis tenetur, & sic excusatur nisi crasse & supina ignorauerit. & cler. excom. mini. c. apostolicæ Quod cõprahenditur secũdũ qualitatẽ personæ & loci. ff. de iur. & fa. igno. l. regula. §. sed iuris, valet vt potuit esse peritus per se vel habere copiam peritorũ.

c Quida dicunt] Archiepisco. flo. secunda parte tit. ß. c. 7. §. 2. dicit multa vide Rose. Restitutio vltimo. §. 4. Mihi placet cõclusio, posita in §. 16. & data paritata temporis & priuilegij dico ꝙ creditores pauperiores deberent præferri, vt dicitur in §. 1 8.

d Concordat] Da hoc dixi. supra in §. 6. in fine.

e Ignorantia] Prout est ignorãtia crassa vel supina, secus si esset probabilis. 8. di. consuetudo.

f Debet dari] Vidẽ latissimè per Io. de Ana. in ca. cum sit. de iu.

g In ea stare ad officium] Et ad prædicationem quę est spiritualẽ alimen-

alimētū populi. c. audacter 8. q. 1. & ca inter cætera de offi. or.
a Pauperib.] De his vide Gemia. in d. c. religiosus.
b Quia conting it] Car. in d. cle. tenet opi. Pet. & allegat. l. unicā. C. de rei vxo. ac. & est gl. i ver. largitione in d. cle. quæ ait i vita vel in morte, & glo. ibidē in ver aliū, dicit etiam piū & est nunc similis in 1. glo. in c. 3. de appell. Et infert Car. in d. cle. q. 4. q cōferentes ista hospitalia filijs principium qui nesciunt tergere nasum, siue sient fauentes aut auxilium vel consilium impendentes, si seruantur præceptare... gulę quib⁹ cauetur, non furtū facies. Vnde extrahitur illud, non dimittitur peccatū &c. q tenetur ad restitutionē deo & pauperibus.
c Ita & detinere eam] Et subdit, quia per hoc q detinet aliquis re alienā inuito domino impedit eū ab vsu rei suæ & sic ei facit iniuriam. Manifestū est autem, q nec per modicū tps licet in peccato morari, sed quilibet tenetur ita cum pecca... de serere, secundum illud Ecclesiasti ci. 21. Quasi a facie colubri, &c. Et ideo quilibet tenetur statim restituere si potest, hic ille.
d In d. c. sæpe] No. q dispō illi⁹.

test, sed tenetur pauperibus a dare. ca. paschę. 86. distin. & pro ista opi. facit quia bona ecclesiastica sic sunt pauperibus obnoxia sicut illicitè acquisita. vt in cap. aurum. 12. quæstio. 2. & cap fin. 16. quæstio. prima. et tamen episcopus potest pro reparatione ecclesiæ dare centesimā vel quinquagesimam. cap. bonæ. 12. quæstio. 2. c. apostolicæ de do. Ergo & de illicitè acquisitis idem poterit facere. Facit ad idem. cap. ecce. & c. statuimus. §. 16. quæst. 1. Sed q non possit tenet Pet. de Peru. in tracta de canonica portione epi. cap. 7. & dicit q prædicta determinatio non est bona, quia videtur contra casum cle. quia contingit. de relig. do. Vbi patet quod ea quę relinquuntur ad vsus pauperum non possunt sine autoritate papę in alium vsum conuerti per quam cle. dicit idē Pet. q executores testamenti incerta non poterit distribuere nisi pauperibus. Quam opinio. Pet. credo veram in legatis factis pauperibus, nisi in casu quando talis ecclesia vel monasterium reparatur. Ex cuius reparatione populus multum haberet puocari ad obseruātiam christianæ religionis, quia tunc liceret. Et sic limita ein opini. Ioan. And. prædictam quia in tali casu sit bonum pauperum eo q fideles ad eleemosinas abundantius per hoc inuitantur, alias non, ita tamen q non immineat nimia fames, sed in alijs incertis restituendis non est vera, sed tene opin. Ioan. An. quia d.

cle. quia contingit, b non loquitur de talibus.

RESTITVTIO 3. f. qn̄ quis tenetur ad eā faciendam, pro cuius intelligentia.

1 Quæritur vtrum quis teneatur statim restituere cū potest? Respon. quod sic, quod patet per ca. sæpe cōtingit. de resti. spol. & ratio est secundum Sco. in 4. dist. 15. quæst. 2. ar. 4. quia præceptum est de restituendo (licèt videatur affirmatiuum) tamen cadit sub illo præcepto negatiuo, Non furtum facies. Exo. 20 quæ præcepta negatiuā obligant & pro semper, & ad semper, & hoc est quod volū dicere Tho. secunda secūdæ q. 62. ar. 8. scilicet q sicut accipere rem alienam est contra iustitiam, ita & detinere eam c & propterea dicit tex. in d. cap. sæpe d contingit, non multum interest quo ad periculū animę iniustè detinere ac inuadere alienū, ideo toties mortaliter peccat quis quoties scit se debere restituere aut satisfacere proximo & potest & non vult, vt per prædicta patet. nec potest absolui, nisi prius restituat potens restituere. capitu. si res. 14. quęstio, 6. nisi in casu quando doleret quod non restituit quam primum potuit, & proponit quam primum poterit satisfacere.

2 Quid de illo qui cum possit restituere non vult, sed hęredibus vt restituant imponi? Respond. quod per hoc non est in statu salutis, sed potius damnationis, & si sic moritur, omnino damnatur. Si tamen ob hoc imponeret hæredi satisfactionem, quia melius per ipsum hæredem poterit fieri, quam per seipsum proponens firmiter per seipsum satisfacere si sic posset, ita erit in statu salutis. Vide Richar. in 4. dist. 15. quæstio. 5. ar. 5. quęst. 4. hanc conclusionem ponit Pet. Io. in 4. distinct. 16. & patet ex §. præce.

3 Quid de constituto in articulo extremæ necessitatis an teneatur restituere? Rn. sm Sco. vbi supra q nō, q in extrema necessitate oia sunt coia. l. 2. §. cum in eadem. e ff. ad l. Rho. de iac. vnde ista res iure poli efficitur detinentis existentis in tali articulo

c. sæpe, habet locū etiā in laycis vt spoliatus agat contra quemcuque possessorē rei suę secundum d. An. & Pa. ibidem.
e In eadem] Et ibi gl. dicit q ex hoc intelligitur illud diuinum, opere necessitatis oia sunt cōia. s. cōicanda veniūt &c. Et idem not. ibi Bar.

articulo, nisi ille cui debet restitui similiter sit in tali extrema necessitate, quia tunc illi debetur qui prius in talem deuenit necessitatem, & si eodem tempore deuenerunt domino est restituenda [a] quia duobus cōcurrentibus preualet quod est potius. arg. l. queritur. ff. de sta. homi. Et subdit Sco. [b] q si talis detentor eam rē non occupauit ante talem necessitatem [c] licèt veniat ad pinguiorem fortunam non tenetur restituere. Secus si preoccupasset ante talem necessitatem.

4 Vtrum debitor qui nō est in articulo extremę necessitatis, sed tamen non potest restituere sine magno suo damno temporali, puta destructione artis ex qua viuit ipse, & familia sua, quia oporteret vendere instrumenta vel libros vel capitale, ex quibus victum lucratur, similiter statim teneatur restituere? Respon. secundum Sco. vbi supra q si ille cui debetur est abundans ita q competenter potest transire sine eo q sibi debetur, tunc non tenetur stati restituere, sed debet petere licentiam differendi restitutionem per se vel per interpositam personam (si fieri potest sine periculo) quam si dat potest differre secūdum quod cōuenerunt. Si vero non vult dare, tunc secundum Ioan. de Neapo. in quolibet. 9. q. 22. etiam differre [d] potest annuatim aliquid restituēdo prout melius poterit, p cuius dicto facit in argum. c. sicut hi in ver. inuadere cum glo. 47. dist. & cap. si quis. de fur. vbi patet quòd magna necessitas etiam si non sit extrema excusat a restitutione, debet tamen sibi cauere a superfluis, qa non potest viuere cum honore, & cum decentia status eius de alieno secundū Richa. in 4. di. 45. ar. 5. q. 4. & si ipse in vita non poterit satisfacere iubeat hæredibus vt ipsi cōpleant. Si verò ille cui debetur ita eget sicut & ipse, tunc statim tenetur restituere, quia non licèt cum incommodo alieno meum cōmodum facere de alieno, qa prima charitas incipit a seipso. c. non satis. 86. dist. nisi ille cui debetur liberaliter concederet licentiam differendi.

5 Vtrum restitutio sit differenda quando non potest fieri sine damno animę alicuius aut corporis, [e] aut famę? Respond. quòd sic, donec cessent prædicta pericula, quia ordine charitatis [f] anima & corpus & fama [g] debent pręponi rebus temporalibus, fa. cit. capitu. officij. de pœniten. & re. nisi ille cui facienda est restitutio esset in extrema necessitate, quia tunc salus corporis illius est præponenda in re sua saluti corporali alterius & famæ non autem animæ. His omnibus concordant Sco. & Richar. in 4. 15. distinctio. & Henri. de ganda. in 6. quolibet. quæst. 14. & Ioā. de Neapo. vbi supra.

6 Vtrum ille a quo res potest aduocari petita restitutione in integrum iure spirituali vel generali teneatur ad eam restituere in foro animæ antequam imploretur? Respond. secundum Innocen. in cap. quia plerique. de immu. eccle. q si contractus tenuit mero iure non tenet nisi is qui potest

a Domino est &c.] Quia etiam iste dñs nunq̄ cecidit a iure suo.

b Subdit Scot.] Tutius tñ vř q' si deueniat ad potētiā restituat, sicut, & qui cessit bonis C. q ho. ce de. pot. l. 1. nō tamen tei eī nisi in quātū facere pōt l. 3 ff. de ces. bo. & hoc intelligitur facere posse. s. deducto ne egeat. ff. d reg. iur. in condēnatione.

c Necessitatem] Et si añ extremā necessitatē occupasset aliquod p̄tinens ad victū, licet ꝑ necessitatis iustē ꝓsumere, tñ cum p'uenit ad pinguiorē fortunā, tenetur ad æquiualēs, & fm ista limita. cap. ordinari[o] ex. d sol.

d Differre] No. hāc maximā fm Sco. in 4. dist. 15. licet detinerē rē alienam qn̄ ille cuius ē debet velle rā rōnabiliter detineri, sed in quibusdam casib[9] hoc debet velle, & ēt rōnabiliter. s. rē suā detineri ab aliquo d facto posita iā restituē di voluntate, cū circunstantijs oportunis ergo debet eū velle quilibet sibi restōnē non fieri tūc. quā do ē in ꝑiudiciū cōitatis vel ipsi[9] recipiētis restitutionē, quia debet velle bonū suum & bonum cōe, & ita dila tionē aliqualem ipsius restitutionis boni vtilis ut [illegible] mai[9] bonū. Similiter quando ēēt in diffamatiōe restituētis, quia debet magis velle famam ꝓximi q̄ illud modicū cōmodū suū statim, cum similiter debet magis velle, q vitetur magnū incommodū proximi restituentis quam paruū icōmodū suum, vel nullū in illa modica dilatione restituentis, in his oibus sufficit, q. ex affectu restituat cessantibus incōuenientibus hinc inde.

e Aut corporis] Exēplum si restituendo tibi erat mihi necesse furari vel occidere hominē vel periurare de corpore, & de fama, habes exemplum in d. c. officij.

f Charitatis] Ex hoc no. secundū Sco. in 4. di. 15. q quando ablatio fuit occulta tūc non tenetur ablatos se ꝓdere, nec p consequēs p'se ipsū restituet sed aliā ꝑsonā secretā & fidelē, & expedit q p confessionē, qa ibi ē crimē detectū in cōfessionē, & de ei[9] fidelitate, q restituat fidei suæ cōmissum satis dēp credi, hæc ille.

g Et fama] Puta quia proderetur ꝑsona restituētis.

a Licet Gerar.de fe.] Archie. Flo. 2.par.tit.2.ca.6. Recitat, hāc suā opin. quam formabat sepe rōnib⁹, quas tñ nō admittit q̄ malè fundātur.
b Tu tñ tene cū Egidio.] Vbi dicit: Si creditor ꝓpria uoluntate, & liberalitate dimisit, & donauit non curans, quicquid debitor intenderet nō tenetur debitor amplius restituere si hoc ei clarè constat. Secus aūt si creditor decept⁹ vel eo actus, uel desperatus. s. qa nunquā, ꝯ estimabat se ab eo illud debitū posse hr̄e, vel non posse hr̄e totū. Imo potius uoluit habere partē quam nihil dubitās nec nil hr̄e si totum uellet talis.n. remissio nō ualet, & adhuc tenet restituere, hæc ille.
c Non tenetur amplius restituere] usurarius esse secūdum Fed. de Se. in cōsi. tenentur satisfacere, deo & ꝓximo. Sed satisfacit ꝓximo cum remittit sibi liberè, & sine dolo, ergo solū sufficit, q̄ satisfaciat deo per pniam ut recitat Pa in ca. cum tu. de usur. q dicit, Si his cui resti. tui debent pecuniæ, uel male ablata nō coactus, uel deceptus nō circumuentus, & omni dolo ui, & calliditate, & metu cessantibus, & precibus uel seruitiorū inductꝰ, pecuniā sibi debitam nō obla. tā nec restitutionem paratā, vsurario remittat liberatus, ē vsurari⁹ a restōne non tñ a peccato, qd cō traxit exercendo usuras, nisi de illo peccato pniā agat. Oportet ēt eū agere, pœnitentiam de peccato quod commisit dum nō est paratus restituere. Vide latius Pa. ubi. s. Et ibi Ioā. de Ana. An. ch. in consi. 430. Archie. Flor. ubi supra ubi improbat opin. Lau. de rodulphis in repe. capit. consuluit. de vsu. qui dicebat prędicare talem remissionem non ualere.
d Relaxatio creditoris.] Vide Pau. de Cas. con sil. 101. incipit. Quantum ad tēpus decursum.
e Host. tamen.] Quē recitat Archiepis. Florē. 2. part. titul. 1. ca. pitul. 4. §. 1. in fi. Qui limitat Hostien. esse uerum in foro contentioso non in conscientia. Et etiam in conscientia quantum ad ea quę dubia essent, utrum de-

potest patere restitutionem fuerit lesus malitia contrahentis. Addo etiam vel nisi impediretur petere aliquo iusto timore puta quia dubitat non posse obtinere in iudicio propter fauorē talis debentis & huiusmodi. quid sic etiam si non aduocatur tenetur in cōscientia? qd̄ nō. Si vero cōtractus nō tenet, sed est nullus ipso iure, puta quia res ecclesię ē vendita sine debitā solēnitate & huiusmodi; sic tenet licet non petatur. Quod limitat do. Ant. in d. ca. q̄ā plerique. quo ad cōsciētiā verum, nisi contractus teneret quo ad metus iuris naturalis. puta qa fuit legitima causa alienandi rem ecclesiasticam & debitum ꝓtium est solutum, licet defuerit solennitas, nihilominus in foro animę nō tenetur. quia solēnitates sūt adinuētę ꝓpter deceptiones vitandas, & ideo vbi cessāt cessabit in foro animæ ipsa lex. Facit qd̄ dico. s̄. Electio. §. vltimo.

RESTITVTIO vltimo, quō tollit eius obl'o. Respōdit dicendū qd̄ quo ad forū ꝯtētiosum remittitur absolutione, solone, rei interitu, & cessione. Sed hic solum dicam quō remittitur quo ad conscientiam, & primo per obsolutionem, & hoc per quæstiones melius cognosces.

1 Vtrum absque reali restitutiōe ex sola absolutione creditoris, vel relaxatione absoluatur quis ab obligatione restitutionis. Respondit, quòd licet Gerar. de se.[a] & Dy. in regula peccatum. de regu. iur. lib. 6. videantur tenere q̄ non. sed q̄ necessaria sit ei restitutio. vel pretium si nō extat. Tamen tu tene cum Egid.[b] ordi. heremita. in quolibet & Io. And. in di. rła peccatum. Lapi. de castel. & multis alijs, quòd valet & liberè est absolutus, si tamen dicta relaxatio liberaliter fuit facta, etiam si debitor non habuerit debitam dispōnem ad soluen. quia in trāslatione dn̄ij rerū seu circa ipsas res. attendit plus voluntas dn̄i earum quam alterius. insti. de fur. §. placuit. & l. inter oēs. §. pen. ff. de furtis, & patet p ea quæ supra dixi. Restitutiō. 1. i pri. Et fm̄ Egidium prædictū in quolibet to, licet talis debitor malè dispositus ad restituen. idi geat pn̄ia de tali mala dispōne aīr non absoluetur a deo, tñ pęnitēdo, de tali mala dispōne non tenet amplius restituere.[c]

Aduerte hic quia sunt casus in quibus relaxatio creditoris[d] nō absoluit ab obligatione restitutionis. Primus est i cle. nolētes de hę re. de qua. s̄. Excōicatio. 7. Casu. 42. Secundus casus ē in c. fęlicis. & ca. exigit, & c. romana. de cēsi. lib. 6. de quo habes. ĩ. Visitationem. §. 3. Tertius casus est s̄. iudes. §. 8.

2 Quid si talis absolutio seu remissio sit facta nō liberalr, sed p metū seu despera tionē, puta ne ei⁹ indignatione incurreret vel qa oino nihil habere posse credebat vel parū. Aut cū fraude fuit obtēta puta dicēdo qd̄ nihil poterat soluere vel paru, eum tamen totum posset, vel plusquam dixerit. Respondit, quod nōn valet, nec talis est liberatus ab obligatione restitutionis Hostien. tamen[e] in summ. tu. de vsur.

alteri debetur, etiam de iure naturali, quod est notandum singulariter, quia facit ad cognoscẽdum quando papa potest dispensare super certis & quando papa potest super certis, & quando domini vel communitates qui habuerunt bellum inter se possunt cõponere super damnis datis. de quo vide supra bellum. §. 14.

5 Vtrum cum quis non vult restituere, quia non potest nisi cum magno incommodo, & ille cui tenetur non vult dare dilatio nem, vel remissionem aliquam possit absolui a suo confessore? ℞. secundum Direc. tit. Restitutio ꝙ etiã si non immineat periculũ vitę restituere debenti, vel aliud graue incommodum potest confessor conscientiam suam formare, ex eo quod intendat. negotium vtiliter gerere creditoris, eo quia videt. quod nõ ita cito. vel ita commodè. vel nunquam posset rem suam recuperare. & sic dare absolutionem peccatori nõ potest dũmodo promittat, a bona fide satisfacere certo die vel aliam cautionem faciat. non tamen iuramentum exigat vt ita creditor habeat suum, & peccator non recedat a confessor. desperatus, pro quo facit. l. soluendo ff. de neg. gest. & l. ait prætor. §. i. ff. de min. Et cũ hoc concor. Vo. in sum. Quod bene notent confessores qui non solum vtiliter non gerunt negotium creditorum sed potiusdam nosé absoluendo illos qui restituerent si absolutionẽ negarent quia tenentur ipsi de omni damno dato creditoribus.

6 Vtrũ episcopus vel proprius confessor possit dare licentiam differendi restitutionem incertorum? ℞. do. Anto. in c. cum tu de vsu. tenet quod confessor non potest, nisi habeat autoritatem ab episcopo. Alij autẽ tenent quod etiam propri⁹ confessor. Sed ego dico qđ episcopus & proprius confessor potest quando ex rationabili causa hoc facit, ita tamen ꝙ per hoc non lædãtur pauperes, sicut faciunt quia talia incerta concedũt ad pompam & ad statum illorum qui debent restituere, & ad damnationem tam concedentium quam quibus conceditur. b

7 Vtrum dominus qui si totum venderet ꝙ habet non possit restituere quicquid ipse vel sui decessores indebitę a subditis rapuerunt, habeat aliquem modum liberationis? Resp. secundum Monal. tit. Restitution. 4. quod sic valet vt remittat omnibus suis in recompensationem aliquã seruiturem ad quam tenẽtur ei in perpetuum, vel det eis aliquam certam immunitatem, vel faciat aliquod hospitale, vel aliã elemosynam de consensu & voluntate damna passorum vel eorum successorum, & cum hoc concordat Directio titu. de resti.

8 Vtrum hæredes quibus relictum est quod soluant mille libras, pro incertis habitis vsuris cum non appareat de dictis vsuris nisi per confessionem testatoris liberentur per præscr. 30. anno. a dicta restitutione? Respon. Lau. potest. Fed. quod sic, si bona fide sempet sic possederunt per episcopum amplius poterunt molestari. Ratio quia cũ actio cõpetit ex testm̃ vel

a Pone exemplũ in pſcriptione q̃ est introducta de iure positiuo pp bonũ cõe, hoc tñ verũ nisi ius ciuile ꝯtrietur naturali & diuino, puta qa ibi est peccatum. Vnde licet ius ciuile non requirat bonã fidẽ in præscriptione pp bonum cõe nisi in principio tñ de iure diuino & canonico aliter, qa ibi est peccatũ. c. fi. de pręſc. Verũtñ quo casu talis remissio fieret ex malitia vł pertinacia aduersariorum, qa nolunt damna resarcire, nec iuri stař, sed potius bellare nõ ꝓdesset in cõscia illã extorquétibus. Vñ melius esset ꝙ facto statuto tali quod fierent ꝓclame, & assignaret terminus ad comparendum, & voluntatẽ suam vtrum scilicet velint cõsentire statuto manifestent quo elapso nisi ex aliqua iusta cã si non comparuerunt pro cõfessis habebuntur. vt no. in c. 2. de confessis. in 6. vel saltẽ publicetur statutũ in publico vel per pdicatorẽ vel per alium & inducãtur oẽs ad remittendũ libere pp bonũ cõe. Et si omnes cõsenserint bñ, erit si vero aliquo dissentiant quo ad illos non valeat remissio, ff de rei vendicatione. l. quæ de tota, nec ẽt quo ad eos q bonorũ suorũ administrationẽ nõ habẽt. Ad hoc facit quod not. Pa. in d. c. in nostra. de iniurijs &c.

a Promittat] Concor. Archie. flo. 2. par. tit. 2. c. 8. Vbi allegat Hosti. qui vult ꝙ recipiatur iuramẽtũ vel cautio declaratq; etiã non valere absolutionem q̃ ei impendie nisi satisfaciat sed nõ debet exigere iuramentum vt hic dicit.

b Concedit] Archiepi. flo. 2. par. tit. 2. c. 6. dicit ꝙ nec summus pontifex põtcum bona conscia q̃ sunt Pauperũ dispensare & dare diuitibus absque rationabili, causa põt talibus obligatis, remittere seu, & pauperib. dare ea quæ acquisierunt per furta, rapinas, & cætera, & ẽt dispensare super certis q̃ pro veniunt ex bonis ecclesiarũ, quia in eis habet plenam iurisdictionem.

a Vt in ca. 2. de cor.] Puta quod decedens in tormentis careat sepultura.
b Gaudiū] Est risus q cedit in pmiū. prou. vl. c. Ridebit i die nouissimo. gl gaude b. ti retributiōe regni cęlestis, q dolebat icertamine vitæ psentis.
c Hæc Alexan.] Vbi ēt tractat de ludo siue recreationibus, & serio sius. a. ti. 2.

vel condō quę cōpetit epo p l. nulli. C. de epis. & cler. fit personalis spatio. 30. an. claudatur. C. de pręsc. 30. vel 40. an. l. cum notissimi. Ideo hæredes bonęfidei nō poterūt molestari. Nec ob. q actiones quę competunt epis durent. 40. ano. qa hoc intelligitur de actionibus competentibus epatui vel ecclesiæ collegiatæ, sed hic nō competit vt episcop, sed vt æconomo & administratori pauperū. Quo verò ad eos quibus bona sunt alienata vel relicta si spacio. 10. ann. possederunt indubitā ter sunt liberati ab obligatione restitutionis qa actio psonalis non ōpetit ō successo rē singularē. l. 1. § hæres. ff. ad trebelli. Secus si talis hæres vel vniuersalis aut singularis fuisset malæfidei possessor, vel si aliter appareat de visura per factum, quia sic non esset liberatus. vide etiam quod dico supra præscriptio.

9 Quomodo etiam per præscriptionem aut vsucapionem quis liberatur ab obligatione restitutionis. Vide supra præscriptio. §. 42.

10 Vtrum per cessionem bonorum tollatur obligatio restitutionis. Vide supra cædere bonis.

RESVSCITATVS quomodo restituitur in integrum, vide s. Mors §. 3.

REVELARE vtrum qs teneatur prælato q scit requisitis ab eo per excōmunicationem aut alio præcepto. vide supra confessio delicti, & Denuntiatio, & Inquisitio. Item de sigillo confessionis & secreti. vide supra confessio vlti. §. 3. & §. 11. an teneatur vxor releuare marito adulterium v de supra iuramentum 4. in principio, & adulterium. § quarto.

REVERENTIA differtur ab honore, eo quia reuerentia est principium motiuum honoris inquantum scilicet quis ex reuerentia quam habet ad aliquem ipsum honorat. Item respectu finis inquantum. s. quis honoratur, vt ab alijs in reuerentia habeatur.

1 In quibus consistit reuerentia? ℞. q in 6. Primo in dilectionis affectu. 95. distin. Ego subiectus. 2. q 4. habet. Secundo in obtemperationis obedientia. 93. dist in prin. & c. seq. 2. q. 7. sacerdotes. 7. q. 1. c. quia frater, & de ma. & obe. si quis. Tertiò committendo & subsequēdo. 95. di. non oportet. Quartò in temerariæ non reprehendendo vel iudicādo. 11. di. nolite. Quintò defectus eorum non reuelando, sed cooperiendo. 96. dist. in scripturis. Sexto in honorem debitum qui consistit in quibuscunque signis exterioribus exhibendo.

RIGOR est iuris excessus qui quandoque statuitur ad terrorem aliorum. vt in c. 2. de tornea.a & in l. aut facta in fin. ff. de pæn. 2. quæst. 3. si quis episcopum. Quando tn sumitur pro ordine iuris secundū regulas ipsius scriptas. Vt in c. super literis. de rescript. Quandoque subtilitate. vt no. per glo. in ver. detrahendum. in c. vt constitueretur. l. dis. & differt ab æquitate quæ est ordinata iustitia temperata dulcedine misericordiæ. vt no. in c. fi. de transa. facit c. disciplina. 45. dis. Ius vero est medium inter æquitatem & rigorem, & accipitur pro cōmuni decisione quæ fit fm cōmunes regulas iuris. hæc Pan. in ca. in literis. vlt. not. de resti. spo. & in c. iuregentium. de sen. & re. iu. 1. no. & Bar. in l. 1. C. de legi. Quando autem rigor aut æquitas sit seruanda dic. vt in d. c. fi. de transact. & in l. placuit. C. de iudi. quia parum ad nos pertinet.

RISVS Vtrum sit peccatum? ℞. quod aliquando prouenit ac serenitate cōsciē & prægustatione suauitatis diuinæ, & istæ ptinet ad fructū spiritus q ē gaudiū,b de quo ad gala. 5. Aliquando ex mansuetudine naturæ. Aliquando ex in ordinatione ineptæ lætitiæ. de quo dicit eccl. 7. Melior est ira risu. glo. inter linearis, qui dissoluit etiam sapientem, & sic isto modo solum est peccatum. hæc Alex.c in secunda secundæ q. 37. argum. 1.

RIXA videt quoddam priuatū bellū quod agitur inter personas priuatas, nō ex aliqua publica autoritate, sed magis ex inordinata voluntate, q semp ē peccatū mortale in inuadente. In defendēte vero se aliquādo est siue peccato, vt quādo solaio defendendi cum moderamine inculpatę tutelæ fit. de quo s. Defensio p totum.

Aliquando

a In animali ir rationabili] Secundũ Pa. in d. c. de iniu. hæc faciunt ad statuta imponentia certã pœnã ꝓ quali. bet ꝑcussione, qa ꝓuocatus ꝑcutiens incidit ĩ illã, q̃a statutũ loqũ indistĩctè, & iud. x ex officio illã pœnã moderabit secũdũ no. s l. qd ergo. § pœnę grauior. ff. de infami. & in. l. eut facta. in fi. ff. de pœn. vide Ba. in fine in l. 2. de recepte, vbi recipiens agnatum, exbennitum contra formã statuti imponẽtis certam pœnã, & si nõ possit impunè occidi icidit ĩ n pœnã, licet ꝑ iudicẽ posset moderari.

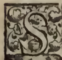
b Debet uisitare ĩfirmos s̃ępe] Nẽ scilicet aliqs sine cõmunione decedat.

Aliquando fit cum peccato veniali. s. cum non multum excedit moderamen, aut quãdo est leuis motus animi ad vindictam. Aliqñ vero cũ mortali. s. cum aio effr ęnato insurgit in impugnantẽ ad occidendũ, vel grauiter ledendum eum, & de ista intelligitur illud ad Gal. 5. & est filia irę. vt dicit Grego. 31. mora. concor. Tho. 2. 2. q. 41. 1. & 2. ar.

1 Quod si Ticius & Sempronius percussissent se ad inuicẽ, & contumeliam dixerint, nunquid ista paria delicta tollantur mutua compensatione, vt dr̃ in c. itellegimus & c. fi. de adul. ℞. quòd non secundum Pa. ĩ c. 1. de iur. iur. & in d. cap. intelleximus, etiam si non agatur ciuiliter, quia non sunt circa idẽ factum, eò quod factum tuum non ẽ meũ, vt probatur ĩ l. apud Celsũ. §. Marcelli⁹. ff. de do. excep. & ideo qlibet poterit agere de iniuria sua & damno, nec poterit repelli ab agendo propter iniuriam factam, vt dicit Inno. in d. c. intelleximus, multominus tolluntur si agatur criminaliter ad pœnam legalem, quia cuiuslibet delictum punietur pœna condigna l. 2. §. 2. ff. de adult. Et dicta regulariter pa ia delicta intelligitur vera solum quando delictum circa idem cõmissum, vtputa circa idem matrimonium & agitur ciuiliter.

2 Sed nunquid ꝑcutiens ex iusto calore iracundiæ teneat. ℞. Spe. tit. de accusatore. §. 1. ver. quid si vocauit te latronem, & hũc. §. habes. & Pa. ĩ c. 1. de iniuriis, tenet quòd non, qa calor iracundiæ vitio caret calumniæ. ff. ad turpi l. 1. §. q̃ri posset. Sed contrarium credo, quia iniuriã propriam non licet vlcisci. C. quãdo licet sine iudi. per totum. ar. per locũ a speciali in l. si ex plagiis. §. tabernarius. ff. ad l. Aquil. facit. c. primum. de iniur & l. fi. ff. de sica. Miti⁹ tamen agitur cum eo, quia difficile ẽ iustum temperare dolorem. l. si adulterium. § ĩperatores. ff. de adul. & sic tene in ꝯscientiã ꝙ tenetur. Et quod dicit Spe. haberet locũ in aiali irrõnali a ꝓuocato si occidere, qa sic non teneretẽ dñs. de quo in l. 1. §. cũ arietes. ff. si qua. pau. fe. di.

ROGATIONUM Dies sũt dies tres immediatè ꝑcedẽtes festum Ascensionis domini in quibus ieiunandũ est & feriandũ. Serui & ancillę debẽt esse liberi ab opere seruili, & quadragesimali cibo, vti dẽnt hoies, ut hr̃ in c. pronunciandũ. & in c. rogationes. de conse. dist. 3. quibus abrogatũ est quò ad ieiuniũ & festa, & male, attamẽ excusanẽ ꝯ̃facientes a peccato, sed non a pœna, qa credendũ ẽ ꝙ multa bona in fructibus ꝑstarẽt nobis a deo, si illo tpe quo incipiunt eorũ maiora ꝑicula hoies ꝑ ieiunium, & sanctificationem in letaniis conueniretẽ ad poscẽdum eius largitatem.

SACERDOS nomen est cõpositũ ex græco & latino, quasi sacrum dans. 21. dis. cleros. Eius officium est sacramentũ corporis, & sanguinis domini conficere, orationes dicere, & benedicere dona dei. vt in ca. perlectis. 25. dis. uer. ad præsbyterum.

1 Vtrũ appellatione Sacerdotis ueniat solũ ꝑsbyter, vide Catechi de sacra. ord. c. de minorib⁹. §. Terti⁹ grad⁹. ℞ qꝫ ĩ materia fauorabili noie Sacerdotis uenit præsbyter Dyaconus & Subdyacon⁹. facit tex. in c. 1. 15. q. 5. Secus in materia odiosa, qa solum uenit ꝑsbyter. facit. c. si q̃ quã. de coha. cle. & mulie. & ibi Pa. hoc notat notabili.

2 Sacerdos parochialis debet uisitare infirmos sępe. b c. 1. de cele. mil. Itẽ dẽt stare ieiunus usqꝫ ad horam congruã celebrandi, & si celebrat non debet tumore purificationem, ꝑpter necessitatem nisi habeat alium per quem possit supplere, ut not. Pa. in c. 1. 3. & 5. notabili.

3 Vtrum possit ministrare sacramẽta peregrinis & hospitibus, confluẽtibus ad ecclesiam suam? ℞. Pan. in d. c. 3. ꝙ sic. unde morientes ibi sine electione sepulturæ sepeliuntur ibidem. Aut si alibi elegerunt debetur eis quarta portio.

4 Vtrum sacerdos uolens suscipere eu-

charistię sacramentum, puta quia infirmus uel alias impeditus a celebratione debeat habere orarium siue stolam. ℞. quod sic. & ita circa collum, & super utrunque humerum quod signum crucis præparet in suo pectore. sic etiam quando vult celebrare. ut in c. ecclesiastica. 24. distin. tex. apertè clamat. & ibi gl. 2. hoc dicit.

5 Sed nunquid cum facit officium dyaconatus, utetur stola sicut cum celebrat. ℞. quod non argu. capit. præcipimus. & quod ibi not. 93. distinctio. sed utetur sicut dyaconus uti debet scilicet quod habeat stolam super humerum sinistrum taliter, quod ueniat ante & retro sub brachio dextro, & humerum dextrũ cum eius brachio sit liberum ad ministeriũ sacerdotale. 16. distinctio. & istud tene. Sed si consuetudo non appareat dic qđ non utetur nisi ut Dyaconus, quia tandiu quis habet priuilegium quandiu locum tenet priuilegiati. l. ultima. C. de testamen. mili. & capitulo generaliter. 16. q. prima & d. capi. præcipimus.

6 Verum in peccato mortali possit exequi officium suum Resp. quod non sine peccato mortali. decimaquinta. q. ultima. capitul. ultimo. 68. distinctio capitu. primo ubi gloss. in uer. cum leui.

SACRAMENTVM a ẽ secundum Hug. de sancto Victore libro sexto de Sacramentis parte. 9. c. 2. Materiale elementum b extrinsecus oculis suppositũ ex institutione figurãs, ex similitudine representãs c & ex sanctificatiõe aliquã gratiam inuisibilem con-

a Sacramentum.] A sacer dicit hoc sacramentum sacramenti. i. pignus sponsionis subest iusiurãdũ, & dicitur sic qa custodiri debet sicut sacrosanctũ, qa uiolare quod qs promittit perfidię est. Item sacramẽtũ prout hic accipitur in celebratione, cum res gesta sit ita vt significare credatur, ideo quia sub tegumento corporaliũ rerum virtus secretiꝰ & latanter eorum sacramẽtorũ operat effectũ, vnde a sacris vel sacratis virtutibꝰ dr̃, & græcè misteriũ, dicitur eo ꝙ habet secretã recõditam dispensationẽ. Et secũdum S. Tho. i 4. di. 1 par. s. sacramentum dr̃ tripliciter. Primo modo illud ꝙ ẽ veluti origo sacramẽti, hoc modo passio christi dicit sacramentũ qa mors xp̃i nostrorũ sacramẽtorũ est cõsumatio. Secũdo modo dici id qđ solum sacramentũ ostendit. Et hoc modo dicuntur fuisse sacra in antiqua lege. Tertio dr̃ sacrm̃ id qđ est ita signũ grę, ꝙ ẽt causa existit. i. efficaciter representat. Et hoc modo dicuntur sacramenta noue legis. Et de istis intelligitur pñs diffinitio. Ad cuius intelligentiam no. diffinitionem. Scti. in 4. di. 1. q. 2. ar. 3. quod sacramentũ est signum sensibile gratiam Dei vel effectum Dei gratuitum ex institutione diuina efficaciter signãs ordinatum ad salutẽ hominis viatoris. In hac diffinitione tria tanguntur, primo genus sacramenti dum dicitur signum sensibile, multa enim signant quæ non sunt sacramenta sicut circulus ante tabernam, ibi signat uinum esse, & tamen notatur sacramentum. Ex quo ad hoc noto esse triplex signum, memoratiuum demonstratiuum, pronosticum. Primum est præteriti. Secundum pñtis. Tertium futuri & horum trium sacramentorum extat signum passionis xp̃i præteritę gratię modo collatæ, & gloriæ futuræ. Secundo tangitur cã effectiua sacri dum dicitur ex institutione diuina efficaciter signans, causa enim effectiua sacramentorum Deus est, dicitur vero efficaciter ad dr̃iam sacrorũ antiquę legis, in quibus ex natura sacri non conferebatur gratia dempta circuncisione. Dicitur autem quod significat gratiam, aut effectũ Dei gratuitum ꝓpter Eucharistiæ sacramentum. Illud enim propriè non signat gratiã sed effectũ gratuitũ idest corpus Christi uerũ, aut misticũ, vt infra §. 3. Tertio tangitur cã finalis sacramenti dũ dicitur ordinatum ad salutem &c. ut scilicet ꝑ uisibilia ad inuisibilia ascendamus, ex quo patet ꝙ in cęlo nulla erunt sacramẽta. hęc Vort. in 4. dist. prima.

b Materiale elementũ] Istud accipitur ꝓ signo sensibili, & fortè vtit hoc uerbo elementi, qa materia baptismi, q est sacramẽtorũ ianua est elementũ scilicet aqua. Et hoc est qđ dicit hic. Et elementum sumitur ꝓ quacunq; re sensibili.

c Ex institutiõe figurans & ex similitudine repsentans] Sic declara hæc uerba. Quia .n. similitudo repsentandi, q res hẽt ex sua cõditione per se nõ sufficeret, qa per se non est determinata ad pcisè significandũ sacramenti effectum, & propter hoc dicit Hugo. de sacra. lib. 1. part. 9. cap. 2. quod sacramentum debet habere quandam similitudinẽ ad ipsam rem cuius est sacramentum, secundum quam habile sit ad eandem rem representandam, institutionem quoqua per quam ordinatur sit ad illam significandum, & parum post dicit, quod similitudinem habet ex prima conditione. institutionem ex superaddita dispensatione, exemplum. Aqua oleum vel homo contritus habent quandam similitudinem ad gratiam ex se, vt sicut aqua mundificat oleum linit, homo dolens gaudium expellit, sic gratia mundat & linit interius & peccatum expellit, sed ista similitudo non sufficit, quia oportet vt instituatur ab agente. Addit etiam ex sanctificatione. Quia sacramentum debet habere sanctificationem, per quam gratiam contineat, & efficax sit ad eandem sanctificationem conferendam. Et parum post dicit quod illam sanctificationem habet ex apposita verbi vel signi benedictione, sed quanto, scilicet non datur talis gratia sanctificans sine verbo, & sic intellige etiam ea quæ sequuntur

a Pro quacunque re sensibili.] Vt aqua in baptismo, uinum in sacramento & huiusmodi.
d Pro representatione] Representat enim sacramentum grãm spi mundare aiam, sicut dicimus sordes mūdari ex aqua vt hic dr. Addit tñ ex sãctificatione quia elemēta nō sūnt sanctificata prout Christus ordinauit, uel exhibita uel accepta non mundarent.
c Naturalis similitudo] Scilicet aliquid subesse sacramento, ut gratia.
d Actualis institutio] Actualiter, enim efficitur sacramētum eo mō, quo instituit ecclia a ministris occultè, cum uerba dñr occultè, ut in sacramēto altaris, pœnitētia, &c. ex pile ut in bap. ismo & hmōi.
e Determinatur ordinationem] Quia quodlibet sacrm ordinat determinatè, ut significat ibi sub esse gratiam.
f Respectu hui significati.] Significatum, em sacramenti est illud qd in sacramēto cōtinet. s. gra, & spūalis sanctificatio, est illa benedictio p quā sacramenta habent efficaciam efficiendi significatum, scilicet conferē di, gratiam, quę

ferens. Et elemētum sumitur pro quancunq; re sēsibili.[a] Sicut oculus pro omni sensu. Similitudo vero pro representatione[b] secūdum quandam proportionabilitatem, scilicet vt sicut se habet aqua ad lauādū sordes corporales sic gratia ad spirituales, & cōpetit hæc diffinitio sacramentis nouę legis in quibus sunt tria, scilicet naturalis similitudo[c] ex qua habent aptitudinem repręsentandi, actualis institutio[d] occulta expssa ex qua habent determinatam ordinationem[e] respectu huius significati[f] & spiritualis sanctificatio ex qua habēt virtutem efficiendi illud significatum.

1 In quo consistunt sacramenta. R. Magister sēntentiarum in 4. di. 1. quòd in duobus, scilicet in verbis & in rebus. ita quod sub verbis[g] comprehendatur intentio proferentis, & sub rebus factum seu facta. i. quod ex verbis & reb⁹ fit vnū sacramētū.

2 Quę sunt necessaria in omni sacramēto. R. q. 4.

Primū elemētū siue debita materia. Secundum forma verborum. Tertium minister debitus. Quartum intentio ministrātis, & istis habes. s. Baptismus & in aliis locis suis.

3 Sacramentum tantum dicitur puta in baptismo ablutio sub forma verborum i eucharistia ipsa hostia cōsecrata, & hmōi res sacri[h] in baptismo, & aliis in qbus iprimit caracter. In qb⁹ vero nō imprimitē est quidam ornatus animę vt in pęnitentia. In sacramento autē corporis xp̄i est ipsum corpus xp̄i verè sub illa specie cōtentum, & est corpus misticū sac. sancta ecclesię, quæ tamē in ipso non continetur, sed signatur, etiam quoddam quod est res & nō sacramentum, & illud ē grā gratum faciēs siue effect⁹ sacramentorum.

4 Quot sunt sacramenta nouę legis. R. q. 7. s Baptismus. Cōfirmatio. Eucharistia. Pęnitētia. Extrema unctio, Ordo, & Mřimoniū. In quibus autē imprimatē caracter. vide. s. Caracter.

nec a sacramentis sed oritur a fonte ęterno, & ab illo hauritur, ab ipsa anima de ipsis sacramentis, & sicut quia recurrit ad ua cum liquore requirit, sic quærenti liquorem gratiæ, & non habenti recurrendum est ad ipsa sacramenta, &c.

g Ita q sub uerbis] Ad efficiendum sacramētū requiritur cū intentione prolatū, & elementū, sub quo cōtinetur facti. s. sacramentum, sub illo elemēto siue sensibili signo, uel facta. i. sacra mēta quæ tunc dantur cū applicantur uerba ad elemēta, & nihil aliud importat uel facta, nisi qa in plurali loquitur, & explicat hoc in §. seq Ad de tamen p maiori declaratiōe fm Ri. in 4 dist. 1. ar. 1. q. 1 quod sacramenta ueteris legis p eorū imperfectionē in significādo, & eorū defectū in sanctificando nō cōstitebūt in uerbis, ga p uerba, e sāctificatio & expressa significatio ptimæ Thi. 4. Res sācti ficatur p uerbū Dei, & orōnē, & facit c. dettahe. s. q. prima sacramēta autē nouę legis, quia debuerunt esse per fecta in sanctificando, in consistunt in rebus

continet in virtute fm Ri. in 4 di. 1. ar. 4. q. 2. nō ex vi sacramenti essentialiter & in actu &c. Et declara vt ibi per eum, & per Sco ibidem, & dicit etiam. S. Bona. ibidem, q sacramenta non continent gratiā essentialiter, sicut aqua in uale, uel medicina in pixide, imo hoc intelligere a esset erroneum, sed dicuntur continere grām, quia ipsam significant, & quia nisi fit defectus ex parte suscipientis in ipsis inueni tur grā & semper cōfertur, sic intelligendo q gratia in aia non insignis, visibilibus sacramenti, & p tanto dnt vasa gratiæ, pōt et dici vala, quia sicut quod est in uale non est de ipso nec ex ipso, sed ab ipso hauritur, sic gratia non est de sacramentis

& verbis ita ut res sit quasi principium materiale & verbū quasi formale, eo q cōpletius et conuenit rō significandi & sanctificandi puta cum sacra noue legis fuerint instituta a verbo Dei sani humane naturæ vnito conueniens fuit ea consistere in reb & in verbis vt suum expressius significat aut vero. rem res aūt & verbum non constituunt sacramentum tanquam aliqd vnum vmre se ab inuta in essendo, sed vnitate relatiua in causando & significādo, sunt enim vnum principium in causando & significando vnum sanctificationis effectū, sicut pr & mater gnationis vnum compleatum principiū.
h Res sacramenti.] Vocatur res quia ē aliqd creatum,

cum, de quo s. Caracter. & per Sco.in 4.di.6.
a C.vt ieiunii] Chrismandi debent esse ieiuni & confiteri debēt vt mundi donū spiritussancti recipiant, nec pōt dici christianus qui confirmat⁹ nō est hoc ibi gl.ici licet plen⁹ q ad oia sacramenta.
b Sacrilegiū] De sacrilegio vide. S.Th.2.2.q.99. & Ale.2.3. quę. 53.ar.17. &c.
c Et de hoc habes gloss.] Quæ duobus modis describit sacrilegiū, & est gl.magistra. Et sacrilegiū dicit quasi sacrū lędens vel sacrū legēs idest furans.

5 Vtrum aqua bñdicta sit sacramentum ℞. Ricar.in 4.di.1.ꝙ nō, quia per eius aspersionem, remittuntur peccata per modū meriti, inquantū.s. excitat motum charitatis seu feruorē uoluntatis, per quē fit remissio. non autem tanquā per uim sacramenti.

6 Quot sunt sacramēta necessitatis. ℞.s.l. Baptismus. Confirmatio. Poenitentia post peccatū mortale commissum, Eucharistia,& Extrema unctio ut not.1.q.1. S.sed notandum. primo,& ibi gl.in uerb. necessitatis. & in c uetiens. de transac. in gl.in uer.necessaria quę idest dicuntur necessaria, qa sine ipsius non pt qs saluari,si ex contēptu omittūtur, & haberi possunt. De primo habes de consec.dist 4.c.1 prim.De secundo ibidem in ca. nullus minist orum. & di.5.c.ut ieiunij. De tertio de pę. di.1. quasi per totum.De quarta de consec.dist. 2 omnis homo.De quinto 26.q.7.ab infirmis.Alia duo.s.matrimonium & ordo dicuntur sacramenta voluntaria, quia sine ipsis potest homo saluari si ea non vult.

7 Quomodo sunt danda. ℞ qđ eo modo quo dicitur in suis locis cū quodlibet habeat suum modo. In vno tamē omnia conueniunt,quod i signo crucis oia sacramenta sunt danda.ar.c. nō obseruetis. 26. questio.7.

8 A quo sunt suscipienda. ℞. ꝙ baptismus pōt suscipi in necessitate ab oib⁹, vt s.Baptism⁹.4.Alia aūt excepto matrimonio nō nisi a Sacerdotibus, & de hoc dic. vt in suis locis.

9 Vt ū possint recipi ab eo q est pctō mortali,℞.vt s Clericus.18.S.2.

10 Quibus debent dari. ℞.ꝙ diuersis diuersimodè sm ꝙ sacramēta sūt de quo vide i locis suis.Vno tñ notandū ē ꝙ null⁹ existēs in peccato mortali pōt aliquod sacramētū suscipere quid peccet mortaliter 40.di.multi.23.dis.illud.11.q.3.audi sicut nec aliquis minister potest ea ministrare s peccato mortali,qui peccet mortaliter, ni si sm aliquos illa administratur vt laycis in necessitate,puta qa baptizat quod habeo valde dubium vide. Baptism⁹.5. S.tñ.

11 Quę sacramēta possunt iterari. ℞.omnia illa in quibus non imprimitur caracter 12.q.7.licitè.& 1.q.1.quod quidā S.i.

12 Quid cū dubitat an quis receperit aliquis sacramentū puta baptismum, & huiusmodi. ℞ ꝙ si dubiū probabile,vel uerisimilis resultat,coniectura reiterandū est sm ꝙ dixi.s Baptismus.7. S. 6.quia non dicitē iteratum quod nescitur factum. de consec dist.4.si nulla.& de presby.non Bap.c.ueniens.

13 Vtrum sacramēta vel sacramētalia sicut est oleum sanctū,aqua baptismalis & huiusmodi possint recipi ꝓ sanitate acquirenda,vel ex alio fine quā eo ꝓpter quæ sunt instituta. ℞.quod nō sine pctō mortali.si talis sit finis principalis.quia vti sacris ad alium finem quam ad eū pro quo ordinata sunt, est ipsis abuti. Excepit tñ Pet. de pal.in 4 sacrm̄ matrimonii qđ sm cum quis contrahit alio ex alio fine,puta pp diuitias & hmōi, nō peccat mortaliter vt.s. habes Matrimoniū 2.S. 25.Secus si uteretur quis talib⁹ sacris principaliter ex fine suo & secundario pp sanitatem acquirendā,sicut fecit Constantinus imperator,quia sic non peccaret.

SACRILEGIVM [b] ē sacrare rei violatio vel sur patio,siue i se siue in alio, & ac ipit hic violatio ꝓ quacūque irreuerentia aut de honoratione, & dr sm Inn. quasi sacri legium.vel sm Lau.quasi sacra legiū lesio & de hoc habes gl.[c] 17.q. 4.ca. sacrilegium.

14 Quot modis cōmittitur sacrilegium. ℞. quod tribus modis primo rōne personę sicut cum quis lædit personam. 17. q.4. quisquis. S.idem.Secundo rōne loci, sicut cum violatur immunitas ecclesię vel cimiterii & ibidem & ca. si quis est. 1. cū multis c.seq.Tertio.rōne rei & istud fit tripliciter scilicet auferendo sacrum de sacro.s.loco,vel non sacrū de sacro, vel sacrum de non sacro.vt no.in d. gloss. & in d.capitu.quisquis & S sacrilegiū. 17. quę. 4.& hic loquor de sacrilegio propriè.Nā large,

a L. ut prophanos.] Non facit hic comparatio nemalla lex, sed vult festa cõsuetis ciuibus, nõ interdici. Fatetur tamẽ imperator, se pphanos submouisse ritus.
b Ad mensam.] Facit illud Lucę. 10. in eadem autẽ domo manete edentes, & bibentes, quæ apud illos sunt.
c In gl. d. c. omnes.] Et dicit ẽt, ꝙ licet, loquamur cũ eis, tamẽ comedere non licet, quia maior familiaritas ẽ in cibo sumendo q̃ in colloquio, & facilius, quis decipitur iter epulas. 22. q. 4 unusquisque.
d Contra præceptum. cle.] Quia ibi dicitur districtius inhibem⁹, tamẽ eis, nim inferre non debẽt, christiani, si habitent, in terris Christianorum, secundum Bart. in l. 1. C. de paga Oldra. consi. 87.

largè cõmittit multis modis. vt no. in d. gl. & ibi vide quia nihil ad nos.

2 Aduerte etiam quod omne peccatum quod cõmittit persona ecclesiastica materialiter, & quasi p accidẽs dicitur sacrilegiũ. Vnde dicit Hiero. quod nugę in ore sacerdotis sunt sacrilegium, vel Blasphemia. Sed formaliter & propriè sacrilegium est illud peccatum quod persona facta sacra agit contra eius sanctitatem directè, vt si virgo deo sacra aut sacerdos fornicetur & huiusmodi. Largè etiam sacrilegium est cum rem ecclesiæ quis indebitè vsurpat. 17. q. 4. §. qui autem.

3 Quæ pœna sacrilegiorũ habes in l. si quis in hoc. C. de epis. & cle. & 17. q. 4. p totum, & maximè in d. gl. magna. in d. c. sacrilegium, & ibi vide, qa nihil ad nos sed ad forũ contentiosum solum. Sed quo ad cõscientiam est excommunicatio. de qua vide. s. Excommunicatio. 5. casu primo. & 9. & 6. & 13. 28. & Excommunicatio. 7. in multis casibus.

SACRISTA siue custos ecclesiæ habet pulsare cãpanas ad horas iubente Archidiacono. Item custodire palas seu linteamina altaris, & omnia vtensilia ecclesiæ. Item lampades curare, ne supra modum lucendo oleum depereat, aut minus lucendo obscurior fit ecclesia. Item prouidere de incenso, luminarib⁹, pane & uino pro celebrando. Item obligationes & decimas ẽm iussum Archydiaconi inter fratres diuidere. Hæc not. ca. 1. de offõ custo.

1 Quis debet deputari sacrista. ℞. qđ aliquis de sanctioribus ecclesiæ. vt in c. 2. de offi. custo. not. text. est.

2 Ex qua culpa tenetur si quid pereat. vide supra Custos.

SAGITTARIVS dr̃ qui arte balistariorum exercet, & vtrum liceat. vide s. Ars. in princip.

SALARIVM An debeatur famulo ĩfirmanti, aut similibus. vide supra. Familia. §. 2.

SANCTVS quis debeant haberi vide s. Canonizatio, & reliquię.

SARRACENVS dicit qui deos deasque colit, imo dæmones, nec nouũ aut vetus testamentum recipit, horum templa præcipiuntur claud. sub pœna mortis, & amissione bonorum. C. de pag. & sarra, & templis eorum l. 1. & 2. l. pen. eo. ti. & quasi per omnia quo ad phibitiones iudæis cõparantur. C. eo. l. vt pphanos a & extra de iudę. & sarra. quasi p totũ. Et ideo vide s. Iudęus quæ phibent christianis erga ipsos. excipitur tñ casus, quia cũ sarracenis christianus concedere nec habitare prohibetur. 11. q. 3. ad mensam b sed bene cum iudæis. 18. quæst. 1. omnes, quia magis sunt nobis peruersi iudęi, & in cibis nos contẽnunt tñ Lau. & Io. in gl. d. cap. omnes. c & multi sequaces tenent ꝙ cũ sarracenis ẽt non licet comedere, qa ẽt ipsi in multis iudaizant, qđ uerũ credo, qñ ĩ cibis talia obseruãt, alias non. Itẽ quia iudęis permittitur eorum sinagoga. Sed sarracenis nullo modo permittitur inter christianos publicam inuocationẽ facere machometi, neque peregrinatio ad aliquẽ suorum sicut ad sanctum. Et quicunque eorum domin⁹ christianus qui hoc eis permittit peccat mortaliter, quia facit contra præceptum cle. d vnica. de iudęis. Item quia cũ iudęis pñt christiani habere comerciũ sed cum infidelibus sarracenis extat hodie prohibitio sub pœna excommunicationis papalis, quam incurrunt ipso facto qui tempore guerræ cum eis, habent commertium, vel qui deferunt eis prohibita, de quo uide supra. Excommunicatio quinto. Casu. 21.

2 Vtrũ xpiani possunt furari quos detinẽt in eorum seruitio. ℞. quod sic, qa nullo modo licitè possunt tenere eos. vide supra Furtum. §. 38.

SATISFACTIO dicit dupliciter, Vno mõ recõsilia. & sic quia oẽs partes pęnitẽtiæ ordinant ad reconsiliationẽ quælibet

bet earum satisfactio dici potest Alio modo dicitur solutio pœnæ debitæ,& sic est pars vna pœnitentię q̃ est assumptio siue adimpletio pœnitentię iniunctæ vel debitæ,& nihilominus tamẽ etiã partibus aliis pœnitẽtię conuenit per accidens vt cõtritioni ratione doloris conuicti, qui est in parte sẽsibili,& confessioni ratione erubescẽtiæ. Hæc S. Bo. in 4. di. 16. circa literã. 1. parte, de hoc clarius per Sco. in 4. di. 15. q. 1.

1 Satisfactio secundũ culpam præteritã est iniuriæ illatæ recompẽsatio secundum æqualitatem iustitię, secundũ vero culpã futuram est peccatorũ causas [a] excidere & eorum suggestionibus aditum non pręberę, de pę di. 3. capi. satisfactio.

2 Vtrũ deo quis posit satisfacere pro peccato. Res. quòd cũ ipsius adiutorio, valet cũ merito passionis christi cuius homo per verã fidẽ efficitur particeps sic potest, alias non. vt no. Richar in 4. distinctio. 15. ar. 1 quę. 1. Sco tamẽ tenet ꝙ sic, saltem de potentia absoluta.

3 Vtrum vnus homo possit ꝓ alio satisfacere. Rñ ꝙ accipiendo satisfactione ꝓ plenitudine & cautela culpę futurę, sic non potest qa quis ieiunando nõ affligit corpus alterius, vt viuat castæ, nisi inquantum per bonum exemplum allicit eũ ad similia faciẽda, siue inquantũ potest alteri mereri augmentũ gratiæ [b] per talia vt sic facilius euitet pctm̃. Si vero accipiatur satisfactio pro recompensatione iniuriæ illatæ, sic vnus potest pro alio satisfacere homini. Deo vero etiam potest si modo ille qui cõmisit peccatum sit contritus de eo, alias non, [c] pro pœnitentia vero iniuncta non potest vnus pro alio satisfacere, nisi interueniat autoritas confessoris qui in illa potest dispensare, vel nisi interueniat casus quòd ille cui imposita est nunquam eam poterit in hoc mundo implere, quia posset túc per alium fieri. Hæc habentur ex dictis Ricar. ar. 1. quæsti. 3. & S. Bon. in 4. distinct. 20. par. 2. ar. 1. q. 1.

4 Sed nũquid ille cuius satisfactionem alter in se suscepit moriẽdo statim euolabit Respon. quòd nõ, sed oportet ꝙ primo ille, q eã suscepit ipleat, quia nemo paradisũ ĩgreditur nisi sit extra omne debitum, [d] ita ꝙ nec ip e nec alius ꝓ eo sit debitor ẽm Sanctũ Bo. in 4. di. 20. d. ar. 1. q. 1. in responsione. ad 4.

5 Vtrum talis pro alio satisfaciens satisfaciat etiã ꝓ seipso. Rñ diuersorũ fuit opin. sed mihi placet opi. quam Richar. ĩ 4. distinct. 20 in d. ar. 3. refert, quod etiam est satisfactoriũ pro seipso non ex debito, sed per diuinam misericordiam quæ magis charitatem attendit quam opus. 14 quæstiones. 5. si quid Vel dic quod pro alio sit satisfactorium per modum solutionis pœnę, pro seipsis vero est satisfactorum per modũ meriti de congruo. dicit enim Sanctum Bonau. in 4. distinctione 15. quòd licet de rigore iustitiæ non sit satisfactoriũ id quod facit quis ad quod alias tenetur, tñ cedit ꝙ diuinę misericordię benignitas tanta est

quòd

a Causas.] Idem radices secundũ gl. ibidẽ non em sufficit ramos in cidere. de pœ. di. 3. §. ex pmissis, vel. i. opportunitates uel cãs pec cãdi 8 i. dist ua. lec. Hic tria in virtute designãtur. Primũ est ꝙ satisfactio nõ fit nisi pro pctõ, ex quo infert, ꝙ angeli, qui deo seruiũt non satisfaciunt, qa nũquã pc cauerũt,& eo dẽ mõ legitur, ꝙ aiæ beatæ in cęlo deo iubilãdo & laudẽ, decãtando non satisfaciũt, qa pro eorũ peccato satisfactum, est merito Xpi. Aut hæc in uia, aut in purgatorio legitur tertio ꝙ non est de satisfactio, & restitutio, Quia restitũ, non semp fit pro pctõ, ut cum quis gladium restituit, quẽ in custo diam accepit. Secũ iũ, est ut cãs excidantur peccato u. Et tertiũ ꝙ de caetero eis, aditum non præbeat. Qui alias Deũ placare cupie non placat, Adieritat, ex quo infertur, ꝙ aliqñ magno charitatis feruore totũ, dim ttiẽ pctũ. Quia sũma satisfactio offendentis est amor inti mus offensi. Inferẽ scdo ꝙ nõ oporter ẽm numerũ, pctõrũ de necessitate est satisfactiuũ numerum, imo unus amor dei mul ũ i. i en sus, multa suffi eit delere crimina, Deo acceptã.

te. Et uide Sco. in 15. di. 4. ubi latissimè tractat de satisfactione, & ibi Vori.

b Augmentum grę.] Hoc est esse de congruo, ꝙ alius pro alio me tcat grã augmẽtũ, quo tñ habi eo ille scilicet assuescit ad bonũ faciendũ, & malum uitandũ. Et hæc subuentio, non est per modum satisfactionis, sed meriti.

c Alias non.] Oportet ẽt, ꝙ satisfaciẽs sit i charitate secũdũ Richar. & debitore nõ potẽte satisfacere i hac uita ꝓ portione pęnæ.

d Extra oẽ debitũ] Et si obiciat ꝙ túc Deus, iudicabit bis in id ipsum, rñdet ꝙ nõ est uerũ, qa secũdũ ꝙ ille satisfaciens clericus facere ei 1° liberabit, & computat dñs in sortẽ pœnã quã ipse sustinet ꝓ se, & quã alius sustinet ꝓ eo, unde si stare debebat per spatiũ duorũ mensium, taliter poterit iouari, qd̃ infra mensem liberabitur. Et si ille ulterius

quòd acceptat totũ & quasi pro nihilo [a] saluato nó & de hoc. ĩ. suffragium. §.2.

6 Vtrum satisfactio facta in peccato mortali valeat. ℞. aut loquimur de ea quę fuit imposita a confessore pœnitenti, & postea recidiuanti ante illius complementum, & sic dic vt s̃. Pœnitentia. §. 14. Aut loquimur de alia quacunque voluntariæ assumpta, & sic dico quòd non valet quo ad diminutionem pęnę debitę pro peccato, [b] nisi per accidens, vtputa quia citius conuerteretur & veram ageret pęnitentiã, sed quantum ad culpam futurũ eui tãdam valet, sicut dicit̃ de bonis factis in peccato mortali.

7 Quæ sunt partes satisfactionis. ℞. tres scilicet oratio, ieiunium, eleemosyna. Sunt tamẽ aliæ secũdariæ, ut uigilię, peregrinationes disciplinę, & huiusmodi, unde oĩa opera afflictionis ad ieiuniũ reducũt̃ oĩa opera misericordiæ ad elemosynã, oĩa opera spũalia ad orationẽ. Hæc ex S. Bon. in 4. dis. 15. parte 1. art. 1. q. 4. Idẽ Ri. vbi. s̃. q. 6.

8 Vtrum flagella missa a deo uel ab hominibus etiã pro peccatis nostris sint satisfactoria. ℞. ꝙ sic, inquantum cadũt sub volũtate patienter [c] ipsa acceptante & patienter sustinere volẽte, dummodo alias, sit in charitate. & de hoc vide supra. Mores. §. 2.

9 Vtrum aliqua prædictarum trium partium satisfactionis sit magis satisfactoria. ℞. quòd eleemosyna in se includit virtutem orationis, & ieiunii propter duo. Primo quia constituit eum cui datur debitorem ad orandum pro eo qui dedit. Secundo quia eleemosyna data propter deum est quasi quædam oblatio deo facta, quæ oblatio deo facta habet uim orationis, & similiter bonorum exteriorum subtractio per eleemosynam facta continet uirtualiter ieiunium ĩ quo maceratur corpus. Similiter oratio uirtute continet ieiuniũ. quia intẽtio iterius ad deum debilitatem corporis parit, cõpletius tñ eleemosyna habet uim satisfactionis quã oro & ieiuniũ, propter ea dicit̃. Thi. 4. corporalis quidem exercitatio ad medicum vtilis ẽ. Dicit gl. oĩs sũma disciplinę xp̃ianę ẽ mia & pietate. Si tamẽ gñaliter loquamur põt dici ꝙ ĩ satisfactione sũt tria. s. vitatio, culpę, augmẽtatio grãæ, [d] & solutio, pęnę, & hoc tertiũ ẽ ĩfirmũ ĩ satisfactone. Ad primũ valet oro. Ad scd̃m valet eleemosyna qa qs sibi facit amicos de mamona iniqtatis q ĩpetrãt grãm. Ad tertiũ valet ieiuniũ. Hęc ex Rich. in 4. di. 15. ar. 2. q. 3.

10 Vtrum restõ rei alienæ sit pars satisfactiõis. Resp. ꝙ propriè non, [e] qa debet

satisfaciendo procedat lucrum erit suum, quia oratio eius in sinu suo conuertetur. hic Sco.

a Et quasi pro nihilo.] Quęsiui in S. Bo. hoc dictũ sing. & inuenire nesciui. Tamen Sco. in dict. dist. 15. questio. prima illud tenet. Et ibidem Ric. art. 1. q. 5. ad secundum.

b Pœnæ debitæ p̃ peccato] Quia oportet esse in charitate, eo qa si deus non acceptat facientem, ergo nec opera eius. Vnde dicitur geñ. 4. ꝙ deus respexit ad Abel, & postea ad munera eius, hæc Ric. in d. di. 15. quart. arti. 1. q. 5. & S. Bona. ibidem. ar. 1. q. 3. in prima parte.

c Sub volũtate patienter] Ric. in 4. di. 15. ar. 1. q. 4. sic dicit. Sustinens flagella siue immissa per operationem, cuiusmodi sũt oĩa illa q̃ deus infligit siue p̃ actionẽ iniustã cuiusmodi sunt illa q̃ deus frequẽter a peccatoribus, infligi iustè permittit, non satisfacit ea sustinendo, vbratione qua patiens, tãtũ, quia sic volũtas sustinentis nullo mõ comparatur ad ea vt actiuum, vel principium operet autem quòd meritum sit actiuum voluntatis illius qui meretur. Inquantum temẽ uoluntas sustinentis ea patienter sustinet intẽtione remissionis pœnæ sibi debitæ pro suis peccatis sunt sustinenti satisfactionis materia. Sed formaliter ipsa satisfactio in actu voluntatis consistit. Flagella tñ quę ipsemet deus immittit maiorem efficaciam habent inclinandi voluntatem ad bonũ, quam illa quæ non immittit, sed immitti permittit.

d Augmentatio gratiæ.] Nobilior est quã vitatio culpę quia nõ vitat malum nisi p̃pter bonum.

e Proprie non] Sco. idem tenet in 4. dist. 15. §. autem Bona. ibidẽ. 2. part. art. ult. & q. ulti. sic dicit. Quędam requiruntur ad pniam sine satisfactionẽ, ut fundamenta. Et talia sunt peccati dimissio, & alienæ rei restõ, ita restitutio nõ potest imponi a sacerdote pro satisfactione, quia iã obligatur ex lege diuina. Quędam requiruntur, ut expedientia, ut uitare prauã societatem. Quædam satisfactoria, ut ieiuniũ & eleemosyna. Quædã sunt per sciẽtia ut sunt opera supererogationis. Lucæ. 10. Quodcunque supererogaueris &c. Et istud ultimum non est necessarium, duo uero media imponuntur ad sacerdotis arbitriũ, licet peccatum sit in deum. Alia opin. habet quòd restitutio est opus satisfactorium si fiat in charitate, alias nõ, sicut nec alia opera. Sed posset dici quòd satisfactio dicit̃ communiter & propriè. Communiter omne opus pœnale voluntariè assumptum siue, ad quod tenetur iudicio dei, siue iudicio

Iudicio sacerdotis. Et sic restitutio, est opus satisfactoriũ, & eius pars. Si aũt dicatẽ satisfactio propriè per pœnam voluntariæ, assũptam, ad quam nõ tenebatur, nisi ex culpa, tunc non est parte satisfactionis. Hæc ille.

a Occasionẽ ruinæ.] Idem S.Th. 2.2 qõ 43. ar. 1.& Richar. in 4. dist. 38. ar. ulti. q.1.& Alex. 2.2. qõ. 54. art. 1.

b Vt sit iductiuũ] Vt dicere, verba prouocantia ad luxuriam, auaritiam, ambitiões, & huiusmodi.

c Non est, ut qs scãdalizetur.] Vt si quis uadat spaciatum cũ socijs honestis, & huiusmodi.

d Quod est per accidens.] Loquitur de scandalo, occasionato.

præcedere omnẽ partẽ pœnitentiæ, cũ dicat cessationem ab iniuria. De quo vide s. Restitutio. 4. in S. 1.& se. Sed largè accipiẽdo restitutionẽ prout dicit omne illud quod ad debitã satisfactionem exigitur, sic ẽ pars satisfactionis.

SCANDALVM est dictũ vel factum minus rectũ præbens alteri occasionem ruinæ.[a] Ita not. Cardina. in cle. 1. de offi. or. ſm Laure. a scan dalon grece qđ latinè dicitẽ ruina vel offensio vel ĩpactio pedis, & elicitur a Hiero. super illud Matt. 15. Scis quia pharisęi audito hoc verbo scãdalizati sunt. Vnde sicut quando aliquid ponitẽ ĩ via corporali per quod impingens disponitur ad ruinã, sic in via spirituali quicũque per factum suum seu dictũ minus rectũ idest vel malum ſm se, vel habẽs speciẽ mali disponit aliquẽ ad casum in aliquod peccatum, propriè scandalum ei facit. Hostien. ĩ summa ti. de renun. dicit graue scandalum dicitur quando ex dicto vel facto, alii trahuntur in consensum mortalis peccati, & propterea glo. de renun. in c. nisi in S. pro graui. in ver. distinguendũ, dicit ꝙ non est curandum de scãdalo, nisi sit graue, de noui oper. nun. c. 2. in S. super eo. ibi. Tu vero ꝓ uitando graui scandalo, & de uo. c. magnæ in ver. præter ca. de reg. iur. qui scandalizauerit, quod no.

1 Quotuplex est scandalũ. Rꝭ. duplex scilicet actiuum & passiuũ, sicut dupliciter potest quis esse causa peccandi alteri. Vno modo per se, puta qñ quis aliquid malum facit propter illud intendens aliũ deducere in peccatum, aut si non intendit tamẽ factum est tale ꝙ de sui ratione habet, vt sit inductiuum [b] ad peccandũ, & sic istud dr̃ scandalũ actiuũ. Altero modo qnis per accidẽs põt eẽ cã peccandi alteri, puta qa ꝑter intentionem scãdali dandi id facit, & ex ꝯdõne operis non est vt quis scãdalizetur. [c] Si tñ alius malè dispositus est, aut ex iuidia q̃ habeat ad aliũ, aut alio modo, puta ex fragilitate, iõ scandalizatur & talis non dat occasionem (quantũ in se ẽ) tali scandalo propterea vocatur scandalũ passiuum sine actiuo, qñque etiam est scãdalũ actiuum simul, & passiuum in altero, qui dat, & passiuum cum ille qui accipit peccat. Aliquando est actiuũ sine passiuo, puta cum aliquis inducit aliquem ad peccãdum, sed ille non peccat. Hęc ex Alex. 2. 2. ti. de scandalo. q. 54. ar. 1.& Ric. in 4. dist. 38. ar. vlt.& S. Tho. 2. 2. q 43 ar. 1.

2 Vtrum scandalum sit speciale, peccatũ mortale. Rꝭ. ꝙ aut scandalum passiuũ est tantum impactio ueniale peccatum, puta cum aliquis ex dicto alterius mouetẽ ad pc̃tm̃ ueniale, & sic ẽ veniale peccatũ, aut est cũ impactione ad mortale peccatum, & sic nõ est mortale, nõ tñ aliud pc̃tm̃ speciale ab illo quod committitẽ, quia sumere occasionem peccati ex dicto vel facto alterius non constituit specialẽ rõne peccati, quia non importat deformitatem speciali virtuti oppositam, sed solũ peccatum quod cõmittitẽ. Si autem loquimur de scãdalo actiuo & si sit per accidens, si non est speciale peccatum, quia quod est per accidens [d] non cõstituit speciem, tamẽ qñque põt esse pc̃tm̃ veniale, vt qñ actum cõmittit uenialis peccati, vel actũ qui de se non est malum sed solum habet speciem mali cum, aliqua lèui inductione, qñque ẽ mortale, siue qa cõmittit actũ mortalis peccati, siue qa contẽnit salutem proximi, vt ꝓ ea seruanda non prætermittat aliquis facere quod sibi lubuerit. facit. c. cauendũ. 10. q. 3.& d S. pro graui. 1. q. 1. hi quoscũque. Si vero sit scandalũ actiuũ per se, puta qa intendit ducere ad pc̃tm̃, & si quidẽ intendit inducere ad pc̃tm̃ mortale, si peccat mortaliter. Similiter si intẽdat ĩducere ad pc̃tm̃ veniale per actum peccati mortalis. Si autẽ intẽdit inducere ad peccatum ueniale etiã per actum peccati venialis, sic est veniale peccatum, & isto modo scandalũ actiuũ ꝑ se est speciale pc̃tm̃, qa ex intentione finis sortitẽ pc̃tm̃ rationem specialis peccati, & opponitur directè correctioni

ni fraternę, ꝓpter hoc qđ intẽditur ſpãle proximi nocumẽtũ, hæc omnia ex Alexan. & Rich. vbi s̄. & Tho. 2.2. qõ. 14. ar. 3. & ad aliud Matt. 18. neceſſe ē vt veniãt ſcãdala &c. verũ qđ eſt neceſſe, niſi homines vitã mutent.

3 Vtrum aliquis teneaẽ dimittere aliqđ bonũ opus ne proximus, ſcãdalizetur. ℞. ſecũdũ Richar.[a] vbi ſupra. ar. fi. q. 2. Quod aut bona opera [b] ſũt neceſſaria, ad ſalutẽ, vt ſũt ꝑcepta, aut ſunt ſuper rogationis, vt ꝯſiliorũ opera, aut ĩ genere ĩdifferẽtia vt comedere carnes, bibere uinũ, retinere tẽporalia, debita repetere, & huiuſmodi. Opera enim prima non ſunt pro quocũque ſcandalo omittenda, qui nullus debet velle dãnationem ſuam pro euitanda illa proximi ſui. Facit. c. 2. de no. op. nun. & 11. diſt. illa. 11. q. 4. inter verba. 23. q. 3. c. 1. §. 1. ante fi. Hic aduerte ſecundum Innocen. vt recitat Pa. de renũ. in ca. niſi cũ. §. pro graui quoq;, ꝙ ĩ præceptis iures naturalis & euãgelici ẽ uerũ hoc ſed veritas iuris poſitiui ex cauſa ẽ temperãda & relaxanda, & contrariũ ſtatuẽdũ propter ſcãdalũ, vt no. de conceſ. præben. c. propoſuit, de uoto, c. 1. Secũda ẽt opera non ſunt omittẽda [c] propter ſcandalũ proximi ꝓueniẽs ex malicia, qa per hoc volẽrib. malitioſe ipedire bona opa dareẽ materia & occaſio malignãdi. Si vero ſcãdalũ ꝓuenit ex ĩfirmitate ꝓximi vel ignorantia, ſic ſunt ad tẽpus intermittenda, quouſque ſcilicet adhibeaẽ ſufficiens diligẽtia ad hoc vt ignorãs inſtruat, & ĩfirm⁹ aliquo modo cõfortetur, vt nõ de bono opere ſcandalũ ſibi ſumat. c. inte. verba 11. q. 3. nec talis retardatio merito pręiudicat, q non minuit de ꝑfectione charitatis ſed magis diſponit ad augmentũ non tamẽ omnino ſunt talia prætermittẽda propter ſcandalũ proximi. Tertia etiã opera. ſ. indifferentia quorũ omiſſio alteri non præiudicat, niſi ipſi omittenti, & etiam in tẽporalibus tãtum, ſic ſunt omittenda de præcepto quãdo probabiliter proximus ſcãdalizabitur ex infirmitate ſcandalo mortalis peccati. Sed ſi venialis erit de conſilio. Si autem ſcandalizatur ex malitia, vt puta qui oſtenſum eſt ſibi ꝙ non debet ſcandalizari, & modo debito ſuaſum vt non ſcãdalizetur & tamen vult ſcandalizari, quia ſic prouenit ex malitia, & tunc nullum opus eſt prætermittendum propter ſcandalum ex militia proueniens, [d] Alexa. vero in tertia parte ſum. cap. de pręceptis legis pœnitentiæ, tenet quòd ſi ſim infirmus & timeo caſum meum ex non repetitione rerum mearum potius teneor [e] vitare ſcandalũ meũ quã ꝓximi. Similiter ſi ſum pfectus & repetam debito modo, licet ſicut præponderat bonum commune bono ſpeciali, ſic præponderat ſcandalum communitatis & pluriũ. ſ. diſſipacio pacis & vtilitatis cõmunis & incentiuum delinquendi, quæ omnia acciderent, & ſi non liceret ſua repetere, propter ſcandalum proximi ſui ſingulare. [f] Aduerte tamen hic quòd licet de iure ciuili non ſic curãdum de ſcandalo, quod poteſt contingere circa perſonam detentoris iniuſtè rem meam, immo liceat talem occidere quando aliter non poteſt recuperari, vt not. Bart. in l. furem. ff. de ſicca. tamen de iure canonico & in conſcientia ſm Pao. in c. nihil, de præſcti. non conſulere bono, viro ꝓ repetitione rerum tẽporalium aliquid facere quo ueriſimiliter ualde ſæua & horribilia debeiẽt eueniре. facit. c. ſuſcepim⁹, de ho. & i. c. 2. de no. ope.

a Rñ. ſm Rich.] Nico. de Ly. ſup epiſtolã ad Roma. 14. Idem tenet, ut hic.

b Aut bona opera.] Intellige principium huius q̃ſtionis de ſcãdalo, paſſiuo non actiuo, quia operatio boni, eſt in operãte occaſio dicti uł facti minus recti.

c Secũda etiam opera non ſunt omittẽda.] Exẽplum de phariſæis qui de doctrina ſaluberrima domini noſtri Ieſu Chriſti, ſcandalizabant. Exemplum etiã pone in eo qui vult dare eleemoſynam extra caſum neceſſitatis.

d Ex malicia ꝓueniẽs.] Cõcor. S. Tho. 2. 2. q. 43. ar. 7. Et Nico. de Ly. ubi ſupra.

e Poti⁹ teneor] quia ſcilicet timeo, ſi non repeto ruere in peccatũ propter paupertatẽ, puta in furtũ uel periurium.

f Propter ſcandalum proximi, ſui ſingulare.] Adde Nicol. de Ly. diſt. ubi s̄. ꝙ ſi bona ſunt alicui commodata, ſiue depoſita, debet ea repetere ſi ſunt ablata. Et ponit exẽplũ de S. Tho. Cantuarienſi, qui non obſtante ſcandalo regis Angliæ bona eccleſiæ repeteẽ noluit, &c. Adde etiam ꝙ & ſi repeteẽ noſtra poſſumus, nõ tamen ex cupiditate hoc debemus facere, ſed ex charitate, & iuſtitiæ zelo, &c. nam etiam qui contentioſè, uellet repetere uerificaret, in eo illud ſcri. Cum pro re terrena pax a corde cũ proximo ſcinditur apparet. Quia plus res, q̃ proximus ama⁹, & intelligo illud contentioſe, ſ. extra iudicium. Hoſtien. ex Alex. in d. 3. par ubi s̄.

ope. nun. & c. si vero, el 1. de senten. excommu. & quod ibi no. Innoc. Si tamē faceret non credo mortaliter peccaret, quando scandalū prouenit ex malitia. a

4 Sed nunquid quolibet bonum sit faciendū ne proximus scandalizetur. Resp. vt colligo ex doctrina Alexan. in 2. 2. tracta. de scandalo, vel q. 54. ar. 7. Aut bonū quod expetit proximus rationabiliter petit b puta, quia pauper petit vestimē rum, c & huiusmodi, & tunc si ad hoc teneor alias de præcepto, casus est clarus, si non teneor de præcepto, sic debeo ei illud manifestare, quomodo rationabiliter illud non facio, & tunc sufficit, & si scandalizatur sibi imputet, quia scandalum est pharisęorū qui scandalizabantur, quia discipuli non lauabant manus, & tamen cum dominus satisfecisset scandalum accipientibus, dixit sinite illos &c. Matth. 15. Si vero non rationabiliter tale opus omitto, sic ne proximus scandalizetur dę mortali teneor illud facere, facit c. 2. de nou. oper. nun. Aut quod petit irrationabiliter expetit, d & sic non teneor sed sufficit satisfacere pro posse ne scandalizetur ex ignorantia vel infirmitate, & si non acceptat iam scandalum est pharisęorum, & sic secundum Augu. exponitur illud omnipotēti tribue scilicet vel quantum ad verbum rationabiliter te excusando, vel quantum ad factū quā do r tionabiliter teneris, & sic patet quomodo debet intelligi illud facilius scandalum nasci permittitur quam veritas deseratur, scilicet ueritas vitę e q̄ comprehendit omnia præcepta & consimilia, veritas doctrinæ f ad prædicandū & veritas iustitiæ ad puniē dum, g quia loquitur eo modo quo supra dixi, & adde quod ea quæ sunt de iure positiuo pcepta sunt pretermittenda quando qs scandalizatur ex infirmitate vel ignorantia non tamē simpliciter sed ad tempus vt dixi de consilijs supererogationis. Idem dic de punitione malorum.

5 Quid de fama, vtrū sit defensanda ne alij scādalizē tur, dic vt supra fama. S. 1.

SCIENTIA Aliquando habetur per cām, & hæc propriæ est scire, & de hac loquimur philosoph[9] in libro Postę & 6. Ethic. facit. l. scire. ff. de legi. & c. intelligentia, de verb. signifi. Aliquando scientia habeē p aliquē sensum corporeū, vt puta scio q habes caputium in capite quia video, scio qd dixisti tale verbū, qa audiui. Scio quod tale qd est dulce, qa gustaui, est durū vel molle, qa palpaui,

a Prouenit ex malitia] Vide Alex. 2. 2. q. 54. ar. 6. vbi plenè tracta hanc quæstionem. Et ibi quid de doctrinæ veritate vitæ & iustitiæ, de quo etiam in ca. qui scandalizauerit, de reg. iur.

b Rationabiliter petit] Vide insti. de his qui sunt sui vel alie. iur. §. 1. in glo. ver. vtatur.

c Petit vestimentum] Puta quia diues sum, & etiā vltra statum meū habeo superflua.

d Irrationabiliter expetit] Dicit hic Alexan. q nō tenor dare duplici de causa. Vna est bonum publicum, ad quod pertinet vt dominium rerum non transferatur sine ratione. alia ē vt deprimatur temeritas petentium. Multi. n. peterent, & se scādalizari fingerēt &c. No. tu illud dictū, ppter bonum publicū &c. ex quo infertur q non licet expēdare res suas pro vanitatibus Vnde & iterum subdit, quod ad bonum publicum pertinet, vt res suas quisque dispenset, vt melius potest.

e Scilicet veritas vitæ] Aliud exēplū ponit Alexā. scilicet si sū in religione, & parē tes mei scandalizantur si non ex eo, non debeo exire.

f Veritas doctrinæ] Vt si prædico euāgeliū Christi, siue fidem nō debeo dimittere.

g Ad puniendū] Vt si iudex vult punire latronem ipsa scandalizatur non debee dimittere.

h Scientia] No. q non. ē scientię importat certitudinem cognitionis & iudicij, per discursum rationis. Vnde omnis certitudinalis cognitio alicuius per rationis colationem dicitur scientia. Ad hoc autē q intellectus humanus perfectè assentiat veritati fidei duo requiruntur. Primum est vt sanè capiat ea quæ proponuntur. Et hoc pertinet ad donum intellectus. Secundum est vt habeat certum iudiciū de eis discernendo credenda a non credendis & agenda a vitādis, & ad hoc est necessariū donū scientię. Et sic sciētia quę est virtus intellectualis habet certitudinē de rebus creatis ex ratione demonstratiua, & ideo secundum humanum modum. Ita scientia quæ est donum spiritussancti habet certitudinem de reb[9] credendis & agē dis supra humanum modum ex præsentia spiritussancti, secundum Tho. in 3. distin. 35. Ad intelligentiam etiam no. scientiam accipi tripliciter, primo qualibet rei notitia. Hoc mō accipit Phylo scientiam. 6. Ethic. dum dicit. Scientia est habitus quo determinatæ vnum dicimus, hoc mō capta sciētiā sā principis q̄ cōclusiones, tam necessaria q̄ contingentia dicūtur sciri, hoc modo dīscio Romam vel Parisiū magnam esse ciuitatem. Secondo dicitur scientia ut habet diuidi contra sapientiam sicut dicit Apostolus. 1. Corint. 12. Alij quidem per spiritū datur sermo sapientiæ, alij sermo scientiæ secūdum eundem spiritum. Quæ verba tractans Augu. stin. 14. de trinitate dicit quod sapientia est æternorum,

&talis scientia requiritur in teste.ff. de test.l. testium fides & 3. & q.9.testes.Credulitas [a] tenet medium inter scientiam & nescientiã, quia in totali ignorantia cadit credulitas, nec in scientia, vt not.ff. de iur.& fact. igno.super rub. Idem Pa in ca. vestra, de coha. cler. & mul. & Bar.in l. admonendi ff. de iureiu.3. col. ver. hoc præmisso,& quod not. gl. in ver. interrogatoria in c.1. de test.lib.6.

1 Cui scientiæ est insistendum? R quod clerici [b] & ecclesiasticę personę debẽt insistere illi scientiæ quæ ẽ necessaria circa suum officium. Religiosi vero [c] quæ sibi præcepta vel prohibita,vel de iure aut per regulam. Curam animarum habentes aut confessores circa casus conscientiæ debẽt insistere, & sic de cæteris. Clerici tamen & religiosi possunt intendere scientijs triuialib. q̃ ideo triuiales dicuntur quasi triuium,qa triplex est via ad idem,scilicet eloquentiã,quæ sunt, grammatica,dialectica, & rethorica. Et sic intellige, c.1.& c. quia nonnulli, de magistris,non tamen ad voluptatem, sed vt sciant discernere verum a falso.27. dist.§.cur ergo, multomagis in sacra scriptura theologia & iure canonico nec non in Philoso. naturali & morali.37.dist.turbat,& c. qui de mensa,& c. si qd veri, & c. relatum in fine.

In scientijs vero quadriuialib⁹ scilicet aritmetica, musica,geometria, & astrologia non credo debeant intẽdere,excepta musica, quia tales scientiæ licèt in se cõtineant veritatẽ ẽm Hieronymum non tamen ducũt ad pietatem.37.di.si quis [b] grammaticã artem nouerit; immo habent maximè astrologia multum curiositatis, & aliquando noxiè vanitatis. Leges autem & phisicam possunt similiter audire,nisi sint religiosi vel sacerdotes, vel habẽtes ꝑsonatus,seu dignitatẽ, seu curã animarum,vt supra ex communicatio.7. Casu. 6. & 7. Sunt tamen inexcusabiles apud deum qui præfatis scientijs intendentes quæ eis sunt necessaria,vel ad eorũ officium ignorãt. 38.dist qui ea.Et quæ scientia requiratur,dic ꝙ specialiter a quocunque exigitur illorum præceptorũ & ꝓhibitionum cognitio quæ ad eum pertinet vel rõne officij, [d] aut status aut alio modo. Christiani autẽ communiter tenẽtur scire quæ pertinent ad fidẽ quædam explicitẽ & quædã implicitè,vt supra.Fides.§.6. Et propterea Augu. in cap. vos ante omnia, de conse. distin.4.dicit ꝙ patrini debẽt docere quos tenuerũt in baptismo symbolum [e] & orationem dominicam. Vnde ex dictis,in d.§.6.patet quod parentes qui non docent filios & filias se signare dicẽdo. In nomine patris & filij & spiritussancti.amẽ. & credo paruum, & decem præcepta legis,& pater noster, videntur peccare mortaliter quando omittũt ex negligentia eos docere vel doceri facere si possunt. similiter non excusantur a mortali qui nescientes talia non adiscunt si possunt, cum sint necessaria ad salutem. Aduerte tamen ꝙ quis possit scire præcepta, puta si interrogatur, adorare deos alienos ẽ contra præceptum,

norũ,sed scientia tẽporalium Hoc quippe modo capta solum creata non increata sciri dicũtur. De isto dono scientię, vide S. Tho.2.2. q.29. Ter modo dicit scitia habitus conclusionis demonstratæ vel demõstrabilis sicut accipit Phylosoph⁹ scientiã in 1. Poste: dũ dicit. sũc vnumquodque sciri arbitramur per se & non Sophistico mõ qđ est ẽm accidens cum causas al⁹ cognoscim⁹, vñ intellect⁹ ẽ principiorũ sicut sciẽtia conclusionũ, Secũda conditio ꝙ scientia acquiritur syllogistico discursu, dum dicitur. Et qm̃ illius sunt causæ. Tertia ꝙ est solũ necessariorũ dũ dicit. Et qm̃ impossibile est alio modo se habere. Hæc vori. in 3. dist.31.

a Credulitas] Vide Bar. in l. 1. ff.de interro.act. Qui dicit ꝙ credere ẽ firmiter inherere alicui rei non ex eo quod qs vidit, sed ex alijs relationib. Idem Bal.in l.cũ antiquitorib. 3.q. de iur. delib. & in l.2.§. ꝙ obseruari. C. de iur. cal. &c.

b Respõ.ꝙ clerici] Not. hic vnã bonã doctrinam. Pan. in c. cum in cunctis, de ele.

c Religiosi vero] Dixit tex.in ca. lego. 16.q.1. qđ religiosi magis indigent cõtemplatione quã scientia.

d Vel rõne officij] Sicut sacerdotes q deputatẽ ad diuinũ officiũ celebrandum tenetur scire tm̃ đ grammatica, ꝙ cõgruè sciat verba proferre & accentuare,inquantum vero ẽ minister sacrorũ tenetur scire q̃ sit đbita materia cuiuslibet sacri, & modum rite dispensandi ea. Inquãtũ vero ẽ doctor tenetur scire saltem rudimenta & articulos fidei ꝑ dilectionẽ operãtis.i. fidẽ, & opa fidei.Quia fides si non hẽt opera,mortua ẽ. Iacobi. 2. Et sic tenetur scire ꝑtinẽtia ad salutem s.quæ debet agere,a quibus debem⁹ cauerẽ & quo a pc̃tis debemus resurgere Inquãtum vero ex iudex conscientiæ tenetur scire distinguerẽ inter lepra & lepra peccatorũ. Addens ad hoc Tho. in 4.distin. 4.ꝙ ad ep̃os ꝑtinet scire etiam ea q̃ difficultatem in lege dei faciũt vel facere possunt.

e Symbolũ] Pa.

arti culo, nisi ille cui debet restitui similiter sit in tali extrema necessitate, quia tunc illi debetur qui prius in talem deuenit necessitatem, & si eodem tempore de venerunt domino est restituenda [a] quia duobus cõcurrentibus præualet quod est potius. arg. l. quæritur. ff. de sta homi. Et subdit Sco. [b] q si talis detentor eam rẽ non occupauit ante talem necessitatem [c] licèt veniat ad pinguiorem fortunam non tenetur restituere. Secus si præoccupasset ante talem necessitatem.

4 Vtrum debitor qui nõ est in articulo extremæ necessitatis, sed tamen non potest restituere sine magno suo damno temporali, puta destructione artis ex qua viuit ipse, & familia sua, quia oporteret vendere instrumenta vel libros vel capitale, ex quibus victum lucratur, similiter statim teneatur restituere? Respon. secundum Sco. vbi supra q si ille cui debetur est abundans ita q competenter potest transire sine eo q sibi debetur, tunc non tenetur stati restituere, sed debet petere licentiam differendi restitutionem per se vel per interpositam personam (si fieri potest sine periculo) quam si dat potest differre secundum quod cõuenerunt. Si vero non vult dare, tunc secundum Ioan. de Neapo. in quolibet. 9. q. 22. etiam differre [d] potest annuatim aliquid restituẽdo prout melius poterit, p cuius dicto facit in argum. c. sicut hi in ver. inuadere cum glo. 47. dist. & cap. si quis. de fur. vbi patet quòd magna necessitas etiam si non sit extrema excusat a restitutione, debet tamen sibi cauere a superfluis, qa non potest viuere cum honore, & cum decentia status eius de alieno secundũ Richa. in 4. di. 45. ar. 5. q. 4. & si ipse in vita non poterit satisfacere iubeat hæredibus vt ipsi cõpleant. Si verò ille cui debetur ita eget sicut & ipse, tunc statim tenetur restituere, quia non licèt cum incommodo alieno meum cõmodum facere de alieno, qa prima charitas incipit a seipso. c. non satis. 86. dist. nisi ille cui debetur liberaliter concederet licentiam differendi.

5 Vtrum restitutio sit differenda quando non potest fieri sine damno animæ alicuius aut corporis, [e] aut famæ? Respond. quòd sic, donec cessent prædicta pericula, quia ordine charitatis [f] anima & corpus & fama [g] debent præponi rebus temporalibus. facit. capitu. officij. de pœniten. & re nisi ille cui facienda est restitutio esset in extrema necessitate, quia tunc salus corporis illius est præponenda in re sua saluti corporali alterius & famæ non autem animæ. His omnibus concordant Sco. & Richar. in 4. 15. distinctio. & Henri. de ganda. in 6. quolibet. quæst. 14. & Ioã. de Neapo. vbi supra.

6 Vtrum ille a quo res potest aduocari petita restitutione in integrum iure spirituali vel generali teneatur ad eam restituere in foro animæ antequam imploretur? Respond. secundum Innocen. in cap. quia plerique. de immu. eccle. q si contractus tenuit mero iure non tenet nisi is qui potest

[a] Domino est &c.] Quia etiam iste dñs nunq̃ cecidit a iure suo.

[b] Subdit Scot.] Tutius tñ vr̃ q si deueniat ad potẽtiã restituat, sicut, & qui cessit bonis C. q ho. ce de. pos. l. 1. nõ tamen ter et nisi in quãtũ facere põt l. 3 ff. de ces. bo. & hoc intelligitur facere posse. s. deducto ne egeat. ff. d reg. iur. in condẽnatione.

[c] Necessitatem] Et si aũ extremã necessitatẽ occupasset aliquod p tinens ad victũ, licet tpe necessitatis iustẽ psumere, tñ cum puenit ad pinguiorẽ fortunã, tenetur ad æquiualẽs, & sm ist a limita. cap. ordinarius ex. d sol.

[d] Differre] No. hãc materiã sm Sco. in 4. dist. 15. licet detinerẽ rẽ alie nam qñ ille cuius ẽ debet velle rõnabiliter detineri, sed in qbusdam casib hoc debet velle, & ẽt rõnabiliter. s. rẽ suã detineri ab aliquo d facto posita iã restituẽdi voluntate, cũ circumstantijs opportunis ergo debet eũ velle quilibet sibi restõnẽ non fieri tũc. quã do ẽ in pudiciũ cõitatis vel ipsi recipiẽtis restitutionẽ, quia debet velle bonũ suum & bonum cõe, & ita dila ionẽ aliqualem ipsius restitutionis boni velis et sequitur mai bonũ. Similiter quando ẽẽt in diffamatiõe restituẽtis, quia debet magis velle famam pximi q̃ illud modicũ cõmodũ suũ statim, cum similiter debet magis velle, q vitetur magnũ incommodũ proximi restituentis quam paruũ icõmodũ suum, vel nullũ in illa modica dilatione restituentis, in his oibus sufficit, q ex affectu rstituat cessantibus incõuenientibus hinc inde.

[e] Aut corporis] Exẽplum si restituendo tibi erat mihi necesse furari vel occiderẽ hominẽ vel periurare de corpore, & de fama, habes exemplum in d. c. officij.

[f] Charitatis] Ex hoc no. secundũ Sco. in 4. di. 15. q quando ablatio fuit occulta tũc non tenetur ablator se pdere, nec p consequẽs p se ipsũ restituet s3 aliã psonã secretã & fidelẽ, & expedit q p confessionẽ, qa sibi ẽ crimẽ detectũ in cõfessionẽ, & de ei fidelitate, q restituat sidat sua cõmissum satis dẽcedi, hæc ille.

[g] Et fama] Puta quia prodeietur pctm restituẽtis.

a Licet Gerar.de se.] Archie.Flo. 2.par.tit.2.ca 6. Recitat, hãc suã opin.quam formabat septẽ rõnib⁹, quas tñ nõ admittit qa malè fundãtur.
b Tu tñ tene cũ Egidio.] Vbi dicit. Si creditor ppria uolũtate, & liberalitate dimisit,& donauit non curans,quicquid debitor intenderet nõ tenetur debitor eum pli⁹ restituere si hoc ei clarè constat.Secus aũt si creditor decept⁹ vel eo actus, uel desperatus, i. qa nunquã, æstimabat se ab eo illud debitũ posse hre, vel non posse hre totũ. Imo potius uoluit habere partẽquam nihil dubitãs ne nil hre si totum uellet talis.n.remissio nõ ualet, & adhuc tenet restituere,hæc ille.
c Non tenetur, amplius restituere] usurarius essecũdum Fed.de Se.in cõsi. tenentur satisfacere, deo & pximo. Sed satisfacit pximo cum remittit sibi liberè, & sine dolo, ergo solũ sufficit,ꝙ satisfaciat deo per pniam ut recitat Pa in ca.cum tu. de usur. q dicit. Si his cui resti. tui debent pecuniæ, uel male ablata nõ coactus, uel deceptus nõ circunuentus, & omni dolo ui,& calliditate,& metu cessantibus,et precibus uel ser uitiorũ inducti⁹,

potest patere restitutionem fuerit Iesus malitia contrahentis.Addo etiam vel nisi impediretur petere aliquo iusto timore puta quia dubitat non posse obtinere in iudicio propter fauorẽ talis debentis & huiusmodi. quid sic etiam si non aduocatur tenetur in cõscientia qđ nõ.Si vero cõtractus nõ tenet,sed est nullus ipso iure, puta quia res ecclesię ẽ vendita sine debitã solẽnitate & huiusmodi,sic tenet licet non petatur. Quod limitat do.Ant.in d. ca.quia plerique,quo ad conscietiã verum,nisi contractus teneret quo ad metus iuris naturalis.puta qa fuit legitima causa alienandi rem ecclesiasticam & debitum p̃ciũ est solutum,licet defuerit solennitas,nihilominus in foro animę nõ tenetur.quia solẽnitates sũt ad inuetę ppter deceptiones vitandas,& ideo vbi cessãt cessabit in foro animæ ipsa lex. Facit qđ dico. s̃. Electio.§.vltimo.

RESTITVTIO vltimo, qũo tollit eius oblo. Respõdit dicendũ qđ quo ad forũ ꝓtẽciosum remitti tur absolutione,sołone,rei interitu, & cessione. Sed hic solum dicam qũo remittitur quoad conscientiam,& primo per obsolutionem,& hoc per quæstiones melius cognosces.

1 Vtrum absque reali restitutiõe ex sola absolutione creditoris, vel relaxatione absoluatur quis ab obligatione restitutionis. Respondit, quòd licet Gerar.de se.[a] & Dy.in regula peccatum.de regu.iur.lib. 6.videantur tenere ꝙ non. sed ꝙ necessaria sit ei restitutio.vel pretium si nõ extat. Tamen tu tene cum Egid. [b] ordi. hæremita. in quolibet & Io. And. in di. rła peccatum.Lapi.de castel.& multis alijs, quòd valet & liberè est absolutus, si tamen dicta relaxatio liberaliter fuit facta, etiam si debitor non habuerit debitam dispõnem ad soluen̄. quia in trãslatione dñij verũ seu circa ipsas res. attendit plus uoluntas dñi earum quam alterius.insti. de fur.§.placuit.& l. inter oẽs.§.pen.ff.de furtis,& patet p ea quæ supra dixi.Restitutiõ.1.ĩ pri. Et sm̃ Egidium prædictũ in quolibeto, licet talis debitor malè dispositus ad restituen̄.ĩdigeat pnia de tali mala dispõne atr̃ non absoluetur a deo,tñ pęnitẽdo,de tali mala dispõne non tenet amplius restituere.[c]
Aduerte hic quia sunt casus in quibus relaxatio creditoris [d] nõ absoluit ab obligatione restitutionis.Primus est i cle.nolẽtes de hęre.de qua. s̃.Excõicatio. 7. Casu.42.Secundus casus ẽ in c.fęlicis.& ca. exigit,& c.romana.de cẽsi. lib. 6.de quo habes.ĩ.Visitationem. §.3.Tertius casus est s̃.iudes.§.8.

pecuniã sibi,debitam nõ obla. tã nec restitutio ni paratũ,vsurario remittat libe ratus, ẽ vsurari⁹ a restõne non tñ a peccato, qđ cõ traxit exercendo usuras, nisi de illo peccato pniã agat. Oportet et eũ agere, pœnitentiam de peccato quod commisit dum nõ est paratus restitue re. Vide latius Pa.ubi.s̃. Et ibi Ioã. de Ana.Anch.in consi. 430. Archie. Flor.ubi supra ubi improbat opin. Lau.de rodulphis in repe.capit. consuluit. de vsu. qui dicebat prędicare talem remissionem non ualere.
d Relaxatio creditoris.] Vide Pau. de Cas.consil.101.incipit. Quantum ad tẽpus decursum.
e Host.tamen.] Quẽ recitat Archiepis. Florẽ.2. part. titul. 2.capitul.4.§.1.in fi. Qui limitat Hostien. esse uerum in foro contentioso non in conscientia. Et etiam in conscietia quantum ad ea quę dubia essent, utrum de-

2 Quid si talis absolutio seu remissio sit facta nõ liberalr̃, sed p metũ seu despera tionẽ,puta ne ei⁹ indignationẽ incurreret vel qa oĩno nihil habere posse credebat vel parũ. Aut cũ fraude fuit obtẽta puta dicẽdo qđ nihil poterat soluere vel paru, eum tamen totum posset, vel plusquam dixerit.Respondit,quod nõn valet, nec talis est liberatus ab obligatione restitutionis Hostien. tamen [e] in summ. tu. de vsur.

alteri debetur, etiam de iure naturali, quod est notandum singulariter, quia facit ad cognoscēdum quando papa potest dispensare super certis & quando papa potest super certis, & quando domini vel communitates qui habuerunt bellum inter se possunt cōponere super damnis datis. de quo vide supra bellum. §. 14.

5 Verum cum quis non vult restituere, quia non potest nisi cum magno incommodo, & ille cui tenetur non vult dare dilactionem, vel remissionem aliquam possit absolui a suo confessore? ℞. secundum Direc. tit. Restitutio ꝙ etiā si non immineat periculū vitę restituere debenti, vel aliud graue incommodum potest confessor conscientiam suam formare, ex eo quod intendat. negotium vtiliter gerere creditoris, eo quia videt. quod nō ita cito. vel ita commodè. vel nunquam posset rem suam recuperare. & sic dare absolutionem peccatori nō potest dūmodo promittat, a bona fide satisfacere certo die vel aliam cautionem faciat. non tamen iuramentum exigat vt ita creditor habeat suum, & peccator non recedat a confessor. desperatus, pro quo facit. l. soluendo ff. de neg. gest. & l. ait prætor. §. i. ff. de min. Et cū hoc concor. Vo. in sum. Quod bene notent confessores qui non solum vtiliter non gerunt negotium creditorum sed potiusdam nosē absoluendo illos qui restituerent si absolutionē negarent quia tenentur ipsi de omni damno dato creditoribus.

6 Verū episcopus vel proprius confessor possit dare licentiam differendi restitutionem incertorum? ℞. do. Anto. in c. cum tu de vsu. tenet quod confessor non potest, nisi habeat autoritatem ab episcopo. Alij autē tenent quod etiam propri⁹ confessor. Sed ego dico qđ episcopus & proprius confessor potest quando ex rationabili causa hoc facit, ita tamen ꝙ per hoc non lædātur pauperes, sicut faciunt quia talia incerta concedūt ad pompam & ad statum illorum qui debent restituere, & ad damnationem tam concedentium quam quibus conceditur. b

7 Verum dominus qui si totum venderet ꝙ habet non possit restituere quicquid ipse vel sui decessores indebitę a subditis rapuerunt, habeat aliquem modum liberarionis? Resp. secundum Monal. tit. Restitution. 4. quod sic valet vt remittat omnibus suis in recompensationem aliquā seruitutem ad quam tenētur ei in perpetuum, vel det eis aliquam certam immunitatem, vel faciat aliquod hospitale, vel aliā elemosynam de consensu & voluntate damna passorum vel eorum successorum, & cum hoc concordat Directio titu. de resti.

8 Verum hæredes quibus relictum est quod soluant mille libras, pro incertis habitis vsuris cum non appareat de dictis vsuris nisi per confessionem testatoris liberentur per præscr. 30. anno. a dicta restitutione? Respon. Lau. potest. Fed. quod sic, si bona fide semper sic possederunt per episcopum amplius poterunt molestari. Ratio quia cū actio cōpetit ex testm̄ vel

a Pone exemplū in p̄scriptione q̄ est introducta de iure positiuo pp bonū cōe, hoc tñ verū nisi ius ciuile ɔ̄rietur naturali & diuino, puta qa ibi est peccatum. Vnde licet ius ciuile non requirat bonā fidē in præscriptione pp bonum cōe nisi in principio tñ de iure diuino & canonico aliter, qa ibi est peccatū. c. fi. de pręsc. Verūtñ quo casu talis remissio fieret ex malitia vł pertinacia aduersariorum, qa nolunt damna resarcire, nec iuri stare, sed potius bellare nō ꝓdesset in cōsc. ia illā extorquētibus. Vñ melius esset ꝙ facto statuto tali quod fierent ꝓclame, & assignaret terminus ad comparendum, & voluntatē suam vtrum scilicat velint cōsentire statuto manifestent quo elapso nisi ex aliqua iusta cā si non comparuerunt pro cōfessis habebuntur. vt no. in c. 1. de con fessis. in 6. vel saltē publicetur statutū in publico vel per p̄dicatorē vel per alium & inducātur oēs ad remittendū libere pp bonū cōe. Et si omnes cōsenserint bñ, erit si vero aliquo dissentiant quo ad illos non valeat remissio, ff de rei vendicatione. l. quæ de tota, nec ēt quo ad eos q bonorū suorū administrationē nō habēt. Ad hoc facit quod not. Pa. in d. c. in nostra. de iniurijs &c.

a Promittat] Concor. Archie. flo. 2. par. tit. 2. c. 8. Vbi allegat Ho sti. qui vult ꝙ recipiatur iuramētū vel cautio declaratq; etiā non valere absolutionem q̄ ei impēdit nisi satisfaciat sed nō debat exigere iuramentum vt hic dicit.

b Concedit] Archiepi. flo. 2. par. tic. 2. c. 6. dicit ꝙ nec summus pontifex pōt cum bona consciā q̄ sunt Pauperū dispensare & dare diuitibus absque rationabili, causa pōtalibus obligatis, remittere seu, & pauperib. dare ea quæ acquisierunt per furta, rapinas, & cætera, & ēt dispensare super certis q̄ pro veniunt ex bonis ecclesiasticis, quia in eis habet plenam iurisdictionem.

a Vt in ca. 1. de cor.] Puta quod decedens in tormentis careat sepultura.
b Gaudiū] Est risus q cedit in pmiū. prou. vl. c. Ridebit i die nouissimo. gl gaudebit i retributiōe regni cęlestis, q dolebat icertamine vitæ pſentis.
c Hæc Alexan.] Vbi ēt tractat de ludo siue recreationibus, & ferio sius. a. ti. 2.

vel condō quę cōpetit epo p l. nulli. C. de epis. & cler. fit personalis spatio. 30. an. claudatur. C. de pręsc. 30. vel 40. an. l. cum notissimi. Ideo hæredes bonę fidei nō poterūt molestari. Nec ob. q actiones quę competunt epis durent. 40. ann. qa hoc intelligitur de actionibus competentibus epatui vel ecclesiæ collegiatæ, sed hic nō competit vt episcopo, sed vt œconomo & administratori pauperū. Quo verò ad eos quibus bona sunt alienata vel relicta si spacio. 10. ann. possederunt indubitā ter sunt liberati ab obligatione restitutionis qa actio psonalis non cpetit ꝯ successo rē singularē. l. 1. §. hæres. ff. ad trebelli. Secus si talis hæres vel vniuersalis aut singularis fuisset malæ fidei possessor, vel si aliter appareat de viuia per factum, quia sic non esset liberatus. vide etiam quod dico supra præscriptio.

9 Quomodo etiam per præscriptionem aut vsucapionem quis liberatur ab obligatione restitutionis. Vide supra præscriptio. §. 42.

10 Vtrum per cessionem bonorum tollatur obligatio restitutionis. Vide supra cædere bonis.

RESVSCITATVS quomodo restituitur in integrum, vide s. Mors §. 3.

REVELARE vtrum qs teneatur prælato q scit requisitis ab eo per excōmunicationem aut alio præcepto. vide supra confessio delicti. & Denunciatio, & Inquisitio. Item de sigillo confessionis & secreti. vide supra confessio vlti. §. 3. & §. 21. an teneatur vxor releuare marito adulterium v de supra iuramentum 4. in principio, & adulterium. § quarto.

REVERENTIA differtur ab honore, eo quia reuerentia est principium motiuum honoris inquātum scilicet quis ex reuerentia quam habet ad aliquem ipsum honorat. Item respectu finis inquantum. s. quis honoratur, vt ab alijs in reuerentia habeatur.

1 In quibus consistit reuerentia? R. q in 6. Primo in dilectionis affectu. 95. distin. Ego subiectus. 2. q. 4. habet. Secundo in obtemperationis obediētia. 93. dist in prin. & c. seq. 2. q. 7. sacerdotes. 7. q. 1. c. quia frater, & de ma. & obe. si quis. Tertiò committendo & subsequēdo. 95. di. non oportet. Quartò in temerariæ non reprehendendo vel iudicādo. 11. di. nolite. Quintò de fectus eorum non reuelando, sed cooperiendo. 96. dist. in scripturis. Sexto in honorem debitum qui consistit in quibuscunque signis exterioribus exhibendo.

RIGOR est iuris excessus qui qnque statuitur ad terrorem aliorum. vt in c. 2. de tornea. a & in l. aut facta in fin. ff. de pæn. 2. quæst. 3. si quis episcopum. Quando tñ sumitur pro ordine iuris secundū regulas ipsius scriptas. Vt in c. super literis. de rescript. Quandoque subtilitate. vt no. per glo. in ver. detrahendum. in c. vt constitueretur. l. dis. & differt ab æquitate quæ est ordinata iustitia temperata dulcedine misericordiæ. vt no. in c. fi. de transa. facit c. disciplina. 45. dis. Ius vero est medium inter æquitatem & rigorem, & accipitur pro cōmuni decisione quæ fit fm cōmunes regulas iuris. hæc Pan. in ca. in literis. vlt. not. de resti. spo. & in c. iuregentium. de sen. & re. iu. 1. no. & Bar. in l. 1. C. de legi. Quando autem rigor aut æquitas sit seruanda dic. vt in d. c. fi. de transact. & in l. placuit. C. de iudi. quia parum ad nos pertinet.

RISVS Vtrum sit peccatum? R. quod aliquando prouenit ac seueritate cōscię & prægustatione suauitatis diuinæ, & ista ptinet ad fructū spiritus q ē gaudiū, b de quo ad gala. 5. Aliquando ex mansuetudine naturæ. Aliquando ex in ordinatione ineptæ lætitiæ. de quo dicit eccl. 7. Melior est ira risu. glo. inter linearis, qui dissoluit etiam sapientem, & sic isto modo solum est peccatum. hæc Alex. c in secunda secundæ q. 37. argum. 1.

RIXA videt quoddam priuatū bellū quod agitur inter personas priuatas, nō ex aliqua publica autoritate, sed magis ex inordinata voluntate, q semp ē peccatū mortale in inuadente. In defendēte vero se aliquādo est siue peccato, vt quādo fit aio defendendi cum moderamine inculpatę tutelæ fit. de quo s. Defensio p totum.

Aliquando

a In animali irrationabili] Secundū Pa. in d.c. de iniu. hæc faciunt ad statuta imponentia certā pœnā ꝓ qualibet pcusione, qa ꝓuocatus pcutiens incidit i illā, qa statutū loqt idistīcte, ꝗd iudex ex officio illā pœnā moderabit secūdū no. i l. qd ergo. § pœnę grauior. ff. de infami. & in. l. aut facta. in fi. ff. de pen. vide Ba. in fi. c in l. 2. de recepta, vbi recipiens agnatum, exbannitum contra formā statuti imponētis certam pœnā, & si nō posit impunē occidi icidit i n pœnā, licet p iudicē possit moderari.

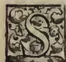
b Debet uisitare ifirmos sępę] Nē scilicet aliqs fine cōmunione decedat.

Aliquando fit cum peccato veniali. f. cum non multum excedit moderamen, aut quādo est leuis motus animi ad vindictam. Aliqñ vero cā mortali. f. cum aio eff ꝑnato insurgit in impugnantē ad occidendū, vel grauiter ledendum eum, & de ista intelligitur illud ad Gal. 5. & est filia irę. vt dicit Grego. 31. mora. concor. Tho. 2. 2. q. 41. & 2. ar.

1 Quod si Ticius & Sempronius percussissent se ad inuicē, & contumeliam dixerint, nunquid ista paria de licta tollantur mutua compensatione, vt dr̄ in c. itel- leximus & c. fi. de adul. ℞. quòd non secundum Pa. i c. 1. de iur. iur. & in d. cap. intelleximus, etiam si non agatur ciuiliter, quia non sunt circa idē factum, eò quod factum tuum non ē meū, vt probatur i l. apud Celsū. § Marcell⁹. ff. de do. excep. & ideo qlibet poterit agere de iniuria sua & damno, nec poterit repelli ab agendo propter iniuriam factam, vt dicit Inno. in d. c. intelleximus, multominus tolluntur si agatur criminaliter ad pœnam legalem, quia cuiuslibet delictum punietur pœna condigna l. 2. § 2. ff. de adult. Et dicta regulariter pa ia delicta intelligitur vera solum quando delictum circa idem cōmissum, vtputa circa idem matrimonium & agitur ciuiliter.

2 Sed nunquid pcutiens ex iusto calore iracundiæ teneat. ℞. Spe. tit. de accusatore. § 1. ver. quid si vocauit te latronem, & hūc. § h abes. & Pa. i c. 1. de iniuriis, tenet quòd non, qa calor iracundiæ vitio caret calumniæ. ff. ad turpi l. 1. § q̄ i posset. Sed contrarium credo, quia iniuriā propriam non licet vlcisci. C. quādo licet sine iudi. per totum. ar. per locū a speciali in l. si ex plagiis. § tabernarius. ff. ad l. Aquil. facit. c. primum. de iniur & l. fi. ff. de sica. Mitius tamen agitur cum eo, quia difficile ē iustum temperare dolorem. l. si adulterium. § ipe ratores. ff. de adul. & sic tene in ꝯscientiā ꝙ tenetur. Et quod dicit Spe. haberet locū in aiali irōnali a ꝓuocato si occidere, qa sic non teneret dn̄s. de quo in l. 1. § cū arietes. ff. si qua. pau. fe. di.

ROGATIONVM Dies sūt dies tres immediatè pcedētes festum Ascensionis domini in quibus ieiunandū est & feriandū. Serui & ancillę debēt esse liberi ab opere seruili, & quadragesimali cibo, vti dēnt hoīes, ut hr̄ in c. pronunciandū. & in c. rogationes. de conse. dist. 3. quibus abrogatū est quò ad ieiuniū & festa, & male, attamē excusant ꝯficientes a peccato, sed non a pęna, qa credendū ē ꝙ multa bona in fructibus pstarēt nobis a deo, si illo tpe quo incipiunt eorū maiora picula hoies p ieiunium, & sanctificationem in letaniis conuenirēt ad poscēdum eius largitatem.

SACERDOS nomen est cōpositū ex græco & latino, quasi sacrum dans. 21. dis. cleros. Eius officium est sacramentū corporis, & sanguinis domini conficere, orationes dicere, & benedicere dona dei. vt in ca. perlectis. 25. dis. uer. ad præsbyterum.

1 Vtrū appellatione Sacerdotis ueniat solū pbyter, vide Catech. de sacra. ord. c. de minorib⁹. § Terti⁹ grad⁹. ℞ ꝙ ī materia fauorabili noie Sacerdotis uenit præsbyter Dyaconus & Subdyacon⁹. facit tex. in c. 1. 15. q. 5. Secus in materia odiosa, qa solum uenit pbyter. facit. c. si q̄ quā. de coha. cle. & mulie. & ibi Pa. hoc no. in 1. notabili.

2 Sacerdos parochialis debet uisitare infirmos sępe. b c. 1. de cele. mis. Itē dēt stare ieiunus usq; ad horam congruā celebrandi, & si celebrat non debet sumere purificationem, ꝓpter necessitatem nisi habeat alium per quem possit supplere. ut not. Pa. in c. 1. 3. & 5. notabili.

3. Vtrum possit ministrare sacramēta peregrinis & hospitibus, confluētibus ad ecclesiam suam? ℞. Pan. in d. c. 1. ꝙ sic. unde morientes ibi sine electione sepulturæ sepeliuntur ibidem. Aut si alibi elegerunt debetur eis quarta portio.

4 Vtrum sacerdos uolens suscipere eu-

charistię sacramentum, puta quia infirmus uel alias impeditus a celebratione debeat habere orarium siue stolam. ℞. quod sic. & ita circa collum, & super utrunque humerum quod signum crucis præparet in suo pectore. sic etiam quando vult celebrare. ut in c. ecclesiastica. 24. distin. tex. apertè clamat. & ibi gl. 2. hoc dicit.

5 Sed nunquid cum facit officium dyaconatus, utetur stola sicut cum celebrat. ℞. quod non argu. capit. præcipimus. & quod ibi not. 93. distinctio. sed utetur sicut dyaconus uti debet scilicet quod habeat stolam super humerum sinistrum taliter, quod ueniat ante & retro sub brachio dextro, & humerum dextrũ cum eius, brachio sit liberum ad ministeriũ sacerdotale. 16. distinctio. & istud tene. Sed si consuetudo non appareat dic qđ non utetur nisi ut Dyaconus, quia tandiu quis habet priuilegium quandiu locum tenet priuilegiati. l. ultima. C. de testamen. mili. & capitulo generaliter. 16. q. prima & d. capi. præcipimus.

6 Vtrum in peccato mortali possit exequi officium suum Resp. quod non sine peccato mortali. decimaquinta. q. ultima. capitul. ultimo. 68. distinctio capitu. primo ubi gloss. in uer. cum leui.

SACRAMENTVM [a] ē secundum Hug. de sancto Victore libro. sexto. de Sacramentis parte. 9. c. 2. Materiale elementum [b] extrinsecus oculis suppositũ ex institutione figurãs, ex similitudine representãs [c] & ex sanctificatiõe aliquã gratiam inuisibilem con-

a Sacramentum.] A sacer dicit hoc sacramentum sacramenti. i. pignus sponsionis subest iurandis, & dicitur sic qa custodiri debet sicut sacrosanctũ, qa uiolare quod qs promittit perfidię est. Item sacramẽtũ prout hic accipitur in celebratione, cum res gesta sic ita vt significare credatur, ideo quia sub tegumento corporaliũ rerum virtus secretꝰ & latenter eorum sacramẽtorũ operat effectũ, vnde a sacris vel sacratis virtutibꝰ dr̃, & græcè misteriũ, dicitur eo q habet secretã recõditam dispensationẽ. Et secũdum S. Tho. i 4. di 1 par. 1. sacramentum dr̃ tripliciter. Primo modo illud qđ ē veluti origo sacramẽti, hoc modo passio christi dicit sacramentũ qa mors xpi nostrorũ sacramẽtorũ est cõsumatio. Secũdo modo dici id qđ solutum sacramentũ ondit. Et hoc modo dicuntur fuisse sacrã in antiqua lege. Tertio dr̃ sacrm̃ id qđ est ita signũ gr̃æ, q ẽt causa existit. i. efficaciter representat. Et hoc modo dicuntur sacramenta noue legis. Et de istis intelligitur pñs diffinitio. Ad cuius intelligentiam no. diffinitionem. Sco. in 4. di. 1. q. 2. ar. 3. quod sacramentũ est signum sensibile gratiam Dei vel effectum Dei gratuitum ex institutione diuina efficaciter significãs ordinatum ad salutẽ hominis viatoris. In hac diffinitione tria tanguntur, primo genus sacramenti dum dicitur signum sensibile, multa enim signant quæ non sunt sacramenta sicut circulus ante tabernam, ibi signat uinum esse, & tamen noĩatur sacramentum. Ex quo ad hoc noto esse triplex signum, memoratiuum demonstratiuum, pronosticum. Primum est præteriti. Secundum pñtis. Tertium futuri & horum trium sacramentorum extat signum passionis xpi præteritę gratię modo collatæ, & gloriæ futuræ. Secundo tangitur cã effectiua sacr̃i dum dicitur ex institutione diuina efficaciter signans, causa enim effectiua sacramentorum Deus est, dicitur vero efficaciter ad dr̃iam sacr̃orũ antiquę legis, in quibus ex natura sacr̃i non conferebatur gratia dempta circuncisione. Dicitur autem quod significat gratiam, aut effectũ Dei gratuitum ꝓpter Eucharistiæ sacramentum. Illud enim proprie non signat gratiã sed effectũ gratuitũ idest corpus Christi uerũ, aut misticũ, vt infra §. 3. Tertio tangitur cã finalis sacramenti dũ dicitur ordinatum ad salutem &c., ut scilicet p uisibilia ad inuisibilia ascendamus, ex quo patet q in cęlo nulla erunt sacramẽta. hęc Vori. in 4. dist. prima.

b Materiale elementũ] Istud accipitur ꝓ signo sensibili, & fortè vtit hoc uerbo elementi, qa materia baptismi, q est sacramẽtorũ ianua est elementũ scilicet aqua. Et hoc est qđ dicit hic. Et elemẽtum sumitur ꝓ quacunq; re sensibili.

c Ex institutiõe figurans & ex similitudine rep̃sentans] Sic declara hæc uerba. Quia .n. similitudo rep̃sentandi, q̃ res hẽt ex sua cõditione per se nõ sufficeret, qa per se non est determinata ad p̃cisè significandũ sacramenti effectum, & propter hoc dicit Hugo. de sacra. lib. 1. part. 9. cap. 2. quod sacramentum debet habere quandam similitudinẽ ad ipsam rem cuius est sacramentum, secundum quam habile sit ad eandem rem representandam, institutionem quoqne per quam ordinatur sit ad illam significandum, & parum post dicit, quod similitudinem habet ex prima conditione. institutionem ex superaddita dispensatione, exemplum. Aqua oleum vel homo contritus habent quandam similitudinem ad gratiam ex se, vt sicut aqua mundificat oleum linit, homo dolens gaudium expellit, sic gratia mundat & linit. interius & peccatum expellit, sed ista similitudo non sufficit, quia oportet vt instituatur ab agente. Addit etiam ex sanctificatione. Quia sacramentum debet habere sanctificationem, per quam gratiam contineat, & efficax sit ad eandem sanctificationem conferendam. Et parum post dicit quod illam. sanctificationem habet ex apposita verbi vel signi benedictione, sed quanto, scilicet non datur talis gratia sanctificans sine verbo, & sic intellige etiam ea quæ sequuntur

Pro

a Pro quacunque re sensibili.] Vt aqua in baptismo, vinum in sacramento & huiusmodi.
d Pro representatione] Representat enim sacramentum gratiam a Christo mundare aiam, sicut dicimus sordes mundari ex aqua vt hic dicitur. Addit tamen ex sanctificatione quia elementa non erant sanctificata prout Christus ordinauit, uel exhibita uel accepta non mundarent.
c Naturalis similitudo] Scilicet aliquid subesse sacramento, ut gratia.
d Actualis institutio] Actualiter, enim efficitur sacramentum eo modo, quo instituit ecclesia a ministris occultae, cum uerba dicuntur occulte, ut in sacramento altaris, penitentia, &c. ex parte ut in baptismo & hmôi.
e Determinatur ordinationem] Quia quodlibet sacrum ordinat determinate, ut significet ibi sub esse gratiam.
f Respectu huius significati.] Significatum, enim sacramenti est illud quod in sacramento continet. s. gratia, & spiritualis sanctificatio, est illa benedictio per quam sacramenta habent efficaciam efficiendi significatum. scilicet confert di gratiam, quae continet in virtute secundum Ri. in 4 di. 1. ar. 4 q. 2. non ex vi sacramenti essentialiter & in actu &c. Et declara vt ibi per eum, & per Sco ibidem, & dicit etiam. S. Bona. ibidem. quod sacramenta non continent gratiam essentialiter, sicut aqua in uase, uel medicina in pixide, imo hoc intelligere esset erroneum, sed dicuntur continere gratiam, quia ipsam significant, & quia nisi sit defectus ex parte suscipientis in ipsis inuenitur gratia & semper confertur, sic intelligendo quod gratia sic in aia non insignis, visibilibus sacramenti, & pro tanto dicuntur vasa gratiae, possunt etiam dici vasa, quia sicut quod est in uase non est de ipso nec ex ipso, sed ab ipso hauritur, sic gratia non est de sacramentis nec a sacramentis sed oritur a fonte eterno, & ab illo hauritur, ab ipsa anima de ipsis sacramentis, & sicut quia recurrit ad uas cum liquorem requirit, sic quaerenti liquorem gratiae, & non habenti recurrendum est ad ipsa sacramenta, &c.

ferens. Et elementum sumitur pro quancunque re sensibili.[a] Sicut oculus pro omni sensu. Similitudo vero pro representatione [b] secundum quandam proportionabilitatem, scilicet vt sicut se habet aqua ad lauandum sordes corporales sic gratia ad spirituales, & competit haec diffinitio sacramentis nouae legis in quibus sunt tria, scilicet naturalis similitudo [c] ex qua habent aptitudinem representandi, actualis institutio [d] occulta expressa ex qua habent determinatam ordinationem [e] respectu huius significati [f] & spiritualis sanctificatio ex qua habent virtutem efficiendi illud significatum.

1 In quo consistunt sacramenta. R. Magister sententiarum in 4. di. 1. quod in duobus, scilicet in verbis & in rebus. ita quod sub verbis [g] comprehendatur intentio proferentis, & sub rebus factum seu facta. i. quod ex verbis & rebus fit vnum sacramentum.

2 Quae sunt necessaria in omni sacramento. R. q. 4. Primum elementum siue debita materia. Secundum forma verborum. Tertium minister debitus. Quartum intentio ministrantis, & istis habes. s. Baptismus & in aliis locis suis.

3 Sacramentum tantum dicitur. puta in baptismo ablutio sub forma verborum in eucharistia ipsa hostia consecrata, & hmôi res sacri [h] in baptismo, & aliis in quibus imprimitur character. In quibus vero non imprimitur est quidam ornatus animae vt in penitentia. In sacramento autem corporis Christi est ipsum corpus Christi vere sub illa specie contentum, & est corpus misticum sac. sanctae ecclesiae, quae tamen in ipso non continetur, sed signatur, etiam quoddam quod est res & non sacramentum, & illud est gratia gratum faciens siue effectus sacramentorum.

4 Quot sunt sacramenta nouae legis. R. q. 7. s. Baptismus. Confirmatio. Eucharistia. Penitentia. Extrema unctio, Ordo, & Matrimonium. In quibus autem imprimatur character. vide. s. Character.

g Ita quod sub uerbis] Ad efficiendum sacramentum requiritur cum intentione prolatum, & elementum, sub quo continetur factum. s. sacramentum, sub illo elemento siue sensibili signo, uel facta. i. sacramenta quae tunc dantur cum applicantur uerba ad elementa, & nihil aliud importat uel facta, nisi quia in plurali loquitur, & explicatur hoc in §. seq Ad. de tamen per maiori declaratione secundum Ri. in 4 dist. 1. ar. 1. q. 1 quod sacramenta ueteris legis propter eorum imperfectionem in significando & eorum defectum in sanctificando non consistebant in uerbis, quia per uerba sanctificatio & expressa significatio primae Thi. 4. Res sancti ficatur per uerbum Dei, & orone, & facit c. detrahe, s. q. prima sacramenta autem nouae legis, quia debuerunt esse perfecta in sanctificando, in consistunt in rebus & verbis ita ut res sit quasi principium materiale & verbum quasi formale, eo quod completius et conuenientius significandi & sanctificandi puta cum sacra nouae legis fuerint instituta a verbo Dei iam humanae naturae vnito conueniens fuit ea consistere in rebus & in verbis vt suum expressius significationem autem res autem & verbum non constituunt sacramentum tanquam aliquid vnum vnitate absoluta in essendo, sed vnitate relatiua in causando & significando, sunt enim vnum principium in causando & significando vnum sanctificationis effectum, sicut pater & mater generationis vnum completum principium.
h Res sacramenti.] Vocatur res quia est aliquid creatum,

cum, de quo s. Caracter. & per Sco.in 4.di. 6. a C.vt ieiunii] Chrismandi debent esse ieiuni & confiteri debet vt mundi donū spiritus sancti recipiant, nec pōt dici christianus qui confirmat' nō est hoc ibi gl. licet plen' q ad' oia sacramenta. b Sacrilegiū]De sacrilegio vide. S. Th. 2.2.q.99. & Ale.2.2. quę. 53.ar.17. &c. c Et de hoc habes gloss.] Quę duobus modis describit sacrilegiū, & est gl.ma gistra. Et sacrilegiū dicit quasi sacrū ledens vel sacrū legēs id est furans.

5 Vtrum aqua bñdicta sit sacramentum Rx. Ricar.in 4.di.1.q nō, quia per eius aspersionem, remittuntur peccata per modū meriti, inquantū.s. excitat motum charitatis seu feruorē uoluntatis, per quē fit remissio. non autem tanquā per uim sacramenti.

6 Quot sunt sacramēta necessitatis. Rx. s.s. Baptism', Confirmatio. Poenitentia post peccatū mortale commissum, Eucharistia,& Extrema unctio ut not. s.q. 1. §.sed notandum. primo,& ibi gl.in uerb. necessitatis. & in c uerriens. de transac. in gl.in u.r.necessaria quę idest dicuntur necessaria, qa sine ipsius non pt qs saluari, si ex contēptu omittūtur, & haberi possunt. De primo habes de conse.di.4.c.1 prin. De secundo ibidem in ca. nullus minist orum. & di.5.c.ut ieiunij. De tertio de pę. di.1. quasi per totum. De quarta de consec.dist. 2 omnis homo. De quinto 26.q.7.ab infir mis. Alia duo.s.matrimonium & ordo dicuntur sacramenta voluntaria, quia sine ipsis potest homo saluari si ea non vult.

7 Quomodo sunt danda. Rx qd eo modo quo dicitur in suis locis cū quodlibet habeat suum modo. In vno tamē omnia conueniunt, quod i signo crucis oia sacramenta sunt danda.ar.c. nō obseruetis. 26. quęstio.7.

8 A quo sunt suscipienda. Rx. q baptismus pōt suscipi in necessitate ab oib', vt s.Baptism'.4. Alia aūt excepto matrimonio nō nisi a Sacerdotibus, & de hoc dic. vt in suis locis.

9 Vt ū possint recipi ab eo q est pctō mortali, Rx.vt s Clericus.8.§.2.

10 Quibus debent dari. Rx.q diuersis diuersimodè fm q sacramēta sūt de quo vide i locis suis. Vno tñ notandū ē q null' existēs in peccato mortali pōt aliquod sacramētū suscipere quid peccet mortaliter 40.di.multi.23.dis.illud.11.q.3.audi sicut nec aliquis minister potest eā ministrare i peccato mortali, qui peccet mortaliter, nisi fm aliquos illa administratur vt laycis in necessitate, puta qa baptizat quod habeo valde dubium vide. Baptism'.5. §.tñ.

11 Quę sacramēta possunt iterari. Rx.omnia illa in quibus non imprimitur caracter 12.q.7.licitē.& 1.q.1.quod quidā §.i.

12 Quid cū dubitat an quis receperit aliquis sacramentū puta baptismum, & huiusmodi Rx q si dubiū probabile vel uerisimilis resultat coniectura reiterari.est fnt q dixi.s Baptismus.7. §. 6.quia non dicit iteratum quod nescitur factum. de consec dist. 4.c nulla.& de presby.non Bap.c.ueniens.

13 Vtrum sacramēta vel sacramētalia sicut est oleum sanctū, aqua baptismalis & huiusmodi possint recipi p sanitate acquirenda, vel ex alio fine quā eo pter quę sunt instituta. Rx.quod nō sine pctō mortali.si talis sit finis principalis.quia vel sacris ad alium finem quam ad eū pro quo ordinata sunt e' ipsis abutit. Excepit tñ Pet. de pal.in 4 sacrm matrimonii qd fm cum quis contrahendo ex alio fine, puta p divitias & hmōi, nō peccat mortaliter vt s. habes Matrimoniū 2.§. 25. Secus si uteretur quis talib' sacris principaliter ex fine suo & secundario pp sanitatem acquirendā, sicut fecit Constantinus imperator, quia sic non peccaret.

SACRILEGIVM b ē sacrare rei vitiatio vel sacratio, siue i se siue in alio, & accipit hic violatio p quacūque irreuerentia aut dehonoratione, & dr fm Inn. quasi sacri legium, vel fm Lau.quasi sacra legi lesio & de hoc habes gl. c 17.q. 4.ca. sacrilegium.

14 Quot modis cōmittitur sacrilegium. Rx. quod tribus modis primo rōne personę sicut cum quis lędit personam. 17. q.4. quisquis. §.idem. secundo rōne loci, sicut cum violatur immunitas ecclesię vel cimiterii & ibidem & ca. si quis est. 1. cū multis c.seq. Tertio rōne rei & istud fit tripliciter scilicet auferendo sacrum de sacro. s.loco, vel non sacrū de sacro, vel sacrum de non sacro. vt no.in d. gloss. & in d.capitu.quisquis & § sacrilegiū. 17. quę. 4.& hic loquor de sacrilegio propriè. Nā large,

largè cōmittiť multis modis. vt no. in d. gl. & ibi vide quia nihil ad nos.

2 Aduerte etiam quod omne peccatum quod cōmittit persona ecclesiastica materialiter, & quasi p accidés dicitur sacrilegiū. Vnde dicit Hiero. quod nugę in ore sacerdotis sunt sacrilegium, vel Blasphemia. Sed formaliter & propriè sacrilegium est illud peccatum quod persona facta sacra agit contra eius sanctitatem directè, vt si virgo deo sacra aut sacerdos fornicetur & huiusmodi. Largè etiam sacrilegium est cum rem ecclesiæ quis indebitè vsurpat. 17. q. 4. §. qui autem.

3 Quæ pœna sacrilegiorū habes in l. si quis in hoc. C. de epis. & cle. & 17. q. 4. p totum, & maximè in d. gl. magna. in d. c. sacrilegium, & ibi vide, qa nihil ad nos sed ad forū contentiosum solum. Sed quo ad cōscientiam est excommunicatio. de qua vide. s̄. Excommunicatio. 5. casu. primo. & 9. & 6. & 13. 28. & Excommunicatio. 7. in multis casibus.

SACRISTA siue custos ecclesiæ habet pulsare cāpanas ad horas iubente Archidiacono. Item custodire palas seu linteamina altaris, & omnia vtensilia ecclesiæ. Item lampades curare, ne supra modum luendo oleum depereat, aut minus lucendo obscurior fit ecclesia. Item prouidere de incenso, luminarib⁹, pane & uino pro celebrando. Item obligationes & decimas ſm iussum Archydiaconi inter fratres diuidere. Hæc not. ca. 1. de offō custo.

1 Quis debet deputari sacrista. ℞. qđ aliquis de sanctioribus ecclesiæ. vt in c. 2. de offi. custo. not. text. est.

2 Ex qua culpa tenetur si quid pereat. vide supra Custos.

a L. ut prophanos.] Non facit hic comparatio nem illa lex, sed vult festa cōsueta ciuibus, nō interdici. Fatetur tamē imperator se pphanos sub mouisse ritus.

b Ad mensam.] Facit illud Lucę. 10. in eadem autē domo manete ędentes, & bibentes, quæ apud illos sunt.

c In gl. d. c. omnes.] Et dicit ēt, q licet, loquamur cū eis, tamē comedere non licet, quia maior familiaritas ē in cibo sumendo q̄ in colloquio, & facilius, quis decipitur iter epulas. 22. q. 4. unusquisque.

d Contra præceptum. cle.] Quia ibi dicitur districtius inhiben⁹, tamē eis, nam inferre non debēt, christiani, si habitent, in terris Christianorum, secundum Bart. in l. 1. C. d paga Oldra. consi. 87.

SAGITTARIVS dr̄ qui artē balistariorum exercet, & vtrum liceat. vide s̄. Ars. in princip.

SALARIVM An debeatur famulo īfirmanti, aut similibus. vide supra. Familia. §. 2.

SANCTVS quis debeant haberi vide s̄. Canonizatio, & reliquię.

SARRACENVS dicit qui deos deasque colit, imo dæmones, nec nouū aut vetus testamentum recipit, horum templa præcipiuntur claud. sub pœna mortis, & amissione bonorum. C. de pag. & sarra, & templis eorum l. 1. & 2. l. pen. eo. ti. & quasi per omnia quo ad phibitiones iudæis cōparantur. C. eo. l. vt pphanos [a] & extra de iudę. & sarra. quasi p totū. Et ideo vide s̄. Iudęus quæ phibent christianis erga ipsos. excipitur tñ casus, quia cū sarracenis christianus concedere nec habitare prohibetur. 11. q. 3. ad mensam [b] sed bene cum iudæis. 18. quæst. 1. omnes, quia magis sunt nobis peruersi iudęi, & in cibis nos contēmunt tñ Lau. & Io. in gl. d. cap. omnes. [c] & multi sequaces tenent q cū sarracenis ēt non licet comedere, qa ēt ipsi in multis iudaizant, qđ uerū credo, qñ ī cibis talia obseruāt, alias non. Itē quia iudęis permittitur eorum sinagoga. Sed sarracenis nullo modo permittitur inter christianos publicam inuocationē facere machometi, neque peregrinatio ad aliquē suorum sicut ad sanctum. Et quicunque eorum domin⁹ christianus qui hoc eis permittit peccat mortaliter, quia facit contra præceptum cle. [d] vnica. de iudęis. Item quia cū iudęis pñt christiani habere comerciū sed cum infidelibus sarracenis extat hodie prohibitio sub pœna excommunicationis papalis, quam incurrunt ipso facto qui tempore guerræ cum eis, habent commertium, vel qui deferunt eis prohibita, de quo uide supra. Excommunicatio quinto. Casu. 21.

2 Verū xp̄iani possunt furari quos detinēt in eorum seruitio. ℞. quod sic, qa nullo modo licitè possunt tenere eos. vide supra Furtum. §. 38.

SATISFACTIO diciť dupliciter, Vno mō recōsilia. & sic quia oēs partes pęnitētiæ ordinanť ad reconsiliationē quælibet

a Causas.] Idem radices secundũ gl. ibidẽ non enim sufficit ramos in cidere. de pœ. di. 2. §. ex pmissis, vel. i. opportunitates uel cās pec cādi & u. dist ua. let. Hic tria in virtute designā tur. Primũ est ꝙ satisfactio nõ fit nisi pro pctõ, ex quo infert, ꝙ angeli, qui deo seruiũt non satisfaciunt, qa nũquã pe. cauerũt, & eo dẽ mõ legitur, ꝙ aiæ beatæ in cęlo deo iubilãdo & laudẽ, decãtando non satisfaciũt, qa pro eorũ peccatis satisfactum, est merito Xpi. Aut hæc in uia, aut in purgatorio legitur tertio ꝙ non est dẽ satisfactio, & restitutio, Quia restitutio, non semp fit pro pctõ, ut cum quis gladium restituit, quẽ in custo diam accepit. Secũ iũ, est ut cãç excidantur peccatorum. Et tertiũ ꝙ de cætero eis, aditum non præbeat. Qui alias Deũ placare cupit non placat, id irritat, ex quo infertur, ꝙ aliqñ magno charitatis feruore torũ, dim ttit pctm. Quia sũma satisfactio offendentis est amor inti mus offensi. Infert scdo ꝙ nõ oportet sm numerũ, pctõrũ de necessitate esse satisfactiuũ numerum, imo unus amor dei mul u. sa en sus, multa suffi cit delere crimi. na, Deo acceptã.

bet earum satisfactio dici potest Alio modo dicitur solutio pœnæ debitæ, & sic est pars vna pœnitẽtię q̃ ẽ assumptio siue adimpletio pœnitẽtię iniunctæ vel debitæ, & nihilominus tamẽ etiã partibus aliis pœnitẽtię conuenit per accidens vt cõtritioni ratione dolo ris conuicti, qui est in parte sẽsibili, & confessioni ratione erubescẽtiæ. Hæc S. Bo. in 4. di. 16. circa lirerã. 1. parte, de hoc clarius per Sco. in 4. di. 15. q. 1.

1 Satisfactio secundũ culpam prætteritã est iniuriæ illatæ recompẽsatio secundum æqualitatem iustitię, secundũ vero culpã futuram est peccatorũ causas [a] excidere & eorum sugge stionibus aditum non pręberere, de pę di. 3. capi. satisfactio.

2 Vtrũ deo quis possit satisfacere pro peccato. Res. quòd cũ ipsius adiutorio, valet cũ merito passionis christi cuius homo per uerã fidẽ efficitur particeps sic potest, alias non. vt no. Richar in 4. distinctio. 15. ar. 1 quę. 2. Sco tamẽ tenet ꝙ sic, saltem de potentia absoluta.

3 Vtrum vnus homo posse ꝓ alio satisfacere. Rx. ꝙ accipiendo satisfactione ꝓ pseruatione & cautela culpę futurę. sic non potest qa quis ieiunando nõ affligit corpus alterius, vt viuat çastæ, nisi inquantum per bonum exemplum allicit eũ ad similia faciẽda, siue inquantũ potest alteri mereri augmentũ gratiæ [b] per talia vt sic facilius euitet pctm. Si vero accipiatur satisfactio pro recompensatione iniuriæ illatæ, sic vnus potest pro alio satisfacere homini. Deo vero etiam potest si modo ille qui cõmisit peccatum sit contritus de eo, alias non, [c] pro pœnitentia vero iniuncta non potest vnus pro alio satisfacere, nisi interueniat autoritas confessoris qui in illa potest dispensare, vel nisi interueniat casus quòd ille cui imposita est nunquam eam poterit in hoc mundo implere, quia posset tũc per alium fieri. Hæc habentur ex dictis Ricar. ar. 1. quæsti. 3. & S. Bon. in 4. distinct. 20. par. 2. ar. 1. q. 1.

4 Sed nũquid ille cuius satisfactionem alter in se suscepit moriẽdo statim euolabit Respon. quòd nõ, sed oportet ꝙ primo ille, q eã suscepit impleat, quia nemo paradisũ ĩgreditur nisi fit extra omne debitum, [d] ita ꝙ nec ipse nec alius ꝓ eo sit debitor sm Sanctũ Bo. in 4. di. 20. d. ar. 1. q. 1. in responsione ad 4.

5 Vtrum talis pro alio satisfaciens satisfaciat etiã ꝓ seipso. Rx. diuersorũ fuit opin. sed mihi placet opi. quam Richar. ĩ 4. distinct. 20 in d. ar. 3. refert, quod etiam est satisfactoriũ pro seipso non ex debito, sed per diuinam misericordiam quæ magis charitatem attendit quam opus. 14. quæstiones. 5. si quid Vel dic quod pro alio sit satisfactorium per modum solutionis pœnę, pro seipsis vero est satisfactorum per modũ meriti de congruo. dicit enim Sanctum Bonau. in 4. distinctione 15. quòd licet de rigore iustitiæ non sit satisfactoriũ id quod facit quis ad quod alias tenetur, tñ credit ꝙ diuinę misericordię benignitas tanta est quòd

te. Et uide Sco. in 15. di. 4. ubi latissimẽ tractat de satisfactione, & ibi Vori.

b Augmentum gtę.] Hoc est dr de congruo, ꝙ alius pro alio me reat gtæ augmẽ tũ, quo sit habito ille facilitet assuescit ad bonũ faciendũ, & malum uitandũ. Et hæc subuentio, non est per modum satisfactio nis, sed meriti.

c Alias non.] Oportet ẽt, ꝙ satisfaciẽs sit ĩ charitate secũdũ Richar. & debitore nõ potẽte satisfacere ĩ hac uita ꝓ portione pęnæ.

d Extra oẽ debitũ] Et si obiiciat ꝙ tũc Deus, iudicebit bis in id ipsum, rñdet ꝙ nõ est uerũ, qa secũ dũ ꝙ ille satisfaciens clericus facit ei 1° libera bit, & computat dñs in sortẽ pœ nã quã ipse susti net ꝓ se, & quã alius sustinet ꝓ eo, unde si staret debebat per spa ciũ duorũ mensium, taliter poterit iuuari, ꝙ infra mensem li berabitur. Et si ille ulterius

satisfaciendo procedat lucrum erit suum, quia oratio eius in sinu suo conuertetur. hic Sco.

a Et quasi pro nihilo.] Quæsiui in S. Bo. hoc dictũ sing. & inuenire nesciui. Tamen Sco. in dict. dist. 15. quæstio. prima illud tenet. Et ibidem Ric. art. 1. q. 2. ad secundum.

b Pœnæ debitæ p peccato] Quia oportet esse in charitate, eo q̃ si deus non acceptat facientem, ergo nec opera eius. Vnde dicitur geñ. 4. q̃ deus respexit ad Abel, & postea ad munera eius, hæc Ric. in d. di. 15. quart. arti. 1. q. 5. & S. Bona. ibidem. ar. 1. q. 3. in prima parte.

c Sub volũtate patienter] Ric. in 4. di. 15. ar. 1. q. 4. sic dicit. Sustinens flagella siue immissa per operationem, cuiusmodi sũt oia illa q̃ deus infligit siue p actionẽ iniustã cuiusmodi sunt illa q̃ deus frequẽter a peccatoribus infligi iustè permittit, non satisfacit ea sustinendo, vbratione qua patiens, tãtũ, quia sic voluntas sustinentis nullo mõ comparatur ad ea vt actiuum, vel principium. oportet autem quòd meritum sit actiuum voluntatis illius qui meretur. Inquantum tamẽ uoluntas sustinentis aa patienter sustinet intẽtione remissionis pœnæ sibi debitæ pro suis peccatis sunt sustinenti satisfactionis materia. Sed formaliter ipsa ...

quòd acceptat totũ & quasi pro nihilo [a] saluato nõ & de hoc. j̃. suffragium. S. 2.

6 Vtrum satisfactio facta in peccato mortali valeat. ℞. aut loquimur de ea quę fuit imposita a confessore pœnitenti, & postea recidiuanti ante illius complementum, & sic dic vt s̃. Pœnitentia. S. 14. Aut loquimur de alia quacunque voluntariæ assumpta, & sic dico quòd non valet quo ad diminutionem pęnę debitę pro peccato, [b] nisi per accidens, vtputa quia citius conuerteretur & veram aget pęnitentiã, sed quantum ad culpam futurũ eui tãdam valet, sicut dicit̃ de bonis factis in peccato mortali.

7 Quæ sunt partes satisfactionis. ℞. tres scilicet oratio, ieiunium, eleemosyna. Sunt tamẽ aliæ secũdariæ, ut uigiliç, peregrinationes disciplinę, & huiusmodi, unde oĩa opera afflictionis ad ieiuniũ reducũt oĩa opera misericordiæ ad eleemosynã, oĩa opera spũalia ad orationẽ. Hæc ex S. Bon. in 4. dis. 15. parte 1. art. 1. q. 4. Idẽ Ri. vbi. s̃. q. 6.

8 Vtrum flagella missa a deo uel ab hominibus etiã pro peccatis nostris sint satisfactoria. ℞. q̃ sic, inquãtum cadũt sub volũtate patienter [c] ipsa acceptante & patienter sustinere volẽte, dummodo alias, sit in charitate. & de hoc vide supra. Mores. S. 2.

9 Vtrum aliqua prædictarum trium partium satisfactionis sit magis satisfactoria. ℞. quòd eleemosyna in se includit virtutem orationis, & ieiunii propter duo. Primo quia constituit eum cui datur debitorem ad orandum pro eo qui dedit. Secundo quia eleemosyna data propter deum est quasi quædam oblatio deo facta, quæ oblatio deo facta habet uim orationis, & similiter bonorum exteriorum subtractio per eleemosynam facta continet uirtualiter ieiunium ĩ quo maceratur corpus. Similiter oratio uirtute continet ieiuniũ. quia intẽtio ĩtẽsius ad deum debilitatem corporis parit, cõpletius tñ eleemosyna habet uim satisfactionis quã orõ & ieiuniũ, propter ea dicit̃. Thi. 4. corporalis quidem exercitatio ad medicum vtilis ẽ. Dicit gl. ois sũma disciplinę xp̃ianę ẽ mĩa & pietate. Si tamẽ gñaliter loquamur põt dici q̃ ĩ satisfactione sũt tria. s. vitatio, culpę, augmẽtatio grãæ, [d] & solutio, pęnę, & hoc tertiũ ẽ ĩfirmũ ĩ satisfactone. Ad primũ valet orõ. Ad scdm valet eleemosyna qa q̃s sibi facit amicos de mamona iniq̃tatis q̃ ĩpetrãt grãm. Ad tertiũ valet ieiuniũ. Hęc ex Rich. in 4. di. 15. ar. 2. q. 3.

10 Vtrum restõ rei alienæ sit pars satisfactiõis. Resp. q̃ propriè non, [e] qa debet

satisfactio in actu voluntatis consistit. Flagella itaque ipsemet deus immittit maiorem efficaciam habent inclinandis voluntatem ad bonũ, quam illa quæ non immittit, sed immitti permittit.

d Augmentatio gratiæ.] Nobilior est quã vitatio culpę quia nõ vitat malum nisi ꝑpter bonum.

e Proprie non] Sco. idem tenet in 4. dist. 15. S. autem Bona. ibidẽ. a. part. art. ult. & q. ulti. sic dicit. Quędam requiuntur ad pniam sine satisfactionẽ, ut fundamenta. Et talia sunt peccati dimissio, & alienæ rei restõ, ita restitutio nõ potest imponi a sacerdote pro satisfactione, quia iã obligatur ex lege diuina. Quędam requiruntur, ut expedientia, ut uitare prauã societatem. Quædam satisfactoria, ut ieiuniũ & eleemosynæ. Quædã sunt per sufficientia ut sunt opera supererogationis. Lucæ. 10. Quodcunque supererogaueris &c. Et istud ultimum non est necessarium, duo uero media imponuntur ad sacerdotis arbitriũ, licet peccatum sit in deum. Alia opin. habet quòd restitutio est opus satisfactorium si fiat in charitate, alias nõ, sicut nec alia opera. Sed posset dici quòd satisfactio dicit communiter & propriè. Communiter omne opus pœnale voluntariè assumptum siue, ad quod tenetur iudicio dei, siue iudicio

præcedere omnẽ partẽ pœnitentiæ, cũ dicat cessationem ab iniuria. De quo vide s̄. Restitutio. 4. in §. 1. & se. Sed largè accipiẽdo restitutionẽ prout dicit omne illud quod ad debitã satisfactionem exigitur, sic ẽ pars satisfactionis.

SCANDALVM est dictũ vel factum minus rectũ præbens alteri occasionem ruinæ.[a] Ita not. Cardina. ĩ cle. 1. de offi. or. ẽm Laure. a scan dalon grece qđ latinè dicitẽ ruina vel offensio vel ĩpactio pedis, & elicitur a Hiero. super illud Matt. 15. Scis quia pharisei audito hoc verbo scãdalizati sunt. Vnde sicut quando aliquid ponitẽ ĩ via corporali per quod impingens disponitur ad ruinã, sic in via spirituali quicũque per factum suum seu dictũ minus rectũ idest vel malum ẽm se, vel habẽs speciẽ mali disponit aliquẽ ad casum in aliquod peccatum, propriè scandalum ei facit. Hostien. ĩ summa ti. de renun. dicit graue scandalum dicitur quando ex dicto vel facto, alii trahuntur in consensum mortalis peccati, & propterea glo. de renun. in c. nisi in §. pro graui. in ver. distinguendũ, dicit ꝙ non est curandum de scãdalo, nisi sit graue, de noui oper. nun. c. 2. in §. super eo. ibi. Tu vero ꝓ uitando graui scandalo, & de uo. c. magnæ in ver. præter ca. de reg. iur. qui scandalizauerit, quod no.

1 Quotuplex est scandalũ. R. duplex scilicet actiuum & passiuũ, sicut dupliciter potest quis esse causa peccandi alteri. Vno modo per se, puta qñ quis aliquid malum facit propter illud intendens alium deducere in peccatum, aut si non intendit tamẽ factum est tale ꝙ de sui ratione habet, vt sit inductiuum[b] ad peccandũ, & sic istud dr̄ scandalũ actiuũ. Altero modo quis per accidẽs pōt ẽẽ cã peccandi alteri, puta qa pter intentionem scãdali dandi id facit, & ex ꝯdõne operis non est vt quis scãdalizetur.[c] Si tñ alius malè dispositus est, aut ex iuidia q̃ habeat ad aliũ, aut alio modo, puta ex fragilitate, iõ scandalizatur & talis non dat occasionem (quantũ in se ẽ) tali scandalo propterea vocatur scandalũ passiuum sine actiuo, qñque etiam est scãdalũ actiuum simul, & passiuum in altero, qui dat, & passiuum cum ille qui accipit peccat. Aliquando est actiuũ sine passiuo, puta cum aliquis inducit aliquem ad peccãdum, sed ille non peccat. Hęc ex Alex. 2. 2. ti. de scandalo. q. 54. ar. 1. & Ric. in 4. dist. 38. ar. vlt. & S. Tho. 2. 2. q 43 ar. 1.

2 Verum scandalum sit speciale, peccatũ mortale. R. ꝙ aut scandalum passiuũ est tantum impactio ueniale peccatum, puta cum aliquis ex dicto alterius mouetẽ ad pc̄tm̃ ueniale, & sic ẽ veniale peccatũ, aut est cũ impactione ad mortale peccatum, & sic nõ est mortale, nõ tñ aliud pc̄tm̃ speciale ab illo quod committitẽ, quia sumere occasionem peccati ex dicto vel facto alterius non constituit specialẽ rõne peccati, quia non importat deformitatem speciali virtuti oppositam, sed solũ peccatum quod cõmittitẽ. Si autem loquimur de scãdalo actiuo & si sit per accidens, si non est speciale peccatum, quia quod est per accidens[d] non cõstituit speciem, tamẽ qñque pōt esse pc̄tm̃ veniale, vt qñ actum cõmittit uenialis peccati, vel actũ qui de se non est malum sed solum habet speciem mali cum, aliqua leui inductione, qñque ẽ mortale, siue qa cõmittit actũ mortalis peccati, siue qa contẽnit salutem proximi, vt ꝓ ea seruanda non prætermittat aliquis facere quod sibi lubuerit. facit. c. cauendũ. 10. q. 3. & d §. pro graui. 1. q. 1. hi quoscũque. Si vero sit scandalũ actiuũ per se, puta qa intendit ducere ad pc̄tm̃, & si quidẽ intendit inducere ad pc̄tm̃ mortale, si peccat mortaliter. Similiter si intẽdat ĩducere ad pc̄tm̃ veniale per actum peccati mortalis. Si autẽ intẽdit inducere ad peccatum ueniale etiã per actum peccati venialis, sic est veniale peccatum, & isto modo scandalũ actiuũ p se est speciale pc̄tm̃, qa ex intentione finis sortitẽ pc̄tm̃ rationem specialis peccati, & opponitur directè correctio

ni

iudicio sacerdotis. Et sic restitutio, est opus satisfactoriũ, & eius pars. Si aũt dicatẽ satisfactio propriè per pœnam voluntariæ, assũptam, ad quam nõ tenebatur, nisi ex culpa, tunc non est pars satisfactionis. Hæc ille.

a Occasionẽ ruinæ.] Idem S. Th. 2 qõ 43. ar. 1. & Richar. in 4. dist. 38. ar. ulti. q. 1. & Alex. 2. 2. qõ. 54. art. 1.

b Vt si inductiuũ] Vt dicere, verba ꝓuocantia ad luxuriam, auaritiam, ambitiões, & huiusmodi.

c Non est, ut qs scãdalizetur.] Vt si quis uideat spaciatum cũ sociis honestis, & huiusmodi.

d Quod est per accidens] Loquitur de scandalo, occasionato.

ni fraternę, ꝑpter hoc qđ intẽditur ſpãle proximi no cumẽtũ, hæc omnia ex Alexan. & Rich. vbi ſ. & Tho. 2.2.qõ.14.ar. 3. & ad aliud Matt. 18. neceſſe ẽ vt veniãt ſcãdala &c. verũ qđ eſt neceſſe, niſi homines vitã mutent.

3 Verum aliquis teneaẽ dimittere aliqđ bonũ opus ne proximus, ſcãdalizetur. ℞. ſecũdũ Richar.[a] vbi ſupra.ar.fi.q.2. Quod ant bona opera [b] sũt neceſſaria, ad ſalutẽ, vt sũt ꝓcepta, aut ſunt ſuper rogationis, vt ꝯſiliorũ opera, aut i genere ĩdifferẽtia vt comedere carnes, bibere uinũ, retinere tẽporalia, debita repetere, & huiuſmodi. Opera enim prima non ſunt pro quocũque ſcandalo omittenda, qui nullus debet velle dãnationem ſuam pro euitanda illa proximi ſui. Facit. c. 2. de no. op. nun. & 11. diſt. illa. 21. q. 4. inter verba. 23. q. 3. c. 1. §. 1. ante fi. Hic aduerte ſecundum Innocen. vt recitat Pa. de renũ. in ca. niſi cũ. §. pro graui quoq;, ꝙ ĩ præceptis iures naturalis & euãgelici ẽ uerũ hoc ſed veritas iuris poſitiui ex cauſa ẽ temperãda & relaxanda, & contrariũ ſtatuẽdũ propter ſcãdalũ, vt no. de conceſ. præben. c. propoſuit, de uoto, c. 1. Secũda ẽt opera non ſunt omittẽda [c] propter ſcandalũ proximi ꝓueniẽs ex malicia, qa per hoc volẽtib. maliitioſe ĩpedire bona opa dareẽ materia & occaſio malignãdi. Si vero ſcãdalũ ꝓuenit ex ĩfirmitate ꝓximi vel ignorantia, ſic ſunt ad tẽpus intermittenda, quouſque ſcilicet adhibeaẽ ſufficiens diligẽtia ad hoc vt ignorãs inſtruat, & ĩfirm⁹ aliquo modo cõfortetur, vt nõ de bono opere ſcandalũ ſibi ſuma. c. inte. verba. 11. q. 3. nec talis retardatio merito prę iudicat, q non minuit de ꝑfectione charitatis ſed magis diſponit ad augmentũ non tamẽ omnino ſunt talia prætermittẽda propter ſcandalũ proximi. Tertia etiã opera. ſ. indifferentia quorũ omiſſio alteri non præiudicat, niſi ipſi omittenti, & etiam in tẽporalibus tãtum, ſic ſunt omittenda de præcepto quãdo probabiliter proximus ſcãdalizabitur ex infirmitate ſcandalo mortalis peccati. Sed ſi venialis erit de conſilio. Si autem ſcandalizatur ex malitia, vtputa qui oſtenſum eſt ſibi ꝙ non debet ſcandalizari, & modo debito ſuaſum vt non ſcãdalizetur & tamen vult ſcandalizari, quia ſic prouenit ex malitia, & tunc nullum opus eſt prætermittendum propter ſcandalum ex militia proueniens, [d] Alexa. vero in tertia parte ſum. cap. de pręceptis legis pœnitentiæ, tenet quòd ſi ſim infirmus & timeo caſum meum ex non repetitione rerum mearum potius teneor [e] vitare ſcandalũ meũ quã ꝓximi. Similiter ſi ſum ꝑfectus & repetam debito modo, licet ſicut præponderat bonum commune bono ſpeciali, ſic præponderat ſcandalum communitatis & pluriũ. ſ. diſſipacio pacis & vtilitatis cõmunis & incentiuum delinquendi, quæ omnia acciderent, & ſi non liceret ſua repetere, propter ſcandalum proximi ſui ſingulare. [f] Aduerte tamen hic quòd licet de iure ciuili non ſic curãdum de ſcandalo, quod poteſt contingere circa perſonam detentoris iniuſtè rem meam, immo liceat talem occidere quando aliter non poteſt recuperari, vt not. Bart. in l. furem. ff. de ſicca. tamen de iure canonico & in conſcientia ſm Pan. in c. nihil, de præſcri. non conſulere bono, viro ꝓ repetitione rerum tẽporalium aliquid facere quo ueriſimiliter ualde ſæua & horribilia deberẽt eueni re. facit. c. ſuſcepim⁹, de ho. & 1. c. 2. de no. ope.

a Rñ. ſm Rich.] Nico. de Ly. ſup epiſtolã ad Roma. 14. Idem tenet, ut hic.

b Aut bona opera.] Intellige principium huius quæſtionis de ſcãdalo, paſſiuo non actiuo, quia operatio boni, eſt ĩn operãte occaſio dicti uel facti minus recti.

c Secũda etiam opera non ſunt omittẽda.] Exẽplum de phariſęis qui de doctrina ſaluberrima domini noſtri Ieſu Chriſti, ſcandalizabant. Exemplum etiã pone in eo qui vult dare eleemoſynam extra caſum neceſſitatis.

d Ex malicia ꝑueniẽs.] Cõcor. S. Tho. 2. 2. q. 43. ar. 7. Et Nico. de Ly. ubi ſupra.

e Poti⁹ teneor] quia ſcilicet timeo, ſi non repeto ruere in peccatũ propter paupertatẽ, puta in furtũ uel periurium.

f Propter ſcandalum proximi, ſui ſingulare.] Adde Nicol. de Ly. dict. ubi ſ. ꝙ ſi bona ſunt alicui commodata, ſiue depoſita, debet ea repetere ſi ſunt ablata. Et ponit exẽplũ de S. Tho. Cantuarienſi, qui non obſtante ſcandalo regis Angliæ bona eccleſiæ repeteř noluit, &c. Adde etiam ꝙ & ſi repeteř noſtra poſſumus, nõ tamen ex cupiditate hoc debemus facere, ſed ex charitate, & iuſtitiæ zelo, &c. nam etiam qui eo ũẽ tioſè, uellet repetere uerificaret, in eo illud ti̇e. Cum pro re tẽrena pax a corde cũ proximo ſcinditur apparet. Quia plus rẽs, q̃ proximus amat, & intelligo illud contentioſe. ſ. extra iudicium. Hoſtien. ex Alex. in d. 3. par ubi ſ.

& talis scientia requiritur in teste. ff. de test. l. testium fides & 3. & q. 9. testes. Credulitas [a] tenet medium inter scientiam & nescientiã, quia in totali ignorantia cadit credulitas, nec in scientia, vt not. ff. de iur. & fact. igno. super rub. Idem Pa in ca. vestra, de coha. cler. & mul. & Bar. in l. admonendi. ff. de iureiu. 3. col. ver. hoc præmisso, & quod not. gl. in ver. interrogatoria in c. 2. de tes. lib. 6.

1 Cui scientiæ est insistendum? ℞ quod clerici [b] & ecclesiasticę personę debẽt insistere illi scientiæ quæ ẽ necessaria circa suum officium. Religiosi vero [c] quæ sibi præcepta vel prohibita, vel de iure aut per regulam. Curam animarum habentes aut confessores circa casus conscientiæ debẽt insistere, & sic de cæteris. Clerici tamen & religiosi possunt intendere scientijs triuialib. q̃ ideo triuiales dicuntur quasi triuium, q̃a triplex est via ad idem, scilicet eloquentiã, quæ sunt, grammatica, dialectica, & rethorica. Et sic intellige, c. 1. & c. quia nonnulli, de magistris, non tamen ad voluptatem, sed vt sciant discernere verum a falso. 27. dist. §. cur ergo, multomagis in sacra scriptura theologia & iure canonico nec non in Philoso. naturali & morali. 27. dist. turbat, & c. qui de mensa, & c. si qd veri, & c. relatum in fine. In scientijs vero quadriuialib[us] scilicet aritmetica, musica, geometria, & astrologia non credo debeant intẽdere, excepta musica, quia tales scientiæ licèt in se cõtineant veritatẽ s[ecundu]m Hieronymum non tamen ducũt ad pietatem. 37. di. si quis [b] grammaticã artem nouerit, immo habent maximè astrologia multum curiositatis, & aliquando noxiè vanitatis. Leges autem & phisicam possunt similiter audire, nisi sint religiosi vel sacerdotes, vel habẽtes p[er]sonatus, seu dignitatẽ, seu curã animarum, vel supra ex communicatio. 7. Casu. 6. & 7. Sunt tamen inexcusabiles apud deum qui præfatis scientijs intendentes quæ eis sunt necessaria, vel ad eorũ officium ignorãt. 38. dist qui ea. Et quæ scientia requiratur, dic q[uod] specialiter a quocunque exigitur illorum præceptorũ & p[ro]hibitionum cognitio quæ ad eum pertinet vel rõne officij, [d] aut status aut alio modo. Christiani autẽ communiter tenẽtur scire quæ pertinent ad fidẽ quædam explicitè & quędã implicitè, vt supra. Fides. §. 6. Et propterea Augu. in cap. vos ante omnia, de conse. distin. 4. dicit q[uod] patrini debẽt docere quos tenuerũt in baptismo symbolum [e] & orationem dominicam. Vnde ex dictis, in d. §. 6. patet quod parentes qui non docent filios & filias se signare dicẽdo. In nomine patris & filij & spiritussancti. amẽ. & credo paruum, & decem præcepta legis, & pater noster, videntur peccare mortaliter quando omitiũt ex negligentia eos docere vel doceri facere si possunt. similiter non excusantur a mortali qui nescientes talia non adiscunt si possunt, cum sint necessaria ad salutem. Aduerte tamen q[uod] quis possit scire præcepta, puta si interrogatur, adorare deos alienos ẽ contra præceptum,

norũ, sed scientia tẽporalium Hoc quippe modo capte solum creata non increata sciri dicũtur. De isto dono scietię, vide S. Tho. 2. 2. q. 29. Ter modo dicit sciẽtia habitus conclusionis demonstratæ vel demõstrabilis sicut accipit Phylosoph[us] scientiã in 1. Poste. dũ dicit. Tũc vnumquodque sciri arbitramur per se & non So phistico mõ qd est s[ecundu]m accidens cum causas al[ius] cognoscim[us], Vñ intellect[us] ẽ principiorũ sicut sciẽtia conclusionũ. Secũda conditio q[uod] scientia acquiritur syllogistico discursu, dum dicitur. Et qm̃ illius sunt causæ. Tertia q[uod] est solũ necessariorũ dũ dicit. Et qm̃ impossibile est alio modo se habere. Hæc vori. in 3. dist. 31.

[a] Credulitas] Vide Bar. in l. 1. ff. de interro. act. Qui dicit q[uod] credere ẽ firmiter inhęrere alicui rei non ex eo quod q[ui]s vidit, sed ex alijs relationib. Idem Bal. in l. cũ antiquiorib. 3. q. de iur. delib. & in l. 2. §. q[uod] obseruari. C. de iur. cal. &c.

[b] Respõ. q[uod] clerici] Not. hic vnã bonã doctrinam Pan. in c. cum in cunctis, de ele.

[c] Religiosi vero] Dixit tex. in ca. lego. 16. q. 1. qđ religiosi magis indigent cõtemplatione quã scientie.

[d] Vel rõne officij] Sicut sacerdotes q[ui] deputãt ad diuinũ officiũ celebrandum tenetur scire tm̃ đ grammatica, q[uod] cõgruè sciat verba proferre & accentuare, in quantum vero ẽ minister sacrorũ tenetur scire q̃ sit đbita materia cuiuslibet sacri, & modum rite dispensandi ea. Inquãtũ vero ẽ doctor tenetur scire saltem rudimenta & articulos fidei p[er] dilectionẽ operãtis. i. fidẽ, & op[er]a fidei. Quia fides si non hẽt opera, mortua ẽ. Iacobi. 2. Et sic tenetur scire p[er]tinẽtia ad salutem s. quæ debet agere, a quibus debem[us] cauerẽ & quo a pc̃tis debemus resurgerę Inquã tum vero est iudex conscientiæ tenetur scire distinguerẽ inter lepra & lepra peccatorũ. Addens ad hoc Tho. in 4. distin. 4. q[uod] ad ep[iscop]os p[er]tinet scire etiam ea q̃ difficultatem in lege dei faciũt vel facere possunt.

[e] Symbolũ] Pa.

in c. deus qui in vlti.no. de peni. & remis. dicit quod quilibet christianus tria debet scire, orationem dominicam, symbolum & confessionem, per d.c. vos, & Tho. in 3. parte. q. 47 ar. 5. & Nico. de Ly. sup Matth 11. dicunt quod quilibet christianus adultus tenetur scire praecepta Dei, & hoc de necessitate salutis.
a Scisma] Secundum Goff. est illi [illegible] dissentio di[illegible] scessio vel diuisio [illegible] inter quos unitas esse deberet. Et dicitur a scissura, quia per scisma [illegible] ab unitate scissiones. 24. q. 1. scisma. Et differt ab haeresi quia haeresis [illegible] principio [illegible] perversum dogma, sed scisma in fine [illegible] aliquam haeresim vt recte ab ecclesia videantur recessisse, vt dicit Hier. 24. q. 3. haeresis. Et sic haeresis & scisma differunt sicut genus & species, quia omnis haereticus est schismaticus, & non econuerso ni si durauerit.
b Seperauerūt] Nam veniunt cōtra fidei articulū, & vnam sanctam ecclesiā, vnde sic capitur, d.c. inter scisma, scisma in quit non potest esse sine haeresi.
c De papatu] de hoc in d. c. inter haeresim, & scisma & c. loquitur. 24 q. prima.
d Large] Melius diceretur quod strictè dicuntur scisma-

ceptum, respondere sic, & idem de alijs. Vnde tali sufficit licet nesciat ordinatae dicere. Et idem posset dici de aliquo qui nescit Credo paruum, tamen si interrogaret deus, est vnus? Respōderet quod sic, & quod creauit omnia. Iesus Christus est eius filius, & sic de caeteris? Responderet quod sic, quod sufficeret sibi, licet nesciret praefatum Credo. Et idem dicerem de pater noster, quod quando quis scit quod est orandum, & petenda salus & gratia & remissio peccatorum, & hmōi, licèt nesciret dicere pater noster quod excusaretur, licèt consulendum sit omnib. vt potius tā pr noster quam Credo addiscant.
2 Quae scientiae possunt doceri aliis a praedictis, vide supra magister. §. 3.

SCISMA a propriè & strictè est illicita diuisio p inobedientiam ab vnitate ecclesiae facta. 24. q. 3. inter scisma, alias inter haeresim & scisma, ex de scisma, ad succidendos. lib. 6. Et hoc est aliquando cum haeresi vt in graecis qui ab vnitate ecclesię se separauerunt. b Aliquā scisma est sine hęresi, sicut sunt illi qui credunt Romanam ecclesiam nec alia volunt constituere, sed eam credunt esse apud se, vt contingit quando duo vel plures contendunt de papatu. c Aliquando scisma accipit largè. d l. cum proprium episcopū eijciunt sedem episcopalē sibi vsurpantes & praesbyteros sibi ordinantes. Scisma 3. accipit largissimè, & sic scismatici sunt omnes qui sunt in peccato mortali, qa sunt extra charitatē. c. audi. 11. q. 3 Hoc no. Inn. in c. eo. tit. & sequitur Pan. in dicta rubrica. eo. tit.
1 Vtrum omnes scismatici sint excōmunicati? Rx. Pan. in dicta rubri. quod propriè scismatici cum haeresi clarum ē quod sic. c. excommunicamus, de haeret. Sed sine hęresi scismatici ,ppriè non sunt excommunicati, vigore. c. 1. eo. ti. sed vigor. c. licet, de elec. vbi dicitur quod gerens se p Papa cū non sit cum omnibus adhaerentibus excommunicationi subiaceant, e & sic sunt excōmunicati ipso iure. Limita tamen Pan. in d. rub. verum in casu vbi nō cadit probabilis error vel ignorantia vbi autem quaestio foret dubia, & maximè si constituerit in facto intricato & longeuo prout euenit in scismate praeterito, f tunc putarem omnes euitare excommunicationem & peccatum l. regula, & l. 2. ff. de iur. & fac. igno. & in c. apostolicę, de cle. excom. mi. & in c. vt animarum, de consti. lib. 6. dum tamen in voluntate habeant semp adhaerere vero Papae, quando per ecclesiam vel alio modo constaret de veritate. Scismatici vero largè non sunt excommunicati nisi per violentiam factam episcopo & huiusmodi, alias non, nec scismatici largissimè. g
2 Vtrum emēs rē ecclesiasticā aut alio modo h acquirens eā a scismaticis propriè sit excōmunicatus. Rx. quod sic i vt in c. 1. eodē, quamuis alias occupans rem ecclesię non sit excommunicatus ca. conquestus, de fo. compe.
3 Vtrum tenens beneficium ecclesiasticum a scismatico sibi concessum vel consentiens ordinationi factę per eundem sit

tici secundū Pan. & large oēs excōmunicati, quia sunt extra ecclesiam & communionem fidelis. 11. q. 3 cum excōmunicatio. c. seq.
e Subieceant] Quod verbū ipo rtat excōicatiōnē ipo facto secūdum Panor. in d. cap. licèt, & facit glo. in cap. t. de iureiu. lib. 6. secundum eun.
f In scismate preterito] Hoc verbo vtitur Pano. quia fortè suo tēpore praecesserat scisma Et allegat ipse Pano. illa iure & sunt forma lia verba eius.
g Nec scismatici largissimè] Ad hoc. c. multu. 2. q. 1. nisi. s. homine vel a iure excōmunicentur eis respectu secundū eundem Panor.
h Aut alio modo] Puta per donationem vel permutationem, & huiusmodi.
i Respon. quod sic] ipso facto secundum Pa. propter verbū subiecere, & adde de qa si sine dolo acquireret, in ignoranter non esset ex-

a Refertur disp. [gl]ossa. Addit Ho. ... secundu Pa. ... q hoc pro cedit et si totus mundus esset in ... ibi g eum.
b Gl. in d. c. i. ... scismatico ... aliquid ... dicit hoc esse ... in fauorem ... ecclesie ... valet ... d.c. Si qua de re ... ecclesia ... pastorem scismaticum vel excommunicatu dicit ... de p ...
c Not. Pan. in c. qm.] Vbi refert ... hic allegatu loquitur in q. stione similis.
d De magno d [da]mno] Vt puta, quia inuenit scriptu i ... libro, quod tale castrum pti net ad ecclesiam istud esset magnu damnu ... si dubitaretur an eccle sia esset ...

sit excōicat. R. q sic, ut i. d.c. i. Sed [...] intellige in ordinatione quo ad execu[ti]onē ... gl. in uer. irritas; & Pa. in d.c. i. q ordo bene confertur si forma seruet; sed nō execu[ti]o si scienter tali recipiat. Si uero ignorāter Inno. tenet q et exe cutio confertur, sed Hosti. tenet quod uerū, est quod executio confertur quādiu est occultus. Quia tūc opi. cedit ueritati. Sed postq fuerit patefactus requirit dispensatio aliud est tutius. 4 Sed qs dispensa i: cū ta li. R. Pa i c si. q i ep[iscop]u so lus pp c. q. diligētia d ele. Ide in dignitate excepta, ut hr tex & exēplū in.c.cū ue nerabili, de consue. In aliis vero ordinibus distingue. Aut recessit scienter, uel ex ignorātia crassa aut supina a tali scismatico, & sic sol pp. Aut ex ignorātia pbabi li, & sic eps dispēsare pōt, ut in simili distinguitur in. c. i. de ordi. ab epi. qui re. non tn epō, qui eū ordinauit, qui. s. fuit in culpa, quā uis postea redierit ad unitatem, ut no. glo. in d.c. fin. 5 Vtrū cōtus alienatiōis fa ctus i utilitatē ecclesia teneat. R. qd sic, vt the gl. i uer. firmitate, i d.c. j. b d sci. ais nō.

SCRIPTVRA aliquādo dicit apocha uel apodixa, & hæc fit inter ptes. Aliqñ dicit epistola, & hæc est q mittit ad absen tē, & cōiter dicit litera missiua. Aliqñ dicit liber rōnū, & hic est quē cōiter soleut fa cere exercētes talē artē seu boni, & curio si patresfam. Aliquādo dicitur publica, & hæc est q fit a publica psona. s. notario cū publicis solennitatibus requisitis. Aliquan do dicitur authentica, & hæc est illa quæ ad sui validitatē non requirit aliud. Quo modo autem faciat fidem. Vide doct. maximè Pan. in c. scripta de fi. instru. & in ca. primo. eod. titulo. & in capitu. post cessio nem, de probatio. & ibi dicitur quod scri ptura sigillata aliquo sigillo authentico cū subscriptione duorum vel trium, plenam fidem facit. Aduerte quod vbi lex scripturam exigit, si non extant probabit qui stat pro solennitate secundum Inno. in c. innotuit, de eo qui fu. or. su. & ideo cleric probare habet quod sit clericus, si scriptu ram non habet no. Pa. in c. quoniam c con tra de proba. penul. col. versi. venio nunc ad secundam.

i Vtrum sit danda fides scripturæ anti quorum. R. Pan. in c. cum causam, de pro ba. super gloss. 1. quanquam loquatur de libris antiquorum, quod sic, & no. Bart. in in l. i. in 3. col. ver. veniamus ad tertiam. ff. si cer. peta. no. glo. in c. inter dilectos de fi. in ver. inditionis. Quod limita verum quā do nō tractatur de magno damno. d Idem dic de scriptura in lapide, & diffusè vide Pa. vbi s de hoc.

SCVRILITAS differt astulti loquio secundum Ale. 2. 2. ti. eo. quia scurilitas refertur ad lasciuiam affectionis, stul tiloquium vero ad indiscretionem ratio nis. possunt tamen coincidere & inuicem conuenire, & semper est peccatum pro priè accepta & filia luxuriæ. Sumitur tamē aliquando pro vrbanitate sermonis, & hoc impropriè, & tunc si adsit finis debitus, vt conseruatio amicitiæ bonæ vel remotio tristitiæ vel accidiæ non ē peccatum, dum modo non fiat per verba turpia vel inutilia, & tantum risum inordinatum prouo cantia peccatum est, & sic ad Ephe. 5. Nō nominetur in uobis turpitudo aut stultilo quium, aut scurilitas quæ ad rem non pertinet id est nullius utilitatis. Et magis peccant, qui tales audiēdo sustinent cum sint autores sceleris.

SECRETVM Quādo quis debet reuela re, vide Confessio delicti in princip. & Confessio vlti. & Familia. S. 7. & 8.

SEDITIO Est tumultus ad pugnā, vt dicit glo. 2. Cor. 12. circa fi. & differt a bello & rixa, quia ista importat mutuā im pugnationē i actu. Sed seditio pōt dici siue huiusmodi ipugnatio sit in actu siue sit p paratio ad talē pugnā. Itē qa bellū pprie est cō hostes extraneos quāsi multitudinis ad multitudinē. Rixa autem est vnius ad

a Hæc contra temporalem] Quia enim seditio opponitur iustitiæ, & cômuni bono, & ideo ex suo genere est peccatum mortale & tanto grauius, quanto bonum commune quod impugnatur per seditioné est maius quam bonum priuatum, quod impugnatur per rixam.

b Sensualitas] Solet accipi tripliciter. Primo pro dispositione carnis ad actum virtutis sensitiuè & sic eam accipit Augu. de spiritu anima.ca.13. vbi dicit quod corp⁹ & anima in suis extremitatib⁹ facile iungûtur, id est in fantasia quæ corpus non est sed simile corporis & sensualitate carnis, quæ fere spiritus est Secundo modo accipitur ꝓ dispositione ex parte carnis ad sentiê dum cû virtute spirituali mouê. te, nondû anima corpus perficiente, sicuti ê in embrione vbi non est aia ser fitura, quę solû ê corporis organici physici, sed est virt⁹ patris generâtis in semine, sicut in deferête, sicut in lapide, ꝑiecto, virtus de pieêtis. Tertio dicit quâdo non solum dicit illam dispositionem sicut in primo, nec cum hoc illam virtutē superadditam sicut in secundo sed nominat habitualiaté quæ inest ex aia ꝑficiente, siue dici. ipsâ animâ sensitiuâ, hęc Vort. in 2. distin. 31. Et glo. in cle. ad nostram. in §. t. in versi. sensualitas dicit, sensualitas est vis animæ appetis desiderabilia corpori & refutans nociua, & hanc dicimus animam sensitiuam hæc, gloss.

alterum vel paucorum ad paucos, sed seditio propriê est inter partes multitudinis vnius inter se dissidentes, vt cum vna pars ciuitatis excitatur ad tumultum contra aliam, differt tamen a scismate, quia scisma contra vnitatem spiritualem hæc contra temporalem.ᵃ Hæc omnia ponit. S.Tho. 2.2.q 42.ar.1.

1 Vtrum, seditio sit peccatum mortale. Resp. quod sic ex genere suo, vt patet. 2. Cor. 12. & nedum in eis qui seditionem procurant sed etiam in sequacibus tantum, & tenentur de omni damno inde secuto. Idem dico de tenentibus partialitatem. Concord. Tho. 2.2. q.42.ar.2.

2 Vtrum perturbans regnum tyranni sit seditiosus. Respô. quòd non, quia tale regnum non ordinatur ad bonum commune, sed ad bonum priuatum vt dicit Phy. 3. Pol. & 8. Ethic. & ideo non habet rationê seditionis talis perturbatio immo est laudandus, qui multitudinem liberata tyrannica potestate, nisi fortê quâdo sic inordinatê perturbaretur, ꝙ multitudo subiecta maius detrimentum pateretur ex perturbatione consequêti quam ex tyrannica dominatione. Idê dic de omni resistente seditiosis, quia. s. non peccant Hæc Tho. vbi supra ar. 2.

SENSVALITASᵇ inordinata qñq; est sine omni culpa, quia etiam aliquando vitari non potest, & tunc est quando voluntas non est causa illius de ordinationis, nec committendo, nec antecedenter, nec concomitanter, vt cû corpus calescit sine aliqua apprehensione mentis, & huiusmodi. Quandoq; est cum peccato veniali, & tûc est quando talis inordinatio insurgit in sensualitate per negligentiam voluntatis. Quandoque est cum peccato mortali quâdo scilicet est contra actum prohibitum, vt insurgens ex voluntatis imperio delibe rat vt retenta & acceptata, sicut est incogitatione morosa, & fortius in deliberatâ, hic ex Richar. in secundo sententiarum.

3 Quis ê ꝓcessus têtationis & delectationis q incipit a sensualitate? ℞. quod iste. Nam primo delectabile offertur siue ꝑcipit. Secûdo delectatio aduertitur. Tertiò in id ad quod delectatio trahit consentitur. Primum ê sensualitatis. Secundum inferiores rônis partis q̃ habet diiudicare interioris motus, quod nô est partis sensitiuę, diffinire vero an delectatio sit amplexâda vel refutâda ê superioris partis rônis.ᶜ Côtingit autê delectari ad apprehêsioné delectabilis an-

c Superioris partis rationis] Ad euidentiam illius quo dicitur hic superioris partis rationis not. ꝙ anima habet comparari ad tria, ad superius sicuti est deus. Ad æquale, sicut sunt spiritus qui dicuntur æquales ei, quo ad mentem, quia ambo a prima forma tur veritate. Ad inferius, sicut sunt alia. respectiuè autem ad superius, dicit portio superior, respectu æqualis & inferioris dr portio inferior. Ita quod superior ê respectu solius î creati. Inferior respectu ois creati, & hic accipitur ab Au. 12. de trin. vbi dicit qđ non differunt secundû potentias sed secundum officia. In portione vero superiori côsidero tres potentias s. intellectû, memoriâ, & voluntatem, Quæ sunt imago Dei & eedem sunt numero in portione inferiori inquantum respiciunt creata, temporalia. Lege capiendo tempus, & ꝓbat hoc Sco. maifesto sin gu 13. dist. 2. qô. 2. quia eadê charitas est in voluntate mea qua diligo Deû & qua diligo proximû. Et tamen in primo dicitur por tio superior, in secûdo inferior. No. etiam quod officia portionis superioris quo ad secundam partê imaginis quæ dicitur intelligentia sunt tria. Primum est simplex æternorum speculatio vnde dicit Augu. ꝙ inhiat æternis speculandis. Secundû est principiorum practicorum ex diuina lege sumpto rû inferiori ꝑsentatio, sicuti ê Deo obediendû & hoc fit

te aduersionem delectationis, & hæc est sensualitatis, & est peccatum veniale, vel nullum, vt dixi.

SENTENTIA Propriè sm Goffre. & Tancre. ē iudicialis diffinitio quæ cōtrouersijs finem imponit, pronunciatione competentis iudicis condemnationē vel absolutionē cōtinens [a] ff. de senten. & re iudi. l. 1. extra. e. c. 2. Ex qua patet quod excommunicatio & interdictum impropriè dr̄ snīa, qa excommunicatio propriè nō ē sentētia, quia sententia finē imponit, vt 11. q. 3. summopere, & no. glo. 2. q. 6. biduum, sed nō excōmunicatio, sed est pœna. 11. q. 3. nemo. 2. 24. qō. 3. corripiantur, de senten. excommu. sacro. Geminia. in capi. animatum, de constit. libr. 6. 10. colum. uersi. nec obst. concludit quod propriè non est snia, & in statutis vbi fit mentio de sententia non veniret excommunicatio. Est tamen sentētia interlocutoria cū omnis vox iudicis ad causam faciēs possit dici sentētia, facit glo. in autē. de litig. §. sancimus in vet. interloquutionibus, & gloss. 2. quæstio. 6. §. diffinitiua & ideo per viam iudicialem non potest ferri die feriata. [b]

1 Quotuplex est sententia? Respon. duplex. Prima dicitur interlocutoria. Secunda diffinitiua. Interlocutoria sententia est iudicialis declaratio super aliquo summariè ius tribuēs inter partes, dicta a modo proferendi, quia quasi loquendo inter partes sine aliqua solennitate fertur, de senten. & re iudica. capi. quod ad consultationem. 2. quæstio. 1. in summa, & est semiplena sentētia quæ fertur inter principiū causæ & finem non super principale sed super incidentibus [c] quæstionibus vel emergentibus, de appella. cap. significantibus, & de testi. significauerunt, & de offi. deleg. ca. cum olim, & quod non sit plena diffinitio, patet. ff. de arbi. l. qualē. Vnde q̄ eā tulit pōt reuocare etiam post decenniū, siue sit iudex ordinarius. ff. de senten. & re iudica. l. quod iussit, siue sit delegatus, de appella. c. cum cessante, etiam si fuerit appellatum secundum Archid. vbi supra scilicet 2. q. 1. in summa, & communiter doctō. in d. capi. cum cessante. Et hoc verum nisi appellationi detulisset, [d] vt in capit. cum appellationibus, de appella. lib. 6. vel nisi pars fecisset pensas ad prosequendum appellationem. ff. de condi. ob. causam. l. si pecuniam, in princip. si tamen vellet sibi de eis satisfacere posset reuocare de appel. capi. interposita. §. ille denique. Similiter dic de arbitro iuris a quo potest appellari. d. l. qualem. Dicit etiam glo. in autenti. de hære. & falci. §. illud, in versi. decreto q̄ quolibet preceptum factum per iudicem vel eius nuncium. dicitur [e] sententia interlocutoria. Diffinitiua sententia dr̄ q̄ p̄ eam principalis quæstio diffinit̄ extra de sen. & re iudic. c. 2. ff eo. l. 1. cui p̄ eūdē iudicem non pōt aliquid addi vel minui, nec mutari, detrahi, aut reuocari postquam lata est d. l. qualem, nec a delegato [f] quia functus est officio suo, de offi. delega. in literis, nec ab ordinario nisi sit contra ius constitutionis, de sen. & re iudi. c. cū inter, nisi per beneficium restitutionis, extra eo. ca. cum Bertoldus. Fallit hoc in 6. casibus in quibus ordinarius potest. Primo si nulla est, vel annullanda propter errorem

facti,

sit per synderesim & naturæ legē, vnde sm Aug. ipsa inhiat æternis consulendis. Tertiam officium suum est ista applicare principia p̄ modum syllogisticum in habitudine ad opus, & hoc fit maximè ratione vñ & dicta ē portio superior rōnis, solet tamen dari inter istas portiones differētia, qa superior accipit media ex æternis, sed inferior ex cōditis, sicut verbi gratia, si dicatur iustè est viuendū hoc p̄babit portio superior ex p̄cepto Dei hoc p̄cipiētis, inferior autē ex isto principio. Honestè ē viuendum. Hæc Vort. in 2. 26. dis.

a Vel absolutionem continens] Et hoc verum ēc si appelletur ab ea. leganter. §. si. qs post. ff. de cō. indeb. & C. de appella. l. litigatorib. sed facta appellatione fingit̄ nec iudicatum. ff. ad turpilia. l. 1. §. singu. concord. Alex. in d. l. 1. ff. de re iudi.

b Non pōt ferri die feriata] Gem. vbi supra vult q̄ sententia excommunicationis lata die feriata teneat si non requirat causæ cognitionem vnde dic q̄ processus non valet factus die feriata, sed bene sententia excommunicationis, q̄ absq; causæ cognitione ferri nō debet, vide latius ibi per eum.

c Incidētibus] Puta an sit iudex competens vel an talis casus d̄r eat terminari, & huiusmodi.

d Detulisset] Quod tunc iurisdictio est transfusa in superiorē. De his casibus vide Pan. in c. cum cessante, de appella.

e Dicitur &c.] Sic dicit illa gl. sup̄ quādā interloquutoriam, q̄ p̄cipiat ei &c. Tu vide gl. & Arch. in 2. qō. 1. in summa.

f A delegato] Scilicet postquā per se vel per alium sententiam exequutioni mādauit vel mandari p̄cepit, vt dicit tex. ī d. c. i. literis.

facti, retractare potest. 35. q. 9. §. 1. secundum Ioã. C. quomodo & quando iudi. l. si præses, & l. fi. vt propo nis, la 1. & 2. Item secundum potest iudex ordinarius retractare in multa q̃ pp inopiã est remittẽda. C. de mõ mul. l. si in fi. ff. d̃ off. præsi. l. illicitas. §. fi. Itẽ. 3. in fructibus. & expẽsis & alijs accessorijs consimilibus in q̃bus eadem die potest suppleri, non tñ minui, sic intelligitur. ff. de sen. & re iu. l. Paulus rñdit, la. 1. Itẽ. 4. si aliquis absens cõdemnatus veniat adhuc iudice pro tribunali sedẽte, ff. de resti. in integ. l. diuus, in princip. & d. c. cum Bertoldus §. post modum. Item. 5. rõne duplicis vtilitatis, tex. est. ff. de decre. ab or. fa. l. quod se mel. Itẽ 6. vbicunque vertitur periculũ aiæ in. de errore fit fides, de sen. & re iudi. c. inter cæteras, de cõsue, c. fi. de præscrip. c. qm̃ princeps, tamẽ põt semper, quando voluerit reuocare, mutare, & corrigere, [a] de resti. in integ. c. ex literis,

2 Vtrum in omni sententia sit ordo iuris seruãdus. ℞. quod sic, & diffinitiua si sit lata contra ordinẽ substantialem iudiciorum, vt est citatio, induciæ, litis contestatio, & testium receptio, nulla est ipso iure, [b] intelligo si petantur induciæ, 17. quæstio. 4. vxor, & ibi bona glo. Si vero contra ordinẽ qui non est de substantia [c]. de hoc in d. c. biduũ. Interlocutoria vero [d] bene tenet, licet peccet grauiter qui tulit sine ordine iuris ipsam, & aliquando est suspensus, vt in sententia excommunicationis in cap. 1. de sen. excom. li. 6.

3 Qualis debet esse sententia diffinitiua? ℞. absolutoria vel cõdemnatoria. d. § diffinitiua. C. de sentẽ. & interlo. omn. iudi. l. 3. § Certa, vt ff. de sent. & re iu. l. 1. in sum. Pura, vt ff q̃n app. sit. l. 1. §. biduũ, & d. c. biduum. Aduerte tñ quod q̃n, conditio ẽ intrinseca, puta condemno reum si actor p̃bauerit qđ tenet in d. c. biduũ, & ibi gl. & Bar. in l. a diuo pio. §. in venditione. 1. oppositione ff. de re iud. Secus si cõditio eẽt extrinseca, vt condemno te si Papa venerit & vide gl. & Bal. in l. cũ iudex. C. de sen. & interlo. omni. iudi. & iusta dẽt esse sup oĩa.

4 A quo potest dari? ℞. ab eo, qui habet iurisdictionem ordinariam, vel delegatam vel per compromissum.

5 Qũo debet dari sententia diffinitiua. ℞. sedendo non in pedibus stãdo, alias est nulla. c. & si sententia. §. fi. eo. tit. lib. 6. Itẽ partibus p̃sentibus vel contumacib. in scriptis recitare, alias eã solũ in scriptis dãdo sine recitatione est nulla. C. de sen. ex peri. recip. l. 1. Similiter si non recitet in scriptis. l. vlt. C. de sentẽ. ex peri. reci. & d. c. & si sentẽtia. Fallit in breuibus causis vt duorũ aureorũ & viliũ p̃sonarum. C. de sentẽ. ex peri. re. aut. nisi. Itẽ in cã matrimoniali, vt no. in c. albericus, de testibus. Item quãdo de partium consensu procedit. no. 2. q. 1. c. statutis, per Archid. & Ioan. Item ipse qui dat sentẽtiam debet ipse legere seu recitare, nisi sit episcopus, aut alius illustris, d. c. & si sententia & C. de sen. ex peri. reci. l. 2. & 2. q. 6. anteriorum. §. ille, in fi. multa essent videnda, sed qui nihil ad nos omitto breuitatis causã, Sed tu vide si placet Hosti. in summa, eod. tit. Directo iuris, & Spe. qũo in multis casibus est nulla, quomodo annullãda, qũo exequenda, & quomodo transit in rẽiudicatam, vide etiam in d. c. & si sẽntẽtia, in ver. illustrium, eo. ti. lib. 6.

6 Vtrũ religiosi ligentur sententijs suorũ prælatorũ extra locũ eorũ. ℞. Imo. in cle. dudũ, de sepul. q̧ non, & videtur sequi opi. Laudi. & Host. in c. illorũ, de sent. excom. Card. vero in d. cle. dudũ, ver. ob. olim. q. 1. dicit, hoc dictũ procedere quo ad cõtẽtiosam iurisdictionẽ, q̃a nõ põt ponere sedẽ q̃si in alieno territorio, de offi. ord. c. cũ episcopus, lib. 6. Sed respectu sententiæ voluntariæ, iurisdictiõis & ad quas nõ p̃cedit in forma iudicij, verior est sententia aliorum

qu

a Mutare & corrigere] Sunt aũt multi casus quibus retractat̃ sententia, quos ponit glo. & ibi Archi. 35. qõ. 9. in princ. & Host. in summa, de re iu. §. quot sunt eius species versicul. quid ergo.

b Ipso iure] Vide tex. cũ gl. in l. prolatam. C. de sentẽ. & interlo. omniũ iu. & d. c. biduum. §. diffinitiuã.

c Substãtia] Vidẽ gl. optimã & magistram. 3. q. 1. in summa, & ordo q̃ non est de substãtia, est scilicet q̃ nõ seruatur sententia sub conditione, vel vt nõ prius feratur super petitorio quàm super possessorio &c. & facit. l. 1. C. de app.

d Interlocutoria vero] Siue sit excõmunicationis, vel suspensionis, vel missionis in possessionem, de quibus per d. gl. in sum. 2. q. 1.

e L. 3.] Gloss. ibi dicit absolutum vel æquiualens inquit ff. de arbit. quid tamen. In causa tamen appellationis sufficit dicere bene appellatum vel male, vt videatur prima sententia confirmari, secundum gl.

a Et sic non durat.] Ad hoc vide bonam gl in ca. pen. in ver. licentia, de cle. non resi.
b Sic tenet abbas non.] De materia istius. §. vide plenius Pa. post Inn. in d.c quia plerique. 6. qõ.
c Videtur renunciasse.] Quod pt facere, vt denunciat. per totum.
d Quod quidē limito.] Ad hoc bonū argumentum in c. fin. de iniur.
e Sepultura] Dicit quatuor modis, vide gl. in c. clerici. 13. q. 2.
f In quo corp' catholici.] Vide & Car. in cle. dudū. §. sup huiusmodi in prin de sepul. vbi declarat quid sit sepultura.
g Vendi tñ non pt.] Cōtrarium tñ tenuit glo. in ca. in ecclesiasticis. 13. qõ. 1. Qui null' dr religiosus locus nisi p epm sit bñdict'. Dico tñ saluādo gl. in d.c. abolendę, & dispositionem iuris ciu. q̃ l stricto nō locus nō fiat religiosus, quo ad hoc, vt ille loc' gaudeat priuilegio, tñ largo modo dici pōt religiosus, sicut dicimus de bonis christianis, qui possunt appellari religiosi. c. ecclesia, de cōstit.

qui tenent q̄ ligant. de offi. lega. nouit. & placet mihi & ēt quo ad contentiosam iurisdictionē in monasterio suo, quia vt dicit Pa. in c. cū contingat, de fo. cō pe. 9. col. ver. & p̄dicta omnia. Monachus vbicunq; ē semp de iurisdictione Abbatis quē vide Dei sup caput suum īposuit. 19. q. 3. Statuimus, de ele. c. si religiosus lib. 6. q̄ fictione iuris sēp ē ī claustro, vt no. Inno. & Abb. antiquus, ī c. cū illorum, de sen. excom. & Archi. ī c. vt periculosa, nē cle. vł mo. li. 6. facit qđ s. dixi Excōica. 1. §. 10. & 11.
7 Virū sentētia durei post mortē sententiantis R. Pa. ī c. a nobis, el. 1. de sētē. ex cō. q̄ aut habet causā successiuā, siue est ad effectū producendū, puta interdicit alicui artē suam seu officiū, & tunc si est cū causę cognitione lata durat, vt ī l. 1. C. de postu. & sic itel lige. l. §. & vbi ē. ff. de offi p̄ sec. vrb. vbi patet qđ praefectus i perpetuū aliquē priuare offic. aduocationis, licet ipse sit temporalis. Si vero nō ē lata cū causæ cognitione, & sic nō durat, a & sic loquit. l. fin. ff. de pe. Si autē sentētia est quo ad effectum productum, puta quia vinculū iniecit tēpore p̄lationis, & sic durat etiā post mortem. Exēplū in excōmunicatione vł publicatione bonorū qui nisi absoluat semper erit excōmunicat' vt i c. vnico, de maior. & obe. lib. 6. facit c. pastoralis. §. 1. de offic. ordin. Quomodo etiam sententia extendat effectum extra territorium, habes supra Poena. §. 23.
8 Vtrum ille p̄ quo data ē iniusta sentētia post cognitiam iniustitiam teneatur restituere quicquid habuit. R. Pa in c. 1. de concess. p̄ben. quod si est declaratiua, sic tenetur aliter non b saluabitur, quia talis sententia non auferi directum dominiū, vt no. in l. iulianus ff. de c̄di. indeb nec alteri accrescit ius, vt no. Inno in c quia plerique de immu. eccl. tantum enim declarauit ad eum pertinere. l. sicut §. sed si quaeritur ff. si serui, uen. c. forus, de ver. sig. Et dicit declaratiua semp quando iudex inter litigantes sententiat ad istum vel ad illū pertinere, siue dari debere. Si autem sentētia est priuata, puta cū aliquis priuatur beneficio ecclesiastico, & conceditr alteri talis cui concessum fuit, non tenetr restituere, licet cognoscat postea iniustam sententiam fuisse, quia ex quo non appellauit uidetur renunciasse, c & ideo cū uacaret potuit isti concedi. Vide pro hoc bonā gloss. insti. de off. iudi. in fi. q̄ per Cy. i l. 1. C. cōmunia vtri. iudic. & per Bar. in l. pompei'. ff. de acqui. hęre. & per Io. Cal. in c. proposuit de concess. p̄ben. Quod quidē limito d nisi talis fuerit causa iniustitiae. Item secundo nisi sint alia a beneficijs ecclesiasticis, vt puta res tēporales alterius, quia sic in foro animę teneretur, vt no. Inno. ī d.c. quia plerique, nisi post sententiā tempore debito bona fide praescripsisset.

SEPVLTVRA e ē possessio siue terra vbi aliquis sepeliendus est, vel dicitur locus cōcauus in loco ecclesiastico, vel cimiterio factus in quo corpus catholici f conquiescit, unde si talis possessio seu terra seu quolibet aliud uas p̄ sepeliendo sit p̄ episcopū, seu de eius autoritate ad sepulturam deputatum sic ē locus religiosus siue ibi sit aliquis sepultus siue nō, & uēdi non potest, de sepul. c. abolēdę, & 12. q. 2. quaesta est & c. postquā, & c. percipiendū, facit. c. non satis, de symo. Si autē autoritate episcopi talis terra seu locus non est ad sepulturā deputat', licet ibi sit aliqs sepultus non p̄pterea ē religiosus s̄m cano. vt no. Inno. in d. c. abolēdę, facit. c ad hęc de reli. do. & quod s dixi Religiosus loc'. Vēdi tñ nō pōt g vt in d. c. q̄sta, & postq̄, licet aliud sit s̄m leges, qa religiosus dr ff. de reli. & sūp. fu. l. 2. Aliqñ dr sepultura terra deputāda sed cc' deputāt' sepultu-

ræ, &

& hoc vendi potest, [a] 12. quæstio. 2. aurum.

1 Sepultura aliquādo accipitur ꝓ officio quod impenditur sepeliendis, & talis sepultura vendi non potest clericis qui habent beneficium ratione cuius tenentur, puta quia sacerdos parrochialis huiusmodi, immo symoniam committerent si venderent, 1. q. 1. dictum 13. qō. 2. præcipiendum, & in cap. ecclesiastico, & de sym. cum in ecclesię, licet clerici petere non posƒint, [b] layci tamen tenentur ad laudabilem consuetudinem seruandā, & videtur, ꝙ nisi seruent peccent mortaliter, ar. c. ad apostolicam, de symo. & ita credo, nisi ex aliqua rationabili causa desistant, alij autem clerici qui ad tale officium non tenent̄ ratione beneficij poterūt vēdere, non quidem officiū, sed laborem suū, quia nō tenentur de suo facere hoc, ar. c. charitatem. 12. q. 2. de præscrip. cum officij, & d. c. abolendę.

2 Vbi debet esse locus sepulturæ. ℞. secundum Inno. in d. c. abolendę, quod apud ecclesiam consecratam. [c] quia cum consecrari debeat, vt in c. sicut primo. 18. q 4. Ideo ad locum non consecratum non potest accedere, de conse. ecl. vel alta. c. si ecclesiam, li. 6. potest tamen etiam esse remotus propter fętorem.

3 Quis habet ius funerādi. Respon. secundum Inn. in c. 1. de sepul. quod non omnis ecclesia, sed solum illa quę habet populū, vel cui ex priuilegio est concessum, & hoc de iure canonico. Sed de iure ciuili competit omnibus quibus inest ius inferēdi mortuos, vt. ff. d̄ mor. infe. ꝑ totum. Aduerte hic quod pactū [d] factum cum a rectore ecclesiæ circa sepulturam nō recipiendum valet etiam factum. ff. de his quibus a sede apostolica, conceditur Libera sepultura. c. pactum, de pact. lib. 6.

4 Vtrum habentes ius funerandi posƒint intrare alterius parochiam, & per se accipire funus, & alia consueta facere. ℞. quod si habent ex priuilegio Papæ vt habeant liberam sepulturā sicut sunt minores & prædicatores, vt clem. dudum de sepul. §. huiusmodi autem, sic possunt etiam non obstante contradictione episcopi vel curati, & etiam non obst. statuto quod excommunicat intrantes alienam parrochiam, vt not. Oldrad. consil. 223 & sequitur Gem. [e] in capi. animarum, de const. li. 6. & do. Card. [f] in d. cle. dudum. §.

a Et hoc uēdi pt.] Cū his cōcor. Inn. & Hos. Et addit Inn. ꝙ si uas aliqđ lapideū vel ligneū ꝓ aliquo sepeliēdo ēfactū pt uēdi, nisi factū sacrū ꝑ pōtificē, ul' ad hoc specialiter deputatū, de religio. do. c. ad hęc & c.

b Licet clerici petere nō posƒint.] In eo dū dicitur, ꝙ non pñt aliqđ petere pro sepultura. Idē dic de aliis sacramētis. Et not. ꝙ ubi ex cōsuetudine aliqd datur faciēda est uia in uerbis, secūdū Host. Nam si clerici dicūt hoc petimus ꝓ sepultura, succūbunt etiā si allegēt cōsuetudinē. d. c. nō satis & symo. sed dēt dicere consuetudo est, vt ꝓ mortuo aliqd dēt ecclesię seu clericis, q̄ si uelit dicere, ꝙ non dēt clericus se fundare ut aliqd detur ꝓ offō, sed ut aliqd dēt rōne laudabilis cōsuetudinis. Et hoc modo nō dicitur capi imme diatè pro offō, & dicit Pa. idē putare qñ est cōsuetudo ut aliqd detur ecclesia pro loco sepulturę. Debent tñ prius ista officia ipēdi & postmodū dēt fieri cōpulsio ab obseruādā cōsuetudinem, de quo dicendū, ut not. i c. ad apostolicā, de symo. Et pro cōcor. illius capituli, qđ reputat singulare in hac materia, allego bonum tex. in l. priuilegia, in fi. C. de sac. san. ecclesi. ubi dicitur quod ea quæ ab antiquo solita, sunt ecclesiis, & monasteriis tribui non debent aliquo modo immutari & per illum tex. dicit Bar. ꝙ si ciuitas est solita certum quid dare ecclesiæ non pōt illud immutare ꝑ statutū. Quod sing. no. Hęc Pa. in d. c. abolēdę, &c.

c Apud ecclesiā consecratā.] Dēt ergo esse apud vel circa ecclesiam. d. c. sicut. Non tamen credendum est secundum Inn. ꝙ alicui loco ēt religioso, hospitali uel hmōi possit accedere sepultura nisi hēat ecclesiā. Quidā tñ ipugnat Angelicā dū dicit ꝙ sepultura nō pt accedere nisi ad ecclesiā cōsecratā dicēs ꝙ hoc nullo iure ꝓbat. Sed aduerte, ꝙ iste non ipugnat angelicā, sed Innoc. q hoc dicit ut hēs hic ꝯ qui est maximè autoritatis, & iō tene ꝙ hic dicitur.

d Aduerte hic, ꝙ pactum.] Vt si rector ecclesiæ paciscat cū fratribus minorib. ne accipiāt aliquos ad sepulturā, & si illi elegissent se sepeliri apud fres, nō pñt recipi, ꝙ ꝑ pactū derogatū est indulto.

e Et sequit Ge.] Ge. ibidē. 8. col. ver. q̄ro eps &c. mouet qōnē hoc mō, eps excōicat oēs ingredientes ꝓcessionalr aliē rius parochiā, q̄ incurrāt ipso facto, & hoc ꝑ suū statutū saluis priuilegiis quoīcū que, &c. q̄rit de frib. q hñt liberā sepulturā, ut hic, & c alle. dtermīnatā Old. ꝯsi. 223. ꝑ rōnes, ve hic ꝯcludit. Pa. ī d. c. cū liberū mouet qōnē de frib. ꝑdicatorib. q nolūt ingredi ꝓcessionalr, &c. q b' rector ꝯdicit, &c. & alle. Oldr. ꝯs. 258 Qui dtermīnat licere frib'. &c. Quia ꝯcesso principali cōceditur, & accessoriū, ut. l. ad rē mobilē, & l. ad legat. ff. de ꝓc. & cap. præterea de offic. de leg. cū simili. Sed fratribus concessa est libera sepultura. d. §. per huiusmodi ergo &c. ubi de Panormitan. ubi supra. ubi plenè.

f Et d. Car.] in d. §. per huiusmodi in fin. alleget ꝓ

&

per huiusmodi. Io. de Lig. ibidē, & patet in c. cū liberū, & c. ī nostra præsentia, de sepu. Ratio q̄a concessa libera sepultura, concessū est iter eundi ad capiendū fun^r, sicut ī simili dicit lex quando conceditur haust⁹ aquæ, videt̄ concessū iter ad illud. ff. de serui. rusti. p̄dio. l. 3. §. penul. & vlt. & facit q̄d dixi s̄ Liber. §. 2. Si vero non ɔcedit̄ libera sepultura, sed tñ sepultura, sic. d. An.[a] tenet q̄ ēt possunt. Ric. de Senis tenet q̄ non. Sed istud Ge ī d. c. ut animarū dicit ꝓcedere, vbi ɔcedit solū q̄ possint recipere eligētes sepelire apud eos. Sed ego teneo q̄ non possūt sine licētia curati vel episcopi nisi habeāt liberā sepulturā, q̄ de duab⁹ seruitutibus, vna sublata remanet altera, vt dicit gl. magna in c. & omnis vtriusq; sexus, de pœ. & remis.

5 Quis potest eligere sepulturā. ℞. q̄ oīs fidelis, & q̄ habet liberū arbitriū & ętatem legitimā. s. q̄ sit pubes, q̄uis sit in potestate patris, tñ pōt eligere sine ɔsensu patris. c. licet. in §. 1. de sepul. li. 6. Impubes uero, & q̄ non ē compos suę mentis, eligere non pōt, ar. c. vlt. de suc. ab intesta.

6 Vtrum religiosus possit eligere sepulturam. ℞. quòd non, [b] nisi quando extra monasterium moriatur, ad quod cōmodè deferri non posset q̄a tunc pōt elig. e. sepulturā, vbi placet c. [illegible] ... fi, eo. ti lib. 6.

7 V[illegible] seruus similiter sit. ℞. [illegible] d. [illegible] d. seru. in [illegible] q[illegible] ... 10

chialis q̄ sic, si est pubes. Si vero ē ipubes eliget dñs. Ita not. Io. in c. de vxore eo dem.

8 Vtrum quis possit eligere sibi sepulturam, in loco minus religioso q̄ sit locus vbi de iure deberet sepeliri. ℞. oli fuit diuersitas hodie clarū ē q̄ sic, p c. cū quis [c] eo. li. 6.

9 Vtrum pater possit eligere pro filio impubere cū ipse impubes eligere non possit. ℞. do. Pet. supradictus vbi supra quòd, consuetudine sic disponēte, vt in d. c. licet, & idem credit Ge. ī d. c. licet, [d] de matre sicut de patre, q̄n sic habet cōsuetudo. Et hoc solū p filio legitimo naturali, non autē ero spurio vel naturali tantum, quia appellatione filiorū non ueniunt naturales tantū vel spurij, l generaliter. C. de īstitu. & substi. & in clemē. 1. de ba. sed pro adoptiuis vel arrogatis bene potest.

10 Vtrū au^r possit eligere ꝓnepote impubere. ℞. idē Petrus, vbi. s. q̄ nō quia in materia odiosa appellatione filiorū non continētur nepotes, aliter enī filij aliter nepotes appellant̄. Secus appellatione liberorū, vt in l. quid si nepotes. ff. de testa. tuto. multo minus frater, aut alius collateralis.

11 Vtrum pater possit eligere pro filio adulto seu pubere ℞. idem ibidem q̄ nō re q̄ d. c. licet, solum pro impubere concedit electionem sepulturę.

12 Vtrū decapitandus & huiusmodi possint eligere sepulturam. ℞. qui supra ibidē q̄ si sententia est data nec appellatione suspensa, non potest, quia nullam vltimam voluntatem potest dimittere. l. eius. ff. de test. qui eni. n non potest pro anima ali-

& § secundū cōsilia Old. vt dictū est, & dicit Pe. de Anc. sequi q̄ hic tenetur, subdit tñ cōsuetudines esse, q̄ nō leuatur funus, nisi de consensu sacerdotis, q̄ inci pit subuenite &c. Et hoc dicit esse tutius, ne detur materia rixę. Itē q̄ q̄s nō dicat si bi ius. Contradicēte ergo sacerdote nō debent ingredi eius parochiā violēter, sed debēt cōquer ri corā iudice.

e Sic do. Ant.] Gemi. vbi supra recitat. d. Anto. tenere fratres, posse ingredi. In casu quo habēt liberā sepulturā quāq̄ Rich. q̄ fuit unus de cōpilatorib. sexti, & Lapus Ab. tenuerit ɔtrium. Nihilominus ipse Ge. reducit ad concor. dist. q̄d uerba priuilegij dñt considerari. Quæ si sonauit ā libera sepultura ut facit. d. cle. §. p hmōi, ꝓcedat opin. d. Ant. & Ol. si autē sonēt vt fratres possit ad sepulturā recipere tūc procedat opin. Lapi p rationē. de qua hic in fi. & Adde c. ex tuarum de aut. & vsu palij. § Infert ēt Pa. l d. c. cū liberum q̄ qua[illegible] libera sepultura, non [illegible] cesse [illegible] po[illegible] sia parroc[illegible]. b R[illegible] ... [illegible]

concluditur. Hostien. & Pano. in ca de uxore, de sepulr. tenent q̄ religiosus & seruus possunt sed dic, quòd ideo religiosus prohibetur ne uilipēdat suam religionem uel ecclesiā, quod non ē sic in seruo. de abbate an possit eligere sepulturā uide Pa. in d. ca de uxore, qui videtur inclinare, q̄ sic.

c C. cū q̄s.] Ex hoc tex in fin. vr̄ correctus tex. in c fraternitatem. eod tit. Tu uide gl. ibi in uer. Ad noue. & ibi Pan. saluantem.

d In d. c. licet.] Imo. ibi, & Ge. allegātē rōnē di uersitatis quare pater possit facere testamentum p filio impubere, & non eligere simpliciter sepulturam &c.

e Resp q̄ non.] Idē tenet Pa. in ca. 1. de sepul. in 1. no. nā dēt sepeliri in sepulchro maiorū suorū. c. is q̄ e. tit. li. 6. Et iō si pater peteret pro filio defuncto habitū. S. Fran. non propter hoc posset sepeliri ille filius defunctus

nisi I sepulchro suorũ maiorú. Sed q̃d si nõ hẽt sepulchrũ ubi morit, puta qa de nouo trastulit domicilium ad aliã ciuitatẽ. Dic ꝙ sepelieť in ecclẽia paro chiali, vt in c. in nřa, & c. ex pte.eo. tl. & d.c. is qui. Hæc Pa.

a Sic ṗt eligere] secũdũ Card. in d.cle. 1. de pœ. & remiss. elti.q. post gl. talib. post sup plicium cõceditur sepultura, vt. l. obnoxios. C. de reli. & sump. fu. & l. q̃ sub ɔditione. §. pe ff. de cõdi. inst. Debet tñ peti licẽtia a superiore si dẽnt de patibulo depo. ni, vt toto tit. de cada. puni. quia sunt aliq q ppfa cinora magna nõ ꝑmittũt sepeliri. Vide tu. l. 2. ff. de cada. puni. vbi Bart. not. dicit fin. ꝙ ille q i uita nõ ṗt morari in ciuitate, no ṗt post mortem duci in ciuitatẽ ad sepeliẽdũ. Vide Bald. in l. unica. C. ex delict. d fun. Vide Ange. & Imol. in l. de functo ff. de pu bli. iud. Vbi Ange. dicit ꝙ iudex tenet in syndicatu si suspẽdit cadauer per leg. 1. § quoties. ff. de iniur. Sed Bald. vbi s. dicit ꝙ ɔ̃riũ seruat de cõsuetudine. Et Imo. ubi s. dicit in famosis male factoribus posse tollerari, ꝙ post mortẽ suspẽdantur, ar. c. mulier. 33. q. 1. Et facit, c. cum ad monasteriũ. §. 1. de sta. mona. uide Cy. & Ias. in l. 1. C. q test. fa. poss. add Sal. in l. q sepulchra. C. de sepul. vio. vbi vult bãnitũ mortuũ nõ posse drobari vigore statuti d cẽtis bãnitũ posse

b Facit, c. 1. de pul.] Et ibi Pa. in e.no. & hoc exẽplo patrũ antiquorũ, s. Abrãã Isaac, & Iacob, q et in remotis existentes sepeliri voluerũt, in sepulchro maiorum suorum.

quid relinquere, vt not. Io. An. in addi. ad Spec. in tit. de inst. u. edic. potest tamen omnia sacramenta petere, & recipere, cle. 1. de pœni. & remiss. Si vero sententia non est data, vel est appellatione suspensa, sic potest eligere.[a]

13 Vbi debet quis sepeliri quando non eligit sepulturam. Respond. dominus Pet. præfatus ubi supra per multos casus quos ego reduco ad undecim, vt totalis habeatur intelligentia circa hoc.

14 Primus est de parrochianis qui debent sepeliri non in parrochia sed in ecclesia vbi sunt maiores sui, ita dicit gloss. in cap. 1. eo. lib. 6. facit, ca. 1. de sepul.[b] & est casus in ca. is qui. eod. titu. lib. 6. & ibi hoc tenet Archi. & Io.

15 Sed quæro qui dicant maiores. Respon. Idẽ Pet. vbi supra. quòd in isto casu intelligitur pater, & auus, tex. est in capitulo ebron. 13. q. 2. iuncto capitulo. 1. de sepul. & ideo licet proauus & attauus essent alibi, non tamen ibi sepelietur, sed vbi pater & auus, sed si pater esset sepultus in vno loco, & auus & alii maiores in alio, non sepelietur filius cum patre, sed cũ auo & cæteris maioribus secundũ Ioan. An. per c. 2. in pri. & c. fraternitatẽ, de sepul. & per c. cũ qs, de sepul. lib. 6. licet alij contrariũ teneãt propter tex. contrarios. 13. q. 2. sed primum videtur verius.[c]

16 Secũdus est quãdo non apparet vbi sint sepulchra maiorum, quia tũc sepelietur i ecclesia vbi audiuit diuina, & percepit ecclesiastica sacramenta, d. ca. 1. & ibi per Inno. & est casus in d. c. is q, & in c. nostra eo.

17 Tertius est quando qs non habet sepulchra maiorum, & in vna ecclesia audiuit diuina, & in alia percepit sacramẽta, vel est parrochianus duarum ecclesiarum & tunc si vtraque ecclesia habet ius funerandi, tunc locus est præuentioni, de rescrip. c. duobus libro. 6. sed obuentiones quartæ diuidentur. capitu. cũ qs eo. li. 6. Et si non ẽ ṗuẽtio sed contẽdũt diœcesanus concordabit partes.

18 Quartus est quãdo ecclesia est interdicta, vel cimiterium, vbi de iure deberet sepeliri, & tunc si est ecclesia sepulchri maiorum suorum sepelietur in parrochia. Si vero est parrochia sepelietur in ecclesia cathedrali, & si omnes istę essent interdictę eum nullus ibi habeat sepeliri. c. vt priuilegia, de priui. & cle. eos, de sepultu. & c. fi. de sepul. lib. 6.[d] tunc sepelietur in monasterio propinquiori secundum Archi. ca. 1. eod. lib. 6. & Io. an. in nouel. ibidem vel vbi debebat soluere decimas secundum prædictos.

19 Quintus casus est de peregrinis & aduenis[e] qui sepelientur in parrochia vbi moriuntur si non scitur vbi sint sepulchra maiorum suorum, vel si scitur & non possunt commodè deferri. Innocen. Hostien. tenent in capitu. primo, eo. quòd in ecclesia cathedrali.[f]

c Sed primũ est verius] Si pater esset alibi sepultus, q̃ in sepulchro maiorũ ṗter interẽtũ suum, puta pp impossibilitatẽ iuris vel facti, tunc haberet locũ op. Io. A. ita Pa. in d. c. 1. & Old. cons. 25.

d Et c. fin. de sepul. lib. 6.] Intelligitur, qñ religiosus nõ põt sepeliri in ꝓpriis monasteriis.

e Et aduenis.] De materia ist.§. latè p Pa. in c. 1. eo. in sup gl. 1. & per Gem. in c. 1. § primo, eo. tit. ubi plenè.

f Quod in ecclesia cathedrali.] Si sic est consuetudo alias in ecclesia parrochiali, facit pro primo, c. 1. 16. q. 1.

Alij

Alij autē, q̄ vtraq; ecclesia hētius, & locus est puētioni. Et istud verius credo. Idē dic de dānatis ad mortem quando sepeliri pmittitur quod de peregrinis.

20 Sextus casus est de filio pubere, & debet sepeliri apud maiores, vt in 1. casu, vel si est secundum vel tertium casum, illud serua.

21 Septimus casus de filijs illegitimis si sūt naturales tn̄ sepelīitur cū patre, nisi pater fuit et in dignitate. l. ex facto. §. si quis rogatus. ff. ad tre. & qd̄ no. in d. l. generaliter. C. de isti. & subst. Si aūt sunt spurij n̄ sepeliētur cū patre, qui ne filij nominandi sunt, aut. ex cōplexu. C. de ice. & inuti. nup. nec ēt si legitimenē a principe nisi ad petitionem patris, & eo viuēte fecisset, sicu q̄ no. i aut. qb. mo. na. ef. sui. [a] Sepeliēt ergo tales in sepulchro matris, probat. ff ad mu. l. 1. nisi sit illustris fœmina. Si vero sint filij adoptiui vel arrogati, si viuente patre adoptante moriuntur, in eius sepulchro sepelientur, secus si mortuo, qui tunc sepeliuntur cum patre naturali, secundum quod no. plenè in c. vnico, de cogna. lega.

22 Octauus casus de vxore, & dic q̄ si est carnaliter cognita vel ad domum viri ducta, tunc sepelitur in sepulcro viri, quia tā consecuta est domicilium mariti per conductionem. l. cum quædam puella. ff. de iurisdi. om. iu. vel quia effecta vna caro cum viro. d. c. ebron, alias non. [b]

23 Quid si sit cognita, & tamen propter adulterium separata. R̷. q̄ non sepelietur cum viro, quia non est amplius de domo viri, nisi sit reconciliata.

24 Sed qd̄ si mortuo viro recessit de domo mariti. R̷. q̄ licet fuerint opi. tn̄ mihi placet opi. Arch. & Io. in c. is q. §. muliere. li. 6. q̄ sepeliēt in sepulcro viri, qa licet ad aliud domiciliū se trāsferat, tn̄ retinet domiciliū mariti, vel filij si vidua. ff. ad munici. vel dic q̄ loc° erit puētioni. Et quid de illa quæ habuit plures viros, dic q̄ vltim° consideratur, quia vna caro est cum eo. [c]

25 Sed pone q̄ uir hēat i vna eccłia sepulchra maiorū suorū, & i alia elegit sepulturā & sepultus ibi vbi sepeliet vxor eius. R̷. q̄ i ecclesia vbi maritus actualiter ē sepultus d. c. ebrū. Qd̄ intellige qn̄ maritus fuit ibi legitimè sepultus, quia si fuisset excōitatus vel interdictus, nō sepeliet ibi, similiter intellige si commodè potest illuc deferri, alias non, ar. d. c. religiosi.

26 Nonus casus de nouicijs religiosis q si nō erat obligati religioni i genere debent sepeliri ī ecclesia vbi iure cōuenit, non in monasterio, vt dicit Archi. in c. cū quis, eo. lib. 6. secus si erat obligatus religioni ī genere & idem dic de illis qui nō sunt plenè translati, vt quia habent sua in proprio.

27 Decimus casus est de plātis ecclesiarū nam regulariter debent sepeliri ī ecclesia sibi habent prælaturā, & si in duabus locus est præuētioni, vel dic si moritur ī vna earum, ibi erit sepeliendus ſm Archi. ī d. cum quis. Alij autē clerici debēt sepeliri in ecclesia, vbi sunt clerici seu bn̄ficiati.

28 Vndecimus casus est illo q habet domicilium in ciuitate vel uilla, & transfert se ad uillam ruralem recreationis causa, vel vt rura colat & ibi moritur, qa non sepelitur in ecclesia rurali, [d] sed ī sepulchro maiorū suorū, ſm q̄ dixi in trib° casib. primis, si commodè ad id potest portari. d. c. religiosi, vt no. Arch. & Io. in d. c. is qui.

29 Qui sūt q priuātur ecclesiastica sepultura. R̷. q̄ 12. differentijs p̄sonarum interdicitur ecclesiastica sepultura. Primo excōmunicatus, cle. 1. de sepul. & de pœna contrafacientium habes supra. Excommunicatio. 7. Casu 35. & hic verum nisi absoluantur. Secundo manifesti vsurarij, d. cle. 1. & ca. quamquam, de vsu. lib. sexto habes supra dicto Casu. 36. hoc uerum nisi pœniteant & faciant cautionem. Tertio qui in torneamentis moriuntur. ca. 1. de torneamen. Quarto raptoribus qui pertinaciter cum possint in vita non satisfaciunt, & in morte non possunt, cap. secundo de rap. Quinto blaspematoribus [e] dei & sanctorum. capi. secundo de maledictio.

a Facit qd̄ not. l a[illegible] qui[illegible] na e[illegible]] Vbi deci[illegible] §. 1. & de eps, [illegible] of f[illegible] cuius [illegible] le. g[illegible] & al[illegible], sec° si sep[illegible].

b A[illegible]] de materia [illegible]orum ista §. vide omnino plenè p Pa. in d. c. de vxore p°. col. versi. sed quære cum seq.

c Vna caro ēcū eo] Vide omnino Gemi. in §. mulier, hic allegato. vbi ēt determinat qō hęc vltima. Et dicit q̄ erit locus puētioni sicut dicit autor noster.

d In ecclesia rurali] Tex. est in d. c. is q., in prin. Refert ēt Pa. in cap. in nostra. 9. col. e. ti.

e Blasphematoribus.] Scilicet si nō fecerit pœnitētiā, de quo in d. c. secundo.

a Mortali noto riæ.] Vt sunt illi q se occidunt ex desperatione vel iracundia. 23. q. 2. quibus. 23. q. 5 placuit. Si autẽ quis pro ptet fugã se pcipitaret credẽs euadere, non imputaret ei, cũ pbono & licito, hoc faciat, arti. 23. distin. duo. Et c. nerui. c. de occidendis. 23. q. 5. vide qđ no. Ber. & Pano. in cap. ex parte. 2. de sepul.
b Glo ibi contrarium tenet.] Ad idem. c. Cyprianus 11 q. 1. & c. generaliter. 16. q. 1. ibi vide gl. tenentem qd legitimã accipit si vult sed nõ testamentariã idẽ gl. i. .gue.rit 86. dis. & vide Pa. in. d. c. ex parte a. in. fi. eo. ti.
c Tales.] Et si fuerit infidelis sepultus debent etiã ligna & parietes ra tic. de consec. di. 1 c. ecclesiã, qui supp.
d Receperunt.] vel quæ percipi potuerũt. l. d iure. Et hæc ratio ne malęfidei seᵒ cũdũ gl. in. d. c. cũ liberi, eo. tic.
e Respon. secũ. dũ Hosti.] vide & Gemi. l. c. 1. §. eo. ti. li. 6. vbi tenet idẽ qđ hoc isto. §. 34.
f In acqrẽdis.] Et maximẽ, si sunt res mobiles vel modici præiudicij, de quo vide plenẽ p Pa. in. c. 1. de do. & contuma.
g Est inutile qc quid fit.] Non

Hoc verũ si illã pniam sibi impositã cõtẽnunt. Sexto q cõicãt semel in anno nec confitenẽ. c. oĩs vtriusque de pęn. & re. nisi signa cõtritionis ostendãt. Septimo q moriẽ in pctõ mortali notoriæ [a] c. cũ grauia. 18. q. 2. Octauo nominatĩ interdictis. d. clem. j. & hoc sub excõicationis pœna. Alij aũt interdicti sũr priuanẽ, vt in d. Casus. 35. Dooo illi cu ẽ interdictus in gressus ecclesię. c. is cui, đ sen. exc. li 6. Decimo illi q sacerdotẽ tutorẽ filiis suis instituit. x 7. dis. neq, apud. gl. ibi ɔ̃ṫũ tenet. [b] Vndecimo iudæis, vel paganis de cõse. dis. 1. ecclesiã. 2. c. sco. Duodecimo co porib' ex ctis, vel diuisis. v. .s. excom municatis. .ca 11. 32.

30 Quid si tales [c] de facto sepeliunẽ i eccl sia vel cęmiterio. Ŗ. qđ si pfit discerni exhumãdi sunt alias nõ c. sacris. eo. ti. & ecclesia cęmiterium reconciliã. c. cõ suluisti, de ɔ̃ c. ec. vel alia.

31 Quid de puero extra cto de ventre matr is mortuo. Ŗ. qđ nõ dẽt sepel i cum matre, sed ex cęmiteriũ, sec'ũ si nõ eẽt extractus, ẽm Hos. quia secus ẽ pars ventris, de conse. dis. 4. si qua, intellige si mortu' ẽ, qa si viueret deberet scindi mater iam mo tua & extrahi & bapt zari, sed matre viua nõ posset exhi sine peccato mortali per scissuram, qua mater moriatur.

32 Qua pœna puniẽdi sũt q ad sepulturam recipiunt aliquẽ in casu non concesso Ŗ. tenẽt ad restitutionẽ corporis, si petatur. Itẽ omnium quę occasione illius receperũt. [d] c. fraternitatẽ, & c. ex parte, el 2. & c cũ liberũ, eo. ti. & aliis pęnis, vt supra dictum est Excom municatio. 7. Casu. 35.

3 Quid si sacerdos parochialis corpus eius qui alibi elegit sepulturam uiolẽter rapuerit, vel funus antequam deueniret ad manus eorum quibus debebat sp. [e] la u t. Ŗ. secundum. Ho. [e] & Io in c cum liberum. Io. An in c. certific. n. eo. ti. & Oldra. cõs. 224. qđ teneẽ restituere quicquid accepit, & ipsum corpus. Er ultra hoc perdit quartam canonicam adsit multitudinẽ hęredis res hæreditarias subtrahentis qui in eis quartam trebellianicam perdit, & ius institutionis debitũ, qđ alias erat detracturus. l. paulus .ndir. ff. ad l. fal c. & l re scriptum. ff de his qui. vt indi. qui prohibere vĩ inferre in sepulchrũ, qui siue in locum inferre prohibeat siue in itinere. l. 1. § p ohibetl. ff. de mor. i se d. Pe. in trac. vbi. s. t. net, quod quo ad canonicam partẽ cõ trarium qa delictum præbyte l nõ debet nocere ecclesiæ de ord. cog. c. 2. 16. q. 6. si e, iscopum, & qđ not. in regula relictũ li. 6. & in gl. magna ve si. 7. de a ..ate, in. l si qs in tã ã. C. vñ vi Sed ego teneo cũ Hos. & Io. si tale quid fiat a pręlato qui prælat' solus non potest præiudicare ecclesiæ in acqrẽdis, [f] 16. q. 6. c. fi. & ibi est glo. fin. sicut seruus domino præiudicat in acquirẽdis. l. fi. C. de acqui. pos. secus in acquisitis.

34 Verũ prętextu debiti sepultura possit impediri. Ŗ. qđ nõ, nec ptextu cuiuscunque alterius obligationis. l. cũ sit iniustũ. C. de sepul. vio. nec dẽt inferri molestia. [g] 10. dies ab obitu alias pro tunc est inutile qcq. d fit, g vt in authẽ. sed nec ante. C. de sepul vio. q vero ad domum morientis accedit, & ipsum vel alios molestat vel reb' eius insignia ponit ipso iure cadit ab actione, & in tantundem hæredibus iniuriati condemnatur & publicatur tertia pars bonorum suorum & est infamis, & idem in eo qui circa funus peccat. in authen. item qui domum. C. de sepul. vio.

35 Verũ inducentes ad iurañ. voueñ. vel fide interposita seu alias ad pmitrendũ de sepultura eligenda peccent. Ŗ. qđ clerici etiam religiosi cuiuscunq; status aut conditionis

tamen perdit actionem, vt in auth. vt cum de ap. eo. § meminimus.

ditionis existant q ad vouen. vel iurandũ seu alias promitten. aliquẽ inducũt, vt apud eorũ ecclesias eligant sepulturam vel iã electã vlterius non mutẽt, sũt excommunicati excõmunicatione papali a qua pter quã in mortis articulo nõ possunt absolui citra papã, cle. cupiẽtes. §. fin. de pę. Si uerò inducunt ad vouẽ. vel pmitten. sed solum vt simpliciter eligãt siue si inducũt ad vouen. & pmittẽ. nõ tamẽ vt eligant apud suas ecclesias, non incurrunt istam pœnã, nec etiam credo peccent, si modo dolosẽ nõ faciunt qđ no. Pe. de Anc. & Io. mo. in d. clem. cupiẽtes. Idẽ Gemi. in c. 1. e. ti. li. 6.

36 Sed nunquid ligenẽ ista pœna si hoc faciãt indirectẽ. R. qđ siue directẽ vel ĩdirectẽ publicẽ vel occultẽ p se vel p aliũ hęc faciũt ligantẽ secũdũ Zẽze. & refert. Ca. i d. cle. §. fi. 1. no.

37 Vtrũ sola inductio iducat hanc pœnã. R. qđ non nisi habeat effectum. s. qđ ille faciat [a] ad quod alter ĩducebat secundũ. d. Car. in d. cle. cupiẽtes vbi s. 17. q. Facit quod no. Arc. 17. q. 1. §. si ergo [b] & Io. an. i c. mulieres, [c] de iudi. li. 6.

38 Vtrũ pfati clerici aut religiosi qui tale votum vel promissionem fecerũt fieri teneãt, restituere corpus illius qui talẽ promissionẽ fecit si apud eos ẽ sepultum. R. quod sic, si petatur, & omnia q̃ occasione funeris habuerũt, & hoc. j. decẽniũ qđ currit quo ad restitutionẽ corporis a dei petitionis, sed quo ad restitutionẽ aliorũ statim currit die repititionis, secundum Io. an. i c. 1. de sep. lib. 6. pfactũ. c. addit, ad. c. plerique, de pactis. Quod si nõ faciũt ipso trãsacto decẽnio eorũ ecclesiæ & [d] cemitera ecclesiasticotãdiu sũt iterdicto supposita docec plenẽ restituerit pfata vt i d. c. 1. Limita hoc verũ [e] nisi eẽt ecclesia i qua de iure esset sepeliendus qui nõ tenetẽ restituere nec corp⁹, nec aliud secundũ ueriorẽ opi. vt not. Gem. in d. c. 1. i § statuentes. in glo. i ver. ad quas in fi. vbi examinat.

39 Sed nunquid illi qui tale votum fecerunt seu promissionem poterunt alibi eligere sepulturam. Rñ. quod non sepelienẽ apud ecclesias ad quas de iure alias essent deferendi ut in d. c. 1.

40 Quid de illo qui non suasione aliquorum sed motu pprio fecit votum vel iuramentum de sepultura electa non mutanda. Respondit secundum Hosti. quod sine causa non poterit, & sic intelligit. capitulo si vero, de iureiur. In quo dicitur quod nemo potest uenire contra proprium iuramentum si vero noua causa [f] post iuramẽtum est orta de qua nõ cogitauit quando iurauit sic poterit sepulturam mutare, & sic intelligit & limitat opi. legistarũ, qui tenent tale pactũ nõ tenere seu iuramẽtũ. C. de le. ô dubium in fi. ff. de pact. l. iurisge tium § generaliter.

41 Vtrũ illi qui habent capellas a religiosis seu prælatis cõcessis sibi in quibus fecerunt sepulch ũ p se & suis de domo, possint i. inuitus ipsis p iuari [g] seu alij i ipsis sepulchris contra eorũ voluntatem impo ni. D. Pe. vbi. s quod non, qa talis capella ad sepulchrum reputatur tãquã hospiciũ. 13. q. 1. ebron, sed de iure est qđ i fundo in quo qs habet vsum nõ põt dñs inhabitare inuito vsuario. l. 2. §. si vsumfr. cum l seq. ff. de reli. & sump fu. & vide qđ no. Azo i sum. insti. de vsu & ha § si vero vsus & §. illud. not si ramẽ essent extincti, & eorũ dom⁹ p mortẽ, & bñ p essent alijs cõc - di, qa mortuo vsuario, ille vsus reddi ad

---

a Scilicet q ille faciat] Vide he mi. . . de sepul. li. 6. vbi dicit id q hic b §. si ergo. . . tra . . latissimẽ . . voluta . . repu tetur p . . ado. Ec in secu . . do mem bro p . . alt, dicit q malẽ co g tans, & actum no gficiens non punitur quo ad eccl. siam.

c Ca. mulieres] Vide ibi in fin. Pan. vbi tractat an mandans de licito inclu atur in dispositione statuti vel iuris.

d Eorũ ecclesiæ &] Et sic q p pter delictũ vnius tota ecclesia remanet in ordi cta & hoc potuit esse secũdũ Io. an. An. in c. 1. de sepul. in 6. qa ex quo sciebãt illũ nõ esse suum inuestigare debebãt qua ratione ad eos deuenerit Ad hoc. C. vnde vi l. cũ quærebatur.

e Limita hoc verum.] Et apud illam ecclesiam sepelietur non obligatione p missionis sed potestate iuris, si cut cũ ea duab⁹ sepulturis remittitur altera remanet Ad hoc de vsupal. c. ex tuarũ & ff de se. vrb. pd. l si do. mus. §. d litera, d. c. 1. v detur contradicere dũ dicit, apud electas ecclesias ul latenus sepelui & cæt.

f Si vero noua causa] Causa noua potest esse vt si est factus eps vel, religiosus vel locus, ille quasi dissipatus est, ar c. iter q a tuor, de rel. do.

g Ipsis priuari] dicit Bar. in leg. 2. §. fi. ff. de ope. pub. nota hunc tex. contra religiosior qui concedunt capellã aliquorum defunctorum & attribuũt eã nomini alteri⁹ qa nõ possunt t o: facere. Ide dic de abradẽt b. arma aliorũ & ponentibus sua.

a Sic tenet vir.] In le. q si nulla, eo.tit. vbi hæres vel pr sed si pr nō ē soluēdo maritus tenetur.

b Quæ ēt psonalis appellat] Et sic ista ē vsusfructus, vel vsus aut habitio vt in fi. d.l.1.

c Primo ex natiuitate] Vide Sc. § 4.di. 36.vbi optime,fi.

proprietarium liberè.l.pe. C.de vsufru. ego nō credo quod de iure canonico p̄latus ex iusta cā possit etiā ipsis inuitis aliū imittere, vt ēt tenet Lud.de Rom.in suis not.i ver. sepultura,& dictū Pe. pcedit de iure ciuili,vel qn pp hoc ipsi impedirent immittere suos.

42 Vtrū possit fieri pacto sup electiōe sepulturæ. R̷. ſm Host. quicquid temporale dat uel pmittit, ut talis electio fiat symonia est 1.q.2.q̄ pio, de pac.c.fi.

43 Quid de his q habēt sepulturas in qb non ponitur nisi confrater vel canonicus. R̷. si faciunt peccatū aut est taxa pro quāto extraneus debeat ibi sepeliri q symonia est,de symo.c.audiuimus,&c.sicut qa nec p terra nec p officio aliqd recipi dēt.

44 Quid de illo q mandat corpus suū nō debere sepeliri R̷. q nō debet impleri.ff. de pdi.insti.l qdā,& no.21.di.S. nūc aūt i gl.

45 Cuius expēsis fiet sepultura. R̷. q si ē uxor q habet dotē & alia bona, si hæc omnia remanēt apud maritū ipse tenetur facere expēsas omnes,si vero solū dos apud eū remaneret,& alia bona ad alios irent, sic quilibet p rata sua, puta si dos sunt cē cum alia bōa.200.tenebit p tertia parte, & alij ad quos dicta bona veniunt p alijs duabus.Si vero dotem etiā restituit,sic tenent hæredes vxoris.l.celsus, & l.se. ff.de reli.& sump.fu.Si vero nō habet nec dotē nec alia bona sic tenet vir,a facere eas. l. 1.& l.si qs. ff.de re.& sumpt. fu.Si autem sūt alij ab vxore,sic tenet hæres,aut pater respū filij.aut dñs respū serui.d.l si qs § p tor ait,vt.in.cum ipso quasi p̄ctum,vt d.l 1.

46 Vtrū ualeat statutū factū a laicis q nō ualeat nisi tātū expēdi in sepultura. R̷. q nō ſm Lud.de Ro.qa licet nō sit factū sup spirituatibus, est tamen super connexis eisdē ar.l. q si nolit in fi.ff.de edi.ędic. in c.cum laicis, de reb.ec.non. alie.Quod limita,vt supra.Immunitas.S.47.

SERVITVS est multiplex.Prima ē seruitus Dei.Secunda est seruitus peccati,de quibus. s̄.Pręceptū. S. 5.versic. vnde & melius.Tertia seruitus ē qua homo seruit homini,& sic diffinitur. Seruitus ē institutio iurisgentium qua quis dominio alieno ptra naturam subiicitur, insti. de iure pso.S.seruitus dictio.1.c.iurisgentiū 1.q. 2.c.cū redēptor.Et alia seruitus largo modo dicta,quæ ē illa de ascriptitijs,quę debetur a psona rei,ut supra colonus. Est & alia seruitus realis q est illa quæ debetur a rei, sicut est seruitus urbam & rustica, quia non debetur personæ sed præd o vt i l.si vnus ex socijs.ff.de ser rusti.p̄.a.vn no. q vrbana prædia dicūtur oia ædificia causa habitandi facta & stabuli illis contigui, siue sint in ciuitate vel uilla vbicūq;. ff. de ver.si.l.urbana p̄dia.ff.cōia,tā vrb. q̄ ru. p̄. l.1.Rustica vero prædia dicuntur omnia p̄dia sine domo ad habitandū,licet habeant tectum pro fructibus colligēdis,vel stabulum pro æquis vel iumentis separatū ab omni ædificio habitationis.vt l.eo iure. ff. qui.mo.pigna.vel hyp raci.contrahi,& ſm hoc seruitus dicit vrbana vel rustica, de quo habes in c.ecclesia, dc const.Est alia q dicitur mixta, quæ ideo mixta dicitur qa non est merè psonalis quæ debetur a persona personę, nec est merè realis quæ debeatur a re rei, sed ē m xta eo q debetur a re psonæ,quæ etiam psonalis appellat b vt l.1.ff.de serui.qa cū psona semp finitur vt l.3.S. si. ff.quib.mo. vsusuf.amit.quæ ēt realis dicitur qa tanquā ius reale vendicatur,sed non rei uēdicatione, qa incorporale est, seu quasi vēdicat cū agit iniuriarum si phibet ire, & huiusmodi vt l. vti frui.S.verū aūt.ff.si vsufru. pe.vt no.Cyn. in rub.C.de vsuf. species huius sunt tres. s. vsus,habitatio,& vsusfructus, & de istis nū loquor hic, sed solū de ista tertia qua p sona ē serua psonæ.de qua loquor ī frascri.

1 Qūo efficit qs seruus. R̷. q quadrupliciter. Primo ex natiuitate c vt cū qs nascit de serua. Hodie tamen de cōsuetudine nō seruatur, & vide s̄.filius. §. 10. De iure ēt non esset seruu s si in ali quo tempore quo mater eum habuit in uentre fuisse libera vel in partu,vt isti.de igenuis.S. si.sufficit. Notaos.Ber.Inno.& Host.in c.si.de ser.nō ordin. Secundo efficit seruus ex bello, de quo dic vt supra. Bellum, in principio. Tertio ex delicto vt cum libertus ratione ingratitudinis reducitur in l. seruitutem

l.si manumissus [a] C.de liber.& eo.libe.vel cum alio modo a lege per peccatū imponiť vt a raptore puelle.36.qō.5. de raptoribus vel indifferētibus ,phibita sarracenis, q efficiunť serui capientiū, vt patet per extrauagantes multorum pontificum, & de iudęis. c.ita quorundam, & capitulo ad liberandam.

Quarto ex ,ppria uoluntate sicut cū maior. 20.an. cū intentione participandi de pretio,qđ qdem in veritate participat sciēs se esse liberū cōsentit alicui vēditori q sitr scit, eū liberū esse ut ipsum vendat.Nam istis concurrentibus, efficitur seruus.vt not. in l.1.ff. q.ad liber. ,pcla.nō licet.l. liberis.ff de libe.cau.si aliqd pdictorū deficiat nō ualet,& si nihil deficiat de pdictis nō teneť dñs q eum emit recipere pretiū si nō vult, & si manumittať erit libertus nō ingenuus. l. liber homo. ff. de statu homi.& de pdictis habes in sti.de iure psonarum.in §. serui.& ibi gl.i ver.maior. Fallit hoc ī filio quē pater necessitate famis vrgēte pt vēdere, nō tñ mater secundū glossam, ibi. & talis filius venditus ingenuitatē recipit quandocunque pretium emptori restituet ipse vel alius qcūque ,p eo. vt in l.1. & secunda in tex. & gl. [b] C.de patri.qui fi.di. Addo 5.modū ex quo quis efficitur seruus.de quo habes sup a colonus scilicet de illis qui fingunt se inualidos ut mendicent.

2 Quomodo serui efficiuntur liberi. Respon. quod multis modis scilicet conuincendo in iudicio reum nec is domini sui. Item accusando falsarium monetę. Item raptorem virginis dissimulatione pręteritum. Item desertorem militię,de quib' habes in l.prima.[c] C. qui. ca. serui.accip. pręmium libertatis,& fortius in conscientia credo ꝙ possit fugere ancilla', quando dominus cogit eam ad peccatum fornicationis,& sic stare vt libera. Facit autoritas Pau.1.ad cor.6. fugite fornicationem. Facit regula non est de re. iur. & priuilegium meretur amittere qui concessa abutitur potestate,de iure etiam potest implorare officium episcopi, vt compellat dominum eam manumittere,& potest compelli.l.si lenones,[d] C. de episco. au. Multi sunt alij casus quis omitto quia non sunt in vsu efficiuntur etiam ex manumissione. De quo vide s.Manumissio.Item ex expositione serui languidi,vel denegatione alimentorum facta a domino. Vide supra. Expositus. Itē ex emptione facta a Iudęo de seruo christiano. Vide supra iudęus.S. 18.adde c.nulla S.1.4. di.

3 Vtrū seruus possit ordinari. R. ꝙ non nisi plenè libertati sit restitutus.de quo habes plenè. 54. dist. per totum.

4 Quid si seruus ordinetur. Resp.quod si ordinatur domino sciente & non cōtradicēte, eo ipso efficitur ingenuus,& liber ad quoscunq; ordines si promotus.54.distin.capi.si seruus sciente, si vero domino ignorante & pręsentatore, & ordinatore, sic si fuit promotus ad minores,redigitur in pristinam seruitutem. 54.distin.nulli.Si vero fuit promotus ad sacros ordines scilicet subdyaconatum, & diaconatum,dabit vicarium vel precium,& remanebit liber. 54.distinct.ex antiquis.in fina. quod si non habet vel non potest, debet deponi, & restitui domino.vide gl.in ver.deponatur in c. 2.de ser.non or. Si vero ad sacerdotium, sic seruiet in his quę ordinem suū decent,[e] aliter non & verum si domi nus repetet eum. ĩ. annum a die sciæ secundū Host.quamuis alij dicāt a die ordinationis quia post annū non pōt repetere 54.dist.si seruus. 1.& 2.Idē tenet Ray de originarijs ascriptitijs & colonis ,ppriè dictis ꝙ nō psit ,pmoueri & promoti restituuntur.vt.supra.de seruis.

Verum

a L. si manumissus.] not. bñ illā legē faciēdi distinctioné inter filios natos, & nascituros,nā filij nati tpe libertatis nō efficiuť serui propter ingratitudinē parētis, secus in illis qui sunt nascituri. Et ista lex facit ,p filijs Adā. Et iducit eā Bal. ad q.doct.q priuatus doctoratu nō pōt iterū subire examen, vt doctoretur,quia facilis descensus auerni &c. Et quem semel horrēdis maculis infamia nigrat,ad bene tergendum multum laborat aqua inducit & eādē legē ad q6 nes.Quãdo ex facto patris inducatur nocumētū filiis, &c.

b In tex. & gl.] Secūdū Bal.in d. l.2.Iste filius uēditus nō est uerè seruus. Sed libertas eius est sopita. licet gl.ibi dicat oppositum.

c De quibus habes in l.1.] Adde ad istos modos Casus quos ponit gl. insti.de libertin §.fi.in gl. fin.

d Et pōt cōpelli.l. si lenones.] Vide optimum tex. & ibi glo.1. in l.fin.C.de spectacu.li.11.incipit, Leānones.& tex. in l. si dominus ff. de his q sunt sui uel alie iur.

e Quæ ordinem suū decēt.] Vide de hoc Sco. in 4. dist.55.

simonia] A simone mago, qui primus i nouo teſtã huius ſceleris autor extitit. Sicut.n. ſecl inceſtõ veteri voluit védere ſimia: em Naamã,ſic & iſte voluit emere do num dei, vñ. ſeci ticus eſt dicédus qui uendit grãm ſimoniac⁹ q emit. Vñ ſimoniaci ap pellandi ſunt em ptores,hæc gl.1.q.1 in ſum.Et de ſimonia tractat prima cã p oẽs ſe ptem qõnes illi⁹ cauſæ.Et 1.q.7.p ſenci im. & c.ſan citũ Conueniunt et multa iura ip uolumine decre talium poſita,de quib⁹ per Io.An. in rubr. de ſimo. [illegible]

5 Vtrum talis depoſitus gaudeat priuilegio clericali? ℞. quod non,niſi tantũ ꝙ verberari non poteſt, vt no.gl.in c.2.54.di.alias verberans ipſum.eſſet excõicatus.ſm Inno.in c.2. de ſer. non ordi. vbi latè de materia iſta loquitur.

6 Sed nunquid teneẽ cõtinere talis? ℞. quod ſic.vt no.Io 54.diſt.c.nulli.Vnde non poteſt contrahere matrimonium propter votũ. ſm gl. in d.c.nulli. & Inn. in d.c 2.

7 Verũ ſeruus poſſit contrahere matrimonium ali⁹ prędictis ordinatis.Vide ſupra.Matrimonium.Impedimento 4.§.4.

8 Vtrum tempore perſecutionis liceat xp̃anis ſe ſubijcere ſeruituti infideliũ cum pacto qđ ritus xp̃ianorum non dimittent?℞. In. de renun.c.niſi cum pridẽ, quod ſic.3.col. & adducit quia ſæpe ſic factum eſt in veteri teſtamento.

9 Qui ſine cauſa ſeruum occiderit non minus punietur quam qui alienum ſeruũ occiderit.l.1.in fi.de his qui ſunt ſui vel alie.iur.

SIGILLVM quis põt habere?℞.vt no.in c.dilecta de excel prælа.& dic vt ſupra de inſignis aſſumendis,& ſecundum eam diſt. ſupra.Inſignia.

SYMONIA [a] primo qđ eſt Reſpon.quod eſt ſpiritualium vel ſpiritualibus annexorum,aut a ſpiritualibus dependentiũ, vel conſequentium, vel ad ſpiritualia antecedenter ordinatum pręcedente pacto omiſſionis, promiſſionis, conditionis,modi.ſeruitij, pręcum, vel cuiuſuis temporalitatis receptio ſiue donatio. hanc deſcriptionem elicio ex dictis doc.quę clarius infra patebit.

1 Quęro quid in prædicta deſcriptione intelligatur nomine ſpiritualium? Reſpon. vt colligo ex Pa.in cap.conſulere de ſymo. & alijs doc. maximè Ricar.in 4.diſtin.26.ar.3.quæſt.2.& Aſten.lib.6. titu.55.Spirituale dicitur dupliciter in propoſito.Primo per comparationẽ ad ſpiritum ſanctum. Secundo per comparationem ad ſpiritum humanum. Spirituale primo modo dictum tripliciter accipitur.ſ. Primo per eſſentiam,vt gratia & virtutes [b] gratuitę,& iſtud ſpirituale nec de iure nec de facto poteſt vendi, quia non cadit in conuentionem & de his habes.1.q.1.c.1.& ibi glo. ſ.quæ exponit gratia.1.donum ſpiritusſancti vel eccleſiaſtica dignitas.Secũdo accipitur per cauſalitatem & diſpoſitionem vt ſunt ſacramenta [c] quę ſunt quodammodo cauſa gratiæ & virtutum, quia per ea conſequimur gratiam & virtutes, & iſta cum ſint corporalia cadunt in pactum ſed non ſine ſymonia, vt in capit. non ſatis,& capitu. cum in eccleſiæ eo. Tertio accipitur ſpirituale primo modo dictum per effectum vt ſunt ea quæ conueniunt alicui ex aliquo dono vel officio ſpirituali,vt prophetizare,miracula facere, [d] diuinum officium celebrare, & talia ſpiritualia non poſſunt vendi, redimi, vel reſignari pro pecunia. ca. quærelam.[e] eo.1.q.1.nullus eps el 2. [f] niſi ſecundum ꝙ infra dica. Spirituale vero ſecundo modo dictũ per comparationem ad ſpiritum humanum dicitur dupliciter. Primo per eſſentiã vt ſunt ſcientiæ omnes, quæ per inueſtiga-

Legiſtæ hñt mate riã ſimoniæ in l. vnica ff. & C. ad l. iul. de ambitu. Vñ dicit q [illegible] ſua & [illegible] [illegible] [illegible] ſeruitur [illegible] materiã, ſacit q [illegible] apoſt. ep. c. col. 2. & [illegible] in diſt quoque ſuſ [illegible] [illegible] tub. de ſimo. non reperi tur in vi. aut cle. Et rõ ẽ ſm Bart. in d. l. 1. ff. ad l. iul. de ambi. Quia ſimonia non punitur ut debetur. Et ſi menti [illegible] c. [illegible] atores de [illegible] lib. 6. Sunt aut multiplices deſcriptiones ymoniæ quas [illegible] de [illegible] tur in rub. eo. tit. ſed iſta eſt generalior.

b Et virtutes] Ioan An in d.c. conſulere quę ſe [illegible] & referũt Pa & Ab. ibidẽ,

diſtinguit quędã eſſe ſpũalia ſm eſſentiã ſuã. Et horum quædam in corporalia, & q̃dam corporalia prima vendi non poſſunt.

c Sunt ſacra] Vt puta baptiſmus, ſepultura benedictio nubentium.

d Miracula facere] Per hoc intel ligitur officiũ, p qđ datur ſpũſ[illegible] [illegible] poteſtas ad faciendã miracula, ſecundũ glo.1.q.1.[illegible]

e C.quę [illegible] vt multũ facere, quia [illegible] in quadã eccl'ia,quę védi nõ põt, nec redimi. prophetizare [illegible] miraculafacere ptnẽt ad gratiã [illegible] d cã.prima Cor. [illegible] quare cũ ſint merè ſpiritualia védi nõ poſſunt.

f Epiſc.p⁹ el 2] Ibi ſatis ẽ bõ ẽ exẽplũ de officio diuino. in ver. ſacerdotale offm. & ſic accipitur hic diuinum offm celebrare, puta q aliquis habet ex officio celebrare in tali loco.

a Vt vaſa ſacra] Iſta vocant Io. And. Pa & Ioan. de Ana. in d.c. cõfutere ſpiritualia corporalia.
b De iurepatr.] Puta ſi vendatur villa in qua e eccleſia & vendens habet iuſpatronatus in ea, & vide de hoc aliqu d p Io. de Ana in ca. querelã. d ſymo. vide infra ymo. 2.§.18.
c Noſtrum] Vbi pp carnalitatem vt cõmittit ſymonia in b[illegible] o cõferendo & ita dicit gl.[illegible] & ſic vr potius contra.
d Iur poſitiuo] vt in [illegible] i c n ferendo, [illegible] e quo p Pa. & Ioan. de Ana in c. 1. eo. ti. q[illegible] intelligi debet de bñfic[illegible]]. i. õ habẽt bus exequutionem ordinis aut clauium.

ſtigationem humanam, & doctrinam acquiruntur, & hæc nec de iure nec de facto vendi poſſunt, patet ꝑ ue. b. 1 7. qd inquit prodeſt ſtulto habere diuitias cum nõ poſſit emere ſapientiã? Secundo dicitur ſpirituale per cauſam, vt doctrina ꝑdictarum ſcientiarum quę de iure & facto vendi põt aliqñ, aliqñ vero nõ ſine ſymonia vt patebit. iſra. §. 5.

2 Quid dicitur annexum ſpirituali primo modo dictum ſcilicet per comparationem ad ſpiritum ſanctũ? Reſp. quod oẽ illud in quo ſpirituale miniſterium, vt vaſa ſacra, a eccleſia, cimiterium & reliquiæ ſanctorum, veſtis ſacerdotalis, vt ſacra res & huiuſmodi.

3 Quid dicitur dependere vel conſequi a ſpirituali primo modo? ℞. quod omne illud quod ex ſpirituali dependet ſiue conſequitur, vt habere eccleſiam vel dignitatem eccleſiaſticam, canonicam Vel præbendam, ſiue aliud beneficium eccleſiaſticum, vel ius percipiendi decimas, primitias, vel oblationes. Et quicquid competit clericis ratione ordinis, vt pulſare campanas claudere hoſtia eccleſiæ, & ſimilia, quia hæc omnia ordini clericali ſunt annexa, quia ſolis clericis conueniunt, & iſtud annexum vel dependens nõ poteſt vendi. c. ad aures. c. ad noſtram. eo. tit. aliter committitur ſymonia & propterea procuratores rerum eccleſiaſticarum vt præpoſitus, yconomus. & vicedominus, qui eſt qui præeſt rebus Epiſcopi, & ſimiliter defenſores, vt aduocatus vniuerſitatis, eccleſiæ ſindicus, ſcilicet qui præeſt cauſis eccleſiæ, & caſtaldus ſiue maior dominus, qui ſcilicet habet curam rerum exteriorũ Epiſcopi & iudex Epiſcopi, & ſimiliter ſubiecti regulæ. vt Archidiaconus. Archipreſbyter. Canonicus. Monachus, & quilibet eccleſiaſticos mancipatus officio. tales ſi ꝑ pecuniam ordinatur, ſymoniaci iudicantur ſecundum Hugo. & Archidia prima quæſt. 3. ſaluato. in ver. In nomine vero ꝓcuratoris & ibi gl. in ver. procuratoris, cũ quatuor ſequẽ. & in illo tex. ponuntur iſta nomina. ſed Rayn limitat verum, quando talis adminiſtratio habet annexum aliquid ſpiritualitatis.

4 Quid dicitur ad ſpirituale primo modo acceptum antecedente ordinari? Reſp. quod iuſpatronatus, quod eſt poteſtas ꝑſentandi ad officium eccleſiaſticum, quod quidem ſimiliter vendi non poteſt ſine ſimonia. vt in ca. 1. de iurepatro. ſed tranſit cum vniuerſitate temporali. vt in c. ex literis. de iurepatro. b

5 Quid dicitur annexum ſpirituali ſecũdo modo acceptum, ſcilicet per comparationem ad ſpiritum humanum vel dependens? Reſpon. quod ſunt ſcholæ, libri, & huiuſmodi, & talia vendi poſſunt de iure, niſi eccleſia locum ſcholarium. aſſignaſſe doctori.

6 Vtrum ſola voluntas vendendi vel emendi ſpiritualia, facit aliquem ſimoniacum. Reſpon. Tanc. & Ber. in gloſſ. in ver. animi. capitu. vlt. eod. tit. tenent ꝙ non, & pro eis facit. capit. tua nos. in fin iuncta gloſſ. in ver. culpabiles. & cap. ſi. eod. tit. in verſi. ſed affectu animi. & c. vt noſtrum. c vt eccleſiaſtica beneficia, ſed ego diſtinguo cum Hoſtien. quod quo ad deum, & peccatum mortale, ſola voluntate committitur, vnde cum quis dicit miſſam audit ꝯfeſſiones, exhibet ſacramẽta & hn ōi principaliter hanc intentionẽ, vt propter id recipiat pecuniam vel aliud tpale, peccat mortaliter, & ſimoniacus eſt quo ad deum, ſimiliter ꝙ hac intentione dat. Sec9 ſi daret ꝑ ſuſtentatione miniſtri principaliter, vel ob reuerentiã ſacri, vel ad ſeruãdum laudabilem conſuetudinem, quia ſic licet. 1. q. 2. ſicut epm facit. c. qui per pecuniã. 1. q. 1. forte a ꝯtrario ſenſu, licet quo ad eccleſiam non. vt in c. tua nos eo & ſo ſola pęnitentia ſine alia reſtitutione delet, vt in c. fin. eod. Quod quidẽ limitat Hoſt. ibidem verum in caſu quo ſimonia ẽ ſolũ de iure poſitiuo, d imo tenet ꝙ nec etiam peccat, ſed vbi ſimonia ẽ de iure diuino, ſic tenet qd talis ita debet induci ad reſtituendũ qcquid accepit, ſicut & vſurarius mentalis

a Vt no. in c.nemo.eo.] Ibi vide Pa.in ver.sed oppo.contra glo.

b Respon. quod sic] Quia in his debet cessare ois pactio,oisque cõuentio, vt ibi dicit.

c Humiliter peteret] Vide i Symonia.infra.§.4.circa fi.

d Verum aliqui] Vt Hos.i c. Iaco. eo.ti. vbi est tex. de hoc.sz licetq& ꝑ tex:sz cõsuetudinis nõ debet aliqñ dexigi a canonico de nouo recipiendo.

e Ex multis] Ad idem.c. veniens. & c. quãto eo.ti.

mentalis,& placet Pa.in d.c.fi.Sed hoc non teneo quo ad peccatum,quia sine dubio peccat mortaliter,si habet voluntatem deliberatã ad dandum spiritualia ꝓ tẽporalibus.est bñ verum,qđ nisi sequatur effectus,scilicet datio spũalis ꝓ tẽporali nunquam erit symoniacus. vt no.in c.nemo.eo.[a] Quo autem ad restitutionem dic vt infra symonia.7.in prin. Quo ad alias pœnas impositas a iure contra symonia confirmiter tene ꝙ requiritur pactio,ideo in diffinitione dixi præcedente pacto.

7 Sed quid si neque ministrans spirituale,neque accipiens aliquid dat vel accipit, vel paciscitur de dando,vel accipiẽdo, sed ipsis ignorantibus amicus accipiẽtis spirituale dat aliquid cũ pacto cõsiliario ministranti, vt ad ministrañ.inducat? ℞.ꝙ licet dans spirituale & recipiens non sint symoniaci ex quo non sciunt aliquid tamẽ tam amicus prædictis quam consiliarius symoniaci sunt.1.quæst.1.statuimus.3.cap.si qui a symoniacis.

SYMONIA 2. In qbus casibus pactio ꝓmissionis,omissionis,cõditionis,modi.seruitij,precum & huiusmodi, tẽporarium pro re spirituali, vel annexo, seu dependenti a spirituali non inducit symoniã? Respon.ꝙ 17.casibus.

1 Primo quãdo possessio datur cũ pacto vt in ea construatur ecclesia. vt in c. olim causam. de restit.spo.& ibi est bona glo.in ver.sub ea conditione.Vnde etiam põt dari licentia construendi ipsam ecclesiam sub certo pacto.vt in c.quanto. de censi. & in c.insinuatione eodem, quia talia pacta reputantur spiritualia,sicut & in c.significatum. de præb. vbi datur præbenda cũ pacto ꝙ quotidie celebret in tali ecclesia , & ꝙ non possit eã dimittere,& licèt quia in traditione rei suæ quilibet potest quod sibi placuerit apponere pactum. ca. verum.de condi. appo.

2 Verum laycus dando rem tpalem ecclesiæ possit apponere conditionem spiritualem, puta ꝙ fiat anniuersarium,vel dicant tot missæ.vide infra.Symonia.3.§.11.

3 Verum offerens bona suæ ecclesiæ , vt efficiatur canonicus , & ex illis bonis postmodum instituat sibi ꝓbenda sit symoniacus? ℞.ꝙ sic [b] tex.est in c.tua nos, eo. sec9 si purè & liberaliter donasset , & post humiliter peteret [c] admitti in canonicũ & retinere prædicta in præbendã,& clerici purè consentirent,qa tunc liceret.vt ibidem.

4 Quid de eo q constituit de bonis suis præbendam in aliqua ecclesia sibi retinendo potestatem conferendi eam alicui alteri? ℞.ꝙ põt sine simonia retinere sibi iuspatronatus vel in perpetuum,vel ad tẽpus, sed non valet nisi fiat de consensu episcopi & fratrum eius si qui sunt ibi in constitutione ei9 vide s.iuspatronatus.§.1.2.& 23.

5 Pone ꝙ statuto cauet ꝙ nouiter receptus in canonicum,vel monachum teneat soluere certum quid. Quæritur verum sit simonia post receptionem illud soluere? ℞. Panor.in c.dilectus el 2.eod.vlt. not.ꝙ sic ex quo pręcessit taxatio, quia talis solutio videt facta virtute illius taxationis & non liberè facit tex.præfati.c.dilectus. & ca.ex multis.1.q.3.& c.veniens eod.tit.Quod limitant verum aliqui, [d] quando tale solutum cedit in vtilitatem priuatam aut canonicorum,secus si solueretur pro fabrica ecclesiæ vel alijs ad diuinũ cultum pertinentibus sm Ho.ar.de constit.c.cum oẽs,& c.ex parte.Nam laudabilis consuetudo debet seruari.ca.ad apostolicam.eo. & c. significatum.de præbend. non tñ debet retineri ꝓbenda loco pignoris.ar.d.c.significatum, vel ẽt põt retineri si consuetudo sit ꝙ non assignet præbenda quousque tale ꝙ soluerit.In hoc. n. casu fit ꝑmutatio spũalis ad spirituale, quod licet. de re.permu.cap.ad quæstiones. Panor.tamen in cap.Iacobus. eod.tenet quod si statutũ imponit tale on9 recipiendo vel recepto de nouo, & teneat soluere certum quid etiam ecclesiæ vel ad cultum dei , quod non valet sine simonia. & facit dict.capit. ex multis [e] cum alijs. Si vero statutum imponit onus præbendę, sic valet in fauorem cultus diuini.ar.capit. significatum.de præb.& capitu.vnico.vt eccle benefi.& arg. in capitu. si propter tua

debita

debita. de rescrip. lib. 6. hęc magis placet, sed nec primam opi. condemno.[a]
6 Secũdus est, cũ aliquid pro operibus sponsalib[us] alicui presbytero dat, quæ ad ea alias non tenet. 11. q. 2. charitatem. Aduerte tamẽ quod in hoc fuerũt opi. vt refert Pan. in c. significatũ, de prebẽ. magis ista opi. placet Pa. & gl.[b] in ver. ita ꝙ in d. c. significatũ. et Ricar. in 4. dist. 25. articulo 3. q. 1. & Hosti. & Gof. & Innocẽ. i c. quoniã[c] 2. prel. ui. suas qui tenet quod licitẽ põt aliquid recipere sacerdos ꝓ missis celebrãdis & alijs spiritualibus administrandis, dũmodo non intendat vendere spũale seu recipere pecuniã pro spiritualibus, sed potius ꝓ seruitio & recõpensatione laborũ, damnorũ quæ sustinet trahendo ibi morã ex sua sustentatione. Et qd' ad ea exhibenda non fit ex officio recipere ꝓ spirituali esset symonia. c. iudices. 1. q.
7 Similiter esset symonia si sacerdos parrochialis a suis subditis hoc exigeret qa ad hoc tenet q nec etiã pro sumpta aliquid potest accipere ab eis siue symonia ꝓ quocũque spirituali c. uẽdẽtes. 1. q. 4. ab alijs autẽ bene potest. Verum est quod Gof. & Ray. dicunt quod si talis sacerdos qui etiã non obligatur ex officio habet sumptus necessarios aliunde, quod debet gratis cantare, quod si facit ꝓ pecunia, aut erit symonia, aut auaritia, sed cũ symonia non possit esse cum non intendat uendere spirituale, & nemo te neatur suis stipendio militare. capi. cum eo ergo ibi videtur turpe lucrum vt patet in d. capitulo. iudices, & ar. 12. q. 1. illi autem qui vel ad minus habet, speciem mali. Tu vero tene quod tria concurrere debent, vt liceat. Primum quod non capiat, nisi pro sumptu vel labore. Secundum quod non sit ex officio obligatus ministrare. Tertiũ quod nõ habeat aliũde sumptus nec. ssarios.
7 Sed si sacerdos parrochialis nõ habet sũptus necessarios, nũqd poterit sine symonia exigere aliqd ꝓ spiritualib[us]. R. ẽm Pa. i c. suam eo. quod si potest aliunde sibi honestẽ victum quęrere puta scribendo[d] & hmõi sic non potest exigere, sed laborare debet mãnibus 91. di. c. clericus. Si vero nõ potest tunc Episcopus debet sibi prouidere. vel populus potest compelli ad præstãdum sibi necessaria pro victu[e] & facit gl. 1. in c. omnis xp̃ianus, de conse. di. 2. quę dicit quòd potest subtrahere sacra populo, nisi oblationẽ faciat, & ẽm hãc di. intellige gl. & tex in c. p̃cipimus. 21. q. 2. & ẽm p̃dicta limita, quia unum sine reliquo nõ procedit. 1. quæstio. 3. si quis obiecerit.
8 Tertius est qñ dat aliquid ꝓ vita æterna vel remissione suorum peccato:ũ, ẽm illud Daniel. 4. pc̃tã tua eleemosinis redime. de testa. c. si. 32. q. 2. animæ. 82. di. p̃sbiter in gl. in versi. denarium. Ratio quia p̃dicta proponunt nobis venalia a Deo pro moneta dilectionis & operibus charitatis. quia eleemosina nõ ẽ p̃ciũ vitę ęternę, nisi inquantum imperatur a charitate, non sic alia. spiritualis quæ conferuntur per ministros ecclesiæ.
9 Verũ facies votũ deo, vt obtineat qd temporale sis symoniacus. vide j. votum primo. §. 9.
10 Quartus est qñ datur aliqd ꝓ redimẽda vexatione q̃ sibi fit in re spirituali. c. di lect. c. 1. eo. ꝙ limito verũ qñ certus est de iniustitia quæ sibi fit, secus esset in dubio quia

a Opi. eõdẽ no] Si nullũ subest statutũ tũc nihilomin[us] exigi & ꝗuertẽdũ indiai num cultũ licet possit iponi on[us] ciuilibus cano nicorũ, vt cõtribuat aliqd in fauorẽ pięcãz. c. fi. de his quam fi. t. m. 1. p. c. Sed a recipiẽdo tũ nõ deus aliq. l exigi, nãnideté fieri in recompensatione sponsaliũ, hæc Pa. ibidẽ. Et si existat consuetudo ve. al quid det receptus tũc si a laicis clericis aliquid debetur dicendum, vt per Panorm. in capitulo ad apostolicam, & in capit. suã. eo. si si a clericus, tunc ad priuatam vtilitatem clericorum non valet, sed in fauorem diuini cultus valet, nisi præcessisset ex actio, hanc di. sequitur ad literam Ioã. de ana. i d. c. iacob.
b Pa. & gl.] ibi adducit multa similia, ꝙ sacerdos potest locare operas suas.
c Et Inno. in c. quoniam] Ibi Io. de Ana. dicit quod tutus modus est, quod detur vel relinquatur pecunia sacerdotis simplr, & cogat quod dicat tales missas fixas uniuersariũ. Et concor. cum opi. Pa. etiã Ana. in c. suam eo. ti.
d Puta scribendo] Nam & apostolus sibi manibus quærebat victum dum ptæ. dicaret. c. cum a. postolus. de een si. & vid latè Pa. & Ioan. de Ana. quasi ad literam referentem in d. c suam.
e Necessaria ꝓ victu] Si ẽ sacerdos alienus qui fortè ẽ inuitatus ad exequias vel ad alia sponsalia impẽdenda, potest & licitè suas operas spirituales locare nõ vt directè recipiat ꝓ spũalibus remporale, sed in recõpensatione dãnorum, quæ sustinet secundũ Pa. & Andrẽ di. ca. suam.

qa non liceret. Unde si eps me iniustè excommunicet possum sibi dare pecuniā vt sententiam reuocet & me absoluat. secundum gl. in ca. ad aures eo. Inno. ibidem tenet contrariū [a] scilicet quod non possit sine symonia. Sed Io. An. ibidē & sequitur Pano. dicit q si tali imminet aliqđ graue præiudicium ex dilata absolutione, puta quia debebat eligere vel eligi, vel curit sibi præscriptio & huiusmodi, sic vera est opi. glo. quia tunc redimit vexationem suam d. c. dilectus. Si non subest sibi aliquod pjudicium ex dilatione absolutionis tunc est vera opi. Innoce. & ideo habeat recursum ad superiorem. ar. ca. nullus de iure patro. de quo vide s. eleemosyna. §. pe. Idem dic de suspensione vel interdictio.

11 Verū possit aliquid dari ꝑtradicēti mihi de iure vel de facto, ne sequar aliquod spirituale. Resp. Pan. in c. Mathæus eo. q non licet ꝓ iure quærendo [b] sine symonia. ar. ca. significasti, de ele. Nec etiā pro possessione habēda post ius quęsitū ſm Inn. in c. ad aures [c] de sym. gl. 16. q. 7. decimas, sed ꝓ iure quęsito sic, vt in d. c. dilectus. Vbi Pa. etiam addit limitando prædicta quod si propter potentiam aduersarij non posset apud superiorem de facili cōsequi possessionem, tūc vt euitet magnum incommodum posset aliquid dare sine simonia, sicut dictū est de absolutione ab excōmunicatione. Si vero iniuste posidet, non potest aliquid dare sine simonia, vt non vexetur. Similiter ne Episcopus eum iustè deponat, vel ne accusetur iustè vel illi qui prætendit ius in beneficio, qa tunc non esset redimere vexationem vt not. in cap. nemo eod. tit. Hic aduerte quod reddens spirituale quod vsurpat solum ex pecunia, licet dans possit sine simonias redimere, tamē a quo redimitur est simoniacus secundum Hosten.

12 Verum possit sine simonia aliquid dare præsbytero pro baptismo qui non vult aliter baptizare? Resp. Pa. in cap. cum in ecclesiæ eo. titu. q in adulto non quia propter contritionem pōt saluari, arg. c. debitum, & quod ibi notatur de baptismo, & in c. 2. de præsby. non bap. Sed pro infante sunt opi. Aliqui vt Tho. 2. 2. q. 100. ar. 2. ad primum, & Pe. de taren. & Pe. de pal. in 4. gloss. in ver. moliantur in c. [d] baptizandis. 1. q. 1. dicunt quod non licet, qa non sunt facienda mala vt veniant bona. 14 d. c. quod ait Loth. & ibi glo. & 46. dist. sicut. Sed Pa. vbi supra. & Ricar. & Lan. in 4. d. 25. reputāt verū in adulto, qa bona voluntas ei sufficit in tali casu. Sed qñ qs habet puerū & nō repetitur alius qui possit baptizare vel sciat vt puta quia est mutus, vel non habet manus, ille qui quærit q baptizetur. 5. nec alium habet q tunc licitè dat, quia non emit spirituale, nec hoc debet intendere sed remouere vexationem & impedimentum; & debet intendere emere temporale scilicet aquam solum & hoc tene. [e] Quod etiam tenet Tho. vbi supra.

13 Verū licitè detur pecunia pagano, vt se baptizare permittat? R. in gl. in ver. interuentu. 1. q. 2. in c. quam pio. recitantur opi. sed tene opi. Pan. in c. cum in ecclesię. eo. q dicit q si propter paupertatē timeret venire ad fidē, tunc licet ei aliquid dare vt veniat. [f] Si vero no habet voluntatē veniēdi, nisi ꝓpter cupiditatē, tunc nō licet, qa baptismus ci[...] ū prodesset. 15. q. 1. non

a Contrarium] Et sequitur. d. Car. dic hāc opi. eē verriorem q hoc q non solū redimitur vexatio, sed et extrinquitur absolutio, vñ nullo mō det qs peccare, vt a periculo cesset. Et de periculo sine prudicio de quo hic dicitur q satis est, q existens in periculo hēat actionem ad interesse ꝯ non absoluen tem. c. sacro. de sen. ex. obijcit tñ Ana. qui sequit d. Inn. post. a hic q etiam tenet d. Quia si esset tale pjudiciū in quo p. non cadit interesse æstimabile, puta, cā le beneficij, nat aut spualis, aut quid simile &c. Et sic tene qđ hic dī.

b Pro iure quęrendo] Quia an cōfirmationem nō dēt habere plenū ius. c. tra. si illa. e. ti.

c. [...] Inn. in c. ad aures] Et ibi Panormita & Ana quia hoc casu no solū redimit vexationem, sed ēt possessionē recuperat, q licitū nō ē qa licet possessio non sit res spūalis, est tñ spiritualib. annexa, idem tenet Imo. in c. sup eo. & trā sa. ut refert Ana. in c. ad aures. in fi. eo. titu.

d Et glo. in ver. moriantur in c] Et dicit ibi qđ ipse daret pecuniam ne puer sic moreretur licet nō dēret fieri, sed tu nō teneas hoc q. [...] eē peccatum, c. pro ali

quo saluādo deret cōmitti pctm etiā ueniale. ca. primum. 22. q. 2.

e Et hoc tene] Allegat. Pa. simile de accipiente sub vsuris. & quo infra vsura. 1. §. 1. sequitur Io. de Ana. in d. c. cum in ecclesiæ.

f Vt veniat] Exēplum in iudæo q multa congessit ex vsuraria prauitate, & timet perdere illa bona, quia potest dari. Et sic dicit de S. Siluestro, q alliciebat ad fidem paganos pecunia &c.

est, imo peccat, quia abutitur bono, & similiter dantes arg. 24.q.5.ad fidē, nisi ꝓbabiliter præsumeret, ꝙ postea mutabit voluntatē, sequitur opi. Pan. Ioan. de Ana. in d. c. cū in ecclesiæ.

14 Quid si ecclesia mea vel præbenda me remoto alteri est assignata? ℞. ꝙ si pro ꝑtio eam recupero vel redimo, simonia est, siue iustè siue iniustè sim ammotus. Secus ante priuationē si iustè tenebam, quia sic ē redimere vexationem meā, concordat Inn. in c. ad aures. eo. & Pa. i c. Mattheus. eo. ti. Intellige qñ remotus est a ꝑlato superiori, quia secus si expelleretur ab aliquo tyranno, nā tunc etiam post remotionē posset dare.

15 Vtrum sit simonia si pecunia daī Episcopo vt non conferat simoniacè? Resp. Pa. in d. c. cum in ecclesiæ. in fi. ꝙ sic[a] ex parte recipiētis, sed non ex parte dātis.

16 Vtrum capitulum dās aliquid alicui qui electionē impedit, de quo constat ꝙ in electione nullum ius habet vt desidat, sit simonia cū? ℞. ꝙ non, si impediret ne simpliciter electio fieret, sed si impediret ne iste vel ille eligeretur, sic non posset, sic nec ille cuius electionem impediret secundum Rodo.[b]

17 Quintus casus est quādo procuratio datur episcopo ꝓ visitatione vel cōsecratione ecclesiæ. de censi. c. cum apl̄s. & de simo. c. cū sit Romana. de pręscri. c. cū ex officij. & 10. q. 3. relatum & licet doct. diuersi modè velint assignare rōnem, tu tñ dic ꝙ hoc sit legis autoritate, & ideo nō peccatur. 23. q. 4. qui peccat. i pri. Aduerte tñ ꝙ tūc licitè pōt dari qñ est procuratio moderata. de qua vide infra. Visitatio. §. 3. aliter non liceret.

18 Sextus casus est quādo exigitur in pactum expressè quod a iure permittitur. vt dictum est in præcedenti. §. vel quod iterat. vt in c. olim el 1. de resti. spoli. & ibi Pa. 1. oppo. Ideo vt dicit idē Pa. in c. 1. de eo q mit. in possess. in finalibus verbis, qa licet spūalia nō accipiant extimationē, tñ interesse ex eis proueniēs bene potest esse extimabile, & super eo tanquam sup temporali ꝓcedi pōt. vt dicit gl. in c. corā. de offi. dele. in gl. 1. ibi. sed agi potest ad impensas factas in lite. ff. rem ra. ha. l. si fine. §. cum autem.

19 Vtrum vicarius recipiēdo salarium sit simoniac⁹. ℞. Pan. in c. 1.[c] nē pręla. vi. suas super glo. secundā ꝙ non, quia locat operas suas,[d] sicut nec assessor. vt in c. statutum. de rescri. li. 6. nec aduocatus. 14. q. 5. non sanè.

20 Septimus casus est quā do quod exigitur per modum insinuationis exigitur vt si dicatur volenti intrare religionem ꝙ aliquid secum portet, vnde possit viuere. Quod verum credo secundum Pan. in cap. non satis eo. dummodo non deducatur in pactum, & ita concorda. Inno. in ca. tua eod. tit. qui videtur tenere ꝙ non licet dicere, si vis viuere mecū porta tecum. & gl. in d. c. non satis. quæ dicit ꝙ licet sic dicere, de quo tamen dic vt infra. Simonia. 4.

21 Octauus casus ē qñ subest cōsuetudo, vt aliqd ꝓ spiritualibus exigaī. de quo tñ dic vt supra. Consuetudo. §. 13. Aduerte etiam

a Quod sic] Et addit ibi Io. An. ꝺ Ana. ꝙ talis pecunia posset repeti ꝑ cōditionē ob turpem cām. vt. l. 4. §. si tibi ff. ꝺ cōdi. ob tur. cā.

b Secundū Rodo.] De hoc dicit Pan. in c. Mattheus eo. tit. ꝙ ꝓ habenda voce electionis alicu⁹ ēt non necessaria ad validitatē electionis cōmittitur symonia, ibi enī electio erat facta a maiori parte, & tñ fuit commissa symonia vt maior pars desisteret a ꝯdictione. fortius ergo committeretur si daretur pecunia pro voce habēda, quia est qd spūale. Et de hoc vltimo hr̄ i gl. in §. & hāc in autenti. quomodo opi. ec. in versiculo maximè, idem tenet Ioā. de Ana. i d. c. Mattheus. Addēs electionē factam ꝑ symoniā esse ipso iure nullam. als. Baā. i d. §. ꝑ hoc.

c Resp. Pa. in c. 1.] Loquitur de vicario epi qui potest salariari. idē seqtur Ana. in d. c. 1. Addūt præfati doctores ꝙ eps nō pōt vēdere iurisdictionē epalem. quia tendit in grauamen subditorū, quia officialis vt aliquid lucratur vltra pecuniā datam superiori ꝑ phas & nephas inducetur ad extorquēdā pecuniā & modicā culpam, faciet grauiorē, & sæpe puniet bursā vbi puniē.

da eēt persona, & facle. c. 2. ne ꝑl. vi. suaset quod ibi no. Pa. & Ana. in 1. no.

d Operas suas] Vide supra locatio. §. 6. ibi sed benè ꝓ tp̄alibus &c. Et id qd̄ dr̄ ī. eo. §. 27. intellige qñ habet intētionē ad diuina qa tunc ē symonia ſm Innocen. vt habes in d. §. 6. alias sibi ipsi ꝯtradiceret autor noster. Cōfirmaī hoc qa eps si simpliciter, & purè alicui committat vices suas tali vicario cōstituens salarium, non ē symonia. 10. q. 2. charitatē. Et ſm Arch. flo. si loco tibi sacerdoti ecclesiā meā & tu operas tuas vt ibi officies, nō habiturus ibi aliquam iurisdictionē nō ē symonia. Rod. tñ dicit ꝙ non est ꝓpriè locario se. i p̄sbyter dr̄ gratis officiaī, & ille gratis facere expensas, vel potius ē ibi institutio redditus annui cum onere officiandi.

etiam q; illud habet locū vbi a laicis debetur aliquid clericis. Sed vbi consuetudo est vt a clericis aliquid exigatur, tunc dic ſm Pan. in c. Iacobus eo. q; ad priuatū commodum clericorum non valet, ſed bene in fauorē diuini cultus, ſi nō præceſſit exactio ante ſacramentorū exhibitionem, & propterea dicit Inn. & Io. de lig. in d.c. ad apoſtolicā q; conſuetudo qua dat aliquid ante receptionem ſacramentorum eſt corruptela, [a] nec valet quantuncūque longa, & quando non præceſsit exactio. quare valeat in laycis & non clericis. Ro diuerſitatis eſt, quia laici videntur ſe obligaſſe ſub nomine cuiuſdam oblationis, facit quod no. in c. nouum genus. de deci.

22 Nonus caſus eſt quando quis cauſa permutationis aliquid dat in recompēſationem maioris bñficij, de quo dic Vt ſ. Permutatio. §. 6. Et aduerte q; tractat[9] pmutationis inter partes ſuper beneficijs non inducit ſimoniam. vt ſ. permutatio. § 4. imo. vt dicit Car. in cle. vnica. de re. permu. in 6. not. & in prima oppo. in renuntiatione exprimi poteſt quòd cauſa permutationis renuntiat ſine ſimonia, quia a iure permittitur. de electio. ſignificaſti. de re. permut. cap. cum vniuerſorū & cap. vnico. de rerum permu. li. 6. & d.c. cle vnica.

23. Decimus caſus eſt quando vaſa ſacra venduntur, quę licet ſint annexa ſpirituali, tamen vendi poſſunt ſine ſimonia non habito reſpectu ad formam conſecrationis ſm Rich. in quol. 2. quæſtio. 21. ita tamē quod alteri eccleſię in eadem forma vendantur, ſed perſonæ ſęculari non licet vendere, niſi redacta in priſtinā maſſam, & idem dico de veſtibus ſacris quod alteri eccleſię vendi poſſunt.

24 Sed nunquid licet aliquid exigere pro chriſmate habito reſpectu ad liquorem. [b] Reſpon. Pan. in c. ea quæ de auaritia. eo. tit. quòd non ſine ſimonia? [c] quia chriſma inquantum ſacramentum eſt non ſolum ſpirituale, ſed etiam inquantum liquor eſt quid ſpirituale prima quęſtio. 1. placuit. el 2. ſimiliter nec pro pane benedicto vel candelis benedictis.

25 Vndecim[9] caſus eſt quādo vendit dependens ſiue conſequens ad id q; depēdet a ſpūali ſm Rich. vbi ſ. ſicut eſt præcepto decimarum & fructus beneficiorum panis oblatus, vel cera, granum & hmōi quæ offeruntur in eccleſia. Nam ius percipiendi ſpirituale eſt & uendi non poteſt, ſed bene fructus, & ideo dicit Pa. in c. 1. ne præla. 6. ſuas, q; plātus benè poteſt vendere obuentiones iuriſdictionis tanquam fructus ſm gl. ibidem, ſed tñ ſm Inn. non debet uendi exercenti illam iuriſdictionem, & bñ quia propter connexitatem uidentur uendere ipſam iuriſdictionem. 1. q. 3. c. ſi quis obiecerit. Similiter alij fructus eccleſiæ ſm Hoſtien. uendi poſſunt cum ſint corporales, intellige uerum a beneficiato, quādiu ipſe viuit, non à prælato qui habet ius conferendi. ar. c. vnici. §. fi. vt eccle benefi. & ſimiliter dicit idē Pan. in c. fi. ne præ. 6. ſui. ſuper gl in fi. & allegat Hoſt & idem ad literam dicit Io. de Ana. q; poſſunt locari laico obuentiones eccleſiæ dummodo ponat clericum loco ſui pro recolligendis, nec ptum preroſè ad altare accedat. ubi fiunt oblationes. ar. c. 1. & 2. ne cle. vel mo.

26 Vtrum dās pecuniam pro adminiſtratione [d] rerum eccleſiaſticarum committat ſimoniam. R. Pa. in c conſulere. eo. q; ſic. & ibi text. Hoc limito ſm gl. in c. ſaluator. 1. q. 3. in ver. & iudicem. in fi quando talis adminiſtratio habet aliquod ſpirituale annexum alias non, quia temporalem iuriſdictionem poſſet dare ſub penſione annua & idem dic. ſ. ſimoniacum ſi datur pro adminiſtratione pauperum & hoſpitalium. 1. q. 7. ſi quis omnem in glo. in uer. orphanotrophorum. & in aut. de ſan. epiſ. §. ſed neque ſm Pe. de Peruſi. tract. de canonica portione epi c. 4. ſiue hoſpitalia ſint autoritate epi conſtructa ſiue non, ſecus ſi dat vt recipiatur ad ſeruitiū ſolum ſine aliquo iure conſequēdo, & ſic intellige. c. vnic. vt eccle.

a Corruptela] Vide Pa. in d. c. ad apl'icam mul ta effunderet. Et vide quod ſcripſi. ſupra eo. §. 5.
b Ad liquorē.] Exemplum eccleſia baptiſmalis vult emerē liquorem ab alia ecclia non poteſt. Multo magis quādo chriſma vellet aliquā do accipere a ceſſ nato eēt ſymonia. vt d.c. ea q.
c Symonia.] Sequitur ad literā ibi Io de Ana. & indicit Io. And. ad hoc.
d Miniſtratiōe] Puta vt ſi vicedon in[9] vel ęconom[9]. Sed autē eſt ſynodaticum quibus ſ hibituš ſecūdum Pa. ibidē, & gl. 1. quæſtio. 3. ponit exēplum, puta vt det panē refectorio, aut vinum, & de materia huius. habes ibi.

cle.benefi.ꝙ ecclesia.i.pla tura sub annuo cēsu coce di non pōt.de simo. c.non satis.21.q.2.precipim⁹.Vñ emēs præpositurā lycono micatum,uice dominū,ad uocationē,castaldatum,& hmōi simoniacus est.1.q.1. si quis eps, ſm in limitationem prædictam.

27 Vtrū dās aliqd vt seruiat tanquā vicarius in ecclesię sit simoniac⁹. Rꝫ.Pa. i c.ad nostrā.e.ꝙ sic, vide bonum tex.cum gl.fi.i c.licet.de pœnis.vide s̄.§.19. in tex.& in postillis.

28 Vtrū vendens uillā & iuspatronat⁹ quod habet i ea sit simoniac⁹. Rꝫ.Pan.in c. querelā.de simo.ꝙ sic, quia copulatiua facit uenire copulatū principaliter, [a] & nō accessoriē. Secus si dicat vēdo villā cū iurepatronat⁹, & sic intellige Io.An.[b] in c.1.de iurepatr.lib.6.Ego vero quo ad ɔsciētiā recurrerē ad intentionē,si habuit scilicet animū uēdendi iuspatronat⁹ specialiter,& sic fit simoniacus,qđ patet quando plus vendit villā,alias non.

29 Vndecimus casus e qñ episcopus recipit clericū seruitiū spirituale & temporale præstan.sibi cū promissione , ꝙ annuatī soluet sibi certū salarium,donec sibi ꝓuiderit de bñficio.Nā licet hoc ſm Hos. dūmodo specialiter nō se obligauerit ad seruitiū tēporale pręstā.nec commit tit̄ simonia postmodū remittendo salariū , cū confertur beneficiū,quia salarium erat sub conditione, & facta collatione bñficii expirat cōditio.institu. de ver.obli.§.non omnis. Secus si ꝓmissio salarii.fuisset puta & ꝑpetua.ar.c.ueniens. eo. tit.Quod quidē Pa.[c] in c. cum essent.eod. credit verū, ꝙ licet quando prælatus nō inducitur principaliter ꝑp seruitiū , sed quia ille meref̄ aliter si causa finalis sit seruitiū nō licet.ar.c.graue. de ꝑb. secus si sit causa ipulsiua.

30 Quid de illo q recipit promissionē beneficii præstandi pro uoce electionis danda. Rꝫ.simoniac⁹ est, d c.de hoc.e. ti. Idē dic si recipit ꝓ electione non impediēda siue ante siue post, dūmodo nondum sit ius acq̄situm in ea electione,nam acquisito iure licet redimere suam vexationē vt supra 4.casu.

31 Tertiusdecimus casus est quando pecunia dat̄ pro tpali iurisdictione habēda. ſm Pa.in c.1.ne pla. ui. su.sed tū licet nō sit simonia est graue pc̄t̄m facit ad hoc c. nemo,& qđ ibi no.eo. ti.& 1.q.1.alias.q. 3.in sum.& gl.in c.qm̄ ne pla. ui.su.q̄ tenet ꝙ ē simonia , debet intelligi vera ſm Pa.in d.c. qm̄ qñ tpalis iurisdictio habet depēdētiā ab officio ecclesiastico, qa ꝑ talem ɔnexitatē ɔmittit̄ simonia d. c.consuluere.eo.tit. sed qñ non habet depēdētiā ab officio ecclesiastico non est simonia, sed turpe lucrū,& ɔ̄ legē ſm Pa.in.d.c.t. vt in aut.vt iudi.sine quoquo suf.& in au. de mā.prin.§ illud Ho.tamē tenet ꝙ sit simonia dare pecuniā vt promoueat̄ quis in imperatorē,vel regē,ꝑtātem, vel recto rē alicuius ciuitatis , quia iurisdictio est spūalis.[e] 1.q.3.ex multis.Vnde uēdere gastaldionatū vel yconomatū est simoniacū 1.q.1.si quis eps,& 1.q.3. Saluator omnis enim potestas a deo ē,& iō spūalis videt̄. Sed credo sit verior opi. Pa.imo Ge. tenet ꝙ ēt licet dare aliquid ꝓ habēdo officio tēporali.de quo vide s̄.officium.§.1.& di. vt ibi.

32 Quartusdecimus casus est quādo spirituale pro spirituali exigitur,vtputa vn⁹ debet

a Copulatiuum, principaliter.] Et sic vr̄ uēdicū iuspatronat⁹ principaliter quod fieri nō ꝑt, uide s̄. iuspatronat⁹. §. 12.

b Et sic itelliga Io.And.] Io.de Ana. in d. c.q̄relā,dicit ꝙ hic dictio,& pōt poni ꝓ cū, & econuerso. Quia sic aliquando accipit̄, put est necesse ſm gl.not. in l. eas cās. ff. de cō di.& demonſ.facit qđ not.gl.in c. quēadmodū. de iureiu. plenè per Bart.in l.3. C. đ actio.emp. vnde posset dici ꝙ dato ꝙ dicat, & cū ualeat quā pereat , iuxta ca. abbate de uerb.sign. Vnde & aliquando ponitur pro Vel. i l.si titio.ff.de u.sufr. leg.

c Quod quidē Pano.] Qui mouet hāc q. & ibi Ana. ad literā , & idem Car. in clem.1.in princ. 17.qō. de rebus eccle.non alie.

d Resp. symoniac⁹ est] Et tales si ɔfessi sunt i iudicio,vel legitimè conuicti ab altaris ministerio sunt deponendi, & ibi gl. in versi.deponēdi dicit, hic ē pęna simōiacorū.

e Quia iurisdictio est spūalis. Bal.in ca.1.quæ sint rega. ad fi. dicit ꝙ iurisdictiones nō possunt vendi, qa sūt pricipis. ar. l.apud in l. §.fi. de lega. 1.Et remittit ad not. g Bart. in l.cotem ferro.§. q mini mos. ff. de pub. dicit & ꝙ in territorio ecclesiæ oīs iurisdictio , & oīs districtus ē papæ. Et iō ab alio quam a papa uendi,& concedi non pōt.l. ꝓhibere.§. plana. ff. quod ui. aut clam. Sed illud uerum ſm Io. de Ana.in c. 1. ne prela. uī. suas , qui hęc refert,dicitur ꝓ prietate iurisdictionis,secus de exercitio.

a Th. vero] Se cun a secundæ q.c. ar. 1. ad tertium, Vñ hoc innuere.

b Vt patet in eodē.c. de hoc quia in ignominiā illius ecclesiæ fuit data illa pecunia, iō in recōpensatione iniuriæ ē illi ecclesiæ restituenda, qđ est bñ notabile in practica, qa ɔfessores principum vel ignorātia vł vt applaudāt eis, negligunt, illos ad pęnitētiā inducere, & multi tales sūt hoies in orbe, de quorū salute diffidatū est, quia nō dimittitur, pctm &c. Hæc Pan. & Io. de ana. idem dicit ꝙ isti reges turpiter accipiunt per id qđ hř in l. pe. ff. de condi. ob tur. cām. Vnde pñt cōpelli ad restituēdum ꝓpter periculum animæ, licet papa hortādo scribat in d. cap. de hoc.

dēt dicere primā missā alter secundā, & ɔuenīūt ad inuicē ꝙ unus dicat missā ꝓ alio & econuerso. Tho. uero [a] tenet ꝙ si interueniat pactū erit vitiosum, nisi bñficio uel ꝑsona tui sit annexū tale onus. vtputa ꝑbendæ.s.ꝙ q eā habuerit dicat missam de beata uirgine, ut ex̄ de ꝑbē.c. significatum. Similiter vř tenere Ric. in 4. dis. 25. art. 3. q. 1. dicens, ꝙ si duo sunt baptizandi, & vnus dicat baptizabo te tali pacto quod baptizes me, ꝙ ē simoniacū. Ratio, qa in talibus nulla pactio uel conuentio dēt interuenire. c. tua nos. eo. titu. & hoc ꝑꝑ duo. Primo quia res a dño emiř sicut a ministro sacramētorū, qui non est dominus. Secundo qa est ɔ̈ rationē grẽ ꝙ uendař. sed tu aduerte ꝙ quādo vnus teneř dicere primā missam & conuenit cū eo q teneř dicere secundā ꝓ secunda dicēda, vt alius dicat primā ꝙ li. pro. non denotat appretiationē sed adminiculationē, cum ille non possit dicere missam ꝑ alio nisi dicat pro eo, & ideo licet, sed in casu ꝑdictorum doc. li. pro. dicit appretiationem, & ideo illicitum est pactum, sed bene posset dicere ſm prædictos doct. hodie ego dico ꝓ te, uel te baptizo, & rogo & cras dicas pro me, uel baptizes me postea & huiusmodi sine pactione.

33 Quintusdecimus casus qñ datur rōne prouocationis ad orandum, sicut quando dař eleemosyna religiosis pauperib', ut ꝓuocentur orare, & missas dicere pro eis. de quo dic, ut infra. Symonia. 3. ꝟ. ꝙ.

34 Sextusdecimus rōne punitionis sicut in absolutione excōicationis exigiř pecunia, non ꝓ absolutione, qa esset simonia, sed pro punitione peccati. c. ad aures eo. concor. Ric. vbi supra, & addit, caueat ab soluens ne in hoc magis intendat deserui re cupiditati quam correctioni, & Tho. 2. 2. q. cap. ar. 2 ad 3.

35 Decimusseptimus ratione liberalitatis quia gratis datur, & gratis accipitur, non ratione alicuius spiritualis. 1. q. 1. quicquid, sed tamen nobilitas in tali dato facit præsumptam simoniam, ut in cap. & si quæstiones. eo. ti.

SYMONIA. 3. circa beneficia, dignitates, officia. Et primo circa electionem seu promotionem quæritur.

1 Vtrum reges & principes & alij recipientes pecuniam vt consentiant electioni seu promotioni ad aliquā dignitatē uel prælaturam sint simoniaci ℞. Pan. in c. de hoc eo. ꝙ sic, & teneř restituere illi ecclesiæ de cuius prælatura agebatur, licet non esset de bonis ecclesiæ, vt patet in eodem. cap. de hoc. [b] in fi.

2 Quid de Canonico qui conuenit cum aliis canonicis, vt complaceant sibi de aliquo canonico recipiendo, & postea ipse eis complacebit de alio. Respon. ꝙ simonia est. c. quam pio. 1. q. 2. ibi, dum tamen omnis absit pactio.

3 Quid si dicat aliquis eorū nunquā consentiam, ꝙ aliquis fiat canonicus, nisi mihi ɔsentiatis de meo. Rñ ſm Ray. simoniacus est. Si tamen consuetudo esset ꝙ quando unus fuit exauditus in unā ꝙ alter pōstea exaudiař in alia, posset tunc talē consuetudinem rogare seruādā. ar. 62. distin. quia igitur, de consti. c. cum omnes.

4 Vtrum committat simoniā si facit pactum cum illo qui beneficium confert, ut retineat aliquā portionē ex redditibus beneficij. ℞. Pa. in c. 1. 14. no. ut ecclesia bene, ꝙ sic. Not. tamen ꝙ episcopus ex iusta causa & necessaria potest statuere vt redditus certi temporis beneficij vacantis deputentur ad certum usum laudabilem. facit ca. vlti. de verbo. significatio. Item pro solutione suorum debitorū, intellige con trariorum nomine ecclesiæ, secus si contraxisset nomine priuato. vt no. gl. in cap. primo. de sol. facit capitul. si propter tua. de rescrip. li. 6. Idem Pa. ubi s. super gl. in uers. constituat.

5 Vtrum promouendus in rectorē alicuius ecclıæ & paciscēs vt soluat pēsionem maiorem

maiorem collatori sit simo niac[c]. R. Pa. i c. cũ clerici de pac. in 1. no. q̄ sic. [a] Si militer ẽ si promouend[e] ꝓpria autoritate obliget sede pensionẽ & nõ tenet collatio ẽm Pa. in 2. no. ibi dem, [b] licet lo. An teneat q̄ tenet.

6 Circa officia quærit de presbytero qui vẽdit officiũ portãdi aquã bñdictã p sua parochiã. R. ẽm Ro. q̄ licitẽ põt fieri si vẽdi emolumẽta sibi ex consuetudine ꝓuenire consueta. Si autẽ vendit tale officiũ nõ ẽ simonia, sed turpe lucrũ. Si autẽ vẽdit aquã bñdictã, vel panẽ benedictũ, sic est simonia ẽm Alex. & Rodo. quia i receptione ta lium cõfert remissio uẽta lium peccatorum.

7 Quid si quis vẽdat officiũ claudẽdi hostia vel pulsandi cãpanas, & huiusmo di. R. ẽm Rod. q̄ simoniacus est sumpto noĩe simoniç largẽ. sicut talia officia sunt spũalia large. [c] Si tamẽ datũ sit alicui tale officiũ gratis & consuetudo sit lo ci quod possit ponere aliũ loco sui & locare & vẽde re ad uitã ipsius dãris non esset simonia ẽm Ro. Sed tu aduerte q. 1. q. 2. c. 1. di cit q̄ non ẽ sacri muneris officiũ claudere hostia ecclesiç, sed tñ sibi annexũ vł vnitũ. Et dicit gl. ibi quod tunc est simonia emere ali quã administrationem vel officiũ ecclesiæ quando ẽ annexũ alicui spũali vel cõ sueuit per clericũ exerceri solũ, & sic tene q̄ ẽ simo nia vẽdere officiũ, secus uendere redditus.

8 Quid de dãtibus aliqd vt possit ĩ parochia vł epã tu quærere vł q̃stuare. R. ẽm Th. i quoli. q̄ sacerdos plati recipientes simonia ci sunt cũ persuasio sacerdotis spũalis sit & ei cedatur, qa plati aut ṗsbyteri sunt, & sic ẽ simonia respe ctu plati vel presbyteri cõ cedentis, respectu vero dã tis sacrilegiũ est, quia ibi ẽ defraudatio elemosyna rũ contra intentionem dã tiũ, & tenetur vterque ad restitutionẽ, si tales q̃stores sunt scelerati vt sunt chiaratani, sed quo ad re stitutionẽ dic vt restõ primo in verbo turpiter. §. 1.

9 Vtrum liceat dare vel accipere pecuniã ꝓ oratione, ṗdicatione, dei laude, vel processione. R. ẽm Ricar. ubi s. & Astẽ. li. 6. titu. 55. quòd non. Hæc. n & similia dñr spiritualia inquantum ex gratia procedunt & ad gratiam disponunt, quæ tamẽ per hoĩum ministeriũ exhibẽt, & ideo uendere in his qd' est spũale symonia est. Et idõ qui ṗdicat pricipaliter, ut laudẽ vel fauorem consequat humanũ, vel lucrũ symoniacus est, saltẽ mentalis. 1. q. 3. nõ solum. Aduerte tñ quod dantes elemosynas pauperibus aut religiosis vt impetrẽt orationis suffragiũ, non dant quasi intendãt emerẽ orationes sed quasi p gratuitate be neficentiã eos prouocare ad orañ. pro sceratis & ex charitate, [d] & sic non peccãt. vide. s. Symonia primo. §. 33.

10 Quid de statuẽtibus in aliquã ecclesiæ q̄ processio non fiat in aliquo funere, nisi tantam pecuniã legasset ecclesiæ. R. ẽm Ray. & Th. 2. 2. q c. art. 3. ad secundum in fin. quod simoniaci sunt. ar. de iureiur. c. si cut el. 1. 2. secus si statueretur quo dlegan tibus talem summã fieret talis honor vel ꝓcessio. ar. extra eo c. cũ sit. Rõ diuersita tis est, qa in primo est exactio ṗsupponit, quod ꝓ minori nõ fiat, in secundo habet spẽm gratuitæ recompẽsationis, qa nõ ne gatur ne etiã fiat pro negantibus. argu. de iureiu. c. sicut. el. 1. & 2.

11 Vtrũ licet dare pecuniã ꝓ anniuersario

---

a. Quod sic] Et ratio est quia ꝓmittit tpãla vt ꝯsequat spũala.

b Secũdũ Pan. ibidẽ] Et hoc si ante uelit ipsa collatione inter uenerit pactũ & ratio qa colla tio vel renũcia tio symoniacẽ facta nõ vertrã c. ordinatione. 1. q. 1. c. sicut, & c. Matt. e. ti. no. Inn. in c. cũ uni uersorum de re. pmu. si vero pa ctũ p[o] collatio nẽ interuẽnerit non põt dici simonia cũ bñficiũ cũ spũale si iã cõsecutue sed peccat & debet puniri, qa citra autoritatẽ supa rioris cõstituit ecclesiã censua lem ut i c. significauit & c. pro hibemus. da cẽ si. quod not.

c Sunt spiritua l a, large] ad. de Pa. & Ioa. de Ana. c. cõsulere eo. tit. Quia eni tale offi iũ ha bet dependen tiã a rebus spi ritualibus non põt interuenire aliqua uẽditio.

d Gratis & ex charitate] Qd' hoc autẽ possit fieri patet p il lud Luc. 16. Fa cite uobis amicos de mãmona iniquitatis, Simi liter & primæ cor. 9. Si semi. namus, uobis spiritualia &c. Quare dicit S. Th. 2. 2. q. c. ar. 3. ad secundum Abiq. vitio symoniæ posse da ri alemosynam pauperib. a lim petrandũ oro.

nũ suffragia, & ṗdicatorib. ad iustam uitã. Vñ glo. super illud primæ thim. 5. Qui bñ presunt ṗsbyteri, dicit. Necessitatis est accipere vñ viuit, charitatis ẽ ṗbere, nõ tñ ue nale est euangelium vt ꝓ hic ṗ dicatur. Sic sic uendunt magnã rẽ vilipendunt ṗcio. Sic ẽt qdã spalia, dantnt deũ laudantib[9] in celebratione ecclesiastici offi cii ꝓ uiuie siue ꝓ mortuis non quasi ṗcium sed

cèlebrãdo & hmõi. ℞. Ri. in 3. dist. 25. qđ non [a] licet ꝑ hoc pactũ facere de danda pecunia, sed si ex deuotione deł ecclesia dẽt celebrare. Innoc. uero in c. qm̃ enormis ne pla. ui. suas dicit qđ nõ solũ licet, sed ẽt ẽ meritoriũ aliquos redditus ꝯstituere i ecclesia ubi fiat anniuersariũ ꝑ aliquo, sed hoc ꝯstitui non p̃t per donatorẽ, qa non licet ei ꝯditiones tpũales apponere, sed tm̃ tpales ut redẽptionẽ captiuorũ. 12. q. 2. aurũ, sed p̃t constitui ꝑ illos qui hent anniuersariũ facere, extra de p̃b. c. significatum. Hosti. in d. c. qm̃, tenet qđ põt imponi tale onus [b] redditib⁹, sed dicit [c] turius fore relinquere sic, relinquo tali ecclesiæ annuatim 10. li. sup tali possessione diuidendas inter eos solũmodo q̃ meo anniuersario intererunt, & rogo ut fiat omni anno.

12 Vtrũ canonicus uadẽs ad horas canonicas pricipaliter ꝑ denariis horariis sit simoniacus. ℞. Hos. in c. olim. de uer. sig. & seqł Io. An. [c] đ cle. nõ resi. c. vnico li. 6. in gl. in uer. recepit. i uer. sed quid dices tñt ꝙ non ẽ uera simonia, qa nulla exp̃ssa pactio intercedit, sed qđ grauiter peccat & mentalẽ simoniã cõmittit sed ꝑ solã pniam satisfacit. c. tua nos. đ sim.

13 Quid si clericus ꝑ p̃tio uigilet ad defunctũ, & dicat psalteriũ. ℞. Host. ꝙ si fecit pactum ꝑ eo legere psalteriũ, ꝙ simonia est. Si aũt qđ uigilaret nõ ẽ simonia, licet scit tacitẽ qđ debeat legere psalteriũ. ar. đ p̃ben. significatum, qa sic uendit laborem quem non tenetur impendere.

14 Quid si maior crux non portetur nisi pro certo pretio. ℞. Ho. ꝙ est signum auaritiæ, & inducit uitium simoniæ. c. audiuimus eo. Similiter est simonia quando taxatur pro quãta pecunia quis ponatur in tali sepultura, cum ibi sint plures ſm Host.

15 Vtrũ pactũ de lecto redimẽ. antequã corpus ad ecclesiã deferał sit simonia. ℞. ꝙ non, quia lectus & hmõi est qđ tpale, ideo p̃t uendi redimi & huiusmodi. si tñ clerici nollent sepelire nisi prius impositio p̃tio de eo redimendo, sic vł simonia cum fiat pactũ de tpali ad spũale ſm Ho. facit. c. ult. in fi. de re. pmu. Similiter committił simonia si clerici nollent sepelire nisi fieret eis cautio ab h̃dibus defuncti de receptione eorum quæ cum funere portantur, & similiter quando nolunt sepelire si ne pecunia. c. quæsta est 13. q. 2.

16 Vtrum sit simonia pro matrimonio dare pecuniam. ℞. ſm Ric. in 4. di. 25. ar. 3. q. 1. ꝙ ꝓut matrimoniũ est sacr̃m cadẽs in dispensatione ministrorũ ecclesiæ, sic uendi non potest, & ideo simoniacus est, qui pro benedictione nubẽtium pecuniã exactam accipit. c. cum in ecclesiæ eo. prout utro mr̃imonium est offm̃ naturæ, [d] sic licet dare & accipere pretium sicut & pro aliis officiis ciuilibus & corporalibus. Concor. S. Th. 2. 2. q. c. ar 2. ad ult.

17 Sed qđ si nolit bñdicere, nisi data pecunia. ℞. Ale. ꝙ dẽt recurrere ad superiorẽ, q̃ si noluerit cogere p̃sbyterũ ut bñdicat gratis tutius ẽ abstinere q̃ peccãdi occasionẽ dare. Pa. tñ sup gl. 1. in c. dilect⁹. [e] el 2. eo. tit. tñt ꝙ in sacris uoluntariis non licet aliqđ dare ꝑ eis habẽdis, sed in necessariis sic. Et sic uideretur tenẽdo opi. ꝙ non possum ꝯsummare mr̃imoniũ sine bñdictione ubi consuetum est, ꝙ licitẽ dare p̃t cum intentione dandi pro redimenda uexatiõe non emendi benedictionem.

18 Quid de sacerdote qui non vult dare licentiam parochiano alteri confitendi, nisi data pecunia. ℞. Rodo. ꝙ simoniacus ẽ. Idem dic de licentia communicandi, aut benedicendi sponsas. Aduerte tamẽ quod si non intẽderet lniam confitẽdi, cõicãdi benedicendi sponsas & huiusmodi uẽdere,

quasi sustẽtationis stipendiũ, & eo ẽt mõ ꝑ ꝓcessiõib⁹ faciẽdis i aliquo funere & aliqui elemosyne rapiuntur.

a Resp. ꝙ nõ] Vide Sco. in quo f. q. 20. ar. 3. & cõclusio huius. §. hñi p̃t ꝑ ea q̃ dicta sunt s̃. simonia. 2. §. 32. in fi.

b Quod p̃t imponi tale onus] Tãgit aliqđ Pa. & Io. de Ana in d. c. qm̃. sed Pa. dicit doctores ponere in d. l. significatũ, & Ho. in d. c. qm̃, dicit ꝙ opi. Inn. non sibi placet quia infiniti essent simoniaci.

c Et seqł Ioan. And.] refert hoc Pan. in c. significatum de p̃b. in uers. in ea gl. ibi est argumentũ.

d Et offm̃ naturæ] Dał nanque pecunia ꝑ ꝯhendo mr̃imonio, qa datur licitẽ dos & donatio pp nuptias, licet pricipalr dẽt ꝑ onere mr̃imonij, & uide Pa. & Io. đ Ana. i d. c. cũ in ecclesiæ.

e Pa. tñ in c. dilectus] Et ibi ẽt Io. đ Ana. Et addit Pa. ꝙ non debet dare qs pecun ãut alius intret religionẽ, qa siue religione quis saluari p̃t De quo. s̃. simonia. 2. §. 13. & dicit Ana. ꝙ malefaciũt ꝑsi ctales q recip. hc pecunias pp cõ fraternitates ad qs pauperes recipiũt cũ ad eas gratis deberent hoĩes inuitare.

a Secūdū d An.i c.pe.] Et facit l le tex. q loqt d psentatore, qui exegit iurm vel pactū ab ordinā do ne inquietet ordinatorē sup ꝓuisione, q̄ a su spēdet p trienniū ab executiōe or dinum.
b Nisi q̄dā testi ficatio iudicis.] Vult dicere, ꝙ scriptura q̄ fit cū sigillo nihil aliud ē q̄ q̄dā te stificatio, talis ē ordinat⁹ vñ si pp hoc solū no tarius uellet ali qd exigere esset symoniacus q̄a ꝓ re spirituali.
c Respō.Pa.i c. cū essent.] & ad dit qđ hodie cu riales uel ali⁹ re cipiēs uel faciēs ꝓmissionē d ali qua utilitate vł de aliqua re ob tinēda vel ꝯse quēda grā apud sedē ap̄ſt.ī ē ip so iure excōica- t⁹ ut i ēxuag. Bo nifacij, q incipit excōicat⁹. Et ho die sūt multi ex cōicati. hæc pa.

re, sed sibi ꝓuideie sub ob uētionib⁹ & oblationib. q̄ eū ꝯtingerēt & nō plus, nō eēt symoniacus, ſm Rodo.
19 Vtrū sit symonia ex pa cto dare aliqd pro calici- bus, vestib⁹, & linteamini b⁹ bñdicēdis. ℞. Ray. ıñt qđ non quia non inuenit nisi in chrismate, baptis- mo, cōmunione, euchari stia, balsamo, sepultura, & basilica dedicāda. J. c. pla cuit 2.ex̄.e.ti.cū in eccliç. Sed tu dic verius cū Gof. & Ho. qđ est symonia. ca. ad nostrā e. Idē dic ꝓ bñdi ctione virginū vł abbatissa rū, velatiōe virginū, ꝯ q̄ bñ dicta, & hoī ſm Pe.de pa.
20 Vtrū archidiaconus q habet examinare ꝓmouē dos, vel illi q respondet in scrutinio ordināđi ſm for mā.c.vnici.de scruti.vel il le minister q legit euange lium cū fit ordinatio sit sy moniacus, si aliquid rece- pit ab ordinandis. ℞. qđ sic sed d.An.i c.pe. a ex̄ e.
21 Vtrū prætendēs scītia tē quā nō habet vt promo ueat ad ordines vł bñficia sit symoniacus ℞. ꝙ non sed debet agere pœnitentiam. c.mandato.extra eo.
22 Vtrū notarius sine symonia possit ali- qd recipere ꝓ scriptura facta de ordina- tione. ℞. Lau. & sequit Ber.brix.ī ca. sicut e̅pm 1. q. 2. ꝙ non nec pro labore nec pro cartha, sed e̅ps sibi procurare. Pa. vero ī c. 1. de symo. tenet cum glo. ibidē & cōiter docto. ꝙ verum est notario qui habet sa larium de publico, secus est in ille qui nō habet salarium quia recipe pōt ꝓ suo la- bore solum considerata qualitate negotii non ordinis sicut faciunt qui ꝓ clericatu tātum, pro diaconatu plus & huiusmodi quia sic est symon. art. 10. q. 2 pcariç. Idē dic ꝙ est symonia exigere aliquid ꝓ sigil lo nisi expēsas cere & sigillationis clerico rū ad hoc đputatorū, itellige. sup re spūa

li, & in iurisdictione eccl̄iastica cū nihil aliud sit nisi q̄dā testifi. iudicis b sup illud.
23 Vtrū recipiens aliquā ꝓmissionē spūa litatis puta beneficii, & huiusmodi pro aliquo negotio promouendo apud sedē ap̄lica, sit simonicatus. ℞. Pa. in 1. no. in c. cum essent. c eo ꝙ sic ut. ibi.
24 Vtrum statutum in fundatione alicu- ius ecclesiæ factū duo caueatur, ꝙ quisquis tantum in redditibus annuatim dederit ī perpetuum, recipiat ꝓ canonico, & hēat quod dederit ꝓ præbēda, sit simoniacū. Rñ. Rodo. ꝙ si tale statutum fiat ad t̄ps & principaliter intentione agendi dei cultū & qđ eās pricipaliter pp deuotionē det & sit dignus tolerari pōt, & idē dic de mo nasteriis đ nouo fūdatis & egenis. l. ꝙ qs- quis daret tantū reciperetur ad illud mo- nasterium vsque ad certum numerū. ar. c. tuas. nos. extra eo. in glo. in ver. consen tiāt. & in tex. in fi. Et vide s̄. simon. 2. §. 3.
25 Vtrū aliquis dignus ordinari vel bñ ficiari dans ex pacto, vel exactus ianitori vt eum ad e̅pm permittat itrare ad peteñ. bñficium vel ordinem vel electionis con firmationē sit symoniac⁹. ℞. ſm Ro. ꝙ nō si non dat intēt one corrupta. l. vt itercessionē eius cui dat̄ consequat̄ intentū, quia si cū tali itē·ione daret esset symoniacus.
26 Vtrū aliq possit īduci & intret religio nē pp pecuniā dādā. ℞. ꝙ nō. c. dilect⁹. el 2. e. ti. sed vt quis ꝯuertat̄ ad fidē. dicit gl. in ver. inuitari. i d. c dilectus. ꝙ pōt dari. Ho. addit idē posse dic ī sacris necessariis sed nō in volūtariis ꝙ limita. Pa. i d. c. dile ct⁹ ꝙ ex pacto vt ꝯuertat̄ vel itret religio nē, uel recipiat sacra nō licet, sed bñ sine pacto, vt alliciatur ad prædicta capienda. vide s̄. e. §. 17. & s̄ symonia. 2. §. 13.
27 Quid de fraternitatib⁹ ita cōstitutis ꝙ null⁹ recipiat̄ ad eas nisi ꝓmittat vel iuret ꝙ annuatī soluet. 10. deñ. Ray. ꝙ si fiat pp causam honestam, puta pauperibus alen- dis captiuis redimendis, & huiusmodi, non est ibi symonia, imo licitē sunt & qui eas despicit anathematizandus est. 42. di stinct. si quis despicit. & artic. 16. quæst. 7. sanē. Ro. tñ dicit qđ si statutū ē sub forma negatiua nō licet q̄a excludit pietatem, sed sub forma affirmatiua, licet scilicet vt quisquis fuerit receptus det tātum sed non-

a Propter periculũ periurii.] Vide in postil-la.supra e.§.17.
b Et ei, qui est iudex.]Et qñ pecunia dat ex cã ad quam qs putat se necessario astringi & necessitas non subest pôt datum repeti.Ita ꝓbat tex. in l.dedi.§.si liber ver.s.si quis quasi.ff.de cōd. cã da. Vñ facit secũdũ Guil. Albri Ange. Ro.& Alexã.ibi ꝙ si aliquis putat se esse bannitũ uel excõicatum, & aliqd soluat ꝓ habenda liberatione pôt solutũ repetere.l.ædicto.§.fi.ff.de iure fi.& formã in fin.ff.de cẽfi.
c C. præterea] Et facit.cap. se. vbi trãsactio super subiectioni spũali reputat aliqua. & gl. fi. dicit. i. symoniaca.
d Rñ.pa.] Exẽplũ, Quidã lřas obtinuit a dño papa ad obtinẽdũ bñficiũ,& ad suggestionẽ alterius renũciat his literis accipiens. 10. &c.Et dicit text.ibidẽ, ꝙ nec ualet impetratio ad aliud beneficiũ hoc tacito.
e Tenet ꝙ est simonia] Pa. d c. ad audiẽtiã. dicit not.gl.mirabilẽ in eo,quod vult,qđ in d. c. ad audientiã nõ sit symonia qa nullũ spirituale iste renuncians habuit, & sic patet sentire qđ ꝑ literas ad bene

non placet ꝙ fiat iurm ꝑꝑ. periculum periurii.[a]

28 Vtrũ pro iustitia faciẽda,dare pecuniã vel æquipollens sit symonia.Ric.in 4.q.15.art.3.q.3.tenes qđ sic loquẽdo de iustitia ecclesiastica ut qñ daĉ epo vel aliis ꝓ reddẽ.iure suo spũalibus ĩ quo cõcor. gl. in c.uendentes.1.q.3. Idẽ tenet Rod.ẽt sup tpalib⁹ si sit persona ecclesiastica q debet reddere ius ratione iurisdictionis ecclesiasticę secus si eẽt iudex sęculari seu laycus,licet alias grauiter peccet Ale. de al.tñ tenet ꝙ ẽt in iudice sęculari uẽdere iudiciũ iustũ, sit simonia, qa hoc est act⁹ uirtutis,& ita quo ad aliquid ẽ spirituale,sed ꝓ ad uocatione, aut ꝓcuratione ẽt ĩ cã spũali licet aliqd accipere sine simo. sed gl. in d.c. uẽdẽtes.& Ric.vbi š.& fortẽ verius,tenent ꝯriũ & ꝙ ẽ solũ graue pc̃m accipere pro iustitia in rebus tpalibus, & ei q ẽ iudex.[b] Vide š. iudex.§.19.

29 Vtrũ sit simonia cum occultare peccatũ alicui⁹ pro pecunia,quãdo ad ei⁹ officiũ pertinet illud reuelare. Ŗ.qđ sic. c.nemo eo. imo etiã occultare respectu.ꝑsona consanguinitatis vel affinitatis vt ibi dicit sed Ri.vbi š. limita verũ si talia recipiũt cãm spiritualẽ,alias nõ, sed ẽ graue peccatũ. Vide š. Accusare.§.6.& in ver.clare.

30 Vtrũ testificari ꝓ pecunia sit simonia. Ŗ.Ric. vbi š. tenet ꝙ sic,i causa spũali, aliter nõ licet sit graue pc̃m, Alex.uero dicit ꝙ ĩ causis ecclesiasticis & pionis ecclesiasticis si testimoniũ uẽdaĉ simonia est. In ali⁹ grauiter peccatur.

31 Sed nũqd aduocat⁹ simile ꝯmittit simonia si ꝓ pecunia patrocinaĉ. Ŗ.ꝙ nõ, qa patrociniũ & ꝯsiliũ adminiculaĉ exterius cãę,sed testimoniũ est de substãtia cãę. & iõ testes coguntur non aduocati secũdũ Ale.

32 De simonia magistrorũ Viđ š.Magister.§.10.cũ se.

33 De simonia sepulturę. vide š.sepultura in prin.& §.1.& 43.& 44.

34 Vtrũ patronus,siue habens ius pñ̄tãdi q aliqd recipit ꝑsentãdo,sit simoniacus. Ŗ.Pa.i c.ueniẽs.el 1. de testi.2.no.qđ sic.te.bon⁹ de trãsactio c. ꝑterea [c] quando inter.

ficia obtinenda nõ dicitur quis cõseq ius spũale, ex quo adhuc nõ est receptus in canonicũ nec collatio beneficij sibi facta est, & ꝙ huiusmodi literis licitẽ qs renunciat ꝓ cõmodo tpali. Sed hoc non est uerũ, qa imo cõsequitur i⁹ spũale inquãtũ qs consequtur ius ꝑparatoriũ ad obtinẽdũ beneficiũ quod est spũale, seu spũali annexũ sicut diceremus in ꝑsentatiõe patroni, q est annexa spirituali inquãtũ ꝑparat uiã ad obtinendam institutionẽ, q̃ est quid spirituale. Hæc ille.

35 Circa ꝑmutationẽ.Viđ š.ꝑmutatio §.3. & 4.& 6.

36 Circa trãsactionẽ vide ĩ.Trãsactio.§.4.

37 Circa renunciationem & remissionem vltra id quod habes. supra. Renunciatio.Quęro vtrum renuncians literis super beneficio ecclesiastico obtinendo sit simoniacus. Ŗ.Pa.[d] in c.ad audientiam. de rescrip.super gl.2.quod sic,si fit ex pacto aliquo temporali recipiendo siue ꝓ certa pensione recipienda gl.in d.c.ad audientiam.in vers.renunciãtes,tenet quod est simonia [e] in eo qui ꝯsequutus est bñficiũ,sed ĩ eo q nõdũ ꝯsequut⁹ ẽ bñficiũ, ꝙ nõ sit simonia.Sed tu tene ꝙ ẽ simonia,et ĩ hoc casu si deĉ aliqd ex pactione partis, secus si ex offõ iudicis,vel mediantib.bonis uiris renunciatio ex vna parte purẽ fiat,& ex altera parte aliquid temporale, detur, vt colligitur in ca. sanẽ de renun. & de pactis c.cum pridem.Similiter nõ ẽ simonia si renũciet talib.lřis ex eo qđ daĉ sibi spũale,puta bñficiũ fm Inn.& Ho. de rescri.c.ad audiẽtiã, qđ limita cũ sit ꝑmutatio.si cõcurrãt q̃ š. dixi Permutatio §.3.

38 Vtrũ dãs aliqd tpale plato ne ẽmoueat eũ a prioratu vel bñficio,sit simoniac⁹. Ŗ. Ro.ꝙ sic si necessitas vł vtilitas sit qđ amoueatur

moueatur alias non dumo in retio non sit corrupta. Similiter simoniacus est qui dat spirituale ut obtineat debitu tpale qd suum est secundum Tho. in 4. distin. 25. de quo ego dubito propter ea quae dixi s. Simonia. 2. S. 18. & potius credo quod non sit simonia. ar. c. 1. de vsu.

39 Verum renuncians beneficio ut alteri certae personae detur, sit simoniacus. Respon. quod non, nisi in pactu deducatur. ca. dilectio. de preben.[a] Nam habere speciem de hoc, non est symonia. capit. cum pridem. de pac. 1. q. 1. ordinationes.

40 Verum remittens debitu temporale pro spirituali consequendo, sit simoniacus. R. Pan. in c. veniens el primo de testibus in 3. nota. quod sic, quia remittere idem est quod donare. ut in gl. praedicti. ca. in ver. remittere. & in l. quin etia. ff. de ca lum. Limitat tamen gl. & in d. c. uerum, quando ex tali remissione aliqd' commodum applicatur parti. Addit Pa. ibidem aliam[b] limitationem, scilicet quod est verum quod remittere est dare, quando debitum est liquidum, sed quando debitum est dubium, tunc dicitur potius facere qua donare, ut dicitur in transactione in l. siue apud. C. de transact.

41 Veru promittens nihil petere ab ordinatore uel presentatore vsque ad tot annos, sit simoniacus. Rn. Panor. in c. per tuas. el 3. eo. quod sic, quia ex quo ordinator tenet assignari post ordinatione portione quae consideratis fructibus est qd tpale, talis remittit tpale pro spirituali consequendo, & ideo simonia est.

42 Verum dans pecunia, vt quis non ordinetur, uel eligatur, uel electio non confirmetur, aut ecclesiae non consecrentur & huiusmodi, sit simoniacus. R. qd sic, extra eod. ti. nemo. Idem dic qn propter gram consanguinitatis uel affinitatis, penitentem non reconciliat, uel minus poenitente absoluit, uel pctm celat. ut in d. c. nemo. Dicitur Innoc. ibidem, quod ueru est similitudinarie dr simonia cus ralis per gram sic faciens, qa sic punitur, ac si simoniacus esset. Pa. & gl. in d. ca. nemo, tenet quod est simonia, & est uerius, per illum tex. in fin qui non loquitur de poena sed declarat utrunque esse simoniacum.

43 Verum corrumpens iudicem uel teste in causa spirituali pp pecuniam, sit simoniacus. R. Pa. in c. tua nos. in fi. eo. ti. cum Host. quod sic, per quandam connexitate quam habent cum spiritualibus, uel est quasi simonia. ar. d. c. nemo. Secus in causa mere temporali.

44 Verum aliquis accipere pro inuestitura ecclesiarum sit simonia. R. quod sic tex. in c. intantum eo. & ibi iu fi. dicit Pan. quod non tm pro inuestitura iuris, sed etiam facti scilicet pro inductione in corporalem possessionem, etiam si ibi sit consuetudo, & sic probat ille tex.

45 Quid de dantibus primos fructus beneficij in curia, & soluentibus taxam bullarum & caeterorum secundum stilum curiae. R. quod non sunt credendi simoniaci, quia talia non soluuntur pro spiritualibus, sed pro sustentatione curiae, & officialium, & sic tene, quia illa de uoluntate pape sunt ordinata. Sed secus iudico in curiis eporu & alioru praelatoru hntibus vn uiuant, secundum decentiam non secundum pompa, qa simoniacum est tales taxas facere pro dispensationibus, absolutionibus, & hmoi. 1. q. 3. ex multis. Secus si propter uictus de-

---

a Cap. dilecto de pb.] Ille tex. in arg. facit, qa ibi non diuidit inter duos, vt sine duo canonici ad vna pbe dam ergo si ille renunciasset in totu vt alteri daret valeret. Ad hoc pondero gl. ibi in ver. resignauit. vide gl. in l. illa. ff. de he re. insti. Et Ana. in c. non satis. e.

b Addit Pa. ibidem aliam] D. An. & Imo. post Joan. An. in c. si quorunda de so lu. dicunt, quod ille q remittit debitoribus ecclesiae dicitur alienare. Addendo tn quod non incurrat poena illius decretalis & gl. in l. si qs obligatione. de reg. iu. dicit qd ille q remittit alicui ultra summam quingentoru aureoru det facere insinuare, iux ta l. sancimus. C. de dona. & in quatu hic dicit parti, &c. Adde Bal. i. in l. si mulier. ff. de condi. & demonstr. qd si aliqs remittit debitu poenale, qd non consueuit numerari in patrimonio alicuius non dicit donare. Vnde si sit statutum, qd percutiens aliquem uel interficiens teneat in centu quoru quinquaginta applicentur parti offense. Si ps remittat non dicitur donare. Quod facit ad not. in c. in praesentia. per Pan. 16. col. de pba.

Istud aut quod dicitur remittere est donare procedit improprie & ficte. l. ius. la picola. ff. de con di. §. demonst. secundum Are. in d. c. ueniens. e. de rest. facit qd not. in capitulo per tuas. de arbi. & in c. ad nostram el. primo de iureiura. Vbi ponit Pan. qstio ne. Quid si iura ui tibi soluere centu, an dicat satisfecisse si co penso, &c. Et ui de in c. fi. ne prae la. 6. suas. Et facit pro dicto Sco. in 4. dist. 21.

cen-

centiam, alias non habent hoc faceret.

SIMONIA. 4. circa ingressum religionis.

1 Vtrum intrans monasteriũ cum pacto de dãdis tpalibus sit symoniac⁹. Rñ. ꝙ sic.c.veniẽs.eo. dicit tñ Hos & Gof. Ray. & Ber.[a] in gl.in ver.paupertatis & in c.qm̃ symonia ca.eo. ꝙ si monasteriũ eẽt tenue ꝙ possent dicere uolẽti intrare. Si uis viuere mecũ porta tecũ, q̃a licet te libẽter recipere uellemus. tñ bõa nostra nõ sufficiũt. Sed tu tene in conscia opi. Tho. 2. 2.q.c. q̃ dicit ꝙ pro ingressu monasteriũ non licet aliqd recipe uel exigere qui si pciũ. sed ꝓ nictu ploneꝫ recipien ꝗ licet aliqd recipe si nõ sufficiãt opes ad hoc monasterij Similiter ẽt sic cũ est pp deuot onẽ, q̃ qs ostẽdit mõasterio largas eleemosynas faciẽdo eidẽ, qđ facili⁹ recipiat sicut licitũ ẽ ecõuerso pro uocare aliquẽ p tpalia bñficia ad deuotionẽ monasterij, licet nõ sit licitũ aliqd ex pacto dare uel recipe ut recipiat. c. quã pio. 1.q̃o.2.Rodo.ẽt tenet qđ qñ monasteriũ est tenue[b] & indigẽs ꝙ nõ ẽ symonia cũ, & paciscĩ in talibus, dũ modo non fiat pro spũalibus conferendis, sed ꝓ expẽsis faciendis uel recompensandis unde tenet ꝙ licet exprimere noĩa & quãtitatem muneris, & placet mihi quo ad conscientiam. ad c.q̃ vñt õria, & maximẽ d.c.qm̃ symoniaca, dic ꝙ loquit̃ quo ad forum ꝯtentiosum pp fraudes, & iõ fundat se super p̃sumptione, q̃ cessat in foro aĩæ uel loquũtur, nihil pro ingressu, sed non loquuntur quin pro releuatione sumptus, qñ monasterium aliter non p̃õt.

SIMONIA 5. Circa ea quæ prohibentur dari uel deduci in pactum pro aliquo spirituali, vel annexo, uel ab eo depẽte. Et primo.

1 Vtrum solum sit symonia quando interuenit pactum de pecunia. Rx. quòd non sed dic quòd triplex est munus quod inducit symoniam in spiritualibus si deducatur in pactum. Primum ẽ munus a manu, est pecunia capiendo prout accipitur. 1.q.3.totũ ꝓ oĩ re tpali. Scđm munus est lingua.[c] Tertiũ ab obsequio.[d] vt 1.quæ.1. sunt nõnulli. Addit ab aliquibus. Quartũ munus sanguinis qđ ẽ cũ qs cõfert ecclesiã vel p̃bendã alicui intuitu ꝯsanguinitatis vel amicitiæ. Nã fm gl.in ver.ca nali tatẽ.c.1.vt ecclesia bñf. si solũ confert pp ꝯsanguinitatẽ, vel amicitiã, & alias non ꝯferret, symoniacus ẽ. Sed Alc. de ales 2. 2. & Tho. 2. 2 q.c. & in 4 & in quolibet limitant verũ, qñ intendit ex hoc aliqđ bonũ reddi sãs in seipso, vtputa quia magis scit vel nobilis est vel vt faciat vt sibi aliq̃ recompensationẽ & huiusmodi. Secus si solum intẽdens bonũ tẽporale illius curdatur, & non alterius q̃a tũc licet sit graue peccatum, non tñ symonia ẽ in hoc 4 munere, qa nihil dat̃ vel recipit̃, & magis placet. De hoc tamẽ vide Pa in ca tuã de æta. & quali.or. & 1.q.1.c.si quis neque & c. sunt nonnulli. Posset tamẽ dici etiam tunc esse symoniacus, quãdo prælatus aliquod beneficiũ ecclesiasticũ daret alicui cũ pacto vel intentione, vt ipse suis consanguineis prouideret.

2 Sed nunquid quocũque munus a manu inducit symoniam in spiritualib⁹. Respond. quod sic, si pactũ præcessit. Si vero non præcessit, tũc si sit adeo paruũ quod non debeat inducere promouẽtis animũ inspectis causa, tempore & qualitate personarum, sic non facit symoniam. capi.sic quæstiones.eo tit. Valde enim inhumanũ est a nemine velle recipere sed vilissimum est omnia ab omnibus. ff. de officio procon.l solenni.§ vlt.& hoc verum quo ad ecclesiam, sed quo ad deum quicquid datur vel recepit corrupta intẽtione quã tumcunque minimũ pro spirituali symoniacum est, sed sola pœnitentia sine resignatio-

a Et Ber.] Dicit tñ tutius si nihil petatur, & idẽ quod hic tenet glo.in c.non satis.eod. tit.in uer. requiratur.

b Qñ monasteriũ ẽ tenue] Ad hoc facit. quod no.Pa.& d. Anc. in d.c. qm̃, q̃ dicunt, ꝙ licet si fiat ꝑ unam simplicis ꝓstatio nis. Dicuntur tñ cauti⁹ esse si nil dicat̃, eo maximẽ q̃a ut ibidẽ dicit Pa.non debent recipi, nisi tot quot uiuere pñt ex redditibus, & idẽ ut̃ sequi, quo ad priniũ dictũ ana.in c.nõ satis.eo.ti. Et no.ꝙ si aliqs ꝑ symoniã esset receptus in religione eo sciẽte tunc dẽt expelli ð monasterio sine spe restitutionis & recludi in arctiori monasterio.c. quoniã de symo.

c A lingua.] Vt aduocatio. doctrina magistri. & hmõi.

d Ad obseqo.] Vt si aliqs asso ciet dominũ, vñ dicit tex in d.c. sunt nõnulli, ꝙ est seruitus indebitẽ impensa. Et de his tribus ponitur in d. c. sunt nõnulli. Et allegat illud ꝓpheticũ beatus q̃ excutit manũ suã ab omni munere.

gnatio-

gnatione beneficij purgatur, & sic itellige, c. nemo eo, ſm Goff. Aduerte tñ ꝙ qñ datur aliquid ſine pacto non ut debitũ ſed ut dari conſuetum non eſt ſymonia, ſecundum Rod.[a]

3 Quid ſi id quod datur ſit de rebus eccleſiæ. Rꝫ. ꝙ nihilominus ſymonia erit ſm S.Th. ubi ſupra.

4 Quid ſi non datur munus a manu, ſed a lingua pro ſpũali habẽdo. Rꝫ. ſymonia ẽ. Aduerte tñ qđ munus a lingua aliqñ dr̃ ipſa laus ꝑtinẽs ad fauorẽ[b] humanũ q̃ ſub ꝑcio cadit, aliquãdo ꝑces ex q̃bus fauor humanus acquiritur, uel ꝑriũ uitatur, & id ſi qs principaliter ad hoc intendit ſymoniã cõmittit, & principaliter dr̃ intendere qñ pro indigno admittẽdo datur uel recipit. Sed circa dignũ diſtinguit Gof. & Hoſ. quod aut promouetur qs ꝑcib' ſuis, & ſic ſi petit prælatio nẽ q̃ datur ꝑ electionem, tunc eſt ſymonia. 1. q. 6. ſicut is qui. Si aũt non datur ꝑ electionem ſi ſit ſimplex beneficium ſic licet, ſi indiget.[c] Si nõ eſt ſimplex ſed habens dignitatẽ uel curã animarũ, ſic non licet, ar. 1. qõ. 1. ordinationes, & 8. q. 1. in ſcripturis, & eſt ſymoniacus ſm Vgo. Rayn. Hoſ. Th. 2. 2. & directo, li. 3. q̃a eo ipſo ꝙ petitur indignus ẽ. Sed Rod. credit ꝙ licet in dignitate & cura. Facit c. tua no. eo. ti. Quod ego credo uerũ ſi indiget, puta q̃a non habet aliunde unde uiuat, alias non c. ad aures. eo. ti. ſi modo dignus eſt & intenda prodeſſe, & non præeſſe. Si uero ꝓmouetur ꝑcibus alienis ſi pro indigno, ſic ſm oẽs ſymonia eſt. 1. q. 1. de ordinationibus. Si uero pro digno, tunc ſi ſunt ſpirituales non eſt ſymonia. 1. q. 1. latorem. Si uero preces ſunt carnales, & dicuntur carnales quando illi qui præcantur attendũt ad parentalem principaliter, uel amicitiã rogantium, & prælatus propter ipſas principaliter mouetur, ſic eſt ſymonia, quia preces ſuccedunt loco precii. d. c. ordinationes, & ſunt nonnulli. 1. q. 1. Si uero prælatus principaliter nõ ſequitur preces ſed merita, ſeu qui indignus eſt, non eſt ſymonia. c. quibuſdam. 1. q. 1. & arg. c. tuam, de æta. & quali. in fi.[d] Tenet etiam Pan. in c. tua nos, eod. titu. in not. ꝙ humiles preces emiſſe a digno non inducunt ſymoniam, nec etiam aliquod peccatum, ut ex dictis. c. tua nos, & c. latorem patet, imo fortius tenet Pa. ibidem ꝙ donans aliquid cardinalibus, uel prǽlatis & rogans pro aliquo beneficio dummodo non ducatur principali intentione, ut per talia exenia & preces adiſcatur ſpirituale, q̃uis ſecundario habeant talem ſpeciẽ, ꝙ ex omnẽ noxam iudicatur, qui iuſtẽ iſta poſſunt fieri ſine ſpe primaria, ut d. Innoc. & Hoſti. facit. c. quid proderit. 61. diſt. 1. q. 1. ſunt nonnulli, & in d. c. tuam, de ęta. & quali.

5 Circa munus ab obſequio quæro utrũ ſeruiens alicui ꝑlato ut ꝯſequatur beneficium ſpirituale, vel monaſterio, vt recipiatur & huiuſmodi ſit ſymoniacus? Rꝫ. Pan. in c. cum eſſent, eo. ti. glo ibi tenet ꝙ non, quando ſine omni pactione ſeruit & intẽtione ſecundaria ꝑdicta habendi, non primaria, ſi modo ſit idoneus, nec prælatus aut monaſterium directẽ propter hoc ſeruitiũ intendat ei de beneficio prouidere vel recipere, quia ſi ſic eſſet munus ab obſequio, & ſymonia quãdo principaliter & directẽ. d. ca. ordinationes. Ideo dic ꝙ ſi ĩ ſeruitio ĩteruenit pactũ ſemper eſt ſimonia. c. cũ eſſent. eo. ti. Si non interuenit pactũ ſi ſeruiat principaliter gratis licet ſecundario, vt habeat aliqđ ſpirituale non eſt ſimonia ſecundum Goff. & tenet Pna. ibidẽ, & ſic concor. iura quæ videntur contraria. Hoſti. tamen etiam tenuit ꝙ ſi ſeruitium corporale ſit honeſtẽ & dign' dignum obſequium præſtat, ꝙ licita poteſt etiã ſeruire principaliter dummodo pactum non interueniat, ut ſi quis epiſcopo ſeruiat romam eundo eius negocia procurando a contrario ſenſu in c. ſunt nonnulli.

a Secũdum Rodo.] Et dicit Rich. in 4. diſt. 25. ar. 3. qõ. ult. ꝙ ſi ſine pacto aliqđ munus bñfactori dat poſt bñficium receptum accipi poteſt. c. quicquid. 1. q. 1.

b Ipſa laus pertinens ad fauorẽ.] Ad hoc tex. in d. c. ſunt non nullæ. 1. q. 1.

c Si licet ſi indiget] Adde gl. ſic, ſi. de cõcell. ꝑbẽ. li. 6. in uer. diſcañ ſi. q̃ dicit nõ eſſe ambitioſũ pauperẽ clericũ ſibi beneficiũ impetrare. c. tuã de æta. & quali. Dicit tñ Pan. in c. ꝑ inquiſitionẽ, de ele. 4. no. qđ nõ dẽt inſtare vt eligat, q̃a vr̃ potius ꝑꝑ ambitionẽ q̃ ꝑꝑ paupertatẽ petere beneficiũ, forte tñ nõ eſſe pctũ ſi deſideraret, ut poſſet proximis ꝓdeſſe. c. q eꝑatũ. 8. q. 1. licet hoc ſit ꝓſumptuoſũ ſm S.Tho.

d Et ar. ca. tuã, de æta. & quali in ſi.] Gl. dicit ibi. Nõ. n. ꝑces carnales dẽt reſpicere ordinatur, ſed merita, &c. vide ibi gl. quæ dicit ea quę hic ponuntur.

a Inquisitionē] Vide Pan. ibi in glost. si. b De confessis] Et ibi Pa. no. facit. c. 1. de offi. de leg. c Quod Papa talem titulum vendens] Quidā dubitat d̄ ista determinationem Pa. quoniā habemus regulā q̄ arcēdit id q̄ principale est arg. l. si qs nec causam eum glo. ff. si cer. pe. Cū igitur non intenda tur vendi nisi titulus beneficij, licēt in consequētiam t veniat administratio, illud nō attenditur, & sic non videbitur simoniacus Papa in hoc maximè cum titulus beneficij sit de iure positiuo. Et potest dari instantia multiplex. Id tō cuius non erit generalis, pura q̄ episcopo iam ordinato venditur beneficiū in sua vacās dioce. Sed tu tene opi Pan. & idem tenet. S. Tho. in quolibe. 5. q. 10. ar. 2. & in 4. di. 15. q̄ illa opi. quæ tenet q̄ in Papa non potest cadere simo. nia est erronea. d Tenet cū Pa.] Et ita dicit se firmare in repe. ca. extirpandæ, in §. quæ vero de præben. & idem tenet Ho. & d. Ant. e Secus in alijs] Vt sunt ista hospitalia, & administrationes & temporales, & oratoria, dominus Papa etiā casu quo simoniā non cōmitteret dēt abstinere a receptio

li. 1. q. 1. Sed in seruitio indigno vel pro indigno, sic erit simonia. Similiter dic quod in seruitio spirituali, vt puta pro dicēdo missam, quod si pactum interuenit simonia est nisi tali beneficio sit annexum illud onus, vnde no. q̄ non solum præ dicta inducunt simoniā in dantibus, seu paciscentib^9, sed etiam in consentientib. siue mediatoribus &c. c. p inquisitionem, a de elect. & c. 2. de concess. b nec non in paciscentibus aliquid dare vel facere ministrantib^9, sed etiam ministris seu familiaribus administrantis, sicut dicimus in Iezi, qui fuit seruus Helisei. 1. q. 1. i sum. dicit tamen Rich. q̄ licet episcopus fecerit pactū vel promissionem pro aliquo beneficio dando, & postea oblitus talis pacti purè confert, q̄ non est simonia cus quo ad ecclesiā, nec etiam ille qui recipit tale beneficium, si hoc pactum ignorabat, & ideo non tenetur resignare, quod bñ no.

6 Vtrum autoritas Papę excuset a simonia? Respon. Pan. in c. 1. eo. tit. Dicunt docto. q̄ in curia Romana titulus de simonia non habes locum, sicut nec lex iulia de ambitu in curia principis glo. vero & Host. in c. ex parte de offi. de leg. in versi. dimittere, dicit & sequitur Panormit. in d. c. 1. verum in his quæ sunt simoniaca de iure positiuo solum sed non in his quæ sunt simoniaca de iure diuino, & ideo tenet Pan. ibidem, quod cum titulus beneficij habentis administrationem ordinis, vel executionem clauium sit de iure diuino, sicut ipsa executio clauium q̄ Papa talem titulum vendens c est simoniacus, sicut ille q̄ emit, nec valet excusare eius autoritas habes bonam glo. in c. bonam gl. in c. licet, de pœ. est glo. fi. & tex. est cum gl. in ver. diuinis, in c. ex diligēti, de simo. quamuis. d. Car. teneat q̄ omnis. titul^9 bñficij sit de iure positiuo, & sic s̄m eū excusatet eius dispēsatio, sed tu tene cum Pan. d secus in alijs e non hñtib^9 executionē clauiū.

7 Sed nunquid eo ipso videatur dispensare ex quo scit ex certa sciētia & tolerat? R̷. Io. de Lig. eo. ti. c. 1. dicit q̄ sic, ita q̄ non committit simoniam, quod ego credo verum quando simoniā cōmittitur, vt cum Papa, vt puta quis habuit beneficium mediante pecunia a Papa hoc scientiæ, & ad hoc consentiente, q̄a tunc scientia principis purgat hoc vitiū, & ita talis non incurreret pœnas iuris, simonia sit de iure diuino siue positiuo, nec teneret resignare si simonia est de iure positiuo. Sed de datis alijs a papa, licet ipse sciat q̄ dñi & curiales exigunt & tolleret nō ꝑpter hoc dispēsare videtur, & ideo in pœnis inuoluuntur. Facit supra. Dispensatio. S. 12.

SYMONIA V I. Quo ad pœnam. Sciendū qđ ē quadruplex. Prima ē suspēsio. Quæritē vtrū oīs simoniacus in ordine rēcipiēdo, sit suspēsus ipso iure? R̷. vt colligo ex Inn. & Pa. in c. tāta. in ver. in ea gl. ibi nisi renunciet, & c. p tuas el 2. eo. ti. in ver. sed breuiter, & clare qđ sic & quo ad se & quo ad alios, & nō solū quo ad ordinē sic susceptū, sed ab oibus alijs ordinibus, etiam licitē receptis, f & per consequens est remotus ab administratione temporalium beneficiorum suorum, facit gl. in ver. anathematis. 1. q. reperiuntur, & vide glo. in ver. suspensi, & est glo. magistra, in materia suspensionis in cle. cupientes, de pœ. nec potest dispensari ad Papam, scilicet. q. 1. gratiam.

1 Vtrū simoniacus in ordine dādo similiter

ne pecuniæ, & cōllationibus bene ficiorum, qui omni spem mali &c. f Etiam licitē receptis] Rō est q̄ licet multi sint ordines, vnū tamen est sacramē tum ordinis, iō si cōmittit simoniā in vno vulnerat totum sacramētum ordinis, ideo suspēsus ab exequutione ordinum, & per cōsequens ab administratione bonorum.

ter sit suspensus? ℞. Goff. tenet ꝙ sic per trienniũ, sed Inno. in c. pe. eo. ti. & Pa. in d. c. per tuas, tenent ꝙ perpetuo sit suspensus, & videtur verius, per hoc tex. iuncta gl. in c. si quæ a symoniacis. 1. q. 1. 2. §. verũ. 32. dis. a

2 Vtrum symoniacus in beneficio sit suspensus? ℞. Pa. in dictis. c. vbi supra ꝙ sic, sed si est occultus est suspensus quo ad se, non quo ad alios, sed suspẽdẽdus, ar. 1. q. 3. c. 1. & 2. vñ si renunciat beneficio taliter acquisito, põt vti ordine suo post peractam pniam & alijs beneficijs licitè habitis, sed beneficio illo retẽto in quo simonia ẽ commissa, nõ põt agere pœnitentia, b vt in c. inqsitionis, post principiũ, de accusa. Si vero est manifestus sic est suspensus quo ad se, & alios ipso iure. d. §. verũ, vnde quamuis renunciet beneficio nõ indiget dispensatione sicut qlibet notorius criminosus, vt in c. si. de tẽp. or. sed episcopus põt dispẽsare, dũmõ non sit ille cũ quo commisit simoniã, vt no. 1. q. 5 pœnitẽtiũ, c & aduerte ꝙ tũc dr̃ occultus ẽm Rodo. qñ non ꝯstat p sniam vel ꝯfessionẽ in iure factã, nec p rei euidẽtiã q̃ nulla possit tergiuersatione celari. Limita tñ pdicta oĩa qñ simonia ẽ commissa eo sciente. Secus si ignorãte, puta per patrẽ vel amicos, q tũc non est suspensus quo ad alios, nec quo ad se, nisi in ordine & bñficio sic habito, non autẽ in alijs ordinib. susceptis, aut beneficijs habitis vel habẽdis. c. de simo. eo. tit. vbi hoc voluit Innoc. c

3 Sed quæro quis potest dispensare in simoniaco in ordine vel bñficio? ℞. gl. d in ver. nequeant & Cal. in c. post translationem. de renũ. & d. Anto. Pa. in d. c. de simonia, post multa tenent ꝙ in simoniaco in ordine solus Papa qñ scienter. e Sed quando eo ignorante f commissa est simonia, tunc Eps potest dispẽsare. 1. q. 5. præsentium, & etiam potest Eps dispensare cũ tali licèt qñ hoc sciuit non renunciauit, sed ministrauit in ordine suscepto, aut ad alios ascẽdit ẽm Rod. in simoniaco vero in beneficio scienter solus Papa potest dispẽsare ẽm Ber. Rai. & Goff. siue in alio quocũq; ẽm gl. & Ioã. An. in d. c. de simoniacè. Sed Host. tenet ꝙ potest eps dispensare in simplici bñficio solũ Pan. vero in d. c. 1. de simoniacè, eo. ti. tenet qđ potest ẽt dispensare in curato, vt illud habeat in alia ecclesia etiã cũ executione ordinum si modo sponte renunciat sed ad illud bñficiũ in quo fuit simonia commissa vt illud habeat, non potest nisi p Papam fieri. Item in ecclesia empta non potest ex dispẽsatione eps habere, nisi simplex beneficiũ, & cũ executionum minorũ ordinũ solum. Si vero expectat sententiam condemnatoriam, tunc nullo modo episcopus potest dispensare in illa, nec in alia, vt habeat quodcunq; beneficium. g In eo vero qui ignoranter est promotus ad beneficium non potest, nisi solus Papa vt illud habeat, sed in alijs h potest Eps, vt no. in c. sicut. 2. & c. nobis, eo. ti. Sed Tancre. in c. sicut. 2. eo. ti. tenet ꝙ etiam in beneficio illo in quo fuit promot⁹ potest Episcopus dispensare, si ipse Episcopus non est in culpa. & placet. i

4 Sed nunqd idẽ sit iudiciũ đ mediatorib. quo ad suspẽsionẽ, & quo ad dispẽsationẽ?

Respon.

a Et §. verũ 32. disti.] Vbi bona gl. in ver. officiũ. Et subdit Pa. in d. c. p tuas ꝙ a tali symoniaco quãtuncũque occulto nõ dicũt recipi sacramenta baptismus & corp⁹ Christi tẽpore necessitatis. d. §. verum.

b Pœnitentia] Sed est suspensus ab omnibus ordinibus respectu illius beneficij, ꝙ symoniacè acquisiuit, vñ qs emit episcopatum, licet nõ ordinẽ, nõ potest tñ valide clericos ordinare, qa illa collatio pcedit ex illa emptione beneficij, & ideo ordinati ab eo non habẽt exequutionem, ita no. Inn. vt refert Pan. in d. c. per tuas, ꝙ facit c. ea quæst. 1. quæst. 3.

c Voluit Inno.] Et etiã glo. ibid. Hęc quasi omnia Pan. in d. c. tanta. & Ric. in 4. dist. 25. ar. 2. qõ. 3. ad secundum.

d Respon. glo.] Et est gl. in ver. illa vice in c. pen. de ele.

e Quando scienter] Vel eo consentiẽte tacitè vł expressè, nec etiã solet Papa dispẽsare. 1. q. 1. erga, & c. pen. eo. ti.

f Ignorãte] Nec postea ratum habente, & cõmuniter in hoc doc. sequuntur Host. q distinguit aut delictum est manifestũ, & solus Papa dispẽsat, ar. c. ex tuæ, eo. ti. aut non ẽ manifestũ & pcedit ꝙ hic dicitur, sed Pa. p multa tenet simpliciter, ꝙ hoc casu episcop⁹ dispensat &c.

g Beneficium] Probat hoc Pan. per multa vt ibi per eum.

h Sed in alijs] Distinguit Pan. dist. ꝙ si est beneficiũ curatũ vel dignitas non dispensatur cũ eo, sed in alia vacante sic, sed alia beneficia põt habere ex quo ipse nõ fuit symoniacus sine dispensatione, si vero bñficiũ fuit simplex, tũc si spõte renũciat põt episcop⁹ dispensare, vt illud habeat, si vero expectauit sententiam dispensatur, si solum expectauit vt certior fieret de symonia, secus si certior factus voluit expectare sẽtentiam, & vide Pan. qui prolixe loquitur.

i Et placet] De materia istius §. vide Ric. clerè loquentẽ in 4. di. 25. ar. 2. q. 4.

a Quod sic] Ex quo.l.non est reservata Papæ talis dispensatio.
b Nõ incurrit pęnas] Hoc non video q Ric.[?]dicat. Nisi fortè eliciatur id di.25.ar.3. quæst.6.ad ñ.
c Decimaquinta, q.3.sanè] Gl.ibi dicit hãc decretalem esse partẽ illius C.de episco.& cle.si quẽ quã. Et l ver.ad istar, dicit non esse omnimodã similitudinẽ inter crimen symoniæ, & lęsæ maiestatis sicut vr innuere tex qui pro illo imponitur pœna mortis, licèt per symoniam pęna depositiõis.
d Excõmunicatio] licèt quare tot pœnæ inflictæ sunt i peccato symoniæ Dic q tera peccata ad cõparationẽ symoniæ p nihilo reputatur. c. per tuas de symo.

℞. q sic per regulam accessorium, de reg. iu. lib. 6.

5 Vtrum episcopus possit dispensare cum symoniaco circa officia mortuorum, benedictiones nubentiũ, sepulturas, chrisma benedictiones vasorum, & huiusmodi? ℞. Host. q sic,[a] post peractam pœnitentiam, q̃a non prohibentur. ar. ca. nuper, de sen. excom. nec obstat. c. Ergo. 1. q. 1. quia loquitur de symoniaco in dignitate.

6 Quid de prælato q promisit beneficium alicui p pecunia & re integra reuocat pactionem? ℞. sm̃ Ric. q supra talis peccauit grauiter faciendo pactum, quia tamen ad effectum pacti non processit non incurrit pœnas [b] suspensionis & irregularitatis.

7 Vtrum ordinatus ab episcopo quem audiuit symoniacum possit ministrare? Resp. potest in suscepto ministrare, sed non poterit alios ab eodem recipere nisi deponat conscientiam. c. per tuas, el 2. eo. tit. Vbi no. Hostien. 5. notabilia. Primum quod ex varijs dictis alterius præiudicium; non est conscientia formanda. Secundum q sic forma ta est ad consilium prælati deponenda. Tertium q si deponi non potest est omnibus modis sequenda. Quartum q est virtus cui de conscientia scrupulosa; fit bona. & in melius informatur, & econtrario est debilitas animi & nimia simplicitas. Quin tum q in differentibus potest vnusquilque prout sibi placuerit conscientiam informare, quod bene not. & ideo talis debet ministrare, & conscientiam deponere.

8 Secunda pœna contra symoniacos est depositio & infamia, & hæc imponitur si de hoc in iudicio constiterit. 15. q. 3. sanè,[c] de accusa. inquisitionis.

9 Tertia pœna est excommunicatio [d] Papalis. Nam Martinus in concilio constantiensi in extrauagãti quæ incipit. Multæ, ita inquit. Sacro approbãte cõcilio declaram', q ordinati symoniacè ab executione suorũ ordinũ sint ipso iure suspẽsi. Electiones aũt postulationes, cõfirmationes, & quæuis cõuisiones symoniacè ecclesiarũ monasteriorũ, dignitatũ p sonatuũ officiorũ bñficiorũ quorũcũq; deinceps factæ, nullæ sint ipso iure, nullum; p alias ı' cuiquã acqrãt, nec pmoti, cõfirmati, aut puulsi faciãt fructus suos ad illorũ restitutionẽ tanquã iniustæ ablatorũ teneañt, statuentes insuper q dans recipiens ipso facto sñiam excõicationis incurrat, ẽt a pontificali aut cardinalatus refulgeat dignitate. In alia extrauagãti facta anno 2. sui põtificatus Mãtuæ data, q̃ incipit damnabilẽ cõfirmata oẽs excõmunitiones, suspẽsiones, priuationes, & interdicta, & alias cẽsuras latas a summis pontificibus contra symoniacos quas vult incurrere ipso facto omnẽ symoniacũ occultũ vel manifestũ vbicunque symoniã commiserit cuiuscunque status, ẽt episcopatus aut cardinalatus vel quauis alia ecclesiastica vel tẽporali pfulgeat dignitate, dictarũ excommunicationũ, suspensionũ, & pœnarũ absolutionẽ sibi reseruans, nisi in mortis articulo, nec vult q virtute concessionis indulti, aut cuiuscunq; facultatis absoluẽdi concessę, vel concedendę a sede apostolica possint absolui, nisi specialiter de peccato symoniæ autoritatem absoluendi contineant. Hoc idem Eugenius, in alia extrauaganti quæ incipit cũ detestabile, data Romæ apud S. Chrisogonum anno sui pontificatus 4. 1 au. 2. in processu quẽ in die Iouis sanctæ fecit excommunicat omnes symoniacos tã in ordine q̃ ẽt in beneficio, & absolutionẽ reseruat sibi, & successorib. ei', pterq̃ in morte, nec vult sicut & Martinus possint absolui ex quacũque cõcesfione, nisi faciãt mẽtionẽ de symonia. Idẽ fecit Sixtus 4. & sic tene q oẽs symoniaci in ordine & bñficio solũ sunt excõicati. Alij vero symoniaci non, sed ipso facto cadunt in pœnas contra ips̃latas a iure, de qbus dictũ ẽ hic supra. Ne remoueat. c. reperiuntur. 1. q. 1. similiter, c. qcunq;, ibi & c. placuit, ibi similiter, & c. ex multis. 2. q. 2. quia licet sub anathema prohibeant, nõ loquunẽ solũ de ordine & bñficio, & sic in nullo iure inuenitur

nitur sub pœna excommunicationis prohibita omnis simonia, nisi (vt dixi) in ordine & beneficio, Et io illi sunt soli excõicati.

10 Quarta pœna simoniacorum est, quòd præcipitur sub pœna excommunicationis latę sententię omnibus cuiuscunque dignitatis aut status, ꝙ si sunt præsentes in Romana curia reuelare teneantur Papæ, vel ei⁹ apostolicę sedis camerario, aut suo vice gerenti, in vni⁹ vel duorũ testiũ præsentia infra duos dies naturales postquã sciuerint, aut ad eorũ notitiã peruenerint, aliquẽ ꝯmisisse simoniam a qua nõ nisi per Romanũ Pontificem possunt (prærerquã i mortis articulo absolui,) & hoc ꝑ ꝑdictã extrauagãtẽ Martini dãnabile. Cui Eugenius in dicta extrauagãti. Cum detestabile, addit qò nõ solũ q sciunt aliquẽ simoniam cõmisisse vel ꝑ curasse, sed etiã qui sciunt illos q fuerũt mediatores, teneãt reuelare Papę, vel ei⁹ camerario, vel cui ipse duxerit ꝯmittẽdũ, ꝑ se vel ꝑ alios quã citius, & ꝙ nõ possint absolui donec reuelauerint, quod itelligo si ꝯmodè pñt & si sciunt ueraciter, nõ det suspiciones, aꝉr nõ credo incurrere dictã excõicationem. Credo etiã hodie non ligare cum sit abrogata per non vsum. Aduerte tamẽ ẽm Asten. lib. 6. ti. 5 5. ꝙ quãdo simonia est solũ mentalis sine omni pactione ꝙ non ligatur talis aliqua ꝑdictarũ pœnarũ, qđ not.

SYMONIA VII. Quo ad restitutionem. Quæritur vtrum datum symoniace sit restituendũ. ℞. ẽm Pan. in cap. tua nos, eo. titu. ꝙ aut datũ est sine pactione, sed cum sola intentione habendi spiritualia, & tũc dicũt aliqui quos sequitur Inn. & Hostien. ꝙ, si talis simonia ẽ de iure positiuo, sic restitutio non est necessaria ad salutẽ. Si vero est de iure diuino, sic necessario est restituen. acceptum. Alii vt Io. an. & sequitur Pan. tenent indistinctè, ꝙ non est restituendum de necessitate, per d. cap. fin.[a] ubi est tex. apertus. Sed quia dictum. c. si loquitur in simonia quæ est de iure positiuo, ideo dico quòd in tali casu non est necessaria. Et quæ sit ratio, licet Ioan. An.[b] & Hostien. multas adducant, tamen nulla efficax est secundum ipsum non extendam[c] ad simoniam quæ est de iure diuino, & ideo necessario restituen. & sic tene ẽm tertiã distinctionem vsurarii mentalis, de qua Restitutio. 1. in litera Vsurarius in princ. Si vero datũ sit mediãte pactione, sic absque dubio de necessitate restituendũ est ẽm communiter doc.

1 Cui debet restitui acceptũ simoniacè ꝑ ingressu monasterii, vel ecclesię. ℞. Pa. in c. de hoc, eo. ti. in uer. vel distingue clarius. Si loquimur de ecclesię sęculari, tũc si ille q dedit nõ habet vnde uiuat, restituet ei, ar. c. veniens, e. ti. Si vero habet unde viuat, tũc si omnes de ecclesia deliquerũt debet dari ecclesiæ & criminosi expelli.[d] Si autẽ non expellantur, debet dari fisco Papæ ẽm Host. q distribuat in causas Turpia lucra a fisco extorquẽt. l. fiscus in quæstionẽ. ff. de iure fis. Si vero non omnes deliquerunt, sed solus platus vel particularis, tunc dabitur ecclesiæ i cui⁹ ignominiã erat datum, vt dicit. c. de hoc. Si loquimur de ecclesiæ regulari. Si omnes deliquerũt daẽ ei, qui dedit vt intret secundum monasteriũ, ut in d. c. veniens cũ nõ posit stare in monasterio, vt i c. qm̃, eod. ti. Si vero particulares deliqueret, tũc pecunia dabitur secũdo monasterio, quo ad vsumfructum, tãtũ & morto ingresso redibit ad primum monasteriũ,[e] & sic itellige glo. in ver. restituãt, in fi. i d. c. de hoc & concordat cũ prædictis Host. & d. Ant. vt allegat Panor. ibi.

2 Quid fien. cum cõmodè non põt applicari vbi, vel cuius contumeliam est data pecunia, puta quia in remotis partib⁹ est, vel videretur inconueniens eã ibi dari, cum ecclesiæ quasi derelicta, & huiusmodis. ℞. ꝙ pauperibus dabitur.[f]

Vtrum

a Necessitate ꝑ d. c. fi.] loqẽ Pa. in d. c. tua nos, de simonia mentali, & sic vult non esse de necessitate restituẽdũ qđ datur.

b Licet Io. An.] ibi dicit glos. ꝙ usurarius mẽtalis tenet restituere quicqd accepit sed nõ simoniacus mẽtalis, q aũt sit rõ diuersitatis dic ut hic.

c Nõ extẽdã] Vult dicere, ꝙ ex quo simoniacus mẽtalis nõ ꝯpellit restituere ꝑ d. c. fin. nõ dẽt fieri distinctio, an simonia sit ꝯmissa de iure diuino aut positiuo, quia uel sic, uel sic nõ ẽ ꝯpellẽd⁹ talis simoniac⁹ ad restituẽ.

d Criminosi expelli.] Nõ. n. applicat criminosis, cũ id eiiciũt.

e Ad primũ monasteriũ] Ne. s. d lictũ particularis noceat ecclę.

f Resp. ꝙ pauperib⁹ dabit] Arg. gl. i uer. restituãt. i d. c. de hoc, in princ. q ẽ ꝙ sine piculo retineri nõ pt, & ar. c. cũ tu. ex. de usuris.

3 Vtrum recipiens bñficiũ simoniacè teneatur illud resignare? ℞. ꝙ sic, & restituere oẽs fructus pręceptos ex eo, q recipi potuerunt a diligenti possessore. c. si res 14 q. 6. de resti. spo. c. grauis, intellige, quando scienter simoniacè habuit, vel q̃uis ignorãter tñ postea sciuit, de pceptis post scientiã tantũ tenet, non aũt in bona fide nisi extantes vel inq̃tum factus est locupletior. l. certum. C. de rei vendi.

4 Cui debet restitui da tũ p ordine habendo? ℞. vt ꝙ ecclesiæ cathedrali, in cuius iniuriam videtur datũ, si non est ordinatus ad titulũ alicuius ecclesię sed si est ordinatus ad titulum alicius beneficij vel ecclesiæ, illi dabitur secũdum Vlderic. & Rodo.

5 Quid si pecunia ex pacto data Papæ? ℞. Pan. in c. 1. eo. ti. ꝙ nihilominus nõ poterit retinere tale beneficiũ, et ĩ casu in quo Papa nõ committeret simoniam, sicut in simili disputat Io. An. [a] in regula cui licet, de re. iu. li. 6. in mercu. de ludente cũ Episcopo ad Azardum qui eps fecerat statutum exõmmunicãs ludentes, qui licèt episcopus non ligetur tali statuto, ligatur tñ ille q secũ ludit. Sic in proposito Papa recipiendo pecuniam, non suspendit constitutionem de simonia, & plenè disputauit idẽ Pa. in c. expirandę, in §. q verũ de pb. Sed contrariũ dixi. Simonia. 5. §. 7. & ẽ verius. Nec ob. similitudo de ludente cũ episcopo, qua episcop⁹ non potest facere ꝙ stante statuto suo contraueniens non ligetˀ. Sed bñ Papa potest. Et ideo tene quod dixi s. ꝙ nõ ẽ simonia, & sic beneficiũ poterit retinere.

SIMPLICITAS est duplex ẽm Pa. in c. dilecti de iudi. 3. col. quædam cõtraria discretioni, & hæc reprobatˀ. [b] 39. dist. c. Petr⁹ diaconus, & 16. q. 1. si cupis, quædam contraria dolositati, & hęc amplectenda, de qua in euangelio. estote simplices sicut colũbę, & bonus tex. cũ glo. in c. veritatis, de iureiurã. & 6. q. 1. ex merito, & hæc ẽ illa de qua dicit tex. insti. de legiti. agn. suc. §. quod ad fœminas simpliciratẽ amicam legibus amplexantes &c.

SIMVLATIO idẽ est ꝙ hypocrisis. Vnde dicit Isido. li. Ethim. ꝙ hipocrita [c] gręcę latinæ dicitur simulator, vel dic ꝙ se habent sicut superius & inferius, qa omnis hypocrisis, simulationẽ, sed non omnis simulatio hypocrisis, sed tãtũ illa quã quis cũ sit malus intus se bonũ simulat, [d] & palam ostendit vt bonus videatur per gloriam humanã vt dicit gl. Matth. 5. & est filia inanis gloriæ ẽm Grego. 31. mor.

1 Vtrum oĩs simulatio sit pctm̃? [e] ℞. vt colligo ex S. Bona. in 3. dist. 38. q. secũda, & Alex. de Aleaza. a. 2. ti. de h pocrisi. q. 53 arg. 6. q ẽ triplex simulatio. [f] Prima ẽ cautelę, & hæc licet vt pbatˀ in c. vtilẽ, & c. ꝙ ait, & c. si quælibet. §. qnque. 22. q. Nã dolũ non cõmittit q fraudẽ excludit. l. cũ pater. §. planè. ff. de lega. 2. arg. c. platũ, qđ met. cau. puta. vt euitet aliquod malũ fingit aliquid. Secũda simulatio est instructionis, & hæc non est pctm̃, & hæc fuit in Christo qñ finxit se lõgius ire Luc. vlt. in quo innuit exhibẽdũ hospitiũ peregrinis, ex quo coegerunt eũ manere, & ex quo meruerunt eum cognoscere. Et iõ ille religiosus qui maiorẽ sãctitatem quã habet simulat vt proximi ædificentˀ, & ad bonum incitentˀ non peccat, sed potiųs meretur,

a Disputat] Io. An.] De ludente vide etiã Io. de Ana. In d. ca. 3 eo. titu.
b Et hac reprobatur] Et dicit Host. in c. capellanus, de ferijs ꝙ sunt quidam nimis cerimoniales insistites literę cõtra mẽtẽ c pręterea, & c. intelligentia, de verb. signi.
c Hypocrita] Dr̃ ab ypo, q ẽ falsũ, & crisim iudicium, q falsum iudiciũ inducit in mentibus hominum vel quòd ad hy[po] quod est supra, & crisim quod est aurũ, qu[asi] supra aurũ, hypocrita. i. de super. i. ex in operibus ostẽdit se esse aurũ sanctitatis sed intus est lutũ cupiditatis, vnde Grego. de hypocritis loquitur tractãs illud Iob. 41. sternet sibi aurum quasi lutum seu ætam. i. dyabolus quæ viros sanctitate fulgẽtes ẽm exteriora substernit sibi quasi lutũ, i. vicius coinquinatum subijcit. Hi itaque & per aliquid aurũ sunt, & p aliquid lutũ sunt, atque hoc aurũ quasi lutũ sternitur quãdu pe[r] cultis peccatis exigẽtibus etiã virtus qui publicè claruerat dissipatur & pe. d. 1. ɋ ulti cum sequen
d se bonum simulat, vid] Ale

xã. 2. 2. q. 4. ar. 4.
e Sit peccatũ] De simulatione pctus. Vide s. iuramentum. 5. §. 28. & se. & s. protestatio in text. & postillis.
f Simulatio] Gl. in c. officij. 24. quæ. 1. dicit quadruplicẽ eẽ simulationem, vna q̃ ẽ detestabilis, vt in Papa. d. ca. officij, vna pia vt hæc vna discreta vt dimittere malos cũ bonis qñ aliter fieri non potest, vt in ca. quidam cũ bonorum. 24. q. 4. alia pernitiosa, vt. c. cauete. 22. q 5.

mereẽ, vt patet ꝑ Greg. a 31.mor. Tertia ſimulatio ẽ duplicitatis, & hæc tenet ratiõẽ mendacij, b& ſemper eſt peccatũ,ut propriè ẽ in hypocritis. Addit Alexan. quartam ſcilicet ſignificationis, c ſicut Iacob ſe ſimulauit Eſau, & hæc nõ eſt peccatum. Sicut etiam quis in repreſentatione myſterij paſsionis Chriſti finxit ſe iudæum, vel Chriſtum, vel Pilatum & huiuſmodi.

2 Vtrum aliquis poſsit ſe ſimulare malum? ℞. ſm Alex. in 2. 2. ar. 6. ꝙ non, quia aut eſt hoc per opera mala,ſiue verè, ſiue apparenter,& ſic efficitur talis quale ẽ illud opus, aut hoc fingit per opera bona verè & apparenter, & ſic nunquam poteſt ex hoc apparere malus.

3 Vtrum gerens habitũ ſanctitatis,vel religiõis d qui tamen non habet meritũ, e ſi hypocrita? ℞. ꝙ ſi ex ĩfirmitate poſt aſſũptionem talis habitus cadit a pfectione non eſt hypocrita, qa non tenetur reuelare ſuum peccatum niſi loco & tempore debito, unde nõ tenetur deponere habitũ ſm Greg. 31.mor. ſi aũt ex malitia a pfectione deficit ſic ẽ hypocrita.

4 Vtrũ hypocriſis ſit peccatũ mortale? ℞. vt colligo ex San. Bona. & Alex. vbi s.q.2.San.Tho. in quol. ꝙ in hypocriſi duo ſunt, ſcilicet defectus ſanctitatis, ſimulatio eius. Si ergo intentio hypocritę refertur ad vtrũ quæ ſcilicet, quia non vult habere ſanctitatẽ nec curat, ſed tãtũ vult ſanct⁹ apparere ſic ẽ pctm̃ mortale, f & ſic ſumit̃ i ſacra ſcriptura Iob. 13. Non veniet in ↄſpectu eius oĩs hypocrita,& Matth. 23. Vę vobis hypocritæ. Si ãt accipiat̃ hypocrita nõ ꝑ qualitate vitæ malẽ,ſed ꝑ ſimulatione, ſic aliqñ eſt pctm̃ mortale, puta ſi hoc facit ex fine q eſt ꝯtra charitatẽ dei vel proximi, puta ſimulat ſe ſanctũ ut poſsit ſeminare hęreſim, vel ↄſequatũr dignitatẽ eccleſiaſticã uel quæcunq; alia bona in quib⁹ conſtituit finẽ. Si aũt finis non ſit contra charitatem, ſic erit pctm̃ ueniale, quia ſolũ delectat̃ in laude quia ſm Phil. 4 Eth magis dr̃ uanus q̃ malus. Sed ſi ſinis ſit bon⁹ puta ad laudẽ Dei & ſalutẽ animarum vt proximi ædificentur, ſic meritorium eſt, ſi tamen non contemnat bonam uitam; dicit tamen Aureo. in 4. diſt. 16. q. 1 ꝙ ſi ex hypocriſi ſequitur oppoſitũ honoris Dei, proximi ſalutis, quod eſt peccatum mortale. Similiter quando ſolum facit, ut poſsit habere, uanamgloriam & huiuſmodi, qđ limito uerum in vana gloria, quæ ſit mortalis, alias erit ueniale ſolum.

SOBRIETAS Dicitur menſura debita circa ea quæ ſunt neceſſaria ad uitam, unde ſobrius quaſi briam, i. menſurã ſeruans,& nomine ſobrietãtis temperantia ſignificatur. hoc exigitur in omnibus, ſed maximè in miniſtris eccleſiæ. 35. diſt. per totum. 41. di. per totum, de vi. & hon. cle. c. a crapula. 1. Thi. 3. circa princi. vbi dicit non vinolentum. Itẽ in regibus & principibus. Prouer. 31. Noli regibus dare vinũ, qa nullum ſecretum eſt vbi regnat ebrietas. Quomodo peccatur mortaliter cõtra ipſam. Vide Ebrietas. Gula. & ornatus. De ſobrietate tractat. S. Thom. 2. 2. quæſ. 149. vide ibi.

SOCIETAS g primo ſm Marcũ Tullium,& not. Azo. in ſum. tit. pro ſocio, eſt duorũ pluriumve conuentio cõtracta

ob

a Vt patet per Greg.] Et Ale. vbi s. circa fin. vbi dicit ꝙ ſimulare ſanctitatem, vt inde victum habeat eſt peccatũ, qa ponit finẽ ignobilem nobilioris, ſicuti q prædicat principaliter vt victũ habeat.

b Emendacij] Voce ſimulans peccat per mendacium qa facit ꝯ id quod eſt ordinãtum, vt patet in cap. is autem. 11. q. 3.

c Significationis] De hac vide ſanctum Bona. ubi ſupra in quæſti. literalibus.

d Vel religionis] De ſimulãte ingredi religionẽ & intrante quomodo teneatur, vide ſupra. Religioſus §. 20.

e Habet meritum] Ideſt non facit correſpondentia illi habitui.

f Peccatũ mortale] Et ratio eſt quia nullus totaliter priuatur sãctitate niſi pp peccatum mortale, ſed tali, priuatur ſanctitate totali, vt dicatur hypocrita ille qui intẽdit ſimulare sãctitatẽ a qua deficit p peccatũ mortale. Ita ꝙ hypocritis ſolũ dicatur ipſa ſimulatio sãctitatis. Vide đ hypocri. s. Th. 2. 2. q. 111.

g Societas] Nota ſex eſſe genera ſocietatum. Prima ẽ q̃dã ſocietas, q̃ vitæ nũcupatur, vt duo fratres vel plures ad unũ panẽ, & unũ uinũ i eadẽ domo cõiter uiuũt. Tũc.n. ẽ iã ſocietas uitæ ↄtracta vt ſm B.I. & l. ſi C. đ col. a. & l. c. ſi duo fres in cõi caſu poſt morte patris remãſerint đ duob⁹ frib⁹ đ nouo bñfi. inueſti. in feu. Secũda ẽ rei uni⁹ ut. l. ſocieratẽ. ff. pro ſoc. ut cũ alio ↄhẽdę ſocietatis rẽ vnã emim⁹ ut l. cũ ꝓponas. C. ꝓ ſoc. faci. l. 1. ff. cõi diui. uel conduxim⁹ ut. ff. eo. l. ut ſit ꝓ ſo. act. Et l. cũ duob. i pri. & in § ite mel.

la,& in l.in actione.§. si societatem inieramus ad ali quem rem emendam.Secus si in aliquam rem inci dimus sine animo contrahendę societatis quia nō est societas. Cum communiter etiam circa societa tem res agi possit vt puta cum non affectione so cietatis] incidimus in communionē vt euenit i re duob. legata, vel si a duob. res simul empta, vel conducta, vt in cōdu ctionibus pupillorū vel hæreditas aut donatio nobis cōiter obuenit. Aut si a duobus separatim emimus nō socij futuri. Quibus casibus non societatis iudicio lucus ē vt d. l. vt sit, cū duob. sequen. & l. si duobus, in prin. & l. si id quod in prin ff. pro soc. In dubio autem Bar. & Bal. in l. cum pponas. C. pro socio, vidēt vel le, qđ inducat societas. Tertia est aliquorum negociationis, vt d. l. societates, Sunuitur. Quod est cū ad aliquā artē exercendā puta argētariā mercātiam, vel similes societates cōtrahunt, vt d. l. cum duobus. §. argentarij, & L. 3. §. de illo, & l. duo societatem. ff. eo. Quarta est vectigalis, vt d. l. societates vt cum animo societatis contrahendæ a republica vectigal emptum est vt l. ad eo ff. pro soci. Quinta ē vniuersorum quæ ex opera & industria & diligentia acquiruntur. ff. eo. l. coiri, cum seq. Sexta est omnium bonorum vt d. l. societates, vt cum est contracta societas, vt hæreditates legata, donata aut alia quacunque ratione acquisita vt l. 3. §. cum specialiter, & l. cum duob. §. inter fratres, & §. socium vniuersa, & l. si societatē vniuersarum fortunarum. ff. eo.

ob cōmodiorem vsum & vberiorem quæstum. [a] vñ contrahitur sola cōsensu, vnde si meus socius aliquē admiserit quem meum socium esse noluerit ei solū socius est non mihi. ff. pro soc. l. qui admittitur, & contrahitur ad tempus & in perpetuum.i. dū viuent socij, & sub conditione, vt ff. pro soc. l. 1. & C. eod. l. pen. sine fine vero [b] cōtrahi nō potest. l. nullā. ff. eo.

1 Qui possunt contrahere societatem? Respon. quod ille personæ & quæ possunt se obligare & contrahere. de quibus multos casus habes supra Donatio. 1. per totum.

2 Quomodo potest contrahi societas? Respon. dicit tex. in l. societatem. ff. pro soc. societatem coire & re. i. interuentu rei & verbis, & per nuncium posse nos dubiū non est. 3. Circa quid potest contrahi societas? Respon. quod circa omnia bona, itē circa aliquam negotiationē. Item circa vnam rem. ff. eod. l. societas, sed in re turpi [c] flagitiosa contrahi non potest. ff. eod. l. ne prætermittendum est.

4 Est vnus est qui ponit pecuniam in manu mercatoris seu artificis, & mercator seu artifex ponit industriā suā, seu exercitium circa talem pecuniam seu aliquis ponit pecuniā & operam, & alter operā solum, vel pecuniā solū vel ambo pecuniā & operas, vt inde ex tali negotiatione & arte habeat lucrū, vtrū liceat? R. quod sic ſm Ang. de Perusio in tracta. de societate & hoc tā de iure ciuili quam canonico qa opera alicuius sæpe valet pro pecunia. l. 1. C. pro so. instit. eo. S. 2. no. gl. in ver. negotiatoribus, in c. plerique. 14. 3. Et hoc dummō duo ɔcurrāt. Primū quod ars & negotiatio sit licita. c. per vestras, de don. inter vir. & vxorē. Secundū quod æquitas seruetur oibus, qa ſm Goffr. damna debent esse cōmunia in oibus, in d. gl. c. plerique & d. l. 1. C. eo. & ſm industriam periculū hmōi, ita vt q plus posuit pecuniæ vel ope. [d] plus habeat d lucro. d. l. si nō fuerit, in princi. & ad arbitriū boni viri. quod in hac actione sequen. ē l. in pposita. ff. pro socio. Alias cū ista ęquitas non seruat non poterit eē iusta nec licita, qa cū societas sit fraternitas. l. verū. in princ. ff. pro soc. patet quod erit iniqua & leonina. d. l. si non fuerit, in fin. quod bñ not. pro tota ista materia. Et ratio quare licitē accipit de lucro in societate, & non in mutuo est quia in mutuo trāsferet dñium pecuniæ in accipientem, quia ipsa & opera descendunt, vt cū societas simpliciter coita est, nec distinctū fuit quod genus societatis sit. Tūc enim intelligitur coita societas vniuersorum quæ ex opera & industria & diligentia acquiruntur. ff. eo. l. coiri, cum seq.

a Et vberiorē quæstum] Hāc diffinitionē ponit gl. insti. eo. in rubrica.

b Sine fine vero] Societas tamen vectigaliū trāsit ad primū hæredē vt i vsufructu. l. antiquitas. C. de vsufructu.

c Sed in re turpi] Sicut etiam non valet mandatum, vt. l. si remunerādi. §. rei turpis. ff. mā dati, & l. quod sæpe. §. venenum mali. ff. de con.

d Vel opere] Item. s. quod aliquā plus attribuit exercēti pecuniā quam ipsā ponentē pp industriā. Et aliqū plus attribuitur ponenti pecuniam, scilicet plus quam dimidia, tenet Bal. i l. omnimō. C. d inoff. test. §. 1. in ver. Illud nō ō. Et in l. cū a patre, ver. quæro pr assignauit. C. de bo. quæ li. Sa ly. in l. cessū C. de rei vē. Ro. in aut. ex testō. C. de colla. & si esset consuetudo quod dimidia semper attribueret opere & dimidia ponenti pecuniam illa seruari debet & ita Bar. intelligitur in l. 1. C. pro so. per illum tex. in l. 1. §. nec castrense. ff. de co. bo. in l. si tibi. 10. §. si pactus. ff. de pac. & in l. illud. C. de colla. Ita cōsuluic

fulait Ale.cons.19.2.par. Admodū pelare &c. Et uide Bar.in consi.ex facto proponitur in l.&c. Et Bal.in d.l.si non fuerint.§.1.ff. pro soc. & Cor. in repe. l. si pascende.C. de pac.

a In societate uero no6.]Et licet tras ferat est tn pictu [illegible] ipsius ponentis pecuniam.

b Esse desinit.] Adde Io.de Ana. in c. nauigāti, de vsur. 7.col.uersi. Quid aūt si cum tali,& Bal.in l.j. q.j.C.pro socio.

c Quidā tñ dixerūt q fic]Vt Ho. in ti.de usur.§.in aliisuo,ver. quid si piculū, ubi latè disputat Io.de ligna. dicebat opi.Hos.posse sustineri sicut refert.d.Lau. d ro. in repet.c. consuluit,de usu.q.12. & d.Pe.de Peru. in 4.par.ubi ī.refert,Bal. ꝯsuluisse pro opinione Hos.l.cōs.incipie viso instro. Sed tu tene,put concludit autor noster, & hoc tenet Cal. in c.fina. de vsuris, & ibi Pa. & Ioā.de Ana. & Anchar.in 7 q.& d.Lau.de ro. ubi ī. concludit hoc esse tutius,& do. Car.in d.c.fin.dicit,q in illo casu consulē dū est ei, q dedit pecuniā ut remittat si pe riit casu fortui to, licet recipiēs p pactū in se susceperit piculū. Et Bal. in l. 1.C. pro soci.in 9.qō. dicit ꝯtū talem sapere usurariam prauitatē qñ capitale fit saluum diuidat,quia hic nō ē societas neque ex forma q ē mutuū neq; ex natura,qa ꝯnatura societatis ē,q unus hēat caput saluū & alius fra

In societate verò non a quod dicit text. in l.si tibi areæ. mea.ff. de præscrip.ver.nemo societatem contrahendo rei dominus esse desinit. b

5 Sed nunquid ratione pacti erit licitum quod quis habeat caput fractum, & alius sanum. s.quòd quis habeat de lucro,& nihil de damno,uel magis de lucro quam importet id quod ponit in societate, & minus de damno & huiusmodi. ℞.quidam dixerūt q sic c saltem de iure ciui.quia cō tractus ex conuentione legem accipiunt c. contract9 de re.iur.libr.6.sed tu tene cum Az. & Accur. in d. l si non fuerint, & d.Ant.in c. fi.de vsu. & Ange. ubi supra,& secundum Theologos,& veritatem, q nullo modo licet,qā (vt dixi) societas est quædam fraternitas,& tale pactum est ꝯtra eius naturam,ideo non ualet.l.cum præcario. ff. de p ca.& c.fina.de præc.& ideo in conscientia tenetur restituere vel satisfacere omne quod indebitè habuit vel in quo ꝑximum grauauit hoc pacto.

6 Vtrum ponenti operas tantum liceat facere pactum,quòd scilicet tantum vult certum,quòd pro opera sua,& de damno nihil, vult sentire. ℞. quòd sic. d quia fm Ang.vbi supra nō est iste contract9 societatis sed locationis operarū suarum,& hūc uerum, nisi dānum cōtigeret ex dolo suo vel culpa,qa sic nō liceret l.item quæritur, in prin. & l.si merces.§.qui columnā. ff.loca.

7 Vtrum tradens centum ducatos in societate cum pacto quod vult sentire ipsum capitale saluum, nec de eo vult sentire aliquod damnum, sed d lucro vult secūdum discretionem socii quantum sibi placuerit dare licitè faciat. Respon. quod non sed est vsurarius c.consuluit & cap. fi.de vsur.Et propterea secundum Bal.in l.1.q. 9. ff. ꝓ so. talis quicqd accipit de lucro ex tenuat sortem,quia tenetur compēsare, vel si utrumq; habuit tenet restituere lucrum,aduerte tamē q si qs noll et periculo capitalis se expōere,& inueniret, aliquē qui eū uellet assecurare ꝓ aliquo sibi dato,nō esse vsura se liberare a periculo ꝑ talem assecurationē, licet ꝑ lucro accipiat de capitali,sic assecurato e q quidē lucrū parit negociatio talis capitalis datim societatem.Vide vsura. 1. §. 18.Et idem dicerem quando socius accipiens ipsum capitale couenire libere cum socio dare capitale de dando sibi tam modicum de lucro,q verisimiliter quilibet alius sic faceret,si dans capitale retinere totum lucrum aliud qđ deberet habere ex tali societate,eo quod eum assecuret pro principali,immo si nihil esset lucri solueret nihilominus assecurationem, vtpote quando negociatio est talis qualitatis, quod assecurationem inueniret, soluendo tria vel quatuor pro centenario.Et tamen communiter pro lucro societatis

Dd esset

dum.l.mutuis.ff.pro so. Item Ros.hac.§. 4.

d Rū.q sic.] Idem tenet,d. Pet.in d. tri.de duobus fratrib. 4.par.q. 1.in prin.

e De capitali sic assecurato]Io.d An.in c.nauigādi, de vsu. 32.col.uer.Adde et pdictis Pa.de Cas.dixisse d.c. ista assecuratione et casū ex pstmi in l.in naue,saupheli.ff.loca.ubi ꝓbat q ex isto ꝯtu oritur actio spālis q̄ dr oneris admissi,q cōpetit quatuor cōcurrētib. Primo q q suscipiat in se piculū oneris, q patet ex illo uocabulo oneris.i.actio d onere. Cu9 on9 siue piculū aut aduersario fuit i se su. ceptū uel susceptū,ꝓ quo et facit qđ hr in l. & hæc distinctio,& in l.opus. ff.loc. Secūdo requirit q illud onus nō sit illius q suscepit in se piculū, sed alteri9, ut d. l.in naue. Tertiō qđ alia actio nō copetat & sic ista est subsidiaria q cessit qñ alia cōpetit, quarto q onus pereat, & sic est casus pro istis assecuratoribus,qa si nauis salua uenit psit hic 3. uel 4. pro centenario.

a Io. in] Idē te nuit Ho ti de v su sed in ꝯ ē ue ritas f n Pa. & cal.& hoc tenuit Rica.in 4.di.15. ar 5.q 5. idē Io. de ana.in c. fi de vsur.& ꝯ Io.an.ē tex i d. c. per ve stras,ibi honesti. lucri,ad hoc tex. not. in c.sup eo. de vsu.ub: ꝑ re. d mēda ūtā capitul licet cōmittere v uram, in nus ergo erit in dote licitū, & sic tene h. et cap. in d. c.ꝑ uestras teneat cū Io.an. & Pul. l. cū duo bus. ff. pro so & male.
b Si sine sua cul pa pireit] Idē te net Ros. p o nnia eod.ti.§ 7.
c Cōtract per manere.] vel qui ēt posset u sura tē mutare, & sic post ea ex ui pacti exigere vt eut sat instrumētum.
d Secundū Bal. in l.t,] Vbi bis recitat opinio. Et refert omnia Ros.eo.tit.§ 11.

eēt receptus.6. uel.8.& ali qñ plus, & sic ꝯueniret cū socio,ꝙ solū daret sibi tres vel quatuor ꝑ lucro & eū de capitali assecuraret, & sic intelligo illud ꝙ nt Io. An.[a] in c. ꝑ uras,de bona, inter vir. & vxo.in dote data mercatori d quo habes. s.Dos S.11.R ō qa in isto casu pecunia posita in societate bñ stat piculo ponentis, licet illud piculū redimat ptio ꝙ licet. Et iō non est priuilegium dotis quia licitè potest fieri in quocunque capitali sic dato, dūmodo concurrant duo. Primum ꝙ socius accipiēs libere hoc velit facere, nō solum accipiendo tale capitale,sed etiā si non acciperet,pro tali modo assecuraret. Secundum quod tātū plus posset uerisimiliter lucrari de tali societate vltra partē suā quā ū est illud ꝙ solueret pro tali assecuratione cuicūque contentus tamē eēt si ꝯueniret cū socio de soluēdo sibi tantū ꝑ assecuratione capitalis quantum quilibet alius acciperet si uellet assecurare, & diuidendo lucro prius solueret conuentum pro assecuratione,& quod superesset de lucro sibi contingente illud retineret. Nec obst. capitu.nauigāti,de usu.quia ibi aliter non mutaret nisi periculum & lucrū pro periculo reciperet.

8 Verum uidua seu quilibet alius q dat mercatori in societate centū cū pacto ꝙ ipsum capitale sit saluum, cū intētione tamē retinendi in se periculum ipsius capitalis, sed solum facit tale pactum ne decipiatur a mercatore, vt non capitale pereat ipsi mercatori, si sine seu culpa periret,[b] licitè sine usura hoc faciat. R. qđ licet vsura in hoc ꝯctu non sit sed vera societas, tñ peccat mortaliter pp mendaciū pernitiosum ꝙ dicit in sui infamiam. 22.q.1.c.1.& ideo tenetur notā facere intentionem suam ne forte etiā morte præuenta hęredes uellet in suo robore ꝯctū ꝑmanet,[c] non tñ tenet restituere lucrū ꝙ habuit fm S.Ber.in suis ꝯctib.& bñ,qa p l. 1.& totū ti. C.pl[o].ua.ꝙ agi.iste ꝯct[o]ē vera societas ī re.& ideo non restituet,licet alii dicāt ꝯtrū, q possent saluari,qñ ex hoc aliqd damnum passus est mercator ꝑpter timorē periculi, vel qñ ex notificatione suæ volūtatis non cessat scādalū ꝙ ꝑximo dedit, quia tunc credo teneretur restituere eo ꝙ fama rebus ē præponenda.6.q 1.detoriores.

9 Verū ponēs centū apud mercatorē ita ꝙ medietas vel.3.ps aut.4.vel aliqua ps ipsorū cētū stet piculo mercatoris sit vsurarius. R.ꝙ ī hoc fuit diuersa opi.doc.qbusdā dicētib[o] ꝙ sic,vt. S. Bern.& multi alii, qbusdā ꝙ non,qa licitè hoc potest fieri,vt gl.in c.plerique.14 & multi alii, quę qui dem diuersitas euenit ex diuersa opinione dubietatis sequen.

10 Verū damnū debeat eē ꝯmune si capitale perdatur,an solum illius qui posuit qui busdā dicentibus ꝙ debet eē ꝯmune vt ff. de ar.pe.l si id ꝙ.s.itē celsus, & l. cū duo bus. S.quidā fagarium. ff. ꝑ so.quibusdā dicentibus ꝙ quaten[o] ē ꝯmune lucrū ipsi[o] capitalis,eatenus & damnū per. l.si non fuerit.S 1.ff pro so.& per.l.manifestissimi iuris est.S.sed cū in scdm a contrario sensu. C.de fur.Quibusdam aliis dicētib[o], ꝙ solum perire debet danti,vt glo.in d. S. 1 in uersi. solus,nisi inquit ꝙ hoc actū esset.Ratio quia sic de capitali nihil lucraē socius, sed tātū debet redire ad eum qui dedit si inuenitur sáluum in fine societatis, ita nihil debet habere de damno ipsius. Sed tu dic concordādo opi.quod si nullū sit peccatū vel alia consuetudo,tunc dic vel fm Pe.vt refert Cy.in l. 1.C.pro.soc.ꝙ periculū capitalis si pereat ratione societatis ante operas exhibitas sit cōe,sic post aliquas exhibitas etiam aliquid sentiat de damno,sed si post omnes operas exhibitas perdatur,soli ponēti illud, & sufficit alteri ꝑ ditio suarū operarū,qua ęquissima est,præsertim in conscientia.vel fm Bal.in l. 1.[d] C.pro so.5.q.siue ante operas siue post, ꝙ perdatur solum ponenti, ꝙ forte uerius ē de iure, quia sic nō erat habitur[o] de lucro ipsius

a De dãno ficut de lucro] Facit. §. illo inst. eo. Et idē in ecõuerso, q̃ si dictū ē de dã no solū & nō de lucro intelligit idē eē de lucro.
b Alias nō] vi de Ros. eo. §. 16. Idē tene ſm An. A guit Bal. ꝙ ex penſis fuit, ſicut de colono, qui ſeminat expēſis ſuis. ca. tuç de de ci. Et ſi eſt partia rius &c. uide Ro ſe. §. 18.
c Cõe fuerit ſine nō] Idem tenet Pe. de puſio, de duobus fratrib⁹. 4. par. q. 2. ver. 3. caſu. Et rō eſt quia itelligitur eſſe finita ſocie tas l. verū § ſi. ff. eo. Et idē dicēdū eſt ſi parua ſub ſtãtia remãſit ei⁹ qui pecuniã po ſuit, quia qui poſuit operã iu ſtã habet excuſa tionē ſi operari nō uult impar tiare. Et no. Bal. in l. 1. C. ꝓ ſoc. ar. tex. i lata añ. ff. de admi. tut.

ipſi⁹ capitalis, ſed ſolū de lu cro quod debebat ſuæ in duſtriæ, ita nullum debet pati damnū de ipſo, & ſic tenendo iſtam opi. Pet. vel Bal. non licet facere pactū ꝙ periculū capitalis ſit al terius quã illius q̃ poſuit. Ratio q̃a in fine ſocietatis, ſi nihil eſſet niſi capitale to tū rehadebit, & ideo cū ſo ci⁹ non habeat de lucro ip ſius capitalis non debet ha bere de damno. Si vero pa ctū fieret ꝙ periculū capita lis ſit cõe ꝙ licet, vt vult glo. prædicta, vel ſic hēret conſuetudo, tūc ſcias quod eatenus capitale ipſum eēt diuiden. in fine ſocietatis ſi nihil inuenieť đ lucro qua ten⁹ erat pactū, vel conſue tudo de pı̄culo, & ideo q̃a S. Bern. prædictus & multi alij tenuerūt, ꝙ in fine ſo cietatis etiam ſi nihil de lu cro ſit capitale integrū dēt redire ad dantē propterea tenēr non licere facere pa ctum de aliqua parte ipſi⁹ capitalis pı̄culi, & ſic tene. Sed ſi ipſū capitale erit di uiden. in fine ſocietatis ſi ni hil inueniretur de lucro, ſm ꝙ pacti ſunt, vel eſt ↄſuetudo de pı̄culo, ſic ē uera opi. d. gl. quã ſequitur Ang. ubi ſupra, ſ. ꝙ licet tale pactum alias nō. Et ſi pactū nullū eēt factum de damno, ſed ſolū de lucro ītel ligeť de dãno ſicut de lucro a ꝙ ipſe dãs non intendebit aliquid ſentire de damno capitalis, & in fi. ſimpliciter ipſum habere, ſic eſſet vſurarius mentalis, & eo modo te neretur reſtituere, ſicut vſurarius mētalis, de quo. s̄. Reſtitutio. i. in verbo Vſurarius.

11 Vtrū liceat facere pactum, quod vnus habeat duas partes lucri, & vnam damni vel duas domini & vnã lucri, & huiuſmo di. ℞. quod in conſcientia omne pactū qđ non facit deteriorem partem alterius ar bitrio boni uiri, ita quòd qui plus poſuit plus habeat, licitum erit, quod & ſequi tur Ange. vbi ſupra. alias non. b

12 Vtrum ponens operam in ſocietatem, ſcilicet nauigando, æqrando, & huiuſmo di, teneatur ſumptibus ſuis ponere. ℞. ſe cundum Bal. 7. q. & Iacob. de Are. & C y in l. 1. C. pro ſoc. ꝙ non, qñ proficiſcitur cau ſa ſocietatis, quia lucrum intelligitur de ductis expenſis. l. illud. C. de colla. l. mui⁹. ff. pro ſoc. quod limitat Bal. vbi ſupra verū exceptis expenſis, quas domi feciſſet, quia ille non debent fieri de corpore ſocietatis, ar. l. ſed ſi ex lege. § ꝙ autem. ff. de peti. hæ re. Ang. vero vbi ſupra dicit hoc verum, ni ſi conſuetudo aliter haberet, quæ ſi eſſet deberet ſeruari, niſi contineret iniquitatē apertam quia videtur actum quod eſt cõ ſuetum. l. quòd ſi nolit. § qui aſſidua. ff. de edi. edic.

13 Quomodo teneāť ſocii ex diſparib. par tibus. qui fundum vel apothecã conduxe runt. ℞. ſecundū Bal. in l. 1. 13. quæſ. C. pro ſoc. & Ang. ubi ſupra quod locanti tenētur pro æqualibus partibus. Inter ſe vero tenē tur ꝓ rata ſocietatis, unde etiam ſuppelle ctilia, & uaſa debent diuidi ſecundū par tes quib. diuidetur ſocietas.

14 Vtrum ille qui ſemel poſuit capitale in ſocietate & perditum eſt ante finitum tempus ſocietatis, teneatur iterum aliud ponere. ℞. ſecundum glo. in d. l. ſi non fue rit § 1. & in l. 1. C. pro ſoc. & Ang. ubi ſu pra, quod non, ſiue periculum commune fuerit, ſiue non. c

15 Vtrum damnum perſonæ illius qui pō nit operas in ſocietatem debeat commu nicari ad inuicem puta cum ſocius reſiſte ret uolentibus ſibi auferre pecuniam, vul neratus eſt, & fecit multas expenſas ad cu ran. ſe & huiuſmodi. Reſpon. quòd ſic quã do euenit propter ſocietatem, vt expreſſe vult. l. cum duobus. § quidam ſaciaiiam negotiationem, vt dicit tex coierunt, alter ex his ad comparandas merces profectus in latrones incidit ſuãq; pecuniam perdi dit, ſerui eius uulnerati ſunt ſeq; ꝓprias ꝑdidit, dicit Iulianus dãnū eē cõe. Ideoq; actione ꝓ ſocio dãni partē dimidiã, agno ſcere debere tã pecuniæ q̃ rerū cæterarū quas ſecū nō tuliſſet ſocius, niſi ad merces communi nomine comparandas proficiſcē retur, ſed & ſi quid in medicos impēſū eſt

pro parte socium agnoſcere debere rectisſime Iulianus probat, hæc ibi. ff pro ſoc. Nec ob. l. ſocium. §. ſocius [a] ff. pro ſo. quia illud intelligitur quando culpa ſocii id contingit ſecundũ glo. ibidem, quia tunc non tenentur. Aduerte ſecundum Bal. in l. 1, 5. q. C. pro ſoc. ꝙ damnum omne extrinſecum quod ratione ſocietatis euenit debet eſſe cõe, puta debita & credita ſm dãnũ extrinſecũ. l. ipſi⁹ capitalis, ñ niſi vt dixi §. 10. s.

16 De qua culpa tenet ſocius alteri ſocio. ℞. ꝙ ſi cõtractus eſt ſolum ſocietatis tenet de dolo, lata & leui culpa, non leuisſima qa ſufficit talem diligentiam adhibeat in rebus cõmunib. ſicut in propriis, [b] vt l. cũ duob⁹. § uenit. ff pro ſo. Vnde quamuis aliquis expſſè periculum i ſe ſuſcepiſſet, non tamẽ intelligetur de illo qđ euenit culpa ꝯſocii. [c] l. pen C. de nauti. feu. Quãdo vero cum ſocietate ẽ ꝯtractus locationis vel ali⁹ contractus, quomodo teneatur, & ex qua culpa habes. s̃ Commodatum. §. 11. & Locatio. §. 23.

17 Qũo debet diuidi ſocietas ſi nihil inter ipſos eſt conuentum expreſſè vel tacitè, puta quia nulla eſt ꝯſuetudo de hoc. ℞. ſecũdũ Bal. in l. 1. C. ꝑ ſoc. qõ. 2. & Ang. vbi. s̃. ꝙ ſi alter poſuit centũ & alter operas, & de lucrum habent ducenta exhet primo qui poſuit cẽtũ ſua centũ, & ſic de quocũque alio qui aliqđ poſuit q̃ extracta reliqua ducenta, q. ſunt de lucro diuidẽtur inter ſe omnes, ita tamẽ ꝙ q pl⁹ poſuit i ſocietate puta operas & pecuniã, vel dãs partes pecuniæ reſpectu illi⁹ q ſolum unam partẽ poſuit, nõ reſpectu eius q operas poſuit, quia opera ualet tantũ ſicut pecunia, quæ ponitur habebit plus de lucro ut. d. l. ſi non fuerint, in princip. & l. quid enim. ff. ꝑ ſoc. & hoc arbitrio boni viri, & id quod quidã dixerunt ut Goff. ꝙ ſic q poſuit centũ pro primo extrahit centum, ſic & ille q poſuit operas debet exhere, alia centũ pro opera ſua nõ ualet nec de iure diuino, ciuili vel canonico, qa opera hominis nihil ẽ aliud quã officiũ diurnũ, ut l. 1. ff. de ope. li. immo opera hois dicitur fructus ei⁹ eſſe, vt l. 3. & ſeq. ff. de oper. ſer. Et iõ ille q poſuit operas tantum non dicit poſuiſſe aliq cõſiſtẽs in ſorte vel capitali, ſed ſolũ fructũ ſuæ perſonæ, qui fructus aut vſusfructus ſuæ perſonæ correſpondent fructui aut commoditati illorum centum, pro quo benefacit, d. l. cũm duob. §. ſi in coeũda. Precium inquit eſt velamentum artis. i. correſpondet arti. Et ſic ĩtellige illud quod ſæpe opa alicuius ꝑ pecunia valet, vt inſti. pro ſoc. §. 2. i. pro cõmoditate & uſufructu ſeu iter vſurio dictæ pecuniæ. Et ideo ſi aliter ſolũ poſuit operas & aliter cẽtum ſolum, & lucrum ſunt ducenta, ille qui poſuit operas habebit cẽtũ ſolũ, & ille q poſuit cẽtũ habebit illa cẽtũ & poſtea alia, c. de lucro. [d]

18 Quantum durat ſocietas. Reſpon. tex. in d. l. ſocietatem diſſociamur renunciatione morte capitis diminutionem, [e] intelliga prout eſt mors ciuilis ſecundum gl. ibidem, & egeſtate dicit gl. incidente, vt ſi qs ex ſociis bonis ceſſerit, vt inſt e. §. itẽ. 2. vel fuerũt publicatæ, vt i l. actione. §. publicatione. ff. ꝑ ſo. Adde qđ diſſoluitur ſm ꝙ ꝯuenerunt in tpe durationis illo hoito. Et aliis modis, de quib i d. l. actione. Itẽ ex ꝯſuetudine ſi nihil actũ ẽ de tpe. [f] d. §. q aſſidua.

præte-

a Nec ob. l. ſociũ. §. ſocius] Ille tex. põt intelligi dupliciter ibi pp ſocietatẽ ſed aut pp ſocietatẽ propriè, & tunc dãnũ erit cõe, & lucrũ. Aliter pp ſocietatẽ. ſ. occaſionaliter, & tũc nõ uenit ut uult tex. in ſ. l. §. ſocius. Exẽplũ rõne ſocietatis, iui ad palatiũ principis cũ ex loq̃la mea ſibi placui qđ donauit mihi caſtrũ, & tũc non uenit, qa non uidet mihi donaſſe pp ſocietatẽ, niſi occaſionaliter, ſed pp pſonã. Similiter ſi ueiſſẽ abſẽs cũ ſociet iets, & cõſanguine⁹ me⁹ inſtituit hærede ẽ exneũ, qđ i. ñ feciſſet ſi fuiſſẽ pſens. Hoc dãnũ nõ uenit æſtimãdũ, & hoc declarat ibi no. Bar. in d. §. ſoci⁹. Fallit hoc, qđ dicit de lucro, qñ erãt ſocii omniũ bonorũ, ut tex in l. ſocietatẽ. 1. & l. coiri. ff. eod. De hoc Roſe. §. 13.

b Sicut in propriis] Sed nec tenetur de caſu fortuito, ut in d. l. cum duobus §. damna.

c Culpa conſocij.] Vt puta de eo, q portat illicitas merces cũ licitis, uel q vadit p inter periculoſum ſecũdũ Barto. ibi.

d Alia centũ de lucro] Cõcluſio iſtius §. eſt uerisſima & eã tenent omnes, & do Pe. de peruſio in tracta. de duob⁹ fratribus in 3. part. q. 2. & par. 3 qõ. 27 concludit per oia ſicut dicit autor noſter.

e Capitis diminutione] Vide. s̃. Vſufru. §. 14.

f Si nihil actum eſt de tpe] Si plures fecerũt ſocietatẽ ad ludendũ, & poſuerũt mille, & unus ſoci⁹ miſſus ad ludendũ amiſit dictã, pecuniã cumulatam ꝑ ludẽdo, q̃ amiſſa pecunia illa, cõſociis, ꝯtipſit abſentibus, qđ ipſe renũciabat ſocietati, & qđ uolebat ludere per ſe, & luſit. An teneatur conſociis, quod uicit cõicare, ad hoc text. in l. ſed & ſocius. § abſenti. ff. pro ſoc. & in §. manet autem inſti. eod. uide ibi.

19 De societate inter fres & alios quomodo tacitè ꝯtrahitur habes. §. Peculiũ. §. 16. cum seq.

SOCIETAS II. Circa animalia quæ dicitur socidum animalium contrahitur. 6. modis.

1 Primo modo qñ animalia expressè traduntur grã societatis contrahendę, vt dicit gl. in l. si pascenda pecora. C. de pac. Vel quãdo licet expressè non dicatur ꝙ grã societatis tradũtur, tamen tacitè dantur grã societatis, s. quãdo dantur ut sint communia, & sic ꝯtrahitur societas, ut l. si tibi areæ meę, ver. si parum. ff. đ pręscr. ver. Et facit qđ not. Bald. in d. l. si pascenda. Et qa hoc modo aliquando ꝯhitur ĩ animalibus grossioris generis aliquãdo in minuus. Ideo primo proponã quot modis animalia grossa dantur grã societatis expressè uel tacitè. Et aduertę quod animalia grossa dicunt quorũ fructus regulariter non ascendit ad ualorem matris ĩ anno, ut sunt boues, æqui, muli, & huiusmodi. Ista aliquando dantur extimata, aliqñ inextimata, aliquãdo cũ terra, aliquando sine communione terræ, qđ fieri potest, ut in d. l. cũ duob. §. in coeunda.

2 Quando dãtur extimata & sine terra, a & tunc periculum casus fortuiti est commune inter socios, vt dicitur in d. l. cum duob'. §. damna Idem tenet Bald. in l. si pascenda. C. de pact. Nec mirum quia extimatio hoc casu facit emptionem. l. extimatę. ff. solu. matri. Et sic pro parte dominiũ remanet apud tradentem, & tacitè pro alia parte ratione communionis in illum cui communicãtur, & sine traditione transfertur. l. 1. §. in societate. ff. pro socio, & perinde est ac si ille q dat mutuasset pciũ medietatis socio, & ipe posuisset aliam medietatẽ, & cõiter ab ipsis duobus essent empta, & sic in societatem posita. Et ideo quilibet de periculo tenetur pro dimidio, nisi culpa vel dolo alterius eueniret. Nam tunc solus culpabilis esset. d. § damna. Bal. tamen in l. 1. b C. pro soc. q. 8. distinguit qđ scilicet. Aut pereunt casu fortuito, & sic erit commune. Aut peremptio venit ex natura rei, & tunc dicit periculum solum esse dantis, quia sic etiam penes eũ fuissent moritura, nec est verum secundum eũ quod ista extimatio faciat uenditionem, ut d. §. damna. & in l. tertia. ff. locati, & l. cum manusata. §. fina. ff. de contrahen. emptio. vbi dicitur nemo potest eam rem vendidisse, de cuius dominio id agitur ne ad emptorem transeat, sed hoc aut locatio aut aliud genus contractus, hæc ibi. Sed saluo meliori iudicio hoc non teneo, cum melioramenta etiam naturalia in hoc casu communicentur, vt d. l. si non fuerint, sic conuenit vt pericula similiter etiam naturalia diuidãtur siue communicentur. Nec valet quòd adducitur quod æstimatio non facit venditionem in isto casu, immo facit. c vt patet per dicta. l. tertia. locat. Et ideo tene quod periculum etiam naturale erit commune, vt tenent multi doctor. maximè Ange vbi supra. Quod tamen limito verum, nisi expressè aliud sit conuentum, & sic intelligitur ille. §. nemo qui est, in fine in dicta l. cum manusata, vel nisi de consuetudine aliud sit, quia intelligitur actum quod est consuetum. l. quod si nolit. §. qui assidua.

a Extimata & sine terra] In hoc cõtractu extimatio non facit emptionẽ, ut habet in text. & nota. Barto. in l. fin. ot certo § nũc uidẽ dũ. ff. commo. uide ĩ. Casus. 2. §. 6. Et pro hoc est text. sing. in l. titius, ver. sed nec ipsius. ff. de præscri. oerb. ubi in mutuo pecuniæ in quo est translatum dominiũ si creditor ex pacto haber principalẽ utilitatẽ ad eum spectat periculum ipsius pecunię, dato ꝙ dominiũ sit trãslatũ & sic erit potius ꝯtus innominatus quã mutuũ. s. do ut facias & des, & iõ regula quę hẽt ĩ l. incẽdium. C. si cer. pe. q̃ dicit ꝙ genus quãtitatis pire non potest, vnde periculũ ẽ domini. Fallit tñ in casu d. l. titi', secũdũ Pa. de Castr. ibi, & Ale. in l. si ex legati cã. ff. de le. 2. & Ias. in l. si pascenda. C. de pact. unde si periculũ quãtitatis non erit domini sed ipsi' dantis, ut in l. l. multo magis erit in casu illius. §. q utilitas est cõis, iõ transfert solũ ꝓ parte dominium.

b Bal. in l. 1.] Idẽ in l. 1 C. de fru. & li. ex. & 1. l. cũ duobus §. in coeunda. ff. pro so. tu tene sicut hic habetur.

c Imò facit] Sed talis extimatio non fit ad uendẽdũ sed ut ualor rei sciat, ut uel ratione damni uel restitutionis siçde in socie tate ꝓ rata finita societate interim iõ durat societas in concreto non aũt in singulari, ar. l. sedũ hac. §. q manumittitur. ff. de in ius uoc. Et iste ꝯtus saluatur in consciẽtia q lucrum percipitur non ex parte animalis quasi uideat uẽditũ socio, & ei mutuata pecunia pro illa rata ex qua lucrũ percipiat qui esset vsura sed lucrat ex societate pp cõmunionem ꝓprietatis, q̃ non in singularem ꝑsonam sed tanq̃ in unum corpus posita sunt animalia, iõ lucrum & dãnũ erit commune, hic ex do. Pe. de perusio in suo trac. de duo. fra.

assidua.ff. de ędi.edic. Et idō si pactum sit quod periculum capitalis non sit commune, non erit licitus ille contractus in foro animę, nisi recipiens vel alius quī in vno alleuiatur, ī alio æquiualenti grauaretur. l. secundum naturam. ff. de re. iuris. Pactum vero circa fructus vel circa tempus oportet contineat ęqualitatem arbitrio boni viri. Vnde non videtur iustū [a] quod fructus in hoc casu debeant per medium partiri. Si aliter ipsorum ponit operas quia ipsas operas plusquam alius socius ponit, cum tantundem in societatem posuerit. Et propterea debet attendi si opere possunt fieri per minores & pupillos & huiusmodi, quorum opere non sunt in magna extimatione licet aliquę sint, vt d. l. fin § si. Quia impubes potest dare operas ueluti si histrio sit.ff.de lib. causa. vel si recompēsantur per lacticinia & huiusmodi, & de palea, seu fęno quod dat ad comedēdū, & sic attēdere, qđ qlibet ipsorū æqualiter tantum posuit in societatē, & vltra videre qd vltra ponit ali9, puta rustic9 quia operas, & sic nisi recōpensaretur in alio debet habere plus de fruct b9, aliter esset vsura cū ex mutuo interpretato plus granaret e. ɔsuluit c.ī ciuitate, de vsu. 3 Quādo autem dantur ī estimata, & sine terra, & tūc si nullum pactū sit de capitali aut fructibus vel tēpore, sunt quędā extrauagantia & iura posita iter extra ordinaria capitula feudorum uersi.decimæ collationis sic dicētia. ille qui accipit iuramētū vel uaccā debet tenere per. 5. anno, & omnes poledri vel uituli debent esse communes, & quicquid poledri quęsierunt tēpore triturationis. Iuramentū vero vel uacca data debet esse illius qui eum vel eam posuit in fine societatis, nisi ille qui accepit ad societatem tertiam partem precii dederit socio ponenti, quia si dedit tertiam partem, tunc in finę ipsum iumentum vel uacca erit commune. Tu attendens in conscientia ad arbitrium boni viri, vt æqualitas seruetur, ita quod qui plus ponit plus habeat, vt supra. dictum est. Si uero pactum sit factum, cum pluribus modis contractus concipi possint, cum plura sint negocia quam uocabula. l. natura. ff. de præscrip. ver. attendendum est quod cōtineat æqualitatem arbitrio boni viri per regulam in d.l. si non fuerint, & l. in proposita. ff. pro soc. [b] Aduerte tamen, quòd quando animal datur inextimatum non potest pactū geri licitè quod periculum sit alterius, quam eius qui ipsum dedit. Hoc etiam tenet Bal. in d.l. si pascenda. Nam cum dictū animal positum in societatem in fine debeat esse ponentis, si pactum fieret quòd periculum ad ipsum ponentem non spectaret, esset iniquum, & si ipse perdit animal & socius perdit operas. Nec obstat quod supra dixi de capitali pecunię, quia non valet similitudo. Ratio quia pecunia simul ipso vsu consumitur, & sic in ipsa societate totaliter exercetur. Sed secus est in animalibus quæ non sic consumuntur sed quandoq; meliorantur. [c] Vnde sicut melioramentū pertinet ad dantem, sic & periculum pertinere debet d l s̄m naturā. Si tamē dās in aliquo plus grauaretur, puta quia recipiens nollet teneri i fine de dāno ipsius animalis qđ euenit culpa sua. [d] sed solum in parte cum teneatur in totū. l.cum duobus. § in coeunda, & §. dāna. ff. p socio, sicut posset in alio alleuiari quo ad periculū ipsius animalis p regulam in d.l.

a Vnde nō vī iustū.] Imo q nēs expensas dēt de suo facere sicut partiarius, quo casu socius i animalibus ei æqparatur. ut. di. l. cum duobus. §. fin in coeunda. ff eod. Tu dic hoc esse verū i paruis expensis, quas tenet facere socius ī animalibus, vt vī hoc i inui. fa. l. in rebus. §. possunt. ff. commo. l. nesennius. ff de neg.ge. & l. hacte nus. ff. de vsufr. & l. si quis a libe ris. §. fi. ff. de lib. agno. secus si magna esset expēsa q tunc fieri dēt de cōi, nō per illū qui ponebat operas. l. cū duobus. §. si qs ex socius. ff. eo. puta si pp niues oportuit ipsum emere su fur, fęnū, sal & huiusmodi, & uide do. Pet. ubi ī. qui latè prosequitur.

b Et l. in proposita. ff. pro soc.] In ɔriū facit. l. si pascenda. C. de pac. ubi pactum inęqualibus partib. ualet inter dn̄m & pastorē. Rn̄ quod debet intelligi ut hic dicitur.

c Sed quandoq; meliorantur] Vide do. Pe. tra. de duobus fra. 8. pa q. 12.

d Culpa sua.] No. tu q ille qui tenetur ad custodiam rei ratione publici uel priuati officij non sufficit probare interitum, nisi etiam probet casum fortuitum, scđ Bal. in l. cū ita. § suspens, de leg. 2. & Io. An. i c. auditis de præscrip. & ideo nō sufficit pastori uel caprio portare pelles animaliū, qq̄ per hoc constet de interitu, nisi probet casum fortuitū, puta mortalitatis, eius uel simile sequitur Ale. consi. 156. 2. uolumi.

a Vt æqualitas feruet] Si do alia in focedã ad fructificandũ puta eqs uel boues & ipse socius locat, & ex eis lucrũ pcipit, vt iu ftũ, q illud lucrũ mihi cõicet. Tũ q lucra dent esse cõia l. si non fuerit. §. Aristo. ff. p so. tũ qa utit eis s lectionẽ domini dñis. Et licet qs possit uti re cõi ad usum de stinatum. l. arboribus. §. nauis. ff. d usuf. l. merito. ff. pro soc. & per Bald. in l. s. C. de testa. nihilominus nõ pt cõseq fructũ ex ea qn parté consocio resti tuat. l. duo fratres. ff. de acqui. hære. ubi dr Bal. q licet uni ex sociis sit promissũ ut in re cõi intẽgrè, tñ nõ est permissa integra pceptio emolumẽti. quantum autem debeat resarcire, & quare arbitrio boni uiri committendũ ẽ. l. si societatẽ mecũ coieris, & l. si societatem, & l. qn enim. ff. pro soc. hoc ex. d. Petrac. de duo. fra. 6. part. qõ. 15. & fm cõsuetudinẽ regionis l. q si nolit in §. 6. quæ as fidua. ff. d ędi. edi. Et de bonus uide ibidem. q. 26. & Archi. flo. 2. part. ti. 1. c. 7. §. 44. & 45. &c.

b Secundum cõtractũ locatiõis] Vt nõ pôt eẽ ɔtractus locatio. nis nisi pecunia Iteruenìat, vt dicit tex. d. §. si qs seruum &c.

d. l. fm naturam. Et ex prædictis patet q ille qui dat animalia inextimata cũ pacto, q de primis fructibus capitale suũ detrahat, illicite facit, & teneẽ restituere quicquid accepit in grauamẽ alterius socij. Nam sociũ in hoc grauat quod operas & expensas quas fecit si stati extracto ualor capitalis periret ipsum capitale amitteret, & sic ipse esset in tuto & alter socius ĩ piculo. Sed pone qd non perit sed cũ tpe multũ lucratus est alter socius, ad quam restitutionẽ tenebitur pdictis. ℞. quod ad tantum quãtũ arbitrio boni uiri extimabitur periculum perditionis operarum, & expensarum quas perdere poterat.

4 Quando uero danẽ animalia grossioris gñis cum terra, vt puta, communico socio unũ par boũ cũ certa quãtitate terræ quã arare deat. Et tũc si inextimata tradidi periculum totũ ad me ptinebit. Si uero extimata periculum erit cõe. d. §. damna nisi dolus uel culpa alterius pcesserit, ut ibi dicit. Similiter fructus terræ erit communis quando extimata sunt tradita. Rõ qa unus ponit partem boum & terram, alter ptẽ boum quã vr emisse rõne extimationis & operas, & æqtas vult vt æqualiter partiatur fructus, non autem erunt cões fructus quãdo pdicta animalia danẽ inextimata. Ratio quia alter solum ponit operas, & alter animalia & terrã. Quod verum intelligo nisi fortè industria socij tãtum extimaretur aut plus. Et ideo arbitrio boni uiri iudicandum erit, vt æqualitas seruetur. a d. l. in proposita, & uide supra. §. 2. in fi. & dic ut ibi.

5 De animalibus minutis, ut ouibus, porcis, capris & huiusmodi. Aduerte q inuenitur in extrauagantibus positis in fine decimæ collationis feudorum, q talia animalia debent dari ad tres annos, & in vno quoque anno debet dari pro capra duodecim formaticos optimos, & pro pecude sex, nec tantum grossos quantum facerẽt. 20. pecudes, nec tantum paruos quantum facit una mũgitura unius pecudis, sed mediocres arbitrio boni uiri. In fi. vero capra vel ouis data ante omnia erit ipsius tradẽtis nisi ille qui accepit soluisset tertiã partem precij ipsius, quia sic erit cõis Cap. et vero agni, & lana erũt communes, in porcis uero omni anno sunt partiendi porcelli, nisi ille qui accipit uoluerit tenere eos vsque ad tres annos, & in fin. trium annorum omnia partiri debent per medium, & etiam porcelli nati de porcellis. Si tamen consuetudo uel pactum aliud esset uel extimata data essent, dic secundum quòd dictũ est de animalibus grossioribus, ut omnino seruetur æqualitas, & iniusticia nulla fiat alteri ab altero.

6 Secundo modo contrahitur societas sic, dantur animalia sed non communicantur, nec eorum dominium transfertur, sed solum custodie alterius committuntur aliquo dato uel recepto precio, & tunc propriè contractus locationis est & cõductionis. l. 2. ff loca. Si autem non interuenit precium, sed tradens dicta animalia recipit aliquid, ut puta pro bobus vt arent vel pro pecudibus vt stercorizent & huiusmodi. Aut recipit ille cui traduntur pro mercede custodie aliquid, vel opera animalium; vt stercorizatio pro mercede compensetur, qui omnes tres modi considerari pos, sunt vt in simili in seruo dicit text. in l. 1. §. quis seruum. ff. de po. sic eris contractus innominatus, & regulabitur secundum cõtractum locationis b cui magis assimilatur, vt in d. §. si quis seruum, & l natura lis, in prin. ff. de pscip. uerbo. cuius natura est vt fructus & periculũ pertineat ad dominiũ rei locatæ. l. itẽ si precio. §. 1. & 2. ff. locati, d de eo habet §. Locatio, in prin.

7 Tertio modo dantur animalia & in totum transferuntur in accipiētem cum pacto ꝙ teneat ad meliorādum & sic meliorata cōicētur & sic dicitur contract⁹ innominatus, vt dicit text. in l. si tibi areę meę, ver. sed si puerum. ff. de præsc. uer. Vnde precium dictorū animalium si uendatur debet esse commune, vt d. l. si tibi areæ meæ & simil'r fructus ibi per l. si pascenda. C. de pac. & similiter periculum debet esse cōe sicut & utilitas. l. murius. ff. pro soc. Aduerte tamen ꝙ hic cōtractus magis assimilatur cōtractui societatis q̄ locationis Ideo possunt circa hoc intelligi quæ dixi. s. in primo casu quando dant inextimata uel extimata. si uero melioramētum non sequatur, credo ꝙ integra ad dominum tradentem sint restituēda quasi causa data a & causa nōn secuta. b ff. de condi. causa data, & causa non secuta per totum.

8 Quarto modo dantur animalia ut cooperiantur vel vt cooperiāt, puta thaurus vel vacca, & huiusmodi, & est cōtractus innominat⁹, & ideo ad arbitriū boni viri reducetur, ne cum aliena iactura quis lucretur. l. nam hoc natura. ff. de cōdi. indeb.

9 Quinto modo dantur animalia aliquando extimata taliter ꝙ commodum & incommodum sit recipientis, & sic resultat contract⁹ emptionis, & uenditionis, ar. l. extimatę. ff. sol. mat. & l. plerumq; ff. de iure do. ideo si aliquid acciperet vltra pretium ratione temporis esset usura. c. consuluit, & c. in ciuitate, de vsu. nisi emptor animalium perceptis fructibus morā traheret in soluēdo precium, q̄a tunc ꝑ interesse posset petere partem fructuū. l. curabit. C. de act. emp. & uē. & tenet gl. & communiter docto. in c. conquestus, de vsuris, uide j. usura. §. 18.

10 Sexto modo sunt data animalia, nec apparet an cā societatis vel q̄uo mortuis principalibus, & tunc ſm ꝙ consuetū est talia dari sic extimabitur. d §. qui assidua, vel si de consuetudine nō apparet, præsumet contractus innominatus. l. 2 ff. de præscri. verb. & sic censebitur cōtractus societatis, & per omnia fiet de fructibus, & reliquis, sicut ius societatis exigit, vel saltem fiet acceptiori animaliū debita compensatio secundum exigentiam sumptuum & laboris sui, & hoc actione mandati, ex quo per impositionem domini pascenda suscepit. l. prima. ff. mand. uel saltem actione in factum siue præscri. verbo. d. l. secunda. Ex prędictis igitur patet quomodo societas sit licita vel illicita, & quid dicen. de multis casibus cum infinitis modis possint concipi, vt in d. l. natura. ff. de præscrip. uerbo. Et propterea attende quòd in contractu societatis aliquando interuenit ratio mutui interpretati, puta qū dantur extimata animalia, vel exigitur ꝙ sint ad periculum accipientis contra naturam societatis, & tunc si grauatur in aliquo accipiens propter hoc erit vsura. Similiter aliquando cum societate concurrit contractus locationis; & propterea æquitas attendatur, & ꝙ conuenitur talis contractus, vt sic scias discernere quando est iniustitia vel iniquitas.

SODOMIA Est turpitudo in masculum facta c 1. quæstione. 7. vsus, & est grauius peccatum adulterio, vt in d. capitul. usus, & grauius quàm cum matre ibidē. c. adulterā. Vnde clericus debet deponi

a Quasi cā data] No. ꝙ in l. si quis, tractat iuriscon. sul de quatuor cōditionib. spalibus, s. de cōditione ob causam ob turpē cām indebiti, & de conditione sine cā, & ille inter se differunt, q̄a cōditio ob cām d quā loquitur tit. hic allegatus, hēt locum quotiēs aliquid dat alicui ob causam de futuro iustā & honestā, si enī ille non impleat cām pōt repeti datū ꝑ cōditionē ob causam non sequutā. Et si dicatur, nonne in prędicto casu est ꝯtus innominatus? quo casu orit actio prescriptis uerbis. Rn̄. ꝙ aut in ꝯtibus innominatis, qs vult agere vt cōtractus impleat, & agitur ꝑscri. ptis uerbis, aut agitur ad repetēdū datū, & agit ꝯditione ob causam datur aliqd ob cām Inhonestā, & an possit repeti loquitur tit. de condit. ob turpē cām. Aut qs soluit per errorē credens se esse obligatū, & loquitur titu. de cōd. ind. Aut qs soluit ex causa d præterito, q̄ non erat falsa, sed iniusta, siue nulla, & superueniat iniusta & loqtur tit. de condi. sine causa.

b Et cā nō sequuta] Nisi in quantū sine culpa recipientis uel ad eū ꝑtinentiū res perierit uel deteriorata fuerit, cū bonæ fidei possessor nō teneatur nisi inquantū sit factus locupletior, siue ex re principali, siue ex fructibus et⁹ l. utrū. ff. de peti. hære. unde si animal non recepe rit melioramentū culpa animalis & non culpa pascentis tunc arbitrio boni uiri deberet pascens resarciri.

c In masculum facta] Idem si fęmina cum fœmina secundum gl. Rayn. habes in su. confe. libr. 4. cap 42. & supplementum, ; dicit hoc matrimonij. 8. §. 2. & uid. j. Luxuria. §. 2. circa finem.

ni a & in monasterio detrudi ad agendã pœnitentiam Laycus excommunicari,& pœnit⁹ reddi alienus a cõmunione fidelium.c. clerici.de excel.prala. & m ll.debet igne cremari.in auten. vt non lux cõtra naturã,vñ dicitur q̃ propter impios actus b sodomitarũ fames & terræmotus & pestilẽtiæ fiunt, & ciuitates cum hominibus pariter pereunt.

SOLICITVDO verũ si peccatum? R̃ q̃ si soluimur de solicitudine tẽporaliũ sic triplex ẽ. Vna est anxietatis & auaritiæ, & hoc est pct̃m semper mortale verò pct̃m est ex fine puta quia cõstituitur finis ĩ ipsis quæ rendis parati omnia facere p opter ipsa habenda. Vñ Augu. in libr. de operibus monachorum cũ dicit dominus , nolite soliciti esse &c. hoc dicit vt non ista intueamur & propter ista faciamus quicquid in euangelij prædicatione fieri iubetur. Alio modo est mortale peccatũ ex modo quando tantũ in huiusmodi anxiatur, q̃ omittit necessaria ad salutem & suffocat mentem in talibus.& de hac loquitur Gre.49.di. c. hinc , non in verbo gibbus. Alia solicitudo dicitur dubietatis & diffidentiæ , cum homo timet ne temporalia sibi deficiant, & ideo anxiatur pro ipsis , non tñ aliqd faceret contra dei præcepta,vel omitteret, & ista ẽ peccatum veniale. Tertia necessitatis & prouidentię, & hoc non est peccatum , imo bona & laudabilis vnde gloss. Matth. 5. Non labor & prouidentia damnatur sed solicitudo mentẽ suffocans , & de hac tertia loquitur.c.diuinæ 87. dist. solicitudo vero spũaliũ p se est bona,& ad hanc christus inducit nos. Matt.6. Primum quęrite regnum dei &c. Posset esse peccatum p accidens quando homo tãtum intenderet spiritualibus q̃ omitteret prouisionem humanam debitam , quia esset tentare deum , contra illud Matt. 4. Non tentabis dñm deum tuum .

SOLVTIO est eius quod debetur redditio. c inquib.mo.tol. obli. in princi.Sed largè solutio d est ab obligatione liberatio , quocũque modo.ff.de solutionis. Nã qualitercunq; satisfactũ sit creditori ad volũtatẽ suam ,p soluto hr̃ licet solutũ non sit.ff.de pig. act.l.si rem alienam.§ omnis.hoc not.Goff. & Hosti. in sum.eo.ti.§.1.

1 Quot sunt species solutionis? R̃. duæ, vna naturalis siue vera, quę est per redditionem eius quod debetur.Alia ciuilis siue imaginaria,& hoc fit multis modis scilicet per nouationẽ e quæ est qñ extinguit prior obligatio & in aliam obligationem ciuilem vel naturalem trãsfertur.ff.d̃ noua. l. 1. Aut per delegationem q̃ ẽ qñ aliũ reum vice sua creditori.vel cui ipse iusserit dat. ff. de accep.l. 1. Aut per oblationẽ factã tpe & loco cõgruo.C. de sol.oblatione.ff.e. l. si soluatur.&l. q decẽ. in prin & l.creditor. in prin. ff. de sol. Nõ tñ pdest oblatio si non consigneẽ.ff.de vsu.la 1.&l. acceptã. Ite n oportet q̃ fiat cui debetur , vel eo abiente iu dici, & si iudex deficiat,honestis p[er]sonis. C.d̃ vsu.l.si creditrici.ff.de off.or.c.pastoralis.in fin. Itẽ qd̃ res deposita duret, f qa si in

a Dẽt deponi.] Pa.in c. nisi cum pridem princip. de renun.dicit q̃ istud crimẽ induceret suspẽsionẽ & post piñam pœnitentiã & ad hoc gl. in d. ca. nisi ad hoc c. clerici. & Pa. in c. q̃ sup hijs de vo.in vlt. no.dicit q̃ istud crimen est mixti fori vtrũque index scilicet ecclesiasticus & secularis pt se impedire,licet esset loc⁹ quæstioni, nã hoc principaliter cõcernit honorem dei qui est cõditor vniuersalis.

b Propter ipsi⁹] Quicquid recte ptum ẽ pp sodomiã nõ pot reperi. L.affectionis cum ibi no ff de dona.

c Reditiõ] Siue obligatio sicãda cõsensu siue dris &c. Etiã ex male ficio.vt ibi dicitur in prin.

d Largè solutio] Quæ sit differẽtia inter solutionẽ & liberatio nem glo.dicit in rub.ff.e. q̃ solutio ẽ facti, & sic ponitur pro ipso actu liberatiõis. & intelligo largissimè accipiendo hũc actũ vt cõprehendat dationem. Et sic intelligit d.l.solutionis &c.Liberatio aũt est iuris effectus qñ q̃s absoluitur ab oblatione,sed q̃ritor.Tu promittis mihi dare.10.si nõ solueris vsq; ad Kal. q̃d mihi dẽs , in terim libero te p acceptilatio nem, an si nõ solueris naturaliter inci dãs in pœnã dic q̃ non incidis in pœna , qa creditoris facto illud quod debeat de si,cet in oblatione,& eo volẽte ñ ẽ solutũ. vel in executione.§. si. de ver. obl. & l. 1. circa principiũ. ff si q̃s cau. Non aũ: liberat quia soluisse videatur qa verbũ soluerisfuit positũ cũ adiuncto.ff.id qd̃ debes. Quo casu solutio accipitur strictè & sic naturalis solutio req rebatur,& ita in quit l. solutũ. ff. de solu.Si aũt solutioni eẽt adiũ ctã ab obla io ne,tunc largè accipitur vt in d.l. solutionis &c . Hęc ibi Bar. fin d. l. solutionis. & in d Rubri.

e Nouationẽ] Nouatio ẽ prioris debiti in aliã oblationẽ ciuilẽ vel naturalẽ trãsfusio atq; trãslatio.& ciuili oblatione pri e exẽplum vt puta tu dis mihi cẽtũ sub spe futura numerationis aũ bẽ.si promittis mihi eadẽ cẽtũ ; de naturali verp vidẽ ĩ.no.ãũ.§. 3. & oblatio. §. 4.

f Deposita durẽt] Ista omnia

reouirũtur vt qs liberetur per obligationem.
a Et non imminuta] Mouebat̃ q ı minuta nõ sti matur per grossam, sed bñ econ uerso. quod tñ ẽ fallum, quia ali ꝗñ & minuta sti matur per grossam, vt q̃ñ emun tur minutæ ꝑ flo renos &c. vt l. e. legatur. §. qui reprobos. de pigno.actio.
b Tpis ꝯtus.] Et hoc qa verũ ẽ di cere ꝙ non habet illam bonitatẽ respectu curs⁹ quã tũc habebat.
c Si debitor nõ fuit in mora] Ratio erat quia nulla variatio cõ tingit circa bonitatẽ rei intrinse cã nã in eundem forma & materia ceditur ſm quod debet vt. l. res in dotem. ff. de iure do. & l. cũ quid. ff. si cer. peta. Sed cõtingit mutatio respectu æstimationis q̃ nõ imputatur debitori, q non est in mora. hæc Bar.

in vsus suos conuertantur, nõ est tutus offerentes. l. debitor. ff. de vsur. & si sic deposita res amittatur, nihilominus debitor est liberatus. ff. de arbi. l. arbiter. la 2. ff. depos. l. 1. §. si pecunia in sacculo. Et hoc verũ in obligatione quantitatis, qa si obligatio esset in specie, sola obligatio sufficeret. ff. eo. l. q hominem. §. primo.
2 Vtrum solutio debiti in quantitate existentis sit facienda ſm pecuniæ valorem currentem tpe solutionis, vel ſm ꝙ valebat tpe contractus? ℞. ꝙ in quacũque dispõne ꝯtractuũ fit debitum, solutio semper dẽt fieri ſm monetam quæ currebat tpe ꝯtractus debiti, & si nõ reperirur, qa est reꝓbata vel diminuta in pondere. puta quia tonsa, vel ꝑ longũ vsum effecta, erosa quia argentum superficie corruit ex longo vsu vel alio modo perpetuo est alterata, tunc debet solui ipsis extimatio ſm quod communiter tenetur ꝑ legistas in l. Paulus alias incipit creditorem. ff. de sol. & in l. minorum. C. in qui. cau. in integ. resti. non est neces. & per canonistas in c. quanto. de iureiuran. & in c. olim. de cẽsi. & licẽt Bar. id l. Paulus limitet istud verũ. quando talis diminutio contingi. moneta grossa & non in minuta [a] tamen, d. Ant. in d. c. quanto, & sequitur Pa. ibidẽ tenet ita habere locũ in moneta parua, sicut in magna, qñ deterioratio directẽ ꝯtingit ipsam pecuniam, puta qa duo antiqua non valent nisi vnum de nouis voluit etiam Cy. & Pet. in d. l. in minorum, & Host. in d. c. quanto, quòd qñ solum pecunia est reprobata non deteriorata, quòd de ea potest fieri solutio ex quo currebat tempore contractus. Sed Spe. eo. ti. & ibi Io. An. & Pa. in d. c. quanto, tenet non potest, & est communis opi. quia magis moneta consideratur ratione cursus q̃ respectu materiæ, vt videtur tex. in d. cap. olim, ibi vel æstimationẽ eorum &c. facit etiam. c. eijciens. 88. dist. ibi. Nũmus qui non habet caragma cæsaris reprobus ẽ. Si verò alteratio non esset perpetua, sed ad tẽpus vt contingit quod florenus hodie magis valeat quàm cras, ita quod crescit vel decrescit secundũ tempora communiter tenet̃ talem variationem non debere attẽdi. ar. l. pretia. ff. ad legem falci. sicut enim creditor vellet sibi solueretur si plus valeret, ita debet recipere si minus valet cum speretur augmentũ, sic voluit Bar. in d. l. Paulus ver. vnum tamen, & Pa. in d. c. quãto, & alij in d. l. i minorũ. Quot mihi vr̃ æquum, nisi quando non esset spes quod de proximo deberet habere augmentum, qa sic videtur quod debeat solui secundũ extimationem temporis contractus, [b] qa posset esse quod nunquam cresceret. arg. in l. iurisperitas. in prin. ff. de exc. tu. & qđ no. gl. in cle. 2. de resc. in ver. electionẽ. Iaco. đ Are. & Bar. in d. l. Paulus. & Hos. in d. c. quãto. tenẽt quod si est alterata respectu cursus non respectu materiæ, & ꝑpetuo, puta qa princeps non vult expendatur nisi ꝑ tãto, vt fortè recolligat & cudi faciat, quod nihilominus de ea potest fieri solutio si debitor non fuit mora. [c] Sed Odo. in d. l. in minorũ, & d. Anto. in d. c. quanto, vt refert Pan. ibidem, tenent quod debet solui ad extimationem antiquæ currentis tempore contractus, quia eadem ratio quæ est de toto est de parte. argumen. l. quæ de tota. ff. de rei ven. & c. pastoralis. §. Item eum totũ, de offi. deleg. & vr̃ probari in d. l. olim, & videtur magis æquum. Ne creditor damnum sentiat ex suo beneficio. Et sic concludo quod siue sit reprobata in totum siue alterata in parte in perpetuum respectu cursus (licẽt non respectu materiæ, siue deteriorata respectu materiæ) qđ non potest fieri ea solutio, sed debet solui extimatio secundum tempus contractus, & hoc siue solutio sit fienda ratione ꝯtractus siue ex condẽnatione iudicis, de condẽnatione autẽ q̃ fit ratione statuti Spe. ti. de sol. §. nũc aliqua ver. pone, tenet ꝙ dẽt solui de moneta currente. sed Pa. in d. c. quanto, videt̃ tenere ꝙde moneta currẽte tpe facti statuti.

ti. Ego teneo cum specu.a quia in poenis mitior fit in terpretatio. c.odia de reg. iu.lib 6. de solutione uero qui debet fieri ex mandato principis vel alicuius dñi, seu ex eius gratia, b dicit d. Ant. in d.c.quanto, ꝙ si do minus ignorabat ualorem monetæ sic fiet secundum cursum currentis secundũ glo. c in ver.consuetam.& Lau.in cle. 2.de deci. si vero sciebat eius ualorem, sic fiet eius solutio ſm æstimationem temporis ipsius mandati, seu gratiæ factæ. ar.d.c.olim.& l.fi.in princ. ff.de aur.& arg.leg.Si uerò solutio est respectu legati, sic fiet secundũ æstimationem tẽporis testamenti cõditi, licet testator postea multum superuixerit intantum ꝙ fit mutata, ita consuluit Old. & facit tex.in l.vxorem.§.testamento. ff. de leg.3.& d.l.fi. & sequitur. d.Pet.de Anc. in d.c.olim. & Io.And.in addi.ad Spec. eo.titu.& Pa. in d.c.quanto.Idem dicit Old. in pręcepto arbitrorum.Idem dicit Pa. vbi supra in pręcepto iudicis condemnantis in certa quantitate. & hęc not. quia sæpe in practica. Limita tamen prędicta in debito contracto ex mutuo ſm distinctionem quã ponam.infra Vsura.1.§.36.

3 Quis tenetur soluere? R. ꝙ ille qui est obligatus siue sit principalis debitor siue fideiussor.

4 Vtrum quilibet possit pro alio soluere? Respon. ꝙ sic, etiam si debitor hoc ignorat, & non uelit. ff eod. l.soluere. ff. de nego. gest. l.soluendo, d & tenetur ta lis satisfacere e præfato soluenti pro eo nisi sua interesset f vt non solueret. l.cum pecuniam. ff. de negotijs gestis.

5 Vtrum tutor & curator vel alius administratione m habẽs teneatur soluere debitum illius cuius curã gerit. Respon. quod sic. l.quoties.§.sicut autem.ff.de admi.tuto.

6 Vtrum hæres teneatur soluere debita defuncti? Respon.quòd sic in totum, sed in conscientia quãtum se extendit facultas hæreditatis, ut supra. Hæres. §. 6. secus si esset legatarius, quia tunc non tenetur nisi quando hæreditas est non soluendo, quia tunc æs alienum præcedit legata, ut supra. Restitutio. 2. §.17.

7 Vtrum successor prælatus teneatur soluere prædecessoris sui debita? Respon.quòd sic, si pro necessitate suæ personę, uel necessitate seu utilitate ecclesiæ g sunt facta, extra e. capit. 1. Alias non tenetur ecclesiæ nec successoreius. 10.quæstio.2 cap.hoc ius, de fideiuſ.2.cap. quod quibusdam. Idem credo de successore in dominio temporali laycali.

8 Cui debet fieri solutio? Respond. quòd creditori vel eius successori cui competit actio obligationis, si tamen sit compos mentis & maior.25.annis, vel alteri de mandato ipsius, etiam si creditor sic accusatus ad h mortem. ff. eodem l.reo & C. eo. l. nihil interest potest etiã h... ius socio si vt ...

a Ego teneo cũ Spec.] Licet ista opin. sit æqua tñ op'.Pa non est respuenda inde ibi per eum.

b Eius gratia] Exemplum puta ꝗ concessit princeps alicui centũ florenos annuati super certis red ditibus, demum alteratur perpetuo ualor florẽ.

c Secundũ glo.] Vñ dẽt intelligi secundũ gl. in d. clem. 1. & Guil. de montelauduno, quẽ allegat. d.Anto.ut refert Pa.i d.c.quanto.

d L.soluẽdo] Ad de. l. seruus uetãte.ff de verb.ob. vbi seruus acquirit dño, ipso uetante per stipulationem, sed vñ ꝙ beneficiũ non debeat in inuitũ cõferri.vt l.inuito ff.de reg.iu. Rñdet Bar. i d.l. soluendo ꝙ quãdo quę beneficiũ respicit tñ cõmodũ illius qui cõtradicit, & tunc nõ cõfert in inuitum. quãdoq; respicit cõmodum alterius & tũc in uito datur, ut loquitur tot' titu. de mune. & ho. vbi honores dantur inuitis ex eo ꝗ publicã vtilitatẽ respiciunt. Quia ergo in casu nřo solutio respicit etiã cõmodũ creditoris, imo rum si debitor liberatur etiã inuitus.gl.tamen ibi dicit ꝙ per quandam consequentiam beneficium cõfertur in inuitum quã approbat Bar. ibi vide 7.§.13. in postil.

e Talis satisfacere] scilicet per actionẽ negotiorũ gestorũ. ut dicit glo. parua. in d.l.soluẽdo Contrariũ tenet glo. in l.si Stichũ. § si na. ff. de noua.tãgit glo.in fi.in l. fi.C.de neg.gest. ꝗ loquitur in t. r minis illi' legis ꝗn. s.dominus ꝓhibuit, sed tu dic ꝙ tunc datur actio negotiorum gestorũ, quando ꝓ ignorante sol uit, secus si pro inuito, & sic concorda glo.&c.

f Nisi sua interesset] Et trib. modis pôt interesse, primo. s. nõdum dies soluenda uenit, secundo quia debitor retentione poterat uti, quia in multis casibus hẽmus retentionem & nõ petitionẽ. tertio si debitor poterat cõpẽsatione obijcere, ut quia creditor ei tenebatur.hæc glo. ibi.

g Ecclesiæ] Et dicit Pa. ꝙ sufficit ꝓbare ex necessitate existe debitum, licet nõ probet illud in ecclesiæ vtilitatem fuisse versum, ꝙ ea quę no. ipse in d.c.ꝙ quibusdã de fideiuſ. et sic dicit se respõdisse multoties de facto, quia quando quis cõtrahit debitum pro sua necessitate. ... ecclesiæ ... ecclesia teneatur ... alimenta. e.

h Accusa... ad] Fallit hoc in ... [illegible]

crimē lesę maiestatis, vt patet ī leg. fi. C ad l.iul. maie. ī eo qui fugit, cui⁹ bona annotātur. l.sequestrāt. vt l.fi. §. fi. de req. reis. ff. Curādū ē, Inqt, ne quid ei qui ꝓfugit medio tpe a debitorib. eius solnatur. i. e. per hoc fuga eius influatur.
a I e not. in c. ea te] Vide Pan. ibi in 1. not. & super gl. 2. vsque in fi.
b Aut. Lucius] Nisi inueniretur emptor rei immobi is, qa deberet uēdi cū cautela, ut pretiū redderetur creditori.
c Pecuniā habitam] Pon. iicca sum. q. ali m habebat librū meū, & vēdidit pro decē Titio, & liber aqud titiū peremptus est. Nū ergo detur mihi actio in subsidiū cōtra uēdentē librū, & rīde, &c. Casus est in l. fi. ff. de neg. ge. ubi qdā seruus furripuit rē dñi sui, & uēdita est, emptor illā rē uēdidit, & in rerū natura esse desiit, tunc actio nego. ge. in subsidiū datur &c. Et uocat actio subsidiaria qa propria non cōpetit ut patet in d. l. fi.
d Resp. Bar.] Idē refert, & sequtur Pan. in c. ea te. de iureiu.
e Me uel mea.] Pone exemplū si eē duxi hospitiū ab eo qui conduxerat ab alio, & e liberor ipso iure d. §. solutam ubi sex. no.

solidū. ff. de pactis. l. si vn⁹. in principio. & ff. de duo. re constit. l. 2. & 3. & no. in c. ea. te. a de iureiurando. Aut etiam procuratori ei⁹ quamuis sit reuocatus & ignoretur reuocatio. l. ei⁹. in principio. ff. si certū petatur. Aduerte tamen hic. quia si quis solueret filio familias sine consensu patris vel minori sine cōsensu tutoris. vel curatoris non satisfacaret. l. 1. & per totum ff. ad macedonia & l. pupillus, ff. de act. & obli. Nisi solutum sit conuersum in vtilitatem patris, vel minoris. l. 1 & 2. C. si aduer. credi. & l. ꝙ si forte. §. fi. & l. in pupullo. ff. de soluto.

9 Debitor non habens pecuniā ad soluēdum potest offerre rē meliorem, & tenet creditor accipere. aut hoc nisi. C. de sol. Ecclesiæ vero nō tenet offerre meliorem, sed aliā vt aut. hoc ius b C. de sa. san. eccle.

10 Quis est præponendus in solutione. Vide restitutio. 2. §. 17.

11 Vtrū possit quis repetere pecuniā habitū c ex uenditione rei suæ i subsidiū. Respon. Ludo. in no. ꝙ sic. vt est casus in l. in ciuile. C. de rei vē. & l. si eū seruum. ff. si cer. pe. & l. fi. ff. de neg. gest. Sic & ecōtra pōt agere ad rē emptā ex suā pecunia i subsidium, licet non sit mihi obligata Et ꝙ possit agere. est gl. fi. in l. ꝓculus. ff. de iu. do. & casus i l. vxor marito ff. d do. īter uir. & vxo. Item præponit ille qui pecuniā dedit negociatori faciē i diuersa negotia in ea negociatione, & alii qui eidem dederunt in aliis negociationibus tex. ē ī l. procuratoris. §. si plures ff. de tribu. secundum Ioā. plagiensem. & Ludo. de roma in not.

12 Vtrū excommunicatio sit facienda. ℞. quod si fit tenet, tamē non debet fieri ēt si ex iuramēto tenebatur vt. s. excommunicatio. 8. §. 12.

13 Vtrū liceat soluere creditori creditoris mei. ℞. Bar. d in l. solutū. § solutā. ff. de pig. act. distinguit qđ si creditor creditoris mei habet me vel mea e bona obligata puta qa aduxit domū ab eo qui eam ab alio conduxerat si libetor ipso iure etiā creditore meo inuito. l. vtrū præsente. ff de consti. de cū possem ab eo compelli. l. nomen. C. q̄ res pi. ob. pos. Simi'r qsi talis factus ē creditor ꝓpter me puta, qa creditor meus gerē tuo ab eo ut in l. si liber homo. ff. de neg. ge. Si uero causa sit oino separata a mea si sit eo volēte idubie libetor f l. inuito. C. de sol. & l. fin. C. de ne. ge aut eo. ignorāte. & ꝯtigit liberatio ope exceptionis. l. si opera. ff. de doli exce. glo. tamen tenet qui. mo. tol. obli. in princip. in uerb. solutio Sed tu tene cū Bar. quo ad forū contentiosum, quo ad conscientiam tene glo. quia creditor liberatur ex tali solutione, etiam si erat inuitus g d. l. soluendo & ideo satisfactum est ei.

14 Vtrum recipiens scienter solutionem alteri debitam committat furtum. Respondit gloss. 2. in capitul. ea te. de iureiuran. quod. sic nisi creditor h ratum habuerit, allegat. l. fallus. §. 1. ff. de fur. ꝙ verū ē ſm Pa. ibidē si sine iusta cā & recipit. Secus si ex

f Indubie liberor] ut dicit. §. solutā, aut eo iusto, & nō liberor.
g Etiā si erat inuitus] Ego dicerē ꝙ si nullū pātiē interesē credītor meus, ꝙ soluēs eius creditori liberor ut dixi s. § 4 Secus si aliqđ patiat īteresse, & ita loquat d. l. inuito. C. de solu. Et qđ dī inuito bñficiū non datur. ff. de re. Intellige in priuilegiū quod facit gaudium. ut in cir. qbus ex cau. feo. &c. Vel dic ꝙ ꝑ mediam ꝑsonā cōfertur bñficiū, ut d. l. soluēdo, sec⁹ si a principio ꝯdiceret. ut d. l inuito C. de sol uel nō datur bñficium qa qlibet pōt pri uilegio suo renunciare. ut l. si quis in conscribendo. C. de pac. Et hoc qa in rē propria, &c. ut l. in rē mandata. C. mandati.
h Quod sic nisi creditor] Intellige hoc dictū in rebus mobilib⁹, quia in rē incorporali non committitur furtū, sicut & i immobilib. ut in §. quod etiam de usuc. & gloss. in uers. furtum. in capit. dudum. 2. de elec.

ex iusta causa [a] puta qa credebat ad eum pertinere, vt quia erat gestor negocio.ũ creditoris, ar. ĩ l.pe.ff.de nego.gest.

15 Quõ debet fieri solutio. ℞. q debet fieri de illo qđ est in obligatione, qa unũ pro alio solui nõ pōt creditore non cõsentiente. insti. q.mod.tol.ob.§.1. fallit hoc in ecclesia debitrice. dicta aut.hoc ius. Idẽ ĩ eo q dẽt aurũ in cui[us] substãtiã aurũ non inuenit. C.de sol. aut. hoc ni si debitor, & ff.de l. 1.& l.si domus.§.qui cõfitetur. Itẽ in eo q debet seruũ cui[us] vult soluere pretiũ qa dicit cũ suum cognatum. Itẽ ĩ noxali actione.[b] ff.de re iu.l. miles.§.1.& 2. Itẽ de pecunia §.2. Sed quãdo non habet, qđ debet soluere, & sunt distrahẽda bona sua p solutiones tũc primo incipiẽdum est a mobilib[us], & si non sufficiunt ad imobilia, & post ad ea iura, & si non inueniũt emptorẽ detur insolutũ creditori. vide in l.a diuo pio. ff.de re iudic.§.in venditione.

16 Quid de eo q tenet sub alternatione. ℞. q regulare ẽ qđ in alternatiuis electio est debitoris, vt ĩ l.plerũque in fi.ff.de iure do.cũ concor.positis in glo.

17 Vtrũ debitor teneatur ire vel remittere ad domũ creditoris. ℞. vt supra obligatio.§.8.

18 Quid si creditor esset ĩ mora & uellet purgar. ℞. q tenebit ire ad ei[us] domũ[c] l.cũ quidẽ.C.de cõdi.insert.

19 Quid si obligatio sit solũ ad hoc [d] si uolo acqrere. ℞. qđ teneor adire domũ creditoris,[e] & soluere etiã sine monitione, secũdũ Bartol.in l.item ista. 3.col.ver. aut respicit. & in princ. legis. ff.de consti.pec. siue cõmodum sit personale quia reliquitur libertas, seruo si soluit decem, & huiusmodi, siue sit commodum bursale, puta alicui legantur iocalia si soluerit uestem. d.l.cum quidam, aduerta tamen quia in casibus istis vbi quis tenetur ad domũ creditoris ire sufficit qrere eũ apud uicinos & notos, & in locis in quibus est solitus conuersari non p loca clãdestina. ar. 2.q 6.c. biduum, & uoluit Bar. ĩ l pdicta, itẽ illa. in pric. in 4 col. ver. perquiri aũt & Pa. sequtur. in c.significãte. de pig. vlt.co.ver. Sed extra gl.ĩ fi.

20 Vtrum mittens debitum nunciũ infideliter se hñtẽ excuset. ℞. Pa.in d.c.significãte, aut spẽs erat debita, & ipa remittebat p nuncium q putabat fidelis & sic piculũ ptinet ad creditorem. Ratio quia casus fortuitus non imputat ex quo culpa nõ pcessit. ca. vnico de cõmoda. aut erat qtitas debita q mittebat, & sic periit periculo debitoris. Rõ qa eo ipso q pecuniã mihi mutuasti meã fecisti. l.2.ff.si cer.pe. & iõ periit mihi añquã ueniat ad man[us] creditoris si periit, qa adhuc dñs.no. Barto.in l.cũ qui. §. sed & si. vbi plenẽ.ff.commo. sed pœnam si erat apposita non incurrit. vide supra commodatum.

21 Quid de eo qui soluti indebitum an possit repetere Respon. Pa.in c.fi.de sol. distinguit, quod aut est indebitum [f] ciuiliter sed naturaliter debitum, & sic gloss. d.c.fi. distinguit q si soluit p errorẽ iuris nõ pōt repetere, si aũt p errorẽ facti poterit vtputa hr̃s soluit legata ĩtegra, credẽs non posse retinere falcidiã, errat ĩ iure, nã naturaliter erat debitũ, sed nõ ciuiliter, & nõ repetet, si aũt sciebat sibi cõpetere falcidiã, sed credidit (itellige pbabilr) vt ĩ c.apostolicę. de cle.exc.mi. & ĩ c.2. de cõsti.li.6. hr̃ditatẽ sufficere cũ tamen non sufficeret hic

errat

a Si sine iusta cã.] Quia tũc excusatur e furto seu rapina, insti. de bon.ra. §.quie tamen.

b In noxali actione.] Vt §. 10. sunt in obligatione, & noxa in solutione uel ecõuerso debet peti id q est in obl͞one.

c Ire ad eius domũ.] Etiã si sint diuersi fori, nam cũ reus ex mora sua iam sit obligatus ad pœnam vel ad periculũ interius, istam solutionẽ facit ut aliquid sibi acqrat, non ut simpliciter se exoneret, ergo debet ad domum creditoris accedere.

d Solũ ad hoc.] Pone exẽplũ in d.l. cũ quidã. C. de condi.infert. & in l.pe.in fi.de cõd. & demonst. puta si quis dederit. 10. sitio habeat annullũ, ille debet ire ad domum titij.

e Adire domum creditoris.] Aut uolo me exonerare ne incidam in morã uel pœnam, & tunc aut creditor est eiusdẽ fori mecũ, & debeo ire ad domum eius aut diuersi fori, & tũc creditor dẽt uenire ad me, ut.d. l. item illa, & iõ in hoc casu sufficit, q debitor in domo sua in die solutionis dicat esse paratus soluere si esset, q reciperet. de Bart. ibi.

f Indebitũ.] De hac materia uiđ pleni[us] p gl. Bar. & Moder. in l.cũ qui. C. de iur. & fac. igno. pmitte tñ pro intelligẽtia, q indebitum aliud dicitur iure ciuili tantum aliud iure naturali tenẽ aliud ciuili & naturali. Exemplũ primi ẽ de illis quĩ pōt retinere falcidia est inde legatariis ciuiliter tãtũ, qa naturaliter ẽ debita. Exẽplũ secũdi in pecunia non numerata nã si pmitto tibi sub spe futuræ numerationis sum tibi obligatus ciuiliter post biennium, sed non naturaliter quia non numerasti. Exẽplũ tertii est manifestum.

eriat in facto. & repet. l. error. C. ad l. fal. cõiter tamē tenetur q minor, mulier, milles, & huiusmodi cum excusentur ab errore iuris repetent, si etiam ex errore iuris soluerũt vt in l. de indebito § 1. de proba. Sed quo ad hãc excusationē quidam contrarium tenent.[a] sed primum verius. Similiter magis repetet in conscientia si ē indebitum naturaliter, licet ciuiliter sit debitum, multo magis si ē indebitum naturaliter[b] & ciuiliter, tam in conscia q̃ in foro cõtentioso quacunque ignorantia solueris, nisi in aliquibus casibus. de quibus in glo. l. cum quis. ff. de iur. & fact. igno. & ibi Bar. concordat quos dimitto quia ad consciam pertinet, secus quãdo soluit sciēter quia tunc videtur donasse. l. cuius per errorē. ff. de re. iui. exceptis solutis pro vsuris quæ repeti possunt c debitores. de vsuris.

22 Quid de illo q conuenit a creditore & no habet vñ soluat? ℞. q si debitor ē ex maleficio, sic põt verberari. 14. q. 6. si res, & sic nõ potest amplius conueniri d. c. si res, quod intellige qñ creditor sic exegit vt verberet p debito, alias bñ tenet ad interesse si verberet maleficio. ar. 13. q. 2. fraternitas. Si vero est debitor ex cõtractu[c] vel quasi, tunc cedat bonis vid infra verberatio.

23 Qũo fit cessio bonorũ. ℞. fit i iudicio vel extra iudicium p nunciũ, vel epistolam C. qui bo. cede. pos. l. in oi, facit. l. fi. ff. de ces. bo. Dic vt s. Cedere bonis Et ad quid valet ibidē. Aduerte q vt valeat, oportet vt confiteatur debitum. l. pe. ff. de ces. bo.

24 Sed nunquid cũ debitor petit dilationem quinquennij a pluribus suis creditoribus, & aliq dare nolunt ei dabitur. ℞. q sic si maior pars cõsentit & intelligit maior respectu summæ debitorũ & non personarum. Et si omnia sunt equalia iterum valebit dilatio data. l. vlt. C. qui bo. cede. pos. vbi vide latius.

25 Qũo dēt fieri solutio. ℞. fm Io. de cõse. dis. 1. solēt. Qñ aut dies ē adiectus fauor debitoris,[d] & potest pueniri, aut fauore creditoris, & sic non potest præueniri. l. cum qui ff. de annuis le. Similiter non potest qs repetere añ ips debitũ. ca. vnico. de plus pe. nisi in tribus casibus. Primus in viro vergente ad inopiam. Secũdus in debitore fugiente. l. ait prętor. §. si debitorē. ff. de his q in fr. in fraud. cre. Tertius in debitore suspecto q potest cogi dare cautionē. l. si fideiussor. §. fin. ff.

a Quidam contrarium tenent] Rõ est quia. s. subeat debitum naturale.

b Si est indebitum naturaliter] Hoc procedit in obligatione naturali strictè sumpta vt in illa quæ oritur ex pacto simplici, sed in obligatione magis lata, vt est illa qua vatu; aliter induci nũr ad bñfaciendum benefacienti ē dubium nunquid cõpetat repetitio. Tu dic vt per Pa. in d. c. fi. & allegat Bar in l. si testamento ff de fideiusso.

b Ex Cõtractu. Pa.] c. odoard⁹. de solu. de dicit secundũ Ioã. An. qđ qñ quis conuenitur ad interesse & nõ fit cõmutatio in pę. ã corporalem siue agat ex cõtractu siue ex q ali delicto seu maleficio do nec creditor sue tuat ad pinguio. ff̃ tortunam. d. c. Odoardus & ca. olim. . . & re. spo. & l. 1 am 15. ff. de dolo. Aut conuenitur quis ad interesse, & ad pœnã & tunc si pœna est applicãda parti. vt in furto nunc non debet fieri cõmutatio quãti ē pęna nisi actore consentiē te. c. fraternitas. 13. q. 2. Et ita tenet Paul. de Ca. in l. fi. ff. de in ius voc. Ad quod vide Ar g. in l. si qñ §. hæres. de lega. 1. & in l. insulam in fi. de verb. ob. Imo. in l. ita stipulatus. 17. col. de verb. ob. Bal. in l. cõnisloria. C. de pac. inter emp. & ven. bñfacit. l. cũ duobus. §. idem respõdit lectius, & ibi Bal. singulariter pro soc. Si vero pœna venit applicanda fisco, & agitur ad vindictam tunc habet locum. capit. finem litibus. de do. & contu. & d. l. per de in ius vo. & d. c. si res. 14. quæst. 6. Vt etiã in nito accusatore possit fieri commutatio pœnæ pecuniariæ in pœnam corporalem. Et vide q no. Host. c. fi. de rescriptis. & Bal. in c. quæ in ecclesiarum. de cõstit. Et dicit Archi. in d. c. si res, q qñ agitur criminaliter fiet ista commutatio et inuito actore. &c. Et vide dñm Ant. in c. de causis. & in c. nisi de of. deleg. Et qñ pœna venit applicãda parti nõ possit cõmutari. tenet Bal. in d. l. fi. tenet Bal. p illum tex. & in l. q si maior. §. si seruus. ff. de mino. Et vid ad hãc materiam, tex. & gl. in c. ad liberãdum. de iudeis. Ang. in l. si qs id quod. ff. de iur. om. iudi. vbi dicit q ē bona cautela qñ qs vult liberare debitorē a carcere vt faciat eum luere in corp⁹. Iudex aũt q fecit lite suam non luit in corpus si non potest soluere nisi p dolũ fecerit secũdũ Bal. in ru. C. de iud. q ma. indic. Et ista doctrina q non põt luere in ęre luat in corpore, nõ habet locũ i multa, qa tũc dēt fieri diminutio vel moderatio. l. illicitas. §. si ff. d off. psi. & ibi p illũ. tex. dicit Bar. i fi. q dicta regula nõ habet locũ qñ p delicto debeat imponi pœna pecuniaria extraordinaria sed tñ qñ imponit ordinaria. Vide Bar. i l. 1. §. generaliter. ff de pue & in impe rium. in vlt. co lum. ff. de iur. omn. iud vide quę notaui. infra. Verberatio.

d Fauore debitoris] Exemplum. Testator, reliquit 10. Tertio hinc ad 1c. annos, & hoc vt hæres habeat commoditatem illorum. 10. fauore creditoris, vt si est

qui sat.co. Limita nisi fuisset suspectus tempore contractus.quia non cogeret. Aut dies non est adiectus. & dic vt supra mora.§.1.& Obligatio.§.8.

26 Quomodo probat solutio? R. q̄ si debitū sit scriptū,& debitor velit ꝓbare ꝑ testes,& sine scriptura solutionē, oportet q̄ probet ꝑ 5.testes rogatos q̄ testificari possunt ꝓ solutione facta, vel quam voluit facere,& etiam pro confessionē creditoris.Si vero debitum sit cancellatum liberatur debitor, nisi creditor probet contrarium l.si chirographum.ff.de proba.

SORS propriè dicitur cū aliq̄d fit vt eius euētu cōsiderato aliqd occultum innotescat, vt puta cū accipiunt festucæ inæquales & qui habebit breuiorem sit talis, vel faciat sic, & huiusmodi.[a]

1 Quotuplex est sors? R. triplex.Prima dicitur diuisoria, cū quæritur qui cuilibet si dandum, siue illud sit res,siue honor,siue pœna,aut actio aliqua.Secunda dr̄ consultoria cum inquiritur quod sit agēdū,& hoc secundū se non est mala, sed ratione circunstātiæ potest aliquid mali in se cōtinere,[b] vnde prohibetur ne sub hac specie homines in idolatriā labantur. 26. quæst. 2.§.his ita,& ideò est peccatum mortale vt in ca nisi in ea necessitate vt infra dicam.Tertia est diuinatoria quæ sic diffinit. Sors est ars diuinandi futura a sanctis patribus dānata sub anathemate. 26. quæst. 5. sortes, qui a diuinatio semper accipitur in malum sicut prophetia in bonā partem.1.quæsti.1. nunquam.

2 Verū sit licitum vti sortè in aliquo casu. Respon. secundum glo in sum. 1 2. q.2.q̄ sorte diuisoria quando expectat euentus ex fortuna solum, & non sit aliqua superstitio & in rebus temporalibus solum sic licet.[c] Sortes vero quæ fiunt per magicas incantationes vel q̄ fiunt ad exercendas vanitates aliquas. vel ad inquirendum occulta, vel futura. quæ dicuntur diuinatoriè sunt prohibitè, nec vnquam licent.1 2.q.2.hi qui.& cap.illud.Sortè vero consultoria quæ fit cā necessitatis ad sciēdū qn̄ aliter nequeūt scripturæ autorit.vel alio auxilio pōt sciri, nō est illicitū vt in d. q.2.c.nō exēplo & q.5.non licet.Nā cū nō supest humanū auxiliū, tūc ad diuinū possumus recurrere.vt 22.q.2.quæritur,vt puta.Ciuitas est obsessa, dubitat clerus quis debeat fugere,vel quis remanere, tunc oratione præmissa secundum Augu.sorte erit ditimendum, facit.l. sed cum ambo. ff. de iud.& l. si duob. in princip. C. cōia de leg. & secundum hanc necessitatem intelligo,eadem q.c.sortes, vbi dicitur q̄ non est aliquid mali, quod limita secundū Pa. in c.fi.de sortile.verum q̄ ea licet vti in tali necessitate, si quatuor concurrant. Primo in rebus temporalibus,[d] sed in spiritualibus, vt in electione seu eius tractatu aut in electione compromissariorum quātū ad ecclesiastica[e] ē in omni in casu ꝓhibita.Secundò si fiat sine omni superstitione. Tertiò quando euētus sortium expectatur a Deo, quia si a diabolo erit illicitum. Quarto quando fit cum magna deliberatione præmissa oratione,sicut Apostoli act. prima in electione Matthiæ petendo a Deo eius voluntatem in hoc. Alitē aliquo istorum deficiente erit illicita. Lau.tamen Archidia.& Hostien.teneat indistinctè quòd omnis sors propriæ accepta est prohibita propter dicto capitu.sortes.Sed tu dic[f] verum in sorte diuinatoria & consultoria extra prædictum casum necessitatis,secus in diuisoria.

est minor, fecit enim hanc dilationem vt creditor maior factus recipiat &c.

a Et hmōi] Scilicet ꝑ ꝓtractionem punctorū,ꝑ cōsiderationē figurarū, q̄ proueniūt ex plūbo liquefacto i aqua ꝓiecto,vel ex qbusdam cedulis.

b In se continere] Vel propter assiduitate, sicut dicimus in iuramento, q̄ non licet ꝓp assiduitatē c.& iurabūt. 22. q.2.c & si Xp̄s de iureiu. Matth 5.

c Sic licēt] Idē Nico.de Ly.1.Re. 1.Ale.in l huius modi.§ si deleg. 1. De sorte diuisoria dicit.S.Th. 2.2.q.95 ar. 8. q̄ pōt habere vitiū vanitatis sicut aliqui nō valētes concorditer diuidere vtuntur sortib. Et q̄ sortes nō hāt locum in spūalibus, vide gl.in c.2.de sorti. & doc.i c.1.de paro.& in ca.si duobus de rescrip.li. 6. Et sicut ludus alearum est ꝓhibitus qa subiect⁹ fortunę sic, & iudicium sortium, vide Bal. in l. si duob.in prin. C. co.de le.

d Primo in reb⁹ tpalibus] Sunt n. aliquæ ciuitates q̄ vtuntur in hmōi electionib. breuibus seu ballotis. Vide S.Th. 2.2.q.95.ar.8.

e Ecclesiastica] Rō est qa posset eligi indign⁹. Itē quia est quædam tentatio diuina.

f Tu dic] No. q̄ euentus sortium ꝑt expectari a triplici cā s̄m Tho. vbi supra. Primo a dispōne corporū cęlestiū ita, q̄ intentione fiant quasi act⁹ humanę, qui requirantur ad sortes, s̄m dispositionē stellarū sortiētur effectū, est opi. falsa,& ꝑ cōsequēs suggestione de

Quot

momum. Et sic est superstitio. Secundo a fortuna, & dic vt in prin. istius. §. Tertio a causa spirituali diti genere, & hoc dupliciter quia vel a dyabolo. Et tunc superstitiosum est illicitum, & hæ sortes sunt quę prohibentur per canones. vt in c. sortes. 26. q. 5. habemus exemplum.

mortale, quia contra præceptum. Deuteronomij. 18. Non sit qui consulat et diuinos, & valde graue; quia vsurpat quod est proprium dei. s. præcognitionem & prænunciationem contingentium quæ per certitudinem scire est proprium dei. Vnde Isa. 41. dicitur:

Ezechi. 21. vbi rex Babyloniæ stetit in biuio in capite duarum viarum expectans diuinationem & commiscens sagittas interrogauit idola. Et hoc est mortale, vt patet in in d. c. sortes, vbi prohibentur sub pęna excõicationis, quod dicunt aliqui, quod in- ftitutæ sint sortes ab apostolis, qui bus aliqui vtuntur falsum est, qa a dyabolo inuentæ sunt, vt dr. 26. q. 1. c. 1. Aut expectat sortium euentus a Deo, & tũc non se nõ est mala vel hmõi. Vnde Prouerb. 16. Sortes mittũtur in sinũ. Sed a dño temperantur. Et tales fuerunt sortes quibus Vbi fuere patres, vt Iosue 7. in deprehẽsione. Achor. de furto. Saul in deprehẽsione Ionathe, super esu mellis, primi Regũ 14. Et zacharias sorte exijt, vt incensum poneret. Luc. 1. Et Mathias sortè electus est in apostolum. Act. 1. & de his habetur in d. cap. c In huiusmodi tamen sortibus peccatum quadrupliciter reperitur Primo si absque vlla necessitate ad sortes recurratur, quia videtur esse tentatio dei. Secundo in necessitate, sed absque reuerentia. Tertio si diuina oracula. s. sortium ad secularia negotia & vanitatem huius vitę conuertantur. 26. quæstio. 2 hij qui. s. si quis aperiret Euangelium vt sciret pręterita vel futura &c. Quarto vt tex. ad sortem etiam pertinet vulgaris purgatio vt per totum tit. de purgat. vulga. & c. consulisti. 2. quæst. 5. Dicit etiam Gratianus in §. his ita, q in veteri testamento fuerunt permisse sortes. Sed tempore gratiæ tanquam perfectioris status prohibite, & ne sub hac specie diuinationis homines ad alium cultum idolatriæ transirent. Hæc ex Tho. vbi supra.

3 Quot modis fit sortilegium, siue diuinatio? a Respond. quod tribus modis. Primo per manifestum inuocationem dęmonum, & hoc siue nominetur nigromantia, vel aremantia, aut quibuscunque noĩbus secũdum quod fit diuersimodè semper est peccatũ b mortale grauissimum, & tenet nedum desistere ab ea, sed etiã libros comburere, aliter absolui nõ pôt. Et qui tales diuinationes addiscit mortaliter peccat seu etiã artem magicam, quia secũdum Ric. in 2. dist. 7. ar. 2. q. 4. non est scientia sed superstitio. & in fine tales a dyabolo decipiũtur & malè terminant, & de hac habes. 12. q. 4. c. igitur & eorũ nominibus, & qño dęmones sciunt futura, & tales decipiunt, habes ibidem in capi. sciendum. & c. seq. & & propterea de noĩe non curo, ex quo patet de inuocatione dæmonũ. Aduertè tamen quod aliud est inuocare dæmone, quod non licet aliud occurrenti aliqd pcipere, sicut faciunt sancti cogentes eos aliquid dicere, quando corporibus obsessis sunt, quod licet, quãuis periculosum sit. nisi ex instinctu spiritusancti de quo dic vt supra. Adiuratio. Secundo fiũt sortes siue diuinationes sine manifesta inuocationes dæmonum, sed ex sola inspectione aliquorũ corporũ, sicut faciunt astrologi, & illi qui ex inspectione liniamentorum manus, vel oculorum, aut corporis hominis vel animalis, aut ex eorum garritu, vel volatu, siue ex eorum obuiatione futura occulta pronosticãtur, & vt scias quãdo talis diuinatio sit ,phibita aduerte vt colligo ex Sanctis Bona. in 2. dist. 7. ar. 1. quæ. 3. 2. partis. & Tho. 2. 2. q. 95. ar. 5. Primo si tale futurũ fit in re cõsiderata sicut in causa propria & p se, & sic non ẽ ,phibita, vnde Astrologi põt diuina re ex consideratione astrorum quod

Annunciare quæ ventura sunt in futurum, & sciemus; quia Dij estis. Prophetæ autem prænunciant futura per reuelationem &c. Et sic non vsurpant quod Dei est &c. Et diuinatio semper in malum sumitur. Vnde Isido. Diuini dicuntur quasi deo pleni, quia diuinitate se plenos simulant imponat igitur diuinatio pcognitionem vel prænunciationẽ futurorum euentuũ seu effectuũ ex falsa, & vana opinione, & per consequens cõsilio vel auxilio dæmonis tacitè vel expresse inuocato, de hoc per Tho. 2. 2. q6. 95. art. 1. Et est triplex. Primò. s. per expressam inuocationem dæmõnum. Secundo p tacitam. Tertiò ex consideratione eorum quæ eueniunt. Vide Thom. vbi supra arti. 3.

a Sine diuinatio] No. quod diuinatio est peccatum

b Semper ẽ peccatum] Et hoc patet quia Deutero no. 18 dicitur. Non inueniatur in te, qui Ariolos sciscitetur nec phitones consulcat, & hoc duplici ratione. Primo quia per inuocationem dæmonum fit pactum expressum cum dæmone, & hoc est omnino illicitum. Vnde contra quosdam dicitur Isa. 28. Dixistis percussimus fedus cum morte, & cum inferno fecimus pactum. Et adhuc grauius esset si sacrificiũ aut reuerentia dæmoni exhiberetur. Secundo propter periculum consequens. Demon enim qui intendit perditionem animarum, de huiusmodi suis responsis etiam si verum dicat aliquando intendit homines assuescere ad hoc vt ei credatur, & sic intendit perducere in aliquod quod sit saluti humanæ nociuum, & propterea Christus dæmones dicentes illam magnam veritatem, quia tu es Christus filius dei. Lu. 4. iussit silere, vt doceret nos non inquirere veritatem a dyabolo, nec multum curare, quãdo

ipse

ipsi ex se nunciat eã pcipue cum habeamus testimoniũ scripturarũ, cui magis credendũ est, A diabolo captiui tenẽtur qui relicto creatore diaboli auxilia quærunt. 26. q. quinta c. pi. De phitonissa q̃ suscitauit Samuelẽ sm̃ Aug. in c. nec mirũ 26. q. qnta vr̃ apparitio Samuelis, potius pstigiosa seu tant astica, & diabolica illusio &c. S. Thom. 2. 2. q ar. 4.

a Ad influentias corporum celestium.] Scilicet ad pcognoscẽda illa futura, quæ causantur p motũ cęlestium corporũ. Secũdo intellige ut non extẽdant nisi ad ea q̃ aliqualiter pñe ad hmõi aialia ptinere cõsequũt eñ p cęlestia corpora quandã cognitionẽ naturalẽ ad ea, q̃ eorũ vitę sunt necessaria. sicut mutationes tẽporũ. Alio mõ indistinctus hmõi causantur a cã spũali, s. uel ex Deo, ue patet in colũba super Xp̃m descẽdẽtẽ, & in coruo, qui pauit Eliã. Et in pisce qui absorbuit & eiecit Ionam. Vel ẽt ex dęmonibus, q utũtur hmõi operationibus brutorũ ad implicãdas alas uanis operibus, & opinionibus, & isto modo nõ sunt licita q a non sunt ex causis naturalibus, indubitata reuelatione diuina.
Et eadẽ rõ est de omnibus aliis huiusmodi. Quod autẽ Ioseph. ait Gen. 14. ꝙ nõ esset ei similis in augurãdi scientia intelligendũ est sm̃ August. ꝙ loco dixit, & nõ serio, referens for

re ex consideratione astrorum quod cras fiet eclipsis solis vel lunę, vel pluuia, vel venti vel frigus, aut calor & huiusmodi. & sic talis diuinatio non est prohibita. Si uero tale futurum non est in tali re, nisi dispositiuè puta bona habitudo corporis indicat bonã qualitatem mentis, & econtrario mala, & huiusmodi sic similiter licet diuinare, scilicet quod talis erit inclinatus ad tale uitium, uel habilis ad tale studium, dummodo libertas liberi arbitrii non excludatur, quæ dominari potest, & astris, & contra quancunque dispositionem seu inclinationem corporis. Si etiam tertio insit sensitiuè sicut in animalibus irrationabilibus quæ quia a ratione impediuntur facilius, sentiunt mutationem corporum cęlestium, propter quam faciunt aliqua signa sic diuinare quod pluet, uel tempus mutabitur, vel uigebit frigus, non est prohibitum, quando ad aliud non extenduntur talia signa nisi ad influentias corporum celestium, a diuinandas. Si autem tale futurum non est in tali corpore inspecto, nec sicut in causa per se, nec sicut in dispositione, nec sicut tertio modo, sic diuinare uelle est peccatum mortale, & superstitiosum, sicut faciũt qui cum obuiant lepori vel fœminæ pręgnanti dicunt malum futurum, & huiusmodi. 26. quæstio. secunda. capitul. illos. & capitul. sequen. Similiter superstitiosi sunt qui ea quę libero arbitrio subiacent certitudinaliter scire volunt, & diuinare, & de istis habes 26. q. 2. c. illud quoque. Ideo Th. vbi supra. inquit quòd si prædicta signa extendantur ad ea quę non subiacent casualitati corporum cęlestium, sicut sunt actus liberi arbitrii, b & ea quæ per accidens eueniunt, sic diuinatio ẽ illicita, & Bo. vbi supra diuinatio astrologorũ qua ptendunt vltra uim astrorum, est per diabolica commercia, & sic patet ꝙ est mortale peccatum. Tertio fit cum aliquorum superstitiosorum obseruatione, & illud omnino prohibetur, quia ibi est tacita dęmonis inuocatio, qui sic conuenit cum primis inuẽtoribus talium vt dicitur. 26. q. 2. cap. qui sine saluatore. & q. 5. ca. nec mirum, sicut faciunt illi per taxillum proiectũ super libro pũctorũ, uitã, vel mortẽ, vel bonã, seu malã fortunã alterius scire nolũt. Similiter q furta vel hmõi occulta p inspectionẽ astrolabii, vel libri, vel iscriptionẽ inuestigãt scire & hmõi, de ista hr̃ de sortileg. c. ex tuarũ.

4 Quæ pœna sortilegiorũ. Resp. secũdũ leges dẽnt decapitari, & si ad domos aliorum uadunt debent

te hoc ad id qđ vulgus de eo opinabatur, & sic eius dispensator locutus est. Quinque sunt a diuina puidẽtia vt fuit & relatione somnij Gedeonis. Iudi. 7. Et uerba puelle, q̃ attendit Eliezer seruus Abrae Ge. 24. Et hoc uerũ, qñ de diuina puidẽtia nõ dubitatur, aut si fiũt ex operatione demonum, & sic non liceret. Hæc Tho. 2. 2. q. 95. art. 5.

b Sicut sunt actus liberi arbitrii.] Vt uelle dicere, ꝙ stellę necessitẽt liberum arbitriũ, q a supstitiosum ẽ, & illicitũ. Rõ q a liberũ arbitriu ẽ facultas rõnis & voluntatis, rõ aũt & uolũtas nõ sũt corpus nec actus potẽtię affixę organis corporeis. vñ cũ res corpea nõ possit ipmere, i rẽ icorporeã, ipossibile, est qđ actus humani subdãt dispõni corporũ cęlestiũ de necessitate licet possint inclinare, q a ipsa corpa cęlestia iprimũt in corpus humanũ & potẽtias sensitiuas q̃ sunt actus fixę organis corporis. Et utres ubi surgũt passiones inclinãt ad actus rõnẽ tñ non cogũt. Sed q a aptè natę sunt potentiæ sensitiuę subiici iperio rõnis, iõ remanet homo liber ad agẽdũ vel nõ agẽdũ, ea ẽt ad q̃ iclinaret sẽsualitas ex influẽtia constellationũ. Et ideo sm̃ Archie. flor. hoc ẽ mortale. Allegat. 26. q. 2. Illud & in ar. c. si. n. de pœ. dis. 2. Seq. Et ea q̃ per accidens, ut si q s fodiẽdo dẽat inuenire thesaurũ, uel eũdo debeat

igne

igne cremari.[a] Item bona eorum publicari. vt.l.nullus. l. nemo. l.culpa. C.de male. & mathe. secundum canones si est occultũ imponitur pęnitentia. 40. dierum.capit. 1.eo.titu.Si notorium est infames fiunt[b] & etiam qui ad eos cõcurrunt.2.q. 8 quisquis. & de testi.c. testimoniũ.Si clericus debet deponi,& ĩ monasterio retrudi.26.questi. 5.nõ oportet.& c.si q̃s eps & c. seq layci si sunt serui verberibus subiiciũt, si liberi sunt inclusione digna detrudendi. 26. q. 5.cõtra idolorũ, & omnes tales efficiũt irregulares, si fit notorium tamen episcop⁹ poterit dispensare secundum Ber. in ca.2. eo. tit.

5. Vtrum liceat vti somniis ad sciendum futura, ℞. q̃ si quis sit certus procedere ea ex diuina reuelatione,[c] sic licet. Similiter licet vti eis ad pręcognoscendã naturalem causam intrinsecã vel extrinsecam, putã accensionem colere aut alterius humoris seu febris futurę,vel pluuias & huiusmodi,non tamen certitudinaliter quia multipliciter possunt impediri. Ratio q̃a talia futura sunt in parte sensitiua, sicut in dispõne non sicut in causa. Si vero huiusmodi somnia causentur ex reuelatione dæmonũ,q̃d est q̃n inuocatᷓ exp̃sſè vel tacitè, puta supstitiones obseruando, sic esset illicitũ,& mortale peccatũ. Et ideo quia difficile ẽ intelligere q̃n accidãt ex cãis naturalibus vel supnaturalibus a deo vel ab angelis, ꝓpterea eius curiosa obseruatio ẽ temeraria,& prohibita.unde eccřia. 34. Sicut parturiẽtis cortuum fanta sias pa.iẽ, nisi ab altissimo immissa fuerit visitatio. Pro clariori tñ intelligentia aduerte,q̃ quintuplex est futurorũ, d'ria q̃ ad somnia ꝑtinet. Prima ẽ quorũdam q̃ hñt cãm naturalẽ determinatã in omni somniante, sicut febris & abundantia colere eo q̃ natura reptentat in homine in quo supabundat colera in sõniis imaginationẽ febris futuræ. Similiter si somniat de occupationib⁹ igneis, signũ est q̃d colera ꝓdominat.[d] Si de aere vel volatu, signũ sanguinis. Si de aqua vel liquoribus[e] signũ flegmę Si de terra, signũ malenconiæ.[f] & hmõi somnia sunt signa nõ cã accidẽtiũ futurorum in hoie. Secũda ẽ quorũdã q̃ hẽnt cãm naturalem extra hominẽ somniantẽ,ut sunt illa quæ ꝓueniũt ex aliqua determinata influentia corporum cęlestũ, vt pluuiæ, siccitas,& huiusmodi,[g] sicut etiã faciũt elementa in brutis, & sic somnia erũt signa nõ cã futurorum, nec necessaria, sed cõtingẽter, quia multa pñt impedire tã in ista quã illa prima,puta medicina & dispositio superior, Tertia est quorũdã hñtium causam uoluntariam in hoie somniante,ut sunt illa quæ depẽdent ex opere ipsius somniantis,& hæc sunt a casu,[h] nisi habeantur per reuelationem, sicut cũ quis aliquando somniat quod est voluntarie facturus,quod tamen facere nõ cogitauerat. Quarta est quorundam quæ per aliquã causam determinatam ex voluntate creata ꝓuidentur, vt cũ homo multum solicitus in vigilia de aliquo

cadece lapis supꝑ eum, uel occidi morte uiolẽta & hmõi. Et tales euentus ꝓcognoscere uelle, uel ꝓnũciare ex consideratione stellarũ ẽ uanum, & supstitiosum q̃a uirtus corporũ cęlestiũ,cũ sit naturalis est determinata ad unum effectũ ꝓducendũ,cũ natura intẽdat unum. Illi autẽ effectus pñt euenire & non euenire, quare, &c.

[a] Igne cremari] Vel ẽt dentib⁹ bestiarũ dari, & q̃ talis accusat dignus est ꝑnin., & honore. d. l. nullus.

[b] Infames fiũt] Scilicet a testimonio, & accusatione repellãtur,q̃a sunt infames.c.infames. 6.q.1. dẽt ẽt ep̃s tales ã honestatos de parochiis eiicere.

[c] Ex diuina reuelatione] Exẽplũ q̃do somnia ueniũt a Deo. Gen. 29. dę scala Iacob. Et de somnio Ioseph. Ge. 37. & 41. De somnio pharaonis, & Dan.2.de statua quã vidit Rex,& Matth.2. q̃uo Ioseph fuit in somnis admonitus,& eo c.magi admoniti fuere,& de S.Francisco q̃n uidit palatiũ cũ militaribus armis, & de S.Lucia q̃ S.Agatã uidit, & Constantia uidit. b. Agnetẽ,& mater beati Dñici uidit de eo uisionẽ, & mř. S. Bernardi,& Beatus Sil. uester dẽ S.Francisco de illa cruce, quæ fugabat draconem.

[d] Colera ꝓdominat.] Siue sõniat lites rixas, & huiusmodi Recitat Galien⁹ q̃ q̃dam somniauit tibiam uentrẽ fundi picẽ ardẽtẽ & ęstuari in igne picis, eo q̃ olera adusta,& incẽsam habuit in uẽtre, & hanc cũ surrexit a somno emisit, & liberat⁹ fuit. Aliud exẽplũ ponit q̃ q̃dã dolẽs splenẽ cogitans q̃d dẽret facere somniauit q̃ minueret se supma nũ inter duos digitos. s.auricularẽ,& annularẽ & cũ uigilaret sic fecit & ꝯualuit.

[e] Vel liquoribus.] Vel nauigationis,& piscationes somniat.

[f] Malẽconiæ.] Somniat ꝑsequutiones inimicorum & casum ex alto.

[g] Siccitas & huiusmodi.] Agit nãque influxus cœli in homine dormiẽte ꝓpter quietem oium sensuũ exteriorum, q̃ fit ut q̃nq; ex influentia planetarũ uideatur alicui, quod sit in itinere, & inũdatio aquarum superueniat.

[h] Et hæc sunt a casu.] Vt puta si quis somniat

aliquo non petens cognſce re quomodo perficiat aliquando ſomniando præiudebit propter ſedationem motuum interiorum & exteriorum. Quinta eſt quarundam habentium cauſam voluntariam in alijs hominib⁹ a ſomni ante. v. ſ. quod illa ſomniat quæ alij facere diſpoſuerunt, & talia præuidere non poſſunt ſomnis per aliquam cauſam determinatam aut naturalem. Sed ſi aliquis illa ſomniat. hoc ſuper accidens ſecundum Philippũ de ſom. & uig. & hic ſunt a diabolo, vt decipiat fidem adhibentem, vel aliquando a deo aut ſanctis angelis. Prima ergo & ſecunda nõ eſt prohibitum inquirere per ſomnia, dum tamẽ non certitudinaliter credat, ſimiliter nec quarta, ſed tertia & quinta ſunt ꝓhibita & diabolicum eſt (vt dixi) niſi ſit certus de diuina reuelatione.

SORTILEGIVM ſupra ſors. §. 3.

SPECTACVLA vide ludus ꝑ totum & Chorea.

SPONSALIA ſũt futurarum nuptiarum [a] pro miſsio. 30. quæſtio. 5. noſtrates, & dicuntur a ſpondeo, [b] des. vt in l. ſecunda ff. de ſponſa. hinc ſponſus quaſi promiſſus, & ſpõſa quaſi promiſſa, & ideo poſt contractum matrimonium per verba de præſenti non dicuntur ſponſus nec ſponſa propriè, [c] ſed vxor & maritus, unde ſi legatur aliquid alicui ſi contraxerit matrimonium cum berta, illico debetur ſibi legatum quo contraxit per verba præſenti licet non conſumauerit [d] vt in leg. cum fuerit [e] ff. de conditi. & dem. facit capi. ſufficiat. 27. q. 2.

1 Vtrum nomine maritatæ ueniat ſponſa propriè. Reſpond. Panor. in rub. eodem. titul. quod in odioſis non. Ex quo infert quod ſi ſtatuto caueatur ne maritata ſuccedat cum fratribus in bonis parentum, qd ſpõſa bene ſuccedet. [f] Nec ſponſus vel ſponſa de præſenti [g] venit nomine mariti vel vxoris. Nec matrimonii nomine veniunt ſponſalia, vt idem dicit in capitulo 3. loco. de præſumpt. In indifferentibus vero veniunt ſolum ſponſalia de præſenti, ſed in fauorabilibus bene venit ſponſa de futuro. pro hoc bonus text. in l. non ſine. C. de bo. quæ libro. & ibi per Cypriani. & alios vide bonam gloſſ. inſti. de nup. §. & ſi qua vxor. in verb. nurum 27. q. 2. in princi. Et hoc verum niſi addatur aliqua qualitas determinans & diſtinguens, puta maritata & cognita & huiuſmodi, ſiue dotata quia tunc ineſſet doti.

2 Quis põt cõtrahere ſpõſalia. ℞. ꝙ quilibet q poteſt matrimoniũ cõtrahere ſm canones, licet ſi ſecus ſecundum leges. vt patet in l. ſi quis officiũ. ff. de ric. nup. etiã in l. ſolet. ff. de his quis nota. infa. & etiam qui non poteſt contrahere matrimonium poteſt contrahere ſpõſalia. ut ĩ. dicam.

3 Vtrum abſentes poſsint contrahere. ℞. qd ſit per nũci. 2. vel literas. 5. ſufficiet ff. de ſpõ. & extra qui cle. vel uo. c veniẽs. 30. q. 5. nec illud. Et ſi nuncium vel procura-

aliud ptinens ad caſus fortuitos, vt qd inueniat theſaurũ vel ꝙ occidat ab aliquo, vel aliquẽ actũ ꝓcedẽtẽ ex libero arbitrio, obſeruatio ꝓhibet Deut. 18. Nõ inueniat in te, q obſeruet ſomnia. & 26. q. 7. Nõ obſeruetis. & diabol⁹ q̃rit hoies decipere ſi nõ fuerint cauti ſicut legit̃ in ſecũda colla. ab. Moyſi de quodã q frequẽter illuſus a diabolo ſub ſpecie boni angeli ſibi apparẽte in ſomnis tãdẽ ex ei⁹ mãdato ꝓiecit ſe ĩ puteũ, & de alio q ſeipsũ circũcidit

a Futurarũ nuptiarũ] Vnde ſe habẽt ad matrimoniũ vt quoddã ꝓambulum.

b Et dicũt a ſpõdeo.] Quia antiq ſolebãt ſpõdere & ſtipulari ſibi vxores.

c Nec ſpõſa ꝓpriẽ.] Quia poſt ꝯſũ matrimonij adimpleta ẽ ꝓmiſſio.

d Licet non ꝯſumauerit.] Quia ſolus cenſenſus aiorũ facit matrimoniũ. d. ca. ſufficiat, hæc oĩa Pa. in rub. d ſpõ.

e Vt in l. cum fuerit.] Pau. de Caſt. in d. l. cum fuerit dicit, ſi ſtãte ſtatuto quod vir lucretur dotem vxore præmortua ut lucrabitur licet nõ fuerit cognita, ſed tantum per uerba de pſenti deſponſata, de quo uide per Panor. conſi. primo primæ partis, & in c. tertio loco, de præſump. ubi ponit quæ ſunt in illo conſilio. al quãdo dicitur comunr. q nõdũ deſponſata ẽ, ſed dẽr deponſari, ut in ca. ſi qs deſpõſauerit. 1. 27. q. ſecunda ubi allegat̃ illud Math. ſecũdo Ioſeph noli timere, & illud Deu. 22. de illo, q oppreſſit uxorẽ alteri⁹. Appellatiõe mrĩmonij qd ueniat uide Pan in d. rubrica. & in cã. ex publico. de conuer. coniu.

f Quod ſponſa bene ſuccedet.] Tu uide latẽ per Bal. in l. nõ ſine, hic allegata, qui dicit qd ſi ſtatutum dicit mulier dẽt eſſe dote contenta, tunc ſuccedit. Secus ſi dicat mulier dotata.

g Nec ẽt ſponſa de præſenti.] Nã licet ſit matrimonium, poſſunt tñ uocari ſponſalia reſpectu mrĩmonij non conſummati, vnde ante copulam, licitẽ poſſunt uocari ſponſi, & ꝓpriẽ. Et ſic pñt intelligi iura quę tales nuptias appellãt ſponſalia de præſenti. ſecundum

a Præter vnam.] Si aūt ille cui factā fuit promissio vnā ex illis cognouerit nullā aliā habere poterit, quia cōtracta est affinitas, imo plus si cōtēplatione pcedentis ꝯtus facta fuisset cōmixtio esset matrimonium, vel saltem talis est cogendus cōsentire secundū Ho. ca. veniens &c. significasti, de eo qui dux. in ma. quā pol. p adul. uide s. Mrimonium. 2 §. 22.

b Daret alterā] Tenet tñ ipse dare primam & ad hoc laborare bona fide de spōsa. c. ad audiētiam. Qd si nō poterit tūc distinguēdū ē vt hic sm Ho.

c Respon. ꝙ si pmissio] pro isto. §. faciunt no supra. §. 7. eod. & qd no. Pa. in c. si. eo. titu.

d Et licet Bar] Ad euidentiā horū quæ hic dicūtur, cū duobus. §. saq. ē notādū, ꝙ ratio quare in cōtractu matrimonii pōt interuenire arra, & nō pena, nā vidatur eē idē, qa cū is q dat Arrā nō exaqnit eā pdit, & is qui accipit reddit ipsas duplicatas uel etiā quadruplicatas, si cōuērā sit ut l. fin. C. de spōsa. quare cū is q perdit arras pœnā patiat, dicēdū videretur, ꝙ sicut phibet pœna in ꝯtu mrimonii, ita debet esse phibita arra dicit ergo Io. An. post Goff. in c. gemma de spōsa & refert ibi Pa. ꝙ arre solent i parua quātitate tradi, pœna vero in magna, & sic parua quantitas nō ita reddit me periculosum mrimoniū sicut pœna magna, vñ nō ē mirū si una ꝯcedi tur & reliqua phibet. Itē arrę de pseuti tradūtur, sed pœna in futurū pmittit. sed quis facilior est ad pmittēdū quā ad exbursandū &c. De hoc it hr p Bar. i d. l. Titia in princi. de uer. obl. Ex his infert, ꝙ si eēt modica pœna apposita i ꝯtu matrimonii. valeret qa eadē ratio esse videt, q̄ i arria sed Car i d. l. Titia tenet ꝙ appositio pœnę quātūcūque modicę nō valeat. Allegat. gl. i l neque la. 2. C. de nupt. Quę dicit si dixerit vir uxori, pmittis mihi. 10. unquā diuerteris, ꝙ nō ualet & tñ dicit Bar. ꝙ 10. ē modica quātitas. Allegat ēt, l. ea quę ff. d do. inter vir. & vxo. vbi allegat text. d. l. fin C. de spō, q̄ pcise loquit. & d. l. Titia. Hanc opinionē vr firmare Pan. in d. c. gēma, ex quo patet ꝙ rō dñæ de parua, & magna quātitate non fit bōa dicit tñ esse aduertēdū ad cōditionē psonarū secūdū Io. And. Bal. tñ in d. l. fin. C. de spōsa. mnl tū instat in uers. q̄ro q ē rō dñæ, & concludit sic. Nā arra quātumcūqua magna ualet, pp fructū matrimonij, qñdoq dē det potius ad

præterea 2. Et si vnam obtulis, & ipse non acceptauit est absolutus a promissione. ff. de uer. obl. stipulatus sum, & si omnes morātur præter vnam, [a] illam dare tenetur. ff. de contrahen. emp. l. si in emptione §. si emptio. Quod limita verum si puella voluerit, alias non, quia non tenetur per tale iuramentum pater nisi ad faciendum quod in eo. est no. gl. in c. ex literis. & c. sicut. de spon. & licet de iure ciuili promittens factum alienum non intelligetur, nisi specificè etiam promiserit se facturum vel curaturum. vt insti. de inuti stip. §. si quis alium, tamē qñ promisit cum iuramēto etiā simpliciter tenetur pstare operam quā potest sicut si specificè se obligasset ar. c. ad nostrā. de iureiur. & l. cum pater. §. filius matrem ff. de leg. 2.

10 Quid si promisit vnam determinatę. & si illam non posset, daret alteram. [b] ℟. quòd si prima consensit nō poterit aliam habere, quia inest publicè honestatis iustitia etiam si propter impedimentum affinitatis cum prima non potuit contrahere. Secus si nō cōsensit, quia tenetur secundam dare de spon. cap. ex. literis. el 2. & de resi. spo. ex parte. melius facit capi. ad audiētiam. eo.

11 Sed quid si aliquis promittit alicui ꝙ eā desponsabit Resp. quòd si promissio [c] fuit quod desponsaret eam de futuro. sic non erunt sponsalia antequam desponset eam. sm Vin. & do. Anto. in capi. is qui. de spon. si vero promissio fuit ꝙ desponsaret eam. s. p verba de præsenti, sic talis pmissio faciet sponsalia, secundum Car. in d. c. is qui. Et si sumus. in dubio, tūc in locis vbi cōsuetum ē quod cōmuniter accipiuntur per verba de futuro, non erunt sponsalia iudicāda. Sed vbi cōmuniter accipiuntur per verba de præsenti sine aliis sponsalibus erūt sponsalia contracta per talem promissionem. qd bene no. qa sæpe in practica.

12 Vtrum indistinctè possit in sponsalibus arrarum traditio interuenire. Resp. Panoim. in capi. gemma. eod. titu. & Ioan. Andr. & dicunt considerandam qualitatem personarum & quātitatem arrarum. Si enim interuiles personas interuenit traditio magnarum arrarum sic non ualet, quia est eadem ratio in eis sicut & in pœna. & hanc opi. videtur tenere Cypri. in l. mulier. C. de sponsa. Et licèt Bar, [d] in l. titia in prin. ff. de ver. ob. indistinctè velit quod admittantur, dummodo non excedant quantitatem dotis vel donationis propter nup. tamen prima opi. est æquior in conscientia. quia cum habemus rationem legis non est curandum de verbis. l. non dubium. C. de legi.

13 Sed q̄ requiruntur vt ualeant arre. Respond. quod duo. Primo quod quantitas. sit uerè numerata & tradita parti,

firmãdũ matrimonij cuius arrę sunt signũ.ut in l.ꝙ sæpe.ff.de ꝯh.empt.sed pęna nõ uenit ad corroborãdũ matrimoniũ,sed in defectũ,s. si non ꝯhaſ ꝙ pœnã soluãt.Et sic inueniretur pęna stare soluto matrimonio, qđ secus est đ arris,qa ergo arra respicit actũ fauorabilẽ ut ꝯhaſ & pœna actũ odiosum, si distrahetur, tenet merito arra tanquã principalis,& eius accessorium, sed nõ pęna, hoc secũdũ Gui.de su za. qđ mihi placet, & vr̃ sentire Pa.in d. c. gẽma.

a Sed postea restituta fuit.] Qđ nõ videtur arra, sed ꝓsumiŧ fraᵘ, & ibi hoc dicit Bar.pe.col. uers. qđ si in ueritate. & d. Pan. in d.c. gẽma, se uidisse uaria ꝯsilia contra Bar.& ꝙ ipse reg.ſitus noluit ꝯsulere, q̃a credit opin.Bar esse ueriorem.

b Bart.in l.fi.C. de spon.] In 4. col.& ibi respõdet ad illã l.,qui sic.

c Quia facilius qs] Et hoc maximè procedit hodiernis tpibus, ĩ qbus ꝯhentes ꝯfitentur recepisse alter ab altero magnã quãtitatẽ arrarũ, q̃ in ueritate nunquã fuerunt numeratæ, sed ẽ simplex & nuda cõfessio.

d Et Angel. & Imol.]Et Bal.in d.l.fi.in d. 4.col. uersi.sed pone ꝙ arrę,& ibi ꝑ multa ĩpugnat Bald.

e Et est uerior opin.] Cũ opin. Bart. transit do. Ant.dicit tamen Pan.sibi placere opi. Io.An.ut cõsideretur qualitas personarum.

f Dicta doctorũ]

Secus vbi pars confiteretur tantum se recepisse secundum Bart.in d.l.titia & Fede. consil. 164.Et etiam dicit Bart.ibidem, quod si vtraque pars confiteretur se recepisse ab altera,e tiam si uerè iteruenisset solutio sed postea restituta fuit,[a] quia si solui ibi mille, & a te recepi alia mille non videor soluisse. ar.l. dui soluit.ff.de sol.licet multi teneant contra eum in hoc vltimo de quo vide Bal.in l.fi.C.de spon.[b] videtur.ęquior opinio.Barto.& eam sequitur Panormitanus. & do.An.in d.c.gemma,quia facilius quis [c] promittit quam ebxurset, & ideo nõ videtur exbursare qui tantundem recipit statim, & propterea tenet Bar.ibidem fundum non posse dari loco arrarum, etiam, si vendens constituat se nomine alterius posſidere, quia.l.fi.C.de spon. loquitur de arris traditis in quãtitate,& annullat aliam pęnam, ergo non debemus extra illum casum arras approbare.Sed contra Bar.est Ange.& Imo.[d] in dict.l.titia.& do. Lucas de grassis. dicẽtes quòd prædicta.l.fi. nõ facit mentionẽ de quantitate, sic ſm eos pòt dari fundᵘ,& ẽ uerior opi. [e] Secundum requiritur ꝙ non sint in tali quantitate respectu dantis, ꝙ transeãt ĩ locũ pœnæ.vt.s̃.dixi.Aduerte tamen ꝙ cessat perditio arrarum quando per eum non stat nec causam præbuit,vt non fieret matrimonium.C.de spon.l.vlti.

14 Vtrũ pœna apposita in sponsalibus valeat. ℞.Pa.ĩ d.c.gemma.colligendo dicta doctorum [f] in d.c.gemma.& in di.l.titia.quòd aut pœna apponitur inter contrahentes.& indistinctè nõ valet secundum communiorem opi.& tenet Bar.in dict.l. mulier.etiam de illa pœna quæ est in lucro perdendo,unde si dixero promitto tibi donare centum si nupseris mihi, non valebit. vt in l. si ita stipulatus fuero resisti. §. si tibi nupsero,& ibi per Bar.[g] ff.de verb. ob. Quod tamẽ limita verum,nisi is cui p omissio.fit eẽt nobilior,quia tũc videreŧ potius donare animo recompẽsandi ratione nobilitatis.[h] Pro hoc facit quod no.Far.ĩ l.j.C.de do. ante nup.[i] & l.si volũtate. C.de do.promis. Aut pęnæ apponitur inter parẽtes ipsorum contrahentum, seu alios coniunctos contrahentibus ipsis, quòd uerisimiliter isti inducerentur ad contractum matrimonii, ne parentes vel amici eorum incurrant seu soluant pœnam & sic non valet. vt in dicto capitul. gemma secundum vnum intellectum.& in l.hæres.meus.in fin.ff.de conditio.& de mon.Valeret tamen illa quæ est in lucro perdendo.vt per Bar.in l. titio.§.titio. el. 2. ff. de condi.& demon. aut pœna apponitur inter alios a prædictis.& sic valet etiam si talis extraneus promiserit nomine mulieris sub certẽ pœnæ secundum communem opin. Aduerte tamen singulariter, quod tales promittentes sub pœna ꝙ titia con-

No. hic ꝙ timor & pecuniæ soluendæ impedit libertatẽ consensus . Puto tñ si dñs temporalis incuteret metũ amiſsionis alicuius rei nisi ꝯhaŧ matrimonium ꝙ per hoc matrimoniũ ꝯctũ non esset nullũ,qa iure non cauetur, ꝙ metus ꝑditionis alicuiᵘ rei cadat in cõstãtem uirũ,nisi forte esset ꝑditio omniũ bonorũ, uel maioris ꝑtis ut in ca.Abbas,ꝙ me.cau.facit quod leg. & no.in c. frequẽs. de resti.spo.li.6. & ad tex. In c.gẽma, dic ꝙ papa ĩ probat oẽm stipſonẽ pœnalem quia posset ĩ aliquo auferre plenitudinẽ libertatis nõ tñ sequitur, ꝙ ꝑ talẽ metum matrimoniũ sit nullũ,ut ꝓbatur in c. is qui, & in c.ueniẽs, de spõsa. De hoc uide s̃.Metus. §. 3.

g Et ibi ꝑ Bar.] Quia ꝓsumereŧ fieri cã libidinis.

h Rõne nobilitatis.]Et idẽ si pro bono pacis , uel alio respũ bono. secundum Bart. ibidem.

i Bart. in l.t.C. de donat.] ante nupt.Ibi Bartol.

contrahet cũ sempronio. si quantum in ipsis est faciunt non incurrunt pœnam quia difficultas, ex quo factum est in obligatione alterius excludit cõmissionem pęnę. vt est tex. no. in l. si uehenda. S. idem iuris erit. el. 2. ff. ad l. rod. de iac. & in l. 2. S. si quis in iudicio. ff. si quis cautio. & hoc tenuit Io. de pla. [a] vt refert Federi. consil. 164. & d. Anto. in d. ca gemma. sequitur. Panor. ibidem, facit quod not. Bart. in similibus terminis in l. continuus. S. illud. in fin. ff. de verbo. obliga. quod no. quia facit vt ille qui in contractibus. sub pœna promittit pro filio vel amico, ꝙ ratificabit quia si facit quod in se est euitat pœnam, & hoc verum de pœna quæ consistit in perdendo, vel minuendo de patrimonio, secus de alia quæ est in acquirendo quia cessaret lucrũ, nisi impleretur promissum.

15 Vtrum posſit interuenire pignus idest ꝓ securitate, pro matrimonio contrahendo. ℞. fuit opi. diuersa. Inno. tenet ꝙ sic [b] per l. vnicam. C. si rector pro domi. Anton. tenet quod non potest, nisi interesse præstãdo Io. an. dicit distinguendum secundum qualitatem personę quia uile pignus non habet intimidare magnum virum & sic potest interuenire. Sed iure uidetur uerior opi. domi. Anton. pro quia facit quod not. gloss. in l. si ita stipulatus fuero. S. sit ibi nupsero. ff. de verbor. obligatio. quę dicit qđ omnis stipulatio talibus est reprobata. & in d. l. vnica, contractus arrarum uocatur pugnus. Et ideo non obstat.

16 Vtrum interesse posſit peti. [d] Respõ. Iaco. de Are. Can. & communiter doctor. in l. prima. C. de sponsa. & in d. l. titia, quod non potest peti, [e] nisi dolosè pars se habuerit, quia tunc peteret actione de dolo, non autem propter stipulationem, quia nec concesſione iuris altera pars potest a sponsalibus desistere, & ne matrimonium intimidetur propter solutionem pœna, [f] & istud sequit̃ Hostien. in sum. & Panor. in d. c. gemma.

17 Quęritur an recipiens arras lucretur eas cõtracto matrimonio. Respon. Fe-

nihil dicit, sed ponit in l. si diuortio ff. de ver. obli. de quo vide supra dos. §. 22. & quod ibi scripsi.

a Et hoc tenuit Io. de pla.] Facit etiã pro hoc quia sicut ꝓmittẽs per iuramentũ euitat periurium si facit quantum in eo est. vt no. glo. in c. ex literis. el 2. eo. ti. & ca. sicut. de sponsa. ergo. eodẽ modo debet euitare pœnæ cõmissionẽ, ꝓ quo facit. c. significãte. de pig. &c.

b Innoc tenet ꝙ sic.] Si datur nomine arrarũ videtur ꝙ possint pignora dari, & ita intelligit Innoc. idẽ dicit gl. in d. l. titia ĩ uer. contracta. & ibi Bar. ea sequitur, idẽ tenet Spe. tit. de spõ. §. 1. ubi vult ꝙ ꝓdat pign⁹ si matrimonium de iure poterat sequi & de fuit tradẽ, secus si de iure seq nõ poterat. arg. in c & si necesse. de dona. Iter vir. & uxor. sequit̃ Fede. ꝯsil. a 49. & dicit Bar. in d. l. titia, ꝙ sic pignus intelligit dari pro arra qñ daretur pro ipso mr̃imonio, vult tñ, ꝙ sit necessarium, ꝙ pignora realiter tradantur, & consistant in quantitate, & hæc opin. uidetur magis communis, & satis rationabilis. Ratio est quia loco arrarum potest pignus tradi. d. l. 1. quam adducit. Spec. eod. titu. uide tamen ibi Pan. qui multorum recitat opiniones.

c Et iõ non obstat] Dicit Pan. ꝙ ista opi. sibi placet in fauorem libertatis matrimonii.

d Posſit peti.] Sic pone casum, sunt duę mulieres, una diues altera ditior, utraque uellet mihi nubere, sed desponsaui mihi ditiorem per verba de futuro quæ ꝓmisit mihi noie interesse mille si consentirẽ in matrimoniũ, pp quod alia diues nupsit alteri, postea tenuit ista, unde sensi damnum ex eo qa poteram illam diuitem ducere, &c. Quæritur nunquid interesse istud possim petere, &c.

e Quod non põt peti.] Idẽ erit de iure canonico si ꝑ pactũ nudũ ꝓmittatur, idẽ tenet Pa. ubi s̃. & Bart. in d. l. titia. sed Bal. in d. l. fi. C. de sponsa. dicit se mirari de Bart. qa dolus, qa põt purgari ꝑ actionẽ de dolo fortius ꝑt purgari ꝑ ꝑtiũ ꝯuentionẽ, ut. ff. de dolo. l. & eleganter. §. non solũ. Item si cõuẽtio, est ꝯ̃ bonos mores, ergo q facit ꝯ̃ eam dolo facit. l. filium. ff. de condi. insti. & l. facta. §. si in danda ff. ad trebel. Tu considera, quòd Bartol. potest defendi ex eo quia in casu quo ille dolo fecit non adimplẽdo promissũ non possim agere ex stipulatione, q̃ tu promisisti interesse, quia non valet illa stipulatio, ergo ne dolus ei sibi suffragetur pñt consequi meu interesse actione de dolo. Nec ille dr̃ cõmisisse dolũ, qa uenit ꝯ̃ stipulationem inualidã, sed ex eo qa passus sum damnũ, & hoc uoluit dicere Bar. dum vult ꝙ quando ego feci magnas expẽsas possum illas consequi pp fidẽ fractã de ꝯhẽdo matrimonio, ex quo vr̃, ꝙ hic sunt duæ promissiones. s. vna de ꝯhẽdo spõsalia, altera de soluendo interesse, uel tacita uel expressa. Non ergo me fundo super stipulatione interesse, sed super promissione de ꝯhendo, & ex eo, quia non satis, dolum commisistis, qui non debet ei sibi patrocinari, &c. Et in istis casibus de quibus in illis. §. in quibus non ualet pœna & pignus, &c. non põt ualidari conuentio hæc iuramento. qñquidem iuramentum contra bonos mores non ualeat. non est obligatorum lib. 6. & hoc tenet Bart. in d. l. titia. circa finem, &c.

f Solutionem pœnæ.] Tũ fauore matrimonii, tum quia sumus extra casum. l. fin. C. de spon.

a Interuenerũt] Puta ad exneos actus se cõtulit, &c. sed uidẽ ĩ. matrimoniũ 2. §. 2. & 3.

b Intuitu Dei] uide Pa. in ca. 2. de spõsa. qui dicit ꝙ illud dicitur fieri intuitu Dei, quod fit ad eius complacentiam, intuitu hominis qñ ad cõmodũ ipsius, & licet omnia iuramenta obligẽt quo ad Deum. c. debitores. de iureiur. quia uidẽt facta ĩtuitu eius, tñ qñ sunt facta, incõmodum hominis Deus pro illo acceptat &c.

c Habet locum l. i. C. d sponsa.] Dicit gl. in c. de sponsatus. 27. q. 2. illã legem esse abrogatam.

d Quia istud est speciale] uide q̃ no. Pa. post Hos. in cap. de illis 1. de despõsa. impube. ubi uult, ꝙ si ue iuramentũ interueniat in spõsalibus siue nõ, ex quo maior est qui iurat cõpellit a cõtrahendum.

e Qñ aliqua noua causa.] Cã aũt rõnabilis erit arbitrio iudicis iudicanda ſm Ho. & Pa. in c. requisiui. eo. ti.

f Ne cõtrahet] vt puta si sponsus prosequit sponsam odio capitali, vel econuerso ita ꝙ timetur ex inuitis nuptiis futurũ homicidiũ vł adulteriũ vel guerra inter parentes. &c.

g A sponsalibus primis.] Fortius ſi adesset iurãm,

heric. in dic. consilio. 164. post Io. de pla. & Panormita. in di. capitul. gemma. quod non. & sequitur Hostien. in sum. tit. de sponsa. §. 1. licet in d. ca. gẽma teneat quòd lucrañ. sed nõ est uerum, cum nullo iure probetur & ideo restituet. sed si nõ sequatur ex defectu alteri[9] partis, sic lucrabiñ. Si uero ex defectu suo sic reddet duplũ leg. artis. & leg. fin. quæ incipit mulier. C. de spon. Hoc uerũ si accipiẽs est maior. 25. annis, uel si ueniã ætatis impetrauit, alias nõ tenetur, nisi simplũ restituere. d. l. fina quãuis ex defectu suo nõ fuerit secutũ matrimonium.

18 Quomodo cõtrahuntur sponsalia sub conditione, dic ut dictũ est de matrimonio secũdum illas regulas. uide Matrimonium 3. impedimẽto. 3. Vnde aduerte ꝙ ante aduẽtum conditionis sponsalia nõ sunt, nec oriñ publicè honestatis iustitia. ut in d. c. unico. de spon. lib. 6. nisi per factũ a conditione recedat, puta cognoscendo eã. de condi. appo. c. de illis. in tex. & in gl. fi. & in c. super eo. & in c. per tuas.

19 Quid si quis dicat alicui do tibi fidẽ ꝙ te accipiam in uxorem, & illa nihil rñdeat nec uerbo nec signo. Resp. ꝙ spõsalia non sunt, sed tamẽ compellendus est talis qui dedit fidẽ, ut eã seruet si alter uoluerit secundũ Rodul. Sed ego nõ credo quãdo aliqua intermedia interuenerunt [a] antequam alter cõsensum demonstrauerit. ff. de uerbor. obligatio. l. continuus. in principio.

20 Quomodo sponsalia dissoluuntur. Respon. quod in 15. modis. Primo per mutuum consensum etiam si erant iurata, hoc tenet Specu. titul. de legato. §. nunc ostendendum. & §. hoc quoque, & Panormita. in capitu. præterea, primo de sponsa. dicit hanc esse communiorem opinio. licet glossa in dicto capitu. præterea, teneat non posse sine peccato. Sed mihi placet distinctio Innoc. vt refert Panormi. in d. capitu. primo quod aut iurauit intuitu Dei [b] aliqua muliere accipere in vxorem, & non potest illa mulier remittere. Si vero non intuitu Dei, sed propter eius complacentiam, sic possunt se absoluere.

quia licet ecclesia nolit cõpellendum esse iurãtẽ. sponsalia sed monendũ, tamẽ puniri debet nõ seruans de periurio. ſm Bal. in d. l. 1. C. de spon. & tenet Pa. quæ omnino videbis in d. c. requisiuit eo. titu.

21 Sed nunquid si sponsalia non erant iurata poterit alter non consentiente altero recedere a sponsalibus contractis. Respo. secundum glossa. in l. prima. C. de sponsa. quod sic, etiam de iure canonico, & sequitur Cypria. ibidem, & hoc idem videtur sentire Gratianus, licet dubie. 27. quæstione. secunda. § sed aliud & §. finali. Nec obstat. capitu. desponsatam. 27. quæstione. 2. quia loquitur in matrimonio de præsenti. Item nec l. prima in finali. ff. ex qui. causa. infa. irro. Vbi sponsa. efficitur infamis si bina sponsalia contrahit, quia est verum nisi sponsalibus primis renunciet, sed quando ipsis renunciat habet locum. l. 1. C. de spon. [c] quę dicit vna desponsata alteri non prohibetur nubere. Nec obstat quod nudum pactum ecclesia cõpellit obseruare. c. primo. de pac. quia istud est spãle [d] in matrimonio propter rõnem literę, vt sit omnino liberum. ar. capitul. requisiuit de spon. & quod no. Innocen. in capi. ueniens de iureiuran. & placet mihi quãdo aliqua noua causa [e] eum ad hoc inducit, quæ si a principio fuisset impedimentũ dedisset ne contraheret, [f] aliter non credo sine peccato mortali posse recedere a sponsalib⁹ primis [g] cum alia contrahendo altera nõ consentiente.

Secundo

22 Secundo quando alter intrat religionem etiam ante professionem.c.ueniens qui cleri. vel secundum vnum intellectum quod facere possunt ante [a] carnalem copulam,etiam altero inuito [b] ut supra.Matrimonium.4.§.17.

23 Tertio quando alter contrahit cum alia persona per verba de præsenti, vel per verba de futuro carnali copula subsecuta. [c] d.c.si inter virum,& c.1.de spon.duo.

24 Sed qd si cognouit post spōsalia contracta aliā mulierem & post coitū contraxit cum ea sponsalia etiā. R. ꝙ prima nō soluūt propter hoc, sed oportet coitus sequat contractū spōsaliorū.c.veniēs el.2.de spō.

25 Sed qd si prima spōsalia fuerunt cōtracta simpliciter, secunda vero cū iuramento R. ꝙ tenetur redire ad primā qa nō dissoluūtur per tale iuramentū. [d] c.sicut ex literis,de spō.22. q.4.in malis promissis. Et hoc esset verū si non intenderet a primis recedere.Secus si a primis intēdit recedere ex causa cū possit vt dixi,iō secunda tenebūt, & ad q.c.sicut ex literis, [e] di. ꝙ loquit quādo sine aliqua causa vult frāgere fidē quā dedit primæ, alias non. [f]

26 Quarto quando alter se trāsfert ad aliam religionem, vnde si non est spes de proximo reditu credo quòd dissoluantur etiam iurata vt videtur sentire l'anor. in d.cap.de illis,eo. tit & etiam glo.in d. ca.de illis dum dicit secundum. ll. quasi innuat aliud esse de iure canonico,& placet mihi [g] propter periculū in continentiæ. Nam secundum leges [h] si per bienniū expectauit alter eum q. est in prouincia & nō execut' fuit nuptias libere alteri pōt nubere. [i] C.de spō.l. 2. & si est i alia prouincia debet expectare post tres annos vt in l.2.C.de repu.& hoc si ē absēs ex probabili cā tātū. Si vero sit absēs ex ꝓbabili & necessaria causa, debet expectare donec ad sit,vt.ff.de spō.l.sępe vide gl.q̄ hoc tenet in d.c.2. C.de spō.Nec obstat.d.c.sicut ex literis, qa licet dicatur ꝙ p quatuor annos vel quinq; expectauit, hoc nō constabat, licet fuerit allegatum & si constasset Papa pœnitentiā non imposuisset de periurio.vl potes dicere quod ideo ibi imponitur pœnitētia quia sine autoritate superioris non debuit contrauenire iuramēto.Sed si cū autoritate superioris cōtrauenisset, tūc credo euitaret etiā pęnam arrarū vt non eas amitteret si iteruenerūt,quamuis etiā nō expectet tēpus statutū ꝑ leges, & ſm Ho.in d.c.de illis,& alios, docto. post ipsū iudex dēt talē absoluere ꝑpter periculū fornicationis [k] quod bene no.

27 Quinto quanto certus terminus temporis appositus fuit. Nā ipso elapso ille ꝑ quē nō stetit liber ē, & nubit sine piurio, sed alteri īponit pœnitētia de periurio, vt in c.sicut ex literis,e.ti.Et hoc verū nisi a principio fuissent pure ꝯcta, & postea ꝯuenerūt de die nuptiarū, quia per lapsum illius diei non liberatur alter, [l] quia terminus ex post facto fuit appositus pro solicitando implemento promissionis iam factæ & purè nō ad finiendum promissionē secundum

a Qũ facere possunt ante]Etiā ꝯ ſt̄ matrimonio. Et not.quòd hoc casu non perdet arras quas dedit & illes quas recipit restituet solū in simplū. C. de epi.& cler. l. deo nobis.

b Etiā alterni inuico] Bal.in l.1. C.de spō. tener. ꝙ matrimoniū de præsenti non cōsummatū dissoluitur p ingressū religionis & ꝑ dispensationē pepę. Et uide gl. in c. desponsatā. 27.q.2.

c Carnali copula subsecuta.] hoc tenet et Bal. in l.1 C.de spon. talis tamē egere debet pœnitē tiā de fide vel ꝑ missione metica.c.si inter uirū,de spon.& de spon. duo.c. 1.

d Per tale iuramentū]Nā iurm nō dēt eē uiculū iniquitatis,de iureiur.d.c.quāto.

e C.sicut ex literis] Hoc tnet Inno.ibidē & dicit Pa. ibi q hoc dictū est singulariter notandum.

f Alias nō] Et facit c. requisiuit cū ibi not.eod.ti.de spon. & dixi s. eo.§ 21.

g Et placet mihi]Et hoc est uerissimū ꝓ uerbū liberū eritis mul eribus.&c Quia si oporteret ꝑbienniū uel erit. eitum expectare nō esset liberū. Et hoc ē uerū nisi de ꝓximo reddit',ui ri crederetur,qa teneretur expetare, & hoc pp uerbū trāsfert a

tes, ſm Pa.&c.

h Nā secūdū ll.] hęc ē uera cōcordia de tpe quo expectad' ē spōsus, quo ad alia se trāstulit secundū gl.in d. ll.hic alle. Et dicit Bal. in l.2.C.de repu. quod determinatio,illius hēt locū et in spōsa, si ꝑ bienniū stetit d simulans matrimoniū ꝯhere, pp regulam correlatiuorum. Et etiam uerum est istud,ꝙ hic dicitur, si iurni inter uenerit secundū determinationē ce men.d.c.de illis,cum glos.eo. titul.

i Liberè alteri pt nubere.] Iudex tn inspecta qualitate, psonarū poterit tēp', abbreuiare, uel prorogere secūdū Ho.

k Propter periculū fornicationis] Dicit.n glo. in d.c. sicut ex literis, quod matrimonium tāta non patitur dilationem pp periculū,&c.

l Non liberatur alter] Sed solum solutione eius, quod debetur, er. ff. de actio & obl.l.obligationū,la 2.§.placet,

secundum theoricam domini Anto.[a] in d.c.sicut ex literis.

28 Sextò quando aliter lepra vel paralisim incurrit aut uisum, vel uasũ amisit, aut ei aliquid turpius euenit, vt i c.literas, de cõiug. lepro.& d. c. sicut,& in ca. quemadmodum, de iureiu.in tex. & in glo. [b]Et hoc verum si turpitudo aduenit post contractum, secus si tempore contractus incurrat, sicut nec contrahens potest allegare suspectum debitorem propter paupertatem præcedentem seu mores, ad quod facit. l.si creditores. ff.de priuile. credito.& l.si.C.de spon.& ibi per.Bar.& Panor.in ca. quemadmodum, [c] de iureiu.

29 Septimò quãdo aliter fornicat quo ad innocẽtẽ, sed ille qui fornicatus ẽ nõ potest resilire, si alter innocens velit contrahere secũ. c.2.de trãsla.prãla. Et si ẽt fornicatio esset uiolenta [d] potest spõsus eam dimittere, secundum Io.An.& gl. in d.c.quemadmodũ,& sequitur.Pan.ibidẽ, & Hug. 27.q.2.raptor,& etiã tenet q potest dimitti si tẽpore desponsationis erat corrupta,cũ tñ crederet uirginẽ.

30 Octaua quãdo alter eorũ efficitur hæreticus quia est fornicatio spiritualis. 28.q.1.non solum.

31 Nonò propter capitalẽ inimicitiam superueniẽtẽ inter sponsum & spõsam, pôt alter petere separationem ẽm Ho.in summa per rationem c. 2.[e] de sponsa. & c.requisisti.eo.ti.

32 Decimò quando promisit sponsa dare certam quantitatem pro dote, & non potest dare, sic soluitur sponsus ab obligatione secundum Io.an. in ca. de illis,de condi.appo.Idẽ dic de quacũq; alia cõditione interueniẽte,si deficit.[f]

33 Sed quid si sponsa contraxit sponsalia,& non promisit dotem certam. R. q videtur promisisse omnia bona sua in dote, vt no.in l.mulier bona. ff.de iu. do. & per Barto.in l. si constante.ff.sol.matri.Et ideo si labitur in facultatibus qua non potest dare non cogitur spõsus eam ducere qa deficit conditio subintellecta.s.si res i eodem statu p manserit, vt in tex. & in gl. & in d.c.quemadmodũ, facit c.per vestras,de do.post diuor. rest.& quod ibi no.

34 Vndecimò quando superuenit affinitas,vt si sponsus cognoscit consanguineã sponsæ, [g] vel econtrario. 27. q. 2.si quis sponsam de eo qui cog. consan. vxo.suæ, cap.in literis, & plurib.aliis.c.

35 Sed quid si superuenit publicè honestatis iusticia nunquid dissoluentur prima spõsalia. R. qđ nõ, qa q spõsalia primo cõtracta,fuit primo inducta publicè honestatis iustitia,& p scdo inductũ nõ pôt tolli primo inducta, i sicut simili.57.di. si quis.

36 Duodecimò si fama sit quod inter eos sit canonicum impedimentum, & de fama vel scandalo doceatur capitul. cum in tua,de sponsa.de consang & affi.c.7.de test.c.super eo secundum Hostien.[h]

a Secũdũ theoricã.d.Ant.] Illã refert & seqtur Pa. in d.c.ex literis.Vnde dicit qđ alias consuluit,qđ si spõsalia fuissent ab initio pure cõtracta,licet postea spõsus & spõsa cõuenirẽt đ die nuptiarũ, nõ hoc lapsus illius diei liberabat illis obligatione, qa terminus ex postfacto fuit appositus pro solicitando implemento promissionis.

b In text. & in gl.] Fallit si spõsalia fuerũt cõtracta p uerba de psenti secundũ gl. in d.c.literas,ibi ẽt hoc tenet Pa. respõdẽs ad tex. in uersi. consummatũ, qa accipit largè p cõsensu.

c Et Pa.i.c. quẽadmodũ] Ex hoc no qđqñcunque iuramẽtũ pt seruari sine interitu salutis æternæ,& tñ non seruatur absque peccato. Quod vř esse cõ. c. si uero de iure iu. Sed hoc iõ ẽ, quia honestas intelligit in hoc iuramẽto, ut si res i eodẽ statu permanet,qa hic cõditio tacitè inest 22.q.2.ne qs.l. cũ qs, in prin.ff. de solu.Et est ex hoc argumentũ, qđ ea q de nouo emergũt, nouo I digẽt auxilio. l. de ætate.§.ex cõ. ff. de interrogat. acti.ff.ad uelle.l. si mulier.4. & in sinuante, de off. deleg.

d Et si ẽt fornicatio esset uiolẽta.] Et rõnẽ hu9 assignat Io.And. & Pa. ibi qa accipiẽs corruptã in uxorem, & cã cognoscẽs incurrit bigan.lã ut in c. a nobis, & in ca. debitũ, de bigamis hoc uerũ secũdũ Hug. si uir u elit ad ordines

pmoueri alias cogendus est ducere, qa mulier non fuit in culpa uel qa culpa pcessit sponsalia, ideo ei obiici nõ pt d c. quẽadmodũ.Idẽ dic đ fornicatione spirituali,s.hæresi & infidelitate, ut in §.seq.

e Per rõnẽ.c.secũdo] de duobus malis maius est fugiẽdũ. Quod eñ quis non diligit facile contẽnit. 12. q. 3. præsens clericus, & 31. q.2.§.1.

f Si deficit] Dictum ẽ supra Matrimonium tertio.Impedimento tertio.

g Cõsanguineã sponsæ.] Et ad hoc probandum sufficit sola fama de consang.& affi. c. super eo. Et secundum Host. sofficit vnus testis,de testi.c. super eo. Tamẽ secus si mřimoniũ fuisset cõsummatum,vel contractum per uerba de præsenti.

h Secundũ Ho.] Fallit non contra huiusmodi, famam iuramentum facit fide dignorum secundum arbitriũ iudicis, & ẽt ppinquorum, qñ impedimentum de parentela est pręstetur.d.c.tua.

Ter

37 Tertiodecimo quando ſponſalia fuerunt contracta infra annos pubertatis, & poſt pubertatẽ petit abſolui ante aliquem tacitũ conſenſum habitum in pubertate, capitul. de illis, el primo & capitul. a nobis, de deſpon. impub. etiam ſi nulla ſit cauſa quare vult abſolui poſt pubertatem ſecundum Pan. in d. c. de illis,[a] in vlt.no. Secus ſi pubes contraxit cum impubere ipſe non poteſt reſilire. Similiter nec impubes ante pubertatem.

38 Quartodecimò ꝑpter ſuſceptionem ſacri ordinis ſecundum d. Anto. poſt Io. An. in rub. de ſpon. facit. 27. q. 2. ecce.[b]

39 Quintodecimò ꝑpter cognationem legalem vel aliud impedimentum de quo dic vt ſupra matrimonium. 2. per totum.

40 Sextodecimò ꝑpter votũ ſimplex caſtitatis poſtea factum,[c] vt in cap. veniẽs, qui cleri. vel uouen. ſecundum vnum intellectum, & licèt directo, recitet Inno. Hoſt. & Goff. tenẽtes quod votum ſimplex de caſtitate non ſoluit ſponſalia iurata, qa æquale vinculum eſt iuramẽtum voto. Et ideo qđ præcedit obtinet, tamen tenet ꝙ ſoluit ſponſalia, quia maius bonum eſt continere quam nubere. & ideo etiam licitè poteſt fieri ſi bono zelo fiat, & ſponſalia ſoluit, quod & ſequitur. do. Ioan. An. in d. c. de illis, de ſpon. impube.

41 Septimodecimo ꝑpter ſeuitiam ſponſi ſecundum Panormita. in dicto cap. veniens, 1. not.

42 Quęro vtrum in præfatis caſibus requiratur auctoritas iudicis eccleſiaſtici? Reſpon. ſecundum. Io. An. in dicto cap. de illis, de ſponſa. quod ſic, quia corã eo debet probari cauſa, ca. porro, đ diuor. aliter grauiter peccat vt videtur per cap. duo pueri, de ſponſa. impube. facit. 23. quæſtio. 2. ſęculares. Fallit hoc in ſecundo caſu, & 3. & 7. ſecundum Richar. in 4. diſtincti. 27. & 10. 11. 14. 15. 16. ſecundum dominum Ioan. Anto. in d. c. de illis, de ſpõ. Sed ego credo quod etiam fallit in alijs caſibus, quãdo notoriè de eo caſu conſtat propter quem diſſoluuntur. Similiter ſi ſpõſalia sũt ſecreta, idem dic ſecundũ Ricar. vbi ſupra quia ſecreta non ſubſunt iudicio eccleſiæ. Et licèt non debeant alias ſeparari ſine iudicio eccleſiæ, tñ ſi faciũt in caſibꝰ prædictis ſine iudicio eccleſiæ, non credo mortaliter peccent, & cap. duo pueri, præfatum cum d. capit. ſęculares, loquuntur quando non ineſt aliqua cauſa de prædictis, & maximè quando non ſunt iurata ſponſalia. Si autem qs recedat a ſponſalibus non ex aliquo prædictorum caſuum, peccat mortaliter ſecũdũm Tho. licèt eccleſia non cogat, vt no. in c. requiſiuit, de ſpon.

STATVTVM Quis poteſt facere? ℞. quod ille qui poteſt facere legem, de quo vide ſupra Lex. §. 2.

1 Vtrum ſtatutũ ordinarij liget extra territorium delinquentem ſubditum ſuum, Vide ſupra Excõmunicatio. 1. §. 10. & 11.

2 Vtrum delinquentes in loco exẽpto ligentur ſtatuto epiſcopi? ℞. Gemi. in c. vt animarum, de conſti. lib. 6. Ioan. Calde. & Ioan. An. ibidem diſputauit ꝙ non, per d. c. vt animarum, & per d. c. cum epiſcopus, de offi. ord. libro ſexto, & per glo. in ver. omni-

a Secundum Pa. in d. c. de illis] Hoc enim concedit ei ius, qa ante ętatẽ aptã matrimonio nõ vr̃ quod qs habeat ꝑfectum ſenſum ad conſtituendũ indiſſolubiliter in futurum matrimonium.

b §. ecce] Gloſſ. tñ ibi diſputat vtrum vita heremitica ſoluat ſpõſalia vel mr̃imoniũ. Et vide S. Bona. in q. circa literam in 4. diſt. 27. q. 2. vbi vult ꝙ vita heremetica habeat continentiam annexã ꝑcipuè ſi habet ſocios &c. loquitur de S. Machario & cæte.

c Poſtea factũ] Glo. fin. quã Pa. ibi dicit. ſe alibi neſcire, in ver. de ſeueritate, in d. c. veniens, q cleri. vel vo. ibi dũ dicit, non obſtante voto ſimplici vſque in fi. vult apertè, qđ ſpõſalia de futuro nõ tollantur per votum ſimplex caſtitatis ſequẽs. Et dicit Innocen. in d. c. veniens, ꝙ ſicut votum ſolenne nõ valet poſt matrimoniũ cõſummatum, vt in c. quidam, de cõuer. coniuga. Ita nec votum ſimplex poſt ↄtracta ſponſalia, hãc eã dẽ opi. tenuit Hoſtien. in cap. rurſus q cle. vel vo. vbi dicit ꝙ ſi votũ præcedit ſponſalia, non tenent. Si autem votũ ſequatur tenẽt ſpõſalia, & non votũ niſi ſolennizet, alias cõpelleretur contrahere, vt in c. ex parte de conuer. cõiug. Sequitur d. Ant & etiã Pan. motus hac rõne. Cũ enim ſit orta obligatio ſpõſo, nõ debuit nec potuit alteri ꝑiudicium ſuum uouer̃ caſtitatẽ, argumen. d. c. ex parte. Adde tamen quod qui vouit, peccauit cum videatur temerarie proceſſiſſet quando quidem cõpellatur contrahere. Aut ſi vult euitar̃ peccatũ oportet ꝙ votum ſolennizet bene verum eſt, quod ſi alter ſolueret ſponſalia per matrimonium contractũ cum alia, vel per ingreſſũ religionis teneret ille vouẽs ſeruar̃ votũ. Cum illa tñ opinione, hic videtur ſentire d. Anto & Gaſ. de Cal. in d. cap. veniens.

omnimodam, in cle. quam uis, de fo. compe. Ratio quia locus exemptus & locus extra diocesim æquiparatur. Allegat. cap. luminoso. 18. quæst. 2. c. 1. de sta. regu. in fin. li. 6. & cle. fi. de priuile. & mihi placet, & est verior opi. Licet Fede. de Senis. & D. Marsil. teneāt contrarium. [a] vt in cons. 2. prædicti Fede.

3 Sed nunquid si statutū prohibet ne vadant ad locum exemptum, ligabuntur euntes? Respon. d. Philippus de Perusio in d. cap. ut animarum, quod sic, si ex causa hoc fecerunt, quia sic facere possunt. Facit quod not. Bar. [b] in l. relegatorum. §. interdicere. ff. de interdic. vbi vult qđ ciuitas propter commodum [c] ciuitatis, vel odiū eorum ad quos non vult vadant prohibere, potest ciuibus suis ne vadant ad talem terrā, & no. idem Panorm. in c. postulasti, de foro compe. quod bene not. pro statutis episcoporum excommunicantibus accedentes ad monasteria monialium, quia ligant qñ ex causa legitima hoc faciūt in odium monialium, quę propter sua scelera hoc merentur. Secus si facerēt in pœnā illius, contra quē fertur sententia, quia tunc non possunt prohibere secundum. Pa. vbi supra nisi habeant iurisdictionem in loco exempto, puta quia poss. sit arcere accessum vt in cap. attendētes, de sta. mo de quo, vide supra Monialis. §. 3.

4 Vtrum statutum liget religiosum quod excōicat acceptantes aliquod officiū extra ordinem, nisi pri⁹ resignauerit libros & alia quæ habet in ordine, si promotus in episcopum assentit sine resignatione? Rñ. supra. Excommunicatio primo. §. 10.

5 Vtrū statutum liget nō subditos delinquētes in territorio data sciētia statuti. Vide in d. §. 10. & qñ obliget ad culpā solū vel ad pœnā, vide Inobedientia. §. 1.

6 Vtrū ignorātia excuset a pœna stanti. Vide in d. §. 10. & supra Ignorātia. §. 4.

7 Vtrum statutum laicorum loquēs generaliter extendatur ad clericos? Respon. vt supra Lex. §. 5. & de statuto impediente liberam facultatem dandi ecclesijs, vel circa mortuaria. Vide supra. Immunitas. 66. & 67.

8 Vtrum statutum factū a cōitate, qđ ciues damnificati non pñt petere satisfactionē valeat? Rñ. Pan. in c. in nostra, de iniur. q nō, qa statutū in præiudicium singulorū non valet, nisi ipsi consenserint, & cōmunitas non pōt statuere super iuribus singulorum, sed solū sup iuribus vniuersitatis, vt no. gl. magna & singu. in l. 2. C. quæ sit longa cōsue. & in c. cum oēs, de consti. facit. l. id quod nostro. ff. de

a Teneant contrarium] Gemi. in loco præallegato allegat, quia ad hoc vt per viam statuti aliquis ligetur, oportet quod duo ad sint scilicet, quod statuens habeat iurisdictionem in loco vbi dirigitur virtus statutis, & q persona sit sibi subiecta saltem ratione causæ pp quam vult illum ligare. de primo ꝓbatur in d. c. vt aiarum, de secundo in ca. ecclesia S. Mariæ, de constit. quare cū in casu nostro hæc deñciant delinquens non ligabitur tali statuto &c. Et vide tex. cū ibi no. i c. fi. đ reb. ecc. non alie. Tñ pp illud delictū ne remaneat impunitum poterit conueniri corā ordinario suo. 3. q. 6. c. 1. Vide ēt Gemi. in c. 1. §. 1. de priuile. libr. 6.

b Facit qđ not. Bar.] Pro quo facit l. mercatores C. đ cōmer. & merca. Vbi ꝓhibent ciues Romani habere cōmercium cū Persis, q erant gentes nō gratæ. Ad hoc ēt facit l. fi. ff. de decre. ab ordi. Vbi ꝓhibetur ne quis vadat ad faciendas mercantias in tali ciuitate vel extra municipium vbi Bar. no. q ciuitas pōt statuere, ne qs vadat extra territorium. De quo p Bar. & Moder. in l. cunctos populos. C. de summa tri.

c Commodū] Valet statutū disponens q testamenta & vltimæ voluntates non registratę, vel presentatę registro sint nullius momenti. Vt per plura argumēta cōcludit Ioā. Cal. in disputatione incip. Bononiensi statuto. Et ꝓsertim rō ē qa forma in testamentis tradita ē de iure positiuo. l. leg. obuenire. ff. de verb. sig. insti. de testam. in prin. l. nemo potest, de leg. 1. c. cum esset, cum ibi no. de testa. Et posito q testamentum habeat efficaciā a iure naturali vel diuino, tñ p statutum pōt addi vel đtrahi. Vt patet p no. in l. fi. C. si cō ius vel vti. pub. in l. 1. đ consti. prin. in c. quæ in ecclesiarum, de consti. & ibi Inno. no. Bal. in l. ex duobus. §. fi. de vulg. & pu. Vñ videamus quod licet matrimoniū sit de iure naturali. 2. dist. c. ius naturale l. 1. §. pe. de iusti. & iure tñ ei traditur forma đ iure positiuo, de sponsa. c. tuæ, cū seq. Et subdit Io. Cal. q etiam in foro conscientiæ succedens ab intestato poterit hæreditatē retinere excluso eo, q a testatore vocatus erat. Quia non peccat q legis autoritate facit. 23. q. 4. q pec cat, & qa dictum statutū fuit æditum pp bonum publicū. s. ut veritas voluntatis testatoris ppetuo valeat reperiri, & ne aliqua fraus fabricari possit. l. hac consultissima. C. qui testa. face. pos. l. fi. C. đ fideiuss. Vnde lex facta propter bonum commune & non nutriens peccatum seruari debet, & ligat in foro conscientię ꝓbat. 8. dist. quo iure. Allegat epistolā inter claras, đ sum tri. ibi p me reges regāt &c. & per multa.

ea alia. Cū quo transit Pe. de Anch. in regula possessor circa.ͣ 16. colū. Idem tenet Bald. in c si quis per. 30. §. de feu. fue. controuers. inter do. & agns. vbi dixit tale statutū valere & in foro ecclesiastico, qa fuit principaliter editum a ȷ extirpādū malos mores falsificātiū. Faciūt no. p Bar. in l. cū qs, ȷ 4. col. C. de iur. & fac. igno. & in disputatione sua incip. statuto cauetur, ꝙ fenerator, &c. 8. colū. Vbi refert, quòd Pa. de liaz. dispu tando tenuit, qđ qñ de debito nō cōstat per instru mentum posi: ū i memorialib' debitū peti nō possit seruādum erit tale statutū in foro ecclesię. Faciūt no. per Inn. in cap. quia pleri que, de immuni. ecc. per Fede. pulchrè consil. 21. Nunqd hæres extraneus. Alex. cōsil. 29. Statutis securate pspectis.

a Et Ge. in c. licet] In. 8. colum. vers. Sed contra hanc opinionē. Vbi vult, qđ statutū factū in cōmodū subditorū non possit p maiores reuocari ipsis nō cōsentiēti bus, in quorū fauorē est editum nisi cum causa.

b Quod maior pars facit] Scilicet creditorum. Primo respū cumuli. Secundo respū psonarū, uel tertio respū dignitatis stat beni

regu. iur. Nam solius principis est tollere ius alteri', nec etiam potest sine causa, vt not. in c. quæ in ecclesiarum, de consti. & in l. fi. C. si contra ius vel publi. vti. & in cle. pastoralis, de re iudi. unde si debet valere oportet vel quod singuli consentiant (quod est imposibile cum ibi sint multi infantes) vel quod communitas haberet iura principis, & propter bonū publicum & ad tollen. scādalum hoc faceret, argu. d c. quæ in ecclesiarum, & ibi no. alias non potest obesse non consentientibus, ar. d. c. cum omnes, & l. 1. ff. de magistra, conue. & qđ no. Archid. & Gemi. in c. licet a de constitu. lib. 6. facit quod not. Ludo. de Roma. in no. dicens quòd inferior a principe non potest statuere in præiudiciū alterius non citati, neque consentientis, vt in capitu. fi. de his quæ fi. a prælatio. capitulo. cum omnes, de consti.

9 Vtrum statutum quo cauetur ne filia succedat extendatur ad bona sita extra territorium statuentiū. ℞. secundum Bar. in l. cunctos populos. 14. col. uer. Et ideo dico, de sum. trini. quod non, sed succedet, facit quod dico supra. Pœniten. §. 13.

10 Vtrum in re communi pluribus vt singulis valeat qcqd, maior pars collegij statuerit. ℞. Pa. ī d. c. cū omnes de constit. quod nō nisi singuli consentiāt, fallit in quatuor casib'. Prim' quādo vellet deputarem ad usum destinatū, insti. de rerū diui. §. religiosum, ī uer. In cōmune vero sepulchrū etiā inuitis cæteris licet inferre. Secundus quando fit fauore administrationis bonorum pupilli. l. 3. ff. de admini. tut. Tertius quando fauore liberationis, q2 tunc valet quod maior. pars facit b l. maiorem. ff. de pact. l. fin. C. quę bo. ce. pos. Quartus fauore litigii dirimendi Nam valet sententia duorum ex tribus arbitris. Et hoc intellige in re quæ conuenit pluribus vt singularib' iure singulari. Secus si iure ecclesiæ, vt sunt præbendę quæ nō cōueniunt canonicis ut singulis, sed iure ecclesiæ, qa super talib' bñ potest maior pars dispōere & deputare ad pium vsum, c vt est tex. not. in capitulo. fin. de his quæ fi. a ma. par. capitul. & ibi per Inno. quem dicit se nescire alibi.

11 Vtrū collegiū possit disponere super reb' priuati. ℞. Pan. in d. c. cū omnes, ꝙ si nō habet iura regalia, puta quia habet dominū super se & nō potest. Vnde maior pars scholarium, non potest obligare vnum scholarem vel disponere de rebus suis, vt nota. gloss. magna d in uers. tertii dicunt in l. 2. C. quę sit lon. consu. nisi forte secundum quod nota. Barto. in l. 4. §. actor. ff. de re iudica. quando vniuersitas esset obligata, & non esset soluendo, quia tunc posset ponere collectam singulis, vt est gloss. no. i l. 1. ff. qđ cuiusq; vniuer. in §. qđ si nemo, in uers. proconsul. Item non solum causa necessitatis, sed etiam pietatis, vt in d. c. fin. Item secūdum Inno. e & communiter doct. etiā in casu vtilitatis, & probaŧ in c. 1. f. de his quæ fi. a ma. par. ca. Ex mera vero voluntate nō potest disponere de iuribus alterius, vt no. glo. in dicto capit. cum omnes, & Innocen. ibidem, & Ioānes And.

gniori pti. Idem dī in d. l. fi. hic al legata, & intelli. ge qū cumul' de biti est par consideratŧ maior cumulus psonarū.

c Ad piū vsū.] Intelligit Pa. qñ disponunt super redditibus superfluis, qa tūc proprie disponūt de rebus ad vsum destinatū, &c. Et in isto. §. pōt in prin. poni exemplum de plurib' socius, possidētibus fundum ab eis receptum.

d Vt no. glo. magna.] Et aliquid p Inn. inc. ex parte de consue.

e Idē ſm Inno.] In d. c. fi. de his q̄ fi. a ma. parte. ca. Vbi formaŧ rait. Not. maiorē partē capitulū cum utilitate ecclesię posse aliquid statuere, &c.

f Et probatur in c. 1.] Ibi quia cōtra utilitatem ecclesiæ. Et intelliguntur ut alienatiōes electiones, & institutiones, & similia.

cedere facta citatione ad faciem vel modum, non debet alternatiua impropriari vt sit ordinis, licèt per hanc impropriationem statutum cõcordaret cum iure communi, sed debet intelligi propriè vt sufficiat implere alteram partem, vt aliquid operetur.

15 Sed nũquid debet strictè interpretari quando generaliter loquitur vt alius lucretur? Respon. ꝙ non, ar.l.proſpexit. ff. q. & a quibus, sed vbi agitur de diminutione patrimonij, sic debet strictè interpretari, ne alius iniustè incurrat damnũ, vt plene.no.in d.l. omnes populi, per Bart. in d. 6.quæst.princip.2.q. & videtur text.in d. c. cum dilectus, & in d. l. 2. C. de nox. & Pan. in c. constitutus.de rest. in integ. in 9. no. vbi pulchrè loquitur, hoc sequitur Bar.in l.sancimus circa fi.C.in quibus c. in inte.resti.non est necess.

16 Vtrum verificetur in casu ficto? [a] Respon. Pano. in c. cum dilectus, de cle. non resi. ꝙ si statutum loquitur & disponit in materia iuris communis in qua casus fictus æquiparat vero, vt puta in casu in quo residens habetur pro residente, vt in d. c. cum dilectus, sic verificatur, quia cõstitutio disponens regulariter id quod ius debet recipere omnes limitationes iuris, facit d. c. cum dilectus, & clarius c. ad audiẽtiam ibidem. Si vero statutum esset contra ius vel præter, & odiosum, tunc non verificatur in casu ficto, sed verba debent intelligi ꝓpriè id ẽ i suo ꝓprio significato, sic intellige.l.3. §.hæc verba.ff.de neg. ge. & c.in nostra, de iniur. & facit quod no. Bar. in d.l. omnes populi facit.l. 2. C. de noxa. & c. ex parte, el 3. de ver.sig. facit quod dicit Lud.de Ro.in suis no. ꝙ argumentum a contario sensu valet in statutis, nisi quęratur vt quis incidat in pœnam, quia tunc non valet l. conuenticulam. [b] C. de epis. & cle. habes gloss. in in clem.1.in versi. facere, [c] de vsur. Hoc limitat Gemi. in cap. vt circa, super gloss. in versi. aliorum, de elect.lib.6. Verum quando statutum non redderetur illusorium, si non recedatur a propria significatione verborum, sed quando redderetur illusorium, tunc est recedendum. arg. l. si quando in princi. ff.de leg. 1. & quod not.in cap.ad audientiam, de deci. & tunc infinita æquipollet vniuersali, vt vult Bar.in d.l. omnes populi.6.quæst.principib.ver. vt igitur videamus.

17 Quomodo debet intelligi statutum seu constitutio quando partim est fauorabilis & partim odiosa, puta quia imponit pœnam? Respond. Ioan. And. videtur sibi cõtrarius in c.ex rescripto, de loca. & in c.sciant cuncti, & in c.fi. de elect. lib. 6.

Sed

a In casu ficto] Pro intelligentia no ꝙ de iure communi cauetur, quod clericus non residens nõ debet fructos præbendæ percipere, sed fallit in familiari domini Papæ, quia ille residere censetur, & sic fictè residet. Statutum ergo loquens de residente habet locũ in eo, qui ẽ domini Papæ familiaris, vñ habet fructus ac si resideret, & dum hic dr̃ qđ statutũ disponens id qđ ius cõe dẽt recipeř oẽs limitationes iuris cõmunis &c. Pone exẽplũ in fictè residentibus, sicut enim ius cõmune hẽt ꝓsidente existente in seruitio Papæ, & epi & ẽt infirmũ, sic statutũ faciat mẽtionẽ de existẽte in seruitio Papę, habet ẽt locũ ex idẽtitate rõnis, in eoq; existẽte in seruitio Epi & infirmo. Qđ vř mirabile ꝑ regulã quæ hẽt ꝙ exceptio firmat regulã in non exceptuatis. vt c. dixit dominus. 31. q.1. de quo s. alienatio.§. 10. si cur, ergo lex extenditur ex identitate rõnis, vt ſ. c.cũ dilecta, de confir.vti. vel inuti. sic & statutũ, vt optimè ꝓbat c.ad audiẽtiã de cle. non resi. ſm Pa. ibidem in 1. no Et no.eã quę hic habentur in tex.in d.c. cũ dilectus, super 1.gl. Tu pone aliud exẽplũ in l.2.C.de iur.au.annu. vbi libertus qui impetrat ius aureorum annulorum est ingenuus fictè & imaginariè seu similitudinariè, & tamen lex constituta in ingenuo vero hẽt locum in isto ficto, vt l. cũ ex oratione. ff. de executorn. &c. vid ẽt Bar.in d.l.oẽs populi.6.q.principali. in ver.vlterius quæro &c. Quod si statutũ debet extẽdi ad casum fictũ oportet ꝙ exprimatur, ꝑ d. §. hæc verba, el 2. Nec obst. d.l.cũ ex oratione diui Marci sed vigore rescripti subsequuti, sed tu intellige vt hic, & videbis d.Ias.in d. l. oẽs populi, sed q.d si statutũ dicens ꝙ nulla mulier possit portare ꝑlas an habebit locũ in portãtibus ꝑlas fictas dic ꝙ nõ secundũ Ioã. An. in mer.regula possessor vide plene ꝑ Bart. & Moder. in l. oẽs populi.6.q.prio. ff.de iust.& iu.

b Cõuenticulã] Vbi iuncta gl.hẽ ꝙ verbũ qđ non respicit tñ lemcãm non inducit argumẽtũ a ꝯrio sensu, si enim ꝓhibentur ibi conuenticule extra ecclesiam nõ valet argumẽtũ, ergo in ecclesia sũt licitè &c.

c In ver. facere] Dicit illa gl. ꝙ si fiat statutũ, ꝙ vsurarius nõ recipiat vltra sortẽ vltra duos denarios, ꝙ statuẽtes nõ incidũt in pœnam illius.cle.1. de vsuris, vbi etiam Card.ibi 18. 22. q.vbi etiam dicit ꝙ hoc verũ est dũmodo cesset fraus, puta quia non peruenit tam de minori &c. Et sic habeẽ ꝙ statutum a cõtrario, non trahitur ad casum alias decisum. De hoc per Bar.in d. l. omnes popu.

legat text. optimè in l. in concedido. ff de aqua plu. ar. Tu aduerte, q illa quæ non procedit, cũ sit contra bonos mores, prout habetur in c. fin. de consue. vide s. pœna. §. 16.
a Non poterunt reuocare] Cõtra hoc tenet Alexã. consi. 19. statutis accuratè perspectis. 1. par. 4. col. qa dictum Bart. legibus nõ pbatur, ut tenet Saly. in aut. cassa: q. 5. C de sa. san ec. & Pa. de Cast. in d. l. priuilegia, & sequitur ibi Ful. nisi talis eleemosyna deberet ex pacto, & sic qa statuentes non pñt sibi imponere legem.
b Allegat. c. ad apostolicam] De hoc dicas ut s. Symonia. 2. §. 21.
c Hoc sequit. Io no. in d. c. nouit] Sup ver. Theodosius, uel melius ĩ quit priuilegiũ fuit ecclesiæ concessum, vnde hic adhuc hodie durat.
d Facit qđ not. Gemi.] in 7. col. ver. opp. ultimo, ubi resoluit dictũ Inn. quod ui debatur Bart. aduersari, in c. i. nostra, de iniu. sicut & facit Pan. in d. c. nouit, de iudi.
e Resp. Ge. in c. licet] in 8. colũ. uer aut statutum vbi q si ipse ad literã ponit oia ea q hic dicũtur, & et in §. præcedenti.
f Vt ibi declarat Inn.] Puta quia si non fieret ista remissio scãdalũ

disponebatur vt potestas haberet quartam partem cõdemnationis postquam ptãtis est electus & consensit electioni. Idem dic de priuilegio concesso non subdito, & per hoc infert. Bald. in l. priuilegia. C. de sac. san. eccle. q layci q statuerũt singulis annis dãdã certã quãtitatem pro eleemosyna clericis vel religiosis non poterũt reuocare,[a] allegat capitu. ad apostolicam, [b] de simon. Hoc sequitur Innocen. in d. capi. nouit,[c] & Archidiaconus. undecima quæstion. prima quicũque, super prima gl. Facit quod no. Gemi.[d] in capi. licet de consti. libro sexto.

23 Quid si statutum est factum ad commodum subditorum. R. Gemi. in c. licet [e] de constitu. libr. 6 q aut subditi consentiunt reuocationi & potest reuocari, aut singuli non consentiunt, sed reuocantur per maiores regentes communitatem, & tunc si fit ex causa legitima, sic pôt reuocari secundum vnum casum Inno. in c. in nostra, de iniur. maximè quando statutum disponebat super eo super quo ciuitas non erat obligata, vt ibi declarat Inno.[f] Aut fit sine causa legitima, & sic non valet reuocatio in præiudicium minorum, iuxta not. per Inno. in c. quæ in ecclesiarum, de consti. in ver. & dico non valere. Hoc limito uerum quando statutum disponit de commodo subditorum circa bona eorũ, vel quando habet actũ momẽtaneũ, ita q priuilegiũ est sortitum suum effectũ. Secus si concerneret circa exercitiũ iurisdictionis, qa tunc pôt reuocare qa superior est, q habet administrare, ita sentit Archidyaconus, in dic. capitu. licet. Idem dic quando habet actum successiuum quo ad futuros actus.

4 Verum statutum iuratũ tollatur per clausulam nõ obstantibus quibuscũque cõstitutionibus & statutis R. gl. ver. effectus, in c. cũ non deceat, de elec. lib 6. q non idẽ dicit Lud. de ro.[g] in suis not. quòd conuentio vel pactum iuratum non tollitur per generalem clausulam non obstantibus quibuscũque pactis gl. est in cle. dudum. § pen. de sepul. in uer. pacta.

5 Vtrũ statuentes possint recedere a statuto pfirmato p superiorẽ. vl sedẽ apostolicã, sine alia licẽtia. R. Pa. in & d. c. cũ accessissẽt, & Bar. ĩ d. l. oĩs populi tenet q sic.[h] sed Bal. in l. omnũ, in fine. C. de testamẽ. tenet qđ non, sed Panormitan concordã. quod aut statutũ concernit principaliter fauorem statuentium, & sic est uera opinio Barto. facit. capitulo. pro illorum, de præbend. si statutum contineat talem materiam quod non valuisset sine superiore, vt idem Panormitan. in capitu. cum M. de constitu. in. quinto. not. Si uero concernit fauorem aliorum vel bonũ publicum, sic est uera opinio. Bartol. quod nõ possunt sine licentia superioris. Ratio quia cõfirmãdo videtur superior suam dispositionem facere. Nam omnia nostra facimus quibus autoritatem impartimus. c. si apostolicæ, de præben. li. 6. & l. 3. C. de ue te. iure enucleã. § sed neq; ex multitudine.

STIPVLATIO[i] quid sit, habes supra Pactum. in princ.

sequeretur ut in casu ibi per eum posito. de cõmuni Brixie. c. fin.
g Idẽ dicit] Ludo. de Ro. Vide aliqua p Ge. in c. 1. de consti. in 6. col. Et uide latè p Bart. de hoc in l. omnes populi. 5. q. prin. uers. circa primum per duas colũ. & de materia istius. §. vide omnino Gemi. in d. c. cum non decear.
h Tenet qđ sic] Et Barto. in d. 5. q. princ. uers. iuxta pdicta ego qro, an in reuocando requiratur autoritas, &c. Et de materia huius. §. 25. uide omnino. Ial. in l. omnium. C. de test.
i Stipulatio] Est constitutum, qđ est iuris ptorij. Et undo pacto p ducit actionem, ve §. de constituta, gulis de actio. vtpura. Si quis dicat constituto me soluturũ, qđ ego uel alius debet. Et licet doc. dicãt qđ hoc pp geminatione, ta

tis daret formã seu substãtiã ??ui,ut colligit ex uerbis Bar.& Are.ĩ d.l.1. Et p doc.in d.§.& sic salua Bal.
a Illicita defloratio.] Secunda diffinitio est Isido.si cut refert Ale 2.p.q.46.ar.15. & facit mẽtionem.S. Tho.2.2.q.154.ar.8 Et de hoc est tex. 36. q.1.lex illa.
Et no.q. dicit p prie. Quia alias stuprũ dr cõmitti in uidua uel puero. ff.de adu. l.scriptũ, & l.inter liberas §.i.& ff de uer.sig.l.in ter stuprum.
b Dẽt corporaliter puniri.] Hoc habetur in c.2.d adult. ultra hoc qñ nõ,vult eã accipere dẽt excõicat⁹ in monasterio ?trudi ĩ quo agat pniam. Ex quo patet q non cogit simpliciter ad matrimoniũ ?hendũ. Et rõ est qa matrimoniũ cõsensu pficitur. licet ex dispositiõe legali qñq; q̃s ad factũ pcise cogat, ut not. Bart. in l.stipulatiões nõ di. uer. celsus,de uer bo. oblig. Qua pp si statuto caueret q deflorãs uirginẽ teneret ad eã inuxorẽ ducẽdã, ualebit statutum qa deflorãdo vr cõsentire,no.gl. in uer.onerari in l.1. in §. bestias. ff. de postu.& ibi Bald. in auth. ad hæc. C. de usur. & no.in c.qñuit, de his q̃ fi a ma. par.c. hac Io.An dr. post Anch.in c. 2. de adul & ui de ĩt eunde in d. c.2. de adulte. Et hæc hñt locũ ẽt si stuprator eam uirginẽ negaret, qa sufficit q pro virgine haueat, l putari uãq; sibi dicit de ab u u, li cet sorte pbatio trãsferri posset i- ...

ratio a uirginum sub parentum cura existentium.

1 Vtrum stuprans uirginem teneatur ad aliquid. R. Pan.in ca. 1.de adul.q si seduxit vel decepit eam, tenetur eam dotare, & vltra dotationem eam accipere in uxorẽ, si pater uoluerit eam sibi dare, vt in d.capitu. 1.& 2.eo. tit. Vel si non vult eam accipere, debet corporaliter puniri. b Vnde sola cõstitutio dotis, non liberat eum secundum eundem Pano. in d.c. 2.si parentes volunt eã sibi dare q si nolunt, saltẽ ad dotationem tenetur ẽt in conscientia, nisi secundum Rodol. componeret cum ea, vel sibi remitteret Quod no.O confessor.propter illos qui sub assertione accipiendi in vxorem puellas decipiunt, quia tales ex quo acceperunt eas vel promiserunt accipere in vxores,& sic habuerunt copulam, quod tenentur de necessitate eas accipere licet tunc habuerint animum ipsas decipiendi, & habendi copulam, q si contraxerunt cum alia matrimoniũ,vel pater non vult eam dare, saltem tenentur ad dotem c nisi secundum Thom.,esset,tanta inæqualitas quod potius decipi se finxit,?quam decepta. Nec aliter potest absolui antequam contrahat cum alia, si parentes volunt eam.sibi dare nisi verẽ eam accipiat in vxorem,& faciat dotem nisi ipsa dotem sibi remiserit,hæc ex Alex.2. 2. tractatu de stupro, & Scot. in 4 distinct. 15. & Richard. ibidem ar.5. q.2. Secundũ leges vero debet relegari, & dimidia pars bonorum eius publicari. Si vero sit vilis persona debet verberari, instit. de pub.iudi. §. 2.Si autem per vim fecerit capite plectitur.institu.vbi supra.§.si autem.

2 Quid si non seduxit cã sed sponte acquieuit. R. Pa.in d c. 1. tenet q hẽt ẽt locum dispositio prelati.c. qa si non essent hominis in sidiæ tantum facinus non perpetrasset,vt dicit tex. in l.vnica. C. de rap.virg ? si præsumit seducta.Sed ego credo verum in foro contẽtioso. Sed in consciẽa sufficit, q quærat eam in bono statu reducere q̃tum in ipso est. Facit regula scienti. Et quod ibi no. d de re.iu. li.6. Et si cõtraxit, an pater teneatur eam dotare, vide supra Dos. §. 4.

eũdẽ,fm Pa.in d.c.1. p hoc bonus tex.in c.unico,de ecclesia,benefi.& c.cõtinebatur,de despon.impu.
c Saltẽ tenetur ad dotẽ] Et qñ nõ vult eam accipere dos dimida dẽt esse maior q̃ si esset uirgo, qa uirginitas est secũda dos, fm Pan.in d.c.1. hic oia ẽt ponit Ale. ubi.s̃ ar.18. & vide Exo. 22. vbi? est lex illa de corrũpẽte uirginẽ qa tenet eã accipere &c.Clericus ẽt secũdũ Pan r.in d. c. 2. põt cõpelli ad dotãd., licet secũdũ Io.andr.ibi de posset fustigari. vide tu tñ ad hoc qd no. Pa.in ca.ac si clerici,de iud. Et ad de ad pdicta. S. Tho. 2.2.q. 154. ar. 6.ad vltimũ. Et vide ẽt illud Deutero.22.Si in uenerit vir puellam virginẽ quæ non habet spõsũ & cõcubuerit cũ illa, & res venerit ad indicium, dabitq dormiuit cum ea.50.siclos argenti, & habebit eam vxorem.
d Et q ibi no.] gl. in uer. Itẽ cõtra quę dicit hoc procedere pter persuasionẽ dolosam, quæ pl? est q violenta l. 1. §. persuadere. ff. de ser.corrup.

SVASIO Quomodo obligat dãno dato. Vide supra. Furtum. §. 18. & 19.

SVBARRATIO Vide supra Sponsalia.§. 7. & supra. Arra.

SVBDELEGARE Non potest delegatus principis etiam ad nudum ministerium quando est magnum & graue graue sicut iudicare & similia facere secus quando est paruum,quia potest.c. quod autem de iure patrona.& magnum seu graue & paruum arbitrio iudicis relinquitur c. si. de dolo & contuma.

1 Vtrum ille cui committitur prædicare crucem, excommunicare, vel absoluere aliquos, vel dispensare cum ir-

a Verba autē] De istis verbis q̄ fiūt communia, & directa habes p Pa. in c. Raynutius. de te. i 3. colum. ver. & pro intellectu &c.

b Pupillaris] De ista pupillari vide plenè in l. moribus p Bar. & doc. ff. de vul. & pupil.

quis capit hæreditatē alio hærede mediante, vt cū testator fideicōmiserit. A. hæredi vt hæreditatem P. restituat, & dicitur obliqua ratione, qa per alium cap. Itē fideicommissaria, qa olim committebatur fidei hæredis in totum. Nō enim cogebatur restituere, sed hodie sic, p l. pe. C. ad trebel. Item præcatia quia fit verbis præcarijs. i. rogatorijs, vt puta. A. hæredem instituo &c. verba autem a huius in directè substitutionis sunt, volo, mando, rogo, & huiusmodi, vt restituas hæreditatem. Sunt n̄ q̄dam verba communia q̄ pn̄t trahi ex pprio significato ad substitutionē directam & indirectam vt verbum substituo, vel verbū moriatur tali habent enim duplicem sensum, valet q̄ moriatur tali, i. ad vtilitatē talis in effectu vt capiat hæreditatem de manu primi hæredis. Idem dic de verbo succedat & verbo accipiat licèt ergo p fideicommissum. P. sit substitutus. A. debet hæreditatē adire, & aditam. P. restituere, & sic. A. mediante, & operante peruenit hæreditas ad P. & no. quod si. A. adiuerit sponte hæreditatem retinebit quartam trebellianicā, & reliquas tres partes hæreditatis restituet. P. Si vero iudicis officio cōpulsus adierit totā hæreditatē restituet, isti, de fideicom. hære. S. in primis sed fratēr recuset & ff. ad treb. l. nam quod. S. qui compulsus, vbi vide glo. quę ponit fallen.

2 Directa vero substitutio est qua qs capit hæreditatem defuncti ex dispositione testatoris nullo alio mediante, vel sibi coo perante vt cum dicit testator. A. mihi hæredem instituo, sed si ipse non erit hæres. C. sit hęres, & sic. C. substitutus est directè, & hæc fit per verba merè directa & ciuilia, vt verbum hęres esto, vel hæres sit, vel verbum instituo hęredem. Aliquando etiam fit per verba communia vt dictū est in S. 1. Aliquando per verba geminata sic. A. filiū meum impuberem mihi instituo hæredē. Et si in pupillari ætate decesserit. B. substituo, & hæc substituo est directa. Si. A. morietur in pupillari ætatē propter verba geminata, sed si post pubertatem erit fideicōmissaria, vt communiter tenetur, & si diceret hæres sit, diuiditur autē in quintuplici differentia, quarum prima dicitur substitutio vulgaris. Et hæc duplex. Alia expressa quæ fit per istam negatione non hoc modo, valet institutio mihi hæredem. A. & si ipse noluerit vel non potuerit hæres esse. P. sit hæres, vel. P. substituo. Alia tacita qn̄ scilicet negatio non exprimitur, sed includitur vt cum dicitur. A. &. P. mihi hæredes instituo, & eos inuicē substituo per hæc verba eos inuicē substituo, tacitè subintelligit, q̄ si alter eorum hæres non fuerit, scilicet quia noluit, vel non potuit qn̄ decessit ante additam hæreditatem, alter sit hæres insolidum, vt ff. de hære. insti. l. cū in testamento. S. hæc verba. Et dicitur vulgaris quia a quolibet de vulgo, scilicet testatore fieri potest & cuilibet siue pupillo vel minori &c. Et de hac habes. Institu. de vulgari substi.

3 Effectus huius substitutionis est vt bona testatoris tantum quæ debebant venire ad institutum veniant ab substitutum non bona insti. de pub. substitu. S. quo casu, in prin. & in S. non solum, sed loquitur in substitu. pupilla.

4 Quando expirat hęc substitutio. R. q̄ quā citò institutus adierit hęreditatē, siue postea decedat cum liberis. C. de impu. & alijs substi. l. post aditam, & hoc non solū qn̄ expressè fit per negationem, sed etiam quādo tacitè. Vnde licèt Titius & Sempronius fuerint instituti hæredes, & ad inuicē substituti, si tamen Sempronius & Titius adierit hæreditatem expirat substitutio, vt in d. l. post aditam.

5 Secūda directa substitutio dicit pupillaris b quia fit soli pupillo, vel pupillis, nec potest tempus excedere pupillare sed expirat ad introitum pubertatis, potest etiam fieri in minus tempus, vt si dicatur. Si filius meus infra quartum vel quintum annum decesserit, sit. P. hæres, & hac duplex. Scilicet tacita quæ non habet formam pupillaris substitutionis, sed sub eius verbis includitur, vt cum dr̄. A. filium pupillum meū hæredem mihi instituo. Et ipse mihi hæres non fuerit. P. sit hæres. Et hæc ex expressis est vulgaris ex factis est pupilla is. Vndę siue fit. A. hæres siue non, si in æta-

te pupillari decesserit. Hæreditas directo iure peruenit ad P. sed ex vulgari succedit tantum in bonis testatoris, & pupilli, alia est expressa quæ fit per verbum affirmatiuū & facit expresse mentionem de pupillari ætate, & sub ea includitur vulgaris tacita, vt ff. de vulga. & pupil. substi. l. iā hoc iure, [a] & si. cū dicitur. A. filium meum hæredem mihi instituo, & si ipse mihi fuerit hæres, & in ætate pupillari decesserit. P. sit hæres vel substituo, & in ista requirunt duo scilicet verborum affirmatio & tēporis pupillaris cōprehensio.

6 Quid requirit ad istā substitutionē pupillarē Respon. quatuor. Primum ꝙ ille cui fit substitutio sit de liberis testatoris. Et accipio hic liberos nō tantū ꝓ filijs, sed etiā pro nepotib[b]. Secundum quod sit impubes. Tertiū quod sit in potestate testatoris. Quartum quod ille cui fit substitutio substituatur vel exhęredatē, & potest fieri non tantū impuberi filio iam nato, sed etiam posthumo vt institu. de pupilla. substitu. §. non solum, in fine, si tamen nascendo esset sub potestate testatoris si viueret ipse testator, & etiam nepoti, si tamen non sit recasurus in potestatem patris sui post mortem aui. ff. de vulga. & pupil. sub. l. 2. §. posthum[us].

7 Quis effectus huius [c] substitutionis. R. est vt non solum fit. P. hæres iure directo & capiat bona & hæreditatem, vtriusque. fi. A. decesserit in ætate pupillari, sed etiam excludit matrem. Ita ꝙ etiā legitimam petere non poterit, vt no. Bar. & doct. in l. papinianus. §. sed nec impuberis, [d] per illū tex ff. de inof. test. & omnem aliam personā, quæ ipsi pupillo ab intestato succedere potuisset. ff. da vul. & pupil. sub. l. lucrus, & hoc verum est in expressa. In tacita autem habet locū quando alter filius testatoris frater pupilli substituitur. Sed si sit extraneus substitutus, tunc mater admittitē & substitutus repellitur. l. precibus, & l. cū quidam. C. de impu. & ali. sub. nisi in quatuor casibus. Primus quando pater expresse prohibet ne aliquod habeat. Secundus quando reliquit vxori & vult esse contentam. Tertius si fuit inimica patri. Quartus quando frater impuberis est subditus [e] & no. ꝙ in hac tacita extraneus non excludit fratrem vtroq; parente coniunctum.

8 Quomodo euanescit hæc substitutio? Respond. quòd. Primò per aduentum pubertatis. Secundò si hæreditas patris non sit adhuc adita, quia cum nullus appareat hæres testamentum paternum videtur destitutum & sic euanescit etiam pupillaris. l. sed si plures. § si ex asse. ff. de vulg. & pupil. & sub. Tertiò si nascitur posthum[us], de quo mentio non est facta in testamento. ff. de vulg. & pupil. substi. l. si pater filium. Quartò si patiatur pupillus capitis diminutionem maximam mediam vel etiam minimam. ff. de adop. l. nec ei. §. eorum. Ratio quare [f] est inuenta quia cum filius in pupillari testari non possit, permittitur patri ipsi filio testamentum facere, & de hærede prouidere durante tali ætate tantum, instit. eo. §. igitur.

9 Tertia directa substitutio dicitur exemplaris, quia fit ad exemplum pupillaris sed differt ab illa. Primò quia illa fit tantum a parente qui eum habet in potestate, hæc autem fit nedum a patre, sed etiam a matre filio furioso vel mente capto non existente, in eorum potestate, Secundo quia illa tantum fit pupillis, ista adultis uel maioribus. Tertiò quia in illa potest substitui quilibet quam voluerit, in ista non sed certo ordine sic, ut

si

a L. iam hoc iure] Ibi hoc optimè probatur in prin. & ibi Bar. Imo etiam e cōuerso quia sub tacita vulgari includitur pupillaris.

b Sed etiā ꝓ nepotibus] Adde Bar. in l. morib[us] ff. eo. quod dicit octo requiri quatuor de quibus hic quintū ꝙ tēpore mortis testatoris sui iuris efficiatur, sextū ꝙ desierant esse in potestate testatoris ante mortem ei[us] septimū ꝙ partes adeatur hæreditas. Et ibi latè ꝓsequitur Bar. hoc declarādo. vide etiam ibi Alex.

c Quis effectus huius] De materia istius. §. vide latè ꝑ Bar. & Alex. in l. moribus. in prin. ff. de vul. & pu. 8. col. ver. quinto principaliter quare vsque in fin.

d §. sed nec impuberis] Vbi dicitur quod mater nō impugnat testamentū ꝙ p̄r filio fecit quarela inofficiosi. Et hoc ē hodie tex. expressus in c. 1. de test. lib. 6. Et ratio est quia illud testamentū ē paternum nō filij. Imo mater pōt excludi, similiter est frater quia illa est hęreditas fratris. Sic declarat ibi Bar. in d. §. sed nec.

e Substitutus] Adde Bal. in l. precibus. C. de impub. vbi latè examinat an, & quādo mater nō petijt tutorē filio excludantur a successiōe filij, &c. in 6. col. ver. circa quartū.

f Ratio quare] De materia isti[us] habetur plenè ꝑ gl. & Bar. in l. in pupillari. ff. de vulg. & pupil. Dic vt ibi.

a Voluerit substituet] Vide latè & subtiliter p Bal. in l. humanitatis. 9 col. versi. mô venimus & in præcedentib' col. ponit differentiam inter exemplarē & vulgarem, satis accuratè.
b §. qua rōne] Vbi est gl. magistra quæ tractat quinquepliciter genere substitutionũ.
c De substitutione] De ista excéplaris hētur plenè per Bar. & cęteros in l. ex facto, § pri. ff. & vul. & pup. & Pan. in ca. raynutius de testa.
d Nō euanescit] Hanc conclusionem tenet Bar. in d. l. ex facto, in prin. antepenult. col. versi. quæro quid si furiosus, Bald. vero in d. l. humanitatis. C. de impu. vltimo col. ver. 4. quæro distinguit, vt ibi per eum.
e Siue hærede] De hac compendiosa habetur in l. centurio. ff. de vul. & pup. Et Pan. in c. Ray de testa.

si habet liberos ei substituã tur. Si uero non habet, tũc fratres substituãtur. Quod si non hẽt nec filios nec fratres, tũc quem voluerit substituet. a C. de impu. & ali. substi. l. humanitatis. Quarto quia illa expirat aduenié te pubertate, sed hæc solũ adueniẽte sana mẽte. Quinto illa solũ impuberi, hæc adulto tantũ. Sexto illa fit impuberi, siue sit sanè mentis siue sit furios', hęc solũ fit furiosis & mente captis hęc ꝓbant inst. de pub. sub. §. qua rõne. b Et fit isto modo. A. filiũ meũ furiosum mihi hęredẽ instituo, & si decesserit antequam sanus mente fiat, talem eius filiũ vel fratrem vel alium pura tiuũ ei substituo, & sic bona vtriusque transibunt ad substituũ. Et fuit ęqua valde, vt furioso & mente capto pr̃ vel mater possent ꝓ uidere de substitutione. c

10 Sed q̃d si aduenit sana mens & nullo testamẽto facto iterum reuertitur in furiam. ℞. ꝙ non euanescit d substitutio, arg. l. ꝙ fauore. C. de legib. & magis placet licet alij dicant nihilomin' expirare, arg. l. quod quis, la 1. ff. de reg. iur.

11 Quarta directa substitutio dicit̃ compendiosa quia sub compẽdio huius aduerbii, quandocunque fit & continet tacitam pupillarem quæ alias fit prolixioribus verbis. Et licet hæc dictio quandocunque se extendat ad omne tempus, tamen hic restringitur ad tempus pupillare solum virtute horum verborum. P. sit hæres, quia ꝓ huiusmodi verba directa videor voluisse filio meo infra tempus pupillare prouidere de hærede, quod infra aliud tẽpus mihi facere non licet. d. ver. quo casu. Forma huius est. A. filiũ meũ hæredẽ instituo verũtñ qñcunq; dictus filius meus decesserit. P. sit hęres. Et sic solum tempus pupillare videt̃ voluisse prouidere filio de substituto siue hærede e d. l. precibus.

12 A quo potest hoc fieri. ℞. q̃d a milite, & q̃do non explico, quia non est in vsu. Item a pagano. i. quolibet non militiæ, sed oportet fiat filio pupillo & in potestate existẽti, & cõtinet pupillarẽ expressam, q̃ habet eũdẽ effectũ, & ideo solũ filio pupillo & in potestate existenti potest fieri vt dixi. Verumtñ licet hæc substitutio sit directa de sui natura simpliciter, possunt tamẽ apponi in ea verba vel dictiones vel aliqua mutari, q̃ eã in fideicõmissum ꝯuerteret, & ad ius & ad naturã fideicõmissi reducerẽt.

13 Quomodo hęc substitutio cõpendiosa potest ad naturã & ius fideicõmissi deduci. Resp. quatuor modis, sicut sub quatuor formis põt fieri. Primò sic. A. filiũ meũ impuberẽ mihi instituo hæredẽ, & si qñcũq; decesserit. A. substituo. P. Nã hoc verbum substituo trahit hanc substiutionem ad fideicõmissum, vt vult gl. magna in d. l. precibus, & l. cẽturio. ff. de vul. & pu. sub. & in c. Raynutius, de test. & prædictũ aduerbiũ in hoc casu seruat propriam significationẽ & respicit oẽ tempus & rem omni tẽpore suadet valere. l. quoties. 1. & 2. ff. de reb. dub. Hinc ẽ q̃d quocunq; tp̃e moriat̃, siue in pupillari vel maiori ætate virtute huius verbi substituo videtur rogatus eẽ a testatore q̃ fideicõmissum post mortẽ suã restituere hæreditatẽ & bona testatoris substituto. Vñ ipso instituto moriẽte mr̃ & qcum que successores siue ex testamento vel ab intestato adhibũt hæreditatẽ, & aditã substitutio restituent iure fideicõmissi, inst. d̃ fideicõ. hære. §. sed q̃a stipulationes, defalcabuntur tñ & retinebunt legitimã ipsius q̃ est tertia pars totius hæreditatis testatoris sm̃ veriorem & cõiorem opi. si ipse. A. erat de liberis ipsius testatoris ad quos legitima respectat, q̃a in hac testator grauarẽ eũ nõ potuit. C. de inoff. test. l. q̃m in prioribus. De reliquis vero defalcabunt tertiam trebellianicam, & sic habebũt mediã hæreditatẽ. Alterã vero mediã restituent substituto iure fideicõmissi, retinebũt ẽt sibi oĩa bona ipsius. A. q̃a testator de suis tm̃ rogas se intelligitur nõ hęredis. Si vero. A. non erat de liberis, defalcabũt tm̃ trebelliani-

cam & habebit etiam alia bona quæ ipse . A. aliunde quæsiuit. Et hęc substitutio quia ius fideicommissi habet, potest fieri cunque hæredi & a quocunque testatore, in tit. de fideicom. hære. §. in primis, & §. seq. Et aduerte ꝙ licet in præfata forma non addatur quandocunque decesserit sine liberis. Si tamen. A. erat de liberis testatoris intelligitur hæc clausula sine liberis, q̄a pro regula est quod quandocunque quis rogat aliquem de liberis suis alteri hæreditatem restituere post mortem suam, semper intelligitur tacitè hæc conditio. l. si decesserit sine liberis, quia non est credendum quod aliquis exclusa prole filij sui voluerit ad alterum peruenire hæreditatem. [a] Sed in extraneo hærede non inest talis tacita conditio, nisi addatur expresse. C. de insti. & sub condi. fac. l. generaliter. §. vlti. Secundo fit sic. A. filium meum impuberem mihi hæredem instituo, sed si dictus. A. quandocunque decesserit sine liberis . P. sit hæres. Et tunc si moritur intra tempus pupillare valet iure directo, & sic substitutus capiet totam hæreditatem sine deductione alicuius quartæ. [b] d. l. centurio, & cap. si pater, de test. l. 6. Si vero moritur in pubertate secundum opinio. Ioan. An. erit totaliter fideicommissaria, [c] quia licet per istam dictionem si hæres videatur directa, tamen per istam aditionem sine liberis trahuntur ad fideicommissum, vt probatur in l. scęuola. ff. ad trebellia. quia ista additio innuit ꝙ in quocunque tempore decesserit sine liberis in pubertate ex præsumpta voluntate testatoris, videtur rogatus per fideicommissum restituere hęreditatem post mortem, vt probatur in d. l. precibus. Et ideo quocunque tempore in pubertate moriatur sine liberis mater aut quicunque successores restituent hæreditatem substituto, deductis su prædictis. ff. de vul. & pupi. substi. l. cohęredi. §. cum filię, & sic tene, licet cōis opinio legistarum teneat ꝙ nunquam obligatur. Sed expirat per aduentum puberta tis. Tertio fit. A. mihi hęredem instituo sed si dictus. A quandocunque decesserit sine liberis. P. substituo. Et hęc omni tp̄e est fideicommissaria, & idē ius & eundem effectum hēt per oīa sicut prima prædicta, tum rōne verbi substituo, tum ratione sine liberis, & ideo dic vt de illa. Quarto fit. A. filium meum mihi hæredem inst.tuo, si tamen filius me⁹ decesserit in pu-

a Voluerit ad alterum peruenire hęreditatem] Ad hoc, l. cum acutissimi. C. de fideicommiss. & l. cum auus. ff. de condi. & demon.

b Alicuius quartæ] Compendiosa facta p verba cōia infra tp̄a pupillaris ætatis valet iure directo, & sic excludit mr̄ tn̄. taliter per d. c. si pr̄, in dicto & in rōne, quæ rō cū sit gn̄alis vt substitutio. Vbi verbis & p̄sonis conuenit interpretari debent directa potius quā obliqua. Facit vt ille text. intelligatur gn̄aliter & locū hēat in omni casu in quo militat dicta rō, etiā [illegible] casum ipsi⁹ [illegible] §. si per l. reg[illegible] qs, & ibi Bart. & Bal. ff. d. iur. & fa. igno. dicunt doct. in l. si cōstante, in prin. super. d. Bar. in 9. q. pe. partis. Et in l. si vero. §. d. viro. ff. solu. ma. Sed vbi compendiosa est facta, pupillo vł pupillæ p verba cōia cōuenit personis & verbis, vt interpretetur iure directo. Cū & attētis verbis & personis possit esse directa & fideicommissa, ergo &c. Adde Angel. in l. centurio, de vulg. & pupil. improbantem responsionem per aliquos datā ad d. c. si pater. Et ꝙ debent interpretari iure directo videt magis cōis opinio. Tenet. n. eam glo. magna ad fi. in. §. q̄a rōne. insti. de pupi. substitu. Cyn. in l. precibus. C. de impube. &c. Vbi refert se cōsultū ita respondisse. Io. an. in d. c. si pater, in nouella, & ibi Gemi. Philip. de Franch. de Perusio in sua repeti. Angel. Imol. Pau. de Cast. Alex. & Moderniores in d. l. centurio. Vbi Pau. dicit se sæpius secundum hāc opinionem consuluisse, ut patet con si. 111. primo quæsito, & cōsi. 246 inci. ꝙ dicta substitutio fuerit directa pupillaris &c. Idē tenet Pau de cast. in d. l. precib. Et ibi etiam Fulg. & Petrus philip. cornetus doctor Perus. vbi etiam refert. in quodā consilio se bis cōsuluisse ꝯ mr̄ē, & qđ vni se subscripsit d. suus alteri. d. Bal. de Bartolinis. Eandem opinioné tenēt Cas. Pa. & Imo. in c. Ray de test. Old. in cōsi. 125. inci. In proposito themate. Et hoc p d. c. si pr̄, per ei⁹ rōnem, vbi ēt respōdet ad ea q̄ obijciuntur. Idem tenuit, do. Bndict⁹ de bndictis Perusin⁹ dictus Capra in cōsilio mihi 16. & in alio mihi. 141. Ita ēt cōsuluit Ful. cō. 3 [illegible] & i casu sup quo cōsuluit erāt substituti frēs ipsius testatoris, & mīr pupilli erat i medio. Idē cōsuluit do. Vincē. de hærcolanis in cōsi. inci. Sēpronius de terris ecclię. Vbi refert se ita legēdo tenuisse, & sępi⁹ ꝯsuluisse. Et ipsi ꝯsilio subscripti erāt quiq; doctores. Adde ꝙ Cornetus in d. l. precibus in 23 colu. ver. Et hæc ē hodie cōis opi. dicit ꝙ in arduis & decisiuis ē hoc tenēdū ēt qn̄ mr̄ ē in medio maximē si coniecturę suadeant, hęc ille &c. Sed communiter antiqui tenuerunt ꝙ mater non excludatur. vide Iason in d. l. precibus. & in l. 2. ff. de vul. & pupi.

c Erit totaliter fideicommissaria] Hoc refert & sequitur

quitur Pau.in d. c.Raynutius. i j. colū. Nouissimè &c. Et Bar. in d. l. centurio.vers. superuenit.de quo tñ videbis Mo. dernio.in d. l.cẽturio.

a Breuiloqua] Sed deberet dici reciproca.p tex. & Barc. ibi in l. iam hoc iure. §. qđ uis. ff.de uulga. & pupil. De materia hui⁹ breuiloque hẽs per Bar. in l. lucius. ff de uulg.& pu. Et p Pau. in ca. Raynutius.de testa. i2. col. uers. quarta ẽ reciproca.

pillari ætate vel postea quãdocũque si sine liberis. P.sit hæres vel substituo, sub hac forma ꝓprehẽdũt tres substitutiones. Vna pupillaris expressa, p hoc qđ dicit si decesserit i pupillari ętate. Et ex hac resultat tacita vulgaris q̃ sub pupillari expressa cõtinet, vt dictũ est, & hanc non potest facere nisi pater pupillo ꝓpter pubertatẽ expressã quãdo fit directè, nisi sit miles.d. l.cẽturio.Tertia fideicõmissaria est ꝓpter illud quod dicitur vel postea qñcũque sine liberis. Sed si vult qđ clarius iste tres resurgãt dicat testator.P.pupillariter, vulgariter,& p fideicõmissum substituo. Et unaqueq; istarum habet suum effectũ.Nam.si. A.sit hæres & in pupillari ætate decesserit ,substitutus uocatur iure directo exclusa matre & aliis legitimis successorib⁹, & hoc pp effectũ pupillaris expressè,quę matrem repellit & substitutum admittit.l Luci⁹.ff.de uulg.& pupilla.sub.Si autem.A.nõ sit hæres vel si non sit vel non possit , tunc substitut⁹ erit hæres iure directo propter tacitã uulgarem, quæ etiam surgit ex pupillari. vt dictũ est. Si vero.A.hęres erit,deinde factus pubes. quandocũque sine liberis morietur, habebit locũ fideicommissaria,vnde eo moriẽte siue liberis successores restituẽt hæreditatem cum defalcatione , vt dictum ẽ. Et vt dixi iste quatuor formæ substitutionum non possunt fieri,nisi filiofamilias pupillo per pupillarem expressam quæ continet in ea.unde o notarii ex consilio meo quando aliquis habet filium impuberẽ cui uult substituere non solum i pupullari sed quãdocunque facias quamlibet per se scilicet primo pupillarem.Sic.A.filium meum mihi hæredem instituo.Veruntamen si dict⁹. A.filius me⁹ mihi hæres erit & i pupillari ætate decesserit. P.hæres sit vel fratres ei⁹ superstites hæredes sint, deide facias fideicommissarium hoc modo. Si vero dictus. A.pubes factus postea quandocunque decesserit sine liberis, substituo ei per fideicõmissum superstites fratres ei⁹. & præmortuorum fratrum ei⁹ liberos ĩ stirpes & nõ in capita,si testator vult quod vsque ad ipsos uadat. Nã vt sis cautus scias qđ uerbũ substitucionis nõ extẽdunt ultra illos quos testator expresit. Si.n.institutis, tribus uel pluribus filiis ita adiiciatur,& si aliquis eorum decesserit sine liberis substituo supstites.Certe si decedit un⁹ eorũ relicto filio, deinde moriatur sine liberis, filius illius q̃ primo decessit nõ admittit cũ patruis vel sine patruis ad fideicõmissariã hæreditatẽ illius filii testatoris,qui sine filiis decessit, quia non exitit conditio substitutionis in personę patris eius.Illos tantum modo testator substituit cui superuiuerent illi.Et adde (vt dixi) si testator sic vult.

14 Quinta directa substitutio dicitur breuiloqua,[a] quia ĩ breui cõtinet substitutiones.s.duas pupillares expſſas & duas uulgares tacitas. Prima pupillaris est vnius alteri.Secunda alterius alteri, vnde si A fuerit hæres & in pupillari ætate decesserit. B. superuiuẽs hæres erit iure directo, & ecõuerso & in utroque excludũt mater.& cæteri uenientes ab intestato per effectũ pupillaris expresse,quo vero ad effectum,licet non quo ad uerba ex eisdẽ uerbis duę tacitæ uulgares etiam resultant, quia si unus illorum non fuerit hęres,quia noluerit uel non potuerit, alter est insolidũ hæres,& sit hoc modo. Testator habens duo filios uel plures impuberes sub sua potestate potest facere hoc modo. A. & B. filios meos impuberes mihi hæredes instituo.& eos inuicem substituo.Hanc substitutionẽ lex appellat reciprocam.ut ff.de uulga.& pu.sub.l.iã hoc iure. §.ꝙ uis.Nõ pt ãt hæc substitutio fieri nisi istituti sint filii pupilli ĩ potestate testatoris,alias non esset substitõ breuiloqua sed tacitẽ uulgaris. Et aduerte quod uerbũ substituo non cõuertit omnẽ substitutionem, in qua ponitur ad fideicõmissariam sed natura illius substitutionis se coaptat , in qua ponitur & eam in directo iure conseruat, excepta sola compendiosa,in qua si ponatur statim.eam ad fideicommissariam conuertit vt patet ex dictis.

Multa alia essẽt dicẽda sed breuitatis cã h[illegible]

quæ

quę magis cõsueta sunt reseruaui, ut intelligas aliqd de successione legitima.

15 Quomodo autẽ ingrediens religionem excludat substitutum. Vide s̃ Hæres §. 18. Et de legitima. uide Legitima, multa alia ad istam materiam.

16 Substitutio talis conditionis si sine liberis decedat, alier fit hæres euanescit etiam si naturales hẽr. Secus si addatur legitimis, non autem si filios habuit sed præmortuũtur. Nam uidetur sine liberis decedere. Si autem dicat̃ sine hærede decesserit, nomine hæredis soli filij intelliguntur.

Item si non hẽt filium, sed nepotẽ ex filio substitutio euanescit. uide gl. primam in ca. 1. in præsẽtia. de pba. ubi hæc ponuntur.

17 Verum rogatus restituere hæreditatem, possit eam alteri alienare. ℞. Vide. s̃. Hęres. § 11.

18 Quid si quis ex descendentibus per rectam lineã sit rogatus purè restituere hæreditatem, nulla facta mentione de liberis. Resp. quod si postea habuerit filios uel nepotes vel pronepotes. &c. substitutio euanescet. de probatio. in præsentia in gloss. 1. in l. cum acutissimi. C. de fideicommissis.

19 Ille cuius industria ẽ [a] electa, nõ potest alium substituere. c. fi. de of. deleg. & c. is cui. de offi. dele. lib. 6. l. unica. §. ne autẽ. C. de cadu. tol. le. statulibero. la 2. ff. de statuli. Fallit nisi velit substituere filium, [b] sm Ludo. de Ro. in suis no.

20 An quis per substituũ possit deseruire. ℞. q̃ nõ. [c] tex. est i l. nullus qui nexu. C. de decur. lib. 10. & in l. sciendum. §. legati. ff de lega. Fallit secundum Lud. ubi supra nisi se absentet electus pro utili sibi & necessaria causa, quia tũc potest, ut si uadat ad balnea. l. si absenti. ff. de lega. & l. de pollicitationib. ff. đ pollici.

SVBTILITAS in iure aut bona. ℞. Panor. in c. dilecti. de iudi. post Vinc. Host. Io. An. & do. Ant. qđ aut est ad capiendos & decipiendos simplices in iudicio uel extra, & hæc reprobatur. vt in de c. dilecti. & in cap. si cupis. 16. q. 1. Aut est ad interpretationem iuris, & tunc si est rationabilis & iuri consentanea, laudatur, ut in ca. capellanus, de feriis, & bon⁹ textꝰ in l. vnica. C. de professo. qui in vrbe constan. lib. 11. ubi dicitur quod doctor legẽs debet habere subtilitatem interpretandi. facit text. in l. non possunt. ff. de leg. & idẽ quando adhibetur extra iudicium ad ueritatem eliciendam, etiam in foro animæ ut in cap. 1. de pœ. di. 6. in uerbo subtilis inuestigator sapienter, & quasi astutæ interroget la peccatore quod forsitan ignorat. Si uero est irrationabilis sicut quorundam qui volunt subtilizare, quod seipsos non intelligunt, & uerba peruertũt, sic est mala, & improbatur. ut in c. 1. 49. dis. ubi de hoc. in ver. lippus. & in c. cum sancti. 24. q. 3. Vnde imperator in l. ult. C. de legi. dicit uanam subtilitatem eorum detestimus, quam corrigendam censemus. Adde. §. sed qui. insti. de fideicommis. hæredi. vbi dicitur quod subtilitas perniciosa est in legibus, & simplicitas est amica ueritatis. c. ueritatis. de iureiurando.

SVCCESSIO Vide supra Hæreditas.

SVCCESSOR alius singularis q̃ in re certa constituitur, alr⁹ vniuersalis qui in tota hæreditate vel reliqua. vide glos. in ver. interdictum. ca. cum ad sedem. de restit. spo. & 2. q. 1. c. in primis. i §. si uero ille. gl. i uer. leuioris. đ iudi. q̃ Guliel. Ibi gl. 1.

a Industria est]. Inn. in d. l. vnica. §. in nouissimo, dicit si papa i literis đ legatoriis dicit conscientiã tuã in hoc oneramos, q̃ tũc est electa industria psonæ text. est & ibi d. Car. in cle. 1. đ iureiur. Itẽ qñ in aliquo actu requiritur psentia dẽt ipse, & nõ substitutus interuenirẽ secundũ Bald. in c. quamuis de of. dẽ. leg & ibi Modern.

b Substituere filium] Hoc faciebat Bald. Pap. z f. in Ro. ubi s̃. In cipit is cuius industria. alle. l. sciendum. §. legati. vbi tex. singu ff. de legatio.

c Resp. q̃ non] Idem Pan. in c. 1. de sum. tri. & fi. ca. in prin. in ver. no. in ver. hæc sancta ad hoc l. inter artifices ff. de sol. & ca. fi. de of. deleg. uide io regula qui p alium facit. Bar. & Imol. in l. nemo. ff. đ duo. rei. Spe. tit. de sal §. utrum ueis. quid si doctor. & in ti. de cõ pos. & proprie. §. 1. ver qd si promisit Bald. in l. fi ff de execu. tut. gl. in l. 2. C. đ mãci. & colo. li. 11. & Bal. in l. 1. §. vt aũt. de cato. Fallit hoc vt doctor possit p substitutum legere vbi ẽ cõsuetudo secũdũ Bar. in d. l. nemo. Item fallit nisi eqvẽ bonũ doctore substitueret secundum Bal. in l. parabolã. C. de epis. & ... non posset tñ substituere solũ secundũ Bald. ubi s̃ Fallit in nisi si hoc esset de consensu eorũ quorũ interest. secundũ Car. in c. fi đ of. leg Fallit e iã nisi sit doctor antiquus secũdum Bar. i l. in metallum. ff. de pę. Fallit ultimo nisi subesset infirmitas secundũ Bal. in d. l. fi. uide Barba. in fin. de dilat. uer. psonaliter. Pan. post gl. in d. l. lecta. de rescript.

a Suffragia] Suffragium accipit primo pro patrocinio quod praestat advocatus aut pro cõsilio vel seruitio. 12. q. 2. suffragium quãque ponitur pro salario, quod debet advocato secundum Azo. C. de suffragio. Quãdoque est cõsensus i scriptis redditus. Sicut cũ dr. Ego. A. nomine B cõsentio in talẽ vt fit platus. de el. c ppetuo. li. 6. Est et auxiliũ deprecationis pro anima b' factu, & sic accipitur hic. Vnde suffragari ex. ponitur i. auxiliari inde dicitur suffraganti. i. auxiliarii diocesano sũ eporũ, de ele. c. suffraganeis.

b Nõ vt mutẽt eorũ statũ] Quia scilicet nõ faciũt eos pro quib' orãt nec meliores, nec peiores.

c Dũ in hac vita] Vt hr in c. eps. 13. q. 2.

d Existẽtis in charitate.] Quia opus intelligitur eẽ ei' q mãdauit & intelligẽ siue ille q mãdauit de hac uita migrauit siue non.

e Valet defunctis] Quia maxime sunt a pcipiente ratio illius actus uolũtatis quã habuit qñ ita fieri praecepti.

f Talia opera] Scilicet si fierẽt ab existente in charitate.

g Ex duab' partibus] Scilicet tã praecipientis quã exequẽtis.

t Quomodo successor teneẽ vero ptractui facto a suo pdecessore. Vide Locatio. §. 20. & §. Dignitas. §. 1.

SVFFRAGIA [a] facta per vnum vtrum possint ualere aliis. R. quòd ad acquirendum aliquem statum, puta beatitudinem p modum meriti de condigno, valere non possunt sed bene per modum orationis scilicet merito congrui sicut cũ quis per orationem alteri impetrat primam gratiam ex bonitate diuina non ad merita respicientis, sed ad affectum. Ad acquirendum vero aliquid quod consequitur statum alicuius, vel est accessoriũ ad statum, sic opus vnius potest alteri ualere, non solum de congruo, sed etiam de condigno, & hoc dupliciter. Vno modo propter cõmunicationẽ i radice meritorii operis, quae ẽ charitas, & sic quilibet de bono alterius habet emolumentum si est i charitate, iuxta illud ps. 118. particeps ego sum omnium timentium te &c. Alio modo intentione facientis, vt cum quis aliqua opera specialiter ad hoc facit, vt tali prosint. Vnde tunc talia opera efficiuntur eorum pro quib' fiunt, quasi eis a faciente collata, vnde possunt eis valere ad satisfactionẽ implẽdã, vel ad aliquid quod statum eorũ nõ mutat, & istis duob' modis valent suffragia, nedũ uiuis, sed etiã mortuis non vt mutẽt eorũ statũ [b] sed vt liberẽtur a poenis, quod non est mutare statũ, quia vt dicit Aug. in Enchiridiõ 165. dũ in hac vita [c] uiuerent meruerũt, vt hoc sibi postea prodesse possent. Et illud. 2. corint. 5. Vnusquisque suam propriam mercedem accipiet prout gessit in corpore, & illud ecclesiastes 9. vbi dicitur quod non habent partem in hoc seculo. Et in opere, quod sub sole geritur intelligitur quo ad status mutationem. Nã praemium essentiale, vel poenam aeternam quilibet habebit ex opere suo non alieno.

h Theologi ibidem] Vt S. Tho. & Pe. d pal. & S. Bona. ar. 2. q. 2. & concor Rosel. eod. tit. §. 3.

1 Vtrum suffragia facta per peccatorẽ valeant. R. si loquimur de opere operato, sic sacrificium altaris & alia sacramenta ex seipsis habent efficaciam absque opere operantis, quam aequaliter explent per quemcunque fiant. si autem loquimur de opere operantis, sic distinguò, quia potest fieri per malum dupliciter. Primo vt per actorem, & sic non prosunt, nisi forte per accidens, & ex continenti puta per eleemosynas mali hominis boni pauperes excitati orant pro defunctis illis pro quibus ille malus dedit. Secundo vt per ministrum, & sic aut vt per ministrum ecclesiae publicum, vt est sacerdos qui celebrat exequias mortuorum, & talia semper prosunt, quia malitia ministri non nocet operi boni actoris Aut vt per ministrũ priuatę personę, puta per seruum alicuius, & tunc si ad praeceptum existentis in charitate, [d] vel ad consortium, sicut cum duo legunt psalmos vel officium mortuorum, vt vnus est bonus alter malus, sic prosunt illi pro quo fiunt. Si vero ad praeceptum non existentis in charitate quando mandauit fieri, & sic non prosunt defunctis, nisi postea esset in charitate, quando talia fiunt & de nouo demandet, vel demendationem de nouo acceptet. quia sic valerent alias non. Si autem erat in charitate quando mandauit, licet postea non sit quando exequũtur, nihilominus ualent pro defunctis, [e] & aduerte quod licet qs existens in charitate demandando consequat fructũ operum, licet ille executor sit i mortali ñ tñ tm suffragiũ sicut si exequeret p existẽtẽ i charitate, qa tũc talia opa [f] eẽnt meritoria ex duab. partib. [g] haec Ric. i 4. d. 45. ar. 4. q. 2. & caeteris Theo. ibid. [h]

Vtrum

2 Vtrum recipiens multo si ad participationem bonorum suorum, sua opera sint illi minus vtilia? Resp. secundum Respon. in 4. distin. 45. ar. 2. quæstio. 3. in finalibus verbis, quod nô, quia plus sibi affert illud opus charitatis, s. talis receptio bona sua côicãdo, quã sibi detrahatur etiam quo ad remissionem pœnæ suæ de fructu, bonorum communicatorum, & talia bona sic côicata facięti ea in nullo minus, sed magis q ad augmentũ pręmij in gloria valent Tho. in 4. ea. dist. tenet ꝙ non valent ad expiationem pœnæ propriæ, nisi per modum merui de congruo, s. ex grã non ex debito. Ratio qa duo reatus non dimittuntur per vnam satisfactionẽ, quæ ei non adequatur sed primũ est verius, quia charitas operit multitudinem peccatorũ; & maior charitas plura peccatam. Vide de hoc supra Satisfacto. S. 5.

3 Vtrum defuncti quorũ legata non exequunt, plus in purgatorio tardent. ℞. Vide Executor. S. 23.

4 Quæ sunt suffragia quę pro sunt defunctis. Respõ. Gre. quod. 4. modis [a] animæ defunctorum soluuntur, aut oblationibus sacerdotũ aut eleemosinis carorum, aut ieiunijs cognatorum. 13. quæstio. 2. animę, & duo proximi modi sunt magis efficaces inquantũ feruntur in Deũ, quã duo vltimi qui feruntur in proximum, nisi forte per accidens inquantum. s. eleemosina ipetrat prima duo, vel vnum eorum, vel aliquando alia tria.

5 Vtrum cultus exequiarum ualeat defunctis. ℞. secundum Ri. in 4. di. 45. [b] ar. 6. q. 1. quod sepultura valet per accidens inquantum. s. inspicientes recordãtur & orãt pro eis unde dicitur monumentum quasi mouens mentem. vt dicit Au. 1. de ciui. dei. Item valet sepultura in loco sacro, quia frequẽtius orãt, ꝓ existentibus apud se, quam alibi, & ecclesia generaliter magis pro existentibus in loco sacro quam alibi, siue quia commendantur alicui sancto ratione cui⁹ ibi elegit sepulturam & similia. Alia autem a sepultura vt sunt eius ornamenta, candelę, incensum, panni & huiusmodi, consolationes sunt uiuorum, nõ suffragia mortuorum, quia eis prodesse nõ possunt nisi per accidens, inquantum incitãt ad orandum, & alia bona facienda pro defunctis, aut inquãtum pauperes fructũ cipiunt, uel inquantum ecclesia decoraт̃. & sic sepultura inter cæteras eleemosinas ɔputatur Tobiæ. 1. 2. c.

6 Vtrũ suffragia facta pro pluribus tñ valeat cuilibet, sicut si fierent pro quolibet eorũ in singulari. ℞. ꝙ côis opi. Theologorum. in 4. di. 45. est ꝙ non, fallit hoc in casu. de quo. s. S. 2. & Missa. S. 52. & 53.

7 Quibus defunctis valẽt suffragia dic ꝙ solũ existentibus in purgatorio, & non alijs. facit. c. cum Marthę. de cele. missarũ.

SVPERBIA [c] est appetitus propriè excellentiæ, vnde superbus [d] dicitur qui super vult uideri quam est, secundum Isido. lib. ethim. & refert. S. Thom. 2. 2. q. 162. ar. 1.

a Qd quatuor modis] Vide bonam gl. in c. cum creatura. de cel. missarum.

b In 4 dist. 45] Ibi Ricard. ar. 2. q. 3. examinat. & tenet hanc sententiam, & s. Bona. ibidem unde s. Missa. S. 53. ubi scripsi &c.

c Superbia] No. hic circa superbiã vt intelligas. Superbia est qdã extollentia per quam quis se extollit supra id quod est prefixũ a diuina regula. præfixa autẽ nobis sunt plura, quorum primũ est obed ẽtia dei & hominum, dei vt patet 1. Reg. 15. hominum vt Matt. 18. si ecclesiam non audierit &c. & Ro. 13. omnis anima potestatibus sublimioribus &c. Et huic obedientiæ contrariatur cõplacentia uoluntatis propriè numeri 15. anima quę per superbiã aliquid commiserit &c. Et ideo dicitur superbia est amor propriè voluntatis sed ꝙ a diuina regula homini pręfigit ꝙ nõ appetat alijs præesse, vt patet Matth. 23. omnia autẽ opera faciunt vt videãtur ab hominibus. Desiderãt ergo præesse proximo est contra diuinam regulã, & iõ ẽ superbia. Et iõ dicit Aug. ꝙ superbia ẽ peruersẽ altitudinis appetitus. Et ponitur. s. sen. dist. 46. vbi dr̃ superbia est amor propriè excellentiæ. Quiquidẽ amor est peruersus, qa habet in peruersitatẽ cõtra diuinã regulã, & etiã quia ducit in omnẽ peruersitatẽ. Nam mẽs potentiæ auida nec abstinerẽ nouit a vetitis, nec gaudere concessis, nec pietati adhibere ɔsensum. 47. dist. virum. Secundũ qd a diuina regula præfigitur ẽ, vt nõ se extollat siue de se reputationẽ faciat, nec apud Deum nec apud ꝓximũ nec apud seipsũ. Nõ apud Deum qa non pollem⁹ tm̃ agere, qd vel vni bñficio valerem⁹ satisfacere. Luc. 17. Cum hæc oĩa feceritis &c. Nõ apud ꝓximũ. i. vt non se illo reputet iustiorem. Et ideo nõ debemus nos ẽt super peccantẽ ꝓximũ extollerẽ. Alias occurreret nobis sicut pharisæo dicẽti non sum velut hic publican⁹, ex quo a dño cõdẽnatus ẽ Luc. 18. Nõ apud seipsũ, vt non seipsum iustificet corde vel ore. Iob. 9. c. Si iustificare me voluero os meũ condẽnabit me.

d Vñ superbus] Et non solum cũ quis quærit honores, sed etiã quando oblatos suscepit ed gloriãtur.

non quærat 8 quæstio.prima. scienJum.

a Proprij obiecti.]Obiectum est ppria excellentia.

b Aliqd inordinatè faciat] Pone exéplū,puta ē ino bediēs papę,uł legi diuinę,uel pōe exéplū.vt j.§ 1.

c Ad finē supbiæ.]Nā si supbia ad excellentiam ppriā incliuat,uti que hoc faciet auaritia, q̄ pro ultimo fine hēt excellentiā, & si pro fine propinquo sit copia rerum inordinata. Ad qd vero copia rerū ordinat nisi ad propriam excellētiā. Et sic de aliis, vapore, de luxuria inuidia & hmōi.

est apostatare a Deo, sed in hoc radix superbiæ consideratur, q homo aliqualiter non subiicitur deo, & regulæ ipsius. Manifestum est autem, q hoc ipsum quod est non subiici deo habet rōnem peccati mortalis, hoc enim est auersio a Deo, vnde cōsequens est.

ar.1.& ideo si sumatur secūdum propriam speciem quā habet ex ratione proprii.obiecti,[a] sic est speciale peccatum,& sic est inordinatus appetitus propriè excellētię.Oportet ergo actualiter intēdens propriā excellentiam aliquid inordinatè faciat. [b] vt sic speciale peccatū superbiæ. Si vero summatur secundum quandam redūdantiam in alia peccata,sic habet quādam generalitatem inquātum omnia peccata possunt oriri ex ea Et hoc dupliciter.Primo inquantum alia peccata ordinantur ad finem superbiæ.[c]qui est ppria excellentia ad quam ordinari potest omne qđ quis appetit inordinatæ. Est 2.generale peccatū quātum ad effectum, q̄ i omni peccato est effectus superbiæ scilicet nō subdi legi dei sed quātū ad effectū nō ē generale peccatū, vt quādo procedit pctm̄ ex ifirmitate [d] vel alia cā, & ideo ē aliquod pctm̄ quo ad effectū, sicut uoles occidere hominē occidit patrem nesciēs sic quātū ad effectū est parricidi, sed non quātum ad effectū. Hæc ex Francisco de may.in 2.sen.Tertio modo indirectè,& p accidens.s.remouendo phibēs inquantū. s.homo per superbiam contemnit. legem diuinam per quam prohibetur. a peccando , & ideo Gre. 30. mora. non ponit eam peccatum speciale, sed reginam omnium,

1 Verum sit peccatū mortale. R. quòd secundum speciem suam [e] accipiendo ex genere suo est peccatum mortale, quia præsupponit contemptum diuinę regulæ & legis cui non vult subiici ex amore propriè excellentię, consequendo.Et hoc verum est si sit in deliberatione volūtatis,prævaricatio vero diuinę legis aut in opere aut in voluntate,quando prouenit ex ignorantia vel ex infirmitate, sic non est superbia.Quando uero est solum ex cōtemptu sic ē superbia pròut est generale uitium,quando vero ē vt qs consequatur propriam excellentiam, sic propriè est superbia, & speciale peccatum mortale,ratione finis.

2 Quot sūt species supbię R. sm Grego. 23. mor. q quatuor. [f] Prima cū bonū qđ habet [g] a se extimat habere.Secunda est extimat qđ dat sibi superius a deo p suis meritis dati. Tertia cū se iactat habere quod non habet. Quarta cum despectis cæteris, [h] singulariter apetit, uideri hrē quod non habet.

d Vt qū pcessit peccatū ex infirmitate]Licet enī quis possit qualicūque peccato p̄cepta diuinæ legis trāsgredi ex cōtēptu q pertinet ad supbiam, non tñ semp ex cōtēptu qs transgredit legē diuinā,sed qnque ex ignorātia, uel infirmitate, vñ sm Augu.Ibi de natura, & grā multa propter fiunt q̄ nō fiunt superbæ. Hęc habes ex.S. Tho.2.2.q. 162.ar.2.

e Scdm speciem suam] Tho.vbi. s.ar.5. sic dicit i corpore. Dicēdū q superbiæ humilitati opponitur,humilitas autē propriè respicit subiectionē, hominis ad Deū, vnde 3rium supbia ppriè respicit defectum huius subiectionis, secundum.s.q aliquis se extollit supra id quod ē sibi præfixum secūdum diuinam regulam,uel mensuram, contra id quod apostolus dicit. Nos autem non in immensum gloriamur,sed secundum mensuram, quam mēsus est nobis Deus. Et ideo dicitur Ecc. 10. Initium superbię hominis

q superbia secūdum genus suum, est peccatū mortale. Sicut etiam in aliis, quæ ex suo genere sunt peccata mortalia, puta in fornicatione, & adulterio sunt aliqui motus, qui sunt peccata uenialia ppter suā impfectionē, quia scilicet præueniunt rationis iudicium, & sunt præter eius consensum, ita etiā, & circa superbiam accidit, q aliqui motus superbiæ sunt peccata uenialia,dū eis ratio non cōsentit. Hæc ille &c. vtrum autē sit primum omnium peccatorum vel grauissimum. vide ibidem in duobus articulis seq.

f Quod quatuor.] San.Thō. vbi supra. arti. 4. In corpore, vbi ponit istas quatuor species declarando sufficientiam.

g Bonum quod habet] Scilicet naturale, vt ingenium intellectum memoriā fortitudinē, corporis pulchritudinem, uel bonum temporale, ut diuitias gloria honorem potentiam uel spirituale, ut gratiam, scientiam, sapientiam, prædicationem & huiusmodi attribuit.

h Cū despectis cæteris.] Et ex hoc enim cū cęteris se melioréq existimat,alios despicit atq; cōtemnit, affectatque eis dominari.

Est

sit superstitiosum. ℞. q cō ſiderandum eſt verum naturaliter videantur poſſe tales effectus cauſare, pro quibus effect bus cauſandis, talibus quis vult vti, & ſi ſic non erunt ſuperſtitioſa, licèt enim cauſas naturales ad inducendum effectus proprios adhibere. [a] Si vero non poteſt naturaliter cauſare tales effectus, conſequens eſt, quod non adhibeantur ad hoc effect' cauſandos vt cauſæ, ſed tantum vt ſigna, & nō vt ſigna diuina. Sicut ſunt ſacramētalia ſigna. Sed tantum vt ſigna vana & ſuperuacua, & ſic pertinent ad pacta ſignationum cum dęmonibus inita, vel ſaltem tacita, & ſi ſuperſtitioſum. Nec ob. quòd ſicut corpora naturalia ſubduntur corporibus cęleſtibus, ita & corpora artificialia, vt imagines. [b] Ergo ſicut illa, ita & iſta ſortiuntur aliquas virtutes ex impresſione corporum cęleſtium ad aliquos effectus cauſandos, quia. Reſpond. quòd naturales virtutes corporum naturaliū conſequuntur ſubſtantiales formas ipſorum, quas ſortiuntur ex impresſione corporum cœleſtium, & ideo ex earundem impresſione formarum ſortiuntur quaſdam virtutes actiuas. Sed formæ corporum artificialium procedunt ex conceptione artificis. Et iō cum nihil aliud ſint quam compoſitio, & ordo, [c] & figura, vt dicitur. 2. alias. 3. phiſi. non poſſunt naturalem virtutem habere ad agendum Et inde eſt quòd ex impresſione corporum cęleſtium ſecundum quòd ſunt artificialia, nullam ſortiuntur virtutem, ſed tantum ſecundum materiam naturalem. [d] Et ſic patet quòd qui faciunt annulū in tali conſtellatione vel imprimunt imaginem, vt valeat ad febres & huiuſmodi ſuperſtitioſi ſunt concor. Thom. 2. 2. [e] quæſtio. 96. ar. 2.

3 Verum ars notoria [f] ſit illicita & inefficax. Reſpō. quòd ſic, quia illa quibus vtitur non habent virtutem cauſandi ſcientiam, vt cauſa, ſed tanquam ſigna, [g] ſiue quia inefficax eſt ad ſcientiam acquirendam, qa cū quærat acquirere ſcientiam non per modum cum naturalem homini ſcilicet adinueniendo, vel addiſcēdo, oportet illud expectet a deo, [h] ſicut ſancti homines faciunt, non per vana ſed per verum dei cultum aut a dyabolo, vt faciunt qui arte notoria vtuntur per vanas ſuperſtitiones, qui dęmones cum non poſſint illuminatæ [i] intellectū, ideo nunquam ſcientiā poterunt dare, licèt aliquā

a Effectus proprios adhibere] Vt puta ſi quis teneret ſuper ſe iaſpidem pro reſtrictione ſanguinis.

b Vt imagines] De his. S. Tho. 2. 2. quæſtione. 96. ar. 2. ad 2.

c Compoſitio & ordo] In iſtis etiam adiunguntur aliq. characteres vel aliqua nomina ignora vel vanæ obſeruātię, ex quibus expectantur euentus.

d Sed tm̃ ſm materiā naturalē] Ex hoc infertur falſum eē quod porphirio videbat. vt dicit Aug. 10. de ciui. Dei, herbis & lapidibus & animātib. & ſonis certis q buſdam & vocibus figurationibus atq. figmentis quibuſdam & obſeruātijs in cęli cōuerſione, motibus ſyderū fabricari in terra ab hominib' poteſtates idoneas ſyderū varijs effectibus exequādas, quaſi effect' magicarū artiū ex virtute cœleſtiū corpū pueniret, ſed ſicut Aug. ibidē ſubdit, totū hoc ad dęmones pertinet ludificatores animarū ſibi ſubditarū. hæc. S. Th. 2. 2. q. 95. ar. 2. ad ſcdm vbi &t ſubdit qḋ et imagines quas aſtronomicas vocant ex operatione dęmonum habent effectum cuius ſignum eſt, q neceſſe inſcribi in eis quoſdā characteres, q naturaliter ad nihil operātur. Nō n. eſt figura actionis naturalis principiorum. Sed in hoc diſtant aſtronomicę imagines a nigromanticis, qa in his fiunt expresſè inuocationes & pſtigia q̃dam, vñ ptinent ad expreſſa pacta cum dęmoni

bus inuita. Sed in alijs imaginibus ſunt quædam tacita pacta per figurarum ſeu characterū q̃dā ſigna.

e Concor. Tho. 2. 2.] Ad principium iſtius. §. tantū hoc referas.

f Ars notoria] Ars notoria eſt per quam quidā nituntur ſcientiam acquirere, mediātibus ieiunijs, & orationib' cum quibuſdā obſeruantijs vanis.

g Sed tanquam ſigna] Non habent virtutē cauſandi ſcientiā ſecundum ſe, ſicut inſpectione quorundā figurarū, & quorūdā ignotorum, prolatione verborum alijs hmōi, ſigna aūt talia nō ſunt diuinitus inſtituta, ſicut ſunt ſacramenta, vñ relinquitur q ſint ſuperuacua ſigna & p ɔ̃ns pertinētia ad pacta cū dæmonibus, q̃ vt aliç nugatoriæ artes noxie ſuperſtitionis repudiādæ ſunt, ſecūdū Aug. 26. q. 2. illud Concordat Tho. 2. 2. q. 96. ar. 1. in corpe. q.

h A Deo] Vt certū ē de aliquib. ſctis q ſapiētiā & ſciam p infuſionē habuerūt, ſicut d Salomōe 3 Rū. 3. 2. Par. 1. & Dominus ait diſcipulis. Lu. 9. Ego dabo vobis os & ſapiētiā, ſed hoc donū nō dat qbuſcunque aut cū certa obſeruatione ſed ad arbitriū ſpūs ſancti. 1. Cor. 12. Alij &c. p ſpūm ſanctum &c. hæc oia operat vnus atq; ſpiritus &c. Et ſic patet qd hæc ars non ē a Deo nec acqritur ſcientię p huiuſmodi artem. Hæc Tho. vbi ſupra.

i Cū non poſſint illuminare] Quia. n. ſ. per illuminationem

proferetur aut scribitur quia si sit aliquid ad inuocationem dæmonum pertinens est manifestè superstitiosum & illicitum, similiter si contineat ignota nomina, ne sub illis aliquod illicitū lateat. sicut Chriso. dicit q̄d multi cōfingunt aliqua noīa hebraica angelorū, & scribūt & allegāt, q̄ nō intelligētib. metuenda videt̄, similr ne aliqd falsitatis contineat, q̄a sic eius effectus non posset expectari a Deō, q̄ non est testis falsitatis. Secundo aut cauendum est ne cum verbis sacris cōtineantur ibi aliqua vana puta, puta aliqui caracteres inscripti, p̄ter signum crucis. similiter ne spes habeatur in mō scribēdi &c. sir si scribantur aliquos caracteres & nomina inusitata quasi nomina Dei ineffabilia, & q̄bus d̄r quicunque portauerit super se istud breuē non periclitabitur sic vel sic, aut illud vel illud bonum sibi cōtinget. secundum Verue. reprobanda sunt. Et peccāt q scribūt aut portant aut donāt aut vēdūt aut portāda docēt, nisi adeo fuerit simplices, q̄ ignorātia dēt eos excusare q̄. Et non excusati si super hoc fuerint moniti vt instructi. Pro hoc allegat Archie. flor. in 2.par.t.13. in fi. primi c. l. ex. Greg. 26. q. 5. si q̄s ariolos &c. Pro hoc facit. d. c. nō obseruetis, & quasi omnes summæ hoc referentes sequuntur.

cit q̄ illi caracteres non habent virtutem a se sed solum dyabolica pactione, sic.n. dyabolus pepigit cū illis q̄ fuerunt ei familiariores q̄ talia signa recognosceret & ad talia se præsentem offerat, & ostendit se cogi diabolus vt separet a cultu Dei.

cognita, & nota nō ignota. [a] Secundū quod illa nomina aut verba sint nomina scā. puta euangelij, aut sacræ scripturæ, aut aliquorum sanctorum.

Tertium quod in eis nō ponant aliq̄ caracteres [b] seu signa, p̄ter signum crucis. Quartum quod non inferatur aliq̄d vanū seu falsum. Quintum quod in scribendo seu suspendēdo, aut portando, non obseruet̄ aliq̄d superstitiosum, sicut q̄n creditur minus valeat scripta ante euangeliū, vel alio die vel per puerum virginē & huiusmodi, aliter istis non concurrētibus superstitiosum est. vt patet. 26. q. 6. non liceat. & cap. non obseruetis.

8 Verum incantatio serpentū & animalium sit licita. R℞. quod si incātationibus serpentum & similiū [c] habeatur respectus tantū ad sacra verba & virtutem diuinā non est illicitū. sed q̄a vt plurimum fiunt illicite obseruantiæ circa tales incantationes, & p̄ dæmones sortiatur effectum, ideo reprobantur. [d]

9 Vtrum carminatrices & carminatores qui carminant infirmos aut pueros peccent mortaliter. Responsio, si nihil superstitiosum dicunt, aut docēt, aut faciunt, sed tm̄ vtuntur licitis precibus, & adiurationibus, sicut per passionē cruccem & similia non ē peccatum, [e] sed non debent consuli nisi discretis personis, vel religiosis, quia communiter superstitiones immiscent.

10 Quid de illis qui dicūt missam de mortuis pro viuis vt moriāt̄. R℞. quod peccant mortaliter. [f] 26. q. 5. quicūq;, & idem dic de exuētibus altaria aut operiētibus imagines sanctorum vt in d. c. quicunque. Similiter de dicentibus psalmos aliquos ad hoc. 16. q. 5. episcopi. in fin.

11 Vtrū colligētes aliqua herbas vanas obseruationes facientes peccet mortaliter. R℞. q̄ sic si sciētes g̃ superstitiosum esse faciūt vt patet. 26. q. 7. c. non licet. & q. 6. non liceat.

12 Quid de obseruationib. vanorum [h] ad præcognoscenda infortunia, & huiusmodi. R℞. quod oīa p̄hibita sunt, q̄a sunt signa ex uanitate hoīum cooperante dyabolo, nam cum in huiusmodi a principio aliq̄d veri euenit a casu inceperunt hoīes animū in his applicare. Et ideo dyabolos multa facit euenire in talibus vt hoīes curiosiores fiāt i talibus & laqueis errorū implicent̄. vt dicit Aug. 2. de doc. christiana. & no. in c. sciendū 26. q. 4. de hoc. S. Tho. 2. 2. q. 96.

c Serpentum & similiū] De hoc S. Tho. secunda secundæ quæst. 96. art. 4.

d Ideo reprobātur] Et hoc q̄a serpens fuit primum instrumentū dæmonis ad hominē decipiēdum, vnde sup il lud psal. sicut aspidis surde. gl. dicit No. q̄ non laudatur ad scriptura quāqusm det similitudo i scriptura. Tho. vbi supra.

e Non est peccatum] Nisi secundum Verue. fecerint hæc post p̄hibitionem iis factā. Dicit etiā q̄ si esset aliqua discreta persona vel religiosus &c. q̄ pellet, nisi ei exemplo alij ad malum excitarētur quia omni specie mali.

f Peccant mortaliter] Debent tanquam detecti deponi, & ad agēdā pœnitentiā tā sacerdos q̄ q̄ icitauit debet erga stulo ppetui exilij relegari. R.ō e q̄a i delictis p̄cellitur ad ide vbi eadem ratio. l. quod di. dum. ff. de pact.

g Respond. sciētes] Colligere tamen herbas medicinales cū oratiō e dominicali vel symbolo sine superstitione non videtur prohibitū.

a Non ignota]. Ne sub illis lateat aliquod illicitū.

b Caracteres] S. Bo. in 2. dist. 7. q. fi. in Respō. ar. di

h Vanorum] Exemplum in garritu animalium, vel in motu eorum, vt si quis obuiat lepori, & huiusmodi.

13 Vtrum sciens maleficium,[a] possit sine peccato illud soluere. Rx. Petrus au reo. in 4. dist. 34. q. 2. quod per aliud maleficium fieri non potest sine peccato in fidelitatis. Si tamen quis esset actu dispositus [b] ad facien. maleficium potest aliquis vti eo, quia licet malo alterius vti ad bonum suũ, sicut dicit Augu. de iuramento infidelis iurantis in nomine Dei sui. Vnde licèt quis nõ possit inducere aliquẽ ad aliquod maleficiũ, faciendum tamen si est aliquis disposit[9] actualiter facere aliquod maleficium, vt aliud destruat, possum illo vti ad bonum meum. Potest etiã tolli per destructionem maleficij si scit qd eo destructo dæmon non amplius fatigare, quia ex pacto non assistit, nisi quãdiu durat tale signũ, vnde dicit Sco. ea. di. qđ nedum non est peccatũ, imo meritorũ destruere opera dyaboli, nec in hoc est infidelitas aliqua, quia destruẽs nõ acquiescit operibus dyaboli, sed credit dæmonem posse vexare & velle fatigare dum tale signum durat & destructio signi talis im ponit finẽ vexationi. Potest etiam destruere quis maleficia per sacramenta adiurationes diuinas orationes & huiusmodi meritoria.

14 Vtrum credentes, secũ alijs nocturnis horis æquitate,[c] & vbicunque volue rint subito posse transire, aut in aliã spẽm creaturam mutari peccent mortaliter. Rx. ꝙ sic, postquã super talibus audierunt veritatem & sunt infideli deteriores. 26. q. 5. epis. Secus si ex simplicitate ante informationem de veritate.

15 Quid de obseruatione lunæ aut dierũ. Rx. Arch. in c. si qs clericus. 26. q. 5. ꝙ si qs obseruet ad præcognoscendos futuros euentus fortuitos, vel etiã ad præcognoscendum futura ope ra hominum per certitudinem, sic illicitum est, & ars dæmonum. Si vero qs vtaĩ tali obseruatione, vel alia cõsideratione astrorum ad præcognoscendum futura quæ ex cęlestibus causanẽ puta siccitates, pluuias, & hmõi, sic non est peccatũ, quoniam dubium non est quin res circa lunarem globum constitutæ, per superiora regantur immutenẽ & procurentur, & ꝙ dicit Aug. in c. nõ obseruetis. 26. q. 6. intelligitur ẽm primũ modũ, nõ ẽm secundum. [d]

SVSPENSIO de qua hic loquor est qđã ecclesiastica cęsura qua interdicit aliquod offm̃ vel exercitiũ cõpetẽs certæ personæ ecclesiasticæ, aliqñ a iure, aliqñ a iudice, plata elicit ex gl.[e] in c. ad reprimendam. de off. ord. & in cle. cupientes, de pęnis.

1 In quib. casibus a iure incurritur aliqua suspẽsio. Rx. licet glo. in d. cle. cupientes multos numeret tñ ego dico ẽm paruitatẽ ingenij mei. ad 37. casus reduco, q pertinẽt ad suspensionẽ maiorẽ, quæ propriè dr̃ suspensio. Nam suspensio minor quę infligitur ꝑpter participationẽ cũ excõicato, solum priuat ꝑceptione sacramentorũ, & pp hoc nõ põt eligi, sed bñ eligeẽ, & exerceẽ iurisdictionalia quorũ,

2 Primus poniẽ in ca. vlt. 18. dist. vbi eps ẽ suspẽsus duobus mẽsib. ab officio si post prouinciale concilium celebratum infra sex menses nõ conuocat omnes abbates, [f] præs-

a Maleficium] Vt quia quis nõ põt cognoscere vxorem vel ali. qs paulatim consumitur.

b Dispositus] Hoc dictum aureo, nõ est tutũ & iõ non sequendũ. Et 9triũ tenẽt. S Bo. ibi. & S. Th. & alij. Nõ ob. qđ hic adducit. s. ꝙ licet malo alterius vti ad bonũ suũ & posset confirmari ista deductio aureo. qa possum accipere vel peteẽ elemosynam ab impio & pctõre, ergo possũ peteẽ a dæmone auxiliũ, qa Resp. S. Bo. in d. dist. 7. q. si. ꝙ dæmonũ est oino membrũ pcisũ, quia certa ẽ eius damnatio, iõ nũquã eo est vtẽdũ sed nõ sic de peccatore quia non est oino pcisũ. c. nemo. de pe. dis. 7. iõ ab eo possũ petere elemosynam & p hoc ꝑ solui id ꝙ dr̃ hic ẽm Aug. de iuramento infidelis. quia. s. nõ est infidelis membrũ oino præcisum, iõ possum eo vti. Et subdit. San. Bo. in d. q. si. dicens ꝙ nũquam dyabolicis miraculis vel psũdijs indigemus, quia aut dñs subuenit p angelũ suũ, aut tribuit patientię meritũ, hæc ille. Ros. impedimentũ. 15. in §. 28. & se latè & licet ꝭ Pet. aureo. & bñ.

c Equitate] De his Tho. 2. 2. qõ. 96. vbi optimè 9tra astrologos.

d Nõ secundũ] Ex quibus patet ꝙ qui se balneat in nocte natiuitatis Beati Ioan. Baptistæ &c. Superstitiosè agit nisi hoc ex deuotione sanctis faciat. Vnde Apłs dies obseruatis & annos, timeo ne forte sine cã laborauerim in vobis. Gal. 4.

e Elicit ex gl.] Quæ ponitur. 7. c. Suspensio. 3 §. 3. Et ẽ in ver. suspensi, & alr̃, d. c. ad reprimendã in gl. 2. Et plenius p Hostiẽ. in sum. de pe. §. qs sunt spẽs. Vbi ponit pñs alias pęnas. Et scitat Pa. in d capi. ad reprimendam.

f Oẽs abbates] Fallit in abbatibus. Cirstenciẽsibus q. vocari nõ pñt ad cõcilium. vt in c. 1. de sta. mo. Et ita loquatur. c. eps. 18. dis. nisi pro enormi crimine. vt 11. q. 3. c. priuilegia. & c. ex tuarũ de priuil. Item dẽt conuocare oẽm conuentum ciuitatis. Et sic no. ꝙ eps hoc casu tenetur facere finedum.

a Solenniter pęnitentem] Idem si ordinat bigamũ, vt ibidē. Et si missas celebrare sumpserit, postea communione ecclesiæ & fidelium priuari debet, q̃a dicit tex. communione priuetur, & ab omnium fratrum communione nouerit se alienum. Hęc ibi.

b Inuitum] Sed quid si esset inuitus & tñ nõ oñderat voce indicio nusq̃d p̃sumeret volũtarius. gl. in d. c. 1. dicit quod sic. 54. d. si seruus 2. Oportet ergo ostēdere aliquod signũ voluntatis q̃a p̃ signa ita apparet voluntas, sicut per vocē. 22. q. 5. nec solo.

c Ep̃is] Quia. s. non veniet ad negotia ipsorũ vel ad consecrãdum cũ alijs ep̃m. Ita glo. in c. placuit. 18. di. Vbi ep̃s q̃ rōnē impedimenti, quo nō potuit ad concilium ire apud primatē nō reddiderit: cõioṅe ecclesię suę debet eē contentus & ita intelligendũ est hoc, alias esset cõtra 4. q. 5. q̃squis. vbi excõicatus ĩ vnã ecclesia in oib⁹ ē excõicat⁹ nõ ergo ē excõicat⁹ hoc casu.

d Fieri] Scilicet contra d. decreta lee. Vel p̃mittit fieri, puta q̃a permittit indignũ eligi vł ipse eligit vel non dat operam, vt electi ad curam aiarũ sint ordinati tpe a canonibus præfixo vt ẽtiã c. t. 2. & 3. de temp. ór. & in c. cũ ex eo. d̃ ele. li. 6.

e Potẽtia sæcularis] Vt scilicet laycus princeps vł potestas intersit electionibus, & talis est abus⁹ sõti a. c. cũ terra. & ca. quod sicut.

presbyteros & clericos, & non referre eis omnia acta concilij.

3 Secundus ponitur in c. nullus 55. di. Vbi episcopus ipso iure suspenditur p̃ annum a celebratione missę, si ordinat solenniter pęnitentem [a] scienter.

4 Tertius ponit̃ in c. 1. & 2. 74. di. vbi ep̃s suspendit̃ per annum a celebratione missæ, si ordinat aliquem inuitum. [b] de quo dic vt supra. ordo. 3. §. 24.

5 Quartus ponitur. 32. d. c. nullus. & 15. q. 8. scilcitãtibus. Vbi clerici notorij cõcubinarij sunt suspẽsi. Sec⁹ si notorij non essent. vt d. c. scilcitãtibus. de quo dic vt s. Concubinatus. §. 3.

6 Quintus ponitur. 58. d. c. si. vbi episcopus qui ordinat monachum sine licẽtia abbatis, est suspẽsus a communione aliorum a sua diocesi, aliqui dicunt ab alijs episcopis. [c]

7 Sextus ponitur in c. nihil est & in cap. cum incunctis. de ele. Vbi clericus qui elegit indignum, quantum ad ætatem, legitimantem, scientiam, & mores electione actiuã, pro illa vice est priuatus, & beneficijs ecclesiæ per triennium est suspẽsus. Episcopus vero qui facit vel permittit fieri, [d] pro illa vice priuatus est potestate conferendi beneficiũ illud, si ad eum pertinet ipsius collatio & debet suspẽdi a perceptione proprij beneficij.

de elect. & contra ecclesiasticam libertatem. Et hoc nisi per vim voluissent interesse.

f Sunt suspensi] Vult glo. ibi quod sint priuati per triennium ipso facto nē possunt obligare, eligere, & pœnitus per sententiam suspendi debent ab officijs & beneficijs.

8 Septimus ponitur in c. quisquis. de elect. Vbi clericus consentiēs electioni de se factæ per potestatis sęcularis [e] abusum, si in eligibilis, & eligentes prima vice sunt suspensi [f] electionis potestate.

9 Octauus ponitur in diuersis capitulis & titulis circa ordinatos, vel extra tempora, vel ab episcopo quę resignauit vel nõ a suo aut de eius licentia, vel ab excommunicato, degradato, suspenso, & huiusmodi, de quibus dic vt supra. Ordo. 2. §. 1. & Ordo. 3. §. 23. & Ordo. 4. §. 4. & Ordo. 6. §. tertio.

10 Non⁹ ponitur circa ordinantes ante tempora, vel illiteratos, vel nõ subditos. De quibus dic vt supra. in præcedenti casu.

11 Decimus ponitur in c. quorundã de sol. Vbi suspẽsus est ab administratione spiritualium [g] quilibet grauans ecclesiam sibi cõmissam pro debitis alienis, aut literas siue sigillũ concedēs quibus possint ecclesię obligari verum est q̃ non ligat hęc suspẽsio, nisi inferiores ep̃is secundum Inno. in glo. ibidē, & quod per ep̃m etiam pōt relaxari, sed non debet facere, nisi prius satisfactum, indemnitati, ecclesiæ. c. cum olim de ver. sig.

g Spiritualium] Et etiam temporalium, & ipso iure. Et insuper ecclesiã ipsam reddere debet indēnem, si in aliquo grauata est ca. si quis præsbiterũ. de re. eccl. non alie. Et est argumentum optimũ q̃ si quis dilapidauerit ecclesiã licet velit eam indemnem reddere nihilominus remouendus est de quo per. gl. in c. q̃ sicut. in fin. de ele.

h Suspensus est] Dicit ibi text. q̃ ast disponed⁹ hoc intellige nisi fuerit coactus necessitate ineuitabili, quod si necessitas aliqua fuit, sed tamen euitabilis nunquid veniet deponendus. Panormita. ibid. q̃ non quia necessitas alleuiat culpam. vt 2. quæst. 1. in primis, & c. sacris. quod me. causa. Punietur ergo alia pœna, quia te. ibi requirit actum spontaneum.

12 Vndecimus ponitur in c. 1. de clericis pugnantibus in duello. Vbi clericus duellum suscipiens, vel alteri offerens, suspensus est. [h] poterit tamen episcopus cum eo dispensare, si mors vel mutilatio nõ sit secuta.

13 Duodecim⁹ ponit̃ ĩ c. quida d̃ ele. l. 6.

Vbi suspenduntur quicunque iudices per annum cō tinuum. a ab episcoporum confirmatione & consecratione, qui se intromittunt de cognitione negotiorum in causis electionum episcoporum, quando antea ad papam est appellatum. Aut qui confirmationem aut cō secrationem conferunt electis post talem appellationem, & si solum confirmationem conferunt, sunt suspensi ab ea tantum. Si confirmationem & consecrationem, sic sunt ab vtraque suspensi. Similiter si partibus recedentib. ab appellatione eam conferant, nisi prius inquirant si partes aliqua prauitate interueniente recesserunt a dicta appellatione.

14 Tertiusdecim' ponitur in c. tanta. de exces. prælat. ꝗ non seruantes interdictum: de quo dic vt supra. Interdictum 7. §. 7.

15 Quartusdecimus ponitur in c. sacro. de senten. excom. Vbi suspenditur per mensem ab ingressu ecclesiæ proferens sententiā excommunicationis nisi præmissa canonica monitione coram idoneis testibus. b

16 Quintusdecimus ponitur in capitulo. cum medicinalis de sententia excōmunic. libro sexto. Vbi suspenditur ꝑ mensem ab ingressu ecclesiæ & a diuinis officijs ferens sententiā excōmunicationis interdicti, vel suspensionis non in scriptis. Idē est si non ꝯscribat cām sniæ. Idem ēt est si requisitus non tradat infra mē sem exemplum scripturæ. De quo dic vt supra: Excōmunicatio. 1. §. 1.

17 Sextusdecimus ponitur in c. quia sępe. de elec. li. 6. Vbi suspendunt̃ ab officiis & a quibuscunque beneficijs, conuentus, capitula, collegia, aut singulares personę infrascriptarū ecclesiarum, c quæ decedente prælato alicuius ecclesiæ cathedralis, vel regularis, vel collegiatæ bona ab eo dimissa, vel vacationis tempore obuenientia occupant & hæc quandiu ea non restituāt, d vel ecclesiæ aut successori (non obstante quacunque consuetudine, priuilegio, aut statuto) & ī cle. statutū declaratur id habere locum in omni emolumento, & intellige quando prælatus principalis decedit. vide supra. Beneficium §. 40.

18 Decimusseptimus ponitur in capi. hac constitutione. de offi. dele. li. 6. vbi conseruator suspenditur per vnum annum ab officio, si scienter intromittit se de alijs, quā de manifestis: de quo dic vt supra. Conseruator. §. 1.

19 Decimusoctauus poni in c. hac consultissima de re. eccle. non alie. li. 6. vbi prelati submittentes bona ecclesiarum, seu iura sine consensu sui capituli & sedis apostolicæ licentia laicis sunt suspensi per triennium ab officio. i. executione officij & ab administratione, scilicet temporalium, secundum Ioan. Andr. Item clerici qui hoc scientes non denunciant superiori e sunt suspensi per triennium a perceptione beneficiorum illius ecclesiæ. quid autem requiratur vt hæc suspensio incurratur dic qđ illa quæ requiruntur vt layci sint excōicati, qui vi aut metu id exigunt ab ecclesiasticis. de quo Excommunicatio. 7. Casus. 21.

20 Decimusnonus ponitur in capitulo. cum æterni. de sentent. & re iudica libro sexto. Vbi suspenditur per annum ab officio iudex ecclesiasticus ordinarius, vel delegatus, qui contra iustitiam & conscientiam in grauamen partis alterius in

iudicio

a Continuū] Et incipiet annus. a die confirmationis, vel consecrationis.

b Idoneis testibus] Qui scilicet possint testari monitionem præcessisse. Et sic not. ꝙ monitio poterat sine scriptura fieri, ꝙ tñ hodie secus. vt §. seq. No. ēt ꝙ sicut in alijs sniis requirit̃ citatio precedens. l. de vno quoque. ff. de re iud. c. consuluit. de off. del. Ita ēt in snia excōicatiōis requiritur admonitio, q̄ personalis dēt eē, & non ad domū ſm d. Anto. ca. si aduersari9. 9. co. de eo qui mit. in pos. p9 Imol. ibi. Quæ tñ monitio ad domū sufficeret, ad re inciden dū excōicatione. Dñi de Rota decisione 362. Et Inno. in ca. si aduersarius. Allegatur ꝑ eos in ordine nouissimo. Vide doct. in ca. de sen ten. excōicatiōis l. 6. Et eleganter Lap. alleg. 73. bñ verū est quod in alijs sniis fit citatio, vt veniat ad audiēdam sniam in excōicatione, ut se porrigat.

c Ecclesiarum] Quia tex. dicit earundē. Vnde hæc constitutio nō extenditur ad extraneos & q non sunt de collegio.

d Restituāt] Plenè vsque ad ouū 1. q. 1. reintegrāda. ſm glo. Et cū restituerit, ipso iure, sine alia snia ipsi restituti erūt glo. in c. si quis de inceps 16. q. 7. & 81. d. si quis. & in c. de muliere. de ma. ī interdi. eccle contracto. Nec sufficit cautio ſm Io. an. in gloss.

e Supiori] Etiā iurassent tenētur tñ accusare cap. quemadmo. de iureiura. in fi. Item si pmisissent obedientiā, pur accusant. ex parte. de accus. Et sumptū fuit hoc ex canone scđa q. 7. Quia propter, & in auten. de nō alie. §. secundo incipiē. Economum.

iudicio quicquam faciens per gratiam vel sordes, sed hoc non habet locum in arbitro. secundum Berna. quod limitat. Io. An. verũ nisi succedat in locũ o dinarii vel delegati. de offi. del. c. vno delegatorum, & eadẽ rõne nec in adiutore.

21 Vigesimus ponitur in cap. præsenti. de offi. ord. li. 6. Vbi episcopi & superiores suspenduntur ab ingressu ecclesiæ, [a] inferiores vero ab officio & beneficio, qui in subiectis sibi dignitatibus personatibus, prioratibus, vel ecclesiis [b] bona in ipsis inuẽta post mortem rectoris earũ uel tpe uacationis obueniẽtia quo quo modo occupant, tandiu donec restituerint occupata, nisi ex spãli priuilegio [c] aut consuetudine p̃scripta [d] eis cõueniant. Et aduerte ꝙ hic loquitur de aliis bonis ab his de quib. in c. quia sæpe. de elec. li. 6. de quibus. s. §. 17.

22 Vigesimusprimus ponitur in c. exigit de censi. lib. 6. ubi episcopi & superiores suspenduntur ab ingressu ecclesiæ, inferiores ab officio & beneficio, qui uisitantes exigunt pecuniã, uel munera, vel non a uisitatis recipiunt procurationem; de quo dic ut infra uisitatio. §. 3.

23 Vigesimussecũdus ponitur in c. usurarũ. de usu. li. 6. Vbi suspenduntur epi, & maiores q̃ usurariis manifestis, non oriundis quocunq; titulo concedũt domos ad fenus exercendũ, donec eos expellant.

24 Vigesimustertius ẽ ĩ c. episcoporum de priui. li. 6. ubi interdicĩt ingressus ecclesiæ illis qui celebrãt pręsentib[9] excõmunicatis publicè, vel interdictis, aut eos recipiunt ad sacramẽta ecclesiastica, vel sepulturam, & tandiu donec ad arbitrium excommunicatoris satisfecerint cõpetenter, & si hoc interdicto durante diuinis se ingerant in ecclesia in suo agentes officio sicut prius effiçiũtur irregulares. cap. is cui. de sen. excom lib. 6. & licet Archi. hic limitet istud ad excommunicatũ ab homine propter verbum donec arbitrio eius cui sententiam. Tamen Io. de san. quem sequitur Ge. ibidem intelligit de snïa iuris & sic illud verbum cuius sententia. i. si ẽ iure, cõditoris, si hominis. Simile habes in ca. nuper. de sen. ex. & sic tene. Io. An. vt recitat Ge. ibi dẽ arguit ꝙ prædicta pęna solum habet locũ quo ad exemptos nõ quo ad clericos non exẽptos, & posset teneri post factũ, licet ante factũ sit tenẽdum, ꝙ etiam ligat non exemptos.

25 Vigesimusquart[9] ponit̃ in c. statum[9] de elec. li. 6. vbi suspendit̃ in triẽnio [e] a beneficiis, qui defecerit ĩ probatione eius [f] quo obiecerit cõtra p-sonam electi ad aliquã dignitatẽ vel personatum, ad quæ bñficia si se ingesserit, [g] ĩ illud tẽpus ꝑpetuo priuat̃ est, nisi manifestissimè constet, quod calũniosè nõ egerit [h] intellige ĩ beneficiis, quæ habet ĩ illa ecclesiæ pro qua electio celebratur. c. si cõpromissarius. de elect. libro sexto.

26 XXV. ponitur in c. cupientes. de ele. li. 6. de quo. supra. Electio. §. 6.

27 XXVI. est ĩ c. si cõpromissari[9] de ele. li. 6. Vide eadẽ suspensio imponitur compromissario, si eligit scienter indignum, [i] n. si com-

a Ecclesiæ.] Et si sic suspensi celebrarent, essent irregulares, secũdum glo. ibidẽ, secus si extra ecclesiã nõ. in c. is cui de se. excom. li. 6. per Io. An.

b Vel ecclesijs] Quibuscũque dicit text. Et sic in hoc differt a capitulo, qa sępe. de ele. li. 6. Sed conueniunt istę duę decretales, qa dicunt dicta bona successorib. reseruari, debere.

c Priuilegio.] Cap. pe. de ver. sig. & c. si tibi. de præben. in 6.

d Præscripta] Scilicet legitimo spacio videlicet. 40. annorũ. vt in c. fi. de consue. Addit text. seualia cã rõnabili. puta dicit gl. onere imposito in fundatione. 18. q. 2. Eleuteri[9]. & c. seruitium & de iurepatrona. c. pterea. Vel ẽx statuto. vt. c. qa sępe. de elec. lib. 6. intelliguntur deductis debitis ad q̃ ecclesia tenebatur & expẽsis seruitorũ, & alijs oneribus. scilicet fabricæ hospitalitatis receptionis legatorũ & nunciorũ sedis apostolicæ, & reliquis similibus. 21. q. 5. capit. 1.

e In triennio] Si obijciat ꝫ electum & ꝫ formã electionis, si in isto secundo casu deficit eodem natur in expensis. & deficere dicitur si semiplenè. probauerit. vt no. ibi gloss. in ver sicul. plenè.

f In probatione eius] Intellige siue sit crimẽ qđ obiectum ẽ, siue defectus, cũ generaliter loquitur. Vnde si plura obiecerit, & vnũ solũ ꝓbauerit, nõ punietur, si id ad cassationẽ sufficiat. c. item cætera. đ rescrip. Et hoc tenet gl. ibi in ver. defecerit.

g Ingresserit] Scilicet ꝓpria temeritate. vt ibi dicit tex secus si autoritate superioris, vel si ipse restitut[9] fuisset. l. fi. C đ sẽ. pas. & 2. q. 3. §. notãdũ.

h Non egerit] Dicit tex Manifestissimis documentis &c. puta quia defecerunt testes qui testificari promiserant, vel ꝓbauerã illũ excõicatũ qui tñ clãculo se prius ab solui fecerat. Ad hoc 2. q. 3. Paulũ &c. ꝓposuit. de cler. excõi. minist. gl. fi. in d cap. statuimus.

i Indignum] Et incurrit dictam pœnam ipso iure. & ita etiam notauerant.

compromittentes illud ha buerint ratum.

28 XXVII. est in capit. solet de senten. excom. lib. 7. vbi suspensus est ab omni actu legitimo maiori excõmunicatione.[a]

29 XXVIII. ponitur in c. non solum. & in c. constõnem de reg. li. 6. Vbi suspẽduntur receptione quorũlibet ad professionem mendicantium ordinum fratres qui aliquem ante annum probationis completum recipiunt ad professionem.

30 XXIX. ponitur in cle. quoniam de 6. & ho. cle. de qua supra Clericus. 4. §. 2. contra clericos uirgatis uestibus utentes.

31 XXX. ponitur in cle. 1. de re. ec. non alie. ubi suspẽditur ab offõ [b] quilibet religiosus præsidens monasterio, prioratui, ecclesiæ, seu administrationi cuilibet,[c] si inta, redditus vel possessione eiusdem aliquid ad uitam seu ad certum tempus concedit quouis titulo, nisi necessitas, aut utilitas id exposcat monasterii uel ecclesiæ, & tunc cum consensu conuentus si habet,[d] aut si non habet sui prælati. Hoc tamen non extendit ad locationes, & uẽditiones fructuum ad modicum tempus [e] vt ibidẽ.

32 XXXI. ponitur in cle. religiosi de deci. Vbi suspenduntur religiosi habẽtes administrationes vel beneficia ab officiis & administrationib[9], q nonaliũ, aut decimalium, aut decimarũ debitarum, faciunt fraudẽ, si requisiti, ĩ. mensem nõ desliterint, vel non satis fecerit usurpatis ifra duos mẽses & tandiu donec satisfecerint.[f]

33 XXXII. ponitur in cle. cupientes. de pœnit. ubi suspenduntur ab officio prædicationis omnes religiosi (exceptis illi qui decimas recipiunt) qui postquam fuerint requisiti per rectores ecclesiarum scienter omiserint facere conscientiam confitentibus de decimis soluendis, & hoc quã diu non fecerint si commoditatem habuerint.[g]

34 XXXIII. ponitur in cle. 1. de stat. mo. Vbi suspẽditur a beneficiorum collatione abbas vel prior nõ habens abbatem propriũ, ali[9] verũ [h] ab administratione (si quam habet) quod (si non habet) inhabilitatur ad habendum beneficium & administrationẽ, & hoc per annum, si sotulares nõ corrigiatos, & altos, vel capucia non fixa super humeros portare præsumpserit. Item secundum præmissam personarum distinctiones præfatas pœnas suspensionis inhabilitationis per bieonium ipso facto incurrunt si uenationi, aut aucupatiõi clamorosè, vel alias cum canibus aut auibus ex proposito interfuerint,[i] & loquitur de monachis nigri, & collatio pertinet ad priorem claustralem, cum consilio & consensu maioris patris capitali, seu conuentus durante tẽpore suspensionis abbatis vel prioris. vt ibi.

35 XXXIIII. ponitur in clemen. cum sit, de magistris vbi suspenduntur quilibet etiam episcopi & superiores per sex menses sequentes a collatione magisterii seu doctoratus, qui aliquem promouerunt ad tale officium, nisi prius recepto iuramento quod ultra tria millia turonẽsium argenteorum in tali doctorationis solennitate non expendet.[k]

Ber. & Host. in 6. innotuit. de elec. & Inno. in c. cũ in cunctis 20. ti.

a Excõicatiõe] Vide q notaui supra excommunicatio. 5. §. 11.

b Ab officio] Eo ipso. Hæc tñ pœna non extenditur ad clericos seculares sed si alienant. Vide q notaui. supra. Alienatio.

c Cuilibet] Cuiuis ppetuæ siue tpali, maximè enim pp obedientarios, q faciebant hos 9ctus reuocari, timentes ad claustrum emanauit hæc cõstitutio. Et dato q non sint obedietiarij, faciũt[9] remouent a suis officijs, de accusa. qualiter. 2. in fi. de symo. c. licet cap per tuas. Nec puto sã locũ habere in religioso q præest ecclesiæ seculari, & quasi clericus secularis.

d Si habet] Ergo non vr requiri consensus prælati, quod verũ est ad euadendũ hãc pœnam sed bñ ad 9ctũ validandũ, q requiruntur ois solẽnitas. de re. eccle. nõ alie. c. dudum. l. 6. Et qd prælatus est aps in non exẽptis, i exẽptis vero Papa vt dicit gloss. in q. cle.

e Modico tpe] Istud modicum ips arbitrio iudici erit, de quo vide ibi gloss.

f Satisfecerint] Et satisfactio v. surpatis vr q sit necessaria declaratio iudicis, vt supra dixi Interdictum 8. in princip. & posti. 2.

g Habuerint] Vide q scripsi supra Excõicatio. 7. Casu 44.

h Alius vero] Dicit tex. sin gl ibi id ẽ quam abbas, vel q prior non habens abbatiam.

i Interfuerint] Secus ergo si a casu vel et iuerãt ad venãdum cũ aibus vt ibi dicit gloss.

k Expẽdet] Emanauit hic constitutio tum pp eos magistrãdos diuites ne d pau pertati remanerent, tũ pp pauperes, vt magistrari non recusarent, pp ea q nõ possent facere expensas & si ista suspensio est pub.lica; forte rõ tenetur de doctoratus, q a doctoratus aliquis a tali sic suspẽso publicè de beret iterũ doctorari. secundũ Io. An. ibi. in gl. Secus si suspẽsio esset occulta.

Trige-

a In crimine hæresis] Oino occultē, patet qr dicit eo ipso de quo dic. vt s. Excōicatio. 5 Casu. 1. 1. qa ibi aliqd retu li. de glo. in ver. eo ipso.
b Imponendo] Quia dn̄t aliqui ꝙ impediūt offm̄ inquisicionis contra hæreticos.
c Cle. religiosi] Glo. vult ꝙ intelligat ab offō, qa non exprimit ab administratione vel ab officio.
d. Exceptione] Et pp verbū, maneat suspensus, ꝙ est fortius quam subisceat ꝙ inducat sniam ipso facto. c. 1. de iniur. li. 6. & c. si qs sua dete. 17. q. 4. Et vide. s. Excōicatio. 2. §. 7.
e Excōicationē] Vide quæ scripsi. s. Interdictum. 8. § 4.
f In c. is cui] Ibi est optima gl. in versi. sequentem.

36 Trigesimusquintus ponitur in cle. multorum, de hære. Vbi suspenduntur episcopi per triennium ab officio, si ocij gratiæ, aut amoris vel commodi temporalis obtentu, contra iusticiā & conscīam omiserint procedere in crimine hęresis,[a] contra quenquā, vbi fuerit procendendū, aut obtentu eodem prauitatem ipsā, vel impedimentum sui officij imponendo [b] quoquo modo vexauerint aliquem.
37 Trigesimussextus ponit in cl. religiosi [c] de priu. Vbi suspenditur religiosi q ex administratiōe eucharistiæ extremę vnctionis, vel solēnizatione matrimonij, aut quacunque absolutione in debita aliquid acquisierūt, nisi postquam fuerint reqsiti in menſem restituerint, donec satisfecerint.
38 Trigesimusseptimus ponitur in c. quia in omnibus, de vsu. Vbi clerici suspēdūtur ipso facto ad officij exe cutione [d] ſm Pa. ibidem q recipiunt ad communionem vel oblationem altaris manifestos vsurarios, & tandiu donec ad arbitrium episcopi satisfecerint.
39 Et est alia suspensio quæ dicitur minor, hanc incurrit quis ex duobus. Primo ex quocunque mortali peccato, in quo quis existens antequam pœniteat est suspensus ab omni sacramentorum participatione vt in c. quæsitum. de coha. cle. & mul. Secundo ex participatione cum excommunicatis in quo incidit minorem excommunicationem. Isti tamen si sic suspensi celebrent non efficiuntur irregulares. vt in c. si celebrat de cle. ex. mi.
40 Est & alia suspensio qua quis est suspēsus quo ad alios, sed non quo ad se, quę ꝓpriē suspensio non pōt dici, & ista ligantur clerici peregrini. vt in ca. 1. & 3. & de cle. pereg. Nam tales non possunt celebrare in publico antequam fidem certam fecerint de eorum ordinatione, sed bene in secreto vt in d. c. 1. Si tamen celebrarent non essēt irregulares. vt not. Panormita. in d. capi. si celebrat.
41 Nullus episcopus aut superior incurrit sententiam interdicti vel suspensionis posita a iure, vel a iudice, nisi de eis fiat specialis & expressa mentio. c. quia periculosum. de sen. exc. li. 6.

SVSPENSIO 2. quo ad prolationem. Sciendum quod debet fieri in scriptis monitione pręmissa, & cęteris sicut excōicatio. Et iō quod dixi de sententia excommunicationis supra Excōicatio. 2. dic de prolatione suspensionis, vel interdicti vt patet in c. 1. de sen. ex. li. 6.
1 Vtrum appellatio suspendat interdictū vel suspensionem sicut excommunicationem. [e] Rꝫ. quod sic, si pręcedat vt in c. ad hæc quoniam, de app. a contrario. Si tamen appellatio fieret etiam post suspensionem a temporalibus, vt puta ab ingressu domus, vineę & hmōi, vel īterdicto ignis vel aquę & huiusmodi bene appellatio post sequēs suspenderet eam l. non tamen. ff. de appel. nisi casus esset in quo damnatos publicæ interesset statim puniri. l. constitutiones. ff. de ap. Ex quo patet quod suspensionē a beneficio ab officio, vel ab ingressu ecclesiæ non tollit appellatio sequens, quia spiritualia sunt. Et sic intellige Inno. in d. c. ad hæc qm̄, vt ibi refert ibi Pa. in prin. Secus si suspensio est a perceptione fructuum beneficij, quæ temporis est vel a pręben da, qa appellatio bene suspendit, etiam post interposita. Secus si suspenderetur quis a canonica quia spiritualis est. Io. An. in c. is cui. [f] de sen. exco. li. 6. tenet ꝙ ētollit appellatio sequens suspensionē a beneficio, & illud ꝙ dr̄ non suspendere appellationem sequentem interdictum vel suspensionem, dicit habere locum in merè spiritualibus per quæ ligatur anima.
2 Quid si sententia suspēsionis aut interdicti feratur sub conditione. Rꝫ. nō ligabit donec exiet conditio, & breuiter qđ dicitur de excommunicatione, dic de suspensione. ſm Io. And. in c. licet de sen. exc. li. 6. cum eadem quasi sit ratio. De quo etiam in d. c. ad hæc quando. Per Panor.
3 Quis potest suspēdere, vel interdicere.

a Quæ tria] Hæc omnia declarata sunt supra excõmunicatio. & interdictum.

R̄. quod q poteſt excommunicare, & econtra. Similiter qui põt excõicare, põt suſpendi, vel interdici, & q poteſt per cenſuram eccleſiaſticã cogere, poteſt hæc tria facere ſcilicet excõicare, ſuſpendere, & interdicere, quæ tria a intelliguntur nomine cenſuræ eccleſiaſticæ c. quærenti. de ver. ſigo.

SVSPENSIO 1. quoad pœnam doct. ſatis intricatę loquuntur, quamuis Pa. in c. cum dilectus de conſue. ſuper gl. in ver. a ſuſpenſis ver. vnde in hac materia & in c. ſi celebrat. de cle. excom. mi. clarius dixerit nihilominus tu: vt clarius capias.

1 Aduerte primo & diſtingue ſic, quædã ſuſpenſio eſt a iure, vt in caſib⁹ ſ. poſitis q̃dã ab hoïe, & harũ ſuſpenſionum, quædã eſt ab aliquo qui propriè eſt actus alicuiu⁹ ordinis, puta a celebratione, ab officio, ab ordine, & huiuſmodi, quædam ab alijs actibus q non pertinent ad aliquem ordinem. Si ſuſpenſio ſit ab actibus alicuius ordinis ſic aut talis ſuſpẽſio eſt cũ tali modificatione. ſ. quouſque ſatisfecerit, vel pœnituerit, & ſic ſi eſt a iure. vt 16. 20. 21. 22. 23 31. 32. 36. 37. di. ſic ſm Arc. Et no. Ge. in c. quia ſępe de elect. lib. 6. non efficiuntur irregulares ſi celebrent, vel exerceãt actum ordini deputatum, quia ſm eum iſti potius videnĩ a deo ſuſpenſi quam a iure. Si vero talis ſuſpenſio ſit a iudice ſic erunt irregulares. õtriũ tñ tenet gl. in c. pñti de of. or. lib. 6. ꝙ ẽt ſuſpẽſi a iure tali mõ sũt irregulares cuius opi. tenerẽ ante factũ, ſed poſt factũ illã Archi. Si vero dicta ſuſpẽſio nõ ſit cũ tali modificatione, ſiue ſit a iure vel a iudice efficiunĩ irregulares exercẽte actũ alicuius ordinis. vt in c. 1. de ſen. ex. lib. 6. & in c. 1. de ſen. & re iu. lib. 6. ſi autẽ dicta ſuſpẽſio non ſit circa ea quæ pertinent ad actus ordinũ ſed circa alia ab ipſis, & ſic non eẽnt irregulares eam non ſeruantes. ſed alio mõ debent puniri, dicta duo c. loquunĩ propriè qñ exercet aliquod deputatum certo ordini. vt no. in d. c. cum dilectus. & c. ſi celebrant. & in d. cle. cupientes. de pœnis.

2 Et aduerte ſcďo ꝙ eſt quædã ſuſpenſio ab actibus ordinum. q̃ ſit a plãtis, vel a iure de qua dic vt dixi hic. ſ. Quædam q̃ ſit a ꝓfeſſorib⁹ ad certũ tps, vel etiã ſimpľr. & talis nõ inducit irregularitatẽ. licet nõ ſeruetur ſm Io. an. in c. 1. de ſenten. excom. lib. 6. quia non inuenitur iure expreſſum.

3 Aduerte. 3 ꝙ vt patet ex ſupradictis in ti. Suſpẽſio primo ſuſpenſio multipliciter imponitur & no. glo. in d. clemen. cupientes, & ideo vt ſcias quando concernit actũ ordinum explanabo. Aliquando enim quis ſuſpenditur a pontificalibus ſolum, & ſic ſi celebrat etiam in pontificalibus, non efficitur irregularis ſecundũ Hoſtien. & W. durandi quia non ſunt de ſubſtantia ordinis vel officij, quia ſine ipſis quolibet officium poteſt celebrari. Ego tamen tenendo q epiſcopatus ſit ordo (vt communiter tenent canoniſtę) credo quod ſi celebrat in pontificalibus, vel exequitur aliquid qd ad ordinẽ ẽpatus pertineat, efficiĩ irregularis. Secus exercẽdo iuriſdictionalia, q̃a ita ſunt ſeparata ab his q̃ ſunt ordinis ẽpalis, & ideo ẽps ſuſpenſus a pontificalibus, non eſt ſuſpenſus a iuriſdictionalibus vt no. Pa. in d. cap. cum dilectus. Aliquando ſuſpenditur a ſacramentorum perceptione vel participatione, & ſic ſimiliter non eſt irregularis ſi contra faciat. vt no. in c. ſi celebrat. de cle. ex. mi. quia participare non eſt ordinis vel officij, quia layci etiam participant ſecundũ. Io. an. in c. 1. de ſenten. ex. li. 6. idem tenet Hoſt. Aliquando ſuſpenditur a collatione ſacramentorum, & ſic ſimiliter licet conferat non eſt irregularis, quia ſine ſolennitate conferuntur etiam ſacramenta a laycis. ſm Inno. in d. c. 1. & Hoſ. ibidem. Limito verum quando confert ſacramẽta non vt tanquam habens ordinem, ſed ſimpliciter ſicut & laycus. Aliqñ ſuſpenditur quis ab ordine ſubdiaconi, & ſic ſi exercet officium diaconi vel presbiteri erit irregularis. Secus ſi ab ordine presbiteri eſſet ſuſpenſus, quia poſſet exercere officium inferiorum ordinum cap. ſignificauit de cor. vitia. Sed ſuſpenſus ab officio ſacerdotij ſeu ſacerdotalibus, eſt ſuſpenſus ab epiſcopalibus ſed non econtra. Similiter ſuſpenſus a collatione ordinum, ſimpliciter eſt ſuſpenſus a collatione cuiuſlibet ordinis. Sed ſuſpenſus a collatione ſacerdotij non eſt ſuſpenſus a collatione ordinis. Sed ſuſpenſus ab inferiori intelligiĩ ſuſpenſus a collatione ſuperioris ordinis ſm Hoſ. in c. dilectus

filius

a Quæ fundatur in ordine.] Dicit nanque si quis suspẽditur a fundamẽto videt. suspẽsus ab omni ædificio quod ẽ supra fundamẽtũ.3.q.1.cũ paulus. Et sic saluat secũdũ eum opi. Io. an.dum dicit de mixtura inter ordinẽ & iurisdictionẽ eccl'acã.
b Respõ q sic.] Vide gl.i c.is cui de sen excom.li.6.in uer.in ea.
c In gl.1.secũdũ Ioan.] Quę dicit q concessio maior inhibet min' qa cui interdicit pomeriũ ciuitatis ipsa ciuitas.

filius,de tẽpo. ordi.& ideo efficiunt irregulares si cõtrafaciũt. Aliqñ suspẽditur ab officio, & sic suspẽsus ẽ a pontificalibus etiã. Ideo si ordinat vt celebrat efficitur irregularis. Vnde suspẽsus ab officio idẽ ẽ sicut de suspenso ab ordine,& talis est suspensus ab omnib' q̃ fundetur i ordine a ſm Pa. in c.cum dilectus, de ꝯsue. & ideo ẽ suspẽsus a iurisdictione spirituali ſm cõmunẽ opi.licet gl.in uer.iurisdictionis,ĩ c.si celebrat de cle.excom.mi.teneat cõtrarium & male ſm Pa.ibidẽ. Ratio qa remota executione fundamẽti, remouet & accessoriũ quod est iurisdictio.Nec obst.c.dilecta,de ma.& obe.vbi abbatissa quæ non habet ordinem,tamẽ cõfert beneficia quod ẽ iurisdictionis,quia illud conceditur sibi rõne religionis,sed non religioso nõ dat iurisdictio spiritualis,nisi rõne ordinis,non tamen credo incurrat irregularitatem si ea quæ sunt iurisdictionis exerceret,ar.d c.1. de sen.excom.libro.6.Item no glo.in uer. beneficiis,in c.cœpe.de elect.li.6.& in ca. præsenti in uer.offõ.de of. or.li.6 quod suspensus ob off.ipso facto suspensus est ab omnibus beneficiis,sed non ecõtrario.Sed glo.magna,ante fi.in d.cle.cupiẽtes, sic cõcorda vt suspensus pro leui causa,puta facto ex quo imminet scandalum de quo dubitatur an sit mortale, sic non priuatur.Si vero est pro delicto graui, sic si est in mora petendę absolutionis priuatur a perceptione fructuũ beneficii, quia ꝓpter officium datur beneficium.Si non est in mora non priuabitur fructibus beneficii, & sic concorda opiniones diuersas. Aliquando suspenditur quis a diuinis officiis. Et tunc non potest nec officiari, nec cũ aliis interesse seu audire,secundũ Hostie.Goff. & Ray Non tamen erit irregularis, si solũ interfut vt simplex laycus,vt patet ex dict'.

4 Vtrum interdictus ab ingressu ecclesiæ possit officiari extra ecclesiam. ℞. q sic, b sed non ecõtrario,& cui interdicit eccle sia intelliguntur interdicta ecclesiastica sacramenta.33.q.2.latorem,in gl.1.ſm Io. c sed cõtrarium communiter tenet in hoc casu,qa talis celebrare põt extra ecclesi.i.

5 Quid si interdictus ab ingressu ecclesiæ intrat & audit ibi diuina. ℞.q licet mortaliter peccet,nõ tamẽ efficitur irregularis nisi ipse celebret quasi utens officio suo sicut prius,ſm Gem.in d.c.is cui, de sen.ex com.lib.6.& ibi est tex.clarus.

6 Sed nunquid potest intrare ecclesiã ad oran.tempore quo ibi diuina non dicunt? ℞.quidã tenent q non, sed Cald. quẽ sequitur Geminia.in d.c.is cui tenet q sic licitẽ, & placet per rõnem ꝑfati cap. is cui.

7 Aliquando suspẽdit quis ab administratione ecclesiæ tã in temporalibus quã in spiritualibus,& talis celeabrãt non est irregularis,quia non est suspẽsus ab ordine secundũ Pan.in c.si quorundam, de solutio. uersi.sed dubitatur,& Ioan.an. ibidem.

8 Aliquando suspendit quis ab aliquo officio puta ab officio prædicationis,& non efficitur irregularis si ꝑdicat vel celebrat vt in cle.cupientes, de pœnis,no.Pa.& sequitur Cald.ibidẽ.Secus si ab aliquo alio officio annexo alicui ordini.

9 Aduerte quarto quando quis suspensus est a canone propter defectum corporalẽ propter quem prohibetur promoueri, de quo habes supra.Corpore uitiatus,& talis si proueatur & celebret (licet mortaliter peccet) non efficitur irregularis secũdum Pan.in d.c.si celebrat, in versi.suspẽsus vero propter defectum.

10 Quid si iudex post appellationẽ posuerit interdictum vel suspensionem, & post qs celebrauerit, & iudex appellationis ꝓnuntiauerit appellationem nõ tenere erit ne irregularis talis qui celebrauit. ℞.secũdum Beroar.uer.secum trahat,& Hostiẽ. in cap.pastoralis,de app.q si appellauit ex causa friuola & non probabili,sic erit irregularis,alias non.

SVSPENSIO IIII. Seu interdictum quomodo relaxatur. Aduerte quod si imponitur a iure uel a iudice,sic donec satisfeceris,uel pœnitueris, sic facta satisfactione vel pęnitentia relaxatur ipso facto, secundum Panorm.in ca. cum tut.de usu.

super

a Sup gl. in uer. donec] Et de hoc est gl. no. in clé. 1. de decimis, in uer. donec, vult tñ sufficere in dictis declaratione sufficere indicis declaratio nem an atiflece iii. Et pro dictis hic allegat. Innocen in c. cũ bonæ de æta. & quali.

b Et grauius peccat] Nam peccatum i proximũ tanto grauius est quando per ipsũ maius nocumentum proximo infertur. Nocumentum autem tãto maius est quãto maius est bonũ qd tollit. inter cætera vero bona nra exteriora præminet amic⁹ qa sine amico null⁹ viuere pōt. 8. Ethi. Ideo susurratio est maius peccatum, vt hic.

super gl. in uer. donec • q̃ hoc dicit, no. in c. non est, de spon. in sex. & in glo. in uer. donec, si vero imponit simpliciter, sic necessaria ẽ absolutio Et de hoc uid̃ s. Interdictum. 8. in princip.

1 Sed quis potest absoluere. ℞. secundũ cõmuniter doc. in d. c. si quorundã, q̃ si simpliciter est imposita a iure, põt episcopus, nisi vbi conditor canonis sibi reseruat, arg. c. nuper, de senten. excommunica. Si uero nõ sit simpliciter, sed ad tẽpus facta, sic tenet gl. in uersic. suspensos, in §. cæterũ, in c. cupientes, de ele. li. 6. & in cle. 1. de hæreti. in uersic. ex communicationis sentẽtia, q̃ solus conditor canonis potest absoluere. Panormi. etiã in d. c. si quorundam tenet q̃ etiam si simpliciter sit inflicta propter peccatũ q̃ Episcopus nõ potest, nisi in casibus in quibus põt dispensare, quia pœna propter delictum posita intelligitur perpetua, vt in l. seruus. C. de pœnis, no. Innocen in capitu. ex literis, de consti. & est ibi bona gloss. in uersic. in perpetuum. Secus esset si propter cõtumaciam esset inflicta, quia sic posset Episcop⁹ absoluere, arg. ĩ d. c. ex literis, & quod no. Innocen. in d. cap. 1. de excess. præla. refert ibi hoc Panor. In sententia vero suspensionis simpliciter facta ab homine absoluet qui tulit, vel eius superior, secundum q̃ dicitur de sentẽtia excommunicationis. 24. q. 1. si Petrus.

2 Sed quomodo absolutio fiet R esp. solo verbo secundũ Hostien. Dicendo reuoco vel remoueo, vel absoluo a tali sententia & huiusmodi. Faciunt ad præfata quæ no. supra Interdictum quomodo relaxatur, qa ambulant pari passu interdictũ. 8. p totũ.

3 In quibus casib⁹ suspenditur quis, & tamen non potest restitui a suo suspensore, sed solum a Papa. ℞. q̃ in tribus. Primus quando clerici. vel regulares ꝓpter exhibitionem sacramentorum hæreticis. aut ꝓpter receptionem eleemosynarum vel oblationum ab eis, vel ꝓp traditionẽ ecclesiasticæ sepulturæ prædictorũ hæreticorũ sũt priuati ab eorũ ordinariis officio c. excommunicamus, de hereti. Secundus est in suspenso a collatione bñficiorũ p concilium post primã & secundã monitionẽ inuento culpabili in conferendo bñficia indigni c. graue, de præbendo. Posset tamen iste ab vno principali Patriarcha restitui, vt in dictu capitulo graue. Tertius in degradato. c. ex tuæ. de cleri. non resi.

SVSPITIO Vide supra Iudicare. §. 8. & Præsumptio. 1.

SVSVRRATIO Est oblocutio mala de proximo facta occultè ad diuidendam amicitiam aliquorum. Conuenit enim cũ detractione, quia uterque dicit malum de proximo in eius absentia, sed ĩ intentione distinguitur, quia susurro intendit discordiã inter amicus disseminare, vt dicit gl. ad Rom. 1. super ver. susurrones inquit, iter amicos discordiam seminantes. Detractores autem aliorum bona minuunt, vel negant, & honorem seu famem intendũt perimere. dicitur susurro biliguis, quia vt plurimum duabus linguis vtit̃ dicẽs vni malum de alio & ecõtrario, & nedum est peccatum mortale, sed grauissimũ, vt patet Prouer. 6. Sex sunt quæ odit deus &c. & septimũ quod detastatur anima eius, scilicet qui seminat ĩter fratres discordias. Ratio quia amicitia præeminet inter bona exteriora ecclesiastici. 6. Amico fideli nulla est comparatio. & grauius peccat b quam detractor qui famem eripit, aut cõtumeliosus qui honorẽ lædit, quia. 8. Ethi. dicitur. Melior est amicus quã honor, & amari quam honorari. Et tenetur multomagis ad restitutionem, quã fures & latrones. Et ideo non potest absolui nisi quantum põt restituat amicitiam quam abstulit, vel alio modo satisfaciat si eam restituere nõ põt. Hæc ex Tho. 2. 2. q. 74. arti. 1. & 2.

TABELLIO Dicit̃ habens publicum officium scribendi instrumenta ad faciendam fidem, alias dicitur tabularius, vt in l generali. C. de

a Et multiplici] Quandoque enim dicitur publica persona, quia gerit officium publicum quando que dicitur seruus publicus eadem ratione. quandoque scriniarius, quandoque tabellio vel scriba vel notarius, de hoc Pan.in d. c.quoniam contra 4.no.

b Respō. ꝙ princeps] Not. ꝙ si notorius priuaretur semel officio, nō posset amplius creari tabellio, secundū Bal. p illum tex.in l. 2.C.de manu.vi. Et refert & seq tur ꝑ singu Roma. in l. si vero. §. viro. ff. solu. ma. 38. Fallen.ꝑ l. iudicis. C. de digni. lib. 12. ad de Barba in c.at si cleric. in prin. 4. col. de iudic. vbi ad hoc allegat gloss quam dicit sin. in auc. de armis, & ibi limitat Bal. quādo notarius esset priuatus ꝑp delictum enormæ, puta q̃a falsificatē commisit, secus si propter aliud delictū, puta q̃a hominem vulnerauit, vide quæ notauit supra legitimatio ī prin. & ī.doctor §.pe.

c Infamē,in fi.] Vbi dicit ciuitatem nō recognoscentem superiorem habere tamen iurisdictionem in populo, sicut imperator in vniuersū, sed nihil dicit ð creatione notariorū.

d Glo.in d.l.generali] Et glo. magna circa medium, quæ dicit ꝙ notarij tenentur scire leges, ne facientes illicitos contractus pœnam subeant.

de tab. scrib. lib. 10. & de multiplici a eius nomine not. in c. quoniam contra, de proba.

1 Quis potest facere aliquē tabellionem. ℞. ꝙ princeps b & cui ipse committit. Itē reges qui nō cognoscunt superiorem,& ciuitates quę habent iura principis,& Papa vt vult Inno.in c.cum. P. de fide instrumē; & Bal.in l.infamem,in fi. c ff.de pub.iudi. Idem dic de alijs magistratibus seu dominis iurisdictionem habētibus, respectu iurisdictionis eorum, & non solum prælati in tēporalibus, sed etiam in spiritualibus, de hoc vide Pan.in d.ca. cum P.pen.col.

2 Sed quæritur an notarij constituti a talibus possint vbique cōficere instrumenta? ℞. ſm Panormi. in d.c.cum P. ꝙ non nisi in territorio constituentis, vnde creatus ab imperatore nō conficet in terris Papæ nec econtrario. Sed bene instrumenta cōfecta in territorio illius qui eum constituit, valent etiam extra territoriū. cōmunē opin. vt in d. ca.cum P.no. Pan.pe.colū.

3 Vtrū possint clerici esse tabelliones, vide supra. Clericus.9 §.9.

4 Vtrum religiosus si in sęculo fuerat possit tale officium exercere. ℞. ꝙ non, nisi contra hæreticos, vt not.Ioan.And.in capit.officium.§ ad scribendas, de hæreti. libr. 6. dicit tamen Guil. in Speculo ꝙ vetera poterit cōplere, sed noua assumere.l. alienationes. ff. famil. ercis. & iudæis cap. iudęi.1.

5 Vtrum tabellio puniatur si conficiat instrumenta de actu reprobato a iure. Resp. Pa. in c.1.circa.fi. de fi.instr.ꝙ sic.l. iubemus nulli.C.de sa.san.eccle. gl. in d.l.generali. d no.in Specu. in tit. de instru. edic. e

6 Quam scientiam f debet habere. ℞. Bar. in l. fi. C.de tabel.lib 10. ꝙ debet scire summā,& similia quæ pertinent ad artem notariæ. g alias imputabitur sibi, non tamen tenetur esse doctor, facit quod not.Innocen. in cap. cum in cunctis, de elect. & ideo parti tenetur restituere damnū quod imperitia sua dedit.l. illicitas.§ sicuti.ff.de offic. pręsid.not.Panormita.in d. capitu. 1.

e Spe.de Instru.edi.] In §.restat, ver.sed nunquid tabellio.vbi dicit verba formalia prædictæ gl. Adde hic supra.Restitutio.1.ver.vsurarius.§ 6. adde Bal. in l.2. C. de eunuchis, vbi dicit ꝙ tabellio qui confi cit instrumentum illicitum debet puniri etiam criminaliter, quod est notandum secūdū eū. allegatur optimum tex. in §. quia vero verisimile, in fi. auc. de non alie.colla.2. allegat etiam Io.de Ana.in cap. Michael, de vsu.Ang.in l. si sciente.ff.de perici.ꝙ talis no tarius tenetur restituere vsuras, quas def. [illegible] psit in suis instrumentis,allegat etiam Bal.in l 2.C. fal. di.ꝙ vidit vnum notarium condemnari de fal. so, ex eo quia apposuerat pœnam in instrumento ff sic nota. ꝙ licet in principali valeat instrumentū, tamen q̃a est falsum in accessorio potest accusari ð falso, vi de ēt bonū tex. in l. 1. C. vt ne. adpatroci.li.11. & vide ibi Ange.& Bar.

f Sciētiam] Dicit Inno. ꝙ quilibet tenetur scire spectāt a.l suū officium exercendū,alias si cōmittit talē quē errorē ꝑ ignorantiā tenetur, d.l.illicitas, & regula non est, de reg. iur.in 6 idem dicit Pa. in c. sicut tene.ne cleri. vł mon. Itē si omittit aliquid in instrumento apponere qd noceat parti. tenetur ð damnis interesse.l.6.C. de magi.conue. q tex. ſm Bar. & alios ibi est sin. & ita bitur iuramento partis quantū sit interest ei, ſm Cal. & Alex. in l. q accusare. C.de edēn.intelligē si dolo notari, hoc factū est. Secus sic culpa, quia tunc deberet ꝓbari per testes vel aliter, vt dicit Bal. in l.fi. in pe.col.C.de eden.ꝑ tex.ad hor sing. secūdū eū ibi in l.argentarius.§.eū autē. & ibi Bal.& Ang.ff de eden.vide per do. Ias.in l.errore scribe. C.de testam.

g Ad artem notarius] Nota & notarius in prin.sui officij sex debet iurare de consuetudine, vt dicit Hostien.& Panorm.in d.c.sicut te.Primo ꝙ de his q̃ videbit & audiet & requisitus fuerit sine diminutione veritatis,& commixtione falsitatis conficere instrumētum,qđ semp requisitus pōt cōficere, nisi cō miserit falsitatē in offi.10. Ita dicit l. si aliq uid. C. de susce.& Archi. lib. 10. & vide Inno.in c.fraternitatis,

tatio, hære. & requisitus tenetur conficere instrumentum, nã notari⁹ dicitur seruus publicus, vt d. l. si aliquid. Secũdo iurat q fecreta sibi iniuncta celabit, hoc verum qñ ex iusta causa iniungitur silentium, alias non cum sit p̃sona publicam nõ debet latenter sed palam facere, ar. c. 1. vt ec. benefi. Tertio q super nullo illicito cõtractu patietur se rogari nec conficiet instrumentũ. Alias debet deponi & ab offõ remoueri. l. iubemus, & ibi no. C. de sac. san. ecc. vide supra restitutio. 1. in ver. viutarius. §. 6 Quarto qd omnibus instrumẽtis tenebit p̃nes se ꝓtocollũ, pro hoc. ca. qm̃ contra, de ꝓba. Quinto q erit fidelis illi a quo fuit cõstitutus, & si sciret dãnũ suũ tractari reuelabit p se vel per nunciũ. Sexto q exercebit offm̃ remotis amore cupiditate odio, & timore s̃m bonam conscientiam de quo vide Spe. ti. de instrum. edic. §. restat ver. quæ ro sub qua forma vbi põit formã creandi tabellionem, hæc Pa. Et notarius pandens alteri attestationes antequam sint publicatę dicitur piurus, patet ex secũdo qd iurat vt dictum est supra & secũdum Bal. in

7 Quæ requirũtur ad validitatem instrumentorũ. Respon. q 14. quæ. no. Pa. in d. c. 1. in 1. col. in fine. a Debet imponere. Primò inuocationem nominis domini. Secundo annum domini. Tertiò nomen imperatoris in terris sibi subiectis, vł regis vel Papę. Quartò nomen cõsulis, sed istud non seruatur. Quintò locũ contractus. Sextò mensem & diem. Septimò indictionem. Octauò seriem facti. Nonò testes. Decimò signũ consuetum notarij. Vndecimo q confecta coram, partibus legãtur. Duodecimò, quod sit cõstitutus notari⁹ ab eo qui habet potestate. Tertiodecimò qđ appareat q notarius fuerit rogatus. Quartodecimo quod talis nota ius sit habilis, quia si esset excommunicatus notoriè, b vel priuatus potestate & huiusmodi non valeret, de quibus omnibus vide per eundem Pa. in d. c. 1. si placet.

TACITVRNITAS aliquando ẽ actus virtutis quando congruo tẽpore tenetur. Aliquãdo vero est nomen vicij. Vñ Grego. Si inordinatum silentiũ culpa non esset propheta non dixisset scilicet Isaias. 6. vę mihi quia tacui. & est in genere delicti, & est aliquando mortale peccatũ scilicet non loquitur cum tenetur loco & tempore, puta tempore cõfessionis, correctionis instructionis, & huiusmodi necessario fiẽdæ, vt in gl. 25. d. §. aľs c aliquando veniale vt quando homo non loquitur cũ deberet tamen sed non de necessitate. Aliquando nullum quando expectatur locus & tempus congruum, & secundum hoc intelligitur illud 2. Thi. vlti. Insta importuna opportune. Vbi glo opportune quãtum ad eos quibus placet. d Importune quantum ad eos quibus diplicet, dummodo in futuro prodesse possit. Sed quando omnino nõ poterit prodesse, sed sunt incorrigibiles sic cessandũ est, secundum illud nolite sanctum dare canib. e Math. 7. nisi sit prælatus propter alias ne corrumpantur tenetur talem tradere sathanę de quo vide supra correctio, primo §. 3.

TALLIAM Vel exactionem collectã seu quæstam vtrum possint domini suis subditis imponere. Respon. vt ex Ricar. in 2. dist. 44. quęst. 2. ar. 1. colligo quod princeps solus potest de nouo imponere pro bonis communis pro munitione, aut defensione compẽsata subdito-ũ qualitate & quantitate, & quãdo principis facultates nõ sufficiũt ad hoc ff. de pub. & nec l. vectigalia. Similiter rex qui non recognoscit superiorem vel alij q præscripserunt iura imperij. Nam nullus nisi princeps solus. aut qui præscripserunt iura imperij, potest super talis & exactionibus leges condere, vel priuilegia concedere, vt patet in l. vnica. C. de vaca. mu. & l. semper. §. fina. ff. de iure immunita. vnde alij licet sibi vsurpent errant vt patet in eo quod legi, & not. per Panormita. in 8. nota. in capitul. per venerabilem, qui fil. sint legiti. & capitul sanè, de priuileg. not. Barto. in l. infamem, in fin. f ff. de pub. iudic. in l. Hostes. ff. de cap. & in l. publicanus. §. in omnibus vectigalibus. ff. de pub.

l. si. versi. extra q̃ritur de dictis. C. de edendo, notarius taliter pandens tenetur pœne falsi per tex. in l. si qs §. instrumenta. ff. de pœnis.
a Colũ in fine.] Et gl. magna in di. l. generali. & Specu. de instru. edi. in prin.
b Notoriè] Vide aliqua, q̃ nota ni ĩ. falsarius. §. 12. & vide cõclusũ Alex. ic. li 2.
c Vt in gl. 25. di. §. alias,] in ver. plus placet q̃ dicit in pluris taciturnitatẽ esse peccatum mortale.
d Quibus placet] De his omnibus vide c. sit rector. 43. dist. & ibi in fin. de isto verbo iportune.
e Dare canib.] taciturnitas quandoque habenda est pro confessione. Et et qñdoque tacitum hr̃ pro expresso l. cum qd ff. si cert. pe. c. gratum, de off. deleg.
f Infamẽ, in fi.] Ibi Bar. tractat d his qui p̃nt restituere ad famam, & in l. hostis, de his qui p̃nt inducere bellũ & c in

Si

§.in omnib⁹. vtrū posſit vectigal ꝓ ſcribi, vel ꝑ priui legiū aut cōſue tudinem. dari.

a Pa. in c.perue nit] Vlt.col.uer. an ſit poſſit ciui tas & vidibi latè de hac materia.

b Reſpō. ꝙ tenē tur] no.ꝫ eos q poſſeix aliū mal ta ſibi retinēt & vide Pa. ibidem in ƒ.& 2. coldm.

Si vero talia nō ſunt ad vtilitatē boni communis, non poteſt eas imponere, & ſi i ponit ſubditi non tenetur ei obedire. Alii autē domini a pręfatis nō poſſunt de nouo talias imponere ſuis ſubditis, niſi per legē, vel ſenatuſconſultū uel conſtitutionem principis eis conceditur. d. l. vnica, vel ꝑ cōceſſionē a pricipe ex cauſa & ſpecialiter impetratā. l. vnica. C. de ſuperind. li.10. no. Arch. i c. ſi quis romipetas. 24. q. 3. & quod legitur & no. in c. innouamus. de cēſi. de quo ſ. pedagiū. §. 1. uel per conſuetudinem diuinam nō ꝑ uiolentiam ſed ſponte approbata ab omnibus cōmuniter. C. de canone lar. titulorū. l. percepit lib 10. & C. de auro coronario. l. vna, in fi. li. 10 & ꝙ ſit talis conſuetudo de cuius initio non extet memoria vt in c. ſuꝑ quibuſdā, de uer. ſig. & uide qđ no. Bar. in dicto. §. in omnibus uectigalib⁹. aliter ſi exigunt tenentur ad reſtitutionem illis a quibus extorſerunt, ſi ſciunt vel eorū hæredibus, aut ſi neſciunt commune ſecūdū Tho. in epiſtola quādā duciſſam. Limitat hoc Pa. in c. peruenit,[a] de immu. ecc. uerū quando, imponunt ꝑ publica vtilitate aut ꝑ alio reſpectu, ſed ſi imponunt pro neceſſitate ipſius ciuitatis licitè faciunt.

1 Sed quando dicuntur ad vtilitatē boni cōmunis tallie. ℞. ſm Ric. vbi ſ. qđ aliquādo directè puta quādo imponuntur ꝑ defenſione fidei, vel regni, pro refectione pōtium uiarum & huiuſmodi. Aliqñ idirectè vtputa quando eius frater vel filius eſt captiuus, vel aliqua terra ē ſibi cepta, & rex imponit tallias vt recuperet, quia ſi redundat in bonū ſubditorū, quia redditur rex magis potens, vel maritat filiā & huiuſmodi. Addit tamē Ric. ubi ſ. quod negocio expedito (ſi facultates regis ſuperabūdat & aliqua cōmunitas nimis grauaē) ꝙ debet ei ſubuenire ſicut facit caput mēbris. dicit etiam idem Ri. in quolibet. 3. q. 27. ꝙ licet non debeat ſubditos talliare quādo facultates ſue ſufficiunt, tamen non ē dicēdum facultates ſufficere, quando non poteſt ſe defendere vel commune bonum ꝓmouere, niſi ita depauperet ſe ꝙ nihil ſibi remaneat in theſauro quo ſe iuuare poſſet ſi rerum infra breue tempus ab aduerſariis inuaderetur, maximè ſi multos habet inſidiatores, tali enim regi neceſſarius eſt theſaurus, q͞a aduerſarii hoc ſcientes magis cū timēt, & magis pacifice uiuit & poſſidet regnū, licet melius eſſet theſuarizare amorē hoium ſubditorum, q̄ argētum vel aurū.

2 Verū domini qui auferūt a ſubditis vſuarium quem habent in aliquo nemore & huiuſmodi teneātur reſtituere. ℞. ſm Ro. ꝙ tenentur ad reſtitutionē niſi ſint tales ſubditi quaſi ſerui, ita quod nihil habent propriū, ſed ipſum vſuarium habēt quaſi pro peculio, ita quod dominus ad libitum poſſit reuocare. Similiter alii qui uſurpant ipſum tenentur eis non dominis.

3 Quid de prælatis qui pro eo ꝙ aliqđ ī penderunt legato vel aliis maioribus exigunt pluſquam expēderunt[a] ſubditis. ℞. quod tenentur[b] extorta reſtituere, & tantundē de ſuo pauperibus erogare, & ſi ſuperior cui querela de hoc ſit fuerit negligens, canonice ſubiaceat vltioni. cap. quia plerique de imm. eccl.

4 Quid de deputatis ad tallias diuidēdas qui vnum magis alleuiat. ℞. tenenē ad reſtitutionē aggrauato inquātum plus aggrauauerunt, vide ſ Reſti. 1. in uer. ledēs §. 4.

5 Verum occultantes bona ſua ne tallieutur ſecundum ſuas facultates teneanē. ℞. quod ſi tallia eſt iuſta, tenentur illis qui ꝓpter hoc fuerūt magis grauati. Si vero nullus fuit propter hoc magis grauatus, ſed dominus minus habuit ſic tenentur ipſi domino, niſi forte aliquando fuiſſent iniuſtè ab eo grauati, quia poſſent compenſare. Si vero tallia eſt iniuſta, non tenentur quia poſſunt occultare licitè. Idem dic quando tallia eſt indeterminata, puta deputantur aliqui vt exigant quantum, poſſunt ſm facultates ſubditorū, nō tenentur ſe propalare, nec ſimiliter tenēē reſtituere exactores qui aliquos alleuiant, licet peccēt mortaliter. ar. 1. 22. qō. 1. quia ex hoc nullus grauaē niſi eſſet neceſſe ſepius reiterare, quia tūc tenerentur ad reſtitutionē aggrauatorū exactores qui contra conſcientiam aliquos alleuiarent, concordat Monal. ti. reſti.

6 Verū poſſit alicui ꝯcedi imunitas talliarū

Reſp.

℞.Pa.in c.peruenit. 3.col. ver.4.ↄclusio,de immu.ec. ꝙ a principe, & ex proprio motu sic,[a] sed ad p̃ces vel ambitionẽ aut importunitatem nõ,nisi ponatur ĩ priuilegio clausula nõ obstante.l.fi.C.si cõtra ius uel publi. vti.quia cum sit contra publicã vtilitatem oportet fiat mẽtio de ea, vt no.Bar. in l.uacuatis.C.de decu.& ĩ d.l.fi.pe.q.& facit.c.ex parte,de capel.mo.ab ĩferioribus autẽ aliis potest cõcedi sed communiter nõ debet grauari sed minuetur ,puta si dabantur cẽtum , & vnus eximitur qui dabat 16. non præstabit communitas nisi.90.aliter in prę iudicium communitatis concedere nõ põt similiter p̃fati ĩferiores & cõitates possunt cõcedere non suis subditis immunitatem hãc licet non habeant iura imperii, vt ueniant ad habitandum in eorum terris de quo supra.statutum.§.22.sicut fit quotidie medicis,doctoribus & huiusmodi sed non am subditis,nisi in præiudicium solũ concedentis.

a Ex p̃prio motu sic] si tñ grauiter lederet eẽ sup hoc remediũ ab ipso principe implorãdũ,& vide omnia & latè per Pa.vbi s.

b Tãtũ] dictio tñ ẽ taxatiua,nã taxatiua ĩ theologicis nõ excludit ordinẽ essentialẽ de quo p. Ni.de ly.sup Mat.24.

c Tẽperãtia] Tamẽ ẽ uirtus Cardinalis de qua p Sã.Tho.latè.2.2. q.141.& seq.

7 Quid ergo de militibus,cõmunitatib⁹, dominis & huiusmodi,quia quottidie tallias imponunt ad libitum suum , nunc pl⁹ nunc minus exigentes.℞.secundũ Hostiẽ. quod fures sũt & latrones, nec habet locũ consuetudo , vbi cum uiolentia est introducta.

8 Quid de imponẽtibus tallias sup reb⁹ ecclesiæ & personarum ecclesiasticarũ.℞. quod tenentur restituere,nisi in casib⁹ concessis,de quibus supra immunitas.§.36.cũ 7 §.seq.

9 Vtrum per statutũ posset fieri vt licitè aliquod certũ daretur domino.℞. ꝙ sic secundum Host.si fiat de cõsensu ipsorũ subditorum,multo magis excusantur domini si a principio de tali conuenerũt liberè nõ ex uiolentia.

10 Vtrum excusentur domini qui tale cõsuetudinem inuenerunt ꝙ capiũt a subditis de mobilibus ipsorum quantũ uolunt , & quando uolunt. ℞.Rodo.quod si certũ est,quod ab initio sit tale onus impositum sine fraude & malitia, sic possunt tolerari. Si vero nõ est certũ, aut credant uerisimiliter quod non sit ab initio legitimè impositum, sic tenetur restituero. In dubio tamẽ ex quo ab ecclesię tolerantur , non eẽt eis absolutio deneganda simpliciter,sed cum dubitatione præstanda.

TANTVM [b] Est dictio taxatiua solũ respectu eorum quibus annectit, & excludens & tacitę negans respectu aliorũ verbi gratia. Ius eligẽdi spectat ad canonicos tantum li.tantũ respectu canonicorũ ponit,respectu aliorum negat,vt tex.in c. cum ecclesiæ,de causa pos.& proprie.

TEMPERANTIA [c] Vide sobrietas.

TEMERE Facit qui scienter actũ sibi iure prohibitum sub colore fraudulẽto facit c.per uenerabilẽ in uerbo uidebatur qui filii sint legitimi, & p Panormi.in clemen. 1.de sepul.& ar.optimũ in ca.auaritiæ. de elect.lib.6. not.Gem.ibidẽ quod nota.bene pro dispositionibus pœnalibus.

TEMERITAS Est audãcia in malum l.iubemus, secũdo §.sanè si hoc.C.de sacrosan.eccle.no.Car.de sum.tri. i.

TEMPVS Anni quando requiratur cõpletum,vel sufficit inceptũ.℞.Pano. in c.ad nostrã,de regu.ꝙ in dubio iuris tenendũ est ꝙ in dignitatib. fauor cõsideratᷣ. Et ideo annus inceptus habetur p cõpleto,ita tenet glõ.in d.c.sed fallit in ẽpatu, vbi est speciale ꝙ sit completus. In regulæ obseruatione vbi ẽ grauitas & labor,& sic odium,ideo completus exigitur,ar.c.quia in insulis,de regulæ.& sic intelligitᷣ. 20.q. 1.si in qualibet.& in c. significatum,de regula.Regulariter vero debet eẽ complet⁹, nisi aliquo iure caueatur,vt no.Archi.in c. si annum quartumdecimum,de iudic.li.6. de quo vide supra.Etas per totũ.Hora. 24. pars diei.Punctus ẽ quarta pars horę.Momentum est decima pars pũcti , s̃m.Io.an. in c.1.de causa pos.& proprie. & ibi Pano. super prima gloss.& sic 40.momẽtis hora constat.

TERGIVERSATOR Est qui in totũ aliter recedit.2.quæst.3.§.notandum secũdo sub.cap.si quem, vide supra. Accusatio.§.8.quod non potest in tergiuersatione celari,dicitur notoriũ ĩ ca.tui,de cohã. cleri.

clericorum. & mulierum.

TEMPTARE Propriè est experimentum sumere [a] de eo qui temptatur secundum. Tho. 2. 2. [b] q. 97. ar. 1.

1 Quomodo tẽptat quis deum. ℞. Duobus modis. c. 1. uerbis & factis, [c] uerbis quando deo in oratione colloquit, & petit ea intẽtione, vt exploret dei sciẽtiam aut potestatem, seu uoluntatem, & idem experimentum sumat. Factis uero temptat deum quando per ea quæ facit intendit experimentum sumere diuinę potestatis, sapientię, vel pietatis, sed quasi interpretatiuè deum temptat qui si non intendat experimentũ sumere de deo aliquid, tamen petit vel facit ad nihil aliud, nisi ad probandũ deum. Quod uerum ẽ quãdo fine necessitate, vel utilitate hoc facit quia in necessitate vel pro vtilitate, quando quis se committit deo in suis orationibus aut factis, non est temptare deũ sicut. 2. Paral. 20. Cum ignoramus quid agere debeamus ad te sũt oculi nostri. Et ideo dicit gloss. Matth. 4. Deum temptat qui habens qui faciat fine ratione committit se periculo, experiens vtrum liberari possit a Deo. [d]

2 Vtrum temptare deum sit peccatum. Respond. quod sic quia præsupponit ignorantiam & dubium de diuina perfectione. Nullus enim pręsumit temptare eum de cuius excellẽtia est certus, & cum tẽptare isto modo pertineat ad dei irreuerẽtiã opponit directè religioni, & sic ẽgraue peccatum, [e] minus tamẽ quam superstitio, quia temptans protestatur tantum dubitationem verbo vel facto, sed superstitiosus protestatur errorem facto, vt patet supra Superstitio. §. 1. Si vero experimentũ quis sumat de pertinentibus ad dei perfectionem solum vt aliis demonstret, hoc non est temptare Deum si subest necessitas iusta, vel pia vtilitas, & alia quæ ad hoc concurrere debent, sicut apostoli petierunt in nomine Christi facere signa act. 4. vt infidelibus in notesceret virtus Christi hæc S. Tho. vbi supra articu. 2. Itẽ nota. quod dupliciter quis petit signum a Deo. Primò explorãdo Dei potestatem aut dicti eius veritatem, & hoc est temptare Deum. [f] Secundo vt instruatur quid sit circa aliquod factũ placitum Deo, & hoc non pertinet ad Dei temptationem quando tale quid per sacram scriptu ram non est reuelatũ, aut per sanctos seu per ecclesiam, vt fecit Abraã de terra promissionis. Gene. 15.

TESTAMENTVM Est voluntatis nostræ iusta sententia de eo quod quis vult Hostiẽ. post mortem fieri, cum hæredis institutione, vt habentur in l. 1. iuncta gloss. ff. ve testamen. vnde bene dicit iusta sententia, quia si est iniusta, puta vult exhęredare filium sine causa, non est seruanda. 13. quæstio. 2. si quis. Aut si præcipiet corpus suum iactari in mari. ff. de conditio. institutio. l. quidam suo testamento, vel contra

a Experimẽtũ sumere] Tentatio dei est viciũ quo homo pmittit facere qđ potest ad pericula euitanda vel aliqua agẽda respiciẽs seu expectãs diuini auxilij effectum.

b Tho. 2. 2.] Et Nico. de Ly. super Matth. 4.

c Et factis] Cõtingit fieri dupliciter Primò apertè vt qñ qs se tẽptatorẽ phrẽt, vt fecit Sampson, pponendo problema, iudi. 14. Secundo insidiosè & occultè, vt pharisęi interrogantes Christũ licet nobis cẽsum dare Cęsari. Math. 22. Itẽ expressè vt iudęi quærebant signũ de cœlo. Mat. 12. Secundo interpretatiuè, vt ille q portat pecuniã p loca vbi sunt latrones. Inuitant enim ad furãdũ. Et non est intentio portantis, exẽplum pone de Zacharia. Lu. 1. Et de Gedeone, Iudi. 6. Et in eo qui facit currere equũ. Hæc Tho. vbi supra. ar. 1.

d Possit a Deo] Hæc omnia San. Tho. vbi s. Et pone exemplum, vt supra. Et debem⁹ cauere exemplo Chri. Matt. 4. Et Ioan. 7. Et Exemplo Abraam. 22. q. 2. c. quæritur. Et exemplo Pauli, qui fecit se p sportam submittere. 2. Cor. 11.

e Peccatum] Et cõmuniter mortale, vnde dicitur Sap. 1. Inuenitur domin⁹ ab his qui non temptãt eũ, q autem non inueniatur. Deus a creature, vt s. cognoscat eum & possideat p gratiam, nõ est nisi per impedimentum peccati mortalis, hoc etiam ex punitione ipsius, nota. in Psal. 93. vbi dr̃ quibus iuraui. i. firmiter decreui, si p introibunt in requiem meã, s. paredisi. Et patet q nullus introiuit, nisi Caleph. & Iosue.

f Tẽptere Deũ] No. q quis temptat Deum, primo potentiã ipsius, qñ est in periculo & nõ vult remedium humenũ facere, vt infirmus, qui non vult medicum, similiter quæ faciunt duellũ cõtre. cap. monachiẽ. 2. q. 4. & q intrat periculũ sine necessitate, cõ sapientiam, qui ponunt se ad legendũ disputandũ ignari contra hereticos &c. Itẽ faciunt purgationes vulgares, vt de ferro cadenti, vel vt bibat quis aquã bulliẽtẽ. 2. q. 4. c. 1. & c. cõsuluisti. Cõtre bonitatẽ, qui petũt sibi dimitti, peccere, & ipsi non dimittunt iniurias. Item q expectant pœnitere vsque ad vltimum sperãdo Dei Gratiam.

contra bonos mores,[a] aut pietatem, aut verecundiam l.cõditiones.ff. de condi.in stitu. & l filius ibidem. Itẽ oportet quod instituatur hæres, quia sine eius institutione, non erit testamentum, vt institu. de leg. §.an te hæred s. Et sic differt a codicillo, quia p codicillũ non potest dari hæreditas, vel adimi.institut.de codi cil. §.codicillis.

1 Quis potest facere testamentum. Respon. quod quicunque non prohibetur,[b] & qui prohibentur. Respond. quod 19. genera personarum. Primo furiosus, seu mente captus, qui non habet lucida interualla.capi. fi. de succes. ab intestato, & l. furiosum. C. qui testa. face.non poss.Secundo surdus, & mutus a natiuitate, secus a casu, & scit scribere.l.discretis. C. qui testa.face.non poss.Tertio non valens articulate loqui ita vt non possit exprimere nomen hæredis, nec scribere. l.iubemus. C.eodem titul. Quarto impubes,[c] institu. quibus non est per.fa.testa §.præterea. Quinto filiusfam. nisi de castrensi peculio vel quasi ut in capitu.licet de sepultu.libr. 6.& l penul. C.qui te.face non poss.quod limita vt supra.Religi.§.56.Sexto prodigus cui est interdicta a iudice bonorum administratio.l.is cui.ff.eo.titul.Sed testamentum ante factum ualebit vt ibi. Septimo damnatus ad mortem naturalem vel ciuilem, vt sunt deportati, etiã si fugiunt de manu iudicũ, vt ff. eodem tit. l.eius, & qđ ibi not. & l. qui ultimo supplicio, & ibi Barto. ff. de pœ. & damnati ad perpetuum carcerem. l.secunda. ff.de publi.iud.Secus si esset damnatus ad pœnã inferiorem.[d]

Octauo manifestus usurarius[e] nisi præstet prius cautionem secundum formam, capi.quamquam. de vsu.libr.6.Nono excommunicatus secundum aliquorum opinio, quam sequitur gloss. in capit. decernimus de senten. excommu.libr. 6. Sed contrarium[f] cõiter tenet. Decimo seruus. 13. q. 2.illud,& l filius. ff. eo.titu. Vndecimo quilibet religiosus[g] qui profitetur

a Contra bonos mores] Vt ne partem ab hostibus redimat, aut si captiui.C.de episco.& cleri.C.de his quæ pe.no.l. Vel si patronis alimenta non præstiterit. Item si contra edicta imperatorum, vt si instituo te hæredem si eam ducas in vxorem, quam de sacro fonte leuasti, vt C de nup.l.si qs alumnã.§.fi. Idẽ magis si cõtra fidem Iesu Christi.l.cõditiones, cum gl.ff.condi. insti. Idem si contra leges, vt senator libertinã ducat ff. de ritu nupti. l. lege. Idẽ si contra senatusconsulta, vt si curator adultã suã sibi cõiungit. Idẽ si deteriorie, vt sic Iudibrũ sui populo faciat, vel vt vocetur vespertilio. ff. ad trebel. l. sed sciẽdum.

b Prohibetur] Edictum.n.de testamentis est prohibitorũ, iõ omnes possunt testari, q non specificè prohibentur, vt no gl. & Bar. in l.si quæramus.ff. eo.Pa.tñ dicit in rub. de testa.qđ hæc facultas testandi sit homini bus quasi gratio sè concessa.Quia testator disponit in tempus, quo nõ ẽ futurus dominus, quia testamentum morte confirmat, ca.cũ Matth. de eccle. missa. sed post mortẽ qs desinit esse dominus. Vnde dispositio licet fiat tempore habili, quo est dominus, tamen effectus confertur in tempus inhabile, quod de mero iure non deberet licere. l. quod sponsę. C de dona.ante nup. Hinc dixit gloss. nor. quod Papa non potest in vita sibi eligere successorem, quia effectus confertur in tempus, quo non est futurus Papa.8.q.1. §.his omnibus. Facit gl.no.in l. illa institutio ff. de hæredi. insti. Vnde necesse est q masculus sit. 14. anno. & fœmina in 12. Facit. l. qđ. quod a ætate.ff. eo.

c Impubes] Id est pupillus, de hoc etiam habeẽ in l.si frater.C.q test. facere. pos. Et etiam si fecerit nõ reconualescit quandõ postea est factus pubes. d. §. præterea.& l. 1.§. sed si filius, de leg. 3 procedit etiã istud si pupillus sit milles.l.fi. C. de test. mili. Item non potest etiã cum autoritate tutoris.l.1. §. ff. de tu.& ra. dist. eo quia vltima voluntas non potest ex alienatio pendere arbitrio. Alia ratio est glo. & Bal. in d. l. si frater. Quia nihil valet autoritas quę in id tẽpus confert quo nõ erat tutor, cũ post mortẽ incipiat status vltimæ voluntatis. Hanc rationẽ pōnit etiam Bar. in repeti.l.1. C. de sa.san. ec.2.q.4. qõnis principalis. Immo plus si etiã pupillus sit doli capax. Et siẽ talis quod in eo malitia suppleat ætatẽ, adhuc non potest testari te cũ autoritate tutoris, & ad pias causas, secũdum Bal. in d.l.si frater. Quem sequitur canonistę pręcipuè Arch. in c. de testa. & ibi Imo. & Bar. vbi supra. Et hoc idem tenet Bald. in l. 3. C. de sacro san. eccle.

d Inferiorẽ] Vt puta si esset dãnatus ad manustrã cationem vel oculi eruitionem, quia non ẽ furẽ cauru, de quo p Bar. in l.quæ manus. ff eo.nisi illa amputatio esset ex cã, q aufert testamenti factionẽ secũdũ Bar. De damnato ad ppetuum carcerem, dic esse verum, vt no. in d. l secunda.

e Manifestus vsurarius] Vide infra Vsura.2. §. 10. que scripsi.

f Sed contrarium] Ioan.And.ibi tenet contrariũ, & Innocen.in capitu.cum voluntate de senten. excommunica. sequitur Bartol in d. l. si quæramus, & est communis opinio, quia propriè excommunicatus non equiparatur deportato, ideo potest testari, dixit Pan.in capi.pastoralis, de ap. & hoc dicit esse tenendum.

g Religiosus] De clerico an possit testari, vide supra

tria uota substantialia, ut i cap. secundo de testamen. duodecima quæsti. prima. nō dicatis. Secus de alijs, vt sūt heremitæ & huiusmodi 19. quæstio. ulti. S. econtra paulus. Duodecimo hæreti cus,ª quia omnia bona sua sunt cōfiscata i ipso iure. c. cum secundum leges de hære libr. 6. Tertiodecimo dubi⁹ de statu suo, s. an sit in eo statu in quo testari possit, uel ne. l. de statu. ff. eod. tit. Exemplū captus a latronibus, dubitat an sit seruus uel liber, vt in l. 1. i principio ff. de lega. 2. Quartodecimo obsides intellige de illis christianis apud in fideles datis, aut de illis q erant captiui populi Romani non autem de obsidibus qui dantur ab urnia ciuitate ad aliam, vt legitur & no. in l. obsides ff. eo ti tu. Quintodecimo damnatus ob carmen famo'um, seu libellum in iniuriam alterius, quia etiam infamis efficitur, ut in l. is cui S. si quis ob carmen. ff eo. titul. Bar. tamen ibidem & communiter tenetur, q ex alia causa infames non prohibentur testari. Sextodecimo re⁹ criminis lęsę maiestatis. l. q quis. C. ad l. iulia. ma. 6. quæsti. 1. S. uerū Decimoseptimo qui est apud hostes captiuus. l. ei⁹. ff. eodem tit. Intellige istud de hostibus Romani imperii. Decimooctauo utroque carens lumine, hodie tamē re statur dūmodo seruet qd' no. i l. hac cōsulrissima. C. qui test. fa. pos. quæ sur ista secundū Ange. Are. insti. qui. nō est per te. S. cęcus. Primo quod sint septem testes & notari⁹ uel ali⁹ loco notarii specialiter ad hoc uocatus. Secundo quod pdictos corā se aduocet, & manifestet qd' uult testari sint scripturis. Tertio quod i principio testamenti & ante legata, fiat institutio hæredis. Quarto quod deinde faciat legata, & fideicommissa. Quinto quod notarii manu omnis scribantur in præsenti testamento. Sexto quod prædicti testes le subscribant, & etiam tabellio. Septimo quod tam a testibus quam a tabellione, vel ab illo alio teste loco tabellionis posito sigilletur, ita quod sint. 8. sigilla. Octauo quod de his omnibus notarius faciat mentionem, fallit hoc secundum Bald.ᵇ ibidem nisi testetur inter liberos, quia tunc sufficiunt duo testes. Hoc idem seruandum est in codicillis cęcorum, vt in di. l. hac consultissima. Decimonono quod Cardinales insequutus est hostiliter, vel percussit, aut fieri mādauerit aut consilium dederit, vel fauorem, vel ratum habuit, nec etiam talis ex testamento aliorum aliquid capere potest, nec ex successione. cap. felicis. de pęn. lib. 6.

2 Vtrum præfati qui testamentum non possunt facere possint disponere in pias causas.ᶜ Respond. quod non primi, nec quarti simpliciter, nec quinti, nisi peculio castren. vel quasi secundum Bald. in l. 1. C. de sacr. san. ecclesijs & not. in d. capitul. licet, nec sexti, nec septimi, nec octaui simpliciter secundum Bartol. in repeti. l. 1. C. de sacr. san. eccle. Et idem dicit de quolibet decedente in mortali.ᵈ Sed Panormitan. in rub. de test. in hoc vltimo tenet contrarium, & bene quia ecclesia recipit obla-

nupta Clericus. 13.

a Hęretic⁹] Immo etiam si post mortē pōt detegi quē fuisse hæreticū in vita bona sua pōt apprehendi, vt in c. 1. de prescriptio in 6. secundum Pa. vbi supra.

b Secundū Bal.] Idē tenēt Ange. Saly. Pau. de Cas. Alex. ibid. & do. Ias. licet ɔ tenear Fulg. & Roma. ibi. & Cuma. in cōsi. 100. sed Ias. respondet ad oia in ɔtra. vide eū.

c In pias cās] Nu q oē relictū p anima dicitur ad pias causas, ar. in c. requisitis extra, eo. & not. glo. & Bar. in l. si quis seruo. si de lega. 2. & Bal. in l. 1. C. de sacro. san. eccl. vbi cōcludit q relictū factū cōsanguineo pauperi dicitur ad pias causas, secus si diuiti, licet dicat q pro aia sua, facit quod no. Bal. in d. l. 1. Ex quo infertur, quod relictum factum religioso ɔsāguineo si amore Dei fit dicit ad pias causas, vt no. in c. 3. extra. eo. li. 6. Ex quo infertur q non detrahit falcidia, sicut nec d alijs legatis ad pias causas, vt no. in d. c. 1. & in aut similiter. C. ad l. fal. hac Pa. in dicta rubrica. Et de istis plubitis facere testamētū, an possint ad pias testari causas, tāgit late Bartol. & etiā Bal. tā in lectura quā in repe. in l. 1. C. de sacr. san. ec. & Pa. in rubr. de testa. Et de filiosf. ponit Alex. & d. Ias. latē in l. seruum. C. qui testa. n. en. la. pos.

d In mortali] Rō ḡa cum sit extra vnitatē ecclesiæ non potest dici relictū p anima, nec ecclesia p talib. orat 13. q. 2. non æstimemus. 13. q. 5 placuit. S. d Bal. tenet ɔtriū ḡa priuilegiū datum ad pias causas nō ē solū tributū fauorē relinquentis sed illius cui est relictum. Et ista fuit cā finalis istorū priuilegiorum. Et hoc placet Pa. Nec valet ratio Bart. dū dicit q non videt relictū p anima ex quo relinquēs erat extra vnitatē ecclesiæ, quia quantū peccator pōt & debet & ei consulendū ē vt bona opera exerceat, eleemosynas faciat, & similia, q̄a talia bona valent ad multa, & si non ad vitā ęternā, quare &c. Ecclesia tñ nō debet se obligare ad orādum.

tio-

tiones publicorum peccatorum, nisi vbi specialiter prohibentur, ut patet in gl. in c. oblationes 90. dist. Ergo fortiꝰ eleemosynas, nec. 10. nec. 11. nec. 12. nec. 16. nec. 17. sed de. 13. est dubium inter do. Sed ego teneo Bar. quem sequitur Pa. vbi supra. quod potest. Alii autem sic, etiam si loqui non possunt, dum signis annuant. Vnde ponit Bal in l. 1. C. de sac. san. ec. exemplum de quodam ad uocato ª qui non ualens loqui interrogatus si uolebat quod tot darentur pro anima sua pauperibus, aperiret librum in signum ipse aperuit, & quod ualet affirmat. Idem Panor. ubi supra.

3 Testamentorum quot sunt species. ℞ duę una dicitur testamentum nuncupatiuum & sine scriptis, & est illud in quo testatoris & hęredis & legatariorū nomina, & omnia quæ in eo continentur coram testibus nuncupantur id est manifestantur, & dicitur sine scriptis id est subscriptione testium & aliis solēnitatibus q̄ requiruntur in testaměto scriptis facto, de quo in l. hac consultissima C. de testa. Et etiam quia si ne omni scriptura īde facta potest q̄s testari nūcupatione, dummodo corā testibus & cōditione legitimis nūcupet hęredem, & suam explicet uolūtatē. Insti. de test. §. fi. ideo si q̄s non habet notatū numerū testiū, & explicet nomē hæredis, & alia institutiones & legata, & rogat eos, ut sint testes, ualebit. Aliud dicitē testamētū in scriptis, & istud potest facere quis quando non uult quod testes uel aliquis sciat suam dispositionem. Vnde requirit multa de substantia, ut in l. iubemus. C. de testa. & d. l. hac consultissima, & nisi quis sit bene doctus, facili ter errabit in ipso condendo. Ideo habeat aliquem doctorem pro consilio, qui vult eum facere, de quo (quia non est in usu) omitto, vt dixi. Aduerte etiam quod quis potest relinquere sic dicendo coram notario & testibꝰ. Volo quod hæres meus faciat in omnibus & per omnia prout continetur in quadā mea cedula ᵇ scripta manu mea quæ est apud talem religiosum, & ualebit secundum Alexan. de Imo. in l. vbi autem. §. illud. ff. de uerbo. oblig. & Bart. in l. si ita scripsero ff. de cōdit. & de mon. & Pau. de castr. in di. §. illud & Baldus. in l. captatorias, in 5. quæstione. C. de testa. mi. Ioann. de Imo. in l. illa institutio. ff. de hæredi. insti. & in capitul. cum tibi, de testa: Ratio quia licet in testamento nūcupatiuo debeant palam nuncupari quæ fiunt vt a testibus exaudiantur l. hæredes palam in princip. ff. de testa. & in l. iubemus. C. eod. quia paria sunt implicitè & explicitè exprimere dict. § illud, & dict. l. si ita scripsero. Ideo ualet. Sed uideē quod sic uult quod taliter litera sua cognoscatur, ut nō sit dubiū de ea, q̄a aliter esset periculosū. Sed nō ualeret institutio hęredis, si diceret instituo hæredē illū cuiꝰ nomē ē in quadā mea cedula

a De quodā aduocato.] sic allegat Pa. in rub. de testa. Sed q̄d Bal. hoc dicat, ibi in lectura aut repetitiōe nescius in uenire. Bñ dicit ī l. ꝗ. 2. col. uers. ꝗ ro utrū furiosus, q̄ testm̄ nutu factū ualet ad pias cis, s̄m gl. fin in c. cū tibi de test. Et idē dicit in repetitione. 17 co. lū. uers. sup quinto. Vbi ēt ponit exemplū de ep̄o Perusino, quem pater suus nutu instituerat hęredē. Quod ergo dicitur mutum, & surdum nō posse ad pias causas testari secundum Bal. ī lectura in l. 1. C. de sa. rosan. eccle. versicul. vbi supra ut tenet etiā Ludo. de Roma. & domi. Ias. in l. discretis. C. qui testa. fac. pos. intellige verum nisi nutu vel signo ostēdere possint uoluntatem suam, secundum Panormita. in d. rubr. de test. Bal. & Alexand. in d. l. discretis.

b In quadā mea cedula] pone casum sic. Testator conuocatis septē testibus dicit. Si testes, q̄ illud quod ego dimisi in quadam cedula apud guardianum fratrum minorum volo esse & q̄ sit meum testamentum & testes deponunt. Et guardianꝰ ꝓducit vnam cedulam, nunquid ualebit ut testamentum Paul. de Castro in l. hac consultissima. § per nuncupationē C. de testamen. determinat q̄ valebit, vt testamētū nuncupatiuū, q̄a sufficit quod testes sciant uoluntatem testatoris explicitè, vt in dicto §. per nūcupationem. Vel per relationem, alterius instrumenti vel cedulæ, dummodo cōstet quòd illa sit cedula de qua dixit testator, ita quòd non posset sequi captio, per l. esse toto. ff. de hæredi. insti. iuncta. l. certum ff. si cert. pet. Et ita refert tenere Bartol. in d. l. si ita scripsero. Dominus Iason in d. §. per nuncupationem tenet cōtra Paul. de Castr. dicens quod Bart. ibi non loquitur in testamento, nec institutione, sed loquitur in legato. Nam in testamento & institutione prout loquitur Pau. de Castr est falsa decisio per text. in l. iubemus. C. de test. Vbi traditur pro ma. & solennitate, quod testator ꝓprio ore expresse dēt coram testibus nominare nomina hæredum, sed in legato non ē sic, prout ibi propriè loquit̄ Bartol. vbi quęrit. Testator grauat hęredem suū ad dandum aliquid prout cōtinetur in cedula redicta

dula apud talem, secundũ Bart. in d. l. si ita scripsero, quem sequitur Bald. ibidẽ.

4 Quot testes requiruntur in testamento. Respon. quod septem legitimi, & quod sint rogati, vnde si testamentum sine scriptis habeat minus quam sex, vel si sunt septem non tamen rogati, non valet. l. hæredes palam. §. penulti. ff. de testa. fallit hoc in testamento ceci. vbi sunt necessarij octo. In testamento rustici [a] in rure facti, vbi plures non possunt inueniri sufficiunt. §. C. eodem l. fina. In testamento facto in

apud guardianum, tale legatum valet. Et ita expressè declarant Ioan. de Imo. & Raphae. Cuma. ibi Barto. Et saipsum declarat Barto. in l. fina. in fi. per illũ tex. & ibi Saly. C. de fideicomiss. Et ipsamet Pau. de Cast. in l. vbi autem non apparet §. sed qui vinum. ff. de verbo. obliga. Sequuntur ibi Imo. & Raphae. Cuman. Et ita tenet domin. Francis. De Aretio in l. hæredes palam, in princip. ff. de testamen. Ratio quia in legatis non requirit formalis expressio, vt probatur in l. nutu. ff. de leg. §. iũcta d. l. iubemus. Et sic tene licet Bal. & Ange. in d. l. esse toto teneãt ɔtriũ.

a In testamento rustici] Idem ẽ in ciue qui continuè habitat ĩ villa secundum Cynum. Saly. & Anga. in l. fina. C. de testamen. & etiã habet locum Cyn. in cine qui reperitur ĩn villa, & infirmus ibi testatur, & Bald. ibi dicit hanc opinio. esse æquiorem, quòd quam aliqui tenuerint cõtrarium. Tu tamen aduerta quod Iacob. de Arer. Bartol. Fulgn. & Alexan. & Domi. Francis. de Aret. in d. l. fina. & Bar. in l. conficiuntur, vbi est tex. ff. de iure codicil. & ibi Iacob. de Are. tenent quod valet testamentum factum a ciue in villa coram quinque testibus. Et ratio est, quia priuilegium. d. l. si cõcessum est rusticis, & sic personæ non autem loco. Item tex. d. l. fin. repetit sępa rusticanis, quasi velit non alijs concedere. Idem tenet Cuman. in l. fina. ff. de testamen. mino. Et hæc videtur esse causa finalis scilicet simplicitas rustici, vt patet in prohemio. d. l. final.

b Inter liberos] Hi duo testes possunt esse etiam fœminæ. Nam hic attendimus solum iusgentium, glo. in autentica, quod sine, & ibi Bald. & alij. C. de testamen. Gloss. in §. & quod sæpe, In autentica, de trien. & semiss. & gloss. in l. fina. C famil. erciscund. Bartol. & l. alij in l. hac consultissima. §. ex imperfecto. C. de testamen. Item non requiritur quod illi testes sint rogati etiam si a fortuna reperiantur, gloss. est valde not. in l. fin. ad fin. C. de codicil. Bald. Salyce. & Fulg. in dicta autentica, quod sine. Angelus, & Paul. de Castro, in d. §. ex imperfecto. Fallit hoc in testamento facto quando pater testatur inter filios naturales tantum, quia. § ex imperfecto, loquitur de filijs simpliciter quod debet intelligi de filijs iustis. l. filium diffinimus. ff. de his qui sunt sui vel alie. iur. Immo nec pater potest eis relinquere nisi tantum causa alimentorum, vt supra in nei sicul. filius, in princip. Si tamen tales filij

ter liberos, [b] similiter sufficiunt duo, secundũ Bald. in l. hac consultissima. C. qui testa. fac. pos. in testamento facto in præsentia imperatoris [c] precibus sibi porrectis vt audiat sufficit vnus. An autem notarius [d] computetur pro vno dicendum quod sic, sed cautius est qđ pur sint septem sine eod. insti. de testa. §. fin. de proba. quoniã, & in d. l. hac cõsultissima, & l. omnium. C. de test. In testamento militis in exercitu, [e] sufficiuntur duo testes, & in bello prout voluit. l. milites. C. đ mili. test.

naturales essent legitimati bene valeret testamentũ patris inter eos absque solennitate, quia tunc possent hęredes institui, secundum Bald. in capitu. de causis, de officijs de lagat. penulti. columna Ita concludunt Bald. & Angel. in dicto § ax imperfecto, & Bal. in l. si qua illustris. C ad orfi. Salyc. & Paul. de Castro, in l. fi. C. famil. erciscũ. Bal. & Imo. in l. qui testamento. §. mulier. ff. de testament. Imol. in l. ex facto, in §. si quis rogatus, in vltima. carta. ff. ad trebellia. licet Specu. in tit. de instru. edi. in versic. quid si pater naturalis, teneat qđ valet tale testamentũ & malè, sicut dicit Bald. in dicto §. ex imperfecto, & in dicta l. si qua illustrie. Vide Alexand. in dicto. §. si qs rogatus. trigesima prima colum. & domin. Francis. de Are. in d. l. qui testamento, in §. primo ff. de testamen. Secundo fallit in testamento vsurarij manifesti, per tex. in cap. secundo, de testamen. libro sexto. Et hoc disputat domi. Anto. consilio vigesimoquinto incip. Ad primum dubium, & ratio est quia dicto §. ex imperfecto, dispensat in numero testium quando pater testatur inter liberos, vel in alia simili solennitate, non quando est defectus in persona testantis, ne multiplicentur specialia contra regulam. l. prima. C. de dot. promiss. & in l. cum post, in §. gener. ff. de iure dot. Tertio fallit quando in testamento inter liberos esset instituta alia persona, quia quo ad illam non valeret, sed accresceret filijs. l. fina. C. familiæ ercilcun. Hæc Iason in dicto §. ex imperfecto.

c In præsentia imperatoris] Ratio quia si valet testamentum coram priuatorum auribus, multo magis valebit coram imperatora, vbi semper astat nobilium multitudo. Copia nanque nobilium semper coram principe adesse præsumitur secundum Angelum. & Iaso. in dicta. l. omnium. C. de testa. Vbi patet q̃ iste testis erit imperator, cũ fuerit supplicatum pro instituendo hæredem aliquam certam personam.

d An autem notarius] De hoc dic vt per Bal. in l. hac consultissima C. qui testamen. fac. poss. in tertia col. var Item dicitur hic, & per Bar. in l. domitius. ff. de testamen.

e In exercitu] Vel etiam similes in territorio moriatur, si vero in bello vulneratus, siue scripsit in clipeo, siue in terra, siue vbicunque. ff. de mili. testamen. l. lucius.

5 Sed nunquid in foro animæ valeat testamentũ factum coram duobus testibus solum. Rx. Pa. in c. cũ esses. de testa. tenet quod sic, in dispositis ad pias causas, & in hoc communiter concor. doct. [a] In alijs ad non pias causas. Pa. tenet quod vltra duos testes requiritur præsentia sacerdotis parrochialis, vel loco eius duo alijs testes aliter non valeat, nec requiritur quod sint rogati, [b] vel ꝙ sint masculi omnes, [c] quidã tenet indistinctè, quod valeat corã duobus, sed ego dico quod si non subest suspicio fraudis valet, qa cessat ratio legis, si vero sit suspicio fraudis, dico requiri solennitatem iuris ciuilis & ad c. cum esses, & c. relatum el 1. eo. titu. dico quod habent locum in terris ecclesiæ, ut patet ex eorum subscriptione.

6 Sed qui non possunt esse testes in testamentis. Rx. quod omnes qui pro testibus reprobantur a iure ut. infra testis. Item in testamento specialiter non potest esse mulier. ff de testa. l. qui testamento. §. mulier. Item hermofrodit⁹, in quo præualẽt muliebris. l. quæritur. ff. de sta. ho. Itẽ ille cui hoc est interdictum p statutũ uel a iudice. Itẽ seru⁹. Itẽ omnis qui habet in potestate hæredẽ, sicut pater auus & similes, probantur hæc insti. de test. §. testes. & § seq. Itẽ qui non est testamẽti capax sicut spurius testatoris. Hæreticus, damnatus ad metallum, & similes. Item quos leges improbos & intestabiles iubẽt esse, ut sunt de crimine famoso dãnati, & muliebria passi. ff. de test. l. is cui. §. si qs ob carmẽ. Item legatarius nõ potest esse, nisi quod ad q̃stionem uertentẽ inter hæredem & extraneũ, institu. de testamen. §. legatarius. Sed quoad factum suum inter se & hæredem, non potest.

7 Ex quib⁹ causis testamẽtum dicitur nullum, Rx. qd loquendo de testamento nũcupatiuo, & sine scriptis ex quatuor. Primo si testator non erat habilis ad testandum. Secundo si instituit hæredem non capacem, vel nullum instituit hæredem. Tertio si præteriit iam natum quem instituere vel exhæredare debuit. Quarto si non fit legitimus numerus [d] testium legitimorũ & rogatorum.

8 Quando testamento tenet, sed tamen irritatur & rumpitur. Rx ꝙ ex 7. causis Primo quando testator nõ p̃uidit de posthumo [e] qui post testamentum est natus, si tamen idẽ posthumus moreretur ante mortem testatoris, testamentum non rumpitur quo ad effectum, idem dic de quasi posthumo ut est arrogatus, ut ille qui tempore testamenti nõ erat suus. Sed tẽpore mortis sic. Item quando causam exhæredationis improbat hæres suus & per sententiã rescinditur. Item si testator patietur capitis diminutionem, nisi iterum fiat ciuis Romanus vel sui iuris. Itẽ p sm testamẽtũ reuocatoriũ primi. Itẽ si hæres nõ adiuit hæreditatem, vel ante aditam decessit, vel conditio sub qua institutus fuit defecit & similia. de quibus insti. quib. mo. testa. infir. per totum.

9 Verũ legata facta in testamento nullo vel irritãdo debeãtur Rx. ꝙ si testamẽtũ ẽ nullũ ex p̃teritione iam nati [f] uel rũpitur

ex

a Cõcor. doc.] Et sic patet per istum tex. s. d. c. cũ esses, esse de rogatũ iuri ciuili et quoad forũ sæcularẽ. Et hãc opin. tenet Ala. Vincen. Goffre. Host. & d. Anto. Et dicit Pan. q̃d semper sibi placuit iste modus dicẽdi, qui apertissimè videt̃ p̃bari p tex. d. c. cũ esses, vide ibi Panor. latè.

b Sint rogati] An testes debeãt eẽ rogati & qualiter & a q̃bus. Vide Iason in l. hac cõsultissima, in fine principij, vbi latè. C. de testamen.

c Masculi oẽs.] An mulier de iure canonico possit esse testis in terris ecclesię a i nõpias causas, in testamentis. Albric. de Rosa. in prima parte statutorũ quæstio. 130. Dicit ꝙ nõ. Et sequitur Alexander consilio. 212 incip. Viso cõsilio alias per me reddito, & in consilio. 119. incip. Viso testamẽto mihi exhibito, ad finẽ. Et in consi. 3?8. incip. Viso themate mihi exhibito, in secũda col. Et Iasõ in l. hac cõsultissima in fine principali. C. de testamentis. Tu vero dic, quod de hoc est casus in ?riũ in c. cũ esses, de testamentis. Vbi nõ attenditur solẽnitas iuris ciuilis sed iuris gentiũ, quo non requiruntur testes plus masculi q̃ fœminę. Et ita tenet Panormi. in dic. cum esses in 5. nota Et ibi Ancha. in 4. not. & Imo. & omnes. Et Pa. in c. relatũ, in prima col. de testamentis.

d Numer⁹] Impugnãs testamẽtũ prætextu solennitatis nõ adhibitę in numero testium peccat mortaliter. tex. est in c. cum esses ibi sub interminatione anathematis, de test. ... no. Pa. ibi in repe 9 no Rõ qa excommunicatio non infligitur nisi p mortali &c. c. nemo. 11. q. 3.

e Posthumo] Natiuitate posthumi prateriti rumpitur testamentũ, vt l. 1. C de lib. p̃te. Et no. in l. cum in adoptiois. C. de ado. per Bal.

f Iam nati] Ratio quia institutio hæredis, d in

ex preteritione posthumorum,[a] uel quasi posthumorum, uel rescinditur per sententiam [b] proposita quærela de inofficioso, uel contra tabulas, sic legata debētur, licet institutio non teneat. C. de libe. præteri. aut ex causa, similiter dic si testamentum rumpitur ex falsa causa, utputa. A. instituit. B. & substituit eidem. B. C. moritur. B. testator. A. facit aliud testamētū dicēs, qa hæredes habere uolui, & hēre nō possum. Tu D. esto hæres. Licet enim C. rūpat quantū ad institutionem tamen legata debētur. Si uero testamentum sit nullum, puta quia instituit hæredem non capacē, uel nullum, quia non fuerunt testes debiti, [c] tunc an debeantur legata est differentia inter docto. & dic. ut supra. hæres. S. 5. & supra. Legatum. 2. S. 8.

10 Quid si testamentū sit cū clausula in fine qđ si non ualet iure testamēti, ualeat iure codicillorū saltē, uel iure cuiuscūque alterius ultimę uolūtatis ualere uoluit & tenere R. qđ si testamētū patiatur defectum uel iu-

re digestorum, & C. censetur caput & fundementum testamenti. §. ente hæredis, insti. de lege. Vnde non adita hæreditate per institucum legata & cœtera omnia corruūt. l. si namo. 1. ff. de testamen. tu. Hinc contingebat quod si filius præteriebatur, & indebitè exhæredabetur, ex eo quia ennullabetur institutio hæredis scripti omnia disposite corruebant. l. 1. C. de codicill. l. papinia. §. fina. ff. de inoffi. testa. Considerans ergo Imperator Iustinienus omnia hæc. Stetuit in autent. ex causa. C. de libetis præteritis, & in corpore vnde sumitur, quod legata deberctur ex testamento nullo procer præteritioné, & alia de quibus hic. Ratio est, qa quando filius est præteritus vel iniustè exhęredatus solum ipse erat iniuria affectus. Nam si fuisset institutus conqueri non poterat de parte. Si ergo rumpitur testamentum restauratur eius iniurie sed legata debentur. Quia ita bene potuisset pater instituendo filium legata relinquere, sicut ipsum prætereundo. Et hæc est viua ratio. Et illa autentica ex causa habet locum tam in præteritione matris & lineæ maternæ quam patris, vt refert dominus Iaso. in dicta autentica, ex causa.

a Ex præteritione posthumorum] Scias iura voluisse ex præteririone posthumorum rumpit testamentum, & ipso iure nullum esse. C. de codicil. l. prime, & l. si quis testamento. ff. de legac. secundo, & l. si pater, in principio. ff. de fideicommis. libe. Sed istas leges & similes esse correctas, quo ad hoc vt legata non corruant, sed vt conseruentur vera, & communis asserit doctorum sententia, prout tenent gloss. in dictis legibus Bartol. & alij in autentica ex causa, per illum text. C. de liber. præteri. & in l. filio præterito. ff. de iniusto testamen. Rome. consilio centesimo vigesimo tertio, incip. circa id quod principeliter. Et ratio est quia iure loquentia de filijs comprehendunt etiam posthumos, & si nulla sit facte mentio de posthumis. l. etiam ee, & l. nomen filierum. ff. de verbo. significa. & l. si quis filiabus. ff. de testamen. tute. Ideo posthumus pręteritus rumpit testamentum, & hoc habet locum & in posthumo impropriè, vt si auus habet filium, & nepotem vtrosque in potestate mortuo filio nepos subintrat locum filij. Vnde tali nepos ab auo præteritus rumpit testamentum sed legata debentur. Et ratio quia si filius ad legata tenebatur multo magis nepos. Ita Bartol. in dicta autenti. ex causa, quinte colum. in versicu. huius timore. Vide latè domi. Fran. Areti. consi. 83. incip. viso legato, in 3. colum. Sed quæritur an ille autenti. ex causa. C. de libe. præ. habeat locum quando pater ignoranter præterijt posthumum, licet multa dicunt docto. ibi opi. Beld. ibi est quod legate non debeantur & est communis opinio quam tenet. ibi Iaso. vbi latè disputat, & sic qđ illa autentica non habeet locum in hoc casu. Limita hoc nisi essent legata necessaria, puta pro restitutione male ablatorum, & dicuntur necessaria nō præcisè sed causatiuè, scilicet si nuli animam saluare, ratio est qa testator præsumitur magis dilexisse aiam quem filium, hoc dicit Beldus. in l. filio præterito, in 2. colum. ff. de iniust. ru. testemen. Angel. Imol. ibi Iaso. in l. precibus, in 9. colum. vbi latè. C. de impube. & substitu.

b Vel rescinditur per sententiem] Filius exhæredatus, quamuis de iure digestorum & codicis si euertebat. testamentum per querelam, si obtinebet iure nulla prastebet legata, vt l. papinia. §. fina. cum l. sequen. ff. de inoffi. Hodie tamen legata & omnia disposita in testamento sustinentur, per dict. autentica. ea causa. C. de libe. præte. Et ista autentic. vt communiter tenetur habet locum in omni casu, scilicet siue exhæredatio sit facta cum causa quæ non probetur per hæredem, siue sine causa, de quibus videas ibi Barto. & Pau. & Ias. respondentem ad contraria. Tamen hoc casu legatum ipsi filio euertenti testamentum, non sustinetur neque ualet, quod tenet Bartol. in dicta autentice ex causa, & in l. filio præterito. ff. de iniust. testamen. Et facit tex. quem etiam ibi not. Barto. in l. filium. § omnibus. ff. de leg. præstan. Fecit etiem quia filius veniendo contra testamentum reddit se legatis indignum &c. Et Bald. in d. aut. & causa, penul. colum. versi. Octauo quæritur, dicit. Mirandum est quod illustres doctores tenuerint contrariū &c. Sequitur Ang. ibidem in fi. colum. Ange. Fulg. Et Alexand. in l. maximum vitium C. de liber. præteri. Imo. in dicte. l. filio præterito. 30. columm. & Ludo. Rome. qui dicit hanc esse communem opinio. consi. 406. In casu propositæ consultationis, in secundo dubio. Sequitur dominus. Iaso. in dicte autentic. ex causa. in 14. columm. in versicu. tunc dubitat Bartol. vbi allegat etiam docto. aliquo contrarium tenent & minus bene.

c Quia non fuerunt testes debiti] Non intelligas de iure ciuili, quia hodie videtur esse sublatum, quo ad solemnitatem vt plenè no. Panormi in c. cum esses, de testamen.

ris repugnantiã in his quæ sunt de substantia [a] eius, nihil facit hæc clausula nisi testetur inter liberos secundum communem opi. Si uero patiatur defectum solennitatis [b] debitæ præmissæ, sic ualebit iure codicillorum. C. de codicil. l. fina. dummodo solennitas sufficiens codicillo sit apposita. s. 5. testes, licet non rogati, & sic legata in eo relicta debentur, institu. de codicil in prin. Et institutio quæ in eo erat scripta, licet directa uideat tamen in casu fideicommissi ꝯuertitur l. scæuola. ff. ad trebellia. Et ideo ab intestato uenientes accipiẽt hæreditatẽ & quasi rogati uideantẽ restituere tenẽtur instituto per fideicõmissum, argu C. de fideicommiss. l. eam quã frater tuus.

11 Verũ ultimum testamẽtum semper ualeat. ℞. secundum glo. in capit. licet, de consti. lib. 6. quòd sic, allegat capitulum ultima uoluntas. 13. q. 2. ff. de lega. 1. si mihi. §. in legatis etiam si de primo nõ faciant mẽtionẽ. [c] Fallit in duobus casib. Primus in testamẽto facto [d] inter liberos. C. de testa. auth. hoc inter liberos. Secũdus cũ ipse testator [e] sibi legẽ indixit, ualet si fecero aliud testamentũ non ualeat, nisi de alio fecero mentionẽ, tunc oportet faciat mentionem, aliter nõ ualeret ultimum. ff. de leg. 3. l. si quis. Itẽ si secundum testamentũ fit sub conditione quæ est de præterito

a In his quæ sunt de substantia] Vt pute quia uolũtas est imperfecte quia testator est mortuus antequam perficeret testamentum, vt dicit Barto. in l. prima. ff. de codicil. per l. fideicommissa. ff. de lega. 3. & l. ex ea scriptura. ff. de testa. secus si volũtas esset imperfecta ratione solemnitatis omissæ, & sic intellige. leg. fine. C. de testamẽto, idem Rose. testamentum. 2. §. 6.

b Defectũ solennitatis] Nã quomodocũque irritetur testamentum siue ratione solennitatis omissę, siue ratione exhæredationis, siue præteritione filij in potestate semp clausula codicillaris habet vim fideicõmissi vniuersalis tex. ẽ melior de iure, inter alios per Bar. allegat in l. generaliter. §. ex testamẽto ff. de fideicõ. miss. liber. & vidẽ gl. & doc. in l. ex ea. §. ex his verbis. ff. de testa. & sic venientes ab intestato vel filius ex cã fideicõmissi restituẽt heręditatem, plenè p Bart. ĩ l. 2. 5. q. ff de iure cõdi. & in l. 2. de leg. 3. ut la. ẽ Bal. & Imo. in d. l. ex ea, cũ alijs de qbus p Alex. in d. aut. ex causa. Adde Oldra. cõsi. 149. super. 1. q. qua quæritur & dicit Angel. cõsi. 88. incipit Petrus de Vrbe veteri, se ita pluries cõsuluisse, & ita fuisse iudicatũ de cõsilio omnium doc. perusij & vide Bal. cõsi. 234. 1. volumi. & 464. 2. parte, & ibidem consil. 392. & per Pau. de Cas. cõsi. 68. & cõs. 101. Iasun hoc dicit in eu tẽ. ex cã in 16. colum. C. de libe. præte. reprobate opinio. glo. ibi. Et duo alia operatur ista clausula codicillaris sup nuge. dicit Alex. insti. de codicillis, vide Rose. testamentum primũ. §. 19. & testemẽtũ. 2. quasi per totum vbi multa dicit de ista clausula.

c Etiã si de primo non faciet mentionem] Hoc intellige quando testamentũ secundum est validum & perfectum, quia tunc tollit ipso iure pręcedẽnte, ad hoc tex. in l. sancimus, ver. sui autem in medio. C. de testamẽ. ei. §. penul. insti. quib. mod. test. infir. ex hoc sequitur ꝙ clausula quam solent notarij apponere dicẽdo, cessans irritans & annullans omne aliud testamentum &c. frustra adijcitur. Quia testamentum ipso iure intelligitur annullatum. Fallit hoc vt in sequenti põstil.

d Primus in testamento facto] Hoc est verum nisi duo copulatiuè concurrant, vt patet in d. auth. hoc inter liberos. s. ꝙ expressè pater reuocet primum. Et secundum sit factum cum septem testibus, & d. aut. est singula, secundum Pau. de Cast. ibidem, ex quo infero, ꝙ licèt alias secundum testamentum solenne factum coram septem testibus tollat ipso iure præcedens testamentum, vt statim dixi in præce. addi. Tamen qñ præcedit testamentũ conditum inter liberos expressa requiritur derogatio. Et sic singul. probet tex. d. autẽ. hoc inter liberos ꝙ testamentum factum a patre inter liberos censetur habere clausulam derogatoriam ad sequentia testamẽta, quod valde ẽ no. ad ea quę tradūtur per Bartol. in le. si quis, in principio. ff. de lega. 3. Et per Mod. in l. si mihi & tibi. §. in legatis. ff. de leg. 1. & hoc fauore, filiorum. Idẽ eẽt in adẽptione prę legati facti filio in primo testamẽto, quę in codicillis coram quinque testibus non posse reuocari nisi essent septem testes, ita Ludoui. de Roma. in consilio cẽtesimo septuagesimo nono. incipiens. Amplissimè doctor in 8. col. cũ seq. & hoc per tex. d. aut. hoc inter liberos. Intellige etiam ꝙ primum testamentum nõ tollitur per secundum nisi tale esset magis fauorabile filijs, quia tunc ipso iure tolleretur primum per glo. est no. in aut. de test. imper fe. in prin. quæ sic intelligit. d. aut. hoc inter liberos, hoc approbant Cyn & ali, ibi Ro. dicit hoc singu. in consi. s. allegato, in 10. col. & in consi. 385. incip. in casu præmisso. Alex. consi. 146 incip. viso themate. Ias. in d. aut. hoc inter liberos, vbi latius.

e Secundus cum ipse testator] Ista clausula probatur in d. l. si quis, in princ. testamenti, vbi plenè per Bartol. plures fallentias habes per Ias. in l. sancimus. C. de testamen. vbi dicit ꝙ fallit hoc si in secũdo testamento esset instituta persona valde dilecta testatori, quia tunc habet vim derogationis ad clausulam pręcedentem, ita Ludo. de Roma. in consil. 179. incip. Amplissimè doctor, in penul. colum. per gloss. in l. in testamento. ff. de fideicom. liber. in ver. debuisse. Tenet hoc Bald. in l. si iure. C de menumiss. testamen. Et hoc placet, licèt. Ias. in d. l. sancimus, hoc nõ teneat. Fallit scdo qñ in scdo testamento interuenisset iuramẽtũ, vt p Ias. in d. l. sancimus.

Perdit

uel pręsenti, puta instituo hæredē Titium si Sempronius est uel fuit consul. tūc si conditio fuit vel est uera rumpitur primum. Si uero non est uera, non rumpitur. Si uero testamentum sit sub conditione futura, tunc si conditio est possibilis, etiam si non adueniat, rumpit Primum testamentum. Similiter si cōditio sit impossibilis habetur pro nō adiecta, & rūpit primū testamentum, vt habes in l. cū in secundo testamento. ff. de iniust. rup. test.

12 Quæ pœna nō implētis uolūtatē defuncti. R. q̄ aut est hęres extraneus, & sic pdit totā hæreditatem, [a] de to. c. licet, 11. q. 1. siluester, de test. c. si hęredes. Si uero hæres ē Titiꝰ, tūc si hæreditas est diuisibilis, amittet solū reseruata sibi legitima: C. de fideicommiss. autēntica, hoc amplius. Si autem est indiuisibilis, [b] puta quia ducatus regnū & huiusmodi, sic totam perdet

a Perdit totam hæreditatem] Not. q̄ ista aut. hoc amplius habet locum scilicet ad hoc vt hæres qui non implet voluntatem defuncti priuetur hæreditate, tria requiruntur, vt patet in tex. Primo quod illud onus quod hæres implere neglexit non sit repręsentatum a lege, id est non sit habitum pro implemento a lege, & dicitur repręsentatum a lege q̄n testator grauat hæredem ad aliquid faciendum, infra certum tempus q̄d si non faciat lex exequit. & implet voluntatē defuncti ipso iure & facto. Et tunc cum lex impleat non habet locū pęna huius aut. quia cum executio sit facta a lege alia nō expectaī & hoc implementū legis habetur pro implemento hominis. l. si pecuniam. §. s ff. de condictio. ob causam, exemplum testator grauat hæredem manumittere seruum testatoris infra certum tempus, transacto tempore si non manumisit lex facit ipso iure eum liberum, lege cum vero §. subuentum. ff. de fideicommissa, libertatibus. Secundo requiritur quod hæres sit monitus a iudice personaliter, & non per nuntium vel epistolam, sic per Angelum in dicta autentica, hoc amplius, quamquam glossa prima in §. illud in versiculo decreto, in autentica, de hæreditate & falcidia, aliter dixerit. & sufficit vna monitio, cum hæres fuerit negligens vltra annum, alias quando non arguitur negligentia tanti temporis requiritur bina monitio. §. si quis autem, in autentica de eccles. titul. & l. nulli, cum autentica. sed licet. C. de episcopis & clericis, secundum Bartol. Salycet. & communiter alios in dicta autentica hoc amplius, & plenius per Bald. in l. qui crimen C. qui accusa. non poss. verum est quod in legatis ecclesiarum aut fisci committitur mora ipso iure. l. titia seyo. §. vsuras. ff. de lega. 2. gloss. in §. item mixta, in versicul. iudicium institu. de actio. Secundum Bald. in dicta auten. hoc amplius, & in l. 1. C. de his qui. vt indign. Et quod cōmittatur mora ipso iure in legatis factis fisco, vltra Bald. est not. in l. cum quidam. §. si fisco, in versicul. inferant. ff. de vsur. Et sic non requiritur monitio iudicis. Idem Roma. in l. si ex legati causa. ff. de verbo. obligat. Sed talis mora non sufficit ad priuandum hæredem hæreditate, secundum Angelum hic in lectura Perusina, licet Bald. vbi supra aliter dixerit. Tertio requiritur lapsus anni. Et talis annus incipit currere a die monitionis. Factæ per iudicem vt in dicta autentica. hoc amplius, & in corpore vnde sumitur, & ibi glo. Limita vt procedat dispositio dictæ auten. quando hæres negligentia seu contumacia distulit vltra annum implere disposita a testatore per textum in capitu. nos quidem, in ver. neglexerit, de testis quia tunc bene priuatur hæreditate, secus si iusta causa sit impeditus, quia non priuatur hæreditate lapso anno, ita voluit Fed. de sen. consi. 534. & Panormita. in consi. 41. incip. venio ad primum in primo volu. Et idē dicas in exequutoribus testamenti quibus datur annus a lege antequā exequutio deuoluat episcopo, iusta legē nulli. C. de episco. & clericis, q̄ non currit legitimè impeditis, vel si commodè facere nequerint. Ita Panormit. in consilio. 60. incip. viso testamento, in vltima colum. in primo libro. Secūdo limita quādo implementum testamenti respicit commodum pecuniarium alterius, secus si non respiceret, quia non priuaretur, & quia testator instituit Titium hæredem & ordinauit, quod faceret talem impensam in funere, si neglexerit hoc facere post monitionem iudicis lapso anno non priuatur hæreditate. l. non oportet. C. de his qui. vt indign. Et ibi gloss. valde singula. in fin. dum dicit vel hæc non fuit pecuniarium præceptum sequuntur docto. ibi Paul. de Castr. tamen limitat hoc vltimum nisi concerneret animam testatoris. tex. est ad hoc, licet Paul. non allegat in capitu. licet de voto. Et in autentica. licet C. de episcopis & clericis. Tertio limita nisi hæreditas damnosa, quia tunc non priuaretur Ita Petr. de Anchara. in capitu. intellex imus. de iudicijs. Quarto limita dictam autenti. non procedere quando testator dedit specialem exequutorem, quia tunc hæres negligens per annum nō priuabitur hæreditate, secundum Bartolum in dicta autentica hoc amplius. Et hoc est verum, quando hæres nihil poterat sine exequutore, vt quia declaratio vel taxatio spectabat ad exequutorem ita loquitur text. in l. multa. ff. de conditione & demonstratione. Secus si testator dedit exequutionem tanquam incitationem hæredis, quia tunc priuaretur. Ita Bald. in dicta autentica hoc amplius in quarta columna, & Salicet. in quarta quęstione. Et Paulus. de Castr. ibidem. Quinto limita si testator imposuit aliam pœnam specialem hæredi non implenti testamentum, quia tunc illa habebit locum, & cessabit pœna legis secundum Baldum vbi supra. hæc eliciuntur ex dominus. Ias. in dicta autentica hoc amplius.

b Indiuisibilis] Not. ex mente glo in dicto capitulo, licet quod in rebus priuatis fit diuisio æqualiter inter filios, autentica. in successionr. C. de legi. hæredi. Sed in dignitatibus sęcularibus vel regnis succeditur per filios ordine genituræ, vt primogenitus debeat primo succedere, & eo defuncto sine

dicto c.licet in fi. a & hæc intelligo in dispositis in testamento quæ ipso iure habent autoritatem, vt sunt legata & substitutiones, & huiusmodi. In aliis autem necessario hæres seruare non tenetur, vt si præcipiat filius quod stent simul usque ad tale tempus ne qđ nubat tali uel non nubat tali, & huiusmodi. Sed si testator uult in huiusmodi hæredem obligare efficaciter, adiiciat pœnam hæredem damnando in legato præstando causa pœnæ, puta Petre hæres meus dato. C. Titio si tale quid non feceris &c. quia sic tenebit tale legatum dummodo quod præcipitur non sit impossibile, uel turpe uel contra leges, insti. de leg. §. pœnæ quoque.

13 Cui expẽsis seru' fugitiuus legatus sit quęrund'. ℞. Pa. in c. indicauit, de te sta. glo. in l. cum seruus. ff. de leg. i. distinguit quatuor tempora. Primum testamẽti & si tunc erat in fuga, sic expensis hæredis. Intellige si longe b absens erat, sic & de alia re legata dicimus, ut in l. cum res post prin. ff. de leg. 1. Secus si prope. Secundum tempus post testamentum, & ante mortem testatoris, & si tũc fugit expensis legatarii. c Tertium post mortem testatoris & ante aditam hæreditatem, & si tũc fugit culpa hæredis, sic tenet ad extimationẽ hęres, si sine culpa nõ tenet, nisi perueniat ad eius manus, & præstabit cautionẽ de eo reddendo. Et idem dic in quarto tẽpore scilicet post aditam hæreditatem. Ratio quia sicut hæres liberat interitu rei relictè, intellige quãdo res debetur in specie non in genere, uel in quantitate. l. quod te mihi. ff. si certum petatur, sic & in fuga serui sine sua culpa liberatur. Sed in primo casu uidetur testator sic uoluisse.

14 De detractione falcidię trebellianicę, & legitimę, uide supra. Legitima, & sic diuide hæreditatem in 12. uncias & qui debet habere legitimam accipiet quatuor uncias primo. Si postea debet restituere alteri hæreditatem detraheret quartam partem scilicet duas uncias, & sic medietatẽ restituet, uel quartam falcidiam, & quomodo cessat, uide supra. legitima.

15 Vtrum institutus hæres in certa re, possit extrahere trebellianicam. Respondit qđ non, sed solum hæres uniuersalis ita consuluit Bald. per. l. prima. ff. ad l. fallen. & recitat Panormitan. in capitul. Raynutius, in ultima columna ante fin. de testament. & intelligit hæredem uniuersalem non solum qui instituitur insolidum, sed etiam ille qui instituitur in certa quota hæreditatis. Sicut uidemus de falcidia, quæ detrahi potest per hæredem constitutum in dimidia portione hæreditatis, ut probatur capitu. Raynaldus, extra eodem in fine.

16 De executoribus testamentorum, ui de executor.

sobole secundus & sic deinceps, vt in dicto capitu. licet. Et si posset contingere casus, q alij filij etiam sine eorum causa priuabuntur legitima, vt si pater nihil habebat præter dignitatem sęcularem. & hoc fuit inductum propter bonum publicũ ne diminueretur dignitas, itẽ si plures succederent insolidum res, publica læderetur qa secundum philosophum multitudo prĩcipatuũ est mala, vnde ordine naturę vnus debet esse princeps. 7. quæstio. 1. in apibus non tamẽ alij filij debent medicare, vñ secundũ Ioan. An. primogenitum attenta dignitate, & facultate principatus ẽ eis assignãdum vt possint sustentari Et no. quod primogenitus dicitur, q nascitur post dignitatẽ adeptã, licet ante ipsum alij nati sint. l. vlti. §. primo. Et ibi no. C. de decur. Dixit hoc Cy. in l. emancipatum. ff. de sena. Ioan. And. in regula sine culpa, de reg. iuri. in sexto in mercuria. Hęc Panormitan. in d. capi. licet, vide in postil. seq.

a Dicto Capit. licet, in fi.] Illud ẽ speciale in dicto capitu. licet. de voto, quare Bald. in dicto autenti. hoc amplius, in prima columm. dicit se putare, quod si ex in testamento suo instituat filium hęredem vniuersalem & relinquat legata, vel fideicomissa & filius negligẽs esset post annum dato q moneretur, non tamen priuaretur regno, vt baronia, quia ista non sunt corpus hæreditarium, nisi baro esset institutus a lege pro se & hæredibus. capitu. 1. an filij vel agna. sequitur Ias. in d. auten. hoc amplius, & faciunt no. per Pau. in capitu. intellecto, de iureiurando. Et q filius non perdat legitimam. si est negligens, vide text. in dicta autẽ. hoc amplius, vbi Bald. & Ias.

b Intellige si lõge] Hoc sit ex præsumpta volũtate testatoris, nã si seruus longe vagat & eẽt quærendus expensis legatarij, posset cõtingere, q nullũ cõmodũ ↄsequeret legatarius, & ĩo præsumẽdum est q aliud sensit testator. Si vero de prope est debetur vbi est.

c Expensis legatarij] Opere tamen hæredis, qa testator non aggrauit hæredem in sumptibus cũ non cogitauit de fuga, sed hæres debet impẽdere operam quia tenetur tradere.

a Non valere testamentũ] Mouetur ipse Ioã. An. quia testator debet exprimere nomẽ hæredis, & in infirmitate q de facili respondet ad omnia d. Ant. dicit quod de rigore pcessit hęc opi. d benignitate canonica procedit gl. hic allegata quam p singu. allegat Bal. in l. 1. C de sacro san. ec. & di. φ ad pias causas valet testamentum nutu factum. Quod dict. placet Pa. in d. c. cũ tibi p ea. qua nõ aũ ç. rela tũ el. 1 co. ti. sed in alijs posset dubitari. Tamẽ dici posset φ si cõstat de volũtate. sue per signa vrgẽtia φ valet testm̃ de benignitate, canonica. a. g. d. c. cũ tibi. & c. cũ apud despõ. Hoc & vr̃ tenere Hostien. dũ dicit nõ referre, quid ex equipolentib. uerbis fiat. vt in c. licet ex quadã. de testamẽtis, sicut valeret, testm̃ si diceret, hæreditatis meæ domin⁹ esto l. his verbis ff. de hæredi. in sti. cõcluditur ergo φ qualitercũque appareat de volũtate testatoris de benignitate canonica debet seruari.

b Vt puta instituo hæredem]

17 In quo differt testamẽtum a codicillo. Respon. quod in 8. Primo quia in codicillis nõ potest fieri recta institutio, sed tantum fideicommissaria, secus in testamento. Secundo quòd per codicillum nõ admittitur hęreditas hęredi instituto per testamẽtũ, nisi in vno casu quãdo in codicillo dicit hæredem institutũ non mereri uoluntatẽ suã quia tunc tãquam indigno aufertur hæreditas, siue sit solus hæres, siue sit un⁹ de pluribus. Item dic de omnibus si sic dicat omnes nõ mereri. l. diui seuerus. & Antonius. ff. de adi. leg. In reliquis uero fideicommissis uel legatis in testamento, bene potest per codicillum adimere. Institu. de adopt. lega. per totum. Tertio quod exhæredatio non potest fieri per codicillum institu. da codicillis. §. codicillis. Quarto hæredi pure constituto in testamento non potest conditio, dici in codicillo, quæ obsit sibi. Instituta de codicillis. §. directo. Quinto quia hæredi instituto in testamento non potest fieri substitutio directa in codicillo, licet facta trahatur ad fide cõmissariam, quia uidetur testator rogare institutum, ut hæreditatem restituat illi quẽ in codicillo substituit ei. l. Sceuola ff. ad Trebellia. Sexto quia in codicillo sufficiunt 5. testes etiã non rogati. C. de conditio. l. ult. Fallit hoc in codicillo ceci. de quo supra. §. 1. sed in testamento. 7. rogati, & in codicillo testis potest esse mulier, sed non in testamento. l. qui testamento. §. mulier in testamento. ff. de testamen. Septimo quia potest quis decedere pluribus codicillis relictis ualidis nisi sibi contradicant ff. de iure codicil. l. diui. alias diuus seuerus, sed non pluribus testamentis. Octauo quia si quis dum esset filiusfamilias fideicommissum in codicillis relinquerit, & postea paterfamilias decesserit (eadem uoluntate durante) ualebunt codicilli. Hoc autem esse non poterit in testamento. ff. de leg. 3. l. 1. §. sed si filiusfami. ex quibus patet φ codicillus est quædam sine institutione disposi tio ultimæ uoluntatis, quia sicut testamẽtũ ita codicillus morte cõfirmatur. C. de cadu. toll. l. vnica.

18 Verum hęredis institutio possit committi in alterius uoluntate expresse. Respond. quod non, imo oportet quod ore proprio nomen hæredis exprimat uel per propriam scripturam. l. hac consultissima & l. iubemus. C. eo. Imo tenuit Ioan. andr. in additio. ad specu. eodem titul. post Albertum Papiensem. §. primo uer. quid si is qui facit testamentum in addi. incip. quidam pileus, quod si quis ad interrogationẽ alterius puta dicentis, uis talẽ instituere, hæredem, respondeo sic, non ualere testamentum,[a] quamuis gloss. in uersic. quemadmodum. in dicta. l. iubemus, teneat contrarium, tenetur tamen in capitu. cum tibi. eodem titu. quod de æquitate canonica ualeret. Limitant hoc distinguẽdo Barto. Innocen. & Hostien. in capitu. cum tibi eod. titu. quod aut committitur in uolũtate hęredis scilicet an uoluerit esse hæres uel ne, & sic ualet. l. uerba hęc. ff. de cõdit. institu. Aut committitur in uolũtate alterius ab hærede expresse, utputa istituo hæredem[b] quem titius uoluerit, & sic nõ ualet. ff. de hæredi. institu. l. si quis Sẽpronium & lege captatorias. Si tamen quis ita diceret, cõmitto omnia bona mea, arbitrio, Titii, uel dispositioni Titii ualet, & Titius tenetur distribuere in pias causas, in quibus habemus regulã iuris humani gẽtium & diuini, quę est quod per omnibus dispẽsetur in religionem diuinã, vt peccata eleemosynis redimantur, & sic dispẽsando nõ potest uelle aliud quam uoluntas testatoris. Sed si dispensaret in prophanis. cũ nullã habeat r̃am posset ali⁹ modo dispẽsare φ sit uolũtas testatoris, & hoc sequit Bar. in

in l.1.C.de sacro.san.eccl. & Pan.in d capit.cum tibi.

19 Quid si tacitè institutio hæredis committatur alterius dispositioni. ℞. quod ualet.l.ille autem institutiones. ff.de hæredi.instituen.& l. nonnunquam. ff.de conditio. & demonstratio.& eodem modo legatum [a] tacitè potest committi uoluntati alterius. ff.de le.2.l.1.sed nõ expressè.ff.de l.1.l.captatoriæ,& dicitur tacitè alteri⁹ uolũtati cõmittere, sic.Instituo te hæredẽ, uel lego hoc tibi, si titius capitoliũ ascenderit.expressè uero quãdo dicit Instituo illũ hæredẽ quẽ titius uoluerit, vel lego tale quid cui sempronio placuerit. [b]

Pro intelligentia istius. §. & seq. scien. quid sit captatoria institutio, & quotuplex, secundum Bal.in l.1.C.de sacro.san.ecc.In pe.col. in ver.iuxta hoc q̃ro.& in repe. d.l.1.in 7.colũ. vbi ait, ꝙ institutio captatoria est cuius essentia & existentia posita est in alterius voluntate. & sc̃dm Paul. de Cast. in l. captatorias. C. de test.mi. dr̃ captatoria institutio, q̃a ex ea testatõr sẽpe remanet captus & deceptus, idẽ dicit Pa.in c. cũ tibi.de test.& gl.1.in l.captatorias. ff. de hære. institu. quanquã gl. in l.illa institutio.ff.de hære. instit. aliter dixerit & talis institutio reprobatur a iure sic,& legatũ captatoriũ ẽ nullũ, l.captatoriæ. ff.de lega.1 & l. nõnunquã. ff. de cõditio.& demõstra. Quot modis fit talis institutio. Dic quod trib⁹ modis. Primo mõ q̃n substãtia ipsius institutionis ɔfert i voluntatem tertij, vt in exemplo, hic textu. Sc̃do mõ q̃n electio personarum confert in voluntatem tertij,exemplũ ponit gl.in d.l.captatorias, vt instituo illos quos titius voluerit,hoc est quos Titius elegerit, & sic substantia electionis confert in voluntatẽ tertij. vt in d. l. illa institutio, intellige tñ hoc q̃n committitur electio incertarum personarũ & de incertis, secus si committeretur electio incertarũ personarum,sed de certis,tunc bene valeret.l. fideicommissaria.in §.fi.ff.de fideicommis. liber. & l.verũ. §. cum quidam.ff. de rebus dubijs, vt dicam in §. 22. Tertio modo fit captatoria institutio, q̃n quis aliũ instituit spe alterius institutionis, vt puta instituo te hæredem si me institueris. Ista ẽt non valet,& rõ est secũdum Bar. & Paul. de Cast. & Ale. & Ias.in l. cũ donationis. C. de transactio.q̃a testi factio debet esse oĩno libera, non solum a metu pœnæ,sed etiam a spe præmij, futuri, quia tunc non dicitur libera.l. ille autem.ff.de heredi.instj.

a Et eodem modo legatum] Sentit autor legatũ captatorium non valere, in ɔ̃trium facit tex. in l. senatus.§ legatum. ff.de lega. 1. vbi ad literam dr̃ legatũ aliena in voluntate poni põt, in hæredes nõ põt sed gl.ibi exponit aliena s.legatarij, qui alienus est ab hærede. hæc tñ rñsio, nõ vr̃ esse sine violentia illius tex.ideo vide not.in l.1. ff. de lege. 2.vbi latè. An autem dispositio captatoria valeat ad pias causas dic ꝙ sic secundũ Bar.in repe.l.1. C.de sacro san.ec.in 3.q.5.q. principalis.& in l. Theopompus.ff.de dote ꝓlega.& in l. verum. ff. de rebus dubijs.Bart.& Bal. in l.captatoriæ.ff.de lega.1.Ale.in l.captatorias. C.de testamen.mili.& in consi. 14.li.1.inci.circa primum dubium quo quærit. vide Iaso.in d.l.captatorias. vbi latè.

20 Verum institutio possit fieri incertæ personæ, [c] ut puta instituo hæredes meos pauperes Christi. ℞. gloss. fina.in fine.in dicto. capit.cum tibi,quod sic, & secundum Bart.in l.captatorias.C.de testamen. mili. etiã si adderet eligẽdos per priorẽ talem & huiusmodi,& dicit q̃d d.l.loquitur quãdo ius institutionis confertur in uolũtatem alterius, sed non quãdo electio personæ solum, ut in casu nostro, & ideo nõ est contraria.

21 Verũ institutio hæredis possit fieri sub cõditione. ℞.q̃d sic, dũmodo non instituatur ad tẽpus certũ, utputa usq; ad pascha, uel ad tres annos,quia non ua

b Cui sempronio placuerit] Ex isto §. habes, quod licet substãtia institutionis, non possit conferri in expressam condõnem volũtatis tertij, tamẽ põe conferri in tacitam & velatam, vt est exemplum hic in fine, hoc idẽ dicit, & hr̃ ex gl. in l.captatorias. C. de testamẽ. mili. Ad de l. si quis Sempronium. ff.de hæredi.instituen. & ideo ponitur in text. l.non nunquam.ff.de conditio. & demonstratio.q̃a multa expressa nocẽt q̃ tacita nõ nocẽt. Et licet Cy. post Iacob.de Are. in l. si emẽtis.C. de ɔ̃tr. emptio. dicat d. l.nonnunquam habere minus de rõne, quã lex quæ sit in corpore iuris,tu tñ sic declare,ꝙ iõ non valet institutio collata in merã volũtatẽ tertij. Quia primo casu ad hoc vt institutio valeat oportet ꝙ titius velit, & sic absque eius voluntate non põt institutionis conditio impleri. In secundo tñ casu absque scia tertij condõ impleri põe,quid. n. prohibet quin titius ascendat capitolium? & ignoret alium sub illa condõne esse institutum?certè nihil, ꝙ sic purificata esset condõ,& Institutus sub illa eẽt hæres, quare valet institutio facta sub ista condõne. Ita declaret Bal.in d l.captatorias.2.oppositione, & Paul.de Cas.ibidem in 1.col.Refert quę do.Ia Cyn & Bal.in d.l.in ementis Ang.Imo.& Moder. in l.centesimis. §.fi.ff.de ver.ob.Et no.Ang consi. 222. inter cætera continetur. vbi de materia captatoriæ.Illud idẽ sentit Bar.in d.l.si quis sempronium, & pulchrè Ange. in d.l.centesimis.in §. fi.vbi dicit. Illã esse voluntatem non velatã, quæ in nuda volitione alterius stare noscitur,sed illa velata cõprobat quę respicit factum alicuius extrinsecum, & ad illud principaliter tendit,vt in exemplo posito hic in fi.

c Incertæ personę] Si testator dicit instituo pauperes quos elegerit titi⁹ an valeat Rñ. ꝙ sic sc̃dm Bar. in d.l.captatorias.& in l. illa institutio. ff. de hære. instituen. nec dicẽt voluntas captatoria quia substãtia eius non est commissa arbitrio tertij, sed tãtum electio.l.fideicommissaria.§.fi.ff.de fidei. liber, referт

lec talis conditio,& uitiaẽ, non tamen uitiat.[a] ut istitu.de hæredi.instituẽ.§ hæres,sed ad incertum;potest vtputa donec uixerit uel talem instituo postquā absolutus fuerit ab excommunicatione.ff. d̃ hęredi.instituen. l.in tempus.Fallit in milite qui potest instituere etiam ad tempus certum. l.miles ita. ff.de milita. testamen. Hic aduerte quod institutus hæres ad diem certum alio hærede non dato, semper erit hæres ut in l.hęreditas ex.ff.de hęredibus instituendis. Et idem dic.quando instituitur ad diem certum,quia nemo ꝓ parte potest decedere testatus,& pro parte intestatus. l.ius nostrum. ff.de regulis. iuris . Hoc tenet Ioannes de Imola. & Baldus & Angelus in dicta lege hæreditas.Ideo si quis institueretur hęres donec uixerit alio non dato hærede, erit perpetuus.Hoc firmat Bal.& Salycetus in l.extraneum.C.de hæredibus.instituendis.& Pau.de Ca.in l.cęteri.C.de testamen.mili. Et licet Barto.in d. l.hæreditas teneat quod si testator apertè uoluerit , ut nō eēt hæres nisi ī uita,uel usque ad talē diē , quod non erit ꝑpetuus,tamē cōmuniter docto.tenent contra eū ut Dy.in l.si qs ita hæres instituatẽ,excepto fundo.ff.de hæredi.instituen.Bal.& Ange.in d. l hæreditas.& ē ue ri[9] de rigore iuris,qa testator non pōt ius accrescēdi ꝓhibere , nec respectu rei tẽporis qa cā testati trahit ad se causam intestati,quia dignior. d. l. hæreditas facit. l.si miles unū ex fundo ff.de testamē. mili.& ꝓbaẽ in d.l.si quis,& in l.si alien[9] eodē. tit.In legatis tamen bene potest prohibere ius accrescendi.& ita loquitur l. dominus. ff.de ususfr. Secus in hęreditatibus,ut i d. l. si quis vbi institutus excepto fundo detracta mentione de fundo, habet totam hæreditatem. Nam testator non potest facere quod iura non ualeant in suo testaméto, ut in authen.ut cum de appella. cogno. §. certum.Posset tamē dici quod de æquitate & in conscientia opinio.Bartol.est uera , in eo. qui erat simplex & hęc ignorabat.Sextus in eo qui hanc dispositionem iuris sciebat , quia uidetur uoluisse quod potest istitui sub conditione,dūmō ꝯdō sit possibilis [b] & honesta , excepto filio qui non potest institui sub omni conditione, sed illa quæ est in potestate instituentis. [c] ut in l.suus quo quę in princip.ff.de hæredi. instituen. Nam non potest filius grauari ī debito bonorū subsidio.C.de inof.testa. l.quoniam in ptioribus.

22 Vtrum possit fieri institutio hæredis ī certa parte ℞. qđ sic,sed si alius instituiẽ hæres in uniuerso,erit talis pōt ius legatarius quā hęres [d] l.quoties.C.de hęredibus instituẽ. possunt tñ plures institui ęps portionibus. institu.de hære.instit.§.sed si plures istituātur,& est sua §.ex cōtrario,& per capita & partim per stirpes. ut in dicto. §.si plures. Not. hic quod institutis pluribus hæredibus distributio fideicommissorū in casu in quo accrescit hæredibus, nō fiet ſm distributionē terū in quas erāt instituti,sed secūdum partē institutorū ęqualiter nisi uoluntas

fert, & sequitur domi. Ias. in d. l.captatorias. Et ratio est qa si testator dicit insti tuo duos dę fa milia mea quos titius voluerit , non potest eē ca ptatio testatori, qa dato quod ti tius neminem ve lit eligere,oēs In telligentur esse instituti. l. si ci tio.& l.cum qui dam.la.2.ff.de le ga.2. Est tñ spāle in pauperib[9] vt non violetur ꝑp nimiā incertitu dinem vt in l. id q uod pauper.b[9]. C de epis.& cle. & tex ibi gl.secū dum Imo.ibi in l.Lucius. §.fi. ff. de le. 1. ꝑ quā d. Ias.ubi s.dicit si testōr relinqbat trib. trecenta & rogauit vt dispo. nant illam pecu niam sicut illis dixit secreto qa noluit alium sci re quod valet ta le legatum,licet videatur aliqua suspitio fraudis. facit l.quem hæ redi.& ibi Bar.ff. de te.du.Idem si testōr dixisset ꝙ volebat centum erogari ꝑ titium illis ꝑsonis quas supra noiaui in secreto ꝙ titius non pōt cogi ad specificandum il las. Spe. in ti.de instru.edi.§.nūc vtr.sed qd si Ille. Anch. consi.405.

a Non tamen vitiat.] Habeẽ. n. pro non adiecta, & hoc fauore vltimę volun tatis.&c.

b Dummodo cō dō sit possibilis] Impossibilis dr̃ tripl. scilicet na turæ,vt si digito cœlū tetigeris , iuris vt si patrē captiuū nō redi mes Ius. n non ꝑsumit ꝙ filius posset redimere patrem.Facti, vt si montē auri de deris hæres esto. no.in §.hæres.in sti.de hære.insti.

c In potestate in stituentis] Scilicet ipsius testatoris, habet enim ptātē grauandi filium in hæredi tate,in legitima vero non. Item sub illa cōditio ne quæ est ptāte filij. vt.l.si dede tis vnum num mum vel aliquid lęue.

d Potius legata rius quā hæres] Bart. in l.ex fctō la grande. in 2. col. ver. qd ergo dicemus. de hære. insti. dicit ꝙ non est simpli ci ter legatari[9] nec simpliciter hęre des, sed ē quædā tertia species q̃ capit partē hære dis & partē lega tarij , sicut dici mus de partici pio , quod capit partem verbi & nois , vt ibi ꝓ eū Vñ talis nō pote rit vti iurib. hæ reditarijs ad ver sus aliquem, nec ipse tenebitur a lijs per tex. in d. l.quoties.

Nam sicut legatarii non tenentur ad onera hæreditaria, sic iste institut° in re certa cũ loco legatarij habeaẽ. Intellige tamen qñ hæreditas est soluendo, alias secus. l. si vniuersa C. de leg. Partici pat aũt effectum hæredis vniuersalis, nã si hæres vniuersalis institutus repudiaret hæreditatem vel moreretẽ non a si ta hæreditate accresceret totũ in stituto in re certa. textus est in l. 1. §. si ex fundo & in l. quoties. §. si duo. ff. de hęredib. insti. quæ iura allegant Bart. & doc. ad hoc in l. quoties ff. de hæ re. insti. Idem dicit Panor. in ca. Raynutius. de testa. Vide d. Ia. in d. l. quoties. C. de hære. insti. vbi conat inducere iura allegata per Bar. Aduerte tñ quod si plures hæredes sint instituti, & vnus sit vniuersalis hæres, alij instituti in re certa si hæres vniuersalis repudiat accrescet hæreditas institutis in certa re, & hoc casu fiet distributio rerũ æqualiter, & non fm partẽ qua erant instituti, sed æqualiter diuidetur hęreditas. vt dicit tex. in d. l. l. quoties § si duo ff. d hære. institu. Vide omnino Ia so. Vbi supra q ponit aliquas fal- [illegible] tias ad istud di- ctum hic in text. a Præteritione legitimi] Quæro

lũtas defuncti manifestè ɔtradicat. ut l. quoties. §. si duo. ff. de hære. insti. & l. nõ nunquã. & l. quoties. ff. ad Treb.

23 Quot modis fit institutio hæredis. §. duob. modis s. directè & obliquę. Directa institutio nõ põt fieri ni si in testamẽto. & est quando uerbis rectis siue obliquis recto iure instituitur hęres, ad quem uult testator hęreditatem suam siue illud in quo instituit peruenire. & illud capere nullo mediante. Obliqua uero institutio siue fideicommissaria hæreditas relinqui potest testamento & codicil. & fit cum rogatur ĩ codicillo hęres institutus in testamento, uel hæres ab intestato ueniẽs. ut hæreditatem restituat alteri. Is eum cui restituit hæreditas erit hęres per fideicõmissum. insti. de codicil. §. pe. ĩcipit pręterea.

24 Quot sunt differentię hæredũ Respon. quod tres nam quidã sunt necessarii tantũ, sicut si seruus instituatur hæres a domino suo dicitur necessari°, quia uelit nolit tenetur hæreditate etiã suspectam adire, si modo cũ hęreditate consequatur simul libertatẽ ex testamento domini. & tempore mortis erat in potestate domini. Alii sũt sui & necessarii. & isti sunt liberti q sũt in potestate testatoris tpe mortis, ut filius familias & descendentes ex masculis filiis. descẽdẽtes enim a filiabus sunt in potestate patris eorum uel aui paterni. sed est differentia. quia uiuẽte filio meo meus nepos nõ erit mihi suus hæres id est nõ uocabitur suus scilicet bene mortuo filio meo quia nihil est medium, quo impediatur, & sic de cęteris. Et dicuntur sui, quia domestici, & quia uiuo pãtre quodammodo extimãtur domini, necessarii uero quia de iure ciuili cogebantur fieri inuiti hæredes, sed de iure prætorio permittitur eis ab hęreditate abstinere, si uelint. Alii sunt extranei hæredes. vt sunt omnes qui non sunt sub potestate testatoris, nec subiecti iuri eius, sicut sunt filii emancipati, filii etiam a matre instituti, quia fęminę non habent filios in potestate. Probantur hæc omnia Instit. de hære. quali. in princip. Item hæres alius testamentarius, ut ille qui est in testamento scriptus. Alius est substitutus. s. qui alii substituitur hæredi. Alius fideicommissarius cui ex fideicommisso est hæreditas restituta. Alius legitimus ut iste q ipo iure & sine testamẽto defuncto succedit.

pf habet filiũ naturalem & facto testamento tamẽ fuit præteritus, nunqd rũpet testm̃, videtur qđ sic per text. in §. generaliter in aut té. qui. mo. na. ef fi. su. iuuncta. l. filius a patre. §. 1. Et ibi no. Bal. ff. d libe. & posthu. de quo vide per Bald. in c. nouit. in fin. co. de elec. d. Ant. in c. p venerabilẽ. 2a. col. q fil. sint legi. Salyce. in aut. si qa ita. C. de natura li. Pa. consi. 87. in qõne q vertitur inter in l. 2. & 3. not. Pau. de Cas. cõsil. 219. Super puncto isto & cõ sil. 223. Super eo quod primo loco. Ang. cõsi. 75. p reformationẽ. & consi. seq.

25 Vtrum ex præteritione legitimi [a] hæredis testamẽtum reddatur nullũ. Re. q sic si sunt de illis ad quos stricto iure legitima spectat hæreditas, & nisi ritè exhæredentur. Et qui sint tales, aduerte quod sunt tres lineę consanguineorum. s. ascendentium, descendentium, & collateralium, testator autẽ quãdiu habet aliquem ex descendentibus tenetur illũ hęredem instituere, vel exhęredare, si est causa, & si talẽ instituit, siue sit filius vel nepos mortuo filio uel pronepos &c. non tenetur de aliquo ascendentium mentionem facere, qa descendentes in infinitum pręferuntur, in stitu. de hære. quæ ab itesta. i prin. deficientibus descendentib° uel exheredatis tenetur suos ascẽdẽtes instituere uel exhrẽdare, si quos hẽt. l. quoties. C. ad senatusc. cõ

sul.

sul. orfi. Collaterales autē nunquam tenetur instituere uel exhęredare, sed deficientibus descendentib' vel ascendentibus (legitimis intellige non de illegitimis) potest quos uult instituere hęredes, siue attinentes siue non attinentes nulla facta mentione de collateralibus uerum est ꝙ frater rumpit testamentum fratres quando instituit turpem personam. s. infamen (& intellige de fratre consanguineo & uterino uel consanguineo tantum) nō de vterino tantum. C.de inoffi.test.l.fratres uterini, nisi i isto casu de aliqua re eū istituerit, vel nisi crimē i gratitudinis i fratrē ǫmisisset, vt in aut.de nupt.§.igratitudinis.

26 Sed nunquid testamentum clerici uel ingredientis religionem erit irritum ex præteritione legitimi hęredis. ℞. quod non a per uerbum liberè positum in cap.quia nos.extra eo.titu. etiā quia sunt milites sicut no.gl.in l.pe.de testa.mil. Et ideo sicut nō rūpit testamētū militis b ex præteritione legitimarū ꝑsonarū sic nec istorū hoc apertè sētit Bar.i aut.si qua mulier, in quarta colū. uersicu.ex hoc dico. C.de sacrosācta ecclesia de ingrediente religionem & Panor.in dict. cap.quia nos, de ambobus. & uide Fede. de se.in cons. 55.& sic potest intelligi autenti. presbyteros. C.de epis.& cle. Item uolens intrare religionem potest sine legitimo numero testiū testari. & pro parte decedere testatus, & pro parte intestatus, & sicut miles potest, per text. in autenti. de mona.§ id quoque iuncta.l.prima.ff.de mili.testamen.facit capitul.qui uerè.16.quæstione prima tamen petere poterunt legitimam legitimi præteriti, uigore autenti. si qua mulier.C.de sacr.sanct.eccle.

27 Sed pone qd quis habet filios & filias, tenetur ne omnes instituere. Respon. quod sic omnes legitimos vel exhæredare, si quem non uult, & sub est causa. institutio.de exhæreda. liber. in princip. etiam filias dotatas, sed secundum aliquos sufficit instituere in dote. Alii ut Azon dicunt quod oportet instituantur in aliquo modico præter dotem, & est tutius, c & etiam professos in religone. d C. de episcopis, & clericis l. fina.§.hoc etiam cognitum. & idē dic in nepotib' quā

a Respon. ꝙ non] Ex his habetur limitatio aurea ad aut.no.licet. C. de lib. præte. Quā cauetur quòd pater non potest exhæredare vel præterire filio sine insertione causæ alias non valet testamentū. Nā fallit in patre qui vult ingredi monasterium vel cogitans de ingressu tempore testamenti. Istā limitationē, vt̄ tenere Bal. in d. aut. si qua mulier. C. & sacr.sanct.ecclesia, in secunda colū. dū sequitur opi. Bar. de faciēte testamentū, q si cogitauit ingredi monasteriū, & si aliū instituat nō rumpitur testamentū per ingressū, ꝑ amplam facultatē quā dat textus i §.illud quoque in aut.de mona.& dicit Bal. ꝙ si de ꝑximo ingressus ē monasteriū vt̄ de eo cogitasse. Sequitur Fulg. & ibi Pa.de Cas. in d. aut. si qua mulier. do. An. in c. in ꝑsentia. 1. col. & Pa. in 18.ver. q̄ro i. gīt nunq̄d ingrediens. de ꝑba. & d. Iaso. in d. aut. non licet. Sed Ludo.cōs. 230.ait. 27. Opinionem hāc vlt. col.post Saly.& Ric.mal. in d. autē. si qua mulier, tenet ꝯ- riū. Quia simile. Bar. de milite nō vt̄ bona, ex eo q̄a illud ꝑcedit de milite q̄ ē in actu miles, nos vero loquitur in eo q cogitat esse miles, quare secus esse debet. Ad hoc facere videtur tex in l.gn̄ali. C.de sacro.san. eccl. in ver. Dū tamen omni ratione munitū sit. Et quod tenet Bar. in repe l. 1.C.de sacro.san.eccle.in 2. qō 5.q.princi. Vbi respondet ad simile quòd dicitur hic de milite. Tu tene quæ dicuntur hic in tex. Non obstat ratio Ludo. quia idem iudicium est de eo qui actu est talis, & de eo qui de proximo fiendus est talis. Vide supra Ĩnstmuni tās. §. 25. & quæ ibi notaui. Quibus adde Paul.de Cas.in l.tertia.§.si seruus. ff. de acquiren. possessio. vbi vult quòd de proximo banniendus, licet non sit adhuc bānitus possit impune offendi ex forma statuti permittentis bannitum posse impune offendi. Sicut econuerso de proximo rebanniendus habetur pro rebannito, quam quam Alexand. Imolensi ibi, nō placeat istud dictum. Pro Barto. & pro dicto hic facit fauor religionis, qui facit iudicare idē de eo qui ē in actu, & de eo qui est in via ad actum. l.abesse.& l. qui mittuntur. ff. ex qb' causis maio. Not. Bartol. & alij in l. prima. ff. solu.matrimonio in quęstione qua quęrunt. An scholaris qui est in via a doctoratus apicem gaudeat priuilegijs doctorum &c.

b Sicut non rūpitur testamentū militis] Secundum do. Iaso. in auten. si qua mulier. de sacrosan. eccle. dubiū est. An hoc sit hodie correctū per iura autenticorū. Et dicit hūc passum se ponere in l. pen. C. qui testamen.face.pos. & ibi tenere esse correctum. Et sic hoc casu istud fundamentū parum valeret. Nihilomin' ibi tractat. Idem dominus Iaso. An miles surdus & mutus possit testari. Et dicit quod nō tamen communis opinio videtur esse in contrarium.

c Et est tutius] Vide glossam in ver. patrimoniū, & ibi Bar. dicit ita seruari de facto in l.tertia. §. sed vtrum.ff.de mino. quæ dat istud consilium.

d Est & professor in religione] Et etiam cleros vt ibi patet. Tenetur enim talibus quartam partem relinquere. Contra eos qui fratres tanquam ingratos exhęredant & malè.

Insti'uo

do filij præmortui sunt insti.de hære.quæ ab intes.de fe. §. ita dæmum,& etiam in posthumis. C. de posthum.hære.insti. l.quod certatum est quis dicatur posthumus. Vide posthumus.

28 In quota parte teneẽ instituere tales. ℞. quod in quota voluerit quantũcunque minima licet postea talis aget ad supplementum legitimæ. tamen testamentum non rumpet, & dummodo sit institutus hæres non legatarius. puta quia dicat instituo talem meum hęredem [a] in tali, [b] quia si diceret lego filio meo talem domum, non valeret quia esset pręteritus l. quotiens.C.de hære.insti.

29 Vtrum legitima possit tolli in totum, vel in partem per statuta vel consuetudinem Vide supra.Legitima.§. 1.

30 Sed nunquid in legitima computabuntur omnia quæ prouenerunt filio dic vt supra.legitima.§.15.

31 Vtrum filius institutus hæres possit repudiare hæreditatẽ, retenta legitima. ℞.Pa.in d.c.Raynutius qđ non [c] & hoc tenet Bart. in l.gerit pro hærede.6. colu. ver.Sed quæro.ff.de acqui. hære.& Bal.in l.vnica.in 6. colu.versi.quo ad primam. q.& vide s̃.legitima.§.2.C. quando non pe. par. & eadẽ ratiõe dic de patre scilicet decedẽte ab intestato [d] quia non potest pro parte agnoscere hæreditatem, & pro parte repudiare.ar.l.1. §.si ex fũdo.ff.de hære.inst.

32 Vtrum sit aliquis casus in quo posthumus præteritus non rumpat testamentum.℞.quod sic scilicet.in testamento matris quæ decedit in puerperio,sed succedet,cũ alijs fratribus vel nepotib ęqualiter. Si tamen mater instituisset extraneũ aget de inoffi.testa.& rumpet.C.de inoffi. test.l.si mater. [e]

33 De cautela illius qui vult facere testamẽtum, & disponere sua in pias causas,nec audet,sed timet de potentiæ aliquorum. Vide Pactum.§.14.

a Instituo talem meum hære.lem] Nota tamẽ quod si diceret relinquo filio meo. sc. &c. non esset præteritus,& intelligeretur iure institutionis. Sic enim dicit Panormitã in capit.Raynu. eod. titu.Nota ait quod verbum relinquo adiectum vniuersitati bonorum inducit institutionem, patet hic.Nam non dicitur quod instituit adiectum hæredem in bonis suis, sed qđ reliqoit sibi certa bõa sua.Quod dẽt intelligi iure institutionis, alias non esset testamentum vt in sti. de lega.§. ante hæredis. Aduerte quia plus videtur probare ille tex.singulariter qđ verbum relinquo relatũ ad personã quæ de iure communi debet institui operator institutionem, & non simplex legatũ probatur q̃a iste reliquit Alterochedomum &c. nec dixit iure institutionis, & nihilomin' valoit testamẽtũ. Quod non valuisset si non fuisset filia instituta hæres saltem in aliqua re vt in auten.vt cum de eppe.co. §. eliud quoque capitulũ. Et quã quem Bartol. in l. cogi. ff.ad Trebellia. in §. generaliter, sentiat oppositom tamen Bel. sequitur primum dictum,de quo in l. quotiens. C. de hæredi. instituen. & satis probatur hic non supplendo ptout gl. videtur supplere. Et maximè hic est admittendum propter equitatem, quia iuris imperiti nesciunt dicere relinquo iure institutionis, & verba sunt intelligenda secundum qualitates personarom inter quos proferuntur.de voto c.magnæ facit.c.requisisti.eo.ti.Vbi ponderatur.An relictum fiat a consanguineo an ab extraneo.Hæc Pa. in d.c.Rainutius.

b In tali] De hoc vide plenè per dominum Ia o.& Modern. in autent. nouissima. C. de inof.testamen. & Per Barb. in c.Rainutius. de testa. vbi latissimè.

c Quod non] Ratio est quia cum in legitima fuerit & institutus non potest pro parte repudiare, & pro parte acceptare. Et ponit Pa.ibidem in vlt.col.idem tenet Bar.in l.1.4.q.principali.ver.quæro an aliquo casu.de vulg.& pu.& in l. quia poterat. vbi Alex.ff. ad Trebel. Bald. in l. 3. C. de impub.& al. substitu. Augel. consil. 81. In Christi nomine subtiliter &c. Rõ qua mouentur doc. est, quia legitima debetur iure hæreditario & de hæreditate non potest quis hebere partem, quin habeat totam. l. 1. & 2.in l.si solus.ff de acqui.hęredi.Quicqd dixerit Ro.in l.1.C.quando nõ peti.par.Quæ tamen cõclusio fallit quando filius haberet substitutionem vulgarẽ, & esset onere legatorum grauatus, q̃a tunc posset repudiare hæreditatem retenta sibi legitima. Ita cõcludit Bar. in d. l. gerit. & Bal. in d. l. vnica.C.quando nõ pe. par.Allegant tex. in l.si libertus patrono. §. quid ergo. ff de bo. liber. Quod intelligitur quãdo solutis legatis non remaneret sibi legitima. vt declarat Pau de Ca.in l.quandiu.la.2.ff. de acqui hæ.& in cõ. 255. visis. actis, sequitur hanc limitationẽ Ang. in l.si peter.circa pe.col.C. de instit.& substi.sob condi.fac. Quicquid dixerit Sali.in l. quoniam in prioribus. C. de inoffi.testament.

d Decedente ab intestato] Ista opinio Panormita, videtur dubia,ex eo quia vltima hoc casu non videtur debita iure institutionis, sed tanquam quota bonorom unde videtur quod posset eam retinere exclusa hæreditate, &c. Tamen potest sustineri per d. §. quid ergo. Vt induxi. supra quia nec patrono debetur legitime iure hæreditario &c. Decisionem tamen hanc ponit Pan.solus & clarissimè.

e L.si mater] Contra istam.l.opponit Bald.ibidem a partibus sufficienter enumeratis sic. Aut mater ignorabat se esse prægantem, & tunc eius præterito non habetur pro exhæredatione. l. sicut certi. C.

de

de testa.mi. Et sic ista lex non pôt hře locũ, q̃ loqtur qñ querela locum habere pôt. Aut mater sciebat, & tũc potuit antequã ueniret ad partũ mutare testũ, er go si nõ mutauit p̄sumit qđ posthumũ noluit eẽ hæredẽ Breuiter, licet Bart. relinquat cogitãdũ, dicas qđ singularitas huius casus in hoc cõsistit, quia dato qđ mater sciret se esse prægnantẽ erat tñ incerta, an partus pduceret i lucẽ. Itẽ incerta erat an nasceretur masculus uel fœmina, & an un⁹ uel duo. Ante igitur quam ipsa mater testm̃ mutaẽ uel let uoluit expectare illii natiuitatẽ, se igi i puerperio, mortua fuit, & cps nõ habuit mutandi testm̃, tũc pcedit. d.l. si mater hic allegata. Et hec sunt de mẽte Bal go. Sal. & Pau.de Cast ibidem, ubi et Io. Ias. dicit q hẽt eẽ locũ. d.l. si mater. In filio iã nato, quem tñ mater mortuum p̄sitabat, q a. s. habebitur p institu to, & tenet gl. i. not. & ordinaria in l. cũ mater mi litem ff de inoff. testa. quã sequtur Pau.de Cas. in d. l. si mater, & in l. cõ.nodissimẽ ff. de libe. & post. & Alex. in l. Titius. in prin. in ul. co. de lib. & posthu. Vbi dic t istã gl. et not. dignã pro ampliatione. d.l. si mater.

a Prohibitoriũ sicut.] Edictũ de procuratorib⁹ & de matrimonio cõ hendo, prohibitoriũ est i. quia certæ psonæ phibẽt, hę uero q̃ spã liter nõ prohibẽtur admittũtur.

TESTES antiquit⁹ superstites uocabãt, eo quod supra causarum statum proferebant, nunc parte nominis ablata testes uocantur. de uerb. sign. ca. forus. §. testes.

1 Quis potest eẽ testis. Re. quod quilibet qui nõ prohibetur, cum ędictum de testibus sit prohibitorium, sicut [a] & de procuratoribus ff. de procur. l. mutus §. 1. de spon. ca. cum apud.

2 Quę requiruntur in testibus. Re. q septem [b] conditiones. s. conditio. sexus, ætas, discretio, fama, fortuna, fides. Prima conditio, ut non sit seruus, quia talis sæpe metu dominantis supprimit ueritatem. d. c forus. C. de testa. l. qm̃ liber. & 4. q. 3. § item in idonei.

3 Verum monach⁹ & frater minor possit eẽ testis. Re. q sic. ar. l. 1. de testi. uer. quibus non interdicitur. & ar. in aut. de mo. § cogitãdũ. [c] no. Spec. in titu. de testi. facit ratio prædicta. cũ nõ inueniatur prohibitum & licet sint mortui mũdo, non tñ per omnia. no Pan. in ca. nuncius. eo. titu. Hoc limita uerum corã iudice sęculari, de licẽtia sui superioris, alter nõ, vt tñt. Spe. ibidẽ. & Alberi. in rub. C. de tes. facit. c. monachi. el 2. 16. q. 1. & c. placuit. 2. q. 7 [d]

4 Sed quid si testificaẽ sine licentia Re. sm Pano. in d. c. cũ nũcius, q nihilominus ualet. Itẽ dicit Angel. i §. si uero libertus. i aut. de test. Vbi declarãdo. § cogitandum. in aut. de monachis. dicit quòd si clericus vel religiosus. deponit uim coram iudice sęculari sine mandato superioris non ualet. Secus si uolens alle. capi. testimonium. 12. q. 2. & not. in capit. 1. de iura. calum. contrarium scilicet quòd non ualeat. tenet Io. And. in dict. capit. 1. & est verius, & quòd testimonium ualeat. tenet Pano. in d. capit. primo de iuramen. calum. 11. col. uersi. Idem uidetur.

5 Secundo sexus, ut non sit mulier, quia licet de iure ciuili admittatur in ciuilibus & criminalibus. 15. q. 3. ca. ex eo. ff. de test. l. qui testamento. §. mulier insti. de testam. §. testes, nisi in testamentis tantum. ut in præfatis. §. sed in codicillis & aliis ultimis uolũtatibus sic, secundũ Accur. d. §. mulier, tamẽ de iure canonico, quia uariũ & mutabile semp fæmina producit. d. c. forus. C. de inof testa. l. filia non admittiẽ in criminalibus criminaliter. 33. q. 5. mulierem, nisi in criminibus exceptis scilicet symonia capit. tanta, de symonia etiam meretrix, & sic intellige. dict. c. forus, in ciuilibus autem & spiritualibus & quibuscunque aliis, & etiã vbi de crimine agitur ciuiliter, ut in denunciatione, aut etiam in inquisitione, nisi ubi inuenitur prohibitum expressẽ, ut testamento admittitur. nota Ioan. And [e] in addi. ad Spe. eod. ti. facit. ca. quoniam. & c. tã literis. de testi & q monia lo non debet detrahi. ad iudicium pro testimonio, sed eas mitti

b Respond. q septem.] Has omnes conditiones ponit glos. 1. & ibi Panorm. in c. in nomine domini. de testi.

c Et cogitandum.] Ibi n. dicitur q monachi debẽt in simul habitare, ut sint adinuicem testes castitatis. Et gloss. ibi dicit quòd etiã in iudicio possunt esse testes, ex quo prohibitum non inuenitur.

d Ca. placuit. 2. q. 7.] Ibi uidebatur contrarium nihilominus dicit glos. quòd loquitur de monachis criminosis, & dicit monachos esse mortuos quo ad actus ciuiles, & etiam spirituales, quia baptizare non possunt. vide Rom. in repeti. auth. similiter. C. ad l. fal. speciali piæ causæ inter ultimas uoluntates reoentem mulierẽ nõ posse esse testem in testamentis, etiã ad pias cãs.

e Not. Io. And.] §. primo. uersic. Item quòd est mulier, ubi recitat Iacob. de Ra. tenuisse, quòd etiam de iure ciuili mulier non debet admitti in criminali, quia si repellitur in testamento, fortius, ubi agitur de uita homi-

mitti dicitur in c.mulieres de iud.li.6.
6 Tertio ętas, vt non sit impubes, sed pubes i causa ciuili in criminali ueros requiritur ætas.20.an.ff.eo.l. in uiti.la 2.& l.in testimoniū 4.quæstio.3.testes.& ibi uide bonā glos.assignantem rationem.
7 Sed nunquid poterit pubes testificari de his quæ uidit in impubertate. ℞. q̄ si erat doli capax qñ uidit poterit.ar.insti.de inu.stip. §. pupillus ff.de re.iur.l.i ne gotiis, alias nō.hoc no. 37. di.relatum.in gl.fi.
8 Quarto discretio, vt nō sit furiosus. 3.q. 7.§.tua, & hoc nisi habeat lucida īter ualla ar.c.dilectus.de spō. 32.q. 7.neque furiosus. 7. q.1.quamuis.
9 Quinto fama, ut.s.nō sit infamis, non enim iustitia pōt habere cū homine scelerato cōmertiū.d.c.forus. §. fi.& in ca. testimoniū in gl.eo.ti.in uer.perseueret.
10 Sexto fortuna nā diuiti magis creditur.ff.de testi.l. 3.in pri.C. ad l.fal.aut.sed cū testator.i uer.locupletū ideo pauper repellit, si est talis cōditionis, q̄ pecunia corrumpi posit, alias nō. ar.insti.de suspe.tu.§.ulti.ę qualis in opinione semper diues prępōnit quia potētiorib⁹ pares esse nō possumus.ff.de ali.iudi.mu.l. 3. in principio ibi.
11 Septimo fides, qa nullus infidelis cōtra fidelē admittit.2. q. 7.nō potest.ui de i c.iudei đ testi.& i cle. 2.de testib.& ff.de testi.l. 2. nec hęretic⁹ de hęre.excōicamus. Adduntur aliaquinque quæ aliquādo repellūt

12 Octauo cōsanguinitas unde.l.testis.ff.eo dicit testis idoneus pater filio. aut filius patri nō est.& 4.q. 3.§.item testis.quod limita uerum.ubi non agitur. de correctione. uel prohibitione peccati vel de illuminatione fidei, quia in istis ubi affectio carnalis cōmuniter nihil operatur ualet sicut testimonium [a] Christi.de patre.& no.Pa.in c. in omni extra.eo.ti.pe.no. super gloss. §.de iureiu.
13 Quid in matrimoniis, nunquid pater uel mater possunt esse testis. ℞. [b] Pa.in c. videtur nobis qui ma. accu. pos. concludendo secundum Hosti. quòd si sponsus est ditior & nobilior, non credit eis. Si uero est æqualis vel inferior, sic admittitur nisi appareat ex aliqua causa filiam affectare matrimonium. Tu uero dic quod iudex attendet si sponsa uel sponsus est reportaturus commodum, vel incommodum, honorem, vel uituperium, sic admittet, uel non admittet.ar.l.1.ff.eo.& bona gl.in c.literis.[c] extra eo.ti.
14 Nono familia, nam quos testes actor p̄ducit de familia sua, [d] nō admittunt.l.pe. ff.eo.nec familiaris.C.de his q̄ ad ec.cōnf. l.fi.§.sanè.in ℣. Adiicientes.3.qō.5.c... & ibi bona glo.
15 Sed nunquid illi de collegio admittuntur super facto uel non facto a collegio ipso. ℞. Panormi. in c.tertio loco, de proba.quod sic, [e] quando est tale quod p̄ alios probari nō potest.tex est in c.ueniēs. extra.eo. titu. sicut & pater testis est super ętate.& gener pro filio qui si.sint leg.transmissę.ff.de proba. l.etiam matris. & in testamento de peculio castrensi. l.qui testamento.§.1.ff.de testa.
16 Vtrum cum monasteriū repetit professum posint illi de conuētu adduci pro testibus super professione facta ab illo q̄ repetitur. ℞. Pa.in c.nr.p.1.no.eo.ti.q̄ sic. quia causa nō est singularis sed monasterii, & sic non dicūtur testificari in causa p̄pria. Vnde etiam prælatus fratrum minorū potest eē in iudicio repetendo fratrem sui ordinis, vt patet ibidē, & multomagis alii prælati. Idem dic de clericis in cā ecclesię suæ, & de singularibus in causa uniuersitatis quia non est causa singulorū 12. qō. 2. qui manumittutur. Limita nisi tales p̄ mo nasterio

nis. Sed dicit Io. An. q̄ cōiter practicat ɔriū in foro ciuili, & q̄ habet veritatē, vbi per masculos ueritas haberi non pōt, & certē fatis. l.ex eo. ff. de testi. de quo vide Pa. in c.qm.đ testi. hic allegato.
a Testimoniū] Quia scilicet nō agitur de cōmodo principalis p̄sonæ, nec de incōmodo, alteri⁹ imo de ipsius salute.
b Respon.] Pa. in c. vr̄ nobis. Vbi dicit q̄ illud loqtur indistincte tam sup consanguinitate p̄bāda, q̄ sup ɔtra ctu matrimonij.
c In literis] Sūt ibi hęc verba Pa. dicit non posse dari certā regulā, sed iudex arbitrabitur scilicet in d.c.videtur.
d Familia sua] Qui dicaut̄ familiares. vide latē Pa. i c. in literis. post gl. ex̄ eo. ti.
e Qñ sic] Hic loquitur de his in collegio sūt, quæ facta per alios probari non p̄nt, ex quo aliq̄ ad capitulum nō admittuntur. Vñ gl. fi.in ver.canonicos.sm Pa. ibi in d.c. veniēs. debet intelligi qñ redditur testimoniū p eos de collegio, inter duos in ipso collegio ɔtendentes. vide tñ circa hoc, & qñ et reddit testimoniū đ his q̄ ex̄ capitulo agūtur. Pa. latē in c. cu super. e.ti.ali. qd in c.& si xp̄s.

a Inimicus] Inimicũ de nouo reconciliatũ nõ debet iudex recipere, ſm Io. An. in addi. ad Spe. ti. de iudi. §. ſup eſt. ver. id quoque notan. & vide Roſe. cõl. 186.
b Perfectam] Bar. ibidẽ 7. col. verſi. quæro qd ſi teſtis deficiat &c. Ponit exemplum. Duo teſtes dicunt videmus ꝙ iſte mutuauit pecuniã, ſed non recordamur, de quãtitate, alijs duobus probantibus, ꝙ petijt illa mutuũ. Qd tũc iudex põt deferre iuramentum. Hoc ſequitur. d. Ant. in c. fi. de teſti. & no. Alex. in d. l. admonendi. Et addit Bal. conſi 74. 4. parte. Et qd voluit Ang. cõſil. 3. vbi dicit ꝙ ſi vnus teſtis plenè pbat maleficium, alter vero deponat d maleficio, ſed de tẽpore deponat de credulitatequòd pbat ga perinde eſt ac ſi diceret, non recordor.
c Si vacillat] Quid ſit variare aut vacillare, ponit Ioh. in c. ꝑterea de teſti. cogẽ. Et tagit Bar. in l. eos. ff. d fal. De negatiua, an pbari poſſit vide Pa. in ca. 3. loco. de pba. & in c. bonę. el 2. d electio.

naſterio uel uniuerſitate fuerint actores uel tamen ſales. ut in c in ſuper. eo. ti.

17 Decimo inimicus, a & multos alios repellere poteſt iudex ſeu admittere, ga niſi in caſib9 expreſsis a iure dicẽdũ eſt iudici, tu magis ſcire poteſt qs admitti debeat uel repelli. ff eodẽ l. 3. §. 1. ſcilicet circũſtãtijs & alijs effectionibus particularibus.

18 Vndecimo laycus contra clericum in cã criminali, cum criminaliter proceditur, nõ admittitur. 2. q. 7. c. ipſi.

19 Duodecimo ſocius criminis non põt eſſe teſtis 79. di. ſi quis Papa i gl. magna. Fallit in crimine læſæ maieſtatis, & ſymonię. ut in d. gl. & hæreſis. hoc tamen non dicit illa gloſ.

20 Vtrũ in cauſa propria quis poſsit eſſe teſtis ℞. ꝙ nõ põt negari, quin aliquãdo quis teſtificetur ĩ cauſa propria attentis circunſtãtũs perſonarũ, & cauſę. ut in c. fi. de iure. iurã. & i c. fi. eo tit. lib. 6. & expreſsius ĩ c. ex inſinuatione, de proc. facit qd no. Bar. in l. admonendi. ff. de iureiuran. qui vult ꝙ quãdo actor ſcit plenè ueritatẽ, ut puta de mutuo a ſe facto, & eſt pſona honeſta ſi habet cro ſe unum teſtem bonũ defertur ei iuramentũ, & faciet probationem perfectam. b

21 Aduerte ꝙ tria detrahunt fidei teſtis, ſi uariat, ſi uacillat, c ſi negatiuam probare contendit c. cum in eccleſia, de cauſa poſ. & proprie & ibi. Pa. diffuſe. 9. col. & ſeq.

22 Quot teſtes in qualibet cauſa ſufficiãt. ℞. in teſtamentis & codicillis. Vide ſupra. Teſtamentum. §. quarto. In donatione cauſa mortis requiruntur quinque. C. de dona. cau. mor. l. ultima. Similiter in contractu q excedit libram auri facto inſcriptis ab imperio in ciuitate. C ſi cer. peta. aut ſi nouo. Idem in eo qui uult probare ſolutionem debiti contracti in ſcriptis. C. eodem l. teſtium. In purgatione canonica presbyteri ſeptem requiruntur. In dyaconi tres dyacones. Subdyaconus uero & alij inferiores poſſunt ſola manu ſe purgare. 2. q. 5. alias 4. in ſumma. In purgatione epiſcopi requiruntur duodecim. 2. q. quinta omnibus in fine. Epiſcopus Cardinalis non debet condẽnari niſi cum. 72. teſtibus. Presbyter Cardinalis cum 64. Dyaconus Cardinalis cum 24. Subdyacon9 & inferiores Cardinales cum. 7. ut 2. quæſti. 3. prę ſul. & capi. ſequen. Regulare autẽ eſt in ore duorum uel trium ſtet omne uerbum, ſi modo ſunt omni exceptione maiores. de teſta. ca. cum eſſes. & relatum ſm Hoſtien.

23 Vtrũ teſtes ſingulares probent regulariter. Reſpon. ſecundum Panormitan. in capitu. bonæ memoriæ. el primo antepen. not. de electio. quòd nõ. Ratio quia diuerſitas temporũ poteſt inducere diuerſitatẽ rerum. ut in ca. in præſentia. de proba. Et dicuntur teſtes ſingulares, quãdo deponũt ſuper diuerſis factis, ita quod quilibet eſt ſingularis de facto ſuo reſpectu obiecti. Sed quãdo obiectũ ſup quo deponũt fuit repræſentatum ſenſibus teſtium, eodẽ tempore tunc ſunt conteſtes & nõ ſingulares, quia tunc uidentur deponere de facto eodem. concordat huic ſententiæ. tex. in capi. cum dilecti. de elect. & capitu. tã literis. de teſti. limita tamen quòd teſtes ſingulares non probant, prout limitat gloſſ. magna circa medium. in l. ob. carmen. ff. de teſti. & Angel. in diſputatione quæ incipit. Aſtẽ ſis miles, & quod notat gloſſ. 3. quæſtio. 9. Nihilominus in gloſſ. in uer. ſimul uerum quando actus non habet continuitatẽ, ga ſi habetur continuitatem, puta fornicatio & per foramen unus poſt aliũ uidet, ualet teſtimoniũ. facit c. præterea, & ibi expreſſẽ. Pa. de teſti. & per Iu. & Io. An. in. c. qualiter & quando el 2. de accuſa. ubi patet ꝙ poſsidens rem poteſt probare per teſtes ſingulares, & ſic dic in ſimilibus.

a Veniens. el 1. & ibi gl allegat cōcor. Et ponit aliquas Fallen. & quibus aliquę. in fra eodem. §.
b Praeiudiciū] Vt puta, qn̄ q̄rit vtrū q̄s sit baptizatus, vel an ecclesia sit consecrata, & cū q̄s vult ꝓbare per suum cōfessorem se pęnitētiam egisse.
c Multi] Ibi ē gl. in ver. secularium. si. q̄ dicit ꝙ in cā correctionis tenuis ꝓbatio & sola sufficit c. ꝑterea. de spō. & 22. q. 5. hoc vř imo sufficit vnus testis quo ad sententiam medicinalē. & testi. cognuenit, cū alijs vt ibi peream.
d Theopōpus] Illud ē verum in casu suo. qn̄ siteftātor dixit dandā dotē tātam sicut dixerat in secreto tali &c.
e Nomine dñi] Vbi solū, refert Bar. an talis testis, cuius dicto ftādū ē, dispōne testōris debeat iurare, & an debeat pars citari.
f Cōstitutis.] Ibi Pa. in 3. no. & dicit cessare. l. q̄ oīa. Et decisionē D. de Ro. allegat solū. 160. Et hoc ē verum in causa criminali, & videtur a parte stimulatus.

24 Vtrū unus testis sufficiat. ℞. regulare est ꝙ uox vnius uox nulli⁹. c. ueniēs. el. primo.[a] in fin. extra eod. tit. & cap. cum a nobis eo. tit. & cap. quoniam. in fin. de proba. tamē sūt casus in quibus, ualet. ut in Papa. d. capit. a nobis. Item de con suetudine curiæ ftař dicto Cardinalis de his q̄ dicta uel octa sunt corā e. ut no. Host. de appel. consti. 1. Itē in his in quib⁹ nullū patiatur praeiudiciū.[b] & ubi agitur ad peccatum impediendum facit. c. sup eo. el. 2. eodem ti. no. gl. ī ca. nuper eo. tit. & 2. q. 1. multi[c] & iō unus ipedit matrimoniū cō trahendū. Item ualet de cō sensu partium. Itē ubi testator mandauit stari sup aliquibus dicto alicuius quē dicit informatū de sua intētione, quia nihil potest ei opponi. ut no. Bar. in l. theopōpus.[d] ff. de dote ple. no. Pa. ī ca. ī nomine domini[e] ī 8. col. eo. ti. Item ꝙ q̄s sit confessus. c. testimoniū. eo. ti. Item de monitione charitatiuē facta. 2. q. 1. si peccauerit. ex eo. ti. c. in omni. Itē sup conscientia alicuius extra e. c. tā literis. §. si. de homici. significasti. el. 1. §. fin. & multis aliis similib⁹. ut ī d. c. unius cū fama. d. c. tam literis. & c. ueniens. c. mulieri de iureiutan.

25 Quomodo testificari debēt. ℞ Quod primo regulariter nō debent nec possunt recipi ante litis cōtestationem. Fallit tamē hoc in 10. casibus, uide in c. quoniam. ur li. non cōte. & ibi gloss. & Panor. Aduerte tamen quod quando ignoratur persona, quæ commisit maleficiū testes possunt recipi etiam ante citationem malefactoris, iuxta nota per Innocen. in capitu. bono. el primo de elec. sequitur Panormi. in capi. in nomine domini in 5. col. uersi. & reperio Barto. extra eodem titu. qui allegat Innocen. ut hic. Secundo ꝙ non se ingerat, quia tunc repellitur taquā suspectus, argumē. l. uxori §. primo. ff. de fal. & per Bart. in l. quæ omnia. ff. de procura. Facit capitulo qualiter, electio. Tamen si non fuit citatus, sed per partem productus iudici non pręsumitur, se ingerere, ut tenēt domini de rota decisione. 160. Facit. c. constitutis. 1.[f] eodem titulo. & Pa. normita. in c. cū in tua. in primo no. de spō sa. Tertio ꝙ iuret tactis sacro sanctis euangeliis nisi sit episcopus uel sacerdos. C. de episcopis & clericis autē. seu iudex. Isti nō iurant sup libro. sed super pectore suo de iuramento calumnię capitu. ultimo. & ibi bona gloss. Quarto ꝙ utraque pars sit praesens, uel cōtumaciter absens dicto. c. in nōmine domini, & ibi Panormita. plenē. Quinto ꝙ uiua uoce deponat, non in scriptis, c. a nobis qui ma. accusa. non pos. 3. quæstio. 8. testes. Sexto ꝙ testificetur de auditu proprio, uel uisu. ut in c. 1. de consue. sub testimonio inquit uidentium & audierinm nō de alieno, quia nō est propriē testimoniū. ut no. glo. in l. in summa. §. cum quæritur, ī uer. audieriot. ff. aqua plu. arcē. Ratio quia debet dicere de eo quod factum est in pręsentia sua, uel dictum c. testis. ubi gloss. 3. quæst. 9. no. Panor. in c. tam literis. 3. columna, uersiculo uenio ad glo. eodem ti. Et aduerte quia testis debet & potest testimonium dicere de uisu, si res de qua interrogatur subiacet uisui, puta uidi quia uerberauit talē & hmōi de auditu si subiacet sono puta dixit talia uerba & hmōi, & sic de cæteris sensibus. Septimo quod nō uacillet uel contraria proferat, ut in c. licet, de ꝓb. Octauo quod nihil taceat de contingentibus super quibus interrogatur, aliter esset falsus testis. ut in c. cum dilecti, de accusatio. utputa exprimit quod facit pro aliquo & quæ contra eū essent tacet. Nono exprimat locum, tempus & modum rei, de qua perhibet testimonium. Decimo quod solum testificetur super iuratis & non super aliis, quia non ualeret, argu. ca. de testi. extra eodem titu.

26 Vtrum testis teneatur perhibere testimonium

monium. Respond. Pano. [a] in c. 1. de testibus cogend. post Archidiac. [b] 22. quæstione. 2. §. item quod si interrogatur a iudice proprio, & de his de quibus potest interrogare scilicet de manifestis vel de his de quibus infamia præcessit. vt supra. Confessio delicti. in princip. & inquisitio, celando veritatē mortaliter peccat. de malo, & obe. capitu. 2. 11. quæsti. 3. quæ resistit. Secus ubi interrogatur de non spectantibus ad suum officium. Idē putat in quocunque qui producitur in testem, vel celat veritatē, [c] vt not. in c. quisquis. 11. quæstio. 3. & tenetur ad restitutionem damni, quia testis falsus dicitur. l. nullum C. de testibus. Idem & in eo qui habet ex officio dicere se hoc non placet mihi, nisi limitetur in ciuilibus vel quando in criminalibus ciuiliter agitur, seu pro liberatione proximi, ne indebitè puniatur. Innocen. in d. capitu. primo distinguit & benè, quod quando non est peccatum tacere illud super quo inducitur, non debet compelli, alias sic exēplum agitur contra aliquē ad pœnam tantum, & sic non est peccatum facere. argumen. 2. quæstio. prima. Si peccauerit nisi perseuerare velit in peccato. argum. capitu. clericorum. de vi. & honesta. cleri. 22. quæstio. quinta hoc videtur vt pœna reuocet a malo, quos dei timor non reuocat. Intellige quando peccatum non est omnino occultum, sed qui illud facit est infamatus aliqualiter de eo, quia tunc tenetur requisitus ut testis, secus si requireretur vt denunciator, cū non possit probare, vel quā do ille de quo quæritur nō de tali aliquo modo infamatus, quia sic non tenetur nisi solum dicere illis qui pñt prodesse & nō obesse. vt s. Inquisitio. §. 11. & j. §. 31.

27 Vtrū testis peccet mortaliter dicendo se inimicū alicuius, cum non sit vt eui tet testimonium dicere. Respond. Panormita. in capit. inquisitionis. §. tertiæ, de accusati. quod sic, quia dicit mendacium in damnū proximi. 22. quæstio. secunda ne quis. & de fal. capitu. primo. Limito hoc verum quando requiritur pro damno euitando, vel pro debito consequendo. Secus vbi requiritur solum pro pęna inferenda, nisi in casu quo compellitur a iudice ordine iuris seruato.

28 Vtrum testis qui reci-

a Respon. Pe.] Adde Tho. 2. 2. q. 70. qui sic ait. In testimonio ferendo distinguendum est, quia aliquando requiritur testimonium alicuius, aliquando nō requiritur. Primo casu si requiritur a subdito autoritate superioris cui in his qui ad iustitiam pertinent tenetur obedire, nō est dubium quin teneatur testimonium ferre in his in quib. secundum ordinem iuris testimoniū ab eo exigitur puta in manifestis, & in his in quib. infamia præcessit, in occultis autem vel si infamia nō præcessit, non tenetur ad testimonium ferēdum. Si vero requiritur testimonium ab alio cui obedire non tenetur tunc distinguendum est, quia si testimonium requiratur ad liberandum hominē ab iniusta morte seu pœna quacunque vel a falsa infamia, vel etiam ab iniquo damno, tunc tenetur homo ad testificādum, & si eius testimonium non requiratur, tenetur facere quod in se est, vt veritatem denunciet alicui qui ad hoc possit prodesse, ps. Eripite pauperem, & egenum de manu peccatoris liberate, prouer. 24. Erue eos &c. Respon. primo. Digni sūt morte non solum qui faciunt sed & qui consentiunt. Consentire est facere, cum possis redarguere, super his autem quæ pertinent ad condemnationem alicuius non tenetur quis dicere testimonium, nisi cum a superiore compellatur secundum ordinem iuris, quia si circa hoc veritas occultetur nulli ex hoc speciale damnum nascitur. Si autem immineat accusatori periculum non est curandum quia ipse in hoc periculum sponte ingressit, alia autem ratio est de reo cui periculum imminet eo nolente, hæc ille.

b Post Archi. 22.] loquitur ibi de interrogatione facta a iudice in his q̄ potestati suæ subiacent, vnde si quis interrogatur in iudicio tenetur respondere iudici suo de eo de quo est accusatus, alias si neget eius veritatē celat peccat mortaliter. Ratio quia facit contra debitum iustitiæ ad quam pertinet, quod quisque suo obediat superiori in his q̄ ad ius se extendunt superioris, sed superior est iudex respectu eius qui iudicatur, & ideo ex debito tenetur, accusatus iudici veritatem exponere, quam ob eo secūdum formam iuris exigit, & ideo si cō fiteri nolit veritatem quam dicere tenetur vel si eā mendaciter negauerit peccat mortaliter, sec⁹ si iudex iuris ordine prætermisso exquirat qđ non debet, quia licitum est accusato subterfugere, dūmodo mendacium non dicat. capit. tertier. 22. quæst. 2. hæc Archi. Ex quo egnit Pan. in c. 1. de testi. cog. qđ peccat accusatus si timens condēnari negat veritatem. facit qđ in simili no. Bar. in l. relegati. ff. de pœnis, vbi vult quod condemnatus ad mortem peccat fugiendo carcerem, si carcerem iustus. secundum Pa. in d. c. 1. Ex vide supra. Confessio. & supra. carcer. §. 4. supra. Iuramentum. 5. §. 37.

c Celat veritatem] Testis dicitur falsus & de falso tenetur non solum quando dixit mendaciū sed etiā

pit pecuniam vt non dicat ueritatem, peccet mortaliter. Respon. quod sic quando interrogatus a iudice eam tacet, maximè quando iurauit de veritate dicenda, & tenetur pœna falsi vt not. Barto in l. prima. ff. de falsis. ª & Panormita. in capitu. primo de crimi. fal. & est turpe lucrum & contra bonos mores. l. 4. ff. de condictio. ob turpem causam. similiter est turpe lucrum aliquid recipere pro vero dicendo. 14. q. 5. non sanè, & tenetur, restituere ei qui dedit, modo non dedit, ad corrumpendam sed ad redimendam vexationem suam. Si uero dedit ex liberalitate credo pauperibus sit erogandû bono consilio, expensas tamen potest petere & recipere a producente eum 4. q. 3. venturis.

29 Quid si iurauit testimonium non peribere. Resp. temerariû est, & vbi est certum quod tenetur sub pctô ferre testimoniû propria autoritate potest contrauenire alias non nisi autoritate superioris. 22 quæstio. 4. in malis, etiam si sciret quod ipse solus interfuisset, & nô posset probari nisi per eum secundum Gof. quia dictum vnius facit semiplenam probationê & delatio iuramenti faceret plenam. C. de rebus credito. l. bonęfidei, quod credo uerû in casu quo hoc fieri potest, alias vbi nullum effectum pôt habere testimonium eius non credo teneatur nisi ad pręceptum superioris cogeretur modo debito & ordine ᵇ

30 Vtrum testis falsus semper peccet mortaliter. Respon. quod falsum testimonium semper est peccatum mortale, nec aliqua circunstantia ᶜ potest excusari si est cum iuramento seu periurio factum, si vero sine periurio non semper erit mortale peccatum sicut nec omne mendacium. Et hoc intelligo qd' sit mortale quando sciẽter fit. Secus si bene cogitãdo errasset, quia eêt ueniale etiam si iurasset, &

quando occultauit veritatem. Bal. in l. præsbiteri. C. de epis. & cle. 4 no. Et ibidem de hac materia versic. quid in eo, qui vt veritas occultetur &c. Et hoc intellige quando interrogatus super certo articulo dicit se nihil scire vel quãdo iurat dicere purè & merè ueritatem & multa subticuit vt in c. cum dilecti. de accusa. secus si non interrogatus vel si nô iurasset vt in l. nunquam ff. de priua. delict. Ex quo patet qñ qs assumpsit officium testificandi secundum Inn. & Pa. in c. 1. de falsis, peccat celando veritatem, idem quãdo hoc tenet ex officio vel alter veritas haberi nô potest alias nô videtur esse pctm tacere veritatem c. nequis arbitretur. vigel. in ss. cû da. quæ l. 1 exemplum de dño. qui interrogat' a Pilato quid esset veritas non respondit, refert Pan. in c. 1. de testibus, & in gl. in c quisqs. 11. q. 3. faci. ca pi. mandatis. 4 1. dist.

ª L. 1. ff de falsis] In princ. dicit quod testis accipiens pecuniam vt dicat testimoniû verum tenetur pœna falsi. Imo in l. diuus ff. de re in l. dicit eo ipso quod accipit quis pecuniam vt testimonium dicat statim committit falsum, etiam si dixerit verum. Allegat tex. in l. 1. §. 1. in gloss. super ver aduocatus ff de fal. Et dicit Inno. tenuisse contrarium in c. licet de proba. & malè nisi saluet, qñ testis fuit corruptus sed non pecunia, de hoc per spec. § 3. ver. sed quid si testi. nihilominus Ioan An. ibi in addi dicit idê esse, si testis recipiat promissionem vel iuramentum fide iussorum aut pignora Bal. in l. data opera. 12. colu. ver. quid testis promissi: C. qui accusa. non possunt inquit quod si testis promisit testificari certum, & tunc repellitur Aut simpliciter promisit testificari sed nô promittendo quid, & tunc non repellitur. vt not. 2. q. 3. Paulum & ad l. iul. repe. l. 3. nisi accepisset pretium pro testimonio ferendo, quia tunc præsumitur corruptus & quòd talis testis dicatur corruptus tenuit Paul. de Castr. per textum. & gloss. tibi in l. secunda in §. fina. ff de condictio. ob tur. cau. & est etiam ... quia proinde habetur ac si falsum dixisset. sequitur ... fal. vide si statutum disponeret quod producens falsos testes perdat causam, ille dans pecuniam perderet & ipse testis tenetur pœna falsi. gloss. est in d. l. 1. in princip. & ibi Barto ff. de fal. creditur tamen tali testi côtra eum qui pecuniã dedit. Par. in c. 1. si de inuestitu. inter do. & uasallis orta, per illum tex. in versi. præmiosquê textus reperitur. ibi Bald. mirabilem. Ad idem tex. in capi. u fina. de testi. cogen. vbi ex eo not. Bal. quod testes pretio corrupti possunt produci contra corrumpentem, quòd raro alibi reperitur secundum eum.

ᵇ Modo debito & ordine] Adde Panormit. in ca. fin. de testibus cogen. vbi voluit qd' iuramentum simpliciter præstitum de nô reuelãdo certû qd non obligat sic iurans producitur in testem, qa non extenditur ad illum casum si fuit simpliciter pręstitum & si fuit cogitatû qd hoc fuit illicitum, quia ad hoc non potest se obligare quis, cum testificari sit officium.

ᶜ Circunstantia] Si testis periurat in causa publici & capitalis iudicij, puniendus est similitudine supplicij rei tex. est in l. 1 § 1. ff. ad l. cor. de si. a Bal. & Salic. in l. 2 C. eo. & per illum no. tex. d. §. 1. vo. Bal. in c. 1. in prin. de pa. te. quod falsus testis debet puniri illa pœna, quam subiret reus de crimine intentato, puta capitis vel furcarum. Illum êt tex. pro singulari allegat Bal. in c. 1. §. iniuria in 2. de pa. iur. firmã. quod testis falsus in c. homicidij puniê de homicidio & tñ nô est homicida Si vero testis fuit periurus in alijs causis punietur l. corne. de falsis: l. 1. in prin ff. ad l. cor. de fal. secundum Bal. & Saly in d l. 2. & Ang. & fal. in § si qs. 2. insti. de actio. de quo etiam per Bal in l. presbiteri. C. de episco. & cler. latè per Arge. in repe. l. 1. C. sic. ca. Et vltra ista de pœna testis falsi siue periurij vide text.

tenetur ad restitutionē totius damni dati proximo a quando sciēter vel ex ignorantia b indebita falsum testimonium dixit l generali ter.§ illud.ff.de calū.& 17. q.4.si quis in atrio.

31 Vtrū testes super occultis circūstātiis criminis sint interrogandi. R. Pa.in c.qualiter,& quādo el.1.de accusat.quod sic secūdum Inn. & Ho.quando crimen non est occultum,& quando talis contra quem testificatur est infamatus,& etiam si iurasset non reuelare,quia tale iuramentum est temerarium.c.1.de cri.fal.& c.intimauit,de testi. nisi sciret in confessione sacramentali, quia sic scit ut deus c & producitur vt homo.vt in cap. si sacerdos.de offic.ordi.& cap.dilectus.de excess.prælato.De hoc uide s. inquisitio.§.11.

32 Vtrū ꝓxonetę siue mediatores compellanē testificari sup cōtractibus quorum fuerūt autores.Respō. Panor.in c. dilectorū.de testibus cogen.qd sic, si partes ambę cōsentiunt.Si ambę dissentiunt, nō possunt, si vna consentit altera non, compelli non possunt, sed testificari d possunt si uolūt.in aut.de testi.§.quoniā uero.ubi bona gl.

33 Vtrum testis teneatur perhibere testimonium de his quæ sibi sūt dicta in secreto.Respond. secundum Thom. secūda secundæ. q. 70. ar.primo ad secūdo ꝙ sunt aliqua q̄ statim ut homo scit tenetur propalare his qui possunt prodesse si quis contaminaret multitudinē, uel ubi aliquod malū proximo spirituale uel temporale imminet, & ad ista celanda nemo potest obligari, quia frangeret fidem quam alteri debet, sunt alia quę non sunt talis qualitatis, & ideo obligare se potest quis ad celādum,& talia etiam ad præceptum superioris non tenetur reuelare, quia nihil potest ꝓcipi homini, quod sit contra ius naturale de se Sanc.uero Bona. in quarta dist. 21. dicit quòd etiam tenetur, quia intelligitur in tali promissione excepta autoritas superioris, sed tu concorda uerum, quando superior hoc requirit ex aliquo bono respectu & ut pater prouideat & dictum sancti Thom.ītelligiē quando solum ut puniat, uel de alio de quo non pertinet inquirere. uide supra, Confessio ult.§.22.

THESAVRVS uide supra Inuenta.§. 1.& §.Emptio.§.14.

TIMOR e quidam filialis quo hō timet offensam dei quē diligit,& timet ab eo separari.23.q.6.§.ex his uers.hiis ita rńdet,ꝓpē finem.Et iste semp bonus & sanctus iuxta illud psal.

18 Timor domini sanctus permanet. Alius seruilis,& iste causatur ex amore sui, vnde quia pœna est detrimentum proprii boni eam timet.d.§.ex his uersicu.hiis ita & iste aliquando est cum charitate, sicut cum quis simul timet, & propter pœnam, & propter culpam,& iste timor dicit initialis,qa est principiū conuertendi,de pę. di.2.sicut seta. Aliqñ est sine charitate, & tūc semp malus,nō in se,sed qa a mala ꝓcedit radice.f.ab inordinato amore sui. Alius est timor mundanus quo hō disiungiē a deo pp mūdana quibus innititur tāquā fini.16.q.2.c.1.post mediū. Ibi humani moris ē iste semp ē pc̄tm mortale. f Si tamē in mundanis non cōstitueret finem idest non eēt paratus facere ꝯ dei pcepta, si esset peccatum ueniale, sicut cum retrahi-

text.cum glo.§.in c. querelā de iureiu. & in c.1.de cri.fal. in glo.
a Totius damni dati proximo.] Bartol.in l.1.in prin ff de fica dicit ꝙ ex illo tex. habetur secundū unā literam. Casus ꝙ potestatem & rectores terrerum qui cogunt testes per tormēta, vt dicant falsum, quia tenentur l cornalia.de sicariis, sequitur Bal. in l.ꝑsbyteri.2 col.uersi.extra.C.de episc.& cleri.& dicit hoc esse not.Et addit tex.in l.1.§ si.ff. ad l.iul.pec. Vbi hr̄ ꝙ potestas nō admittēs defensiones iuris punitur,ac si non admitteret defensiones ueræ innocentiæ. Et dicit illum tex. non esse alibi. Fallit & ille tex.l.1. ff.de sica. ꝙ magistratus faciens ꝙ potestas malā ꝓferat sniam tenet. l. cornelia.de sicariis idē in prioribus & antianis facientibus iudices malā proferre sniam,idem tenet Ang. Are tracta. maleficiorū. in ver.de consensu,& deliberatione omnium iudicū,imo vult Bar. ubi s̄.quod talis magistratus siue priores teneātur & l. Iul. de vi publ.ut l q. dolo, & ibi Bart. ff. de vi pub.Et ad materiam huius §. vide glo.ordinariā.a.q.3 in principi. quam allegat Bald.in d.l.ꝑsbyteri.

b Vel ex ignorātia] vide quæ notaui supra culpa. § 5.
c Quia sic scit vt de⁹.] Imo scit vt homo, qa ut minister Christi sm Sco.in 3.dis. 17 de quo.s confessio.ult.§ 4.
d Sed testificari] Pa ibi.1.co.dicit ꝙ his ꝓxonetis & mediatoribus tanta fides adhibenda erit quantam iudex ex circunstantiis arbitrabitur.
e Timor] De timore tractat.Sā. Tho.latè. 2. 2.q. 19 & q 114.
f Est peccatum mortale] Vt quādo homo ꝓpter flagella quæ timet Deū negat.

tur a bono quod est de perfectione, uel potest eē nullum peccatum, quando qs rationabilē causam habet timendi, secundū. Alex. 2. 2.ti.de timore.qō. 48. ar.2.

1 Verū timor excuset a peccato. R̷.q̄ nō ex toto.s.qn sit mortale, si illud quod fit sit cōtra præcepta dei 31. qō. 5.ita ne.& qđ me. cau. ca.sacris.in aliis quomodo excuset. vide.§.Metus.§. 6.

2 Timor ex accidia aliquādo prouenit, aliquando ex aliquo cōminato, uel accidēti, & dicit̄ timor filia accidię, & est peccatū mortale, quando ex timore facit cōtra præcepta, alias ueniale, a secundum Ale. ubi s̄.

TOLERANTIA tūc bona est quādo qs patienter tolerat ea quę solū sunt ad propriū detrimentum, b siue in corporalib', siue in tēporalib. siue quādo aliqua tolerantur ꝓpter maius malū euitandum, & de hac habes.4.dis.deniq;.47.dist. omnes. in fin. 96. distinctio. in scripris. 45.distinct.licet. 6.quæs.j. snnt plurimi.& ca. ex merito.23.quæsti.3. sex.differētiæ.& 4.quæstion. Hęc aūt. Mala uero est cum tolerātur ea quæ sunt in propriē salutis detrimentū, uel mali, ubi non est periculū maioris mali, uel scandali, & aliquando est peccatum mortale, aliquando ueniale, & de hac habes Correctio.j §.3.

TONSVRA clericalis.uide Clericus. 4.§.primo.

TORNEAMENTVM dicit̄ quia circuēdo se percutiunt ad ostentionem uirium ad quod conueniūt ex condicto.de tor. c.1.

1 Verum torneamentum sit prohibitum, secundum. Host.in c.j.eo.ti.& sequit̄ Pan. quod sic, & omnis ludus etiā ad ostentationem uirium factus ex quo imminet periculū mortis probabiliter, & nedū de iure cano. ut in d capit. j.sed etiam de iure ciuili, C.de gladi. l.unica. libr.11.& l. j. §. Item senatus.ff.de postula. debet intelligi de alio ludo, quia ut dicitur in authent. ut omnes.obed.iudi. §. primo fortitudo sine iustitia non est laudabilis, & loquitur ibi de fortitudine quæ exercetur cum armis, sic nec istud c cum ibi non posset esse iustitia propter rationem quæ in d.capitu.j. ponitur. Alius autem ludus causa uirtutis experiendæ ubi nullum imminet periculum mortis, licet secundum Hostien. etiā de iure cano. & casus contingens non imputabitur.l.qua actione.§.si quis. ff.ad l. aquil. Et secundū hoc potes scire d quādo hastiludia licēt, & quando non quod not.

2 Verum moriens in torneamentis sit priuandus ecclesiastica sepultura. R̷. Pano.in d.cap.j.quod si accesserit causa pugnādi, sic priuatur, licet pęnitētia ei concedatur. Si uero uenitur causa uidendi uel repetēdi debitum, aut quacunque alia ex causa quam pugnandi, sic nō priuatur, nisi cōstet mortuum in peccato mortali.

3 Verum cū aliquis in torneamentis occiditur uel mutilatur sint irregulares omnes qui illuc uenerāt causa pugnādi, licet ipsi nō occiderint uel mutilauerit. R̷. s̄m Hostiē.& Gos.quod sic, sicut ille qui i bello illicito interest causa bellandi. e 15.q. j. c.si.de pę.dist.j.si qs cum telo. 51.dis.si qs post acceptam, sed Episcopus potest dispēsare, sicut dictū est supra Irregularitas de existentibus in bello iniusto, non occidentibus.

TORPOR est filia accidiæ, & diuidit̄ in tria. Primum est ociositas nihil operans quæ est causa multorū peccatorū de conse. di.5.nunquā de renun.capit. nisi §.uerum si propter iniquas, ociositas & uoluntas arma sunt hostis antiqui, & semper est mortale peccatum, cū omittitur necessaria ex ea. Secundum pigritia, quæ tardæ facit bona, puta tardæ uadit ad ecclesiam, ad prædicationē & huiusmodi, de his.25. dist. alias. Tertium dicit̄ tepiditas, quæ facit bona, sed non cum ea diligētia & feruore, sed tepidę, & dicitur etiā somnolentia,

a Alias uenialis.] Et de istis timentibus uide largissimè per Archie. sto.4.parta summæ.

b Ad propriam detrimentum.] Vt sunt infirmitates, persequutionès, &c. furtū rapina.

c Sic nec istud] Scilicet exercitium armorum ꝓt asse licitū propter rationem.

d Et s̄m hoc potes scire] Et sic no.ex his q̄ ēt de iure ciuili prohibetur oīs ludus in quo imminet periculum mortis, & sic dicunt intelligi iura ciuilia, quæ uidentur ꝯtra. s. q̄ loquant in alio ludo, & sic ll. non intelligātur corrigi, qđ dixerit glos.in d. § si qs, &c. Et sic habetur prima conclusio, secunda est q̄ ēt de iure canonico non ꝓhibet ludus ad uirium ostentationē, dū modo nō immineat mortis periculū, & in eo ad dānū ꝯtingēs nō tenet̄ ludēs &c. s̄m Pan in d.c.1.

e Causa bellādi] Aliqā factū, aliqū uolūtas repellit a ꝓmotione.

tia, quæ tria similiter ponit Gregorius sub uno scilicet torpor circa præcepta, qui quandoque est mortalis aliquãdo uenialis. hæc Tho. 2. 2. q. 35. ar. 4 ad 3.

TORTVRAM alicui faciens iudex sine indiciis præcedentibus, peccat mortaliter secundum Ludo. de ro. in suis no. quia non debet. ut not. C. de ser. fugi. l. quicunque. ff. de quęstio. l. maritus. C. ad l. iul. maie. l. si quis alicui. vbi gl. & Bal. [a] & confessio facta ex tali tortura sine iudiciis nō ualet ut in l. penul. ubi Barto. ff. de quæstio. Nec iudicia. post ad ueniẽtia confirmant illam cōfessionem. ut uult gloss. in l. maritus. [b] ff. eod. & sequitur Bald. in l. fin. C. de accusa. Idem dic quando torquet quos de iure torquere non potest, sicut sunt minores, [c] 24. an. licet cedi possint ferula. l. fin. & gloss pen. C. ad simul, item milites, mulierem prægnãtem & huiusmodi. Idẽ dic quando torquet indirectæ dans alicui falsa ad comeden. ut siti crucietur, uel quando sæpius, torquetur nullis nouis indiciis apparentibus sufficiunt tamen uariationes [d] secundum Innocen. in capitu. quoniam. de probatio. & Bartol. in l. de minore. §. pe. ff. de quæstioni, puta qa uno sero dicit de uno, & alio sero de alio.

1 Sed q̃ indicia, & qualia requirantur ad torturam, uide supra Indicium, arbitrari tamen habet qui publicam autoritatem excercet qualia indicia sufficiãt. C. de quæstioni. l. milites. §. oportet. & d. l. de minore. §. tormenta. nota. Innocen. capit. pen. de no. oper. nuncia & Bal. de pace tenen. & eius uiola. capitu. 1. sed videat, ut reguler arbitriũ eius secundum rationẽ, quia inique torquẽs ultra peccatũ mortale, tenet de iniuria & dãno lęso satisfacere. [d]

TRANSACTIO est de re dubia & lite incerta, & necdũ finita non gratuita pactio, sed aliquo dato uel retẽto, uel pmis-

[a] Vbi glo. & Bald.] Et in l. nullam. C. de infami. & Barto. in l. prima. in princip. ff. de quæstion. ubi not, quòd nō est incip. a tortura. facit l. milites. §. oportet reo.

[b] Vt uult gloss. in l. maritus] Sequitur ibi. Barto. & Are. tractatu maleficiorum. uers. nũc uideam⁹, de tortura. 3. col.

[c] Sicut sunt minores.] Add. tex. ĩ l. 1. § impubes. ff. ad silla. Et qd̃ no. Bar. in l. ex libero. §. de minore. ff. de q. ubi dicit, qd̃ minor nō pōt torqueri, ut ex eius dicto aliquis condemnetur, sed ut sumatur iudicium, ut ueritas inquiratur, bñ pōt torqueri ut hic dicitur scilicet ferula uel habens cedi. ut dicit gl. 1. in l. fi. C. de his qui ut indi. hic allega. ra.

[d] Sufficiũt tamẽ uariatiões] Bar. in d. § pen colligit qd̃ iudex pōt interrogare de circunstantiis q̃buscunque pro inuestiganda ueritate, etiam per circũstantiæ si e re moræ. ut l. testiũ. C. de testi. pōt etiã fingere, uel se facere qd̃ non uult ut uideat, quẽ actum facit reus uel testis, q examinatur. cap. afferte. de pscri. Ista enim est subtilis inuestigatio, ex qua sequitur, quod uideri potest, qua trepidatione uel constantia loquitur, quæ indicat aliquid iudici. & dicit Inno. in ca. quoniam contra. de probatio. quod hæc debet facere iudex scribi in actis. s. hæc dicebat testis balbutiẽdo, trepidando, & similia. Ex his ẽm, & similibus pōt habere, iudex indicia sufficientia ad torturam & hęc Bar.

[e] Lęso satisfacere] Qui aliũ iniuste torqueri facit tenetur actione iniuriarum. Et pro motu & arbitrio iudicis ponitur extraordinem iniuriarum æstimatio. ff. de iniu. Ita dicit Greg. Bald. in rubrica. C. de pen. iudi. qui ma. iudic. sequitur Salyce. in l. fi. eo. Ale. in l. prima. ff. q̃ quisquis iur. Sed ibi dubitat Ludo. per tex. in l. decuriones. C. de quæstioni. ubi Bal. in fi. dicit q̃ illa lex ẽ argm̃ q̃ de quacunq; tortura, quã iudex dolo malo & sine cã dederit est pœna capitis ipsi iudici. Quod intellige, & restringe ad terminos illius tex. Quia dictũ doctorũ dẽt intelligi secũdũ tex. sup quo se fundat Bar. in l. non solũ. § si liberationis. de liber. lega. Sed ille tex. loquit in decurione in quo spãle est pp cõfessũ ut si fuerãt indebitẽ torqueat. Et tũ Bald. ibi in primo no. melius dixit, q̃ si ptãs facit torqueri aliquẽ de prioribus durantis offõ punitur pœna capitis, nisi faciat pro crimine læsæ maiestatis, uel pro turbatione status publici. Sed cõsidera, q̃ primum not. Bal. pcedit, etiã si ex cã facit torqueri illũ q ẽ de priorib. nisi &c. qa tunc bene est spãle. qd̃ ubi iudex posset priuatũ ex tali causa torquere decurionẽ uel aliquẽ de prioribus nõ pt durante offõ: sed in ultimo dicto. in fi. Bal. gñaliter dixit. In quacũque tortura dolo malo. Et si sic intelligatur eius dictum non uidetur uerum per tex. hoc. in l. lege cornelia. in princip. ff. de sica. ubi nota Bartol. contra rectores terrarum qui per iniustitiam testes, uel reos inculpatos, tantum torquent, quod faciunt eos mori in tormentis & tunc tales tenentur lege cornelia. de sicar. quæ est pœna capitis idem Bar. in l. quæstioni. ff. de quæstioni. ubi dicit quod hoc sibi contigit dum esset iudex. Facit ad prædicta, quia iudex exequens sententiam capitalem pendente appellatione a tali sententia incidit in l. corneliam de f. l. Et tenetur ipse simili pœnæ capitis dict. l. cum sua per quam ita decidit Bald. in leg. si quis filio exhæredato. §. hi qui. ff. de iniust. rup. testamen. & inge. addictos. C. de episcopali audientia & in lege prima in octaua colum. C. ne ex delic. defun. dic tamen do. Bal. falso. in leg. prima ff. quis ordo iuris. sta-

per his esse cogi tandum.
a Et differt transactio.] Pactum est genus, & continet sub se duas spés. s. pactum, & transactionem, si eu: in simili ado ptio sumitur tan quã genus, & tan quã spés. l. 2. ff. de adop. Et si pactũ sumitur ut spés, in hoc differt a transactione, qa ad hoc ut sit trãsactio duo copulatiuè requirũtur. Primo qđ aliqd detur aut retineatur, & sic non ẽ esse gratuita. Secundo ꝙ fiat sup re dubia, vbi. s. est uel subesse ẽ dubiũ. l. 1. ff. eod. & l. 2. C. eo. l. pa. ctũ vero põt esse gratuitũ, & ubi nulla e lis, & sic nullũ dubium, & super re. lara. & põt fieri iste transitus ab actione intentata uel intentanda.
b Tex. cũ gl.] Illa tamen gl. quæ est in ver. queat, se remittit ad ea quę no. in d. cap. super eo.

so. ff. de transactio l. prima. extra. eod. titu. ca. super eo. C. eo. ti. l. transact. Litẽ intellige præsentẽ uel futuram, quia ante litẽ ex quo discordia est orta, transigi potest. ff. de cõditio. inde. l. eleganter. §. si quis post. Vnde transactio dicitur quasi actionis transitio, eo ꝙ qui transigit ab actione transit & discedit, & sic ꝓpriè dicitur trãsigere is qui agit. C. eod. titu. l. secũda & differt transactio [a] a pacto & cõpositione, quæ possunt fieri amicabiliter nullo dato uel retento. extra eo. titu. capi. super. eo.

1 Quis potest trãsigere. ℞. ꝙ qui potest donare uide supra Donatio. 1. Item dominus rerum siue actionũ. tutor, curator, & ꝓcurator, si habet speciale mãdatũ, uel liberam administrationem bonorũ, uel causæ. ff. de ꝓcu. l. procurator cui libera. & l. mãdato. ca. qui ad agendum. §. fina. de procu. libr. 6.

2 Vtrũ prelatus in causis ecclesię possit trãsigere sine consensu capitu. ℞. qđ non. extra eo. ti. contingit.

3 De quibus potest fieri trãsactio. ℞. qđ de ciuilibus. ff. & C. eod. titu. per totum. de criminalibus distinguendum est ut s. Accusatio. §. 11. & ẽ materia. l. transigere. C. de transactio.

4 Vtrum in rebus spiritualibus possit trãsigi. ℞. quod aut petit ecclesia ab alia ecclesia sibi deberi subiici in iure istitutionis correctionis & sacramentorũ perceptione, uel episcopus petit iura episcopalia in aliqua ecclesia, & sic de spirituali a spũale potest fieri, puta quod remittat institutio uel aliquod sacramentũ, & aliud spirituale præstetur. c. ad qões de rerũ permu. Sed de spirituali ad temporale non licet. extra eo. titu. constitu. & de re. permu. ca. ult. Aduerte tñ qđ ubi nomine subiectionis petã tur spiritualia simul & tpalia, sicut cũ eps petit a quadã ecclesia sibi subiecti, ꝙ ab eo percipiantur cõsecrationes ecclesiarũ, ordinationes clericorũ & similia spiritualia, & nihilominus petit aliqua tẽporalia, ut potè partẽ uel annuã pẽsionem ratione illorum tpalium, posset trãsactio fieri cũ temporali, & sibi annua pensio. dari argu. capit. cum uenerabilis. de censi. & de reli. do. constitutus. Aut petitur res tẽporalis, ut proprietas, ut cũ ecclesia petit decimus ex prædiis in sua parochia constitutis, & tunc distingue, quia si agit contra ecclesiasticam personam, & sic potest fieri transactio autoritate episcopi uel archiepiscopi, & erit perpetua. c. statuimus. extra eo. ti. si sit sine autoritate episcopi ualet, sed est tẽporalis, nec excedit uitam transigẽtis, extra eod. c. de cętero, nisi per papam fuerit confirmata. eo. titu. ueniens, aut egit contra laycum, tũc si agit de perceptis & subtractis potest fieri. c. cum apostolica. de his quæ si a prela. sed nõ de futuris. 16. q. 7. decimas quas. Vnde nõ potest fieri cõpositio nec transactio cũ laycis, ut minus soluant nisi autoritate papę. c. pe. de confir. uti uel inuti. Aut petitur res spiritualis, ut beneficium puta quia dicit se electũ uel canonicę in eo fuisse institutum, & tunc trãsactio fieri nõ potest sine symonia, sed bene amicabilis compositio. extra eo. ti. c. sup eo. s. ut quod ille qui ius non habet uel nõ creditur habere penitus renunciet iuri suo si ne aliqua datione, uel ille q habet ius recipiatur sine datione, si tamen neuter litigantium possideret, sed uterque contẽdit aliquod beneficium sibi dari, tũc ualet trãsactio. de elec. ca. cum inter. R. de prębẽ. nisi essent. nota. Ioan. 1. q. 3. ea. quæ. & breuius cõclude quod, spirituale cũ spirituali eiusdem generis, puta de iure decimationis istius ecclesiæ cũ illo illius ecclesiæ, ẽ fieri transactio, sed de spirituali ad spirituale, alterius generis non licet secundum Ber. in capitul. super eo. & est tutius quamuis Innocen. d. ca. statuimus, & tex. cum glo. [b] in dict. c. ad quæstiones, uideatur indistinctè tenere qđ licet de spirituali ad spirituale.

5 Vtrũ transactio facta propter iudebirã obli-

obligationem [a] saltem iure naturali excuset eũ qui aliquid recipit, ad eam obligationem remittere. ℞. quod non, sed restituere tenetur. l. pręses ꝓuincię. [b] C. de trãsa. & l fi. ff de dolo, & gl. in uers. dato, in c. super eo. de transa. dicit quod si euidẽs est calumnia non tenet trãsactio l. in summa. j. ℞. [c] ff. de cond. inde.

6 Vtrum dispositio legis si q̃s maior. C. de transf. possit teneri in conscientia. ℞. ꝙ sic, quia imperator in pęnam non obseruãtis potuit hoc facere, & ẽt hẽt locũ in quocunque contractu iurato, secundum doc. ibidẽ, & d. l. si q̃s maior hoc vult, vt ille qui trãsactionem iurauit uoluntariæ nõ seruat conuenta, ut sit infamis. Intellige hoc si cõdemnetur. Item est priuatus ipso iure actione quã habebat cõtra illum, cũ quo transactionẽ fecit. Item si q̃d habuit per ipsam trãsactionem siue pecuniam siue rem, tenetur eã restituere, & oẽ emolumentum, ꝙ ex ea habuit. Quod credo verũ quo ad cõsciẽtiã post cõdẽnationẽ, sed non ante, nisi quatenus damnificatus est ille cum quo transegit uel ex debito antea debebat habere.

TRANSITVS De vna religione ad aliam. Vide supra. Religiosus. §. 34.

1 Eps trãsire non p̃t ad aliã ecclesiã sine licentia Papę. 7. qõ. 1. mutationes, de transla. epi. c. inter corporalia. Inferior põt cum licentia sui prælati, arg. 58. dist. c. 2. 9. q. 3. conquestus, licita tamen est mutatio de una ecclesia ad aliam ut patet in dict. capitul. mutationes, in multis exemplis, &c.

2 Transisse dicitur aliquis cum corporalem possessionẽ obtinuit de illa ad quam transiuit. 21. q. 2. si quis iam translatus, & confirmationem obtinuit, alias secus. 9. ... dil. si qui epi, de ele. c. cum in cunctis.

TREVOA Est securitas præstita personis & rebus ad tempus concessa, discordia nondum finita, hæc gl. in c. 1. eod. titu. & vocatur fędus vel inducia. ff. de capti. & postli. re. l. non dubito, & l. postliminium, §. inducie.

1 Quot sunt species. ℞. duæ prima conuẽtionalis, & hæc seruanda est ẽt infidelibus. 23. q. 1. noli. Alia canonica [d] de qua extra eod. tit. c. 1. Sed hodie non seruatur, & male, sed non insisto, quia satis patet per ea quæ dixi. s̃. Bellum.

TRIBVTVM Vide supra. Immunitas. §. 36. & supra. Munus.

TRIBVLATIO Est medecina præseruatiua, 5. q. 5. non omnis. Aliquando ad meritum. 7. q. 1. aduersitas. 11. q. 4. in cunctis. Aliquando ad purgandum. 7. q. 1. Sunt plurimi, alias causas assignat Nic. de Ly. super Io. 5. c. & Pano. in c. cum infirmitas, de pœn. & remis.

TRISTITIA De morte suorum prohibetur. 13. q. 2. q̃ præposterum, & §. nos autem, loquitur de inordinata tristitia, sec[us] de illa quæ fit pietatis intuitu, de qua in c. ubicunque. 13. q. 2.

TVRPE Lucrum dicitur quicquid acquiritur ex causa inhonesta, uel improbanda, facit. c. quoniam multi. 14. q. 4. & 21. q. j. c. j. in princ.

1 Turpia lucra sunt ab hęredib. extorquẽda. l. in hæredem. ff. de calum. in prin.

2 Vtrũ de turpiter acq̃sitis possit fieri eleemosyna, uide Eleemosyna. §. 7. Et an sint necessario restituenda. Vide Restitutio. 1. sub litera. Turpe lucrum.

TVMOR Mẽtis est filia ire, q̃ ẽ q̃dã conatus seu audacia hoĩs intẽtãtis uindictã, & ẽ qñ q̃s implicat mẽtẽ deliberatẽ in uariis modis & uiis quib. posset ꝓximũ offendere, quæ eo modo est mortalis, quo ira ex qua ꝓcedit, de quo uides̃. Ira, ĩ pri.

TVTELA Est triplex. Alia legitima, ut illa quæ defertur a lege. quando nullus tutor datus est a p̃re filio in testamento,

a Propter indebitam obligationẽ] Pone exẽplũ in obligatione literarũ, transiuit, non, biennium, quota spe futurę numerationis te obligasti, nec exceptionem opposuisti, certè naturaliter non es obligatus, si tu das aliquid vt ille, actione tibi remittat p̃t in conscientia repeti.

b L. pręses prouinciæ.] sed non facit, sed uoluit allegare. l. sub p̃. textu, la. 1. C. de transac.

c L. in summa. 1. Respon.] Facit ꝓ hoc vnũ verbum Bartol. qui dicit. Nã cũ recedere a litẽ fit illud ꝓ ꝙ datur uel remittitur; tã ex ꝑte actoris quam rei. ille q̃ calumniosè litigabat debebat gratis recedere ergo q̃d accepit turpiter recepit, & sic repetitur ex conditione indebiti, & ob turpẽ causam. Vide not in l. sub prætextu. C. eod. la. 1.

d Alia canonica] ista erat q̃ a quarta feria post occasum solis, usque ad secũdam feriam in ortu solis, ab aduentu domini usq; ad octauam epiphaniæ, & a septuagesima usque ad octauam paschæ dẽbat fieri treuga inter christianos qui tempore debebant ad pacem hortari.

to, quam qui ille deberet ab intestato succedere, tenetur huiusmodi tutelam accipere. Alia testamentaria, vt quando pater in testamento dat filio tutorem. Alia datiua, scilicet quæ datur a iudice quando nullo tutore dato in testamento, & nullis extantibus cōsanguineis idoneis ad tutelā, iudex ex officio suo dat tutorem, & durat tutela usque. 14. annum completū & inde incipit cura quę durat usque ad 25. annum cōpletum, insti. qui mo. tuto. fin. post. prin. & insti. de cura. in princ.

1 Vtrum clerici teneantur suscipere tutelam. Rx. ꝙ nec clerici, nec monaci, aut episcopi coguntur ullam tutelam accipere, clericus tamē & episcop⁹ possunt suscipere legitimam, si volunt testamentariam vel datiuam non possunt. Similiter omnes religiosi, clerici vel episcopi tenentur recipere tutelam miserabilium personarū, sed religiosi cūm licentia suorū prælatorum possunt etiam recipere legitimam, vt 16. q. 1. monaci. [a] Et sic cōcorda 88. dist. c. 1. & si. 16. q. 1. generaliter. 21. q. 3. Ciprianus. 86. distin. peruenit, vbi optima gl.

2 Quid pertinet ad officium tutorum. Rx. tria. Primum vt pupillos a criminibus intactos conseruent. Secundum quod res ab iniuria præseruet, [b] 12. q. 1. c. 1. facit. l. 1. ff de tute. Vnde tutores dicti sunt quasi tuitores in d. l. 1. Tertiū ꝙ pecunia eorum vel bona mobilia q̄ ad nihilum valent eis seruata, conuertant in prædijs ex quibus percipiāt aliquem fructū, quia s̄m Bar. in l tutor quæ repertorium § si post ff. de admi. tu. si tutor pecuniam pupilli non ponit in prædijs, tenet̄ pupillo ad fructus quos poterat habere, deductis expēsis & periculosis, quod limitatę verū si potuit emere, puta erant q volebant vendere, vel alio modo licite lucrari poterat alias non. Idem dic ubi statutū vt ianuæ quod oīa bona temporalia distraherent, & uenderent, vt de pecunia acquireret pupillus lucrum. Si tutor non fecit cum potuerit, tenet̄ ad interesse, & Bal. i l. 1. in fine. C. de peti. hære. & Io. de Ana. in c. quia in omnibus, de vsu. tenent quod ubicunque olim tutor tenebatur fenerari de pecunia pupilli quod hodie cum vsuræ sint prohibitæ tenet̄ pecuniam pupilli ponere in iustam negociationē ad partē lucri & damni. Aduerte o tutor quod si uis eē tutus quod nō tenearis, nec tu, nec hæredes tui pro aliquo facto pro pupillo, illud fac cum consilio coniunctorū pupilli, & facias poni in in-

a Xvi. q. 1. monaci] Illud. c. monaci nec primum, nec secundum, facit aliquo modo.

b Ab iniuria præseruent] An autem tutor possit facere pactum de non petendo debitori minoris, dic ꝙ non, vt tex. in l. pactum curatoris. C. de pactis. Et ratio est, quia in mandato quantūcunq. generali & cū libertate, nō venit ꝙ possit donare, nisi exprimetur. l. cōtra iuris ciuilis regulas. §. fi. ff. de pac. Sed remittere debitū liquidū gratis est donare & consequenter dilapidere. Igitur tutor non potest hoc facere. Facit glo. no. in l. non omni. C. de ad. minist. tuto. Et sic intellige gl. in l. mēdato generali, in glo. fi. ff. de pcur. Quæ vult ꝙ tutor, & curator habeāt a lege administrationem cum libere potestare. Limita hoc verū qn̄ tale debitū, nō est liquidum vt dicit gloss. in d. l. pactum, & glo. in d. l. cōtra iuris ciuilis, in § fi in glo. fin. & ibi Ang. Et hoc verū quando de præsenti probari non poterat, nec in futurum suberat verisimilis spes. l. tutor, in princ. ff. de iureiurā. iuncte regule. l. q accusare. C. de eden. licet Bal. in l. . . in 4. col. & ibi Fulgo. C. de pact. te neat contrariū. Idem Imo. in l. ex duob⁹, le 1. in ea 8. colum ff. de duob. reb. & Alexā. cōsi. 22. incip. v iso instrumento, in 4 col. lib. t. sed male. Nā secundū d. Alex. in d. l. pactum tutor & curator pūt tūc generaliter remittere vt dicit gl. ꝑ fate hoc idē Ias. ibi. Idē dic qn̄ debitum est liquidū, sed erat tale, qd̄ attulisset plus impensę q̄ vtilitatis, tex. est sing. in l. mediteranez, & ibi Bar. ad hoc no. C. de enno. & trib. lib. 10 And. in l 1 ff. de duo. reb. Secundo limita qd̄ tutor vel curator pp nimiā debitoris paupertatē, pōt facere remissionē debitori minoris, vt probatur in l. omnes & ibi Bar. & in l. fine. & ibi Ang. C. de enno. & tribu. li 10. Cū inanis sit actio, quā inopia debitoris excludit. l. nā is, in prin. ff. de dolo. cap. olim, el 2. de resti. spoli. Tertio limita in tutore regis uel illustriū personarum, qe tunc possēt donare. Nā hoc cōuenit personę minoris: secundum Inno. & Io. An. in cap. grandi, de sup. plen. negligen. pręle. lib. 6. Et ē tex. in l. cum plures, in prin. ff. de adminis. tuto. & in l. 1. §. 2. ff de tutel. & ratio. ni. distra. Et secundum Pauor. consi. 46. incip. Satis, videt̄ mihi clarissimé, in primo volu. & Bal in l. præses. C. de trā. sactio. Et quod dicitur in tutore & curatore procedit in episcopo Intellige tamen prædicta scilicet quod tutor vel curator vel episcopus, possūt remittere, vt supra dictum ē, n si tale debitū esset illicitū vel vsurarium, vt ē glo. singula. in l. præses. C. de transactioni. Et ibi docto. quia tunc possunt remittere & valeret. Vide latius, dominum Ias. in d. l. pactum.

Bart.

a Bart. ibidem] Qui subdit quod quicunque habe ret autoritatem per se, & nō gere ret periculo pri mi tutoris tene retur facere in uentarium.
b Ex cā] Bar. in d. l in confirman do, dicit quod licet testator re miserit cōfectio nē inuentarij, ni hilominus si iu dex uidebit expe dire pupillo, co get tutorē ad cō fectionē inuēta rij. Et si plus de beret expendi in confectione inuē tarij quā eēt vti litas, tunc nō de beret tutor illud cōficere, ut inter mmit dixit Bar. p illum tex. in l. med. terans ... prin. ff. de anno. & tri. lib. 10.
c Iudex ex cā] Puta qn̄ non ex pediret pupillo, φ patrimonium suum panderet, allegat ff. ad ter tu. l. 2. §. tracta tur. versi. ergo si mater, & D. de ali. pu. pstan. l. vl t. & C. quādo & qui. quar. pars debetur. l 2. Tu vide ad istas ad dit. Bart. in l. ne mo potest. 2. col. ver. quartę Dy. An testator. Et vi de Angel. consi. 275. Super statu to corconij di po nente φ non ob stante remissio ne testatoris tu tor teneatur, cōfi cere inuentariū. Et uide de hoc e tiam Pau de Ca str. consi. 330. et mr excusatur a confectione in u ... tarij, ita qd successione non ...

strumento, quia consilium propinquorum facit præsumptionem, quod dolus & culpa ab est a tutore, at gu. l. eriā. C. si tuto. vel cu. inter secūdum Bal. in l. po la. C. de his qui. vt indi. de hoc vide quomodo tenetur tutor supra Clericus. 13. §. 5. & 7.

3 Verum tutor teneaē facere inuētarium de rebus pupilli. ℞. quod sic, nisi cā necessaria vel iustissima impediatur, textus est in l. tutor qui repertorium in princip. & ibi Barto allegat concor. ff. de admistrari. tuto. idem dic secūdum Bart. ibidem a de curatore & cā necessaria dicitur secundū eundem Barto. 3. col. uersi. quæro quæ sit illa causa, ex parte tutoris morbus, puta quia podagrosus & huiusmodi impeditus est vel ex parte rei, quia non reperitur adhibita diligens inquisitio. Causa vero iustissima dicitur si testator remisit confectionem inuentarij, vt in l. fin. C. arbi. tu. Quod limitat Barto. ubi supra nisi ex causa b iudici aliter uideatur, vt in l. in confirmando, & l. utilitatem. ff. de con fir. tu. Fallit hoc in duobus casibus in quibus non tenetur facere inuentarium, secundum Bar. ubi supra. Primus si consuetudo esset, vt non fieret. Secundus si iudex ex causa c remitteret, quia posset.

4 Quando tenetur facere. ℞. secundum Bar. ubi supra φ gl. ibidem & communiter doc. tenent qd̄ mox d idest quam primum poterit. Facit. l. hæc conditio. ff. de condi. & demon. aliter videtur in dolo. Intellige si administrauit, alias non Itē non vr̄ in dolo, si fecit il la quæ dilationē non recipiunt, vel quæ necessario præcedunt confectionē inuētarij, vt perscrutatio substantiæ hæreditariæ, vel ea quæ nullo mō pōt obesse pupillo, sed bn̄ pdesse, qa talia agendo an̄ confectionem inuentarij non præsumit in dolo fm Bart. vbi s.

5 Qualiter dēt fieri. ℞. tex. i l. tutores. 2. C. de adm. tu. φ in præsentia publicarū personarum. Glo. tamē ibi dē dicit φ sufficit vnus notarius, præsentia vero iudicis non est necessaria fm Bart. vbi s. & communiter doct. nisi vt faciat fidem φ debitores nominū quorum nomina scribuntur in inuētario, & ita tene quamuis gl. in d. l. tutor, teneat φ est necessaria.

6 De qbus debet fieri in uentariū. ℞. tex. in d l. tutores, φ oium rerū, idest corporalium fm Bar. vbi s. & instrumētorum i. omnium iurium incorporalium, de quibus apparent instrumēta seu probationes in bonis pupilli, de alijs non, & ibi per Bar. vide plenè alias quęstiones.

7 Qūo mater perdit tutelam filij. ℞. Pa. in c. uxoratus. ij no. de cōuer. coniug. φ dupliciter. Primo si transit ad secundas nuptias. Secundo si incontinenter viuit. de hoc est gl. quam sequitur Bar. & Bal. e in aut. sacramentum. C. quando mulier tu. of. fun. potest, facit text. in l. fin. eo. titu. s. C. quando mulier tu. of fun. potest, vbi requiritur φ publice uiuat. quod no. gl. in l fideicommissum. C. de fideico. Vbi uult φ vxor relicta, si incontinenter viuat perdat legatum sibi factum a marito, & aufertur ibi

privatur qn̄ di cit filios egenos. Petrus de Anch. consil. 104. in se cunda col. Et de his etiā pœnis. Spe. tit. de tuto re. §. generaliter ver. Hoc aūt no tandū. Et de in stru. edi. § dicto ver. tutor autē.
d Mox] Ad. l. tutores secun da. C. de admini stra. tut. Vbi gl. in versi. mox. Et dū hic dr̄. Alias vr̄ in dolo, intel lige scilicet præ sumpto. Et sic li cet distulerit fa cere inuentariū, tā interim ē tu tor, & si aliquid gessit & post ad ministrationē fe cit inuentarium, nihil objici pōt ipsi inuentario, licet ipse, vt ... spect ... remoueri possit, ita decla rat Bar. ibi in 1. col. versi. Quæro quando.
e Barto. & Bal.] Idem tenet Bal. in auté. issdē. C. de secundis nu ptijs, & in l. his solis. C. d̄ reuo. donatio Et rō ē. Nam mulier dē.

ANAGLORIA. Vno modo dicitur appetitum dignitatis & excellétiæ,& sic est idem cum superbia,& est capitale vitiũ, quia animus directè mouetur ad dignitatẽ & excellẽtiam appetendam. Alio modo dicit appetitũ laudis, a & sic est filia superbiæ, hæc ex S.Bo. in 2. dist. 42. in q. circa literam.

1 Vtrum sit mortale peccatum. ℞. secundum quod colligo ex Alexã. 2. 2. q. 38. ar. 21. & Tho. 2. 2. quæstio. 132. ar. 3. & Henri. de Gan. in quolibet. 1. quæstio. 34. ꝙ vanagloria de se non dicit aliquis quod sit contra charitatem Dei vel proximi, b attñ dupliciter potest contrariari charitati Dei. Primò ratione rei sup qua quęritur laus vel gloriatur. Et hoc modo pôt esse peccatum mortale tripliciter. Primo qñ gloriatur de re quæ est contra Deum scilicet quæ est mortalis peccati, de quibus dicit in psal. Quid gloriaris in malicia. Secus esset si gloriaret de re peccati venialis solum, quia sic non esset mortalis vanagloria. Secundo ẽ mortale peccatum, quando id de quo gloriatur præfert Deo, si cui ille, de quo Ezechiæ. 28. Eleuatum est cor tuũ dixisti, Deus ego sum. c Istud euenire solet, quando homo propter inanem gloriam præfert testimonium d hominum testimonio Dei puta propter gloriam humanam non perdendam, non confitetur Deum vel fidem tempore debito vel non vult prædicare, vel dicere veritatem loco & tempore quando tenetur. Tertio mortale pec catum, quando ea quę sunt ordinata ad gloriam Dei, vt sunt sacramenta & ea quę pertinent ad fidem, spem, & charitatem, principaliter facit ad gloriam suam. Vnde dicit. Aug. lib. 1. de doc. christiana. Ad fidem, specie, & charitatem, tota militat diuina scriptura, quę principaliter ordinatur ad honorem Dei, in quo Deus contemnitur si principaliter ad alterius honorem ordinetur, hæc ille. Vnde si quis principaliter e propter gloriam prædicaret, vel diceret missam & huiusmodi, peccaret mortaliter. Secus si aliquid aliud quod non pertinet ad diuinam scripturam, vel sacramenta propter gloriam faceret, f quia peccaret venialiter, & amitteret fructum bonę operationis. Contrariatur secundo vanagloria charitati Dei ratione finis, seu intentionis ipsius gloriantis, vt puta quia constituit finem vltimum in gloria vana, paratus facere quæcunque propter illlam. Et sic est peccatum mortale, si est in deliberatione g voluntatis, & hoc est quod dicit August. 5. de ciui. Dei, hoc vitium tunc est inimicum piæ fidei, si maior sit corde cupiditas gloriæ quam Dei timor & amor, hæc ille. Alias est communiter peccatum veniale, & est quando non repugnat charitati.

2 Quæ sũt ei' filiæ. ℞. Prima immodestia ornatus

...bi tanquam ab indigna, vel ex præsumpta voluntate defuncti reuocatur, quod maximè procedit, si vixit in cõtinenter tempore vitę mariti ipso ignorante, pro hoc gl. no. in l. sororem. C. de his quib. vt indig. & potest inferri per hoc, ꝙ omnes pœnas quas transiens ad secundas nuptias. j. annum incurrit, quod & ipsa similiter quod not. Sed limitat quod ad luciũ perdendũ, sed non quo ad pœnam aliam incuriendam.

...het le..m pudicitiam seruare, & si punitur p trãsitu ad secũdas nuptias, multo magis si luxuriatã est.

a Laudis] Quia non desideratur laus humana nisi p̄p excellẽtiã.

b Vel proximi] Ratio est q̃a gloriari nihil aliud importat quã clarificari, idest ꝙ ille quęrit notificare bonũ qd habet i se apud multos vel apud sei psum i. ꝙ cognoscat ur bonũ qd habet, esse dignũ laude, & hoc nõ est pctm̃ Quia dicitur Matt. 5. luceat lux vestra. & 1. cor. 2. nos autẽ non spiritum huius mundi accepimus sed spiritũ q ex Deo ẽ, vt sciamus q̃ a Deo donata sunt nobis.

c Ego sum] Et. 1. Corin. 4. Quid hes qd non accepisti si aũt accepisti, qd gloriaris quasi non acceperis? Et hoc phibet Hiere. 9. Nõ glorietur sapiens in sapientia, nec fortis in fortitudine sua, sed in hoc glorietur, scilicet scire & noscere.

d Testimoniũ] Cõtra id Iob 31. q dilexerunt magis gloriam Dei quam hominũ.

e Principaliter] Quidã opponit, angelice ꝙ male dixit, q̃a sm S. Tho. est peccatũ qñ actu & habitu principaliter intendit ponere vltimum finẽ secus si actu tãtũ, nam si pt̃ gloriã de cantu diuino, rũ vel sacris vestibus vel theorica eruditione, & tñ non erit mortale, q̃a respõdeo ꝙ autor noster, insufficienter locu tus est cum dixit principaliter, & hoc ẽ ponere ibi vltimũ finem, ergo nõ dẽt reprehendi cum bene dixerit.

f Faceret] Vt legere, scientiam mundanam.

g Deliberatione] Alias ex surreptione est veniale.

a Cōculcentur] Ex quo manifestè patet quod clerici malè faciūt, qui ex casulis antiquis vel cappis faciunt fieri bursas, vel aliqua alia ornamenta ad vsum mūdanum, contra tex. hic allegatus, & vide Panormit. in d. c. fin. de custod. eucha.

b Quod peccat mortaliter] Et hoc propter verbū præcipimus, &c. quod præcipitur... qui est prima. Quod præcipitur imperat, & q. imperatur necesse est fieri c. ...

c Quod vidētur] Vel de omnibus ... dictum est vehend... mercibus, & idem est quod nau... lum. ff. de publi ca l. c. §. hic ti tulus.

d Tributum vero] Et dicit tributum ... militibus tribuebatur, quod ... publicè vaca... Vide & stipēdium appellat, dic. §. hic titulus in gl. & ff. de ver bo. signi. l. ager.

e In harena.] S. cu quis locat ad hoc opas suas, vt pugnet in ha rena, idē in thea tro, cum bestia dentata.

f Prohibita] Imo dicit gl. in di cto capit. quē venatoribus, el prēmo, quod qui hanc exercet peccat mortaliter. & est infamis, simili ter qui eam aspi cit est infamis. Sub. hic tamen gl. quod hoc fallit nisi fiat gratia vir tutum experien dorum. ff. de po stula. l. prima §. item senatus. Sed iudicio meo nō valet hæc limita tio pro periculō mortis, ad quod te exponit, vñ sim

ornatus. Vide Ornatus. Secunda inobedientia. Tertia iactantia. Quarta pertinacia. Quinta hypocrisis. Sexta discordia. Septima contentio, de quibus in suis locis.

VASA sacra ecclesiæ debent esse sacrata & honesta, & tantùm ab hominibus sacratis tractari, & si sint facta inutilia, vel vetustate consumpta, debent comburi, & cineres condi in loco honesto, ne pedibus intrantium conculcentur, a de conse. dist. I. capit. altaris. capit. in sancta. & capi. vestimenta, & de rel g. do. cap ad hæc, de rerum permu. mancipiū. De eorum consecratione, Vide supra Benedictio, & consecratio. De eorum mūditia dicitur in cap. 2. de custo. eucha. in fine, præcipimus quoque vt oratoria vasa, corporalia, & vestimenta ministrorum pale altaris, nec non & ipsa corporalia munda & nitida conseruentur. Nimis enim videtur absurdū in sacris sordes negligere quæ dedecerent etiam in prophanis, hæc tex. ibi &c. Ex quo patet quod peccat mortaliter b qui illa retinet ita immunda, ac si essēt pro seruitio rusticorum.

VASALLVS dicitur qui habet feudum ab aliquo. vide supra. Feudū.

VECTIGAL est quod præstatur ex his rebus quæ venduntur. c Tributum vero d vel anno na, uel publica pensitatio seu functio est quæ ratione fundi uel soli a possidente præstatur. Idque dicitur census secundum Azo. in sum. C. de uecti. Et ideo uide Pedagia.

VELATIO virginū, ui de supra. Consecratio virginum.

VENATIO triplex. Vna] oppressiua hominum, & hæc semper prohibita. 6. dist. S. is ita, in fin. Alia dicitur harenaria, scilicet quæ fit in harena e cum fera dentata, & hęc similiter prohibita. f 86. dist. ca. qui venatoribus, & capit. sequen. Tertia dicitur saltuosa, quę fit in siluis & saltibus, & hæc omnibus prohibita tempore quo homines g tenentur esse in ecclesia & orare. 86. dist. an putatis, de conse. di. 3. irreligiosa, & dist. 3. ieiunia, nisi forte necessitate famis ingruente. cap. licet de feriis, aut alia simili. Aliis autem diebus h est licita laycis, de deci. c. non ē i potestate. Clericis uero & religiosis ē phibita, nisi ex necessitate ecclesię urgēte, vt dictū est. Possunt tamē prælati & alii ecclesiastici cā recreationis uel excitandi appetitū & huiusmodi, cū retibus & laqueis, & ēt canibus cū silentio & modestia aliqñ uenari, nisi tēpore quo debēt uisitare uel pdicare i extra de cen. c. cū apostol. §. quo circa. Et sic intellige illud nc ci... uel pli... dicendum quod est peccatum mortale, per ea, quæ habentur in c. primo, & secundo, de to... hoc tenet Pa. in c. primo, de cle vena.

g Tempore quo homines] Vt in quadragesima diebus ieiuniorum & festorum.

h Autē diebus] Pro hoc facit gl. in d. ca. primo & Ioan. An. q. videtur tenere quod liceat et cū voluptate is vt §. ferre, instī tu. de rer. diui. & ff. de aequi. rer. do. l. naturalem. Sed gl. in d. ca. q. venatoribus, dicit quod nō licet lay co venari saltuo sē ob volup atē sed solum pp necessitatem, puta pro carnib. vel pellib. habēdis, facit c. Esau. 86. dist. vbi dicit quod Esau venator erat, quia peccator erat, & q. in scri pturis non inuenitur aliquis san ctus q. fuerit venator. Sed bene piscatores inuenimus sanctos, intellige tamē quod non est aliqs venator, vt ibi di citur gl. Quia Eustachius fuit uenator ferrum ... Vide cap. ferrum ... Pa. in dicto capitulo primo, dicit quod ant loq. mur de eo q. raro exercet venatione, & procedat glo. & Ioā And. dictum in d. cap. 1. Aut si laycus est huic venatio ni deditus, & tūc non licet. Et procedat glo. in di cto cap. euio, qui venatoribus.

i Visitare vel] Vult arguere, quod si tempore visitatio ... prohibetur talibus venatio, ergo a... tempo re videtur licere ...

mo.c.1.& iura quæ uidentur contraria secundũ Ho. sunt intelligenda de illis q nimis mentem talibus implicant.[a]

1 Verum serui teneantur obedire dominis uolentibus uenari tempore prohibito. ℞. Rodol. quod nõ.[b] An autem excusentur a peccato propter metum, dic ut supra. Metus. §.6.

2 Verũ uenatores qui conculcant [c] agros, uineas, & segetes, & quorũ canes occidũt gallinas & animalia pauperum & aliorũ, teneantur ad restitutionem. ℞. Asten. quod sic, ad extimationem, alias peccant mortaliter, nisi ita modicum sit dãnum, quod probabilitèr nõ curarent.[d]

3 Quid de dominis q occidũt uel mutilãt homines ꝓpter lepores, & siluestria animalia capta. ℞. Astẽ. li. 5. ti. 29. ar. 2. i fi. q mortaliter peccãt, si faciãt libidine vindictæ, uel amore hmõi animalium, aut uenãdi. Credo etiam q sit si cõsuetudo loci uel statutũ q pro uno actu uenationis tãta pœna infligatur, q non excusat a mortali omnes obseruãtes eam, ut no. Esa. 5. c. qui condunt leges iniquas & Tancred. in sum. titu. de rapina.

VENDITIO Vide supra. Emptio.

1 Verum quis possit compelli ad uen. inuitus. Respõ. quod regulariter nõ, sicut nec emere. Vnde dicit tex. in l. inuitum. C. de contrahen. empt. Inuitum compa rare uel distrahere postulã tis iustam causam si continet desiderium, hæc ibi facit. l. nec emere. C. de iure delibe. Fallit hoc in multis casibus. de quibus vide gloss. in l. iulianus. §. idem cellus. ff. de acti. empti. & vendi. quę ponit casus in quibus quis cogitur vendere, & in præallegatis legibus.

VENEFICIVM Vide supra. Sors.

VENIALE Vide supra Peccatum.

VERBERATIO Vide supra percussio.

1 Verum ille qui non ualens soluere in ciuilibus luit in corpore, [e] si ueniat ad pinguiorem fortunam teneatur amplius soluere. ℞ Bal. i l. fi. de i iusuocã. qđ nõ, qa luitio corporalis cedit loco solutiõis facit. l. ſed si vnius. §. si ante. ff. de iniur. glo. est in c. sicut dignum, in uer. si habent, de homici. ui de gl. in regula factum, lib. 6. Limita. s. solutio. §. 12.

a Implicant] Panor. in d.c. s. distinguit inter sa'tuosam, scilicet quæ fit cum canibus. Si de prima dicit q si redditus sit in venatione, prout est in Francia, & tunc licet clericis. Si vero non habent in redditu, tunc non licet dicit tamen, se putare non nisi tũ eos peccare si ratissimè hoc facerent, & sd hoc ponderat tex. d. c. 1. i ver. sapius distantius. Secus etiam si ex necessitate, quia non peccarent, puta rarissimè venentur, vt quia volunt appetitum excitare pp morbum præcedẽté, tn cesilectus, de homi. Et loquitur indistinctè i oibus in sacris, cõstitutis. Sed videtur prohibita, episcopis in particulari in cs. s. 34. distinct. Sed re vera cõsideratis expẽsis, quas faciunt plati ecclesiæ in his venationibus, quibus pauperes sustẽtari deberent, nulli dubiũ, qn veniant de calãdę Mitto scandala q̃ inde pusillis mẽb. oriuntur. De venatione eñ, quæ fit cũ laqueo sine canib. vel cum ratibus licite videtur esse clericis, dũmodo frequẽter non insistant. Hæc Pa. piscatio tamen conceditur, tum quia in potest diuinis cogitari, tum quia pacua in ea delectatio esse potest secundum gloss. in d. capit. Esau. Adde quia dominus commendat eam dicens. Faciã vos fieri piscatores hominum. Mar. 9. & Hiere. 16. Mittam piscatores. Et Iosn. 21. de Petro dicitur q ipse ait. Vado piscari.

b Quod non] Hoc dicit gl. in c. an putatis. 86. dist. 11 qõ. 3. non semper. Et q excusantur quo ad quid si obediant. 22. q. 5. Qui compulsus. C. de sepul. uio. l. 2. non autem in totum, quia in atrocibus non debent obedire, domini tamen tenetur pro omnibus peccatis eorum. Hæc gl.

c Conculcant] Poñe quis vult ingredi fundum alienum causa uenandi, nunquid possit prohiberi ne ingrediat. Rñ. q potest prohiberi, & manu resistere potest dñs ꝫ ingredi volentẽ. l. quẽadmodum i prin. ff. ad legem aqui. & l. 3. §. plané, vbi gl. in ver. prohiberi. ff. de acq. rer. do. Sed pone q qs sit in gressus ꝓhibente domino, & aliquas venationas cępit, & dominus vult eum retinere nẽ egrediatur, nisi restituat dictam venationem captam, nũ quid possit, dicẽdũ q non, ita dicit gl. in l. diuus. ff. de serui. rustic. prædi. allegat. §. fere, & ibi gl. in iti. de re diui. & facit, l. 3. §. 1. de acqu. re. do. & sic patet q venatio erit capientis. habet tñ dñs actionẽ iniuriarũ, vt l. iniuriarũ. § si. ff de iniur. & ita tenet glo. in d. l. 3. & Cy. Bar. in l. 1 §. oia. ff. de acquire. re. do. Ex his sequit q talis dñs capiens nõ tenet dictas venationes restituere, q fallit si fructus fundi cõsistãt in venatione, quia tũc dñs posset ꝓhibere, & ille capiens teneretur restituere, vt l. venationes. ff de vsu. & l. vsufructus. ff. de vsu. ita Flo. in d. l. diuus, & sic concorda gl contrarias vt in d. l. diuus, & in d. l. §. feré vet. plane.

d Curarẽt] Vide ď venatiõe aliqua ĩ. Inuēta. §. 13.

e Luit in corpore] Præsuppone regulam iuris. Qui non habet in ere luat in corpore. l. qcunq. C. de ser. fug. Intellige hoc ſm Alb. de Rosa. in l. fi. hic allegata verum, quando pœna descendit ex delicto, tunc luit in corpore alias posset cedere bonis.

Cap.

VESTIS & cætera īdumenta ecclesiæ debēt esse sacrata & honesta, nec debent tangi a nō sacratis hominibus, de consec. distin. 1. cap. in sancta, & duobus. capi. seq. nec fœminæ etiam sacratæ debent ea tangere dist. 23. sacratas, quod intelligitur secundū Hostie. in sum. titu. de eucha. quādo sunt per pōtificē benedicta. c. ad hęc, de relig. domi.

1 Vtrum de ueste alicuius dñe possit fieri casula. Re. gl. in c. ad nuptiarū, de cō sec. dist. 1. ꝙ non. Cui non assentio, immo eoipso quo dedicatur deo, purgat omnis macula, facit. c. nulli liceat. 12. q. 2.

2 Verū uestes & manutergia ecclesiastica possint deputari ad usus laycorū. Re. gl. quod non, in c. mācipia de rerum permu. & ī d. c. ad hæc de reli. domi.

VICARIVS Est q uices alteri⁹ gerit, siue in officio non contētioso ut ex. eodem ti. per totum, siue ī contētioso. C. de offic. ei⁹ qui ui. al. ge. a per totum.

1 Quot sunt species uicariorum. Re. do. Card. in clemen. unica. eodem titu. 3. q. quod quatuor. Quidam sunt perpetui ecclesiarum parrochialium & tales facit Episcopus. secundum Lauré. ex quo suscipiunt curam animarū, unde quoties qs ē deputat⁹ autoritate Episcopi curato bñficio uicari⁹ eo ipso est ꝑpetuus b & īmutabilis, per. c. vnicū, đ capella. mona. libro. 6. & nō debēt deputari nisi ī parrochia lib⁹ habentibus latitudinem c parrochiæ, uel aliā necessitatē. Et talis habere debet 25. an. & ordinarii ad d sacerdotiū īfra annū. d. cle. vnica. alias priuat⁹ ē ipso facto, & si recipiat ecclesiā, aliam cū cura perdit uicariā, extra e. tit. c. ad hæc. e

a Cap. de offi. eius q vi. al. ge.] Illi vicarij de quib. ibi non sunt delegati sed subdalagati vel ordinarij iudices, nam eligebantur in certum tempus ordinarijs præfixum vt ipsi vices ordinariorum præseuntiū suppellerent. Erant & alij qui gerebant vices mortuorum & absentium, qui sustraganei appellabātur, hij oīa poterāt agere, quæ ꝑtinebant ad iurisdictionē, ꝑter vltimū suppliciū, & membri abscisionem l. 2. C. de officio vica. Sed quo circa istud verbum vicarius nunquid vicari⁹ potestatis vel ꝑlati possit in eius absentia, quæ nō posset in præsentia, do. Ias. in l. cum filiusfa ff. si cer. pe dicit secō suluisse per illū text. ꝙ sic. Nā in certo casu ī quo requirebatur cōsensus episcopi q erat absens dixit quod sufficiebat vicarij eius, cōsensus pro hoc text. in d. l. cum filiusfamili. vbi colligitur quod propter absentiā patris permittitur filiofaml. qđ alias nō permitteretur. Hinc est quòd licat filiusfami. non possit esse in iudicio, nec agendo nec implorando officium iudicis nisi interueniente consensu patris. l. fina. §. necessitate C. de bo. quæ lib. capitu: fina. de iudic. in 6. tamen quando pater absens, potest implorare officium iudicis in figura iudicium, texto. est ibi & apertior. in l. si longius. §. 1. ff. de iudi quicquid dixerit Ro. in d. l. cum filius fami. & cum reprehendit Ala. ibidem. Intellige tamen quando imploratur officium iudicis ut in figura iuditii, secus quando imploratur extra ordinam. & non figura iudici glo. est singu. & ibi Bart. multum. not. circa. fi. in l. 1. C. qui admittit. Et concor. cum. d. l. filius, tex. in l. sed si unus. § filio. ff. de iniu. Hinc est aciam ꝙ propter prælati superioris absentiam aliquid permittitur, quod alias non permitteretur tex. est no. in ca. cum nullus, ad fi. in uer. episcopo autē in remotis agēte, de temp. or. li. 6. fm Pau. de Ca. consi. 146. Et iō dicunt cano. in c. cum dilacta, de rescrip. quod ubi abbas est absens, ita ꝙ commodè non potest haberi eius licentia quod monachis potest agere sine eius licentia. Ad hoc allegatur in terminis Archi. 63. dist. in c Reatina ecclesia, vbi dicit quod si ex consuetudine in electum alicuius prælati debent in eruenire consensus regis vel archiepiscopi, vel episcopi, & contingat regē, esse extra regnū vel episcopū extra episcopatum sufficit habere vicarij eius cōsensum vel locū tenētis, allegat cō post. ita tenere ī c. ꝙ sicut, đ elec. qui refert ita obtinuisse in cau. si epilcopi canētuarīē. vel canonicorum rosentium, ar. c. ex frequentibus, de in sti. referūe etiam d. Ant. & Pa. in d. ca. ꝙ sequitur Bal. in c. cum venerabilis, de cō. sua. & Ang. in l. adoptio circa medium, licet communiter habeatur corrupt us. ff. de ado. sed Ro. reprobat dictū. Archid. cōs. 604. inci. ex longęua, & inueterata cōsuetudine sed tu tene cū Archi. & pro eo facit tex. in d. c. cum nullus, ver. episcopo autem.

b Est ꝑpetuus] Et ratio est qa beneficia nō dantur ad tēpus. 55. dist. præceptor. 70. dist. sanctorū, de fil. præsby. c. veniens, sicut enim matrimonium carnale non contrahitur ad tempus, sic nec spirituale. c. fi. de cond. appo. sed non loquitur illud ca. de vicarijs, vt patet. Facit ergo in argumentum, licat Io. An in cle. vnica, eo. ti. in gl. in ver. perpetuis dicat loqui illud, c. in vicarijs perpetuis.

c Habentibus latitudinem] Vult dicere ꝙ in ecclesia, quæ sit parochialis deputari non debet, quia in beneficijs curatis tantum, quæ nō sunt ecclesiæ parrochiales non ponuntur vicarij. c. extirpandę. § qa vero, de præben. Ioan. An. in d. cle. vna, in ver. parrochialium, nisi adsit alia necessitas.

d Et ordinari ad] Ex hoc colligitur ꝙ vicaria sicut & ractoria pōt dari nō sacerdoti, dūmodo sacerdos fieri possit, đ cle. vnica, & c. fi. eo. ti. sec⁹ de cōmēda, qa oportet ꝙ sit sacerdos. c. nemo, deinceps, đ el. li. 6.

e Ca. ad hæc] Ille tex. hoc nō dicit, sad vult ꝙ si aliquis habeat beneficiū vel personatū in quo de consensu

lensu episcopi vicarium instituit cũ certa portione dato φ mortuo illo alius in personatu succedat nõ tñ pôt p illum vicarius priuari vicaria, neque portione sua, sed præsum ma. hoc facit c. 1. & 2. e. ti. & gl. fi. i fi. d. cle. vnicâ.
a Quod tenet ẽt gl.] Nulla, glo. huc ibi dicit, sed solum gl. in ver. perpetuis distin git vicarias perpetuas a tpo ab libus de quo. in fca. §. 5.
b Effectum] Et lic est quo ad cõ moda lites per modum cuiusdam iuris, & in habitu sit apud principalẽ & q d de pręmijs, & obuentionibus & decim. s. Vid Car. in d. cle. vnica, & Rof. eo. ti. § 3.
c Tenent doc.] Ad hgl. in d. cle. vnica, in ver. sa et: dominum quod velle, φ eps habeat dispẽsare vt patet ibi in casu ppposito q uẽ est in forciotibus terminis.
d Cõstituuntur] Vocantur isti vi carij vice domi ni Pan. in c. 2. ne præla. vic. suas.
e Sine symonia] Pone casum, eps committit alicui suam iurisdictio nem cũ hoc vt il le det e pocentũ, vñ cũ iurisdictio episcopalis non p sit pretio védi qa est qd spi rituale, ideo est symonia facie. c. de erronius, de iudi. idem tenet Pa. post Inno. &

2 Quid si deputetur ad ecclesias non parrochiales puta rurales. R. quod non erunt perpetui, & sic peterunt mutari ad uelle prælati, quod tenet etiam glos. a in d. cle vnica.

3 Vtrũ talis uicarius perpetuus habeat idistinctè curam animarũ. R. d. Car. in d. cle. vnica. qđ sic, quo ad omnẽ effectũ, b quia possidet suo nomine ad instar conducentis non ad modicum tempus. l. fin. ff. si ager uec. pe.

4 Vtrum possit instituere alium uicarium. R. d. Car. ibidem φ nõ perpetuũ sed bene tẽporalem, ut cõmuniter tenent doc. c

5 Quidam sunt uicarii tẽporales sicut mercenarii q ad tempus assumuntur ad adiuuãdũ ad curam animarũ & tales possunt assumi a curatis etiam sine licẽtia episcopi de iure cõmuni, nisi statuto episcopi prohibetur. 6. q. 1. illud, & c. nihil. Et licet tali assumpto ꝯ fieri licet non habeat curam animarum, secundum Pau. quando rector per uiã delegationis ei committit autoritatem audiendi, quia potest etiam non habenti curam animarum. Et hoc verum nisi sit prohibitus ad exercitium curę, ut peregrinus & ignotus de cle. fere per totũ, quia tũc nõ teneret talis commissio qa ad solũ epm ptinet. d. cle. p eo. c. tuę. & c. fi. & similiter dic. quando committitur religioso qui a regula uel suo plato phibeẽ de hoc dic ut s. Confessio. 3. §. 4.

6 Quidã sunt uicarii qui deputãtur ad aliquã puinciã, aut diocesim uel locũ, de qbus ex eodẽ ti. c. pe. & 16. q. 1. adhcim⁹, & tales uicarii iurisdictionales tãtã potestatẽ habẽt quãtũ mẽsuramus ex eorum commissione, pro hoc de priuile. accepimus, alias incipit recepimus, & capitul. porro.

7 Quidam sunt uicarii qui constituuntur d ad omnia incumbentia prælato non solum respectu curę sed ẽt respectu omnium incumbentium, & est differentia intar illos propriæ, & est officiales episcoporum quia officiali solũ cõmittitur cognitio causarũ toti⁹ dyocesis nõ aũt inqsitio correctio excessiuũ amotio a bñficiis, nisi specialiter sit eis ꝯmissum Vicarii aũt generales oia hęc possunt excepta bñficiorũ collatione, ut i c. cũ i generali, eo. ti. li. 6. Sed in italia rara est differẽtia, & iõ uideatur eorũ cõmisio ut sciat autoritas, & illos cõstituit episcopus sine cõsẽlu capituli, fm Ho allega. c. ea nostra scitur, de hisquę fi. a pręla.

Host in d. c. 1. scus tñ est de emẽ te iurisdictionẽ tẽporalem, quia licet non cõmittat symoniã peccat tñ grauiter, vt in aut. ui fine quo suf. & in au. de manda. prin. §. illud aũt, idẽ deuendentẽ quia facit ꝯ legem & quicquid ob hoc lucrat turpe lucrũ est ne grauẽtur subditi, ad hoc qđ no. in ca. iitemo de symo. & 1. q. 3. in summa, fallit nisi talis iurisdictio de penderet ab officio ecclesiastico quia tunc est symonia secũdũ glo. & Pa. in c. 2. ne præla. vi. su. a.
f Pôt vicario] Ratio autẽ diuersitatis est quia vĩ carius recipiendo salarium, vẽ locaẽ opas suas nõ enim qs det stupẽdijs suis militare, vt in c. cũ ex officij, de præscrip. sic, & asses- sori statuitur salarium. capi. sta-

8 Vtrũ uicarii tẽporales s. s. secũdi, tertii, & quarti possint aliũ uicariũ ĩstituere. R. φ non ex e. ti. c. clericos. Fallit in Archipresbytero qui cum sit uicarius epi in spũalib⁹ de offi. Archipres. c. ministeriũ. Aliũ tñ uicarium potest instituere, ut ibidẽ dicitur. Et intelligi non posse, nisi specialiter eis committatur.

9 Vtrum plati possint uices suas alicui cõmittere sub annuo cẽsu R. φ non sine symonia e extra, ne pręla. ui. su. cap. 1. 2. & 3. qa sicut p commissione iurisdictionis non licet recipere certam pecuniæ quantitatẽ, ita multominus, licet recipere quotam partem prouentuũ, secũdũ Ho. bñ potest uicario f tale salariũ constituere, in o ad hoc teneẽ. 12. q. 2. charitatẽ, hẽt ẽt talis uicari⁹ ius

totum. §. assesso. rē, de rescrip. li. 6. Sic & aduocatus licitè vendit patrociniū suū, & medicus iustè petit salariū. ca. non sanè. 14. q. 5. sed in casu præcedenti, qñ episcopus recipit salariū vel quotā prouentuum ab officiali tunc videtur vědere ipsam iurisdictionem, & tendit in grauamen subditorum, qa officialis vt aliqd lucretur vltra pecuniam datā superiori, per phas & nephas inducetur ad extorquendum pecuniam & modica culpā faciet grauiorem, & sæpe punietbursā vbi puniēda eēt pro ea ex quo multa mala pueniūt, ꝙ not. & facit. c. 2. ne pl. vi. sua. a Illorum] De qbus fuit. S. Th. vbi supra. ar. 3. ad cuius motiua rñdet Ric. vbi s. in rñsione ad vltimū. Et licet q. dā reprehendat in hoc angelicā qđ loquatur ꝫ S. Tho. 1. 2. q. 64. ar. 1. & 2. 2. qō. 155. ar. 1. Tñ auctor noster bñ dicit ꝙ nō est virt⁹ spiritualis, & licet ille dicat ꝙ non allegat rōnes Rñ. ꝙ ille nō vidit rōnes. Ric. ad quas se remittit Angelica, iō n. Bo. in 4. di. 33. q. 1. dicit qđ nō ē virtus quo ad statum licet quo ad habitū sic. Et sic ꝯcordare possēt opiniones supra dictas.

ius petēdi sibi assignari cōgruam portionem de redditibus ecclesiæ ex quibus commodè possit sustentari extra eo. ti. c. ad hoc, ſm Host. & ideo posset dicere. Ego do tibi pro salario tuo centum & totum lucrū da bis mihi de exercitio iurisdictionis secundum Inno.

10 Qui sunt casus in quibus licitè per alium deseruitur ecclesiæ. ℞ ꝙ multi. s. si parochia sit lata, si cecidit i īfirmitatē sine sua culpa debilitatem, vel deformitatem vel necessitas absentandi, seu vtilitas ecclesiæ & huiusmodi. Et de hoc habes supra. Clericus. 7.

VIDVA propriè ex significatione vocabuli seu ſm ethimologiā dr̄ quælibet mulier sine viro etiam si nunquam virū habuisset quasi sine diuinitate. Et dicitur a ui, ꝙ est sine vecors. s. sine corde, ita dicit tex. ī l. malū. § viduas. ff. de ver sig. & tex. in c. vidua. 33. dist. & Gratianus ibi vult quod dicatur illa cuius maritus mortuus ē. Debet intelligi ex cōmuni vsu loquendi, & intellige si ab eo fuit cognita alias nō vt ibi, & iō in quacunque materia etiam pœnali vsus loquendi pfertur proprio significato verborum siue proprium significatum eliciatur ex ethimologia seu ex diffinitiōe, siue ex auctoritate iuris. l. librorum. §. ꝙ tamen cassius. ff. de lega. 3. & l. cum delanionis. §. asinam. ff. de fun. instru. instr. quę le. & l. labeo. ff. de sup. le. no. Bar. in l. omnes popul. 20. col. ver. iuxta præmissa. in fi. ff. de ius. & iur. Inn. in c olim, de verb. signi. & gl. in c. non nulli, in versi. duas, de rescrip.

VILLICVS dicitur ville custos & qui fructibus pcipiendis & colligendis imponitur. ff. đ instito. l. si cum vill co.

VINDICATIO Vtrum sit peccatum. ℞. quod ad satisfactionem animi irati & malum proximi solum nunquā licet, imo est peccatū mortale. 23. q. 4. si ecclesia, & cap. quisquis christianus, & c. ea vindicta. Si vero fit ex zelo iustitię, & ad correctionem peccatorū, & ab eo qui ex officio potest, sic meritoria est vt in dictis. c. & q. 5. si vos.

1 Vtrum aliquis possit vindicare suam iniuriam. ℞. Host. quod non, etiam si superiorem non habet, vnde licet princeps nō subsit legibus. l. digna vox. C. de legibus, tamen ipse deleg. de iudi. c. 1. quamuis ipse punire posset, & sic intellige & limita: capitu. olim el 1. de restitu. spo. c. significasti, el 2. de homi.

VIOLENTIA Quæ est filia auaritię. Vide rapina.

VIRGINITAS ſm Rich. in 4. di. 33. ar. 4. q. 1. dupliciter sumitur. Pmo modo impropriè p integritate carnis, & sic qlibet nascit virgo, & istud nō ē virtus. Secūdo mō virginitas sumitur p habitu, quo uolūtas determinat ad respuen. promptè & faciliter oēm delectationē venereā, ēt licitā, vt mēs liberi⁹ spūalib⁹ vacet, qa vt dr̄. 1. Cor. 7. Virgo cogitat q̄ dñi sunt, vt sit sācta corpore & spū, & hæc ē virtus, & diffinit. Ab Aug. li. de nup. Virginitas ē i carne corruptibili icorruptionis ppetua meditatio. i. qđ virgo dēt gerere in pposito, vt in hoc pseueret ppetuo. Et ex hoc patet qđ ītegritas carnis nō ē de essentia virginitatis, sed ē qdā eius decor accidētalis extrinsec⁹ existēs, q pdi pōt sine diminutiōe virtutis virginitatis, vt patet. 32. q. 5. ī pri. & c. tolerabili⁹, vē. S. Th. 2. 2. q. 152. ar. 1. & seq.

1 Vtrū virginitas sit virtus specialis. ℞. ſm Ric. vbi s. ꝙ nō, sed addit vltra castitatē cōiugalē statū pfectionis. & magis placet q̄ opi. illorū q volūt qđ sit virtus spālis, qa sic sequeret qđ virt⁹ amitti posset sine pcō nec valet rñsio qđ votū reqrit in virginitate, qa nō est verū, sed bñ propositū, qđ tñ posset mutari sine pcō alijs occurrentibus.

a Resolutionē] Et sic patet qđ si qs ex cogitatione polluatur aut manib. pro prijs vel alienis, perdit virginitatem.
b Intentione] Vt de puellis q̄ dū dormiūt vel in ebrietate sunt corrumpuntur a viris.
c Concor.] Rose. in ver. pollutio, in prin.
d Violētia] Habemus in iurecivili, & canonico q̄nq; spēs uiolētiarum. Quædā enim ē expulsiua & ista ꝓpriē cadit in rebus soli, & pro tali violētia ꝓditum ē interdictum, vnde vi. Competit et remediu. l. si qs in tantum. C. vñ vi. & cōditio ex canonereintegrāda. 3. q. 1. de cu' remedij veritate sæpe in practica occurrit, an competat tantum ꝓ rebus ecclesiasticis vel & laycis est decisio Cano. in c. cū ad sedē, de resti. spo. ponit sing. Bart. in l. si coloni. C. de agri. & cēsib. li. 11. Rom. & alij post eū in l. rē q̄ nobis. ff. de acq. possess. Alia est violentia ablatiua, & ista hēt locū in reb. mobilib. ꝓ qua competit actio vi bo. rap. vt in tit. vi bo. rap. & loquitur. l. si qs. C. vñ vi, tertia est compulsiua, qn cōpellit aliqs aliquid dare vł tradere & tunc cōpetit actio, quod me. causa aliqñ directa aliqñdo vtilis. Alia ē turbatiua & cōmititur qñ duo plures suæ ꝑtēdūt se possessores eiusdem rei, & vnus turbat aliū & si fiat in reb. imobilib. proditū ē interdictum vti possidetis, si aūt immobilib. com petit interdictū vtrobiq. vltima est violentia ingestatiua, qñ aliq. q nō ē possessor, nec ꝑtēdit se possessorē, in quittatme i mee ædificare vel clā vel apte & tunc, ꝓpetit iterdictū, quod vi aut clā & vide gl. magistrā in l. 1. C. qđ me. causa & in l. extat, & ibi Bar. ff eo. & extra eo. c. ad audientiā.
e Vsu ueniādi] Bar. in d. l. 1. tractat si liceat arma portare. Et intelligit qđ hic dr̄ ꝙ non licet inferre alicui violentiā, et ꝓuenatione, & vide supra, venatio in additione magna.

2 Quæ requirunt̄ vt amittatur virginitas? ℞. quod requiritur. Primo pollutio cōpleta. Vbi sciendū, ꝙ triplex humor de genitalibus stillat, scilicet semen. Secūdus humor similis semini q est medius & stillat quādoque ex solo tactu, vel auditu turpium. Tertius est vrina ꝑditur autem virginitas per solam seminis resolutionē, [a] quæ locū coitus supplet, vel eius complet delectationem. Secundò requiritur, vt amittatur ꝙ talis delectatio sit ex voluntate operante, vel consentiente, vel non dissentiē te, vel non quātū potest reniteute. Alij tamen volunt qđ si etiā pollutio non sequatur, vt in illis qui sunt ante tempus seminis q tamen explent coitum vel ꝑ turpem tactum, vel ꝑ commixtionē cū alio & huiusmodi amittatur, & placet, tamen recuperabitur per pœnitentiam.

3 Quid si ante pollutionem nec in ipsa interuenit voluntas sed post est contenta? ℞. perdit virginitatem, sed recuperatur ꝑ pœnitentiam, alij dicunt ꝙ nō recuperatur ex quo pollutio est secuta & consensus mētis siue añ siue post sed primum mihi videt̄ verius.

4 Vtrum illi qui corrumpuntur in somnijs vel ebrietate & huiusmodi amittāt. Resp. ꝙ non amittunt virginitate secundum Tho. in 4. dist. 33. nisi hac intentione [b] iuerint dormitū, vel se inebriauerint, & idē dicendum de habentibus fluxum seminis, & si post sint contenti amittitur, sed per pœnitentiam recuperat̄. [c]

5 Vtrum puellæ antequā coitum possint explere aliqd carnale committentes perdant virginitatem. ℞. quod si sunt doli capaces perdunt q̄dem mentaliter solum, sed per pœnitentiā recuperabunt. Si verò non sunt doli capaces, sic nec etiam mentaliter perdunt dicit. n. Alex. 2. 2. q. 44. ar. 9. & 10. tit. de luxuria quod quo ad mentem requirit̄ perpetuitas, quo ad finalē incorruptionē mentis, quo vero ad corpus requiritur perpetua incorruptio, quā tū est de voluntate mentis, aliter nō ꝑt esse virginitas.

6 De consecratione virginum. Vide supra. Consecratio virginum.

VIRTVS Nomē vel nobilitatem dat, de pœn. dist. 1. §. si autem 2. & facit in argumentū, & qd sit. 32. quæ. 5. de pudicitia, vbi dicit glo. quod est habitus mentis bene constitute, de pœ. di. 3. ille rex. & ꝙ virtutes sunt vel a menta animæ, de pœ dist. 2. sapiens, & quod sunt gradus etiam in eadem virtute, de pœ. dist. 2. §. hæc quę de charitate.

VIS quid est, & in quo differt a metu, vide supra. Metus. §. vltimo. Dicitur etiam vis pro omni violentia.

1 Quotuplex est vis. ℞. duplex. Vna dr̄ publica, & hæc est q̄ fit nedū cū armis [d], vt l. 1. ff. de vi pub. sed et cū oī qđ potest nocere, vt in l. armatos. ff. eo. ti. armatos, non vtique solū intelligere debemus eos q te la habuerint, sed et eos qui aliud quo nocere possint, hæc ibi, & hac lege tene t̄, nō solū in vi facta cū armis, sed ēt si armate intrat domū vel possessionē alteri' sine causa legit ma, puta pro vsu i venandi [e] itineris nauigationis vel mercationū, vt i l. 1. & 2. ff.

a Publica] Vide tex.i §. itē lex iu lia,insti. de pub. iudi.
b Pano.] Ibi vide plenè.2.colu. ver.c.venio nūc ad alia, vbi examinat sex qstiones de hac materia.

2.ff.de vi.pu. Alia dicit̄ priuata quę.s. fit sine armis alicui ēt coadunatis hominib. vel si res debitoris fine iudicis autoritate occupet̄. De hac plenè habetur per totum.ff. de ui priua.

2 Quę est pęna inferentia vim. R. p vi publica a deportat̄,vt no.gl. in c.qui dolo,in fi.ff.de vi.pub.Pro vi priuata punitur in tertia parte bonorum,& non potest esse iudex seruator vel alium aliquem honorē habere tanquam infamijs vt in l.1.ff. de vi priuata & alijs alle.in gl.in c.cum dilectus de or.cog. in ver. armata.

3 Vtrum liceat alicui hostium aut murū frangere & vim inferre. R. quod si qs habet possessionem alicuius rei potest tam in personā impedientem q̄ in ostia & muros illius loci,vt valeat uti iure suo nedum iudex, sed & quilibet,vt in c.1.de immu.ec. no.Pa.b quia non vult aliquid de nouo,solum ius suum defendere, vel perditum in continenti recuperare. Si vero non habet possessionem in re aliqua,liceat hēat actionem hypothecariam vel aliam ad illā consequendam, tunc non p̄t ēt si sit iudex vel pręlatus propria autoritate. Et isto mō loq tur.c.eum q,de preben.l.6.& l.si quis in tātam.C. vnde vi. Iste.n. non debet propria autoritate violētiam inferre qa dicere sibi ius contra l.vnicam.C. ne qs in causa sua.

4 Vtrū liceat vim vi repellere. R. dic vt s̄.Defensio,siue inferatur in personam propriam,vel proximi,vel in rebus.

VISITATIONEM Pōt facere quilibet habens ordinariam iurisdictionem in aliquos sicut Archiepiscopus in tota prouintia,de censi.c.romana,& c.perpetuo.li.6.& Episcop⁹ i sua dioecesi, de off.ordi conquerente. Item Archidiaconus & decanus,de censi.cum apostolus,de of.arch. c.mandamus,semel in anno tantum,nisi ex causa potest visitare. Item abbates & pręlati religiosorum visitant monasteria monachos secundum eorum instituta,vt in cap. pe.& vlt.de sta.mon. Item legati apostolicæ sedis,& quibus committitur a Papa,vel a pręlatis ordinarijs existentibus ipsis impeditis.10.q.1.episcopum,de offic.ordi.c.inter cętera, & eo. tit.c.si eps.lib.6.Quidam tn̄ dicunt inferiores epis non posse p aliū visitare consuetudine obstāte,exceptis prę latis religiosorū qui visitant etiam p alios.

1 Quē ordinē debet tenere visitator. R. quod archiepiscopus dēt primo propriam dioecesim visitare totam, incipiendo a capitulo suę ecclesiæ primo, & sic tota visitata transibit ad alias dioeceses, vt dicitur in c. Romana.de censi.li.6.Similiter faciat Episcopus. Primo incipiēdo a suo capitulo.Legati autem de latere non tenētur istum ordinem seruare secundum Ho. nec visitatores religiosorū sed seruabunt eorū statuta vt dicit̄ in d. c. Romana,& ibi vide,ꝙ no.

2 Qūo debet fieri visitatio. R. primo dēt proponere verbum dei, & demum de vita conuersatione ministrantiū in ecclesiis & locis aliis diuino cultui deputatis,ac cæteris qui ad officium suum spectāt inquirat, & sine iuramento & coactione ad eorum emendationem per salubria consilia inducat lenibus & asperis, sicut sibi videbitur expedire. Quod si de aliquibus orta fuerit infamia contra aliquem ordinario denunciet.vt inquirat, notoria vero corrigere poterit & punire,vt in.d.c.romana,& ista forma est pcepto oib⁹ plaris ordinario iure visitātib.(exceptis religiosorū cōsuetudinib. regularib.institutis) vt in d.c. romana.

3 Vtrū visitator possit aliqd recipere a visitatis. R. ꝙ sic pcurationē,& aduerte qd̄ oportet.Primo qd procuratio solū recipiātur.Scdo solum a locis visitatis,& nō ab alis. Tertio ꝙ solū sit p victu illius diei siue sit in victualib.siue sit i pecunia.Quarto ꝙ tm̄ vna die vnā pcurationem recipiat siue vnā vel plures visitet ecclesias. Quinto ꝙ ipse ordinari⁹ psonaliter visitet, aliter istis nō concurrentib. recipere non p̄t. Et si qd alio mō receperit ipse vel aliqs de suis familiarib tenet̄ duplū restituere ecclesiæ a qua illud receptū est j. mensē alioquin patriarchæ, archiepiscopi & episcopi sunt interdicti ipso facto ab ingressu ecclesię inferiores vero pdictis sunt suspensi ab officio & beneficio,donec dictum duplum restituant. nec valet remissio vel dantium liberalitas, seu gratia eos liberare, nisi restituant,hęc colliguntur ex c.exigit iuncto c. felicis,de.censi.li.6.& in d.c.romana.

VITIATVS Corpore vide s̄. Corpore vitiat⁹.

VITIVM Vide s̄. Peccatum.

VNANIMITER [a] De suo significato requirit nullam discrepantiā qđ probatur in c. bonę el 2.de posthu. pręla. & in ca. & si vnanimiter.e.ti.& tenet Inno. in c cum ecclesia,de cā poss.& propriè, & ibi sequitur Pan.in 2. no.

VNIVERSITAS Vide, supra. Collegium.

VNCTIO Extrema est unum de sacramētis ecclesiæ.de quo habes in c. vnico,de sacra vnctione.

1 Quæ est eius mātia. Rñ. oleum,vt in d.c. vnico.Pet. aureo.in 4. distin. 23. dicit quod oportet sit oleum oliuarum & consecratū ab episcopo solum,non ab inferiore,vt dicit Magister [b] in 4. dist.23.

2 Quę forma. Ŗ.ē illa de qua in ordinario,scilicet dicendo per istam sanctā vnctionem & suam pijssimā misericordiam indulgeat tibi dñs quicquid oculorū vitio deliquisti. In nōie patris & filij & spiritussancti amē. Et sic de cæteris sensib. [c]

3 Quis potest eā cōferre. Ŗ.sol⁹ sacerdos,vt patet in d.c.vnico, & de verb.sign. c.quæsiuit,& si vnus deficęret, alter dēt supplere vbi primus omisit. [d]

4 Quib⁹ pōt conferri. Ŗ. infirmis existentib. in periculo mortis. De quibus ꝓbabiliter dubitatur, de morte pueris āt vel euntib.ad bellū, aut alio mō in periculo casuali mortis non datur secundum communiter doc. nec etiam amentib. nisi ante amentiam ipsam petissent, & dando nullā irreuerentiam facerent, sed & secundum S.Bo.in 4.di.23. ar.2.q.2.& Ric.ibi ar.2.q. 3.& 4.tantum debet dari infirmis q in mortali non sunt, & ratione vtētibus, & in articulo mortis existentibus & veniale peccatum habentib.Alijs non. [e]

5 Quæ partes corporis dēnt iniūgi. Ŗ.ꝙ instrā quinq;sensuum.s.oculi.aures manus nares,labia,pedes,& renes, [f] mulierib⁹ tñ non vnguntur renes propter honestatē.Mutilati vero vel cęci vnguntur in locis magis propinquis pędictis,si nōn habent pręd'cta membra.

6 Quę effect⁹ Ŗ.ꝙ vel agit vel auget inuisibilem vnctionē spiritussancti, si dignè accipiatur;vt dicitur in d.c. vnico. Aureolus in 3.di.27.ponit 7.fructus. Primus deletio venialium.Secundum diminutio pęnæ debitè peccato mortali.Terti⁹ gratiæ augmētatio ;quæ vi huius sacramenti augeri habet non tantum ex deuotione ministrantis & suscipientis, sed etiam ex virtute operis operati misericordia Dei assistente operi suo & aucta gratia augetur & gloria.Quartus est interior lęticia & robur contra dæmonis insidias, quę potissimè tunc insunt. Quintus arctatio dyabolicæ potestatis, qa non est ista potens sumpto isto sacramēto. Sextus corporis sanatio,vbi expedit saluti. Vnde in primitina ecclesia multi sanabant. Iacobi.6.oratio alleuiabit infirmum; alias oratio fidei saluabit infirmum. Septimus protestatio decedentis ꝙ permanserit in fide militantis ecclesiæ, ex quo signo vadit ad ecclesiam triumphantem,tanquā qui fideliter pugnauit. Octauus s̄m S.Tho.in 4. di. 23. tollit peccatum veniāle & mortale etiam quantum ad culpā, dummodo non opponatur obex ex parte recipientis. [g]

7 Vtrū istud sacramentum sit de necessitate. Ŗ.s̄m S.Bon.in 4.di.23.in vlt. q. circa literam,ꝙ non,si tamen omittatur ad cōtemptu dānabile [h] est.sec⁹ si ex negligētia.

8 Vtrum si iterabile. Ŗ.s̄m Th.vbi supra ꝙ sic sine iniuria etiam in eadem infirmitate,dūmodo sit casus diuersus,puta hydropicus,nunc est in articulo mortis,postea euadit,& durante infirmitate aliquo tempore longo, iterū venit ad articulum mortis potest et iterū dari, quia status & casus est diuersus licet sit eadem infirmitas [i]

a Vnanimiter] Quod est notādū ꝓ doctoratis qñ dicitur approbatus fuit vnanimiter licet raro fiāt iste electiones nemine discrepāte, vt in c.oęt nouū. 8.q. 1.

b Magister] Cōcor.Ri. ibi art. 1. q. 3.S. Bona ar. 1. qō. 3. vbi ponūt pulchram moralitatem. & olei significationem.& idem in d. c. vnico, de sa. vnc.

c Sensibus] Vide.Ric. vbi.s̄.ar. 1.q. 4.

d Prim⁹ omisit] Idem Ric. vbi s̄. ar.2.q.2.& S.Bo. ar. 2.q.1.

e Alijs nō] Nec tempore interdicti vt patet s̄.interdictum. 6. §. 25.

f Et renes] Vid. S.Bona. vbi s̄.ar. 2.q. 3. & Ric. arti. 2. q.5.

g Recipientis] Dicit tñ S.Bo.vbi s̄.ar.1.q. 1.quod principalis semp effectus istius sacramenti est venialium remissio Idem.Ric.ibi ar. 1. q. 5.

h Damnábile] Idem Tho. vbi s̄. di.7. & Richar.& Sco.

i Infirmitas]Cōcor.S. Bon.vbi s̄. ar.2 q vlt.& Ric. vbi s̄.ar.2. q.pe. Et Scola. ponit diffinitionē istius sacramenti, in d. d.23. Et ibi Vorilon. declarat in primo termino, & prima conclusione.

VOLVNTAS bona vtrũ ſufficiat ſine bono opere. R̷. vi s. intentio. S.4. vnde dicit Amb. 8ó.di. c. non ſatis ẽ bene velle ni ſi ſtudeas bñ facere, facit in ar. c. 1. de eo quę mit. in poſ. & in c. cũ aliquibus, de ſen. & re iu. & l. promiſſor. S. cõſtituto. ff. de conſti. pe. vide gl. in d. c. 1. in ver. voluntatẽ. Mala vero voluntas quo ad peccatũ ſufficit, ſed quo ad incurrendã pœnã iuris q̃ imponit ipſi facto nõ ſufficit pfecto actu, vt diſputat Io. an. [a] in merc. iregula in pœnis, de reg. iur. lib. 6.

1 Vtrum uoluntas hominis duret poſt mortem eı[•] R̷. quòd ſic, patet in c. fin. de pręca. quòd non expirat morte cõcedentis. [b] Secus beneplacito, quia illud expirat per mortem. c. ſi tibi gratioſè, de reſcri. lib. 6. & hęc no. quia faciũt ad quæſtionẽ. Iudex poſuit aliquẽ confinatũ donec reuocaret morit, an expiret confiniũ, dic ꝙ nõ in l. cẽteſimus. S. fin. ff. de uer. obli. p Bal. in 1. cõſtitutione. ff & 1 l. C. de poſtu. & p Sal. in l. in emẽtis. C. de cõtrahẽ. emp. & in l. hæc uenditio. ff. de cõtrahen. empt. Itẽ ad quęſtionẽ ꝙ prior clauſtralis non reuocatur morte abbatis, licet poſſet reuocare quando uoluiſſet & ad prædicta eſt tex. clarus in d. c. ſi tibi gratioſè.

2 Quot modis dicitur uoluntas bona. R̷. quod uolũtas accipitur tripliciter. Primo pro potentia aię, & ſic eſt bona ex uirtute & habitu bono, bonũ, n. eſt qđ hẽt qualitatẽ bona. 1. topicorũ. Secũdo accipiř p habitu ſiue diſpoſitione ſeu affectione uoluntatis de relicto ex actu uolũtatis ſiue ex uſu, & hæc bona uel mala ẽm actiones, quia tales generãtur habitus vel diſpoſitiones, quales ſunt actus. 3. ethicorũ. Tertio accipitur p actu ipſius uolũtatis potẽtię, & iſte ẽ bonus ex ordine ei[•] ſufficiẽti ad debitũ finẽ, & vt hoc ſit qua uor requirũtur. Primũ ꝙ finis ſit bonus in ſe. Secũdũ ꝙ ſit ipſe finis melior his q̃ appetũt pp ipsũ unde dicit Aug. 19. de ciui. dei. c. 3. ꝙ q laudãt deũ pp pecuniã, nõ habẽt bonũ finẽ neque bonã uolũtatem. Tertiũ ꝙ illa ſint ẽm rationem rectã ordinabilia, & apta ad talem finem conſequendum. Quartum ꝙ uoluntas ordinãtis ratione regulæ ordinet vel uelit bona in genere indifferentia ad bonum finem, aliter his deficientibus non erit bona uoluntas, hæc ex. S. Bona. in 2. diſtin. 38. q. 1. ar. 1.

3 Vtrũ uni[•] ſolius bonę uolũtatis ſit unus ſolus finis. R̷. ꝙ ſic ſcilicet prĩcipalis. Vnde ſciẽdũ ꝙ actus poteſt habere plures fines tripliciter. Primo ꝙ unus ſit ſubaltero, & propter illum. Secũdo ꝙ unus ſit principalis finis, alter non principalis, ita tamẽ ꝙ nõ principalis non refertur ad principalẽ. Tertio ꝙ uterque ſit principalis, exemplum, de eo qui uadit p diſtributionibus ad eccleſiam, quia aliquando intendit principaliter dei honorem, & cũ hoc ſimul habere pecuniam illã ad hoc ut ad dei honorem illam diſtribuat, vel in alios uſus licitos cõuertat. Aliquando intendit dei honorem & uult ſimul acquirere pecuniã, ita tamen ꝙ acquiſitionem pecuniæ non redegit ad honorẽ dei, nec etiam pecuniã illam finem principalem ſtatuit, [d] quia eam propter ſe nõ diligit, quia etiam ſi non daretur iret, nec pter eam habendam aliquid contra deum committeret. Aliquando intendit deo placere, & ſimul etiam pecuniã acquirere, ut poſſit theſuarum ſuũ augere, & in eo delectari. Primo modo ire ad eccleſiã eſt meritorum, & pertinet ad bonã uoluntatem. Secundo modo non eſt bonæ uoluntatis loquendo formaliter, non tamen ei ſic repugnãt, quin in ea ſtare poſſit, eſt enim ibi peccatum ueniale non mortale, & hoc ẽ quod dicit Aug. lib. confeſ. minus te amat qui tecum aliquid amat quod nõ pter te amat. Tertio modo eſt contra bonam uoluntatẽ, quia nemo põt duobus dominis ſeruire. Ma. 6. cũ eni ſit unũ ſolũ uerũ bonũ ꝙ quietat humanũ deſideriũ, oportet ꝙ uolũtas ad hoc vt ſit bona & recta ſtatuat ſibi vnicũ finẽ vltimũ, hæc ex. S. Bon. [e] 2. di. 38. ar. 3. q. 1.

a Ioan. An.] Et Bal. optimè in l. ſi quis nõ dicam, de epiſ. & cle. & vide ſupra pęna. S. 6.

b Concedentis] Quia vbi validitas actus depẽdet a voluntate alterius non reuocat p ipſius mortem qa pſumiẽ durař in eadẽ volũtate, c. maiores đ bap.

c L. Centeſimus. S. fi. vbi Bar. plene, & poſt eũ Ale. & Alex. cõſi. 47. 2. pte, Bal. & coſ. 348. lib. Itẽ Bar. in d. S. fi. vř velle, ꝙ ſi iudex dicat. Quo ad reuocauero, intelligũtur de benignitate reuocata dicta cõſinia, vt ibi p eũ.

d Principalẽ ſtatuit] Et ſic põt intelligi illud. Quãti mercenarij &c.

e Hæc ex S. Bo.] Ex his patet ꝙ filius eſt in primo gradu, mercenarius aũt bonus in ſecundo gradu. Mercenarius malus i tertio. Et cã eſt qa boni filij vno ũne cõtentatur hoc. n. exigit amor filialis vt ſolum deũ ſicuti

patrē diligam⁹. Perficit q diligimus ipse Deus, q extat summū bonū īquo cūcta q optamus īnuenimus abundanter. Malit aūt ratione libidinosi amoris in diuersa feruntur, nec in his q diligūt vnū satietur inueniunt. Superbus enim in excellētijs sufficiētiam nō inuenit. Auarus in pēcunia nō inuenit facietatē, & sic de alijs q terrā duabus vijs ingredi conantur, quod nō licet.

a Inuolito] Pro intelligētia isti⁹. §. & seq. Not. q ppriē cōformitas ad diuinā voluntatē pōt intelligi tripliciter, pter modū communē, scilicet cō formari in obiecto qd vult idē diuina voluntas & creata, sicut qn Deus alicui⁹ vult salutem, & hoc idē vult homo. Primo igit cōformitas ad diuinam voluntatem in causa efficiente. s. qn humana voluntas vult idem quod De⁹ vult ipsum velle. Exemplū. Sicut Deus vult mortem, patris mei tamen vult me velle vitam ei⁹ & isto modo est discordia in uolito, est tn cō formitas in causa efficiente, qa id qd vult Deus vult eum velle. Secundo dr̄ conformitas humana volūtatis ad diuinam in cā finali. Qn omnia

4 Vtrū bonitas actualis uoluntatis addat aliqua boni tatē sup bonitatē ipsi⁹habitus grę. Vide. s. Intētio. §. 5.

5 Vtrum teneamur conformare uolūtatē nostram uolūtati diu inæ inuolito. a ℞. fuit diuersa inter theologos opi. in 1. sen. dist. ul. Sed ista uidetur mihi uerior. s. quod teneamus conformare quā tū ad illa uolita quæ exprimuntur a deo signo præcepti in lege. explicitè uel implicitè, vel quæ nobis manifestaret sic uelle de præcepto. Sed quantum ad alia cō silium est non preceptum, consilium dico, si sunt expressa sub signo consilii tacitè vel expressè. Si uero nō sunt expressa nec etiam de consilio tenemur, nisi conueniat nobis illud uelle, sicut dicit Aug. in enchi. cap. 60. Al quando inquit bona uoluntate uult homo quod non uult deus, sicut bonus homo uult patrem uiuere, quem deus uult mori, & gl. illa supra Psal quæ dicit, cor tortum habet homo qui non uult quod uult deus. Intelligitur de his quę nobis patent; quo de pcepto uult nos ea uelle.

6 Vtrum teneamur conformare uoluntatem in modo uolendi cum deo. ℞. secundum Alex. lombar. in 1. di. 48. quod non absolutè, quia si homo honorat patrem suum nō ex charitate, sed ex beniuolentia non peccat, sed tenentur cōditionaliter. s. si uult mereri uitā ęternā. S. Bo. i 1. d. ult. dicit q tenemur conformare uolūtatem nostrā uoluntati diuinę in modo uolēdi affirmatiuè. s. pro loco & tempore quando ualet tenemur exire in actum charitatis, qa sicut tenemur quod nunquam contraria velimus deo scilicet ex libidine, cum deus uelit ex charitate. Ita tenemur, ut sub eadem ratione uelimus pro loco & tempore, & hoc si habemus charitatem. Si autem non habemus, non tenemur ad hoc, sed ad æquiualens, quia tenemur facere quod in nobis est, vt eam habeamus, & hoc pro loco & tempore, ut dictum eū. Et si quę ratur quando locus & tempus est, dicit idem Bonau. ibidem, quod est quando dominus usitat talem interiori locutione, uel exteriori prædicatione, uel aliquo tali in quo est opportunitas redeundi ad cor. Vnde tunc si negligat, incidit in contemptum & omissionis peccatum Alex uero de Ales. 2. 2. tractatu de negligentia quæst. 8. dicit quod quādo peccator cogitat de peccato suo, quod sit tantum malum & graue conuertitur super ipsum, & excitatur a gratia dei ad conuertendū, quia hoc modo excitat eum quando facit peccatorū cogitare de pcō suo, tunc tenetur actu dolere de illo, & si non dolet & conteratur, tūc peccat per negligentiam & innouat peccatū aliquod, quod ē negligētia mortalis. Hæc illa. Et sic patet qn̄ tenetur conformare uolūtatem modo uolendi cum deo de pręcepto, quod no. bene.

VOTVM b fm Rich. in 4. dist. 38. arg. 3. q. 2. in fi. ē ppositi suprogāti promissio deo facta pp bonū si nē ex deliberatione firmata.

quæ facit homo in laudem refert creatoris, sicut Sā. Franciscus faciebat. Qui cqd ī reb. repetit &c. Tertiò dicit cōformitas p respectum ad causam finalem. Et hęc ē vera cōformitas q vult omnia habere a diuinitate. Hæc Vorilō. in 1. dist. 48. ar. 1.

b Votum] No. secūdū magistrū in 4. dist. 38. & Ric. ibidē, ar. 3. q. 2. votorū materiā in duo scin di capita. Nā aliud cōe, aliud singulare. Cōe ē id qd omnes in baptismo spondent, vbi Deo pmittunt. dyabolo & pōpis eius ab renūciare, & de facto abrenūtiāt. vt in c. primū, de conse. di. 4. cum multis alijs. Hoc autem votum fit de his q necessaria sunt ad salutē, vnde in rō voti dimissio inueniuntur in eo. Quia. n. votū ppriē est voluntariū & respectu principij, a quo pcedit, & te spū eius q vouetur, vt dr̄ hic. i. §. 1. Et id quod pmittit in baptismo videtur esse necessariū ideo largè votū dici solet. De hoc &c p S. Tho. 2. 2. qō, 88. ar. 1. in corpore. Singulare aūt est cū qs spontè promittit, ad qd alias non tenetur, vt seruare ptinētiā virginalem vel aliquid hmōi &c. c. 1. 17. q. 1. Et de isto singulari

1 Notanter dicitur supererogantis boni, quia in voto de re necessaria ad salutem, non propriè inuenitur ratio voti. Ratio quia votum propriè loquendo est quid voluntarium respectu principij a quo procedit, & respectu eius quod vouetur, licet largè dicatur votum quod fit de necessario ad salutem, [a] de quo habetur. 17. quæstio. 1. capitul. 1. Vnde grauius peccat præuaricatur præceptũ diuinũ quod vouit, quam qui non vouit. [b]

2 Secundo dicitur notanter promissio Deo facta ad differentiam promissionis factæ homini quæ non propriæ habet rationem voti. Nam solus Deus est cui se totum homo potest obligare, quia solum ei conuenit potestas super totũ hominem, & ideo propriè votum fit Deo qui totum hominem obligat. Sanctis vero, quia aliquo modo conuenit potestas super totum hominem inquantum per eorum orationes tota salus hominis promouetur. Ideo fit eis aliquo modo votum, non tamen habens plenè rationem voti. Ad hoc Richar. vbi supra. arti. 2. quæstio. 1. nec est necesse quòd ista promissio exprimat ore. sed sufficit etiam sistit in corde. quo ad Deum & conscientiam.

3 Tertio dicitur notanter propter bonum finem ad excludendum vota quæ fiunt propter malum finẽ, vt cum quis vouet se ieiunaturum, vt possit interficere inimicũ & huiusmodi, quæ non valent, sed grauiter peccãt talia vouẽtes. Sicut non valeret votum factum de re mala, qa Deus non acceptat, [c] aliquid contra se.

4 Sed quid si vouet propter finem indifferẽtem. [d] Respond. quòd ualet accipiendo indifferens respectu ademptionis uitæ æternæ. Sicut cum quis nouet aliquid propter aliquod bonum temporale, quod habere nõ est utilius ei ad vitam æternam quam carere eo. Si tamen ueniret casus quod esset malum tũc non obligaret, [e] ut in uoto Iethe.

5 Vtrum uotum possit fieri de re inutili ad salutẽ R. quod non de iure, quia quod non est ad dei honorem, nec utilis ad salutem offerentis per quancũque circunstantiã additam non acceptat deus. Et ideo talis obligatio nõ tñt ipso iure & sic sũt vota stulta mulierũ scilicet de nõ pectinãdo caput i Sabbato & hmõi,

Pulari tractatur hic in tex. Et quidam sic diffiniunt. Votum est conceptio melioris propositi animi deliberatione firmata. Sed scdm Rich. vbi supra, hæc diffinitio pertinet ad votum tacitum quod fit Deo per interiorem locutionem tm̃. Magister aũt vbi supra, sic votũ diffinit. Quæ fuit &r Hug. de Sancto Victore. Votũ ẽ testificatio promissionis spontaneẽ, q̃ de his q̃ deo ptinent fieri dẽt. Ista etiã pertinẽt sm Ric. vbi supra ad votum p sensibilem vocẽ expressum siue sit solẽne siue sit priuatum. Tu vide diffinitionẽ magistra lẽ Lãdulphi. Neapolitani in 4. di. 38. Quam refert & declarat Guiliel. Vorilon. ibi. dicit th̃ sanctus Bon. ibidẽ, argu. 1. quæstione prima q votum triplici comite procedere dẽt, sicut & iuramentum, scilicet veritate iudicio & iustitia. Necesse ẽ nã que q in voto sit iustitia. C vt id q vouetur ptineat ad salutem, vt sit bonum & honestum. Secundo debet adeẽ iudiciũ vt non præcipitãter, sed deliberatẽ uouẽs promittar. Tertio veritas concomitari debet, vt discretè iusteq; quod vouit persoluat. Aliter Richard. ipsa votum describit, vt patet l lra.

a Ad salurem] Multa. n. debem[9] quæ etiam nõ uouentes debemus. Not. tamen secundum Sanctus Bonauentu. in 4. distin. 38. ar. 1 quæst. 2. in corpore, in fi. q licèt non sit votũ de præcepto, est tamen quædam testificatio obligationis veteris qua non solum fatetur se obligatum, sed etiam cum placet sibi ab illa obligatione, & obligatio voluntaria sit necessaria. Et sic multi de necessitate faciunt virtutem.

b Non vouit] De hoc per Panormitan. in cap. fin. a. de obser. ieiu.

c Non acceptat] Satis vana esset illa promissio de illa re, quę nullo modo esset recipienti grata. Vnde cum omne peccatum sit cõtra Deũ & nullũ opus sit Deo acceptum nisi sit uirtuosum consequẽs ẽ, q virtuoso tãtũ actu vota faciẽda sunt secũdũ S. Tho. vbi s. quia dr in cap. in malis promissis rescinde fidẽ, in turpi voto muta decretum. 22. q. 4.

d Indifferentẽ] Quamuis S. Tho. dicat vbi s. q de nullo indifferẽti possit fieri Votũ, nihilominus. Sãs Bo. in 4. dist. 38. ar. 1. q. 2. dicit q indifferens. ẽ aliqd dupliciter. Vnũ. qd informabile ẽ motu & circunstãtia. virtutis sicut comedere, & abstinere, & hoc pt voueri. Aliud quod nihil facit quãtũ ẽ de se, vt leuarẽ festucã vel ire ad prata, & de tali propriè nõ est votũ propriè. Vñ si vouerit iudicio carere cradit, cũ nihil sit vouẽdu, nisi qd rõnabiliter acceptũ põt eẽ Deo. Quare si aliqs talia vouerit, esset commutandum votum.

e Tunc nõ obligaret] Secundũ mentem Sancti Bonauentu. Richard. & Sanctus Tho. vbi supra. Quædam sunt quæ in omnem euentum sunt bona, sicut opera virtutis & alia bona, & ista simpliciter cadunt sub voto. Quædam sunt quę in omnem euentum sunt mala, vt sunt peccata, & ista, vt dictum est, non cadunt sub voto vllo modo. Quędam vero

 ro

ro sunt in se considerata bona, & secundum hoc possunt tamen habere malum euentum, & quantum ad hoc non sunt obseruanda. Et sic accidit in voto Iepte. Iudi. 11. quando uouit, si deus victoriam sibi de inimicis concederet q primum quod de foribus domus eius exiret deo i holocaustū offeret. Quid si canis, quod est animal nō immolatitium exisset. & c. Quia ergo filia primo ei occurrit stult° fuit in vouendo quia sine discretione. Sed impius in adimplendo secūdum S. Hiero. vt refert S. Tho. id ē dicit Rich. idem dicit sanctus Au. quem refert & sequit sanctus Bo. vbi supra. Nihilominus in cathalogo sanctorum ascribitur ab apostolo, quia de sua impietate penituisse creditur. S. Bo. dicit q duo fuerint in voto Iepte, q̄ tum ad emissionem, vnū laudabile qa ex fide & deuotione motus fuit ad vouendū, aliud vituperabile. s. indiscretio. Idem dicen. i impletiōe, qa fuit ibi figura & factum, factū n. fuit odibile, & figura laudabilis, Conc. Ale. 4. parte tractatu. de voto. Habes de Iepte voto. 22. q. 3. vnusquisq; in fi. & est Ambr. & 23. q. 5. si non licet, in fi. & Arch. 17. q. 4. qui bona in princ.

a Comedere] de capite S. Tho. vbi supra scilicet. 2. 2. q. 88. dicit q uota quæ sunt de rebus vanis inutilibus non sunt facienda, quia sapiunt idolatriam & sunt magis deridenda quam seruanda, Idem Archi. 17. q. 4 qui bona, in prin.

b Aliqui in angustijs] Ad hoc c. literaturam vel literarum, de voto, vbi est casus. Et vide Panormita. in

non comedere de capite [a] aliqua propter decollarionem Ioannis Baptistę & huiusmodi, secundum Albe. & Rai. potius sunt frangenda quam seruanda. Tutius tamen credo sit petere dispensationem seu declarationem a cōfessore, saltem propter reuerentiam.

6 Quarto dicitur ex deliberatione firmata ad differentiam votorum quæ fiūt ex surreptione, & sine deliberatione, sicut faciunt aliquādo aliqui in angustijs [b] quæ non obligant de necessitate, sed tantum ex quadā congruitate. Ideo contra ipsa venire etiam ex propria autoritate, non est peccatum mortale. Et quādo hoc fit potest perpendi ex hoc quando statim transacto periculo [c] seu angustia sunt male contenti se tale votū emisisse, quia videt indeliberatè, vt euadant periculum vouent, quia obligantur.

7 Additur. 5. secundum aliquos per intentionem obligandi se ad implen. promissum, quia secundū eos sola deliberatio non firmat promissionem. Et licet Ri. in 4. dist. 38. (a quo prędicta sunt extracta) non firmat se in hoc, sed pertranseat solum recitando. Vnde mihi videtur q verissimè [d] requiratur eo modo quo. j. dicen. s. saltem tacitè, sicut tenet gl. in c. literaturā eo. ti. Vnde debes aduertere q votum habet diuersos status, sm quos diuersa sortitur vocabula & effect°. Primus status est in origine scilicet cum quis disponit aliquid boni facere, & tunc dicitur deliberatio de qua dicitur. 17. q. 1. bona agunt, & hoc confringere non est peccatum. Scd̄us status est processus cū procedēdo ꝓponit firmiter se facturū, & tūc dicitur prepositum, vt. 17. q. 2. nos nouimus, & sic non obligat ad mortale, sed veniale, vt patet in c. literaturam, de voto. Et seqt̄ ibi Pa. & ēt vr̄ glo. hoc tenere ibidē, si bene tota legat̄ & gl. 17. q. 1. in sum. licet allegent Hug. tenere q peccat mortaliter talis, sed nō loqtur in isto casu, sed de eo q fecit votū in corde, licet ore non expresserit, vt patet si bn̄ attendatur. Sequitur etiam hoc Arc. in d. c. q bona in princ. s. quod non obligatur ad mortale, & vid̄ s. iuramentū. 5. S. 8. Tertius status est consūmationis scilicet cum quod firmiter ꝓposuit ꝓmittit animo obligandi se, qa nemo obligat se nisi quia animum obligā

cap. sicut, de regu vbi ait q cum quæritur vtrum timor mortis excuset sic esse distinguendum, credit. Aut timor est naturalis, aut accidentalis. Primo casu, vt in eo qui infirmatur grauiter, certè non excusatur quis ex illo timore faciens votum aut promissionem, tex. est i d. ca. sicut de regul. Scd̄o casu subdistinguendū, ē aut n. loquimur de morte cāli, aut d violenta primus casus non impedit actum neque inualidat professionem, vt est in eo q timet periculum naufragij incendij vel hostium ratio qa talis vr̄ esse timor mortis animæ, q a deo incuti vt qs conuertatur. Vñ est appetendas talis timor. ca. Reuertimini. 16 q. 1. Scd̄o casu, vt in eo q religionem ingreditur, vt iniqui hominis fugiat minas, qa comminatur mortē, tunc non tenet ingressus religiōis. Rō qa deus vult militem volūtariū, vt in c. nō est. 15. q. 1. Et ita loquitur tex. in c. 1. ex. q me. cā. Ego vero puto hoc casu votū tenere, qa est eadem rō quę in primo casu Limita tn̄ prædicta vt hic, & in §. se.

c Periculo] Quidam reprehendit Angelicā in hoc, & adducit dicta Ar. in ↄ̄trium, sed tu aduerte q sciētia nr̄a bn̄ dixit qa qui° occupat° vehementi dolore vel angustia non hēt plenā deliberationē, ideo nō tenet votum qd̄ debet procedere ex deliberatione nec est simile de occidente hominem, quia sequeretur q semper quolibet votum in angustijs factum teneret, quod non est verum.

d Videtur q verissimè] S. Bona. in 4. dist. 38. ar. 1. q. 1. ad. 3. dicit intentionem respectu alicuius posse duplicites

plicirer esse. Aut principaliter, qa de illo cogitat, & placet, Aut qa intēdit ꝯſis aliud ad illud vel fini pſr illi annexū. Sicut si aliquis intendit uouere regulā monacho rū, ꝑ cōſequens & continētia obligari intēdit, & ad obedietiā. Alio qui stultē vult, & appetit insulſe. Si vero nullo modo intē dat nō eſt votū. Sic ergo vellē vi detur ꝙ ad fit in tentio obligādi. a Cōtumbere] De ratione voti eſt ꝙ fit a d bonā finem. vt habes s. §. 3. alias non tamen. Et iō qđ hic dicitur de cō ditione mala ex tante ꝙ teneatur ad votum debet intelligi vt illud votum teneat ad hoc vt ſatisfa ciat peccato cō miſſo in illa, ma la conditione, a lias votū non te neret cum fit ꝑ malū finē & vo tum emiſſum ex turpi cā nō tamē ſecundū Ric. vbi s. Et ſic concor da id qđ hic di citur cum dictis ſupra i §. in §. 3.

di ſe hēt l. obligationū la i. ff. đ act. & obl. arg. l. ſi ego. ff. ſi cert. pet. nec ēt ſufficit hr̄e animū obligādi ſe, niſi ſe ꝑ pmiſſionē obliget, ſiue ꝑmiſſio fiat corde ſiue ore. Et iō iura q̄ vn̄r dicere ꝙ ꝓ poſitum deliberatum ſiue abſolutū obligat. vt in c. nu ptiarum 27. q. 1. & d. c. qui bona agunt. & ca. conſul ti. de regu. cum ſimilibus, intelligēda ſunt de ꝓpo ſito cum ꝓmiſſione firma to. ſm Pan. in d. c. literatu ram. Quod no. qa facit ad multa. Aduerte tamen ꝙ li cēt promittendo non ha bueri animū expreſſē obli gandi, ſe ſi tū nō habuit a nimū cū promittebat non obligari ex tali promiſſio ne, nihilominus obligaẽ, qa tacitē intelligiẽ obligatio. Quartus ſtatus voti eſt ſo lēnizationis. ſ. qđ fit ore a licui homini, vel ſolenizaẽ per aliquem inſtitutum ab eccleſia, vt ē ordo ſacer, & religionis profeſſio.

8 Quot ſunt genere vo torum. ℞. (quantū ad nos ſpectat) duo. ſ. ſimplex, & eſt hodie omne aliud uo tū a voto ſolenni quantun cunque cum multis ſolen nitatibus ſit factum. Aliud dicitur ſolenne, & iſtud eſt ſolummodo illud quod ſolennizatur per ſuſceptionem ſacrorum ordinum, aut per profeſſionem, tacitam vel expreſſam factā alicui de religionibus approbatis. ut no. in c. unico, de voto. li. 6. Et đ hoc vide. s. Noui tius. §. 1 2. cum duobus ſeq. & s. Religioſus. §. 4. cum duobus ſeq. & Profeſſio. §. 1. Itē uotorum quoddam purum ſiue abſolutū. ſ. ſine aliqua cōditione factum, aliud condi tionale, vt cū qs uouit facerē ſic, ſi deus de derit mihi ſalutem corporis, vel filium & huiuſmodi, & tunc non obligat niſi extan te conditione. de condi. appo. c. verum. & tex. a contrario in c. vnico 32. q. vlt. Idem Ric. vbi ſupra ar. 5. q. j.

9 Sed nunquid licet facere votum ſub ta li conditione. Inno. tenuit ꝙ non, qui ſy moniacum eſt, quia vult emere ſanitatē a Deo pro temporali. Facit. c. qui ſtudet. 1. q. j. ſed ego credo ꝙ non ſit illicitū, qa cū Deo ſymonia fieri non poteſt. Ratio quia dedicare Deo aliquid etiam ſub conditio ne eſt ſpirituale. Sed ſpirituale pro ſpiri tuali poteſt cōmutari ſine ſymonia. ca. ad qōnes. de rer. permu. Et hoc ſequitur Hoſ. & Pa. in c. ſcripturæ. de voto. allegat. c. me dicina. de pe. di. 1. Vbi dicitur peccata tua elemoſynis redime. & 13. quæſt. 2. animę defunctorum.

10 Verum faciens votum ſub conditione ex cuius culpa conditio nō impletur, te neaẽ. ℞. Ric. vbi s. arg. 4. q. 3. ꝙ ſic. ar. c. ſi cut ex literis. de ſpon. Vnde ille qui fecit uotum. vt Deus eū pręſeruaret ab aliquo pc̄tō, ſi non facit qđ in ſe eſt, vt pręſerue tur, ſicut feciſſet ſi votū, nō emiſiſſet, vel ſi cut intēdebat facere qn̄ votum emiſit, vel ſi voluntariē ſe pręcipiat in peccato, nihi lominus obligatur voto facto.

11 Vtrū uotū ſub cōditione quā qs nol let impleri obliget. ℞. Ri. vbi s ar. ul. ꝙ uo tū factum ſub cōditione de re bona & pro pter bonū finē, quod uouēs intēdit conſeq per executionē illius boni, qđ uouit eſt o bligatorium extāte cōditione, ſiue illa cōdi tio ſit bona ſiue mala, ſiue uouēs illā malā conditionem uelit impleri, ſicut cum quis uolens concumbere a cum muliere, uouet religionē intrare, ſi ſibi conſenſerit in illo malo facto, ſiue nolit eam impleri. Sicut cū quis horrēs aliquod malū committere, uo uet ſi commiſerit intrare religionem. Et quamuis nolit etiam abſolute intrare reli gionem, imo abhorreat, non propterea mi nus obligatur, quia non requiritur ꝙ abſo lutū aliquid uelit, ſed quod uelit, & poteſt quis uelle ſub conditione, quod tamē nol let abſolutē. hæc Ric.

VOTVM 2. quis pōt facere. ℞. ꝙ quili bet qui eſt ſanē mentis & ſui iuris quo ad illud quod uouet, & nō prohibitus a iu re, ex quo patet ꝙ 8. ſunt qui uouere non poſſunt.

1 Primo epiſcopi & alii ſuperiores plati non

non possunt facere uotum, quo uinculum inter ipsos [a] & ecclesias suas dissoluatur, sine licentia papæ. [b] de renun. nisi cum pridē, vel quo diu ab ecclesiæ sua habeant abſentari. de uoto. ea. magnæ, si tamen fecerit uotum peregrinationis, soluet expensas quas fecisset in eundo & redeundo & laborem uigiliis & orationibus compensabit, [c] ut ualeat in sui præiudicium, secundum quod not. in d. cap. magnæ. Non potest etiam facere uotum quo graue præiudiciū fieret ecclesiæ suæ. 8. q. 1. clemens. In aliis autem sic ex quibus præbeat bonum exemplum. [d]

2 Secundo clerici beneficiati in beneficiis, in quibus requiritur residentia, non possunt facere uotum longè peregrinationis, sine licentia Episcopi dictis. capi. magnæ. & ca. nisi cum pridem de cōnſe. di. 5. non oportet. el 1. possent tamen facere uotum [e] religionis. ut supra. Religiosus. S. 12. Et secundum aliquos de accipiē do crucem. capi. ex multa. de uoto. quia uidentur licē tiati [f] a papa quo ad illos qui possunt esse utiles terræ sanctæ, sed contrarium scilicet quod non possunt, nisi tempore generalis passagii, est uerius secundum Host. & Panor. in capi. fina. de uoto soluent tamen expensas & redimant laborem. secundum quod dictū est de episcopis. In aliis autem liberè possunt.

3 Tertio religiosi nullum uotū facere possunt. Ratio propter altitudinem religionis, ita ius statuit. 20. q. 4. monacho non licet uouere sine consensu abbatis. Si autē uouerint frāgeñ. erit, & placet magis quam opi. eorū. qui distinguūt an possit sine præiudicio prælati, quia a monachis & religiosis est abdicatum uelle & nolle, & ideo non credo qđ possit uouere sine peccato, [g] nisi præsupponant consensum prælati tacitum, nec quod nouerunt exequi debent, nisi habeant consensum expressum prælati si ei[9] presentia haberi potest, nisi sit de quo nullum præiudicium fit prælato, uel regulari uitæ. & hic sequitur Ric. & Tho. 2. 2. q. 88. arti. 8. & Ray. exemplum, quando uoluit dicere pater noster.

4 Quarto Abbates & prelati religiosorum non possunt facere uotum, ꝑ quod preiudicium generet in eorum officio sine licentia suorum superiorum. 18. q. 2. abbates, de aliis uero possunt uouere, vt dictum est.

5 Quinto filiusfamilias nō potest uouere aliquid ꝙ sit contra regimen domus uel familię, seu de pertinētibus ad illam, nisi de licentia patris, nisi uotum religionis. ar. l. 2. ff. de polli. & uotum terræ sanctæ, quod potest. c. ex multa, extra eo. Itē omne uotum quo nihil derogatur [h] curę & regimini rei familiaris. Item si habet peculium castrense vel quasi de illo potest uouere quia in huiusmodi est sui iuris.

6 Sexto impubes non potest facere votum religionis, etiam de consensu patris, & si facit non tenetur etiam post pubertatem qualitercunque intenderet cum fecit capitul. ad nostram. [i] de regu. requiritur enim pubertas completa vt supra nouitius. S. 1. Tho. 2. 2. quæst. 88. ar. 9. tenet ꝙ si impubes habet vsum rationis ꝙ obligatur quantum

a Inter ipsos] Nā m̄trimoniū ē inter ipsum, & ecclēiā suā, de regu. c. licet.

b Licētie Papę] Idem Ric. vbi supra ar. q. 2.

c Cōpensabit] Quare dr̄ in d. c. magnę per Pan. ꝙ cōmutatur tale votū ne alij scandalizetur.

d Exemplu.] Puta si faceret votum abstinentię & eleemosinæ, facit. c. relatū. de test. § licet autē.

e Religionis] Quia vbi spirit[9] domini ibi libertas. c. duę. 19. q. 2. c. licet, de regula. & c. nisi cum pridem.

f Liciati] d. ca. 8. qđ est est singu.] Et fatetur ibi Pa. se nō alibi hoc dictum legisse, & ibi postea restrigit hoc ad tēpus passagij generalis vt hic, sed Host. ibi dubitat de monachis, & dicit ꝙ nō nisi forsitan essent instructi ex offō prędicendi.

g Peccato] De peccato videbitur. J. §. 9. Sed bñ clarū ē ꝙ vouere non pōt, qa nullum tps exceptum est in quo prelatus nō possit subditum circa aliquod occupare, & etiam ne detur occasio vagandi. 20. q. 1. monachū di. gl. quis. Tamē dicit Ri. vbi J. ꝙ multo posset vouere religiosus quo ad implētionē executionē operis cuiuscunque quod placeret pōt ei pcipere, nō impediret, sed prę mouerent si vouerit nunquam ex deliberatiōe vērbum dicere ociosum vel aliquid mane cogitarē, hęc nāque posset facere subditus sine plati lnia ſtāte dicta rōne qm pensate humana fragilitate & religionis onere si permissum esset religioso vouere de facili trāgressio voti posset imminere cū multe occurrerūt & frequenter impedimenta, posset etiam reddi onerosus prælato & alijs. Item tāta est religionis sublimitas & excellētia in his substantialib[9] votis quod oia vota includit & absorbet Vnđ S. ecclesia pp ista noluit voto religionis aliquod super addi.

h Derogatur] Exemplum vt in vigiliis & peregrinatione. Et idē dic de filie dū est in domo patris. Numeri 30.

i Ad nostram] Et ibi Pan. in 1. no. adducit quia nec pt ꝯhere matrimonium ante pubertatem.

a Vsque ad 25. annos] Sed nun quidpeccātreuocando. Resp. q nō q. vtuntur iure suo a Deo & a canone sibi concesso nec mouentes peccant non implendo. c. noluit 33. quæst. 5. Aduertet tñ dñi ne reuocent sine iusta cā, qa peccarēt qñ. C.côcesserunt. prius. ca. manifestum. 33. q. 5. hc sit pec care vñr si subie ctorū votis ꝯ ratione & eorū bona ꝯciā seu maliciose resistant cū arbitrium & ptās semper videatur concessa ad iudicium boni viri l. in proposita. ff. pro socio. cum se. & 11. qō. 3. priuilegium.
b Sūt in pares] Gl. tñ in d. c. manifestū vr velle idē qd Pa. & rō ē qa excepte debiti redditione mulier quasi famula viri iudicatur. c. mulier. & c. hoc imago. 33. q. 5. vñ debet esse aliqua differentia.
c Quia tūc.] Vide postilla ꝯ. que inc. sed nunquid. in §. sexto.
d Nō poterunt implere] Pone exemplū vt in d. c. noluit lex de vxore quę fecit votum.

tum est ex se nisi irritetur. De quo dicto ego dubito, quia contra ipsum est text. in ca. 1. de reg. lib. 6. Vbi ille qui fecit professionem ante 14. annū liberè potest redire ad seculū, q non esset, si aliqualiter teneretur, hoc idem tenet. Pa. in cap. scripturæ. de uoto. Alia autē uota facere potest, sicut & filiusfamilias si est doli capax, & sanè mētis. c. 2. de uoto. Verstatem tutores possunt irritare, & etiam curatores, si uotum est reale usque ad 25. ann. a nisi ueniret accessoriæ, vt in intrante religionē cū quo trāserunt bona sua. Si tamē ratū habet in paupertate, tenetur secundum Tho. 2. 2. q. 88. ar. 9.

7 Septimo seruus qui non potest facere uotum de operibus corporalib⁹ aut tēporalibus. in præiudicium domini sui qui quo ad talia est ei subiect⁹, de spiritualibus ut dicere orationes & huiusmodi, quæ nullum præiudicium faciūt domino. potest ar. in c. relatum. de sent. excommu. & c. si seruus sciente.; 4. dist.

8 Octauo uir & uxor non possunt facere uotum per q præiudicium generetur alteri quo ad debitum reddeñ. quia quo ad hoc sunt pares. c. gaudemus, de diuor. & iō cum uxor non posit uouere abstinentiam sine consensu uiri. ut in c. manifestū. & c. noluit. 33. q. 5. Similiter nec uir. secundum. Inno. Sed Pan. in dicto. cap. scripturæ tenet q uir aliquod uotum abstinentiæ facere potest dummodo non sit in preiudicium vxoris. Sed vxor nullum potest facere sine consensu uiri, imo dicit quod si uir consentit quod nihilominus potest reuocare, licet male faciat, nec vxor poterit contradicere vt est text. in dicto. c. manifestum & capitu. noluit lex. Sed ego teneo q sicut vxor non potest aliquid in præiudicium uiri uouere, vt de abstinētia, dormire cum camisia, surgere ad matutinum, & huiusmodi, sic nec uir, nec in hoc sunt impares. b Sed quo ad eleemosynas, & ea quæ pertinent ad curam rei familiaris sunt bene impares, & ideo pro regula tene, sicut videtur uelle glo. in d. c. manifestum quod uxor potest uouere ea quæ non sunt in præiudicium uiri, & econtrario uir. Vnde si uxor habet præter dotem, potest facere u[illegible] de ipsis dandis & similia. Verum est q caueat ne in scandalum uiri aliquid uoueat, nisi sit scandalum phariseorum. ut s. dixi. Scandalum. §. 3. Fallit in uoto peregrinationis in subsidio terræ sanctæ, quod uir sine licentia uxoris potest facere. ca. ex multa. §. in tanta. de uoto, religionis quomodo tenet quando sit a uiro uel uxore uide supra. Matrimonium. 4. §. 9. cum seq.

9 Sed nunquid peccant tales uouētes quæ implere nō possunt. R. q si quādo uouent sciunt se non posse uiuere, & aduertunt de hoc, sic videtur q peccent mortaliter, nisi præsumat de uoluntate eorum quorum interest. Si uero de hoc non cogitant, sic non peccant, quia subintelligitur q uouēt quātum in eis est, & multomagis non peccant, si explicitè hoc intendunt.

10 Vtrum prælatus. Abbas. Tutor maritus, dominus, & huiusmodi peccēt reuocādo uota præfatorū, quæ non potuerunt facere. R. q non, nisi consensum eis dederint quia tunc c peccarent, licet præfati nō peccent obediendo eis. vt in dict. capitul. manifestum.

11 Pone q pfati uotū fecerūt anteq̄ essent sub tali impedimēto. R. q nihilominus nō poterunt implere. d

12 Sed nunquid peccauerunt mortaliter tale impedimentum acceptando puta episcopus qui antequam esset episcopus fecerat uotum religionis acceptando episcopatum, vel mulier cōsentiendo matrimonio. R. ut colligo ex. c. per tuas de uoto. q sic, si de hoc aduertebat quando tali impedimēto assensit, si uero tunc non aduertebat nec cogitabat quod assumebat impedimētum quo uotum implere non posset, sic non cre

do

do mortaliter peccauerit, licet debeat dolere q uotū implere nō pōt. & recompēsare in eo in quo pōt. Potuit bene forsitan peccasse mortaliter ex tardatione ut infra dicā. Excipitur ab hoc ille qui religionem assumit,[a] quia non peccat, sed meretur & potest omnia uota in istud commutare si uult. Et ipso iure erit ab omnibus absolutus, sine alia dispensatione & autoritate vt no. Innoc & Pa. in d.c. scripturę.[b] quia prima obligatio uidetur confusa in posteriori. facit quod not. clemen. si dominum, de reli. & uene. sancto. ubi gl. in uer. seipsum.

13 Verū præfati q existentes in talibus īpedimentis fecerūt aliqua uota, teneāt implere sublato īpedimēto tali. puta filiusfami. post quā factꝰ ē sui iuri, vel uxor mortuo uiro & hmōi. Ɍ. Inn. & Hug. & multi alii tenēt q sic Pan. in c. scripturę. eo. ti. dicit se dubitare propter. c. qdā. c. placet, de conuer. cōiu. Vbi patet qd' maritus q intrauit religionē cōtradicēte vxore restitutꝰ nō tenet ea mortua[c] religionē intrare, qa emisit uotū tēpore inhabili, ergo idē erit in filiofami. ex quo commissionē uoti nō contulit ad tēpus habile, & pro hoc uidet tex. ff. de pollici. l. 2. & facit qd' no. in l. si non fortē. §. libertus. ff. de cōdi. ide. & hoc dicit uerius [d] Pa. Sed ego distinguo q aut uotū erat perpetuum, & tūc aut fuit irritatum per cū qui potuit, & sic ampliꝰ nō tenetur, nisi ad id ad qd' se potuit obligare, & iste ꝓpriē est casus i d.c. quidā. & c. placet. Nā reuocatus ille q fecerat uotum religionis sine licētia[d] alterius coniugis non tenetur illo mortuo redire ad religionem, sed solum uiuere castē, quia illud potuit promittere. s. non exigere, & iō seruare tenet. Aut uotū ꝑpetuū non fuit irritatū ab eo q potuit, & sic dic, q soluta patria ptāte uel unicu lo quo impediebatur, tenet illud implere, & iste est casus c. ꝯsuluit. de ꝑuer. cōiu. vbi uir. ingressus religionē vxore ipsum nō petente in uita, ea mortua cogitur stare in religione. Si uero uotum non erat perpetuum sed temporale, sic non tenetur, nisi intentio fuisset ad obligandum se ad tps facien. in quo poterat se obligare, similiter tenetur si quando fecit uotum intendebat se obligare, saltem post solutam patriam ptātem, vel si remoto impedimento ratificauit ut in cap. 2. in tex. & in glo. in uer. disposuit. eo. ti. si uero de nullo istorū cogitabat, sed solum de illo implendo tempore patriæ potestatis, si fuit irritatum nō tenetur, & secundum hanc distinct. concorda opi. contrarias.

VOTVM 4. quo ad obligationem & quæritur utrum omne uotum licitum sit obligatorium. Ɍ. Ric. ubi supra. ar. 5. q. 1. quod sicut promissio licita facta cum intentione obligandi se & ex deliberatione si acceptetur ab eo cui fit, & qui eam acceptare potest obligat promittentem, non tantum ex præcepto legis diuinæ, sed etiam legis naturę, si cum uotum sit promissio (ut supra dictum est) & deus illud acceptet cui fit, ideo est obligatorium. extra de uo. cap. licet. Fallit hoc in quatuor casibus secundum eundem. Ric. ibidem. Primus propter impotentiam implendi, unde ille qui uouit ieiunium q sine magno detrimento corporis [e] seruare non potest si facultas adeundi superiorem deest potest ꝓpria autoritate frangere fm Th. 2. 2. q. 88. arti. 2. ad

a Religionē assumit] Et non erit illi necessaria certa delicti satisfactio cuius totū vitę tps obediētiæ impendit sui creatoris. de pę. di. 1. §. his autoritatibꝰ, sic non frangit positū quia illud in melius cōmutat de iureiu. c. peruenit & ita ē argum. est tū q intranti monasteriū nō est in ponēda pnia ꝓ peccato ante cōmisso. 33 q. 2. admonere, & hoc pp continuationem pniæ. & exercitiū. in quo semp debet esse monachus. 16. q 1. nos aūt ꝓ delictis an tē cōmissis in monasterio bñ subijcitur pniæ & disciplinæ prælati fm regulā ipsius loci. c. vlt. d reg. & c. cū illorū, de sen. exc. hæc gl. i d. ca. scripturæ.

b Scripturæ] Hoc etiā. s. sentire dum limitat hoc nō procedere in voto religioni cōsono, vt si vouerat an̄ dicere psalterium qa nō pñtat hoc tolli per ingressum religionis, tu aduerte ad ea quæ dixi s. eo. §. 3. add q dicit tutius eē petere dispensationem.

c Mortua] Est tamen monēdus vt redeat.

d Verius Pa.] Th dicit opi. Inno. esse tutiorē.

e Corporis] Maceratio proprij corporis non est Deo accepta, nisi inquantū ē opus virtutis. Qd quidē est inquātū cū debita discretione fit. vt. s. concupiscentia refrenetur, & natura non nimis grauetur, & sub tali tenere phs hmōi sub voto cadere propter qd & apls Ro. 12. postquam dixerat. exhibeatis corpora vestra &c. subdit Rōnabile obsequiū vestrū sed quia in his q ad seipsum ptinēt de fac. li. fallit homo iudicādo, iō talia faciētes vota debent submittere se iudicio supioris hoc Tho. vbi s. in Respon. ad vltimū.

ad vltimū peccat tamē uouēs φ sibi ē impossibile, nisi speret fieri possibile. Secundus pp autoritatē dispēsantis intellige si subest legitima cā, alias nō ut in c. magne. eo. ti. & in gl. in c. nō ē, eod. tit. Tertius pp defectū cōditionis appositæ. 22. qō. 8. c. nō solū. in fi. de quo supra uotū. i. §. 8. in fi. uel pp defectum cāæ principaliter mouentis, puta mulier fecit votum ieiunandi ut obtineret salutē filij qui moritur non tenetur. Quartus casus quando id quod tempore facti uoti erat licitum factum est illicitum postea puta qa fecerat uotum continentiæ ante matrimoniū post contractum non potest licitè denegare debitum petenti, & huiusmodi, & propterea dicit Thom: In 4. ea. dist. quod quicquid uotum fieri impediret, a si præsens esset obligationem etiam uoto facto aufert. Quod bene nota. Adde. 5. quando irritatur ab eo qui potest, utputa prælato uiro, tutore, & huiusmodi, de quibus. s. uotum. 2. §. 9. & 10.

1 Vtrū uotum de minori bono. b sit obligatoriū. R: Ric. vbi s. ar. 3. q. 3. ad 2. φ non, si est cū exclusione strictioris, qđ limita uerū quādo illud minus bonū nō est sufficiēs ad salutē. s. qđ tūc nō teneat. Sec' si ē sufficiēs ad salutē, qa tūc tenet quātū ad illud, sed nō quātū ad exclusionem maioris boni.

2 Quādo tenetur quis votum implere. Respon. Panormi. in capi. non est uoti, de uoto, quod statim nisi auctoritate superioris q. su p hoc pōt dispēsare, vt differat. arg. d. c. a ɔ̄rio. Ri. uero dicit qđ si statim itēdebat se obligare, sic stati tenet. Si uero ad tps, sic f̄m φ intēdebat obligare faciet, c ego vero credo sic distinguēdum. Quod aut quis sicut nouebat sic de implēdo cogitabat, vel statim vel ad tēpus, & sic obligatur secūdū φ se obligare intēdebat, qñ uouit. Si vero de tempore non determinauit, aut non cogitauit, aut si cogitauit, non tamen ad illud se obligauit ex uoto. Sic distinguēdū ē quod aut differt, qa deuotius & quietius, aut cōmodius tardādo sperat implere, & sic non peccat, saltem mortaliter, & sic intelgo gl. ueram in d. c. nō est, quæ dicit, quod in voto subintelligitur si cōmodè potest, quantum ut non statim teneatur & difficultas sicut in iuramento, sic & in hoc excusabit. Aut differt solum ex negliḡa, & si est probabile periculum imminens impossibilitatis in implēdo si tardaĉur, vtputa quia qui vouit religionem nisi hoc anno ingrediat postea non erit aptus, uel non poterit, sic peccat mortaliter differendo, si hoc aduertit. Si autē tale periculū non immineat, uel si imminet nō aduertit, sic dicere φ sit peccatū mortale differe, vr̄ durum, quis forte sit uerū p ar. a ɔ̄rio sensu. d. c. nō ē uoti trāsgressor q autoritate aplicæ sedit qđ uouit distulit, ergo erit transgressor si sine autoritate differat, & iō dicet φ aut iste excitat a grā. d ad implen. qđ pmisit, puta qa sæpius sibi ad mentē reducit & cogitat quod illud debet implere & simōi, & sic uelle differre erit pc̄tm mortale quasi adeo sit admonitus, vt illud pficiat, e & sic cōstitueret in mora. Aut differt qa d eo nō cogitat, vel nō recordat, & sic non erit pc̄tm mortale, nisi sit notabilis & ualde lōga dilatio. ar. eorum quæ supra dixi. Obligatio. §. 8.

3 Vtrū ille qui uouit ad certum diem, puta ieiunare uigiliā assumptionis gloriosæ virginis Mariæ immediatè sequētem, & huius-

a Quicquid uotū fieri impediret] Hoc uerum qñ illud qđ postea uenit legitimā sequit, unde licet uotū ad ingressum religionis mr̄imonium impediat ɔ̄summatū, si præcedat ut in c. ex publico, cōuers. cōiug. Non tamē impedit si sequatur ut in c. cū eēs de cōsang. & affi.

b De minori bono] S. Bona. in 4. dist. 38. ar. 1. q. 4. dicit, minus bonū pt dupliciter considerari, vno modo prout dicit quendā statū licitum, alio modo put dicit priuatione maioris boni. Primo mō licitū est uouere illud respū mali, qa respectu illius maius bonū esse cōstat. Secundo mō non est licitū nec obligat quis ad seruādū sed ad pœnitēdū, exemplū de eo q vouit castitatem i sęculo, & de nō intrādo religionē, qa primū bonū est licitū, sed inquantū priuat altiorē statū illicitū esse cognoscit, quia gratiā dei duro corde repellit, qđ est i piudiciū salutis, & in derogatione abūdātis iustitiæ. Et si obiiciatur, licitū est sic esse ergo & uouere. Respō. φ sicut laudari nō ē malū est laudem appetere, sic iu tali statu esse non est malū, se obligare ut non possit ad meliorē puenire, Deo iniuriā

facit uid. i. Infra 5. §. 3. & q ibi uo.

c Obligare faciet] Hęc etiā habeni ex S. Th. 2. 2. qō. 88. ar. 3. ad ultimum.

d Aut iste excitatur a gratia.] Facit qđ not. i. uoluntas. §. fi. et adde l. in oibus obligationibus. ff. de reg. iur.

e Vt illud perficiat.] Vide text. Deut. 23. ubi dicitur. Cum uotum uoueris domino deo tuo, non tardaueris reddere, quia requiret illud dominus deus tuus, & si moratus fueris reputabitur tibi i peccatum.

a Quasi sit obligat⁹ ad duo] Hoc induci pōt ꝑ fratrib⁹ q licet uno tpe nō stet i oīone q̄ i alio nihilominu⁹ obligēt.
b Tū obligatus remanebit] Adde Bal. in l. 1. §. co. C. de his quæ pe. no. vbi dicit. Pone ꝙ testator mandauit hæredi qd̄ daret Titio fundū certa die sub pęna mil le. Cōtigit, ꝙ Titius erat illa die excōicatus nunqd in pœnā cecidit hæres si non soluit illa die Rñ det ꝙ excōicatio absoluit a termino, sed nō a debi to. c. 1. in ti. sic si ni. l. corra.
c Quia sic nō tenet alio die] Vide qd̄. no. 3. Ieiuniū. §. 21. Et sic debet intelligi hic qñ talis se obligauerat ad ieiunādū vna die s. uigiliā. B. uer. 3. Ro. 3. Ieiuniū. §. 24. 2cor. istas. opin. uide ibi.
d Sed solū difficultatiuū] Per text. ibi pp infirmitatē. Et subdit pa. ꝙ si sint nobiles & magnates. q. suis expensis &c. pñt & debēt redimere, uel ꝑ aliū facere.
e Distinguit tū Inno.] Allegat hoc dictū pa. in c. licet de.

hmōi & nō seruauit, teneatur alio die illud īpleř. ℞. Pa. in c. per tuas. de uoto. 3. no. quod sic, quasi sit obligatus ad duo, a sicut ille qui obligat certo die dare decem alicui, si die statuto non dederit, tamen obligatus remanebit. b Facit. ca. cum dilecti. de do. & contu. & l. clesus ff de arb. §. 1. vbi iussus dare. 10. infra. Ka. septēb. dicit duo habere præcepta, vnū dādi 10. & aliud ȷ. 7. al. Et est tutior, opinio quam aliud tenere nisi qñ uouens nō habebat animū obligādi se, nisi ad illum diem, quia sic non tenet alio die c ieiunare, sed pœnitere de uoto facto.

4 Vtrū uotū de non uouēdo aliquid nisi i scriptis, vel in manu talis & hmōi, ualeat. ℞. secundum Ric. vbi supra. arg. 2. q. 3. quod hoc, quia nō simpliciter ꝓhibet factionem uoti, sed ꝓcauet præcipitationem, & ideo si cōrarium facit, s. uouendo non inscriptis, vel sine conditione apposita, peccat ut trāsgressor primi uoti, & sic eñ mortale, & nihilominus teneť seruare uotū quod fecit sine illa cōditione, quia uotū de non uouendo non obligat licet obliget uotū quod non uouebit, nisi cū tali circunstātia, vt illud seruet in uouēdo.

5. Vtrum cessante causa ꝓpter quam quis uouit, obligetur. Respon. Host. tenet quod sic, licet sit facilior redēptio, allegat. ca. magnæ. §. fin. de uo. Gof. tenet quod non obligatur per di. §. fi. nisi in uoto religionis, quod ex falsa causa non uitiatur. capitu. dudum. de conuer. coniu. Sed ego dico quod si causa erat finalis, ita quod non intendebat obligari ipsa nō existante, non obligaŧ. c. cū cessante. de appel. Si vero causa erat impulsiua vel inductiua, sic licet cesset obligabiť nihilominus. Facit. c. ex parte. el 2. de conuer. coniu. In dubio dico ꝙ obligaŧ qñ ignorat si fuit finalis vel non l. quicqd astringēdę. ff. de verbo. obli. Nam in omni uoto causa finalis videť eē vt placeat deo, & ideo aliæ cāæ videnť ipulsiuæ, & ideo ipsis cessātib⁹ remanet obligatio.

6 Vtrū q̄s posit obligare aliū uoto suo. Resp. qd̄ non, nisi aliter ꝯsentiat, unde mater licet uoueat qd̄ fili⁹ ieiunabit & huiusmodi, nisi ipse ꝯsenserit, nō obligabiť, sed quo ad res tēporales bñ posset obligare hęredē suum, sed non ad aliquid personale, si ipse non ꝯsentit. vt ȷ. patesiet. §. 8.

7 Vtrum ille qui non potest ꝑficere uotū per se, teneatur ꝑ alium perficere. ℞. qd̄ non, quia in omni uoto intelligitur illa ꝯditio generalis (si deo placuerit, si potero & huiusmodi) etiam si non exprimaŧ. ut no. in c. quemadmo. de iureiur. & in c. beatus. 22. quæ. 2. quę si non extat tollitur uotiť obligatio. vt no. glo. in c. non est eo. tit. Ad c. ꝙ sup his de uoto respondeti potest secundum Pa. in c. 1. de uoto, ꝙ loquitur qñ impedimentum non est omnino impeditiuum, sed solum difficultatiuum. d Distinguit tamen Innoc. e in c. scripturæ. eo. tit. quod si quis uouit uisitare terram sanctā pro. sub sidio im pendendo, ꝙ licet tūc uisitare non posit, tamen subsidium tenetur impendere meliori modo quō potest quasi sit ad hoc obligat⁹, & idē dicas in eo q fecit uotum uisitandi. S. Iacobū, & aliqd dandi, & huiusmodi. Si vero solum uouit uisitare ob deuotionem, tunc non tenetur per alium exequi impedimēto superueniēte. Pa. in c. licet eo. titu. addit aliam limitationem. s. ꝙ non teneť, nisi tempore uoti emissi erat certus, ꝙ impedimentum erat ꝑpetuum, quia sic teneretur per aliū implere ne uotum sit derisorium. Sec⁹ si nō erat certus de impedimento perpetuo, licet illud haberet tpe uoti, quia tunc solū tenetur quam primum commode poterit. ar. ff. l. nepos proculo. ff. de uerb. sign. licet Ho. indistinctè uelit ꝙ teneatur per alium, qñ impedimentum erat tempore uoti. Sed videtur uerior opinio Panor. ibidem vlt.

col.

voto, & dicit esse singulare.
a Qualecunque sit tenetur] Dicit Pa. in d. c. licet vlt. col. qd vbi quis se obligat ad certum quid, quod pôt facere per alium si non potest expedire p se tenetur per alium. Videmus, enim idem in alijs obligationibus factis, quarum exequutio transmittitur ad hęredes.
b Intemperādi dispositionem] Secundum enim legem antiquā, qn hæres non adimplebat volūtatem defuncti tota hęreditate priuabatur. 11. q. 1. Siluester. & l. fi. C. de fideicom. Quod verū in extraneo, secꝰ in filio, qui reticet sibi legitimā C. fideicom aūt hoc amplius fallit in filio regis qui etiam legitima priuatur. Ro quia regnū diuidi non potest. vt dicit glo. in cap. licet. voto. & in c. fi. hæredes. de testa. De quo tamen hic vt. supra. Testamētū. §. 13.
c Sic tenetur se tot religionib.] Concor. Thom. 2.2. q. 88. articu. 3. ad. 2.
d Respon. Inn.] Et quod loqui de professis medicit. n. q episcopꝰ potest quē recipere ad professionē. Et vouens in domo ꝑpria erit religiosus sub episcopo vide ibi Pa.

col. ver. Hos. rñ. Addo & tertiā limitationē eiusdē Pan. quā ēt ponit vbi s. statim. s. ꝗ nō teneaꝛ per aliū uerū, nisi prius fuisset in mora in executione uoti, qa tūc tenetur, vel cōmutare uel redimere, ut paret leui. 22. vbi dicitur quod si mortuus fuerit, imputabitur sibi in peccatū. ar. l. 2. in princ. ff. si quis cau. & in c. fi. de iniu.

8 Vtrū hæres teneatur implere uota sibi imposita ab illo cuius est hæres. ℞. qđ aut exp̄ssè assensit, sic teneꝛ, dūmodo accepret hæreditatem si sub spe habēdi hæreditatem solum consensit, alias si simpliciter ꝓmisit, sic tenetetur, & ita intelligo. d. Anr. in d. c. licet. Nec distinguo (ut quidam) an sit peregrinationis uel abstinētiæ, quia qualecūque sit tenetur.[a] Facit. l. ueteris. C. de commi. stipu. & C. ut ac. ab hære. uel contrahere. in cip. l. unica. ca. quod super his. & ca licet eod. tit. Si uero non assensit hæres, tunc si uotum est p̄sonale. s. obligans personam suam nō tenetur. Si vero est personale ad incertam personam, puta mittere aliquem de Sanctū Iacobum, sic tenetur. Similiter si ē reale solū, ut facere monasterium, uestire pauperē & huiusmodi, sic ēt tenetur. Irē si est reale simul & personale, & exp̄ssū vtrunque, vt ire ad sanctū Iacobū, & ibi offerre. 10. sic tenetur ad offerendum. 10. sed non ad eūdum uel mittendū aliquem, nisi secundum quod supra, dixi in §. 7. quando obligat per aliū implere. Si autem est reale & p̄sonale, sed p̄sonale expressum solū est, utputa ire ad Sanctum Iacobum licet accessoriè ueniant expensæ non tenetur, quia sublato principali. i. quod nō teneaꝛ ire, non tenetur ad expensas. Si vero nihil in hoc disposuit, sic dic, quod si defunctus tenebatur per alium uotum suū implere, vt in casibus, de quibus supra dictum est, sic similiter etiam tenetur, & hoc ex quo adiit hæreditatem, quia adeundo quasi contraxit. Facit quod legitur. & not. in l. 2. ff de pol. & in l. more. ff. de acquirē. hæredita. pro quo text. in capitul. si hæredes. ff de test. & hoc intellige inquantum uires hæreditatis patiuntur. Credo tamen quod si filius grauaretur in legitima pro huiusmodi votis implendis, quod haberet causam legitimam impetrandi dispensationem.[b]

9 Quid de illo qui defuncto promisit implere votū ab eo emissum? ℞ quod in omni casu promittendo intellexit personam suam obligare, sic tenetur implere ob promissionem factam. Sed si promittebat tanquam hæres sperans hæreditatem adire à qua murato consilio postea abstinuit, non tenetur. argu. c. venerabilem. §. fin. de elec. & no. Inno. & Ber. in d. c. licet de hoc in §. pręceden. in prin.

10 Vtrum ille qui vouit religionem aliquam intrare quę eum non vult recipere, sit absolutus. Respon. secundum Rica. vbi supra arti. 5. quæst. prima quod si intentio sua erat determinata solum ad vnam religionem, sic non tenetur aliam intrare, si illa eum nolit recipere, quia factum est ei impossibile votum suum. Si vero intentio sua erat indeterminata, sic tenetur se tot religionibus[c] offerre, quod vnam inueniat si potest, quæ eum recipiat, nisi sit talis religio, de qua probabiliter credit quod si de ea cogitasset, nullo modo intrare consensisset, nec credo quod teneatur per mundum discurrere vt vnam inueniat quæ eū recipiat. qa nec hoc cogitauit, nec ad hoc verisimiliter se voluit obligare.

11 Sed quid faciet ille qui indeterminatè vouit religionem, cum tamen nullā inueniat, quæ eum velit? ℞. Innocen.[d] in cap. porrectum. de regu. voluit quod p̄maneat sub obediētia episcopi, & sit monachꝰ eiꝰ. Sed ego hoc non teneo de necessitate, sed qu od

quod potest nubere, & stare in sęculo.[a]

12 Quid si dubitat an determinatam intentione habuerit, vel ne. ℟. in dubio tutior pars ē eligēda. capi. iuuenis. de spon. & idē faciat, sicut q indeterminatè promisit.

13 Vtrum ille quem pęnitet eo quod facit uotū, peccet mortaliter. ℟. qđ non quia sicut ante uotum poterat non uelle uouere. ita post potest nō uoluisse[b] uouere, dūmodo impleat ex quo fecit.

14 Vtrum ille qui fecit uotum de non intrando religionem, sit obligatus ad nō intrandum. ℟. secundū Ricar. in quoli. 2. qō. 13. quod non quia sicut illicitum est iurare nō facere bonū ita & illicitum est uouere non intrare religionem quę est maximum bonum. Host. tamen distinguit quod illectus nō pōt intrare, & uotum obligat non intret illud monasterium, quod ꝓpter lucrum habēdi ipsum circunuenit & allicit sed aliud monasteriū pōt. c. vt. 20. q. 3. cōstituit. de cōuer. coniu dudū. Inspiratus autē a domino potest intrare. cap. gaudemus. de diuor. & placet. & probat in ca. beatus. 22. qō. 2. & in ca. puenit. el. 2. de iureiurā. Nec cures de di. Grati. 22. qō. 3. §. vlti. i fin. q non est tenend' in hoc. vt infra patebit.

15 Verū ille qui habet uotū religionis eligit Episcopū, teneatur prius intrare, q sic de uoto. c. per tuas.

16 Verū ille qui uouit unam religionē intrare possit aliam intrare. ℟. q non laxiorem, sed bene strictiorē, & ſm distinctionem de qua. S. Religio 6. §. 34. excepto quod nō tenetur petere licētiā si est strictior.[d]

17 Sed quid si de facto intrat religionē laxiorē. ℟. tenet ingressus, & pęnitere debet de facto uoto. de re. capit. qui post. lib. 6.

18 Verū ille qui uouit intrare religionē satisfaciat uoto, si itrat & postea egreditur. ℟. secundum Ricar. in quarta distinctio. 38. articul. 8 quæsti. tertia. quod aut ille qui intrare religionem vouit actualiter proponebat in religione manere, ita tamen quod illud propositum non cadit sub voto, sed ipsum comitatur tantum. Aut actualiter proponit experiri, vt si sibi placuerit, stet sinaūtem egreditur. Aut de nullo illorum cogitat actualiter, sed tantum vouet intrare, quia sibi videtur bonum animæ suæ, aūt dum vouet, habet propositum exeundi, postquam intrauit. Si primo modo vouit & intrat, & postea exijt, satisfecit voto. Et licet hoc dictum non probet Richar. potest tamen sic probari. Nam vt dicit Henric. de gan. in tertio quoli. quæstio. 19. licet quis concipiat diuersa proposita circa idem, puta nisi tandi limina Sancti Petri pedibus nudis die veneris, & vni istorum apponat votum, & sub promissione voti astringat se ad implendum vnum illorum tantum, licet alia maneant absolute sub ratione propositi, tamen non tenetur ad ea sicut ad votum. Sic in proposito. Item alia ratione[e] posset probari quod satisfecit, sic quia sicut iuramentum factum in materia iuris recipit omnes limitationes iuris, sic & votum cum ambulent pari passu vt dixi supra Iuramentum. quarta quæstio. 1. Ergo intelligetur vt probaret secundum qđ statutum est in iure, & eum hac opinione Ricar. communiter concurrunt Theologi, imo plus dicit Ri. ibidem, qđ etiā si intrauit

a Et stare in seculo] Nā vt dicit Archi. in cap. scimus. 12. q. 1. in uoto religionis intelligunt istæ cōditiones si potero vel si uelit me recipe quib' cōditionibus nō erit uotū. Et maximè si iste uouens aliter non intēdebat se obligare uoto, nisi i religione. Et uide ibi p Archi. multa bona ad hoc propositū.

b Pōt nō uoluisse] ista opin. mihi nō placet, qa sicut nō possum resilire a uoto, sic nec uelle debeo, maximè qa uotū ex post facto est necessitatis, sed salua opinionem hic positam, quia intelligitur qn̄ qs non firmat se.

c Sed aliud monasteriū pōt.] Imo dicit tex. q pseruetare coguntur. s. in alio monasterio secūdū gl. & no qđ non est deceptus, cum meliorem uitam.

d Si est strictior] Sed illud est ꝯtra text. in c. licet quibusdā, de regula. ubi Papa. uult, q omnino Inia pecatur ēt si ad strictiorē uelit trāsire, ne bonum obedientię cōtēnatur, vtrū aūt talis non petens licentiā teneatur redire uide doctores in d. c. licet & in c. intelleximus. de ęta. & quali. & gl. in c. mandamus 19. q. 3 & magis cōis opin. est, q teneatur redire, & dicit Io. an. se ita uidisse paenitenciare. Latè per Pa. in quodā cōsi. inci. In dei nomine idem Ros. religi 4. p totū. Dicas, q autor noster loqtur an tequā qs ingrediatur, quo casu non tenetur licētiā petere si vult strictiorē ingredi, vnde non obstant prædicta.

e Itē alia rōne] Pone exēplū in prelato, qui iurauit nō alienare bōa ecclesię tn̄ pt ex necessitate, & iuramētū extendi tur solū ad alienationē illicitā facit c. peticio. d̄ iureiur.

a Propter finē malū] Vide circā materiā istā §.q.no.Arc. in c. scimus. 12. quæstio 1.

b Vñ qñ aliqs.] exēplū pone in eo q fecit uotū nō querfari cū illa psona vel non comedere. de i. stius.§.vide. ī le gatum.1.§.34.& ibi scripsi.

uit animo exeundi, cū voluntate tamen dandi operā vt Deus immutet ꝓpositū suum, ꝙ satisfacit voto. Et idem dicendū si vouit modo secundo.s. cum voluntate, expetiendi. Aut tertio modo, scilicet de nullo istorum cogitas.I.ꝙ satisfecit. si tamen intraret cum ꝓposito exeundi. & nunquā dādi operam vt mutetur suū propositum, nullo modo apud Deum satisfecisset, quia plus Deus ponderat affectū quā manum. 14. quæstio ne.5.St quid inuenisti. Et talis est in malignitate non in infirmitate, sicut ille qui intrando habet animum exeundi, tamen mutandi si aliud inspiretur. Si autem quarto modo quis vouet scilicet, cum proposito exeundi postquā intrauerit, hoc potest esse tripliciter. Primò quia vouet intrare, vt exeat. Secundo quia vouet introitum & exitum. Tertio qa solum vouet introitum, sed concomitatur propositum exeūdi, & quocunque istorum modorum illicitum est votum. Vouere enim vt exeat, est vouere propter finem malum,[a] & sic non tenet votum. Vouere etiā introitum & exitum est temerariū pp coniunctionem partis malæ scilicet exitus. Similiter intrare religionem cū voluntate exeundi est peccatum, & ideo temerarium si non vult dare operam vt mutetur propositū suum. quod no. quia sæpius in practica contingit.

19 Vtrum votum factum ex metu obliget. vide supra. Metus. §.8.

20 Vtrū votum factum de re licita nō tamen vtili ad salutem sit obligatorū Resp. fm Ric. vbi s̄.ar.19. q. 3: ꝙ non, vnde qñ aliquis [b] vouet aliquid quod in vno casu potest esse vtile ad salutem, & in alio casu inutile obligatē ad obseruantiam voti in illo casu in quo est vtile ad salutem, non in alio in quo est inutile ad salutem, puta aliquis vouit nunquam petere dispensationem votorū, euenit casus ꝙ probabiliter timet de trangressione alicuius voti, sic potest petere dispensationem, non obstante voto præfato. Si vero casus talis non euenit, sed magis sibi expedit ad salutē seruare, sic tenet votum prædictum, & non poterit petere dispensationem, nisi fuerit intentio vouentis, ꝙ si non obligat in omni casu non obligetur in aliquo.

21 Vtrum votum de aliquo faciendo vel non faciendo quo salus corporalis ammittit, sit obligatorium. ℞. fm Hostien. quòd non, vt puta qs vouit non comedere carnes, a medicis dicit, ꝙ est in periculo mortis nisi vtat, sic non obstante voto vtetur. No. hoc etiam Hugo. 22.q.4.c. non solum,

22 Quid de illo qui vouit dare vnam mēsuram graui annuatim pauperibus, & non determinauit de qua mensura. ℞. secūdū Host. ꝙ in arbitrio eius erit dare ad quam mensuram voluerit extra de censi.c.ex parte uel dic ꝙ ad eam de qua cogitabat.

23 Vtrum vouens ex duabus causis, puta vt visitaret Romā. & ut ibi inueniret germanum suum, teneatur si una illarum deficit puta quia germanus inde recessit. ℞. ꝙ sic l. celsus. §.1.ff. de arb. Intellige, si intēdebat se obligare vna illarum extante, alias non in conscientia.

24 Quid si qs fecit duo vota diuersa ℞. fm Th. in 4.di.38.ꝙ si vtrunque potest seruari tenetur. Si vero sunt incompossibilia seruet maius, & satisfaciat de minori fm arbitriū prælati. Potest etiā dici ꝙ non peccat, q votum in maius bonū commutat vt j. patebit. facit. c. 3. de iureiuran. Si vero sunt æqualia impleat quod prius ꝓmisit.

25 Vtrū dominiū rei q̄ ex voto est deo vel alicui ecclesiæ promissa, maneat pœnes vouentē. ℞. Pet. de Perusio tractatu de canonica portione epi.c. 4.ꝙ sic, sed ꝑsonali obligatione tenetur votum implere, de quo plenè in l. si quis rem. ff. de polli. vbi dr̄ ꝙ persona obligaē non res. transit tñ in hēdem talis obligatio. vt ibidem in fi. Facit l. pactum. ibidem. Et sic cogetur ꝑsonali oblatione. c. ex parte. de censi. Quod limita quo ad hæredem. vt supra. eo. §. 8.

26 Sed qs aget. ℞. q.s̄. Qd sicut ille cui relictū ē legatū, solū agit de iure. & nō alius. l.1.& 2.C. cōia de leg. sic & ille cui factū ē votū. Et ex quo īfert ꝙ legatū factū imagini Xpi, nōagit ecclesiæ nec plato, nec ꝯtēplatione ecclesiæ vel plati ē factū, licet imago sit ī parrochia, & ī r̄ casus ī c. nimis el. 1.ꝗ excel. plato. facit. c. requisiti. de testa.

a Censetur Deo factū] Bart.post gl.in l.illud.C.de sa.san. ecc. dicit. Quidam in camera sua dicit. Dono pauperib9 cētū,nunqd valeat hęc donatio, Respōdet Bar. ꝙ si hæc fiūt in vltima voluntate, ex quo nō reqritur pñtia alicui9, qui recipiat valet ista donatio. vt.l.cū pr.§.donatio.de le.2.
b Huiusmodi] Hoc & dicit gl. Et Bar.io l.si qs rē ff. de pollici.
c In vouente] Nō obstat ꝙ quidā allegat S.Th. ꝯ conclusione dicens ꝙ ꝑlatus in cōmutatione voti se habet vice Dei, qa nihil aliud vult dicerē nisi ꝙ iustè arbitret, & iō si sub cā cōmutādi iminus bonū pōt fieri cōmutatio, & de hoc ē tex. in c magnæ de vo. vbi pp necessitatē vel pp periculum. Vide ī.Dispensatio.§ 1.Si vero iter viuos tūc aut cōstat talē voluisse ꝯtū donationis celebrare,& tūc ñ ualet nisi sit aliqs q recipiat & ita ꝓcedat gl. in d. l.illud. C. de sa. san.ec. Vide ī Donatio. 1. §. 36. Aut est dubiū,& tūc valebit iure cuiusdā voti seu pollicitationis, vt sit obligatus personaliter.l. si qs re.ff. de pollici. Hoc vr sequi Bal. io d. l.illud in 2.col.dicēs respiciēdā esse formā verborum an sonēt I ꝯtu,an ī donatione.Vide Bal.cons 380.2. li.& Ro.cōs.295. Al. 315. Vbi voluit valere donationē absenti factā dūmodo in noticiā eius potuisset ꝑuenire.
d Cōmutabile] Rō aūt quare cōmutari pōt ē pp necessitatē superuenientē, vel pp periculū qd imminet frequēter in obseruatione vel pp maiorem vtilitatē vouentis & aliorū, in his enim iō recta diuina illustratio manifestè clamat, ꝙ p mediatorē & ꝓcuratorē ħbeat & possit ꝓuideri, vt Deus nō dānificet nec iste periclitet,i quo & & iste debuit saluari & Deus honorari, & ꝓpter qd votū ordinatū est fieri, & iō ꝯmutari pōt hęc S.Bo.in 4.distin. 38.ar.2.q.2.

Sed cēset deo factū [a] & ei9 cōtēplatione, vt vr esse casus.12.q.2.pdia, & ideo aget eps q habet cogere, d. c.ex parte & dabit ecclesiæ vbi testator habuit domicilliū.s.cathedrali,vel si nō sit digniori,ar. eorū q̄ nota.in aut.de ecclesiæ.ti.§.si qs in noīe magni dei.Si aūt fctm esset cōtēplatione ecclesię parrochialis,siue sit talis imago in ea,siue nō ecclesię parrochiali acquirit.c.cum inter uos de uerb.fig.Et sic aget rector ipsi9 ecclesiæ.de iudi.c cū deputati.cle. 1.de rescrip. Sic idē dicendum uoto facto per respectū ad ecclesiā,vt puta ad beatum Iacobum.Et sic aget ꝑlatus illius ecclesiæ.d.c.ex parte. In uoto uero facto simpliciter deo vel imagini & huiusmodi, [b] aget epus. Aduerte hic,qa multi decipiūtur credentes qđ qs uoues dare vni ecclesiæ,puta imaginē vel cereum & huiusmodi,vel alicui pauperi.io. teneatur taliter adimpleri uotum ꝙ nec etiam per dispensationē possit liberari ex quo tales possunt agere quasi sit eis ius acquisitū ex tali uoto.Sed decipiuntur, quia tales non acquirūt aliquod ius in re quā sic talis uouit, eo ꝙ nec eis vel aliquibus ꝓ acceptātibus fuit facta pollicitatio, sed solū deo.Et ideo tales agunt, vt seruent uotū solū cōditione.d.c ex parte.& c. scim9. 12.q 1.& similibus. Cū ergo autoritate superioris cōmutat̄ in æquè gratū Deo, talis liberatus est ab obligatione quā contraxerat cū Deo & ꝓpterea absolutus est. Et ideo sic tenet quādo commutatio fit in maius, vel æquè gratum deo, vel etiam in minus gratū causa existente in vouen. [c] Fallit hoc in voto in quo quis aliquid promisit in subsidiū terræ sanctæ.Facit.c.ex multa.eod.ti.quod sine autoritate papę commutari non potest.

27 Vtrum peccet mortaliter totiens, quotiens quis frangit votum. ℞ ꝙ si votū est negatiuum, nulli dubium ꝙ sic ſi vero est affirmatiuum, puta de ieiunando,nō nisi prima vice qua comedit, non secunda uel tertia vice comedens si facit sine cōtemptu, sed qua si reputans sibi impossibile plus illo die ieiunare. Secus si ex contēptu, puta,qa si etiam posset ieiunare nō faceret, & similia, tenet ēt Pe.de palu.in 4.dist.15.qđ qn̄ quis uouit ad certū diē non bibere uinū, puta die sabbati qđ solū peccat mortaliter, prima uice. Secus si fecisset uotum ad tempus perpetuum, vel ad certos dies, quin si ad tēpus perpetuū totiens quotiēs bibit peccat mortaliter, qa omne tēpus ē in obligatione. Si ad certos dies solum dies est in obligatione, & non totum tempus. Et ideo non peccat. nisi semel pro quolibet die. Et dat exemplum de indulgentia, quæ est in perpetuum in ecclesia, quia totiens habetur quotiens intrat. Si est ad idem solum habebit qui semel nec plus qui pluries in eodem die visitauerit. Si ad diuersos dies sic, quolibet die uisitauerit,& satis est benigna ista opinio. Sed prima est verior.capitul.tutior, quia exemplum de indulgentia est valde dissimile.

VOTVM quarto.quo ad commutationem, uel dispensationem quæruntur plura.

1 Vtrum votum sit commutabile [d] in aliud

b Dispēsationē] Ista est opinio Innoc. Ibidē relata per Abb. qui postea opponit, & & soluit vt hic.
b Superioris] Et hoc certē est omni casu tutius, ne quis fit iudex in cā propria. Et de hoc etiā habetur per Th.2.2.q.88. Vbi in corpe sic dicit. Votū est ꝓmissio facta deo de aliquo qđ sit ei acceptū. Quid aūt sit ei acceptū ex aliqua promissione ei cui ꝓmittitur ex eius pendet arbitrio. Prelatus aūt in ecclesia gerit vicē dei. Ideo in commutatione votorum seu dispensatione requiritur prelati autoritas, q in persone dei determinat quid sit ei acceptū 2.Corint.2. nā & ego ꝑꝑ vos donaui in persona xpi significanter dicit ꝑꝑ vos quia omnis dispensatio petita a prælato dēt fieri ad honorem Christi, in cuius persona dispēsat, vel ad vtilitatem ecclesiæ quæ est eius corpus.
c q.1.ꝙ sic] Ibi loquit de dispensatione. Sed ar.8. q. 1. loquitur de cōmutatione. Et allegata Ber. dicen. de pce. & d. c.4. iniquū ꝓcul dubio fore si statura ꝓ sola charitete ꝯ charitatē teneret. Votū āt fieri dēt ex charitate & ꝓ charitate. Vnde eius obligatio teuere nō debet contra charitatem. Esset autem contracha

aliud opus pietatis. ℞. ꝙ sic.tex.est in c.magnæ.§.cū igitur.de uoto.

a Vtrum possit quis fine autoritate superioris uotū suum in melius commutare. ℞ ſm Pan. in c.scripturæ.de uoto.ꝙ sic. licet si tutius habere dispēsationē. a & cū hoc trāseunt cōmuniter doc.& facit d.c.scripturæ.& c.peruenit.el 2.de iureiu.Sed contra est c. 1. de uoto,ubi sine arbitrio præsidentis non dēt fieri ēt i melius,& sequitur Ric.ubi ar. 8.q.1.Item facit contra l.2. ff.si cer.pe. insti. quib. mo. tol.ob.in prin. ubi patet ꝙ non liberatur qui soluit rē etiam meliorem, nisi solua tur qđ debetur.Et ideo dic ꝙ aut commutatur in religionē,& sic potest fieri sine autoritate superioris.d. c. scripturæ.Nam ſm Ric.ubi s.ar.8.q 2.cum quis pfitetur actualiter uel habitualiter intendens non amplius teneri ad uota quæ prius fecerat,sed solum uoto religionis, absoluitur ab illis ipso iure. Secus si quando professionem fecit intendebat actualiter vel habitualiter velle remanere obligatꝰ illis uotis quæ priꝰ fecerat, qa sic indiget dispēsatione. Posset etiā esse tale uotum de quo probabiliter posset dubitari an melius esset illud seruare aut eo dimisso religionem intrare, ut si aliquis magnus rex fecisset uotum de acquirenda terra sancta & huiusmodi, in quibus tunc papa esset consulendus, & secundum eiꝰ autoritatem procedens nō simpliciter in religionem commutandum. Similiter nō commutatur in religionis uotum illud quo quis uouit aliquid dare in subsidium terræ sanctæ, sine licentia Papæ secundum Rodo.Secus si solū fecisset votum peregrinationis, quia absolueretur ꝑ religionem. Aut commutatio voti vult fieri in aliud a religione,& sic requiritur autoritas superioris,aliquando solum petita licet non obtenta, vt quando est certum ꝙ illud in quod commutat est melius & magis deo acceptum, vt in c. licet.de voto,si etiam fieret sine licentia superioris commutatio in melius, quando est clarum ꝙ est melius, non peccaret.per d.c.peruenit, si vero non est clarum ꝙ sit melius,sic oportet autoritas obtineat,& multomagis quādo commutatur in ęquè bonum vel minus bonū est necessaria dispensatio superioris. b

3 Sed quid si votum erat factum deo intuitus alicuius certæ personę vel loci, puta talis monasterij vel talis pauperis,de dādo sibi aliquid. ℞.ꝙ licet actio acquiratur talibus ad agendum, vt compellatur reddere quod vouit vt supra dictum est,tamē in religionem commutando absoluitur ab illa obligatione cum fuisset personalis, secus esset si non ex voto solum deo facto. Sed ex aliquo alio respectu se homini obligasset,qu a si non absolueretur per religionis ingressum, nec etiam per dispensationem superioris,nisi secundum ꝙ dixi.s.Papa.§.6.& Iuramentum.6.in principio.

4 Vtrum ille qui promisit aut alteri votum eorum implere possit illud in religionem commutare.℞. Thom.in quadam.q. de quol.ꝙ sic, quia sicut sufficit pro se ita & pro patre.

5 Vtrum omne votum possit commutari autoritate superioris.℞.ſm Ric. vbi supra ar.9.q. 1. ꝙ sic c Et de hoc vide supra Papa. §. 1. Et hoc firmiter teneas, quia nullum est votum voluntarium quin possit in melius commutari, & si non ipsi cui cōmutatur saltem cōmunitati. Item aliquanda votum militares contra salutem propriam, vt patet in illo qui castitatem uouit quam tamen ex fragilitate sua videt verisimiliter se fracturum. Et ideo superioris auctoritas nobis dimissa est d a Deo in

a ritatem si in melius commutarē non posset.
d Dimissa] Est Not. ſm. S. Tho.

in huiusmodi prouidendis, & non cures de tenentibus aliud.

6 Quis est superior cuius autoritate vota possint commutari. Rx. ꝙ quo ad quatuor vota solus papa dispẽsat scilicet, in voto religionis. In voto hierosolimitano. voto sancti Iacobi, & voto visitandi limina apostolorum Petri & Pauli, & sic seruatur in facto, licet nullo iure inueniatur expressum, nisi voto pro subsidio terrę sanctæ. vt in capitu. ex multa de voto. vbi tenet Panormi. in. 1. no. ꝙ etiam legatus de latere non potest dispensare cum requiratur specialis delegatio. vt in d. ex c. multa vbi glo. in ver. incumbit pater. Sed si factũ esset solum pro deuotione non pro subsidio, sic tenet. idem Pan. ibidem ꝙ episcopus potest dispensare. Et similiter si vouisset solũ ex deuotione ire ad sanctum Iacobum, nõ in subsidium præstandum: & facit ꝓ hoc text. c. ꝙ super his. & c. ex multa. eo. ti. quæ fundãt se super subsidia terræ sanctę. Et licet istud sit verum de iure. Quia tamen consuetudo ita se habet, vt etiam ex deuotione factũ pertineat ad papam eius dispensatio, & etiam qa maiores causæ ad papam sunt referẽdæ, vt in c. maiores. de bap. Ideo consulo recurrendum fore semper ad papam in huiusmodi. Si tamen episcopus dispensaret sequendo opi. Pa. credo valeret, quia posset dici, ꝙ licet communiter remittantur ad papam, non tamen propter hoc est casus papalis, potest enim quis mitti ad papam aliquãdo ad terrorem, aliquando pro maiori cautela, aliquando ex reuerẽtia, & ideo hoc non probat esse qd' ab hoc contingit abesse. l. neque natales. C. de proba. In alijs autem votis a prędictis, potest episcopus dispensare quo ad suos subditos Abbas & alii prælati religiosorum possunt quo ad religiosos eis subditos, siue votũ fecerint ante ingressum religionis: siue postea [a]. Alij autem inferiores episcopis qui non sunt pręlati religiosorum dispensare non possunt, nisi tales haberent iurisdictionem episcopalẽ [a] in person. s de iure speciali. Facit gloss. in clemen. prima [b] de rer. eccl. non alie. in ver. proprij, & quod no. Innocent. in capitu. statuimus [c] de ma. & obedien. & Panormi. in cap. significasti. vlt. no. de foro competen. vel ex speciali iure vel concessione hoc eis concederetur [c]. Et hoc sequuntur communiter docto. in capitu. fin. de postu. præla. Hostien. tamen in capitu. primo de voto. dicit ꝙ text. d. capi. 1. probare videtur ꝙ quilibet præsidens in istis votis dispensare posset. Fatetur [d] tamen quòd de consuetudine seruatur vt inferiores episcopi non possint dispensare, nisi (vt dictum est) & minimè sunt mutanda quæ longa consuetudine interpretationem acceperunt. l. minimè. ff. de legi.

7 Vtrum episcopus & similes possint dispensare in subditorum votis. Respon. Panormita. in cap. magnæ. primo no. de uoto quòd non. & facit istud, capi. magnæ iuncta gloss. prima. pro hoc Nam non debet quis [e] autorizare in facto suo ꝓprio. vt in cle. 2. per gl. in ver. mensę suæ. de re. ec. nõ al. & in l. 1. ff. de auto. tuto.

2. 2. q. 88. ar. 10. ꝙ dispensatio voti intelligẽda est admodũ dispensationis. quæ fit in obseruãtia alicuius legis quia lex ponit respiciendo ad id, qd' est vt in plurib. bonũ. Sed qa contingit huiõi in aliquo casu nõ eẽ bonũ, oportuit ꝑ aliquem determinari in illo particulari casu legẽ non esse seruãdã. Et hoc ꝓpriè est dispensare in lege. Nã dispensatio videt̃ importare quãdã cõmẽsuratam distributionẽ vel applicationem cõis alicuius ad ea quæ ipso continent, ꝑ quẽ modũ dr̃ aliquis dispẽsare cibũ familiæ. Sic̃ aũt ille q vouet quodam mõ sibi statuit legem obligans sed ad aliqd quod est ſm se vt in pluribus bonũ. Põt tñ contingere ꝙ in aliquo casus sit vel simpliciter malũ, vel inutile, vł maioris boni impeditiuũ. Qd' est ɔ rõnem eius qd' cadit sub voto, & iõ necesse est ꝙ determinet in tali casu votũ nõ esse seruandũ. Et si qdẽ absolutè determinetur ill qd' votũ non esse seruãdum, dispẽsatio est. Si aũt ꝑ hoc ꝙ seruandũ erat aliqd aliud imponatur, dicitur commutatio voti. Vnde min' est votum commutare, quam in voto dispensare, vtrunque tamen est in potestate ec-clesiæ, hæc. B. Th.

a Episcopalem]. Vt sunt abbates q. habent iurisdictionem ẽpalem. vnde dicebat Innocen. in ca. cum & plantare. in. §. in ecclesijs. de priuile. & placet ibi Hosti. ꝙ præsbiteri non poterãt alienare, nec maximas causas agere sine consensu patronorũ exẽptorũ, quia tales exẽpti vices episcoporum gerũt. arg. 12. q. 2. c. si qua. & c. placuit. Facit. c. magnæ. §. cum igitur, de voto.

b In cle. 1.] In ver. proprij, quę allegat Inn. in d. c. statuimus, hic alleg.

c C. statuimus] Vbi vult ſm aliquos, ꝙ abbates habẽtes ecclesias pleno iure possit autoritate pręstare in alienationes. & glo. in d. cle. sequitur. hoc.

d Fatetur] Hoc recitat Pan. in d. c. 1. 2. col. versi. ca. gl. ibi. & ex. n. gl prędicta.

e Nam nõ debet quis] Vide gl. in

f. 1. in princi. & ibi Bar ff. de auto. tuto. Et pulchram addi. Alexand. ad Bar. a Castitatis] Vide s. Excõicatio. 5. casu. 31. Vbi dicitur ꝙ Sixtus sibi reseruauit dispensatiõnē voti castitatis & religionis, & voti vltra marini. S. Iacobi. secus faciens ē excõicatus. Et vide s. dispensatio. §. 5. b Dictum Spe.] Pa. i d. c. venien. recitat hic dicta. c Exiger possit] Debet tñ seruari si potest. c. quod Deo pñi 33. q. 5. d Quidam] V. bi ponit pulchrā doctrinā, & tenet ꝙ Papa ex cā dispensar cum religioso vt Jhat, & istā opi. vñr tenere fere oēs Canonistæ in d. c. cum ad monasteriū. Et Pa. in ca. 1. de vot. hanc tenet Ric. in 4. dis. 38. ar. 9. q. 4. Idē tenet Lūd. ibidē, & Vonil. Sed S. Bo. in ea. dist. dicit se hoc nescire diffinire. Bar. aūt in l. alio ff. de ali. le. aptē tenet oppositu. Et in extra uag. ad repriméda dicit ꝙ cū verbum Inia veniat a verbo lixet debet intelligi nō d nuda voluntate, sed rōne regulata. Vñ aliter rñdet, ꝙ ex facili cā non debet dare licentiā. Itē loquitur qñ simpliciter vult dare licentiā, nō cō mutādo in aliud bonum Deo acceptius. De hoc plenē p Ioā. An.

cle. 2. p gloss. in uer. mēsæ suę d re. ec. nō. a li. & in l. 1. ff. de auto. tuto.

8 Vtrum abbas vel prælatus religiosus qui cōcessit liniam eius subdito uouēdi possit cū eo postea dispēsare. ℞. Ric. vbi supra. ar. 4. q. 3. quod ante uotum emissum potest licentiam reuocare, & sic non tenebit postea factum, sed post uotum emissum dicit tutius esse quod subdit[*] recurrat ad superiorem sui prælati, vel ad papam si alium non habet, & ista opinio ē satis equa nē uideat autorizare in facto suo sed tamē de ueritate iuris potest dispēsere. ar. cap. manifestū. Et quod ibi no. 33. q. 5. Item sicut rationabiliter concessit licentiam potest etiam rationabiliter si causa occurrant dispensare, nec est istud in facto proprio sed alieno nisi forte solum uellet dispensare propter suū commodū, quia sic nō posset alias sic propter necessitatem subditi.

9 Quid de uoto castitatis an inferior a papa possit dispēsar. ℞. diuersa fuit opi. sed (saluo meliori iudicio) credo dicendū ꝙ aut uotū castitatis [a] est simplex & ppetuū, & tunc pp duo eps pōt dispēsare. Primū si uotum castitatis fuit aliqualiter meticulosum a prin. licet non fuerit iustus met[*] ut vult gl. in ver. de seueritate. in c. ueniens. qui cl. vl uo. Secundū propter periculū fornicationis, quādo uerisimiliter timet de inptinentia. Et hoc etiā tenet d. Car. & d. An. in d. ca. ueniens, & sic limito dictum Spe.[b] ti. de l S. nūc de epo rū. uer. 103. & Ioan. An. & doc. qui dicūt epm posse dispēsare qñ uotū castitatis ē simplex & ppetuū. & gl. magna circa mediū in c. cursus qui cle. vel uo. quæ dicit ecclesiam posse dispensare. In aliis autem casib[*] solus papa dispensabit. Et sic itellige gl. in. c. 1. de uo. cum aliis doct. tenentibus quod nō potest episcop[*] dispēsare. A fortiori pōt dispēsare cū eo qui fecit uotum non nubendi, quia ꝑprie non est uotum castitatis, qd' patet qa si fornicaret non frangeret uotū, licet peccaret mortaliter. Si uero non sit simplex sed ad tempus, puta usque ad annum, & huiusmodi, sic potest episcopus dispensare. Similiter dispensat episcopus in uoto castitatis emisso ab altero cōiugum ratione periculi, vt etiam exigere possit, vt nō tant doc. in d. c. rursus. Et ibi do. Io. And. de sancto Georgio episcopus Alex. Si uero uotum sit solēne, sic solus Papa similiter dispensat secundum omnes. in c. cum ad monasteriū. de sta. mo. ubi ēt aliquid uoluerunt quod nec etiam Papa possit, licet non sit uerum secundum Archi. in ca. sunt quidam,[d] 25. q. 1.

10 Quid requirit ut dispensatio vel commutatio sit legitima. Respon. Innocen. in rubri. de obser. ieiu. & Archidia. in capitulo præsbiter. 82. dist. dicunt. ꝙ duo requiruntur scilicet causa legitima in uouente. Et secundum quod uotum commutet in melius, vel deo magis acceptum. Pan. uero in ca. primo de uo. dicit ꝙ si causa legitima subsit in uouente, licet non commutetur in aliquid melius, tamē est legitima dispensatio, dummodo commutetur in aliud simile. facit. c. magnæ, de uoto, & qd legitur & no. in cap. primo de re. permu. in simili. Ego tamen credo ꝙ etiam si nō cōmutet in aliud simile, ꝙ ualeat dū necessitas, vl utilitas id psuadeat.[e] Necessitas puta qa est debilis. Itē familiā magnam habet, q̄ oportet sustētet & hmōi, Vtilitas, puta qa maius bonū ē cōitatis commutatio quam

in regula, semel Deo in mercu. S. antē Tho. 2. 2. q 88. ar. pe. reiuit ꝙ Papa non pōt dispensare in religioso, secus in sacerdote. Ego aūt dico cum S. Bo. qa fateor me nescire determinare q̄ꝗ sit melior opinio. e Persuadeat] Ieiunia aūt ꝓ poenitentia in iu̇nctā aliquo modo nō possunt cōmutari, nisi ex causa existente in eo.

quã si seruaret, & similia, quæ arbitrio superioris sũt relinquẽda. vt in c. ex multa in c. fi. de vo. vbi tex. alternatiuę loquitur dicens, si necessitas exigit, vel vtilitas persuadet. Si vero cã legitima nõ subsit in vouẽte, tunc oportet fiat cõmutatio in melius. Et ita intelligo & limito tex. c. 1. de voto quod vult vt in meli' fiat commutatio vel saluté in ęque bonũ & gratũ Deo.

11 Vtrum dispẽsatus sine causa legitima sit tutus in conscientia. vide supra. Dispensatio, ꝙ non.

12 Quid debet attendere dispensator voti. ℞. quid liceat, a secundum ęquitatẽ, quid deceat secundum honestatem, quid expediat secundum vtilitate, vel necessitatem. Item qualitatẽ personæ causam, & qualitatem, & quantitate cõmutationis. Nam si causa cessat facilius dispẽsatur. Qualitas vero vt si sit votum peregrinationis extimet expẽsas quas fecisset eũdo & redeũdo, & ipsas in pios vsus cõuertat, laborem itineris & ipsum ieiuniorũ & orationum laborare compenset. Si autem sit votũ ieiunij, attendat ꝙ pauper homo parua pecunia redimere potest, sed nõ diues. Item vtrum impedimentum sit tẽporale, & sic solum dilationem concedat, aut perpetuum vt faciliter absoluam, hæc habent in c. magnæ, de voto. & quod ibi no.

13 Vtrum habens aliena in certa, qui eã vouit in subsidium terræ sanctæ possit per episcopum dispensari, vt in alios vsus conuertat. ℞. secundum Rodul. ꝙ non etiam si religionem ingrediatur.

14 Vtrum votum de sabbato festando sit commutandum? Respon. ꝙ si fecit ex quadam superstitione credens ꝙ sit melius in niti literæ veteris testamenti, sic votum nõ tenet. Si vero fecit ex deuotione vel reuerentia virginis, tunc si haberet inducere iudaizationẽ quia cohabitat vbi multi sunt iudæi, sic commutandum est b omnino, alias non, sed potest seruari. Idem dic de voto ieiunandi in dominica, ꝙ si quis fecit vt magis sit disposit' ad spirituale gaudiũ, aut contẽplationem diuinorum sic licitẽ sit & seruatur, si vero sit vt affligendo carnem subijciat spũi, tunc non debet ieiunare in dominica, sed in sabbato ꝓcedenti secundum Io. de Neap. in quol. 8. q. 15. qa debet tale ieiunium interpretari vt facit ecclesia vniuersalis. si aũt non cogitauit neque de spirituali gaudio neque de afflictione carnis, sed simpliciter ieiunare voluit in dñica, sic cõsulendũ ẽ vt potius c ieiunet in sabbato vt christianis se conformet ſm eundem Ioan. ne videatur singularis.

VOTVM quinto quo ad commendationem.

1 Vtrũ expediat homini vouere. ℞. ſm Ricar. vbi supra. ar. 6. q. 1. Aut homo vouet bona quorum obseruatio videtur probabiliter proportionata infirmitati suę & sic expedit hoĩ vouere, qa per hoc firmat amplius voluntatem suam in bono, & pro magna parte excludit a se libertatem malefaciendi, & facit actum virtutis latriæ & iõ vouendo meretur. Si vero vouet in ꝓportionata, sic nõ expedit nec licet. Tale enim uotum non habere discretionem comitẽ, per hoc vouens magis videretur se illa q̃ are quã augere securitatem de sua salute.

2 Vtrum sit magis meritorium opus bonum factum cum voto quam sine. Respõ. Ricar. vbi supra. q. 2. ꝙ sic. Et probat primo quia opus inferioris virtutis magis est meritoriũ impetratum a superiori virtute q̃ ab inferiori, sed latria ẽ superior virt' quã abstinentia peregrinatio & huiusmodi. Ergo cum vouere sit actus latriæ, est magis meritorium bonum abstinentiæ factum ex voto vt potẽ impetratum a latria quam sine. Secundus quia quanto opus procedit a voluntate magis firmata in bono, tanto est virtuosius, & consequenter magis meritorium. d Adoperari virtuose requirit firmiter & immobiliter opa

ri

a Quid liceat] Ista sunt diuersa inter se. Nã multa licent q̃ nõ decent. Nõ enim decet filium ꝯtrahere matrimonium sine ꝯsensu pr̃is. c. 1. de despon. impu. nec ẽt expedit cũ mulieres sæpe laborent ꝯ propriã vtilitatem. l. si pr̃. C. de spon. & tñ licet. cap. sufficiat. 27. quæstio. 2.

b Cõmutãdũ ẽ] Nã sabbatũ solẽnizare prohibemur, nisi in eo festum occurrat. de cõse. dis. 3. p. uenit cũ seq. Itẽ ꝑꝑ periculũ supstitionis q̃ ꝓhibetur. 26. q. 7. Non obseruetis cum seq.

c Vt potius] Dicit tex. in c. si. 30. di. ꝙ anathema sic q. Die dñico ieiunauerit, intelligitur ꝑꝑ pœnitentiam publicã alias non, vt in c. vtinam. 76. dis.

d Meritoriu n] concor. scilicet Tho. 2. 2. quæsti. 88. ar. 5. & 6. ad de Bald. in l. ꝙ si minor. §. restitutio. ff. de mi. Vbi vult magis esse fauendũ ei q ex necessitate facit.

ri virtuosè requiritur firmiter & immobiliter operari secundum Phil.4.Ethi.c.4. sed cæteris paribus voluntas est firmior in voto quã sine ergo &c. Ponit Ansel. li. de similitudinibus exemplum.s. ꝙ qui facit opus cũ voto quasi qui dat arborẽ cũ fructibus,sed q sine qua si qui dat solũ fructus.Hoc probat.33.q.5. tũc saluabit 28.q.1. iã nunc,vide gl. in cle si dñm. de reli.& vene. sanctorum.Et gl.& Pa.in c. vlt.de obser.ieiu.

VSVCAPIO [a] est acquisitio dominij per continuationẽ possessionis tempore lege diffiniti.dicit te. in l.secunda.ff. de vsucapi. triẽnium est tempus quod habet locum tantum in vsucapione. insti. de vsuca. in prin. not. Ioan. 15. q. 3. in summa.

1 Quare fuit inducta. ℞. pro bono publico & vtilitate publica,ne dominia rerũ sint incerta.ff.de vsu.l.1.[b] insti.eo.in prin. Et vt finis litibus ponat.ff. pro suo.l.fi.leges nãque lites abhorrẽt. [c]

2 Quę requirunt ad vsucapionẽ. ℞. quod quatuor. Primũ ꝙ requiritur est bona fides nedum in vsucapiente toto tempore vsucapionis,sed oportet ꝙ fuerit bona fides in princ. contractus ex parte tradentis & accipientis. Argu.ff.de emp.l.2.§.si eam. Itẽ ꝙ res sit mobilis, quia circa immobile est præscriptio. Item quòd res tradatur [d] vel quasi aliter possessio non haberet sine traditione.C. de pac.l. traditionibus.insti. de re.diui.§.per traditionem,vel alio modo possideatur tempore.debito.s.triennio. Itẽ titulus verus non. putatiu[us] nec falsus ff.pro lega.l.1.& 3.C.de vsuca. pro hære.l.fina.& ibi Azo.& qui sint veri tituli infra subijciam , si tamen esset putatiuæ verus titulus ex errore facti non iuris non impediret.vt l.1. C.de vsuc.pro dote.& l.quod vulgo. ff. ꝓ emptore. & l.4 & vlt.ff.pro lega.

3 Quæ possunt vsucapi. ℞. quod omnia exceptis quæ prohibentur vt furtiuę res & quæ vi possidentur vt no.gl. in summa. 16. q.3. nec res sacra vel religiosa nec decima. de præscrip.causam quæ. Item nec seruus fugitiuus.Hæc probantur institu.de vsuca. §.sed aliquando,& l. seq. Item vbicunque prohibetur alienatio, & vsucapio regulariter prohibetur. ff.de fun.dota.l.si fundum. ff.de verbo.significatio.l.alienationis.

4 Quis potest vsucapere. ℞. omnis qui potest licitè possidere,vt paterfamil.filius fa.in peculio pupillus , si habet animum possidendi , licet non interuenerit autoritas tutoris [e] & furiosus si sanè mentis vsucapere cæpit sed incipere non potest durante furore ff. de vsuca.l.4 §.1.& 2. & 3. Sed seruus vsucapere non potest , quia nihil potest possidere.l.labeo. ff. de vsuca.l. 1.§.item acquirimus.ff. de acquir.pos. nisi peculiariter [f] ex scientia domini possideret, vt in dictis legibus.

5 Qui sunt tituli transferentes dominiũ vt sciamus quomodo vsucapio currat. Respond. sunt. 10. Primus pro soluto qui habet locum quando ego credo tibi debere , puta centum ex quacunque causa , & tu idem credis, & sic soluo vel aliquid loco eius & sic vsucapies ff.pro sol. l. 1.[g] & sic iustus error dat causam præscribendi. fallit quando causa emptionis quæ non præcessit soluitur aliquid, quia nec ꝓ emptore cum non præcesserit,nec pro soluto quia ex causa emptionis traditur. l. secunda Respond. 2.ff.pro empto. pro solu.l.penultima.Secundus pro emptore, & qui habet locum cum quis in veritate emit rem alienam vel a furioso [h] quem credebat sanè mentis , & bona fide,vt ff.eo.l. pignori. §.1.& pro emp.l.secunda. §.si a pupillo.&

a Vsucapio] Et dicitur vsucapio quia vsu quodã & consuetudine possidendi cœpi, & acqsiui dominium.

b De vsuca.] Ibi Barto.tractat. An ꝑscriptioni possit renunciari, ex quib. pp bonum publicum est introducta.

c Abhorent] Vi rũ autẽ ex capto pręscriptiõis impediat litis ingressũ vide Bart. in d. l. fin. ff.pro suo.

d Res tradatur] Actu alr quasi traditio , est qñ res hr.ꝓ tradita,puta qñ est apud recipientẽ titulus verus. Sunt infra scripti putatiui qñ accipio vnum pro alio,falsi puta qñ fortassis dominos rei obliuisceretur eam apud me vel quãdo inuenio eam .

e Tutoris] Scilicet in possidendo oporret tñ ꝙ autoritas tutoris interuenit qñ cępit possidere. Ita dicit textus in l.4. §. pupillus ff de vsuc.

f Peculiariter] Licet, n. seruus nobis ignorantibus acquirat, nõ tñ vsucapit Vide gl.in d.§ item acquirimus.

g So.l.1.] Dicit gl.ibi.q.si ex stipulatu aliqd debetur vel aliquo cõtractu innominato.Illud ꝓ soluto tñ vsucapitur pro soluto. Si vero debetur alio titulo q inter titulos vsucapionis noscetur vt titulo legati & huiusmodi certè est ex titulo ꝓ legato q̃ pro soluto vsucapitur, & sic titulos pro soluto concurrit cum aliis.

h Vel a furioso] Eadem rõ.est si emātur a pupillo.

§. si a pupillo. & § si a furioso & in isto requiritur (vt dicitur) bona fide: in rebus mobilibus tam tradentis quam accipientis. Item quod emptio sit pura non conditionalis. [a] ff. pro emptio. l. secunda. §. si sub conditione. Item quod pretiũ soluatur vel fides habeatur de pretio, quia aliter non transfertur dominium. institu. de rerum diui. § venditę. Item quod eadem res quæ est empta tradatur, qa si alia daretur non vsucaperet pro emptore. l. secunda. § cum stichum. ff. pro emptio. Tertius pro transacto qui habet locum in re tradita vt aliet receda ur ab eo qui credebatur domin⁹. C. pro transacto. l. ex causa. C. de trans. l. si pro fundo. Quartus ꝓ hærede qui habet locum vbi quis est verus hæres, vel saltem iustè & probabiliter hoc putet. Sed non habet locũ in suis hæredibus quia quodadmodo conuiuente eo hæreditarium rerum [b] domini æstimatur. l. secunda. §. filiũ. ff pro hære. C. pro hære. l. nihil pro hærede. Sed in extraneis hæredibus distingue, ꝙ aut res est vitiosa, puta qa furtiua vel vi possessa vel res fisci quę nullo tempore præscribi potest. C. communia de vsucapi. l. iam pridem, vel res pupilli, vel res data præsidi contra l. Iul. [c] repetundarum. ff. de acquir. rer. do. l. bonefidei. in princ. & sic hæres generalis vel successor spiritualis rem alicuius præscribere non potest. ff. de publi. l. sed & hi § hanc actionem de quo vide supra. Præscriptio. §. 44. Si vero res non est vitiosa. sic dic vt supra præscriptio. §. primo cum sequen. Quintus pro donato qui habet locum cũ in vero non in opinione aliquid est donatum bona fide. C. pro dona. l. vltima. Item quod donatio teneat, quia si pater donat filio & decedat, non vsucapiet pro donato filius, quia donatio non valuit ratione patriæ potestatis. ff. pro dona. l. prima. §. primo ff. pro hære. l. secunda. §. filium, licet tamen rem alienam quis non possit donare, quo ad hoc vt dominium transferatur in præiudicium veri domini, quia quod quis non habet transferre non potest C. de donatio. l. filius. Valet tamen vt vsucapiatur. §. pro dona. l. si is qui alienam. & l. si. de iure patro. c. cura.

Sextus pro derelicto qui habet locum in ea re quæ credebatur a domino derelicta & alius possidere incipit quamuis ignoret a quo sit derelicta. ff. pro derelict. l. si id qđ pro derelicto.

Septimus pro legato qui habet locum cum alicui res legatur aliena bona fide. ff. pro lega. l. pro legato. l. prima. Et quamuis legatum ademptum sit, tamen vsucapio currit, d. l. pro legato. & l. vltima dummodo probabilis error excuset puta credit testatorem fuisse sanè mentis, cum tamen foret furiosus vel ignorat legatum vel codicillum, ademptum esse.

Octauus pro dote qui habet locum cũ res aliena pro dote bona fide datur. l. vlt. ff. pro dote.

Nonus pro suo qui habetur cum quis possidet rem quam cedit suam aliquo iusto titulo. ff. pro suo. l. prima & vltima. Decimus pro iudicato, qui habet locum cum res est iudicata qua non appellatum spacio decimo dierum vsucapitur, quia transit in rem iudicatam. secunda quæstio, sexta anteriorum, vnde in vsucapione requiritur aliquis de istis titulis & bona fides, & quod res non sit vitiosa, & capitu. vt dictum est.

6 Quis effectus vsucapionis. Respond. secundum omnes est, vt rei vsucaptæ dominium directum acquiratur. C. de pact. l. traditionibus. ff. de vsucapio. l. prima. & quarto. ff. pro suo l. si. & hoc vt lites finem habeant.

7 An habeat locum in conscientia dic vt supra præscriptio. §. 49. & multa ibi ad hoc faciunt per totum.

qui pubes credebatur, secus si credebatur pupill⁹ & vendere posse sine tutoris autoritate. Quia tunc esset error iuris, qui nulli ꝓdest.

[a] Cõditionalis] Quia tũc scilicet non vsucapitur, & idem si conditio putatur extare, quę non extat secus si extitit, licet ignoretur extitisse.

[b] Rerum] Et idem dicas etiam qñ datur sibi cohæres secundum quòd loquit̃ di. § filium & d l. nihil. Vide et Bart. in d. l. §. filium respondentẽ ad id quod argui põt scilicet quòd existentia sui hæredis nihil operatur qñ habetur cohæres quia illud verum in his quæ ex testamento dependent, secus in his quę extra testamentum veniunt vide gl. prædictas disputantes. An ꝓ suo vel ꝓ donato su⁹ hæres vsucapiat.

[c] L. Iulia.] Quę iubet nihil accipi pro faciendo iniustum vel iniustum non faciendo ab eo qui iudex ẽ vel arbiter vt l. i. & l. antepe. ff. ad l. iul. repe.

VSVRA [a] secundum Hostié, in summa qđ cunque solutioni [b] rei mutuatæ [c] accedit ipsius rei usus gratia pactione interposita, uel hac intentione habita in pctu, vel exactiõe habita post contractũ. Pro cuius declaratione attende quod primo dicitur qđ cunque, scilicet quocunque nomine censeatur, siue consistat in dando siue in faciendo, dummodo pretio sit extimabile, & ultra sortem exigatur erit usura. 14. quæstione. 3. usura, & ca. plerique. Secundo additur rei mutuatæ, [d] quia in solo mutuo uero vel interpretatiuo cõsistit usura, secundũ omnes docto. dicitur. Tertio ipsi' rei usus gratia, quia si nõ usus gratia, id est cõsumptionis, sed si pœnæ [e] uel iteresse loco apponeretur, non esset usura ut infra patebit. Concludit in quarto pactione iterposita &c. qa sine pactione. [f] vel exactione aut itẽtione & gratis aliqd datur, non erit vsura prout ifra pleni' patebit per dubia sequentia.

1 Verum sola spes recipiendi ultra sortem faciat usurarium. Respon. ut colligo ex gloss. super Luc. sexto mutuũ datę &c. quod aliquis potest mutuare dupliciter propter spem lucri. Vno modo principaliter ita quod non mutuaret nisi lucrũ inde speraret, & tũc usurarius ẽ, [g] ut patet in capitu. primo, & ca. cõsuluit, de usu. & decima quarta quęsti. tertia si feneraueris. Et in hoc cõcordã. communiter Ioã. And. Archid. & Gemin. in capitu. primo. eo. ti. lib. sexto, & in d. c. consuluit, & Theologi ĩ quarto, decimaquinta distin. Sed attende qđ ista intẽtio tripliciter potest cõtingere. Primo añ mutuũ. Vnde si post mutuũ cognoscens peccatũ mutuat intentionẽ poterit sponte donata recipere sine usura. Secundo subsequẽter quia post mutuũ [h] sperat aliquid, & sic etiam usurarius est.

a Vsura] Est duplex vna spiritualis & equa. Et sumitor methaphoricè pro super excrescentia bonorum spiritualium, quam exigit Deus a uobis volẽs ꝙ proficiamur super in bonis ab eo acceptis ad vtilitatem nostram non suam, vnde Mat. 25. Nemo. oportebat te pecuniam dare nummularijs & ego veniens cũ vsuris exegissem eã & de hac dicit Salo. prouer. 19. feneratur Deo qui miseretur pauperi. & Augu. in q. Miser homo cur feneraris homini, fenerare Deo & centuplum accipiens & vitam æternam possidebis. Talis vsura debet uobis exerceri. c. sicut non s. 10. 46. di. per q̃ regnorum cęlorum emitur, de pe. dist. 1. c. medicina, licet principaliter ex misericordia Dei, vt dicit gl. s. In ca. ordinationes. 1. q. 1. Alia corporalis & iniqua, & hæc ẽ de qua hic loquitur. Quę & breuius diffiniri põt s. vsura est lucrũ ex mutuo principaliter intẽtum vel exactum. Primo dicitur lucrũ tã quam genus qa non omne lucrũ vsura, sed illud solum quod ex mutuo puenit, & hæc ẽ vna differentia, & dico principaliter intentum, qui si non intenderem & aliquis mihi aliquid gratis offeret, recipere possem. facit. c. de euologiis 18. dist. c. quam pio, & c. sicut episcopum. 5. q. 1.

b Quodcunque solutioni] Illud quodcunque tenetur loco generis, vnde comprehendit omne ꝙ pecunia posset ęstimari, d. c. plerique. 14. qõ. 3. & c. in tantum, & c. ea quæ. de symo.

c Rei mutuatæ] Vide supra. Mutuum. §. 1.

d Additur rei mutuatæ] Hoc dixit quia in contractu mutui committitur vsura. Nam in locatione & emptione verè non committitur, & ratio est, quia in contractu locationis dominus retinet dominium & periculum, adeo ꝙ conductor non potest retinere fundum ratione dominij quem conduxit, sed debet primo restituere possessionem; & postea agere, si credit fundum ad se pertinere. l. si quis conductionis. C. loca. Secus in mutuo, quia transfertur dominium, vt l. 2. ff. si certum peta. igitur &c. aliæ differentiæ possent assignari inter mutuum & locationẽ, sed istæ sufficiant ad propositum. bene verum est, qđ & in istis contractibus posset vsura adesse interpretatiuè, đ quo vide per Ros. in versiculo. Vsura tertio 1 & decebi. Et infra videbimus. Et qđ dr̃ hic de mutuo interpretatiuo, Pone exẽplũ i c. cõsuluit, de vsuris, debeo tibi &c. soluere in pascha cũ iuramẽto. Peto a te dilationem remissio nemq; iuramẽti. Tu oõ vis remittere nisi tibi aliquid promittam vel soluã. Illud potest dici mutuum interpretatum. Exemplum etiã habes supra. Societas. 2. §. fin. in fin.

e Sed si pœnæ] vide in §. 31.

f Pactione] Ista diffinitio cõtinet duo, scilicet vnũ materiale, aliud formale. primũ ẽ ipsum mutuũ, formale vero ẽ ipsa lucri exactio siue obligatio in pactũ deducta, qa vbi nullum ẽ pactum ibi nulla obligatio, secundum Ioan. de Ana. in rub. eod. tit. vnde si gratis aliquid offeratur potest recipi vt hic, & infra. §. 2. Alias diffinitioes vide per Io. de Ana. in rub. per Salyc. in repe. aut. ad hæc. C. de vsuris.

g Et tũc vsurarius est] Hoc est verũ in foro pęnitẽtiali, qa secus in foro iudiciali, ex quo propositum in mẽte retẽtũ nihil operatur. l. si reperẽdi. C. de cõdit. ob cau. Et facit ꝙ no. Inno. in c. qa plerique, de immu. ecc. Et facit pro hoc d. l. si ego. ff. si cert. pe. vbi habetur ꝙ licet propositũ in mẽte retẽtũ nihil operetur in fauorẽ retinentis, operatur tñ in sui odiũ. & p̃iudiciũ. Qđ procedit si illud propositũ ẽ deliberatione firmatũ alias secus. c. literaturam de voto.

h Quia post mutuum] Idem si facit pactum ẽ post

facto

Tertio concomitanter, puta quia mutuans nullum sperabat lucrum. Sed debitor propter mutuũ dat sibi præmium,& mutuans propter eandem causam recipit. Et sic etiam usurarius est,& talis tenetur restituere secundum quod dixi. Restitutio. l. in uerbo usurarius. Alio modo, quis sperat lucrum scilicet secundario, [a] quia etiam si crederet non habere ultra sortem mutuaret nihilominus propter charitatẽ, & talis spes non facit usurarium secundum Ricard. in 3. distinctio. 15. articu. 5. q. 5. argu. c. quid prodereti. 61. distin.& c. in singulis 78. distin. 59. distinctio. si officia. 1. q. 2. quam pro, in hoc concor. Innocen. Ber. Ala. Pa. & multi alii in d. capitu. consuluit, & dicit Ioan. and. in regula peccatum, lib. 6. quod communiter hoc tenetur a docto. Cum enim aliquis dat alicui mutuum scire debet esse sibi debitorem ad antidota naturaliter obligatũ [b] de testa. capi. cum officiis. l. sed & si lege. S. consuluit. ff. de petitio. hæredita. Aduerte hic quod mutuans hac spe sine intẽtione, vt ille sibi remutuet alia uice si ex ui mutui, sed ex accipiẽtis charitate, nõ est usura, secundũ Alexan. in tertia parte summæ ti. de pcepto mutui. caret tamẽ merito si principaliter ppter hoc facit. Rodo. Goff. & Hostiẽ. uero tenent qđ est usura. Sed uerius dicit Alexan. & prefati uerum dicũt, quando deducitur simpliciter ĩ pactũ. Facit qđ]. dicã. S. 4.

2 Vtrum mutuans ad captandum amorem, sit usurarius. R. secundum Tho. 2. 2. qõ. 78. quod non, [c] limitat hoc Ioan. calde. in c. fina. de usur. uerũ nisi spes ulterius pcedat, quis mutuaret Papæ uel Imperatori, & huiusmodi ad captãdum beniuolentiã, ut post posset cõsequi beneficiũ, vel castrum aliquo esset usura. Hoc limito uerum quãdo ex mutuo speraret, sed quando ex amore [d] pcepto erga ipsũ ex mutuo facto, nõ esset uerum, imo licitæ posset sperare, qa illud nõ sperat ex mutuo sed ex amore, & quod liceat tenet. Tho. s. ar. 2. in R. tertii argumenti.

3 Vtrũ mutuare ad habẽda ea quæ pecunia nõ mensurant fit usura. R. Th. vbi supra quod nõ, ex quo patet q licet sperare rẽ cui usus inter amicos pcedi solet, sicut comodat liber. Item iniuriæ remissionẽ [e] ab illo qui me iniustè persequebatur cum multo meo damno, c. dilectus, el 1. & capitu. ad aures, de symo. Sec[a] esset si iustè, quia nõ liceret sine uitio usuræ mutuũ dare sub tali spe. Et sic intellige gloss. in cap. quoniã multi. 14. quæstio. 4. quæ dicit quod usurę possunt peti, ut damnum euitetur.

4 Vtrum liceat petere munus a lingua, vel ab obsequio propter mutuum. Respõdit secundum Thom. vbi supra. quod non quia extimatur pecunia, vt patet

facto. Et ad hoc facit. l. 1. ff. de cal. §. qui si autem. s. summa. §. pen. ff. de pecu. l. iurisgentium. §. sed si fraudandi. ff. de pac. & capi. eos. 1. quæstio. 1. & hoc no. Archi. in c. 1. 14. quæstio. 3.

a Scilicet secũdario] Salic. in aut. ad hæc. C. de vsur. q. 8. distinguit sic aut spes est causa mutui, qa al's non esset mutuaturus, & tunc sit vsura, aut munũ est causa spei, & tunc munus secutum non est vsura iudicãdum. Si vero dubitat tũc conscientiæ accipientis relinquitur, quia hoc est de foro pœnitentiali, non iudiciali. Idẽ tenet Bar. i rub. C. de vsur.

b Obligatum] Ex hac tamen obligatione agi nõ potest, quia non est verè obligatus, ideo in pactũ deduci non dẽt, quia ille est verè debitor, a quo inuito exigi potest l. debitor. ff. de verbo. sig. secus tamen esset si rei aliquod onus esset iniunctum, ut in ca. significatũ de pbẽ. & in c. significasti, de ele.

c Quod nõ] Rõ principalis ẽ qa amor & beninolẽtia pecunia mẽsurari nõ potest quodcunque aũt sorti prædicta accedit est vsura. s. qđ æstimari potest pecunia, & illa res dicitur pecunia quę si ęstimabilis pecunia secundum philosophũ in 4. Ethi.

d Qñ ex amore] Laud. de Rodul. in repe. cap. consuluit, eodem tit. qõ. 16. addit q si nihil sum cõsecutus q nõ teneor ad restitutionẽ. sequit ẽt Ans. in c. fi. eo. ti. Tho. vbi). dicit. si vero munus ab obsequiõ vel a lingua non quasi ex obligatione sed exhibitur sed ex beniuolentia, quæ sub æstimatione pecunię nõ cadit, licet hoc acciper, exigere vł expectare, hęc ille.

e Iniuriæ remissionem] Pone sic casum. Intuli iniuriam Sempronio propter q mibi inimicatur, ob quam rem oportet me expensas subira famulorũ quos mec duco armatos timore mortis, &c. Mutuo illi cẽtũ sperans suã beniuolẽtiam, vt cessent expẽsę. Quęritur vtrum sit licitũ, si omnino nõ mutuarem nisi crederem expensa cessaret. Rnde vt hic & dicit. S. Tho. q posset esse q dãnum euitando in mutuo aliud damnũ incurrerem ex absentia pecuniæ, & cõsequẽter ille lucrari posset vnde non põt dici vsura, nec obstat si dicet. Tu dedisti cãm edicto, ergo redimere non deceria vexationẽ tuã. ar. in c. 1. de ęta. & quali. Itẽ qa illa quę ex inimicitia sequuntur, imputãtur, illi q cãm dedit inimicitiæ regulariter l. si merces §. culpę. ff. locat. l. qui bona. §. si qs iusta. & §. dãni. ff. de da. infec.

tet in illis qui locant ad hoc operas suas. Nec ob. ꝙ obligatur ad antidota, vt dictum est quia vt dicit gl. in d. ca. si. feneraueris non potest deduci in pactum. Ratio [a] secundum Archidiaco. ibidem, quia antidotum est debitum simplex, sed cũ deducitur in pactum nascitur obligatio ciuilis, ꝙ est plus. Et iõ plus exigitur quod potest extimari pecunia, & propterea esset vsura. Addi tamen gloss. prędicta quod si eguerit talis mutuãs quod poterit per modum gratitudinis petere talia seruitia non ex necessitate vel ex lege, sed ex gratitudine [b] sine vsura. ego tamen credo quod quando naturalis obligatio deducit̃ tali modo in pactum, [c] ꝙ nõ magis tenetur quam ex ipsa naturali obligatione, vt puta dicendo. Ego mutuo tibi, vt tu mutues postea mihi si indiguero, & hoc commodè facere poteris quia non fit vsura. Quod etiã tenet Hostien. in summa quia istud non est exigere plusquam velit natura cõtractus. Facit ad hoc. capitu. significasti, de electio. & quæ ibi nota Pano. Secus esset quando simpliciter deduceret̃ in pactũ, vt sibi remutaret, quia sic esset vsura, & sic intellige & limita prędicta, & Tho. vbi supra cum qui Archidia. concordat.

5 Vtrum domini qui mutuant rusticis, vt eorũ possessiones colant sint vsurarij. ℞. secundum Greg. de arimino [d] in quæstio. de monte quod non, si istud cõcurrat. s. quod alias satis faciet ipsi rustico de operibus positis ad colendã possessionem, secundũ quod iustum est. secus esset si subtraheret aliquid ꝓpter mutuum, quia vsura esset. Idẽ dicendũ est de eo qui concedit terminum, vt trahat emptores ad suam apothecam, vel ad suum molẽdi-

noc in l. pen. in princi. ff. solu. matrim. & in ca. dilectus, de appella. Et quod plenè dixit Ana. in ca cum oporteat, de accu quia respondetur, quod si peccaui iniuriã inferando, ille peccat in uindicãdo iniustè enim & ꝯ pcepta infert uindicta. Ex quo seqtur, ꝙ cõclusio summę ibi. sec[9] si iniullè debet itelligi qñ illa talis uexabat ma ĩ iudicio qa tunc nõ esset redẽptio vexationis. Si uero ponatur casus de illo q mihi minatus ẽ mortẽ cui nullã intuli iniuriã, res eẽt clara Lau reu. tenet idẽ q. 37. & seqẽ. Ana. in ca. si. eo. titu.

a Ratio] S. Tho. vbi supra ar. 2. & bene assignat aliã rõnẽ di. Recompẽsatio alicui[9] beneficii dupliciter fieri põt vno quidẽ modo ex debito iustitię, ad quod aliquis ex certo pacto obligari potest. Et hoc debitũ attendi potest secũdũ quãtitatem beneficii, quod quis accipit. Et ideo ille qui accipit mutuũ, cuius usus ẽ ipsa cõsumptio, non tenet̃ ad pl[9] recompensandũ quam mutuo acceperit, unde cõtra iustitiam est, si ad plus reddandum obligetur. Alio modo tenetur aliquis ad recompensandum beneficium ex debito amicitiæ, in quo magis consideratur affectus, ex quo aliquis beneficium contulit, quam etiam quantitas eius quod fecit, & tali debito non competit ciuilis obligatio per quam inducitur quædam necessitas, vt non spontanea recompensatio fiat. Igitur erit iustum si fiat. Et potest poni exemplum, vt si petam, vt pro me aduoces, filium meum instruas, pro me fideiubeas, vel Romam uadas. & idem quod hic tenet Hostiens. in summa, eod. titul. §. fina. uarsicul. quid si tibi, & Ana. in d. c. si.

b Sed ex gratitudine.] Ange. in leg. sed si lege in §. consuluit. ff. de peti. hæredi. refert Innocent. in capitulo. tuam, de ætat. & qualita. dicentem, quod procurans beneficium in curia, vt se exoneret ab obligatione antidotali est symoniacus.

c Tali modo in pactũ] Hoc ideo est, qa illa onera inerant ex natura rei tanquam debita, unde deducare illa talia onera in pactũ non est aliud nisi declarare, quod prius inerat. Faciũt no. in c. si. eo. ti. & no. g Alexan. & Moder. in l. 3. ff. de leg. 1. & uoluit. Laurẽ. de redulphis, in 2. parte sui operis. 2. oppu. & Car. in c. consuluit, eod. ti. q dicit qđ si obligatio naturalis deducit̃ in pactum eo modo quo debitor est obligatus, nõ uidet̃ illicitũ. seqtur Ioa. de Anan. in d. c. cõsuluit, eod. ti. sup gl. in uer. sperãtes. Et ideo iniustè rephendit qdã angelicã in hoc nõ aduertẽs ad literã angelicæ qa ipsa nõ dicit ꝙ oriat̃ ciuilis obligatio sed naturalis tãtum. Cauti[9] tñ eẽt desistere pp scãdalum proximi.

d Respõ. secũdũ Greg. de Arimino] Idẽ dicit Io. de Anan. in d. c. fin. Nec obstat si dicatur ꝙ dñs intendat sibi pstari operae p colonum ratione mutui, & colon[9] eadẽ rõne scilicet mutui operas exhibet, alias non exibiturus. Et sic propter mutuũ dominus lucrum percipere videtur & colonus dandum, quia respondetur, quod licet sic mutuanti exibeantur operæ a colono, ille tamen non sunt ei lucro, cum illas iusto precio vel fructibus emat, & probatur per simile. Pone quod dominus conducat colonum ad certum tempus pro certo precio, & precium tradat antequam colonus incipiat ipsi domino operari, post modum colonus non vult operari, nisi dominus mutuet sibi certam pecuniæ summã, dominus autem mutuaturus, erit ne talis dominus vsurarius, si colonus exhibet operas? certè non, quia nihil recipit dñs imo magis grauatur, vt manifestè patet. Confirmatur, quia si diceremus illum dominum vsurarium esse, ergo esset ei necesse restituere, ergo ipsi colono, & sic colonus haberet duplicatum iustum precium, & dominus hic solueret tultum precium. quod inconueniens facit quod dr̃ infra. §. 24. Si ergo non uis operari quę debes, si mutuo

num, a uel ad scholas, & huiusmodi, si nullum damnum incurrunt, & ita bene & faciliter ei satisfit ab ipsis mutuãtibus sicut fieret ab aliis per eandem rationem. Et ideo Ioan. an. Calde. b in d. ca. fina. & Ioan. and. in mercu. super regula peccatum, & Lau. de Rodo. floren. in 2. parte contractuum suorum. quæ. 38. & Rodo. & multi alii qui tenent quod sit usura, debent intelligi quando propter hoc magis grauantur vel non ita bene satisfit eis ab ipsis mutuãtibus, sicut fieret ab aliis, vel quãdo hæc deducit in pactũ simpliciter. Sec⁹ si mutuat vsq; quo uadat ad scholas. Nec obst. quod efficit maioris concursus & fame, quia tale quid spetare non facit usuram cũ non ematur pecunia. c Similiter nõ obst. quod auferẽ eis liber tas indirectè ex quo reuocat mutuũ, q̃a nõ est uerũ. Nam cũ mutuans possit tẽp⁹ sui mutui limitare. l. uinũ. ff. si cer. pet. non aufert eis libertatẽ si mutuat donec uadant ad ei⁹ scholas, vel molendina, sed pfigit terminũ mutui sui, & sic tene sicut tenet etiã. S. Bernardinus in suis contractibus, aliter oĩs multitudo esset usuraria cũ non possint hodie fundi sine mutuo locari colonis.

6 Vtrum mutuans centũ Ioanni cũ pacto quod det sibi 50. in numeratis, & alia. 50. in debitoribus, vel in rebus puta in panno & huiusmodi, & ipse promitiit sibi soluere centũ in numeratis, quos debitores & res steriles nõ accepisset Ioannes nisi ꝓpter mutuũ de 50. sit usurarios. R. secũdũ Lau. de Rodul. ĩ suis ꝯtractibus ꝙ sit ĩ fraudẽ. & ideo cũ grauet Ioãnẽ nomine mutui, erit usura. & cõcordan. Bal. in l. cũ allegat. C. de usur. q alleg. Bar. in l. uir. ab eo ꝑ illum tex. de iur. do. Idẽ dic cum ratione mutui aliquid uẽdit debito'i pl⁹ debito pretio. 14. quæsti. tertia si feneraueris. Idẽ dic quando emitur minus iusto ꝑcio ꝓpter anticipationẽ solutionis secundũ Thom. vbi supre quod bene no. q̃a multũ practicatur iste contractus.

7 Vtrũ gerẽtes negocia stipendiorũ, scilicet recipiẽdo pagas eorũ, & faciendo alia obsequia, & mutuãdo eis in necessitatibus eorũ recipiendo certum salarium sint usurarii. Respon. Lau. in suis contractibus, quod non quantum ad id quod recipiunt ratione mutui sunt usurarii. Idem dic de collectoribus dominorum quia communitatibus aliquid accipiunt, ut mitius cum eis agant ex pectando quod licitè accipiunt si ratione laborẽ & expensarum accipiunt, sed si ratione expectationis, sic est usura. concor. Tho. ubi supra.

8 Vtrum ciuis qui mutuat communitati ut euitet collectas, sit usurarius. Spec. titul. de usur. tenet quod non, d quia aliud est de suo non tribuere, & aliud non capere. l. proculus. ff. de dam. infect. & aliud non acquirere, aliud non amittere. l. 1. §. si is qui bona. ff. de col. bonor. & aliud lucrum, aliud sumptus quos erat facturus. l. filius. ff. de legatio. & aliud pœnam euadere, aliud aliquid lucratiuè percipere. C. de usuris. l. cum allegas.

tuo tibi, vt operas exhibeas nihil aliud est quã redemptio vexationis meæ. iuxta. c. dilectus, de symo. Adde quæ nõ Bal. in l. rogasti. §. si tibi. ff. si cert. pe. Quod si in possessione mea nõ inuenio laboratorẽ, nisi mutuem ei centum, si mutuo vt operet non sum vsurarius, quoniã ad illas operas tenet ex ꝯtu locationis, non autẽ ex mutuo, vnde ip'e nõ ꝑstat mihi lucrũ sed verũ exhibet debitũ, ar. l. fundi partem. ff. de contrahenda emptione.

a Molendinũ] Volunt Lau. qõ. 40. & Io de Ana. in c. fi. de vsur. quod iste cõcursus pecunia estimetur, quod videt durũ dicere.

b Ioã Calde.] Idem Pe. de Pe. ru. trac. de duo. fra 4 parte. 3. q. volẽs restitutionem fieri pauperibus, sed errat, vt hic dicitur.

c Ematur pecunia] Si eñ subtiliter cõsideratur doctor mutuans hic modo, non ex mutuo simpliciter efficitur famul⁹, sed ex sua doctrina, & hæc est intentio autoris hic, cũ dicit, si alias ita bñ satisfacit eis talis doctor tñ pec care posset propter famã quam indebitè appetit, maxime si hoc in præiudicium alterius doctoris redũdat,

secundum Salyc. in aut. ad hæc. C. de vsur. q. 23. in fi. sed ꝙ sit vsura dicit se hoc ꝑcipere non posse. vide Ana. in c. 2. de magi.

d Tenet ꝙ nõ] Pone tu casũ sic. Communitas accepit mutuo centum a quodã habitatore illi⁹ loci, hoc pacto, ꝙ donec sit ei satis factũ non teneat soluere collectas præteritas non solutas, & ita diu fuit seruatũ. Demum cõmunitas soluit debitũ & petit collectas præteritas nõ solutas tanquã vsuras &c. Et qđ Io. An. inquantũ distinguit inter certa & incerta debet intelligi sic. Quia si erat dubium an durante debito imponat aliqua collecta, tunc procedat distin. specula. Sed si erat certum quòd collecta imponeretur, tunc

legas.

legas. Ioan. And & do. Anto. in c consuluit, de usur. limitant dictum Spe. quando collecta esset incerta,[a] & sic onus extraordinariũ. Sed si esset certa & ordinaria, esset usura. Ratio quia idem est remittere, quod dare capitu. ueniens, el primo, de testam. 8. quæstion. tertia, talia l. quin etiam dige. de calum. Et hoc tene.

9 Verum ille qui mutuat 10. illi qui sibi debebat alia decem quæ sibi denegabat cum tali pacto, quod satisdet sibi opportunè de 20. fit usurarius Respondi. quod non secundum Hostien. in summa eod. titul. & ideo illud uerbũ quodcunque positũ in diffinitione intelligitur quodcũque scilicet ad lucrũ, vel super abundantiam, vel quodcũque extimabile pecunia qđ sit plus, d. c. cõsuluit, & 14. q. 3. per totum.

10 In quib[9] casibus accipitur ultra sortem sine vsura ℞. secundũ glo. & doc. ĩ c. cõquest[9], de usur. inuenio. 12. casus.

11 Primus quãdo ecclesiæ vel laycus recipit a suo uassallo feudũ in pignus,[b] de quo supra feudum S. 31.

12 Secũdus quãdo emphyteota vel usufructuari[9] pignoret domino vel ꝓprietario. De quo supra. Feudũ. S. 33.

13 Tertius quando quis retinet possessionem meam possum in pignore accipiendo, fructus[c] meos facere sine usura, quia recipio tantum meum, de usur. d. capit. primo, & d. c. conquestus, secus esset in possessione alterius in pignore accepta, quia usura esset faciendo fructus suos quia reciperet ultra sortem[d] non suum, de pigno. cap. illo uos.

14 Quartus quando sine omni pacto & Spe. recipitur gratis oblatum, unde prima quæstio. secunda ca. sint nullam inquit tex. obligatio suscipiendi culpæ maculam ingerit, quę non ex ambientis petitione procedit, intellige quod dans liberaliter dat sciens se nõ teneri, nec credens creditorem hoc exigere, & recipiẽs recipit liberaliter vt supra dictũ est. Restitutio i. in uerbo. Vsurarius.

qa paria sunt dare & remittere eẽt vsura, & ita sequũtur communiter doc. & ita dicit, hęc Ioã. de Ana. in c. cõsuluit, eo. ti. sed Car. ibidẽ dicit ꝙ si cõtingat creditorẽ excusari ab aliquã collecta usura est, qa istud est lucrũ accedens mutuo. Si vero cõtinga: ꝙ nulla collecta imponatur, tunc secus, tamẽ contractus ex sui natura vsurarius est, nec isto casu excusat du, b. ratio, sicut in c. si. eo. ti. qa ibi loquitur in contractu emptiõis, hic in mutuo. Non obstant iura allegata per Spec. qa iste capit lucrũ, i remissione collectarũ, & sic non vĩ dãnũ ui.tare, sed potius lucrũ capere.

a Qñ collecta esset incerta.] Aduerte tu ꝙ si ille collectę erãt imponendæ ut cæteris imponunt, est vsura s̃m Io. an. in d. c. cõsuluit, & Pe. de Anch. in c. 1. đ vsu. & ibi Io. Cal. Si ãt mutuat ne non soluat ad qđ aliis nõ tenet non est vsura. ita vĩ sentire Inn. in d. c. 1. Et declarat sic litera. ut ã dũ dicit extra ordinaria. id est iniusta qa. s. sine causa, ordinaria autem. i. iusta quia. scilicet cum causa, si mutuat ergo ut euitet extraordinariam. scilicet iniustam, non est usura, si autem ut euitet ordinariam, id est iustam est vsura, & hoc sentit Frã. de pla. usura. §. 40. & §. 50. & sic intellige. Ioan. And. hic, & sic tene.

b Feudũ in pignus] Dominus põt rẽ suam alteri feudatam in pignus recipere. Quod ergo dicitur ꝙ in re propria non potest consistere pignus. l. neq; pignus. ff. de reg. iu. intellige de re propria omni iure. Sed si unus habet dominium directum, ut dominus, & alius utile, ut feudatarius uel emphyteota, nil prohibet habentem dominium directum accipere in pignus in qua re alius habet dominium utile. cap. primo. & cap. conquestus, de usu. facit quod not. in leg. naturaliter, in §. nihil cõe. ff. de acq. re. dom. & in l. si domus. §. finali. de leg. 1. cũ si. ꝓ isto §. & duobus sequẽ. uide Ro. in l. diuortio. §. ob donationẽ. ff. solu. mat.

c Fructus] Scilicet deductis expẽsis habes s̃. Fructus. §. si. & si qs tenẽdo possessionẽ in pignus labores substinuisset notabiles qũn cõputat in sortẽ, uide Ro. in sing. fo. 21. De fructibus ꝑcipiẽdis an teneat creditor q habuit in pignus possessionẽ, uide s̃. dign[9]. §. 12. & Pan. in c. 1. de usur.

d Quia reciperet ultra sortẽ] Põe ꝙ in re pignorata fuit datũ dãnũ, ita ꝙ creditor resarcito dãno consequtur plusquam sit sors, ex lege aquilia, & sic ex re pignorata, ea lucrat. 10. Vel si uiolẽter fuit expulsus de possessione, vnde æstimationẽ consequtur iuxta. l. si qa in tãtã. C. vñ vi. Vel acqrat aliqd occasione rei. Puta ꝑ furtum duplũ uel quadruplũ consequatur. An ista possit retinere creditor uel teneatur restituere? Concludit Bar. in l. ꝑtor ait. §. 1. ff. de bo. aut. iud. pos. & in l. si pignore. ff. de pigno. actio ubi se remittit ad dictã legẽ ꝑtor ait. §. j. Quia in isto casu qñ pęnã cõsequitur ex dispositione legis debet distingui, aut consequitur istam pœnam propter delictũ commissum in ipsam rem vt in damno dato, & tunc illa pœna debet restitui domino pignoris. leg. & ita cum ibi not. ff de petitio. hæredi. Aut propter delictum commissum in personam occasione rei puta quia fuit iniuriam passus propter rem, & tunc non tenetur restituere. l. bouem. §. si quis seruum. ff. de edili. edic. & l. vbi, de petitio. hęredi. Aut propter delictum quòd respicit vsum rei, vt in furto, & tunc tenetur restituere rem, & non pœnam, secundũ ea quę habentur in l. manifestissimi §. sed cum in secundam. C. de furtis. Aut ad eum non

pertinebat

pertinebat usus rei. & tūc debet totū restituere, d. l. si pignore. Et facit q̄d nor. in c. relatum, secūdo, de testamē. Sequitur Ana. in c. 1. de usu. Et in hoc membro dr̄, q̄n creditor con sequit pœnā ab alio, sed q̄d si ip sa me conseq tur. Dicit Bal. v. bi ſ. ꝙ tunc, aut illa pœna succe dit loco rei amis se, debet restitue re. ut l. quotiēs. ff. de iure do. aut non succedit lo co rei meę, ut in furto, & tunc nō debet restituere, d. l. si pignore. 3. Rñ. idem in pœ na cōuentionali, si est dictū, rato manente pacto. l. ad ꝙ pœnæ nomi ne cū sua glo. ff. de solu. aut cōse quitę pœnā ab a. lio, & tūc aut ex prouisione mea, & tūc restitui. d. §. 1. aut ex prouisio. ne sua, & tūc aut illa pœna succe dit loco rei amis se, & dēt restitui. l. verū, in fi. & l. sed & si, in prin cipio. ff. de peti. tio. hæredi. aut si succedit loco rei & non restituit. d. l. at ubi, de pe ri. hęre. add Bal. l. 1. ver. ex q̄ro. C. de pericu. & comu. & rei ven d ca. & Bar. in l. pdiū. C. de edil. actio. & text. & Bar. in l. vēditor de hæredit. vel actio. vendi.

a Cessante] De hoc vī eē tex. in l. 2. ff. de eo, ꝙ cer. lo. gl. ē in r. irabit. C. de act. emp. & Inn. in c. sacro, de sentē. excommu.

15 Quintus quando quod recipitur ratione interesse recipitur, & 1 ot. secūdū Ie. de Ancha. & do. Anto. in c. salubriter eo. ti. & Pa. in d. c. conquestus, quod interes se cōsistit non solum in dā no habito, sed in lucro ces sante,ª dummodo lucrum cessans esset in actu, hoc est quod pbabiliter fuisset, qa sic dicitur peti q̄d aliquo modo est. secus esset si so lum esset in possibilitate, quia sic dicitur potius non esse, hoc patet per l. si ia ctum, retis. ff. de act. emp. & uen. Vbi patet ꝙ licita est emptio, quę fit de sola spe probabili quasi in actu, & idem de partu futuro. l. nec emptio. ff. de contra hen. emp. Secus esset de eo quod est solū impossibilita te, ex quo patet quid dicen dum de multis casibꝰ, quos inferā pro maiori declara tione.

16 Quid de illo qui nō sol uit ex culpa sua creditori solito mercari in termino debito. ℞. ꝙ tenet ei ad lu crū cessans iudicio bonorū mercatorū. Et iō talis credi tor licitè recipit ultra sortē. Idē dic de illo qui uolebat negociari vel possessionē emere, q̄d licitè recipit ul tra sortem tantum quantū lucratꝰ fuisset uerisimiliter vel habuisset de fructibus possessionis, aut alteriꝰ rei, dūmodo. 5. ꝯcurrant. Primū ꝙ cōpuret pericula & ex pensas, quia lucrū intelligi tur deductis expēsis & labo ribus & periculis. l. 1. C. de fru. & lit. expē. & l. fructus. ff. solu. ma. Secundū ꝙ non sit eius intentio lucrādi pri cipaliter per hanc uiā sed potius per mercantiā uel emptionē. Tertium ꝙ non contrahat pactum ad semp̄ sed ad aliquod tempus, quia aliter quo ad iudiciū huma num uideretur quod potius uellet lucrari isto modo, quàm per aliam uiam. Quar tum quod ille cui, mutuat non sit in tam arcta necessitate, & creditor in tali opu lentia quòd non teneatur gratis mutuare, quòd quando sit uide Eleemosyna. S. 1. Quintum ꝙ id quod accipit sit uerè inter esse suum probabiliter, & pro interesse ac cipiat, aliter esset usura, idem dic secundū Inno. & Ray. de illo qui merces uolens de ferre ad alium locum, quod licite plus ac cipit quantum extimat lucrum, quod ha buisset si præfata ꝯcurrant. Sed Host. dicit ꝙ hæc opi. Inn. & Ra. multos duxit ad īfer nū. Io. an. uero ꝯcor. dicēdo q̄d si statī pciū soluit, cessat ratio Ho. & ē uera opi. Inn. si vero pcium non statim soluitur, sic non li cet, & Inno. itellexit qñ pcium statim sol uitur. Et hanc dist. Io. An. sequūt Io. Cald. Pet. de Anch. & Henri. Boic. in c i ciuitate de usu. & Laur. de Rodul. in suis cōtractib. sed d. Anto. In d. c. in ciuitate dicit ꝙ etiā, si precium non statim soluit, ꝙ licet quādo probabiliter est certum quod lucratꝰ fuis set. Et quod dicit Ho. & Io. An. Dicit quod loquuntur p̄sumptiuè. Sed qñ certū est ꝙ nulla fraus interuenit licet & p̄sumptio ce dit ueritati. Idē tenet Pa. ibidē, & sic tene i cōscientia. Nec ob dictū Tho. ubi supra, q dicit ꝙ non licet deducere in pactū id q̄d de pecunia non lucratur, intelligit. n. qñ p̄ dicta non concurrunt. ut patet ex ratione sua cum dicit, quia non debet uendere q̄d nondū habet, & potest multipliciter impe diri quia istis concurrentib. nō potest impe diri aliter; nisi sic intelligeretur contradice ret sibiipsi ibidem, ubi tenet licere dedu cere in pactum recompensationem damni per quod subtrahitur sibi aliquod quod debet habere & contra id quod expressè tenet. 2. 2. quæstio. 62. articu. 4. de quo in fra S. 7.

17 Quid de illo ꝙ habens ducentos duca tos tradit. c. Ioāni. p suis necessitatib. expē dendos cum pacto ꝙ tantum sibi ultra sor tem redderet, quantū lucrabuntur alia ca. quæ ponit in negociationem. ℞. Innocē. & Io.

Io.An.in c.fi.ď usur. tenet esse usurariũ. Quod ueiũ credo,quando volebat eos in negociationem ponere, sed si omnes ducẽtos uolebat in negociationẽ ponere,& ad instantiam Ioãnis sibi taliter dedit, erit licit[•] contractus,dummodo cõcurrant prædicta.5. p̃cedẽtis.quæst.

18 Vtrũ ille qui uẽdit possessionẽ uel quid simile,& tradit emptori possit si emptor nõ post sibi soluit in termino post terminum fructus possessionis suos facere sine usura.℞.gl.in d.c.ꝯquestus quod potest in pign[•] accipere trãsacto termino & fruct[•] suos facere,secũdũ doc.& in hoc casu habet actionem ex contractu uel offõ iudicis ad interesse,secundũ Host.C.de act. emp.& uẽ.l.2.& ff.ď actio. empt.l. 2. & ꝙ licet habes gl.i l.2.C.ď uiu.& ĩ l.curabit.C.de act. emp.& uẽ.Et idem dic si quia non uult soluere precium,tradendo uult & conuenit ut sibi soluatur fictum seu pensio debita,donec precium soluerit,tex.est in d.l.curabit,& vide supra. Emptio.§.5.& ex his patet[a] quod lucrũ cessans licitè exigitur sine usura,& pro hoc ẽ tex. in l.3.in fi. ff.de eo , quod cer.lo.& ĩ d.l.curabit,& facit quod no. in l.iulian[•]. §. offerti. ff.de emp. & uend. & ꝙ not.Innoc.in c.sacro de senten.excom.& docto. in d.c.conquestus.

19 Respectũ dãni emergẽtis tenet Thõ. vbi supra licere pro cuius declatione quæritur. Vtrũ fideiussor q̃ pro defectu debitoris ꝯpuls[•] fuit accipere sub usuris ut solueret creditori,vel soluit vsuras & capitale creditori, q̃a iurauerat ꝙ possit ipsas exigere a debitore. Resp.quod sic,& omnia dãna quæ occasione debiti habuit, quia seruari debet indemnis, de fideius. c. 2. de foto compe.c.fi. li. 6. ff. de act.emp.& vẽ.l.si sterilis.§. cũ per venditorem.ff.manda.l.si mandato.§.si fideiussor.ff.de admin.tut. l. 2. §. vlt.Et hæc est communis opi.licet Alanus contradicat ď vsuris solutis.Sed tu dic[b] secũdum eam distinctionẽ de qua habes supra.Fideiussor.§.16. Vide in c.debitores , de iureiuran. vbi bona gl.in ver. cogendi.

20 Vtrum liceat exigere usuras quas soluit ab eo q̃ nõ soluit in termino. Resp. quod sic, si duo concurrãt. Primum si illi dixit quod erat ei necesse accipere sub usuris. Secundum si non poterat aliter inuenire mutuum , nisi sub usuris,secundum Alexand.de Ales.Facit pro hoc ca.quoniam [c] 14. qõ. 4. & c. si quis de clericis.12.q. 2. Posset etiam dici ꝙ etiam si mutuum potuisset inuenire gratis quod nihilominus poterit exigere usuras solutas , quia non tenetur , se alieni obligare , qđ faceret si mutuo acciperet gratis. Sed tamen primum est æquius.

21 Vtrum ille a quo emi lapides tigna & huiusmodi, ex quibus non percipitur aliqui fructus, teneatur mihi soluere vsuras qua solui, vt sibi satisfacerem, si ipse non mihi tradidit prædicta in termino, sed fuit in mora,Respond. secundum Bald. in l. usuras. C. de usur. quòd sic tanquam interesse. Facit text.not. in l. lucius titius secundum vnam lecturam. ff. de actio. emptio. & venditio. Idem tenet Innocen. dicendum esse in similibus contractibus puta locationibus, venditionibus , & huiusmodi,concordan.Lau.de Rodo.in suis cõtractibus, sed Salyc.in d.l. vsuras reprobat Bal.

a His patet] Tu dic ꝯcordã Io o. pi.Aut translatũ dominiũ possessionis , aut non. primo casu non possum lucrari fructus possessionis nisi per interesse,alias aẽt usura secũdũ Alex. lombar. in 4 di. 15. Aut non est translatũ dominiũ possessionis. & tũc possum habere fructus, q̃a habes illos de possessione materna,& ideo nõ potest percipi ꝙ non sit trãslatum dominium q̃n in instr̃o sit mentio ď affectu.Et hoc tene. Dixi supra emptio. §.5.

b Tu dic] Io.de Ana. in c.1.de vsu. dicit si debito, & fideiussor se obligauerant ad vsuras , si fideiussor soluit ñ repetet,q̃a erant in debito,nisi de distet pignora q̃ fuissẽt distracta, nisi vsuras soluisset, q̃a tũc repetet secundũ communiter doc. in d.c. e. licèt do. Ant. aliter dicat & plenè habes ĩ ca. debitores de iureiur.& Bal.in l. cõstitutionib. C.de vsur. dicit ꝙ de natura fideiussionis est ꝙ fideiussor seruet indemnis , licet hoc nõ fit ei per missũ expressè, q̃a hoc inest tacite,tex. sing. in c. peruenit , de fideius. alias magna esset iniquitas secundũ Io.ď Are. si fideiussor indamno permaneret. Si autẽ vterque promise-rũt vsuras , si soluit fideiussor repetet nec tenet petere absolutionẽ ne saltem quantũ ad vulgi opinionẽ ledat l. quãtus.ff. mã.Si ipse solus fideiussor iurauit Io.de Ana.dicit ꝙ fideiussio si tenuit ĩ hoc sed tu dic. vt s. Fideiussor. §.16. in fin.

c Quoniã] Gl. est ibi q̃ dicit ꝙ si q̃s est in mora soluendi, p̃nt peti ab eo vsuræ tã quã interesse , & offõ iudicis petẽtur nõ iure actionis , licitẽ eñ ad hoc q̃s agere põt cedat indemnis. c.2. de fideius.cũ alijs allegatis in §.præcedenti.

a Sed tu tene] ad de Lauré. 2. par. q. 1. 19. Et Ana. in d. c. cōqstus, vbi etiam est glos.
b Cōcor. Pet. de anchar. post Ioā. and.] Idem tenet Salicet. in aut. ad hoc. C. de usur. qō. 16. & Archi. in c. usura, & i c. fi. 14. q. 3. Lau. de Rodul. i trac. vsu rarū. q. 24. d. Ca. & lo. d ana. in c. fi. de usur.
c Respon. ꝙ sic] Vt de si maritus percipiat fruct⁹ rei dotalis ante quā sustineatonera matrimonij nō facit ipse fructus suos, sed accrescūt doti; vel dotanti tex. est i l. uideamus la. 2. §. ante matrimo niū. ff de vsu. & i l. dotis fructus. 3. respon. ff. de iu redo & gl. in d. c. salubriter & facit ratio. d. c. salubriter. Quia ꝓpter onera matrimonij cedunt si bi fructus. Vnde ex quo non sustinet onera nec fructus habebit. Et uide Barto. in aut. doa data. C. d bon. ante nup.
d Quia ante moram] Ista fuit opi. d Anto. in d. c. salubriter, de his tñ multa effundit Ioan. de ana. ibidem Sed videtur uerum, quod hic elicit ex multis dictis.
e Quod fructus non excedant.] Bald. in l. fin. §. præterea C de iure do. dicit ꝙ p. d. c. salubriter, iunt ꝓmissę usurę iu dote. tamē illud dicitur esse verum de vsuris reducibilibus ad interesse non de immensis. Vnde recurrendum est ad moderatā cōsuetudinē regionis. Et sic vt vel le, ꝙ si fructus & qbus in d c. salubriter, essent ultra alimenta cōdecentia consyderata quantitate dotis deberēt in sortē computari. Quod dictum dicitur Ana. i d. ca salubriter. s. col. esset ualde notandum.

Bal. dicens quod interesse usurarum quas soluit non debet imputari debitori ante moram, sed tu tene [a] primam opinionem quando accipit sub usuris taliter quod alio modo non accepisset, nisi propter complacentiam vel utilitatem quam consecuturus erat ex tali emptione, & ideo cū talis ex falsa ꝓmissione priuauerit cum tali vtilitate vel complacētia quā plus uel tantum extimabat quantum interesse usurarum. Ideo talis ei tenetur. Et sic concorda.

22 Vtrū recipiēs denarios sub usuris q postea autoritate ꝓpria alicui amico sub eadē usura mutuat, sit usurarius. ℞. Monalc⁹ tenet ꝙ sic. Sed Ioa. cal. in repetitione c. fi. de usuris, distiguit ꝙ aut facit ut usurario satis faciat & se indēnē pręseruet. Et sic licet, quia nō fit stipulatio usurarum, sed ut euitet damnum (qđ licet) vt ī c. si quis clericus. 14. q. 4. quoniam non tenet cum suo dāno alteri subuenire. ff. de pręscip. uer. l. qui seruandatū, in prin. aut facit alio respectu quā ut se seruet indemnem. Et sic nō licet, & eēt uera opi. Monal. puta quia licet nō mutuasset amico non ꝓpterea volebat soluere usurario. Cōcor. Pet. de Anch. post Ioa. An. [b] in c. 1. eo. lib. 6.

23 Vtrū ille qui occasione mutui labores subiicit vel damna possit in re cōpēsatienē facere fructus pignoris suos sine usura. ℞. Ho. in sū. ꝙ sic, de re. ec. nō alie. c. ad nostram, vel etiā aliquid pro labore licitē ꝑcipit ultra sortem, secundū eundem ibidem.

24 Vtrū liceat mutuare sub usuris isti qui usurpat mea quę aliter nō possum habere donec sim satisfact⁹. ℞. secundū Alexan. Lombar. ꝙ sic quia non recipio alienum secundum meū, facit. c. ab illo. 14. quæ. 4. & c. 1. & 2. de usur. Quod limitat tamen nisi scandalum sibi īmineret vel alii, quia tunc non liceret.

25 Vtrū gener q accipit ī pign⁹ certas possesiones a socero pro dote nō soluta in faciat fructus suos. ℞ ꝙ sic, et tex. est in cap. salubriter, de vsu quod intellige si primo cōcurrat ꝙ sustineat onera mrīmonij, vt i fi. d. c. salubriter, & l. pater, in prin. ff. de dol. exce. Scđo quod dos sit promissa simpliciter. Nam si dedisset terminū de dote soluenda, nihil posset recipere, quia ante moram [d] nihil debetur & potuit vxorem accipere sine dote dicat ergo gener Ego sustineo onera matrimonij vel ducendo sustinebo, da do tem, & si socer non potest, dicat ei, sustine onera matrimonii dando mihi possessionem in pignus, vt ex fructibus sustineā. Dicit etiam Panormitan. in dict. capitu. salubriter, quòd si gener accepit pignus, & postea dedit terminum socero de soluendo dote, quod nihilominus poterit bona conscientia tenere fructus pignoris, quod verum credo quando dedit terminum ad redimendum pignus, aliter non. Tertio ꝙ fructus non excedant [e] onera, quia causa cessante cessat effectus, de appel. cum cessante, & communiter onera extimantur secundum quātitatem dotis, nam mulier secundum quantitatem dotis, est alimentanda. l. si cum dotem. §. fin autem. ff. solut. matrimo. & cap. per uestras, de dona. inter uir. & vxo. Quarto secundū Ioan. An. dominus Anto. & Ioan. de Lig. in d. cap. salubriter & Lauren. de Rodul. in suis contractibus, oportet ꝙ fructus subiiciāt fortunæ. Vnde secūdum eos non liceret genero recipere cautionem uel promissionē, cum pacto ꝙ interim ꝙ dos non soluatur

pro

pro oneribus detur sibi certa quantitas annuatim. Cõtrariũ, scilicet ꝙ certa quãtitas recipiatur licitè tenet Paulus de elea. Ioan. Cal. Pet.de Anc.& Pa.in d.cap. salubriter. Et est uerius [a] cum sit eadem ratio, scilicet propter interesse damni emergentis. Limito tamen prędicta uera, quando gener si dotem haberet poneret eam in possessionem uel in negotiationem ex quibus probabiliter tantum haberet, alias non, cũ nullum patiatur interesse. [b]

26 Vtrum mutuans summam pecuniæ debitam pro dote genero præfato, & recipiens ab eodem possessionem quã ipse in pignus habet a socero pro dote faciat fructus suos sine usura sicut gener facit. Respond. Bald.in rubrica. C. de usur. quod non Ratio, quia mutatione personæ mutuatur priuilegium quotiens persona est immediata eam priuilegii.l.1. C.de impo.lucra. descrip.& l locatio, alias incipit licitatio. §.fi.ff.de publica. Sed hæc non est ratio, quia istud non est priuilegium propter dotem, sed ius commune propter interesse. Ideo cum iste mutuans non propter interesse, sed propter lucrum accipiat fructus ex mutuo erit usurarius [c] dicit tamen Rodo. quod si mutuasset liberaliter & gener sibi similiter liberaliter trãsferret totum ius quod habet in possessione præfata, licitè faceret fructus suos, quia eos non recipere ratione mutui, sed ratione liberalis donationis.

27 Vtrum emens a genero ius præfatę possessionis faciat fructus. suos. Resp. quod sic, [d] nec ibi potest esse usura, nisi fingeret emere cum uendat mutuare. Facit pro hoc quod dicam infra.§.66.

28 Vtrum hæredes mariti sine usura similirer faciant fructus suos. Respõ. secundum Ioan.An. & Pa. in d.capit.salubriter, quod non, quia ratio est diuersa. Nam hęredes statim possunt se expedire reddendo illi pignus quod non potest maritus, [e] de iureiur. tua nos.el.2.

29 Vtrum relicta cui hęredes obligant præfatam possessionem faciat fructus suos Respon. Inno.& Ho. Ber.& d.Anto.in d.c.salubriter, tenent quod non, sed computabuntur in sortem. Facit l.ticia. [f] ff. de solu. Si ergo cauta & faciat possessionem uendi uel insolutum sibi dari.l.a diuo pio.§. si super rebus.ff.de re iudi. Sed ego credo contrarium, [g] si non habet aliunde, unde uiuat quod facit suos fructus licitè. Et etiã teneo quod potest recipere certum quid annuatim ab hæredibus donec sibi restituant dotem, ut supra, dixi. Dos.§.28.

30 Ex præfatis patet quod ratione interesse uel lucri cessantis uel damni emergẽtis aliquid accipere ultra sortem non est usura. Sed aduertendum est quod quando interesse euenit ratione lucri cessantis siue

a Et est uerius] Nec obstat id quod dicit Ioã. Andr. quia ſm Cal. illud ca. salubriter, loquitur generaliter, & posset esse, ꝙ daretur domus, quæ posset affictari, & sic esset certa pensio, & quod concluditur hic tenent Cyn. in aut. ad hac. C. de usur. Lau. de Rod. in 2. par. q̃sti. 53.

b Cũ nullũ patiatur interesse] Vide Bal. in l. ꝓ oneribꝰ. C. de iure do. Et Imo. in l. Insulam. §. usuras. ff. sol matri. & do. Io. de campe. in tract de dote, par. secunda, quęstio. sexta.

c Erit usurariꝰ] Itẽ Laurent. in 2. parte. qõ. 54. licet Ioã de ligna. aliter dicat & mala.

d Respõ. ꝙ sic] Intellige hoc ꝓut dicit sã. Bern. de euan. & § 42. ar. t. ꝙ gener. dedit animo donandi & hoc facit ꝓꝑ amicitiã uel charitatẽ principaliter licet habeat aliquod pretiũ. Idem. Rose. usura. 1. §. 25. alius non liceret.

e Quod non potest mariꝰ] hoc tamen intellige in rebus immobilibus quas statim tenent restituere. Sed quid dicẽdũ ĩ imobilib. quas non tenentur restituere nisi post annum. l. prima §. exactio. ff de rei vxor. actio. nunquid fructus earum post annũ restituere teneantur. Ego inuenio Ange. & Salice. in d. §. exactio tenentes ꝙ sic quod intelligo de fructibus, qui ex ipsis rebus proueniunt, secus tamen si proueniunt ex industria, quia ex pecunia lucrati sunt, quia non tenentur restituere Hanc. opi. sequitur Lauren. q. 51. Sed pone ꝙ mulier cuius marito data fuit possessio in pignus moriatur relictis filiis. Nunquid isti filii computabunt sibi fructus in sortem. Respõdetur ꝙ sic. Quia ratio cap. salubriter cessat, ex quo cessant onera matrimonii. Itẽ quia mutata persona mutatur priuilegiũ secundum. Bald. in rubric. C. de usur. & istud tenet Anan. in dicto. c. salubriter, ubi subdit. Sint ergo taui hæredes, & filii mariti & uxoris, ut solu. matri. ꝑ mortem uxoris instent ut pignus liberetur, uel adiudicet, donec soluatur sibi.

f Facit l. titia] Adde l. fulcinius primo respõ. ff. ex quibus rau. in posses. ea. & l. prima §. fina ff. de uẽ. in possess mit.

g Sed ego credo contrariũ. An autem ualeat statutum disponẽs dari certum qđ mulieri donec soluatur sibi dos, uide Pa. in c. de prudẽtia, de do. post. di uor. resti. & Alaxã. consi. 204. uiso processu &c. Et q̃ notaui sup. Dos. §. penul.

ex absentia ª uel distructio ne ᵇ rei alterius extimatio non debet deduci in infinitum, sed ubi res principalis est extimatio non debet excedere duplum ᶜ rei principalis secundum communem extimationem ipsius rei, ubi uero res nō habet communem extimationem, quia alia non est quæ communiter uendatur, uel vbi res est incerta, ut uerbigratia, captura piscium de qua in l. si iactum. ff. de actio. emptio. & uen. tunc extimatio fiet arbitrio boni uiri, licèt excedat duplum, adeo tamen quòd immensum non excedat, ut l. 1. C. de senten. quæ pro eo quòd inter. proter. Quando uerè interesse euenit ratione damni emergentis, si hoc euenit ratione omissionis solum consideratur interesse solum intrinsecum, ut. ff. de actio. emp. & uendi. l. si sterilis. §. cum per uenditorem. Exemplum frumentum nō est datum emptori in termino, solum considerabitur illud quod plus ualuit quod est interesse intrinsecum ᵈ non quòd animalia mortua sint, quod est extrinsecum interesse. Si autem interesse ᵉ euenit ratione commissionis, sic tenetur de extrinseco damno. Exemplum promisisti mihi dare frumentum in tali termino, propterea non prouidi mihi aliter. Et ex quo tu non dedisti non potui prouidere, ex quo animalia mortua sunt sic teneris pro omissione & commissione, id est falsam promissionem saltem in conscientia. Quod intelligo quando aliter sibi prouidisset, si non fuisset tali ꝓmissione fraudatus. Aliud exemplum. Dedit quis tignum uiolatum sciēter nec aliquid dixit emēti, tenebitur etiam de ruina domus, & de pensione soluta, quod est interesse extrinsecum, ut l. Iulianus, in princ. ff. de actio. emptio. & uend. Non tamen in infinitum. Vnde non ueniet pensio domus per longum tempus sed uidetur quòd ueniat solum prima pensio, ar. l. in hoc iudicium, & l. neratius. ff. de seruo corrupto, ubi corruptor serui tenetur non solum de seruo, sed de omnibus rebus quas asportauit tunc fugiens, non autem de aliis quæ postea successiuè furatus est.

31 Sextus casus in quo licitè ultra sortem exigitur est quādo id quod capitur fit ratione pœnę. ᶠ Aduerte tamen secundum Sco. in 4. dist. 15. ar. 2. quod si creditor mallet debitorē potius incurrere pœnam quam in termino sibi soluere esset usura. Similiter ꝓsumitur usura super pœna apposita mutuo, quādo excedit interesse. de quo dic supra. pęna §. 12. Itē præsumitur in fraudem usurarum quando apponens pœnam est consuetus fęnerari. l. iulianus. §. idem. ff. de acti. emp. & uenditio. & extra de pig. illos uos. ff. de pigno. act. leg. uel uniuersorum. Item quā do per singulos mēses uel annos dicit committi. aut. ad hæc. C. de usu. sumpta de corpore aut. de nullus mutu. agri. In iudicio tamen animæ ᵍ si apponatur solum ut ille soluat in termino, quia de pecunia intendit aliud facere, tunc & magis cupit quod soluat quàm pœnam committat, & uerisimiliter credidit pœnam non incur-

a Siue ex absentia] Pone exemplum. Ego vado emere possessionem quā habeo ꝓ manibus, tu petis a me mutuo illa centum, ego volo intereē ex absētia possessionis, & in fine anni te nō reddēte mutuū ex culpa, ille uēdit possessionē & sic abest alteri⁹ possessio, peto a te interesse, &c.

b Vel destructio rei] Puta quia serui mortui sunt.

c Non debet excedere duplū] Bar. in d. l. unica. C. de sent. q̄ pro eo qd̄ inter. dicit ꝙ licet in infinitum iuretur, ut l. uidea mus ff. de usur. sed taxat, ꝙ duplū nō excedat, ut d. l. unica. Et de hoc plenius ꝑ Bar. ibidē 7. col. uers. uenio, ad ultimam partē, & ibi et uide Bal. & in l. fi. in princ. C. de fur.

d Intereē intrinsecum] Debet dici illud quod est ipsa res, seu eius æstimatio, prout accipitur i l. unica. C. de sen. quę ꝓ eo, quod in ꝓ. Itē illud quod ē immediatè ex ipsa re, ut fructus, partus & similia. Ea uero q̄ ueniūt occasione rei nō ex ipsa re debet dici extrinsecū. Vnde glo. in d. l. unica, dicit. Hęreditas ex qua seruus est hæres institutus est interēē extrinsecū, qa nō est ex ipsa re, sed occasione rei. Stringit hac Bar. in dicta lege unica. Et Bal. in octaua columna, uersiculo tertio oppo. & in undecima columna.

e Si autē interesse] Vide supra interesse.

f Ratione pęnę] De ista pœna cōuentionali uide. ī. pœna. § 12. Et quæ ibi scripsi.

g In iudicio aīæ.] Stabitur eius confessioni. Concor. Hostiē. Idem not. Inn in ca. suam de pę. & d. An. de Butri. in c. conquestus, de usu. de isto casu uide plenè, ꝑ Io. de Ana. in c. nauigāti, de vsur 44. col. versi. vlti. circa, istam materiā ubi per. 12. col. & usque in fin. c.

incurrere quãdo apposuit, poterit exigere sine usura, etiam si excedat interesse [a] secundum Rod. quia interest publicè utilitatis ut pacta seruentur. si uero ponitur in fraudem usurarum, vel quando apposuit uerisimiliter creditor pœnam in cursurum, aut magis cupit incurrere pœnam quam soluere, usurarius erit. 12. q. 2. fraternitas, & in c. legibus, de arbi. c. dilecti. & qđ ibi not. Item aduerte quod quando non soluit in termino propter impotentiã, uel propter non culpã suã, ꝙ pœna non põt exigi sine usura, quia ubi nõ est culpa nõ debet esse pœna. l. sancimus. C. de pę. Ergo exigeretur ratione excrescentiæ, quæ facit usuram. d. capit. fœnerau eris. Item quando partem soluit non potest tota pœna exigi, qñ obligatio est diuidua, de quo dic ut supra pœna. §. decimo tertio, & decimoquarto.

32 Quid de statuto uel cõsuetudine qua ordinaẽ, ut missus in possessionẽ lucretur fructus ad rationẽ quinque ꝓ centenario, [b] donec sibi fuerit satisfactum, uel quod sibi detur in solutũ id quod ualet quinque, ꝓ tribus. ℞. Bal. in l. acceptã. C. de usu quęstio. 18. & Io. de Imol. in l. si finita. §. Iulianus. ff. de dam. infec. quod licitè [c] sine usura illud accipit quia illos lucratur ratione interesse, & dicit notari in glo. super. §. si uero in auten. de exhi. re. quę singularis est secundum eum Bar. in uero in l. si finita. §. Iulianus. ff. de dam. infec. & Ioan. de ana. in c. salubriter, de usu. & Lau. de Rodol. dicunt quod talis consuetudo, uel statutum est contra ius diuinum & in fraudem usurarũ. Sed ego dico [d] quod si tale statutũ vel cõsuetudo emanauit in pœnam ut debitores arctẽtur ad satisfaciendũ, & debitor ex culpa sua non satisfecit quod uera est opi. Bal. dummodo concurrat recta intentio, ut supra. dixi in præcedenti q. Nec mirum cum autoritas prætoris propter nimiam [e] contumaciam hoc facere possit l. fulcinius. §. si. ff. ex qui. cau. in poss. eatur. Si uero sit in fraudem & mutuans potius uelit incurrere pœnam debitorem & huiusmodi, sic uera ẽ opi. Bar. & erit usura. Oportet ergo ad hoc ut liceat quod iustè sit missus in possessionem, non tantum ex ordine, sed

a Etiam si excedat interesse] Host. & do. An. in c. dilecti. de arbi. tenent ꝙ non potest peti pœna nisi quantum interest, uide Ro consi. 510. & Anch. consil. 117. Sed Inno. in c. suam. de pęnis. & Pan. in d. c. dilecti, tenent ꝯrium di. ꝙ etiam si excedit interesse potest peti, quia nihil tam naturale, quã pacta seruare. l. 1. ff. de pac. Vnde lex considerans difficultatẽ quæ uersatur in probando interessẽ consuluit ut loco interesse, apponaẽ certa pęna, ut sic releueẽ pars ab onere probandi interesse, ut inst. de uer. ob. in fin. Et dicit S. Ber de euan. ęter. ser. 42. ar. 3. ſm Scot. in 4. dist. 15. qõ. 2. ꝙ pœna, est licita q̃ ponitur ut creditor seruetur indemnis cũ mora debitoris ꝓcesserit. Et uideẽ tutius, ꝙ creditor hẽat suum intereẽ nõ pl'. Et ista signa q̃ hic ponũtur ad probãdum an dicta pęna sit apposita i fraudẽ usurã procedunt in foro cõtentioso nõ aũt pœnitẽtiali qa in eo creditur cõfitenti. &c. Voluit. ẽt. Pan. ꝙ in foro animæ sacerdos non tenetur imponere pænitenti pœnã soluere, quæ sibi uenit imponẽda in foro contentioso, in d. cap dilecti de arb. nisi esset imposita ipso iure. De quo dic ut supra pœna. §. 1. & adde singul. Inno. in c. sicut dignum de homi. ubi noluit quod in foro animę non teneatur quis ad emendationem delicti seu damni, nisi fuerit in dolo seu lata culpa secus si fuisset in lata culpa uel leuissima, uide supra. Rapina §. 1. Adde Rom. in fin. fol. 17. pridie. Vnde prouisio legis æquiliæ super resartione damnorum non habet locum in foro animæ nisi modo prædicto. Refert & sequitur Panormita. in d. capit. dilecti, & dicit esse sing. sequitur etiam Panormit. in ca. cum causam, de testi. 6. col. & in cap. quoniam contra. 13 colum. de probatio. Felin. in proœm. decret. & in c. sicut dignum, de homi. quẽ uidebis qa multa pulchra. dicit circa glo. d. c. fraternitas, & in materia pœnæ, & ponit quinq; limitatiões ad illa glo.

b Quinq; pro cẽtenario] Pro intelligẽtia istius. §. scias quod quãdo in actione reali conuenit. aliqs Vt si ego petam fundũ dicens ꝙ est meum fundũ dicens tu possides illum & citatus coram iudice non uis comparere, tunc iudex ob tuam cõtumaciã mittit me in possessionem fundi ex primo decreto, & tunc colligo, ego fructus, sed seruo illos, usque ad annum. Et hoc est introductum ut in tedio affectus cõpareas i iudicio. Et si per annum sis cõtumax tũc ex secundo decreta iudicis habeo possessionem fundi fructus. Vide in l. fulcinius, allegat, ubi late, & in text. & in gl fi. in ca. contingit, de do. & contu. & ibi Pa. & in cap. 1. de eo qui mit. in poss.

c Quod licitè] Idem tenet Ro. & Ale. ibi. Et bal. in l. 2. 1. 3. opp ff. si ex noxa. cau. aga. & in l. consentaneũ. C. quõ & quando iudex, in 3. opp. Ang in repe. l. nemo. carcerem. C. de exac. tri. li. 10 qui adducunt quòd ratione contumaciæ iudex potest hoc facere. Et talis pęna potest infligi omni iura. c. dilecti, de arbi.

d Sed ego dico] Hãc concordiã ponit. San. Bernar. de euã. æterno. ser. 42. ar. 3 c. 1. in fi. Et idem dicunt Imo. & Io. de ana. ubi s̃. & Lau. de Rodul. ubi supra.

e Propter nimiã] Si contumacia cessaret nihil pos

etiam ex causa, hoc est qd̄ in ueritate sit creditor,[a] & propter intereē illud plus accipit, puta quia poti⁹ uellet sua, puta centum quam domum quę ualet cētum. 20. aliter illud pl⁹ [b] tenere tur restituere, ut dicim⁹ de pignore in l. si i §. sinantē[c] biennium. C. iur. do. impe. uel ad puniendum cōtumaciam debitoris superabūdāciam prædictam, accipiat puta, quia ille contumaciter non uult soluere.

33 Septimus rōne dubii[d] recipitur ultra sortem sine usura de quo in c. in ciuitate, & in c. nauigāti de usu. emēs rē ꝓ minori ꝑtio quā ualeat tēpore emptionis recepturus eā tempore quo uerisimiliter plus uel minus ualere potest, non erit usura, si casus accideret, quod plus ualeret quia secundum gloss[e] in capitul. nauiganti, de usu. tam emptor quam uenditor æqualiter commodum uel incommodum ex dilatione expectat. Exemplum. Emit quis frumentum tēpore madii, uel oleū & huiusmodi, in quo una mēsura ualet unū ducatū pro uno floreno recepturus ipsum, tempore augusti, si est frumentum tempore natiuitatis si est oleum, in quo tempore uerisimiliter potest ualere tātum minus de uno floreno quantum plus, nō erit usura. licèt ualeat plus. Esset bene usura si tali pretio emeret quod uerisimiliter minus ualere non potest, vel quid modicum, sed bene multum plus.[f] Quod aduerte ꝓ istis qui emunt oleum tali pretio quod parū minus potest ualere, sed bene multū plus, quia usurarii sunt. Aduerte etiā hic, ꝙ si ille qui emit rem recepturus alio tēpore eam, credebat eā plus ualere, quamuis iudicio cōmuni uerisimiliter sit pl⁹ uel minus ualitura, erit usurarius min⁹ emendo propter præuētionē solutionis secundū Inno. & d. Ant. ī d. c. in ciuitate, quamuis nō teneatur ad restitutionem, si uerisimiliter pl⁹ uel min⁹ erat ualitura, licèt ipse nō sic crederet.[g] Similiter dic de illo qui uēdit frumētū uel oleū & huiusmodi plusquā ualeat tpe ꝯ̄tus, ut pretiū recipiat tēpore quo uerisimi-

set habere ut. d. l. fulcinius in princ. potest esse elici alia distinctio. de nimia uel parua contumacia ut supra dixi, & patet hic inferius.

a In ueritate sit creditor.] Hoc dicit Lau. de Rodul. ubi supra, & Ale in d. §. si plures, q allegat ad hoc. l. s. §. hæc uerba, & qd̄ ibi no Ba. ff. ne uis. fi. ei. ubi d̄ cretū iterpositū ꝓ debito non uero, ñ hēt effectū. Et plenè p Bart. ī l. iustè ff. de acq. poss. & in d. l. fulcinius. § 2. Idē. S. Berna ubi supra.

b Aliter illud plus] Nā si in ueritate non eēt iusta cā nihil, posset hr̄e, nec capitale nec fundus, ut in casu. §. 6 supra. eod. ut in stochis, quia nō ꝑt sine usura, quia non est uera cā.

c §. Sinantē] uid. Ale. ibi in apost. multa dubia mouētē circa usurarios cōtractus.

d Rōne dubii.] No pro intelligētia, ꝙ illud dicit̄ iustū ꝑtiū rerū, ꝙ in loco cōiter de re inueniri nō pōt ꝑsenti solitu dine. l. pretia rerum. ff. ad l. falc. Quod quidā non irrationabiliter, limitant esse uerum, nisi impedimētum occurrat ex aliquorū malitia puta usurariorum seu aliorum pecuniosorum uēdentium merces suas ad terminum ut ualeant aliquid plus lucrari. & boni mercatores non possunt uendere merces suas etiam iusto pretio. Etiam si aliquis tyrannus & potens aliud adhibere. impedimentum sine rationabili causa limitando pretia uel prohibendo merces alio deferri. Nam malitiis indulgendum non est. ff. de re. uenditio. leg. in fundo. & cog. spi. in capitul. secundo. Item iustum pretium consideratur super mercantiis respectu laborum & sumptuum mercatoris, quod tamen intelligitur nisi in loco uenditionis aliud esset commune pretium introductum ex eorum malitia, ut dictum est, sed ex conditione temporis, seu negotiationis, puta cum tempore messium & uindemiarum soleat frumentum, & uinum minor pretio ualere, & idem in similibus, uel cum merces ex abundantia minori uenduntur, & maiori ex occurrente pecunię. Nam cum mercator possit pretium augmētare ex uarietate locorū, & tēporū ex quo ꝑtiū eisdē diuersimodè statuitur, ita debet, & minuere, ꝑtia enim considerāda sunt nō solū respectu locorum, & tēporū, sed ēt ex augmētatione, & minutione. ff. si cer. pe. l. uinum, uide Rom. consi 406. Alex. consil. 172. 2. libr.

e Quia secūdum gl.] vide ēt Ana. in cap in ciuitate de usur. ubi quid in aliis rebus immobilib⁹, & La. 3. parte. 2. opp. & Bal. in ru. C. eo. Saly. in auth. ad hæc, q. 9.

f sed bene multū plus] Hoc uerū est nec ualet si qs diceret, non committitur usura, nisi in contractu mutui, c. consuluit, de usur. ergo, non in cōtractu emptiōis, &c. qa sic, est mutuū interpretatū, ut patet ex his q̄ dixi ī. in diffinitione. Et uide Io. de Ana. in d. c. nauiganti. 6. colu. in uersi. no. in uersi. ille quoq; . Et uide ad hoc Bal. in l. 1. C. de pigno. ac ubi dici quod aliquando est uera emptio, sed in fraudem canonum, aliquando est simulata quia facta in pignus, ut ibi per eum.

g Licet ipse nō si crederet] No. tā ꝙ aut credebat rē nō pl⁹ ualiturā ex ꝓbabili cōiectura, & nō tenetur ad restitutionē, si uero ex leui. & tenet̄, ar. l. cū qdā. § qd ergo. ff. de acq. hr̄. ubi dī ꝙ si hr̄s ēt solus putat adesse ipedimētu adeūdi hr̄ditatē adire nō pōt si iusta rōne motus credidit, facit ēt c. inquisitioni, de sen. excō. In dubio. Utrū motus fuerit rationabili causa uel nō, credo ꝙ teneatur ad restitutionē, quia in dubiis tutior pars est eligenda.

Potest

liter potest pl' uel min' ualere [a] si antea nõ erat uẽditurus ꝙ licẽt, unde clari'. Sco.i 4 di. 15.dicit. Aut uẽdens frumentum tempore natiuitatis ponit pretium quod tunc ualet, & expectat usque ad madium solutionem, & sic misericordiam facit. Aut non ponit maius pretium quam tunc ualeat, & tũc distĩgue si erat uẽditurus in natiuitate, sic erit usura. si vero nõ erat uẽditurus, sed uolebat seruare usque ad madium & solum propter instantiã requirentis uendit, tunc si ponit pretium tale tamẽ ꝙ verisimiliter in madio potest plus ualere uel minus non erit usura. per.d.c.nauiganti. Si uero ponat tale pretium ꝙ ponat se in tuto (ut in pluribus) [b] & illum cum quo cõtrahit ĩ periculo (ut ĩ pluribus) puta quia raro põt plus ualere, sed min' sic cõiter, sic ẽ usura. Et ĩ hoc cõcordãt cõiter canonistę ĩ dictis.c.ĩ ciuitate & c.consuluit, & c.nauiganti.

34 Sed quid si nõ ponit pretium, sed uẽdit cũ pacto, ꝙ quantũ ualebit in maio, tãtũ vlt. R. ꝙ si (ut dixi) erat seruatur', licet. Si uero nõ erat seruatu'i erit usura. Aduerte tñ ꝙ cum oleum, uinum, & frumentũ, & huiusmodi decrescant, illud qđ decrescit si poterit sine usura uẽdere. Itẽ si necessario pro ei' cõseruatione vsque ad illud tẽpus haberet aliquas expensas facere, puta puluerizationis, aut locationis uasorũ seu dom' & huiusmodi, si ipsas nõ detraheret, eẽt usura. Et propter ea dico ꝙ ꝯfessor debet multũ ponderare p̄fata ne simul ruat cũ ipsis. Et ideo.c.ĩ ciuitate præfatũ merito dicit cõsulte homines facerẽt, si a tali contractu [c] cessarent cũ cogitationes hominũ ne queant omnipotẽti deo, oc cultari. Ratio quia tales magis sunt contenti ita expedire quã periculo suo usque ad aliud tẽpus seruare. Et etiam ut plurimũ sunt incerti si erant seruaturi usq; ad illud tẽpus, eũ uidemus propter quædã emergẽtia propositũ sępius mutari. Et propterea est periculosus ꝯtractus, nisi bñ clausuletur. Et magis dubius est casus quãdo non ponit pretiũ tũc sed uult quantũ ualebit in principio, Maii uel ĩ medio aut in fine, cum certũ sit qđ totũ si habet multitudinem non potuisset, ita præfixẽ in prĩcipio uẽdere uel in vno die, & communiter mutuetur pretium. Si tamen uellet [d]. tantum quantum ualeret plus in maio. Sic esset usura aperta. Si uero simpliciter dixit quantum ualebit, in maio, sic secundum iudicium humanum attenditur mediocritas, ut non plus uel minus capiatur, sed medium, argumen. in auten. de consulibus. §. quoniam etiam nos, sed tamen periculosum est, cum forte uenditurus fuisset in illo tempore quo minus ualuit in illo mense.

35 Vtrum emens redditus alicuius ciuitatis ex guerra angustiate pro uili precio & demum facta pace luciatur. 10. pro vno, sit usurarius. Respond. quod non ratione dubii. l. cum hęreditate, & l. quod si in uenditione. ff. de hære. & ac. uen. secundum Host. [e] & Archi. consulunt tamen vt inde largas faciat eleemosynas.

a Potest pl' uel minus ualere.] Rõ aũt quare rõne dubii aliquid licet, qđ alias nõ liceret est secũdũ Ho. quia secũdũ philosophum de futuris contingentibus non est determinata ueritas.

b Vt in plurib.] Faciunt not. in l. nã sd ea. ff. de legit. Idẽ tñt Host. in tit. de usur. §. an uero. uer. qualiter.

c Si a tali ꝯtractu] Pa. in d.c. in ciuitate, ꝙ ubi ꝯtract', ẽ dubius, utrum ꝯtineat in se peccatũ uel nõ, debemus abstinere a tali ꝯtractu, quia in dubio seq. debem' partẽ magis tutã aię, ẽt si illa pars respũ corporis durior uideatur, ut uoluit gl. no. in c.1. de scru. in ord. fa. & c. significasti, & c. ad audientiã, de homi. ad hoc 5. dis. c. ad eius, & in c. cõsiliũ de obser. ieiu. refert Sco. 4. dis. 15. & no. ꝙ illud ca. in ciuitate loquitur in foro aiæ, ut patet ibi peccatũ incurrit, & ibi saluti aiæ, & in fi. Cum cogitationes hominũ, &c. sed in foro iudiciali difficile illud, c. practicatur, de quo tñ per Io. de ana. in d.c. ĩ ciuitate.

d Si tamẽ uellet] Adde ad hoc dictũ Io. de Ana. in d.c. nauiganti, ꝙ si qs uenderet ꝓ pretio, ꝙ in p̄senti cadit cum hoc pacto, ꝙ si pl' ualet usque ad pascha, uellet illud sibi dari, si uero minus non vult p̄ciũ minui, ꝙ procul dubio, est usurarius, qa in pactis claudicat. ut l. pe C. de solu. & l. si non fuerit. §. aristo. ff. pro soc. allegat Hosti. in sum. §. an uero, uers. qualiter, & Pe. de Anch. in d. cap. nauiganti, & Laur. q. 29. & se. ubi Laur. dicit. Ista facere cõtra, exercentes cãmbia sicca p Venetias. Et ad p̄dicta facit quod nota. Archi. 14. q. 3 usura, de quo dic ut infra. § 62.

e Sed Hosti.] In sum. tit. de usur. §. an aliquo casu, & Arch in ca. quicunque. 14. q. quarta, & ibi dicit sic. Si uendo fructus ad tẽp', licet plus satis percipiat emptor d fructibus, non tamen tenetur mihi aliquid restituere, & hoc ratione incertitudinis. C. de usur. l. si ea pactione, & in l. si ea leg. eo. ti. dicit Bal. rõne ĩcertitudinis fructuũ aliqd iudicat iustũ, qđ si appareret certum esset iniustum. & subdit quod est

bona lex in foro conscientiæ & iudiciali, ſm eũ & secundũ Bar. ibi. a Cõcor. Archi.] Idẽ tenet Saly. in aut. ad hæc. C de usur qõ. 19. ubi mouet sic. q. Mutuauit quis frumentum quod tẽpore mutui ualet 10. tempore restitutiõis ualet. 15. An i quinque cõtrahat usura. Respõ. quod nõ, q̃a si ulli⁹ effectũ eet creditor tenebatur illud recipere, dũmodoi qualitate intrinseca esset æquè bonũ. l. Cum quid ff. si cer. pe. & idẽ refert Ana in c. si. e usur. q. 7. prin. vult ẽt Saly. ubi ʒ. plus, quod si talis eẽt. i mora & æstimatio creuisset. ut. l. uinũ. ff. si cer. pe. qđ posset accipi, quia si reddidisset tẽpore debito creditor hoc commodũ habuisset. Vnde non vĩ usura illud plus, ad q̃ tenetur ex mora, sed potius interesse dũmodo intentio mutuãtis, nõ esset deprauata. Idẽ tenet Pa. ĩ d. c. si. q pe. Idẽ Ancha. in ca. 1. de vsur. li. 6. Et dicit facere text. in l. si ea l. C. de vsur. & in l. pater puellæ. C. de inoffi. testa. Idẽ tenet Lau. q. 27. post Io. de ligna. in c. ¹in ciuitate, de vsur. Refert bñ Ana ubi. ʒ. distinctioné, de qua hic fuisse, d. Lau. & dicit esse multum, q̃ maximè in foro ɔsciẽ. b Qui mõ ualet quatuor] Põe q̃s

36 Verum mutuans rem cum pacto quod eadem res in pondere numero & mensura sibi restituatur, sic vsurarius, exemplum puta pecuniam pro pecunia marcham argenti pro alia marcham argenti, granum pro grano, uinum pro vino & huiusmodi. Respo. secundum Petr. de Ancha. in capitul. usurarum, de usur. libr. 6. & Ioã. Cal. in d. capitul. fina. & Rodo. quod aut uerisimiliter dubitatur quod tempore solutionis tantum minus potest ualere quantum plus aut quod non plus ualebit. Et sic non est usura nec peccatum, ut in di. capitu. fin. quia sicut creditor teneretur eam recipere si uilior esset facta quo ad æstimationem, ut patet in l. uinum ff. si certum, peta. & not. gloss. in l. si quis clericus. 14. quæst. 4. quia non est necesse quod sit eiusdem extimationis licet debeat restitui eiusdẽ bonitatis qualitate intrinseca. Ideo non peccabit recipiendo præciosiorem quo ad extimationem. Aut uerisimile est quod erit præciosior tempore solutionis, & tunc si creditor erat seruaturus, & aufert libertatem debitori liberandi se quando velit infra terminum, sic licet. Si uero non erat seruaturus. sed interim consumpturus, sic est usura. Similiter quando auferret liber tatem debitori liberandi infra terminum quamuis esset seruaturus, erit usura. Et his concordan. Archi.[a] in di. capitul. si quis clericus, dicit tamen Rod. quod quando erat seruaturus & non abstulit libertatem debitori liberandi se, quamuis ideo crediderit, vt se periculo exoneraret, & proximum periculo submitteret non tamen propterea teneretur ad restitutionem lucri de necessitate licet peccauerit & in pœnitentia ut restituat sit ei consulen. Lau. tamen de Rodol. in suis contractibus tenet ĩdistinctè, quod ille qui mutuat proximo ducatum qui modo valet quatuor [b] libras, si postea recipiat quinque liber, ut ualet tempore restitutionis quòd hoc licitè facit, siue erat seruaturus siue non. Sed opinio. Ancha. est æquior & tutior.

37 Octauus casus in quo recipitur ultra sortem sine usura est ratione periculi [c] per quod superabundantia potest rẽcõpensari secũdum Ale. Lom. Res. n. extra periculum existentes plus ualent quam res eiusdem speciei in periculo. Et sic hæc recompensatio reducitur ad naturam rei quæ propter periculum extimatur plus uel minus ualere. Et sic excusat ab usura. Et in hoc concord. Lau. de Rodol. Monal. Magister Fran. de Empoli. Pet. de Ancha. Car. lo. de Ana. in d. capitul. nauiganti, & communiter omnes. Et est casus in l. in naue. ff loc. & hoc patebit ex sequentib. dubiis clarius.

38 Verum mutuans pecuniam nauigaturo cum tali pacto, q̃ si nauis cũ capitali periclitetur nihil sibi teneatur. Si uero res emptas portauerit saluas teneatur sibi pecuniam mutuatam cum parte lucri tradere sit usurarius. Rñ. quod sic, casus ẽ in d. c. nauiganti. Et aduerte quod doc. diuersi mode

mutuat pecuniã & eam ut recipiat argenteã uel aureã uel ecõtra vtrum sit usurarius. Rõ. Host in sum. de usur. §. an aliquo & in §. qd quis. Quod mutuãs pecuniã recepturus ad terminum alterius generis monetã uel aurum uel argentum uel aliã speciem, si hoc facit vt in æstimatione lucret, usurarius est, & dat, sic de his q̃ d nundinis ad nundinas mutuant, quã usurã execrabilẽ omnibus indicat quãtuncũque sub specie venditionis uel pmutationis uel alterius cõtract⁹ ueletur. Nã quocunque nomine appellet ex quo fraudulẽter & mala intentione fit & aliquid sorti accedit usura est 14. q. 3 plerique & c. cõsuluit, eo. ti. sequitur Cardi in cle. 1. eo. ti. q. 11. Lau. q. 46. & Ana. in dc. si. in 8. q prin.
c Ratione periculi.] Pone exẽplũ, ut quia res sunt in periculo puta i mari, si ualent ex̃ periculũ.

mode iustum textum exponunt quare est vsura in isto casu, tu tamen tene ꝙ ratio est, [a] quia talis mutuās non vult mutuare nisi cum tali pacto susceptionis periculi, & propter ea grauat debitorem in aliquid plus ex mutuo, & ideo vsura est. Si autē quis liberaliter mutuaret. Deinde post mutuū ad instantiam debitoris susciperet in se periculū qđ dicitur assecuratio, [b] licitè posset aliquid lucri suscipere sine vsura, & ratio diuersitatis est, qa receptum in primo casu vltra sortem directè cōcernit mutuum in quo omnis superabundantia prohibetur. Luc. 6. 14. quæstio. 3. c. 2. sed in secundo casu non sic, quia nō ex mutuo sed propter factum scilicet securitatem, vnde ē cōtractus innominatus iste secundus vltra mutuū. Itē quia accipere aliquid ꝑ assecuratione, licet secundū omnes. Ergo mutuū quod prius quis fecit nō facit eū peioris cōditionis. [c] Etiō ite ne quod siue mutuum dederit siue non, potest licitè aliquid recipere, quādo periculū alicuius rei in se suscipit, non propter mutuū sed ad instantiam debitoris. Si vero propter mutuū cogeret debitorem, [d] vt periculum ei daret causa alicuius lucri, sic esset usura, & sic loquitur, d. cap. fin. & hoc elicio a do. Lau de Rodol. in suis contractibus, & hic locum habet [e] nedum in susceptione periculi maris, sed etiam cuiuscunque secundum magistrum. Frā. de Ampu.

39 Vtrū accipientes aliqd ꝑ saluoconducto licitè accipiant. Rx. ꝙ sic si duo cōcurrant. Primū qđ ipse non teneat̃ [f] tenere stratas uel uiam securam. Secundū ꝙ obseruet qđ promisit. Sed si ipse forte esset causa talis periculi iniustè, uel nō seruaret promissum, teneret̃ restituere, qđ accipit, & ultra de oī dano satisfacere.

40 Quid de pactis [g] q̄ fiūt inter aliquos cōtendentes, scilicet, quod tale qd erit, uel talis fecit tale quid uel fuit alius & pe nunc. 10 Respon ꝙ si in huiusmodi nō inducitur aliquid turpe, puta uotum captandæ mortis sicut in illis q ponunt quod frater talis mortuus est uel morietur infra annum, sic erit uanū. Si uero tale tur-

eb Emo eas pro sex. Et quia vt dictum est, ratione dubij emi potest res minus quam valeat, debent tamen concurrere qua habes supra. §. 33. & se.

a Quod ratio ait] Est, enim contra naturam mutui vt aliquod speretur, iuxta illud. Mutuū date &c. c. cōsuluit eo ti. & Io. Calde allegat rationē in d. c. fin. Quia non est licitum aliquid, ex mutuo sperare, qđ contingeret si ex assumptione periculi sperare tur. Et sequitur. Ana. ibi. vbi glo. dicit ꝙ ratio dubitandi erat, qa iste recipiebat in se periculū videbatur quasi, ex quadam compensatione licitè aliquid vltra sortē recipere posse, ex quo periculū pecuniæ mutuare ad debitorem pertinere debebat, cum sua fuisset, sed nihilominus est vsurarius cū excedat naturā mutui, & Hostié. in sum. eo. §. an aliquo casu. ver. sed nunquid ꝑ traiectitia, dicit post gl. qa aut recipiēs hanc pecuniam sed de illa inuat aut non, si sic ergo non remanet dominiū, pœnes creditorē quia cōsumptione amittitur, & fit alterius. l. si alieni. ff. de solu. cum si. Si non, ergo iniquum est ꝙ creditor ab eo lucrum exigat.

b Quod dicitur assecuratio] Vide da hoc, quod valeat ista conuentio in l. in naue saufelli. ff. loca. & ibi Paul. de Cast. qui optimè legit eam.

c Non facit eum peioris conditionis] Vt per Ana. in d. c. fi. 30. col. ver. 13 quęro & Lauren. q. 3.

d Debitorem] Ista coactio. intelligitur, quia alijs non vult mutuare.

e Et hoc locum habet] Io. Cal. dicit de nauigaturo esse positum gratia exempli, quia istud frequentius contingere sole, sed idem est in quecunque alio casu, vbi quis periculo se exponit. ibidem dicit Cat. & Pau. & Ana. cęterique. Adde etiam ꝙ si qs cępit pecuniam vltra mare vehendam & vult habere aliquā, quantitatem pecuniæ pro portatura, ꝙ contractus est licitus qa videtur operarum locatio, secundum, d. Ant. in d. c. nauiganti, etiam si non suscepit in se periculū, dū tñ cōminatur aliqua fraus, de quo allegat. l. in naue saulelli ff. loca. & facit. l q mercede, & l. operas. ff. loca sequitur Ana. in d ca. nauigāti, in prin. 3. co.

f Nō teneatur] Istū casum ponit Pan. in c. sup quibusdā, de ver. sig. de quo ēt supra pedagium, in prin. Nunqd ergo peccet iustic' aliqd accipiēdo, vt tute transeuntem ducat? Ioan. An. in d. ca. super qbusdā, dicit qđ nō & bn̄, qa ille locat opas suas, rex. d. ca. sup quibusdā, intelligit de eo qui tenetur ad hoc. Quia dn̄i ciuitatū & terrarū tenentur territoriū suū custodire secure, vñ ipsi non dn̄t recipere pciū, sec' in alijs locantibus opas arg. optimū in l. iterū. § sed licet, ff q me. causa, & Bar. allegatū. §. ad qō. de facto. Erat. n. reformatio in ci. Perusij, ꝙ q unq; exceperit aliq̄ pecuniā, vel aliq̄ ꝓmissione ꝑ remittendo aliquē Icl. Spoleti. deret puniri. Mō qdā recepit pecuniā a d. Petro ꝑ remissione &c. Dicit Bar. qđ si ille erat officialis, & tūc dr̄ illicitè accipere. ff. ad l. iul. repe. ꝑ totū, & sic inciderat in pęna reformatiōis aut nō erat officialis, & sic nō incidit, & sic reformationē, qa licitè q accepat ꝑ tex d. §. sed licet, & sic quadrat ad §. cōfun, & gl. ibi un. qđ cōquū ē, vt si hēs bonū ꝑ me, & ego habeā ꝑ te, d. §. sed licet, & ff. de cōdi. ob. tur. causam, l. idē § fi. & ff ad l. Rod de iac. l. 2 §. æquis simum, & ff. de do. l. si pater §. si quis.

g Quid de pactis] De hoc vide Pau. de Cast. in l. a titio. ff. de verbo. obliga.

le inducitur, sic erit turpe & tenebitur de bono consilio dare lucratum pauperibus.

41 Vtrum.A.qui fideiubet ꝑ.B. C.a quo. C.B.pecuniā mutuo accepit, cum pacto quod uult duos florenos ꝑ centenario fideiussionis, sit usurarius, dic ut s̄.fideiussor.S.20.

42 Vtrum mutuans pecuniam Ioanni usque ad 10. annos cum pacto, quod si infra decennium mortuus fuerit aliter eorum debitor sit liber. si uero superuixerit ambo dabit sibi aliq̄d vltra sortem, sit usurarius. ℞. secundum Alex. lomb. in 4. di. 15. quod sic, ratio quia periculū nō excusat [a] vbi temporis nō proprii aliquid plus accipitur; sed ubi non causa temporis tūc periculū excusat, uel dic q̄d ideo est usurarius quia ex mutuo exigit obligationē alicuius ultra sortem, licet sub periculo. d. cap. fi. de usuris.

43 Vtrū ciuis qui mutuat cōmunitati. 20. ducatos q̄ cōmunitas habet ex statuo ꝙ quicunque habens filiā unius anni. 70. dederit, habeat quingētos ꝑ ipsa maritanda si uixerit usque ad. 15. annū, si uero ante pręsatum tēpus, mortua fuerit, totum amittat, sit usurariꝰ. ℞. sic, q̄a i mutuis veris uł interpretatis spe lucri pricipaliter factis periculū uel dubiū non excusat a fęnore [b] d. c. fina. Nec ob. dictū Ric. in 4. dist. 15. arg. 2. q̄ō. 2. qui vult quod quando capitale & lucrū stat ad periculum mutuantis, licitē recipiatur ultra sortem, quia illud est uerum quando periculum euenit ex natura rei, qui allegat d. ca. fin. sed in casu isto est periculum ex lapsu temporis, & ideo contractus illicitus & usurarius.

44 Quid de illis q̄ dant ecclesiis pecuniam ut pcipiāt ab eis certas possessiones tenendas, toto tempore uitæ ipsorum, & post mortē debeant redire ad ecclesias. [c] ℞. Host. tenet quod licet, & hoc ratione periculi, seu incertitudinis, alleg. l. 1. C. de pact. [d] & l. 1. ff. de condi. & demonst. nisi habeant prauam intentionē. Gof. tenet ꝙ est contractus usurarius, quādo datur pecunia. [e] Secus quādo daret vnam possessionē ecclesiæ & recipiet æquiualētē usurus, & fruiturꝰ utraq; in uita sua, ut post mortē eius ad ecclesiā ambe cū pleno dominio reuertātur, q̄a sic licet recipere i duplo ualētem plusquam sua quā cōfert. Similiter si suā ex nūc uoluerit in ecclesiam trāsferre omnino, ut ipse ea fi vtatur seu fruatˀ, poterit licitē ab ecclesia recipere possessionē ualentē in triplo, ut. 10. q. 2. pręcariç. Ego dico quod quando etiā datur pecunia ꝙ licēt dūmodo seruetˀ æqualitatis iuris naturalis secundū Rich. in

a Quia periculum non excusat] Idem tenet Ros. vsura. 1. §. 39. in fi. & dicit esse rōnem, quia tale periculū nō reducit ɔ̄ctum ad æqualitatē iusticiæ, talis. n. sup abūdantia, nec ex labore, nec ex vsu rei propriè, nec ꝑ cōpensationē alterius rei uenit, periculum. n. excusat, q̄n ex natura rei uenit, nō si cā temporis non ꝑprii.

b Non excusat a fęnore.] Idē tenet Ros. usura. 1. §. 40. & allegat S. Ber. idem tenere, facere, quia si talis mutuasset tali intētione, & pacto alicui particulari personæ vsuram vtiq; cōmisisset, multo fortius usurā cōmittit taliter mutuādo cōitati, cū magis teneatur subuenire ei i necessitatibus suis, quā alteri personæ singulari. Facit ēt quia apud tradētē tales denarios nō remanet ipsorū dn̄iū nec usus, unde iustè lucrari possit. Nō dubiū aut periculum a fęnore nō excusat nisi apud lucrantē includatur dn̄ium atque usus rei periclitātis, cū qua lucratur Nam ex re sua nō aliena homo lucrari debet, ideo &c. Itē quia istud periculū uenit ex tēpore, quod non est cuique propriū nō aūt ex natura rei, quare &c. Et facit iste. §. cōtra florentinos apud quos talis ɔ̄ctus exercetur.

c Redire ad ecclesias] Hāc. q. ponit ēt Io. an. in addi. ad impe. i rub. de usu. Et dicit ɔ̄ctū eē licitū, & excusat i certitudo c. fi. eo. ti. & l. scimꝰ C. de dona. §. pe. ibi incertus enim fortunæ exitus, & C. de usu. l. ea lege, & l. oleo. & de sepul. c. sacris uide. d. Io. in l. cū ctos populos. C de sum. trini. Et q̄d si iste tm̄ uiuit, ut redditus pcepti sint maiores quā pecunia q̄ dedit, an teneat i foro conscientię reddere illud plus, q̄d accipit. De his uide Cy. & Bal. in l. si pẽ puellę, ꝑ illū tex. de inof. test. Cyn. Bal. Ang. & Saly. in l. si ea lege. C. de usur. Pau. de Cast. & Alex. in l. de fideicōmisso. C. de transac. Ro. cōs. 333. alias 23. incip. ꝑ pleniori discussione d. Ia. in d. l. si patet.

d L. 1. C. de pa.] No. ibi do. ꝙ si a principio cōtractus nō continet deceptionem ꝑꝑ dubiū futuri euētus, licet ex hoc pacto succedat lęsio, nō rescindit ɔ̄ctus q̄d facit ad materiā. l. 2. C. de resc. in. uē & c. cū cām, de emp. & uend. & uide de hoc tex. in l. de fideicommis. C. de trans. q̄a non hēt locū dispō d. l. 2. in materia huius. §. & est gl. in l. lucius, in §. fin. ff. ad treb.

e Q̄n datur pecunia] Et hoc quia posset sperare multum superuiuere, & sic multū lucrari, ꝙ est illicitū cū ex sola spe lucri cōmittatur usura. Sed dicit Hos. in § an aliquo uersic. de his qui emunt ab ecclesiis, & bene iudicio meo q̄a cum iste cōtractꝰ sit emptionis ē licitus. Et sicut licet sperare lucrū ex eo, ita nō erit usurarius. Si loquamur de pręcio contractu, similiter est licitus, ergo et cederet

quod

ꝙ Et non esset necesse, ꝙ seruaretur æqualitas iusticiæ, ut hic dicitur ex mente Ricar. Cum in tali cõtractu non sit necessaria ista æqualitas, imo aliquando fit nullo dato precio, ergo &c. Idẽ dicit quod Hosti. & Lan. de Rodul. in repe. c. consuluit. in 2. parte. q. 15. de usur. Vide. Ro. consil. 423. vide Alexan. & do. Ias. in l. de fideicommisso. C. de trãsa.

a Qui emit annuos redditus] Ratio est ꝓ isto casu, & i exẽplis hic positis, ex eo q͛ nõ interuenit mutuũ unde non põt dici ꝙ hic sit usura, & sic licitum est emptori petere preciũ ad libitũ. secũdũ Pa. i d. c. in ciuitate.

b Et canonistæ] in d. c. in ciuitate Vbi responde. a l ꝯtrium q͛d possct fieri. s. q͛d tractu tẽporis poterat ille percipere plusquã sit ꝓciũ q͛a nõ obstat. q͛a sic poterat etiã percipere in contractu emptionis & emphyteotico. Licitus ẽt est cũ emptor exponat se periculo, q͛a forte ille uenditor efficit inops unde nõ ob. c. in ciuitate, q͛a preciũ erat dilatũ hic aũt & res, & preciũ erant in ꝓnti. Itẽ hic nulla fraus. ad idem Ro. consi. 306. & Fede. consil. 303. Adde Io. And. in addi. Spe. in rub. de usur. & plenè refert. d. Ias. in l. cuncto populos. C. de sum. trini.

c Sed nõ ẽ rõ diuersitatis.] Hoc patet, q͛a sicut q͛s põt emere libere totã possessionẽ, vel capere in emphyteosim, uel emere annuũ redditũ iã cõstitutũ ab antiquo, ita licitum est de nouo cõstituere & emere secundum Pa. & Io. de Ana. in d. c. in ciuitate.

d De emptione nominis] Nam si habes actionem ꝯ ticium ad mille non est peccatũ, quòd ego emã pro octingentis, quia hæc est uera uẽditio, & expono me cum dubius sit euentus litis. Nam posset ille debitor effici pauper, uel fugere. Et in hoc facit. d. l. iubemus. dũ loquitur de annuis redditibus quo computatur inter imobilia secũdum Bart. ibi. Nã uendi nõ possunt ꝑ ecclesiasticos, secundum formã illius. l. uide plenius, Pan. in c. ex parte. de alie. iudi. mu. causa fac. & in d. c. in ciuitate. & supra in uer. Cessio. Adde ad ista Ro. consi. 306. & Alex. consil. 303. In his tamen oportet q͛ nulla interueniat fraus, secundum Pa. in d. c. in ciuitate.

e Pet. de Anch.] Dicit in e. membro fine ca'u de quo infra dicam.

f Tamen non est dicendum] Prohibitum est in beneficiis, ut d c 2. & c. ne cõprã 2. de concess. præb. in 6. sed non in emptionibus, q͛a ex quo liberaliter quis redditus uendit, non uidetur ex hoc quòd debeat mortem ementis desiderare, si tamen faceret sibi imputandum esset.

2. quolibet. q. 23. ar. 2. q͛a talis contractus non est cõtractꝰ mutui ueri uel apparentis, sed potius est contractus innominatus qui magis assimilatur contractui emptionis & uẽditionis. Et ideo si debet licere oportet ut non appareat quis hẽat partem meliorem, sed quod uideantur æquales tam uendens quam emens aliter esset illicitus. Idem dicit Ri. de eo qui emit annuos redditus [a] etiam pecuniarios uel censum pensionem uel prędium hæreditariæ, uel ad uitam emẽtis, quod licet, si debita seruetur æqualitas. & Alexan. lomb. in quol. suo idẽ tenet & communiter omnes doct. Parisienses & canonistę [b] in di. ca. in ciuitate verum est quod Innoc. ibidem limitat in redditibus constitutis, non constituẽdis de nouo tempore contractus, sed non est ratio diuersitatis, [c] dummodo redditus sit realiter in re non fictitię, idem tenet Inno. ibidem de emptione nominis [d] debitorum, quod licet facit. l. iubemus. la. 2. C. de sac. san. ece. & idem dicendum si præfacta emãtur in perpetuum. Pe. de anc. [e] in disputatione mõtis florentiæ, dicit quod si redditus de nouo constituti sint pecuniales, quia habent magnam uicinitatẽ cum mutuo potius talium emptio dicitur contractus usurarius, & est uerũ quo ad præsumptionẽ. Secus esset in conscientia, quando uerè emerentur. Rod. tamẽ dicit quod quando emitur redditus ad uitam emptoris quod tunc non est tutum, ne uendens desideret mortem emptoris, & placet mihi ratio quia pactũ quod inducit uotum captandę mortis non ualet. l. fi. C. de pa. & l. stipulatio hoc modo. ff. de uerb. ob. & ideo prohibetur promissio prębendę non uacantis in ca. 2. de concess. præben. lib. 6. & hoc quia est contra bonos mores. Ideo nõ debet admitti. l. pacta. C. de pac. Quod tamen non est dicendum [f] quod sit mortale peccatum uendere uel emere ad uitam secundum se, quia hoc non inuenitur ꝓhibitum si debito seruentur circunstantiæ, aliter usufructus nunquam posset constitui qui finitur morte. §. finitur in stit. de usufruc. Emere autem uel uendere ad uitam uẽditoris magis licet, quia tale uotum non potest interuenire. Nec obst. quod dixi de emptione redditũ pecuniariorum, quod pecunia non est uendibilis quia quod est medium uenditionis non potest esse terminus. Quia sciendũ est quod sicut in bonis nostris habemus mobilia & immobilia, sic & ius utrorumq; & ipsum ius potest uendi sicut ipsa mobilia & immobilia. Non ergo uenditur pecunia, sed ius percipiendi ipsos redditus pecuniales, quo uẽdito trã-

sit

sit ipsa pecunia sicut ius patronatus, quod vendi non potest transit vendita terra quæ illud habet. Aduerte tamen [a] quod si quis dat cẽtum ticio vt ipse ticius constituat se debitorem redditus annualis maioris quantitatis quam acceperat vsura est quia in re nullus est redditus qui ematur nisi Titius esset persona quę soleret locare operas suas ad tantum pro anno, & ipsas vendere. Similiter vsura uidetur [b] quando exigitur plus de redditu, quam res quæ posset emi, tali precio reddatur in fructibus de lucro [c] secundum Inn. in d. c. in ciuitate. Quod bene no. quia pauci aduertunt, & attende quòd talis contractus quo quis emit redditus possessionum vel domus, communiter fit sub contractu emphyteotico siue liuellario, & cum pacto, quod ille qui soluit pensionem possit reemere & se liberare a dicto censu vnde dicitur in aliquibus partibus venditio a ficto, & a catha franchi, & propterea licet locatio possit fieri pro precio totius, redditus quem reddit domus vel possessio, non tamen sic poterit fieri in isto contractu libellario, quia talis tenet manutenere rẽ suis expensis. l. 2. C. de iur. emphy. & tenetur etiam soluere pẽsionem licet res pereat casu fortuito. dummodo maior pars [d] non pereat. Secus in conductore, quia non tenetur suis sumptibus manutenere. [e] l. colonus. in prin. ff. loc. nec tenetur pereunte re casu sine culpa c. propter sterilitatem. de loc. & ideo si tantum vult de censu quantũ solueret cõductor simplex est iniustus contractus, & ideo in fraudem usuræ propter pactum de retrouendendo. de quo. infra. §. 60. 6. cum sequen. Et propterea debet haberi respectus non ad fructus si excedũt. sed ad quantitatem pecuniæ solutæ pro pretio. ita quod talis pensio multiplicata per 20. annos ascendat ad totalem extimationem rei sic locate. Et sic erunt 5. pro centenario. [f] vt est tex. in authen. de non alie. §. quia vero in auten. perpetua. C. de sacrosanct. ec. & ibi no. gl. & sequitur Bar. in d. l. 1. & do. Bart. Cępol. Veronensis. Et ideo si locaretur simpliciter pro. 6. non poterit dari ad libellum, nisi pro quinq; Vnde quia cõiter grauatur talis in censu iudicio cõiter cõtractum talem illicitum, & in fraudem vsurarum [g]

a Aduerte tamen] Hoc dicit Pa. in d. c. in ciuitate. & Io. de Ana. dum dicit, aut non erant in rerũ natura, sed producuntur in esse tũc uenditionis sine 3&9 & tunc si constituuntur in psona tertii, ualent qdem, puta q ipse Titius facit ut aliquis debitor efficietur alicuiue cẽsus. Si vero in persona debitoris, tũc nõ valent. Et pondera quis Cardi in d. c. in ciuitate dicit q Inno. uocat emptorẽ illũ qui cõstituit in se nomen quia dr̃ emptor noie, sed tñ est uenditur census hæc ille.
b Siũr usura uidetur] æqssimũ qs vr̃ vendi q nõ ẽ, & sic in fraudem vsurarum pręsumetur celebrat9 ille contractus.
c Reddet in fructibus de lucro. Hoc est 3 illos q postquã emerũt possessionem uolunt de pensione plusquã reddat ipsa possessio.
d Dũmodo maior pars.] Di cit ut notsui ẽ. emphyteosis. § 16.
e Non tenetur suis sumptibus manu tenere de hoc Rose. tenet 3rium vsura. prims §. 48. uer. 8. & forte in casu bene dicit. Puta q ab rer est magni ualoris, & parum fructificat, sed locatio hẽt respectum ad fructus, hic, autem id qd soluitur non soluitur propter fructus tantum sed in recognitione directi dominii. secundum Bart. in l. 1. C. de iure emphy. sed locatio habet respectum ad fructus, intellige hoc dictum Rose. quando speratur ex bonificatione illius rei quod fructus possent ascendere ad illam pensionem, alias non liceret, imo esset contra ius naturale canonicum, & ciuile ut multi doc. consuluerunt, & sic tene, ideo opi. angelica est tutissima.

f Erunt. 5. pro centenario] Gl. in d. authẽ. de non alie. § quis uero in versi cõputeri sic dicit formaliter exponendo text. q. d. Talis detur pensio quæ collecta vsq; ad 20. ann. contineat conditionẽ uel æstimationẽ rei, sicut & ecõtra in uẽdõne rei ecclesiasticæ qñq; constituitur precium ex pensione. in aut. de alie. & emphyt. §. & hoc, de quo dic ut ẽ ęstimatio. §. 2. & 3. Temẽ Bar. in d. l. 1. C de iure emphy. dicit, q iste contractus emphyteoticus, sub modica constituit pensione, & uide ibi d. Ias.
g Et in fraudem vsurarũ] Pro cõclusione illius. §. placet mihi distinctio quã facit Anch. in d. dispu tatione, & refert Io. ã. de Ana. in d. c. in ciuitate, sic, qñque fructus siue redditus qui emuntur sunt incerti, & tempus incertum, puta quia emo usumfructũ unius possessionis uel unam possessionẽ ad uitam meam, & iste contractus est licitus, quia ius incorporale, sicut est vsufructus, potest constitui titulo emptionis, sicut & et aliis pactionibus & stipulationib9. l. 3. in prin. ff. de usufru. l. necessario. §. fin. ff. de peri. & com. mo. rei uen. inst. de usufruc. §. fine sequitur Hos. in sum. eod. ti. §. an aliquo versic. quid de his qui emunt ab ecclesiis. Quicquid dixerint Goff. & Rayn. qui nolebant contractum hunc usurarium, sed tu uide Pan. in d. c. in ciuitate Plus dicit Anch. etiam si uerisimiliter & secundum iuris cõputationẽ de uita hominis præsumendum. Quam facit iurisconsultus, in l. hereditatum. ff. ad leg. falcid. iste emptor esset plus percepturus. Iure adolescens emit

emit vsumfructum vnius possessionis pro mille ducatis. Quæ verisimiliter annuatim respondebit tot redditus valebunt centum, & sic in decem annis habebit capitale suum, quod licitè percipit quamuis verisimiliter sit tantũ victurus. Et ꝓbatur in §. licebit. in autē. vt hi ꝗ obligatas. Et hoc est de mẽte Inn. Host. & Ioã. An. in d.c. in ciuitate. ꝗa percipitur cũ cultura, ratione cuius licitè percipitur vltra rei preciũ, vt probatur expressè in c. ad nostrã de reb. eccle. nõ alie. Non ob. c. in ciuitate & c. nauiganti. ꝗa loquitur in mercibus venalibus, & in rebus in ꝗbus cõsistit mutuũ, ꝓ quibus non est licitum aliquid plus recipere ꝑꝑ dilatam solutionẽ. In casu vero nostro est emptio cũ solutione precij de præsenti, igitur nihil ad propositum. Et vide de hoc dicto Ana. in d.c. in ciuitate. in 1. no. & de isto intellectu ad d. c. in ciuitate. & nauiganti. vide Bal. in rubri. C. de vsur. Sequitur hoc Io. An. in addi. in cl. de vsura. in §. 1. Vnde duplex incertitudo. s. temporis & fructuũ excludit vicium vsurariũ. Hæc mirum cum vna sole incertitudo excuset. d. cap. nauiganti. Et hoc sequitur Saly. in l. si ea pactione. C. de vsur. maximè quia si ille emens citius moreretur deperdita esset pecunia & fructus siue possessio. Ange. vero dicit quod in foro conscientiæ debet intentio attendi. In foro vero iudicij attẽdatur ex vna parte qualitas personæ ementis, an sit iuuenis an senex, debilis vel robustus, sanus vel infirmus, & ex alia parte attendatur qualitas fructuum. Et hęc opi. est Cyn. quam sequitur Bal. in d. l. si ea. & in l. si pater puellæ C. de inoffi. testa. Et hæc dist. Ang. videtur mihi satis ęqua, & secura. Licet de iure videatur verior conclusio, quam feci &c. Secũdus casus, qui considerari debet est econuerso. s. quando tempus est certum & fructus certus, puta vsque ad quinquennium vel annuatim. 10. corbes frumenti exemplũ. Emo redditum cẽsualem. s. 10. pro quinque annis. Et tunc aut de nouo constituitur, aut emitur iã constitutus redditus ab antiquo. Primo casu non est cõtractus licitus ſm Innocen. Host. & Io. An. De hoc tamen tene vt hic dr̃ in tex. ibi, sed non est ratio diuersitatis. Sed secundo casu reputatur cõtractus licitus, & hoc verum, nisi secundum Ioan. Andr. in addi spe. ti. de vsur. redditus non esset suppositus fortunæ, ꝗa non videretur licitus. puta ſm Pe. de Anch. in d. disputatione, quę soluitur pecunia ꝓ censu, tũ quoniã iste ꝯtus vr̃ magnam vicinitatem habere cum mutuo, de quo etiã dicendum. vt per Lau. in opere suo. q. 11. vbi examinat, an & quando quis possit emere redditus castri ad tp̃s vel in perpetuũ. Et vide eundẽ q. 13. Tertius casus quando emitur ad certum tempus fructus incertus, & dr̃ ꝙ iste casus est licitus, ꝗa videtur esse ꝯtus locationis, etiã ꝙ verisimiliter plus percipiatur, quam sit preciũ solutum pro illo tp̃e quanquam iste redditus de nouo constituatur, alias iura quæ approbant locationem ad modicum tp̃s fructuum, & redditbuum beneficiorum oporteret intelligere, quod ex inde emptores & conductores non essent verisimiliter percepturi quam sit preciũ solutum. in clement. prima. de reb. eccle. non alien. in capitul. primo. de præla. vi. su. in cap. propter & in capitu. secundo. de loca. Quod est nimiũ illa iura restringerẽ & locationũ naturã nimiũ alterare, in qua nõ fit diminutio pẽsionis, nisi ꝑꝑ sterilitatem neque augmentum nisi ꝑꝑ nimiã vbertatem vt no. in d.c. ꝓpter. & in l. si vno in §. item cum quidam. ff. loca. Lauren. quęrit. q. 17. Pone ꝗs emit fructus alicuius prędij ad tp̃s 10. annorum pro mille. Et fructus illius prædij cõiter valẽt centũ quinquaginta annuatim, an iste ꝯtus sit licitus, & remittit se ad no. per Io. An. in dicta rubri cs. de vsu. In additio. Quartus casus est qñ redditus sunt certi & tp̃s incertum, puta ad vitam vel in perpetuum, puta ꝓ me & meis hẽdibus. Et dicit illum casum esse licitum, sicut consuluit Oldra. in terminis infrascriptis. Abbas & conuentus. S. Dionisij in francia vendiderunt & concesserunt archiepiscopo eboracensi annuatim pẽsionẽ siue redditũ quadringentarũ librarũ ꝑcipiendarũ annuatim in dicto monasterio quandiu vixerit, ꝓ pretio duarũ milliũ quadrigentarũ librarũ cõuertẽdarũ in necessitatibus ipsius monasterij debitis ꝑgrauati. Iste archiep̃s supervixit. 20. annis & plus. Et sic ꝑcepit libras octo millia. Monasteriũ vero & conuentus e mõ recusauit soluere, & allegarunt ꝯctũ vsurariũ, & illicitũ. Quæritur quid iuris, & concludit ꝙ ille ꝯtus fuit licitus, ꝗa non fuit mutuũ sed emptio & venditio. Et ꝙ istud ius percipiendi possit vendi, ꝓbatur in d. l. si. § si ff. de ꝯhen. emp. Procedit. n. emptio in fructibus futuris. l. nec emptio. cũ si. in prin. ff. de ꝯhen. empt. Et puta potuit archiep̃s cito mori, & sic monasteriũ potuisset lucrari totã quantitatẽ, licet ergo diutius vixerit non debet de hoc conqueri, quia si ꝯtrium contigisset non fuisset conquestus. l. pe C. de sol. Nõ obstat. c. fi. eo. tit. ꝗa loquitur in mutuo in quo mutuans semper agit in mente sortem cũ lucro recipere. Et ideo licet suscipiat in se periculũ, tñ est illicitũ. Hic aũt archiep̃s agit totum ꝯtrium, videlicet nunquam sortem recipere sed tñ redditũ certo tẽpore &c. Et refert Auc. in dicta disputatione, q & allegat Io. An. in addi. ad Spec. titu. de vsu. & Ana. in d.c. in ciuitate, refert & sequitur prædicta.

49 Vtrum emens frumentum in herba, [a] uel uinũ [b] in uitæ aut oleum & huiusmodi, antequam sint matura minus quam valebunt tẽpore quo matura erunt, sit usurarius, cum videatur mutuum interpretatũ. Respõ. secundũ Bal. in ru. qõ. 3. C. de vsur. ꝙ aut præsens numeratio est causa damni ipsius uendentis, & sic est usura per. c. in ciuitate. de vsu. Aut sola conuentio quia pretium non soluitur de præsenti, & sic contractus licet non sit usurarius, est tñ illicitus. Aut neutrum est causa damni, quia non plus ualet frumentum uel uinũ sub tali qualitate propter periculũ cui

a In herba] Sal melius declarat in auten. ad hoc. C. de vsu. qõ 10. Refert Io. de An. in c. nauiganti. eo. ti. quã si de verbo ad verbum vide Rose. Vsura. 1. §. 5. de his qui emunt fructus molendinorum, quia licitè faciunt si dant minus.

b Vel vinum] Idem per omnia tenet Pet. de Perusio

sio tractatu de duo. fratri. 5. parte. quæstio. 22.

e Verisimile] Ad hoc facit. l. si ea lege cum ibi no. per Bal. C. de vsur. Et ad materiam vide Bal. in rub. C. de peri. & commo. rei vendi. Vbi examinat an periculū fructū spectet ad venditorem. Et de isto tex. facit mentionem Bar. ī l. si merces. § vis maior. ff. locati. Vbi si eum inducit. in ver. Sed hic instat. Si ego vendo. 20. corbes frumenti, quę nascētur in tali fundo, si minus nascitur, fit remissio ꝓrata. Et hoc verū quando exprimit carra mēsura. Secus si simpliciter vēderantur, tūc nō fieret remissio ptis ꝑtij sed, totum solueret. d. §. vis maior. Et vide per Bar. plenè in l. cotē ferro. §. q maximos. ff. de publica. penul. col. 4. qō. ver. Si vero fructus. Et vide Ludo. Roma. & post eum Alexā. in l. 4. §. prætor. ff. de damno infecto.

b Quē possum] Licet bellū & arma furtum & rapinā possint autoritate, principis pręcipi & permitti ꝯ hostes, nō tñ reperit ꝙ possit vsura pręcipi vel cōmitti, sicut dicit Archi. in d. c. ab illo. Et adda ad ꝓdicta, q̄ not. S. Tho. 2. 2. q. 78. & Ho. eo. ti. §. an aliquo casu. ver. 8. vr &c. Et ille tex. d. c. ab illo. debet intelligi ꝙ inimici macerant & vrgeantur par immoderatā exactionem, non tñ causa lucri sed zelo charitatis. vt dicitur Ana. in c. 1. eo. ti. Idem dicunt. Alex. de ar.

subiacet. & sic licet. l. si stulas. §. frumenta. & l. si debitor. §. uerisimile.[a] de contrahen. empti. Hoc intelligo quando emitur non in genere sed determinatæ, scilicet frumentum istius agri in herba uel uinum istius uineæ &c.

46 Tene ergo pro toto isto. 8. casu melius intelligendo hanc regulam ꝙ si mutuum sit principaliter, spe habendi vltra sortem, nullum periculum potest excusare quin sit vsura talis contractus. Si vero mutuum sit liberaliter & post ea propter periculum aliquid accipitur excusat.

47 Nonus casus est ratione administrationis, puta tenebatur quis collocare pecuniam alterius in emptionem prædiorum. ut tutor vel in aliud vt fructuosum & non fecit. ille cuius erat pecunia poterit tantū, vltra principale accipere quantū lucri habuisset verisimiliter, si vt debuit collocasset. l. tutor qui repertorium. §. si post depositionem. ff. de admi. tu. Et facit contra prælatos qui pñt acquirere ecclesiæ. & non faciunt. 12. q. 4. quicunque. & ibi gloss. tu dic vt supra clericus. 13. §. 7.

48 Decimus casus ē rōne hostilitatis nam quem possum[b] persequi gladio & bonis spoliare iustè, possū ēt licitè vsuras ab eo extorquere. 14. q. 4. ab illo dūmodo non sit scandalum alijs.

49 Vndecimus casus ratione ostentationis. Exemplum. do tibi pecuniam signatam ad ostentationem, vel etiam ad supponendū digniori ita ꝙ volo illam et quam tibi dedi in numero mihi restituas & vltra eam aliquid lucri. Nam talis cōtractus licet,[c] cum non sit mutuum. sed potius locatio vt no. gloss. in c. si feneraueris. 14. quæstio. 3. & in d. capi. conquestius. & facit. l. 3. §. vl. & l. se. ff. commo. concordat Sco. in 4. di. 15. quęst. 2. ar. 2.

50 Duodecimus est ratio ne alterius cōtractus a mutuo vero vel interpretato. Nam in solo mutuo vero, vel interpretato consistit vsura quando aliquid supra sortem i. mutuatum exigitur, quia vsu rei in mutuo non est separatus a consumatione ipsius rei mutuatæ seudominio. Ideo exigens aliquid vltra sortē capit vsum, & sic dicitur vsura, non sic in alijs contractibus, & quia aliquando contractus apparenter non videtur mutuum, & tamen est (saltem interpretatum) propterea de multis quæstionibus subinseram, quæ fiunt in diuersis contractib[us] a mutuo apparēti.

51 Et prima circa cābia. Sciendū ꝙ omnia reducuntur ad tria. s. Realia solum. Et secundo ad realia & per literas & tertio ad sicca.

52 De cambio reali[d] solū. Vtrū cambiū reale liceat,

& S. Bernar. de euā. æter. s. 38. arti. 3. c. 7. Adde Cōr. in cla. ex graui. in prin. de vsur. §. vlt. Quia tenet ꝙ non licet dare ad vsuram aliquo modo.

c Nam talis contractus licet] Idem Ana. in rub. eo. titu. & Bal. in l. 1. de sum. tri. & fi. catho. Nō obstat id quod dicit Arch. in c. si feneraueris. Qui videtur innuere ꝙ sit vsura, quia hoc esset verum si daretur pecunia vt quantitas, secus si datur vt species, vt ī hoc. §. Add. Ro. consi. 51. Vbi ponit multa ad materiā. Et Idem tenet Pa. in rub. extra de vsur. Et Salice. in auten. ad hæc. C. de vsur. quæst. 12.

d Cābio reali] Circa materiam cābiorū tria videbimus ſm S. Berna. de euang. æter. sermōe. 39. ar. 3. Primo de inuentione. Secundo de necessitate. Tertio de licitatione. Ad primū dr ſm philosophū primo politicorum, ꝙ fortè casu, & fortuna fuerunt inuenta, sed post ea ꝑ experiētiā artificialia facta sunt. Nā solat contingere nūmisma plus æstimari in vna pṫia quā in alia. Vñ cū fortè quidā haberet pecuniā in patria sua nō multū valētē, iuit ad aliā patriā cū ea in qua plurimū æstimabat, cōparando de illa pecunia pl[us] accepit ea, quā fecisset in pṫia sua. Vnde videns sic se raportasse lucrū arte campsoria vsus est. Et sic videtur, ꝙ propter lucra est inuētum ex apportatione pecuniæ

minus

tione pecuniæ minus valentis in aliqua patria ad aliā patriā ubi melius æstimabatur ista campsoria artificialis ex consuetudine facta est seu red ista. Ad secundum dicitur, ꝙ est necessariū in diuersis regionibus esse campsores. Primo pp nūmismatū diuersitaté. Secūdo pp peregrinātes, & circū euntes diuersas regiones. Tertio ꝑpter cōmutationes reiū, sine qbus humana uita duci nō pōt. Hoc uero cōmode fieri nō pōt ꝑter cōmutationē rerum sine num misinatū nsa. Cū ī diuersa loca res mota res. & qñque ēt denarii sine periculo ad ꝑmutationé faciēdam portari non possint. sed campsor per cābiū, ita ī necessitati succurrere pōt. Hoc tenet Alex de Alexandria in 4. d. 15. Idē Franci. de may. ibidē dicēs ꝙ sicut ars mercantilis facta legitimè est utilis, quia aliqua habētur in una regione quę nō habentur in alia. Ita pecuniæ cōmutatores, sicut sunt cāpsores, sunt ualde utiles pp diuersitatē pecuniarū, q̄ uno modo expēdūtur in una terra, & alio modo in alia. Idē Rose. in uersi. usura. 6. Ad tertiū dicendum generaliter

illā mercedē ut quasi videatur pecuniā vēdere, quæ inuendibilis est ut dicit Archi. 14. q. 3. in c. 1. ubi etiā vř velle nummulariū posse aliqd recipere pro numeratione, sed accipitur illud rōne laboris in numerando, uel ēt quia patitur interesse exercendo illā artē, tenēdo apothecā famulos libros, &c. Vnde nemo dēr propriis, stipēdiis militare, ut dicit Apostolus, & in ca. tunc cle. uel mo. & laboris habenda ē rōca. magnæ de uoto. Pro hoc ēt facit qđ no. Hos. & Io. An. in c. cōquestus. eo. ti. Et intellige hoc qñ qs in eodē loco numerat, & accipit, ut differat a casu. §. sequēti s.

le liceat qñ ratione eius aliquid lucri accipitur, & est quando quis habet ducatos in auro uellet monetā, uel habens monetā, uellet aurū, uel alterius gñis pecuniam, campsor uult, tantū pro ducato, utrum sit usurarius. ℞. quod non[a] quia non potest esse mutuum in campsore in hoc, unde minuere sortem nō potest eē usura, sed bene augere. tex. est no. in l. rogasti. §. si tibi dedero. ff. si certum pet. posset bene esse iniusticia, quādo excessiuum lucrum acciperet respectu laboris. Et licèt quidam dicant licere campsoribus solum qui de hoc faciunt artē non aliis, tamen ergo nō uideo rationem diuersitatis cur non possum extimare laborem numerationis unius ducati unum solidum, sicut qui libet alius, tamen est uerū ꝙ aliquid plus possunt rationabiliter accipere illi q de hoc faciunt artem. quia maiores labores portant, cum semper sint parati.

53 Vtrū cābiū reale & ꝑ literas liceat, & fit duob⁹ modis. Primo hoc modo. Ego habeo hic Ianuę. c. aureos. vellem ꝙ mihi respondere tur Romæ, conuenio cum campsore ut faciat mihi literas quibus, dentur mihi. 95. solum reliquum lucreē ℞. sed Bal. in cap. 1. de plus pet. ꝙ licitus, est talis contractus, & necessarius iure gentium munitus naturali ratione, eo quod cāpsor subiit picula uiarum & damna nuntiorum, pēsiones operarū, & salariorū factorum ut no. in l. periculi ff. de nauti. fęno. & l. traiectitię. in princi. ff. de act. & ob. & l. qui romę. §. 1. ff. de verb. ob. uñ si aliqd lucratur hoc est iustū. [b] cum industria accedat rei licitè. l. si hæres. la. 1. in prin. ff. ad legem fal. præterea numeranti mihi. 12. licet pacisci quod ei non reddā nisi nouem, cum non posit esse usura minuere sortē, [c] sed bñ augere. ut dictū est. Posset tñ eē [d] iniustitia qñ excessiuū lucrū caperet respectu laborum & expēsarū & piculi uel qñ pecunias non bonas daret.

b Hoc est iustū] Idē tenet Lau. & Rod. ubi s̄. & Io. d A. a. ubi supra. Idē tenet Saly. in sui. ad hæc. C de usur. Et hoc uerū nisi literæ cābii essent fictitię: & i fraudem factæ. Quia tunc esset ibi uerum mutuum. Et istud est multum ponderandum, quia quotidie practicatur in ciuitate Bononiæ, ubi ista statuto cauetur mercatorum, quod literæ cambii habeant executionem paratam, nec contra illas aliquam exceptio opponi possit, quia tale statutum debet intelligi in ueris literis cambii, non in fictitiis, & simulatis.

istā artē esse lici. s ut tenet Bal. in l. 3. C. de exerci. & Ang. & Sali ibi Idē Bal. in rubr. ra. C. de cōsti. pecu. & in l. a. C. si aduer. rem iudi. Sal. in auten. ad hæc. C. de usur. 11. qō. 1o. de Ana. in c. fi. de vsur. & glo in au. de fideius. § argentariorum col. 1. Sequitur Bal. & Sal. in l. frustra. C. de non nu. pecu.

a Respon. ꝙ nō] Potest esse rō, qa licitū est unicuīque locanti operas aliqd accipere pro mercede. Sed campsor in hoc locāt operas igitur, &c item non potest dici hic esse usuram, cū non interueniat mutuum uerum uel interpretatum. E hoc tenet Lauren. de Rodul. 2. parte. q6. 16. quicquid dixerit Io. de ligna. in c nauiganti. Vbi hoc sequitur Ioan. de Anania. & Rose. usura. 6. §. 6. Nam ille campsor non retinet

c Minuere sortem.] Quidam reprehendit Angelicam dicens, quòd hic est uerum non in campsore, sed in recipiente a campsore, & ideo non est bona ratio secundum eum. Tu aduerte quòd Angelica respondet quare non est usura, quia in campsore non potest esse mutuum. Et subdit unde minuere sortem, vult dicere neque est vsura ex parte accipientis a campsore, quia minuere sortem, &c. unde iste non rectè reprehendit Angelicam, nam hoc ī tenent multi docti. ut habes in postilla præceden.

d Posset tamen esse] Idem tenet Saly. ubi supra qui aut

Fit secundo modo cambiũ p r literas, & reale hoc modo. Est vltramontanus qui habẽs mille ducatos Venetos, & intendens ferre eos Venetias vbi plus valent, & ibi expendere, inuenit campsorem in sua patria habentem tabulam cambij Venetijs, & tradit ei ad ferum cambij Venetiarum, vt sibi Venetijs reddantur. Talis contractus potest esse licitus, & est quando nõ intendit propter priorem a traditionem habere lucrũ; sed ratione patriæ illud reportat. Si vero ex hoc ꝙ prius tradit vltra montes quam recipiat Venetijs intendit lucrum habere, erit vsurarius cum prior traditio inducat rationem mutui a & spem habendi vltra sortem a & sic erit vsura a

54 Vtrum cambium siccum sit licitum. Respond. quod non, quia dicitur siccum eo quod in ueritate est siccum a charitate proximi, & siccat animam a gratia Dei, & fit. 7. modis Primo hoc modo. Recipio Florentiæ a campsore decem libras grossorum, quæ tunc valent centum florenos, cum pacto quod teneat ipsi campsori tantum dare quantum infra decem dies post celebratum contractum valebũt libræ grossorum Venetus, quæ aliquãdo ualent plus aliquando minus & hoc hinc ad mẽsem receptiõis eorũ uel si plus uult tenere de mense in mensem renouatur modo prædicto & tale cãbium est illicitum b & usurarius contractus. quia est ibi mutuum cum spe habendi ultra sortem quia licèt aliquando minus ualeant tamen ut in pluribus plus ualent nec excusatur propter periculum. ut supra. patuit. text. est clarus habenti oculos cordis in d.c. si.de usu.& talis cõtractus est ad perniciem ciuitatum experientia teste, quæ est omnium magistra c.quam sit. de elec.libr. 6. & ꝙ sic illicitus communiter tenetur a doc. Secundo fit hoc modo. Habeo hic Ianuæ. c.aureos a & trado eos Petro ut mihi totidem respondere faciat hinc ad mensem Romæ ubi plus ualent uerisimiliter & credit, & similiter usurarius est, quia est mutuum cum spe habendi ultra sortem c.consuluit.& ca.in ciuitate.de usur. Tertio fit hoc modo. Habeo hic Ianuę. c.aureos quos do Petro indigenti, ut mihi respondere faciat a Londres seu Bruges hinc ad tres menses alterius generis monetam puta tot libras de sterlini, & huiusmodi. Iste contractus communiter est usurarius. ſm Hostiẽ.insum.titu. de usu.§.antiquo & Go.qa communiter fit ut inde lucretur. Et licèt aliquando nihil lucrẽ, tamen in extimatione habet lucrũ & sic

ait. Et istud verum, nisi petat plus iusto pretio. Credit ẽt S.Ber vbi ā.ꝙ non esset licitum accipere aliqd illi, qui faceret alibi rñdere dicta centum, si de hoc non faceret artem, quia cessat ratio propter quam licitè accipitur, puta expensę pericula &c.

a Sic erit vsura] Hoc dicit S. Bernar. vbi s̄. Sed sũ ma Rose. in ver. vsura 6 §.8. tenet contrarium. Et ꝓ se assumit dicta. Lau de Rodul. 2. par.q.16. Sed errat grauiter. Primo qa ex sola intẽtione crimẽ incurritur vsurarũ. c. cõsuluit. de vsu. Et sic ẽ in casu nostro, qa iste talis facit solũ, vt vltra sortẽ aliqd habeat, tum ẽt qa Lau loqtur econuerso qñ.s.cãpsor lucratur, vt patet ex casu sequenti de mente. S. Bernar. vbi s̄. sic ait. Pone Florentiæ existens indigeo pecunia Venetijs, do tibi Florẽtiæ cẽtum sex florenos, & tu Venetijs ꝑ literas tuas facis mihi consignare centum ducatos Venetos. Quæritur an contractus sit vsurarius? Dicitur ꝙ nõ, quia licet cãpsor lucretur tñ ꝯctus est licitus. Quia ẽ hic quędã permutatio nũmismatis ad nummisma, & lucrũ non prouenit rõ pecuniæ quæ de se fructum nõ parit, sed rõne patrię, tum ẽt quia iste ꝯctus est ad vtilitatẽ vtriusque ꝑtis tũ ẽt qa interest campsoris ꝓp expensas, labores & pericula. Eťidem tenet Lau.in d q.16 vbi dicit ꝙ non vẽdit pecuniã, quę est inuendibilis, sed tñ hic soluitur quãtũ ibi numerat Nã tñ valet vnus florenus cum vno denario puta Venetijs, quantũ Florentiæ sine denario. Et hoc ẽt operat monetarũ diuersitas. Quãdoque.n.valent Venetijs centũ ducati q̃ florentiæ cẽtum sex floreni. Et sic patet ꝙ ille q soluit cẽtũ sex florenos non grauatur. Et si cãpsor lucratur facit ex industria, & ꝓp rõnes prędictas. Cõcor. Io. Cal.q cõsi.18. huius ti. quęrit. Pone qđ mercator Ianuensis emit centum bizantios tradẽdos sibi in ciuitate Alexandriæ ꝓ centũ decẽ quos soluit illi mercatori Ianuæ nunqd sit ꝯctus vsurari⁹, dicit ꝙ nõ. Nã ex forma ꝯc⁹ non põt dici vsurarius & ꝯctus debet iudicari ſm formam.c.in ciuitate.eo.ti.c.cũ dilecti, de dona. Nã iste ꝯctus de quo q̃ritur vr̃ esse emptionis, siue ꝑmutationis & cambij certę pecunię, qa summa exprimitur, quæ data fuit in ciuitate Ianuæ ꝓ bizantijs recipiẽdis in ciuitate Alexandriæ, necesse curandum an ibi valeãt maiorem vel minorem summam, & sic iste non est ꝯctus mutui, in quo solo vero vł ficto cõmittitur vsura Facit c.pe. cum ibi no.14.q. 3.& qđ no. Iuan. An. in regula peccatũ, in mercur. Et quod in ca. si. eo.tit.

b Illicitum] Idem tenet S.Br. vbi s̄. Primo qa est cõtractus mutui cum spe ha-

mutuum

mutuum cum spe habẽdi vltra sortem erit vsura. Nec ratio periculi excusabit sicut dictum est Idem dic q̃n Ianuæ existens emit turonense recipiendos in Francia in talibus nundiuis ſm Alex. cum tales emant plus vel minus secundum temporis dilationem, & intendant lucrum quod commu niter euenit. Fit quarto hoc modo. Ianuę existens dat certam monetam alicui, vt sibi reddat in scutis Lugduni tempore feriæ quæ ibi fiet, verbigratia extimat hic Ianuæ scutorum. 18. & sic dat tantam monetam ad rationem. de 18. pro scuto, quod ascendet ad scutos cẽtum, qui scuti in lugduno (vt plurimum) valent 30. uel saltem plus de 28. Idẽ dic de hinc neapolim ad tot carlinos pro ducatis & huiusmodi secundum Mona. sunt vsurarij, alle. c. eijciens. 88. di. & d. ca. fin. de Quinto modo fit sic, ego ĩdigeo pecunia hic Ianuæ, quæro mutuo & non inuenio nisi hoc pacto ꝙ recipiã ad rationẽ cambiorum de Londres vel Bruges, cum ego accipiens non habeam bancũ in Londres vel Bruges nec mutuans. ideo non mutuat isto modo, non q̃a velit deferre suas pecunias a Londres, sed vt sic lucretur ex tali contractu nunc de Ianua, Lõdres & de Lõdres ad Ianuam & sic patet ꝙ non licet, vnde dic quod est vsura. Fit & sexto modo pessimè. Et dicitur cambium recambium & fit hoc modo. Ego indigens pecunia hic Ianuæ quæro aliquem qui mihi mutuum det, est aliquis qui dat mutuum ad rationem cambiorum de Londres cum pacto, ꝙ scribat literas & tamen non mittit. sed ipsas retinet, & secundum quod lucrantur cambia in eundo & redeũdo, & ita accipiat vltra sortem, & vsurarius pessimus est. Septimo modo fit cambium in romana curia, quod quidem est vsura clara, licet sub cambio pallietur, & fit sic. Clericus consequutus de nouo aliquod beneficium pro expeditione bullarum ipsius indigens pecunijs, petit a campsore sub mutuo certam summam, puta centum ducatos restituendos in patria puta Turonię hinc ad sex menses monetę ibi currentis ei quem præfatus campsor statuerit, mutuat campsor sed vltra cambium exurgens ex varietate valoris monetę in diuersis locis exigit. 5. vel. 8. pro centenario, tales campsores vsurarij sunt indubitanter. Et licet quidam conati fuerint defensare quòd licitè potest fieri tale cambium siccum, primo, secundo, tertio, quarto, & quinto, & sexto modo dictum. Dicendo quod non est contractus mutui sed permutationis vel emptionis, seu contractus innominatus saltem & lucrum proueniat ratione dubij vel patrię. Ideo non potest esse vsura. Sed contra ipsos est text. dicti. capitu. fina. a contrario. sensu, vbi dicitur. Ille quoque qui dat. 10. soldos vt alio tempore totidem sibi grani vini vel olei mensurę reddantur, quæ licet tunc plus valeãt tamen vtrum plus vel minus solutionis tempore sint valiturę verisimiliter dubitatur, non debet ex hoc vsurarius reputari. Hæc ibi. Ergo a contrario si verisimiliter plus præsumerentur valituræ tempore solutionis esset vsurarius, & iste contractus videtur emptionis vel permutationis, aut saltem contractus innominatus, quia dat pecuniam recepturus granum, & huiusmodi quæ magis distant a ducatis quam sterlini, propterea tene indubitanter a qđ est contractus mutui interpretati cum spe habendi vltra sortem celebratus, nec ob. quod aliquando minus, quia vt plurimum & in extimatione intenduat lucrum & inest. licet Archiepi. floren. in summa teneat quòd tales solum sunt vsurarij mentales, tu tamen eos dicas esse vsurarios etiam reales, quia mutuum petenti non volunt dare nisi cum isto pacto. Et sic patet quod sunt vsurarij mentales & reales vnde

Host

bẽdi aliqd vltrã sortẽ. Scdo q̃a sperat lucrũ nummi de quo nullũ de se lucrũ oriẽ. Tertio q̃a est cũ damno proximi &c. Lau. de Redul. tñ vĩ tenere aliter, sed male 3. parte. q. 2. Io. đ Ana. in d. c. nauigãti. refert d Lau. & nihil determinat. idẽ Archi. flo. ĩ 2. parte. ar. 1. refert. & dicit eẽ abstinẽdũ pp periculum aĩę, q̃a se ex. o..t periculo peccãdi pp op. Et in dubijs opinionibus tenẽda ẽ illa qua magis fauet animę. Et sic tene. a Indubitanter] Nã ẽt ĩ alijs ꝯctibus a mutuo põt interuenire vsura ex fraude, q̃a licet ibi non sit mutuũ expressum, ẽ tñ ibi mutuũ implicitũ ex quo q̃ritur lucrũ & cũ posset dici, hic eẽ cãbiũ vel ꝑmutationẽ, põt responderi ꝙ ex intentione primaria quã habet de lucro facit ꝯctũm vsurariũ, vt not. in c. consuluit, de vsu. & casu quo possit talis contractus defensari, tñ melius eẽt abstinere. quia in dubijs, tutior via &c. Eò maxime quia communiter fiunt ab istis campsoribus sub spe lucri.

Hostien. & Goff. dicit tales vsuratios quantuncunque sub specie permutationis emptionis vel alterius contractus pallientur ex omnibus execrabiliores sunt qui de nundinis ad nundinas [a] tales contractus faciunt cū excedant centesimam [b] secundum Hostien. cum quo concor. Alexand. Lom. Est tamen casus [c] in quo non dicerem contractum vsurarium nec illicitum, videlicet est aliquis qui vellet ire de Ianua Londres pro negotiatione nollet secum deferre pecunia propter pericula, quærit aliquem cui det suas pecunias hic Ianuæ, qui faciat sibi respondere totidem Londres, sed quia propter abusum præfatorum mercatorum non potest præscire determinatę quot libras de sterlim valeant suæ pecuniæ accipit, literas secundum cursum cambij a quodam hic Ianuæ cui dedit suam pecuniam & inde lucratur aliquid, dico ꝙ si iste nō ideo hic dat vt inde per cambiū lucretur sed solum vt suas pecunias londres habeat, quod tale lucrum sibi adueniens non facieteum vsurarium cum aduenıat sibi potius ratione incertitudinis seu patriæ, quod excusat ab vsura, quando mutuum non fit spe habendi vltra fortem. Si tamen posset se ire pretium suæ pecuniæ præcisè. & sic haberet vellet huiusmodi literas cambij esset vsurarius, quia iā intenderet lucrum ex mutuo nec incertitudo eum excusaret [d] d.c.fin.

55 Vtrum deponens pecuniam apud campsorem vel mercatorem, vel artificem pro qua, quia negotiatur dat deponenti certum qd pro centenario, licitè recipiat. Respondeo secundum Bal. in l. 1. C. pro socio. Aut talis deposuit in specie, & tunc quia illicitè vsus est pecunia deposita tenetur omne lucrum restituere deponenti quia ex re illius locupletior factus est argum. l. qui sine vsuris. ff. de neg. gest. sed ego non credo in conscientia [e] quod teneatur de necessitate per ea quæ dixi Restitutio primo, de lucro quod vsurarius percepit ex pecunia vsuraria, quod non tenetur restituere. Aut vsus ē licitè, qa deposuerat in numero, & tunc si deponens non habuit animum fœnerandi, & campsor liberaliter dat vel ex quadā ęquitate. [f] sic licitè recipere potest sine vsura. Si vero dat ex quadam necessitate credens se obligatum excusatur deponens, quandiu bona fides durat, scilicet credens quod liberaliter dedit. Nam obligatio antidotorum iustam parit receptionem [g] per errorem soluti. l. si testamento. §. 1. ff. de fideiuss. Si vero deponens habuit animum aliquid habendi lucri, sic vsurarius est, quia verum mutuum est cum spe habendi vltra sortem, cum sit in numero non in spem, nisi deposuisset ratione societatis cum periculo suo, sed quo ad restitutionem, dic vt supra restitutio primo in verbo vsurarius.

Vtrum

a Qui de nundinis ad nundinas] Iste casus cōuenit cum quarto mō hic posito, & ꝑ certo, vr̄ ꝰ illos q faciunt marchos. Nā vt mihi enarratu fuit, tali mō celebratur. Ego indigeo pecunijs, quęro mercatorē ipse dicit, dabo tibi marchum q 53. 60. sed tpe dat 53. & ferię Lugduni, distāt p tres menses. Si vero per duos dat 58. Et sic quanto magis appropinquatur nūdinis aliqd pl⁹ dat, tn̄ vult sibi reddi illum marchū ſm ꝙ currit in dictis ferijs q vt plurimū currit ꝑ 60. nam omni hōi occulos oportet istū ꝯtū esse vsurariū. Maximè si ē ille qui mutuat, q de hoc tanquā cāpsor artē nō facit. Itē si ille q recipit non vadit ad nundinas. Et vt audiui cāpsores ab alijs accipiūt sub isto interesse q solūt illud hoc mō vltra sortē, certissimè illi mutuātes pn̄t dici vsurarij quanquā, & mercatores ex industria lucrentur.

b Centesimam] Vsura cētesima ē illa quæ ꝑ annū æqparatur sorti. aliqua vsura quincunx semis q̄ ꝓstatur ad medietatē sortis, quædā bes q̄ ꝓstatur ad duas partes sortis. Aliqua vocatur sextupla a sex, q̄ vocatur totū plica. i. pars vel medietas, & ē illa q̄ cōtinet totū & medietatem totius. Quædā vero est trientis q̄ præstatur ad tertiā partē centesimæ vel sortis. Itē quædā vsura ē fœnus sortis & quędā fœn⁹ fœnoris, nā vsura dr̄ quæ vltra sortem accipitur fę

nus vero dicitur lucrum de vsura sumptum.

c Tunc casus] Aliquis dixit ꝙ summa Angelica dānat omnia cābia sicca & malè ſm eū. Sed tu cōsidera ꝙ iniustè hoc imponit Angelicę. nā hic ponit casum ī quo licitū ē cābiū siccū, & si alijs modis liceret, ita concessisset sicut in isto casu, ideo aperte appāret ꝙ male reprehenditur Angelica.

d Excusare] Et sic ī omnib⁹ istis casib. hr̄ respect⁹ solū ad intētionē, qa si cāpsor aliqd vellet recipere rōne interesse & laborū & expēsarū licitū esset, vt patuit. ī.

e Itē cōscia] Alia rō assignat qa in cōscia nō dēt imponi talis pœna, vt ē tex. fin. in c. fraternitas. 12. q. 2. vel qa deponēs nō ē dānū passus alias teneret depositarius, ad interesse. ꝑ opi. tn̄ Bal. facit qa iste furtū cōmisit d. l. qui furtū. ff. de condi. furt.

f Eqtate] Quia mercatores vīr, teneri ex quadā gratitudine, non autē ꝑp mutuū.

g Parit receptio nem] Bartol. ibi not. & dicit hunc

tex. esse sing. nec alibi ita bene ꝓbatur. Et de esse ctib⁹ obl̄onis naturalis uide in l. ex hoc iure ff. de iusti. & iur. & in l si non sortē. §. libertus. ff. de cōd. inde. per. d. Ias. Applica ergo ad ꝓpositū. q̄a si cāpsor soluit illi deponenti tanquā obligatus, & ipse bona fide recipi. ꝑt retinere q̄ accipit, & nō tenebit restituere, ꝑꝑ obligationē illā antidotalē, hoc verū secūdū Bal. ubi. s. nisi esset error facti. ut q̄a putabat ꝑ suū ꝓcuratorē esse ꝓmissū iō soluit cū non esset. tunc nec de iure iudiciali, nec conscientiali posset talis deponens retinere. Et concor. Laur. de rodul. q. 12. q̄ allegat Io. de Lig. & refert Ioā. de Ana. in d. c. nauiganti de vsu. 7. col. uide. s. restitutio. 1. in uersi. vsurarius.

a Si statim solueret ꝑcium] Precium. n. pium. ut illud de. 10. secū dū iustū, ut illud de. 11. tertiū rigidū. ut illud ẽ. 13.

56 Vtrum deponens pecuniam dotalem apud mercatorē ita quod sit salua & recipiat aliquid de lucro, sit vsurarius. Vide s. dos. §. 11. & Societas. 1. §. septimo.

57 Circa cōtractū emptionis & uēditionis, quia sæpe interuenit mutuum uerū uel interpretatū. Ideo plura quęruntur.

58 Vtrum mercator seu artifex sit usurarius qui illi q̄ statim soluit rem uēdit pro minori pretio quam illi q̄ non soluit incontinenti sed vult terminum. Respo. præsuppono primo quod dicit Sco. in 4. di. 15. quæstio. 2. & Ricard. in 2. quol. quæstio. 33. ar. 4. quod pensatio ualoris rerum usualiū nō potest fieri a nobis, nisi per cōiecturalem, seu probabilē opinio. Et hoc quidem non punctualiter sed quadam latitudine æqualitas vñ paruus excessus æqualitatē illam non corrumpit, sed tūc solum quando ibi est tantus excessus quod inæqualitas clarè uidetur. Et talis excessus contractum uitiosum reddit, & hoc præsupposito. Respon. ad quæstio. cum distinctione, quod aut talis uenditor non excedit præfatam ęqualitatis latitudinem cum illo qui uult terminum, licet pro minori daret si statim solueret pretium [a] & sic non est usura. Exemplum extimatur petia. talis panni ab aliquibus decem ab aliis. 11. ab aliis 12. statim soluenti libenter daret pro nono uel decem non soluenti uult. 12. non est usura, cum non excedat ratione temporis æqualitatem latitudinis iusti precii, si uero præfatam latitudinis æqualitatem transcēderet, utputa quia uellet. 13. uel. 14. sic eēt usura. capit. consuluit. de usu. Idem dic de eo qui non uult prorogare terminum debitori, nisi aliquo dato d. capitul. consuluit.

59 Quid si inueterata mala consuetudine & paucitate pecuniæ currentis, communiter uenditur ad tempus plusquam inuenire posset emptorem statim soluentem. Respon. Sāctus Tho. in quandam. quæstion. & Gira. obd. in suis contractibus, quod si tales solum hoc faciunt, ut iustum precium extorqueant, non erunt usurarii. Vnde ne decipiaris attende si precium occurrens sit iustum an non. & hoc tibi demonstrare poterit si attendatur an mercatores si uenderent tali precio consideratis laboribus & cęteris debitum lucrum communiter reportarent, quia si sic esset plus non posset uēdi sine usura. Si uero nullū lucrū communiter haberent, sic est clarum quod non est iustū precium illud quod taxatur de præsenti soluenti, sed hoc prouenit potius ex nimia cupiditate pecunias habentium, qui tali precio uolunt emere, ut postea modo suo uendant, & ideo si plus uēdunt illo precio ad tempus, dummodo iustum precium non excedant, quod deberet ualere si talis corruptela non esset non erit usura, quia nihil ultra debitum exigunt ratione temporis. Aduerte etiam q̄ꝺ si quis esset in tali loco in quo communiter ementes non habent pecunias sed emunt ad tempus posset uendere aliquid plus precio occurrēti sine usura. Ratio q̄a mercator potest magis extimare mercantiam illam quę tardius expenditur quam quæ citius. Et ideo si plus aliquid uendunt solum habendo respectum ad lucrū quod rationabiter deberet reportare ex tali negotiatione, non ex tempore, non condemnabo eos, si tantum plus solum uendunt ad tempus q̄ moderatum lucrū reportent, pensatis laboribus & expēsis & cęteris huiusmodi, non haberet tamen locū istud in illo q̄ defert aliquas merces ad aliquē locū ubi credebat multum uēdere, & lucrari posse propter eorum raritatē, sed quia alię multę superuenerunt, uidēs q̄ꝺ nedum lucrum imo damnum reportaret si uenderent precio occurrēti, uēdit ad tempus plus, ut sic non patiatur damnū, quia hoc eēt usura. Sicut enim uoluisset minuere de ꝑcio si nullæ aliæ superuenissent ita adueniente abundantia ratione temporis,

non poterit aliquid pl' uẽdere.ᵃ Nam in casu isto habet locum illud quod dicitur. Res tantum ualet quãtum uendi potest. l. 1. §. si hæres. ff. ad trebel. & l. quærebatur. 1. ℞. ad. l. falc. & l. si quis uxori. §. ulti. ff. de fur. Sed in casibus superioribus limitatur uerum qđ res tantum ualet quãtum uendi potest. l. si prædicta abusiua non obstarent. Et ita respondit Th. 2. 2. q. 77. ar. 1. ad. l. precia. ff. l. falci. Vbi dicitur precia rerum non ex affectu singulorum, sed communiter fungũtur dicit uerum, nisi affectio sit rationabilis ex parte uẽditoris, ut est in dictis duobus casibus, nõ in isto ulti.

60 Vtrũ uendens rem alicui q̃ pecunia ĩdiget, ut statim reemat ꝓ minori precio, sit usurari'. ℞ ꝙ sic, q̃a perinde est ac si pecuniam mutuaret. Et iste est contractus posim', q̃ dr̃ stoch, & bistoch, puta cõiter pl' uendunt, & sic unum gladiũ infigunt, & postea minus reemunt. Et sic aliũ gladiũ imponũt. Si tamen simpliciter quis uẽdidisset ꝓ iusto precio non cogitans reemere, & emptor non inueniẽs emptorem uellet uẽditori uendere pro minori, non esset usurarius min' emẽdo, sed posset eẽ iniustitia, & cõmuniter in eo accidit. Et ideo illicitus contractus.

61 Vtrũ uendens rem ad tempus plus quam communi extimatione ualet, sed tamẽ pl' ualet uel ualore naturale, uel propter utilitatẽ emẽtis, uel quia erat multũ utilis uendenti, & secundũ illud exigit precium, sit usurarius. Respon. secũdũ Sco. & Rica. ubi s̃. & Thom. secunda secundę quæstio. 77. quod res nõ potest extimari ut tali precio uẽdatur salua iustitia. Nec ẽm ualorẽ naturalẽ,ᵇ quia sic musca ualeret plusquam totũ aurum mũdi & omnia inanimata. Nec secundũ utilitatem emẽtium, quia sic herba medicinalis uel potiõ ꝓ ualet alicui ad liberationẽ a morte ꝑcio inextimabili foret uendẽda, sed oportet ut extimetur communi extimatione.ᶜ secũdum qđ dictum est in 59. & ideo si pl' tali extimatione uenderet rõne tp̃is, erit usura. Si non ratione tẽporis uel alio respectu erit iniustitia, nisi uẽdatur sciẽti & uolenti, ut s̃. emptio. §. 7. Bene autẽ posset pl' extimari quã ualeat res cõmuni extimatione sine usura ratione ꝓpriẽ utilitatis, puta habeo rẽ multum mihi utilẽ, ex qua multum mihi proficio, & ex ei' absentia multũ damnificabo, propterea liceret instanter postulãti eam sibi uẽdere, non quãtũ ualet cõi extimatione, sed quantum est mihi utilis, & quãtum extimatur damnũ ex eius carẽtia, & iõ nõ esset usura, quãuis interueniret tp̃s solutionis fiẽdę. Ratio quia res salua iustitia põt tali ꝑcio uẽdi, & ideo plus quod accipitur, non accipitur ex tempore, sed ex natura rei, licet quo ad apparentiam uideatur usurarius.

62 Vtrum uendens uinũ uel frumentum, & hm̃oi pro precio qđ currit, cũ pacto tñ quod si plus usque ad pascha ualuerit, illud plus uult. Si uero minus non uult minuere precium, sit usurarius. Respond. quod sicᵈ facit. l. pen. C. de solu. & l. qui bona.

ᵃ Nõ poterit aliqd uendere.] Iustũ. n. preciũ consideratur super mercantiis respectũ laborũ, & sũptuum mercatoris, & ex cõditione tp̃is, & negotiatiõis, puta q̃a ẽpe uindemiarũ & messiũ, soleãt vinũ & frumentũ minori ꝑcio vendi, vel eãm merces ex abundãtia minori uẽduntur, & maiori ex occurrenti penuria. Vñ cum mercator possit ꝑcium augmentare ex uerietate locorũ, & tẽporũ, ex qua ꝑcia in eisdẽ diuersimodẽ statuũtur ita debet, & minuere, ꝑcia. n. cõsiderãda sunt respectu locorũ, & tẽporũ, non solũ ex augmentatiõne, sed etiã ex diminutione. ff. si cer. pet. l. uinum & l. secũdum ne curam. ff de reg. quare.

ᵇ Nec secũdum ualorem naturalem] Augu. 11. d̃ ciui. Dei. dicit, ꝙ precium rerũ venaliũ nõ considératur secũdũ gradũ naturæ, cũ q̃n que pluris uẽdatur unus æquus, quã unus seruus sed consideratur secundũm quod res ĩ usum hominum ueniunt refert Tho. ubi. s̃.

ᶜ Extimetur cõi extimatiõe.] Ratio aũt quare res dñt extimari cõi extimatione est, q̃a cũ sc̃dm ordinẽ iuris iustitiæ, & charitatis, cõe bonũ ꝑferri debeat priuato, ut patet in c. bonæ, 1. de postul. præla. no. glo. in c. licet de regul. Et hoc uerũ q̃n priuatũ includitur, sub publico, aliãs secus, no t. in l. 1. ff. solut. mat. sed hic priuatũ icludĩtur sub publico quia multi ciues dãnificarẽt, & si forte dicas, ꝙ prima caritas &c. iõ ille q̃ uendit intẽdit bonũ ꝓprium, qđ non debet postponere publico, ꝙ imo intendit damnũ suũ spũale, qđ est maius corporali imo etiã, tp̃ale damnũ ꝑtendit, cũ ex hoc posset fieri odiosus aliis, ideo ex hoc attẽdenda ẽ cõis taxatio, &c.

ᵈ Res, quod sic] Sed ꝯ hanc determinationẽ vr̃ esse tex. in l. ea lege. in princ. ff. loca. ubi locaui tibi possessionem ad colendũ, cum pacto, ꝙ si nõ colueres eo mõ quo pacti sumus, possem eã locare alteri, & si non ꝑcio qđ tu soluis tu tenearis supplere. Dr̃ ibi ꝙ si loco ꝓ maiori, non teneor restituere illud plus. Glos. in d. l. pen. C. de solu. soluit. dist. illud procedere ex cõ

bona.§ si quis.3.ff.de dam. infec.no.Archidia.24.quę. 3.§.fi.& Hostiē.in summa. ti.de usur.§.an aliquo.Facit l.si non fuerint.§.Aristo. ff pro soc Hoc intellige qđ sit usura, quando tale pactum facit ratione dilationis solutionis, aliter esset iniustitia non usura. unde Sco.in 4.dis.15.quæstio. 2. argu.2.ponit duas regulas circa hanc materiam obseruandas. Prima est quòd uendens non uendat tps, quia non est suum. Secūda est qđ non ponat se in tuto de lucro uel sēper, uclut ī pluribus, aliter est usura.

63 Vtrū emens a Ioanne centum quæ debet habere hinc ad tres annos a petro, seu ꝑ legato, seu pro ficto molendini, uel qualiter cūque pro 95.quę nūc soluit de præsenti sit usurarius. ℞ quod aut ad instantiam Ioannis emit, aut sponte, si ad instantiam Ioannis solum, & propterea minus emit quia extimatur uerisimiliter interesse suum, puta qa uolebat de ipsa pecunia negotiari negotiatione qua uerisimiliter lucratus fuisset tantū deductis periculis & laboribus, uel quia tantum minuit quantum extimat laborem in rehabendo & pericula & huiusmodi, sit non est usura. Nam nostra interest litibus, & sumptibus non uexari, ut in l.minoribus. ff.de mino. Si uero sponte & principaliter facit propter lucrū, & minuit precium solum ꝓpter hoc, quia nunc soluit, ut in futuro rehabeat plus. propter præmaturam solutionem, sic est usura.c.fi.de usu.& in hoc conuenit Io. An.in add.ad spe. Nec obstat illud quod dr plus soluit q̄ ante tps soluit. Insti.de act. §.placet.& de plus pe.c.1. quia illud est uerum in eo qui ante tempus [a] soluendo patitur aliquod interesse, & ideo cogens eum plꝰ petit. Vnde ista plus petitio siue respectu tēporis, [b] quia cum obligetur hinc ad annum solum, & tamen hodie exigitur, siue sic respectu rei, [c] puta quod debetur tempore messis petitur tempore anteriori quo plus ualet siue sit respectu loci, [d] puta quod debetur in uno loco petitur in alio, siue sit respectu causę. Exēplum vt quod debetur alternatiuē [e] uel non est obligatus, petitur determinatē, tantum solum potest diminuere quantum extimat interesse suum uerisimiliter siue lucri cessantis siue dāni emergentis alias propter ꝑmatura solonē diminuere de principali esset usura. fm Th.2.2.q.78.ar.2.in responsione ultimi argumēti. Idē dic đ illo q uadit ad artificē debitorem mercatori pro pāno decētum q̄ debet hic ad annū, & facit sibi dari 15.modo ab artifice, & ipse se obligat soluere cētū in termino mercatori secūdū prædictā d.§.Aduerte tñ quod si talis pecunia seu debitum esset litigiosum non liceret emere. de quo dic. ut supra cessio actionum ꝑ totū. Itē si esset mutuū, uel commodatū, factum alicui usq; ad tres annos, superueniret casus in quo mutuans uel commodans indigeret, & uellet, sibi restitui, non liceret commodatario, uel mutuū accipiēti aliqđ diminuere ꝑ interesse suo q̄n simile interesse

tentione. Ego uero dico, q̄ i casu nro infert dānū sibi accipiēti. in d aut. l.ea lege, hī lucrū sine dāno alicuiꝰ & đ re ꝓpria & pactū ut suppleat ꝑciū ualet, ex ęo qa ipse poterat ꝯpelli & ad ꝑciū soluēdū, & ad colēdū sub certo mō., uñ in nihilo dānificat, igitur &c.

a Et uerū ī eo q̄ añ tps] No.sing. limitationē ad c. primū, de plus peti.& ad § si qs agēs insti.de act. & ad l. unicā. C. đ plus peti. Quæ iura uolūt puniri plꝰ pœnitē.licet. n. antiquiꝰ qs plus petēs a tota cadebat cā, tñ hodie plꝰ petēs loco, punit ad interesse, plus petens tpe duplicātur īducię. Rei uero ī expēsis cōdēnāt. Ad cām uero, nullā reperio in his iuribꝰ pœnā nisi refert ad expēsas, uel q̄ sit pœna tripli. vide spe. ti.de plꝰ peti.& do.s.d.Ia.& Ange.i d.§.si qs agēs & Pa.in d. c.1. Tñ fortē puniri debet malitia pp horrorē litiū iuxta d.l.vnicam

b Respectu tpis] Qđ ꝓcedit secundū Io.Fab.ī d.§. si qs agens & Io. de pla.& Ang.siue dies sit apposita, ab homine de cōsēsu partiū, siue dies ī sit ex natura rei, ut in fructibus nascituris; & partu nascituro iuxta l.fi. serdū in princ.cū si.đ uer.ob.& ita

ꝯxꝑssē tñ glo. in §.excep.siue dies insit a lege. ut in exactione dotis mobiliū iuxta.l. vnicā § exactio. C.de rei uxo.ac. uel in cōstituta. pecunia.ut l.pro missor stichi. in prin. ff.de cōsti. pecu.& ita ēt tñ. d.Anto.in d.c.1. de plus peti. Et petēs añ aditionē dicitur petere añ tps, & sic plus secūdū do. Ia.in uer. plꝰ insti.de act. Et idē credo si ad diem certū.uel icertū.

c Siue sit respectu rei] Melius exemplū ē, si debeo tibi. 10. & tu petis. 12. sicut dicūt iura superius allegata. Tu limita qđ uerū ē q̄ plꝰ petēs repunitur, si simpliciter una petitione petit, secus si peteret accessoria, ut fructus uel interesse qa hac pœna nō puniretur ita Io.de pla. Io.fa. & d. Ias.ī d.uer. plus.

d Siue sit respectu loci] Rationē adducit. tex. d.ca.1.qa auferetur utilitas quā poterat qs habere ex loco de quo uide pa.ī d. c. uniæ ōidē plꝰ peti.

d Vt quod debetur alternatiuæ.] Ratio est q̄ electionem au-

fert debitori. & intelligunt pl⁹, petere ulti, si in iudicio petūt, se cus si extraiudiciū, vt suadet rō tex. d.l. vnica. C. de plus peti.
a Et limita] Vi de hoc vltimo.T. cōmodatum.§ 4.
b Concedo tñ] Rol.vsura.2 §.15. vr aliter tenere. Tu vero opinio. nē huius §. tene, quia meliorem, & tutior.
c Superiori ca su] Bñ se remittit ad supradicta. s. in §. 63. licet Rof.vsura.1 §. l. dicat hunc contractum usurariū secundū Alex.de Ales. tū qa ē mutuū indirectū, & sic in fraudē vr facere, tū qa nul lū subest piculū, qñ qdem cāpsores soluāt in termino, &c. sed rñ det primo qa cō sideraridūt,q di cta sunt.s.§ 61. secundo qa non meminit, q ipse scripsit de pagis vsura.2.§.15.ubi cōtēdit, pctū esse licitū. Et tamen idē dicendū sicut in ista emptione scripturarum banchi. Tu ergo tene ut. habes in d.§. 63.

teresse incurrit mutās & ꝗ modator, nec aliūde ꝓuidisset, ut ipsū euaderet si talis cōmodator uel mutuans nō subuenisset.a & sic intellige & limita.a l.in cō modato.S.sicut.ff. commo.

64 Vtrū emēs pagas. puta ꝓ anno 1478.ad rōnē de 15. soldis ꝓ libra, qa sic ē cōis eorū ęstimatio Ianuę sit usurarius cū postea sit habiturus uerisimiliter hinc ad duos annos.11.soldus ꝓ libra. ℞.Quidam multū errāres conati sūt simpliciter asserere non esse contractū vsurariū, sed solū turpe lucrū.Aliqui ēt dixerūt qꝫ licitē fit.Moti, primo ꝙ talis nō est pctus mutui, sed emptionis ī quo usura eē ñ pt sed solū iniustitia. Scđo qa inest periculū & labor in re habēdo.Tertio.qa cōis extimatio nō plus iudicat ualere. Quarto qa sicut pl⁹ ualet fructus maturus & pfe ctus q acerbus, iō licitē qñ ē acerbus minus emit. Sed certē istę rōnes nihil ualēt, qa licet formaliter sic pctus emptionis, tñ æqualēter est mutuū cū spe habēdi ultra sortē qꝫ sæpe cooperit sub pctu emptionis ut patet ī c. ꝯsuluit. & c. in ciuitate, & clarius ī c.fi.de usu.Nec labor seu periculū excusat, qa uerisimile nō est ꝙ nō habeat totū, & sine oi labore in tpe.Iō minutio precii sit solū respectu tēporis, qꝫ patet, quia quanto plus tarde habent solui, tāto minus emuntur pro præmaturam solutionem, & communis extimatio est corruptela, patet est memoria hominum qui recolunt quod sub communi extimatione cadebat quod contractus usurarius esset, & sic perseuerasset nisi fuissent quidam Magistri in Theologia non bonę conscientiæ, quia sine omni fundamento iuris, imo contra tex.apertum a contrario sensu in ca.fin.de usu.licitū eē consuluerunt, non intelligentes qꝫ licet fructus agrestis min⁹ possit emo quā maturus, non tamen minus quam quando computatis periculis semper plus fit ualiturus quam ematur, quam etiam si emaē tan to minus propter præmaturam solutionē ꝙ uerisimiliter plus debeat quā minus ualere, certē usura erit per tex.clarum in dictis.c.prælleg. Si ergo debet licere oportet quod propter præmaturam solutionē non minus ematur quin possit etiā minus ualere, imo plus dicit.d.Pet.de Anchar. in disputatione montis Florentię, ꝙ si quid emeret ad duos uel tres annos in præstita uel loca prædicta, & perciperet magisquā dedit, quod esset usura, quia non est uerē emptio, cū redditus sit de proximo reuersurus ad uenditorē, nec locatio qa pecunia statim soluiē ꝓ alia pecunia, vñ accedit ad contractum mutui, & ppea mihi vr dicendū sicut de casu pcedēti, ꝙ si quis ad instātiam amici emit pagas pdicta q potius uellet negociari cū suis pecuniis quam talia emere quod poterit tanto minus emere quantū extimat uerisimiliter interesse suū, pp periculū uero vel laborē non credo posset plus de vno soldo minuere, cū iudicio communi non extimeē, aut ualde modicū qđ si uero quis ideo emit pfatas pagas, ut sic lucreē, usurarius est & sic serua in conscia, qa non inueni q possit aliter determinare, quis aduocatus fuerim corā doctoribus & magistris ꝓ ista materia. Concedo tā b ꝙ formaliter non est contractus usurarius, sed bñ ęquiualēter, & in re & in ꝯscientia, & quo ad deū sicut simili dicitur in d.c.in ciuitate.& c.fi. c

65 Fit ali⁹ ꝯtract⁹ q dr emptio scripturarū bāchi.q fit hoc mō, debet qs hre ī bācho talis cāpsoris cētū, sꝫ qa cāpsor ñ teneē soluere nisi hīc ad tot dies vł mēses uēdit istā scriptā. Hoc ē ista cētū ꝓ 95. alteri statim soluēti.De quo dic.ut supiori casu c dictū ē

66 Vtrū emēs pdiū uel domū cū pacto đ retrouēdēdo usque ad tot annos, uel sēp faciat fruct⁹ suos sine usura tpe medio añ q recōpereē.℞. sic si bōa fide absq. fraude emaē, & hoc ē ꝙ in ueritate intendat emere, & solū pactū de retrouendēdo faciat ex complacentia uenditoris, & quod po-

tius uel lerne reemeret, sed sibi liberè dimitteret, & ꝙ liceat patet per l. si fundum C. d pac. inter emp. & uẽdi. & l. quotiens. ff de in diem adiec. & tenet Hug. sequitur Arch. in ca. quia plerique. 14. q. 3. & Innocen. & Ioan. And. & communiter doc. in c. ad nostram. [a] de empt. & uen. Si uero emeret in fraudem, quia intendit mutuare non emere, & si crederet uenditorem nõ reempturum non emeret, sic esset usura palliata [b] sub tali uenditione, & sic ꝓsumitur secundum doct. in d. cap. ad nostram ex trib᷒. Primo quando precium est modicum [c] respectu rei. Facit l. quamuis. §. si cum essem. [d] ff. ad l. Velle. & hoc & hoc maximè quando posuit pactũ, q᷒ nisi redimat ĩfra certum tps, nõ possit postea reemere, quia uideť pactũ. l. cõmissoriç. l. mutuasſç, puta. centũ & recepisse pignus de centũ. 25. ita qđ nisi redimatur infra tale tẽpus sit amissum. Verũ est ꝙ res non tm̃ ualet, si uendať cum tali cõditione, ꝙ semꝑ possit possit reemi si uẽdereť simpliciter. ar. l. fundi partem. ff. de contrahen. emptio. Secundo præsumiť in fraudem, quando fit pactum ut restituatur aliquid plusquam fuerit pretiũ. ut no. in cap. illo uos. de pig. & d. Ant. in dicto. ca. dyocesi, de usu. Tertio si emptor consueuit exercere [e] usuras. l. quòd si nolit. §. qui assidua. [f] ff. de edil. edic.

67 Vtrum emens cum pacto de retrouendendo apponens clausulam ꝙ non vult quod possit redimere ante quinquennium [g] uel decennium, sit usurarius. ℞. Host. & Ioan. And. in d. ca. ad nostram, in nouella tenent, quod præsumitur in fraudẽ usurç. Sed ego dico quod si hoc facit bona fide, puta quia uult impinguare possessionem, quæ pinguendo non consumitur usque ad tot annos, & propterea non uult quod reemat, nisi sibi alio modo velit satisfacere de expensa, sic licet, si uero fit ĩ fraudem, ut lucretur fructus ex pignore simulato, sic est usura.

68 Vtrũ emẽs cum pacto de retrouẽdendo & locãs uẽditori pro certo afficto, sit usurariꝰ. ℞. ꝙ nõ, si sine fraude fit. [h] ut dictum ẽ. s. Esset tñ illicitus si ex pacto commodũ, uel incommo-

a In c. ad nostrã] Pa. dicit. Cũ uenditio fit iusto precio, & solũ apponitur pactũ de retrouendendo non ꝓsumiť ɔ̃ctus usurariꝰ, nec pignoratitius, & emptor lucrať fructus nisi retrouẽdidarit dictis iuribus, q̃ iura ꝓcedũt ẽt de iure canonico. ſm gl. i d. c. ad nostrã. tat. Pano. nisi emerenť pignora solũ ꝓ illo ꝓtio qđ mutuo uolebãt, q̃a ex i'la modicitate præsumeretur ɔtractus in fraudem factus, hæc ille.

b Sic esset usura palliata.] Quia plus ualet quod agiť, quã quod simulatç cõcipiť. C. eod. ꝑ totũ. Et dicit glo. sing. in l. 3. eod. ti. Quod ẽt si esset apposi tum iurĩs nihil ualeret, quia in fraudẽ præsumiť appositum.

c Quando preciũ est modi. &c.] Gl. est not. in l. 1. ff. de supfici. Bar. ĩ l. certe ferro. §. q maximos. ff. de public. facit. l. cũ hi, §. modus. ff. d transac. Nam nemo præsumitur iactare suũ. ff de probatio. l. cum de indebito. Est bene uerum, ꝙ istud ꝓcium, ad hoc vt pręsumaẽ contractus fçneratitius debet esse ualde tenue.

d §. si cum essẽ] Certè ille §. nihil facit. Qui vult, ut si essem tecum ɔ̃cturus, & mulier intercesserit, ꝙ in te datur actio qua mulier se obligauerat, puta si ex stipulatu, &c. & liberatur mulier, sed melius facit ea. l. §. si conuenerit, ubi habetur, quòd si conuentum sit ut debitor ex promissorem det, & ipso liberato per acceptilationem dederit mulierem velleiano munitam, perinde est, ac si nullum dedisset. Sic in proposito si pro fundo empto datur pretium minimum, uidetur ac si nullum esset datum.

e Si emptor consueuit exercere] Quid autem si qs quærat mutuum, & pro eo offert hypothecam bonorum, & nullus uelit mutuare, sed emere, nunquid præsumetur contractus fœneratitius, uidetur dicendum, quòd non, ex mente Hostien. hoc tamen limi-

f L. ꝙ si nolit. § q assidua] Adde gl. not. in l. rogasti. §. si tibi dedero. ff. si cer. pe. q̃ dicit ꝙ in oĩbus ɔ̃ctibꝰ an sit usura uel ne considerať, an sit solitus fçnerari, sed in mutuo, secus, q̃a semper ẽ usura. & ibi uide Ale. No. tamẽ diligẽter, ea q̃ dicit ibi Bald. ꝙ in dubio nunquam ꝓsumitur ɔ̃ctus usurariꝰ. Allegat text. in l. q retentionẽ. C. de usur. obi in dubio nõ ꝓsumitur usura vltra legitimum modũ, & text. in l. ampliorẽ. in fi. C. de appella. & istud dictũ Bald. refert, & sequitur Alex. cõs. 221. 2. uol. inci. sup tit. qõnia. Istud idẽ dicit Bal. ad literã. in rub. extra. de offi. iud. in 8. col. ꝓ quo facit 1ta, ꝙ in dubio nõ ꝓsumiť illicitũ uel delictũ. l. merito. ff. ꝓ so. iuncto eo qđ per tram d. l. merito decidit Bar. in l. gerit 6. col. ff. de ac. hæ.

g Añ qnquẽniũ] No. duo diligenter, primo si sit factũ pactũ de retrouẽdẽdo qñcũque soluať ꝓtiũ ad oẽm uoluntatẽ uenditoris, nõ obstantibus talibus uerbis ꝓscribitur. 30. annia. ita nota. decidit Ang. consi. 55. incipit Guilielmus, & Franciscus, ẽt si eẽt iuratũ illud pactũ secũdũ Ang ubi ĩ 2. & fortiꝰ si sit factũ pactũ ꝙ quoties, & qñcunq; soluatur preciũ teneatur retrouendere, intelligitur ĩ. 10. annos. Ita Pe. de Anch. consi. 332. inci. ulñs diligenter actis 2. columna. Idem Ias. in l. conditiones. C. de institu. & substitutio. in fin. & dicit se consuluisse in hoc quod nota.

h Si sine fraude sit] Idem si daretur ad liuellum ad rationem 5. pro centenario. per d. l. si fundum. C. de pac.

dum excepto constituo affi ctu pertineret ad uēditorē. Nā hoc est cōtra naturam emptionis, cum rei emptæ commodum uel incommodum debeat pertinere ad emptorem l.illud. ff. de peri.& com. rei uen.nisi affictus esset ita modic^o qd' uēditor releuaretur in illo in quo grauatur cōtra naturā cōtractus. Item reddiē illi cit^o,qñ ipse uēditor nō possit se qñ uellet ab huiusmodi conductione liberare, qa cū talis obligatio uē dicet partē pcii. d. l. partē fundi.& emptor solū iustū pciū rei soluet,sic hēbit. s. iustū pciū istā obligationē. Et idē dic simil'r,si uellet ꝙ obligaret se ad pducēdū qd' eēt illicit^o, nisi in alio alleuiaret ꝯductorē. Præsumit tñ usurarius ex pdictis in ante pcedēti.q.1.§.66.& eē quando pprios fundos uē deret ad huiusmodi cōtractus faciēdos,cū nō plumatur incōtinēti uelle ꝯtraria agere.l.nō ad ea.ff.de cōditio.& demon.

69 Vtrū emēs tēpore messium granū,vl uindemiatū uinū p pcio qd' tūc ualet, cū pacto qd tot mēsuræ est sibi reddāt tēpore paschali sit usurarius. Rꝫ.Hosti.in sum.& Io.an. cū gl. in d.c. si.qd sic.14 q.3.usura.Nec obst.ꝙ aliqñ sūt uiliora,qa ad ea q̄ raro eueniūt nō ꝯsiderant leges.l. nā ad ea ff. de leg.in auē. ut si phibitiōe.§. q1 uero post mul:ā, & cōis cursus ē qd' sint cariora q extimādus ē.c.certificari. ū sepul & l.1. §. 1.ff. de fluminibus.

70 Vtrū emēs frumētū uinū & hmōi tēpore quo colligit ut postea cari^o uēdat alio tēpore sit usurari^o. Rꝫ. qd nō.Et tñ turpe lucrum primo si est ecclesiastica p sona,q̄ hoc facit.14.q.4.c. quicūque tēpore.Secūdo si hoc facit ,pter auaritiam scilicet ut carus uēdat nulla alia necessitate pensata uel utilitate.aut ut charistiā inducat taliter ꝙ hoies cogantur emere ab eo, & ipse ad libitū possit uendere.Et sic peccat mortaliter. Et credo teneatur restituere damnum ^a si ꝙ dedit ex hoc communitati siue alicui qui alio modo sibi pro uidisset,si talis non impediuisset taliter emendo, sicut faciunt illi qui stant in porta ciuitatis,ut totum granum nouum emant. & procurāt ne deferatur in plateam ad vēdendū.& de istis intellige præfatum c. qui cunque. Si vero talis emeret propter bona commune,ut fecit Ioseph scilicet ut prouideat ne populus suus fame pereat,sic me reretur,si autem emeret propter prouisionem suam,suorum, & postea non indigēs tanto illud uendit quod super est ^b precio occurrenti. Vel si hoc facit propter exercēdā iustam commutationē p modū mercātiæ,non charistiā inducat,sed potius ut lucrū aliquod ex opere suo recipiat propter sustētationem suæ familiæ,vel propter pietatem,v. dispenset in pauperes,sic licet dū modo moderate faciat, ut charistiam non inducat,hæc ex Inn.Host.& Ray.& Rodu. & summistis,& Pet. de Ancha. in capi. 1.de usur.lib.6.

71 Quid de his qui emūt oues vel boues & huiusmodi a pauperibus quos non habent. Respon. ro. quod si emens a paupere vel diuite scit uel credit ea non habere, & quasi iam ea tradidisset locat ei pro precio annuæ pēsionis,sic committit usuram quia clare patet quod sit fraudem usurarum ^c Si uero credens eos habere sine fraude & bona fide emptio fiat non est credeñ. quādiu bona fides durat emptorem peccare, nec ad restitutionem ^d teneri de consumptis bona fide durante, sed de extantibus uel

pac.inter emp.& ven.qa ꝯtrus eēt licitus,& vident esse q̄ tā gfs,& liberalitas facta ipsi uenditori ne ppetuo sit obnoxius ad soluēdā pensionē cū ꝯtractu^o, liuelli de sui natura dicat per patuitatē.ca.1.§. 1. ibi ex natura ppetuī liuelli de alie. feu.

a Et credo teneatur restituere dā nū.]Scilicet pauperibus secundū Guil. Hoc tñ dicit fore de honestate uel consilio nō aūt de necessitate,nisi ex facto eorū alii fuissēt dānificati qa ipsis teneretur restituere. c. fin.de inin. & dā.da.Et idē intelligendū est si qs emeret alia extra uictualia vt aurū argētum, & similia, ut charistiam induceret, & ipse lucraretur.

b Illud uendit qd superest.] Ad hoc Bart. in l.cætera.§.sed si para uerit de lega. 1. ubi q̄rit,stāte statuto,ꝙ nullus emat frumentum in platea nisi p suo uictu, scholaris emit p toto anno postea mutat propositū, & uēdit nunqd puniatur. Dicit secūdū Guil.ꝙ nō, qa primū ppositū fuit licitū. Limita tamē,& declara, ut ibi per Bar. idem tenent Bald.& Albri. in l. 1.§. unde q̄rit officius, p illum tex. ff.de exercito. idē Albric.2. pte statutorū. q. 80. alias 103.in

ci. pdicta etiā faciunt, & Pau. de Casi l.1.in prin. ff. si cer. pe. p gl. ibi quæ dicit primū ppositū attēdi.idē d.Iasōn id.§. sicut parauerit.

c In fraudē usurarum] Idem tenet Rose. usura. 1 3.§.7. & idem ē de illis q emunt fructus ab illis q possessiones nō habent.

d Nec ad restitutionem] Intellige tamen, quod capitale stet ad periculū emptoris. sēm S. Ber.

uel inquantum factus é locupletior, credo teneať in casu quãdo omnino ab alio nõ emisset, nec aliquod interesse patitur ex tali em ptione.

72 Quid de emẽte æquos & huiusmodi sibi reddendos a uenditore incertis nundinis pro minori precio quam ualeant in tempore contractus, Resp. Ro. quod est usura, a nisi uerisimiliter dubitetur uel credatur plus uel minus sint ualituri tempore solutionis, ut patet ex supra dictis.

73 Vtrũ locans, rem quã extimat, cũ pacto ꝙ qualitercũque perdatur seu deterioretur uult preciũ rei suæ recuperare cũ aliquo lucro sit usurarius. Rꝭ. ꝙ sic vt not. Barto. in l. si ut certo. §. nunc uidenñ. el primo. ff. commo. & l. prima. §. in hac actione. eod. licet extimatio non faciat semper uenditionem, tamen cum tali pacto facta uidetur facere uenditionem. Et ideo perinde est ac si uẽdidisset, quia precium expectat exigit ultra sortẽ & sic usura est, aut saltem contract⁹ illicitus est, & pernitiosus. Et ideo restituere tenetur qđ ultra sortem accipit.

74 Vtrum mutuãs granũ uetus, & huiusmodi ut postea recipiat nouũ sit usurarius. Respond. Hostien. & Goffre. uolunt quod sit usurarius b solũ quando facit hoc ut meliorationem reciplat, sed si tacite ne frumẽtum pereat & ut accipiẽti gratiam faciat, nõ erit usurarius, dummodo secundũ Rod. non auferat libertatẽ debitori liberandi se uetus soluendo, & placet, qa si si ne aliqua iniustitia & piu dicio alterius cõsequor utilitatẽ meam non ero tibi iniuriosus maximẽ, quãdo tpe solutiõis uerisimiliter, nõ extimatur plus ualiturũ alias liceret. Idem dicendũ secundum Monal. si aliquis haberet æquũ de quo nihil facit, & acciperet mutuo ab aliquo centum cum tali pacto quod teneat æquum suum & pascat eum, & uariatur eo siue pręiudicio æqui ꝙ talis accipiens non erit usurarius. Ratio quia nullũ damnum facit proximo, imo alleuiat eum pascendo ęquum. Idem dicit de domo pignorata mutuanti quæ utilis est sibi, quia eam locare non uult, uel non potest, & mutuans custodit domum a ruina. Propterea addit quod in istis casibus considerandum est pter mutuum. Vtrum pares sint utilitates hinc & inde, & si pares sint, erit usura, vt in casibus prædictis, quia in quo habet æquum alleuiat alium ab expensa, & qui habet domum conseruat eam, cum domi nus nullum lucrum ex ipsis esset habiturus, quod bene no. quia facit ad multa. Nõ tamen extendes ista ad lucrum, quod facit pecunia mutuo accepta.

75 Vtrũ dans decem ulnas panni ꝓ aliis decem in futurum dandis, sit usurarius Respon. Rod. quod non quia est contract⁹ permutationis, c & cum dicitur de mensura, intellige de mensura modii & lagene & cæterorum uasorum, quibus grana uel liquida mensurantur.

76 Vtrum habens pecuniam quam timet in futuro tempore minorari iuxta ordinationes dominorum, uel ciuitatũ possit sine usura ipsam pare alicui hoc pacto, ut sibi reddatur inæquali pretio in quo est quando ei dat. Respond. secundum Alex. lomb. in quoli. q. de usur. quod sic. si ille qui recipit mox expendere uult in tempore in quo tantum ualet, quia nihil ultra sortem recipit, nã potuisset ẽt aliquid emere qđ postea uẽdẽs rehabuisset æquales pecuniæ, & placet mihi, nã quis i mutuo d ñ liceat sperarẽ lucrũ, tñ ut uitẽ dãnũ si ne dãno alteri⁹ licet aliq tenẽat si sit usura.

a Quod est usura] Et hoc intelligitur si interueniat pmatura solutio, alias nõ esset vsura, extra. eod. nauiganti, licet posset aẽ alia inæqualitas q̃ ad restitutionẽ obligaretur.

b Sit vsurarius] Concor. Pan. in c. si in fin. de vsu. & Pa. de Anch. in c. 1. eod. titu. lib. 6. Et ratio est qa debeo, in mutuo recipere frumentũ eiusdẽ, bonitatis intrinsecæ, & nõ extrinsecæ. L. cum qd. ff. si cer. pa unde si duct⁹ bona intentione mutuo granũ licet sit preciosius tpa solutiõis nõ ꝓp hoc est vsura dũmodo sit eiusdẽ bonitatis intrinsecæ secundũ Pa. vbi s. Et hoc facit ꝯ mutuãtes granũ corruptũ vel uinum corruptũ ut nouũ recipiant, & sic melius qa usura est. rõ qa nõ est eiusdẽ bõitatis itrinsecæ. uide ẽt sup. §. 36. i postilla. 1.

c Quia est ꝯtractus ꝑmutatiõis] Posset tñ fieri i fraudẽ usurarum, & hoc qñ dominus appõeret aliquã ꝯditionẽ. ex qua meliorationẽ aliquã cõsequaret, ut patuit s. §. 16.

d Nã quãuis in mutuo.] Pone ꝙ mercator scit ꝑ certo statutum i ꝯcilio, ꝙ die crastina minuet pretiũ frumẽti, & ipse hodie uẽdit illud frumentũ ꝑ tiur, qđ currit. q̃ d dicendũ. dicit Ro. in suis sin. ꝙ

emẽtes poterant agere ad interesse & hãc opi. tanãt Bart. in l. q̃ru ff. de actio empt. & Bald. in l. si ff. de peri. & commo. rei uen & pro ea facit l. uia. §. plane. eo. ti. de peri. & cõmo. rei uẽ.

19 Habet annuos redditus] Idē tenet Pa. in c.in ciuitate, & Roſ. uſura. 2.§.15.ubi ponit exẽplum, cõitas hẽt mille in redditu, nunc eget.10.milibus exponit, uenalia illa mille ꝑ. 10. annis, & ꝑ numeratiõe pſenti.10. milliũ reſeruato ꝙ poſsit ad libitũ hoc.10.millia emptorib⁹ reſtituere. Et quia unus ſolus non vult exburſare illa. 10. milia inuenitur unus q exburſat mille, & alius centum &c.& qlibet dicitur hẽre unum locũ, qꝛ ſ.emit redditus proportionatos ad mille vel ad centũ Iſte contractus, eſt licitus, qñquidem ſuũ ius qſque in aliũ trāſferre pt. ca.nemo. de reg. iur.li.6. Et iura, & actiones vẽdi pñt ut toto ti.de here. uel act. uẽ. Retinet bñ cõitas directũ dñiũ, & utile trãs fert. ſ.ius pcipiẽdi il. cõmoditatẽ. Et hãc ſnıam tñt, & Lau.de Rodu. in d.c. conſuluit. Secus tñ qñ cõitas non haberet qd uenderet nec ĩ pdiis nec in gabellis. Quia tunc mutuum cenſeretur, ut hic.

77 Vtrum ciuis a quo cõmunitas eius indigens pecunia accipit centum contra eius uoluntatem, licitẽ ſine uſura poſsit, recipere certum quid puta. 8.libra pro centenario quod ſibi annuatim ipſa communitas conſtituit. ℞.diuerſi diuerſa ſcripſerunt. ſed (ſaluo meliori iudicio) mihi uidetur diſtinguendum ꝙ aut cõmunitas ipſa habet annuos redditus,ᵃ aut nõ. Si habet (ſicut eſt ciuitas Ianue) & de ipſis reddibus aſsignat certam partẽ tali a quo pecunias habuit ſm proportionem pecuniæ habitæ, ita ꝙ tãtũ habeat omni anno de tali redditu, ſm qd⁹ reddit⁹ ipſe bñ uel male reſpõdet, ſic licitẽ talis accipit, qꝛ talis cõmunitas talẽ pecuniam accipit non nomine mutui cum nũquã uelit eã reddere ſed pro ꝑtio talis partis ſuorum redditũũ, quos ꝑ ſolutione pecuniæ habitæ uendit tali ciui.& ſic ẽ emptio redditũũ ciuitatis, quæ fieri põt ſine uſura.ut.ſ.dictũ eſt. §. 44. Nec.obſt. ꝙ pſati ciues nõ intẽdebãt emere, quia licet non intẽderẽt emere, tamẽ cõmunitas potuit eis dare pro pretio tale redditũ iſolutũ, & ſic erit emptio & uẽditio ſic poſſet eis aliquã poſſeſsionẽ dare inſolutũ contra eorũ uolũtatem, ſicut fit ſæpe Et ſm hãc uiã ĩtelligo. Io.de Saxonia in ſua ſum.& Io.An. & d.Ant.& cõmuniter moderniores in c. in ciuitate, qui dicunt licitẽ tales illud lucrum accipere. Et ſm hoc loca Ianuę, mõs Florentiæ, & impreſtita Venetiarum ſunt licita, & ſine uſura. Si uero communitas non habet redditus, uel ſi habet iam exhauſt in contractu ſupradicto, uel alio modo, ſic talis ciuis non poteſt aliquid ultrã ſortem accipere ſine uſura, quia quicquid accidit ſorti in mutuo uſura eſt, niſi affuerit iuſtum & uerum intereſſe, quod pôteſt extimari etiam ex dubio euentu, ſecundũ conditiones perſonarum & negotiorũ ſm Tho.2.2.q.62.ar.4.unde dicit ꝙ dupliciter quis dãnificatur. Primo modo cũ ei auſertur id quod actu habebat, & tale damnũ eſt reſtituendũ ſm recõpẽſationẽ ęqualẽ. Secundo modo damnificatur impediendo ne adipiſcatur, quod erat in uia habẽdi, & tale damnum non oportet recompenſare in æquali, quia minus eſt habere aliquid virtute quã habere actu, & ideo qui erat in uia habendi aliquid, habet illud ſolũ in uirtute uel potentia. Et propterea ſi redderetur ei ut haberet actu non haberet ſimplum, ſed multiplicatũ, quod nõ eſt de neceſsitate reſtitutionis. Tenetur tamen aliquã recõpẽſationẽ facere ſecundum cõditionẽ perſonarũ & negotiorũ, hæc ille, & ſic patet quando nõ põt poni intereſſe certum pro incerto, ut dicit.d.Anto.in c.ſalubriter.de uſu.& ſic intellige Alexan. Lombar.S.Bernar.cum ſimilibus.qui tenẽt non licere ſine uſura aliquid accipere, & hæc bene no.

78 Quid de ſponte dantibus communitati ut tale quid annuatim habẽt. ℞.Lau.de Rodul.in ſuis contractibus ꝙ ſi.5.concurrant, ꝙ licet. Primum ꝙ redditus nõ ſit exceſsiuus, ſed conueniens. Secundũ ꝙ redditus fiat de bonis, & ſuper bonis cõmunitatis, quia ſi fieret relatio tantum ad perſonam communitatis, eſſet illicitum. Tertium ꝙ non detur facultas reſoluendi contractum pro maiori uel minori pretio, ſed ſolum occurrenti. Quartum ꝙ tempus ſit incertum, quia ſi redditus & tpa forẽt certa, tunc ibi eſſet maior quantitas pcepta ex tẽpore quam illa quę datur ciuitati uideretur ꝯtus uſurarius. Quintum ꝙ tales emẽtes nõ ſint uſurarii, iſtud eſt uerũ quo ad præſumptionẽ ſolũ, & ideo ſi uerẽ emit in foro animæ licet. Iſtis aut non concurrẽtibus cõitati, quia de rõne uſurę ẽ, ut committatur circa mutuũ uoluntariũ non uiolentum, & pro pterea in talibus nõ eſt ratio formalis uſuræ, ſed bene in iſtis uolũtariis qui intendunt mutuare non emere.

Vtrum

79 Vtrum emētis iura præ fatorum ciuiū qui licitè a communitate certum quid annuatim ex redditibus ciuitatis recipiunt (ut dictum est) sint usurarii. ℞. quod non secundum dom. Anto. & Ioā. de Saxo. ubi supra. Ratio quia emunt redditum in pecunia iam constitutum. Itē idem reddit⁹ crescit & decrescit, nec est maior q̄ redditus possessionis immobilis. Itē stat periculo emptioris. & multa alia, quæ uide in Pe. de Ancha. in c. usuram, de usu. li. 6. qui his concordat. Limito tamen prædicta uera, nisi communitas ipsa notabiliter læderetur ex ipsis emptionibus, quæ cum pupillo comparetur ut l. rempublicam. C. de iure rei publicæ. Ideo eius administratores non possent eā damnificare nec factum eorū ualeret in damnū reipublicę, ut l. ordinis. C. de decre. de eu. & l. pses.[a] C. de trāsa ctio & l. ambitiosa. ff. de decre. ab ordi. fa. Ideo non ualeret talis uēditio nec emptio facta ab illis qui hoc sciunt, sed tenerēt restituere totum quod receperūt.

80 Verū liceat mutuare cōmuni meo uel alicui domino pro aliquo officio habē do, ex quo spero cōseq magnum honorem & lucrū. ℞. secundū Ioan. de Saxo. ubi supra q̄ nō sine usura, quia mutuans sic recipit ex pactō ex mutuo ultra sortē. Ego tamē credo q̄ si ex officio non habeo conseq nisi lucrū quod debito modo debet tali exercitio, cū non possim illud habere, nisi mediāte mutuo, si sū apt⁹ ad tale officiū exercēdū q̄ possū mutuū dare ut illud habeā sine usura, q̄a q̄d accipio lucri nō respicit mutuū sed exercitiū pricipaliter, licet secūdario postea mutuū, q̄d lucrū secūdario sperare ex mutuo, nō ē usura, ut supra dictū est. §. 1. Si tñ ex statuto uel antiqua cōsuetudine uolēs habere tale officium teneretur aliquid soluere, & ut talem solutionem euitaret mutuum daret, esset usurarius.

81 Vtrum mutuans super pignore aliquo cum tali pacto q̄ donec debitor sibi restituerit pecuniam ipse creditor habeat fructus pignoris. ℞. q̄ usurari⁹ est c. illo nos, de pignor. & quid teneatur restituere, habes supra. Pignus. §. 11.

VSVRA II. De eius prohibitione & pœnis tam contra usurarius quam cōtra fautores eorum.

1 Vtrum usura sit peccatum mortale. ℞. secundū omnes tam Theologos in 4. di. 15. quam Canonistas in c. q̄m multi. 47. di. & in c. super eo. de usur. & in multis aliis locis quod sic. Nam usura est malum non solum in se sicut homicidium, quod posset ex aliqua circunstantia fieri sine peccato, ut in iudice seruato ordine debito, & huiusmodi, sed etiam est malum secundum se, & ideo cum nulla circunstantia potest bene fieri de potestate ordinata etiā a deo, & hoc probat (scilicet q̄ sit malum in se & s̄m se) tali ratione, quia est contra ratiōnem naturalis proprietatis pecuniæ ad q̄d sequitur ulterius q̄ uenditur ibi illud q̄d non ē, & hæc est ratio Philosophi.[b] 5. Eth. & primo Poli. ubi probat q̄ proprius usus pecuniæ & principalis est eius consūptio siue distractio, quia est inuēta ad commutationis faciendas, & ideo s̄m se est malū pro usu pecuniæ mutuatæ pretiū recipere quia hoc est uēdere bis, uel uēdere quod non est. Probatur & alia ratione s̄m Sco. in 4. dist. 15. q. 2. ar. 1. sic. Pecunia mutuo accepta trāsit in dominiū debitoris ita q̄ sit sua & iō magna ē inæqualitas q̄ aliqs ī re sui primi lucrū q̄rat, cū nullū danū ī de q̄cq̄d de re contingat īcurrit. Multę aliæ rōnes,[c] assignantur

[a] L. præses] Ad. de. l. pactum curatoris. C. de pac. & ibi p doctō. Et q̄d not. Bart. in l. ambitiosa. C. de decret. ab ordi. fac. ubi est text. clarus, q̄ administratores ciuitatis nō possunt facere ea q̄ expsse redundant in dānum ciuitatis.

[b] Et hæc est rō philosophi] Pa. in rub. extra eo. sic dicit. Usura ē uitiū quoddā cōtra naturā rerū, quandoquidē pecunia germinat pecuniā, q̄ naturaliter nō est apta germinare, cū sit tantū in mensura rerū, ut l. 1. ff. de contrahen. emp. & c. eiciēs. 88. dist. & uenditur usus rerū ubi non est, hanc eādem rōnem assignat, b. Tho. 2. 2. q. 78. ar. 1. in corpore, & respōsione ad 5. Idē Car. in cle. 1. in prin. de usu. di. q̄ quia debemus uti rebus ad finem ad quē sunt institutę. c. personas, de appe. 22. q. 2. his autem. Sed instituta est pecunia ad cōmutationes faciendas, nō autem ad germinādū, sicut sal, q̄d nō germinat igitur, &c. Et q̄ usura sit prohibita, uide latè Angel. consi. 219. & Alc. consil. 58. 2. pte.

[c] Multæ aliæ rationes.] Vtpotè quia usura est lucrū ualde tutū, unde omnes darent ad usurā & rustici, & agricultura dimitteret, unde sequeretur fames, & charistia seu rerū penuria, unde ēt sequeretur pauperū excidium, & mors. 14. q. 4. q̄d dicā. Alia rō ē ppter euitandam idolatriā. Nā in peccato usuræ uidetur committi idolatria, ex eo quia homines uē

assignatur a doctorib[9]. Seu quod sit peccatū mortale melius probatur autoritate diuinæ legis. Ezec. 18. ibi ad usuras dantem &c. in Psal. 14. ibi qui pecuniam non &c. ergo ex quo non uiuet nec habitabit in regno dei demonstrat esse peccatum mortale, prohibetur etiam Exo. 22. Si pecuniam commodaueris &c. facit. c. super eo. de usu. Vnde si quis pertinaciter [a] asserat vsuras exercere non esse peccatum, vt hæreticus est puniendus, & procedi debet contra infamatos vel suspectos de huiusmodi errore, sicut contra infamatos de hęresi. cle. ex graui, de usu. Nec etiam de iure ciuili hodie conceduntur, immo sunt prohibitæ, vt no. glo. in c. quid dicam. 14. q. 3. & in cap. quia in omnibus de usur. Quia imperator [b] dicit se ampleti quatuor concilia quorum unū scilicet nicenum eas prohibet in d. c. quoniam multi, ut in autenti. de ecclesia, titu. circa princi. Item leges imitantur canones in matrimoniis & usuris, vt in autentica, vt cleri. apud proprié, episcopos conue. 2. q. stio. 3. §. hinc colligitur, & de nou. oper. nunciatio. capi. intelleximus, & in casu in quo uidentur permitti non est usura, sed ratione interesse illud plus exigitur. Nec ob. Deuteronomij. 23. non feneraueris fratti tuo, sed alieno, [c] quia in vera litera non habetur illud sed alieno, sed fuit per iudæos appositum aliter cōtradiceret sibi scriptura, vt patet Ex. 22. Deuterono. secundo. Vel dic quod fuit permissio sicut libell[9] repudij, ne maius malū faceret ut patet Isa. 56. Item nec illud Deuteronomij. 15. fenerabeℓis multis gen. tib. & ipse a nullo fenus accipies quia ibi ponitur cōsequens pro antecedente (qua si dicat) tantam abūdantiam habebis, & poteris multis fenerari, si uolueris & tu a nullo mutuari indigebis. Item nec illud. cap. ab illo. 14. quæstio. quarta quod intelligitur non usura, sed recuperatio debiti li. vsura, & sic licet dummodo non sit scandalum vt supra. patet vsura. 1. §. 24. & 48.

2 Vtrum liceat accipere sub usuris. Respon. vt colligo ex Richard. in 4. distinctio. 15. quæstio. 5. argum. 5. & Tho. 2. 2. quæstio. 78. ar. 4. & Innocen. in capit. super eo. eod. titu. & Ioan. An. in c. dilectus, de simo. & Panorm. post Hostien. in d. c. super eo. de usu. Hugo & Archidiaco. in c. mouet. 22. quæstio. 1. Quod aut ille q accipit sub usura hoc facit pro operæ illicito Et sic nullo modo licet, immo secundum Archi. & Rodoric. peccat mortaliter. Aut facit pro operæ licito, & sic distinguo, quia aut tale extremæ necessitatis. & sic tenet Inn. in d. ca. super eo. quòd si non possum inducere proximum ad mutuan gratis, & ego famæ peribo nisi mutuet, quod licet mihi inducere eum ad mutuan. sub usuris vt maius malum euitet. §. homicidium & licet prima fronte videatur hoc dictum mirabile, est tamen rationabile, nec est hoc procurare peccatum, sed volenti committere pctm̄ persuasio est, vt saltē minus peccet, quod licet 11. dist. duo. Si aūt opus non est talis necessitatis extremę, tūc subdistinguo, aut ille paratus est dare sed vsuris,

dentur magis diligere nūmū q̄ Deū, quadragesima septima dist. sicut hi. Vnde & alibi dicit. Auaritia est idolorū seruit[9], Ad Ephe. 6. c & in c. auaritiæ, de præbē. & c. idolatria. 18. q̄ō. 1. & c. cū omnis. 1. q. 1. Alia ratio est, qa est contra charitatē proximi. Cum enim teneamur diligere ꝓximū tenemur & consequēter & in casu necessitatis subuenire. §. proximus, de pe. dist. 2. Cum igitur in vsura non seruitiū impendatur, sed spoliū poti[9], merito est ꝓhibita. Hæc habētur ex Inno. & Pa. in rubric. extra eo. & a Cat. vbi. s̄. q. et ponit rōnem. Sco. de qua hic, & addit carmen. quo sex rōnes colliguntur sic. Paupertas, fames idolatria, dilectio fratrum. Vetāt vsuram rei aliena rei vel abusus. Et vide plenius. Io. An. in regula peccatū, in mercur. & Ioan. pe. de ferre. in practica sua Papiensi sup forma libelli in actione hypothecaria in vet. fine aliqua in 5. co.

a Pertinaciter] Secundū Car. in d. cle ex graui. exponitur. i. obstinata pertinacia, alias nō incurreret pœnā. i. d cle. quia si quis ioco assereret vsura nō esse peccatum non puniretur vt hæreticus. 22. q. 3. quod ait. Sed bene puniretur ab ordinaria pœ. a extraordinaria quia talis iocus nō est permittendus per quē peruenitur ad crimina. l. nam ludus. ff. ad l. aqu. c. cōtinebatur de homi. Zenze. dicit pertinaciter. i. est ꝑsistentia icorrigibili 22. q. pen. dicit.

b Imperator] Pa. in c. cū sit generale in 6. col. & fo. compe. dicit quòd imperator unico verbo uoluit destruerē tot leges cōcedentes usuras. Car. in d. clem. 1. multa dicit. Tu tene quod hic dr̄, & imperator in aut. de eccle. tit. tu. prohibuit vsuras.

c Sed alieno] S. Th. ubi s̄. dat multas expositiones, sic̄ & Cat. ubi s̄. §. q. 19. Tu uero uide consiliū Alex. de neuo. quā optimè soluit. Ex his posset inferri quod licet iudæ[9] ꝑ se ferent usuras nō eē pctm̄, nō possit dici hęreticus qa nō est de gremio ecclesię posset tā.

cōpesci, si hæc dogmatizaret inter Chrīanos, fm gl. & Car. in d. §. fene. Idē Aug. de Ancho. i li. de po. pp.
a Etiam pro omni opere indifferenti] Si dicatur cōtra. Iste accipiēs videtur præstare causam q ille peccet, quie si non acciperet ipse non mutuaret actualiter, ergo nō peccaret, ergo accipiēs peccat, tum qa q occasionē, demum dat &c. tū qa scriptū ē Ro. e. non solū q faciunt &c. respondeo quod aliud est cōsentire peccato aliud ē vti peccato alterius, primo modo nō liceret, secundo sic, vñ ille q accipit mutuo placet sibi illa mutuatio, sed non peccatum, itē ille qui accipit nō dat causam peccādi, sed mutuādi si ergo vsurari⁹ sumit sibi occasionem peccandi, hoc est ex malicia sua & ē sibi scādelum passiuū vñ poteret promereri vitā æternam. Ideo imputādum est ei. Sic respondet. Sen&. Th. vbi s. Archi. aūt in c. si qs vsura. 14. q. 4. ait, q causam dat feneratori ad fenerādū peccat, q vero occasionē nō. Ille vero pręstat causem qui indispositum ad fenerandum induxit occasionē, verò qui ad paretum vadit, & de cā & occasione pone exemplum in c. de occidēdis. 23. q. 5. cum si.
b Improbum] Et intelligit ipso iure fm gl. ibi & Bal. ex quo infert. Si statuto, caueatur q nulli⁹ minor possit contrahere nisi præsente vno cōsan-

ris, & sic licet accipere ab eo sub vsuris, solum pro omni opere taliter necessario q si omitterem notabiliter damnificarer, vel notabilem paterer penuriam ego uel alter, uel propter subuentionem necessitatis suæ, vel alterius secūdum Rich. & Tho. vbi s. vel fm Arc. ubi s. etiam pro opere utili. ex quo habeo conseq vtilitatē, vel fm Ho. & Pa. Inno. Anto. de Bu. & Io. de an. in d. c. super eo. etiā pro omni opere indefferenti, a & placet qa fm Aug. in En chi. Deus utitur oībus peccatis ad aliquod bonū, sic similiter nō possumus. Aut ille non est parat⁹ dare sub usuris, sic non licet inducere eū ad mutuādū sub usuris, nisi cū peccato mortali inducētis (excepto casu maioris mali euitandi) vt dictum est secundum Innoc.

3 Quibus pęnis subiciuntur vsurarij Rx. q ultra pęnas quibus puniunt a deo (si sunt usurarij manifesti) incurrunt multas pęnas a iure eis inflictas.

4 Prima sunt infames infamia iuris. C. ex qui. cau. irro. infa. l. improbū b Vñ vt dicit d. Anto. in c. Raynutius, de test. d' iure ciuili hodie oīs vsurarius est infamis, & ita dicit etiā notare Bar. in dict. l. improbum, & per hoc fuisse determinatū quod si frater me⁹ instituit usurarium hæredem quod ego possum rumpere testamentum per querelam in-

officiosi. C. de inoffi. test. l. fratres, c & quod sic de facto obtinuit & consuluit, multo magis sunt infames de iure cano. vt in ca. infames 3. q. 7. & 6. q. 1. īfames.

5 Secundo q ad communionem altaris non sunt admittendi. ca. quia in omnibus de vsu. & intelligit d Abb. & sequitur Pano. in d. c. quia in omnibus, q non debent admitti ad ecclesiā, quando celebrantur diuina, quia assistentes in ecclesia, tunc dicuntur admitti ad communionem altaris, & placet vt confusi resipiscant vt dicimus de excōicato in c. pia. de exce. lib. 6.

6 Tertia quod non admittuntur ad oblationem e offerendum, dict. cap. quia in omnibus.

7 Quarta quod non sepeliātur in ecclesiastica sepultura, d. c. quia in omnibus quę pœna cum duabus pręcedentibus est latera. cōcilij posita in d. c. quia in omnib. & additur ibidem q si quis clericus contrauenerit. s. recipiendo vsurarium ad communionem vel oblationem ipso facto est suspensus ab executione sui officij secundum Pa. in d. c. quia i omnib. qm sicut hoc uerbum subiaceat indicit sentētiam ipso facto, vt no. gl in c. unico, de iniur. li. 6. facit. c. si quis suadente. 17. q. 4. Ergo forti⁹ istud verbū maneāt; & tādiu donec ad arbitriū epi satisfecerit: & sic in vsurarijs infligūt ipso iure fm eūdē Pa. i d. c. qa cū in eo, nullū verbū ponat̄ p quod senten-

guineo, q sit bonę famæ, si adhibeat vsurarius cōtractus non tenet. Quicquid dixerit Ia. Bu. Et ille tex. loquitur de fenore improbo. Qd non solū intelligitur de fenore vltra legitimum modum vsurarum, vt volebat ibi glossa. sed etiam de quocunque, quia cum hodie vsuræ sint prohibitę q̄libet, erit impro. ita Bald. ibi, q bene no.
c Fratres] Illa lex in sua materia est singu. fm Bar. & Bal. ibi & Ies. & dīt q pręteritio hī pro exheredetiōe, Pau. de Cast. ibidē vide Io. de Ana. in c. qa in oib. ex. de vsu. & Barb. in c. Ray. de te. Idē Bal. & Sal. in d. l. improbū. Verū ē si fr̄ alicui⁹ vsurarij institueret turpē psonā hrde exhrdato, vsurario non haberet quęrelam, qa & ipse ē infamis, hoc tene gl. Salicet. & Ies. in d. l. frēs. & Bald. in d. l. impbum. Ag. in l. 1. ff. de inoffic. testa. Rō est, qa quis non pōt obijcere turpitudinē q̄ ipse pec. tur. l. in arenam. C. de inoffic. test. qa nihil iudæus ideo, vt catilina cetego, glo. in l quoniā. C. de ha. & in c. ꝯ christianos, de hæreti. in. 6.
d Intelligit] Ad cōionē altaris s. ad corpus Chri suscipiendū, fm Inn. in d. c. qa in oib. sed magis placet q dī hic i te.
e Oblatiōē] hoc est non hēt locū

senten-

sentētia hominis exigatur Ber.vero & Ho. ibidem videntur tenere, ꝙ nec cōtra clericos nec contra vsurarios irrogantur ipso facto, sed primū puto verius. Sepeliētes [a] vero tales vsurarios sunt excommunicati ipso facto vt in cle. eos, de sepul.de quo s.Excommunicatio.7.casu 35.nisi caueant idoneæ ipsi ſm ꝙ infra dicam. Vel si non potuerūt & signum tñ contritionis ostenderint hæredes eorū inquantum hæreditas sufficit, vt in d.c. qdamquam, no.de usu.li.6.

8 Quinta pœna est ꝙ nō possunt recipi ad cōfessionem suorum peccatorū, donec de usuris fuerit (ſm facultates eorum) pleni⁹ satisfactū, uel idoneę centum illis quibus debent restitui vsuræ extortæ, si sunt ponētes vel alijs qui possunt eis acquirere, vel eis absentibus loci ordinario vel eius uicario vel præsbytero parrochiæ in qua habitant usurarij vel tabellioni de mandato ordinarij ita ꝙ certa quātitas exprimatur in cautione, & manifesta, si apparet uel si nō apparet manifesta exprimatur illa quantitas quæ ad arbitriū eius qui cautionē [b] recipit vř, qui si scienter minorem receperit tenebit ipse de suo multo magis si nullā, hoc habetur in c. quamq̃ de vsu.l.6.& no. hic ꝙ nomine idoneæ cautionis intelligū tur pignora, vel fideiussores.l.si mandato titij. §.fin. ff.manda.qui si non possent dare secundum Gar. & Io an.iurabunt se hoc dare nō posse, & facturos quod promittunt de senten. excom. c.fi.§.illis .lib. 6. Aduerte etiam ꝙ illi possūt nobis acqrere sunt filij quos habemus in potestate nostra. Item serui proprij. Item serui in quibus habemus vsūfructum. Item serui alieni quos bona fide possidemus tanquam seruos, vt instit. ꝑ quas perso.no. acquir. §.1. Procurator autē domino absēti hanc personalem obligationem non acquireret, per l. quemadmodū. [c] ff.de acqui.posses.& l.generaliter, & l.ꝙ meo, eod. tit. secundum Bar. & Io. an.in d.c.q̃q̃. Item no.ꝙ per loci ordinarium secundum Io. An.vbi.s. itelligo episcopū de iure, [d] & idem de decano archipręsbitero, vel ab bate q̄ alias de consuetudine iurisdictionem hēret in spiritualibus in loco in quo vsurarius degit. Item quod dicit de rectore par rochiæ in qua vsurarius habitat, multo fortius intelligę đ rectore parrochię debitoris læsi cū sit quasi iudex & minister eius secundū Bar. & Io. An. facit. l. eū ꝓ quo. ff. de in ius vocan. Item scito ꝙ ꝑ hoc qđ dicit de mādato ordinarij [e] arguit Io. An. ꝙ tabellio in hoc casu non acquirit actionē ex̄ neo ex sua stipulatione, nisi faciat istud đ mādato ordinarij. Et hæc bene notabis contra multos confessores.

9 Sexta pœna ē ꝙ nullus debet interesse

eorum

nalijs peccatoribus manifestis secundum gloss. in c. oblationes .90.di. & Pan. in c. quia in omnibus licet Vgo, aliter dicat, & si clericus reciperet oblationes a manifesto vsurario tenetur restituere, & de delicto satisfacere. d.c. quia in omnibus, cui autem restituat, vide supra. Restitutio. 2.§ 6. non tamē prohibetur, qs recipere elemosynam ab vsurario manifesto, dūmodo habeat vnde satisfaciat certis. Ita tenet Joan.An.in c.cū volūtate de sen ten. excommu. Ratio diuersitatis assignat a Pa. vbi s. Quia oblatio fit in publico, elemosyna in secreto. Et licet in publico, possit fieri, tamen de sui natura nō exigit publicitatē sicut oblatio, vnum tamen notabis ſm Ho. in d.c. quia in omnibus, ꝙ si clericus recipit oblationes ab vsurario manifesto, & antequam satisfaciat celebrat, est irregularis.

a Sepelientes] Ista pœna cōtra tumulantes vsurarium habet locum etiā si fictè sepelirent, puta quia fingunt sepelire mortuū, & sepeliūt solā capsam, secundū Gemi. ibi. Quæ tñ quæstio melius potest adaptari supra excōicatio.7.§. 36.

b Cautionem]. Et idem si non cauit sed ꝓmisit exhibere &c. Et istis cautionib⁹ recipiendis debet exprimi certa quantitatis, si potest apparere, alias arbitrium recipientis erit danda dummodo minor quantitatis modo exprimatur verisimiliter tex. est in d. §. cæterum. Considerabit ergo recipiens cautionē, quantū vsurarius habet nunc in homo quantū habebat qñ fęnerari cepit quāto tēpore fęneratus est multa alia ſm gl, & Gemi ibidem dicit ꝙ ordinari⁹ faciet ædere librū cōnū, & ſm ꝙ inuenerit faciet restituere. Nec etiam ad cōfessionem aliorū pctōrum admittetur, secundum gl.ibi.

c Quemadmodum] Ille leges nihil faciūt nisi forsan.l.quod nemo.§. 1.Sed melius facit. l.possessio. §. fi. ff. de acquirē. pos. vbi si procurator emit nomine meo possessionem, licet possessio acquiratur mihi ignoranti non tamen habeo actionem cōtra venditorē nisi mihi illam cedat. In casu ergo nřo cogetur, ꝓcurator cedere actionem dño, vide tamen gloss.in d.c. q̃q̃, vbi latè de hac materia.

d Epm de iure]. Nō est mirum si acqratur actio ꝑ epm vel eius vicariū, cū & si ipse det alium q̄ recipiat cautionē, acquiritur actio vt l.3. ff. rem pu. sal.fo.

e De manda. ordinarij] Vñ. ff.

eorũ testamẽtis, nisi satisfe cerint vt dictũ ẽ in pcedẽti q̃stione, d.cap. quamquam.

10 Septima pœna est quod testamenta eorũ suus nulla [a] ipso iure si non satisfecerint, ut dictum ẽ d.c. q̃q̃.

11 Sed nunquid idem est de codicillo, sicut de testamento. R̃. Gar. & Ioan. An. ibidem quod sic, [b] & de qualibet ultima uoluntate alia, ut patet ex prin. d.ca. q̃q̃: quia largè codicillus testatio mentis dicitur. 1 3. q. 2. S. sed aliud.

12 Sed qd si facit testamẽtum & postea cauet idoneę ut supra dictũ est nunquid ualebit. Respon. Bar. tenuit per regulã non firmatur, de reg. iu. lib. 6. quia ab initio nullum fuit, sed magis placet opi. Ioan. An. qui tenet quod sufficit quod ante mortem cauerit idoneæ. [c] Ratio quia testamẽtum cõfirmatur in morte. Item qa omnia iura fauent testamẽtis. l. C. de sac. san. eccle. Facit i arg. l. 1. ff. 1. [d] & S si qs planè. ff. de lega. 3. ubi legata ad pias causas relicta facta a filiofam. & a seruo (licet tẽpore testamenti inspecto non ualeant) si tamẽ emancipatus uel manumissus perseuerat in eadẽ uoluntate ualebunt. Item accipere cautionem est quandocunque accipere, sicut & dare est quandocunque dare. 1. quæstio. i. eos, & præfata regula non firmatur, de solo tractu temporis loquitur.

13 Octaua pœna ẽ qđ nulla vniuersitas, uel collegiũ, uel singularis psona usurarios non oriundos de terris ipsorum exercentes, uel exercere uolentes pecuniã fenebrem permittant habitare in territorio ipsorũ, sed quod expellunt [e] nunquam de cætero admittendo, [f] ut in capi. usurarum, de usur. libro sexto, & icurrunt pœnam [g] interdicti vniuersitas uel collegium. Episcopi uero & superiores suspensionis, episcopis inferiores ecclesiastici excommunicationis ipso facto, si non expulerint de terris suis infra tres menses, uel domos præfatis ad exercẽ. fęnus locauerint, uel sub quocunque alio titulo concesserint, etiã uenditionis s̃m Ioã. an. quam pœna si p mẽsem substituerint in

rem pu. sal. fo. l. s. ibi profecto dicemus seruum publicum apud prætorem stipulari debere.

a Sunt nulla] Quia rõne criminis Papa pt infringere testamẽta leicorũ, licet Papa in obligatione q̃sita layco q non subest eius, iurisdictioni nõ possit tollere, vide latè Pa. in ca. 2. de uoto, & i. Papa. §. 6.

b Quod sic] Sequtur ibi Ge. alias hæc constitutio de facili fieret illusio. Et idem dicendum in donatione causæ mortis, si fiat in testamento uel codicillis, secundum Lap. secus si fieret separetim, quę cũ accederet ad naturã cõtractus videretur valere. c. de his, de sepul. de testem. cap. Raynutius. Fallit tamen secundum Imol. si fieret de omnib. bonis vel de maiori parte, quia psumeretur in fraudem, arg. l. omnes §. locius. ff. de his quæ in frau. credi. Et q habetur in l. post cõtractum. ff. de dona.

c Cauerit idoneæ.] Pro opin. Io. And. adduco Cer. in ca. significauerunt, de tes. Vbi dicit fuisse determinatũ Ferrariæ, q pcurator usurarii relictus ad dandam cautionẽ de qua hic. Si etiam pstat reconualidet testamentum. Idem dicit in clem. 1. de sepul. in 23. qõ. Adduco etiam rationem Gemi. in d. §. quamquam, in §. cæterum, asserentis, d. c. quemquam, non afficere personam usurarii uel facere intestabilem, sed prohibere alios interesse in eius testamento. Et nisi vsurarius satisfaciet uel præstet cautionem testamentum eius esse irritum. Talis autem satisfactio vel cautio si præstetur ante mortem sufficit. Et ratio cum sit præambulum ad testamentum, usurarii manifesti, quod non est de solennitatibus quæ insunt testamento, & ideo sufficit quandocunque præstetur, uel prius, uel posterius, neque de ea debet fieri mentio in testamento, cum nullo iure cauea-

tur. capit. is qui, de sentent. excommuni. libr. sexto. ff. de pnari. l. j. in fi. Pro hac parte facit simile, qđ habetur de elec. in c. q. pp, ubi electio facta p panibula conualescit. c. quod sicut, de ele. simile habetur, in l. vniuersa. C. de pci. impe. offer. & ibi do. Ias. vbi rescriptum ꝺ differende solutione, non aliter valet nisi fideiussio idonea sup solutiõe debiti pbeatur, & tñ illa postea pstita statim habebit effectũ sic in casu nostro.

d L. 1. § j.] Ibi Bar. dicit. No. q testũ q ex persona testantis non valet nunquã recõualidatur, sec' si ppter solennitatẽ nõ ualet, q bene pt reconualidari, vt in casu nostro. Rose. restitutio. 9. §. 19.

e Sed q expellunt] Gl. in vers. expellant, in ca. 1. de vsur. li. 6. dicit q poter simplitẽ alicuius ꝺ nunciationẽ nõ dẽt dñs terræ, etiã qui dicitur eẽ talis expellere. Sed tunc dẽt inquirere, & si verũ esse repererit expellere, de officio ord. c. 1. ff. de officio præsi. l. p ses. Et secundum Ioan. And. in nouel. posset pmieti bannũ, quod omnes fęneratores alienigenæ infra certam diem exirent terram sub cer. pęna, de clande. despon. cum inhibitio, qui ma. accusa. poss. cap. qui in tua.

f De cætero admittendo.] Potest intelligi, scilicet vt vsuras exerceat, nam ad aliud exercitium uel honestam mercationem possent admitti, dummodo sine fraude secundum Gemi.

g Et incurrunt pœnam] Scilicet si non expulerint, uel domos eis cauerint, &c. An autem si fuerit uniuersitas secularis hanc pęnam sustinebit. Gemi. post longam disceptationem determinat, q non. Sed layci plectentur pęna de qua in uer. cæterum. Et hæc videtur magis communis opi. vt refert ibi licet Imo. dicat aliam opi. de iuris rigore ver.

Hostien. & Goff. dicit tales vsurarios quantuncunque sub specie permutationis emptionis vel alterius contractus pallientur ex omnibus execrabiliores sunt qui de nundinis ad nundinas [a] tales contractus faciunt cũ excedant centesimam [b] secundum Hostien. cum quo concor. Alexand. Lom. Est tamen casus [c] in quo non dicerem contractum vsurarium nec illicitum, videlicet est aliquis qui vellet ire de Ianua Londres pro negotiatione nollet secum deferre pecunia propter pericula, quærit aliquem cui det suas pecunias hic Ianuæ, qui faciat sibi respondere totidem Londres, sed quia propter abusum præfatorum mercatorum non potest præscire determinatę quot libras de sterlim valeant suæ pecuniæ accipit, literas secundum cursum cambij a quodam hic Ianuæ cui dedit suam pecuniam & inde lucratur aliquid, dico ꝙ si iste nõ ideo hic dat vt inde per cambiũ lucretur sed solum vt suas pecunias londres habeat, quod tale lucrum sibi adueniens non facieteum vsurarium cum adueniat sibi potius ratione incertitudinis seu patriæ, quod excusat ab vsura, quando mutuum non fit spe habenti vltra sortem. Et tamen posset se ire pretium suæ pecuniæ præcisè. & sic haberet vellet huiusmodi literas cambij esset vsurarius, quia iã intenderet lucrum ex mutuo nec incertitudo eum excusaret [d] d.c.fin.

55 Vtrum deponens pecuniam apud campsorem vel mercatorem, vel artificem pro qua, quia negotiatur dat deponenti certum qd pro centenario, licitè recipiat. Respondeo secundum Bal. in l.1.C.pro socio. Aut talis deposuit in specie, & tunc quia illicitè vsus est pecunia deposita teneť omne lucrum restituere deponenti quia ex re illius locupletior factus est argum. l. qui sine vsuris. ff. de neg. gest. sed ego non credo in conscientia [e] quod teneatur de necessitate per ea quæ dixi Restitutio primo, de lucro quod vsurarius percepit ex pecunia vsuraria, quod non tenetur restituere. Aut vsus ẽ licitè, qa deposuerat in numero, & tunc si deponens non habuit animum fœnerandi, & campsor liberaliter dat vel ex quadã ęquitate. [f] sic licitè recipere potest sine vsura. Si vero dat ex quadam necessitate credens se obligatum excusatur deponens, quandiu bona fides durat, scilicet credens quod liberaliter dedit. Nam obligatio antidotorum iustam parit receptionem [g] per errorem soluti. l. si testamento. §. t. ff. de fideius. Si vero deponens habuit animum aliquid habendi lucri, sic vsurarius est, quia verum mutuum est cum spe habendi vltra sortem, cum sit in numero non in spem, nisi deposuisset ratione societatis cum periculo suo, sed quo ad restitutionem, dic vt supra restitutio primo in verbo vsurarius.

Vtrum

a Qui de nundinis ad nundinas] Iste casus cõuenit cum quarto mõ hic posito, & ꝓ certo, vt ꝯ illos q faciunt marchos. Nã vt mihi enarratu fuit, tali mõ celebratur. Ego indigeo pecunijs, quęro mercatorẽ ipse dicit, dabo tibi marchum q 53 60. sed tpe dat 53. & ferię Lugduni, distãt p tres menses. Si vero per duos dat 58. Et sic quanto magis appropinquatur nũdinis aliqd plus dat, tñ vult sibi reddi illum marchũ sm ꝙ currit in dictis ferijs q vt plurimũ currit ꝓ 60. nam omni hñti occulos oportet istũ ꝯtũ esse vsurariũ. Maximè si ẽ ille qui mutuat, q de hoc tanquã cãpsor artẽ nõ facit. Itẽ si ille q recipit non vadit ad nundinas. Et vt audiui cãpsores ab alijs accipiũt sub isto interesse q solũt illud hoc mõ vltra sortẽ, certissimè illi mutuãtes pñt dici vsurarij quanquã, & mercatores ex industria lucrentur.

b Centesimam] Vsura cẽtesima ẽ illa quæ ꝯ. annũ ęquiparatur sorti. aliqua vsura qui semis q̃ pstatur ad medietatẽ sortis, quædã bes q̃ pstatur ad duas partes sortis. Aliqua vocatur sextupla a sex, q̃ vocatur totũ plica. i. pars vel medietas, & ẽ illa q̃ cõtinet totũ & medietatem totius. Quædã uero est trientis q̃ prestatur ad tertiã partẽ centesimæ vel sortis. Itẽ quædã vsura ẽ fęnus sortis & quędã fęnus fęnoris, nã vsura dr quæ vltra sortem accipitur fœnus vero dicitur lucrum de vsura sumptum.

c Tunc casus] Aliquis dixit ꝙ summa Angelica dãnat omnia cãbia sicca & malefm eũ. Sed tu cõsidera ꝙ iniustè hoc imponit Angelicę. nã hic ponit casum ĩ quo licitũ ẽ cãbiũ siccũ, & si alijs modis liceret, ita concessisset sicut in isto casu, ideo apertè apparet ꝙ male reprehenditur Angelica.

d Excusare] Et sic i omnib9 istis casib. hr respect9 solũ ad intẽtionẽ, qa si cãpsor aliqd vellet recipere rõne interesse & laborũ & expẽsarũ licitũ esset, vt patuit. ĩ.

e Itẽ cõscia] Alia rõ assignat qa in cõscia nõ dẽc imponi talis pœna, vt ẽ tex. fin. in c. fraternitas. 12. q. 2. vel qa deponẽs nõ ẽ dãnũ passus alias tenereẽ depositarius, ad interesse. ꝓ opi. tñ Bal. facit qa iste furtũ cõmisit d. l. qui furtũ. ff. de condi. furt.

f Eqtate] Quia mercatores vñr teneri ex quadã gratitudine, non autẽ pp mutuũ.

g Parit receptio nem] Bartol. ibi not. & dicit hunc

56 Vtrum deponens pecuniam dotalem apud mercatorē ita quod sit salua & recipiat aliquid de lucro, sit vsurarius. Vide s.dos.§. 11. & Societas.1.§.septimo.

57 Circa cōtractū emptionis & uēditionis, quia sæpe interuenit mutuum uerū uel interpretatū. Ideo plura quęruntur.

58 Vtrum mercator seu artifex sit usurarius qui illi q statim soluit rem uēdit pro minori pretio quam illi q non soluit incontinenti sed vult terminum Respo. præ suppono primo quod dicit Sco.in 4.di.15.quæstio. 2.& Ricard. in 2. quol.quæstio. 33.ar. 4.quod pensatio ualoris rerum usualiū nō potest fieri a nobis, nisi per cōiecturalem, seu probabilē opinio. Et hoc quidem non punctualiter sed quadam latitudine æqualitas vñ paruus excessus æqualitatē illam non corrumpit, sed tūc solum quando ibi est tantus excessus quod inæqualitas clarè uidetur. Et talis excessus contractum uitiosum reddit, & hoc præsupposito. Respon. ad quæstio. cum distinctione, quod aut talis uenditor non excedit præfatam ęqualitatis latitudinem cum illo qui uult terminum, licet pro minori daret si statim solueret pretium [a] & sic non est usura. Exemplum extimatur petia. talis panni ab aliquibus decem ab aliis. 11. ab aliis 12. statim soluenti libenter daret pro nono uel decem non soluenti uult. 12. non est usura, cum non excedat ratione temporis æqualitatem latitudinis iusti precii, si uero præfatam latitudinis æqualitatem transcēderet, utputa quia uellet. 13. uel. 14. sic eēt usura. capit. consuluit. de usu. Idem dic de eo qui non uult prorogare terminum debitori, nisi aliquo dato d. capitul. consuluit.

59 Quid si inueterata mala consuetudine & paucitate pecuniæ currentis, communiter ueneditur ad tempus plusquam inueniri posset emptorem statim soluentem. Respon. Sāctus Tho. in quandam. quæstion. & Gira. obd. in suis contractibus, quod si tales solum hoc faciunt, ut iustum precium extorqueant, non erunt usurarii. Vnde ne decipiaris attende si precium occurrens sit iustum an non. & hoc tibi demonstrare poterit si attendatur an mercatores si uenderent tali precio consideratis laboribus & cęteris debitum lucrum communiter reportarent, quia si sic esset plus non posset uēdi sine usura. Si uero nullū lucrū communiter haberent, sic est clarum quod non est iustū precium illud quod taxatur de præsenti soluenti, sed hoc prouenit potius ex nimia cupiditate pecunias habentium, qui tali precio uolunt emere, ut postea modo suo uendant, & ideo si plus uēdunt illo precio ad tempus, dummodo iustum precium non excedant, quod deberet ualere si talis corruptela non esset non erit usura, quia nihil ultra debitum exigunt ratione temporis. Aduerte etiam qđ si quis esset in tali loco in quo communiter ementes non habent pecunias sed emunt ad tempus posset uendere aliquid plus precio occurrēti sine usura. Ratio qa mercator potest magis extimare mercantiam illam quę tardius expenditur quam quæ citius. Et ideo si plus aliquid uendunt solum habendo respectum ad lucrū quod rationabiter deberet reportare ex tali negotiatione, non ex tempore, non condemnabo eos, si tantum plus solum uendunt ad tempus q moderatum lucrū reportent, pensatis laboribus & expēsis & cęteris huiusmodi, non haberet tamen locū istud in illo q defert aliquas merces ad aliquē locū ubi credebat multum uēdere, & lucrari posse propter eorum raritatē, sed quia alię multę superuenerunt, uidēs qđ nedum lucrum imo damnum reportaret si uenderent precio occurrēti, uēdit ad tempus plus, ut sic non patiatur damnū, quia hoc eēt usura. Sicut enim uoluisset minuere de ꝓcio si nullæ aliæ superuenissent ita adueniente abundantia ratione temporis,

tex. esse sing. nec alibi ita bene ꝓbatur. Et de esse actib⁹ obl'onis naturalis uide in l. ex hoc iure ff. de iusti. & iur. & in l si non fortē. §. libertus. ff. de cōd. inde. per d. Ias. Applica ergo ad ꝓpositū. q̄a si cāpsor soluit illi deponenti tanquā obligatus, & ipse bona fide recipi. ꝑt retinere q accipit, & nō tenebit restituere, ꝑꝑ obligationē illā anti dotalē, hoc verū secūdū Bal. ubi. s. nisi esset error facti. ut q̄a putabat ꝑ suū ꝓcuratorē esse ꝓmissū lō soluit cū non esset. tunc nec de iure iudiciali, nec conscientiali posset talis deponens retinere. Et concor. Laur. de redul. q. 12. q al legat Io. de Lig. & refert Iož. de Ana. in d.c. nauiganti de vsu. 7. col. uide. s. restitutio. 1. in uerß. vsurarius.

[a] Si statim solueret ꝓcium] Precium. n. piūm. ut illud de. 10. secūdū iustū, ut illud de. 11. tertiū rigidū. ut illud d. 13.

non poterit aliquid pl' uendere.[a] Nam in casu isto habet locum illud quod dicitur. Res tantum ualet quãtum uendi potest. l. 1. §. si hæres. ff. ad trebel. & l. quæ rebatur. 1. ℞. ad. l. falc. & l. si quis uxori. §. ulti. ff. de fur. Sed in casibus superioribus limitatur uerum qđ res tantum ualet quãtum uendi potest. l. si prædicta abusiua non obstarent. Et ita respondit Th. 2. 2. q. 77. ar. 1. ad. l. precia. ff. l. falci. Vbi dicitur precia rerum non ex affectu singulorum, sed communiter fungũtur dicit uerum, nisi affectio sit rationabilis ex parte uẽditoris, ut est in dictis duobus casibus, nõ in isto ulti.

60 Vtrũ uendens rem alicui q pecunia i diget, ut statim reemat ꝑ minori precio, sit usurari'. ℞ φ sic, qa perinde est ac si pecuniam mutuaret. Et iste est contractus possim', q dr̃ stoch, & bistoch, puta cõiter pl' uendunt, & sic unum gladiũ infigunt, & postea minus reemunt. Et sic alium gladiũ imponũt. Si tamen simpliciter quis uẽdidisset ꝑ iusto precio non cogitans reemere, & emptor non inueniẽs emptorem uellet uẽditori uendere pro minori, non esset usurarius min' emẽdo, sed posset eẽ iniustitia, & cõmuniter in eo accidit. Et ideo illicitus contractus.

61 Vtrũ uendens rem ad tempus plus quam communi extimatione ualet, sed tamẽ pl' ualet uel ualore naturale, uel propter utilitatẽ emẽtis, uel quia erat multũ utilis uendenti, & secundũ illud exigit precium, sit usurarius Respon. secũdũ Sco. & Rica. ubi s. & Thom. secunda secundę quæstio. 77. quod res nõ potest extimari ut tali precio uẽdatur salua iustitia. Nec ẽm ualorẽ naturalẽ,[b] quia sic musca ualeret plusquam totũ aurum mũdi & omnia inanimata. Nec secundũ utilitatem emẽtium, quia sic herba medicinalis uel potio ꝑ ualet alicui ad liberationẽ a morte ꝑcio inextimabili foret uendẽda, sed oportet ut extimetur communi extimatione[c] secũdum qđ dictum est in 59. & ideo si pl' tali extimatione uenderet rõne tpis erit usura. Si non ratione tẽporis uel alio respectu erit iniustitia, nisi uẽdatur sciẽti & uolenti, ut s. emptio. §. 7. Bene autẽ possẽt pl' extimari quã ualeat res cõmuni extimatione si ne usura ratione ꝓpriẽ utilitatis, puta habeo rẽ multum mihi utilẽ, ex qua multum mihi proficio, & ex ei' absentia multũ damnificabo, propterea liceret instanter postulãti eam sibi uẽdere, non quãtũ ualet cõi extimatione, sed quantum est mihi utilis, & quãtum extimatur damnũ ex eius carẽtia, & iõ nõ esset usura, quã uis interueniret tps solutionis siedę. Ratio quia res salua iustitia põt tali ꝑcio uẽdi, & ideo plus quod accipitur, non accipitur ex tempore, sed ex natura rei, licet quo ad apparentiam uideatur usurarius.

62 Vtrum uendens uinũ uel frumentum, & hmõi pro precio qđ currit, cũ pacto cũ quod si plus usque ad pascha ualuerit, illud plus uult. Si uero minus non uult minuere precium, sit usurarius. Respond. quod sic[d] facit. l. pen. C. de solu. & l. qui bona.

a Nõ poterit aliqd uendere.] ſu ſtũ. n. preciũ considerẽtur super mercantiis respectũ laborũ, & sũptuum mercatoris, & ex cõditione tpis, & negotiatiõis, puta qa tpe uindemiarũ & messiũ, soleãt vina & frumentũ minori ꝑcio vendi, vel cũm merces ex abundãtia minori uẽduntur, & maiori ex occurrenti penuria. Vñ cum mercator possit ꝑcium augmentare ex uarietate locorũ, & tẽporũ, ex qua ꝑcia in eisdẽ diuersimodẽ statuũtur ita debet, & minuere, ꝑcia. n. cõsiderãda sunt respectu locorũ, & tẽporũ, non solũ ex augmentatione, sed etiã ex diminutione. ff. si cer. per. l. uinum & l. secũdum naturam. ff de reg. quare.

b Nec secũdum ualorem naturalem] Augu. 11. d ciui. Dei. dicit, φ pretium rerũ venaliũ nõ consideratur secũdũ gradũ naturæ, cũ qñque pluris uẽdatur unus æquus, quã unus seruus sed consideratur secundum quod res i usum hominum ueniunt refert Tho. ubi. s.

c Extimetur cõi extimatiõe.] Ratio autẽ quare res dñt extimari cõi extimatione est, qa cũ scđm ordinẽ iuris iustitiæ, & charitatis, cõe bonũ ꝑferri debeat priuato, ut patet in c. bonæ. 2. de postul. prælato. glo. in c. licet de regul. Et hoc uerũ qñ priuatũ includitur sub publico, als secus, not. in l. 1. ff. solut. mat. sed hic priuatũ icludi tur sub publico quia multi ciues dãnificarẽt, & si forte dicas, φ prima caritas &c. iõ ille q uendit intẽdit bonũ ꝓprium, qđ non debet postponere publico, φ imo intendit damnũ suũ spũale, qđ est maius corporalẽ imo etiã, tpale damnũ ꝓtendit, cũ ex hoc posset fieri odiosus aliis, ideo ex ho. attẽdenda ẽ cõis taxatio, &c.

d Res, quod sic] Sed ɔ hanc determinationẽ vr̃ esse tex. in l. ea lege. in princ. ff. loca. ubi locaui tibi possessionem ad colendũ, cum pacto, φ si nõ coleres eo mõ quo pacti sumus, possem eã locare alteri, & si non ꝑcio qđ tu solueris tu tenearis, supplere. Dr̃ ibi φ si loco ꝑ maiori, non teneor restituere illud plus. Glos. in d. l. pen. C. de solu. soluit. dist. illud procedere ex cõ

bona. § si quis. 3. ff. de dam. infec. no. Archidia. 24. quę. 3. §. fi. & Hostié. in summa. ti. de usur. §. an aliquo. Facit l. si non fuerint. §. Aristo. ff pro soc Hoc intellige qđ sit usura, quando tale pactum facit ratione dilationis solutionis, aliter esset iniustitia non usura. unde Sco. in 4. dis. 15. quæstio. 2. argu. 2. ponit duas regulas circa hanc materiam obseruandas. Prima est quòd uendens non uendat tps, quia non est suum. Secũda est qđ non ponat se in tuto de lucro uel sẽper, uelut ĩ pluribus, aliter est usura.

63 Vtrũ emens a Ioanne centum quæ debet habere hinc ad tres annos a petro, seu ꝑ legato, seu pro ficto molendini, uel qualitercũque pro 95. quę nũc soluit de præsenti sit usurarius.

℞. quod aut ad instantiam Ioannis emit, aut sponte, si ad instantiam Ioannis solum, & propterea minus emit quia extimatur uerisimiliter interesse suum, puta qa uolebat de ipsa pecunia negotiari negotiatione qua uerisimiliter lucratus fuisset tantũ deductis periculis & laboribus, uel quia tantum minuit quantum extimat laborem in rehabendo & pericula & huiusmodi, sit non est usura. Nam nostra interest litibus, & sumptibus non uexari, ut in l. minoribus. ff. de mino. Si uero sponte & principaliter facit propter lucrũ, & minuit precium solum ꝓpter hoc, quia nunc soluit, ut in futuro rehabeat plus, propter præmaturam solutionem, sic est usura. c. fi. de usu. & in hoc conuenit Io. An. in addi. ad spe. Nec ob. illud quod dr plus soluit q ante tps soluit. Insti. de act. §. placet. & de plus pe. c. 1. quia illud est uerum in eo qui ante tempus [a] soluendo patitur aliquod interesse, & ideo cogens eum plꝰ petit. Vnde ista plus petitio siue respectu tẽporis, [b] quia cum obligetur hinc ad annum solum, & tamen hodie exigitur, siue sic respectu rei, [c] puta quod debetur tempore messis petitur tempore anteriori quo plus ualet siue sit respectu loci, [d] puta quod debetur in uno loco petitur in alio, siue sit respectu causę. Exẽplum ut quod debetur alternatiuè [e] uel non est obligatus, petitur determinatè, tantum solum potest diminuere quantum extimat interesse suum uerisimiliter siue lucri cessantis siue dãni emergentis alias propter ꝑmaturã solonẽ diminuere de principali esset usura. ẽm Th. 2. 2. q. 78. ar. 2. in responsione ultimi argumẽti. Idẽ dic đ illo q uadit ad artificẽ debitorem mercatori pro pãno decẽtum q debet hic ad annũ, & facit sibi dari. 15. modo ab artifice, & ipse se obligat soluere cẽtũ in termino mercatori secũdũ prædictã d. l. Aduerte tñ quod si talis pecunia seu debitum esset litigiosum non liceret emere. de quo dic. ut supra cessio actionum ꝑ totũ. Itẽ si esset mutuũ, uel commodatũ, factum alicui usq; ad tres annos, superueniret casus in quo mutuans uel commodans indigeret, & uellet, sibi restitui, non liceret commodatario, uel mutuũ accipiẽti aliqd diminuere ꝑ interesse suo qñ simile interesse

tentione. Ego uero dico, qꝛ i casu nr̃o infert dãnũ sibi accipiẽti. in d. aut. l. ea lege, hr̃ lucrũ sine dãno alicuiꝰ & đ re ꝓpria & pactũ ut suppleat ꝑciũ ualet, ex eo qa ipse poteret ꝯpelli & ad ꝑeiũ soluẽdũ, & ad colẽdũ sub certo mõ., uñ in nihilo dãnificet, igitur &c.

[a] Et uerũ i eo q añ tps] No. sing. limitationẽ ed c. primũ, de plus peti. & ad § si qs egẽs insti. de act. & ad l. unicã. C. đ plus peti. Quæ iura uolũt puniri plꝰ pœnitẽ. licet. n. antiquiꝰ qs plus petẽs a tota cadebat cã, tñ hodie plꝰ petẽs loco, puniẽ ad iter esse, plus petena tpe duplicãtur ĩ. ducię. Rei uero ĩ expẽsis cõdẽnãẽ. Ad cãm uero, nulla reperio in his iuribꝰ pœnã nisi referat ad expẽsas, uel qꝛ sit pœna tripli. vide spe. ti. de plꝰ peti. & do. i. d. Ia. & Ange. i d. §. si qs agẽs & Pa. in d. c. 1. Tñ fortè puniri debet malitia pp horrorẽ litiũ iuxta d. l. vnicam.

[b] Respectu tpis] Qđ ꝓcedit secundũ Io. Fab. i d. §. si qs agens. Io. da pla. & Ang. si. ue. dies sit apposita, ab homine de cõsẽsu partiũ; siue dies i sit ex natura rei., ut in fructibus nascituris, & partu nascituro iuxta l. i. ter dũ in princ. cã fi. đ uer. ob. & ita

exꝑssè tñ glo. in §. excep. siue dies insit a lege. ut in exactione dotis ꝑ obitũ iusta. l. vnicã § exactio. C. de rei uxo. ac. uel in cõstituta. pecunia. ut l. promissor stichi. in prin. ff. de cõsti. pecu. & ita tẽ tñ. d. Anto. in d. c. 1. de plus peti. Et petẽs añ aditionẽ dicitur petere añ tps, & sic plus secũdũ do. Ia. in uer. plꝰ instit. de act. Et idẽ credo si ad diem certũ. uel icertũ.

[c] Siue sit respectu rei] Melius exemplũ ẽ, si debeo tibi. 10. & tu petis. 12. sicut dicũt iura superius allegate. Tu limita qa uerũ ẽ qꝛ plꝰ petẽs repunitur, si simpliciter une petitione petit, secus si peteret accessoriæ, ut fructus uel interesse qa hac pœna nõ puniretur ita Io. de plꝰ. Io. fa. & d. Ias. i d. uer. plus.

[d] Siue sit respectu loci] Rationẽ educit. tex. d. c. a. 1. qa auferetur utilitas quã poterat qs habere ex loco de quo uide pa. i d. c. unico de plꝰ peti.

[d] Vt quod debetur alternatiue.] Ratio est q electionem au-

fert debitori. & intelligunt pl⁹, petere usti, si in iudicio petūt, secus si extra iudiciū, vt suadet rō tex. d. l. vnicæ. C. de plus peti.
a Et limita] Vide hoc vltimo. s. cōmodatum. § 4.
b Concedo tñ] Ros. vsura. 2. §. 15. vr aliter tenere. Tu vero opinionē huius §. tene, quia meliorem, & tutior.
c Superiori casu] Bñ se remittit ad supradicta. s. in §. 63. licet Ros. vsura. 1 §. 1. dicat hunc contractum usurariū secundū Alex. de Ales. tū qa ē mutuū indirectū, & sic in fraudē vr facere, tū qa nullū subest piculū, qñ qdem cāpsores soluāt in termino, &c. sed rñdet primo qa cōsiderari dñt, q̄ dicta sunt. s. §. 62. secundo qa non meminit, q̄ ipse scripsit de pagis vsura. 2. §. 15. ubi cōcēdit, ɔtrū esse licitū. Et tamen idē dicendū sicut in ista emptione scriptarum banchi. Tu ergo tene ut habes in d. §. 63.

teresse incurrit mutās & ɔmodator, nec aliūde ꝓuidisset, ut ipsū euaderet si talis cōmodator uel mutuans nō subuenisset. & sic intellige & limita.[a] l. in cōmodato. §. sicut. ff. commo.

64 Verū emēs pagas. puta ꝑ anno 1478. ad rōnē de 15. soldis ꝑ libra, qa sic ē cōis eorū ęstimatio Ianuę sit usurarius cū postea sit habiturus uerisimiliter hinc ad duos annos. 12. soldus ꝑ libra. ℞. Quidam multū errātes conati sūt simpliciter asserere non esse contractū vsurariū, sed solū turpe lucrū. Aliqui ēt dixerūt qđ licitè fit. Moti, primo ꝙ talis nō est ɔtus mutui, sed emptionis ī quo usura eē ñ pt sed solū iniustitia. Scđo qa inest periculū & labor in re habēdo. Tertio. qa cōis extimatio nō plus iudicat ualere. Quarto qa sicut pl⁹ ualet fructus maturus & pfectus q acerbus, iō licitè qñ ē acerbus minus emit. Sed certè iste rōnes nihil ualēt, qa licet formaliter sic ɔtus emptionis, tñ æqualēter est mutuū cū spe habēdi ultra sortē qđ sæpe cooperit sub ɔtu emptionis ut patet ī c. ɔsuluit. & c. in ciuitate, & clarius ī c. fi. de usu. Nec labor seu periculū excusat, qa uerisimile nō est ꝙ nō habeat totū, & sine oī labore in tpe. Iō minutio precii sit solū respectu tēporis, qđ patet, quia quanto plus tarde habent solui, tāto minus emantur pro præmaturam solutionem, & communis extimatio est corruptela, patet est memoria hominum qui recolunt quod sub communi extimatione cadebat quod contractus usurarius esset, & sic perseuerasset nisi fuissent quidam Magistri in Theologia non bonę conscientiæ, quia sine omni fundamento iuris, imo contra tex. apertum a contrario sensu in ca. fin. de usu. licitū eē consuluerunt, non intelligentes qđ licet fructus agrestis min⁹ possit emo quā maturus, non tamen minus quam quando computatis periculis semper plus sit ualiturus quam ematur, quam etiam si emař tanto minus propter præmaturam solutionē ꝙ uersimiliter plus debeat quā minus ualere, certè usura erit per tex. clarum in dictis. c. præalleg. Si ergo debet licere oportet quod propter præmaturam solutionē non minus ematur quin possit etiā minus ualere, imo plus dicit. d. Pet. de Anchar. in disputatione montis Florentię, ꝙ si quid emeret ad duos uel tres annos in præstita uel loca prædicta, & perciperet magisquā dedit, quod esset usura, quia non est uerè emptio, cū redditus sit de proximo reuersurus ad uenditorē, nec locatio qa pecunia statim soluiř ꝑ alia pecunia, vñ accedit ad contractum mutui, & ppea mihi vř dicendū sicat de casu pcedēti, ꝙ si quis ad instātiam amici emit pagas pdicta q potius uellet negociari cū suis pecuniis quam talia emere quod poterit tanto minus emere quantū extimat uerisimiliter interesse suū, pp periculū uero vel laborē non credo posset plus de vno soldo minuere, cū iudicio communi non extimeř, aut ualde modicū qđ si uero quis ideo emit pfatas pagas, ut sic lucreř, usurarius est & sic serua in conscia, qa non inueni q possit aliter determinare, q̄uis aduocatus fuerim corā doctoribus & magistris ꝑ ista materia. Concedo tñ[b] ꝙ formaliter non est contractus usurarius, sed bñ ęquiualēter, & in re & in ɔscientia, & quo ad deū sicut simili dicitur in d. c. in ciuitate. & c. fi.

65 Fit ali⁹ ɔtract⁹ q dř emptio scripturarū bāchi. q fit hoc mō, debet qs hře ī bācho talis cāpsoris cētū, sđ qa cāpsor ñ teneř soluere nisi hīc ad tot dies vł mēses uēdit istā scriptā. Hoc ē ista cētū ꝑ 95. alteri statim soluēti. De quo dic. ut supiori casu[c] dictū ē

66 Verū emēs pdiū uel domū cū pacto đ retrouēdēdo usque ad tot annos, uel sēp faciat fruct⁹ suos sine usura tpe medio añq̄ recōpereř. ℞. sic si bōa fide absq. fraude emař, & hoc ē ꝙ in ueritate intendat emere, & solū pactum de retrouendēdo faciat ex complacentia uenditoris, & quod po-

nius

a In c.ad nostr.] Pa. dicit. Cũ uenditio fit iusto precio, & solũ apponitur pactũ de retrouendendo non psumit ɔtũs usurari⁹, nec pignoratitius, & emptor lucrat fructus nisi retrouẽdiderit dictis iuribus, q̃ iura pcedũt ẽt de iure canonico. sm gl. i d.c.ad nostrã.

tat. Pano. nisi emerent pignora solũ p illo ptio qd mutuo nolebat, qa ex illa modicitate præsumeretur ɔtractus in fraudem factus, hæc ille.

f l. q̃ si nolit. §. q assidua] Adde gl. not. in l. rogasti. §. si tibi dedero. ff. si cer. pe. q̃ dicit q̃ in oibus ɔtib⁹

tius uellet ne reemeret, sed sibi liberè dimitteret, & q̃ liceat patet per l. si fundum C. de pac. inter emp. & uẽdi. & l. quotiens. ff de in diem adiec. & tenet Hug. sequitur Arch. in ca. quia pleriqne. 14. q. 3. & Innocen. & Ioan. And. & communiter doc. in c. ad nostram. [a] de empt. & uen. Si uero emeret in fraudem, quia intendit mutuare non emere, & si crederet uenditorem nõ reempturum non emeret, sic esset usura palliata [b] sub tali uenditione, & sic psumitur secundum doct. in d. cap. ad nostram ex trib⁹. Primo quando precium est modicum [c] respectu rei. Facit l. quamuis. §. si cum essem. [d] ff. ad l. Velle. & hoc & hoc maximè quando posuit pactũ, q̃ nisi redimat ĩ fra certum tps, nõ possit postea reemere, quia uidet pactũ. l. cõmissoriæ. l. mutuasse, puta. centũ & recepisse pignus de centũ. 25. ita qd nisi redimatur infra tale tẽpus fit am issum. Verũ est q̃ res non tñ ualet, si uendat cum tali cõditione, q̃ semp possit possit reemi si uẽderet simpliciter. ar. l. fundi partem. ff. de contrahen. emptio. Secundo præsumit in fraudem, quando fit pactum ut restituatur aliquid plusquam fuerit pretiũ. ut no. in cap. illo uos. de pig. & d. Ant. in dicto. ca. dyocesi, de usu. Tertio si emptor consueuit exercere [e] usuras. l. quòd si nolit. §. qui assidua. [f] ff. de edil. edic.

67 Vtrum emens cum pacto de retrouendendo apponens clausulam q̃ non vult quod possit redimere ante quinquennium [g] uel decennium, sit usurarius. ℞. Host. & Ioan. And. in d. ca. ad nostram, in nouella tenent, quod præsumitur in fraudẽ usuræ. Sed ego dico quod si hoc facit bona fide, puta quia uult impinguare possessionem, quæ pinguendo non consumitur usque ad tot annos, & propterea non uult quod reemat, nisi sibi alio modo velit satisfacere de expensa, sic licet, si uero fit ĩ fraudem, ut lucretur fructus ex pignore simulato, sic est usura.

68 Vtrũ emẽs cum pacto de retrouẽdendo & locãs uẽditori pro certo affictо, sit usurari⁹. ℞. q̃ nõ, si sine fraude fit. [h] ut dictum ẽ. s. Esset tñ illicitus si ex pacto commodũ, uel incommo-

b Sic esset usura palliata.] Quia plus ualet quod agit, quã quod simulatę cõcipit. C. eod. p totũ. Et dicit glo. sing. in l. 3. eod. ti. Quod ẽt si esset appositum iurm nihil ualeret, quia in fraudẽ præsumit appositum.

c Quando preciũ est modicũ.] Gl. est not. in l. 2. ff. de sup fici. Bar. ĩ l. certẽ ferro. §. q maximos, ff. de public. facit. l. cũ hi, §. modus. ff. de transact. Nam nemo præsumitur iactare suũ. ff de probatio. l. cum de indebito. Est bene uerum, q̃ istud pcium, ad hoc vt presumat contractus fęneratitius debet esse ualde tenue.

d §. si cum essẽ] Certè ille §. nihil facit. Qui vult, ut si essem tecum ɔtũrus, & mulier intercessarit, q̃ in te datur actio qua mulier se obligauerat, puta si ex stipulatu, &c. & liberatur mulier, sed melius facit ea. l. §. si conuenerit, ubi habetur, quòd si conuentum sit ut debitor ex promissorem det, & ipso liberato per acceptilationem dederit mulierem velleiano munitam, perinde est, ac si nullum dedisset. Sic in proposito si pro fundo empto datur pretium minimum, uidetur ac si nullum esset datum.

an sit usura uel ne considerat, an sit solitus fęnerari, sed in mutuo, secus, qa semper ẽ usura. & ibi uide Ale. No. tamẽ diligẽter, ea q̃ dicit ibi Bald. q̃ in dubio nunquam psumitur ɔtũs usurari⁹. Allegat text. in l. q retentionẽ. C. de usur. ubi in dubio nõ psumitur usura vltra legitimum modũ, & text. in l. ampliorẽ. in fi. C. de appella. & istud dictũ Bald. refert, & sequtur Alex. cõs. 221. 2. uol. inci. sup tit. qõnis. Istud idẽ dicit Bal. ad literã. in rub. extra. de offi. iud. in 8. col. p quo facit rľa, q̃ in dubio nõ psumit illicitũ uel delictũ. l. merito. ff. p solundo eo qd per rľam d. l. merito decidit Bar. in l. gerit 6. col. ff. de ac. hæ.

g An qnquẽniũ] No. duo diligenter, primo si sit factũ pactũ de retrouẽdẽdo qñcũque soluat ptiũ ad oẽm uoluntatẽ uenditoris, nõ obstantibus talibus uerbis pscribitur. 30. annis. ita nota. decidit Ang. consi. 55. incipit Guilielmus, & Franciscus, ẽt si eẽt iuratũ illud pactũ secũdũ Ang ubi s. 2. & forti⁹ si sit factũ pactũ q̃ quoties, & qñcunq; soluatur pretiũ teneatur retrouendere, intelligitur ĩ. 10. annos. Ita Pe. de Anch. consi. 332. Inci. uisis diligenter actis 2. column. idem Ias. in l. conditiones. C. de institu. & substitutio. in fin. & dicit se consuluisse in hoc quod nota.

e Si emptor consueuit exercere] Quid autem si qs quærat mutuum, & pro eo offert hypothecam bonorum, & nullus uelit mutuare, sed emere, nunquid præsumetur contractus fœneratitius, uidetur dicendum, quòd non, ex mente Hostien. hoc tamen limi-

h Si sine fraude fit] Idem si daretur ad liuellum ad rationem 5. pro centenario. per d. l. si fundum. C. de pac.

dum excepto constituo affi ctu pertineret ad uēditorē. Nā hoc est cōtra naturam emptionis, cum rei emptæ commodum uel incommodum debeat pertinere ad emptorem l.illud. ff. de peri. & com. rei uen. nisi affictus esset ita modic⁹ qđ uēditor releuaretur in illo in quo grauatur cōtra naturā cōtractus. Item reddit illicit⁹, qñ ipse uēditor nō posset se qñ uellet ab huiusmodi conductione liberare, qa cū talis obligatio uē diceret partē p̄cij. d. l. partē fundi. & emptor solū iustū p̄ciū rei soluet, sic hēbit. s. iustū p̄ciū istā obligationē. Et idē dic similr, si uellet q̄ obligaret se ad p̄ducēdū qđ eēt illicit⁹, nisi in alio alleuiaret p̄ductorē. Præsumit tñ usurarius ex p̄dictis in ante p̄cedēti. q. 1. §. 66. & ēt quando p̄prios fundos uēderet ad huiusmodi cōtractus faciēdos, cū nō p̄sumatur incōtinēti uelle p̄traria agere. l. nō ad ea. ff. de cōditio. & demon.

69 Verū emēs tēpore messium granū, vł uindemiatū uinū p̄ p̄cio qđ tūc ualet, cū pacto qđ tot mēsuræ sibi reddāt tēpore paschali sit usurarius. ℞. Hosti. in sum. & Io. an. cū gl. in d. c. si. qđ sic. 14. q. 3. usura. Nec obst. q̄ aliqñ sūt uiliora, qa ad ea q̄ raro eueniūt nō p̄si derant leges. l. nā ad ea. ff. de leg. in autē. ut si p̄hibitiōe. §. q. 1 uero post multā, & cōis cursus ē qđ fint cariora q̄ extimādus ē. c. certi ficati. de sepul. & l. 1. §. 1. ff. de fluminibus.

70 Verū emēs frumētū uinū & hmōi tēpore quo colligit ut postea cari⁹ uēdat alio tēpore sit usurari⁹. ℞. qđ nō. Et tñ turpe lucrum primo si est ecclesiastica p̄sona, q̄ hoc facit. 14. q. 4. c. quicūque tēpore. Secūdo si hoc facit p̄pter auaritiam scilicet ut carus uēdat nulla alia necessitate pensata uel utilitate. aut ut charistiā inducat taliter q̄ hoīes cogantur emere ab eo, & ipse ad libitū possit uendere. Et sic peccat mortaliter. Et credo teneatur restituere damnum [a] si q̄ dedit ex hoc communitati siue alicui qui alio modo sibi p̄rouidisset, si talis non impediuisset taliter emendo, sicut faciunt illi qui stant in porta ciuitatis, ut totum granum nouum emant. & procurāt ne deferatur in plateam ad uēdendū. & de istis intellige præfatum c. qui cunque. Si vero talis emeret propter bonū commune, ut fecit Ioseph scilicet ut prouideat ne populus suus fame pereat, sic me reretur, si autem emeret propter prouisionem suam, suorum, & postea non indigēs tanto illud uendit quod super est [b] precio occurrenti. Vel si hoc facit propter exercēdā iustam commutationē p̄ modū mercātiæ; non charistiā inducat, sed potius ut lucrū aliquod ex opere suo recipiat propter sustētationem suæ familiæ, vel propter pietatem, v. dispenset in pauperes, sic licet dū modo moderate faciat, ut charistiam non inducat, hæc ex Inn. Host. & Ray. & Rodu. & summistis, & Pet. de Ancha. in capi. 1. de usur. lib. 6.

71 Quid de his qui emūt oues vel boues & huiusmodi a pauperibus quos non habent. Respon. ro. quod si emens a paupere vel diuite scit uel credit ea non habere, & quasi iam ea tradidisset locat ei pro precio annuæ pēsionis, sic committit usuram quia clare patet quod sit fraudem usurarum [c] Si uero credens eos habere sine fraude & bona fide emptio fiat non est credeñ. quādiu bona fides durat emptorem peccare, nec ad restitutionem [d] teneri de consumptis bona fide durante, sed de extantibus

pac. inter emp. & ven. qa p̄tus eēt licitus, & vident esse q̄ iā gr̄a, & liberalites facta ipsi uenditori ne p̄petuo sit obnoxius ad soluēdā pensionē cū p̄tra ct⁹, liuelli de sui natura dicat per p̄petuitatē. ca. 1. §. 1. ibi ex natura p̄petui lidelli de alie. feu.

a Et credo teneatur restituere dānū] Scilicet pauperibus secundū Guil. Hoc tñ dicit fore de hone state uel consilio nō aūt de necessitate, nisi ex facto eorū alij fuissēt dānificati qa ipsis teneretur restituere. c. fin. de Inin. & dā. da. Et idē intelligendū est si q̄s emeret alia extra uictualie vt aurū argētum, & similia, ut charistiam induceret, & ipse lucraretur.

b Illud uendit q̄d superest.] Ad hoc Bart. in l. cætera. §. sed si parauerit de lega. 1. ubi q̄rit, stāte statuto, q̄ nullus emat frumentum in platea nisi p̄ suo uictu, scholaris emit p̄ toto anno postea mutat propositū, & uēdit nunqd puniatur. Dicit secūdū Guil. q̄ nō, q̄ primū p̄posi tū fuit licitū. Limita tamē, & declara, ut ibi per Bar. idem tenent Bald. & Albri. in l. 1. §. unde q̄rit ostilius, p̄ illum tex. ff. de exercito. ide Albric. 2. p̄te statutorū. q. 82. alias 203. in.

ei. p̄dicta e⁹ is faciunt, & Pau. de Casi l. 2. in prin. ff. si cer. pe. p̄ gl. ibi quæ dicit primū p̄positū attēdi. idē d. Iaš id. §. sicut parauerit.

c In fraudē usurarum] Idem tenet Rose. usura. 3. §. 7. & idem ē de illis q̄ emunt fructus ab illis q̄ possessiones nō habent.

d Nec ad restitutionem] Intellige tamen, quod capitale stet ad periculū emptoris. sm S. Ber.

uel inquantum factus e locupletior., credo teneat in casu quãdo omnino ab alio nõ emisset, nec aliquod interesse patitur ex tali emptione.

72 Quid de emẽte æquos & huiusmodi sibi reddendos a uenditore incertis nundinis pro minori precio quam ualeant in tempore contractus, Resp. Ro. quod est usura,[a] nisi uerisimiliter dubitetur uel credatur plus uel minus sint ualituri tempore solutionis, ut patet ex supra dictis.

73 Vtrũ locans, rem quã extimat, cũ pacto ꝙ qualitercũque perdatur seu deterioretur uult preciũ rei suæ recuperare cũ aliquo lucro sit usurarius. ℞. ꝙ sic vt not. Barto. in l. si ut certo. §. nunc uideñ. el primo. ff. commo. & l. prima. §. in hac actione. eod. licet extimatio non faciat semper uenditionem, tamen cum tali pacto facta uidetur facere uenditionem. Et ideo perinde est ac si uẽdidisset, quia precium expectat exigit ultra fortẽ & sic usura est, aut saltem contract⁹ illicitus est, & pernitiosus. Et ideo restituere tenetur qđ ultra sortem accipit.

74 Vtrum mutuãs granũ uetus, & huiusmodi ut postea recipiat nouũ sit usurarius. Respond. Hostien. & Goffre. uolunt quod sit usurarius [b] solũ quando facit hoc ut meliorationem recipiat, sed si tacitẽ ne frumẽtum pereat & ut accipiẽti gratiam faciat, nõ erit usurarius, dummodo secundũ Rod. non auferat libertatẽ debitori liberandi se uetus soluendo, & placet, qa si si ne aliqua iniustitia & piu dicio alterius cõsequor utilitatẽ meam non ei o tibi iniuriosus maximẽ, quãdo tpe solutiõis uerisimiliter, nõ extimatur plus ualiturũ alias liceret. Idem dicendũ secundum Monal. si aliquis haberet æquũ de quo nihil facit, & acciperet mutuo ab aliquo centum cum tali pacto quod teneat æquum suum & pascat eum, & uariatur eo siue preiudicio æqui ꝙ talis accipiens non erit usurarius. Ratio quia nullũ damnum facit proximo, imo alleuiat eum pascendo equum. Idem dicit de domo pignorata mutuanti quæ utilis est sibi, quia eam locare non uult, uel non potest, & mutuans custodit domum a ruina. Propterea addit quod in istis casibus considerandum est pter mutuum. Vtrum pares sint utilitates hinc & inde, & si pares sint, erit usura, vt in casibus prædictis, quia in quo habet æquum alleuiat alium ab expensa, & qui habet domum conseruat eam, cum dominus nullum lucrum ex ipsis esset habiturus, quod bene no. quia facit ad multa. Nõ tamen extendes ista ad lucrum, quod facit pecunia mutuo accepta.

75 Vtrũ dans decem ulnas panni ꝓ aliis decem in futurum dandis, sit usurarius Respon. Rod. quod non quia est contract⁹ permutationis,[c] & cum dicitur de mensura, intellige de mensura modii & lagene & cæterorum uasorum, quibus grana uel liquida mensurantur.

76 Vtrum habens pecuniam quam timet in futuro tempore minorari iuxta ordinationes dominorum, uel ciuitatũ possit sine usura ipsam pare alicui hoc pacto, ut sibi reddatur inæquali pretio in quo est quando ei dat. Respond. secundum Alex. lomb. in quoli. q. de usur. quod sic. si ille qui recipit mox expendere uult in tempore in quo tantum ualet, quia nihil ultra sortem recipit, nã potuisset ẽt aliquid emere qđ postea uẽdẽs rehabuisset æquales pecuniæ, & placet mihi, nã quis i mutuo[d] ñ liceat sperarẽ lucrũ, tñ uitarẽ dãnũ ſi ne dãno alteri licet aliq teneãt si sit usura.

a Quod est usura] et hoc intelligitur si interueniat pmatura solutio, elias nõ esset usura, extra. eod. nauiganti, licet posset eẽ alia inæqualites q̃ ad restitutionẽ obligaretur.

b Sit usurarius] Concor. Pan. in c. si in fin. de usu. & Pe. de Anch. in c. i. eod. titu. lib. 6. Et ratio est qa debeo, in mutuo recipere frumentũ eiusdẽ, bonitatis intrinsecæ, & nõ extrinsecæ. l. cum qd. ff. si cer. pe unde si dud⁹ bona intentione mutuo granũ licet sit preciosius tpe solutiõis nõ ꝑ hoc est usura dũmodo sit eiusdẽ bonitetis intrinsecæ secundũ Pa. vbi s. Et hoc facit ꝯ mutuãtes granũ corruptũ vel uinum corruptũ ut nouũ recipiant, & sic meltus qa usura est. rõ qa nõ est eiusdẽ bõitatis itrinsecæ. uide ẽt sup. §. 36. i postilla. i.

c Quie est ꝯctus ꝑmutatiõis] Posset tñ fieri i fraudẽ usuratum, & hoc qñ dominus appõeret aliquã ꝯditionẽ. ex que meliorationẽ aliquã cõsequeretẽ, ut patuit s. §. 16.

d Nã quãuis in mutuo.] Pone ꝙ mercator scit ꝓ certo statutum i ꝯsilio, ꝙ die crastina minuet preciũ frumẽti, & ipse hodie uẽdit illud frumentũ ꝓ ciut, qđ curritur. q. i dicendũ. dicit Ro. in suis sin. ꝙ

emẽtes poterunt agere ad interessẽ & hãc opi. tenet Bart. in l. q̃rens ff. de actio. empt. & Bald. in l. a. ff. de peri. & commo. rei uen & pro ea facit. l. una. §. pla nẽ. eo. ti. de peri. & cõmo. rei uẽ.

a Habet annuos reddictus] Idē tenet Pa. in c.in ciuitate, & Ros. usura. 2.§.15.ubi ponit exēplum, cōitas hēt mille in redditu, nunc eget.10.milibus exponit, uenalia illa mille p. 10. annis, & p nume ratiōe p̄senti.10. milliū reseruato q posſit ad libitū hoc.10.millia emptorib' restituere. Et quia unus solus non vult exburſare illa. 10. milia inuenitur unus q exburſat mille, & alius centum &c.& qlibet dicitur hēe unum locū, q2 ſ.emit red ditus proportionatos ad mille vel ad centū Iste contractus, eſt licitus, q̄nquidem ſuū ius qſque in aliū trāsferre p̄t. ca.nemo, de reg. iur.li.6. Et iura, & actiones vēdi pn̄t ut toto ti.de here. uel act. uē. Retinet bn̄ cōitas directū dn̄iū, & utile trās fert. s.ius pcipiēdi illā cōmoditaté. Et hāc sniam tāt & Lau.de Rodu. in d.c.consuluit. Secus tā qn̄ cōitas non haberet qd uenderet nec ſ pdiis nec in gabellis. Quia tunc mutuum censeretur, ut hic.

77 Vtrum ciuis a quo cō munitas eius indigens pecunia accipit centum contra eius uoluntatem, licitè ſine uſura poſsit, recipere certum quid puta. 8.libra pro centenario quod ſibi annuatim ipſa communitas conſtituit. ℞.diuerſi diuerſa ſcripſerunt.ſed(ſaluo meliori iudicio) mihi uidetur diſtinguendum ꝙ aut cōmunitas ipſa habet annuos redditus,a aut nō. Si habet (ſicut eſt ciuitas Ianue) & de ipſis reddibus aſsignat certam partē tali a quo pecunias habuit ſm proportionem pecuniæ habitæ,ita ꝙ tātū habeat omni anno de tali redditu,ſm qd' reddit' ipſe bn̄ uel male reſpōdet, ſic licitè talis accipit,q2 talis cōmunitas talē pecuniam accipit non nomine mutui cum nūquā uelit eā reddere ſed pro p̄tio talis partis ſuorum redditūū,quos p ſolutione pecuniç habitç uendit tali ciui.& ſic ē emptio redditus ciuitatis, quæ fieri pōt ſine uſura.ut.s.dictū eſt. §. 44. Nec.obſt. ꝙ p̄fati ciues nō intēdebāt emere,quia licet non intēderēt emere,tamē cōmunitas potuit eis dare pro pretio tale redditū iſolutū, & ſic erit emptio & uēditio ſic poſſet eis aliquā poſſeſsionē dare inſolutū contra eorū uolūtatem, ſicut fit ſæpe Et ſm hāc uiā ītelligo. Io.de Saxonia in ſua ſum.& Io.An. & d.Ant.& cōmuniter moderniores in c. in ciuitate,qui dicunt licitè tales illud lucrum accipere. Et ſm hoc loca Ianuç,mōs Florentiæ, & impreſtita Venetiarum ſunt licita,& ſine uſura. Si uero communitas non habet redditus,uel ſi habet iam exhauſit in contractu ſupradicto, uel alio modo,ſic talis ciuis non poteſt aliquid ultrà ſortem accipere ſine uſura,quia quicquid accidit ſorti in mutuo uſura eſt, niſi aſſuerit iuſtum & uerum intereſſe,quod poteſt extimari etiam ex dubio euentu, ſecundū conditiones perſonarum & negotiorū ſm Tho.2. 2.q. 62.ar.4.unde dicit ꝙ dupliciter quis dānificatur.Primo modo cū ei aufertur id quod actu habebat,& tale damnū eſt reſtituendū ſm recōpēſationē çqualē. Secundo modo damnificatur impediendo ne adipiſcatur,quod erat in uia habēdi,& tale damnum non oportet recompenſare in æquali,quia minus eſt habere aliquid virtute quā habere actu, & ideo qui erat in uia habendi aliquid,habet illud ſolū in uirtute uel potentia. Et propterea ſi redderetur ei ut haberet actu non haberet ſimplum,ſed multiplicatū, quod nō eſt de neceſsitate reſtitutionis. Tenetur tamen aliquā recōpēſationē facere ſecundum cōditionē perſonarū & negotiorū, hæc ille, & ſic patet quando nō pōt poni intereſſe certum pro incerto,ut dicit.d.Anto.in c.ſalubriter.de uſu.& ſic intellige Alexan. lombar.S.Bernar.cum ſimilibus.qui tenēt non licere ſine uſura aliquid accipere, & hæc bene no.

78 Quid de ſponte dantibus communitati ut tale quid annuatim habēt. ℞.Lau.de Rodul.in ſuis contractibus ꝙ ſi.5.concurrant,ꝙ licet.Primum ꝙ redditus nō ſit exceſsimus,ſed conueniens. Secundū ꝙ redditus fiat de bonis, & ſuper bonis cōmunitatis, quia ſi fieret relatio tantum ad perſonam communitatis,eſſet illicitum. Tertium ꝙ non detur facultas reſoluendi contractum pro maiori uel minori pretio,ſed ſolum occurrenti.Quartum ꝙ tempus ſit incertum, quia ſi redditus & tpa forēt certa, tunc ibi eſſet maior quantitas pcepta ex tēpore quam illa quç datur ciuitati uideretur p̄ctus uſurarius.Quintum ꝙ tales emētes nō ſint uſurarii,iſtud eſt uerū quo ad præſumptionē ſolū, & ideo ſi uerè emit in foro animæ licet.Iſtis aut non concurrētibus cōitati, quia de rōne uſurç ē, ut committatur circa mutuū uoluntariū non uiolentum,& propterea in talibus nō eſt ratio formalis uſuræ, ſed bene in iſtis uolūtariis qui intendunt mutuare non emere.

Vtrum

Verum emētis iura præfatorum ciuiū qui licitè a communitate certum quid annuatim ex redditibus ciuitatis recipiunt (ut dictum est) sint usurarii. ℞. quod non secundum dom. Anto. & Ioā. de Saxo. ubi supra. Ratio quia emunt redditum in pecunia iam constitutum. Itē idem reddit crescit & decrescit, nec est maior q̄ redditus possessionis immobilis. Itē stat periculo emptioris. & multa alia, quæ uide in Pe. de Ancha. in c. usuram, de usu. li. 6. qui his concordat. Limito tamen prædicta uera, nisi communitas ipsa notabiliter læderetur ex ipsis emptionibus, quæ cum pupillo comparetur ut l. rempublicam. C. de iure rei publicę. Ideo eius administratores non possent eā damnificare nec factum eorū ualeret in damnū reipublicę, ut l. ordinis. C. de decre. de eu. & l. pses.[a] C. de trāsactio. & l. ambitiosa. ff. de decre. ab ordi. fa. Ideo non ualeret talis uēditio nec emptio facta ab illis qui hoc sciunt, sed tenerēt restituere totum quod receperūt.

80 Verū liceat mutuare ꝯmuni meo uel alicui domino pro aliquo officio habēdo, ex quo spero cōseq magnum honorem & lucrū. ℞. secundū Ioan. de Saxo. ubi supra ꝙ nō sine usura, quia mutuans sic recipit ex pssē ex mutuo ultra sortē. Ego tamē credo ꝙ si ex officio non habeo conseq nisi lucrū quod debito modo debeē tali exercitio, cū non possim illud habere, nisi mediāte mutuo, si sū aptꝰ ad tale officiū exercēdū ꝙ possū mutuū dare ut illud habeā sine usura, q̄a qđ accipio lucri nō respicit mutuū sed exercitiū prīcipaliter, licet secūdario postea mutuū, qđ lucrū secūdario sperare ex mutuo, nō ē usura, ut supra dictū est. §. 1. Si tñ ex statuto uel antiqua ꝯsuetudine uolēs habere tale officium teneretur aliquid soluere, & ut talem solutionem euitaret mutuum daret, esset usurarius.

81 Verum mutuans super pignore aliquo cum tali pacto ꝙ donec debitor sibi restituerit pecuniam ipse creditor habeat fructus pignoris. ℞. ꝙ usurariꝰ est c. illo nos, de pignor. & quid teneatur restituere, habes supra. Pignus. §. 11.

VSVRA II. De eius prohibitione & pœnis tam contra usurarius quam cōtra fautores eorum.

1 Vtrum usura sit peccatum mortale. ℞. secundū omnes tam Theologos in 4. di. 15. quam Canonistas in c. qm̄ multi. 47. di. & in c. super eo. de usur. & in multis aliis locis quod sic. Nam usura est malum non solum in se sicut homicidium, quod posset ex aliqua circunstantia fieri sine peccato, ut in iudice seruato ordine debito, & huiusmodi, sed etiam est malum secundum se, & ideo cum nulla circunstantia potest bene fieri de potestate ordinara etiā a deo, & hoc probaē (scilicet ꝙ sit malum in sē & ſm se) tali ratione, quia est contra rationem naturalis proprietatis pecuniæ ad qđ sequitur ulterius ꝙ uenditur ibi illud qđ non ē, & hæc est ratio Philosophi.[b] 5. Eth. & primo Poli. ubi probat ꝙ proprius usus pecuniæ & principalis est eius consūptio siue distractio, quia est inuēta ad commutationis faciendas, & ideo ſm se est malū pro usu pecunię mutuatę pretiū recipere quia hoc est uēdere bis, uel uēdere quod non est. Probatur & alia ratione ſm Sco. in 4. dist. 15. q. 2. ar. 2. sic. Pecunia mutuo accepta trāsit in dominiū debitoris ita ꝙ sit sua & iō magna ē inæqualitas ꝙ aliqs i re sui ꝓximi lucrū q̄rat, cū nullū danū i de q̄cq̄d de re contingat icurrit. Multę alię rōnes,[c] assignantur

a L. præses] Ad. de. l. pactum curatoris. C. de pac. & ibi p docto. Et qđ not. Bart. in l. ambitiosa. C. de decret. ab ordi. fac. ubi est text. clarus, ꝙ administratores ciuitatis nō possunt facere ea q̄ expsse redundant in dānum ciuitatis.

b Et hæc est rō philosophi] Pa. in rub. extra eo. sic dicit. Vsura ē uitiū quoddā cōtra naturā rerū, quandoquidē pecunia germinat pecuniā, q̄ naturaliter nō est apta germinare, cū sit tantū in mensura rerū, ut l. 1. ff. de contrahen. emp. & c. eiciēs. 88. dist. & uenditur usus rerū ubi non est, hanc eādem rōnem assignat, b. Tho. 2. 2. q. 78. ar. 1. in corpore, & respōsione ad 5. Idē Car. in cle. 1. in prin. de usu. di. ꝙ quia debemus uti rebus ad finem ad quē sunt institutę. c. personas, de appe. 22. q. 2. his autem. Sed instituta est pecunia ad ꝯmutationes faciendas, nō autem ad germinādū, sicut sal, qđ nō germinat igitur, &c. Et ꝙ usura sit prohibita, uide latè Angel. consi. 219. & Alec. consil. 58. 2. pte.

c Multæ aliæ rationes.] Vtpotè quia usura est lucrū ualde tutū, unde omnes darent ad usurā et rustici, & agricultura dimitteret, unde sequeretur fames, & charistia seu rerū penuria, unde et inquiretur paupe rū excidium, & mors. 14. q. 4. qd dicā. Alia rō ē ꝓpter euitandam idolatriā. Nā in peccato usuræ videtur committi idolatria, ex eo quia homines ui

tenior magis di ligere nūmū q̄ Deū, quadrageſi ma ſeptima diſt. ſicut hi. Vnde & alibi dicit. Auaritia eſt idolorū ſeruit⁹, Ad Ephe. 6. c. & in c. auaritiæ, de præbē. & c. idolatria. 18. q. 1. & c. cū omnis. 5. q. 1. Alia ratio eſt, q̄a eſt contra charitatē proximi. Cum enim teneamur diligere p̄ximū tenemur & conſa. quẽrer & in caſu neceſſitatis ſubuenire. §. proximus, de pe. diſt. 2. Cum igitur in vſura non ſeruitiū impendatur, ſed ſpoliū poti⁹, merito eſt p̄hibita. Hæc habẽtur ex Inno. & Pa. in rubric. extra eo. & a Car. vbi. ſ. q ſt ponit rōnem. Sco. de qua hic, & addit carmen. quo ſex rōnes col ligũtur ſic. Paupertas, fames idolatria, dilectio fratrum. Verāt vſuram res aliena rei vel abuſus. Et vide plenius. Io. An. in regula peccatū, iu mercur. & Ioan. pe. a ferra. in practica ſua Papienſi ſup forma libelli in actione hypothecaria in ver. ſine aliqua in 5. co.

a Pertinaciter] Secundū Car. in d. cle ex graui. exponitur. i. obſtinata pertinacia, alias nō incurreret pœnas. d cle. q̄a ſi quis ioco aſſereret vſura nō eſſe peccatum non puniretur vt hæreticus. 22. q. 2. q̄ ait. Sed bene puniretur ab ordinario pœ. a extraordinaria q̄a talis iocus nō eſt permittendus per quē peruenitur ad crimina. l. nam ludus. ff. ad l. aqu. c. cōtingebat de homi. Zenze. dicit pertinaciter. i. eſt p̄ſiſtentia icorrigibili. 22. q. pen. dicit.

b Imperator] Pa. in c. cū ſit generalis in 6. col. & fo. compe. dicit quòd imperator unico verbo noluit deſtruerẽ tot. leges cōcedentes, uſuras. Car. in d. clem. 1. multa dicit. Tu tene q̄ hic dr̄, & imperator in aut. de eccle ti. tu. prohibuit vſuras.

c Sed alieno] S. Th. ubi ſ. dat multas expoſitiones, ſiſt & Car. ubi ſ. §. q. 19. Tu uero uide conſiliū Alex de neuo. qui optimè ſoluit. Ex his poſſet inferri q̄ licet iudæ⁹ aſſerens uſuras nō eē pc̄tū, nō poſſit dici hęreticus q̄a nō eſt de gremio eccleſię poſſet tñ

aſſignatur a doctorib⁹. Seu q̄ ſit peccatū mortale melius probatur autoritate diuinæ legis. Ezec. 18. ibi ad uſuras dantem &c. in Pſal. 14. ibi qui pecuniam non &c. ergo ex quo non uiuet nec habitabit in regno dei demonſtrat eſſe peccatum mortale, prohibetur etiam Exo. 22. Si pecuniam commodaueris &c. facit. c. ſuper eo. de uſu. Vnde ſi quis pertinaciter [a] aſſerat vſuras exercere non eſſe peccatum, vt hæreticus eſt puniendus, & procedi debet contra infamatos vel ſuſpectos de huiuſmodi errore, ſicut contra infamatos de hęreſi. cle. ex graui, de uſu. Nec etiam de iure ciuili hodie conceduntur, immo ſunt prohibitæ, vt no. glo. in c. quid dicam. 14. q. 3. & in cap. quia in omnibus de uſur. Quia imperator [b] dicit ſe ampleti quatuor concilia quorum unū ſcilicet nicenum eas prohibet in d. c. quoniam multi, ut in autenti. de eccleſia, titu. circa princi. Item leges imitantur canones in matrimoniis & uſuris, vt i autentica, vt cleri. apud propriè, epiſcopos conue. 2. q̄ ſtio. 3. §. hinc colligitur, & de nou. oper. nunciatiō. capi. intelleximus, & in caſu in quo uidentur permitti non eſt uſura, ſed ratione intereſſe illud plus exigitur. Nec ob. Deuteronomij. 23. non feneraueris fratri tuo, ſed alieno, [c] quia in vera litera non habetur illud ſed alieno, ſed fuit per iudæos appoſitum aliter cōtradiceret ſibi ſcriptura, vt patet Ex. 22. Deuterono. ſecundo. Vel dic quod fuit permiſſio ſicut libell⁹. repudij, ne maius malū faceret ut patet Iſa. 56. Item nec illud Deuteronomij. 15. fenerabeιs multis gen tib. & ipſe a nullo fenus accipies quia ibi ponitur cōſequens pro antecedente (qua ſi dicat) tantam abūdantiam habebis, & poteris multis fenerari, ſi uolueris & tu a nullo mutuari indigebis. Item nec illud. cap. ab illo. 14. quæſtio. quarta quod intelligitur non uſura, ſed recuperatio debiti li. vſura, & ſic licet dummodo non ſit ſcandalum vt ſupra. patet vſura. 1. §. 24. & 48.

2 Verum liceat accipere ſub uſuris. Reſpon. vt colligo ex Richard. in 4. diſtinctio. 15. quæſtio. 5. argum. 5. & Tho. 2. 2. quæſtio. 78. ar. 4. & Innocen. in capit. ſuper eo. eod. titu. & Ioan. An. in c. dilectus, de ſimo. & Panorm. poſt Hoſtien. in d. c. ſuper eo. de uſu Hugo & Archidiaco. in c. mouet. 22. quæſtio. 1. Quod aut ille q accipit ſub uſura hoc facit pro operæ illicito. Et ſic nullo modo licet, immo ſecundum Archi. & Rodoric. peccat mortaliter. Aut facit pro operæ licito, & ſic diſtinguo, quia aut tale extremæ neceſſitatis. & ſic tenet Inn. in d. ca. ſuper eo. quòd ſi non poſſum inducere proximum ad mutuan gratis, & ego famæ peribo niſi mutuet, quod licet mihi inducere eum ad mutuan. ſub uſuris vt maius malum euitet. ſ. homicidium & licet prima fronte videatur hoc dictum mirabile, eſt tamen rationabile, nec eſt hoc procurare peccatum, ſed volenti committere pc̄m̄ perſuaſio eſt, vt ſaltē minus peccet, quod licet 11. diſt. duo. Si aūt opus non eſt talis neceſſitatis extremę, tūc ſubdiſtinguo, aut ille paratus eſt dare ſed vſu-

cõpefci, si hæc dogmatizaret inter Chrianos, fm gl. & Car. in d. §. sane. Idẽ Ang de Ancho. f si de po. pp.

a Etiam pro omni opere indifferenti] Si dicatur cõtra. Iste accipiẽs videtur præstare causam q ille peccet, quia si non acciperet ipse non mutuaret & quasi ter, ergo nõ peccaret, ergo accipiẽs peccat, tum q q occasionẽ, damni dat & etiã qa scriptũ ẽ Ro. 1. non solũ q faciunt &c. respondeo quod aliud est cõsentire peccato aliud ẽ vti peccato alterius, primo modo nõ liceret, secundo sic, vñ ille q accipit mutuo placet sibi illa mutuatio, sed non peccatum, itẽ ille qui accipit nõ dat causam peccãdi, sed mutuãdi si ergo vsurarius sumit sibi occasionem peccandi, hoc est ex malicia sua & ẽ sibi scãdalum passiuũ vñ poterat promereri vitã æternam. Ideo imputãdum est ei. Sic respondet. Sanct. Th. vbi s. Archi. aũt in c. si qs vsura. 14. q. 4. ait, q causam dat feneratori ad fenerãdũ peccat, q vero occasionẽ nõ. Ille vero pręstat causam qui indispositum ad fenerandum inducit occasionẽ, verò qui ad paratum vadit, & de cã & occasione pone exemplum in c. de occidẽdis. 23. q. 5. cum si.

b Improbum] Et intelligit sp. de iure fm gl. ibi & Bal. ex quo infert. Si statuto, caueatur q nullus minor possit contrahere nisi præsente vno cõsan

ris, & sic licet accipere ab eo sub vsuris, solum pro omni opere taliter necessario q si omitterem notabiliter damnificarer, vel notabilem paterer penuriam ego uel alter, uel propter subueationem necessitatis suæ, vel alterius secũdum Rich. & Tho. vbi s. vel fm Arc. ubi s. etiam pro opere utili. ex quo habeo conseq vtilitatẽ, vel fm Ho. & Pa. Inno. Anto. de Bu. & Io. de an. in d. c. super eo. etiã pro omni opere indefferenti, a & placet qa fm Aug. in Enchi. Deus utitur oibus peccatis ad aliquod bonũ, sic similiter nõ possumus. Aut ille non est paratus dare sub usuris, sic non licet inducere eũ ad mutuãdũ sub usuris, nisi cũ peccato mortali inducẽtis (excepto casu maioris mali euitandi) vt dictum est secundum Innoc.

3 Quibus pęnis subiciuntur vsurarij R. q ultra pęnas quibus puniunt a deo (si sunt usurarij manifesti) incurrunt multas pęnas a iure eis inflictas:

4 Prima sunt infames infamia iuris. C. ex qui. cau. irro. infa. l. improbũ b Vñ vt dicit d. Anto. in c. Raynutius, de test. d iure ciuili hodie ois vsurarius est infamis, & ita dicit etiã notare Bar. in dict. l improbum, & per hoc fuisse determinatũ quod si frater meus instituit usurarium hæredem quod ego possum rumpere testamentum per querelam inofficiosi. C. de inoffi. test. l. fratres, c & quod sic de facto obtinuit & consuluit, multo magis sunt infames de iure cano. vt in ca. infames 3. q. 7. & 6. q. 1. ifames.

5 Secundo q ad communionem altaris non sunt admittendi. ca. quia in omnibus de vsu. & intelligit d Abb. & sequitur Pano. in d. c. quia in omnibus, q non debent admitti ad ecclesiã, quando celebrantur diuina, quia assistentes in ecclesia, tunc dicuntur admitti ad communionem altaris, & placet vt confusi resipiscant vt dicimus de excõicato in c. pia. de exce. lib. 6.

6 Tertia quod non admittuntur ad oblationem e offerendum, dict. cap. quia in omnibus.

7 Quarta quod non sepeliatur in ecclesiastica sepultura, d. c. quia in omnibus quę pœna cum duabus pręcedentibus est latera. concilij posita in d. c. quia in omnib. & additur ibidem q si quis clericus contrauenerit. l. recipiendo vsurarium ad communionem vel oblationem ipso facto est suspensus ab execucione sui officij secundum Pa. in d. c. quia i omnib. qm sicut hoc uerbum subiaceat inducit sentẽtiam ipso facto, vt no. gl in c. unico, de iniur. li. 6. facit. c. si quis suadente. 17. q. 4. Ergo fortius istud verbũ maneãt; & tãdiu donec ad arbitriũ epi satisfecerit: & sitr in vsurarijs infligũt ipso iure fm eũdẽ Pa. i d. c. qa cũ in eo, nullũ verbũ ponat p quod

senten-

guineo, q sit bonę famæ, si adhibeat vsurarius cõtractus non tenet. Quicquid dixerit Ia. Bu. Et ille tex. loquitur de fenore improbo. Qd non solũ intelligitur de fenore vltra legitimum modum vsurarum, vt volebat ibi glossa. sed etiam de quocunque, quia cum hodie vsuræ sint prohibitę qlibet, erit impro. ita Bald. ibi, q bene no.

c Fratres] Illa lex in sua materia est singu. fm Bar. & Bal. ibi & Ias. & dñt q prę teritio hr pro exhęredatiõe, Pau. de Cast. ibidẽ vi de Io. de Ana. in c. qa in oib. ex. de vsu. & Barb. in c. Ray. de te. Idẽ Bal. & Sal. in d. l. improbũ. Verũ ẽ si fr alicuius vsurarij institueret turpẽ psonã hrdẽ exhrdato, vsurario non haberet quęrelam, qa & ipse ẽ infamis, hoc tene gl. Salicet. & Ias. in d. l. frẽs. & Bald. in d. l. improbum. Arg. in l. 1. ff. de inoffic. testa. Rõ est, qa quis non põt obijcere turpitudinẽ q ipse patitur. l. in arenam. C. de inoff. test. qa nihil iudæus ideo, ut catilina cetego, glo. in l quoniã. C. de ha. & in c. q christianos, de hæreti. in. 6.

d Intelligit] Ad cõiõnẽ altaris s. ad corpus Chri suscipiendũ, fm Inn. in d. c. qa in oib. sd magis placet q dr hic i te.

e Oblatiõẽ] hoc cũ non hẽt locũ

sentẽtia hominis exigatur Ber. vero & Ho. ibidem videntur tenere, ꝙ nec cõtra clericos nec contra vsurarios irrogantur ipso facto, sed primũ puto verius. Sepeliẽtes [a] vero tales vsurarios sunt excommunicati ipso facto vt in cle. eos, de sepul. de quo s. Excommunicatio. 7. casu 35. nisi caue rint idoneæ ipsi ſm ꝙ infra dicam. Vel si non potuerũt & signum tñ contritionis ostenderint hæredes eorũ inquantum hæreditas sufficit, vt in d.c. qdamquam, no. de usu. li. 6.

8 Quinta pœna est ꝙ nõ possunt recipi ad cõfessionem suorum peccatorũ, donec de usuris fuerit (ſm facultates eorum) plenius satisfactũ, uel idoneę centum illis quibus debent restitui vsuræ extortæ, si sunt ponẽtes vel alijs qui possunt eis acquirere, vel eis absentibus loci ordinario vel eius vicario vel præsbytero parrochiæ in qua habitant usurarij vel tabellioni de mandato ordinarij ita ꝙ certa quãtitas exprimatur in cautione, & manifesta, si apparet uel si nõ apparet manifesta exprimatur illa quantitas quæ ad arbitriũ eius qui cautionẽ [b] recipit vr, qui si scienter minorem receperit tenebit ipse de suo multo magis si nullã, hoc habetur in c. quamq̃. de vsu. l. 6. & no. hic ꝙ nomine idoneæ cautionis intelligũtur pignora, vel fideiussores. l. si mandato titij. §. fin. ff. manda. qui si non possent dare secundum Gar. & Io an. iurabunt se hoc dare nõ posse, & facturos quod promittunt de senten. excom. c. si. §. illis. lib. 6. Aduerte etiam ꝙ illi possũt nobis acqrere sunt filij quos habemus in potestate nostra. Item serui proprij. Item serui in quibus habemus vsũfructum. Item serui alieni quos bona fide possidemus tanquam seruos, vt instit. ꝑ quas perso. no. acquir. §. 1. Procurator autẽ domino absẽti hanc personalem obligationem non acquireret, per l. quemadmodũ. [c] ff. de acqui. possess. & l. generaliter, & l. ꝙ meo, eod. tit. secundum Bar. & Io. an. in d.c. q̃q̃. Item no. ꝙ per loci ordinarium secundum Io. An. vbi. s. ĩtelligo episcopũ de iure, [d] & idem de decano archipresbitero, vel ab bate q alias de consuetudine iurisdictionem hẽret in spiritualibus in loco in quo vsurarius degit. Item quod dicit de rectore parrochiæ in qua vsurarius habitat, multo fortius intelligẽ đ rectore parrochię debitoris læsi cũ sit quasi iudex & minister eius secundũ Bar. & Io. An. facit. l. eũ ꝓ quo. ff. de in ius vocan. Item scito ꝙ ꝑ hoc qđ dicit de mãdato ordinarij [e] arguit Io. An. ꝙ tabellio in hoc casu non acquirit actionẽ ex neo ex sua stipulatione, nisi faciat istud đ mãdato ordinarij. Et hæc bene notabis contra multos confessores.

9 Sexta pœna ẽ ꝙ nullus debet interesse

eorum

alijs peccatoribus manifestis secundum gloss. in c. oblationes .90. di. & Pan. in c. quia in omnibus licet Vgo, aliter dicat, & si clericus reciperet oblationes a manifesto vsurario tenetur restituere, & de delicto satisfacere. d.c. quia in omnibus, cui autem restituat, vide supra. Restitutio. 2. § 6. non tamẽ prohibetur, qs recipere elemosynam ab vsurario manifesto, dũmodo habeat vnde satisfaciat certis. Ita tenet Ioan. An. in c. cũ voluntate de senten. excommu. Ratio diuersitatis assignat a Pa. vbi s. Quia oblatio fit in publico, elemosyna in secreto. Et licet in publico, possit fieri, tamen de sui natura nõ exigit publicitatẽ sicut oblatio, vnum tamen notabis ſm Ho. in d.c. quia in omnibus, ꝙ si clericus recipit oblationes ab vsurario manifesto, & antequam satisfaciat celebrat, est irregularis.

a Sepelientes] Ista pœna cõtra tumulantes vsurarium habet locum etiã si fictè sepelirent, puta quia fingunt sepelire mortuũ, & sepeliũt solũ capsam, secundũ Gemi. ibi. Quæ tñ quæstio melius potest adaptari supra excõicatio. 7. § 36.

b Cautionem]. Et idem si non cauit sed ꝓmisit exhibere &c. Et illis cautionibus recipiendis debet exprimi certa quantitatis, si potest apparere, alias arbitrium recipientis erit danda dummodo minoris quantitatis modo exprimatur verisimiliter tex. est in d. §. cæterum. Considerabit ergo recipiens cautionẽ, quantũ vsurarius habet nunc in bonis quantũ habebat qñ fœnerari cepit quãto tẽpore fœneratus est multa alia ſm gl, & Gemi ibidem dicit ꝙ ordinarius faciet edere librũ cõnũ, & ſm ꝙ inuenerit faciet restituere. Nec etiam ad cõfessionem aliorũ pctõrum admittetur, secundum gl. ibi.

c Quemadmodum] Illæ leges nihil faciũt nisi forsan. l. quod nemo. §. 1. Sed melius facit. l. possessio. §. si. ff. de acquirẽ. pos. vbi si procurator emit nomine meo possessionem, licet possessio acquiratur mihi ignoranti non tamen habeo actionem cõtra venditorẽ nisi mihi illam cedat. In casu ergo nr̃o cogetur ꝓcurator cedere actionem dño, vide tamen gloss. in d.c. q̃q̃. vbi latè de hac materia.

d Epm de iure]. Nõ est mirum si acqratur actio ꝑ epm vel eius vicariũ, cũ & si ipse det alium q recipiat cautionẽ, acquiritur actio vt l. 3. ff. rem pu. sal. fo.

e De manda. ordinarij] Vñ. ff.

eorũ teſtamẽtis, niſi ſatisfecerint vt dictũ ẽ in pcedẽti q̃ſtione, d.cap. quamquam.

10 Septima pœna eſt quod teſtamenta eorũ ſuus nulla [a] ipſo iure ſi non ſatisfecerint, ut dictum ẽ d.c. q̃q̃.

11 Sed nunquid idem eſt de codicillo, ſicut de teſtamento. ℞. Gar. & Ioan. An. ibidem quod ſic, [b] & de qualibet ultima uoluntate alia, ut patet ex prin. d. ca. q̃q̃: quia largè codicillus teſtatio mentis dicitur. 13. q. 2. §. ſed aliud.

12 Sed qd ſi facit teſtamẽtum & poſtea cauet idoneę ut ſupra dictũ eſt nunquid ualebit. Reſpon. Bar. tenuit per regulá non firmatur, de reg. iu. lib. 6. quia ab initio nullum fuit, ſed magis placet opi. Ioan. An. qui tenet quod ſufficit quod ante mortem cauerit idoneæ. [c] Ratio quia teſtamẽtum cõfirmatur in morte. Item qa omnia iura fauent teſtamẽtis. l. C. de ſac. ſan. eccle. Facit i arg. l. 1. ff. 1. [d] & § ſi qs planè. ff. de lega. 3. ubi legata ad pias cauſas relicta facta a filiofam. & a ſeruo (licet tẽpore teſtamenti inſpecto non ualeant) ſi tamẽ emancipatus uel manumiſſus perſeuerat in eadẽ uoluntate ualebunt. Item accipere cautionem eſt quandocunque accipere, ſicut & dare eſt quandocunque dare. 1. quæſtio. i. eos, & præfata regula non firmatur, de ſolo tractu temporis loquitur.

13 Octaua pœna ẽ qđ nulla vniuerſitas, uel collegiũ, uel ſingularis pſona uſurarios non oriundos de terris ipſorum exercentes, uel exercere uolentes pecuniã fenebrem permittant habitare in territorio ipſorũ, ſed quod expellunt [e] nunquam de cætero admittendo, [f] ut in capi. uſurarum, de uſur. libro ſexto, & icurrunt pœnam [g] interdicti vniuerſitas uel collegium. Epiſcopi uero & ſuperiores ſuſpenſionis, epiſcopis inferiores eccleſiaſtici excommunicationis ipſo facto, ſi non expulerint de terris ſuis infra tres menſes, uel domos præfatis ad exercẽ. fęnus locauerint, uel ſub quocunque alio titulo conceſſerint, etiã uenditionis ſm Ioã. an. quam pœna ſi p mẽſem ſubſtituerint in

rem pu. ſal. fo. l. 1. ibi profecto dicemus ſeruum publicum apud prætorem ſtipulari debere.

a Sunt nulla] Quia rõne criminis Papa pt infringere teſtamẽta laicorũ, licet Papa in obligatione q̃ſita layco q non ſubeſt eius, iuriſdictioni nõ poſſit tollere, vide latè Pa. in ca. 2. de uoto, & ĩ. Papa. §. 6.

b Quod ſic] Sequtur ibi Ge. alias hæc conſtitutio de facili fieret illuſio. Et idem dicendum in donatione cauſa mortis, ſi fiat in teſtamento uel codicillis, ſecundum Lap. ſecus ſi fiaret ſeparatim, qa cũ accederet ad naturã cõtractꝰ videretur valere. c. da his, de ſepul. da teſtam. cap. Raynutiue. Fallit tamen ſecundum Imol. ſi fieret de omnib. bonis vel de maiori parte, quia pſumeretur in fraudem, arg. l. omnes §. lucius. ff. de his quæ in frau. credi. Et q habetur in l. poſt cõtractum. ff. de dona.

c Cauerit idoneæ.] Pro opin. Io. And. adduco Car. in ca. ſignificauerunt, de teſ. Vbi dicit fuiſſe determinatũ Ferrariæ, q pcurator uſurarii relictus ad dendam cautionẽ de qua hic. Si eam pſtat reconualidat teſtamentum. Idem dicit lu clem. e. de ſepul. in 23. qõ. Adduco etiam rationem Gemi. in d. §. quamquam, in §. cæterum, aſſerentis, d. c. quemquam, non afficere perſonam uſurarii uel facere inteſtabilem, ſed prohibere alios intereſſe in eius teſtamento. Et niſi vſurarius ſatisfaciet ual præſtet cautionem teſtamentum eius eſſe irritum. Tal autem ſatisfactio vel cautio ſi præſtetur ante mortem ſufficit. Et ratio cum ſit præambulum ad teſtamentum, uſurarii manifeſti, quod non eſt de ſolennitatibus quæ inſunt teſtamento, & ideo ſufficit quandocunque præſtetur, uel prius, uel poſterius, neque de ea debet fieri mentio in teſtamento, cum nullo iure caueatur. capit. is qui, de ſentent. excommuni. libr. ſexto. ff. de pnari. l. 3. in ſi. Pro hac parte facit ſimile, qđ habetur de elec. in c. qꝛ pp, ubi electio facta ꝫ pambula conualeſcit. c. quod ſicut, de ele. ſimile habetur, in l. vniuerſa. C. de pci. impe. offer. & ibi do. Iaſ. vbi reſcriptum & differenda ſolutione, non aliter valet niſi fideiuſſio idonea ſup ſolutiõe debiti pbeatur, & tñ illa poſtea pſtita ſtatim habebit effectũ ſic in caſu noſtro.

d L. 1. § 3.] Ibi Bar. dicit. No. q teſtñi q ex perſona teſtantis non valet nunquã reconualidatur, ſecꝰ ſi pter ſolennitatẽ nõ ualet, qa bene pt reconualidari, vt in caſu noſtro. Roſe. reſtitutio. 9. §. 69.

e Sed q expellunt] Gl. in verſ. expellant, in ca. 1. de vſur. li. 6. dicit q pt ſimplicẽ alicuius denunciationẽ nõ dẽt dñs terræ, eũ qui dicitur eẽ talis expellere. Sed tunc dẽt inquirere, & ſi varũ eſſe reperarit expellere, de officio ord. c. 1. ff de officio præſi. l. pſei. Et ſecundum Ioan. And. in nouel. poſſet pmitti bannũ, quod omnes fęneratores alienigenæ in f. a certam diem exirent terram ſub cer. pęna, de clanda. deſpon. cum inhibitio, qui ma. accuſa. poſſ. cap. qui in tua.

f De cætero admittendo.] Poteſt intelligi, ſcilicet vt vſuras exerceat, nam ad aliud exercitium ual honeſtam mercationem poſſent admitti, dummodo ſine fraude ſecundum Gemi.

g Et incurrunt pœnam] Scilicet ſi non expulerint, uel domos eis cauerint, &c. An autem ſi fuerit uniuerſitas ſacularis hanc pęnam ſuſtinebit. Gemi. poſt longam diſceptationem determinat, q non. Sed layci plectentur pęna de qua in uer. cæterum. Et hæc videtur magis communis opi. vt refert ibi licet Imo. dicat aliam opi. de iuris rigore ver.

a Alij layci] Intellige præmissa monitióe. Vñ & in hoc sunt negligentes plati, q nō faciunt hāc constitutioné sępe publicare. Facit c. 1. de loca. & c. sicut olim, de accusa. Hæc Gr. minia. Et Ioan. Angel. in glo. fi. reprehendit prę latos maximè, Romanos qui cū deberent pati le gē q ipsi tulerūt nō faciunt in sua curia hanc obseruare.

b Pau. de Ca.] Andre. Barb. consilio. 16. in 4. volu. incipit. Clementissimē Deū Pau. de Cast. consilio. 35. incipit. Quoddā cōmune Pe. de Ancha. cōsi 235 incipit. Christianissimè, & illustrissime, princeps. Idē tenuit Alex. consilio primo, in secūdo volumi. incipit. Circa primū dubiū, & cōsilio 7. eius partis. Cōfutatione istorum doctorū falsę opiniātium adducā j.§ postilla incipiente prę clariores docto-res.

durato animo terrę eorū, quandiu in ipsis morantur, sunt ipso facto interdictæ, alij layci a debent per excōmunicationem ad hoc idē cōpelli, nōn obstāte quocū que eorum priuilegio. Et de hoc vide supra. Excommunicatio. 7. Calu. 12.

14 Sed qd dicemus de dominis & communitatibu qui concedunt iudæis ut possint exercere usuras, & locant eis domos, & faciūt conuentiones cum eis super vsuris exercendis, & vt iudices cogant debitores sm conuenta & huiusmodi. ℞ d. And. Barba & Pau. de Cast b cons. 376. & Pet. de Anch. consi. 230. & quidam alij conati sunt tenere quod licitè facere poterāt, dūmodo autoritas seu licentia ab ordinario obtineatur, & hoc ōnia accedit ad bonum cōmune totius reipublicæ. Itē quia sic est consuetudo, de cuius initii memoria nō existit ꝯtrium, & tolerantia romanorum pontificum, præsertim in terris temporaliter ecclesiæ subiectis. Et ideo uidetur ualere. Item quia ista concessio non est pcti nutritiua ex parte christianorum, ut in c. super eo. de usu ex parte uero iudæorū, nihil nobis de his q foris sunt, unde dicit tex. in c. q since ra. 45. di. superuacuè iei uř dare operā qui arcere nitit iudæos a pctō. vt pote damnatos pp perfidiam. Et ideo tollerant in eorum ritibus. Hæc sunt in summa eorū motiua. Sed salua eorū reuerentia demonstrabo, ꝙ nedū uerè, sed apertè erroneæ cōtulerunt. Vnde pro clatiori intelligentia nota. sm Girar. de senis, & refert. Io. An. in mercurialibus, in regula peccatum. li. 6. ꝙ triplex est permissio contra legem. Prima simplex indulgens pœnam solum, sed non culpam. Et hoc modo permittit ecclesia prostibula propter maius malū seu peccatum euitandum, ut in cap. denique, iuncta glo. in uerbo uenia. 4. dist. & in cap. veniens iuncta glo. fina. qui cle. uel uo. Secunda permissio est tollens impedimentum, & isto modo ecclesia tollerat ritus iudæorū prohibens christianis ne eos impediant. d. cap. qui sincera, & c. sicut de iudæis. Tertia permissio est præstans iuuamen secundum quem modum ecclesia permittit clericum occidi a sęculari iustè eum degradat & tradit, ut in cap. degradatio, de pœnis. lib. 6. Et de hac habes in capitu. nouimus, de verbo. signi ficatio. & primæ, cor. 5. Prima fit ꝑ maius malum euitan. Secunda propter bonum quod inde consequi speratur ut scilicet iudæos tollerando lucrari possit ut in d. cap. qui sincera, & ut nobis ueritas in eorum ritibus fiat nota, ut dicit Augus. Tertia uero non potest fieri nisi de eo quod licitum est. Nā licitum est quod malefitia non remaneant impunita. capi. vt famæ de senten. excomm. & in l. itā uulneratus. ff. ad l. aquil. Ideo merito tradit clericum. Franciscus in 2. senten. dicit ꝙ duo sunt genera malorum ut dicit gloss. super illud ab occultis meis munda &c. Quædam sunt nostra quæ a nobis oriuntur, & his nullo modo consentire debemus nec directè nec indirectè. Quædā vero sunt aliena q̄ fiunt ab alijs & his nunq̄ cōsentire debem᷒ directè ꝯsensu approbationis. Aliquando tamen licet consentire indirectè consensu permissionis, sicut Deus permittit aliqua mala ex causa rationabile. Sine vero causa rationabili non licet. Vñ dicit ꝙ recipere mutuū sub vsuris ex rationabili causa, puta necessitatis vel vtilitatis licēt, alias non. Hæc ille. Ex qbus ego concludo ad q ꝙ tales peccant mortaliter, & sunt excommunicati & tenentur ad restitutionem omnium vsurarum ex tali conuentione solutarū. si iudæi non restituent. Nam licet principes & communitates possint pmittere vsurarios prima permissione, vt tenet Bald. & Barto. in l. cunctos populos. C. de summa trinitate. quod tamen ego non admito simpliciter, quia maius malum est vsura quæ est pctm mortale, q̄ qdlibet damnū temporale vel corporale quod euitatur pp vsurā, & ideo non

non potest permitti propter maius malum euitandum, solum concederem dictum Bald. & Barto. quando maiora peccata si non permitterentur simpliciter haberent consequi, vt puta homicidia & huiusmodi. Alias non credo excusentur etiam simpliciter permittendo. argumen. capit. post miserabilem, de usuris vbi præcipitur eis ut compellant iudæos restituere vsuras. a Ergo a fortiori, ne exigant prouidere tenentur. Nam facilius impediuntur facienda quam tolerentur iam facta, in capitu. quemadmodum, de iureiuran. & l. patre furioso. ff. de his q sunt sui uel alien. iur. Nihilominus permissione secunda permittere non possunt cum nullum bonum b sequatur, immo multa mala, vt patet vltra experientiam, per capitu. vsurarum de vsur. lib. 6. Et multominus permissione tertia, vt est in proposita. q. Nam nullus potest peccatum committere seu cooperari, vt committatur pro quocunque bono obtinendo seu malo euitando ab alio, capitu. super eo. c de vsu. facit. capitu. primum. 22. quæstio. 2. & capitu. forte. 14. quæstio. 5. & cap. quod ait. 14. dist. in glo. & in ca. non magno. ne cle. vel mo. Liceret bene alicui quando eidem imponeretur necessitas duorum malorum pœnæ, sed nō culpæ. Item liceret volēti facere vnum de duobus malis culpę & persuadere vt minus faciat, & maius dimittat, sed non tertia permissione, sed solum prima & secunda. Intelligo quādo aliter non posset cō pesci quin vnum faciat, alias non, & ita loquitur. c. duo. 13. distin. & ideo cum tales nedum consentiat, immo cooperantur vsurariæ prauitati exercendæ, patet quod peccant mortaliter, & etiam sunt excomunicati ex quo paciscuntur cum iudæis, vt possint exigere vsuras, aut quod eis iustitia fiat de vsuris exigendis, multo magis si ad hoc interponunt decretum. Talia enim pacta vel decreta facta ab illis qui habent potestatem condendi leges, vel statuta, d dicuntur leges vel statuta vt in l. penulti. C. de donatio. inter virum, & vxo. & in cesar. ff. de publi. & vtrobique per Bartol. & per eundem Bartolum in l. quarta. §. actor. ff. de re iudica. Ratio quia facientes talia pacta nedum intendunt se obligare, immo principaliter volunt obligare, omnes de ciuitate & districtu, & obligantur etiam illi qui non assenserunt, ergo sunt statuta cum ex pactis meris non obligentur, nisi consentientes, vt in l. prima. ff. de pactis. Sed statuentes, e vel præsumentes iudicare quod vsuræ soluantur, sunt excommunicati, clementi. prima, de vsu. quæ cum in distinctè loquatur habet lo cum etiam de decretis factis cum iudæis, vt tenet Lau. ibidem cum gloss. & domi. Cardina. & Ioan. de Imol. facit quod not. Gemini. in capitul. primo de vsur. lib. sexto qui vult quòd pœnæ eiusdem capit. ligant

a Retinere vsuras] Quia igit iudæi subijciant legibus temporalibus ipsorum principiū. l. iudæi. C. de iudicis c. quo iure. §. di. merito dicūt cō pelli. Et si venirēt ad nos pregrent, vt. c sicut, de iudæ. & l. nullus. C. de iudæ. merito debēt christiani protegi ab infestationib9 eorū, et. ex mutu. prati. p to. ad idem. cap. quanto de vsur.

b Bonum] Facit qa non solū, vsuræ non sunt in edimentū publicè vtilitatis, sed i maximū detrimentum vt patet in d. c. quanto in princ. & c. vsurarij, de vsur. li. 6. vbi vsurę facultates exhauriunt & animas deuorent. Quod est cōtra bonum publicum per ea quę no. in l. 1. ff. solato matrimo.

c C. Super eo.] Ibi eñ ē tex. formalis p hac sancta opi. Cui non potest responderi. Dicit enim super eo vero, & §. Respondemus q cum vsurarū crimen vtriusque testamenti pagina detestetur, super hoc dispensationē aliquā posse fieri nō videm9. Quie cū scriptura sacre phibeat pro alterius vita mentiri, multo magis phibēdus est quis, ne etiā pro redimenda, vita captiui vsurarū crimine inuoluetur, hęc ibi gl. in ver. dispensationē, no. arg. q prætextu boni malū fieri nō debet. 1. q. 1. non ē putanda, cum si. Et pōdera illud non videmus. Quia neget totaliter dispensationē posse fieri. Et dici pro redimēde captiui, & siē nec pp publice vtilitatem, vt pōderat. d. Ieso. iō d. l. cunctos populos. Pa. autē No. quem nō debere mentiri pro alterius vita, fecit c. ne quis arbitretur 22. Qd est cō doc. dātes consilium cō conscientiam, vt liberent quē a mortē. Ex quo infertur, q nō tenetur qs cōmittere modicū crimen, vt euitet eius mortē temporalē, imo plus vult qd non debet quia peccere venieliter vt alius euitet mortale.

d Statuta] Imo pl9 dico, q tales habētes potestatē legis cōdēdę si diceret ī scripturis suis tolleramus iudæi fenerētur, tunc inducerēt dispēsationē sup casu illicito, tex gl. in c. gaci rce, de cōsan. & af fi. & Pa. in c. nisi essent de pbē. in 3. columna. circa medium. Sed in vsura non cadit dispēsatio, ergo in hoc casu iudicabuntur cooperaris, secus si de facto tenerent tolerendo eos, qa tunc non induceretur dispēsatio, vt per Peno. vos supra.

e Sed statuentes] Et talis statuta

etiam locantes domos iudæis, idē tenet, do. Lau. de Rodol. tracta. de vsu. q. 146. Et quod teneantur ad restitutionem patet, quia causam efficacem dant damno proximi, & sine qua nō dānificarentur, ideo tenentur insolidum, si illi non restituerent, vt patet supra. Restitutio. 1. in verbo vsurarius. §. 8. Aduerte tamen [a] sm Lau. & Pau. in cle. 1. de vsu. [b] quod si supradicti prohiberent ne maiores vsuras exigerent, dum non cōsentiant de minoribus, nō incurrent pœnam excommunicationis, & sic tu serua quod s. dixi vt etiam cōsuluit domi. Alex. de Neuo Vicentinus, & multi preclariores doctores [c] in scietia & conscientia quā supra allegati qui consulerunt contrarium. Nec ob. eorū motiua. Et primo autoritas Episcopi qa non potest dispēsare, [d] contra ius cōmune editum per sacrum concilium, nisi ex cā necessaria & verisimiliter non pcogitata per sacrum cōcilium, ita no. Bal. in l. omnes populi. ff. de iusti. & iur. vt supra dixi. Dispensatio. §. 5. quæ non est hic in proposito, & multo minus obstat cōsuetudo, cū sit corrupta, quoniam continet in se peccatum. c. flagitia. 32. quæstione. 7. Nec tolerantia summorum Pontificum. Nam papa non pōt dispēsare cū aliquo etiam iudæo, vt mutuet sub vsuris dict. capitu. super eo. vt probaui. vsura est malum in secundum se. Et ideo pro nullo bono potest licere, vt in dict. capi. super eo patet. Multo min[9] potest cooperari neque auxilium dare vt vsuræ exigantur, quia agentes & cōsentientes digni sunt morte, ad Roma. primo. Si ergo non potest expresse, nec etiam tacite. [e] Et ideo de tali tolerantia dicitur quod permittimus non approbamus c. hac ratione. 31. quæstio. 1. & sic dicitur ēt multa per patiētiā tolerantē. [f] q̄ si in iudiciū deduceremus cassarentē c. cū iā dudū, de præbē. Non ob. ēt qđ nil ad

tuta sunt nullius momēti, et si essent iurata, sm Ancha. in d. cle. 1. de vsu. Et ad hoc est glo. in auten. ad hæc. C. de vsur. sequitur. d. Ias. vbi supra.

a Aduerte tamen] Idem tenet Io. de Ana. in c. quia super his, de iudæis.

b Cle. 1. de vsu.] Et ibi glo. sing. dicit si statuto, caueat q fenera tores nō possint capere pro vsuria præter duos denarios pro libra dictio pter, non ponit, q duo denarij possint capi, qa hoc modo statuentes inciderent in excōicationē, & de illa glo. facit festum Bal. in auten. ad hæc. 3. col. C. de vsu. & in l. gallus. §. ille casus. ff. de li. & post. Idem tenet Car. in d. cle. 1. in prin. 22. q. Et intellige dūmodo cesset, fraus alias secus.

c Doctores] Vt. d. Io. Baptista de sancto seuerino. i repe. l. cūctos populos. C. de sum. tri. & fi. ca. & ibi. do. Ias. in vtraq. lectura. Quia adducit p hoc opi. vltra ea q̄ allegata sunt. Primo quia vsuræ sunt prohibite d iure diuino. d. c. super eo. sed Papa non potest cōtra ius diuinum. 25. qō. 1. c. sunt quidam, igitur &c. Secundo adducit text. in cle. 1. eod. tit. per quē dicit Car. ibidē in 25. q. & Io. de Imo. qđ rex Aragonum nō iuste accipit tributum a iudæis & saracenis, pro eo quod eis permittet in suo territorio exercere vsuras, vnde dicit non solum peccare, sed etiam esse excommunicatum, vide glo. ibi in ver. Censura. Late tenuit hanc opi. Ioan. An. in regula peccatum in mercu. Idē tenet do. Io. de Prato veteri consilio. 49. incip. Paucta vtar. in 1. col. Quod consilium habetur inter consilia Alexan. in. 3. volu. vbi dicit se consuluisse & obtinuisse lenis tempore. S. Bernar. & idem Bononiæ consuluit & asserit se dixisse episcopo concordien. legato bononiæ qui amplum priuilegium concesserat iudæis, q præcaueret a iudicio Dei vnde infra paruum tempus fuit turpiter expulsus. Non obstant consilia in prin. huius. §. adducta. Et primo consiliū Pau. de Cast. quia secundum do. Ia. vbi supra habuit malam conscientiam in hoc, quia locutus est contra tex. in terminis in d. c. super eo. & in c. post miserabilem, eod. titu. Non obstant etiam consil. Andr. Barba, & Pe. de Ancha. quia pariformiter loquuntur contra iura prædicta. Non obstāt etiā consilia Alexan. de Imo. Cū ipsemet affirmet q vsura est peccatū & q iudæi peccant feneran do christianis, vt patet in cōsi. 80. in 3. volu. idem Io. de Imo. consi. 6. & Pau. in d. c. post miserabilē, & do. Ias. vbi s. dicit q Alex. cōsuluit in fauorē iudæorum vicillante cōscientia, idem quod hic concluditur, tenet Corse. cōsil. 19. 3. li. incipit vidit prima frōte.

d Quia non potest dispensare] Si hæc non pōt Papa, multo mi nus episcopus. Facit quod not. Bal. in d. l. cūctos populos. 4. colū. q imperator nō potest etiam propter bonum publicum permittere quòd vsuræ exerceantur, qa inferior non tollit ius superioris, idem tenet Bal. in auten. ad hæc. 2. colum. C. de vsur.

e Expresse nec tacite] Faciunt not. per Bar. & Bal. Ange. & omnes in l. 1. ff. de his qui sunt sui vel alie. iur. per illum text. vbi notant. si Papa confirmat alicui ecclesiæ omnia priuilegia. Intelligitur tantum iusta confirmasse per tex. in cap. 1. de iureiu. li. 6. Idē dicit Bal. in c. in pœnitentia, de proba. 5. colum. & in l. cum oportet, in prin. C. de bo. quæ liber. multo minus ergo ex tacito consensu intelligetur confirmare pacta enormia cum iudæis facta, si viua voce confirmando intelligatur confirmare nisi bona & iusta, igitur &c.

f Per patientiam tollerantur] Nec per hoc inducitur dispensatio vt dicit ibi glo. alle. ca. super eo de cog. spiri.

Ledunt

nos pertinet, de his qui foris sunt capi. multi. 2. quæstione. 1. quia hoc uerum nisi in duobus casibus. Primus quando illi, qui sunt foris lędunt christianos, a vel iniuriantur eis, quia sic pertinet ad ecclesiam. Ita not. Inno. & doc. in c. super his de uoto, & Hostien. Io. an. & communiter alii in cap. gaudemus, de diuor. quod si infidelis delinquit contra legem naturæ, vel contra ius diuinum potest puniri a iudice ecclesiastico. Et sic est in proposito. Et ideo impedit se ecclesia, vt patet i dic. c. post miserabilem. Secundus casus in quo non valet est quando cooperamur alicui eorum in peccato, quia pertinet ad nos sicut etiam in proposita. quæstion. Intelligitur igit propriè nihil ad nos b secundum gl. in c. iudæi, de iudicis, scilicet vt eis pœnā spiritualē infligam', vel vt faciam' eis canones, aut christianā conuersationem imponamus eis inuitis ca. de iudæis. 45. di. propterea si attendas totū tit. de vsur. tā in decretalibus quā in 6. & cle. ecclesia non tolerat aliqua tolerātia vsurarios, nec vult tolerentur a principibus christianis, vt patet in dictis c. post miserabilem, & c. vsurarum, imo quod usuræ exigantur a christianis per iudæos est valde ignominiosum, c cum christiani sint filii & angarientur a iudęis qui sunt serui capit. & si iudęos, d de iudæis. Nec valet quod christiani efficiū tur vsurarii quod erit maius malum, quia & si grauius peccet christianus in eodem genere peccati quā infidelis vno respectu, tamen iudæi grauius peccāt aliis respectibus, & in maius nocumentum christianitatis, quia vltra vsuram habet odium contra christianos quos spoliant. Itē sępius quæ lucrati sunt a christianis exportant ad partes infidelium, non sic christiani, qui vt sæpius restituunt.

§ Nona pœna est quod si vsurarius soluit alteri vsuras non potest repetere, nisi prius ipse restituat e illas quas extorsit ipse vel ille cuius hæres est in capitulo Michael. de vsu. Fal

a Lædunt christianos.] Patet quia vsura deuorat substantias c. 5. de vsur. lib. 6. Item creatorem offendunt vt ibidem habetur.

b Nihil ad nos.] Est glo. in d. c. post miserabilē, di. nihil ad nos. Et intelligitur vt directè coercere nō debemus eos ad fidem sed bene cum peccāt puniri corporaliter possunt idē glo. in d. c. multi, ui. de Calde. consil. 2. de iudæis.

c Est ualde ignominiosum.] Ratio habetur. Prouer. 22. qui autē accipit mutuo, seruus est fenerantis.

d Capit. & si iudæos.] Pano. ibi idem dicit.

e Nisi prius ipse restituat.] Sed quæro, qñ repetēti vsuras opponit ipsum esse usurariū. & quod restituat, si offert se velle cautionem dare, nunqd audietur gl. in d. c. quia frustra, tenet qđ non, arg. in l. quod si soluerit. ff. de pign. actio. & in c. cū aliquibus, de re iudi. Fallit primo qñ magna causa hoc suadeat. arg. in l. 4. §. ait prætor. ff. de re iudic. puta quia si non fi soluēdo, quia dabit cautionē ut postea restituat qñ poterit. ar. in c. olim. 2. de resti. spo. & in c. p. odoardus, de solu. & ff de cessi. bo. l. si debitores. Secūdo fallit si creditor est ad hoc cōtentus, uel illi quibus debetur quia intelligitur satisfactū. l. si rē. §. oia. ff. de pig. actio. arg. extra de re iudica. c. quod ad consultationem, & hoc etiam si nullus peteret ab isto petente sibi restitui vsuras, quā uis secundum Ioan. an. sufficeret sibi, si facta denūciatione publica nullus cōpareret, ad hoc vt posset audiri, sicut dicimus de illo qui inuenit rem alienam, qui si denunciari fecit publicæ euitat pœnam, iuxta. l. falsus. §. qui alienum. ff. de fur. tamen vt dicit gl. in d. c. quia frustra debet compelli vt restituat saltem pauperibus, unde ex quo est in peccato debet purgari, prius a peccato quā beneficium legis consequatur. Ideo potest sibi dici. Eiice primo trabem de oculo tuo. 1. q. 1 multi & 3. q. 7. §. porro. Et non solum iudex potest repellere manifestum vsurarium exemplo domini. 3. q. 7 qui sine, & cap. postulastis, & ca. exceptionē & ex cep. sed et si ē occultus, si reus excipiat & pbat, sm gl. ubi supra Sed dubiū est, qd fiet cū usurario excipiēte ꝯ usurariū, ex quo nō pcedit ei cū? remanebit ne peccatum vsurarij, excipiētis impunitū, vel qđ non maximè quia uterque usurarius ꝯmodū repotrsret ex tali exceptione, cum neuter ꝯpelleret restituere. Resp. Do. intelligunt text. d. c. quia frustra, mirabiliter, dic, quod iudex ex officio suo, repulso actore compellet ꝯuentum ad restituendas usuras nō isti actori sed illis qb. actor debebat restituere usuras, & iste actor tenebit postea hře ratū, cū negociū suum sit vtiliter gestū. l. si pupilli. ff. de nego. gest. facit qđ no. in c. intelleximus, de adul. Et facta integra restitutione audietur actor, quia i istis multū exuberat officiū iudicis, ar. not. in c. tuas, de usu. ubi iudex potest ex officio suo supplere nedum post usuras solutas, ut fiat earum restitutio, sed etiam ante earum solutionem nulla hat exactio. licet forte ante receptionem usuræ non dicatur quis usurarius, secundum Rom. cons. 238. Potest enim iudex præuenire ante consummationem peccati cum iudex videt aliquem in præcipitio peccandi, de quo vide bonam glo. in c. ex literis, de spo. Et hoc facit iudex pp vtilitatem publicam & aiarū piculū euitandū, ut obuiet pcis, qs iste ad cē modum priuatorū nō faceret, ut not. in d. c. sed nostris. a de iniu. & i l. 4. §. hoc aūt iudiciū. ff. de dā. infe. uide Pa.

in d.c.ruas,& in d.cap.quia frustra,de vsur.
a Fallit hoc in clerico.] Quia agit noie ecclesiæ,idō eius delictum non debet ei obesse,ut in regula delictum libro sexto & facit cap frequens,de testi.spo. li.6.idem in procuratore,sm Doct. & Panor.

faciat rē suā,uel sm Ang de Are.& sequtur dominus Ias.in § sic i a ;; inst.de act. Illud est odio furis quia oīs actio degenerat ꝯ furē,i.perdit suā naturā & mutat d l.fi.§.fi.Quo aūt intelligatur uide Imo.in l.scire debemus.§.fi.uet.obl.Et hoc hēt locū in quolibet possessore male fidei rei alienę, sm Barto. in l si quis nec cām. §. res pignori,post glo.ibi.ff.si cert. pet. Qui allegat d. §. sic itaq; ubi Ange.de Aret.& domi.Ias. hoc sequuntur, & hoc ualde nota. pro opinione uera hic. Nam si conditione indebiti teneatur usurarius, sequitur rē i suum dominiū non esse translatam, sicut dicimus de fure, sed odio usurarij q̄libet actio mutat naturam suā, maximè cū multæ conditiones debentur pro re propria ut cōditio sine causa triticaria &c. ut tenet Ioan. Fab.& refert do. Ias. in d. §. sic itaque, super glo. in uer sicul. appareret, in fin.

lit hoc in clerico, a vel procuratore qui nomine ecclesiæ repetunt vsuras quas soluerunt,quibus nō potest opponi quāuis ipsi sint vsurarii secundum Panormi.in d. capitulo. Michael.

16 Decima pœna est qđ quamuis cedat bonis vsurarius, non habetur ei respectus,ne egeat, vt habetur in aliis debitoribus, ut in capitulo odoardus, de sol. & in cap. 2. de pigno. ita no.glo.in ca.cum tu.de vsur.in versicu.in facultatibus.b

17 Vndecima pœna ē qđ ad modum raptorū & furum non solum tenētur restituere rem quam acceperunt pro vsuris, vt cap cū tuto. de vsur. sed & fructꝰ quos perceperunt, & q p cipi potuerūt a vero domino secundum Richar. in 4.15.distin.& communiter omnes docto.p quo facit. l videamus. c 2.§.in fauiana,quoq; ff.de vsur. Ratio quia est malæfidei possessor fine titulo, vt in se quē. quæstio. latius patebit. Et ideo sic tenetur sicut supra dixi de possessore malę fidei.Restitutio 1.in uerbo possessor.

18 Vtrum solutū pro vsuris transeat in dominium vsurarii. ℞.distinguēdo ꝙ aut sunt res cōsumptibiles vsu,vt quę cousistūt in numero pondere & mēsura, vt puta pecunia granū uinum & huiusmodi, & cum ista recipiant functionē in genere suo l.secūda. §.1.ff. si cer. pet.absque dubio in istis transfertur dominiū quando sunt permixta, d seu consumpta. l.si alieni nummi. ff. de sol.& l. nam & si fur.ff.si cer. peta. & l. si frumentum. ff.de rei uendi.Aut tale solutum sunt res mobiles quæ seruando seruari possunt, vel immobiles,& in his an transeāt in dominium,vel ne, fuerunt opi.gloss.& Innocen. in cap.Michael,de vsur.tenet quod vsurarius tenetur ad restitutionem ex quasi ꝯtractu p conditionē indebiti, & sic ꝯsequēter quod dominium sit translatum,cū nemo condicat rē suam præterquām a fure. l.si.in si ff.usufru.quemad. c. & institu. de actio. Sic itaque.Idē uidet tenere gl. in c.si quis vsuram. 14. q. 4.& in c.si episcopum. 16. q.6.& in c.ex transmissa, de deci.& in c.debitores, de iureiur,& pōt esse ratio quia quando traditio habet consensum domini tra dētis transfertur dn̄ium. l. contractus,& ibi.per glos. C.de fide instr. & in l.multum,in fin.C. si si quis alteri vel sibi, & notaē in l.traditionib. C.de pact.& si tradat voluntate, coacta f tamen voluntas est sufficiens ad translationem dominii.l.si mulier.§.penul.ff.quod met. causa. 15.quæstio.1. merito.Sed his non obstantibus (salua semper meliori determinatione) iuxta l ud.l. claudius felix in fin. ff q pos.in pig. habe. Dico ꝙ nullo modo trāsferē dominium.Quod probo sic. Ex nuda traditione non transfertur dominium. l.nun-

b Gl. in c.cū tut. de usur.in uer.In facultatib.] Quā approbat Pau.in foro pniali, secus in foro contētioso, uide do. Ias. instit de act. §.fi. & doct.io d. c.odoardus.

c L.uideamus.] Ad cuius intelligentiā not. actio pauliana siue in factū datur ei, q vult reuocare ea q̄ infraudē creditorum alienata fuor, ut ibi i tex. q dicit quod uenitur etiā fructus, vnde si uēdo possessionem uel dono Ticię in fraudē creditorū,creditores epetēdo possessionē repetunt & fructꝰ, ut ibi, Sed fautana daē patrono, ꝙ reuocat alimēta in fraudē patroni, de quo uide gl.& d. Ias. in §. si qs in fraudem insti. de actio.

d Qñ sunt pmixta.] Hæc ꝯclusio est uerissima,nihilominus quantū ad hoc qđ dicit de pmutatione vē esse singulare pecuniæ,ut dicit gl. in d. l.si alieni,& no.in l. singularia. ff. si cer.pe. uō & d.l. si frumētū vē dicere, qđ frumentū mixtum remanet et dn̄i siue cuius erat.uidē quæ ibi notātur, & in d.l.singularia,& q̄ scripsi supra. Furtū §. trigesimoquinto.Rōoē assignat gl. quia fur sic furatur ut

e Voluntate coacta] Bartol. in d.l.si mulier, cum glos. distin. ꝙ uoluntas coacta,uoluntas est.

a Tantum resistat] Vide Pan. in c. cum contingat, in scda no. de iureiu. & supra. Fideiussor. §. 19. Adde tex. in l. nō dubium. C de legi. ibi nullum pactum, nullā conuentionem, & ibi do. Ias. ait. Not. unum ad quod to ta die allegatur ista lex, quod quod lex phibet actū fieri, si fiat non oritur etiā naturalis ob ligatio, concor. l. si non sortem, in prin. ff. de cōdi. indeb. ubi po. sui nouam opin. circa hoc, tñ ista lex melius probat, quā lex quæ sit in corpore iu ris. Et ex hoc ha bes notare quòd quāuis lex ciuilis nō possit tol lere obligationē naturalē postquā ē in esse deducta. l. iul. uerū debitorē, de cond. inde. tamē antequā sit in esse deducta pōt impedire, & ratio est per l. patre furioso. ff. de his qui sunt sui vel alie. iur. hęc dominus Iaso.

b No. in c. fin.] Idem no. & late in l. cum qs. C. de iur. & fac. ignor. ubi de hoc, & gl. in l. cuius per errorem. ff. de reg. iur.

c In solutione nō improbata.] Vide ad hoc quod pulcherrimè no. Barto. in l si non sorte, in princi. & in §. primo. ff. de condi. indeb. q dicit. No. cum hodie de iure canonico, imo potius de iure diuino obligationi usurarū lex resistat in totum, ut C. de usur. auth. ad hęc, nō solutū in totum repeti tur, & ita obseruatur, nec potest dici, quod scienter soluat indebitū. Nam licet ego sciam me non teneri ad usuras, si promitto uel soluo tibi usuras, ne uexer super debito principali, non potest dici quòd sciens indebitum soluerim. Et ita practicant episcopi, secundum eum.

d Hoc idem probatur per gl.] Illa glo. approbatur ab omnibus, & dum dicit idonea, secundum Alexandr. ibi. Idonea causa dicitur, siue sit uera siue putatiua, ut declarat glos. in d. l. nunquam nuda, in princi. Puta quia crede bā tibi debere, cum in ueritate non essem debitor, oportet bene illam causam esse habilem ad translationē dominij, quia si tradere tibi rem, ex causa depositi nō transferretur dominium. l. licet. §. rei. ff depo sit. Item oportet istam causam non esse ea lege reprobatam. l. non dubium. C. de legi. secundū Alexā. in d. l. traditionibus, super prima gl.

e Ex contractu nullo] Exēplū si contractus sit simulatus, quia ex eo non transfertur dominiū, ut l. pretor, & ibi Ba. ff. de aqua pluu. arc. ita no. Ang. in l. si donatione. C. de collatio. & in §. si vir vxori, hic allegato, vbi etiā Ale.

l. nunquam nuda, & ibi per gloss. de acqui. rer. dom. l. traditiōibus. C. de pac. Sed solutum pro vsura unde traditur, patet si inspiciantur omnes tituli ex quibus res alterius acquiritur quo ad dominium qui sūt isti pro empto, pro mutuo, pro transacto, pro hærede, pro derelicto, pro legato, pro dote pro suo, pro donato, pro vsucapto, pro rescripto, pro commisso, pro iudicato, pro pœna, pro socio, pro soluto, de quibus habes supra vsucapio §. 5. quorum nullo uestitur. Si dicis quod vestitur titulo pro soluto ratione pacti seu promissionis, ad hoc dico quod tale pactum seu promissio est nulla, nec oritur aliqua obligatio naturalis vel ciuilis vt patet in d. capi. debitores, & ibi hoc tenet prima glossa. & Ioan. de Imol. & Panor. Ratio quia cum tex. resistit non oritur obligatio etiam naturalis, etiam si alteri contrahenti tantum resistat, a l. cum lex. & ibi Bartol. ff. de fideiuss. Sed cum vsura prohibeatur pagina vtriusque testamenti, capit. super eod. de vsu. & etiam sit contra naturam, vt probat Aristo. 1. poli. Igitur sequitur quòd tale pactum seu promissio soluendi vsuras non inducit obligationem. Ergo non potest dici quod vestiatur pro soluto. Si asseris, saltem soluit credens se debere, & sic per errorem quod sufficit ad translationem dominii, vt not. in ca. fi. b de solu. 1. Negatur hoc, quia communiter sciunt se non obligatos. Si dicis ergo soluunt scienter indebitum, & sic transfertur dominium cum præsumantur donare. l. cuius per errorem. ff. de regu. iur. Ad hoc Host. quod est verum quòd solutum scienter, indebitè præsumitur donatum in solutione non improbata c a iure, sed non in illa quæ improbatur a iure, vt est in casu nostro, sequitur ergo quod non est donatio vera, quia nemo sic intendit. Nec præsumpta, quia improbata a iure. Nec solutio debiti veri, vel putatiuę veri. ergo nuda traditio, & sic non transfertur dominium. Hoc idē probatur per gloss. d in d. l. traditionibus qua vult quod ad hoc vt traditio transferat dominium requiritur. Primo quòd sit facta cum causa, vt. d. l. nunquam, & quòd causa sit idonea. §. per traditionem, insti. de re. diuisio, & a dominio. l. traditio. ff. de acquiren. rerum domi. quod non est in soluto pro vsuris, quia & si sit causa, tamen non idonea probat, etiam hoc idem ista rationem. Ex contractu nullo, e & cui lex resistit nunquam transfertur dominiū l. non dubium. C. de legi. tenet Bartolus. & communiter docti in l. 1. §. si uir. vxori. ff. de acquir. possess. Cum ergo ce nt actus vsurarius & huiusmodi, vt pate in capitul. secundo. & tertio. & capitul. con-

fuluit, de vsufr. Ergo non transfertur dominium, & hanc opinionem uidentur tenere communiter docto. in cap. in literis,[a] de 12 pro. & ibi Io. in and. in ca. quamquam, de vsu. libr. 6. & ibi Io. an. & Ge. & Federi. in suo consilio. 22. & Ange. in sua disputatione quæ incipit. Astensis miles, circa finem quæ dicunt quod vsurarius tenetur ex delicto ad restitutionem & dãnato ac reprobato pagina vtriusque testamenti, vt dictum est, & patet in capit. tua nos ibi in crimine &c. ergo patet quòd non acquirit dominium, quia qui tenetur ex delicto ad aliquàm rem restituendam, non est dominus, vt patet in fure. l. 1. quæ incipit, in re furtiua, [b] & l. siue manifestus. ff. de condition. fur. Hanc etiã sequuntur communiter Theologi, [c] & hæc eũ tenenda præsertim in foro conscientiç, quia sicut dicit Arch. in ca. si quis vsuram. 14. q. 4. sicut ui cõpulsiua [d] rem alienam rapiens fictionem iuris ciuilis efficitur dominus rei tamen iure prætorio penes priorem dominum remanet. l. metum aut in præsentem. §. iulianus. ff. quod me. causam. Sic saltem dicendum est in soluto pro vsuris. & bene facit text. ibi dum dicit, quia res in bonis est eius qui uim passus est. Nec ob. glo. in contrariũ adductè [e] quia pôt dic ꝙ ibi non figunt pedes patet quia voluerunt etiã inducere hypothecam, super omnib⁹ bonis pro vsuris restituendis, vel dicendum ꝙ loquuntur in rebus consumptibilibus. Nõ ob. etiam ratio adducta in contrarium, quoniam non solum requiritur traditio & consensus tradentis, sed etiam titulus verus, vel putatiuẽ verus, vt supra probatum est. Et si quis vult cõtendere quòd fictione iuris ciuilis efficitur dominus, tamen iure diuino, & canonico oportet concludere quòd dominium rei ramaneat apud soluentem nisi aliud ex eius uoluntate disponatur. Et sic per inde est in conscientia quo ad omnem effectũ ac si nõ esset trãslatum dominium hoc patet quia si res extat, semper vsurarius tenet eã restituere cum fructus, vt supra uerum est. Restitutio primo in verbo. Vsurarius. §. 4. Nec pôt dare tantũdem seu extimationẽ ꝯ voluntatẽ domini, cũ iura astringant eũ ad rest. tuẽ. quod tam prtue accepe unt c. cum tu. de vsur. ibi donec reddãt, quod tam praue acceperunt, facit in ar. ad hoc. l. 2. in prin. §. i. ff. si cer. pe. & text. clarus. in ca. si res. 14. qõ. 6. Si vero alienauit tunc de æquitate canonica tertius possidens, potest conueniri & ab eo dicta res aduocari officio iudicis, vt notabiliter tenet Bald. in l. rem quam. C. de iure do. nulla habita distinctione an possideat titulo oneroso [g] vel lucratiuo. Nã dicta distinctio bene dẽt fieri in re empta ex pecunia vsuraria, vt per gl. in d. ca. cũ tu in fi. sed in re ipsa formaliter data [h]

pro

a In c in literis.] Ibi cõiter dicitur heredẽ teneri ex delicto defuncti, de iure can. & sic restituere usuras, qa usurarius deliqt usuras exercẽdo, & refert illos doc. Pa. i d. c. i literis, & in c. cũ tu. & i c. tua nos, de vsur.

b L. in re furtiua.] In re furtiuo soli domino conditio competit, & glos. q̃ uult alias conditiones dari non dño reprehenditur, p Ioã. Fab. in d §. sic itaque. & dixi. s. Et cõpetit dño vel quasi, ut supplet ibi Barto.

c Cõiter theologi.] Scilicet nostri ordinis Sco. Rich. Alex. & S. Bonauen. ut refert Archi. Flor. 2. parte sum. tit. 1. c. 8 §. 17.

d Vi compulsiua.] Vult dicere soluentẽ usuras p metũ soluere, & tñ trãsferẽ dominiũ quantũ ad hoc. Nam vr̃ esse voluntas, licet coacta. De æqtate tñ res in bonis eius remanet, q cõpulsus trãstulit, ad hoc d. §. iul. alias incipit, i deni iul. & melius facit. l. nemo. ff. de in integ. restit. ubi dicitur. Nemo vr̃ exclusus, quẽ prętor i integrũ restituturũ se pollicet, unde & illeno i dr̃ acqrere, cui cito auferri pt, l. non vr̃, ff. de acq. pos. In ui aũt oblatũ secus, quia nunq̃ ꝯcurrit aliqs cõsensus, ideo non trãsfertur dominiũ in accipiẽtẽ.

e Glos. in ꝯ̃rium adductæ.] Patet ex his quę edlu. cta sunt, & dũ dicit, ꝙ uoluerunt ẽt inducere hypothecã, gl. hoc non dicunt, se est materia. ce. cum tu. de vsuris.

f Trãnslatũ dominiũ] De hoc p Ge. in c. q̃q̃, in prin. de vsur. lib. 6.

g Tit. oneroso.] Et ratio est quia realis actio sequitur fundum possum enim rem meam a quocunque vendicare, facit. l. officium. ff. de rei uend.

h Formaliter data] Si loquamur de pignorib quę perducatur pp usures non solutas uel cepta e non solutum tũc simpliciter est dicendum, non transferri dñium, cũ istud sit pactum legis commissoriæ, reprobatum in pignoribus, ut c. significãte, de pig. & l. fine. C. de pec pigno. Et sine dubio rationes positę hic necessario cõcludunt Sed qñ rõnes non sunt q̃sitæ per pactũ legis commissoria tunc pendet quęstion. Et summa nostra audacter tenet, non transferri dominium. Hoc tenet S. Bona. in 4. dist. 15. part. 2. art. 2. q. 1. & Ric. ibidẽ ar. 6. q. 5. Asten. lib. 3. ti. 11. Idẽ Ale. de Alexa. in 1. par. in tracta de precepto mutui. quæstio. 3 ubi dicit, ꝙ usurarius

pro usuris non cadit dicta distin. sed potest peti a quocunque posfidente etiam titulo oneroso, ex quo res est affecta illo uitio. Facit. l. si cum exceptione. §. aliquando, & l. metum. §. Iulianus. ff. quod me. cau. iuncta ęquparatione. Arch. in d. cap. si quis usuram. de qua supra. dictum est.

19 Sed quæro quis dicatur manifestus usurarius, ut subiiciatur pœnis supradictis. ℞. ut collegio ex Ioā. an. & Pa. in c. quia in omnibus, & Io. an. & Archi. in c. 1. de usur. libr. 6. Ille dicitur manifestus. Primus qui est notorius de iure, puta quia conuictus, uel condēnatus de usuris, seu coram iudice sponte confessus. a c. cum olim, & c. super quibusdam de uerbo. signi. Secūdo qui est notorius de facto notorietate facti, puta tenet altare paratū, uel mutuat in camera omnib⁹ uolentibus sicut meretrix in ꝓstibulo patet cuilibet, ar. ď eo. cle. & mul. c. tua, & c. si. ita. Bart. in l. 2. ff. de fur. & Bald. in l. hæredes palam. ff. de test. Idem tertio dicitur manifestus secundum glo. in c. 1. de usur. lib. 6. quando quis coram sacerdote & testibus confessus in articulo mortis est se usurarium & mandauit restitui usuras, & resignauit libros. Quam gloss. Federicus consilio. 8. dicit ueram quando simul omnia præfata concurrunt, alias confessio sola extra iudicialis non faceret manifestum. Facit. c. uenerabilibus. § secus de sen ten. excommuni. libro. 6. Nec solum mandatum de usuris restituendis alias manifesti non aliquo prædictorum modorum, sed uel per famam tantum, aut alio modo a prædictis non incurrunt ipso iure præfatas pœnas, secundum communiter doctor. nisi publicentur per ordinarium loci.

20 Quid reqrit̄ ad publica

contractat rem alienam inuito domino, quia uoluntate absoluta debitor non dat illa rem sed uoluntate respectiua, nā uult debitor ꝙ habeat illam rē ex quo usurarius gratis non uult mutuare, & sic intelligi debet inuito dño ſm tum. Et sic firmiter tenees. Idē Sco. in 4. dis. 15. Nec ualet responsio aliquorū dicentium, ꝙ illi thaologi debent intelligi ꝙ usurarius dēt restituere, sed non illas res, quia dico ꝙ isti nō bene considerauerunt uerba S. Bon. & aliorum nam dicunt quòd non transfertur dominiū, ergo contractāt rem inuito domino, quare & cæte. Rose. in versicul. Vsura. 4 §. 10. non audet firmare Archie. Floren. vbi supra in d. §. 17. inclinat in vsura transferri dominium. Allegat Tho. hoc tenētē. Sed vbi hoc dicat Th. non inueni. Nam in 2. 2. quæstio. 78. ar. 3. videtur tenere ꝙ non transferatur, cum dicit in corpore. Si quis domum vel agrum alteri⁹ extorserit per vsuram non solum tenetur restituere domū vł agrū sed etiam fruct⁹ perceptos, si enim esset translatum dominum egri vel domus certè fecisset fructus suos, quia ex re proprie habuisset &c. Et subdit suam esse communiorem opinionem, quia eam tenet Vld. Gof. Bernard. & gloss. in capitu. si quis usuram. 14. quæstion. 4. Sed de ista gloss. dixi supra. quòd non se firmat &c. Vide non uideo hanc esse communiorem opinionem, scilicet quòd transferatur dominium. Item dum dicit talia facta & pacta permitti a dominis & communitatibus, & consequenter nolunt ea rata haberi posse scilicet usurarios alienere & uendere &c. quia elias nullus publicè fęnerari uellet, si pignore alienare non posset, unde sequerentur multa inconuenientia in ciuitatibus &c. Certè in his omnibus irrationabiliter loquitur, quia non aduertit communitates & dominos non posse facere obseruari pacta &c. quia essent excommunicati per cle. ex graui, de usur. Et quia multa incommoda ueniunt ciuitatibus dum tolerantur usurarii, ut patuit supra. §. 14. Et dum subdit usurarius facere pactum ꝙ possint alienare, nō aduertit pactū legis cōmissoriæ esse reprobatum, ut dictum est statim. Nec moueat te qđ dicit Bar. in l. si fundi, de pactis pign. Vbi vult pactum legis cōmissoriæ in pignorib⁹ nō esse ex post facto reprobatum, qa hoc uidet esse ꝯ. c. significāte, de pigno. q loquit̄ idistinctè, quare &c. Illud autē qđ assumit, scilicet qa nullus fęnerari uellet &c. est absurdissimum. Quia sequeretur necessario requiri usurarios publicos, & consequēter usurā nō esse peccatum. Nā si necessario requiritur publicus vsurarius, deus impossibile præcapit scilicet vsuram non exerceri dabere. Qđ pęnitus ē inconueniens, & falsissimū. Ideo intrepidè tenenda est opinio sũma nostræ &c. Hoc ultimū adde ad §. 18. ꝯ. Restitutio. 1. in uer. usurarius mentalis.

a Sponte confessus] Idem si confessio ē facta coram sacerdote, testibus ita publicè, ut per hoc in multorum notitiam deueniret, & propter hoc id publicè & communiter affirmetur secundum. Lau de Rodol. q. 88. Secus si clanculo & taliter quòd non publicaretur in populo, talis confessio emanasset. Allegat dictum Bal. in l. 2. C. de sac. san. eccl. alias de sum. tri. Vbi dicit manifestum. in casu nostro. intelligi, quando communis est opi. ipsum esse usurarium. Vnde licet per duos uel tres testes probaretur usurarius, non diceretur manifestus, etiam si codices sui producerentur, nisi probetur communis opin. uel exactio publicè facta. Quod dicit singulariter probari, per text. in l. scripturas. C. qui po. in pigno. habeam. Refert. Gemi. in cap. quamquam, in prin. de usu. lib. 6. pro hoc ēt glo. ibidē. Quæ præsupponit. illū actum confessionis non fuisse occultum, sed publicatum. Et facit glo. in cl. 2. eos, de sepul. in uer. publicè. Vide Cel. in ti. de usu. in consi. Pa. in cōs. 3. & 76. & 81.

Car.confi.47.Lap alle. 125.d.Ant.confi. 25.& 28.& dicit Bart. in l.prima. §.apud labeonem. ff.de edil. edic. Si qs fecit aliquẽ actũ æstimatum cõiter licitũ, tñ cõtrium est in ueritate, quia sapit usurariam praui ta:ẽ non pp hoc dicitur usurarius. Idẽ no. Sal.in l.cũ allegas.C.de usu.

puler, de uerbo.obl. Itẽ non ualet statutum episco. pi, ut p unum testẽ, uel per tres de auditu, uel p quatuor testes singulares, uel p ɔfessionẽ facti extra iudicium corã quocũque possit quis de usura cõuinci. Quia episcopus non potest tollere dispositionẽ iuris communis cũ sit inferior. Pro hoc qđ not. Ioã. Andre.in simili, in ca.si.de appel. in 6.& i c. ult.de officio archipres by. Hęc Fede.cõsil.o.17.cefert & sequitur Pan. in d.c.cũ in dyocesi, in fi. extra de usuris. Ad qđ uide de Ancha in cõmento.c.canonũ statuta, de cõsti. 3. quæ.principali. Accedat quæstio. Et Ange. in qu æst. Astẽsis mi les.25.co.& Ale. consi.72. 1. lib.

a D.c.tua.] Melius pbat.c.cũ in dyocesi extra de usu. Et declarat Cacdi in cle.1 §. cæterum. 3. qõ. de usur.ista eẽ argumenta scilicet qa procedetur ɔ eos recipiẽd, in testes prosonetas & mediatores & alios cũ qbus di citur crimẽ ɔmis sum, ar. c. qm ali qua, ex de testi. Et pcipiet iudex sub pœna excõ estionis.ut q un que aliq l scit su per hoc ueniat ad deponẽdum, ar.c.ad nostrã.2. de iureiur. Et li. cet ad prob in di contractũ eẽ usurarium in specie non sufficiãt te stes singulares, tñ a l p iãdũ q ẽ e usurariũ testes de uno quoque actu singul. depo nẽtes iung. fac fa ciant p'enã pba. tionẽ, Quia ut ui demus i pbatio. ne alterius facti habẽtis tractum successiuum non momentaneũ te. stes singulares, & uno quoque a. ctu se p se depo. nẽtes faciun. ple nã probationẽ, quis iungentur. Ita Bal in l 1 C. de fa.causa adie. l.& i l.1.§.q.C.d testi. Et facit qđ no Inn.in c.qui licet,& quãdo & accusa.Ioan. An. in c 1.de arbi.in 6. Bal.in l.de q bus, propè fiuẽ. ff de legibus. I mo. in l.1.§ fi ibi

tionem faciendam. Respõ. quòd sufficiunt certa argumenta cum fama d.c.tua, a & licet, nullus accusator appareat, nihilominus ordinarius procedere potest ex officio. Aduerte tamen secundum Panormitanum in capitul. ad nostram, de emptio.& venditio. & φ si est publicum, & indubitatum, quòd plus quis vendit ad credentiam, quam pro pretio statim soluendo, quòd testamentum eorum est nullum ipso iure propter dispositionem. capitul. quanquam, de vsu. libr. sexto quia tales sunt vsurarij, vt patet in simili in capitul. nauiganti, de vsu. & sunt publici, ex quo publice hoc exercent, vt in libris eorum. Nec obstat φ sunt ficti, quia d. c. ad nostram, pœna contra usurarios instituta exercetur etiam contra fictos usurarios, quoniam in ueritate usurarii. Facit.l.non dubium C. de leg. Item not. secundum Federic. consil. octauo, & sequitur Panormita.in capitul.cum in dio cesi de vsur.& consi.secundo, secundi lib. & consil. 81.113. & 114. eodem libro quod licet quis in uita non fuerit declaratus vsurarius, fecerit testamentum, nihilominus post mortem poterunt fieri probationes ad declarandum, quòd erat manifestus. Ita tenet Ioan.Andr.in capitu. primo. de vsuris, libr. sexto.in nouella, & Geminia. ibidem capitul. secundo.in princip versicul. Sed pone, & omnes iste erant bonæ probationes, puta si differebat solutionem, ut plus venderet, vt in capitul ciuitate, de vsur. Item si emit possessiones cum pacto de retrouendendo b p maiori c pretio, vel secundum Bal.in capitul.primo. de feu. dato in uim lega. con. quando emit cum pacto de retrouendendo post quinquennium, & non ante, si est consuetus similes contractus facere, pręsumitur vsurarius, argumen.d. c. illo uos, de pigno. Item pręsumitur vsurarius quando facit facere quis confessionem coram episcopo, φ instrumentum est de vero, & puro capitali, quia censetur collusio in fraudem vsurarum, pręsumptione præfati.capitul. illo uos secundum Bald. in l. prima. C.de collusione det. quod capitul.in hoc articulo pręualet confessioni. Et sic fuit obtentum coram episcopo Tudertino cõtra unum qui multas confessiones tales fecereat fieri.

Item quando pars dicit in instrumento, quòd nõ per simulationem sed per ueram veritatem talem contractum facit, oritur præsumptio uehementissima, secundum Bal.in leg.secunda.C.plus vale.quod agi. Facit gloss. in l.si quis sub conditione ff.de conditio. institu. & quod nota.gloss. peregrina in l.cum allegat.

b Pacto de retrouendendo] Ita dicit Pa. in d. c. cũ in dyocesi, & Cacd.in d.cle.1. 3.q. addit φ pñt conuinci p illos qui pñtes fuecunt, si per eos constabat φ volebant recipere mutuo, sed usurarius iduxit ad emendũ. Itẽ si pacta claudicent, scilicet si sunt in fauorẽ creditoris tãtũ & parũ debitoris uel si apponatur pœna &c. quæ omnia iudex, considerabit. De his in d c. ad nostrã & Host in sum. eo.§.qualiter, & §.quæ pœna.

c Pro maiori] Scilicet quando uenditor reemit uel pro minori, quando emptor emit cum pacto.

a In l. cum alle gat] Ait. n. glo. si quis è solitus fœnerari, uel apposita sit pœna uel qua pœna est adie cta quātitati, in casu illius legis psumitur usura. b Archi. in c. qui sincera] Idē uidetur tenere i c. quāquā, de usur. libr. 6. & Cardi. cle. 1. in §. cæte rum. 5. quæstion. de usu. & addit solitos esse usurarios scribere totā ueritatē in libris suis dati & accepti, licet aliud appareat per publica istru mēta. An autē debeant compelli ad sedendos libros vide Card. vbi supra 1. q. c Iudex habet arbitrari] de hoc uide gl. Hostien. & Pa. in ca. cum olim, de uer. sig. d Satis demonstratæ] No. quod manifesta nō indigēt probatione uel denunciatione. Ad hoc. le. si uero. §. pro rei. ff. qui satis. do. cogant. & l. quibus diebus. §. qui dotale. ff. de condi. & demon. Ille etiam dicitur manifestus qui pbatur per cōiecturas usurarius secundū Bal. in l. cū proponeretur, de le. 2. Facit quod no. in c. cum in dyocesi de usu & uide Ang. in qō. in ci. allēis miles, & Bal. in l. 1. C. de sacrosan. ec. tā in lectu. quam in sæpe. Et usurarius dicit ille q in pstitia sc. te. stiū fœnerat' est,

legat. a C. de vsur. & pulchrum dictum Ang. in l. si cut. §. superuacuum. ff. qui mo. pig. vel hypo. solua. lié pbatur vsurarius ex libris suis vel per instrumenta secundum Archi. in c. qui sin cera. b 45. distin. probat per ar. d. c. a dicit etiam Bald. in l. donatio. C. de dona. quod manifestus vsurari' probatur etiam per priuatā scripturam. Item quando est communis opinio quod sit vsurarius, vt dicit Bal. in l. 1. in 3. col. C. de sacrosc. ecc. Item quando tot, & toties fœneratus fuit quod non possit nisi esse liquidum in populo, vt dicit Bald. in l. 1. in 3. col. C. de falsa causa adie. leg. Item quando ex coniecturis apparet vsurarius & indiciis, vt di. Bal. in leg. cum proponebatur in principio. ff. de lega. 2. & in l. ciues. C. de appellatio. & breuiter dic quod iudex habet arbitrari c ex additis co hærentiis quod sit manifestus, puta quia publicè fœnerātur, quod pro vsurario habetur communiter, & reputatur, q alias fuit declaratus & similia. Ita dicit Bal. in addi. ad spe. in ti. de appel. in versi. an autem sit manifestus. Dicit etiam Fede. consi. 8. quod est manifestum, de quo in d. consil. Lugdun. dicitur. Cuius probatio est euidens, & manifesta, uerbigratia. Defectus visus, & auditus, & scientiæ non palam apparet omnibus, & tamen subiiciendo examini fit euidens, & manifestus, vt in capit. 2. de pręsum. Sic quando per modicam examinationem pro motam, & facilem puta per libros rationum, & huiusmodi, fit euidens, dicitur manifestus. Et ideo aduocati & procuratores qui defendunt eorum contractus fœneraticios peccant mortaliter per c. 1. cum ibi no. de offi. deleg. & per c. 1. de vsu. li. 6. & tenentur ad restitutionem, ut s. Restitutio primo in verbo vsurarius. §. 8. Propterea bene dicit tex. in l. 1. §. fi. ff. de do præle. Rei satis demonstratæ d frustra fit demonstratio, hęc ibi.

VSvs clauium vide supra Claues ecclesiæ, & supra, confessio. 5. & quo ad excommunicationem. Vide supra, absolutio tertio, & supra. Interrogationes, in fin.

VSvs est ius vtendi rebus alienis, salua rerū substantia, secundum Azo. in summa.

1 Vsurarius dicitur cui tantum re ad vsum quotidianum uti licet. Institu. de vsu & habi. §. primo. vnde non solum vsurarius potest sumere quantum sibi expedit, sed etiam sibi, & familiæ suæ. l. plenum §. si vsus. ff. de vsu & habi.

2 Quid si vsus domus sit relictus marito. ℞. poterit habitare in eam vxor, parentes, filij, serui, & liberti, hospites in domo recipere, & si pensionem habeant, dūmodo vna cum hospite e & non separatim domū inhabitent, vt l. cęterum, in princip. ff. eodem. Idem dic in muliere etiam si uidua erat, & postea nupsit. ff. de vsur. & ha. l. cui vsus, & l. cæterum. §. fin. & l. non solum, & institu. eo. §. item is.

3 Quid si pecoris vsus sit relictus alicui. Respond. quod neq; lana neq; lacte neque agnis vti poterit f sed ad stercorizandum, & modico lacte g vti poterit. ff. de vsu & habi. l. plenum. §. sed & si pecoris.

sm Cy. in l ea q. dem. C. de accu. e Vna cū hospite] Hospes a mo liere cui usus domus relict' è nō pt recipi, nisi sit is q honeste cum ea habitare pos. sit. l. nō aliter. ff. eo. ubi gl. dicit no. argumētū q scholaris fortius nō possit inducere ganeas, id est meretrices in domū, facit tex. cū gl. in l. si pi détes §. 1. in uer. côtumeliose. ff. de usufr. In quibus enim pronis nil serui, criminis æstimari natura. le fœdus pmittit dicit tex. in l. eū q. C. de epis. & cle. & facit tex. in §. quāta, in auth. quomodo oport. episc. col. 1. f Vti poterit] Rō quia ista in fructu. sunt Ad idē insti. eo §. sed si pecoris. g Et modico lacte] Idest usque ad usum suum & aliqui dicūt pecialem in lacte, sed forte idem in cæteris fructi.

b⁹, ar. d. l. plenũ, §. §. sabinus.
a Respõ. ꝙ sic] Et sic intelligitur ac si haberet usũ fructũ. Et gl. no. i d. l. diuus & alle. concor.
b Est ius] Ius. i. seruit, ſm gl. i d. l. i. & insti. eo. in prin. ad hoc inst. de re. cor. & i cor po. §. 1. Et sic non loquit de ipsis fundi fructib⁹ q sunt corporales sed de iure utēdi ꝙ est incorporale. d. §. 1. insti. de re corp. & icorp. & ꝑ hāc expositionē. Ius. i. serui tus, remouet uasallus superficia ri⁹, & q alſs hēt utile dñium. Et istud ius est forma quędā separa ta e ꝓprietate cũ apud aliũ posset esse ꝓprietas, & apud aliũ usuf. fructus. l. si. i pri cip. ff. de acq pos ses. I⁹ aūt qd hēt dñs fundi i fructi bus ꝑcipiēdis est cāca. i. cõ ꝓprietate. l. si cũ testa mēto. §. pē. ff. de excep. rei. iu.
c Alienis reb.] Quia res sua nemini seruit iure seruitutis. l. uti frui. in prin. ff. si usufr. petat, & l. i re cõi. ff. de serui, urba. præ. addit reb. i. q̃buslibet nisi usu ꝯsumāt §. ꝯstituit isti. de usufr. Addit utendi ad differētiam creditoris q uti pignore nõ debet. imo furtũ cõ mitteret. ut. §. fu turũ aūt isti. de obli. q̃ ex delic. na. Addit fruēdi ad dñiam nudi usus, frui enim plus est quã uti.

4 Vtrũ ille cui legatur usus silue possit incidere, & vendere sicut usufructuarius. Respond. quod sic, a quia aliter nihil habiturus esset ex legato. ff. de usu. & habi. l. diuus. Limitat, hoc Ange. areti. insti. de usur. & ha. in prin. ibi quando silua est longè ut pro conducendis lignis possit uēdere, alias non, idem Rose. hic. S. quarto.

VSVSFRVCTVS ẽ ius b alienis rebus c utendi. fruendi, salua rerum substãtia, quia est ius in corpore d quo sublato & ipsum rolli necesse est. ff. de usufruct. l. prima & secũda & insti. eo. ti. in princi. Differt usufructuarius ab emphiteota, quia ille habet utile dominium, iste solum ius intendit. Item differt ab usũario. Nam is cui nudus usus fundi datur, nihil habet ulterius in eo. nisi ut oleribus pomis, fęno, & huiusmodi vtatur ad usum quotidianum, & in eo moretur, sed nulli alii ius quod habet, aut uēdere, aut locare aut gratis concedere potest, sed usufructuarius sic. Insti tu. de usu & hab. S. primo multo magis differt ab usu non iuris sed facti, quo fratres minores utuntur in quo usuarius nullum ius habet, sed tantum factum pro necessitate uitę, de uer. sig. capitul. exiit qui seminat, libr. 6. & & propterea additur uerbum fructus.

1 Qualiter constituatur usufructus. Respond. quod pactionibus & stipulationibus, & familiæ herciscũdæ, compositione, & cõsensu. Item in testamento legando, ut ff. de usufru. l. omnium, & l. usufructus pluribus. Item cum quis legat habitationem in domo sua, est. perinde ac si legaret usufructum habitationis ut est casus in l. cum antiquitas C. de usuf. & ideo potest locare ut ibi. & commodare. l. 1. S. inter commodatum. ff. commo.

2 In quibus rebus constituitur ususfructus. Respo. in omnibus rebus quæ usu non consumuntur propriè. vt. ff. eo. l. omnium. in rebus uero quę usu consumũtur, non propriè usufructus constituitur, sed utilitatis causa receptum est, vt etiam in his constituatur, ergo constituitur in pecuniam, uino, grano, & huiusmodi. insti. e. S. constituitur, unde not. quòd illud quod non renascitur non dicitur esse in usufructu. l. diuortio. S. si fundum. & S. si uir in fundo. ff. so. ma. ideo lapis qui e non renascitur non est in usufructu ut creta & huiusmodi f ꝙ no. quia legato usufructu non ueniunt talia. Itē arbores ceduę, ut salices. g & huiusmodi, sunt in usufructu. sed arbores fructi ferè non possent cedi pro usufructu.

3 Ad quid tenetur usufructuarius. ℞. tenetur pręstare cautionem in rebus quę usu non consumuntur arbitrio boni viri, ipsis vtetur (salua rerum substantia) sicut quilibet bonus uir & utitur & fruitur re propria. Et secundo ꝙ finito usufructu, restituit proprietario id qđ superest. In rebus uero q̃ usu cõsumunt debet ꝑstare cautionem de his exhibēdis in ea qualitate uel si uult consumere, præstabit extimationem illorum bonorum, di. cap. ulti. in gl. de pi. hoc no. ff. de usuf. earum. rerum quę usu

Addit salua rerũ substãtia l. ne pereat rerũ substantia i totũ. hāc descriptionē sic declarāt gl. in d. l. 1. ff. eo. & insti. eo. tit. in princ.
d Ius in corpore] Ius i seruit⁹ vt dictũ est uel forma corpori i herēs quo i. corpore perēpto ut domo destructa vel fundo casũ a te perempto vel in so mortuo &c.
e Iō lapis q] Dicit tex. in. d. §. si uir. in gallia & in ꝭsia lapides nasci. vñ ibi eēnt in fructu.
f Et creta & huiusmodi] Decreti fodinis auri vel argēti fodinis dicit tex. in. d. §. si uir. imo idē in aliis materiis. Intelligit tamen gl. in uers. hēbāt, si tales materiæ renascuntur.
g Vt salices.] Quæ se se in ramis iterum pullant. si autem ui tempestatis ceciderunt nõ essent in fructu sicuti nec thesaurus. d. §. si fundum.

uſu conſumuntur.[a] l. 1. 2. & 3.& d.§.conſtituitur.

4 Sed quid de his rebus q̃ uſu non conſumuntur ſed minuũtur, ut uegetes & ſimilia quæ uſu ueteraſcunt & minuuntur, non autem ipſo facto, ſicut uinũ oleũ & ſimilia. Reſpon. Panor. in d.c.ſi.φ cauebit de reſtituẽdo, qđ ſupererit finito uſufructu ut patet in l. 1. ff. de uſufruct queẽadmo. caueat, ubi eſt caſus. facit. l. prima. ff de uſufru. earum rerum, ubi iſta duo ponuntur ut diuerſa ſcilicet quæ uſu conſumuntur, & quæ uſu minuũtur, & ideo iura quę volunt ut extimatio præſtetur loquuntur ĩ his quæ uſu conſumuntur ut in l. ſi uini, olei. ff. de uſufruc. earum re. ergo non debent extendi ad ea quæ non conſumuntur, ſed minuuntur, quia aliter uſufructuario eſſet præiudicium. Et facit pro hoc exemplum in re commodata quæ uſu minuitur ubi damnum pertinet ad dominum non ad cõmodatarium. l. eum qui. in princi. ff. commo.[b]

5 Verum uſufructuarius non præſtans cautionem a principio, & recipiens fructus teneatur eos reſtituere. Reſpond. Pan. in capitu. cum conſtet de pign. doc. communiter diſtinguunt[c] concordando gl. iuris ciuilis quæ ſunt contrariæ ſic. Aut bona fide recipit, puta. quia non fuit exacta. cautio nec malitioſè diſtulit. præſtare, & habet locũ glo. in l. vxor la 1. ff. de uſufru. le. quæ tenet quod nõ tenetur reſtituere. Aut exactus non præſtitit cautionem, uel fuit in mala fide malitioſe cum ſciret ſe obligatum & non præſtitit, ſic tenetur reſtituere tanquam indebitè perceptos, quia non facit ſuos, & ſic intelligenda eſt gloſſa in lege ſi cuius. ff. de uſufru. facit l. ſed & ſi. §. ſcire. ff. de peti. hære. Vbi errans in iure[d] facit fructus ſuos non malęfidei poſſeſſor.

6 Sed nunquid teſtator poterit remittere, ne cautio præſtetur. ℞. Batto. & Bal. in l. 1. C. de uſufruc. & in l. ſcire. C. ut in poſ. leg. quod ſic in rebus quæ uſu conſumuntur. In rebus uero quę vſu non conſumuntur, non poteſt. Ratio quia daretur materia delinquendi nec curaret uti ſicut bon⁹ uir,[e] ſed in aliis ceſſat cum ſolum teneatur ad extimationem, quod uerum eſt niſi proprietas fuiſſet eidem uſufructuario legata uſque ad certũ diem, & uſufruct⁹ purè, qa hoc caſu cautio non eſt præſtanda. ut in l. ſi uſufructus. §. planè. ff. uſufru. quemadmo. caueat.

7 Verũ ſufficiat cautio iuratoria. ℞. quod ſi uſufructuarius eſt perſona ſuſpecta nõ ſufficit,[f] aľs ſic, & hoc ſeqĩ Pan. in c. cũ cõſtet. de pig. ar. in c. per ueſtras. de dote poſt diuor. reſtitu. ubi bonus text. in ſimili. & in aut generaliter. C. de epiſco. & cleri.

8 Verum uſufructuarius teneatur ad expenſas in re de qua habet uſufructum. Reſpond. Ludo. de Ro. in not. quod ſic ad expenſas paruas, & ad collectas, & ad refectionem

a Vſu conſumũtur] Propriè in his q̃ uſu ꝯſumũtur nõ dicĩ uſumfructũ, ſed quaſi. Ni & ſi pp utilitatem in his ꝯ ꝯſtituatur rebus atcñ ꝯpenſatũ eſt p cautionem ut quaſi cenſeantur eædem cum reſtituuntur.

b L. eũ qui.] cõmo. intellige ſi ſine culpa cõmẽdatarii deterioratą ẽ aľ. ſec⁹ ut ibidẽ. Et ſic fortius dicendũ eſt in uſufructuario q naturaliter poſſidet ut. ſ dãnũ inde cõtingẽs ſine culpa ſua imputet ꝓprietario.

c Doc. cõiter diſtinguunt] Hãc diſtinctionem facit. Bar. in l. uſufructu. C. eo. licet uideatur aľr diſtinguere. in d. l. vxori. Et pro diſtinctiõe, hic poſita habes Bart. in l. hæc ædictali. §. his illud. C. de ſecũ. nup. di. ibi eẽ caſum. Si fructuarius detinet re ſpatiẽte & ſciẽte dño, & diſſimulãte, facit fructus ſuo. Caſus ẽ ibi in uer. ſinautẽ utriq;. Sed qñ dñs ignoraret, uel ꝯdiceret ſec⁹ Et ſic vř coincidere cũ opinione hic poſita. Saly. tñ in l. 1. C. de uſufru. uoluit ut ſi ignorãte proprietario res peruenerit ad fructuariũ, faciat fructus ſuos pp bonã fidẽ ar. l. ſi fundũ & l. certũ. C. de rei uẽdi. Vbi malæfidei poſſeſſor nõ facit fructus ſuos ſecus ſi eſt bonęfidei, & maximè extãtes vt dicit d. l. certũ. Ad idẽ. l. ſi uſufructuarius meſſem. ff. quib. mo. uſuf. amit. in fi. 1. Alex. in apoſtil. ad. Bar. in d. l. vxori. ff. de uſufr. le. dicit ſibi uideri φ in uſufructu earum rerum, quæ uſu conſumũẽ non efficiũtur fructuarii fructus añ pręſtitã cautione qa em cautio in his eſt de ſubſtãtia uſufructus, an tequã præſtetur non vř conſtitutus. ut not. Iaco Buc. Bald. Bar. Saly. in l. 1. C. de uſuf. Et ita dicit eẽ caſum in d. l. vxori. Sed in aliis rebus ꝑe habere locũ diſt. de qua hic &c. Tu aduerte qa uſusfructus in dictis rebus q̃ uſu, ꝯſumũtur ñ non hř, niſi ex induſtria utẽtis, dato φ nõ ſit cõſtitutus, nihilominus qcqd, acquirit puta ex pecũia debet ſibi acquirere argu. eorũ quæ no. Sco. i 4. diſtin. 6. ſufficit em φ pecuniã reſtituat.

d Vbi errãs ĩ iure] De hoc per Pa. in ca. grauis de reſtit. ſpo. co. 10.

e Sicut bon⁹ uir] Itẽ quia cautio fauore heredis ꝑſtatur, ut p doctores prędictos. Et ibi an cautio ſit đ ſubſtãtia, uide & Pa. in d. ca. ſi. de pigno.

f Nõ ſufficit] Saltem hoc caſu dabitur res in ſequeſtrũ, de hoc p Bar. & Bal. in le. uſufructu. C. eo. ti.

a Potest tamē] In hæreditate in qua, vxor habet vsumfructum si sunt fundi emphyteutici, q vēditur sm formā iuris, ipsa Laude nō accipit & laudat siue approbat 5Δam vt hic dr. b Vxori. la. 4.] Vbi glo. & Bart. no. istam. l. vxori eē correctam. ex quo filius hodie dēt hre totā legitimā cū ꝓprietate & vsufructu. vt noe. in auten. nouissime. C. de inof. test. & ē tex. in §. ꝓhibemus. in autē. de trien. & semis co. 3 vide q posui. s. legitima. §. 15. in vltima postilla. c C. si. in gloss.] De hoc in § finitur. insti. eo. & dū dicit text. morte dicit gl. J. natura li. sed in seq. §. dr de morte ciuili. scilicet. de capitis diminutione.

ctionem de collecta, quod teneatur habes. l. quæro. ff. de vsufruc. lega. l. apud iulianum. in princi. ff. de lega. primo. & l. hactenus. ff. de vsufructu.

Quod limita nisi quando collecta tanta esset quod equiualeret perceptioni fructuum, quia solum tenetur dominus. glo. est in l. qui concubinam. §. qui ortos. in ver. præstaturum. ff. de lega. 3. quam sequuntur Dy. & Barto. in l. h s verbis. §. idem testator ff. de lega.

3. Idem dic in expensis ꝓ refectione, nisi eēt ei legatus vsusfructus generaliter omnium rerum, quia sic tenetur ad omnes expensas, vel renūciare. d. l. hactenus. & quod ibi quod fide instruca. G perpetuus. in gl. 1.

9 Sed quid de vsurario. Respon. idem Ludo. Ro. ibi dē quod aut dominus participat in cōmodo rei cuius mihi legatus est vsus, puta quia domus est ampla, & tunc tenetur dominus tantum. Aut non participat, sed solus vsuarius. Et sic tenetur ad expensas. l. si domus. ff. de vsu. & habi.

10 Quæro quid erit quando testator reliquit vxorem dominam, & vsufructuariam omnium bonorum suorum, quandiu vixerit, vel vitam vidualem duxerit. dic vt supra legatum. 1. §. 47. potest tamen [a] talis vxor laudare & laudemium recipere, nec per hoc videtur conditio hæredis deterior, sicut nec ecclesiæ si prælatus beneficia vacantia conferat, vel electos confirmet, cum talia nō possit retinere ad manus suas. de institu. capitu. fina. de officio Archi presbiteri. c. fin. & feuda antiqua concedat c. secundo. de feudis.

11 Sed nunquid ex vsufructu legato grauabitur hæres in legitima. Respond. ꝙ non, nec quo ad proprietatem, nec quo ad vsufructum. C. de inosti. test. l. quoniam. & auten. nouissima & l. scimus. §. cum autem. Idem dic in trebellianica quo ad alium hæredem. vel ad alios quibus legitima debetur, quia detrahent quartam suam hæredes de tali vsufructu legato nisi sit ipse hæres, cui vsufructus est legatus. etiam. l. vxori. la. 4. [b] ff. de vsufru. lega. & ff. de vsuf. l. omnium. 2. & l. si mihi. & tibi.

12 Vtrum ille cui est relictus vsufructus omniū bonorū, teneatur soluere es alienū de ipsis bonis. ℞. secundum Hostien quod sic. Secus si solum esset relictus vsufructū aliquarū rerum. ff. de vsufruc. le. l. fin. Pau. de Cast. cōsi. 385. dicit quod proprietarius tenetur principaliter. l. ad vendendum de bonis pro solutione eris alieni, & sic vsufructuarius secundario participabit in solutione, & sic minorem vsumfructum habebit. ꝓ quo facit. l. fina. §. si autem alienum. C. de bo. quæ lib. & est verior opinio. Idem tenet Alex. in l. vsufructum. ff. ad l. fal.

13 Quomodo amititur vsufructus. ℞. ꝙ quatuor modis. Primo per mortem vsufructuarij. de pigno. c. si. in gl. [c]

14 Secundo per maximam & mediam capitis diminutionem, non autē propter minimam, & maxima dimunitio capitis est, cum aliquis simul & libertatē, & ciuitatē amittit, quod accidit his qui efficiunt serui pœnę propter delictum suum, vel q propter ingratitudinem rediguntr in seruitutem. Media cū ciuitas amittitur, & libertas retinetur, quod accidit cum aqua, & ignis interdicitur, vel in insulam deportatur. Minima est cum ciuitas & libertas retinetur, sed status mutatur, quod accidit his q sui iuris erāt, facti sunt iuris alieni, vel ecōtra Insti. de capi. dimi. in prin. primę duę sunt mortes ciuiles. ff. pro socio. l. societatē. la. 1. in fin. iuncta. glo. Tertia no quia omnia iura trāseunt ad partē, cui arrogatus se donat. Insti. de adop. §. sed hodie. C. de sa. san. eccle. aut. sed ingressi. de testa. in c. quia ingredientibus & ibi glo.

15 Tertio amittit si res perierit in qua erat vsufructus. Insti. eo. § finitur. ff. qui. mo. vsufru. ami. l. prima. & per totum. & hoc si erat constitutus. d. l. prima Quia quod non est amitti non potest. in gl. ibidem cum concordantis.

16 Quid si vniuersitati sit vsufructus legatus. vel ciuitati. Respon. durabit spacio centum

centum annorum [a] ff. eodem titu.l.an vsufructum, nisi in ciuitate aratrũ inducatur, [b] ita quòd desinat esse ciuitas [c] vel vniuersitas. ff. quib. mo. vsufru. amit. l. fina.

17 Vtrum cum plures sint vsufructuarij, & vnus moritur reuertatur ad proprietarium. Respon quod non, sed accrescit alteri [d] vsufructuario. ff. de vsuf. accre. per totum. & ff. quib. mo. vsufru. amit. l. excepta, solum ergo redit ad proprietarium, quando omnes deficiunt. Institu. eo. §. fi.

18 Quid si vsufructus relinquatur alicui donec filius pupillus ad pubertatẽ venerit, & pupillus moritur ante pubertatem? Respond. vsufructus durabit vsque ad ætatem completam. Si vero sit relictus sub in certo tempore, puta donec talis furiosus resipuerit, & antequam resipiscat moritur, sic durabit toto tẽpore vitæ vsufructuarij, quia possibile fuit vt toto eius tempore in furia perseueraret. Vt in l. Ambiguitatem. C. eod.

19 Quarto amittitur vsufructus per non vsum non simpliciter, sed eo modo quo etiam dominiũ rei perditur vt per præscriptionẽ. vt supra. Præscriptio dictũ est. nota. in l. pen. C. eod.

20 Sed ad quem reuertetur vsufructus, quando per capitis diminutionem amittitur. Respond. si est filius ad patrem, si seruus ad dominum, si pa.er vel alius transibit ad filium, aut hæredem eius, non ad proprietarium. vt in l. finali. C. eod. Intellige, quandiu viuet ille cui vsufructus fuerat legatus, argumen. l. prędictę. l. ambiguitatem.

21 Vtrum cum vsufructus vniuersaliter gregis vel armenti est legatus si moriatur, teneatur vsufructuarius reficere. Respond. quod sic, ex agnatis gregum submittere alia loco mortuorum capitum. Secus si tantum in animalibus legetur vsufructus, quia non tenetur reficere si moriantur sine sua culpa. ff. eo. l. vetus. §. fina. Institu. de re. diui. §. sed si gregis. Idem dic quod debet in vinearum mortuarum, & arborum locum alias instituere & colere. Nam quasi bonus paterfami. debet vti. vt in d. §. sed & si gregis.

22 Vtrum vsufructus legatus filio existenti in potestate patris amittatur per mortem eius. Respon. Bartol. in l. ex liberis C. de vsu. & habi. quòd non extinguuntur, quia præsumitur cõtemplatione patris legatus, sed remanebit patri. Si vero pater præmoriatur, sic præsumitur contemplatione filij legatus, & non extinguetur, sed erit filij aduentitium.

23 Vtrũ vsufructuarius possit cedere vel vendere cõmoditatem vsufructus. Rñ Bar. in l. interest. C. de vsu. & habi. quod sic. Sed nõ ius vsufructus. Similiter ille cui legata est in testamento domus ad inhabitandũ, poterit alteri locare, & finietur solum morte ipsius cui legata est. l. Si habitatio. ff. de vsu & habitatio. & insti. eo. §. fi.

VXOR dicitur mulier postquam contraxit per verba de præsenti, licet non dũ consumauerit, & hoc in omnibus fauorabilibus, sed in odiosis appellatione vxoris venit solum illa quæ matrimonium cõsumauit. vt in l. non fine. C. de bon. quæ liber. No. Pan. in c. 2. loco de præsum. Vide supra. Sponsalia §. 1.

1 Vtrũ vxor sit in potestate mariti. Rñ sm Bal. de cõsue. feu. ti. an maritus succedat vxori in bñ circa. fi. ver. quo vtrũ vxor quod nõ iure romano, nisi quo ad debitũ carnis & operan-

a Annorum] Ista nãque dicitur lõgissima vita hominis. & in l. si vsufructus municipibus. ff. de vsuf. leg. & in l. si. §. 1. C. de sac. san. ecc. Sic em̃ statutũ ẽ ne proprietas sit inutilis, quia em̃ ciuitas mori non põt, de facili proprietas inutilis esset. Non obsta: l. hæreditatum. in si. princip. ff. ad l. fal. quæ dicit durare tale vsumfructũ 30. annis. quia verũ est quod durat annis centum, nisi patiat. ciuitas aratrum, vel capitis diminutione. Quæ põe pati. infra 30 annos. Ita soluit glo. in d. l. an vsufructũ, quia primo statuũtur. 30. anni. in quibus ciuitas nihil patitur. extẽditur vsque ad centũ annos. & ita sentit. Bar. in d. l hæreditatum. Et allegat quod tempore Hẽrici oẽs ciuitates tuscia fuerũt denate. Idẽ in ecclesia sm glo. prędictã.

b Inducai] Allegatur exẽplum Carthaginis i d. l. si vsusfructus la. 2. & gl. ponit exẽplũ de Troia. Refert et Pa. i. c. dilecti 2. de symo. vide quæ posui. s. Ciuitas. §. 1. in penultima postilla. Et subdit prædicta gl. quod idẽ eẽt si ciues inde recederent, nisi fortè alibi, cõicato cõsilio aliã ędificarẽt. Finitur etiã talis vsufructus non vtẽdo. sm gl. in d. l. si vsusfructus municipib. De quo dic vt. infra. eo.

§. 19. Quot autẽ modis destrui possit ciuitas ponit Bal. sup pace con stã. 3. co. ver. nec romanorũ. Et vide ad materiã gl. in l. eiu. q. §. ñ in ver. dominicijo ff. ad munici.

c Ciuitas] Idẽ i l. in singulos. ff. de annu leg. per gl. & Bar.

d Accrescit alteri] Intellige si sunt coniuncti alias secus. de quo vide supra. legatum. 1. §. 9.

operãdum.vt no.gl.1.C.de cõdic. infer.l.si vxor.& no. Insti.ad tertu.§.1.in fi.[a] C. de ser.fugi.l. fin.[b] & adde quod no.Institu. de pa.potestate. in glo. ordinaria.[c] tex.est in l.1.§.fi.ff.de iniur. & ibi gl & tex.in l. is cuius ope.§.fi.ff.de adul. Erit ergo sub potestate patris[d] l. si vxor.& ibi glo. & l.sicut. ff.de ope.liber.sed iure lõbardo erit sub potestate viri.sed apud nos vacat. Aliqui tamẽ tenẽt quod de iure canonico est sub potestate viri.argumen.capit.mulieres.de senten.excommuni. sed non credo.[e] idem Panormi. in capit. illust.de præscrip.

2 Vtrũ vxor cedat lucro viri. ℞.Pan in c.literas. de resti. spol. ante pe.col.ver. item quæro quia tex. dicit cum seq.tenet ꝙ sic, quantum ad operandum alleg.l. sicut patronus.ff.de ope.liber.Facit.l. sed vir in prin. ff. de dona. inter virum & vxo. & capitu. hæc imago. & c.mulierem.33.q.5.Sed (saluo meliori iudicio) dico quod quod aut operatur in bonis viri pro suo vsu,vt puta in lana viri vt sibi faciat vestimentum, vel in lino, vt sibi faciat lintheamina ꝓ vsu. & sic dico quod cedit lucro viri, quia non minus tale vestimentum erit viri quam si nihil operis in eo fecisset, nec precium laboris a viro in hoc casu poterit petere.Et sic loquitur in d.l.[f] sed si vir. Et idem dico de re hæredis viri apud quem alimentatur, aut laborat in rebus viri, vt inde habeat lucrum, vel in alijs quibuscunque, vt puta est textrix. vel filat, vel est negociatrix,& huiusmodi,& sic non cedit lucro viri.sed sibi acquirit,nisi in casu qñ non habet dotem sufficientem ad alendum se & communes liberos cum marito. vbi maritus non habet alia bona sufficientia. Sed si habet dotem sufficientem ad alendum[g] se & cõmunes liberos, vel saltem se quando maritus habet alia bona sufficientia. sic credo non teneatur cedere lucro mariti, sed potest in eius bonis vel alijs laborare, vt habeat precium laboris,& sibi acquiret, & hoc videtur sequi Bartol. & sic limitare gloss.[h] in d. l. sicut patronus in l. gaio. §. imperator.ff.de alimen. lega.facit.C. de donatio. inter virum & vxorem. l. ea quæ de pecunia tua. Probatur idem,quia vxor non tenetur laborare pro viro, si habet dotem sufficientẽ pro parte onerum supportanda. vt patet argum. capitu. per vestras. de donatio. inter virum & vxo. & in l. si cum dote. §. sin autem in sęuissimo. ff. soluto matrimo. & nota.idem Panormitan. in capitul. litera, de restitutio. spoliato. vbi determinat quod nec etiam causatiuæ potest[i] vir eã compellere ad laborandũ,subtrahẽdo scilicet alimẽta. ergo sibi poterit laborare.Si vero non portauit dotem sufficientem ad sustentanda onera matrimonij, saltem pro parte sic credo, quod debeat laborare pro ipsis oneribus supportandis, & sic non vult, vir potest ei denegare, & sic tene. Nec obstant iura quæ videntur velle quod simpliciter cedat lucro viri quia dicta lege. sicut. quæ dicit quod debet eẽ in officio viri debent intelligi scilicet ad debitum redden-

a §. 1. in fi] Licet inquit tex. in ptãte parẽtis est. & versi.parentis. no. vt hic.
b Fugi.l.fi.] Licet Bal.illũ text. alleget, nihil est iudicio meo,nec in text.nec in gl: dr̃ ibi hr̃. ꝙ consortium inter seruos habetur.
c Ordinaria.] Illa glo: in ver.ius aute. dicit patriã ptãtẽ cõsistere officio vt ibi, sed de vxore nihil.
d Patris] Idẽ tñ Pa in c.literas. & resti. spol. antepen.col.
e Nõ credo] Nã licet tex. dicat q̃ sui iuris nõ sunt, nõ sequit̃ ergo ẽ in potestate viri.
f Loquitur.d.l.] Vbi dr̃ si vir de lana sua fecerit, vestimẽtũ vxori, illud erit mariti, licet mulier lanipendia fecerit, & cura mulieris fuerit actum. Et hoc ẽ sm gl.q̃a cũ officium incumbat marito vxorẽ induere, iura fauẽt ei, vt vestimentũ sit vxoris quoad vsum tãtũ.Et nõ. ibi Bar, vestes eẽ mulieris,nisi sint ꝓciose,sed ille,q̃ ꝓ quotidiano vsu. sunt, allegat text. in l. si vsusfruct⁹. §. 1.& q̃d ibi not. ff. ad. l. fal.& sic dicit gl. in d. l. sed si vir. debere intelligi. vide supra pecuniam. §.21.
g Alendum se] Vide de materia istius 2.§.Alexã. consil. 133. inci. verẽ crudelis vi detur.4 parte.
h Glo.Bar.] Dicit ibi. qñ vxor habet alimẽta in re legata nõ tenetur operarẽ domo, sed vt vxor tenetur.& sic dẽt procedere glo.in d.l.sicut pronus. Tñ ꝙ ẽt teneatur opari, qñ habet alimenta iure lagati, tenet Bal.in l.1.C.de lega.
i Potest] Et Pa. ibidem de mẽte Io.An. dicit vxorẽ teneri viro vltra debitũ carnale ad obsequia, puta custodir̃ res mariti,lauare pedes,caput,& prandium parare, & hmõi.Pro quo ẽ. c.hæc imago, & c.est ordo. 33.q. 5. vbi hr̃ vxorẽ eẽ penę famulã viri & ordine naturali debere ei seruire.Hoc tñ intellige attẽta cõditione vxoris, posset eñ esse ita nobilis, vt talia facere dedeceret facit.l.interdũ.c. ff.d ope.li. vbi si liberta, peruenit ad dignitatẽ talẽ,ꝙ nõ deceat eã opas patrono ꝓstare liberatur.

dum & gl. ibidem intelligẽda est secundum quod dixi dum laborat in re viri ꝑ vsu suo, alias non habet veritatem, nec iure probatur. si alio modo intelligitur & similiter cap. hæc imago. & ca. mulierum. in quibus dicitur quod est pœnæ famula viri & quod est de dominio viri. intellige non simpliciter sed secundum q d, inquantum est sub eius cura, & debet regi ab eo. & quo debitum coniugale, alias non quia non transit in potestate viri, vt supra dictum est vel dic quod ꝑdicta debent intelligi de operibus obsequialibus in domo, puta coquina, vel faciendi lectum. aut scopādi & huiusmodi. de quo vide supra Peculium. §. 30.

3 Vtrum maritus possit verberare vxorem? Respō. secundum Hostien. & Goffre. in capit. quemadmodum. de iureiuran. quod sic ex magna causa. & leui verberatione. [a] argumen. in l. præceptoris. ff. ad l. aquil. li de homicid. ad audientiam. Sed sine causa, vel grauiter verberans vir, punitur ad dandum ei tertiam partem donationis ꝑpter nuptias. vt in autenti liceat matri & aui. §. si quis autem propriam. colla. 8. & C. de repudijs autenti sed nouo iure vide in l. consensu. [b] primo C. de repud. dicitur quod verbera ingenius aliena sunt. facit. gloss. 7. quæstio. prima in cap. sicut.

4 Vtrum vir possit interficere vxorem adulterantem? Respond. lex ciuilis pœnam non imponit. l. gracchus. C. de adulterij. 32. quæstione secunda, inter hæc, si interuenit ĩ actu adulterij [c] sed lex diuina sic dicit. Non occides. Et ideo non licet. vide Homicidium primum §. sexto.

5 Vtrum vxor possit agere ad restitutionē dotis viuente viro. Respond. secūdum Panor. in cap ex literis. de pignor. quod sic si vir incipit malè vti substantia sua & malè versari, & dicitur male versari quando exulat a patria sua propter maleficium proprium & maximè eum peruenitur [d] ad distractionem bonorum. dict. capit. per vestras. videtur text. in l. vbi. C. de iure do. & quod possit petere donationem propter nuptias, l cèt alij quoad donationem prædictam contrarium teneant. Item potest petere vbi matrimonium venit separendum quoad thorum. vt in capitu. de dote post diuor. restitut.

6 Vtrum vxor habens virum prodigum licitè possit abscondere aliqua bona eo inuito. vide furtum. § 35.

7 De dote vide supra Dos de donatio. inter virum & vxor. supra. Donatio. de debito Vide Debitum. de voto vide supra. Votum 1. §. 8. De paraphernalibus vxoris. habes. supra Paraphernalia.

8 Vtrum possit de rebus viri prouidere filijs primi matrimonij? Respond. quòd non nisi secundum quòd potest eleemosinas facere. vt supra Eleemosina §. 7.

9 Vtrum vxor teneatur sequi virum suum. Respond. secundum quòd colligo ex not. in capitu. si quis necessitate. 34. quæstio. 2. quòd aut transfert domiciliū, [e] & sic tenetur eum sequi. Et hoc verum, nisi pactum fuisset vt non transferet, quia sic non teneretur, nisi post pactum aliqua necessitas aduenerit, quæ impediret maritum ibi manere, puta infirmitas vel capitalis inimicitia, quia sic tenetur sequi, non obstante pacto. [f] argum. capitu. vnaquæque. 13. quæstio. 2. Si vero non transfert domicilium, sic non tenetur eum sequi. secundum Hostien. Similiter non tenetur eum sequi. si est vagabundus,

a Leui verberatione] Vir hic manus iniecit in vxorem, & probatur. 25. q. 4 Duo & 7. q. prima sicut alterius. i gl no. doc. in c. cū cōtingat. de foro cōpe. hō facit tex. in c. cū causa. de rapto vbi mulier post cōmixtionē carnis sui potestatē non habet, sed maritus.

b Vide in l. consensu] Ibi enim ponuntur multæ causæ quibus pōt vxor a viro separari, puta si vir ē fur latro aut cū impudicis mulieribus cōuersatur.

c In actu adulterij] Bar. in autē. vt lic. ma. & aui. in § his quoque dicit legē ciuilē permisisse adulteram occidi posse odio spernentis tantā solennitatem, & pp nimiā contumaciā adulterij, quare &c. Alia ratio ē, vt pr̄ vitæ filia castitatem ꝑferat, & vt morte filiæ contumeliā stupri arceat. tex. in l. secunda §. & cū placuisset circa mediū. de origin. iur ita Ro in sing incipien. q̄ fuit ratio pen. car. prima colu. vide & gl. ibi in ver. ꝑmittere. & not. p Bar. in l. marito. ff. de adult.

d Peruenitur] De ista materia vide p Bar. in l. si cōstāte in prin ff. sol. ma.

e Domicilium] Nisi sit sponsa, q̄a non tenetur, vt patet in d. c. & illis. in fi. & in l. secunda. C. de repud.

f Obstante pacto] Gl. ibi in d. c. si necessitate, disputat hunc casum sed tu tene ut hic.

dus, a secundum gloss. in d.cap. vnaqueque, nisi sciēs eum vagabundum b contraxit eo. quia sic tenetur. Hoc totum limito verum quando ex causa honesta, vel trāsferat domicilium, vel ē vagabundus. Secus si ex cā inhonesta, vel si vel let eam trahere ad peccatum, vel immineret sibi periculum, vitę quia sic non teneretur eum sequi. vt sentit gloss. in dict. cap. si quis. facit l quòd nisi. ff. de oper. li. Vbi patet quod libertus non tenetur sequi dominum vagabundum ad pręstandum ei operas. vide in capit. de illis. c de sponsa.

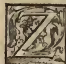

YPOCRISIS vide supra simulatio.

YPOTHECA vide pignus.

YRONIA vide in litera h.

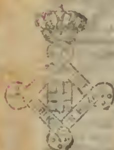
YSTRIO vide in litera.h.

ZELVS ppriè est tristicia de bono alterius non ex eo qđ ille habet sed eo qđ sibi deest dicit Philoso. 2. Ethicorum, & si est zelus circa bona honesta, est laudabilis secundum illud primæ cor. 14. emulamini charismata meliora. Si vero est de temporalibus, sic potest esse cum peccato sicut auaritia. Si autem quis dolet de bono alterius quia eum excedit in talibus nouis, sic est inuidia. Accipitur etiam aliquando zelus pro feruore, seu commotione diuinæ Charitatis. vt in Psalm. zelus domus tuæ comedit me. &c. vt iste zelus postremò dictus fuit qui me ad præfatam angelicam summam componendam cogit ad laudem domini nostri Iesu Christi honor & gloria in sœcula sœculorum. Amen.

Laus Deo.

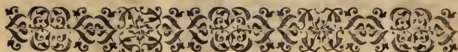
F I N I S.

a Si est vagabūdus] Vagabundus dicitur qui propriam habitationem non habet Barto. in l. 1. C. vbi de cri. oportet qui alleg. gl. in l. eius qui. § fi. ff ad muni. & ibi per Dy. & gl. est melior in l. 4. § prætor. ff. de dam. infe. in ver. habitationem. & no. in l. si vero. §. de viro. ff. solu. matrimo.

b Nisi sciens eū vagabundum] Quia sic videtur approbasse mores suos.

c Vide in c. de illis] Habes melius in c. 1 de cō iu. lepro. vbi no. virum posse se absētare ab vxore, dūmodo diutius, non stet seorsum. & dicit Ho. vltra gloss. diutius dici donec querela perueniat ad iudicem ecclesiasticum i. donec alter fuerit cōquestus vel donec notoriè liqueat eos incontinenter viuere. Si enim alter nō petit iudex se nō impedit, hoc dictum putat verū Panormita. in d. c. 1. in casu illius capituli, quia si leprosa non petit virum suum, iudex tolerabit, sed cessante hac causa non debet iudex pati, vt iuuenes stēt seorsum propter periculum adulterij. vt dixit Pan. post Ho. in c. veniens de regula, & vide Innocen. in capit. dudum. in princi. de conuer. coniug.

REGISTRVM.

ABCDEFGHIKLMNOPQRSTVXYZ.

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii

Kk Ll Mm Nn Oo.

Omnes ſunt Quaterniones.

VENETIIS.

Excudebat Ægidius Regazzola.

M. D. LXXVIII.